

University of Toronto.
King Alfred Library of History
Founded by
Goldwin Smith and Harriet Smith
1901

CÆSARIS BARONII

ANNALES ECCLESIASTICI

TOMUS NONUS

CÆSARIS S. R. E. CARD. BARONII

OD. RAYNALDI ET JAC. LADERCHII

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERORUM

ANNALES

ECCLESIASTICI

DENUO EXCUSI ET AD NOSTRA USQUE TEMPORA PERDUCTI

AB AUGUSTINO THEINER

EJUSDEM CONGREGATIONIS PRESBYTERO, SANCTIORUM TABULARIORUM
VATICANI PRÆFECTO, ETC., ETC.

TOMUS NONUS

500-545

BARRI-DUCIS, LUDOVICUS GUERIN, EQUES ORDINIS *S. SILVESTRI*, ET SOCII,
TYPOGRAPHI EDITORES.

—

M DCCC LXVII

SUMMARIUM

TOMI IX.

D. 1-8. Postulantibus schismaticis visitator a Theodorico Romam mittitur; qui deinde et ipse Urbem petit multis obsequiis frequentatus. 9-13. S. Fulgentius ex Sicilia Romam visit.

DI. 1. Avieni consulatus et laudes. 2. Theodoricus de Sede Apostolica benemeretur. 3-6. Immensa civium cædes facta Constantinopoli ab Anastasio.

DII. 1, 2. In causa Symmachi Synodus Romana dicta Palmaris, ad quam Theodoricus Epistolas scribit. 3-21. Prima actio Synodi, in qua Symmachus, vi et furore schismaticorum licet impetitus, triumphat. 22-24. Alia actio, et Symmachi decretum de non alienandis bonis Ecclesiæ. 25-29. Laurentii Mediolanensis, Petri Ravennatis aliorumque illustrium præsulum studia pro Symmacho, cujus elucet modestia et constantia. 30, 31. Finis Synodi. 32-35. Decretum de concellaneis adhibendis, et unde ejus occasio. 36-38. Symmachi ad Cæsarium episcopum litteræ. 39, 40. Bulgarorum et Persarum res bellicæ.

DIII. 1-9. Nova Synodus Romæ congregatur, iterum insurgentibus schismaticis, quorum objecta diluit Ennodius per libellum Apologeticum inter Acta a Patribus relatum. 10-16. Concordia et unitas restitutæ studio etiam Theodorici quem laudat Ennodius. 17-31. Anastasio in Symmachum contumelias per scripta emovente, dat idem Pontifex libellum Apologeticum. 32. De Romano exercitu fugato.

DIV. 1, 2. Theodoricus Bulgaros vincit. 3-5. Sexta Synodus Romana contra usurpantes bona Ecclesiastica. 6-22. Mentione Valentini episcopi Amiternensis, historia texitur Basilii magi et sancti Equitii. 23-26. In Africana Ecclesia per Trasamundum regem persecutio excitatur. 27-30. Habito Concilio Byzaceno Ecclesiis destitutis ordinantur episcopi. 31-40. S. Fulgentius episcopus Ruspensis, qui cum pluribus sociis deportatur in Sardiniam. 41-43. Symmachus per Epistolas et munera relegatos episcopos solatur. 44-52. Trasamundus novis artibus tentat Catholicos, quibus per scripta præsto est Fulgentius revocatus Carthaginem. 53-62. Rursus in Sardiniam exul Fulgentius, quæ ibi scripserit.

DV. 1-3. Manlius Theodorus consul, ad quem virtute conspicuum scribit S. Fulgentius. 4-8. Anastasius imperator, dum per leges videtur favere Catholicis, intrinsecus fovet nequitiam.

DVI. 1. De consule Messala. 2-8. Concilium Agathense in Gallia, cui præfuit Cæsarius Arelatensis episcopus. 9-12. Codex Theodosianus Alarici jussu interpretatus promulgatur. 13, 14. Pictoris cujusdam et Ariani episcopi temeritas repressa Constantinopoli. 15. Macedonius perstat in confessione. 16. Joannes Machiota episcopus Alexandrinus hæreticus.

DVII. 1-11. Quomodo et cur Alaricus qui S. Remigium coluit persecutus fuerit Cæsarium et Quintianum episcopos. 12-21. Clodoveus in Alaricum expeditionem religionis zelo parat, eumque vincit atque interficit. 22-25. Concilium Aurelianense, ejusque Acta, quique sancti viri eidem interfuerint. 26. Gesilicus succedit Alarico. 27. De munitione Daræ.

DVIII. 1-3. Anastasius cur consulatum obtulerit Clodoveo. 4-6. Res bellicæ inter Gothos et Francos. 7-19. Obsidentibus Francis Arelatem quanta pertulerit Cæsarius episcopus maxime pro redimendis captivis, quem Theodoricus admiratur, Symmachus excipit. 20. De Cæsaria sorore S. Cæsarii. 21, 22. Theodoricus justitiam colit. 23-28. Testamentum S. Cæsarii. 29. Sedes Arelatensis archiepiscopalis. 30-34. Reliqua obsidionis Arelatensis et belli. 35, 36. Clodoveus ægrotans a S. Severino sanatur.

DIX. 1-6. In consulatu Importuni dissidia orta in ludis circensibus, qui vituperantur. 7-11. Saracenorum incursio in Palæstinam, duce Alamundaro rege, qui tandem monachorum miraculis ad Christi fidem convertitur. 12-14. Sigismundo Burgundionum rege ad Catholicam Ecclesiam converso, celebratur Concilium Epaunense, sanctis episcopis conspicuum.

DX. 1-5. Boetius consul Aristotelis studiosissimus; de cujus libris multa. 6-11. Anastasius Catholicos sub nomine hæreticorum arcet a bonis Ecclesiæ, et Macedonium calumniatur, qui se Catholicum profitetur.

DXI. 1, 2. Felicis consulis genus et laudes. 3-11. Macedonio ejecto in exilium, Anastasius in ejus locum substituit Timotheum impurissimum et hæreticum hominem. 12-15. Anastasius Catholicos persequitur; Chalcedonensis Acta Concilii comburit. 16-20. Quis Severus impietate et hæresi insignis. 21-36. In persecutione Anastasii nobilissimum Theodosii cœnobiarchæ certamen.

DXII. 1-4. Tumultus Constantinopoli ob fidei Catholicæ defensionem. 5-18. Elias Hierosolymitanus episcopus, qui calumniam patitur ab hæreticis, legatum Sabam cum aliis monachis mittit ad Anastasium. 19-33. Pseudo-Concilium Sidone congregatum; unde Eliæ et Flaviani a propriis sedibus exturbatio. 34-43. Symmachi Epistola ad confirmandos Catholicos Orientales in tantis periculis constitutos. 44. Unde mala evenerint Orientalibus. 45-62. Orientalis Ecclesiæ Epistola ad Symmachum implorantis auxilium.

DXIII. 1-4. Severus Antiochena sede potitus conatur episcopos ad suam communionem pertrahere. 5, 6. De Juliani Bostrensis miraculo. 7-15. Elias pellitur per Severum a sede Hierosolymæ, eique sufficitur Joannes, qui ab hæretico fit Catholicus, opera Sabæ. 16-31. Signa et prodigia quamplurima ad fidei Catholicæ confirmationem. 32-41. In extrema penuria suis consulit Sabas per miraculum, et imperatorem adit communi pauperum causæ consulturus. 42, 43. De Alamundaro Saracenorum et Cabade rege Persarum accedentibus ad Catholicos. 44. Dorotheus episcopus Ancyræ. 45, 46. Symmachus per Epistolam privilegia collata Ecclesiæ Arelatensi confirmat.

DXIV. 1, 2. Consul Cassiodorus. 3-6. Symmachi Epistola ad Cæsarium Arelatensem et obitus. 7-13. Res gestæ et statuta Symmachi, cui succedit Hormisda. 14. Clodoveus coronam mittit Hormisdæ. 15-17. Hormisda rescribens Remigio vices suas ei delegat in Gallia. 18-20. Concilium Remis congregat Remigius, in quo Arianum episcopum miraculo convertit. 21-28. Clodovei obitus, illiusque et Francorum laudes ex testamento S. Remigii. 29-32. Francorum mores. 33-35. Filii Clodovei pietate insignes regnum inter se dividunt. 36-39. De Theoderico et Childeberto filiis Clodovei. 40, 41. Vitalianus insurgit in Anastasium, qui perjuriis sibi consulit. 42, 43. Synodum convocare simulat Anastasius.

DXV. 1-6. Urgente Vitaliano Epistolam ad papam scribit Anastasius de convocando Concilio. 7-12. Dorothei episcopi Thessalonicensis Epistola ad Hormisdam de pace Ecclesiæ Orientalis. 13-17. Ad Anastasium scribit Hormisda, et caute agit cum eo. 18-38. Legatos cum Epistola ad Anastasium destinat Hormisda, iisque tradit commonitorium et capitula. 39. Theodorici legatio in Orientem. 40-44. Senatus Romani litteræ ad Anastasium. 45-47. Legati ab Anastasio honorifice suscipiuntur, qui tamen subdole in perfidia manet. 48. Ariadnæ Aug. obitus. 49, 50. Hunnis Cappadociam

devastantibus, Macedonii obitus. 51. Quid Alexandriæ hæretici passi sint. 52, 53. Himeranni populi Australes ad Christi fidem conversi.

DXVI. 1-6. Revertentibus legatis Apostolicis et ipse Anastasius se Catholicum simulans amplissimam mittit legationem ad Romanum Pontificem, et ad senatum Romanum. 7-18. Epistola Anastasii imp. per legatos Apostolicos missa, et Hormisdæ responsio per legatos imperatoris, qui a Catholica fide alieni cognoscuntur. 19-28. Aviti episcopi Viennensis legatio et litteræ ad Romanum Pontificem, ejusque responsio de Ecclesiæ Orientalis statu. 29-31. S. Aviti laudes. 32-35. Vitaliani lapsus. 36-39. Qui episcopi restiterint Anastasio, dum Dorotheus Thessalonicensis eidem communicat. 40-42. Dioscorus junior episcopus Alexandrinus. 43-48. Joannes electus episcopus Nicopolitanus et simul metropolita Epiri Synodum congregat; unde litteræ et legatio ad Romanum Pontificem. 49-64. Hormisda ad Joannem et Synodum rescribit, mittitque commonitorium subscribendum ab episcopis. 65-68. Catholici episcopi opera Dorothei affliguntur, quibus præsto est Hormisda. 69. Synodus Tarraconensis.

DXVII. 1-32. Novam legationem Constantinopolim decernens Hormisda, dat litteras Anastasio, Timotheo, episcopis hæreticis, Catholicis, clero et populo pro diversitate personarum accommodatas, et fidei libellum a singulis subscribendum. 33-45. Dorotheo insectante Joannem, adjungit Hormisda alias litteras utrisque, tum imperatori, ac commonitorium ipsis legatis jam profectis. 46-50. Anastasius insequitur legatos, terret episcopos, audacter scribit ad Romanum Pontificem. 51-61. Orthodoxi et Syriæ monachi a Severo exagitati, ab Anastasio rejecti, per supplicem libellum adeunt Hormisdam. 62-66. Hispaniarum Ecclesiis constituit vicarios Hormisda, Joannem Tarraconensem, et Sallustium Hispalensem episcopos, docetque quomodo quis admittendus sit ad communionem. 67. Gerundense Concilium. 68-73. In siccitate Palæstinæ miracula Sabæ.

DXVIII. 1-12. Hormisdæ Epistola consolatoria ad Orthodoxos Orientales. 13. Justinus et Justinianus divinitus ex Anastasii manibus erepti. 14-21. Miserrimus Anastasii obitus et quæ funesta illum præcesserint. 22-26. S. Eliæ et S. Flaviani visio de interitu et judicio Anastasii. 27-29. Anastasii nomen damnatum. — Peroratio cum gratiarum actione. Finis Tomi sexti.

DXVIII. Præfatio auctoris cum Numinis imploratione. — 1-3. Justinus ex humili statu imperator Amantium Eutychianum juste capitis damnat. 4-20. Acta publica de acclamationibus in Ecclesia factis Joanni et Justino, professionem fidei Catholicæ exprimentibus. 21-30. Synodus Constantinopolitana et Synodalis relatio de singulis capitibus relate ad controversias, petentibus monachis Orthodoxis. 31-33. Perperam nomina Euphemii et Macedonii in Diptychis retenta. 34-37. De Synodi Constantinopolitanæ Actibus certiores fiunt episcopi Orientis; unde plures in provinciis Synodi. 38-44. Synodales Epistolæ Concilii Hierosolymæ, et Syri ad Synodum Constantinopolitanam querentium de sceleribus Severi. 45-49. Litteræ episcoporum secundæ Syriæ; ubi multa de sceleribus Petri Apameæ sedis invasoris. 50-55. Clerici Antiocheni item per litteras queruntur de malis quæ a Severo passi fuerint. 56-60. Justinus dat edictum de restituendis Catholicis, pro quo Sabas exultat laborans. 61-64. De Sabæ et Theodosii archimandritæ ab exilio redeuntis consuetudine et factis. 65-69. Justinus, dato in Severianos edicto, ad Romanum Pontificem de sua creatione scribit, qui ei respondet. 70-75. Justini, Joannis episcopi et Justiniani comitis ad papam Epistolæ, petentium legatos pro conciliatione Ecclesiarum. 76-81. Justino rescribit Hormisda ac Joanni, cui insinuat quid ultra faciendum pro communione recipienda. 82, 83. Synodus Romana. 84-88. De episcopis Dardaniæ et Illyrici ad communionem Catholicam redeuntibus Hormisda certiorem facit per litteras Cæsarium Arelatensem.

DXIX. 1. Consulatus Eutharici. 2-32. Legationem decernit Hormisda, et dat legatis in scriptis admonitiones, tum totidem Epistolas ad Justinum, ad Euphemiam, ad Joannem episcopum, ad clericos, ad Justinianum, ad Celsum et Patricium viros aulicos, ad præfectum Thessalonicæ, ad Anastasiam atque Palmatiam clarissimas feminas. 33-43. Relationes legatorum de prosperis circa religionem in itinere actis. 44-57. Omnia feliciter gesta a legatis Constantinopoli; ubi fidei libellum ad Hormisda missum ultro subscribunt episcopi. 58-71. Epistolæ gratulatoriæ de rerum eventu ad Hormisdam datæ a Justino, Joanne, Andrea, Prævalitano episcopo, Justiniano, aliisque viris clarissimis et feminis. 72. Publica Romæ lætitia. 73-77. Hormisdæ Epistola ad imperatorem. 78-92. Relationes legatorum de statu Antiochenæ Ecclesiæ de monachis Scythiæ tumultuantibus. 93-98. Piæ Justiniani petitiones et litteræ ad Hormisdam. 99-123. Scythiæ monachi quanta et quibus artibus gesserint Constantinopoli et Romæ ad hæresim propugnandam. 124-139. Ab hæreticis Thessalonicæ nefanda patrantur in legatum Apostolicum, instigante Dorotheo episcopo, qui Constantinopolim vocatur judicandus. 140-142. Quæ fuerit damnatio Dorothei. 143-147. Severus Antiochia, Julianus Alicarnasse pulsi fugiunt Alexandriam; ubi turbatio.

DXX. 1. Vitaliani consulis obitus. 2-6. Justini, Justiniani, atque Hormisdæ ultro citroque datæ litteræ pro conciliatione Ecclesiarum. 7-11. Defuncto Joanne succedit Epiphanius Constantinopolitanus episcopus, ad quem scribit Hormisda. 12-21. Possessori episcopo consulenti Hormisdam de quæstione oborta super Fausti libros, respondet ille, plura addens de Scythiæ monachis. 22-27. Hormisdæ Epistolam impugnant ac sugillant hæretici monachi. 28. De reditu legatorum. 29-38. Epiphanii Epistola ad Hormisdam cum fidei professione, et Justiniani ad eumdem de controversiis religiosis. 39-52. Ex Synodo Constantinopolitana litteræ Synodales, et Epiphanii ad Hormisdam cum legatione et muneribus. 53-59. Justini legatio ad Hormisdam cum suis et Justiniani litteris. 60-63. Dorotheus per legatos et litteras perperam se excusat apud Hormisdam, qui ei respondet. 64-66. De restituendis Catholicis episcopis sollicitus Hormisda scribit ad Epiphanium. 67-71. Justini rescriptum adversus Nestorianos Antiochiæ tumultuantes. 72-74. Legatorum Joannis et Germani laudes.

DXXI. 1. Justiniani consulatus et largitiones. 2-4. Legatorum moræ impatiens scribit licentius ad Hormisdam Justinianus. 5-35. Roma discedunt legati Orientales cum Epistolis Hormisdæ ad Justinianum et Epiphanium summa sapientia et constantia exaratis. 36-39. Paulus episcopus Antiochenus se abdicat, ac moritur, eique succedit Euphrasius. 40. Asterius episcopus Alexandrinus. 41. Obitus S. Brigidæ.

DXXII. 1-3. Boetius cum Symmacho consul, librum de Trinitate scribit. 4-8. Trasamundus Vandalorum rex, accepta a Mauris clade, moritur. 9-15. Hildericus ejus filius et successor episcopos Catholicos ab exilio revocat, inter quos eminet Fulgentius Carthaginem triumphali pompa revertens. 16. Hormisdæ gaudia. 17-21. Fides Christiana propagatur, Lazis et Iberis ad Christum conversis. 22-66. Apud Homeritas Æthiopiæ in urbe Nagran dira Christianorum persecutio a Dunaan Hebræo; ubi ingens martyrum numerus, duce et hortatore Aretha monacho.

DXXIII. 1, 2. Maximus consul, ad quem Theodoricus scribit spectacula damnans. 3, 4. Hormisdæ obitus. 5, 6. De Manichæis ab Hormisda detectis. 7-10. Munera oblata Hormisdæ, et cætera ejus gesta, cui succedit Joannes. 11, 12. Placidus et Maurus S. Benedicti disciplinæ traduntur. 13-15. Manichæi exagitantur. 16-29. Expeditio Elesbaan regis Æthiopum in Dunaan Hebræum, et præclara victoria, qua res Homeritarum compositæ. 30, 31. Æthiopia insignis religione. 32. Euphemiæ Augustæ obitus. 33-36. In Conciliis Africanis Fulgentii pietas et scripta.

DXXIV. 1-3. Arianos Justinus exagitat, pro quibus Theodoricus insurgit.

DXXV. 1-7. Joannes papa Constantinopolim pergit. 8-10. Quomodo ibi contra Arianos steterit Joannes. 11, 12. Cur in Boetium et Symmachum ac senatores commotus fuerit Theodoricus. 13-18. Antiochiæ terræmotus, aliarumque civitatum. 19-23. Joannis et utriusque Zozimi monachorum sanctitas et miracula. 24. Mortuo Joanne succedit Petrus episcopus Hierosolymæ.

DXXVI. 1-4. Joannes papa e carcere scribit ad Italiæ episcopos contra hæresim Arianam. 5-8. Joannis papæ martyrium, et in Urbem translatio. 9-18. Boetii virtus, vincula, scripta, cædes, et laudes. 19-21. Idem de Symmacho. 22-24. Felix, licet optimus, Theodorici opera eligitur Pontifex. 25-29. Theodorici obitus, quem antecedunt et sequuntur diræ visiones. 30-33. Theodorici variæ leges et cura de ædificiis. 34-36. Athalaricus filius Amalasunthæ, et ejus educatio. 37-40. Athalarici de sua successione Epistolæ ad suos Gothos et ad episcopos. 41, 42. De Athalarici possessionibus in Gallia. 43-51. Bellum Francorum adversus Burgundiones; ubi de S. Aviti factis. 52-54. Ephræm comes Orientis eligitur episcopus Antiochiæ. 55-58. Ephræm per magnum miraculum convertit monachum hæreticum.

DXXVII. 1, 2. Justinianus imperator. 3-32. Agapeti diaconi Epistola parænetica ad Justinianum. 33-37. Per litteras et legatos Athalaricus adit Justinianum, fœdusque sancitur. 38-41. Justiniani edicta de fide Catholica, et de potestate judiciaria episcoporum. 42-44. Magno animo aggressus Justinianus quibus pietatis auxiliis usus fuerit. 45-48 Bellum Persicum præcedunt litteræ inter Belisarium Romanorum et Mirrhanem Persarum duces. 49-55. Prœlium et victoria in Persas. 56. Rex Hunnorum factus Christianus. 57-62. Julianæ Aniciæ obitus, ejusque divitiæ et pietas. 63-66. Athalaricus per Constitutionem clericos Catholicos a laicorum tribunalium vexatione redimit. 67-76. Dionysii Exigui doctrina et pietas; ejusque lucubrationes, maxime de cyclo Paschali, et collectione canonum. 77-79. Hermenefridum Thuringiæ regem prœlio vincit Clotarius, et a S. Medardo recipit miraculum. 80-82. Primordia sanctitatis exhibita a Radegunde, quam Clotarius ducit uxorem. 83-86. Amalafridæ occisione, Athalarici querelæ et minæ ad Hildericum.

Alexandriæ episcopus, opera ejusdem feminæ. 69, 70. Severo hæresiarchæ favet Theodora, 71-85. Hæretici Agnoitæ et Gajanitæ, et plurima inde pullulata hæresum capita, et qui pro iis, vel contra ea scripserint. 86-88. Anthimus fidem Catholicam simulat. 89-92. De scholis Romæ aperiendis Agapeti consilium. 93-98. Inito fœdere cum Francis, bellum suscipit Justinianus adversus Gothos, quibus Siciliam adimit. 99-107. In lenones dat Justinianus Constitutionem, et monasterium ædificat prostitutis resipiscentibus. 108-110. Agapeti Epistola ad Cæsarium Arelatensem de bonis Ecclesiæ non alienandis. 111-112. Altera ejusdem ad eumdem Epistola in causa Contumeliosi, et nex a Clotario illata Gualtero.

DXXXVI. 1-9. Inter Justinianum et Theodatum regem aguntur tractatus et pacta. 10-26. Agapetus, suscepta, jussu Theodati, legatione, Constantinopolim pergit; iter signis illustrat, Anthimum hæreticum deponit, Mennam instituit episcopum. 27-31. De rebus gestis Epistola Agapeti ad episcopos Orientales. 32-53. Episcoporum Orientalium et monachorum libelli ad Agapetum querentium et petentium damnationem Severi aliorumque hæreticorum. 54-70. Agapetus Constantinopoli moritur rerum gestarum gloria insignis, Orientalium et Occidentalium præconiis celebratus. 71-93. Præsidibus Menna vicario Sedis Apostolicæ, et legatis Apostolicis Concilium Constantinopoli celebratur, in quo firmatur sententia in Anthimum, Severus cæterique hæretici damnantur. 94-102. De damnatis hæreticis Mennæ Epistola; et Justiniani constitutio de alienandis domibus Ecclesiæ ad Petrum episcopum Hierosolymæ. 103-113. Contra damnatos hæreticos sanctionem scribit imperator. 114, 115. Concilium Hierosolymis. 116. Theodosii Alexandrini exilium. 117-119. Defectio militum Arianorum in Africa. 120-123. De Silverii papæ electione. 124. Aurelianense Concilium secundum.

DXXXVII. 1-4. Capta Neapoli a Belisario, Gothi Theodatum occidunt, Vitigem eligunt regem. 5-7. Roma se tradit Belisario. 8, 9. Vitigis litteræ ad imperatorem. 10-13. Fugientibus Gothis Ravennam, varia signa sanctorum virorum. 14-17. Zoilus succedit Paulo in episcopatu Alexandrino; sub quo miraculum de puella. 18-19. Plures eduntur Justiniani constitutiones.

DXXXVIII. 1-11. Obsidentibus Urbem Gothis, Silverius auro Theodoræ a Belisario pellitur in exilium, in ejus locum intruso Vigilio. 12-20. Vigilii in Silverium Acta, et ejus turpissimum schisma. 21-28. Vigilii Epistolæ ad Eutherium et Cæsarium Arelatensem episcopos qui Apostolicam Sedem consuluerant. 29-87. Auctoritate Apostolica Mennæ et Pelagii Romanæ Ecclesiæ diaconi damnationem subit Origenes, quam Justinianus firmat per Constitutionem. 88. Constitutiones imperatoriæ. 89. Dacius episcopus Mediolanensis contra Gothos implorat auxilium.

DXXXIX. 1-4. Ex insula Palmaria, ubi collegit Concilium, Silverius damnat Vigilium. 5-9. Amatoris episcopi munera et litteræ ad Silverium, qui indefensus crudeliora in dies patitur. 10-12. Hunnorum incursiones, Persarum hostiles motus, aliæque calamitates ingruunt. 13-18. Perdurante Urbis obsidione, fames et pestis vexat Italiam. 19, 20. Mediolanum excisum a Gothis, unde Dacius episcopus evadit.

DXL. 1-3. Silverii papæ martyrium et miracula. 4-10. Post abdicationem factam, legitimus papa eligitur Vigilius, qui transmutatur. 11-26. Epistolæ Vigilii ad Justinianum et Mennam, apertam fidei Catholicæ professionem continentes. 27-31. Concilium Aurelianense tertium; ubi inter alios Albinus et Injuriosus episcopi sanctitate insignes. 32, 33. Bellum civile Francorum divinitus sublatum. 34, 35. Franci juste bellaturi contra Justinianum petunt Italiam. 36-38. Post deditionem Vitigis et Ravennæ Belisario, pauci Gothi regem sibi eligunt Theodebaldum. 39-45. Syriæ et maxime Antiochiæ clades et devastatio per Persas, duce Cosrhoe, a quo pacem ignominiose emit Justinianus. 46. De bello in Africa cum Mauritanis.

DXLI. 1, 2. Cur consulatus cœperit negligi. 3-8. Belisarius victoriarum gloria insignis redit Constantinopolim, virtutibus præclarus. 9-25. Plures hoc anno promulgatæ a Justiniano sanctiones ad fidem Catholicam, Ecclesiasticamque disciplinam sartas tectas conservandas. 26. Auximitæ ad Christum conversi. 27-29. Commentitia aliqua de martyrio S. Placidi, et de Chronico Cassinensi. 30-41. Concilium Arvernense qui episcopi sanctitate conspicui illustraverint, quosque ediderint canones.

DXLII. 1. Totilas Gothorum accipit regnum. 2. Antiochia incensa restituitur. 3-8. Childebertus una cum Clothario fratre bellum gerit in Hispania adversus Gothos; unde redux templa ædificat. 9-11. De tempore obitus sancti Benedicti.

DXLIII. 1-14. Totilæ Campaniam et Samnites hostiliter peragranti quæ et quanta miracula sese obtulerint;

quidque præsertim inter eum et S. Benedictum intercesserit. 15. Secunda Cosrhois expeditio in Romanos.

DXLIV. 1. Totilas tentat litteris senatum. 2. Aratoris carmen in Acta Apostolorum. 3-6. In tertia Persarum irruptione Cosrhoes divinitus ab urbe Sergiopolis repulsus. 7-10. Mira pestilentia grassatur in orbe. 11, 12. Cæsario succedit Auxanius episcopus Arelatensis, ad quem scribit Vigilius. 13-15. S. Gregorii cultus in Hispania.

DXLV. 1, 2. Accedente ad Urbem Totila Belisarius dona offert S. Petro. 3-10. Vigilius Auxanium vicarium in Gallia constituens, ei dat litteras cum pallio, itemque litteras ad Galliæ episcopos. 11-15. Cosrhoes frustra invadit Edessam urbem, quæ divinitus liberatur. 16-18. Quid de Paschatis die statutum. 19, 20. De Concilio Aurelianensi quarto. 21, 22. Gontharis in Africa tyrannus Areobindum occidit.

ANNALES ECCLESIASTICI.

SYMMACHI ANNUS 2. — CHRISTI 500.

1. *Postulantibus Schismaticis visitator a Theodorico Romam mittitur, qui deinde et ipse Urbem petit multis obsequiis frequentatus.* — Quingentesimus volvitur Christi Redemptoris annus Patricio et Hippatio notatus consulibus. « Sub quibus », inquit Cassiodorus, « rex Theodoricus Romam cunctorum voto expetitus advenit, et senatum suum mira affabilitate tractans, Romanæ plebi donavit annonas: atque murandis mœnibus, deputata per annos singulos pecuniæ quantitate, subvenit. Sub cujus felici imperio plurimæ renovantur urbes, munitissima castella conduntur, consurgunt admiranda palatia, magnisque ejus operibus antiqua miracula superantur ». Hæc Cassiodorus. Dicemus autem de ædificiis a Theodorico erectis opportunius in ejusdem regis obitu: sed modo de ejus in Urbem adventus occasione, turbationeque Romanæ Ecclesiæ nobis agendum erit.

2. Meminisse debemus, anno superiori, cum adhuc Theodoricus Ravennæ esset, schismaticis rursum adversus Symmachum insurgentibus, petentibusque visitatorem in Urbem mitti, qui accusationes in Symmachum allatas cognosceret, missum illuc ab eodem rege fuisse Petrum episcopum Altinensem: quem tantum abfuit ut Ecclesia Romana susciperet, ut regem in eumdem interpellaret; et postea congregato centum et quindecim episcoporum Concilio, idem Petrus, qui judicium sibi Romani Pontificis arrogasset, fuerit condemnatus; simulque Laurentius, qui iterum a schismaticis fuerat revocatus, eamdem sententiam damnationis exceperit. Hæc quidem hoc anno cœpta, duobus sequentibus ita transacta esse, Anastasius paucis his narrat[1]: « Eodem tempore B. Symmachus congregavit episcopos centum quindecim, et facta Synodo purgatur a crimine: et damnatur Petrus Altinas invasor Sedis Apostolicæ, et Laurentius Nucerinus, qui vivo Symmacho episcopo pervaserunt Sedem ejus. Tunc ab omnibus episcopis, et presbyteris, et diaconibus, et omni clero, et plebe redintegratus Sedi Apostolicæ B. Symmachus cum gloria apud B. Petrum sedere præsul ». Hæc ipse, in unum conflans duarum Synodorum res gestas, quarum altera in Basilica Julii, altera in Basilica Sessoriana habita est; prout quartæ sub eodem Symmacho Synodi Acta declarant.

3. At nobis singula ordine temporis, quo gesta sunt, recensenda erunt. Ex Ennodii diaconi apologetico tunc temporis edito sumenda est ipsa historiæ veritas, et rerum gestarum ordo. Schismatici igitur a Catholica communione divulsi, adversus Catholicæ Ecclesiæ consuetudinem, contra Romanum Pontificem a Theodorico Ariano rege visitatorem petiere, eo falso prætextu, quod facto suo teneri deberet Romanus Pontifex obligatus, ut qui visitatores ad cognoscenda episcoporum delicta mitteret, ipse æque visitatorem et cognitorem suorum criminum subire deberet. Porro Theodoricus rex ad conciliandam Romanam Ecclesiam id fore necessarium ratus, visitatorem misit, ita tamen, ut aliqua ex parte consultum esset Pontificiæ dignitati: quamobrem in mandatis dedit Petro episcopo Altinensi ad ejus muneris functionem delecto, ut cum Romam pervenisset, mox Pontificem Symmachum in Basilica Vaticana consistentem conveniens salutaret; sed id adversarii Symmachi, cum in Urbem venit, præstari ab eo penitus vetuerunt. Verum audi de his justas Ennodii querelas: qui primum excusans Theodoricum de misso visitatore, hæc ait[1]:

[1] Anastas. in Symmach.

[1] Ennod. libel. pro Symmach tom. I. Concil.

4. « Superest, ut hoc ipsum doceam in his excessibus, quod bono universitatis contigit non teneri : quia directum, non occasionem litis, nec fomitem jurgii, sed causam voluit esse concordiæ : prævidens, scilicet, quod nisi simplicem tutelam jussionum suarum vallaret, cito in escam dissidii toxica vestra subreperent. Scriptum est enim [1] : Vir simplex credit omni verbo. Idcirco mandati limitem fixit, quem nulla liceret transgressione violari. Præfatum, scilicet visitatorem, ad B. Petri Basilicam, mox ut Romam fuisset perductus, mandavit occurrere, Symmacho nempe, faciens de sacerdotis voto regis imperium. Quis enim non putaret pontificem sponte pariturum in ea parte, quam licere sibi princeps non credidit, etiam si vetaret ? Ibique papam ab eo salutatum, jussit affari, ut traderet coepiscopis mancipia nullis subdenda tormentis, servanda profecto ad disceptationem Synodalis examinis ». Et inferius : « Boni enim providit principis inquisitio, servilem assertionem innocenti examine non probandam. In electione enim (etiam) venerandorum judicum ipse accusantes extra ordinem repulit, ipse ad spem retulit accusatum.

5. « Videamus tamen ista si facta sunt, si Dei inimici etiam terreni domini non fuistis, dum Christum et regem parili temeritate despicitis, et unus vobis, ad utramque contumeliam ductus est criminum destinatus antistes, ab ipso complendæ jussionis confinio oris vestri spiris abripitur, et ad incentivum confusionis aptatur. Qui paci militaturus advenerat, visitator ipse scilicet, invisis B. Apostoli liminibus, ad usum furoris vestri, jam nescius sui, advocatur : et illud, quod ex omnibus orbis cardinibus devotos attrahit, templum videlicet Apostoli Petri, positum in vicinitate transitur. Ecclesiarum fundamentum cum adire non permittit structura mediocris, tunc spem bonorum fructuum perdidit a radice separatus. Dicatis forsitan, Apostoli gremio (genio) decerpi, si putatur cæli civis terrarum locis includi. Tamen quamvis benedictio poscentibus ubique præstetur, et exigat præsentiam martyris fides et devotio supplicantis : negari non potest, diligentiæ natali solo plus tribui, et majorem affectum loca impetrare, de quibus ad superna transitur. Quam fidem allegationi curationum multitudo jam præstitit? et utitur post obsidionem diabolicam testibus jam sanatis ».

6. Intelligis, lector, quam scite, et luculenter non adversus schismaticos tantum, quibuscum manus conserit, sed et adversus Novatores hæreticos Ennodius argumentetur ex signis divinitus frequenter exhiberi solitis, tum in morbis curandis, tum in obsessis a dæmonibus liberandis, jure a fidelibus frequentari limina sanctorum Apostolorum, licet ubique locorum liberum sit unicuique eos invocare, atque precibus frequentare? Sed pergit ipse in eadem sententia perstans : « Hæc licet per Redemptorem nostrum in toto orbe celebrentur ; est tamen non modica monumenti illius per frequentiam comparata nobilitas : quia per eum, qui hominem mutavit in Angelum, illustrari potuit natura telluris. Hanc visitatori vestro invidisti gratiam ; æstimantes quia errorum vestrorum sectator esse desisteret, si reverendæ Confessionis (passionis) penetralia contigisset. Ecce non habetis in regia auctoritate subsidium : ecce post cælestem commotionem juste vos, et principalis, quam sperni fecistis, censura percellit. Videamus si superest aliqua de regulari propositione defensio ».

7. « Visitatores (inquiunt) et aliis episcopis dedit ipse », nimirum Symmachus : « et justum est, ut facti sui lege teneatur. Non vos in hoc titulo falsitatis incesso ; diu mendaciis adhærentia verba non arguo. Dico tamen, latorem juris diffinitionis suæ, nisi velit, terminis non includi : et nisi princeps fastigii summa moderetur, frustra ad illud, quod dederit, jus vocatur. Lex probitatis, et mentis est, quæ hominem viventem, sine lege castigat : proprie moribus impendit, quia (quam) necessitati non debet disciplinam. Aliorum forte hominum causas Deus voluit per homines terminare, sed Sedis istius præsulis suo sine quæstione reservavit arbitrio. Voluit B. Petri successores cælo tantum debere innocentiam, et subtilissimi discussoris indagini inviolatam exhibere conscientiam. Nolite timere eas animas de inquisitione non habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo reservavit examini. Dicas forsitan : Omnium animarum talis erit (erat) in illa disceptione conditio. Replicabo uni dictum [1] : Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam : et quæcumque solveris super terram, erunt soluta et in cælis. Et rursum sanctorum voce palet, pontificum dignitatem Sedis ejus sanctam, toto orbe venerabilem : dum illi (illic) quicquid fidelium est, ubique submittitur, dum totius orbis caput esse designatur ; de qua mihi videtur dictum per prophetam [2] : Si hæc humiliatur, ad cujus confugietis auxilium? et ubi relinquetis gloriam vestram? » Et post nonnulla : « Nolite Symmachum papam pressuris vestris juvare : Si reus est, mihi credite, cum cessaverit humanæ impugnationis ministerium, divinum mox succedet arbitrium, etc. » Hæc et alia plura aureis notanda signis Ennodius adversus schismaticos, qui ausi essent visitatorem postulare a rege contra Symmachum Romanum Pontificem. Sed rem gestam ordine prosequamur.

8. Cum qui essent Romæ Catholici, et tuerentur causam legitimi Ecclesiæ Romanæ Pontificis, rei indignitatem cum iniquitate conjunctam exhorrescerent, missum nempe contra Symmachum a rege visitatorem, eumdemque parti schismaticorum addictum : apud absentem adhuc regem egere, rogantes ut sineret res Romanæ Ecclesiæ more majorum absque ignominiæ nota tractari. Annuit iis rex Theodoricus : idemque considerans haud fore Synodum absque coercitione securam, turgescenti-

[1] Prov. XIV.

[1] Matth. XVI. — [2] Isai. X.

bus odio adversariis; præsentiam suam dilatam hactenus, opportuno tempore Urbi civili bello periclitanti exhibere, dignum necessariumque esse putavit. Sic igitur (ut vidimus ex Cassiodoro) diu exspectatus, hoc anno tandem in Urbem se contulit, concilians sibi regia munificentia populum atque senatum. Quo autem exceptus honore, quanta gloria comitatus, et a senatu populoque Romano obsequiis frequentatus fuerit, ex his, quæ in rebus gestis S. Fulgentii episcopi Ruspensis in Africa leguntur, ex parte saltem aliqua intelligere possumus.

9. *S. Fulgentius ex Sicilia Romam visit.* — Accidit enim hoc ipso anno, quo Theodoricus Romam venit, ut etiam S. Fulgentius visitaturus sacra limina Apostolorum, ex Sicilia navigaret in Urbem, repereritque novi regis adventu populum exultantem, excipientemque magna pompa ipsum principem : hæc autem in rebus gestis ipsius quam fidelissime scriptis ita narrantur [1] : « Occasione igitur navigii felicioris inventa Romam venit, et auctorum sæcularium consono semper ore laudatam, caputque mundi veraciter appellatam, festinus ingreditur civitatem. Fuit autem tunc in Urbe maximum gaudium, Theodorici regis præsentia Romani senatus, et populi lætificante conventus. Unde contigit, ut B. Fulgentius, cui mundus fuerat olim crucifixus, postquam sacra martyrum loca venerabiliter circuivit, omnesque servos Dei, quorum in brevi notitiam capere potuit, humili obsequio salutavit, in loco qui Palma aurea dicitur, memorato Theodorico rege concionem faciente, Romanæ curiæ nobilitatem, decus, ordinemque distinctis decoratum gradibus adspectaret; et favores liberi populi castis audiens auribus, qualis esset hujus sæculi pompa gloriosa cognosceret.

10. « Neque tamen in hoc spectaculo libenter aliquid intuetur, neque illis nugis sæcularibus superflua illectus delectatione consentit; sed inde potius ad illam supernam Hierusalem feliciter desiderandam vehementer exarsit, salubri disputatione præsentes, sic admonens fratres : Quam speciosa potest esse Hierusalem cælestis, si sic fulget Roma terrestris? Et si in hoc sæculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem; qualis honor, et gloria præstabitur sanctis contemplantibus veritatem? Multa his similia B. Fulgentius illo die salubriter disputavit : et jam toto corde monasterium suum revisere cupiens, ad Africam velociter per Sardiniam navigavit, vix credentibus præ nimio gaudio monachis suis beatum rediisse Fulgentium ». Hæc ibi.

11. Jam tutum redditum erat commercium inter Africanos et Italos, cum sancivisset fœdus rex Theodoricus cum Wandalorum rege, a quo hactenus frequentes fiebant in solum Italicum incursiones. Stabilita est enim inter eos pax fœdere nuptiarum, data ei in matrimonium Amalafrida. De qua inita inter illos concordia hæc Ennodius in Panegyrico Theodorici : « Quid castigatas Wandalorum ventis parentibus eloquar deprædationes, quibus pro annua pensione satis est amicitia tua? Evagari ultra possibilitatem nesciunt. Duce sapientia, affines esse meruerunt, quia obedire non abnuunt ». Hoc igitur regum concordiæ commeatu Fulgentius, ex Africa Romam, et inde in patriam remeavit.

12. Porro haud incognitus ab Urbe Fulgentius discessit; sed probe notus quantæ esset sanctitatis atque doctrinæ, magnum sui reliquit desiderium, illis præsertim nobilissimis feminis, ad quas postea litteras dedit, de quibus suo loco dicturi sumus. Reversus vero in Africam Fulgentius, arridente tunc temporis pace Ecclesiis sub Trasamundo rege, monasticam, ut prius, exercuit disciplinam, et eam in alios latius propagavit : quomodo autem post annos tres Ruspensis Ecclesiæ fuerit creatus episcopus, suo loco dicemus.

13. Sub iisdem consulibus, indictione octava, data legitur Epistola [1] Symmachi papæ ad Liberium patricium de electo episcopo Aquileiensi, præbentis idem electioni assensum. Extat eadem, sed sub titulo Ennodii inter ipsius Ennodii litteras perperam collocata.

[1] Vita S. Fulgent. apud Sur. die I. Jan.

[1] Extat tom. I. Conc.

Anno periodi Græco-Romanæ 5993. — Jesu Christi 500. — Symmachi papæ 3. — Anastasii imp. 10. Theodorici reg. 8. et 12.

1. *Consules.* — Coss. *Fl. Hypatius et Patricius*, uterque Orientalis : Hypatius enim erat *Augusti ex sorore nepos,* ait Procopius de Bell. Pers. lib. 1, cap. 8, Secundini et sororis Anastasii imp. filius, ut scribit Theophanes ad annum xiv Anastasii imp. Duxerat uxorem *Magnam* hujus imperatoris sororem, ut docet Nicephorus CP. in sua Chronologia. Legendus Ducangius de Familiis Byzantinis, in Anastasii Familia. Alter consul nomine *Patricius* Phryx erat, ut prodit Procopius laudatus, qui cap. 8 et 9 de gestis ejus bellicis plura habet.

2. *Theodorici Romam adventus.* — Ad num. 1. *Theodoricus* Italiæ rex sub hujus anni coss. Romam venit, ibique varia egregia ædificia construxit, ut tradit Cassiodorus in Chronico, cujus verba recitat Baronius. De Theodorici Romam adventu hæc habet anonymus Valesianus, qui tempore Baronii non extabat : « Eodem tempore contentio orta est in Urbe Roma inter Symmachum et Laurentium ; consecrati enim fuerant ambo : ordinante Deo, qui eo dignus fuit, superavit Symmachus. Post facta pace in Urbe Ecclesiæ, ambulavit rex Theodoricus Romam, et occurrit B. Petro devotissimus, ac si Catholicus. Cui papa Symmachus et cunctus senatus, vel populus Rom. communi gaudio extra Urbem occurrentes : deinde veniens ingressus Urbem venit ad senatum, et ad Palmam populo allocutus se omnia, Deo juvante, quod retro principes Romani ordinaverunt, inviolabiliter servaturum promittit. Per tricennalem (legendum, decennalem) triumphans populo ingressus palatium exhibens Romanis ludos Circensium. Donavitque populo Rom. et pauperibus annonas singulis annis centum viginti millia modios, et ad restaurationem palatii, seu vel recuperationem mœniæ civitatis singulis annis libras ducentas de arca vinaria dari præcepit. Item Amalafrigda germana sua in matrimonium tradens regi Wandalorum Transimundo, etc. Deinde sexto mense revertens Ravennam alia germana sua Herminifrido regi Toringorum : et sic sibi per circuitum placuit omnibus gentibus ». Ita auctor ille Barbarus, sed accuratus. Valesius in notis ad hæc verba, *facta pace in Urbe Ecclesiæ*, intelligit de pace cum Anastasio imperat. sancita, postquam Theodoricus duos legatos Constantinopolim misisset, de quibus ipsemet Theodoricus loquitur in sua Epistola Anastasio imp. data, quam refert Cassiodorus lib. 1, Epist. i, et ex eo Baronius anno cdxciii, quo eam scriptam existimat.

3. *Celebrat decennalia et triumphat.* — Verum anonymus iste loquitur de pace Ecclesiæ Romanæ; quod ex eo manifeste liquet, quod immediate antea scripserat : « Accepit uxorem de Francis nomine Anglofedam (seu melius Audofledam, ut eam alii vocant). Nam uxorem habuit ante regnum de qua susceperat filias, unam dedit nomine Arevagni Alarico regi Wisigothorum in Gallia; et aliam filiam suam Theodegotham Sigismundo filio Gundebai regis. Facta pace cum Anastasio imperatore per Festum de præsumptione regni et omnia ornamenta palatii, quæ Odoachar Constantinopolim miserat, remittit. Eodem tempore contentio orta est », ut supra. Quare anonymus ille de duplici pace a Theodorico facta loquitur. Prior inter Theodoricum et Anastasium imp. inita, et, si Theophanes non fallitur, anno superiori. Is enim anno Incarnat. secundum Alex. cdxcii, kalend. Sept. superioris Christi inchoato, ait : « Hoc anno Festus senator Romanus ob publica quædam negotia Constantinopolim ad Anastasium Roma missus », ideoque et recitata Cassiodori Epistola, eo anno data. Posterior pax inter Symmachum papam et Laurentium Schismaticum hoc anno composita, ut statim ostendam. Recte tamen monet Valesius, loco *per tricennalem*, legendum esse, *per decennalem :* recteque hæc decennalia Theodorici regis ab anno cdxciii, a secunda nempe Theodorici regis Epocha, deducit; at male addit, *toto biennio, decennalia si tunc celebravit*, Theodoricum anticipasse, *quod*, inquit, *non insolens fuisse, eruditi sciunt.* Theodoricus enim, quæ a postremis Cæsaribus in Italia regnantibus fieri mos erat, retinuit, eumque *decennalia* exhibuisse ostendunt ludi Circenses Romæ ab eo editi ac ejus triumphus cum iisdem solemniis de more conjungi solitus. At nec Theodoricus, nec unquam ullus Romanus princeps, *decennalia* similiave festa toto biennio anticipavit, aut toto biennio distulit, ut ostendi in Dissert. Hypatica. Quare *Theodoricus* decennalia regni sui anno cdxciii suscepti dedit, sed anno uno anticipata, qui ideo anno cdxcvii quinquennalia ediderat.

4. *Familia Theodorici Italiæ regis.* — Juvat hic *Theodorici* regis Italiæ familiam, ad majorem Annalium Ecclesiasticorum claritatem, exponere.

Fuit Theodoricus filius Theodemiris Gothorum regis, et *Erelivæ* Catholicæ feminæ, vel *Erelievæ*, ut a Jornande vocatur lib. de Reb. Geth., et secundo matrimonio sibi *Audefledam* filiam Clodovei Francorum regis copulavit, ut prodit Jornandes lib. de Reb. Geth. cap. 58, qui addit : « Antequam de Audefleda sobolem haberet, naturales ex concubina, quas genuisset adhuc in Mœsia, filias habuit, unam nomine Thiudigotho, et aliam Ostrogotho, quas mox ut in Italiam venit, regibus vicinis in conjugio copulavit, id est, unam Alarico Vesegotharum, et aliam Sigismundo Burgundionum ; etc. Eutharico Amalasuentham filiam suam in matrimonio jungit, et, ut in plenum suam progeniem dilataret, Amalafridam germanam suam matrem Theodihati, qui postea rex fuit, Africæ regi Vandalorumque conjugem dirigit Trasemundo ; filiamque ejus neptem suam Amalabergam Thuringorum regi consociat Hermenfredo ». Procopius lib. de Bell. Goth. c. 12, Jornandi suffragatur, aitque, « post Odoacri necem Theodoricum regi Visigothorum Alarico juniori Theudichusam virginem filiam suam, et Hermenefrido Toringorum regi Amelobergam, Amalfridæ sororis suæ filiam ». Quare laudatus mox anonymus sic supplendus : « Alia germana sua Herminifrido regi Toringorum filiam suam Amelobergam conjugem dedit » ; locus enim ille mancus est, et Hermenefridum neptem Theodorici conjugem habuisse, ipsemet Theodoricus apud Cassiodorum lib. 4, Epist. I testatur.

5. *Edicta Theodorici regis.* — In Theodorici decennalibus *Edicti* titulo eæ leges promulgatæ, quæ editæ habentur in Codice legum antiquarum, et cum Cassiodori Epistolis : aliæ enim sunt leges *Theodoricianæ* Visigothorum, de quibus suo loco egimus, a legibus quas pro Ostrogothis *Theodoricus* Italiæ rex composuit. Audiendus hac de re auctor Chronici Alexandrini sub consulatu Symmachi anno CDLXXXV gesti, ubi ait : « Hoc anno ad Theodoricum, qui Romæ regnabat, accessit femina senatorii generis Romana, Juvenalia nomine, regemque hisce verbis est allocuta : Tertium jam annum cum Formo patricio controversiam habeo, fac ut expediar. Rex accersitis utriusque partis judicibus : Nisi, inquit, intra constitutum diem sententiam tuleritis et litigantes dimiseritis, plectam vos capite. Ii vero biduo invicem congressi, sententia ex legibus data, utrumque dimiserunt. Tum Juvenalia accensis cereis regem convenit, ut gratias ageret, quod a lite esset absoluta. At rex indignatus accersitis judicibus : Quare, inquit, quod uno biduo confecistis protraxistis in triennium? Et extemplo utriusque partis judices securi percussit, ex quo ingens in alios exortus est terror. Rex postmodum (hoc scil. anno decennalibus suis dicato) Decreto de singulis legibus edito, Urbe digressus, Ravennam maritimam civitatem concessit, ubi usque ad vitæ exitum habitavit, καὶ ἐποίησε διάταξιν περὶ ἑκάστου νόμου καὶ ἐξελθὼν, etc. » Procopius quidem lib. 2 de Bell. Goth. cap. 6 scribit, *Theodoricum* nullas leges edidisse ; sed *Athalaricus* Italiæ rex apud Cassiodorum lib. 9, Epist. XIV contrarium diserte asserit, proditque : « Edicta gloriosi Domni avi nostri, vel universa præcepta, quæ ad Siciliam pro commonendis (legendum componendis) universorum moribus destinavit, sub tanta volumus obedientia custodiri, ut sacrilegii reus habeatur, quisquis belluinis moribus excitatus, munimen tentaverit irrumpere jussionum ». Hoc itaque anno, quo Theodoricus Roma relicta Ravennam venit, leges suas *Edicti* titulo promulgavit, imperatorum Rom. exemplo, qui in decennalibus, et hujusmodi solemniis idem præstare soliti erant.

6. *Visitatorem Theodoricus Romam misit anno* DIII. — A num. 2 ad 9 (1). Quæ narrat hoc anno Baronius gesta esse in secunda Synodo Romana, pertinent ad annum quingentesimum tertium, quo secundum schisma adversus Symmachum conflatum, et *IV Synodus Romana, Palmaris* dicta, celebrata est, ut eo anno videbimus, ad quem ideo revocandum, quod hic narrat Baronius de visitatore a Theodorico rege misso, qui episcoporum delicta cognosceret. Quia vero non solum a Baronio, sed etiam ab omnibus Conciliorum collectoribus, aliisque scriptoribus ordo Synodorum Romanarum sub Symmacho præpostere digestus est; ad confusionem vitandam, rectum hic earum ordinem ex Codice Ms. Bibliothecæ S. Victoris Parisiensis, a quadragentis et amplius annis exarato, proponam, et suis locis solide confirmabo, singulis Synodis annis, quibus habitæ fuere, discussis.

8. *Verus ordo sex Synodorum Romanarum sub Symmacho PP. habitarum.* — In illo itaque Codice Victorino post Decreta Symmachi papæ legitur hic titulus : *Incipiunt Capitula primæ Synodi Romanæ sub Symmacho.* Tum Synodus his verbis inchoatur : *Post consulatum Paulini V. C. kal. Martii.* In fine ejusdem Synodi habetur : *Explicit Synodus prima Romana sub Symmacho papa. Secunda deest.* Dehinc ibidem legitur : *Incipit tertia Synodus Romana sub Symmacho papa, Flavio Avieno V. C. juniore consule. Sub die* VIII *iduum Novembrium*, etc. Quæ Synodus his verbis clauditur : *Explicit tertia Synodus Romana sub Symmacho papa.* Sequitur quarta, cujus titulus : *Incipit quarta Synodus habita Romæ Palmaris sub Theodorico rege.* Synodi vero initium habet : *Rufo Magno, Fausto, Avieno, viris clarissimis consulibus sub die kalendarum Novembrium, sancta Synodus apud Urbem Romam,* etc. In fine legitur : *Explicit IV Synodus Romana sub Symmacho.* Deinde sequitur hic titulus : *Incipit præfatio En-*

(1) Visitatorem a Theodorico missum non quidem anno DIII, sed anno DI, vel præsenti suspicor, nam ex Fragmento laudando a nobis in Nota ad annum DII, 2 constat eo anno visitatorem illum venisse, quod Synodus coacta et sententia pro Symmachi absolutione data fuit, quæ nos cum anno DI ibidem illigamus. MANSI.

nodii in libro sequenti. Postea : *Incipit liber Ennodii S. Romanæ Ecclesiæ diaconi contra obtrectatores IV Synodi habitæ Romæ Palmaris a Symmacho papa sub Theodorico rege.* Post quatuor illas Synodos legitur : *Incipit Actio quintæ Synodi* CCXVIII *episcoporum sub Symmacho papa tempore Theodorici regis.* Qua recitata habetur hæc clausula : *Explicit quinta Synodus sub Symmacho papa :* Denique : *Incipit sexta Synodus Romana sub Symmacho papa habita tempore Theodorici regis.* Præterea in Codice Colbertino num. 351 post primum Concilium Romanum sequitur alterum, his verbis inchoatum : *Flavio Avieno V. C. juniore, sub die* VIII *iduum Novemb. in Basilica B. Petri,* etc. Est hæc tertia Synodus Romana. Post illam legitur quarta *Rufio Magno Fausto Avieno V. C. cons. sub die kalendarum Novembrium, sancta Synodus apud Urbem Romam,* etc. Hujus Synodi titulus est, *quarta Synodus habita Romæ Palmaris.* In Codice Ms. San-Germanensi, num. 25, tempore Caroli Magni exarato, post primam Synodum Symmachianam sequitur alia, cujus initium est : *Flavio Avieno V. C. juniore sub die* VIII *iduum Novemb.* etc., et post nomina episcoporum habetur : *Bene quidem fraternitas vestra,* etc. post illam sequitur : *Quarta Synodus habita Romæ Palmaris.* Ejus initium est : *Sancta Synodus,* etc. Desunt in eo Codice aliæ Synodi Romanæ. In Codice Colbertino, qui fuit Nicolai Fabri V. C. numero 1863 Synodi Romanæ sub Symmacho, hoc ordine descriptæ : *Residente venerabili papa Symmacho, uti* tom. IV. Concil. pagina 1312. Tum : *Bene quidem fraternitas vestra* etc. ut ibidem habetur pag. 1334. *Abieno juniore V. clarissimo consule, sub die octo id. Novembris.* Deinde : *Dominis sanctis et venerabilibus,* etc. ut ibidem pag. 1328, postea : *Cum ex diversis provinciis,* ut legitur in eodem tomo p. 1323. Sequitur : *Incipit contentio episcoporum Ritio Magno Fausto Evieno V. V. V. C. C. C. sub die kal. Novembrium. Sancta Synodus apud orbem Romanum gloriosissimi regis Theodorici,* etc. Denique sequitur in eodem Ms. Epistola Symmachi data anno DXIII, cujus initium : *Dilectissimo fratri Cæsario Symmachus* etc, quæ integra recitatur ibidem pag. 1295. Horum Mss. opera singulas Romanas sub Symmacho papa Synodos suis annis me redditurum spero.

8. *Secunda Synodus Romana hoc anno habita.* — De priori Synodo Romana anno superiori, quo ea habita, egimus. Eam Merlinus aliique quidam Conciliorum Collectores *secundam* appellarunt, sed evidenti errore, ut Baronius, Binius, passimque alii jam viderunt. Secundæ Synodi Acta ad nos non pervenere ; ea tamen currenti tantum anno celebrata. Hæc *Laurentium* Schismaticum, ut Ecclesiam turbare desineret, Nuceriæ episcopum renuntiavit : « Cum hujusmodi perturbatio », inquit Theodorus lector lib. 2, « tres continuos annos in Urbe Roma perseverasset (ab anno sc. CDXCVIII, quo Symmachus pontificatum adeptus est, ad præsentem) Theodoricus Afer, qui tum Romæ regnabat, quamvis secta esset Arianus, collecta tamen Synodo, Symmacho quidem episcopatum Urbis Romæ confirmavit : Laurentium vero cujusdam Urbis, quæ Nuceria dicitur, episcopum constituit : Laurentius tamen haudquaquam quievit, sed episcopatum Urbis Romæ adhuc ambire non destitit. Quam ob causam eum deponi, et in exilium mitti curavit Symmachus. Atque hoc modo seditio consopita est ». Ubi, quæ post secundam hanc Synodum contigere, uno tenore refert Theodorus, cujus verba exscripsit Theophanes ad annum Incarnat. secundum Alex. CDXCIII, kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoatum. Idem habet Nicephorus lib. 16, cap. 35. In textu tamen græco Theodori non dicitur perturbationem *tres continuos annos* durasse, sed tantum fuisse τριῶν ἐνιαυτῶν, id est, *trium annorum,* qui etiam utrinque incompleti intelligendi. Quare locus ille male a Valesio in latinum versus. Neque enim toto illo triennio *Laurentius* turbas cievit, cum Synodo priori Romanæ, anno CDXCIX coactæ, his verbis subscripserit : « Cælius Laurentius archipresbyter tituli sanctæ Praxedis his subscripsi, et consensi Synodalibus constitutis, atque in hac me profiteor manere sententia ».

9. *Respondetur ad rationes contrarias.* — De hac secunda Synodo Romana hæc Anastasius Bibliothecarius habet : « Eodem tempore papa Symmachus congregavit Synodum, et constituit Laurentium in Nucerina civitate episcopum intuitu misericordiæ ». Quia vero Anastasius annum rei gestæ non memorat, Baronius anno CDXCIX, n. 10, laudatis his Anastasii verbis dicit, *Laurentium* in prima Synodo Romana Nuceriæ creatum esse episcopum. Verum factum id post triennium a quo *Symmachus* pontificatum iniit, ut ex Theodoro lectore, Theophane, et Nicephoro citatis mox ostendi. Dicit ibidem secundo Baronius, errare eumdem Theodorum, qui hæc omnia *Theodorico* regi adscribit, et pontificatum Symmacho ab eodem confirmatum effutiit. At Theophanes et Nicephorus locis laudatis eodem plane modo ac Theodorus loquuntur, qui ideo benigne interpretandi sunt ; quia enim Synodus, *Theodorici* regis jussione convocata fuerat, ii Symmachi confirmationem eidem regi attribuunt. Dicit tertio Baronius, in ipsis Actis nullam hujus rei mentionem haberi. Ubi loquitur Baronius de Actis prioris Synodi Romanæ ; sed in iis sermo esse non potuit, de re quæ in secunda Synodo Romana, cujus Acta periere, peracta est. Cæterum *secunda Synodus Romana* videtur hoc anno celebrata, antequam Theodoricus in Urbem adventaret ; cum anonymus Valesianus, cujus locum integrum supra retulimus, asserat Theodoricum Romam venisse, *facta pace,* Symmachum sc. inter et Laurentium. Et hæc tantum de secunda Synodo Romana a Baronio aliisque prætermissa innotescunt. Eam cum præsenti anno accurate connectit Hermannus Contractus ex editione Canisii, licet quota ordine fuerit non exprimat.

10. *Gundebadus obtinet universum Burgundiæ*

regnum. — Marius Aventicensis sub Hypatii et Patricii consulatu, gesta Francos inter et Burgundiones his verbis recitat : « Ilis coss. pugna facta est Divione inter Francos et Burgundiones, Godegesolo hoc dolose contra fratrem suum Gundobagaudum machinante. In eo prœlio Godegesolus cum suis adversus fratrem suum dimicavit; et fugatum fratrem suum Gundobagaudum regnum ipsius paulisper obtinuit : et Gundobagaudus Avenione latebram dedit. Eo anno Gundobagaudus resumptis viribus Viennam cum exercitu circumdedit, captaque civitate fratrem suum interfecit, pluresque seniores et Burgundiones, qui cum ipso censerant multis exquisitisque tormentis morte damnavit : regnumque quod perdiderat cum eo quod Godegeselus habuerat, receptum, usque in diem mortis suæ feliciter gubernavit ». Agit de eodem bello Turonensis lib. 2, cap. 32 et seq., postquam cap. superiori Clodovei regis baptismum retulit, eoque narrato de Gundebodo ait : « Ipse regionem omnem, quæ nunc Burgundia dicitur in suo dominio restauravit ». Quare cœpta hoc anno Gundebadi monarchia in Burgundia antea enim cum Godegesilo fratre corregnarat; de quibus ante eorum dissidium idem Turonensis habet : « Tunc Gundobaldus et Godegesilus fratres, regnum circa Rhodanum aut Ararim cum Massiliensi provincia retinebant. Erant autem tam illi, quam populi eorum Arianæ sectæ subjecti ».

SYMMACHI ANNUS 3. — CHRISTI 501.

1. *Avieni consulatus et laudes.* — Qui sequitur annus Domini quingentesimus primus, consulatu Avieni atque Pompeii, tam a Cassiodoro, quam etiam a Marcellino adscribitur Fastis. Fuit Avienus iste cognomento Faustus, cujus filius Avienus item dictus anno sequenti consulatum gessit : senior autem hic appellatus, qui ante annos decem consulatu itidem functus est ordinario, idemque ex clarissima Scipionum familia oriundus, ut constat auctoritate Ennodii id asserentis in Epistola ad Faustum consulem, cujus est exordium : « Abundante Dei misericordia, etc. » Ubi inter alia laudum genera : « Tu, inquit, per duratum proavorum avorumque Scipionum tramitem, jam grandiorum pæne præcedentium connexus lateribus ambulasti, ita ut sub conjunctione nunquam interpolatæ felicitatis prodires (morderes). Ad Avieni mei adhuc teneri virtutes pertinet, et tuo generi continuare fasces, et nostro reddere ». Erat enim affinis Fausto Ennodius : idemque paulo post : « Illud tamen inter maximas Redemptoris nostri remunerationes credo numerandum, quod limen felicis infantiæ consul meus cum honore sanctus ingressus est, etc. » Hæc de Avieni senioris consulatu hujus anni, et Avieni junioris anni sequentis retulisse voluimus; quod contigerit secundum illud propheticum [1] : « Generatio rectorum benedicetur ». Constat enim hunc Faustum Avienum adversus Festum et Probinum potentissimos senatores schismaticos pro Symmacho infatigabili studio laborasse, atque tandem furentes adversarios repressisse, superasseque.

[1] Psal. CI.

2. *Theodoricus de Sede Apostolica bene meritus.* — Hoc igitur anno Ecclesiæ Romanæ status aliquantisper præsentia Theodorici regis quievit : schismatici enim vanam spem conceperant, fore, ut circumventus falsis calumniis Symmachus, favore ejusdem principis deponi posset : at ubi senserunt, ipsum æqui amantissimum regem nihil de causa Symmachi velle decernere, sed ex sententia episcoporum qui convenerant rem agendam; furore perciti ad violentiam conversi, cædibus miscere omnia sunt aggressi, ut quæ dicentur anno sequenti apertissime declarabunt. Interea vero rex Theodoricus, interpellatione Catholicorum, et aliorum qui erant in Urbe faventium Symmacho senatorum de cogenda Synodo cogitat. Cum vero satis sciret, haud suarum esse partium Orthodoxos antistites ad Synodum convocare; non sibi plus æquo tribuens, regia incedens via, more majorum, auctoritate in primis ipsius Symmachi papæ id perficiendum curavit; ab ipsoque Pontifice litteras ea de re ad episcopos, ut se ad Synodum die statuta conferrent, dari voluit. Hæc quidem ita se ha-

buisse, sequentis anni concilii edita Acta significant, quæ suo loco reddentur. Res plane digna memoria, cum Barbarus, Gothus, alienigena, hæreticus, Arianus princeps, licet importunis schismaticorum studiis, et illiberalibus eorumdem urgeretur assultibus, reveritus tamen culmen Apostolicæ Sedis, ejus se potius protectorem quam persecutorem exhibuit, ut ipsa Acta Synodalia manifestant. Sic igitur Theodorici reveriti præsentiam æstuantes furore schismatici hoc anno siluisse noscuntur.

3. *Immensa civium cædes facta Constantinopoli ab Anastasio.* — At quam Theodorico dispar Anastasius imperator, qui cum se specie tenus Orthodoxum profiteretur, Dei Ecclesiam acerrime impugnavit, dolo agens et vi, omni denique conatu nisus, ut Catholicam fidem impietate convelleret : ipsum quidem per Festum senatorem legatum auctorem fuisse Ecclesiæ Romanæ dissentionis et schismatis, quæ dicta sunt superius satis docent : rem namque ex sententia se fore consecuturum existimavit, si aliquo modo sibi aliquando assentientem posset nancisci Romanum Pontificem; quo uno adversante, satis sciret omnes suos eludendos esse conatus. Hæc quidem in Romanam Ecclesiam ; in Constantinopolitanam vero quæ hoc anno patravit, omnem superant tragœdiarum casum.

4. Qui enim hactenus tolerasset Constantinopolitanum populum sibi in his quæ sunt fidei adversantem, quem et novisset partibus studuisse Isaurorum, addictumque Zenonis Augusti cognatis : periculosam sensit, illis adhuc superstitibus, se jacturum aleam, si in cives Constantinopolitanos vindictæ gladium, ut furor suadebat, exereret : illis vero penitus, e medio sublatis, Longino ipso Zenonis fratre jam haud pridem exstincto, silentibusque undique Barbaris, summam illam tranquillitatem in civium cladem convertit, haud diutius ratus impunitam populi sinere vagari licentiam, qua palam imperatorem dicteriis et contumeliis insectabantur hæreticum : delegat opus Urbis præfecto, quem sævissimum delegerat, Constantino. Quid autem iste molitus sit, rem grandem paucis Marcellinus absolvit sub hujus anni consulibus scelus immanissimum referens, quod sic se habuit :

5. « Hoc namque anno, populus Constantinopolitanus professor Catholicæ fidei, idemque inhærens suo ipsorum episcopo Chalcedonensis Concilii adversus imperatorem acerrimo defensori, cum ad spectacula ex more intuenda in theatro clausi essent inermes : repente prosilientibus, qui erant in insidiis collocati, diverso armorum genere trucidantur, enecatis ex ipsis ultra numerum trium millium, præter alios, quibus licuit acceptis vulneribus foras egredi, domumque repetere sauciatos ». Felices omnes, et inter martyres recensendi, nisi labefactati essent Acacii ipsorum antecessoris episcopi communione. Ad hæc namque spectat, quod postea scribens ad Orientis episcopos Symmachus papa deplorat his verbis : « Nullus ambigat eadem nihilominus esse ventura, quæ in Constantinopolitana nuper Ecclesia contigerunt. De quibus mihi pariter ingemiscere necesse est et tacere. Nam qui Apostolicæ Sedis admonitionem negligendam esse crediderunt, merito inciderunt ea quæ venire solent solatio destitutis ». Hæc Symmachus in Epistola ad Orientales, de qua suo loco agendum erit. Et ipse Ennodius, ubi de Orientalibus hæreticis agit, hæc ait : « De his quæ præfati sumus, notum est quod in Constantinopolitana nuper Ecclesia fertur admissum : unde patimur sine vocis usura tristitiam. Qui enim oblatis remediis non obedierunt, merito nihil consolationis, tempore quo premebantur, non habuerunt ». Ad hæc pariter spectant quæ Theodorus lector de eodem urbis Constantinopolitanæ præfecto sic subdit [1] : « Contra seditiones populi, quæ contra imperatorem in civitate fiebant, hæc Anastasius imperator excogitavit, ut Eparchus civitatis litanias populi sequeretur », cum armatis militibus scilicet : « timebat enim zelum eorum qui pro quarta Synodo incursiones faciebant. Et hoc deinceps in consuetudinem abiit. Inimici Macedonii episcopi Constantinopolis Acolium quemdam subornarunt, qui gladio illum impeteret. Macedonius vero, ut mansuetudinem suam ostenderet, munera Acolio dari præcepit. Tale quid etiam erga sacrilegos quosdam fecit ». Hæc Theodorus.

6. Videsne tu, lector, (appello te) quanta pro religione, ipsa Catholica fide, pro defensione, inquam, quartæ œcumenicæ Synodi suscepta ab iis fuere certamina, exanttlati immensi labores, sanguis pro fide fusus, mortesque adeo crudeles toleratæ? tanta hæc abiere tamen in ventum absque corona martyrii et præmio confessionis, prorsusque inania reddita, non aliam quidem ob causam, quam quod schismate propter Acacii communionem, ab Ecclesia Catholica, et ab ipso ejus capite Romano Pontifice scissi essent. Nullus est ausus Constantinopolitanorum antistitum illic pro fide necatos inter martyres recensere, quos scissent non habuisse characterem scriptum in frontibus suis, quo et Ecclesiæ Catholicæ filii, et Dei domestici dici meruerint. Vetus namque hæc præscripta inter fideles regula est, ut qui non habent in terra Ecclesiam matrem, neque Deum habere possint in cælo patrem.

[1] Theod. Lect. Coll. l. II.

Anno periodi Græco-Romanæ 5994. — Jesu Christi 501. — Symmachi papæ 4. — Anastasii imp. 11. Theodorici reg. 9. et 13.

1. *Decennalia Anastasii imp.* — Coss. *Rufius Magnus Faustus Avienus*, et *Fla. Pompeius ;* prior Occidentalis filiusque vel nepos Avieni anno CDL consulis. Porro hoc tempore Romani plura nomina præferebant, sed solo postremo, ut plurimum, tanquam cognomine appellabantur. Fallitur Baronius, quando ait, *Avienum* ante annos decem etiam consulatum gessisse. *Faustus* enim Avienus anno CDXC hoc magistratu ornatus, diversus est ab Avieno hoc anno consule ; cum is in nullis Fastis cum nota numerali efferatur. *Pompeius* Orientalis fuit, ac filius Fl. Hypatii qui frater erat Anastasii imp. De eo plura Ducangius in Familiis Augustis Byzantinis, dum de familia Anastasii Aug. sermonem habet. Hujus imperatoris *decennalia* hoc anno edita, quorum varia supersunt vestigia, uti abolitio Chrysargyri tributi gravissimi, et pugnarum cum bestiis, de quibus anno primo Anastasii cum Baronio egimus, ac consulatus Pompeii imperatoris ex fratre nepotis.

2. *Nihil hoc anno et sequenti in causa Symmachi gestum.* — Ad num. 2. Hoc et sequenti anno Romæ omnia tranquilla fuere, quia *Laurentius* Schismaticus, qui anno superiori *intuitu misericordiæ*, ut loquitur Anastasius, Nucerinus episcopus creatus fuerat, iterum Romanam Sedem non invasit ante annum DIII. Quare neque hoc, neque sequenti anno aliqua Synodus in causa Symmachi Romæ habita est ; licet Baronius anno sequenti Synodum *quartam*, vulgo *Palmarem* dictam, consignet, aliique communiter currenti ; quod ea in Actis, quæ hactenus prodiere, dicatur celebrata *Rufio Magno Fausto Avieno consule.* Verum consulatum illum in ea Acta intrusum fuisse, et Synodum illam IV anno tantum DIII habitam, ex dicendis certo constabit.

3. *Codex legum Burgundicarum promulgatur.* — Turonensis lib. 2, cap. 33, postquam de tota Burgundia a Gundebaldo Burgundionum rege subacta locutus est, ait : « Burgundionibus leges mitiores instituit, ne Romanos opprimerent ». Harum legum codicem hoc anno Gundabodus publicavit : nam in Præfatione earum legum quæ in codice veterum legum apud Lindebrogium leguntur, dicuntur promulgatæ *Avieno consule*, editæque *secundo Gundebaldi monarchiæ anno.* Cum vero hoc anno *Avienus* senior, sequenti *Avienus* junior consulatum gesserit, hinc controversia orta, an hoc vel sequenti anno, codex ille publicatus fuerit. Hæc tamen facile dirimitur ex methodo decennalium. *Codices* enim legum annis quibus imperatores, ea solemnia dabant, promulgari soliti, ut in dissert. Hypat. ostendi. Reges autem Burgundionum Romanos imperatores tanquam si domini eorum fuissent, venerabantur, et ab his dignitatum titulis exornabantur, ut patet ex variis Aviti episcopi Viennensis Epistolis. In Epistola LXIX ad Anastasium imp. sub nomine Sigismundi regis dictata, ait Avitus : « Dulce est si hi, quos militiæ fascibus, et peculiaris gratiæ pietate sustollitis, quos in extremis terrarum partibus aulæ pollentis contubernio, et veneranda Romani nominis participatione ditatis, specialiter gaudia vestræ perennitatis agnoscant ; quæ generaliter cunctis fama concelebrat. Ornat quippe imperii vestri amplitudinem longinquitas subjectorum, et diffusionem Reipublicæ vestræ asserit, quod remotius possidemur ». Tum in Epistola LXXXIII ad eumdem imperatorem data : « Vester quidem est populus meus, sed me plus servire vobis, quam illis præesse delectat. Traxit istud a proavis generis mei apud vos decessoresque vestros semper animo Romana devotio, ut illa nobis magis claritas putaretur quam vestra per militiæ titulos porrigeret celsitudo : cunctisque auctoribus meis semper magis ambitum est, quod a principibus sumerent, quam quod a patribus attulissent. Cumque gentem nostram videamur regere, non aliud nos quam milites vestros credimus ordinari ». Quare cum hoc anno Anastasius *decennalia* dederit, Gundebodus Codicem legum Burgundicarum publicavit, anno secundo suæ monarchiæ. Agobardus Lugdunensis episcopus, qui post quadringentos annos quam Burgundia a Clodovei regis filiis in provinciam redigeretur, floruit, *Ludovicum Pium* imperatorem Epistola quadam hortatur, ut si fieri possit, Burgundiones, *quos suos*, et Gundobados appellat, legibus Francorum uti jubeat, legem Gundebaldi regis Burgundionum hæretici, licet non jure et virorum suorum testimoniis, sed, aut rei ipsius jurejurando, aut armis terminantem abrogando.

4. *Collatio in Burgundia habita pro conversione Gundebadi regis.* — Turonensis lib. 2, cap. 32 et seq. postquam locutus est de legibus a Gundobado rege institutis, agit de ejus conversione ab *Avito* episcopo Viennensi tentata. Quæ res a Baronio anno CDXCIV, num. 68 loco non suo recitata; cum ea *Collatio* post bellum Burgundicum, et post promulgationem Codicis legum Burgundicarum a Turonensi referatur, et hujusmodi Collationes annis *decennalibus* imperatorum addictis de more fierent; quem in Burgundia servatum fuisse non videtur dubitandum. Hæc Collatio, quæ Baronii tempore non extabat, legitur in IV tom. Concil. pag. 1318, ejusque titulus est : *Collatio episcoporum, præsertim Aviti Viennensis episcopi coram rege Gundebaldo adversus Arianos.* Præter sanctum Avitum, huic disputationi interfuit sanctus *Eonius* Arelatensis episcopus, et episcopi Massiliensis et Valentinus, quorum nomina in Collatione corrasa. Ariani in ea convicti fuere, et ex illis plures ad pœnitentiam adducti, sed quoad Gundobadum regem, «quia Pater eum non traxerat, non potuit venire ad Filium, ut veritas impleretur : Non est volentis neque festinantis, sed miserantis Dei », ut dicitur in Collatione : quam hoc tempore habitam ostendunt verba Gundobadi, qui in prima Sessione dicit : « Si vestra fides est vera, quare episcopi vestri non impediunt regem Francorum, qui mihi bellum indixit, et secum inimicis meis sociavit, ut me destruerent ». Ubi loquitur Gundobadus de Bello Burgundico superiori anno gesto, quo Clodoveus Francorum rex utens occasione discordiæ inter duos fratres Burgundiæ reges ortæ, « missa legatione ad Gundobaldum, ut ei per singulos annos tributa imposita reddere debeat, jubet. At ille et de præsenti solvit, et deinceps soluturum esse se promittit », inquit Turonensis lib. 2, cap. 32.

5. *Ecclesiæ S. Sabæ abbatis dedicatio.* — Hoc anno dedicatio novæ Ecclesiæ Deiparæ Virginis a sancto Saba abbate constructæ ab *Elia* episcopo Hierosolymitano peracta « primo Julii, Indictione nona, agente magno Saba annum ætatis sexagesimum tertium », ut testatur Cyrillus monachus in ejus vita cap. 32. Quare hæc dedicatio legitimo tempore facta ; cum hoc anno Indict. IX ante Septembrem notato, dies primus mensis Julii in Dominicam inciderit, et Anastasius imp. *decennalia* exhibuerit. Paulatim tamen in Occidente, ubi imperium Romanum exstinctum erat, ea consuetudo desiit ; tandemque, tam in Occidente, quam in Oriente quibusvis indiscriminatim annis Ecclesiæ dedicatæ, et sanctorum reliquiæ translatæ ; sed tamen diebus fere semper Dominicis, aut Festis solemnioribus.

6. *Cabades in regnum Persarum restituitur.* — *Zamasphes* Persarum rex, Perozi filius, *sua sponte regio solio excessit, regnumque potius relinquere censuit, quatuor annos eo gavisus*, postquam sc. *Cabades*, qui e custodia elapsus ad Hunnos confugerat, cum valido exercitu ad sua remissus fuit, filia regis uxore antea accepta, ut narrat Agathias lib. 4, pag. 138. Quod præsenti vel superiori anno contigisse, inde liquet, quod anno Christi DXXXI, postquam annos triginta iterum regnasset, e vivis excesserit, ut suo loco demonstrabimus. Ex initio *Cabadis* iterum regnantis, ejus decessorum tempora accurate fuisse a nobis consignata, ordo retrogradus ostendit. De *Cabadis* restitutione in regnum agit etiam Procopius lib. 1 de bell. Pers. cap. 6.

7. *Bulgares in ditiones imperii Romani primum excurrunt.* — Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. CDXCIV, qui kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoatur, scribit : « Hoc anno, qui vocantur Bulgari, excursionem in Illyricum et Thraciam fecerunt : cum nondum eorum natio audiretur de nomine ». Marcellinus tamen in Chronico ad consulatum Joannis Gibbi, seu ad annum Christi CDXLIX primam Bulgarum in Thraciam irruptionem memorat, in eaque Illyricianam militum virtutem periisse refert.

SYMMACHI ANNUS 4. — CHRISTI 502.

1. *In causa Symmachi Synodus Romana, dicta Palmaris, ad quam Theodoricus Epistolas scribit.* — Secundus post quingentesimum sequens Christi annus, Avieni junioris ac Probi signatus consulatu a Marcellino et Cassiodoro notatur in Fastis, licet in Synodalibus Actis loco Probi Ruffus reperiatur inscriptus : quo anno habita est Romæ quarta Synodus sub Symmacho papa. Quartam hanc nomenclator appellat, quæ tamen respectu aliarum præcedentium sub eodem Symmacho Synodorum tertia dicenda esset : quæ enim ab eo tertia ordine ponitur, non fuisse Synodum per se distinctam, sed ejus, quæ ab eo quarta dicitur, Actionem, ea quæ hoc ipso anno inferius dicturi sumus, perspicue demonstrabunt. Sic igitur ista quæ tertia, quarta dicta est eademque cognominata Palmaris : de qua antequam agere aggrediamur, primum omnium unde id fuerit consecuta cognomen, dicendum est. Atque in primis non placet quod aliquis putavit textum esse depravatum. Sed cur Palmaris? Numquid sicut apud Tullium[1] « sententia Palmaris », ita, « et Synodus Palmaris » a palma dicta? Certe quidem non abhorrere eam vocem ab hujus sæculari nomenclaturæ usu, ex Fulgentio hujus temporis luculento scriptore dici potest, qui hæc habet scribens ad Monimum[2] : « Hanc etiam asseris hæreticorum esse quasi palmarem interrogationem » hoc est, irrefragabilem : et paulo post : « Hæc ergo sectantes hæretici, ea sibi quasi palmaria et invicta videntur proponere, etc. »

2. Verum quod inusitatum fuit hactenus, Synodum aliquam aliunde quam a loco, vel numero denominari : de loco ipso, a quo ita sit dicta, investiganda est ratio : num et fortasse accidit, dictam esse « Palmarem », quod ob schismaticorum grassationem hæc ipsa Synodus non valuerit in Ecclesia celebrari, sed opus fuerit eamdem in regia sive curia agi, quæ appellata est « Palma aurea », de qua quidem hæc in rebus gestis S. Fulgentii[3] : « In loco qui Palma aurea dicitur, memorato Theodorico rege concionem faciente, etc. » Est et mentio apud ipsum Theodoricum regem in Epistola[1] ad Albinum patricium de domo « Palmata » dicta, his verbis : « Porrecta itaque supplicatione testatus es, Curiæ porticus, quæ juxta domum Palmatam posita, forum in morem areæ decenter includit, superimponendis fabricis licentiam condonari, etc. » At quoniam haud liquet apud curiam hanc Synodum celebratam, magis autem apud Basilicam S. Petri, quo ab adversariis lapidibus impetitus Symmachus se recepit, prout Acta ipsa significant; ut hæc Synodus Palmaris dicta sit, placet, ut e loco itidem deducto vocabulo, a porticu illa S. Petri nomen acceperit, quæ Palmaria dicebatur, de qua Anastasius in Honorio papa hæc habet : « In porticu B. Petri Apostoli, quæ appellatur ad Palmaria, etc. » Sed de nomine satis. His igitur elucidatis, jam ad res gestas deveniamus. Verum describendæ hic sunt primo loco Theodorici regis litteræ, et episcoporum, et alia quæ intervenerunt in hac causa, digna memoria monumenta, quæ Parisiis missa a nostro Nicolao Fabro, cui hoc nomine plurimum nos debere fatemur, accepta, ab antiquitate licet nonnihil læsa, ut videre poteris, pluribus locis corrupta, quæ conjecturis in margine positis sanari, si non penitus, ex parte possint, sic enim se habent :

« Præceptio quæ missa est per Germanum et Carosum episcopos.

« Dominis sanctis, et venerabilibus patribus Laurentio, Marcelliano, et Petro, et cunctis episcopis in Urbe residentibus Theodoricus rex.

« Vos quidem rem fecistis proposito congruentem, nos potius directo vestro secundo consulere, quam indictum consilium alienæ facultatis imitatione disserere (concilium aliene facilitatis imitatione deserere), ne discedentibus universis sub manifesta deserti dispositione judicii major urbem regiam seditiosis motibus turba concuteret. Sed non optavimus commisisse sanctæ congregationis

[1] Cicer. de nat. deor. l. II. — [2] Fulgent. ad Monim. l. II. — [3] In Vit. S. Fulgent.

[1] Cassiod. Variar. l. IV. Ep. XXX.

examinationis sub hac protrahi dilatione negotium, nec universitas (universitatis) animum gravius (graviori) præjudicio pendere suspensum. Quia nec tranquillitati Urbis definitionis mora, nec sacerdotali proposito, sententia potest convenire discordiæ. Molesta igitur accepta confusione, quæ nata est cæterum quæ discessum, quia propter turbam quæ aut casu vitio aliquorum contigit, iterata quæ cœperunt relinquere judicia. Qui tamen si dixerit potius cogitassent. exemplo vestro in urbe residere exspectantes de his quæ illic facta de nostræ providentiæ ordinare (ordinatione) remedium. Cum in multas vias cogitatio nostra disperserit. Adhuc si tramitem (ad hunc se a tramite) consilii cura convertit, ut rursum ad kalend. Septembr. diem eumdem censuerimus sacerdotum numerum convenire, qui dudum fuerat convocatus. Ergo ingrabantis sanctitatem reliquorum præsentia convenit operire, ut cum præso (compresso) tumultu et dissensione submota, quæ ab omnibus certa (orta) est ab omnibus causa peragatur. Nam Revennam (Ravennam), quemadmodum speratis non putavimus revocandum esse Concilium, dum aliorum labore, dierum (aliorum) permovemur ætate, parati ut nisi secundo conventu causæ finem judicium synodale posuerit juxta desiderium vestrum, quos nos poscitis esse præsentes ; occupationibus nostris Romæ quietis amori postpositis, nos potius Romam Deo auctore veniamus, ut præsentibus saltem nobis citra confusionem atque discordiam, secundum Dei timorem tanta causa terminum sortiatur. Ut non diutius urbs regia turbarum tempestate fatigetur, sed vestri æquitate judicii redeat ad quietem. Ne mora vobis videatur onerosa, fas est vestræ æstimare providentiæ, si quomodo sit, aut sub nostrorum temporum tranquillitate tolerandum, solutus ne in aliqua definitione Concilio sub incerto Ecclesiam, sub hoc certamine Romanam perdere civitatem : alia manu. Orate pro nobis domini, ac venerabiles patres. Datum sub die v idus August. sed Ecclesia. Rufo magno Fausto Avieno. VV. CC. cons.

« Senatus vel Marcellini episcopi cum cæteris, et alia præceptio, quæ data est per majorem domus regis.

« Præceptio regis IV missa ad Synodum.

« Flavius Theudoricus rex universis episcopis ad Synodum convocatis.

« Romanæ Ecclesiæ pacem, episcopo Symmacho criminosis propositionibus impedito sub ea quam cernitis confusionem turbæ quoniam [1] non magis potuit providentia nostra consulere, quam ut juxta petitionem senatus et cleri, ad congregandos ex diversis provinciis causam revocare, et antistites, et de religiosæ actione personæ sanctum facere. Indicare Concilium, in oculis sunt dudum ab universis Synodum destinatam, et conscientiæ nostræ adstipulatur oracula, quibus solus (solius vel solis) integritatis affectum, hoc jus pontificibus commisimus evocatis, ut sub synodalis æquitate sententiæ, aut propter objecta convictus reatui subjaceret. Post hujusmodi constituta, quis finem tanto dandum dubitarit esse negotio? quis de tam numeroso concilio sacerdotum magis nasci crediderit confusionis ambiguum ? quid profuit sine vita de prolixo itineris citra ad nos imposuistis negotio ? quid tantarum Ecclesiarum absentibus sacerdotibus fuisse suspensum ? quid peteret reliquum si tanto exitum non datur impetrare conventu ? Sed transacta sufficiant, quæ ad hoc tantum in memoriam satis est revocare, quid desinat (quo desinant). Bona est præteritorum recordatio si quæ displicent secuta cura correctionis emendet. Non saltem discedentibus aliquibus delatoque negotio, ad secundæ concordationis venientis repetita judicia pro fide, pro innocentia, pro æquitate concordis remotis studiis aliquibus dissentit (dissentiat) integritas : hoc petitione nostra Romanæ confertur civitati, ut sacerdotali consideratione proposito delegato terminum detis sine contentione negotio, scientes examen vestrum de his, securum esse judicium. Cogitate matrem confusionis esse discordiam , et quemadmodum consensu dubia solidantur, ita etiam firma dissensione dissolvi. Numquid laboriosa, numquid conscientiæ vestræ gravia, numquid inimica propositio, ab antistitibus suis pacem poscit Ecclesia, et ab his quibus per regiones (rationem) professionis vestræ cura debeat esse propensior, fidem tumultuosam exspectat? intentio est vobis servandæ justitiæ, in cognitione libertas remotis omnibus occasionibus integros si vestræ voluntatis objectorum criminum causa examinare judicium, dummodo studiosa certamine defendi amorem omne confusionis amputetur ambiguum , maxime cum hanc vobis pro religionis reverentiæ consideratione justitiæ nostræ oracula tribuant facultatem, ut sicut vobis est inquirendæ in hoc negotio voluntas, et cura veritatis, personis illic omnibus constitutis, per quas potest fides rerum quæsita præstare, vos noveritis, et Deus quid in ipsa causa judicare debeatis pacem modis omnibus clero, senatui et Romano populo post judicium reddituri ; ne qua turbatio, nulla discordia in civitate remaneat, sive vultis, ut quod propositum est transeat, sine discussione negotium, vos sciatis, et Deus qualiter ordinetis : dummodo pax clero, senatui, populoque Romano sub vestra ordinatione reddatur. Ecce coram Deo, et hominibus arbitrio vestro committentes universa , conscientiam nostram, sicut decebat absolvimus, tantum est sub justa ordinatione rem fuisse finitam, et civitatem redditam dissedentibus incidet. Neque enim tolerabile est ob hanc negligentiam regiæ civitatis amor quo tenemur ad rem mittit, ut rebus omnibus Deo auctore pacatis sola tranquillitate erigi, et in media urbe confundi, ut desideratur civilitas in archi latiora, quæ est sub hostium vicinitatis cura, et neque omisisse videamur cum necessaria (necessariam) credideritis episcopi Symmachi in cognitione præsentiam , Gudilam .et Bedulphum sublimes viros,

[1] Non, adjecit Faber ex conjectura.

majores domus nostræ quos de præsente misimus cum Conzatrierno. Ne quid dubitationis habeat jussio nostra sacramenta præstabunt satisfacturi designatio episcopus, quemadmodum æstimaverit ordinatio vestra suffecerit ut vocatus ad Concilium, citra urbem et molestiæ metu securus occurrat. Orate pro me domini sancti, et venerabiles Patres. Datum sub die sexta kal. Septemb. Ravenna.

« Relatio episcoporum ad regem.

« Agimus Deo gratias, qui regum corda pietatis suæ manu, et gubernat, et temperat, quando ab ipso venit quod clementia vestra extra more suo (ex amore suo) præceptis ad nos moderantissimis per majores domus Gudilam et Bedulphum sublimes vestros missis ostendit. Sic enim mansuetos principes cæli Dominus fecit esse quos diligit, et quibus est propitiata divinitas eos in causis omnibus mandatis suis ordinat obedire quod scriptum est dicente Deo : Sine me nihil potestis facere. Quod utique, boni intelligendum est, Deoque nostro toto affectu, et obsequio jussioni vestræ parere voluimus, et ad papam qui impetebatur, quater cum sacerdotes nostros ex secum sancta (sacrosancta) Synodo direximus, ut ad judicium conveniret. Sed occurrere audientiæ nostræ penitus non (posse statuit) possit statutus, mandans. Primo ad conventum vestrum quando Romæ venistis, sine aliqua dubitatione properavi, et privilegia mea voluntati regiæ submisi, et auctoritati Synodi dedi sicut habet Ecclesiastica disciplina, restauratione Ecclesiarum regulariter poposci : sed nullus mihi a vobis effectus est : deinde cum venirem cum clero meo crudeliter mactatus sum, ulterius me vestro examini non committi in potestate Dei est, et domini regis quid de me deliberet ordinare. Post episcopos tamen, qui majoris domus vestræ illustris vero Argenno (illustrem virum Agerium) direximus, cui quid responsi dederit sua suggestione renuntiat, et in te manus (intimavimus) tamen serenissimo domno, quia nobis quid possimus facere non remansit, nec invitum ad disceptationem nostram adducere possumus. Ipsi per canones appellationes omnium episcoporum commissæ sunt, et cum ipse appellat egiret (ecquid) faciendum? nec in absentem valemus ferre sententiam, nec contumacis locum deputare, qui se judicibus occurrisse præclamat ; maxime quia cum nova est res pontificem Sedis istius apud nos adire (audiri), nullum constat exemplum. Voluimus quod restabat pacem juxta præceptum et voluntatem reddere civitati, quæ res, et proposito nostro amica est, et beatitudini vestrorum temporum congruebat. Qua confessione (confusione) tantæ civitatis, et gemimus, et horrescimus. Ad amplissimum senatum, collegasque nostros secundum direximus, orantes, ex verbis Apostoli, qui monet : Quod ex vobis est cum omnibus pacem habentes, non vosmetipsos vindicantes, carissimi, sed date locum iræ. Scriptum est etiam : Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus ; nec admonitioni clericorum defuimus, quibus regulariter voluimus subvenire, qui etiam salutare monitum contempserunt, et ideo vestri erit temperii nutu (imperii metu) Dei respicere Ecclesiæ redintegrationem, Romanæ civitatis et provinciarum quietem. Nunc rogamus ut infirmitatibus et demnitatis (indemnitati) nostræ, quod pii domini est, succurratis, quomodo calliditati sæculari sacerdotum simplicitas non sufficit, et jam diutius nostrorum mortes, et pericula propria Romæ pati non possumus, sed concedente nobis optatissimo præcepto vestro, ut ad Ecclesias nostras liceat nos reverti, quia post hæc quæ suggerimus, nihil est quod a nobis possit ordinari, optamus vobis domine patri ceb.

« Præceptio regis. Flavius Theodoricus rex universis episcopis ad Synodum convocatis.

« Decuerat quidem beatitudinem vestram divinæ considerationis reverentia excitum jam finire negotium : ut vobis ordinantibus submoveri potuisset tanta de civitate confusio, maxime cum prætentis affectibus jusserimus quemadmodum vestrum visum fuisset arbitrium, memoratum vos terminare debere certamen, dummodo sub justa ordinatione finitum dissentientes unitati et concordiæ redderentur; post quæ miramur denuo fuisse consultos cum si nos de præsenti ante voluissemus judicare negotio, habito cum proceribus nostris de inquirenda veritate tractatu, Deo auspice, potuissemus invenire justitiam, quæ nec præsenti sæculo, nec futuræ forsitan displicere potuisset ætati, sed quia nostrum judicavimus de Ecclesiasticis aliquid censeri negotiis. Ideoque vos de diversis provinciis fecimus evocare, ut sub divini timore judicii, totius certaminis vobis disponentibus causa transierit (transigeretur), urbique nostræ, Deo favente, optata per vos concordia redderetur. Nunc vero eadem quæ dudum præsentibus intimamus oraculis, nos coram Deo et hominibus absolventes, ut causam Dei, quam vestræ congregationi amplissimam (amplissimi) senatus, et pace clerici sperantes (cleri pacem spectantes), commisimus, quemadmodum visum vobis fuerit [1] nec a nobis ordinis vestri expectetur forma judicii, sed vos qualiter vultis ordinate, sive discussa sive indiscussa causa, proferte sententiam, de qua estis rationem divino judicio reddituri, dummodo, sicuti sæpe diximus, hoc deliberatio vestra provideat, ut pax senatui populoque Romano, submota omni confusione reddatur, ne qua, quod absit, post judicium turba, aut aliqua remaneat in civitate discordia : sin autem secundum mandata nostra concordia sacratissimæ urbi a vobis fuerit restituta : tunc universitas agnoscere potuerit justum sacri ordinis vestri extitisse judicium. Orate pro nobis domini sancti, ac venerabiles Patres. Datum sub die kal. Octobr. regum Synodi Ecclesiastici vos an (f. vocem) agnoscite regis.

« Primo salutandi episcopi, et dicendum eis causa quæ agitur.

[1] Transigatis, addit F.

« Si mihi visum fuisset, aut justitia habuisset, ut ego debuissem audire cum proceribus palatii mei, potueram tractare quomodo et Deo placuisset, et posteritati ingratum non fuisset : sed quia causa est Dei et clericorum : ideoque modo ad petitionem senatus vel cleri ex diversis civitatibus convenire antistites [1] ut et Deo medio secundum quod legitis in Evangelio ex Apostolo ad Corinthios hoc sequamini. Si vero vobis visum fuerit sine discussione causam finire, aut discussam, aut indiscussam, quemadmodum visum fuerit, judicate; meam personam nolite metuere, reddituri rationem ante conspectum Dei, tantum est ut senatum, clerum, et populum pacificum dimittatis, et quod judicaveritis scribatis. Nos autem hoc probavimus vos bene ordinare, si populo, senatui, clero pacem integram reddatis? Quod si minime feceritis, ostendetis vos uni parti favisse. Nullius ergo personam ante oculos habeatis, quamvis si ex vobis aliquis violenter vellet quæ injusta sunt imponere, remissis rebus vestris justitiam custodire debetis. Nam multi, et vestræ, et nostræ regionis episcopi propter Dei causas, et de Ecclesiis ut de rebus suis jactati sunt, et tamen vivunt. Ego non solum impono, sed etiam rogo, ut faciatis, quæ Deus præcepit, et quæ legistis in Evangelio et Apostolo. Si autem discutitis causam, vel sub aliquo colore melius causam judicatis. Si autem indiscussum dimiseritis, datis exemplum sacerdotibus omnino male conversandi. Hæc cum diceret, proposuit similitudinem : aliquando Asparia (Aspari) a senatu dicebatur ut ipse fieret imperator; qui tale fertur dedisse responsum. Timeo, ne per me consuetudo in regno nascatur [2], ita dico, ut modo ne irascantur sancti Patres nostri, ne per eos cum non discusserint et ita judicaverint, consuetudo peccandi omnibus sacerdotibus generaliter (generetur). Item si voluerint discutere causam, ut securus egrediatur, Arigerisus Gudila, et Bedulphus sacramenta ei præstabunt. De area vero vel de domo Lateranensi, prout judicatum fuerit eadem Synodus reddat de vindictam; quæ sperant (debitam quæ speratur) discussionem si eis placuerit, aut ipsi vindicent, aut nos deputemus legibus exequantur culpas ». Hæc sunt quæ a Fabro nuper accepimus, jam quæ spectant ad ipsam Synodum prosequamur.

3. *Prima actio Synodi, in qua Symmachus vi et furore Schismaticorum licet impetitus, triumphat.* — Qui ad Synodum tunc Romam vocati sunt pontifices, et inter illos, qui sedium prærogativa cæteris eminebant Laurentius Mediolanensis episcopus, atque Petrus Ravennas antistes, cum Romam se contulissent, ne in suspicionem venirent Symmachi causæ defensionis, qui convocati fuerant judices cognitores, abstinuerunt se ab ejusdem Symmachi consuetudine, non tamen a Catholica communione, mentionem ejusdem facientes ex more in sacris. Docet hæc Ennodius in apologetico pro quarta Synodo verbis istis : « Deinde per quæstionum torrentes venerabilem Laurentium et Petrum episcopos a communione papæ suspendisse replicatis : et quod providit cautio convocatorum, ducitis ad crimen impetiti. Ullone eo tempore, dum celebrarentur ab his sacra Missarum, a nominis ejus commemoratione cessatum est? Unquam pro desideriis vestris sive ritu Catholico et cano more semiplenas nominati antistites hostias obtulerunt? etc. » Vides, lector, semiplenum dici ab Ennodio sacrificium, in quo Catholicæ Ecclesiæ capitis commemoratio prætermittitur; pluraque subdit, quibus docetur, non præsentia corporali, sed animorum in una voluntate conjunctione exteriori signo patefacta declarari Catholicam cum Romano Pontifice communionem : a qua tantum abest ut iidem se abalienaverint, ut ea defensionis Apostolici culminis fibula sese arctius colligantes adstrinxerint. Qui enim ad Synodum venientes antistites, visi sunt ad tempus prudenter a congressu Symmachi abstinere, in ipsa Synodo facti sunt ipsius et Apostolicæ Sedis auctoritatis acerrimi defensores, ut quæ dicentur ex Synodalibus Actionibus declarabunt.

4. Quæ extant ipsa Synodi Acta edita, nonnihil cum depravata esse reperiantur, contulimus cum antiquitus scripto codice Cresconiano, atque, ut licuit, emendavimus. Ad quæ intelligenda sciendum in primis est, (ut ex iisdem patet Actis) ante ejusmodi Patrum conventum duas alias hoc eodem anno ab iisdem episcopis habitas Actiones, quarum prior in Basilica Julii, posterior in Basilica Hierusalem dicta in atrio posita Sessoriano celebrata est; quæ licet Synodi appellatæ reperiantur, tamen potius Synodales Actiones, quam Synodi ipsæ dicendæ esse videntur. Porro rerum in eis gestarum monumenta penitus exciderunt, quarum duntaxat mentio habita reperitur in Actis Palmaris Synodi, quæ sic se habent :

5. « Sancta Synodus apud Urbem Romam ex præcepto gloriosissimi regis Theodorici diversis e regionibus congregata in Christi nomine dixit.

« Cum ex diversis provinciis ad Urbem convenire sacerdotes regia præcepisset auctoritas, ut de his quæ venerabili papæ Symmacho Sedis Apostolicæ præsuli ab adversariis ipsius dicebantur impingi, sanctum Concilium judicaret : Liguriæ, Æmiliæ, vel Venetiarum episcopis, quos ad præsentiam principis ipse itineris ductus attraxit, consulendi [1] regem incubuit necessitas, qua hos voluisset ætate fractos debilitate corporis invalidos congregari? Respondit præfatus rex piissimus, bonæ conversationis affectu plura ad Sedem papæ Symmachi actibus horrenda fuisse perlata : et in Synodo oportere si veræ essent inimicorum ejus objectiones, judicatione constare.

6. « Memorati pontifices, quibus allegandi imminebat occasio, suggesserunt, ipsum qui diceba-

[1] Jussi, addit F. — [2] Mala, addit F.

[1] Apud Cresc. Consuluimus regem, qua causa nos voluisset debilitate corporis invalidos congregari.

tur impetitus, debuisse Synodum convocare; scientes quia ejus Sedis primum Petri Apostoli est meritum, vel principatus: deinde secuta (proinde secura) jussione Domini Conciliorum convocandorum auctoritas ei singularem in Ecclesiis tradidit potestatem: nec ante dictæ Sedis antistitem minorum subjecisse judicio, in propositione simili facile forma aliqua testaretur. Sed potentissimus princeps ipsum quoque papam in colligenda Synodo voluntatem suam litteris demonstrasse, significavit. A mansuetudine ejus paginæ postulatæ sunt, quas ab ea directas constabat: hasque dari sacerdotibus sine tarditate constituit; et quicquid in eodem negotio actum, scriptis Romam ex diversis terrarum vel regionum partibus Dei prosecutione præventum est». Vides quam expressum habes nec Arianum quidem regem absque consensu, et certis litteris Romani Pontificis Synodum congregare præsumpsisse; quod id sibi minime licere, in comperto esset; sed audi cœptum semel Actorum ordinem:

7. « Et dum in venerabili collectione sermo de incipiendo haberetur negotio, prout suscipiebat causæ tractatus: sanctus papa Symmachus Basilicam Julii, in qua Pontificum erat congregatio (prout habuit cura) celeriter ingressus est: et de vocatione Synodali clementissimo regi gratias retulit, et rem desiderii sui (ex desiderio suo) evenisse testatus est. Causa ergo de sacerdotum animis, quæ de Consilio nundum firmato tristitiam ministrabat, ascissa est: auctoritatem ordinis colligendi, sicut poscebant Ecclesiastica statuta, in omnium quæ ibi aderant, episcoporum præsentia, se dare (a se datam) professus est; sperans, ut visitator, qui contra religionem vel contra regulas majorum a parte cleri, vel ab aliquibus laicis fuerat postulatus, ex ordinatione antistitum prima fronte cederet: et omnia quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati ejus legaliter ab honorabili Concilio redderentur, et tanti loci præsul regulariter prius statui pristino redderetur, et tunc veniret ad causam; et si ita recte videretur, accusantium propositionibus responderet.

8. « Digna res visa est maximo sacerdotum numero, quæ et mereretur effectum. Decernere tamen aliquid Synodus sine regia notitia non præsumpsit. Sed suggestio justa (ista) per legatorum negligentiam non meruit secundum vota responsum. Justus est regiis præceptionibus papa Symmachus ante patrimonii vel Ecclesiarum, quas amiserat, receptionem, cum impugnatoribus suis in disceptatione contligere, qui potestatis suæ privilegia æque pro conscientiæ (quantum juste æstimamus) emendatione submiserat, nec haud voluit ne vice resumere.

9. « Sed dum esset Synodus in Hierusalem Basilica Sessoriani palatii constituta, aliquibus sacerdotibus visum est, ut libellus quem accusatores paraverant, qui quotidie seditionibus appellabant (intendebant), susciperetur a Synodo. In quo suscepto (libello) duo erant, quæ vel veritati inimica essent, vel ipsi (quantum ostenditur) conventui, vel Ecclesiastico proposito repugnarent. Unum quia dicebant crimina memorati superius Symmachi papæ apud regiam constitisse notitiam; quod falsum esse declaravit (perclaruit): Non enim quasi novam causam audientiæ commisisset, si ejus conscientiam convictam de errore solam sciret exspectare sententiam. Aliud, quod per servos de his, quæ objiciebant, se eum loquebantur posse convincere: addentes, ut ipse mancipia traderet, quibus (quantum illi asserebant) posset in judicatione superari. Quæ res canonibus et ipsis publicis erat legibus inimica: cum Patrum statuta sanxissent, ut quos ad accusationem leges sæculi non admittunt, iis dicendi in cognitione, vel accusandi aliquid deleganda non esset licentia.

10. « Et dum inter ista, quæ essent facienda tractabantur: præfatus papa, ut causam diceret, occurrebat ». Sed quibus comitantibus, accipe ex Ennodio, qui in apologetico adversus schismaticos agens, hæc ait: « Ergone illam multitudinem Deo devotæ plebis non pro fide diligentia, Christiana magis exspectatio (exactio), quam furor evocavit? Quisnam ad inferendam violentiam currens, lacrymas comites habet? Et qui studet esse formidini, vultum timentis ostendit? Multitudo illa juncta sacerdotis officiis, attulit ad nos lamenta, non jacula; nec venit telis minax, sed fletibus miserabilis; una tantum intentionem vestram ostentatione gravatura, quia uberibus oculorum fluminibus demonstrabat, quam esset per acerbitatem vestram conditio condolenda pulsati; et in sobrietate venerandi examinis afflictione propria commendabat, quem voce non poterat ». Et de mulieribus Romanis una progressis hæc inferius: « Mulierum turbas urbanis coloribus cum præfato ad judicia convenisse, et illa vestra subtilitate obtenditur sexus, qui majorem antistiti debuisset affectum, etc. » Plane significans totius populi utrumque sexum compassum omnium parentis innocentiæ, et cum vitæ discrimine comitatos esse Symmachum ad judicium collacrymantes.

11. Sed quæ acciderint in via, cœpta semel recitati Synodalia Acta declarant his verbis de Symcho papa dicentia: « Qui veniens ab irruentibus turbis æmulorum suorum ita tractatus est, ut multis presbyteris, qui cum ipso ierant (erant), per cædem ipsam mortis fuisset occasio (quod probant recentium adhuc vestigia vulnerum) nisi vir illustris comes Aligernus et sublimes viri Gudila, et Vedeulphus majores domus regiæ prospexissent: quos secum, unde egressus fuerat », Pontifex scilicet, « ad B. Petri Apostoli septa connexit (conduxit) ». Hæc cum obiter recensentes Patres leviter tanquam notissima transeant, nobis ex aliis locis ejusmodi scelestissimæ schismaticorum grassationis credulitatis narratio petenda erit. At in primis quod ad ipsum Pontificem Symmachum pertinet, hæc de se ipse habet in Epistola ad Anastasium imperatorem: « Inter imbres lapidum totus (positus) evasi: judi-

cavit Deus ». Hæc breviter ipse. Apud Anastasium autem ista leguntur :

12. « Eodem tempore Festus caput senatus exconsul et Probinus cœperunt intra urbem Romam pugnare cum aliis senatoribus, et maxime cum Fausto exconsule; et cædes, et homicidia in clero ex invidia fiebant. Qui vero communicabant B. Symmacho juste, publice qui inventi fuissent intra Urbem, gladio occidebantur. Etiam et sanctimoniales mulieres et virgines deponentes de monasteriis, vel de habitaculis suis, denudantes sexum femineum, cædibus plagarum afflictos vulnerabant, et omni die pugnam contra Ecclesiam in media civitate gerebant, et multos sacerdotes occiderunt, inter quos Dignissimum, et Gordianum presbyteros (titulorum) ad Vincula S. Petri, et ad sanctos Joannem et Paulum fustibus et gladio interfecerunt, et multos Christianos; ita ut nulli esset securitas die et nocte de clero in civitate (inviolate) ambulare. Solus autem Faustus exconsul pro Ecclesia pugnabat ». Hæc ibi. Porro de laboribus a Fausto pro Catholica Ecclesia susceptis Ennodius meminit in Epistola ad ipsum scripta, quam postea pro triumphi lætitia congruo loco reddemus.

13. De enecatis autem idem Ennodius hæc habet in alia Epistola ad eumdem Faustum conscripta : « Sed ista, inquit, magis illis cum lacrymoso gaudio dixi, quos aut effusus sanguis Albo curiæ cælestis adscripsit, aut clara confessio : qui secundis confirment primordia nostra successibus ». Hæc ipse : quibus declarat, necatos in hoc schismate, martyrii dignos fuisse corona et illos gloria confessionis nobilitatos, qui aliquid ea de causa passi essent; secundum illam magni Dionysii Alexandrinæ Ecclesiæ episcopi suo loco superius recitatam sententiam, hic autem opportune repetendam, qua ait [1] : « Oportebat omnia incommoda pati potius, quam Ecclesiæ Dei discidisse concordiam. At illud martyrium, quod quis patitur, ne dirimatur Ecclesiæ confessio, non minus certe, sed multo plus, meo quidem judicio, habet commendationis, quam illud quod suscipitur, ne idolis omnino immoletur ». Hæc Dionysius. Scimus etiam (quod suo loco superius dictum est) Constantinopolitanam Ecclesiam necatos clericos a schismaticis tempore S. Joannis Chrysostomi æque ut martyres coluisse, cujus probasse constat judicium universam Ecclesiam Catholicam, eosdem martyres pariter venerantem. At de his satis. Jam vero quæ post hæc acta sunt in ejusdem Symmachi Romani Pontificis causa, ex eorumdem Patrum relatione audiamus : qui in eadem Synodo constituti, et res gestas ordine prosequentes, quæ sequuntur narrare pergunt his verbis :

14. « His ita actis, et varia confusione turbatis, iterum nos ad justitiam contulimus principalem : scientes, divinitate propitia regem dominum, quem ad Italiæ gubernacula ipse præviderat ejus (cujus) mansuetudini omnia per relationis seriem (sicut res poscebat) ingessimus : intimantes etiam, sæpe nominatum papam post cædem, cui subjacuerat cum suis, si voluntatem rursum haberet exeundi ad judicium, fuisse commonitum : sed allegasse eum per directos episcopos, nominatis canonibus se cessisse, affectu purgationis suæ culmen humilians, qui tantis periculis pæne fuisset oppressus : dominum regem habere quod vellet jus faciendi, sed interim justitiæ renitentes statutis canonibus non posse compelli.

15. « Ad hæc serenissimus rex, Deo aspirante, respondit : In Synodali esse arbitrio in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reverentiam de Ecclesiasticis negotiis pertinere : committens etiam potestati Pontificum, ut sive propositum vellent audire negotium, sive nollent, quod magis putarent utile, deliberarent, dummodo venerandi provisione Concilii pax in civitate Romana Christianis omnibus redderetur.

16. « Quæ cum juste offerrentur, Dei mandata complentes [1], Italiæ suum dedimus rectorem, agnoscentes nullum alium laborem nobis remansisse, nisi ut dissidentes cum humilitate præpositi nostri ad concordiam hortaremur. Quia unum tantæ rei restabat, unde Deo placeremus, scilicet ut tanti (sancti) principis voluntate invitaremus senatum amplissimum, quali oportuit legatione destinata monentes et instruentes, causas Dei ipsius judicio committendas, qui [2] valet corpus occidere, et animam mittere in gehennam, qui dicit : Mihi vindictam, et ego retribuam : apud quem conscientia nuda est : cui non absconduntur occulta. Cogitare prudentes viros oportere, quanta inconvenienter in hujus negotii principio contigissent, et eos per hanc quam ipsi vocant remissionem, peccatis non aperire, sed claudere : qui (quod dicebatur) majori judici servamus, instruentes eos, quia per quos illis Christus innotuit, non esse ovium lupi insidias prævidere, sed pastoris : maxime quia in causa præfata multos, qui sede dignabantur agnoscere, et Deo satisfacere, error involverat. Et quia non poterant (oportebat) plura sub hac occasione membra dispergi, sed magis per mansuetudinem sustineri, sicut boni nos operis Paulus magister instruxerat, dicens [3] sanandos esse plurimos per patientiam et doctrinam.

17. « Sed (et) quicumque putantur rei, et gravibus peccatis involuti (quando nullus est qui delicto careat, sicut Joannes testatur Apostolus [4] : Si dicam quia peccatum non habeo, mendax sum), hos tamen magis pressuris hominum funestari (sustentari), et perterreri, hasque passiones judicio divino suspendi : maxime cum illa quæ præmisimus, inter alia de auctoritate Sedis obstarent. Quia quod possessor (prædecessor) ejus quondam B. Petrus meruit, in nobilitatem possessionis (possessoris, successoris)

[1] Apud Euseb. hist. l. IV. c. 37.

[1] Apud Cresc. : Complentur Italiæ suæ dare rectorem.— [2] Matth. x. Rom. xi. Ezech. ix. Deuter. xxxii. Hebr. iii. Ezech. xxxix. Jo. x — [3] 2. Tim. iv. — [4] 1. Joan. i.

accessit; et claritatem veterum nobis dat de Christi dote rectoribus, clamantibus scriptum esse per Prophetam [1] in persona Dei : Numquid non valet manus mea ad consumendos eos qui erraverunt? Hæc autem sæpissime sicut oportuit commonentes, ut ab ista intentione discederent; et factum nostrum, quod Deus aspiraverat, juxta mandatum principis non discuterent, sed sequerentur, sicut decebat Ecclesiæ filios; nec sub hac intermissione contenderent, et crescerent Ecclesiæ detrimenta : quæ res poscebat cum festinatione succurri : et nobis hujus celeritatis, et illis obedientiæ necessitas imminebat; maxime cum omnem pæne plebem cernamus ejus communioni indissociabiliter adhæsisse, cujus vos non modica cura stimulabat, ne in aliquo laberetur errore.

18. « Quibus allegatis, cum Dei nostri obtestatione decernimus, harum necessitatum, vel religionum (religiosorum) consideratione adstricti, et cælesti inspiratione perpensis omnibus quæ in causa erant decretis, ut Symmachus papa Sedis Apostolicæ præsul ab hujusmodi propositionibus impetitus, quantum ad homines respicit (quia totum (tot) causis obsistentibus superius designatis constat arbitrio divino fuisse dimissum) sit immunis et liber, et Christianæ plebi, sine aliqua de objectis oblatione, in omnibus Ecclesiis suis ad jus Sedis suæ pertinentibus tradat divina mysteria : quia eum ob impugnatorum suorum impetitionem, propter superius designatas causas obligari non potuisse cognovimus.

19. « Unde secundum principalia præcepta, quæ nostræ hoc tribuunt potestati, ei quidquid Ecclesiastici intra sacram Urbem Romam vel foris juris est, reformamus : totamque causam Dei judicio reservantes, universos hortamur, ut sacram communionem (sicut res postulat) ab eo percipiant, et Dei et animarum suarum meminerint; quia ipse, et amator pacis est, et ipse pax est, qui monet [2] : Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis : et in quacumque civitate pacem esse confirmandam affirmans [3], beatos dicit esse pacificos.

20. « Hæc quicumque ex instructione nostra (quod non existimamus), vel non admittit, vel retractari posse crediderit, videat, quia in divino judicio contemptus sui rationem est (sicut de Deo confidimus) redditurus. De clericis memorati papæ, quia ab episcopo suo ante tempus aliquod contra regulas discesserunt et schisma fecerunt, hoc fieri decrevimus, ut eos satisfacientes episcopo suo misericordia subsequatur, et officiis Ecclesiasticis se gaudeant restitui : quia Dominus Redemptor noster oves perditas ab errore lætatur inventas, et super profugum filium paternam libertatem cælestis mediator accommodat. Quisquis vero clericorum post hanc formam a nobis prolatam quocumque sacrato Deo loco in Ecclesia Romana Missas celebrare præsumpserit præter conscientiam papæ Symmachi, dum vivit, statutis canonicis velut schismaticus percellatur. Ista sufficiat nunc cum Dei notitia nos sincere protulisse ». Hactenus sententia Patrum, finisque impositus Synodo, quæ ab eisdem suis ipsorum munita est subscriptionibus, primo loco Laurentio Mediolanensi episcopo ita subscribente : « Laurentius episcopus Mediolanensis huic statuto nostro in quo totam causam Dei judicio commisimus, subscripsi ». Ita, et reliqui qui interfuerunt episcopi.

21. At vero antequam ea quæ hujus Synodi reliqua sunt absolvamus, admonemus, ne te moveat, lector, quod audieris in recitatis modo Synodalibus Actis, ipsum Theodoricum regem quantumlibet Arianum, ab iisdem nominatum esse piissimum, vel sanctum secundum variam lectionem : meminisse enim debes, quæ dicta sunt secundo Annalium tomo [1] sanctissimos episcopos Ethnicos etiam principes titulis illis solitos nuncupare, quibus consueverant a suis honoris causa appellari, sicque eosdem ab illis dictos esse interdum non pios tantum, et sanctos, sed et sanctissimos, idque (ut diximus) exemplo Apostoli Pauli, cum nefarium hominem, præfecturam tamen gerentem, consueta nomenclatura optimum vocavit Felicem [2] : quo sensu, et a Dionysio episcopo Alexandrino Valerianum et Gallienum imperatores sanctissimos nominatos diximus.

22. *Alia actio, et Symmachi decretum de non alienandis bonis Ecclesiæ.* — Jam vero quæ hujus Synodi reliqua sunt, absolvamus. Sed quænam ista? dices. Scias, lector, eamdem quæ habetur notata titulo tertiæ Synodi habitæ Romæ sub Symmacho, hujus de qua agimus esse Synodi actionem habitam post dies quatuordecim, nempe (ut ipsa Acta indicant) octavo idus Novembris in Basilica S. Petri, eosdem namque Romam convocatos episcopos modo in Basilica Julii, modo in Basilica dicta Hierusalem in atrio Sessoriano, modo vero ad Basilicam S. Petri convenisse, quæ sunt superius narrata demonstrant. Porro hanc eamdem esse hujus Synodi hoc anno habitæ Actionem, consulatus ipse significat, dum sub Avieno juniori consule congregata docetur his verbis : « Flavio Avieno V. C. juniori consule, sub die octavo iduum Novembris, in Basilica S. Petri Apostoli, præsidente venerabili viro papa Symmacho, etc. » Sed et ne quis errorem irrepsisse in consulis nomen causari possit; ipsa facta ab eodem Symmacho prælocutio coram Synodo de rebus ab ipsis Patribus in præcedenti actione tractatis, id aperta luce demonstrat : sic enim se habet :

23. « Bene quidem fraternitas vestra Ecclesiasticis legibus obsecuta, sub divini tenore judicii quæ erant statuenda definivit et ad justitiæ cumulum perduxit, dum sufficienter universa complectitur, nec adjectione indiget plenitudo, maxime de clericis, quos amor damnationis invasit, et jugum disciplinæ Ecclesiasticæ fecit respuere : quos propterea

[1] Isai. L. — [2] Joan. XIV. — [3] Matth. X.

[1] Anno D. 260. n. 22. — [2] Act. XXIV.

schisma fecisse apud vos constitit : quibus misericordiam tamen, quam Deus mandat universis impendi, sicut oportuit, non negastis, si duritia cordis eorum non sibi acquirat pœnam, dum contemnit oblata remedia, quorum excessus enarrare difficile est, etc. » Hæc Symmachus prælocutus, decretum illud vere Apostolicum stabilivit, quo ab electione Romani Pontificis laicorum præsumptio quavis regia fulta potentia arceretur.

24. His autem adjecit Symmachus papa decretum de bonis Ecclesiasticis non alienandis, cassa penitus reddita ea constitutione, quam sæcularis regia potentia de iisdem sancire præsumpserat, bona licet, non tamen bene decernente. Porro primum de his decretum Symmachi ita se habuit :

« Sancimus, ut nulli Apostolicæ Sedis præsuli, donec disponente Domino Catholicæ fidei manserit doctrina salutaris, liceat prædium rusticum, quantæcumque fuerit vel magnitudinis, vel exiguitatis, sub perpetua alienatione, vel commutatione ad cujuslibet jura transferre. Nec quisquam excusetur necessitatis obtentu, etc. » Non enim ad immobilia, sed ad mobilia eam prohibitionem extendit, quibusdam causis exceptis, quinque de his capitulis constitutis. Ista quidem hoc anno Symmachus, perinde ac si magno otio frueretur, decernit; cum licet etiam a calumniis absolutus, schismaticorum tamen exagitaretur insultibus, et pressuris premeretur sceleratorum hominum, ut quæ anno sequenti dicentur, facient manifestum.

25. *Laurentii Mediolanensis, Petri Ravennatis aliorumque illustrium præsulum studia pro Symmacho, cujus elucet modestia et constantia.* — — Præsto fuit Symmacho cum aliis episcopis primum inter eos locum tenens Laurentius Mediolanensis antistes, magnamque sibi gloriam ex defensa veritate conciliavit : de quo ista habet Ennodius [1] : « Secunda post dubium temporis mota est in Ecclesia Romana captivitas, quæ te (ipsum enim auctor alloquitur) quasi jamdiu desidem, et laboris fugacem de longe e sinu quietis abstraheret, cum vix, spe pacis, laboris arma deposita resumuntur. Deberetur quidem (nisi me laudis tuæ censura pertraheret) in lugenda causa silentium, ut una ætate memoriæ pereat res nefanda, senatus ille curiæ cælestis accitus est : ibi ex variis provinciis episcoporum turba confluxit : ubi cœtus ille quot hominum genera, tot sententiarum varietates advexit : scilicet quibus inerat spiritualis sapor intelligentiæ, quasi ducem te principalis deliberationis charitate tenuerunt.

26. « Tunc quos minantium impetus blandimentorum melle domuisti ? qua superborum corda veneranda humilitatis erectione fregisti : qua labantium animos consilii radice fundasti ? explicare non valeo rei gestæ notitiam : scire cupidum ex facti contemplatione compello. Unum te secuti sunt tot electi ; in sententiam tuam reciderunt tantarum principes civitatum. Coquitur lamentationum æstibus, qui a te cruda obstinatione descivit ; nihil habet in solatium præter calamitatis lacrymas, qui divisus est. Dicat aliquis forsitan rerum gestarum malignus interpres. Quam sortita est de ejusmodi constantia præsens causa decisionem ? Quærat qui fines de laudato sudore contigerunt ». Hæc idcirco ingerit ex persona adversantis orator, quod post hæc (ut dicitur anno sequenti) immensæ secutæ sunt strages, sed respondet ipse : « Huic ego fidens replicabo, te præsule factum : ne sacerdotis ministros acciperet furor alienus : ne cruentæ indignationi pontificum sententia militaret; ne in usum male commoti traherent (crederent) evenire posse quod vellent. Postremum improborum loquacitas obmutescat hujus saltem æstimatione secreti (decreti) : quia odiorum incendia, quæ non ex impugnati merito, sed ex studiorum fomentis arserunt, nec sanctæ deliberationis potuerunt fonte restingui.

27. « Tibi ergo debetur venerabilium custodia canonum : tibi, quod sine episcopali nota contigit, quicquid in præsentia sævit improbitas. Tibi patuit, quod alii accusantes clandestina fraude texuerunt. Apud te compertum fuit, non satisfaciendum odiis, quotiens fide deseritur qui lacessit. Sed hæc melius aliis servantur narranda temporibus ». Hactenus Ennodius de Laurentii Mediolanensis episcopi egregia navata opera in hoc conflictu pro Symmacho. Extat inter alias ejusdem Symmachi papæ Epistola ad eumdem Laurentium data, cujus est exordium : « Prodit religiosæ votorum conscientiæ, etc. » Qua tota in ejusdem Laurentii laude versatur, hacque clausula ipsi finem imposuit Epistolæ : « Hæc beatitudini tuæ quasi strictim pro linguæ meæ commendatione dicavi. Si precibus tuis vitæ successus arriserit, gestorum tuorum plena me relatione consecrabo : ut quæ universis nota sunt, mansuris in posterum litteris (quatenus gaudeat ætas secutura) serventur ». Ex his autem, qualis quantusque iste Laurentius fuerit, ad cujus res præclare gestas conscribendas pontificius stylus oppignoratur, intelligere satis possumus.

28. Sed, et qui post Laurentium sequitur ordine Petrus Ravennas episcopus, his temporibus eximia sanctæ vitæ nituit claritudine. Qui insuper tertio loco descriptus legitur Eulalius Syracusanus antistes, haud silentio prætereundus, utpote et ipse egregia sanctitate conspicuus : ejusmodi enim elogio commendatur in rebus gestis S. Fulgentii Ruspensis episcopi : « Eulalius vir eximiæ sanctitatis, admirabilis hospitalitatis, perfectissimæ charitatis : in cujus corde thesaurus sapientiæ spiritualis absconditus multos talentorum Dominicorum negotiatione ditabat. Virtute enim discretionis (dilectionis) super omnia decoratus, monachorum professionem super omnia diligebat, habens etiam ipse monasterium proprium, cui semper adhærebat, quoties ab Ecclesiasticis vacabat ». Hæc et alia de eo laude digna auctor : quæ haud otiose voluimus ejusmodi Concilii Actis intexuisse ; quo magis compertum fiat,

[1] Ennod. serm. in die natal. sancti Laurentii.

non vulgares homines, sed eximiæ sanctitatis viros, veri amantissimos, et constantissimos defensores pro Symmacho stetisse adversus turbam schismaticorum. Omittimus de reliquis dicere, quos Deus veluti erectas fidei columnas his temporibus regnantium Arianorum Italiæ Ecclesiis voluit bene præesse, ut inter alios qui eisdem interfuit Synodis, nostræ Soranæ Ecclesiæ Sebastianum.

29. Vidisti in his decernendis quanta fuerit Symmachi papæ constantia, dum primo turba falsorum testium obrutus animum non despondit, et imbre lapidum oppressus exiliit vegetior atque fortior. Considerasti etiam, quomodo post hæc summa animi libertate, inconcusso sacerdotali vigore, coram Ariano rege, cui plurimum debere videri posset, cassat, irritat quæ a prædecessore itidem Ariano principe per Basilium patricium fuerant contra Ecclesiasticam immunitatem usurpata. Sed et adjice simul, quanta in eodem Pontifice enituerit summa animi modestia una cum invicto inconcussoque robore sacerdotali : etenim dum sua ipsius causa agitur, cum impetitus esset adversariorum calumniis, cessit juri suo, subjicere se voluit sponte Synodo, consacerdotum maluit experiri judicium, et exspectare sententiam, quam non tenebatur excipere, sed si voluisset, potuisset suo jure utens effugere : tamen ut sua integritas omnibus innotesceret, ad tempus cessit, se subditis sibi subdens. Contra vero, cum non sua privatim, sed Ecclesiæ Romanæ causa agitur, erigit se supra reges, et principes, nulla prorsus habita temporis deploratissimi ratione ; cum, et quæ essent contra libertatem Ecclesiasticam usurpata jura penitus abrogat.

30. *Finis Synodi.* — Sed tanta hæc licet, adhuc tamen tenuia et exigua videri possunt, si conferantur cum iis quæ in eadem Synodo adversus Anastasium imp. Symmachus Apostolica summa auctoritate decrevit. Constat enim (licet Synodalia de his Acta desiderentur) in tanta corona Patrum, proposita in medium causa imperatoris hæretici, rogata sententia singulorum, communi omnium consensu, a Symmacho excommunicatum impium Anastasium Augustum, patet id quidem in primis ex ejusdem Pontificis litteris ad ipsum imperatorem datis, quas reddemus suo loco anno sequenti. Cum vero ille ista rescisset, omne genus contumeliarum in ipsum Symmachum papam convertit : cujus rei gratia opus fuit eidem Pontifici scribere apologeticum, quod pariter invectivam aculeatam ad illum redarguendum haberet : sed de his inferius agendum. Ad postremum vero quod ad eamdem spectat Synodum, quid præterea ibidem Symmachus papa egerit, accipe ex Theodoro Lectore, dum ait [1] : « Symmachus papa Laurentium iterum intrusum deponi, et iterum in exilium mitti curavit : quo facto, quievit seditio ». Hæc ipse.

31. His igitur quatuor recensitis Actionibus absolutam habes Synodum « Palmarem » nuncupatam, a loco eo nomine dictam, et effectu talem esse probatam : ex ea enim venerandissimi antistites palmam consecuti sunt de schismaticis superatis, et restituto in pristinum Summo Pontifice Symmacho, ac juribus Ecclesiæ vindicatis. Quibus absolutis, singuli in suas Ecclesias regressi sunt triumphantes, exceptique a suis ob omnium pastorem conservatum illæsum, et redditum Catholicæ Ecclesiæ summa lætitia. Quo namque plausu qui inter cæteros externos episcopos tenuit principatum Laurentius Mediolanensis antistes exceptus fuerit, extat Ennodii dictio soluta oratione conscripta, simulque additum carmen : est ejusmodi orationis exordium : « Amica est homini ad genitale solum revertenti semper hilaritas, dum metus quoscumque ei peregrinanti mens anxia peperit, quasi præfinitos et cælo gratante dispositos, se evasisse confidit, etc. » Ita plane omni genere scriptionis laudari dignus fuit antistes, cujus potissimum opera Catholicæ Ecclesiæ præsul fuerat e persecutorum calumniis et violentia vindicatus.

32. *Decretum de Concellaneis adhibendis et unde ejus occasio.* — At curiose perquiret aliquis, quænam fuerit illa calumnia, quam aucupati sunt adversarii Romani Pontificis ad conflandas in eumdem accusationes ? Mirum quidem, quod cum trium reperiantur Synodalium Acta Conciliorum, in nullis ipsorum vel levis de his mentio habeatur. Unde habes, lector, quod discas, sepultas profundo volvisse silentio, et oblivione deletas prudentes episcopos omnes illas infamiæ notas, quas inurere conati sunt adversarii Summo Pontifici ; omnique studio procurasse, ne quavis occasione labes aliqua summi totius Ecclesiæ sacerdotis publicis Actis posteris tradita posset aliquando reperiri : idque ex majorum præscripto celare studentium crimina sacerdotum, ut Origenes reserat, dum disserit de fide veteris historiæ Susannæ a senioribus accusatæ. Cæterum ex alio episcopali sancito decreto, quo omnes presbyteri, et diaconi jussi sunt habere contubernales, quos vocant concellaneos, seu cellulanos præsentes testes ; potest quasi per transennam inspici, et intelligi, sanctissimum papam Symmachum pulsatum ab adversariis enormi crimine adulterii. Sed reddamus hic ipsum episcopale decretum, scriptum quidem ab Ennodio, promulgatum vero et præscriptum subjectis sibi episcopis ab ipso Laurentio Mediolanensis Ecclesiæ præsule, est autem ejus exordium :

33. « Nulli dubium est, hominem qui carnalis concupiscentiæ illecebras sacri amator instituti magister vivendi arte domuerit, et præceptorum falce cælestium erraticos palmites de conversationis suæ radice sustulerit, vitali traditurus incendio : fructuosa plantaria ad supernum fovere valitura compendium, unde divina jussa capiunt pensiones » : Et post nonnulla : « Nos tamen, quos pastoralis cura constringit, quibus tuendarum commissa est animarum diligentia, ne summorum quispiam inimicorum arte dispereat (desperet) ; maxime cum mali ipsius re-

[1] Theod. Collect. l. II.

cens oculis offeratur exemplar, cum Apostolicæ Sedis præsulem, et omnium bene Ecclesiarum gubernacula tractantem per proximi tumultus incendium inimicorum rabies tali ore momordisset, et in ruinam suam aliquorum furor, sed justa indignatione surrexerit : hanc ergo volentes morborum desecare perniciem, ne in locum iniquæ assertionis vestrorum aliquis negligentias aucupetur, et similitudinem veritatis ad impugnationem ullus occurrat : qui (ut aiunt) viva hominum testimonia non formidant, dum (quod nefas dictum est) convicti loco deputatur incautus, et fecisse scelus creditur qui potuisse facere perhibetur, non Dei oculos quam hominis judicant plus timeri : errorem fovere creditur solitudo, et profundam nequitiam incomitatus admittere, quasi cælo facinora penetralibus inclusa non pateant; et vindicari malum non queat, quod homo non respicit; credentes quod rem studii possint deputare necessitati : sed dum homo homini custos est, ex illo maledicendi ordine pudicitiam valeat accommodare formidini.

34. « Nos quidem vel ex minima parte carpendi occasiones incidimus. Nos supernæ memores disciplinæ, qualemcumque dexteram volentibus perire porrigimus, et arundinem : a ruinæ præcipitio diabolicis actos stimulis retardamus, ut discant loquaces, vel post decreta præsentia religiosum amare silentium. Nullum ergo sacerdotem antiquis et modernis legibus obsequentem, nullumque levitarum sine bene probata volumus in quocumque loco manere persona : vel quem subire exilitas non permiserit habere consortem, ipse concellaneus fiat alterius. Publicum sit apud religiosos omne quod geritur : clandestina repudietur obscuritas : multos habeant actuum conscios qui Deo debent innocentiam : videant æmuli, quia qui testes adhibet, vult probari : mala deprehensa inducetur (induetur) conversatio, quæ non optat agnosci. Certe vel si mens sit recti conscia, vindicta dignus est qui alii existit causa periculi : dum enim suspicionibus patefacit accessum, fit paterni origo discriminis : et qui peccandi fomenta tribuit, ipsi jugulum mortis impingit, ut ait divinus et B. Petrus : Noli detrahere, ne eradiceris. Confessor Ambrosius [1] : Quanti (multi), inquit, non dederunt errori locum, et dederunt suspicioni ? Suspicio ista est interitus suspicantis, atque non caret peccato, qui dederit.

35. « Unde mansuro cum Dei timore, et Redemptoris nostri ordinatione constituto sancimus, Apostolicæ Sedis beati Petri, vel præsulis ejus auctoritate subnixi, quæ vitia desiderat radicitus amputari, ut nullus religiosorum de memoratis ordinibus aliter quam præfati sumus audeat conversari : vel quicumque præsumpserint, cum amissione pudoris damna sustineant. Quoniam grande malum est dicatam Deo personam salutaribus monitis non parere. Nullus secum extraneas habeat mulieres, præter personas canonibus designatas; ne agendo taliter, etiamsi vita fuerit innocens, damnum opinionis incurrat ». Hactenus ibi apud Ennodium. Sed et in his illud considera nonnisi auctoritate Apostolicæ Sedis usos esse episcopos, qui sibi subditis servanda aliqua decreta proponerent ut dictæ constitutionis legislator (ut vidimus) profitetur.

36. *Symmachi ad Cæsarium episcopum litteræ.* — Hoc eodem anno, sub consulatu videlicet Probi, Avieni collegæ, data reperitur Symmachi papæ Epistola ad Cæsarium episcopum : ejus plane nominis antistes his temporibus (ut superius dictum est) regebat Ecclesiam Arelatensem, de quo et inferius sæpe dicendum erit. Consuluerat more majorum Cæsarius Symmachum de nonnullis, quæ ex reddita ad ipsum Symmachi Epistola nota fiunt : et in primis illud, ne possessiones Ecclesiæ distraherentur, nisi forte clericis, vel monachis, aut peregrinis concedantur ad tempus, reversuræ eædem ad Ecclesiam. Ex quibus potes intelligere, si consideras, lector, beneficiorum Ecclesiasticorum originem. Etenim cum solerent clerici ab Ecclesia per episcopum mensibus singulis victus causa meritam stipem accipere, ut ex sancto Cypriano secundo tomo Annalium demonstratum est; postea vero factum ut aliquibus ex his Ecclesiæ possessiones, quoad viverent, ab ipso episcopo concederentur, quæ beneficia dici cœperunt, eo quod (ut habet Symmachus in ea Epistola) benemeritis tantummodo eas concedi liceret. Incipit autem dicta Epistola : « Hortatur nos æquitas postulationis, etc. » cusa extat inter Symmachi Epistolas tomo primo Epistolarum Rom. Pontificum. Sed extat et alia eodem argumento ad eumdem Cæsarium data, nunquam hactenus cusa, quam hic tibi ex Arelatensi codice exhibemus : sic enim se habet :

37. « Dilectissimo fratri Cæsario Symmachus.

« Charitati tuæ per omnes Gallicanas regiones utendi pallii concessimus facultatem. Exemplum libelli : Sicut a persona B. Apostoli Petri episcopatus sumpsit initium; ita necesse est, ut disciplinis competentibus sanctitas vestra singulis Ecclesiis, quid observare debeant, evidenter ostendat. In Galliæ siquidem provincia ab aliquibus personis Ecclesiastica prædia diversis titulis alienantur : ita fit ut pro suo quis arbitrio devota mente relinquentium, et egentium necessitatibus deputatas imminuat facultates : hoc postulamus ut fieri prohibeat Apostolicæ Sedis auctoritas, nisi forsitan aliquid pietatis intuitu monasteriis fuerit largiendum. Illud etiam pari supplicatione deposcimus, ut de laica conversatione qui in singulis judicum officiis meruerunt, aut certe rexerunt sub aliqua potestate provincias, nisi multo ante tempore præmissa conversatione legitima et vita examinata, nullus aut clericus, aut episcopus ordinetur. Viduas etiam jam diu religioso habitu assumpto, et sanctimoniales longo jam tempore in monasteriis consistentes poscimus, ut unicuique conjugii causa nec volentes sibi jungere, nec invitas rapiendi libera sit facultas.

[1] Ambros. offic. l. I. c. 20.

38. « Illud etiam humili prece suggerimus, ut nulli per ambitum ad episcopatum concedatur accedere, nec data pecunia sibi potentes homines suffragatores adhibeant. Et ut hæc facilius possint custodiri, clerici et cives decretum facere, vel subscribere sine metropolitani notitia vel consensu non præsumant penitus. Hæc omnia ultione districtionis vestræ fieri prohibere, quatenus, et in Ecclesia vestra, et in supradicta provincia disciplina bonis actibus amica servetur ». Hucusque ex dicto codice.

39. *Bulgarorum et Persarum res bellicæ.* — De rebus vero Orientalibus Marcellinus in Chronico habet, sub anni hujus consulibus gentem Bulgarorum deprædatam iterum esse Thracias, nullo Romanorum milite resistente. Porro Anastasius, qui non ferro, sed auro Barbaros avertere consuevit, eosdem persoluta pecunia ab Oriente convertit in Occidentem : quos post annum sequentem Theodoricus Italiæ rex vicit, recepitque Sirmium, quod conjunxit Italiæ, ut Cassiodorus [1] affirmat.

40. Sub hujus quoque anni consulibus Amidam validum Romanorum præsidium in Mesopotamia a Cabade Persarum rege monachorum proditione captum post sex mensium obsidionem, idem Marcellinus tradit. Quæ autem acciderint, dum ea civitas ab eodem rege obsideretur, memoria digna, Procopius enarrat his verbis [2] : « Hic, inquit, operæ pretium de Jacobo enarrare. Is inter Syros vir admodum justus, qui et in rebus divinis exercebantur in vico ab Amida unius diei iter distante, jampridem sese intruserat, ut affatim quæ sunt ad pietatem meditari posset. Hic ei addicti homines in brevi spatio cancellis interseratis, ut videri ab audientibus, ac passim consuli posset, ipsum incluserunt : ubi neque æstus neque frigus curans, tantum ex seminibus victitabat, non quotidie, sed intervallo dierum multorum sumptis. Hunc igitur Persæ quidam, excurrendo ad ea loca, sagittis petere tentantes, divino portento, manus arcusque immobiles visi sunt consistere. Hac fama in castra Persarum perlata, Cabades (Cadabes) ire visum statuit. Quo animadverso, horrore simul cum Persis qui aderant captus, Barbarorum noxam deprecari cœpit. Ille vero tantum verbo malum hoc pepulit : ex quo homines illi liberati, et in pristinum restituti fuere statum. Tunc Cabades pro meritis ei quod vellet, optionem dedit, putans eum magnas opes petiturum. Tantum ab eo postulavit, ut homines, qui in hoc bello ad eum visendum secederent, salvos esse vellet : quod Cabades facile concessit; insuper syngrapham pignoris loco, ac tutelæ dedit. Hoc itaque rumore pervagato, plurimi ad eum confugientes servabantur. Et hæc sic quidem se habuere ». Hactenus de his Procopius pergens res gestas in ea diuturna obsidione narrare, asserensque non proditione, sed ignavia monachorum Amidam oppidum fuisse captum. Cætera de bello Persico si cupis, consulas tu ipse Procopium : secutus est autem ipse Eustathium, qui fusius hæc prosecutus est, et ad hunc usque annum duodecimum Anastasii imperatoris suam perduxit historiam, et (ut testatur Evagrius [1]) finem videndi fecit.

[1] Cassiod. in Chron. — [2] Procop. de bello Pers. l. I.

[1] Evag. l. III. c. 37.

Anno periodi Græco-Romanæ 5996. — Jesu Christi 502. — Symmachi papæ 5. — Anastasii imp. 12. Theodorici reg. 10. et 14.

1. *Consules.* — Coss. *Fl. Avienus junior*, et *Probus* : prior occidentalis, qui in lege 18 Cod. Justin. *de Collationibus*, in Chronico Marii, et in Chronico Cuspinianeo *junior* vocatur, et in Synodo Romana tertia, perperam quarta a Baronio appellata, recte dicitur *Flavius Avienus junior* : unde liquet, eum fuisse ejusdem familiæ cum aliis illius nominis consulibus. *Probus* in Oriente creatus est, quem Onuphrius in Fastis Anastasii Augusti ex sorore nepotem fuisse dicit, quod Procopius lib. 1 de bell. Pers. cap. 12 de Justino imp. loquens scribat : « Mox Probum imperatoris Anastasii a sorore nepotem, virum patricium misit Bosphorum cum ingenti pecunia ». Verum in græco legitur : Καὶ Πρόβον τὸν Ἀναστασίου τοῦ βεβασιλευκότος ἀδελφιδοῦν ἄνδρα πατρίκιον etc. sed cum vox ἀδελφιδοῦ significet nepotem ex fratre vel sorore, incertum, an *Pompeii* vel *Hypatii* frater fuerit, aut ab aliqua Anastasii sorore prognatus. De eo Ducangius in Familiis Augustis Byzantinis, ubi de Anastasii Aug. Familia agit.

2. *Synodus Palmaris anno sequenti habita.* — A num. 1 ad 22 (1). Quæ hic narrat Baronius de Synodo quarta Romana, sub Symmacho, contigere anno sequenti, quo ea Synodus, Palmaris appellata, congregata fuit. Neque enim hæc recte intelligi possunt, nisi quæ ea præcessere, prius exponantur.

3. *Synodus Romana III quarta vulgo male appellata.* — A num. 22 ad 30. Habita hoc anno *tertia Synodus Romana*, quam Baronius num. 22 putavit esse partem quartæ Synodi, *Palmaris* vulgo appellatæ. Certum tamen esse debet, fuisse Synodum ab ea distinctam, et ante eam congregatam. In Codice enim Ms. Victorino, ut videre est anno D, num. 7 in quo Symmachi sex Synodi Romanæ recto ordine dispositæ sunt, tam in principio quam in fine *tertia* appellatur. Secundo, in Codice Colbertino, de quo ibidem, post priorem Synodum Romanam altera subjungitur, cujus initium est : *Flavio Avieno V. C. juniore, sub die* VIII *iduum Novemb. in Basilica B. Petri*, etc. Est hæc tertia Synodus Romana, de qua Baronius citatus agit; secundæ enim nulla ibi mentio, cum ejus Acta perierint. Tertio, in codice San-Germanensi loco citato a me memorato, post priorem Synodum Romanam, eadem Synodus, licet non dicatur *tertia*, exarata est, eodemque die et consule coacta dicitur. Denique in Codice Colbertino, de quo ibidem, eadem Synodus legitur, diciturque etiam *Avieno jun. coss. et VIII id. Novemb.* congregata. Et in his omnibus codicibus Mss. hæc Synodus ante Palmarem refertur. Quare manifestum est, *Palmarem*, in qua *Symmachus* innocens declaratus, ordine fuisse *quartam*, ideoque hanc *tertiam* Synodum Romanam, in Editione Conciliorum Labbeana perperam vocari *quartam* ac *Pal-*

(1) Quæ hic Pagius erudite discutit viris doctis minus probantur, ea præsertim quæ de transponendis Synodis hic ab eo operose disputantur. Quare nos hic rectiorem ordinem chronologicum historiæ Synodorum in causa Schismatis hujus constituere aduitemur, non quidem ad mentem nostram, sed ex sententia PP. Bollandianorum ad Vitam S. Symmachi die XIX Julii pag. 636, facem etiam præferente veteri fragmento Vitæ S. Symmachi vulgato a Cl. Josepho Blanchinio ante IV tomum Anastasii, novissimæ editionis Romanæ pag. 69. Igitur primo displicet PP. Bollandistis, et nobis cum illis, quod Pagius anno D Synodum quamdam a Symmacho coactam statuerit pro demandando Laurentio olim antipapæ episcopatu Nucerino. Nihil enim de hoc Concilio apud Anastasium, apud quem legitur tantummodo coacta Synodus (anni scilicet CDXCIX), et Laurentius in Nucerinum episcopum renuntiatus, non quidem in eadem Synodo cui archipresbyteri nomine subscripsit, sed paulo post. Displicet etiam, quod Synodum sub Fausto Avieno e sede sua anni DI removens, in annum DIII perperam rejecerit. Porro illa in vulgatis Actis coacta legitur sub consulatu *Rufii Magni Fausti Avieni, die X kalendas Novembris*, nempe anno DI, idque non semel in iisdem Actis legitur, sed et repetitur persæpe et in aliis documentis, ut in Præcepto Theodorici regis dato VI idus Augusti, *Rufo Magno Fausto Avieno V. C. coss.*, in quo mandasse se dicit episcopis, ut iterum ad kalendas Septembris convenirent. Tum et eodem consule notatur alia regis præceptio missa ad PP. qui ad Synodum convenerant die VI kalendas Septembris. Difficile autem quis crederet has omnes consulatus notas supposititias et intrusas esse. Ita ergo chronologiam hanc restituo. Petrus Altinensis missus fuit visitator anno DI, circa Festum Paschæ. De festo Paschæ ita in fragmento : *Pro diebus Paschalibus ab omnibus pæne vir venerabilis Petrus Altinatis episcopus* (ita scribit auctor schismati Laurentiano favens) *a rege visitator Ecclesiæ Romanæ deposcitur.* Statimque coacta est Romæ Synodus, ut idem auctor subdit. *Et post sanctam festivitatem Synodus in Urbem Romanam pro voluntate senatus et cleri jubente rege convenit.* Prior hæc episcoporum convocatio innuitur etiam in illa regia præceptione missa ad episcopos Romæ agentes die VI idus Augusti verbis illis : « Ad hunc se tramitem consilii (nostri) cura convertit, ut rursum ad kalendas Septembris diem eumdem censuerimus sacerdotum numerum convenire, qui dudum fuerat convocatus ». Et inferius Synodum hanc futuram *secundum conventum* rex appellat, secundum nempe post primum eodem anno post Pascha habitum. Quod autem Synodus hæc prior sub Pascha anni DI celebrata fuerit, discimus ex variis Theodorici rescriptis, ex quibus collegisse videmur eodem anno duos conventus episcoporum habitos fuisse ; constat autem secundum conventum ad annum DI, notatum consulatu Rufi Fausti Avieni pertinere. Actum fuit in priori Concilio de accusationibus in Symmachum ab adversariis ejus objectis, sed illo recusante coram eadem Synodo se sistere, quanquam id vehementer urgebant adversarii, tandem Patres illi rebus quantum valuerunt *pro Symmachi persona constitutis*, ait Fragmenti auctor, *Urbem in summa confusione derelinquunt.* Hæc summa est rerum in priori Consilio gestarum. Iterum vero episcopi illi eodemque anno a rege jussi sunt convenire ; et hæc Synodus tertia est inter Synodos sub Symmacho habitas ; secunda vero inter Conventus anni DI. Hanc vero auctor Fragmenti, vel prorsus silet, quod Laurentio, cujus partibus favebat, iniqua fuit, vel cum priori illa eodem anno habita confundit et continuat. Ad hanc secundam Synodum pertingit periodus annorum quatuor incompletorum, qui ab Anastasio in Vita Symmachi ante Synodum ejusdem Pontificis causæ propitiam enumerantur. Cœperunt illi ab exordio schismatis, anno scilicet CDXCVIII. Post hæc si auctori Fragmenti credimus, Ecclesia licet universa Symmacho adhærebat, adhuc tamen Laurentius a Schismaticorum factione in Urbem revocatus fuit, in qua annis quatuor mansit, non cessantibus subinde Schismaticis turbas ciere, et regis animum pertentare, donec per Dioscorum diaconum Alexandrinum, (quem alium credimus a Dioscoro juniore Schismatico qui non diu post, anno scilicet DXVII in solium Alexandrinum conscendit) requisitus Theodoricus, titulos omnes Romanæ Urbis Symmacho adjudicavit, *et unum Romanæ Urbi voluit esse Pontificem.* His spoliatus Laurentius ex Urbe secedens in prædia patricii Festi concessit, ubi *sub ingenti abstinentia terminum vitæ sortitus fuit;* anno nempe DV vel DIV. Hæc fragmenti auctor qui silentio involvit præter ea quæ supra innuimus, aliam etiam Synodum a Symmacho convocatam anno DII, VIII iduum Novembris, *Flavio Avieno V. Cl. juniore coss.* Hanc Synodum recte Pagius collocat, ut patet legenti ejus Criticam ad annum DII, 4 sed in eo peccat, quod inverso ordine hanc præposuerit Synodo habitæ anno DI quam proinde ad annum DIII, referta consulatus nota rejicit. An vero Ennodii Libellus pro Symmacho in Synodo anni DI vel in altera anni DII prodierit, definire meum non est. PP. Bollandistæ censent editum illum fuisse post Synodum anni DII, quæ quarta et Palmaris dici et haberi debet, in qua absolutio Symmachi iterum confirmata, adversarios iterum exasperavit, qui propterea libellum adversus eumdem Pontificem ediderunt, cui Ennodius respondit.

Hæc scripseram de causa Symmachi et Laurentii, quæ vir non scientia minus quam dignitate summus, cui adnotationes hasce meas libens subjeci, ita probare se significavit, ut duo tamen majori expositione indigere arbitraretur. Si enim, aiebat, Symmachus, qui anno CDXCVIII exeunte cœpit, anno tandem DI, mense Septembri absolutus fuit, spatio annorum quatuor, quos ab ejus assumptione ad novum usque schismaticorum molimen excurrisse notat auctor Pontificalis, locus nullus supererit, cum ne integrum quidem triennium intercesserit. Insuper geminæ illæ Synodi anni DI, unica potius longius prorogata, quam duæ plane discretæ haberi posse videntur.

His viri doctissimi animadversionibus hæc reponimus. Pontificalis liber in iis quæ ad notas numerales pertinent corruptissimus est, ut nedum ex variis lectionibus, quæ ex variis ejus Mss. codicibus resultant, intelligimus ; sed et constat ex correctionibus, quas Chronologi magni nominis in ejus textum sæpe inferre coguntur. Id plane ad sensum patet ex collatione catalogi Blanchiniani, quem nos in Nota ad 557 a coævo confectum demonstrabimus. Si enim illum cum libro Pontificalis, quoad tempus sedis aliquorum Pontificum conferas, intelliges profecto, quam sæpe Librum hunc sequentes aberremus. Agapetus ex catalogo sedit *menses undecim, dies octo ;* cum in Pontificali sint menses XI, dies XVIII. Silverius ex Pontificali sedit anno uno, mensibus V, diebus XI ; ex Catalogo vero mensibus IX tantummodo. Quibus ita se habentibus, facilius mendum in Pontificalem librum quoad numeralem notam irrepsisse reputaremus, quam falsi argueretur consulis nomen in Synodalibus Actibus toties repetitum. Si quis tamen contenderit quatuor illos annos retinendos esse ; hic me assentientem facile habebit, si annos utrinque incompletos, pro more apud veteres nonnullos Chronologos recepto, supputet. Id enim si admiseris, anno DI quadriennium, de quo in Libro Pontificali, habebis.

Id vero quod ait vir doctissimus de unica Synodo ad plures menses prorogata, minus habet indaginis. Cum enim prima hujus anni Synodus post Pascha habita fuerit ; ac dein Theodoricus die VI idus Augusti conventum episcoporum ad mensem Septembris indixerit ; habitam hanc mense Septembri Synodum, nova convocatione accitam, a Paschali illa eodem anno coacto plane diversam constituamus oportet. MANSI.

marem, et male etiam a Baronio dici, eam esse Actionem Synodi quartæ Palmaris, cujus priorem Actionem ante istam Synodum III habitam fuisse contendit. Sirmondus in Notis ad Libellum Ennodii pro Synodo Palmari, recte observavit Synodum Palmarem *quartam ordine* esse; sed deceptus a librariis, qui eam his verbis exorsi sunt : *X kal. Novemb. Rufio Magno Fausto Avieno U. C. consule*, eam anno superiori, quo Rufius Magnus Faustus Avienus consulatum gessit, habitam esse putavit, et omnibus fere viris eruditis persuasit. Non loquitur Sirmondus de Synodo Romana *VIII kal. Novemb.* hoc anno habita, sed tantum de Libello Ennodii scribit : quo nomine adeo episcopis omnibus probatus est liber, ut cum Synodus altera, quæ post consulatum Avieni habita est, suffragio suo confirmarit, atque inter quartam et quintam Synodus Symmachianas collocari, decretique vim obtinere jusserit. Hodie tamen perperam post Synodum Avieno juniore coactam ponitur Libellus Ennodii, cum alteri, quæ *Fausto Avieno*, ut dixi, consule habita est, subjici debeat. Hæc enim, non illa Synodus fuit absolutionis, et quarta et Palmaris, *a Symmachi* æmulis oppugnata, ab *Ennodio* defensa. Ita Sirmondus. At recte quidem vir doctissimus notat, Synodum quartam et Palmarem eam fuisse, quæ Symmachum absolvit, quam Ennodius tuitus est, et Synodum quintam post consulatum Avieni junioris, anno scilicet sequenti indictam jussisse, ut Libellus Ennodii inter quartam, et quintam Synodos Symmachianas collocaretur. Sed fallitur in eo quod Synodum illam quartam Palmarem anno superiori coactam fuisse autumet; eam enim ad annum sequentem pertinere, suo loco demonstrabimus.

4. *Synodus Romana III hoc anno habita.* — Hoc itaque anno celebrata Synodus III Romana, quæ tomo IV Conciliorum his verbis inchoatur : « Flaviano (lege Flavio) Avieno viro clarissimo juniore consule sub die VIII iduum Novembrium, in Basilica Beati Petri Apostoli, etc. Bene quidem fraternitas vestra Ecclesiasticis legibus obsecuta, etc. » ejus celebrationis causa fuit abrogatio legis *Odoacris* Italiæ regis, qua *Basilius* præfectus prætorio sanxerat, ne absque Italiæ regis consensu, electio Romani Pontificis fieret. Aliqua etiam Decreta in ea condita, quibus prohibetur prædiorum Ecclesiasticorum alienatio, et bonorum Ecclesiæ conservationi consulitur. Nihil vero commune habet hæc Synodus cum Palmari, licet Baronius ejus partem tantum fuisse crediderit. Is error inde ei natus, quod consulatum *Avieni* senioris anno superiori gestum cum consulatu *Avieni* junioris, qui hoc anno Fastis nomen dedit, confuderit; sicque ex duobus annis unum effecerit, et ex duabus Synodis unicam; ac præterea arbitratus sit, gesta *sub die* X *kalendas Novembris*, ut errore librariorum initio quartæ Synodi Palmaris legitur, Avieno scilicet juniore consulatum gerente, diebus tantum quatuordecim antecedere abrogationem legum a Basilio præfecto prætorii latarum; quia in Actis Concilii Romani, hoc anno habiti, recte dicitur *sub die VIII iduum Novembrium Fl. Avieno jun. consule*, eas leges abrogatas esse, die scilicet sexta mensis Novembris, quod putaret Synodum quartam Palmarem die XXIII mensis Octobris habitam fuisse. Cum tamen, si hæc nota temporaria, *sub die* X *kal. Novemb.* addititia non esset inter gesta sub consulatu Avieni senioris, et gesta sub consulatu Avieni jun. intervallum intercessisset anni unius integri, et dierum XIV. Verum hæc nota temporaria, *X kal. Novemb.* a sciolo quodam addita, et Synodus quarta Palmaris, in qua Symmachus absolutus, anno tantum sequenti congregata. Baronius num. 22 et seq. arbitratur, hæc verba, quæ in Capitulo III Synodi Romanæ contra leges Odoacris leguntur : « Bene quidem fraternitas vestra, etc. nec adjectione indiget plenitudo, maxime de clericis, quos amor dominationis invasit, etc. quos propterea schisma fecisse, apud vos constitit; quibus misericordiam tamen non negastis, etc. » existimat, inquam, Baronius hæc verba demonstrare hanc Synodum III esse tantum partem, et Actionem Synodi Palmaris, ideoque eamdem, aut, ut ipse loquitur, priores ejus Actiones præcessisse abrogationem legum Odoacris regis. Verum hæc verba referuntur ad Synodum secundam Romanam anno D habitam, in qua pax Ecclesiæ constituta, et *Laurentius* Schismaticus, episcopus Nuceriæ renuntiatus. Sed hujus Synodi secundæ Acta, uti jam dixi, non extant.

5. *Nihil hoc anno scriptum a Symmacho adversus imper.* — Ad num. 30 et seq. Existimavit Baronius, hoc anno *Symmachum* papam excommunicasse Anastasium imperatorem ; quod Symmachus in sua adversus eum Apologia, anno sequenti a se num. 18 et seqq. recitata, num. 22 ejusdem Apologiæ scribat : *Inter imbres lapidum totus evasi.* Sed cum anno tantum sequenti Symmachus lapidibus impetitus fuerit, post præsentem annum ea Apologia edita, et Anastasius questus est, se a Symmacho excommunicatum esse, quod is scilicet Acacium, a quo imperator recedere noluerat, excommunicatione perculisset.

6. *Laurentius anno sequenti in exilium missus.* — Putat etiam Baronius Symmachum *Laurentium* schismaticum iterum in exilium mitti curasse : quod Theodorus lector lib. 2, postquam locutus est de episcopatu Nucerino collato Laurentio, subdat : « Laurentius tamen haudquaquam quievit ; sed episcopatum Urbis Romæ adhuc ambire non destitit. Quam ob causam eum deponi, et in exilium mitti curavit Symmachus. Atque hoc modo seditio consopita est ». Verum anno tantum sequenti tumultus ille a Laurentio excitatus, et tranquillitas Ecclesiæ reddita, postquam scilicet Synodus Palmaris eo anno celebrata fuit. Anastasius enim, postquam retulit, Laurentium Nucerinæ civitatis factum esse episcopum, subdit : « Post annos vero quatuor zelo ducti aliqui ex clero, et alii ex senatu, maxime Festus et Probinus incriminarunt Symmachum, etc. et occulte revocaverunt Laurentium », et cætera anno sequenti

referenda. Quare cum Laurentius in Concilio Romano II, anno D indicto, Nuceriæ episcopus dictus fuerit, annus quartus ab episcopatu ei collato alius non est, quam qui sequitur, quo tot Romæ tumultus excitati, et Laurentius in exilium missus.

7. *Symmachus anno sequenti accusatus.* — A num. 32 ad 36. Narrat Baronius ex Ennodio in Apologetico, *Symmachum* ab æmulis adulterii accusatum fuisse; verum hæc nonnisi anno sequenti acta, ut ex ibidem dicendis manifeste liquebit.

8. *Moritur S. Eonius episc. Arel.* — A num. 36 ad 39. Hoc anno sanctus *Eonius* episcopus Arelatensis, qui in eadem Ecclesia die XXX mensis Augusti colitur, ad Deum migravit. Congesserat is in unum multa aureorum millia, quæ sanctus *Cæsarius* ejus successor, in redimendis captivis, alendisque pauperibus insumpsit, ut testatur Cyprianus in Vita Cæsarii. Hunc Eonius *parum ante triennium in suburbana insula* civitatis Arelatensis constituerat abbatem monasterii, cujus mentio in litteris Gelasii papæ ad Eonium Arelatensem datis, quas Baronius anno CDXCIV, num. 27 recitat, perperamque Cæsario attribuit, ut eo anno vidimus. Porro illud monasterium jamdiu a Rhodano absorptum, sed non ante sæculum Ecclesiæ nonum. Ludovicus enim Pius imp. diplomate dato *XII kal. Novemb., anno* XXIV *imperii sui, Indict.* XV concessit abbati monasterii sancti Aniani in Occitania siti *insulam suburbanam* cum Ecclesiis et appendiciis, *sicut quondam Leybulfus comes cum Notone archiepiscopo* (Arelatensi) *excambiavit*, ut legitur in eodem Diplomate asservato in Archiviis Capituli Arelatensis, cujus mentio apud Mabillonium in tom. I quarti sæculi Benedictini pag. 124.

9. *Ei successit S. Cæsarius.* — *Cæsarius* monachus fuerat in cœnobio Lerinensi sub abbate *Porchario*, qui Fausto abbati ad episcopatum Regiensem assumpto successit, ut in Vita sancti Cæsarii diserte traditur. Monasterium virginum Arelatis fundavit Cæsarius, quod etiamnum extat, de quo Cyprianus in ejus Vita scribit : « Monasterium, quod sorori, seu reliquis virginibus inchoabat fabricari, multa ex parte destruitur, tabulis et cœnaculis Barbarorum ferocitate direptis pariter et eversis ». Eversio tamen illa post *Alarici* Visigothorum regis necem, cum Franci, Burgundiones, et Gothi inter se ad Arelatem digladiarentur, accidit. Porro ideo Baronius sæculo superiori eum episcopatum Arelatensem adeptum esse censuit, quod illum in Gennadii Catalogo cap. 86, his verbis recensitum legisset : *Cæsarius Arelatensis urbis episcopus. etc. Floruit hic eo tempore, quo Faustus* (episcopus sc. Regiensis) *Anastasio Rempublicam gubernante.* At Gennadius Gelasii papæ tempore Catalogum illum composuit, et quod Suffridus insertum Gennadio, de Cæsario dixit, Baronius id absque fundamento fingi asserit. Verum, ut inquit cardinalis Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 22, *Cæsarium* Gennadii libro infartum esse, vel inde colligere poterat Baronius, quod Gennadius Prosperum acriter reprehendit, qui ideo non pepercisset *Cæsario Faustum* etiam Semipelagianum doctorem confutanti, qui tamen eo in Opere laudatur. Hinc in editione librorum sancti Hieronymi, quibus *Gennadii* liber insertus est, nulla de Cæsario mentio fit, quia scilicet *Gennadius* de eo locutus non est.

10. *Symmachus anno* DXIII *scripsit ad S. Cæsarium.* — Cæterum Epistola Symmachi papæ ad *Cæsarium* Arelatensem episcopum, qua ejus consultationibus respondet, et cujus partem recitat Baronius num. 37 et seq. data est *VIII idus Novembris Probo U. C. consule*, ut tomo IV Concil. pag. 1295 legitur, ideoque ad annum quingentesimum decimum tertium pertinet, quo Probus et Clementianus consules fuere. *Probus* enim Avieni junioris hoc anno collega, consul Orientalis fuit, *Probus* vero consul anno DXIII in Occidente creatus est. Mos autem ferebat, ut quando unius tantum consulis in Actis publicis mentio fieret, Occidentales consulem Occidentalem, et vice versa Orientales Orientalem memorarent. Hinc quia *Probus*, qui hoc anno consul processit, in Oriente designatus fuerat, Synodus Romana III Symmachiana solo Avieni junioris consulatu notata reperitur.

11. *Anni tres Probi consulatu notati non confundendi.* — Baronium in ea Symmachi papæ ad Cæsarium Arelatensem Epistola cum currenti anno alliganda, secutus est Labbeus tom. laudato Conciliorum, qui error inde profluxit, quod tres diversi anni Probi consulatu signati reperiantur, præsens scilicet, annique DXIII et DXXV, et proclive sit, *Probum* unum pro altero sumere, sicque uno anno gesta in alium transferre. Ad quod inconveniens vitandum observabis. *Probum* hoc anno consulem in Monumentis publicis ab Occidentalibus sine *Avieno juniori* collega non memorari, quia consul Orientalis fuit, et uti jam diximus, mos non erat, ut prætermisso consule Occidentali Orientalis solus proponeretur, et vice versa, quemadmodum num. superiori jam exposuimus. Quia vero *Probus* anno DXIII cum *Clementiano* viro Orientali consulatum gessit, solus potuit in Occidente, in Actis publicis nominari, propter eamdem rationem ; quod de Probo anno DXXV consule etiam dicendum ; quia is *Philoxenum* virum Orientalem collegam habuit. His adde, hunc *Probum* ab alio ejusdem nominis anno DXIII consule plerumque ab antiquis voce *junioris* discerni, uti suo loco explicatum.

12. *Epistola Symmachi PP. ad Cæsarium anno* DXIII *data.* — Quibus positis Epistola Symmachi papæ ad Cæsarium episcopum Arelatensem, de qua mox actum, et cujus initium : *Hortatur nos æquitas*, etc., cum hoc anno conjungi non potest, quia hæc ejus subscriptio : *Data VIII idus Novemb. Probo U. C. consule*; alioquin Symmachus vel nominis solius Avieni consulis Occidentalis meminisset, vel utrumque consulem memorasset. Cumque *Probum juniorem* non appellet, manifestum est eam Epistolam anno DXIII ad Cæsarium

datam. Ad eum pariter Christi annum revocandum *exemplum libelli a Cæsario episc. Symmacho papæ oblati*, cujus initium tom. 4 Concil. *Sicut a persona B. Petri Apostoli episcopatus sumit initium*, et apud Baronium num. 37 et seq. *Charitati tuæ*, etc., quia *Symmachi* papæ Epistola responsa sex complectitur ad petitiones sex Cæsarii in eo libello expressas. Labbeus loco citato exemplum libelli Symmacho papæ a Cæsario oblati cum anno CDXCXIX Symmachi vero responsa cum anno DII connectit, qui error in altera Conciliorum editione corrigendus erit.

13. *Pax Romanos inter et Persas dissoluta.* — Ad num. 39 et seq. Marcellinus in Chronico sub hujus anni coss. scribit : « Consueta gens Bulgarorum deprædatam sæpe Thraciam, nullo Romanorum milite resistente, iterum devastavit. Amidam opulentissimam civitatem monachorum ejus astu proditam, Choadis rex Persarum, quinto mense quam expugnare eam cœperat, irrupit, proditoresque ejus monachos obtruncavit ». Persæ anno CDXXII pacem cum Romanis ad annos centum pepigerant, ut eo anno ostendimus ; ideoque belli renovationem Marcellinus accurate in præsentem annum confert ; cum Evagrius lib. 1, cap. 19, de ea pace et Amidæ urbis expugnatione loquens, scribat : « Quæ ad duodecimum annum imperatoris Anastasii permansit ». Annus autem XII Anastasii mense Aprili hujus anni exorditur. Theophanes anno Incarnat. CDXCVI, qui kalend. Septemb. anni Christi DIII inchoatur, de hoc bello Persico agit, ideoque uno anno tardius, quam par erat. Irrepsit autem error in numeros Theophanis : ubi enim scribendum erat, *anno* CDXCVI, positum est, *anno* CDXCVII, isque error in annum Incarnationis sequentem propagatur ut legenti ejus Chronicon patebit. Refert Theophanes, *Cabadem* Persarum regem pecunias exegisse ab Anastasio, eumque cautionem scribere jussisse, *si modo mutuum accipere vellet, alioquin se nullas daturum. Ex quo pacis quondam cum Theodosio jun. firmatæ violatis fœderibus*, primum quidem *Cabades* in Armeniam irrupit et *Theodosiopolim*, Constantino Illyricarum copiarum ductore eam prodente, cepit : tum vero penetrata Mesopotamia *Amidam* obsessit. « Tandem Amida post trimestrem obsidionem a Barbaris bello fatigata, ab turrium una quam propugnandam susceperant monachi, cujusdam proditione, noctu in hostium (scalis autem ad invasionem utebantur) potestatem venit ». Erat Amida ad fluvium Tigrim, Theodosiopolis vero non procul a fontibus Tigridis et Euphratis posita. « Capta Amida octogesimo obsidionis die, atque ingens oppidanorum strages edita », inquit Procopius lib. 1 de Bell. Persico cap. 7, qui pluribus hanc obsidionem describit.

14. *Bellum Britannicum a Clodoveo rege susceptum.* — Hoc circiter tempore *Clodoveus* Franciæ rex bellum *Britannicum* suscepit, et civitates *Rhedonum* et *Nannetum*, quæ exstincta Romanorum dominatione liberi juris erant, in suam ditionem redegit, ut patet ex subscriptionibus episcoporum, qui primo Concilio Aurelianensi, anno DXI habito, interfuerunt. Civitates Venetum *Coriosopitum*, *Ossismorum*, *et Diablintum* constituebant regnum Britannicum, cujus prima fundamenta Valentiniani III temporibus jecerant Britanni, e majori Britannia profugi. *Clodoveus* Britannis civitatem *Venetum* eripuit, cæteras eisdem concessit, modo regio nomine abstinerent, seque *comites* imposterum ac regum Franciæ beneficiarios dicerent, ut docet Turonensis lib. 1, cap. 15, ubi ait : « Semper Britanni sub Francorum potestate post obitum regis Clodovechi fuerunt, et comites, non reges appellati sunt.

SYMMACHI ANNUS 5. — CHRISTI 503.

1. *Nova Synodus Roma congregatur, iterum insurgentibus Schismaticis quorum objecta diluit Ennodius per libellum Apologeticum inter Acta a Patribus relatum.* — Quingentesimus tertius Christi annus Dexecrato, et Volusiano consulibus notatur a Marcellino : ex quo librarii redarguas errorem in Cassiodoro, apud quem omissus anni hujus reperitur horum consulatus. Acta autem Synodalia anni hujus absque certo consule, post consulatum Avieni notata leguntur : sed male Indictione nona, cum

undecima scribenda esset Indictio : unde conjicias librarii errorem ita exscribentis IX loco XI numeri notas. Sed et nonnisi librariorum vitio potuit accidisse, ut ad finem Chronici Cassiodori aliquod desiderentur consulatus omnis enim suspicio oscitantiæ procul ab ipso abest, qui suorum temporum scriptor luculentissimus et accuratissimus extitit. Porro ex numero annorum imperii Anastasii integrum et concinnum esse Marcellini Chronicon, Cassiodori vero mutilatum, apparet. Sed jam sub anni hujus consulibus res gestas enarrare aggrediamur.

2. Quod in primis ad perturbatum Romanæ Ecclesiæ statum pertinet, iterum hoc anno conveniendi necessitas incubuit episcopis, qui anno superiori Synodum celebrantes, Symmachum papam vindicarant a calumniis accusantium schismaticorum. Conventum autem hujusmodi celebrandi ea præcessit occasio, quod schismatici superiori Concilio condemnati, haud tamen (ut par erat) pœnitentes, licet invitati, unitatem Catholicam quæsivere : sed quominus iisdem vi agere licuit, a Theodorico rege coerciti, eo magis linguis obstrepere ardentiusque pugnare aggressi sunt; compluraque objicientes adversus anni superioris Synodum, scripserunt libellum hoc titulo prænotatum, « Adversus Synodi absolutionem », quo eam quam acerbissime carpserunt. Quamobrem ad tuenda confirmandaque sua ipsorum decreta pontifices iterum coeuntes, provinciam hanc maximi ponderis Ennodio diacono tradiderunt, ut adversus objectiones schismaticorum apologeticum libellum scriberet : quod ipse munus diligenter exolvit, defensorium librum elucubrans, quem absolutum sanctæ Synodo cognoscendum obtulit, qui ab iisdem simul considentibus Patribus jussus est legi. Declarant id quidem Acta Synodalia verbis istis [1] : « Post consulatum Avieni, cum in unum, annuente Domino, ante Confessionem B. Petri Apostolorum principis resedissemus, sancta Synodus dixit : Libellus qui Synodali auctoritate contra eos qui adversus quartam nostram Synodum, quæ habita est Romæ Palmari (Palmaris), mutire præsumpserunt, ab Ennodio conscriptus est, coram omnibus deferatur, et in præsentia omnium legatur atque roboretur ». Extat ipse, licet mendosus nonnihil.

3. Sed quænam essent adversariorum objectiones, ex ipsarum confutatione ab Ennodio diserte elaborata possumus intelligere. Fuit namque primo loco ab adversariis contra Synodum oblatratum : Non omnes sacerdotes ad Synodum regia auctoritate vocatos : insuper, nec ex iis qui interfuerunt; omnes pariter consensisse : Addebant præterea, impugnatores Summi Pontificis non auditos, et accusationes non esse confutatas : Insuper, quod refragati essent episcopi regiæ jussioni, cum in Synodo regi dixerunt, non esse regis Synodum convocare, sed ipsius solum Pontificis : Adhuc etiam exprobrantes addebant, quod per defensionem Apostolicæ Sedis jurium, nihil aliud ab eis prætensum esse videretur, quam asserere Petrum, et successores ejus a Domino accepisse cum Sedis privilegiis etiam peccandi licentiam. Exprobrarunt itidem episcopis, quod ad Synodum venissent, quam cogere ex sua ipsorum sententia minime fuisset regiæ facultatis. Illud insuper his connectentes, dixere : « Si vera episcoporum assertio est, Sedis Apostolicæ præsulem minorum nunquam subjacere debere sententiæ; cur ad judicium districta conventione perductus est? » His addebant, quod testes de domo Symmachi petiti, præsentari minime jussi essent : nec refugere debuisse Romanum Pontificem servorum testimonia, cum ipse Dominus noster Jesus Christus non detrectarit servorum subjicere se judicio : sic et Petrum Paulumque, olim vero Samuelem, et postremo Athanasium Alexandrinum minime refugisse, sed appellasse in sua causa judicium. Illud præterea ingesserunt objicientes, quod cum ex Actis constaret auctoritate papæ potissimum illam fuisse Synodum congregatam, nullum dicebant præcessisse exemplum, ut papa Synodum convocarit, quæ de criminum ejus objectione cognosceret : et falsum esse quod dixissent a principe Synodum postulatam. Sed et his adjiciebant dicentes : « Quare conventionem præveniens cum populorum cœtibus examen intravit : et postea judicia, cum evocatus quater fuisset, sprevit ? »

4. At hæc omnia quam validissime potenti oratione, firmissimisque rationibus Ennodius confutat; cunctaque mendaciter atque calumniose ab adversariis objecta esse, palam facit atque redarguit : sicut et omnino falsum ostendit, quod illi magis invidiose quam calumniose objectabant, Romanæ plebis utrumque sexum factiose comitatum esse Pontificem ad judicium procedentem; quos tamen non spirantes furorem, sed fundentes lacrymas, comitatos esse Pontificem docet : sicut et quod dixissent, nulla judicii servata forma, absolutum papam e Synodo recessisse, ob idque nullam fuisse absolventis Synodi firmitatem : sive frivolam illam de Laurentio Mediolanensi episcopo et Petro Ravennate quam adjecerunt objectionem, quod ad Synodum venientes, abstinuissent a Symmachi consuetudine; cum tamen communicationem Catholicam solemnibus testatam ritibus nunquam deseruissent : vel cum subjecerunt querelam, quod visitatorem perperam pepulissent : sive alia quæ schismatici linguis vipereis exsibilantes, caninoque dente rodentes Symmachi papæ famam, jurgia instaurantes, rixasque pæne consopitas iterum excitantes objecerunt.

5. His, inquam, omnibus (ut dictum est) occurrens Ennodius, publica docuit oratione, eosdem aerem verberare, et furore percitos insane confligtare cum larvis. Ad finem vero orationis, quam per eos Apostolicæ Sedis sublimitas deprimeretur, ista addit : « Hæc, inquit, resero, mundi caput Romam

[1] Tom. I. Concil. edit. vet.

per vestras contentiones (intentiones) esse prostratam, et nutricem pontificii cathedram quasi ultimum videri sedile despectum ». Et post multa, quales essent ejusmodi accusatores, audi : « Accusatis malitiam, repleti iniquitate, fornicatione, immunditia, avaritia, nequitia, invidia, injustitiis, contentione, dolo, malignitate, superbi, elati, inventores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositi, sine affectione, sine misericordia, docentes fornicantibus (fornicationibus) neminem esse miscendum, adulterii Laurentii, aut sequaces, aut prævii ; per quos ille aut exercuit, aut habebat toxica, aut effundens monstravit quæ accepit ». Hæc quidem et alia plura idem Ennodius, qui ad eorumdem clericorum instabilitatem ac levitatem respexisse visus est, cum istiusmodi inter mœrorem cecinit epigramma [1] :

Qui ponti faciem, numerum qui novit arenæ :
Femina quem jurans fallere nulla potest :
Astrorum plebem, qui calles spectat amantum :
Cynthia cui certis cornibus innotuit :
Non valet hic vultus retinere, nomina, mores,
Quos mutat clerus tempus in exiguum :

hæc plane Ennodius in schismaticos.

6. Contra vero cum Symmachum papam sanctum prædicat et innocentem, eo fiduciæ impulit ipsum sanctissima vita prædecessorum Romanorum Pontificum, ut Petri vitæ merita transfusa esse in successores dicere non dubitarit, ubi ait: «Nos non B. Petrum (sicut dicitis) a Domino cum Sedis privilegiis, vel successores ejus peccandi judicamus licentiam accepisse. Ille perennem meritorum dotem cum hæreditate innocentiæ misit ad posteros. Quod illi concessum est pro actuum luce, ad illos pertinet, quos par conversationis splendor illuminat. Quis enim sanctos esse dubitet, quos apex tantæ dignitatis attollit? In quo si desunt bona acquisita per meritum, sufficiant quæ a loci decessore præstantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit, aut qui eriguntur illustrat : prænoscit enim quid Ecclesiarum fundamento sit habile, super quod ipsa moles innititur ». Hæc Ennodius exemplis (ut diximus) doctus sanctissimorum, qui hactenus eidem sedi præfuerunt, Romanorum Pontificum. Elaboratus igitur ex sanctæ Synodi jussu ejusmodi Ennodi diaconi apologeticus, oblatusque Patribus in Synodo consistentibus, ab eisdem in Consessu jussus est legi. Quid vero post hæc habeant ipsa Synodalia Acta, ad rerum gestarum cognitionem spectantia, accipe ex eorum verbis : « Eo recitato libello, et ab omnibus consona voce comprobato, sancta Synodus dixit : Hæc futuris temporibus reserventur, atque ab omnibus teneantur, et ab omnibus serventur. Hic libellus integerrime synodaliter ab omnibus teneatur, atque inter quartæ et quintæ Synodorum nostrarum Actiones interponatur, et ita sicut harum Synodorum decreta habeatur; quia Synodali auctoritate conscriptus est et roboratus ». Hæc fuit Patrum omnium de conservando libello sententia, subdunt mox Synodalia Acta :

7. « Ad quæ beatissimus papa respondit : Juxta vestrum omnium fiat voluntatem, et ut judicatis, Apostolica habeatur auctoritate, et inter Apostolica (quod dicitis) interponatur decreta, et sicut cætera Apostolica ab omnibus teneatur decreta. Ad quæ omnes ter una voce responderunt, dicentes : Ut fiat, rogamus ». Ita quidem libellus ille non inter Acta tantum Synodalia, sed inter Pontificia meruit adnumerari decreta : qui utinam non corrosus mendis extaret, sed, ut erat cum est recitatus, purus et integer remansisset.

8. Rursum vero rogantibus Patribus, ut omnes accusatores Symmachi damnarentur, simulque qui contra Synodum Palmarem obloqui præsumpsissent, hisque faustas acclamationes jungentibus, ipse Symmachus papa non consensit ; sed cum delinquentibus, Christiana mansuetudine adhibita, mitius agendum esse suasit ; imo, et penitus ignoscendum, Domini exemplo docuit. Post hæc autem vetera Ecclesiastica jura restituenda proposuit, quibus caveretur, ne populus in episcopum adversus pastorem oves, ipsum accusando insurgerent, fidei tantummodo causa excepta. Addidit autem ad decretum, ante restituendos esse in pristinum expoliatos episcopos, quam dicere causam coram aliis episcopis cogerentur. His et aliis antiquis canonibus ad hæc spectantibus restitutis et stabilitis, secutæ sunt Patrum subscriptiones, quibus et libellum Ennodii roborarunt omnes numero (ut habet inscriptio) ducenti decem et octo episcopi.

9. Quod vero huic quintæ Romanæ sub Symmacho Synodo centum et quinquaginta ferme episcopi numerentur Orientalis Ecclesiæ ; alicujus alterius Synodi longe antea celebratæ, illam esse subscriptionem, non Romanæ, affirmari posse videtur : siquidem quamplurimi ibi recensentur episcopi, qui interfuisse reperiuntur Concilio œcumenico Chalcedonensi ante annos quinquaginta duos celebrato, quorum nulla penitus post decem annos a tempore dicti Concilii mentio reperitur.

10. *Concordia et unitas restitutæ studio etiam Theodorici quem laudat Ennodius.* — Extat ad eumdem Symmachum ante sedatum schisma data ab Ennodio Epistola, cujus est exordium : « Boni operatoris est, probatam in acie militis animare virtutem ». Ubi et hæc inferius : « Utinam divinitas vestris precibus diabolicum certamen interimat! Utinam devotionem meam in pace manifestet! ut cujus studium resignavit adversitas, illius concordiæ commendet obsequium, etc. » Accidit quidem ex optato, ut Ecclesiæ Romanæ diu exul concordia tandem postliminio redderetur, reciperetur que idem Pontifex ab omnibus amanter et cupide. Etenim quantum colligere fas est ex ejusdem scriptis Ennodii, iidem adversarii, suasione Theodorici regis ad eosdem scribentis Epistolam, ad concordiam

[1] Ennod. carmin. de varietate cler.

communicationemque Catholicam rediere, subjicientes se eidem Symmacho Romano Pontifici.

11. Habetur autem hac de re ipsius Ennodii brevis dictio ejusmodi concepta verbis, nonnihil nimia antiquitate mendosa : « Quia in societatem capitis sui aliquando Romana membra coierunt : justum erat, ut beatus Petrus Apostolus Sedi suæ Ecclesias, et senatui liberior per Dominum partes debitas reformaret, dignus regnator, dignus in quo cum ætate votorum summa contigerit. Nam etsi itura ad posteros felicitas perseveret : lætandum illis est laudatione præcipua, a quibus sumpsit exordium. Deo efficaciter supplicastis, ut illius vos virtus erueret, cujus potest servare clementia. Didicistis ejus eventus prosperos, quem videtis dum mandat (amat) securam post bella victoriam. Parum superest, ut mansuetudinem mentis illius ita profundam retineatis, quasi sit ignara procinctum. Deo tribuente, nec pax ejus turbari dubiis potest, nec fortitudo qualibet objectione confringi. Nihil aliud apud illum tutius supplicante, solus evasit prœliares acies qui rogavit; vicit armorum impetus qui obtulit devotus obsequium.

12. « Quod vix veteres principes suo sudore potiti sunt, hoc semper regis nostri brevis procuravit Epistola : per excursus dirigitur felix exercitus ad triumphum, qui credat militem ejus in labore et in perfectione habere quidem superantis gloriam, sed continentiam subjugati. Consummatis congressionibus, de iræ hæreditatibus nihil remanet. Uno tempore, quos perniciosos adversarii viderint, blandos sentiunt tributa pendentes. Et hæc quidem cælesti præparantur pro hac repensione suffragio, quia fides nostra apud eum, nil aliud ipse sectetur : in portu est mirabilis patientia, quæ tenax propositi sui claritatem non obumbrat alieni. Nam et Ecclesiarum nostrarum patrimonia, nisi aucta fuerunt, ingemiscit. Sic factum est, ut statum suum locupletes pauperum substantiæ teneant, et medioeres ad supremam opulentiam convalescant : in sacerdotibus virtutes, et innatas colit, et non repertas inspirat.

13. « Sed cum beatitudinem vestram prævideo (præjudico) diffusi sermonis ancipitem, continuo experientia vestra et spiritalis illa perspectio jejunum me fuisse in filii vestri laudibus accusabit : et cum soleant implicari facta colloquiis, sterilem me relatorem de virtutum tuarum messe causabitur : jam sæculares apices curules, et trabeas, patricias etiam dignitates qualiter aut naturæ reddat, aut moribus domestici perlatoris adstipulatione vulgarit (nam et veteres in antiqua generis luce durare facit, et novos splendore inopinati fulgoris irradiat) facilius Respublica ejus bono dispensationis in privatam migrat opulentiam, quam famulantium census in palatina lucra commutetur. Nunc quod superest, meæ servitiis salutationis acceptis, perspicite, ut Christus Redemptor noster quæ in præfato clementissimo rege tibi contulit, longa ætate conservet : det etiam regni de ejus germine successorem, ne bona tanti hominis in una ætate veterescant, et antiquata temporibus pro sola aurei sæculi commemoratione nominentur ». Hactenus Ennodii dictio, et styli duritie, et textus mendosi scabrositate vix perspicaci pervia intellectui.

14. Ita quidem Ennodius pro rege, impio quidem si Arianum fuisse consideres, cæterum si officia spectes, de Romana Ecclesia ipsiusque Pontifice Symmacho optime merito. Retinebat mente ista perorans, jussum hoc esse Dei Prophetæ Baruch, cum in Babylone captivus populus teneretur [1] : « Orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, et pro vita Balthasar filii ejus, ut sint dies eorum sicut dies cæli super terram, et ut det Dominus virtutem nobis, et illuminet oculos nostros, ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, et sub umbra Balthasar filii ejus, et serviamus eis multis diebus, et inveniamus gratiam in conspectu eorum ». Ejusmodi ergo tibi subjecimus ex divina Scriptura petitum exemplum, ne existimes tantum Ecclesiæ diaconum voluisse regi turpiter adulari.

15. Extant ejusdem auctoris complures ad eumdem Romanum Pontificem Epistolæ privatis in causis diversis argumentis conscriptæ, in quibus ille frequens reperitur dicendi usus in rogando et obtestando, vel alia ex causa dicendo : « Per coronam vestram », vel, « A corona vestra ». Sed haud recens est ista nomenclatura, vel peculiaris de Romano Pontifice : nam et usurpata invenitur ubi cum aliis etiam episcopis actum est; quod docet S. Augustini Epistola centesima septuagesima quarta.

16. Post hæc autem ipsum Pontificem Symmachum ægrotasse, sed convaluisse, idem Ennodius scribens ad Faustum declarat his verbis : « Sancti episcopi patris nostri prope in dubium salus deducta me terruit : in cujus ægritudine quamvis cuncta illacrymaret Ecclesia, me tamen specialis mœror afflixit, qui ejus plus debeo amori. Vidi pacem civitatis, vigente (urgente) tristitia : discordiam Urbis nostræ limina transcendentem, et ab oculis nostris quasi incertum aliquod aut vagum fumum elapsum. Sed sufficiat tristibus stricta narratio. Jam ad bonam valetudinem sancti Patris salus optanda et diligenda respirat ». Hæc Ennodius : quibus intellis quanto prosequeretur amore universa Ecclesia pastorem suum, cum ejus corporis ægritudine, ipsa animo ægrotaret, et tota lacrymis se proluerct. Unde, et tu habeas, quo mores perditissimos nostri infelicissimi temporis lugeas, cum miseros vides studentes privatis commodis, instar perditissimorum filiorum qui lætantur ad ægritudinem patris, et exultant in obitu, quo invadant diu cupitam hæreditatem, non solum non tristari, sed exhilarari spiritualis morte parentis, quam et malis artibus sæpe inquirere, et prædicere soleant. En quæ privatus amor, quo ardor Christianæ charitatis prorsus exstinguitur, pariat deformia horrendaque visu contra naturam monstra.

[1] Baruch. I.

17. *Anastasio in Symmachum contumelias per scripta emoventi dat idem Pontifex libellum Apologeticum.* — At jam de rebus inter Anastasium imperatorem, et Symmachum Romanum Pontificem tempore isto transactis agendum nobis est. Qui enim (ut anno superiori vidimus) ab ipso Symmacho anathemate idem damnatus est Anastasius imperator; quod adversus Pontificem nullam alio modo sibi liceret experiri vindictam, cum jam molitiones omnes per Romanos senatores adversus eum diutius pertentatæ irritæ prorsus redditæ fuissent; ad maledicta conversus, calumniarum jaculis ipsum e longe appetere conatus est, scribens in eum contumeliis refertum libellum : adversus quem ipse Symmachus apologeticam scripsit Epistolam. Hæc quidem non ante hoc tempus gesta esse, ipsæ litteræ Symmachi satis docent, dum in eis mentio habetur de lapidatione, qua a schismaticis anno superiori (ut vidimus) appetitus, Dei providentia liberatus est. Ipsa autem Epistola Symmachi sic se habet [1], ejusmodi inscriptione notata :

18. « Symmachi episcopi Romani apologeticus adversus Anastasium imperatorem.

« Ad Augustæ majestatis Gratiani imp. Epistolam octo libris beatus respondit Ambrosius : quia pro fide Catholica et illum non piguit prolixius prædicare, et hic non fastidivit gratanter accipere. Hæc dixerim, ut si modum libelli promendo collegerim , non existimer quæ non oportuit locutus. Si mihi, imperator, apud exteros reges, eosque totius Divinitatis ignaros, pro fide Catholica dicendum foret; quidquid ejus veritati rationique congrueret, etiam prætenta morte perorarem. Væ [2] mihi erit, si non evangelizavero. Meliusque est jacturam vitæ præsentis incidere, quam sempiterna damnatione puniri. Verum tu si Romanus imperator es, etiam gentium Barbararum legationes debes clementer admittere, si Christianus princeps es, qualiscumque præsulis Apostolici debes vocem patienter audire.

19. « Contumelias tuas, imperator, quas sub divino judicio ipse perpendis, utrum ne in me religiosa mente profuderis, fateor vel mei causa vel tui dissimulare me non posse. Mei causa, promissionem Domini recolendo dicentis [3] : Cum vos persecuti fuerint, et dixerint omne malum adversus vos propter justitiam, gaudete. Tui autem : quia nollem sic meam gloriam provenire, ut te possit non mediocriter onerare. Et ego quidem Dominicis et Apostolicis eruditionibus institutus , benedictionem studeo ejus, imperator, referre maledictis, contumeliis honorificentiam reddere, et odiis redhibere charitatem. Sed vide, quæso, ne ab eo qui ait [4] : Mihi vindictam, et ego retribuam : quantum a me remittitur, tantum a te cumulatius exigatur. Quid enim Christus dicat de his qui vel minimum in eum credentem scandalizaverint, Evangelium [5] referat, non mea voce promatur.

[1] Extat tom. I. Biblioth. sanct. — [2] 1. Cor. IX. — [3] Matth. V. — [4] Rom. XII. — [5] Marc. IX.

20. Sed fortasse dicis, potius te esse minimum qui credas in Christo, et de te hoc rectius accipi, et me esse scandalizantem tuam fidem. Christus itaque Deus veraciter totus, et totus homo est sic conceptus, sic editus, sic conversatus in sæculo, sic passus. sic apud inferos, sic resuscitatus, sic cum discipulis apparens, sic elevatus in cœlum, sic exinde dictus est esse venturus, sic hodieque in cœli regione persistit, dicente Apostolo [1] : In quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, et certe de eo dicit, quod nunc est ipse. Ergo ille est minimus, qui sic credit in Christum : sed et hujusmodi in Christum credit, qui in integrum Christum credit, non in semi Christum, et ideo non in Christum, quia Christus nonnisi integer : integer autem nonnisi hujusmodi. De tali ergo in se credente dicit : ipse etenim minimus ejus et parvus est, pro quo scandalizato quid promiserit, ipsius (ut dictum est verbis) melius ostenditur.

21. « Fortasse dicas, imperator : Sed ego quoque talem Christum credo, et ideo inter ejus minimos jure connumeror. Hoc gravius, si et talem credis, et tale non credentibus communione miscearis : hæc enim (inquit Apostolus [2]) non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. An communicare non est consentire cum talibus? Proinde aut doce alienos non esse; aut longe gravius (ut dictum est) contra notam sibi erit tendere veritatem.

« Contumelias igitur, imperator, quas in meam proferendas putas esse personam, utinam quam mihi gloriosæ sunt, ita te gravare non possent. Domino meo [3] dictum est a quibusdam : Dæmonium habes, vorator, de fornicatione natus : et putas quia ego debeam mihi dolere? quam talia proferenti cautum est, et divinis legibus et humanis? In ore [4] duorum aut trium testium stat omne verbum. Quid cum et humano te examinante judicio falsa fuerint comprobata? quid imperator in divino judicio? An quia imperator es, nullum Dei putas esse judicium? Taceo quod imperatorem accusatorem esse non conveniat : postremo iisdem divinis humanisque legibus nemo possit esse accusator et judex. Numquidnam sub alieno judicio dicturus es causam, vel accusator astabis?

22. « Dicis me esse Manichæum. Numquid ego Eutychianus sum, vel Eutychianos defendo, quorum furor maxime Manichæorum suffragatur errori? Roma mihi testis est, et scrinia testimonium perhibent, utrum a fide Catholica, quam in Sede Apostoli Petri veniens ex paganitate suscepi, aliqua ex parte deviaverim. Procedat aliquis, et quilibet ratione convincat : alioqui convicia sunt ista, non criminum probamenta. Nescio utrum quibus objicitur falsum, an falsis objectoribus inimica dicentibus me non ordine consecratum. Inter imbres lapidum totus evasi : judicavit Deus.

23. « An quia imperator es, divinum putas

[1] Colos. II. — [2] Rom. I. — [3] Matth. XI. Luc. VII. — [4] Joan. VIII.

contemnendum esse judicium? Sed fortasse dices, etiam indignantem Deum noxia quoque plerumque permittere. Scriptum est : Ex fructibus [1] eorum cognoscetis eos. Ostende ergo quid existimes arguendum, ut iratum maxime Deum, quæ non convenerant, permisisse demonstres. An quia Eutychianis nullatenus acquiesco? Me quidem ista non sauciant; sed te palam aperteque demonstrant meum cogitasse honorem repellere, quem interventu suo B. Petrus imposuit. An quia imperator es, contra Petri niteris potestatem? Et qui Petrum Alexandrinum recipis, B. Petrum Apostolum in suo qualicumque vicario calcare contendis? An bene factus essem, si Eutychianis faverem? si Acacii nomini communicarem? Latere non potest cur ista prætendas.

24. « Conferamus autem honorem imperatoris cum honore Pontificis : inter quos tantum distat, quantum ille rerum humanarum curam gerit, iste divinarum. Tu, imperator, a Pontifice baptismum accipis, sacramenta sumis, orationem poscis, benedictionem speras, pœnitentiam rogas : postremo tu humana administras, ille divina dispensat. Itaque ut non dicam superior, certe æqualis honor est » : sed hæc modestiæ causa, pergit vero : « Nec te putes mundi pompa præcellere : Quia quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Itaque videris quid te deceat. Tamen cum in accusationem prærupperis, tam divinis legibus quam humanis pari mecum sorte consistis, in qua cariturus honore summo si fuero (quia id mavis) te accusante convictus, amissurus pari ratione, si non conviceris, dignitatem. Sit istud in mundo judicium : spectante Deo et Angelis ejus, spectaculum omni sæculo simus, quo aut sacerdos bonæ vitæ, aut imperator religiosæ modestiæ consequatur exemplum : quia his præcipue duobus officiis regitur humanum genus, ut non debeat aliquid eorum existere, quo valeat offendi divinitas : maxime cum uterque honor videatur esse perpetuus, atque ita humano generi ex alterutro consulatur.

25. « Precor, imperator, (pace tua dixerim) memento te hominem, ut possis uti concessa tibi divinitus potestate : quia etiamsi hæc sub humano prævenere judicio, sub divino necesse est ut discutiantur examine. Fortassis dicturus es; scriptum esse, omni potestati nos subditos esse debere. Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas non erigunt voluntates. Cæterum si omnis potestas a Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta divinis. Defer Deo in nobis, senatu, et collegio clericorum Romæ; et nos deferemus Deo in te. Cæterum si tu Deo non defers, non potes ejus uti privilegio, cujus jura contemnis.

26. « Dicis, quod mecum conspirante senatu, excommunicaverim te. Ista quidem ego : sed rationabiliter factum a decessoribus meis sine dubio subsequor. Dicis, quod male te Romanus tractet senatus. Si nos te male tractamus, suadentes ut discedas ab hæreticis; tu nos bene tractas, quos vis sociare præcipitanter cum hæreticis? Quid ad me (inquies) quod egit Acacius? Recede ergo, et nihil ad te : nam si non recedis ab eo, pertinet ad te. Relinquamus uterque mortuum : et nos hoc petimus, ut nihil ad te pertineat quod egit Acacius : vita et tu; et ad utrosque non pertinet quod egit Acacius; ut possis sine his quæ egit Acacius, cum ea quæ ad nos pertinet causa conjungi; ut possis sine Acacio nostræ communioni sociari. Nos non te excommunicavimus, imperator, sed Acacium : tu recede ab Acacio, et ab illius excommunicatione recedis. Tu te noli miscere excommunicationi ejus, et non es excommunicatus a nobis. Catholici principes quidem semper Apostolicos præsules institutos suis litteris prævenerunt; et illam confessionem fidemque præcipuam, tanquam boni filii, quæsiverunt debitæ pietatis affectu, cui noscis ipsius Domini Salvatoris ore [1] curam totius Ecclesiæ delegatam. Quod quia per occasiones fortasse publicas tua creditur præteriisse tranquillitas : ne magis honorem meum, quam sollicitudinem Dominici gregis appetere judicarer, appellare non destiti meis te sponte colloquiis.

27. « Vulgatum fuisse designas, quod tua serenitas directa militari manu compelleret eos, qui se a contagione perfidorum multis temporibus abstinere delegerint, vi et armis in prævaricatæ communionis consortia detestanda. Ubi te, rerum humanarum princeps, qualiscumque Sedis Apostolicæ vicarius contestari mea voce non desino, ut te memineris hominem, quantalibet sis mundi potestate subnixus : circumspiciasque cunctos, qui ab initio dogmatis Christiani Catholicam fidem diverso proposito persequi vel affligere sunt conati, quemadmodum (vastitatis insectatione, cujus placuit contritionis illatæ) ipsi qui intulerint ista, prævalendo defecerint : et Orthodoxa veritas hoc prævaluerit magis, quo putaretur oppressa : quæ sicut sub insectatoribus suis crevisse monstratur, sic obtrivisse cognoscitur insequentes.

28. « Miror si non humanus sensus intendit, præcipue qui se Christiano vult vocabulo nuncupari, inter illos sine dubio deputandum, qui rectam confessionem communionemque Christianam variis superstitionibus impugnare sunt nisi, dum hanc et ipsi quocumque modo percellere moliuntur. Quid interest enim, utrum Paganus, an (quod est deterius) sub nomine Christiano veram sinceramque traditionem Apostolicæ regulæ conetur infringere, atque in hanc prorumpere cæcitatem, ut cum in illis regionibus cunctæ prorsus hæreses opiniones suas habeant publice licentiam profitendi : sola Catholicæ communionis libertas putetur ab his, qui se religiosos existimant, subruenda? Quæ si putatur error (quod non licet) cum cæteris, quibus illic fa-

[1] Matth. VII.

[1] Joan. XXI.

cultas est agere, sinatur erroribus : sin integritas æstimatur, sequenda potius fuerat, quam violenta persecutione vastanda : nec eam probantur insequi potuisse, nisi prava sectantes.

29. « At ne ipsi convincerentur errare, repellere cogitarunt quo notabantur errantes : malentes non assectari quod justum est, sed potius submovere quo docerentur injusti. Sic recessit ab humanis mentibus Deus, ut obstinate contra ejus ordinis voluntatem non adspiciant, et in isto sæculo divinum non deesse posse judicium, et post hujus vitæ cursum illi tremendo se non defuturos examini, sub quo perniciosarum studia modis omnibus actionum discussa patefiant, et patefacta puniantur : nisi qui hæc omnino non credunt, quive illa se perpetrasse impune confidunt. Nos autem humani generis conscientiam contestari qua possumus voce nullatenus cessamus, omnipotentem Deum suis causis minime defuturum, et quantacumque sit humana præsumptio, quantacumque potentia, sub divino nutu hujus atrocitatis censuram sine dubitatione vindicandam. Nam talem ausum neque hic confidimus evasurum : et in illo magno Dei judicio recepturum, quod iis temeritatibus divina retributione debetur. Hæc nos nequaquam tacuisse sufficiat : ut cum superna fuerit ultio subsecuta, et vera nos protulisse consideratio humana cognoscat, et pœnam non inaniter pronuntiasse venturam : et præposuisse præmonitionis formam, qua hujusmodi præcipitiis de cætero temperetur. Certe si hujusmodi propterea relinquendos proprio definitis arbitrio, quia nec a Christianis vexari deceat Christum quocumque titulo confitentes, nec viventes in jure Romano lacerari conveniat a Romanis : consequenter ostenditur Romanos homines, et qualiscumque Christianæ professionis impetere, nec Christianum dici posse modis omnibus, nec Romanum. Proinde aut repellendi fuerant, aut nullus penitus impetendus : et quod in uno genere judicas amovendum, in omnibus repelle, si prævales : si omnia sunt sinenda, nullus penitus excludendus : alioqui dum parcendo cunctis erroribus sis amicus, nonnisi solum tibi probatur displicuisse quod verum est.

30. « Omnes Catholici principes, sive cum imperii gubernacula susceperunt, sive cum Apostolicæ Sedi novos agnoverunt præsules institutos, ad eam sua protinus scripta miserunt ut se docerent ejus esse consortes. Itaque qui hoc non fecerunt, ab eadem se ipsos profitentur alienos : quod chartis quoque tuis apud te etiam possumus adstruere, nisi te æmulum, et reum, et inimicum vitaremus, et judicem. Non mirum si Catholicos persequuntur Manichæorum patroni, cum falsitas non possit non persequi veritatem. Non mirum si in Orthodoxos sæviant, quibus potest cum cunctis hæresibus convenire : et universis erroribus amici, non possint nisi solis esse non errantibus inimici. Si error est, convincendus est : verum si error non est, tibi verum deesse cognosce, qui persequeris, quo convinceris errore (quo profiteris errare). Sed pravitatis complex non potest nisi eum persequi qui est pravitatis inimicus ». Hactenus Symmachus ad Anastasium.

31. Quod autem ad Manichæos spectat, quorum hæresi falso ac calumniose ab Anastasio Symmachus infamatur : tantum abfuit ut vel levi quaque suspicione de ejus contagio Symmachus laboraret, ut etiam præ cæteris hæreticis sit insecutus Manichæos : quibus occulte Romæ degentibus, ejus industria repertis, quid in illos egerit, liber de Romanis Pontificibus declarat his verbis [1] : « Post hæc omnia B. Symmachus invenit Manichæos in Urbe Romana, quorum omnium simulacra vel codices ante fores Basilicæ Constantinianæ incendio concremavit, et eos ipsos exilio relegavit ». Hæc ibi. At contra ipse Anastasius imperator omnium Græcorum historicorum testificatione eo crimine infamatur : quod quidem, et hac Epistola Symmachus in fine libere asseverat, dum eumdem appellat Manichæorum patronum.

32. *De Romano exercitu fugato.* — Quod ad res bellicas pertinet, cesserunt eædem infeliciter Anastasio imperatori : nam sub hujus anni consulibus hæc habet Marcellinus in Chronico : « Tres Romanorum ductores, Patricius, Hipatius, et Areobinda, qui cum quindecim millibus armatorum olim contra Persas missi fuerant, pugnaturi juxta Sifream castellum cum iisdem Persis sine audacia conflixerunt : multi tunc militum, ductoribus exercitus fugientibus, cæsi sunt. Immenso dehinc auri pondere hostibus dato, captam rebusque vacuam Amidam civitatem iidem nostri redemerunt. Celere magistro officiorum ibi cum duobus millibus bellatorum in subsidium destinato ». Hæc Marcellinus. Ex quo enim Ecclesiis Anastasius bellum indixit, Barbari undique in eum bella ciere, quæ tamen non ferro (ut sæpe dictum est) sed auro ipse sedare solebat. Sed rursum alii Barbari emergebant : nam Theodorus lector [2] : « Cum autem imperator fœdera cum Persis inivisset, Barri populi Pontum invaserunt. Anastasius bellis occupatus ab infestatione Orthodoxorum destitit. Ut autem modicum quietis a bellicis occupationibus accepit, rursus contra Ecclesiam et Macedonium armatus est ». Hæc Theodorus. Sed de ejus prœliis in Orthodoxos dicturi sumus inferius suis locis.

[1] Tom. I. Concil. vet. edit. — [2] Theod. Lect. l. II. Collect.

Anno periodi Græco-Romanæ 5996. — Jesu Christi 503. — Symmachi papæ 6. — Anastasii imp. 13. Theodorici reg. 11. et 15.

1. *Consules.* — Coss. *Dexicrates* Orient. *et Volusianus* Occident. Hic judex cum Symmacho patricio et Decio fuit in causa Basilii et Prætextati, de magia accusatorum sub Argolico præfecto Urbis, ut videre est apud Cassiodorum lib. 4, Epist. XXII, et apud Baronium anno sequenti num. 7.

2. *Synodus IV Palmaris hoc anno coacta.* — Anno superiori explicationem Synodi quartæ Romanæ Symmachianæ, vulgo *Palmaris* appellatæ, de qua ibidem Baronius a num. 1 ad 22, ad præsentem remisimus. Quare hic nobis de ea agendum, antequam veniamus ad illa, quæ Baronius hoc anno habet. Eamdem Synodum *Palmarem* ad præsentem annum pertinere, licet hactenus nunquam eodem a scriptoribus consignata fuerit, demonstrat primo Anastasius, qui in Vita Symmachi, postquam retulit Laurentium Schismaticum *intuitu misericordiæ* episcopum Nucerinum constitutum esse narrat quæ hoc anno Romæ contigere, et ea refert, quæ ad Synodum Palmarem melius intelligendam plurimum conducunt : « Post annos IV, (ab anno scilicet Christi D, quo Synodus Romana II habita, et Laurentius dictus episcopus) zelo ducti aliqui ex clero, et alii ex senatu, maxime Festus et Probinus incriminarunt Symmachum, et subornaverunt testes falsos, quos miserunt Ravennam ad regem Theodoricum, accusantes B. Symmachum, et occulte revocaverunt Laurentium, post libellum Romæ factum, et fecerunt schisma, et divisus est iterum clerus. Et alii communicabant Symmacho, alii Laurentio. Tunc Festus et Probinus senatores miserunt relationem regi et cœperunt agere, ut visitatorem daret rex Sedis Apostolicæ. Tunc rex dedit Petrum Alticinæ (legendum Altinæ) civitatis episcopum, quod canones prohibebant ». De hoc schismate, et de Petro Altinensi loquitur hoc anno Hermannus Contractus ex editione Canisii, nulla tamen Synodi Romanæ mentione facta, quam ad sequentem male differt.

3. *Secundum schisma adversus Symmachum hoc anno suscitatum.* — Secundum itaque *schisma* sub *Symmacho* hoc anno exortum, et Petrus Altini episcopus Romam ad tumultus compescendos a Theodorico rege Italiæ missus. Erat Altinum civitas prope littus Venetiæ posita, ut videre est apud Cluverium in Italia antiqua lib. 1, pag. 161, quæ cum eversa fuisset, episcopatus *Torcellum* haud procul inde dissitum sæculo VII translatus est. Baronius anno CDXCIX, num. 34 et seq. eo anno Petrum visitatorem Romam missum esse scribit, et anno D a num. 2 ad 9, de eodem visitatore pluribus agit ex Ennodio in Libello pro quarta Synodo et Symmacho papa ; ostenditque eum schismaticis favisse. Verum quæ duobus illis in locis Baronius de illo habet, revocanda sunt ad præsentem annum, quo ex citatis Anastasii verbis et ex mox dicendis constat, visitatorem istum Romam missum fuisse. Sed prosequamur narrationem Anastasii, qui proxime post citata verba subjungit :

4. *Symmachus hoc anno innocens declaratus.* — « Eodem tempore beatus Symmachus congregavit episcopos centum et quindecim, et facta Synodo (nempe Palmari) purgatur a crimine falso. Et damnatur Petrus Altinus invasor Sedis Apostolicæ, et Laurentius Nucerinus, quia vivo episcopo Symmacho pervaserunt Sedem ejus. Tunc ab omnibus episcopis et presbyteris, et diaconibus, et omni clero, vel plebe, redintegratur Sedi Apostolicæ beatus Symmachus, ut cum gloria apud beatum Petrum sederet Præsul (hæc omnia Baronius perperam refert anno D num. 2, et male etiam Anastasius Petrum Altinensem Sedis Apostolicæ invasorem appellat). Eodem tempore Festus caput senatus exconsul, et Probinus exconsul, cœperunt intra Urbem Romam pugnare cum aliis senatoribus, et maxime cum Fausto exconsule, et cædes et homicidia in clero ex invidia fiebant. Qui vero communicabant beato Symmacho juste, publice, qui inventi fuissent intra urbem gladio occidebantur. Etiam et sanctimoniales mulieres et virgines deponentes de monasteriis, vel de habitaculis suis, denudantes sexum femineum, cædibus plagarum afflictas vulnerabant, et omni die pugnas contra Ecclesiam in medio civitatis gerebant. Etiam multos sacerdotes occiderunt, inter quos Dignissimum et Gordianum presbyteros ad Vincula sancti Petri Apostoli, et ad sanctos Joannem et Paulum, quos fustibus et gladio interfecerunt, et multos alios Christianos ; ita ut

nulla esset securitas die vel nocte de clero in civitate ambulare. Solus autem Faustus exconsul pro Ecclesia pugnabat ». Hæc Anastasius de rebus hoc anno Romæ gestis (1).

5. *Synodus Palmaris ab hoc anno removeri non potest.* — *Theodoricus* rex, ut istis tumultibus finis imponeretur, jussit Romæ Synodum convocari cui episcopi cxv interfuere, licet in vulgatis editionibus LXXIV duntaxat subscripti legantur. Sed ut observat Baluzius in nova Collect. Concil. pag. 1464 multum diversæ sunt subscriptiones ab editis in exemplaribus Mss. eæque diverso ordine positæ. Certe in Collectione Conciliorum Labbeana nullum Concilium refertur, in quo litteræ, aliaque id genus ad istud Concilium pertinentia, ita præpostere descripta sint. Nec apud Baronium anno DII, num. 1 et seqq. documenta hujus Concilii meliori ordine digeruntur, quia tam ipse, quam Conciliorum Collectores usi sunt exemplari Ms. Nicolai Fabri, quod modo asservatur in Bibliotheca Colbertina, ubi illud percurri. Hoc autem Concilium IV Romanum Palmare appellatum a loco, ubi celebratum est (de quo Anonymus Valesianus, de Symmacho loquens, ait : « Deinde veniens ingressus Urbem, venit ad senatum, et ad Palmam populo allocutus, etc.) » et quidem hoc anno ut jam ex Anastasio monstravi. Secundo, in Codice Ms. San-Germanensi vetustissimo, de quo anno D, num. 7 egi, post tertiam Synodum Romanam sequitur alia cujus titulus : *Quarta Synodus habita Romæ, Palmaris.* Tum Synodus his verbis inchoatur : *Sancta Synodus apud Urbem Romam ex præcepto gloriosissimi regis Theodorici*, et cætera, quæ in vulgatis editionibus leguntur, et ad Synodum quartam Palmarem pertinent. Verum in iis, quemadmodum et in Codicibus Mss. a me loco citato memoratis, Synodus Palmaris his verbis exorditur : *Rufo Magno, Fausto Avieno, U. U. C. C. consulibus sub die* X *kalendas Novemb. sancta, etc.*

6. *Quod probatur ex codicibus* Mss. — Sed utramque notam temporariam addititiam esse, non solum Codex San-Germanensis, a quo abest, demonstrat, sed etiam ex aliis Mss. in quibus ea extat, evidenter eruitur. In iis enim, ut loco laudato videre est, post Synodum VIII kalend. Novemb. *Avieno juniore* cos. anno scilicet superiori congregatam, describitur Synodus Palmaris, et his verbis inchoatur : *Rufo Magno Fausto Avieno cons. sub die* X *kalend. Novembris,* cum tamen Rufus Magnus Avienus anno DI consulatum gesserit, ideoque et *Synodus Palmaris,* seu quarta Romana, Rufo Magno consulatum gerente, habita non fuerit; indeque in iis exemplaribus collocetur post Synodum III Romanam, *Avieno jun.* cos. anno scilicet Christi DII congregatam. Quare ex iisdem Mss. error, qui in eis cubat, detegitur, et certus hujus Synodi annus, ex recto Synodorum ordine ibidem servato, aperitur. Hoc assumentum Conciliorum Collectores in transversum egit ; cum enim *Avienus senior* anno DI, *Avienus vero junior* anno DII consules processerint, *Synodum quartam* falsa consulari nota insignitam ante Synodum III Avieno juniore consule habitam collocarunt, et hanc ultimam quartam ac Palmarem appellarunt, eique Libellum *Ennodii* subjecerunt. Ex quo factum, ut omnes Synodi Symmachianæ, præter priorem, et postremam, quæ sexta fuit, densas animis tenebras offuderint.

7. *Tumultus in Synodo a Schismaticis excitati.* — Ad hoc malum aliud accessit quod nempe tam Acta Synodi IV et Epistolæ Theodorici Italiæ regis ad episcopos istius Synodi, quam relatio episcoporum ad regem, præceptio, et commonitorium ejusdem regis, ex codice Ms. adeo depravato descriptæ fuerint, ut identidem sensus in iisdem pervertatur. Synodus ante diem nonum mensis Augusti coacta fuerat ; sed ob confusionem, quæ nata est, aliqui ex Urbe discessere, aliique cœptum judicium reliquere. Quod cum accepisset *Theodoricus* rex, per *Germanum* et *Carosum* episcopos præceptionem misit, quæ apud Baronium anno superiori num. 2 legitur. Ea Theodoricus jubet ut secundo conventu Synodo finem imponant, et absentes episcopos opperiantur quo dissensione submota causa terminum sortiatur, pax Ecclesiæ et Urbi reddatur. Diem conventus præscribit, *kalendas* nempe *Septembris.* Datum præceptum illud sub die V idus Augusti, sed hæc verba, quæ subduntur, *Rufo Magno Fausto Avieno viris clarissimis consulibus*, ab aliquo imperito addita. De hoc discessu et dissensu episcoporum loquitur Ennodius in suo Libello Apologetico pag. 1341 : « Non omnes, inquiunt, (nempe Schismatici) sacerdotes regis ad Concilium adscivit auctoritas, nec omnes in judicatione consenserunt ».

8. *Theodoricus rex episcopos hortatur ad pacem.* — Sequitur ibidem *Præceptio regis* IV *missa ad Synodum*, quare secunda et tertia desiderantur. Dicitur ea data *sub die* VI *kalendas Septembris Ravenna.* Hortatur eos Theodoricus rex, ut in hoc secundo Conventu pacem modis omnibus clero, senatui, et Romano populo reddant, et ad hunc effectum *Gudilam* et *Bedulphum* majores domus regiæ ad Concilium mittit. Post hanc præceptionem recitatur relatio episcoporum ad regem, qua ii gratias ei reddunt, quod Gudilam et Bedulphum miserit, adduntque : « Ad papam, qui impetebatur, quater sacerdotes nostros ex sacrosancta Synodo direximus, ut ad judicium conveniret ». Ennodius pag. 1348 hanc in rem habet: « Arguitur stylo splendidissimo papa Symmachus, quare conventionem præveniens, cum populorum cœtibus examen intravit, et postea judicia, cum evocatus quater fuisset, sprevit ». Ingressus est Synodum Symmachus primo Conventu, qui in Basilica Julii actus est : ad alterum item *Sessorianum* proficiscebatur, cum ab adversariis in via circumventus, ac

(1) In nota ad annum superiorem demonstravimus Synodum absolutoriam Symmachi ad annum DII pertinere. MANSI.

cæsis suis, pæne oppressus est, quod jam retulerat Ennodius. Post eam cædem commonitus, an rursum ad Synodi judicium exire vellet, compelli se jure posse negavit. Recitat dein Baronius præceptionem regis aliam *universis episcopis ad Synodum convocatis* directam, quæ data dicitur *sub die kalendarum Octobris*. In eo ait Theodoricus, decuisse eos jam finiisse negotium, seque mirari denuo ab eis consultum fuisse, ideoque se illis eadem quæ antea intimare, ut proferant sententiam, de qua sint *rationem divino judicio reddituri*. Quare kalendis Octobris Synodus Palmaris nondum ad finem perducta fuerat.

9. *Actio prima Synodi Palmaris.* — Postea Baronius num. 5 refert Acta ipsius Synodi Palmaris, in quibus legitur Symmachum papam ingressum esse Basilicam Julii, *in qua pontificum erat congregatio*, et de evocatione Synodi regi gratias retulisse, ac dixisse sperare se, « ut visitator, qui contra religionem, contra statuta veterum, vel contra regulas majorum, a parte cleri, vel ab aliquibus fuerat postulatus, ex ordinatione antistitum, prima fronte cederet : et omnia quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati ejus legaliter ab honorabili Concilio redintegrarentur, seu redderentur : et tanti loci præsul prius statui pristino redderetur ; et tunc, non ante, veniret ad causam : et si ita recte videretur, accusantium propositionibus responderet ». Addunt Acta, Concilium hæc retulisse ad regem, qui, agentibus Symmachi inimicis, jussit eum ante patrimonii vel Ecclesiarum receptionem, cum impugnatoribus suis in disceptatione confligere.

10. *Actio* II *ejusdem Synodi.* — Actus deinde secundus Conventus ; sed « dum esset Synodus in Jerusalem Basilica Sessoriani palatii constituta aliquibus sacerdotibus visum est, ut libellus, quem accusatores paraverant, susciperetur a Synodo ». At dum veniret Pontifex, « ut causam diceret, ab irruentibus turbis æmulorum suorum ita tractatus est, ut multis presbyteris, qui cum ipso erant » mortis fuerit occasio. Rebus varia confusione turbatis, rursus Synodus scripsit ad regem, significavitque *Symmachum*, qui pæne fuisset oppressus, a statutis canonibus non posse compelli. Respondit rex, « in Synodali esse arbitrio, iu tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reverentiam de Ecclesiasticis negotiis pertinere », seque tantum velle, ut « provisione Concilii pax in civitate Romana Christianis omnibus redderetur ». Quibus acceptis Symmachus papa innocens declaratus est, clericique, qui ab eo desciverant, officio suo restituti, dummodo eidem satisfacerent, ut fusius in Actis continetur. Venio nunc ad ea, quæ Baronius hoc anno habet.

11. *Synodus* V *Romana anno sequenti habita.* — A num. 2 ad 10. Postquam Synodus *Palmaris* hoc anno celebrata fuit, et Symmachus a criminibus quibus ab adversariis impetebatur absolutus, reperti ex iis aliqui, qui contra Synodum IV Romanam scripserint Opus, cui titulus erat : *Adversus Synodum absolutionis incongruæ.* His ex Synodi mandato respondit Ennodius, ut legitur initio Synodi Romanæ V ubi dicitur : « Libellus qui Synodali auctoritate contra eos, qui adversus quartam nostram Synodum, quæ habita est Romæ (præsenti scilicet anno) palam mutire præsumpserunt, ab Ennodio conscriptus est, coram omnibus deferatur. et in præsentia omnium legatur, etc. Hic libellus integerrime Synodaliter ab omnibus tueatur, atque inter quartæ et quintæ Synodorum nostrarum Actiones interponatur, et ita sicut harum Synodorum Decreta habeatur ; quia Synodali auctoritate conscriptus est et roboratus ». Ex quibus intelligimus Synodum quartam Palmarem *Ennodio* mandasse ut libellum Apologeticum pro quarta Synodo et *Symmacho* papa elucubraret ; nisi quis credere malit, Synodum V, ubi congregata est, hoc mandatum *Ennodio* dedisse, ut libello confecto eamdem Synodum robur confirmationis suæ addidisse. Certe titulus libelli Schismaticorum citatus, hunc post Synodum quartam absolutam, conscriptum fuisse demonstrat. Quare recte Baronius num. 2 censuit, libellum illum *Ennodii*, intra tempus unius ejusdemque Synodi, et exaratum et approbatum esse. Quod si ita sit, hæc verba quæ leguntur ipso initio Synodi Romanæ V *post consulatum Avieni*, anno scilicet DIII, non possunt non censeri addititia ; cum Synodus IV mense Octobri currentis anni adhuc haberetur, et non modicum tempus insumendum fuerit tam a Schismaticis, ut libellum suum componerent, quam ab Ennodio, ut ad illum responderet, et a tot episcopis ad eam Synodum convocatis, ut Romam definito tempore venire possent. Quare hæc Synodus V Romana ante annum sequentem cogi non potuit. Initio hujus Synodi forte scriptum fuerat *post consulatum Avieni II;* quæ formula anno sequenti usurpari potuit, et librarii utramque notam numeralem omisere. Cæterum in Codice Ms. Victorino libellus *Ennodii*, inter quartam et quintam Synodos Romanas, integer descriptus ; in editione vero Labbeana inter Synodum III, in qua *Odoacris* regis leges abrogatæ, et quintam perperam interpositus, ut patet ex dictis.

12. *Symmachi Apologia adversus imp.* — A num. 17 ad 31. Huc revocandum quod anno superiori de *Laurentio Nucerino* episcopo in exilium misso, et de Apologia Symmachi papæ adversus Anastasium imp. diximus. In ea quidem Apologia, quam Baronius integram recitat, dicit Anastasius : « Inter imbres lapidum totus evasi », quod currenti anno contigisse paulo ante ostendimus (1). Verum hinc tantum deduci potest eam post hunc annum in lucem emissam esse.

(1) Cum Synodum absolutoriam Symmachi anno DI innexuerimus ; hinc sequitur suam fidem manere Baronio, qui hoc anno DII excommunicatum fuisse ab eodem Pontifice Anastasium imperatorem censuit. MANSI.

13. *Romani Amidam auro a Persis redimunt.* — Ad num. 32. Narrat Baronius ex Marcellino in Chronico, *Patricium*, *Hypatium*, et *Areobindam* missos esse ab Anastasio imp. adversus Persas, sed nihil magni eos egisse, *Amida* tantum, immenso auri pondere Persis dato, redempta. Fusius res hoc anno gestas describit Procopius lib. 1 de Bell. Pers. capp. 8 et 9, aitque imperatorem summam belli credidisse quatuor ducibus, *Areobindo* scilicet magistro militum et genero Olybrii, qui imperium Occidentis olim tenuerat, *Celeri* ordinum palatinorum duci, ac duobus præfectis militum, *qui erant Byzantii*, nimirum *Patricio* Phrygi, atque Hypatio Augusti nepoti. Eum fuisse exercitum, quo nec superiori memoria, nec post unquam, florentiorem in Persas a Romanis conflatum ullum fuisse fama est. Sed disperse iter illos fecisse, neque in unum corpus coactos esse; cum suos quisque seorsum milites ductaret. Nihil itaque operæ pretium patratum est; « propterea quod bello non unus erat imperator præpositus, at duces inter se æquales, et ea re non in varia modo consilia, verum etiam castra distracti. Celer Nymphium amnem, qui proxime Martyropolim fluit, distatque Amida trecentis stadiis, transmisit cum suis, et in Arzanenem ingressus, brevi excursu regione vastata, confestim rediit ». Subdit Procopius cap. sequenti Byzantium revocato Areobindo, cæteros duces *Amidam* hyeme obsidione cinxisse, ac sæpe quidem tentasse vi expugnare; sed frustra : « Convenit tandem, ut Persæ auri pondo mille acceptis urbem Romanis traderent », idque « altero post anno quam capta ab hoste fuerat ». His similia narrat Theophanes in Chronico.

14. *Arzanena provincia citra Tigrim sita.* — Valesius in Notis ad lib. 25 Marcellini cap. 7, ubi hic loquitur de quinque regionibus Transtigritanis, ex quarum una erat *Arzanena*, observat eam etiam sic appellari a Petro patricio in Excerptis a Theophylacto, et Procopio in lib. 1 et 2 Pers. Sed in lib. 3 de Ædificiis cap. 2 vocari *Arxanen*, quemadmodum et a Menandro protectore in lib. 8, at ab Agathia in lib. 4 *Araxianenem*, et a Strabone *Araxenem*, ac denique a Socrate in lib. 7, cap. 18, eam regionem videri vocatam *Azanenam*. Ea tamen unius ejusdemque provinciæ nomina esse demonstrat Procopius lib. 3 de Ædificiis cap. 2 cum dicit, *Martyropolim* sitam esse in Armenia, *quam Sophanenen vocant*; eamque fuisse hostibus proximam, ac Nymphium fluvium ditiones Romanas a Persicis sejunxisse, et denique *Arxanen* provinciam trans fluvium positam esse. Quare *Arxana* idem erat ac *Arzanene*, sitaque erat cis Tigrim, cum limites imperii usque ad Martyropolim, hodie ab Arabibus *Miah. Pharekin* vocatam, extenderentur. Quod hic notandum fuit, quia sæpe de hac provincia mentio occurrit.

SYMMACHI ANNUS 6. — CHRISTI 504.

1. *Theodoricus Bulgaros vincit.* — Sequens Christi annus quingentesimus quartus unius consulis Cæthei nomine notatur a Cassiodoro et Marcellino : sed puto, pro Cætheo, Cetego restituendum quod Romanum est nomen; et hoc tempore claruisse reperitur Romæ ejusdem nominis senator amplissimus, ad quem extant litteræ Ennodii Ticinensis. « Sub quo quidem consule », inquit Cassiodorus, « virtute domini nostri regis Theodorici, victis Bulgaribus, Sirmium recepit Italia ». Per Tolum ducem insignem hoc esse gestum bellum, quæ Athalaricus ad senatum Romanum scripsit paucis his satis aperte docet, cum ejusdem ducis virtutem prædicans, hæc ait [1] : « Egit de Hunnis inter alios triumphum, et emeritam laudem primis congressibus auspicatus neci dedit Bulgares toto orbi terribiles. Ad expeditionem directus est Sirmiensem; ut quod ab illo Martio viro didicerat verbis, in camporum libertate monstraret ». Subjecit sibi Theodoricus Pannoniam Sirmiensem, ad cujus provinciæ præfecturam direxit Colossæum comitem : extat et de his ipsius Theodorici Epistola [2]. At quam evidenter manu tangere quisque poterit, quæ et tu ipse

[1] Cassiod. Variar. l. VIII. Ep. X. — [2] Apud Cassiod. Variar. l. III. Ep. XXIII.

probe conspicis, lector, cuncta bene cessisse Theodorico, dum licet Arianus, nihil voluit imminutum jurium Romani Pontificis, et fatiscente sub dira schismaticorum persecutione Romana Ecclesia, Symmacho papæ (ut vidimus) præsto fuit, et fugatam concordiam, abjectamque pacem restituit Ecclesiæ atque senatui.

2. At non parvi fuit momenti Bulgaros a Theodorico debellatos esse, prout Ennodius in Panegyrico in laudem ejusdem Theodorici dicto demonstrat, dum hanc præ cæteris ejus victoriis celebrat, ubi et de Bulgarorum ferocia ista habet : « Hæc est natio, cujus ante te fuit omne quod voluit : in qua titulos obtinuit, qui emit adversariorum sanguine dignitatem; apud quam campus est vulgator natalium : nam cujus plus rubuerunt tela luctamine, ille putatus est sine ambage sublimior. Quam ante dimicationem tuam contigerat agnovisse resistentem : quæ prolixis temporibus solum bella consummavit excursu » : et post multa de eorumdem victu ferino dicta, ista subdit de ipsorum fortitudine et bellico robore : « Ilis ante mundus prævius esse credebatur : nunc illam sibi tantum orbis partem interclusam æstimant, quam tueris, etc. » Subdit et inferius de iisdem per Theodoricum victis Bulgaris, Sirmioque recepta. Post quam quidem victoriam eam ab Ennodio dictam esse in laudem Theodorici orationem, satis apparet.

3. *Sexta Synodus Romana contra usurpantes bona Ecclesiastica.* — Quod vero spectat ad res Romæ gestas ; post celebratam anno superiori quintam sub Symmacho Synodum, sexta quæ ordine sequitur hoc anno habita creditur, cujus Actorum ejusmodi extat exordium : « Cum in unum apud B. Petrum Apostolum S. sexta Synodus canonice a B. Symmacho Romæ congregata resedisset, etc. » Actum in ea est adversus invasores rerum Ecclesiasticarum : sancitumque ut vindicantes sibi indebite bona Ecclesiastica sive mobilia, sive immobilia, nisi ea restituerent, ut hæretici manifesti debeant anathematizari, nec nisi per satisfactionem ad communionem admitti, qua sententia declaratum est teneri omnes qui facultates Ecclesiæ sub specie regiæ largitatis obtinuissent; eo quod regum non sit decernere de bonis Ecclesiæ : nec licere imperatori vel regi contra divina mandata et Patrum constituta sibi aliquid quovis modo usurpare : hæc pluribus Symmachus una cum sancta Synodo, nihil veritus potentissimum regem Barbarum, eumdemque Arianum Italiæ dominantem atque Romanis ipsis jura dantem.

4. At non sprevisse, sed paruisse Theodoricum regem Concilii Romani decreto hoc anno edito, quæ post hæc rescripsit pro bonis Ecclesiæ Mediolanensis significant verbis istis [1] :

« Quamvis nullos velimus gravamen aliquod sustinere, quos videtur pietas nostra protegere (quia regnantis est gloria subjectorum otiosa tranquillitas) tamen specialiter Ecclesias ab omni injuria reddi cupimus alienas : quibus dum æquabilia præstantur, misericordia Divinitatis acquiritur. Et ideo beatissimi viri Eustorgii episcopi sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus te affatibus admonemus, ut prædiis vel honoribus illius Ecclesiæ intra Siciliam constitutis, tuitionem studeas salva civilitate præstare ; nec a quoquam cujuslibet rationis homine contra fas patiaris opprimi, quos decet Divinitatis intuitu sublevari ». Hæc Theodoricus interpellatus ab Eustorgio juniore : successit iste Laurentio, quem Symmachi Synodis quartæ et quintæ Romæ interfuisse vidimus ; sed cum Concilio hujus anni nequaquam præsens fuerit, conjicere possumus ipsum hoc tempore esse defunctum, longo jam senio fatiscentem, ut ex Ennodio patet : licet sciamus alios pro captu animi numerum annorum cuilibet Mediolanensi episcopo adscribentes, post annos octo Eustorgium ponere Laurentii successorem.

5. Quod rursum spectat ad Theodorici regis observantiam Symmachi papæ decretis exhibitam, fidem certam faciunt quæ postea rescripsit [1] de possessionibus Ecclesiæ Narbonensis, et alia quæ dedit rescripta pro defensione bonorum et jurium Ecclesiarum. Præstitit plane Arianus princeps, quæ in pluribus desiderari possint regibus Orthodoxis : sed consecutus est a Deo in hac vita præmium, ex compensatione frequentium in hostes victoriarum.

6. *Mentione Valentini episcopi Amiternensis, historia texitur Basilii magi et sancti Equitii.* — Quod insuper ad episcopos qui tum huic sexto, tum aliis superioribus habitis Romæ sub Symmacho papa Conciliis interfuere, spectat : inter alios non silendum de Valentino episcopo Amiternensi, qui iisdem Conciliis reperitur esse subscriptus : sub quo ea contigisse noscuntur, quæ narrantur a sancto Gregorio in Dialogis [2] in rebus Equitii cum de Basilio mago agit, qui Roma fugit monastico indutus habitu, ne posset agnosci. Sed qua occasione captarit Basilius iste fugam, ex Theodorici regis Epistolis satis possumus intelligere. Ad hæc autem certius cognoscenda, meminisse debes querelæ Gelasii, qui in Andronicum scribens exprobat, magicas arces vigere Romæ etiam Paganis ipsis horrendas : sed quod deterius fuit, his non viles personæ, sed nobiles intenti erant. Qui autem præ cæteris ejus probrosi criminis Romæ infamati fuerint, ex ejusdem cognosces Theodorici litteris fuisse Basilium et Prætextatum viros illustres : in eos enim exerceri judicium idem rex sollicito studio jussit ; cujus extat de his Epistola ad Argolicum Urbis præfectum, quæ sic se habet [3] :

7. « Intolerabilis excessus est, qui supernæ majestatis affectat injuriam, et oblitus pietatis crudelia sectatur erroris. Quem enim superabit veniæ locum, qui reverendum contempsit auctorem ? Abs-

[1] Apud Cassiod. Variar. l. II. Ep. XXIX.

[1] Apud Cassiod. Var. l. IV. Ep. XVII. — [2] Greg. Dialog l. I. c. 4. — [3] Apud Cassiod. l. IV. Ep. XXII.

cedat ritus de medio jam profanus : conticescat pœnale murmur animarum. Versari non licet in magicis artibus temporibus Christianis. Magnitudinis itaque tuæ relatione comperimus, Basilium atque Prætextatum artis sinistræ jamdiu contagione pollutos in accusationem tui examinis personarum intentione deductos : super qua re nostram te asseris spectare sententiam, ut confidentius fiat quod pietatis nostræ mandat auctoritas. Sed nos quæ nescimus a legibus discrepare, quorum cordi est in omnibus moderatam tenere justitiam, præsenti auctoritate decernimus, ut quinque senatoribus, id est, magnificis et patriciis viris Symmacho, Decio, Volusiano, atque Cæliano, necnon illustri viro Maximiano hanc causam legitima examinatione pensetis : et per omnia juris ordine custodito, si crimen quod intenditur fuerit comprobatum, ipsarum quoque legum districtione plectatur : ut rei adhibiti atque secreti per hoc vindictæ genus a culpis talibus arceantur, quos ad leges trahere non potest incerta notitia. De qua re illustri viro comiti Arigerno præcepta direximus, ut omnium violenta defensione submota, si se occulant, ad judicium protrahat impetitos, et vobiscum in hac causa residens nec opprimi faciat innoxios, nec lege (leges) sinat evadere criminosos ». Hactenus ad præfectum Urbis Argolicum Theodoricus.

8. Clarissimos plane et senatorii ordinis eos fuisse reos, ex judicii saltem apparatu intelligere facile potes, dum causæ cognitionem præter Urbis præfectum comiti etiam Arigerno committit, et per quinque patricios viros in Urbe præcipuos voluit judicium agitari. De Prætextati quidem familia satis nota sæpe superius contigit fieri mentionem. Basilios etiam non semel ad consulatum provectos, Fasti indicant consulares. Est præterea mentio de familia Basiliana in Epistola Athalarici regis ad senatum[1]. Sed quid accidit? Dum formidolosum hujuscemodi judicium pararetur (nescio quomodo) iidem magiæ rei fuga lapsi sunt : quod cum Theodoricus rex accepisset, diligenter inquiri mandavit, ita scribens ad Arigernum comitem[2] :

9. « Quamvis oporteat commissam tibi disciplinam Romanæ civitatis in omnibus custodiri : tamen in eis maxime studiosior esse debes, quæ nostra tibi auctoritate delegata cognoscis ; ut circa te augeat gratiam custodita justitia, et augmenta sumas nostri judicii, qui nobis hactenus de integritate placuisti. Præfectus igitur Urbis sua nobis relatione declaravit, Basilium atque Prætextatum magicis artibus involutos impeti accusatione multorum, quos elapsos intimat mentis alienatione custodum : eos te præcipimus, ubicumque repertos ad judicium quinquevirale ducere ; quod in præsenti negotio nostra delegavit auctoritas, ubi te residere censemus : ut violenta omnium defensione submota, hanc causam discuti facias legibus et finiri ; et si rei criminis, cujus impetuntur, fuerint approbati sententiam subeant, quam juris definita sanxerunt. Si vero innocentia eorum detestabili pulsatur invidia, opprimi eos nulla ratione patiaris : quia in omnibus causis consideratione divina illud fieri volumus, quod opinionem nostræ pietatis accumulet ». Hactenus ad Arigernum.

10. Quanam autem pœna istiusmodi delinquentes præter jus commune afficiendi essent, ipse Theodoricus ista decreverat[1] :

« Malarum artium conscii, id est, malefici, nudati bonis omnibus quæ habere possunt, honesti perpetuo damnentur exilio : humiliores capite puniendi sunt ». Num autem iidem reperti fuerint, apud Cassiodorum nunquam mentio; nec apud alios de Prætextato quicquam scribitur. Basilii vero fugientis quædam in scriptis Gregorii papæ remansere impressa vestigia, quibus nos eum, qui latuit Theodoricum, consequi valeamus. Mentio namque est apud sanctum Gregorium de Basilio mago, qui habitu in monachum transmutato, ne fugiens nosceretur, ab urbe clam aufugit. Non alium quidem hunc ab illo fuisse, nomen, crimen, fuga, et tempus significant : ad hæc sane tempora ea deduci quæ idem S. Gregorius narrat, ex iis quæ dicemus perspicue apparebit. Recitemus modo quæ de Basilio mago idem scribit[2] :

11. « Eo tempore, quo malefici sunt in hac Urbe deprehensi, Basilius qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriam fugiens petiit. Qui ad virum reverendissimum castrorum Amiterninæ civitatis episcopum pergens, petiit ab eo, ut eum Equitio abbati committeret, ac sanandum monasterio illius commendaret. Tunc ad monasterium venit episcopus (interfuisse reperitur episcopus Amiterninus, Valentinus nomine, Synodis nuper sub Symmacho Romæ habitis) secumque Basilium monachum deduxit : et Equitium Dei famulum rogavit, ut eumdem monachum in congregationem susciperet. Quem statim vir sanctus intuens, ait : Hunc quem mihi commendas, pater, ego non video eum monachum esse, sed diabolum. Cui ille respondit : Occasionem quæris, ne debeas præstare quod peto. Ad quem hæc Dei famulus dixit : Ego quidem hoc eum esse denuntio, quod video : ne tamen nolle me obedire existimes, faciam quod jubes.

12. « Susceptus itaque in monasterio est. Post nonnullos vero dies idem Dei famulus pro exhortandis ad desideria superna fidelibus paulo longius a cella digressus est. Quo discedente, contigit ut in monasterio virginum, in quo ejusdem patris cura invigilabat, una earum, quæ juxta carnis hujus putredinem speciosa videbatur, febricitare inciperet, et vehementer anxiari, magnisque non vocibus, sed stridoribus clamare : Modo moritura sum, nisi Basilius monachus veniat, et ipse mihi per suæ curationis studium salutem reddat. Sed in tanti

[1] Apud Cassiod. l. VIII. Ep. XVII. — [2] Apud Cassiod. l. IV. Ep. XXII.

[1] In edict. Theodor. c. 108. — [2] Greg. Dialog. l. I. c. 14.

patris absentia accedere quisquam monachorum in congregatione virginum non audebat, quanto minus ille qui novus advenerat, cujusque adhuc vitam congregatio fratrum nesciebat. Missum repente est, ut Dei famulo nuntiaretur, quod sanctimonialis illa immensis febribus æstuaret, et Basilii monachi visitationem anxia quæreret.

13. « Quo audito, vir sanctus dedignando subrisit, atque ait : Numquid non dixi, quod diabolus iste est, non monachus ? Ite, et eum de cella expellite. De ancilla autem Dei, quæ anxietate febrium urgetur, nolite esse solliciti ; quia ex hac hora neque febribus laboratura est, neque Basilium quæsitura. Regressus est monachus, et ea hora saluti restitutam Dei virginem agnovit, qua eamdem salutem illius Dei famulus Equitius longe positus nuntiavit; in virtute scilicet miraculi exemplum tenens magistri [1], qui invitatus ad filium Reguli, eum solo verbo restituit saluti ; ut revertens pater ea hora filium restitutum vitæ cognosceret, qua vitam illius ex ore veritatis audisset. Omnes autem monachi jussionem patris sui implentes, eumdem Basilium ex monasterii habitatione repulerunt. Qui repulsus dixit, frequenter se cellam Equitii magicis artibus in aera suspendisse, nec tamen ei quicquam lædere potuisse. Qui non post longum tempus in hac Romana Urbe , exardescente zelo Christiani populi, igne crematus est ». Magis autem in eum exarsit populi furor, quod lapsus crederetur judicum indulgentia.

14. Consecraverunt plane (ut dicit Moyses [2] de Levitis) Ecclesiæ Romanæ filii manus suas Deo, memores a Domino dictum [3] : « Maleficos non patieris vivere » : cum in totius magorum collegii coryphæum populus zelo divinitatis insiliit, flammisque tradidit nefarium impostorem , recolens adversus hujusmodi genus hominum fuisse Apostolorum principibus Petro et Paulo ineundum sæpe certamen : merito igitur qui se filios Petri scirent, et Pauli , sicut illi in Simonem, et in Elymam [4], omnes simul in Basilium insurrexerunt, flammisque absumendum dederunt.

15. At vero quod occasione Basilii de virtute Equitii ex S. Gregorio contigit fieri mentionem ; intelligere æque possumus quo potissimum tempore ipse vixit : Hæc ut intelligamus, primum quæ transacta sunt inter ipsum et Rom. Pontificem opportune hic repetenda erunt. Factum namque est, ut eidem sancto Equitio munus Evangelicæ prædicationis exercendi negotium fieret ab Apostolicæ Sedis ministris, quod videlicet absque licentia Romani Pontificis tale sibi munus arrogasset. Caute plane in his agendum, recens exemplum admonuit, dum (quod dictum est sub Gelasio papa) paulo ante quidam imperitus, nomine Seneca in Piceni provincia usurpans sibi docendi munus, Pelagiana semina sevisset. Quamobrem cum quis non missus ejusmodi exercere munus inveniretur, deferebatur quamprimum ad ipsum Romanum Pontificem ; ut accidisse S. Equitio, S. Gregorius docet, dum de eo ejusmodi narrationem instituit [1] :

16. « Quidam Felix nomine, Martiæ provinciæ nobilis, pater hujus Castorii, qui nunc nobiscum in Romana Urbe demoratur, cum eumdem venerabilem virum Equitium sacrum ordinem non habere conspiceret, et per singula loca discurrere atque studiose prædicare : eum quodam die familiaritatis ausu adiit, dicens : Quid sacrum ordinem non habes, atque a Romano Pontifice, sub quo degis, prædicationis licentiam non accepisti, prædicare quomodo præsumis ? » Hic observa, lector, veterem morem in Ecclesia semper usu retentum, neque laico cuipiam annuntiandi verbi Dei datam esse aliquando facultatem ; neque etiam sacris ordinibus Deo consecratis id fuisse concessum absque Summi Pontificis auctoritate : Apostolicum namque munus absque principis Apostolorum licentia cuiquam usurpare vetitum erat, nisi qui miraculorum virtute se a Deo missum esse, certis notis ostendere potuisset : ut accidit sancto Equitio, de quo cœptam narrationem ita prosequitur sanctus Gregorius :

17. « Qua ejus inquisitione compulsus vir sanctus indicavit, prædicationis licentiam qualiter acceperit, dicens : Ea quæ mihi loqueris, ego quoque mecum ipse pertracto. Sed quadam nocte speciosus mihi per visionem juvenis astitit, atque in lingua mea medicinale ferramentum, id est, fleubothomum posuit dicens : Ecce posui verba mea in ore tuo : egredere ad prædicandum. Atque ex illo die, etiam cum voluero, de Deo tacere non possum ». Et paulo post : « Tantus quippe illum fervor ad colligendas Deo animas accenderat ut sic monasteriis præesset, quatenus per Ecclesias, per castra, per vicos, per singulorum quoque fidelium domos circumquaque discurreret, et corda audientium ad amorem patriæ cælestis excitaret. Erat vero valde vilis in vestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, salutatus etiam resalutare despiceret : et quoties alia tendebat ad loca, jumento sedere consueverat quod esse despicabilius omnibus jumentis in cella potuisset reperiri, in quo etiam capistro pro freno, et vervecum pellibus pro sella utebatur. Per semetipsum sacros codices in pelliceis sacculis missos dextro lævoque portabat latere : et quocumque pervenisset, Scripturarum aperiebat fontem, et rigabat prata mentium.

18. « Hujus quoque opinio prædicationis ad Romanæ Urbis notitiam pervenit : atque ut est lingua adulantium, auditoris sui animam amplectendo necans : eodem tempore clerici hujus Apostolicæ Sedis antistiti adulando questi sunt, dicentes : Quis est iste vir rusticus, qui auctoritatem sibi prædicationis arripuit, et officium Apostolici nostri Domini sibimet indoctus usurpare præsumit ? Mittatur ergo, si placet, qui huc eum exhibeat, ut quis sit Ecclesiasticus vigor agnoscat. Sicut autem moris

[1] Joan. IV. — [2] Exod. XXXII. — [3] Exod. XXII. — [4] Act. XIII.

[1] Greg. dial. l. I. c. 4.

est, ut occupato in multis animo adulatio valde subrepat, si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa : suadentibus clericis, consensum Pontifex præbuit, ut ad Romanam Urbem duci debuisset, et quænam sua esset mensura cognosceret. Julianum tamen tunc defensorem mittens, qui Sabinensis Ecclesiæ postmodum in episcopatu præfuit, ei præcepit ut eum magno honore eum deduceret, ne quicquam Dei famulus ex conventione eadem injuriæ sentiret.

19. « Qui parere de eo clericorum votis concitus volens, festine ad ejus monasterium cucurrit : ibique absente illo, antiquarios scribentes reperit : Ubi abbas esset, requisivit. Qui dixerunt : In valle hac, quæ monasterio subjacet, fœnum secat. Idem vero Julianus superbum valde atque contumacem puerum habuit, cui vix poterat vel ipse dominari. Hunc ergo misit, ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Perrexit puer, et protervo spiritu pratum velociter ingressus, omnesque illic intuens fœnum secantes, requisivit, quisnam esset Equitius. Moxque ut audivit quis esset, eum adhuc longe positus adspexit, et immenso tremore correptus, cœpit timore lascescere, seque ipsum nutanti gressu vix portare posse. Qui tremens ad Dei hominem pervenit, atque ulnis humiliter submissis, ejus genua deosculans strinxit, suumque Dominum ei occurrisse nuntiavit. Cui resalutato Dei famulus præcepit, dicens : Leva fœnum viride, porta pabulum jumentis in quibus venistis : ecce ego, quia parum superest, opere expleto, te subsequor.

20. « Is autem qui missus fuerat Julianus defensor mirabatur valde, quidnam esset, quod redire moraretur puer. Cumque revertentem puerum conspicit atque in collo fœnum ex prato deferentem : vehementer iratus cœpit clamare, dicens : Quid est hoc? ego te misi hominem deducere, non fœnum portare. Cui puer respondit : Quem quæris, ecce subsequitur. Tunc ecce vir Dei, clavatis calceatus caligis, falcem fœnariam in collo deferens, veniebat. Quem adhuc longe positum puer suo domino, quia iste esset quem quæreret, indicavit. Idem vero Julianus repente ut vidit Dei famulum, ex ipso habitu despexit : eumque qualiter deberet alloqui, proterva mente præparabat. Mox vero ut servus Dei cominus affuit, ejusdem Juliani animum intolerabilis pavor invasit, ita ut tremeret, atque in insinuandum hoc ipsum pro quo venerat, vix sufficere lingua potuisset : qui humiliato mox spiritu ad ejus genua cucurrit, orationem pro se fieri petiit; et quia pater ejus Apostolicus Pontifex eum videre vellet, indicavit.

21. « Vir autem venerandus Equitius cœpit immensas gratias omnipotenti Deo agere, asserens quod se per Summum Pontificem gratia superna visitasset. Illico vocavit fratres : præcepit hora eadem jumenta præparari; atque executorem suum cœpit vehementer urgere, ut cito abire debuissent. Cui Julianus ait : Hoc fieri nullatenus potest; quia lassatus ex itinere hodie non valeo abire. Tunc ille respondit : Contristas me, fili : quia si hodierna die non egredimur, jam crastina non exibimus. Dei itaque famulus executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte commoratus est. Sequenti vero die sub ipso lucis crepusculo, vehementer equo in cursu fatigato ad Julianum puer cum Epistola pervenit, in qua præceptum est ei, ne servum Dei contingere vel movere de monasterio auderet. Quem cum ille requireret, cur sententia esset mutata, cognovit quia nocte eadem, in qua ipse executor illuc missus est, per visum Pontifex fuerat vehementer exterritus, cur ad exhibendum Dei hominem mittere præsumpsisset. Qui protinus surrexit, seque venerandi viri commendans orationibus, ait : Rogat Pater noster ne fatigari debeatis. Cumque hoc Dei famulus audisset, contristatus ait : Numquid non die hesterno dixi tibi, quia si statim non pergeremus, jam pergere minime liceret? Tunc pro charitatis exhibitione aliquantulum executorem suum in cella detinuit, eique laboris sui commodum coacto renitentique dedit ». Hactenus Gregorius de rebus Equitii et Romano Pontifice.

22. Sed ex his perpende eos, qui non ab hominibus, sed a Deo se missos esse ad prædicandum Evangelium gloriantur, quot quantisque signis illustrentur; adeo ut propemodum Dei digito indicentur, ab ipso omnium rerum Domino ejusmodi Apostolorum esse consecuti Evangelium prædicandi facultatem. Audiant hæc novatores, si dum apud eos laici ejusmodi sublimi Apostolatus munere funguntur, aliquis eorum vel quippiam minimum possit divinitus crediti a Deo ministerii præferre signum. Sequi namque signa eos qui a Deo mittuntur Apostoli S. Marcus ultimo capite in Evangelio docet : cum alioqui satis sit ad munus legitime exercendum, si quis ab auctoritatem habente mittatur, secundum illud Apostoli [1] : « Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? » Adeo ut necesse sit alterum de duobus; ut si quis se a Deo missum dicat : aut signa ostendat per miracula Apostolatus; vel ut ab auctoritatem habente, facultatem sibi doceat impertitam : hic mos receptus semper inter fideles ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ. Hæc autem qui non servat, neque intrat per ostium, sed ascendit aliunde, utique ex Domini [2] sententia fur arguitur atque latro. Qui vero ejusmodi præscriptam in Christi Ecclesia regulam secuti fuerint, pax [3] super illos et misericordia. At de his satis.

23. *In Africana Ecclesia per Trasamundum regem persecutio excitatur.* — Hoc item anno persecutio Wandalorum in Catholicos per Trasamundum hactenus pacificum regem in Africa excitatur, cum episcopi Africani in Sardiniam insulam deportantur. Quoniam vero hæc ipsa ante annos sex a Mariano Scoto haud ignobili chronographo sub consulatu Paulini atque Joannis contigisse narrantur; de veritate temporis ratio certior afferenda est. Qui his temporibus vixit, et comes in exilio S. Ful-

[1] Rom. x. — [2] Joan. x. — [3] Gal. vi.

gentio in Sardinia exulanti affuit, resque ab eo gestas quam accurate, et fideliter scripsit, cum testetur eamdem persecutionem eodem tempore quo Fulgentius est creatus episcopus cœptam esse; constetque nonnisi anno Domini quingentesimo (ut dictum est) ipsum Fulgentium tunc adhuc monachum Roma esse reversum in Africam, ibique annos aliquot commoratum antequam crearetur episcopus : omnis plane de excitata dicto anno per Trasamundum persecutione ratio evanescit. Ut autem hoc anno potius cœptam eam esse dicamus, illud afferimus argumentum : cum enim ex eodem constet auctore, Fulgentium sedisse episcopum annos viginti quinque, obiisseque in pace Ecclesiæ Africanæ sub Hilderico rege, quem constat regnasse annos septem, decessisseque anno Domini quingentesimo trigesimo : cumque etiam liqueat, eumdem Fulgentium anno quingentesimo remeasse in Africam, atque monasterium erexisse, præfuisseque eidem, atque inde inter monachos in alio monasterio protiteri cœpisse, rursumque abbatem suis monachis præfuisse, et presbyterum ordinari coactum fuisse : sicut nequaquam post hunc annum eum fuisse creatum episcopum dici potest, cum diem obierit sub Hilderico rege, ita nec ante hunc ipsum præsentem annum ad munus episcopatus assumptum, ipse multiplex rerum gestarum cumulus pati posse videtur.

24. Quod igitur simul (ut dicemus) cum episcopatu Fulgentii ipsa persecutio est exorta, jure ex tempore ejus episcopatus pariter persecutionis tempus agnoscimus, cujus initium sub hoc anno cum ponimus, describemus ea tantum quæ in Byzacena provincia contigisse reperiuntur. Divisa namque erat Africa (ut hæc obiter ex Orosio attingamus) in has provincias, Tripolitanam, quæ, et Subventana dicta est, vel Arzugitana Libyæ proxima, ubi primaria civitas Leptis; et in huic confinem provinciam Byzacenam, ubi Adrumetum : in huic contiguam ab Occasu provinciam Zeugitanam, ubi Carthago : in Numidiam, ubi Hipporegius et Russicada civitates insignes : atque denique in Mauritanias Sitifensem, et Cæsariensem, et Tingitanam, ad extremam oram mediterranei maris positam confinem Oceano Occidentali, ut ab Orosio [1] ponitur.

25. Quid autem gestum sit in reliquis Africæ provinciis præterquam in provincia Byzacena, altum silentium : verum ex rebus gestis provinciæ hujus reliquarum quoque possumus acta comprehendere. Erat autem hoc tempore ejus provinciæ primas Victor : Carthaginensi vero Ecclesiæ antistes post sanctum Eugenium, de quo plura superius, prohibente rege, nullus fuerat subrogatus. Porro universæ Africanæ Ecclesiæ ejusmodi status erat, quod etsi alia acrior persecutio minime desævisset, sed sinerentur episcopi suis præesse subjectis Ecclesiis : quod tamen vetitum esset, ne quis in locum defuncti subrogaretur antistes, id satis ad orbitatem et desolationem ejus Ecclesiæ posse sufficere videbatur : nam eo quidem consilio ista præceperat Trasamundus, ut absque exerto ad persequendum gladio, ipsæ Orthodoxorum Ecclesiæ aliquo temporis spatio orbatæ universæ pastoribus sponte conciderent, uti vinea quæ vetustate consumpta nulla recenti suffectione vitium juvenescit. Quid autem hæc considerantes episcopi Byzaceni simul coeuntes decreverint, ex eodem auctore res gestas sui temporis, quibus et interfuit, describente, in medium producamus.

26. Cum igitur probe prospicerent ejus provinciæ episcopi Orthodoxi, ad breve temporis spatium fore ut jussu regis prohibentis subrogari novos defunctis episcopos, arescentibus truncis absque palmitibus, desolarentur omnes Ecclesiæ : indixere Concilium, ut una simul coeuntes sanctissimi Patres, quid esset opus facto consulerent. Mira res! in sacris illis Comitiis summa in omnibus constantia sacerdotalis enituit, cum una omnium sententia illa fuerit, ut omnibus Ecclesiis pastoribus vacuis ordinarent, contra mandatum principis licet, episcopos : quod et confestim opere expleverunt. Quæ autem ex his acciderent, in ipsis sancti Fulgentii rebus gestis, ab eodem rerum istarum inspectore his verbis accurate narrantur [1] :

27. « *Habito Concilio Byzaceno Ecclesiis destitutis ordinantur episcopi.* — Postquam vero sacra turba Pontificum qui remanserant communicato inter se consilio, definierunt adversus præceptum regis, in omnibus locis celebrare ordinationes Pontificum : cogitantes, aut regis iracundiam, si qua forsitan existeret, mitigandam, quo facilius ordinati in suis plebibus viverent ; aut si persecutionis violentia nasceretur, coronandos etiam fidei confessione, quos dignos inveniebant promotione : ministerium vero suum facilius impleturos, atque inter ipsas tribulationes propriis plebibus solatia præstituros. Fit repente communis assumptio : presbyteros, diaconos, et si quos inveniret electio, rapere, benedicere, et consecrare certatim in locis singulis properantibus, ne in tali studio aliquis aut tardus, aut novissimus videretur ». Hæc de episcopis Byzacenæ provinciæ. Quomodo autem S. Fulgentius, fugiens licet, Dei tamen voluntate fuerit Ruspensis Ecclesiæ episcopus ordinatus, rem gestam idem auctor ita recenset :

28. « Tunc beatus Fulgentius eligentium vota velociori præveniens fuga, latebris incertis absconditur : nec quæsitus, ullatenus invenitur. Plebs ipsius loci, ubi fuerat monasterium constitutum, differre suam prorsus electionem, donec inveniret beatum Fulgentium, cogitabat : verumtamen timens, ne dum diu B. Fulgentius quæritur, fama hæc Carthaginem perveniret, atque inde rursus regalis interdictio nasceretur; ita compellente festinationis necessitate, suadentur sibi de suis clericis alterum quærere. Sic per multa loca, ubi B. Ful-

[1] Oros. hist. l. I. c. 2.

[1] Extat apud Sur. die I. Jan.

gentius, aut solus, aut primus electus est, postquam minime potuit inveniri, dedit aliis honoris summi licentiam.

29. « Repleta jam fuerat provincia Byzacena novis sacerdotibus, et pæne vix paucarum plebium cathedræ remanserant destitutæ. Regis quoque commota sævitia cunctos jam decreverat exilio mancipandos : in ipsum primitus ordinatorem, id est, primatem nomine Victorem procedente sententia. Qui jam a servis regis exeuntibus captus, ad Carthaginem ducebatur : et omnino succedente majore tristitia, versa fuit in publicos luctus ordinationis assumptæ lætitia. Tunc occultis nuntiis edocentibus, transiisse tempus faciendæ ordinationis beatus Fulgentius putans, cathedris quam maxime proximis episcopos haberi proprios, ipse rursus monasterii sui congregationem gubernare revertitur, nihil dubitans, neque formidans, sed omnino se pontificalis dignitatis evasisse sarcinam gaudens. Verumtamen altiori consilio Deus noster prædestinata perficiens cui dederat salubriter docendi facultatem, doctrinæ salutaris dare jam volebat auctoritatem, ne deesset fidei Catholicæ contra Arianos fidelissimus prædicator. In tempore ergo tribulationis abscondere voluit vas electionis, per quem disposuerat implere officium prædicationis.

30. « Erat adhuc Ruspæ oppidum nobile, clarissimis habitatoribus prorsus illustre, cui nullus fuerat episcopus ordinatus : quia diaconus quidam Felix nomine, qui ambire voluerat, repudiatus, honorem pontificis in illo loco nec ipse merebatur, nec alterum patiebatur accipere : frater quippe ipsius germanus, amicus procuratoris per potentiam sæcularis actionis ministrabat vires ambitionis. Dolor honestorum civium mentes vehementer agebat, cur soli remansissent sine patre spirituali, qui videbantur contra cæteros excellere nobilitate carnali : cum repente fama verax (velox) dolentibus nuntiat, B. Fulgentium, quem tot loca primo sacerdotio judicaverant dignum, nullatenus tempore ordinationis inventum, remansisse presbyterum gloria majore vestitum, quod honoris superioris sic calcaverat appetitum.

31. *Fulgentius episcopus Ruspensis, qui cum pluribus sociis deportatur in Sardiniam.* — « Nesciente igitur B. Fulgentio, Victor primas in itinere petitur a Ruspensibus : et vicinis episcopis ordinandi Fulgentium licentia datur ». Vides robur sacerdotis invictum : dum vinctus Carthaginem ducitur Victor ob ordinatos antistites a rege damnandus, in vinculis positus ordinationem decernit episcopi. Sed pergit auctor : « Tunc aggregata violentæ multitudinis manu, repente beatus Fulgentius dolens oculos in cellula propria reperitur : invaditur, tenetur, ducitur, et pontifex esse non rogatur, sed cogitur. Inde ad episcopum, qui admonitus fuerat ordinationem celebrare, perductus, ignoti populi instituitur pater, ita ut in illo Propheticum illud compleri videretur oraculum [1] : Populus quem non cognovi, servivit mihi. Nimis autem gratissimus viri sapientis adspectus, et favores populi suffragantis augebat : et a quocumque tunc videbatur incognitus, humilitate vestium blandus, modestoque incessu venerabilis habebatur. Cum vero loqui quippiam, cogente interdum ratione, voluisset, ex ejus ore omnis turba pendebat, ex locutione familiari considerans, qualis esset spiritalis magistri futura doctrina : propter quod ex omnibus possessionibus, ubicumque transibat, populus confluxerat ad favendum, Ruspensi Ecclesiæ quanto serius, tanto meliorem confitentes venisse pontificem.

32. « Diaconus porro videns suæ ambitionis conatus vanissimos defecisse : quod solum remanere deluso poterat, sæviit ; et tardus innumeris congregatis, venienti filio pacis, scandalum (sicut sacer loquitur psalmus [1]) juxta semitam ponit. Viam igitur, per quam veniebat Dei servus electus obsedit ambitor infestus. Sed ubique simplicibus subvenit Christus, nec impediri potest ab homine sacerdotis electio quam non præcedit ambitio. Nescio quo sancti spiritus admonentis imperio, per alteram viam populus qui præcedebat ambulavit, et beatum Fulgentium, dum adhuc hostis sederet in via, in suam cathedram collocavit. Celebrata sunt eodem die divina solemniter sacramenta, et de manibus beati Fulgentii communicans omnis populus lætus abscessit. Quod postea diaconus audiens, divinæ voluntati licet tardus cessit. Hunc illico revertentem B. Fulgentius benigne, affabiliter, clementerque excepit, ita ut eum postea presbyterum ordinaret : sed ultionem debitam divina justitia monstravit omnino velociter. Ipse enim diaconus jam presbyter intra annum mortuus, et procurator ei consentiens ad penuriam redactus dederunt pœnas temporalis audaciæ, quibus potest Deus præparare in futuro gratiam cælestis indulgentiæ. Nos illud propterea vel commemorandum putavimus, ut ostenderemus, hinc B. Fulgentio crevisse circa singulos auctoritatem, dum cognoscerent in istis vigilasse divinam severitatem.

33. « Suscepit interim B. Fulgentius episcopatum sine aliqua ambitione, cum maxima devotione, manente in contradictores divina ultione. Nec ita factus est episcopus, ut esse desineret monachus ; sed accepta pontificis dignitate professionis præteritæ servavit integritatem : servata vero professionis integritas plus ornavit pontificis dignitatem. Nunquam denique pretiosa vestimenta quæsivit, aut quotidiana jejunia prætermisit, aut conditos suaviter cibos vel inter hospites manducavit, aut discumbendo saltem requiescere, et resolvere rigidum propositum voluit : sed una tantum vilissima tunica sive per æstatem sive per hiemem patienter indutus fuit. Orario quidem, sicut omnes episcopi, nullatenus utebatur : pelliceo cingulo, tanquam monachus utebatur : sic studio humilitatis ambitionem vestium corporalium fugiens, ut nec ultima

[1] Ps. XVII.

[1] Psal. CXXXIX.

calceamenta suscipiens clericorum, aut ultimis caligis in tempore hiemis, aut caligulis tempore æstatis simpliciter uteretur». Subdit de abstinentia carnis et vini, et aliis quæ rigida severaque monastica institutio suadebat.

34. Sed unde hujusmodi, quam refert, monastica institutio fluxit in Africam? Si recte memoria tenes [1], non ab alio, quam ab ipso S. Augustino, qui eamdem ex Romana et Mediolanensi Ecclesia primitus mutuatus, in Africam invexit atque latissime propagavit : ut plane intelligas, quam S. Fulgentius est professus monasticam regulam, ab ipso sancto Augustino derivasse, diversique ordinis ab eo institutas fuisse classes; aliorum nempe qui in civitatibus degentes clerici cum essent, una simul degentes, cœnobitica monachorum instituta servarent, quibuscum idem factus episcopus habitavit : aliorum vero, qui procul a civitatibus degentes, ejus essent vitæ atque vestitus, cujus hic vides Fulgentium esse cultorem, nempe una induti tunica eademque pellicea zona constricti, quam nec solverent dormituri, super tunicam vero pallio et casula supervestiti : nam idem auctor hæc subdit : « Casulam pretiosam vel superbi coloris nec ipse habuit, nec monachos habere permisit : subtus casulam nigello vel lactineo pallio circumdatus incessit ». Hæc auctor : quibus, et vides nullam apud eos discriminationem fuisse colorum, num albo vel nigro pallio uterentur, dummodo quem exhiberet in vetteribus natura colorem, absque delectu, eum in vestibus usu retinerent. Porro hæc et alia ibi de monasticis observationibus reserata sanctus Fulgentius creatus licet episcopus minime prætermisit, sed arctioris disciplinæ cultu retinuit.

35. Permansit in Ecclesia sua ad modicum temporis spatium Fulgentius : etenim cum erigendi monasterii, mox factus episcopus, accepto aptissimo loco a Posthumiano nobili viro ac maxime pio, quæ essent operi necessaria præpararet, repente regis jussione captivus abducitur, prout ejusdem auctoris sequens sermo declarat : « Interea, inquit, repente diriguntur ministri regalis furoris, ut detentus etiam ipse cum cæteris in exilium in Sardiniam confessor Christi nobilis truderetur. Abductus ergo velociter, licet doleret Ecclesiam suam nullis adhuc eloquiorum suorum monitis eruditam, remansuramque protinus destitutam; sapienter tamen tristitiam gaudio majore vincebat, quod tam gloriosæ confessionis esse particeps inchoabat.

36. « Comitantibus ergo monachis simul et clericis, magister egregius utriusque professionis exiit, flentibus laicis omnibus, de cathedra honoris ad locum beati certaminis, paratus fidem Catholicam mente libera, voce forti coram regibus et potestatibus confiteri. Suscepit eum Carthago venientem; fructumque ejus notitiæ in paucis diebus fideliter gustans, multa obtulit munera ; quæ B. Fulgentius monasterio illi, quod fabricari delegaverat profutura mandavit. Ipse vero navem crucifixo corde et corpore nudus ascendit habens secum plurimas divitias scientiæ singularis, quibus omnes, quocumque veniebat (ubicumque vivebat) indeficienti largitate pascebat. Inter alios sane episcopos, cum quibus exilium commune susceperat, tempore ordinationis erat inferior, sed patientia et charitatis virtute non inferior. In rebus enim dubiis, ubi quam maxime consilium petebatur, si quando inter se confessores beatissimi de communi utilitate tractabant, ultimus quidem sedebat, verumtamen ipsius sententiam primas, vel omnes qui primatem sequebantur, audire et facere cupiebant : quamvis ille nihil sibi per inanem gloriam vindicans, deferret honorem congruum prioribus suis. Si enim cogebatur respondere consulentibus, ita semper paratus erat obedire jubentibus, ne præsumeret aliquid extorquere nolentibus. Post deliberationis, autem longissimas moras quidquid definitio communis invenerat, eloquenter allegandum sensibus cæterorum B. Fulgentio dimittebatur.

37. « Hinc etiam quandocumque transmarinis litteris de fide, vel de diversis quæstionibus interrogabantur episcopi, respondere præ omnibus ab omnibus ei imponebatur. Ita sicut sanctæ memoriæ Aurelius Carthaginensis antistes Ecclesiæ inter alia privilegia meruit, ut litteras ex Africano Concilio dandas solus ipse scriberet; sic iste meruerat ut litteras ex illo Concilio dirigendas solus ipse dictaret. Sexaginta quippe et eo amplius episcopos tunc catena ligabat exilii, quorum lingua et ingenium B. Fulgentius episcopus fuit ». Hæc cum scribat auctor dignus comes exilii et consors catenæ Fulgentii, intelligas eum describere duntaxat numerum episcoporum exulum Byzacenæ provinciæ, quorum unum erat eodem in loco consistens sacrum collegium : cæterum alios illuc ex aliis Africæ provinciis fuisse relegatos episcopos liquet : numerant enim alii [1] Africanos episcopos exules in Sardiniam deportatos ducentos viginti, alii [2] ducentos viginti quinque.

38. Tunc plane accidisse perhibetur, ut Hipponensis episcopus, et alii ejus provinciæ Numidiæ sacerdotes occulte (ut licuit) sacrum ferrent secum una thesaurum, nempe venerandum corpus magni illius totius Ecclesiæ Catholicæ magistri Aurelii Augustini Hipponensis episcopi, simulque ejusdem sacri verticis ornamentum mitram episcopalem, et episcopatus insigne baculum pastoralem , sed et alias plures secum eveherent sanctorum reliquias. Quænam spes de Ecclesiis pastoribus destitutis ulterius reliqua esse poterat, convulsis earumdem fundamentis, ipsis, quibus innitebantur, episcopis? Consueverunt Ethnici in excidio civitatum fuga lapsi secum ferre penates : at quanto propensior cura pietatem urgebat sanctorum episcoporum, in ejusmodi totius Africanæ Ecclesiæ busto sacra pi-

[1] Supra anno Domini 391. tom. IV.

[1] Hist. Miscell. Pauli diac. l. XV. — [2] Sigeb. in Chron. Marian. Scot. in Chronic.

gnora, dulcem sarcinam secum vehere? Cujus quidem S. Augustini corporis translationis historia, cum plures sint testes, nobiliori illo monumento consignata relinquitur, quo Oldradus Mediolanensis episcopus Carolum Magnum imperatorem id scire cupientem, scripta ad eum Epistola, reddidit certiorem, quam suo loco, cum ratio temporis exiget, reddituri sumus. Nobilitata tunc plane est insula illa, inter beatas ob id vere connumeranda, tot coronis sanctorum episcoporum illustrium confessorum, ditata est et sacris venerandisque reliquiis ab eis secum allatis, digna tantis vectoribus sarcina. Sed ad Fulgentium redeamus, cui cæteri omnes episcopi exules prærogativa sanctitatis atque doctrinæ plurimum deferebant : nam subjungit auctor :

39. « Quandocumque rescribebat consulentibus, episcoporum cæterorum dicebantur nomina in titulo, sed solus B. Fulgentii sermo retinebatur in stylo. Præter istas quoque publici tractatus Epistolas, si quis forte ex ipsis episcopis absentem plebem suam corrigere vel monere voluisset, ad B. Fulgentium accedebat, et per ministerium linguæ ejus officium suæ dispensationis implebat ». Hæc et alia de munere scribendarum Epistolarum auctor Syncellus, qui et de contubernio cum duobus aliis exulibus episcopis fratribus ista subdit : « Inter ipsa sane primordia gloriosi exilii, monasterium congregare, paucos secum monachos ducens, minime potuit : sine fraterna tamen congregatione vitam ducere nesciens, coepiscopos suos, Illustrem scilicet, et Januarium, habitare secum persuasit volentes : quibus unico serviens charitatis affectu, similitudinem magni cujusdam monasterii, monachis et clericis adunatis effecit. Erat quippe eis communis mensa, commune cellarium, communis oratio simul et lectio : nullus se super alterum insolenter efferebat nec propriis fratribus amplius aut peculiarius consulebat ; nisi quod illi monachi, qui B. Fulgentium sequebantur districtioris abstinentiæ regulam custodientes, nihil omnino proprium possidebant, nec inter clericos alios clericorum more vivebant ». Hæc de sacro illo sanctorum confessorum contubernio.

40. Beatam rursus dicimus insulam tot tantorumque hospitio sacerdotum ; sed et susceptione sacrorum pignorum, et cultura sanctorum, potissimum vero Fulgentii jugi indefessoque studio eamdem excolentis, jure meritoque quisque ipsam ter quaterque beatam, felicemque præ cæteris insulis Sardiniam prædicarit. Verum scias non omnes Africæ episcopos fuisse in eamdem insulam relegatos ; sed complures ex illis, e suis ipsorum Ecclesiis pulsos, ad alia dura et aspera Africæ loca vi tyrannica abire coactos. Inter alios autem Africanos hujus temporis episcopus confessione decoros, adnumerandus est Primasius et ipse doctrina insignis ; de quo ista Cassiodorus [1] habet, ejus scripta recensens : « Nostris quoque temporibus Apocalypsis prædicta, B. episcopi Primasii antistitis Africani studio, minute et diligenter quinque libris exposita est. Quibus etiam libris unus, quid faciat hæreticum, cautissima disputatione subjunctus est. Quæ in templo Domini sacrata donaria sanctis altaribus offerantur ».

41. *Symmachus per Epistolas et munera relegatos episcopos solatur.* — Eluxit tunc quidem eximia Romani Pontificis Symmachi erga omnes relegatos confessores episcopos fraterna charitas. Insistens enim et in hoc prædecessorum vestigiis sanctorum passionibus communicantium, iisdem egestate laborantibus quæ victui erant necessaria largiter suppeditabat : de eo enim hæc Anastasius [1] : « Hic omni anno per Africam vel Sardiniam episcopis, qui in exilio erant retrusi, pecunias et vestes ministrabat ». Sed describamus hic Epistolam, quæ licet inter scripta Ennodii Ticinensis reperiatur data ad episcopos confessores, eam esse potius dixerimus papæ Symmachi, sed ab ipsius diacono Ennodio nomine Symmachi Pontificis scriptam : est plane hujusmodi, quæ dignum exhibeat talium certantium pro fide militum hortatorem ; quæ sic se habet [2] :

42. « Lucrum forsitan putaret inimicus, si inter pericula quæ Christianis indixit, credentium animos subegisset, et per diversa Domini grege disperso, non superesset vel inter paucos, a quibus possit fide perseverante calcari. Regnat adhuc ille in numero vestro, qui sibi non tam in multitudine quam in devotione complacuit. Scriptum est [3] enim, datam satanæ potestatem, ut servos Christi cribraret : ut quod de tritico inveniri posset, horreis jungeretur ; quod de paleis, ad ignium alimenta transiret. Ad vos specialiter dictum est : Nolite [4] timere, pusillus grex : complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Venit inter vos gladius perfidorum, qui marcida Ecclesiæ membra resecaret, et ad cælestem gloriam sana perduceret. Quos habeat Christus milites, certamen ostendit : qui triumphum mercatur, per bella cognoscitur. Nolite metuere, quod pontificalis a vobis apicis infulas abstulerunt. Vobiscum est sacerdos ille vel hostia, qui non tam honoribus consuevit gaudere, quam mentibus. Majora sunt confessionis præmia, quam nominatæ munera dignitatis. Ad illa plerumque etiam minoris meriti personas favor humanus adducit ; ista nisi gratia superna non tribuit. Ipse enim in vobis et pugnavit et vicit, quem fides meretur et inter hominum tormenta sociari.

43. « Prolixis non est opus ad fervorem in vobis cælestem animare colloquiis. Habet incrementa sua divinæ virtutis incendium. Non est opus eos in trophæo jam positos attolli laudibus, qui sine monitore vicerunt : gravant conscientiam Christiani quidquid afferunt blandimenta præconii. Res quidem virtutis

[1] Cassiod. instit. div. lect. c. 9.

[1] Anastas. in Symmach. — [2] Apud Ennod. pag. 318. — [3] Luc. XXII. — [4] Luc. XII.

est quam fecistis, sed summi præmii restitutione superanda. Quod tamen, directis ad filium nostrum N. (Ennodium) diaconum litteris, sperastis, beatorum Nazarii et Romani benedictionem poscentes, fidelibus non negamus. Accipite veneranda patrocinia invictorum militum, quia et jam vestram piam fidem in prœliis imperator agnovit. Feliciter confessionis munera consummare dabit Deus, cum ipsi placuerit reducere Ecclesiis quietem; ut et mœrorem, quem induxit adversitas, pacis dulcedine consoletur ». Hactenus ad confessores cum sacris pignoribus a Symmacho missa Epistola.

44. *Trasamundus novis artibus tentat Catholicos, quibus per scripta præsto est Fulgentius revocatus Carthaginem.* — Sed quid inter hæc perfidus Trasamundus (libet hic integram rerum gestarum seriem usque ad ejus obitum texere, quod non sit posse per annos singulos singula ex more reddere)? Haud quievit post episcoporum exilia, sed tanquam lupus insiliit dolosis fraudibus in ovilia pastoribus destituta : sciens autem paratos omnes subire martyrium potius, quam cedere gladiis persequentis, conatur eos coloratis quibusdam, si posset, seducere rationibus. Quæ vero molitus sit, idem qui supra auctor historiæ rerum gestarum S. Fulgentii ita describit :

45. « Interea Trasamundi regis adversus religionem Catholicam mens implacabilis, et ira terribilis inter asperas persecutiones subdolasque factiones, quibus æqualem Deo Patri negare Christum Catholicos nunc terroribus cogebat, nunc promissionibus invitabat; sub intentione plus decipiendæ multitudinis simulare cœpit, rationem se simpliciter inquirere Catholicæ religionis; reperiri neminem putans, cujus posset in suis erroribus assertione convinci. Proponebat denique multas ineptarum tendiculas quæstionum : nec si quis ei respondere voluisset, aut despiciebat, aut repellebat : imo quasi patienter audiens satisfieri sibi non posse jactabat. Et revera quis hominum tam obdurato cordi valuisset lumen ostendere veritatis? » Id quidem aliqua ex parte demonstrant diversa sancti Fulgentii scripta, ut liber tertius ad Monimum, et alia ad Donatum ; sed pergit : « Efficiebat tamen plurimos religiosos audaces fidei suæ constantia per occasiones a Domino præparatas studiosi regis convincere blasphemias.

46. « Dicitur autem requirenti diutius, quis plenissime posset testimoniis evidentibus vindicare veritatem Catholici dogmatis, esse inter episcopos exulantes B. Fulgentium, cui nihil deesset in omni scientia, plurimum redundaret in gratia, qui sapienter et eloquenter roganti regi satisfaceret. Protinus rex probare cupiens sacerdotem, cui generaliter testimonium bonum tota nostræ religionis perhibebat Ecclesia, servum strenuum celeriter dirigit; a quo sine mora ductus atque perductus, pervenit Carthaginem lætus : ubi tanquam fidelissimus dispensator erogandi talenta sibi credita reperiens occasionem, cœpit in hospitio proprio venientes ad se Catholicos Orthodoxos diligenter erudire rationem reddens, quomodo Pater et Filius et Spiritus Sanctus, manente trium personarum differentia, Deus unus a fidelibus prædicetur. Tanta fuit in B. Fulgentio facundi sermonis suavitas, tanta in vultu ejus micabat hilaritas, ut certatim fideles universos sancta charitas traheret vel interrogare sanctissimum virum, vel audire, quotiens ad interrogata responderet. Ille autem verbum Dei sine invidia tabescente communicans, occurrebat interrogationibus omnium, neminem despiciens, nullum judicans improbum : paratus etiam ipse, si cui forte Deus per Spiritum sanctum melius revelasset, audire, vel discere, tenere, sequi, approbare, sub officio doctoris humilitatem discipuli benignus et mitis exercens.

47. « Unde contigit, ut multo doctior, et se ipso melior fieret, lucra Christo majora perquirens : alios enim jam rebaptizatos errorem suum plangere docebat et reconciliabat : alios autem ne suas animas pro terrenis commodis perderent, admonebat; et quos jam perditioni proximos sentiebat, ita blandis sermonibus leniebat, ut propter ejus benevolentiam verecundarentur cogitatam implere malitiam, reversique velociter agerent pœnitentiam. Confortati alii verbis, et doctrinæ ejus sale conditi, redarguebant Arianos hæreticos cum omni fiducia. Sic mirabili gratia factum fuit, ut per unum sacerdotem, cujus sapientiam rex voluerat experiri, sapientium numerus apud Carthaginem cresceret, et per ministerium persecutoris fides Catholica incrementum potius quam defectum acciperet.

48. « Hæc omnia rex per occultos nuntios discens, egregii sacerdotis ingenium, sapientiam, doctrinam, fidem, pietatem, mansuetudinem, continentiam probat, et convenientem famæ suæ præconiis, talem esse, qualis prædicabatur, agnoscit. Dictat proinde quædam veneno plena perfidiæ legenda ei, et celeriter dirigit, responsionem sibi flagitans reddi. Suscepit hæc doctissimus pontifex, et longissimæ narrationis ineptias per objectionum capita dirigens, responsiones subjecit breves, probabiles, necessarias, auctoritate testimoniorum graves, et totius rationis lumine radiantes. Quas cum multis sapientibus viris diu multumque collatas, et ad populi fidelis notitiam perductas, regi quoque longa exspectatione suspenso tradidit ingerendas. Quas rex ille Barbarus intentissime perlegens, quia nunquam prædestinatus fuerat ad salutem, laudat sapientiam, miratur eloquentiam, prædicat humilitatem, neque tamen meretur intelligere veritatem.

49. « Carthaginensis autem populus triumphi spiritualis interpres, propositiones regis fuisse convictas, læto murmure confitetur : et Catholicam fidem semper esse victricem, conjunctis B. Fulgentii laudibus, gloriatur ». Extant ejusmodi objectiones regis, atque responsiones sancti Fulgentii, quarum est exordium[1] : « Dictum est, Pater de se ipso, etc. »

[1] In Fulg. operibus.

Quibus quidem apparet quanta esset in Fulgentio cum ingenii acumine sacræ Theologiæ eminens excellensque doctrina. Videas miro quodam modo valida sæpe responsione erigere protritam ab hostibus veritatem, simulque prosternere pollentem regia potentia, insultantemque impietatem, tanta tamen modestia, ut sicut ex eo sublimis ipsius doctrina intelligi possit, ita ex hoc ejusdem intueri valeas sanctitatem. Sed cœptam semel narrationem audiamus, quam auctor ita prosequitur :

50. « Adhuc tamen rex virum doctissimum probare desiderans, de aliis eum quæstionibus rursum interrogat : et interrogationem suam semel tantum B. Fulgentio præcepit legi, neque meditandi, neque describendi tribuens facultatem. Timebat enim, ne verba ejus convincenda, sicut prius, sermonibus ejus insererentur, totiusque civitatis judicio iterum victus esset, iterum reprobaretur. B. Fulgentius semel sibi lecta vix recolere prævalens, respondere differebat : sed respondere eum rex magis ac magis imperabat, responsionis arguens moras; et cautelam sanctissimi viri, diffidentiam judicans. Unde idem pontifex discretionis virtute subnixus, ne qua forte per populum mendacia spargerentur, quibus fingeretur, aut non potuisse, aut noluisse B. Fulgentium regalibus quæstionibus obviare : tres libellos mirabiles fecit, ubi memoratum regem simpliciter alloquens, totius quæstionis seriem, quam tenui auditu perceperat, late reventilabat, docens animam rationalem Christo Domino in susceptione carnis minime defuisse ».

51. Extant hi tres libri ad Trasamundum regem conscripti, estque ejus operis ejusmodi exordium : « Triumphalibus sensibus, piissime rex, nunquam crediderim oblivione subtractum, quod nuper mihi quoddam volumen, bajulo Felice, præceperis destinari, jubens me illico respondere. Cujus quia tanta fuit prolixitas, ut egeret aliquanto diutius recenseri, et diurni finis aderat, nocte propinquante, curriculi ; vix ejusdem voluminis principia citatæ delibrans lectionis excursu, poposceram, ut ad cuncta plene recensitionis ordine perlegenda, noctis unius spatium nobis fuisset indultum : quod vestræ mansuetudinis voluntas omnino statuit abnegandum, ita ut nec saltem ad residua perlegenda scripturæ nobis præcepisses attribui. Ego vero cum spatio quorumdam dierum ordinationem tui culminis præstolarer, ac deinceps interrogationis illius tenore subtracto, sola fuisset a nobis flagitata responsio : pauca, quibus, Domino adjuvante, nostri parvitas sufficit ingenii, de eadem interrogatione, quam ex principio tenuiter cognovi, vestræ recensenda mansuetudini destinavi : ne forsitan aut fastidio putarer timidus, aut taciturnitatis culpa judicarer obstrictus, quem vestra celsitudo suspicaretur aut superbia responsionem non reddidisse, aut veræ fidei diffidentia tacuisse. Nam studio vestro, clementissime rex, compertum esse non ambigo, apud eos, qui Christianæ gratiæ participatione redempti sunt, pæne id esse fidem nolle asserere, quod negare, etc. » Hæc Fulgentius secundum ea quæ de eodem ex dictis Actibus recensuimus. Porro commentario illo, quem rex ostendi fecit Fulgentio, non hæresis tantummodo Ariana, sed Eutychiana etiam firmabatur : unde egregie ipse Fulgentius adversus ejusmodi hæresim disputat, docens duas in Christo naturas in una esse persona conjunctas, atque eleganter de Verbi incarnatione doctrinam elucidat.

52. Quid autem post hæc secutum sit, ejusdem Fulgentii res gestæ ab eodem auctore descriptæ his verbis declarant : « Tunc rex admiratione maxima repletus, nihil amplius est interrogare nisus, nisi quod unus ex episcopis ejus Pinta nomine, quasi respondere conatus, tacere potius noluit, quam respondere aliquid potuit. Cui tamen illico B. Fulgentius alterius operis, quod adversus Pintam titulavit, disputatione veridica restitit : et in prima defensione sua victos adversarios temerarie satis ostendit repetiisse certamen ». Desideratur liber iste, sicut et alia nobilissimi ingenii monumenta, ut liber de Spiritu sancto, de quo idem auctor ista subjicit : « De Spiritu sancto interroganti presbytero Abragilæ, per commonitorium parvissimum testimonia protulit plura, docens eum cum Patre et Filio Deum unum simpliciter confitendum. Cujus etiam commonitorii sententias inter utrumque illius temporis opus ordinavit oportere describi, legentibus omnibus fidelibus Catholicis, et mirantibus et erubescentibus Arianis, et dolore contra ipsum murmurantibus : donec malæ suggestionis occasione reperta, volenti eum regi intra Carthaginem diutius detinere, diceretur ab impiis et malis hominibus : Sine causa, rex, laboras : nihil tua diligentia proficit. In tantum quippe jam doctrina Fulgentii episcopi prævaluit, ut de sacerdotibus tuis reconciliet aliquantos. Proinde nisi cito subveneris, religio nostra deficiet, et quicumque a nobis est baptizatus, Homousion iterum prædicabit publice reconciliatus : nec si persecutionem volueris concitare, timeri poterit regalis sævitia. Multum quippe confortat et stabiles facit omnes episcopos Fulgentii præsentia.

53. *Rursus in Sardiniam exul Fulgentius, quæ ibi scripserit.* — « Suggerentibus talia rex quasi magna necessitate constrictus assensit, et B. Fulgentium rursum ad exilium Sardiniæ revocare compellit. Intempesta igitur nocte (sic enim rex fieri delegaverat) ad navem B. Fulgentius, populo ignorante, perducitur : sed contrario flatu resistentibus ventis, super littus tantas passus est moras, ut per dies plurimos omnis pæne illuc civitas conveniret, et de manu ejus valefaciens communicaret. Ibi autem prophetica gratia per Spiritum sanctum repletus, Juliateo viro religioso nimis afflicto, graviterque pro discessu B. Fulgentii episcopi ingemiscenti : Diutius, ait, noli flere : cito revertemur ad vos : Catholicæ Ecclesiæ libertate reparata, videbitis nos. Hoc autem, quæso, secretum sit apud te, quod nimia charitas indicare compulit me ». Hæc ipse. Porro illud cito, haud ex mente Fulgentii

ita expressum est, ut vel anni terminum significare voluisset : etenim res ab eo gestæ longiorem in eadem insula moram traxisse demonstrant : sed visum est cito, quod nunquam amplius fore quamplurimis videbatur.

54. Porro in Sardiniam reversus Fulgentius, accepto (ut dictum est) loco ædificandi monasterii apud S. Saturninum martyrem a Primasio episcopo Calaritano, eodemque felicissime consummato, una cum suis ibi degens alios complures ad idem vitæ genus excolendum illexit. Sed quæ ibidem positus scripserit, idem auctor ejus comes exilii ita recenset : « Scripsit (inquit) eodem tempore Carthaginensibus Epistolam sublimi exhortatione conspicuam : ubi pæne cunctos dolos et fallaciæ blandimenta, quibus infelices animæ seducerentur ad mortem, gravissima quæstione digessit ». Hæc idcirco Fulgentius, quod non desineret impius rex fallacibus artibus quærere et aucupari Orthodoxorum a fide Catholica discessionem : sed et tam egregium monumentum periit, sicut aliæ complures tum publicæ et communes tanquam ab omnibus episcopis scriptæ, et privatæ nomine diversorum antistitum ad suas cujusque plebes scribentium litteræ, tum aliæ aliis ac diversis argumentis elaboratæ ab eo Epistolæ. Excellens quidem pulchritudo paucarum quæ extant, desiderium ingerunt perditarum. Sed pergit auctor :

55. « Tunc etiam de remissione peccatorum consulenti Euthymio viro religioso, duobus libellis sine mora respondit : testimonia quoque prædestinationis, et gratiæ differentias cupientem nosse, salubriter disputans docuit. Jam familiares Epistolas, in quibus tamen spiritalis ædificatio continetur, et ibi apud Sardiniam commanentibus, et in Africa degentibus, et Romanis præcipue senatoribus, viduisque ac virginibus, quarum fama laudabilis habebatur, frequenter direxit.

56. « Ad Probam virginem Christi de jejunio et oratione libellos duos conscripsit ». Sed desiderantur hi quidem : extant tamen ejusdem Fulgentii ad eamdem Epistolæ duæ, quarum prior de virginitate atque humilitate titulum habet ; posterior vero de oratione et compunctione cordis præ se fert inscriptionem, ambæ Fulgentio dignæ. Alios vero de jejunio et oratione libellos, quos desiderari diximus, se ad Probam virginem fore scripturum pollicetur etiam in Epistola ad Gallam data, cum ejusdem sanctissimæ virginis virtutes laudat, aitque : « Disponimus enim (si Dominus voluerit, et si vixerimus) ad sororem tuam, sanctam Christi virginem Probam, quam Dominus hoc tempore præcipuum in Urbe Romana dare dignatus est virginitatis et humilitatis exemplar, de jejunio et oratione aliquid scribere ; sicut in Epistola, quam ad eam nuper dedi, mea pollicitatio continetur : cujus tibi præcipue sancta conversatio est in omnibus imitanda. Quæ cum sit avis atavisque consulibus, et deliciis regalibus enutrita, tanta illi est humilitas dono gratiæ cælestis infusa, ut amore subjectionis, et usu serviendi, dominam sese aliquando fuisse jam nesciat ; cum omnes dominos habere, delectatione sanctæ servitutis affectet. Scit enim a Domino, cui virginitatem vovit et cordis et corporis, pro liberatione nostra humilitatem formæ servilis acceptam : et ob hoc delectatur sponso in hujus servitutis humilitate placere, ut consortio quinque sapientum virginum deputata, cum sponso possit in æterna alacritate regnare. Delicias vero corporis quanta virtute contempserit, et quomodo suam famem satiandis faciat deservire pauperibus ; nec ob aliud ipsa vilibus tegatur indumentis nisi ut et humilitatis propositum impleat, et vestiendis pauperibus jugem curam sanctæ pietatis impendat ; plenius ipsa videndo cognoscis, quam id a me velis audire, quod minus possum sermonibus explicare. Hanc ergo tibi tanquam speculum pone ; et ex illius consideratione, quid tibi jam insit, vel quid adhuc desit sanctorum studiorum operumque, cognosce : et licet illa egregio præcellat virginitatis munere, comitem te debet in cæteris habere virtutibus ». Hucusque de sancta Proba ad Gallam Fulgentius.

57. Meminit hujus quoque Probæ præclarissimæ virginis Cassiodorus, quam sibi sanguine propinquam fuisse tradit, dum agens de Eugipio, ab ipso ad eam fuisse conscriptum perutilem commentarium affirmat, ubi ait [1] : « Hic Eugipius presbyter ad parentem nostram Probam virginem sacram ex operibus sancti Augustini valde beatissimis quæstiones ac sententias ad diversas res deflorans in uno corpore necessaria nimis dispensatione collegit, et in trecentis triginta octo capitibus collocavit. Qui codex (ut arbitror) quando in uno corpore diligentia studiosi viri potuit recondi, quæ in magna bibliotheca vix prævalet inveniri ». Hæc Cassiodorus. Porro et hic Eugipius magno fuit Fulgentio familiaritatis usu conjunctus, ut declarat ejusdem Fulgentii ad ipsum data Epistola de charitate et dilectione, quæ inter ipsos consuetudine litterarum intercedebat. Petierat idem Eugipius a Fulgentio libros illos ad Monimum scriptos, ut in fine datæ ad eum Epistolæ docet his verbis : « Libros (sicut præcepisti) ad Monimum datos, in quaternionibus destinavi ». Extat quidem ejusmodi Fulgentii lucubratio post tot naufragia scripturarum, qua vertentem temporibus istis de prædestinatione quæstionem quam doctissime primo volumine pertractat, secundo de tribus quæstionibus, tertio vero de expositione istorum verborum : « Et verbum erat apud Deum ». Sed de libris ad Monimum sequenti tomo dicendum.

58. Quod vero idem qui supra auctor ait, ad viduas eumdem S. Fulgentium Epistolas conscripsisse : extat adhuc una ipsarum ad eamdem, de qua superius, Gallam Romanam viduam de consolatione super morte mariti, et de statu viduarum. Hæc enim jam forti animo arripuerat perpetuæ continentiæ servandæ propositum ; clarissima vero, et

[1] Cassiod. de Divin. lection. c. 23.

consularis erat femina, atque in admirationem sui ob egregium factum converterat in se oculos omnium : de qua ipse post multa : « Disce igitur, inquit [1], tu quoque nihil de nobilitate generis assignare : et licet avo, patre, socero, marito consulibus pridem fueris inter sæculares illustris ; nunc in eo te illustrem fieri cognosce, in quo tibi virtus humilitatis accrescit, etc. » At quænam fuerit tanta femina Galla ista, consulis neptis, consulisque filia et nurus, et uxor consulis, et S. Fulgentii litteris tantopere prædicata, quæ et verticem Christianæ perfectionis videretur animosior attigisse, testificatione etiam S. Gregorii papæ discamus.

59. « Interim, inquit [2], neque hoc silendum arbitror, quod mihi personarum gravium atque fidelium est relatione compertum, Gothorum namque temporibus Galla hujus Urbis nobilissima puella, Symmachi consulis ac patricii filia, intra adolescentiæ tempora marito tradita, in unius anni spatio ejus est morte viduata ». Sed antequam ulterius campum narrationis ingrediar, vides quot signis habes expressum, eamdem Gallam viduam de qua scribit S. Fulgentius, unam eamdemque esse cum ea de qua agit S. Gregorius. Primum enim nomine convenit, quod Galla dicta; patria, quod Romana; professione, quod vidua; tempore etiam, quod sub Gothorum rege, et quod a suis majoribus S. Gregorius se ea de Galla accepisse testetur. Convenit insuper et consulatu patris, nimirum quod Symmachi consulis filia fuerit, ad quem nonnullæ extant Ennodii Ticinensis Epistolæ (de quo et pluribus sequenti tomo). Adde denique, quod adolescentula, adolescentulo sit orbata viro; cum Fulgentius æque testetur, virum ejus celeriter in ipso juventutis flore ex humanis abreptum, ut plane nihil sit, quod dubitare jure valeas, num alia illa ab ista sit Galla, sed certo scias unam eamdemque fuisse insigne decus et ornamentum Christianæ pudicitiæ, nobilitate generis atque splendoribus natalium auctam.

60. « Quam », inquit Gregorius, « dum fervente mundi copia ad iterandum thalamum et opes et ætas vocaret ; elegit magis spiritualibus nuptiis copulari Deo in quibus a luctu incipitur, sed ad gaudia æterna pervenitur, quam carnalibus nuptiis subjici, quæ a lætitia semper incipiunt, et ad finem cum luctu tendunt. Huic autem cum valde ignea conspersio (complexio) corporis inesset, cœperunt medici dicere, quia nisi ad amplexus viriles rediret, calore nimio contra naturam barbas esset habitura; quod ita quoque post factum est. Sed sancta mulier nihil exterius deformitatis timuit, quæ interius sponsi cœlestis speciem amavit : nec verita est si hoc in illa fœdaretur, quod a cœlesti sponso in ea non amaretur. Mox ergo ut ejus maritus defunctus est, abjecto sæculari habitu, ad omnipotentis Dei servitium sese apud B. Petri Apostoli Ecclesiam monasterio tradidit : ibique multis annis simplicitati cordis et orationi dedita, larga indigentibus eleemosynarum opera impendit. Cumque omnipotens Deus perennem jam mercedem reddere ejus laboribus decrevisset, cancri ulcere in mamilla percussa est.

61. « Nocturno autem tempore ante lectum ejus duo candelabra lucere consueverant ; quia videlicet amica lucis, non solum spiritales, sed etiam corporales tenebras odio habebat. Quæ dum nocte quadam ex hac eadem jaceret infirmitate fatigata, vidit B. Petrum Apostolum inter utraque candelabra ante suum lectum constitisse : nec perterrita timuit, sed ex amore sumens audaciam, exultavit; eique dixit : Quid est, domine mi? dimissa sunt mihi peccata mea? Cui ille, benignissimi (ut est) vultus, inclinato capite, annuit, dicens : Dimissa : veni. Sed quia quamdam sanctimonialem feminam in eodem monasterio præ cæteris diligebat ; illico Galla subjunxit : Rogo ut soror Benedicta mecum veniat. Cui ille respondit : Non, sed illa talis veniat tecum : Hæc vero, quam petis, die te erit trigesimo secutura.

62. « His itaque expletis, visio Apostoli assistentis et colloquentis ei ablata est. At illa protinus cunctæ congregationis accivit matrem, eique quid viderit, quidve audierit, indicavit. Tertio autem die cum ea quæ jussa fuerat sorore, defuncta est : illa vero quam ipsa poposcerat, die est trigesimo subsecuta. Quod factum nunc usque in eodem monasterio manet memorabile : sicque hoc a præcedentibus matribus traditum narrare illic solent subtiliter juniores quæ nunc sunt sanctimoniales virgines, ac si illo in tempore huic tam grandi miraculo et ipsæ affuissent ». Hucusque Gregorius de Galla filia Symmachi consulis ejusdemque patris Rusticianæ uxoris Boetii Severini. Consuevisse esse in familia Symmachorum Gallas et Rusticianas, certum est : nam de Galla satis intelligere potes ex Symmacho seniori, cujus extat Epistola [1] ad Nicomachum, ubi hæc de Galla nepte : « Non mediocriter nepoticulæ meæ Gallæ infirmitas contrahit otii mei securitatem ». Habetur et apud Sidonium [2] laudata Rusticiana uxor Symmachi senioris in Epistola ad Hesperium. Quod rursum ad Gallam pertinet; diversa etiam ab hac nostra, de qua agimus, est illa Galla vidua sanctitate quoque laudabilis, cujus meminit sanctus Augustinus scribens ad Quintianum [3]. Porro hæc, cujus felicem ad Deum transitum S. Gregorius narrat, ab Ecclesia Catholica inter sanctas relata, anniversaria die, tertio nonas Octobris, jugi commemoratione recolitur. Quæ vero reliqua sunt S. Fulgentii, cujus Epistolæ ad Gallam occasione ad ista divertimus, opportuniori loco dicentur.

[1] Fulgent. Ep. ad Gallam. — [2] Greg. Dial. l. IV. c. 13.

[1] Symmach. l. VI. Ep. XXXIII. — [2] Sidon. l. II. Ep. X. — [3] Aug. Ep. CIII.

Anno periodi Græco-Romanæ 5997. — Jesu Christi 504. — Symmachi papæ 7. — Anastasii imp. 14. Theodorici reg. 12. et 16.

1. *Consulatus.* — *Cethegus* absque collega consulatum gessit, ut in omnibus Fastis legitur idque in Occidente; erat enim filius *Probini* anno CDLXXXIX consulis, ut docet Ennodius in Parænesi didascalica, ubi postquam locutus est de Probino patricio, ait : « Est patricius Cethegus ejus filius vir consularis, qui canam prudentiam minor transgrediens sine ætatis præjudicio, habet et provectorum saporem et mella pueritiæ ». Lambecius t. VIII Biblioth. Cæsareæ, et Mabillonius in Opere de re Diplomatica pag. 460, referunt chartam antiquissimam Ravennæ scriptam, quæ dicitur *data Rufio Petromonico Magno Cethegone consule.* Sed erratum est a librario in voce *Petromonicus*, quæ vix intelligi potest. Romanos vero multa nomina tulisse, et ultimo, si aliis abstinere placeret, designatos fuisse, jam sæpe monuimus.

2. *Sexta Synodus Romana.* — Ad num. 3. Habita hoc anno *Sexta* Synodus Romana sub Symmacho papa, in qua nullus temporis character legitur, hisque verbis inchoatur : « Cum in unum apud B. Petrum Apostolum sancta sexta Synodus canonice a B. Symmacho Romæ congregata resedisset, etc. » Hanc tamen Baronius et Concil. collectores cum præsenti anno illigant, a quibus sine aliquo fundamento non recedendum. *Sextam* illam ordine inter Symmachianas, postremamque fuisse inter omnes constat, et ex dictis necessario sequitur. Habita fuit contra invasores rerum Ecclesiasticarum, decretumque, ut nisi ea restituerent, velut manifesti hæretici anathematizarentur : de ea plura Baronius. Verum ante hanc Synodum *quinta* Romana congregata fuerat, ut anno superiori ostendi.

3. *Initium persecutionis Africanæ.*— Ad num. 23 et seq. Tradit Baronius, Marianum Scotum in Chronico, ad consulatum Paulini anno CDXCVIII gestum, scribere persecutionem Vandalorum per *Trasamundum* regem in Africa, eo anno excitatam fuisse, et episcopos in Sardiniam exules deportatos. Verum in editionibus hodiernis hujus Chronici, illud non legitur, sed ad consulatum Theodori et Sabiniani, seu ad annum DV de Symmacho papa, et episcopis Africanis hæc tantum habentur : « Omni anno per Africam ac Sardiniam episcopis, qui in exilio erant, pecunias ac vestes ministrabat ». Initium tamen persecutionis Vandalicæ in Africa cum præsenti anno, ex conjectura Baronius copulavit : sanctus enim Fulgentius episcopus Ruspensis consecratus est eo tempore, quo « regalis auctoritas episcopos ordinari prohibuerat, et postquam sacra turba pontificum, qui remanserant, definierunt adversus præceptum regis in omnibus locis ordinationes celebrare pontificum ». inquit Fulgentii discipulus, qui ejus Vitam scripsit cap. 16. Mortuus est autem sanctus Fulgentius « postremo die kalendarum Januariarum, annum sui episcopatus agens vicesimum quintum », inquit idem Anonymus cap. 30. Parte alia Victor Tununensis ad Theodori consulatum anno sequenti gestum ait : « Eugenius Carthaginensis episcopus confessor moritur », in Galliis sc. ac in Albigensi civitate quo a Trasamundo Vandalorum rege relegatus fuerat, ut anno CDXCIV ostendimus. Quare ut tam ex Tununensi quam ex Mariano Scoto mox citato colligitur, persecutio anno sequenti jam excitata fuerat, sed an ante currentem, prorsus incertum, cum hujus rei nullum indicium extet, ideoque episcopatus Fulgentii initium proindeque et annus ejus emortualis, in obscuro latent. Ex Eugenii porro morte liquet, viros doctissimos errasse, qui ordinationem Fulgentii, et initium persecutionis usque ad annum quingentesimum octavum distulere, et mortem sancti Fulgentii usque ad annum DXXXIII, cum anni viginti quinque ejus episcopatus tardius quam sequenti inchoari non possint. Lapsus est autem Baronius, quando scripsit, Fulgentium obiisse sub *Hilderico* rege in pace Ecclesiæ Africanæ, idque discipulum hujus S. antistitis asserere. Nihil enim simile in Vita sancti Fulgentii legitur, ideoque ejus ordinatio ac mors a morte *Childerici* regis non pendent, quod tamen tanquam suæ opinionis fundamentum, cui postea reliqui innixi sunt, statuit Baronius.

4. *Continuatio belli Persici.* — Bellum in Perside hoc anno continuatum. Scribit enim Marcellinus in Chronico ad hujus anni consulatum, *Celerem* magistrum officiorum per *Callinicum* Mesopotamiæ civitatem armatum duxisse militem, castella invasisse, neque ad communia castra, nisi omni præda potitum remeasse. Quæ pluribus narrat Theophanes ad annum Incarnat. secundum Alex. CDXCVIII, qui kalend. Septemb. sequentis Christi

anni inchoatur. Quare anno uno tardius quam par erat, rem istam refert. Libanius in Epistola ad Aristænetum docet, *Callinicum* stationem esse in Mesopotamia circa Euphratem, ita vocatum ex eo quod *Callinicus Sophista* ibi occisus est.

5. *Symmachus PP. Pallium mittit archiep. Laureacensi.* — Symmacho Ecclesiam Romanam regente *Theodorus* metropolita civitatis Lauriaci in Norico positæ Pallium ab eodem Pontifice petiit et impetravit, ut demonstrat ejus Epistola ad Theodorum data, et ab Hundio in metropoli Salisburgensi, aliisque recitata : « Diebus vitæ tuæ », inquit Symmachus, « Pallii usum, quem ad sacerdotalis officii decorem, et ad ostendendam unanimitatem, quam cum beato Petro Apostolo universus grex Dominicarum ovium, quæ ei commissæ sunt, habere dubium non est, ab Apostolica Sede sicut decuit, poposcisti ; quod, utpote ab eisdem Apostolis fundatæ Ecclesiæ majorum more libenter indulsimus, ad ostendendum te magistrum et archiepiscopum, tuamque sanctam Lauriacensem Ecclesiam provinciæ Pannoniorum sedem fore metropolitanam, etc. » Harum Symmachi litterarum mentionem facit Agapitus II in Epistola ad *Gerardum* Lauriacensis Ecclesiæ archiepiscopum, qui ejus privilegia renovari petierat; subditque : « Hanc etiam » scilicet Ecclesiam Lauriacensem « in exordio nascentis Ecclesiæ et immanissima Christianorum persecutione a doctoribus istius Sedis Catholicæ fidei novimus rudimenta percepisse, et exinde a succedentibus prædicatoribus in superioris atque inferioris Pannoniæ provincias ejusdem fidei emanasse gratiam. Quibus etiam duabus provinciis, illarumque pontificibus usque ad tempora Hunnorum non alius quam sanctæ Lauriacensis præfuit archiepiscopus : quorum Barbarica feritas non solum prædictam Lauriacensem civitatem, verum etiam in circuitu adjacentes regiones depopulavit atque funditus desolavit ».

6. *Metropolis Laureacensis anno* DLXVIII *exstincta.* — Has litteras plures scriptores ab Agapito papa hujus nominis II, qui decimo sæculo floruit, scriptas esse existimarunt, indeque *Gerardum*, qui eas obtinuit, post *Theodorum*, Ecclesiæ Lauriacensi præfuisse tradidere, sicque Lauriacensium archiepiscoporum seriem susdeque verterunt. Eos in hunc errorem impulit *Hunnorum* mentio in iis facta; Agapitum enim de *Attila* Hunnorum rege, qui quinto sæculo tot Ecclesias evertit, verba facere persuasum habuere. Verum certum est, *Agapitum II* respicere ad Hunnos et Avares, qui anno DLXVIII occupare cœpere loca a Langobardis in Italiam profectis antea in Pannonia occupata : « Tunc Alboin (Langobardorum scilicet rex) sedes proprias, hoc est Pannoniam, amicis suis Hunnis contribuit, ut si quo tempore Langobardis necesse esset reverti, sua rursus arva repeterent. Igitur Langobardi relicta Pannonia, cum uxoribus et natis, omnique supellectili Italiam properant possessuri », inquit Paulus diaconus lib. 2. de Gest. Langobard. cap. 7. Vide quæ dicam anno DLXVIII, n. 8.

SYMMACHI ANNUS 7. — CHRISTI 505.

---

1. *Manlius Theodorus consul, ad quem virtute conspicuum scribit S. Fulgentius.* — Sequitur annus Domini quingentesimus quintus, Theodori et Sabiniani consulatu notatus : quorum prior, nomine Theodorus, cognomento Manlius, ex illo item Manlio Theodoro, cujus summa cum laude S. Augustinus meminit, videtur esse propagatus : hunc autem magis quam purpura consularis, consulatus contemptus reddidit ubique conspicuum. Etenim conjugatus licet, inito cum conjuge sancta consilio, et mutuo communicato consensu, nuntium sæculo remisit, vitamque amplexatus est humilem, summa admiratione non Urbis tantum, sed orbis, cui ubique per consulatum inditum Fastis factus fuit claritudine muneris et generis manifestus. Cujus rei præclarissime gestæ cum fama transmarina loca pervaderet, insularum quoque abdita, et confessorum exulum latebras penetravit. Audivit hæc cum aliis S. Fulgentius Ruspensis episcopus exulans in Sardinia; qui eidem litteris congavisus, scripta ad eum Epistola [1] hæc post alia habet :

2. « Beatus es, quia hoc caro et sanguis non

[1] Fulg. Ep. VI.

revelavit tibi, sed ille Pater qui est in cælis, inter quos cælos et tu factus es cælum. Quantum putas inesse luctum diabolo, quod a te contemptum perspicit mundum, et te conversum cognoscit ad Christum; quod te videt ea in quibus videris esse, deserere, et ab amore temporalium terrenarumque rerum ad illa cælestia et æterna jam corde migrare? Quamvis enim Christus æqualiter sit pro cunctis fidelibus mortuus, et æquale cunctis beneficium redemptionis impenderit, dicente Apostolo [1] : Non est servus, neque liber, non est masculus, neque femina : omnes enim vos unum estis in Christo Jesu; tamen conversio potentium sæculi multum militat acquisitionibus Christi. Sicut enim multi fratres et amici, clientes et subditi, noti pariter et ignoti talium auctoritate ad mundanæ dilectionis excitantur ardorem, et eo magis igne sæcularis concupiscentiæ succenduntur, quo sublimes sæculi dilectione mundana libenter captivos teneri conspiciunt; ita quotiens ille qui tangit montes et fumigant, dum terrenis rebus intenta corda misericorditer respicit, et consideratione judicii sui tremere compellit, dumque contingit superba corda sublimium, velut altitudines montium, ut in confessione fumigent peccatorum; in talium tremore plurimi contremiscunt, et in talium conversione multi ad subsidium miserationis divinæ confugiunt.

3. « Ita fit, ut qui sunt in sæculi culmine constituti, aut plurimos secum perdant, aut secum multos in via salutis acquirant. Magna tales aut pœna manet, si multis præbeant malæ imitationis laqueum; aut gloria, si multis ostendunt sanctæ conversationis exemplum. Quis enim parvam non despiciat cellam, quando senator domum despicit marmoratam? Quis non terrena contemnens, ad acquirenda cælestia sibi consulat, quando ad cælum Romanus consul terrenorum contemptu festinat? etc. » In fine autem hæc de sancta matre, piaque conjuge. « Sanctam multum in Christo venerabilem matrem vestram, quæ tuo spiritali studio Christiana fide, et vere materna charitate concordat; sed et venerabilem conjugem, tibi jam in Christo sororem tuam, obsecro, salutare digneris». Hæc satis sunto ad novi consulis anni hujus ingressus pompam, non tam ex fascibus, quam ex cruce; neque tam e veste palmata, quam monastico indumento; nec tam ex munerum editione, quam munerum in pauperes largitione illustrem perpetuaque dignam memoria redditam. Jam vero anni hujus res gestas recenseamus.

4. *Anastasius imperator, dum per leges videtur favere Catholicis, intrinsecus fovet nequitiam.* — Sub iisdem consulibus Anastasius imperator ad Eustathium præfectum prætorio ejusmodi reperitur dedisse rescriptum [2] :

« Jubemus, eos tantummodo, ad defensorum curam peragendam ordinari, qui sacrosanctis Orthodoxæ religionis imbuti mysteriis, hæc in primis sub Gestorum testificatione, præsente quoque religiosissimo fidei Orthodoxæ antistite per depositiones cum sacramenti religione celebrandas patefecerint. Ita enim eos præcipimus ordinari, ut reverendissimorum episcoporum, necnon clericorum, et honoratorum, ac professorum (possessorum), et curialium decretis constituantur. Dat. XIII kal. Maii, Sabiniano, Theodoro coss. » Hæc quidem Anastasius speciem præ se ferens pietatis, intus autem sacrilegium occultans. Sed et ea quæ huic subjecta est imperatoria constitutione idem præstitit [1] :

5. « Nemo militet, qui non apud Acta testificatus cum tribus sit, propositis sacrosanctis Evangeliis, se esse Christianum Orthodoxum. Fiantque Acta ad eum magistratum, sub quo militaturus est; et duo tantum aurei pro ea re præbeantur. Si vero id neglectum sit, dabit libras quadraginta is magistratus, ejusque officium viginti; qui vero militavit, decem, atque a militia ejicietur. Testes qui pejeraverint, in corpus punientur : aliæ vero mulctæ comitis periculo rebus privatis inferentur». Hactenus constitutio. Sed qualem ejusmodi leges sensum acceperint ex legislatoris mente, ejusdem Anastasii imperatoris res gestæ hujus temporis declararunt.

6. Stabilito autem omnino cum Persis fœdere, ut patet ex Marcellino sub anni superioris consulibus : idem « Anastasius imperator », inquit Theodorus lector [2], « ut modicum quietis a bellicis occupationibus accepit, rursum contra Ecclesiam et Macedonium Orthodoxum Constantinopolitanum episcopum armatus est ». Sed vafer sicut leges sanctas, ita et opera sancta, ne videretur esse tyrannus, ostentare solebat. Unde subdit : « Multas Ecclesias Anastasius imperator Constantinopoli restauravit ». Sed quid insuper? « Quod tyrannorum est timere; contra seditiones populi, quæ in civitate fiebant, hoc excogitavit, ut Eparchus civitatis ipse præfectus urbis litanias populi sequeretur. Timebat enim zelum eorum qui pro quarta Synodo », ipso videlicet Chalcedonensi Concilio, « incursiones faciebant. Et hoc deinceps in consuetudinem abiit ». Hæc ipse. Qua etiam ratione, ne per magistratus illos qui defensores dicebantur Ecclesiæ, tumultus sub prætextu fidei Catholicæ tuendæ concitaretur; eos tantum curavit creari in posterum defensores, quos suarum partium esse sciret; jurare eos suasit Zenonis Enoticum, quod fidem Orthodoxam continere dicebat, idque ab omnibus in palatio militantibus faciendum esse præcepit, quo ab incursione populi profitentis et defendentis Chalcedonense Concilium tutior redderetur. Nec tamen ob id cessarunt a tumultu, quem constat ex Marcellino iterum post sequentem annum a populo excitatum in Circo.

7. Quod vero idem imperator his adversantem nactus est Macedonium Constantinopolitanum episcopum Chalcedonensis Synodi defensorem, qui

[1] Gal. II. — [2] L. XIX. Cod. de Episcop. audient.

[1] L. XX. Cod. eod. — [2] Theod. Lect. Collect. l. II.

populi totius præsidio vallaretur : haud licuit eum statim (ut optabat) ejicere. Verum dolorem agere aggreditur : « Etenim », inquit Theodorus[1], « inimici Macedonii Eucholium quemdam subornarunt, qui gladio illum impeteret : Macedonius vero, ut mansuetudinem suam ostenderet, munera Eucholio dari præcepit. Tale quid etiam erga sacrilegos quosdam fecit ». Hæc ipse. Sed quomodo idem Macedonius imperatori hæretico resistens, ex sede pulsus sit, suo loco dicemus.

8. Vidisti et considerasti, puto, lector, morem hæreticorum principum, omnem forinsecus præ se ferre speciem pietatis, ut regnent; intrinsecus vero fovere nequitiam. Sed quid Deus? novos in imperium excitat hostes : vix enim cum Persis icto fœdere, cum in fidem Catholicam arma movet imperator, adversus eum Gothus sub duce Mundone insiliit in regiones Anastasio subditas; contra quem Sabinianus anni hujus consul Orientalis imperii cum exercitu missus, profligatus cum paucis aufugit. Consilio autem et opera Theodorici Italiæ regis ejusmodi excitatos esse motus, fractamque pacem inter ipsum et Anastasium, sequentis temporis res gestæ significant, quo missi sunt Constantinopoli duces, qui piratica classe Italiam infestarent.

[1] Theod. l. II. Collect.

Anno periodi Græco-Romanæ 5998. — Jesu Christi 505. — Symmachi papæ 8. — Anastasii imp. 15. Theodorici reg. 13. et 17.

1. *Consules.* — Coss. *Sabinianus* Orient. et *Theodorus* Occident. Primus fuit filius Sabiniani Magni, ut testatur Marcellinus in Chronico hoc anno, ubi de gestis ejus bellicis agit, sicuti et ad III Zenonis consulatum, ubi eum priscis Romanorum ductoribus parem fuisse tradit, de quo et legendus Jornandes lib. de Regn. Success. cap. 108 et Baronius n. 8.

2. *S. Fulgentius scribit ad Theodorum exconsulem.* — A num. 1 ad 4. Existimavit Baronius Epistolam sancti Fulgentii ad *Theodorum*, cujus hæc est Epigraphe : *Ad Theodorum senatorem de conversione a sæculo* scriptam esse hoc anno, dum Fulgentius in Sardinia exularet. Verum laudata inscriptio contrarium ostendit, cum in ea Theodorus non *consul*, sed *senator* appelletur. Dicit quidem in ea Epistola Fulgentius : « Quis non terrena contemnens ad acquirenda cælestia sibi consulat, quando ad cælum Romanus consul terrenorum contemptu festinat? » Sed Fulgentius de consulatu alias gesto intelligendus, ut laudata Epigraphe ostendit; ideoque hæc Epistola post hunc annum, et quando Theodorus consularis erat, data. Cum vero Anastasius testetur Theodoricum Italiæ regem legasse Joannem papam ad Justinum imp. cum Theodoro, Importuno, et Agapeto exconsulibus, et ex eadem Epistola appareat, *Theodorum* inito cum conjuge consilio jam sæculo renuntiasse, quando ea data est; ac aliunde Theodori legatio gesta sit anno DXXV, ut infra visuri sumus, ea Epistola post illum Christi annum, et post Fulgentii exilium exarata.

3. *Pax Romanos inter et Persas sancita.* — Ad num. 6 et seq. Baronius scribit, Marcellinum in Chronico sub anni superioris consulibus consignare fœdus Romanos inter et Persas sancitum; quia ibidem Marcellinus habet de Celere magistro officiorum : « Ob percutiendum fœdus cum Persis deliberat, misso ad se pro pepigendo fœdere Armonio a secretis », induciæ septem annorum inter utramque gentem anno currenti compositæ. Theophanes qui anno uno tardius res Persicas consignat, anno Incarnat. secundum Alex. CDXCVIII, qui kal. Septemb. hujus Christi anni inchoatur, refert pacem ante hiemem sequentis sc. Christi anni sancitam esse; Persas *Amidam* restituisse Romanis, qui eam tamen *ob indissolubilem mœnium firmitatem* Persis eripere non potuerant; et Romanos Persis dedisse talenta triginta : « Isque fuit exitus belli ab Anastasio adversus Persas gesti, qui circa decimum et quintum imperii illius annum incidit. Cum autem per totum triennium bellum durasset, a quo multo magis quam a cæteris omnibus retro bellis Persarum ditio exhausta fuit, in hunc tamen finem Anastasio decimum et quintum annum imperante deductum est ». Loquitur de ista pace Procopius lib. 1 de bell. Pers. cap. 9, aitque Persas cum Romanis pepigisse *inducias annorum septem*, ac conventum, ut Persæ *auri pondo mille acceptis* Amidam Romanis traderent.

4. *S. Macedonius Constantinop. episc. ab Anastasio vexatus.* — Narrat hæc postea Baronius ex Theodoro lectore lib. 2 : « Anastasius imp. ut modicum quietis a bellicis occupationibus accepit,

rursum contra Ecclesiam et Macedonium Constantinop. episcopum armatus est ». Verum anno tantum sequenti, quo Anastasius quindecennalia dedit, eaque occasione paci Ecclesiæ consulere prætexuit, Macedonius vexatus; Theophanes enim anno Incarn. secundum Alex. DXCIX, qui kalend. Septemb. sequentis Christi anni inchoatur, inquit : « Hoc anno bellis liberatus Anastasius pervertendo Macedonio patriarchæ a recto fidei sensu studium omne contulit. Plures autem episcoporum Anastasii gratiæ sibi promerendæ cupidi, Chalcedonensis Synodi se declaraverunt adversarios : quorum antesignanus Eleusius Asemensis episcopus extitit. Manichæum vero quemdam Syro-Persam genere, pictoriæ artis peritum presbyteri vestibus ornatum Cyzico adduxit Anastasius, qui monstruosa quædam, et a sanctis imaginibus Ecclesiæ aliena ad imperatoris Manichæorum opinionibus assueti mentem in Helenianorum palatio depingere ausus est, ex quo magna populi seditio coorta, ut præfectus in conventibus Ecclesiasticis, vel publicis processionibus imperatorem pone sequeretur, novo commento Anastasius edixit : sibi quippe timebat a Catholicorum tumultibus, et jam res in consuetudinem transiit. Xenaiam præterea Manichæorum sectatorem, Philoxenum alias dictum, utpote qui una secum sentiret Anastasius Byzantium accersivit. Macedonius autem clero, monachis, et populo propter eum tumultuantibus, neque communione, neque alloquii familiaritate dignatus est : quocirca clam eum Urbe subduxit Anastasius. Acholium porro quemdam ex infensorum sibi suggestione gladium in caput educentem, menstruam annonam jussit reportare Macedonius, tanta in hominem clementia laudatus : quam pariter liberalitatem in egenos quosdam qui Ecclesiam compilaverant, exercuit ». Eadem fere habet Cedrenus ad annum XVI Anastasii imp. quæ ideo ad annum sequentem pertinent.

SYMMACHI ANNUS 8. — CHRISTI 506.

1. *De consule Messala.* — Christi annus quingentesimus sextus Messalam Romæ creatum, Areobindam vero Constantinopoli consules habuit. Est de Messala frequens mentio apud Ennodium, et inter alia cum ipsum rogat, ut pro se preces offerat apud sanctos Apostolos. Sidonius quoque ad Felicem, cum viros insigniter doctos ejus temporis recenset, ait Messalam fuisse hominem ingenii satis profundi. Est epigramma Ennodii ad ipsum Messalam consulem, cui ejusmodi inscriptio est affixa :

EPIGRAMMA : QUOD MESSALA CONSUL, ENNODIUS COGNOMINE DICTUS EST.

Consulis ad genium nomen pro stemmate junxi
Dans lucem Fastis, sum trabeis potior.
Quid palmata tuo tantum de murice vernas?
Plus fucata dedit purpura nostra tibi.

Ex quo pariter Ennodii genus intelligas : est enim et ipsius Messalæ ad Ennodium epigramma, quo eum sibi proximum nominat, cum librum ab eo petit his versibus :

Suscipe versiculos, Ennodi proxime, nostros,
Ut librum nobis reddere non desinas, etc.

2. *Concilium Agathense in Gallia, cui præfuit Cæsarius Arelatensis episcopus.* — Hoc ipso anno celebratum est concilium Agathæ civitatis in Gallia Narbonensi, sub Alarico Wisigothorum rege, anno regni ejus vicesimo secundo, quinto kal. Septembris, cui præfuit sanctus Cæsarius episcopus Arelatensis, ut ejusdem Concilii Acta testantur : in quibus licet primo loco nominatus Cæsarius, cujusnam civitatis episcopus fuerit non exprimatur, prærogativa tamen primatus, quem in subscribendo sibi vindicat, nullum alium præter Arelatensem licet existimare Pontificem : quod quidem absque ambiguitate testati sunt Patres qui interfuerunt Meldensi [1] Concilio.

3. Synodo huic venerandissimi antistites numero triginta quinque interfuerunt, licet viginti novem tantum nominati habeantur, iidemque gloria confessionis illustres, utpote qui inter Arianos do-

[1] Conc. Meldense c. 73.

minantes illibatam sartamque tectam fidem Catholicam conservarint : et inter eos enituerunt aliquot sanctitate celebres in Ecclesiasticis tabulis perpetua memoria consecrati, ut Firminus Metensis episcopus, quem natalitio die colit Ecclesia [1] quinto decimo kalendas Septembris, sanctus Quintianus episcopus Rutenorum, itidem sacris monumentis adscriptus [2], de quo plura inferius dicturi sumus : et alii.

4. Dedit facultatem Alaricus rex Arianus, ut Orthodoxi episcopi in unum convenientes Synodum celebrarent : cujus præstiti beneficii memores Patres, ipsius Synodi exordio pro eodem rege preces Domino obtulerunt, ut iidem ipsi in ejusdem Synodi Præfatione testantur. Leguntur sanciti canones, vel restituti jam antiquati numero septuaginta et unus, quibus pæne collapsam Ecclesiasticam disciplinam in vigorem (virorem) pristinum restituere conati sunt. Porro ex adhibitis remediis, quibusnam morbis illæ laborarent Ecclesiæ, potest intelligi : et ne evagemur per singulas ibi a Patribus editas sanctiones, hoc ipsum canon quadragesimus sextus ostendit, quo ista decreta fuere :

5. « Missas die Dominica sæcularibus tenere (audire) speciali ordinatione præcipimus : ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat. Qui si fecerint, ab episcopo publice confundantur ». At cur hoc præsidens Synodo Cæsarius stabiliendum proposuit, audi ex Cypriano [3] res ab eo gestas omni fide proseculo : « Cum, inquit, die quadam esset ad altare, animadvertit quosdam, lecto Evangelio, ex Ecclesia egredi, quod sancti viri conciones auscultare initio detrectarent. Mox igitur advolat : appellat his vocibus populum : Quid facitis, filii? Quid ita foras absceditis, mala persuasione subversi? State pro animabus vestris ad accipienda verba adhortationis nostræ, eaque auscultate solliciti. Non licebit id vobis in illo tremendo judicii die, moneo, clamo, atque contestor. Ne sitis, obsecro, vel surdi, vel profugi : auditis oris mei buccinam, perinde ac si animas vestras suo mucrone Satan jugularit. Non ego taciturnitatis arguar. Hac de causa sæpissime ostia, lectis Evangeliis, occludi jussit; donec propitio Deo ipsi gratularentur, ea coercitione se profecisse, qui solebant esse fugitivi ». Hæc ipse.

6. Extat etiam eo argumento ipsa ejusdem S. Cæsarii dicta ad populum homilia, cujus est titulus hujusmodi : « Admonitio, per quam suadetur, ut omnis populus, donec mysteria celebrantur, in Ecclesia fideliter exspectet ». Estque ejus exordium [4] : « Rogo vos, fratres carissimi, et paterna pietate commoneo, ut quoties aut die Dominico, aut aliis majoribus festivitatibus Missæ fiunt, nullus de Ecclesia discedat, donec divina mysteria expleantur, etc. » Hæc nos occasione recitati canonis Concilii Agathensis, Cæsarii rogatione in primis editi, non oportuit prætermisisse. Habentur ejusdem sanctissimi viri post aliorum ejus scriptorum naufragia ad populum aliæ dictæ homiliæ omnes numero quadraginta, et quidem aureæ, quibus antiquæ Ecclesiæ Gallicanæ pia doctrina cum sacris traditionibus ac ritibus quam fidelissime reseratur; ut inter alia, de pœnis [1] purgatorii post animarum migrationem, et suffragiis pro eisdem sublevandis, atque aliis id genus a majoribus absque ambiguitate acceptis, creditis, et populo insinuatis Catholicis dogmatibus inviolabili observatione custodiendis.

7. Porro quod ad idem Agathense Concilium, de quo est nobis tractatio, pertinet; quis non videat ab eodem sancto Cæsario statuenda fuisse proposita, quæ ipse populum facere publicis concionibus persuaserat? nam (si licet in his immorari) ejusdem Concilii canon duodecimus ita se habet : « Placet etiam, ut omnes Ecclesiæ filii (exceptis diebus Dominicis) in quadragesima, etiam die sabbato, sacerdotali admonitione, et districtiori comminatione jejunent ». Hæc item proposita a Cæsario fuisse, qui et de his Arelatensem populum docuerat, satis intelligi potest; cum ea de re præclaram habuerit homiliam, qua ipso ingressu verbis istis suos fideles interpellat [2] : « Rogo vos, fratres carissimi, ut in isto legitimo ac sacratissimo Quadragesimæ tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præsumat; nisi forte ille quem jejunare infirmitas non permittit. Quia aliis diebus jejunare, aut remedium aut præmium est; in Quadragesima non jejunare, peccatum est ». Quibus plane recte cuique intuenti apparet, et Cæsarium primum auctorem in Agathensi Concilio sanciendorum canonum illorum fuisse, et (ut puto) scriptorem : peculiares enim Cæsarii voces, quæ in illis reperiuntur canonibus, id existimare suadent, ut altarium, et his similia. Ex quibus plane intelligas, non solum Cæsarium auctorem fuisse Patribus ea decernendi; sed ex iisdem discas citatas homilias vere germanas esse Cæsarii, quæ adeo Concilio Agathensi, cui idem Cæsarius præfuit, concinne respondeant.

8. Quod vero admixtione illa Gothorum Arianorum contingeret, aliquos e fide Catholica in hæresim infelices abduci, eosdem facti pœnitentes ad Ecclesiam Catholicam remeare : quomodo hi suscipiendi essent, sancta Synodus ista decrevit [3] :

« Lapsis, id est, qui in Catholica fide baptizati sunt, si prævaricatione damnabili post in hæresim transierint, grandem redeundi difficultatem sanxit antiquitas : quibus nos annorum multitudine breviata, pœnitentiam biennii, conditione infrascriptæ conditionis imponimus : ut præscripto biennio, tertio sine relaxatione jejunent, et Ecclesiam studeant frequentare; in pœnitentum loco standi et orandi, humilitatem ita noverint observandam, ut etiam ipsi, cum catechumeni egredi commonentur, ab-

[1] Martyrol. Rom. die XVIII. Aug. — [2] Martyrol. Rom. die XIV. Jun. — [3] Apud Sur. die XXVII. Aug. — [4] Cæsar. homil. XII.

[1] Cæsar. hom. VIII. — [2] Cæsar. hom. II. — [3] Conc. Agathens. c. 60.

scedant. Hæc si observare voluerint, constituto tempore admittendis ad altarium observatio relaxetur. Quæ si ardua vel dura forte putaverint; statuta præteritorum canonum implere debebunt ». Hæc Patres, dispensando (ut aiunt) relaxandoque rigorem antiquorum canonum de lapsis. At quid de relapsis? Numquid per biennium tantum cum catechumenis dimittendi fuissent? minime gentium. Audiant, obsecro, Galliarum antistites, quam procul a sanctorum Patrum, a quibus per successionem Evangelium accepere, institutis abhorrent, dum festinam nimis exhibendam clamant lapsis reconciliationem, nec anni unius interlapso tempore pœnitentiæ, imo ferme nullis præcedentibus illis a dicto canone præscriptis pœnitentiæ actionibus. At de Agathensi Concilio hactenus.

9. *Codex Theodosianus Alarici jussu interpretatus promulgatur.* — Idem Alaricus hoc ipso anno regni sui vicesimo secundo Codicem Theodosianum ex nimia prolixitate contractum, auctum vero aliquibus interpretationibus per Avianum edendum curavit, visum ante atque examinatum probatumque ab episcopis, et utendum judicibus tradidit, hoc rescripto præmisso ad Timotheum V. C. comitem :

10. « Utilitates populi nostri propitia divinitate tractantes, hoc quoque quod in jure habetur iniquum, meliori deliberatione corrigimus : ut omnis legum Romanarum et antiqui juris obscuritas, adhibitis sacerdotibus ac nobilibus viris, in lucem diligentiæ melioris deducta resplendeat : et nihil habeatur ambiguum, unde se diuturna, aut diversa jurgantium impugnet objectio. Quibus omnibus enucleatis, atque in unum librum prudentium electione collectis, hæc quæ excepta sunt, vel clariori interpretatione composita, venerabilium episcoporum, vel electorum provincialium nostrorum roboravit assensus.

11. « Et ideo scriptum librum, qui in tabulis habetur collectus, Gojarico comiti pro distinguendis (qui in thesauris nostris habetur, oblatum tibi pro discutiendis) negotiis nostra jussit clementia destinari; ut juxta ejus seriem universa causarum sopiatur intentio, nec aliud cuilibet aut de legibus, aut de jure liceat in disceptationem proponere, nisi quod directi libri et subscripti viri spectabilis Aviani manu (sicut jussimus) ordo complectitur. Providere ergo te convenit, ut in foro tuo nulla alia lex, neque juris formula proferri, aut recipi præsumatur. Quod si factum fortasse constiterit, aut ad periculum capitis tui, aut ad dispendium tuarum noveris facultatum. Hanc ergo præceptionem directis libris jussimus cohærere, ut universos ordinationis nostræ et disciplina teneat, et pœna constringat ».

12. « Subscriptio Aviani.

« Avianus vir spectabilis ex præceptione domini nostri gloriosissimi Alarici regis hunc Codicem de Theodosiani legibus atque sententiis juris, vel diversis libris electum Aduris anno vicesimo secundo eo regnante edidi, atque subscripsi. Recognovimus. Data sub die quarto nonas Februarii, anno vicesimo secundo Alarici regis, Tolosæ ». Hactenus decretum Alarici, in eo etiam potissimum commendandi, quod nullam penitus sæcularium legum editionem promulgationemque fieri passus est, antequam cædem cognoscerentur atque ab episcopis probarentur. Observatione quidem digna res est, quomodo Alaricus rex quandiu nullum negotium facessivit Catholicæ Ecclesiæ episcopis, quam felicissime ad viginti duos annos regnum, licet inter æmulos Barbaros, propagarit. Sed quid accidit? Simul ac S. Cæsarium Arelatensem episcopum calumnia oppressum exulare cogit, simul cum illo, et felicitatem fecit extorrem, atque regni pariter cum vita infelix dispendium passus est. At quomodo id acciderit, anni sequentis narratio declarabit.

13. *Pictoris cujusdam et Ariani episcopi temeritas repressa Constantinopoli.* — Quod autem ad Orientales res pertinet; sub hujus anni consulibus, nempe decimo sexto Anastasii imperatoris anno, nova occasione obortos Constantinopoli adversus imperatorem tumultus Cedrenus recenset his verbis : « Adduxit etiam Anastasius Cyzico pictorem quemdam Syro-Persam habitu presbyteri, qui in regia jussu imperatoris (nam is Manichæis ludis delectabatur) quædam monstra et ab imaginibus Ecclesiasticis aliena pingeret : ob id magna populi coorta est seditio ». Haud passa est Christiana pietas vel in Palatio pingi quæ a religioso ritu abhorrere viderentur : ut plane per censuram Ecclesiasticam licentia illa pictoribus atque poetis a Gentilitiæ superstitionis cultoribus concessa intelligatur esse sublata; peccareque in religionem iidem intelligantur, qui ea quæ non ædificationem, sed offensionem præstant, quoquo pacto in Ecclesiam introducunt, quæ nec in aulæ regiæ parietibus pingi Constantinopolitanus populus passus est. Habes hoc argumento complura luculenter scripta a Gabriele Paleoto S. R. E. cardinale, quæ expetita a Catholicis contra hæreticos sub prælo modo esse dicuntur : ferunt ea secum laudem suam, ut non indigeant alieno præconio.

14. Sed accipe rursum quæ idem auctor Cedrenus istis subjicit de altercatione duorum episcoporum, alterius Orthodoxi fidei Catholicæ defensoris, alterius vero impii Ariani acerrimi disputatoris : « Quem cum effugientem omnem argumentationem Orthodoxus convincere minime posset, pietate fretus eam ipsi Ariano obtulit conditionem, ut omissa disputatione, per ignem cujus fides esset verior probaretur, seseque ambobus in flammas dantibus, ille victor judicaretur, qui ab incendio illæsus abscederet : quod recusante facere Ariano, Orthodoxus intrans in ignem, illæsus exivit ». Hoc ipse quidem sub Anastasio imp. factum narrat, verum ad tempora Marciani Augusti Theodorus lector refert; sub tempore autem Anastasii quod subjicimus accidisse commemorat : « Deuterius Aria-

norum Constantinopoli episcopus cum Barbatem quemdam sic dictum baptizaret, reprobata, et corrupta Dominica traditione. ausus est inter baptizandum dicere : baptizetur Barbas in nomine Patris per Filium in Spiritu sancto. Quo dicto, aqua ex Colymbetra evanuit. Barbas vero arrepta fuga, exivit, et miraculum hoc cunctis significavit ». Hæc Theodorus. Sed quod antiquiores patres diximus ita recepisse baptizatos ab Arianis, ut tamen ad Ecclesiam venientes minime rebaptizarent, sed chrismate tantummodo delinitos solemni ritu reconciliarent Ecclesiæ; satis potest intelligi eos non alia forma quam Ecclesiæ Catholicæ consentanea baptizare consuevisse.

15. *Macedonius perstat in confessione.* — At quanam occasione Anastasius imperator hæreticis libertatem dederat Constantinopoli commorandi, et quæ vellent agendi, idem paulo superius his verbis indicat : « Imperator Macedonium vehementer ursit, ut idem ipse faceret », nempe ut damnaret Synodum Chalcedonensem. « Ille vero sine universali Synodo, cui magnæ Romæ episcopus præsideret, nihil se facturum dixit. Quare imperatorem contra se incitavit : qui ob id ad magnam Ecclesiam confugientes, inde avelli curavit, et leges libertatis hæreticorum Ecclesiis præbuit ». Hæc de impio Anastasio Augusto Theodorus : quæ autem præmisit de Elia Hierosolymorum episcopo, nempe damnasse Chalcedonense Concilium, quam a vero procul abhorreant, præter illa quæ dicta sunt, denuo inferius dicturi sumus.

16. *Joannes Machiota episcopus Alexandrinus hæreticus.* — Hoc eodem anno, defuncto Joanne Mela episcopo Alexandrino hæretico, cum sedisset annos novem, in ejus locum subrogatus est Joannes ejusdem nominis tertius, cognomento Machiota, idemque hæreticus. Hæc ex Nicephoro in serie episcoporum Alexandrinorum. De eo autem Liberatus diaconus ista habet [1] : « Joannes Machiota successit Joanni Melæ : hic etiam ipse suos principes secutus est, suscipiens quidem Unitivum Zenonis edictum ; non autem suscepit Chalcedonense Concilium, aut Epistolam sancti Leonis papæ, tanquam non communicaret Flaviano Antiocheno, Eliæ Hierosolymitano, et Timotheo Constantinopolitano », qui postea successit Macedonio. « Dicebat autem perfecte edictum se habere ». Hæc cum dicat ipse, simulque uno fasce includat Joannem hunc non communicasse neque Flaviano, nec Eliæ, neque Timotheo ; plane horum diversa ratio fuit. Non enim communicavit Flaviano, et Eliæ, quod hi reciperent Concilium Chalcedonense : non communicavit vero Timotheo, quod iste, sicut Anastasius imperator, reciperet Zenonis Enoticum, quod esset tanquam imperfecta confessio, cum nulla ibi fieret expressa mentio damnationis Concilii Chalcedonensis. Hæc ita se habuere, ipsa Ecclesia Alexandrina colente Dioscorum et Petrum Mogum in deterius prolabente.

[1] Liber. diac. Brev. c. 19.

Anno periodi Græco-Romanæ 5999. — Jesu Christi 506. — Symmachi papæ 9. — Anastasii imp. 16. Theodorici reg. 14. et 18.

1. *Quindecennalia Anastasii imp.*— Coss. *Areobindus junior* Orient. et *Messala* Occident., prior in Fastis Heraclianis dicitur *Areobindus junior*, quia sc. nepos erat Areobindi anno CDXXXIV consulis. Vide dicta anno CDXCI, num. 1, ubi fuse de eo egi. De *Messala* plura habet Baronius num. 1. Erat is Avieni frater et Fausti filius, qui Romæ eloquentiæ operam dabat, ut liquet ex Ennodii lib. 9, Epist. XII et XXVI : hoc enim tempore pueros consules creare mos erat. *Quindecennalia* Anastasii imp. hoc anno exhibita, quorum indicium est quod hoc anno scribit Marcellinus in Chronico : « Anastasii principis statua, in eodem loco, quo dudum Theodosii Magni steterat super immanem columnam in foro Tauri statuta est ».

2. *Concilium Agathense.* — A num. 2 ad 9. Concilium *Agathense* celebratum est in regno Visigothorum *sub die* III *idus Septembris*, *Messala V. C. consule anno* XXII *regni Domini nostri Alarici regis*, inquit Cæsarius Arelatensis episcopus, in sua subscriptione. Sirmondus, qui illud cum vetustissimis Mss. Codicibus contulit, dicit se in iis reperisse tantum canones octo et quadraginta, et dubium non esse, quin reliqui 25, qui supra hunc numerum excurrunt aliunde postea deprompti sint, et Synodi cujuspiam alterius auctoritate in Agathensem inserti : eidem subscripsere episcopi viginti quatuor et decem legati a suis episcopis. Inter istos postremos legitur nomen *Firmini* presbyteri a *Pappolo episcopo suo* missi. Quare Firminum episcopum

Metensem perperam credidit Baronius. Et interfuit *Quintianus* episcopus Rutenensis, qui postea Concilio Aurelianensi primo anno DXI habito adfuit. Is cum ab episcopatu suo a Visigothis ejectus fuisset, creatus est postea episcopus Arvernorum, ut testatur Turonensis lib. 3. cap. 2, post mortem sancti *Euphrasii*, quod Cointius anno DXV, num. 4, eo anno contigisse existimat.

3. *Breviarium Aniani promulgatur.* — Ad num. 12. Hoc anno *Alaricus* Visigothorum rex Romanarum legum collectionem instituit, quibus Romani sibi subditi inter se disceptarent. Eæ potissimum desumptæ ex Codice Theodosiano, tum ex Gregoriano, Hermogeniano, Pauli sententiis, Caii institutis, atque ex Novellarum corpore. Hoc *Breviarium Aniani*, ut vulgo audit, seu Codex publicatus est *tertio nonas Februarii anno vicesimo secundo, Tolosæ, regnante Alarico rege,* ideoque hoc Christi anno. De eo Codice legendus Gothofredus in Prolegomenis Codicis Theodosiani cap. 5.

4. *Macedonius Constantinop. episc. ab imperatore vexatur.* — Ad num. 15. Huc referenda, quæ anno superiori num. 4 de *Macedonii* Constantinopolit. episcopi vexatione, quod Concilium Chalcedonense damnare nollet, in medium adduximus. Baronius enim ea in duos annos divisit, quamvis ad præsentem solum spectent.

5. *Moritur Joannes Mela episc. Alexandriæ.* — Ad num. 16. Cum *Joannes Mela* episcopus Alexandrinus hæreticus annos novem sederit, ut tam Nicephorus in Chronico quam Tabulæ Theophanis docent, annoque CDXCVI episcopatum illum adeptus fuerit, mors ejus contigit superioris anni initio. Auctor enim Historiæ patriarcharum Coptitarum testatur, eum Ecclesiam Alexandrinam rexisse annos *octo et dies* CCXXIV *et quarto Bescinas die veneris,* vitam cum morte commutasse, seu die vicesima nona Aprilis nostri, quæ anno superiori in feriam sextam cadebat. Quare cum *Athanasius* decessor ejus die XVII mensis Septembris anni CDXCV, qui cum Dominica concurrebat, vivere desierit, *Joannes* ipsomet die consecratus fuerat episcopus Alexandrinus seditque annos VIII, dies CCXXIV, die emortuali excluso. Joannem *Melam* excepit *Joannes Niceota*, ut recte eum Theophanes appellat, non vero *Joannes Machiota*, ut habet Liberatus in breviario cujus locus in variis, quæ legi Codicibus Mss. varie corruptus est. Hic etiam hæreticus fuit.

6. *Thalmud Babylonicum.* — *Thalmud* Judæorum, quod Babylonicum vocatur hoc anno promulgatum est, ut anno CDLXXVI n. 19 ex Kalendario Judaico deduxi. Hæc publicatio in quindecennalia Anastasii imp. referenda.

SYMMACHI ANNUS 9. — CHRISTI 507.

1. *Quomodo et cur Alaricus qui S. Remigium coluit persecutus fuerit Cæsarium et Quintianum episcopos.* — Qui sequitur Christi annus quingentesimus septimus consulatu Anastasii Augusti tertium et Venantii Decii adnotatur : quo Alaricus rex Gothorum Arianus, cum regnasset in Gallia Aquitania a Rhodano ad Ligerim usque et Pyrenæos, a Clodoveo rege Francorum victus occiditur. Hæc autem quomodo se habuerint, et quæ præcesserint, accurata sunt pervestigatione narranda. Accidit plane, ut sicut cum in humano corpore ossa franguntur, prosternitur homo; ita cum e regno sanctissimi viri tolluntur, qui totam molem precibus fulciebant, ipsum magno fragore corruat. Quod igitur sanctorum subnixum precibus diu steterat inconcussum Alarici regnum pro cujus felicitate sacri antistites ad Deum juges fundebant orationes : simul ac ab eo sanctus Cæsarius Arelatensis episcopus est passus exilium, et sanctus Quintianus factus extorris, omnino collabitur.

2. Quomodo autem hæc acciderint, antequam describamus, de priori cultu Alarici regis quo prosequebatur sanctos Orthodoxos episcopos, qualis fuerit, aliquo est exemplo primum significandum. Alaricus enim quantumlibet Arianus esset, tamen sanctos antistites Catholicæ communionis coluit et frequentavit officiis, eos præsertim, quos editione miraculorum Deo gratissimos sentiebat, ut inter alios S. Remigium Rhemensem episcopum. Ad hunc enim cujusdam Benedicti sui regni nobilis

viri filiam arreptitiam curandam misit, quam sanctus divina virtute non solum a dæmone liberavit, sed et jam defunctam revocavit ad vitam : cujus rei causa ejus parens Benedictus villam quamdam Rhemensi Ecclesiæ dono dedit. Ejus quidem ruris dum meminit idem S. Remigius in suo testamento, attigit hæc omnia verbis istis [1] : « Et eas res quas in Provincia Benedictus quidam (cujus filiam mihi ab Alarico missam gratia sancti Spiritus per impositionem manus meæ peccatricis non solum a diabolicæ fraudis vinculo, sed ab inferis revocavit) ad usum luminis tui », Rhemensis Ecclesiæ scilicet, « et loci ubi corpus meum jacuerit, continuatim deservire præcipio, etc. »

3. Hæc cum in suo testamento totidem verbis dicat ipse Remigius; nescio quomodo ab Hincmaro [2] ejusdem Ecclesiæ episcopo in Vita ejusdem sancti Remigii errore factum sit, ut pro Benedicto isto patre puellæ, homine prædivite in Provincia, positus sit S. Benedictus hoc tempore monasticam vitam in Italia apud Sublacum excolens, cujus nomine et perbrevis Epistola ad eumdem S. Remigium data refertur, cum nihil præter nomen commune habere Benedictus iste cum alio cognoscatur. Cæterum majoris apud me fidei est ipsum ejusdem Remigii testimonium in suo testamento disertis verbis id asserentis, quam cujusvis auctoris vel multiplicium aliud asserentium. Sed discutiamus eam quæ hac de re S. Benedicti ad S. Remigium data fertur Epistola : extat illa in appendice Chronici Cassinensis a Leone Ostiense editi, cui ejusmodi inscriptio præfixa legitur :

4. « Dominico sacerdoti Remigio frater et conservus in Christo Jesu cœnobialis vitæ humilis cultor Benedictus æternæ benedictionis munus ». Hæc quidem inscriptio de impostura magnopere suspicionem auget; inusitatum quippe omnino, ut scribens inferior ætate et dignitate ad majorem, se fratrem et conservum appellet, et benedictionem impertiatur. Ipsa autem Epistola sic habet :

5. « Sanctissimo tuo congratulans profectui, sacerdos Regis (æterni), quia summi capitis membra sumus, quod mihi deesse sentio (laus Deo) possidere me credo in te. Ecce quod mea peccata fieri prohibuerunt, tuæ auctoritatis sacerdotalia habent merita : et desinant modo circa me rumores hominum, cum apud te constet omnium perfectionem esse virtutum. Hanc captivam et ab antiquo hoste obsessam tuæ delego celsitudini, quatenus pro ejus liberatione sacram hostiam offerre Deo debeas, et meam parvitatem victoria ipsa non minimum lætifices. Vale, sacerdotum Christi limpidissime calcule ». Hactenus nomine S. Benedicti Epistola apud Leonem in appendice collocata : de cujus fide .u, consideratis et perpensis quæ dicta sunt, quamlibet sententiam ferto : nobis certe nec minimum quidem arridet, cum præsertim discrepare intelligatur a scripto testamento S. Remigii, quod non solum doctus Brissonius qui edidit, sed qui illud inspiciunt eruditi omnes legitimum probant atque germanum absque fuco ullo admixto conscriptum.

6. At quonam modo acciderit, ut qui externos longeque positos sanctos episcopos coluit Alaricus rex Gothorum, eos vero quos domi haberet magni nominis æque sanctos, ut Cæsarium Arelatensem, et Quintianum Rutenorum episcopos fuerit insecutus, jam dicendum : atque de S. Cæsario primo loco quæ ab hujus temporis fidelissimo auctore Cypriano scriptis sunt prodita ad ejus sororem Cæsariam nominatam, verbis ipsius hic describamus [1] : « Accidit autem (inquit) ut sancti viri tranquillum animum post aliquot dies livida satanæ malitia infestaret; et cui non posset ulla corporis objicere vitia, ei fœdam proditionis notam inurere conaretur. Nam Licummannus beati viri notarius, homo nequam et perditus, non dubitavit talem se gerere adversus virum Apostolicum, qualem olim Judas adversus Salvatorem. Armatur improbus ille sævæ delationis veneno : suggerit Alarico regi per eos qui illi erant a secretis, beatissimum Cæsarium, e Galliis genus ducentem totis in id viribus incumbere, ut deditionem faciat, et urbem Arelatensem Burgundionibus prodat; cum ille pastor præstantissimus flexis genibus pacem gentium, urbium tranquillitatem diebus ac noctibus a Domino precaretur. Quare magis credendum est, diabolo instigante, in sancti viri exilium barbaram ferocitatem incitatam esse : non enim gratus aut carus est hosti qui id orat quod cum ejus factis et conatibus pugnet. Itaque iis qui tum aderant instigantibus, nec innocentiæ fides attenditur, nec accusationis veritas inquiritur; sed vana et iniqua delatione damnatus, ab Arelate extractus, cogitur apud Burdegalenses exulare ». Quod autem exul miraculum ingens ediderit, audi :

7. « Sed ne obscura esset in illo gratia Dei, casu accidit, ut nocte quadam ea civitas voracibus vastaretur flammis. Tum vero cives ocius occurrunt ad hominem Dei : Sancte Cæsari, clamant, precibus tuis exstinguas ignem sævientem. Audiens id vir Dei dolore pariter et pietate commotus, venienti flammæ procedit obviam, humique ad preces prosternitur; mox igneos premit abigitque globos. Concurrunt eo omnes, et divinæ virtutis consonis vocibus laudes celebrant. Deinceps vero tanta apud omnes admiratione fuit, ut in ea urbe non solum ut pontifex, verum etiam instar Apostoli haberetur, et persecutionis auctor diabolus pudefieret, cernens eum quem proditionis reum peragere nisus esset, divini operis miraculis clarere. Id vero ita gestum esse, ut diximus, fideli relatione comperimus ». Sed quomodo ab exilio liberatur, accusatorque damnatur, pergit idem auctor hæc subdens :

8. « Cum autem illic degeret, uti semper et ubique consueverat, Ecclesiam docuit reddere Cæsari [2] quæ sunt Cæsaris, et quæ sunt Dei Deo : obe-

[1] Apud Brisson. in formul. — [2] Apud Sur. die XIV. Januar. et die I. Octob. in sermone ejusdem.

[1] Extat apud Sur. tom. IV. die XXVII. Aug. — [2] Matth. XXII.

dire juxta Apostolum [1] regibus et potestatibus, quando justa præcipiunt : sed in Ariano principe contemnere dogmatis pravitatem. Atque ita (quemadmodum testatur Veritas [2]) non potuit lucerna abscondi supra candelabrum Domini posita ; sed quocumque accessit, omnes illuminavit. Postea vero quam beati viri innocentiam comperit nefarius princeps, oravit ut ad suam reverteretur sedem, seque et civibus et clero exhiberet. Porro delatorem ejus jussit lapidibus opprimi. Populo igitur ad lapides concurrente, subito ad aures viri Dei jussio regis perfertur. Properat illico, et sua intercessione maluit accusatorem suum servare pro agenda pœnitentia, quam justa animadversione puniri : ut animam ejus per pœnitentiam curaret, quam ipse iniqua delatione diabolo captivam reddiderat ; et hosti domestico clementer ignoscens, antiquum adversarium in una re conscientia pura bis vinceret. Solebat vero sanctus vir accurate observare, ut nemo ex illis qui ipsi parebant, sive servi illi essent, sive ingenui, si pro culpa sua flagellandi essent, amplius triginta novem ictibus ferirentur. Si quis vero in gravi culpa deprehensus esset, permittebat quidem ut post dies paucos iterum vapularet, sed paucis : contestabaturque Ecclesiæ præfectos, si quis juberet quempiam diutius flagellari, et ea verbera illi mortem afferrent, ut is homicidii reum se sciret ». Jus quidem virgarum fuisse penes episcopos, ut delinquentes illis subjicerent, satis hoc exemplo intelligere potes. Sed pergit : « Ubi autem percrebuit apud Arelatenses, hominem Dei reverti, jamque eum urbi appropinquare : omnes utriusque sexus cum crucibus et cereis ei processere obviam psallentes, et ingressum ejus opperientes. Cum soleat autem Christus servos suos illustrare virtutibus, et perfidos aperta mirabilium operum luce confundere ; ad adventum sancti viri Dominus terram longissima siccitate arentem perfudit imbre, ut cum revertente gratiosissimo dispensatore fructuum quoque ubertas sequeretur ». Hucusque de exilio et reditu Cæsarii Cyprianus episcopus : quibus et expressam litteris vides religiosam pompam antiquitus observari solitam in hodiernum usque retentam crucibus fulgentem, atque cereis emicantem, cum, prævio clero, populo subsequente, proceditur.

9. Quod ad bellicos pertinet apparatus, inierunt una simul fœdus Gundebadus rex Burgundionum cum Clodoveo rege Francorum adversus Alaricum Wisigothorum regem in Aquitania regnantem : quod quidem antequam detegeretur, et essent milites in procinctu ; laboravit Theodoricus rex Ostrogothorum dominator Italiæ, ut dissidentem Clodoveum Francorum regem cum Alarico pacis fœdere conciliaret ; eaque de causa legatos misit in Gallias, scripsitque ad ipsos dissidentes reges litteras, nimirum ad Alaricum alias, alias vero ad Clodoveum ; rursumque dedit alias ad regem Burgundionum, atque insuper ad regem Erulorum, necnon alias ad regem Guarnorum, itidemque ad regem Toringorum, ut omnes simul id ipsum Francorum regi suadere studerent. Extant [1] ipsæ litteræ apud Cassiodorum omnes quatuor numero. Quomodo autem his contemptis litteris juncti cum Burgundionibus Franci adversus Alaricum pugnaverunt, suo loco dicturi sumus.

10. Modo autem de S. Quintiano narrata a Gregorio (ut proposuimus) hic describamus : quibus de turbationis Galliarum causa hæc præmittenda. Gens illa ab exordio nascentis Ecclesiæ Catholicis semper assueta dogmatibus, haud facile patiebatur Arianum barbarum nobiliorem Galliarum partem, utpote Italiæ magis propinquam, obtinere ; memores quot quantaque majores ipsorum sanctissimi, qui sub Constantio Augusto claruere episcopi, obiissent strenue adversus Arianos pro Catholica fide certamina. Movebantur amplius, cum novum regem, eumdemque Catholicum, barbarum licet, summa tamen religione nitentem regnare scirent in Galliis Clodoveum. Cum igitur inter alios Quintianus id se cupere testaretur, ut rex Catholicus Catholicis dominaretur : a delatoribus delatus ad Gothos, et ab eisdem quæsitus ad necem, est factus extorris. Narrat rem gestam ita Gregorius [2] : « Multi jam tunc ex Gallis habere Francos dominos summo desiderio cupiebant. Unde factum est ut Quintianus Rutenorum episcopus per hoc odium ab urbe depelleretur. Dicebant enim ei : Quia desiderium tuum est ut Francorum dominatio possideat terram hanc.

11. « Post dies autem paucos, orto inter eum et cives scandalo, Gothos, qui in hac urbe morabantur, suspicio attigit, exprobrantibus civibus, quod velit se Francorum ditionibus subjugare ; consilioque accepto, cogitaverunt eum perfodere gladio. Quod cum viro Dei nuntiatum fuisset, de nocte consurgens, cum fidelissimis ministris suis ab urbe Rutena egreditur, Arvernos advenit ; ibique a sancto Euphrasio episcopo, qui quondam Aprunculo Divionensi successerat benigne susceptus est ; largitisque ei tam domibus quam agris et vineis, secum retinuit, dicens : sufficit hujus facultas Ecclesiæ, ut utrumque sustineat : cum tanta charitas, quam B. Apostolus prædicat, permaneret inter sacerdotes Dei. Sed et Lugdunensis episcopus largitus est ei aliqua possessionis Ecclesiæ suæ, quam in Arverno habebat. Reliqua vero de S. Quintiano, tam insidiæ quas pertulit, quam illa quæ per eum Dominus operari dignatus est, scripta sunt in libro Vitæ ejus ». Hucusque Gregorius. Porro Quintianus interfuisse reperitur pluribus Synodis, ut Aurelianensi atque aliis : qui egregia clarus sanctitate, meruit post obitum inter sanctos adscribi [3], quos Ecclesia Dei annua celebritate colere consuevit.

12. *Clodoveus in Alaricum expeditionem reli-*

[1] Rom. XIII. — [2] Matth. X.

[1] Cassiod. Var. l. III. Ep. I. II. III. IV. — [2] Greg. hist. Franc. l. II. c. 36. — [3] Martyr. Rom. die XIV. Junii.

gionis zelo parat, eumque vincit atque interficit. — His igitur de sanctissimorum antistitum pressura narratis, reliquum est, ut sermonem habituri de Alarici regis interitu, de tempore quo accidit, quam exactissimam ineamus rationem. Qui enim existimarunt Alaricum viginti duobus duntaxat annis regnasse anno superiori finem vivendi fecisse tradiderunt. At veteres sunt de his consulendi chronographi. Sanctus Isidorus Hispalensis episcopus res Gothorum duplici scripto prosecutus, nimirum Chronico et Historiæ compendio, triplici chronographia sub hoc anno Alarici mortem consignat, nempe numero Æræ, annis imperii Anastasii, et tempore ipsius Alarici regni; dum videlicet tradit ipsum regnasse annos viginti tres, decessisseque anno decimo septimo Anastasii imperatoris; atque in ejus locum mox suffectum ipsius filium Geselicum eodem anno decimo septimo Anastasii, Æra quingentesima quadragesima quinta, qui est hic ipse annus Domini quingentesimus septimus. Ex his autem habes, unde erroris arguas Gregorium Turonensem, dum victum a Clodoveo Alaricum ponit anno quinto ante ejusdem Clodovei regis obitum, nempe post annos duos : sed et fortius idem redarguitur a Cassiodoro hujus temporis scriptore, dum sub sequentis anni consulibus Venantio juniore atque Celere victoriam ponit Theodorici regis adversus Francos, quam post occisum Alaricum accidisse consentiunt omnes.

13. Quænam autem belli hujus causa præcesserit; Theodoricus rex Italiæ ad eumdem Clodoveum scribens, legatosque pro ineunda concordia cum Alarico mittens, mediocres causas intercessisse testatur [1]. Scripsit idem et ad Alaricum eodem quoque argumento per legatos Epistolam [2], qua ait inter eos parvam quamdam de verbis extitisse contentionem. Cum vero Theodoricus neque a rege Burgundionum, neque a rege Francorum auditus esset, præsto esse Alarico gentili suo animo decernens, expeditionem adversus eos adornat, atque ad suos Gothos scripsit Epistolam [3] de expeditione Gallicana paranda, cum jam accepisset Clodoveum arma tractare. Gregorius autem Turonensis religionis zelo permotum ait Clodoveum adversus Alaricum, quod Christianissimus rex indigno ferret animo in Galliis regnare hominem Arianum : nam hæc ipse de eo [4] : « Igitur Clodoveus rex ait suis : Valde moleste fero, quod hi Ariani partem teneant Galliarum. Eamus cum Dei auditorio, et superatis, redigamus terram in deditionem nostram. Cumque placuisset omnibus hic sermo, commoto exercitu, Pictavos dirigit : ibi tunc Alaricus commorabatur ». Hæc de causa belli Gregorius.

14. His visis, jam narrare aggrediamur, quisnam fuerit Christianissimi principis bellicus apparatus, nonnisi prævia religione dispositus : ut simul intelligas, quantum valeat ad debellandos hostes cum Dei timore pietas optime custodita. Quidnam autem ipso expeditionis exordio egerit, audi primum ab Hincmaro Rhemensi episcopo, res gestas sancti Remigii prosequente : « Tunc, inquit, per consilium reginæ suæ fecit Ecclesiam in honorem Apostolorum Petri et Pauli in Parisiorum civitate ». Pugnaturus enim adversus hæreticos, jure sibi principes Apostolorum eo munere conciliandos putavit, utpote validissimos adversus impios propugnatores Ecclesiæ. Sed quid præterea auspicando difficillimo prœlio præmittendum putarit rex Christianissimus Clodoveus, audi ista subjicientem Hincmarum : « Per consilium B. Remigii in Aureliano civitate episcoporum Synodum convocavit, in quo conventu multa utilia constituta fuere. Rex quoque devotissimus pergens contra Alaricum Arianum, benedictionem petiit a S. Remigio; cui et benedictionem dedit et victoriam in verbo Christi respondit : deditque illi plenum vas, quod vulgi consuetudo flasconem appellat, de vino quod benedixit ». Addit de eodem vino multiplicato divina virtute usque ad finem belli : cujus miraculi cum nullus alius antiquorum meminerit, fides sit apud auctorem : cum haud inficias ierimus complura viro disertissimo innotuisse ex archivo Rhemensis cui præerat Ecclesiæ; nec dubitemus de divina virtute, cujus in edendis miraculis vis omnem semper captum humanum superat. Accepta igitur a sanctissimo sacerdote ad periculosum conficiendum bellum benedictione, a quo et sacrum quoque baptismum acceperat, universo exercitui edita sanctione mandavit, ne quid per hujusmodi bellum damni inferretur Ecclesiis, sacrisve ministris, personis rebusque ad eos spectantibus. Hujus quidem a se conditæ legis meminit ipse in Epistola data ad episcopos Aureliani ad Concilium congregatos : ut plane magnopere sit in religiosissimo principe commendandum, in procinctu ipso nihil antiquius habuisse, quam pietate conciliare sibi cœleste numen. At describamus hic Epistolam, quam diximus ea de re a Clodoveo ad sanctum episcoporum Concilium datam :

15. « Dominis sanctis, et Apostolica Sede dignissimis episcopis Clodoveus rex.

« Enuntiante fama quid actum fuerit, vel præceptum omni exercitui nostro, priusquam in patriam Gothorum ingrederemur, beatitudini vestræ præterire non potui. In primo quoque de ministerio Ecclesiarum omnium præcepimus, ne ad subripiendum ea aliquis conaretur, neque de sanctimonialibus, neque de viduis quæ in religione Domini devotæ esse probantur : simili conditione de clericis, vel filiis supradictorum tam clericorum, quam viduarum, qui cum in illis in domo ipsorum consistere videbantur. Idem et de servis Ecclesiarum quos de Ecclesiis tractos per episcoporum sacramenta constiterit, præceptum est observare, ut nullus ex ipsis antiquam violentiam vel damnum pa-

[1] Apud Cassiod. Var. l. III. Ep. IV. — [2] Apud Cassiod. Var. l. III. Ep. I. — [3] Apud Cassiod. l. I. Ep. XXIV. — [4] Greg. Tur. hist. Franc. l. II. c. 37.

tiatur. Quod ita ad integrum est intelligendum, ut ex his supradictis si aliquis vim captivitatis pertulisset sive in Ecclesia, sive extra Ecclesiam, omnino sine aliqua dilatione præcipiamus esse reddendos. De cæteris quidem captivis laicis, qui extra pacem sunt captivati, et fuerint approbati Apostoli [1], aut cui volueritis arbitrii vestri, non est negandum. Nam de his qui in pace (parte) nostra tam clerici quam laici subrepti fuerint, si veraciter agnoscitis, vestras Epistolas de annulo vestro intra signatas sic ad nos omnimodis dirigatis, et a parte nostra præceptionem latam noveritis esse firmandam (servandam) : sic tum populus noster petit, ut cuicumque Epistolas vestras præstare fueritis dignati, cum sacramento per Deum, et benedictione vestra dicere non tardetis, rem istam quæ poscitur, veram esse : quia multorum varietates et falsitates inventæ sunt, ut comprehendantur, sicut scriptum est [2] : Perit justus cum impio. Orate pro me, domini sancti, et Apostolica Sede papæ dignissimi ». Qu'd ad ista rescripserint sacerdotes, inferius verba facturi de eodem Concilio Aurelianensi suo loco dicemus.

16. Quod vero religiosissimus princeps lege sancita cavit, illud ipsum inviolabiliter quidem voluit custodiri ; ut quæ de ipso his verbis scribit Gregorius Turonensis, aperte declarant [3] : « Quoniam (inquit) pars hostium per territorium Turonicum transibat, pro reverentia beati Martini dedit edictum, ut nullus de regione illa aliud quam herbarum alimenta aquamque præsumeret. Quidam autem de exercitu, invento cujusdam pauperis fœno, ait : Nonne rex herbam tantum præsumi mandavit, et nihil aliud? et hoc (inquit) herba est. Non enim erimus transgressores præcepti ejus, si eam præsumimus. Cumque vim faciens pauperi, fœnum vi abstulisset, factum pervenit ad regem. Quo, dicto citius, gladio perempto, ait : Et ubi erit spes victoriæ, si beatus Martinus offenditur? Satisque fuit exercitui, nihil ulterius ab hac regione præsumere.

17. « Ipse vero rex direxit nuntios ad beatam Basilicam, dicens : Ite, et forsitan aliquod victoriæ auspicium ab æde sancta suscipietis. Tunc datis muneribus, quæ loco sancto exhiberent, ait : Si tu, Domine, adjutor mihi es, et gentem hanc incredulam, semperque æmulam tibi meis manibus tradere decrevisti, in ingressu Basilicæ sancti Martini dignare propitius revelare ; ut cognoscam, quia propitius dignaberis esse famulo tuo. Maturantibus autem pueris, et ad locum accedentibus juxta imperium regis dum sanctam ingrederentur Basilicam, hanc antiphonam ex improviso primicerius qui erat incepit : Præcinxisti [4] me, Domine, virtute ad bellum : supplantasti insurgentes in me subtus me ; et inimicorum meorum dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti. Quod satellites audientes, et Domino gratias agentes, et vota B. confessori promittentes, læti renuntiaverunt regi.

19. « Porro ille, cum ad fluvium Vigennam cum exercitu advenisset, per quem locum transire deberet, penitus ignorabat : intumuerat enim ab inundatione pluviarum. Cumque illa nocte Dominum deprecatus fuisset, ut ei vadum, quo transire posset, dignaretur ostendere ; mane facto, cerva miræ magnitudinis ante eos nutu Dei flumen ingreditur, illaque vadente, populus qua transire posset agnovit. Veniente autem rege apud Pictavos, dum eminus in tentoriis commoraretur, pharus ignea de Basilica sancti Hilarii egressa, visa est ei tanquam super se advenire ; scilicet, ut lumine B. confessoris adjutus Hilarii, liberius hæreticas acies, contra quas sæpe idem sacerdos pro fide conflixerat, debellaret. Contestatus est autem omni exercitui, ut nec ibi quidem aut in via aliquid spoliarent, aut res cujusquam diriperent.

19. « Erat autem in his diebus vir laudabilis sanctitatis Maxentius abbas reclusus in monasterio suo ob Dei timorem intra terminum Pictaviensem ; cujus monasterii nomen lectioni non indidimus, quia locus ille usque hodie Cellula S. Maxentii vocatur. Cujus monachi cum hostium cuneum unum in monasterium cernerent propinquare, abbatem exorant, ut de cellula sua egrederetur ad consulendum eis. Illoque demorante, hi timore perculsi, eum aperto ostio producunt de cella sua. At ille in occursum hostium quasi pacem rogaturus pergit intrepidus. Unus autem eorum evaginato gladio, ut in caput ejus libraret, manus ad aurem erecta diriguit, gladiusque retrorsum ruit. At ille ad pedes B. viri, veniam deposcens, sternitur. Quod videntes reliqui cum timore maximo ad exercitum redierunt, timentes ne et ipsi pariter interirent. Hujus vero brachium B. confessor cum oleo benedicto contrectans, imposito signo Crucis restituit sanitati : ejusque obtentu monasterium permansit illæsum. Multasque et alias virtutes operatus est ; quas si quis diligenter inquiret, librum vitæ illius legens, cuncta reperiet ». Sed non extat. Viget vero Maxentii memoria indelebili nota in sacro Ecclesiæ Martyrologio, annis singulis sexto kal. Julii rediviva. Subdit autem ista Gregorius de victoria Clodovei :

20. « Interea Clodoveus rex cum Alarico rege Gothorum in campo Vocladense, decimo ab urbe Pictavo milliario, convenit, et cum confligentibus his eminus resistunt, cominus illi : cumque secundum consuetudinem Gothi terga vertissent, ipse rex Clodoveus victoriam, Domino adjuvante, obtinuit. Habebat autem in adjutorium suum filium Sigeberti Claudi, nomine Clodericum (hic Sigebertus pugnans contra Alamannos apud Tulbiacense oppidum percussus in geniculo claudicabat). Porro rex cum fugatis Gothis Alaricum regem interfecisset, duo ex adverso subito advenientes, contis utraque ei latera feriunt : sed auxilio tam loricæ, quam velocis equi, ne periret, exemptus est. Maximus ibi tunc Arvernorum populus, qui cum Apollinare ve-

[1] Apostolici, hoc est, Catholici. — [2] Gen. XVIII. — [3] Greg. Turon. hist. Franc. l. II. c. 3. — [4] Ps. XVII.

nerant, et primi qui erant ex senatoribus corruerunt. De hac pugna Amalaricus filius Alarici in Hispaniam fugit, regnumque patris sagaciter occupavit. Clodoveus vero filium suum Theodoricum per Albigensem ac Rutenam civitatem ad Arvernos dirigit. Qui abiens, urbes illas a finibus Gothorum usque Burgundionum terminum, patris sui ditionibus subjugavit. Regnavit autem Alaricus viginti duos annos », exactos videlicet. « Clodoveus vero apud Burdegalensem urbem hiemem agens, cunctos thesauros Alarici a Tolosa auferens, Engolismam venit. Cui Dominus tantum gratiæ tribuit, ut in ejus contemplatione muri sponte corruerent : tunc vero exclusis Gothis, urbem suo dominio subjugavit. Patrata post hæc victoria, Turonos regressus est, multa sanctæ Basilicæ B. Martini munera offerens ». Hactenus de his Gregorius.

21. Quæ vero alia ab his diversa addit Procopius græcus historicus, ex verbis ipsius accipe [1] : « Wisigothi interea, postquam Germanos (ita ipse Francos appellat) circa Carchasonem urbem castra habere certiores sunt redditi ; confestim his obviam eunt, et positis castris quietos se continent. Sed cum in ea obsidione temporis plurimum contererent, tædere cœpit inertiæ, et ægre ferre per hostes loca sua vastari, in prædamque omnia agi. Unde et Alaricum contumeliis et probris incessere, et quod hostes formidaret, odisse, suique ducis cunctationem et segnitiem criminari ; et identidem affirmare, per se quidem et solos absque copiis Theodorici, quæ exspectabantur, Germanos posse vincere. Unde suorum importunitate victus Alaricus, etsi haud præsentibus Gothis, cogitur statim in aciem adversus hostes prodire. Sed Germani ea congressione superiores jam facti, Wisigothorum vi maxima cæsa, Alaricum simul ducem obtruncant : et Galliis majorem in partem potiti, Carchasonem urbem celerrime obsident, ut in qua abditas esse regias opes acceperant, quas Alaricus quondam senior, cum Romam cepisset, abstulerat. In his ferunt Salomonis fuisse pretiosissimam supellectilem, et adspectu dignissimam, ut quam ingentis pretii gemmis ornatam ex Hierosolymis dicunt advexisse quondam Romanos ». Quæ autem post hæc secuta sunt de liberata per Theodorici exercitum Carchasonensi civitate ab obsidione, in sequentem annum esse rejicienda, Cassiodorus in Chronico monet. Vides, lector, quem finem consequi soleant bella, quæ religio movit, et pietas disposuit, atque ipsum jugiter est comitata procinctum. Jam vero ad Patres Aurelianensis Concilii redeamus.

Qui igitur Clodovei litteras datas acceperunt, cum de iis quæ ipse Synodum consuluerat diligenti discussione tractassent, sacris sancitis decretis, eadem cum his litteris ad eum scriptis misere, quæ sic se habent [2] :

22. *Concilium Aurelianense, ejusque Acta, quique sancti viri eidem interfuerint.* — « Domino suo Catholicæ Ecclesiæ filio Clodoveo gloriosissimo regi. Omnes sacerdotes, quos ad Concilium venire jussistis, quia tanta ad Catholicæ religionis cultum gloriosæ fidei cura vos excitat, ut sacerdotalis mentis affectu sacerdotes de rebus necessariis tractaturos in unum colligi jusseritis ; secundum vestræ voluntatis consultationem et titulos quos dedistis, ea quæ nobis visa sunt, definitione respondimus : ita ut si ea quæ nos statuimus, etiam vestro recta esse judicio comprobantur, tanti consensu regis ac domini majoris auctoritatem servandam tantorum firmat sententia sacerdotum ». Hucusque ad Clodoveum Epistola sacri Concilii, sed quæ mendosa nonnihil appareat. Quod autem audis jussu Clodovei ad Synodum esse convocatos episcopos ; monente id sancto Remigio factum esse, in rerum gestarum ipsius historia testatur Hincmarus : ita plane bene hæc suadens novo Christiano fortissimo principi, tunc ipsi cuncta dextere processura, cum primum omnium optimo religionis statui rex accurate prospiciat.

23. Quod autem ad sancitos sacros canones pertinet, triginta tres numero summa prudentia reperiuntur fuisse editi : quorum qui ad rerum gestarum ampliorem cognitionem spectat, extat septimus, quo declaratur eumdem Christianissimum regem complura contulisse Ecclesiis munera, aliaque fuisse pollicitum. Sunt enim hæc ejusdem canonis verba [1] :

« De obligationibus, vel agris, quos dominus noster rex Ecclesiæ suo munere conferre dignatus est, vel adhuc non habentibus, Deo sibi inspirante, contulerit, ipsorum agrorum vel clericorum immunitate concessa ; id esse justissimum definimus, ut in reparationibus Ecclesiarum, alimoniis sacerdotum, pauperum refectione, vel redemptione captivorum, quicquid Deus in faventibus dare dignabitur expendatur, et clerici ad adjutorium Ecclesiastici operis constringantur, etc. » Ex quibus perspicias receptum veterem usum de rerum Ecclesiasticarum triplici distributione sancitum.

24. Quod vero ad Arianos Clodovei gladio superatos, hæc iidem Patres sanctissimi statuere [2] : « De hæreticis clericis, qui ad fidem Catholicam plena fide et voluntate venerint, vel de Basilicis quas in perversitate sua Gothi hactenus habuerunt, id censuimus observari : ut si clerici fideliter convertantur, et fidem Catholicam integre confiteantur, vel ita dignam vitam morum et actuum probitate custodiant ; officium, quo eos episcopos dignos esse censuerit, cum impositione manus benedictionem suscipiant, et Ecclesias simili quo nostræ invocari (innovari) solent, placuit consecrari ». Hæc ibi. Cæteros ad disciplinam Ecclesiasticam sartam tectam conservandam editos canones tu consulas.

25. Porro qui sanctitate conspicui huic Concilio interfuerunt episcopi, hi notiores numerantur, Gildardus Rothomagensis, Lupus Suessionensis : fuit

[1] Procop. de bello Goth. l. I. — [2] Conc Aurel. c. 20.

[1] Conc. Aurel. c. 7. — [2] Conc. Aurel. c. 12.

hic filius S. Principii episcopi Suessionensis et ejus successor in episcopatu, nepos vero S. Remigii Rhemensis episcopi, ut ex ejus Actis apparet, necnon ex ejusdem S. Remigii testamento. Interfuit etiam Melanius Rhedonensis, Quintianus Rutenus, et Theodosius Antissiodorensis : quos omnes habet sacer Ecclesiæ catalogus, quæ eosdem colit, publicoque præconio celebrat quolibet anno singulis natalibus ipsorum diebus. Sed et Leontius Tolosanus ibidem inter alios recensetur, ejus temporis episcopus magni nominis. Qui vero in castris Clodovei tunc militavit Aquilinus vir illustris, abdicato sæculo, postea creatus episcopus Ebriocensis egregia enituit sanctitate, ut res ab eo præclare gestæ testantur [1].

26. *Gesilicus succedit Alarico.* — Quinam autem, occiso Alarico, in locum ejus successit, et quam impar fuerit ut collabentem regni molem denuo restitueret, Isidorus brevi compendio tempus regni ejus perstringens, hæc ait : « Æra quingentesima quadragesima quinta, anno decimo septimo Anastasii imperatoris ; Gesilicus superioris regis ex concubina filius Narbonæ princeps efficitur; et regnavit annos quatuor, sicut genere vilissimus, ita infelicitate et ignavia summus. Denique dum eadem civitas a Gundebado Burgundionum rege direpta fuisset, iste cum multis cum dedecore et cum magna suorum clade apud Barcinonem se contulit. Ibi moratus, quousque regni fascibus a Theodorico fugæ ignominia privaretur. Inde profectus ad Africam, Wandalorum suffragium poscit, quo in integrum possit restitui. Qui dum non impetrasset auxilium, mox de Africa rediens ob metum Theoderici regis, Aquitaniam petiit. Ibi anno uno delitescens, Hispaniam reversus, ab Ebbane Theodorici regis duce, duodecimo a Barcinone urbe milliario, commisso prœlio superatus in fugam vertitur, captusque trans fluvium Druentium Galliarum occiditur ». Hic finis Alarici filii patri hoc anno succedentis in regnum. At de rebus gestis Theodorici adversus Francos agemus anno sequenti. Successit autem Gesilico Amalaricus natus ex filia regis Alarici, ut Procopius docet.

[1] Extant apud Sur. die XIX. Oct.

27. *De munitione Daræ.* — Quod vero ad res Orientales spectat, tumultuatum est Constantinopoli a populo, de quo Marcellinus in Chronico ista habet : « Seditio popularis in circo facta est, milesque armatus obstitit. Gradus circi Septentrionalis simul cum fornice incensi collapsique sunt, Anastasio Cæsare in processibus commorante ». Eodem anno [1] decimo septimo Anastasii imperatoris, ab ipso ædificatur præsidium contra Persas, quod Daram antea nominatum, Anastasiopolim appellavit. Agit de eadem munitione Evagrius [2], atque Procopius [3] : Theodorus vero lector ista his addit : Anastasius condidit Daram : et cum condidisset, vidit in somnis Bartholomæum Apostolum dicentem, subvertisse ipsum civitatis custodiam, quod reliquias suas illo missas reprobasset ». Hæc auctor suorum temporum res gestas summatim percurrens : quod enim Manichæus Anastasius esset, hoc potissimum signo declaravit, cum Manichæorum sit, reliquias Sanctorum execrari. Ex his vero insigniter Nicephorum [4] errasse comperies, dum putavit ab eodem Anastasio imperatore illuc fuisse translatas ejusdem sancti Bartholomæi reliquias. Etenim non Anastasius, sed Justinianus imperator coli voluit eodem in loco sanctum Bartholomæum Apostolum, cui (teste Procopio [5]) erexit ibi Basilicam : post enim recensita ingentia ædificia divino instinctu pro defensione munitionis illius erecta, ista subdit de eodem Justiniano imperatore : « Et duo templa exstruxit; unum, quod Magnam Ecclesiam vocant; alterum sancto Bartholomæo Apostolo sacrum ». Sic igitur quas repudiavit Anastasius Bartholomæi reliquias, Justinianus invexit, eisdemque erexit templum. Habes ergo vindicatum sanctum Apostolum, falso a Nicephoro insimulatum consuetudinis cum hæretico imperatore, cum scriptum sit [6] : « Impiorum victimæ abominabiles Deo ».

[1] Cedr. in Annal. hoc. an. — [2] Evagr. l. III. c. 37. — [3] Procop. de bel. Pers. l. I. — [4] Niceph. l. XVI. c. 37. — [5] Procop. de ædific. Justin. Imp. — [6] Isai. I. Hierem. VI.

Anno periodi Græco-Romanæ 6000. — Jesu Christi 507 — Symmachi papæ 10. — Anastasii imp. 17. Theodorici reg. 15. et 19.

1. *Consules.* — Coss. *Anastasius Aug. III et Venantius* in Occidente creatus; fuit enim pater *Decii* anno DXXXIX consulis Occidentalis, et *Paulini* anno DXXIV eadem dignitate in Occidente exornati, ut patet ex Epistola Athalarici Italiæ regis apud Cassiodorum lib. 9, Epist. XXIII, quamvis utriusque nomen Athalaricus rex taceat, solumque dicat filios eadem qua pater dignitate exornatos fuisse, plurimumque Decianam familiam laudet. Ad hæc Epistola IX, lib. 2, scripta est a Theodorico Italiæ rege Venantio, qua eum *domesticorum comitem* creat. Anastasius, qui septimo imperii sui anno consulatum secundum præter morem antea servatum capessit, rursus decimo post anno a secundo suo consulatu tertium iniit, aut propter eamdem causam, aut ob aliam nobis ignotam.

2. *Primum S. Cæsarii episc. Arelatensis exilium.* — A num. 6 ad 9. Sanctus *Cæsarius* Arelatensis episcopus bis in exilium missus est; primum ab Alarico Visigothorum rege; iterumque a Theodorico rege Italiæ. De secundo isto exilio infra sermo erit; sed quia Baronius de priori hoc anno disserit de eo nobis hic agendum. Cyprianus in hujus sancti antistitis Vita lib. 1, cap. 12 refert improbum quemdam suggessisse Alarico regi « beatissimum Cæsarium e Galliis genus ducentem, totis in id viribus incumbere, ut ditionem et urbem Arelatensem Burgundionibus prodat », indeque hunc iniqua delatione damnatum, « cum ab Arelato fuisset abstractus, in Burdegalensem civitatem, quasi in exilio » relegatum esse. Post hæc comperta innocentia beati viri, *Alaricus* sanctum antistitem ad Ecclesiam Arelatensem revocavit, et accusatorem ejus lapidari jussit. Quod cum ad aures Cæsarii pervenisset, intercessione sua apud regem delatorem suum a morte liberavit. Hæc summariæ ex Cypriano excerpta. Sed cum Alaricus rex hoc anno, ut mox videbimus, interierit, et *Cæsarius* per aliquod tempus in exilio versatus fuerit, is ante hunc annum proditionis apud Alaricum regem accusatus.

3. *S. Quintianus episc. Rutenensis in exilium missus.* — Ad num. 10 et seq. Turonensis lib. 2, cap. 36, et in lib. de Vita Patrum cap. 4 refert *Quintianum* Rutenorum episcopum ab urbe a civibus expulsum interficere, Gothos, *qui in hac urbe morabantur,* cogitasse, quod cum viro Dei nuntiatum fuisset, Arvernos venit, ibique a sancto *Eufrasio* episcopo benigne susceptus, qui ei largitus est tam domos, quam agros et vineas. Cum autem Turonensis hæc narret, antequam cap. insequenti sermonem habeat de bello Clodoveum inter Francorum et Alaricum Gothorum reges gesto, existimavit Baronius, sanctum *Quintianum* hoc anno in exilium missum; notatque num. 6 *Alaricum,* qui sanctos episcopos coluit, insecutum tamen esse duos magni nominis antistites, *Cæsarium* sc. Arelatensem, et *Quintianum* Rutenensem. Verum in Gregorii Turonensis Historia Quintiani exilium, præpostero ordine narratur, ut ex ipsomet Turonensi demonstrari potest. Quintianus enim subscripsit Concilio Aurelianensi primo sicuti et *Eufrasius* episcopus Arvernensis : illud autem anno DXI. *sub die* VI *idus Julias* congregatum, ut mox ostendam. Præterea Turonensis lib. 3, cap. 2, prodit, Eufrasium, « quatuor annos post Clodovechi obitum » vixisse, et « vicesimo quinto episcopatus sui anno » ad Deum transiisse. « Cum autem hoc Theodorico nuntiatum fuisset, jussit ibi sanctum Quintianum institui dicens : Hic ob nostri amoris zelum ab urbe sua ejectus est ». Ex quibus evidenter deducitur, post Clodovei Magni mortem, quæ anno DXI accidit, Gothos multa loca, quæ hoc et sequenti anno Clodoveus subegit, pervasisse, et recuperata civitate Rutenica, *Quintianum* episcopum in exilium expulisse anno DXV, qui quartus est a morte Clodovei regis, illum in locum sancti *Eufrasii* Arvernorum episcopi subrogatum esse; tunc Arvernos paruisse *Theodorico* regi Clodovei Magni filio, et denique Rutenos in Francorum potestatem nondum rediisse. Hoc igitur anno S. antistes a Gothis ex urbe Rutenensi ejici non potuit; cum ea *Clodoveus* rex usque ad mortem potitus sit.

4. *Tempus exilii S. Quintiani ex ordinatione ejus successoris innotescit.* — Juvat hæc confirmare ex Vita sancti *Dalmatii* Quintiani in sede Rutenica successoris, a Labbeo ex Codice Ms. Moyssiacensi publicata in fine tom. II novæ Biblioth. In ea legitur, Dalmatium *in quinquaginta sex annis episcopatus sui,* multas virtutes fecisse in sæculo; Turonensis autem lib. 5, cap. 46, testatur eum anno

quinto Childeberti regis, Christi sc. DLXXX migrasse e sæculo. Quare *Dalmatius* anno DXXV episcopatum Rutenensem adeptus est; cumque auctor ejus Vitæ prodat urbem Rutenorum tunc in potestate Gothorum fuisse; illum a Narbonensi metropolitano consecrationem accepisse; et postea cum Amalarico Visigothorum rege Ariana hæresi infecto congressum esse, apparet Rutenos nondum paruisse Francis. Verum postquam anno DXXXIII Theodoricus et Clotarius Francorum reges adversus Visigothos bellum gessere, ut suo loco dicetur, *Ruteni* in potestatem Francorum rediere ut patet ex Concilio Arvernensi primo anno DXXXV celebrato, cui *Dalmatius* inter episcopos ex ditionibus Theodoberti regis congregatos subscripsit. Loquitur anonymus ille de hac posteriori ad Franciam accessione, aitque *Dalmatium* statim ad Theodobertum regem devotissimum accessisse. Ruteni itaque, qui ab antiquis temporibus Bituricensi metropoli subdebantur, post *Alarici* regis mortem modo metropolitanæ sedi Narbonensi, modo Bituricensi subjecti fuere, quia Urbs illa modo Gothos, modo Francos dominos agnovit. Sed de *Dalmatio* et *Quintiano* ejus decessore infra rursus sermo erit. Quis vero a recessu Quintiani ad ordinationem Dalmatii Rutenensem Ecclesiam rexerit, incompertum.

5. *Clodoveus rex bellum indicit Alarico regi.* — A num. 12 ad 22. Bellum Visigothicum recte hoc anno Baronius collocat, sed perperam Turonensem lib. 2, cap. 42, reprehendit, quod scripserit, *Clodoveum* regem migrasse e sæculo *post Vocladense bellum anno quinto;* cum enim nunc certum indubitatumque sit, hujus regis mortem anno quingentesimo undecimo contigisse, annum quo istud bellum gestum, manifestius declarare non potuit Turonensis. Hujus belli causam idem Historicus lib. 2. cap. 37, zelum fuisse Christianæ religionis propagandæ asserit : « Clodovechus rex ait suis : Valde moleste fero, quod hi Ariani partem teneant Galliarum » : paulo post : « Cumque placuisset omnibus hic sermo, commoto exercitu Pictavis dirigit. Ibi tunc Alaricus commorabatur ». Verum si Clodoveus præter Arianam hæresim quam *Alaricus* profitebatur, nullam aliam odii sui causam habuisset, omnes principes Arianos in se procul dubio concitasset, nec *Gundobadum* Burgundionum regem Arianum ad suas partes pertrahere potuisset. Fredegarius itaque in Epitome cap. 25, et Aimoinus lib. 1, cap. 20, aliam hujus belli occasionem extitisse scribunt. Miserat *Clodoveus* legatum suum nomine *Paternum* ad Alaricum regem, ut quæ pacis essent, tractaret; sed cum *Alaricus* fraudulenter cum legato egisset, eumque contumeliis affecisset, *Clodoveus* e Francia in Aquitaniam venit, et adversus Alaricum movit.

6. *Theodoricus Italiæ rex de pace inter utrumque agit.* — *Theodoricus* Italiæ rex; ubi de hoc inter duos reges dissidio edoctus est, scripsit *Alarico* genero suo, ne moveret bellum cum adversario, donec pax inter eosdem tractaretur, maxime quod adhuc *de verbis* parva contentio esset, ut videre est apud Cassiodorum lib. 1, Epist. II. Erat *Theodoricus* Clodovei sororius, et socer Alarici, sed cum præterea et gente et religione, utpote Gothus et Arianus, *Alarico* jungeretur, hujus sese partes amplexurum non obscure significavit. Prius tamen existimavit, ad *Clodoveum* regem bellicosissimum oratores dirigendos esse cum litteris exhortatoriis ad concordiam cum adversario servandam, donec eorum controversia, legatis amicorum finitimorumque regum intercurrentibus, finiretur. Extant eæ apud Cassiodorum lib. 3, Epist. IV, ex quarum collatione cum superioribus ad *Alaricum*, hunc rerum gestarum ordinem deprehendit Cointius hoc anno et seqq. *Alaricus* legatos ad *Clodoveum* misit, ad illam legationem, quacumque de re fuerit, cum eam *Theodoricus* non exprimat, protinus excanduit *Clodoveus; Alaricus* Clodovei responso, quod nec in litteras relatum fuit, læsum se quoque putavit. Cum res in eo statu essent, et mediocres irarum causæ viderentur *Theodoricus* ad *Alaricum* generum, cui plurimum timebat, oratores destinavit, qui cognita Visigothi voluntate, mox ad Burgundionum aliarumque nationum reges se conferrent eos rogaturi, ut aut pacem inter Visigothos ac Francos consolidarent, aut fœdus cum Alarico contra gentem Francorum inirent. Deinde alios legatos in Franciam misit qui suaderent amicitiam cum Visigothis perpetuo servandam, acceptoque responso statim, quid consilii *Clodoveus* caperet, Alarico renuntiarent. Utrisque litteris propensus fuit *Theodoricus* ad sopiendam controversiam, metuens *Alarico* rei militaris ignaro, si prœlio lis dirimeretur.

7. *Pugna ad campos Vogladenses.* — Priusquam Franci cum Visigothis conserto prœlio dimicarent, *Theodoricus* litteras dedit ad *Gundobadum* Burgundionum regem, recitatas a Cassiodoro lib. 3, Epist. II. Dedit et alias regibus Herulorum, Guarnorum, et Thuringorum super eodem argumento, ut videre est apud Cassiodorum lib. 3, Epist. III. Sed tot legationibus nihil profecit Theodoricus; ventum est ad arma : « Clodoveus rex cum Alarico rege Visigothorum in campo Vogladensi decimo ab urbe Pictava milliario convenit, et confligentibus his eminus resistunt, cominus illi. Cumque secundum consuetudinem Gothi terga vertissent, ipse rex Clodovechus victoriam Domino adjuvante obtinuit », inquit Turonensis, qui addit, illum fugatis Gothis *Alaricum* regem interfecisse, *Vogladum*, ubi pugnatum est, vulgo *Vougla*, castellum est in Pictonibus Clenno appositum, a civitate Pictaviensi tribus leucis dissitum.

8. *Clodoveo tota Aquitania cessit.* — Hac victoria *Aquitania* tota Franciæ ditioni subjecta. Metropolis *Turonum*, in qua corpus sancti Martini quiescebat, prima civitatum Alarico subjectarum, et quidem ante pugnam, Francos recepit. Ex agro Turonum hi recta contenderunt *Pictavum*, ubi *sanctus Maxentius* abbas florebat, qui eo tempore multas virtutes operatus est, ejusque obtentu mo-

nasterium permansit illæsum, ut habet Turonensis, cui suffragatur auctor anonymus scriptor Vitæ hujus sancti a Mabillonio sæculo I Benedictino recitatæ. Superest adhuc monasterium illud paulo infra ortum *Separis* fluvii, quod sancti Maxentii oppido nomen dedit. Celebratur maxime sepulchro sancti Leodegarii martyris et episcopi Æduensis, qui ibidem abbas fuit. Sanctus *Maxentius* miraculis clarissimus transivit de mundo ad Christum *sexto kalendas Julias,* ut in Vita ejus dicitur, anno circiter DXV. Post pugnam Vogladensem « Clodovechus filium suum Theodoricum per Albigensem ac Rutenam civitatem ad Arvernos dirigit. Qui abiens urbes illas a finibus Gothorum usque Burgundionum terminum patris sui ditionibus subjugavit », inquit Turonensis laudatus, qui præterea subdit, Clodoveum hiemem egisse Burdigalæ, quo, sicut apud Aimoinum lib. 2, cap. 37 legitur, *ad patrem victor rediit* Theodoricus, postquam *Rutenos, Cadurcosque* , *atque Arvernos subegit.* Hoc itaque anno Clodoveus Turonos, Pictavum, Burdigalam cepit; Theodoricus ejus filius Cadurcos, Albigenses, Rutenos, Arvernos subegit, et Franciam usque ad Occidentalem Burgundiæ limitem propagavit, Gothis in illa regione ne oppido quidem relicto.

9. *Gesta anno sequenti a Clodoveo in Visigothico bello.* — Anno vero sequenti *Clodoveus* Burdigala, Turonos, atque inde Parisios rediit, sed antea hæc ab eo gesta esse refert Turonensis lib. 2, cap. 37, quæ Baronius num. 20 recitat : *Clodovechus apud Burdegalensem urbem* hiemem agens cunctos thesauros Alarici a Tolosa auferens Ecolismam venit, cui tantam Dominus gratiam tribuit, ut in ejus contemplatione muri sponte corruerent. Inculisma Turonos iter arripuit, inquit ibidem Turonensis; ut autem in gestis Reg. Franc. cap. 17 legitur « in Santonico, vel Burdigalense Francos præcepit manere ad delendam Gothorum gentem », copiisque illis præfecit Theodoricum filium, « qui civitatibus captis circa maritima jussu patris ad eum reversus est », ut scribit Fredegarius in Epitome cap. 26. His igitur finibus, ut observat Cointius anno DVIII, num. 3, circumscribendæ sunt urbes ac provinciæ sub jugum a Clodoveo missæ hoc et sequenti anno; ab Ortu regno Burgundiæ, Oceano ab Occasu, Ligeri a Septentrione, a Meridie Pyrenæis montibus et Gallia Narbonensi; ita tamen ut agri Tolosanus et Uceciensis, qui partem Galliæ efficiebant, adscribantur Franciæ. Hoc terrarum circuitu comprehenduntur tres provinciæ Aquitanicæ, cum civitates Turonorum, Tolosatium, et Ucecensium, quarum prima metropolis erat provinciæ Lugdunensis III, duæ aliæ civitates erant provinciæ Narbonensis primæ. De obsidione urbis *Carcassonensis*, quam Baronius num. 21 delibat, agemus anno sequenti.

10. *Epocha Concilii Aurelianensis.* — A n. 22 ad 26. Concilium primum *Aurelianense,* cujus canonibus præfigitur episcoporum ad Clodoveum Epistola, a Baronio recitata, quæ illum ad religionis Catholicæ cultum promovendum maximo studio exarsisse ostendit, anno tantum quingentesimo undecimo celebratum. Hanc certam sedem defigit ei *Felicis* consulatus, quem in subscriptionibus præferunt multi Codices antiqui, ut Sirmondus in Conciliis Gallicanis observavit. *Cyprianus* quippe Burdigalensis metropolita eidem subscripsit *sub die* VI *idus Julias Felice V. C. consule,* anno sc. DXI. Cointius eo anno num. 3 ait se semper supposititium existimasse characterem consulatus in Synodis Gallicis appositi, quia, inquit, reges Francorum non erant obnoxii Romano imperio, et inter tot auctores Francos, qui de rebus gentis suæ scripserunt, unus duntaxat occurrit Marius Aventicensis episcopus, qui Chronicon suum per consules ideo digessit, quod illud consularibus Fastis Prosperi subjecit. Cæteri scriptores hoc abstinuerunt charactere. Gregorius Turonensis vix unius aut alterius consulatus sub Romanis imperatoribus ante conditam Francorum in Gallia monarchiam meminit. Sola pæne Concilia præferunt aliquos consulatus in suis subscriptionibus. Ita Cointius, qui subdit, se ideo ab illis consulatibus in Synodis Gallicis signandis non recedere, quod aliæ se ad eumdem calculum trahant, aut rationes aut conjecturæ.

11. *Concilia Gallica nota consulari insignita.* — Verum frustra vir doctissimus viam regiam deserit, ut dubiam incertamque sequatur. Visigothi et Burgundi imperio Romano subditi non erant, et tamen Concilium Agathense anno superiori in regno Visigothorum congregatum *Messalæ* consulatu eo anno gesto notatur; Concilium Epaunense in regno Burgundico habitum signatur consulatu *Agapiti* anno DXVII, quo illud indictum, suscepto. Imo *Clodoveus* rex consulatum ab Anastasio imperatore seu patriciatum accepit, ut infra ostendetur, et *Sigismundus* Burgundiæ rex patriciatu ab Anastasio imp. exornatus fuit, ut ibidem ostendemus. Ad hæc varii lapides in variis Galliarum partibus detecti, in quibus leguntur nomina consulum qui post celebratum Concilium Aurelianense primum Fastis nomen dedere. Baronius anno DLIII, num. 254 refert Epitaphium sancti *Florentini* abbatis, quod etiamnum Arelate legitur, ubi Florentinus dicitur obiisse *duodecies P. C. Basili V. C. junioris, Indict. prima,* anno sc. DLIII, quo tamen tempore *Arelate* Francis parebat. Præterea Sponius in Miscellaneis eruditæ Antiquitatis sect. IX pag. 314. refert Lugduni, ubi ipse vitam duxit, ad D. Irenæum extare hoc Epitaphium.

IN HOC LOCO REQUIESCIT
FAMOLUS DI STEPHANUS PRIMICIRIUS
SCOLÆ LECTORUM SERVIET IN SECL.
LUGDUNINSI VIXIT ANNOS P XIV.
OBIIT IX. KL. DECEMBRIS
DUODECIES P. C. JUSTINI
INDICTIONE XV.

Consulatum *Justinus* gessit anno DXL, ut infra vi-

dere est, ideoque hoc Epitaphium anno DLI, quo Indictio XV mense Septembri cœpit, positum Lugduni, quæ urbs jam ante annum DXL Francis subdita erat. Quare eo Christi anno, in quem Justini consulatus cadit, hæc nota temporaria in monumentis publicis describi solita. Imo postquam consulatus a Justino juniori Aug. abrogatus est, hæc nota Chronologica in Epitaphiis aliquando etiam usurpata, ut demonstrat Epitaphium *Cæsariæ*, quod anno DLXXXVII, num. 12 recitabimus. In illo *postconsulatus Basilii*, in isto vero *postconsulatus Justini* singulari, quod sciam, exemplo, adhibetur. Sponius dicit, *Stephanum* in hoc Epitaphio memoratum defunctum esse duodecim annis post consulatum Justini, anno Christi DLXXIX. Sed sine dubio fallitur; ut ex iis, quæ eo anno num. 1 tam de Indictione, quam de proconsulatibus eo anno currentibus dixi, manifestum est. Fallitur et Ducangius in Notis ad Chron. Alex. pag. 604 qui eamdem opinionem sequitur. Indictio enim XV in toto Justini junioris imperio cum mense Novembri non conjungitur, nisi anno DLXVI quo consulatum nondum capesserat. Argumenta negativa a Cointio in medium allata, vel solo canone Paschali Victorii Aquitani consulibus insignito, annoque CDLVII scripto, inania esse demonstrantur (1).

12. *Episcopi sanctitate inclyti Synodo Aurelianensi I interfuere.* — Editi sunt in hoc Concilio canones num. 31, quos ferme omnes suo Decreto inseruit Gratianus, quibus subscripsere varii episcopi sanctitate celebres, *Aventinus* Carnotensis episcopus, qui obiit *pridie nonas Februarias*, ut habet auctor Vitæ ejus apud Bollandum ad diem IV mensis Februarii; *Principius* episcopus Cenomanensis, qui colitur *XVI kalend. Octob.*; *Camillianus* episcopus Trecensis, qui celebratur *quinto kalend. Augusti*; *Livanius* episcopus Sylvanectensis, qui colitur *VII idus Octobris*; *Quintianus* episcopus Rutenensis, qui postea Arvernorum episcopus fuit, coliturque a Rutenis die XVII *kalend. Julii*, ab Arvernis *idib. Novemb.*, *Eufrasius* episcopus Arvernensis, quem Turonensis lib. 3, cap. 2 *sanctum* appellat. Denique sanctus *Melanius* episcopus Rhedonensis in minori Britannia, cujus Vitam a vetustissimo auctore scriptam recitat Bollandus ad diem VI mensis Januarii, in qua cap. 2 dicitur Melanium: « In refellendis hæreticorum objectionibus, atque in constituendis Catholicæ fidei sanissimis sententiis, sicut in Præfatione ejusdem Concilii habetur insertum », inter omnes enituisse. Tum : « Quanta vero vel qualia Capitula de statu canonico ab ipso sancto in eodem Concilio fuerint statuta, quantaque fuerint Spiritu sancto profitente ab omni errore eliquata, quicumque plene scire voluerit, ejusdem Concilii descriptionem requirat; et inveniens singulas cum propriis auctoribus sententias, animadvertet hujus sanctissimi viri verba, non solum præsentes inimicorum Christi fallacias; sed etiam quandoque futuras, Spiritu providente, jugulasse versutias ». Idem fere habet Vincentius Bellovacensis lib. 21, cap. 23. Verum ea Præfatio, eaque acta nunc desiderantur, et supersunt soli Canones. Mortuus est anno DXXX aut insequenti, ut eo anno n. 7 ostendit Cointius.

13. *Giselichus succedit Alarico in regno Gothorum.* — Ad num. 26. *Alaricus* Visigothorum rex regnavit annis *viginti et tribus*, ut ait Isidorus in Chronico Gothorum, vel *annos viginti duos*, ut tradit Turonensis lib. 2, cap. 37, quem perperam reprehendit Cointius hoc anno num. 2, non advertens eum menses anni XXIII Alarici regni negligere, et annos tantum completos numerare. « Qui cladi superfuerant Visigothorum Giselichum Alarici minoris filium non ex matrefamilias in principatum perduxere, quod Amalaricus Theuderici per filiam nepos per ætatem impar esset », inquit Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 12, quod Isidorus citatus « Narbonæ factum, anno XVII imperii Anastasii », prodit, indicatque bellum Visigothicum hoc anno confectum esse, sicut et Anonymus Chronico Victoris Tununensis insertus qui ad consulatum Venantii et Celeris, scribit : « Alaricus rex in prœlio a Francis interfectus est. Regnum Tolosanum destructum est ». De Giselicho rursus infra sermo erit.

14. *Anastasiopolis ædificatur.* — Ad num. 27. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. D, qui kalend. Septemb. hujus Christi anni exorditur ait : « Hoc anno Anastasius imp. Daras castrum Mesopotamiæ magnum atque firmum, in Romanæ ac Persicæ ditionis finibus situm mœnibus cinxit : et Ecclesias horreaque reponendis frumentis, ac cisternas recipiendis aquis, necnon porticus in eo constituit et nuncupavit Anastasiopolim : sed et publicæ commoditati, duo balnea dicavit, et loco civitatis concessit jura »; de pago Dara Procopius lib. 1 de Bell. Pers. cap. 10 scribit : « Distat Nisibi stadiis C minus duobus, a limite autem utriusque imperii circiter XXVIII. Persas bellum Hunnicum tenuit, quominus ex animi sententia opus id impedirent ». Hoc monumento Anastasius consulatum suum III memorabilem reddere voluit.

(1) *In illo Postconsulatus Basilii; in isto vero Postconsulatus Justini singulari, quod sciam, exemplo adhibetur*, etc. Rara quidem, sed et alia tamen nonnulla ejusmodi Postconsulatuum exempla in Galliis reperire licet. Cl. Scipio Maffeius in Antiquit. Gallicis Epistola XX, recitata Gallicana Epitaphia bina cum annis postconsulatus Basilii; aliud quidem cum quarto, aliud vero cum decimo Indictione quarta exhibet. Ibi pariter aliud profertur Epitaphium Lugduni ad S. Irenæum repertum, in quo hæc temporis nota exhibetur : VIII KAL. APRILISO LXI PC. JUSTINI INDICT. QUARTA. MANSI.

SYMMACHI ANNUS 10. — CHRISTI 508.

1. *Anastasius cur consulatum obtulerit Clodoveo.* — Christi annus quingentesimus octavus descriptus habetur in Fastis consulatu Venantii Decii junioris et Celeris. Ita Fasti Panvini pro arbitrio addentis vel mutantis passim nomina, quem in priori editione me secutum pœnituit. Etenim Cassiodorus Decium non habet, sed Venantium iterum et Celerem : sed et apud Marcellinum comitem nulla de juniori Decio prorsus mentio. Porro in consulibus error alios parit errores. Cum igitur hi consules ordinarii in antiquioribus Fastis positi habeantur, nec de Clodoveo qui litteris Anastasii fuerat designatus, usquam mentio, plane opinari licet respuisse Clodoveum Francorum regem oblatos ab Anastasio hæretico imperatore codicillos quos miserat consulatus, de quibus ita Gregorius[1] : « Ab Anastasio imperatore codicillos de consulatu accepit : et in Basilica B. Martini tunica blatea indutus est et chlamyde, imponens vertici diadema. Tunc ascenso equo, aurum argentumque in itinere illo, quod intra portam atrii et Ecclesiam civitatis est, præsentibus populis manu propria spargens, voluntate benignissima erogavit : et ab ea die tanquam consul et Augustus est vocitatus ». Hæc Gregorius, putans eo modo Clodoveum sumpsisse consulatus insignia : verum quæ illa essent, a Cassiodoro ita describuntur in formula consulatus[2] : « Per illam indictionem consulatus te decoramus insignibus : pinge vastos humeros vario colore palmatæ : validam manum victoriali scipione nobilita : lares proprios etiam calceis auratis egredere : sellam curulem pro sua magnitudine multis gradibus enisus ascende ». Hæc ergo cum ita sint, proprius dici potest, ea quæ scribit Gregorius, repræsentare speciem de victoria obtenta triumphi, quam insignia exprimere consulatus. Nam si (ut putavit) acceptavit Clodoveus oblatum ab Anastasio consulatum ; cur non est inditum ejus nomen consularibus Fastis? Haud enim par est credere alium quam ordinarium consulem tantum regem Clodoveum ab Anastasio designatum : siquidem quem nominant honorarium, vel suffectum, cuilibet ordinis senatorii quam facillime dari consuevit. Nam si exemplo res agenda est ; cum a Zenone imperatore Theodorico regi Gothorum oblatus est consulatus, fuit ille ordinarius, et nomen ejus in Fastis cum ordinariis consulibus receptus est : quod utique de Clodoveo itidem accidisset, si oblatum ab Anastasio ordinarium consulatum acceptasset. Sed et qui patriciatu, non consulatu putat Clodoveum donatum, mea quidem sententia fallitur ; inferior enim erat patriciatus dignitas consulatu, et communis pluribus. Cæterum veteres[1] omnes consulatum, non patriciatum oblatum dicunt.

2. Sed unde istiusmodi muneris Anastasio Augusto hoc potissimum tempore exhibendi ratio ? Meminisse oportet inimicitias exortas inter Anastasium imperatorem et Theodoricum Italiæ regem, hunceque vindicasse sibi Pannoniam, quæ ad Orientale spectare videbatur imperium ; perseverasse autem ejusmodi odium acrioribus incrementis, res gestæ ab Anastasio sub hujus anni consulatu declarant, de quibus ita perbreviter Marcellinus in Chronico : « Romanus comes domesticorum, et Rusticus comes scholæ cum his (centum) armatis navibus, totidemque dromonibus octo millium armatorum secum ferentibus, ad devastanda Italiæ littora processerunt, et usque ad Tarentum antiquissimam civitatem aggressi sunt ; remensoque mari, inhonestam victoriam, quam piratico casu Romani ex Romanis rapuerunt, Anastasio Cæsari reportarunt ». Hæc ipse. Talia Anastasius præsumpsit hoc anno, quo sciebat Theodoricum esse in expeditione (ut dicemus) in Galliis.

3. Pergrato igitur accipiens animo excitatum potentissimum Francorum regem adversus Gothos suos hostes Anastasius imperator, accepto obtentæ de illis victoriæ nuntio, quo tantum demerere principem posset, ad eumdem legatos cum codicillis consularibus misit, eidem gratulaturus, et in proposito persistere magis magisque cohortaturus. Sed (ut dixi) sprevit Christianissimus Francus rex ab hæretico imperatore oblatum munus : unde opus fuit Anastasio alium loco ipsius consulem subrogare, quem diximus nomine Celerem. At de consulibus satis.

[1] Greg. histor. Franc. l. II. c. 38. — [2] Cassiod. Var. l. VI. Ep. I.

[1] Amon. l. I. Hincmar. in Vit. S. Remigii, et alii.

4. *Res bellicæ inter Gothos et Francos.* — Jam vero quæ inter Clodoveum Francorum regem et Theodoricum regem Italiæ hoc anno transacta sint, videamus ex Procopio fideliter rem gestam ita narrante[1] : « Theodorico deinde cum Gothorum exercitu adventante, trepidanter Germani », ipsi nimirum Franci, « obsidionem Carchasonæ solverunt, indeque profecti, eam Galliarum et præter Rhodanum flumen mox occupant regionem, quæ in Oceanum vergit ; quos cum loco depellere Theodoricus nil posset, ut sibi haberent quæ jam occupassent, permisit, ipse vero reliquam Galliarum tunc partem recuperavit ». Hæc sincere Procopius : qui autem impensius quam par est studuere Gothorum rebus historici, ut Cassiodorus atque Jordanus, ingentem hoc anno cladem Francos a Gothis accepisse testantur. Nam Cassiodorus sub hujus anni consulibus hæc ait in Chronico : « His consulibus, contra Francos a domino nostro destinatur exercitus : qui Gallias Francorum deprædatione confusas, victis hostibus ac fugatis, suo acquisivit imperio ». Hæc Cassiodorus. Jordanus vero ipse Gothus Gothis favens sic ait[2] : « Non minus trophæum de Francis per Hibbam suum comitem in Galliis acquisivit, plus triginta millibus Francorum in prœlio cæsis ». Hæc ipse. At sicut non inficias imus, bellum pæne deploratum, ab ipso Theodorico prope in integrum restitutum, ita minime consenserimus tam immensam Francos cladem suscepisse. Etenim quomodo potuisset protritus adeo ingenti strage Francorum exercitus ad tertiam usque indictionem perseverasse in obsidione civitatis Arelatensis, ut proxime dicturi sumus ? Quomodo, inquam, profligatus a Gothis Francorum exercitus (ut idem Cassiodorus[3] testatur) ausus est in urbe munitissima atque fortissima obsidere Gothos ? Victoris enim et non victi est, obsidere in urbe primaria regni hostes.

5. Accipe igitur quæ de Arelatensi obsidione apud Cassiodorum leguntur, dum laudes Toli unius ex ducibus, qui intus propugnabant, ab Athalarico rege narrantur : « Admonet (inquit) etiam expeditio Gallicana, ubi jam inter duces directus et prudentiam suam bellis et pericula promptissimus ingerebat. Arelate est civitas supra undas Rhodani constituta, quæ in Orientis prospectum tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorsa transmittit. Hunc et hostibus capere, et nostris defendere necessarium fuit. Quapropter excitata sunt Gothorum, Francorumque validissima tempestate certamina. Affuit illic dubiis rebus audacia candidati », Toli nimirum ducis, de quo est sermo, « ubi tanta cum globis hostium concertatione pugnavit, ut et inimicos a suis desideriis amoveret, et vulnera factorum suorum signa susciperet : vulnera, inquam, opinio inseparabilis, sine assertore præconium, propria lingua virtutis, quæ licet ad præsens periculum ingerant, reliquum tamen vitæ tempus exornant ». Et inferius, cum iterum eadem ex causa idem in Gallias dux Gothorum Tolus est missus : « Mittitur igitur, Franco et Burgundione decertantibus, rursus ad Gallias tuendas, ne quid adversa manus præsumeret, quod noster exercitus impensis laboribus vindicasset ». Sed quando id factum sit, dicemus inferius.

6. Vides ex his magnopere laboratum a Gothis, ne ipsi cum populis succumberent victoribus et aliena invadentibus Francis : unde factum est, ut liberata civitate Arelatensi, aliisque locis ab oppugnantibus Francis, Theodoricus rex tum Arelatensibus, tum aliis populis relaxaverit quartæ Indictionis proxime sequentis tributum. Est de his Epistola ipsius Theodorici ad Gemellum[1], ubi hæc leguntur : « Arelatensibus itaque, qui nostris partibus perdurantem gloriosæ obsidionis penuriam pertulerunt, per Indictionem quartam fiscalia tributa nostra relaxat humanitas, ita ut futuro tempore ad solitam redeant sanctionem ». Usque plane ad illud tempus perseverasse laboriosissimam obsidionem, quæ post nonnulla sequuntur verba ista declarant. « Non decet (inquit) statim de tributis esse sollicitum, qui pro nostra fidelitate casum vix potuit declinare postremum : a quietis ista (tributa scilicet), non obsessis inquirimus ». Eadem concedens Provincialibus in Gallia constitutis, ad ipsos scribens[2], causam relaxandi tributi istam insinuat : « Vobis itaque hostili ferocitate vastatis pro qualitate læsionis per Indictionem quartam relaxatam agnoscite tributariam functionem : quia non gratulamur exigere quod tristis noscitur solutor offerre, etc. » Vides igitur qua ratione velint Francorum exercitum armis Gothorum fuisse protritum, qui obsidentes civitates Gothorum, duos et amplius annos in defensione civitatum obsessarum usque ad quartæ Indictionis ingressum eosdem Gothos occupavere.

7. *Obsidentibus Francis Arelatem quanta pertulerit Cæsarius episcopus maxime pro redimendis captivis, quem Theodoricus admiratur, Symmachus excipit.* — His autem ad labefactatam historiæ veritatem vindicandam in medium adductis, qualia quantaque in Arelatensi obsidione pati contigerit sanctum Cæsarium ejus urbis episcopum, enarrare aggrediamur, præsertim vero dignam perpetuis monumentis in summis periculis ostensam sæpe viri constantiam. Qui igitur spectator rerum interfuit Cyprianus, ista omni fide signata posteris legenda tradidit[3] : « Francis, inquit, et Burgundionibus urbem Arelatensem obsidentibus, Alarico rege a fortissimo Clodoveo rege in conflictu perempto : Theodoricus Italiæ rex, missis ducibus suis, in eam provinciam ingressus erat. In hac ergo obsidione monasterium, quod sorori ejus », sanctæ Cæsariæ, « et cæteris virginibus construebatur, magna ex parte destructum est, tabulis et cœnaculis

[1] Procop. de bello Goth. l. I. — [2] Jord. de reb. Getic. — [3] Cassiod. Variar. l. VIII. Ep. X.

[1] Apud Cassiod. Var. l. III. Ep. XXXII. — [2] Cassiod. l. III. Ep. XL. — [3] Cyprian. Vit. S. Cæsar. apud Sur. die XXVII. August.

Barbarorum ferocitate direptis et eversis. Cum autem vir Dei laborem. quem ipse accelerari jussisset, suaque manu et sudore promovisset, subrui videret, gemino quodam dolore correptus est.

8. « Tunc enim clericus quidam civis et cognatus ejus, se captum iri metuens, juvenili levitate permotus, malo dæmone beati viri odio eum incitante funiculo sese noctu e muro submisit, et proxima luce ultro se dedidit hostibus urbem obsidione prementibus. Quod ubi Gothi qui intra erant oppidum compererunt, incurrunt in sanctum virum, populus et in primis Judæi impotenter (impatienter) insultant, motaque seditione, vociferantur, antistitem urbis prodendæ causa concivem suum ad hostes noctu ablegasse. Nullus hic fidei, nullus probationi, nullus denique puræ conscientiæ relinquitur locus, Judæis præsertim et hæreticis procaciter et sine intermissione clamantibus. Itaque ex Ecclesiæ domo extrahitur antistes, atque in palatio arctissimæ custodiæ traditur, ut noctu in Rhodanum demergatur, aut certe in castro Ugernensi detineatur, donec exilio mulctatus, prolixiores det pœnas. Domus itaque Ecclesiæ et cubiculum antistitis ab Arianorum turbis occupatur.

9. « Sed ecce dum Gothus quidam, cæteris contradicentibus, in ejus lecto recumbit, divinitus percutitur, et altera die excedit e vita, ne quisquam deinceps servi Dei locum polluta conscientia violare auderet. Sed cum ex utraque ripa dromonem, qui hostium obsidione injectus fuerat, Gothi, Dei nutu erigere non valerent, nocte sanctum virum in palatium revocarunt; sed usque adeo ejus celantes personam, ut utrum adhuc esset in vivis, nullus Catholicorum scire posset. Dum ergo diabolo exultante, et Judæis plaudentibus, hæc geruntur, Judæis etiam in nostros ubique, nulla cujusquam habita ratione, perfidiæ probra jactantibus, nocte quadam unus ex illis ex eo loco, quem ad agendas in muro excubias forte acceperat, ligatam saxo Epistolam, tanquam in hostes illud vibrans, in castra illorum conjicere conatus est : in qua nomen suum religionemque exprimens, hortabatur ut noctu eo loco, quo ipsi excubarent, scalas admoverent urbem ingressuri, ea conditione, ut pro tanto beneficio id redderent Judæis, ne quisquam eorum aut caperetur, aut rerum suarum jacturam faceret.

10. « Mane vero digressis nonnihil a muro hostibus, quidam e propugnaculo egressi, Epistolam illam conspiciunt, tollunt, secum intra urbem asportant, cunctisque in foro publicitus ostendunt. Mox auctor Epistolæ producitur, convictusque punitur : sæva Judæorum immanitas Deo et hominibus invisa tandem evidentissime confunditur. Daniel noster, id est, sanctus Cæsarius e lacu leonum educitur : satraparum accusatio publicatur : completur in eorum auctore illud Propheticum [1] : Lacum aperuit et effodit eum, et incidit in foveum quam fecit.

11. « Porro Arelatem Gothis cum innumera captivorum turba revertentibus, replentur sacræ Basilicæ, replentur Ecclesiæ domus fidelium multitudine : et cum multa inopia laborarent, quæ ad victum vestitumque pertinerent, affatim eis præbuit vir beatus, donec ab ipso omnes essent redempti argento, quod venerabilis Eonius antecessor ejus Ecclesiæ mensæ reliquerat; observans illud, quod Dominus in paropside intinxit panem, non in vase argenteo; discipulisque præcepit, ne possiderent aurum vel argentum. Hoc autem sanctum opus ita prosecutus est, ut etiam ab illis, quæ ad divini mysterii dispensationem pertinent, non abstineret thuribulis, calicibus, patenis argenteis. Dicebat enim : Ne homo rationalis Christi sanguine redemptus, amissa libertate et dura pressus servitute, aut Arianus efficiatur, aut Judæus aut ex ingenuo servus, aut ex libero servus. Ornavit igitur et defendit, non deformavit Ecclesiam : patere voluit filiis viscera matris, non præcludi, hoc sæpissime dicens : Velim respondeant mihi plerique Domini sacerdotes, et reliqui de clero, qui nescio quo superfluitatis amore nolunt dare insensibile argentum et aurum ex Christi donariis pro mancipiis Christi : velim, inquam, dicant mihi : si quo casu ipsi in eam calamitatem inciderent, vellentne ejusmodi insensibilibus donariis in libertatem vindicari; aut potius sacrilegii loco haberent, si quis eis ex divinis munusculis subveniret? Equidem non puto id ingratum esse Deo, de suo ministerio redemptionem parari, qui se ipsum pro hominibus redimendis dedit. Sic ille. Nos vero vidimus quosdam laudare in sancto viro quod ita fecerit, non tamen ullo pacto velle imitari. Annon in vitro habetur sanguis Christi? Annon in ligno suspensum fuit ejus sacratissimum corpus, nostræ salutis causa? Nos quidem credimus et confidimus in Domini misericordia, fide et precibus B. Cæsarii id effectum esse, ut ipsius temporibus ita obsessa sit ab hostibus civitas Arelatensis, ut tamen nec capi potuerit, nec prædæ patere : atque sic deinde a Wisigothis in Ostrogothorum ditionem pervenit, hodieque in Christi nomine paret clarissimo regi Childeberto Clodovei filio, ut possit de ea quoque dici : Transierunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum : et non permisit Deus sub illo hominem nocere Arelatensibus suis ». Et post nonnulla de monasterio ab eo sacris virginibus erecto, de eodem sancto Cæsario subjicit:

12. « Sed hoc quoque nomine in beatum virum invidiæ facibus inflammatus Satan, in eum accusatione conficta, id effecit, ut Ravennam usque sub custodia pertraheretur ad Theodoricum regem : ut impleretur etiam in illo, quod habet Scriptura divina [1] : Tanquam aurum in fornace probavit electos Dominus. Venit ergo in palatium ad Theodoricum regem, eumque intrepide salutat. Cernens rex eum nihil formidantem et adspectu venerabilem,

[1] Ps. VII.

[1] Sap. III.

reverenter ei assurgit, cumque depositis capitis ornamentis, clementer resalutat. Deinde placide sciscitatur ab eo de labore itineris, de Gothis suis et Arelatensibus. Postea egresso sancto Pontifice, rex ad suos ait : Non parcat illis Deus, qui tantæ sanctitatis et innocentiæ virum frustra compulerunt tam prolixum iter conficere. Quantus enim ille sit, vel hinc liceat animadverti, quod cum ad salutandum me ingrederetur, totus contremui, vidique in eo angelicum vultum, vidi virum Apostolicum : prorsus nefas puto de tam venerabili viro quidquam durius statuere, aut male de eo sentire.

13. « Deinde beato viro in hospitium ingresso, misit idem rex magni pretii discum argenteum librarum plus minus sexaginta, et cum eo solidos trecentos ; jussitque illi sic dici : Accipe, sancte episcope : rogatque te filius tuus rex, ut vasculum istud pro munere tua beatitudo dignetur suis usibus pro ipsius memoria reservare. At vir sanctus, qui præter cochlearia nihil unquam argenti ad suæ mensæ usum adhiberi passus erat, tertio inde die per ministros suos discum prius æstimatum jussit publice vendi, cujus pretio multos redemit captivos. Illico regis satellites ad eum referunt, se vidisse regium munus palam prostrare, eoque distracto, sanctum episcopum multos e captivis liberasse. Tam enim ad ejus hospitium ingens confluebat pauperum multitudo, ut præ miserorum suas calamitates exponentium densitate, vix ad salutandum eum pateret accessus : vidimus vero etiam per plateas miserorum immensos greges cursitare euntium ad virum Dei atque revertentium.

14. « Postquam autem rem ab eo gestam comperit Theodoricus rex, tanta eum laude et admiratione prosecutus est, ut in ejus palatio servientes senatores ac proceres certatim offerrent beato viro munera, quæ ejus manibus dispensarentur ; magno Dei beneficio id sibi præstitum affirmantes, quod talem antistitem digni fuissent conspicere, qui ipsorum temporibus dictis et factis germanum se Apostolorum successorem et vere Apostolicum declararet. Et quia nihil fama velocius est ; cum in ejusmodi sanctissimo opere frequens esset vir sanctus, Romæ celebris ejus extitit opinio ; tantoque ejus visendi desiderio arsere omnes, Pontifex, clerus, senatus, proceres et populus, ut prius eum jam animo complecterentur, quam oculis conspexissent. Interea captivos omnes ultra Duriam (Druentiam) maximeque Arausicences, qui omnes capti erant, quorum etiam plerosque Arelate liberaverat, in Italia vinctos (ut potuit) redemit ; et ut pleniori gauderent libertate, exhaustos curavit jumentis et plaustris impositos non sine suorum solatio ad propria reduci ». Subdit his Cyprianus, qui interfuit, miracula, quæ ibi Deus per servum suum operari dignatus est in mortuum ad vitam revocando, et dæmonum infestationem ab Elpidio diacono expellendo. Demum vero de ejusdem Cæsarii Romam adventu ad Romanum Pontificem Symmachum ista subjungit :

15. « Post hæc Romam veniens, beato Symmacho Pontifici, ac deinde senatoribus exhibetur. Agunt omnes gratias Deo et regi, quod licuerit ipsis corporeis oculis illum intueri, quem jamdudum animi obtutibus conspexissent ; virumque Apostolicum non jam de fama, sed præsentia comprobantes, certatim diligere et venerari student. Atque ipse etiam Pontifex Symmachus præclara ejus meritorum dignitate permotus, non solum eum verissime metropolitani honore præditum voluit, sed etiam speciali quodam privilegio pallii usum ei permisit ; et diaconos ejus, perinde ac Romanæ Ecclesiæ diaconos, dalmaticis uti voluit. His gestis, sanctus vir Arelatem reversus, excipitur cum psalmodiis et canticis ; et qui in Italiam exulatum ierat, confecta captivorum redemtione, octo solidorum millia ab Italia secum reportavit ». Hactenus comes itineris Cyprianus. Subdit vero, ipsum propensiori cura erga captivorum redemptionem, ad eos perquirendos et redimendos, clericos atque etiam abbates ad diversa loca misisse. Certe quidem contulisse eidem ad hoc opus pecuniam ipsum Romanum Pontificem, cum Cæsarius esset Romæ possumus intelligere ex eo, quod scimus, teste Anastasio [1] Bibliothecario, in his potissimum Symmachi enituisse studium, de quo ait : « Hic captivos per Liguriam et Mediolanum et per diversas provincias pecuniis redemit, et dona multiplicavit et dimisit ».

16. Ne putes autem auctorem qui ista conscripsit de sancto Cæsario Cyprianum amore magistri amplificatione usum, veritatisque terminum supergressum : alium de his testem accipe, suorum quoque temporum scriptorem eximium, Ennodium dico diaconum, cujus extant litteræ ad ipsum sanctum Cæsarium datæ, cum quæ erga eum rex Theodoricus exhibuisset officia, idem Cæsarius ante litteris significasset. Epistola autem Ennodii ad Cæsarium reddita ita se habet :

17. « Quod spe perceperam, litteris indicastis : nam venerandi promulgatione colloquii, quid cælestis imperator dominum regem circa vos facere compulisset, agnovi. Ergo cui postquam meritum vestrum patuit, nequaquam se felicitas actionis abscondit. Quis hominum nobilissimo in Christi servitute pontifici terrenas dominationes nesciat esse subjectas, et minacem regis potentiam innocentiæ objectione superari ? Quando principalis purpura aut cilicia despexit, aut pallium ? Quando libertas illa potissima credidit sibi ante Christianam humilitatem licere quod voluit, aut quando ei licuit velle quod læderet ? Quod si inter hæc canæ ætatis exempla recolantur, et sævitiam circa cultores Dei tyrannicam reducas in medium ; scimus quia ab illis nostri dogmatis sectatores, ne unquam morerentur occisi sunt : tunc militibus suis vitam et æternitatem, obsequente gladio, perpetuus ille dux contu-

[1] Anastas. in Symmacho.

lit: illi inimicorum suorum ministerio perdiderunt originariam vilitatem.

18. « Te, mi domine, in orbe jam Christiano divina lex peperit, et Apostolici uberis lacte nutrivit. Tu cæteros, velut solis magnitudo astris minoribus comparata, transgrederis. Te qui interioris hominis oculis inspexit, instructus est : nam cum et facie ipsa foveas puritatem, delinquentes feriato ore castigas. Boni de conversatione tua, quocumque processeris, imitanda inveniunt; malis fugienda demonstras. Beatus tu, cui a Deo tributum est, ut et monitis doceas et exemplis; qui ad pii itineris directum semper existens prævius, invitasti. Quis non optet, te loquente, ut sciat plura, non legere, tu dum libris genium (gentium) relatione concilias et magistros informas? Tibi debet quicumque ille scriptorum maximus, quod eum dote elocutionis amplificas », sanctum Augustinum videlicet, quem adversus Faustum eum impugnantem defendit.

19. « In te lux convenit sermonis et operis. Unde hæc prerogativa Transalpinis? Unde parentibus meis inauspicata sublimitas, ut talem virum miserint? Sed cur inter terrena quæritur res cælestis? Potuit ergo ante te quodlibet palatii supercilium non jacere? Potuit tibi capita subtrahere, quem mitiorem ovibus faciunt errata pugnacem? Latius me et meritum vestrum vocat et diligentia; sed loquacitatem meam lex Epistolaris includit. Quod superest, benignæ servitutis meæ munera accipite, et me Deo nostro orationum suffragiis intimate; frequenter de his quæ vobiscum aguntur, vel acta sunt, informantes. Deprecor etiam, ut quicquid apud vos promeruit rustici supplicatio, qui (quantum audio) fornicationes suas nomine vestit uxorum, et vocabulo legis putat excusari posse reum criminis, mihi manifestes ministerio litterarum ». Hactenus Ennodius ad sanctum Cæsarium.

20. *De Cæsaria sorore S. Cæsarii.* — Sed minime prætereundum, fuisse S. Cæsario sororem haud imparis sanctitatis, sicut ejusdem nominis, Cæsariam nominatam, quam Deo dicatam sanctam virginem in Massiliensi monasterio excoli voluit monasticis institutis, eamque postea Arelatensi a se constructo præfecit monasterio virginum, ubi admiranda claruit sanctitate. Narrat hæc Cyprianus in Vita quam scripsit S. Cæsarii : sed et Cæsariæ meminit Venantius Fortunatus [1], cum canit præconia viginum, his versibus :

> Has inter comites conjuncta Cæsaria fulget
> Temporibus nostris Arelatense decus :
> Cæsarii monitis luci sociata perenni,
> Si non martyrii, virginitatis ope.

Et inferius :

> Dulce decus, ubi sit veneranda Cæsaria præsens,
> Præsule Cæsario non caritura tuo.

[1] Venant. l. VIII. carm. de virgin.

Scripsisse illi quidem regulas monasticas observandas ipsum S. Cæsarium, idem Fortunatus sæpe declarat, dum de ejusdem Cæsarii regula meminit, ut cum ait de sancta Radegunde eamdem vitam monasticam profitente [1] :

> Regula Cæsarii linea nota tibi est.

Et alibi [2] :

> Concipiente fidem Christi Radegundis amore
> Cæsarii lambit regula quicquid habet.

Et ad Martinum Galliciæ episcopum [3] :

> Atque adscita sibi servetur in urbe Genesi
> Regula Cæsarii præsulis alma pii.
> Qui fuit antistes Arelas de sorte Lerini.

Cum vero adeo frequens mentio sit de Cæsarii regulis editis de vita monastica, nec extent illæ quidem; putamus eas in S. Benedicti monastica instituta receptas, non autem periisse. Sicut enim ipsum Lerinense cœnobium cessit usui monachorum S. Benedicti, ita et ipsas Cæsarii constitutiones monasticæ vitæ ut rivum in flumen derivatas esse in regulas S. Benedicti, mihi facile persuadeo.

21. *Theodoricus justitiam colit.* — Ad ejusdem quoque Cæsarii laudem spectare putamus quæ idem Theodoricus rex pro Gallicanis Ecclesiis juste pieque rescripsit : ac primum ad Ibam ducem hæc inter alia [4] : « Præsenti tibi auctoritate præcipimus, ut possessiones Narbonensis Ecclesiæ, secundum præcelsæ recordationis Alarici præcepta, a quibuslibet pervasoribus occupatæ teneantur, æquitatis facias contemplatione restitui : quoniam versari nolumus in Ecclesiæ dispendio præsumptiones illicitas; dum nostra deceat tempora, sedare confusa. Esto contra talia omnino sollicitus : ut qui es bello clarus, civilitate quoque reddaris eximius. Sic et arma tua, Deo adjuvante, corroboras, si justitiam mediocribus servare contendas ».

22. Sed audi aliud quod edidit idem Theodoricus specimen justissimi principis, cum Severo episcopo reddi voluit quicquid exercitus transeundo ejus Ecclesiæ damni intulisset: ad ipsum enim scribens, hæc inter alia [5] : « Significamus nos per Montanarium sanctitati vestræ mille quingentos solidos destinasse : quos provincialibus, quos quemque præsenti anno, exercitu nostro transeunte, dispendium pertulisse cognoveris, habita læsionis æstimatione, distribuas, ut nullus a nostra munificentia reddatur alienus, quem sua damna gravaverunt ». Habes igitur unde perspicias, cur Theodorico cuncta ferme dextera evenisse contigerit; nimirum quod Arianus licet, Catholicorum nihilominus prospiciebat Eccle-

[1] Fortun. l. VIII. carm. de nomine suo — [2] Fortunat. l. VIII. carm. — [3] Fortunat. l. V. carm. — [4] Cassiod. Variar. l. IV. Ep. VII. — [5] Cassiod. Var. l. II. Ep. VIII.

siis, et sacerdotes Catholicos debito prosequebatur honore, atque muneribus etiam frequentabat, nec a suis in expeditione militari quicquam sine compensatione damni patiebatur inferri. Sed ad Cæsarium.

23. *Testamentum S. Cæsarii.*— His vero de S. Cæsario enarratis, veluti corollarium apponamus veneratione dignum antiquitatis monumentum, ab ipsa (ut in fine dicemus) Ecclesia Arelatensi petitum, nempe testamentum per Epistolam ab eo conscriptum: quod tamen nonnihil mendosum exesum pulvere vetustas tandem exhibuit : sic enim se habet :

« Pax Ecclesiæ Arelatensi. Cæsarius episcopus presbyteris et diaconibus, sanctæ ac venerabili Cæsariæ abbatissæ, quam Dominus per meam parvitatem in monasterio nostro præposuit, ac universæ congregationi, quam ibi Dominus sua gratia collocaverit, in Domino æternam salutem. Cum Ecclesiastica pietas consuetudinis suæ rem faciat, ordinabiliter scilicet, quo peregrinis et destitutis opem largitionis impendat; quanto magis cum opportunitas aut necessitas fuerit, ut sanctis quibusque et Deum timentibus aliqua largiatur, amplius debet pia misericordiæ suæ viscera dilatare? Et ideo juxta hanc Epistolam, quam manus nostræ subscriptione roboravimus, cuique diem et consulem subtus adjecimus, Deo dispensante, hoc testamentum meum condidi, vel manu propria subscripsi atque jure prætorio, vel jure civili, et ad vicem illorum codicillo firmavi. Ego Cæsarius peccator dum debitum humanæ carnis reddidero, cunctum monasterium Arelatense S. Joannis, quod ego condidi, sub potestate Arelatensis pontificis canonice sit, hæredemque meum esse volo ac jubeo. Cæteri, cæteræve exheredes sint. Totum quod cuique aut per hoc testamentum meum dedero, legavero, darive jussero, ut detur fiat. Cæterum autem, Arelatensem episcopum cohæredem meo monasterio relinquo : quosque liberos, quasque liberas esse jussero, liberi, liberæve sint omnes.

24. « Ego tamen cum nihil de parentum bonis habuerim, hoc testamentum meum præsumere erubui : illa tamen me sententia compulit, ut plerosque (seu plerasque), Salvatoris formidanda, qua iniqui audituri sunt dicentem : Ite in ignem æternum, pietatis affectu aliquid Ecclesiæ meæ contulisse. Et ne forte post obitum meum aliqui de parentibus meis, exceptis iis rebus, quas illis pro elogiis donaro, inquietare præsumant, cui præsum, Ecclesiam; ideo hanc voluntatem meam tractare amplius desideravi, qua de parentibus meis, ne apud ipsum monasterium præfatum, vel pontificem Arelatensis Ecclesiæ, præter id quod illis dedero ac dederim, præsumant requirere. Sancto et domino meo archiepiscopo, qui mihi indigno digne successerit, licet omnia in sua potestate sint, tamen si lubet, et dignum ducit, indumenta paschalia, quæ mihi data sunt, omnia illi serviant, simul cum casula villosa, et tunica, vel galnape, quod melius dimisero. Reliqua vero vestimenta mea, excepto birro amiculari, mei tam clerici, quam laici, cum gratia vel ordinatione domini archiepiscopi, sibi, ipso jubente, imo donante, dividant. Ea vero quæ monasterio ante per donationem contuli, nunc affirmo : et si cui aliquid per Epistolam, aut per pitacium, aut verbo, pietatis intuitu contuli, valere volo.

25. « Hoc etiam assuete precor, quatenus cellam, quam bonæ memoriæ Augustus subdiaconus in atrio S. Stephani euntibus parte dextera habuit, provisoribus monasterii propter custodiam illorum firmam D. archiepiscopus perpetuo dignetur jure concedere : ita ut eam sibi succedendam monasterii provisores habeant. Et hoc specialiter volo, et ita, domine archiepiscope, precor; sive provisorem ad monasterium, sive presbyterum ad Basilicam S. Mariæ nullum alium habeat congregatio sancta, nisi quem ipsa elegerit, vel ordinari petierit. Et licet de tua, D. archiepiscope, pietate præsumam; tamen ne forte contra monasterium nostrum aliquorum suggestiones importunas habeatis, adjuro vos per Patrem, et Filium et Spiritum sanctum, et per tremendum diem judicii, ne unquam apud vos prævaleat hostis antiquus, aut ancillas vestras contristari acquiescatis; aut aliquid illis auferri de iis, quæ possident, eisque contulimus, permittatis : quia Deo propitio non sine discretione vel justitia quibuscumque sæcularibus jure directo res Ecclesiæ vendidimus nisi hoc tantum, quod Ecclesiæ minus utile et infructuosum est. Et quod animabus sanctis et Deo vacantibus cum sanctorum fratrum consensu vel subscriptione tribuimus, perpetuo illis jure permaneat.

26. « Vos vero, dominæ filiolæ, per S. Trinitatem inseparabilem, et per Domini nostri Jesu Christi adventum adjuro, ut pontificem, qui mihi indigno, ordinante Deo, successerit digne, omni affectu ut dominum rogetis, ac pura mente diligatis, et ne per vestram contristetis inobedientiam. Confidimus enim de Dei misericordia, quod ita omnibus sacerdotibus, quibus religionis collatio est, castum amorem impendat, ut nihil vobis quod ad sustentandum corpusculum opus est, deesse permittant. Te iterum atque iterum, pontifex optime, rogo gratia divina præfati monasterii, ut curam maximam habeas, et famam illarum cum grandi pietate satagas provideri. Quod si alicujus persona injustum tibi dederit consilium, cum auctoritate respondendum deprecor; quia hoc quod episcopi agitur verbo, non solum auferri non debet, verum etiam nec omnino potest : tum præcipue quia et hoc ipsa S. papæ urbicani suasit auctoritas, ut hoc de te sancto et domino meo pontifice credam. Nunquam enim apud te prævalebit tam iniqua suggestio, ut contra justam voluntatem qualiscumque antistitis pro meo studio substantia ad te multum profecerit, et prope duplicata sit. Additur ad hoc, quod Deus misericors per parvitatem meam, etiam immunitatem tributo-

rum, tam juxta urbem et infra, quam etiam in suburbanis et villis ex maxima parte concesserit.

« Agellum igitur Aucharianum, unde parvam particulam monasterio dedimus, multa servamus; nam plus minus centum aripennes vineæ et trecentorum modiorum campos reservavimus : ita quod supradictum monasterium, tantum modiatas de terra, quam ego plantavi, habeat modiatas quadraginta; et de vetere vinea vix triginta aripennes contulimus : agellum Gallicumanum, Mercloanum, vel agellum Gemellos cum stagnis et paludibus cum omni jure et termino suo; et pascuum in campo Lapideo, vel si qua alia sunt, vel campum in Trifinitio super viam munitam, vel reliqua quæcumque sunt; agellum Orvedum, et agellum Martinatis, et agellum Silvanum, in quo est sita Ecclesia S. Mariæ de Ratis, et agellum Missiamanum cum omnibus sibi pertinentibus pascuis, paludibus, cum omni jure et termino suo sanctæ tuæ Ecclesiæ reservavimus in stipendiis earum. Unde te, S. Pontifex, adjuro, ut si Deus omnipotens per manus se timentium sanctæ matri Ecclesiæ monasterio sanctarum virginum aliquod majus bonum dederit, tua sancta dilectio unum ab altero non disjungat. Si vero (quod Deus non patiatur) congregatio ibi aut congregata non fuerit, aut forte postea (quod absit) cum congregata fuerit, esse desierit, ad matrem Ecclesiam revertantur.

27. « Hæc quidem ego, ut timori meo satisfacerem, scripsi. Nam absit ut de tua, piissime Pontifex, inscientia inculperis: quia (ut supra jam dixi) pietas divina concessit, ut per meam humilitatem immunitas Ecclesiæ in tot capitibus daretur. Quod monasterio cum fratrum consensu dedimus, per hanc voluntatem meam confirmo. Ancillæ nostræ Cæsariæ abbatissæ, quem ipsa fecit, mantum majorem, quem de cannabe fecit, dari volo. Domino meo Leoni presbytero manutergium dari volo. Domino meo Cypriano episcopo mantum, et cunctorum meliorem (cinctorium melius) dari volo. Quicquid servo meo Briciano contuli, nunc per hoc testamentum meum confirmo. Agritia puella mea propria libentissime monasterio S. Cæsariæ abbatissæ serviat : et vere gariolas, quas illis vel parentibus eorum dedi, confirmo. Omnes cubicularios meos tibi, domine episcope, coram Deo et Angelis ejus commendo ». Hactenus quæ reperiuntur testamenti S. Cæsarii, quod etsi non in aliis, in die saltem et consule, et ipsius Cæsarii atque testium subscriptione esse decurtatum, haud dubium esse potest : cujus exemplar petitum ex archivo Ecclesiæ Arelatensis, exscriptum per Claudium Saxi notarium, accepimus ab archidiacono Arelatensis Ecclesiæ Francisco Clareto Romæ cum esset, a quo etiam nos accepturos complures ejusdem S. Cæsarii Epistolas, quæ in eodem archivo asservari dicuntur, spem magnam concepimus : quod si voti compotes facti erimus, eas quæ historiæ rerum gestarum inservire noscentur, secunda editio exhibebit.

28. Quod autem ad id testamentum spectat; audisti monasterium monialium cui præerat sancta ejus soror Cæsaria illud ipsum munitum voluisse Cæsarium auctoritate Romani Pontificis : non aliud quidem illis verbis significavit, ubi ait : « Et hoc ipsa sancti papæ urbicani firmavit auctoritas ». Scias vero, ad imitationem S. Cæsarii qui Arelate erexit monasterium monialium, paulo post Childebertum Francorum regem quartum filium Clodovei ibidem Arelate struxisse monasterium monachorum, quod absolutum a Vigilio papa voluit Apostolica auctoritate firmari. Extat de his Epistola S. Gregorii papæ ad Virgilium Arelatensem episcopum [1]. Sed de ejusmodi peti solitis et concedi ab Apostolica Sede privilegiis alias dicendum erit : nunc in Cæsario versetur oratio. Quoto autem suæ sedis anno diem obierit, quod æque fine careant quæ a Cypriano episcopo ejus discipulo sunt scripta, haud consequi licuit. Scripsit vero ejus Vitam idem auctor rogatus ab illius sorore sancta Cæsaria, ad quam extat inscripta Præfatio.

29. *Sedes Arelatensis archiepiscopalis.* — Ad postremum vero duo quæ invaluerunt de eodem S. Cæsario mendacia cavenda memineris : quorum alterum superius deteximus atque confutavimus, dum non ad hæc tempora Symmachi, sed floruisse anno sexcentesimo septuagesimo, complures toto cælo errantes dixere; in quem errorem Gennadii scholiastes Suffridus, Trithemium incaute sequens, impegit, dum nequaquam de eo esse scriptum a Gennadio, sed et Gennadium eam narrationem de ipso suppositam existimavit. Alterum vero illud est, quod æque mendaciter asseratur Cæsarius ultimus episcopus, primus vero archiepiscopus Arelatensis; quod scilicet Ecclesia Arelatensis nonnisi sub Cæsario a Romano Pontifice fuerit archiepiscopatus munere insignita : cum tamen quæ dicta sunt sæpe superius, id præter veritatem asseri, manifestent. Nonne archiepiscopalis sedes erat, quæ sub se habuit sedes episcopales? Nonne dictum est suo loco superius, Saturninum Arelatensem episcopum collegisse Concilium subjectorum sibi episcoporum? Nonne cum de diœcesum juribus altercatum esset inter duas sedes archiepiscopales Viennensem et Arelatensem, in Concilio Taurinensi decretum fuit, ut quisque ipsorum archiepiscoporum vicinioribus præesset episcopis? Sunt et aliæ de his certæ probationes; sed in adeo claris minime immorandum. Fefellit puto simplices, quod qui præcesserunt Cæsarium antistites Arelatenses non archiepiscopi nominati reperiuntur, sed episcopi. Verum sciant veterem nomenclaturam, qua etiam patriarchalium sedium, imo et ipsius Romanæ Ecclesiæ præsules æque dici solebant episcopi. At de Cæsario satis, quem inter cælites receptum celebrat colitque Ecclesia Catholica anniversaria repetita memoria die vicesima septima mensis Augusti.

30. *Reliqua obsidionis Arelatensis et belli.* — Quod vero reliquum est rerum Arelatensium hujus

[1] Greg. l. VIII. Ep. CXV.

temporis dignum memoria prosequamur. Quid enim uni ex ducibus Theodorici agenti custodiam civitatis diebus istis acciderit, haud prætermittendum putamus, quod Gregorius Turonensis in libro de Gloria martyrum narrat his verbis[1] : « Arau, inquit, Theodorici regis Italiæ dux, dum in Arelatensi urbe resideret, extitit ei quidam archipresbyter parochiæ Nemausensis invisus. Tunc fervens felle contra eum misit pueros, dicens : Ite quantocius, et ligatis pedibus ac manibus adducite eum cum vi, ut cognoscat quod sim dominus regionis hujus. At illi non intellexerunt archipresbyterum ; putaverunt quod archidiaconum jussisset adduci : et ascensis equitibus, venerunt ad urbem, interrogantesque de archidiacono, digito eis ostensus est : erat enim hic Joannes nomine, valde religiosus, et in archidiaconatu suo studium docendi puerulos habens : apprehensumque pueri ducis, ligatis manibus ac pedibus sub alvo equi adduxerunt eum. Sed non desiit virtus martyris Baudelii alumno proprio subvenire.

31. « Pueri vero juxta portam », Arelatensis scilicet civitatis, « cum eo mansionem habuerunt ; quia jam obseratis pro nocte portarum valvis, ingredi non potuerunt. In ipsa vero nocte, duce obdormiente, adest ei archidiaconus per visum, dicens : Quid tibi, o homo, culpabilis extiti, quod me in hanc humilitatem redactum, cum tali jussisti injuria accersiri? Vere dicam tibi quia non effugies judicium Dei. At ille expergefactus, consternatusque metu, exclamat suis : Inquirite, si pueri, quos Nemausium direximus, jam venerunt. Interrogantesque de muro urbis : responderunt se adesse cum homine. Renuntiant nuntii quæ audierant. Confestimque dux ait : Exhibete ad me hominem quem adduxistis. Quod cum factum fuisset, adspiciens eum dux, timore perterritus, ait : Archipresbyterum ego adduci præcepi, non archidiaconum. Et prostratus ad pedes ejus, ait : Indulge, quæso, injuriam delicti hujus; quia non est in conscientia mea, ut hæc passus fuisses. Et statim dignis honoratum muneribus remisit ad urbem : quem in tanto timore pro ipsa martyris reverentia dilexit in posterum, ut decedente urbis illius sacerdote, ipsum sacerdotem mandaret institui, sed nec archipresbyterum amplius inquiri jussit ». Hæc Gregorius de rebus Arelatensibus.

32. Quomodo autem idem Theodoricus Italiæ rex Burgundionum regione potitus sit potius arte quam armis, Procopius narrat[2], et quidem sincere; licet tum ipse, tum alii cum eo videantur errore lapsi, dum ante bellum Clodovei adversus Alaricum gestum, id contigisse affirmant. Etenim integras fuisse res Burgundionum, cum Clodoveus adversus Alaricum parabat arma, litteræ[3] Theodorici ad ipsorum regem Gundebadum scriptæ declarant, cum eum rogat ut in conciliandis inter se Alarico et Clodoveo laboret. Sed et Athalaricus rex Italiæ, qui Theodorico successit, dum Toli strenui ducis sub ipso Theodorico recenset strenue facta, primo quidem missum ipsum fuisse post Alarici obitum ad defendendam Arelatensem civitatem tradit, inde vero occasione bellorum inter Burgundiones et Francos ortorum ipsum provinciam illam acquisivisse (ut dictum est) Theodorico. Sunt enim hæc ibi conscripta[1] : « Mittitur igitur, Franco et Burgundio decertantibus, rursus ad Gallias tuendas, ne quid adversa manus præsumeret, quod noster exercitus impensis laboribus vindicasset. Acquisivit Reipublicæ Romanæ, aliis contendentibus, absque ulla fatigatione provinciam ; et factum est quietum commodum nostrum, ubi non habuimus bellica contentione periculum : triumphus sine pugna, sine labore palma, sine cæde victoria. Tantum ergo ejus gloriæ debemus, quantum utilitatis accepimus : quem et ille arbiter rerum largitione reddituum judicavit esse prosequendum, ut ibi fieret dominus possessionum, ubi utilitati publicæ procuravit augumentum ». Hæc ibi de tanti ducis industria.

33. Sed quæ breviori summa subobscure perstrinxit, Procopius elucidat[2], ubi primum ait, Francos cum Gothis iniisse fœdus adversus Burgundiones pactis conventis, Theodoricum vero suis ducibus cum exercitu ab Italia missis dedisse in mandatis, ut moras in itinere tererent, donec cum Burgundionibus Franci pugnassent : qui si vincerent, tunc quam celerrime sese ad eos conferrent communi victoria potituri. Sunt hæc ipsius verba : « Franci interea cum Burgundionibus soli manus conseruere ; et cum bellatum naviter esset, magna utrinque fit cædes : nam pede collato, ad multum diei fortiter est prœlium gestum : sed Franci demum ubi in fugam hostes penitus vertere, in ultimas quas illi incolerent terras fugarunt, ubi et fugientibus pleraque erant et validiora ad receptum præsidia, quæ sola his saluti fuere ; cæteris hostes potiti. Hæc victoria ubi est ad aures Gothorum perlata, quam celerrime ad socios et victores se conferendo, sui præsentiam faciunt : ab hisque increpiti, quod prœlio non tempore suo interfuissent, locorum causabantur difficultates, paratos se pactam pro pœna pecuniam statim dependere : qua ibidem depensa, terras ex hoste captas, uti conventum jam ante fuerat, cum victoribus partiuntur. Qua in re cognita Theodorici prudentia est, qui sine ulla suorum jactura, modico auro persoluto, hostium sibi loca paraverit ». Hæc Procopius.

34. Sed quænam ista præcesserint, quibus in se Burgundiones divinam concitarunt iram, Gregorius ita narrat, cum martyris Juliani miracula recenset[3] : « Venientes (inquit) quidam de Burgundionibus ad Brivatensem vicum, eum cum armorum multitudine copiosa circumdant : captoque populo, direpto ministerio sacrosancto, ultra amnem

[1] Greg. Turon. de Glor. martyr. l. I. c. 78. — [2] Procop. de bell. Goth. l. I. — [3] Apud Cassiod. Var. l. III. Ep. II.

[1] Apud Cassiod. Var. l. VIII. Ep. X.— [2] Procop. de bell. Goth. l. I. — [3] Greg. Turon. de Glor. martyr. l. I. c. 7. 8.

transeunt; et viros gladio interficere, reliquum vulgus sorte dividere parant. Tunc Hellidius quidam a Vellavo veniens, et (ut aiunt) commonitione columbæ alitis incitantis, super eos irruit; hortatusque socios, ita hostes ad internecionem cecidit, ut captivis laxatis, triumphans in laudem martyris, amne transmisso, ad beatam cellulam tanquam novus Moyses cum omni populo canendo revertitur ». Et paulo post : « Prostratis ergo ab Hellidio hostibus, quatuor ex his per fugam dilapsi patenam et urceum, qui Anax dicitur, in patriam deferunt, et divisam in tantis, ut erant, partibus patenam, urceum regi Gundebado ob gratiam exhibent conquirendam. Reliquum vero argentum reginæ sagacitas reperit; cui additis multis muneribus, loco illi sancto restituit, fideliter insinuans regi, non oportere eum ut gratiam martyris sancti propter argenti parvitatem amitteret ». Hæc Gregorius de Burgundionibus, quorum rex Gundebadus sequenti anno defunctus ponitur : agemus de his suo loco.

35. *Clodoveus ægrotans a S. Severino sanatur.* — Compositis rebus bellicis, pace reddita, Clodoveus Parisios profectus est, ubi contigit eum laborare corporis infirmitate : cumque spes salutis a medicis diu alita frustraretur, consilio Tranquillini viri illustris et archiatri, missis nuntiis, accersivit sanctissimum virum [1] Severinum Agaunensis monasterii abbatem, magni nominis apud omnes suæ ætatis virum : etenim excellenti miraculorum virtute fulgebat : cujus quidem facultatis in via egregium illud specimen edidit, dum ad Nivernensem perveniens civitatem, Eulalium episcopum loquendi et audiendi privatum ob morbum officio, ipsum visitans, confestim restituit sanitati. Parisios inde se conferens, ad portam civitatis leprosum excubantem osculo salutatum a lepra mundavit. Indeque ad Clodoveum perductus super ægrotantem regem, præmissis precibus, imponens casulam qua erat indutus, febrem ejus medullis fixe inhærentem fugavit.

36. Restitutus vero incolumitati Christianissimus princeps, flexis genibus Dei servum est veneratus : cui et ob gratiarum actionem illud præstitit, ut quos vellet vinctos e carcere liberaret, et quantum vellet pauperibus ex regio acceptum thesauro erogaret. Cumque detentus fuisset haud paucos dies Parisiis, magnus factus est ad eum laborantium diversis morbis concursus. Inde vero (ut ante divinitus admonitus fuerat) ad Nantoniense castrum se contulit Deo spiritum redditurus : susceptusque est hospitio a presbyteris Paschasio et Ursicino, qui eumdem viventem omni charitatis officio sunt prosecuti, et post obitum eidem extrema persolverunt munera pietatis : in cujus memoriam postea Clodovei filius Childebertus nobile templum exstruxit. Hæc autem paucis perstricta copiose descripsit Faustus presbyter ejusdem temporis scriptor. Porro exaratum in tabulis Ecclesiasticis nomen ejusdem viri sanctissimi Severini, anniversaria natalis diei commemoratione jugiter Ecclesia celebravit.

[1] Vita Severini Sur. tom. 1. die XI. Febr.

Anno periodi Græco-Romanæ 6001. — Jesu Christi 508. — Symmachi papæ 11. — Anastasii imp. 18. Theodorici reg. 16. et 20.

1. *Consules.* — Coss. *Celer* et *Venantius junior.* Prior Orientalis, de cujus gestis in bello Persico suo loco mentionem fecimus. Posterior Occidentalis, quem cum Cassiodorus, Tununensis, et Chronographus Cuspinianeus *juniorem* appellent, liquet eum fuisse ejusdem familiæ cum Venantio anno superiori consule; cumque in nullis Fastis cum nota numerali edatur, et diversus sit a Venantio seniore, perperam dicitur a Baronio *consul* II recteque in Fastis Heraclianis scriptum de eo : *Alius Venantius.*

2. *Consulatus Clodovei Francorum regis.* — A num. 1 ad 4. Gregorius Turonensis lib. 2, cap. 38, scribit : *Ab Anastasio imperatore codicillos de consulatu accepit,* Clodoveus sc. postquam Alaricum Visigothorum regem devicit; imperator enim victoris benevolentiam honoribus aucupari satagebat, ut Theodorici Italiæ regis potentiam in dies crescentem facilius retunderet. Arbitratur Baronius, *Clodoveum* honorem illum, quia ab imperatore hæretico oblatum, respuisse; quod *Clodovei* nomen nullis in Fastis legatur. Verum *consulatus* nomine nihil aliud intelligit Turonensis, quam *patriciatum,* a Romanis imperatoribus sæpe collatum regibus imperio Romano amicis. Sic Avitus Viennensis in Epistola VII, *Sigismundum* Burgundiæ regem *patricium* appellat, ejusque decessores *magistri militum* ab imperatoribus Romanis nuncupati fuerant. Id quidem etiam negat Baronius, quod, inquit, *inferior esset patriciatus dignitas consulatu ac commu-*

nis pluribus. Sed cum consulatus annus esset, patriciatus vero dignitas perpetua, ut docet Cassiodorus lib. 6 Variorum in formula patriciatus, hæc de more in principes viros conferebatur. Hinc Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 1, testatur, *Theodoricum* Gothorum regem a Zenone *patricium* renuntiatum fuisse, antequam in Italiam mitteretur, et Malchus rhetor in Excerptis pag. 94 prodit eumdem imperatorem *Odoacrem* Italiæ regem *patricium* creasse. Denique Pipinum, ac deinde Carolum Magnum, et Carolomannum a Romanis patricios dictos, liquet ex Anastasio in Vita Stephani III papæ. Consulatus vero nomen patriciatum etiam significare ex eo colligit Hadrianus Valesius lib. 6 Rer. Francic. quod Carolus *Magnus*, qui in brevi veterique Chronico de Visigothorum rebus, Francorum rex ac patricius Urbis Romæ dicitur, vocetur etiam *consul*. Ad hæc Continuator Fredegarii tradit, a Gregorio papa hujus nominis II adversus Leonem imp. et Luitprandum Langobardorum regem auxilium petente, Carolo Martello consulatum missum esse, ubi consulatus nomine *patriciatum* continuator intelligit. Vide Ducangium in voce *patriciatus*.

3. *Idem ac patriciatus*. — Voces hæ *consul*, et ὕπατος, non raro viris doctis crucem fixere. Falconerius in Notis ad inscriptiones Athleticas, ait, Philostrato vocem ὕπατος interdum esse *summates*, *magnates*, ac quos dixeris, *primores principes civitatis*, *aut gentis alicujus*. Tum animo hæsitans dicit, se conjecturam suam doctiorum judicio arbitrioque æstimandam relinquere; cum tamen vocabulum illud ὕπατος et consulem, et viros primarios significare, minime in dubium possit revocari. Spanhemius non minus libris quam legationibus clarus in versione Gallica Cæsarum Juliani Augusti pag. 270 et rursus pag. 439, explicans locum Juliani, in quo *Julius Cæsar* introducitur, quasi diceret, populum persecutum esse Brutum et Cassium ejus interfectores, et ubi *Silenus* respondet, οὐκ ἐπειδή σε ἀπέκτειναν, διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὺς ὁ δῆμος ἐψηφίσατο εἶναι ὑπάτους, ait Spanhemius, vocem ὑπατὸς, quæ ibi diserte legitur quæque consulem significat, videri corruptam; cum certum sit, Brutum et Cassium post Cæsaris cædem consules non fuisse; et loco *proconsulis*, consulis vocem irrepsisse, queriturque de Canteclaro et Petavio, quod in Notis locum illum difficillimum silentio prætermiserint, contenti illum ita vertisse : « Haud equidem propterea quod te occiderant : ob id enim populus eos suis suffragiis creavit consules ». Sed non minor locus querendi est, quod vocem illam ita male verterint, cum ibi significet populum eos habuisse pro Urbis Romanæ principibus ac publicæ libertatis restitutoribus, ut etiam ex verbis Dionis lib. 44 intelligimus : « Percussores, inquit, otioso animo nulli præterea rei intenti, libertatis restitutores et tyrannicidæ cognominabantur ».

4. *Quod egregio exemplo demonstratur*. — Sed, ut ad consulatum Clodovei redeam, vocem illam latinam, sicut vocem Græcam ὕπατος, *patriciatum* denotare, illustri exemplo demonstro. Theodorus lector lib. 2 scribit, *Illum* Verinæ Augustæ persuasisse, ut Leontium patricium imperatorem coronaret. Hæc ejus verba : Καὶ παρασκευάζει αὐτὴν, στέψαι βασιλέα Λεόντιον τὸν ὕπατον; quæ sic vertit Valesius : « Persuasitque illi, ut consulem Leontium imperatorem coronaret ». Sed perperam : Leontius enim tyrannus de quo loquitur Theodorus, nec consul erat, nec ea dignitate alias exornatus fuerat. Quare vox ὕπατος eo in loco *patricium* denotat, non vero *consulem*, ut nos docet Theophanes, qui plura ex Historia Theodori, quam integram habuit, in suum Chronicon corrivavit : Ὁ δὲ πατρίκιος Ἴλλος σὺν Λεοντίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς παραγίνεται εἰς τὸ Παπουρίου καστέλλιν, καὶ ἐξαγαγὼν Βερίνην Αὐγούσταν εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας, ἐποίησεν αὐτὴν στέψαι ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸν ἅγιον βασιλέα Λεόντιον τὸν Πατρίκιον, id est : « Illus autem patricius Leontio reliquisque comitibus ad Papurii castellum profectus Verinam Augustam ex custodia Tarsum Ciliciæ eductam, extra Urbis muros ad B. Petrum, ut Leontium patricium imperatorem coronaret, effecit ». Ita Theophanes ad annum VII Zenonis imp. qui ne vox ὕπατος incautum lectorem in errorem induceret, aliam magis expressam, idemque significantem in locum ejus substituit, Leontiumque *patricium* vocavit. Quare honos, quo Clodoveus ab Anastasio imp. cohonestatus, *patriciatus* fuit quem Turonensis consulatus nomine designavit; indeque in ejus Epitaphio *patricius* dictus est, ut in morte ejus videbimus.

5. *Clodoveus rex Franciam dilatat*. — A num. 4 ad 35. Anno superiori n. 9, urbes a *Clodoveo* Francorum rege Visigothis hoc anno ereptas memoravimus, Francosque *Carcassonem* obsidione cinxisse diximus. Ea tamen ad annum sequentem pertinere videtur. Cassiodorus enim in Chronico ad consulatum Venantii et Celeris anno DVIII gestum, scribit : « His coss. contra Francos a D. N. destinatur exercitus, qui Gallias Francorum deprædatione confusas victis hostibus ac fugatis suo acquisivit imperio ». Marius vero in Chronico ad consulatum Importuni, anno sc. sequenti, scribit : « Hoc consule Mammo, dux Gothorum partem Galliæ deprædavit ». Quare hoc et sequenti anno bellum continuatum. *Theodoricus* Italiæ rex cum Gothorum copiis in provinciam Narbonensem venit, ut refert Procopius de bell. Goth. cap. 12, et Carcassonem ab obsidione, qua cingebatur a Francis, liberavit. Isidorus in Chronico refert, *Gundebadum* Burgundionum regem Narbonam devastasse, et Giselichum Visigothorum regem in Africam, auxilii obtinendi causa, profectum esse : « Dum eadem civitas (nempe Narbona) a Gundebado Burgundionum rege direpta fuisset, iste (sc. Giselichus) cum multo sui dedecore et cum magna suorum clade apud Barcilona se contulit; ibi moratus quousque etiam regni fascibus a Theodorico fugæ ignominia privaretur. Inde profectus ad Africam Vandalorum suffragia poscit, quo in regnum possit restitui, qui dum non impetraret auxilium, mox ex Africa rediens ob metum Theodorici Aquitaniam petiit, ibique anno uno delitescens Spaniam revertitur ». Cointius anno

DIX, num. 1, laudatis illis Isidori verbis asserit, Theodoricum regem profectum esse in Hispaniam et Giselichum coegisse, relicta Barcinone, in Africam abire. Verum licet id etiam Lucas Tudensis, aliique Hispani in litteras miserint, omnino tamen fabulosum ; illud enim non dicit Isidorus, nec Cassiodorus, nec ullus antiquus scriptor tam longinquæ profectionis meminere. Anonymus Chronico Victoris Tununensis insertus ad consulatum Boetii anno DX gestum ait : « Hoc anno idem Gesalicus ab Helbane Theodorici Italiæ regis duce ab Hispania fugatus Africam petit ». Hæc quoad rei gestæ annum.

6. *Carcassonam irrito conatu obsidet.* — Urbs itaque *Carcassona* a Francis expugnari non potuit : excisum tamen regnum Tolosanum Gothique partim superiori anno, partim currenti pulsi sunt a duabus Aquitaniis, atque a Novempopulania, ab ipsa Tolosa regni sede, et ab Ucecia civitate ; reliqua regni illius parte penes Gothos remanente, qui eam vocavere *Provinciam Galliæ*. Ejus et cæterarum Hispaniæ provinciarum accuratam descriptionem ex antiquis Mss. edidit Garsias Loaisa in Collectione Concil. Hispaniæ. Illic sic describuntur civitates episcopales provinciæ Galliæ, additis ad singulas earum terminis : « Narbonæ sedi subjacent hæ sedes, Beterris, Agatha, Magalona, Nemauso, Luteba, Carcasona, Elna ». Quare existimandum est, inquit Marca lib. 1, de Marca Hispanica cap. 16 duas istas urbes, *Carcassonam* nempe et *Helenam*, civitatum episcopalium decus adeptas esse procurantibus Gothorum regibus, qui detrimenta Tolosæ et Uceciæ, quæ a Francis tenebantur, sarcienda eo modo arbitrati sunt ut provinciæ Galliæ antiquus numerus octo cathedrarum episcopalium constaret. Nam in vetustissima Galliarum Notitia, quam anno CCCLXXIV retuli sic describitur provincia Narbonensis : « Provincia Narbonensis prima : Metropolis civitas Narbonensium, civitas Tolosatum, civitas Beterrensium, civitas Nemausensium, civitas Lutevensium, castrum Uceciense ». Sed in Notitiis, quas edidit Duchesnius tom. I de Scriptor. Histor. Franc. « civitas Aquatensium seu Agathensium, et civitas Magalonensis » adduntur superioribus. In omnibus vero Carcassona, et Helena desiderantur : quoniam ut notat Marca loco citato, quandiu provinciæ istius imperium fuit penes Romanos, duæ istæ urbes non fruebantur dignitate civitatum, neque etiam dum aula Gothorum stetit apud Tolosam ; quod docent Agathensis Synodi anno DVI celebratæ subscriptiones ; ubi cum nomina octo episcoporum provinciæ Narbonensis compareant, et inter hæc etiam nomina Tolosani et Uceciensis, nulla tamen mentio fit Carcassonensis et Helenensis, quia sc. eo Christi anno neuter episcopatus institutus erat. Quare sanctus *Guimera*, quem Sammarthani in Gallia Christiana tanquam primum Carcassonensem episcopum proponunt, non sæculi quarti initio, ut ipsi autumant, sed sæculo septimo vixit, si vere Carcassonensis episcopus fuit, ut civitatis illius traditio fert. Antiquius enim testimonium, quo probari possit cathedram episcopalem ea in urbe collocatam fuisse, petitur a Concilio Toletano III, anno DLXXXIX congregato a Recaredo rege, cui inter alios episcopos subscriptus legitur Sergius Carcassonensis.

7. *Arelate frustra a Francis obsessa.* — Franci licet ab obsidione *Carcassonæ* discesserint, Visigothos tamen e finibus Galliæ pellere statuerunt : eamque in rem maxime laborarunt, ut *Arelatem* civitatem ad Rhodanum positam caperent. Verum Gothi acriter pugnarunt, ne ea in eorum potestatem veniret : « Affuit illic dubiis rebus audacia Candidati (scilicet Tuli ducis Gothorum fortissimi), ubi tanta cum globis hostium concertatione pugnavit, ut et inimicos a suis desideriis amoveret, et vulnera factorum suorum signa susciperet », inquit Athalaricus rex apud Cassiodorum lib. 8, Epist. X, et apud Baronium num. 5, ubi eum *Tolum* appellat. Sed quod Baronius ex eadem Epistola his verbis narrat : « Mittitur igitur Franco et Burgundio decertantibus rursus ad Gallias tuendas », et cætera fusius num. 32 ab eodem narrata pertinent ad aliud bellum anno DXXIII gestum, de quo suo loco agetur. Franci transitu Rhodani prohibiti alio trajiciunt, sed illos iterum fortiter repulit Tulus ; ita ut nec vi, nec fame urbs capi potuerit ; quod *sancti Cæsarii* precibus tribuit Cyprianus in ejus Vita : Nos tamen credimus et confidimus in Domino Deo per misericordiam et fidem seu orationem beati Cæsarii, quia sic in diebus suis ab hostibus Arelatensis obsessa est civitas, ut nec captivitati meruerit, nec prædæ succumbere. Sic deinde a Visigothis ad Ostrogothorum devolutum est regnum ». Ejusdem obsidionis meminit Cassiodorus variis in Epistolis, eamque anno DX, quo kal. Septemb. Indictio IV cœpit, solutam fuisse, non obscure indicat, lib. 3 Epist. XXXII, in litteris Theodorici regis, tributum per Indictionem IV remittentis Arelatensibus, obsidionis tempore penuria diminutis : « Arelatensibus, inquit Theodoricus, qui nostris temporibus perdurantem gloriosæ obsidionis penuriam pertulerunt, per Indictionem quartam fiscalia tributa nostra relaxat humanitas ».

8. *Theodoricus rex Gallo-Provinciam sibi retinuit.* — *Arelate* obsidione Francorum liberata, Theodoricus pro reparatione murorum Arelatensium vel turrium vetustarum certam pecuniæ direxit quantitatem, ut videre est apud Cassiodorum lib. 3, Ep. XLIV : Præterea, idem Theodoricus in Epistola ad Gemellum lib. 3, Epist. XLI, inquit : « Tritici speciem ob exercituales expensas, nostra providentia de Italia destinavit, ne fatigata provincia hujusmodi læderetur, ad castella supra Druentiam constituta de Massiliensium horreis constat esse portandam ». Ex quibus apparet, Druentiam fluvium limitem remansisse regni Ostrogothorum. Nam, ut ait Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 12 : « Inde cum expellere eos (sc. Francos) nequiret Theudericus, sivit eos illa habere, satis ducens Gal-

liæ cætera retinere : mortuoque Giselicho (anno scil. DXI) effecit, ut ad suum e filia nepotem Amalaricum Visigothorum principatus transiret, cujus admodum pueri ipse tutelam suscipiens, pecunias et quæ cara alia Carcassonæ erant, Ravennam abstulit subito, mittensque tum magistratus, tum exercitus in Galliam atque Hispaniam non segniter id agebat, sibi ut id imperium perpetuo firmaret ». Et hoc est quod Cyprianus laudatus indicat, quando ait, Arelatem ad Ostrogothorum regnum devolutam esse. Hinc Concilia post annum DXI in Hispania habita, Theodorici regis nomen præferunt, regni etiam anno designato.

9. *S. Cæsarius monasterium virginum Arelate ædificat.* — Francis Gothisque prope Arelatem digladiantibus « monasterium, quod sorori seu reliquis virginibus inchoabat fabricari, multa ex parte destruitur, tabulis et cœnaculis Barbarorum ferocitate direptis pariter et eversis », inquit Cyprianus in Vita sancti Cæsarii, loquens de cœnobio sanctimonialium a sancto antistite ædificari cœpto, quod post diuturnos labores feliciter absolutum est anno quingentesimo duodecimo. Nam idem Cyprianus refert, Cæsarium animam Deo reddidisse « tertia die post sancti Genesii festum, id est, VI kalend. Septemb. ante diem depositionis sancti Augustini, et post diem Dedicationis monasterii sui ». Antea dixerat auctor Vitæ ejus : « Erat constitutio monasterii ipsius eo tempore annis plenariis triginta », ac præterea eum annos XL Ecclesiam Arelatensem administrasse. Quare mortuus est Cæsarius anno DXLII, *sexto kalendas Septembres,* cum monasterii dedicatio anno DXII peracta sit, *septimo kalendas Septembris*, qui dies eo Christi anno in Dominicam incidebat : ab anno enim DXII ad DXLII, anni triginta intercurrunt. Composuit sanctus *Cæsarius* varia opuscula cum duabus regulis, quarum alteram quæ spectat ad moniales ipse scripsit, alteram quæ pertinet ad monachos *Teridius* presbyter ipsius Cæsarii nepos ab eo dictatam, et per diversa monasteria transmissam fuisse affirmat. Baronius n. 20 autumavit, eas non extare; sed post ejus mortem utraque lucem vidit. Regulam monialium in medium affert, et pluribus explicat Cointius anno DXXXVI, num. 47 et seqq.

10. *Secundum Cæsarii exilium.* — *Cæsarius* postquam cœnobium *Cæsariæ* sororis suæ causa inchoatum perfecit *iterum accusatione confecta* extrahitur ab urbe Arelatensi et *in Italiam sub custodia Ravennamque* perducitur, ubi a Theodorico rege honorifice susceptus est. « Interea omnes captivos ultra Durentiam, maximeque Arausici oppidi, qui ex toto fuerat captivitati contraditus, cujus etiam partem Arelato liberaverat redimendo, mox inventos in Italia redemit, ut potuit », inquit idem Cyprianus. Est hoc secundum sancti Cæsarii exilium quod post annum DXII ejusque monasterii fundationem contigisse citata verba demonstrant. Gothi Druentiam fluvium trajecerant, et e regno Burgundionum, ad quos Arausio pertinebat, quamplurimos Gundebadi regis subditos abduxerant, quos *Cæsarius* soluto pretio in libertatem asseruit.

11. *Floret S. Severinus abbas Agaunensis.* — Ad num. 35 et seq. Faustus monachus discipulus sancti Severini abbatis Agaunensis, in ejus Vita a Mabillonio sæculo I Benedictino publicata, ait : « Cum Clodoveus rex Francorum anno XXV regnaret in urbe Parisiis, tunc in corpore suo gravis obvenit infirmitas, typus frigoris per duos annos, ut non a sacerdotibus loci illius, neque ab ullo medico corpori suo potuerit invenire medicinam ». Addit Faustus, monitum fuisse regem, ut *ad sanctum monasterium Agaunensium* accederet, aut legationem transmitteret, quia ibi sanctus Severinus abbas orationibus suis multos ad pristinam revocabat sanitatem. Misit rex cubicularium suum ad sanctum Severinum, qui Parisios veniens, et *exuens casubulam, corpori regis induit eam, et statim dimisit eum febris.* Post sanitatem Clodoveo redditam idem sanctus *Castra-Nantonense* se contulit, *ibique infra tres dies reddidit spiritum.* Ita Faustus. Quare cum Clodoveus anno CDLXXXI regnum inierit, anno DV, typo seu febri divexari cœpit, annoque quingentesimo septimo a *sancto Severino* sanatus est, et dum vir Dei Agaunum rediret, incerto die mortuus est apud Castrum-Nantonis, Gallice *Chateau-Landon*, agri Vastinensis in diœcesi Senonensi oppidum, in quo sancti Severini reliquias etiamnum servant canonici regulares ordinis sancti Augustini. Auctor quidem anonymus, qui Caroli Magni tempore jussu *Magni* Senonensis episcopi, Vitam Fausti expolivit, et interpolavit, quam exhibet Bollandus ad diem XI mensis Februarii, tradit Severinum *mortis debitum tertio idus Februarii feliciter* consummasse. Sed interpolatores diem cultus aut dies Martyrologiis inscriptos pro die obituali, plerumque sumpsere, et multa ex incertis monumentis deducta, non raro in Vitas, quarum errata se emendare professi sunt, inseruere ; quod vel ex isto anonymo liquet, qui in suo Prologo ait : « Sacram sane libelli seriem, quam Faustus presbyter discipulus sancti Severini abbatis de ejus Vita vel Actibus post ipsius ediderat obitum, transcribentes, jubente etiam venerabili viro Magno meritis et nomine urbis Senonicæ antistite, vitia scriptoris corrigere curantes, commodum duximus, secundum ingenioli nostri capacitatem, ejusdem Historiæ textum aliquanto clariore propagare sermone, et licet verba non ipsa, sensum tamen et ordinem ejusdem lectionis funditus exequendo, nec etiam diversum aliquid huic textui inserendo, nisi quod a præfato presbytero eidem agnovimus Historiæ insertum quod etiam facile lectoris poterit comperire solertia ».

12. *Vita S. Severini a Fausto scripta, sed postea interpolata.* — Asserit itaque anonymus se duntaxat vitia scriptoris correxisse, nihilque Fausti textui inseruisse, et tamen Faustus diei emortualis Severini nullam mentionem fecit. Præterea revelationem mortis Severino ab angelo factam his verbis recitat anonymus, Severinum loquentem inducens :

« Sicut in ipsa didici visione, est in hac Burgundia locus montis vertice sublimatus, in quo situm fuerat quondam oppidum, quod Castrum-Nantonis, ubi me non post multum temporis oportet novissimum hujus lucis concludere finem, etc. » Et tamen Faustus non dicit, ibi fuisse oppidum, sed tantum montem, neque etiam illum in Burgundia situm affirmat. Hæc ejus verba, antequam Agauno discederet, ad monachos suos habita : « Sic mihi ostensum est a Domino in visu noctis per Angelum suum. Mons est, cujus vocabulum est Castra-Nantonense, ibique corpusculum meum a Paschasio et Ursicino erit tumulandum ». Et quando de Severini post sanatum Clodoveum ad Castra-Nantonense accessu loquitur, ait tantum : « Ingressus in oratorium ex ligno munitum, Paschasio et Ursicino presbyteris locutus est sanctus Dei Severinus ». Quare oppidum illud videtur post hujus sancti mortem constructum, cum sc. Chitdebertus Francorum rex Clodovei Magni successor « super sepulcrum beati viri ædificari jussit Ecclesiam conspicuam, et clericos ibidem Deo deservientes instituit, et de fisco suo emunitatem integram sua perceptione designavit », ut loquitur Faustus.

13. *Eam interpolatam fuisse magis probatur.* — Nec denique verum est, tunc *Castrum-Nantonis* pertinuisse ad regnum Burgundiæ. Ex his enim quæ Cointius variis in locis suorum Annalium narrat, patet Castrum-Nantonis, civitatem Senonum, cæteraque oppida Senonensis episcopatus, Clodoveo regi paruisse, priusquam ab abbate *Severino*, quem Agauno vocaverat, incolumitati redderetur. Iste igitur interpolator secutus est Galliarum divisionem ætate *Severini* ac *Fausti* posteriorem, ut recte vidit Cointius anno DVI, num. 6, et jam subdubitaverat Bollandus loco laudato. Perperam tamen uterque mortem sancti *Severini* die XI Februarii contigisse tradunt; non tantum quia Vitam ejus a *Fausto* scriptam non viderant; sed etiam quia diem Martyrologiis inscriptum pro die emortuali de more usurpant. Ad hæc Cointius hujus anonymi protestatione deceptus, ait : « Anonymus quo solum usuri sumus, eamdem ferme quam Faustus auctoritatem sibi conciliat » ; cum tamen quamcumque fidem nobis faciant interpolatores, eis vix tuto credi possit in omnibus. Quod de isto dicimus ad alios pertinet, ostenditque in illis legendis omnem solertiam diligentiamque adhibendam esse, ut vera quæ a primævis auctoribus accepere, ab incertis aut falsis, quæ sæpe commiscent, discernere valeamus. Anno DXLIV insignis interpolationis exemplum, quod hactenus scriptorum ingenia torsit, in medium adducemus. Porro ex verbis Fausti initio numeri superioris citatis liquet, monasterium *Agaunense* jam ante annum DVI ædificatum fuisse, ideoque *Sigismundum* Burgundiæ regem, qui conditor illius dicitur illud tantum postquam eversum fuit, reædificasse ; sed hac de re infra.

14. *Moritur Utherus rex Britanniæ.* — Historici Anglici circa hunc annum *Utheri* Britannorum regis mortem, et *Arthuri* ejus successoris, principis bellicosissimi initium consignant, sed quæ de utroque referunt, adeo implicata, incerta, et fabulis intexta sunt; ut eorum incertitudine, rerum quas narramus firmitatem crederemus vitiare, si in illis immoraremur. Sufficiat hic notare, *Arthurum* per hæc tempora, quibus Britannorum Ecclesiæ per Saxones vexabantur, maximasque calamitates patiebantur, Christianis, qui supererant, imperasse, et quidem per plurimos annos.

15. *Moritur S. Genovefa virgo.* — Chiffletius in fine Historiæ Ecclesiasticæ Bedæ exhibet Vitam sanctæ *Genovefæ* virginis ex Codice pervetusto Ecclesiæ in qua Parisiis ea monumentum habet, eruto, in qua legitur, eam vixisse in sæculo *amplius octoginta annis*, et defunctam plenam dierum, *sub die tertio nonarum Januariarum.* Quare cum in eadem Vita dicatur nata Honorio in Occidente, et Theodosio juniore in Oriente imperantibus, mors ejus in hunc annum incidit, si ea in lucem prodierit an. CDXXIII, quo provecto *Honorius* mortuus est, et si *Clodoveum* Francorum regem, *dum iret adversus Alaricum regem Gothorum in prœlium*, hortata sit, ut in honorem Apostolorum Petri et Pauli Ecclesiam ædificaret, sicut in ea Vita habetur. Sic enim anno CDXXIX, cum jam sexennis aut septennis esset, sancto *Germano* episcopo Antisiodorensi primum in Britanniam proficiscenti oblata fuit, et currenti anno nata erat annos circiter LXXXV. De ejus virtutibus et miraculis ejus Vita legenda, quam auctor ille anonymus *ter senis ab ejus obitu annis* in lucem edidit. Bollandus ad diem III mensis Januarii duas alias Vitas ejusdem sanctæ repræsentat ; sed utraque ab auctoribus recentioribus quam sit iste anonymus, conscripta, ideoque ex eo corrigenda. Baronius anno CDXCIX, num. 31 et seq. *Genovefæ* meminit.

SYMMACHI ANNUS 11. — CHRISTI 509.

1. *In consulatu Importuni dissidia orta in ludis circensibus, qui vituperantur.* — Quingentesimus nonus Redemptoris annus novo consulatu aperitur Importuni sine collega : ita Cassiodorus; sed pro Importuno, Opportunum Marcellinus habet : at puto melius, Importunum, ut ex Theodorici regis Epistola constat. Hic namque ille videtur Importunus, quem Theodoricus rex Italiæ auxit patriciatus dignitate, ut ad eum data ejusdem regis Epistola declarat [1], necnon alia eadem ex causa ad senatum scripta [2], qua etiam hunc ex Deciorum antiqua familia prognatum affirmat. Fuerunt cruenta hujus auspicia consulatus, dum in consuetorum exhibitione munerum et editione Circensium, favens consul Venetæ factioni, in Prasinos se parum æquum exhibuit; cujus rei gratia in eumdem consulem commotus ob cædem factam Theodoricus rex ad Speciosum inter alia ista rescripsit [3] : « Populi itaque nobis partis Prasinæ petitione suggeritur, dum ad nostrum disponerent comitatum venire remedia consueta poscentes, se truculentas insidias a patricio Theodorico, et Importuno viro illustri consule pertulisse, ita ut unus eorum defleatur exstinctus, etc. »

2. Accidit enim, ut in conclamationibus illis Circensibus in eosdem jactatæ fuerint contumeliæ, quarum causa iidem suos armassent in populum. Cujus rei indignæ causa factus reus idem consul una cum patricio ante præfectum Urbis Agapitum et collegam Cæcilianum causam dicere jussus est. De quo judicio agens in dicta Epistola Theodoricus rex, contumeliosos coerceri mandans : « Teneatur, inquit, ad culpam quisquis transeunti reverentissimo senatori injuriam protervus inflixit, si male optavit, cum bene loqui debuit ». Sed quod quælibet dicta contemni debuissent, ista mox subdit : « Mores autem graves in spectaculis quis requirat? Ad Circum nesciunt convenire Catones. Quicquid illic a gaudenti populo dicitur, injuria non putatur : locus est qui defendit excessum. Quorum garrulitas si patienter accipitur, ipsos quoque principes ornare monstratur ».

3. Ad populum autem querentem idem rescribens Theodoricus redarguit [1] eum de jactatis in Circo in senatores conviciis; cujus rei causa statuit, ut actione injuriarum apud Urbis præfectum pulsari posset.

4. Quales vero esse solerent bene compositæ more majorum Circenses acclamationes, ibidem verbis istis insinuat : « Soletis enim aera ipsa mellifluis implere clamoribus, et uno sono dicere quod ipsas quoque belluas delectet audire : profertis voces organo dulciores ; et ita sub quadam harmonia, citharæ concavum, theatrum per vos resonat, ut sonos possit quilibet credere, quam clamores. Numquid inter ista rixæ decent, aut inflammata contentio? Abjicite furorem læsi, iram gaudentes excludite, etc. » Extant [2] de iisdem ipsius regis tum ad senatum, tum etiam ad Agapitum Urbis præfectum rescripta; ex quibus quanam occasione primordia hujus sint conflata dissidii, sic habeto.

5. « Accidit enim, ut magni nominis Orientalis auriga Thomas, inde recedens, puto, aliquam passus injuriam ob Circenses tumultus illos, quos anno superiori pariter Constantinopoli accidisse diximus, Romam venerit; quem Theodoricus rex menstruis largitionibus honestandum censuit : de quo illud satis ex verbis ejusdem regis in Epistola ad Faustum [3] : Frequentia palmarum ei dici faciebat maleficum : inter quos magnum præconium videtur esse, ad talia crimina pervenire. Necesse est enim ad perversitatem magicam referri, quando victoria equorum meritis nec potest applicari ». Passus hic enim videtur invidiam, cujus causa illa fuerit conflata discordia. Post hæc autem ista mox subdit idem rex de spectaculorum malis : « Spectaculum expellens gravissimos mores, invitans levissimas contentiones, evacuator honestatis, fons irriguus

[1] Apud Cassiod. Var. l. III. Ep. V. — [2] Ibid. Ep. VI. — [3] Apud Cassiod. Var. l. I. Ep. XXVII.

[1] Apud Cassiod. Var. l. I. c. 31. — [2] Apud Cassiod. l. I. Ep. XXX. XXXII. XXXIII. — [3] Apud Cassiod. Var. l. III. Ep. LI.

jurgiorum, quod vetustas quidem habuit sacrum, sed contentiosa posteritas fecit esse ludibrium, etc. » Detestatur rex barbarus quod tamen præstare cogebatur invitus : nam ad finem Epistolæ : « Hæc nos fovemus necessitate populorum imminentium, quibus votum est ad talia convenire, dum cogitationes serias delectantur abjicere ». Et in fine : « Expedit interdum desipere, ut populi possimus desiderata gaudia continere ». Hæc ipse quidem postquam eadem Epistola Circi et Circensium ludorum Gentilitia sacra pandit, prorsus indigna quæ a populo Christiano frequentarentur.

6. Certum est enim, omnes ubique locorum, sive in Oriente, sive in Occidente sanctissimos Patres suis ipsorum concionibus atque etiam scriptis sedulo studio jugique instantia declamasse adversus Christianos spectacula frequentantes, et quanto magis edentes? Adeo namque ea majores semper detestatos esse, Salviano auctore diximus, ut non sinerent, quemquam tingi sacro baptismate, nisi solemni ritu abrenuntians Satanæ et pompis ejus, spectaculis pariter disertis verbis se renuntiare profiteretur. At vindex perjurii Deus, et prævaricationis ultor, cum nec per Wisigothos, Wandalos, Erulos, et Ostrogothos Romanam Urbem invadentes ejusmodi spectacula e Gentilitia superstitione manantia aboleri potuisse conspiceret; Longobardos tandem immisit in Urbis diuturnam obsidionem, factumque ut, intentis mœnibus civibus, exoleverint Circenses ludi, jamque friguerit ardens libido illa parandorum spectaculorum; sicque factum, ut hujusmodi officinæ dæmonum pænitus vacuæ redderentur, ut non esset amplius qui hujuscemodi diabolicas nundinas frequentaret. At de his hactenus.

7. *Saracenorum incursio in Palæstinam, duce Alamundaro rege, qui tandem monachorum miraculis ad Christi fidem convertitur.* — Eodem anno secunda currente Indictione, Alamundarus Saracenorum rex collectis copiis incursans Arabiam et Palæstinam, sanctis monachis nonnihil molestiæ intulit. Hæc autem quomodo se habuerint, auctore Cyrillo hujus temporis res gestas historia prosequente narremus[1]. Cum enim de Joanne Silentiario agit, de quo et nos superius, hæc de his habet : « Eodem vero tempore Alamundarus Sicices, qui accepit regis auctoritatem in Saracenos subjectos Persis, invasit Arabiam et Palæstinam cum magna ira in Romanos, omnia diripiens, et multa hominum millia abducens in servitutem, et multa faciens nefaria, postquam capta fuerat Amida. Cumque multitudo Barbarorum dispersa esset per hanc solitudinem; iique quibus mandata fuerat custodia solitudinis denuntiarent, ut caveretur Barbarorum irruptio in monasteria : maximæ Lauræ Patres significarunt venerando patri, ut desisteret quidem ipse Joannes in Ruba vitam degere, veniret autem ad Lauram, et quiesceret in sua cella. At divinus quidem Joannes, qui per quietem divinam gustarat dulcedinem, eam lubenter sequebatur, et non poterat in animum inducere ut eam relinqueret apud se hæc reputans et dicens : Si Deus mei curam non gerit, quid vivo? Et sic altissimum ponens suum refugium, mansit minime obstupefactus.

8. « Deus autem, qui semper curam gerit suorum famulorum, Angelis quidem suis mandavit (ut dicit Scriptura [1]) ut sanctum suum conservarent. Volens autem eum securum reddere, ut qui paululum esset territus, misit sensilem custodem leonem maximum et horribilissimum, qui eum diu noctuque custodiret ab immanium Barbarorum insidiis. Atque prima quidem nocte, cum leonem adspexisset prope dormientem, parum extimuit, ut ipse mihi narravit. Cum autem vidisset diu noctuque sequentem leonem, et ab eo non avelli, et propulsare Barbaros : quibus ageret gratias Deo, emisit cantica [2] : Qui non dimittit virgam peccatorum supra sortem justorum : atque beatus quidem pater noster Saba, cum venisset Nicopoli, et novam Lauram constituisset, et venisset ad speluncæ ædificium (ut a me dictum est in secunda oratione) et in mentem revocasset eam quæ in ipso fuit aliquando visionem de sancto Joanne : ivit ad eum in Rubam, et dicit ei : Ecce Deus te servavit ab incursione Barbarorum, teque reddidit securum, ad te misso sensili custode : surge, et tu quoque fac id quod est humanum, et fuge sicut patres. Multisque aliis ad eum usus admonitionibus, deduxit eum ad maximam Lauram secunda Indictione, et clausit eum in cella, cum ageret quinquagesimum sextum annum suæ ætatis, nullo alio ex conventu cognoscente eum esse episcopum ». Hæc Cyrillus, qui et de eadem Saracenorum incursione hæc in Euthymio habet :

9. « Sequentibus vero annis, cum Anastasius post Zenonem accepisset imperium, incursionem autem fecissent Barbari, et magnam partem solitudinis vastassent, et depopulati essent; everterunt ipsa quoque Agarenorum tabernacula, quæ eis nuper magnus fixerat Euthymius. Deinde qui ex iis quidem erant insigniores, alia sibi excitant in Martyrii monachi monasterio et templa erigunt. Barbari autem cum rursus eos essent aggressi, alios quidem interimunt, alios vero captivos ducunt, alios autem in alios vicos compellunt, nempe eos qui ex opinato ei periculo evasere superiores, cum magna et gravissima fuisset hæc illic Barbarorum incursio ». Hactenus de his Cyrillus in Euthymio. In Saba vero de Agarenorum invasione agens (hoc etiam nomine Saracenos appellare consueverunt) hæc miranda plane refert [3], quatuor ex illis hostibus redditos hospites et hospitii gratos remuneratores; cum procacem Agarenum insultantem Sabæ atque ejus socio, terra veluti Dathan absorbuit : quo portento reliqui absterrefacti, ab inferenda

[1] Apud Sur. die XIII. Maii.

[1] Ps. XC. — [2] Psal. CXXIV. — [3] Cyril. in Vita S. Sabæ.

sanctis injuria se cohibuere. Porro gloriosæ memoriæ sanctorum monachorum, qui sub eodem Saracenorum rege Alamundaro occisi sunt, dies decima nona Februarii consecrata est, qua omnes tunc passi martyres in sacris adscripti tabulis, anniversario præconio celebrantur.

10. His vero addenda putamus quæ de Saracenis depopulantibus Syriam apud sanctum Joannem Damascenum ita leguntur in Anastasio Sinaita [1] : « Quatuor passuum Damasco distat locus, qui Carsatas dicitur; quo in loco templum sancti Theodori est. In hoc templum ingressi Saraceni omnibus illud sordibus et immunditiis ex feminarum et puerorum atque animalium rationis expertium commixtione fœdaverunt. Quadam igitur die dum plures illorum considerent et colloquerentur, unus illorum sagittam in sancti Theodori contorsit imaginem, et dexterum ipsius humerum vulneravit; statimque sanguis effluxit, et ad extremam usque imaginis partem descendit, omnibus id quod factum fuerat, sagittamque in humero sancti defixam, et sanguinem emanantem contuentibus. Quo tamen tam admirabili signo perspecto, non resipuerunt ; nec eum qui sagittam ejecerat, pœnituit ; nec quisquam eorum commotus est : non recesserunt e templo, nec illud commaculare destiterunt. Attamen extremo sunt affecti supplicio : Cum enim viginti essent eorum familiæ, qui in templo commorabantur, intra paucos dies omnes acerbo morbo deleti sunt, cum in eo loco nemo ipsorum diebus illis interierit, exceptis iis qui in templo fuerant commorati. Hæc igitur imago sagitta percussa adhuc superest, sagittæ vulnus habet, et vestigium sanguinis. Multi autem eorum qui rem viderunt, et eo tempore fuerunt, quo res hæc admiranda contigit, adhuc vivunt. Et ego ejus imaginem vidi; et quod vidi, monumentis mandavi ». Hactenus Anastasius Sinaita, quem recitat Damascenus. Floruit idem Anastasius episcopus Antiochiæ hoc sæculo temporibus Justiniani imperatoris.

11. Cæterum tot signis editis ipse Saracenorum princeps ad Christi fidem conversus est, deditque nomen, et in fide Catholica baptizatus est postea. Quod ægre ferentes hæretici qui degebant in Syria, nihil prætermiserunt, quo eum in hæresim captivum abducerent et baptizarent. Conatus est autem id potissimum Severus, a quo Severiani sunt denominati hæretici : de quo ista habet Theodorus lector [2] : « Cum Alamundarus Saracenorum rex Christianismum complecteretur, misit ad illum Severus hæreticos duos episcopos, qui illum malitia sua inficerent. Verum hujus conatus prævenit Deus, effecitque ut ab illis baptizaretur, qui Synodum approbabant ». Hæc Theodorus : quando autem baptizatus fuerit, suo loco dicemus. Ita plane secundum illud Evangelicum [3] : « Si isti tacebunt, lapides clamabunt », cum blasphemat Anastasius imperator, confitetur Saracenus.

[1] Joan. Dam. de imagin. l. III. — [2] Theod. Lect. l. II. Collect. — [3] Luc. XIX.

12. *Sigismundo Burgundionum rege ad Catholicam Ecclesiam converso, celebratur Concilium, sanctis episcopis conspicuum.* — Sed et hoc anno [1] etiam Occidentalis Ecclesia aucta est Catholico principe, Sigismundo videlicet Burgundionum rege qui hoc anno rex est creatus succedens patri Gundebado : ex Ariana autem perfidia ad Catholicam religionem accessit suasione sanctissimi viri Alcimi Aviti episcopi Viennensis, de quo Gregorius [2] et Ado [3] meminerunt. Quod ergo in Gundebado patre sanctus Avitus (ut vidimus) frustra tentavit, perfecit in filio, quem non tantum Catholica imbuit disciplina, sed sanctis moribus denum ad summum provexit fastigium, ut suo loco patebit. Interea ædificatum ab eo monasterium atque Basilicam martyrum Agaunensium, iidem tradunt. Fuisse autem huic conjugem filiam Theodorici Italiæ regis, æque confirmant.

13. Ad Catholicam igitur Ecclesiam transiens Sigismundus, nihil antiquius habuit, quam ut ditionem sibi subjectam æque ab Arianorum pollutione purgaret, antiquamque collapsam Ecclesiasticam disciplinam secundum sacros canones in integrum restitueret : cujus rei gratia celebrari voluit Concilium Epaunense, cui præfuit idem sanctus Alcimus Avitus, ejusque germanus interfuit Apollinaris episcopus Valentinus æque celebris sanctitate, siquidem inter sanctos adscriptus colitur annuatim tertio nonas Octobris : sed et reperitur interfuisse Claudius episcopus Vesontiensis et ipse relatus in sacras Ecclesiæ tabulas, pariter perseverans in eis anniversaria memoria redivivus octavo idus Junii : cujus tamen Acta quæ extant [4] haud in omnibus satis videntur esse germana, cum eum ad posteriora referant tempora. Sanctus Gregorius Lingoniensis [5] antistes huic etiam Concilio præsens fuit, idemque inter sanctos adnumeratus et annis singulis pridie nonas Januarii in Ecclesia publico præconio celebratur. Quo etiam honoris cultu dignatur octavo kalendas Novembris, qui huic item sanctæ Synodo interfuit, sanctus Pragmatius Augustodunensis episcopus, cujus res præclaræ gestæ a Gregorio Turonensi reperiuntur omni fide scriptis traditæ : extat de eodem epitaphium versibus editum a Venantio Fortunato, ad quem etiam reperitur data a Sidonio Apollinari Epistola [6], qua idem commendat S. Eutropiam viduam, cujus agitur dies natalis decimo septimo kalendas Octobris : ut plane conjicere liceat, ad ultimam pervenisse senectutem. Sed et Viventiolus episcopus Lugdunensis æque sanctitate conspicuus huic pariter interfuisse Concilio reperitur; quem reddunt Ecclesiasticæ tabulæ annis singulis quarto idus Julias in Ecclesia redivivum. Qui autem in eo subscriptus habetur Silvester Cabilonensis episcopus, magis placet lectio, ut dicat

[1] Sigeb. in Chron. — [2] Greg. Turon. de Gest. Franc. l. III. c. 5. — [3] Ado in Chron. — [4] Apud Sur. die VI. Junii. — [5] Apud Sur. die IV. Januar. ex Greg. Tur. — [6] Sidon. l. VI. Ep. II.

Cabilicensis : nam Cabilonensis episcopus ibidem habetur Philagrius. Silvester autem ille sanctus, sic nominatus Cabilonensis antistes, jam longe ante hæc tempora vixisse cognoscitur, dum constat eum imbuisse sacris officiis Cæsarium puerum, postea Arelatensem episcopum, hoc tempore longioris ætatis senem. Vides quot quantisque dignissimis sacerdotibus ea hoc tempore Gallicana provincia fuerit illustrata ; qualisve ista fuerit corona sanctorum Patrum, quos fides Catholica, morum sanctitas et concessa divinitus miraculorum editio fecit cælo terræque conspicuos.

14. Quantum autem hi fuerint in reparanda Catholica fide et abolenda quæ diutius ibi pestis Ariana coaluisset, cum ex aliis, tum ex hujusmodi intelliges canone, quo de Ecclesiis hæreticorum ista sanxerunt [1] : « Basilicas hæreticorum, quas tanta execratione habemus exosas, ut pollutionem earum purgabilem non putemus, sanctis usibus applicare despicimus : nisi quas per violentiam a nostris abstulerant, possimus revocare ». Hæc Patres, qui ibidem quadraginta canones statuisse leguntur, quos pius lector majori consulat otio velim. Quod vero haud ante præsentem annum contigerit ejusmodi Concilium haberi potuisse (male enim ad Gelasii tempora alii referunt) inde certum colliges argumentum, quod haud id liberum fuit Sigismundo regi, sub quo celebratum istud ipsum scribitur ; nam nonnisi defuncto patre rege Ariano, ipse Catholicus Catholicæ favit Ecclesiæ, opera (ut dictum est) magni Alcimi Aviti, de quo alia occasione inferius pluribus agendum erit. Sic igitur nulla subest ratio ut contra Arianos eorumque Ecclesias sancta Synodus decernere quicquam potuerit tempore Gelasii papæ, cum nondum regnaret Sigismundus, sed pater ejus Gundebadus rex Arianus illi præesset provinciæ, homo sacerdotibus suæ sectæ addictus ; ut quæ superius dicta sunt, indicare satis possunt.

[1] Conc. Epaunens. c. 33.

Anno periodi Græco-Romanæ 6002. — Jesu Christi 509. — Symmachi papæ 12. — Anastasii imp. 19. Theodorici reg. 17. et 21.

1. *Consulatus.* — *Basilius Importunus* absque collega consul processit, ut in omnibus Fastis legitur, nisi quod in Chronico Marcellini et in Fastis Heraclianis *Opportunus* Importuni loco obtruditur ; cum Cassiodorus, Marius, Tununensis, et Anonymus Cuspinianus in Chronicis *Importunum* habeant; Anastasius in Symmacho *Importuni exconsulis* mentionem faciat ; et in litteris Cassiodori a Baronio citatis *Importuni* consulatus diserte memoretur, isque a familia Deciana fuisse dicatur, qui ideo consulatum in Occidente gessit. In Auctario Victorii Aquitani apud Bucherium lib. de Doct. Temp. pag. 66, Basilius hoc anno, sequenti vero Importunus consul proponitur, quia sc. auctor illius supplementi unum consulem in duos dividit quod jam præstiterat in *Theodoro*, quem anno DV et in sequenti consulem exhibet. *Basilii* nomen Decianis familiare fuit, ex eoque intelligimus, Basilium anno DXLI consulem, qui in quibusdam inscriptionibus *junior* appellatur, respectu Basilii Importuni ita vocatum fuisse. Iste *Basilii junioris* consulatus non parum animum meum excruciavit, cum nullus alius Basilius consul in Fastis hoc sæculo occurreret ; sed citatus Anonymus me hac liberavit anxietate ; adeo verum est nullum librum adeo futilem, in quo aliquid boni non reperiatur. Itaque Basilius ille *junior* dicitur respectu Basilii Importuni hoc anno consulis.

2. *Saraceni Arabiam et Palæstinam invadunt.* — A num. 7 ad 12. Agit Baronius de excursione *Alamundari* Saracenorum regis qui invasit Arabiam et Palæstinam, et multa hominum millia in servitutem abduxit. De ea irruptione loquitur Cyrillus monachus in Vita S. Joannis Silentiarii cap. 2, ubi refert, sanctum virum suasu Patrum maximæ Lauræ reliquisse solitudinem Rubæ, in qua vitam degebat (1), eumque sanctum Sabam deduxisse *ad maximam Lauram secunda Indictione* , et inclusisse in cella, *cum ageret quinquagesimum sextum annum suæ ætatis* ideoque hoc Christi anno Indic-

(1) *Sanctum virum suasu Patrum maximæ Lauræ, reliquisse solitudinem Rubæ*, etc. Fallitur ; nam secessum suadentibus magnæ Lauræ Patribus non acquievit. « Non poterat in animum inducere », ait Cyrillus in ejus Vita cap. 2, num. 13, « ut eam relinqueret ». Dein tamen S. Saba auctore eremum illam deseruit. MANSI.

tione II notato, cum sanctus Joannes *anno Marciani imp. IV. Indict.* VII, Christi sc. CDXXXIV in lucem prodierit. Quæ Cyrillus monachus refert in Vita S. Euthymii abbatis de Saracenorum, seu Agarenorum invasione Anastasii imp. tempore facta, ut videre est apud Baronium num. 9, pertinent quidem ad eam de qua loquitur idem Cyrillus in Vita Joannis Silentiarii; sed quæ sub eodem numero ex Cyrillo in Vita S. Sabæ capp. 15 et 16 narrat Baronius, peracta sunt ante annos triginta aut circiter, ut animadvertit Henschenius ad diem XIX Februarii, quo sancti martyres in Palæstina sub *Alamundaro* hoc anno passi coluntur. Ait enim ibidem Cyrillus, post obitum sancti Euthymii anno CDLXXIII vita functi sanctum Sabam decessisse in solitudinem circa Jordanem, et habitasse cum sancto *Gerasimo*, quando quatuor Agarenos (quo etiam nomine Saraceni appellati) famelicos excepit, et non multo post quidam Agareni eum ejusque socium invasere; quo tempore unum eorum iis insultantem terra velut Dathan absorptum fuisse Cyrillus affirmat. Dubitat ibidem Henschenius, an *Alamundarus* ille qui post aliquot annos fidem suscepit, idem sit cum Alamundaro, de quo loquitur Cyrillus in Vita Joannis Silentiarii. Et in Notis ad Vitam ejusdem sancti Joannis ad diem XIII Maii, referens hæc verba Theophanis : « Alamundarus Zizices Saracenorum regulus irruptione facta primam Syriam depopulatus est », ait perperam hæc Theophanem referre ad annum DXXXIX, « cum, inquit, hæc irruptio sit XX annis citius facta ».

3. *Alamundarus Saracenorum rex diu imperium Rom. afflixit.* — Verum nullum dubium esse debet, quin Cyrillus, Theophanes, aliique de uno eodemque *Alamundaro* verba faciant, et quin is Christianus factus fuerit. Procopius enim lib. de Bell. Pers. cap. 17 de Alamundaro habet quæ pluribus antiquorum locis lucem affundere possunt : « Cum prudentia, inquit, tum rei militiæ peritia singularis, et constantissima in Persas fides et strenuitas eximia Alamundarum commendabant. Per annos L rem pessum Romanam dedit et in genua, ut aiunt, coegit succidere. Etenim ab Ægypti finibus excursiones inceptans, totum illum continenter tractum usque in Mesopotamiam pervolabat prædabundus, agebat ferebatque omnia, ædificia quæque obvia delebat igni, myriadas multas abripiebat hominum, quorum maximam partem necabat ex tempore, reliquos magna pecunia commutabat. Nec offendebat venientem ex adverso quemquam. Neque enim erumpebat unquam in explorato, sed tam repente, tamque in primis apposite ad consilium, ut plerumque cum præda jam se recepisset, quando duces et milites primo rei accepto nuntio contra tendere instituebant. Sic ubi illum forte assequerentur, in persequentes se obvertebat Barbarus, et imparatos adhuc inordinatosque adortus, fundebat facile ac profligabat. In summa molestiorem illo hostem passi nullum Romani sunt; idque eo fiebat quia regio cum imperio unus omnibus præerat Saracenis, qui regni Persici finibus continentur, et in quamcumque vellet Romanæ ditionis provinciam toto cum exercitu irrumpere poterat. Nemo autem vel eorum quibus milites Romani parent (hos duces vocant) vel ex illis, qui Saracenis Romanorum fœderatis præsunt, et appellantur Phylarchi, cum suis copiis valebat Alamundaro se opponere ; propterea quod singularum regionum præsidia hostis viribus cedebant. Idcirco Arethan Gabaræ filium, Saracenorum Arabum principem, quamplurimis tribubus Justinianus Augustus præfecerat, ac regia dignitate auxerat novo inter Romanos exemplo. Nihilo tamen minus, imo etiam gravius Romanam rem Alamundarus atterebat, cum eam Arethas in quavis irruptione et pugnas vel statim proderet, vel ageret infeliciter : nec dum enim sat liquet. Ita accidit, ut totum Orientem Alamundarus populatus sit perdiu : quippe qui longissime vitam produxerit ». De Saracenis, qui sub *Mavia* Saracenorum regina, sub finem sæculi quarti petierunt a Romanis episcopum sibi ordinari legendus Henschenius in Vita sancti Moysis episcopi Saracenorum in Arabia, ad diem VII mensis Februarii, ut magis liqueat, Saracenos diversis principibus fuisse subditos.

4. *Obitus Gundebadi regis Burgundionum.*—Ad num. 12. Marius Aventicensis, *Petro consule*, anno sc. DXVI scribit : « Hoc consule, rex Gundobagaudus obiit, et levatus est filius ejus Sigismundus ». Marium recentiores Chronologi secuti sunt; verum constat ex lege 52 Codicis Burgundici, *de mulieribus despansatis*, quæ dicitur data *IV kalend. Aprilis Agapito consule*, Gundabodum Burgundionum regem vixisse usque ad annum DXVII, quo Agapitus Fastis nomen dedit; mortuum autem oportet ante mensem Septembrem illius anni, quo mox videbimus *Sigismundum* Concilium Epaunense celebrasse, ipso sc. regni sui exordio. *Gundabodus* duos filios reliquit *Sigismundum* et *Godomarum*, e quibus tamen, ut laudata Marii verba indicant, solus Sigismundus in regnum successit. Sanctus *Avitus* Viennensis episcopus multum laboraverat, ut Gundabodum ad fidem Orthodoxam adduceret; sed quod non potuit in patre, peregit in Sigismundo filio, quem patre adhuc superstite fidem Catholicam amplexum esse, liquet ex variis Aviti Epistolis, quarum XXIX ejus etiam zelum in coercendis hæreticis et præservandis ab eorum fraude noviter conversis subditis indicat. *Sigismundi* exemplum secuti sunt liberi *Sigiricus* et filia Theoderico regi Francorum Austrasiorum postmodum nupta : de quibus agit titulus 8 inter homilias Aviti deperditas : « Homilia dicta in conversione domini Segisrici postridie quam soror ipsius ex Ariana hæresi est recepta ». De monasterio *Agaunensi* a Sigismundo reædificato agemus anno DXV.

5. *Obitus Caratenes reginæ Burgundionum.* — *Caratene* Gundabodi uxor et Sigismundi mater obiit anno quingentesimo sexto, conditaque est Lugduni in Ecclesia B. Michaelis, quam ipsa ex-

struxerat. Regina benefica in pauperes, cilicio ac jejuniis in palatio adsueta; filiosque ac nepotes suos ad fidem Catholicam hortari solita, ut docent versus tumulo ejus inscripti, et recitati ab Hadriano Valesio lib. 6 reg. Franc. *Caratenes* pietatem, ejus tamen nomine tacito, laudat Gregorius Turonensis in lib. 2 de Gloria Martyrum, quæ ideo locum in Annal. Ecclesiast. meretur.

6. *Concilium Epaunense.* — Ad num. 13 et seq. Concilium *Epaunense* vel *Epaonense* anno quingentesimo decimo septimo in regno Burgundiæ celebratum : Avitus enim, qui ei præfuit, ait : « Relegi et subscripsi die XVII kalendas mensis octavi, Agapito U. C. consule, Epaone », quæ notæ diei, mensis et consulis, leguntur in variis Mss. a Sirmondo citatis. Avitus in Tractoria sua episcopos convocavit *ad octavum iduum Septembrium* ad diem nempe VI mensis Septembris. Quare cum ipse subscripserit canones quadraginta in hoc Concilio statutos die XVII kalend. Octob. die sc. XV mensis Septemb. apparet Concilium durasse dies decem, ac Burgundos inchoasse annum a Martio, sicut Galli hoc et sequenti sæculo, ut ostendit Mabillonius lib. 2 de Re dipl. cap. 23, num. 4. Quam late patuerit regnum Burgundiæ colligitur ex ejusdem Concilii subscriptionibus, ubi memorantur sedes episcopales XXVII, sc. *Tarantasiensis* et Octodurensis in Alpibus Graiis; *Ebredunensis* in Alpibus maritimis; *Viennensis*, Gratianopolitana, Valentina et Genavensis in provincia Viennensi prima; Cabellionensis, Avenionensis, Vasensis, Capentoractensis, Arausicana, Diensis, Tricastina, et Vivarensis in provincia Viennensi secunda; Sistaricensis, Aptensis, et Vapincensis in provincia Narbonensi secunda; Lugdunensis, Matisconensis, Lingonensis, Cabilonensis in provincia Lugdunensi prima; Nivernensis in provincia Senonensi seu Lugdunensi quarta; Vesontionensis, Aventicensis, Vindonensis et Bellicensis in provincia maxima Sequanorum sive Lugdunensi quinta. Conditi in eo Concilio canones XL, tom. IV. Concil. legendi.

7. *Locus Concilii detectus.* — Quoad locum in quo *Concilium Epaonense* celebratum, variæ sunt de eo recentiorum scriptorum conjecturæ, sed omnes, ea excepta, quam Sirmondus in Notis ad Concilium Epaunense seu Epaonense proponit, inutiles. Observat ille ex Stephano Redonensi episcopo in Vita sancti Firmati, de quo anno MXC verba faciemus, hunc sanctum Turonibus relictis venisse ad locum, *qui dicitur Eona super Rhodanum*, ibique consedisse ; et *Eponam* seu *Epaonam* ad Rhodanum sitam diversam non fuisse ab Eona ac in ea urbe Concilium, de quo loquimur, habitum. Certe littera P in medium nominum urbium, fluminum, ac montium non raro inserta fuit, aut ex iis rescisa secundum ambiguitatem pronuntiationis aut populorum morem. Præterea cum locus ille ad Rhodanum non longe a Vienna positus esset, et Concilium Epaonense nationale fuerit, eique *Avitus* episcopus Viennensis præfuerit, et omnes episcopi regni Burgundici interfuerint, plane opportunus fuit ad hujus Synodi celebrationem. Verum cum Vita sancti Firmati, cui tantum innititur Sirmondus, post medium sæculum duodecimum scripta sit, et ipse quo in loco Rhodano vicino Eona sita fuerit, an adhuc extet et quo moderno nomine vocetur, aut non inquisierit, aut non invenerit, Claudius Castellanus Canonicus Ecclesiæ Metropolitanæ Parisiensis in Notis lingua gallica scriptis ad Martyrologium Romanum, quæ modo sub prælo sudant, ad diem quintum mensis Februarii hanc difficultatem profligavit, et sequentia mecum benignissime communicavit. Locus, in quo coactum Concilium Epaunense a Sigismundo Burgundiæ rege, fuit *Epauna* seu *Epaona*, urbs alias magna, ut ipsemet e ruinis a se dum *Beugesium* lustraret, diligenter consideratis collegit; nunc vero urbecula, caput tamen Beugesii Sabaudici, posita ad oram orientalem Rhodani, gallice *Yenne*. Examinavit vir veritatis amantissimus quæcumque antiqua documenta latina lingua scripta ea in urbe reperire potuit, et in iis *Epaunam* vel *Eonam* (a qua voce Yenna derivata) constanter appellatam fuisse invenit, cujus rei a parocho, Ecclesiasticis et præcipuis civibus consignatum scripto testimonium accepit. Ex quibus evanescunt conjecturæ Joannis Jacobi Chiffletii part. 1. Vesontionis pag. 154 et quorumdam aliorum doctorum virorum qui hujus Concilii locum irrito labore quæsiere.

8. *Eidem plures sancti episc. interfuere.* — Baronius inciderat in Acta hujus Concilii, in quibus quædam nomina depravata erant; ait enim : qui in eo subscriptus habetur Sylvester episcopus Cabilonensis, magis placet lectio, ut dicat Cabilicensis. Nam Cabilonensis episcopus ibidem habetur Phylagrius; Sylvester autem ille sanctus sic nominatus Cabilonensis antistes jam longe ante hæc tempora vixisse cognoscitur, dum constat eum imbuisse sacris officiis Cæsarium puerum postea Arelatensem episcopum longioris ætatis senem ». Verum cum Cæsarius anno CDLXXI natus fuerit, anno DXVII quo Concilium Epaunense celebratum, annum XLVII ætatis nondum egressus erat. In Actis sinceris hujus Concilii *Phylagrius* non dicitur episcopus Cabilonensis, sed civitatis Cabellicæ. Sanctis episcopis qui huic Concilio interfuere a Baronio memoratis addendus *sanctus Constantinus* episcopus Vapincensis, qui ad diem XII Aprilis Martyrologio Romano inscribitur.

9. *Clodoveus regnum Franciæ dilatat.* — Hoc circiter tempore contigere quæ Turonensis lib. 2, cap. 44 et seqq. narrat de *Sigiberto* qui Coloniæ regnabat, ejusque filio *Chloderico* Clodovei regis Francorum consanguineis. Sigibertum Coloniæ regulum dormientem immissis percussoribus filius ejus interfecit, nuntiosque ad Clodoveum regem obitum ejus ei referentes, misit, ut sine impedimento regnum paternum obtineret. Sed cum is accepisset Chloderici dolo Sigibertum occisum, *Clodoveus* hunc etiam dolo interfici curavit, regnum-

que suæ ditioni adjecit. Præterea *Chararicum* Morinorum regem circumventum dolis cepit cum filio, et capite plecti jussit, quia quando cum *Syagrio* Suessionum rege pugnavit ad suum auxilium venire noluit, sed eventum rei exspectavit. Denique *Ragnacarium*, qui Cameraci regnabat, *et Richarium* fratrem ejus, propinquos suos, ac insuper *Regnomerum* apud Cenomannos degentem morti tradidit, et regnum suum per universam Franciam dilatavit. Plura de illis recentes Historiæ Franciæ scriptores.

SYMMACHI ANNUS 12. — CHRISTI 510.

1. *Boetius consul Aristotelis studiosissimus; de cujus libris multa.* — Quingentesimum decimum Christi annum Boetii Severini cum Eutharico aperit consulatus. Extat Ennodii Ticinensis Epistola ad Boetium de ejus consulatu, quæ incipit : « Optimæ spei plenus, etc. » Visus est hujus sui consulatus ipse Boetius meminisse, cum prædicamentis Aristotelis explicandis manus admovens, hæc ait : « Etsi nos curæ officii consularis impediunt, quominus in his studiis omne otium plenamque operam consumamus; pertinere tamen videtur ad aliquam reipublicæ curam, elucubratæ rei doctrina cives instruere : nec male de civibus meis merear, si cum prisca hominum virtus urbium cæterarum in hanc unam rempublicam imperium transtulerit, ego ad id saltem quod reliquum est græcæ sapientiæ artibus mores nostræ civitatis instruxero. Quare ne hoc quidem ipsum consulis vacat officio, cum Romani moris semper fuerit, quod ubicumque gentium pulcherrimum esset atque laudabile, id magis ac magis imitatione honestare ». Hæc ipse : qui quidem etsi reliquorum philosophorum doctrinam calluerit, Aristotelis tamen doctrinæ sese totum addixit, et hoc præstitit, ut quorum vix nomina librorum latinitas noverat, ipse eos omnes quos reperire potuerit integros integre latinitate donaverit : quod idem ipse testatur his verbis : « Ego omne Aristotelis opus, quodcumque in manus venerit, in Romanum stylum vertens, eorum omnium commenta latina oratione præscribam : ut si quid ex logicæ artis subtilitate, vel ex moralis gravitate peritiæ, et ex naturalis acumine veritatis ab Aristotele perscriptum est, id omne ordinatum transferam, atque id quodam lumine commentationis illustrem ». Hæc de se Boetius, qui eadem præstare conatus est : nam præter ejus in Porphyrii quinque voces et Aristotelis prædicamenta et perihermeniam, quæ extant perinsignes lucubrationes, transtulit pariter (ut apparet) Topicam Aristotelis, et in Topicam Ciceronis edidit libros : meminit, et in commentariis de enuntiatione, libros physicos a se conscriptos.

2. Cæterum ipse Boetius non solum doctrinam Aristotelis illustravit, sed etiam novis inventis locupletavit, cum cudit libros illos quatuor de differentiis Topicis, et quatuor de utroque syllogismo, atque de divisione et definitione singulos. Demum illud sic habeto, Boetio absque controversia primas dandas inter latinorum ingenia, qui profundum Aristotelicorum sensuum penetrarit, et obscura quæque perspicua reddiderit, Aristotelemque vix nomine hactenus cognitum suorum Latinorum manibus tradiderit; unde posteriores omnes Peripatetici eidem jure bene precentur. Sed unde, dices, vis tanta Latino homini, hoc præsertim sæculo, quo ob Barbaros ingruentes nullus ferme locus bonis litteris esset, armis litterarum otium undique profligantibus? Breviter accipe. Qui nobilitate generis nulli secundus, prognatus nimirum ex antiqua Manlii Torquati familia, et eo qui Christianitate resplenduit Anicio gaudens atavo, adolescens Athenas, in quibus fuerant litteræ philosophicæ restitutæ, petit, ubi varia philosophiæ pervestigans dogmata, Aristotelicis tandem sese totum addixit, toto illo decem et octo annorum curriculo, quibus est moratus Athenis. Testatur id quidem ipse in libro [1] quem edidit de disciplina scholarium, prope finem.

3. Sed quod de his sermo est, illud obiter monendum putavi, haud omnia quæ apud Aristotelem scripta reperiuntur, cuncta Aristotelis esse, ut in

[1] Boet. de discip. schol. c. 4.

ejus verba jurare Peripatetico liceat, cum nonnulla ab aliis constet esse addita, vel misere depravari contigerit. Audi vero de his ipsis Strabonem totam historiam egregie describentem, ubi ait[1] : « Aristoteles suam bibliothecam Theophrasto tradidit, cui et scholam reliquit. Primus omnium qui nobis sunt noti Aristoteles bibliothecam conductis libris composuit, idque Ægypti reges facere docuit. Theophrastus bibliothecam Neleo tradidit. Is libros Scepsin translatos posteris suis reliquit ineruditis hominibus : qui incurie positos sub clavibus retinuerunt. Cumque Attalicorum regum studium intellexissent, quibus Scepsis parebat, conquirentium libros ad construendam Pergami bibliothecam, sub terra suos in fossa quadam occultaverunt. Ibi ab humore et blattis vitiatos tandem qui ex ea stirpe erant, Aristotelis Theophrastique libros Apelliconi Tejo magna pecunia vendiderunt. Tenebatur is Apellico librorum amore, quam philosophiæ studio majore. Itaque erosarum particularum quærens instaurationem, in nova libros transtulit exempla, lacunas non recte implens, ediditque libros mendorum plenos.

« Usu venit Peripateticis antiquis, qui post Theophrastum vixerunt, cum omnino libris carerent, paucosque duntaxat, præcipue exotericos haberent, ut nulla de exquisite pertractando eam philosophari possent, sed tantum de propositis disputarent. Posterioribus ab eo tempore, quo libri isti sunt editi, facilius fuit philosophari, et Aristotelem imitari, quanquam ob mendorum multitudinem cogerentur multa probabiliter modo dicere. Multum huc etiam Roma contulit. Statim enim a morte Apelliconis Sylla, cum Athenas cepisset, bibliothecam illius recepit. Quæ cum huc esset allata, Tyrannio a bibliothecæ præfecto obtinuit, ut sibi eorum usus permitteretur, homo Aristotelis studiosus : et librorum venditores nonnulli ineptis usi librariis, neque cum exemplari descripta comparantes : quod et aliis accidit libris qui exscribuntur vendendi causa et Romæ et Alexandriæ. De his quidem satis ». Hucusque Strabo.

5. Hæc nos verbatim singula hic reddidisse voluimus, quod sciamus reperiri homines adeo Aristotelis studiosos, ut quæcumque in ejus scriptis reperiantur, veluti ex divino quodam oraculo prolata recipiant atque defendant ; ut satis sit iis illud instar Pythagoræ discipulorum usurpare, Magister dixit : cum tamen, licet in ejus libris scriptum quid inveniatur, haud satis constet an revera ipse dixerit, vel Apellico apposuerit, qui multiplices lacunas implevit, vel alii addiderint, qui mendosissimos ab eodem Apellicone (ut ait Strabo) editos codices emendarunt, quos ille corruperat, vel aliter postea librariorum incuria depravarat. Adeo ut verius atque consultius sit dicere, cum Aristotelis scripta citantur, id quod asseritur, apud Aristotelem reperiri, quam Aristotelis esse, et Peripateticorum potius eam esse sententiam, quam germanam puramque ipsius Aristotelis assertionem. Id quidem asserere, non solum quæ exscribentium librariorum incuria irrepserunt menda suadent, cum id omnium ferme librorum commune sit, sed dicere cogit immensa et multiplex illa vastitas lacunarum, quas Apellico (ut ait Strabo) non recte replevit, et edidit primus eosdem libros mendorum plenos. Si enim in philosophicis facultatibus maximi sit ponderis quæque minima linea, vel punctus : quid dicendum de elementis ipsis, dictionibus, verbis, et sententiarum periodis, et fortasse capitibus, quæ edax tempus variis casibus sæpe corrosit? At in his hactenus nos detinuisse satis sua auctoritate Aristotelicus consul : qui in fine libri quarti commentariorum in Aristotelis prædicamenta, cum se ea scribere sub Anastasio imperatore testetur, plane declarat non ad primum, vel ad tertium consulatum ea, quæ diximus referenda esse, sed ad præsentem secundum consulatum, quem solum sub Anastasio imperatore gessisse reperitur. Jam vero quæ sub hoc ejus consulatu res gestæ reperiuntur, in medium afferamus.

6. *Anastasius Catholicos sub nomine hæreticorum a bonis arcet Ecclesiæ, et Macedonium calumniatur, qui se Catholicum confitetur.* — Quam vidimus Constantinopolitanam civitatem anno superiori diro incendio conflagrasse, hoc anno civilis discordiæ graviori exarsisse incendio, in suo Chronico Marcellinus affirmat. Emota enim semel e cardine fide Catholica, cuncta simul labefactari necesse fuit : sicuti cum fundamenta concutiuntur, universam nutare molem oportet. Fœda quidem et lurida urbis illius facies erat, in diversa ipsa civitate discissa, favente populo Macedonio episcopo, Anastasio autem imperatore cum militibus eidem resistente, atque variis cladibus affligente. At quomodo tantem quod diutius fuerat meditatus, sequenti anno perfecit, ut Macedonium exturbaret, et subrogaret Timotheum hæreticum, suo loco dicemus. Sed quid inter alia aggressus hoc anno scelestissimus Anastasius? Qui in odium Orthodoxorum Ecclesiasticam omnem abstulerat immunitatem, quique leges libertatis sanxerat pro hæreticis (ut superius auctore Theodoro lectore diximus) hoc anno eam edidit sanctionem[1], qua nihil in Orthodoxos quovis titulo transire voluit bonorum Ecclesiasticorum.

7. Etenim quamvis titulo mentiatur in hæreticos ejusmodi editam sanctionem : tamen (ut superius adnotatum est) cum fuerit ipse hæreticus, haud dubium ab eo Catholicos esse nominatos hæreticos, qui ejus impietati minime communicarent : bonis namque fuisse tanquam hæreticos spoliatos Orthodoxos ab ipso imperatore, in quos nec quovis titulo ea redire permittat, ipsa lex ostendit : ut plane intelligi possit, quales esse soleant, qui in bona Ecclesiastica Orthodoxorum manus injiciunt. Trebonia-

[1] Strab. Geog. l. XIII. pag. 70.

[1] L. x. Cod. de hæret.

nus autem nihil pensi habuit, constitutiones hæreticorum imperatorum cum piorum legibus simul intexere; quod eædem licet ab hæreticis latæ contra Catholicos, in ipsos tamen vere hæreticos (ut sonant verba) conversæ sint : cum tamen liqueat, quos Orthodoxos nominat Anastasius, eos fuisse, qui contra Chalcedonense Concilium pugnarent, Zenonis suscipientes Enoticum.

8. Quas autem turbas in Orthodoxos impius Anastasius excitarit; vix perpauca, eademque breviori summa perstricta vel ex Marcellino, vel ex Theodoro narrantur : quæ res fuerat prolixæ satis historiæ commendanda : quod præstitisse Basilium Cilicem, Photius in Bibliotheca testatur, dum ait ipsum historiam conscripsisse ab obitu Simplicii papæ usque ad exitum vitæ Anastasii imperatoris. Excidit ipsa quidem, vel fortasse inter Græcorum vetera monumenta oblivione sepulta latet : unde major nobis labor incumbat diversis e locis quæsita fragmenta compingere. Atque in primis [1], quod Anastasius imperator, ne quis ex suis patientiæ suæ causam de tolerando in sede Constantinopolitana Macedonium ignaviæ vel timori adscriberet, calumniose testatus est, se id facere, quod ipse Macedonius Zenonis Enotico subscripsisset. Id vero cum ad aures ipsius Macedonii pervenisset, confestim collecta Ecclesia, ambonem conscendens pro concione se plane Orthodoxum esse coram omnibus demonstravit, edita sincera professione fidei ex præscripto Chalcedonensis Concilii, damnans omnes quæ ei adversarentur hæreticas opiniones. Quæ quidem res sicut majorem Macedonio conciliavit populi gratiam, ita in eumdem perfidi imperatoris odium magis concitavit, ut jam de eo sede movendo animo penitus stabiliret.

9. Adjecit ad alias calumnias in Macedonium Anastasius imperator, ut ad concitandos in eum omnium animos, jactaret ab eo falsatam esse divinam Scripturam : testatur id quidem Liberatus [2] diaconus, cujus verborum textus sic ut vides se habet, absque græcorum elementorum delineatione, ab antiquario omissorum, cum ait : « Hoc tempore Macedonius Constantinopolitanus episcopus ab imperatore Anastasio dicitur expulsus, tanquam Evangelia falsaret, et maxime illud Apostoli dictum [3] : Quia apparuit in carne justificatum in spiritu. Hunc enim mutasse, ubi habet, qui... hoc est... monosyllabum græcum, littera mutata... vertisse, et fecisse... id est, Ut esset Deus, apparuit per carnem. Tanquam Nestorianus ergo culpatus expellitur per Severum monachum ». In posteriori editione Surii lacunæ hoc modo implentur : « Ubi habet ὅς, hoc est, qui, monosyllabum græcum, littera mutata ο in ω vertisse, et fecisse ὡς, id est, ut esset Deus, apparuit per carnem ». At ipsi Græci habent : Καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστί τὸ τῆς εὐσέβειας μυστήριον. Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκι, ἐδικαιώθη πνεύματι, Ὤφθη ἀγγέλοις, etc. Id est : « Et manifeste magnum est pietatis sacramentum. Deus manifestatus est in carne, justificatus est in spiritu, etc. » Sic igitur in eo facta mutatio reperitur, ut quod habet germana lectio, « Apparuit in carne » : mutasse diceretur, « Apparuit per carnem » : ex qua mutatione posset fides Catholica in discrimen adduci. Ita in suspicionem Nestorianæ hæresis, arte perfidi imperatoris ejusmodi conflantis calumniam, Macedonius adductus est : sed erant hi prætextus, vulgi ore jactati, non tamen in Synodo ulla cogniti vel examinati; vi enim, non sententia episcoporum Macedonius sui passus est throni jacturam, ut inferius sequenti anno dicemus.

10. Porro Anastasius bibliothecarius in Chronico sub eodem anno res paulo latius prosecutus ait : « Constantinopolitanus episcopus anathematizabat damnantes Synodum Chalcedonensem ». Et paulo post : « Interea monachi quidam hæretici ducenti venientes Constantinopolim una cum Severo impio contra Macedonium atque Chalcedonense Concilium decernebant. Hos Anastasius honorifice suscepit veritatis inimicos, qui conturbaverunt Orientem, et Constantinopoli eadem operantes. Joannes vero Alexandrinus episcopus duo millia librarum dare spopondit imperatori, si edicto proposito perfecte damnaret Concilium Chalcedonense. Imperator autem Macedonium rogabat Apocrisiariis communicare Joannis, Joannemque recipere, Synodum neque recipientem, neque damnantem. Macedonius autem restitit, dicens non se illis communicaturum, nisi confiterentur matrem et magistram Synodum Chalcedonensem ». Hæc de his Anastasius bibliothecarius, qui et ista addit :

11. « Porro monachi Orthodoxi, qui erant in Palæstina, martyrii æmuli, venere Constantinopolim acturi contra Severum, et eos qui cum eo erant hæreticos. Dorotheus autem monachus Alexandrinus multorum versuum librum edidit pro Chalcedonensi Synodo, quem dedit Magnæ uxori fratris Anastasii, cum esset Orthodoxus : ipsa vero Anastasio obtulit librum, sperans per hunc eum fore mutandum : quem cum legisset, et præter votum suum esse reperisset, Dorotheum apud Oasim exilio destinat, et librum pro nihilo ducit, eo quod superius esset inscriptus, Tragœdia, quemadmodum a Magno Basilio fuisse editum aiunt contra Julianum. Macedonius vero quod accepisset Flavianum non recte sentire de Concilio Chalcedonensi, eum cum aliis, qui aliquid mutirent contra idem Concilium, anathematizavit ». At res Flaviani se aliter habuisse, suo loco dicendum.

[1] Niceph. l. xvi. c. 26.— [2] Liber. diac. Brev. c. 19.— [3] 2. Tim. iii.

Anno periodi Græco-Romanæ 6003. — Jesu Christi 510. — Symmachi papæ 13. — Anastasii imp. 20. Theodorici reg. 18. et 22.

1. *Consulatus.* — *Anicius Manlius Severinus Boetius* absque collega consul processit, Marcellino, Cassiodoro, auctore Fastorum Heraclianorum, Tunnunensi, Mario et Chronographo Cuspinianeo testibus. Quare rejiciendus e Fastis *Eutharicus*, quem Baronius et Onuphrius collegam Boetii proponunt. Neuter hujus novæ opinionis fundamentum in medium adducit; sed non dubito, quin respexerint ad subscriptionem legis 10 Cod. Justin. *de hæreticis,* quæ dicitur dat. *V id. Aug. Boetio U. C. coss. et Eutherico.* Verum vox illa *Eutharicus* a librariis in eum locum infarta, ut etiam ostendit vox *coss.* quæ ante *Eutharicum* præponitur, et cum duplici S. exaratur. Sunt et infiniti alii in eodem Codice errores quoad consulum aliorumque nomina qui exscriptoribus attribuendi. Præterea in eo peccant Baronius, Papebrocius in Vita sancti Joannis I papæ cap. 2 ad diem XXVII Maii, aliique quidam, qui *Boetium* secundum consulatum hoc anno gessisse, annoque CDLXXXVII jam eadem dignitate exornatum fuisse scribunt; ille enim diversus est a Boetio egregio philosopho hoc anno consule, qua de re laudati auctores dubitare nos non sinunt; cum nullus ex eis eum cum nota numerali edat. Varia de Boetio Baronius habet a num 1 ad 6, quibus addendum quod Procopius lib. I de Bell. Goth. cap. 1, scribit : « Symmachus ejusque gener Boetius nobilissimo loco nati, iidemque viri consulares in senatu eminebant. A philosophia nemo erat illis instructior, nemo studiosior æquitatis. Accedebat benignitas, qua inopiam cum civium, tum peregrinorum levabant. Hinc magnam adepti gloriam, sibi invidiam accumularunt apud homines acerbissimos; quorum calumniis inductus Theodoricus, ambos studii novarum rerum insimulatos morte affecit eorumque bona publicavit ».

2. *Anastasius imp. Synodum Chalcedon. eliminare conatur.* — Ad num. 8 et seqq. Theophanes anno Incarnationis secundum Alex. DI qui kalend. Septemb. Christi anni DVIII inchoatur, scribit : « Hoc anno Anastasius imp. Flavianum Antiochiæ episcopum Concordiæ sanctioni a Zenone editæ subscribere coegit, qui episcoporum sibi subditorum congregata Synodo, prolixam scripsit Epistolam, Nicænam, Constantinopolitanam, et Ephesinam admittens Synodos, Chalcedone vero actam silentio præteriit. Sed et Diodorum, et Theodorum subinde damnavit, quatuor subjiciens capita in quibus cum Chalcedonensi Synodo minime consentire videtur : maxime vero vocibus istis : in duabus naturis, opponuntur ista capitula. Nonnulli Acacii Constantinop. præsulis ea capita fœtum esse dicunt. Porro Flavianus privatam Anastasio dedit Epistolam, qua in mentem ejus omnino concedit, quemadmodum etiam impius Xenajas, qui eo progressus est temeritatis, ut adversus divinissimum Leonem Romæ episcopum, Synodum ipsam et utriusque asseclas execrationes immitteret. Quin etiam Constantinus Seleuciæ episcopus sanctam Chalcedonensem Synodum anathemate percussit, eadem prorsus ac Xenajas scribens. Flavianus autem, ac si ipsos eo nomine accusare maluisset, hæc omnia imperatori per litteras renuntiavit. Imperator Flaviano succensuit, Constantinum autem atque Xenajam probavit amplius; tum vero Eliæ Hierosolymorum episcopo, ut adversus Chalcedonensem Synodum ferret sententiam, scripto mandavit. Elias imperatori rescripsit, Nestorium, et Eutychen. Diodorum et Theodorum diris devovit, et actam Chalcedone Synodum se recipere testatus est ».

3. *Macedonius episcop. Constantinopolit. sese imperatori opponit.* — Tum anno Incarnat. secundum Alex. DII qui kalend. Septemb. superioris Christi anni exorditur, idem Theophanes habet : « Hoc anno monachi quidam hæretici numero ducenti ab Oriente Byzantium cum impio Severo transfretati insidias Macedonio et Synodo damnationem parabant. Istos Anastasius cum honore suscepit, seu veritatis adversarios, qui totum conturbarent Orientem, et eadem pariter forent hic molituri. Joannes autem Alexandriæ episcopus ducentas auri libras imperatori se daturum pollicitus est si modo celebratam Chalcedone Synodum funditus abrogaret. Imperator itaque Macedonium cum Joannis legatis communionem habere cogebat, et Joanni ipsi qui nec reciperet, nec respueret Synodum pacem dare. In adversum opposuit se Macedonius dicens : Nullam se communionem iis impertiri nisi matrem et magistram profiterentur Chalcedonensem Synodum. Deuterius porro Arianorum episco-

pus, quempiam nomine Barbarum baptizare paratus, repugnante licet Dominica traditione verba istiusmodi proferre ausus est. Baptizatur Barbarus in nomine Patris per Filium in Sancto Spiritu : et confestim exaruit piscina. Barbarus terrore perculsus fugæ se dedit, et omnibus postmodum quod contigerat miraculum manifestavit. In his imperator Macedonium Constantinop. præsulem habitam olim Chalcedone Synodum reprobare, quemadmodum et Hierosolymorum episcopum Eliam cogebat. Ad hæc Macedonius : citra universalem Synodum, cui primus assideret Romanus episcopus, id se exequi non posse referebat. Quibus imperator exasperatus immunitatis quærendæ causa confugientes in Ecclesiam per vim abripi jussit, et libertatis hujusmodi hæreticorum fanis concessit jura. Quilibet autem tam e clero, quam e plebe Byzantii degentes hæretici, Severo atque hæreticis istis in oppugnando Macedonio præstabant operas. Ex quo Deiferi Palæstinæ monachi divino moti affectu Severum et ejus asseclas monachos confutaturi Constantinopolim convenerunt. Dorotheus interim Alexandrinus monachus pro Chalcedonensis Synodi defensione volumen ingens a se conscriptum Magnæ Anastasii fratris sponsæ rectum de fide sensum illuc usque servanti obtulit : quem ipsa dedit Anastasio claritate doctrinæ virum a perfidia dimovere sperans. Ille libro perlecto, cum præter opinionem opus digestum animadverteret, Dorotheum in Oasim ablegat, et flocci fecit librum quod gereret inscriptum, Tragœdia, hoc est, prophetia præsertim rerum status : quemadmodum a magno etiam Basilio adversus Julianum pronuntiatum narrant. Cæterum Macedonius Flavianum Antiochensem, et quicumque contra Synodum leviter oblatrarent, anathematum fulmine percellebat, Flavianique legatos ob quædam negotia se convenientes execrationibus suppositos e conspectu amovit ».

4. *Lex in odium Orthodoxorum remissa.* — Utrumque locum integrum describendum censui, quia Baronius Theophanem non viderat, idque uno tenore, ut causa *Macedonii*, *Flaviani* et *Eliæ* patriarcharum, varie ab antiquis narrata minus obscura appareat. Porro quæ narrat Theophanes de *Severo* anno duntaxat sequenti contigere, ut ibidem monstravimus. Liquet autem recte Baronium existimasse legem Cod. Justin. *de hæreticis*, datam esse ab Anastasio imp. in odium Orthodoxorum, sed eam Theophanem diversimode referre, ac non satis accurate, ut illam legenti patebit. Omnem operam *Anastasius* imp. hoc tempore adhibebat, ut omnes expressis verbis *Synodum Chalcedonensem* damnarent, et qui refragabantur episcopi, in exilium mittebantur. Quamobrem adversus *Synoditas*, ut tunc vulgo appellabantur, qui Concilium Chalcedonense tuebantur, hæc lex emissa, sed non contra Arianos aut Manichæos; cum ipsemet imperator de Manichæorum hæresi palam insimularetur. *Justinianus* et *Trebonianus* jure merito hanc legem in Codicem retulere ; cum quoad rem ipsam optima sit, dummodo adversus eos, qui revera hæretici sunt, adhibeatur. Sic in Codice Justinianeo variæ leges adversus eos ab imperatoribus Gentilibus latæ leguntur, sublatis tamen iis, quæ religionem Christianam lædere poterant. Imo *Theodosius* princeps summa pietate præditus legem IV *De fide Catholica*, datam a Valentiniano II adversus Catholicos, in Codicem Theodosianum retulit; licet in ea non minus Arianis, quam Orthodoxis conveniendi potestas concedatur, ac statuatur, « ut molientes aliquid contra eam legem, capite ac sanguine sint supplicia luituri ». Quod adversus Catholicos sine dubio dictum. Legendus Gothofredus in hujus legis Comment.

5. *Initium rebellionis Vitaliani.* — Victor Tununensis ad consulatum Boetii scribit : « Vitalianus Patricioli filius fidei Catholicæ subversionem, et Synodi Chalcedonensis damnationem, remotionesque Orthodoxorum episcoporum, atque successiones hæreticorum cognoscens, virorum fortium validam manum congregat, et imperio Anastasii rebellat ». Quod confirmat Jordanes in lib. de Success. Regn. cap. 109, ubi ait Vitalianum *per sex annos* bellum civile exstruxisse. Illud autem anno DXVI exstinctum ut infra videbitur.

SYMMACHI ANNUS 13. — CHRISTI 511.

1. *Felicis consulis genus et laudes.* — Cum Secundino Felix Christi anno undecimo post quingentesimum a Theodorico creatus est consul. Hunc Felicem Gallum natione fuisse, scriptæ ad eum et aliæ ad Senatum ab ipso Theodorico Epistolæ [1] docent, quibus et ex Indictionum numero ejusdem tempus consulatus ostenditur, ubi dicitur : « Sume igitur per Indictionem quartam consulatus insignia ». Concordant et Fasti consulares Marcellini dicentis, quarta Indictione creatum fuisse consulem Felicem cum Secundino. Gallum quidem natione itidem Theodoricus fuisse tradit, et ejus parentem plurimum prædicat. Porro ejus parentis laudes, Felicis item nomine, latius explicatas habes iambis Sidonii Apollinaris, quorum est titulus [2] : « Ad Magnum Felicem consulem » : quem et fratrem appellat, cum in ipsa inscriptione subdit : « Domino pio fratri, etc. » Est carminis ejusmodi exordium :

Dic, dic quod peto, Magne, dic amabo,
Felix nomine, mente, honore, fama,
Natis, conjuge, fratribus, parente,
Germanis atque matris
Ex summo patruelium Camillo, etc.

Parentem namque ipsius itidem Felicem nominatum meruisse consulatum, idem Theodoricus in Epistola ad Senatum ita declarat [3] : « In ore quippe rumoris est, quondam Felicis adhuc vivere consulatum : quia bona durare norunt post hominem : et quod gloriose geritur, fine temporis non tenetur ». Sed quando, dices, Felix iste senior consulatum gessisse reperitur? Apud Marcellinum in Chronico adnotatur Felix consul cum Vibiano anno Domini quadringentesimo sexagesimo tertio : apud Cassiodorum vero collega Vibiani Basilius ponitur, adeo ut idem Basilius Felix dictus existimetur. Ad hunc itidem seniorem Felicem scriptas esse complures Sidonii familiares Epistolas, quæ extant, mihi facile persuadeo.

[1] Apud Cassiod. l. II. Ep. II. et III. — [2] Sidon. carm. IX. — [3] Apud Cassiod. l. II. Ep. II.

2. Quod rursum vero ad eumdem anni hujus consulem juniorem Felicem pertinet, idem Theodoricus in Epistola ad Anastasium imperatorem [1] de ejus consulatu data, hæc inter cæteras viri laudes : « Dignus plane largitatibus nostris, qui in ipso pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenavit ætatem; et quod rarum continentiæ bonum est, patre privatus, gravitatis factus est filius, cupiditatem inimicam sapientiæ subjugavit, vitiorum blanda contempsit, superbiæ vana calcavit, etc. » Hæc et alia de laude ejus dum lego, in eam inducor opinionem, ut existimem hunc illum esse Felicem præfectum et patricium, ad quem extat Fausti Epistola de pœnitentia [2]. Ex eodem quoque stemmate ortus videtur Felix ille adeo celebratus antistes Namneticus, quem Venantius Fortunatus carminibus celebravit, necnon soluta oratione : nam inter cæteros hos de eo versus habet [3] :

Maxima progenies titulis ornata vetustis,
Cujus et a proavis gloria celsa tonat.
Nam quicumque potens Aquitanica rura subegit,
Extitit ille tuo sanguine luce parens,
Germinis antiqui venerabile culmen in orbe,
Laudibus in cujus militas omne decus, etc.

At satis occasione consulatus Felicis de ejusdem familiæ a Camillo derivatæ viris illustribus dictum, quibus clarior redditur ejus purpura consulatus. Jam vero, qui ad limen anni hujus diutius morati videmur, quæ in eo intro reperiuntur res gestæ conspiciamus.

3. *Macedonio ejecto in exilium Anastasius in ejus locum substituit Timotheum impurissimum et hæreticum hominem.* — Magno plane Anastasii imperatoris scelere Marcellinus signavit hunc annum, nempe exilio Macedonii episcopi Constantinopolitani, cum jam sedisset annos quindecim : qui tam calumniis exagitatus, quam violentia adhibita summotus, per milites abreptus, deportatus est in exilium, atque in ejus locum nefandus est suffectus

[1] Apud Cassiod. l. II. Ep. I. — [2] Extat tom. III. Biblioth. sanct. nov. edit. — [3] Venant. Fortun. in laud. Felic. l. III. carm.

Timotheus; quod Catholicæ fidei maximum attulit detrimentum. At quomodo se ista habuerint, quæve præcesserint atque subsecuta fuerint, rerum gestarum ordine referamus ex Theodoro lectore [1] : ex quo etiam intelligi potest facta hæc esse hujus anni tempore majoris hebdomadæ quæ sanctum Pascha præcedit; more suo diabolo sacris iis diebus majorem excitante adversus Ecclesiam tempestatem. Ait igitur :

4. « Divisi vero ab Ecclesia, turba quadam mercenaria collecta, templum Archangeli quod in palatio est, die Dominica ingressi sunt : et cum psaltes Trisagion dicerent, illi cum additione : Qui crucifixus est pro nobis, respondentes psallunt. Sequenti die Dominica idem in magnam Ecclesiam cum spadonibus ingressi fecerunt. Populus vero zelo raptus, primum vocibus reclamat, et vociferantibus ac conviciantibus conviciando respondet. Tandem vero imperator cum multis manifeste Macedonio resistens, jam monachos excommunicatos, jam ipsos primores subornat, ut nefandis conviciis et vociferationibus episcopum impetant, cum quibus erat etiam Julianus episcopus Halicarnassi Cariæ, et Severus monachus, qui et fidei et sui ipsorum facti fuerant inimici ». In tanto rerum fragore cum violentia imperatoris adeo urgeret Ecclesiam, ne indefensa veritas prostrata penitus remaneret ludibrio exposita hæreticorum, excitavit Deus spiritum etiam parvulorum, ut cum populo omnes assurgerent, atque strenue absque timore ex adverso consisterent : nam subdit Theodorus :

5. « Populus autem cum mulieribus et parvulis, infinita multitudine cum præsidibus monachorum congregata, per civitatem clamant : Tempus martyrii est, o Christiani : Patrem nemo deserat. Imperatorem vero, probri gratia, Manichæum et imperio indignum vocant. Quibus imperator territus portas curiæ imperialis undique claudit, et navigia fugæ accommoda palatio adhibet ». Hæc quidem ea die. Prætermissa autem a Theodoro Evagrius ista addit : « Cum postulationi Anastasii Macedonius strenue resisteret, seque fidem minime proditurum constanter asseveraret; Anastasius imperator insidias contra eum tendere cœpit, ad eum sane finem, uti episcopatu exturbaret.

6. « Itaque tandem accedunt adolescentes calumniatores, qui cum se, tum Macedonium flagitiosi cujusdam facinoris falso reos arguunt. At vero ubi Macedonius genitalibus carere deprehensus fuit, ad alias fallacias se convertunt; nec destiterunt, quoad consiliis Celeris Aulicorum ordinis præfecti (hic ante triennium gesserat consulatum) ex occulto sede episcopali dimovissent ». Hæc Evagrius [2], atque Nicephorus [3]. Quæ autem præcesserint occultam ejectionem Macedonii, Theodorus lector ita narrat : « Imperator cum pridie faciem se Macedonii posthac non visurum jurasset, misso nuntio obsecravit, ut illum salutare liceat. Populus vero, cum Ecclesiam Macedonius ingressus esset, monachos obtestabatur, dicens : Patrem habemus apud nos. Et qui ad scholam pertinebant, quoties ingrediebatur, cum laudibus ingredientem accipiebant. Et cum ingressus esset, Anastasium redarguit tanquam Ecclesiæ hostem. Ille vero per hypocrisin Ecclesiæ et episcopo coadunari videbatur ». Hæc quidem ea die, qua Anastasius simulavit se Catholicæ fidei consentire, et Catholicam velle consectari communionem. At quæ nocte sequenti? audi Theodorum :

7. « Suspicatus imperator, si Macedonius judicaretur, populum illi tanquam insonti opitulaturum : noctu illum violenter abreptum Chalcedonem misit, et inde Euchaitas abduci præcepit. Sequenti vero die Timotheum quemdam presbyterum et custodem Ecclesiæ episcopum elegit : quem Litrobulbam et Colonem, propter facta quædam nominibus istis convenientia, vocarunt ».

8. Quod ad has voces pertinet, apud Theodorum lectorem, pro κόλωνα colonem, legendum ex Cedreno et Nicephoro κήλωνα. Est proprie κήλων equus admissarius : inde sumitur pro libidinoso : Suidas interpretatur θερμὸν εἰς συνουσίαν, Litrobulba vero, sive ut in aliis, Litrobula λιτροβούλας, simile aliquid significat, tametsi ejus vocis origo non exponitur a lexicographis : nisi quis dixerit, ex voce græca et latina λυτρόω, quod est redimo, et bulba quod latine scribitur vulva ita compositum ignominiosum vocabulum, quo significetur homo mulierosus impurus, quem exprimere apertioribus vocibus pudeat.

9. Pergit autem Theodorus : « Ecclesiam vero Timotheus ingressus non est, nec ad Liturgiam accessit, nisi prius detractis Macedonii imaginibus et insignibus ». Observa hic, lector, ut aliis in locis, moris fuisse affigi in Ecclesiis imagines et signa tunc existentium episcoporum. Sed subdit Theodorus : « Supplicationes Parasceves in templo Deiparæ, quod in Calcopratiis est, Timotheus fieri excogitavit ». Hæc de Timotheo; sed mox ista de Severo : « Joannes Diacrinomenus de Severo scribit, quod juramentum ab eo imperator acceperit, si Antiochenus episcopus fieret, nullo se pacto sub pœna anathematis Chalcedonensi Synodo adhæsurum : deinde, quod illam, eo ipso die, quo ordinatus esset, ascenso suggestu, anathemate damnaret ». Vides originem Severi, a quo dicti sunt hæretici Severiani; et qui nominati erant Acephali, quod tandem nobile caput nacti? Sed ad Timotheum rursum auctor :

10. « Timotheus ab amicis rogatus, Symbolum fidei trecentorum decem et octo Patrum per singulas synaxes dici curavit, ad reprehensionem videlicet Macedonii, quasi ille Symbolum hoc non reciperet; cum antea semel tantum in anno, in Parasceve scilicet Dominicæ passionis, tempore quo episcopus catechizabat, recitatum esset ». Vetus et usitatus hic fuit mos hæreticorum, ut quo se Catholicos populo exhiberent, Nicænum Symbolum publice recitarent. Id peculiare Nestorianis fuisse vidi-

[1] Theod. Lect. Collect. l. II. — [2] Evagr. l. III. c. 32. — [3] Niceph. l. XVI. c. 26.

mus atque aliis, Arianis exceptis : quod et facere perseverant Novatores temporis hujus hæretici, dum in ore semper versantes Symbolum Apostolorum, Apostolicos se esse perfide mentiuntur, cum revera Apostolicam et Catholicam doctrinam impugnent. Sed rursum ad Timotheum, de quo hæc ad finem ejus narrationis Theodorus apponit :

11. « Cum is qui in monasterio Studii (Studiti) præfuerat, mortuus esset ; abiit Timotheus in monasterium illud, ut ibi episcopum eligeret. Is vero qui ordinandus erat, ad eum dixit, non passurum se, ut ordinaretur a viro qui Synodum Chalcedonensem anathemate damnasset. Respondit huic Timotheus : Anathema sit cuilibet homini Synodum Chalcedonensem aversanti, vel anathematizanti. Quo dicto, qui ordinandus erat, ordinationem suscepit. Joannes autem quidam Antiochenus cum Manichæus esset, Timotheum contumeliis affecit ; et ad imperatorem currens, quæ gesta ab illo essent, patefecit. Imperator vocatum ad se Timotheum graviter increpuit. Ille vero negavit dicens : Anathema sit quisquis Synodum Chalcedonensem recipit ». Hactenus de his Theodorus : quibus plane vides inconstantiam hæreticorum, temporariam pro rerum occasione fidem habentium atque mutantium ; quod mille ferme exemplis superius demonstratum est.

12. *Anastasius Catholicos persequitur, Acta Chalcedonensis Concilii comburit.* — Sed quæ secuta sint post ejectionem Macedonii de ejus sectatoribus Catholicæ fidei studiosis, hæc a Nicephoro [1] accipe : « Senatus populusque Constantinopolitanus eam ob causam », ob pulsum Macedonium videlicet, « in magno fuit mœrore : nam et vitæ sanctitatem, et doctrinæ sinceritatem in Macedonio admirabatur. Etenim pietatis studio, dignitateque sacerdotali is valde eminebat, ut qui a Gennadio educatus atque edoctus fuisset, cujus etiam ex fratre nepos fuit. Contra sectatores ejus postea gravis persecutio orta est. Quidam enim exilio, nonnulli relegatione, alii accusationibus iniquis, alii bonorum publicatione afflicti sunt. Multi etiam qui fuga sibi consuluerunt, Romam pervenerunt ». Complures autem esse relegatos in Oasin Thebaidos, ait Anastasius Bibliothecarius in Chronico. At minime his contentus imperator ob odium quod conceperat contra Chalcedonense Concilium, hæc quæ sequuntur adjecit ; sic enim ait idem qui supra Nicephorus :

13. « Imperator illico Chalcedonensium Actorum libellum, quem Macedonius in arca sanctiore deposuerat, per Calepodium quemdam furtim sublatum conscidit atque igni tradidit, et Macedonio, qui sic ducebatur, condemnationis sententiam misit. Atque is interrogavit, an illi qui se damnassent, Chalcedonensem Synodum recepissent. Et ubi illi qui ad eum sententiam attulerant, id inficiati sunt : ipse : Si, inquit, Ariani et Macedoniani condemnationis libellum ad me misissent, num recipere possum ? At ille Euchaitem ductus est ». Hactenus Nicephorus. Quod pertinet ad incensum ab Anastasio Actorum volumen, putantur quidem Acta illa, quæ tanta religione custodiebantur a Macedonio, fuisse originaria ipsius Chalcedonensis Concilii. His vero adde quæ apud Paulum, seu Joannem potius diaconum in Miscella leguntur his verbis [1] :

14. « Interea Juliana illustrissima femina, quæ templum Dei genitricis apud Honoratas construxerat, valde pro Chalcedonensi Synodo satagebat : ita ut ei nec imperator quidem, multas adversus eam versutias adinveniens, Timotheo communicare persuadere valuerit : sed nec ipse Timotheus frequenter ad eam pergens hoc potuerit ei persuadere. Pompeium quoque consobrinum illius, et ejus uxorem, quæ mulier erat ornata, multis imperator Augustus humiliabat, ut ablegaret generatores Synodi et eos qui in exilio Macedonio episcopo largiebantur quæ necessaria erant. Deinde idem Timotheus quosdam ex principibus præcepit in templo S. Theodori Sparatii super ambonem Trisagii additamentum admittere, id est, Qui crucifixus es pro nobis : ita ut multitudines indignatæ per diem litaniæ illinc egrederentur : quando et Timotheus per commonitorium scriptum omnibus præcepit Ecclesiis, Trisagion in litaniis dicendum cum additamento : quod multi metuentes fecerunt : monachi vero alium psalmum psallendo venerunt. Hos autem populus videns clamavit : Bene venerunt Orthodoxi. Simultas etiam facta est multa, et incendium domorum multarum, et homicidia dena millia, turba vociferante adversus Anastasium, et Vitalianum imperatorem petente ; ita ut fugeret Anastasius et latitaret, ab ipsaque Ariadna laceraretur injuriis, utpote multorum causa malorum Christianis effectus ». Hæc ibi.

15. Quod vero Anastasius militibus præfecisset duces eadem qua ipse impietate fœdatos, per eos a populi furore sæpe defensus evasit ; e latebrisque inopinatus emergens, nova rursus per eosdem adversus Orthodoxos prœlia excitat, non quidem Constantinopoli, sed foris ; in hoc omni studio laborans, ut per Severum monachum hæresim stabiliret, quem strenuum ejus defensorem sub pollicitatione episcopatus Antiochenæ Ecclesiæ juramento oppignoraverat, ut ad thronum illum eveheret, cui tunc præsidebat Flavianus defensor Catholicæ veritatis. Verum ut larvam aliquam justitiæ turpissimo facinori Anastasius superinduceret, ad id perficiendum, apud Sidonem in Phœnicia Synodum sequenti anno cogi mandavit, de qua suo loco dicemus.

16. *Quis Severus impietate et hæresi insignis.* — De Severo autem monacho modo nobis agendum, qui fax, lues, atque perditio totius Orientalis Ecclesiæ a pravo dæmone est productus in medium, monstrum quidem omnium vitiorum deformitate compactum ; ut plane intelligas hujus exemplo, quales esse consueverint, quos sibi diabolus in om-

[1] Niceph. l. XVI. c. 26.

[1] Paul. diac. Miscel. l. XV.

nibus inveniens obsequentes, per eos afflatos spiritu malo loquitur contra Deum blasphemias. De Severo igitur hæc deprompta ex Synodicis Actis accipe. In libello enim sanctorum Patrum Orthodoxorum Constantinopolitanæ Synodo [1] sub Menna episcopo congregatæ oblato hæc leguntur de Severo et gregalibus ejus :

17. « Quis nesciat eorum vitam turpem admodum, et sceleratam ab ineunte ætate esse et dæmonibus addictam ? Et quod in veneficiis Severus deprehensus est, in civitate Berythorum dæmoniis serviens ; et ejusmodi calumniam fugere volens, finxit se ponere, et fugere diabolicam opinionem suam, et venire (ut dicebat) in Tripolim ad venerabilem domum sancti et clarissimi martyris Leontii. Et nondum perfectis diebus his quibus ipse baptizatur, postquam vidit (veritatem paululum simulans) perspicue, quod rursus ad antiquum gentilitiæ opinionis suæ vomitum reverti non poterat, per aliam viam ad id quod studebat pervenit : nam negavit statim Ecclesiam in qua baptizatus est, et processit ad Acephalos hæreticos, qui ea quæ Eutychetis sunt sapiunt ; vocansque sanctas Dei domos diversoria hæresis et impietatis, reprobans propter hoc baptismum, quem dicit se accepisse ; ut in ipso impleretur propheticus sermo, qui de hujusmodi dicit [2] : Alienati sunt a vulva, erraverunt a veritate, locuti sunt falsa, furor ipsis ad similitudinem serpentis.

18. « Quod autem et ipsam Acephalorum religionem simulaverit, ex consequentibus omnibus manifestum fuit. Præsidebat enim suæ Acephalæ sectæ, quod Unitivum dicitur non admittens, sed novativum ipsum et divulsivum appellans, et in suis propriis conscriptionibus anathematizans ». Hæc de ipso Patres et alia plura : quibus patet, sic versipellem hominem adhæsisse imperatori, ut non Acephalorum tantummodo sectandam sibi hæresim proponeret, sed illis deteriora doceret. Innatum namque est hæreticis, ut nequeant loco consistere, neque sciant solidam stabilitatem ; quod delinquentium proprium est, secundum illud Hieremiæ lugentis : « Peccatum peccavit Hierusalem, propterea instabilis facta est ». Sed accipe quid de ejusdem Severi primordiis habet Evagrius [3] :

19. « Huic (inquit) Severo patria fuit Sozopolis urbs Pisidiæ. Verum simul ac in sacro templo Leontii divini martyris, quem Tripolis urbs Phœniciæ maritima colit, fuit lavacro baptismatis tinctus, se a legum studio ad vitam monasticam transtulit, quam quidem vitam traduxit in monasterio, quod medium locum inter urbem Gazam et oppidum Majumam occupat. In quo loco Petrus Iberus, qui ejusdem Gazæ fuerat antistes, quique cum Timotheo Eluro fugerat, iisdem incedens gradibus, hominum sermone post multum prædicatus fuit. Porro autem Severus, de quo instituitur oratio, cum Nephalio (qui antea cum eo ejusdem sectæ et opinionis fuisset, nimirum quod una in Christo natura sit, postea tamen Concilio Chalcedonensi, et doctrinæ eorum qui duas naturas in Domino nostro Jesu Christo inesse asserunt, consensit) in disputationem veniens, a Nephalio et ejus fautoribus una cum aliis compluribus, qui eadem fuere opinione, e monasterio suo pulsus est. Inde igitur Constantinopolim recta se contulit, pro se, proque illis qui cum eo ejecti erant, legationem obiturus. Sicque imperatori Anastasio (sicut traditum est ab eo qui Vitam Severi scripsit) notus esse cœpit. Itaque litteras scripsit ad suos fratres de mutua inter se communione, in quibus nominatim Concilium Chalcedonense anathemate damnavit ». Hæc Evagrius : reliqua suo loco inferius.

20. Sed et de eodem Severo quæ Liberatus [1] diaconus scribat, ex scriptis ejusdem Severi deprompta, in medium afferamus : « Is enim, inquit, Severus cum sederet prius in monasterio, non suscipiebat Zenonis edictum, nec Petrum Mogum. Deinde sedens in abbatis Romani, et Mennæ, qui post eum fuit, monasterio, exinde missus est ut permaneret Constantinopoli, et fit apocrisiarius inter eos qui Petri Mogi erant. Dumque objiceretur ei : Quomodo prius anathematizabas Petrum ? dicebat : Quia Petrum anathematizavi Apamenum. Hic Severus apud Constantinopolim Synodo derogabat, et anathematizata affirmabat : et ob omnes qui ei communicarent : ita ut et hoc scriberet et ipsi Flaviano, sicut ejus significatur Epistolis, et ad Maronem lectorem, et Eleusium, et Eutherium episcopos, et ad OEcumenicum scholasticum Isauriæ. Fertur autem expositio ejus, quæ ab eo dicta est, in qua Unitivum suscepit Zenonis, et anathematizavit Chalcedonense Concilium, et communicare se confitetur Alexandrino et Constantinopolitano. Erant autem tunc Constantinopoli Timotheus, Alexandriæ vero Joannes Machiota episcopi. Et tamen dum talis erat, valuit damnare Macedonium, et expellere ab Antiochena sede Flavianum ». Hæc Liberatus de Severo imperatoris patrocinio omnia audente et invalescente in dies magis. Sed Anastasii conatus adversus fidem Catholicam prosequamur ; non tanta enim eum cura tenebat ut Barbaros subjugaret, quanta ut Catholicam fidem penitus aboleret.

21. *In persecutione Anastasii nobilissimum Theodosii Cœnobiarchæ certamen.* Nam non Macedonium tantum, eosve qui erant Constantinopoli Orthodoxos expugnare conatus est perfidus imperator, sed etiam longe positos magni nominis sanctissimos viros exagitavit : in quos primum blanditiis, nempe muneribus, litteris, omnique genere illecebrarum et simulatione, atque omnibus ad suadendum aptatis coloribus ad cujuscumque animum commovendum tanquam validissimis arietibus usus est ; quod si minime his impulsibus

[1] Synod. Constantinop. Act. I. tom. II. Conc. — [2] Ps. LXXV. — [3] Evag. l. III. c. 33. et Niceph. l. XVI. c. 29.

[1] Liber. diac. Brev. c. 19. tom. II. Concil.

animus flecteretur, instaurato novo certamine, vinculis, carcere, et exiliis, ex blando truculentus persecutor effectus, rem agebat. At vel unum saltem certaminis hujus exemplum adducamus in medium, ex quo et reliqua nobis incomperta intelligere valeamus. Magnus ille Theodosius cœnobiarcha, qui his temporibus claruit in Palæstina, cujus sæpe magna cum laude Cyrillus [1] meminit, atque Suidas [2] et alii, his ab Anastasio imperatore certaminibus est appetitus; quæ in ejus vitæ rebus gestis his verbis quam exactissime describuntur (ut dicunt) ab ovo, etsi ab incerto, certo tamen temporis ejusdem auctore, ut nihil sit quod jure revocari possit in dubium, utpote veritate omni ex parte constantia :

22. « Tulit, inquit [3], aliquando nostrum quoque tempus imperatorem, qui quidem prius fuerat (quam tum apparebat) paradisus voluptatis, postremo autem rebus fuit cognitus campus destructionis et unus scilicet ex his pastoribus, qui gregis oves dispergunt et perdunt, et eas turbida potant subversione : et ut reliqua illius prætermittam, hoc quidem accipiet quod post nos sequetur tempus ». Intelligis, puto, lector, sui temporis res gestas auctorem conscribere; qui etsi nomine habeatur incognitus, Cyrillum hunc ipsum existimo, qui sicuti sanctorum Sabæ et Euthymii atque Joannis Silentiarii et aliorum Vitas scriptis est prosecutus, ita haud par est credere quem habebat præ oculis Theodosium præteriisse; prætermisisseque res ab eo præclare gestas, minime præ sui dignitate obruendas silentio, posteris tradere. Conjicio quidem ab imprudente aliquo oblitteratum Cyrilli auctoris nomen, qui referens illud ad Cyrillum Hierosolymitanum episcopum, qui claruit sub Constantio imperatore, falso putarit tribui Cyrillo historiam, qua res gestæ sub Leone, Zenone, et Anastasio Augustis tractantur, ignorans ipsum de quo est sermo nobilem historicum Cyrillum æque Palæstinum hoc vixisse tempore. Sed quæ his subjicit, audiamus :

23. « Neque enim par est, ut id mandetur oblivioni propter eos, quorum est scelus insigne, qui (ut dicit Isaias [4]) concipiunt dolorem, et pariunt iniquitatem. Hei mihi, impius, Anastasius scilicet imperator, sive ab aliis ad hoc motus, sive hunc sceleratum fœtum ex se produxerit, (Stultus [5] enim stulta loquitur, et cor ejus vana cogitabit) Patrum qui Nicææ fuerunt sacra dogmata, tanquam montem Sion, et turrim fortitudinis scilicet aggreditur, illa quidem volens abrogari, valere autem sententiam Acephalorum, quam a ratione alienam, et vere ἀκέφαλον, hoc est, carentem capite jure quis dixerit ». Intelligis perspicue, arbitror, lector, etsi non nominet, satis vivis pingi coloribus Anastasium imperatorem caput se exhibentem hæresis sine capite existentis, de qua satis superius dictum est.

[1] Cyril. in Saba. — [2] Suid. in verb. Anastas. — [3] Apud Sur. tom. I. die XI. Januar. ex Metaph. — [4] Isa. LIX. — [5] Eccl. XI.

Sed pergit auctor de ejus in perverso dogmate stabiliendo conatu :

24. « Potentiæ autem admiscet improbitatem, ut hac quidem deciperet, illa autem ad effectum redderet quod contendebat : ut neque vis si esset immixta, et persuasione minime contemperata, molesta videri possit, et plane violenta, ut quæ robur accepisset ex sola occasione : neque rursum persuadere si impotens sit et imbecillum, et quod possit pauca et apud paucos efficere : alios quidem ex episcopis adoriebatur minis et exiliis, alios autem honoribus et assentationibus, et nonnunquam etiam corrumpere pecunia, et suum malum aliorum quoque efficere, et morbum communicare contendebat, mutabilis non minus quam Protheus (ut Græci dicunt) et non minus mente quam ille adspectu varius ». Quid mirum? « Ubi enim (inquit Jacobus [1]) zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravum ».

25. Sed quid in hunc ipsum, de quo est sermo, Theodosium molitus sit, et quo tempore id aggressus, jam ex eodem auctore intelliges : dum enim ait ipsum postremo Theodosium tentasse, plena prœlia illa ad istæc tempora referas, opus est : cum post ejectum tantæ civitatis episcopum, Macedonium nempe Constantinopolitanum antistitem, nulli amplius parcendum putavit. Sed et quod experimento didicisset, quanta vis esset in monachis ad suadendum, quantumque accepisset hæresis ex uno Severo pseudomonacho additamentum; monachorum ductores præcipuos tentare aggressus est, atque inter eos (ut diximus) magnum hunc nomine, et factis eximium atque celebrem Theodosium, concipiens, et ex nomine vanam spem, mente recolens funestissimum illum itidem Theodosium nominatum, ac pariter classibus monachorum præfectum, similque in eadem Palæstina versatum, qui temporibus Marciani imperatoris et Pulcheriæ Augustæ sub Juvenali Hierosolymorum episcopo faverat impietati, atque etiam violentia armatorum foverat eamdem hæresim Eutychianam; stulte, inquam, fore sperans, ut qui idem nomine, et professione, eodemque loco consisteret, Theodosius, eadem ab eo præstari possent, imo cumulatius exhiberi, quod ob vitæ sanctitatem sciret ipsum ad populum commovendum longe esse majoris auctoritatis. At sicut longe diversus penitusque contrarius fuit Judas a Juda, nempe a proditore fidelis Apostolus, et a Simone Simon, nimirum a mago princeps Apostolorum, pastor a lupo, pius ab impio, atque sanctus a nefandissimo peccatore discretus; ita plane Theodosius a Theodosio discrepavit, Catholicus ab hæretico; quod facta ipsa declarant. Nam auctor :

26. « Postremo, inquit, hanc quoque magnam turrim aggreditur imperator. Machinæ autem erant aurum, idque non parvum, ut posset contemni, sed quod redibat ad summam triginta

[1] Jacob. III.

librarum : eratque donum non nudum et aperte donum, ne non acciperetur, ut quod suspicionem pareret avaritiæ, sed id quoque occultabat prætextus speciosus et valde probabilis, nempe pauperes, et quæ erant necessaria ad usum fratrum ægrotantium : his virum conabatur ingenuum redigere in servitutem ». In quem ita invehitur auctor : « Et si bonum existimas et gratum piorum animis id quod a te, o vir egregie, innovatur : ego illi dixerim : Cur non ab ipso sinis trahi amatores, et propria vinci pulchritudine eos qui sunt pulchri amatores; sed id pecuniis ornas et muneribus, quod solet fieri turpibus et deformibus, et quæ sunt aliena ornamenta et artificia?

27. « Cum ergo cognovisset ille magnus, id quod fiebat ab illa pusilla et abjecta anima, temere adversus se comparari : erat (ut vulgo dicitur) aquila in nubibus; ut qui nec posset capi, nec vinci; sed revera potius eum capit, qui simulabat. Nam aurum quidem non repellit, ne forte videretur temere suspicari, et offensionis aliquam præbere occasionem; sed duplici damno affecit adversarium, simul quidem privans pecuniis, cum esset alioqui avarus; et simul etiam spem vanam et inanem ostendens, qua ducebatur, et quæ scopo nihil habebat consequens. Sed quem leonem existimabat se habere in pedicis, eum cum in se concitasset vehementissime, præclare ostendit (ut est in proverbio) capream iniisse pugnam adversus leonem : nam cum jam tempus advenisset, et ille ab eo petiisset confessionem, et adessent qui ea de causa missi fuerant, hic mihi considera animi virtutem et fortitudinem ». Sed antequam sanctissimi viri conatum adversus impium et impietatem indefesso studio editum enarremus, hic ne quid patiaris offensionis, in limine siste.

28. Scimus victimas [1] impiorum execrabiles Deo, et Catholicam Ecclesiam respuere oblationes hæreticorum, quæ solemni ritu ad Ecclesiam deferri consueverunt, utpote ab omni communicationis consortio alienorum. At procul abfuit, ut id genus esset Anastasii hæretici imperatoris auri triginta librarum oblatio, missa ut erogaretur in pauperes, et si quid egerent subjecti sibi monachi, illis Theodosius partiretur. Ad quod præstandum, nempe, ut eleemosynis concilietur Deus, debet quilibet impius suaderi, nedum repelli; exemplo Danielis [2] id ipsum regi æque impio ita suadentis atque dicentis : « Quamobrem, rex, consilium meum placeat tibi : et peccata tua eleemosynis redime; et iniquitates tuas misericordiis pauperum : forsitan ignoscet delictis tuis ». Sic igitur Theodosius erogandas accepit oblatas ab imperatore pecunias, tum ut hoc modo ad salutem consequendam viam illi aperiret apud Dominum, tum etiam ut per ejusmodi officium aditum sibi quoque modo ad insinuandam eidem fidentius veritatem patefaceret, ut tanquam amicus audiretur, nec veluti adversarii hominis ejus sermo respueretur; quod et patefecit eventus. Sed pergit auctor de vigilanti sollicitudine Theodosii in comparando exercitu, et habendo delectu, quo strueret aciem adversus insurgentem imperatorem :

29. « Cum, inquit, omnes simul congregasset cives solitudinis, et dixisset esse tempus, ut finem acciperet dictum illud prophetæ, quod jubet mitem fieri pugnatorem; et eos instruxisset ad suscipienda pro pietate certamina; se ostendit esse ducem se militem, se virum strenuum et fortem et primum in omnibus ». Atque armorum prœlium imitatus, in quo antequam pede collato comiuus concertetur, missilia mittuntur eminus; « ita ipse primum omnium cum imperatore, inquit, per litteras est congressus. Et lubentissime quidem meminissem illarum ipsarum probationum, quibus Theodosius apertas nugas esse ostendit ea quæ ex propositis videbantur esse validissima; sed propter prolixitatem et ea spectans, de quibus agitur in præsentia : multis enim manibus opus esset et libris ». Declarat plane his auctor, haud fuisse Theodosii ad Anastasium imperatorem brevem tantum scriptam Epistolam, sed quæ fidei Catholicæ defensionem fortissimam contineret; ob idque multis eam oportuit fuisse argumentis aculeatam : quam utinam transmisisset ad posteros integram, cum solum ejus meminit in dicendo libertatem, paucisque ostendit, quam esset homo liber et qui nequaquam dejici deprimive poterat : nam accipe quæ in ea scripta sunt :

30. « Cum hæc duo sint nobis proposita, o imperator, vel turpiter et illiberaliter vivere consentiendo Acephalis vel honeste mori sequendo recta Patrum dogmata : scito a nobis mortem esse præferendam. Tantum enim abest ut hæc nova sequamur dogmata, ut non solum in loco mansuri simus præcedentes Patrum leges sequentes; sed eos etiam, qui præter hæc alia tueri sustinuerint, pie abdicabimus et subjiciemus anathemati; sed nec ullum ex Acephalis ordinatum per vim suscipiemus. Absit ut hoc fiat, o rex Christe. Et si tale quid contigerit, veritatis Deum præsidem testantes, vel potius illum ipsum, qui nunc ab ipsis maledictis et blasphemiis appetitur, usque ad sanguinem resistemus et quomodo pro patria, ita pro recta fide lubenter animas profundemus, etiamsi ipsa sancta loca igne perdenda visuri simus. Quid enim opus est solo nomine, quando ipsa sacra revera afficiuntur contumelia? Nos ergo nequaquam admittemus aliquid sentire (tantum abest ut dicere) quod discrepet a sanctis et œcumenicis Conciliis : ex quibus primum quidem ornatur trecentis decem et octo Patribus, qui cum adversus Arium in sancto Spiritu Nicææ convenissent, anathemati miserum subjiciunt, et a corpore abscindunt Ecclesiastico, alienantem a Patris essentia eum qui est natura Filius, et introducentem dogmata aliena a recta fide. Secundum autem impulsu divino congregatum adversus Macedonium, qui ipse quoque scelerate loquebatur

[1] Isai. I. — [2] Daniel. IV.

adversum bonum Spiritum, eum abdicat. Tertium autem adversus profanam et execrandam linguam Nestorii, qui ipse quoque absurda erat locutus adversus Christi carnis susceptæ consilium, pulchre Ephesi convenit. Post hæc quidem fuit etiam Chalcedonense sexcentorum et triginta divinorum Patrum : qui cum etiam ea dixissent quæ conveniebant prioribus ; et quæ illi dixerant, adhuc accuratius exposuissent ; infelicem et execrandum Eutychetem una cum Nestorio abscindunt a corpore Ecclesiæ, et fidem confirmant Apostolicam ; et quicumque non ita sentiebat, decernunt esse alienum ab Ecclesia. Adversus hæc et ignis accendatur, et ensis acuatur, et mors quoque nobis acerba afferatur, imo vero, si fieri possit, pro una innumerabiles ; nos vero nunquam prodemus veram religionem ; neque ea quæ recte placuerunt Patribus, ea abrogando, probro afficiemus. Testes sint eorum sudores, quos pro fide susceperunt, et multæ dimicationes : sed ea manebunt firma et immobilia et apud nos, et apud eos quos fas est et Deum et nos sequi. Pax autem Dei, quæ superat omnem mentem, sit custos et dux tuæ potentiæ.

31. « Cum hanc imperator accepisset Epistolam, remittens, et vim afferre et conari persuadere, se potius submittens, aggressus est sese de his excusare, quorum accusabatur ; et sic composuit epistolam :

« Hujus innovationis, o homo Dei, nos non sumus auctores. Testem confidenter invocamus, qui omnia cernit, Dei oculum. Sed ab illis oritur hic motus, quos plus quam alii oportebat hæc honorare silentio. Nunc autem cupientes singuli primi videri et dicendi facultate et dignitate, se ipsos feriunt, et nos ad se invicem attrahunt. Quid nos ergo aliud oportet facere, quam dum ii moventur, nos non simul moveri, sed quietem amplecti ; ut sic persuadere possimus eis, qui hæc movere statuerint, dimissa tali contentione, una nobiscum quiescere ?

32. « Omnino enim tuam non latet pietatem, quod quidam monachi et clerici, qui rectam fidei sibi vindicant sententiam, hæc movere scandala, se ipsos (ut diximus) studentes ostendere primas obtinere partes in harum rerum cognitione, et quod mysterium et fidem in ore suo circumferant. Quæ quidem cum non possint comprehendi ab hominibus, nihil aliud quam illos mendaces ostendunt et sycophantas. Ex quo etiam proficiscitur magna Dei in nos indignatio, eo quod existimemus mysterium non esse mysterium, nec ex sola fide consistere, sed ex absurdis nugis ; et condemnamus eos, qui nos docuerunt Deum fide et mysterio colere. Vos ergo nunc quoque oportet, si unquam, orare pro Ecclesia, ut nos benignis Deus oculis adspiciat, et pacem suis conciliet Ecclesiis, quæ tam male sunt divisæ propter studia ipsorum præsulum. Quæ autem a vobis missæ sunt eulogiæ, nobis admodum lubenter ostensæ sunt. Nostrum autem quale sit institutum, annuntiabunt pii monachi, qui a vobis missi sunt. Et hoc quidem modo se habuit Epistola ». Vidisti plane Saul aliquando prophetantem : sed sicut eum e vestigio malus aggressus est spiritus, ita plane exagitat Anastasium mentis delirium, et ex malo dæmone immissa phrenesis alienans e mente hominem, vana, fatua atque blasphema loqui ac furere penitus impulit. Declarant hæc quidem quæ de eodem imperatore auctor post subdit, ubi primum hæc ait :

33. « Sed qui hæc quidem scripserat imperator, et tunc de furore paululum remiserat, et bellum quod adversus rectam opinionem, vel suum caput potius gerebat, represserat ; non multo interjecto spatio gravis subit pœnitentia : et perinde ac si eum pœniteret, quod omnino parum esse pius statuisset, et se facilitatis nimiæ condemnaret ; ad priora est reversus. Difficile enim est (ut in proverbio est) asinum confricantem avertere. Rursum ergo edicta adversus pietatem ; rursusque hic egregius martyr citra sanguinem : siquidem consideranda est voluntas, et non rerum exitus. Nam cum omnes essent plane consilii inopes, et dubii quid agerent, et alii quidem blasphemiam defenderent, alii autem vererentur vel solummodo contradicere, fortasse autem etiam hac in re communi patri dicendi libertate cederent, et veluti ducis signum exspectarent ; tunc evadit manifestum, qualis etiam senectus, quando zelo confirmatur, se fortiter et juveniliter gerit adversus ea quæ pro bono et honesto suscipiuntur pericula. Contemptis enim illis scriptis et decretis, minisque innumerabilibus, turbaque quæ imperatorem et Deum ex æquo reverebatur, militibusque qui eos observarent qui essent tale quid dicturi ; illis omnibus contemptis tanquam vanis strepitibus, et dicens non esse suum, sed puerorum talia horrere tonitrua, leonis suscipiens impetum, cum Dei templum esset ingressus, et suggestum conscendisset, in quo solent legere sacerdotes, manu populo significans silentium : SI QUIS, inquit, QUATUOR SANCTAS SYNODOS NON TANTI ESSE EXISTIMAT, QUANTI QUATUOR EVANGELIA, SIT ANATHEMA.

34. « Hæc cum dixisset, et tanquam Angelus populum adduxisset in admirationem, et vocem omnibus ademisset præ miraculi magnitudine, per silentium procedit per medium eorum tanquam dormientium et existimantium se in somnis videre, non autem vere id quod fiebat. Et fuit hoc quidem viri stratagema, ex quo dictas quoque sanctas Synodos in sacris Diptychis collocare statuerunt. Cum post hæc autem nonnihil esset cunctatus, et nec parum quidem substitisset, obiit civitates quæ erant circumcirca, discipulos et alios suos sectatores ex solitudine, veluti quidam dux exercitus eos qui sub se erant inducens, primus canos, primus etiam ostendens promptum animi studium, omnes obiens, factus omnia omnibus, certiores reddens eos qui dubitabant ; adhuc confirmans eos qui erant stabiles ; eos excitans qui erant socordiores ; eorum qui erant prompto et alacri animi studio, augens diligentiam ; addens animum his qui extimesce-

bant; adhortans eos qui decertabant; terrens adversarios, quod tam esset magno et generoso animo, ut ad eum non pateret aditus; medicinæ celeritate omnem morbum præveniens; docens omnes, quod Dei Verbum esset quidem idem simul Deus et homo, una autem hypostasis, sive persona, utramque eorum habens naturam, divinitatem scilicet et humanitatem.

35. « Ad ea autem quæ dicta sunt probanda, adduxit illam sanctam Synodum œcumenicam », nempe Chalcedonensem, « quæ ipsa quidem de Christo sic agit : et ea ratione effugit declinationes hæreticorum, quæ fiunt in utramque partem. Nam eo, inquit, quod unam confiteatur personam, repellit impiam Nestorii hæresim : eo autem quod non neget duas naturas, Eutychetis et Dioscori magis impiam exturbat hæresim : neque similiter ut Nestorius, Christum unum dividens in duos Filios et hypostases, neque similiter ut Eutyches et Dioscorus et etiam Severus in unam confundens naturam, unius scilicet Christi divinitatem et humanitatem. Nam plus quam par sit, habet unusquisque eorum, unus quidem fugiens divisionem, alter vero contractionem ». Et paulo post de Theopaschitis : « Eutyches autem et Dioscorus, et etiam Severus qui se eis nuper adjunxit et impietatis elegit esse particeps, ut qui vellent absurdissimam Nestorii tollere divisionem, malum malo medicantur; et ipsi quoque rursum stulte audent introducere confusionem, unam et eamdem nominantes naturam divinitatis et humanitatis, et ad passionem (quantum ad eos attinebat) non verentes adducere impassibilem divinitatem : si enim ex eorum sententia una est Christi natura (is autem est revera Deus et homo) fuit ergo divinitas mortis quoque particeps. Sed scelerata his ora obstruantur, et mali male cum suis pereant dogmatibus ». Et post nonnulla ad Catholicam veritatem probandam sapienter adducta, ista ad postremum auctor :

36. « Hæc ergo et his similia docens ille lingua libera, et quam acuerat confidenter loquendi audacia, quoniam imperatorem magis ad iram provocaverat, ab eo perpetuo damnatur exilio; ab eo, inquam, qui jam inevitabilem suam exterminationem, et quæ hinc erat futura, venientem ignorabat migrationem ». Subdit autem de ipsius imperatoris repentino obitu, de quo nobis suo loco dicendum. Hactenus certamen magni Theodosii, quem vita Angelis haud impar, et in editione signorum ac propugnatione Catholicæ veritatis Apostolis comparanda mirifice nobilitavit. Ita plane decuit præconem veritatis hujuscemodi confessionis insignibus decorari : quo etiam cæcis fieret luce clarissima manifestum, quanam in parte, Severine pseudomonachi, milliesque sacrilegi, an vero Theodosii vita sanctissimi atque miraculis celeberrimi fidei veritas esset; cum alioqui plurimi hoc tempore viverent Theodosio haud meritis impares viri præclarissimi, ejusdem Catholicæ fidei assertores atque propugnatores, ut inter alios Joannes Silentiarius, atque Sabas, et qui sub eo militabant præstantissimi monachi et anachoretæ. Quinam autem fuerint his temporibus ipsius Sabæ in fide Catholica defendenda labores, dicemus anno sequenti : sed et de Theodosio inferius agendi occasio frequens erit.

Anno periodi Græco-Romanæ 6004. — Jesu Christi 511. — Symmachi papæ 14. — Anastasii imp. 21. Theodorici reg. 11. et 1.

1. *Vicennalia Anastasii.* — Coss. *Secundinus* Orient. *et Felix* Occident. Prior uxorem habuit *Magnam* sororem Anastasii imp. ut docent Nicephorus Constantinop. in Chronologia, et Theophanes pag. 125, 134 et 137. Pater fuit Flavii Hypatii patricii anno DI consulis, ut eo anno vidimus. *Felix* patria et genere Gallus erat, ut testatur Cassiodorus lib. 2, Epist. I ad Anastasium imp. qui et Epist. II Felicem his verbis alloquitur : « Rediit per te Transalpinæ familiæ consulatus ». Baronius num. 1 et 2 pluribus agit de *Felice*, existimatque de eo intelligendum Sidonium Apollinarem in carmine IX, cujus est titulus : *Ad Magnum Felicem consulem.* Verum Sirmondus in Notis ad Sidonium observat, in libris antiquis hujus Carminis titulum esse : *Excusatorium ad U. C. Felicem.* Quare hic Felix fuit filius *Magni* anno CDLX consulis, qui et *Magnus Felix* appellatus invenitur, sumpto sc. a patre cognomine. Consul tamen non fuit, sed præfectus tantum prætorio et patricius. Prius enim quam ad consulatum perveniret, sæculum reliquit, et religiosam vitam amplexus est. Quo tempore insignem ad ipsum, quæ extat, Epistolam scripsit Faustus episcopus Regiensis, ut ostendit Sirmondus ex Genna

dio in Fausto scribente : « Scripsit postea ad Felicem præfectum prætorio et patriciæ dignitatis virum, filium Magni consulis jam religiosum, Epistolam ad Domini timorem hortatoriam, convenientem personis, pleno animo pœnitentiam agere disponentem ». Utriusque præterea distincte meminit Sidonius in Propemptico. Pater itaque Felicis hoc anno consulis adhuc ignotus. Existimo fuisse nepotem ex patre Felicis anno CDXXVIII consulari dignitate exornati; nepotes enim nomen avorum de more ferebant. Denique Baronius referens hæc verba Theodorici Italiæ regis in Epistola ad Senatum apud Cassiodorum, lib. 2, Epist. III :« In ore quippe rumoris est quondam Felicis vivere consulatum », putat Felicem hunc seniorem anno CDLXIII consulem fuisse cum Basilio. At eo anno nullus Felix consulatum gessit, ut ibidem monstravi. Anastasius hoc anno *vicennalia* dedit, indeque in *Secundinum* sororis maritum consulatum contulit, seseque rebus Ecclesiæ immiscens in Orthodoxos sæviit.

2. *Tumultuatum Constantinop. ob additionem Trisagio factam.* — A num. 3 ad 21. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DIII, qui kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoatur, gesta ab Anastasio imp. adversus Macedonium Constantinop. episcopum his verbis refert : « Hoc anno imperator Macedonio struxit insidias : Schismatici turba mercede conducta in æde ad palatium Archangelo dicata, et in Magna quoque Ecclesia die Dominico ter sanctum Hymnum canentes, addidere : Qui crucifixus es pro nobis : ex quo ad eos etiam adjunctis verberibus extrudendos impulsi sunt Orthodoxi. Imperator autem Schismaticorum monachorum, plerique virorum, et Juliani quondam Cariæ, postmodum vero Halicarnassi episcopi, et impii Severi monachum adhuc agentis opera fœdis palam emissis contumeliis Macedonium oppugnabat. Verum urbis conferta plebs cum mulieribus et pueris, necnon Orthodoxorum monachorum præfectis vociferabatur : Adest martyrii tempus, ne patrem nostrum deseramus. Et convicia in imperatorem conjiciebat, ipsum Manichæum et imperio prorsus indignum clamitans. Quibus ille territus, palatii portas obseravit, et ad fugam naves tenuit paratas : quique prius etiam jurejurando Macedonium ad conspectum nusquam admissurum se obstrinxerat, timore correptus, eumdem videre exoptabat fervide; ac tum eo ad imperatorem proficiscente, plebs cum magnis acclamationibus ad abbates et monachos conversa dicebat : Patrem nostrum apud nos habemus. Sed et militares scholæ pertranseuntem illum faustis vocibus prosequebantur. Denique ad Anastasium introductus illum ceu hostem Ecclesiæ objurgavit : ille vero pacem et unum cum episcopo sensum tenere in præsens tempus simulavit ». Idem refert Baronius ex Theodoro lectore lib. 2, neque dubium, quin hæc præsenti anno contigerint.

3. *Macedonius Constantinop. episc. in exilium mittitur.* — Idem Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DIV, kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoato, narrationem suam continuat : « Hoc anno Commentario per Cellorem (legendum Celerem, qui anno DVIII consulatum gessit) magistrum misso Macedonium imperator decepit : ac primam quidem et secundam Synodum se probare fatebatur, Ephesinam vero et Chalcedonensem penitus tacebat : quam magnam sibi invidiam conciliavit Macedonius : per hujusmodi quippe commentarium Concordiæ sanctionem a Zenone additam probavit, cui jam dum ordinaretur, subscripserat. Ea propter Macedonius ad Dalmatæ monasterium profectus, ad clericos et monachos ferventiori zelo ductos, et visi facinoris fœditate indignatos declamatorio sermone defensionem instituit; protestatus se Chalcedonensem Synodum admittere, et qui eam rejicerent, hæreticos habere, quibus auditis una cum eo sacra Missarum peregere mysteria. Interea imperator clericos atque monachos una secum sentientes donis impulit, ut alium episcopum in ejus locum subrogarent, quod Ariadnam et ordinis senatorii præcipuos afflixit : erat quippe cunctis carus Macedonius, tum ob vitæ munditiem, tum ob rectam et sinceram de fide sententiam, quamvis dolum postmodum fuerit passus. Ad hæc imperator duos nequam et profligatæ vitæ comparavit viros qui Macedonium præpostere in pueros libidinis et hæreseos criminarentur, et de istis præfecto atque magistro scriptam offerrent accusationem : et aliam parem adversus Catholicos, presbyteros et diaconos instruxit. Imperavit denique Cellori magistro episcopali æde Macedonium summa vi deturbare vociferantem, se non in prætorio modo, sed etiam in theatro defensionem suscipere paratum. Hinc e cleri grege plures in carcerem conjecti, alii fugæ beneficium nacti, per Romanam et Phœniciam provinciam dispersi. Impius autem imperator authenticas rerum apud Chalcedonem gestarum tabulas magistri ope a Macedonio recipere et discerpere contendebat : eas vero sigillo notatas in altari Macedonius reposuit quas demum Calepodius eunuchus, Magnæ Ecclesiæ œconomus, furtim subreptas ad imperatorem detulit. Postremo Macedonium noctu per vim adductum Chalcedonem primum, deinde Euchaitam deportari jussit imperator, nullam ob plebis metum, de ipsi objectis inquisitionem facere ausus. Sequente luce Timotheum quemdam presbyterum et Ecclesiæ scevophylacem ex quibusbusdam gestis nominibus accommodatis cognomento Litrobulem et Celonem declarat episcopum, qui primum Ecclesias ingressus, Macedonii deposuit imagines, atque ita demum sacris operam dedit : Joannemque Nicæotam Alexandrinum in Ecclesiæ tabulas recensuit, Synodicasque litteras ad eum scripsit ».

4. *Ob additamentum Trisagii Macedonius in exilium missus.* — Loquitur et Evagrius de seditione Constantinopoli hoc anno excitata propter additamentum Trisagii; cujus verba lib. 3, cap. 44, quæ mox ex Theophane num. 2 retulimus, mirum

in modum explicant : « Constantinopoli cum imperator in hymno Trisagio has voces adjicere voluisset : Qui crucifixus es pro nobis, gravissima seditio exorta est, perinde quasi Christiana religio funditus everteretur. Hujus seditionis principem atque auctorem fuisse Macedonium et clerum urbis Constantinopolitanæ scribit Severus in Epistola ad Sotericum. Quam quidem Epistolam scripsit, cum nondum episcopatum adeptus esset, eo sc. tempore, quo una cum aliis pluribus, ut supra retulimus, ex suo monasterio ejectus est. Ob hanc autem calumniam præter alias causas quas antea commemoravi, Macedonium sede sua expulsum fuisse existimo. Hanc igitur ob causam commota plebs, cum amplius cohiberi non posset, multi nobilium atque honoratorum in extremum discrimen venerunt, et multa insignia Urbis loca igne consumpta sunt, etc. » Evagrium vero de priori seditione, non vero de ea, quæ anno sequenti contigit, intelligendum esse, ipsemet evidenter insinuat, cum ait, *Severum* nondum episcopatum Antiochenum adeptum esse, quando Epistolam illam scripsit; is enim anno sequenti die sexta mensis Novembris Antiochenam Ecclesiam invasit, et prior seditio Constantinopolitana hoc anno mota, ut docet Theophanes citatus.

5. *Severus venit Constantinop.* — Evagrius lib. 3, cap. 33 narrat quomodo hoc anno *Severus* e monasterio, in quo monasticum vivendi genus excoluit, ejectus sit : « Porro Severus quodam die », inquit Evagrius, « disputatione habita congressus est cum Nephalio : qui prius quidem cum ipso senserat de unica Christi natura : postea vero defensoribus Chalcedonensis Synodi et iis, qui duas in Domino nostro Jesu Christo naturas prædicabant, sese adjunxerat. Ab hoc igitur Nephalio, et a monachis, qui cum illo erant, Severus una cum illis qui opinioni ejus adhærebant, ejectus est ex monasterio. Qui mox ad urbem regiam perrexit, tam pro se, quam pro illis, qui una cum ipso expulsi fuerant, legationem obiturus. Hoc modo ad notitiam et familiaritatem imp. Anastasii pervenit, ut pluribus refert is qui Vitam Severi conscripsit ». Nephalium abbatem fuisse Orthodoxum docet Liberatus c. 18, qui cap. seq. de Severi mora Constantinopoli verba facit, aitque eum fuisse Constantinopoli Apocrisiarium *inter eos*, qui *Petri Moggi erant*. Liberati locum recitat Baronius num. 20. Quare hæc *Severi* legatio hoc anno incepta, et usque ad Octobrem sequentis anni, quo mense Novembri sedem Antiochenam invasit, continuata, ut ex mox dictis necessario sequitur.

6. *Duratio sedis ejus.* — Hoc ergo anno *Macedonius* in exilium missus, et *Timotheus* in ejus locum subrogatus, ut etiam habet Marcellinus in Chronico ad consulatum Secundini et Felicis, quod et Baronius recte hoc anno narrat : sed perperam num. 4 ait, intelligi ex Theodoro lectore lib. 2, « facta hæc esse hujus anni tempore majoris hebdomadæ, quæ sanctum Pascha præcedit ». Nam tam Theodorus, quam Theophanes, *die quidem Dominico* populum tumultuari cœpisse adversus Anastasium imp. produnt; sed neuter loquitur de Dominica Paschatis, imo asserunt, hunc non statim Macedonium in exilium misisse. Sedem inierat *Macedonius* anno CDXCVI, quare annos XV, ut habet Baronius, vel annos sexdecim utrinque incompletos, ut legitur in Tabulis Theophanis, Ecclesiam Constantinopolitanam rexit. In Chronico quidem Nicephori ei anni tantum sex attribuuntur, sed errore librarii, qui numerum denarium omisit.

7. *Chalcedonensem Synodum Anastasius eliminare conatur.* — Quod vero Baronius num. 4 de *Juliana* habet ex auctore Miscellæ pertinet ad annum sequentem ; Theophanes enim anno Incarnat. secundum Alex. DV qui kalend. Septemb. sequentis Christi anni inchoatur, ait : « Juliana illustrissima femina, quæ templum Deiparæ Virgini posuit in Honoratis, pro viribus Chalcedonensem adeo tuebatur Synodum, ut imperator ipse adinventis etiam multarum fallaciarum technis, ut Timothei communionem subiret persuadere non valuerit : sed nec ipsemet Timotheus cum eam sæpissime convenisset, non persuasit. Pompeium insuper consobrinum suum, ejusque conjugem ornatissimam feminam et bonis operibus assuetam, ceu Synodo bene affectos, et quæ ad vitæ necessitatem conducunt, Macedonio in exilium subministrantes, multis calamitatibus oppressit imperator ». Erat Juliana uxor Areobindi junioris, filiaque Olybrii imperatoris et Placidiæ, ut suo loco monstravi. *Pompeius* vero ex Hypatio fratre nepos, cujus conjux *Anastasia* fuit, ornatissima femina et piissima. Theophanis interpres Pompeium appellat *consobrinum* imperatoris, quod græcum habeat, Πομπήϊον δὲ ἀνεψιὸν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, etc. Verum cum vox ἀνεψιὸς non tantum *consobrinum*, sed etiam fratris aut *sororis filium* significet, manifestum est, vertendum fuisse, *imperatoris nepotem*, uti vocatur a Marcellino in Chronico et aliis. *Pompeius* postea in gratiam imperatoris rediit; testatur enim anonymus Valesianus, Anastasium, sub vitæ exitum de successore cogitantem, alterum ex tribus nepotibus, Pompeio Probo et Hypatio eligere statuisse, sed Deum aliter decrevisse et in Justinum diadema transtulisse : « Eodem tempore », inquit anonymus, « habebat Anastasius imp. tres nepotes, id est, Pompeium, Probum, et Hypatium, etc. »

8. *Floret S. Theodosius cœnobiarcha.* — Ad num. 21 et seqq. Vivebat hoc tempore *S. Theodosius cœnobiarcha* in monasterio a se non longe ab urbe Hierosolymitana constructo, quem *Anastasius imp.* missa ad pauperes alendos pecunia corrumpere tentavit, uti narrat Baronius ex auctore anonymo in ejus Vita, apud Surium ad diem XXI Januarii, et in actis Bollandianis ad eumdem diem. Baronius anno CDXCI, num. 14 hujus Vitæ auctorem conjicit, esse *Cyrillum monachum*, a quo acta SS. Euthymii, Sabæ et Joannis Silentiarii descripta sunt ; Bollandus vero eamdem alicui auctori anonymo ejusdem instituti adscripsit. Verum non *Cy-*

rillus, sed *Theodorus* Petræ episcopus, sancti Theodori discipulus, hujus Vitæ legitimus parens, ex qua Compendium in lucem emissum excerptum. Est enim prolixissima, pressis lineis exarata, continetque folia XLII in magno Registro Vitarum Simeoni Metaphrastæ attributo, quod alias percurrimus in Bibliotheca Mazarina, ubi Ms. asservatur. Pauca tamen tunc ex ea mutuati sumus, quod temporum characteribus fere nudata sit. Sed nuper quidam amicus Combefisii, a quo in linguam latinam versa fuit, eamdem nobis communicavit, significavitque Antuerpiam ad Papebrocium missam, ut in Supplemento sanctorum mensis Januarii, quod vir doctissimus meditatur, ederetur. Quapropter ex ea hic exhibebimus, quæ ad Historiam Ecclesiasticam illustrandam conducunt.

9. *Sæpe interpolatores in prima persona narrant quæ ex aliis accepere.* — Baronium et Bollandum hæc epitomatoris Vitæ sancti Theodosii de Anastasio imp. verba decepere. « Tulit aliquando nostrum quoque tempus imperatorem, qui prius quidem fuerat, quantum apparebat paradisus voluptatis; postremo autem rebus fuit cognitus campus destructionis, etc. » Inde enim viri eruditissimi anonymum illum paucis post sancti viri mortem annis vixisse collegerunt. At innumeris exemplis constat, Vitarum sanctorum interpolatores et abbreviatores hoc in more positum habere ut quæ primævi auctores de se ipsis scribunt, eadem ipsi suo nomine etiam proferant, quasi quæ narrant, suis temporibus accidissent, et quæ ex aliis referunt, propriis oculis vidissent. Quæ observatio cum magni momenti sit, hic exemplo confirmanda, et infra subinde indicanda. Evagrius lib. 3, cap. 23, de Euphemio patriarcha Constantinopol. et de Petro patriarcha Alexandrino verba faciens, ait : « Hic accepit Synodicas Epistolas, quas Petrus ad Fravitam scripserat. Cumque in illis anathematizari gesta Chalcedonensis Synodi deprehendisset, magnopere conturbatus est, seque a Petri communione sejunxit. Extant etiamnum utriusque Epistolæ, tam Fravitæ ad Petrum, quam Petri ad Fravitam, quas ob nimiam prolixitatem prætermisi ». Periere hæ litteræ a pluribus sæculis; et tamen Nicephorus, qui septingentis post Evagrium annis floruit, lib. 16, cap. 19. Evagrio non citato de iis disserit, ac si legisset, quamvis Evagrii verba fere transcribat : « Cum Flavitas adhuc thronum (sc. Constantinopolis) obtineret, Synodales ad Petrum Alexandrinum dedit, et ejusdem generis litteras ab eodem accepit, in quibus eadem de Chalcedonensibus Actis anathemati ea subjiciens scripsit. Cum autem interea Flavianus e rebus humanis excessisset, etc. Extant etiamnum utriusque Epistolæ, tam Flavitæ ad Petrum, quam Petri ad Flavitam, quas ob nimiam prolixitatem prætermisi ». Quare, ut jam anno DVIII, num. 13 de alio interpolatorum vitio notavi, in legendis auctoribus sedulo discutiendum, an primigenii, an vero tantum compilatores, aut interpolatores fuerint, nihil vel parum hac in re in eorum fide ponentes, quando etiam asserunt, se quæ narrant, vidisse, vel a viris fide dignis accepisse, vel denique quando citatis primævis scriptoribus se iis nihil addidisse affirmant. Non enim nisi ex horum conscriptione primigenia colligi potest, eos revera aliquid non adjecisse, aut mutasse, et temporibus, quibus, quæ referunt, contigere, vixisse. Utriusque regulæ defectu varia sanctorum Acta, quæ aut supposititia, aut ex diversis consarcinata, pro genuinis reputantur, indeque errandi occasio datur. Sed redeo ad *Theodosium*.

10. *S. Theodosius Concilii Chalcedonensis defensor.* — Is in Cappadocia natus destinatus est ad divinæ Scripturæ libros ex munere populo Christiano lectitandos; qui cum Hierosolymam *extremis temporibus imperatoris Marciani* venisset, indeque Antiochiam, adiit insignem illum *Simeonem* ex columnæ specula solis instar universam Ecclesiam, quæ sub cælo est virtutum suarum radiis collustrantem. Inde *Theodosius* ad Sanctam Dei civitatem venit *beato Juvenale* ejus urbis archiepiscopo, et ut præfecturæ onus defugeret, montis summum verticem petit, ubi postea sanctum ejus corpus sepultum fuit. Ibidem monasterium a fundamentis exstruxit; cumque Anastasius imp. in tantam evasisset dementiam, ut eum in consensum se putaret adducturum, nulla formidine adduci potuit, ut ab iis, quæ a sancta Synodo Chalcedonensi pie definita essent, recederet, hæcque inter alia ad eumdem imperatorem scripsit : « Quonam igitur modo, nos Hierosolymitæ post annos quingentos, iisque plures, a Christi adventu, fidem addiscemus! quamobrem certo liquet, eam quæ priori Christianæ fidei nunc temporis emendatio inducitur, non vere Christi doctrinam esse, sed antichristi, qui videlicet Ecclesiarum pacem et unionem confundere studeat, et ut turbatione atque ordinis eversione, nulla rerum firmitate, omnia impleat, prorsus satagat. Horum porro omnium auctor ipseque opifex ille pridem et a principio Acephalus, atque ab Ecclesiæ unione abscissus, Severus, qui ipse animæ suæ communisque fidei exitio, Deo sic indulgente, ob nostra scelera, Antiochenus præsul provectus est. Hic nempe sanctos Patres nostros anathemate percussit, eos nimirum, qui Apostolicam fidem sanctorumque omnium trecentorum decem et octo Patrum communibus calculis definitam, nobisque traditam, per omnia confirmarunt, omnesque in ea illuminarunt : cujus nimirum Acephali communionem ac unionem cum repudiemus ac prorsus rejiciamus, rogamus pietatem vestram, ut Ecclesiarum omnium matris misereatur, Deo cari imperii vestri tuentes partes, quæ sic indigne probro habeatur ac diripiatur, et ut sancire velitis, ut quæ sanctæ Dei civitati imminet procella, penitus depellatur.

11. *Scribit ad Anastasium imp.* — « Vita enim et morte in fidei causa nobis propositis mors longe nobis pluris fit. Nusquam enim fiat, ut Ecclesiæ Dei hostium, eorumque inanium dirarum ullo pror-

sus modo aut ratione socii accedamus, qui Deo nobis auctore Apostolicam fidem teneamus, in qua stamus, et in spe gloriæ Dei gloriamur; uno omnium sensu unaque fide, Dei munere, qui in sancta hac terra habitamus, sanctasque quatuor Synodos Evangelica figura numeroque ornatas, eadem concordes sententia in uno spiritu sensuque libenter recipimus; quæ nimirum diversis temporibus ac locis, Deo adspirante, adversus subjectarum hæresum multiplices errores coacta, vocibus tantum, et non virtute differunt, ut quæ Dei digito exaratorum Evangeliorum imago ac virtus existant». Paucis interjectis: «Certo sciat vestra majestas coram Deo et electis Angelis nullo nos modo aut ratione, illis, quos dicebam, communione jungendos, qui nimirum ab Ecclesiæ corpore sese absciderunt, quin legitimum canonicumque procedat judicium: ac nec ulli unquam ullo modo circa fidem novitati assensum præbebimus, aut ullum Acephalorum ullo unquam tempore per vim ordinatum recipiemus», et cætera in compendio Vitæ sancti Theodosii cap. 12 apud Surium, vel apud Bollandum legenda.

12. *Responsum Anastasii imp. ad S. Theodosium.* — Epistola vero Anastasii imp. qua Theodosio abbati respondet, sic habet: «Scripsit pietas tua non debuisse mala hæc moveri fidei causa, quæ nostro imperio mota sunt. Ac quidem non esse nos horum auctores, testis est Dominus Deus universorum judex: sed quorum partium erat, ut pacem ac tranquillitatem diligerent, illi nobis hæc moverunt et movent, dum alii aliis pravitare videri volunt. Ecquid nos aliud faciemus, quam ut dum illi male moventur, non cum eis pariter moveamur, sed quietem colamus, ut hinc discant, qui hos motus cient, pari nos consilio tranquillitati studere. Omnino enim non nescit tua pietas, quosdam monachos ac clericos, qui videlicet rectæ fidei studium præferant, hæc scandala movisse, dum sibi mysterii cognitione primas ambiunt, ac fidem ore circumferunt. Quæ quidem cum humano ingenio incomprehensa sint, nihil aliud quam se mendaces ac sycophantas ostendunt. Ex quo etiam magna in nos Dei indignatio in nos proficiscitur, eo quod existimamus mysterium non esse mysterium, nec sola fide, sed nugis nostris constare, eosque condemnamus, qui nos fide ac mysterio divina venerari docuerunt. Vos itaque precibus ad Deum agite, ut sua misericordia mala despiciat, ac sic divisis sanctissimis Ecclesiis per ipsorum præsulum studia tranquillitatem indulgeat, ac eorum nemo cum proximo dissideat. Quas vero misit pietas tua eulogias, lubentes suscepimus: ac quid nobis animi sit atque velimus, nuntiabunt vobis, qui missi sunt reverendi monachi». Ita Anastasius ad Theodosium.

13. *Anastasius imp. rursus Orthodoxos persequitur.* — Quæ postquam retulit Theodorus in hujus sancti Vita, subdit: «Igitur imperator postquam hæc scripserat, ac bellum adversus Ecclesiam nonnihil remiserat, velut pœnitentia ductus, quod vel paululum omnino pietati studere videri voluerat, ad proprium rediit vomitum. Quid igitur? Rursus adversus pietatem Edicta: ac rursus vir fortissimi pectoris non sine sanguine martyr, si modo sic hominum moribus comparatum esset, ut voluntates non rerum eventus exspectarent, præclarissimus adversus fidei hostes pugil coronatus existit. Cum enim omnes animi ancipites essent, nec ullus resisteret, ea forte ratione, quod communi patri hoc in negotio fiducia loquendi partes cederent, et ut ordini honor haberetur, et senectus fungendis Dei causa periculis juvenili prope ardore claresceret, consurgit alacris pietatis lycæo, ut pro pietate palam fidenterque decertet; conscensoque sanctæ Resurrectionis eminenti loco, quo scilicet sacerdotalis ordinis homines ad plebem sermonem habere solent (suggestum vocant atque ambonem), elata voce in hæc verba prolocutus est: Si quis quatuor sanctas Synodos pari cultu ac quatuor sancta Evangelia non recipit, anathema sit; atque his dictis sanctas dictas Synodos in sacris Diptychis reponendas curavit: quæ et hactenus ex eoque tempore nominatim ex illis prædicantur. Hoc facto nec vel minimum ibi trahens moram, vir animo strenuus ac spiritu fervens circum urbes et oppida cum aliis eremi incolis, pari ac ille fidei zelo lustrabat ac circuibat: cum filiis pater, cum Israelis acie ipse aciei dux, primus canos, primus fervore animi hæreticum omnem morbum ac labem remedii celeritate antevertens, atque omnem animorum languorem recta fidei prædicatione fugans». Multis interpositis subjungit: «Istiusmodi dictis factisque sanctas dictas Synodos per civitates et loca sacris Diptychis adscribi perfecit. Quibus ira motus imperator (siquidem imperatorem regemque dicere convenit, qui tanto scelere et improbitate, miserabiliter protervire adversus fidem sibi ipse constituisset) sententiam tulit, qua virum justum a suis locis exulare juberet.

14. *Dum eos persequitur, interit.* — «At antevertens divina ultio illum quidem vivis exemit, illic hactenus reservatum, ubi cujusque operis exigenda ratio, quod tandem factum animo sit: beatum autem virum quibus degebat locis virtutis monumentum videntibus futurum servavit, sanctarumque Ecclesiarum, quæ jactabantur, procellam sedavit. Qui eas tenebant ab Ecclesia refugis omnibus, justa sententia exilio damnatis; ac rursus qui pietatis defensores essent, eorum loco sedibus suis restitutis». Non fuisse itaque Theodosium in exilium ejectum, exstincto interim Anastasio, indicat Theodorus. Quare cum Anastasius imp. mense Julio anni quingentesimi decimi octavi interierit, hæc serius quam præsenti anno contigisse oportet. Denique observatione dignum quod sanctissimus abbas de quatuor prioribus Conciliis generalibus ut quatuor sacris Evangeliis venerandis asserit; hoc enim Gregorius Magnus postea iteravit, universaque semper tenuit Ecclesia.

15. *Theodoricus regni Visigothorum tutelam*

suscipit. — « Gesalicus Visigothorum rex Aquitaniam petiit, ibique anno delitescens Spaniam revertitur, atque ab Ebbave Theuderici regi duce duodecimo a Barcinone urbe milliario, commisso prœlio in fugam vertitur, captusque trans flumen Druentieum Galliarum interiit, sicque prius honorem, postea vitam amisit », inquit sanctus Isidorus in Chronico Gothorum, qui antea scripserat, eum annis quatuor regnasse. Gesalico e medio sublato, Theodoricus Italiæ rex regnum ad Amalaricum ex filia nepotem transtulit ejusque tutelam suscepit, ut diximus anno DVII, num. 8..... quod ante VI idus Junias currentis anni factum, ostendit Concilium Gerundense *Agapito consule septimo Theodorici regis anno*, ea die habitum. Hæc Theodorici epocha secundum quam annis XV in Hispania regnavit, diligenter observanda, ut Concilia eo regnante in Hispania celebrata suis annis reddi possint. Eam itaque singulis annis præfigemus prætermissa priori, utpote minus necessaria.

Concilium *Aurelianense* hoc anno habitum, anno DVII, num. 10 explicatum. *Clodoveus* Francorum rex moritur ut anno DXIV, numero 7 et seqq. videre est. Synodus *Sidoniæ* de qua anno sequenti num. 2 et seqq.

SYMMACHI ANNUS 14. — CHRISTI 512.

1. *Tumultus Constantinopoli ob fidei Catholicæ defensionem.* — Ad sequentem annum Domini quingentesimum duodecimum indicandum consules dant Fasti Paulum et Muscianum : quo ob defensionem Catholicæ fidei populus Constantinopolitanus adversus impium Anastasium imperatorem insurrexit : quæ autem ab eo patrata fuerint, Marcellinus sub iisdem consulibus sic breviter recitat : « Die Dominico, dum jubente Anastasio Cæsare, per Platonem in Ecclesia pulpito insistentem in hymnum Trinitatis Theopaschitarum quaternitas additur ; multi Orthodoxorum pristina voce psallentes, perfidosque præcones clamoribus objurgantes, in ejusdem Ecclesiæ gremio cæsi sunt, ductique in carceres perierunt.

2. « Altera nihilominus die in atrio sancti Theodosii majori cæde pro fide unica perculsi sunt. Quapropter commota Orthodoxorum agmina die sequenti, id est, octavo idus Novembris (in qua die memoria cineris dudum totam Europam tegentis apud Byzantium celebratur) in forum cum constantia undique confluunt : quorum alii quidem, cæteris die noctuque hymnum Trinitatis Christo Deo psallentibus, totam peragrant civitatem, et Anastasium Cæsarem monastico habitu affectantes ferro flammisque interimunt: alii claves portarum, omniaque signa militaria ad forum, quo religionis castra metati fuerant, deferunt : ibique, Anastasio Cæsare in processibus degente, Areobindam sibi imperatorem fieri clamitant : imaginibusque deinde statuisque Anastasii in terram dejectis, Celerem et Patricium senatores ad se supplicandi sibi vel satisfaciendi gratia missos, jactis pluviæ instar lapidibus, repulerunt, domibus Marini et Pompeii succensis. In Circum ad Anastasium venientes, et ante ejus solium consistentes, hymnum Trinitatis juxta morem Catholicum concinentes ; coruscumque Evangelium, Crucemque Christi ferentes, e foro plurimi convenerunt, Marinum Platonemque pravitatis ejus auctores ferro subjici debere conclamantes. Hos cives Anastasius Cæsar, solitis perjuriis, simulatisque vocibus sæpe facturum cuncta promittens, tertio die ex quo in forum advenerat, sine ullo rerum effectu ad sua fecit habitacula repedare.

3. « Porro redintegrata Anastasius pravitate, infamem et irridendam Synodum apud Sidonem civitatem (cujus de nomine ridicula nomina præponuntur) octoginta ferme perfidorum episcopis congregatis adversus Orthodoxorum episcopos, fieri imperavit. Flavianus Antiochiæ Catholicus patriarcha, et Joannes Paltensium pontifex, quoniam hunc cœtum sacrilegum refellerunt, in castellum, quod Petra dicitur, exules missi sunt : ibi Flavianus confessor Christi in Domino requievit ; Joannem Justinus Augustus mox imperator factus revocavit ». Hactenus de his Marcellinus, qui a rebus hoc anno gestis exordiens, ut totam rei gestæ periodum clau-

deret, quæ posteriori quoque tempore sunt facta conjunxit. Nos vero ex more singula singulis reddentes annis, quid hoc gestum sit anno, modo oratione potissimum prosequemur.

4. Rebus autem gestis hoc anno Cedrenus post illatas a populo contumelias in imperatorem et domos incensas, hæc addit : « Monachum, inquit, in mansione S. Philippi prope cisternam S. Mocii inclusum, quod imperatoris carus erat, necare, capiteque ejus hastæ affixo, clamare : Hic est amicus hostis sanctæ Trinitatis ; et monacham, quam imperator maximi faciebat, jugulare : cadaver utrumque raptare, et in Studii mansione cremare. His perterritus imperator, hæresim aliquantisper deseruit ». Hæc auctor. Porro has turbas Constantinopolitanas nunquam sedatas esse, sed singulis ferme annis, quoad vixit Anastasius, integratas, quæ sequentibus annis Marcellinus sub uniuscujusque anni consulibus tradit, aperte declarant.

5. *Elias Hierosolymitanus episcopus, qui calumniam patitur ab hæreticis, legatum Sabam cum aliis monachis mittit ad Anastasium.* — Quod vero Synodum Sidone in Palæstina celebratam hoc anno referunt, eo quod sub anni hujus consulibus Marcellinus ejusdem meminerit : antequam de ipsa agamus, dicendum nobis erit de sancti Sabæ legatione ab Elia Hierosolymorum episcopo missa ad Anastasium imperatorem : quam hoc ipso anno contigisse, inde haud dubium deducitur argumentum, quod cum Cyrillus rerum omnium inspector et scriptor testetur ipsum Sabam cum sociis ea fungentem legatione fuisse ætatis annorum septuaginta trium, idemque tradat ipsum natum sub decimo septimo consulatu Theodosii imperatoris, qui est annus Domini quadringentesimus trigesimus nonus ; plane hoc anno ipsum id muneris obiisse reperies. At licet vulgatus latinus codex septuaginta tantum dicat : græcum Vaticanum habes, quem consulas de septuaginta tribus ; quod et certa ratio aperte etiam demonstrat, dum auctor ait ea contigisse, cum jam ejecto Macedonio subrogatus fuerat Timotheus episcopus Constantinopolitanus. Hæc de tempore exacte discussimus, ut rerum gestarum series sicut certior, ita et facilior disponatur.

6. Quod vero ad eamdem legationem pertinet, ejus mittendæ occasio inde processit (præcessit) : quod cum jam ubique locorum divulgatum esset acre certamen ab ipso Anastasio imperatore adversus fidem Catholicam instauratum, pulsumque esse Constantinopoli ejusdem patronum Macedonium ipsius civitatis antistitem : jamque odoraretur ipse Elias Hierosolymorum episcopus eamdem impiorum pugnam imperatoriis viribus auctam in omnes Orthodoxos episcopos Orientis in exterminium totius Catholicæ fidei progressuram ; ad imminentia mala hæc avertenda, idem antistes Elias antevertere putavit legatione sanctissimi viri Sabæ et sociorum, de quibus plura superius. Describemus nos hic eamdem legationem memoria quidem digna ab ipso Cyrillo narratam.

7. Sed ante Timothei hæretici episcopi Constantinopolitani artes in concilianda sibi diversorum tum præsentium, tum absentium communione sunt propalandæ. Quem enim vidimus vita turpissimum anno superiori, simul ac sedem ejus Ecclesiæ nactus est, ad aucupandam communionem Studitarum monachorum, ut eorumdem consecraret antistitem, nullo negotio professionem edidisse Catholicam, Synodumque probasse Chalcedonensem ; iisdem artibus tum Antiochenum episcopum Flavianum, tum Eliam sibi editione Catholicæ professionis conjungere conatus est : quod et facile est consecutus. Verum cum postea ab hæreticis tentaretur Elias, ut damnaret Chalcedonense Concilium tantum abest ut ipse acquieverit, ut edita fidei professione, sese defensorem decretorum ejusdem sanctæ Synodi præ se tulerit. His illi graviter offensi, dolo agentes, falsam produnt Eliæ nomine fidei confessionem, qua damnabatur ipsum Chalcedonense Concilium. Hæc quidem omnino ita se habuisse monachi Palæstinæ scripta Epistola ad Alcysonem episcopum manifeste testati sunt : reddemus eam inferius suo loco.

8. Accidit autem, ut eam ab Evagrio editam monachorum Palæstinæ Epistolam cum Theodorus lector minime compertam haberet, inciderit in illam ab hæreticis Eliæ nomine scriptam falsam fidei professionem : et vere esse Eliæ existimans, eum in errorem esse lapsum incaute nimis scriptis prodiderit, atque de ipso sanctissimo viro nimis sit indigne locutus. Quod si perquisisset priorem illam catholice scriptam ad hæreticos eam exigentes, vel quam posteriorem dedit, cum se calumniam passum in falsæ editione Epistolæ conclamavit, seque vere esse Catholicum demonstravit ; nequaquam hæc quæ sequuntur de eo locutus esset, cum ait :

9. « Eliæ Hierosolymorum episcopo mandavit imperator, ut Synodum episcoporum, quos sub se habebat, colligeret (nempe Sidone Synodum congregaret) et quartam Synodum condemnaret. Elias vero Synodum quidem non congregavit, ipse vero solus Nestorium, Eutychetem, Diodorum, et Theodorum, et Synodum Chalcedonensem anathemate condemnavit ». Hæc ipse, sed plane deceptus (ut dictum est) ex falso adscripta Eliæ composita ab hæreticis fidei professione : quantum autem idem polleret fide Catholica, quæ dicemus de eodem sæpe inferius facient manifestum ; cum hujus rei causa, ad avertendum nimirum imperatorem a prava sententia, quam in Orthodoxos conceperat, missum esse ab ipso Elia Sabam, quæ referre aggredimur ex Cyrillo, demonstrant. Sunt hæc ejus verba [1] :

10. « Studium autem et curam ponebat Anastasius imperator, ut Flavianus et Elias assentirentur Timotheo : illi vero Timothei quidem susceperunt communionem, utpote quod ipse quoque con-

[1] Extat apud Sur. tom. VI. die V. Decemb.

veniret verbo rectæ fidei; Macedonii autem admodum ægre ferebant exterminationem, ut quæ non tam jure ac legibus, quam vi et potestate fuisset facta. Hoc adversus ambos magno furore commovet imperatorem, et efficitur Ecclesiis causa magnæ tempestatis. Quod quidem cum nescio unde rescivisset Elias, qui Palæstinæ præerat Ecclesiæ, missis legatis, diligenter agit de reconciliatione. Legati autem erant et multi alii Patres, et ipse Sabas (cujus nunc vita est argumentum nostræ hujus orationis) jam septuaginta tres (septuaginta) annos natus. Præterea vero mittit etiam Elias Epistolam, in qua hæc scripserat :

11. « Habitatores eremi et Sabam cum eis, qui est caput eremi ad tuam potentiam mittimus legatos pro Ecclesiis. Tu vero eorum laborem reveritus, et eos qui sunt in Deo sudores, o imperator, fac ut cesset bellum adversus Ecclesias, et ne sinas malum progredi ulterius : scimus enim tibi curæ esse, ut ea agas, quæ Deo grata sunt qui tibi concessit diadema ». Hactenus Elias ad Anastasium imperatorem; quæ autem ista secuta sint, idem Cyrillus ita narrare pergit :

12. « Cum hi ergo divini Patres jam ingressi essent viam quæ ferebat ad imperatorem, erat Sidone quædam Synodus episcoporum Orientis et Palæstinæ tunc congregata adversus Flavianum, et Eliam, quæ prætextum quidem habebat jussa imperatoris : acceperat autem duces Soterichum Cæsareæ Cappadociæ, et Philoxenum Hierapolis episcopum, qui Chalcedonensem Synodum abrogantes, Eutychetis et Dioscori studebant confirmare dogmata. Cum ergo legati venissent Constantinopolim, arcana et quæ comprehendi non potest Dei sapientia, quæ eminus rerum magnarum præbet occasiones, et iis qui eum glorificant, semper aliquam tribuit gloriam, hic quoque certo consilio aliquid gerit, per quod beatum Sabam, qui indutus erat cilicio, et vili habitu amictus, omni imperatoria purpura reddit splendidiorem, et eam quæ in eo habitabat aperit gratiam Spiritus, quæ operta erat multis velis moderationis et humilitatis.

13. « Nam cum ii qui cum eo erant deducerentur ad imperatorem, et fuissent jam omnes intra aulam imperatoriam; ille solus a custodibus arcetur ab ingressu, seu propter vilissimam et contritam tunicam, seu Deo potius eum sic volente facere insignem et gloriosum. Cum illos ergo benigne esset intuitus imperator; et ea dixisset quæ dici solent in adventu et deinde perquireret quisnam esset is qui erat præcipue in litteris positus Sabas : cum monachi autem in omnem partem circumcursarent (neque enim sciebant quonam modo ille esset ab eis disjunctus, et ubinam mansisset) statimque eum imperatoris satellitibus ad eum quærendum quoquo versus obirent; invenitur stans in quodam angulo ante aditum regiæ, et psalmos canens Davidicos. Cum illinc ergo eum diripuissent satellites, et per regiam eum festinanter introducerent : cum jam esset ascensurus limen, ubi præsidebat imperator; vidit ille circa eum insignem quamdam plane admirabilem visionem, non ut qui dignus esset talia videre, sed ut ei fieret manifestum, quantum honorem sit Sabas apud Deum consecutus.

14. « Visio autem erat hujusmodi. Quidam specie angelicus, veste splendidus eum in orbem circumiens, et ingressus illum præcedens. Hæc cum vidisset imperator, et virum vere esse divinum censuisset; et ei assurgil, seque in eum ostendit valde officiosum, et magno eum habet in honore. Deinde jussit omnes sedere : revera enim erat ei magna in monachos reverentia, etsi quidam scelerati efficerent ut conturbaret rectam fidei rationem. Aures ergo præbens omnibus, jussit ut unusquisque diceret de quo vellet. Illi autem veluti obliti communis Ecclesiarum legationis, et cujus causa missi fuerant, unusquisque proprias proponebat petitiones. Imperator vero cum eorum postulata benigne concedens, quæ volebant, implevisset : quoniam petentibus omnibus silebat Sabas, nec omnino quicquam rogabat; ad eum vultum convertens imperator : Tibi autem, o pater, inquit, quid sibi vult tantus labor itineris, cum nihil omnino nec roges, nec postules?

15. « Ad hæc ille respondens : Hac de causa, inquit, veni, o imperator : primum quidem ut tuam adorem pietatem, donec sum adhuc in hoc corpore; deinde ut rogem pro sancta Dei civitate, et eo qui illic est præfectus, ut nullam tuæ potentiæ subeat indignationem, sed pax concilietur potius Ecclesiis : ita enim et ipse Deum habebis propitium, et tibi præclaras præbebit victorias adversus inimicos. Ejus ergo libertatem admiratus imperator, et quod nihil peteret ex terrenis et iis quæ ad victum pertinent, sed quæ ferunt ad Dei cultum et Ecclesiæ constitutionem; aliis quidem concessit ut recederent, ei autem largitur munus mille aureorum, dicens ea distribuenda esse monasteriis, quæ fuerunt ab ipso constituta : et simul jussit eum manere, statuens, ut ad se posset ingredi citra ullum impedimentum.

16. « Cum vero non sustineret sedare iram, quam jampridem conceperat adversus Palæstinæ pontificem, aliquando dicit magno Sabæ : Qui vestræ præest Ecclesiæ, o venerande pater, nos (ut videtur) magnæ damnans levitatis, non solum Synodi Chalcedonensis suscepit patrocinium, quæ confirmavit dogma Nestorii, sed etiam effecit ut Flavianus pontifex Antiochenus eamdem etiam viam iniret : et nunc solum resistit Synodo Sidone congregatæ, Flaviano consentiens, ut non feriantur anathemate qui improbe tutantur dogmata Nestorii. Unde etiam nos putans ludificari, per Epistolas nostris jussis fert leges contrarias, jubens ejici quicquid in nostram fidem sentitur recens excogitatum. Sed non amplius tali nostra fruetur lenitate. Sed ecce decernimus (ut vides) illum quidem sede expelli, ejus autem loco eum sufflci, qui sit digne præfuturus Ecclesiæ : quoniam non convenit sacra illa loca profanari sceleratis decretis Nestorii ». In-

telligis, lector, qualenam, quantumve testimonium de Eliæ fide Catholica et ejus patrocinio proferatur ab hæretico imperatore ad confutandum eos qui improbe eumdem Eliam sugillant proditæ veritatis? Accipis præterea, quomodo justo quodam prætextu impugnandæ hæresis Nestorianæ prœlia excitata fuerunt ab Eutychianis adversus Synodum Chalcedonensem? Sed pergit auctor :

17. « Hæc cum dixisset imperator, et adeo gravi ira ferretur in Eliam ; incipiens divinus Sabas Eliam defendere patriarcham ejus iram ita compressit, ut non solum illam latam rescinderet sententiam, sed etiam patriarchæ magis caveret, et juberet ei de cætero remanere sedem minime auferendam. Illinc autem cum ad imperatricem venisset Ariadnam, eam multum rogavit, ut patris Leonis tueretur sententiam, et leges conservaret pietatis. Hinc exercitatorem », Sabam videlicet, « subiit amor vehementior quietis et silentii, et valde desiderabat reditum. Quoniam vero menti ejus tempus minime congruebat (tunc enim vigebat hiems) statuit urbanos tumultus in præsentia declinare ; et egressus in quemdam locum non procul ab urbe remotum, qui dicebatur Suburbanum Ruffini, hiemavit illic reliquo tempore.

18. « Quem quidem in locum et alii quidam ad ipsum ventitabant, maxime autem Valentiniani imperatoris neptis Juliana, et Pompeii conjux Anastasia, quæ in hodiernum usque diem floret multis recte factis in monte Olivarum. Cum post hæc autem ver adventasset, ille quidem qui jamdiu teneretur magno amore quietis et silentii, paratus erat de cætero proficisci in solitudinem ». Hactenus Cyrillus de priori sancti Sabæ legatione ad Anastasium imperatorem : quando autem contigerit posteriorem obire, suo loco dicetur. Meminit hujus legationis, de qua est sermo, Nicephorus [1], idemque recitat dictam Epistolam, ab Elia ad imperatorem conscriptam. Sic plane factum est, ut veluti miraculo magno, torrens exuberans furore imperatoris in Catholicæ Ecclesiæ campos effusus, fuerit humilis Sabæ virtute repressus, et ad tempus saltem instar Jordanis in Arcæ transitu retrorsum cito conversus.

19. *Pseudo-Concilium Sidone congregatum ; unde Eliæ et Flaviani a propriis sedibus exturbatio.* — Jam vero de ipso Pseudo-Concilio Sidone in Palæstina jussu Anastasii ab hæreticis congregato instituamus orationem. Fuit quidem illud synagoga malignantium convenientium adversus Dominum et adversus Christum ejus, nempe ab imperatore hæretico Concilium indictum, ab hæreticis episcopis celebratum, et ad hoc ipsum, ut quod luceret in Ecclesia Antiochena et Hierosolymis lumine Catholicæ fidei penitus exstincto, tenebris universus Oriens erroris obductus, pulso una cum fide Catholica Christo luce vera, in dominium redigeretur principis tenebrarum.

20. Quid autem prætexuerint Eutychiani et Acephali contra Flavianum atque Eliam, ut aliquibus saltem coloribus eos e sede ejicerent, primo dicendum est ex Epistola monachorum Palæstinæ ad Alcysonem ea scribentium, remque paulo altius repetentium. At Alcyson iste, ad quem scribunt monachi Palæstini, fuit in Illyrico episcopus Nicopolitanus Catholicæ fidei professor, de quo suo loco agendum erit. Epistola autem illorum sic se habet [1] :

21. « Cum Petrus exivisset de vita, Alexandria, Ægyptus, et Libya inter se denuo dissidere cœperunt, reliquæque partes versus Orientem contra se ipsæ digladiari : quandoquidem Ecclesiæ versus Occidentem non alia conditione cum illis communicare volebant, nisi præter Nestorium et Eutychetem et Dioscorum, etiam Petrum cognomento Mogum et Acacium anathemati addicerent. Itaque cum Ecclesiæ totius orbis terrarum hoc loco erant constitutæ, fautores Dioscori et Eutychetis fuere ad minimum plane numerum redacti. At cum parum abesset quin fuissent funditus e terra sublati, adeo ut non amplius inter homines versarentur, Xenajas quidam (qui et dictus est Philoxenus episcopus Hierapolitanus) a Deo revera ξένως, id est, peregrinus, nescio quid apud animum proponens, aut quas inimicitias, contra Flavianum susceptas ulcisci cupiens, simulata fidei specie (uti multi prædicant) hominum animos adversus eum concitare, eique tanquam Nestoriano obtrectare cœpit.

22. « At cum Nestorio una cum ejus errore » Flavianus Antiochenus episcopus « anathema indixisset ; ex illo digressus, ad Dioscorum, et Theodorum, et Theodoritum, et Ibam, et Cyrum, et Eutherium, et Joannem, et ad alios nescio quos neque unde collectos transit : quorum alii revera Nestorii doctrinam tuebantur ; alii quoniam ejusdem doctrinæ in suspicionem venerant, Nestorium anathemate damnabant, inque Ecclesiæ communione conquiescebant. Istos omnes (inquit Xenajas) Nestorii olentes hæresim nisi anathemate damnaveris, tu ipse Nestorii errori favere videberis, etiamsi ei cum sua doctrina et opinione millies anathema edixeris. Idem porro Xenajas per litteras cum eos qui Dioscori errorem sequebantur, tum hæresis Eutychianæ patronos commovit, persuasitque ut ipsi contra Flavianum subsidio essent ; non tamen Concilium, sed personas duntaxat, de quibus ante dictum est, anathemate damnari postularent.

23. « Quibus cum Flavianus episcopus diu restitisset (quomodo enim damnaret ex eis aliquos a Chalcedonensi Synodo absolutos ?) aliique se cum Xenaja contra eum conjunxissent, et Eleusinus episcopus urbis cujusdam Cappadociæ Minoris, et Nicias episcopus Laodiceæ quæ est in Syria, et ex aliis locis alii (quorum criminationes, quas æmulatione nimis abjecta adducti Flaviano inferebant, non est nostrum, sed aliorum certe commemorare) tandem

[1] Niceph. l. XVI. c. 32.

[1] Evagr. l. III. c. 31.

Flavianus ratus illos propter hos, quibus anathema denuntiari cupiebant, placatos fore, cessit eorum contentioni : ac cum scripto personas illas anathemate damnasset, scripsit ad imperatorem : etenim animum ejus isti contra Flavianum, utpote opinionis Nestorii patrocinium suscipientem, commoverant. Neque his rebus contentus Xenajas, poscebat denuo a Flaviano, ut tum Concilium ipsum », Chalcedonense videlicet, « tum eos qui duas naturas in Domino esse dixerunt, carnis alteram, alteram divinitatis, anathemati addiceret. Quem ejus postulationi neutiquam obsequentem, rursus ut Nestorianum accusat ».

24. Considerasti, lector, progressus hæreticorum, e licitis ad illicita ac denique ad impia perducentium ? Justum namque erat, quod primum Xenajas a Flaviano petierat, ut quo se purgaret omni carere culpa Nestorianæ hæresis, Nestorio ipsi diceret anathema; quod cum præstitisset, ut se etiam suspicione qualibet liberaret ejusdem erroris, eos jubetur damnare, qui aliquando eadem quoque suspicione laborassent, eos pariter condemnando quos Chalcedonense Concilium absolvisset. At cum ita se penitus præcipitem agi in apostasiam Flavianus licet sero sensisset, motum continuit pedem, renuitque omnino præstare quod ab ipso impius extorquebat.

25. Sed alias attende veteratorum strophas, quas iidem monachi Palæstini subdunt in eadem Epistola, cum agunt de eodem Flaviano episcopo Antiocheno : « Postremo, inquiunt, cum de his rebus vehementer certatum esset, et patriarchæ Flaviano formulam fidei edidisset, in qua ingenue fatebatur Concilium quantum ad abdicationem Nestorii et Eutychetis attinebat, approbandum esse, at quantum ad decisionem et doctrinam fidei non item : rursum illum et subdole et latenter errori Nestorii patrocinantem, se adorturos minantur, nisi tum Concilio ipsi, tum illis qui duas naturas in Domino esse dixerunt, alteram carnis, divinitatis alteram, anathema denuntiare vellet. Quod penitus abnuit facere Flavianus ». Verum cum sic experti essent frustra se illius pertentasse constantiam, alios episcopos debiles atque nutantes in suam ipsorum sententiam conati sunt impii captivos abducere. At quinam hi fuerint, his docent verbis in eadem Epistola iidem sancti Patres :

26. « Isauros præterea verborum fuco, et fallaciis in suam pertrahunt sententiam, formulamque fidei componunt, in qua Concilium una cum illis, qui duas in Domino esse naturas dixerunt, anathemati addicunt ; et ad extremum se separant a Flaviano et Macedonio, et ad alios, qui formulæ illi subscribebant, aggregant. Interea etiam postulant ab episcopo Hierosolymitano, ut formulam fidei scriptis prodat. Quam cum edidisset, per Dioscori sectatores mittit ad imperatorem. Quam fidei formulam illi tandem proferunt ? illam nempe, in qua jam tum comprehensum fuit eos anathemate damnatos, qui duas in Domino naturas esse asserebant. Attamen ipse episcopus Hierosolymitanus, eam ab illis depravatam constanter affirmans, aliam in medium producit, in qua nullum tale continebatur anathema. Nec plane mirum. Etenim sanctorum Patrum libros sæpe depravarunt, multosque Apollinarii libros Athanasio, Gregorio cognomento Thaumaturgo, id est, qui eximia edebat miracula, et Julio, inscriptionibus commutatis, attribuerunt ; quibus quidem libris plurimos in suum errorem induxerunt ». At qui ista de Elia finxerunt, de Macedonio quæ excogitarint audi :

27. « Poposcerunt, inquiunt, etiam formulam fidei a Macedonio scriptis mandatam : qui fidem trecentorum decem et octo Nicææ olim, et centum quinquaginta etiam Constantinopoli convocatorum solum se noscere, asseveranter affirmavit ; atque Nestorio et Eutycheti, et iis qui duos Filios aut Christos esse statuunt, aut duas naturas dividunt, indixit anathema : et tamen nec Concilii Ephesini quo abdicatus fuit Nestorius, nec Chalcedonensis, quod abdicavit Eutychetem, ullam mentionem fecit. Qua de re monachi Constantinopolitani graviter commoti, se a Macedonio episcopo separant ». Hæc illi in Macedonium : quæ falsitas vel uno illo satis refelli poterat argumento, quod ob defensionem rectorum dogmatum, quodque in omnibus perfidiæ imperatoris et aliorum hæreticorum adversarium se exhibuerit idem Macedonius, in exilium pulsus est, atque usque ad obitum throno suo caruit. Sed subdunt hæc ad postremum :

28. « Interim Xenajas et Dioscorus ille junior cum multos episcopos sibi adjunctos haberent, adeo molesti fuere illis, qui anathema nolebant denuntiare his, quibus ipsi anathema denuntiari cupiebant, ut intolerabiles et non ferendi viderentur : quorum nonnullos, cum cedere nollent, per fallaciam exilio multandos curarunt. Ad hunc modum igitur Macedonius, Joannes episcopus Palti, et Flavianus solum vertere coacti sunt ». Sed non una sententia : Macedonius enim ante, alii duo ex Conciliabulo ab ipsis Sidone habito : quod quidem supplicium ne et ipse Elias Hierosolymorum episcopus subire pariter cogeretur, per Sabæ abbatis legationem ad imperatorem præmissam (ut vidimus) antevertit : licet ad postremum et ipse ab impiis eadem sit pœna affectus, ut suo loco patebit. At ne ipse quidem Flavianus simul ac Sidone ab impiis damnatus fuit, pulsus est sede, et ejectus in exilium : nam deprecatum ipsum ab imperatore fuisse indulgentiam, Cyrillus affirmat, cum de Mamante hæretico et aliis a S. Saba ad fidem Catholicam conversis ejusmodi habet orationem [1].

« Divinus autem Sabas Mamantem quoque quemdam, qui præerat monachus in Eleutheropoli, qui laborabat morbo Severi, et prius quidem apud tribunal imperatoris libere et cum magna confidentia locutus erat adversus fidem Orthodoxam, postea vero ab ipso Severo vehementer dissensit :

[1] Cyrill. in Vita S. Sabæ apud Sur. tom. VI. die V. Decemb.

hunc ipsum Sabas assumens Hierosolymam, ab acerba illa hæresi blandis verbis abducit, et ut Eliæ adjungeretur efficit. Deinde multos quoque alios hæreticos suo exemplo Mamas illaqueat, et deducit ad fidem Orthodoxam. Venit autem deinceps oratio ad id quod fuit caput certaminum quæ suscepit Sabas pro recta in fide sententia. Jam enim Sotericus episcopus Cæsareæ Cappadociæ, et Philoxenus episcopus Hierapolis, idemque qui supra Xenajas, cum suis improbe ascenderunt in Sidona, ut anathemati quidem subjicerent Chalcedonensem Synodum, Flavianum autem et Eliam de sede deponerent : sed illi eas quæ in se struebantur insidias, supplicibus litteris missis ad imperatorem, tunc quidem depulerunt ». Qui autem in hoc conventiculo hæreticorum primum locum visus est obtinere ipse Soterichus episcopus Cæsareæ Cappadociæ (ut tradit de eo Anastasius Bibliothecarius in Chronico) nequissimus fuit omnium hominum : nam ut a Macedonio episcopo Constantinopolitano consequi posset Cæsariensem episcopatum, simulavit se Catholicum et strenuum Chalcedonensis Concilii defensorem : eo autem obtento, ostensus est qualis erat fidei Catholicæ infensissimus hostis. Sed subdit Cyrillus :

30. « Postea autem Soterichiani majore in illos invidia succensi, majore furore in eos incitant imperatorem, ut qui maledictis ab eis appeteretur et irrideretur. Certe cum a mente depravato imperatore sceleratis istis tradita fuisset potestas in Alexandrinos, auro subeunt et corrumpunt populum Antiochenum. Quæ autem sunt consecuta, sunt potius lacrymis scribenda, quam litteris. Nam cum Flaviano quidem omnem adhibuissent necessitatem, et quid non grave et molestum in eum intulissent, cogunt eum anathemate notare Synodum Chalcedonensem, deinde e sede et e civitate simul turpiter ejiciunt. Severum porro profanum caput Acephalorum, habentes etiam imperatorem maximam ad id opem ferentem, ejus loco sufficiunt ». Hic siste, lector, et scias quod hoc loco legitur, « Flavianum cogunt anathemate notare Synodum Chalcedonensem ». Ita accipiendum, hunc quidem fuisse conatum illorum, sed id Flavianum facere renuentem, fuisse (quod subditur) mulctatum exilio. Nam quæ ratio eum pellendi, si ipse pravæ sententiæ præbuisset in Synodo Chalcedonensi damnanda consensum? Verum quod penitus est refragatus et Catholicam fidem professus, dignam meruit confessionis palmam accipere exilium subeundo.

31. Hæc quidem ita se habuisse, Acta Synodalia manifeste declarant : nam cum in septima Synodo idem textus citaretur, hæc post alia ex eadem Vita S. Sabæ lecta sunt [1] : « Variis modis Flavianum afflixerunt et vexarunt, cogentes interim, et obtorto collo huc trahentes, ut Acta Chalcedonensis Synodi anathemate prosequeretur : quo nolente, episcopatu suo privatus, in exilium quoque damnatus est ». Subditur ibi de substitutione Severi, quam cum anno sequenti contigisse Marcellinus affirmet, de ea suo loco dicemus.

32. Quod insuper spectat ad ejusdem Flaviani integritatem, et Antiochenæ sedis privationem, hæc habet Evagrius [1] : « Istam Flaviani expulsionem aliæ quoque res secutæ sunt : nam ipsi ab hominibus ætate provectissima, qui ea quæ acciderant Flaviano firme memoria retinebant, accepimus, quod a Xenaja (fuit hic quidem episcopus Hierapolis urbis Antiochiæ finitimæ, Græcoque vocabulo Philoxenus appellatus) monachi Cynegicæ (sic enim vocantur) qui apud gentem, quæ Syrorum primaria est, accolunt, persuasi frequentes cum tumultu et summa confusione Antiochiam præcipites feruntur, vi Flavianum coacturi, ut tum Concilio Chalcedonensi, tum decisioni Leonis papæ anathema indicat. Quod cum Flavianus valde ægre ferret, et monachi impetu instarent : populus civitatis seditione conflata, tam magnam cædem fecere monachorum, ut multi eorum atque adeo ferme innumerabiles Orontem fluvium, corporibus in fluctibus conditis, pro sepulcro haberent.

33. « Evenit porro aliud hisce nihilo inferius. Monachi enim, qui Cælesyriam, quæ jam Syria Minor dicitur, accolebant, quique amore incredibili ac studio erga Flavianum propterea incendebantur, quod vitam monasticam in cœnobio in agro (huic quidem nomen est Tilmogium) posito degebat ; properant Antiochiam, eo quidem consilio, uti Flavianum propugnarent, ut ex eo non exigua incommoda contingerent. Quamobrem Flavianus, sive prioribus de causis, sive de posterioribus factum, sive utrisque, ejectus fuit, et ad Petras incolendas, quæ sunt in ultimis oris Palæstinæ sitæ, condemnatus ». Hæc de ejectione Flaviani Evagrius ; quæ quidem etsi hoc anno cœpta esse noscuntur, cum Sidone Concilium congregatum est ; tamen nonnisi anno sequenti consummari potuisse, ipsa rerum gestarum multiplicitas persuadet : nam id et Severi in locum Flaviani subrogatio non ante sequentem annum facta declarat : quo item anno (ut dicemus) Eliæ Hierosolymorum episcopi contigit exturbatio. Post hæc autem quæ hoc anno facta diximus sive Sidone, aut Antiochiæ, contigisse illa funesta Constantinopoli, quæ ex Marcellino relata sunt, liquet : nam ea auctor testatur hoc anno accidisse mense Novembris : sed et quæ subdit, itidem postea evenisse, eodem auctore constat.

34. *Symmachi Epistola ad confirmandos Catholicos Orientales in tantis periculis constitutos.* — Symmachus autem Romanus Pontifex, cum cognovisset, exturbato jam Macedonio episcopo Constantinopolitano, in reliquos fidei Catholicæ professores atque propugnatores eamdem fore persecutionem in Orientalibus partibus grassaturam ; tanquam universalis Ecclesiæ pastor, datis litteris

[1] Conc. Nicæn. II. Act. I.

[1] Evag. . III. c. 32.

octavo idus Octobris ad eos qui Catholicæ fidei esse videbantur assertores, eos omnes admonuit in hac persecutione viriliter agere, atque strenue pro fide Catholica decertare. Porro quod his perditissimis temporibus luctuosissimum fuit, haud omnes qui Orthodoxi erant in Oriente, iidem et Catholicæ erant communionis. Siquidem (ut dictum est superius) Macedonius, et qui illi inhærebant ex clero vel populo, haud unquam passi sunt e sacris tabulis demi nomen Acacii, qui a Romanis Pontificibus ob initam cum hæreticis communicationem sæpe damnatus fuerat: unde accidebat illud plane lugubre, ut qui ab hæreticis pressuram paterentur, et ab ipsorum patrono Anastasio imperatore atque improbis Eutychianis et Acephalis pellerentur, minime tamen recipi possent in communionem ab Apostolica Sede; quod nequaquam in Catholicæ fidei confessione anathema dicerent illis, qui cum hæreticis participassent.

35. Quamobrem miseri isti omni destituti solatio cum ab hæreticis expellerentur, eo quod essent fidei Catholicæ defensores, tamen a Catholica Ecclesia minime recipiebantur, quod propter nomen Acacii essent a Catholica communione divisi; sicque infelices pugnabant sine solamine fratrum, et vincebant sine corona, quam nemo demerere potest, nisi (ut dictum est) qui ex sententia Apostoli [1] legitime decertaverit, et non cucurrerit in incertum, vel pugnaverit frustra aerem verberans: at vero alii erant in Oriente episcopi, sicut fide, ita et communicatione vere Orthodoxi, atque Catholici, non hæreses tantum cum auctoribus execrantes, sed et qui cum illis communicassent penitus respuentes, et Romanæ Ecclesiæ in omnibus consentientes. Ad hos ipsos omnes Symmachus Romanus Pontifex litteras dedit, quibus est eos hortatus viriliter agere. Reddenda est hic a nobis Epistola, quæ cum edita habeatur tomo secundo Conciliorum; tamen facta collatione cum Codice Vaticano et alio monasterii S. Petri in Avellana, cum nonnulla illic esse depravata vel mutilata comperissemus, eamdem, ut licuit, emendatam hic syllabatim describere dignum putavimus: est hujusmodi:

36. « Dilectissimis fratribus universis episcopis, presbyteris, diaconis, archimandritis, et cuncto ordini vel plebi per Illyricum, Dardaniam et utramque Thraciam [2] consistentibus Symmachus episcopus.

« Quod fieri plane cupimus, si quæ scribimus, impleantur: nullus stupeat servatum hactenus nos nunc solvisse silentium, cum prudentissimi Salomonis ista vox personet [3]: Tempus loquendi, et tempus tacendi. Quia taciturnitatem præsens tempus expugnat: nam inter cætera quæ accidunt, nunc silere, nec fidei stimulis excitari, magni constat esse fastidii. Quippe ubi religionis reverentia et summa concutitur, aptum juxta divinam Scripturam [1] dicere, eos qui sunt mites, debere esse pugnaces. Siquidem et spiritualis quædam Deo accepta congressio inde et laudabiliter universa tolerat, ne quisquam a divina charitate separetur; et vos quidem docere quod doceatis, grave onus pudoris, sed necessarium et utile tales admonere: nec enim congruum illis religiosæ afferre dogmata disciplinæ a quibus institutionis ipsius exspectatur plena perfectio.

37. « Sed breviter clara perstringemus. Cui incognitum, Constantinopolitana Ecclesia qua Nestorii contagione laboraverit? Nestorii, inquam, qui quasi putre corporis membrum a societate Catholicæ communionis excisus est. Ubi terrarum non prædicatur congregatio Chalcedonensis sancti Concilii, quæ Eutychetem et Dioscorum, duo nomina famosa et magnæ perfidiæ, unius sententiæ integritate damnavit, iniquitatis complices uno spiritu divinis dogmatibus adversa sectantes? Quis Petrum et Timotheum præfatorum vernulas ignoravit, propugnatores intentionis addictæ, auctores ac magistros suos sævo errore vincentes? Illum Timotheum loquimur parricidam, qui sanctæ recordationis Proterio superstite, non solum Ecclesiam non religiosis auctoribus occupavit, verum etiam effusionem pii sanguinis ad crimen persuasionis adjecit. Ipsius nempe damnationem universalis est Ecclesiæ vox locuta, dum eum nomine quoque Christiani honoris exueret. Ejus Petrum sequacem notum fecerunt Orthodoxorum plurimæ passiones, in quibus ille virtutem animi sui exultavit ostendere. Novit hunc Ephesus cum tota societate Dioscori, ubi cum prædicto auctore peccati finem sancti Flaviani operatus innotuit.

38. « Tacenda sunt Antiochiæ mala, ubi per alterius Petri nefanda ludibria reverendum sacerdotii nomen irrisum est. Quis Apameæ et Tyri gemitus, tragicis criminibus comparandos, vel si solis vacet, digna possit lamentatione deflere? Quid Acacium? qui quasi boni sui fascino gravatus, quæ Basilisco imperante præmiserat, novo exemplo pæne reprehensus est adversus se ipsum dicens sententiam, illos mutata voluntate defendens, quos prius gloriosum putavit addicere (abjicere), et laborans sociare fidelibus, quos dudum hæreticos manifestæ prævaricationis ostenderat: propter quod maxime fugiendus, et designato superius damnatorum agmini coæquandus, illa propter quæ fidelis probatus est dissolvens, permixtus his, per quos læsio Ecclesiæ generalis evenit.

39. « Adversus hos si Patrum dogmata ratio suadet esse servanda, cogitate, si possunt ea majori transgressione calcari, quam nunc per eos qui in partibus vestris Eutychetis dogmata rediviva (recidiva) resuscitant. Si vero tanquam infirme constituta sententia, sine piaculo negliguntur, citra ullum robur credulitatis nostræ summa subsistit, semper succedentibus novis vetera constituta solventibus.

[1] 2. Tim. II. — [2] Al. Daciam. — [3] Eccl. III.

[1] Luc. XXII.

Quando enim paternarum regularum despiciuntur inventa, nec eorum quæ bene instituta sunt firmitas vindicatur, hujusmodi impietates necesse est fidei supervenire. Nam ubi facilis dissolutio est rationabilis constituti, ibi omnis sanctitatis forma corrumpitur, Christus impetitur, et (quis hoc fidelium patienter accipiat?) instituta patrum reverenda calcantur. Et quis non vitæ mortem justa electione præponat? Ubi Catholicæ fidei adoranda reverentia? Ubi multo cruore sanctorum dogmata constituta? Ubi doctorum veterum fidelis auctoritas? Ubi illa religiosarum mentium stupenda patientia, propriis bonis contenta nudari, ne de spe æternæ hæreditatis excideret, quasvis ambiens passiones, ne incorruptibilis illius boni judicaretur indigna? Nam nulla majora documenta sunt fidei quam ubi temporis ratio suadet, vitam subdere passioni : et ideo qui pro ea periculum persecutionis subire meruerit, dignum se cælestis ostendit esse militiæ. Christus nos pio sanguinis pretio comparavit, gratiæ libertate concessa, nihil invenientibus humanis operibus, quod dignum tanta mercede tribuerent. Atque ideo ubi religionis injuria est, amorem fidei omnem transcendere oportet affectum.

40. « Unusquisque ergo exilia et peregrinationes tanquam domum patriamque respiciat; ne desideriis retentus humanis, Christi societate privetur. Ecce tempus, quo repetit fides milites suos, et inclamat ad defensionem sui fervorem gratiæ consecutos. Fidem ipsam dicere judicemus : ecce tempus optabile, ecce fructuum congregatio desiderata fidelium, ut parvis passionibus munera magna compenset.

41. « Pluribus charitatem vestram pro dispensatione nobis credita cuperemus hortari : sed quid opus est vocis stimulis, ubi ad tolerandas pro Christo magnanimiter passiones Apostolicis et patrum docemur exemplis, qui per damna humanarum rerum, cælestium nobis ostenderunt argumenta (augmenta) virtutum? Ergo pronuntiemus intrepidi claras Ecclesiæ cum magna fiducia disciplinas. Longe sit a nobis Prophetæ sermo dicentis [1] : Et sacerdotes vera celaverunt. Quem enim latet discipulorum scientiam a doctoribus exigendam? et quod non pronuntiatum lædit sequaces, hoc constat periculosum esse tacentibus. Necesse est enim apud eos laborare veritatem, apud quos non manifestatum latet sub veritatis colore mendacium, magnum robur ad impugnantium fidem, quandiu adversus eos prolatæ sententiæ non viriliter asseruntur. Sed de vobis dicere opto meliora : ut ea quæ per improbos confusa sunt, per vos correctionis remedium consequantur. Non est tam durum decipi quemquam, quam deceptum in errore persistere. Malum hoc et malis omnibus gravius, cum a corpore suo membra dissentiunt. Nam etsi non sigillatim occupet omnia lineamenta debilitas, necesse est tam juxta Apostolicam vocem, totum corpus ex parte prægravari.

42. « Unde addictorum fugienda communio, juxta beatum Apostolum [1] : Pronuntiationem fidei nullus erubescat. Virtus est enim omni credenti. Declinemus sacrilegum Eutychetis errorem cum Manichæa militia congruentem; communionem quoque eorum qui sunt a talibus educati, pari intentione vitemus, qui nunc quasi morbum et contagium Ecclesiis partium vestrarum tentant irrepere. Nemo se separet cum prædictis, et ferre tempestatem dissimulet, donec portum veræ fidei ab eorum communione separatus introeat. Quæ quidem amans moneo, non odio persequens accuso. Nam qui culpanda vituperat, nec utilia subministrat, exprobrantis habet potius studium, quam amantis affectum : et qui cohortatur ad profutura, vehementius boni propositi designat imaginem, ut ferventius utilia expetantur, invitans.

43. « Propter quod, fratres, illius bonæ Ecclesiæ desiderantes unitatem, et beatum decorem sanctæ concordiæ præsumentes, dicamus cum S. David [2] : Quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum : et ut de vobis Apostolus Paulus dixerit [3] : Vos autem omnes fratres in Christo uno estis. Donec enim unitas non redeat, nullus ambigat tandem (eadem) nihilominus esse ventura, quæ in Constantinopolitana nuper Ecclesia contigerunt : de quibus mihi pariter ingemiscere necesse est et tacere. Nam qui Apostolicæ Sedis admonitionem negligendam esse crediderunt, merito inciderunt in ea quæ evenire solent solatio destitutis. Si quis ergo salutem propriam cogitans servare cupit Apostolica judicia, cum a præfatorum se labe sejunxerit, nostræ communionis se noverit sine dubitatione participem. Quia si ab eorum, quos Apostolica Sedes damnavit, non se societate removerit, sciat nullo colore, nullo figmento, nullaque calliditate Ecclesiasticæ se custodiæ posse subrepere : quia sicut illos, qui se a suprascriptorum, hoc est, Eutychetis, Dioscori, Timothei, Petri, et Acacii venenis dissociant, libenter amplectimur; ita circa istorum sectatores cura et sollicitudo nostra, ne subrepere possint, semper invigilat ». Et alia manu : « Deus vos incolumes custodiat, fratres carissimi. Dat. octavo idus Octobris post consulatum Felicis V. C. » Hactenus Symmachus ad Orientales. Huic par dictio extat Ennodii Ticinensis cujus est exordium : « Pro ratione solvendum est; etc. » Ut plane appareat, eadem quæ Symmachus papa scripsit ad Orientales, Romæ coram sacro Patrum Senatu sive in Consistorio, sive in Synodo fuisse ab eodem viro doctissimo deplorata : nisi malis ad aliam cladem iisdem illatam, de qua superius mentio facta est, illam Ennodii dictionem referre.

44. *Unde mala evenerint Orientalibus.* — His igitur litteris publicis atque patentibus omnibusque perspicuis egit cum Orientalibus Symmachus

[1] Thren. II.

[1] Rom. I. — [2] Psal. CXXXII. — [3] I. Cor. XII.

absque aliqua missa ex more legatione; quod jam alias ante missas penitus illi respuissent, et tumido fastu, quod a tot sanctissimis Pontificibus quam justissime jussum esset, contempsissent. In cujus sceleris vindictam Deus, qui dispergit superbos, nullumque peccatum magis quam arrogantiam consuevit dira prosequi ultione, portentum illud, horrendumque monstrum in medio eorum, in ipsorum interitum excitavit, Anastasium dico omnium nefandissimum imperatorem, cujus et imperium diuturnius esse voluit, quo durius et prolixius eorum pertinacia puniretur : ut plane secundum divinum illud oraculum accidisse visum sit [1] : « Deus regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi » : cum occultum Manichæum in regnum evexerit, et ad quinque atque amplius lustra ejusdem imperium propagaverit. Ita plane Deum ulcisci solere in eos qui se a Catholica separant unione, cum plura ubique recitata superius exempla demonstrent, in Orientalibus tamen expressioribus id signis declaratur.

45. *Orientalis Ecclesiæ Epistola ad Symmachum implorantis auxilium.* Qui enim temporibus istis a supremi capitis se conjunctione secantes, Acacii proterviam secuti, traditi sunt imperatori perfido puniendi; postea reddita concordia, Catholicæ communioni restituti, iterum refugæ, iterum redeuntes, et sæpe discissi, sæpe compaginati, tandem consueta pervicacia diriori schismate resilientes, tradi meruerunt ignotis Barbaris per multa sæcula virga ferrea puniendi atque perdendi. Sic plane Deus juxta propheticum illud [2] : « Viam fecit semitæ iræ suæ » : ut semita sit ultio ista dicenda ad ampliorem viam, cum videlicet gravius delinquentes latiori meruere atque diuturniori plecti vindicta, nota reddita cunctis iræ divinæ via frequentioribus delinquentium calcata vestigiis, et acerbioribus suppliciis dilatata. Ut facile sit cuique interroganti : « Quare fecit Deus malum tam grande populo huic ? » verbis respondere divinæ Scripturæ [3] : « Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum » : nimirum quod a capite se summa protervia divisere, et deserentes quæ ex Deo est Catholicam unitatem et pacem, tradi meruerunt gentibus, quæ caros ipsorum filios dividant a parentibus, et dira tyrannide premant. At mittamus posteriora, cum plus quam satis sit tragœdia præsens ad luctum.

46. Reminiscentes miseri, patres ipsorum, cum ejusmodi interdum persecutionem ab hæreticis pati contigerit, appellare consuevisse communem omnium patrem Romanum Pontificem, confugereque ad Catholicæ Ecclesiæ tutum asylum Romanam Ecclesiam ; testarique hoc hactenus litteras sacrorum antistitum Basilii, Chrysostomi, et aliorum : tandem instar David levantes ad montes oculos, unde auxilium veniat, et optime conscii indignos se redditos qui audirentur : nam (ut utar verbis Apostoli [1]) : « Quomodo invocabunt in quem non crediderunt ? » Cujus saluberrima jussa capessere contempserunt, posthabentes Acacii nomini totius Ecclesiæ Catholicæ communionem : his, inquam, cum suis ipsorum repellerentur excessibus, et retunderentur pravefactorum obicibus; vehementioribus tamen angustiati pressuris et arctati malis, in altiores clamores et ejulatus validiores, ut parturientes erumpentes, exauditi sunt in Occidente. Scribunt itaque tandem ad Romanum Pontificem litteras supplices, qui antea conventi sæpe ejusdem Pontificis litteris spreverant sana consilia, et proficua mandata contempserant. Necessitas supplices facit, quos superbia reddiderat penitus contumaces : petunt instanter, exigunt importune, et efflagitant audenter. Extorquere quod cupiunt ostendunt ut debitum : rati nimirum se ut filios a parente non deseri, sed jure debere servari ; nec esse justum, ut alterius peccato, nempe Acacii, a paternis rejiciantur amplexibus.

47. Extant ipsorum litteræ ad Symmachum papam tunc scriptæ, quas putamus hic integre esse reddendas, easque nequaquam ante recitatam nuper (ut alii existimarunt) ejusdem Symmachi Epistolam datas, cum nulla prorsus mentio de iis in dictis Symmachi litteris habeatur, neque aptetur satis ad petita responsio. Quamobrem sicut istam minime datam dicimus ante illam Epistolam, ita illam prius, hanc posterius esse conscriptam, facile possumus intelligere. Etenim quod in fine suæ ipsius Epistolæ fuerat Symmachus contestatus, eos se fore complexurum, qui recederent a damnatorum atque præsertim Acacii communione : rejecturum vero omnino eos, qui ejus adhuc nomen retinendum esse putarent : tota ferme Orientalium responsio in eo est, ut suadeant non debere se ob Acacii peccatum subire supplicium, cum nonnisi proprium quemquam debeat obligare delictum et reddere obnoxium pœnæ. Sed inspiciamus Epistolam ipsam ex qua eorum sententiam facilius assequemur : sic enim se habet [2] :

48. « Ecclesia Orientalis ad Symmachum episcopum Romanum.

« Bonus ille et amator hominum Dominus noster Jesus Christus, qui propter bonitatem suam in nos declinans cælos, et descendens ad terras, immaculatis Evangeliis quotidie illud clamat [3] : Non est opus valentibus medico, sed male habentibus. Non [4] veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Plus autem volens aperire opera suæ clementiæ, adjecit in sequentibus, dicens [5] : Quis autem vestrum habens centum oves, si perdiderit ovem unam ex iis, nonne relinquit nonaginta novem in deserto, et vadit ad perditam, quandiu inveniat illam ? et inveniens imponit illam gaudens in humeris suis; et veniens domum suam, convocat

[1] Job. XXXIV. — [2] Ps. LXXVII. — [3] Deut. XXIX. 3. Reg. IX. Hierem. XXII.

[1] Rom. X. — [2] Extat tom. II. Ep. Rom. Pont. — [3] Matth. IX. — Marc. I. — [5] Luc. XV.

amicos suos et vicinos, dicens : Congaudete mihi, quia inveni ovem meam perditam. Et ut clarius fieret quod dicitur, mox adjecit parabolam mulieris, quæ perditam invenerat drachmam, utrisque adjungens et dicens : Amen dico vobis, quia sic fiet gaudium in cælis de uno peccatore pœnitentiam agente.

49. « Hæc diximus, sanctissime, ausi supplicare non pro perditione unius ovis, neque pro perditione unius drachmæ, sed pro amica nobis salute non Orientalium partium tantum, sed trium prope plagarum habitabilis mundi, non corruptibili argento, aut auro redemptarum de vana conversatione parentibus tradita, sed pretioso sanguine Agni Dei; sicut docuit beatus gloriosorum Apostolorum princeps [1] cujus cathedram beatitudini tuæ credidit Christus optimus pastor, qui venit quærens et liberans quod perierat, et ponens animam suam in redemptionem pro multis. Quem imitatus, sanctissime beatissimeque, festina ad adjuvandum nos, sicut B. Paulus [2] doctor vester ad auxilium quandoque Macedonum festinavit : et quidem ille in visione cognoscens periclitari Macedones, in veritate adjuvare eos properavit ». Hæc cum isti dicunt de Macedonibus, eleganter videntur alludere ad Macedonium jam expulsum ab imperatore, indigentem vero auxilio Romani Pontificis. Sed pergunt :

50. « Tu autem affectuosus in filiis pater, non in visione, sed in veritate spiritualibus cernens oculis pereuntes in prævaricatione patris nostri Acacii, noli remorari : magis autem (ut ita dicam sicut Propheta [3]) non dormites, sed festina ad liberandum nos : quia non in ligando tantum potestas est tibi data, sed in solvendo quoque diu vinctos ad imitationem magistri : neque in eradicando, vel diruendo, sed in plantando et ædificando, secundum beatum Hieremiam, magis secundum Salvatorem mundi Christum, in cujus ille extitit typo : neque in tradendo [4] tantum satanæ in interitum carnis, sed et in charitate formando longa aversione dejectos : ne (quod absit) majori [5] tristitia absorptis nobis a satana, videamini pertulisse dispendium. Non enim ignoras ejus ingenium, qui quotidie a sacro doctore tuo Petro doceris oves Christi per totum habitabilem mundum creditas tibi pascere non vi, sed sponte coactas : qui cum doctissimo Paulo [6] clamas nobis subjectis et dicis : Non enim dominamur vobis in fide, sed cooperamur in gaudio.

51. « Quare deprecamur disrumpi novum chirographum nostrum, sicut Salvator et dux noster Christus vetus illud in cruce disrupit [7]; ne ultra post lavacrum regenerationis, malorum nostrorum subjaceamus delicto, sed ut ejus qui comedit, uva acerba ligaverit dentes, secundum beati Ezechielis [8] prophetiam. Cum ergo in veritate parabolam istam salutari adventu suo Salvator impleverit ; cur, sanctissime ac beatissime, Acacii inobedientia, uvam acerbam comedentis, nostri, id est, filiorum ipsius in tam longo annorum cursu ligati sunt dentes? Si unus homo peccavit, quare toti synagogæ, aut magis toti habitabili mundo per anathema divinus furor incumbit? Ubi ergo Dei promissio, quæ dicit [1] : Non percipient filii parentum peccata, neque parentes filiorum suorum, sed unusquisque morietur in suo peccato.

52. « Si propter Alexandrinorum, aut magis Euthychianorum amicitiam, qui aversantur et anathematizant sanctissimum et beatissimum papam Leonem, vel in Chalcedone Synodum habitam, anathematizatus est Acacius : quare nos a vobis æstimamur hæretici, et in anathemate sumus nos, qui amplectimur solam illam Epistolam, et quæ dicta sunt in sancta Synodo, qui propter prædicationem recti dogmatis vestri quotidie oppugnamur, et ut hæretici anathematizamur ab iis qui Eutycheti consentiunt? Noli facere judicium, per illum, qui cunctam judicat terram : ne perdas justum cum impio; nec fiat apud te justus ut impius : nec æqualiter judicentur a te Orthodoxi, et hæretici, vel qui anathematizant prædictam sanctam Epistolam, sanctamque Synodum vestram rectam, et ii qui vobiscum ab eis anathematizantur, et qui orant mori quotidie pro recta fide, quæ a vobis prædicatur.

53. « Et Jesus quidem [2] Nave incircumcisos et idolorum servitores Gabaonitas cum mendacio fugientes ad se, dum oppugnarentur ab Abimelech vel cæteris quatuor cum eo principibus, pro eo quod ad eum confugerant, Deo cooperante, strenue vindicavit, ne blasphemaretur nomen Dei ejus tanquam non eos adjuvare prævalentis. Vos autem, sanctissimi viri, Jesu magni Dei et Salvatoris spei nostræ discipuli, imitatoresque ejus qui figuram servi assumpsit, ut nos liberos redderet a peccato quod regnabat in nobis ; videntes oppugnari nos et mortificari, non sicut Gabaonitas incircumcisos, sed vobiscum circumcisos in Christi circumcisione, neque idolorum servitores et æmulos, etsi peccatores tamen Christianos, et vobiscum omnia in Christo sapientes, non despiciatis, neque contemnatis ultra, pii Patres : sed sicut beatissimus prædictus Jesus Nave [3], non illos tantum, sed et Raab meretricem illis anteposuit propter duorum exploratorum susceptionem; ita et vos nos vigilanter assumite cum Dei juvamine propter duarum naturarum traditionem, quæ a vobis per Epistolam inter sanctos constituti papæ Leonis contra Eutychetis deliramenta directa est. Et illa quidem suscipiens explorantes, in stupam lini suæ domus abscondidit : nos autem rectæ fidei vestræ suscipientes confessionem, in corde nostro non abscondimus, sed in Ecclesiarum dogmatibus Dei misericordia eam cum auctoritate prædicamus. Et illa quidem rogata, per metum eos se habere negavit : nos autem oramus

[1] 1. Petr. 1. — [2] Act. XVI. — [3] Psal. CXX. — [4] 2. Cor. 1. — [5] Colos. II. — [6] 2. Cor. 1. — [7] Colos. II. — [8] Ezech. XVIII.

[1] Deut. XXIV. Ezech. XVIII. — [2] Jos. X. — [3] Jos. VI.

ne unquam humano metu negemus rectæ doctrinæ nostræ veritatem, et usque ad sanguinem pro ea stabimus, si sit necesse (si ita contingat).

54. « Unde non tædeat nos adjuvare, neque odio habeatis propter adversantiæ communionem; quando et ab hac plurimi facultatibus impediti, et non habentes sollicitudinem multarum animarum suspenderint : quibus vero multarum animarum cura commissa est, in creditis sibi communicent Ecclesiis, nullum contrarium habentes communicantem sibi, et metuentes relinquere lupis oves propter vocem Domini dicentem [1] : Mercenarius autem et qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, et relinquit oves et fugit, et lupus rapit eas atque dispergit; quia mercenarius est, et non habet ovium curam. Quod ergo non amore vitæ capti, sed ovium salutem curantes plurimi sacerdotum hoc faciunt, deinceps, miserante Deo, cognoscere poterit tua paternitas ». Subdit mox de sacerdotibus illis, qui communicantes Apostolicæ Sedi, derelinquere volebant oves illi non communicantes, cum tamen Orthodoxæ essent fidei : qui ne discederent et relinquerent eas lupis, ab aliis rogarentur episcopis; nam ait :

55. « Quidam enim de his qui in sacerdotio constituti sunt, spectantes (sperantes) in exilio mitti presbyteros Orthodoxos et sanctos viros, volentes se præter necessitatem ab Ecclesiis suo arbitrio subducere, ipsosque sequi, non cessarunt eis hoc facere, adjurantes eos ut manerent in creditis sibi sanctis Ecclesiis ad populi munimen Orthodoxi, in se suscipiendo quæ putantur discretionis illorum. Sicut Rebecca [2] quondam dicens Jacob : In me peccatum tuum, fili : ita illi ab Ecclesiis sibi creditis discedere sponte volentibus dixerunt : In nos veniat peccatum discretionis vestræ : tantummodo oves Christi præter necessitatem lupis non relinquatis; ne in loca vestra hæretici ingredientes, lupi discerpant oves; aut certe ab ipsis ovibus suis propter rectam fidem fugati, et his qui non fugantur, sed sponte discedere cupiunt, ne cui adversantium communicent, tali fide dicentes : Putas isti amore vitæ hoc faciunt, an amore animarum ad imitationem Domini sui primi pastoris nostri Jesu Christi magni Dei et Salvatoris spei nostræ, qui animam suam posuit pro ovibus suis?

56. « Omnimodo autem et qui videntur communicare Orthodoxi, et qui se a communione abstinent, omnes post Deum tuæ lumen visitationis et assumptionis opperimus. Quare festina juvare Orientem, ex quo vobis duo grandia diei lumina Petrum et Paulum ad illuminationem totius mundi Salvator direxit. Reddite ergo ei bonam retributionem, quam ipse vobis dedit : illuminate eum rectæ fidei lumine, sicut per ipsum vos quondam divinæ cognitionis lumine idem illuminavit. Sicut enim quando toto mundo in peccatis ægrotante, unius hominis delicto lassati, in ægritudinis curatione boni illius medici discipuli ipsum cælestem medicum et principem pastorem, magistrum suum ad curam vocantes ægritudinis ipsius aliquando dicebant [1] : Domine inclina cælos tuos, et descende : aliquando rursum [2] : Qui regis Israel, intende : Qui sedes super Cherubin, appare : Excita potentiam tuam, et veni, ut liberes nos : sic nos modo, qui infirmitati novæ prævaricationis patris nostri dejicimur, ad tuam clamamus beatitudinem; ut et tu imitator existens Filii Dei, ad dilectionem (dejectionem) deprecatione venias, imitatione ipsius cælestis Patris tui [3], qui facit solem suum oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. Festina in auxilium nostrum sciens, sanctissime (sicut in principiis dictum est) quia [4] non opus habent sani medico, sed male habentes.

57. « Quod si parva existeret ægritudo, nos forsitan ad spiritualem nostrum medicum curreremus, quatenus et passiones bonorum medicorum, id est, gloriosorum Christi discipulorum, vestrorumque doctorum, et sancta adoraremus tua vestigia; ut et prævaricationis medicinam, et solutionem vinculorum, et delicti remissionem de tuo sancto ore susciperemus ». Sed ne, lector, cursim ista absque consideratione transilias, verum observa quod dicunt episcopi isti, si liceret venire Romam ab ipsis fore exhibendum obsequium, nempe adorare (ut aiunt) ipsius Pontificis pedes : quibus veterem accipias erga ipsum primarium Ecclesiæ universalis antistitem observantiam, cum illum convenientes episcopi, ad ejus pedes solerent accedere, atque ipsa ejus vestigia venerari. At tanta hæc cum audis ab episcopis præstari solita, tecum cogita quæ a reliquis fidelibus eidem solerent exhiberi venerationis obsequia. Subdunt vero : « Sed quia non est ulcus aut macula, neque plaga tumens, sed totum ulcus est a pedibus usque ad caput, sicut beatus Isaias [5] antiquam prævaricationem deflens dixit; vos jam boni medici, et illius veri medici, vel bonorum discipulorum ipsius certissimi plantatores festinate ad curam resolutorum Ecclesiastici corporis membrorum, ut dissolutas manus nostras, dissolutaque genua erigatis, et cursus rectos faciatis pedibus nostris; ne quod claudum est, amplius distorqueatur sed curetur magis per strenuitatem et optimam diligentiam vestram.

58. « Sicut enim magistro nostro Domino Paulo glorioso Apostolo propter infideles aliquos, dum eum pigeret sermonem Domini in Corintho loqui, adstans Dominus dixit [6] : Loquere, et non taceas, quia multus est mihi populus in hac civitate; et nunc tuæ dicit beatitudini ejus benignitas : Festina, et noli tardare ad Orientis auxilium, magis autem ad majores partes habitabilis mundi : quia non tantum pro centum viginti millibus in magna quandoque constitutis civitate Ninive [7] sed a multo pluribus spera exspectari tuam post Deum medici-

[1] Joan. X. — [2] Genes. XXVII.

[1] Psal. CXXXIX. — [2] Ps. LXXIX. — [3] Matth. V. — [4] Matth. IX — [5] Isai. I. — [6] Act. XVIII. — [7] Joan. IV.

nam. Si enim qui præcessit beatitudinem tuam inter sanctos constitutus Leo archiepiscopus ad Attilam tunc erronem barbarum per se currere non duxit indignum, ut captivitatem corrigeret corporalem, nec tantum Christianorum, sed et Judæorum (ut credibile est) atque Paganorum, quanto magis festinare ad tuam attinet sanctitatem, non ad corporeæ, quæ bello fit, captivitatis correctionem atque conversionem, sed animarum, quæ captivatæ sunt, vel quotidie captivantur? et inter duas diabolici vias erroris, Eutychetis atque Nestorii, tertiam, imo mediam nobis ostendas expressius veri rectique dogmatis viam.

59. « Dubiam eam fecerunt nostra peccata, æstimantibus quibusdam non posse inter Nestorii et Eutychetis salutis viam mediam reperiri; sed quod omnino necesse sit, aut illius esse quemquam, aut illius. Propter hoc festina post Deum nos adjuvare : et sicut inter Arii dividentis atque separantis unam Deitatis naturam atque substantiam, et Sabellii quoque confundentis personas et minuentis numerum Trinitatis ostenderunt sanctissimi Patres viam mediam veritatis, in confessione Divinitatis unam substantiam, naturam, virtutemque demonstrantes, propter Sabellium tres personas et æquæ potentiæ unam veritatem : sic et vos nunc, sanctissimi atque beatissimi, illuminate nos spiritualis scientiæ vestræ lumine, quæ est inter sententiam Eutychetis ad imitationem Sabellii naturas atque substantias confundentis, et inter Nestorii ad imitationem Arii personas atque substantias dividentis, vera rectæ fidei confessio, tradita nobis a papa Leone inter sanctos constituto, et discipulorum in Chalcedone sanctorum Patrum duarum substantiarum aut naturarum unitas in una eademque persona et substantia magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi.

60. « Ipsi enim docuerunt nos divinis Scripturis, alteram esse visibilem et palpabilem et passibilem carnis naturam, et alteram invisibilem, impassibilem, et incomprehensibilem naturam in una persona et substantia magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi : alteram de matris substantia et natura venientem de semine David, Abrahæ, et Adæ, secundum carnem natam; alteram vero ex utero ante Luciferum genitam de substantia et natura Patris. Sed ne rursus propter immaculati partus duas naturas et substantias occasionem apprehendentes qui secundum Nestorium sapiunt, duas personas, aut duos Filios, vel duos Christos male introducant; docuerunt sancti illi et beati Patres unam scire personam et substantiarum inseparabilem unitatem ex duabus substantiis et naturis, in duabus substantiis et naturis magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi.

61. « Nos enim, o sanctissime et beatissime Symmache, eumdem esse existimamus ex duabus naturis et in duabus naturis, et non (sicut illi dicunt) ex duabus naturis unam naturam post adunationem, in duabus autem subsistentibus naturis cum unitate non pati confiteri; ut se doceant Arianorum esse imitatores, dicentium per Filium glorificari Patrem, cum Filio autem non pati se cum glorificari. Sed sicut contra illos docuerunt fratres tui sanctissimi Patres, Per quem et Cum quo æqualiter pati dicere nos : quia, Per quem, humanitatem; Cum quo divinitatem significantes magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi : sic et nunc illis, Ex duabus quidem naturis dicentibus, In duabus autem non confitentibus, nos Ex duabus, et In duabus pariter dicimus : Ex duabus enim dicentes, ex quibus subsistit unitas : In duabus autem, in quibus visus est, et palpatus est, et assumptus post passionem et resurrectionem, confitemur, et in quibus veniet judicaturus vivos et mortuos.

62. « Neque enim nuda divinitas poterat aut palpari, aut crucifigi pro vita mundi; nec simplex humanitas morti subjacens per mortem confundere eum qui obtinebat mortem, hoc est, diabolum. Unde, et post resurrectionem in immaculata carne sua visum Verbum Dei et Deus noster omnibus discipulis suis dicebat [1] : Videte manus meas et pedes meos, quia ego ipse sum : palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habentem. Habentem dixit; ut non is in illa mutatus putaretur, sed in veritate assumpsisse crederetur. Beato quoque Thomæ diffidenti clamat [2] : Infer digitum tuum, et vide manus meas : et da manum tuam, et mitte in latus meum, et noli esse incredulus, sed fidelis. Unde dum assumeretur, duo viri visis discipulis in albis vestibus clamabant et dicebant [3] : Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum ? Hic Jesus, qui ablatus est a vobis in cælum, ita veniet, sicut vidistis euntem in cælum, cum venerit omnimodo in gloria Patris cum sanctis Angelis in die terribili justi judicii : sic infideles Judæi videbunt in quem compunxerunt, et cum eis peccatores etiam nostri, cum qui eorum misertus est et liberavit eos, neglectus autem ab eis est. Secundum vos autem, sancti et justi videbunt quem dilexit anima eorum, et lætabuntur lætitia ineffabili et gloriosa, accipientes consummationem fidei suæ in salutem animarum suarum, et audientes suavissimam vocem ejus dicentis [4] : Venite, benedicti Patris mei, hæreditate paratum vobis regnum ab initio mundi. Cujus beatæ vocis cum tua beatitudine et nos indignos dignetur Christi Dominus noster, per omnia sanctissime Pater ». Hæc ad Symmachum Orientales Orthodoxæ fidei professores, sed tamen qui polluti communione erant Acacii : qui, quod primum omnium requiri ab eis videbatur, dicere in professione rectæ fidei anathema Acacio, id penitus facere prætermittunt. Quid vero ad hæc rescripserit Symmachus papa, incompertum habetur : non enim (ut superius demonstravimus) quæ extat ad Orientales Symmachi papæ Epistola, post hanc, sed ante scripta fuit.

[1] Luc. XXIV. — [2] Joan. XX. — [3] Act. I. — [4] Matth. XXV.

Anno periodi Græco-Romanæ 6005. — Jesu Christi 512. — Symmachi papæ 15. — Anastasii imp. 22. Theodorici reg. 20 et 2.

1. *Consules.* — Coss. *Paulus* et *Muschianus*, ut habent Cassiodorus, Marcellinus Tununensis, Anonymus Cuspinianeus et Fasti Heracliani, ille in Oriente, hic in Occidente creatus. In Codice enim Justinianeo lex 32 *de donationibus*, dicitur data ab Anastasio *prid. kal. Maii, Paulo U. C. cos.* prætermisso Muschiano ejus collega, quia sc. in Occidente consul renuntiatus fuerat, vel forte quia ejus designatio Constantinopoli nondum innotuerat. Dionysius Gothofredus in Notis ad eam legem, putat hunc esse *Paulum* qui anno CDXCVI consulatum in Oriente sine collega gessit, qua etiam in sententia versatur Onuphrius in Fastis; at eos errare, præfata subscriptio docet, in qua etiam non effertur cum nota numerali.

2. *Synodus Sidoniæ adversus Chalcedonensem habita.* — A num. 1 ad 34. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DIII, qui kalend. Septemb. anni Christi DX inchoatur, ait : « Hoc anno Synodum Sidoniæ congregari sanxit (nempe imperator). Soterichus enim Cæsareæ Cappadociæ a Macedonio consecratus, Chalcedonensis Synodi Decreta, velut fidei regulas se admittere scripto professus est. Ejus autem postmodum factus inimicus, adeo ivit in adversum, ut in Orientem profectus impio Xenaiæ rem omnem communicaret, et ad extirpandam funditus sanctam Chalcedonensem Synodum, aliam Sidoniæ celebrari ab imperatore postularet uterque; et hæc convocata dicto citius dissipata est, et soluta Eutropii tribuni ab imperatore in hunc finem missi opera, qui ea abrogata, Flaviano Antiochiæ et Eliæ Hierosolymorum, subjectisque ipsis episcopis, ut quæ Sidoniæ fuerant acta, litteris ad imperatorem referret, auctor fuit. Flavianus porro Synodos tres solummodo, et Zenonis Concordiam se recipere scripsit, nulla prorsus de Chalcedonensi facta mentione; Elias autem Hierosolymitanus episcopus Chalcedonensem proscribere testatus est. Soterichus autem Cæsareæ Cappadociæ, et Xenaias imperatori adversus Flavianum et Eliam scripserunt, ipsos nimirum, dum contra Chalcedonensem Synodum palam dare sententiam recusarent, quominus in cœtum et unum sensum coirent, in causa fuisse. Quare iratus Anastasius falsis quibusdam monachis, ut Antiochiæ convenirent, ubi tumultu in Flavianum excitato, Chalcedonensem Synodum, simulque Diodorum, Theodorum, Ibam, et Theodoretum cum execratione eum ejurare postularent, suggessit : quod ille ex animi dejectione executus est, et in Ecclesiæ publico conventu, eos una cum sancta Synodo perculit anathemate». Verum Theophanem in hac narratione multipliciter peccare, mox ostendam.

3. *In ea Elias Synodum Chalcedonensem damnare noluit.* — Auctor Libelli Synodici Synodum Sidoniæ contra Chalcedonensem habitam his verbis refert : « Petro igitur Fullone rejecto, Palladius solium Antiochiæ suscepit : eoque defuncto Flavianus Zenonis Henoticum recepit, et cum tres sanctas œcumenicas Synodos scripto probasset, Chalcedonensem silentio præteriit, imperatori gratificatus. Imperator autem Anastasius per Eutropium tribunum Flaviano et Eliæ Hierosolymitano mandavit, ut Sidoniæ Synodum convocarent, et anathematismis sacram Chalcedonensem Synodum subjicerent. Verum hanc Elias re infecta dimisit. Quapropter patriarchis vehementer imperator succensuit ». Hanc Synodum Sidoniensem anno DXI inchoatam fuisse, et currentis initio finitam mox videbimus. De ea agit Baronius num. 19 et seqq.

4. *S. Saba ab Elia episc. Hierosolymorum ad imp. legatus missus.* — Nunc venio ad legationem *sancti Sabæ* abbatis ad imperatorem, de qua Baronius a num. 5 ad 19 disserit. Ea anno superiori ab Elia patriarcha Sabæ demandata, eodemque anno obita : Cyrillus enim in Vita sancti Sabæ scribit, hunc sanctum archimandritam jussu Eliæ patriarchæ ad Anastasium imp. ex Palæstina profectum, benigne ab eo exceptum esse ipso tempore, quo in Phœnice apud Sidonem ab Eutychianis episcopis Synodus, de qua locuti sumus, habebatur. Hæc Cyrilli cap. 71 verba de Saba et sociis ad imperatorem legatis : « Cum hi divini Patres jam ingressi essent viam, quæ ferebat ad imperatorem, erat Sidone quædam Synodus episcoporum Orientis et Palæstinæ tunc congregata adversus Flavianum et Eliam, quæ prætextum quidem habebat jussu imperatoris, etc. » a Baronio recitata. Tum narrat Cyrillus imperatorem Sabæ de Elia episcopo Hierosolymorum hæc dixisse : « Qui vestræ præest Ecclesiæ, o venerande pater, nos, ut videtur magnæ damnans levitatis, non solum Synodi Chalcedonensis suscepit patro-

cinium, quæ confirmavit dogmata Nestorii, sed etiam effecit, ut Flavianus pontifex Antiochenus eamdem etiam viam iniret : et nunc solus restitit Synodo Sidone congregatæ, Flaviano consentiens, ut non feriantur anathemate qui improbe tutantur dogmata Nestorii ». Dein prodit Cyrillus sanctum Sabam imperatorem cum Elia conciliasse. « Quoniam vero menti ejus tempus minime congruebat, statuit urbanos tumultus in præsentia declinare : et egressus in quemdam locum, non procul ab urbe remotum, qui dicebatur Suburbanum Rufini, hiemavit illic reliquo tempore, etc. Cum post hæc autem ver adventasset, etc., paratus erat de cætero proficisci in solitudinem, etc., ad Palæstinam enavigavit mense Maio quintæ Indictionis », nempe currenti Christi anno.

5. *Saba Eliam cum imperatore reconciliavit.* — Ex his Chronologia nostra valide confirmatur. *Saba* ejusque socii legati ab *Elia* patriarcha, ut de reconciliatione cum imperatore agerent, sub autumnum anni superioris Constantinopolim missi, quod testatur Cyrillus, cum ait, Sabam *septuaginta tres annos* tunc natum fuisse. Saba enim in lucem prodierat anno CDXXXIX, *Theodosio Aug. VII consule*, inquit Cyrillus, idque prioribus anni mensibus. Quare anno superiori, quo annum LXXIII Saba ingressus est, ei ea legatio credita. Eo quippe anno Anastasius *vicennalia* edidit, annisque hujusmodi solemniis addictis Ecclesiæ paci imperatores consulere soliti erant. Cumque quando sese viæ legati commisere, Sidoniæ Synodus haberetur, non dubium, quin ea sub præcedentis anni autumnum celebrata fuerit. Adventavit Saba Constantinopolim *hieme*, et postquam obtinuit ab imperatore Eliam sede sua non dimovendum, in suburbano Rufini *mansit reliquo tempore* rediitque in Palæstinam *mense Maio*, *quinta Indictione* hoc nempe anno. Sabæ itaque legatio anno superiori suscepta, et per hiemem absoluta. Porro ex Cyrillis verbis Flaviani et Eliæ Orthodoxia insigniter elucet, ejusque testimonium indicat Theophanem et Theodorum in locis, in quibus de Eliæ et Flaviani fide agitur, accepisse quæ de utroque tradunt ab Orthodoxis, qui pro hæreticis habebant quos Henoticon Zenonis admittere sciebant, aut forte uterque in Acta, aliaque id genus quæ jam fuerant ab hæreticis vitiata inciderat. Certe monachi Palæstinæ in Epistola ad Alcisonem, quæ extat apud Evagrium lib. 3, cap. 31, de Eutychianis aiunt : « Inter hæc postulant etiam ab episcopo Hierosolymorum (Eliæ sc.) ut formulam suæ fidei conscribat, quam ille cum edidisset, per sectatores Dioscori misit ad imperatorem. Et ea quidem quam ipsi proferunt, anathematisma continet eorum qui duas in Christo naturas prædicarunt. Ipse vero Hierosolymorum episcopus, eam ab illis falso confictam esse dicens, aliam profert absque hujusmodi anathematismo. Neque id mirum. Nam et libros sanctorum Patrum sæpenumero corruperunt ».

6. *Orthodoxia Flaviani et Eliæ patriarcharum magis probatur.* — Sed tam narratio Theophanis, quam legatio sancti Sabæ et Sidonensis Synodi epocha magis explicandæ, ut innocentia *Macedonii*, *Flaviani*, *et Eliæ* patriarcharum manifestior fiat. Baronius n. 17 refert verba Cyrilli monachi de sancto Saba, postquam Constantinopolim adventavit, loquentis, aitque Cyrillus juxta versionem, quæ apud Surium extat : *Tunc vigebat hiems.* In Vita tamen græca sancti Sabæ a Cottelerio tom. III Monument. Eccl. Græc. publicata, cap. 53, nulla vox extat, quæ id designet. Hiemem tamen tunc viguisse colligitur ex iis quæ in eadem Vita græca leguntur cap. 51, quod scilicet cum *Anastasius* Sabæ pecuniam obtulisset, is eam ad vitæ sustentationem accepit, *quia*, inquit, *volo hic hiemem transigere :* quare aut hiems tunc appropinquabat, aut solum auspicabatur ; ideoque Synodus in Phœnice apud Sidonem sub finem superioris anni inchoata currentique continuata. Cyrillus enim juxta editionem Cottelerii scribit eam diutius durasse. Hinc Marcellinus in Chronico ad consulatum Pauli et Musciani illam hoc anno recitat, quia ejus initio absoluta : « Porro, inquit, redintegrata Anastasius pravitate, infamem et irridendam Synodum apud Sidonem civitatem, cujus de nomine in ridiculis nomina præponuntur, LXXX ferme perfidorum episcopis congregatis, adversus Orthodoxum episcopum fieri imperavit. Flavianus Antiochiæ Catholicus patriarcha, et Joannes Paltensium oppidi pontifex, quoniam hunc cœtum sacrilegum refellerant, in castellum quod Petra dicitur, exules missi sunt. Ibi Flavianus confessor Christi in Domino requievit». Ex quibus liquet Theophanem, cujus verba num. 2 recitavimus, multipliciter errasse. Primo in epocha Synodi Sidoniensis, quam ante mensem Septembrem superioris Christi anni celebratam tradit. Secundo in eo quod asserit hanc Synodum dicto citius dissipatam esse. Cyrillus enim monachus qui sanctum *Sabam* viderat, vix hac in re falli potuit. Tertio in eo quod ait, *Eliam* patriarcham Hierosolymorum litteris suis ad imperatorem datis Chalcedonensem Synodum proscripsisse. Non solum enim Marcellinus citatus diserte contrarium testatur ; sed etiam Cyrillus monachus apud Baronium num. 16, prodit imperatorem questum esse apud Sabam, Eliam et *Flavianum* impediisse, ne in Synodo Sidoniensi anathema ferretur in Synodum Chalcedonensem. Imo ipsemet Theophanes paulo post ibidem contrarium dicit. Quare nulla fides adhibenda iis quæ statim ipsemet narrat, *Flavianum* nempe Chalcedonensem Synodum, simulque Diodorum, Theodorum, Ibam et Theodoretum, ex animi dejectione damnasse. Accepit hæc Theophanes ex Catholicis ardentioribus, qui nullum discrimen ponebant inter eos, qui Zenonis Henoticum suscipiebant, aut qui Theodorum, aliosque memoratos damnabant, et illos, qui disertis verbis Synodum Chalcedonensem ejurabant.

7. *Œconomiæ gratia Henoticum et Typum aliqui Orthodoxi susceperunt.* — Idem Anastasio

imperante contigit, quod sæculo sequenti, dum Constans imperium administraret. Qui enim tunc *Typum* hujus imperatoris amplectebantur, testabantur, se ab omni hæresi abhorrere, et si aliqui unam voluntatem et unam operationem in Christo admitterent, eosdem id sano sensu intelligere, ac confiteri esse in Christo, *et Divinam voluntatem et humanam voluntatem*. Addunt Typi defensores : « Ob dispensationem factum est hoc, ne lædantur populi hujuscemodi subtilioribus vocibus », uti declarant coram sancto Maximo abbate in collatione sancti Maximi cum Theodosio episcopo Cæsareæ in Collectaneis Anastasii a Sirmondo editis pag. 184. Imo ibidem Troilus Typi defensor de eo dicit : « Non interemit (scilicet fidem) sed taceri jussit, ut pace fruamur omnes ». Sed tantum abest, ut sancto Maximo hæc agendi ratio probetur, ut ibidem pagina 185 asserat se eos tanquam hæreticos habere : « Ego, inquit, et conservi mei, et quotquot subscripserunt, eos qui secundum Arium et Apollinarium unam voluntatem et unam operationem dicunt, anathematizavimus, et non qui confitentur Dominum nostrum et Deum in utrisque ex quibus, in quibus, et quæ est natura intellectualem, et ideo secundum utramque cum voluntate ac operatione nostræ salutis ». Ad solvenda omnia, quæ adversus Flavianum et Macedonium in medium afferri possunt argumenta, præter ea, quæ jam anno CDXCI ex Evagrio diximus, observabis aliquos sanctos eadem non raro verba, quæ hæretici, usurpasse, nec tamen eosdem hæreticos fuisse quod pluribus exemplis, si opus esset, demonstrari posset.

8. *Orthodoxi iterum Constantinopoli adversus imp. tumultuantur.* — Baronius a n. 1 ad 5 agit de tumultu Constantinopoli adversus imperatorem excitato ab his qui rectam fidem defendebant, refertque Marcellini in Chronico, et Cedreni hac de re verba : « Die Dominico », inquit Marcellinus, ideoque die quarta mensis Novembris, currebat enim littera Dominicalis G., « dum jubente Anastasio Cæsare, per Marinum, perque Platonem in Ecclesiæ pulpito consistentes, in hymnum Trinitatis Deipassianorum quaternitas additur, multi Orthodoxorum pristina voce psallentes, perfidosque præcones clamoribus objurgantes, in ejusdem Ecclesiæ gremio cæsi sunt, ductique in carcerem perierunt : altera nihilominus die (quinta sc. mensis Novemb.) in atrio S. Theodori majori cæde Catholici pro fide unica perculsi sunt. Quapropter commota Orthodoxorum agmina die sequenti (die sc. VI ejusdem mensis, ut ex sequentibus verbis liquet), id est, VIII idus Novemb. (in quo die memoria cineris dudum totam Europam tegentis apud Byzantios celebratur) in forum Constantini undique confluunt : quorum alii quidem, cæteris die noctuque hymnum Trinitatis Christo Deo psallentibus, totam peragrant civitatem », et cætera apud Baronium legenda. Loquitur porro Marcellinus de terræ motu, qui anno CDXLVII, octavo idus Novemb. Constantinopolim concussit. De illis tumultibus Theophanes, quem Baronius non viderat, anno Incarnat. secundum Alex. DV, qui kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoatur, hæc scribit : « Hoc anno, inquit, Vitalianum Patricioli Fœderatorum comitis filium Scythiæ, Mysiæque, cæterarumque regionum incolæ ad arma adversus impium Anastasium sumenda concitabant. Is ita provocatus infinitam prorsus exercituum, qui sub Anastasio merebantur, multitudinem concidit, et auri copiam immensam ad elargienda stipendia missam, arma ad subsidium, commeatum, cæteraque omnia deprædatus est. Uno conflictu solo sexaginta quinque hominum millia ex imperatoris exercitu cum Hypatio Anastasii consobrinæ et Secundini patricii filio eorum duce prostravit, vivumque acceptum sub custodia tenuit, etc. Imperator porro magistratuum nonnullis, ut in sancti Theodori Spharaciorum templo ex ambone hymni ter sancti subjicerent additamentum præcepit, ex quo populus indignatus est processionis precibus ad Triconchum eo die propter pulverem igneum habitis, se subduxit, cum etiam Timotheus (Constantinopolitanus episcopus) per libellum scriptum edixit, ut ter sanctum hymnum novo misso additamento in publicis processionibus decantarent, quod plerique præ metu fecere. Cæterum monachi canticum aliud procedebant psallentes. Iis conspectis exclamavit populus : Bene venerint Orthodoxi : ex quo tumultus vehemens exortus est, multarum domorum visa incendia, et innumeræ cædes perpetratæ populi, confusa plebe contumeliosis vocibus Anastasium impetente, et alium ad imperium advocante, et uno consensu, ceu jam declaratum imperatorem acclamante Vitalianum : adeo ut fugerit Anastasius, et Blachernis proxime in suburbio delituerit, cum vero velut multorum auctorem malorum conviciis usa Ariadna corripuerit ». Sed loco, *Hypatio Anastasii consobrinæ filio*, legendum, *Hypatio Anastasii ex sorore nepote.*

9. *Vitalianus et Areobinda imperatores acclamati.* — Eamdem seditionem refert Victor Tunnensis, sed fallitur non solum in eo quod sub Probi consulatu anno sequenti gesto hanc secundam seditionem narrat, sed etiam in eo quod scribit, quod dum hæretici Trisagion canerent, « nubes ex improviso cinerem super eos pro pluvia emiserunt, totamque civitatem atque provinciam contexerunt». Illud enim die VI Novemb. anni CDXLVII, non vero die VI Novemb. currentis Christi anni contigit. Præterea ait, *Platonem* civitatis præfectum, et *Maximum* pulpitum Ecclesiæ sancti Theodori ascendisse. Sed quem *Maximum* appellat, Marcellinus *Marinum* vocat. Incertum tamen quis eorum erraverit, nisi forsan error librariis attribuendus sit. Denique *Areobindum* non minus quam *Vitalianum* proclamatum esse imperatorem, præter Marcellinum scribit auctor Chronici Alexandrini sub hujus anni coss. juxta editionem Ducangii : « Julianæ nobilissimæ patriciæ acclamarunt (factiones in Circo) ob illius conjugem Areobindum imperatorem

Romaniæ (volumus) fugitque Areobindus trans fretum (Peram) ac demum Anastasius imperator in circi tribunal ascendit absque diademate. Quo cognito populus omnis in Circum pariter ascendit: atque is habita oratione universam multitudinem sibi conciliavit ».

10. *Ob Trisagium iterum Constantinopoli tumultuatum.* — Ob sacrum itaque *Trisagium* gravissimi hoc anno, sicuti et superiori, tumultus orti sunt, quia Anastasius imp. ab Eutychianis seductus huic hymno istam clausulam adjiciendam volebat : *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis.* Avitus episcopus Viennensis in Epistola III ad Gundobadum Burgundionum regem data anno currenti ait : « Actum est cum rege Orientis, id est, Anastasio, anno superiore, ut hinc cum episcopo urbis suæ, quasi leni colloquio et blanda meditatione conferret. Est autem illic consuetudo in Ecclesiis nobilium civitatum supplicationem cum laude divina inter missarum solemnia celebrari : quam tanta devotione atque alacritate consonæ plebis clamor attollit, ut credant non immerito, omnes suffragium sacrificii subsequentis præmisso hujus devotionis obsequio placiturum ». Jobius monachus apud Photium in Biblioth. Cod. CCXXII hanc Orientalium consuetudinem magis explicat, aitque : « Simul atque ad altare sacerdotes accedunt, cantor sacer de superiore loco sic clamat : Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis. Quem hymnum ex veneranda ac tremenda Seraphinorum professione compositum asserit Jobius », inquit Photius. Primus laudatæ clausulæ auctor fuit Petrus Fullo eo fine, ut passio Deo trino, ad quem superiora spectabant, adscriberet. Huic malo *Calendio* post mortem utriusque Stephani in sede Antiochena successor duobus verbis remedium attulerat, errorique ansam præciderat, clausulæ nempe his verbis præmissis, *Christe rex, qui crucifixus es*, etc. Verum *Fullo* sedi restitutus, hæc verba, *Christe rex*, sustulit, sicque pristinam labem redintegravit Antiochiæ, an. CDLXXXV. Hoc vero anno Constantinopoli, ubi additamentum a Fullone factum nunquam cantatum fuerat, Anastasius imp. una cum Timotheo patriarcha illud in Trisagium inferre conatus est ; sed reclamantibus Orthodoxis nihil consequi potuit.

11. *Gesta anno superiori ob additamentum Trisagii.* — Severi Epistola data anno superiori, ut ibidem num. 4 ostendimus, ad Aviti episc. Viennensis manus pervenit, vel saltem de iis quæ eo anno Constantinopoli acta fuerant, non bene edoctus est. In Epistola enim laudata, Avitus et de depositione Macedonii et de colloquio cum imperatore habito, et de Trisagio in hæc verba loquitur : « Itaque sicut insusurratum fuerat principi, et ipse insinuat sacerdoti, nil in querelam venire, nullam fieri de Schismate mentionem, si hoc quod in ipsa oratione animos aliquantorum movebat, a principe obsecratus antistes, aut juberet, aut permitteret abrogari. Illud moleste quospiam ferre quod in ima prædicationis ipsius parte clametur, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς; quod latine intelligitis dici, *qui crucifixus es propter nos, miserere nobis.* Persuadetur episcopo negligenti nec usque sic docto, ut tantæ urbis perindeque totius Orientis patriarcham decet. Concipit igitur atque disponit solemnis hujus præconii incaute definitionem facturus : eo maxime effectu, quo res, nec de canonicis Scripturis tradita, nec Apostolorum temporibus instituta, etiam contra vota populorum facile videretur posse mutari. Sed ubi primum hymnus in Ecclesia cantari solitus, ultima orationis parte truncatus minus audientibus satisfecit, quidquid putabatur ab Eutychianis hæreticis concipi, patuit totum hoc ab episcopo prædicari. Quis enim fidelium non jure moveretur audiens, crucifixo pro nobis, ut misereatur, minime supplicandum ? Quid multis ? Crescente seditionum procella, dum insistit populus, nec obsistit Augustus, antiqua sacerdos, quodque magis dolendum, nec innocens sede propellitur ». Postea usque in finem Epistolæ in eos invehitur Avitus, *qui nolunt a nobis ei, qui crucifixus est, supplicari*, putans sc. Macedonium in ea fuisse sententia.

12. *S. Avitus de gestis anno superiori Constantinopoli non bene edoctus.* — Sirmondus in Notis ad hanc Aviti Epistolam, autumavit, illam anno sequenti datam esse, et *Avitum* loqui de secunda seditione Constantinopoli ab Orthodoxis excitata, et quia jam ab anno elapso *Macedonius* in exilium missus fuerat, concludit, in hac narratione *Avito* impositum, ideoque alias ejus exilii causas fuisse ; et Aviti hac etiam in parte relationem nutare. Verum licet ob alias etiam causas Macedonius ab imperatore vexatus fuerit, a Trisagio tamen in eum sæviendi occasio sumpta, ut liquet ex dictis an. DXI, num. 3. Recte tamen observavit Sirmondus impositum fuisse Avito in eo quod scribit : « Sed ubi primum hymnus ultima orationis parte truncatus, etc. » Non enim offendebat Orthodoxos hæc ultima pars Trisagii detracta, sed addita ; quia Eutychianis favere non poterat, si truncaretur ; cum illam *Petrus Fullo* idcirco adjecerit, ut Eutychianam hæresim stabiliret. Nec propterea hymno hanc addi non ferebant Orthodoxi, quod crucifixo supplicandum negarent ; sed quia Deum crucifixum per hanc astruebant Theopaschitæ Eutychiani. Nec denique Christo pro nobis crucifixo supplicandum nemo unquam recte sentiens negavit : sed supplicationem hanc *Trisagio* subjici non probabant. *Avitus* itaque de insidiis adversus *Macedonium* ab imperatore, et a Schismaticis comparatis, de *Macedonii* innocentia, et rebus tam adversus sanctissimum præsulem, quam adversus fidem Catholicam in Oriente gestis non bene edoctus fuerat.

13. *Constantinopolitani et Occidentales clausulam Trisagio additam rejiciebant.* — Valesius tamen lib. 1 Observat. Ecclesiast. ad Evagrium cap. 5 scribit, clausulam a *Fullone* adjectam hymno *Trisagio* in Orientalibus Ecclesiis perpetuo deinceps usurpatam fuisse a Catholicis sacerdotibus, licet Constantinopolitana Ecclesia et pleræque Occiden-

talium clausulam illam rejicerent, subditque: « Certe *Ephremius* patriarcha Antiochenus, quem Catholicum fuisse constat, adhuc sua ætate passim in omnibus Orientis Ecclesiis clausulam illam cani solitam esse, testatur in Epistola ad Zenobium Scholasticum: nec ullum dissidium inter Orientales et Occidentales hujus rei causa extitisse; cum Orientales quidem hymnum illum *Trisagium* ad Christum referrent; Occidentales vero cum referrent ad Trinitatem ». Ita Valesius, qui addere debuerat, scribere etiam Ephremium Constantinopolitanos atque Occidentales non sustinere illud addi: *Crucifixus pro nobis*, nec hoc reponi, *Sancta Trinitas, miserere nobis*. Verum Sirmondus in Notis ad laudatam Aviti Epistolam recte monet, hæc falso ab Ephremio de Orientalibus scribi; cum ex Damasceni Epistola *de Trisagio*, compertum sit, veteres omnes semper de Deo Trino, nunquam de Filio solo hymnum hunc accepisse, quem et Τριαδικὸν ea de causa nuncuparunt. Præterea certum est, Petrum Fullonem, cum clausulam istam adjecit, non Filium in mente habuisse, sed Deum, quem crucifixum cum Theopaschitis adstruere studebat. Imo Photius, qui Excerpta illa Ephremii Cod. CCXXVIII refert, ait: « Sed sive bene seu secus de Trisagio hic judicat (facile enim occasio ipsi ita judicandi præceptum dedit) non possum equidem nunc de altera sententia certum ferre judicium, nisi, quod non sinit, Scholasticum admonens, ab Ecclesiæ corpore non separari ». Paulo ante de Zenobio Scholastico Acephalorum labe infecto Photius dixerat: « Zenobius a communi segregatus Ecclesia colorem hunc quæsivit, quod recens divisa esset Ter Sancti Hymni sententia ».

14. *Dempto pravo Fullonis consilio clausula illa admitti potuit.* — Ait Valesius, *Avitum* in laudata Epistola clausulam istam: *Qui crucifixus es propter nos, miserere nobis,* ambabus, quod aiunt, ulnis amplecti, et hæreticos censere eos, qui illam rejicerent. At ideo eos hæreticos censebat Avitus, quod existimaret, qui illam rejicerent, noluisse ab Orthodoxis ei qui crucifixus est supplicari, illosque Eutychianis hæreticis adhæsisse; cum tamen e contra ideo clausulam illam Orthodoxi respuerent, quod eam Eutychianis favere arbitrarentur. Ad hæc *Ephremii* et *Aviti* Epistolas contendit Valesius convincere falsitatem Epistolarum, quarum mentionem fecimus, quando de *Fullone* locuti sumus, quando constat eum ob adjectionem supradictæ clausulæ a Sede Romana et Constantinopolitana damnatum fuisse. « Si enim », inquit Valesius, « hoc ita esset, nunquam appendix illa Trisagii retenta fuisset ab Orientalibus, nec Constantinopolitani et reliqui Occidentales communicare deinceps sustinuissent Orientalibus, qui eam clausulam retinebant ». Verum quemadmodum ex Patribus alii et quidem plures, Christum esse creaturam asseruerunt: alii, et ii pauciores, præcise negarunt, quia, ut inquit Petavius lib. 7 Theologic. Dogm. de Incarn. cap. 6, priores ad essentiam ipsam et naturam respectum habuere; posteriores ad *actum* illum per se subsistendi; pari eademque ratione in *Fullonis* additione, pravo ejus consilio dempto, incommodi nihil fuit: ita nimirum ut post Trinitatis laudationem converso ad Filium sermone, his illi verbis supplicatum sit; *Qui crucifixus es pro nobis.* Quod et *Calendionem* episcopum Antiochenum sensisse manifestum est, quando *Fullonis* additioni præmisit, *Christe rex.* Et id ab Ecclesiæ usu, inquit Sirmondus citatus, non abhorrere agnoscit Damascenus, cum post Trinitatis doxologiam, quæ his verbis continetur; *Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto*, subjungi sæpe soleat, *ei qui voluntate crucifixus est*, *et qui resurrexit a mortuis*, quæ ad Filium proprie spectant.

15. *Exilium Flaviani et Severi intrusio.* — Hoc anno *Flavianus* episcopus Antiochenus in exilium missus, et *Severus* hæreticus in ejus locum substitutus, ut anno sequenti videbimus. Præterea *Juliana* filia Olybrii imp. et *Pompeius* imperatoris nepos Synodum Chalcedonensem animose tuentur, ut anno præcedenti legere est.

SYMMACHI ANNUS 15. — CHRISTI 513.

1. *Severus Antiochena sede potitus conatur episcopos ad suam communionem pertrahere.* — Consulibus Probo et Clementiano præsens annus Domini quingentesimus decimus tertius Fastis inseritur : « Quo », inquit Marcellinus in Chronico, « Severus Eutychetis perfidiæ, Anastasio Cæsare volente, sedem Antiochenam Flaviani antistitis ex monacho episcopus occupavit ». Hæc ipse. Mala malis majoribus incrementis adduntur. Qui enim monachus valuit tot tantaque comminisci scelera, quid ab eo faciendum putas cum tantæ Ecclesiæ nactus est præfecturam, fultus præsidio imperatoris? Simul ac igitur adeptus est Antiochenam sedem, conatus est omnes episcopos ad suam communionem pertrahere : quinam autem ab eo seducti sint, quive ei restiterint, extant litteræ monachorum Palæstinæ scriptæ ad Alcysonem, quæ res gestas enarrant. Sedem quippe, quam persecutione Orthodoxorum pretio cumulato redemit, persecutione pariter vehementius aucta ad annos quinque possedit sanguine madidus, illius instar cruentæ bestiæ, de qua Propheticus sermo ait [1] : « Per gyrum dentium ejus formido » : utpote qui ad hoc invasit ovile [2], ut mactaret et perderet. Sed reddamus de eo Epistolam monachorum ad Alcysonem episcopum Nicopolis in Illyrico, quam Evagrius recitat verbis istis [3] :

2. « Qui Ecclesiæ Antiochenæ paruerunt, partim fuerunt una cum cæteris in errorem adducti, ex quorum numero fuit Martinus episcopus Berythi; partim vi et necessitate compulsi, litteris Severi de mutua communione (quæ non Concilio solum, verum etiam cæteris omnibus, qui duas naturas sive proprietates in Domino inesse, alteram carnis, divinitatis alteram asserebant, anathema indixerunt) consentiebant. Verum quos necessitas ad consentiendum compulerat, hi postea mutata sententia, se ad Ecclesiam revocarunt : ex quorum numero fuerunt episcopi, qui Ecclesiæ parebant Apameæ. Erant vero alii, qui consentire omnino noluerunt : ex quibus erant Julianus episcopus Bostri et Epiphanius Tyri episcopus, et alii nonnulli (ut fertur) episcopi. Isauri autem, qui jam resipuerant, ob priorem suum errorem se ipsi condemnarunt, Severoque et ejus sectatoribus denuntiaverunt anathema. Alii episcopi et clerici, qui sub Severo erant, Ecclesiis suis relictis, fugerunt : inter quos est Julianus episcopus Bostri, et Petrus episcopus Damasci, qui hic vitam degunt : Mamas item, et alter e duobus illis Dioscorianis, qui duas ab initio naturas asserebant : quorum arrogantem pertinaciam ab illis ipsis ad id quidem coactus Severus condemnavit ». Hic ille est Mamas de quo anno superiori dictum est, cum Sabæ res gestas recensuimus. Et paulo infra : « Monasteria autem, tum quæ hic sunt, tum quæ Hierosolymis, Dei juvante gratia, in recta fide consentiunt : aliæque plurimæ civitates et episcopi eodem modo; pro quibus omnibus, et pro nobis quoque tu sanctissime, et domine, Pater noster honoratissime, precare digneris, ne intremus in tentationem ». Hactenus litteræ monachorum ad Alcysonem : quibus hæc addit Evagrius [1] :

3. « Quoniam autem istæ litteræ memorant episcopos, qui Ecclesiæ Apameæ parebant, a Severo descivisse; deinceps ponamus in medio quod a patribus nobis traditum est, licet nulla historia hucusque comprehensum. Cosmas qui nostræ Epiphaniæ Orontem fluvium tangentis episcopatum gessit, et Severianus episcopus Arethusæ urbis finitimæ, litteris Severi de mutua communione graviter offensi, primum se ab ejus communione segregarunt, deinde libellum abdicationis ad eum jam tum episcopatum Antiochiæ administrantem mittunt : quem libellum tradunt Aureliano præcipuo Epiphanii diacono : qui quoniam Severum extimescebat, et tam illustris episcopatus amplitudinem reverebatur, ut primum venit Antiochiam, induit se veste muliebri, et ita ad Severum accedit : seque ipse esse effeminatum mollemque ostendit, mulieremque omnino esse simulabat; atque velamine, quo caput obvolvebatur, ad pectus usque demisso,

[1] Job. XLI. — [2] Joan. X. — [3] Evagr. l. III. c. 33.

[1] Evag. eod. l. c. 34.

lamentari, et exili voce velut ex imis præcordiis ducta obtestari cœpit. Severoque prodeunti libellum abdicationis dat : et clam omnibus, ex turba quæ sequebatur Severum, evadit : fugaque sibi ante salutem parat, quam Severus ea quæ libellus complectebatur potuisset cognoscere.

4. « At Severus quanquam libellum recipiebat, et quæ in eo scripta erant, satis intelligebat; tamen in sua sede episcopali firme perstitit ad mortem usque imperatoris Anastasii. Ubi autem Anastasius de his quæ Severo acciderant, certior factus est (facinus namque tam benigne et clementer ab Anastasio editum hoc loco commemorandum est) mandatum dat Asiatico præfecturam Libanesiæ quæ est in Phœnicia gerenti, ut Cosmam et Severianum suis sedibus expelleret, propterea quod Severo libellum abdicationis miserant. Qui cum venisset in Orientem, et multos Severiani et Cosmæ doctrinis adhærescentes et suas ipsorum civitates strenue propugnantes reperiret, retulit ad Anastasium hos sine sanguine non posse suis sedibus exturbari. Itaque tantum in Anastasii animo insedit clementiæ et mansuetudinis, ut per litteras Asiatico plane significarit, se velle nullum facinus aggredi, quantumvis magnum et memorabile, si vel gutta sanguinis pro eo fundenda esset ». Hæc Evagrius, commendans ex his clementiam Anastasii, immemor quæ superius dicta sunt ab eo patrata adversus Catholicæ fidei professores : adeo ut sæpius apparuerit, tunc tantum præ se tulisse clementiam, cum populorum veritus seditionem, sibi timens, gladium a cæde cohibuit. Verum satis ad sævitiam imperatoris fuit, cum etsi non ipse in sanctos episcopos grassatus est, siverit tamen Severum impium pro animi voluntate sævire. Hic enim tantam ignominiam sibi ab Orthodoxis illatam episcopis in sui abdicatione haud æquo animo tulit, sed exspectavit ut ab imperatore de eisdem supplicium sumeretur : cum vero illum dictis ex causis temperantem se ab ultione vidisset, erupit ipse vehementiore in Orthodoxos concepta rabie atque furore.

5. *De Juliani Bostrensis miraculo.* — Antequam autem cætera de nefandis Severi sceleribus prosequamur, quoniam de Juliano Bostrensi episcopo honestissima mentio facta est, de eo nonnulla dicamus. Fuit hic discipulus magni illius Theodosii cœnobiarchæ, cujus superius meminimus; deque eo scribit Cyrillus [1] monachus in Vita ejusdem Theodosii. Sed inter cætera ejus vitæ insigniter ductæ merita hæc etiam a Sophronio perpetuis monumentis mandata reperiuntur [2] :

6. « Idem pater noster Gregorius archimandrita narravit nobis de abbate Juliano episcopo Bostrense : quod cum recessisset de cœnobio, et factus esset episcopus Bostrensis, quidam ex habitatoribus ipsius civitatis odio nominis Christi voluerunt eum veneno occidere : corrumpentesque pecuniis ministrum ejus qui ipsi porrigebat poculum, dederunt illi venenum, ut cum porrigeret metropolitæ poculum, venenum in calicem mitteret. Puer autem ita ut dictum fuerat fecit, deditque calicem veneno infectum sancto Juliano. Suscepit vero illum sanctus vir, ac divinitus cognovit insidias. Susceptum ergo calicem ante se posuit, nihil omnino dicens puero : mittensque accersivit omnes primates civitatis, inter quos erant et qui illi insidias paraverant. Vir autem beatissimus nolens eos publicare qui hoc fecerant, voce mitissima omnibus dixit : Si arbitramini humilem Julianum veneno occidere, ecce coram vobis pestiferum calicem bibo. Signansque ter digito suo calicem, et dicens : In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti bibo hunc calicem : bibit illum coram omnibus, atque illæsus perstitit. Quod illi cum vidissent, prostrati, veniam petierunt ». Hactenus de Juliano Bostrensi episcopo, qui haud dubium ex Severi insidiis ista est passus : quod enim scisset rescripsisse imperatorem ad præfectum, ut potius quam sanguis funderetur, sineret in suis sedibus permanere episcopos, ipse veneno rem conficere machinatus est : sed tanto a sanctissimo viro miraculo edito, plane declaratum fuit veritatem per ipsum Julianum episcopum defendi.

7. *Elias pellitur per Severum a sede Hierosolymæ, eique sufficitur Joannes, qui ab hæretico fit Catholicus opera Sabæ.* — Quæ insuper ejusdem Severi opera in Eliam episcopum Hierosolymitanum et alios Orthodoxos Palæstinæ provinciæ acta sint, ex Cyrillo monacho, qui illis vixit temporibus, rem aggrediamur. Simul ac enim sedem invasit perfidus Antiochenam, ex sibi subjectis episcopis, illis tamen qui cum eo sentirent, conventum collegit, Synodique nomen indidit, ex quo et Synodales scripsit Epistolas, quibus cum suæ promotionis absentes redderet certiores, tum etiam fidei professionem ex more conscriberet : quam veluti piam Catholicamque ut amplecterentur, admonuit; ita fore animo concipiens, ut qui ab ipso diversa sentirent, exploratos haberet, et vi tandem adigeret. Ex his enim quæ adversus Eliam Cyrillus ipsum egisse tradit, quidnam in minorum sedium episcopos præsumpserit possumus compensata ratione conjicere. Ait igitur Cyrillus [1] :

8. « Cum apprehendisset Severus sedem Antiochenam, innumerabilia quidem mala fecit iis qui non ei communicaverant. Mittit autem sua quoque Synodalia ad Eliam patriarcham : quibus minime admissis, non mediocriter ad iram accendit imperatorem. Et hæc Synodalia rursus mittuntur Hierosolymam, simul missis etiam quibusdam clericis et non parva manu militari; ut iis, quibus non persuadebatur eadem tenere quæ ipsi, vim etiam afferrent. Cum hæc autem ita se haberent, et tam acerba in fidem Orthodoxam exerceretur tyrannis et jam Eliæ grave immineret periculum, et ejus capiti malum impenderet, et nusquam auxilium : cum congregasset divinus Sabas eximios omnes et electos monachos,

[1] Cyrill. in Vita Theod. apud Sur. tom. I.— [2] Prat. Spiritual. c. 94.

[1] Cyrill. in Vit. S. Sabæ.

cum illis accedens, et illam quæ circumsistebat Eliam perrumpens multitudinem (o generosam animam?) regis satellites et Severi ministros illinc fugat, tanquam quædam mancipia. Deinde alia quoque undique confluentium monachorum multitudo, eos qui Severo communicabant, in illorum ipsorum conspectu anathemati fidenter subjiciunt ». Admiratione plane dignum fuit, hominem Evangelica mansuetudine nulli secundum, cum periclitari videt Catholicam fidem, et in discrimen adduci suum ipsius episcopum, leonis induere animositatem, cum delectum habet, instarque exercitus ducis Orthodoxos monachos zelo armat ad pugnam, ut vindicent sancta, nec sinant inaccessum impiis fidei illibatæ sacrarium pollui. Sic igitur qui sciebat Deum habere se prævium, inconcessa humanis viribus tentat, in armatos hostes irrumpens, eosdemque absque humana potentia, ut pavida animalia fugat et disjicit. At quid superatus Anastasius imperator a Saba? Audi Cyrillum :

9. « Hoc, inquit, dedecus et hanc ignominiam volens delere imperator, contra eos mittit Olympium quemdam Cæsariensem, traditis ei copiis quæ erant in Palæstina, regia utens auctoritate, non legibus nec judiciis. Qui cum primum ascendit Hierosolymam, Eliam quidem de sede deponit, ac eum damnat exilio; Joannem autem filium Marciani, qui Severi quidem confessus fuerat communionem, anathemati vero subjecerat Synodum Chalcedonensem, reponit in illius sedem. Quod quidem cum didicisset beatus Sabas, non licuit ei cunctari : sed cum rursum assumpsisset sacrum illum exercitum monachorum, tanquam præstantissimus quispiam imperator irruit in certamen. Et Olympium quidem non offendit (jam enim ille, tanquam ei res recte successisset, reversus est in civitatem) : in Joannem autem incidens novum patriarcham, testificatur et denuntiat, ne Severum admittat in communionem, sed tueatur potius Synodum Chalcedonensem, et pro ea ad sanguinem usque periclitetur. Quod quidem facit ille, reveritus Patrum protestationem, omnino oblitus conventorum cum Olympio ». Mira quidem res, et quæ propemodum humanum superet captum, ut subrogatum in locum Orthodoxi hæreticum, mox dicto citius Sabas converterit in Orthodoxum et confessorem. Sed pergit Cyrillus :

10. « Propter [1] hæc iratus imperator, Olympium magnæ condemnans stultitiæ, illum quidem statim deponit e magistratu : cum autem eum tradidisset Anastasio et eum constituisset ducem totius Palæstinæ, illuc mittit. Ille vero cum quam celerrime venisset Hierosolymam, et ne solo quidem verbo impertiisset patriarcham, sed solum spectaret gratiam imperatoris, et pro honore ei dato, sine ratione ei vicissim præstaret officium, magis expers rationis, eum statim conjicit in carcerem impudenter vim afferens, et in difficilem adducens necessitatem, ut Synodum quidem Chalcedonensem abrogaret et infirmaret, amplecteretur autem et defenderet Severi communionem. Sed ille cum rem communicasset Zachariæ, qui præerat Cæsariensibus, latenter consulendo de his quæ erant proposita; callida arte subterfugit necessitatem. Ea autem erat pollicitus se omnia facturum quæcumque dux juberet prompto et alacri animo, si relaxaretur a custodia, postquam soli duo dies præteriissent : ne vi, inquit, videamur parere jussis imperatoris; ita dimittitur e carcere.

11. « Deinde una nocte multitudo eorum qui erant circumcirca monachorum convocatur in templum Stephani primi martyris, specie quidem, ut qui esset mane celebraturus commune festum primo martyri, revera autem eos advocans ad auxilium Orthodoxæ fidei, ut sic magis hæreticorum coerceret arrogantiam. Diluculo ergo congregata fuerat multitudo monachorum, partim quidem ex iis qui fuerant illic congregati monachi, sicut dictum est; partim autem de more veniens ad Synaxim; partim vero quæ concurrerat ad videndum Hipatium, qui erat consobrinus Anastasii imperatoris, modo servatus ex captivitate : erat enim templum quoque capacissimum multitudinis. Aderat autem ipse quoque dux, ut eo teste abrogaretur et abdicaretur Synodus Chalcedonensis.

12. « Protinus ergo ascendit suggestum Joannes utraque manu tenens Sabam et Theodosium pietatis propugnatores. Cum se autem sustinuisset aliquantulum, visus est sensim susurrantem audire multitudinem, et dicentem oportere ferire anathemate eos, qui non recte sentiunt. Hoc ergo ille cum tanquam divinum aliquod signum accepisset, et cor habuisset repletum audacia, unam emittit vocem cum multitudine : si quis ea sentiat, quæ Eutyches, Nestorius, Severus, et Soterichus Cæsareæ Cappadociæ episcopus, anathema sit. Tunc sensit dux fraudem, et veritus populi consensum unanimem, satis habuit, si se subducens silentio fugeret; et abiit Cæsaream. Qui autem remanserat consobrinus imperatoris jurejurando affirmavit divinis Patribus, se non venisse ut communicaret malæ Severi opinioni, sed ut loca adoraret veneranda; seque velle potius communicare eorum sanctitati. Dat itaque Sabæ magnam vim pecuniæ quidem, simul et jubet eam distribuere omnibus qui illic erant monachis, ostendens suam in Deum fidem, et quam erga illum habebat pietatem et reverentiam efficiens manifestam ».

13. Quis ad hoc non obstupescat? non tantum qui missus fuerat instar Balaam ad maledicendum, ad benedicendum os convertisse; sed et qui ut imperatoris mandatum impleretur, præsto fuisset, contra sententiam imperatoris esse locutum; atque quos ut hostes habebat, eosdem beneficentia demerere magno studio laborasse? Sed subdit : « Cum autem beato Sabæ sic processisset ex sententia certamen, quod pro recta fide susceptum fuerat : sciens ille imperatorem hæc non esse passurum, sed pro

[1] Hæc etiam habes recitata in Septima Synodo Act. I. tom. II. Concil.

ignominia et dedecore id habiturum, et ægre laturum, et omnibus modis operam daturum ut se ulciscatur; congregato toto cœtu monachorum, ubi cum eis rem contulisset, simul scribit Epistolam ad imperatorem, quæ hoc modo habebat :

14. « Dominus noster Jesus Christus omnium rex æternus et Deus excelsi post illum regni sceptra piæ vestræ potestati sua benignitate tradidit, revera volens omnibus quidem sanctissimis Ecclesiis, præcipue autem matri Ecclesiarum bonum pacis conciliare per vestram in Deum pietatem. Sciunt vero omnes, quod cum ab hac Ecclesia cœpisset vere magnum veræ religionis mysterium, pervasit usque ad finem orbis terræ. Quod quidem nos horum divinorum locorum habitatores ab alto a sacrosanctis acceptum Apostolis sanum et integrum in hodiernum usque diem conservavimus, et in æternum Christi gratia conservabimus, a recta verbi semita minime deducti ab adversariis, aut corrupti profanis et vanis eorum vocibus. In hac ergo intemerata, et in quam nulla cadit reprehensio, fide, cum enutritum et educatum ab ineunte ætate fuerit vestrum imperium; venit nobis in mentem admirari, quemadmodum in diebus vestræ pietatis tantus tumultus et tanta perturbatio invaserit matrem harum Ecclesiarum, ut ne parcatur quidem his qui Deo ministrant, sed sacerdotes et monachi qui virtutem sequuntur a pueris, modestoque silentio vitam transigere delegerunt in conspectu Judæorum et quorumdam aliorum Gentilium, ab ipsa sancta Sion per mediam civitatem turpiter trahantur et intemperanter, et in profana quædam loca expellantur, quin etiam cogantur nonnulla facere ad rectæ fidei labem et reprehensionem : adeo ut qui huc veniunt voti causa pro utilitate animæ, recedant repleti scandalis et offensione.

15. « Rogamus ergo vestram potentiam, ut nos quoque aliquando a tantis malis relaxemur : quorum omnium auctor et origo est Severus, cui ut in Antiochena præsideat Ecclesia, mandatum est ad pœnam nostrorum peccatorum, ad malum quidem prius suæ animæ, et totius Ecclesiæ multitudinis. Quomodo enim non est absurdum, nos qui sumus Hierosolymitani, modo doceri de fide; et qui fuimus omnium patres ad verbum pietatis, tam sero videri didicisse veram religionem? Quomodo non est hinc manifestum, quod hæc quæ recenter apparet et videtur esse correctio rectæ et sanæ fidei quæ fuit tradita a Patribus, non est revera correctio, sed subversio et adulteratio potius ejus quod recte habet, ejus susceptæ mercedem iis qui persuadentur procurans animæ interitum? Nos ergo nec patiemur aliquid aliud addere præter ea quæ decreta sunt a trecentis decem et octo Patribus qui fuerunt Niceæ, et tribus quæ postea consecutæ sunt Synodis : neque quicquam aliter innovare, sed pro eis etiam animas profundere, et innumerabiles, si fieri possit, mortes parati sumus suscipere. Pax [1] itaque Dei, quæ superat omnem intelligentiam, fidem nostram custodiet sanctam, et sedabit tempestatem quæ est adversus eam excitata, nutu vestræ potentiæ, ad ejus gloriam, et decus pii vestri et religiosi imperii ». Hactenus Epistola sancti Sabæ abbatis, ad Anastasium imperatorem. Cæterum imperator cum hanc accepisset Epistolam, in aliud tempus distulit respondere : eum enim tunc occupabat quædam Barbarica expeditio. Porro hæc eadem quæ intercesserunt inter Sabam, Eliam, et Anastasium imperatorem, ex eodem auctore brevi compendio Nicephorus [1] complexus narrat.

16. *Signa et prodigia quamplurima ad fidei Catholicæ confirmationem.* — Licet autem tot machinas admovisset imperator adversus Hierosolymorum Ecclesiam fidem Catholicam profitentem; tamen Joannes ille, qui substitutus est in locum Eliæ, ab Orthodoxis, quod in strenuum mutatus esset propugnatorem fidei Catholicæ, in sede illa retentus est contra Severum et Anastasium imperatorem. Admiranda quippe sunt opera Dei, qui tumens exsiccat mare, et convertit rupes in fontes aquarum : nam a Severo et ab imperatore excitatos fluctus arescere fecit, et aridum inanemque hominem, qui hæreticis manus dederat, largissimos fecit Catholicæ fidei rivos emittere, et veritatem magnifice prædicare. Convertit tunc quidem Deus mare in aridam, dum universo cum satellitibus suis armato inferno, et cum eo conspirantibus pariter principibus terræ, ipse infirma [2] mundi et ignobilia mundi et contemptibilia, et ea quæ non sunt eligit, ut confundat fortia, et quæ sunt destruat : « ne glorietur », ut inquit Apostolus [3], « omnis caro in conspectu ejus ». Quod plane et tunc fuit manifestius declaratum, cum humillimum hominem (si secundum carnem consideres) Sabam adduxit in medium, qui minacis draconis impetus coerceret, et pugnacis leonis frangeret insultus.

17. Sed his adeo insignibus Dei operibus alia libet adjungere divina miracula, quibus sæpissime declaratum fuit ipsi curæ esse Catholicam veritatem, quam in tantis tenebris facit lucis radiis cælitus missis in signorum editione fulgere. Accipe igitur quæ his temporibus diversis in locis sunt facta miracula ad convincendam ejusdem perfidi Severi atque damnandam impietatem. Sophronii quidem pratum hos suppeditat flores; ex quo in primis quid in Cilicia actum sit adducamus in medium, quod, licet temerarium facinus, a Deo tamen ad stabiliendam imbecillitatem credentis fuit tunc miraculo comprobatum : narrat enim ita Sophronius [4]:

18. « Quasi triginta millibus ab Ægina civitate Ciliciæ Stylitæ monachi duo erant, separati ab invicem sex millibus passuum. Ex his alter sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ communicabat : alter autem, qui plus temporis in columna egerat,

[1] Philip. IV.

[1] Niceph. l. XVI. c. 34. — [2] Psal. CXIII. — [3] 1. Cor. I. — [4] Prat. Spir. c. 29.

Severianæ impietatis erat : variisque modis hæreticus Catholicum criminabatur. Ille vero divinitus inspiratus, petiit ab eo, ut partem sibi mitteret communionis suæ : qui gaudio elatus, quod quasi illum seduxisset, protinus misit, nihil hæsitans. Suscipiens autem Catholicus missam sibi ab hæretico sectatore particulam, in ferventem ollam injecit, moxque resoluta est, sumptam quoque Catholicæ Ecclesiæ sanctam communionem in eam conjecit; statimque fervens olla refrigerata est, et sancta communio permansit integra, neque madefacta est : quam et diligenter servavit et ostendit nobis, cum ad illum venissemus ». Hæc de Stylita. Rursus autem idem auctor de his quæ in Cypro insula contigerunt ista subdit [1] :

19. « Dade Cypri emporium est : in eo monasterium, quod dicitur Philoxeme. Ad id cum venissemus, invenimus ibi monachum genere Melitinensem, Isidorum nomine : hunc vidimus sine intermissione cum ejulatu flentem. Cum autem rogaretur ab omnibus, ut aliquantulum quiesceret, et a fletu temperaret, nulli penitus acquiescebat, dicens omnibus : Nimium peccator sum ultra omnes qui ab initio sæculi fuerunt. Cum autem illi diceremus : Nullus certe sine peccato est, nisi unus Deus : respondebat dicens : Veraciter, fratres, nullum inveni inter homines similem mihi peccatorem, nullumque majus delictum, quam meum. Et ut cognoscatis me vera prosequi, audite peccatum meum, ut et vos oretis pro me.

20. « Ego cum essem in sæculo, uxorem habui : eramus autem ambo Severiani dogmatis. Cum ergo die quadam venissem domum, non inveni uxorem meam. Audivi autem quod abiisset ad vicinam mulierem, ut illi communicaret (erat autem illa Catholicæ religionis et fidei) cucurrique protinus volens prohibere. Profectus autem domum, inveni illam jam communicasse. Quare indignatione concitatus, apprehendi guttur ejus, fecique illam evomere sacram communionem : sumptamque deinde particulam sanctam huc illucque jactabam, donec in lutum cecidit. Mox autem vidi coruscationem in eodem loco sanctam assumpsisse communionem. Post biduum vero adspicio virum quasi Æthiopem semicinctiis vestitum, dicentemque mihi : Ego et tu simul in unum supplicium condemnati sumus. Et ego ad eum : Tu, inquam, qui es? Respondit : Ego sum qui conditorem Dominum omnium Jesum Christum in maxilla percussi passionis tempore. Atque hac de causa a fletu temperare non possum ». Hæc de pœnitente Severiano ad fidem Catholicam restituto. Ita plane Deus non voce tantum, sed assiduis lacrymis Severiani hominis prædicari voluit adversus Severum fidem Catholicam. Sed audi quæ post nonnulla idem auctor his addit in eodem argumento versatus :

21. « Cosmiana uxor Germani patricii voluit nocte quadam sanctæ Dominicæ sola adorare sanctum Domini nostri Jesu Christi vivificumque monumentum; et cum appropinquaret januæ sacrarii, apparuit illi visibiliter Domina nostra sancta Dei Genitrix cum aliis quoque mulieribus dicens : Quomodo cum nostra non sis, huc audes ingredi? Et prohibebat eam : Neque enim, inquiebat, nostra est. Erat enim de hæresi Severi Acephali. Illa vero multum rogabat, ut mereretur ingredi. Ad quam sancta Dei Genitrix respondens ait : Crede mihi, mulier, huc non ingredieris, nisi nobiscum communicaveris. Agnito autem, quod cum esset hæretica, ingredi prohiberetur : quodque nisi accederet ad sanctam Catholicam et Apostolicam Ecclesiam Christi Domini et Dei nostri, intrare non permitteretur; continuo accersito diacono, oravit sanctum calicem sibi dari : quo allato, sumpsit sacrum corpus et pretiosum sanguinem Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi; atque ita absque ulla prohibitione digna est habita adorare sanctum et venerabile sepulcrum Domini nostri Jesu Christi ». Hæc Sophronius, rem gestam breviori summa complexus, prætermittens nimirum quæ intercesserunt mediæ actiones, antequam Severiana femina posset sacrosanctæ communicationis fieri particeps. Quis ignorat non esse diaconorum, sed tantum episcoporum, in hæresim lapsum Catholicæ Ecclesiæ conciliare, et impertiri jubere sacra communionis symbola, quod per diaconum fieri, ipsius erat arbitrii et facultatis? Hæc quidem ita tractari solere, mille canones et vetus mos in Ecclesia perseverans faciunt manifestum. Porro tanta hæc voluit Deus illis in locis ostendi signa, edique miracula, ubi graviorem Catholica fides passa est pressuram, et sævior tempestas exagitavit Ecclesiam, abrepto ex ea qui clavum regebat episcopo. Sed quid insuper in his accidit, eumdem auctorem audi.

22. « Narravit, inquit [1], nobis et hoc idem presbyter Anastasius, dicens, quod Palæstinæ dux aliquando venit adorare sanctam Christi Domini nostri Resurrectionem : et cum cœpisset ingredi in sanctum monumentum, adspexit arietem cum impetu ad se venientem, cornibusque illum impetentem. Ille vero pavore correptus, retro redibat. Custos vero sanctæ Crucis Azarias, et cæteri qui assistebant, ejus timore permoti dicunt ei : Quid est? quid habes, domine? cur non ingrederis? Dicit eis : Ut quid intulistis arietem istum? Qui stupefacti adspexerunt sanctum monumentum; nihilque videntes, aiunt ad illum : Ingredere; nihil tale intus est. Rursum ille ingredi cœpit; sed iterum adspexit arietem contra se venientem, et introire se prohibentem. Istud cum sæpe factum esset; illeque, cæteris nihil videntibus, solus arietem cerneret; ait illi Crucis custos : Crede mihi, domine, aliquid habes in anima tua, quod te prohibet adorare sanctum et venerabile vivificum monumentum Salvatoris nostri. Itaque moneo, ut confitearis Domino peccata tua : clemens enim et misericordissi-

[1] Prat. Spir. c. 30.

[1] Prat. Spir. c. 49.

mus cum sit, et tui misereri volens, hujusmodi tibi miraculum ostendit.

23. « Ille autem cum lacrymis dixit ei : Vere multis magnisque sceleribus obnoxius sum. Et se ipsum in faciem prosternens, post multas horas permansit flens et confitens Domino. Surrexit inde, et rursus ingredi voluit, sed iterum ab ariete permissus non est. Tunc ait illi sanctæ Crucis custos : Vere aliud est, quod te ingredi vetat. Dixit autem ille : Num fortasse ideo, quia non sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, sed Severo communico, introire prohibeor? Tunc petiit a custode, ut sancta et vivifica Dei mysteria sibi afferrentur, et allato sancto calice communicavit : atque ita ingressus est et adoravit, nihil ultra impedimenti passus, nec ulterius cernens quod se deterreret ». Ita apud Sophronium : ubi cum hæc contigisse dicantur duci Palæstinæ; meminisse debemus superius esse dictum, ab Anastasio imperatore missum esse Hierosolymam Anastasium ducem Palæstinæ hominem Severianum, qui exturbaret Catholicos : num autem hic idem cum illo sit, haud adeo certo affirmare possumus. Post multa vero, hæc etiam de Severi sectatore Sophronius [1] :

24. « Cum venissem Seleuciam, convenimus abbatem Theodorum episcopum ejusdem civitatis. Ille autem narravit nobis, dicens : Sub sanctæ memoriæ Dionysio hujus civitatis episcopo prædecessore meo tale quid contigit. Vir quidam erat in hac civitate negotiator valde religiosus et dives, sed hæreticus : erat enim de Severi sectatoribus. Habebat autem servum fidelem quemdam sanctæ et Apostolicæ Ecclesiæ communicantem. Hic secundum provinciæ consuetudinem, die sancto Cœnæ Dominicæ, sumptam communionem involvit in linteo mundissimo, et in armario reposuit. Contigit autem, ut post sanctum Pascha vir ille fidelis mitteretur Constantinopolim negotii cujusdam gratia, dimissa per oblivionem sancta communione in armario : dedit autem ejus clavem domino suo. Quadam vero die aperiens armarium dominus, invenit linteolum, involutasque in eo sanctas particulas communionis. Contristatus est autem in hoc, et hæsitabat, quidnam de illis faceret. Nam ex illis communicare nolebat, eo quod essent sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, ipse vero Severianæ hæresis. Et tunc quidem dimisit eas in armario, ut erant, cogitans quia rediturus esset servus, et sumpturus eas.

25. « Cum autem venisset Cœna Domini, nec servus ille fidelis rediisset, voluit eas dominus ipsius comburere, ne rursus et in secundum annum servarentur. Apertoque armario, vidit omnes sanctas particulas culmos et spicas germinasse. Unde ingenti timore comprehensus in novo admirandoque spectaculo, sumens sanctas particulas, et cum omni domo sua clamans, Kyrie eleison, convenit ad sanctam Ecclesiam ad sacrosanctum ac venerabilem Dionysium episcopum. Hoc autem magnum et terribile et omnem rationem omnemque mentem excedens miraculum, non unus, duo, aut tres, vel pauci aliqui viderunt, sed omnis Ecclesia, civesque, rustici, et indigenæ, qui Continentem ambulant, et qui navigant viri, et alii omnes : et illi quidem clamabant, Kyrie eleison : cæteri autem aliter Deum laudabant; omnes vero pariter Deo gratias agebant pro ineffabilibus ejus mirabilibus. Plurimi ergo ex hoc miraculo credentes adjecti sunt sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ ». Hæc de actis Seleuciæ.

26. Rursus autem idem auctor de alio sectatore Severi hæc scribit [1] : « Narravit iterum nobis idem abbas Theodorus, dicens : Xenodochium hic est prope Pharum inter S. Sophiam et S. Faustum. Qui autem illi præerat die quadam oravit me, ut irem in Xenodochium, et ibi morarer paucis diebus. Abiens igitur, inveni illic monachum quemdam hospitio susceptum Syrum genere, nihil habentem præter cilicium et pallium et panes paucos : stabat autem in uno angulo semper die noctuque psallens, et nemini loquens. Veniente autem die sancta Dominica, abii ad illum dicens : Veni, frater, ad S. Sophiam, ut communices sanctis venerandisque mysteriis. Qui ait : Non venio. Ad quem ego : Cur, oro te ? Ait mihi : Quia Severianus sum, et non communico Ecclesiæ. Audiens itaque quia non communicaret sanctæ et Apostolicæ Ecclesiæ, simulque videns illius optimam conversationem, vitamque virtutibus plenam ; abii lugens in cellulam meam, et clausa janua, prostravi me ipsum in faciem coram Domino per dies tres, et orabam illum cum lacrymis multis, dicens : Dominator Christe Deus noster, qui propter ineffabilem tuam immensamque clementiam inclinasti cælos et descendisti propter salutem nostram, qui incarnatus es ex sancta nostra Dei Genitrice semperque Virgine Maria, revela mihi, qui sint qui bene et recte credunt, nosne, qui sanctæ Ecclesiæ jungimur, an qui Severo consentiunt.

27. « Die vero tertia venit mihi vox invisibiliter dicens : Vade, Theodore, adspice fidem ipsius. In crastinum igitur profectus, sedi ante illum, exspectans videre aliquid, juxta quod mihi vox dixerat. Et cum mansissem sedens quasi hora una, et intuerer in ipsum stantem et voce Syra psallentem, vidi, teste Deo, filii, columbam super caput ejus stantem fuliginosam veluti ex coquina venientem, squalidam et fœtidam. Tunc agnovi eam, quæ mihi apparuerat, caliginosam fœtidamque columbam ipsius esse fidem. Hæc autem nobis narravit in veritate, cum multis lacrymis et singultibus sancta ipsius anima ».

28. De alio item Severianis communicante idem auctor narrat in hunc modum [2] : « Abbas Theodorus antiqui monasterii pater narravit nobis, dicens : Erant Constantinopoli fratres duo trapezitæ Syri. Dixit autem major ex illis minori fratri : Veni descendamus in Syriam, et possideamus paternam

[1] Prat. Spir. c. 79.

[1] Prat. Spir. c. 106. — [2] Ibid. c. 88.

domum nostram. Dixit autem illi junior : Cur ambo dimittimus hic ministerium nostrum ? Descende ipse, et ego hic manebo : vel ego discedam, tu illic remane. Convenit ergo inter eos, ut descenderet junior. Cum itaque descendisset, post breve tempus is qui Constantinopoli remanserat, vidit in somnis senem quemdam speciosum et magnæ reverentiæ dicentem sibi : Scis quia fornicatus est frater tuus in uxorem cauponis? Qui exsurgens de somno, tristari cœpit, et intra semetipsum dicere : Ego illi causa fui istius lapsus. Cur enim dimisi illum solum? Adspexit autem secundo eumdem senem dicentem sibi : Scis quia frater tuus corruit in uxorem cauponis ? Quo viso rursum contristatus est. Tertio conspicit eumdem dicentem sibi : Nescis quia frater tuus perdidit liberam mulierem, et in uxorem cauponis effusus est? Scripsit igitur ad illum ex Constantinopoli, ut statim, dimissis omnibus, veniret Byzantium. Qui acceptis fratris litteris statim dimisit omnia, venitque ad fratrem suum. Ille vero mox ut vidit eum, duxit in majorem Ecclesiam, et cœpit mœstus culpare illum, et dicere : Bene fecisti frater, quia cauponis uxorem adulterasti? Quod cum ille audisset, jurare per Deum omnipotentem cœpit, quod neque adulteraverat, neque mulierem ullam noverat, præter legitimam uxorem.

29. « Cum hæc frater major audisset, ait illi : Numquid aliud quippiam peccati gravioris a te gestum est ? Ille autem asseveravit, dicens: Vere nihil conscius sum iniquitatis admisisse : nisi quod monachos in villa nostra reperi Severiani dogmatis, ignoransque an malum esset, communicavi eis : aliud quodlibet ignoro me fecisse. Intellexit tunc major natu frater, hoc esse quod illi dictum fuerat, fornicatum scilicet eum fuisse : quia sancta Catholica et Apostolica Ecclesia omissa, in hæresim Severi Acephali, qui revera caupo est, corruens, confusus erat, et nobilitatem rectæ fidei contaminarat ». Hæc ipse. Post multa vero ista habet [1] : « Dicebat senex quidam : Signa et prodigia divinitus usque hodie in Ecclesia fiunt propter eas quæ pullulaverunt, et quotidie pullulant impias hæreses, et maxime propter Acephali Severi et cæterorum perniciosa schismata, ad munimen et firmamentum animarum, atque ad illorum ipsorum, si ita voluerint, conversionem, etc. » Subditque de quibusdam miraculis in baptisteriis Catholicorum fieri solitis.

30. Ad hæc addimus de præfecto urbis Constantinopolitanæ, quem S. Joannes cognomento Silentiarius ab hæresi Severi liberum reddidit : in ejus enim Actis res gesta sic describitur a Cyrillo [2] : « Mulier quædam genere quidem Cappadocissa, Regina autem vocatione, diaconissa vero magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ venit Hierosolymam habens secum consobrinum, qui locum obtinebat præfecti; qui erat alioqui vir pius, Catholicæ autem minime communicabat Ecclesiæ, ut qui Severi a recta diversam suscepisset opinionem. Atque diaconissa multum quidem ponebat studii, ut mens illius mutaretur, et cum Catholicæ uniret Ecclesiæ: quamobrem unumquemque virum justum rogabat, ut pro eo oraret. Quæ quidem mulier cum audisset de gratia divini Joannis, desideravit eum adorare. Cum autem didicisset non licere mulieri in Lauram accedere, accersito Theodoro ejus discipulo, rogavit ut eum acciperet, et ad sanctum senem deferret : credens fore, ut per ejus orationem Deus converteret ejus cordis duritiem, et dignum redderet ut communicaret Ecclesiæ Catholicæ. Quem quidem cum accepisset Theodorus discipulus, venit ad senem ; et cum pro more pulsasset fenestram, et senex esset aperturus, injecit uterque pœnitentiam. Cumque dixisset discipulus : Benedic nos, pater : senex aperiens, dixit discipulo : Tibi quidem benedico : hic autem non est benedictus. Cum autem diceret discipulus : Non sic, o pater. Respondit senex : Revera non benedicam, donec a mala schismaticorum sententia destiterit, et se Catholicæ Ecclesiæ confessus fuerit communicare.

31. « Hæc cum ille audisset, obstupuit senis perspicacem gratiam ; et miraculo mutatus, certe est pollicitus, se communicaturum Catholicæ Ecclesiæ. Tunc senex cum ei benedixisset et eum erexisset, primus ei intemerata impertiit sacramenta, abstersa ex ejus corde omni dubitatione. Hæc cum didicisset Regina, venit in majus desiderium videndi senem oculis, et in animo habuit se virili amictu induere, et ad eum venire in Lauram, suaque ei exponere. Hoc cum ei ab angelica apertum esset visione, ei significat dicens : Scias, quod si venias, futurum sit ut me non videas. Noli ergo vexari, sed potius mane ; et ubicumque degeris, apparebo tibi in somnis, et tua a te audiam ; et quæ mihi Deus in mentem immiserit, ea tibi renuntiabo. Illa cum audisset, et aperte credidisset promissionem, ipse ei apparet in somnis, dicens : Ecce Deus me misit ad te : enuntia mihi, an velis aliquid. Ea vero cum dixisset quæ ad se pertinebant, responsum accepit conveniens, et surrexit, Deo gratias agens. Cumque senis venisset discipulus, tunc ei formam et figuram renuntiavit. Ego autem, qui hæc ab illa audivi diaconissa Regina, ea mando litteris ». Hactenus Cyrillus. Ex quo par est et illud adjicere, quod miraculi vim quidem obtinet, nimirum ex hoc anno, quo sanctissimus Hierosolymorum episcopus a sua abstractus est sede per Severianos hæreticos, usque ad obitum Anastasii imperatoris hujus cum Severo sceleris architecti, universam illam Palæstinæ provinciam per quinquennii temporis spatium incredibilem passam siccitatem, dira vexatam esse penuria; de qua ita Cyrillus in Saba [1] : « Post injustum illud Eliæ Palæstinæ antistitis exilium fames quædam et penuria

[1] Prat. Spir. c. 213. — [2] In Vit. S. Joannis Silent. apud Lipom. tom. VI.

[1] Cyril. in Vita Sabæ, apud Sur. tom. VI. die V. Decemb.

rerum necessariarum, siccitas quoque et locusta, et graves quædam plagæ integris quinque annis oppresserunt Palæstinam ».

32. *In extrema penuria suis consulit Sabas per miraculum, et imperatorem adit communi pauperum causæ consulturus.* — Quomodo autem duci suo, validoque adversus Severianos hæreticos propugnatori Sabæ uberrimam Deus tunc suppeditavit annonam, audi eumdem Cyrillum rem memoratu dignam exacte scribentem : « Cum vero essent septem quæ ab ipso constructa fuerant monasteria, et quorum ipse curam gerebat, nulli eorum redditum ac proventum providit. Sed cum Deo eorum omnem mandasset curam, et ea similiter premerentur rerum omnium inopia; ille non modo nihil vile et abjectum est locutus, sed etiam convocans præfectos monasteriorum suadebat, ut propter hæc nihil angerentur animo, neque de corpore quicquam essent solliciti; sed fidem haberent Patri, qui sciebat eos his indigere, et omnipotente sua dextera ea suppeditabit.

33. « Cum sic ergo statuisset Sabas, magnoque et excelso esset animo præditus : in ea quæ ei parebat Laura adeo defecerant necessaria, ut non suppeteret quidem panis ad Deo sacrificandum et offerendum. Accedit ergo is cui commissum fuerat ministerium, significans ei calamitatem, et simul appropinquare diem Dominicum, ei in memoriam revocans et quod non posset utique celebrari divinum ministerium, cum neque panis sit in Laura ad oblationem, neque aliquid aliud ex rebus necessariis. Sed hæc quidem ille. Magna autem illa revera et admirabilis anima nec sic quidem desperavit de Dei curatione et arcanis et ineffabilibus viis providentiæ : Sed ego (inquit) nequaquam prohibebo sacrum Dei ministerium. Tanta vero rerum necessariarum indigentia præbebit nobis aliquem sacrarum rerum thesaurum ad sacrum celebrandum ministerium : sed est fidelis (inquit) qui jubet[1] crastinum manere liberum a sollicitudine, quod attinet ad usum corporis.

34. « Et cum nondum advenisset dies Dominicus, veniunt quidam ad ipsum tanquam consulto missi a providentia, simul ferentes onus triginta jumentorum : onus autem erat frumentum, et vinum, et oleum, et alia monachis apta ad alimentum, adeo ut Laura propemodum esset angusta ad capiendas res esculentas. Statim ergo divinus Sabas ei qui indigentiam parce et sordide ei objecerat : Quid ais (inquit) sacrumne dimittemus ministerium? Ille autem intelligens interrogationem esse reprehensionem cogitationum quæ non satis erant validæ ad sperandum in Deo, procidit ad pedes ejus petens veniam, etc. »

35. Sed quid insuper? Et ab ipso imperatore, cujus majestatem videri poterat hostiliter offendisse, cum adversus Ecclesiam missis ab eo ducibus ad hæresim Severianam propagandam restitisset, idem Sabas annonam accepit ad monachos Orthodoxos alendos, cum ad eum secunda legatione Constantinopolim functus est hisce famis urgentis temporibus : ut plane id majori videatur adscribendum esse miraculo, dum Dei virtute ipse Orthodoxorum persecutor coactus sit pascere Orthodoxos : sicque his quodammodo illud Samsonis applicari possit enigma[1] : « De comedente exivit cibus, et de forti egressa est dulcedo ». Quomodo autem hæc se habuerint, ex eodem auctore Cyrillo audi :

36. « Contigit, inquit, aliquid in pagis qui sunt Hierosolymis, quod ejusdem Sabæ repressit impetum, migrandi scilicet in solitudinem. Verum enimvero non ingratum fuerit hoc quoque addere iis quæ dicta sunt, quod magnam justi illius significat misericordiam in pauperes quibus fiebat injuria, et zelum adversus eum qui improba mente contendebat prohibere misericordiam, et admirabilem in eum prædictionem. Fames simul et pestis, duo mala, et quæ similiter possunt tollere de medio, cum invasissent nonnulla loca ex iis quæ sunt sita sub imperio Romanorum, multas quidem domos exinanierunt hominibus, totos autem pagos et habitationes et agros reddiderunt vacuos habitatoribus. Porro malum quoque procedebat ulterius, et adhuc pluribus afferebat interitum. Cum ergo considerassent communium curatores, quin etiam ipse imperator, quanam ratione commune non pateretur damnum vectigalium annuorum; decernunt ut a finitimis qui attriti fuerant et perierant, ea exigerentur. Et hoc locum habuit per universam regionem quæ parebat eorum imperio : et quicumque habitabant in locis vicinis, cogebantur pendere vicinorum vectigalia, sive periissent fame, et inopia, sive etiam essent suis bonis eversi propter necessitatem ». Ista cum audis, vide quo jure prædicet aliquis Anastasii munificentiam, quod tributum Chrysargyrum cessare voluerit; cum alioqui diversis aliis populum tributis afflixerit. Nullus unquam extitit imperator auri avidior ipso Anastasio, qui (quod sæpe dictum est) non ferro, sed auro Barbaros intra suos ipsorum fines continere solitus erat. Quomodo autem tantam provincialium cladem Sabas commiseratus, eam avertere conatus sit, accipe a Cyrillo, qui subdit :

37. « Beatus ergo Sabas pro re tam iniqua civitatibus et tam impia et maxime quod etiam Hierosolymis executioni mandabatur hoc iniquum et tyrannicum decretum, accedit ad imperatorem, annuntians rei absurditatem, ostendens pauperum interitum, dicens commune nihil hinc lucrifacere, sed extremo potius damno affici, omnibus qui gravem illam famem et inopiam effugere potuerunt afflictis ab hac gravi exactione, et quæ essent in posterum soluturi, eorum jactura commune afficientibus. Deinde fit etiam supplex, et unam ab eo

[1] Matth. VI.

[1] Judic. XIV.

petiit gratiam, nempe ut pauperibus injustum illud vectigal remitteret, et duplici exactione miseros illos non amplius opprimeret.

38. « Cum is autem », nempe Anastasius imperator, « et justum esset reveritus, et propter illius viri preces motus esset pudore, et nesciret quid ageret, et pauperibus vellet præbere immunitatem a crudeli illo munere, Marinus quidam agrestis moribus, qui linguam cohibere non poterat, tunc vero magnam habebat potentiam, agebat autem et ferebat quo volebat levitatem imperatoris, se in pedes erigens, honestam illam et vere regiam evertit sententiam, dicens esse Nestorianos qui erant in sancta civitate, et tali dono minime dignos ». Ita sane Severiani et Eutychiani omnes hæretici Nestorianos (ut vidimus) nominare Orthodoxos consueverunt. At quid in petulantem hominem Sabas? audi :

39. « Cum eum autem », subdit Cyrillus, « increpasset beatus Sabas, et jussisset eum cessare desuper bellum excitare adversus imperatorem ; in fine autem illa quoque adjecisset : Nisi te velox propter ea quæ dixisti subierit pœnitentia, peribit memoria [1] tua cum sonitu, Marinus quidem nihilo se evadit melior. Ille vero cum imperatori statim vale dixisset; et alias ab eo drachmas accepisset, uti distribueret iis quæ sub eo erant monasteriis, proficiscitur statim in Palæstinam, et eas quæ sunt in ea solitudines. Hæc autem magna in pauperes injustitia mansit incorrecta tempore Anastasii, cujus partem quidem curavit Justinus, cum divinus quoque Sabas tunc litteris apud illum intercessisset; perfectam vero illius curationem postremo effecit Justinianus imperator.

40. « Non multum intercessit temporis, et finem acceperunt venerandi hujus viri ad Marinum prædictiones. Nam cum quædam rerum commotio occupasset civitatem, et mota esset popularis seditio, facultates omnes Marini raptæ sunt a seditiosis, et domus fuit igne exusta, et parum abfuit quin ipse periret : neque vero mortem, quæ imminebat, potuisset effugere, si non cito ad conversionem adspexisset et pœnitentiam. Hoc autem et alii plurimi renuntiarunt, et Pompeius quoque consobrinus imperatoris, multum quidem deflens Marini calamitatem, multum autem admirans beati Sabæ certam et veridicam prædictionem. Narravit etiam postea Anastasia uxor hujus Pompeii, quam in monte Oliveti omni florere virtute, vobis superior tradidit oratio ». Sane quidem et Marcellinus comes simul scribens conatus populi Orthodoxi adversus hæreticum imperatorem, testis est de populi in Marinum commotione, ea quidem occasione conflata (ut conjici potest) quod eidem Marino tributa fuerit illa sanctio edita anno superiori sub consulatu Pauli ab ipso imperatore, qua præscripta forma de petenda remissione tributi, vetitum fuerat ne quis privatus ea de re preces porrigeret imperatori; sed qui a provinciis vel civitatibus ejusmodi legationem accepissent, adirent præfectum prætorio, qui petita imperatori referret. Est de his constitutio Anastasii ad Anthemium [1] P. P. Extant autem Justiniani de tributorum plenaria remissione editæ sanctiones [2].

41. At quantam auri summam acceperit sanctus Sabas ab Anastasio imperatore, licet Cyrillus minime numerarit : ingentem quidem fuisse ex iis quæ ipse subdit de erogatione ab ipso facta in monasteria, et ædificata ex ea Ecclesia, possumus intelligere, cum ait : « Divinus autem Sabas cum emisisset quidem partem auri sibi datam ab imperatore, paternam domum, quæ erat in Mutalasca, exstruxit in templum martyribus Cosmæ et Damiano; quod reliquum vero erat, ex æquo divisit et iis qui simul erant fratribus, et quæ sub ipso erant monasteriis ». Sic igitur magnus Sabas sua eximia sanctitate persecutorem convertit in largitorem.

42. *De Alamundaro Saracenorum et Cabade rege Persarum accedentibus ad Catholicos.* — Jam vero ad Severum redeamus, qui inhians, et tanquam alter [3] Leviathan spem concipiens ut influeret in os ejus Jordanis, nempe per baptismum ingentem lucrari hominum multitudinem, Alamundarum regem Saracenorum ad fidem conversum, ut in ejus hæresis impietate baptizaretur, per episcoporum legationem tentavit. Quod quidem cum factum Cedrenus [4] tradat anno vicesimo secundo Anastasii imperatoris, sed postquam Severus est creatus episcopus, utique non ante præsentem annum oportuit contigisse. Res gesta a Theodoro lectore ita narratur [5] : « Cum Alamundarus Saracenorum Philarchus Christianismum amplecteretur, misit ad illum Severus duos episcopos, ut eum malitia sua inficeret. Verum hujus conatus prævenit Deus, effecitque ut ab illis baptizaretur, qui Synodum Chalcedonensem approbabant. Cum qui a Severo missi erant Philarchum ea docere conarentur quæ veræ doctrinæ contraria erant, fabulam ad redargutionem eorum quæ ab illis dicebantur, commentus est. Ea erat, quod videretur litteras accepisse, quæ Michaelem Archangelum mortuum esse significarent. Respondentibus illis : Hoc est impossibile. Quomodo (inquit igitur Philarchus) si duas naturas Christus non habet, nudam crucem Deus pertulit, cum ne Angelus quidem pati quicquam, vel mori queat? Ad hunc itaque modum confusi qui a Severo missi fuerant, et pudefacti discesserunt ». Hæc Theodorus, eadem Anastasius bibliothecarius in Chronico et alii [6]. Sed quæ de rege Persarum Cabade his Theodorus præmittat, attende. Ait enim :

43. « Castrum quoddam est inter Persas et Indos nomine Thundadeero. Cum rex Cabades mul-

[1] Psal. IX.

[1] L. XIII. de anno et tribut.— [2] Anth. 157. 148. 163.— [3] Job. XL. — [4] Cedr. Anna. an. 20. Anast. imp. — [5] Theod. Lect. Collect. l. II. — [6] Cedren. Nicephor. Paul. diac. et alii.

tas in illo pecunias ac lapides pretiosos asservari audisset, volebat ejus rei veritatem cognoscere. Verum dæmones locum illum inhabitantes, Cabadem ab eo quod quærebat impediebant. Cunctam itaque magiam suam magi illius impenderunt, sed frustra. Adhibita est et Judæorum magia, neque sic tamen voti compos evasit. Cogitavit per Christianos amoliri dæmones illos. Episcopus itaque Christianorum in Persia, peracta super ea re Synaxi, et acceptis divinis mysteriis, et in Christianos qui aderant dispensatis, signo Crucis dæmones profligavit, et castrum Cabadi sine ulla molestia tradidit. Quamobrem vir ille stupefactus, episcopum illum primæ sedis prærogativa cohonestavit, cum ad id usque temporis Judæi et Manichæi priores haberent : deinde et cunctis Christianismum amplecti volentibus liberum et securum fecit ». Hactenus Theodorus : recitat eadem Nicephorus [1], et ante eos Anastasius Bibliothecarius in Chronico sub Anastasii imperii fine ; adduntque ea occasione excitatam persecutionem in Christianos quievisse : in qua grandia facta esse miracula, tum ipse Anastasius, tum Cedrenus narrant, nempe Christianos abscissis linguis recte locutos, et concisis poplitibus rectos ambulasse. Sed mirum hæc esse a Procopio prætermissa.

44. *Dorotheus episcopus Ancyræ.* — « Hoc eodem anno, iisdem consulibus », inquit Marcellinus, « Dorotheus Ancyræ civitatis venerandus antistes, et Anastasio principi propter unicam Orthodoxorum fidem jugiter adversarius, finem vivendi, quem sibimet, misso contra se magistriano, ipse prædixerat, in dicto tempore fecit ». Hæc ipse. Sed dolendum tanti viri nonnisi obitus tempus fieri manifestum, gloriosa vero certamina adversus imperatorem hæreticum vel silentio prætermissa (quod non putamus) vel potius temporum injuria sepulta relinqui.

45. *Symmachus per Epistolam privilegia collata Ecclesiæ Arelatensi confirmat.* — Quod demum spectat ad res Occidentales, hoc anno sub Probi cum Clementiano consulatu S. Cæsarius Arelatensis episcopus veniens Romam, petiit a Symmacho papa confirmari sibi privilegia collata antiquitus Ecclesiæ Arelatensi : quod et Pontifex S. Leonis papæ decretis inhærens libenter præstitit. Extant de his Epistolæ ejusdem Symmachi duæ, quarum altera ad universos Galliarum episcopos hoc anno data habetur sub consulatu Probi, altera ad ipsum Cæsarium anno sequenti sub consulatu Senatoris : prior autem sic se habet :

46. « Dilectissimis fratribus universis episcopis per Gallias consistentibus Symmachus.

« Sedis Apostolicæ instituta prædicanda sollicitant, ut de concordia universalis Ecclesiæ, quæ toto orbe diffusa est, pervigili cura tractemus : quæ in eo præcipue efficacius adolescit, si ea quæ a Patribus statuta sunt, ætas subsequens reverenter observet. Cæsarius siquidem frater et coepiscopus noster metropolitanæ Arelatæ civitatis sacerdos Ecclesiæ beati Apostoli Petri liminibus præsentatus, ea quæ pridem de privilegiis Ecclesiarum constituta sunt, nostris postulavit innovari sermonibus. Cuncta igitur inter Ecclesias Arelatensem et Viennensem a decessore nostro beatæ recordationis Leone papa quæ super hac parte ordinata sunt, Ecclesiæ Romanæ fidelis declarat instructio. Atque ideo ne ea quæ semper veritatis est æmula, sibi aliquid vindicare queat oblivio, et prioris decreti vigor temporis diuturnitate vergatur in senium ; necessarium duximus olim promulgata in lucem reddere nostris affatibus. Idcirco quemadmodum decessor noster Leo papa dudum cognitis allegationibus partium definit parochiarum numerum vel quantitatem Arelatensi et Viennensi sacerdotibus deputandum, et nos præcipimus, nullius usurpatione transgredi. Sed (ut ante prædiximus) juxta indulgentiam supradicti Pontificis Valentiam, Tharantasiam, Genevam, Gratianopolim oppida Viennensis antistes juri suo vindicet ; nec quicquam amplius ab his quæ semel ab Apostolica sibi Sede concessa sunt, æstimet præsumendum. Alias vero parochias vel diœceses cunctas privilegio et honore suo Arelatensis episcopus sub temporum continuatione defendat. Nec enim observatio et vetustatis reverentia custoditur, si amplius de humilitate gloria sacerdotalis attollitur. Proinde, fratres carissimi, singuli honoris sui distributione contenti, nec per sæcularia patrocinia, nec per cujuslibet excusationis obtentum illicita præsumptione terminos concessæ potestatis excedant. Studere siquidem unusquisque debet devotionis officium magis gratia, quam de ambitione, ne et Domini nostri offensam et humanam in se lacessat invidiam. Tacere nos ista commissæ dispensationis jura minime patiuntur : ut et de his qui Ecclesiasticis regulis obsecundant, perseverantibus in concordia Sedis Apostolicæ gratulemur ; et illi qui Catholicis disciplinis obtemperare destiterint, ab Ecclesiæ gratia et charitate se alienos ostendant. Dominus vos incolumes custodiat, fratres carissimi. Dat. idibus Novemb. Probo V. C. cons. » Extat et alia Symmachi brevior ejusdem argumenti Epistola ex monimentis Floriacensis bibliothecæ accepta [1] his verbis :

« Symmachus papa omnibus episcopis per Gallias constitutis.

« Cunctas inter Ecclesias Galliarum, ob præcipuas Viennensem et Arelatensem, extitit controversia. Quæ vero a prædecessore nostro beatæ recordationis Leone papa super hac parte ordinata sunt, Ecclesiæ Romanæ fidelis declarat instructio. Atque ideo ne ea quæ semper est veritatis æmula, sibi aliquid vindicare queat oblivio, et prioris decreti vigor temporis diuturnitate vergat in senium ; necessarium duximus olim promulgata in lucem

[1] Niceph. l. XVI. c. 36.

[1] Bibl. Floriac. edit. a Joanne Cælest. par. ult. pag. 33.

reddere nostris affatibus. Idcirco quemadmodum decessor noster Leo papa dudum recognitis allegationibus partium definivit parochiarum numerum, vel quantitatem Viennensi et Arelatensi sacerdotibus deputatam, et nos præcipimus nullius usurpatione transcendi. Valete.

Anno periodi Græco-Romanæ 6006. — Jesu Christi 513. — Symmachi papæ 16. — Anastasii imp. 23. Theodorici reg. 21 et 3.

1. *Consules.* — Coss. *Probus* Occident. et *Clementinus* Orient. Acta enim publica in Occidente solo *Probi* consulis nomine reperiuntur signata, qui ideo Romæ creatus fuit. Quare hic *Probus* alius est a Probo anno DII consule. Hic quippe Anastasii imp. nepos fuit; noster vero Probus e familia Aniciana, in qua cognomen *Probi* frequentissimum. Hinc in Fastis Heraclianis dicitur *alter Probus*, quia sc. diversus est a duobus ejusdem nominis, quorum alter anno DII, alter anno DXXV, consulatum gessit. Clementinum vero Orientalem fuisse inde colligo, quod in Laterculo Fastorum consularium *ab Ausonii et Olybrii consulatu ad Postconsulatum* XVII *Basilii*, qui extat in fine Chronici Paschalis seu Alexandrini editionis Ducangii pag. 472, tam posterioribus præcedentis sæculi annis quam prioribus currentis fere semper Occidentales consules memorentur, et tamen hoc anno Probus sine collega proponatur.

2. *Severus sedem Antiochenam anno superiori invasit.* — A num. 1 ad 17. *Flavianus* episcopus Antiochenus anno superiori in exilium missus, quod fatetur Baronius, eodemque anno *Severus* in locum ejus intrusus. Hanc Severi intrusionem hoc anno collocat Cardinalis doctissimus, deceptus a Marcellino in Chronico, qui sub hujus anni consulibus eamdem refert. Hic tamen recte scribit Flavianum in castellum, *quod Petra dicitur*, exulem missum esse, ubi *confessor Christi in Domino requievit*. Quod videtur locum dedisse Baronio *Flavianum* Martyrologio Romano inscribendi ad diem IV mensis Julii. Papebrocius in Historia Chronologica patriarcharum Hierosolymitanorum, dum de Elia patriarcha loquitur, se nonnisi in solo Claromontani Collegii Synaxario, idque ad XXVII Septemb. *Flavianum* invenisse asserit : sed cum nulla supersint Menæa aut Menologia ante nonum sæculum edita, non mirum quod in iis, quæ postea scripta sunt, nomen ejus non appareat. Præterquam quod multorum martyrum, episcoporum et anachoretarum sanctissimorum nomina in omnibus Menæis et Martyrologiis, quæ extant, tacentur. In Chronico Nicephori *anni septem*, in Tabulis vero Theophanis *anni* XIII Flaviano attribuuntur ; sed utrobique mendose ; cum anno CDXCVIII sedere cœperit, annoque superiori episcopatu dejectus sit. Evagrius lib. 3, cap. 33, de invasione Severi hæc scribit : « Ejecto Flaviano Severus ad episcopatum Antiochensis Ecclesiæ promotus est anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo primo, mense Dio Indictione sexta currentis tunc circuli », a Septembri anni superioris inchoata. Annus Antiochenus DLXI kal. Septemb. anni Christi DXII auspicatur, et mensis Dius Novembri nostro respondet. Sed Valesius in Notis ad Evagrium existimans annos Antiochenos a mense Novembri initium sumere, et Marcellinum in Chronico exordium *Severi* sub hujus anni consulibus recte recitasse, putavit loco, *Indictione* VI substituendam esse Indictionem VII. Verum post ea quæ in Dissert. de Periodo Græco-Romana n. 86 in medium adduxi, et nuper Emin. card. Norisius in Dissert. III de Epochis Syro-Macedonum cap. 6 in lucem edidit, annos Antiochenos ab Evagrio usurpatos a kalendis Septembribus proficisci extra omnem controversiam esse debet. Refert ibidem card. Norisius verba Joannis Malelæ in suis Chronicis, qui ait, Severum sedem Antiochenam occupasse *mense Novembri, die sexta*, *anno juxta Antiochenos* DLXI, qui cum mense Septembri superioris Christi anni inchoatur. *Severi* initium anno DXVIII ex ejus depositione adhuc etiam innotescet.

3. *Severi ordinatio Antiochiæ peracta.* — *Severum* autem Antiochiæ ordinatum fuisse, colligo ex Evagrio cum Theophane collato. Ille lib. 3, cap. 32, refert, monachos qui in prima Syriarum provincia sedes habebant, inductos a Xenaia episcopo Hierapolis, subito in urbem irrupisse, « compellentes Flavianum, et Chalcedonensem Synodum, et Leonis Epistolam sub anathemate damnare. Quod cum Flavianus ægre admodum ferret », plebs civitatis insurgens adversus monachos plurimos eorum interfecit. Addit Evagrius monachos secundæ Syriæ, *cum impense faverent Flaviano*, subito Antiochiam advolasse, ut eum defenderent : et ita tum quoque non exigua evenisse mala, et propter

utrumque *Flavianum* sede sua expulsum esse. Quæ expulsionem ejus præcessere, narrat Theophanes anno Incarnat. secundum Alexand. DIV, qui kalend. Septemb. anni Christi DXI inchoatur : « Consilium subinde dabant, qui ad eum expellendum ab imperatore missi fuerant magistratus, ut ob enatos tumultus ad breve tempus secederet. Illo itaque ad Platanos (urbem Syriæ Antiochiam inter et Laodiceam positam) profecto, impium Severum in Schismaticorum monasterio ad Gazæ Majumam prius monachum agentem confestim ordinaverunt episcopum : Flavianum vero Petras simul cum aliis pluribus episcopis, clericis, et monachis ferro onustis relegaverunt ». Quare Severus Antiochiæ episcopus ordinatus fuit mense Novembri superioris Christi anni, ut jam vidimus; sed Theophanes, quæ duobus annis gesta, uno tenore recitavit. « Fertur autem expositio ejus quæ ab eo dicta est in inthronismo, in qua et Unitivum suscepit Zenonis, et anathematizat Chalcedonense Concilium, et communicare se confitetur Alexandrino et Constantinopolitano ». inquit Liberatus cap. 19. Theodorus lector lib. 2 asserit, Severum « ipso ordinationis suæ die, conscenso pulpito » Synodum Chalced. anathemate damnasse.

4. « *Elias e patriarchatu Jerosolymorum dejicitur.* — Cum apprehendisset Severus sedem Antiochenam, innumerabilia quidem mala fecit iis, qui non ei communicaverant. Mittit autem sua quoque Synodalia ad Eliam patriarcham, quibus minime admissis non mediocriter ad iram accendit imperatorem », inquit Cyrillus in Vita sancti Sabæ apud Baronium num. 7. Addit Cyrillus, *Eliam* iterum easdem Synodicas suas *mense Maio sextæ Indictionis,* currente nempe Christi anno, misisse Hierosolymam cum quibusdam clericis, et imperatoris copiis, sed sanctum *Sabam* eos sacra civitate expulisse : dein imperatorem ira exardescentem misisse *Olympium*, qui ducatum Palæstinæ tenebat, huncque Eliam ab episcopatu depulisse, ac *Joannem* Marciani filium, qui sponderet *Severum* in communicatorem admittere episcopum Hierosolymorum fecisse. Cottelerius tom. IV Monum. Ecclesiæ græcæ, Vitam sancti Sabæ græco-latinam, correctiorem quam latinam, qua sola usus est Baronius, publicavit, et hæc verba in textum Cyrilli, *tertio Septembris mensis*, *initio undecimæ Indictionis*, inseruit. Verum illud assumentum rejiciendum. Factum id enim initio Indictionis VII kalendis Septembris hujus Christi anni inchoatæ. Ex quibus liquet, non tantum Baronium depositionem *Eliæ* accurate hoc anno consignasse; sed etiam *Severum* jam ab anno superiori sedem Antiochenam occupasse, eo tempore, quo *Elias* Ecclesiam Hierosolymitanam adhuc regebat. Nicephorus in Chronico Eliæ annos XXIII adscribit, sed numeri sine dubio depravati, ut etiam in Tabulis Theophanis, ubi ei anni tres tribuuntur; anno enim CDXCIV ad thronum Hierosolymitanum evectus fuerat et currenti in exilium actus. Baronius nomen *Eliæ* inscripsit Martyrologio Romano ad diem IV mensis Julii. Papebrocius citatus, latinis græcisque Fastis antea ignotum fuisse dicit. At id Eliæ cum variis aliis sanctis commune, uti mox dixi. Vixit usque ad mortem Anastasii imp. ut infra videbimus.

5. *Alamundarus Saracenorum rex baptizatur.* — Ad num. 42. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DV, qui kal. Septemb. superioris Christi anni inchoatur refert, *Alamundarum* Saracenicarum Tribuum principem ab Orthodoxis veræ Synodo bene affectis baptizatum fuisse, et Severianos episcopos a vero fidei sensu eum divertere machinantes, mira arte coarguisse, qua de re loquitur Baronius ex Theodoro Lect. lib. 2.

6. *Symmachus PP. confirmat divisionem provinciæ Viennensis et Arelatensis.* — Ad num. 46. *Symmachus* papa litteris ad Galliarum episcopos *idus Novembris*, *Probo U. C. consule* datis, et a Baronio recitatis, confirmat divisionem provinciæ inter Ecclesias Viennensem et Arelatensem, (alias a Leone Magno factam) ad petitionem sancti Cæsarii episcop. Arelatensis, qui Romam ad SS. Apostolorum limina venerat, uti narrat Symmachus in eadem Epistola, a Baronio cum hoc anno accurate copulata, sed a Labbeo tom. IV Concil. pag. 1309, anno DII, *Probo* etiam consule notato perperam consignata. Ut enim eo anno diximus, *Probus*, qui cum Avieno juniori anno DII consulatum gessit, Orientalis erat, non vero consul Occidentalis. Ad hunc etiam Christi annum referenda *Symmachi* papæ Responsa ad quæstiones sibi a sancto Cæsario factas, quæ Baronius anno DII, num. 37 et seq. ex parte exhibet. Ea his verbis subscripta : *Data VIII idus Novemb. Probo U. C. consule*, sed hic *Probus* diversus a *Probo*, qui anno DII in Oriente Fastis nomen dedit, ut jam ibidem ostendimus. Porro cum *Symmachus* in laudata ad Galliarum episcopos Epistola die XIII Novembris hujus anni data asserat, *Cæsarium* tunc Romæ fuisse, apparet libellum eidem Pontifici a Cæsario oblatum, et Responsa *VIII idus Novemb.* seu die sexta ejusdem mensis subscripta, a Pontifice ante Cæsarii Romam adventum emissa fuisse; vel saltem Symmachum ea Cæsario licet præsenti inscripsisse, nulla de ejus Romæ præsentia mentione facta, quod non raro a Pontificibus Rom. præstitum.

SYMMACHI ANNUS 16. — CHRISTI 514.

1. *Consul Cassiodorus.* — Decimus quartus supra quingentesimum Christi annus consulatu M. Aurelii Cassiodori senatoris V. C. aperitur et clauditur absque collega : per amplissima quidem dignitatum subsellia pervenit hic usque ad fastigium consulatus. Etenim primum omnium Comitiva rerum privatarum, inde sacrarum largitionum est insignitus; insuper præfecturis provinciarum Siciliæ utriusque, Brutiorum, atque Lucaniæ potitus, patriciatus postea sublime suggestum conscendit : palatinæ quoque quæsturæ munere functus, crevit in magistrum officiorum ; auctusque etiam sublimitate præfecturæ prætorii, ac denique summi honoris verticem hoc anno attigit consulatum. Est horum munerum ab eo perfunctorum mentio in ipsius Variarum Præfatione, atque in Epistola ad Senatum [1], qua et nobilitas Cassiodoræ familiæ, emeritaque honorum stipendia declarantur, ut Cassiodori avi et Heliodori, non in orbe tantum Occiduo, sed etiam Orientali : nam ipsum ait in urbe imperatoria Constantinopoli præfecturam novennalem bis gessisse sub Zenone, cum Theodoricus ipse postea Italiæ rex ibidem moraretur. Hæc ad decorem purpuræ consulatus Cassiodori dicta sunto : sed quomodo spretis his omnibus, factus cœlestis curiæ candidatus, abdicatione sæculi evasit illustrior, suo loco dicemus.

2. At si quis adhuc quærat, cur nullum peperit Oriens hoc anno consuli Cassiodoro collegam ? Tribuitur ejusmodi consulatus sterilitas civilibus motibus causa læsæ fidei sæpe obortis, sæpe recisis, et iterum pullulantibus, nunquam evulsis, hoc autem anno ob Vitalianum recrudescentibus. Ex quibus etiam conflatis turbis accidit, quod licet a Joanne episcopo Hierosolymitano acriter imperator offensus, cum, quem putans perseveraturum hæreticum, Eliæ confessori voluit subrogari, eum postea acerrimum adversarium expertus esset ; minime tamen in eum ulcisci valuit, cum bellicis hisce tumultibus fuerit revocatus, ut Cyrillus affirmat. Accidit plane, justo Dei judicio compensato certamine, ut dum fidem Catholicam Anastasius imperatoria exagitat potestate, ipse lacesseretur a potentissimo imperii perduelle : sed quomodo id factum sit, paulo inferius dicturi sumus.

3. *Symmachi Epistola ad Cæsarium Arelatensem et obitus.* — Modo autem quid Romæ contigerit, dicamus ipso auctore consule Cassiodoro, qui ait : « Me etiam consule, in vestrorum laude temporum (alloquitur Theodoricum) adunato clero, vel populo, Romanæ Ecclesiæ rediit optata concordia ». Hæc idcirco Cassiodorus quoniam hoc anno obitu Symmachi, in electione novi Pontificis ambæ in unum convenere partes. Itaque jam sublato interjacente eos dividente pariete, concordia restituta, Romana Ecclesia diu expetitam consecuta est pacem.

4. Ante autem quam Symmachus moreretur, hoc anno mense Junio idem Pontifex ad Cæsarium episcopum Arelatensem has litteras dedisse reperitur :

« Dilectissimo fratri Cæsario Symmachus.

« Qui veneranda Patrum statuta custodit, amicum se absolute religionis ostendit : et qui providet ut locum excessibus non relinquat, demonstrat se de bono gratiæ cogitare. Rationabile est ut sancta Arelatensis Ecclesia propriis privilegiis perfruatur : et quod vetustas præstitit, et Patrum auctoritas roboravit, nova non debet violare præsumptio. Sic tamen, ut cæterarum Ecclesiarum privilegia temporibus acquisita non titubent : quia nec potest ex parte firmum esse, quod generalitatis tangit injuriam. Manentibus siquidem his quæ Patrum constituta singulis Ecclesiis concesserunt, decernimus, ut circa hæc quæ in Galliæ provinciis de causa religionis emerserunt solertia tuæ fraternitatis invigilet. Et si ratio poposcerit præsentiam sacerdotum, servata consuetudine, unusquisque tuæ dilectionis admonitus auctoritate conveniat : et si Dei adjutorio controversia incidens amputari potuerit, ipsius hoc meritis applicemus : alioquin existentis negotii qualitas ad Sedem Apostolicam, te referente, perveniat ; ut cunctis ordine suo peractis, unde inimicus bonitatis sibi blandiatur, locum invenire non possit. Igitur quemadmodum supra diximus, per singulas Ecclesias beneficia quæ sunt diu custodita serventur. Et si tam Ecclesiæ Aquensis antistes, vel alius quilibet metropolitano pontifici juxta canonum definitionem vocatus obtemperare noluerit,

[1] Cassiod. Var. l. i. Ep. iv.

noverit subdendum se (quod non optamus) Ecclesiasticæ disciplinæ. Et in hac parte magnopere te volumus esse sollicitum, ut si quis de Gallicana regione Ecclesiastici ordinis atque officii ad nos venire compulsus fuerit, cum fraternitatis tuæ notitia iter peregrinationis arripiat : ut nec honos ejus per ignorantiam aliquam contumeliam patiatur, et ambiguitate depulsa, a nobis animo securo in communionis gratiam possit admitti. Dominus te incolumem custodiat, frater carissime. Dat. III id. Jun. Senatore V. C. cons. » Hæc quidem omnia tum ab aliis antiquitus concessa, tum a Symmacho confirmata privilegia Ecclesiæ Arelatensis habes eadem repetita a sancto Gregorio papa in Epistola [1] ad Virgilium Arelatensem episcopum, et ad episcopos [2] Galliarum. Porro Symmachi litteris hic qui sequitur inhærebat in codice scripto libellus :

5. « Exemplum libelli P.

« Quantum in omnibus Ecclesiarum pontificibus, quæ in toto orbe diffusæ sunt, Apostolica Sedes sibimet vindicat principatum, et Synodalibus decretis firmior ejus præcellit auctoritas, tantum potestatis suæ provisione dudum a sese concessa debent inconcussa servari. Quatenus Arelatensis Ecclesia fruatur privilegiis suis quæ nunc per antistitem Cæsarium seriem suæ petitionis insinuat; et quam hactenus habuit potestatem, vestra nunc deposcit auctoritate firmari : et quod veneranda Sedes quondam perenni sanctione custodiri præcepit, et pragmaticis specialiter decreta sunt constitutis, beatitudinis vestræ præceptis suis etiam nunc confirmet auctoritas. Aquensis etiam civitatis episcopum sanctitatis vestræ moneri præcipite constitutis, ut dum a metropolitano antistite Ecclesiæ Arelatensis ad Synodale Concilium fuerit evocatus, vel aliqua ordinationis causa eum sibi postulet religio divina necessarium, minime venire frustretur : quatenus ea quæ longævis sæculis priscorum sanxit auctoritas, vobis præsulibus præsenti futuræque ætati inviolata serventur. Dat. ab Egidio abbate, etc... » Quem audis Egidium abbatem obtulisse libellum pro Ecclesia Arelatensi, illum putamus Egidium, quem sanctitate insignem sub Cæsario Arelatensi episcopo claruisse, ejus Acta declarant.

6. Hoc itaque anno, decimo quarto kalendas Augusti ipse sanctissimus papa Symmachus moritur, cum sedisset annos quindecim et menses octo, minus diebus quatuor, multos labores et ærumnas passus tum a schismaticis sæpe sæpius eidem negotium facessentibus, tum ab hæreticis, pro ipsis Anastasio Augusto pugnante : sicque perfunctus una cum afflictionibus vita, mercedem illam a Deo accepit atque coronam, qua donati sunt sanctissimi præsules Dei Ecclesiam Catholicam illæsam ab exagitantibus eam fluctibus conservantes, in cujus memoriam dicta dies adscripta, annis singulis publico præconio iteratur.

7. *Res gestæ et statuta Symmachi cui succedit Hormisda.* — De eo autem, præter illa superius recensita, hæc ab Anastasio accipe de his quæ spectant ad cultum et ornatum rerum divinarum tum in erigendis Basilicis, tum etiam in eisdem exornandis : « Hic, inquit, fecit Basilicam S. Andreæ Apostoli apud B. Petrum, ubi fecit Ciborium ex argento, et Confessionem pensantem libras centum viginti : Arcus argenteos tres pensantes singulos libras sexaginta : Oratorium S. Thomæ Apostoli ex argento pensantem libras ccc et Confessionem pensantem libras viginti : Arcum argenteum pensantem libras sexdecim : Confessionem S. Cassiani, et SS. Proti et Hyacinthi ex argento pensantem libras viginti : Arcum argenteum pensantem libras duodecim : Oratorium sancti Apollinaris ex argento, et Confessionem cum arcu pensantem libras triginta et unas : Oratorium sancti Sosii ex argento, et Confessionem pensantem libras viginti : Item ad frontem Basilicæ B. Petri Apostoli Oratorium sanctæ Crucis, ex argento Confessionem, et Crucem ex auro cum gemmis, ubi inclusit lignum Dominicum; ipsa Crux aurea pensat libras decem. Fecit autem Oratoria sancti Joannis Evangelistæ et sancti Joannis Baptistæ, infra quorum Confessione fecit arcus argenteos pensantes libras triginta : quæ cubicula omnia a fundamento perfecta construxit.

8. « Basilicam beati Petri marmoribus ornavit. Et cantharum beati Petri cum quadriporticu ex marmoribus ornavit, et ex musivo agnos et Cruces et palmas ornavit : ipsum vero atrium omne compaginavit : gradus vero ante fores Basilicæ beati Petri ampliavit, et alios gradus sub signo (tigno) dextra lævaque construxit. Item episcopia in eodem loco dextra levaque fecit. Item sub gradibus in atrio alio cantharum foris in campo posuit, et ad usum necessitatis humanæ fecit. Item et alios gradus ascendentibus ad beatum Andream fecit et cantharum posuit.

9. « Hic fecit Basilicam sanctæ martyris Agathæ via Aurelia in fundo Lardario, et a fundamento eam cum fonte construxit, ubi posuit arcus argenteos duos. Eodem tempore fecit Basilicam sancti Pancratii, ubi et fecit arcum argenteum, qui pensat libras quindecim. Fecit autem in eodem loco balneum. Item apud sanctum Apostolum Paulum in Basilica renovavit apsidem, quæ in ruinam imminebat, et post Confessionem pictura ornavit, et cameram fecit et matroneum : et super Confessionem imaginem argenteam cum Salvatore et duodecim Apostolos posuit, qui pensant libras centum viginti; et ante fores Basilicæ gradus fecit in atrio et cantharum, et post aspidem aquam introduxit, ubi et balneum a fundamento fecit.

10. « Intra civitatem Romanam Basilicam SS. Silvestri et Martini a fundamento construxit juxta Thermas Trajanas : ubi et super altare Ciborium argenteum fecit, quod pensat libras centum viginti : Arcus argenteos duodecim, qui pensant singuli libras decem ; et Confessionem argenteam, quæ pensat libras quindecim. Ad beatum Joannem

[1] Greg. l. v. Ep. LI. — [2] Greg. eod. lib. Ep. LII.

et Paulum fecit gradus post apsidem. Item Archangeli Michaelis Basilicam ampliavit, et gradus fecit, et introduxit aquam. Item ad sanctam Mariam Oratorium sanctorum Cosmæ et Damiani a fundamento construxit. In via Tiburtina milliario vicesimo septimo ab Urbe Roma, rogatus ab Albino et Glaphyro præpositis illustribus, de suo facientibus a fundamento, Basilicam S. Petro in fundo Paciniano dedicavit. Item ad B. Petrum et B. Paulum Apostolos, et ad S. Laurentium martyrem pauperibus habitacula construxit.

11. « Item ad B. Petrum viginti canthara argentea fecit pensantia singula libras quinque; et arcus argenteos viginti duos, pensantes singulos libras viginti. Hic reparavit Basilicam sanctæ Felicitatis, quæ jam in ruinam imminebat. Hic apsidem beatæ Agnetis, quæ in ruinam imminebat, et omnem Basilicam renovavit. Hic fecit cœmeterium Jordanorum in melius propter corpus Alexandri ». Hæc ibi de ornatu et cultu Ecclesiarum. Admiratione plane dignum, tanta potuisse præstari a Romano Pontifice sub barbaro rege, sub quo Urbs ipsa quodammodo videbatur teneri captiva : cum præsertim idem Symmachus pastorali munificentia in redimendis captivis et alendis episcopis Africanis in Sardinia relegatis non defuerit, sed abunde cuncta suppeditarit. De constitutionibus autem ab eo editis præter illa quæ superius dicta sunt, hæc ibidem leguntur :

12. « Hic constituit, ut omni die Dominico, vel natalitiis martyrum hymnus Gloria in excelsis, diceretur ». Ac paulo post : « Hic fecit ordinationes quatuor in Urbe Roma per mensem Decembrem et Februarium, presbyteros nonaginta duos, diaconos sexdecim, episcopos per diversa loca numero centum decem et septem. Qui etiam sepultus est in Basilica beati Petri Apostoli XIV kalendas Augusti, et cessavit episcopatus ejus dies septem. Qui etiam in pace confessor quievit ». Hæc ibi.

13. Sic igitur sanctissimo papa Symmacho ex hac vita ad gloriam sempiternam perducto, Romanus clerus, cujus erat muneris de successore subrogando tractare, summa concordia coeuntes omnes post dies septem ab ejus obitu (ut habet idem Anastasius) septimo kalendas Augusti Pontificem creant Hormisdam natione Campanum ex patre Justo, patria Frusinatem. Fuit autem Hormisda, cum esset S. R. E. diaconus, semper inhærens Symmacho papæ, ut ex tertio Romano Concilio sub eodem Symmacho celebrato apparet. Extant complures Ennodii Ticinensis Epistolæ ad ipsum Hormisdam datæ, cum adhuc Romanæ Ecclesiæ diaconus esset.

14. *Clodoveus coronam mittit Hormisdæ.* — Simul ac igitur Hormisda Pontifex creatus fuit, ad Orientales ex more scripsit Epistolam pro Catholica fide servanda, paceque concilianda, ut apparet ex litteris ab eis postea datis, de quibus suo loco dicemus. Cum vero Christiano orbi innotuisset novum Romanæ Ecclesiæ electum esse Pontificem, novus rex Christianissimus Clodoveus cunctorum prævenit obsequium, et superavit officia. Etenim (ut auctor est Hincmarus [1] Rhemensis episcopus), idem Francorum rex Clodoveus coronam auream cum gemmis (quæ regnum appellari solet) beato Petro, id sancto Remigio Rhemensi episcopo suggerente, direxit. Hæc ipsa etiam leguntur apud Anastasium in libro de Romanis Pontificibus [2] in Hormisda. Cæterum ab ipsis Apostolorum temporibus fuisse præclarum capitis Pontificis ornamentum, suo loco superius dictum est ; illudque esse consuevisse magni pretii, utpote ex auro atque gemmis ornatum, pariter est demonstratum. Qui igitur primus Francorum rex Christianus aurea corona donavit Romanum Pontificem, eam a Deo ipsum consecutum esse mercedem, declaravit eventus, ut Francorum regni corona hactenus perseveret. Certe quidem miraculi ferme loco ducendum est ut in una gente tanto tempore, tanta propagatione regnum permanserit ; quæ de alia aliqua natione accidisse, haud facile quis inveniet.

15. *Hormisda rescribens Remigio vices suas ei delegat in Gallia.* — Sed et ipse Francorum Apostolus Remigius litteris suis novum salutavit Pontificem. Ad quem Hormisda rescribens, eidem ob præclaram meritorum excellentiam, et nobilissimæ sedis prærogativam, ut in Francorum regno vicem gereret ipsius Romani Pontificis, dedit ; quod quidem amplissimæ dignitatis erat munus et præfectura. Extat ipsa Hormisdæ papæ Epistola ad S. Remigium Rhemensem episcopum reddita, cum adhuc viveret Clodoveus, quam idem auctor recitat : sic enim se habet :

16. « Dilectissimo fratri Remigio Hormisda.

« Suscipientes plena fraternitatis tuæ congratulatione colloquia, quibus nos germanæ salutis tuæ lætificavit judicio corporali cum spiritualibus officiis incolumitas subnixa ; congruum esse perspeximus, hanc ipsam, quam mente gerimus, verbis aperire lætitiam. Agis enim summi documenta Pontificis, dum et prædicanda facis, et ea insinuare non differs. Prærogativam igitur de nostri sumpsimus electione judicii : quando id operatum te esse didicimus, quod cæteris agendum obnixius imperamus : ut in provinciis tanta longinquitate disjunctis, et Apostolicæ Sedis vigorem, et Patrum regulis studeas adhibere custodiam. Vices itaque nostras per omne regnum dilecti et spiritualis filii nostri Ludovici, quem nuper, adminiculante superna gratia, plurimis et Apostolorum temporibus æquiparandis signorum miraculis prædicationem salutiferam comitantibus, cum gente integra convertisti, et sacri dono baptismatis consecrasti, salvis privilegiis, quæ metropolitanis decrevit antiquitas, præsenti auctoritate committimus : augentes studii hujus participatione ministerii dignitatem, relevantes nostras ejusdem remedio dispensationis ex-

[1] Hincmar. in Vita S. Remig. apud Sur. tom. I. die XIII. Januar. — [2] Tom. I. Conc. vet. edit.

cubias. Et licet de singulis non indigeas edoceri, a quo jam probavimus acutius universa servari : gratius tamen esse solet, si ituris trames ostenditur, et laboraturis injuncti operis forma monstratur.

17. « Paternas igitur regulas et decreta sanctissimis definita Conciliis ab omnibus servanda mandamus. In iis vigilantiam tuam, in his curam et fraternæ monita exhortationis ostendimus. His ea (quantum dignum est) reverentia custoditis, nullum relinquit culpæ locum sanctæ observationis obstaculum : ibi fas nefasque præscriptum est : ibi prohibitum, ad quod nullus audeat aspirare : ibi concessum, quod debeat mens Deo placitura præsumere. Quotiens universale poscit religionis causa Concilium, te cuncti fratres evocante conveniant : et si quos eorum specialis negotii pulsat intentio, jurgia inter eos oborta compesce, discussa sacra lege determinando certamina. Quicquid autem illic pro fide et veritate constitutum vel provida dispensatione præceptum, vel personæ nostræ auctoritate fuerit confirmatum, totum ad scientiam nostram instructa relationis attestatione perveniat. Eo fit, ut et noster animus officii charitate dati, et tuus securitate perfruatur accepti. Deus te incolumem custodiat, frater carissime ». Hactenus Epistola Hormisdæ, quam ejus esse germanam recognosces ex ejusdem Pontificis scribendi stylo, si conferas cum aliis ejusdem papæ Epistolis, quarum nonnullas (ut rerum gestarum occasio exiget) ex Codice Vaticano inferius ordine temporum describemus. Quod enim moris esset, ut recens creatus Romanus Pontifex immensæ molis opis, totius Catholici orbis curam cum collegis coepiscopis in diversis provinciis partiretur, et vices suas eisdem absentibus delegaret; non ad Remigium tantum ista conscripsit, sed ad alios in aliis provinciis existentes majoris ordinis sacerdotes ejusdem argumenti litteras dedit, vices suas iisdem delegando, siculi vidimus superius id factum a prædecessore in Oriente, necnon in Africa et Hispania, quod et modo in Galliis fieri per Hormisdam intelligis.

18. *Concilium Remis congregat Remigius, in quo Arianum episcopum miraculo convertit.* — His igitur a Romano Pontifice acceptis litteris S. Remigius, nihil cunctatus, generalem Synodum colligendam curavit. Habita namque est per eum Synodus Gallicana, in quam convenerunt episcopi Galliæ ac diversarum provinciarum. Erant autem Gallicanæ regiones ob Gothos Arianos, qui ibi regnarant, nonnihil ejus hæresis labe conspersæ : quamobrem sanctissimi episcopi in illud præcipue incubuerunt, ut fidem Catholicam ab ea contagione liberam conservarent. Coacto igitur Rhemis sacro Patrum conventu, accidit, ut inter filios Dei (ut est in Job [1]) et satan quoque assistere præsumpserit, nimirum Arianus episcopus, qui tanquam novus Goliath, exprobrans agminibus Dei viventis, provocansque eos ad singulare certamen, strenuus perfidiæ propugnator superbiaque inflatus, Catholicis omnibus insultabat. Sed exsurrexit ex adverso non juvenis rufus adspectu, ut David [1], sed veneranda canitie sanctissimus senex Apostolicus vir Remigius, ejusque fastum compressit, atque victum ad Christi fidem perduxit : id autem quomodo factum sit, Hincmarus in Actis ipsius sancti Remigii describit his verbis [2] :

19. « Ei Synodo Arianus quidam hæreticus, acerrimus disputator, et dialecticis propositionibus ac conclusionibus confisus, et inde nimis elatus intererat. Ingrediente autem sancto Remigio episcoporum Concilium, a multitudine Patrum exspectantium, assurgentibus omnibus reverenter, sicut Angelus Dei suscipitur. Superbus autem hæreticus, et male de viro Dei sentiens dedignatus est ei assurgere. Qui protinus, cum sanctus Remigius ante eum transiit, ita obmutuit, ut nec verbum quidem ullum effari potuerit ». Magnum plane miraculum, garrulam linguam et petulantem, quæ Dei Filium jugiter blasphemarat, solo transitu compressisse, vinculis invisibilibus obligasse, atque intra dentium claustra arcto carcere obserasse. Qui igitur Apostolica legatione vice fungitur Petri, instar Petri umbræ transitu curat infirmum, vinciendum tamen antea tanquam phreneticum ligaminibus. At quomodo id acciderit, audi quod subdit :

20. « Exspectantibus, inquit, omnibus, ut post allocutionem sancti Remigii hæreticus ille aliquid diceret, nihil potuit loqui : sed ad vestigia sancti viri pronus cadens, nutibus veniam petiit. Cui sanctus dixit : In nomine Domini Jesu Christi vere Filii Dei vivi, si ita de eo recte sentis, loquere; et de illo, sicut Catholica credit Ecclesia, crede et confitere. At cujus vocem ante superbus hæreticus, humilis jam et Catholicus, Catholicam fidem de sancta et inseparabili Trinitate, et de Christi incarnatione Catholice confessus est, et in eadem confessionis suæ fide se permansurum professus est : sicque animo per infidelitatem perdito, et corporali voce propter superbiam condemnato virtute divina sanctus Remigius et animæ et corporis reddidit sanitatem ; cunctis qui aderant, seu hæc audituri erant, sacerdotibus patenter ostendens, de male sentiendo peccante in Christum, qui per humanitatem proximus et frater nobis fieri dignatus est, quomodo erga peccantes in se vel in Ecclesiam, atque rebelles, et erga post recognoscentes et pœnitentes debeant agere ». Hæc Hincmarus [3]. Porro Synodum hanc præsenti anno celebratam esse, ut dicamus, temporis ratio persuadet.

21. *Clodovei obitus, illiusque et Francorum laudes ex testamento S. Remigii.* — Haud diu post hæc, ipsis Hormisdæ papæ primordiis, Clodoveum Francorum regem hoc ipso anno ex hac vita migrasse, plura sunt quæ demonstrent. Equidem non

[1] Job. I.

[1] I. Reg. I. — [2] Apud Sur. tom. I. — [3] Hincmar. in Vita sancti Remigii apud Sur. tom. I.

ante Hormisdæ pontificatum ipsum decessisse, quæ nuper diximus de corona missa ad eumdem Romanum Pontificem, et quæ habentur in litteris Hormisdæ ad S. Remigium, in quibus ejusdem fit mentio Clodovei, satis significant : neque hunc ipsum prætergressum esse annum, sunt plura quæ doceant. Cum enim Gregorius Turonensis[1] numeret ab obitu sancti Martini usque ad mortem Clodovei annos centum atque duodecim; constetque etiam ex iis quæ superius dicta sunt, ipsum decessisse anno Domini quadringentesimo secundo, plane affirmare necesse est hoc ipso anno vivere desiisse. Cui veritati certe quidem adstipulantur chronographi, et inter illos primum sibi vindicans locum Sigebertus, dum hoc ipso anno Domini quingentesimo decimo quarto Clodoveum regem esse vita functum testatur. Rursum vero cum anno quinto ab occubitu Alarici regis Gothorum Clodoveum ex humanis desiisse testetur Gregorius Turonensis, qui totidem annos numerat a prœlio Vocladensi, itidemque Amonius et alii Francorum res prosecuti, nullum relinquitur dubium, hoc ipso anno eumdem regem Clodoveum esse defunctum, ipsasque Christianissimorum regum Francorum primitias Deo oblatas in cælum acceptas. Vixisse autem ipsum annos quadraginta quinque, regnasse vero triginta, auctor est Gregorius Turonensis[2].

22. Ornaverunt tantum principem res in prœliis fortiter gestæ, ex quibus consecutus est nomen ut Belliger diceretur. Fortunatus enim sic in epitaphio Dagoberti regis :

Belligeri veniens Clodovei gente potentis.

Quod quidem non ante adeptus est nomen et consecutus gloriæ titulum, quam ipse victus a Christo victor sub Christi cœpit militare vexillis; quibus in bello præviis, superavit potentissimos Alamannos, vicit fortissimos Burgundiones, Wisigothosque invictos et alios Barbaros bellica virtute sæpe repressit.

23. Docuit ipse primus, quid possint Francorum arma, quæ sanctæ Crucis vexilla præcedunt : siquidem quam sæpe ante constat Francorum robustissimam gentem Gallias frustra tentasse, Romanis sæpe terga vertisse, cum finitimis Barbaris vario marte pugnasse, et inter eos humili fama vixisse, arctioribusque arctatam limitibus de salute sæpe periclitatam esse : ubi Christum novit, quot est aucta victoriis, et illustrata trophæis? quo sublimis gloriæ honoris et famæ sublimata pervenit? Nota loquor, cunctisque facta perspicua refero : omnes enim norunt, quod huic uni datum sit ex tot Barbaricis gentibus solum patrium relinquentibus et Romanum imperium invadentibus, figere sedes, latioribusque dilatare limitibus regnum, et longioribus perpetuare temporibus : ut plane frequentioribus experimentis ipsa divina judicia vera et justificata in semetipsa, non amplius, ut abyssus multa, obscura latuerint, sed cunctis fuerint perspicue patefacta, idcirco esse tanta concessa Francis quæ denegata sunt reliquis exteris nationibus, quod pietate ipsi pollerent, præstarent fide Catholica, et pro defensione Ecclesiæ ardentius quam pro finibus regni tuendis pugnare solerent.

24. Quibus quidem officiis pro religione sedulo impensis, plane digni redditi sunt illam divinitus impertitam benedictionem consequi, quam sanctus Remigius eorumdem Francorum Apostolus, antiquorum patriarcharum more, sancto afflatus Spiritu, suo testamento scriptam, obsignatam, sanctorumque episcoporum subscriptione munitam reliquit : contra vero diram maledictionem ipsis Francorum regibus inferendam præscripsit, si quis eorum violare ausus esset quæ ultimo ipse elogio perscripsisset. Cujus verba perpetua digna memoria ob oculos omnium ponenda putavimus, quæ sic se habent[1] :

25. « Si aliquando genus illud regium per benedictionem meam toties Domino consecratum, mala pro bonis reddens, Ecclesiarum Dei pervasor, destructor, depopulator, gravis aut contrarius existere voluerit ; convocatis Rhemorum diœceseos episcopis, primum moneatur, deinde urbs præfata, adjuncta sibi sorore Ecclesia Treverensi, iterum conveniatur : tertio vero archiepiscopis tantummodo Galliarum tribus, aut quatuor convocatis, princeps ille quicumque fuerit, moneatur : ita ut ad septimam monitionem, si prius satisfacere renuerit, paternæ pietatis longanimitate differatur. Tandemque si postpositis omnibus præfatis benedictionibus, incorrigibilis contumaciæ spiritum non deposuerit, et se per omnia Deo subdi nolens, benedictionibus Ecclesiæ participare noluerit; elogium segregationis a corpore Christi ab omnibus ei porrigatur, quod per prophetam et regem David[2], eodem qui in episcopis est, dictante sancto Spiritu, noscitur decantatum : Quia persecutus est, inquit, hominem inopem et mendicum et compunctum corde, et non est recordatus facere misericordiam, et dilexit maledictionem, et veniet ei ; et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo. Totumque ei, quod in persona Judæ traditoris Domini nostri Jesu Christi et malignorum episcoporum Ecclesia decantare solet, per singulas ei decantetur Ecclesias. Quia Dominus dixit[3] : Quandiu fecistis ex minimis meis, mihi fecistis : et quandiu his non fecistis, nec mihi fecistis. Et ideo quod probatur in capite, in membris intelligendum esse non dubitetur. Unum tantummodo ibi verbum per interpositionem commutetur : Fiant dies ejus pauci, et principatum ejus accipiat alter ». Ita ut loco episcopatus, principatus dicatur, ut personæ conveniat. Pergit vero :

26. « Quod utique si successores mei Rhemorum archiepiscopi operari, sicut a me ordinatum est, neglexerint ; in se, quicquid in principibus re-

[1] Greg. Turon. de Gest. Franc. l. II. c. ult. — [2] Ibid.

[1] Recitat Brisson. de formul. l. VII.— [2] Psal. CVIII.— [3] Matth. XXV.

secandum fuerat, maledictionibus depravati reperiant : ut fiant dies eorum pauci, et episcopatum eorum accipiat alter ». Si tanta hæc ex divina Scriptura in reprobos effusa, in reges Francorum rerum Ecclesiasticarum invasores et depopulatores converti voluit; quid statuisset in eos, si (quod nec cogitare potuit) ipsam Catholicam fidem læsuri essent ? Sed audi patefactos eisdem Francorum regibus benedictionum thesauros, quibus locupletandi forent qui pietate pollerent : « Si vero Dominus meus Jesus Christus vocem orationis meæ, quam quotidie pro genere illo in conspectu divinæ majestatis specialiter fundo, audire dignatus fuerit; ut sicut a me accepit », Clodoveus videlicet, « ita in dispositione regni et ordinatione sanctæ Dei Ecclesiæ perseveret : benedictionibus, quas Spiritus sanctus per manum meam peccatricem super caput ejus infudit, plurimæ super caput illius (qui scilicet in regem eligendus est) per eumdem Spiritum sanctum superaddantur, et ex ipso reges et imperatores procedant, qui in præsenti et in futuro juxta voluntatem Domini ad augmentum sanctæ suæ Ecclesiæ, virtute ejusdem in judicio et justitia confirmati et corroborati, regnum obtinere atque augere quotidie valeant; et in domo David, hoc est, in cælesti Hierusalem cum Domino in æternum regnaturi sublimari mereantur. Amen ». Hæc sunt novissima S. Remigii verba in ejus testamento legitime confecto ad finem posita, eademque non suo ipsius tantum munita atque firmata chirographo, sed sex episcoporum et aliorum presbyterorum subscriptione probata, quorum trium est nota sanctitas, et non solum in Ecclesiis Gallicanis, sed in universa Ecclesia Catholica celebratur, nempe Vedasti Atrebatensis episcopi, Medardi Noviomensis, et Lupi Suessionensis; quorum nomina sacris indita tabulis anniversaria ipsorum dierum natalium memoria publico præconio repetuntur. Porro singulorum una fuit subscriptionis servata forma his verbis concepta : « Vedastus episcopus. Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi : et cui benedixit, benedixi et subscripsi ». Ita et reliqui episcopi atque presbyteri. Sed accessit his divinitus inspiratis Dominus veluti testamentarius executor, dum pro meritis singulorum successorum regum, sive benedictiones, sive maledictiones ipsis partitus est, ut quæ erunt suis dicenda locis significabunt : at modo satis duos in exemplum Carolos adduxisse, alterum cognomento Martellum, Magnum alterum dictum; quorum alter maledictionum S. Remigii successit infelix hæres, alter vero ejusdem benedictiones hæreditate possedit.

27. Sed illud peculiare præ cæteris aliarum gentium regibus Francorum principibus a Deo Remigii ipsorum Apostoli precibus videtur fuisse concessum, ut (quod plane summa sit admiratione dignum) non ob regum peccata ad alias nationes fuerit (ut de aliis accidit) ipsorum regnum translatum, vel ipsi Francorum populi aliis servire coacti fuerint; sed veluti divina promissione id S. Remigii precibus datum fuerit, secundum illud Davidicum [1] : « Si dereliquerint filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint : si justitias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint; visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum : misericordiam autem meam non dispergam ab eo ». Hæc quam vera sint, quæ sæpe suis locis dicentur inferius aperta luce significabunt. Sed jam defuncti regis quæ sunt reliqua, postrema solvamus.

28. Sepultus est Clodoveus Parisiis [2] in Basilica sancti Petri Apostoli, quam ipse rex, hortante sancta Genovefa [3] virgine, a fundamentis cœpit erigere, ejusque uxor Clotildis perficiendam curavit. Inditum est ejus sepulcro epitaphium, quod Amonius recitat [4], a S. Remigio (ut putatur) elaboratum his versibus :

Dives opum, virtute potens, clarusque triumpho
Condidit hanc sedem rex Clodoveus. Et item
Patricius magnus sublimis fulsit honore,
Plenus amore Dei : contempsit credere mille
Numina, quæ variis horrent portenta figuris.
Mox purgatus aquis et Christi fonte renatus
Fragrantem gessit infuso Chrismate crinem.
Exemplum dedit; sequitur quod plurima turba
Gentilis populi; spretoque errore suorum,
Auctorem est cultura Deum, verumque parentem.
Hic felix meritis superavit gesta piorum,
Semper consilio, castris, bellisque tremendus,
Hortatu dux ipse bonus, ac pectore fortis
Constructas acies firmavit in agmine primo.

At de Clodoveo hactenus.

« Clotildis autem regina », inquit Gregorius [5], « post mortem viri sui Turonos venit : ibique ad Basilicam S. Martini deserviens, cum summa pudicitia atque benignitate in hoc loco morata est omnibus diebus vitæ suæ, raro Parisios visitans » : eximiaque claruit sanctitate, de qua etiam dicendum inferius.

29. *Francorum mores.* — Regnant post Clodoveum filii ipsius quatuor Childebertus, Clotarius, Theodoricus, et Clodomirus, qui inter se regnum diviserunt, prout Gregorius [6] et alii Latini tradunt, et Græcus Agathias [7] in ipso suæ scriptionis limine a Francorum moribus inchoatus historiam : quibus videas quanta eis tribuerit Christiana religio. Sunt hæc enim ipsius verba de Francis : « Germani cum sint, haudquaquam (ut plurimi Barbarorum) pastores, sed Romanorum politia et aliis institutis et multis utuntur, iisdemque legibus vivunt, et cæteris item, ut in conventibus faciendis, et nuptiis, medelisque eadem statuunt. Sunt quippe omnes hi Christiani, et rectissimæ inter cæteros omnes opinionis. Habent præterea per civitates antistites sacerdotesque : festos insuper haud secus ac ipsi nos peragunt dies. Et sane hi mihi, etsi cætera Bar-

[1] Ps LXXXVIII. — [2] Greg. Tur. l. II. c. ult. Amon. l. I. c. ult. Hincm. in S. Remig. Vit. apud Sur. tom. I. — [3] In Actis S. Genovef. in fin. apud Sur. tom. I. — [4] Amon. de Gestis Franc. l. I. c. ult. — [5] Greg. Turon. hist. l. II. c. ult. — [6] Ibid. l. III. c. I. — [7] Agath. lib. I.

bari, moribus tamen videntur quam optimis prædíti, et maximum in modum civiles; nec quicquam habere quod a nobis hos faciat alienos, præter vestitus barbariem, et vocis innatæ sonum, linguæque : quos equidem cum ob eorum virtutes, tum ob in cæteros æquitatem, inter seque concordiam, mirum in modum admiratione ac laudibus prosequor et magni facio. Nam etsi antehac sæpe et nostris his quidem temporibus in principes tres pluresve eorum sit partitum imperium ; nunquam tamen in invicem bella suscepisse hos constat, nec civili patriam sanguine inquinasse : cum alioquin, ubi magni esse videntur, et non impares aut dubii potentatus, ibidem et necessarium sit omnino et multis de causis inflatiores animos fieri, honorumque exoriri et primatus cupiditates, et infinitos alios animorum affectus, ut perturbationis, ita et seditionum plenissimos. Apud hos tamen etsi divisa imperia sint, nihil prorsus effertur hujusmodi. Sed si qua forte de re inter principes oriatur contentio, cæteri omnes ad bellum se parant, ut armis decertaturi, et ita instructi simul procedunt : quibus conspectis, utrinque dissidentium principum copiæ, depositis evestigio odiis, in gratiam redeunt, jussique parent; ut jure potius ea, de quibus ambigitur, quam armis decernant : alias vero si pergant, suo se malo scirent decertaturos : proinde haudquaquam par foret, nec patria id sineret consuetudo, ut pro privatis inimicitiis detrimentum Respublica ruinamve patiatur. His moniti phalangas mox solvunt, et arma deponunt. Hoc pacto pace conciliata, placantur, ex tutoque accessus et mutuo fiunt, unaque versantur, et odia abscessere. Sic fit, ut inferiores et subditi justitiam simul ac patriam colant; principes vero, ubi opportunum est, et benignos se præbeant, et facile obsequantur. Unde et vires cum habeant hi firmiores et legibus iisdem utantur nulla rerum suarum facta jactura, quam multa sibi et sedulo vindicant. Justitia namque et charitas ubicumque inter mortales foventur, felicem proculdubio Rempublicam reddunt, stabilemque atque adeo diu mansuram efficiunt, nec facile injuriæ opportunam, ut capi ab hostibus queat. Franci igitur cum optimum degant id vitæ genus, se ipsos in primis et proximos quosque pervincunt, et ex parentibus filii regna suscipiunt ». Hactenus ille ; qui mox subdit de Clodovei quatuor filiis post ipsum regnantibus, et de Clodomiri nece, cum adversus Burgundiones audacius quam par erat prœlium iniisset.

30. Quod vero dixit Francorum gentem vestitus barbarie et sono vocis a Romanis tantummodo esse dissimilem : quod ad corporis habitum, primum ostendit in regibus, eos a puero (ut ait) instar Absalonis nutrire consuevisse capillos, eosque a fronte summa arte discriminatos, hinc inde diffluentes in terga rejicere ; quod ut decus regium, regibus tantum fuisse concessum, cæteris Francis attonsis, affirmat. Verum quo habitu solerent et reliqui incedere, Sidonius Apollinaris versibus istis demonstrat, dum de Francis agit, antequam Christiani essent effecti [1] :

> Hic quoque monstra domat, rutili quibus arce cerebri
> Ad frontem coma tracta jacet, nudataque cervix
> Setarum per damna nitet : cum lumine glauco
> Albet aquosa acies, ac vultibus (cutibus) undique rasis,
> Pro barba tenues perarantur pectine cristæ.
> Strictius assulæ vestes procera coercent
> Membra virum. Patet iis altato tegmine poples :
> Latus et angustum suspendit baltheus alvum.

Pergit agere de militari fortitudine et invicta constantia, quam ita paucis, sed feliciter magna pluraque comprehendens, idem Sidonius exprimit :

> Non timor : invictique manent, animoque supersunt
> Jam prope post animam.

Rursum vero de his quæ ad habitum corporis spectant, adde quæ in Vita Caroli Magni exscripta sunt, et edita a Scholiaste post Capitularia regum Francorum, verbis istis de his quæ ad ornatum pertinent sumptuosum :

31. « Erat antiquorum ornatus vel paratura Francorum, calciamenta forinsecus aurata, corrigiis tricubitalibus insignita, fasciolæ crurales vermiculatæ, et subtus eas tibialia ac coxalia linea quamvis ex eodem colore, tamen artificiosissimo opere variata : super quæ et fasciolas in crucis modum intrinsecus et extrinsecus, ante et retro longissimæ illæ corrigiæ tendebantur. Deinde camisia glizina : post hæc baltheus spathæ colligatus. Quæ spatha primo vagina sagea, secundo corio qualicumque, tertio linteamine candidissimo cera lucidissima roborato, ita cingebatur, ut per medium cruciculis eminentibus ad peremptionem Gentilium auraretur. Ultimum habitus eorum erat pallium canum vel saphyrinum, quadrangulum, duplex, sic formatum, ut cum imponeretur humeris, ante et retro pedes tangeret, de lateribus vero vix genua contegeret. Tum baculus de arbore malo nodis paribus admirabilis, rigidus et terribilis, cuspide manuali ex auro et argento cum cælaturis insignibus præfixo, portabatur in dextera ». Et paulo post :

32. « Sed ut est mos humani ingenii ; cum inter Gallos Franci militantes, virgatis eos sagulis lucere conspicerent, novitate gaudentes, antiquam consuetudinem dimiserunt, et eos imitari cœperunt. Quod interim rigidissimus imperator idcirco non prohibuit quia bellicis rebus aptior ille videretur habitus. Sed cum Frisones hac licentia abutentes adverteret, et brevissima illa palliola sicut prius maxima vendere comperisset, præcepit, ut nullus ab eis nisi grandia latissimaque illa pallia consuetudinario pretio coemeret. Adjiciens : Quid prosunt illa pictaciola? in lecto non illis possumus cooperiri : cabellicans contra ventos et pluvias nequeo

[1] Sidon. in Panegyric. Majoriani.

defendi : ad necessaria naturæ secedens, tibiarum gelatione deficio ». Hactenus ibi. Atque de his satis.

33. *Filii Clodovei pietate insignes regnum inter se dividunt.* — Quod igitur spectat ad filios Clodovei, sicuti ejus successores fuerunt in regnum, ita et pietatis ejusdem hæredes, baptizati omnes ab eodem de quo nuper dictum est S. Remigio Rhemensi episcopo, ut ipse in suo testamento profitetur. Accidit autem magno plane Dei beneficio, ut si quid in Francis avitæ superstitionis contagii apud ipsorum aliquem remansisset, Deus superna virtute curare minime prætermiserit. Nam audi quid Albinus Flaccus accidisse testetur, cum sancti Vedasti res gestas est prosecutus : « Quidam, inquit [1], nobilis Francus potentia clarus, Occinus nomine, regem Clotarium, prædicti regis Clodovei filium, qui tunc temporis regni nobiliter rexerat sceptra, vocavit ad prandium, quod magno apparatu in domo sua regi et suis paraverat optimatibus. Rogatus quoque est sanctus ad convivium Vedastus : qui domum intrans, more sibi solito, dextera extenta omnia sanctæ Crucis vexillo signavit. Quædam vero vascula ibi cervisia adstabant plena, sed male Gentili errore dæmoniacis incantationibus infecta : quæ mox ob potentiam sanctæ Crucis destructa crepuerunt; et quicquid liquoris habuerunt, in terram effuderunt.

34. « Territus vero rex et optimates illius hujus visione miraculi, sciscitabatur pontificem causam repentini prodigii. Cui sanctus respondet episcopus : Per quasdam maleficiorum incantationes, ad decipiendas convivarum animas diabolica in his latuit liquoribus potentia : sed virtute Crucis Christi territa, sic invisibiliter de domo effugit ista, sicut visibiliter considerastis liquorem effundi in terram. Hæc vero res multis proficiebat ad salutem. Nam plurimi occultis diabolicæ fraudis catenis absoluti, auguriorum vanitate spreta, incantationum consuetudine relicta, ad veræ religionis convolaverunt puritatem, intelligentes divinæ potentiæ efficaciam in suo famulo facere signa, nihilque contra ejus sanctitatem antiqui serpentis valere machinamenta : et quod ille ad perditionem paraverat aliquorum, hoc Christi gratia ad redemptionem convertit plurimorum ». Hæc Albinus.

35. Ferunt ab eisdem pietate insignibus filiis Clodovei obtinuisse sanctum Remigium Rhemensem episcopum, ut quoties Rhemorum urbem aut ingrederentur aut præterirent, captivi omnes e vinculis ac carceribus dimitterentur : quod quidem a posteris etiam regibus observatum fuit : Insuper et sanctum Leonardum ejusdem S. Remigii discipulum ab iisdem impetrasse, ut quos vellet ipse e carceribus liberaret. Habentur hæc in Gestis [2] ipsius.

36. *De Theodorico et Childeberto filiis Clodovei.* — Quid autem de Theodorico rege filio Clodovei, cum regnare cœpit, ac de sancto Theodorico ejusdem sancti Remigii discipulo in ejus Actis [1] scriptum sit, audi : « Defuncto rege Clodoveo, quem beatus Remigius ad Christi religionem traduxerat et e sacro fonte susceperat, filius ejus Theodoricus regni gubernacula suscepit. Is vero nuntios misit ad sanctum Remigium, obnixius rogans ut ad ipsum veniret, et unicæ ejusdemque carissimæ filiæ graviter laboranti manus imponeret. At sanctus Remigius adversa tum corporis valetudine impeditus, beato Theodorico, quem gratia curationum præditum divinitus cognovit, suas vices demandavit. Ille jussa magistri volens gnaviter exequi, ad regis palatium proficiscitur. In ipso autem medio itinere tristis ei affertur nuntius de obitu puellæ; rogantque eum, qui erant missi a rege, ne se frustra fatiget. At ille a proposito non discedens, venit ad palatium, regemque et reginam cum tota familia mœrentes invenit. Illorum ergo lacrymis etiam ipse ad lacrymandum permotus : Secedite (inquit) paululum, parenturque funeri opportuna : ego id interim exequar, cujus causa huc accessi. Cumque nonnisi illi, quos ipse jusserat, illic mansissent; sublatis ad cælum oculis et manibus, preces intra mentis penetralia, lacrymis faciem rigantibus, corde compuncto obtulit. Deinde accessit ad corpus exanime, et oleo sancto illud unxit. Et ecce subito omnes vitæ expertes artus suo vigori restituuntur : et puella vitæ se beati Theodorici precibus redditam palam profitetur. Accurrit rex et regina, stupent ad miraculum : palatium omne exultat, cuncti hominem Dei venerantur. Porro rex non modo discipulum Theodoricum, sed etiam beatum Remigium regia munificentia prosequi appetens, Venderas ei ad fluvium Matronam, Gaudiacum autem villam pagi Rhemensis sancto Theodorico donavit; orans eum, ut pro se et regno suo Dominum deprecaretur ». Hæc ibi de puella regis filia suscitata. Addit auctor et de eodem rege oculo infirmato, atque ab eodem divina virtute curato. His similia videntur esse insignia illa miracula, Apostolorum virtutibus non inferiora, quæ Hormisda papa (ut vidimus) scribens ad sanctum Remigium prædicat. His plane charismatibus Francorum gens, quæ nuper ad Christum conversa erat, ut novæ quædam plantæ fuerunt divinitus irrigandæ.

37. Porro bellicosissimum Francorum regem fuisse Theodoricum, nec nisi religioni solitum cedere, declarant quæ de eodem narrat his verbis Gregorius Turonensis [2], ubi agit de S. Quintiano Rutenorum episcopo a sua Ecclesia pulso, et Arverni recepto. « Cum, inquit, sanctus Quintianus in antedicta urbe Arvernensi moraretur, Proculus quidam ex ærario presbyter ordinatus multas ei injurias intulit : omnemque potestatem illi de rebus Ecclesiæ auferens, vix ei tenuem quotidianum vic-

[1] Alb. Flac. in Vita S. Vedast. apud Sur. tom. I. — [2] Apud Sur. VI. Novemb. tom. VI.

[1] Apud Sur. I. Julii tom. IV. — [2] Greg. Turon. Vit. SS. Patr. c. 4. et apud Lip. tom. III.

tum ministrari præcepit; sed per ejus orationem a civibus correctus est prudentioribus, restituta ei omni potestate, ab eo illius remotis insidiis. Antedictus tamen sacerdos non immemor injuriæ, sicut quondam Paulus[1] Apostolus de Alexandro ærario, et hic de Proculo decantabat dicens : Proculus ærarius multa mala mihi fecit : reddet illi Dominus secundum opera sua. Quod ad postremum ei evenisse, certum est. Erat autem vir beatus in oratione assiduus, et in tantum amator populi sui, ut veniente Theodorico et vallante exercitu urbem, sanctus Dei muros psallendo circuiret, et ut regioni vel populo Dominus velociter succurrere dignaretur, afflictus jejuniis atque vigiliis instanter oraret. Porro Theodoricus rex cum cogitaret urbis muros evertere, mollitus est misericordia Domini, et oratione sacerdotis ejus, quem in exilium retrudere cogitabat. Nam nocte pavore perterritus, de stratu suo exilit, ac solus per viam publicam fugere nititur: perdiderat enim sensum, nesciens quid ageret. Quod advertentes sui, eumque retinere conantes, vix potuerunt, cohortantes ut se signo salutari muniret.

38. « Tunc Hilpingus dux accedens propius ad regem, ait : Audi, gloriosissime rex, consilium parvitatis meæ : ecce muri civitatis istius fortissimi sunt, eamque propugnacula ingentia vallant. Quod ut plenius magnificentia tua cognoscat, de sanctis quorum Basilicæ muros urbis ambiunt, hæc loquor : sed et antistes loci illius magnus apud Dominum habetur. Noli facere quod cogitas, noli episcopo injuriam inferre, aut urbem evertere. Cujus consilium rex clementer accipiens, præceptum posuit, ne ullus ab octavo urbis milliario læderetur. Quod obtentu sacerdotis præstitum, nullus ambigat. Tunc Proculus ille presbyter, diruptis Utrensis castri muris, ab ingredientibus hostibus ante ipsum Ecclesiæ altare gladiorum ictibus in frusta discerptus est : reddiditque Dominus, sicut sacerdos cantare consueverat, secundum opera sua ». Hæc de his Gregorius. De rebus autem gestis sancti Galli successoris Quintiani episcopi Arvernensis cum eodem Theoderico rege, quibus et ejusdem principis pietas commendatur, ab eodem auctore scripta habentur. Sed de Theodorico modo satis.

39. Dicenda vero pauca de Childeberto uno item ex filiis Clodovei, qui summopere coluit S. Paternum episcopum Abrigensem; quem, cum ejus admiranda opera percepisset, Parisios advocat : ubi cum post alia vir Dei pro pauperibus regias aures pulsaret, idem rex Crescentio, ad quem publica cura spectabat, mandavit, ut quod beatus Paternus ab ipso exigeret, id exequi non omitteret : promisit ille se ita facturum, sed fidem fefellit : nam in Burgundiam profectus est, viro sanctissimo nesciente. At mox illum divina ultio prosecuta oculorum lumine privavit, ita ut biduo erraret. Agnoscens igitur culpam suam, celeriter regressus est ad hominem Dei, veniamque petiit : eodemque momento, quo ab animo iniquitas abscessit, oculis lux reddita est. Porro Acta sancti Paterni longe uberiora extant[1], quam hic enarrari queant. At hæc satis ad regum Francorum, qui Clodoveo successerunt in regnum, pietatem insinuandam. Jam vero ad res Orientales orationem convertamus.

40. *Vitalianus insurgit in Anastasium*, *qui perjuriis sibi consulit.* — Plane accidit, ut cum ejecti sunt e suis sedibus Orthodoxi episcopi ab Anastasio imperatore, et in thronum ipsorum perfidi hæretici Timotheus atque Severus et alii suffecti, Deus ipse adversus eum excitarit Vitalianum, qui ad ultimum usque discrimen eumdem hæreticum imperatorem adduxit. At quomodo hæc se habuerint, Marcellinum comitem rem sub hujus anni consulibus paucis complectentem audiamus, ubi ait[2] : « Vitalianus Scytha, assumpto Romanorum equitum in triduo congregatorum auxilio, in locum qui Septimus dicitur, advenit, ibique castrametatus est; dispositisque a mare ad mare suorum ordinibus, ipse ad portam, quæ Aurea dicitur, sine ullius accessit dispendio : scilicet pro Orthodoxorum se fide, proque Macedonio urbis episcopo incassum ab Anastasio principe exulato, Constantinopolim accessisse asserens. Porro Anastasii imperatoris simulationibus atque perjuriis per Theodorum internuntium illectus atque illusus, octavo die quam urbem accesserat, remeavit. Hinc Odyssum Mysiæ civitatem Vitalianus pernoctans astu ingressus est : Cyrillum loquacem magis quam strenuum ductorem militiæ inter duas pellices Vitalianus reperit dormientem, eumque mox abstracto cultro Getico jugulavit, hostemque se Anastasio Cæsari palam aperteque exhibuit ». Hæc Marcellinus hoc anno. Sed quid interea dolosus veterator? Ubi sensit vires jam fractas, perjuriis ex more sibi consulendum putavit. Manichæorum plane est fallere quemlibet juramentis; cujus perfidiæ idem Anastasius (ut dictum est), cultor erat.

41. Quænam autem fuerint pacis conditiones, quibus deceptus Vitalianus recessit a mœniis, Cedrenus docet his verbis[3] : « Vitalianus occupata universa Thracia, Scythia, et Mysia, ducens secum Hunnorum et Bulgarorum agmen, multas urbes et Cyrillum quoque Thraciæ præfectum cepit, et prædando Constantinopolim usque processit. Tum Anastasius, rebus suis deploratis, pacem per legatos petit : jurans una cum senatu, se relegatos revocaturum, Macedonio et Flaviano suos episcopatus redditurum, Concilium Heracleæ acturum, evocato etiam papa Romano ». Hæc quidem hoc anno tractari cœpta in sequentem usque sunt producta, ut patet ex Marcellino ea singula singulis suis reddente annis. At de his agens Evagrius[4] jejune nimis transiliit, sicut et eadem ab eo accipiens Nicephorus, nullamque de causa motus Vitaliani ob læsam fidem Catholicam mentionem faciunt.

[1] Tim. IV.

[1] Apud Sur. tom. II. — [2] Marcell. in Chron. hoc ann. — [3] Cedr. Comp. hist. an. 23. Anastasii imp. — [4] Evag. hist. l. III. c. 43.

42. *Synodum convocare simulat Anastasius.* — Interea vero versutus hæreticus, Anastasius, inquam, Augustus, quo sibi Vitalianum ipsum conciliaret, et ut populum sibi ob eamdem causam sæpius adversantem expertus lenire aliquo modo posset, summa hieme indicit Synodum Heracleæ celebrandam, qua cuncta Ecclesiarum dissidia auferrentur : atque ut confictis mendaciis verisimilitudinis aliquam superinducat effigiem, ad ipsum Hormisdam Romanum Pontificem vicesima quinta Decembris dat litteras de futura Synodo eum reddens certiorem, ac rogans ut ad conciliandas Ecclesias suum exhiberet adventum. Extat ipsa Anastasii imperatoris Epistola ad Hormisdam his verbis conscripta, ejusmodi indito titulo :

43. Victor Anastasius, pius, felix, inclytus, triumphator, semper Augustus, Hormisdæ sanctissimo ac religiosissimo archiepiscopo et patriarchæ.

« Omnibus negotiis divinæ res præponendæ sunt. Deo etenim omnipotente propitio, Rempublicam et conservandam et meliorandam esse confidimus. Quia igitur dubitationes quædam de Orthodoxa religione in Scythiæ partibus videntur esse commotæ; id specialiter clementiæ nostræ placuit, ut venerabilis Synodus in Heracleana civitate provinciæ Europæ celebretur : quatenus concordantibus animis et omni veritate discussa fides nostra omni terrarum orbi manifestius innotescat, ut deinceps nulla possit esse dubitatio vel discordia. Quapropter sanctitas tua cum quibus sibi placuerit reverendissimis episcopis, quos de Ecclesiis sub sui sacerdotii cura constitutis idoneos et instructos erga Orthodoxam religionem esse probaverit, ad prædictam Heracleanam civitatem intra diem kalendarum Juniarum venire dignetur. Data quinto kalendas Januarias Constantinopoli Senatore V. C. consule. Accepta pridie idus Maii Florentio V. C. consule ». Hæc Anastasius ad Hormisdam, ad quem alias rursum dedit anno sequenti litteras, de quibus suo loco inferius dicemus. Quæ autem hæc secuta sint, suo loco dicturi sumus : clauditur enim hujus anni rerum gestarum curriculus hisce litteris Anastasii ad Hormisdam papam conscriptis.

Anno periodi Græco-Romanæ 6007. — Jesu Christi 514. — Hormisdæ papæ 1. — Anastasii imp. 24. Theodorici reg. 22 et 4.

1. *Consulatus.* — *Senator* absque collega annum aperuit, ut habent omnes Fasti, et ipsemet in Chronico suo prodit. Est is Cassiodorus, quem Theodoricus Italiæ rex post præfecturam prætorii et patricii dignitatem ad hunc honoris apicem promovit. Cumque in omnibus Fastis et in Epistolarum subscriptionibus vocetur tantum *Senator*, eo cognomine uti proprio appellatum fuisse, et ita in Fastis citandis appellandum intelligimus.

2. *Moritur Symmachus papa.* — A num. 6 ad 14. Sanctus *Symmachus* papa, *Senatore consule*, ut docet Anastasius, ad Deum migravit. Fuit *a die* x *kalend. Decembriarum usque in diem* XIV *kalend. Augustarum*, ut idem habet, a die sc. vicesima secunda mensis Novembris anni quadringentesimi nonagesimi octavi usque ad diem decimum nonum mensis Julii currentis anni. Quare sedit *annos quindecim, menses septem, dies viginti septem*, ut testantur Ordericus lib. 2. Luitprandus, Regino, Catalogus Vaticano-Palatinus, varii Codices Mss. Anastasiani in fine editionis regiæ memorati, ac II, IV, V Catalogi nostri. In aliquibus Catalogis librariorum errore numeri vel in annis vel in mensibus corrupti, imo et in Anastasio vulgato in quo Symmacho attribuuntur anni XV, menses VIII, dies XXVI, cum tamen a diebus XXVII, quibus supra annos XV, et menses VII Ecclesiam Romanam rexit, dies emortualis excludatur.

3. *Dies ejus ordinationis mortisque certi.* — Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum veterum Pontificum, sibi persuadere non potuit initium, et mortem *Symmachi* in Anastasio accurate notata esse : « Nescio, inquit, quis in libro Pontificali ex suo calculo hic præsumpsit inserere, quod Symmachus sedit » a die X kal. Decemb. usque in XIV kal. Augusti « hoc ipso indicans diem sepulturæ a se confundi cum die mortis. Spurium hoc vitulamen esse, adeoque nullius auctoritatis, prodit uniformis totius libri stylus, ab initio usque ad sanctum Gregorium et finem sæculi VI inclusive, ubi nuspiam definiuntur dies pontificatum terminantes, nec alius quam sepulturæ dies exprimitur ». Verum e diebus illis obitualis excluditur, ut jam monui : neque refert, quod in libro Pontificali dies

pontificatum utrinque claudentes, in aliis Pontificibus non memorentur; cum in Hormisda, et duobus ejus successoribus consules præter morem enuntientur, incertumque sit an Vitæ in libro Pontificali contentæ ab uno vel pluribus auctoribus descriptæ fuerint. Si itaque vir doctissimus dies natales et emortuales Pontificum Romanorum, qui Hilarum secuti sunt, recte collocasset, hanc periocham addititiam non esse, et in libro Pontificali tam dies ejus ordinationis, quam sepulturæ, sine errore notatos comperisset, ideoque et Baronium in ejus pontificatus duratione rectam viam tenuisse. Auctor Auctioris Chronici Vet. Pontif. ait, Symmachum sedisse ann. XV, menses VIII, dies XXVI, et cessasse episcopatum dies III; sed is aliis accuratior non est in hoc capite.

4. *Hormisda fit Pontifex Romanus.* — Dicit Anastasius cessasse episcopatum *dies septem*, quod et in Codice Anastasiano Colbertino, aliisque quibusdam, ac in Orderico legitur. Quare *Hormisda* natione Campanus ordinatus est die vicesima septima mensis Julii, in quam hoc anno Dominica incidebat, et Anastasius diem mortis Symmachi ex Interpontificio excludit. Baronius, qui Pontifices Romanos diebus Dominicis aut Festis solemnioribus ordinari solitos non animadverterat, *Hormisdam* die XXVI mensis Julii Pontificem renuntiatum esse credidit.

5. *Primatus S. Remigii episc. Remensis.* — A num. 14 ad 18. Hincmarus in Vita sancti *Remigii* episcopi Remensis, postquam bellum Visigothicum, missamque ab Anastasio Augusto legationem in Franciam enarravit, agit de vicariatu seu de primatu hujus præsulis per universum regnum Clodovei Francorum regis, quem ipsemet primus ex Archivis Ecclesiæ suæ eruit, illiusque originem Hormisdæ, qui hoc anno Pontificatum Romanum suscepit, acceptam refert. At cum certum sit *Clodoveum* ad Hormisdæ tempora non pervenisse, sumpta inde ab aliquibus viris doctis ansa existimandi eam Historiam commentitiam esse; indeque varia scripta hinc inde prodiere. Sirmondus Epistolam illam Hormisdæ ad Remigium a Conciliis Gallicanis rejecit, nullamque ejus rationem habuit.

6. *Synodus Gallicana incerto loco habita.* — A num. 18 ad 21. Hincmarus in eadem Vita scribit: « Episcopi Galliæ ac Belgicæ provinciarum causa fidei ad Synodum pervenerunt, beatum Remigium undecumque doctissimum et in Scripturis sanctis eruditissimum, ac in Ecclesiasticis dogmatibus exercitatum, ad idem Concilium venire petierunt ». Addit Hincmarus Remigium ad illud Concilium venisse, et a *multitudine fratrum exspectantium*, sicut Angelum Dei susceptum esse, ac superbum Arianum ad fidem Catholicam convertisse; sed Hincmarus, nec locum, nec annum designat, et *Remorum* civitatem, in qua Baronius Synodum celebratam asserit, manifeste excludit. Porro episcopi Galliæ Belgicæ parebant hoc tempore Francorum regibus; episcopi vero Galliæ Celticæ, seu Lugdunensis, de qua loquitur Hincmarus, partim Francorum regibus, partim Burgundionum regi subditi erant. In Concilio enim Epaunensi anno DXVII in regno Burgundiæ coacto leguntur nomina episcopi *Nivernensis*, et episcopi *Lugdunensis*.

7. *Moritur Clodoveus rex Francorum.* — A num. 21 ad 36. *Clodoveus* Francorum rex obiit *quinto kalendas Decembres*, ut in duobus veteribus Calendariis legitur *V kal. Dec. depositio Magni regis Clodovei.* Annus in Chronico sancti Vincentii Metensis designatur his verbis, *Felice consule*, qui an. DXI consulatum gessit: quo etiam anno Clodoveum vitam cum morte commutasse nunc inter eruditos convenit. Turonensis lib. 2, cap. 43, de morte Clodovei hæc habet: « Apud Parisios obiit, sepultusque in Basilica Apostolorum, quam cum Clotilde regina ipse construxerat. Migravit autem post Vocladense bellum anno quinto. Fueruntque omnes dies regni ejus triginta anni. A transitu ergo sancti Martini usque ad transitum Clodovechi regis, qui fuit undecimus annus episcopatus Licinii Turonici sacerdotis, supputantur anni centum duodecim ». Fredegarius in Epitome tradit etiam obiisse Clodoveum post Vogladense bellum *anno* V, regnum tenuisse *annis* XXX, *et a transitu sancti Martini* usque transitum Clodovei fieri *annos* CXII, quam ultimam notam temporariam habet etiam Aimoinus in sua Historia, et Turonensis non semel iterat. Nec Fredegarius nec Aimoinus anni XI Licinii episcopi Turonensis mentionem faciunt, quia character ille mendosus est, ut alibi ostendo. Cum itaque sanctus *Martinus* Turonensis episcopus die undecima mensis Novembris anni Christi quadringentesimi ex hac vita transierit, ut suo loco demonstravi, nullum dubium esse debet, quin Clodovei mors in annum DXI inciderit; et quin anno CDLXXXI regnum inierit, siquidem per annos XXX Francis dominatus est. Denique annum Christi DXI quintum esse a prœlio Vogladensi certum et indubitatum.

8. *Anno* DXI *mors ea contigit.* — Bucherius in Annotatione de Chronologia regum Francorum Meroveadarum, *Chlodoveum* anno DXI demortuum, et *Sigebertum* in Chronico, quem Baronius aliique passim ad nostra fere tempora secuti sunt, obitum ejus male in currentem annum distulisse, hoc argumento demonstravit. Annos non paucos Childeberti II Francorum regis cum annis Christi Turonensis recte illigavit; qua in re falli non potuit propter Dominicalis litteræ characterem in sua Historia observatum, et cum annis ejusdem Childeberti, quo regnante vixit, copulatum; inde ascendendo retrogressus est usque ad *Chlodoveum*, eaque via hunc anno DXI e vivis abiisse certo deprehendit. Quare Henschenius qui in Commentario prævio ad Vitam sancti Sigiberti Austrasiæ regis, et alibi passim, *Chlodoveum* anno DIX vitam explevisse statuit, subsequentium Francorum regum chronotaxim non potuit non labefactare; cumque Concilia Gallicana annis regum Francorum, quorum præcepto convocata fuere, sæpe notata reperiantur, Chronologia

Ecclesiastica non minus quam civilis ab omnibus, qui Chlodovei mortem ab anno DXI removerunt, plerumque corrupta fuit. Certum itaque maneat, illam non alio, quam quo diximus anno contigisse. Anno DCXI, num. 6, Epitaphio sancti Austregisili episc. Bituricensis annus emortualis Clodovei confirmabitur.

9. *Testamentum S. Remigii.* — Baronius num. 24 et seqq. meminit testamenti sancti *Remigii*, ex eoque aliqua loca recitat. Verum illius ætate extabat tantum in Historia Flodoardi cap. 18, variis auctum interpolationibus; quæ cum a temporibus et genio Remigii abhorreant, plerisque supposititium jure merito visum est. Tandem genuinum hujus Testamenti exemplar prodiit in nova Disquisitione de *Ampulla Remensi*, in tom. I Bibliothecæ Labbeanæ, et in Annalibus Cointii ad annum DXXXIII, num. 50 et seqq., apparuitque vere illud a sancto Remigio conditum. Eo S. præsul Ecclesiam Remensem, *Lupum* episcopum Suessionensem fratris sui filium, et *Agricolam* presbyterum nepotem suum hæredes instituit; sed nullus episcopus eidem subscriptus reperitur; neque loca, quæ ex illo Baronius in medium adducit in eo habentur; quæ ideo mera assumenta esse liquet.

10. *Epitaphium Clodovei.* — Apud Aimoinum lib. 1, cap. 25, legitur Epitaphium Chlodovei regis a Baronio num. 28 recitatum, sed, ut ex editione Duchesnii patet in capite illo XXV aliqua insititia sunt. Hi priores hujus Epitaphii versus :

Dives opum, virtute potens, clarusque triumpho,
Condidit hanc Sedem rex Clodoveus : et idem
Patricius magno sublimis fulsit honore.

Cointius anno DXI, num. 60, ait: Epitaphium illud, quod a beato Remigio conditum fertur, opus videri recentioris auctoris, qui Chlodoveum, quem Gregorius Turonensis *consulem* aut Augustum appellarat, *patricium* vocat. Verum anno DVIII, num. 2 et seqq. *consulis* nomine Turonensem patricium intelligere monstravimus; ideoque Chlodoveus in eo Epitaphio apposite, vereque *patricius* nuncupatur.

11. *Divisio regni Clodovei inter ejus filios.* — Turonensis lib. 3, cap. 1 scribit : « Defuncto Chlodoveo rege quatuor filii ejus, id est, Theudericus, Chlodomeris, Childebertus, atque Chlotarius regnum ejus accipiunt, et inter se æqua lance dividunt. Habebat jam tunc Theudericus filium nomine Theodobertum, elegantem atque utilem ». Ex duabus uxoribus sex liberos suscepit Chlodoveus, unum ex priori, *Theodoricum* sc. Cointius citatus num. 55, aliique multi addunt, *Theudechildem* Radigeri Varnorum regis Transrhenani uxorem, reginam sanctitate illustrem; sed eam filiam fuisse Theodorici et sororem Theodoberti regis infra demonstrabimus. Ex sancta *Chrotilde* habuit *Ingomerem* in albis demortuum, ut suo loco ostendimus, *Chlodomerem*, qui hoc tempore erat annorum circiter sexdecim, ut liquet ex dictis, *Childebertum*, et *Chlotharium* natu minores Chlodomere, et *Chrotildem* Amalarico Visigothorum regi in uxorem postea elocatam. Fredegarius in Epitome cap. 30 regni Chlodovei divisionem his verbis explicat : « Sortitus est sedem Theudericus Mettis, Chlodomeres Aurelianis, Childebertus Parisius, et Chlotarius Suessionis ». Theudoricus præter provincias Transrhenanas et civitates inter Rhenum et Mosam sitas obtinuit Remos, Catalaunum, Trecas, et in Aquitania prima urbes Arvernorum, Ruthenorum, Cadurcorum, et Albigensium, cum Ucetia in Gallia Narbonensi. *Chlodomeres* Senonas, Autissiodorum, Aureliam, Turonos, Cenomanum, Andegavum et Novempopulaniam. *Childebertus* Meldas, Parisios, Sylvanectum, Bellovacum, quidquid inde patet ad Oceanum, provinciam Lugdunensem secundam integram, civitates Redonum, Nannetum, Venetum, Britanniam, itemque aliquot urbes Aquitaniæ. *Chlotarius* Laudunum, Suessionem, Veromanduos, Ambianum, quidquid ultra Somonam est inter Mosam et Oceanum, itemque partem Aquitaniæ, ut ex antiquis scriptoribus colligere est.

12. *Floret S. Theodoricus abbas Remensis in monte Or.* — Ad num. 36. Refert Baronius ex Actis sancti *Theodorici* abbatis Remensis, discipuli sancti Remigii, a Surio ad diem I mensis Julii recitatis, Theodoricum missum esse ab eodem sancto Remigio ad sanandam filiam *Theodorici* regis, cui, cum jam mortuam reperisset, vitam simul et sanitatem reddidit. *Theodoricus* rex beneficii gratiæque causa unam utrique villam in eisdem Actis memoratam largitus est. Cum postea oculi vulnere valde cruciaretur, misit ad sanctum abbatem, ut qui fuerat filiæ vitæ restitutor, fieret oculi ejus medicator. Venit ad regem sanctus vir et ille « ita est claro lumine irradiatus, quasi nunquam oculus aliqua læsione, aut caligine fuisset contactus ». Pro sanitate oculi reddita rex dedit sancto viro aliam villam. Mabillonius sæculo I Benedictino Vitam hujus sancti ex Mss. Codicibus publicavit, ex qua quæ habet Surius excerpta fuerant. In monte, qui tribus ab urbe millibus distat, Cœnobium construxit, quod per plures annos summa cum laude rexit. Situm illud in monte, cui vocabulum *Or*, vulgo *S. Thiéry dit du mont d'Or.* Sed cum locus bellorum temporumque injuriis fere attritus fuisset, monachi ex regularibus progressu temporis facti sunt sæculares. Postea tamen *Adalberonis* Remorum antistitis pietate, et aliis virtutibus inclyti opera, monachi ibidem restituti, idque anno CMLXXII, ut legitur in brevi Chronico Remensi apud Labbeum tom. I novæ Biblioth. Auctor Vitæ S. Theodorici testatur, *Theodoricum* regem ejus corpus propriis humeris in sepulcrum intulisse, et *Adalgisus* in libro Miraculorum ejus cap. 1 a Mabillonio loco citato, relato, prodit, *Romanum* Remensem episcopum funus ejus curasse; quare mortem ejus, quæ *kalend. Julii* contigit, ut in eadem Vita habetur, cum anno Christi DXXXIII aut insequenti conjungendam esse dubium esse non potest. *Theodoricus* enim rex anno DXXXV vi-

vere desiit, et *Romanus* sancto Remigio successit circa annum DXXXIII. Mabillonius sæculo v Benedictino pluribus agit de Elevatione corporis ejus facta ab *Adalberone* archiepiscopo Remensi anno CMLXXVI, teste brevi Chronico Remensi laudato.

13. *Florent in Nortmannia SS. Paternus et Scubilio.* — Ad num. 39. *Childeberto* Francorum rege regnante, sancti *Paternus* et *Scubilio* socii claruere in monasterio *Enesione* in Diœcesi Pictaviensi posito, ex quo in pagum Constantinum seu Normaniæ partem versus Occidentem ad Oceanum Britannicum, discessere, et per vicinas diœceses, sc. Constantiensem, Bajocensem, Cenomanensem, Abrincatensem, et Rhedonensem construxere monasteria, eo fere tempore, quo *sanctus Benedictus* in Italia institutum monachicum propagabat. *Paterni* fama crescente, *multa regis Childeberti prece compulsus est*, ut Parisios veniret, quo se conferens multa miracula patravit. Jam ad septuagesimum ætatis annum pervenerat, dum quiescens in cellula sua, quam primum ædificaverat *Sessciaci*, ubi abbatis munere fungebatur, mortuo episcopo Abrincensi *ad supplicationem tam plebis, quam principis* in ejus locum substitutus est; cumque tertium decimum annum ageret in pontificatu, statim *altero die Paschæ, cum fratres Sessciaco visitare cuperet*, in infirmitatem incidit, pariterque sanctus *Scubilio* in suo monasterio, et « eadem nocte pariter B. Paternus, una cum sancto fratre suo glorioso præposito pias animas emiserunt ad Christum », inquit Fortunatus episcopus Pictaviensis in sancti Paterni Vita, a Mabillonio primum in fine sæculi II Benedictini pag. 1100, et postea ab Henschenio ad diem XVI mensis Aprilis, quo uterque sanctus colitur, publicata. Cointius Paterni et Scubilionis obitum in annum DLXIII confert, *quod eo anno littera Dominicalis G*, XVI *dies Aprilis inciderit in feriam secundam.* Mabillonius et Henschenius asserunt, eos die XVI Aprilis, paucis post Pascha diebus obiisse, non tamen nocte huic Festo proxima. Nam licet, inquiunt, *altero die Paschæ* in morbum incidisse dicantur, *eademque nocte ambo mortui*, nihil tamen cogit ut noctem Paschæ subsequentem intelligamus, concluduntque recte eorum obitum collocari posse anno DLXV, undecim post Pascha diebus, quod eo anno in V Aprilis incidebat. Verum cum Fortunatus diei emortualis *Paterni* et *Scubilionis* non meminerit, isque plerumque alius sit a die cultus sanctorum, utraque opinio inani fundamento innixa. Illud itaque nobis tantum compertum, *Paternum* et *Scubilionem* ad Deum migrasse post annum quingentesimum quinquagesimum septimum; cum *Paternus* Concilio Parisiensi eo anno celebrato subscripserit. Hoc tamen parum certum; cum non desint qui Paternum eidem Concilio subscriptum, episcopum Veneticum in Armorica provincia fuisse velint, ut anno DLIX videbimus. Abbatia *Sessciacensis*, jam a pluribus sæculis temporum injuria periit.

14. *Anastasius imp. ob vexatam Ecclesiam vexatur.* — Ad num. 40 et seqq. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DVI, qui kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoatur, gesta in Oriente his verbis explicat : « Hoc anno Vitalianus occupata universa Thracia, Scythia, et Mysia ducens secum ingentem Unnorum et Bulgarorum numerum cepit Anchialum et Odyssopolim, ipsumque Thraciæ militiæ magistrum Cyrillum, prædis quaquaversus ad Byzantium usque abactis, comprehendit, at cum urbi parceret, ad Sosthenium castrametatus est. Anastasius rebus in desperatis senatorii ordinis nonnullos, qui de pace agenda eum rogarent, misit : juravitque, una cum universo senatu episcopos exules Heracleam Thraciæ se revocaturum. His additum voluit Vitalianus, ut uniuscujusque scholæ principes idem jurejurando assererent, atque ut Macedonius et Flavianus propriis thronis injuste expulsi eos reciperent, ac reliqui pariter episcopi suos; et ita demum convocaretur Synodus, ad quam Pontifex Romanus, et cuncti accederent episcopi, ut hoc pacto, quæ adversus Orthodoxos perperam decreta fuissent, communis judicii subjicerentur examini. Imperatore vere et universo senatu et magistratuum populique reliquis jusjurandum interponentibus, et data fide res ordine exposito gerendas affirmantibus, pax conciliata, et ipse domum repetiit. Porro Secundianus patricius Anastasii ex sorore gener, et Hypatii pater ad Vitaliani pedes procidens multis lacrymis Hypatium proprium filium ex vinculis quibus tenebatur, in Mysia liberum et salvum recepit. Cæterum Hormisdas Romanus episcopus a Theudericho sollicitatus et Vitaliano vices redditurus Evodium episcopum et Vitalianum archidiaconum indicto Heracleæ Concilio legatos misit. Accesserunt etiamnum ex diversis locis episcopi circiter ducenti, qui tam a scelesto imperatore quam a Timotheo Constantinop. episcopo delusi, re infecta recessere. Impius siquidem imperator, pactis violatis ad papam Romæ, ne venirent, clam significavit : aliunde vero Vitaliano Sacram Romæ mittendam dederat, qua papam ad Concilium Heracleæ celebrandum, ut accederet, dolose invitabat. Plebs autem omnis et senatus universis Anastasium, ceu perjurium convitiis impetebat. Ad quæ nefarius ille impudentissime dicebat, haberi legem quæ imperatorem in necessitate constitutum pejerare ac mentiri jubeat. Hæc ille scelestus Manichæorum discipulus ». Quæ partim hoc anno, partim superiori contigere.

HORMISDÆ ANNUS 2. — CHRISTI 515.

1. *Urgente Vitaliano, Epistolam ad papam scribit Anastasius de convocando Concilio.* — Novus annus, qui numeratur Christi quingentesimus decimus quintus, Anthemii et Florentii consulatus nomine consignatur : sub quo ista de Vitaliani magistri militum conatu adversus Anastasium imperatorem ob Catholicam fidem suscepto Marcellinus habet in Chronico : « Vitalianus eidem Anastasio immanior factus est inimicus : præmissis suorum equitibus, armatisque naviculis sinistro sibi littore decurrentibus, ipse peditum armis stipatus Syxtinense prædium ingressus est, totiusque loci palatium habuit mansionem.

2. « Missi sunt ad Vitalianum senatores, qui pacis cum eo leges componerent. Nonaginta auri pondera, exceptis regalibus muneribus, pro pretio tunc accepit Hypatii, jam mille centum auri libris cum Uranio captivo sibi a suis in Sozopoli oblatis. Magister militum Vitalianus per Thraciam factus, Hypatium, quem captivum catenatumque apud Acres castellum tenebat, reversus suo remisit avunculo ». Hæc de rebus gestis Vitaliani summatim complexis, multis omissis, ut inter alias conditiones, quod Concilium œcumenicum cogeretur, quo lancinata diu Catholica fides in pristinum candorem restitueretur, judicareturque ibidem causa expulsorum episcoporum.

3. Cum vero tantæ rei præstandæ summam esse scirent apud Romanum Pontificem, tum ipse Anastasius imperator legatum misit Patricium virum clarissimum ad eumdem Hormisdam papam, tum etiam Vitalianus (ut testantur litteræ ejusdem Pontificis suo loco inferius recitandæ) legationem direxit Romam ad eumdem Ecclesiæ Romanæ Pontificem. Desiderantur tamen ipsæ litteræ Vitaliani, Anastasii autem extant; quas, facta collatione duorum codicum, mendis emaculatas (quantum licuit) hic legendas integras exhibemus : atque primum quæ hoc anno datæ reperiuntur mense Januarii sic se habent [1] :

4. « Victor Anastasius, pius, felix, inclytus, triumphator, semper Augustus, Hormisdæ sanctissimo ac religiosissimo archiepiscopo et patriarchæ.

« Beatitudini vestræ non putamus ignotum, quod pro temporis qualitate loquendum atque tacendum, etiam divinæ Scripturæ [1] provida est admonitione dispositum. Exactum proinde silentii tempus incitamenta nobis loquendi concessit. Atque ideo opportunum esse perspeximus, quæ apud nos sub religionis specie commoventur, auditui vestro committere. Ante hoc siquidem duritia eorum, quibus episcopatus, quem nunc geritis, erat sollicitudo commissa, temperare nos a transmittendis faciebat Epistolis ». Vides hæreticum quam procul absit culpam suam lugens deprecetur, cum non suæ ipsius adscribat contumaciæ et impietati quod deliquisset, sed Gelasii atque Symmachi prædecessorum tribuat asperitati. Sed pergit :

5. « Nunc autem currens de vobis suavis opinio, ad memoriam nostram bonitatem paternæ affectionis adduxit, ut illa requiramus, quæ Deus et Salvator noster sanctos Apostolos divino sermone docuit, ac maxime beatum Petrum, in quo fortitudinem Ecclesiæ suæ constituit. His igitur præfatis initiis, hortamur ut ad ea quæ de Scythiæ partibus mota sunt, unde et Concilium fieri convenire perspeximus, mediatorem se Apostolatus vester faciat : ut contentionibus amputatis, unitas sanctæ restituatur Ecclesiæ. Nobis autem omnia optata præstantur, si orationibus vestris et frequenti paginarum allocutione nostri memores fueritis. Data pridie idus Januarii Constantinopoli, et accepta Anthemio et Florentio VV. CC. conss. quinto kalendas Aprilis per Patricium ».

6. Cum igitur tanta polliceretur Anastasius, nempe se arbitrum controversiarum et sequestrem pacis appellare Ecclesiæ Romanæ Pontificem ; quomodo potuit Vitalianus eidem non adhibuisse fidem? præsertim cum addiderit litteras ad senatum populumque Romanum, quibus cum hortatus est, ut suaderet Hormisdæ papæ sedulam adhibere diligen-

[1] Tom. I. Ep. Rom. Pont. ante initium Ep. Hormisdæ.

[1] Eccl. I.

tiam, ut pax conciliaretur cum Ecclesia Orientali. Non extant ipsæ quidem litteræ ab imperatore ad senatum datæ, sed earum ipsius senatus litteræ ad eum redditæ meminerunt, quæ suo loco inferius describentur.

7. *Dorothei episcopi Thessalonicensis Epistola ad Hormisdam de pace Ecclesiæ Orientalis.* — Eidem quoque Patricio misso ab imperatore ad Hormisdam papam legato Dorotheus etiam episcopus Thessalonicæ litteras ad ipsum Pontificem dedit, quibus ejus electioni congratulatus est, quod sublato Ecclesiæ Romanæ schismate, omnes in ejus electionem consensissent; simul etiam ea quæ sunt ad unitatem Ecclesiæ se optare significans, utpote qui desideret Sedis Apostolicæ dignitati in omnibus esse consultum. Litteræ autem sic se habent :

8. « Sacro beatissimo et comministro papæ Hormisdæ Dorotheus episcopus in Domino S.

« Ait quodam loco cuncta beatissimus divinorum præceptorum promens miracula Salomon [1] : Sicut aqua frigida animæ sitientis suavis est, sic benignum nuntium longinquis ex terris. Et sacer David spiritualem pulsans lyram psallit [2] : Quam speciosi pedes eorum qui evangelizant bona : sic equidem et nos cunctos docens. Quid autem est ita animæ hominis suave, aut quid ita impinguat ossa, quam specioso nuntio cognoscere veræ pacis nuntiatorem, et rectæ nunquam errantes propugnatores fidei ad Ecclesiarum sanctarum transire gubernacula, et tanquam ex arce quadam ad consensum Dei congregare dispersa; et continuo quidem ad principatum tuæ Sedis festinantes, venerandi fratris supplicationibus annuentes, membra Ecclesiæ, quæ vobis Christus et Deus noster credidit, contemnentia prius concordiam ad unitatem venire, et præcedentem (præcidentem) divisionem atque invidiam, vestræ tantum ordinationis perimere calculo (clanculo), et nunc in concordiam atque societatem confluere (conflare vel constare) omnem terminum sanctæ illius Ecclesiæ?

9. « Hæc didicimus non ante multa spatia temporis : sperabamus autem et antiquam consuetudinem cognoscentes Ecclesiæ, et vestram audientes socialem et irreprehensibilem morem, ex vestris litteris firmiora atque manifestiora cognoscere: sed quia tempus hiemis ad hæc vos implenda retinuisse consideratur; et aptum et debitum fuit et plenam Dei amatricem charitatem etiam scabra (scrupulosa) transire; scribo et alloquor beatum vestræ sanctitatis caput, significans collætari nos beatæ Sedi sacratissimi Petri Apostoli, quod tali regitur manu, quæ suscepit non qui honorem raperet, sed qui raperetur ab eo, et (sicut sermo multiplex tradit, et nos ita se habere credimus) nutritorem pacis, et rectæ fidei certatorem, et humilitate (humanitate) mentis et charitate quæ circa cunctos est, tanquam pretiosis lapidibus coronatum.

10. « Etenim cuncta te volo, venerande pater, agnoscere, quod ex antiquis sanctis et venerandis Patribus suscipiens illius beatæ Sedis affectum, ad (et) hanc tanquam paternam sortem custodiens, addere hoc opto atque festino, ut veniat in hoc studio terminus utilis humanitate quidem Domini et Dei nostri Jesu Christi, intercessionibus autem in cunctis beatissimi Apostoli Petri, et in omnibus sapientissimi Pauli ; ut venerandæ eorum Sedi et tuæ beatitudini juste debitus honor custodiatur atque reddatur (addatur), ut nostris temporibus, velut secundum principatum Sedis Apostolicæ honorem congruentem suscipiat, omnis discordia recedat; et Ecclesiæ omnium vestrum Catholica voluntate, Domini etiam et Dei nostri Jesu Christi, et Nestorium et Eutychetem impios, et horum servantes dogmata, et qui istorum fuere sectatores aut extant, et omnem hæresim anathematizent semper, et rectam atque incontaminabilem fidem inconcussam, tanquam anchoram certam atque firmam teneant, et parent jam pacem, nullo (quod absit) impediente; præsertim venerando capite vestro (sicut didicimus) homines contentiosos horrente, quibus et vita et esca est sacerdotum Dei inter se altercantium separatio : qui non ab omnibus velociter cogniti, tanquam lupi in vestimentis ovium, facile ab Apostolica Ecclesia repellantur.

11. « Ista nunc scripsi beato capiti vestro per Patricium virum spectabilem, communem filium, et consuetudinis affectu superans rationem, et circa illam beatam Sedem charitate devinctus, et omni die videre desiderans congruentem atque debitam venerationem ei servari. Scribe igitur, in cunctis beate, tanquam unanimi et optanti animam quoque offerre pro fide Orthodoxa et Ecclesiarum pace sanctarum, et ut custodiantur venerandæ Sedi in omnibus beati Petri convenientia; quod facile fiet, ordinata unitate cunctorum, et omnium ad vos tanquam ad firmum festinantium portum. Divisiones etenim contra contemnere consueverunt, et ordini decentia non servant. Omnem fraternitatem quæ est vestræ sanctitati conjuncta, et ego, et qui mecum sunt, multum in Domino salutamus ». Et alia manu : « Salvari me in Domino, orate sanctissimi et beatissimi Patres ». Ad calcem hæc in codicibus addita : « Accepta Epistola Dorothei episcopi Thessalonicensis Ecclesiæ missa per Patricium V. C. sub Dat. (die) quinto kalendas Aprilis, Florentio V. C. consule ». Hactenus ibi, quæ obsita mendis, ut potuimus resarcientes, pristino sensui reddere laboravimus, quam quidem Epistolam acceptam intelligas quinto kalend. Aprilis, qua item die Anastasii imperatoris litteræ ad Hormisdam, per eumdem Patricium allatæ, acceptæ habentur, scriptæ vero (ut vidimus) pridie idus Januarii.

12. Quod autem spectat ad Thessalonicensis Ecclesiæ statum, hæc accipe : primum ex litteris Gelasii [1] constare, ipsius episcopum antea ex decreto Romani Pontificis, una cum fidei Catholicæ profes-

[1] Prov. XXV. — [2] Apud Paul. ad Rom. X.

[1] Gelas. Ep. I.

sione, damnasse nomen Acacii. Id quidem significatum fuisse sibi ex litteris Laurentii episcopi Lignidi, testatur ad eum rescribens Gelasius [1] : qui postea in Epistola ad episcopos Dardaniæ et Illyrici data rem in contrarium versam affirmat, nimirum Thessalonicensem episcopum esse hæreticorum communione pollutum. Quod vero pertinet ad Dorotheum hunc, de quo est sermo, Thessalonicensem item antistitem; ipsum timore et minis imperatoris adactum, communicasse cum Timotheo episcopo Constantinopolitano hæretico, suo loco dicendum erit.

13. *Ad Anastasium scribit Hormisda, et caute agit cum eo.* — Quid autem Hormisdæ papæ inter hæc ambigua agendum fuit litteris ipsius imperatoris Anastasii provocato, quem ipse cuperet ad fidem Catholicam et Ecclesiæ unitatem remeare, et cum eo Orientalem Ecclesiam reverti simul; nisi ut humaniores eidem redderet a quo acceperat litteras, polliceretur que se missurum legatos accuratissimos, qui rem essent penitissime exploraturi? Sic igitur pridie nonas April. ad litteras imperatoris acceptas quinto kal. ejusdem, ita Hormisda rescripsit [2] :

14. « Gratias supernæ virtuti, quæ per vestræ pietatis affatus diuturnum dignata est terminare silentium, tale præstans collocutionis exordium, ut de vestræ clementiæ prosperitate lætemur; et ad unitatem, Deo donante, reverti posse sanctam confidamus Ecclesiam. Hoc opus supernæ clementiæ, hæc et prædecessorum nostrorum fuit semper oratio : quos etiam rerum actus paternæ traditionis ministros, et rectæ fidei declarant fuisse custodes ». Hæc prudenter Hormisda, defendens res gestas prædecessorum Pontificum, quos suis litteris Anastasius imperator arguerat nimis fuisse duros. Sed pergit : « Pax est enim totius bonitatis initium : qua nihil quantum ad Catholicæ fidei cultum validius, nihil æstimari oportet excelsius : pro hac scilicet facere et cuncta sustinere convenit, qui sanctarum Scripturarum probabilis cupit esse discipulus. Hanc omnium bonorum matrem et nutricem, Christum Dominum nostrum suis constat prædicasse discipulis, dicentem [3] : Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Quam vos religiosi cura propositi, Domino aspirante, providentes, de Orthodoxæ concordia cogitatis Ecclesiæ in beati Apostoli Petri reverentia divina specialiter præcepta servantes. Quæ res majorem superni favoris defensionem vestro procurat imperio. Recte enim oblata Deo veneratio inexpugnabilem devotis mentibus murum defensionis indulget.

15. « Proinde omnipotentem Deum fusis precibus exoramus, ut qui vobis studium quærendæ Ecclesiarum pacis indulsit, ipse quoque sub conservatione (consecratione) Catholicæ fidei desiderio vestro super hac parte præstet effectum. Præterea directis ad nos sacris affatibus commemorationem sancti Concilii facere pietas vestra dignata est. De qua re tunc plenissimum poterimus præbere responsum, cum causam congregationis nos voluerit evidenter agnoscere. Nunc vero, quia præstante Domino nostro, data est facultas alloquio, congrua veneratione, debiti præbebimus sermonis officia. Data pridie nonas Aprilis, Florentio V. C. consule ». Considerasti, puto, Hormisdæ papæ prudentiam, ita aditum patefacere hæretico imperatori ad Ecclesiam revertendi, ut tamen cum eo quam cautissime agendum instituat : cum nec assensum celebrandi Concilium eidem impartiri velit, nisi quæ in eo essent tractanda, primo significet. Ejusdem plane argumenti est Epistola quam reddidit ad Theodorum Thessalonicensem episcopum, cujus est exordium : « Ubi charitatis interest servare præcepta, etc. »

16. Ad priores autem datas ab Anastasio Augusto litteras ad finem anni superioris, quod haud certo homini easdem credidisset, tardius acceptas, mense Julii per Severianum breviter ita respondit [1] :

« Bene clementia vestra confidit (sicut datis ad me gloriosis significavit affatibus) quod Reipublicæ vestræ specialiter proficiat, si negotiis omnibus Orthodoxæ fidei causa præponatur. Hæc est enim, venerabilis imperator, de suscepto moderamine rectoris cura salubrior, ut ejus sibi favorem per opera bona conciliet, qui universum et tribuit et regit imperium. Proinde me quoque et Domino nostro Jesu convenit supplicare, ut qui de Ecclesiæ suæ concordia vestram pietatem cogitare voluit, hunc semper hac parte concedere dignetur effectum : quatenus temporibus vestris Orthodoxa fide præditus universus terrarum orbis exultet. De his vero quæ pro Synodali congregatione præcepistis, quid fieri oporteat, per fratres et coepiscopos meos, qui propere subsequentur, gloriæ vestræ insinuanda mandavi : quorum suggestione (si divinus favor mea vota prosequitur) competentius poteritis universa cognoscere. Data octavo idus Julii, Florentio consule ».

17. Porro non sic mittit legatos Hormisda, ut intersint ipsi Synodo, cum neque consenserit Synodum celebrari; sed potius eos legat ad explorandum, num res serio ageretur, ac paratum invenirent imperatorem profiteri velle fidem Catholicam Chalcedonensis Concilii, recipereque Epistolam S. Leonis, et anathematizare hæreticos atque eorum communicatores, et hæc omnia non solum coram legatis profiteri, sed et sacra promulganda constitutione universo sibi subjecto imperio servanda præcipere, et alia servare, quæ capitulis inferius recitandis sunt jussa inviolate custodiri : quæ cuncta si præstarentur ab ipso imperatore Anastasio, tunc fore, ut etiam ipse Hormisda papa ad componendas res Orientalis Ecclesiæ se conferret Constantinopolim. Hæc fuisse ab ipso Pontifice legatis credita

[1] Gelas. Ep. VIII. — [2] Tom. I. Ep. Rom. Pont. Ep. I. Hormisdæ. — [3] Joan. XIV.

[1] Tom. I. Epist. III.

atque litteris declarata, quæ dicentur inferius palam facient. Ita namque quam caute provideque cum veteratore fuit agendum Hormisdæ, ne majestas Apostolicæ Sedis ab ipso eluderetur, dum non ad fidem Catholicam stabiliendam, sed ad regnum conservandum, Vitalianumque avertendum, ejus abuti videretur auctoritate.

18. *Legatos cum Epistola ad Anastasium destinat Hormisda, iisque tradit Commonitorium et capitula.*— Fuerunt autem ad arduum opus delecti legati quatuor præstantissimi viri, inter quos primum locum tenuit Ennodius ex diacono jam episcopus Ticinensis, de quo plura atque sæpe superius : Fortunatus additus est episcopus, sed cujusnam Ecclesiæ, nusquam mentio; scimus tamen hoc sæculo summaque claritudine vixisse Fortunatum Tudertinum episcopum, de quo inferius opportunius dicturi sumus; de quo haud incongruum est ut sui episcopatus primitias ejusmodi legationis honesta functione sacrarit : his vero reliqui duo accessere Venantius presbyter, et Vitalis diaconus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, quibus datus est Hilarus ejusdem Ecclesiæ notarius. His igitur delectis Hormisda in Orientem ad imperatorem legatis, eisdem ejusmodi litteras [1] ad eumdem dedit :

19. « Hormisda episcopus Anastasio Augusto.

« Bene atque utiliter serenitas vestra curam principalis acuminis non tantum in administrando Reipublicæ exercet officio, sed melioribus eam nobilitat institutis, et per curam redintegrandæ unitatis auctorem venerandi placat (placeat) imperii. Certi sunt enim de tutela regnantes, si nulla, eisdem præsidentibus, Ecclesiæ castitas importuna diaboli commixtione maculetur. Unde enim potest fieri, ut nitidas pro principibus ad Deum nostrum preces dirigat, si sit lethaliter populus perfidia corruptus? Nam sicut ante omnia bona est perfecta juxta Deum in imperatoribus sapientia, ita de sacrario mundorum pectorum pro his supplicatio debet et fideli animarum ubertate procedere. Nulla vobis, sublimissime domine, triumphorum materia poterit esse jucundior, quam de subjugatione perfidiæ.

20. « Hoc etiam fiducialiter et pro commissi nobis officii prærogativa suggerimus : quia prope est ut suum splendorem aliena patiatur nube fuscari, qui cum, Deo tribuente, amovere possit, in subditis civibus manere permittit errorem. Ergo quia mansuetudo vestra futuram Synodum scriptis sacratissimis indixit (indicavit) cui nos interesse debere, iisdem paginis, Deo (ut credimus) sibi imperante, commonuit; gaudemus scientes quoniam directarum mentium est, venerabilis Ecclesiæ magistros expetere : soli enim declinant examen conscientiæ, qui vitæ sunt non contineutis. Nam et feriato ore splendorem bonæ voluntatis enuntiat, qui per Apostolicam immaculatamque fidem, et per competentes prædicatores aut confirmari se optat, aut corrigi. Verumtamen licet in his nullum sæculi præcedentis existat exemplum, neque senioris facti qualitas aut commissa libris, aut memoriis inserta teneatur; nihil ad nos, quibus dulce est, beneficio Dei, pietate vestra invitante, inchoare meliora, et hoc quod non accepimus a parentibus, tam clari operis institutum nobis ipsis imponere; quia totum pro redintegratione fidei et Ecclesiarum pace facere, libenter amplectimur; si tamen majorum nostrorum diffinitio et sanctorum Patrum in suis radicibus inconcussa permaneat; si anathematizetur Nestorius cum participibus suis, qui evacuans divinæ sacramenta naturæ, beatam Virginem Mariam nudi hominis mentitur esse Genitricem, oblitus angelicæ annuntiationis, per quam mundo innotuit [1], quia quod ex ea nasceretur, vocandum esset Sanctum, Filius Dei ». Et post nonnulla in detestationem Nestorianæ perfidiæ, hæc de adversa subdit hæresi :

21. « Eutychetis quoque ignorantia divinorum bonorum omnium, et ipso cum sociis detestando jam nomine abdicetur hebetudo, qui Deum et Dominum nostrum Jesum Christum figuram tantum carnis habuisse testatus est, et nostræ veritatem non habuisse substantiæ ». Et plura in confutationem ejusdem insaniæ adducens ex divina Scriptura testimonia, ad eumdem imperatorem conversus, his eum sermonibus interpellat : « Satis esse credimus per Dominum nostrum eruditæ clementiæ vestræ strictis supplicare suggestionibus, sperantes ut laborem curamque pastoralis officii, venerabilium prædecessorum vestrorum Marciani et Leonis formam secuti, etiam principalis potentiæ participatione fulciatis. Habebitis, Deo propitio, spem de victoriis non latentem (jacentem), si Pontificali contra diaboli subreptiones congressione pacifica ad decertandum instructionem (institutionem) muniatis.

22. « Nunquam in sanctarum Ecclesiarum memoria Dioscori participis Eutychetis, Timothei et Petri parricidarum commemoratio reviviscat. Servetur ab omnibus suspiciendæ Chalcedonensis Synodi (Deo per vos operante) diffinitio. Acacius Petri tenebrarum filii communione pollutus habeat participes, quos delegit : qui etiam inter suos excessus nec de Petro Antiocheno et complicibus ejus nitidum se esse perpessus est. Cessent maledicta piis sanctæ recordationis papæ Leonis ingesta dogmatibus, quæ solos quidem, illo in suis manente, puniunt irrogantes.

23. « In his quæ præfati sumus, sollicitudinem vestri advocamus imperii : poterit enim pietas vestra hoc custodiens, apices et sceptra sua post multos annos ad aliud sæculum possidere translata. Suscipite preces nostras per Ennodium atque Fortunatum fratres et coepiscopos nostros, necnon Venantium presbyterum atque Vitalem diaconum, vel Hilarum notarium filios nostros, quorum apud

[1] Tom. I. Ep. Rom. Pont. Ep. IV. Hormisdæ.

[1] Luc. I.

nos fides in Dei timore studiumque perclaruit, pro vestro amore transmissas; et placidam vice nostra supplicationibus conscientiam accommodate. Speramus enim, et de Deo habentes fiduciam pollicemur, studia quæ a vobis veræ religioni impensa fuerint, sine retributione et præmio non futura. Dat. III idus Augusti, Florentio V. C. consule ». Hactenus Hormisdæ papæ Epistola ad Anastasium Augustum per legatos transmissa; quibus et de rebus singulis scripta admonitio data est : quonam modo autem gerere se deberent, his verbis ex eisdem codicibus exscripta admonitio extat :

24. « Indiculus qui datus est Ennodio et Fortunato episcopis, Venantio presbytero, Vitali diacono, et Hilaro notario, legatis Apostolicæ Sedis Constantinopolim, ab Hormisda papa.

« Cum Dei adjutorio et orationibus Apostolorum venientes in partes Græciarum, si episcopi voluerint occurrere, in qua decet eos veneratione suscipite. Et si voluerint secessionem parare, nolite spernere ; ne judicetur a laicis nullam vos cum illis velle habere concordiam. Si vero vos ad convivium rogare voluerint, blanda excusatione eos declinate, dicentes : Orate, ut primum mysticam illam mensam mereamur habere communem, et tunc erit nobis ista jucundior. Victualia vero, et quæ alia offerre voluerint, excepta tamen subvectione, si causa poposcit, nolite suscipere; sed taliter excusate, nihil deesse dicentes, sperantes etiam ut animos suos vobis accommodent, ubi sunt dona et divitiæ, et charitas et unitas, et quicquid ad gaudium religiosum certum est pertinere.

25. « Cum ista ordinatione, Deo propitio, Constantinopolim pervenientes, ibi secedite, ubi ordinaverit clementissimus imperator : et antequam ipsum videatis, nulli detis ad vos veniendi licentiam, præter quos pietas ejus miserit. Postea tamen quam principem videritis, si qui Orthodoxi et nostræ communionis aut zelum habentes unitatis vos videre voluerint; eos sub omni cautela suscipite, per quos forte et quid agitur deprehendere poteritis. Præsentati itaque imperatori litteras porrigite cum tali allocutione : Salutat vos pater vester Deum quotidie rogans, et intercessionibus sanctorum Apostolorum Petri et Pauli vestrum regnum commendans; ut Deus, qui vobis tale desiderium dedit, ut pro causa Ecclesiæ mitti et consulere beatitudinem ipsius eligeretis, ipse et perfectionem tribuat voluntatis.

26. « Et si voluerit, antequam chartas suscipiat, ordinem legationis agnoscere; his verbis utimini : Jubete scripta suscipere. Si dixerit : Quid habent chartæ? Respondete : Salutes ad pietatem vestram continent, et Deo gratias agunt, quod vos sollicitos de unitate cognoscunt Ecclesiæ : legite, et agnoscetis. Et nullius causæ mentionem penitus faciatis, nisi prius acceptæ litteræ relegantur. Et post susceptas litteras et relectas, adjicite : Nam et ad Vitalianum famulum vestrum misit litteras; qui accepta a pietate vestra (sicut ipse scripsit) licentia, suos ad patrem vestrum sanctum papam homines destinavit. Sed quia justum erat ut prius ad clementiam vestram dirigeret, hoc fecit; ut vobis jubentibus atque ordinantibus, ad eum scripta, quæ detulimus, Deo propitio, perferamus.

27. « Si imperator petierit Epistolas a nobis ad Vitalianum directas, sic respondendum est : Non hoc nobis pater vester sanctus papa præcepit : nec sine jussione illius aliquid possumus facere. Tamen ut sciatis simplicitatem litterarum, quia nihil aliud habent, nisi preces ad pietatem vestram directas, ut accommodetis animum vestrum pro unitate Ecclesiæ : jungite nobiscum personam, qua præsente, traditæ a nobis litteræ relegantur. Si vero dixerit imperator eas se debere legere, respondebitis jam vos suggessisse, jussum non fuisse a sancto papa. Si dixerit : Hoc tantum est, quod in litteris continetur : possunt enim et mandatis alia nuntiari. Tunc respondebitis : Absit a conscientia nostra : Nobis non est consuetudo : Nos pro Dei causa venimus, et in Deum commissuri sumus? Simplex est sancti papæ legatio, et omnibus nota ipsa ejus petitio, ipsæ preces : ut constituta Patrum non corrumpantur : ut hæretici de Ecclesiis removeantur : præter ista, legatio nostra nihil continet.

28. « Si dixerit : Inde et ad Synodum invitavi sanctum papam, ut si quid est ambiguum, tollatur de medio. Respondendum est : Agimus Deo gratias et petitioni vestræ, quia hunc vos affectum et animum habere cognoscimus, ut ea quæ a Patribus constituta sunt, generalitas servet : quia tunc vera et sancta unitas potest esse inter Ecclesias Christi, si Deo adjuvante, hoc quod prædecessores vestri Marcianus et Leo custodierunt, elegeritis esse servandum. Si ille dixerit : Quæ sunt ista quæ dicitis? Respondete : Ut Synodus Chalcedonensis et Epistolæ S. Leonis papæ quæ scriptæ sunt contra hæreticos Nestorium et Eutychetem et Dioscorum, nullatenus corrumpantur. Si dixerit : Nos Synodum Chalcedonensem et Epistolas papæ Leonis et recepimus et tenemus. Vos mox gratias agite, et pectus ejus osculamini, dicentes : Modo cognovimus Deum esse vobis propitium ; quando facere talia festinatis : quia ista est fides Catholica, ista est quam prædicaverunt Apostoli sine qua nullus potest esse Orthodoxus, istam debet sacerdotum generalitas tenere, et prædicando servare.

29. « Si dixerit : Orthodoxi sunt episcopi, de constitutis Patrum non recedunt. Respondebitis : Ergo si constituta Patrum servantur, et in nullo corrumpitur quod in sancta Chalcedonensi Synodo firmatum est; quæ causa est tantum inter Ecclesias partium istarum esse discordiæ? Vel quæ causa facit, in uno Orientis episcopos non consentire? Si dixerit : Quieti erant episcopi, nulla inter ipsos discordia versabatur : prædecessor sancti papæ animos eorum missis litteris excitavit, et ad confusionem excitandam perduxit. Respondendum : Litteras quas sanctæ memoriæ Symmachus destinavit, præ manibus habemus. Si extra hæc quæ pietas vestra

dixit, hoc est, Chalcedonense Concilium sequor, Epistolas papæ Leonis admitto; aliud nequicquam continent, nisi exhortationem, ut ista serventur; quomodo verum est, quod per ipsum est generata confusio? At si hoc continetur in litteris quod et pater vester sperat, et pietas vestra consentit; quid ille fecit? quid enim in eo videatur esse culpabile? His adjicite preces et lacrymas, rogantes : Domine imperator, considerate Deum; ponite ante oculos vestros futurum ejus judicium. Sancti Patres, qui ista constituerunt, beati Petri Apostoli fidem secuti sunt, per quam ædificata est Ecclesia Christi.

30. « Si imperator dixerit : Quod me vultis per locutionem (prosecutionem, persolutionem) facere, habete : Ecce mihi communicate, qui Synodum Chalcedonensem recipio, et Epistolas papæ Leonis amplector : nunc communicate mihi. Respondendum est : Quo ordine pietas vestra communicari sibi desiderat? Nec nos prædicantem ista pietatem vestram vitamus, quod scimus Deum timere, et gaudemus, quia gratum vobis est Patrum constituta servare. Fiducialiter ergo rogamus, ut per vos in unitatem revertatur Ecclesia. Sciant omnes episcopi voluntatem vestram, et quia Synodum Chalcedonensem, et Epistolas papæ Leonis servatis, vel Sedis Apostolicæ constituta. Si dixerit : Quo ordine facienda sunt hæc, ostendere oportere. Iterum preces adhibete cum humilitate, dicentes : Pater vester scripsit episcopis generaliter. Jungite his litteris Sacras vestras, significantes hoc vos vindicare (indicare vel judicare), quod Sedes Apostolica prædicat : et tunc qui sunt Orthodoxi, de unitate Sedis Apostolicæ minime separentur; et qui his sunt contrarii cognoscantur. Quibus ordinatis, paratus est pater vester etiam, si opus fuerit, suam accommodare præsentiam; et quicquid expedit, servatis Patrum constitutis, pro integritate Ecclesiæ non negare.

31. « Si dixerit imperator : Bene ista; suscipite interim nostræ civitatis episcopum. Iterum preces jungite, humiliter dicentes : Domine imperator, pacem venimus cum Dei adjutorio, vobis adnitentibus et præstantibus, facere, et contentionem (intentionem) sopire in civitate vestra. De duabus est personis intentio : ista causa proprium cursum habet. Generalitas episcoporum prius ordinetur : fiat una communio Catholica : et sequenti loco de istis, vel si qui sunt alii extra Ecclesias suas, tunc diligentius potest causa cognosci. Si dixerit imperator : De Macedonio dicitis : intelligo subtilitatem vestram : hæreticus est : nulla ratione revocari potest. Respondetis : Nos, domine imperator, nullum personaliter indicamus. Et si pietas vestra consideret, magis pro anima vestra et opinione loquimur; ut sit discussio : si hæreticus est, judicio cognoscatur; ut non sub opinione Orthodoxi injuste dicatur oppressus.

32. « Si dixerit imperator : Quid vultis? modo dicite de Synodo Chalcedonensi : dicetis et de Epistolis papæ Leonis : Ecce qui est istius civitatis episcopus ad ista consentit. Respondendum est : Si ita custodit, in examinatione causæ eum juvare plus poterunt : et quia servo vestro Vitaliano magistro militum talem dedistis licentiam, ut si speraret a beatissimo papa, ut pro causis talibus apud eum discussione causæ his personis, quibus de loco potest esse intentio, integra universa serventur. Si imperator dixerit : Sine episcopo debet esse civitas mea? Hoc vobis placet, ut ubi ego maneo, episcopus non sit? Respondendum : Prædiximus duarum personarum intentionem esse in ista civitate. Quod ad canones pertinet jam ante suggessimus : canones solvere, irreligionem committere est. Multa sunt remedia, multa inventa, per quæ pietas vestra sine communione esse non possit, et integra judiciorum forma servetur. Si dixerit : Quæ sunt ista remedia? Respondetis : Non a nobis noviter inventa. Suspensa causa de aliis episcopis, persona quæ consentit confessioni pietatis vestræ et constitutis Sedis Apostolicæ, interim usque ad eventum cognitionis, teneat locum Constantinopolitani sacerdotis, si cum Dei adjutorio episcopi voluerint se accommodare Sedi Apostolicæ. Habetis textum libelli in scriniis Ecclesiæ editum, juxta quem debeant profiteri.

33. « Si tamen contra alios episcopos Catholicos fuerint datæ petitiones, magnopere contra illos, qui sine verecundia Chalcedonensem Synodum anathematizant, et Epistolas non recipiunt sancti Leonis papæ; petitiones suscipite, causam tamen in Sedis Apostolicæ reservate judicio : ut et spem de audientia detis, et tamen nobis debita reservetur auctoritas. Si tamen imperator serenissimus totum se promiserit esse facturum, tantum ut nostram præsentiam accommodemus; modis omnibus prius Sacram ipsius per episcopos et per Epistolam vestram, uno de vestris perferente per provincias, una cum personis quas imperator deputaverit, destinate : ut sic eum servare Chalcedonense Concilium et Epistolas S. Leonis papæ, omnibus innotescat. Quibus ita præcedentibus, ad nos in Christi signo, ut adventum procuremus, scripta dirigite.

34. « Præterea est consuetudo, per episcopum Constantinopolitanum omnes imperatori episcopos præsentari. Si hoc illorum callidus tractatus invenerit, volentium formam legationis agnoscere; ut cum Timotheo, qui modo videtur Constantinopolitanam gubernare Ecclesiam, imperatorem videatis : sic facite, ut si ante agnoveritis, quam ad imperatorem ingrediamini, ista disponi per aliquos; necdum præsentati, dicite : Mandata talia nobis dedit et præcepta pater pietatis vestræ, ut sine aliquo episcoporum vestram clementiam videamus. Ergo agite, donec ab hac consuetudine ipse removerit ». De hac autem consuetudine, ut episcopi peregrini Constantinopolim venientes, primum adeant Constantinopolitanum episcopum, et ab eo ducantur ad imperatorem, agit Justinianus [1] imperator. Sed pergit monens idem Hormisda :

[1] In Authentic. de sanctiss. Episcop. collat. IX. tit. VI.

35. « Quod si omnino noluerit, aut si captiose contigerit ut ante imperatorem inopinate Timotheum videatis, ita suggerite : Præcipiat pietas vestra nobis dare secretum, ut causas, pro quibus missi sumus, exponamus. Si dixerit : Dicite, ecce ante ipsum. Respondetis : Non injuriam facimus : sed quod ad causas pertinet, etiam ipsius continet legatio nostra personam ; et suggestionibus nostris præsens esse non potest. Et nulla ratione eo præsente aliquid allegetis ; sed egresso, delegationis textum exerite ». Hactenus indiculus, sive quod dicunt Commonitorium. Sequuntur post eum assertiones singularum causarum in hunc modum :

36. « Capitula singularum causarum.

« Ut S. Synodus Chalcedonensis, et Epistolæ S. Leonis papæ serventur. Utque clementissimus imperator consentiens debeat pietatis suæ Sacra generalia ad universos episcopos destinare, in quibus significet prædicta se et credere et vindicare.

« Consentientes etiam episcopi in Ecclesia, præsente plebe Christiana, hæc prædicare debeant : Amplecti se sanctam fidem Chalcedonensem, et Epistolas S. Leonis papæ, quas scripsit contra hæreticos Nestorium et Eutychetem et Dioscorum, sed et contra sequaces eorum, Timotheum Æturum, Petrum, vel contra eos qui in ipsa causa tenentur obnoxii, simul etiam et Acacium, qui quondam Constantinopolitanæ Ecclesiæ fuit episcopus, sed et Petrum etiam Antiochenum anathematizantes cum sociis eorum. Hæc manu propria, præsentibus electis venerabilibus viris, scribentes, faciant secundum textum libelli, quem per notarium nostrum edidimus.

37. « In exilium deportatos pro causa Ecclesiastica ad audientiam Sedis Apostolicæ revocandos, ut judicium et vera examinatio de his possit haberi ; ita ut causa eorum inquisitionis integre reservetur.

« Si qui vero sacræ Sedi Apostolicæ communicantes, Catholicam fidem prædicantes atque sequentes fugati sunt, vel in exilio detinentur ; hos justum est ante omnia revocari.

38. « Præterea quæ legatis inter reliqua injunximus : ut si contigerit libellos porrigi adversus episcopos, qui persecuti sunt Catholicos, de his judicium Sedi Apostolicæ reservetur : ut circa eos venerandorum Patrum possint constituta servari, per quæ ædificatio generalitati proveniat ». Hactenus data legatis ab Hormisda papa capitula. Quibus plane intelligis, quanta agat prudentia Romanus Pontifex, quantaque cautela tractet cum hæretico principe, pollicente licet se Catholicam fidem integre profiteri : ut et illud in primis ab eo exigat, ut publica edita sanctione in omnibus quibus imperat locis innotescere faciat, se in omnibus assentiri Catholicæ fidei ipsi exhibitæ per legatos Romani Pontificis. Quod si facere renuat, eum indignum putat Apostolicæ Ecclesiæ communione, sicque cogit ut cuncta antea præstet, quæ Catholicum decent imperatorem ; ut sic in omnibus prospectum esset Catholicæ Ecclesiæ majestati, atque Romani Pontificis auctoritati, qua perfidus conaretur abuti ad sua ipsius studia confovenda, et labantem statum imperii solidandum. Sic igitur tantum abfuit, ut siverit Hormisda œcumenicum quod indixerat Anastasius Concilium celebrari, ut absque Concilio leges ipse præscripserit imperatori et universis Orientis episcopis, quas legisti quinque distinctas capitibus. Porro quod ferebatur œcumenicum indictum esse Concilium, in quo omnes omnium Ecclesiarum forent controversiæ dirimendæ, placuit etiam Theodorico Italiæ regi ea de causa legatum mittere Constantinopolim, delegitque ad opus virum insignem Agapitum ad quem de ejus facta electione ista scripsit [1] :

39. *Theodorici legatio in Orientem.* — « Agapito V. I. patricio, Theodoricus rex.

« Deliberationis nostræ consilium virorum prudentium requirit obsequium ; ut utilitatis publicæ ratio sapientum ministerio compleatur. Et ideo illustris magnitudo tua, Deo auxiliante, cognoscat, legationem nos ad Orientem deliberasse transmittere : cui te idoneum judicantes, jussis præsentibus evocamus. Sed licet omnis legatio virum sapientem requirat, cui provinciarum utilitas, totiusque regni status committitur vindicandus ; nunc tamen necesse est prudentissimum eligere, qui possit contra subtilissimos disputare, et in conventum doctorum sic agere, ne susceptam causam tot erudita possint ingenia superare. Magna res est, contra artifices loqui, et apud illos aliquid agere, qui se putant omnia providere. Lætare igitur tanto judicio ; quando ante suscipis electionis donum, quam jure potuisses probare ingenium ». Hæc Theodoricus de legatione Agapiti : quem illum ipsum putamus virum clarissimum, qui post annum sequentem consulatum gessisse reperitur.

40. *Senatus Romani litteræ ad Anastasium.* — Accessit ad hæc, ut etiam et ipse Romanus senatus per Apostolicæ Sedis legatos litteras reddiderit ad ipsum Anastasium imperatorem, quibus significavit quam promptus esset idem Romanus Pontifex ea quæ ad universalis Ecclesiæ statum spectarent propensissimo studio procurare. Litteras vero ipsas a senatu conscriptas ex eisdem codicibus acceptas hic describendas esse putamus : sed primum emendandus est qui irrepsit error in titulum, qui sic se habet :

41. « Rescriptum senatus Urbis ad Anastasium imperatorem » : Quod vero subditur : « Per Theopompum et Severianum » : errore librarii factum scias, qui per eosdem scriptas has litteras posuit, per quos superius in codice positæ aliæ litteræ datæ leguntur anno sequenti sub consulatu Petri : cum tamen has legatis Apostolicæ Sedis hoc anno missis datas esse, in fine ejusdem Epistolæ disertis verbis significetur. Ipsa igitur senatus ad Anastasium imperatorem Epistola plane digna quæ his inseratur

[1] Apud Cassiod. Var. l. II. Ep. VI.

(utpote quod per ipsam idem senatus enarret quæ transacta sunt cum ipso Romano Pontifice, nimirum quæ dixerit verba Hormisda papa, cum eum pro Anastasio ipso senatus convenit) est hujusmodi [1] :

42. « Si prima semper est, imperator invicte, a regentibus supplicum spectata devotio, si solo gratia dominorum conciliatur obsequio ; indubitanter agnosces, sacræ jussionis oracula quanta senatus vestri fuerint gratulatione suscepta : maxime cum ad hoc et animus domini nostri invictissimi regis Theodorici filii vestri mandatorum vestrorum obedientiam præcipientis accederet, et sciamus super omnia beneficia vestra tunc magis nos erigi, cum dignos creditis, quibus debeat imperari. Mox igitur sacræ studio jussionis implendæ beatissimum papam Hormisdam credidimus deprecandum : de quo parum est dicere, quia (qua) vota supplicantium benignitate præcessit ; sed et nobiscum suas preces, ut quod hortamini fiat, adjunxit, Evangelicis voluntatem suam testimoniis asserendo, ostendens mundum supra multitudinem peccatorum suorum scandalis plus gravatum, dum vox sit ista Dominica [2] : Væ mundo a scandalis. Et idem, oportere homines scandalizantium partes membrorum abscindere, quam ut in ignem, non renuntiando scandalis, mittantur æternum.

43. « Sed et post hæc divinæ lectionis exemplis, quam boni sint fructus pacis ostendit, cum diceret : Et Apostolum Paulum gratia Dei plenum, nihil tamen quibus bene cupiebat, quod optaret melius, invenisse, nisi [3] ut pax Dei, quæ est supra omnem excellentiam, in eorum sensibus abundaret. Quodque in Evangelio Domini sit vox dicentis [4] : Quoniam pacifici filii Dei vocabuntur. Et iterum ad ipsum Scripturarum omnium revertendo doctorem, quanto ipsa vel fide, qua et cælestia regna præsumimus, et a peccatorum cruciatibus credendo salvamur, charitas sit major ostendit, testimonium tale subjiciens [5] : Spes, fides, charitas ; major autem horum (omnium) charitas : id est, Spiritus, gratia donante divina, charitatem virtutibus omnibus exaltat. Non habentes ergo, si et propter pœnam scandala declinamus, et pacem propter pacis bona testamur, et ad charitatem nos, qui est charitas, Christus hortatur. Quid est enim quod retinet Catholico ardore festinos ? Quid est quod delinquentis Acacii impedit volentes Christum videre persona ? Qui est quod a suo liberi, alieno gravantur errore ? » Hucusque verba Pontificis. Ipsi vero subdunt :

44. « Hæc cum venerabilis papæ latius fuerint expedita rescriptis, pro nostræ tamen obsequio credidimus devotionis indenda, ne non rogasse putaremur recondendo responsum, quod accepimus deprecantes. Proinde, piissime imperator, hæc suo nomine senatus serenitatis tuæ clementia provocatus adjunxit ; ut qui animo quam benigno in utraque Republica concordanda fuisti, tam esse pio in Ecclesiæ redintegranda unitate noscaris. Nam ut pax illa regnorum tantum scitur prodesse subjectis, sic hæc religionis cum populo suo proficit imperanti. Etenim quis non hæresum perfidarum sequaces plus quam ipsos deliquisse putet auctores ? Quis non post patibulum crucis dividentes iterum Christi membra condemnet ? Utinam hæc jam vobis regnantibus causa cœpisset, ut facilius mala nascentia reprimerentur, quam provecta. Nam quis ambigat non potuisse ejus existere, cujus corrigi temporibus videret errorem ? » Hic finis Epistolæ, cui mox ista in dictis codicibus juncta leguntur : « Per Ennodium et Fortunatum episcopos, Venantium presbyterum, Vitalem diaconum, et Hilarum (Hilarium) notarium legatos Apostolicæ Sedis ».

45. *Legati ab Anastasio honorifice suscipiuntur, qui tamen subdole in perfidia manet.* — Profecti igitur ab Urbe legati, feliciter Constantinopolim pervenere, honorificeque ab Anastasio imperatore suscepti sunt : cujus tamen studium cum in eo toto collocatum esset, non ut Catholicam fidem exulem restitueret, quam licet verbis prædicaret, animo tamen penitus detestaretur, sed ut per simulatam Catholicam pietatem infensum sibi conciliaret populum Constantinopolitanum, atque milites adversantes et Vitalianum sectantes ad destituta penitus signa revocaret ; mox capitibus cunctis a legatis ostensis assensus est, atque omnibus quæ per eosdem legatos Hormisdæ nomine postulata sunt, libentissime acquievit, uno illo excepto capitulo, quod neque populo Catholico Constantinopolitanæ urbis esse gratum sciret, imo cujus inficiatione magis magisque se populi gratiam consecuturum cognosceret : istud autem erat de nomine Acacii cum aliis hæreticis condemnando facta petitio. Etenim ipse populus Acacii nominis studiosissimus, qui id ante fieri, haud aliquando passus fuerat : cum a prædecessoribus Romanis Pontificibus tentaretur, minime assensurus esset tanta ignominia suum quem adeo dilexissent antistitem affici.

46. Hac igitur arte vafer et subdolus imperator hæreticus, opportuna oblata sibi occasione captata, quod diu fuerat aucupatus, adsciscere sibi populi studium, ob retentum nomen Acacii, est facillime consecutus, cum præsertim id absque jactura Catholicæ fidei præstari posse hac ex parte cum populo æque sentire profiteretur ; et ipsos medicos, qui venerant eos curare, legatos, inquam, Apostolicæ Sedis, reddidit illis exosos, veluti inimicos : atque ita quo magis ipse legatis est refragatus, eo magis sibi populum reddidit obsequentem, utpote qui eum ut protectorem et defensorem coleret adversus Romanum Pontificem memoriam Acacii penitus abrogare conantem : ita etiam ex sententia effecit, ut Catholicos inter se concertantes aleret et detineret, quousque ipse sui compos fieret desiderii. Nactus ergo quam quæsierat accommodatam satis ad Catholicos fallendos artem, perstat in sententia, ut se Catholicum in omnibus præ se ferat civibus simi-

[1] Extat edit. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [2] Matth. XVIII. — [3] Philip. IV. — [4] Matth. V. — [5] I. Cor. XIII.

lem, quorum gratiam Acacii nominis retentione atque defensione subdola mente redemerat. Verum quod temporis dilationem suæ sciret causæ conducere, haud legatos dimittere voluit, sed bona spe aluit, et usque ad sequentis ætatis tempus retinuit, atque omni est prosecutus humanitatis officio : plurimum enim sciebat sibi conducere ad concitatos compescendos tumultus moram istam, et ipsorum legatorum in urbe præsentiam, sed ad majorem faciendam animi sui fidem, honorificentissimam in ipsorum reditu ad Hormisdam Romanum Pontificem legationem decernit, populo valde gratam, qua præ se ferret cum retentione Acacii nominis, sanciri oportere ab omnibus expetitam Ecclesiarum concordiam.

47. Rursus autem ad eamdem populi gratiam sibi conciliandam dedit Ecclesiæ Constantinopolitanæ redditum septuaginta librarum auri, eam ob causam, ut scilicet exequiæ sine sumptu et gratis fierent Constantinopoli, ediditque ea de re publicam sanctionem [1] : quæ quidem Anastasii munificentia plurimum commendata fuit a Justiniano imperatore in Novella constitutione de impensa debita in exequiis defunctorum, cujus est exordium [2] : « Singula bonorum operum, etc. » Sic igitur his officiis populum demereri conatus, atque dulcis prætextu pacis istiusmodi simulationis involucro latuit qualis intus esset Anastasius, secundum illud Proverbiorum [3] : « Homo qui blandis et fictis sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus suis ». At quodnam istud fuerit, detegetur inferius suo loco. Hæc quidem cuncta transacta esse in hac legatione Constantinopoli, litteræ ipsius imperatoris per legatos ab eo missos Romam redditæ Hormisdæ papæ declarant, quas sequenti anno, quo sunt datæ, referemus. Ex his autem habes unde redarguas Miscellæ auctorem historiæ, ubi his contraria prorsus affert, istis verbis : « Anastasius non solum salubria eorum monita sprevit, sed insuper etiam a suis conspectibus non sine contumeliis expulit, navique fragili impositos mandat ne uspiam per totam Græciam ad aliquam civitatem accederent ». Hæc ibi : quæ tamen vera senties, si non ad priorem hanc, sed ad posteriorem ab eodem Pontifice missam referas legationem, de qua suo loco dicturi sumus.

48. *Ariadnæ Aug. obitus.* — Hoc eodem anno sub iisdem consulibus (ut auctor est Marcellinus in Chron.) impia Ariadna Augusta defuncta est, annis (ut ait) sexaginta in palatio exactis. Ut plane nihil sit quod ex hæreticorum prosperitate quis scandalum pati debeat, cum nequissimam feminam malorum omnium conciliatricem, in detrimentum Ecclesiarum omnium, vitam adeo longævam in imperio agere Deus permiserit.

49. *Hunnis Cappadociam devastantibus Macedonii obitus.* — Hoc item anno idem testatur Marcellinus funebre illud accidisse, ut Hunni Armenia transmissa, totam Cappadociam devastantes, usque ad Lycaoniam pervenerint. Qualis vero hoc tempore esset Ecclesia Cappadocum, ex ejus metropolitano episcopo Cæsariensi Sotericho Eutychianorum principe conjicere possumus, de cujus impietate satis superius dictum est, ubi egimus de Pseudo-Synodo Sidone habita, et de promotione Severi. Quid autem Macedonio in Armenia tunc exulanti contigerit, Cedrenus hoc eodem anno ita narrat [1] :

50. « Macedonius quidem jam periculo proximus inde profugit, et Gangram pervenit. Anastasius de hoc certior factus, jussit eum rigide ibi custodiri, misso etiam (ut aiunt) percussore. Sed Macedonius Gangræ mortuus, in æde martyris Callinici tumulatus est, multosque a morte sua morbis liberavit. Cumque jam esset in sepulcro condendus, antequam id fieret, sublata dextera manu, crucis signo sepulcrum obsignavit. Idem Theodoro cuidam suorum familiarium per visionem dixit : Excipe hæc, et abi, et Anastasio recita : Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perstiti : interim tamen semper Deum interpellabo, dum tu quoque venias, et causa nostra disceptetur ». Hæc auctor : eadem ex Theophane [2] in Miscella, et Anastasius Bibliothecarius in Chronico, necnon Theodorus Lector [3], nisi quod non ab eo obsignatum dicit sepulcrum, sed ipsum consueto more in sepulcro cruce signato esse reconditum. Porro de miraculis nihil : nec quidem apud Græcos coli memoriam ejus, sicut aliorum sanctorum, Menologia quæ vidimus, vestigium ullum reddunt : si qua enim vere ab eo edita miracula potuissent probari, utique pro eo allata in testimonium fuissent, cum de abolenda ejus memoria e sacris tabulis, in quas illata erat, actum est. Sed passos demum Constantinopolitanos et Orientales episcopos, sicut Acacii, ita et Macedonii et Euphemii nomina expungi e Diptychis, suo loco dicemus. Cæterum Macedonii obitum non ante sequentem annum accidisse putamus, quem ex loco exilii hoc anno Hunni fugarunt in Paphlagoniam.

51. *Quid Alexandriæ hæretici passi sint.* — Contigisse hoc item anno tradunt, sicut Cappadoces a fide Catholica devios per Hunnos affligi, ita et Alexandrinos in hæresi diu perseverantes a dæmonibus infestari. Nam idem qui supra auctor subdit [4] : « Eodem anno Alexandriæ viri plurimi, itemque mulieres et pueri, graviter a dæmonibus verberati, assidue latrabant. In somnis autem cuidam terribilis quidam apparuit, dicens, civibus hæc ob damnationes in Chalcedonense Concilium editas accidere ». Hæc Cedrenus : eadem Theophanes illata in Miscellam. Ita plane canum latratum edere compulit Deus loco humanæ vocis miseros Alexandrinos a fide Catholica devios, qui canum instar oblatrare contra Synodum Chalcedonensem non desinebant :

[1] L. VI. Cod. de sacros. Eccl. col. 2. — [2] Justin. Novell. LIX. — [3] Prov. XIX.

[1] Cedr. in Annal. — [2] Paul. diac. Miscel. l. XV. — [3] Theod. Lect. Collect. l. II. — [4] Cedr. Annal. hoc anno.

qui etiam cum excussissent a se suavissimum Christi jugum, merito passi sunt dæmones obsidentes; ut ex hoc ipso saltem discerent illud Hieremiæ [1] : « Quam malum et amarum, reliquisse venam aquarum viventium Dominum, et fodisse sibi cisternas dissipatas ». Eidem quoque Historiæ veritati adstipulatur Anastasius Bibliothecarius in Chronico, et alii qui postea extiterunt recentiores auctores. Porro hæc non absque fructu contigerunt : siquidem addit his Anastasius, eodem tempore monachos hæreticos recantantes palinodiam scripsisse quatuor libellos contestationis, quorum duos imperatori, alium præfectis provinciæ, quartum vero Joanni episcopo Hierosolymorum obtulere, contestati se sanctam Synodum Chalcedonensem amplexari, detestari vero Severum cum suis sectariis, et in promptu habere mortem oppetere pro fide Catholica. Sed et Illyrici episcopos addit misisse Romam Catholicæ fidei confessionem ad Romanum Pontificem.

52. *Himeranni populi Australes ad Christi fidem conversi.*— Hoc eodem anno vicesimo quinto Anastasii imperatoris Himeranni populi Australes ad fidem Christi conversi sunt [2] : de quibus pauca hæc Theodorus Lector [3] : « Himeranni (gens est Persis tributaria) in extremis Australis plagæ, et ab initio Judæi fuerunt : eo vero tempore quo regina Austri venit ad Salomonem, facti sunt Gentiles. Hi sub Anastasio Christiani sunt facti, et episcopum acceperunt ». Hæc Theodorus, eademque Nicephorus [1]. At tantæ rei gestæ historia scriptorum inopia remansit obscura : etenim quonam prædicante, quibus præcedentibus signis, quisve eis primus fuerit datus sacrorum antistes, penitus ignoratur.

53. Quam bene accidit, secundum illud propheticum de Ecclesia Catholica dictum [2] : « In tribulatione dilatasti mihi » : ut quo tempore magis minui videretur Catholica fides in Oriente, eo majores fierent ad Christianismum accessiones, Saracenis (ut vidimus) et Himerannis Evangelium capessentibus. Unde illud Ecclesia jure cecinerit [3] : « Populus, quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi : filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a semitis suis ». Quod Dei benignitate hoc nostro sæculo abundantius experimur, dum quo tempore perversis erroribus Aquilonares provinciæ majori ex parte a fide Catholica defecerunt, Ecclesiæ Catholicæ novus orbis accreverit, ab Ecclesia Romana accipiens Evangelium : ut plane omnes intelligant pervigilem ejus cultorem, magnum illum agricolam [4] qui semper operatur, loco palmitum arescentium alios majori fœcunditate sufficere; et loco vineæ [5] ab apro silvestri depastæ, atque suffossæ, igneque succensæ, alia sibi latioribus terminis uberiora trans mare plantare vineta.

[1] Hierem II. — [2] Cedr. in Chr. hoc ann. — [3] Theod. Lect. II. Collect.

[1] Niceph. l. XVI. c. 34. — [2] Psal. IV. — [3] Psal. XVII. — [4] Joan. V. — [5] Psal. LXXIX.

Anno periodi Græco-Romanæ 6008. — Jesu Christi 515. — Hormisdæ papæ 2. — Anastasii imp. 25. Theodorici reg. 23. et 5.

1. *Consules.* — Coss. *Anthemius* et *Florentius*, ut habent omnes Fasti; ille in Oriente, hic in Occidente creatus, indeque in variis litteris Hormisdæ papæ hoc anno ad Anastasium imp. datis solius *Florentii* nomen extat; argumento eum in Occidente, *Anthemium* vero in Oriente Fastis nomen dedisse. Ad hæc in Laterculo consulum, de quo anno DXIII, num. 1, solius Florentii nomen legitur, prætermisso sc. Anthemio, quia Orientalis erat.

2. *Hormisda legatos ad imperatorem mittit.* — A num. 1 ad 48. Recitat Baronius litteras, quas *Hormisda* papa ad Anastasium imp. scripsit, cui significat se in Orientem legatos destinare *Ennodium* Ticinensem episcopum, *Fortunatum* episcopum, *Venantium* presbyterum, et *Vitalianum* diaconum. Hi Constantinopolim profecti subdolis *Anastasii imp.* artibus paci Ecclesiæ Orientalis consulere non potuerunt. Est hæc porro prima mentio quæ occurrit de episcopatu *Ennodii*, qui successisse videtur *Maximo* subscripto Synodo Palmari anno DIII congregatæ; quo anno *Ennodius* adhuc Ecclesiæ Ticinensis diaconus egregiam illam Apologiam pro ea Synodo, quæ adhuc extat, conscripsit. Quare fallitur Labbeus in Dissert. de Script. Ecclesiast. ubi ait, *Ennodium* sancto Epiphanio anno CDXC successisse. Licet autem pax Ecclesiæ Orientalis et Occidentalis hac legatione redintegrari non potuerit, anno tamen DXIX votorum summam consecutus est

Hormisda, postquam varias alias legationes in Orientem misisset, ut eo anno videbimus.

3. *Dardaniæ et Illyrici episcopi ad communionem Ecclesiæ redeunt.* — Antequam eosdem legatos *Hormisda* ad imperatorem dirigeret, imperator litteras pridie idus Januarii ad eumdem dederat, quibus cuncta Hormisdæ, *ut contentionibus amputatis*, *unitas sanctæ* restitueretur *Ecclesiæ*, sese deferre profitetur. Refert eas Baronius num. 4 et seqq., et num. 7 et seqq. recitat alias ad Hormisdam a *Dorotheo* episcopo Thessalonicensi datas, quibus *Dorotheus* ejus electioni congratulatur, qui tamen anno sequenti imperatoris metu communicavit cum *Timotheo* episcopo Constantinopolit. ut tunc dicemus. Huc revocandæ litteræ Hormisdæ ad *Cæsarium Arelatensem* episcopum scriptæ, in quibus docet Hormisda, Dardaniæ et Illyrici episcopos ad Sedis Apostolicæ communionem rediisse, significatque se legatos in Orientem misisse. Ea enim Epistola dicitur *data VI idus Septembres, Florentio V. C. consule.* Baronius et Collectores Conciliorum autumantes, annum Christi DXVIII Magni et Florentii consulatu notatum fuisse, easdem retulere ad eum Christi annum, ut videre est apud Baronium, n. 85 et seqq. et tom. IV Concil. pag. 1474. Verum eo anno *Magnus* solus consul processit, ut suo loco ostendemus, ideoque eæ litteræ, cum quibus aliquæ annis sequentibus datæ connexionem habent, huc omnino retrahendæ, et in nova Conciliorum Editione in suum ordinem restituendæ erunt. In his itaque ad sanctum Cæsarium litteris scribit Hormisda : « Episcopi tam Dardani, quam Illyrici pæne omnes, ne sint errore condemnandi præterito, petentes beati Petri Apostolorum principis communionem, et scriptis et legationibus destinatis se Apostolicæ Sedis regulis obedire confirmant, etc. » Tum sub finem de legatis a se hoc anno in Orientem missis ait : « De cæteris, quæ in religionis causa confidentes divinis beneficiis præsenti tempore iterum de Orientis partibus speramus, et legatos direximus, Domino Jesu Christo supplicate, ut ipse qui pro pietate sua prosperum donavit initium, similem concedere dignetur effectum ». Dardaniæ autem, et Illyrici episcopi a Thessalonicensi metropolita pendebant.

4. *Moritur Ariadna Augusta.* — Ad num. 48. Marcellinus in Chronico sub hujus anni coss. ait, « Ariadna Augusta, LX annis in palatio exactis, vita decessit ». Theophanes vero ad annum Incarnat. secundum Alex. DVIII, kal. Septemb. hujus Christi anni inchoati, habet : « Hoc eodem anno imperatrix Ariadna etiam mortua est ». Baronius vocat eam *nequissimam feminam, malorum omnium conciliatricem.* Sed in auctoribus Byzantinis nihil simile invenio; quin contra ex Theophane ut anno DXII, n. 8 videre est, ea *Anastasium* maritum velut multorum auctorem malorum corripuit, et vexatio Macedonii, *Ariadnam et ordinis senatorii præcipuos afflixit,* inquit idem Theophanes ad annum XXI Anastasii. Nec deerant in familia hujus imperatoris, qui fidem Orthodoxam profiterentur, et defenderent, uti *Magna* ejus soror, et Secundini patricii conjux, de qua suo loco egimus. Ad hæc *Flavius Pompeius* ejus nepos, et *Anastasia* hujus uxor male habiti ab imperatore, quod Synodum Chalcedonensem tuerentur, *et Macedonio* patriarchæ, dum in exilio esset, necessaria ad vitam subministrarent, ut prodit idem Theophanes ad annum XXII Anastasii.

5. *Moritur S. Macedonius episcopus Constantinopol.* — Ad num. 50 et seqq. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DVIII, qui kal. Septemb. hujus Christi anni exorditur, ait : « Hoc anno Hunni, quibus Samen appellatio, Caspiarum portarum limitibus emensis, Armeniam suis incursionibus infestarunt, Cappadociamque et Galatiam, et Pontum depopulati ad Euchaita usque, quæ tantum haud subegerunt, progressi sunt, a quibus fugiens sacer Macedonius, et de vita ubique per viam periclitans, salvus tandem Gangram se recepit. Viri salutem ægre audivit Anastasius, et sub custodia teneri jussit, misso etiam, ut ferunt, qui eum tolleret e medio. Ita consummatus Gangræ, in templo sancti martyris Callinici, ad ejus reliquias proximus, ubi morborum sanationes præstat, est reconditus. Macedonium mortuum ac jacentem narrant manu Crucis sibi signum expressisse », et reliqua a Baronio ex Theodoro lectore lib. 2 *narrata* ex quo Theophanes descripsit. Sed loco horum verborum, *Macedonium mortuum*, etc. legendum, ut habet Cedrenus; « Cum tumulo inferendus esset, aiunt sublata dextera Cruce consignasse », pro eo sc. more, inquit Combefisius in Notis ad Theophanem, « quo summi sacerdotes Cruce consignare solent », ut non sibi Crucis signum ipse expresserit, ut interpres reddidit, sed adstantem magis populum consignaverit. Cultum sacrum a Græcis exhibitum sancto Macedonio indicant Ms. Synaxiarum Societatis Jesu collegii Claromontani, varia Menæa græca Mss. et excusa, quæ habentur apud Maximum Cytherorum episcopum pro Ecclesiis Orthodoxis. Quare, ut inquit Henschenius in Elogio sancti Macedonii episcopi Constantinopolitani ad diem XXV mensis Aprilis, nonnisi Sirleti cardinalis oscitantia scripsit Baronius, apud Græcos memoriam sancti Macedonii non extare, et Menologia nullum ipsius vestigium habere. Neque enim in sanctis suo Menologio inscribendis, diebus aliquot satis diligens fuit Sirletus, utpote qui die XXIV ejusdem mensis neglexit sanctam *Elizabetham Thaumaturgam*, passim omnibus antiquis Synaxariis, Menæis, et Menologio Basilii imp. et Anthologio inscriptam : imo de qua Græci Officium Ecclesiasticum habent. Ablatum quidem *Macedonii* nomen ad tempus e Diptychis, sed in ea postea restitutum, ut infra videbimus.

6. *Fundatur monasterium Agaunense.* — Marius Aventicensis ad consulatum Anthemii et Florentii hoc anno gestum, scribit : « Monasterium Acauno a rege Sigismundo constructum est » in angusta sc. planitie, in qua parvus vicus antiquitus ædificatus fuit, quem *Tornatam* seu *Tornadam* non

longe ab Octoduro dissitum, incolæ appellarunt, indeque monasterium modo *Agaunense* a situ, modo *Tornatense* ab oppidulo ibi condito denominatur. Extat adhuc illud monasterium, vulgo sancti *Mauricii* dictum; quod a pluribus sæculis a clericis Regularibus Ordinis sancti Augustini inhabitatur. Anno enim MCCLXI, ut liquet ex charta a Sammarthanis, dum de abbatia Agaunensi loquuntur, recitata, jam monasterium illud canonici incolebant. Em. cardinalis Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 3, fuse de eo agit, et scribit clericos illos anno MCL ibidem primum apparuisse; quam in rem citat Bollandum in Prolegomenis ad Vitam sancti Severini abbatis Agaunensis, ad diem XI Februarii, aitque, § 3, num. 20, rem ex antiquis monumentis illum demonstrare. Verum loquitur ibidem Bollandus, non de abbatia Agaunensi, sed de abbatia Castri-Nantonis, ubi *S. Severinus* in monasterium Agaunense rediens e vivis excessit et sepultus est, ut suo loco ostendi. Et certe *Castrum-Nantonis* situm in Vastinensi ditione et diœcesi Senonensi; monasterium vero Agaunense diœcesis est Sedunensis seu Octodurensis sub archiepiscopo Tarantasiæ, ut videre est apud Sammarthanos in abbatia Castri-Nantonis.

7. *Ante tempora Clodovei regis extabat.* — Præter auctores citatos, de monasterio *Agaunensi* agunt Henschenius in Vita sancti Sigismundi Burgundiæ regis ad diem I mensis Maii, Cointius anno DXXXV, num. 197 et seqq. aliique : sed dum varios status in quibus illud fuit, confundunt, unique attribuunt quod ad alterum pertinet, ejus fundationem magnis adhuc tenebris involutam, novis difficultatibus involvunt. Ejus obiter tantum meminit Baronius anno DIX, num. 12, sed quia post ejus mortem variæ de eo agitatæ controversiæ, illas partim hic, partim anno DXXII dissolvere conabimur. Hoc itaque celeberrimum monasterium ante *Clodovei* magni tempora videtur fundatum. Faustus enim monachus, discipulus sancti Severini, in Vita ejus a Mabillonio sæculo I Benedictino recitata testatur, *Clodoveum* regem anno regni sui XXV, Christi sc. DVI, cum in gravem morbum incidisset, *ad sanctum monasterium Agaunensium*, ubi *Severinus abbas ordinatione institutus* erat, misisse, et Severinum ad eum venientem, post sanitatem ei redditam, ad Deum migrasse, postquam duobus sociis suis dixisset : « Commendo vobis dilectissimum fratrem meum presbyterum, qui mihi annos XXX in afflicto corpore deservivit : commendo vobis monachum meum nomine Vitalem ». Quare ante annos triginta a morte ejus Severinus præfuit monasterio Agaunensi; neque enim morbo afflictus abbas renuntiatus fuisset. Tum eo monasterio post sancti abbatis obitum, vel collapso, vel everso, *sanctus Sigismundus* hoc anno novæ fabricæ initium dedit, qua tandem anno DXXII absoluta sanctus *Hinmemodus* primus novi monasterii abbas a rege Sigismundo institutus est. A prioris vero monasterii eversione usque ad hujus præfecturam locus habitatus fuit a promiscua multitudine, sexus utriusque concursu, sejunctis tamen domiciliis, diversa pertractante munera, ut testatur Historia abbatum Agaunensium, a sancti *Achivi* tertii abbatis discipulo conscripta, cujus fragmentum recitat Bollandus loco citato. Incertum autem, an convenæ illi loca, quæ post eversum monasterium superfuerant, vel ea quæ hoc anno ædificari cœpta, inhabitarint.

8. *Regula Agaunensium monachorum ante annum D condita.* — Agaunenses monachi peculiarem regulam servabant, *S. Severino* monasterium regente conditam, quam Holstenius una cum reliquis a S. Benedicto Anianensi collectis in lucem emisit; ejus hic titulus est : « Incipit regula monasterii Tornatensis », quæ capitibus 23 constat, quamque a cap. 13 ad ultimum, ex sancti Augustini regula ad verbum exscriptam esse, Emin. cardin. Norisius et Cointius laudati demonstrant; quod mirum videri non debet; cum etiam sanctus *Cæsarius* et sanctus *Aurelianus* Arelatenses episcopi, aliique multi pleraque a beati Augustini regula mutuati sint. Addit ibidem card. Norisius Jurenses monachos sancti Hilarii Arelatensis episcopi tempore in Gallia Sequanorum fundatos eam Agaunensium regulam etiam coluisse; quod constat ex veteri Anonymo in Vita sancti Eugendi abbatis Jurensis, quam Bollandus ad diem primam mensis Januarii, et Mabillonius sæculo I Benedictino exhibent. In fine enim Vitæ hujus sancti Anonymus ille ait : « Instituta quoque de formatione monasterii nostri Agaunensis cœnobii, sancto Marino presbytero insulæ Lirinensis abbate compellente, digessimus, etc. » Scribit vero se morienti Eugendo adfuisse; quæ mors contigit circa annum DCXC. Quare ea regula prius in Jurensi monasterio observata, indeque in Agaunense invecta, ac ante annum quingentesimum composita. Ex quibus omnibus patet, sanctum *Severinum* vere fuisse abbatem Agaunensis monasterii, non vero pastorem vel rectorem incolarum promiscui sexus et ordinis, ut Bollandus et Henschenius, qui ejus vitam a Fausto scriptam non viderant, arbitrati sunt; *Hinmemodum* hoc anno Tornatensis monasterii abbatem constitutum non fuisse; nec pariter hoc anno sanctum *Avitum* episcopum Viennensem eam Homiliam recitasse, cujus titulus : « Homilia VII dicta in Basilica sanctorum Agaunensium in Innovatione monasterii ipsius, etc. » Recitata itaque ea anno DXXII aut insequenti, quo monasterium a S. Sigismundo et episcopis *Hinmemodum* abbatem accepit, et psalmodia perpetua inibi instituta, ut infra monstrabimus.

HORMISDÆ ANNUS 3. — CHRISTI 516.

1. *Revertentibus legatis Apostolicis et ipse Anastasius se Catholicum simulans amplissimam mittit legationem ad Romanum Pontificem et ad senatum Romanum.* — Quingentesimus decimus sextus Domini volvitur annus, consulatu Petri sine collega notatus. Inter nobilissimos senatores hic doctrina ac pietate claruit, ad quem extant Ennodii plures Epistolæ. Mentio est pariter de Petro Romano viro clarissimo apud Sidonium. Hic ergo ubique spectatus hoc ipso anno meruit consulatum : quo detentos diu Apostolicæ Sedis legatos Anastasius imperator, magna spe alitos uniendæ Orientalis Ecclesiæ, ita dimisit, ut ad cuncta perficienda exspectare se adventum Hormisdæ, iteratis litteris astuto consilio simularet : quod ut magis persuaderet, una cum eisdem legatis redeuntibus Romam, ad componendas res honorificentissimam legationem ad eumdem Hormisdam Pontificem misit, viris clarissimis ad opus delectis, nempe Theopompo comite domesticorum, et Severiano comite sacri consistorii; quibus et litteras ad ipsum Romanum Pontificem dedit.

2. Quodnam autem fuerit in his exhibendis officiis consilium Anastasii imperatoris, ex iis quæ sæpe superius aperuimus, atque superiori anno latius pandimus, facile poteris intelligere, nempe ad sedandum Orthodoxorum animum, ipsum pluribus apertissimisque signis affectare conatum, Catholicum nomen, et unitatem curare Orientalis Ecclesiæ cum Occidentali : ratum nimirum ita fore, ut concitatum contra se Vitalianum tyrannum prætextu tuendæ Catholicæ fidei, his artibus exarmaret ac spoliaret favore populi; qui plane erga imperatorem ex his pro fide Catholica exhibitis testimoniis jam paulatim reddebatur magis magisque propensior : augebatur vero magis ea opinio ex istiusmodi erga Pontificem Romanum obsequiis, quibus in tam præclara exornanda legatione rem naviter agere, in opus incumbere, jugi indefessoque studio laborare ad perficiendum quod cœperat, significaret.

3. Ea plane est ars hæreticorum principum, penes quos est pietas nundinaria, ut cum adversariis armorum pressuris urgentur, ad fallendos populos nihil magis quam fidem Catholicam ore tenus præ se ferant, subque Catholico nomine delitescant, donec quod cupiunt assequantur; facti vero voti compotes, majori impetu in damna pietatis erumpant. Sed qui cunctis præsidet rerum humanarum arbiter Deus, haud diutius patitur adeo scelesta inulta relinqui. Etenim qui discernit[1] cælestis reges, appendens [2] eos in statera, digito tandem ostendit paratam ob oculos ultionem, cum repente diu dilatum majori fragore suæ iræ fulmen intorquet : quod quidem factum cum alia multa, tum præsertim cœpta narrari Anastasii tragœdia egregie repræsentat. At jam ejus reliquas fallendi artes pietatis tegumentis obvolutas, quas habemus præ manibus, in medium producamus; atque primum ejus recitemus Epistolam per suos legatos ad Hormisdam Pontificem missam, cujus in codice ejusmodi titulus inscriptus legitur [3] :

4. « Anastasius Augustus Hormisdæ papæ, per Theopompum et Severianum VV. CC.

« Omnia quæ benignitas conceperit animorum, dulci ambitu et festinatione laudabili propagantur; nec sibi requiem putant posse præstari, donec ad effectum saluberrimum desiderata perduxerint : et tunc quædam ipsius festinationis fit requies, dum contigerit spes votorum. Quod in præsenti nos certa ratione pertulimus, donec cælestis favor et nostræ petitioni auditum, et vestræ promissionis serenum donet effectum. Ergo quia vel maxima itineris longitudo, et ultra solitum morem hiemalis asperitas, quod optabamus nobis fecit incertum; interim intra animos nostros desiderata compressimus, beneficia divina captantes, quæ boni exitus rei sua interpositione decidunt. Agnoscentes igitur, quod ejus pietas primam nobis gratiam condonavit, ut missa ad nos legatio, ad beatitudinem tuam feliciter remearet; ad secundam processimus, ut dirigeretur a nobis

[1] Psal. LXVII. — [2] Dan. V. — [3] Tom. I. Ep. Rom. Pont. in Hormisdam.

promissa legatio, per quam et commemoratio fieret eorum, quæ cum sanctissimis viris longa deliberatione contulimus; et inde, Deo auspice, tam nostræ petitionis, quam vestræ gratiæ ad integrum lux serena resplendeat, et toto orbi gaudia exspectata donentur. Commemorationis itaque loco, et salutationis honore reddendo, Theopompum virum illustrem comitem domesticorum, agentem sacri nostri palatii scholam, fidelem nobis vel pro suis moribus, vel pro ipsa affectione genitali nostræ provinciæ, sed et Severianum V. C. comitem sacri nostri consistorii ad vestram direximus sanctitatem : qui ordinem litterarum propria voce testantes, ad celeritatem exspectata provocent, quæ etiam cælesti misericordiæ credimus placuisse. Data XVII kalend. Augustas, Constantinopoli, Petro V. C. consule ». Hæc quidem ad Hormisdam papam. Sed quo numeros omnes expleret Catholici atque humanissimi principis, per eosdem etiam legatos idem Anastasius imperator ad senatum Urbis Romæ in hunc modum scripsit [1] :

5. « Imperator Cæsar Flavius Anastasius, pius, felix, victor, semper Augustus, Germanicus inclytus, Alamannicus inclytus, Franchicus inclytus, Sarmaticus inclytus, Pater patriæ proconsulibus, consulibus, prætoribus, tribunis plebis senatuique suo salutem dicit.

« Si vos liberique vestri valetis, bene est : Ego, exercitusque meus valemus. Quotiens utrisque publicis rebus prospera voluntate consulitur, non solum exhortatio, sed postulatio quoque creditur esse conveniens; ut duabus in unum concurrentibus causis, animus incitatus, quod felix et bonum partibus sit, valeat adipisci. Si etenim Christus Deus et Dominus noster et per mitissimam voluntatem et quamdam dispensationem nos revocavit ad se, et redemptos proprio sanguine libertati restituit, ut salutem mortalitati præstaret; non videtur absurdum, tam apud gloriosissimum regem quam apud beatissimum papam Urbis Romæ, Patres conscriptos imperiali petitioni conjunctos, ea sperare, quæ et nobis et sibi (Deo annuente) in commune proficiant : hoc est, ne fugitivorum audiant concinnatos sermones, et mendacio solo compositos; sed satisfactione suscepta, quam et veritas, et legatorum qui directi sunt inquisitio patefecit, ad desideratam pacem acceptabili Deo voluntate concurrant. Indubitatum siquidem est ex longa annorum serie multam partem Reipublicæ vestram vindicare (judicare) constantiam.

6. « Proinde oportet sanctissimum vestrum cœtum solerti studio et provido labore contendere tam apud excelsum regem, cui regendi vos potestas et sollicitudo commissa est, quam apud venerabilem papam, cui intercedendi apud Deum facultas est præstita; ut in ea parte animi sui bonitatem dignentur impendere, in qua utriusque Reipublicæ membra sperata sanitate salventur. Implebitis enim veterem consuetudinem et nimis consilio vestro notissimam, si ea quæ publicæ utilitati conveniunt, tractando, sperando, postulando, effectum adipisci, Deo auspice, feceritis. Data quinto kalend. Augusti, Chalcedone, Petro V. C. consule ». Hæc sunt quæ extant antiqua monumenta legationis antea permissæ, modo vero præstitæ ab ipso Anastasio imperatore; cum tamen (ut sæpius dictum est) unitatis et pacis speciem præ se ferret, non autem amans esset Catholicæ pietatis.

7. *Epist. Anastasii imp. per legatos Apostolicos missa, et Hormisdæ responsio per legatos imperatoris, qui a Catholica fide alieni cognoscuntur.* — Verum Hormisda doluit, laicos directos esse legatos, quibuscum de rebus Ecclesiasticis agendum foret, minus aptum id esse putans : conqueritur enim de his idem Hormisda papa in litteris anno sequenti datis ad sanctum Avitum episcopum Viennensem, quas ex eodem codice inferius recitabimus. Jam vero quas legatis Apostolicæ Sedis litteras ad eumdem Romanum Pontificem Anastasius dedit, hic describamus, quibus rerum gestarum veritas, explosis mendaciis, certa reddatur. His autem in primis imperator fidei Catholicæ, ne quis daretur dubitandi locus professionem inseruit : sic enim se habent :

8. « Exemplum [1] Sacræ Anastasii Augusti Hormisdæ papæ per Ennodium et Fortunatum episcopos, Venantium presbyterum, Vitalem diaconum, et Hilarum notarium.

« Gratias omnipotenti Deo referimus, quod sanctitas vestra disciplinis cælestibus instituta, sicut poposcimus, legatos fidei Ennodium et Fortunatum venerabiles episcopos, sed etiam viros religiosos Venantium presbyterum et Vitalem diaconum et Hilarum notarium, quales poscebat causæ sublimitas, destinavit : qui negotii magnitudinem implere possent Ecclesiastici luce sermonis; quique operante Deo, omnia subtiliter requirentes, quæ ad rectam et veram Christianorum pertinent fidem, et ipsi, sicut decuit, declararunt, et a nobis, sicut oportuit, agnoverunt : quia una est Ecclesia Dei, Apostolicis ubique firmata doctrinis. Unde quis audeat de Domini nostri Jesu Christi Incarnatione aliter quam habet veritas ipsa sentire, nisi ut confiteatur æqualem et consubstantialem Patri Filium salutis nostræ causa, juxta annuntiationem Archangeli [2] in utero Virginis, carnem ex eadem assumendo hominem factum? et sicut ait Apostolus [3] in servili forma, ut crucem pro nobis carne susciperet? De quo beatus Petrus Apostolus Judæis dicit [4] : Vos petistis vobis dimitti virum homicidam, auctorem vero vitæ interfecistis. De quo etiam legitur in Paulo Apostolo [5] : Factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis.

9. « Confitemur enim quod Dei Genitrix beata Virgo Maria in vera carne et anima rationali et in-

[1] Extat tom. I. Epist. Rom. Pont. in Hormisdam.

[1] Extat tom. I. Epist. Rom. Pont. inter Ep. Hormisdæ. — [2] Luc. I. — [3] Philip. II. — [4] Act. III. — [5] Philip. II.

telligibili nobis Deum peperit Salvatorem, quem homousion Deo Patri et Spiritui sancto ante sæcula, eumdem nobis quoque homousion propter peccata nostra in fine temporum credimus et probamus fuisse progenitum, sicut Propheta David dicit [1] : De ventre matris meæ Deus meus es tu. Quæ tamen ita sine defectu et confusione nostri corporis est assumpta nostra substantia, ut in eadem carne Dei Filius mundum examinaturus adveniat, oculis omnium vulnerum et clavorum indicia repræsentans, sicut scriptum est [2] : Et videbunt in quem pupugerunt ». Videsne, quam pie quam sancte rectam profiteatur Anastasius fidem Catholicam? qua ita firmiter stabilita, ei adversantes damnat hæreticos, ista subdens :

10. « Cum omnibus etiam Orthodoxis impiissimos Nestorium atque Eutychetem vitamus pariter et horremus, eorum condemnantes et anathematizantes et personas et dogmata detestabilibus sacrilegiis comparanda, qui dispensationem divinam et humanæ remedia infirmitatis similiter aut nescire voluerunt, aut cognita blasphemare. Talem igitur circa fidem clementiæ nostræ propositum summus Deus ab exordio vitæ suæ sensibus nostris immisit; unde et imperium nostrum credimus custodiri. Miramur autem, quamobrem de beatissimis Patribus, qui in Chalcedone convenerunt, aliqua nobis scribere voluistis; dum ea, quæ ab his fuerant constituta, prædecessorum nostrorum multiplicibus decretis confirmata monstrantur. Et cum nec alia Synodus facta fuerit, per quam, quæ ab illa disposita sunt, redderentur infirma; nec lex a nobis præcesserit, cujus novitate statuta præfati episcopalis Concilii solverentur : maxime cum ipsa Synodus dixerit, anathema esse debere, quicumque aliam fidem, quam apud Nicæam trecenti decem et octo venerabiles Patres constituerunt, docere vel immutare voluerit : ad hoc etiam eos, quos superius comprehendimus, id est, Nestorium et Eutychetem damnaverunt, quos nos quoque damnamus. Nam pro hac causa attestantur etiam divinæ litteræ ad Alexandriam non semel sed multoties destinatæ, per quas objurgavimus, cur sibi non arbitrentur posse sufficere directam fidei doctrinam, recedentes ab anathemate Chalcedonensis Synodi, vel venerandæ memoriæ Leonis episcopi. Unde non parum studium apud nos et contentio quoque perdurat, quatenus a suprascripto (superfluo) anathemate eosdem possimus abstrahere, et sanctæ Ecclesiæ universali conjungere.

11. « De capitulo vero, quod solum videtur esse residuum, nostra voluntas petitioni vestræ fortasse propter unitatem Ecclesiarum conveniret, nisi alia venerabilibus Ecclesiis ex hoc renovari scandala crederemus. Nunc quæ sint facienda perpendite : quia grave esse clementia nostra judicat de Ecclesia venerabili propter mortuos vivos expelli; nec sine multa effusione humani sanguinis scimus, posse ea quæ scribitis, ordinari. Omnia tamen a Deo sperantes, per Concilium melius agere poteritis, quam ab his hominibus qui propter errores suos provincias percurrentes, inimicam Evangeliis sanctis et Ecclesiæ volunt esse discordiam. Ergo ut sit placens supernæ majestati Ecclesiarum unitas, providete : quia quid nobis in his quæ præfati sumus obsistit, ignoramus, si bene nos arguit. Per omnia autem voluntatis nostræ puritatem, legatorum vestrorum poteritis veritate cognoscere. Petimus autem, ut pro nobis Apostolatus vester orare dignetur : quod vos libenti animo facere, hac poterimus maxime ratione cognoscere, si perfectam nobis unitatem Ecclesiarum dignatus fuerit Deus, vobis disponentibus, condonare. Illam enim vox Dei magnam benedictionem diligentibus se mandavit atque donavit, qua declaravit [1] : Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis ». Hactenus litteræ Anastasii ex eisdem codicibus exscriptæ.

12. Fallere sane quemquam possent ejusmodi litteræ Anastasii pro fide Chalcedonensi, nisi ex his quæ superius de ipso scripta habentur, et quæ scribentur inferius, qualis esset vulpis illius animus perspicuo monstraretur : ita ut illi optime aptari possit illud Apocalypsis [2] de bestia illa cornua habente agno simillima; utpote qui cum semper insecutus sit sanctam Synodum Chalcedonensem, videri tamen velit acerrimus ipsius professor. Porro de calliditate Græcorum hæreticorum, qui verbis pacem sponderent, factis autem negarent, pluribus agit idem Hormisda papa in Epistola, quam anno sequenti scripsit ad sanctum Avitum episcopum Viennensem, cum quid hac legatione actum sit eumdem reddidit certiorem. At quoniam quæ hactenus Anastasius tum litteris, tum etiam legationibus egit, nonnisi laude digna videbantur; Hormisda papa, et scriptas litteras, et res per legatos Constantinopoli gestas probans, non potuit ea omnia non laudare, cum ad eumdem imp. has litteras [3] reddidit per legatos ab eo missos Theopompum et Severianum VV. CC. comites :

13. « Hormisda episcopus Anastasio imperatori.

« Sollicitari animum tuum, clementissime imperator, ambitiosa aviditate commemoras, donec speratæ unitatis redintegratio optata contingat. Bona sunt desideria salutis; laudabilis, quæ se hujusmodi Deo commendat, intentio. Prudentiæ siquidem speciale documentum est, cum id quod sibi utile credit, impatienter inquirit. Nam si in corporum morbis noxia est tarda curatio, quanto magis in salute animæ gravius est ferendus remediorum fidelium serior appetitus? cum moneamur spiritualibus institutis, ne quæ prodesse possunt, in diem posterum differantur, clamante sapientissimo Salomone [4] : Ne tardes converti ad Dominum; et ne differas de die in diem : quia sicut in incerto vitæ tempora, ita in tuto animæ convenit esse re-

[1] Psal. XXI. — [2] Apoc. I.

[1] Joan. XIV. — [2] Apoc. XII. — [3] Hormisd. Ep. VI. — [4] Eccl. V.

medium; ut intret [1] in gaudium Domini sui, quem veniens Dominus ea quæ sibi placent, inveniet operari.

14. « Unde et fateor me fuisse miratum, cur tamdiu legatio promissa tardaverit, cum facienda ista sint, ut regna cœlestia rapiantur. Verumtamen instinctus ipse, quem vestræ mansuetudinis declarat alloquium, spem supernæ misericordiæ pollicetur. Desuper est enim et ipsum velle quod bonum est. Confido autem, quoniam qui cœpit [2] in vobis opus bonum, perficiet usque in finem. Ergo viæ, cui cœpistis, insistite; et spretis errantium lubricis, nobiscum supra petram solidam tenete vestigia. Tali crevit Ecclesia sancta consensu, quod his verbis Apostolicorum actuum testatur historia [3] : Multitudinis credentium erat cor unum et anima una. Nam quemadmodum connecti poterunt gratiæ vinculis, quorum distant corda sententiis?

15. « Fac, domine imperator, effectum rerum fidem probare verborum. Non enim sermonibus cognoscuntur hominum corda, sed effectibus : cum et Abraham pater noster, non nuda Deo fide, sed opere fidem commendante placuerit. Unde vel pro dispensatione mihi credita, vel pietatis vestræ circa me benignitate perpensa, domine fili, hortor et supplico, ut studium pacis, quod per scripta præfertis, ad componenda nobiscum, Deo auctore, ea in his quibus laborant Ecclesiæ, dirigatis : quia secundum prophetam [4] : Pax multa diligentibus nomen tuum, et non est illis scandalum. Non sunt incognita apud mansuetudinem vestram, quæ nos ab ea, quam redintegrare cupimus, unitate discernant. Date operam, ut laudando quæ profitemini, compleantur effectu : et Apostoli, cujus communionem creditis expetendam, totis viribus sequimini disciplinam. In totum perdita noxiorum declinate contagia, scientes non habere cum religiosis impios portionem, nec ullum fidei cum perfidia esse consortium. Consequens est, ut qui errorum detestatur principes, oderit sectatores. Execrabile habeatur in flore, quod damnatur in semine.

16. « Offerte hoc munus Deo, pro vestris (precor) offerte temporibus : jamdiu hanc a vobis hostiam pro tantis quæ vobis contulit Christus beneficiis exspectat. Quid opus est apud illum preces adhibere, qui supplicat? Vos senatui Urbis Romæ, ut me ad pacem hortetur, injungitis. Ego non solum cum his ad vos supplicationis verba converto, sed vestigiis vestris pro universali advolvor Ecclesia. Audite me pro Christo legatione fungentem. Non patiamini ab impiis canibus Christi membra discerpi. Quæ insanabilia videtis, abscindite; et quæ ægra, curate. Cur quæ sana sunt, invalidis conjuncta quatiuntur? Servate ordinem, quem unitas ipsa præfinit, et pacem mundo, quam poscitis, reddite. Hæc et sub præsenti occasione deposco, et rursum ac sæpius supplicare curabo, sperans importunitatem hanc meam et Deo esse placituram, et apud vos quoque per assiduas petitiones, quoniam id nos Dominus docuit, vacuam non futuram. Data Romæ ». Desunt reliqua.

17. Hæc quidem Hormisdæ Epistola responsio esse videtur ad eam, quam imperator redeuntibus legatis dederat, qua tam plane tamque ample Ecclesiæ se pacem optare significaverat. Quæ autem postea rescripserit ad Epistolam a comitibus legatis acceptam, cum ipsæ ad imperatorem litteræ desiderentur, haud adeo nobis possunt esse comperta, nisi quantum ex aliis ejusdem Hormisdæ litteris quasi per transennam ad ea inspicienda aditus aperitur : quibus etiam nota fiant quæ transacta sint inter legatos imperatoris et Romanum Pontificem : nimirum eosdem legatos detectos fuisse alienos a Catholica fide, defensoresque hæresis Eutychianæ : tantumque eos longe abfuisse ut Catholica professa fide sese cum suis Catholicæ redderent unitati, ut tentarint haud levi conatu (si fieri potuisset) ipsum Hormisdam papam ad suas ipsorum partes adducere. Vides quo tenderint Anastasii blandimenta, et quæ venena sub honorificæ legationis melle latuerint?

18. At ubi hæc adeo inexspectata idem Hormisda comperit, legatos re infecta ad imperatorem redire jussit, jam certior redditus de velata diu piorum verborum involucro perfidia impii Anastasii. Hæc enim ita se habuisse, ejusdem Pontificis litteræ ad sanctum Avitum Viennensem episcopum datæ anno sequenti significant, cum jam ipse ad Hormisdam missis nuntiis et datis litteris reddi certior rogaret de his quæ cum Orientalibus gesta essent, quibus item litteris et illud fit manifestum, legatione ab Hormisda in Orientem missa, redditos esse Catholicæ Romanæ Ecclesiæ communioni episcopos nonnullos in Thracia, Dardaniæ præsertim, Illyrici, atque Epiri antistites : quod quidem hoc anno idem Hormisda voluit suis litteris innotescere Gallicanis Ecclesiis, scribens de his Epistolam ad eumdem sanctum Alcimum Avitum episcopum Viennensem, ut ipse Avitus testatur, redditis litteris ad eumdem Romanum Pontificem.

19. *Aviti episcopi Viennensis legatio et litteræ ad Romanum Pontificem, ejusque responsio de Ecclesiæ Orientalis statu.* — Ut hæc igitur integre cognoscantur, primum omnium ut egregium monumentum viri sanctissimi, de quo plura superius locuti sumus, ejus hic describemus ad ipsum Rom. Pontificem datam Epistolam, ex iisdem de quibus supra mentio facta est descriptam codicibus. Porro eam ad finem anni hujus datam esse, existimare licet, quæ accepta Romæ habetur mense Januarii anni sequentis : ipse enim Avitus provinciæ Viennensis metropolitanus nomine omnium sibi subjectorum episcoporum legationem Romam ad Pontificem misit, ut quid actum esset per legatos Constantinopolim missos, ipse Hormisda papa litteris significaret. Scripsit igitur ea occasione has litteras S. Avitus ad Hormisdam, quibus quidem non solum

[1] Matth. xxv. — [2] Philip. ii. — [3] Act. iv. — [4] Psal. cxviii.

rerum gestarum veritas intuenda proponitur, sed et qua veneratione, quove cultu, quibus titulis sanctissimi atque doctissimi viri fuerint prosecuti Romanum Pontificem, quem totius universalis Ecclesiæ esse pastorem absque controversia sunt professi, omnibus palam fiat :

20. « Domino[1] sanctis meritis præcellentissimo in Christo gloriosissimo et Apostolica Sede dignissimo papæ Hormisdæ, Avitus.

« Dum religionis statui et plenis Catholicæ fidei regulis perspicitis convenire, ut gregem per tota vobis universalis Ecclesiæ membra commissum pervigil cura vestræ charitatis informet; Viennensem provinciam superiori anno (si meminisse dignamini) datis ad humilitatem meam litteris visitastis, quæ ad me, secundum quod opportunitas oblata contulerat, per Arelatensis Ecclesiæ clericos pervenerunt, et quidem plenissimæ sollicitudine pastorali : in quibus nos, sicut per conversionem provinciarum, id est, Dardaniæ, Illyrici, vel Thraciæ ad communionem gaudii provocatis, sic admonitione cautissima, ne quid per ignorantiam prævenire possit, instruitis ». Intelligis, lector, sicuti in omnibus prædecessoribus Ecclesiæ Romanæ Pontificibus, jugem universalis Ecclesiæ curam Hormisdæ Pontificis tum in restituendis lapsis, tum etiam in stantibus consolidandis. Sed pergit Avitus :

21. « Eutychetis igitur Nestoriique damnatio, quos jamdudum per beatissimos prædecessores sanctæ Sedis vestræ calcavit auctoritas, ad notitiam jampridem nostram Apostolicæ ad nos diligentiæ provisione perlata est. Sed illud nos modo suspensos multum redigit et anxios, quod cum pendere nos ad effectum legationis secundo Constantinopolim destinatæ, omni exspectationis studio jusseritis, nec quid filius vester sanctus frater meus Ennodius retulerit, nec utrum secuta redierit, indicastis : et promissionem vestram tanta silentii diuturnitate suspenditis, ut non minus modo prædicatoris taciturnitas reddat attonitos, quam antea fecerat legationis mora suspectos ». Falso quidem nuntio Avitum accepisse secundam missam esse in Orientem legationem, quæ redditæ sunt ab Hormisda papa ad eum litteræ declarant. Porro ad cuncta hæc exploranda a se missos Romam legatos demonstrat, cum subdit :

22. « Unde sola hac causa servos vestros filios meos Alexium presbyterum et Venantium diaconum totius Viennensis provinciæ nomine, quæ Ecclesiæ ad me pertinenti ab universis prædecessoribus vestris et ab Apostolica Sede commissa est, cum præsentis famulatus pagina destinavi : per quos oraculo beatissimæ responsionis agnoscam, utrum fervor schismatum præfatorum, qui intra Constantinopolitanam urbem vitio perniciosæ obstinationis exarserat, cuique (quod magis dolendum est) Alexandrinam vel Antiochenam Ecclesias dicitis illigatas, vobis Christo favente dicentibus digna fuerit correctione restinctus, aut si reversa legatio in paginis evidentibus quod simplex legeretur exhibuit, an forte nuntio magis retulit, unde vobis ad hoc (de hoc) qualiscumque suspicio reservetur.

23. « Veremur enim ne Pontificale judicium, dum non indicat prospera, sensisset adversa. His adjicitur, quod diversorum fida relatione comperimus de reconciliatione vel concordia Ecclesiæ Romanæ jactare se Græciam : quod sicut amplectendum, si veraciter dicitur, ita metuendum est ne callide simuletur. Quæsumus ergo servitio meo juncto, ut quid filiis vestris, fratribus meis, id est, Gallicanis, si consular, respondere debeam, instruatis. Quia jam securus, non dicam de Viennensi, sed totius Galliæ devotione polliceor, omnes super statu fidei vestram captare sententiam. Orate, ut sic nos prædictorum fucata professio non fallat, sicut ab unitate, quam regitis, veritas comperta non separat. Accepta tertio kalendas Februarii, Agapito V. C. consule, per Alexium presbyterum et Venantium diaconum ». Cum igitur ejusmodi legatio ab episcopis provinciæ Viennensis per Avitum metropolitanum directa Romam ad Hormisdam Pontificem pervenisset, eamque (ut par erat) idem honorifice accepisset : confestim ea animi suspensione liberare satagens episcopos Gallicanos, simulque abolere quæ Græcia mendax falsa fama sparsisset, ista ad eumdem sanctum Avitum Viennensem episcopum Hormisda rescripsit his verbis :

24. « Hormisda episcopus, Avito episcopo et universis episcopis provinciæ Viennensis, vel sub tua diœcesi consistentibus.

« Qui de his quæ ad disciplinam Catholicam pertinent, maxime sciens, instrui cupit, quid studii circa mandata divina habeat evidenter ostendit. Non enim potest esse hujusmodi cura, nisi ubi fides fuerit infucata. Atque ideo exultamus in Domino de sinceritate propositi tui, dilectissime frater, dum te secundum directas per Alexium presbyterum atque Venantium diaconum litteras intuemur et de impiis transgressoribus Eutychete atque Nestorio Sedis Apostolicæ constituta recolere ; et si quid adversus eos admonitio nostra promoverit, per quos Orientales Ecclesiæ confunduntur, inquirere. Digna plane sollicitudo fidelibus, ut de miserorum lapsibus ingemiscant, et ipsi ne aliena polluantur contagione pervideant. Sed ne nos quidem hoc supersedisse credatis, ut ad notitiam vestram, si quid actum fuisset, competens perferret instructio. Verum breviter silentium nostrum, quod dilectio mordet vestra, purgamus. Nam quod non sæpius nostra admonitio vos frequentet, de conscientia vestra confidimus et fidei stabilitate. Sollicitudo impendenda fortasse sit dubiis; satis est vitanda indicasse perfectis.

25. « Legationis vero nostræ, quam semel, non secundo, sicut scribitis, misimus, si votivus contigisset eventus, alacres illico fueramus desiderata partituri : scientes hoc rationi, hoc nostro proposito

[1] Extant tom. I. Epist. Decretal. inter Epis. Hormisd.

convenire, ut quos participes sollicitudinis fecimus, cum his de integritate unitatis gaudia jungeremus. Sed quantum ad Græcos, ore potius proferuntur pacis vota quam pectore, et loquuntur magis justa quam faciunt : verbis velle se jactant, quod operibus nolle declarant : quæ fugiunt, professione diligunt ; et quæ damnaverint, hæc sequuntur. Nam unde est, quod cum per Ennodium fratrem et coepiscopum nostrum sacerdotales viros ad confirmanda ea quæ Sedes Apostolica poposcerat directuros se esse promisissent, multa quoque, quæ ad correctionem pravitatis suæ a nobis quæsita fuerant, pollicentes; non solum religiosos viros penes quos causæ illius plena posset esse instructio, secundum constituta propria non miserunt; verum etiam, quasi res parva gereretur, laicos et alienos ab Ecclesiastico corpore destinantes, non se studuerunt de cœno, quo immersi tenentur, evolvere : verum etiam Catholicæ fidei claritatem fulgentem, sua (quod absit) se posse crediderunt obscuritate fuscare ?

26. « Hæc fuit nostri causa silentii, quam vos quoque, spirituali vobis prudentia revelante, vidistis. Quid enim de hac causa poteram directis litteris indicare, quam in statu suo videbam duriter et pertinaciter custodire perfidiam ? Novi exitus sollicite diligentiam relationis inquirunt. Qui de rebus cognitis nihil indicat, abunde in statu suo manere priora declarat. Quapropter, dilectissime frater, et vos præsentibus hortamur alloquiis, et per vos quoque, quia occasio data est, alios per Gallias, quos fides eadem nobiscum complectitur, admonemus : promissam et amabilem Deo servate constantiam ; et transgressorum societate declinata, constantiam vestram uni viro Virginem castam (sicut spopondistis) exhibete Christo : et cavete, ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita sensus aliquorum corrumpantur a simplicitate et castitate, quæ est in Christo Jesu. Perniciosa sunt blandimenta nocentium : atque ideo vigilare vos convenit, quia adversarius salutis humanæ tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret : cui resistite fortes in fide : quia hoc speciale habent patris sui de cæli arce dejecti, qui vestigia ejus sequuntur et diligunt, ut illa veritatis luce privati, et alios gaudeant sua obscuritate fuscari ; et cum perversitatis suæ pœnas luituros esse se sciant, exultent, si miseros cum sua damnatione conjungant.

27. « Nam unde est, quod, cum pro magna parte a conterminis suis Thracibus, Dardanis, Illyricis, cognita eorum perversitate deserantur, procul positos ignorantiæ spe, fraudibus et variis artibus nituntur allicere ; nisi ut lucem, quam ipsi non habent, in aliis quoque impia cogitatione commaculent? Ut autem quæ sint partium earum studia possitis agnoscere : plures Thracum, licet persequentium incursibus atterantur, in nostra tamen communione persistunt, scientes fieri fidem per adversa clariorem. Dardania et Illyricus vicina Pannoniæ, a nobis, quod jam fecimus, ubi necessarium fuit, ut sibi episcopi ordinarentur, expetiit : in tantum se a communione prædictorum separare gaudentes, ut remedia quærerent, dummodo commune cum transgressoribus nihil haberent. Epiri metropolitanus, hoc est, Nicopolitanus episcopus cum Synodo sua nuper segregatus ab impiis, ad Apostolicam communionem, deprompta quæ fieret professione, se contulit. Quæ ideo scriptis destinavimus inserenda præsentibus, ut sicut sortem nos convenit dolere pereuntium, ita lætemur pariter de salute remeantium ; et ut fideles constituti ab eis longius instruantur, qua virus eorum sollicitudine debeat effugi, quos et a suis videant tam justa detestatione vitari.

28. « Et nos quidem dispensationis nostræ memores, necesse est eos repetitæ legationis officio convenire : quo affectu salvationis suæ, si respectu Dei, si rationis intuitu non moventur, saltem pulsantibus importune et pertinaciter acquiescant : et aut ad rectam viam, declinatis erroribus, revertantur, aut propter impœnitens cor ab omnibus inexcusabiles judicentur, qui et moniti totiens in perfidiæ obstinatione persistunt. Vos orate, et nobiscum ad Deum preces et vota conjungite, ut per opem misericordiæ ejus nostra actio laborans pro Catholicæ fidei stabilitate promoveat immaculatos vos et integros ab omni transgressorum societate servantes ; ut aut cum correctis sensus et corda jungamus, aut ab eorum venenis intacti esse mereamur. Nam qui (sicut vos quoque conscientiam vestram non latere testamini) novimus Eutychetem atque Nestorium Apostolicæ, id est, Catholicæ sententiæ auctoritate damnatos ; quemadmodum salvi esse poterimus, si eorum sectatoribus ac posteris qualibet parte communionis hæreamus, cum Belial cum Christo nostro portionem habere non possit ? Instructionis autem vestræ interesse credimus, ut ea quæ apud nos Nicopolitanis vel Dardanis acta sunt, vel quo in communionem ordine sunt recepti, vobis nota faceremus ipsarum lectione chartarum. Data XV kal. Martias, Agapito consule ». Hactenus Hormisdæ Epistola : quæ quidem etsi anni sequentis mense Februarii ad Avitum episcopum reddita esse appareat ; tamen ne unius legationis actio, hac intercisa, reddi possit obscura, hic eam voluimus posuisse. Quod vero in eadem Epistola mentio habeatur causæ Dardanorum et Epirotarum antistitum ; extant eorum litteræ, quibus res gestæ dilucide satis significantur. Sed antequam prolixiorem narrationem ingrediamur, jam ipsi sancto Avito celebris nominis episcopo Viennensi, nusquam locorum nobis posthac amplius occursuro, digne (ut par est) postrema solvamus.

29. *Aviti laudes.* — Ipsum quidem honestissima senectute perfunctum, haud diutius post hæc tempora fuisse superstitem, facile possumus intelligere. Extat autem ad ejus sepulcrum antiquitus inditum epitaphium [1], quod ut tanto viro dignum

[1] Habetur tom. VII. Bibl. sanct. vet. edit.

elogium hic voluimus descriptum relinquere, cum vitæ ipsius perbrevem contineat anacephaleosin :

Quisquis mœstificum tumuli dum cernis honorem,
Cæspite concludi totum deflebis Avitum :
Exue sollicitas tristi de pectore curas.
Nam quem plena fides, celsæ quem gloria mentis,
Quem pietas, quem larga manus, quem fama perennat,
Nil socium cum morte tenet. Quin prospice sancti
Gesta viri : primum florescens, indole quanta
Spreverit antiquo dimissos stemmate fasces,
Maturum teneris animum dum præstat in annis,
Et licitum mundi, voti virtute relegat.
Nec mora : pontificis sic digua insignia sumit,
Augeat ut soliti felicia cœpta laboris.
Nec tamen ob summi culmen tumefactus honoris
Erigitur, seque ipse aliis plus æstimat. Imo
Subjicitur magnus, servat mediocria summus.
Distribuit parcus, pascit jejunus, amando
Terret, et austeris indulgentissima miscet :
Cunctantes suasu juvit, solamine mœstos :
Jurgia dissolvit, certantes fœdere junxit.
Dissona veridicam inficiunt quæ dogmata legem,
Hortatu, ingenio, monitis, meritisque subegit.
Unus in arce fuit, cui quolibet ordine fandi
Orator nullus similis, nullusque poeta ;
Clamant quod sparsi per crebra volumina libri.
Qui vixit, vivit, perque omnia sæcula vivet.

Hactenus epitaphium sanctissimo atque doctissimo viro dignum ; quæ autem in codice post subduntur, eum sepultum esse in monasterio divorum Petri et Pauli recens addita constat : non enim est ea divorum nomenclatura antiquorum : nec verum anno Domini quingentesimo diem clausisse extremum, quem constat sub hoc consulatu Petri, anno quingentesimo decimo sexto, Epistolam scripsisse (ut vidimus) ad Hormisdam Romanum Pontificem. Sed accipe quo eum Ecclesia Catholica ornat titulo quibuslibet triumphalibus ornamentis præclariore, dum nonis Februarii ejus natalem diem repetere consuevit, hæc publico præconio voce lectoris intonans : « Viennæ, beati Aviti episcopi et confessoris, cujus fide et industria atque mirabili doctrina ab infestatione Arianæ hæresis Galliæ defensæ sunt ».

30. Cæterum ne Avitorum confusione alius pro alio ab aliquo inconsulte accipiatur : ut prætermittamus modo dicere de illo itidem Avito creato imperatore : fuit alius pernecessarius Sidonii episcopi et æqualis, ejusdemque (ut ipse ad eum scribens ait [1]) matrum consanguinitate propinquus. Sed et hoc sæculo sub Childerico rege claruit Avitus sanctitate non impar episcopus Arvernorum, de quo suo loco dicendum. Insuper Avitum presbyterum Aurelianense in his temporibus floruisse, Ado testatur in Chronico. Prætermittimus dicere de Avitis Hispanis, de quibus suo loco mentio facta est.

31. Quod autem ad Aviti eruditionem, de quo agimus, pertinet ; inter præclaros rhetores nominatur a Sidonio Apollinari [2] in Epistola ad Lupum. Isidorus [3] de eo agens, certe quidem haud eum ipse

[1] Sidon. l. III. Ep. I. — [2] Sidon. l. VIII. Ep. XI. — [3] Isidor d Vir. illust. c. 23.

compertum habere potuit, cum ipsum sæcularium litterarum peritia eruditum tantummodo prædicet, et metro duntaxat conscripta ab eo opuscula memoret ; reliquorum autem scriptorum ejus nec nomina noverit, quorum meminit Gregorius Turonensis [1] qui res et lucubrationes Aviti magis exploratas habuit. Cæterum nemo est disertorum virorum, qui nesciat eumdem sanctum Avitum adversus Faustum Regiensem episcopum simulantem damnare Pelagium corroborantem vero ipsam Pelagianam perfidiam, commentarios doctissimos edidisse, quorum præter Gregorium Ado [2] ejusdem Viennensis Ecclesiæ episcopus meminit : sed eorum jacturam ob injuriam temporum quisque jure poterit deplorare : nonnisi enim Theologi consummatissimi potuit esse laboris, cujus obstetricante [3] manu, eductus est coluber tortuosus. Porro ipso Alcimo Avito defuncto, in locum ejus nobili Ecclesiæ Viennensi subrogatus est Julianus. At de S. Avito hactenus.

32. *Vitaliani lapsus.* — Jam vero antequam de Thracum, Dardanorum, et Epirotarum episcoporum ab Orientalibus defectione, et conversione ad Romanam Ecclesiam (quorum superius mentio facta est) ex litteris ultro citroque quæ extant, hoc anno datis, agamus, hic quæ sunt reliqua de Vitaliani studiis irritis redditis videamus.

33. Cum igitur ea, quam vidimus, subdola arte Anastasius imperator conciliatum sibi populum sensisset, jamque eam ob causam vires Vitaliani debilitatas esse ; dispositis sensim rebus et in tuto penitus collocatis, evestigio exuit eum militari omnium nobilissima præfectura, atque ejus loco Ruffinum magistrum militum creat : ut eo pacto militiæ robur suo ipsius penderet arbitrio imperatoris. Id quidem ab ipso Anastasio hoc anno sub consulatu Petri factum, testatur in Chronico Marcellinus. Ad vitam vero tranquilliorem Vitalianum secessisse, Nicephorus [4] habet, dum res ejusdem Vitaliani perbreviter narrat.

34. Sed cur (dicet aliquis) Vitaliano pro Catholica fide erigenti vexillum adversus omnium hominum deterrimum atque maxime impium Anastasium Deus non affuit, magis autem favisse visus sit Anastasio, populi gratiam illi concilians ? Etsi ista roganti, atque curiose scrutanti judicia Dei, quæ [5] sunt abyssus multa, illud satis sit respondisse, quod est apud Isaiam [6] : « Quis audivit Spiritum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit, et ostendit illi ? » Et quod est apud Job [7] : « Quis Deo dicere potest : Cur ita facis ? » Verumtamen quod judicia [8] Domini sint pondus et statera, et omnes viæ ejus judicia, eademque vera et justificata in semetipsa : unde justo Dei judicio factum sit, ut conatus Vitaliani omnes defecerint, Anastasii autem invaluerint, aliqua ex parte conjicere posse datur,

[1] Greg. Turon. hist. l. III. c. 34 — [2] Ado in Chro. ante ann. 519. — [3] Job. XVI. — [4] Niceph. l. XVI. c. 38. — [5] Psal. XXXV. — [6] Isai. XL. — [7] Job. IX. — [8] Prov. XXXVI.

cum per rimulas quasdam quid intus lateret in ejus animo perspexerimus. Cor enim ipsius non erat rectum cum Deo, nec fidelis inventus est in testamento ejus. Etenim honestissimo fidei Catholicæ tuendæ prætextu oblexisse visus est immensam qua flagrabat imperandi cupiditatem, ea studens arte Orthodoxos omnes sibi jungere, et ad invadendum abripiendumque imperium aditum præparare; ut per eos Anastasio e regno deposito, ab eisdem ipse subrogaretur Augustus.

35. Ut autem ista de eo conjiciamus, illud summopere persuadet, quod tandem aliquando detectus, et ipse inventus est minus habens, nempe favere hæreticis Eutychianis, atque de fide haud sincere sentire. Horum enim fidem haud dubiam fecere legati Apostolicæ Sedis ab Hormisda papa Constantinopolim missi tempore Justini imperatoris Anastasii successoris : hi enim ad Hormisdam ista de Vitaliano scripserunt [1], cum agunt de Scythiæ monachis præ se ferentibus faciem Orthodoxorum, cum revera hæretici essent Eutychiani ; « Vitaliano magnifico viro subrepserunt, ut et alia vindicaret pro talibus rebus, et contra nos quæcumque potuit impedimenta afferret : cujus immutationem omnis nobiscum deflet Ecclesia ». Hæc ex legatorum suggestione, cujus est exordium : « Cum Dei misericordia, etc. » Vides igitur hominem, qui modo visus est patrocinium suscepisse Catholicæ fidei, postea detectum esse defensorem occultorum hæreticorum contra Romanam Ecclesiam. Unde intelligas cur Deus haud annuerit votis ejus, nec per hominem fictum voluerit Ecclesiam reparari, quod scilicet duplex iniquitas sit mentita sanctitas : unde Anastasio potius visus sit propitius ad tempus esse; cum tamen in ipsum quoque iræ suæ vasa tandem effuderit. At utinam antiquitas tantum nosset tragœdias istas, et non sæculum quoque nostrum ejuscemodi abundaret exemplis.

36. *Qui episcopi restiterint Anastasio, dum Dorotheus Thessalonicensis eidem communicat.* — Sed ad Anastasium imperatorem redeamus, de cujus perperam factis Nicephorus [2] ita subjicit : « Laurentium præterea Lignidensem (Licidensem), Alcysonem (Alcysum) Nicopolitanum, Gaianum Naysitarum, et Evangelum Paulitaliensem Catholicos Illyrici sacerdotes suis Anastasius præsentari jussit obtutibus : Alcyson et Gaianus episcopi apud Byzantium vita defuncti sunt ». Porro Alcyson iste, ad quem scriptam Epistolam a monachis Palæstinæ, ab Evagrio suæ intextam historiæ, suo loco superius recitavimus, insignis erat nominis Orthodoxus.

37. Addit his Marcellinus, eumdem Anastasium imperatorem ob metum Illyriciani militis Orthodoxi tumultuantis, extemplo reverti mandasse ad suas Ecclesias Domnionem et Evangelum episcopos, retento apud se Laurentio insignis nominis Catholico sacerdote, quantumlibet exilii sententia damnatus ab eo esset : qui Constantinopoli diuturno pedum morbo laborans, tandem post septennium divina ope curatus, in patriam remeavit. Hæc Marcellinus hoc anno. Quod autem ad Laurentium spectat, hunc illum esse memineris, ad quem extant recitatæ superius litteræ Gelasii papæ. His vero subjicimus quæ Cedrenus sub anno superiore recenset, sed in hunc referenda, cum liberius sineret Anastasius suos in Orthodoxos affectus absque timoris obice progredi : ait enim [1] :

38. « Impurus Anastasius episcopum quemdam Œniadum audiens disertum admodum esse, et qui ora omnibus de passo Deo assertoribus obturaret; eum ad se evocatum hortatus est, ut ad suam factionem descisceret, pollicens eum, quicquid petiisset, illico accepturum. Cui episcopus : Tu, inquit, potius ad Orthodoxos transi ; ne, dum opinionem impiorum hominum Severi, Eutychetis, et Dioscori amplecteris, æterno igni addicaris. Simulque apprehendens imperatoris chlamydem : Hæc, ait, vestis nequaquam te post mortem sequetur, o imperator, sed sola comitabitur te pietas ac virtutum habitus. Desine persequi Ecclesiam, quam Christus suo redemit sanguine. Indoctus es et ratiocinandi ignarus, neque ullum Ecclesiæ decretum perfecte intelligis : tantum imposturis et scurrilibus calumniis fatuos tenes. Satis sit tibi dignitatis, quod imperator es : antistites Ecclesiæ vexare noli. Ad hæc imperator rubore suffusus obmutuit. Pauperrimus autem cum esset ille episcopus, nec obolum quidem ab imperatore voluit accipere : adeo liber erat, ut solius in Deum fidei ac pietatis rationem habens ». Hactenus auctor.

39. At non ita restitit imperatori Dorotheus Thessalonicensis episcopus, cujus anno superiori recitavimus litteras ad Hormisdam Pontificem ; de quo ista Anastasius Bibliothecarius in Chronico habet : « Sane Thessalonicensi episcopo communicante ob metum imperatoris Anastasii Timotheo Constantinopolitano episcopo, qui Concilium Chalcedonense anathematizaverat, quadraginta episcopi Illyrici et Græciæ convenientes in unum propter professionem in scriptis factam a proprio metropolitano, discesserunt ab eo ; et Romam mittentes, Romano communicare in scriptis professi sunt ». Hæc Anastasius in Chronico : sed perperam sub Anastasio papa collocata sunt tomo primo Conciliorum, et relata a Gratiano [2], quod postea est emendatum ; ubi et ponitur intrusio Dioscori junioris, quam superstite adhuc Anastasio imperatore hoc anno contigisse liquet, de qua idem Anastasius Bibliothecarius paulo post tractat.

40. *Dioscorus junior episcopus Alexandrinus.* — Hoc namque anno Joannes cognomento Machiota hæreticus episcopus Alexandrinus, cum in sede explesset annos decem, et undecimum attigisset, vita

[1] Apud Hormisd. Ep. extat tom. I. Ep. Rom. Pont. — [2] Niceph. l. XVI. c. 58.

[1] Cedren. Annal. sub anno 25 Anast. imp. — [2] XVI. q. VII. sane Thessalonic.

functus est, ut tum ex ipso Anastasio, tum ex Nicephori Chronico colligitur. Quomodo autem præter consuetudinem Ecclesiæ Alexandrinæ, qua ejus episcopus non alibi quam Alexandriæ, nec ab aliis quam ab Ægypti episcopis et clero ejus Ecclesiæ ordinari consuevisse, contestati sunt sæpe episcopi Ægypti in Concilio Chalcedonensi, favore tamen imperatoris Dioscorus junior eam invasit Ecclesiam, idem Anastasius Bibliothecarius ita narrat: « Cum Dioscorus manus impositionem accepisset, defuncto Joanne episcopo Alexandrino hæretico (hic Dioscorus fuit consobrinus Æluri Timothei) recessere a Dioscoro multitudines rusticorum (populorum), dicentes, quod nisi secundum quod sanctorum Apostolorum continent canones fiat, non recipiatur episcopus: principes enim inthronizaverant eum. Dioscorus autem venit ad S. Marcum: et venientes clerici, induere eum secundo, et iterum consecravere: et ita veniens ad S. Joannem perfecit collectam ».

41. « Cum autem esset illic Theodosius filius Calliopii Augustalis, et Acacius magister militum; turbæ turbatæ cœperunt injuriis afficere Augustales. Cum ergo jurgium motum fuisset; insilientes quidam, a sede deposuerunt filium Augustalis, et interemere eum. At vero Acacius magister militum, quotquot capere potuit, interfecit. Et audiens imperator, iratus est adversus eos. Porro Dioscorus interveniens mitigavit eum ». Hæc Anastasius de juniore Dioscoro.

42. Sed intuere, lector, horum temporum omnium miserrimum Orientalis Ecclesiæ statum. Ubique luctus atque dissidia, non solum adversus Orthodoxos conflictantibus hæreticis, sed et ipsis inter se pugnantibus impiis, excitante Alexandriæ turbas novo Dioscoro, Antiochiæ nefando Severo, Constantinopoli impio Timotheo imperatoris viribus præpotente: Orthodoxis etiam inter se mutuo confligentibus, sectantibus aliis communionem Acacii, aliis aversantibus, et Romanæ Ecclesiæ de eo sententiam comprobantibus, ut fecere complures Thraces, necnon episcopi Epiri, atque Illyrici, adversus quos non hæretici solum (ut diximus) sed et qui profitebantur Catholicam fidem conciti insurrexerunt; prout etiam quæ sequuntur, manifestius declarabunt.

43. *Joannes electus episcopus Nicopolitanus et simul metropolita Epiri Synodum congregat; unde litteræ et legatio ad Romanum Pontificem.* — Hoc namque anno sub Petri consulatu, mortuo Alcysone episcopo Nicopolitano, subrogatus est Joannes: qui statim, more majorum, coacta Synodo episcoporum Epiri veteris, cujus ipse erat metropolitanus creatus antistes, communionem Apostolicæ Sedis amplexurus, fidei suæ libellum illico ad Hormisdam papam misit, probans sancta quatuor generalia Concilia, damnansque omnes hæreticos, et Acacium in primis eorum socium. Quo facto irritatus Dorotheus episcopus Thessalonicensis, multas Joanni injurias intulit, quod non exspectatis aliis Orientis episcopis, ipse Sedis Apostolicæ communionem consequi anticipasset. Qualis autem Joannes iste fuerit, quantaque ejus pietas; contra vero quæ studia prævaricatoris episcopi Dorothei; demum autem quæ Hormisdæ papæ in his componendis controversiis fuerit sollicitudo, descriptæ inferius ultro citroque datæ Epistolæ ex iisdem quibus supra petitæ codicibus significabunt. Ac primo loco, rerum gestarum ordine servato, describenda est ejusdem Joannis recens episcopi ordinati data de sua ordinatione Epistola ad Hormisdam Romanum Pontificem, cui ejusmodi inscriptio præfixa habetur [1]:

44. « Relatio Joannis episcopi Nicopolitani, per Ruffinum diaconum ejusdem.

« Domino meo per cuncta sanctissimo et beatissimo patri patrum, comministro, ac principi episcoporum Hormisdæ, Joannes in Domino salutem.

« Cura mihi extitit semper, nihil amplius quærere, nisi agere propriam et familiarem conversationem vacuam sollicitudinis et anxietatis mundanæ. Sed quia Dei judicia abyssus multa est, sicut et vestram cognosco docere beatitudinem; patre nostro quondam atque archiepiscopo Alcysone a Christo ad supernas mansiones evocato, ea ratione qua ipse cognoscit, qui est possibilium (omnipotens) Dominus, me sancta Synodus bonorum actuum, ac clerus in pastorum transtulit sortem. Ego autem cuncta referens Deo, qui balbutientium linguas liberas facit, decenter ad vestras orationes concurro; ut juxta consuetudinem Apostolicæ Sedis vestræ, quæ cunctarum Ecclesiarum curam habet, et Nicopolitanorum habere dignemini, secundum antiquam spiritualem dispositionem vestram. Petenti etenim mihi dari spiritum ad apertionem oris, sicut docuit Apostolus [2], atque ipse etiam Dominus præcepit, mecum petite horum datorem; et cum quærente pariter quærite, et pulsantem spirituali manu vestra suscipite. Hoc enim vobis facientibus potero, sanctissime, et accipere, et invenire, et aperiente Christo, recte (recta) per verbum veritatis incedere.

45. « Quoniam vero quidam dissimulantes nobiscum credere, atque sectari sanctas Synodos, quæ Nicææ, Constantinopoli, atque Ephesi congregatæ sunt, in quibus (qua) principes extiterunt sanctissimæ memoriæ episcopi Cælestinus Apostolicæ Sedis vestræ, et Cyrillus Alexandrinæ; insuper etiam quæ Chalcedone adversus Eutychetem congregata est, quæ omnes prædictas veritates Orthodoxa in se ratione firmavit; tamen audent nos impugnare, tanquam vinculum concordiæ sine ratione vitantes. Votum autem mihi est, vestram sequi doctrinam, sicut inter sanctos prædecessor meus Alcyson extiterat. Et anathematizo Dioscorum, ac Timotheum appellatione Ælurum, et Petrum eorum successorem, et Petri communione cum his

[1] Extat inter Hormisdæ Ep. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [2] Ephes. V

permixtum Acacium, et Petrum, qui Antiochenam perturbavit Ecclesiam : sequens in omnibus Synodicas et Apostolicas Epistolas scriptas a vero præsule Romanæ Ecclesiæ Leone.

46. « Rogo autem, plenius atque perfectius quæ servari oportet, commonete ; et a quibus abstinere debeam, vestris custodibus litteris intimate : ut si fortassis adhuc inexercitatus ordini deputor lectionum, seu dixi, seu egi Apostolicis vestris doctrinis incongruum, vestris imbutus sermonibus possim hæreticorum obsistere machinis. Hoc enim facientes, sanctissime, firmiores nostræ sanctæ Synodi invenietis episcopos, et bonorum actuum clerum et populum confirmabitis, tanquam familiarem vobis reddentes sanctam Nicopolitanorum Ecclesiam. Venerabilem vero diaconum Ruffinum ad tam necessariam causam directum, pacifice sicut decet, rogati suscipite ; et fiduciam tribuentes, celerem ejus recursum ad nos præstare dignemini, portantem spiritualia atque Apostolica constituta. Cuncta sanctissime, omnem in Christo fraternitatem vestræ beatitudinis, ego et qui mecum sunt, plurimum salutamus in Domino ». Hæc Joannes Nicopolis archiepiscopus totius Epiri metropolitanus, cum recens creatus, more majorum, se communicare Romanæ Ecclesiæ significavit. Ita namque consuevisse reliquos omnes facere cum ordinarentur Ecclesiarum metropolitanarum antistites, sæpe dixisse nos contigit. Sic igitur ipse Joannes dignissimus successor Alcysonis, qui inter tot tantasque tenebras Orientis, Catholicæ communionis luce præfulsit, ejus assectatus vestigia, suo ipsius sedis exordio præstitit quod Orthodoxi antistitis muneris esset. Quæ autem propter ejusmodi confessionem sit passus, dicemus inferius. Porro non ipse tantum, sed et Synodus provincialis ab episcopis Epiri tunc habita, per eumdem Ruffinum diaconum ad ipsum Hormisdam papam hæc in eamdem sententiam scripsit :

47. « Synodus veteris Epiri, Joannes Matthæus, Constantinus, Christophorus (Christodorus) Hilarius, Philippus, Julianus, et Chrysippus, domino nostro per cuncta sanctissimo et beatissimo patri patrum, comministro ac principi episcoporum Hormisdæ papæ.

« Si dignis præmiis uti tentemus, necesse est multis fletibus horum depromptiones efficere. Plurimi namque ex nobis in regnante fuere Constantinopoli, cum vestri sanctissimi vicarii Ennodius et Fortunatus episcopi, Venantius presbyter, Vitalis diaconus, et Hilarus notarius degerent, pietatis agonem susceptum tenentes : nobiscum autem fuit, inter sanctos factus, pater atque archiepiscopus noster Alcyson, qui cum omni præsumptione supplicibus utens libellis, apud vestram beatitudinem dignus effectus est Apostolicæ Sedi vestræ communicare nobiscum. Sed quia repente, qui cunctorum retinet potestatem, hunc ad se evocavit, nos irreprehensibili (irrefrenabili) fletu detenti, pervenimus tamen ad patriam, nullo modo errorem propter Dei gratiam sustinentes, sed ubique decreta vestra sectantes.

48. « Flentibus autem nobis atque lamentantibus cum his qui nobiscum relicti sunt in parœcia comministris, quis possit de Orthodoxis recte Christi oves transigere : qui consolatur humiles, consolatus est etiam nos per vestras orationes, demonstrans metropolitanæ civitati in cunctis sanctissimum Joannem : qui a pueritia in Ecclesia sine culpa nutritus, imo laudabiliter in ea degens, ita ut neque eum in his quisquam temporibus antecellat, zelo autem circa Orthodoxa juxta Apostolicas admonitiones vestras nulli omnino cedens. Hunc ergo, Dei providentia, ordinavimus præsulem Nicopolitanorum sanctissimæ Ecclesiæ. Et rogamus, ut juxta antiquam consuetudinem, hunc quoque complectamini paternis visceribus vestris; nobisque atque ipsi efficiamini, Dei gratia, arma inexpugnabilia commonitionibus vestris atque doctrinis : et precantibus nobis inclinetis aurem, et pietatem concordiæ reperiatis, juxta inspiratam vobis divinitus Apostolicam providentiam ; ut in pace, quæ est ei amabilis cunctæ sanctissimæ Ecclesiæ cooptatæ immarcescibilem coronam nectentes, in omni pietate atque humilitate comprehendantur in Christo. Venerabilem vero diaconum Ruffinum propter hanc tam necessarium cáusam directum, libenter rogati respicite, et ad nos sub velocitate remittite portantem doctrinas vestras Apostolicas ». Et alia manu : « Incolumis pro me ora, in Domino sanctissime ac beatissime pater patrum.

« Ego Joannes episcopus rursus retuli.

« Ego Matthæus episcopus Butroti retuli.

« Ego Constantinus episcopus Hacnanopoleos (Hadrianopoleos) retuli.

« Ego Christophorus (Christodorus) episcopus Anciasmii retuli.

« Ego Hilarius episcopus Fotices retuli.

« Ego Philippus episcopus Photicensis retuli.

« Ego Julianus episcopus Dodones retuli.

« Ego Chrysippus episcopus Circines retuli ».

49. Cum vero ejusmodi Epirotarum episcoporum legatio Romam ad Pontificem pervenisset, ab eodem eo gratior est accepta, quo rarior ex Oriente his temporibus mitti soleret. Hanc porro acceptam Synodalem Epistolam Hormisda papa in Ecclesia publice coram populo legi voluit : atque ad ipsum Joannem archiepiscopum Nicopolitanum has reddidit per eumdem legatum Ruffinum Apostolicas litteras :

50. « Gavisi sumus in Domino valde, frater carissime, acceptis litteris tuis, in quibus te profiteris sacerdotium Dei gratia suscepisse. Hæc est fides certa, hæc spes sine ambiguitate secura, qua creditur totius bonitatis causa in superna dispensatione consistere. Cujus rei sententiam habens, frater carissime, beneficiorum, quæ a Deo nostro consecutus es, religioso animo gratiam confiteris; licet hoc quoque de eodem clementiæ fonte descendat, ut se auctori suo humana submittat humilitas. Ait

enim [1] : Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem sermones meos? In his ergo, in quibus hujusmodi probaris, clarius elucescet aliis etiam virtutis hujus futurum exemplum : quando ad hoc etiam, Deo instituente, perductus est ut et de te Catholicorum glorietur Ecclesia.

51. « Nam sicut divinis testimoniis eruditus et juxta Apostolorum sacrarum litterarum institutionem formatus, hoc auspicium tuæ ordinationis edidisti, ut adversus deviantes cum Sedis Apostolicæ sententiis convenires. Neque enim remunerari aliter tantorum beneficiorum poteras largitorem, nisi adversus inimicos ejus evidentem zelum Apostolicæ confessionis ostenderes. Notum est enim, eos extra religiosa septa consistere, qui et ipsi profitentur conscientiam fidei atque fiduciam : sed infructuosa est apud eos quamvis (quævis) cum religiosis congrua sanctæ communionis æqualitas : quia proculdubio qui ea, quam meruit, libertate non utitur, subjectum se iniquitatibus confitetur. Quid gloriemur his quas non sequimur disciplinis ? Falso appellat magistrum, qui se institutionibus ejus non probat esse discipulum.

52. « Sed quia nobis nunc omnia in confessione similia, et libertatis propriæ resumpsistis affectum, paternæ rursus hæreditatis cupientes esse consortes ; amplectimini gratiam traditionis antiquæ, et in illius inconvulsi fundamenti stabilitate persistite, non cum temporibus corda mutantes. Inconstantis enim ista mutabilitas solet esse propositi : atque ideo bene fundatis oportet inhærere, quando hujusmodi studia clementia scit fovere divina, ut fidei vestræ firmitas vobis de aliorum salute fructificet, et fervore vestri studii aliorum quoque animus ad resumptionem bonorum suorum possit accendi : quatenus et de vobis sanctus Apostolus dixisse credatur [2] : Æmulatio vestra provocavit plurimos.

53. « Ergo Nestorii et Eutychetis impietatibus juxta Synodalia constituta damnatis, sectatores quoque eorum similiter execrantes, cum exultatione dicamus [3] : Exite de medio eorum, et separamini, et immundum ne tetigeritis, dicit Dominus. Quemadmodum enim quis malarum inventionum detestabitur principes, si non declinat sequaces? Aut quemadmodum odit originem, qui non detestatur et sobolem ? In discipulis prædicatur fama docentium ; et donec male jactorum seminum radix per succedentes culta floruerit, tamdiu auctorum memoria non peribit. Addatur perdito Eutycheti et Acacius discipulus sub communione Petri omniumque damnatorum mixtus errori : quos vestra dilectio litteris suis, dum fidem suam asserit, evidenter expressit.

54. « Ad instructionem vestræ fidei pleniorem, quo ordine ad communionem nostram suscipi deceat revertentes, indiculum subter adjecimus ; sperantes in Deum bonorum omnium largitorem, quod laudabili circa fidem vestræ devotionis instantia, non solum hoc eorum, qui vobis vicinitate junguntur, saluti prosit, sed eorum quoque, ad quos fidei vestræ et religiosæ voluntatis velox fama pervenerit. Ruffinum siquidem diaconum, qui nobis litteras vestras obtulit in Christi charitate suscepimus : quem Apostolorum orationibus commendantes, cum pace remittimus, hortantes litteras a nobis tam ad charitatem tuam, quam ad Synodum directas, populo relegatis : quod et nos pro fidei vestræ commendatione fecisse, cognosce. Data XVII kal. Decembris, Petro V. C. consule ». Intelligis, lector, moris fuisse litteras ad Romanum Pontificem datas publice in Ecclesiis legendas tradi, quoties boni alicujus nuntii indices essent. Hæc ad Joannem Epiri archiepiscopum Hormisda : ad litteras autem Synodales per eumdem Ruffinum rescripsit, eorum commendans in Christi fide constantiam, brevique summa complectens totius causæ tractatum, utpote qui his litteris publice exponendis et alios errantes revocare satageret. Ipsæ igitur sic se habent :

55. « Benedictus Deus Ecclesiæ suæ membra consocians : Benedictus Deus, qui maligno instigante divisos, sub eadem, qua olim fuerunt, facit soliditate conjunctos. Etsi enim diu, perdicis modo vociferavit inimicus, et eos quos non genuit (sicut asserit Propheta [1]) collegit : tamen abyssina ambiguitate desolabitur. Neque enim oves Dominicæ sequuntur alienum [2], aut alterius vocem pastoris exaudiunt. Unde nec vos ad salutis iter rediisse miramur, cum tarditatem magis in hac redintegratione culpemus. Debemus, carissimi fratres, domesticis uti ad hanc quam quærimus stabilitatem documentis. Siquidem tunc Timotheus Chersonensis, gravis cum disceret (discederet), gravior cum doceret : nam Dioscori sectator, et idem Petri nihilominus institutor, adversus beatæ recordationis Proterium scientiam suæ temeritatis exercuit, et totius finem crudelitatis excessit, religiosi viri cædem inter ipsa operatus altaria, vix faucibus suis ab illo pio cruore suspensis.

56. « Tunc excitata universalis Ecclesia in odium parricidæ, ductorem facinoris tanti non solum communione, verum etiam ipso quoque Christiano nomine spoliavit; et omnium mentes nova quadam admiratione stupuerunt tantæ præsumptionis audaciam. Tunc beatus Eugenius parœciæ vestræ obtinens principatum, cum subjecta sibi sancta Synodo zelum quemdam, quali fide esset, Deo commendatus, ostendit. Cujus rei memoriam non solum non potest tempus abscondere, verum etiam de die in diem magna apud Orthodoxos fama multiplicat. Horum studia sic probata negligere, et sententias non amare, idem est in ipsa Domini confessione delinquere. Et nobis quidem nunc post professionem et litteras vestras, omnia fidei dogmata, Deo suos conjungente, similia, orandum est,

[1] Num. XI. — [2] Cor. IX. — [3] Lev. XV.

[1] Hierem. XVII. — [2] Joan. X.

ut in ea voluntas vestra, qua nostros animos relevavit, confessione permaneat.

57. « Sed opus est citra respectum timoris eorum insectari rabiem, qui fide diversa nituntur. Quanto enim infidelium error exæstuat, tanto magis se, si resistat, securitas nostra commendat. Neque enim hæc sunt per patientiam negligenda, quando malum hoc vitio pravæ consuetudinis animatum apud plures sub quodam colore legis inolevit, dum aut prava studia in unum congruunt (congerunt), aut recta se subtrahunt. Nam ut eam quæ imminet rem loquamur, Eutyches ut nefandæ hæresis inventor excluditur etiam ab his, a quibus ejus dogmata diliguntur, apud eos ipsos ita exosus atque fugiendus, ut nominis quoque ipsius oderint mentionem. Sed perversi religiosarum institutionum ministri, quem sicut verum detestantur hæreticum, hunc alia via tanquam verum amplexantur Orthodoxum.

58. « Siquidem in sancta Chalcedonensi Synodo Dioscorus eadem sentiens, pari ratione damnatus est : et cum una persecuta sit utrumque sententia, horum alterum si quis sequatur et diligat, dicat aliquis quemadmodum se ea sententia, quæ designatos damnavit, excipiat : cum eos, quos transgressionis, aut impietatis connectit æqualitas, sine dubio unum quoque vinculum damnationis astringat. Timotheus et Petrus horum sequaces, homines mente corrupti, et pestis quædam nominis detestanda Catholici, quorum communionem in Petro complexus Acacius, similiter quoque meruit subire sententiam, qui tantum malum quasi parvi æstimans, et propositum nunquam ad meliora convertens, ne ab illis quidem se, quæ in Antiochia detestamur, abstinuit, ibi quoque transgressori Petro communione connexus, in Apameam nihilominus hostiliter versatus, Ecclesiam Tyriam quoque non ea qua decuit integritate disponens.

59. « Propter quæ, dilectissimi fratres, ab eorum innodatione solventes, velut religionem quamdam pestiferam relinquentes, servemus Apostolicam disciplinam, saluti nostræ omni diligentia et sollicitudine providentes, ea cura nefandi Nestorii vitemus errores, qua Eutychetis impia inventa persequimur. Maxime enim nunc religiosa fidei dogmata diverso incursu horum, qui prædicti sunt, incursantur insidiis, sceleslis pro ratione temporis sua argumenta nectentibus, quomodo possint innocentium viis fraudem suæ impietatis inserere. Atque ideo sicut docti nummularii et prudenter instructi, ab improbandis laudanda separantes, talenti vobis crediti poteritis multiplicare substantiam.

60. « Hæc, dilectissimi fratres, scripsimus plenæ charitatis impulsu : quia spem fidei vestræ primum Dei dono, deinde et fratris nostri Joannis, qui vobis præsidet, professione præsumpsimus; qua nominatim omnes, quos Apostolica et generalis Catholicorum damnat Ecclesia, execrabiles sibi esse declaravit : quos vos quoque in litteris vestris oportuit evidenter exprimere ; nec arbitrari posse sufficere, sub tantis præsertim insidiis callidorum, quos viritim et singulos insectari convenit atque damnare, sub quadam generali eos damnatione concludere. Diligentem quærunt vulnera antiqua medicinam, nec abundans esse creditur quidquid pro integritate fidei et stabilitate religionis adhibetur. Unde libellum cum litteris misimus, cui vos subscriptiones proprias inserite ; ut fides vestra, quam directa per Ruffinum diaconum scripta testantur, apud nos fiat hujus quoque repetitionis adjectione manifestior. Data XIII kal. Decemb. Petro V. C. consule ».

61. Exigit jure ab eis Pontifex speciatim factam damnationem singulorum nominibus expressis hæreticorum, et eisdem communicantium ; quod et sanctum Leonem exegisse vidimus a quibusdam ex clero Constantinopolitano, quod sub generalitatis involucro multæ occultari possint insidiæ. Sic igitur, more majorum, prudenter Hormisda capita singula, quibus vera plenaque fidei professio contineretur, scripta misit ; cujus rei agendæ gratia non satis ipsi fuit Hormisdæ, Ruffino redeunti has dare litteras, sed etiam sibi legavit Pulionem subdiaconum, cui libellum dedit cum litteris ad Joannem episcopum Nicopolitanum eodem die et consule consignatis, quæ sic se habent :

62. « Hormisda episcopus Joanni Nicopolitano episcopo.

« Litterarum quas direxisti series, et expositio tuæ fidei, conveniens Sedis Apostolicæ judiciis, nostros animos relevavit. Tot incitati gaudiis contenti non fuimus, nisi per Pulionem (Pollionem), subdiaconum Ecclesiæ Romanæ, quid plenius circa vos ageretur, plenius cuperemus agnoscere ; magnopere, quia in relatione episcoporum sub ordinatione charitatis tuæ degentium, non universa quæ ad Ecclesiastica constituta pertinent, sicut in vestra, leguntur evidenter expressa. Unde et pro nostra sollicitudine, et illorum integra nobiscum conjunctione libellum direximus, in quo eos oportet debere subscribere : quia et omnes sacerdotes vestrarum partium, qui ad Sedis Apostolicæ communionem reversi sunt, in eadem professione subscripserunt. Ista charitas, ista communis salutis excitavit ambitio ; quod credo et fraternitatem vestram gratanter accipere : quia ubi de animarum salute res agitur, studii tui vel intentionis debes operam accommodare, ut antecedendo fructum de tali possis laude percipere. Pulionem prædictum cum rescriptis charitatis vestræ ad nos, juvante Deo, sub celeritate remittite, quatenus desideria nostra diu suspensa esse non possint. Data XIII kalend. Decembris, Petro V. C. consule ». Porro libellus ipse, qui his litteris jungebatur, in codice desideratur : verum hunc eumdem cum illo esse putamus libellum fidei, quem datum anno sequenti, decimo quinto kalendas Aprilis, suo loco describemus ex iisdem codicibus acceptum.

63. Cum igitur ad opus perficiendum Pulionem subdiaconum legandum sibi in Epirum idem Hor-

misda Pontifex statuisset, eidem ex more commonitionem de singulis rebus agendis scriptam tradidit; ne aliqua ex parte declinans a recto tramite, aliquid Apostolica indignum Sede committeret. Describemus hic eam, quod plurimum prosit ad decernenda futura, cum præterita consuluntur. Est autem eidem ejusmodi præscriptus titulus :

64. « Indiculus ab Hormisda papa eidem Pulioni de rebus agendis datus.

« Cum Dei adjutorio et orationibus SS. Apostolorum Petri et Pauli veniens Nicopolim, sic debeas agere, ut postquam episcopus Nicopolitanus acceperit litteras nostras, episcopos quos in sua parœcia habet, colligat, et faciat subscribere libellum, quem in Epistolis suis habet annexum. Si tamen dixerit prædictus episcopus, esse laboriosum episcopos colligere; dirigat tecum personas per singulos episcopos, ut te præsente subscribant prædictum libellum. Sic tamen cum Dei misericordia facere debes, ut Epistolæ, quæ a nobis missæ sunt, publice legantur : aut si videris præ timore hoc episcopos facere nolle, saltem clericis suis hæc relegant : quæ tamen in ipsorum dimitte potestatem, et scripta episcoporum, et illius episcopi, hoc est, Joannis metropolitani ad nos cum Dei misericordia reporta. Post hoc factum nullas moras te volumus ibidem facere, propter insidias et calliditates inimicorum ». Hactenus Indiculus, seu Commonitorium ad Pulionem.

65. *Catholici episcopi opera Dorothei affliguntur, quibus præsto est Hormisda.* — At quid livor? Haud enim æquo animo id passi sunt reliqui Orientales episcopi, licet se Catholicæ fidei professores esse jactarent; quod horum facto, ipsorum magis magisque redargueretur inertia et prævaricatio. Præ cæteris vero exasperatum scimus Dorotheum episcopum Thessalonicæ, quem haud pridem memoravimus timore comminantis imperatoris defecisse ad communicationem scelestissimi hæretici Timothei episcopi Constantinopolitani. Illi enim magis perfidi esse probantur hæretici, qui antea majori inter Catholicos claritudine effulsere; ea potissimum ratione, ne videlicet videri possint levitate defecisse ab Ecclesia, sed deliberato consilio quod sibi esse optimum visum sit, fuisse consectati. Ut vero semel inito instituto posteriora respondeant, omni conatu laborant. Ita plane prævaricator Dorotheus episcopus Thessalonicensis : qui cum graviter tulisset ipsum Joannem episcopum et alios sibi subjectos antistites fidei Catholicæ professionem conscriptam misisse Romam; indignans, quod nihil ad se ea de re scripsissent, eosdem graviter cœpit affligere. Retulit hæc Hormisdæ papæ, qui ad eos missus fuerat, Pulio (Pollio) subdiaconus, eademque significavit idem Joannes episcopus suis litteris Romam ad ipsum missis : quibus acceptis, idem Hormisda, mox ad eumdem Joannem litteras reddidit quinto nonas Martias, quæ quidem et quem consecuta fuerit finem legatio Pulionis ostendunt. Eas nos hic describemus, ut exacte cunctarum rerum gestarum facies innotescat. Sunt hujusmodi :

66. « Hormisda Joanni episcopo Nicopolitano.

« Remeante Pulione subdiacono nostro, litteras charitatis vestræ suscepimus, de constantia fidei, vel de intentione, quam circa communionem Sedis Apostolicæ geritis, gratulantes : sed contristati sumus quod vos aliquas sustinere molestias perhibetis. Ista tamen diuturnam non possunt habere substantiam : quia ubi Deus pure colitur, etsi adversa contigerint, in prospera commutantur, secundum Apostolum dicentem [1] : Spes non decipit. Dubitans Apostolorum princeps [2] incedens per pelagus laboravit : mox tamen invocato Domino suo, paratum habuit, qui eum, porrecta manu, non pateretur sustinere discrimen. Ergo auctorum nostrorum sequentes exempla, et in ipsorum fide permanentes, illius poscamus auxilium, de quo scriptum est [3] : Qui nos non dimittit tentari supra quæ possumus. Igitur salutantes charitatem tuam hortamur, ut (quemadmodum prædiximus) in his quæ bene inchoata sunt perseveres : quia qui perstiterit usque ad finem, hic salvus erit. Frequenter alloquiis tuis nostram sollicitudinem relevare non desinas.

67. « Parœciales quoque sacerdotes tuos competenti allocutione confirma : quia ista faciendo, talentum tibi creditum poteris multiplicare quotidie. De illa quoque parte quam dilectio tua postulat, cogitamus, ut ad imperatorem clementissimum pro generalitatis quiete preces nostræ perveniant. Tantum est, ut votum studiumque nostrum congruis orationibus juvare non cesses; quia nos in his Deo auctore perficiendis vacare (cessare) minime potuerimus. Data quinto nonas Martias, Agapito V. C. consule ». Sequenti nimirum anno : quæ nos ad cognoscenda cuncta quæ ea legatione acta sunt, hic voluimus recensuisse. Porro post Pulionis discessionem ab Epiro contigit eumdem Joannem gravius urgeri : unde opus fuit, ut sequenti anno de ipso idem Hormisda commendatitias daret litteras ad imperatorem.

68. At quid? Num despondit, his auditis, Hormisda Pontifex animum, dum recogitat quod tam nobilis missa legatio Constantinopolim prope nullum effectum fuerit consecuta; quodque cuncta ab imperatore veteratorie acta esse conspiceret, ejusdem jam callida simulatione patefacta; quod denique tantum abesset ut ille cum sibi subjectis populis Apostolicæ Sedis communionem amplecteretur, ut etiam eos qui ejus facti essent participes graviter insectaretur, et ad prævaricandum impelleret? Num, inquam, præ tædio defecit animo, concidit viribus consternatus Hormisda, tot obrutus fluctibus? Minime gentium : sed majori ex rebus arduis concepta fiducia, ex immenso erga perditos filios affectu pater agnoscitur, dum resumptis iterum viribus, perditorum magis ruina laborat, redditurque de grege magis sollicitus verus pastor :

[1] Rom. v. — [2] Matth. xiv. — [3] 1. Cor. x.

cum enim audacius lupos ingruere, atque eos in caulas violentius audit irrumpere, eo ardentius ex adverso consurgit, memor sententiæ Domini ad discipulos dehortantes ne illuc pergeret, ubi Judæi frementes eum quæsierant lapidare, dicentis [1] : « Nonne duodecim sunt horæ diei ? » Ita plane perditorum saluti iterum consulturus, iterum cogitat æstuans charitatis ardore Pontifex de nova legatione mittenda, cum primum transacto rigore hiemis, navigandi tempus advenit. Quid autem factum sit, suo loco dicemus.

69. *Synodus Tarraconensis.* — Hoc eodem anno, consule Petro, habita est Synodus Tarraconensis in Hispania, in qua canones tredecim reperiuntur constituti ad Ecclesiasticam disciplinam restituendam conducentes, qui extant omnes. Quod autem in ejus Præfatione, sub consulatu Petri, anno sexto Theodorici regis Synodus peracta dicitur; nequaquam de Theodorici regno, cum in Italia regnavit, est intelligendum ; nam ejus regni hic annus numeratur vicesimus quartus; sed potius cum regnare cœpit in Hispania : quod contigit (ut sanctus Isidorus scribit) anno regni ejus in Italia decimo octavo, a quo ipso hic ipsius regnantis in Hispania sextus dicetur. Squallebant obsita mendis Hispaniarum Concilia : sed his occurrit, Dei beneficio, solers industria viri doctissimi Garsiæ Loaisa, qui eadem nuper edidit mendis emaculata, atque scholiis locupletata : cui ob bene impensum laborem eruditi omnes plurimum debeant, magis autem, quod cum bonis litteris summa imbuit pietate, quem prærogativa doctrinæ atque virtutum erudiendum accepit, Catholicum Hispaniarum principem, sanctæ Romanæ Ecclesiæ filium electissimum.

[1] Joan. XI.

Anno periodi Græco-Romanæ 6009. — Jesu Christi 516. — Hormisdæ papæ 3. — Anastasii imp. 26. Theodorici reg. 24. et 6.

1. *Quinta quinquennalia Anastasii imp.* — *Petrus* absque collega consulatum gessit, ut in omnibus Fastis legitur, et in ejus consulatum *quinta quinquennalia Anastasii imp.* inciderunt. In Occidente creatus fuit, ut ea quæ de eo Baronius habet, indicant. Porro *Petri* consulis nomen tam in subscriptionibus litterarum ab Anastasio imp. et Hormisda papa hoc anno scriptarum quas Baronius memorat, quam in Præfatione Concilii Tarraconensis, de quo infra, legitur, indeque innotescit, quando unicus consul Fastis nomen dabat, indiscriminatim ab Orientalibus et Occidentalibus in Actis publicis enuntiatum fuisse.

2. *Anastasius fingit se pacem dare velle Ecclesiæ.* — A num. 1 ad 18. *Anastasius* imp. qui hactenus Chalcedonensem Synodum insectatus fuerat, hoc anno simulans se Ecclesiæ pacem dare cupere, legatos duos ad *Hormisdam* papam misit cum suæ fidei professione: sed Hormisda videns legatos a Catholica fide alienos, eosdem re infecta ad imperatorem dimisit, ut pluribus narrat Baronius.

3. *Episcopi Dardaniæ et Illyrici ad communionem Ecclesiæ Romanæ redeunt.* — A num. 18 ad 33. Ex litteris *Aviti* episcopi Viennensis ad Hormisdam papam datis, et a Baronio hic recitatis, liquet, verum esse, quod superiori anno scripsimus, Hormisdam sc. eo anno sanctum *Cæsarium* Arelatensem episcopum certum fecisse de conversione episcoporum Dardaniæ et Illyrici : Avitus enim ait, se idem ab Hormisda accepisse litteris, quæ ad se *per Arelatensis Ecclesiæ clericos pervenerunt;* in quibus inquit Avitus, « nos sicut per conversionem provinciarum, id est, Dardaniæ, Illyrici, vel Thraciæ ad communionem gaudii provocatis, sic admonitione cautissima, ne quid per ignorantiam prævenire possit, instruitis ». Hormisda litteris *XV kalend. Martias, Agapito cos.* anno sequenti datis, et a Baronio n. 24 et seqq. relatis, hæc etiam Avito significat : « Dardania et Illyricus vicina Pannoniæ a nobis quod jam fecimus, ubi necessarium fuit ut sibi episcopi ordinarentur, expetiit; in tantum se a communione prædictorum separare gaudentes, ut remedia quærerent, dummodo communione cum transgressoribus nihil haberent. Epiri metropolitanus, hoc est, Nicopolitanus episcopus cum Synodo sua nuper segregatus ab impiis ad Apostolicam communionem, deprompta quæ fieret, professione, se contulit ». Ex quibus, quæ mox dicemus de episcopo Thessalonicensi, lucem accipient.

4. *S. Avitus episc. Viennensis floret.* — Baronius num. 29 scribit post hunc annum memoriam sancti *Aviti* sibi non occurrisse. Interfuit tamen

Concilio Epaunensi anno sequenti in regno Burgundionum celebrato, ut patet ex ejus subscriptione, litterisque ejus ad *Quintianum* episcopum datis in quibus ait : « Cunctos simul poscimus fratres, ut Deo favente octavo iduum Septembrium in parochia Eponensi adesse dignemini : qui locus, omnium fatigatione perpensa, conventui satis opportunus inventus est ». Quare certum est *Avitum* anno sequenti adhuc in vivis fuisse (1). Cum vero eo anno *Quintianus* Arvernorum episcopus fuerit, ideoque regibus Francorum, non vero Burgundionum subditus, existimat Sirmondus in Notis ad eam Epistolam, ejus inscriptionem videri falsam. Sed verosimilius est, *Quintianum* illum diversum fuisse a sancto *Quintiano* Arvernorum episcopo. Henschenius ad diem v mensis Februarii, S. Aviti Vitam recitat; sed cum tardius scripta fuerit, non magna ei fides adhiberi potest. Auctor enim anonymus, qui eam edidit, ait, *Avitum* vehementissime doluisse quod *Sigismundus* Burgundiæ rex captus fuisset a Francis et occisus; quo pacto Avitus pervenerit ad annum DXXIV, quo hæc contigere; et tamen ipsemet scribit eum *Anastasio adhuc principe* vita functum esse; ideoque ante annum DXVIII, quo Anastasius periit. Quare ex ea Vita nihil certi colligi potest.

5. *Vitalianus in ordinem ab Anastasio imp. redigitur.* — A num. 33 ad 36. *Anastasius* conciliato sibi populo *Vitalianum* in ordinem redegit, eique successorem Rufinum dedit, ac palam fidem suam de legitima indicenda Synodo fefellit, ut ex parte narrat Marcellinus in Chronico ad Petri consulatum, ad hunc sc. Christi annum. *Vitalianum* in defendendo Concilio Chalcedonensi adversus Anastasium imp. magnam gloriam consecutum esse fatetur Baronius; sed quod subdit, eum postea monachos Scythas defendendo illam gloriam obscurasse, eosque Eutychianos fuisse, id sine ullo teste tradit, et infra videbimus, monachos illos non solum Eutychianis non adhæsisse, sed etiam ejusdem hæresis strenuos expugnatores extitisse.

6. *Multi Concilium Chalcedonense adversus Severum defendunt.* — Ad num. 39. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DVIII, qui kalend. Septemb. superioris Christi inchoatur, ait : « Monachi deserta Palæstinæ loca inhabitantes divino fervore accensi quatuor fidei scriptas ediderunt obtestationes; quarum duas quidem ad imperatorem, ad provinciæ præfectos unam, et alteram ad Hierosolymorum episcopum miserunt, palam professi, a sancta Chalcedonensi Synodo nullatenus se discessuros, neque cum impio Severo communionem habituros, quandoquidem, vel ipsi sacris locis incendio consumptis mortem subire parati forent. Episcopo vero Thessalonicensi (Dorotheo sc.) ob imperatoris metum cum Timotheo Constantinopol. episcopo communionem tenente, quadraginta Illyrici Græciæque episcopi una convenientes, tabulis etiam testibus professi sunt, ab eo velut metropolita se discedere, missisque Romam tabulis Romani Pontificis communionem observare polliciti sunt. Theodorus Historicus Thessalonicæ episcopum appellat patriarcham. Sed nulla prorsus ratione, nec cur ita scripserit, satis ipse novit ».

7. *Dioscorus junior succedit Joanni Nicæotæ in sedem Alexandrinam.* — Ad num. 40 et seqq. Joannes *Nicæota*, quem errore, qui in Breviarium Liberati irrepsit, Baronius *Machiotam* vocat, anno sequenti morte sua Alexandrinam Ecclesiam vacuam reliquit, ut habet Tununensis in Chronico et Theophanes, qui mortem illam confert in annum Incarnat. secundum Alex. DIX, qui kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoatur. Præterea auctor Historiæ patriarcharum Coptitarum ait eum sedisse *annos* XXI *et dies* XXIII et defunctum esse *vicesima septima Bescinas die Lunæ*, seu die vicesima secunda mensis Maii, qui anno sequenti in feriam secundam incidebat; sed loco annorum XXI reponendi anni XI, quot etiam Joanni Nicæotæ attribuunt Nicephorus in Chronico, et Theophanes in Tabulis. Sedem Alexandrinam inierat iste hæreticus anno Christi DV, quo XXIX die mensis Aprilis *Joannes Mela* vivere desiit, uti habet idem anonymus. Quare emendatio nostra certa. Hoc hæretico vita functo « Dioscorus minor Timothæi Æluri nepos Alexandrinus præsul est institutus », inquit Theophanes citatus.

8. *Concilium Tarraconense.* — Ad num. 69. Concilium *Tarraconense* in Præfatione dicitur, habitum *anno sexto Theuderici regis, consulatu Petri, sub die* VIII *idus Novemb.* ideoque hoc Christi anno, qui sextus est Theodorici Italiæ regis in Hispania regnantis. Quare recte Baronius illud cum præsenti Christi anno illigat. Interfuere eidem decem episcopi, conditique canones XIII. Inter alia multa canone VII statutum est, ut Observatio diei Dominici incipiatur a Sabbato. « Atque hinc fortassis emanavit consuetudo in totam fere Hispaniam, cessandi die Sabbato ab omni opere sub horam vespertinam », inquit Vasæus in Chronico. Qui mos a Judæis ad Christianos translatus.

(1) Si in re obscura aliquid conjecturæ dare liceat; suspicor Avitum paulo post Epaonensem Synodum anni DXVII cui subscripsit, fatis concessisse. Nam in Epaonensi Concilio Stephanus incestarum nuptiarum reus anathemate innstus fuit, uti non inaniter suspicari licet ex iis quæ sequenti anno DXVII, ad num. 10 commentabimur. Ea de re furentis Sigismundi periculum declinaturi Avitus et Apollinaris ejus frater, de quo nos in eadem Nota, in locum diœcesis Lugdunensis secesserunt. Sed non diu post Sigismundus jussit episcopos redire ad propria, atque interim ipse lato edicto rigorem sententiæ a Synodo in Stephanum latæ temperavit. Has regis litteras episcopi Concilio Lugduni celebrato admiserunt probaruntque. Inter subscriptiones hujus Concilii Aviti nomen non legitur; ex quo forte inferas sanctum illum episcopum jam decessisse. MANSI.

HORMISDÆ ANNUS 4. — CHRISTI 517.

1. *Novam legationem Constantinopolim decernens Hormisda, dat litteras Anastasio, Timotheo, episcopis hæreticis, Catholicis, clero et populo pro diversitate personarum accommodatas, et fidei libellum a singulis subscribendum.* — Cum jam res Orientalis imperii, cedente Vitaliano, collocatæ viderentur in tuto, Anastasius imperator, tanquam de parta gloriosa victoria, atque devicto non armis sed simulatione tyranno, elusoque spe concordiæ Ecclesiasticæ Romano Pontifice, trophæa erigens, hoc ipso anno Domini quingentesimo decimo septimo novum et quartum ordine gerere voluit consulatum, cui in Occidente collega est datus Agapitus.

Quo anno Hormisda papa, mense Aprilis, ubi primum navigandi facultas data est, novam eamdemque secundam legationem misit Constantinopolim ad Anastasium imperatorem; ea occasione, quod idem imperator, excusandi se causa, per suos legatos Romam missos de perfecta ineunda concordia, facta pollicitatione, spoponderat, dummodo de Acacii nomine taceretur; revera tamen aliud agens, aliud prætexens. Quod enim sciret id fore penitus a Pontifice denegandum, non sibi, sed ipsi adscribendum esse videri poterat, si nullus concordiæ aditus amplius patere posset. Hormisda autem tum ad hæc diluenda et tollendum penitus impedimentum, tum etiam ut Catholicæ communionis episcopos in Oriente agentes ab adversariis afflictatos sublevaret, eosdemque in officio contineret; ejuscemodi mittendæ legationis consilium iniit, delegitque ad opus eumdem qui alias missus fuerat, et bene functus eo ministerio erat, Ennodium episcopum Ticinensem, cui in munere collegam adjecit Peregrinum episcopum Misenatis Ecclesiæ in Campania, Romanæ vero Ecclesiæ clericorum neminem, ut fecerat in priori legatione : ut res omni careret invidia, quam movere potuissent Romanæ Ecclesiæ clerici, si ipsi pro suæ Ecclesiæ juribus decertassent, viderique potuissent privato magis affectu agi, quam Spiritu Dei impelli pro defensione justitiæ.

2. His igitur ad honorificam et magni momenti functionem delectis, idem Hormisda cum ad imperatorem, tum ad Timotheum episcopum Constantinopolitanum, tum etiam ad Orthodoxæ communionis antistites, ac denique ad clerum, monachos, et Constantinopolitanum populum litteras dedit; privatas vero addidit ad Possessorem episcopum. Quas autem scripsit ad Anastasium imperatorem, sic se habent, ex iisdem Codicibus, quorum ante meminimus, sumptæ, et ut licuit, emendatæ [1] :

3. « Dudum legatis mansuetudinis vestræ remeantibus, ad litteras vestras et mandata respondi, non quidem universa plane, sicut magnitudo rei postulabat, expediens, et tamen pro tempore certa perstringens. Verum etsi sufficienter me allegare omnia contigisset : numquid agens apud clementiam vestram causam fidei, poteram, repetitis precibus, importunitatis incessi? Timeant notam hujus ingratitudinis, quibus curæ est studium negotiis vacare mundanis. Opus non implet Evangelii, qui a prædicatione ejus venialiter putat posse cessari. Pervigilem pastorum oportet esse custodiam, et lumbos sine relaxatione præcinctos. Bonæ admonitionis sicut constat dulcem fructum, ita ejus non decet esse fastidium. Et alias cur postulationis meæ molestam mansuetudini vestræ quisquam dicat esse frequentiam, cum per ea quæ fiunt ex officio meo, per remedia fidei vestro consulatur imperio?

4. « Etenim quæ me onerat cura, vos relevat : mihi incumbit, sed vobis proficiet : licet ex diverso semine, unus fructus amborum est. Nam sicut pœna est nec dicere Deo accepta, nec facere; ita certa remuneratio vel illi qui spiritualia prædicaverit, vel illi qui audita non spreverit. Dedit quidem clementia vestra veluti obsidem propositi sui sub testimonio imperialis alloquii, et se quasi pignore quodam bonæ voluntatis astrinxit : sed opus est cœptis addere firmitatem : sumant plenum decorem jacta fundamina : non remittantur pugnantes pro Dei Ecclesiis manus. Toties Israeliticus hostis

[1] Hormisd. Ep. 1. tom. 1. Ep. Rom. Pont.

intercidit, quoties Moyses brachia non remisit. Effectus opera, finis commendat initia. Non prodest cœpisse deserentem ; quia sola perseverantia fidei dat salutem.

5. « Benedicimus Deum, cujus zelo pietas vestra transgressores impios Nestorium et Eutychetem vel eos persequitur, qui cum nefandis et sacrilegis dogmatibus profitentur. Probat odisse se vitia, qui condemnat errantes ; nec relinquit sibi locum deviandi, qui non pepercerit excedenti. Primus innocentiæ gradus est, odisse culpanda : sed veritatis interest, domine fili, et Catholicæ disciplinæ, ut sectatores etiam eorum atque participes oderitis, quorum execrandos principes judicatis. Non in damnandis sola, id est, certa nomina, sed in his etiam, qui damnatos sequuntur, sunt crimina persequenda. Frustra aversari se plures asserit, qui unum de his qui detestatione digni judicantur, exceperit. Non enim numerus errantium hominum, sed meritum consideratur errorum.

6. « Hoc ideo, ne facile putet vestra clementia Acacii prætereundam esse personam. Nonne ille est Acacius, qui cœno Petri, Dioscori et Eutychetis dogmate et communione pollutus, dum copulatur, immersus est, illius sustinens in condemnatione supplicium, cujus egit in communione consortium ? Qui viritim propter impietates suas horum singulos odit, et in illis Acacium necesse est oderit, et omnes in Acacio non amarit. Ab illo per Orientales Ecclesias fermentum nefandi erroris inolevit. Inde Alexandrinæ perfidiæ eo usque nutrita superbia, ut non acquiescat (sicut scripsistis) mandatis salutaribus, cujus famulatur imperiis ; et in errore declinando non sequatur admonitionem, cujus in agendis rebus experitur sibi utilem potestatem. Unde et majore hujusmodi homines convenit detestatione vitari : quia quæ docere debuerunt, nec dum ab aliis instruuntur, assumunt, spernentes in his imperantis monita, in quibus tantum non timeri jubentur imperia ; et immemores devotionis contra salutem animæ, quos contumaces esse oportuit pro salute. Hos mentibus perditis ausus nutrivit Acacii cum perfidis juncta communio : atque ideo existimandus est auctoris loco, cujus gravius peccatur exemplo. Nihil enim vitia magis quam imitatio fovet, dum creduntur non improbanda esse, ad quæ alii quoque videntur accedere. Fragilis est et caduca mortalitas : vix nefariæ cogitationes, dum comprimuntur, intereunt. Jacet semen noxium sub errore, nec deficit : latum pandit delinquentibus aditum, qui jungit cum improbitate consensum.

7. « Utinam, invictissime imperator, inter ipsa Apostolicæ districtionis initia Orientales Ecclesiæ Acacii contagia nefanda vitassent : non per multos error ille noxia venena diffunderet : ipsa quoque erecta nunc, fortassis Alexandrinæ Ecclesiæ tunc colla cecidissent, dum perculsam perfidiam suam in damnatione imitatoris agnoscerent, et displicere in complicibus se viderent. Sed dum male nutriti foventur errores, et pravorum consensus inutilis æquitate corrigenda dissimulatur, per impunitatem sequacium mala dogmata multiplicavit auctorum. Et vos quidem, si placet, adeo efficaciter imperetis (a Deo impetretis), ut condemnetis vestrum de alieno errore propositum.

8. « Sed cogitandum est, clementissime imperator, si ei apud Deum sufficiat errata culpasse, cui dedit posse corrigere : non est differenda curatio : admoveantur medicæ profundis vulneribus manus. Sola ante Acacium Alexandria perfidiæ suæ fœditate sordebat. Respicite quantas jam partes emendatio neglecta polluerit. Quousque pateris, domine fili, Ecclesiam Dei divisionem suorum mœrere membrorum ? Anticipent beneficia tua ad Deum perventura suspiria : assume tibi curam ; et vexillum salutis attollens, in errores ab Israele removendos velut Ezechias alter exurge : fas tibi laude novorum operum titulos æquare priscorum. Ille dissipavit excelsa : tu superbiam erectæ pravitatis inclina. Ille simulacra contrivit : tu dura infidelium corda confringe. Ille memoriam serpentis ænei sustulit : tu virus præsentis effunde. Offer recta Deo, quæ fecit ; et spera dona, quæ meruit. Fidelis [1] est enim Dominus qui reddit singulis secundum opera eorum.

9. « In aperto est, quanta sit exspectatio fidelium, quanta trepidatio perfidorum. Illi ambiunt gaudere cum Angelis de receptis : isti metuunt, ne ab his quos deceperant destituti, pœnis remaneant præparatis. Pendent anxia corda cunctorum. Ab ultimis ad nos Galliis directa legatio, si quid de unitate redintegrationis sollicitudo promisisset (promovisset), fama secuta, consuluit. Nec difficile opus clementiæ tuæ. Scit Deus suorum laboribus subvenire : in usu est ad principes suos convertere colla subjectos. Dat speciem maximum signum recens religiosæ memoriæ Marciani imperatoris exemplum. Quid egit tunc vulgus, aut populus ? Nec opus nota revolvere. Adulta est perfidia ista per devios, sopita per justos. Imitare religiosi integritatem propositi, quam studio civilitatis æquasti.

10. « Ad hæc nostris lacrymis, nostris precibus alleganda, Ennodium atque Peregrinum fratres et coepiscopos nostros vice nostra pro exhibenda etiam honorifica salutatione direximus : ideo maxime designato viro fasce secundæ legationis imposito, ut qui nobis spei bonæ detulit initium, nunc adjutore Deo plenum reportet effectum. Acquiescite, precamur, fidelibus monitis, cujus vos delectatum dudum legimus institutis. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule ». Hæc ad imperatorem Hormisda ; qui pastoralis curæ sollicitudine æstuans (quod hactenus non fecisset) eo usque descendit, quo jacentem lapsum elevet, ut non fuerit dedignatus per eosdem legatos litteras dare ad nefarium Timotheum Constantinopolitanum episcopum, non quidem communicatorias Catholicis duntaxat

[1] Matth. xvi.

dari solitas, sed commonitorias communes hæreticis; quæ ita se habent [1] :

11. « Hormisda episcopus Timotheo episcopo Constantinopolitano.

« Non mirabitur dilectio tua rationem præteriti silentii mei, si quæ præcesserint universa consideret : non mirabitur præsens alloquium, si quæ sit vis charitatis expendat. Sustinere enim omnia charitatem, Magistro [2] gentium docente, cognovimus, quæ si sua (sicut continet doctrina ipsa) non quærit, an (ante) incongrue abusus privilegio meo, quod tibi potius prodesse possit, exhibeo. Exspectare enim me decuit ab errantium conjunctione te liberum, et sic amare correctum : videre ab improbandis dividi, atque ita litterario sermone complecti. Sed quem optem reducem, cur differam vocare tardantem? Cur non detur locus moderationi, cum nihil detrahitur æquitati? Impendenda sunt quæ laborantibus prosunt, si nos societatis contagione non polluunt.

12. « Hæc causa mihi fuit præsentium litterarum, ut horter, ut moneam, ne terram nostram jacere patiamur negligentius infecundam. Non [3] diu infructuosam arborem occupare solum diligens permittit agricola : patienter exspectat; sed numquid sub continuatione perdurat? Vocatus ad salutaria, non moreris. Prope ab innocentia non recedit, qui ad eam sine tarditate revertit. Movere Patrum monitis, et insistens fidelibus sine lapsu aut errore vestigiis, præcedentia dilue per futura. Adjacet tibi modo ad justa populos incitando, modo pro fide principalibus vestigiis supplicando, dirigere quod devium est, solidare quod dubium : magno te convenit labore providere, ut causas transacti temporis rectæ tegat sedulitas actionis. Præstat quidem animæ suæ, per quem universali aliquid confertur Ecclesiæ. Et ita se res habet, ut si studiosus, si indefessus institeris, fiat tibi utilis causa communis. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule ».

13. Ita Hormisda ad hæreticum episcopum Constantinopolitanum, et quidem non absque instinctu prophetici spiritus : dum enim admonet exemplo agricolæ non sinentis diu arborem infructuosam terram occupare, sed secundum Evangelica præcepta succidi; eadem Epistola, quæ cito obventura forent, prænuntiasse videtur : quænam autem illa fuerint, quæ secuta post præsentem annum, manifeste docebunt. Qui igitur principem locum in regali civitate tenentes admonuit Anastasium atque Timotheum, haud despexit Hormisda reliquorum a Catholica communione deviorum episcoporum salutem, sed et ad eosdem æque dedit circularem Epistolam, ita universalis gregis pastoris munus explens, quod Dominus præcepit Petro fratres consolidare : ad eos enim etsi non litteras communicationis (quod non liceret) sed paternæ admonitionis adjecit quales decebant virum, quem non solum tenebat sollicitudo omnium Ecclesiarum, sed charitate Apostolica præditus cum Apostolo dolorem illum pariter patiebatur, dum compateretur mala patientibus, secundum illud Apostoli [1] : « Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? » Sed audiamus ipsius ad eos clamantis Epistolam, quæ est hujusmodi [2] :

14. « Hormisda episcopus universis episcopis in Orientis partibus constitutis.

« Etsi admonitionis meæ cura desisteret; vos tamen proprii memores conveniret officii; non negligenter omittere, quæ enixe omnes decet pro animæ suæ salute servare : ut mandatorum cælestium disciplina, non alieno studio, sed ipso vobis clareret inesse proposito. Nam licet laude non careat qui bonis consiliis obsecundat; tanto est tamen potior in honore sapientiæ qui prævenit, quam qui sequitur instituta, quanto est illustrius docere, quam discere. Recordetur unusquisque in qua vocatione a Domino sit vocatus, et quid ab eo exspectetur, advertat. Miseram est intra meritum jacere propositi; cum id quod præfertur nomine, non ostenditur actione.

15. « Magna meruimus, si quod indulta (indicta) postulant, impleamus. Qui se ad pascendas Dominici gregis oves gaudet adscitum, cogitet de commissa sibi gubernatione judicium. Pervigil adhibenda tutela est, continuanda custodia; non dandus lupis rapacibus locus, non ullis casibus relinquendus : quia neglectus error ovium, culpa pastorum est. Veniet qui rationes creditæ dispensationis examinet. Omnium quidem constat esse justitiam, nec ulli impunitam licentiam patere peccandi. Sed quis gradus nesciat esse meritorum, et sicut non æqua præmia, ita diversa esse supplicia? Multiplicantur scientibus plagæ : pauca flagella leguntur inscitiæ.

16. « Quod si ita est, (sicuti esse non dubium est) existimandum quid in eo deceat esse propositi, cui alienos quoque errores necesse est imputari. Clamat sanctus Spiritus per Prophetam [3] : O pastores Israel, numquid semetipsos pascunt pastores? nonne oves pascunt pastores? Certum est, plus ab eo [4], cui plus creditur, exigendum, et tanto magis nos obnoxios fieri, quanto effusiore gratia contigerit honorari. Magister bonus, et docens per obscura lucem, per similitudinum ænigmata veritatem, servum talenti a se traditi præter augmenta, custodem non arguit infidelem, sed condemnavit inutilem.

17. « Unde in aperto est, in quo metu decet esse eum qui Dominicum numisma perdiderit, si culpatus est ille qui acceptum sine imminutione servavit. Nullus contentus sit innocentia sua : quia Deo nostro universa cernenti, per prædicationis assiduitatem, rationem quoque propositi debemus

[1] Hormisd. Ep. XII. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [2] 1. Cor. XIII. — [3] Luc. XIII.

[1] 2. Cor. XI. — [2] Hormisd. Ep. XIII. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [3] Ezech. XXXIII. — [4] Matth. XXV.

alieni. Largam scientiam decet esse doctorum. Non amat fides Christiana secretum : quam quisquis in aure tantum effundit, abscondit. Per universas gentes verbi prædicatio mandatur Apostolis : et quam inexcusabiliter hoc quisquam potest sibi tacere commissum. Quid prodest cuilibet paternarum reverentiam servare regularum, si concuti hæc ab aliis, si sine honore tractari patienter accipiat? Infirmum ostendit affectum, qui quod diligit, non tuetur.

18. « Incursantur passim sancta a perfidis constituta, et rediviva subinde de compressis excessibus resurgit improbitas. Quemadmodum (rogo) pietatem in Deum probat, qui tam nefanda dissimulat? Recordemur, qua Catholicorum frequentia sacerdotum, illa. quibus nitimur, celebrata didicerimus esse Concilia; quantos nec debilitas impedivit, nec senectus onerosa tardavit. Exigua visa sunt spatiosarum intervalla regionum, et labores ipsi pro quadam consolatione jucundi, dum spiritu sanctarum congregationum regente sapientiam sera (sacra), ætas, quod servaret, acciperet. Et hæc insectantibus impiis post damnatam in radice perfidiam, tacet, qui scit sibi esse mandatum [1] : Exalta vocem tuam, qui evangelizas Hierusalem : exalta, noli timere. Nonne hoc ante oculos habens, discipulum ita gentium doctor instituit; ut opportune, importune evangelizare non cesset ? admonens [2] : Attende tibi, et doctrinæ : insta in illis : hoc enim faciens, et te ipsum salvum facies, et eos qui te audiunt.

19. « Ergo vel propheticis stimulis excitati, vel normis Apostolicæ institutionis instructi curam salutaris prædicationis assumite. Diligite et vindicate sententias probatas piis, infidelibus inimicas. Et ad petram, supra quam est fundata Ecclesia, revertentes; apud illorum etiam vos Patrum spiritus, quorum veneranda constituta improbe labefactantur, absolvite : æstimantes, cum Dominus ad illud quod exspectatur examen advenerit, qualis Apostolis creditus, qualis aliquorum tentantium dubitatione compertus, qualis Angelo prænuntiante promissus; utrum ab illis melius sit argui, an cum eorum cohorte conjungi? utrum talis, qualis videbitur, aut qualis ab impiis negatur, Dominum confiteri? Nil vos retrahat a salute : velocibus ad viam redite vestigiis. Lapsus ruentem non gravat, si resurgat. Larga est Dominicæ doctrina clementiæ : noxia sunt erroris vincula, dum retinent. Odit justitia pertinaces, fovet clementia corrigentes. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule ».

20. Vides quales ad extorres a Catholica communione litteræ dentur, quæ absque ullius salutis et pacis, alicujusve alterius communicationis symbolo inchoantur et absolvuntur. Quod vero pastoralis est curæ non solum dispersa [3] congregare, et infirma curare, fractaque consolidare, sed quod forte atque pingue est, custodire; idem Hormisda papa in his etiam optimi pastoris numeros explens, hac eadem legatione illis prospexit, qui erant inter hostes et ab hostibus afflictati jugi persecutione Catholicæ fidei defensores, et Apostolicæ communionis episcopi : ad hos enim, quas subjicimus litteras dedit [1] :

21. « Hormisda papa episcopis Orthodoxis.

« Est quidem fidelium speciale solatium Deus; nec unquam inter quælibet dura deficiunt, qui se ad eum toto mentis studio contulerunt. Verumtamen hoc votum proposito vestro debere me fateor, ut sicut exulto de sinceritate fidei vestræ, ita de firmitate merear gaudere constantiæ. Unde et adspectu interiori vos intuens, ad desiderium colloquendi vobiscum promptus assurgo : ut et dilectionem circa Deum vestram litterario sermone remunerer, et spem paginali adhortatione confirmem : atque ita his, cum quibus mihi est consortium sanctæ communionis, jucundum reddam testimonium charitatis. Non enim sufficit animo meo de vobis esse securum; nisi ostendero illum quoque, quo vos complector, affectum. Siquidem declarat, se non ex judicio odisse a Dei dilectione divisos, qui potest non amare conjunctos.

22. « Benedico ergo Deum, dum fervorem fidei vestræ inter procellas varias, tempestatum adversa considero. Vos quoque ut super his pietatem ejus glorificetis uberiore exultatione suadeo : qui electorum suorum mentes quo acceptiores sibi reddat, examinat; et licet cognitos sibi quibusdam tamen difficultatibus probat, ut justitiam quoque inesse dono quod largitur ostendat. Atque ideo pertinaciter bono vos convenit imminere proposito, nec in via quæ ducit ad cæli regna deficere. Qui intuetur Dominica munera non æstimanda promissa, nullius potest respectum habere periculi. Non enim frangit consideratio præsentium malorum, nisi futurorum bonorum vincat oblivio; quando omnem amaritudinem laboris excludit, qui dulcedinem spei, quæ exspectatur, non amiserit. Quæ enim difficultas beatitudini par est? aut quæ condignæ præmiis passiones ad futuram scilicet gloriam, quæ in nobis, Apostolo [2] annuntiante, revelabitur? Absit ne quicquam a Christi charitate nos separet. Quanta est tribulatio, si gloriam parit? Materia prosperorum est, quæ putatur adversitas. Dum inclinamur, erigimur. Nemo haberet futuram remunerationem, nisi necessitates præsentium sustineret. Videte quanto opere hominum terrena messis assurgat.

23. « Quanto est igitur labore procurandum, ut cælestia dona non pereant ? Quieta est negligentium vita, sed non voti opulenta substantia. Dignus est operarius [3], ut fructum mercedis accipiat. Indiscrete passim pietas cum impietate languesceret, si examinatio bonos a malis divisura cessaret. Gratum admodum spectaculum Domino in agone justorum; nec quicquam ita supernam gratiam conciliat ho-

[1] Isa. XL. — [2] I. Tim. IV. — [3] Ezech. XXXIV.

[1] Hormisd. Ep. XIV. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [2] Rom. VIII. — [3] Luc. X.

mini, sicut adversorum impetus patienter excepti. Quis milites sub pacis securitate miretur? Non est arduum in sicco secura fixisse vestigia, nec artem gubernatoris ostendit marina tranquillitas. Satis est, intrepidum inter bella procedere, inter lubrica non labare, fluctus in tempestate contemnere. Sæviat, et motus suos exerceat humana tentatio, dum manifesti [1] appareant qui probantur.

24. « Hæc scientes, carissimi fratres, fidei vestræ tenete constantiam et ipsa etiam, si inciderint, militantia meritis vestris amate pericula. Annuntiate quæ colitis, et participate etiam per universum orbem mandata Evangelica, quæ tenetis : supra stipendia vestra, correctio quoque vobis adscribatur aliena: inter cæterorum enumerationem, quibus sibi divinam gratiam plenus Spiritus Dei Propheta conciliat [2], inter ea, quibus misericordiam, qua conservetur, exorat : docere se iniquos vias Domini, et conversionem per se fieri prædicat impiorum. Beati quibus vita innocenter acta dat præmium : beati per quos aliis quoque præstatur exemplum.

25. « Et nos quidem (quantum in nobis est) nec sollicitudine, nec labore cessamus, ut humilitatem, quam Dominus noster docuit, imitati, quæ saluti eorum conveniunt, postulemus; ut dispensationis mihi creditæ dum agnoscitur cura, probentur officia. Nam repetita vice Ennodium atque Peregrinum fratres et coepiscopos nostros, mandata legatione, direximus, rationem, adhortationes, preces, lacrymas ingerentes, ut ab impiorum contagione separati, ad veram fidem iisdem, quibus vos modis et Apostolica scit Sedes, se conferant : aut certe non nos defuisse prædicationi, sed illos propriæ saluti, mundus agnoscat. Dat. ut supra, Agapito V. C. consule ».

26. Qui autem has ad omnes Catholicæ communionis episcopos Hormisda litteras dedit, privatas ad Possessorem episcopum addidit, utpote Ecclesiæ Occidentalis antistitem, legatorum relatione sibi cognitum. Erat hic Africanus episcopus pro fide Catholica jam ab Arianis factus extorris; qui conferens se Constantinopolim, non sine Dei consilio, multum profuit Catholicæ fidei, hæreticos exagitans, libereque redarguens : cujus adversus Pelagianos (ut suo loco dicemus) enituere certamina. Hic enim in priori ab Hormisda missa legatione palam apud legatos rectæ fidei professionem edens, eamdem scriptis consignatam et chirographo roboratam ad eumdem Hormisdam Pontificem Romam perferendam dedit. Cujus egregium factum idem Hormisda probans, ad ipsum ejusmodi litteras reddidit [3] :

27. « Hormisda episcopus Possessori episcopo.

« Optimam vestræ charitatis audientes instantiam, et cognoscentes rectæ vitæ tramitem, quem sine strepitu vindicatis; Deo nostro gratias sine cessatione persolvimus : ut et in ea dispositione persistas, et cæteris, quod sequantur, tribuere possis exemplum. Ista sunt dona cœlestia : ista sunt divinæ retributionis indicia : ista sunt Dei judicia, quæ te a Catholico sacerdotum noluerunt separari consortio. Unde, frater carissime, præsentibus hortamur alloquiis, ut in ea constantia, qua exorsus es (electus es), perseveres, et augmenta probabilibus initiis subministres : quia bonum opus, præcipue quod ad doctrinam fidei pertinet, nisi semper creverit, videtur imminui. Et si tribulatio mundana contigerit; ante oculos vestros futura præmia ponentes, Apostolica [1] vos admonitione consulimus, dicentes : Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Meliora tamen speramus, quia Deus, qui per beatum Apostolum dixit [2] : Qui vos non dimisit tentari super quod potestis; ipse pro sua pietate, quos suos elegit esse, et de laqueis adversariorum sicut semper, eripiet. Libellum dilectionis tuæ de confessione rectæ fidei per legatos nostros remeantes accepimus, et in eo sinceritatem tuæ fraternitatis agnovimus : quia quod recte credit, sub attestatione publica prædicare non distulit. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule ». Post has autem idem Hormisda adjecit et alias litteras ad clerum, monachos, et Constantinopolitanos cives Orthodoxos, et quidem efficacissimas, utpote e pectore patris filiorum amore languentis progressas, quæ sic se habent [3] :

28. « Si is qui calicem aquæ frigidæ, mandata Evangelica [4] secutus obtulerit, mercedem boni propositi, ipso Domino, qui hoc docuit, restituente, consequitur; nonne qui tanto populo fidelium veritatem annuntiare distulerit, juste damnationem incurrit? Hinc est, quod interminationem mandat cœlestis effugiens (quod decet, loquendum est in his quæ ad Deum pertinent, nec tacendum) habens quoque vestræ salutis affectum, admonitionem eorum quæ præsens necessitas poscit, assumpsi; omnes, quibus curæ est fide integra Christianam religionem servare, contestans, ut eos, qui sanctam Chalcedonensem Synodum, et beati Leonis de fide Catholica scriptas Epistolas declinant, quibus possunt viribus aversentur et fugiant : quando ipsi sunt, qui Eutychetis et Dioscori Alexandrini, vel potius nefanda Manichæorum contagione polluti, verbo quidem adversus constituta Patrum videntur habere certamen, rebus autem contra Incarnationem Domini nostri Jesu Christi evidenter insurgunt ». Sugillat hæc dicens et ingerens Hormisda impium Anastasium, qui ita sibi populi ob fidem Catholicam adversantis gratiam conciliaverat, quod fidem Catholicam (ut apparebat) videretur esse professus, cujus tamen re ipsa erat infensissimus adversarius. Ut igitur ei resistant, provocat eos suo ipsorum exemplo, cum ab illis adversus nefandum Basiliscum imperatorem fides Catholica defensa est; istaque subjiciens, ait :

[1] 1. Cor. XI. — [2] Psal. L. — [3] Hormisd. Ep. XV. tom. 1. Ep. Rom. Pont.

[1] Rom. VIII. — [2] 1. Cor. X. — [3] Hormisd. Ep. XVI. — [4] Matth. X.

29. « Recordamini, carissimi fratres, quæ fuerunt, Basilisco Palatinæ aulæ incubante, tentata, et temporum illorum acta vel visa vel audita recolite: quam scelesta tunc fuerit Timothei cognomento Æluri, quam impudens et monstruosa præsumptio, quantus etiam per universum orbem fidei se vestræ fervor ostenderit. Probavit tunc Constantinopolitanus populus, quam pure deceat credentes Christiana servare mysteria. Sed transacta utinam studia fuissent, et non nunc similia tempus expeteret. Rursum enim iidem hæretici caput improbum de profundo, quo immersi tenebantur, attollunt. Atque ideo rogo, hortor, admoneo dilectionem vestram, ab eorum vos conciliis et communione secernite. Recordamini zeli prioris; et vivere in vobis lucem, scintillam ignis spiritualis ostendite; ne simplicem in vobis veritatis affectum perditorum astutia expugnasse se gaudeat. Et hæc quidem quantum ad præsentem necessitatem, et assumendam contra impios cautionem, dixisse sufficiat. Spero tamen, quod si admonitio ista promoverit, et mihi et vobis utilis erit: quando et Deus in vestra salute glorificabitur, et fructus nostræ sollicitudinis apparebit. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule ».

30. His autem litteris omnibus datis legatis, adjecit Hormisda papa libellum confessionis Catholicæ, cui subscribendo quisque se posset vere probare Catholicum, sub cujus professione consequi posset Catholicam Romanæ Ecclesiæ communionem; ne (quod hactenus factum fuerat) multi currerent in incertum, dum defendendo Catholicam fidem, et non vitantes communionem hæreticorum, vel eorum qui cum illis participassent, putarent tamen vere se Catholicos Orthodoxos. His igitur obviaturus Hormisda, eo fidei libello tanquam Lydio lapide singulos probari voluit, quam profiteri deberent hi qui communionis Catholicæ participes esse vellent. Est vero ille hujusmodi, exscriptus ex codice Vaticano:

31. « Prima salus est, regulam rectæ fidei custodire, et a constitutis Patrum nullatenus deviare. Et quia non potest Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicentis: Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, etc., hæc quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus: quia in Sede Apostolica immaculata est semper servata religio. Ab hac ergo spe et fide separari minime cupientes, et Patrum sequentes in omnibus constituta, anathematizamus omnes hæreticos: præcipue Nestorium hæreticum, qui quondam Constantinopolitanæ fuit urbis episcopus, damnatus in Concilio Ephesino a Cælestino papa Urbis Romæ, et a sancto Cyrillo Alexandrinæ civitatis antistite. Una cum ipso anathematizantes Eutychetem et Dioscorum Alexandrinum in sancta Synodo, quam sequimur et amplectimur, Chalcedonensi damnatos. His Timotheum adjicientes parricidam Ælurum cognomento, et discipulum quoque ejus atque sequacem Petrum, vel Acacium, qui in eorum communionis societate permansit: quia quorum se communioni miscuit, illorum similem meruit in damnatione sententiam: Petrum nihilominus Antiochenum damnantes cum sequacibus suis et omnium suprascriptorum.

32. « Quapropter suscipimus et approbamus omnes Epistolas beati Leonis papæ, universas quas de religione Christiana conscripsit. Unde sicut prædiximus, sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, et prædicantes ejus omnia constituta: spero ut in una communione vobiscum, quam Sedes Apostolica prædicat, esse merear, in qua est integra et verax Christianæ religionis soliditas: Promittens etiam, sequestratos a communione Ecclesiæ Catholicæ, id est, non consentientes Sedi Apostolicæ, eorum nomina inter sacra non esse recitanda mysteria. Hanc autem professionem meam manu propria subscripsi, et tibi Hormisdæ sancto et venerabili papæ Urbis Romæ obtuli. Dat. XV kalend. Aprilis, Agapito V. C. consule ».

33. *Dorotheo insectante Joannem, adjungit Hormisda alias litteras utrisque, tum imperatori, ac commonitorium ipsis legatis jam profectis.* — His igitur ab Hormisda papa datis litteris, profecti sunt legati. Quibus ita cum Apostolica benedictione dimissis, nova ingeritur Sedi Apostolicæ causa, cujus gratia alia fuerunt addenda mandata legatis jam in itinere constitutis. Accidit enim, ut post eorum profectionem, Romam adveniret, qui missus fuit a Joanne episcopo Nicopolitano diaconus referens persecutionem dirissimam esse excitatam ab episcopo Thessalonicensi Dorotheo adversus sibi subjectos Orthodoxos episcopos, petens Joannis litteris auxilium ab ipso Romano Pontifice. Cum vero qui isthæc curare possent legati profecti jam essent; tamen ad eosdem Hormisda scribens, causam eamdem eisdem injungit: quibus et quid agere debeant litteris significavit. Sed et pro eodem Joanne litteras privatas ad Anastasium imperatorem dedit, necnon ad ipsum Dorotheum Thessalonicensem episcopum. Subjiciamus ergo ipsas, ut ejusmodi legationis explorata in omnibus possit haberi cognitio; atque in primis eas audiamus, quas primo loco scimus ad ipsos legatos fuisse conscriptas, quæ sic se habent [1]:

34. « Hormisda Ennodio et Peregrino episcopis.

« Postquam profecta est charitas vestra, Nicopolitanus diaconus, qui vobis etiam occurrit in itinere, Romam venit: quem præter moram vidimus, cogitantes, ne forte esset quod ad instructionem mandatæ vobis legationis adjicere deberemus: quod et rationabiliter factum ipsa res evidenter ostendit. Obtulit enim Epistolam Joannis episcopi sui, et aliam Synodi sibi subjacentis Ecclesiæ Nicopolitanæ, qua queruntur ab episcopo Thessalonicensi excitatas adversum se tam principales quam judiciarias potestates; concussionibus et dispendiis se vehementer affligi propter hoc, quia de ordinatione sua ad episcopum relationem secundum prisca

[1] Hormisd. Ep. XVII.

exempla non miserit. Pro qua causa speraverunt ut de remedio cogitare deberemus, consulentes etiam nos, ut (utrum) daremus eis licentiam relationem ad designatum episcopum secundum consuetudinem destinandi. Unde tractavimus, et episcopum Nicopolitanum admonuimus, ne tale aliquid audere tentaret, si nobiscum velit in communione persistere; ne per illum, si ab eo qui a communione nostra alienus est, confirmationem petiisset, nostra quoque communio contagium sustineret. Hæc vos, ut omnia sciretis, instruximus. Data pridie idus Aprilis, Agapito consule ». Intelligis vel ex his saltem, lector, Epiri provinciam sub Thessalonicensi Ecclesia constitutam ex antiqua consuetudine, Thessalonicensemque episcopum confirmare consuevisse archiepiscopum Epiri Nicopolitanum antistitem.

35. His igitur consulturus Hormisda papa, non ad Dorotheum Thessalonicensem episcopum tantum (ut dictum est) litteras commonitorias dedit, sed et ad Anastasium imperatorem privatas ea de re conscripsit, commendans eumdem Joannem Nicopolitanum præsulem. Extant ipsæ, sicut etiam quas ad ipsum Joannem per ipsius diaconum reddidit litteras : sed primo loco quæ sunt redditæ ad Joannem Nicopolitanum antistitem, et ad Synodum Nicopoli celebratam, hic reddamus, quas una cum cæteris ex altero citatorum ante codicum quam fidelissime exscripsimus :

36. « Hormisda Joanni episcopo Nicopolitano cum Synodo.

« Optaremus, dilectissimi fratres, ab omnibus vos molestiarum fluctibus alienos vitam sub tranquillitatis serenitate transigere; et Deo nostro, remota mundanarum tempestatum mentis perturbatione ..... moverunt : quia quæ fieri nolumus, necesse est ut facta doleamus. Sed abundat mundus incommodis et tentationibus : sæculum istud, in quo peregrinamur, expositum est passim, veluti magna moles, ventorum procellis. Ita fidelium mentes diabolicis pulsantur insidiis; et sicut dictum est [1] : Qui volunt pie vivere in Christo, persecutiones patiuntur. Sed consolatur spes a justo retributore promissa [2] : quia beatus est, qui non fuerit scandalizatus in Domino. Non dejiciant milites Dei impetus fragiles et caduci. Qui assistit strenuis, non delectatur ignavis. Facile contemnuntur ista quæ transeunt, si illa quæ sunt mansura cogitentur. Amplectenda est probationis occasio : quia licet sint dura onera laborum, præmia tamen majora virtutum. Quemadmodum par erit ei remuneratio, qui se imparem monstrat examini?

37. « Non simus segnes ad fortia, si pervenire cupimus ad promissa. Quis super hoc exspectet vocem hominis, cum quotidie nobis insonet sententia veritatis [3] : Beati qui passiones patiuntur propter justitiam? Sed ne me, fratres carissimi, (licet apud fideles magna sint) spiritualia tantum vestræ exhibere credatis confirmationi solatia; providendis enim pro vestra tribulatione remediis, quantum in homine esse potuit, non quievi. Nam per legatos ad Orientis principem destinatos, et Thessalonicensem episcopum, ut ab infestatione vestra cessaret, admonui, et prorogatis paginis, ut imperatori supplicaretur adjunxi.

38. « Hæc quantum ad præsentia sunt provisa : sed illa quæ ad spem futuram pertinent, hæc sunt potius mentibus intuenda. Sane hoc me fateor fuisse miratum, quod inter allegationes angustiarum religiosæ prudentiæ vestræ, hæc potuit cura subrepere, ut a me sub consolationis colore, dirigendi ad Thessalonicensem episcopum solitas litteras, licentia posceretur. Egone hujus rei auctor existerem, quam si inscio me cognoscerem factam esse, culparem? Absit ista perversitas. Audite Apostolicam [1] vocem, sed personæ meæ convenienter aptandam : Si quæ destruxi, hæc iterum reædifico, prævaricatorem me constituo. Nolite, obsecro, ad evitata vix redire contagia : nec pedes luto, quo tenebantur avulsos, patiamini male rursus immergi. Sinite oblitterata esse transacta. Nemo mittens [2] manum suam in aratrum, et adspiciens retro, aptus est regno Dei. Impediuntur a processu propositi itineris, qui reflexis oculis respiciunt quod relinquunt. Non amant Ecclesiasticæ disciplinæ eos, in quibus remanet memoria illa perfidiæ : totos ab errantibus oportet abscindi : quia in tantum detestabiles existimantur ad spreta redeuntes, ut beatus Apostolus Petrus [3] melius illis esse prædicaverit, ut non cognoscerent viam justitiæ, quam cognoscentes retrorsum reflecti in tradito sibi sancto mandato. In aperto est, qua pertinacia traditæ fidei debeat constantia custodiri, si tolerabilius est in errore persistere, quam coinquinationibus rursum, quas quis fugerit, implicari. Data pridie id. Aprilis, Agapito V. C. consule ». Vides quam longe absit ut cum hæreticis quodlibet intercedere possit vel levissimum communicationis symbolum, cum adeo detestetur Hormisda episcopos Epiri scribendi ad Dorotheum non quidem damnatum hæreticum sed hæreticorum communione labefactatum, postulasse licentiam. At qui titubare, præ metuque trepidare Joannes cum collegis episcopis noscitur, acriori urgente persecutione cessit, ut inferius suo loco dicemus. Sed quænam ad ipsum Dorotheum conscripserit, videamus. Sic enim ad eum per legatos Epistola data se habet :

39. « Hormisda episcopus Dorotheo episcopo Thessalonicensi.

« Joannes frater et coepiscopus meus Nicopolitanæ urbis antistes cum Synodo sua variis se concussionibus atque dispendiis graviter causatur affligi, quod a transgressorum societate divisus, postquam communionem Sedis Apostolicæ emeruit, ad Thessalonicensium Ecclesiam ordinationis suæ initia non direxit. Potuisset neglectus sic esse culpabilis,

[1] 2. Tim. III. — [2] Matth. XI. Luc. VII. — [3] Matth. V.

[1] Galat. II. — [2] Luc. IX. — [3] 2. Pet. II.

si unum esset inter omnes mysterium charitatis. At cum multi se a petræ illius, quæ Christus est, soliditate diviserint; quis non velit ab errantium conjunctione discerni, ut mereatur cum his qui consistunt in veritate conjungi? Non igitur consuetudo est neglecta, sed vitata contagia. Ergo objicere quis possit errorem, ubi cogitatam salubriter intelligit cautionem? At nos quod debueras primus assumere, credebamus te sequi saltem post aliena exempla potuisse. Non sufficit in lapsibus mora, nisi ad reprehensionis cumulum circa eos quoque qui ad viam redeunt, accedat invidia? Quid aliud, quam beati Petri (quod sine impietate dici non potest) ipsum quod a Domino datum est nomen oderunt, qui eos qui ad Sedis ipsius altaria confugiunt, insequuntur?

40. « Quo pudore, rogo, privilegia circa te illorum manere desideras, quorum mandata non servas? et reverentiam quam non exhibes fidei, cupis tibi Ecclesiastica potestate deferri? Si in iisdem vestigiis, quibus Catholici nituntur, insisteres, insectationem tamen proximi vitare deberes : sciens secundum Domini nostri et Salvatoris, quem colimus, instituta, eum qui scandalizaverit unum de minimis obnoxium magnis esse peccatis. Ubi est, Domine [1], humilitas, quam sub occasione discipulorum tuorum certantium de loci qualitate docuisti? Tu ostendis illum esse maximum, qui exhibere studuerit se pusillum : Respice [2] de cælo et vide, visita vineam istam te cultore plantatum : intende circa mandata tua minimos, et circa ambitum honoris elatos.

41. « Cur recentia cupitis, et prisca deseritis; circa summa desides, et parva curantes? Nonne [3] hoc est rerum vilia decimare, et legis præcepta contemnere? Serva illa quæ Deo congruunt; et facile ea quæ sunt ab hominibus subsequentur. Quin potius curam salutis assume; et cur te alius prævenerit in veritate, suspira : ne si insectari eos qui ad Ecclesiæ revertuntur membra perstiteris, tu quoque cum his, quos nominatim condemnat Apostolica sententia, copuleris. Data pridie idus Aprilis, Agapito V. C. consule ». Hæc quidem Hormisda plane digna tanto Romano Pontifice. Sed quæ ad Anastasium Augustum idem in eadem causa per eosdem legatos conscripserit, reliquum est ut videamus : sic enim se habent ad eum pro episcopo Joanne datæ litteræ.

42. « Hormisda Anastasio Augusto, per Ennodium et Peregrinum episcopos.

« Cum sapientiæ vestræ, clementissime imperator, profunda considero, providentes saluti propriæ, vobis displicere non æstimo. Neque enim aut divina monita, aut humana continent instituta, ut qui consulit bonæ spei, qualibet debeat reprehensione culpari : cum maxime pietas quoque vestra affectu se unitatis et pacis flagrare fateatur. Quæ res me quoque, vel pro fiducia conscientiæ vestræ, vel pro creditæ quoque mihi dispensationis officio, emergente compulit non supersedere negotio. Joannes frater et coepiscopus Nicopolitanæ civitatis antistes, prædecessoris sui sanctæ recordationis Alcysonis secutus exemplum, beati Petri Apostoli communionem cum Synodo sua, damnatis his, quos Ecclesia detestatur, expetiit. Is nunc gravibus fatigatur insidiis. Precor mansuetudinem vestram, iniqua molientibus obviate, et removete molestias, et correctum fovete, cui ut corrigeretur debuisset assistere (insisti). Scient enim qui tardaverint, se reos futuros, cum a vobis foveri viderint jam reversos. Fateor, clementissime imperator, miror insidiantium pertinaciam, neque Dei, neque vestro intuitu permoveri : nam qui oderunt in homine studium desiderii boni, quod de se æstimant judicari, insequuntur, ad recta reduces; jure culpandi, si non converterint deviantes. Date fidei vestræ clara documenta, si adfore cunctis ad unitatem reductis et officio omni et adhortatione cogitetis ». Hactenus Hormisda ad Anastasium imperatorem. Sed et ne in re tanta quicquam ageretur reprehensione dignum ab ipsis Apostolicæ Sedis legatis, idem Pontifex ad eosdem adjecit de his quæ ad hanc causam spectant admonitionem, sive (ut aiunt) Commonitorium : quod quidem cum ad plura utilem exhibeat tractationem, hic describemus, atque illud ipsum ex iisdem codicibus (quantum licuit) emendatum : est autem hujusmodi [1] :

43. « In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, intercedentibus et adjuvantibus sanctis (Apostolis), quid agendum sit de causa Nicopolitanæ Ecclesiæ.

« Primum ubi Thessalonicam, Deo juvante, veneritis, Epistolas nostras, quas in hac causa misimus, episcopo Thessalonicensi tradite, illum quidem ordinem in ejus salutatione servantes, quem scitis a nobis esse mandatum circa eos, qui cum Sede Apostolica, hoc est, Ecclesia Catholica non communicant. Traditis autem Epistolis instanter agere debetis, ut se ab ejus Ecclesiæ concussione suspendat : rationem reddentes quia non potuit reversus ad communionem et ad corpus Ecclesiæ, cum illis qui necdum reversi sunt, quicquam habere conjunctum : nos non solvere a prædecessoribus nostris concessa privilegia, si ipse Ecclesiastica instituta non deserat. Certe redeat ad unitatem, et nos cum eo insistemus, ut omnia privilegia quæcumque consecuta est a Sede Apostolica Ecclesia ejus inviolata serventur ». Intelligis, lector, non aliunde quam ab Apostolica Sede Orientalibus impertita privilegia, cum vides ab ea concessum, ut Thessalonicensi episc. Epiri provincia subjaceret. Sed subdit :

44. « Dicite etiam aperte, illum ostendere inimicum se esse fidei, si insequitur quos viderit ad Catholicam communionem reverti. Quod si poteritis causam ibi, Deo propitio, componere, scriptis

[1] Luc. XXII. — [2] Ps. LXXIX — [3] Matth. XXIII.

[1] Hormisd. Ep. XVIII.

ad episcopum Nicopolitanum litteris, quid vestra promoverit opera, nuntiate. Si vero obstinatus fuerit, nec ab insecutione ejus cessare voluerit, secundum litteras, quas ad clementissimum imperatorem misimus, apud principem causam Ecclesiæ Nicopolitanæ sic agite, ut dicatis : Alcyson episcopus Nicopolitanus satisfecit Ecclesiæ Catholicæ, susceptus est, et ad communionem reductus : hujus successor Joannes episcopus et Deum ante oculos habens, et de salute sua cogitans, et prædecessoris sui bonum exemplum sequens condemnatis hæreticis, vel transgressoribus, ad Sedem B. Petri Apostoli misit et susceptus est : huic nunc Thessalonicensis episcopus insidiatur et eum concutit, contraria his quæ fecit exigere volens. Hinc pater vester et omnes Orthodoxi rogant, ut jussionibus vestris removeatur ab eo ista molestia : ne videatur hominibus, propter hoc illum persecutionem pati, quia ad communionem Sedis Apostolicæ rediit : et qui exspectant per vos unitatem fieri, aliud incipiant credere, si pietatem vestram viderint hoc dissimulare, hoc negligenter accipere.

45. « Visum est nobis expedire, ut litteras quas ad Thessalonicensem in causa Nicopolitana direximus, quolibet ordine prudentia vestra diversis in locis faciat publicari, magnopere tamen in civitate Thessalonicensium : quia hoc facto et a persecutione nostrorum potest cessari, et ad ipsius, si se correxerit, credimus pertinere salutem ». Hactenus admonitio posterior ad legatos post ipsorum discessum missa. Sed considera pristinam erga Sedem Apostolicam reverentiam exhibitam etiam ab hæreticis atque schismaticis, dum ipsius Romanæ Ecclesiæ auctoritas etiam in ditione hæretici imperatoris minime diminuta impeditave fuerit, quominus Apostolicæ litteræ, inconsulto principe, publicarentur : non enim id petendum ab imperatore, ut alia, admonet Hormisda legatos; sed ut sponte libereque faciant, ingerit.

46. *Anastasius insequitur legatos, terret episcopos, audacter scribit ad Romanum Pontificem.* — Sed quæ ista secuta sunt? et quem effectum missa ab Hormisda legatio est consecuta? dicam paucis. Sicuti omnes quæ erant optimi pastoris dispersum gregem quærentis Hormisda partes explevit; ita et Anastasius imperator qui hæreticorum sunt principum numeros omnes absolvit. At quænam ista? Audi ab Anastasio Bibliothecario in rebus gestis Hormisdæ totius tragœdiæ summam breviter perstringente his verbis : « Hormisda item secundo misit Ennodium episcopum, et Peregrinum Misenatem episcopum, portantes Epistolas confortatorias (confirmatorias) fidei, et contestationes secretas numero decem et novem, et textum libelli. In quo libello noluit assentiri Anastasius Augustus, quia et ipse in hæresi Eutychiana communicaverat. Voluit itaque eos legatos per remunerationem corrumpere : legati vero Sedis Apostolicæ nullatenus consenserunt accipere pecunias, nisi Sedis Apostolicæ satisfactionem operarentur.

47. « Tunc imperator repletus furore ejecit eos per posterulam (posticulum), et imposuit eos in navi periculosa cum militibus et magistrianis et præfectis nomine Heliodoro et Demetrio : quibus hoc dedit in mandatis imperator Anastasius, ut nullam civitatem ingrederentur. Legati vero Apostolicæ Sedis suprascriptas Epistolas fere decem et novem per manus monachorum et Orthodoxorum exposuerunt per omnes civitates : quas episcopi civitatum, qui erant complices Anastasii Augusti, omnes eas Epistolas timore pro crimine Constantinopolim direxerunt ». Sed et tunc etiam qui stare videbantur, consternati sunt pariter episcopi Dardaniæ, Illyrici, et Epiri, quibus legati reliquerant fidei Catholicæ libellum habentem damnationem Acacii nominis expressam. Tunc, inquam, qui stare videbantur, ob metum titubantes, tanto terræ motu oborto, penitus corruere, et quæ acceperunt fidei monimenta præ timore deseruere, inveniri timentes Romanæ communicatores Ecclesiæ : sed quomodo mox iram Dei experti sint, sequenti anno dicturi sumus. Addit vero his hæc Anastasius Bibliothecarius : « Tunc furore repletus Anastasius contra Hormisdam papam, inter alia Sacra sua hoc scripsit : Nos jubere volumus, non nobis juberi ». Hæc mens elata. At extat ipsa imperatoris Epistola ad Hormisdam conscripta, qua sicut fecerat contra Symmachum papam, sugillat ipsius Hormisdæ nimiam duritiam : redarguens, quod cum Filius Dei in mundum venerit peccatores salvos facere, et nihil aliud magis et verbis et factis ipse Dominus inculcarit, et discipulos suos docuerit, quam peccantibus ignoscere, eosque recipere; id ipsum tamen ipse papa negligat atque rejiciat. Sed integram hic perbrevem ipsius reddamus Epistolam Anastasii, quam Sacram dicunt. Est hujusmodi [1] :

48. « Anastasius Augustus Hormisdæ papæ.

« Etsi magnum aliquid taciturnitas judicatur, tamen necessarium est admirantes Dei misericordiam assidue frequentare sermonem : et quia initium fidei, quam nos Dominus et Deus Salvator noster Jesus Christus docuit in remissione peccatorum præcellit, nulli habetur ignotum. Ipse enim per propriam passionem omnia Adam peccata mundavit, et hæc fuit negotiatio humilitatis ipsius, ut et præfatum et omnes fratres liberaret servitute peccati, voluntarie personam servi suscipiens. Nam beatus Apostolus Paulus [2] docuit nos scribens ad Romanos : Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, et in eos qui non peccaverunt : ex quo est universitati quodammodo declaratum ex generali dispositione, sive mirabilibus, specialia quæque exempla debere suscipere semel tam magnæ legis jussiones, et tam pia bonitate firmatæ : ut omnis doctrina, quam discipulis suis tradidit, in hoc firmamento consistit. Fugavit ægritudines, sive multifaria genera passionum : nondum peccati propria (sicut dictum est) passione resolvit; et agens, ad

[1] Extat inter Epist. Hormisd. post Ep. xx. — [2] Rom. v.

implenda similia discipulos suos factis et sermonibus instruebat.

49. « Verum si, sicut aliqui nituntur ostendere, certi ex ipsis Apostolis tam piam doctrinam per inobedientiam implere dissimulant; ignoramus ubi magisterium misericordis Domini ac magni Dei nobis possit occurrere. Nos autem non ea credimus ratione, ut immisericordes esse putemus, qui misericordiam didicerunt; sed postulationem nostram a præsenti tempore taciturnitate comprimimus : irrationabile judicantes illis precum adhibere bonitatem, qui rogari se nolint, contumaciter respuentes : injuriari et annullari sustinere possumus, juberi non possumus. Data Constantinopoli quinto idus Julii, Anastasio Augusto quartum et Agapito coss. » Sed observa, lector, cujusnam principis sint ejusmodi verba proterva, contumaciæ plena ad Romanum Pontificem scripta : « Injuriari et annullari sustinere possumus, juberi non possumus ». Non alterius quidem hominis, quam imperatoris hæretici, Pharaoni simillimi, tunc per speciem tantummodo cervicem ferream inclinantis, cum instantia eum flagella compellerent, dum videt ob hæresim de imperio et vita pariter periclitari : quibus amotis, et Moysen cum Deo obfirmata obstinatione contemnat. Sed justo Dei judicio evenit quod nesciens ipse prædixit, nimirum, ut potius miserrime infelix perierit, quam paruerit jubenti Pontifici.

50. Ita plane semper accidit, ut in sui perniciem sibi male consulat insana dominandi cupido, quam imprudentes regnandi nominant rationem, dum iidem Dei timore posthabito, sic præ se ferunt colere religionem, ut eam captivam ductam cogant privatis suis affectibus inservire. Habent isti quem colant atque sequantur Anastasium imperatorem, qui astute simulaverat Romano velle parere Pontifici, ut exertum contra se gladium Vitaliani vitaret : quo intuitu pariter longiores moras nectere voluit Constantinopoli legatos Apostolicæ Sedis, ut eorum reveritus præsentiam populus contineretur : alias enim facile accidere potuisset (quod ante sæpe contigerat) ut rursus populis turbas cieret, et armis imperatorem urgeret, litteris præsertim Hormisdæ ad rectam propugnandam fidem commotus. Sed eo cessante metu, qualis fuerit animi, cujusve cultor fidei exitus declaravit, dum adversus Orthodoxos persecutionem excitat, dumque per posticum amandat cum militibus ad navem legatos, eos quantocius non Constantinopoli tantum, sed ab omni prorsus Orientalis imperii ditione procul expellens : non intelligens vecors, esse in cælo Regem regum, qui reges in die iræ suæ [1] confringat, quique baltheum [2] regum dissolvat, et præcingat fune renes eorum; dictumque [3] « Sic et rex hodie est, et cras morietur » : quæ cuncta de regibus ex divina Scriptura deprompta vindictæ imminentis elogia cogitur haud sero rex senex [4] et fatuus experiri, qui vera prudentia sibi consulere nescierit in futurum.

51. *Orthodoxi et Syriæ monachi a Severo exagitati, ab Anastasio rejecti, per supplicem libellum adeunt Hormisdam.* — At quid post hæc accidit? Simul ac enim audita sunt foris, quæ adversus legatos Apostolicæ Sedis Constantinopoli facta sunt : adversarii omnes fidei Orthodoxæ, veluti abrupto penitus quo videbantur coerceri freno, timore nimirum illo soluto, quem ex unitate Catholica jamjam sancienda conceperant, palabundi, quo quisque ferretur impetu voluntatis, in Orthodoxos insiliunt, eorum bona diripiunt, profanant Ecclesias, instarque luporum in ovile ovium irrumpentium, mactant et perdunt. Nam accipe quid in Syria actum sit : ex quibus cætera, quæ remanserunt obscura, pernoscere valeas. Audi, inquam, quæ nefaria impius et sanguinarius ille Severus, qui thronum invaserat Antiochenum, quique Acephalorum caput emersit, et Petrus perditissimus hæreticus episcopus Apameæ sicut impietatis particeps, ita et crudelitatis socius, perpetrarunt, dum sceleratorum comparata manu, in monachos Syriæ Orthodoxos Ecclesiæ Romanæ communicantes, more prædonum insurgunt, plurimosque occidunt, cæteris vulneratis ac male habitis; nec illis quidem parcentes, qui ad sacrum altare confugerant. In hos autem monachos potissimum eorumdem hæreticorum furor exarsit; quod et ipsi aliquando hæreticorum labe polluti, citius resipiscentes, ex eorum se communicatione divulserant, Apostolicæque Sedi conjunxerant, fidem Catholicam profitentes. Cujus rei gratia hostes fidei in eosdem vehementius exacerbati, cunctos simul perdendi animo insurrexerunt, crebrioribus eos insultibus aggressi : ut quæ dicentur, manifeste satis declarabunt.

52. Ex hac autem prima ipsorum facta grassatione qui tantum periculum evaserunt, libellum supplicem adversus eumdem grassatorem Severum offerunt imperatori, quo petierunt, ut Severus ab eo coercitus sineret qui remanserant, monachos Orthodoxos securos degere in solitudine. Sed qui ad hæc missi sunt Constantinopolim legati duo monachi Sergius atque Joannes, ab imperatore sunt absque auditione contumeliis affecti atque rejecti. Quamobrem cum jam viderent haud dubie manus imperatoris esse cum adversariis, ob idque ab eis audaciora quotidie se fore experturos; quid agerent, ignorant, nisi ad Deum, unde sperent auxilium, convertere oculos, et ipsum precibus interpellare.

53. Interea vero ad eum quem norunt se in terra habere patrem, quamvis longe positum, clamant, proximum adesse scientes caput cohærentibus membris compagine Catholicæ unitatis et charitatis : clamant, inquam, dum ad communem patrem, ipsum Romanum Pontificem Hormisdam litteras dant, quibus ejus auxilium postulant, recipi ab eo rogantes, qui eamdem cum ipso fidem Catholicam profiteantur, et hæreticos omnes quos ille rejicit, pariter et ipsi rejiciant atque condemnent.

[1] Ps. CIX. — [2] Job. XII. — [3] Eccl. X. — [4] Eccl. IV.

extant ipsæ litteræ, quibus quamplurimi subscripserunt archimandritæ absque presbyteris atque diaconis, quorum omnium fides Catholica effulgebat : descripsimus eas ex eisdem codicibus quam emendatissime licuit : quibus ejusmodi titulus legebatur inscriptus [1] :

« Exemplum relationis minimorum archimandritarum et cæterorum monachorum secundæ Syriæ.

« Sanctissimo ac beatissimo universi orbis terræ patriarchæ Hormisdæ continenti Sedem principis Apostolorum Petri, deprecatio et supplicatio minimorum archimandritarum et cæterorum monachorum secundæ Syriæ provinciæ.

54. « Gratia Salvatoris omnium nostrum Christi nos ad vestram beatitudinem refugere velut de hieme et tempestate ad portum tranquillitatis admoniti, minime circumvallantibus nos calamitatibus teneri jam credimus. Nam etsi patimur, gaudentes sustinemus : scientes quia [2] non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Quoniam vero Christus Deus noster principem pastorum et doctorum et medicum animarum constituit vos et vestrum sanctum Angelum ; dignum est, passiones, quæ nobis contigerunt, exponere, et immisericordes ostendere lupos, qui dissipant gregem Christi : ut auctoritatis baculo eos expellat de medio ovium, verbo autem doctrinæ animam sanet, et orationis medicamentis mitiget.

55. « Qui autem sint isti, et qui hos adversum nos armaverint, audistis utique, beatissime. Severus ille et Petrus, qui nunquam in Christiano numero reputati sunt ; qui per singulos dies sanctam Chalcedonensem Synodum, sanctissimumque ac beatissimum patrem nostrum Leonem publico anathemate impetentes ; qui judicium Dei nihil æstimantes, et colendos canones sanctorum Patrum conculcantes ; episcopos quidem principali potentia facientes exhiberi, et nos cogentes illudere prædictam S. Synodum, suppliciis inæstimabilibus affligentes. Unde et quidam eorum injectas plagas minime sustinentes, de hoc sæculo transierunt ; et nostrorum vero non exigua multitudo perempta est. Euntibus enim nobis ad mandram domini Simeonis pro causa Ecclesiæ, insidiati sunt nobis in itinere prædicti coinquinati : et supervenientes, occiderunt ex nobis trecentos quinquaginta viros ; quosdam autem vulneraverunt ; alios vero, qui potuerunt ad colenda altaria confugere, ibidem peremerunt ; et monasteria incenderunt, per noctem mittentes multitudinem inquietorum hominum redemptorumque omnem paupertatem Ecclesiasticam hujusmodi pestiferi homines consumentes.

56. « Ad singula autem delatæ ad vestram beatitudinem instruent chartæ a venerabilibus fratribus Joanne et Sergio, quos miseramus Constantinopolim, sperantes vindictam de his fieri, quæ commissa sunt. Sed eos nec verbo dignatus est imperator, sed etiam cum grandi contumelia expulit, comminatus eis qui ista porrigerent. Unde hinc est, nos vel sero cognoscere, quoniam tanta pravitas et audacia talium malorum adversus Ecclesias facta, ipsius immissione composita est.

57. « Deprecamur ergo, beatissime pater, supplicantes et rogantes, ut exsurgatis cum fervore et zelo, et condoleatis juste pro corpore laniato (nam caput estis omnium) et ut vindicetis fidem contemptam, canones conculcatos, Patres blasphematos, et talem Synodum anathemate impetitam. Vobis autem a Deo [1] data est potestas et auctoritas ligare et solvere. Non [2] opus habent qui sunt sani medicis, sed male habentes. Exsurgite, Patres sancti, venientes ad liberandum nos : imitatores estote Domini nostri qui de cælo super terram advenit quærere errantem ovem. Petrum illum respicite principem Apostolorum, cujus Sedem ornatis, et Paulum qui est vas electionis : qui circumeuntes, orbem terrarum illuminaverunt. Nam magna vulnera majoribus indigent adjumentis. Mercenarii videntes lupos venientes adversus oves, dimittunt eas dissipari ab illis. Vobis autem veris pastoribus et doctoribus quibus cura pro salute ovium commissa est, occurrit ipse grex, cognoscere suum pastorem, ab immitissimis bestiis liberatus, et vocem sequens pastoris, sicut Dominus ait [3] : Oves meæ vocem meam audiunt : ego cognosco eas, et sequuntur me.

58. « Non ergo despiciatis nos, sanctissime, qui a bestiis ferocibus quotidie vulneramur. Ad perfectam autem notitiam sancti Angeli vestri, anathematizamus in eadem nostra deprecatione virtutem habente libelli omnes projectos et excommunicatos a vestra Apostolica Sede : dicimus autem Nestorium qui fuit Constantinopolitanus episcopus, Eutychetem, Dioscorum, et Petrum Alexandrinum, qui cognominatus est Balbus, et Petrum, qui dicebatur Fullo, Antiochenum, et omnes qui unum illorum hæreticorum defendunt. Subscriptiones :

59. « Ego Alexander misericordia Dei presbyter et archimandrita sancti Maronis deprecatus sum.

« Simeon misericordia Dei presbyter et archimandrita ut supra, etc. » Subscripti sunt enim in eodem libello supplici et Epistola archimandritæ omnes numero viginti quinque, presbyteri vero et diaconi simul numero centum septuaginta, quorum singulorum nomina illic in fine singillatim conscripta habentur. Qui autem has tulerunt litteras Joannes et Sergius a monachis secundæ Syriæ missi, nonnisi ad finem anni hujus Romam pervenere, vel sequentis initio, ut redditæ ad eos litteræ ab Hormisda anno sequenti idus Februarii satis demonstrant. Quid vero ad hæc papa rescripserit, suo loco dicemus.

60. At alia his plura addiderunt scelesta Severus et Petrus adversus eosdem monachos Syriæ, dum vixit impius Anastasius, hoc et sequenti anno, ne-

[1] Extat inter Epist. Hormisd. ante Epist. XXI. — [2] Rom. VIII.

[1] Matth. XVI. — [2] Luc. V. — [3] Joan. X.

fanda omnia sibi licita existimantes. Reliqua autem quæ ab eisdem sequenti sunt anno facinora perpetrata, suo loco dicentur ex libello monachorum Constantinopolim misso sub Justino imperatore, a quo sequentem Annalium tomum auspicabimur.

61. His auditis, quomodo potuit non odisse Hormisda Pontifex aprum [1] silvestrem devastantem vineam Domini, ipsum, inquam, hominem peccati, Anastasium imperatorem, a quo vires omnes suppeditabantur hæreticis, adversus quos læsum numen implorat? At quid tandem? « Tacui semper », dicit Dominus [2], « silui, patiens fui : ut parturiens loquar, dissipabo, et absorbebo simul ». Sicque « excitatus [3] est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus a vino ». Exacuit [4] ut fulgur gladium suum : primumque omnium idolum erectum in templo, stantem abominationem in loco sancto disjecit, ipsum, inquam, Timotheum Constantinopolitanum intrusum episcopum e medio sustulit : morte enim inopinata confestim sublatus est de medio, qui medium struxerat dividentem parietem, impediebatque ne Orthodoxis unirentur hæretici, cum sex annos sedem illam tenuisset, imo cathedram pestilentiæ occupasset : tot annorum numerum eidem tribuit quoque Nicephorus [5]. Equidem sequenti anno sedisse Timothei successorem, Epistolæ ultro citroque datæ significant. Qui autem in locum ejus subrogatus est Joannes Cappadox populi conatu potius quam voluntate Anastasii imperatoris electus creditur, Orthodoxæ fidei cultor : cui tamen quandiu idem Anastasius supervixit, nec licuit respirare : eo autem paucos post menses defuncto, quam strenue pro Catholica unitate atque concordia laborarit, quæ suo loco dicentur, palam facient. Jam vero quæ sunt hujus anni reliqua absolvamus.

62. *Hispaniarum Ecclesiis constituit vicarios Hormisda, Joannem Tarraconensem et Sallustium Hispalensem episcopos, docetque quomodo quis admittendus sit ad communionem.* — Hormisda papa summus antistes licet immensis malis Orientalis Ecclesiæ adeo esset oppressus, ut totus penitus ab iisdem videri potuisset absorptus, nec ullus prope ipsi reliquus videretur esse locus ac tempus ad alia divertendi : memor sese universo Christiano orbi præesse pastorem, dum sic obtutus figit ad Orientem, haud tamen prætermittit adspicere Occidentem, atque etiam Borealis lustrare ovilis regiones. Vidimus enim hoc anno, decimo quinto kalend. Martias ipsum scriptis litteris ad Alcimum Avitum Viennensem episcopum, eidem suas delegasse vices ad recta dogmata et Ecclesiasticam disciplinam sartam tectam illibatamque in Gallia conservandam : id ipsum etiam hoc eodem anno impendit Hispaniarum Ecclesiis, cum legat vices suas Joanni episcopo Tarraconensi. In ulterioris vero Hispaniæ provinciis, nempe Bæticæ et Lusitaniæ, Sallustio Hispalensi episcopo nomine suo agere cuncta præcepit, ad quem etiam litteris dedit hoc ipso anno sub consule Agapito; sub quo etiam datæ litteræ [1] ad Joannem episcopum quarto nonas Aprilis leguntur, Agapito V. C. consule : sed irrepsit error, ut loco V. C. scriptum fuerit II, quasi signetur secundus consulatus Agapiti; cum tamen nonnisi semel eo munere functum esse, certum sit.

63. De vicaria autem potestate Joanni concessa hæc ibi leguntur : « Quia per insinuationem dilectionis tuæ hujus nobis est viæ patefacta providentia, remuneramus sollicitudinem tuam, et servatis privilegiis metropolitanorum, vices vobis Apostolicæ Sedis eatenus delegamus, ut inspectis istis, sive ea quæ ad canones pertinent, sive ea quæ a nobis sunt nuper mandata serventur; sive ea quæ de Ecclesiastica causa tuæ relationi contigerint, sub tua nobis insinuatione pandantur, etc. » Ad Sallustium vero episcopum Hispalensem de provinciarum Bæticæ et Lusitaniæ vicaria potestate concessa hæc habet [2] : « Suffragantibus igitur tibi tot meritis piæ sollicitudinis et laboris, certe jam delectat injungere quæ ad nostri curam constat officii pertinere; ut provinciis tanta longinquitate disjunctis et nostram possis exhibere personam, et Patrum regulis adhibere custodiam. Vices itaque nostras per Bæticam, Lusitaniamque provincias salvis privilegiis, quæ metropolitanis episcopis decrevit antiquitas, præsenti tibi auctoritate committimus ». Et inferius de usu impertitæ potestatis, quomodo sint cuncta tractanda, verbis his admonet : « Quoties universalis poscit religionis causa, ad Concilium te cuncti fratres evocante conveniant : et si quos specialis negotii pulsat contentio, jurgia inter eos oborta compesce, discussa sacris legibus determinando certamina. Quicquid autem illis pro fide et veteribus constitutis vel provida dispositione præcipies, vel personæ nostræ auctoritate firmabis, totum ad scientiam nostram instructæ relationis attestatione proveniat, etc. » His subjiciuntur litteræ de pace inita et unitate conciliata cum Ecclesia Orientali; quæ tamen anno sequenti, cum id fieri contigit, scriptæ cognoscuntur.

64. Porro sicut duos præfecit Hormisda hoc anno vicarios Hispaniarum Ecclesiis, et ad eosdem singulas dedit litteras, ita ad Hispaniarum episcopos eodem tempore distinctas duas dedisse reperitur Epistolas, magna sollicitudine cavens ne quid in eos illaberetur Orientalis contagii. Monere enim eos omnes in primis voluit, ut caute agerent in recipiendis Græcis clericis ex Oriente venientibus : etenim Joannes episcopus, quid agere deberet de his, consuluerat ipsum Hormisdam, qui recipiendi eos formam præscribit.

65. Laudabilis quidem pristinus ille usus, ut cum sciretur in aliquibus provinciis commixtos

[1] Psal. LXXIX. — [2] Isai. XLII. — [3] Psal. LXXVII. — [4] Deut. XXXII. — [5] Niceph. in Chron.

[1] Extant tom. I. Conc. vet. edit. in Hormisd. — [2] Extant tom. I. Conc. in Hormisd.

esse inter Catholicos complures hæreticos, si quis inde migraret in remotiores Christiani orbis provincias, non reciperetur absque Orthodoxæ fidei professione, nec quidem generali, sed quæ instantes hæreses condemnaret. Sic igitur quantumlibet constaret hoc tempore in Oriente quamplurimos vivere Catholicos; quod tamen sciretur Eutychianos in iisdem invaluisse regionibus, jure postulatum ab Hispaniarum episcopis fidei Catholicæ tenacissimis, ut a Romano Pontifice forma libelli mitteretur, cui omnes Orientales in Hispanias accedentes subscribere deberent, qui vellent ad communionem admitti.

66. Sed et illud observatione dignum, si quem piorum Occidentalium Christianorum e contra his temporibus proficisci contingeret in Orientem, solitum pro viatico sibi sumere veræ fidei documenta, præmunireque se antidoto contra ictus serpentium, quos sciret frequentes in illis regionibus reperiri. Hinc quidem hoc eodem tempore, cum sub Anastasio fides Catholica in Oriente periclitaretur, S. Fulgentio suppeditatum est argumentum scribendi de fide ad Petrum Hierosolymam profecturum, ut ipse libri exordio præfatur his verbis [1] : « Epistolam, mi Petre, tuæ charitatis accepi, in qua significasti, velle Hierosolymam pergere : et postulasti, te litteris nostris instrui, quam debeas in illis partibus veræ fidei regulam tenere, ut nullus tibi possit sensus hæreticæ subrepere falsitatis, etc. » Porro male creditum S. Augustini librum esse, quem constat, testificatione antiquorum omnium esse Fulgentii.

67. *Gerundense Concilium.* — Sed ad Hispanos Tarraconensis provinciæ episcopos revertamur, qui litteris excitati Hormisdæ Pontificis hoc ipso anno, qui numeratur septimus Theodorici Italiæ regis in Hispania regnantis, sub eodem Agapiti consulatu Gerundæ Tarraconensis provinciæ civitatis Concilium celebrarunt, cui præfuit idem Joannes Tarraconensis episcopus, ad quem scripsit Hormisda. Non alium hunc quidem ab illo fuisse Joanne, qui anno superiori præfuit Tarraconensi Concilio, omnes æque consentiunt, et ratio persuadet : siquidem omnes ferme qui numerantur episcopi Concilii Gerundensis, iidem anno superiori cum Ecclesiarum titulis, quarum erant episcopi, subscripti habentur, et inter alios etiam Joannes ponitur Tarraconensis antistes primo loco notatus. Extant Concilii hujus canones decem ad Ecclesiasticam disciplinam spectantes : quorum ille primo loco ponitur, ut in sacra celebratione Missarum mos ille servetur, quem constaret ab Ecclesia Tarraconensi servari. Sancitur itidem duplicium Litaniarum [2] observatio, nempe Rogationum communium aliis quoque Ecclesiis, et aliarum quæ mense Novembris triduo perdurarent, nempe a quinta feria usque ad sabbati vesperam, Missa claudendæ. Sunt et alia in eodem statuta Concilio, quæ tu consulas velim : nos vero ad alia transeamus.

68. *In siccitate Palæstinæ miracula Sabæ.* — Quartus hic numeratur annus Palæstinæ cladis, qua per quinquennium afflictata est post exilium viri sanctissimi Eliæ Hierosolymorum episcopi : contigit enim primo provinciam illam inter alia mala prope quinquennium siccitate laborare, diuturniore quidem quam illa fuerat sub Elia Propheta [6], cum annis tribus atque sex mensibus non pluit. At sicut per illam ejusdem Eliæ sanctitas magnopere illustrata est divinarum operatione virtutum, cum scelestum regem vicit, ejusque pseudoprophetas Deo rebelles digne punivit; ita et hac diuturniori siccitate tum junioris Eliæ est sanctitas declarata, tum editione miraculorum S. Sabas effulsit, cum non semel sed iterum suis monachis pluviam impetravit. Ita plane Deus omnia ad suorum servorum gloriam et veritatis Catholicæ elucidationem, « convertit terram fructiferam in salsuginem a malitia inhabitantium in ea » ; et prohibuit cæto ne plueret, ut regio illa absque humore ferrea redderetur, occluso desuper cælo, redditoque plane æneo super eam, ubi Christus veræ assumptæ atque retentæ humanæ naturæ ediderat experimenta, ubi vigeret impietas negans veram permanentem Christi carnem divinæ naturæ inconfuse et indivise, sed distincte conjunctam.

69. Res vero præclaræ a S. Saba in Palæstina tunc gestæ exacte narrantur a Cyrillo in Vita ejusdem mirifici Sabæ, qui eas præsens vidit, posterisque quam fidelissime tradidit : quas hic tibi eisdem totidem verbis reddituri sumus : quibus admireris Dei providentiam in tanto totius Ecclesiæ Orientalis naufragio, cum non oblitus sit misereri, sed reliquerit misericordiæ suæ quædam impressa vestigia, ubi in terra visus est, et cum hominibus conversatus est; ut qui hactenus erraverunt ab utero et locuti sunt falsa, revocari, si vellent, possent ad viam, et in ea ponere gressus suos, securique per certam sacrorum dogmatum veritatem pervenire ad vitam æternam. Age igitur ipsum hæc narrantem Cyrillum audiamus, qui ait [2] :

70. « Sed eo revertendum est, unde digressi sumus; et iis quæ dicta sunt, addenda sunt quæ sequuntur. Appetente jam fine anni quarti, quo aquæ penuria et siccitas et alia mala his cognata Palæstinam invaserant, accedunt ad Sabam monachi speluncæ, petentes ut illinc recederent : neque enim se posse amplius manere, neque resistere tantæ aquæ inopiæ. Quocirca ille quidem partim adhortatus ut forti et excelso animo ferrent quæ ingruebant, partim autem eos paterne admonens, persuasit ut rursus permanerent in Laura. Ad vos enim, inquit, veniet Dei misericordia, et vos cito ab eo descendet. Tertio deinceps die finem acceperunt quæ promissa fuerant. Repente enim erum-

[1] Apud S. Aug. in Append. ad tom. III. — [2] Conc. Gerunden. c 2 3.

[1] 3. Reg. XVII. Luc. IV. — [2] Cyril. in Vit. S. Sabæ, apud Sur. die V Decemb.

pens vehemens pluvia, eis implevit aquarum receptacula et quod est maxime incredibile, illis solis delapsa est pluvia, qui cogitarunt a Laura recedere. In omnibus autem aliis, quæ circumcirca erant, monasteriis, ne minima quidem gutta descendit.

71. « Hinc factum est ut monasteriorum, quæ erant circumcirca, præfecti ad eum confluerent, deflentes et lamentantes, et dicentes : Quid peccavimus, pater, quod non ad nos quoque per tuas preces aqua cecidit, qui æque laboramus siccitate, et valde desideramus benignitatem et refrigerationem? Ille autem paucis verbis eos liberavit a magna illa animi afflictione, sic dicens : Nunc quidem misit Deus benedictionem ad eos qui egent maxime : sed neque vos diu despiciet; neque vos aqua deficiet, donec dederit pluviam super terram. Jam vero instabat Dominica Dedicationis; et cum aquæ penuria diutius produceretur, omnis autem fons propemodum deficeret, et nec in se quidem parum servaret aquæ vestigium, sed multi ideo misere perirent : Joannes antistes Hierosolymitanus valde suspectam habens multitudinem (solet enim, cum laboraverit inopia alicujus rei necessariæ) seditionem protinus agitare, et aliorum facultatibus parare insidias, omnes partes obibat, loca locis mutans, et puteos fodiens, humidiora loca proscindens, et fossas perscrutans et a nullo abstinens, quod ei occurreret : sed hoc nihil proficiebat. Omni itaque spe abjecta, sedebat de cætero mœstus, et apud se deflens communem urbis calamitatem.

72. « Cum is ergo ita esset affectus, et communem casum, suum luctum esse duceret; quidam ex ejus amicis, Summus nomine, volens esse particeps sollicitudinis et quoad ejus fieri possit, illius consolari ægritudinem, quoniam aliunde invenire non poterat mali solutionem, accedit ad eum, narrans de pluvia quæ eruperat, et de divinis illis signis, quæ facta fuerant Sabæ precibus : et consulit, ut eum ad se accersat, et vehementer roget ut hanc eis allevet calamitatem, et cessare faciat plagam, quæ tam graviter infligitur. Ille autem persuasus, cum eum accersisset, et ad ejus pedes procidisset, omnes adhibuit preces, ut sanctas manus ad Deum tolleret, quas ipse solet respicere, et ejus misericordiæ viscera in mentem revocaret, et efficeret, ut qui est bonus, eos benigne adspiceret, et eis reconciliaretur, et solveret calamitatem siccitatis, quæ eos opprimebat.

73. « Cum is autem differret, et rem suas vires superare ediceret; episcopus non cessat obsecrare, et genua prensare, et nullum prætermittere modum supplicationis. Quid enim ad deprimendum et dejiciendum animum est calamitate vehementius, et maxime ea quæ tam multos tamdiu affligebat? Nesciens deinceps quid ageret mitissimus Sabas, se includit in domuncula, jubens illos quoque simul preces fundere. Deinde ille quidem intensæ vacabat orationi, et pro eis fundebat preces. Tertius jam dies præterierat, et circa primam noctis vigiliam repente convertuntur nubes, et ex serenitate mutato aere in profundam caliginem, vehemens erumpens pluvia replet quidem aqua fontes, torrentibus autem sua reddit fluenta, et universam simul civitatem ad uno animo et ore gratias Deo agendum excitat ». Et hæc quidem sic hoc (ut diximus) anno quarto immissæ cælitus siccitatis. Cæterum eumdem auctorem superius narrasse meminimus ipsam penuriam in sequentem usque annum perdurasse, nempe ad annum quintum propagatam : nam non ante terra imbre infusa arari, et susceptum semen multiplicato fœnore reddere valuit : ut plane contigerit anno sequenti simul cum morte impii Anastasii omnia immissa mala consumi; et fugata una cum fide Catholica cuncta bona, una cum sancta religione integre restaurari. Ad res igitur anni sequentis, quo diutius conticescens divina justitia in impios clamans erupit, jam transeamus.

Anno periodi Græco-Romanæ 6010. — Jesu Christi 517. — Hormisdæ papæ 4. — Anastasii imp. 27. Theodorici reg. 25. et 7.

1. *Consules*. — Coss. *Fl. Anastasius* Orient. et *Agapitus* Occident. *Anastasii* Diptycon consulare Avarici Biturigum, et Leodii servatur, et in summo Diptychi Leodiensis ejus nomen legitur.

FL. ANASTASIUS. PAUL. PROUS.
SAVINIANUS. POMP. ANAST.

V. INL. COM. DOMEST. EQUIT.
ET. CONS. ORD.

Idem habetur in Diptycho Bituricensi, nisi quod loco *Prous*, rectius *Probus*, et loco *Savinianus*, *Sabinianus* appellatur. Hæc porro septem unius Anastasii consulis nomina. Ducangius in familiis By-

zantinis, ubi agit de Anastasio Augusto, dicit, *Anastasium* videri Pompeii nepotis Anastasii Augusti filium fuisse, quod colligit ex illis prænominibus, quæ avorum ac majorum seriem, ut horum temporum mos ferebat, continent; ita ut *Anastasii* postremum nomen sit ejusdem consulis; *Pompeii* vero patris : cætera ex illius familia dignitatibus illustrium virorum nomina sint. Quæ conjectura valde verosimilis, quia anonymus Valesianus scribit : « Eodem tempore habebat Anastasius imp. tres nepotes, id est, Pompeium, Probum et Hypatium », ex quibus unum, Anastasium successorem eligere destinasse scribit. Ubi cum *Anastasii* hoc anno consulis mentionem non faciat anonymus, apparet eum imperatoris pronepotem tantum fuisse. Quod vero in Diptycho Leodiensi repræsentetur imberbis et valde adolescens, inde ratio ducitur, cur postremis tantum Anastasii imp. temporibus consulatum gesserit.

2. *Anastasius imp. diversus ab Anastasio hoc anno consule.* — Baronius num. 1 putavit, *Anastasium* imp. hoc anno consulatum IV capessisse. Verum præterquam quod in nullis Fastis cum nota numerali legitur, duo laudata Diptycha a Wilthemio in lucem emissa, in quibus omnes Anastasii hoc anno consulis tituli memorantur, rem extra omnem controversiam ponunt; ideoque et omnes istas subscriptiones mendosas esse, Epistolæ sc. Anastasii ad Hormisdam papam a Baronio num. 1 recitatæ, quæ data dicitur *Anastasio Aug. et Agapito U. C. coss.*, legis 4 Cod. Justin. *de naturalibus liberis*, in qua legitur, *Anastasio A. IV et Agapito coss.* ac denique legis 5 ejusdem Cod. *de Advocat. divers. Judicum*, quæ dicitur data *kal. April. Anatolio et Agapito coss.* Reinesius in Syntag. Inscript. pag. 899, Diptychi consularis Anastasii verba recitat, aitque inde patere *Anastasium*, antequam imperium obtinuisset, consulatum gessisse, et suppleri posse Historicos, qui nec de eo consulatu nec de comitiva equitum domesticorum locuti sunt. Sed certum est eum hallucinari; præterquam enim quod nullus ex consulibus ordinariis, qui ante Anastasianum imperium consulatum ordinarium gessere, nos lateat, si illud verum esset, in primo suo consulatu dictus fuisset consul II, quod tamen in nullis Fastis legitur, ubi etiam semper appellatur *Augustus*, in nullis vero Anastasius hoc anno consul *Augustus* nuncupatur. Aquis Sextiis in Ecclesia metropolitana sancti Salvatoris extat hoc Epitaphium a Grutero pag. 1049 recitatum :

HIC. IN. PACE. QUIESCET
ADIUTOR. QUI. POST
ACCEPTAM. PAENITEN
TIAM. MIGRAVIT. AD. DNM
AN. LXV. MENS. VII. DIES. XV
DEPOSITUM. SD. VIIII. KAL
JANUAR. ANASTASIO. V. C
CONSULE

Em. cardinalis Norisius in Epistola consulari pag. 150, recte ex hac epigraphe colligit, *Anastasium* hoc anno consulem Augustum non fuisse; cum inscribatur VC. aitque mirum videri in Gallia Orientalis consulis nomen in memorato Epitaphio inscriptum fuisse, et ejusdem Diptycha in Galliam missa. Quando enim ex consulibus, alter in Oriente, alter in Occidente creatus fuerat, Occidentales solius consulis Occidentalis in Monumentis publicis sæpe mentionem faciebant, et vice versa; sed nunquam contigit, ut in Occidente prætermisso consule Occidentali, Orientalis memoratus fuerit, et vice versa. Existimo lapidem, alicujus antiquitatis studiosi opera ex transmarinis partibus in Gallo-Provinciam advectum; uti nostra ætate plures hujusmodi Florentiam Em. cardinalis Leopoldi Medicei, et in eamdem Gallo-Provinciam clarissimi Peireskii sumptibus asportati sunt. Ni verosimilius quis putet Anastasium istum in Oriente natum, per hæc tempora in Occidente, propter rationes nobis ignotas, commoratum esse, ibique consulatum ordinarium gessisse. Sic anno DXLI videbimus Basilium juniorem civem et patricium Romanum Constantinopoli consulem ordinarium fuisse. Denique arbitratur Wilthemius, tam Diptychon Leodiense, quam Bituricense ad Clodovei magni filios ab Anastasio consule missa esse, hosque illa Ecclesiæ Bituricensis et Leodiensis episcopis dono dedisse; quod consules sua Diptycha ad magnates et amicos mittere soliti essent. Quoad *Agapitum*, is præfectus Urbis Romæ fuit sub Theodorico Italiæ rege, et postea patricius creatus, uti ex Cassiodori Epistolis liquet. « Est Agapitus patricius, et honestate dives et scientia », inquit Ennodius in Paræнesi.

3. *Maronitæ Synodum Chalcedonensem tuentur.* — A num. 52 ad 61. Hoc et præcedenti sæculo *Maronitæ* religionem Catholicam egregie tuiti sunt, indeque in Martyrologio Romano ad diem XXXI mensis Julii habetur : « In Syria sanctorum trecentorum quinquaginta monachorum martyrum, qui ob defensionem Synodi Chalcedonensis ab hæreticis occisi sunt ». Extat de eorum nece libellus viginti quatuor archimandritarum ad Hormisdam Romanum Pontificem, in quo legitur : « Quoniam Christus Deus noster principem pastorum, et doctorem, et medicum animarum constituit vos, et vestrum sanctum angelum; dignum est passiones, quæ nobis contigerunt, exponere, et immisericordes ostendere lupos qui dissipant gregem Christi. Qui autem sint isti et qui adversus nos armaverint, audistis utique, beatissime : Severus ille et Petrus, qui nunquam in Christiano numero reputati sunt, qui per singulos dies sanctam Chalcedonensem Synodum, sanctissimum et beatissimum patrem nostrum Leonem (hujus nominis I) publico anathemate impetentes, qui judicium Dei nihil æstimantes, et colendos canones sanctorum Patrum conculcantes, episcopos quidem principali potentia facientes exhiberi et nos cogentes illudere prædictam sanctam Synodum suppliciis inæstimabilibus

affligentes, euntibus nobis ad mandram domini Simeonis pro causa Ecclesiæ, insidiati sunt nobis in itinere perditi, coinquinati, et supervenientes occiderunt ex nobis CCCL, quosdam autem vulneraverunt, alios vero qui potuerant ad colenda altaria fugere ibidem peremerunt et monasteria incenderunt.

4. *Ex iis* CCCL *ab Acephalis occisi.* — In supplicatione vero eorumdem monachorum ad Joannem patriarcham Constantinopolitanum et ad quintam generalem Synodum præfati monachi Maronitæ aiunt : « Dirum spectaculum fuerunt jacentes viri, qui religiosis certaminibus usque ad canitiem certaverunt, nudi et insepulti jactati ultra trecentos existentes ex secunda Syrorum provincia nati, canibus et avibus lacerandi projecti ». Et in alio præfatorum libello ad Menam patriarcham : « Et eorum canitiem non veriti, opus gladii in ipsos fecerunt, circa trecentos quinquaginta numero existentes, eorumque membra instrata disperserunt ». Quæ omnia habentur in prima Actione quintæ generalis Synodi. Cum igitur admiranda pro Catholica religione horum monachorum Maronitarum facinora in dies magis ac magis elucerent, et quæ aspera in fide, ac difficilia videbantur, eximii illi viri doctrina sua plana facerent, ea fuit illorum fama, ut Syri Christiani, qui nunquam a recto tramite desciverant, et fidem illam, quam ab Apostolis ad illa usque tempora retinuerant illibatam servarent, ad eos monachos tanquam ad præceptores confluerent.

5. *Maronitæ omnes in Oriente concitant adversus Acephalos.* — Innuit Hormisdas in Epistola, qua respondet ad eosdem monachos, Catholicam religionem per ipsos visam esse inconcusse servatam, illosque commendat et solatur de iis, quæ passi fuerant, dicens : « Benedixi Deum fidem militum suorum inter adversa servantem ». Hi itaque tanquam Catholicæ fidei antesignani, ut eamdem fortiter tuerentur varios ex suis miserunt Romam, Constantinopolim, et per universam Syriam secundam, quibus Hormisdam papam, Menam patriarcham, Justinianum imperatorem et omnes Syriæ episcopos enixe rogabant, ut una simul adversus hæreses insurgerent, uti in citata Epistola eorumdem monachorum ad Hormisdam legitur : « Deprecamur ergo, beatissime, supplicantes et rogantes, ut exsurgatis cum fervore et zelo, et vindicetis fidem contemptam, canones conculcatos, Patres blasphematos, et talem Synodum anathemate impetitam », videlicet Chalcedonensem. Et in libello monachorum ad Menam patriarcham Concilium Constantinopolitanum anno DXXXVI celebrantem tom. V Conc. Actione V, pag. 115 et seqq. relato, in quo subscriptus est Theodorus *presbyter et prior monasterii Maronis*, illum hoc modo hortantur : « Et erat quippe nobis per votum propriæ promissioni vacantibus huic soli attendere, et a nemine eorum, qui exterius circumsistunt, dilaniari. Verum quia dæmon, qui bonum odit hominum, bonum semper invidens, organa propria inveniens, Severum scilicet et Petrum, per ipsos pacem sanctarum Dei Ecclesiarum pertubare non cessat, etc. »

6. *Scribunt ad Menam patriarcham Constantinop. et ejus Synodum.* — Paulo post : « Hi enim parva putantes ea, quæ ab ipsis jam præsumpta fuere, totum Orientem perturbarunt, et humano sanguine sanctorum et cæterorum virorum se coinquinantes, elaborant omnino et hanc regiam urbem hujusmodi malis involvere, si prævalebunt ». Post enarratas vexationes, commemorationem factam, ut aiunt, violentiarum, jugulationum, insidiarum ac rapinarum monasteriorum addunt : « Cum itaque nos videamus hos ita impudenter et cum audacia agere, et vos securitate omnium fidelium nihil antiquius habere ». Et infra : « Hoc rogamus vos, imo vero et adjuramus (quanquam præsumptuosum quid faciamus) per magnum Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum, et per salutem, et victoriam piissimi et Christianissimi imperatoris nostri a Deo propter rectam fidem dilecti, ut nos sequentes sententiam sancti et Apostolici viri archiepiscopi antiquæ Romæ, et eos qui hujus regiæ urbis pontificalem sedem ornaverunt, ac beatos patriarchas Theopoleos, et Hierosolymorum, cæterosque pontifices, primum quidem condemnationi adversus ipsos hæreticos a prædictis sanctis viris prolatæ, et anathemati modo, sicuti et ante, et vos subjiciatis Severum et Petrum quilibet vestrum nominatim coram Deo et hominibus manifestando, et anathematizando, et eos qui similia istis sapiunt, et non pœnitent, sed in illorum errore permanent, atque etiam impia Severi dogmata et conscripta, et qui ea suscipiunt, necnon et istorum consentaneos, quemadmodum in Nestorio, et Eutychete, et Dioscoro cæterisque hæreticis facere consuevistis, tradendo populis, ac ipsos docendo, ubique aversari illorum mortiferum venenum, statimque una nobiscum ad pedes piissimi ac a Deo custoditi imperatoris nostri currere velitis, et ipsius pietatem edocere omnia quæ secuta sunt, ipsiusque mansuetudinem exorare, ut illa faciat, quæ sua divina et a Christo amata anima naturaliter facere solet pro pace sanctarum Dei Ecclesiarum, ut et ipsius a Deo custoditum imperium inconcitatum et imperturbatum custodiat, et eos qui a nobis denominati sunt, et qui similia istis sapiunt, de hac civitate expellat, et cessare faciat conventicula, quæ fiunt, et illegitima baptismata et turbationes. Insuper etiam et Zoaram Syrum quemdam inconsideratum ejusdem vomitus et veneni cum ipsis existentem, oramus ejusdem condemnationibus submitti, etc. »

7. *Ad imper. et ad proprios episc. libellos mittunt.* — Legitur in eadem quinta Actione libellus monachorum monasteriorumque secundæ Syriæ, porrectus Justiniano imperatori, quem supplicant, ut suscipiat libellum a se oblatum Menæ patriarchæ Constantinopolitano contra devastantes sanctam Dei Ecclesiam, videlicet Severum, Petrum et Zoaram Syrum; cui libello subscriptus est *Paulus Dei misericordia diaconus et legatus monasterii beati*

Maronis principalis venerabilium monasteriorum secundæ Syriæ. Extat libellus ille tom. v Concil. pag. 105 et seqq. Cum igitur præfata Synodus Constantinopolitana Severum et Petrum anathemate percussisset, enixe curarunt monachi, ut tota Syria Synodi decretis obtemperaret. Quare libellum miserunt ad proprios episcopos, cui (ut legitur in præfata Actione v, pag. 243 et seqq.) primo loco subscripsit *Alexander presbyter et archimandrita monasterii beati Maronis*, ubi inquiunt : « Quare supplicamus et rogamus vestram beatitudinem, ut respicientes ad verum verbum cui servitis, et ad memoriale et orthodoxum propositum piissimi imperatoris nostri ac summorum magistratuum, sequamini sancta gesta beatissimi patriarchæ, et sanctæ Synodi cum ipso congregatæ, et consentiatis justæ expulsioni factæ contra Severum hæresiarcham, et deponere velitis Petrum quem nominando merito erubescimus »; quæ ut jam insinuavimus gesta sunt anno DXXXVI et descripta ex clarissimo Fausto Nairono in Dissert. de origine ac religione Maronitarum. Visum est autem hæc uno tenore referre, ut Historia hactenus parum cognita facilius percipiatur.

8. *Moritur Timotheus episc. Constantinop.* — Ad num. 61. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DX, qui kalend. Septemb. præsentis Christi anni inchoatur, ait : « Timotheo Constantinopolitano episcopo fatis functo, Joannem Cappadocem presbyterum et Syncellum Constantinopolit. instituerunt episcopum. Hic ordinatus tertio Paschatis die Apostolicum induit amictum. Populus autem multa importunitate contendebat a Joanne, ut Severum anathemate perstringeret ». Quare Joannes Cappadox non hoc anno, ut Baronius et Victor Tununensis scripsere, sed insequenti, dieque XVII mensis Aprilis ordinatus est episcopus Constantinopol. ut ex dicendis in morte ejus etiam constabit. In Chronico Nicephori, et in Tabulis Nicephori *Timotheo* anni VI tribuuntur; sed cum sub finem anni Christi DXI sedem inierit, in ea enumeratione anni tantum completi enuntiantur. Porro Tununensis verba notanda sunt : « Timotheus Constantinopolitanus episcopus obtrectator Synodi Chalcedonensis, v die mensis Aprilis occubuit, et Joannes Cappadox in cella propria atque presbytero episcopatum tradidit. Hunc Anastasius ante ordinationem suam, ut Synodum Chalcedonensem prædamnaret, coegit ». Sed loco horum verborum, *Joannes Cappadox* etc., legendum, *Joanni Cappadoci in cella propria, atque presbytero episcopatum tradidit.* Syncellus enim in eadem, qua patriarcha, cella habitabat, indeque nominis etymon.

9. *Concilium Gerundense.* — Ad num. 67. Concilium *Gerundense* in Præfatione dicitur habitum *Gerundæ anno* VII *Theuderici regis, VI idus Junias, Agapeto V. C. consule.* Quare recte illud Baronius hoc anno qui septimus est Theodorici in Hispania regnantis consignavit. Huic Concilio interfuere episcopi septem qui canones decem condidere. In eo more ex Galliis advecto, ubi *Mamercus* Viennensis episcopus Litanias instituit, quotannis eas in Hispania instaurari sancitum est post Festum Pentecostes. Præterea aliæ Litaniæ *kal. Novembris* recitandæ statutæ sunt.

10. *Concilium Epaonense et aliud incerti loci.* — Celebrata etiam hoc anno mense Septembri Synodus *Epaonensis*, ut anno DIX, quo eam Baronius refert, ostendimus. Denique coacta et alia Synodus in regno Burgundiæ tempore *Sigismundi* regis, anno et loco incertis, cui adfuere episcopi undecim, qui jam Concilio Epaonensi præsentes fuerant. Sirmondus qui eam in Conciliis Galliarum publicavit, inde *Lugduni* congregatam esse asserit, quod *Viventiolus* episcopus Lugdunensis primus eidem subscribat (1). Verum id inde minime sequitur, cum *Avitus* Concilio Epaonensi, et *Cæsarius* Concilio anno DXXIX, *Decio juniore consule* primi subscripserint, et tamen neque prius Viennæ neque posterius Arelatis habitum fuerit. Illud itaque loco incerto coactum, quod aliunde non primum Lugdunense, ut in ultima Conciliorum editione, sed

(1) Oscitanti profecto Pagio exciderunt ea quæ de Concilio Lugdunensi a Sirmondo primum vulgato commentatus est. Non enim ex mera futilique conjectura sua Lugduni celebratum illud fuisse Sirmondus asseruit; sed in ipso Concilii textu id rotundis verbis exprimitur : *In Lugdunensi urbe degentes decrevimus.* Quod et confirmat Concilii hujus inscriptio in Codicibus Remensi a Sirmondo, et Parisiensi ab Harduino consultis, in hanc sententiam : *Incipit Epistola tempore Sigismundi regis ob episcopis in urbe Lugduno facta.* Recte tamen notat Pagius Concilium hoc non primum, ut est in omnibus Collectionibus etiam postrema Veneto-Labbeana, at secundum appellari debere; ac deinceps reliqua Lugdunensia Concilia hoc ordine numerari oportet. Quis autem fuerit Stephanus iste de cujus damnatione in hoc Concilio agitur, nunc tandem innotuit, ex quo beneficio CII. VV. PP. Martene et Durand Vita S. Apollinaris Valentiæ ad Rhodanum episcopi a coevo descripta, lucem vidit. Vet. Monum. tom. VI, col. 779 etc. Ita enim ibi : « Accidit ut quidam ex officio regis Sigismundi, nomine Stephanus, qui super omnem dominationem fisci principatum gerebat, defuncta ejus conjuge, sorore uxoris suæ (quam Palladiam appellatam colligo ex Canone sexto Concilii Lugdunensis nuper indicati) sibi illicite jure conjugii cumularet (lege copularet); qua de re sancti ac beatissimi Apostolici viri Avitus (Lugdunensis) et Apollinaris secundum carnem germani Synodalem institutionem servantes cum reliquis pontificibus in unum congregati, ipsum Stephanum sacra communione privari sanxerunt... Tunc rex diræ insaniæ permotus furore beatissimos pontifices eis insidias prætendendo, injuriare non desinebat. Sed Apostolici atque mirabiles viri terrenas res minime formidantes etc. Visum est illis ut in oppido civitatis Lugdunensium, quod nominatur Sardinia, pariter tanquam exilio deputati auxiliante Deo commorarentur ». Concilium istud, cujus Vitæ auctor meminit, diversum esse a Lugdunensi, superius commemorato, colligo; primo, quod in subscriptione Lugdunensis Aviti nomen non legitur; huic autem adfuit quin et præfuisse Avitus videtur. Secundo, quod Sigismundus rex ante Lugdunense illud Concilium sententiam tulerat, qua damnationem Stephani, quam pronuntiatam in Concilio asserit auctor Vitæ S. Apollinaris, temperavit, ut colligere licet ex capite sexto ejusdem Concilii; in Concilio autem de quo Vitæ auctor ista damnatio primum lata fuit. Quare Concilium istud de quo in Vita S. Apollinaris Lugdunense præcessit. Porro hujus prioris Concilii nulla usque mentio in Collectionibus Conciliorum facta est.

Si quis tamen contenderit Synodum hanc incerti loci, in qua Stephanus primo damnatus fuit, ipsam fuisse Epaonensem, cui Avitus et Apollinaris adfuerunt, ille certe nos assentientes habebit. Nam in can. XXX Epaonensis incestu damnatur vir prioris uxoris suæ sororem ducens; quamvis Stephani nomen ibidem, forte ad invidiam minuendam, expressum non legitur. Hæc si admittantur, Epaonense Concilium Lugdunensi præmittendum esse constabit.

MANSI.

secundum Lugdunense appellandum foret. In eo sex canones editi, quorum primus causam *Stephani* cujusdam incesti crimine polluti, et alii quinque disciplinam Ecclesiasticam spectant.

11. *Floret S. Dubricius.* — Florebat hoc tempore in Britannia sanctus *Dubricius* Landavensis Ecclesiæ, seu Legionensis archiepiscopus renuntiatus, ut scribunt Historici Angli, qui de anno mortis ejus inter se valde dissentiunt, aliis eum anno DXII, aliis anno DXVI, aliis anno DXXII ad Deum migrasse asserentibus. Sed Vitæ sanctorum, qui hoc sæculo in Britannia floruere, multis fabulis intextæ, nec ullus in eis temporis character, cujus ope difficultates, quibus scatent, superari possint. Quare cum certa in hoc opere quæramus, de iisdem sanctis, de quibus nec Baronius locutus est, mentionem non faciemus, ne in incertis Historiis ex quibus nulla lectoribus compendia redeunt discutiendis, tempus et operam male collocemus. Colitur *S. Dubricius* die XIV Novembris.

12. *Dani Gallias infestant.* — Turonensis lib. 3, cap. 3, postquam de sancto *Quintiano* in Arvernensem episcopum anno DXV assumpto locutus est, refert *Danos* cum rege suo *Chlochilarcho* per mare Gallias appetiisse, sed dum *oneratis navibus tam de captivis, quam de reliquis spoliis ad patriam* reverterentur, Theodobertum Theodorici regis filium cum valido exercitu venisse, *qui interfecto rege, hostibus navali prœlio superatis, opprimit, omnemque rapinam terræ restituit.* Quæ de infidelibus victoria hoc circiter tempore reportata.

13. *Dioscorus jun. episc. Alexand. Schismaticos in unam sectam reducit.* — Hoc anno Joanne *Nicæota* demortuo *Dioscorus junior* episcopus Alexandrinus renuntiatus, ut dictum est anno superiori, isque Schismaticos Alexandrinos in unam sectam coire obtinuit, ut videre est anno CDXCI, ubi de *Petri Mongi* illius divisionis auctoris morte egimus.

HORMISDÆ ANNUS 5. — CHRISTI 518.

1. *Hormisdæ Epistola consolatoria ad Orthodoxos Orientales.* — Quingentesimus duodevicesimus Domini annus, Magni atque Florentii consulatu, magnus plane, ac florentissimus, memorabilisque illuxit Ecclesiæ : quo quæsita diu frustra, incassum vocata frequentius pax exul, tandem rediit postliminio, fugata penitus pugnace discordia, et pervicaci remoto schismate, atque hæresi pertinaci compressa, cum Oriens simul cum Occidente in unam eamdemque fidem Catholicæ communionis glutino compaginatur ; et qui erant longe, facti sunt prope in sanguine Christi : Ipse enim (secundum Apostolum [1]) pax nostra, fecit utraque unum, medium parietem maceriæ solvens inimicitias evacuans, ut duos condat in semetipso in unum. Quomodo autem tam grandia hoc anno Ecclesia a Deo consecuta sit dona, dicemus ordine temporis.

2. Cum (ut dictum est anno superiori) legatio a monachis Syriæ de pravis nefandisque factis hæreticorum Romam perlata esset, ac tetram horrendamque tragœdiam, archimandritarum viginti quinque consignatam litteris et lacrymis irrigatam legati auribus piorum ingessissent, magnum mœrorem Orthodoxis omnibus incusserunt, magis autem omnium patri de totius populi salute sollicito, Hormisdæ, inquam, qui et instar capitis membris exulceratis compatiens, vulneribus quæ valuit fomenta consolationis adhibuit, et salubris ligacula admonitionis admovit, scribens litteras, quas postea quinta Synodus œcumenica venerata, suo optavit recitari conspectui. Reddemus nos eas, quas triplicis editionis nobis servavit antiquitas, quarum duæ latinæ conscriptæ extant, tertia itidem latina, sed ex græco translata : quæ licet sint mendis nonnihil corrosæ, magis tamen integras sensibus atque sententiis, si non verbis vere germanas ex græco latinitati pristinæ redditas Synodalia Acta conservant : ex quibus eas hic describemus, ut quod desiderari videtur in aliis, ex aliis suppleatur. Est autem ejusmodi præfixa eisdem inscriptio.

3. « Hormisda episcopus presbyteris, diaconibus, archimandritis secundæ Syriæ existentibus,

[1] Ephes. II.

et reliquis Orthodoxis in quocumque Orientali climate degentibus, et in Apostolicæ Sedis communione permanentibus ». Ita titulus. Sed cur, inquies, cum solum acceperit (ut dictum est) a Syriæ secundæ monachis litteras, non ad eos duntaxat reddat eas, sed omnibus Orientalibus Orthodoxis scribat? Quod scilicet etsi ab eis tantum de patratis ab hæreticis in Catholicos malis litteras idem Pontifex accepisset; sciret tamen certis nuntiis et in reliquis Orientis provinciis Orthodoxos his similia ab hæreticis esse perpessos. Ut igitur quos una eademque persecutio afflixisset, eadem consolatio deliniret, non ad Syriæ tantum monachos, sed ad omnes Catholicos Orientales eam dedit Epistolam, quam publicam patentemque ubique locorum esse voluit ad consolationem piorum, perditorum vero hæreticorum indelebilem ignominiam. Ipsa autem Epistola sic se habet ex Actis quintæ Synodi hic accurate descripta [1] :

4. « Lectis litteris vestræ dilectionis, per quas inimicorum Dei insipientia demonstrata est, et infidelium furia tristis manifesta facta fuit; qui quoniam spiritu malo viventes, oderunt Dominum, membra illius impie persequuntur, quantum a nostra certitudine est cognoscere : benedixi Dominum, qui fidem militum suorum in medio hostium servavit. Sed rursus Ecclesiarum commotionem, et servorum Dei molestias et labores considerans, gemens, secundum Prophetam clamavi [2]: Surge, Domine, judica causam tuam : memor esto opprobriorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die : et cætera quæ sequuntur : Et ne obliviscaris voces quærentium te : Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper ad te. Etenim sicut oportet nos firmitatem fidei servare, ita non convenit de justitia divini judicii diffidere ». Has ad Dominum preces pro Ecclesia fundebat summus antistes universalis Ecclesiæ; et quidem obtinere meruit quod petiit : ut juste dicere cum eodem Propheta [3] debuerit : « Exaudivit me in latitudine Dominus ». Sed pergit ipse :

5. « Non est hic, fratres, labor Ecclesiæ novus : amen dum in ipso humiliatur, erigitur; et per illa quibus atteri creditur, damna vitantur (ditatur). Ex usu est fidelibus Dei, ut per mortem corporum vitam lucrentur animarum. Amittuntur quidem fluentia, sed acquiruntur æterna : et dum persecutio viam facit probationi, probatio causam facit meriti. Stulti et in cæcitate furentes ignorant, quod quos a conversatione hominum separare se posse putant, eos ad regnum Dei ducunt. Hinc in ipsis periculis gaudia, et ambitus est passionum. Spectat enim agones suorum, qui magnorum retributor est munerum. Nam quis non frangeretur malis, nisi eum ex adversis præmia consolarentur ? Spes illa est, quæ non sinit in desperationem deficere : siquidem excludit amaritudinem passionum dulci sapore virtutum. Quis enim magni faciat præsentia, sciens æstimare ventura? Quis dispendia vitæ renuat, si quæ sunt recipienda considerat ?

6. « Persistite, carissimi mihi, et inconcussam fidem animi virtute servantes, perseverantiæ laudem, in qua est salus et bonorum omnium palma, præsumite. Magna quidem sunt, ad quæ vocamur indigni. Non retardet infirmitas : quoniam qui vocat, retributor fidelis et fortis adjutor est. Non decipiamur spe desideriorum, neque voluptatum, neque facilia proponamus. Non deliciosa nobis Dominus noster, non est blanda pollicitus : præmia promisit ille, non otia. Non conveniunt laus et pigritia. Quis locus erit remunerationi, si nulla est causa virtutis? Angusta [1] porta, sed regna diffusa; paucis aditus, sed probatis. Nonne hæc sunt ad eos prima verba, quos docuit [2] : Persequentur, et in synagogis suis flagellabunt vos? Per patientiam (sicut scriptum est) possideamus animas nostras. Et ne quando doleamus ipsis per impatientiam amissis; primus Dominus noster et patientiæ ipsius magister crucem ascendit, suos informaturus exemplo, quos erat adjuturus auxilio.

7. « Ipse inter virtutes et labores tenet lancem stans contra venena furentum, ut secundum persecutionis iras, ille æterni imperii dat coronas. Revolvite qualis Machabæorum [3] exitus, quæ luctatio tolerantibus, qua vetus historia laude eos prosecuta est, quali Judas et illa fratrum caterva mortis honore prædicatur, et quanto honore sit populus in monte (morte) consumptus : et hæc pro custodia legis et virtutis, quæ species et umbra futurorum sunt. Nos in Patribus vidimus, palpavimus, et probavimus quæ sequamur. Quid non deferendum est rei? quid negandum est veritati ? Quid non debitum Redemptori? Libenter communicavimus dogmata ista vobiscum. Dicit enim sapientissimus Salomon : Beatus qui prædicat verbum in aurem obedientis. Gaudium siquidem est, volentes alloqui, eos qui non reluctantur, hortari.

8. « Tenemus enim obsidem fidei vestræ sub litterarum professione constantiam, qua transgressorum contagione divisi, ad Apostolicæ Sedis dogmata et mandata recurritis, etsi quidem (quidam) tardi viam veritatis ingressi : sed benedictus Deus, qui non in finem obliviscitur; qui corripit, ut sanet, nec diutius patitur oves gregis sui insidiatorum luporum rapacitate dispergi : qui etiam per moderatam severitatem non negligit suorum tutelam, neque salutem. Sed quid mirum, si oves relicto illo uno et vero pastore dispersas callidus ille cruentus et rapax turbavit insidiis? Qui tutelam suam deserunt, ipsi se periculis, quibus laniantur, exponunt. Ergo nunc saltem solidis passibus in viam Patrum, ad quam recurristis, insistite. Potens erit misericordia Dei, aliorum quoque correctionem mercedi vestræ, si a vobis ad rectum deducantur, adscribere. Sed in totum vos e cœno, quo immersi hæretici te-

[1] Quinta Synod. Act. II. et Hormisd. Ep. XXI. — [2] Psal. LXXIII. — [3] Psal. CXVII.

[1] Matth. VII. — [2] Matth. X. — [3] 2. Mach VII.

nentur, avellite; et excutientes immunditiam pulveris inhærentis, generaliter universos ab Apostolicis dogmatibus declinantes religiosa detestatione damnate. Nulla tenebris cum luce communio : nec qui per recta itinera gradiuntur, vestigia sua cum deviantium errore conjungunt.

9. « Tenendum est fidei vinculum et vitandum de perfidiæ societate contagium : quia secundum Apostolum [1] : Quemadmodum qui se conjungit Domino, unus spiritus sit cum eo : ita qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur. Amant virtutes collegia sua ; et adhærentes sibi secum impietas in profunda demergit. In conspectu, in oculis, in ore, in ipsis manibus sint Patrum dogmata, quæ custodienda mandamus : quotidie nos ad conservationem sui Concilia veneranda constringant. Longum est singillatim universa retexere. Chalcedonensem Synodum, in qua omnium religio continetur, sed et venerandi Leonis papæ prolata de ipsis Apostolorum præcordiis instituta et noscere vos convenit et tueri. In his vexillum fidei, in his propugnaculum veritatis, in quo Christus cognoscitur; in his redemptionis nostræ spes et causa servetur. Hoc est illud, quod ab Apostolo positum legimus fundamentum, in quo se ipsum decipit, qui lignum et fœnum et stipulas consumendas ignibus superædificare tentaverit. His interfecta sunt Eutychetis et Nestorii venena consiliis (conciliis) : qui adversus Dominicæ incarnationis salubre mysterium, dum contraria inter se disputatione nituntur, sub quadam sacrilegi æqualitate consentiunt, sententiis dispares, et impietate concordes. Quorum alter nolens beatissimam Mariam esse Dei Genitricem, in Domino nostro quæ sunt unita discidit; alter dum convenientium naturarum propria et certa confundit, mysterium nostræ redemptionis exstinguit; alter Photini sectam, alter Manetis insaniam impia cognatione contingens.

10. « Adversus hos, dilectissimi fratres, provisa remedia illa animi virtute defendite, qua in ipsorum eversionem videtis hæreticos impietate pugnare. Non sit pigra veritatis assertio. Quo studio oportet salutem diligi, cum videatis perditionem mortiferam sic amari? Pudeat segniter asseri veritatis leges, cum tam pertinaciter defendantur errores. Et auctores quidem malarum inventionum, quæ prædiximus Synodica constituta justis condemnationibus insequuntur : sed vos etiam sequaces eorum ut declinetis pariter admonemus, quos Apostolica Sedes deprehendit pares auctoribus suis, et conjunxit addictis, Dioscorum, et Timotheum parricidam, Petrum Alexandrinum, Acacium Constantinopolitanum cum sequacibus suis, et Antiochenum quoque Petrum prædicto similem sicut errore, sic nomine; sed et Severum ejusdem loci nihilominus et veneni, Xenajam item Hierapolitem, Cyrum Helladensem, Petrum Apameæ, non jam pro sua tantum, sed pro aliorum quoque damnatione damnandos : qui cum se opinionum suarum sordibus indesinenter involvant, alios quoque docendo quæ male assecuti sunt, polluerunt.

11. « Generalis mandati salubritate vos moneo : quicquid adversus regulas Patrum de quibuslibet commentariis profertur, abjicite. Nullus vos incongruentibus præceptis, aut novis moveat institutis. Sic enim qui mundani sunt, Ecclesias tenere non possunt; quia eis magis convenit discere, quam docere. Nefas est enim altaribus piis peregrina inferre libamina : quia certos religiosis disciplinis terminos Deus noster inter ipsa quoque cultus sui præscripsit initia, inter levitas et populum suum divisit officia. Alia est potestas hominum, alia ministeria sacerdotum. Incitavit potius Dominum, quam placavit qui externum ignem divinis adytis sacrorum temerator invexit. Quis est qui sibi in alienis institutis jubendi auctoritatem possit assumere, cum non sit ambiguum offerentis honorem debitum pro sola officii præsumptione punitum? In regia Ozias [1] cum reverentia et administratione permansisset, si monitus tantæ districtionis exemplo ac religionis institutis, sinendo potius quam assumendo meliora tentasset : sed dum nec prohibentibus cultoribus templi pertinax temerator assistit, inter ipsa lepræ abominatione percussus altaria, et officia regni perdidit, dum ministeria sacerdotis invadit.

12. « Sciant ergo non esse accepta Deo quæ de mandatis ejus a præsumptoribus assumuntur, quando unum ad ostensionem divinæ sententiæ (scientiæ) punitum vivacis dedecoris pœna servavit, et alios velox flamma consumpsit. Idcirco si aliqua sunt colore religionis suscepta, vim habere non possunt tot auctoribus obviantia. Clamat Paulus Apostolus [2] : Etsi nos, vel Angelus de cælo evangelizaverit vobis præter quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Nec hoc semel dixisse suffecit, repetit salubre mandatum : Sicut prædixi vobis, nunc etiam dico : Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepimus, anathema sit. Servet ego latam pro fidei conservatione sententiam, quicumque Apostolicam sequitur disciplinam. Equidem nobis cura non defuit : nam geminæ legationis officio, quicquid in precibus humile, quicquid in allegatione rationabile, quicquid in mandatis salubre detulimus. Sed numquid ideo negligenda est justitiæ via quia errores suos diligit cum obstinatione perfidiæ Anastasius imperator ? Non simus jungendi cum cadentium lapsu : sine nostra contagione pereant qui nec ab impietatibus suis errore castigato declinant. Data quinto idus Februarii, post consulatum Agapiti ». Hæc Hormisda papa scribens ad Syros monachos et omnes qui erant in Oriente Orthodoxi, Joanni et Sergio legatis perferenda in Orientem, publicandaque omnibus dedit.

13. *Justinus et Justinianus divinitus ex Anastasii manibus erepti.* — Quæ vero hæc secuta sint

[1] 2. Cor. VI.

[1] Paralip. XXVI. — [2] Gal. I.

nihil præterea notum, nisi quod dictum est de his quæ ad monachos spectant, persecutionem acerbius recruduisse : nihil enim, dum Anastasius vixit, de persecutione remissum esse, sed magis magisque crudelioribus facinoribus auctam esse, certum est, usque adeo, ut ipsam etiam regiam aulam pervaserit : prætextu enim novæ alicujus machinationis in principem Anastasius imperator in eos quos sciret esse Catholicæ fidei viros clarissimos gladium persecutionis exeruit quorum capita obtruncari jussit : cumque jam in Justinum et Justinianum viros clarissimos, domi forisque egregia morum probitate conspicuos esset crudeliter gladium vibraturus; ne id perficeret, divinitus immisso terrore cohibitus est. Quomodo autem id acciderit, audi Græcos historicos Zonaram atque Cedrenum rem gestam fideliter enarrantes. Zonaras [1] enim sic ait : « Anastasius vero paulo ante obitum, nuntiatis sibi insidiis, multos comprehenderat, atque inter alios Justinum et Justinianum, qui post rerum potiti sunt : atque in animo habebat eos occidere : sed deterritus est somno, cum ei vir terribilis adstitisse visus esset, ac dicere : Justino ac Justiniano ne quid mali feceris : nam uterque suo tempore Deo serviet ». Hæc Zonaras, eademque Cedrenus, addens reliquos ea de causa captos, ab eodem imperatore esse jussos interfici; Justino et Justiniano, gladio super eorum cervices imminente, præter spem omnem ereptis. Sicque « non reliquit Dominus (secundum illud Davidicum [2]) virgam peccatorum super sortem justorum ».

14. *Miserrimus Anastasii obitus et quæ funesta illum præcesserint.* — Verum paulo ante ejusdem Anastasii obitum, commotum in eum fuisse populum, Evagrius [3] ex Zacharia rhetore Eutychiano narrat his verbis : « Sic crevit flamma seditionis vastantis omnia et omnes vires perfringentis, uti imperator necessitate ad commiserationem compulsus, corona deposita, ad Circum veniret, mitteretque præcones ad populum proclamaturos, ipsum se ad imperium abdicandum paratissimum, ac fieri non posse, ut omnes in eo dignitatis gradu locarentur, cum minime multos ad se admittat, sed unum omnino, qui quidem post se esset imperium gubernaturus. Quæ cum populus vidisset, subito velut nutu quodam divino captus (ita loquitur Eutychianus) mutavit sententiam : rogat Anastasium, ut coronam sibi imponat; polliceturque se ea lege acquieturum. Anastasius autem post hæc ad brevissimum temporis spatium vitam protrahens, cum viginti septem annos, menses tres et dies totidem Romanum tenuisset imperium, ex hac luce migravit ». Hæc Evagrius ex Eutychiano (ut est sæpe dictum) historico, de ignominioso ejusdem imperatoris interitu nec verbum quidem faciente. At quæ proxime præcesserint Anastasii ultimum horrendumque casum, jam dicamus.

15. Cum igitur adeo increbrescerent illata ab hæreticis in Ecclesiam damna, terra ipsa peccatorum pondere aggravata nutare cœpit, mobilisque facta divinæ iræ ingentia signa prodidit; quæ a Marcellino ita in Chronico describuntur : « In provincia Dardania assiduo terræ motu viginti quatuor castella uno momento collapsa sunt : quorum duo suis cum habitatoribus demersa : quatuor, dimidia ædificiorum suorum hominumque amissa parte; undecim, tertia domorum totidemque populi clade dejecta; septem, quarta tectorum suorum, eademque plebis parte depressa, vicinarum metu ruinarum despecta sunt. Scupus namque metropolis, licet sine civium suorum olim hostes fugientium clade, funditus tamen ruit. Plurimi totius provinciæ montes hoc terræ motu scissi sunt, saxaque suis evulsa compagibus devolutarumque arborum crepido per triginta passuum longitudinem patens et in duodecim pedum latitudinem dehiscens, profundam patefecit voraginem civibus, castellorum saxorumque ruinas vel adhuc hostium incursiones fugientibus jussa [1] paravit. Uno in castello regionis Canisæ, quod Sarnonto dicitur, ruptis tunc terræ venis, et ad instar torridæ fornacis exæstuans diutius altrinsecus ferventem imbrem evomuit ». Hæc (ut ait) ante obitum Anastasii. Talia plane pati iu primis Dardani meruerunt, qui toties a Gelasio papa et Hormisda moniti in communione tamen Apostolicæ Sedis contineri minime valuerunt. Fit divino judicio instabilibus terra mobilis, meritoque deorsum dehiscitur iis qui supra firmam tutamque petram consistere nescierunt. Qui enim posthabuere Dei timorem formidini regis, coacti sunt inviti tremore concuti atque horrore percelli, in exemplum justi [2] judicii magni Dei, iis qui impie acturi sunt, positi. Sed quomodo ita correcti post obitum Anastasii imperatoris obviis manibus iidem Catholicam communionem receperunt, suo loco dicturi sumus.

16. Præcessit insuper obitum Anastasii, quod eum vehementer afflixit, insomnium, quod Zonaras mox subjicit enarratæ pridem historiæ, cum ait : « Illis igitur Justino et Justiniano crimine læsæ majestatis absolutis, denuo aliud vidisse somnium memoratur : Virum terribilem, qui librum manu gestans diceret : Ecce ob perversitatem fidei tuæ annos quatuordecim vitæ tuæ deleo ». Hæc Zonaras. Sed et quod secundum sermonem Propheticum [3] : « Nox nocti indicat scientiam », audi quid Cedrenus his addat : « Somno solutus Anastasius insomnium id Amantio præposito ad se vocato exposuit. Atque is : Ego etiam, inquit, imaginatus sum adstare me majestati tuæ; venisseque magnum porcum, qui me, veste accepta, in terram prostraverit, atque devoraverit. Deinde Proclus conjector advenit, pronuntiavitque utrumque paulo post vita defuncturum ». Hæc eadem ex Theophane in Miscella, et alii Græcorum recentiores. Tunc plane sicut Balthasar [4] ad visionem scribentium digitorum

[1] Zonar. Annal. par. III. — [2] Psal. C. — [3] Evag. l. III. c. ult.

[1] Locus corruptus. — [2] 2. Pet. II. — [3] Psal. XVIII. — [4] Dan. V.

facies commutata est, et cogitationes ejus conturbaverunt eum, et compages renum ejus præ metu solvebantur, et genua ejus ad se invicem collidebantur; ita Anastasius ad ejusmodi visum expavit, expalluit, horruit et obriguit.

17. Sed quod ad Proclum hunc conjectorem spectat, de eodem hæc superius Zonaras : « Is enim tum et in philosophia et in mechanicis florebat; neque Archimedis duntaxat celeberrimi artificis cognorat omnia, sed et ipse nova quædam adinvenerat. Ab eo facta est machina, qua classis Vitaliani debellata est. Nam specula ex ære fabricasse ustoria Proclus fertur, eaque de muro e regione hostilium navium suspendisse; in quæ cum radii solares impegissent, ignem inde instar fulminis erumpentem, classiarios ipsasque naves hostium combussisse; quod Archimedem excogitasse Romanis Syracusas obsidentibus, Dion refert ». Hæc Zonaras de Proclo : de quo ista Suidas : « Proclus Lycius discipulus Syriani, auditor etiam Plutarchi philosophi, Nestorii filii, Platonicus et ipse philosophus, philosophicæ scholæ Athenis præfuit : discipulus et successor ejus dicitur Marinus Neapolitanus. Anastasius enim studuit Athenarum revocare Academias ». Et inferius, cum ejus scripta recenset : « Scripsit, inquit, argumenta contra Christianos decem et octo. Hic est ille Proclus, qui alter a Porphyrio impuram et contumeliosam contra Christianos linguam exacuit : sed Joannes philosophus præclarissime ejus propositiones refutavit; eumque in Græcis etiam, quibus efferebatur, rudem atque indoctum ostendit, etc. » Hæc Suidas : ut ex his intelligas, qualis esset Anastasius imperator, qui inter intimos ac necessarios haberet Christianæ religionis hostem infensissimum. Sed ne nomine decipiaris, subdit idem auctor : « Vixit hoc item tempore Proclus longe ab isto diversus, Justini imperatoris quæstor, et abstinentissimus, veterum decretorum tenacissimus ».

18. Porro Procli illius philosophi celeberrimi et excellentissimi mathematici creditur illud insanum fuisse opus, quod sibi ad mortem evitandam Anastasius fabricavit; de quo Zonaras : « Et quia fatale sibi esse ex oraculo didicerat ut fulmine interiret, Tholotum ædificium construxit, in eoque degit, sed frustra ». Siquidem incassum humana laborat industria divinum judicium fallere : nam in impios scriptum est[1] : « Ibunt directe emissiones fulgurum, et tanquam a bene armato arcu nubium exterminabuntur, et ad certum locum insilient ». Sicut et prædictum[2] : « Vox Domini confringentis cedros, et confringet Dominus cedros Libani ». Etenim impius Anastasius exaltatus[3] et elevatus tanquam cedrus Libani, fulmine tactus, exuritur, nec inventus est amplius locus ejus. « De cælo[4] namque », vere dicere licet, « dimicatum est contra eum ».

19. Sed quomodo istud? Audi eumdem auctorem : « Cum aliquando tonitrua horrendum in modum resonarent, et fulgura multa eliderentur, atque ipse perterritus e cœnaculo in cœnaculum descenderet, et alios atque alios thalamos subiret : in quodam regio cubiculo mortuus inventus est ». Cedrenus autem hæc addit : « Anastasius cum oraculo edoctus esset, igne sibi pereundum fore, cisternam in palatio, quæ Frigida dicitur, multis meatibus aperuit, quorum cuique cadus appositus esset, conatus hoc pacto oraculum irritum reddere. Verum id abs re fuit. Fulmine enim divinitus est ictus ». Ecce iste (sic dicam cum divinitus inspirato Propheta)[1] : « Ecce, inquam, qui conturbavit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, urbes ejus destruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem » : idem qui Orientem penitus prope exuit fide Catholica, quique viros sanctissimos exilio relegavit, et gladiis armavit hæreticos in Orthodoxos, sub cujus imperio vires accepit peccâtum; factus ipse (ut ait divinum oraculum[2]) sicut qui contradicit sacerdoti, obnitens contra Romanum Pontificem, ad quem proterve nimis scripsit : « Non patiar mihi juberi ». De quo illud propheticum occinendum[3] : « Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum » : id infelix expertus, simul ac Romani Pontificis penitus adversatus est voluntati, et contempsit auctoritatem. Hic finis hominis pugnantis contra Deum Anastasii imperatoris et contemptoris Orthodoxorum Romanorum antistitum Felicis, Gelasii, Anastasii, Symmachi, et Hormisdæ ipsum paterne sæpe monentium. At eosdem ipsos quos contempsit monitores et correctores, post mortem apud Deum accusatores et ultores expertus est.

20. Mortuus est igitur, cum regnasset (ut auctor est Marcellinus in Chronico) annos viginti septem, menses tres, et dies viginti novem, vel (ut alii[4] affirmant) post annos viginti septem, menses tres, et dies tres. Fuit dies percussionis ejus nona Julii : sepultusque est juxta Ariadnæ conjugis corpus ad templum Apostolorum. Cujus unicum quod potuimus reperire numisma in museo L. Pasqualini videtur. Sed deformiorem, quam ars expressit, fuisse constat, et plane dissimilem ab ea forma, quæ a Cedreno ita describitur : « Fuit procerissimo corpore, oculis trucibus, et mediocriter cæsiis, calvaster ac canus ».

21. Qui igitur vixit perduellis Catholicæ veritatis, mortuus factus est ostentui universo orbi, de eo piis illud Psalmographi occinentibus[5] : « Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua » : aliis illud Deboræ repetentibus[6] : « Sic pereant omnes inimici tui, Domine : qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent ». Hujuscemodi plane sepeliri impius meruit funeralibus canticis.

[1] Sap. v. — [2] Psal. xxviii — [3] Psal. xxxvi. — [4] Jud. v.

[1] Isai. xiv. — [2] Ose. iv. — [3] Isai. xiv. — [4] Evag. l. iii. c. ult. — [5] Psal. li. — [6] Jud. v.

22. *S. Eliæ et S. Flaviani visio de interitu et judicio Anastasii.* — Sed quid post hæc? Quemadmodum (ut ait Apostolus [1]) « statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium » : ita in hoc voluit Deus fieri manifestum, ut secundum illud ejusdem Apostoli [2] : « Quorumdam peccata manifesta sunt præcedentia ad judicium, quosdam autem et subsequuntur » ; adversus eum coram Deo accusatores assisterent, qui impietatis redarguerent impium, juxta illud propheticum [3] : « Tunc stabunt justi magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores eorum », et quæ sequuntur. At quomodo id palam fieri datum sit, audi rem miram, attestatione fidelissima consignatam sui temporis res gestas accurate describentis Cyrilli, de quo sæpe superius contigit fieri mentionem ; ipse enim dum sancti Sabæ acta prosequitur, de ejus profectione ad invisendum sanctum Eliam Hierosolymorum episcopum confessorem, fidei causa exulem, ejusmodi texit Historiam [4] :

23. « Hinc magnus ille Sabas a superna motus providentia, venit ad visitandum Eliam patriarcham annos jam natus octoginta. Erat autem (ut jam diximus) Elias in exilio. Secum vero duxit Stephanum et Euthalium, qui ipsi quoque præerant aliquibus monachis. Cum ergo una cum eis Sabam vidisset patriarcha qui erat in exilio, et gaudio fuit repletus, et omnium præsentium malorum quodammodo est oblitus. Ejusmodi res est anima, quæ luctatur cum calamitatibus, et condemnata est alienam domum habitare pro sua : si solummodo notos adspexerit oculis, hoc minuit molestias, et affert magnum solatium calamitatis. Cum illos ergo adeo libenter vidisset patriarcha, tum multos dies apud se ipsos retinuit ; neque eos volebat omnino dimittere : sed quotidie circa horam nonam jam e domo procedens (toto enim illo tempore in grato permanebat silentio) sermone et alimento eos impertiebat, amice et sincere cum eis vitam agens.

24. « Cum uno itaque die illi venissent ut consueverant (is autem erat nonus Julii) cunctabatur egredi patriarcha. At illi quidem exspectabant, cibum minime tangentes, patriarcha vero media jam nocte egressus, lacrymosos habens oculos : Vos, inquit, cibum sumite : non est enim mihi otium. Illis autem diligenter sciscitantibus, quidnam ei accidisset, quo tam tarde esset egressus, et cur tristis esset, et essent oculi ejus suffusi lacrymis? Ille acerbe ejulans : O beate pater, inquit ad Sabam intuens : Heu, inquit, hac hora mortuus est imperator Anastasius : et oportet me quoque omnino decimo die post eum excedere, ut causam nostram agamus ante horrendum tribunal ». Sicque ea defunctus est die, perductusque ad judicium Anastasii accusator. Subdit vero Cyrillus : « Hoc ipsum quoque apertum fuit beato Sabæ : et in illa nocte, qua visione dignatus est patriarcha, dicitur ipsum quoque vidisse fulmina, quæ desuper immittebantur in imperatorem, et eum veluti persequebantur, ut interimerent ; cum autem fugientem in regia penetralia, turpiter effudisse animam. Sed mors quidem imperatoris, ut quæ apparuerant visiones significabant, statim audita fuit. Deinde quoque e vita excessit Elias patriarcha, sicut ab ipso prædictum fuerat ». Hactenus de his Cyrillus.

25. Sic plane magno Divinitatis consilio tanta res tot tantisque testibus meruit toto orbi in exemplum apostatarum perspicua reddi, firmiterque testata : etenim non Elias tantum confessor et admirandus Sabas ; sed quod in ore duorum vel trium stat omne verbum, S. Flavianus etiam Antiochenus episcopus et ipse exul a sede pulsus ab eodem Anastasio imperatore (ut superius dictum est) jussus est assistere terribili Dei judicio adversus eumdem impium Anastasium una simul cum eodem Elia Hierosolymorum antistite : hæc enim apud Sophronium de eo leguntur [1] : « Dicebat abbas Polychronius de sancto Elia Hierosolymorum archiepiscopo, quod sicut cum esset monachus vinum non bibebat, ita nec patriarcha quidem factus bibit, sed eamdem servavit regulam. Dicebant de eodem archiepiscopo Elia, et de Flaviano Antiochiæ archiepiscopo, quod ab Anastasio imperatore ambo fuerint exilio relegati propter sanctam Chalcedonensem Synodum, Elias quidem in Haila, Flavianus vero apud Petram. Die vero quadam significaverunt sibi ambo patriarchæ mutuo dicentes : Anastasius hodie mortuus est : eamus igitur et nos, ut cum illo judicemur. Et post duos dies ambo migraverunt ad Dominum » : duos nimirum dies a scriptis litteris, non autem ab obitu Anastasii numerandos.

26. Porro quos una fides Catholica commendavit, ejusque confessio perseverans gloriosos confessores effecit, et par exilii pœna sine sanguine martyres reddidit, eosdem loco triumphi Romana Ecclesia anniversaria memoria celebrat, non tamen die qua obierunt, sed tum fortasse cum eorumdem sacrarum reliquiarum translatio facta est, vel in ipsorum honorem contigit Ecclesiam dedicari, quarto nonas Julii, quo die in Romano Martyrologio eorumdem memoria legitur consecrata : ubi notis appositis, quæ adversus sanctissimos viros fuerint ab hæreticis calumniose conficta refellimus. Sic igitur in eodem judicio, in quo divina sententia infelix est percussus hæreticus, coronati sunt athletæ fortissimi, erigentes de perfidia cum perfido rege debellato digna trophæa : quorum nomina e sacris tabulis ante ab hæreticis abrasa, fuerunt (ut suo loco dicemus) postea magna gloria restituta.

27. *Anastasii nomen damnatum.* — Contra vero Anastasii imperatoris, sicut et Zenonis nomen e sacris Diptychis fuit post paucos menses (ut sequenti tomo patebit) abrasum secundum illud propheticum [2] : « Deleantur de libro viventium, et cum

[1] Heb. IX. — [2] I. Tim. V. — [3] Sap V. — [4] Apud Sur. tom. VI. die V. Decemb.

[1] Sophr. Prat. Spir. c. 35. — [2] Psal. LXVIII.

justis non scribantur » : et illud [1] : « Pergit ad tenebras, et oblivione delebitur nomen ejus : non vidit solem, neque cognovit distantiam boni et mali ». Ita plane nec nomine tenus, vel post mortem ab Ecclesia Catholica Christi sponsa cognoscitur, qui impias sectatus hæreses, adversariorum spirituum se parti conjunxit. Nulla [2] enim est communicatio lucis ad tenebras, aut conventio Christi ad Belial, aut pars infidelis cum fideli, vel consensus idoli cum templo Dei. Hinc jure et illæ populi Orthodoxi crebræ acclamationes fuere de eodem impio in loco sancto sepulto : « Tollantur ossa Manichæorum ». Erant hæc certa indicia divini judicii : etenim sanctissimi martyris Cypriani [3] sententia est : « Non perveniet ad Christi præmia, qui reliquit Ecclesiam Christi, alienus est, profanus est, hostis est. Habere non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem ». Ubique miser, qui ab Ecclesia Deoque repellitur. Quem vero Ecclesia respuit et Deus rejicit hæreticum principem, princeps [4] ille sibi vindicat tenebrarum, qui in Christo non habet quicquam.

28. En quam terribilis [5] Deus in consiliis super filios hominum ; qui aufert [6] spiritum principum, terribilis apud reges terræ. De prosperis ergo nemo rex peccans sibi blandiatur eventis, vel gaudeat de propagato ad plures annos sine vindicta dominio ; neque lætetur de adversantium conatibus irritis

[1] Eccl. VI. — [2] 1. Cor. VI. — [3] Cyprian. de Unit. Eccles. — [4] Joan. XII. — [5] Psal. LXV. — [6] Psal. LXXV.

redditis, aut de consiliis suis subdolis optatum finem ex sententia consecutis exultet. Doceat omnes exemplum Anastasii amplis notis exculptum : in memoriam quisque revocet sententiam illam cum gentilium philosophorum, tum etiam Christianorum theologorum ore vulgatam, et ab omnibus conclamatam, ac plausu acceptam, nimirum : Maximam iram Dei esse, delinquentem Dei iram non mereri ; summamque esse vindictam, hic peccantem carere supplicio : cum certo sciamus, secundum divinum oraculum [1] : « Quoniam veritatem requiret Dominus, et retribuet abundanter facientibus superbiam ». Nam et ejusdem sententia est [2] : « Ecce spes impii frustrabitur eum, et videntibus cunctis, præcipitabitur » : ut in Anastasio cumulate videmus impletum. Quæ autem post obitum ipsius secuta sunt læta, sequenti septimo tomo dicturi sumus.

29. Hic vero cum fine impii principis finem pariter sextus tomus accipiat ; eoque jam una cum impietate sepulto, judicato, damnato, ad inferosque demerso ; instar filiorum Israel canentium Deo laudes ob mersum Pharaonem atque exercitum ejus in mare ; nos veluti transmisso pelago, tuti in adverso littore consistentes, Christo victori cum sancta Ecclesia triumphum agentes, hymnum victoriæ concinamus, dicentes simul [3] : « Benedictio et claritas et sapientia et gratiarum actio, honor et virtus et fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum. Amen ».

[1] Psal. XXX. — [2] Job. IV. — [3] Apoc. VII.

Peroratio cum gratiarum actione. — Finis Tomi sexti. — Navigatio in portu : vela contrahimus, rudentemque alligamus solidæ petræ, rursus opportuno tempore soluturi. Jam modo (quod reliquum est) Dei templum semper patens ipsam DEIPARAM, Deo per eam acturi gratias, supplices adeamus, persolvamusque de superatis adversis fluctibus vota : et ut nautæ solent remos, nos stylum eidem offeramus, locupletem benedictionem illam ab ipsa consecuturum, qua instar Aaronicæ [1] virgæ devorantis magorum virgas, omnes adversantium conatus expugnet ; atque sicut illa floreat [1], cæteris arescentibus virgis, quas jurgantes intulere rebelles : demumque ut illa in tabernaculo testimonii, in testimonium veritatis in Dei Ecclesia perpetuo conservetur. Amplissimas has abs te Virgo, virgæ impertitas benedictiones magna fiducia accedentes expetimus : nam tu hæc ipsa præstans, non alia quidem quam tua dona coronas.

[1] Exod. VII.

[1] Num. XVII.

Anno periodi Græco-Romanæ 6011. — Jesu Christi 518. — Hormisdæ papæ 5. — Anastasii imp. 28. Theodorici reg. 26. et 8.

1. *Consulatus.* — *Magnus* absque collega consul processit, Marcellino, Cassiodoro, Mario Aventicensi, Anonymo Cuspinianeo, auctore Chronici Alexandrini, et Heraclianis Fastis testibus. Baronius quidem, et ante eum Onuphrius, Magnum et Florentium consules profitentur, quia uterque legitur in Chronico Marcellini ab eodem Onuphrio edito. Sed in correcta Marcellini Editione a Sirmondo curata nulla *Florentii* mentio habetur. Ad hæc *Hesychius Illustris* patria *Milesius*, qui teste Photio in Biblioth. Cod. XLIX, Historiam scripsit usque ad excessum Anastasii imp., de eodem Anastasio loquens ait : « Cujus obitus in undecimam incidit indictionem, Magno consule sine collega ». Magnum vero in Oriente creatum, in bello a Justiniano imp. suscepto contra Gothos inclaruisse testatur Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 5 et seqq.

2. *Interitus Anastasii imp.* — A num. 19 ad 23. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DX, qui kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoatur, scribit : « Hoc anno, Indictione undecima, mensis Aprilis nono, Anastasius impius imperator occubuit : exegit in imperio annos septem et viginti, mensesque septem, trigesimo quarto supra ducentesimum anno a Diocletiani imperio : in cujus locum Justinus pius imperator, vir ætatis provectæ, et expertus rerum a militiæ cingulo exorsus, et ad senatus usque ordinem promotus, Illyricus genere suffectus est. Quidam autem autumant, Anastasium fulmine de cælo tactum mentis stupore e vivis excessisse ». Imperium inierat die undecima mensis Aprilis anni CDXCI, ideoque supra annos XXVII ac duos menses imperavit dies viginti novem, ut accurate notavit Marcellinus in Chronico. Theophanes menses quatuor plus quam par est numeravit. Evagrius lib. 3, cap. ult. asserit Anastasium ad alteram vitam migrasse, « cum per annos viginti septem ac menses tres, diesque totidem imperium Romanum administrasset »; sed locus corruptus est, vel saltem Evagrius memoria lapsus, legendumque « cum per annos XXVII ac menses III, tribus diebus exceptis, imperium Romanum administrasset ». Ita nonnunquam in Theophane et auctore Miscellæ dies qui demendi erant, adduntur, ut suis locis videbitur. Errat etiam Theophanes in eo quod ait, Anastasium mensis Aprilis nono occubuisse, ut ex hujus imperii exordio notum. Obiit enim die IX mensis Julii, ut statim ostendam, *major octogenario*, inquiunt Marcellinus citatus et Jornandes de Reg. Success. cap. 100. Theodorus lector et Victor Tununensis ei annos LXXXVIII, auctor vero Chron. Alex annos XC et menses V attribuunt.

3. *Anastasius inter persecutores Ecclesiæ numeratus.* — Procopius lib. 1 de Bell. Pers. cap. 10, *Anastasium* prudentissimum fuisse scribit, *eo vir ingenio, ut nil agere inconsiderate soleret;* is tamen adeo imprudenter et impie, postquam Eutychianam hæresim aperte amplexus est, sese gessit, ut illum inter præcipuos Ecclesiæ hostes Nicolaus I in Epistola ad Michaelem imp. numeret : « Cogitate, inquit, quid imperatores, qui persecuti sunt Ecclesiam Romanam, id est, Nero, Diocletianus, Constantius, Anastasius, et cæteri moris eorum pertulerint, et ubi modo sint attendite diligenter, et quantum sit in Ecclesia Dei execrabilis fama eorum, et nomen detestabile, sapienter advertite ».

4. *Visio Eliæ et Sabæ de morte Anastasii imp.* — A num. 23 et seqq. Cyrillus in Vita *S. Sabæ* a Cotelerio tom. III Monum. Ecclesiæ Græcæ edita cap. 60, tradit hunc sanctum archimandritam *circa solstitium æstivum Indictionis* XI, in urbem Ailam ad Eliam Hierosolymorum patriarcham ibidem exulantem profectum esse, cumque amice quotidie *Saba* cum eo versaretur, *contigit, ut* Elias *nono mensis Julii die pro solito non exiret,* qui tandem *egressus circa sextam horam noctis dixit, etc. Hac hora migravit e vita Anastasius imperator ;* quem diem cum Saba notasset, *reversus Hierosolymam agnovit nocte decimæ diei Julii mensis* imperatorem Anastasium exstinctum; ubi Cyrillus noctem inter diem IX et diem X mensis Julii interjectam, modo ad priorem diem, modo ad posteriorem refert, additque *Eliam* decimo die post Anastasium defunctum esse, ideoque die XIX ejusdem mensis. Reliqua hoc anno gesta juxta Baronii ordinem infra explanabimus.

HIC BARONIUS SEXTUM ANNALIUM TOMUM ABSOLVIT.

HORMISDÆ ANNUS 5. — CHRISTI 518.

Præfatio auctoris cum Numinis imploratione. — Ad ardua miro quodam tunc assurgit animus impetu, cum de divino auxilio spem concipit haud dubiam; qua roboratus Apostolus : « Omnia possum, inquit [1], in eo qui me confortat ». Ideoque ne gracilis natura hominis sub oneroso fasce succumberet, et labores, quos præsertim supergredi vires sentit, consternata pavesceret atque refugeret; magnum illud olim patriarchæ Jacob [2] ostensum est signum de sublimis atque laboriosæ scalæ conscensu, cum ad scandentium auxilium missas cælestis militiæ copias, ipsos administratorios [3] spiritus, Angelos descendentes ascendentesque conspexit, pariterque ipsum Dominum super scalam innixum, vigilem inspectorem, auxiliatorem fortem, remuneratoremque fidelem : quo de superna providentia certi, de divino auxilio minime dubitantes atque de perenni retributione securi mortales omnes difficile licet immortalitatis iter per ardua virtutum, alta petentes, arriperent, atque obvios quosque labores facile superarent.

Quod igitur nostra ista Annalium scriptio scalæ ascensionis similitudinem referat, dum per annos singulos, singulis veluti distincta gradibus res gestas enarrans attollitur; par est, ut in ea positi, sursum ad Deum, unicum propositum nobis scopum, mentis oculos fixos habentes, precibus ab eo divinum auxilium imploremus, Angelorumque occursum cum accursu sanctissimæ Dei Matris. Adsit ergo ipsa, quam interpellare consuevimus, una cum obviis Angelis Dei Genitrix Virgo MARIA : descendat, ut sublevet; ascendat, ut elevet; manuque prehensans ducat, atque perducat tandem ad eum, quem fide cernimus super scalæ verticem præstolantem Dominum, laborum nostrorum finem, requiem, atque coronam.

[1] Philip. IV. — [2] Genes. XXVIII. — [3] Hebr. I.

1. *Justinus ex humili statu imperator Amantium Eutychianum juste capitis damnat.* — Decursis rebus gestis anni quingentesimi decimi octavi Redemptoris nostri usque ad septimum idus Julii, quo contigit obitus impii Anastasii imperatoris; quæ sunt reliqua anni ejusdem sub consulatu Magni atque Florentii, prosequamur : atque novi ejusdemque maxime pii imperatoris auspiciis novum hunc septimum ordine Annalium tomum feliciter inchoemus, cum pulsis tenebris atræ noctis impietatis, tandem fidei Catholicæ radii Orientali Ecclesiæ illuxerunt. Sed quomodo id factum sit videamus.

2. Qui deposuit potentem [1] de sede, idem exaltavit humilem, et de stercore [2] erexit pauperem, collocavitque cum principibus populi, ut solium gloriæ teneat. Etenim Justinum [3] post Anastasium ex stabulo (si primordia ejus repetas) ad imperii sublime fastigium evexit : cum primum videlicet ex porcario sive armentario gregarius miles : et inde ubi in militia virtutum meritis, fide Catholica prævia, qua pollebat, primos duxisset ordines, prætorianorum præfecturam accepit, atque demum imperator effici meruit. De quo præterea Evagrius [1] ex Zacharia Eutychiano ista depromit : « Postquam Anastasius ex corporis ergastulo ad præclarius domicilium (ut dixi) demigravit, Justinus genere Thrax, nono mensis Pavemi, qui a Latinis Julius nominatur, anno autem quingentesimo sexagesimo sexto ex eo tempore quo urbs Antiochia primum illud nomen accepit, purpura vestitur imperatoria; et a militibus prætorianis, quibus ante cum esset præfectus ordinum aulicorum præfuerat, imperator declaratur. Qui quidem ad istam imperatoris dignitatem præter omnem spem propterea ascendit, quod multi et præstantes viri cum Anastasio cognatione conjuncti adhuc superfuerant, qui cum omnibus rebus, quas prosper et beatus vitæ status postulabat, abundare videbantur, tum eam consecuti po-

[1] Luc. I. — [2] Psal. CXI. I. Reg. II. — [3] Zonar. Annal. tom. III. in fin.

[1] Evag. l. IV. c. 1. 2.

tentiam, quæ homines in tam amplo honoris gradu locare possit ». Cæterum invitum ac renitentem Justinum ipsum creatum fuisse imperatorem, ipsius litteræ ad Hormisdam Romanum Pontificem, et aliæ hujus ad eum redditæ attestantur, quæ suo loco ponentur : ex quibus omnino redarguas quæ ex Zacharia Eutychiano Evagrius recitat, nempe eumdem Justinum studia Amantii præfecti cubiculi Anastasii imperatoris conantis creare Theochritum amicum suum imperatorem antevertisse, atque utrumque e medio sustulisse; hæc enim Evagrius ita narrat[1] :

3. « Per idem tempus Amantius vir potens in primis cubiculo imperatoris præfuit : qui, quoniam non licebat eunucho imperio Romano potiri, cupiebat Theochrito, homini secum fide et benevolentia conjuncto, coronam donare imperatoriam. Itaque Justino accersito, magnam pecuniæ vim ei dat : quam jubet illis distribui, qui possent purpuram imperatoriam Theochrito impertiri, et ad id præstandum maxime viderentur idonei. Justinus autem, sive quod populum largitione suum plane reddidit, sive quod excubitorum benevolentiam pecunia sibi conciliavit (utrumque enim memoratur) imperio ipse potitus est, ac statim post. Amantium et Theochritum cum aliis nonnullis e medio sustulit ». Dedit meritas impius eunuchus pœnas de perfidia, qua per plura annorum curricula contra Catholicam fidem patrocinatus est hæresi Eutychianæ, ejusque sectatoribus favit, deprimens Orthodoxos. Tali namque ministro per omnia suæ impiæ voluntati accommodato usus Anastasius imperator, quod damnum intulerit Ecclesiis Orientalibus, vidimus. At Deus vindex eodem tempore, diverso licet interitu, utrumque sustulit, Anastasium videlicet, et Amantium eunuchum potentissimum Eutychianorum patronum : in cujus nece imitatus plane est Justinus Marcianum Augustum, qui (ut vidimus) Chrysaphium eunuchum ejusdem hæresis et hæreticorum promotorem et defensorem, mox ut creatus est imperator, necandum curavit. At hæc de Amantio post aliquot dies contigerunt.

4. *Acta publica de acclamationibus in Ecclesia factis Joanni et Justino, professionem fidei Catholicæ exprimentibus.* — Edidit tunc et non mediocre pietatis specimen Justinus imperator, dum conjugem suam, Lupicinam dictam, nomine Euphemiæ illustris martyris, pietatis ergo, appellari voluit, antequam eam Augustæ titulo decoraret[2]. Quæ autem consecuta tunc sint, cum Joannes Constantinopolitanus episcopus una cum populo in Ecclesiam perrexit, Acta publica ad verbum excepta indicant, quæ recitata in Synodo Constantinopolitana contra Anthimum sub Mena hic opportune suo loco describenda putavimus, imitati Flavium Vopiscum, dum pro magno historiæ ornamento Acta publica de consulatu Aureliani in ejus vitam intulit : secuti pariter Ælium Lampridium, qui in Commodo ex Mario Maximo multiplices congessit acclamationes a senatu proditas. Se habent enim ista veluti ovatio quædam de expugnata perfidia, et de impietate compressa ac fide Catholica liberata triumphus, cum videlicet in ipsa magna Constantinopolitana Ecclesia trophæa victoriæ eriguntur : dum expunctum e sacris tabulis nomen sacrosancti Concilii Chalcedonensis, et abrasa deletaque penitus nomina S. Leonis papæ, necnon Euphemii et Macedonii Constantinopolitanæ Ecclesiæ Orthodoxorum antistitum, exposcente populo, in eadem sacra Diptycha revocantur. Accipe ergo quæ tunc feliciter in Ecclesia coram episcopo et imperatore die decima quinta ejusdem mensis Julii et sequenti acta sunt[1]:

5. « Introitu facto secundum consuetudinem in sanctissima magna Ecclesia nostra, die Dominica instantis mensis Julii, Indictione undecima, a domino nostro archiepiscopo œcumenico patriarcha Joanne (sicut non ignorat vestra erga Deum dilectio) dum ipse una cum venerabili clero esset circa ambonem, voces factæ sunt a populo, dicentes : Multi anni patriarchæ, multi anni imperatori, multi anni Augustæ : anni plurimi patriarchæ. Quid manemus incommunicati ? Per tot annos quare non communicamus? Ex cujus manibus communicare volumus? Ascende ad ambonem. Heus persuade populo : Post multos annos communicare volumus. Orthodoxus es : quem times, digne Trinitate? » Hæc idcirco illi, quod a tempore ejecti Macedonii Orthodoxi ipsorum episcopi, populus Orthodoxus se a communione impii Timothei subrogati successoris subduxerat. At prosequamur Acta, cum rursus acclamat populus, et fidem Catholicam sartam tectam conservatam exposcit :

6. « Multi sint anni imperatoris, multi anni Augustæ. Severum Manichæum ejice. Qui non loquitur, Manichæus est. Effodiantur ossa Manichæorum. Sanctam Synodum modo prædica. Multi sint anni imperatoris : multi sint anni patriarchæ digni Trinitate. Sancta Synodus modo prædicetur digna Trinitate. Maria θεοτόκος, id est, Dei Genitrix, est digna throno, sancta Maria Dei Genitrix est ». Idcirco inculcat hæc de Genitrice Dei Maria populus acclamando, quod ab Eutychianis calumniam pateretur hæresis Nestorianæ. Sed pergunt : « Sancta Synodus hoc dixit : Qui non loquitur, Manichæus est. Vincit fides Trinitatis. Vincit fides Orthodoxorum. Sanctam Synodum modo prædica. Orthodoxus regnat : quem times? Vincit fides imperatoris : vincit fides Augustæ. Novi Constantini multi sint anni». Nescit (ut vides) fræna gaudium : exuberans lætitia facit eadem sæpe repetere; quæ cum audies toties repetita, non erunt tibi fastidio, si in memoriam revoces eorumdem longissimi temporis suspiria, gemitus, luctum, ejulatum, exsiccantemque eorum corda mœrorem. Sed magis admirari non desines eorumdem æstuantes ardore fidei Catholicæ animos, cum

[1] Evag. l. IV. c. 2. — [2] Zonar. et Cedren. in Justin.

[1] Constantinop. Synodus contra Anthimum Act. I. tom. II. Conc. vet. edit.

audies quibus rursum eumdem suum ipsorum episcopum compellant, exagitant, urgentque clamoribus : « Vel exeas (clamant) vel prædicabis. Multi anni imperatoris. Justine Auguste, tu vincis. Synodum Chalcedonensem modo prædica, quia Justinus regnat. Quem times? » His plane vocibus compellat populus patriarcham, quem scirent semper fuisse Catholicum, verum sub Anastasio persecutore timore correptum ad tempus silentio obriguisse. Sed rursum in hæreticos ita exclamat populus :

7. « Severum Manichæum foras ejice. Synodum Chalcedonensem modo prædica. Qui non anathematizat Severum, Manichæus est. Ejice foras Severum : novum Judam ejice foras. Insidiatorem Trinitatis ejice foras. Sanctam Synodum modo prædica. Heus, obtestor, vel prædicabis, vel exibis. Fides est, non ἐπιθεωρεῖν. Fratres Christiani, una anima. Justine, tu vincis. Si fidem amas, Severum anathematiza. Heus, heus, obtestor : Multi anni imperatoris. Heus, traho te. Heus, portas claude. Qui non loquitur, Manichæus est ». Sed cur, dices, Manichæos appellant Eutychianos hæreticos? Duplici sane ex causa : primum quidem, quod Anastasius imperator Eutychianorum patronus, Manichæorum hæresis (ut dictum est) infamia laborabat : ob idque et qui cum eodem adversus Catholicam fidem conspirabant, Manichæi pariter dicebantur : deinde vero, quod cum veram naturam carnis post adunationem in Christo Eutychiani negarent, quamdam cum Manichæis negantibus pariter Christi carnis veritatem, affinitatem contraxerant. Sed rursus populi Orthodoxi conclamationes et compellationes in patriarcham audi, cum simul addunt :

8. « Heus congregationi, Synodo heus. Modo prædica, per Evangelium nihil præter te. Heus, obtestor. Multi anni imperatoris. Novi Constantini multi anni. Orthodoxi imperatoris multi anni. Novæ Helenæ multi anni. Severum ejice foras : novum Judam ejice : insidiatorem Trinitatis ejice foras. Multi anni imperatoris. Fratres Christiani, una anima fides est, non est simpliciter (singulariter). Sancta Maria Dei Genitrix est. Hæc et Synodus dixit ».

9. Has dum audis, lector, frequentes populi acclamationes, ne putes improvisos hos, incompositosve ac dissonos fuisse clamores tumultuantis ac perstrepentis in Ecclesia multitudinis, sed potius sonoras ad rhythmum et modos musicos voces attemperatas, longe suaviores quam in Circo esse solerent : de quibus accipe quid Cassiodorus [1] dicat, cum de Circensibus acclamationibus agit : « Soletis enim aera ipsa mellifluis implere clamoribus, et uno sono dicere, quod ipsas belluas delectet audire : profertis voces organo dulciores, et ita sub quadam harmonia citharæ concavum theatrum per vos resonat, ut tonos possit quilibet credere, quam clamores. Numquid inter ista rixæ decent, aut inflammata contentio? etc. » Si ergo acclamationes in theatro tales esse solerent; qualesnam, quamque modestiores et magis harmonicæ esse in Ecclesia debuerunt? sed prosequamur Acta.

10. « Hæc cum exclamassent, data est eis responsio a sanctissimo et beatissimo archiepiscopo et patriarcha œcumenico Joanne : Hæc patienter sustinete, fratres, ut prius adoremus sanctum altare : et post hoc do vobis responsionem. Et cum intrassent in sanctum altare, manserunt clamantes : Multi anni imperatoris : Multi anni Augustæ. Heus, obtestor, non exibis, nisi anathematizes Severum. Anathema Severo aperte dic : Heus (os), resera. Heus, obtestor : Multi anni imperatoris. Et demum ascendens super ambonem sanctissimus ac beatissimus archiepiscopus et patriarcha noster œcumenicus Joannes, acclamavit hæc : Scitis labores meos, dilectissimi, quos et in antiquitate existens subivi, et nunc sustinui pro fide, et sustineo usque ad mortem. Non ergo opus est turbatione, aut tumultu. Neque enim aliquid prætergressum est de recta fide statuendum : neque sanctam Synodum quis anathematizare audet; sed omnes sanctas Synodos, quæ confirmaverunt trecentorum decem et octo Patrum in Nicæa congregatorum, Orthodoxas cognoscimus, et maxime ipsas tres sanctas Synodos, hoc est, Constantinopolitanam, Ephesinam, et Magnam Chalcedonensem : nam specialiter Symbolum trecentorum decem et octo Patrum, in quo baptizamur, ipsæ sanctæ tres Synodi consonanter confirmaverunt ».

11. Post acclamationes vero, insistentibus ipsis per plures horas in ipsis vocibus, addebant : « Non discedes, nisi anathematizes. Multi anni patriarchæ digni Trinitatis : Multi anni imperatoris : Multi anni Augustæ. Congregationem Synodi Chalcedonensis modo prædica. Commemorationem Patrum ad crastinum prædica. Nisi responsionem accepero, usque sero hic sum. Congregationem Patrum Chalcedonensium crastina die prædica : Hodie si prædicaris, cras perficietur. Non recedimus, nisi prædicaveris. Eos qui Nestorium et Eutychetem anathematizaverunt, ad crastinum prædica. Nisi responsionem accepero, usque sero hic sum ». Hæc quidem toties inculcata, ac toties repetita, ingeminataque sæpius, ex industria facta esse videntur et ex composito prodita, quo universi populi perseverantia et ardor erga fidem Catholicam magis ac magis totius Orientalis imperii oris innotesceret : non quidem ut ista cunctatione Joannis episcopi sincera fides, quam semper coluisset, in suspicionem adduci posset, quem probe noverant etiam sub hæretico imperatore perseverasse Catholicum; sed magis ut hoc uno conventu, tum populi, tum episcopi, tum denique imperatoris fides Catholica probaretur, ac probata omnibus nota fieret. Subdunt vero Acta de ipso Joanne :

12. « Et acclamavit sanctissimus ac beatissimus episcopus noster patriarcha œcumenicus, Joannes sic : Quoniam perfici petiistis congregationem san-

[1] Cassiod. l. i. Ep. xxxi.

torum Patrum Chalcedonensium : cognoscentes scietis, quod et hoc faciemus consilio piissimi et Christo amantissimi imperatoris nostri. Perseverantibus autem ipsis, et easdem voces exclamantibus, et addentibus : Non recedimus, per sanctum Evangelium : Congregationem Patrum Chalcedonensium in crastinum prædica. Prædicata fuit congregatio per Samuelem diaconum sic : Notificamus vestræ charitati, quod crastina die perficiemus memoriam sanctorum Patrum nostrorum episcoporum in Chalcedonensi metropoli congregatorum, qui una cum sanctis Patribus Constantinopoli et in Epheso congregati confirmaverunt Symbolum trecentorum decem et octo Patrum in Nicæa congregatorum. Congregabimur autem huc.

13. « Et post acclamationem congregationis iterum permansit populus, et una voce quam plurimum clamavit : Severus nunc anathematizatus est. Non exeo, nisi modo responsionem accipio; Obtestor : Orthodoxus es : Modo anathematiza. Aut anathematiza, aut nihil. Et insistentibus ipsis plurimum in iisdem, præsentibus Theophilo Deo amantissimo episcopo Heracliano, Theodoto episcopo Gangrenorum, Hypatio episcopo Claudiopolitano, Joanne episcopo Bosphorio, Pythagora episcopo Synopeno, Isacio episcopo Quinquepolitano Græciæ, Joanne episcopo Commanorum regionis Pamphiliorum, Amantio episcopo Nicopolitano, Ammonio episcopo Abydano, Platone episcopo Gratianopolitano (Gratiano), Eustathio episcopo Philadelphiæ, et Pelagio episcopo Azanitano, et aliis amantissimis Deo episcopis consentientibus sanctissimo, ac beatissimo archiepiscopo patriarchæ œcumenico Joanni, acclamata fuerunt hæc : Quod Severus, qui se ipsum ab hac Ecclesia separavit, judicio se ipsum submiserit, omnibus manifestum est. Sequentes itaque et nos divinos canones et sanctos Patres, alienum ipsum putamus, et a divinis canonibus per suam blasphemiam condemnatum anathematizamus et nos ». Hactenus hujus diei Acta Severi anathemate clausa.

14. Sed antequam ad diei sequentis res gestas progrediamur, admonendum putamus lectorem ut inter læta hæc posterorum Græcorum caveant imposturam. Cum enim ipsa Acta vera omnino atque legitima sint; haud tamen dubium putamus, ipsa quidem in eo esse falsata dum quoties nominatus reperitur ipse Joannes Constantinopolitanæ Ecclesiæ episcopus, toties ferme additus est titulus « patriarchæ œcumenici ». Haud enim recepisset Romana Ecclesia ejusmodi Acta, in quibus adeo frequens titulus ejusmodi legeretur, quo episcopus Constantinopolitanus « patriarcha œcumenicus » diceretur. Etenim Pelagius papa sancti Gregorii prædecessor, in Joannem Constantinopolitanum antistitem ejus nominis tertium, qui sibi hujuscemodi titulum usurpaverat, impugnator insurgens, cum ad universos episcopos scribit [1], inter alia plurima in detestationem novæ præsumptionis hæc habet : « State fortes, state securi : scripta, quæ universalis nominis falsitate condemnata sunt, nec dare unquam, nec accipere præsumatis ». Idemque superius tradit nihil ejusmodi ab ejusdem Joannis prædecessoribus Constantinopolitanis episcopis aliquando tentatum fuisse : in quam sententiam sanctus etiam Gregorius papa ad eumdem Epistolam dedit [1]. Cum igitur adeo graves extent testificationes Romanorum Pontificum de ejusdem tituli detestatione atque abrogatione; quonam pacto inter publica Acta Concilii illa reperiuntur esse descripta atque recepta Acta, in quibus idem damnatus rejectusque titulus toties legitur repetitus? Præterea si in eadem Synodo idem sæpe titulus lectus, nec rejectus ab aliquo fuit; cur hæc non citata fuerunt contra eosdem Romanos Pontifices Pelagium atque Gregorium. Sed quæ sequenti die itidem in Ecclesia transacta sint, videamus. Hæc enim eadem quæ superius Acta publica habent [2] :

15. « His secutis, sequenti Dominica », imo sequenti die post Dominicam, ut infra in Actis Concilii Constantinopolitani, « quæ est decima sexta mensis Julii, Indictione undecima, finita memoria prædictorum sanctorum Patrum, rursumque facto introitu a sanctissimo et beatissimo archiepiscopo patriarcha œcumenico Joanne, statim dum ipse appropinquaret amboni, voces a toto populo venerunt sic : Multi anni patriarchæ : Multi anni imperatoris : Multi anni Augustæ : Novi Constantini multi anni : Novæ Helenæ multi sint anni. Reliquias Macedonii Ecclesiæ restitue. Justine Auguste, tu vincis : Eos qui sunt in exilio propter fidem, restitue. Exhumentur ossa Nestorianorum : Exhumentur ossa Eutychianorum. Quis est Nestorianus, ego nescio : Anathema sit ipse a Trinitate. Quis est Nestorianus, ego nescio : Anathema sit ipse cum Eutychete. Exhumentur ossa Nestorianorum : Exhumentur ossa Eutychianorum. Manichæos ejice foras. Justine Auguste, tu vincis. Severum Judam ejice foras. Manichæos de Ecclesia ejice : Duos Stephanos ejice foras. Reliquias Macedonii modo fer. Nomen Macedonii modo ordinetur : totis vocibus imperatori supplicamus. Novum Ezumam ejice foras. Novus Ezumas Amantius est. Maledicum ejice de palatio. Euphemium et Macedonium Ecclesiæ scilicet restitue. Synodica Romana modo valeant ». Ambo hi Constantinopolitani episcopi, quod Catholicæ fidei professores essent, ejecti ab hæreticis imperatoribus fuerant. Sed rursum Acta :

16. « Multi anni patriarchæ novi Joannis, multi anni, digni Trinitatis. Justine Auguste, vincas. Multi anni Augusto. Reliquias Macedonii Ecclesiæ restitue. In iis semper vinces. Euphemii et Macedonii nomina modo ordinentur ad perfectam ordinationem Ecclesiæ. Falsos testes Macedonii ejice foras. Quatuor Synodos Diptychis. Leonem episcopum Roma-

[1] Pelag. Ep. I.

[1] Greg. l. IV. Ep. XXXVIII. — [2] Apud eamdem Synod. Act. I. tom. II. Conc. vet. edit.

num Diptychis. Sancta Maria Dei Genitrix est : hoc Synodus dixit. Diptycha amboni. Qui non loquitur, Manichæus est. Diptycha amboni. Modo Deum tibi. Justine Auguste, tu vincas : curatorem non habes. Diptycha modo porta. Orthodoxi imperatoris multi sint anni : Novæ Helenæ multi anni. Si habes dominium (sic habes Dominum) modo porta Diptycha. Si habes Augustum, Diptycha modo porta. Canones non rejecerunt istos. Heus ordina : Heus ordina ». Quæ autem Joannes Constantinopolitanus episcopus ad ista responderit, eadem habent Acta his verbis :

17. « Et acclamata sunt hæc : Hesterna die sufficienter satisfecimus vestræ charitati. Nunc vero zelum vestrum aperte cognoscentes, illa festinavimus et festinamus facere, quæ et Deum colunt, et vobis per omnia et in omnibus satisfacient. Quod autem debeat nihil nobis removeri de recta fide, arbitror vestram dilectionem diversis temporibus et modis experientiam accepisse. Et idcirco fundamentum fidei sanctum, sanctorum Patrum traditione firmum permanere, gratia Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi studuimus, sperantes et per ipsum dissidentes Ecclesias unire, et undique ordinationem divinorum canonum inviolabiliter tenere. Neque enim conceditur aliquid removeri, et de novitate vocis et subtilitate sermonis occupare (aucupare) fideles ; sed adhærere sancto Symbolo, in quo omnes baptizati sumus, et cum sancto Spiritu Nicæna Synodus exclamavit, et sanctorum Patrum Constantinopoli congregatio confirmavit, et sancta Synodus Ephesina confirmavit, et sancta magna Synodus Chalcedonensis similiter sigillavit ; quam nullo modo aut ratione amovere quis poterit, cum omnem male opinantibus tollat occasionem. Hanc itaque fidem immobilem tenentes ad invicem, non dubitemus ; sed omnem vocis novitatem, ac omnem sermonis subtilitatem abjicientes, uno ore sanctam et consubstantialem Trinitatem glorificemus, quæ custodiat in pace vitam piissimi et Christianissimi imperatoris nostri ac omnium nostrum. Patri autem et Filio ac Spiritui sancto gloria nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

18. « Hac autem acclamatione facta, permanserunt ita clamantes : Sed nullus modo egrediatur : Obtestor te, portas claude. Fratres Orthodoxi una anima : Fratres per fidem una anima ». Ita plane mutua charitate juncti erant : quod quidem specimen unitatis Catholicæ egregium iidem ante ediderant sub Anastasio, cum (ut diximus) sæpe sæpius ejusmodi acclamationibus et conclamationibus et imperii statum et vitam ipsius in discrimen adduxerint. Sed audi reliqua, cum rursus acclamant : « Justine Auguste, tu vincas. Qui non loquitur, Manichæus est. Sanctus, Sanctus, Sanctus, Trinitas vincit. Et nunc non timeas Amantium, nec Manichæum. Justinus regnat : quid times Amantium ? » Erat Amantius, de quo dictum est, terror Orthodoxorum, eunuchus præfectus cubiculi Anastasii imperatoris, per quem idem Augustus hæreticus adversus Catholicæ fidei defensores tyrannice agere consuevit. Sed iidem rursus suum ipsorum episcopum hisce compellant vocibus : « Digne Trinitatis, et hoc bonum tibi reservatum est. Qui Synodum amat, ita honoratur. Multi anni imperatoris : Multi anni Augustæ : Multi anni patriarchæ. Vincit fides Orthodoxorum. Et rursus perseverantibus ipsis in eisdem vocibus acclamantibus, sunt eis hæc dicta a patriarcha :

19. « Quod omne studium posuerimus complacere vobis, et inscandalizatos vos conservare, clare cognoscitis. Sed quoniam omnia canonice et bono ordine fieri oportet, permittite nos congregare Deo amantissimos episcopos, ut secundum divinos canones omnia proveniant, consilioque et jussu piissimi imperatoris nostri : omnes enim acclamationes vestras suæ serenitati aperiemus. Et cum ipsi clausissent portas, in iisdem acclamationibus permanentibus, accipiens Diptycha sanctissimus et beatissimus archiepiscopus et patriarcha œcumenicus Joannes, jussit ordinari sanctas quatuor Synodos, sanctorum Patrum videlicet in Nicæa congregatorum, et in Constantinopoli similiter convenientium sub Nectario sanctæ memoriæ, et in Epheso congregatorum super depositione Nestorii, necnon illorum de Chalcedone super dejectione Eutychetis et ejusdem impii Nestorii. Ordinarique jussit nomina in sancta memoria defunctorum archiepiscoporum hujus regiæ urbis Euphemii et Macedonii, ac etiam Leonis Romani Pontificis.

20. « Tunc voce magna omnes de populo tanquam uno ore clamarunt [1] : Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem populo suo. Magna autem hora ex utraque parte consistentibus, et psallentibus hanc psalmodiam, cantores supervenientes converterunt se dicere Trisagium. Et cum ipsi incepissent, totus populus quievit, et audiebat attentis auribus Trisagium. Et post lectionem sancti Evangelii ex more sancta Missa finita », Catechumenorum videlicet, « et januis clausis, ac sancta lectione juxta consuetudinem lecta, tempore Diptychorum », cum scilicet publice recitarentur nomina defunctorum episcoporum, « cucurrit omnis multitudo cum magno silentio circumcirca altare. Et cum solum lectæ fuissent a diacono appellationes prædictarum sanctarum quatuor Synodorum, et sanctæ memoriæ archiepiscoporum Euphemii et Macedonii et Leonis, voce magna universi clamaverunt : Gloria tibi Domine. Et post hoc cum omni modestia completa fuit cum Deo divina Missa ». Hactenus Acta, in quibus fraudulenta manus, quæ Constantinopolitano episcopo titulum addidit « patriarchæ œcumenici » nomen « S. Leonis papæ » post Constantinopolitanos episcopos ultimo loco ponit : nam et sui ipsorum veteres libri rituales ejusmodi redarguunt imposturam, in quibus primo loco descripta leguntur nomina Romanorum Pontificum, inde vero ejus

[1] Luc. I.

Ecclesiæ antistitum. Certe quidem in ordine precum ante omnes Romanus Pontifex, ac deinde civitatis antistes poni solitus erat. Sunt de his plura exempla in liturgia S. Marci, quæ usui erat primariæ totius Orientis Ecclesiæ Alexandrinæ, et inter alia cum ibi dicitur [1] : « Sanctissimum et beatissimum papam N. quem præscivisti fore ut sibi sancta tua Catholica et Apostolica Ecclesia omnium suffragiis eligeret, necnon sanctissimum episcopum N. conservans, etc. » Ita vetus usus, quem recentiores schismatici perverterunt.

21. *Synodus Constantinopolitana et Synodalis relatio de singulis capitibus relate ad controversias, petentibus monachis Orthodoxis.* — Quod autem quæ in magna Ecclesia, exposcente populo, tumultuarie facta essent, minus legitime ex forma a sacris legibus præscripta gesta esse viderentur; ut eadem rite, more majorum, in conventu Patrum agerentur, Joannes Constantinopolitanus episcopus procuravit. Sic igitur post dies quatuor a dictis publicis Actis in Ecclesia habitis dicta die decima sexta Julii, ejusdem mensis die vicesima collecta est Synodus Constantinopoli eorum, quos ibi reperiri contigit, episcoporum, vel qui proxime degentes cito vocari potuerunt, numero quadraginta. Cui primum oblatus est a monachis Orthodoxis libellus quinque continens petitiones, quæ cognitæ examinatæque in Synodo sunt, et ab eadem quinque pariter edita decreta, quæ simul juncta sua relatione Synodus universo Christiano orbi nota fieri voluit, publicis litteris ad ipsum Joannem episcopum datis, quæ sic se habent [2] :

22. « Cum Deus omnium Dominus pro commodo Orthodoxæ fidei et stabilitate Catholicæ Ecclesiæ, præterita Dominica et feria secunda, expleta Missa in sancta Dei Ecclesia hujus regiæ urbis, una voce movit innumerabilem et infinitum populum, et ad hoc divino zelo accendit plurimum, et sedulo petere vestram beatitudinem ascendere ambonem, et exclamare pro recta fide, pro qua semper agonizastis et agonizatis : et cum hæc fecistis, factæ fuerunt (ut dictum est) exclamationes plurimæ et continuæ populi vos laudantis pro Orthodoxa fide, et Patres prædecessores nostros expulsos restitui expetentis. Cum autem vester nuntius totum nostræ examinationi tradiderit, et opportuna considerare mandaverit; necessarium putavimus, quæ secuta sunt et a nobis formata, per relationem primum vestræ beatitudini annuntiare. Sunt enim hæc :

23. « Vicesima instantis mensis Julii, Indictione undecima, consulatu Magni clarissimi viri, universus monachicus ordo hujus a Christo amatæ imperialis civitatis, qui ex diversis monasteriis convenit, hic quidem archimandritarum, alius vero reliquorum libellos porrexit huic omni congregatæ nostræ Synodo : petieruntque ipsos legi, et capitula in eis contenta examinata a nobis fini tradere, imo vero sub forma Synodali ponere. Cum itaque ipsos libellos legeremus, quos et subordinavimus formæ prædictæ hæc continere : in ipsis legimus primam petitionem libelli habentis, ut sanctæ memoriæ Euphemius et Macedonius expulsi, et in exilio mortui, juste et canonice revocentur, et tradantur catalogo prædecessorum archiepiscoporum in Domino ibidem quiescentium ; omnibus vacuis manentibus, quæ contra ipsos quandocumque facta fuerint : ponanturque in sacris Diptychis ipsorum vocabula, secundum quod omnis populus et monachicus ordo sedulo et multum exclamavit.

24. « Nos autem ordinem optatum petitioni imponere studentes, quæsivimus facta in ipsis. Et cum cognovimus per lectionem, quamplurima horum neque cum diligentia provenerunt, neque fideliter, neque per justitiam memorati Patres ejectionem sustinuerunt, neque tanquam aliquid amoverint de his quæ in recta fide servabantur; necessarium putavimus, petitioni totius populi simul cum mulieribus et pueris, ac totius dignitatis ac militiæ, atque etiam monachici ordinis sedulo clamantium secundum exhibitos libellos cum omni veritate satisfacere : ut secundum quod sanctæ memoriæ Paulus, et Joannes », nempe Chrysostomus, « et Flavianus Patres hujus regiæ urbis revocati fuerunt, sic et ipsi hujusmodi honoris in sacris libris memoria digni facti sint. Quæ ergo consideravimus et reformavimus, honestum existimavimus ad vestram beatitudinem deducere, et per ipsam piissimo imperatori nostro.

25. « Secundum capitulum in libellis continebatur, ut qui propter causam prædictorum Patrum (Euphemii dicimus et Macedonii) banniti fuerunt et fugati, reversi restituantur propriis gradibus. Quoniam igitur justa petitio est, et primæ consequens; deliberavimus, ut prædicti adjuventur, et adducantur ad piissimum et serenissimum imperatorem nostrum.

26. « Tertium capitulum in petitione continebatur, ut pro majori scripturarum auctoramento sancta et magna Synodus trecentorum decem et octo Patrum congregatorum in Nicæa, qui sanctum fidei Symbolum definierunt et acclamarunt, in quo baptizati sumus et baptizamus, et quæ Constantinopoli sub Nectario sanctæ memoriæ congregata est, et prædictum sanctum Symbolum trecentorum decem et octo Patrum confirmavit, ponatur in sacris Diptychis ». Desideratur comprobatio duorum reliquorum Conciliorum Ephesini et Chalcedonensis, quæ pariter ab ipsis probata constat ex iis quæ inferius in eadem Epistola leguntur, in qua ista sequuntur : « Quoniam igitur honesta petitio est (quod enim pro utilitate Ecclesiastici status factum sit) dignum judicavimus juxta acclamationes populi, et acclamationem vestræ beatitudinis, et secundum porrectum libellum a venerabilibus archimandritis et monachis, ipsas sanctas Synodos in Diptychis prædicari.

[1] Extat. tom. VI. Bibl. sanctorum Patrum. — [2] Apud eamdem Synodum Act. I. tom. II. Conc.

27. « Quartum capitulum in petitione venerabilium monachorum continebatur, ut nomen sanctæ memoriæ præsulis Romanorum Leonis in sacris libris similiter prædicetur, juxta quod exclamationes populi supra et sedulo factæ sunt. Quoniam igitur Chalcedonensis Synodus non solum Leonis sanctæ memoriæ, verum etiam et Cyrilli Alexandrinorum a Deo amati pastoris memoriam in Orthodoxa fide fecit; et Cyrillus quidem Alexandrinus in Diptychis prædicatur, Leo autem sanctæ memoriæ non prædicatur; justum putavimus, ut quod deficit, suppleatur. Et quia æqualiter ab hac sancta Synodo pro statu Orthodoxæ fidei honorati sunt, similiter et in sacris Diptychis pro utilitate et pace Ecclesiæ prædicentur ». Quod autem iidem in Synodo sacerdotes tradant æqualiter prædicatos esse Leonem in Concilio Chalcedonensi, atque Cyrillum in Ephesino, sic intelligas, quod Cyrillus ei præfuit, vices (ut suo loco dictum est) gerens Romani Pontificis : cum tamen magna sit differentia inter primarios magistratus, et delegatos ab eis.

28. « Quintum capitulum in ipsis petitionibus continebatur, ut attentata contra sanctam Chalcedonensem Synodum removerentur, et blasphema verba contra ipsam auferantur (effundantur); per Severum dico, qui est in Antiochia, indisposite et perperam prolata anathemati subjiciantur, sicut sedulæ acclamationes populi factæ sunt. Quoniam igitur oportebat et de isto formam convenientem Ecclesiastico statui proferre : necessarium judicavimus, primum blasphema ipsius verba in medio totius Synodi legi ad redargutionem eorum quæ ab ipso præscripta fuerunt. Habent itaque sic de verbo ad verbum attentata et blasphemata ab ipso adversus sanctam Synodum : quæ a Synodo eo tempore in Chalcedone congregata formata fuerunt ac stabilita, et eos qui pro ipsa pugnant, anathematizamus. Hæc est illius scelestæ vocis blasphemia; sed non solum immanis hæc, verum etiam aliæ plurimæ blasphemiæ in libris ipsius proclamantur in hac regia urbe ; quibus Orthodoxiæ amatores incidentes, deridcnt ipsius phrenesim , qui spurie fertur.

29. « Quoniam igitur hoc accusatum habet redargutionem non solum ex prædicta voce, sed ex eo quod scriptum est, et ex aliis pluribus blasphemiis turpissimæ ejus linguæ contra hanc sanctam Synodum ; idcirco hunc juste perpetuo anathemati et nos submittimus, omni honore, nomine, dignitate, et operatione, Christiano, aut sacerdoti conveniente, vel convenire valente privantes, et nudum divinæ communionis secundum Ecclesiasticos canones statuentes, contra quos et blasphemare, et calumniari sanctam Chalcedonensem Synodum conatus est, quæ specialiter signavit Symbolum trecentorum decem et octo sanctorum Patrum qui in Nicæa convenerunt, et quæ immotum ac immutilatum ipsum existere prædicavit; sicut et sancti Patres, qui Constantinopoli, et qui in Ephesο convenerunt, similiter confirmaverunt, cum quibus et sancta Chalcedonensis Synodus similia defendit, et resplendere ubique hoc jussit.

30. « Quapropter non solum tanquam blasphemum, sed et tanquam calumniatorem, et omnibus sanctis Synodis per istam Synodum injuriantem, prædictum Severum omni honore destitutum esse statuentes, anathemati subjicimus. Hæc a nobis examinata et formata, ad sanctum nuntium tuæ beatitudinis festinanter exaravimus, et propria manu subscripsimus, et afferri subordinavimus exhibitos nobis libellos ad agnitionem veritatis : ut et hæc per vestram beatitudinem veniant ad potentissimum et serenissimum imperatorem nostrum, et ad piissimam ac Deo amantissimam Augustam, et ad gloriosum ipsorum ac magnum senatum ». Hactenus Synodalis relatio, cui post subscriptionem quadraginta episcoporum adjectus legitur monachorum libellus.

31. *Perperam nomina Euphemii et Macedonii in Diptychis retenta.* — Fuerunt hi primi flores, quos post diuturnam hiemalem brumam Orientalis terra produxit, quæ hactenus sub maledictione divina nonnisi tribulos atque spinas genuerat. Ut merito tunc fidelibus illud Canticorum [1] occinere licuerit : « Flores apparuerunt in terra nostra : ficus protulit grossos. Vineæ florentes dederunt odorem suum ». Verum flores et non fructus, grossi et non ficus, odor et non sapor ista fuerunt, quousque sapientis manu agricolæ infructuosi palmites non fuerunt excisi. Intellexisti enim una cum fidei Catholicæ professione, approbationeque sacrosancti Chalcedonensis Concilii, simulque restitutione nominis S. Leonis papæ in sacras tabulas, atque conclamata et in Synodo et in Ecclesia damnatione Severi et aliorum hæreticorum, his omnibus scite probeque transactis, admixta zizania esse tritico, cum ab eisdem reddita sunt nomina Euphemii et Macedonii Constantinopolitanorum antistitum propter fidem exulum , pariterque in sacra Diptycha revocata; quos constat in schismate tanta passos, neque fuisse receptos in communionem ab Apostolica Sede ob retentum ab ipsis pertinaciter nimis nomen Acacii schismatici et hæreticorum communione polluti. Hi, inquam, infructuosi palmites Apostolica prius fuerunt præcidendi falce, ut culta vinea dignos fructus afferret.

32. Quamvis enim alia cuncta cum a populo recte in Ecclesia petita, tum ab episcopis in Synodo sancte pieque definita videri possint : utpote quæ pro defensione Catholicæ fidei, et allevatione oppressorum ab hæreticis, et condemnatione hæreticorum statuta essent ; illud tamen constat perperam a populo flagitatum , et a Synodo turpius concessum ac decreto sancito firmatum , ut nomina eorumdem episcoporum, quæ jam antea licet ab hæreticis e sacris Diptychis deleta fuerant , in easdem Ecclesiasticas tabulas inferrentur. Quamobrem cum postea hæc rescisset Hor-

[1] Cant. II.

misda Pontifex [1] per legatos quos Constantinopolim misit (ut suo loco dicemus) egit Apostolica auctoritate, ut restituta in Diptycha eorumdem nomina Euphemii et Macedonii una cum nomine Acacii ejusdem civitatis episcopi iterum e sacris tabulis expungerentur.

33. Est profecto magna admiratione dignum, quæ tantæ civitatis tam frequens populus una cum monachis atque clericis tanta instantia petiisset, et congregati in Synodis sive Constantinopoli, sive in Syria, et ubique locorum in Oriente Orthodoxi episcopi stabilivissent, in unam eamdemque sententiam conspirantibus omnibus Orientalibus Orthodoxis episcopis, consentiente præsertim imperatore; cum unus tantum dissentire invenitur Romanus episcopus, omnia mox labefactata, sua sponte nullo negotio corruere. Unius itaque duntaxat facultas fuit Hormisdæ Romani Pontificis, ut quæ ab omnibus probata essent, irrita prorsus redderentur; qui potuit eosdem ad ea omnia abroganda atque penitus delenda compellere. Eluxit plane et ea in re, quantus esset in universa Ecclesia moderanda vigor Apostolicæ Sedis. Sed de his pluribus suo loco inferius agendum erit. Reliqua vero, quæ in eadem Constantinopolitana Synodo tum pro firmitate Chalcedonensis Concilii, tum etiam contra Severum et alios Eutychianos hæreticos decreta fuere, ab eodem Romano Pontifice rata habita sunt, et novis accedentibus scriptis firmata, atque fortius roborata.

34. *De Synodi Constantinopolitanæ Actibus certiores fiunt episcopi Orientis ; unde plures in provinciis Synodi.* — His igitur in Synodo Constantinopolitana decretis, curæ fuit Joannis Constantinopolitani episcopi de omnibus certiores reddere omnes Orientis episcopos, ad quos etiam una cum Synodalibus litteris Actorum publicorum exemplaria, tum rerum gestarum in magna Ecclesia, tum quæ in Synodo definita fuissent, misit. Qualesnam autem ejusmodi litteræ fuerint, ex iis quas dedit ad Joannem Hierosolymorum episcopum, reliquas intelligere satis valeas. Extant ipsæ quidem perbreves recitatæ in eadem Synodo verbis istis [2] :

35. « Christus Deus noster, qui ejusdem animæ et fidei hominibus vinculum charitatis in pace dedit, quæ ab ipsis gesta sunt, communia esse, justum ducit. Quoniam igitur divinus quidam cælitus motus fuit Christianissimi populi hujus regiæ civitatis, ac omnia ab ipso exclamata, et a me pronuntiata , mundo manifesta sunt : necessarium putavi tuæ significare charitati, ut cum hæc Spiritus sancti operatione cognoveris, verbo veritatis confirmeris : maxime quæ sancta Synodus congregata petitione totius monastici ordinis definivit in scripturis, et quæ definivit, tuæ sanctitati quam celeriter mittere studuimus ». Hactenus Joannes ad Joannem. Ejusdem plane sunt argumenti, quæ eodem tempore scripsit idem Constantinopolitanus episcopus ad Epiphanium archiepiscopum Tyri , quarum est exordium : « Deus qui omnia ad utilitatem desuper dispensat, etc. »

36. Cum igitur istiusmodi adeo læta per litteras Joannis universo orbi Orientali innotuissent : atque ex missis Actorum exemplaribus pariter certum exploratumque in omnibus redditum esset, Justinum novum Augustum esse Catholicum, atque fidei Orthodoxæ patrocinari ; mox erectus est animus Orthodoxorum episcoporum, illorumque potissimum, qui timore persecutionis sub Anastasio imperatore vel latebras captassent, vel communicationi hæreticorum se turpiter miscuissent. Illo itaque mortuo, ut cessavit exactor (sicut est sermo [1] Propheticus) quievit tributum : ad impertitam ex insperato pacem Ecclesiæ respirare cœperunt, et sub Orthodoxi imperatoris patrocinio sumere ingentes spiritus episcopi omnes, quibus vel exiguus saltem vitalis calor Catholicæ fidei reliquus adhuc erat. Excitati vero hujusmodi Constantinopolitani antistitis litteris, veluti milites classico, exsurgunt omnes, et in ultionem impietatis armantur, coeunt simul jungentes spirituales copias : in diversis enim provinciis delectum habentes , Orthodoxos convocant ad Synodos celebrandas episcopos; in quibus adversus impietatem et impios ardentioribus animis concertantes, hos et illam cum ejus sectatoribus sternunt : sicque stratam atque protritam fidem Catholicam erigunt, et in pristino majestatis suæ throno honorifice collocant : simulque Synodales reddunt ad Synodum Constantinopolitanam Epistolas , quibus tum se confirmare cuncta quæ essent Acta significant; tum etiam ipsam veluti aculeatis stimulis ad perfectam destructionem hæreticorum , Severi potissimum ac sociorum, impellunt.

37. Quot autem ea de causa hoc anno coiverunt Orthodoxorum Synodi in Oriente, nescitur quidem : sed in singulis provinciis eas celebratas esse, collectus simul episcoporum numerus , qui rebus gestis pro fide Catholica, ipsique veræ fidei subscripsere, facile persuadet. Etenim Rusticus Romanæ Ecclesiæ diaconus cardinalis hujus sæculi scriptor luculentissimus, dum contra Acephalos per dialogismum disputat [2], testatur duo mille et quingentos sacerdotes sub hoc eodem Justino imperatore probasse Catholicam fidem ; nam ait : « Sufficeret tibi unica auctoritas Synodi universalis, quæ toties cunctarum Ecclesiarum consona sententia confirmata est tam per encyclicas Epistolas , regnante Leone, quam per libellos sacerdotum forsan duorum millium et quingentorum, imperante Justino, post schisma Petri Alexandrini, et Acacii Constantinopolitani ». Hæc ipse. Sed ut tantæ messis paucas saltem spicas, quæ superfuerunt, in aream inferamus; hic duarum tantummodo Synodorum, quæ extant, Hierosolymitanæ videlicet atque Tyriæ, Sy-

[1] Ex suggest. Germani, et Pulion. extat inter Hormisdæ Ep. tom. I. . Rom. Pont. — [2] Ead. Synodo Act. I.

[1] Isa. XIV. — [2] Extat tom. IV. Bibl. sanct. nov. edit. col 1174.

nodales Epistolas describemus, necnon litterarum clericorum et monachorum Apameorum et Antiochenorum fragmenta scitu dignissima ad horum temporum res ab hæreticis gestas pernoscendas, cum ex iisdem nefanda hæreticorum opera tenebrarum prodantur in lucem. Atque primum quæ ab Hierosolymorum Synodo, cui interfuerunt episcopi triginta tres, et a Joanne Hierosolymitano scripta est, hic recitetur; quæ sic se habet [1] :

38. *Synodales Epistolæ Concilii Hierosolymæ, et Tyri ad Synodum Constantinopolitanam querentium de sceleribus Severi.* — « Domino meo, Deo amantissimo et sanctissimo comministro Joanni, et sanctæ Synodo in Constantinopoli congregatæ, Joannes Dei miseratione episcopus Hierosolymorum, et sancta Synodus trium Palæstinarum existens sub sanctis locis Christi Dei omnium in Domino salutem.

« Quoniam duplex est lacrymarum motus, alter quidem qui in dolorem fert, alter vero qui in lætitiam (nam Joseph patriarcha [2] cum recognosceretur a fratribus, magno et intimo desiderio lacrymatu est; et Paulus vas electionis dicit [3] quod tristitia mundi mortem operatur; quæ autem secundum Deum est salutem), incidentes nos illacrymabiliter in his quæ a vestra sanctitate gesta ac scripta sunt, repleti lætitia sumus, ita ut nos magno cum propheta David [4] dicamus : Lætati sumus in his quæ dicta sunt nobis, in domum Domini ibimus. Et hoc [5] : Hæc est mutatio dexteræ Excelsi. Et illud [6] : Confitemini Deo deorum, qui facit mirabilia magna solus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Et illud [7] : Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes ejus? Ecce enim Deus dicit per Samuelem [8] : Facio opera mea in Israel, ut omnis qui audit, crepitent ambæ aures ejus. Hæc et temporibus nostris opere provenerunt.

39. « Nam abominationem illam desolationis, monstrum pestiferum, Severum dicimus, qui iniquitatem in altum locutus est per sua blasphema verba contra sanctam magnam et œcumenicam Chalcedonensem Synodum dicta; cujus neque principium cognitum est nobis, neque quis sit; qui Antiochenam sedem inique ac tyrannice ac contra Ecclesiasticos canones subripuit; et qui secundum illum Ægyptium [9] in Actibus, concitavit et induxit in eremum sicarios: anathemati subjecit, et alienum fecit ab omni sacerdotali collegio et dignitate et honore per vestram sanctitatem, quæ malum odit. Qui enim dedit Hieremiæ [10] prophetæ superædificare et demoliri, eradicare et plantare; et Petro Apostolorum [11] principi solvere et ligare, hic communiter donavit sacerdotio. Sanctissimos itaque et Deo dilectos monachos, qui sub magna illa et regia civitate habitant, atque etiam ipsius Deo dilectum populum propter Dei zelum laudamus : quoniam

[1] Eadem Synod. contra Anthimum Act. I. — [2] Genes. XLV. — [3] 2. Cor. VII. — [4] Psal. CXXI. — [5] Psal. LXXVI. — [6] Psal. CXXXV. — [7] Psal. CV. — [8] 1. Reg. III. — [9] Act. XXI. — [10] Hierem. I. — [11] Matth. XVI.

et usque ad mortem persliterunt, ut lupum Antiochenæ civitatis de pascuis ovium expellerent; qui seipsum occultabat quidem, sed magis nocere conabatur, quam ipse posset. Qui secundum illud Balac [1], maledicere conabatur, quem Dominus non maledixit; in caput ipsius omnes maledictiones evenerunt : et benedictus est Israel, qui intelligit. Et periit quidem Balac, simili modo et Balaam vates, qui opera actuum suorum suscepit, et anathematizatus est, et ille cum servo otioso et malo pœnam sustinet ». His adjicit plura, quibus se confirmare, rataque habere demonstrat cuncta quæ pro confirmatione Concilii Chalcedonensis, et pro restituendis nominibus Orthodoxorum, et damnatione hæreticorum ab ipsa Synodo Constantinopolitana acta essent. Ad finem vero ejusdem Synodalis Epistolæ, symbola communicationis adjungens, hæc ait : « Congratulantes itaque in his vestræ sanctitati, et consentientibus his quæ a vobis facta et scripta sunt, et vobis communicativi existentes, Propheticum [2] illud eloquium dicimus : Celebra, Juda, festivitates tuas, redde Domino vota tua : ideo non apposuisti ut ires in vetustatem. Nobiscum ergo eadem orate, sanctissimi : communia enim sacerdotum sunt. Et sanctam et glorificatam Virginem Dei Genitricem Mariam una nobiscum supplicate intercedere pro pace sanctarum Ecclesiarum, et victoria et perpetuitate piissimi et serenissimi imperatoris ». Hucusque Synodalis Epistola Hierosolymitani Concilii.

40. Quam autem Tyri convenisse hoc anno Synodum diximus, habent Acta publica recitata in dicta Synodo, celebratam esse decima sexta die mensis Septembris, hoc videlicet anno, inchoante Indictione duodecima. A qua itidem nomine Epiphanii Tyri episcopi et collegarum sibi subjectorum antistitum missæ sunt litteræ Synodales ad Joannem Constantinopolitanum episcopum, a quo idem Epiphanius alias (ut diximus) antea acceperat. Est harum exordium : « Benedictus Deus pacis Dominus, etc. » Quibus ea quæ bene gesta essent in Constantinopolitana Synodo comprobant, præsertim vero quæ adversus impium Severum decreta essent; de quo nefario pseudoepiscopo ista subjiciunt [2] :

41. « Quisnam sermo sufficiat ad enumerationem eorum, quibus ille », Severus scilicet, « peccavit contra divinos canones et Ecclesiasticum ordinem? Erexit supercilium in arrogantiam, et fastuosus in anathematizationibus videtur, in homiliis et impiis conscriptionibus adversus sanctos Patres; et quod verius est, adversus spiritualem doctrinam divinorum Apostolorum ipse seipsum in redargutionem disponit in universis vanis sermonibus, quos scripsit. Etenim convenit in impia hæresi positos et mentem perturbare, et non sufficere usque ad finem cooperire morbum quem habent, et qui ipsorum corrodit intellectum. Sed non fuit ita audax, ut im-

[1] Num. XXII. XXIII. — [2] Num. I.

poneret vinculum ex auctoritate, quo separaret clericos aliarum civitatum a communione divina, neque consilio, neque consensu suorum episcoporum? Quid autem quod præsumpsit alienos clericos canonice ligatos a propriis episcopis ad ipsum confluentes, per prædicationem animæ corruptivam ab ipso subornatos, et ad suam communionem assumptos, sine permissione ejus qui ligaverat, permittere in Ecclesiasticis ministeriis ministrare? et utrumque horum peregit in Tyriis. Sed et eos qui dignitatem presbyteralem acceperant, et in principio se opponebant ipsi vane vociferanti impiam doctrinam, postea vero secum concordantes, paravit in habitu diaconatus ministrare, injuste ipsos honore presbyteratus privans. Cum enim qui ipsos ordinaverat, non potuerit supplantare, ut suæ doctrinæ condescenderet; hujus occasione ordinationem ab ipso impositam exuit : quod jam ab ipso in civitate Arcenensi factum fuerat.

42. « Insuper autem nonne fuit extendens temeritatem suam, qui adulterando divinos canones, in alienis diœcesibus ordinat suffraganeos, alibi autem paramonarios, credens sufficienter habere? Hac via intendit impugnare et dissolvere jura ab episcopis et sacris canonibus definita. Ad testimonium autem horum est accipere Tripolitanam, item et ipsam Arcenensem Ecclesias. Apparet etiam quod fuit ausus permittere episcopos ordinare in diœcesi alterius civitatis, cujus episcopus adhuc supererat. Minister autem fuit Stephanus episcopus Orthosiensis, qui ausus fuit manum ponere in diœcesi Antaradensi, superstite adhuc Theodosio bonæ memoriæ episcopo prædictæ civitatis. Quid autem dicemus et ad id quod per totum orbem (ut ita dicamus) divulgatum est? si verum est quod accepit ordinationem presbyteri sibi a schismaticis datam, et aliis rursum ipsam ordinationem communicat : quod cum studio fecit, festinans nancisci rationalium ovium ovile Antiochenum et omnis alterius Orthodoxæ Ecclesiæ, et in perditionem traducere sua abominabili et scelesta voce, qua vermes portat, ex quibus ipse sibi thesaurizavit, nihil sanum aut rectum erga Orthodoxam fidem loquens : sed est ei turpissimarum actionum ambitio erga eos qui ab ipso provisionati sunt, duplici exinde apparente peccato quod ad majorem damnationem ipsum repræsentat.

43. « Primum quidem collectio auri Ecclesiasticarum rerum Antiochenæ Ecclesiæ, quæ dissipantur et disperguntur, et ad incurabilem restaurationem constitutæ sunt. Secundum, quod iis qui ex provisionibus aluntur, mandavit omnem concitare turbationem, et omnem tumultum in Ecclesiis civitatis dispergere ; ac etiam in claustris monasteriorum : et semina schismaticorum ab ipso sparsa sunt. Ad quod est accipere ipsum aperte repugnare divinis doctrinis in sacris Evangeliis proclamatis magni [1] Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, ipso quidem pacem prædicante, et ipsam inquirere, et scandala abominari, et ipsis qui ipsorum causa sunt ligare ad collum lapidem molarem, et ipsum mergere in profundum, sicut scriptum est [1]. At hæc quidem desiderabilia sunt Severo impio. Pacis auctorem omnino refugit. Quod quidem si per quodlibet percurrere conaremur, infinita nobis esset oratio. Verumtamen hæc ediximus, et multitudinem prætermissorum aliis enarrare concessimus ». Ita sane : etenim videntur ista levissima respectu aliorum quæ a clero narrantur, et ab episcopis secundæ Syriæ dicta reperiuntur, de quibus inferius erit sermo.

44. « Adjicit his Epiphanius quæ Joannes clericus paramonarius Tyriæ Ecclesiæ Severo addictus nefanda patrarit : hic enim Tyro recedens, eidemque Severo Antiochiam proficiscens inhærens rursum Tyrum rediens more latronis in eam Ecclesiam grassatus est; de quo hæc præter cætera in eadem Epistola habet : « Inter alia et venerabilis Crux lapidata est ab his qui cum ipso nidificant in prædicto oratorio Dei Genitricis. Et quidam de multitudine Christianorum et venerabilium clericorum flagellati fuerunt. Contigit autem et me Tyrorum episcopum usque ad mortem periclitari, propterea quod ipse cum iis qui sibi assentiuntur, insidias parabant ». Vidisti qualia esse soleant opera hæreticorum Crucis Christi inimicorum. Habent plane quibus manus exosculentur recentiores hæretici, dum Crucis signum gravioribus afficiunt ignominiis; utpote qui ex adverso contra Christum bellantes, contraria a principe tenebrarum, sub quo militant, accepta tessera, adversus Christi signum et eo signatos insaniunt. Hæc et alia Epiphanius cum suis coepiscopis, professus se cuncta rata habere quæ in Synodo Constantinopolitana facta essent. Addit vero ad postremum se perfecisse quod ab eis decretum est, nempe ut nomina Euphemii et Macedonii exulum pro fide episcoporum defunctorum in sacras tabulas restituerentur : sed rogat ita pariter agere, ut et S. Flavianus Orthodoxus Antiochenus episcopus in exilio mortuus sacris Diptychis redderetur. Hæc Tyri.

45. *Litteræ episcoporum secundæ Syriæ; ubi multa de sceleribus Petri Apameæ sedis invasoris.* — Sed et episcopi secundæ Syriæ probantes quæ Constantinopoli adversus hæreticos gesta essent, reddiderunt pariter litteras Constantinopolim ad Joannem ejus civitatis episcopum. Est ipsarum exordium [2] : « Cum adspeximus ad saturam, etc. » Quibus scelera Severi et Petri Apameæ invasoris Ecclesiæ summatim perstricta paucis his narrant : « Qualia enim sunt in libellis nobis oblatis a venerabili clero Apamearum, et ab ordine venerabilium monachorum, peræque percurri, homicidia, ebrietates, actus præsumptuosos, obsidiones monasteriorum venerabilium, impudicarum mulierum intro-

[1] Tit. II.

[1] Matth. XVIII. — [2] Extant in dicta Synodo contra Anthimum Act. I.

ductiones in sacris et intemeratis templis, perjuria, blasphemias, ordinationes cum datione pecuniarum, et his horridiora et majora, quam secundum naturam humanarum rerum dici possint ». Hæc et alia ipsi, quibus junxerunt libellos oblatos a clero Apameæ et a monachis Syriæ.

46. Clericorum Apameæ libellus sic incipit : « Proprium sacerdotii et honestæ pollicitationis, etc.» Quo quidem horrenda nefandaque perpetrata a Petro scelera enarrant : atque primum sunt questi, sacrosancta Ecclesiastica dogmata, quæ a sancta Romana Sede in alias derivata sunt Ecclesias, opera nefandorum hæreticorum esse labefactata, penitusque corrupta per impium Severum Antiochenæ sedis invasorem, et Petrum, qui se intrusit in Ecclesiam Apameæ; quo auctore sicut fidei Catholicæ, ita et sacrorum canonum profligatio facta esset, atque destructio paradisi, cum videlicet sanctos, qui ex hac vita migrassent, anathematizarit episcopos, deleveritque eorum nomina ex sacro Ecclesiæ Albo, eorumdemque imagines aboleverit, pingique fecerit loco ipsorum Dioscorum et alios hæreticos condemnatos : insuper quod ira percitus, comminatus in lectores, ejusmodi proruperit in blasphemiam homo nefandus dicens : « Nisi tacebitis, in subdiaconos vos redigam : et ipse qui crucifixus est, descendens non liberabit vos de manibus meis ». Et alia occasione illud etiam aliquando putidum os evomuit : « Anathema sit factis transactionibus, etiamsi Paulus Apostolus resuscitatus post me sedebit in sede ista, qui quæreret et peteret rationes istas, aut diceret eis quicquam ». Ita testes deposuere : dictumque insuper illud : « Omnia altaria et Ecclesias comburet (comburat) Deus, et faciet (faciat) vallem (collem) unam ».

47. Quam præterea monstrum istud impuris esset moribus totumque respersum cœno libidinum, iidem subdentes ostendunt amplissimis notis : nempe ipsum cum infamibus mulieribus sermones miscuisse in Ecclesia impudicos : et quod in baptisterio Ecclesiæ sanctæ Mariæ, posita illic quadam femina Maria ad baptismum nudata, ipse nefarius intrans in baptisterium solus, ejectis omnibus cum illa permanserit : habuisseque etiam in deliciis subintroductam feminam Stephanam cognomento Pterovoram degentem in monasterio, ad eamque introire pro animi voluntate, testati sunt : quodque celebrans incruentum sacrificium, oculos ad mulieres conversos haberet, excreationibusque eas ad reciprocum excitaret intuitum, sputis interea libidinis nuntiis inquinans sacrum altaris tegumentum : sed et quod armatis sceleratorum turmis impetum fecerit in monasterium S. Dorothei; in quod introduxerit, pulsis et flagellatis monachis, meretrices, illic saltantes et obscena quæque nefanda patrantes. Addiderunt et ab eodem corruptam uxorem militis, eamdemque fuga lapsam haud fere sustinentem turpissimi hominis fœditatem. De ordinationibus insuper adjecerunt ab eodem venundari solitis, et aliis nefariis ejus operibus, quæ quidem textui corrupto menda inhærentia reddunt obscura. At non prætereundum illud inter alia ipsi Petro crimini datum, quod candida indutus veste spectatus incederet præter sacerdotum morem. Vides quales esse soleant, quos ad destructionem Catholicæ fidei antiquus hostis immittit. Subscripserunt Epistolæ clerici omnes ejusdem Ecclesiæ Apameæ professi fidem Catholicam. Addiderunt autem his litteris post subscriptionem iidem clerici ad eosdem Orthodoxos episcopos Syriæ in Synodo congregatos contestationem, qua petierunt a se scriptam Epistolam mitti Constantinopolim, atque operam dare, ut eadem ab ipsis scripta nota fierent imperatori ac magistratibus : quod diligenter præstitum est : insuper et acclamationes ab iisdem Apameæ Ecclesiæ clericis factas itidem subjici voluerunt, quibus et declamata fuere ejusdem Petri scelera, eademque omnia postea in Synodo contra Anthimum habita recitata. Hactenus de his quæ a clericis sunt missæ querelæ.

48. Sed et a monachis ejusdem Ecclesiæ Apameæ oblatæ sunt (ut dictum est) litteræ, sive libellus iisdem Syriæ episcopis : est autem ejus exordium [1] : « Docuerunt nos divinæ Scripturæ ». Qui et inferius de his quæ passi essent ab hæreticis sanctissimi monachi fidei Orthodoxæ cultores, historiam recitant memoria plane dignam; cum eadem quæ narrant sceleratorum hominum impia facta, sint ipsa sanctorum trophæa atque coronæ. Sed eos audi : « Alios quidem (inquiunt) corripuerunt, alios vero in captivitatem traxerunt, nonnullos nudos vestibus constituerunt, et alios detritis corruptisque vestibus, tanquam in ignominiosa vita secundum illorum opinionem triumpharunt. Nos quidem in his quæ facta sunt, merito gloriabamur, passiones et sanctas plagas pro Christo Deo nostro cum omni bona spe sustinentes. Verum cum tam magnas offensiones parvas putaverint, immittunt ad eremum exercitum rusticorum majorem isto; et secundum impetum faciendo contra prædictum monasterium, partem muri diruunt, et noctis tempore subintrant, et quosdam interficiunt, plurimos vero verberant, et mediocrem substantiam monasterii subripiunt, et pro magnis lamentationibus trophæa iniqua contra fidem faciebant ». Et inferius : « Iterum et Petrus contra civitatem Apamearum excitatur ». Et paulo post : « Irrationabilem audaciam juventutis immittit sæpius venerabili monasterio sancti Dorothei, protrahens multitudinem publicarum feminarum huic accommodatam; in quo illud dedecoris commiscuit in eis : nam meretrices erant et nullatenus nobiles : et percutiens ibi venerabiles monachos, trahit ad civitatem, et in carcerem detrudit, et hoc sæpius facere non cessavit ». Ac rursum : « Si autem et homicidia dicere audebimus, in quibus sæpius manus tinxit; quis Christianorum Orthodoxorum videns sanguinem altaribus respersum,

[1] Apud eamdem Synod. Act. I.

non compungetur dicere, imo et silentio deligeret talia occultare?

49. « Verum si rursus renovaremus præcedentia facta et perpetrata in Oragorum monasterio; quæ charta sufficeret ad enumerationem tantorum delictorum? Non enim pigritaverunt, sicut in obsidione, destruere monasterium, et accipere causam captivandi monachos ibidem psallentes : qui quanquam ad modicum lapsi sint, demum tamen veritatis verbum dilexerunt, et conjunctionem communionis nostræ amplexati sunt. Pugnam in Larissa factam, et nefandam furiam Fausti, et quos inhumaniter sagittis dejecit, habet et quorumdam gestorum fides : sicuti enim et in invasione incertorum factum est. actus neminem habitantium provinciam perlatuit. Quanta vero et qualia differenter in venerabili domo victoriosi martyris Antonini perpetrata sunt, quæ natura rationem habens sine lacrymis enarrabit? Ita enim in consuetudinem venerat interficiendi monachos : magnum lucrum putans, quod cunctis hominibus abominandum est, quod per sequaces suos, quos inique conducebat, interfecit venerabiles ac Orthodoxos monachos, qui ibidem in honorem peragendæ celebritatis congregabantur; sicque cruentis manibus adstabat altari ». Hæc et alia de sceleribus Petri archimandritarum litteræ, quibus archimandritæ numero decem et octo subscripti habentur, atque inter eos primo loco Alexander archimandrita monasterii S. Maronis, cujus monasterii monachi Maronitæ dicebantur, sicut et Studitæ a monasterio Studii Constantinopoli, omnes professores et defensores Catholicæ veritatis. Porro iidem scripserunt Epistolam ad Synodum Constantinopolitanam, quæ sic incipit : « Curam quidem gessit vestra sanctitas rectæ fidei, etc. » Extat eadem in dicta Synodo contra Anthimum congregata in prima ejus Actione descripta, qua se confirmare atque recipere profitentur, quæ ab eis Constantinopoli gesta essent.

50. *Clerici Antiocheni item per litteras queruntur de malis quæ a Severo passi fuerint.* — Sed quæ clerici miserandæ Ecclesiæ Antiochenæ sub execrando Severo ejus sedis invasore laborantis scripserint hoc eodem tempore ad Joannem Constantinopolitanum antistitem et Synodum ibi coactam, videamus : intueberis sane madidas lacrymis litteras commiseratione dignissimas, non sine lacrymis scriptas, neque sine suspiriis lectas, nec sine immenso dolore postea in Synodo adversus Anthimum recitatas[1] quæ quidem sic a lætis incipiunt, ut majorem excitent dolorem legentibus; ita enim se habent :

51. « Nunc est, si quando fuit tempus, beatissimi Patres, omnes orbis sanctas Dei Ecclesias; tanquam ex uno ore, Propheticum illud clamare[2] : Lætentur cæli, et exultet terra et omnia quæ in eis sunt : quoniam misertus est Deus populi sui. Quod enim sceptra Romanorum piis et a Christo amatis imperatoribus sint commissa, sic et libertas ac fiducia Orthodoxam religionem colentibus donata sit; quomodo non merito persuadet fidelibus hanc vocem clamare? At in tam communi festivitate orbis, una ex omnibus, vel admodum cum paucis Ecclesia Antiochena mœstitia et luctu impleta est. Lupum enim pro pastore (nescimus quomodo) suscepit, et affligitur. Quam enim tragœdiam non excesserunt ac superarunt mala attentata a Severo? Qui primum quidem (ut quomodo vixerit prætereamus, vestris auribus parcentes) nulli unquam Ecclesiæ communicasse videtur : deinde cum calumniæ sagittis sagittavit et præparavit exagitare justissimum pastorem Flavianum, beatissimique illius sedem violenter et contra canones subripuit : et inde ad instar mercenarii non solum non pavit ovile Christi, neque fugit (quod amandum erat) sed ipse operabatur ea quæ ferarum sunt, oves jugulando et dispergendo. Novitates enim et blasphemias adversus Deum fingens, nulli sanctorum Patrum pepercit : perseverat enim tota die sic dicendo, ablegans Synodos pro pietate congregatas ». Et inferius :

52. « Quot quidem homicidia sanctorum monachorum fecerit, et cum manibus Judaicis ejusmodi jugulationem injunxerit, neque vos, sanctissimi, neque aliorum aliquem latuit. Dirum enim spectaculum fecerunt jacentes viri, qui religiosis certaminibus usque ad canitiem certaverunt, nudi et insepulti jactati, ultra trecentos existentes ex secunda Syriorum provincia nati, canibus et avibus lacerandi projecti. Similia autem et similiter miseranda sunt et quæ in xenodochiis, id est, hospitalibus ab ipso facta sunt. Vincula enim ædificat nunc, et ita multos pro fide incarcerando in tenebris et flagellando interfecit.

53. « Talia, sanctissimi, et circa Fontes in Lauro facere præsumpsit; et veneficiis ibidem utens, scelestis sacrificiis dæmones colit : et hoc tota illa magna civitas cantat. Neque utique ipsis sanctis altaribus pepercit, neque sacris vasis parcens : alia autem conflans, similibus sui erogat. Præsumptum est autem ab ipso et hoc, o beatissimi; nam columbas aureas et argenteas, in formam Spiritus Sancti super divina lavacra et altaria appensas, una cum aliis sibi appropriavit, dicens, non oportere in specie columbæ Spiritum Sanctum nominare. Pecunias quidem et domos. et quæcumque in optimis fundis erant, exportavit et expendit, et gravissimis usuris Ecclesiam obruit.

54. « At, beatissimi Patres, non est possibile omnia percurrere, quæ ab illo præsumpta fuerunt. Ideo his paucis ex magnis contenti, deprecamur vestram sanctam Synodum, etsi sero quasi, sedare mala, quæ nostram Ecclesiam occupant et totum fere Orientem; et ab isto nequissimo viro nos liberare; exacta ab eo pœna eorum, quæ contra divinos canones et politicas leges fecit; providentiamque facere de his rebus quæ relictæ sunt, si quid remansit : persuadentes piissimo principi, ut mittat aliquos

[1] Eadem Synod. Act. I. tom. II. Conc. — [2] Ps. XCV.

bonis moribus comprobatos, aliquo ex nostris simul veniente qui rebus superstet; ut teneant, et rationem exigant de his quæ a principio usque nunc fecerunt, et ad (adhuc) multa quæ ipsi furati sunt, et custodiant quæ invenientur, ne totaliter omnia exportentur. Non enim cessat bonus homo adversus ea quæ sunt Ecclesiæ Dei, et ea quæ ipsi Ecclesiæ conferunt, dissipando. Cum enim merito ab omni spe Dei ceciderit, ad viros iniquos, a quibus nutritur, spem habet.

55. « Rogamus etiam oratores mittere, et pro fratribus nostris, sive episcopi sint, sive clerici, sive monachi, aut laici, ut relegati restituantur propriis civitatibus et ordinibus. Insuper in his omnibus veniam petentes propter dolorem nos occupantem, adjuramus vestram beatitudinem per sanctam et consubstantialem Trinitatem, ac victoriam et perseverantiam dominorum totius orbis Justini et Euphemiæ semper Augustorum, moveri, et nobis opportune succurrere, et non despicere supplicationes nostras : adducere autem et hæc omnia ad pios et Christianos imperatores nostros, et persuadere ipsorum serenitati, ut omnia bona sanctissimæ Ecclesiæ nostræ per ipsorum ac vestram consequamur providentiam ». Hactenus Epistola clericorum Orthodoxorum Ecclesiæ Antiochenæ.

56. *Justinus dat edictum de restituendis Catholicis, pro quo Sabas exultat laborans.* — Accidit autem, ut cum hæc perferrentur ad Justinum imperatorem, calumniati sint apud eum proceres Eutychiani, hos omnes, quorum querelæ perlatæ essent Constantinopolim, esse Nestorianos hæreticos; ob idque dignos qui pœnis subjicerentur. Quamobrem imperator hæc audiens, scribens ad Syros ac Palæstinos, cujus essent fidei ut scriptis docerent, admonuit. Præstiterunt id illi abunde satis : et Antiocheni ac Hierosolymitani tam clerici, quam monachi, una simul convenientes, libellum scripserunt ad ipsum Justinum imperatorem, quo se esse vere Catholicos, absque ulla ambiguitate perspicue declararunt. Est ejus exordium [1] : « Haurite aquas de fontibus salutis, vociferator Isaias [2] Propheta exclamat, etc. » Et post exactam fidei doctrinam eorumdem professio hæc adversus calumniantes habet in fine : « Ita ergo cum Dei nomine semper sensimus, quapropter hanc satisfactionem vestræ obtulimus pietati. Jubere enim dignata est, nos proprium intellectum, et quemadmodum de sana fide sentimus, exponere; quia quidam hæretici, dum suam malam doctrinam occultare festinant, nostram in Christo libertatem, et nostrorum fidem detrectare conantur. Supplicamus igitur clementiam vestram, sollicitudinem de perfecta Ecclesiarum unitione sanctarum habere debere, etc. » Hæc ipsi.

57. His acceptis, Justinus imperator pro ipsorum voto primum promulgavit edictum, quo juberentur exules omnes fidei causa sub Anastasio condemnati ad propria postliminio redire debere, pristinosque gradus atque honores recipere; subrogati vero in ipsorum locum hæretici procul pelli, aliisque pœnis exagitari. Insuper addidit, ut lege pariter confirmaret sacrosanctum Chalcedonense Concilium, juberetque ipsum in sacras inferri tabulas, et ab omnibus observari, utque pax tutissima omnibus Ecclesiis redderetur. At licet non extet ipsum quidem edictum, mentio tamen ejus habetur in Actis magni Sabæ.

58. Ut autem ejusmodi imperatoris rescriptum promulgatum est, vix credi potest quibus gaudiis affecti sint Orthodoxi omnes. Qui enim sub Zenonis et Anastasii imperio plurimis annis jugiter laboraverant sub gladio hæreticorum, sub Justino Augusto respirantes, ad novi edicti promulgationem exultarunt. Tunc vero qui eximia fulgebat in Palæstina sanctitate divinus Sabas, exiliens ex abditis eremi et penetralibus solitudinis, ipse effici voluit præco divinitus concessæ gratiæ, et imperatorii promulgator edicti. Audi autem quæ ejusdem Acta prodant his verbis [1] :

59. « Cum enim post Anastasium Justinus pie assumpsisset imperium, et per universum orbem terræ misisset edictum, ut Orthodoxi quidem remitterentur ab exilio, Chalcedonensis autem Synodus scriberetur in sacris tabulis, et veteres honores redderentur Orthodoxis, et rursum tranquilla pace frueretur Ecclesia : his sic factis; et Justino imperatore, reversa rursum fide Orthodoxa; erat quidem beatus Sabas natus plusquam octoginta annos ætatis, et corporis imbecillitate et senectute et longa illa et intensa virtutum exercitatione afflictus et maceratus : verumtamen etsi ita se haberet, prompto tamen et alacri animi studio florebat ac vigebat, et quos propter Christum suscipiebat labores præferebat omni quieti et animi relaxationi. Unde etiam omnia postponens zelo, quo ducebatur pro fide Orthodoxa, statim profectus est per Cæsaream et Scythopolim, ubique prædicans pium illud edictum imperatoris, et in tabulis Ecclesiarum inscribens quatuor Synodos; et alios quidem ex eis suasionibus et admonitionibus, alios etiam reprehensionibus revocans, et omnes perfundens suavi melle suæ doctrinæ, et optime inducens ad fidem Orthodoxam ». Sed quid contigerit cum esset idem Sabas Scythopoli, paucis audi :

60. « Erat autem Scythopoli vir scholasticus nomine Joannes, bonus animo, et vitam suam virtute exornans, qui de quodam Silvano, genere quidem Samaritano, auctoritate autem insigni, et multam aliam narrabat improbitatem et animi vitium, et dicebat etiam eum maxime insectari Christianos. Hæc cum magnus ille audivisset, quædam prædixit de Silvano, quæ non multo ita post effectum sunt consecuta : quomodo etiam, paulo post ostendet oratio : nempe igne in media urbe accenso malum male esse periturum ». Ita plane periit ex S. Sabæ prædictione igne combustus impius, ut decebat, cum

[1] Extat tom. I. Conc. vet. edit. in Hormisd. — [2] Isa. XII.

[1] Extant apud Sur. tom. VI. die V. Decembr.

Justinianus imperans cœpit exagitare eosdem impios Samaritanos, ut suo loco dicetur.

61. *De Sabæ et Theodosii archimandritæ ab exilio redeuntis consuetudine et factis.* — Inter alios autem exules, solutus liber dimissus est edicto imperatoris ille sanctitate mirificus, de quo superiori tomo plura sunt dicta, Theodosius archimandrita, rediitque ad suos monachos in Palæstinam : cui quidem magnus cum sancto Saba familiaritatis usus intercessit : ambo enim æquis passibus, junctisque manibus ad fidei Catholicæ defensionem gradiebantur. At quid tunc acciderit, cum utrumque Joannes Hierosolymorum antistes hoc lætitiæ tempore excepit mensa, quidve lepidum inter eos jactatum, quibus item convivium illud salibus fuerit conditum, accipe a Cyrillo res Sabæ accurate scribente, cum tamen de mira ejus abstinentia ista præmittit :

62. « Solebat autem semel tantum in hebdomada vesci. Si vero aliquando ab aliquo vocatus esset ad cœnam, aut ipse rursus aliquos convivio exciperet ; bis sæpe vescens in die, nihil damni aut detrimenti sentiebat stomachus. Denique postquam rediisset Scythopoli, admodum jucundus, sed et optatus apparens Joanni Hierosolymitano pontifici (quod intercesserat enim tempus, auxerat desiderium, ut solet, amicorum) cum ab ipso vocatus esset ad convivium ; aderat Antonius episc. Ascalonitanus, qui erat frater archiep. Cum illi Sabam medium intercepissent, illi amice propinabant, et pro viribus eum invitabant et accipiebant. Sed neque rursus sancto manus erant otiosæ : sed (ut par erat) remota omni fictione et simulatione, vescebatur appositis. Aderat autem divinus quoque Theodosius, qui erat ei valde amicus et familiaris, ut jam a me sæpe dictum est; qui veluti quoddam condimentum vellet mensæ speciosam aliquam et gratam injicere orationem, urbane autem et lepide inferens, dixit divinum Sabam ita esurire, ut ne vos quidem ambo, aiebat, qui sufficitis ad totam simul alendam Palæstinam, possitis ejus ventrem alere ad satietatem; tale et tam validum ac robustum corpus beati Sabæ generosæ contigerat animæ ». Cibum esuriebat ille quidem, perinde ac Petrus [1], cui ad comedendum, sub specie lintei pleni cunctis animalibus, ipsum universum genus humanum cælitus proposita fuit mensa convivii. Vidistine sanctas propinationes, suaves lepores, urbanos jocos, jucunda scommata lætitiæ tempore versata ore sanctorum? ne quis tetricus putet, servo Dei neque respirare licere. Similes habes jocos in S. Basilium a Gregorio Nazianzeno [2] ad Amphilochium scribente jactatos, cum sancti viri voracitatem sugillat. Sed subdit auctor :

63. « Erat Sabas summa modestia præditus, et moribus lenis et facilis; et ad eum quidem conveniendum facilis patebat aditus : erat vero in sermone jucundus, et moribus quidem simplicissimus, prudentia autem constantissimus; charitatem non fictam, sed sinceram apud omnes conservans. Erat vero valde affectus erga Theodosium : adeo ut quotidie ad se invicem ventitarent, et inter se de virtute conferrent; et essent ambo instar luminarium omnibus qui vitam amplectabantur monasticam : sed ille quidem eorum qui vitam exercebant communem; hic autem, Sabas, inquam, eorum qui a congressione separatam et quietam susceperant præfecturam. Dicitur certe, beatum Sabam urbane sæpe dixisse divino Theodosio, illum quidem puerorum, se autem esse præfectum perfectorum (præfectorum) ». At de jocis hactenus. Audi modo quæ serio idem Theodosius de Severianis monachis prophetice prænuntiavit. Cyrillus enim in rebus ab eo gestis, postquam egit de ejus ab exilio reditu, et laboribus pluribus pro restituenda fide Catholica exantlatis, ista post nonnulla subjecit [1] :

64. « Is ergo », nempe Julianus Bostrensis episcopus, « de ipso quoque Theodosio hæc narrabat, quod cum fuissent in civitate Bostrenorum, semper magnus Theodosius eum habebat socium vitæ ex Christo agendæ, volebatque cum eo philosophari et esse socius solitudinis ». Et inferius : « Monachi autem quidam ex monasterio Propinquorum, qui morbo Severi laborabant, cum nos vidissent accedentes, lignum quod convocat ad Ecclesiam, pulsabant ante horam consuetam, et synaxim significabant fratribus, quo eos colligerent. Magnus autem Theodosius, intellectis insidiis, cum divino zelo accensus esset ejus animus, verbis Domini [2] opportune est usus; et eos qui ipsi insultabant, juste est ultus; lapidem non esse remansurum supra lapidem in eo loco, ipse quoque minatus. Porro autem minas consecutus est effectus. Breve tempus intercessit, et quædam Agarenorum multitudo, nocturna facta incursione, illud quidem igni mandant monasterium , et diripiunt etiam quæcumque illic erant, et abducunt captivos monachos. Et nunc proponitur locus, acerbum oculis spectaculum, qui non magis meretur videri quam defleri ». Hæc Cyrillus de Severianis hæreticis, in quos Catholicæ communionis hostes Deus Agarenos immisit, et jure quidem : cum enim non audissent Catholicum imperatorem edicto monentem, experiri Barbaros sævientes meruerunt.

65. *Justinus, dato in Severianos edicto, ad Romanum Pontificem de sua creatione scribit, qui ei respondet.* — Inter hæc autem idem qui zelo Catholicæ fidei æstuabat Catholicus imperator, post promulgatum primum edictum pro fide Catholica ejusque cultoribus, secundum adjecit, quo exagitavit Severianos hæreticos, vel alios Ecclesiæ Catholicæ perduelles; dum vetuit, ne hæretici fungi publicis muneribus possent, ab omnique essent militia alieni. Non extat ipsum quidem, verum ejus meminit Justinianus imperator in constitutione a se sancita adversus omnes hæreticos, ubi cavit, ne

[1] Act. x. — [2] Greg. Naz. Ep. XLVI.

[1] Cyril. in Vita Theod. ap. Sur. die XI. Janua. — [2] Luc. XXI.

dotalia privilegia hæreticis mulieribus prodessent.

66. Quoniam vero ut subsistere posset quod cum imperatore Orientales episcopi fidei Catholicæ erigerent ædificium, super firmam petram scirent ipsum, monitione Domini, imponendum : etsi ad statuendam firmandamque fidem Catholicam, post communia totius populi vota acclamationibus patefacta, accessissent quoque frequentes ubique Synodi, atque ad eamdem corroborandam addita etiam essent imperatoris edicta ; tamen quod omnia fulcienda essent communione Romani Pontificis, primus omnium Justinus Augustus has de sua creatione, ut Ecclesiæ filius, dedit litteras ad Hormisdam [1] :

67. « Justinus Augustus, Hormisdæ papæ.

« Dei beneficia, licet multis, maxime tamen Summis Pontificibus convenit indicari. Proinde sanctitati vestræ per has sacras declaramus Epistolas, quod primum quidem inseparabilis Trinitatis favore, deinde amplissimorum procerum sacri nostri palatii et sanctissimi senatus, necnon electione firmissimi exercitus ad imperium nos licet nolentes et recusantes electos fuisse atque firmatos. Precamur proinde, ut sanctis orationibus vestris divinæ potentiæ supplicetis, quatenus initia nostri roborentur imperii. Hoc enim et nos sperare, et vos decet implere. Data kal. Augusti, Constantinopoli, Magno V. C. consule ». Vides veterem morem Orthodoxorum imperatorum, qui simul ac essent creati Augusti ad Romanum Pontificem, quem ut parentem venerarentur, litteras darent : nulla enim fortiori potentia, quam communione cum Catholicæ totius Ecclesiæ primario antistite, conciliari sibi populorum fidelium voluntatem posse sciebant. Porro id ex debito præstare debere Orthodoxos imperatores, ut eo modo primitias imperii Petro Apostolo consecrarent, quæ sequitur ad eum reddita Epistola Hormisdæ papæ declarat, quæ sic se habet [2] :

68. « Hormisda episcopus Justino Augusto.

« Venerabilis regni vestri primitiis, fili gloriosissime, loco muneris gratulationem suam Catholica transmittit Ecclesia : per quas se post tantam discordiæ fatigationem requiem pacis invenire confidit. Nec est dubium ideo ad rerum summam cælesti vos providentia pervenisse, ut vestris temporibus impacta religioni in Orientis partibus aboleatur injuria. Debitas beato Petro Apostolo imperii vestri primitias reddidistis, quas hac ratione devoti suscepimus, quia Ecclesiarum per vos proxime futuram credidimus sine dubitatione concordiam. Deus, qui pietatis vestræ sensibus alloquendo nos vota concessit, ipse circa sincerum religionis suæ cultum præstabit (sicut optamus) effectum.

69. « Significastis, nolentibus et recusantibus vobis imperii pondus impositum : qua ratione electos vos cælesti constat esse judicio, secundum Apostolum dicentem [3] : Non est potestas nisi a Deo : quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt. Superest ut a Deo electi (sicut et credimus) Ecclesiæ, quam laborare cernitis, manus vestræ solatia porrigatis. Cessent qui paci ejus obsistunt : obmutescant qui in forma pastorum conantur gregem Christi disperdere. Istorum correctio vires vestri firmat imperii : quia ubi Deus recte colitur, adversitas non habet effectum. Hanc gratulationis paginam per Alexandrum V. C. non omisimus destinare ; sperantes cum Dei nostri adjutorio, per Gratum V. C. filium nostrum, de singulis quæ ad unitatem Ecclesiæ pertinent, nos clementiæ vestræ præbituros esse responsum ». Hactenus Hormisda papa ad Justinum imperatorem : quibus etiam declarare videtur, ex verbis ad finem positis, præter dictam Epistolam, alias ab eodem imperatore additas litteras de unitate Ecclesiæ concinnanda ; de quibus paulo post sermo erit. Dedit eas Grato V. C. cujus hic mentionem in sua Epistola Hormisda habet.

70. *Justini , Joannis episcopi et Justiniani comitis ad papam Epistolæ, petentium legatos pro conciliatione Ecclesiarum.* — Inter hæc autem Orientales episcopi, a quibus Constantinopoli Synodus celebrata est, probe scientes, quæ in ea decreta essent, nullarum esse virium, nisi Romani Pontificis consensus accederet : et frustra pro Catholica fide instauranda laborare, nisi Catholica per eumdem communione impartirentur : hanc ut ab Hormisda papa consequi possent, Justini imperatoris primum litteris agunt : insuper et iidem ipsi ea de re scribunt litteras Synodales ad eumdem Pontificem : id enim ipse imperator suis litteris testatur. Non extant illæ quidem Synodales, sed tantum litteræ Joannis Constantinopolitani episcopi : quibus omnibus iidem illud expetierunt, ut legati ab ipso Romano Pontifice mitterentur Constantinopolim, qui Apostolica auctoritate conciliarent Ecclesiis pacem, et lapsos in Ecclesiam restituerent. Sed quæ hac de re ab ipso imperatore ad Hormisdam scriptæ sunt litteræ, videamus. Ipse igitur Justinus Augustus ad eumdem Hormisdam scribens, rogat nomine totius Synodi de pace in Ecclesiis conciliaanda, mittitque ad eam rem legatum, quem diximus, Gratum V. C. Litteræ autem ipsius sic se habent [1] :

71. « Justinus Augustus Hormisdæ papæ.

« Joannes vir beatissimus hujus regiæ sedis antistes, et cæteri viri religiosi episcopi de diversis locis et civitatibus hic reperti nostram serenitatem docuerunt pro concordia veram et Orthodoxam fidem colentium, proque universitate venerabilium ejus Ecclesiarum, litteras tuæ sanctitati offerendas confecisse ; ac magnopere postularunt nostras etiam Epistolares paginas super hoc ad eam emanare. Quorum petitiones, utpote semper unitatis amatores, libenter amplexi, hos divinos apices ad tuam beatitudinem censuimus prorogandos. Quibus scriptis, desideriis supradictorum reverendissimorum antistitum subvenire, proque nobis et reipublicæ,

[1] Extat tom. I. Ep. Rom. Pont. in Hormisd. — [2] Hormisd. Ep. XXII. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [3] Rom. XIII.

[1] Extant tom. I. Epist. Rom. Pont. in Hormisd.

cujus gubernatio nostræ pietati cælitus credita est, supernam majestatem suis orationibus placare dignetur. Ut autem tuæ sanctitati pacis et unitatis atque concordiæ jura plenius patefiant, quosdam religiosissimos sacerdotes pacem amplectentes et desiderantes ad sacratissimum nostrum pervenire disponat comitatum : ob hanc etenim causam Gratum V. C. sacri nostri consistorii comitem et magistrum scrinii et memoriæ direximus, cujus præclaram opinionem multis antea notam habemus temporibus. Data VII idus Septembris, Constantinopoli, Magno V. C. consule ». Jungendæ his imperatoris litteris fuissent, quas datas a Synodo ipse testatur; sed non extant. Subjiciemus tamen Epistolam Joannis Constantinopolitani episcopi, qua suæ fidei Catholicæ professionem intexuit ; quod probe sciret, aliter se minime recipiendum fore in Catholicam communionem ab ipso Romano Pontifice atque universa Ecclesia. Epistola autem ipsa sic se habet, ejusmodi inscripta titulo [1] :

72. « Domino meo et per omnia Dei amatori sanctissimo fratri et comministro Hormisdæ Joannes episcopus in Domino salutem ». Ex hujusmodi plane inscriptione redarguas imposturam illapsam in Acta publica superius recitata, in quibus semper fere ipse Joannes scriptus reperitur « patriarcha œcumenicus », cum in litteris ad Hormisdam neque archiepiscopum se nominet. Sed attende ipsam Epistolam :

« Saluto vestram sanctitatem , carissime in Christo frater, et salutans prædico, quoniam recta fides salva est, et charitas fraternitatis firmata est. Hoc Deus solus potens per studium Christianorum et piissimorum imperatorum fieri voluit. Scribere igitur Apostolice, et scripta suscipere fraterne, Dei amore dignemini. Ego enim inquisibili ratione doctrinam sanctissimorum Apostolorum secundum traditionem sanctorum Patrum tenens, similiter honorem consubstantiali et per omnia sanctæ Trinitati offero, sicut in Nicæa trecentorum decem et octo cœtus promulgavit, et in Constantinopoli centum quinquaginta conventus firmavit, et in Ephesina ducentorum firmavit, et in Chalcedone conventus sexcentorum triginta Patrum firmavit. Hanc ergo fidem usque ad ultimum anhelitum per gratiam Dei custodiens, spiritalibus amplexibus tam vestram sanctitatem, quam etiam Orthodoxas Ecclesias ex animo amplector, una tecum in veritate sentiens, et una tecum sperans in illo die per hanc fidem salvari bona voluntate Patris et Filii et Spiritus sancti. Consubstantiali enim Trinitati omnis gloria debetur nunc et in sæcula sæculorum. Omnem in Christo fraternitatem, quæ cum vestra est sanctitate, ego et qui mecum, plurimum in Domino salutamus. Tantum ad satisfaciendum scripsimus, ut et venerabile nomen sanctæ recordationis Leonis quondam Urbis Romæ archiepiscopi in sacris Diptychis tempore consecrationis propter concordiam affigeretur, et vestrum benedictum nomen similiter in Diptychis prædicetur. Ut de omnibus autem satisfiat vestræ sanctitati (quoniam pacem vestram amplectimur, et de unitate sanctarum Dei Ecclesiarum curamus) rogamus vos pacificos viros destinare, et vestra dignos Apostolica Sede, qui debeant satisfacere, et satisfactionem nostram suscipere : ut et in hac parte Christus Deus noster glorificetur, qui per vos pacem hanc mundo servavit. Accepta XIII kal. Jan. post consulatum Agapiti V. C. » Hactenus litteræ : in quibus illud observa summa industria eumdem tacuisse Joannem restituta fuisse in sacras tabulas nomina Macedonii et Euphemii episcoporum , qui extiterant Catholicæ Romanæ Ecclesiæ communionis expertes ; ne videlicet de pace acturus, a discordiæ seminariis auspicaretur.

73. Præter hæc etiam, quod res maximi ponderis tractaretur, nempe unio Orientalis Ecclesiæ cum Occidentali, a qua defecerat : ad rem tantam peragendam, Justinianus, qui post Justinum imperavit, quique tempore Anastasii imperatoris una cum Justino (ut vidimus) steterat pro fide Catholica, atque ob eam causam in non leve vitæ discrimen adductus fuerat ; bene modo usus occasione Catholici principis , omnem curam adhibet ut scissæ unirentur Ecclesiæ : quamobrem et ipse summa qua apud imperatorem polleret auctoritate, ad ipsum Hormisdam Romanum Pontificem de his scribit. Extant ipsius litteræ, quibus hujusmodi in scripto Vaticano codice præfixus est titulus [1] :

« Per eumdem Gratum etiam Justinianus comes ad eumdem Hormisdam papam has litteras dedit his verbis » :

74. « Justinianus comes Hormisdæ papæ.

« Desiderabile tempus, quod summis votis optavimus, divina clementia dolores generis humani respiciens, largiri dignata est ; quo omnes Catholici et Deo perfecti fideles majestati ejus se valeant commendare. Idcirco has ad Apostolatum vestrum libera licentia, jam mihi beneficio cælesti indulta, direxi. Dominus etenim noster invictissimus imperator Orthodoxam religionem semper amplectens ardentissima fide, cupiens sacrosanctas Ecclesias ad concordiam revocare ; mox ut adeptus est, cælesti judicio infulas principales, sacerdotibus hic positis denuntiavit, ut pro regulis Apostolicis unirentur Ecclesiæ : et magna quidem pars est composita, Deo auctore ». His præmissis, quod probe sciret idem Justinianus nomen Acacii impedimento fuisse, quominus exul concordia sæpe per alios prædecessores Romanos Pontifices tentata, revocari aliquando potuisset : ne id ad sanciendam modo pacem impedimento esset, de ejusdem Acacii nomine ingerit mentionem ; certumque reddit ipsum Pontificem, fore ut ex ipsius sententia illud exploderetur : ait enim :

75. « De nomine tantummodo Acacii vestræ beatitudinis convenit audire consensum. Quam ob

[1] Extat inter Ep. Hormisdæ papæ tom. I. Ep. Rom. Pont.

[1] Inter Ep. Hormisd. XXIV. tom. I. Ep. Rom. Pont.

causam dominus noster serenissimus princeps Gratum virum sublimem unanimem mihi amicum cum paginis Augustis ad sanctitatem tuam transmisit, ut modis omnibus dignetur Constantinopolim ad reliqua concordiæ componenda venire. Sed absque quaque dilatione vestrum exspectamus adventum : quem si qua tarditas (quod fieri non debet) forsitan retinuerit, interim vel sacerdotes idoneos destinare festinet : quia totus mundus partium nostrarum conversus ad unitatem moras non patitur. Accelerate ergo, domine sanctissime, ne vobis absentibus, quæ debet præsentibus ordinari [1]...... Scimus enim litteras vestræ beatitudinis et antecessorum vestrorum ad Orientem directas, quid super hanc eamdem causam contineant. Ut autem nihil prætermittatur, propter causam sæpius memoratam ab invictissimo rege religionis quoque negotium filio vestro viro sublimi Grato est injunctum, favente Domino nostro Jesu Christo ». Hæc Justinianus de pace Ecclesiarum admodum sollicitus ad Hormisdam papam per eumdem legatum conscripsit.

76. *Justino rescribit Hormisda ac Joanni, cui insinuat quid ultra faciendum pro communione recipienda.* — Ista quidem hoc anno sunt gesta, ubi Justinus habenas moderari cœpit imperii, cum de pace Ecclesiæ concilianda Romam misit ad Hormisdam Pontificem imperatoriam legationem, optatam quidem illam, gratamque per Gratum. Quid enim gratius atque jucundius potuit accidisse, quam intelligere, Christianam religionem scissam dispersamque ab hæreticis, imperatorem nactam esse Catholicum ; eumdemque pacis sequestrem, jam solidandæ concordiæ fundamenta jecisse ? Actis igitur Deo gratiis, participataque cum fratribus lætitia, et cum eisdem de rebus agendis consultatione ex more adhibita, idem Hormisda papa eo ordine quo acceperat, litteras reddidit ad Justinum imperatorem : ad secundas enim per Gratum missas ita rescripsit [2] :

77. « Hormisda episcopus Justino Augusto.

« Sumptam de imperii vestri ortu lætitiam, quamvis apud nos pollentem merito præcedenti, quoque geminastis alloquio, reciproca devotione testati. Jam tunc secutura prævidimus, quæ nunc de Ecclesiasticæ unitatis affectu cælestis gratiæ inspiratione significastis. Habes ergo, clementissime imperator, præsentem de tali voto jam gloriam : sed exspectatur de perfectione perpetua. Hæc sunt validissima imperii vestri fundamenta, quæ in ipso nascentis regni vestri principio divinam universis præferunt sancta dispositione culturam. Tenete itaque hanc piæ sollicitudinis curam ; et pro Catholicorum pace, sicut cœpistis, insistite : quia Deus noster, qui vobis hunc tribuit animum, elegit etiam per quos præstet effectum. Nam et episcoporum vota, precesque nobis effusas gratanter amplectimur : qui tamen loci sui consideratione commoniti, ea desiderant, quæ dudum ut sequi vellent, Sedis Apostolicæ exhortatio crebra non defuit. Et quoniam clementiam vestram id cupere, illos etiam hæc didicimus postulare ; quæ res hactenus Ecclesiarum pacem sub contentiosa obstinatione diviserit, nec pietatis vestræ, nec illorum refugit, velut latenti causa, notitiam.

78. « Quid igitur facere debeant, et litteris nostris, et libelli quem direximus, serie continetur. Hæc si, Deo nostro et clementia vestra adjuvante, suscipiunt et sequuntur ; poterit ad eam, quam maximo desideramus ardore, perveniri concordiam. Filius præterea noster V. C. Gratus sacri consistorii comes et magister scrinii et memoriæ ostendit in se vestrum allegationis suæ maturitate judicium : cujus mora sensibus vestris, eo referente, melius asseretur ». Hæc ad Justinum Hormisda, inconcusse custodita volens, quæ a prædecessoribus suis juste Orientalibus præscripta fuerant de Acacii nomine abolendo, deque pace ea conditione inter Ecclesias sancienda. Quamobrem et ad Joannem episcopum Constantinopolitanum, quæ agenda sint pro eadem concordia ineunda idem Hormisda papa scribit his verbis [1] :

79. « Hormisda episcopus Joanni episcopo Constantinopolitano.

« Spirituale gaudium directis charitas tua significavit affatibus, docendo, ut Catholicæ religionis disciplina ordinem suum vestris pastoribus, Deo nostro juvante, receperit. Hæc esse beneficia misericordiæ supernæ, quis dubitet? Hæc quis dubitet venerabilis principis trophæis adjungi? Quis ambigat, quia major ei de hac parte quibuslibet prœliis triumphus acquiritur? Istius laboris gloria nescit occasum : quia ubi Deus recte colitur, nunquam adversariorum crescit iniquitas. Dilectionis tuæ confessionem gratanter accepimus, per quam sanctæ Synodi comprobantur, inter quas instauratione constitutorum omnium Chalcedonense Concilium prædicastis : et Catholicorum numero adjungi desiderans, sancti papæ Leonis in Diptychis nomen asseveras, scriptum ». At licet sic ejus fidem Catholicam commendet Hormisda, minime tamen adhuc Catholicam communionem eidem impertiendam esse putavit, nisi hæreticorum communione pollutum nomen Acacii e catalogo Orthodoxorum antistitum omnino deleat : quamobrem mox subdit :

80. « Ista laudanda sunt, si perfectionis subsequatur effectus. Quia recipere Chalcedonense Concilium, et sequi sancti Leonis Epistolas, et adhuc nomen Acacii defendere; hoc est inter se discrepantia vindicare. Quis Dioscorum, et Eutychetem condemnans innocentem ostendere possit Acacium? Quis Timotheum et Petrum Alexandrinum, et alium Petrum Antiochenum, et sequaces eorum declinans (sicut diximus) non abominetur Acacium, qui eorum communionem secutus est? De civitate (charitate) siquidem tua meliora Dei omnipotentis exspe-

[1] Aliquid deest. — [2] Hormisd. Ep. XXIII. tom. I. Ep. Rom. Pont.

[1] Hormisd. Ep. XXIV.

clamus auxilio, habentes optimæ promissionis spem (sicut ad nos quæ direxisti tua scripta ostendunt) tecum in veritate sentiens, et ipsa defendens, sperans in illo judicio per ipsa te posse salvari ». Ita plane Hormisda, cum quid agendum sit docens, ut Catholicam Romanæ Sedis communionem demerere possit, ad id ipsum præstandum erigit et hortatur : quæ si perficiat, mox sit consecuturus quod erat in optatis, ut communionem Romanæ Ecclesiæ consequeretur. Unde ad finem hæc habet :

81. « Post hæc quid restat, nisi ut Sedis Apostolicæ, cujus fidem te dicis amplecti, sequaris etiam sine trepidatione judicia? Igitur partibus Orientalibus ostende per te, quod sequantur exemplum : ut omnium laus, qui correcti fuerint, tuis laboribus applicetur. Ergo cum magna denunties, et fidem beati Petri Apostoli te amplecti significes, recte credens in ea salutem nostram posse subsistere; libellum, cujus continentia subter annexa est a charitate tua subscriptum ad nos dirige : ut sine conscientiæ formidine unam communionem, sicut oramus, habere possimus. Pro persona quoque filii nostri Grati V. C. Deo nostro gratias sine cessatione persolvimus, cujus fides et recta credulitas nostrum circa se excitavit affectum : dignus revera, qui tantæ curam susciperet actionis, et maximi principis ad nos mandata perferret». Hæc Hormisda ad Joannem Constantinopolitanum episcopum.

82. *Synodus Romana.* — Interea vero ad cuncta facilius disponenda idem Romanus Pontifex retinuit ipsum Gratum eo munere legationis fungentem Romæ usque ad sequentem annum, quo legatos misit Constantinopolim. Totum autem illud paucorum mensium spatium, quod intercessit, in tractandis iis, quæ ad universalis Ecclesiæ pacem spectarent, insumptum est. Cum more majorum idem Hormisda papa, collecto episcoporum conventu, quid in ardua atque difficillima causa decernendum esset, cum eisdem accurate tractavit : num videlicet ob bonum pacis concedendum Orientalibus esset, ut nomen Acacii retineretur in Diptychis; eo quod jam experientia fuerit demonstratum, id impedimento fuisse majoribus, ne pax universalis Ecclesiæ sanciretur : quod si concederetur, nequaquam expungenda fore ex iisdem Ecclesiasticis tabulis nomina Euphemii ac Macedonii Constantinopolitanæ sedis episcoporum, qui ob exilium et obitum in exilio videri poterant satis esse confessionis gloria illustrati.

83. In his autem in Synodo decernendis opus fuit prædecessorum Romanorum Pontificum Simplicii, Felicis, Gelasii, et Symmachi eo argumento scriptas Epistolas legere : quibus ex Ecclesiæ archivo depromptis, cognitum fuit omnes semper in unam eamdemque sententiam conspirasse, non recipiendam Orientalem Ecclesiam ad communionem Apostolicæ Sedis, nisi Acacio schismatico condemnato. Quamobrem prædecessorum insistens vestigiis, imo et sui ipsius, quæ jam satis expressa reliquerat, inhærens una cum aliis collegis in Synodo considentibus Hormisda papa decernit, ita oblatam pacem ab Orientali Ecclesia suscipiendam, si Acacii nomen penitus abolerent, et delerent quos apposuerant sacris tabulis, Euphemium et Macedonium eadem labe respersos. Hæc sunt decreta in Romana Synodo, quæ per legatos ad hoc delectos voluit idem Pontifex innotescere Orientalibus; sed anno sequenti, quo sunt Roma dimissi, id fieri contigit, ut suo loco dicturi sumus. Hic autem finem accipiant præsentis anni res transactæ inter Orientales atque Occidentales.

84. *De episcopis Dardaniæ et Illyrici ad communionem Catholicam redeuntibus Hormisda certiorem facit per litteras Cæsarium Arelatensem.* — Perlata ista omnia fuisse Romam ante decimum tertium kalendas Januarii, superius vidimus. Ante autem quam hæc deferrentur in Occidentem, pervenerunt ad Catholicæ Ecclesiæ communionem episcopi Dardaniæ et Illyrici, qui ab ea haud sponte, sed inviti tyrannide Anastasii acerbe nimis exagitati desciverant. Hi ergo ubi audierunt septimo idus Julii ipsum ex hac vita dire sublatum, subrogatumque in locum ejus Orthodoxum imperatorem; statim detestati impietatem, scribentes ad Hormisdam Romanum Pontificem, in Ecclesiam Catholicam recipi flagitarunt, legatos ad eum eadem ex causa mittentes. Annuit Pontifex, communionemque eisdem impertitus est. Quæ quidem adeo læta significare litteris voluit Ecclesiis Occidentalibus : interque alios de his scripsit ad S. Cæsarium Arelatensem episcopum vicaria præfectura Apostolicæ Sedis in Gallia tunc fungentem : quem enim habuerat doloris participem, eumdem voluit tanti gaudii esse consortem. Litteræ autem ipsius Hormisdæ ad eum hoc anno mense Septembri scriptæ sic se habent :

85. « Dilectissimo fratri Cæsario, vel his qui sub dilectionis tuæ ordinatione consistunt, Hormisda.

« Justum est, ut qui Catholica communione lætamini, nobiscum, de Ecclesiæ, si qua provenit, concordia gaudeatis : ut quemadmodum unus nobis consensus est fidei, ita sit individua gratulatio prosperorum. Nostis qualiter detestabilis Eutychiana hæresis per Orientales serpat Ecclesias, et quoties præfatæ superstitionis virus Synodus generalis exstinxerit, vel quoties ejus sequaces salubria monita Apostolicæ Sedis spreverint, et quasi erubescentes manus dare veritati, aut Apostolicæ Sedis prædicationibus obedire, in hac tanta (tamen) obstinatione perstiterunt. Elatio enim semper affert saluti periculum, per quam ipsius inventor diabolus angelica potestate privatus est. Pro his nobiscum sæpissime fraternitas vestra condoluit, Apostolicæ non immemor lectionis, qua monstratur [1] : Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Sed Dominus, qui [2] vult omnes homines salvos fieri, et ad cognitionem veritatis venire, nunc multorum sen-

[1] 1. Cor. vi. — [2] 1. Tim. i.

sus illuminans, eis desiderium Apostolicæ communionis infudit, ut quod dudum intentione (contentiose) prædicabant, hoc nunc correctionis professione condemnent. Quorum reditum ideo absque suspicionis morsu recipimus, quia dum peccatum sine aliquo excusationis velamine confitentur, manifestum desiderium correctionis ostendunt. Ergo episcopi tam Dardani, quam Illyrici pæne omnes, ne sint errore condemnandi præterito, petentes B. Petri Apostolorum principis communionem, et scriptis et legationibus destinatis, se Apostolicæ Sedis regulis obedire confirmant. Pro quibus quantum nos oporteat gratulari, soli quorum fides fervet intelligunt.

86. « Sciendum vobis est igitur, anathematizari nunc ab ipsis quoque Nestorium, qui dividit incarnationem Domini nostri Jesu Christi, et per hoc duos Filios conatur asserere. Eutyches carnis negans veritatem, et duas naturas in una persona non prædicans, ut Manichæam phantasiam Ecclesiis Christi (quemadmodum putavit) insereret, simili ratione damnatur. His adjungitur Dioscorus Alexandrinus, qui matitiæ præfatæ consentiens, in sancto Chalcedonensi Concilio particeps damnationis effectus est, et malorum seminum æquales fructus inveniens, in eam cecidit foveam, quam fidelibus parabat. Facti sunt istorum successores Timotheus Ælurus et Petrus, quorum sibi ubique consentit iniquitas; et mentientes, magistros in nullo deserunt, sed in omnibus pravitatibus antecedunt. Hi approbati sunt generalis materia læsionis, quorum et manus sacerdotalis sanguinis maculavit effusio, et vitam innocentium peremit interitus. Habent per universum mundum a Catholicis infixa æternæ damnationis stigmata : quos Orthodoxi non solum fecerunt communionis expertes, verum etiam eos Christianorum spoliavere vocabulo.

87. « Petrum Antiochenum cum suis (sicuti ab his, de quibus loquimur, factum est) præfatis adjungite. De quibus, ne sermonum prolixitas nasceretur, hoc tantum dixisse sufficiat, Petrum et ejus socios in nullo ab eorum qui damnati sunt dogmate discrepare. Quos Acacius aliquando condemnans, in laudes suas omnium Christianorum ora converterat; et eos impugnans qui Eutychianam hæresim vindicabant, fidem colentibus gratissimus apparuerat. Sed huic solitis insidiator fraudibus, quod fraudabatur invidit : nam postea hos suos complices habere desiderans, et in Catholicos arma convertens, cum ipsis invenit sortem, quos optavit habere participes. Longum est Epistolæ brevitate per universa discurrere. Unde ex totius summa negotii partem aliquam pro instructione direximus; judicantes, quod tanta res vestram non possit latere notitiam ; præcipue cum hoc prædecessorum nostrorum litteris, vestris fuerit regionibus nuntiatum. Quod et nos pro his quæ nuper acciderunt, fraternitatem vestram curavimus instruendam, ne alicubi per ignorantiam fidelium locum invenire possit subreptio prædictorum; sed qui nituntur talia vindicare, sacræ consortio communionis arcendi, evidentius innotescant.

88. « Igitur ubi interest fidei, quicquid ad gratiam hujus pertinet sæculi respuatur, cum nec naturalis affectio rebus debeat cælestibus anteponi : ut illud præceptum Domini compleatur [1] : Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. De cæteris quæ in religionis causa confidentes divinis beneficiis præsenti tempore iterum de Orientis partibus speramus, et legatos direximus, Domino Jesu Christo supplicate, ut ipse, qui pro pietate sua prosperum donavit initium, similem concedere dignetur effectum. Urbanum Sedis Apostolicæ defensorem etiam huic aptum negotio ad charitatem tuam direximus, per quem de universarum effectu causarum responso congruo cupimus quæ sunt votiva cognoscere. Dominus vos incolumes custodiat, fratres carissimi. Dat. IV id. Septemb. Florentio cons. » Hactenus litteræ Hormisdæ papæ ad S. Cæsarium. Quæ autem post hæc acciderint, dicemus anno sequenti.

[1] Matth x.

Anno periodi Græco-Romanæ 6011. — Jesu Christi 518. — Hormisdæ papæ 5. — Justini imp. 1. Theodorici reg. 26. et 8.

1. *Magnus consul Orientalis.* — Hoc anno *Magnus solus*, non vero, ut Baronius habet, Florentio collega, annum aperuit, sicuti in Notis ad tomum VI Baronii demonstravi, ubi et prosecutus sum ea quæ usque ad diem nonam mensis Julii currentis Christi anni, quo *Anastasius* imp. periit, contigere. Restant itaque exponenda quæ hoc eodem anno gesta, postquam *Justinus* Anastasio successit, et pax Ecclesiæ affulgere cœpit.

2. *Justinus fit imperator.* — Ad num. 2 et seq.

Procopius lib. 1 de Bello Persico cap. 11, ait : « Mortuo Anastasio, Justinus imperium suscepit, Anastasii propinquis omnibus quamvis et magnus eorum esset numerus, et summus splendor, a successione submotis ». Quare Evagrius lib. 4, cap. 1, ubi idem narrat, recte addit *Justinum* imperium adeptum *præter omnium exspectationem*. Eum *Illyricianum* faciunt Theodorus Lector, Theophanes, Victor Tununensis, et alii : *Thracem* vero Zacharias apud Evagrium laudatum, Basilius Cilix apud Photium in Bibliotheca, auctor Chronici Alexandrini, et historici, qui post Procopium scripsere ; qua in re nullus eorum errat, ut inquit Alemannus in Notis ad Historiam arcanam Procopii cap. 6. Nam *Bederiana*, quæ, teste Procopio, ibidem *Justino* patria fuit, in limitaneis Illyriæ Thraciæque agris sita erat : sæpissimeque fit, ut quæ urbes duarum provinciarum fines terminant, vel circa fines sunt, in ambarum partes aliquando ab auctoribus nullo discrimine admittantur. Procopius in laudata Historia, quam Baronius se non vidisse fatetur, quæque post mortem ejus lucem vidit, aliqua singularia de Justino narrat, hoc loco non prætermittenda : « Byzantii, inquit, Leo summam habebat imperii, cum tres in Illyria nati exercendisque agris assueti adolescentes, Zimarchus, Dityhistus, et Justinus (cujus Bederiana patria fuit) summæ qua domi premebantur, egestatis vitandæ causa, militiam sequuntur, pedibusque Byzantium veniunt, rejectis post terga sagis, in quibus præter secundarios panes, nihil eis quod reconderent, ex re domestica fuit. Numeris militaribus inscripti ab imperatore, utpote egregia corporis forma conspicui, ad regiæ custodiam seliguntur ». Paulo post : « Tempore deinde procedente, magnam is (sc. Justinus) consequitur potentiam prætorianis militibus præfectus ab Anastasio principe, quia ubi fato concessit, ea fretus Justinus præfectura capessivit imperium, senex jam licet capularis, et quod Romanis antea non evenit, adeo litterarum expers, et quod dicitur, analphabetus, ut cum sui soleat nominis apices libellis indere princeps, cum quid imperat faciendum, ipse neque imperare, neque compos esse posset rerum gerendarum ; sed Proclus, qui officio quæstoris fungebatur, eique assidebat, omnia faceret pro arbitrio ».

3. *Euphemia uxor Justini imp.* — Nec refert, quod a Prudentio lib. 1 contra Symmachum Justinus *Anicius* appelletur ; nam illum ut ex milite gregario palatii curam accepit, et quemadmodum Theodorus Lector ait, patricii honorem consecutus, et in albo senatorum conscriptus fuit, verosimile est ab Anicianis in familiam fuisse cooptatum, vel tandem sibi id nominis adscivisse, cum imperator est appellatus ; sicut etiam is *Flavium* se inscribit, et *Lupicinam* conjugem ex serva *Flaviam* nuncupat. Ducangius in Familiis Augustis Byzantinis nummum aureum hujus imperatricis exhibet, ex quo liquet, eam *Æliam Marciam Euphemiam* nuncupatam fuisse : DN AEL MARC EUPHEMIAE PP AUG ; quod Euphemiæ nomen ei a marito attributum testatur Zonaras. De ea hæc Procopius loco citato habet : « Conjux vero ejus cui nomen Lupicinæ fuit, serva eaque barbara, sui pellex emptoris Justini, et ad usque vitæ exitum imperii socia. Neque malo subjectis, neque bono esse Justinus quidem potuit, insignis homo stoliditatis, summa cum infantia, summaque cum rusticitate conjuncta ». Verum cum *Justinianus*, quem Procopius in illa Historia probris et maledictis vexat, filius fuerit sororis *Justini*, non mirum si tanta severitate de Justino ejusque uxore scripserit.

4. *Justinus Concilii Chalcedonensis defensor.* — A num. 4 ad 32. « Hic Justinus », inquit Zonaras, « quia de religione rectissime sentiebat, Chalcedonense Concilium coli ab omnibus, et DCXXX sanctos Patres, qui id celebrarant, in sacros omnium Ecclesiarum commentarios referri edicto jussit ». Populus introitu facto in magnam Ecclesiam, die Dominica XV præsentis mensis Julii, Indictione XI, petiit a Joanne patriarcha Constantinopolitano, dum ipse cum suo clero esset, ut excommunicatis Eutychianis, eorumque defensoribus, *Chalcedonense Concilium* cum sancti Leonis papæ, et Euphemii ac Macedonii episcoporum nominibus sacris Diptychis restitueretur. Quod cum importunis clamoribus populi convictus patriarcha præstitisset, post dies quatuor, nempe XX Julii, Constantinopoli collecta est Synodus XL episcoporum, ibidem vel in vicinia habitantium, in cujus principio oblatus est libellus a monachis Orthodoxis, quinque petitiones continens : quibus cognitis et examinatis, quinque pariter decreta edita sunt, quæ publicis litteris ad *Joannem patriarcham* transmissa, ipse universo Christiano orbi nota fieri voluit. Prima petitio erat, ut *Euphemius et Macedonius* in exilio mortui sacris Diptychis inscriberentur. Secunda, ut qui propter eorum causam relegati fuerant, reversi propriis gradibus restituerentur. Tertia, ut Synodi *Constantinopolitana*, *Nicæna*, *et Ephesina* in Diptychis prædicarentur. Quarta, ut *sanctus Leo* papa in iisdem memoraretur. Quinta, ut attentata contra Chalcedonensem Synodum removerentur, et blasphema verba contra ipsam per *Severum* prolata anathemati subjicerentur, *sicut assiduæ acclamationes populi postularunt*, ut legitur in Epist. Synodali hujus Concilii ad Joannem patriarcham, qui ideo eidem non interfuit.

5. *Synodus Constant. ad tuitionem Concilii Chalced. coacta.* — Baronius a num. 5 ad 21, recitat relationem illarum quinque petitionum a populo primum factarum, *die Dominica* XV *mensis Julii et feria secunda* XVI *mensis Julii*, ἡμέρα δευτέρα ut textus græcus habet, non vero *sequenti Dominica*, ut in versione apud Labbeum perperam legitur. Recitatur ea in Concilio Constantinopolitano sub Menna anno DXXXVI habito, Actione V, sub hoc titulo : *Quomodo prædicatæ sint Synodi*, ut videre est tomo V Conc. editionis Labbeanæ, pag. 178 et seqq. Tum post dies quatuor, XX scilicet mensis

Julii congregata est Synodus *Constantinopoli*, eique oblatus libellus a presbyteris, et archimandritis monasteriorum Constantinopolitanorum, et totius monachici ordinis cui annexæ erant quatuor Synodi, *ut in Ecclesia prædicatæ sunt*. Refertur ille in eodem Concilio sub Menna, ac in eadem Actione, pag. 170. Ibidem, pag. 158, extat *supplicatio clericorum et monachorum Antiochiæ ad Joannem patriarcham et Synodum congregatam contra Severum*, quam et exhibet Baronius a num. 50 ad 56. In ea *Severi* sacrilegia, et sanctorum monachorum homicidia Antiochiæ perpetrata narrantur. Epistola Synodalis ad *Joannem patriarcham* missa, cujus initium, *cum Deus omnium Dominus*, habetur in eodem Concilio sub Menna pag. 162, et apud Baronium a num. 21 ad 31.

6. *Synodi Hierosolymitana et Tyria in eumdem finem coactæ.* — A num. 34 ad 45. *Joannes* patriarcha Constantinopolitanus ad omnes Orientis episcopos exemplaria præfatorum Actorum misit. Extant tantum duæ perbreves ejus Epistolæ a Baronio memoratæ num. 35 scriptæque ad *Joannem* Hierosolymorum, et *Epiphanium* Tyri episcopos; reliquæ enim periere, sicuti et Acta Synodorum in Oriente adversus *Severum*, aliosque hæreticos tunc coactarum, præterquam Synodi Hierosolymitanæ, et Synodi Tyriæ. Litterarum Synodicarum partem refert Baronius num. 38 et seqq. Extant vero integræ in Concilio Constantinopolitano sub Menna tom. v Concil. pag. 187 et seqq. In Epistola Epiphanii episcopi Tyri *ad Synodum Constantinopolitanam*, pag. 202 legitur : « Anathematizatus fuit Severus episcopus Antiochenus, secundum ea, quæ continentur in ipsa charta, lecta per Sergium venerabilem diaconum, in mense secundum Tyrios Loo vicesima octava, sive Septembris XVI, sexcentesimi quadragesimi tertii, Indictione XII. Peculiari Epocha utebantur Tyrii, deducta a die decima nona mensis Octobris anni periodi Græco-Romanæ 5368, uti anno CDXLVIII, num. 13 insinuavi; quod et ex verbis laudatis constat : cum currente Indictione XII, kalendis Septembris hujus Christi anni inchoata, die XXVIII mensis *Loi*, sive XVI Septembris nostri, numerarent adhuc annum Tyrium DCXLIII, incœpturi annum DCXLIV die XIX Octobris, qui illis est *Hyperberethæus*. Sed de Era Tyriorum legendus Emin. card. Norisius in libro de *Epochis Syro-Macedonum*, dissert. IV, cap. 2 et seq., ubi egregie eam explicat. In utraque Synodo *Severus* cum impiis ejus dogmatibus damnatus, quem et *Justinus* imperator hoc etiam anno damnavit, qui fugit post kalendas Septembris, ut anno sequenti, quo Baronius num. 143 et seqq. de ejus fuga agit, videbimus. Ad præsentem enim eam pertinere certum.

7. *Joannes patriarch. Constantinopolitanus Severum damnat.* — Tempus damnati depositique *Severi* ex episcopatu Antiocheno, ac edicti a *Justino* emissi pro recipienda Synodo Chalcedonensi et revocandis iis, qui ob fidem Orthodoxam imperatoris *Anastasii* jussu exulabant, ex laudatis Actis, et Vita sancti Sabæ a Cyrillo monacho diligenter scripta docte eruit card. Norisius in libro de Anno et Epochis Syro-Macedonum dissert. III, cap. 6. In laudata relatione quinque petitionum a populo factarum, dicitur die XV mensis Julii, coram Joanne patriarcha ejusque clero, in magna Basilica ab universo populo acclamatum esse : « Severum Manichæum foras ejice. Synodum Chalcedonensem modo prædica. Qui non anathematizat Severum, Manichæus est », et Joannem patriarcham una cum plurimis, qui aderant episcopis, anathema contra Severum pronuntiasse. Cum vero die insequenti idem patriarcha cum episcopis ac populo ad Ecclesiam convenisset, iterum ab eodem populo conclamatum est : « Justine Auguste, tu vincis, etc. Eos qui sunt in exilio propter fidem Ecclesiæ restitue, etc. Novum Tzumam ejice foras. Novus Tzumas Amantius est. Nugatorem ejice de palatio, etc. » Tum patriarcha cum dixisset : « Omnes acclamationes vestras ipsius serenitati aperiemus », per diaconum inter Sacra quatuor Synodos, ac S. Leonis papæ nomen in Diptychis recitans populo satisfecit.

8. *Synodus Constantinopol. Severum damnat et exules revocantur.* — Deinde die XX Julii episcopi num. XLIII in Synodo Constantinopolitana congregati *Severum* Antiochiæ hæreticum antistitem condemnarunt, eumdem omni honore, nomine, dignitate et operatione, etc., privantes, etc., ut legitur in relatione ad Joannem patriarcham a Synodo missa pag. 167. *Justinus*, ubi primum acclamationes populi intellexit, *Amantium eunuchum* sub Anastasio imp. cubiculo præpositum, palatio ejectum, neci statim tradidit, ut ait Evagrius lib. 4, cap. 2, simulque Orthodoxos ab hæretico decessore in exilium deportatos, missis Sacris, suis quosque oppidis restituit; idemque *Vitalianum*, qui pro Catholica religione contra *Anastasium* imp. exercitum duxerat in regiam delato magistratu militari, vocavit. *Joannes* vero patriarcha gesta in Synodo Constantinopolitana contra *Severum* ad metropolitam Tyri *Epiphanium*, ac ad *Joannem* patriarcham Hierosolymitanum, aliosque de more transmisit. *Epiphanius* acceptas patriarchæ Constantinopolitani Synodicas publice in Ecclesia coram provinciæ episcopis recitavit die XVI Septembris. Tum universus populus in acclamationes erupit, quæ habentur in Epistola citata ejusdem Epiphanii ad Synodum Constantinopolitanam. Eas inter dixerunt : « Ejecit Severum Dei Genitrix, qui turbavit Ecclesias ». Item : « Vitaliani magistri militum multi sint anni ». Item : « Imperator jussit, ut dixit Synodus. Imperator jussit, et tota Synodus ». Rursus : « Trinitas vicit, recessit Acephalus, etc., depositus est Acephalus ». Tandem dixerunt : « Mortuus est Amantius rebellis Trinitati ». Episcopi anathema pronuntiarunt contra omnes hæreticos, « præcipue autem impium et Dei impugnatorem Severum Acephalum et Manichæum ».

9. *Amantius occiditur et Vitalianus in regiam revocatur.* — Cum vero hæ acclamationes factæ di-

cantur, *anno Tyriorum* DCXLIII, *die* XVI *Septemb. Indictione* XII, hoc nempe Christi anno, inde colligitur primo, *Amantium*, cujus opera Anastasius imperator adversus Orthodoxæ fidei defensores sævierat, paulo post diem XVI Julii occisum fuisse, ac Vitalianum in regiam a Justino imp. revocatum, magistrum statim militum creatum esse.

Diem cædis *Amantii* ejusque causam notavit Procopius in Hist. Arc. cap. 6. « Vix decimus dies abierat, ex quo cum potestate fuit, et Amantium eunuchorum aulæ principem nonnullis cum aliis interfecit, in crimen illum ea tantum re ducens, quod nescio quam vocem petulantius in Joannem jactarit urbis antistitem. Illico vocatum mittit Vitalianum tyrannum, etc. » Ubi hanc cædem Justiniano attribuit. Secundo, ex illis verbis : *Imperator jussit*, *ut dixit Synodus*, colligitur, *Justinum* initio statim imperii edictum promulgasse pro recipienda Synodo Chalcedonensi, et revocandis exulibus. Horum testis Cyrillus cap. 60 de Vita magistri sui sancti Sabæ : « Cæterum, inquit, sic defuncto Anastasio, statim Justinus ubi imperium accepit, leges tulit, quibus jubebatur, ut omnes ab Anastasio pulsi revocarentur; item Synodus Chalcedonensis sacris Diptychis insereretur. Quæ Justini jussa postquam Hierosolymam delata fuissent, infinita multitudo monachorum et laicorum congregata est; concurrit quoque S. Sabas et episcoporum Concilium, celebratoque Festo sexta Augusti mensis, promulgatæ sunt divinæ jussiones, et quatuor Synodi in sacris Diptychis repositæ ». Eidem vero episcoporum apud Hierosolyma Concilio Joannem præsedisse indicat idem Cyrillus cap. 61, scribens : « Tunc archiepiscopus Hierosolymorum Joannes suadet sancto patri nostro Sabæ transire usque in Cæsaream, et Scythopolim cum aliis quibusdam eremi Hegumenis ad patefaciendas imperatoris litteras, et quatuor Concilia per urbes sacris Diptychis inserenda ». Cum Sacræ imperatoris Justini die VI Augusti, Festo Transfigurationis Domini, Hierosolymis publicatæ sint, eædem pariter litteræ aliquot ante dies Antiochiam Syriæ urbem dubio procul delatæ fuerant; unde fit, ut a *Justino* Augusto ante diem XX Julii, qua *Severus* Constantinopoli in Synodo damnatus ac depositus, emissæ fuerint : quippe quæ Hierosolyma ante diem VI Augusti mensis delatæ sunt.

10. *Dardani et Illyrici ad unitatem Ecclesiæ Catholicæ redeunt.* — Ad num. 85 et seqq. Baronius recitat hoc anno Epistolam ab *Hormisda* papa ad *Cæsarium* Arelatensem episcopum scriptam, quam existimat post mortem Anastasii et Justini in ejus locum subrogationem datam. In ea, ait *Hormisda*, episcopos tam *Dardanos* quam *Illyricos* pæne omnes scriptis et legationibus destinatis se Apostolicæ Sedis regulis obedire testari. Ii enim ab Ecclesia Catholica inviti tyrannide Anastasii acerbe nimis exagitati desciverant. Epistola data *VI idus Septembres*, *Florentio U. C. consule*. Verum cum is anno DXV consulatum gesserit, manifestum est, hæc ad eum annum referenda. Decepere Baronium et collectores Conciliorum, qui hanc Epistolam inter Epistolas Hormisdæ ordine XXX cum iis, quæ *Justino* imperante scriptæ sunt, permiscent, Fasti Onuphriani, in quibus *Magnus et Florentius* hoc anno consules proponuntur, et *Concordia* Ecclesiæ, de qua in ea Epistola loquitur Hormisda : cum tamen Pontifex Romanus intelligat *Concordiam* Dardanorum et Illyricianorum cum Ecclesia Catholica, non vero *Concordiam* Ecclesiæ Orientalis et Occidentalis, ut ex ipsius Epistolæ lectione liquet. Quare corrigendum quod in epigraphe illius habet Labbeus, agi scilicet in ea de *legatione* in Orientem missa.

11. *Origo bellorum Romanos inter et Persas.*— *Justino* ad imperium evecto, *Cabadem* Persarum regem invasit metus, ne quid novi in domum suam, statim ut abiisset e vita, Persæ molirentur. Ex tribus filiis *Chosroen* omnium juniorem unice diligebat. Quare factu optimum duxit, bellum omnesque belli causas Romanis ea lege remittere, ut *Justinus* Chosroen adoptaret. Hac de causa legatos ad eum misit, sed *Proclus* interpellavit. Legatos tamen Justinus ad Cabadem, qui de pace inter utrumque imperium agerent, destinavit. Verum cœtus infecta re solutus est : nam ubi legati Romani dixere *Chosroen* non aliter ac Barbarum adoptari debere (scilicet *per arma*, non vero *per tabulas*) id Persis intolerabile visum : « Chosroes perdita male opera ad patrem reversus est, exulcerato ac percito animo Romanis denuntians contumeliæ ultionem », inquit Procopius lib. 1 de Bello Persico cap. 11. Hæc origo odii *Persarum* ac Chosrois in *Romanos*, et bellorum inter utramque nationem gestorum, de quibus infra. Theophanes de *Cabadis* Persarum regis ad imperatorem legatione mentionem tantum facit ad annum Incarnat. secundum Alex. DXIII, kalendis Septemb. anni Christi DXX inchoatum.

Fuga *Severi* ex episcopatu Antiocheno de qua anno sequenti, ad præsentem retrahenda.

HORMISDÆ ANNUS 6. — CHRISTI 519.

1. *Consulatus Eutharici.* — Jam vero ad sequentis anni res gestas transeamus : notatus hic reperitur annus consulatu ipsius Justini imperatoris, qui collegam Eutharicum cognomento Cillicam sibi adscivit : gener hic fuit Theodorici regis, nupta ipsi Amalasuenta (dicta vulgo Amalasunta) filia ipsius regis. Pax firma erat inter Justinum atque Theodoricum Italiæ regem ; cujus rei gratia mutuis iidem principes inter se certabant officiis. De consulatu autem Eutharici generi Theodorici collato ipsi a Justino imp. est perspicua testificatio Athalarici regis, filii ejusdem Eutharici, dum inter alia scribens ad imperatorem, hæc ait : « Vos genitorem meum palmatæ claritate decorastis ». Fuisse palmatam vestem consularem, habes apud Cassiodorum [1]. Sed et adoptionis gratia impertitum a Justino imperatore Eutharicum, idem Athalaricus in dicta Epistola inferius subdit.

2. *Legationem decernit Hormisda et dat legatis in scriptis admonitiones, tum totidem Epistolas ad Justinum, ad Euphemiam, ad Joannem episcopum, ad clericos, ad Justinianum, ad Celsum et Patricium viros aulicos, ad præfectum Thessalonicæ, ad Anastasiam atque Palmatiam clarissimas feminas.* — Quod autem ad anni hujus res gestas pertinet : plane memorabilis ex eo redditur, quod post plurimorum annorum acerbissimam dissensionem Ecclesia Orientalis schismate scissa ab Ecclesia Romana, pace composita, eidem parens, communione Catholica conjungitur. Quomodo autem ista se habuerint, ordine rerum gestarum sunt pro temporis ratione pandenda : atque primum de missa legatione ab Hormisda Pontifice agendum erit. Licet autem (ut vidimus) ipsius Hormisdæ præsentia ad rem tantam ab Orientalibus quæreretur ; tamen more majorum per legatos rem agere, consultius visum est. Delegit itaque ad munus obeundum Germanum episcopum ; quem non alium putamus, quam mirificum illum S. Germanum episcopum Capuanum, qui ad Anastasium imp. eodem munere functus est, ut sexto Annalium tomo diximus. Missus cum eo est Joannes episcopus ; sed cujus Ecclesiæ antistes fuerit, hactenus mihi incompertum est. His adjunxit Blandum presbyterum, et Felicem atque Dioscorum diaconos : quibus ejusmodi dedit admonitionem, quæ continetur Indiculo ex eodem codice hic descripto, ne vel transversum unguem a mandatis recederent : ipse autem sic se habet [1] :

3. « Indiculus quem acceperunt legati Apostolicæ Sedis qui supra.

« Cum, Deo propitio, partes Orientales fueritis ingressi ; si qui episcopi vobis occurrerint, et libellum, cujus continentiam percepistis, a se subscriptum offerre voluerint, suscipite, eisque præbete sanctæ communionis consortium ». Acceperunt enim iidem legati ab Hormisda libellum professionis Catholicæ fidei, quo probarentur qui vere se esse Catholicos dicerent, nimirum ut secundum formam illam ederent fidei confessionem. Unde subdit : « Si vero occurrentes episcopi, eo quo superius diximus ordine profiteri noluerint, a vobis equidem sub sacerdotali affectione tractentur : sed neque vobis sit cum his mensa communis, neque ab his vel victualia præsumatis accipere, nisi tantum subvectionem, si causa poposcerit, et hospitalitatem, ne credant omnino fastidiose despectos ». Habes, lector, quod observes, ad quos usque terminos se extendat prohibita cum hæreticis conversatio. Hæc sunt quæ in via eisdem servanda præscribit. Quæ vero, cum pervenissent Constantinopolim, custodire deberent, admonuit, accipe.

4. « Cum autem Constantinopolim, Deo adjuvante, veneritis ; in eam accedite, quam imperator præbuerit, mansionem ; et nullum ad salutationem vestram prius permittatis accedere, exceptis his, quos ipse miserit imperator, aut nostræ communionis esse cognoscitis, donec ipsum principem videatis : cui præsentati, salutantes, litteras nostras offerte, suggerentes magnum nos de ejus imperio gaudium percepisse, et nimium gratulari, quod

[1] Apud Cassiod. l. VI. Ep. I.

[1] Extat inter Hormisdæ Ep. tom I. Ep. Rom. Pont.

cum Deus omnipotens ad hoc evexit juxta ejus sacras litteras, ut secundum ea quæ sunt ab Apostolicæ Sedis constituta præsulibus, Deo auctore et regno ejus adnitente, Ecclesiarum et pax et unitas his temporibus desiderata proveniat. Qui si vos hortatus fuerit, ut Constantinopolitanum videatis episcopum, intimate, vos præfinita habere, quæ etiam ab eis sæpe sunt cognita, quæ ab universis episcopis Catholicam communionem amplectentibus professio debeat celebrari. Hæc si episcopus Constantinopolitanus implere paratus est, ei gratulanter occurrimus : si vero Sedis Apostolicæ adhortationem sequi contemnit, quid necesse est, ut ad occasionem contentionis salutatio nostra proficiat, quibus non est disputationis aut certaminis causa mandata? » Vidisti quam prudenter cautum fuerit, vitare de fide vel communicatione disputationes et controversias in iis quæ jam ante fuerant decreto Sedis Apostolicæ definita : unde et intelligas, quanta insederit auctoritas Romano Pontifici, nimirum ipsum, quibusvis decretis Synodalibus antea ab ipsis Orientalibus editis (ut vidimus) non obstantibus, præscribere certam formam, quam ii qui vere Catholici dici vellent, sequi deberent. Sed audi, quæ rursum eosdem Hormisda monuerit.

5. « Si vero imperator sibi aperiri voluerit, quid sit quod ab episcopo fieri postuletis : formam libelli, quam portatis, ostendite. Quod si de anathemate Acacii consentiens, successores ejus dixerit recitandos, ob hoc quod propter defensionem Chalcedonensis Synodi aliqui eorum, nempe Euphemius et Macedonius, fuerint exilio deportati : insinuabitis, nihil vos de libelli posse forma decerpere, in qua sequaces damnatorum pariter continentur. Sed si eos ab hac non potueritis intentione deflectere, saltem hoc acquiescite, ut anathematizato specialiter per libellum, quem vobis dedimus, Acacio, de prædecessorum ejus nominibus taceatur, abrasis de Diptychorum inscriptione vocabulis.

6. « Quo facto, episcopum Constantinopolitanum in vestram communionem accipite. Libellum vero vel episcopi Constantinopolitani, vel aliorum, quos vos suscipere, Deo volente, contigerit; primo agite, ut præsente populo recitetur. Quod si hoc fieri non potuerit, saltem in secretario, præsentibus clericis et archimandritis, relegatur ». Probe, puto, intelligis, lector, quomodo uno resistente Romano Pontifice, in ventum penitus evanescant importunæ acclamationes illæ populi, et Joannis episcopi Constantinopolitani decretum, et Synodalis pariter constitutio, quibus nomina Euphemii atque Macedonii in sacras inferri tabulas jussa sunt : ut perspicue videas totius Ecclesiæ orbem in uno verti cardine, nempe Romani Pontificis auctoritate. Sed quæ his addat Hormisda, videamus :

7. « Hæc omnia si Deo fuerint volente completa, imperatorem rogate, ut destinatis Sacris per metropolitanos episcopos, adjunctis ipsius episcopi Constantinopolitani litteris, innotescat, episcopum Constantinopolitanum, suo quoque consensu celebrata professione, quam Sedes Apostolica destinavit, in unitatem communionis fuisse susceptum : quibus litteris etiam ipsos hortetur similia profiteri. Quod si in hac parte imperator aliquid difficultatis attulerit; episcopus Constantinopolitanus, directis præceptionibus episcopis suis paræcialibus, vel cæteris metropolitanis, iisdem præsidentibus, qui a vobis pariter directi fuerint, quid ipse fecerit innotescat : quod ab eo modis omnibus vos oportet exigere; ut facti hujus testimonio peragrante, etiam universos, vel qui longe sunt positi, latere non possit ». Hucusque legatis missis impertita admonitio ab Hormisda Pontifice.

8. In qua observa, quam ample fidei professionem præstari velit Romanus antistes ab episcopo Constantinopolitano licet semper Orthodoxo, inquinato tamen communicatione prædecessorum Acacii nomini faventium : nempe ut palam coram populo, vel saltem coram episcopis et archimandritis illam ex scripto recitatam exhibeat, atque etiam publicis ad omnes sibi subditas Orientis Ecclesias litteris datis, id ipsum cunctis faciat innotescere. Sed videamus quas per eosdem legatos idem Hormisda papa ad Justinum imperatorem litteras dedit : de tanti enim momenti legatione nihil plane prætermittendum putamus; summas Deo gratias referentes, qui adeo nobilia monumenta, licet nonnihil obducta rubigine ob nimiam vetustatem, adhuc integra conservavit. Litteræ igitur Romani Pontificis ad imperatorem sic se habent ex eodem codice Vaticano deprompta[1] :

9. « Hormisda Justino Augusto.

« In tantum, pro gratia Divinitatis, gloriæ vestræ famam constat extensam, et ita vos, suffragante vitæ merito, laudabiliter mundo contigit innotescere, probatissimorum hominum opinione vulgante, ut super vos potius credatur dilatatum culmen imperii, quam per imperium vos aliquis dicat agnosci. Certum est quidem hujusmodi provectione vestra pristino splendori accessisse decoris cumulum : sed sicut tenuistis olim moribus principatum; sic cum vos per ora gentium impatiens secreti magnitudo detulerit (defuerit), ad nos quoque (sicut mysticæ loquuntur Scripturæ) testimoniis suavitatis vestræ odor advenit. Et certe cum late prudentium hominum sententia religiosæ vitæ vestræ fuerint instituta dispersa, habere non potuimus incognitum, quicquid de vobis fuerat mundi attestatione vulgatum. Quia sicut mediocri laude digna in immensum sibi nequeunt vindicare præconia : ita sine fine prædicandum rapitur in populum, quicquid bono fuerit admirationis ornatum. Vindicat enim sibi quantitatis suæ jure magnitudo famæ testimonia; quia nesciunt latere miranda. Hinc est, quod principatus vobis ac honores publica jura commiserunt. Nam quod meritorum insignia

[1] Extant tom. I. Ep. Rom. Pont. Ep. XXVI. Hormisd.

generalitatis facta sunt voto : nemo ita rerum arbiter iniquus extitit, qui passim vos æstimet Arches inclytæ accepisse titulos; cum negari nequeat, digne vos meruisse imperii culmen, quorum probitatem mundus agnovit.

10. « Sed parum est, quamvis judicio universitatis, suscipere loco præmii jura regnandi. Illud magis est admirabile, quod ita vos hominum laudabilitate firmatos suscipiunt imperia, ut judicia sint divina. Non est dubium, electos suos venerabili prædestinatione Divinitatis ad tantæ potestatis ornamenta venire, quos sinceræ fidei documenta circumvallant. Vere vobis prophetici spiritus convenire verba dixerimus [1] : Priusquam te formarem in utero, novi te ». Ne putes, lector, adulatum Justino Hormisdam, tantis illum præconiis efferentem. Justorum namque est (secundum Prophetæ sententiam dicentis [2] : « Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus, timentes autem Dominum glorificat) » pios viros laudum efferre sermone, cum Deus in his honoretur. Admiranda plane dona eidem Justino imperatori divinitus impertita fulsere ; cum (ut quæ superius dicta sunt in ejusdem Justini primordiis, perspicue manifestant) secundum illud Propheticum [3] evenerit : « De stercore erigit pauperem, ut collocet eum » non solum « cum principibus populi sui », sed super omnes « solium gloriæ teneat ». Sed quod magis præstat, ad hoc (ut idem Pontifex ait) a Deo prædestinatus fuisse videretur, ut fidem et pacem exules sanctæ Ecclesiæ restitueret. Sic more suo Deus infirma mundi elegit, ut fortia quæque confundat. Sed audi dignum Justini laudum præconem :

11. « Ad hanc vos gloriam, incomprehensibili supernæ majestatis dispositione procurante, obsequium naturæ mundo protulit, sub custodia fidei transactæ vitæ probitas instituit, atque ad imperia clementia divina provexit : ob hoc scilicet, ut tandem aliquando divisores Dominici corporis fidei vestræ executione compressi, Ecclesiarum concordia diabolica impedimenta succideret, et universitas de adunatione gauderet. Hoc religioni, hoc fidei, hoc serenitati vestræ specialiter cælitus mandatur officium, quibus et posse omnia et perficere videmus indultum. Itaque sicut instituistis facere, navate suscepti operis munus, quod superna vobis providentia videtis injunctum. Et vere sic decuit, ut per principem pax debeat fieri, quam reverentia Divinitatis exposcit. Date has assumpti Deo nostro vestri oblationes imperii, ut per vos possit pacis fructus impleri. Sine dubio quidquid tali facto animæ vestræ fuerit præstitum, a vobis mundo judicatur impensum. Magnum et inæstimabile est, venerabilis imperator, propter quod adsciti estis judicio Divinitatis : extenduntur ecce vota pacem desiderantium : diuturni temporis tractu mœret Ecclesiarum indivisibilis discissa communio : est in gemitu discerpta fraternitas, cum circa Patrum dogmata varia sit voluntas.

12. « Accingite ergo lumbos viribus fidei : videte cui vos regi Divinitas velit obsequi : quantum sit, quod per vos procurat impleri. Ecclesiæ venerandæ corpus, quod propria Christus noster passione fundavit, gloriæ vestræ adunare factis instituit. Non est quo magis circa vos gratia supernæ majestatis eluceat, quam si Ecclesiæ corpus per vestrum reparetur officium, sanguinis Dominici redemptione formatum. Est quidem causæ hujus vetustissima calamitas, sed pro immanitate sui recentissimus dolor; et tanto Christianis animis fortior gemitus, quanto temporibus est dilatus. Videndum vobis est, in quantum quotidie antiqui hostis fervescat insania, et cum olim causa sit decisa fine sententiæ, pacis faciat tarditatem : et cum Chalcedonensis Synodus, et beati papæ Leonis constituta placeant, quo ad charitatem reverti volumus, a certamine non desistas. Sequuntur quæ dogmatibus prædictis adscripta sunt : et ab eorum sequacibus quos prædicta auctoritate damnatos intelligunt, non recedunt. Tenent adhuc in complexibus nomen Acacii, quem vident judicio Sedis Apostolicæ merito pœnam subiisse damnati. Quis non intelligat simulate dici : Sanctorum Patrum sequimur dogmata, sed non diligimus facta ? Quæ a sancta Synodo Chalcedonensi constituta sunt, et quæ beati Leonis Epistola continet, fovemus, veneramur, amplectimur ; sed Acacio, qui damnatorum communionem secutus est, impendimus vota.

13. « Sed quid opus est de judicatis rebus verba facere, cum nos hortari tantummodo deceat, ut expressa superius simulatione submota, sub omni puritate pacem debeant, a quibus hæc dicuntur optare? Apud vos mihi est omnis deprecationis causa, imperator egregie : vos his ac talibus religiosi operis resistite viva charitate : vobis imminet, ut qui Ecclesiasticæ concordiæ habuistis sub privata vita desiderium, sub principatu detis effectum. Non fuit quo magis gratiæ vestræ cumulus accederet, quam quod vobis divinitus delatum est, ut quod semper voluistis fieri, per vos ad terminum possit adduci. Nec breve specimen circa vos gratiæ Divinitatis effulsit, quibus datur posse facere quod semper optastis. Quapropter quoniam vobis tantæ causæ titulum videtis esse servatum : removete quicquid ambiguum remansisse creditur ad plenitudinem gaudiorum. Nos enim qua decuit affectione per Gratum V. C. cui pro moderatione sui congrue sensimus officium legationis injunctum, litteris vestri principatus acceptis, causæ magnitudini convenientes destinavimus viros, Germanum et Joannem episcopos, et Blandum presbyterum, necnon et Felicem diaconum, per quos, si (quemadmodum præsumimus) serenitatis vestræ favor arriserit, secundum quæ mandata sunt, Ecclesiarum adunatione generalitatis possint vota firmari ». Hactenus Hormisdæ ad Justinum imper. Epistola, in qua tamen desideratur Dioscori diaconi legati nomen,

[1] Hierem. I. — [2] Psal. XIV. — [3] Psal. CXII.

quod in reliquis ejusdem Pontificis datis ea de causa litteris atque ab aliis redditis expressum habetur, licet non hoc ordine, quo hic recensita eorumdem nomina reperiuntur : nam in ipsis post nomina episcoporum legatorum, mox nominati reperiuntur ambo legati diaconi, et novissime Blandus presbyter; sed hujus Epistolæ auctoritate dici potest, errore librariorum factum, ut series nominum sit inversa, et diaconi ante presbyterum positi. Quæ quidem præmonuisse lectorem oportuit, ne adeo miretur, cum legerit diaconos ante presbyterum nominatos, et novissimo loco presbyterum collocatum : id enim errore factum esse, ex hac Hormisdæ papæ ad Justinum imperatorem data Epistola redarguitur. Sed cœptam de legatione decreta historiam prosequamur.

14. Non satis id est visum Hormisdæ, qui nihil penitus voluit prætermissum officii, quo tanta legatio felicem consequeretur effectum; ut qui optime mente retineret, complures ante missas a prædecessoribus Romanis Pontificibus legationes vel inanes rediisse effectuque vacuas, vel ignominiis sugillatas. Quamobrem præter eas quas vidimus ad Justinum imperatorem litteras datas, addidit alias ad Euphemiam Augustam insignem pietate feminam, quæ accedebat Justino viro suo adjutorium simile ipsi, utpote quæ eidem fuerat omnium bonorum sua pietate conciliatrix : quæ et (ut dictum est) cum imperio mutans pristinum nomen, in memoriam illustris martyris Euphemiæ, in cujus Basilica fuerat celebratum sacrosanctum Chalcedonense Concilium, Euphemia dici voluit, ut et eo pariter nomine declararet se esse ejusdem magnæ Synodi studiosissimam. Epistola autem ipsa sic se habet [1] :

15. « Hormisda episcopus Euphemiæ Augustæ.

« Ecclesiarum pax jam cælesti ordinatione componitur, cum vos ad imperium Deus elegit, apud quos esse integrum semper religionis suæ cognovit affectum. Nam sicut in privata vita Deum semper recto dogmate coluistis, ut de religionis concordia cogitaretis, et multa quidem inter ipsa imperii vestri primordia facta sunt, quæ spem nobis correctionis integræ pollicentur. Unde quia in vobis, amorem fervere fidei gratulamur : agentes Deo gratias, quotidie pro vobis B. Petro Apostolo supplicamus, ut votis vestris apud Dominum suffragetur, et cursum bonæ voluntatis adimpleat. Nec dubium est, divinis vos auxiliis adjuvari, quia tanto religionis studio mandatis cælestibus obeditis. Hinc est, quod quia sanctum conjugii vestri constat esse propositum, has fiducialiter ad vestram clementiam litteras destinamus, ut per vos ad perficiendam Ecclesiæ pacem mariti vestri pietas amplius incitetur.

16. « Magnum opus arripuistis, magna vobis causa commissa est : per vos etiam populos Christus vult ad Ecclesiæ fœdera revocare, quos per se voluit a morte redimere. Magna etiam vestro sexui parata est laudis occasio, si vobis instantibus Ecclesiæ suæ Christus, quæ divisa fuerant, membra conjungat. Nec ejus », nempe sanctæ Helenæ, « major est gloria, quæ humanæ salutis lignum scrutata est, et sola Crucem, quam omnis veneratur mundus, invenit. Superabitis quinimo illius merita : quia Ecclesiæ unitas per illam suum invenit signum, per vos est habitura remedium. Agat igitur jugalis vestri religiosa clementia, ut fratres et coepiscopi nostri sub eo libelli tenore, quem dudum misimus, fidem suam dignentur asserere; quatenus perfecta possit esse, quæ est inchoata correctio : quia irrita est quælibet in cultura Dei confessio, cui deest fidei plenitudo. Hoc enim quod a reliquis fieri poposcimus, a multis jam sacerdotibus constat effectum : et unitas esse justa in communione non poterit, si non fuerit in reversione servata ». Hæc ad Augustam Hormisda papa.

17. Sed attende quæ scribat ad ipsum Constantinopolitanum episcopum Joannem, penes quem optime sciret residere totius pacis conciliandæ facultatem : ut si ipse resiliret, ut fecerant prædecessores, omnem operam et impensam periisse non dubitaret. Quamobrem demulcere hominem lenitate, et resilientem veritatis urgere stimulis ad cursum, dubiumque efficacioribus suadere et certum reddere argumentis, atque labentem animo rationibus stabilire non prætermisit. Accipe igitur ipsas dignas tanto Pontifice litteras, quæ sic se habent [1] :

18. « Hormisda episcopus Joanni episcopo Constantinopolitano.

« Reddidimus quidem, frater, congruum litteris tuis sub Ecclesiastica libertate responsum : et quid in his congratulati fuerimus insertum, quid taciturnitate præteritum, evidenter expressimus. Ac licet cuncta sensibus tuis nunc crebra legatio, nunc usu in Ecclesia diuturnæ conversationis tuæ vetustas infuderit, juvat tamen adhuc latius aperire nostrum repetita ratione consilium : quia tunc bene de fidei firmitate disseritur, quando simplicibus verbis conciliandæ pacis cupiditas explicatur. Desideria quippe tua, quibus te ad Ecclesiasticam testaris festinare concordiam, ut haberent partes illæ semper optavimus : nec sola votorum ambitione contenti, usi etiam precibus sumus. Vestro sunt hæc et mundi testimonio roborata, quæ loquimur : quia ut Catholicæ unitatis reparatio fiat, auctoritatem nostram intemeratæ fidei integritate submittimus. Inclinet orationibus nostris aurem suam divina miseratio, ut quod creditis postulandum, sequamini, et ametis oblatum. Nobis una causæ sollicitudo, una custodia est; ita pacem cupere, ut sic religionis, sic venerabilium Patrum constituta serventur : quoniam quæ inter se consona credulitate non discrepant, æquum est ut simili observatione subsistant (sustineant).

19. « Sed cur diutius immoramur ? Scis ipse,

[1] Hormisd. Ep. XVII.

[1] Hormisd. Ep. XXVIII.

unitatis causa quid exigat : scis ipse, qua via ad beatissimi Petri Apostoli debeas venire consortium. Habes itineris tui ducem, quem te jam sequi asseris, Chalcedone habitum pro religione conventum. Jam te quoque, quod idem amplecti testatus es, beati Leonis redeuntem dogma comitabitur. Hæc si placent, Acacii defensio damnati non placeat; hoc est, quod boni studii a perfectione vota suspendit. Si sunt enim illa adversum Dei et legis ejus inimicos venerabilium Patrum congregatione disposita, ut quisquis eos in communione sequeretur, jam tunc latam subiret in sua damnatione sententiam ; non sunt igitur nova, quæ constanter exequimur, sed temporibus illis facta judicia justa Patrum constitutione servamus. Hortamur itaque, frater, et mentem tuam, Dei nostri misericordia adjuvante, pulsamus, ut ab omni te hæreticorum contagione, Acacium cum suis sequacibus condemnando, disjungens, una nobiscum Dominici corporis participatione pascaris. Si nobiscum universa prædicas, cur nobiscum non universa condemnas? Tunc enim nobiscum quæ veneramur amplecteris, si nobiscum quæ detestamur horrueris. Pax integra nescit aliquam habere distantiam; et unius Dei vera esse non potest, nisi in confessionis unitate, cultura.

20. « Quapropter salutantes te fraternæ charitatis affectu, petitionem tuam, missis (sicut sperasti) religiosissimis viris Germano et Joanne episcopis, Felice diacono, Dioscoro diacono, atque Blando presbytero, significamus esse completam. Hi vero quibus fuerint mandatis instructi, ante allegationes eorum, si cogites, evidenter agnosces. Hi pacem tuam sub ea qua sæpe scripsimus professione suscipient. Imple ergo, frater carissime, gaudium nostrum, et tuum ad nos per eos rectæ fidei tuæ remitte præconium, ut per te universis detur exemplum ». Hæc per legatos ad Joannem patriarcham Hormisda. Quod autem dum Romæ ista tractarentur, contigerat alias ab eodem ipsum Hormisdam litteras accepisse, ad eumdem has reddidit breviores, quæ sic se habent [1] :

21. « Hormisda episcopus Joanni episcopo Constantinopolitano.

« Ea quæ charitas tua destinatis litteris significavit, agnovimus, et gratulamur ad conscientiam nostram fidei tuæ indicia pervenisse : optantes, ut intentioni tuæ, quam rectam esse cupimus, plenum Deus noster circa Ecclesiasticam pacem concedere dignetur effectum, cujus spem animo supernæ majestatis assumpsimus : quia imperatorem serenissimum ad hoc providentia divina judicamus electum, ut per eum Ecclesiarum redintegratio tantis temporibus desiderata proveniat. Quapropter licet quæ pro fidei unitate facienda sunt, tuæ charitatis notitiam latere non possint; legatos tamen direximus, quos ratio causæ poscebat : quibus hortantibus, et quæ jampridem a nobis significata, et quæ nuper iterata sunt, ad effectum, Domino nostro auctore, perveniant ». Hæc ad Joannem.

22. Quod vero idem Hormisda papa optime sciret, plurimum conferre ad pacis conciliationem, Constantinopolitanum demerere clerum, quem non ignoraret pro arbitrio universum movere populum posse, tantasque uno momento conflare discordias, ut etiam statum ipsius imperatoris (quod pluribus exemplis vidimus) in discrimen adduceret; hos quoque amantissimis prævenire litteris non prætermisit. Extant ipsæ quidem æque perbreves ad archidiaconum et reliquos ejusdem Ecclesiæ clericos scriptæ verbis istis [1] :

23. « Hormisda episcopus Theodosio archidiacono Constantinopolitano et universis Catholicis a pari.

« Gratias misericordiæ divinæ competenter exsolvimus, quæ fidem vestram diu laborare non passa est : nam tempus oblatum est, quo fidos milites suos Catholica recuperare possit Ecclesia. Quæ enim major animum vestrum potest obtinere jucunditas, quam malorum commemorata depulsio? Gaudiis præsentibus compensate afflictionis incommoda : quia Deus noster, qui remedio fuit, adversis opprimi charitatem vestram noluit, sed probari. Nam si transacti temporis mala cum præsenti, quæ divina esse non ambigitur, retributione compensetis; quis dubitat ampliora vos præmia consecutos, quam nocere potuisset adversitas? Et quamvis pro statu fidei Catholicæ nunquam sollicitudo nostra cessavit, tamen serenissimi principis sacris affatibus incitati, legatos destinare curavimus, quorum officio, Deo auctore, in his, quæ sæpe mandavimus, subsequi non dubitamus effectum. Et ideo competenter enitere, ut Ecclesiæ Catholicæ hoc præcipuum vestræ liberationis munus possitis offerre : quatenus repulsis omnibus quæ hactenus nocuerunt, in una, quam semper optavimus, communione gratulantes, Deo nostro laudes referre sine cessatione possimus ». Hactenus ad Theodosium archidiaconum et reliquum clerum Ecclesiæ Constantinopolitanæ Hormisda.

24. Quod vero qui pietate fulgebat, et auctoritate in aula regia præstabat Justinianus hoc tempore comes domesticorum, postea vero successor Justini in imperium, pacis cupidissimus esset, et post primas ad Hormisdam papam datas eodem argumento litteras, alias quoque postea addidisset, misissetque Romam oblationes Apostolorum principi offerendas per ipsum Rom. Pontif. magnam ex his sumpsit Hormisda de pace concilianda fiduciam. Quamobrem qui binas ab eo acceperat litteras, totidem, diversis tamen diebus, Epistolas reddidit, quarum prioris est exordium [2] : « Litterarum vestrarum serie religionis, etc. » Sed satis nobis sit hic describere posteriorem, quæ sic se habet [3] :

25. « Hormisda episcopus Justiniano V. I.

[1] Hormisd. Ep. XXIX.

[1] Hormisd. Ep. XXX. — [2] Hormisd. Ep. XXV. — [3] Hormisd. Ep. XXXI.

« Magnitudinis vestræ litteras sanctæ fidei plenas amore suscepimus, quibus ad exercendam apud vos prædicationis Apostolicæ firmitatem, opportunitatem nobis provenisse divinitus nuntiastis. Unde indesinenter Deo nostro agimus gratias, qui ad tam præclara remedia et tempus vobis et animum dedit. Et nos quidem desuper ista agnovimus ordinari, postquam ei detulit divina majestas imperium, qui se ad componendam Ecclesiarum pacem indicat ordinatum. Ergo restat, ut universi episcopi partis Orientalis, juxta libelli seriem, ad correctionis pervenisse se testentur effectum. Patet venerandæ via concordiæ : nota (notata) sunt optatæ remedia sanitatis. Sacerdotes qui Catholicam pacem desiderant, professionem Catholicam non recusent. Non enim opus est partibus errorem corrigi, sed radicitus amputari. Insistite igitur, sicut cœpistis : ut merces apud Deum vestra, quæ de boni operis inchoatione habet initium, de perfectione consequatur effectum.

26. « Animum quidem vestrum talem missa ad nos testantur alloquia, ut ad plenitudinem boni propositi non multum indigeatis hortatu : nostri tamen desiderii, ea quæ spem dedit oratio (ratio), amplius accendit ardorem ; et avidius gaudia impleri cupimus, quæ instare jam divinitus arbitramur. Hinc est quod beatum Petrum Apostolum quotidie suppliciter obsecramus, ut vobis, per quos integrari membra sua, sancta jam sperat Ecclesia, et effectum Deus celerem, et salutem tribuat longiorem. Nos quidem vestris animis obsequentes, viros direximus ad solidandam sub Apostolicæ dispositionis ordinatione concordiam. Vestrum est, ut sicut nos bonæ intentioni deesse noluimus, ita eos apud nos optatum referre faciatis effectum. Munus vestrum veneranda sacraria susceperunt ; quod amplius beato Petro Apostolo facietis acceptius, si per vos optatam Ecclesiæ receperint unitatem ». Hæc Hormisda ad Justinianum.

27. Magno quidem Dei beneficio (ut diximus alias) factum sentio, ut tantæ legationis tantorum virorum in causa tanti ponderis missæ vetera in hanc diem servata sint monumenta, ut nihil ferme perierit : ut plane contingat, ejusmodi frequentia Epistolarum, quemlibet ipsas legentem perfectius scire cuncta quæ in eadem causa contigerunt, quam qui eodem tempore vixere, sed has Epistolas minime conspexerunt : ex quibus haud mediocris omni ex parte legenti utilitas comparatur, si eas cunctas prudens lector accurate et non oscitanter cursimve perlegat. Intueri porro in eis licet summam Hormisdæ in rebus agendis solertiam, cum nihil omni ex parte intentatum reliquerit, quo missa legatio optatam referret concordiam. Nam præter illa quæ dicta sunt : quod idem sciret Hormisda, et pluribus esset doctus exemplis, aulicorum arbitrio res prospere progredi, vel inverti solere : ut qui essent apud Justinum Augustum potentiores sibi litterarum commercio conjungeret, ad eosdem Epistolas dedit : nam non ad Justinianum tantum quas vidimus litteras scripsit, sed et ad alios item aulicos clarissimos viros de eadem legatione scripsit ut ad Celerem atque Patricium in hunc modum [1] :

28. « Hormisda episcopus Celeri et Patricio VV. CC. a pari.

« Quamvis pro loci nostri consideratione de causa fidei Catholicæ minime tacere possimus ; tamen ad hanc partem serenissimus princeps magnopere directis affatibus nostrum incitavit studium, pro cujus legatos voluntate direximus. Et quia hujusmodi causa filiorum Ecclesiæ sublevari debet auxilio ; salutantes vos cultu atque honorificentia competenti, poscimus, ut pro Ecclesiastica pace allegationes eorum, qui directi sunt, apud animos serenissimi principis adjuvetis : siquidem vestræ celsitudinis laborem non parva retributio subsequitur, cum omnipotenti Deo nos gratias persolvere de vestris operibus feceritis ». Hæc Hormisda. Extant et aliæ ad eumdem Celerem litteræ in commendatione legatorum, quæ incipiunt : « Cum necesse fuerit, etc. »

29. At non satis ipsi fuit, eos qui erant Constantinopoli apud imperatorem magistratus admonuisse ; sed voluit eos etiam, qui degerent in provinciis, per quas legati transituri erant, ad opus hortari. Quod enim sciret Thessalonica eosdem transituros fore legatos : ad eum qui ibi gerebat præfecturam, et alios, litteras dedit. Satis quippe memor erat, illic degere Dorotheum ejusdem civitatis episcopum, qui non a communione tantum Romani Pontificis, ut Anastasio morem gereret, se subduxerat ; sed et alios ad id ipsum præstandum induxerat, imo et minis atque persecutione compulerat, ut quæ dicta sunt superiori tomo significant : ne igitur per eum turbæ aliquæ Thessalonicæ concitarentur, perbreves has ad ejus civitatis præfectum litteras dedit [2] :

30. « Hormisda episcopus præfecto prætorio Thessalonicensi et cæteris VV. II. a pari.

« Licet pro causa Ecclesiastica nunquam sollicitudo nostra cessaverit ; tamen imperatoris serenissimi sacris affatibus promptius incitati, legatos cum cælestis misericordiæ favore direximus, quorum officio bona, quæ de principis mente præsumimus, impleantur. Et ideo salutantes amplitudinem vestram cultu et honore quo dignum est, poscimus, ut pro redintegratione fidei vestrum commodetis studium, nec tantis fidelium tardari vota temporibus permittatis : quia non est dubium, celsitudinem vestram fructum tantæ laudis acquirere, si per eam, quæ ab omnibus bonis optantur, Dei nosstri misericordia operante, proveniant ». Hactenus Epistola, et quidem opportune scripta : etenim contigit eosdem legatos Thessalonicæ contradicentium et altercantium turbis plurimum agitari, ut inferius suo loco dicetur.

31. Ad postremum vero clarissimarum quoque feminarum Hormisda papa, datis ad eas litteris, ad

[1] Hormisd. Ep. XXXII. — [2] Hormisd. Ep. XXXIII.

rem bene conficiendam imploravit auxilium : non enim despiciendas eas esse putavit, quæ tempore persecutionis Anastasii imperatoris, pro Catholica fide non solum steterant inconcussæ, sed et virorum animos perstare in sententia suaserant, atque in pietatis officio continuerant : ut plane acciderit, sicut tempore Dominicæ passionis, cum, Apostolis fugientibus, mulieres Dominum Jesum nunquam usque ad obitum deseruerunt; ita in tanto fidei naufragio, quamplurimis episcopis fugam arripientibus, imo et ad hostium castra se conferentibus, feminæ fidem Catholicam profitentes invicto steterint animo. Eminebant inter eas Anastasia atque Palmatia senatoriæ ac patriciæ clarissimæ feminæ, ad quas perbrevem hanc Hormisda papa dedit Epistolam [1] :

32. « Hormisda episcopus Anastasiæ et Palmatiæ a pari.

« Bonæ voluntatis studium divinæ semper comitatur prosperitatis effectus. Dei nostri providentia temporis facultas oblata est, in qua pro fidei vestræ præmio debeatis adniti. De superna primitus misericordia, deinceps de conscientia clementissimi principis præsumentes, legatos pro religionis Catholicæ causa direximus, per quos amplitudinem vestram debitæ venerationis salutamus officio, postulantes, ut pro Ecclesiasticæ redintegratione concordiæ vestrum laborem atque operam non negetis : quatenus cum repulsis remotisque iis, quos Apostolicæ Sedis damnavit auctoritas, ad unam, quæ recta est, communionem plebs Christiana redierit, beatum Petrum Apostolum, pro cujus fide nitimur, in vestris habere possitis actibus adjutorem ». Hucusque ad eas Hormisda, qui his omnibus datis litteris legatos ita munitos quam cito dimisit : non enim exspectato tranquilliori tempore navigandi, ante Quadragesimæ tempus hoc anno eos esse profectos, quamvis litteræ incuria librariorum habeantur sine die et consule datæ; ex relationibus tamen a legatis missis ad Hormisdam Pontificem, satis potest intelligi.

33. *Relationes legatorum de prosperis circa religionem in itinere gestis.* — Quod igitur, ex Prophetæ,[2] sententia, valde speciosi sunt pedes evangelizantium pacem, annuntiantium bona : perjucundum erit eorumdem legatorum assectari vestigia, et quæ in via positis iisdem acciderint, certa testificatione narrare. Dei quidem beneficio factum est, ut aliquæ relationes legatorum in archivis asservatæ, custoditæ remanserint ad hæc tempora, licet (ut accidit) mendis nonnihil labefactatæ, sed collatione duorum exemplarium facta, aliquantulum emendatæ. Est autem secundæ relationis (prima enim excidit) ejusmodi scriptus titulus [3] :

34. « Exemplum suggestionis Germani et Joannis episcoporum, Felicis et Dioscori diaconorum, et Blandi presbyteri.

« In civitate Aulonitana quo ordine cum Dei adjutorio pervenimus, et quomodo sumus suscepti ab episcopo civitatis ipsius, et quid est actum, vel quale responsum dederunt, et quia hæc promisit, ut cum metropolitano suo faceret libellum, in alia Epistola beatitudini vestræ significavimus ». At prima illa (ut diximus) desideratur a legatis facta relatio, secunda autem ita subjicitur : « Quod in Scampina civitate factum est vestris orationibus, tacere non permisimus. Antequam nos ingrederemur in civitatem ipsam, venerabilis Troius (Troilus) episcopus cum suo clero, vel plebe in occursum nobis egressus est. Et quomodo Deus in ipsa die benedictus est, et quæ festivitas per ipsius pietatem est subsecuta, ad notitiam Apostolatus vestri referimus. Nobis præsentibus, vel suo clero et nobilibus viris ipsius civitatis, libellum subscripsit, porrexit : suscepimus, et præsente omni clero vel plebe, in gradu suo a servo vestro Petro notario sanctæ Ecclesiæ Romanæ est relectus. Erat conventus in Basilica S. Petri.

35. « Confitemur beatitudini vestræ, tantam devotionem, tantas Deo laudes, tantas lacrymas, tanta gaudia difficile in alio populo vidimus. Prope omnes cum cereis viri cum mulieribus, milites cum crucibus in civitate nos susceperunt ». Exprimitur hic aliqua ex parte religiose procedentium Christianorum forma, nimirum cereos atque cruces ferre solitos esse, et in fine processionis Missas agere : unde et mox subdunt : « Celebratæ sunt Missæ, nullius nomen obnoxium religionis est recitatum, nisi tantum beatitudinis vestræ ». Ex his considera, lector, miserrimum statum Orientalis Ecclesiæ, in qua nullus fuerit, qui non pollutus saltem communicatione hæreticorum, tuto vere Catholicus dici, et ejus nomen in Sacris publice recitari potuisset. Sed pergunt : « Noster episcopus venerabilis Germanus Missam celebravit. Et promiserunt nec postea recitari, nisi quos Sedes Apostolica suscepit. Quanta a nobis operata sunt, Deus propitius in vobis conservet. Istam Epistolam ante triginta milliaria a Lignido fecimus, sperantes ipsa die in eadem civitate cum Dei adjutorio pervenire. Et quomodo ad nos pervenit Scampinus episcopus, speramus et ipsius civitatis Lignidi episcopum similia facere. Quod si factum fuerit, data occasione, rescribemus.

36. « Scampis nobis positis, post Missas, hora cœnatoria, Stephanus et Leontius viri clarissimi ab imperatore missi in occursum venerunt, adhuc nescientes, nos in partibus Græciarum positos : quia talia mandata fuerunt comiti Stephano data, ut ad partes Italiæ transirent in occursum nostrum ». Vides, lector, qualia esse consueverint obsequia Orthodoxorum imperatorum erga Romanum Pontificem, ut missæ ab eo legationi per viros clarissimos occurri voluerint, antequam legati ex Italia egrederentur, licet interjacens transmittendum esset Hadriæ fretum eo potissimum tempore ad navigationem minime opportuno. Sed pergunt de Stephano dicere :

[1] Hormisd. Ep. XXXIV. — [2] Isai. LII. — [3] Inter Ep. Hormisdæ post. XXXIV. tom. I. Ep. Rom. Pont.

37. « Est Stephanus iste, qui modo dicitur, de parentela filii vestri magistri militum Vitaliani. Ili nobis nuntiarunt, Patricium senatorem proscriptum et in exilium missum : pro qua tamen causa, nisi quomodo ad nos pervenerit, non possumus dicere : quia non est de talibus rebus facile deliberare. Dicitur tamen et Apocrisiarios Thessalonicensis Ecclesiæ teneri, apud quos dicunt Epistolas inventas : pro qua causa, nescimus : cum ipsis et Philumenum, Demetrium magistrianum, et alias personas, quarum nomina ignoramus. Ista sunt (quomodo prædiximus) quæ audivimus. De causa tamen Ecclesiastica cum Dei misericordia prospera nuntiantur. Cosmatem tamen medicum, pro qua causa in Italiam venit, penitus intelligere non potuimus : nisi hoc, quia fortiter quæritur, de quo debetis esse solliciti ut sciatis, pro qua causa ibidem venit ». Hactenus secunda relatio scripta initio mensis Martii, ut ex sequenti tertia relatione possumus intelligere, quæ sic se habet [1] :

38. « In alia Epistola significavimus beatitudini vestræ de Scampina civitate, de venerabili Troio episcopo, quo ordine libellum dedit, et qualis festivitas est celebrata in ipsa civitate. Cum Dei misericordia venimus Lignidum, Theodoritus episcopus, venerabilis vir ipsius civitatis similiter libellum dedit : qui libellus in Ecclesia est relectus, et omnia secundum constitutionem vestram sunt facta. Rogate Deum : sperate ab Apostolis ejus beatissimo Petro et Paulo, ut Deus, qui initia talia donavit orationibus vestris, similiter sequantur et prospera : ut tempora coronæ vestræ in correctione Ecclesiarum semper prædicentur. Quam Epistolam ad Apostolatum vestrum direximus die non. Martiarum». Hucusque tertia perbrevis legatorum relatio.

39. Sed his jungenda est Epistola ejusdem civitatis episcopi Theodoriti ad Hormisdam papam postea data : ex qua intelligas, quanta solerent reverentia prosequi externi episcopi ipsum Romanum Pontificem. Accepto hic ab Apostolica Sede beneficio gratus existens, litteras ad ipsum Romanum Pontificem dedit : ex quarum inscriptione cognoscas pariter, quo cultu Orthodoxi antistites venerarentur Romanum episcopum. Est autem ejusdem Epistolæ iste titulus [2] :

40. « Domino sancto, beato, prædicabili, et adorando Apostolico patri Hormisdæ papæ Urbis Romæ, famulus tuus Theodoritus.

« Meæ quidem exiguitatis non esset, tam magna præsumere, et ad vestrum pium sanctum Apostolatum pusilli sermone præsentes parvulas destinare paginas. Sed quia pro insita vobis humanitate, pio propitiationis animo omnia nutu Divinitatis protegere consuevistis : lucidum diem et totius festivitatis repletum omni reddidistis mundo, et omnia vestris prædicandis precibus ad pristinum veritatis revocastis statum, et in unum concordare vel subjugare vestris prædicabilibus et adorandis meritis annuistis. Ideoque etsi meis obrutus iniquitatibus et ab eis undique oppressus, ex ipsis recreatus infernis, recurrente ad religiosa vestigia vestra famulo tuo viro religioso Pollione (Pulione), usurpavi me tam per eum, quam etiam his parvulis et exiguis chartis, vestris prædicandis et adorandis me præsentare vestigiis, divinum omnibus viribus exhortans favorem, et clara voce cum omnibus omnino canens : Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis : qui pro sua incomprehensibili pietate vestris mirificis operibus omnia illuminavit et liberavit, et lucidum et totius festivitatis repletum diem in toto orbe vestris dignis precibus præstitit, et ab omni iniquitate eripuit, et omnem nodum colligationis absolvit, et omnem semitam aperuit. Hanc itaque gratulationis repletam pio vestro pronus offerens Apostolatui, deprecor, uti pro meæ flebilitatis exiguitate vestris piis precibus memores esse dignemini, domine sancte, beate Apostolice pater ». Hactenus Theodoriti episcopi Epistola, cui mox ista in codice subscripta erant :

41. « Accepta XIII kalendas Julias, domino Eutharico V. C. consule ». Quod enim hæc Pollioni data dicatur ; scire debes hunc missum post Pascha cum litteris legatorum de pace cum Orientalibus stabilita. Testantur id quidem iidem legati in alia relatione ad Hormisdam Pontificem missa, cujus est exordium : « Cum Dei misericordia, etc. » Porro hanc Theodoriti Epistolam hic descripsisse voluimus, quod ejusdem cum superioribus sit argumenti. Sed ut cœptum iter legatorum Apostolicæ Sedis prosequamur : quænam eisdem, cum Thessalonicam pervenissent, acciderint, scripta tum a Dioscoro diacono uno ex missis legatis relatio notum facit, quæ sic se habet [1] :

42. « Ineffabilis Dei omnipotentis misericordia, et pietas ejus, quam super humanum genus clementer effundit, humanis viribus æstimari non potest, nec sermonibus explicari ; sed sufficit ejus tantum consilia devotis sensibus admirari, et scire omnia bona de ejus tantum gratiæ pendere remediis. Est ista quotidiana probatio : audacter tamen præsumo dicere, domine meus beatissime papa, quia præsens causa præterita cuncta transcendit, quam Deus vestris temporibus et meritis reservavit. Quid in Aulone sit actum, quid Scampis, quid Lignidi fuerit subsecutum, anteriore significatione suggessi. Ad Thessalonicam pervenimus : quas intentiones [2] habuerimus cum episcopo Thessalonicensi, et quæ dicta fuerint, vel etiam constituta, harum portitoris viva insinuatione discetis.

43. « Quod tamen non oportet præterire silentio, insinuare non differo. Post multa certamina præfatus episcopus (erat iste Dorotheus schismaticus, de quo plura superiori tomo) ratione convictus, libellum subscribere voluit : sed quia episcopi, qui

[1] Extat inter Hormisd. pap. tom. I. Epist. Rom. Pont. — [2] Extat inter ejusdem Hormisd. Epist. cum duobus exemplaribus collata.

[1] Extat in eodem codice inter Epist. Hormisdæ. — [2] Intentiones pro contentionibus usurpat frequenter.

sub ejus sunt ordinatione constituti, omnes non aderant; in præsenti hoc convenit, hoc promisit, ut post dies sanctos » Quadragesimæ scilicet, « uno ex nobis a sede Constantinopolitanæ urbis directo, episcopis congregatis, qui in ejus sunt diœcesi constituti, libellum subscriberent; quod cum Dei adjutorio credimus esse complendum. Hæc sunt Thessalonicæ constituta ». Subjicit autem his idem Dioscorus legatus quæ post hæc cum Constantinopolim pervenissent, ibidem fieri contigerint : ait enim :

44. *Omnia feliciter gesta a legatis Constantinopoli; ubi fidei libellum ab Hormisda missum ultro subscribunt episcopi.* — « Vestris orationibus commendati ad Constantinopolitanam pervenimus civitatem feria secunda hebdomadis authenticæ », quam majorem hebdomadam Latini dicunt. « Decimo ab urbe prædicta milliario sublimes et magnifici viri nobis occurrerunt, inter quos sunt magister militum Vitalianus, Pompeius, et Justinianus, et alii senatores : cunctique (multique) Catholicæ fidei ardore ac desiderio redintegrandæ pacis ardebant. Quid plura? cum summis pæne omnium gaudiis ingredimur civitatem.

45. « Alia die, quæ est tertia feria, piissimi principis| præsentamur adspectibus : cunctus illic aderat senatus, in quo conventu erant et episcopi quatuor, quos episcopus Constantinopolitanus pro sua persona direxerat. Obtulimus beatitudinis vestræ litteras, quas clementissimus princeps cum grandi reverentia suscepit. Dicta sunt quæ ante examinationem causæ oportuit intimare : mox causa cœpta est. Hortabatur nos clementissimus imperator, hoc dicens : Videte civitatis hujus episcopum, et invicem vobis pacifico ordine reddite rationem. Nos e contra respondimus : Quid imus ad episcopum certamina facere? Dominus noster beatissimus papa Hormisda, qui nos direxit, non nobis præcepit certare : sed præ manibus habemus libellum, quem omnes episcopi volentes Sedi Apostolicæ reconciliari, facient (fecerunt). Si præcipit pietas vestra, legatur; et si est in ipso quod ignoretur, aut verum esse non credatur, dicant : et tunc ostendemus, nihil extra judicium Ecclesiasticum in eodem libello esse conscriptum. Aut si illi possunt docere quia non convenit religioni Catholicæ; tunc nobis incumbit probare.

46. « Relectus est libellus sub conspectu principis et senatus. Nos statim subjunximus : Dicant præsentes quatuor episcopi, qui adsunt pro persona Constantinopolitani episcopi, si hæc quæ in libello leguntur, gestis Ecclesiasticis minime continentur? Responderunt, omnia vera esse. Post quæ nos subjunximus : Domine imperator, et nobis grandem laborem episcopi abstulerunt, et sibi convenientem rem fecerunt, dicere veritatem. Mox clementissimus imperator his qui aderant dixit episcopis : Et si vera sunt, quare non facitis? Si militer et aliquanti de ordine senatorio dixerunt : Nos laici sumus ; dicitis hæc vera esse : facite, et nos sequemur ». Hactenus res gestæ ejus diei, relatione Dioscori significatæ, qui et de reliquis mox subdit :

47. « Intermissa feria quarta, episcopus Constantinopolitanus in palatio suscepit a nobis libellum. Et in primis quasi tentavit Epistolam potius facere, quam libellum » : quod quidem majoris id sibi videretur esse dignitatis : nam libelli ut plurimum offeruntur a lapsis. « Sed non post multa certamina hoc convenit, procemium modicum facere, et subjungere mox libellum, quemadmodum vestra beatitudo dictavit ». Libellus auctus prooemio sic se habet [1] :

48. « Domino meo per omnia sanctissimo et beatissimo fratri et comministro Hormisdæ Joannes episcopus in Domino salutem.

« Redditis mihi litteris vestræ sanctitatis, in Christo frater carissime, per Gratum clarissimum comitem, et nunc per Germanum et Joannem reverendissimos episcopos, Felicem et Dioscorum sanctissimos diaconos, et Blandum presbyterum : lætatus sum de spirituali charitate vestræ sanctitatis, quod unitatem sanctissimarum Dei Ecclesiarum secundum veterem Patrum requiris traditionem, et laceratores rationabilis gregis Christi animo repulsare festinas. Certus igitur scito, per omnia sanctissime, quia secundum quod vobis scripsi, una tecum cum veritate sentiens, omnes a te repudiatos hæreticos renuo et ego, pacem diligens. Sanctissimas enim Dei Ecclesias, id est, superioris vestræ, et novellæ istius Romæ unam esse accipio; illam Sedem Apostoli Petri, et istius Augustæ civitatis unam esse definio.

49. « Omnibus actis a sanctis illis quatuor Synodis, id est, Nicæna, Constantinopolitana, Ephesina, et Chalcedonensi, de confirmatione fidei et statu Ecclesiæ assentior, et nihil titubare de bene judicatis patior : sed et conantes aut enixos usque ad unum apicem placitorum perturbare, lapsos esse a sancta Dei generali et Apostolica Ecclesia scio ; et tuis verbis recte dictis evidenter utens, per præsentia scripta hæc dico ». Hactenus ad libellum fidei appositum a Joanne procemium. Libellus autem professionis a legatis oblatus, Roma ab Hormisda Pontifice missus, ita se habet :

50. « Prima salus est, rectæ fidei regulam custodire, et a Patrum traditione nullatenus deviare : quia non potest Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicentis [2] : Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Hæc quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus : quia in Sede Apostolica inviolabilis semper Catholica custoditur religio. De hac igitur fide non cadere cupientes, et Patrum sequentes in omnibus constituta : anathematizamus omnes hæreses, præcipue vero Nestorium hæreticum, qui quondam Constantinopolitanæ urbis episcopus, damnatus in Concilio Ephesino a beato Cælestino papa Urbis Romæ, et a venerabili viro Cyrillo episcopo Alexandrinæ civi-

[1] Extat inter Ep. Hormisd. — [2] Matth. XVI.

tatis : et una cum illo anathematizamus Eutychetem et Dioscorum Alexandrinæ civitatis episcopum, damnatos in sancta Synodo Chalcedonensi, quam venerantes sequimur et amplectimur, quæ sequens S. Synodum Nicænam, Apostolicam fidem prædicavit. His conjungentes Timotheum parricidam, Ælurum cognominatum, anathematizamus, et hujus discipulum et sequacem in omnibus Petrum Alexandrinum similiter condemnantes.

51. « Anathematizamus similiter Acacium quondam Constantinopolitanæ urbis episcopum complicem eorum et sequacem factum, necnon et perseverantes eorum communioni et participationi. Quorum enim quis communionem complectitur, eorum et similem adjudicationem in condemnatione consequitur ». Hac enim clausula includitur Macedonius et Euphemius, ut ex his quæ dicentur, manifestius declaratur. Atque subdit : « Simili modo et Petrum Antiochenum condemnantes, anathematizamus cum sequacibus suis, et in omnibus suis.

52. « Unde probamus et amplectimur Epistolas omnes beati Leonis papæ Urbis Romæ, quas conscripsit de recta fide. Quapropter, sicut prædiximus, sequentes in omnibus Sedem Apostolicam, et prædicamus omnia quæ ab ipsa decreta sunt; et propterea spero in una communione vobiscum, quam Apostolica Sedes prædicat, me futurum, in qua est integra Christianæ religionis et perfecta soliditas. Promittentes in sequenti tempore sequestratos a communione Ecclesiæ Catholicæ, id est, in omnibus non consentientes Sedi Apostolicæ, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria. Quod si in aliquo a professione mea dubitare tentavero; his, quos condemnavi, per condemnationem propriam consortem me esse profiteor. Huic professioni vero subscripsi mea manu, et direxi per scripta tibi Hormisdæ sancto et beatissimo fratri et papæ magnæ Romæ, per suprascriptos Germanum et Joannem venerabiles episcopos, et Felicem et Dioscorum diaconos, et Blandum presbyterum », et alia manu : « Joannes misericordia Dei episcopus Constantinopolitanæ novellæ Romæ, hac mea professione consentiens omnibus supradictis, subscripsi sanus in Domino. Data mense Martio die vicesima septima, Indictione duodecima, consensu domini Justini imp. Augusti, Eutharico V. C. consule ». Hactenus subscriptus a Joanne libellus, ab Hormisda (ut dictum est) missus tanquam forma præfixa non ipsi tantum, sed omnibus qui conjungi vellent Catholicæ Ecclesiæ per Apostolicam Sedem, ejusdemque Pontificem, cujus (auctoritate Domini dicentis ad Petrum [1] : « Confirma fratres tuos) » fuit semper recte credendi præscribere formam, et recte credentibus Ecclesiæ Catholicæ ostium reserare. Pergit vero Dioscori legati relatio verbis istis :

53. « Subscriptio ab eo facta est libello conveniens, similiter et Datarium, cujus exemplaria et græce et latine Apostolatui vestro direximus. Post factum libellum, nomen Acacii de Diptychis est deletum, similiter et Phravitæ, Euphemii, Macedonii, et Timothei » Constantinopolitanorum episcoporum, quorum primus fuit hæreticus, reliqui vero schismatici : « et non solum hoc in ipsa sola Ecclesia in qua episcopus manet, verum etiam per omnes Ecclesias cum grandi diligentia, Deo adjutore, suggerimus fuisse factum. Similiter et deleta sunt de Diptychis Zenonis et Anastasii Augustorum nomina ».

54. Hic, amabo te, siste, lector, gradum, atque mente repete, quomodo Deo rebellium est oblitterata memoria, succisique sunt atque avulsi radicitus cedri Libani et quercus Basan altis firmatæ radicibus impietatis. Sed a quo ista tam grandia? et cujus in terra tanta vis atque facultas? non alterius quidem, quam vigentis in Petri Sede potestatis, et inde auctoritate Apostolica fulminantis Romani Pontificis, sagittas accipientis e manu potentis « ad faciendam [1] vindictam in nationibus et increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciat in eis judicium conscriptum », et dissipet funditus adversarias potestates, quæ adeo sunt ab irruente desuper Petra protritæ, ut nec nominum memoria recolenda cum benedictione remanserit. Ubi modo Zenonis subdolæ artes, et Anastasii ad decipiendum conquisita commenta? Ubi nunc satanica Acacii arrogantia, et successorum obstinata durities? Quot belluæ istæ fatigarunt Romanos Pontifices, qui eas ex feris reddere mansuetas, ex lupis oves, et in ovile e ferarum latibulis reducere frustra conati sunt? Stat immobilis Petra, fremant licet et turgeant, urgeantque undique sævi fluctus : necesse tandem est, ut iidem rumpantur ad Petram illisi, et in spumam gracilem penitus dissolvantur. Sed cœptam a Dioscoro scriptam relationem prosequamur :

55. « Episcopi, inquit, diversarum civitatum, quanti inventi sunt », Constantinopoli scilicet « libellum similiter obtulerunt : et cum grandi cautela suggerimus custoditum, ne quis nobiscum communicaret episcopus, qui libellum primitus non dedisset. Pari modo et omnes archimandritæ fecerunt : apud quos archimandritas et certamina nos habuisse, suggerimus, dicentibus illis : Sufficit quia archiepiscopus noster fecit : nos factum ejus sequimur. Quid amplius? post multa certamina, ipsi quoque ratione convicti, libellos modis omnibus obtulerunt.

56. « Post hæc omnia, Deo adjuvante, in Ecclesiam processimus : et qualia gaudia facta sint unitatis, et quemadmodum Deus benedictus sit; quæ laudes quoque beato Petro Apostolo et vobis relatæ sunt, ipsius actionis consideratione perspicitis, quod mea lingua non valet explicare. Nihil est subsecutum secundum vota inimicorum, non seditio, non

[1] Luc. XXII.

[1] Psal. CXLIX.

effusio sanguinis, non tumultus, quod veluti terrentes inimici antea prædicebant. Ipsi quoque Ecclesiastici Constantinopolitani admirantes, et Deo gratias referentes, dicunt, nunquam se meminisse ullis temporibus tantam populi multitudinem communicasse ». In ipso namque sacrosancto die Paschatis factam esse coitionem, celebratamque communionem, et unitatem Orientalis Ecclesiæ cum Occidentali contractam, testantur Epistolæ Andreæ episcopi et Julianæ Aniciæ ad Hormisdam, quæ inferius suo loco ponentur. Subdit vero ad postremum hæc in sua relatione Dioscorus :

57. « His adimpletis, etiam clementissimus imperator ad beatitudinem vestram sua scripta subjunxit, ordinem rei gestæ significans; similiter et vir reverendissimus Joannes Constantinopolitanæ civitatis antistes. Noveris etiam et sacra generalia esse edita (dicta); atque credimus, Deo propitio, et vestris sanctis orationibus per universas provincias quantocius destinari. Hæc Constantinopoli gesta sunt. Et nunc de Antiochena Ecclesia tractatur; et ideo adhuc laboratur, quia nondum persona congrua est electa. Oret ergo beatitudo vestra intentius, ut Deus, qui vestris precibus exoratus Constantinopolitanam Ecclesiam Apostolicæ Sedi restituit, ipse et dignam personam donet in Antiochia ordinandam, et assiduas adunet Ecclesias. Rescribite episcopo Constantinopolitano. Si videtur beatitudini vestræ, facite mentionem damnationum Severi, et illorum, quos nominastis in Epistola illa, quam scripsistis ad secundam Syriam per Joannem et Sergium monachos: hoc ipsum date ad imperatorem rescribentes. Si feceritis, videtur mihi necessarium esse ». Hactenus relatio Dioscori ad Hormisdam Pontificem missa Romam per Pollionem subdiaconum, ut alia relatione postea legati testantur. Nos vero eodem ordine, quo idem Dioscorus recenset missas Constantinopoli litteras ad Hormisdam referamus. Fuerunt tanta hæc Dei beneficia quot litteris consignata, tot nobilibus testata monumentis; quæ voluit Deus posteris custodita, veluti de hæreticorum atque schismaticorum imperatorum et patriarcharum expugnata perfidia fornicem triumphalem vivis ex lapidibus structum, atque præclaris sculptum victoriis, inscriptumque tot titulis, quot reperiuntur tunc datæ a diversis Epistolæ : quarum primum locum obtinet illa, quæ a Justino imperatore ad Romanum Pontificem scripta reperitur, estque hujusmodi [1] :

58. *Epistolæ gratulatoriæ de rerum eventu ad Hormisdam datæ a Justino, Joanne, Andrea Prævalitano episcopo, Justiniano, aliisque viris clarissimis et feminis.* — « Victor Justinus, pius, felix, inclytus; triumphator semper Augustus, Hormisdæ sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo et patriarchæ.

« Scias effectum nobis, pater religiosissime, et quod diu summis studiis quærebatur, noveris patefactum; et antequam advenerint qui a vobis destinati sunt, quod Joannes vir beatissimus antistes novæ nostræ (vestræ) Romæ una cum clero ejus vobiscum sentiunt, nullis variantes ambiguitatibus, nullis divisi discordiis : scias libellum ab eo subscriptum, quem offerendum indicaveras, sanctissimorum Patrum Concilio congruentem. Omnes concurrunt alacri opere ad suscipienda vota tam vestra, quam Constantinopolitanæ sedis, quos veritatis coruscus fulgor illuminat : omnes accelerant libentissime, quos oblectat via dilucida; sequuntur scita Patrum sanctissima, leges probatissimas, et consiliis quorumdam firmatis qui rectum tenebant tramitem, aliorum correctis qui vagabantur incerti, in eo res colligitur, ut unitatem individuæ Trinitatis ipsi quoque unitate colant mentium. Negatum est inter divina mysteria memoriam in posterum fieri (pro tenore libelli, quem diximus) Acacii prævaricatoris quondam hujus urbis episcopi, necnon aliorum sacerdotum, qui vel primi contra constituta venerunt Apostolica, vel successores erroris facti sunt, nulla usque ad ultimum diem suum pœnitentia correcti.

59. « Et quoniam omnes nostræ regiones admonendæ sunt, ut exemplum imitentur civitatis regiæ : destinanda ubique principalia præcepta duximus. Tanto flagramus religionis officio, tanto affectamus studio pacem Catholicæ fidei pro remuneranda cælitus pace nostræ reipublicæ, pro conciliando subjectis meis superno præsidio. Quid autem gratius reperiri potest? quid justius? quid illustrius? quam quos idem regnum continet, ejusdemque fidei cultus irradiat, eos non diversa contendere, sed collectis in eodem sensibus, instituta venerari, non humana mente lata, sed divini prudentia Spiritus? Oret igitur vestræ religionis sanctitas, ut quod pervigili studio pro concordia Ecclesiarum Catholicæ fidei procuratur divini muneris opitulatio, jugi perpetuitate servari annuat ». Hactenus Justini Augusti Epistola ad Hormisdam papam. Quam vero ipse Constantinopolitanus antistes ad eumdem Pontificem tunc scripsit accipe [1] :

60. « Domino meo per omnia sancto et Deo amabili fratri et comministro Hormisdæ Joannes in Domino salutem.

« Quando Deus propria mirabilia in suis operatur, tunc oportet ea quæ divinis litteris continentur, ipsius Scripturæ vocibus fiducialiter exclamare [2] : Quis loquetur potentias Domini, aut auditas faciet omnes laudes ejus in omni tempore? Ecce enim talem pium principem Romanæ Reipublicæ suscitavit, quali multo ante et Catholica indigebat Ecclesia, et omne genus hominum videre cupiebat. Ideoque ita etiam coronam (cornu) gratiæ super eum cælitus declinavit, ut affluenter in sacrum ejus caput misericordia funderetur : omnique annuntiationis ejus tempore cum magna voce Deum omnium principem glorificaverunt, quoniam talem

[1] Extat inter Hormisd. Ep. tom. I. Ep. Rom. Pont.

[1] Eodem tom. I. Ep. Rom. Pont. in Hormisd. — [2] Psal. CV.

verticem meis manibus tali corona decoravit ». Fuisse in more vides, ut Orientalis imperii electi imperatores ab episcopo Constantinopolitano coronarentur. Sed pergit :

61. « Is vero maximus imperator primam suorum certaminum palmam, devicto inimico, evidenter ostendit : secundum virtutis ejus meritum, adunationem sanctissimis Ecclesiis sapientissime comparavit regnum ejus : tertium bonum, dissipata conjunxit, et pacem mundi sapientissime procuravit. Idcirco in omnibus Deo magno gratias referens cuncta sapientissime gubernanti, annuntiare tibi pacem pacis filio nuntiavi, in omnibus Deo amantissime, ut illud gaudium satias, quo David [1] quidem secundum legem in Arcæ Dei revocatione figuraliter exultabat, Apostoli vero per gratiam veraciter lætabantur. Gaude itaque in Domino gaudium tuæ conveniens sanctitati, et scribe ea quæ vestrum benignum animum decent, homo Dei. Nam quæ fuerant divisa, conjuncta sunt, et dispersa collecta sunt; et quæ longe erant, sibi invicem adunata sunt : et sicut oportet dicere et olim scripsi, utrasque Ecclesias tam senioris, quam novæ Romæ unam esse, evidenter intelligens, et utriusque earum unam sedem recte esse definiens, indivisibilem adunationem, et utriusque nostrum consonam confirmationem cum judicii integritate cognosco.

62. « Unde rogo Deum semper eam inseparabilem permanere orationibus sanctorum Apostolorum et tuæ precibus sanctitatis, per quas donari nobis et universo mundo clementissimum et Christianissimum principem Justinum, et piissimam ejus conjugem, nostram autem filiam Euphemiam, in pace multis temporibus comprecatur, per omnia beatissime et carissime frater. Gavisi igitur de præsentia reverendissimorum episcoporum, necnon et clericorum vestrorum, gratias agimus : quoniam secundum petitionem nostram tales pacificos viros et dignos vestræ Sedis Apostolicæ destinastis, regulam Patrum sine confusione servantes, fidemque indivisam custodientes. Quorum amplectentes in omnibus mentem, cuncta per eos ad satisfactionem vestræ egimus sanctitatis. Omnem in Christo fraternitatem, quæ cum vestra est sanctitate, ego quoque et mei plurimum salutamus ». Hactenus episcopus Constantinopolitanus Joannes ad Hormisdam Pontificem.

63. Sed ut mœrere solent dolore capitis cætera membra, ita et ejus pariter felicitate congaudent : quamobrem eidem universalis Ecclesiæ capiti, primarioque antistiti congratulati sunt alii Catholici episcopi. Accipe igitur quæ hoc eodem tempore unus ex eis Orthodoxæ fidei cultor eidem Hormisdæ papæ breviter scripserit [2] Andreas Prævalitanus episcopus in Epiro, statum præteriti atque præsentis temporis simul jungens, quo gaudendi causa appareat manifestior, his verbis titulum inscribens :

64. « Domino semper meo beatissimo, et Apostolica Sede intima veneratione præferendo, atque Angelicis meritis coæquando, patri patrum papæ Hormisdæ, Andreas.

« Commendans me humillime vestigiis vestris piissimis, indico propter Synodum Epiri novi, quoniam finxerunt anathematizare intra semetipsos aliquas personas, hoc tantummodo ingenio usi sunt, ut nos in sua malitia caperent : quibus restitit divina Trinitas per vestras sanctas preces : et cum deprehensi fuissent in sua malitia, nunquam potuimus archiepiscopo suadere, ut ad viam veritatis et ad vestra præcepta verteretur. Sed modo cum advenerunt beatissimi atque sanctissimi domini episcopi vel diaconi directi a sancta corona vestra; occurrerunt illis Scampinus episcopus vir beatissimus Troius cum omni gaudio et luminaribus; et porrecto libello secundum vestram præceptionem statim recepti sunt in pace Christi, et Missas celebravere cum episcopo in Scampina civitate. Et videntes Lignidonenses quod fecit Scampinus, simili modo et ipsi secuti sunt. Nunc dum istas litteras ordinaremus, supervenit magistrianus de urbe Constantinopolitana; qui nuntiavit, quia Deo propitio precibus sanctis vestris, et Constantinopolitani miserunt (dixerunt) anathema Acacio, et cum pace Pascha celebrarunt. Jam quod sequatur, vestra intercessio apud Deum laboret, ut ad perfectum servi Sedis Apostolicæ inveniamur. Epistolas vero, quas destinaverunt ad meam humilitatem supra memorati viri beatissimi episcopi, pietati vestræ junctas transmisi. Accepta dic quo supra ».

Ex magistratibus autem qui primum locum apud imperatorem obtinebat Justinianus et ipse Hormisdæ papæ congratulatus, ista perbreviter scripsit [1] :

65. « Domino meo sanctissimo Hormisdæ primo archipontifici et papæ Urbis Romæ, Justinianus comes salutem.

« Venerandæ sanctitatis vestræ prædicatio regularum, quæ Christo Deo pro Ecclesiarum pace et plebis concordia jugiter supplicat; quicquid nunc per beatissimos suos sacerdotes annuit peragendum, propitia Divinitate cuncta effectui sociata sunt, nulla prorsus quorumdam valente discordia. Igitur vestris sacris orationibus ac præceptionibus Orthodoxorum fide muniti, supplices petimus, ut pro sanctissimo Augusto nostro totius fidei fautore, proque ejus Republica, pro nobis quoque mandatorum vestrorum custodibus æterno regi consueti impetrabiles preces offerre dignemini, nosque vobis fideliter supplices vestris salutiferis rescriptionibus visitare ». Hactenus ad Hormisdam Justinianus. Pompeius itidem, de quo supra, ad eumdem scripsit Epistolam, cui ejusmodi præficitur titulus :

66. « Domino meo beatissimo et Apostolico patri Hormisdæ archiepiscopo universalis Ecclesiæ, Pompeius ». Ex quo vides Romanum Pontificem

[1] 2. Reg. VI. — [2] Extat tom. I. Ep. Rom. Pont. in Hormisd.

[1] Extat inter Epist. Hormisdæ.

universalis Ecclesiæ episcopum semper cognitum atque vocatum. Epistola autem sic se habet :

« Sanctis beatitudinis vestræ precibus omnipotentis Dei pietas exorata, tantæ nobis fidei principem condonare dignata est, ut religiosis clementiæ ejus meritis redintegratio pacis Ecclesiasticæ, quæ votis fidelium omnium poscebatur, jure videatur esse collata : in cujus regis proventu solidissima principatus sui fundamenta sancti Spiritus operatione constituit, quæ tantum roboris obtinent stabilitatis invictæ, quantum actionis excellentia unica et admirabilis æstimatur. Et ideo reverendam pontificatus vestri beatitudinem cultu reciprocantis alloquii salutantes, quæsumus, ut magis magisque pro clementissimi atque invictissimi domini nostri principis prosperitate orare dignemini : quatenus omnipotentis Dei pietas sua dona, in quibus etiam fructus vestræ agricolationis exuberat, justis gratiæ opitulatione custodiat : nobis quoque filiis vestris spirituali vobis conglutinatis affectu, quos hujus operis maxime semper sollicitudo perstrinxit, suffragatrix intercessio sanctimoniæ pontificalis assistat ». Hæc Pompeius præcipuæ apud imperatorem auctoritatis vir.

67. Scripsisse quoque ad eumdem Hormisdam reperitur clarissima femina Juliana Anicia, ex nobilissimo illo stemmate Aniciorum familiæ propagata, ex quo præter Probas etiam Julianæ plures claruere, de quibus suis locis mentio facta est, quando eodem ipsæ litterarum officio et pio obsequio prosecutæ sunt alios prædecessores Romanos Pontifices. Ista igitur prudentissima femina, probe considerans quanta esset insita Catholicis omnibus erga Sedem Apostolicam reverentia, quantusque hæreticis ab ea timor illatus ; cum necessariam judicaret longiorem Constantinopoli moram legatorum, breviter scribens ad eumdem Pontificem, ipsum rogat, ne eosdem legatos revocet, donec cuncta stabilita relinquant. Epistola autem paucis concepta verbis est hujusmodi :

68. « Domino beatissimo patri Hormisdæ Juliana Anicia.

« Precibus vestræ beatitudinis, adventu legatorum principalis Sedis Apostolicæ, elisis erroribus hæreticorum, in unitatem fidei Catholicæ convenimus congregati simul ad ubera materna Ecclesiæ in die sanctæ Resurrectionis. Quapropter stylo venerationis alloquentes sanctitatem vestram, admonemus, ut intimetis destinatis a vobis reverendissimis viris, nullo modo abscedere, antequam sicut prævideritis, ut oportet, firmentur ea quæ bene disposita sunt ab eis : ut amputatis omnibus reliquiis transacti erroris, impendiis vestræ beatitudinis roborata unitas ad effectum perpetuum deducatur ». Hactenus Juliana, utpote quæ Græcorum levitatem pluribus demonstratam nosset exemplis. Sed quid Anastasia itidem clarissima femina, ad quam Hormisda litteras dederat, ad eumdem Pontificem scripserit, accipe [1] :

[1] Extant inter Hormisdæ Ep. tom. I. Epist. Rom. Pont.

69. « Domino sancto et beatissimo patri patrum Hormisdæ archiepiscopo universalis Ecclesiæ Anastasia.

« Divini luminis illuxisse nobis gratiam merito profitemur, Apostolatus vestri reverentiam in sancto corde nostri tenere memoriam, paginali assertione noscentes : veraci namque spe confidimus supernæ misericordiæ propitiationem de pontificali intercessione subsistere, domine beatissime et Apostolico honore suscipiende pater. Pervigiles vestrarum orationum excubiæ, et miranda victoriosissimi principis fides splendore Catholico semper irradians, diu exspectatam sacrosanctis Ecclesiis concordiam pacis restituit, quam omnibus triumphis suis solidissime firmatis invictum jure exultat præcoluisse vexillum. Ideoque illibata vestræ paternitatis sanctimonia pro incolumitate atque prosperitate prædicti domini nostri Augusti vota precesque omnipotenti Deo offerre indesinenti continuatione persistat ; ut ineffabilem tantorum bonorum gratiam, quam piis ejus sensibus inspiravit, ad futuræ quoque beatitudinis profectum conservare dignetur. Domino etiam jugali filio vestro, et mihi peculiari cultrici vestræ, cum sobole quam nobis Dominus donare dignatus est, a vestro Pontificatu oratio benigniter impendatur, cujus suffragio divini favoris protectio nobis clementer aspiret ». Hic finis Epistolæ Anastasiæ.

70. Inter hæc autem cum tardius perferrentur Constantinopoli Romam Epistolæ, minime prætermisit litteris admonere legatos Hormisda de tanta causa sollicitus : extant namque ejus Epistolæ [1] ad eos datæ. Cum enim nequaquam certior redderetur de rebus Constantinopoli gestis, et jam elapsa esset sacra dies Ascensionis Domini, Paulinum Ecclesiæ defensorem mittit Constantinopolim, cui præter eas quas ad imperatorem litteras scripsit, hanc ad legatos Epistolam dedit [2] :

71. « Animus noster diuturna redditur exspectatione sollicitus. Præcipue ad tantum principem destinati, sub celeritate nos certiores debuissetis efficere. Nam ante diem Ascensionis Domini litteras vestras credebamus nos posse suscipere. Idcirco tam vestræ sospitatis indicia, quam profectum causæ, quam peragendam cum Dei nostri juvamine suscepistis, desideramus agnoscere. Paulinum Ecclesiæ Romanæ defensorem cum scriptis præsentibus destinare curavimus, tam principi litteras, quam singulis, quibus oportuit, dirigentes. Quapropter Deum nostrum congruis precibus oramus, ut ipse salutem vestram sua propitiatione custodiat, et causæ qualem desideramus concedere dignetur effectum. Quia nihil majus inter titulos optimi imperatoris adscribitur, quam si eum Ecclesia Græca præsens et futura prædicare mereatur pacis auctorem. Data III kal. Maias, Eutharico V. C. cons. » Ad eosdem item legatos septimo kal. ejusdem mensis alias eodem argumento litteras dederat,

[1] Hormisd. Ep. XXXV. XXXVI. XXXVII. — [2] Hormisd. Ep. LXXVI.

quarum est exordium [1] : « Opinionum diversitas, etc. » Alias postea addidit per magistrianum dicta die III kal. Maias. Extant ipsæ quidem : verum illæ datæ per Paulinum ab Hormisda ad Justinum Augustum, et aliæ ad illos scriptæ desiderantur. Quod enim inter hæc litteræ tum a legatis, tum ab imperatore et aliis Romam ad Hormisdam perlatæ sunt : eas, quarum nullus esset usus, minime redditas fuisse putamus, ac proinde nec inter alias asservatas, neque in archivo cum reliquis custoditas.

72. *Publica Romæ lætitia.* — Cum igitur his diebus tandem diutius exspectatæ Pontifici redditæ essent Orientales litteræ pacis nuntiæ, ingenti cum Hormisda Urbs tota gaudio perfusa est : recitatisque iisdem ex more publice in Ecclesia, ipsa nimirum Sacra imperatoris, Joannisque litteris fidei professionem continentibus, atque relatione legatorum ; crebræ acclamatæ sunt Deo laudes, simulque Hormisdæ atque Catholico imperatori præconia faustis sunt vocibus frequentata. Perjucunde in primis auditum, damnatum esse nomen Acacii, cujus causa omnes scirent tot prædecessores Romanos Pontifices desudasse. Pro votis publicis publicæ redditæ sunt Deo gratiarum actiones. Visa est tunc Roma de superata Orientalium perfidia triumphasse, et cum premeretur a Gothis, de duobus tamen impiis imperatoribus, Zenone videlicet et Anastasio penitus debellatis et exstinctis, atque cum execratione ignominiose sepultis, gloriosa erexisse trophæa. Sensit nova tunc Roma miracula, majore videlicet sine armis se præstare potentia, et posse imperare captivam, et sub hostium jugo positam leges præscribere imperatoribus, atque licet subjectam, exigere ab orbe tributum longe præstantius auro, nempe fidem, rebellesque ducere captivos hominum animos in obsequium veritatis. Sed novit totum id se debere Christo, qui suas Petro vices legans, easdem propagavit in successores, experimentoque didicit, feliciter impletum mysterium petræ [2] e monte sine manibus scissæ, percutientisque pedes ferreos mystici simulacri, atque crescentis in montem, universamque terram implentis : gavisaque est, dispendio idololatriæ et dejectione humanæ superbiæ, longe ampliorem atque firmiorem se esse potentiam consecutam. Rependit pro tanto munere gratias, et una cum suo pastore exultans laudes dignas Christo persolvit.

His vero impletis ex more solemnibus, Hormisda Pontifex, sui memor officii, ad Justinum imperatorem ista rescripsit [3] :

73. *Hormisdæ Epistola ad imperatorem.* — « Hormisda episcopus Justino Augusto.

« Lectis clementiæ vestræ paginis, quæ restitutam fidei concordiam nuntiabant : in divinæ laudis canticum mens totius Ecclesiæ prorupit, quo canitur [4] : Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hujus igitur fiducia hymni dignam fidelibus meritis gloriam felicitatemque præsumite. Neque enim te ita Deo placitum principem ad imperii verticem humanus tantum consensus evexit : te sibi divinus favor ante formaverat. Tradidit enim tibi Orientis imperium, ut ejus operum fieres instrumentum ; atque ideo ut hoc in te propheticum dictum jure conveniat efficiatis [1] : Constitues eos principes super omnem terram : memores erunt nominis tui, Domine, in progenie et generatione. Etenim cum tibi sit Christianam pacem servare propositum, quis te dubitet a Christo esse dilectum (delectum) ?

74. « Hæc prima sunt vestri fundamenta principatus, Deum placasse justitia, et adscivisse vobis excellentissimæ majestatis auxilia, dum adversarios ejus velut proprios comprimitis inimicos. Hæc nimirum maxima Reipublicæ fundamenta sunt, hoc solidum invictumque robur. Neque enim humanis ictibus potest esse pervium, quod est divinæ gratiæ firmitate vallatum. Testis est huic Prophetica Scriptura ; ait enim [2] : Elegi David servum meum, oleo sancto meo unxi eum : manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum. Contra autem frustra arma, frustra sibi copias quærit, quem gratia superna destituit. Etenim veraciter scriptum est [3] : Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilant qui custodiunt eam. Bellabis tu quidem divino tutus auxilio, excellentissime princeps, et tuæ Reipublicæ, jugo ferocissimarum gentium colla submittes : sed nulla victoria potest esse præstantior, quam quod humani generis hostem post quæsita tam longi temporis firmamenta subvertis.

75. « Enimvero cæterorum natura prœliorum distincta gentibus, regionibus terminata, cruore polluta : hæc omne genus humanum palma complectitur, hunc omnibus regionibus importabis (imputabis) triumphum ; et quod divinæ proximum pietati est, qui paulo ante ductu diaboli grassabantur, nunc ad propriæ salutis effectum sine sanguine vincuntur. Durabit igitur hujus Christianæ victoriæ per ævum triumphus. Neque enim poterunt labe temporis aboleri, quæ in sempiterna fidei stabilitate fundata sunt. Permanebit longe lateque vestrorum fama factorum, et sicut divinis designatur eloquiis [4] : In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Et cæteris quidem bellis agros, urbes, oppida, et quod supremum est, subjectorum libertatem tueris, quæ mortalium usibus comparata, simili quadam mortalitate solvenda sunt. In hoc certamine vita ipsa defenditur, et quodammodo pro sempiternæ beatitudinis arce pugnatur.

76. « Quocirca continuam tanti operis apparatus clementiæ vestræ intentionem requirit. Facite, ut nullum prorsus receptaculum, ex quo rursum immanissimus hostis emergat, inveniat : cunctis

[1] Hormisd. Ep. XXXV. — [2] Dan. II. — [3] Hormisd. Ep. XXXVIII. — [4] Luc. II.

[1] Psal. XLIV. — [2] Psal. LXXXVIII. — [3] Psal. CXXVI. — [4] Ps. XVIII.

enim nudate præsidiis; et si quid usquam vestigiorum ejus reliquum est, id omne clementi remedio purgate: omne nequitiæ germen funditus eruatur: adversa Deo stirpis ad vivum usque resecetur, ne minus compressa (quod absit) iniquitatis radix venenata latius iterum virgulta diffundat. Quorsum hæc? Quia superest adhuc vobis Alexandrinæ atque Antiochenæ et aliarum Ecclesiarum nullo modo negligenda correctio: in qua si suam curam clementia vestra immiserit; spes est, quo auctore bona cuncta credimus incipi, eodem celeriter auxiliatore compleri.

77. « Commendamus præterea legatos ab Apostolica Sede directos, et apud vestram fidem religionemque deponimus; quos ita perfectis omnibus pietas vestra dimittat, ut divinis vestrisque beneficiis ad Apostolicam Sedem plenam referant de Ecclesiarum omnium pace lætitiam. Quæ scripta per Paulinum Romanæ Ecclesiæ defensorem famulum vestræ pietatis ingerenda transmisimus. Data septimo idus Julii, Eutharico V. C. consule ». Hactenus ad Justinum Augustum Hormisda, qui his similes scripsit litteras ad Joannem Constantinopolitanum episcopum, quarum est exordium [1]: « Consideranti mihi tuæ scripta charitatis, etc. » Alias itidem reddidit ad Justinianum [2], itemque alias ad Pompeium, necnon alias ad singulas clarissimas feminas Julianam et Anastasiam, datas omnes eadem die, nempe septimo idus Julias. Præter has omnes redditas post pacem nuntiatam ad Orientales litteras, adjecit alias ad legatos, quæ incipiunt [3]: « De his quæ charitatis vestræ relatio comprehendit». Monens eos laborare de pace Ecclesiarum Alexandrinæ et Antiochenæ.

78. *Relationes legatorum de statu Antiochenæ Ecclesiæ et de monachis Scythiæ tumultuantibus.* — Sed quæ post hæc consecutæ sunt litteræ legatorum ad eumdem Hormisdam Pontificem, ut singulas hujus anni res gestas singulis reddamus mensibus, hic describamus: complectuntur enim rerum Ephesinæ, Thessalonicensis, atque Antiochenæ Ecclesiarum, necnon tumultuantium monachorum historiam exacte descriptam. In primis igitur ita se habet relatio Dioscori diaconi unius ex Apostolicæ Sedis legatis, cujus iste est in codice titulus [4]:

« Suggestio Dioscori diaconi ». Quæ est hujusmodi: « Verum est, nulla esse gaudia magnopere spiritualia, a quibus ex toto tribulatio possit esse separata. Gaudemus de unitate Constantinopolitanæ Ecclesiæ, quæ facta est cum Sede Apostolica: lætamur quotidie diversorum episcoporum libellos nobis satisfactionis offerri. Modicum in Ephesina civitate contigit scandalum, ubi contempta est et injuriata Synodus Chalcedonensis. Est invocatus clementissimus imperator hoc corrigere, quod et sperat cum Dei adjutorio fieri.

[1] Hormisd. Ep. XXXIX. — [2] Hormisd. Ep. XL. XLI. XLII. XLIII. — [3] Hormisd. Ep. XLVI. — [4] Extat inter Ep. Hormisd. papæ tom. 1. Ep. Rom. Pont.

79. « Nunc etsi post labores, etsi post intentiones plures, Antiochena Ecclesia ordinata est, electus est quidam Paulus nomine presbyter Constantinopolitanæ Ecclesiæ, quem huic honori aptissimum imperatoris testimonio comprobatum voluerunt et tentaverunt hic ordinare. Ego jussionis vestræ non immemor, contradixi, dicens: Jussit dominus noster beatissimus papa secundum antiquam consuetudinem, ibi eum episcopum ordinari. Hoc obtinuit, quod præcepistis. Orate ut Deus precibus Apostoli Petri et ipsam civitatem cum pace faciat electum suscipere sacerdotem ». Sed unde, dices, altercatio ista? Hic meminisse debes quæ superiori tomo dicta sæpius sunt de injustis conatibus Acacii et successorum Constantinop. pontificum, quibus nisi sunt usurpare sibi electionem Antiochenorum antistitum: ut non mireris, si de ordinatione Pauli novi episcopi fuerit altercatum. Verum prævaluit auctoritas Romani Pontificis temerarios ausus prohibentis.

80. Sed quod inter hæc, vigilantibus licet agricolis, venisset tamen inimicus homo, et superseminasset zizania (Leontius enim cum collegis professor, ut videbatur, Catholicæ fidei et defensor Chalcedonensis Concilii, sub specie quadam pietatis, quasi niteretur ipsum roborare Concilium, hæresim Eutychianam validare studebat) audi quæ reliqua sunt relationis Dioscori ad Hormisdam: « Et quia, inquit, ista aguntur, et in his quotidie proficit Ecclesia: insidiator antiquus suscitavit monachos de Scythia, qui de domo magistri militum Vitaliani sunt omnino (omnium) Christianorum votis adversarii: quorum inquietudo non parvas moras generavit unitati Ecclesiarum, et magnopere de prædictæ Ecclesiæ Antiochenæ ordinatione. Isti monachi, inter quos est Leontius, qui se dicit esse parentem magistri militum », Vitaliani scilicet, « Romam festinant, sperantes aliqua capitula a beatitudine vestra confirmari. Est in ipsis inter cætera, ubi volunt dicere, unum de Trinitate crucifixum, quod est nec in sanctis Synodis dictum, nec in Epistolis S. papæ Leonis, nec in consuetudine Ecclesiastica. Quod si permittitur fieri, mihi videtur dissensiones et scandala non mediocria nasci inter Ecclesias. Istud Anastasius imperator magnopere Catholicis imponere festinavit: istud et Eutychetis discipuli in Synodo Chalcedonensi proposuerunt. Quia quotiescumque Patres de Dei Filio Domino nostro Jesu Christo disputaverunt, Filium Dei Verbum, consubstantialem Patris, homousion Patri dixerunt. Iste autem sermo ideo nunquam est in Synodis a Patribus introductus, quod procuidubio Catholicæ fidei minime poterat convenire.

81. « Cujus sermonis si subtiliter attendatur intentio ad quantas hæreses pateat, et quæ mala per eum possint disputationibus Ecclesiasticis introduci, quoniam longum est per præsentes insinuare, prætermus. Unde sanum mihi videtur et utile, et ad pacem Ecclesiarum conveniens, nihil

aliud responsum dari nisi : Sufficit sanctum Chalcedonense Concilium, in quo et aliæ Synodi continentur : Sufficiunt Epistolæ B. papæ Leonis, quas Synodus confirmavit. Novitatem in Ecclesia introducere nec volumus, nec debemus ». Nova enim vox ab Ecclesia, quantumlibet pia, nonnisi ex Patrum consulto in rebus fidei utenda proponi consuevit. Sed pergit :

82. « Est in propositione eorum callida et hæc dicere : Nos Synodum Chalcedonensem suscepimus : hoc speramus, ut jubeatis nobis eam exponere, quia non sufficit sic quomodo est exposita contra hæresim Nestorianam, non quasi non intelligentes ; nisi conantes per subtilitatem ad hoc nos adducere, ut disputetur de Synodo Chalcedonensi. Quod si actum fuerit, dubia et infirma ostenditur, et hæreticorum omnium patuit errori. Inter alia, si post Synodum Chalcedonensem, si post Epistolas papæ Leonis, si post libellos quos dederunt et dant episcopi, et per ipsos satisfecerunt Sedi Apostolicæ, iterum aliquid novum addatur ; sic mihi videtur, quia quicquid factum est, destruitur. Data tertio kal. Junias, Constantinopoli ». Hæc sunt quæ in hanc usque diem Constantinopoli contigerunt, de quibus Dioscorus legatus Hormisdam reddidisse voluit certiorem. Digna quidem Apostolico legato monitio, ne audiantur hæretici, vel quicumque alii ad recte sancita in œcumenicis Synodis quibusvis prætextibus, novi aliquid addi petentes.

83. Sed qua occasione ejusmodi sit oborta contentio, antequam rem gestam ulterius prosequamur, quo fiant cuncta perspicua, hic principium repetamus. Priusquam Apostolicæ Sedis legati Constantinopolim pervenissent, quæstio oborta est inter eosdem Scythiæ monachos atque Victorem diaconum professorem Synodi Chalcedonensis. Cum vero Scythiæ monachi eumdem Victorem accusarent hæresis Nestorianæ, dedissentque adversus eum libellum Sedis Apostolicæ legatis cum Constantinopolim pervenissent, necnon Joanni Constantinopolitano episcopo : apud eosdem cum adversus Victorem acturi convenissent, ipse Victor quo se omnino Catholicum esse monstraret, coram ipsis judicibus professus est se credere quæ continet Chalced. Concilium, quæque habet Epistola S. Leonis ad Flavianum, recipereque pariter Cyrilli scripta adversus Nestorium. Sed cum ex adverso Scythæ monachi reclamarent, hæc non sufficere, ut quis evacuetur ab omni suspicione hæresis Nestorianæ, sed addendum esse, unum de Trinitate esse Christum crucifixum ; displicuit legatis monachorum cavillosa suggestio, quam negaverunt admitti debere, asserentes satis esse profiteri Chalcedonense Concilium, ut quis Catholicus demonstretur, absque aliqua additione verborum. Illi vero ejusmodi a legatis passi repulsam, indignati, appellandum putarunt a sententia legatorum ad ipsum Romanum Pontificem, apud eumdem accusaturi Victorem ut Nestorianum, et conquesturi de ipsis Apostolicæ Sedis legatis, quod eumdem Victorem ut Catholicum recepissent : sicque hi furore perciti, Constantinopoli recedentes, Romam se contulere ad Hormisdam Pontificem. Hæc quidem omnia accepta sunt ex relatione Dioscori legati ad eumdem Hormisdam, quam inferius suo loco ponemus, ubi de ejusdem Victoris causa sermo erit : cœpta enim modo prosequenda est causa Scytharum.

84. Verum antequam ulterius progrediamur, unde iisdem Scythis monachis manarit occasio, ut minime satis esse putarent ad fidem Catholicam adstruendam adversus Nestorianum errorem profiteri Chalcedonense Concilium, nisi apposito additamento, quo quis expresse assereret, unum de Trinitate crucifixum ; ex Dionysio exiguo in Præfatione ad Epistolam Procli Constantinopolitani ad Armenos, quam rogante Feliciano pastore in latinum vertit, possumus intelligere : ait enim : « Temporibus antistitis memorati », Procli videlicet, « Theodosio imp. regente rempublicam, per Syriam atque Armeniam discipuli Theodori Mopsuestenæ civitatis episcopi pravam fidem, corrupto Symbolo, rudibus populis exorti sunt intimare, callidissima subtilitate beatam Trinitatem sic unius essentiæ prædicantes, ut Christum Dominum nostrum conditorem universitatis, unum ex Trinitate nullatenus faterentur ; unde sequebatur hæc inepta suæ temeritatis absurditas, ut quia Christum constat verum esse Deum ac Dominum, quatuor personas in tribus adstruerent, duosque Dei Filios proculdubio prædicarent. Sed huic impietati mire Pontifex antelatus obsistens, docuit Christum Dominum nostrum et a principio Verbum apud Deum, unum de Trinitate esse, etc ». Actum de his est superius quinto Annalium tomo. Porro cum ista acciderint ante Chalcedonense Concilium, a quo plenissime satisfactum Catholicæ veritati adversus hæreses Nestorii et Eutychetis absque ejusmodi assertione sententiæ : eam addi velle eidem sacrosancto Concilio, nec alicujus esse recipiendam Catholicæ fidei professionem absque ejus assertione, nimis durum visum est legatis Apostolicæ Sedis, valdeque periculosum, ignominiosum vero ipsi œcumenicæ Synodo. Unde eadem iterum significare Romano Pontifici, necessarium putavere : sic igitur a priori relatione mense elapso, tertio kal. Julias eodem argumento ipsi legati ad Hormisdam papam litteras conscripsere, quibus primum de causa Ecclesiæ Antiochenæ, inde de reliquis eum redderent certiorem. Fuisse autem tertiam vel quartam hanc Epistolam a legatis Sedis Apostolicæ scriptam post initam cum Ecclesia Constantinopolitana concordiam, ipsi in ea legati testantur, quæ instar relationis ita se habet [1] :

85. « Cum Dei misericordia, quo ordine et qua cautela communicavimus in Ecclesia Constantinopolitana, jam aliis litteris per servum vestrum Pollionem directis vestra beatitudo cognovit. Et similiter in aliis litteris non semel, sed secundo, qualia æmuli

[1] Extant inter Hormisd. Ep. post LXII. secunda.

homines religionis tentant, significare curavimus: ut nihil sit actum, aut cogitatum faciendum, quod lateat beatitudinem vestram. Stat nobiscum cum Dei adjutorio, quicquid in Constantinopolitana Ecclesia est ordinatum. Non titubant gaudia spiritualia, quæ celebrarunt et celebrant Catholici ». Ista præfati, mox hæc de Ecclesia Antiochena :

86. « Causa Antiochenæ Ecclesiæ ordinationis non solum nobis labores fecit, sed grandes tribulationes : quia homines festinantes impedimentum facere generali unitati, diversis modis diversa impedimenta fecerunt. Nostra erat propositio de his qui se suspenderant de anathemate in prædicta Ecclesia ordinare sacerdotem. Non proposuerunt ante oculos suos futurum judicium, palam dicentes : Omnes qui Sedi Apostolicæ communicabant, Nestoriani sunt : et magis illis non debere credere, qui modo videntur ad communionem Sedis Apostolicæ revocati ». Eutychianorum hæreticorum ejusmodi erat assertio, et in ore eorum solita versari calumnia, Orthodoxos omnes qui sacrosanctum Chalcedonense Concilium profiterentur, vocare Nestorianos, multo magis autem ipsum Romanum Pontificem, qui in hoc præ cæteris laborabat, nec quemquam in communionem recipiebat, nisi fidem Catholicam ab eodem Concilio comprobatam profiteretur. Erant, inquam, hujusmodi Eutychianorum falsi prætextus, ut se ab eorum communione segregarent. Sed pergunt: « Post multas afflictiones, et pæne in tres menses a Patribus protracta certamina, piissimus imperator sua auctoritate Paulum nomine presbyterum de Ecclesia Constantinopolitana elegit episcopum fieri in Ecclesia Antiochena, dicens inter alia et hoc testimonium de ipso, quia duobus annis in Antiochia positus, non mediocriter resistebat Severo hæretico : similia et omnes Catholici consonabant. Et omnia ista de persona prædicti imperator se promisit ad vestram beatitudinem relaturum ». Hactenus de causa Antiochena : mox vero subdunt de monachis Scythiæ malorum omnium architectis his verbis :

87. « Harum tamen tribulationum provisores et socii, et unitati Ecclesiarum impedimento monachi de Scythia fuerunt, qui postea hinc discesserunt (hic defecerunt), assignati ab omnibus nihil pacificum cogitare, ad beatitudinem vestram, cucurrerunt sperantes subrepere, et per litteras vestræ Sedis suas intentiones confirmare. Isti de sua provincia episcopos accusant; inter quos est Paternus Tomitanæ civitatis antistes. Petitiones obtulerunt; et coacti piissimi principis et domini Vitaliani magistri militum jussione, frequenter ad audientiam causæ convenimus; non quasi volentes nos in his negotiis occupare, quia nobis sunt ante oculos beatitudinis vestræ præcepta, quibus præcepistis, ut causæ tantum, cui veneramus intenti, nullis aliis negotiis misceremur; sed sperantes posse intentionem eorum pacari, ad hoc descendimus.

88. « Et quia nobis diu laborantibus : illis nullam suscipientibus rationem nihil proficiebat in eo, quo tendebamus : clementissimus imperator in conventu publico, ubi et nos interfuimus, Paternum prædictum episcopum et magnificum virum Vitalianum reduxit ad gratiam : accusatores quoque ejus suo præcepit episcopo supplicare. Monachi vero cum similiter ad concordiam quærerentur fuga lapsi, maluerunt de civitate discedere, quam ad concordiam pervenire ». At quanto in discrimine ob eosdem tumultuantes monachos constituta esset Catholica fides, si audirentur ab ipso Rom. Pontifice, iidem legati ista subdentes declarant : « Prædicti monachi ad Italiam venientes aliquanta capitula proponere habent, inter quæ et unum de Trinitate crucifixum continetur, sperantes ita confirmari ex auctoritate beatitudinis vestræ : sicut et in aliis litteris significavimus, et modo hoc dicimus, ut nulla novitas a Sede Apostolica scribatur; quia et nos ante imperatorem et ante senatum hæc indicavimus, dicentes : Extra Synodos quatuor, extra Epistolas papæ Leonis nec dicimus, nec admittimus, quicquid non continetur in prædictis Synodis. Aut : Quod non est scriptum a papa Leone, non suscipimus.

89. « Quia si voluerit dominus noster qualemvis novitatem scribere, pejus erit istud initium (vitium) quam illud quod factum est per Eutychetem. Sufficere debet Ecclesiæ, quod per sexaginta annos ab Eutychete usque modo sustinuit. Nobis, quod visum est, scripsimus; in vestra potestate est, deliberare quod vobis Deus imperaverit : quoniam hæc illi nituntur asserere, eo modo sibi satisfacere cupientes, ut ita profiteamur, et dicamus unum de Trinitate passum esse; quod nec Patres, nec Synodi dixerunt ». Hæc legati, non negantes penitus dici non posse, sed cavendam in verborum novitate fraudem latentem, explodendamque temeritatem ad sanctum Concilium addere aliquid præsumentem. Sed pergunt :

90. « Ista ideo per singula exposuimus, ne illorum subtilitas glorietur in nostra simplicitate propter istas novas suas intentiones. Vitaliano magnifico viro subreperunt, ut et talia vindicare pro talibus rebus, et contra nos quæcumque potuit impedimenta afferret; cujus immutationem omnis nobiscum deflet Ecclesia. Quapropter rogamus, ut consueta cautela, et qua solet Dominus noster vigilantia cogitetis, et quomodo suspendendi sint, qui a nobis taliter recesserunt, et a nostra communione fuerunt sejuncti; et quid eis respondeatur, vel quomodo eorum capitula repellantur : quia eos omnes Constantinopolitana Catholica exhorret Ecclesia. Data tertio kalend. Julias, Constantinopoli ».

91. Quod vero ad Vitalianum spectat : memorne es (lector, compello te) quæ ad finem superioris tomi pluribus dicta sunt de tam præclaro viro magistro militum? Cum inhærens adversus Anastasium imperatorem hæreticum Catholico populo, eum in angustiam haud mediocrem conjecit. Sed qua illa ipse egerit mente, postrema hæc ipsius actio declaravit : nempe cupiditate invadendi im-

perii flagrasse hominem, eaque semel amentia captum, cuncta quæ ageret, in eumdem finem ducto funiculo direxisse. Hinc vides, mutatis postea rebus, cum regnaret Catholicus imperator, in adversam ipsum transire partem, seque jungere cum hæreticis Eutychianis, quos antea videri voluit impugnasse; eisdemque pro posse favere, quorum ipse favore adversus Justinum erigeretur. Sic plane licet prætenderetur de religione contentio, revera tamen de regno adipiscendo, vel potius assumenda tyrannide intus ardens occultabatur intentio.

92. Verum intelligens ista Justinus, Vitalianum e medio sustulit : qua autem arte artem deluserit, accipe ex Evagrio, qui ait [1] : « Vitalianum vero vitam in Thracia degentem, qui Anastasium imperio exturbare moliebatur, Justinus Constantinopolim accersit : nam et potentiam ejus extimuit, et ancipitem fortunam quæ in bellis cerni solet, et nominis ejus celebritatem, quæ in omnium ore fuit, et imperii qua flagrabat cupiditatem. At cum conjectura conspiceret, idque saue verissime, se non alia ratione eum posse vincere, nisi amicitiam erga eum simularet; vultu mere ad fraudem composito, quæ facile deprehendi non posset, unum ex ducum numero, qui præsentes vocantur, eum designat; at quo magis persuaderetur Vitaliano, et facilior aditus ad fraudem pateret, ad consulatus quoque honorem effert ». Hæc Evagrius, sed proculdubio ex Zacharia Eutychiano ipsi Vitaliano favente, et ejus necis causam Justini inique adscribente tyrannidi. Sed hæc facta sunt anno sequenti. Quomodo enim, qui hoc anno consul est designatus Vitalianus, sequenti in ejus muneris functione occisus est, suo loco dicturi sumus. Qui vero potissimam causam necis Vitaliani ignorarunt, vel dissimularunt (quæ ex litteris legatorum satis potest esse comperta) calumniose Justinum doli et crudelitatis insimulant. Sed ad legatos Constantinopoli commorantes redeamus.

93. *Piæ Justiniani petitiones et litteræ ad Hormisdam.* — Dederunt iidem legati Apostolicæ Sedis eidem nuntio, cui et relationem rerum gestarum commiserunt, alias litteras ad Hormisdam eodem die conscriptas de religiosa petitione Justiniani comitis domesticorum viri clarissimi. At quænam illa fuerit, ipsæ litteræ legatorum declarant, quæ sic se habent [2] :

« Filius vester magnificus vir Justinianus res convenientes fidei suæ faciens, Basilicam sanctorum Apostolorum, in qua desiderat et beati Laurentii martyris reliquias esse, constituit. Sperat per parvitatem nostram, ut prædictorum sanctorum reliquias celeriter concedatis. Habuit quidem petitio prædicti viri secundum morem Græcorum, et nos contra consuetudinem Sedis Apostolicæ exposuimus. Accepit rationem. Et quia talis est fervor fidei ejus, qui meretur quicquid de Apostolica Sede depoposcerit, et talis est, qui sperat unde et salus animæ et fidei effectus accrescat, talibus desideriis postulata competit non negare. Unde si et beatitudini vestræ videtur, sanctuaria beatorum Apostolorum Petri et Pauli, secundum morem, ei largiri præcipite : et si fieri potest, ad secundam cataractam ipsa sanctuaria deponere, vestrum est deliberare ». Quid autem intelligant legati per sanctuaria; atque per primam et secundam cataractam, deque more isto Ecclesiæ Romanæ, consule quæ ex Gregorio Turonensi et aliis dicta sunt superiori tomo. Sed pergunt.

94. « Petit et de catenis sanctorum Apostolorum (si possibile est), et de craticula beati Laurentii martyris. Ista sunt desideria prædicti viri : in hoc fides ipsius est incitata. Propter hoc in urbem vestram virum spectabilem Eulogium magistrianum direxit, hoc sibi satisfacere judicans, si de ipso fonte, de quo per omnem terram sanctuaria Apostolorum sunt data, inde et ipse reliquias suscipere mereatur. Et bene facitis causam Ecclesiasticam magnopere in contestatione Dei tali homini commendare, cujus sinceritas et integritas circa religionem Catholicam nota est omnibus hominibus. Hic voluerunt capsellas argenteas facere et dirigere : sed postea cogitaverunt, ut et hoc quoque a vestra Sede pro benedictione suscipiat. Singulas tamen capsellas per singulorum Apostolorum reliquias fieri debere suggerimus. Data tertio kal. Julias, Constantinopoli ».

95. Intelligis, lector, quam præstaret hoc sæculo cultus sacrarum reliquiarum, cum pro magno munere maximi principes peterent et acciperent non ex carne, vel ossibus, aut aliis; sed velum, quod ad secundum foramen demissum in sepulcrum Apostolorum, virtutem inde contraheret haud exiguam. Audis, inquam, quis esset fidelium ardor ex universo Christiano orbe legationes Romam mittentium, ut vela apposita Apostolorum sepulcris (quæ sanctuaria dici consueverunt) acciperent, ex quibus eorumdem Apostolorum virtutem in signis edendis haurirent. Neget insanus quisque novator Apostolos esse Romæ sepultos; et sacrarum reliquiarum cultum, dæmonis instar horrescat. Sed præstat jam de his tantum audire virum Justinianum ipsum eadem suis litteris ab Hormisda ita petentem, cum in primis de vanis disceptationibus monachorum ingerit narrationem [1] :

96. « Domino sancto meritis beatissimo et Apostolico domno patri papæ Hormisdæ Justinianus V. C.

« Propitia divinitate, quæ semper Ecclesiam Catholicam per incrementa fidei instituit, unitas sanctarum Ecclesiarum per doctrinam et auctoritatem Apostolatus vestri provenit. Sed quoniam comperimus quosdam nomine monachos, quibus magis discordia in studio est, quam charitas et pax

[1] Evagr. l. IV. c. 3. — [2] Extant tom. I. Ep. Rom. Pont. in Hormisd.

[1] Extat tom. I. Epist. Rom. Pont. in Hormisd.

Dei, cupientes quædam perturbare, ad Angelum vestrum hinc discedentes iter arripuisse : quos beatitudo vestra, præsentibus scriptis causam livoris eorum cognoscens, ita ut merentur, suscipere et a se longe pellere dignetur : quoniam vaniloquia ipsorum festinantium novitates introducere in Ecclesia, quod neque quatuor Synodi venerabiles, neque S. Leonis papæ Epistolæ continere noscuntur, in omni loco turbas excitare videntur. Quamobrem etiam et a viris reverendissimis episcopis et diaconibus directis ab Apostolatu vestro ad nos Angelus vester destinare dignetur, et ipsos digna correctione perculsos (ut superius dictum est) pellere jubeat. Ergo hæc petimus, ut (sicut supra dictum est) ipsas hujusmodi litteras per eumdem portitorem ad nos dirigere magnopere festinet. Sunt autem nomina eorum, Achilles, Joannes, Leontius, et Maxentius (Mauritius). Hæc nostra est maxima sollicitudinis causa, ne unitas, quam vester labor oratioque perfecit, per inquietos homines dissipetur, sperantes in Domino Deo, quia si quid est quod adhuc a totius orbis pace dissentiat, hoc quoque orationibus vestris Apostolicæ Sedis communioni societur ». Hæc quidem de novantibus monachis pie sancteque Justinianus Hormisdam papam admonuit : verum quomodo immutatus, eorumdem postea cœperit favere sententiæ, suo loco dicendum; modo ipsius ad eumdem Pontificem Epistolæ reliqua prosequamur; nam subdit :

97. « Præsumentes autem de beatitudinis vestræ benevolentia, paternam dilectionem nimium petimus, quatenus reliquiis sanctorum Apostolorum tam nos, quam Basilicam eorum hic in domo nostra sub nomine prædictorum venerabilium constructam illustrare et illuminare large dignemini : cognoscentes, quod nullum nobis majus beneficium, nec munus præstare potestis, domine beatissime pater, quam si hanc nostram petitionem adimpleveritis. Subito autem iter arripiente prædicto agente in rebus, etiam duo pallia serica ad ornamentum altaris sanctorum Apostolorum direximus : quæ suscipientes, efficacissimis precibus vestris, nostri jubete jugiter facere memoriam ». Hactenus Justinianus ad Hormisdam. Scias autem, teste Procopio [1], Ecclesiam illam titulo Hormisdæ fuisse nominatam; nam ipse ait : « Principio Justinianus sanctis Petro et Paulo templum exstruxit juxta regiam aulam, ab Hormisda olim denominatum; ubi, priusquam imperaret, domicilium fovebat ». Hæc Procopius, qui prætermisit a Justiniano templum exstructum illud fuisse, antequam imperator creatus esset. Quod vero ad titulum Hormisdæ spectat, par est credere ab eo denominari voluisse Ecclesiam Apostolorum, a quo ipsorum acceperat (ut dictum est) sanctuaria expetita.

98. Quod autem ad monachos pertinet; duas alias eodem argumento, nempe de controversia excitata per eosdem Scythiæ monachos idem Justinianus ad eumdem Romanum Pontificem Epistolas dedit : in quarum posteriori per eumdem qui supra Eulogium missa, inter dignas alias sententias, hæc habet de auctoritate atque majestate Apostolicæ Sedis, cujus sit probare vera atque Catholica dogmata, et in ambiguis ferre sententiam ; cum ait [1] :

« Post semel enim divina misericordia donatam Ecclesiæ Catholicæ unitatem, quidam asserunt, Christum Filium Dei Dominum nostrum pro nostra salute carne crucifixum, unum de Trinitate debere prædicari : quod si suscipiendum sit, paterna provisione reverentia vestra cautissimo suo rescripto, quid sequi, quidve super hoc vitare debeamus, nos certiorare dignetur, quoniam verba videntur facere dissensionem : nam sensus inter Catholicos omnes unus esse probatur. Imponite igitur vobis semel susceptum laborem, sancte ac venerabilis pater, etiam in hoc prædecessores vestros sequentes, quorum memoriam et amplectimini, et consortio Pontificatus ornatis; et de hac intentione liberos nos properate reddere et securos. Hoc enim credimus esse catholicum, quod vestro religioso responso nobis fuerit intimatum, etc. » Intelligis quidem, lector, Justiniano dignam, cum suæ esset mentis compos, atque præstaret pietate, sententiam : ex qua perspicue satis quisque percipere, manuque tangere possit, quanta esse soleret in Theologicis controversiis definiendis Apostolicæ Sedis auctoritas : ut quod ab illa esset definitum, illud apud omnes Catholicum haberetur.

99. *Scythiæ monachi quanta et quibus artibus gesserint Constantinopoli et Romæ ad hæresim propugnandam.* — De ipsis nos acturi Scythiæ monachis Constantinopoli Romam confugientibus ad Hormisdam Pontificem, antequam res ibi ab eis gestas attingamus, narrationis ordo postulat, ut quæ ab ipsis acta sunt antequam Constantinopoli recesserint, eadem accuratius recenseamus. In primis autem ex his quæ dicta sunt et inferius dicentur, plane comperitur signis haud obscuris, et argumentis minime dubiis, eosdem ipsos Eutychianos fuisse hæreticos; ita tamen, ut qui speciem præ se ferrent Orthodoxorum, ipsum Eutychetem cum suis sectatoribus oppugnare videri voluerint. Sic plane ipsis visum hoc tempore negotium agendum esse, cum ubique de prostrata Eutychiana hæresi Catholici triumpharent. Versutum sane callidumque commentum, ut dum videntur in hæresim Eutychianam insurgere, veluti manu porrecta eamdem erigerent; labefactareque tentarent sacrosanctum Chalcedonense Concilium, dum nova adjectione verborum roborare illud velle, callide simularent : cujus rei causa et scripserunt libellum fidei, quem legatis Constantinopoli agentibus obtulerunt : extat ipse quidem, estque ipsius hujusmodi inscriptio [2] :

100. « Dominis viris beatissimis Germano et Joanni episcopis, Felici et Dioscoro diaconis, Blando

[1] Procop. de ædif. Justin. imp. l. I.

[1] Extat tom. I. Epist. Rom. Pont. in Hormisd. — [2] Editus a Cochlæo post Fulgentii opera.

presbytero, et universæ legationi Sedis Apostolicæ, libellus ab exiguo Maxentio et omnibus qui mecum sunt ». Ita titulus : ipse autem libellus sic incipit : « Quoniam nonnulli videntes nos contra eos qui inimico proposito venerabilis Chalcedonensis Concilii fidem nituntur evertere, Patrum proferre sententias, etc. » Verum dum simulant pro Synodo Chalcedonensi inire certamen, eam conantur prorsus evertere. Ejusmodi plane esse noscuntur mores hæreticorum, ut omnia proditorie agant, et accepta tessera Catholicorum inter ipsos Catholicos militare videri velint, ut contra fidem Catholicam aliquid proditorie tutius machinari possint. Miraberis tunc magis, lector, cum videris dolos et fraudes ipsorum jam perspicue patefactas; quas haud facile quis ex eorum scriptis deprehendat, nisi prius totius rei gestæ historiam accurate perdiscat. Intelliges itaque ex promenda historica veritate, ex ipsa, inquam, continuata rerum gestarum serie ex Hormisdæ et aliorum Epistolis contexenda, horum imposturas, dolos, atque fallacias : quæ si prudentem virum prætereant, mox deceptus, eosdem ipsos vere esse Catholicos, imo et acerrimos fidei Catholicæ defensores facile judicabit; ut pluribus evenit, quos quæ de his dicta sunt a nobis atque dicenda latuerunt.

101. Sic plane accidit, ut cum adeo dolosa arte fucata extent ipsorum scripta, haud satis fuerit Lynceos habenti oculos Cochlæo viro diserto et Catholica fide pollenti, qui eorumdem scripta, unius ex ipsis titulo inscripta Maxentii nactus, eadem primus post Fulgentii opera edens et laudans, esse hæreticorum hominum partum minime intellexit; cum insignitum opus nomine Orthodoxo, ejusque auctorem plene laudavit in Præfatione, quam in operis fronte perspicuam cunctis affixit. Ita quidem ipse candido atque sincero animo, hæreticorum omnium alioqui valentissimus oppugnator, quod minime compertas haberet omnes Epistolas de eadem controversia ultro citroque datas; cum præsertim ex ipsorum assertione fictam crediderit Hormisdæ datam ad Possessorem Epistolam. Quod enim videret hominem gravissimis sententiis perstringere Eutychetem atque Nestorium, et veluti exsurgere defensorem pro Synodo Chalcedonensi, nullum putavit latere dolum sub symbolo pacis; proculque abesse existimavit, ut propugnator illius, dici posset ejusdem sacri Concilii demolitor.

102. Irrepere tentavit vafer impostor (ut dictum est) vano quodam prætextu declarandæ sententiæ Concilii Chalcedonensis, quædam adjiciendo, ut ex hoc posset ipsum funditus perdere, et damnatam hæresim restituere; religionisque simulans donum, alterum equum Trojanum ad Catholicam fidem expugnandam admovit, cum pro defensione Orthodoxæ fidei, Orthodoxa simulavit compingere scripta, quæ intus occultos clauderent hostium cuneos armatorum ; sic simulans ad robur et firmitatem Chalcedonensis Concilii ejusque declarationem illa esse adjicienda verba, quibus diceretur, Unus de Trinitate esse crucifixus : quam sententiam (ut vidimus) legati ipsi Apostolicæ Sedis agentes Constantinopoli, prorsus ejiciendam esse putarunt, utpote qua nunquam Patres in Synodalibus sententiis usi fuissent : latere enim sciebant sub melle venenum, et errorem occultum sub piorum involucro verborum sententiarumque celari, atque foveri aspidum ova assertione Catholicæ fidei. Sic illi quidem summa arte doloque secundum Chalcedonensis Concilii definitionem profiteri videri voluerunt duas esse in Christo naturas indivise et inconfuse conjunctas in una eademque persona : atque ad omnem etiam suspicionem tollendam Patripassianæ sive Theopaschitarum hæresis, non simpliciter unum de Trinitate passum, sed addiderunt esse passum in carne.

103. Quæ quidem nova et hactenus post Chalcedonense Concilium inusitata penitus, ac proinde suspecta, ab ipsis asserta verborum sententia, licet in aliis bene cognitis Orthodoxis, a quibus omnis imposturæ suspicio procul abesset, tolerabilis videri potuerit, in istis tamen jure fuit penitus condemnanda : dum ea ad impugnandum Chalcedonense Concilium cognosceretur callide ab ipsis inferri, cum eo additamento supplendum contenderent ipsum sacrosanctum Concilium ; quasi carens ipso, esse dicerent imperfectum, ac proinde cui haud tuto credi posset : cum insuper (ut ex ipsorum verborum sensu patebit inferius) abhorrerent dicere, unam Trinitatis personam esse passam in carne, explodere receptum in Ecclesia personæ nomen dolose conantes; necnon etiam (quod deterius videri potest) sic unum de Trinitate in carne natum et passum dicerent, ut nulla habita proprietatis vocum distinctione, sicuti Deum, ita divinitatem natam, et passam dicerent : prout quæ paulo post dicenda erunt, palam ostendent. His igitur et aliis pluribus ex causis, quæ dicentur, etsi ista in aliis fide Catholica bene perspectis (ut diximus) toleranda videri poterant, in his tamen fuerunt omnino cavenda.

104. Sunt quidem (ut dictum est) et aliæ causæ, quibus cum legati, tum ipse in primis Romanus Pontifex Hormisda (ut suo loco patebit) et alii insignis nominis Orthodoxi permoti, eam sententiam de passo uno ex Trinitate minime recipiendam esse putarunt : quas, de his fusius disputans, recitat Ferrandus diaconus Carthaginensis in Epistola ad Anatolium Ecclesiæ Romanæ diaconum, verbis istis : « Recordor aliquando triplicem me intellexisse causam, quæ dubitare quosdam de hac sententia cogeret. Prima scilicet, ne quadam separatione intercedente, alia esset Trinitas, et alius qui unus esset de Trinitate : sicut alius est Pater, alius est Filius, quando de Patre Filius esse dicitur : et alia civitas, aliusque homo qui de civitate esse narratur ». Et paulo post : « Secunda vero causa dubitationis videtur, nolentes dicere unum de Trinitate passum, ne divina substantia fieri passibilis videatur ». Et inferius : « Tertia dubitationis causa est, ne dicentibus, Unus de Trinitate passus, inquisitor acerrimus dicat : Quis unus? Et respondenti-

bus, Filius; dicat iterum : Ergo si unus est Filius de Trinitate, vel unus est Trinitatis, Filiorum est Trinitas, aut Trinitatis est Filius? Respondentibus, Deus; dicat : Quomodo est quispiam unus Deus de Trinitate, cum non sit unus Deus nisi Trinitas? » Hæc quidem Ferrandus hujus temporis doctor Africanus tantæ æstimationis, ut et Romanæ Ecclesiæ diaconus ipsum de eadem quæstione consulendum putarit; necnon etiam ex Oriente Severus Scholasticus Constantinopolitanus tanti viri fama permotus id ipsum egerit. Tu vero his adde et quartam causam, quam superius idem auctor ingerit his verbis : « A quibusdam dicitur : Eutychetis protulit Apocrisiarius in Chalcedonensi Concilio » eam nimirum sententiam, qua assereret unum de Trinitate esse passum ; ob idque respuendam, quasi panem veneno corruptum. Certe quidem neque Eutychiani, neque Eutychianorum patronus perfidus Anastasius imperator (ut dictum est) eam sententiam recipiendam ab Orthodoxis adeo vehementi studio ingessissent, nisi aliquod in ea latere scissent occultum malum, quo damnata eadem et exstincta Eutychiana hæresis revivisceret : dictum est namque superius ex Epistola Dioscori ad Hormisdam, non Eutychetis tantum et ipsius discipulorum eam esse sententiam : sed et Anastasium imperatorem id ipsum conatum esse, ut diceretur ab omnibus unus de Trinitate passus.

105. Sed cur, dices, in id ipse adeo impenso studio Anastasius incumbebat? Ex illa quidem etiam scias causa, quod cum semper ipsi ab Orthodoxo populo fuerit contradictum, ne crucem Trisagio adderet præter Ecclesiæ morem (ut superiori tomo frequenter factum vidimus) ipse inde repulsus, aliunde ad blasphemiam sibi aditum parandum putavit : nempe si nollent accipere Orthodoxi, ut eo modo Trisagium caneretur : « Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, qui crucifixus es pro nobis » : aliis verbis, quod id ipsum ex eorum sententia significare posset, dicendum proponeret, nimirum unum de Trinitate passum, cum tamen Eutychiani per unitatem, vel singularitatem, substantiam acciperent, et non personam; vel si personam divinam, certe humanæ naturæ expertem, quam negabant post adunationem duarum naturarum in Christo, dicentes ex duabus naturis, et non in duabus naturis Christum constare.

106. Eadem ergo ratione, qua Orthodoxi contradixerunt, ne crux Trisagio adscriberetur, restiterunt etiam, ne unus de Trinitate passus simpliciter diceretur. Nam cum in Trisagio adjicerent : « Qui crucifixus es pro nobis », æque unitas exprimebatur : ut idem esse ipsis Eutychianis videretur dicere : « Unus de Trinitate crucifixus », et in Trisagio addere : « Qui crucifixus es pro nobis ». Trisagium enim non ad unam personam, sed ad ipsam integram personarum Trinitatem referri debere fuisse omnium Orthodoxorum sententiam, testatur sanctus Joannes Damascenus in tractatione, quam de Trisagio scripsit. Hæ sunt igitur causæ, quibus ab his potissimum Scythis monachis Eutychianæ hæresis infamatis ea minime esse accipienda, legati dicerent. Ita quidem cum istis agere, qui Chalcedonense Concilium additamento apposito minuere vellent, necessitas persuasit. Cum vero res postea inter Catholicos transacta esset, Catholicum sensum ex verbis elicere, additis aliquibus, quæ omnem possent obstruere adversariis aditum, ratio temporis postulavit, ut suo loco dicturi sumus.

107. Sic igitur eadem ipsorum sententia omnino repellenda atque refellenda tunc fuerat, cum impii absque illis verbis Chalcedonense Concilium non posse subsistere, calumniose jactarent. At quæ ista tanta arrogantia? Quæ tanta procacia, auctarium apponere audere ad sacrosanctum Concilium œcumenicum sexcentorum triginta Patrum? Si vere ex animo fidem Catholicam (ut gloriabantur libellis oblatis) profiteri cupiebant, ut vere crederent divinam naturam humanæ naturæ conjunctam esse indivise, inconfuse, et inconvertibiliter : cur non more sanctorum Patrum dicebant, unam personam Trinitatis, Verbum ipsum esse passum in carne, in uno supposito duas naturas indivise conjunctas declarantes, magis quam (quod nemo aliquando post Concilium Chalcedonense dixisset) unum de Trinitate in carne passionem subiisse? Cur, inquam, unum simpliciter dicere mallent, quam unam personam in duabus naturis, rem ipsam dilucide ac sincere demonstrantes? Sed audi inanes illorum prætextus : in responsione enim ad Epistolam ad Possessorem Maxentius illorum coryphæus ista habet, dum invehitur in auctorem ipsius Epistolæ verbis istis :

108. « An forte illos rationi cedere, non imperare judicat, qui Christum unam personam quidem ex Trinitate, non autem unum ex Trinitate esse fatentur? Sed hi qui hoc dicunt, potius rationi velle imperare, non cedere penitus convincuntur. Qui enim tam stultus et vecors sit, qui dicere audeat Paulum ex Apostolis unam esse personam, non autem unum esse ex Apostolis Paulum? » Vidisti insulsam et dissimilem penitus similitudinem atque diversam illationem? Sed audi quæ post subjiciat : « Loci, inquit, opportunitas exigit a nobis, qualiter et cur hæretici, in quibus unus Dioscorus Apostolicæ Sedis legatus, unam personam prædicantem Christum ex Trinitate, unum ex Trinitate Christum confiteri, nullatenus acquiescant ». Sed cum hæc ipse dicat, attende calumniam gravissimam Catholicis impingentem : « Personam igitur, inquit, Dei Verbi habere asserunt Christum, non autem quod ipse Deus Verbum sit Christus : sicut personam Dei videbatur habere Propheta, qui dicebat ad Israel [1] : Audi, populus meus, et loquar; Israel, et testificabor tibi : Deus, Deus tuus ego sum, etc. Secundum hunc ergo modum Christum unam personam asserunt hæretici esse ex Trinitate, non quod hic Christus unus sit ex

[1] Ps. XLIX.

Trinitate, sed quia Verbi Dei in se habitantis personam habeat, quæ una est ex Trinitate : ut sic vicarius quodammodo sive minister sit Verbi Dei Christus, non autem ipse Deus Verbum sit Christus ». Hæc adeo probrosa impudentissimum Maxentium non puduit tribuere sub nomine hæreticorum calumniose Catholicis, quæ sunt propria Nestorianorum : dum enim laborat omnes efficere Eutychianos, vult Orthodoxos omnes fuisse Nestorianos.

109. Sed considera sub involucro verborum captiose laqueos occultantes, callideque nomina confundentes, dum idem qui supra Dioscorus Apostolicæ Sedis legatus in Epistola ad Hormisdam [1] ex eorum fidei professione hæc verba recitat : « Credimus, quia unitas divinitatis et humanitatis, quæ fieri cœpta est, non tantum in utero non est divisa, sed nec in partu, nec in nutrimentis, nec in passione separata est ». In quibus verbis observa, cum unitam dicit unitatem divinitatis, nempe substantiam, non personam : et ex adverso audi quid dicat sanctus Joannes Damascenus : « At quod divinitas homo facta, aut incarnata sit aut humanitate se induerit, nusquam audivimus. Illud certe didicimus, divinitatem humanitati in una suarum personarum unitam esse ».

110. Quanto autem hæc effutirentur præjudicio Catholicæ veritatis, bene illis verbis Dioscorus legatus significavit, scribens ad Hormisdam [2] : « Cujus, inquit, sermonis si subtiliter attendatur intentio, ad quantas hæreses pateat, et quæ mala possint disputationibus Ecclesiasticis introduci, quoniam longum est, etc. » At quæ inter alia? Audi ipsum Hormisdam Pontificem, cum hæc ait post multa, scribens ad Justinum imperatorem [3] : « Qui aliter habet, necesse est aut divinitatem in multa dividat », nempe ut tres substantias dicat, sicque tres Deos, « aut specialiter passionem ipsi essentiæ Trinitatis impingat ». Hæc Hormisda ex ipsorum novitate verborum derivat. Intelligis, lector, quomodo versipelles sub prætextu quodam impugnandi Nestorianos, Eutychianam hæresim auctam blasphemiis Theopaschitarum invexerint, et calice aureo Babylonis impii blasphemias propinarint : quamvis ne detegerentur hæretici, tam in libello quem legatis dederunt, quam in aliis suis scriptis, verbis Catholicis videantur Chalcedonense Concilium velle erigere, potius quam deprimere.

111. At quantum studuerint impii isti videri pii, atque curarint, quod non essent, prædicari Catholici ; ex eo quoque intelliges, quod cum Romæ interea degerent, atque viderent periclitari deductam in judicium, ad lapidem Lydium, quam hactenus aluissent suam ipsorum Orthodoxi nominis æstimationem : quo alibi, ubi minime cogniti essent, eamdem excitarent, illud iniere consilium, ut ad Africanos episcopos, inter quos magni nominis hujus temporis confessor, eximiusque Ecclesiæ Africanæ doctor sanctus Fulgentius eminebat, legationem mitterent, darentque a se misso legato fidei Catholicæ per capita distincta professionem ipsis probandam ; cum et in ea quam ad eosdem dederunt Epistola usurparunt dolose nomen totius Orientalis, imo universalis Ecclesiæ, quo illos facilius ad ea quæ scriberent, confirmanda perducerent : ipsorum autem Epistolæ exordium sic se habet :

112. « Dominis sanctissimis et cum omni veneratione nominandis Diacono, Fortunato, Albano, Orontio, Boetho, Fulgentio, Januario et cæteris episcopis, et in Christi confessione decoratis ; exigui Petrus diaconus, Joannes », cognomento Maxentius, « Leontius, Joannes et cæteri fratres in causa fidei Romam directi.

« Utile et pernecessarium, sanctisque Dei Ecclesiis specialiter credimus profuturum, ea quæ de Incarnatione et dispositione divina nobiscum universæ sanctæ Ecclesiæ Orientalium contra hæreticos defendunt, qui pravis et iniquis argumentis antiquam Ecclesiæ fidem inquietare non cessant, sanctitati vestræ suggerere, atque de his consensum vestræ beatitudinis suppliciter promereri. Quia in nullo sanctam gloriosamque confessionem vestram credimus dissentire, præsertim cum uno ubique spiritu sanctam Dei Ecclesiam vegetari minime dubitemus. Non enim parva, imo potius magna lætitia universi complebuntur Orientales, si sanctitatem vestram suis, imo magis Catholicis noverint in omnibus consentire dogmatibus. Unde suppliciter petimus et obsecramus beatitudinem vestram, quatenus diligenti examinatione, ea quæ inferius continentur, discutientes, ut decet verissimos et intrepidos Christi prædicatores, scriptis sententiam vestram nobis patefacere jubeatis : ut si, Deo præstante, Catholicæ fidei conveniens et Apostolicis traditionibus nostra apud vos (sicut nos confidimus) fuerit expositio comprobata ; et facile tantorum virorum, probatissimorumque sacerdotum auctoritate muniti, iniqua loquentium ora obstruere valebimus ; et in fide sanctorum Patrum perseverantes, Deo, qui nos sanctimonii sui confessione glorificavit, gratias referamus, domini sanctissimi, et Deo dignissimi. Nunc ea quæ sequuntur, diligentius petimus exploretis ». Hactenus ipsorum Epistola ad episcopos Africanos, quæ et apposita est præfatio septem, quæ subjiciuntur, de fidei ipsorum confessione capitibus.

113. Puto quidem in ipso ingressu te considerasse consuetam hæreticorum arrogantiam, dum pauci Scythiæ monachi (si tamen monachi, potius vero circulatores dicendi et impostores) totius Orientalis Ecclesiæ præ se ferunt esse legatos, secumque omnes Ecclesias eadem sentire, ac præsertim populos Orientis. Sed qui ita dilatant fimbrias, ne quovis modo deprehendi possent quod ipsi essent hæretici, illud quidem astute excogitarunt, ut non eam proferrent, quam Constantinopoli legatis dedissent, vel Romæ Hormisdæ papæ fidei con-

[1] Extat inter Ep. Hormisd. tom. I. Epist. Rom. Pont. — [2] Extat inter Epist. Hormisd. — [3] Hormisd. Ep. LXXVI.

fessionem edidissent, qua dicendum contendebant, non unam personam de Trinitate, sed simpliciter unum de Trinitate esse passum in carne, sed Verbi nomen apposuere; nam ita in capite quarto : « Trinitas etiam post Incarnationis mysterium Trinitas mansit : quia idem Deus Verbum etiam cum propria carne unus est ex Trinitate, non quod caro ejus sit de substantia Trinitatis, sed quia caro Dei Verbi est, qui est unus ex Trinitate ».

114. Non potuerunt episcopi Africani ipsorum ita proditam confessionem non probare, ignari motæ in Oriente et Romam delatæ controversiæ, cujus nulla prorsus est mentio apud Fulgentium, qui omnium nomine collegarum ad ipsos rescripsit, nullam suspicans sub verborum involucro occultatam fuisse blasphemiam, intactamque penitus quæstionem relinquit : vitavit tamen ipse verborum ambiguitatem, voce personæ usus, cum ut vere Catholicus dixit capite decimo : « Una ex Trinitate persona Christus Dei Filius unicus, ut nos salvaret carne conceptus, et natus, etc. » Hæcque et alia a se posita esse ex Ecclesiæ Catholicæ præscripto et Apostolicæ Romanæ consensu, ingenue profitetur, ut plane a recte credendi linea vel latum (quod aiunt) unguem deflexisse, inveniri non possit.

115. Hoc quidem bonum saltem peperit nobis Scytharum perfidia, ut eorum interpellatione sanctus Fulgentius scripserit egregium illum de Incarnatione Verbi et gratia et libero arbitrio commentarium plane aureum, in quo inter alias gemmas nitet de primatu Romanæ Ecclesiæ ista sententia tanto digna doctore : « Duorum, inquit, magnorum luminarium, Petri scilicet, Paulique verbis tanquam splendentibus radiis illustrata, eorumque decorata corporibus Romana, quæ mundi caput est, tenet et docet Ecclesia, totusque cum ea Christianus orbis et ad justitiam nihil hæsitans credit, et ad salutem non dubitat confiteri ». Hæc Fulgentius : qua una sententia, veluti cælitus vibrato fulmine, conatus omnes Novantium confringantur.

116. Sed quid interea, cum Romæ monachi iidem morarentur? Primum omnium, antequam ipsorum impietas penitus patefacta fuisset, ut vindices Catholicæ fidei progrediuntur accusatores Victoris diaconi, necnon Dioscori, a quo ipsi Constantinopoli rei criminis hæresis constituti fuissent : quamobrem placuit Hormisdæ Pontifici eosdem monachos Scythas diutius Romæ detinere usque ad reditum legatorum, prout idem Pontifex redditis a se his ad Justinianum litteris docet [1] :

117. « Hormisda Justiniano illustri.

« Eulogio viro clarissimo filio nostro deferente, litteras celsitudinis vestræ suscepimus : eoque remeante, debitum persolventes salutationis officium, significamus, Scythas monachos allegasse plurima, quæ nos relinquere indiscussa non possumus; sed legatorum nostrorum, Deo juvante, festinemus adventum : pro qua re eos in urbe credimus retinendos, a qua nec ipsi ordinatione dissentiunt. Amplitudinem vestram tamen retinere confidimus, quod de ipsis nobis præterito tempore litteris destinatis scripserit. In quorum allegationibus, cum, legatis remeantibus, competenter fuerimus instructi; si quid reprehensione dignum cognitio nostra repererit, necesse est, ut circa eos teneamus Ecclesiasticam disciplinam ». Subjicit his Hormisda de Victore diacono, quem iidem monachi apud ipsum Romanum Pontificem accusarunt, cum ait :

118. « Victorem præterea, qui diaconi perhibetur habere officium, cujus fidem hi ipsi monachi vehementer accusant, vel alios qui perversas forsitan objiciunt quæstiones, ordinatione domini filii nostri clementissimi imperatoris, ad Urbem, vobis suggerentibus, dirigantur : ut universas allegationes, de quibus contendunt, nos possimus agnoscere ». Hæc ad Justinianum Hormisda : ex quibus intelligis, ad Romanæ Ecclesiæ tribunal omnes accessum habuisse, ipsum vero Urbis episcopum sedisse judicem universarum controversiarum, ad quem concurrant ex Scythia monachi causam acturi, iidemque aliis Constantinopoli degentibus diem dicturi. Sed de quæstione Victoris inferius. Extant aliæ litteræ ejusdem Hormisdæ ad eumdem Justinianum datæ hoc anno, mense Septembris, in quibus de retentione monachorum aliam affert rationem his verbis [1] : « Præterea monachos, quos venisse Romam significastis litteris vestris, ad propria mox voluimus reverti. Sed quia sub testificatione potentiæ divinæ dicebant, per insidias in itinere paratas, vitæ sustinere se posse discrimen, volentes redire Constantinopolim; passi non sumus violenter expelli. Quapropter necesse habuimus, venientibus legatis nostris inquirere, qua revera faciente causa, inter eos fuerit commota discordia ». Ita quidem usque ad quatuordecim menses eosdem retentos fuisse Romæ, defensio Maxentii, de qua agemus anno sequenti, demonstrat.

119. Significat autem iisdem ad Justinianum litteris Hormisda, se petitas ab eo reliquias (ut vidimus) mittere : nam hæc habet ad finem Epistolæ : « Beatissimorum vero Apostolorum Petri et Pauli sanctuaria, sicut religiosissimo quæsistis affectu, per harum portitorem sub omni veneratione transmisimus : optantes orationibus eorum, ut mentis vestræ oblatio et desideria gratiæ sint divinitatis accepta ». Ex duplici namque pietatis officio commendari ab ipso Pontifice debuit Justinianus, nempe quod ad S. Petrum misisset oblationem, quodque impense coleret memoriam Apostolorum, quorum sacras reliquias ad se mitti petiisset. Ad postremum hæc ad eum Hormisda : « Petimus itaque, ut tam de his quæ geruntur pro concordia, quam etiam de incolumitatis vestræ bono nuntietis sollicitudini nostræ gaudium, currente pagina litterarum. Data quarto nonas Septembris, Eutharicho V. C. cons. »

[1] Hormisd. Ep. LXIV.

[1] Hormisd. Ep. LXIII.

120. Quod vero ad ipsos Scythas monachos spectat: cum jussi essent exspectare reditum legatorum, ipsi malam causam fovere detecti, fugam arripere tentarunt; sed eos Hormisda voluit custodiri usque ad reditum legatorum. Testatur id quidem ipse Pontifex in litteris datis ad finem anni hujus, nempe tertio non. Decembris, ad ipsos legatos, in quibus hæc habet in fine [1]: « De personis Scytharum monachorum Justinianus vir illustris nobis scripsit; quarum exemplaria litterarum fraternitati vestræ direximus. Qui cum nollent sustinere vestræ dilectionis adventum, et observationum moras se dicerent ferre non posse, tentaverunt clam de urbe discedere: quos tamen nos faciemus sollicitius custodiri, ea quæ de vobis contraria dixerunt, volentes agnoscere: ut cum reversi, Deo propitio, fueritis, eorum error rationabilibus adhortationibus corrigatur ». Hæc Hormisda. At quænam fuerint a monachis contra legatos asserta, ex litteris Dioscori legati intelliguntur. Scripserat autem idem Pontifex, eodem nuntio ad Dioscorum [2] de iisdem Scythiæ monachis, qui adversus eum potissimum dederant contestationem, quod consuetudinem haberet hæreticorum, eo quod recepisset Victorem diaconum, quem iidem monachi apud Hormisdam reum fecerant Nestorianæ hæresis.

121. Cum igitur litteris Hormisdæ papæ ex falsa relatione Scytharum monachorum Dioscorus nonnihil se perstringi sensisset; ad eum rescribens, quomodo se habuerit causa Victoris, in primis enarrat; sed et ne vel levi aliqua suspicione apud eumdem Pontificem laboraret, exactam Orthodoxæ fidei confessionem iisdem suis apposuit litteris. Audi igitur historiam Epistolarem de rebus gestis cum Victore Constantinopoli, quas superius attigimus. Ipsa enim Epistola Dioscori legati sic incipit [3]:

122. « Per Eulogium virum sublimem »: Et inferius: « Significastis mihi ab illis, monachis scilicet, contestationem datam, ut non mihi hæretici jungerentur. Quos dicunt hæreticos, ego ignoro, nisi illos forte, qui Synodum Chalcedonensem suscipiunt, quos ego Catholicos dico. Victor diaconus dicitur, hæreticus scilicet: quidam cum isto, antequam nos Constantinopolim ingrederemur, habuerunt intentionem (contentionem) de uno de Trinitate crucifixo, et de Christo composito, et de aliis capitulis a nobis hic positis: obtulerunt contra ipsum libellum tam nobis, quam episcopo Constantinopolitano. Convenimus in domum episcopi, ut inter eos intentionem, quæ vertebatur, agnosceremus. Prædictus episcopus Synodum Chalcedonensem protulit: legit ante omnes omnia quæ sunt in eodem Concilio constituta, dicens: Præter ista nihil mihi aliud dicatur. Qui sequitur ista, potest inter Catholicos esse. Victor respondit: Suscipio similiter et Epistolas papæ Leonis et sancti Cyrilli Epistolas Synodales, quæ sunt in Chalcedonensi Concilio allegatæ; et manu mea subscribo, et sacramentis confirmo ista me suscipere; et præter ista nihil aliud prædicare: et si inventus fuero aliquando extra ista aliud prædicans, nullam circa me peto misericordiam.

123. « Scythæ e contra inchoaverunt dicere: Addatur et unus de Trinitate. Nos e contra diximus: Quod non est in quatuor Conciliis definitum, nec in Epistolis beati papæ Leonis, nos nec dicere possumus, nec addere. Displicuit hoc dictum. Victor autem utrum sincero animo hæc diceret, an dolose, quis nosse potest nisi qui corda cognoscit? Verba ista nos audivimus; Dei est animum judicare. Postea sine nobis magnificus vir Vitalianus magister militum inter se et episcopum Constantinopolitanum vocaverunt prædictum Victorem, locuti sunt cum eo: quid definierint inter se, nescimus ». Et inferius post plenissimam fidei Orthodoxæ testationem, hæc de iisdem Scythis monachis: « Maxentius tamen, qui sub abbatis vocabulo dixit se congregationem habere, si interrogetur, aut cum quibus monachis vixit, aut in quo monasterio, aut sub quo abbate monachus factus est, dicere non potest. Similiter et si de Achille dicere voluero, rem facio supervacuam: cui sufficit semper latere propter conscientiam suam ab omnibus Catholicis damnatam. Data idibus Octobris, Eutharico consule ». Hic finis Epistolæ.

124. *Ab hæreticis Thessalonicæ nefanda patrantur in legatum Apostolicum instigante Dorotheo episcopo, qui Constantinopolim vocatur judicandus.* — Vidisti igitur, quales fuerint pseudomonachi, qui novis quæstionibus uno simul tempore Orientem Occidentemque perturbant. Hæc attende, ne cum ipsorum scripta legeris, eorumdem verborum lenocinio capiaris. Sed et vidisti nebulonum artem, qui sub sanctitate monastici habitus latentes hæretici, eo usque progressi sunt, ut Hormisdam concitaverint in Dioscorum unum ex Apostolicæ Sedis legatis e latere missis. Hæc quidem hæretici dolo atque callida fraudulentia. Quæ autem alii Eutychiani hæretici hoc tempore vi grassantes egerint Thessalonicæ, ab omni prorsus abhorrent humanitate, et vincunt immanitatem. Sed quænam ista fuerint, scripserunt legati Apostolici ad Hormisdam: verum quod tardius eorum perlatæ sint Romam litteræ, eadem antea idem Pontifex fama percepit, ob eamque causam ad eosdem legatos litteras dedit, quæ sic se habent [1]:

125. « Cum nos Ecclesiasticæ prosperitatis gaudia sublevarent, et prope plenum laboris vestri fructum quotidie caperemus; repente nos inimica universi, quæ repente successerat, fama confundit: cujus opinionis ordinem, etsi vobis necdum referentibus, suspicamur incertum; pro ipsius rei tamen magnitudine credimus non tacendum. Itaque perlatum est, fratrem et coepiscopum nostrum

[1] Hormisd. Ep. LVII. — [2] Extat tom. I. Ep. Rom. Pont. in Hormisd. — [3] Extat tom. I. Epist. Rom. Pont. post Epist. Hormisd. LXIV.

[1] Hormisd. Ep. LVI.

Joannem, dum ad Thessalonicam pro suscipiendis tantum libellis, qui promittebantur, accederet, ita plebis irrationabili seditione concussum, ut exstincto primum eo, qui hospitium venienti præbuerat, ipse quoque non dissimili cæde mactatus, et vix sacrosancti fontis reverentia vindicatus evaserit : cujus seditionis initium sub interrogationis dolosæ commento ab Aristide presbytero narratur exortum. Verum nos, si hæc manifesta sunt, adeo de plebe non querimur. Erit in potestate venerandi principis, temporis sui et Catholici sacerdotis injuriam, qua jubeat resecare censura. Sed quod ad nos attinet, cura pervigili per vos, Deo propitio, desideramus impleri, quia nullum volumus aut non reddita ratione converti, aut sic rectam viam fidei profiteri, ut sibi a principe aliquid sine doctrinæ remedio causetur imponi.

126. « Hæc igitur suggestione vestræ supplicationis peragite, ut Thessalonicensis episcopus, qui sub interrogationis obtentu Ecclesiasticam pacem protracto in longum nititur dissipare negotio, quoniam a vobis suscipere noluit, a principe ad Urbem directus, ab Apostolica percipiat Sede doctrinam; et quicquid sibi dubium putet, huc veniens, præsenti a nobis inquisitione condiscat : sic enim probare potest, se Catholicæ professionis servare cautelam, non malitiose concepta vindicare certamina : sciat nos paratos esse, et bene inquirentes instruere, et errantes ad fidei rectum tramitem scientia duce revocare : quia si dubitans paratam non vult experiri doctrinam, nec rursus in simplicitate cordis, quæ pacis et religionis causa jubentur, admittere; in aperto est, qua mente vel Dei nostri præceptis obsistat, vel Orthodoxi principis exempla contemnat.

127. « In hac ergo parte totus suggestionis vestræ actus immineat : quia nec illi alia possunt ratione salvari, et incitatæ plebis sub hac melius moderatione causa sedatur. Cum quo etiam Aristidem presbyterum clementissimus princeps ad nos venire præcipiat : quia (sicut præfati sumus) omnes, quorum pax Ecclesiastica ambiguitate dividitur, simul ac communionem nostram, depulsa mali erroris ægritudine, Catholicæ scientiæ cupimus sentire medicinam. Præterea mox ut præsentia vos contigerit scripta suscipere, debebitis ad nos de vestris aliquem destinare cum relatione, quæ universa contineat, unde his quæ gesta sunt vel geruntur, sollicitudinem nostram relevare debeatis. Datarium quoque litteris vestris adjungite, ne vobis portitoris tarditas possit adscribi. Data tertio idus Octobris, Eutharico V. C. consule ». Ut autem rem magis perspectam habeas, Joannem istum, quem Thessalonicenses ignominia atque vulneribus appetivere, fuisse unum ex Apostolicæ Sedis legatis episcopum, ex reliquorum legatorum relatione intelliges. Quo enim a pacis auctoribus sensit se diabolus e regno suo, cui dominabatur perfidus, spoliari, eo vehementius in ipsos per suos ministros insaniit. At quomodo revera ipsa facta grassatio se habuerit, qui remanserunt reliqui Constantinopoli legati Apostolicæ Sedis, ne deessent officio, nuntiavere Romano Pontifici, licet tardius eorum Romam perlata Epistola fuerit, nempe quarto kalendas Decembris : quæ cum exacte omnia contineat, necessario hic describenda est; cujus sic se habet titulus [1] :

128. « Suggestio Germani episcopi, Felicis et Dioscori diaconorum, et Blandi presbyteri ». Ipsa vero relatio est hujusmodi :

« Magna misericordia Dei est, et inæstimabilia ejus judicia, qui nihil occultum dimittit, ut probetur uniuscujusque conscientia. Dorotheus Thessalonicensis episcopus non novus apparuit, nec ad præsens factus, sed se demonstravit quem olim vera prædicabat opinio. Iste semper in malis desideriis suis involutus, data occasione exercuit, quod contra fidem Catholicam semper parturiebat scelus. In aliis litteris significavimus beatitudini vestræ, quo ordine transeuntes Thessalonica, libellos non potuimus suscipere. Erat tamen constitutum, post ordinationem sanctæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, unum ex nobis ad ipsum dirigere : quia hoc sperabat prædictus, ut unus ex nobis post susceptos libellos cum ipso Missas celebraret, quasi testimonio habens in generalitate se ad unitatem Sedis Apostolicæ esse conjunctum. Etsi tarde, factum est tamen : et venerabilem Joannem episcopum ad ipsum dirigentes, directus est cum ipso et communi electione Epiphanius presbyter. Germanus venerabilis et illustris episcopus erat cum eis, et Licinius comes Scholæ ex ordinatione clementissimi imperatoris.

129. « Qui Licinius tamen cum prius pro alia causa esset Thessalonicam directus, congregata Synodo de parœcia Ecclesiæ Thessalonicensis, ibi est inventus, exspectans secundum promissionem unum ex nobis. Voluerunt, ipso præsente, libellos facere et subscribere; quod factum est : signavit ipsos libellos prædictus vir, et veniens Constantinopolim factum nuntiavit. Dicebatur nobis ab Apocrisiario Dorothei : Jubete dirigere qui libellos suscipiat. Deliberatum est (sicut prædiximus) venerabilem Joannem episcopum ambulare, ut haberet testimonium subscriptionis illorum. Rogavimus piissimum imperatorem, ut comes Licinius ambularet cum eo : quod et factum est.

130. « Et quia pervenerunt in civitatem, nuntiatum est Dorotheo per comitem Licinium, præsentiam adesse nostrorum. Qui direxit Aristidem presbyterum cum aliis duobus episcopis (quos solos sciebat adversarios esse negotii) ut nostros videret : cum quibus voluerunt facere primum certamen de libellis, dicentes : Sunt capitula quæ debent emendari. Dixerunt nostri, non esse in potestate ipsorum hoc facere : si vultis facere, Deo gratias; si non vultis facere, venimus, salutavimus vos, perambulabimus. Discesserunt post ista verba.

[1] Extat tom. I. Epist. Rom. Pont. in Hormisd.

131. « Ad aliam diem convenerunt, iterum ista loquentes : et antequam propositionem verborum fecissent, ibi non est intentio generata, non injuria secuta est : subito populus insanus irruit super ipsum, et duos pueros occiderunt episcopi; caput etiam fregerunt episcopo in duabus partibus, et renes ejus dissipaverunt; et nisi misericordia Dei et defensio S. Marci Basilicæ eruisset eos de manibus eorum, ibi perierant : liberati sunt tamen (quomodo dicitur) quia manus publica supervenit, quæ eos eruere potuit. Ista et istorum concinnamenta Dorothei malitia fabricavit; qui ante biduum quam pervenirent nostri Thessalonicam, super duo millia baptizavit : sacramenta tanta erogavit in populo, quæ possint ipsis ad tempora sufficere; significans plebi, quia fides recta mutatur ». Sic illos præmuniens, ne communionem acciperent ab externis, ac baptizarentur in alia fide. Unde jure subjicitur :

132. « Ista quomodo non habuerant excitare populum? Ista quem non invitabant ad seditionem? Post hoc, ipsum libellum, quem fecerat cum episcopis, ante populum scidit, dicens : Ego istud usque ad mortem meam nunquam facio, nec facientibus consentio. Occiderunt et hominem (Joannem) venerabilem Catholicum, qui nos venientes susceperat in domo sua, qui semper separatus fuit a communione Dorothei propter Synodum Chalcedonensem : in quo talem mortem exercuerunt, qualem illi qui sanctum Proterium occiderunt. Ista ad clementissimum imperatorem pervenerunt, et prope in tota civitate Catholicus luctus est propter talia quæ contigerunt scelera. Promittit sancta clementia vindicare, et citare Dorotheum, quia nos contestati sumus pietatem ejus, dicentes : Nulla ratione Dorotheum inter episcopos, aut in communione Sedis Apostolicæ potest beatissimus papa recipere : et contra qui voluerint eum in sua communione recipere, scire se esse reos auctoritate Ecclesiastica. Ista ad notitiam beatitudinis vestræ festinavimus referre, ut nihil vos lateat, quod in istis partibus agitur. Accepta quarto kalendas Decembris, Eutharico consule ».

133. Post has autem aliæ ab iisdem legatis redditæ sunt de rebus item Thessalonicensibus ad Hormisdam litteræ, quibus significabatur, jussu imperatoris Dorotheum ejus civitatis episcopum; malorum omnium instigatorem et auctorem, ductum Constantinopolim. Quibus acceptis Hormisda litteris, de ordinando alio Thessalonicensis Ecclesiæ episcopo, ad eos rescribens dat in mandatis. Epistola autem quæ ab eo data est hoc anno III non. Decemb. ita se habet [1] :

134. « Graviter nos Joannis Catholici afflixit interitus, quem hæretici Dorothei vesania perhibetis exstinctum ». Joannes quidem vocabatur Catholicus hospes, qui legatos receperat; ne putes Joannem episcopum exstinctum, quem supervixisse ex multis constat. Sed pergit Hormisda : « Nam eumdem Dorotheum Constantinopolim jussu principis didicimus evocatum. Adversus quem domino et filio nostro clementissimo principi debetis insistere, ne in eamdem civitatem denuo revertatur; sed episcopatus, quem nunquam bene gessit, honore deposito, ab eodem loco ac Ecclesia longius relegetur, vel certe huc ad Urbem sub prosecutione congrua dirigatur. Ad hanc etiam partem evigilare debetis, ne in locum ejus Aristides totius mali incentor et conscius quibuslibet subreptionibus ordinetur. Nam nulli prodest mutari personam, si ejusdem forma nequitiæ perseveret : sed talem virum debetis eligere, ut de judicio vestro cuncta Catholicorum congregatio gratuletur ». Hæc de his Hormisda. Subjicit autem iisdem litteris causam Thomæ et Nicostrati episcoporum, qui petebant in sedes suas, e quibus ejecti fuerant, restitui. Pro Elia etiam episcopo Cæsareæ Cappadociæ æque sede pulso idem Pontifex ad diversos litteras [1] dedit, nempe ad Joannem Constantinopolitanum episcopum, ad Justinum Augustum, et Euphemiam Augustam, ad Justinianum, atque Germanum viros clarissimos, in primis vero ad ipsos Apostolicæ Sedis legatos.

135. At quomodo tantum nefas in legatum Apostolicæ Sedis eumdemque episcopum perpetratum, corrumpendo judices auro, episcopi qui vocati sunt Constantinopolim, excusare conati sunt Dorotheus atque collegæ; audi ex indiculo scripto a Joanne Apostolicæ Sedis legato, vel (ut præ se fert titulus) ab Epiphanio presbytero, qui cum eodem Joanne episcopo Thessalonicam missus fuit : est enim ejusmodi ipsius inscriptio [2] :

« Indiculus qui directus est a Joanne episcopo, vel ab Epiphanio presbytero de Thessalonica ». Vel, pro Et, sæpe in his Epistolis usurpatum invenies; ut scias ab utroque indiculum datum, qui sic se habet :

136. « Si pro peccatis nostris isti, qui hinc abducti sunt episcopi Constantinopolim fuerint ingressi; non dicamus quod imperatorem visuri sunt modis omnibus, sed quod et suis locis restituentur. Tantas enim pecunias secum detulerunt, ut non homines, sed possint Angelos excæcare. Si ergo (quod absit) ingressi fuerint : tanta falsa per nostram absentiam dicturi sunt, quanta potest diabolus invenire. Nam si hic in conspectu nostro plura tentaverunt, et Domino nobiscum stante confusi sunt; quanta facient per absentiam nostri? Ut ergo eorum possit dissipari malignitas, jubete nobis præsentibus, si ad audientiam pro peccatis ventum fuerit, ut constet apud homines non immerito mortuos esse, et illos patrocinio pecuniæ laborare. Nos enim eos in omnibus in conspectu senatus convincere possumus, quod hæretici perfecti sunt : tunc demum eorum potest monstrari fallacia.

137. « Item dicendum : Si hæretici non sunt; quomodo ante duas hebdomadas quam nos venis-

[1] Hormisd. Ep. LVII.

[1] Hormisd. Ep. XLVII. XLVIII. XLIX. L. LI. LII. LIII. LIV. LV. — [2] Extat tom. I. Epist. Rom. Pont. in Hormisd.

semus, statuerunt omnes in unum episcopi, ne quis Missas foras civitatem teneret? sed hinc omnes, ut et multitudo esset futuræ seditioni congregata, et doceri posset secundum errores eorum. Qui postquam senserunt nos venisse, publice prædicaverunt, festinandum esse cum parvulis : ne persecutione veniente, Pagani morerentur infantes : et tunc velut ad alterum Pascha tantos baptizaverunt, ut consuetam festivitatem superarent.

138. « Item dicendum : Si hæretici non sunt, quomodo tanta sacramenta confecerunt, ut canistra plena omnibus erogarent ; ne imminente (sicut dicebant) persecutione, communicare non possent? » Fecerunt isti, quod sciebant a majoribus factum persecutionum temporibus, quando accepta sacramenta domum ferebant, quod ad Ecclesiam pergere non liceret ; sumentes eadem domi. Sed subdunt : « Item si hæretici non sunt, postea quare accusati sunt gestis a Candido viro sublimi vicario magistri militum prætorianorum in judicio præfectorum? Et si maturum periculum cognoscerent affuturum ; quare denuo tanquam damnandi, velint subvenire iterum parvulis cupientes : tanta rursum et confutati exercuerunt baptismata, ut vere cunctis se hæreticos ostendissent : ad quam rem satis et magnifica potestas præfectorum gravissime indignata est.

139. « Item si hæretici non sunt : quomodo cum in baptisterio absconditi essemus, consilium inter se habitum per noctem, veluti de periculo liberare nos volentes, in navi mittere voluerunt, ut hac occasione mari præcipites darent? Cumque nos respondissemus per Demetrium et Andream diaconos : Omnes nos apud vos esse, cognoscunt; quomodo per noctem navigare possumus? Sed si vos vere pro nostra salute consuluistis, crastina die secrete quinque vel sex senatores, qui periculum substantiæ vel salutis suæ metuunt, una cum magistri militum vicario Candido comite jubete advocare : cognoscant et ipsi ubi transferimur, et facimus quod jubent. Sin autem soli secretim ; hoc non facimus. Tunc illi non invenientes effectum, ad horam tacuerunt, et alia die iterum seditionem populi commoverunt ; unde vix, Deo volente, evasimus ». Hactenus quæ supersunt libelli, qui mutilus videri potest, cum in eo nihil de perpetratis cædibus habeatur. Missus autem est ipse libellus ab ipsis legatis Joanne et Epiphanio adhuc Thessalonicæ commorantibus, cum episcopus Thessalonicensis cum collegis sibi subditis proficisci Constantinopolim jussi sunt, et confarcinati (ut audisti) auro expugnaturi justitiam perrexerunt.

140. *Quæ fuerit damnatio Dorothei.* — At quidnam? potuitne sub clementissimi et veri amantissimi principis ministris, in re adeo nefaria, cunctis nota, ab omnibus deplorata Catholicis et declamata fidelibus locum invenire subreptio, et ad judicum corruptelam viam facere sibi aurum? Hic plane, hic illud opportune exclamandum : « Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames? » Proh pudor ! sub eo qui a justitia nomen accepit, Justino imperatore, et rerum summam administrante illo, qui itidem a justitia nomen deducit, Justiniano, potuit justitia obrui auro, aureisque compedibus vincta detrudi in barathrum veritas? Proh scelus ! inultum relinqui valuit horrendum facinus, in episcopum, eumdemque Apostolicæ Sedis legatum, atque in Joannem legatorum hospitem perpetratum, clamante præsertim Hormisda ab Occidente, et collegis legatis proxime lacrymis interpellantibus imperatorem? At quid actum? languens pedibus, manibusque infirma, auro corrupta progressa vindicta, composito ad severitatem vultu, Dorotheum Thessalonicensem episcopum, qui amandandus erat in Oasim, in proximam civitatem relegat Heracleam, ubi paucis diebus detentum absque alia pœna carnificem ad suam Ecclesiam redire concessit. Habes hæc quidem ex relatione reliquorum legatorum Constantinopoli commorantium ad Hormisdam Pontificem verbis istis conscripta [1], cum Joannes episcopus legatus Thessalonicæ detineretur infirmus.

141. « Suggestio Germani episcopi, Felicis et Dioscori diaconorum, et Blandi presbyteri.

« Reverenda vestri Apostolatus alloquia per filios vestros Leonem atque Eulogium desiderabili hilaritate suscepimus ; quorum prius præceptum, cur quæ Thessalonicæ contigerunt non insinuavimus, arguebat. Sed longe ante ejus adventum, occasione comparata, curavimus significare quæcumque vel rumore venientium, vel eorum qui pertulerant scriptis, quorum exempla subter adjunximus, vel piissimi principis narratione comperimus. Secuta est vindictæ promissio : adeo ut Dorotheus Thessalonicensis episcopus ad Heracleam deduceretur civitatem, donec causa terminum reperiret. Inter hæc, secundum ea quæ præcepistis, auctoritatem Apostolatus vestri principi insinuare curavimus, ut ad percipiendam doctrinam Catholicæ puritatis, Romam præfatus Dorotheus una cum Aristide mitteretur. Qui respondit, causam non esse, pro qua Romam delegarentur audiendi, ubi sine accusatorum controversia sese possent liberius excusare. Sed repente, dum hæc geruntur, ab Heracliensi (quantum agnovimus) in qua tenebatur, dimissus est civitate : quam ob causam, vel qua ratione, aut conditione, vel quibus agentibus, ignoramus ». Hæc de Dorotheo : pergunt legati de anni sequentis Paschali calculo, dicentes :

142. « De Paschali die, vestra beatitudo cognoscat, concordare Orientalium cum Apostolica Sede sententiam, ut decimo tertio kalendarum Maiarum die festivitas celebranda speretur, sicut Joannis quoque Constantinopolitani antistitis relatione clarebit. Superest, ut orationis beatitudinis vestræ adminiculo celeriter (sicut cupimus) vestris mereamur præsentari vestigiis ». Hactenus legatorum relatio. Quæ autem secuta sint in causa ejusdem

[1] Extat tom. I. Ep. Rom. Pont. inter Epist. Hormisd.

Thessalonicensis episcopi, sequenti anno (ut tempus postulat) referemus.

143. *Severus Antiochia, Julianus Alicarnasse pulsi, fugiunt Alexandriam, ubi turbatio.* — At quæ sunt anni hujus reliqua, his conjungamus. Hoc namque anno (ut ex supputatione Evagrii satis perspicue colligitur) in impium illum atque nefarium Severum Antiochenum pseudoepiscopum totius Orientis depopulatorem lata est ab imperatore sententia, ut damnati in Synodis sæpe hominis lingua, qua Deum jugiter blasphemabat, præcideretur. At nefarius impostor meritas pœnas fuga vitavit : licet aliter Evagrii sonent verba, dum ait [1] : « Severus mandato Justini, primo regni sui anno, prehensus pœnas dat, lingua (ut nonnulli prædicant) abscissa ». Dicendum potius, ipsum accepisse de abscindenda lingua sententiam : quod irrogatum sententia supplicium fuga vitavit, ut ex ejusdem Evagrii verbis, quæ mox subdit, apparet; necnon ex Liberato diacono : pergit enim ita Evagrius : « Quod negotium datum fuit Irenæo, qui magistratum quemdam Antiochiæ in Oriente id temporis administravit. Confirmat quoque Severus ipse, supplicii ei irrogandi negotium Irenæo commissum, in litteris, quas scripsit ad Antiochenos; modumque fugæ suæ exponit : in quibus quoque Irenæum gravissimis vexat conviciis, eumque diligentissime observasse ait, ne Antiochia evolaret.

144. « Sunt qui dicunt, Vitalianum magistrum militum, de quo sæpe superius (ad id enim temporis videbatur maxime auctoritate et gratia apud Justinum valere) linguam Severi ideo postulasse, quod Severus in suis concionibus probra et contumelias in eum jecerat. Ex sua vero episcopali sede fugit Gorpiæo mense, quem Latini Septembrem vocant, anno quingentesimo sexagesimo septimo post nomen urbi Antiochiæ impositum ». Est hic præsens annus ex ejusdem auctoris sententia, dum agens de Justini imperatoris ingressu, numerat [2] quingentesimum sexagesimum sextum Antiochiæ nominis annum, ac proinde ubi dicit id primo Justini anno factum, constat ipsum quidem exactum numerasse annum, cum ipsius sententia liqueat id accidisse secundo ipsius principis inchoato. Subdit vero idem Evagrius : « In ejus sedem successit Paulus : cui dabatur mandatum, ut Concilium Chalcedonense palam prædicaret. Qui sua sponte decedens Antiochia, certo jam vitæ cursu confecto, commune universæ carnis iter ingreditur ». Hæc Evagrius, ex quo alii eadem acceperunt.

145. Mandatum erat imperatoris, ut qui prædicare renuerent Chalcedonense Concilium e suis sedibus pellerentur. Ante Severum autem ejusdem jussu imperatoris damnatum, eadem ex causa ejectum fuisse Julianum episcopum Alicarnasseum, Liberatus [3] diaconus agens et de Severi fuga narrat his verbis : « Jam enim ab ipso imperatore Julianus Alicarnasseus episcopus pro eadem sancta Synodo, eo quod eam non reciperet, pulsus fuerat sede. Quod sciens Severus, et prævidens quid sibi immineret, clam nocte descendit Seleuciam, et navem conscendens, fugit Alexandriam, ad quam civitatem et Julianus fugerat ». Hæc Liberatus.

146. Porro iidem nefandissimi hæretici Alexandriam fugientes, invenerunt ibi defunctum suum ipsorum collegam impietatis Dioscorum juniorem, cum jam annos tres sedem illam occupasset; subrogatumque in locum ejus ab hæreticis Timotheum æque hæreticum, a quo ambo suscepti sunt. Haud enim eo statu res erant Alexandrinæ, ut eis sicut aliis Justinus imperator facile mederi potuisset, populo ipso pariter cum suis episcopis in hæresim captivo deducto, cui patrocinari etiam magno cum vitæ discrimine parati essent. Illud namque civium animis infixerant seductores, Chalcedonense Concilium fuisse Nestorianorum conventum, ab eoque destrui quæcumque ipsorum pater sanctus Cyrillus contra Nestorianam hæresim conscripsisset : sed et seniorem Dioscorum ipsorum antistitem, non alium quam Cyrilli scriptorum defensorem se exhibuisse. His igitur et aliis hujuscemodi dolosis artibus, calumniis, atque mendaciis exccrandi impostores illi populum adeo dementarunt, ut plane se obsequium præstare Deo putarent, si adversus fidem Catholicam fortes immobilesque consisterent, et eam etiam vitæ dispendio oppugnarent. Sic itaque defensione tumultuantis populi, qui illuc confugiebant hæretici, securi degere videbantur : magno namque periculo ab imperatoribus perturbari Alexandrinos, exempla plurima docuere.

147. Sed quodnam novum portentum his diebus talium commercio Ægyptus prodidit, audi a Liberato diacono [1] : « Sub isto, inquit, Timotheo de corruptibili et incorruptibili apud ipsam Ecclesiam quæstio mota est hoc modo : Requisivit quidam monachus Severum, quid oporteret dicere, corpus Domini nostri Jesu Christi corruptibile an incorruptibile. Ille respondit, sanctos Patres corruptibile illud dixisse. Hæc audientes quidam Alexandrinorum, cum requisissent Julianum in alio loco sedentem, quid ipse diceret de eadem quæstione : ille dixit, sanctos Patres contraria dicere. Horum itaque singuli statuere proprium responsum volentes, scripserunt libros adversus alterutrum : qui venientes in multitudine civitatis, Ecclesiam illam diviserunt, et alios quidem fecerunt Corrupticolas appellari, verum incorruptibilitatis assertores Phantasiastas. Timotheus vero magis sententiam Severi secutus est. Qui cum diceret Themistius diaconus ejus : Si corpus Christi corruptibile est, debemus eum dicere, et aliqua ignorasse, sicut de Lazaro. Hoc Timotheus negavit dicendum : a cujus communione Themistius discedens, schisma fecit, et ab ipso dicti sunt in Ægypto Themistiani ». Hucusque

[1] Evagr. hist. lib. c. 4. — [2] Evag. l. IV. c. 1. — [3] Liber. in Brev. c. 19. tom. II. Concil.

[1] Liber. in Brev. c. 19.

Liberatus. Ita plane accidere consuevit, ut deviantes semel a recto tramite fidei Orthodoxæ, per errorum abrupta ferantur infelices hæretici inter seipsos sententiarum contrarietate discissi, cum cuique liberum esse videtur quicquid velit adstruere; qui et prurigine gloriæ jugiter exagitati, novum semper quid excogitare laborant, ex quo nomen nancisci queant de secta primarium, dedignantes hæretici simpliciter nominari et veluti gregales milites dici, appetentes nomen hæresiarchæ. Agit de iisdem Leontius Scholasticus[1]: reliqua autem, quæ ad hæc spectant, suis dicentur locis.

[1] Leont. de sect. Act. v.

Anno periodi Græco-Romanæ 6012. — Jesu Christi 519. — Hormisdæ papæ 6. — Justini imp. 2. Theodorici reg. 27. et 9.

1. *Consules.* — Coss. *Justinus* Aug. et *Eutharicus* Cillica. Justinus qui propter imperii initium consulatum suscepit, illum etiam in *Eutharicum* natione Gothum, et Theodorici Italiæ regis generum contulit, ut habet Cassiodorus lib. 8, Epist. I, ab Athalarico ejusdem Eutharici filio ad Justinum imp. scripta : « Vos genitorem meum in Italia palmatæ claritate decorastis ».

2. *Pax inter Ecclesiam Orientalem et Occidentalem restituitur.* — A num. 1 ad 54. *Hormisdas* papa legatos ad *Justinum* imp. et *Joannem Cappadocem* episcopum Constantinopolitanum misit, ut iterum Ecclesia Orientalis cum Romana in communionem rediret, nomina episcoporum hæreticorum ex sacris tabulis eraderentur, ac Chalcedonensis Synodus aliis tribus sacris Synodis annumeraretur; quod factum fuisse pluribus ostendit Baronius. Hormisdæ papæ legati hanc pacem sancivere, « freti Vitaliani adhuc viventis potentia, et Joannis Cappadocis Constantinop. episcopi etiam superstitis diligentia », inquit Theophanes in Chronico.

3. *Euphemius et Macedonius anno superiori in Diptycha relati.* — Anno superiori plebs Catholica *Severi* aliorumque hæreticorum conclamata damnatione, *Euphemii* et *Macedonii*, qui dum viverent, episcopi Constantinopolitani fuerant, et gravissimam ab Anastasio imperatore ob Concilii Chalcedonensis defensionem, persecutionem passi fuerant, restitutionem supplicibus votis postulavit : « Euphemium et Macedonium Ecclesiæ restitue, inquiebat, reliquias Macedonii Ecclesiæ restitue », ut videre est apud Baronium anno superiori num. 15 ex Actis Concilii Constantinopolitani eo anno habiti, qui et num. 20 ostendit ex iisdem Actis, Euphemii Macedoniique patriarcharum nomina a Joanne Cappadoce episcopo Constantinopolitano in Diptycha relata esse, post lectionem sancti Evangelii, « tempore Diptychorum cucurrit omnis multitudo cum magno silentio circumcirca altare , et audiebant : et cum lectæ fuissent a diacono appellationes prædictarum sanctarum quatuor Synodorum, et sanctæ memoriæ archiepiscoporum Euphemii, et Macedonii, et Leonis, voce magna universi clamaverunt : Gloria tibi Domine ». Quæ referens Synodus Constantinopolitana sub Menna patriarcha anno DXXXVI celebrata, sua fecit, Euphemiumque et Macedonium sanctissimos episcopos approbavit. Cui Synodo, non solum Antiochenæ, et Hierosolymitanæ, sed etiam Romanæ Sedis legati, cum spectatissimis Orientis metropolitanis interfuere; præfuit vero *Mennas* ab Agapeto Romano Pontifice summis laudibus celebratus, qui *Macedonii* et *Euphemii* memoriam commendari, et sanctam appellari non permisisset, si schismatici fuissent, ut Baronius hoc anno n. 53 scribit, hoc fundamento innixus, quod utriusque nomina, jubente Hormisda papa, expuncta sunt ex Diptychis.

4. *Hoc anno ex iis expuncti.* — Certe *Euphemium* et *Macedonium* a communione Catholica hoc anno segregatos non fuisse colligitur ex Indiculo, quem dedit Hormisdas legatis Constantinopolim ad Justinum imperat. pro conciliandа inter Ecclesiam Orientalem et Occidentalem pace directis, quem recitat Baronius, in quo num. 5 dicit Hormisdas : « Quod si de anathemate Acacii consentiens, successores ejus dixerit recitandos, ob hoc quod propter definitionem Chalcedonensis Synodi aliqui eorum exilio fuerint deportati, insinuabitis nihil vos de libelli forma posse decerpere, in qua sequaces damnatorum pariter continentur. Sed si eos ab hac non poteritis intentione deflectere; saltem hoc acquiescite, ut anathematizato specialiter per libellum, quem vobis dedimus, Acacio, de prædecessorum ejus nominibus taceatur, abrasis eorum de Diptychorum inscriptione vocabulis. Quo facto episco-

pum Constantinopolitanum in vestram communionem accipite ». Quare longe alia ratio fuit *Acacii*, Euphemii, et Macedonii prædecessoris, ac Euphemii et Macedonii. Illum enim anathemate configi, horum nomina e Diptychis duntaxat expungi jussit Hormisdas papa : Schismatici vero non sunt, quorum nomina expunguntur e Diptychis, imo nec excommunicati, nisi sententia excommunicationis ab Ecclesia lata nominatim configantur, aut generalibus verbis significentur.

5. *Eos schismaticos non fuisse ostenditur.* — Præterea insertus est memoratus libellus Epistolæ LI Hormisdæ ad Hispaniæ episcopos datæ, qui ab ipso quæsiverant, quomodo gerere se deberent erga Græcos in Hispaniam venientes. In ea vero solius Acacii memoria damnatur : « Propter causam scilicet Acacii, inquit, a prædecessoribus nostris pro hæreticorum communione damnati, in qua qui se ab ejus contagione non dividunt, a nostra communione habeantur excepti ». Nec est quod dicat cardinalis doctissimus num. 51 in libello memorato post Dioscori, Timothei parricidæ, et Petri Alexandrini anathemate confixa nomina haberi : « Etiam anathematizamus Acacium Constantinopolitanum quondam episcopum ab Apostolica Sede damnatum, eorum complicem et sequacem, vel qui in eorum communione aut societate permanserint. Qui Acacius, quorum se communioni miscuit, ipsorum similem habere meruit in damnatione sententiam », ut legitur in editione Labbeana ea, quam Baronius secutus est correctiore; qua clausula *Macedonium* et *Euphemium* includi, dicit Baronius manifeste declarari in Dioscori legati papæ Hormisdæ relatione, qua nuntiat quæ Constantinopoli acta fuerant, in qua postquam retulit Joannem patriarcham Constantinopolitanum libello subscripsisse, subdit : « Post factum libellum nomen Acacii de Diptychis est deletum, similiter et Phravitæ, Euphemii, Macedonii, et Timothei ». Verum, ut inquit Natalis Alexander in Dissert. xx sæculi v, parte 2, hæc verba, *in eorum communione,* non extendunt anathema præfato libello contentum ad Euphemium et Macedonium Acacii successores; quia ad hæreticos referuntur, de quibus ante mentio facta est, scilicet ad *Dioscorum*, *Timotheum Ælurum*, et *Petrum Moggum*, quorum in communione, vel societate, qui manserint, anathemate confodiuntur et nominatim *Acacius :* at eidem non subjiciuntur anathemati, qui in ipsius Acacii communione manserint : alioquin ponendum fuisset in libello : *vel qui in ejus* (supple Acacii) *communione permanserint.* Quoad verba Dioscori legati, nomen *Euphemii* et *Macedonii* deletum est quidem e Diptychis; sed non propter eamdem rationem, ac *Acacius* et *Timotheus.* Hi enim tanquam Schismatici habiti, et a communione Catholica segregati, non vero *Euphemius* et *Macedonius*, qui illo tantum honore privati sunt, quia scilicet eorum initia sancto fini non respondebant. Utrumque tamen in Diptycha postea restitutum fuisse, infra videbimus.

6. *Monachi Scythæ Constantinopoli tumultuantur.* — A num. 78 ad 124. Sicut *Macedonius*, et *Euphemius* qui post mortem miraculis claruere, et honoribus sanctorum exornati sunt, ut anno DXV vidimus, a schismate; ita et *Scythæ monachi*, qui hoc tempore in Oriente tumultuati sunt, ab hæresi Eutychiana immunes fuere. Hanc Eutychianæ hæreseos notam, quam eis Baronius inurit, recte propulsat Em. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 18 et seqq. demonstratque, eos non solum ea culpa vacasse ; sed etiam ejusdem hæresis strenuos expugnatores extitisse ; licet obstinatum eorum studium, quo præconceptæ sententiæ ad cæterorum usque contemptum adhæsere, culpa non caruerit. In ea itaque causa gesta hoc et duobus sequentibus annis ex eodem Card. Norisio narrabimus, et in manifestam lucem ponemus. Una cum Anastasio imp. quæ orbem Catholicum diu dilaceraverant, dissidiis cum eo sepultis, monachi Scythæ ingentes turbas Constantinopoli dedere. *Leontius* monachus *Vitaliani* militum magistri *Justino* Augusto devinctissimi affinis cum collegis ascetis, quos inter eruditione eminebat *Joannes* cognomento *Maxentius*, hanc sententiam, *Unus e Trinitate in carne crucifixus est*, omnibus et credendam et defendendam, ad seditionem usque, inculcabat. His acriter restitit *Victor* diaconus, ac plerique alii in eo offensi, quod novam populis thesim proponerent, veluti Chalcedonensis Synodi Decreta non sufficerent. Cumque libri *Fausti* non modo in Occidente, verum etiam in Oriente ab aliis defenderentur, ab aliis acerrime confutarentur, idem monachi illos uti hæreticos damnabant, dum plures Byzantii eos Catholicos esse asserebant ; unde etiam lites in immensum excrevere, et principes etiam viros in partes distraxere.

7. *Libellum legatis Hormisdæ porrigunt.* — *Vitalianus*, qui anno sequenti consulatum gessit, monachis impensius quoad illum de *Uno ex Trinitate passo in carne*, favebat, *Justinianus* vero Justini imp. nepos ea in quæstione eis adversabatur, ut ex ejus ad Hormisdam papam litteris intelligitur. Hic legatos quinque Byzantium destinavit, qui hoc anno circa Paschalia Festa ad regiam urbem appellentes, Orientalibus rebus componendis manus statim admoverunt. *Monachi Scythæ* quod ab adversariis tanquam Eutychiani per contemptum sese traduci viderent, fidei libellum legatis Hormisdæ, gravioribus licet negotiis occupatis, exhibuerunt, in quo suam de Christo fidem pluribus exponebant. Eo tamen dicta omnia collimabant, ut a legatis hæc inibi inserta thesis reciperetur : *Unus de Trinitate crucifixus est in carne.* Postea quid de divina Gratia sentirent explicabant, hæc præfati. « His ita se habentibus, beatissimi, nunc quid jam de Gratia Dei non qua creamur, sed de ea, qua recreamur et renovamur, sentiamus, breviter exponentes, sanctitati vestræ necessario credimus facere debere manifestum, eo quod etiam in hac parte inimici Gratiæ Dei, id est, Pelagii, et Celestii sectatores nimium

nobis infensi esse videntur ». Contra vero Fausti sententiam in fine concludunt : « Abominantes etiam eos, qui contra vocem Apostoli audent dicere : Nostrum est velle, Dei vero perficere; cum idemmet Doctor, et velle et perficere donum testetur esse divinum ». Hujus libelli meminit Baronius num. 100.

8. *A legatis repulsam patiuntur.* — Legati hisce de rebus nihil se a Pontifice in mandatis habuisse dicebant; imo aperte sibi injunctum, ne aliis sese causis immiscerent. Verum coacti imperatoris intercessione monachis aures tandem dedere ; ita enim ad Hormisdam de monachis scripsere, ut legitur in eorum Suggestione tomo IV Conc. p. 1514. « Petitiones obtulerunt, et coacti piissimi principis et domini Vitaliani magistri militum jussione frequenter ad audientiam causæ convenimus, non quasi volentes nos in his negotiis occupare, quia nobis sunt ante oculos beatitudinis vestræ præcepta, quibus præcepistis, ut causæ cui veneramus intenti, nullis aliis negotiis misceremur. Dat. III kal. Julias Constantinopoli », ut videre est apud Baronium num. 87. Legati illis sæpius auditis, unaque cum *Victore* diacono alterius factionis primipilo, quo hominum molestia sese liberarent, tale demum responsum dedere : *Quod non est scriptum a papa Leone non suscipimus*, ut in eadem Suggestione legitur. Novas enim præter Synodum Chalcedonensem theses de Christo populis inculcare, et hunc articulum, *Unus e Trinitate crucifixus est carne*, uti appendicem Synodo adjicere (ita enim legati suspicabantur), temeritati, atque insolentiæ proximum judicabatur. Sane id temporis inter extremos Nestorianorum et Eutychianorum errores regia via incedere, adeo difficile videbatur, ut quidquid novi a quopiam asseri audiebatur a Catholicis, alterutri hæresi illud favere existimaretur. Nihil tamen coram legatis de quæstionibus *de Gratia, et Libero Arbitrio*, vel de *Fausti* libris disputatum fuit, ut ex Suggestione Dioscori unius e legatis colligitur. Attamen *Victorem* diaconum de gratia et humana libertate cum iisdem Scythis litem habuisse, idem Dioscorus hisce significat : « Victor diaconus dicitur quidam cum isto, antequam nos Constantinopolim ingrederemur, habuerunt intentionem de Uno Trinitate crucifixo, et de Christo composito, et de aliis capitulis nobis hinc positis ». Capitula vero illa erant tria contra Pelagianam hæresim statuta, quæ habentur tomo VI Biblioth. PP. part. 1, edit. Colon.

9. *Romam aliquos ex suis destinant.* — Scythæ monachi hac repulsa in indignationem acti, Romam ad *Hormisdam* legationem mittere decernunt; electi *Achilles, Joannes, Leontius, et Mauritius*, qui ultimus apud Baronium num. 96 in *Maxentium* perperam mutatur, qui tamen Constantinopoli, ut dicemus, substitit. Ubi primum monachorum legatos Romam profectos innotuit, statim *Justinianus* domesticorum comes, ac legati Pontificii litteras ad Hormisdam dedere, quibus eumdem de iis, quæ in illa quæstione cum monachis acti essent, certiorem reddebant, simulque Pontificem hortabantur, ut monachos procul a conspectu ex Urbe pelleret. Justinianus hæc scripsit : « Quoniam comperimus, quosdam nomine monachos, quibus magis discordia studio est, quam charitas et pax Dei, cupientes quædam perturbare ad Angelum vestrum hinc discedentes, iter arripuisse, quos beatitudo vestra præsentibus scriptis causam livoris eorum cognoscens, ita ut merentur, suscipere, et a se longe pellere dignetur : quoniam vaniloquia ipsorum festinantium, novitates introducere in Ecclesia, quod neque quatuor Synodi venerabiles, neque sancti papæ Leonis Epistolæ continere noscuntur, in omni loco turbas excitare videntur ». In eamdem fere sententiam ad Hormisdam legati misere suggestionem citatam, arguentes monachos : « Si voluerit Dominus noster qualemvis novitatem scribere, pejus erit istud initium, quam illud, quod factum est per Eutychem. Sufficere debet Ecclesiæ, quod per sexaginta annos usque modo sustinuit ». Hæ litteræ una cum litteris Justiniani datæ sunt *III kal. Julias*, *Eutharico consule.* Epistola tamen Justiniani est sine die, et consule, legiturque tomo IV Concil. pag. 1516.

10. *In eorum causa Hormisda suum judicium suspendit.* — Ubi primum monachi Romam ingressi sunt, superveniente paulo post *Eulogio* magistriano, cum litteris Justiniani et legatorum, *Hormisda* variis consiliis rem cœpit perpendere, neque æquum duxit, illos procul a suo conspectu amovere, et ab Orthodoxorum communione, ut legati et *Justinianus* petierant, suspendere ; quod adeo inhumaniter excipiendi non essent, qui supremum orbis Christiani tribunal appellassent. Inaudito tamen *Victore*, quem monachi accusabant, minime tutum arbitrabatur, in re gravissima, quæ tantis utrinque studiis in Oriente agitabatur, sententiam ferre. Accedebat, magnam esse in illa propositione, de qua lis erat, æquivocationem. Etenim legati eam sic a monachis exprimi scripserant : *Unum de Trinitate crucifixum*, quam assertionem cum *Anastasius* pro Eutychiana hæresi inculcasset, eamdem in suspicionem doctiores merito vocabant, quasi una tantum in Christo natura prædicaretur. At monachi eo dicto se in invidiam trahi protestabantur ; eorum enim hæc erat assertio : *Unum de Trinitate passum carne*, et in libello fidei hæc scripserant : « Deum Verbum unigenitum Filium Patris Dominum N. Jesum Christum, qui pro nobis passus est carne, unum de tribus subsistentiis unius Divinitatis esse credimus ». Quare *Hormisda*, qui se nemini adversantem præbere volebat, per *Eulogium* ad legatos scripsit : « præterea monachos, quos venisse Romam significastis litteris vestris, ad propria mox voluimus reverti, sed quia sub testificatione potentiæ divinæ dicebant per insidias in itinere paratas vitæ se posse sustinere discrimen volentes redire Constantinopolim, passi non sumus violenter expelli ». Est Epistola LXVI, data IV nonas Septemb. Eutharico V. C. cons. » De his litteris Baronius

n. 118 et seq. Litteræ vero ad legatos interciderunt.

11. *Cogitat de causa episcopo Constantinopol. committenda.* — Ex responsione tamen *Dioscori*, quam eisdem reposuit, colligitur, *Hormisdam* decrevisse monachos Byzantium dimittere, causa ad Joannem Constantinopolitanum patriarcham delegata. Nam Dioscorus in litteris ad Hormisdam datis *idibus Octob. Eutharico consule*, hæc respondet : « Per Eutogium virum sublimem litteras vestræ beatitudinis suscepimus, in quibus significastis intentionem monachorum Scytharum, et quomodo visum fuerit apostolatui vestro, episcopo Constantinopolitano causam delegare, ut ipse inter eos, et qui ab eis impetuntur, audiret ». Hoc autem summopere legatis displicuit; nolebant enim causam ad *Joannis* tribunal devolvi, quem a *Vitaliano* Scythis acquisitum suspicabantur. Hic enim nullum non movebat lapidem, quo Scythæ causa superiores evaderent. Imo ipse *Victor* ab incepta accusatione destitisse videbatur, *Vitaliani* precibus placatus, vel auctoritate deterritus; quare Romæ causam tractari satius arbitrati sunt. Illa quidem Hormisdæ *Dioscorus* in eisdem litteris significavit; « Postea sine nobis magnificus vir Vitalianus magister militum inter se et episcopum Constantinopolitanum vocaverunt prædictum Victorem, locuti sunt cum eo ; quid definierint inter se nescimus; postea nec Victor ad nos venit, nec est causa dicta». Hæc Epistola, seu suggestio Dioscori refertur tom. IV Concil. pag. 1519, et ex parte a Baronio num. 122 et seq.

12. *Monachi a Vitaliano et Justiniano commendati.* — Erat tum temporis Constantinopoli *Paulinus* Romanæ Ecclesiæ defensor, qui *Hormisdæ* litteras *VII idus Julii* ad Justinum imp. datas detulerat, ac propediem Romam reversurus ferebatur. Ad hunc *Vitalianus* se confert, monachos Romæ degentes enixius commendat, *Dioscorum* legatum ex judice adversariæ partis advocatum agere conqueritur, litterasque ea de re ad *Hormisdam* transferendas tradit : sed neque his officiis contentus homo militia clarus ac in rebus gerendis industrius, *Justinianum* adoritur, et non modo illum in partes suas traducit; sed et ab eodem litteras obtinet per eumdem *Paulinum* in favorem Scytharum perferendas. Hæc constant ex litteris Justiniani, quæ sine die et consule extant tomo IV Concil. pag. 1517, ubi ait : « Unde ad beatitudinem vestram et frater noster gloriosissimus Vitalianus per Paulinum virum sublimem defensorem vestræ Ecclesiæ rescripsit, etc. Et nos per eumdem significare curavimus illa debere beatitudinem vestram perficere, quæ pacem et concordiam sanctis concedant Ecclesiis ».

13. *A Justiniano iterum commendati.* — Iteratas etiam idem *Justinianus* jam totus factioni monachorum adhærens ad Pontificem litteras paulo post misit, in quibus non amplius Scythas nomine tantum monachos, non discordes, non vaniloquos, uti in prioribus litteris traducebat, sed etiam atque etiam rogabat Pontificem, ut celeriter causa cognita eosdem voti compotes cum responso dimitteret : « Nam quanta, inquit, quæstio in partibus nostris orta est, potest etiam antelatus vir religiosus defensor (sc. Paulinus) sanctitatem vestram instruere. Unde petimus, ut si possibile est, celerrimo dato responso, et satisfactis religiosis monachis Joannem et Leontium ad nos remittatis; nisi enim precibus et diligentia vestra hæc quæstio soluta fuerit, veremur ne non possit Ecclesiarum sanctarum pax provenire ». Extant eæ litteræ ibid. pag. 1517.

14. *Eorum legati Roma fugere tentant.* — Hormisda, ubi a *Paulino* in Urbem reverso intellexit, non solum *Vitalianum*, sed et *Justinianum* mutata sententia Scythis patrocinari, et hunc paulo post iteratis litteris pro monachis ex accusatore strenuum intercessorem agere, ex alia vero parte *Dioscori* legati Epistola superveniente, *Joannem*, uti divenditæ forte monachis fidei insimulantis, integram causam Scytharum pendere jussit usque ad reditum legatorum; quod cum monachorum oratoribus, qui Romæ aderant, innotuisset, diuturnioris in Urbe moræ impatientes clam se Roma subducere tentarunt. Verum id *Hormisda* prohibuit, qua de re ad legatos litteras dedit *III nonas Decemb.* mittens etiam exemplaria litterarum, quas pro monachis Justinianus ad se transmiserat : « De personis Scytharum monachorum », inquit Hormisda, « Justinianus vir illustris nobis scripsit, quarum exemplaria litterarum fraternitati vestræ direximus; qui cum nollent sustinere vestræ dilectionis adventum, et observationum moras se dicerent ferre non posse, tentaverunt clam de Urbe discedere, quos tamen faciemus sollicitius custodiri ». Est Epistola Hormisdæ LXIII ad legatos pag. 1510, Edit. Conc. ex qua Scytharum oratores Romæ sub custodia detentos liquet.

15. *Ad episcopos Africanos exules scribunt.* — Hæc in monachorum Scytharum causa hoc anno acta, et ex card. Norisio recitata, quos Baronius existimans Chalcedonense Concilium, dum nova adjectione verborum roborare velle callide simulant, labefactare tentasse, quod tamen illis in mentem non venerat, ubique insectatur. Refert etiam hoc anno a num. 111 ad 116, eos patronos et suffragatores quæsivisse Africanos episcopos sanctitatis et doctrinæ fama celebres, qui a *Trasamundo* Vandalorum rege Ariano in Sardiniam exules fuerant deportati. Sed cum id anno tantum sequenti contigerit, ejus rei narrationem in eumdem differimus.

16. *Maxentius vir Græcus fuit ac monachus.* — Porro Emin. cardinalis Norisius citatus observat, istos monachos e Ponto erupisse. Legati enim in Suggestione ad Hormisdam papam inquiunt : « Isti de sua provincia episcopos accusant, inter quos est Paternus Tomitanæ Ecclesiæ antistes ». Scripsit Maxentius contra Acephalos et duos libros contra Nestorianos ad Theophilum. Vossius lib. 1, cap. 23, existimat *Maxentium* monachum non fuisse; sed hoc negari non potest, cum teste Dioscoro in litteris

ad Hormisdam, ille se abbatem venditaret. Quare eum monasticam togam induisse certum et indubitatum. Denique *Maxentium* virum græcum latinæ linguæ peritum fuisse, phrasis litterarum ab eo ad Patres Africanos datarum demonstrat. Neque enim eæ e græco in latinum versæ, ut examinanti liquebit.

17. *Severus anno superiori Antiochia fugit.* — A num. 143 ad 147. Evagrius lib. 4, cap. 4, ait : « Primo imperii sui anno Severum qui Antiochiæ episcopus fuerat ordinatus, propterea quod Chalcedonensem Synodum sub anathemate damnare quotidie non cessabat, comprehendi jussit Justinus, et linguæ abscissione plecti sicut a quibusdam proditum est ». Paulo post subjungit : « Porro ex Antiochena sede fugit Severus mense Gorpiæo, quem Romani Septembrem vocant, anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo septimo. Post quem Paulus ad episcopalem thronum promotus Chalcedonensem Synodum palam prædicare jussus est ». Quare ea Severi hæretici damnatio ac fuga contigere anno superiori, quo kalendis Septembris annus Antiochenus DLXVII cœptus est, quove annus primus Justini mense Septembri in cursu erat ; mense vero Septembri hujus Christi anni Justini imp. annus secundus. Annos enim Antiochenos ab anno periodi Græco-Romanæ 5445 proficisci, eosque Evagrium a kal. Septemb. auspicari, demonstravi in Dissert. de periodo Græco-Romana. Certe *Severus* anno superiori die XX mensis Julii a Synodo Constantinopolitana damnatus fuit, ut ibidem vidimus, ideoque ejus supplicium et fuga in hunc annum differri non possunt. Ad hæc Liberatus cap. 19 de eo scribit : « Sed ipse potitus est episcopatu ejus (sc. Flaviani) plus quinque annis ». Quare cum sedem Antiochenam invaserit die VI mensis Novembris anni DXII, inde aufugit mense Septembri anni DXVIII, cum eam occupasset annos V ac menses X. Quod si mense Septembri currentis anni eam deseruisset, annis fere septem in ea sedisset.

18. *In Ægyptum et dein Alexandriam venit.* — Theophanes ad annum Incarnat. secundum Alexand. DXI, kalendis Septemb. præcedentis Christi anni inchoatum, scribit, cum Severus accepisset jussisse imperatorem, ut expelleretur et occideretur, fugisse in Ægyptum : « Eo nuntio accepto, fugit Severus ac pariter Julianus Halicarnassi episcopus et Dioscoro Alexandrinum adhuc episcopatum administrante in Ægyptum profecti de Corruptibili et Incorrupto motis quæstionibus magnos in ea tumultus excitarunt ». Dioscorum juniorem hoc anno demortuum insinuat Liberatus in Breviario, cujus verba mox referam, postquam observavero cum Garnerio in Dissert. de V Synodo cap. 1, interpretem Theophanis verba non bene vertisse, et sic interpretanda esse : « Id cum audisset Severus, fugit pariter ac Julianus Halicarnassi episcopus, et postquam pervenerunt in Ægyptum, hunc sermonem moventes de Corruptibili et Incorruptibili, perturbarunt, Dioscoro Alexandriæ episcopatum gerente » ; quæ ultima verba interpres Theophanis male transposuit, et ipsemet Theophanes perperam scribit, quæstiones illas Dioscori temporibus motas ; cum sub Timotheo id contigisse, his verbis asserat Liberatus : « Prævidens (nempe Severus) quid sibi immineret, clam nocte descendit Seleuciam, et navim conscendens fugit Alexandriam, ad quam civitatem, et Julianus fugerat. Ordinatusque est pro eo archiepiscopus Antiochiæ Paulus Orthodoxus, suscipiens Chalcedonensem Synodum. Eo tempore Alexandriæ mortuo Dioscoro juniore, Timotheus Ecclesiæ ipsius susceperat episcopatum, a quo gratissime suscepti Severus et Julianus sedebant ad laborem (qui secundum Ducangium in Glossario vexilli genus erat). Sub isto Timotheo de *Corruptibili* et *Incorruptibili* apud ipsam Ecclesiam quæstio mota est », inquit Liberatus.

19. *Paulus Severo, Timotheus Dioscoro episc. Alexandrino succedit.* — Vita functus est *Dioscorus junior decima Babæ, die Martis*, inquit auctor Historiæ patriarcharum Coptitarum, postquam sedisset *annos duos , dies* CXLVI. Verum loco, *die decima*, legendum, *die undecima* mensis Babæ, seu octava Octobris, quæ hoc anno in feriam tertiam incidit. Præterea loco, *dies* CXLVI, legendum, *dies* CXL. Dioscorus enim anno DXVII, die XXII Maii *Joanni Nicæotæ* successerat. Dioscoro Nicephorus in Chronico et Tabulæ Theophanis annos tres assignant, incompletos sc. Ei successit *Timotheus*, ut mox dixi. Quoad *Paulum* Severi in episcopatum Antiochenum successorem, is hoc tantum anno, idque mense Junio, ordinatus est episcopus Antiochenus, ut tradunt legati Hormisdæ papæ, qui in relatione data *III kal. Julias,* quam ex urbe Constantinopolitana Romam miserunt, aiunt : « Post multas afflictiones et pæne in tres menses a Patribus protracta certamina, piissimus imperator sua auctoritate Paulum nomine presbyterum de Ecclesia Constantinopolitana elegit episcopum fieri in Ecclesia Antiochena » ; ut videre est apud Baronium num. 86. Legati illi Constantinopolim pervenere Dominica majoris hebdomadæ , ut habet relatio Dioscori unius ex legatis apud Baronium num. 44. Dominica vero majoris hebdomadæ hoc anno incidit in diem XXIV mensis Martii. Pax Orientalis Ecclesiæ cum Occidentali facta die Paschatis, die nempe ultima mensis Martii, ut legitur in Epistolis Andreæ episcopi, et *Julianæ Aniciæ* apud Baronium n. 64 et 68. Postea *Dioscorus* legatus relationem suam ad Hormisdam misit, in qua « ea concordia memorata », ait : « Nunc de Antiochena Ecclesia tractatur : et ideo adhuc laboratur, quia nondum persona congrua est electa », ut refert Baronius num. 57. Dein Dioscorus misit aliam Relationem ad Hormisdam, ut videre est apud Baronium num. 79 et seq. in qua dicit : « Nunc etsi post labores, etsi post intentiones plures, Antiochena Ecclesia ordinata est, electus est quidem Paulus nomine presbyter Constantinopolitanæ Ecclesiæ ». Subdit Dioscorus obtinuisse, ut non Constantinopoli, sed Antiochiæ episcopus

ordinaretur. Tom. iv Concil. pag. 1513, recitatur ea Dioscori Suggestio, diciturque *data kalendas Junias, Constantinopoli.* Post mensem integrum, nempe III kalendas Julias, aliam relationem, de qua mox actum, ad Hormisdam miserunt legati, in qua aiunt, non sine labore in Synodo Antiochena, post tres menses *Paulum* ordinatum esse episcopum. Eorum verba supra retuli.

20. *Varie erratum in initio et fine horum episcoporum consignandis.* — Quæ diligenter explicanda fuere : video enim viros doctissimos in fuga *Severi, Paulique* ac *Timothei* initiis consignandis seriem temporum turbare et rebus gestis tenebras offundere. Baronius *Severi* fugam, quam Evagrius in primum Justini Aug. annum conjicit, in secundum differt, et uno eodemque anno et fugam Severi, ac Pauli ejus successoris ordinationem contigisse arbitratur. Petavius, qui lib. 10 de Doct. Temp. cap. 62 perperam scripserat, annos Antiochenos a kalendis Octob. proficisci, libro postea 13 ejusdem operis tradit anno DXVIII, et *Severum* fugisse in Ægyptum, et *Paulum* in ejus locum substitutum, et denique *Timotheum* jam tunc fuisse episcopum Alexandrinum. Quæ tamen omnia, juxta ea quæ ipsemet jecit fundamenta, corruunt. Si enim annus Antiochenus DLXVII, kalendis Octob. anni Christi DXVIII inchoatus sit, ut ipse contendit, menseque Septembri *Severus* fugam arripuerit, certe tam ejus fuga, quam *Pauli* ordinatio et Dioscori junioris obitus ante mensem Septembrem currentis anni non accidere. Severus itaque mense Septembri superioris Christi anni sedem Antiochenam deseruit, postquam eam occupasset *plus quinque annis*, ut prodit Liberatus in Breviario cap. 19, annis scilicet quinque ac mensibus decem. Illam enim occupaverat die sexta Novembris anni DXII, ut suo loco ostendi. *Paulus* mense Junio hujus Christi anni in ejus locum substitutus est. *Dioscorus*, cui tam Nicephorus, quam Tabulæ Theophani insertæ annos tres assignant, quique anno DXVII episcopatum susceperat, hoc anno vita functus est, eumque *Timotheus* die circiter octava mensis Octobris excepit.

21. *Origo Corrupticolarum, Incorrupticolarum, et Agnoetarum.* — Ad num. 147. Quæstio de *Corruptibili* et *Incorruptibili Severum* inter et *Julianum* Halicarnasseum episcopum mota, Bonifacio II Pontificatum Romanum gerente, ideoque circa annum DXXXI. Liberatus cap. 19, ubi de ea locutus est, capite sequenti ait : « Dum hæc Alexandriæ aguntur, defuncto Bonifacio papa Romano, Joannes, cognomento Mercurius, Sedis Apostolicæ suscepit præsulatum ». Natæ tunc sectæ duæ quarum altera *Corrupticolarum*, altera *Incorrupticolarum* seu *Phantasiastarum* appellata fuit. Quæ quidem quæstio, non ad mortalitatem vel immortalitatem, neque ad resolutionem in elementa vel contrariam substantiam pertinebat; cum et ipsi Eutychiani Christi corpus hujusmodi corruptioni non fuisse obnoxium faterentur. Id unum itaque in controversiam veniebat, an Christi corpus perinde ac nostrum detrimentum pateretur, propter quæ reparanda, opus haberet cibo, potu, et requie ad reficiendas vires : an vero specie tenus affectiones istas pateretur, sotaque œconomia, quemadmodum post resurrectionem. Ita statum hujus controversiæ explicat Nicephorus lib. 17, cap. 29. *Incorrupticolas* hoc potissimum argumentum movebat, ut scribit Leontius lib. de Sectis, Act. v, quod si corruptibilem Christi carnem dixeris, jam hoc ipso duas in Christo naturas esse fatearis, unam incorruptam, aliam corruptionis capacem. Huic *Severus* occurrebat, asserens posse naturæ singularitatem adstrui, licet corruptioni carnem subjicias. Tertia exinde eodem tempore pullulavit *Agnoetarum* factio, de qua Baronius agit anno DXXXV, num. 71. « Cui (sc. Timotheo episcopo Alexandrino) cum diceret Themistius diaconus ejus : Si corpus Christi corruptibile est, debemus eum dicere et aliqua ignorasse, sicut de Lazaro », ut refert Liberatus cap. 19. *Themistiani* seu Agnoetæ asserebant, Christum ignorasse *diem consummationis atque judicii*, inquit sanctus Sophronius patriarcha Hierosolymorum in litteris ad Sergium patriarcham Constantinopolit. lectis in Act. XI sextæ Synodi ; ac sepulcrum Lazari, de quo apud Joannem sanctas sorores interrogavit his verbis : *Ubi posuistis eum.* Legendus Photius in Biblioth. Cod. CCXXX et Cod. CVIII. Hanc hæresim refutant Lupus in Dissert. de quinta Synodo cap. 7, et Natalis Alexander in fine sexti sæculi.

22. *Initium regni West-Saxonum.* — Institutum hoc anno regnum *West-Saxonum* seu *Saxonum* Occidentalium a Cerdico, qui aliquot ante annos e Germania in Britanniam venerat et contra Wallenses pugnarat, « quod regnum cætera omnia sibi processu temporis subjugavit, et monarchiam totius Britanniæ obtinuit », inquit Huntindoniensis lib. 2, quod post annum Christi octingentesimum accidisse videbimus. Hanc institutionem ad præsentem annum pertinere testantur idem Huntindoniensis, Chronographus Saxo, Ethelwerdus lib. 1, et Malmesburiensis lib. 1 de Reg. cap. 2. Complectebatur illud Hamteschiriam, Somersetam, Willoniam, et illi proximam Hamptoniam provincias. De *Cerdici* successoribus, postquam fidem Christianam accepere, suis locis verba faciemus.

HORMISDÆ ANNUS 7. — CHRISTI 520.

1. *Vitaliani consulis obitus.*— Quingentesimus atque vicesimus Christi annus Rustico et Vitaliano consulibus signatus habetur, quorum Rusticus in Occidente, Vitalianus vero in Oriente creatus est, sed infelici exitu : suo enim consulatu suum consignavit interitum, de quo ita Marcellinus comes in Chronico : « Vitalianus mense consulatus sui septimo, decemseptem vulneribus confossus in palatio, cum Cleriano et Paulo satellitibus interemptus est ». Luit pœnas de patrocinio Eutychianis monachis præstito adversus Apostolicæ Sedis legatos, ut anno superiori fusius dictum est. Quod enim ipse genere Scytha esset atque affinis Leontio Scythæ monacho, favit iisdem Scythiæ monachis adversus ipsos Apostolicæ Sedis legatos. De ejusdem interitu agens Evagrius, sic ait [1] : « Consul factus, cum in palatio versaretur in porta quadam post aulam posita, per dolum cæsus occubuit : hasque pœnas pro sceleribus quæ tam inconsiderate contra imperium Romanum consciverat, persolvit ». Hæc ipse plane alludens ad res ab eo gestas contra Anastasium imperatorem ; pro quibus sane summa laude dignus habendus erat, si quæ fecit, non regnandi animo, sed rectæ religionis intuitu præstitisset, ut superius demonstratum est : ut plane satis perspicue fuerit patefactum, recte facta, si recta careant intentione, minime solere consequi rectum finem. Sed de his satis.

2. *Justini, Justiniani, atque Hormisdæ ultro citroque datæ litteræ pro conciliatione Ecclesiarum.* — Quod ad res Ecclesiasticas spectat : eadem ipsa, quæ ante annum a Justino imperatore cœpta sunt Constantinopoli de restituenda pace atque concordia Orientalis Ecclesiæ, ab eodem, ut ad optatum finem ubique perducerentur, infatigabili studio laboratum est, prout scriptæ ab eo hoc anno ad Hormisdam Romanum Pontificem Epistolæ docent, de quibus singulis ordine temporis agendum. Cum igitur qui extra Ecclesiam hactenus in castris hostilibus militarant episcopi, ad unitatem Catholicæ Ecclesiæ se velle redire significarent, libellos obtulerunt ipsi Justino imperatori, petentes, ut de his quæ ad fidem spectant, quæstiones aliquæ solverentur, ne quis dubitationis scrupulus eorum mentibus insideret. His acceptis imperator, probe sciens non esse sæcularium principum de fide solvere quæstiones, sed primarii qui Ecclesiæ Catholicæ præsideret antistitis ; easdem ad Hormisdam papam solvendas misit, has ad eum litteras scribens mense Januario [1] :

3. « Justinus Augustus Hormisdæ papæ.

« Quanto flagramus studio pro colligendis concordia sacratissimis Ecclesiis, jamdudum nos palam fecisse dignoscitur : qui et ab ineunte nostro imperio sanctitudinem vestram admonendam duximus, quo certos dirigeret ; ut interventu eorum, remedium aliquod his rebus inveniri possit. Et antequam advenerint qui destinati sunt, cuncta præparavimus, quo facilius transigerentur, quæ per hanc florentissimam urbem disponenda fuerant. Verum quoniam preces nostro numini porrectæ sunt ex diversis Eois provinciis, certa quædam disserentibus pro fide Catholica, secretaque suæ mentis declarantibus, quæ apud se pro individua Trinitate constituta testantur, quæque firmiter sese recepturos ostenditur (ostendunt) : hisque relectis, Dioscorus aliqua asseruit non convenienti ordine inserta fuisse ; merito duximus aperienda vobis ea, quæ sumus edocti. Non multo itaque post a nobis quidam destinabitur ad certiorem faciendam beatitudinem tuam super omnibus, et insinuandas vobis supplicationes, quæ nobis oblatæ sunt, et responsum pietatis vestræ referendum, quo possint resecari tandem dubitationes incongruæ. Securi igitur de nostro consilio, sollicitis orationibus placare nobis Divinitatem summam dignemini. Data decimo quarto kal. Februarii, Constantinopoli, Vitaliano et Rustico coss. » Qua die etiam datæ extant novissimæ Joannis Constantinopolitani litteræ de Paschali solemnitate hoc anno celebranda decimo tertio kalendas

[1] Evag. l. IV. c. 3.

[1] Extant inter litteras Hormisd. pap. tom. I. Ep. Rom. Pont.

Maii. Quænam autem essent quæstiones illæ, de quibus Justinus imp. Hormisdam consuluit, ex aliis ejusdem Augusti litteris ad eumdem Pontificem datis in fine hujus anni patebunt : ad illud enim usque tempus dilata est imperatoris legatio, quam se in recitatis litteris ad ipsum fore missurum pollicetur.

4. At non imperator tantum, sed et Justinianus vir clarissimus comes domesticorum eodem argumento ad ipsum Hormisdam litteras [1] dedit, ab eodem propositarum quæstionum expetens Apostolicam definitionem. Quibus acceptis Summus Pontifex, in his quas ad ipsum litteras reddidit, rem breviter attingens, pollicetur plenius se ipso eo tempore satisfacturum, cum per legatum ab imperatore Romam mittendum res omnes magis accurate expressas acceperit : interim vero has breves ad ipsum litteras rescripsit, quas hic tibi legendas proponimus [2] :

5. « Hormisda Justiniano viro illustri.

« Quod celsitudo vestra animi circa me sui benevolentiam dignatur ostendere, facitis rem Deo placitam et rectæ conscientiæ congruentem. Sed si non parva sunt nobis hujus emolumenta propositi; major in vos fructus de tali bonitate revertitur. Neque enim vacua honorificentia est, quæ defertur antistiti. Indubitatum siquidem est, quia honor ministri, cultus est Domini; et qui personam sacerdotis, magni habet, majorem remunerationem ab eo, cui sacerdos famulatur, accipiet : dicente Domino Jesu, iis qui Prophetas in honore suscipiunt [3], suam mercedem esse reddendam. Et apud me quidem magni est gratia vestra momenti, eo tamen pretiosior, quia quicquid mihi gratiæ dignanter impenditis, in Ecclesiarum defensione monstratis.

6. « Sed ut ad id quod celsitudo vestra desiderat, noster sermo dirigatur, quanquam et clementissimus imperator et vos promittatis legationem esse venturam : et id cum ratione convenerit, ut eorum qui dirigendi sunt, super omnibus nos decuerit exspectare præsentiam ; tamen quia gratum nobis est studium, quod circa religionem vos habere declarastis, non gravat prælibare, dicendo non opus, ut stabilitatem fidei vestræ intentionis potius quam rationis sequaces procaci verborum novitate confundant. Sancta Trinitas Pater et Filius et Spiritus sanctus unus est Deus : hanc Israel jussus adorare : cujus inseparabilis, et indiscreta substantia non potest dividi, non potest sacrilega divisione (distinctione) separari, servata tamen proprietate sua unicuique personæ ». Hæc ad explodendam Scytharum monachorum arrogantiam, asserentium non dicendum unam personam de Trinitate in carne crucifixam , sed unum de Trinitate id præstitisse, ut superius visum est. Sed ad postremum his verbis Epistolam claudit Hormisda : « Hæc interim commendanda fidei vestræ, Epistolaris styli terminum cogitantes, congrua credimus brevitate sufficere, plenius disserenda, cum florente imperio clementissimi principis promissam legationem et nos suscipere, Deo propitiante, contigerit; et cognitis omnibus, cum adjutorio Dei nostri responso reddito pro universitatis informatione remittere ». Hactenus ad Justinianum Hormisdæ Epistola, quam cum constet ante missos Romam legatos scriptam esse, utique hic suo loco posita est.

7. *Defuncto Joanne succedit Epiphanius Constantinopolitanus episcopus, ad quem scribit Hormisda.* — Paulo post autem mori contigit ipsum Joannem Constantinopolitanum episcopum, ut litteræ Dioscori legati Apostolici ad Hormisdam Pontificem datæ significant, quibus inest ejusmodi titulus [1] :

« Suggestio Dioscori diaconi ad Hormisdam papam.

« Erat optabile et voto nostro conveniens, consonantia præteritis annuntiare, scilicet pontificem Constantinopolitanæ Ecclesiæ Joannem esse superstitem, et confessionem libello editam : cujus merita non est dubium Deo placere, qui inter Catholicos et communicatores Sedis Apostolicæ meruit ad aliam ex hac vita discedere. In cujus locum Epiphanius quidam presbyter Syncellus ejus successit, cujus initia bona videntur : nam rationabilia loquitur, et promittit Patrum se regulas servaturum; pacem unitatemque ordinatam non dissipare, sed magis augere. Ista sunt quæ promittit : quid tamen opere possit implere, adhuc ignoramus. Has siquidem litteras, quarta post ordinationem ejusdem die, reperta occasione, transmisimus. Necdum cum eo communicavimus, non quasi resistentes, sed quia adhuc ab eo non sumus invitati. Superest, ut beatitudinis vestræ insistat oratio, quatenus divinæ gratiæ adjutorio talis erumpat, per quem de perfecta possimus unitate gaudere. Accepta septimo idus Aprilis, Rustico V. C. consule ». Numerantur sedis Joannis episcopi Constantinopolitani defuncti anni tres tantum : qui quidem Orthodoxi semper nomen obtinuit, licet Anastasii Augusti tempore ob ingentem persecutionem siluerit.

8. Cum autem electus novus Constantinopolitanus episcopus Epiphanius moram faceret mittendi ex more legationem ad Romanum Pontificem; exegit ab eo debitum Hormisda papa, has ad eumdem litteras scribens : quibus intelligas pristinam consuetudinem, qua solerent electi episcopi legationem Romam mittere, petentes Apostolicæ Sedis communicationem, ad hoc, ut nomen Catholicum consequi possent, et sic totius Ecclesiæ Catholicæ episcopi ipsis communicarent. Sed accipe Hormisdæ litteras ob jura sua dilata Epiphanium interpellantis [2] :

9. « Hormisda Epiphanio Constantinopolitano episcopo.

« Diu nos non nuntiata tuæ primordia digni-

[1] Extant inter Hormisd. Ep. — [2] Hormisd. Ep. LXXIV. — [3] Matth. X.

[1] Extat inter Hormisd. Ep. tom. I. Epist. Rom. Pont. — [2] Hormisd. Ep. LXVIII.

tatis tenuere suspensos, et in ipsa communis gratulatione lætitiæ mirati admodum sumus morem pristinum fuisse neglectum; quia reparata Ecclesiarum, Deo annuente, concordia, plenum fraternæ pacis id flagitabat officium : præsertim quod illud sibi non arrogantia personalis, sed regularum observantia vindicabat. Decuerat siquidem, frater carissime, te legatos ad Apostolicam Sedem inter ipsa tui Pontificatus initia destinasse; ut et quem tibi debeamus affectum, bene cognosceres, et vetustæ consuetudinis formam rite compleres. Sed licet, his omissis, paginalia tantum sufficere judicasses ex occasione colloquia; nos tamen gratia stimulante (stipulante) compulsi, interim juste constantiam exspectationis abrupimus, reciproca mutuæ charitatis verba reddentes : quia et noster animus amoris impatiens, et legatorum nostrorum votiva relatio exclusum quod imperabat causa silentium ad officia benigna traxerunt, quibus ad præsens gaudii nostri signa monstramus, et privatæ quodammodo amicitiæ votiva persolvimus ». Vides quam caute agat Hormisda, nempe, cum docet se ista scribere veluti privatæ amicitiæ debito, non ut antistitem universalis Ecclesiæ, ne videlicet non petentem videri posset Catholica et Apostolica communione impertiisse, quam et legatione solemni et litteris, more majorum, Epiphanius tenebatur expetere. Sed pergit :

10. « Legationem autem tuam et ea qua dudum gratia sustinemus, et fulti veteribus constitutis exigimus, ut quantum gaudii fructum vel de tui Pontificatus honore capiamus, vel quas tibi gratias referri conveniat pro impensis in negotio propagandæ unitatis officiis (sicut nostrorum multipliciter adstruxit legatorum narratio) evidentius exprimamus ». Hæc Hormisda ad Epiphanium.

11. Qui quidem, ut par erat, non defuit officio, imo mensuram apposuit confertam, coagitatam, et superfluentem, dum videlicet primum litteras ad Romanum Pontificem una cum fidei suæ professione misit; atque post hæc tres legatos, quibus non alias suas posteriores litteras tantum addidit, sed et a Synodo collecta Constantinopoli Synodalem Epistolam per eosdem legatos dari voluit, quibus etiam et munera junxit ad eumdem Hormisdam Pontificem perferenda. Sed antequam de his agamus, quæ tardius datæ, nonnisi mense Septembri ab Hormisda sunt acceptæ; de rebus gestis a Possessore Africano episcopo Constantinopoli degente (de quo superiori tomo mentio facta est) deque oborta Constantinopoli controversia, quæ ad Romanum Pontificem ab ipso Possessore scripta sunt per Justinum diaconum ad hoc missum videamus. Ex more enim, de quæstionibus ad Catholicam fidem spectantibus, non alium quemquam, nisi quem præsidere sciret in Ecclesia Catholica magistrum, Possessor consulendum putavit : quod et ipse suis litteris profitetur, quarum ita se habet inscriptio [1] :

12. *Possessori episcopo consulenti Hormisdam de quæstione oborta super Fausti libros, respondet ille, plura addens de Scythiæ monachis.* — « Domino beatissimo et ineffabiliter mirabili et in Christi gratia præferendo papæ Hormisdæ Possessor episcopus in Domino æternam salutem.

« Decet et expedit ad capitis recurrere medicamentum, quoties agitur de sanitate membrorum. Quis enim majorem circa subjectos sollicitudinem gerit, aut a quo magis nutantis fidei stabilitas exspectanda, quam ab ejus Sedis præside, cujus primus a Christo rector audivit [1] : Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam ? Arbitror vestram beatitudinem non latere quantis in Constantinopolitana urbe Ecclesia laboret insidiis, et ad morem veteris morbi in saniem vulnus iterum quærat erumpere, quod obductum creditur cicatrice ». Quænam ista fuerint, satis est demonstratum, nempe complures illic extare, qui faventes Scythis monachis, per cuniculos latenter restituere conabantur Eutychianam hæresim auctam Theopaschitarum blasphemia, qua crucem divinitati conarentur inferre. Sed præter hæc, quænam recens ibidem contentio esset oborta, idem Possessor verbis istis significat, cum pergit :

13. « Unde cum quorumdam fratrum animus de codice Fausti cujusdam natione Galli Reginæ civitatis episcopi, qui de diversis rebus et frequentius de gratia Dei diserte visus est disputare, in scandalum moveretur, aliis (ut se habent humana studia) in contrarium renitentibus; me crediderunt de hoc ambiguo consulendum. Dixi quidem, ea quæ a tractatoribus pro captu proprii ingenii disputantur, non ut canonica recipi, aut ad Synodalium vicem pro lege servari; sed habere nos certa scilicet, quæ veteri lege vel nova conscripta, et generalibus Patrum sunt decreta judiciis ad fundamentum fidei, ac religionis integram firmitatem : hæc autem quæ antistites diversi conscripserunt, pro qualitate sui, sine præjudicio fidei solere censeri.

14. « Sed cum hæc (quantum in eorum frequenti postulatione persensimus) magis eis excusatio videretur; vel pro eorum prece, vel pro obsequii occasione reddendi Apostolatui vestro, per Justinum diaconum meum præsumpsi apices parvitatis meæ ingerere : quibus principaliter orationum vestrarum munimen exposcens, quæso, ut consulentes quid de præfati auctoris dictis videatur, auctoritate Apostolicæ responsionis agnoscant : maxime quod filii quoque vestri magistri militum Vitalianus et Justinianus præcipue super hac re rescripto beatitudinis vestræ similiter informari desiderant ». Hæc de oborta de libris Fausti quæstione Possessor. Ad hæc insuper cum jam probandum misisset ad eumdem Pontificem scriptum commentarium in Epistolas Pauli Apostoli, quod sciret eas tantum recipi ab Ecclesia Catholica interpretationes divinæ Scripturæ, quas Apostolicæ Sedis judicium comprobasset;

[1] Extat inter Epist. Hormisd. papæ tom. I. Epist. Rom. Pont.

[1] Matth. XVI.

idem Possessor ad finem Epistolæ ista habet : « Codicem quoque tractatum (tractandum) antehac direxisse memini, continentem beati Pauli Apostoli Epistolarum explanationes; pro quo rescripto gratulari non merui : unde simili prece deposco, ut prærogativam benedictionis vestræ competenti responsione merear adipisci. Accepta decimo quinto kalendas Augusti, Rustico V. C. consule ». Quando autem data fuerit, non apparet : quam ex mentione, quæ in ea fit Vitaliani, scriptam esse putamus hoc anno, ante tamen quam ille per internecionem de medio tolleretur, quem in fine mensis Julii, vel Augusti initio cæsum esse, quæ dicta sunt superius docent.

15. Has accipiens a Possessore episcopo litteras per Justinum diaconum Hormisda papa, quod novæ quæstionis occasione videret alterius scissionis in Oriente imminere periculum, respondere minime prætermisit, idibus Augusti rescribens ad Possessorem Epistolam : qua etiam, quod satis sciret ob Scythas Romam profectos monachos repulsos a legatis, novæ controversiæ causa Constantinopolitanam Ecclesiam (quod et Possessor ipse scriptis docuerat) hæreticorum insidiis laborare; primum omnium post deplorata præsentia mala, idem Hormisda de his, quæ cum illis transacta erant, voluit per eumdem Possessorem Orientalibus innotescere. Porro de hujus certa fide Epistolæ, quam ab ipsis adversariis monachis Scythiæ in controversiam deductam et negatam Hormisdæ esse scimus, quod valde per eam perstringerentur, agemus in fine ipsius : modo ipsa hic integra reddenda erit, quæ sic se habet [1] :

16. « Hormisda Possessori episcopo.

« Sicut rationi congruit, ut consulant ambigentes; ita par est respondere consultos, quia ipse impellit in errorem, qui non instruit ignorantem : nec quicquam aptius est studioso religionis, quam inquisitio veritatis; quando facilius devium vitat, qui iter, per quod graditur, rogat. Sed priusquam respondendi curam de his quæ dilectio tua percunctatur, aggrediar, libenter in litteris tuis fidei tuæ me fateor invenisse fervorem, cujus calore succensus, redivivam in illis partibus infidelium perversitatem vigere suspiras. Dignissimus dolor, qui dedita Deo corda contristet : nec enim est apud eos lapsus inlamentabilis, quibus est igniculus charitatis; quia unum spiritualium votum est salus inconcussa cunctorum. Sed non est ignota Ecclesiæ Dei de hujusmodi procellis aut insueta tempestas : et quamvis rectoris sui gubernaculo inconcussa persistat, variis tamen insurgentium fluctuum laborat vexata turbinibus. Nam unde est psalmidici vox Prophetæ, qui ipsius Ecclesiæ personam, Spiritu quo impellebatur, assumens [2] : Sæpe, inquit, expugnaverunt me a juventute mea : etenim non potuerunt mihi? Concutiunt, sed in nihilo prævalebunt. Adhuc in area sumus, mixta sunt frumenta cum paleis : gemunt boni consortia malorum, sed superest flamma non necessariis, et parata sunt horrea jam probatis. Ubi terrarum non est ista permixtio? Nos fixis decet instare (insistere) vestigiis; proficiemus inter adversantes propriis bonis, si erroribus non involvamur alienis. Probat enim virtutis suæ validum robur, qui cum impellitur, non movetur.

17. « Ubi non variæ tentationis aculei? Quales per hunc fere jugem annum quorumdam Scytharum, qui monachos præ se ferebant specie, non veritate, professione, non opere, subtili tectas calliditate versutias, et sub religionis obtentu famulantia odiis suis venena pertulimus, studentes eos ab interno vulnere medicabilis patientiæ moderamine sanare, B. Pauli [1] monita non tacentes : Noli verbis contendere : ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium. Sed quando virus quod viscera penetravit evellitur? Quando corda male sibi credula veritatis obtemperant institutis? Quando induit obedientiæ humilitatem opinionibus suis vallata superbia? Quando acquiescunt paci contentionum studiis assueti, sola certamina amantes de religione captare, et mandata negligere? Nunquam apud eos charitas novo commendata præcepto, nunquam pax Dominico relicta discessu : una pertinacis cura propositi, rationi velle imperare, non credere; contemptores auctoritatum veterum, novarum cupidi quæstionum; solam putantes scientiæ rectam viam, qualibet concepta facilitate sententiam : eo usque tumoris elati, ut ad arbitrium suum utriusque orbis putent inclinandum esse judicium; nec in numero fidelium deputantes sequaces traditionis paternæ, si suæ viderint cedere nolle sententiæ : docti crimina serere, obtrectationum venena componere, integrum Ecclesiæ corpus odisse, seditiones instruere, invidiam concitare, et pro obedientia, quæ in cœnobiis principatum regularis obtinet disciplinæ, obstinationem pertinacis amare superbiæ.

18. « Non illos potuimus monitis, non mansuetudine, non auctoritate comprimere. In publicum usque prodiere conventum, ad concursionem quietis circa regum etiam statuas inclamantes : et nisi fidelis populi constantia restitisset, per diabolicæ semina nefanda zizaniæ apud illos dissensionem et discordiam commovissent, per quos adjutorio Dei de religione eorum est pulsa dissensio. De eis sero probavimus prophetica Apostolum [2] voce dixisse : In novissimis diebus instare tempora periculosa, et fore homines sui tantum amatores, habentes formam pietatis, virtutem autem ejus abnegantes; itaque esse vitandos. Hæc ideo dilectioni vestræ indicanda sub occasione credidimus, ne si illuc fuerint forte delati, ignorantes quemadmodum se in Urbe Romana tractaverint, sub aliqua verborum simulatione deciperent ». Hæc de Scythis Hormisda, quos in Epistola [3] superiori anno data ad legatos Constantinopoli commorantes, fu-

[1] Extat emendatior inter scripta Joannis Maxentii, mendosior vero inter Hormisdæ Ep. — [2] Psal. CXXVIII.

[1] 2. Tim. II. — [2] 1. Tim. III. — [3] Hormisd. Ep. LVI. in fin.

gam tentasse, sed custodiri jussos fuisse (ut vidimus) tradidit. At quæ sequuntur, responsionem continent de libris Fausti Regiensis episcopi istis verbis :

19. « Hi vero, quos vos de Fausti cujusdam Galli antistitis dictis consuluisse, litteris indicastis, id sibi responsum habeant. Neque illum recipi, neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non recipit examen Catholicæ fidei, aut Ecclesiasticæ disciplinæ ambiguitatem posse gignere, aut religiosis præjudicium comparare. Fixa sunt a Patribus, quæ fideles sectari debeant instituta. Sive interpretatio, sive prædicatio, seu verbum populi ædificatione compositum, si cum fide recta et doctrina sana concordat, admittitur; si discordat, aboletur.

20. « Unum est fundamentum, extra quod quælibet fabrica si consurgit, infirma est : super illud quisquis ædificat, sive vilia, sive pretiosa, consideret. Errat autem a via, qui ab eo quod Patrum electio monstravit, exorbitat : nec tamen improbatur diligentia per multa discurrens, sed animus a veritate declinans. Sæpe de his necessaria providetur, de quibus ipsi æmuli convincantur, instructio. Nec vitio dari potest nosse quod fugias; atque ideo non legentes incongrua in culpam veniunt, sed sequentes. Quod si ita non esset, nunquam doctor ille gentium acquievisset nuntiare fidelibus [1] : Omnia probate; quod bonum est, tenete. Non abs re est, etsi mundanum, non tamen a ratione discretum miscere sermonem. Fertur quidam nobilis arte pingendi, cum equum penicillo vellet explicare, perfectum asellum sibi proposuisse pingenti, asserens, non ut jumentum imitaretur informe, sed ne in alicujus informis lineamenti similitudinem lapsus incideret.

21. « Non improvide veneranda Patrum sapientia fideli posteritati, quæ essent Catholica dogmata, definiit; certa librorum etiam veterum in auctoritatem recipienda, sancto Spiritu instruente, præfigens : ne opinioni suæ lector indulgens, non quod ædificationi Ecclesiasticæ conveniret, sed quod voluptas sua concepisset, assereret. Quid ergo calumniantibus opus erat, extra constitutos Ecclesiæ terminos porrigere quæstiones, et de his quæ habentur dicta, quasi dicta non sint, movere certamina; cum Christiana fides canonicis libris, et Synodalibus præceptis, et Patrum regularibus constitutis stabili et inconcusso termino (tramite) limitetur? » Inculcat hæc magna energia Hormisda, alludens ipse quidem ad censuram Gelasii papæ atque Romanæ Synodi, quorum decreto scripta ipsius Fausti rejecta sunt inter apocrypha. Sed subdit : « De arbitrio tamen libero et gratia Dei, quod Romana (hoc est Catholica) sequatur et asseveret Ecclesia, licet in variis libris beati Augustini, et maxime ad Hilarium et Prosperum, possit cognosci, tamen in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula continentur : quæ si tibi desunt, et necessaria creditis destinabimus : quanquam qui diligenter Apostoli dicta considerat, quid sequi debeat, evidenter cognoscat. Data idibus Augusti ». Hactenus Hormisdæ papæ ad Possessorem episcopum missa Epistola, licet (ut adversarii questi sunt) eadem facta Encyclica longe lateque per provincias fuerit divulgata.

22. *Hormisdæ Epistolam impugnant ac sugillant hæretici monachi.* — Cum vero his se litteris perurgeri vehementer sensissent Scythæ monachi, ex eis qui videbatur esse disertior, Joannes cognomento Maxentius adversus eamdem Epistolam scripsit apologiam : in qua ut liberam dicendi sibi compararet facultatem, Hormisdæ esse negavit Epistolam, ab adversariis ejus nomine scriptam affirmans. Non enim eo protervie atque procaciæ pervenerant isti, ut contra Epistolam Romani Pontificis auderent contentiosum funem trahere, et refractarium stylum exerere. Ex quibus intelligas, in quam profundiorem foveam prolapsi sepulti jaceant infelices hæretici nostri temporis, qui palam publiceque clamorosa contradictione, et obstinata aversione exagitare studentes Romanos Pontifices, peccatum [1] suum ut Sodoma prædicant. Cæterum quod ad præsentium monachorum negationem spectat; etsi modestiæ velamentum quoddam habuisse videri possint, mendaces tamen penitus cognoscuntur. Intelliget hæc perspicue, qui reliquas omnes Hormisdæ papæ Epistolas ea in causa, eodemque argumento datas perlegerit; et quæ ab eodem sequenti anno scriptæ reperiuntur : ut plane nulla sit ratio negandi hanc Epistolam esse Hormisdæ, alias vero eodem argumento ab ipso conscriptas esse ipsius asserere; cum sicut illis, ita et istis litteris iidem monachi perstringantur. Ex connexione igitur, et compaginatione rerum gestarum, sententiarum atque verborum proprietate, ex stylo et aliis pluribus signis, esse Hormisdæ, unusquisque expendens cuncta, probe cognoscet : illi tantum id negaverunt qui scripta Maxentii duntaxat legentes, et judicantes secundum illa ipsum esse Catholicum, veluti pretio redimunt ad excusandum Hormisdam, ne Orthodoxorum insecutor argui possit. Verum cum ludificationem detegunt impostorum, in contrariam sententiam citato cursu eosdem pedibus ituros non dubitamus.

23. Sed æque scandalum patietur, qui legens ejusdem Maxentii pro monachis Scythiæ responsionem, omnibus quæ ab eo dicuntur, certam fidem adhibendam esse putavit. At quis in his existimet vel ex hoc ipsis esse credendum, qui (ut anno superiori vidimus) cum non essent, se monachos, monachorumque patres esse profiterentur? quique etiam ut persuaderent Catholicis se esse Catholicos, pro ratione temporis et personarum, fidei formulas haberent diversas? qui insuper mendacia aperte esse locuti, ex aliis Hormisdæ Epistolis convincuntur? Cujus esse fidei eos putas, qui iisdem suis scriptis calumniati sunt Dioscorum Apostolicæ Se-

[1] 1. Thess. v.

[1] Isa. III.

dis legatum esse Nestorianum? qui et eumdem Possessorem consulentem Apostolicam Sedem pariter hæreticum nominant in eadem responsione Maxentii? Quam etiam turpiter idem Maxentius auctorem Epistolæ ad Possessorem hæreticum fuisse mentitur? At quam manifesta illa calumnia est, qua notam eidem inurit Hormisdæ, quasi depravatus a Dioscoro, negarit Christum unum de sancta Trinitate; cum scripta ipsius extent Hormisdæ, in quibus legitur expresse hujus mendacii confutatio?

24. Sed et quam monstruosum mendacium, quod eadem responsione Maxentius testetur, eumdem Dioscorum Apostolicæ Sedis legatum et alios eadem cum eo sentientes sic dicere Christum unam esse personam in Trinitate, ut non fateri velint ipsum Christum esse Deum Verbum; sed æquivoce intelligere eos vocem personæ non pro supposito, sive subsistentia, sed quempiam alterum repræsentantem appellare personam? Quam enim id longe longius, atque longissime dicam, abhorreat a Dioscori legati scriptis, et Hormisdæ, cujus ille loquebatur ore, omnes quæ ipsorum reperiuntur Epistolæ clamant. Demum vero quam patens illud esse mendacium dicas, dum idem Maxentius in eadem responsione sugillat Hormisdam Pontificem, dicens aliquid humani ipsum esse passum, cum antequam Dioscorus legatus Romam rediret, ne argui posset a monachis, eos expulerit per defensores ab Urbe; ob id notam inurens Hormisdæ conniventiæ hæreticæ cum Dioscoro pravitatis, quem proclamat aperte esse Nestorianum hæreticum: quam, inquam, patens, putens, impudensque mendacium id sit, litteræ [1] Hormisdæ datæ anno superiori significant, quibus tradit eos abire jussos, statim ut Romam venerant : sed ipsos recusantes ob viæ periculum, noluisse Hormisdam eos violenter expelli, sed retinuisse : imo ipsis tentantibus postea fugam arripere, eisdem monachis impedimento fuisse, ne fugerent; et reditum legatorum ut exspectarent, custodiri eos jussisse. Quam longe igitur proculque abest, ut ipsi (ut dicebant) expulsi fuerint, qui ne fugerent, ab Hormisda jussi sunt custodiri? Sed fugerunt utique postea, cum liberiores dimissi, ea abusi licentia, publicas in publicis locis scriptas contestationes affixere.

25. Sed audi iterum hæc omnia verbis Hormisdæ testata : atque primum repetam quæ ad Justinianum anno superiori scripserit idem Hormisda papa, cujus hæc sunt verba [2] : « Significantes Scythas monachos allegasse plurima, quæ nos relinquere indiscussa non possumus; sed legatorum nostrorum, Deo juvante, festinemus adventum : pro qua re eosdem monachos in Urbe credimus retinendos, etc. » Et ad legatos Apostolicos Constantinopoli commorantes quæ idem scripserit, licet recitata superius, hic repetenda necessario ducimus ad convincendam balatronum impudentiam foliis ficus turpem nuditatem obtegere frustra conantium, dum ait [1] : Cum nollent sustinere vestræ dilectionis adventum, et observationum moras se dicerent ferre non posse; tentaverunt clam de Urbe discedere : quos nos faciemus sollicitius custodiri : ut cum reversi, Deo propitio, fueritis, eorum error rationabilibus adhortationibus corrigatur ». Hæc Hormisda : quibus perspicue vides, quantum a vero absit, ut (quod Maxentius jactat) pulsi fuerint; cum ne fugam captarent, eos Pontifex sollicitius custodiri præceperit. Factum vero postea est, ut jam propinquante legatorum Romam reditu, causæ diffisi homines isti, haud laturi ipsorum adspectum, quos Nestorianæ hæresis accusarant, opportunitatem temporis nacti, contestationibus publice affixis, aufugerent. Contestationes autem illas, quæ ab ipsis Scythis monachis in publicis locis affixæ fuerunt, haud alias ab iis fuisse putamus duodecim anathematismis, quæ in ipsius omnium ore loquentis Maxentii scriptis adhuc extant.

26. At quæ tanta temeritas atque procacia et prorsus effrenis audacia (rogo, hæc diligenter expende) pseudomonachorum istorum fuit, ut cum a sacrosancto Concilio Chalcedonensi vetiti sint monachi de fide disserere, isti ejusdem Concilii in omnibus hostes et refractarii non solum de fide ausi fuerint disputare, sed et de his quæ ad eam pertinent sententiam ferre, inferreque contradicentibus anathema? Vidisses pro monstro Maxentium monachum se fingentem, atque præ se ferentem Catholicam fidem hæreticum, perinde ac in Pontificia Sede locatum, orbi universo de fide sancire leges, et in adversantes quosque anathematis sententias ferre.

27. Si hæc igitur paulo accuratius a doctissimo atque maxime pio viro Joanne Cochlæo pervestigata cognitaque fuissent, nequaquam Maxentium inter Catholicos et defensores Catholicæ veritatis connumerasset : nec improbasset ex ejus sententia Epistolam ad Possessorem tanquam ab aliquo hæretico Hormisdæ nomine scriptam, quæ vere pia et ab eodem Pontifice scripta monstratur. Sed excusandus vir fama celebris, quod carens citatis Hormisdæ Epistolis et aliorum ad ipsum datis, quæ ad præsens usque tempus latuerunt in bibliothecis obductæ situ, et obsitæ vetustate, haud facultatem habere potuit cuncta exactius disquirendi.

28. *De reditu legatorum.* — Interea temporis, cum hanc ad Possessorem Hormisda papa Epistolam scriberet, cum monachi Scythæ jam (ut dictum est) fugam arripuissent; Apostolicæ Sedis legati Constantinopoli Romam reversi sunt : extant enim ipsius Hormisdæ litteræ [2] accelerantis ipsorum reditum. Porro discessisse eos mense Julii, litteræ Justini imperatoris ad Hormisdam datæ ipsis legatis discedentibus, satis indicant, in quibus idem imperator in ipsorum commendatione hæc in fine habet [3] : « In præsenti vero redeuntibus viris reli-

[1] Hormisd. Ep. LXIII. — [2] Hormisd. Ep. LXIV.

[1] Hormis. Ep. LVI. — [2] Horm. Ep. LXIV. — [3] Extant inter Hormis. Ep.

giosissimis, tam appellandam vestram reverentiam credidimus, quam commonendam, ut suis orationibus pro nostro utatur imperio, proque incolumi statu reipublicæ. Data septimo idus Julii, Constantinopoli, Vitaliano et Rustico VV. CC. consulibus ».

29. *Epiphanii Epistola ad Hormisdam cum fidei professione et Justiniani ad eumdem de controversiis religiosis.* — Interea autem dum Romæ hæc agerentur, Epiphanius Constantinopolitanus episcopus memor officii, quod jure debitum ab eo (ut vidimus) suis litteris Hormisda papa exigebat, nimirum ut litteris et legatione ex more de sua ordinatione certiorem redderet ipsum Romanum Pontificem; utrumque (ut dictum est superius) diligenter implevit: atque primum omnium has officii plenas litteras dedit ad ipsum Hormisdam papam, quibus se docuit esse Catholicum [1]:

30. « Sanctissimo ac beatissimo domino fratri et comministratori Hormisdæ Epiphanius episcopus in Domino salutem.

« Deus, qui in alto habitat, et humilia respicit, et omnia pro salute hominum affluenter providet, pro sua bonitate et misericordia meam respexit parvitatem, et post obitum sanctæ memoriæ quondam archiepiscopi et patriarchæ Joannis sedem sacerdotalem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ regiæ urbis mihi conferre dignatus est, sententia et electione Christianissimi et justissimi principis nostri Justini, et piissimæ reginæ, quæ ei ad omne studium communicat divinum, sequentiumque eorum: his, quibus est bona conversatio, et qui regiis honoribus sunt sublimiores, simul et sacerdotum et monachorum et fidelissimæ plebis consensus accessit. Quapropter necessarium duxi, hoc primum indicium meis inferre litteris ut ostendam, quam circa vestram Apostolicam Sedem habeo voluntatem.

31. « Est mihi ratio (oratio) magnopere, beatissime, uniri me vobis, et divina amplecti dogmata, quæ ex beatis et sanctis discipulis et Apostolis Dei præcipue summi Petri Apostolorum sanctæ Sedi vestræ sunt tradita, et nihil eis pretiosius existimare. Neque enim extra aliunde veniens sanctæ Ecclesiæ constituta ignoro; sed nutritus per Dei voluntatem ex teneris unguibus in sancta Catholica Ecclesia, parui per tempora sanctissimis sacerdotibus et patriarchis. Nam sæpius præpositus his qui per sacratissimum et ineffabile baptisma sua exuunt peccata, et veram unius essentiæ Trinitatis docui fidem, quam (sicut præfatus sum) ex discipulis Dei magni et Salvatoris nostri Jesu Christi procedentem, omnium sacerdotum et omnium laicorum amplectitur cœtus.

32. « Divinum enim revera sanctum et a Deo datum Symbolum trecentorum decem et octo sanctorum Patrum in Nicæa congregatorum adoro et prædico, et Christiani splendoris manifestum indicium esse annuntio: et quinquaginta et centum sanctorum sacerdotum in hac urbe regia factam venerabilem Synodum: similiter et ducentorum Dei amatorum Patrum conventum in Ephesina factum: triginta et sexcentorum reverendissimorum Patrum et sacerdotum Synodum factam Chalcedone veram (unam) esse et convenientem et compaginatam prædictis sanctis Conciliis, ipse ego didici, aliosque docere cognovi. In his ergo quatuor Synodis sanctis et sacris magnum pietatis prædicatum mysterium, et omnium hominum est reposita salus. Eos enim qui fuerunt vel sunt ejusdem sententiæ et suscipio et amplector, et uniri me eis diligo. E contra autem eos qui præter istas quid sentiunt, aut prædicant, vel præterito tempore aliquid conati sunt, a cœtu Orthodoxorum extorres esse existimo. Similiter rectas et revera religiosissimas Epistolas venerabilis papæ Leonis pro recta fide conscriptas circumamplector et suscipio.

33. « Habeat igitur hanc sententiam circa me vestræ beatitudinis sancta fraternitas. Vobis enim manifestum feci, et sub me Ecclesiis hæc prædico, festinans per omnia eas mihique et vestræ beatitudini vinculo charitatis adunari, quas omnino oportet esse unitas et inviolabiles, et corpus unum communis Apostolicæ Ecclesiæ idemque perpetuo custodire. Quatenus enim circa venerabilem vestram fraternitatem in omnibus sit amor, jubete perpendere: quia quos vestra Apostolica Sedes condemnans in sacris Diptychis recitare non jussit, eos nec ego inter sacra facio nominari mysteria. Hoc autem et his notum est, qui a vobis sunt directi viri reverendissimi, id est, Germano sanctissimo et Joanni episcopis, Felici et Dioscoro diaconibus, et Blando presbytero, qui efficaciter secuti sunt ea quæ eis sunt a vobis injuncta.

34. « Oret igitur vestra sanctitas tam pro me, quam pro subjectis meis sacerdotibus, ut perpetue custodiamur, rectam Dei tenentes confessionem: similiter et pro serenissimo principe nostro, et pro Christianissima Augusta; quia eorum salus communis sanctarum ubique est Ecclesiarum profuturum firmamentum. Istam igitur vobis absentibus intentionem nullo modo jam licebit sanctam Dei dilacerari Ecclesiam, per gratiam sancti Spiritus, et intercessiones sanctæ et gloriosæ Dei Genitricis Virginis Mariæ. Omnem quamcumque vestram fraternitatem ego quoque, et mei plurimum salutamus ». Alia manu:

« Incolumis in Domino ora pro nobis, Dei amator, sanctissime frater.

« Accepta decimo quinto kalend. Octobris, Rustico V. C. consule ». Hactenus de Epiphanii priore Epistola ad Hormisdam. Quod vero eadem die accepta habeatur Epistola Justiniani, quæ huic subjecta in codice legitur; argumento plane est, eamdem per eumdem nuntium missam esse: de iisdem plane rebus scriptæ esse videntur, quo et aliæ duæ ipsius, quibus de duabus quæstionibus in controversiam deductis se expetere et exspectare ab Apostolica Sede responsum Hormisdæ significat: quarum prior est de asserendo unum ex Trinitate

[1] Extant inter Epist. Hormisd.

Christum natum et passum; posterior de tolerandis in Diptychis episcoporum Orthodoxorum defunctorum nominibus, qui sub schismate Acacii mortui essent. Sed præstat ipsam audire Epistolam, quæ est hujusmodi :

35. « Domino nostro Jesu Christo favente, regnat in sæculo, qui sacra religione suum fundat imperium : quoniam bene gubernat humana, cui prius divina placuerint : quod præsentibus evenisse temporibus gratulamur. Filius etenim vester clementissimus imperator æternitatis beneficio sceptra sortitus, fidei causas arripuit explicandas, et ad tuam sanctitatem missa legatione, Sedis Apostolicæ promeruimus sacerdotes, quorum adventu non mediocriter adolevit Ecclesiarum concordia sacrosanctarum, vobis instantibus, ut decebat. Acacii namque, quod dissidium generabat, nomine stirpitus amputato, pro tenore libellorum quos direxistis, in hac urbe regia multisque civitatibus unitas optata provenit, quam summis inventam laboribus venerari convenit, in perpetuumque custodiri necesse est.

36. « Hæc quibuslibet argumentis retractari quispiam patietur, quæ sempiterna majestas rite composuit? Sed quia prosperos cursus frequenter impedire festinat humani generis inimicus; pars Orientalium non exiliis, nec ferro, flammisque compelli potest, ut episcoporum nomina post Acacium defunctorum condemnet : quæ difficultas generali concordiæ moras nectit. Sanctitas itaque vestra cælitus inspirata, temporum rerumque qualitatem consideret, et condemnatis hujus erroris auctoribus, id est, Acacio Constantinopolitano, Petro et Timotheo Æluro et Dioscoro Alexandrinis, Petroque Antiocheno, finire dignetur inveteratum certamen, de cæterorum nominibus quæstione sopita : ut redimatis plebem de sanguine, quam Deus noster regendam commisit, ac non persecutionibus ac cruore, sed patientia sacerdotali populum Domino nostro concilietis : ne, dum volumus animas lucrari, et corpora multorum perdamus et animas. Errores etenim diuturnos lenitate clementiaque convenit emendari; præcipue quia vestræ beatitudinis prædecessores sæpissime voluerunt reipublicæ nostræ antistites ad suam revocare communionem, si tantummodo taceretur Acacius, cæterique prædicti.

37. « Non est ergo grave, quod suasit vestra Sedes : ut præstet illud etiam, magis magisque deposcimus, ut tua sanctitas concepta gratia cælesti, quæ prætendunt Orientales episcopi tractare dignetur, eorumque fidei competentem præbere consensum. Nobis etenim videtur, quoniam Filius Dei vivi Dominus noster Jesus Christus ex Virgine Maria natus, quem prædicat summus Apostolorum carne passum, recte dicitur unus in Trinitate cum Patre Spirituque sancto regnare : sicut enim videtur ambiguum dicere simpliciter unum de Trinitate, non præmisso nomine Domini nostri Jesu Christi : sic ejus personam in Trinitate cum Patris Spiritusque sancti personis non dubitamus esse. Sine Christi namque persona nec credi Trinitas religiose potest, nec adorari fideliter, quemadmodum S. Augustinus ait : An aliqua ex Trinitate persona ; et alio loco : Solus in Trinitate corpus accepit ; et iterum : Unus trium.

38. « Rogamus igitur, reverendissime salutantes, ut futuri judicii memores, causam taliter ordinetis, ne quid dubitationis relinquatur in posterum : quatenus omni scrupulo discordiarum sublato, pacis desideratæ per orbem totum vincula renoventur, et venerandarum floreat Ecclesiarum concordia, corporisque unius in pristinum statum membra recolligantur. Ille namque medicus jure laudatur, qui veteres ægritudines ita sanare deproperat, ut ex eis nova vulnera non nascantur. Specialiter ergo cognoscat vester Apostolatus compositis eisdem duobus capitulis, universos sacerdotes istius reipublicæ libenter amplecti vestram communionem. Accepta decimo quinto kal. Octobris, Rustico V. C. consule ». Distulisse de his dare responsum Hormisdam usque ad adventum legationis, quam ea de causa pollicitus fuerat mittere imperator, ex ipsius recitatis superius litteris vidimus : quæ autem rescripserit, suo loco dicemus.

39. *Ex Synodo Constantinopolitana litteræ Synodales et Epiphanii ad Hormisdam cum legatione et muneribus.* — Epiphanius vero post hæc collegit Synodum Constantinopoli, ex qua legatio decreta est ad eumdem Hormisdam Pontificem, Synodicæquæ simul ad illum datæ, quibus et idem Epiphanius posteriorem suam Epistolam ad eumdem Hormisdam junxit : ita plane explens abunde quæ sui muneris prætermisisse videri poterat. Sed quid interea accidit, quod decretam moraretur legationem ? Contigit ipsum Joannem episcopum ejusdem legationis primarium ægra valetudine laborare, quem, donec convalesceret, exspectari oportuit. Cum interea tantæ moræ impatiens Justinianus comes domesticorum præveniendum putavit Hormisdam, misso ad eum Eulogio tribuno atque notario, cui has breviores litteras dedit :

40. « Domino beatissimo atque Apostolico patri Hormisdæ papæ Urbis Romæ, Justinianus.

« Quanta reverentia vestram beatitudinem veneremur, multis Epistolis, ex quo serenissimus imperator filius vester regnavit, cognoscitis. In præsenti quoque debito pudore salutantes tuam sanctitatem, postulamus enixius, ut assiduis precibus et frequentissimis orationibus pro concordia laboretis Ecclesiarum vestrarum; nobisque (sicut per legatos etiam vestros post omnia scripsimus) tam de sermone de quo vertitur controversia, quam de nominibus episcoporum sub Acacio defunctorum per Eulogium virum sublimem tribunum et notarium dignetur Apostolatus vester integrum indubitatumque destinare responsum; omnibus videlicet, quæ præsentibus legatis vestris ordinata sunt, in perpetuo firmiter duraturis. Vir namque religiosus Joannes episcopus, qui venturus est Romam, detinetur

ægritudine corporali. Nihil enim prohibet ante ejus quoque adventum concordiam prævenire sublata dubitatione religionis : et eum tamen mox dimittemus, favente divinitate, quia jam melius habet; quoniam nec difficilia sunt, quæ ceciderunt in ambiguitatem, nec expedit diutius causam vitæ protrahi sempiternæ; ne dilatis temporibus, aliquid nascatur incertius. Æternitatis igitur supernæ, tremendique judicii non immemor sanctitas vestra, quæ sibi commissa sunt, efficaciæ tradi deproperet; ut intelligant cuncti, recte vos Apostolicæ Sedis esse primatum sortitos. Hæc igitur, quæ a nobis scribuntur, affectu paterno jubete quantocius adimpleri : scitis namque, quam sit admirabilis gloriæ, tantorum errores annorum vestri Pontificatus tempore stirpitus aboleri ». Hactenus Justiniani Epistola ad Hormisdam.

41. Post hæc autem cum Joannes episcopus legatus penitus convaluisset, una cum collegis profectus Romam venit, litterasque a Synodo datas Hormisdæ Pontifici reddidit, atque alias ab Epiphanio Constantinopolitano episcopo acceptas. Reddamus vero hic primum Synodalem Epistolam ad ipsum Romanum Pontificem datam, adjecturi deinde illam quam Epiphanius una cum muneribus Romam misit. Sed attende in primis in Synodalibus litteris titulum honorificum :

« Domino [1] nostro sancto ac beatissimo patri patrum archiepiscopo et patriarchæ Hormisdæ Theophilus, Basiliscus, Anastasius, Paternus, Martianus et cætera, sancta Synodus, quæ in Constantinopolitana est civitate congregata.

42. « Innumerabilem et investigatam magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi sapientiam, quantum hominibus datur intelligi, considerantes, charitatem ejus immensam juste miramur, et cum magna clamamus voce [2] : Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus ? Ecce enim per bonam voluntatem sanctæ et unius essentiæ Trinitatis, et intercessione gloriosæ Mariæ Virginis, studio quoque et vigilantia Christianissimi et fidelissimi imperatoris et piissimæ reginæ, olim quæ fuerant membra divisa, per Spiritus sancti gratiam ad unitatem et perfectam charitatem sunt redacta : et sicut Moyses et Aaron duces Dei veræ culturæ Israeliticæ nominati, nunc ita et nos gaudentes clamamus [3] : Cantemus Domino : gloriose enim honorificatus est. Adjutor et protector factus est mihi in salutem. Et hæc sentire et prædicare cum fiducia sumus edocti.

43. « Considerantes autem charitatem et Deo amabilem vestræ beatitudinis vitam etiam ex iis qui a vobis sunt destinati reverendissimi legati, similiter et pacem sanctarum Dei Ecclesiarum tam senioris quam novellæ Romæ, cui nos ipsi participes fuisse monstramur, bono pastori et principi omnium Christo Deo nostro consuete gratias referimus. Nam post obitum sanctæ recordationis quondam archiepiscopi et patriarchæ Joannis Constantinopolitanæ civitatis, Deus, qui propriam sanctam Ecclesiam in petra rectæ fidei incorrupta fundavit, et portas inferi non prævalere ei decrevit, dedit nobis sanctum pastorem et patriarcham Epiphanium virtutibus et correctionibus et meditatione divinarum florentem Scripturarum, rectam quoque tenentem fidem, et orbatorum paternam gerentem sollicitudinem : et quid amplius dicam ? omnem præconiorum fontem transcendentem. His ergo virtutibus pollens, non immerito proprias et creditas sibimet maximas Ecclesiæ curas sapienter et honorifice gessisse dignoscitur, habens in mente illud, quod a sacri Cantici auctore relatum est [1] : Os meum loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei prudentiam. Unde secundum rectam et probabilem fidelissimi et Christianissimi nostri principis et piissimæ reginæ et gloriosissimorum communis reipublicæ procerum sententiam, nostra quoque etiam omnium in hac urbe habitantium testificatione, judicium Pauli mirabilis communis Ecclesiæ doctoris non est in eo fraudatum, qui [2] irreprehensibilem debere esse episcopum denuntiat : ita et nostrum Pontificem virtutibus undique coronatum esse videmus.

44. « Igitur Ecclesiasticam legem implentes, Apostolatui vestro debitum persolventes officium speramus, ut amplius charitatis vinculum et paternum affectum circa nos charitas vestra custodire dignetur, et sapienti gubernatione et humilitate, quæ Christianum decet, et mansuetudine, quæ ad rationabilis traditi vobis ovilis salutem pertinet, peragatis, commune lucrum existimantes, quod per vos et vestrum germanum et comministratorem, nostrum autem dominum et patriarcham, pacem totius orbis Ecclesiarum esse provisam. Frater enim a fratre adjuvari spiritualiter, murus est inexpugnabilis, et civitas munita, ex divinis est accipere Scripturis [3]. Nam si intercessionibus vestræ beatitudinis generalis tranquillitas Ecclesiis Orthodoxorum fuerit redonata, gloria quidem in excelsis Deo omnium Salvatori per Angelos cum lætitia referetur; pax vero in terra confirmabitur, bona autem voluntas fidelibus communis Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi servis fundetur ». His scriptis, quosnam delegerint legatos Romam ad Hormisdam papam mittendos, nominant, ista subdentes :

45. « Adjicient igitur nostris supplicationibus, quod minus dictum est, Joannes sanctissimus episcopus Claudiopolitanæ civitatis noster comministrator, et Heraclianus reverendissimus presbyter sanctæ majoris Ecclesiæ et cohabitator prædicti sanctissimi archiepiscopi et patriarchæ Epiphanii, et Constantinus vir reverendissimus diaconus ejusdem sanctæ Ecclesiæ, qui probationem suæ rectæ fidei et bonæ voluntatis olim iis, qui a vestra Apo-

[1] Extat inter Epist. Hormisd. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [2] Psal. CV. — [3] Exod. XV.

[1] Ps. XLVIII. — [2] 1. Tim. III. — [3] Prov. XVIII.

stolica Sede fuerant directi, dedisse cognoscuntur : digni autem et vestræ sanctitatis, et administrationis pacis, et gratiæ Domini nostri Jesu Christi Dei nostri, et unitionis sanctarum Ecclesiarum monstrabuntur. Quos speramus lætantes in Domino et pacem desideratam nuntiantes, ad nos citius vestris Deo amabilibus correctionibus edoctos remeare dignemini. Omnem in Christo fraternitatem nos quoque et qui nobiscum sunt plurimum salutamus ».

Subscriptiones.

« Theophilus misericordia Dei episcopus Heracliensis civitatis metropolitanus subscribens in Synodalibus, saluto vos in Domino ». Et reliqui omnes numero viginti ibi subscripti leguntur.

46. Sed accipe quas iisdem legatis cum muneribus Epiphanius Constantin. ad Rom. Pontificem litteras dedit dignas ipso quidem qui misit, et cui sunt redditæ : sic enim se habent [1] :

« Domino per omnia sancto ac beatissimo fratri, et comministratori Hormisdæ Epiphanius episcopus in Domino salutem.

« Quantam habuimus alacritatem nos quoque et piissimus et Christo amantissimus imperator una cum fidelissima et in omnibus bonis florente conjuge sua circa rectam et puram sanctarum Ecclesiarum unitionem : et quemadmodum cum charitate Dei, qua nos decebat, destinatos a vobis sanctos episcopos et religiosos suscepimus et venerandos habuimus clericos ; existimamus quidem et ante, ex his quæ facta sunt, satisfactum vestræ beatitudini ; credidimus tamen, quod si Dominus Salvator Jesus Christus Deus noster idem ipsos reverendissimos comministratores nostros incolumes vestris obtutibus præsentavit, omnia quæ excitata sunt, vobis sanctissimis manifesta fieri, et laborem, quem potuimus sustinere, per hos ipsos manifestius cognoscetis. Quemadmodum per Dei gratiam et fidelissimorum principum nostrorum, Constantinopolitanæ civitatis nostra Ecclesia pacifice est gubernata ; et nomina eorum inter sacra non sunt recitata mysteria, quæ sedi vestræ profana cognovimus, sed quatuor Conciliorum pro recta fide consonantia prædicatur, et hoc ipsum omnibus sacrorum Diptychorum recitatione manifestum est.

47. « Annuntient igitur vobis, quia non pauci subjecti nobis sacerdotes, nec rursus sub eorum ordinatione episcoporum parva est subdita multitudo, quæ bonum hujus cœptæ unitionis amplectitur : vestra etiam sanctitas cognoscat, istius se generalis boni et principem et inceptorem nihilominus constitutum. Unde fortiter ad vigilandum beatitudo vestra laudum est stimulis excitanda, ne id quod divina in honorem vestri cœperat ordinare misericordia, non ad plenum, ita ut condecet, communis unitas pervenire videatur. Diligentius autem de his fidelissimi, et piissimi nostri principes de sanctarum Dei Ecclesiarum unitate et concordia gaudentes, ad vestram mandaverunt beatitudinem supplicationes a plurimis sanctis sacerdotibus suscipientes tam Ponti, quam Asiæ provinciæ, et maxime Orientis, apud quos nomina quondam sacerdotum suorum tacere difficile et impossibile esse videtur : tantaque eorum obstinatio est, ut omne periculum pro tali facto parati sint sustinere.

48. « Igitur præcedentes omnes circa pacis studium necessarium causas considerantes, quia per solam istam humilitatis viam communem omnibus unitionem et salutem invenimus, interrogantes (sicut dictum est) et satisfacientes vobis ab illis qui a nobis in hoc negotio sunt destinati, causam cum pacifica, qua vos decet, gubernatione dispensetis : nam dum una utraque sit Ecclesia, proculdubio et bona, quæ per vigilantiam eveniunt, communis exinde laudis gloria utrisque patriarchalibus sedibus rimatur, ut consuete omnium Dominus et conditor Christus verus Deus noster magnificetur.

49. « De his autem omnibus summo vobis supplicentur affectu missi legati Joannes sanctissimus episcopus, multos nobiscum sudores in præsenti deponens certamine, et Heraclianus reverendissimus presbyter sanctæ nostræ majoris Ecclesiæ et cohabitator noster, et Constantinus reverendissimus diaconus ejusdem majoris Ecclesiæ, per quos et nostra in Synodalia secundum Ecclesiasticas vestræ beatitudinis destinavimus leges. Nunc igitur piissimi nostri imperatoris studium circa sanctarum Ecclesiarum unitionem ostendentis, pacificis ad vestram beatitudinem de his causis utendo litteris, et oblatas sibimet ab Hierosolymitanis et Orientalibus petitiones destinavit.

50. « Nos ergo occasionem salutationis invenire volentes, hanc ad vos fecimus Epistolam, per quam supplicamus, proponentes vobis sanctissimis hanc vocem divinam [1] : Ecce tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Ecce credidit nobis omnium Dominus talentum, quod augmentatum possit restitui boni operis fructu, et salvari per laudabilem vestram dispensationem tantas quidem sanctas Ecclesias, tantosque earum sacerdotes et multitudinem innumerabilem nunc quidem unitam sanctæ Ecclesiæ, periclitantem autem et errantem, si vestræ beatitudinis gubernaculum commoretur (commemoretur) et maxime hisqui in sanctis locis habitant Christi Dei nostri, ita ubique sanctis adhærentes Ecclesiis, ut eorum respui non debeat multitudo. Nam omnes per suggestionem eorum ita in obstinationis suæ malo perdurant, ut velint ante e vita recedere, quam excogitata relinquere : ut si Deus hos per vestram beatitudinem adunari præceperit, vestræ laudis meritum et præsentibus et futuris adscribatur temporibus.

51. « Oret igitur vestra sanctitas tam pro piissimis et Christianissimis principibus, quam pro nostra parvitate et universali unione, ut gratia sanctæ et unius essentiæ Trinitatis, et intercessionibus Dominæ nostræ sanctæ gloriosæ Virginis et Dei Geni-

[1] Extant inter Epist. Hormisd. tom. I. Epist. Rom. Pont.

[1] 2. Cor. VI.

tricis Mariæ, omnia ad unitatem indivisam conveniant, et fundamentum inconcussum Catholicæ fidei confirmetur per omnia, sanctissime frater. Indicia autem nostræ secundum Christum Dominum nostrum charitatis per viros reverendissimos destinavimus, ad administrationem divinæ culturæ et sanctæ Apostolicæ vestræ Ecclesiæ, calicem aureum gemmis circumdatum, patenam auream, et alium calicem argenteum, vela serica duo : quæ suscipere vestram beatitudinem supplicamus cum illa charitate, quam vos habere secundum Deum non dubitamus. Omnem in Christo fraternitatem, quæ cum vestra est sanctitate, nos quoque et qui nobiscum sunt, plurimum salutamus. Accepta pridie kalendas Decembris Rustico V. C. consule». Hactenus ea quæ hoc anno transacta sunt inter Epiphanium Constantinopolitanum episcopum et Hormisdam Romanum Pontificem.

52. Habes igitur quam exploratissime, lector, cuncta quæ ad hanc legationem spectant, et magis certa tibi facta ex recitatis singulis litteris ultro citroque datis, quam si eisdem carens, illis vixisses temporibus : etenim nonnisi paucis ipsæ innotescere potuerunt. Hanc tu consequeris ex Epistolari historia utilitatem, ut gloriari jure valeas, res gestas magis te habere compertas, quam ipsos historicos illorum temporum, quos cum datæ Epistolæ præterierint, res maximi momenti alto sepultas silentio reliquerunt. Sed et alia complura (si sapis) ex ipsis Epistolarum verbis colliges emolumenta : ut plane optandum tibi esset, in via ista, quam terimus antiquorum Annalium, nullius hactenus calcata vestigiis, ad passus singulos (si fieri posset) ejusmodi illucescere tibi faces, ipso hac ex parte sole luciores. Quæ autem ad hæc rescripserit Hormisda papa, disces anno sequenti, quo ad ipsum Epiphanium ab Hormisda redditæ litteræ fuerunt : detentos enim legatos tota hieme Romæ, non ante mensem Martium inde proficisci contigisse, certum est : quo mense per eosdem idem Hormisda (ut diximus) ad Epiphanium litteras reddidit.

53. *Justini legatio ad Hormisdam cum suis et Justiniani litteris.* — Verum non solum ab episcopo Constantinopolitano atque Synodo ibi habita Romam ad Hormisdam sunt missi legati ; sed una cum eis Justinus imperator quoque ad eumdem suam legationem direxit, misso ad ejus muneris functionem Grato viro illustri, qui et ab eodem alias ante profectus fuerat : cum enim magni momenti res tractanda esset, specialem ad opus voluit imperator legationem ad Romanum Pontificem mittere : quid autem per eam contenderet, cum litteræ Justiniani recitatæ superius docent, tum etiam ipse Justinus Augustus litteris ad Romanum Pontificem datis indicat, quæ sic se habent[1] :

54. « Justinus Augustus Hormisdæ papæ.

« Quo fuimus semper, et quo sumus studio pro conciliandis sententiis Catholicam fidem colentium, ut eodem animo cuncti venerentur numen (lumen) individuum Trinitatis, palam fecisse dignoscimur : nunc legatum ad vestram beatitudinem ultro ob hoc ipsum dirigentes Gratum virum sublimem magistrum scrinii, quo remedium tandem reperiatur discordiis varia cunctantium, nunc prono libentique suscipientes affectu viros religiosissimos, quos interventores unitatis vestra Sedes Apostolica credidit destinandos. Profecto enim tanquam ipsam pacem et jucundis oculis eos adspeximus, et extensis manibus duximus amplectendos : quin etiam omni intentione ordinavimus, ut venerabilis Ecclesia Constantinopolitana, necnon complures aliæ vota suscipiant vestra non solum in cæteris, sed in auferendis etiam nominibus ex sacris Diptychis, quæ removenda maxime postulastis. Verum nonnullæ fuerunt urbes et Ecclesiæ tum Ponticæ, tum Asianæ, et præcipue Orientales, quarum clerici vel populi omnibus pertentati minis et persuasionibus, tamen nequaquam flexi sunt, ut tollant antistitum et repellant nomina, quorum apud eos opinio floruit ; sed morte vitam duriorem æstimant, si mortuos condemnaverint, quorum gloriabantur vita superstitum.

55. « Quid igitur faciamus hujusmodi pertinaciæ, quæ nec dicto audiens existit, et tormenta in tantum despicit, ut amplum sibi ac festivum judicet, si corpore prius, quam religioso desistat consilio ? Nobis quidem videtur opus esse mollius agendi et clementius : quæ si non in tua sanctitate, jam nec in alio poterunt inveniri. Nam neque sanguinis et suppliciorum cupidi (quod dictu etiam grave est) libellum suscepimus, neque ut parvo discrimine remaneant imperfecta concordiæ desideria, sed ad propagandam quo possumus ordine conjunctionem membrorum Ecclesiæ. Utrum itaque præstantius erit, minorum gratia in totum esse nobis adjectas tantas multitudines, an concessis exiguis et remissis, majora et omni ratione quærenda corrigi, ut quæ non licuit per omnia, saltem ex necessariis partibus allegentur ?

56. « Veniam itaque nominum postulamus, non Acacii, non utriusque Petri, non Dioscori, vel Timothei, quorum vocabula ad nos datæ tuæ sanctitatis Epistolæ continebant, sed quos in aliis celebravit civitatibus episcopalis reverentia, et hoc exceptis urbibus, ubi vestræ beatitudinis libellus jam in plenum admissus est, nisi hanc quoque partem benevolentia statuerit vestra mitius corrigendam. Verum nec judicio caret Sedis Apostolicæ, ut non magis venia dicenda sit, quam deliberata jam ac perspecta definitio. Anastasius quidem religiosissimæ memoriæ, vestræ culmen Ecclesiæ palam aperteque constituit, cum hoc idem scriberet negotium prædecessori nostro, satis esse pacem affectantibus, si nomen tantum reticeatur Acacii. Ergo priora vestræ Sedis constituta sequitur, qui non omnes memorias mortuorum judicat contemnendas, ut indignum habeatur et incongruum, si non placidior omnibus non solum defunctis, sed etiam su-

[1] Extant inter Ep. Hormisd. tom. 1. Epist. Rom. Pont.

perstitibus vestra divulgetur in omni fine terrarum lenitas. Et hoc quidem non dubitaverimus ita gratiosum vobis futurum, ut pacifico statim responso lætior mundus reddatur.

57. « Retinet autem vestra sanctitas, quod dudum scripsimus, ex Oriente supplicationes nobis esse destinatas, voluntatem ipsorum continentes et arbitrium, in quo sese duraturos ostendunt firmiter, et quo nulla ratione desistendum existimant. Hanc itaque chartulam secundum nostra promissa per Joannem virum reverendissimum episcopum dirigendam vobis in præsenti merito credidimus, ut a vestra Sede etiam tenor ejus admissus ad colligendas proficiat et adunandas ubique venerabiles Ecclesias, et Hierosolymitanam præcipue; cui tamen omnes favorem impendunt, quasi matri Christiani nominis, ut nemo audeat ab ea sese discernere ».

58. Quod audis, cum his litteris, tum aliis superius recitatis inculcari causam Ecclesiæ Hierosolymitanæ; meminisse debes, quæ dicta sunt superiori tomo de Joanne ejusdem Ecclesiæ episcopo, qui, pulso sancto Elia, ab Eutychianis intrusus est in illam Ecclesiam, ipso adhuc Elia vivente, et postea non solum conversus est in Catholicum, verum etiam in Catholicæ fidei defensorem populo gratum : sed cum ex mala institutione ejus periclitaretur causa, pro ipso Justinus et alii preces obtulerunt Hormisdæ. Ad postremum autem hæc habet in sua Epistola imperator : « Consensum itaque propitium tuam sanctitudinem Epistolari quoque pagina convenit declarare : ut cognito omnibus atque patefacto, tenorem ejusdem chartulæ a vobis etiam laudari et tenaciter custodiri, lætior mundus existat. Data idibus Septembris, Chalcedone, Rustico V. C. consule. Accepta pridie kalendas Decembris, consule suprascripto ».

59. Vidisti quanta id instantia a Romano Pontifice Justinus exposcat, quod Synodus Constantinopolitana, et Justinianus, atque in primis Epiphanius ejus civitatis episcopus expetierant? Duplicis id actum intelligis vehementissimo studio legationis, ut ad id præstandum Hormisdam Orientales impellerent. Quæ autem ad ista Hormisda rescripserit, anno sequenti ex iis quæ ab eo datæ habentur litteræ, apparebit. Adjecit et Justinianus, more suo curans quæ essent Ecclesiarum pacis atque concordiæ, alias per eosdem legatos litteras ad Hormisdam, quarum est exordium [1] : « Quantam venerationem religionis, etc. » Quibus eadem inculcat, adjiciens quoque, recte dici Jesum Christum in Trinitate esse : quod licet verum esset, minus tamen ipse explorata habuit, quæ his verbis contra Catholicam veritatem Scythæ monachi Eutychiani molirentur. Subjicit et de retinendis nominibus defunctorum episcoporum. In fine autem hæc habet: « Ostendat ergo tuus Apostolatus, quod Petro successit Apostolo : quoniam Dominus a vobis, utpote summis pastoribus, exacturus est universorum salutem, qui poterunt esse salvi, firmata concordia. Nos etenim, finitis capitulis, de quibus scripta suscepistis, ultra non patiemur a quoquam controversiam religionis in republica nostra moveri, nec sanctitatem vestram convenit audire superflua concertantes ». Hæc ipse per eosdem legatos (ut diximus) a Synodo missos, quibus addita est legatio imperatoris.

[1] Extant inter Ep. Hormisd.

60. *Dorotheus per legatos et litteras perperam se excusat apud Hormisdam qui ei respondet.* — Præter duas has recensitas legationes, alteram a Synodo et Epiphanio episcopo Constantinopolitano, alteram vero a Justino imperatore ad Romanum Pontificem missas, tertia accessit ab Ecclesia Thessalonicensi Romam destinata legatio, qua Dorotheum ejus civitatis episcopum apud Romanum Pontificem de nefandis sceleribus superiori anno perpetratis adversus legatum Apostolicum excusaret. Est mentio ejus legationis in Epistola Hormisdæ [1] ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, cum ait, eam decretam esse ordinatione Justini imperatoris. Quod enim justissimam expostulationem audisset Romani Pontificis et legatorum de malis perpetratis contra Joannem legatum Apostolicæ Sedis et alios, per eamdem legationem publicam voluit ab eadem Ecclesia Hormisdæ Pontifici satisfieri. Sed et ipse Dorotheus Thessalonicensis, tanquam immunis a nefario sacrilegio perpetrato, has excusationis plenas non erubuit scribere litteras ad ipsum Hormisdam papam, quem decuisset magis veniam iisdem precari : quæ sic se habent, perinde ac essent innocentissimi hominis [2] :

61. « Sanctissimo ac beatissimo Patri ac comministratori Hormisdæ Dorotheus in Domino salutem.

« Propositi nostri et orationis est summum studium, per omnia beatissime et ter beate pater, et scribere frequenter ad vos sanctissimos, et mutua mereri colloquia; et nullo tempore extorrem me ab hujusmodi lætitia esse condecet. Quoniam igitur manifeste cognovi quosdam sanctas aures vestras perturbare, et scio proculdubio vos in omnibus esse perfectos, et quia nihil sine judicio audire possitis, nec ulli penitus vestrum animum accommodare : et ut non amplius per taciturnitatem largiri tempus videar illis, qui nihil quidem a nobis læsi sunt, sed sine causa et superflue adversum nos armati sunt : Deo tamen et vestræ satisfacio sanctitati, quia pro Joanne viro reverendissimo episcopo, qui paulo ante a vestra venerabili corona directus est, prædestinavi me periculis, et mortem sustinui, et meam pro ejus scio me objecisse animam : et hoc ostenditur gestis, et ex his, qui quanquam per meam absentiam acerrime videantur esse discussi.

62. « Et quid longo sermone opus est uti? cum vobis omnia Dominus Deus noster Jesus Christus patefacere et satisfacere possit; quia et quando

[1] Hormisd. Ep. LXXVII. in fin. — [2] Extant inter Hormisd. Ep. tom. I. Epist. Rom. Pont.

cognovi vos ad Apostolicæ Sedis præsulatum advocari, commune gaudium totius mundi esse judicavi. Ab illo enim tempore hoc ipsum scribens ad vos, quantum ad me, quicquid ad honorem et satisfactionem vobis et Apostolicæ Sedi pertinet, nihil prætermisi, sed nec prætermitto. Paulo post autem scietis per venerabiles, annuente Domino Jesu Christo, quia hæc ab exordio mihi sunt excogitata, et quando Dominus Deus tempus dedit, ad effectum hæc sunt perducta. Omnem cum vestra sanctitate in Christo fraternitatem ego quoque et mei plurimum salutamus ». Quid autem Hormisda papa rescripserit, accipe [1] :

63. « Hormisda Dorotheo episcopo Thessalonicensi.

« Considerantes tuæ fraternitatis Ecclesiam ante prætereuntis mala discordiæ olim cum Sede Apostolica præcipua fuisse charitate conjunctam, te nuper pacis redditæ esse credebamus auctorem. Sed quia quos prævenire debueras, sequi etiam remoraris, non leviter pro fraternitatis tuæ dilatæ correctionis ingemiscimus tarditate. Scribis enim aures nostras cujusdam sceleris atrocitate turbatas. Utinam usque ad nos tantum tam detestabilis fama percurreret, et non toto orbe Christianis mentibus tam dolendum, tam execrabile facinus nuntiaret! ut qui te innocentem nesciunt, a Christianitatis simul credant tramite deviasse. In qua enim mundi parte immanitatis hujus invidia non et Catholicas contristat Ecclesias, et hæreticorum prava vota lætificat? Quæ nos a dilectionis tuæ conscientia (sicut litteris intimas) ostendi cupimus aliena. Quid enim votis nostris magis convenit, nisi ut redire ad pacem Catholicam volentes episcopos, a crudelitate et criminibus contingat semper innoxios comprobari? Exspectamus igitur, si non desunt fraternitati tuæ veritatis Deo nota præsidia, ut et tanti sceleris a te repellas invidiam, et in reconciliatione fidei tandem eorum, qui reversi sunt, sequaris exempla. Data quarto kal. Novembris, Rustico V. C. consule ». Hæc ad Dorotheum Hormisda : qua etiam die extat ejusdem Epistola ad Justinum reddita de legationis ab eo decretæ tarditate : est ejus exordium [2] : « Benedicta Trinitas Deus noster etc. »

64. *De restituendis Catholicis episcopis sollicitus Hormisda scribit ad Epiphanium.* — Quid vero præterea decreverit idem Pontifex de eadem Thessalonicensium causa, non apparet, nisi quod de ea meminit in Epistola ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum verbis istis [3] : « De Thessalonicensibus, quorum ad nos legati sub clementissimi et fidelissimi principis filii nostri ordinatione venerunt, ne quid omisisse credamur; nosse vos volumus, secundum hoc quod Domino nostro Jesu Christo inspirante placuerit, causam omnem nostri dispositione tractandam ». Hæc de his Hormisda : qui præsidens Apostolico throno, jus reddens universis episcopis, ad eum undique confluentibus legationibus judicium exposcentium et auxilium adversus oppressores implorantium, hoc eodem anno eumdem Epiphanium Constantinopolitanum litteris compellat ob episcopos Orthodoxos suis sedibus ab hæreticis spoliatos, ne reddita jam Ecclesiæ pace, ipsi adhuc ab Ecclesiis vagarentur extorres, occupatis illis ab episcopis, qui in loca eorum suffecti erant. Isti igitur quoniam professi essent Catholicam fidem, ne ab Ecclesiis quas obtinuerant, expellerentur favore potentium, ad defensorem omnium accurrerunt : qui pro iisdem cum plures in hanc diem ea de causa litteras conscripsisset, nec quicquam profecisset : haud patiens miseros sedibus suis abire vacuos, quos rectæ fidei confessio fecisset Apostolicæ Sedis communione Catholicos ; pro iisdem paulo acriores scripsit (ut dictum est) ad ipsum Epiphanium Constantinopolitanum episcopum hujusmodi litteras [1] :

65. « Hormisda Epiphanio episcopo Constantinopolitano.

« Oportuerat quidem fraternitatem tuam, divini contemplatione judicii atque charitatis nostræ respectu, Eliam, Thomam, et Nicostratum fratres et coepiscopos nostros, postquam in consortium communionis nostræ recepimus, ad divina tecum mysteria incunctanter admittere, atque ad Ecclesias suas, a quibus eos discordiæ error excluserat, pro pacis nostræ plenitudine revocare; ut unitas, quam post annorum multa curricula per totum orbem suis Deus restauravit Ecclesiis, nulla voluntatum nostrarum distantia læderetur. Sed quia rem tam gratam et Patrum statutis venerabilibus congruentem quibusdam tarditatibus contigit nunc usque differri, unde etiam ad decessorem fraternitatis tuæ nos scripsisse meminimus; hortamur, ut lætitiam, quam de damnato præteritæ dissensionis errore percipimus, in nullo iterum discrepantium animorum causa contristet.

66. « Etenim nulli videtur vos nobiscum pleno communicare mentis affectu, si eos qui nobiscum communicant, a vestro consortio segregatis. Incassum certe videntur pacem recipere, qui pacis differunt præcepta complere. Quicquid enim in illorum suscipienda communione moramini, quodammodo de nostra reconciliatione detrahitis. Et providendum est, frater carissime, ne, si Ecclesiarum nostrarum tandem desuper indulta concordia ab his exordium sumat exemplis, et religionis veneranda regula, et Apostolicæ Sedis auctoritas imminuta (quod absit) per Orientem potius divulgata, quam restituta videatur ». Hæc Hormisda. Erat Elias episcopus Cæsareæ Cappadociæ, cujus sedem alius occupaverat, ut ex litteris [2] Justiniani apparet.

67. *Justini rescriptum adversus Nestorianos Antiochiæ tumultuantes.* — Hoc item anno, cum ubique Eutychiana hæresis damnaretur, pœniten-

[1] Hormisd. Ep. LXX. — [2] Extant inter Epist. Hormisd. — [3] Hormisd. Ep. LXXVII.

[1] Hormisd. Ep. LXIX. — [2] Extant inter Epist. Hormisd.

tesque Eutychiani hæretici ad Ecclesiam Catholicam passim revocarentur; relatum est ad Justinum imp. accidisse quid in Syria, quod Orthodoxis haud mediocrem conflavit invidiam. Quod enim tanta fidei Orthodoxæ adversus Eutychianos victoria non solum Catholici, sed et Nestoriani hæretici e diverso pugnantes gavisi essent; iidem Nestoriani contra Eutychianos erexere trophæa, et duxere triumphum : cum videlicet solemni ritu Theodoreti Cyri episcopi, qui aliquando Nestorio favisset, super currum ponentes imaginem, eamdem psalmorum canticis introduxerunt Cyrum civitatem, ubi et memoriam celebrarunt Nestorii, ejusque magistrorum Diodori Tarsensis, atque Theodori Mopsuesteni, necnon Nestorii martyris titulo decorati. Quod ubi perlatum est ad Justinum imperatorem, adversus eos ejusmodi rescriptum dedit, quod recitatum extat in quinta Synodo, cui hæc præmittuntur [1] :

68. « Lecta sunt nobis Gesta confecta apud Antiochenæ civitatis defensorem, quibus inferebantur testimonia militum significantium (ut compendiose dicamus) quod priusquam Sergius reverendissimus Cyrestenam civitatem accederet, quidam, id est, Andronicus presbyter et defensor et Georgius diaconus accipientes imaginem Theodoreti, qui undique inculpatur propter fidei errorem, in currum eam imposuerunt, et in Cyrestenam civitatem introduxerunt, psallentes et ostendentes, quod ejusdem illi sectæ sint ». Haud improbandus videri poterat ejusmodi cultus, si Orthodoxo doctori fuisset ab Orthodoxis impensus, cum Theodoreti imago eo solemni ritu in Ecclesiam delata est : nam licet visus fuisset aliquando hæreticus, tamen Catholicus cognitus probatusque est a Romanæ Ecclesiæ antistite : constat enim ipsum subscripsisse Chalcedonensi Concilio, damnasseque ibi Nestorium, atque demum bona confessione receptum jam ante in communicationem Apostolicæ Sedis a Leone Magno Romano Pontifice in pace quievisse, ut satis superius demonstratum est. Verum quod (ut diximus) Nestoriani id fecisse dicantur, haud potuit factum non reprehendi ab Orthodoxis, cum præsertim tantorum dehonestata eadem fuisset imago consortio hæreticorum. Porro facinus majorem Theodoreto conflavit invidiam, quam et auxit quod subditur : « Sergius autem postea, cum in civitatem accessisset, collectam celebravit ipsius Theodoreti, et Diodori, et Theodori, necnon Nestorii cujusdam, quem martyrem esse dixit, cum provincia nullum habeat martyrem huic nomini convenientem ». His autem subjiciuntur hæc ex Justini imperatoris rescripto :

69. « Evidenter igitur mirati sumus primum quidem, si latuerunt tuam eminentiam talia gesta in civitate confecta : deinde si cognovisses quod factum est, non sine dilatione quæstionem fecisti negotii, maxime cum degere Sergius diceretur, et cum Paulo reverendissimo esse. Verum etiam lecta sunt nobis paulo post gesta confecta apud Cyrestenæ civitatis defensorem : quæ reverendissimi responsales Sergii reverendissimi dixerunt multorum voces continentia, quod nulla unquam nec prædicata est, nec facta collectio in Nestorii cujusdam nomine. Super hæc autem gesta preces audivimus tam ipsius Sergii, quam reliquorum episcoporum Euphratensis provinciæ, qui repellunt ubique Nestorii nomen, et declinare quidem ejus sectam confitentur, consentire autem sanctis quatuor Conciliis.

70. « Sancimus igitur, nihil subtilitatis vel studii eminentiam tuam relinquere, sed convocare quidem sine dilatione Cyrestenæ civitatis episcopum ibi degentem (sicut audivimus) trahere autem ad se milites etiam, qui testimonia in gestis Antiochiæ confectis præstitisse inveniuntur de numero tertio Stabilisianorum, necnon etiam Andronicum et Georgium, qui ea quæ de imagine dicta sunt, fecisse dicuntur, et singula cum subtilitate requirere : hoc est, si quod dicitur de imagine, factum est : et si psalmum, cujus mentio gestis Antiochiæ confectis inserta est, psallentes ad imaginis honorem procedebant ; et si Sergius reverendissimus (cum hæc post Antiochiæ confectis gestis inserta sint) psallentes ad imaginis honorem ea cognovisset, et clericos admisit, et divinis eis communicarit mysteriis ; et si collectionem Theodoreti et Theodori et Diodori prædicari fecit, aut celebrari concessit; et si hoc idem factum est in Nestorii nomine. Et omnem circumire viam tua magnitudo festinet, ut nihil subtilitatis possit latere.

71. « Ne autem eminentia tua nostram tantummodo timeret indignationem, sed etiam iram Dei ; non piget nos, et juramentum tibi imponere in nomine Domini et Salvatoris Christi Dei nostri, ad quem talia pertinent, ut ipsam veritatem undique requiras. Et si quidem inveniantur milites per omnia falsa dixisse, non tantum et quæ in Nestorium referuntur, sed etiam illa quæ ad Theodoretum et Theodorum et Diodorum; mox e fortissimo numero ejiciantur, in quo militare noscuntur, et omnibus tormentis eorum corpora crucientur. Si autem veritatem in suis depositionibus dixerunt, sive pro imagine, sive pro collectione vel Nestorii, vel aliorum trium; de omnibus nobis suggerere, ut cognoscere possimus eos, qui in veram et immaculatam quam et nos colimus fidem peccaverunt. Ne quid autem ex his quæ nobis lecta sunt, tuam magnitudinem lateat; jussimus eadem Gesta, quæ Cyri confecta sunt, et ad nos relata, necnon rescripta eorum quæ Antiochiæ confecta sunt, tibi transmitti : ut post confecta omnia quæ jussimus, iterum nobis remittantur ipsa quæ in Cyro confecta sunt. Pro hac etenim causa destinavimus Thomam devotissimum agentem in rebus et subadjuvam Legi. Data tertio idus Augusti, Constantinopoli, Rustico V. C. consule ». His in Synodo recitatis, commendata est Justini Augusti pietas, quod ad fidem Catholicam conservandam ejusmodi perquisita vetera monumenta Synodo cognoscenda misisset. Quæ autem

[1] Quint. Synod. Act. VII. in fin. tom. II. Conc.

post hæc secuta sint, nihil præterea in Synodi Actis habetur.

72. *Legatorum Joannis et Germani laudes.* — Jam cum ad calcem pervenerimus anni hujus, quo diximus legatos a latere ab Hormisda Pontifice missos Constantinopolim, conciliata pace, Romam reversos esse; ratio persuadet, ut quorum sumus prosecuti labores, assequamur quoque eorumdem de exantlato certamine et pace parta triumphum. Quorum quidem primo loco ponendus Joannes episcopus, qui de susceptis pro fidei defensione vulneribus, insignibus meruit decorari martyrii : et licet cujus fuerit civitatis episcopus obscurum sit, satis tamen in Ecclesia fulget sacrorum claritudine stigmatum, illustratusque nitet purpura sui sanguinis. Sancto vero ejus collegæ Germano, quem fuisse diximus Capuanum episcopum, duplicis legationis bene perfuncto munere celebri, quali quantave pompa fuerit illi in cælestem patriam redeunti paratus a Deo triumphus, fuit S. Benedictus inspector et testis. Sed præstat audire S. Gregorium, qui dum ejusdem S. Benedicti res gestas persequitur, ista quam fidelissime narrat his verbis [1] :

73. « Alio quoque tempore Servandus diaconus et abbas ejus monasterii, quod in Campaniæ partibus a Liberio quodam patricio fuerat constructum, ad eum visitationis gratia, ex more venire consueverat : ejus quoque monasterium frequentabat; ut quia idem quoque vir doctrinam gratiæ cælestis influebat, dulcia sibi invicem vitæ verba transfunderent, et suavem cibum cælestis patriæ, quem adhuc perfecte gaudendo non poterant, saltem suspirando gustarent. Cumque hora quietis exigeret, in cujusdam turris superioribus venerabilis Benedictus, in ejus quoque inferioribus se Servandus diaconus collocavit; quo videlicet in loco inferiora ad superiora pervius continuabat ascensus : ante eamdem vero turrim largius erat habitaculum, in quo utriusque discipuli quiescebant. Cumque vir Dei Benedictus, quiescentibus adhuc fratribus, instans vigiliis, nocturnæ orationis tempora prævenisset, ad fenestram stans, et omnipotentem Deum deprecans; subito, intempesta noctis hora respiciens, vidit fusam lucem desuper cunctas noctis tenebras effugasse, tantoque splendore clarescere, ut diem vinceret lux illa, quæ in tenebris radiasset. Mira autem res valde in hac speculatione secuta est : quia (sicut post ipse narravit) omnis etiam mundus, velut sub uno solis radio collectus, ante oculos ejus adductus est.

74. « Qui venerabilis pater dum intentam oculorum aciem in hoc splendore coruscæ lucis infigeret, vidit Germani Capuani episcopi animam in sphæra ignea ab Angelis in cælum ferri. Tunc tanti sibi testem volens adhibere miraculi, Servandum diaconum, iterato bis terque ejus nomine, cum clamoris magnitudine vocavit. Cumque ille fuisset insolito tanti viri clamore turbatus, ascendit, adspexit, respexit, partemque jam lucis exiguam vidit. Cui tantum hoc obstupescenti miraculum, vir Dei per ordinem quæ fuerant gesta narravit : statimque in Cassinum castrum viro religioso Theoprobo mandavit, ut ad Capuanam urbem sub eadem nocte transmitteret, et quid de Germano episcopo ageretur, agnosceret et indicaret. Factumque est : et reverendissimum virum Germanum episcopum, is qui missus fuerat, jam defunctum reperit. Et requirens subtiliter, cognovit eodem momento fuisse illius obitum, quo vir Domini ejus cognovit ascensum ». Hactenus de S. Germani triumpho Gregorius. Contigit autem ejus ad Deum transitus tertio kalendas Novembris, qua die annua celebritate in Ecclesia ejusdem memoria colitur. Porro hæc longe postea contigerunt : nam (ut suo loco ostendetur) nondum hoc tempore S. Benedictus in Cassinum montem migrarat.

[1] Greg. dialog. l. II. c. 35.

Anno periodi Græco-Romanæ 6013. — Jesu Christi 520. — Hormisdæ papæ 7. — Justini imp. 3. Theodorici reg. 28. et 10.

1. *Consules.* — Coss. *Vitalianus* et *Rusticus*, qui in Fastis Chronici Alexandrini, et in Heraclianis *Rusticius* dicitur. Primus in Oriente creatus, ut omnibus notum. Secundus Occidentalis fuit, non vero, ut Onuphrius scribit, Orientalis; cum variæ litteræ ab Hormisda papa hoc anno datæ solo ejus nomine notentur, aliæque ab eo acceptæ dicantur *Rustico V. C. consule.* Præterquam quod Tununensis, qui in Africa vixit, solum *Rusticum* in Chronico profitetur, omisso Vitaliano, quia sc. Orientalis erat.

2. *Vitalianus consul occiditur.* — Ad num. 1. *Justinianus* Justini imp. nepos *Vitalianum* hoc

anno consulem, virum rebus contra Anastasium imp. feliciter gestis insignem, veritus ne sibi impedimento foret ad imperium post Justini mortem consequendum, Justino suspectum reddidit, ac de medio tollendum curavit, quod *mense consulatus sui septimo* factum, tradit Marcellinus in Chronico. Procopius in Historia arcana cap. 6, Justiniano cædem Amantii attribuit, eaque narrata subdit : « Illico vocatum mittit Vitalianum tyrannum fide publica, impunitate promissa, et una susceptis Christianorum mysteriis : paulo deinde post dato suspicioni atque offensioni loco, eum ac necessarios in aula impie contrucidavit, nihil veritus fidem fallere tam formidandam ». Fuit Vitalianus genere Scytha, ut Marcellinus habet, Patricioli filius, ut testatur Procopius lib. 1 de Bello Persico cap. 8. Ob affectatam sub Anastasio tyrannidem sibi timens publicam postulaverat fidem quam *Justinianus* Justini nomine non solum dedit; sed etiam super sacram mensam, ritu Christianis consueto ἀδελφοποιΐα, ut ritus hic a Græcis nuncupabatur, id est, *jurata mutuo fraterna fide*, Vitalianum sibi devinxit, quod Procopius laudatis verbis explicavit. Alemannus in Notis ad Hist. arcanam *Strategium* ærarii præfectum Justiniani *fratrem* appellatum animadvertit in Historia de templo sanctæ Sophiæ, quem ibidem infra auctor nominat ἀδελφοποιητόν. Ritum hunc antiquissimi Patres hausto Christi poculo sacrum fecerunt, quibus curæ fuit abolere illas humani cruoris potiones, quas adhibuerunt non solum Barbari, et Orientis populi, ut refert Lucianus in lib. de Amicitia, cui titulus est : τόξαρις; sed etiam Romani ad amicitias, fœdera et conjurationes stabiliendas. Hinc *Justinianus* scribens ad Hormisdam papam, ut anno superiori num. 12 vidimus, dicebat, *Frater noster gloriosissimus Vitalianus.*

3. *Fuit vir maxime Orthodoxus.* — Tantæ fuit apud Justinum auctoritatis *Vitalianus*, ut eo instante *Severum* et *Julianum* hæreticos jusserit exulare, ut docet Liberatus in Breviario cap. 10 et Hormisda papa de gravioribus Ecclesiæ negotiis ad eum scripserit. Eum Theophanes, Zonaras, Cedrenus, aliique Græci historici virum maxime *Orthodoxum* vocant, sicuti et Liberatus laudatus, qui ait Severum accusatum fuisse *a Vitaliano magistro militum, viro religioso et Orthodoxo.* Baronius quidem ait « Vitalianus luit pœnas de patrocinio Eutychianis monachis præstito adversus Apostolicæ Sedis legatos ». Verum ut ostendit Em. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 19, nec ullus ante eum fidem ejus in dubium vocavit, nec monachi Scythæ Eutychiani erant, neque *Vitalianus* legatos offendit. Haud illi quidem cum *Dioscoro* uno de legatis convenit; sed tamen per Paulinum ad Hormisdam de illa quæstione, *de uno de Trinitate passo*, litteras misit et per *Possessorem* Hormisdam etiam de *Fausti* libris consultum voluit : adeo ut si in quopiam repugnarit *Dioscoro* impensius monachorum æmulis adhærenti, id minori ejusdem erga Apostolicam Sedem reverentiæ et obsequio haud tribuendum sit, sed publicæ quietis studio, quo *Dioscorum* judicem, non adversarium, vel initio causæ desideravit.

4. *Monachos Scythas inculpate defendit.* — Legati quidem hæc de Vitaliano scripserunt ad Hormisdam, ut videre est apud Baronium anno DXIX, num. 90. « Vitaliano magnifico viro subrepserunt, et ut talia vindicaret pro talibus rebus, et contra nos quæcumque potuit impedimenta afferret ». Sed ea in re sese legatis Vitalianus opposuit, quam extra Pontificis mandata, privata auctoritate tractabant; ipsummet Pontificem interim per litteras consulens, ut ipsius erga illum obsequium integrum omnino haberetur. Imo ipsis legatis Constantinopolim accedentibus, decimo ab urbe milliario, honoris causa obviam processit quod ad *Hormisdam* iidem perscripsere, ut eo anno legitur apud Baronium num. 44. Unus etiam *Vitalianus* fuit, qui, Anastasio imperatore Eutychiano rem Catholicam vexante, arma pro fidei incolumitate induit, atque ea non prius arma deposuit, quam *Anastasius*, et episcoporum reditum, et sacram Synodum, cui Romanus Pontifex interesset, jurejurando promitteret. Quam quidem a *Vitaliano* partam gloriam, monachos postea Scythas defendendo obscurasse, nullus ex antiquis scripsit.

5. *Epiphanius fit episc. Constantinopol. post Joannis Cappadocis mortem.* — Ad num. 7. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXII, qui præsenti Christi anno cum mense Augusto absolvitur, ait : « Joanne Cappadoce Constantinopol. episcopo defuncto, Epiphanius ejusdem Ecclesiæ presbyter et Syncellus, mensis Februarii die vicesimo quinto fuit ordinatus », quem in diem hoc anno, qui bissextilis fuit, incidit Festum sancti Matthiæ Apostoli. Quare cum in Suggestione Dioscori unius e legatis ad Hormisdam papam a Baronio num. 7 recitata, dicatur eam missam esse *quarta post ordinationem* Epiphanii *die*, liquet, eam ultimo die mensis Februarii scriptam. Nam, ut in fine ejusdem Suggestionis legitur, illa Romæ *accepta septima idus Aprilis Rustico V. C. cos.* Duo fuere *Joannes Cappadoces* appellati, Joannes Epiphanii decessor, et *Joannes Cappadox*, qui Justiniano imperante præturam primum cœpit. *Joannes* episcopus patriarchæ *œcumenici* nomen primus ausus est usurpare, quod *Justinianus*, qui eum amabat, legibus suis postea inscripsit. Baronius ei annos tres assignat, auctor Tabularum Theophanis annos duos, sed accuratius Nicephorus in Chronico annum unum et menses decem; antistes enim Constantinopol. dictus est anno DXVIII, die XVII mensis Aprilis; a quo die et anno ad XXV Februarii currentis anni, fluxere annus unus, menses decem, et aliquot dies, quos Nicephorus neglexit.

6. *Justinianus monachos Scythas Hormisdæ commendat.* — A num. 11 ad 29. Acta hoc anno in causa monachorum Scytharum Em. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 18 et seqq. sic prosequitur. *Justinianus* qui eosdem protegebat quarto ad Hor-

misdam in eorum favorem scripsit, et in suis litteris eos apprime Catholicos contestatus, litem verbo tenus tantum esse autumabat, iterum rogans, ut jam tandem eos cum responso dimitteret, quorum doctrinam juxta traditionem Patrum dici vulgo affirmabat : « Quidam asserunt, inquit, Filium Dei Dominum nostrum pro nostra salute carne crucifixum Unum de Trinitate debere prædicari ». Item, « Quidve super hoc evitare debeamus, nos certiorare dignetur, quoniam verba videntur facere dissensionem ; nam sensus inter Catholicos omnes unus esse probatur, etc. Quia vero dictum est, Scythicos monachos hac ratione ad Sedem vestram accessisse pro traditione Patrum, et ordine regularum, præbito eis responso, nihil formidante, ad nos cum vestris litteris jubete remittere, quarum etiam exemplaria consignata prædicto viro strenuo Eulogio dari præcipite. Hæc enim omnia ideo petimus vos disponere cautius, ut ne locus mendacio, vel insidiis detur ». Hæ quidem litteræ nullius consulis nomine subsignatæ sunt, datæ tamen videntur hoc anno, quia *Eulogius* eas detulit, qui cum superiori Romæ esset , Hormisdæ litteras *IV nonas Septemb.* datas Constantinopolim portavit , uti diximus. Licet vero ex *Dioscori* litteris in regiam urbem prope idus Octobris advenerit, haud tamen credibile est, eodem anno, hyeme ingruente, Romanum iter denuo aggredi jussum.

7. *Hormisda eos Romæ detinet.* — His Justiniani litteris in hanc sententiam respondet Hormisda Epist. LXVII a Baronio anno superiori n. 117 recitata : « Significantes Scythas monachos allegasse plurima, quæ nos relinquere indiscussa non possumus, sed legatorum nostrorum, Deo juvante, festinemus adventum ; pro qua re eos in Urbe credimus retinendos, a qua nec ipsi ordinatione dissentiunt. Amplitudinem vestram tamen retinere confidimus quod de ipsis nobis præterito tempore litteris destinatis scripserit ». Quibus postremis verbis Justinianum perstringit, qui sententiam in Scythica causa mutasset ; illum tamen hortatur, ut cum imperatore agat, quo *Victor*, aliive, qui a monachis accusabantur, Romam mittantur, ut melius causa tractari possit : « Victorem præterea, inquit, qui diaconi habere perhibetur officium, cujus fidem hi ipsi monachi vehementer accusant, vel alios, qui perversas forsitan objiciunt quæstiones, ordinatione Domini filii nostri clementissimi imperatoris ad Urbem vobis suggerentibus dirigantur, ut universas allegationes, de quibus contendunt, nos possimus agnoscere ». Quæ quidem litteræ cum per Eulogium missæ sint, hoc anno datæ, ut ex dictis colligitur. Notanda tamen hic illa Hormisdæ verba : *Qui perversas forsitan objiciunt quæstiones ;* etenim non obscure, non tantum illam de Uno de Trinitate passo, sed et reliquas de Gratia et libero arbitrio quæstiones indicant, in quibus Scythæ *Victorem*, aliosque adversantes patiebantur. *Justinus* etiam *XV kal. Februarias*, eadem de causa ad Hormisdam scripsit, Vitaliano et Rustico coss. « Quoniam preces , ait, nostro numini porrectæ sunt ex diversis Eois provinciis certa quædam disserentibus pro fide Catholica, secretaque suæ mentis declarantibus, quæ apud se pro individua Trinitate constituta testantur, quæque firmiter se recepturos ostenditur, hisque relectis Dioscorus aliqua asseruit non convenienti ordine inserta fuisse, merito duximus aperienda vobis ea, quæ sumus edocti ». Eas litteras integras recitat hoc anno Baronius n. 3. Hic vero Dioscorus, qui Hormisdæ legatum apud Justinum agebat, atque monachos Scythas suis ad Pontificem litteris insectatus est, mortuo *Felice,* Romanum Pontificatum per vim invasit, conflato contra Bonifacium II schismate, atque intra paucos dies ultore Numine exstinctus est, ut ex his aperte intelligatur, quem hominem Scythæ monachi accusatorem habuerint.

8. *Monachi libellum fidei suæ ad episc. Africanos mittunt.* — Quo tempore hi pontificios legatos opperiri jussi, longiores moras Romæ trahebant, nobiles suæ ipsorum causæ adstipulatores nacti sunt. Erant in ore famæ episcopi Africani, qui a *Trasamundo* Vandalorum rege Ariano in Sardiniam exules fuerant deportati : e re igitur visum est, eosdem misso legato cum professionis fidei libello in partes pellicere. Quatuor initio quidem Romam a Scythis oratores ex Justiniani Epistola destinatos superiori anno vidimus, sed alii insuper in priorum subsidium submissi fuerant; quos inter *Petrus diaconus* eminebat, qui primo etiam loco eorum litteras subscribebat ; alter etiam *Joannes lector* eisdem additus legitur in subscriptione libri de *Incarnatione et Gratia* in Sardiniam missi.

9. *Eorum libellus in octo capita digestus.* — Communi consensu libellum in octo capita digestum producunt ; eumque per Joannem diaconum ad episcopos Africanos dirigunt, in cujus Præfatione hæc scribunt : « Suppliciter petimus, et obsecramus beatitudinem vestram quatenus diligenti examinatione ea, quæ inferius continentur discutientes (ut decet verissimos et intrepidos Christi prædicatores) scriptis sententiam vestram nobis patefacere jubeatis, ut si Domino præstante, Catholicæ fidei conveniens et Apostolicis traditionibus nostra apud vos, sicut non diffidimus, fuerit expositio comprobata , et facile tantorum virorum , probatissimorumque sacerdotum auctoritate muniti, iniqua loquentium ora obstruere valebimus, et in fide sanctorum Patrum perseverantes, Deo, qui nos sanctimonii sui confessione glorificavit, gratias referamus, Domini sanctissimi, et Deo dignissimi ». Rursus ibidem etiam hæc præfati sunt : « Utile et pernecessarium, sanctisque Dei Ecclesiis specialiter credimus profuturum, ea quæ de Incarnatione et dispensatione divina nobiscum universæ Ecclesiæ Orientalium contra hæreticos defendunt, etc. sanctitati vestræ suggerere ».

10. *Ecclesias Orientales secum conspirare contestantur.* — Baronius, qui anno superiori a num. 111 ad 116, de hoc monachorum Scytharum ad

episcopos Africanos refugio loquitur, superioribus verbis recitatis, num. 113 exclamat : « Puto quidem in ipso ingressu te considerasse consuetam hæreticorum arrogantiam, dum pauci Scythiæ monachi, si tamen monachi, potius vero circulatores dicendi et impostores, totius Orientalis Ecclesiæ præ se ferunt esse legatos secumque omnes Ecclesias eadem sentire, præsertim populos Orientis ». Verum Scythæ non se totius Orientalis Ecclesiæ legatos venditant; sed hoc unum in titulo libelli scribunt : *Petrus diaconus*, *Joannes Leontius*, *Joannes*, *et cæteri fratres in causa fidei Romam directi*. Universas quidem Orientis Ecclesias una secum conspirare contestati sunt, sed non soli illa dixerunt; nam hoc ipsum de episcopis Orientis scripsit Justinianus ad Hormisdam in Epistola quæ est post LXXII ejusdem Pontificis : « Illud etiam, ait, magis magisque deposcimus, ut tua sanctitas concepta gratia cælesti, quæ prætendunt Orientales episcopi tractare dignetur, eorumque fidei competentem præbere consensum. Nobis etenim videtur, quoniam filius Dei vivi D. N. Jesus Christus ex Virgine Maria natus, quem prædicat summus Apostolorum carne passum, recte dici unus in Trinitate, etc. » Has litteras accepit Hormisda *XV kal. Octobris*, *Rustico cos.*, hoc nempe anno. Duo præcipue Orientales exigebant, ne Hormisda e sacris Diptychis plurium suorum nomina abraderet, et ut illam thesim approbaret, *Unum e Trinitate passum carne*. Unde ibidem Justinianus his verbis Epistolam claudit : « Specialiter ergo cognoscat vester Apostolatus, compositis eisdem duobus capitulis, universos sacerdotes istius Reipublicæ libenter amplecti vestram communionem ». De his quoque hoc anno imperator *XIV kalendas Februarias* ad eumdem Pontificem scripsit, cujus verba paulo ante recitavimus.

11. *Exponunt quid de persona Christi sentiant.* — In eo libello usque ad caput quintum inclusive monachi de persona Christi Domini suam ipsorum fidem exponunt; capite vero 4 de illa thesi adeo controversa hæc scribunt : « Idem Deus Verbum etiam cum propria carne Unus est ex Trinitate, non quod caro ejus sit de substantia Trinitatis, sed quia caro Verbi Dei est, qui est Unus ex Trinitate ». Quibus lectis contra monachos rursus insurgit Baronius loco citato : « Ne quovis modo deprehendi possent quod ipsi essent hæretici, illud quidem astute excogitarunt, ut non eam proferrent, quam Constantinopoli legatis dedissent, vel Romæ Hormisdæ papæ fidei confessionem edidissent, qua dicendum contendebant, non unam personam de Trinitate, sed simpliciter Unum de Trinitate esse passum in carne, sed Verbi nomen apposuere ». Nihil tamen frequentius in parvo illo libello fidei ab ejusdem monachis Constantinopoli legatis oblato reperitur, quam Verbum esse illum Unum, qui passus est carne. Lectorem, non interpretem hæc eorumdem verba exposcunt : « Deum Verbum unigenitum filium Patris Domini nostri Jesum Christum, qui pro nobis passus est carne, unum de tribus subsistentiis unius divinitatis esse credimus ». Idipsum testimonio sancti Cyrilli dicentis: « Si quis non confitetur Deum Verbum passum carne, etc. » utroque loco comprobant, et in eadem denique fidei professione hanc conclusionem ex pluribus dictis deducunt : « Restat, ut unus de Trinitate sit Verbum, qui de Virgine secundum carnem natus est, et homo factus passus est carne pro nobis ». Sed de his infra.

12. *Exponunt quid sentiant de Gratia et Libero Arbitrio.* — Defensa thesi de Verbo uno ex Trinitate passo in carne, a capite 6 usque ad finem libri *de Gratia et Libero Arbitrio* quid sentiant, in eodem libello exponunt, hæc præfati : « Post hæc consequens est etiam, qualiter de Christi gratia sentiamus, qua nos eruit de potestate Satanæ, secundum quod nobis est traditum, vestræ beatitudini declarare, quia etiam in hac parte auctoritas vestra nobis valde est necessaria ». Inde de peccato originali, ejusque pœnis, de humani generis gratia reparatrice juxta sancti Augustini doctrinam copiose et erudite disserunt; in fine cap. 6 fidem præcipue dari a Deo tradunt, ac sine meritis prædestinationem. Cæterum opusculum illud sic concludunt : « Hæc, sanctissimi, non quasi ignorantibus suggerere necessarium æstimavimus, sed ad confutandum eorum amentiam, qui ea ut nova dogmata, et penitus Ecclesiis inaudita refugiunt, huic parvitatis nostræ libello inserere utile consideravimus. Quorum omnium sanctorum Patrum imbuti doctrinis anathematizamus Pelagium, et Cælestium, simul etiam Julianum Eclanensem, et qui illis similia sapiunt, præcipue libros Fausti Galliarum episcopi, qui de monasterio Lerinensi provectus est, quos contra Prædestinationis sententiam scriptos esse non dubium est : in quibus non solum contra horum omnium sanctorum Patrum; verum etiam contra ipsius Apostoli contradictionem veniens, humano labori subjungit gratiæ adjutorium, atque totam omnino Christi evacuans gratiam, antiquos sanctos non ea gratia, qua et nos, secundum quod docet beatissimus Petrus Apostolus, sed naturæ possibilitate salvatos impie profitetur ». Hæc illi in libello fidei ad episcopos Africanos exules.

13. *Africani episcopi monachos commendant.* — Ingens erat apud Sardiniam præsulum Afrorum numerus, inter quos et doctrinæ et sanctitatis fama eminebant Patres provinciæ Byzacenæ, quorum *Dacianus* antiquitate, *Fulgentius* Ruspensis episcopus scientia primas tenebant. *Joanne diacono* deferente, Scytharum libellum Africani episcopi accepere, quo perlecto, non modo illorum monachorum fidem ex integro commendarunt; verum etiam alterum et ipsi volumen pari titulo *de Incarnatione et Gratia* reposuerunt, in quo omnes Scytharum sententias approbarunt, aliisque insuper solidioribus argumentis muniverunt. Hi autem fuere XV episcopi, quorum nomina initio libri recensentur; unius tamen *Fulgentii* Ruspensis stylo volumen

illud elucubratum fuisse ex discipulo sancti Fulgentii in ejus Vita cap. 20 colligitur. Illa eximia Scythicæ fidei commendatio initio statim præfixa apparet : « Vestram, inquiunt, simul alacres et fidem cognovimus et salutem ; imo in agnitione fidei vestra nobis salus innotuit ». Fausti sententiam de initio fidei ex viribus naturæ a capite 17 acute refellunt; nulla tamen censura *Faustum* perstringunt; illius enim libros nondum viderant. At quod illum Scythæ accusaverant, tanquam contra gratuitam Prædestinationem scripsisset, in Epilogo et ipsi hæc respondent : « Cujus Prædestinationis veritatem, qua nos ante mundi constitutionem prædestinatos in Christo testatur Apostolus, si quis detrectat cordis credulitate recipere, vel oris confessione proferre, si ante ultimum diem vitæ præsentis impietatis suæ contumaciam, qua Deo vivo et vero rebellis obsistit, non abjecerit, manifestum est eum non pertinere ad eorum numerum, quos Deus in Christo ante mundi constitutionem gratis elegit, et prædestinavit ad regnum ».

14. *Monachi Romam relinquunt.* — Dum hæc in Sardinia scribuntur, legati Scytharum Romæ ingentes turbas dabant, universis illam *de Uno ex Trinitate passo* sententiam inculcantes. At cum *Dioscorum,* quem hostem infensissimum semper experti fuerant, propediem Romæ adfuturum intelligerent, ne præsentis, ac *Hormisdæ* carissimi hominis auctoritate opprimerentur, diuturniorem se Romæ moram facere non posse dictitantes, ex Urbe egressi sunt, eum jugem fere annum, teste *Hormisda* in Epistola ad Possessorem, et, ut *Maxentius,* in Responsione ad eamdem scribit, illic quatuordecim menses morati fuissent. Idem tradit, *Hormisdam* veritum, ne præsentem *Dioscorum* convincerent, ejusdem pudori ac famæ consulturum, missis defensoribus, vi Scythas monachos ex Urbe expulisse. Sed *Hormisdæ* fides habenda ; etenim verisimile est, monachos palam cognoscentes eum ad ipsorum sententiam nolle accedere, existimasse coram adversante *Dioscoro* longe duriorem futurum ; quæ quidem exitus postea docuit. Neque enim *Justini* litteræ, neque *Justiniani* Epistola hoc ipso anno Roma egressis monachis *XV kal. Octobris* accepta, neque denique legati imperatoris anno insequenti Romam missi, *Hormisdæ* animum in eam Scytharum sententiam flectere potuerunt. Antequam tamen monachi Roma evaderent, libellus atque exemplaria, quibus eorum de Trinitate et divina Gratia sententia continebatur, ad principum statuas appenderunt, ut eo prætextu aliquod receptui velamen esset. Eosdem ad principum statuas exclamasse scribit *Hormisda* ad *Possessorem,* ut populum Romanum in commiserationem traherent, quorum tamen clamores surda aure Romanos pertransisse eodem auctore accepimus.

15. *Petitur judicium Hormisdæ de Fausti libris.* — Monachis vix Roma dilapsis, *Hormisda Possessoris* Epistolam Constantinopoli datam, et a Baronio num. 11 et seqq. recitatam Justino diacono delatore accepit, qua rogabatur, ut quid de *Fausti Reiensis* libris sentiendum foret, perscriberet. Unus hic erat ex Africanis episcopis, a *Trasamundo* rege in exilium missis qui Constantinopoli sedem locaverat, ipsi Pontifici optime cognitus, cujus etiam Epistola XV ad eumdem Possessorem legitur, *data III non. Aprilis Agapito coss.,* anno scilicet DXVII, in qua ejusdem libellum fidei ad se transmissum commendat, et hortatur ut constanter exilii calamitates ferat. At cum Constantinopoli *Fausti* libri a pluribus defenderentur ut Catholici, *Maxentius* cum monachis collegis eosdem, uti hæreticos damnabat. Quod vero *Africani* in quæstionibus *de Gratia et Libero Arbitrio* summe versati vulgabantur, plurimi sæpe, ac sæpius *Possessorem* episcopum *de Fausti libris* consulebant. Hic quod exul, et privatæ auctoritatis esset, neutri parti advocationem præstare volens, neque eos libros hæreticos dicere, neque, tanquam Catholicos, et ab omnibus defendendos adstruere ausus est, sed privatas quasdam in illis sententias contineri autumabat, quæ tamen neque palam reprobatæ, vel approbatæ essent ab Ecclesia.

16. *Possessoris Epistola de libris Fausti.*— Sed præstat Possessorem audire hæc ad Hormisdam scribentem : « Cum quorumdam fratrum animus de codice Fausti cujusdam natione Galli, Rheginæ civitatis episcopi. qui de diversis rebus, et frequentius de Gratia Dei diserte visus est disputare, in scandalum moveretur, aliis, ut se habent humana studia, in contrarium renitentibus, me crediderunt de hoc ambiguo consulendum. Dixi quidem ea, quæ a tractatoribus pro captu proprii ingenii disputantur, non ut canonica recipi, aut ad Synodalium vicem pro lege servari, sed habere nos certa scilicet, quæ veteri lege, vel nova conscripta, et generalibus Patrum sunt decreta judiciis ad fundamentum fidei ac religionis integram firmitatem ; hæc autem, quæ antistites diversi conscripserunt pro qualitate sui sine præjudicio fidei solere censeri ». Licet vero Justinianus crebras adeo litteras ad Hormisdam dederit, nihil tamen unquam de *Fausti* libris perscripsit. Cæterum et his quoque litigiis una cum Vitaliano sese immiscuerat, atque ambo de ea re Possessorem ad Pontificem consulendum induxerant, ut Possessor in ea Epistola affirmat, « Quæso, inquit, ut consulentes, quid de præfati auctoris dictis videatur, auctoritate Apostolicæ responsionis agnoscant, maxime quod filii quoque vestri magistri militum Vitalianus et Justinianus præcipue super hac re rescripto beatitudinis vestræ similiter informari desiderant ». In fine Epistolæ legitur : *Accepta XV kalendas Augusti, Rustico V. C. cos.* Eo circiter tempore, septimo nempe consulatus sui mense, ut ait Marcellinus in Chronico, Vitalianus morti traditus, in qua monachi Scythæ magnum patronum amiserunt. *Dioscorus* enim in Suggestione anno superiori *III kalendas Junias* data, de monachis illis loquens ait : « Qui de domo magistri militum Vitaliani sunt ». Tum : « Isti monachi inter

quos est Leontius, qui se dicit esse parentem magistri militum ». Post Vitaliani mortem Justinianus solus Romanarum legionum dux fuit, et summam moderatus est imperii.

17. *Ad Possessoris consultationem de libris Fausti respondet Hormisda.* — Possessoris Epistola Hormisdam amaro in monachos animo invenit ob nuperam eorumdem discessionem jure indignatum. Quare Epistola *data idibus Augusti*, recitata a Baronio num. 16 et seqq. Possessori respondens, in priori ejus parte pluribus in monachos invectus est, eosque tantum non hæreticos appellavit : « Quorumdam, inquit, Scytharum, qui monachos præ se ferebant specie, non veritate, professione, non opere, subtili tectas calliditate versutias, et sub religionis obtentu famulantia odiis suis venena pertulimus ». Addit graviora quæ anno sequenti referemus. Deinde de Fausti libris consulenti respondens ait : « Non improvide veneranda Patrum sapientia fideli posteritati, quæ essent Catholica dogmata definiit, certa librorum etiam veterum in auctoritatem recipienda Spiritu sancto instruente præligens, ne opinioni suæ lector indulgens, non quod ædificationi Ecclesiasticæ conveniret, sed quod voluptas sua concepisset, assereret ». Item : « Nec vitio dari potest nosse quod fugias, atque adeo non legentes incongrua in culpam veniunt, sed sequentes ». Quibus insinuat a Gelasio factam librorum Catholicorum approbationem, nec culpandum, qui Fausti libros legat, sed qui ejusdem opiniones sequatur. Antea de Fausto hanc sententiam tulerat, his plane verbis conceptam : « Illi vero, quos vos de Fausti cujusdam Galli antistitis dictis consuluisse litteris indicastis, id sibi responsum habeant ; Neque illum recipi, neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non recipit examen Catholicæ fidei, aut Ecclesiasticæ disciplinæ ambiguitatem posse gignere, aut religiosis præjudicium comparare ». Cum vero passim diceretur *Faustus* contra sanctum Augustinum scripsisse, idem sanctus Pontifex, ea sententia libris Fausti omni prorsus auctoritate exutis, volumina postrema sancti Augustini legenda ingessit, veluti purissimos fontes indicans, e quibus doctrinam Catholicam de Libero Arbitrio et Gratia Dei haurirent. Hæc omnia summarie ex Emin. card. Norisio citato, cum quo anno sequenti de *Maxentii* Apologia adversus Hormisdæ papæ Epistolam. agemus, licet Baronius n. 22 et seqq. de ea Apologia hoc anno disserat.

18. *Episcopi Orientales postulant relinqui in Diptychis aliquos episcopos.* — A num. 35 ad 60. *Justinianus* de duabus quæstionibus in controversiam hoc tempore vocatis ad *Hormisdam* papam scripsit. Harum prior extitit de uno ex Trinitate passo, alteraque de tolerandis in Diptychis vel ex eis removendis episcoporum Orthodoxorum defunctorum nominibus, qui durante *Acacii* schismate vita functi erant. Dissidium potissimum erat de *Euphemio* et *Macedonio* Constantinopolitanis quondam patriarchis, quorum memoria apud Orientales in benedictione erat. Quid de priori quæstione Justinianus ad Hormisdam scripserit, jam explicavimus, nunc quid de secunda senserit, videndum. Ejus Epistolam acceptam *XV kal. Octob. Rustico V. C. consule* recitat Baronius, in qua petit Justinianus, ut in Diptychis relinquantur episcoporum in fide defunctorum nomina : « Quia, inquit, prosperos cursus frequenter impedire festinat humani generis inimicus, pars Orientalium non exiliis, nec ferro flammisque compelli potest, ut episcoporum nomina post Acacium defunctorum condemnet; quæ difficultas generali concordiæ moras nectit. Sanctitas itaque vestra cælitus inspirata, temporum rerumque qualitatem consideret, et condemnatis hujus erroris auctoribus, id est, Acacio Constantinopolitano, Petro et Timotheo Æluro, et Dioscoro Alexandrinis, Petroque Antiocheno, finire dignetur inveteratum certamen ; de cæterorum nominibus quæstione sopita, etc., præcipue quia vestræ beatitudinis prædecessores sæpissime voluerunt reipublicæ nostræ antistites ad suam revocare communionem si tantummodo taceretur Acacius, cæterique prædicti ».

19. *Eorum conatus promovet imper.* — Ea etiam de re scripsit ad Hormisdam *Justinus* imp. postquam libellos supplices ab variarum Orientis Ecclesiarum episcopis accepisset, quorum exemplaria per Joannem episcopum aliosque legatos ad ipsum misit. Baronius n. 54 et seq. imperatoris Epistolam integram refert, quæ dicitur data *idibus Septemb. Chalcedone, Rustico V. C. cos. Accepta pridie kalend. Decemb. consule suprascripto* : « Omni inquit, intentione ordinavimus, ut venerabilis Ecclesia Constantinopolitana, necnon complures aliæ vota suscipiant vestra, non solum in cæteris; sed in auferendis etiam nominibus ex sacris Diptychis, quæ removenda maxime postulastis. Verum nonnullæ fuerunt urbes et Ecclesiæ tum Ponticæ, tum Asianæ, et præcipue Orientales, quarum clerici et populi omnibus pertentati, minis et persuasionibus, tamen nequaquam flexi sunt, ut tollant antistitum et repellant nomina, quorum opinio apud eos floruit; sed morte vitam duriorem æstimant, si mortuos condemnaverint, quorum gloriabantur vita superstitum, etc. Anastasius quidem religiosissimæ memoriæ, vestræ culmen Ecclesiæ, palam aperteque constituit, cum hoc idem scriberet negotium prædecessori nostro, satis esse pacem affectantibus, si nomen tantum reticeatur Acacii. Ergo priora vestræ Sedis constituta sequitur, qui non omnes memorias mortuorum judicat contemnendas ». Hæc imperatoris Epistola die XXX Novembris Hormisdæ reddita, qui mense tantum Martio anni insequentis responsum dedit.

20. *Olympici ludi Antiochiæ antiquati.* — Card. Norisius in Dissert. III *de Anno et Epochis Syro-Macedonum* cap. 7 observat, *Joannem Malelam* Antiochensem in Chronico scribere, ludos Olympicos apud Antiochiam restauratos fuisse ab *Afranio* primo Alytarcha (ita vocabatur, qui ludis illis præerat) anno Æræ Antiochenorum CCLX, ka-

lendis Septemb. anni Christi ducentesimi undecimi inchoato, et hos postea *Justinum* imperatorem antiquasse, anno Æræ Antiochenæ DLXVIII, kalend. Septembris superioris Christi anni incœpto; quo medio spatio CCCVIII Olympiades colliguntur. Non mirum itaque si Socrates, qui sæculo præcedenti vixit, Olympiadum annos adhibuerit, quos ut existimo, a Septembri exorsus est. Ab hoc tempore rara Olympiadum in libris postea scriptis occurrit mentio (1).

Nativitas *S. Gildæ* abbatis Rugensis et pugna Badonica, de quibus anno CDXCIV, num. 14.

(1) Quoad Olympiacos ludos, in Vita S. Hypatii monachi a Callinico ejus discipulo scripta apud Bollandistas ad diem XVII Junii leguntur quædam, quæ hic prætermisse pigeret. Igitur in cap. 6, num 45, narrat auctor, Leontium præfectum « voluisse in theatro Chalcedonensi restaurare ludos Olympiacos, quos veteres imperatores, et æterna memoria dignus Constantinus aboleverat », sed tumultuantibus monachis, incentore Hypatio, ab incœpto destitisse Ex testimonio hoc auctoris longe vetustioris Malela intelligimus, quisnam ludos illos primo vetuerit. MANSI.

HORMISDÆ ANNUS 8. — CHRISTI 521.

1. *Justiniani consulatus et largitiones.* — Qui sequitur quingentesimus vicesimus primus Christi annus Fastis redditur consulatu Valerii, quem dedit Occidens, et Justiniani in Oriente a Justino imperatore creati, Roma altero, altero Constantinopoli gaudente. Celebratur in sui aditione consulatus Justiniani munificentia, de quo Marcellinus ista habet in Chronico : « Famosissimum hunc consulatum Justinianus præ consulibus omnium Orientalium utilitatibus edidit : nam ducenta octoginta octo solidorum sestertia liberalitate consulari profecta munificentia in populum, inque spectacula, sive spectaculorum machinam distributa sunt : viginti leones, triginta pardos, exceptis aliis feris, in amphitheatro simul exhibuit : numerosos præterea, phaleratosque in Circo caballos jam donatis quoque impertivit aurigis. Una duntaxat ultimoque mappa insanienti populo denegata ». Hæc Marcellinus. Licet autem gladiatorum dempta fuerint cruenta spectacula : retenta tamen ea fuere in venatione ferarum et pugna cum bestiis ab humanitate penitus aliena, multo magis vero a Christiana religione abhorrentia : dum discerpi a bestiis homines, et redempta Christi sanguine corpora sanguinem fundere cernerentur, atque in populi ederetur insanum oblectamentum, quod ad movendum luctum accommodatum potius videbatur. In detestationem vero hujuscemodi cruentorum spectaculorum extat Theodorici Italiæ regis Epistola ad Maximum, qui post annum sequentem consul creatus est : dicemus de ea suo loco. Sed jam signato consulibus anno, Ecclesiasticarum rerum eodem anno gestarum narrationem aggrediamur.

2. *Legatorum moræ impatiens scribit licentius ad Hormisdam Justinianus.* — Qui anno superiori ab Epiphanio, atque Synodo habita Constantinopoli, necnon ab ipso Justino imperatore missi sunt (ut vidimus) Romam legati, diutius ab Hormisda retenti sunt, nempe integra hieme, sæpe auditi, et de petitionibus quas una cum litteris ingesserunt disserentes, omni probationum genere convicti, atque etiam persuasi, haud indigne de illis ab eodem Pontifice tulere repulsam, quam non ab infenso viderent prodire animo, vel a superba mente manare, sed potius e puro fluere doctrinæ fonte per majorum traditionum irrigua, ipso Hormisda sæpius illud Apostolicum inculcante [1] : « Non possumus adversus veritatem, sed pro veritate » : ostendente plane, tantam pontificiam potestatem non ad destructionem, sed ad ædificationem datam : nihilque præter fas usurpandum Ecclesiæ universalis antistiti eidemque præfecto dispensatori mysteriorum Dei; cum ex sententia ejusdem Apostoli [2], inter dispensatores illud potissimum requiratur, ut fidelis quis inveniatur. Sed tantæ moræ, penes quem erat summa totius imperii, Justinianus consul impatiens, has interea ad Hormisdam perbreves litteras dedit [3], quibus eorum reditum accelerandum esse rogavit :

3. « Diligenter Apostolatus vester cognovit, quanto fidei calore filius vester serenissimus impe-

[1] 2. Cor. XIII. — [2] 1. Cor. IV. — [3] Extant inter Ep. Hormisd.

rator, nosque fuimus ab initio. Nunquam cessavimus agere quæ pertinebant ad firmamentum religionis divinæ. Pro qua re nuper etiam reverendissimos sacerdotes Romam direximus, ut integrum componeretur de capitulis, quibus ad ea dubietas vertebatur. Sed ignoramus, quæ difficultas provenerit, ut minime sopirentur hactenus ea, quæ videntur esse levissima. Salutantes ergo vestram reverentiam, petimus, ut nulla præbeatur occasio, qua de tua quisquam possit ambigere voluntate; sed habentes præ oculis judicium majestatis supernæ, modis omnibus festinare dignemini ». Hactenus Justinianus.

4. Qui licet ex fidei Catholicæ ardore sit jure laudandus : dum tamen plus quam par est homini laico, a se proposita, ex sua ipsius sententia optat sibi cuncta quam celerrime a Romano Pontifice definiri, parat sibi inscius ad lapsum foveam, in quam miser, eam vitare negligens, ad vitæ finem, dum sine consilio currit, præceps demum incurrit. Religio, ne licentius currat, est ex Gregorii Theologi sententia, infrenanda. Hæc igitur primum hic tibi consideranda proponimus, lector, ut primos gressus inspicias; quibus pedetentim itur in mortem, cum videlicet quis novitati aditum facilem parans, a vetustate recedit. Immemor enim sui propositi Justinianus, cum adversus monachos Scythas ad Hormisdam Pontificem scribens, nihil novitati concedendum esse, fuerat (ut vidimus) contestatus; mutatus sententia, novum quippiam cupit, auctoritate tamen Apostolicæ Sedis, inferri. Sit principibus omnibus in ore cordeque, Prophetæ principis illa sententia [1] : « Pes meus stetit in directo, in Ecclesiis benedicam te Domine » : ne vel pedem unicum a linea recta quovis prætextu deflectant; sed jugiter (quod monet Propheta [2]) de semitis antiquis interrogent, et intelligant se Dei esse subditos sacerdoti. Sed jam rerum gestarum seriem prosequamur.

5. *Roma discedunt legati Orientales cum Epistolis Hormisdæ ad Justinianum et Epiphanium summa sapientia et constantia exaratis.* — Absolutis igitur legatorum negotiis, ad quæ tractanda venerant; hieme transacta, jam placido vere appropinquante; cum navigationis tempus redditum videretur; iidem qui missi fuerant Romam legati, ab Hormisda papa dimissi, discesserunt ab Urbe reversuri Constantinopolim : iis ad eos a quibus acceperat idem Pontifex litteras reddidit. At quænam illæ, qualesve, cujus etiam essent argumenti, quæ anno superiori ad Hormisdam papam missæ sunt ab Oriente : eorum quæ suo loco superius dicta sunt, meminisse debes : nempe petitum illis, ut præter nomen Acacii et præcipuorum nominatorum hæreticorum, quæ omnino fuerunt e Diptychis abradenda, reliquorum, qui communicatione ipsorum polluti essent, permanere sinerentur, id præsertim summa importunitate exposcentibus populis. Insuper et ingestum fuisse diximus, ut dici omnino deberet Jesum Christum crucifixum unum de Trinitate. Sed et in memoriam revoca, quanta ista fuerint petita et expetita diligentia atque licentia, quotque litteris iisdemque gravissimis inculcata, tot arietibus Romani Pontificis tentata constantia : ut impossibile potuisset videri, non flecti, et cuncta petentibus non indulgere. Hæc, inquam, omnia tibi sunt memoria recolenda, quo ea quæ dicenda erunt, cum fueris assecutus, magis magisque mireris.

6. Hormisda igitur cum ad Synodum, tum ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, necnon etiam ad imperatorem Epistolas [1] hoc anno reddidit septimo kal. Aprilis : extant quidem ipsæ : nos vero ex eis tres tantum reddemus, quarum duæ sunt ad Justinum datæ, una vero eademque novissima ad Epiphanium. In duarum autem illarum altera, quam ad Justinum dedit Hormisda, in eo versatur primum, ut commendet pietatem imperatoris ob munus legationis impensum; mox vero responsionem ad ea quæ petierat imperator, ut reciperentur ad communionem illi, qui damnato Acacii nomine, reliquorum qui ei communicaverant episcoporum nomina in Diptychis retinerent, subjicit : et de illa adeo ventilata quæstione pertractat, num unus de Trinitate in carne passus dici deberet. Sed ipsam ad Justinum Epistolam audiamus, quæ sic se habet [2] :

7. « Scio quidem, venerabilis imperator, clementiam tuam conscientia boni operis tantum esse contentam; nec in his, quæ pro Catholicæ Ecclesiæ unitate disponis, humanis laudibus indigere, ne magni studii gloria non digna remuneratione vilescat. Quanta est enim circa eum humani summa præconii, cui contigit terrarum regna committi? Cum eo noxia sint blandimenta adulationis suspicioni, quæ humilitas detulerit imperanti. Et alias secundum Evangelicam traditionem necesse est ut fructu supernæ remunerationis careat, qui retributionis laudem exspectat. Hinc mansuetudinem vestram, omni bonitatis perfectione pollentem, ad Deum universa, quæ memorabiliter facitis, referre non ambigo : nec caduca cogitantes, ab illo exspectetis pro actuum vestrorum retributione mercedem, quem bonorum omnium constat auctorem.

8. « Et tamen ego divinis, quibus obsecundo, convenio institutis, ne religiosæ conscientiæ vestræ beneficia conferta dissimulem; ne taciturnitas mea, quæ vobis crescit ad gloriam, mihi (quod absit) vertatur in culpam. Novi enim de illis decem Domini et Salvatoris nostri pietate mundatis, quia et novem sunt nota ingratitudinis improbati, et unus testimonium fidei et merita receptæ salutis retulit, quia gratiarum actionem sanatus exsolvit. Exsequor exempla quæ didici; et quod per officii mihi crediti materiam prædico, sub occasione litterarii sermonis exhibeo. Ago gratias quanto amplius pos-

[1] Psal. IX. — [2] Hierem. VI.

[1] Hormisd. Ep. LXXII. LXXIII. LXXV. LXXVI. — [2] Hormisd. Ep. LXXV.

sum, etsi quantas debeo non possum : sed solatium mihi est, quod de beneficiis mecum vestris mundus exultat, et laceratæ hactenus Ecclesiæ membra ad compagem suam revocata gloriantur. Reduxisti populis fidem, persecutus errorem : inclinata est superbia inimicorum Ecclesiæ Dei, et humilitas erecta fidelium. Magna res tibi contigit, imperator : magna in te emolumenta cum potestate coierunt. Quæ merearis, intellige. Non exiguam in te partem boni operis illius, quod vadens ad cælum Dominus noster Jesus Christus contulit, transtulisti : nam pacem, quam ille discipulis dedit, per te mundus invenit. Non est dubium congratulari tibi Angelos cæli : nam si juxta assertionem Evangelicam [1], lætitia est eis super uno peccatore salvato; quæ potest esse, populo?

9. « Salve, Ezechias præsentis ætatis ; nam etsi fuerunt ante eum reges Juda qui facerent bonum, nullus tamen eorum dissipavit excelsa. Tu quoque schismatum et superbiæ dissipator, et cultus veteris restitutor, præsume tibi similitudinem illius annorum [2] augenda curricula, qui operum ejus imitaris exempla. Hæc omnia, quæ ad majus gloriæ tuæ spectant augmentum, non stimulo adhortationis alienæ, non ullis precibus excitatus aggrederis ; solus tibi in consilio Deus : non est qui se ad participationem tanti operis tentet inserere ; tibi debes actionis hujus studium, tibi bonæ actionis effectum.

10. « Tu me, venerabilis imperator, Ecclesiæ vulnera tam longa mœrentem, ad spem reddendæ salutis animasti. Tu me post tam continuos turbines jam pæne desperatione cessantem, ad novam tranquillitatem, directis ultro piis litteris, excitasti : hoc quoque proculdubio divina intelligentia conferente, ut inter ipsa tui principatus exordia, fidei ejus dicares obsequium, cui acceptum debebas imperium. Sed qui te ad incipienda hæc non potui primus impellere, nunc majore fiducia tantis beneficiis compellor provocatus orare, ne patiaris in re tam boni operis esse defectum : ne manus, quas ad Deum erigis, a cœpti operis perfectione suspendas. Negare non possum pro Domini nostri hæc me affectu, et unitatis exposcere ; sed fateor et saluti tuæ pro tanta mansuetudinis gratia hæc studia me debere. Scriptum est enim [3], quia qui perseveraverit usque ad finem, salvus erit. Nec vos aliquorum obstinatio reddat a proposito pigriores. Durum est, ut efficacior sit eorum pertinacia qui dividunt pacem, quam eorum qui asserunt unitatem. Amentur vulnera, cum provideantur pro salute remedia, et peroptabile [4] ..... putetur..... mortuis, quam inhærere cum vivis.

11. « Annon æquum est, ut religiosi principis subdantur imperio, qui non moventur exemplo ? Non omnis æger remediis salubribus acquiescit; et medendi studium sæpe ipsis, quibus adhibetur, ingratum est ; et tamen grata est pro salute necessitas, nec ipsi post respirationem non sunt beneficiis obnoxii, qui curantur inviti ». Ista præfatus Hormisda, mox ad ea quæ petierat imperator, ut ad communionem reciperentur episcopi, sinerenturque eorum nomina in Diptychis remanere, qui, damnatis hæresibus, recepissent Chalcedonense Concilium, professique Catholicam fidem, fuissent tamen Acacii communione polluti ; respondet id minime concedi posse, cum talium communione universa simul inficeretur Ecclesia ; atque ait :

12. « Cavenda est subtilium magna circumspectione calliditas, qui ingerunt difficilia, dum nituntur labefactare composita. Et quis hoc possit admittere, ut ad illa per pacem credamur adduci, ad quæ non potuimus discordiæ necessitate compelli ? Et putetur æquum, ut contra salutem princeps subjectorum voluntatem sequatur, quam pro sua salute subjecti, principis non famulentur imperio ? Ipsam tibi mecum, venerabilis fili, crede Ecclesiam Dei supplicare, ut eam sine macula et ruga (sicut scis Domino placere) custodias : nec in eam oculus ille, qui pervigilat, nævum aliquem quem aversetur adspiciat. Ama quod a Deo compunctus elegisti, et intemeratum serva illud, cujus pars esse voluisti. Fuerit ante sollicitudo tantum mea, nunc unam nobis causam tua fecit esse clementia. Nec austeriorem me quisquam dicat esse prioribus : nec adhortatio alicujus pro sententiæ auctoritate teneatur. Diligentiorem me non pertinaciæ studium, sed scandala secuta fecerunt. Forte inter initia locus esse potuit lenitati : male (sicut notum est) per accessus præcedentium temporum errorum augmenta creverunt.

13. « Non parvi habeas, fili sanctissime, quod curasti. Ubi sancta Chalcedonensis Synodus, et inter sanctos venerandi papæ Leonis religiosissima constituta locum alicujus honoris habuerunt ? Ubi non adversum tanta fidei fundamenta quasi quoddam bellicum hostium Dei insonuit exercitus ? Quanto acrioribus hæc impetita sunt jaculis, tanto validioribus sunt munienda subsidiis. Rogo, clementissime imperator, ne me aut ad deserenda hæc quæ dudum beneplacita sunt, aut mutanda compellas. Vox enim illa auribus meis indesinenter immurmurat [1] : Quia nemo ad aratrum manum mittens, et post se respiciens, aptus est regno Dei : cum in evidenti sit, quia pœnitentia malorum est operum, non bonorum.

14. « Sed quanquam his urgemur angustiis, tamen propter mansuetudinis tuæ considerationem, et venerabilium legatorum Joannis episcopi, Heracliani presbyteri, et Constantini diaconi allegatio nos non inhumana permovit, qui innocentibus aut ignaris causæ remedia credidit esse poscenda : ad fratrem et coepiscopum nostrum Epiphanium scripta transmisimus : ut memor fidei, memor religionis, quos dignos susceptione esse

[1] Luc. v. — [2] 4. Reg. xx. — [3] Matth. x. — [4] Desunt aliqua in scripto codice.

[1] Luc. ix.

crediderit, et alienos a communione quam respuimus (sicut asseritur) innocentes eos ad societatem suæ communionis admittat : libelli tamen, qui a nobis interpositus est, tenore servato. Melius est enim et magis Deo placitum, si salva fide Ecclesiastico corpori jungantur abscissi, quam in abscissos transeant qui in beati Petri immaculata communione manserunt. Data septimo kalendas Aprilis, Valerio V. C. consule ». Hactenus Epistola Hormisdæ ad Justinum Augustum : ex qua plane intelligis, quod et alias sæpius demonstratum est, quanta videlicet Romani Pontifices custodierint diligentia, quantoque studio procurarint, ne pollueretur hæreticorum quavis macula Ecclesia sancta, sed conservata semper illibata communione Apostolicæ Sedis, in suo candore integra permaneret.

15. Quid vero idem Hormisda papa eidem imperatori responderit ad agitatam illam tam in Oriente quam in Occidente quæstionem de uno ex Trinitate passo in carne, posterior ejusdem Epistola eo argumento conscripta docet : cujus ut singula verba possint expendi, hic verbatim ipsa reddenda erit. Accipe igitur ex ea, quid consultus interpellatusque magister Ecclesiæ e cathedra Petri respondeat, et quomodo omni purgatum scoria aurum obrizum e divinæ sapientiæ conflatorio depromptum petentibus eroget. Potuisset quidem falli quivis homo ingenii perspicacis (ut vere aliquos deceptos vidimus) ad impostorum subdolam artem : sed qui clavem habebat scientiæ, minime circumveniri potuit; et ne alii fallerentur, eam ad imperatorem Epistolam scripsit, quam voluit (ut ipse testatus est in litteris ad Justinianum [1]) publicam esse omnibus instructionem. Ita quidem qui doctoris officio universæ præest Ecclesiæ, non imperatorem duntaxat, ad quem scripsit, erudiendum suscepit; sed omnes agentes ubique fideles, pendentes ab ipsius ore Pontificis, exspectantesque quæ ejus esset de re tanta sententia, voluit erudiri. Porro ea Epistola orbi nota, non fiat nobis incognita, sed hic ipsam reddamus [2].

16. « Hormisda Justino Augusto.

« Inter ea quæ ad unitatem Ecclesiæ pertinentia, propter quam Deus clementiæ vestræ elegit imperium, in litteras contulistis : hæc quoque, venerabilis imperator, cura fidei, cui multipliciter vos studere declaratis, adjecit, ut aliquorum preces perferendæ ad humilitatis meæ notitiam jungerentur; quibus vel quid quæstionis oriretur, agnoscerem, vel ad submovendum propositæ consultationis ambiguum responsum a me religiosæ scientiæ conveniens redderetur. Legi omnia sollicitudine qua decebat : et licet ad responsi plenitudinem sufficere potuisset, si illa tantum quæ a veteribus sunt definita rescriberem; tamen ut religiosi propositi vestri remunerarem affectum, non subtrahendum credidi mei quoque sermonis obsequium. Quid enim est, quod emergentibus Nestorii et Eutychetis venenis, paterna omisit instructio? pæne omnes impietates cum inventoribus tam nefandorum dogmatum convenientia in unum Synodica decreta presserunt : nec ulterius remansit locus ullus, tam diris perfidiæ seminibus amputatis, aut Christum Dominum nostrum credere sine carnis fuisse veritate, aut eumdem non Deum et hominem de materni uteri intemerata fœcunditate prodiisse; cum alter eorum, dispensationem qua salvati sumus negando, quantum in se est, irritam faceret; alter opinione contraria, sed impietate consimili, in eodem Domino nostro Jesu Christo potestatem divinam a vera humanitate secluderet : neque ille recordatus, quia palpandam carnem suam Christus ostendit; nec ille Evangelii memor, Verbum carnem factum esse dicentis, cui vox Domini, indeficienter insonare debuerat, qua dixit et docuit [1] : Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit Filius hominis, qui est in cælo.

17. « Sæpe hæc et multis præcedentium sunt comprehensa sententiis : sed nec clementia vestra, licet jam dicta sint, fastidiose poterit repetita cognoscere; nec nobis pudor est, ea quæ sunt a prædecessoribus nostris prædicta, revolvere. Neque enim possibile est ut sit diversitas prædicationis, ubi una est forma veritatis; nec ab re judicabitur alienum, si cum his, cum quibus convenimus fide, congruamus et dogmate. Revolvantur piis mansuetudinis vestræ auribus decreta Synodica, et beati papæ Leonis convenientia sacræ fidei constituta : eadem invenietis in illis, quæ recensueritis in nostris. Quid ergo est post illum fontem fidelium statutorum? quid amplius (si tamen fidei terminum servat) quamlibet curiosus scrutator inquirat, aut opere, aut institutione perfectius? nisi forte mavult quisquam dubitare, quam credere; certare, quam nosse; sequi dubia, quam servare decreta.

18. « Nam si Trinitas Deus, hoc est, Pater et Filius et Spiritus sanctus, Deus autem unus, specialiter legislatore dicente [2] : Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est : qui aliter habet, necesse est aut Divinitatem in multa dividens, aut specialiter passionem ipsi essentiæ Trinitatis impingat, et (quod absit a fidelium mentibus) hoc est, aut plures deos more profano gentilitatis inducere, aut sensibilem pœnam ad eam naturam, quæ aliena est ab omni passione, transferre. Unum est, sancta Trinitas non multiplicatur numero, non crescit augmento : nec potest, aut intelligentia comprehendi, aut hoc quod Deus est, discretione sejungi. Quis ergo illi secreto æternæ impenetrabilisque substantiæ, quod nulla vel invisibilium naturarum potuit investigare natura, profanam divisionem tentet ingerere, et divini arcana mysterii revocare ad calculum moris humani?

19. « Adoremus Patrem et Filium et Spiritum sanctum, indistinctam (indivisam) distincte, incomprehensibilem et inenarrabilem substantiam Trini-

[1] Hormisd. Ep. XLIV. — [2] Hormisd. Ep. LXXVI.

[1] Joan. III. — [2] Deut. VI.

tatis, ubi etsi admittit numerum ratio personarum, unitas tamen non admittit essentiæ separationem : ita tamen, ut servemus divinæ propria naturæ, servemus propria unicuique personæ, nec personis divinitatis singularitas denegetur, nec ad essentiam hoc quod est proprium nominum transferatur. Magnum est sanctæ et incomprehensibile mysterium Trinitatis; Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, Trinitas indivisa : et tamen notum est, quia proprium est Patris, ut generaret Filium, proprium Filii Dei, ut ex Patre Patri nasceretur æqualis, proprium Spiritus sancti, ut de Patre et Filio procederet sub una substantia Deitatis.

20. « Proprium quoque Filii Dei, ut juxta id quod scriptum est [1], in novissimis temporibus verbum caro fieret, et habitaret in nobis : ita intra viscera sanctæ Mariæ Virginis Genitricis Dei unitis utrisque sine aliqua confusione naturis, ut qui ante tempora erat Filius Dei, fieret Filius hominis; et nasceretur in tempore hominis more, matris vulvam natus non aperiens, et virginitatem matris Deitatis virtute non solvens. Dignum plane Deo nascente mysterium, ut servaret partum sine corruptione, qui conceptum fecit esse sine semine, servans quod ex patre erat, et repræsentans quod ex matre suscepit : nam jacens in præsepio, videbatur in cælo; involutus pannis, adoratur a Magis; inter animalia editus, ab Angelis nuntiatur; vix egressus infantiam, et annuntians mysticam sine instituente doctrinam, inter rudimenta annorum puerilium edens cælestia signa virtutum.

21. « Idem enim Deus et homo, non (ut ab infidelibus dicitur) sub quartæ introductione personæ, sed ipse Dei Filius Deus et homo, id est, virtus et infirmitas; humilitas et majestas; redimens et venditus; in cruce positus et cæli regna largitus; ita nostræ infirmitatis particeps, ut posset interimi; ita ingenitæ potentiæ Dominus, ne posset morte consumi; sepultus est juxta id quod homo voluit nasci, et juxta id quod Patri erat similis resurrexit, patiens vulnerum et salvator ægrorum : unus defunctorum et vivificator obeuntium; ad inferna descendens et a Patris gremio non recedens : unde et animam, quam pro communi conditione posuit, pro singulari virtute et admirabili patientia mox resumpsit.

22. « Hæc ita esse, nec ullam dubitationem oportere recipere, idem Dominus noster Jesus Christus ne inter corporis passiones Deus non esse crederetur, aut ne Deus tantum et non homo inter opera mirabilium stupenda virtutum; proposito nos duorum Apostolorum informavit exemplo, Deum esse Christum Dominum nostrum Petri fide, hominem Thomæ dubitatione declarans. Quid enim intererat, ut quem se homines dicerent, discipulos suos vellet inquirere [2], nisi ut respondente Petro: Tu es Christus Filius Dei vivi, notum faceret, hoc non de carne et sanguine proditum, sed a Patre inspirante revelatum, et per testimonium laudatæ responsionis fides patefactæ fieret veritatis? Quid intererat, ut apparente post resurrectionem Domino, Thomas [1] tamen aut deesset cæteris aut solus ambigeret, nisi ut mundus crederet quod ambigens discipulus exploraret; ut dum unius manibus se pateretur tangi, ab universitate fidelium quid esset, posset agnosci? Non ergo ad improbandum discipulum interposita est dubitatio, sed quæsita posteritatis instructio. Anne ad aliud spectat, quod se idem Dominus Cleophæ cum alio discipulo, cum ad Emmaus tendentes [2] de se loquerentur, inseruit : et quanquam de resurrectione Domini per mulieres, quæ primæ ad monumentum convenerant, agnovissent; tamen ut per eorum dubitationem daret credendi futuris sæculis firmitatem, incipiens a Moyse et omnibus prophetis, oportuisse pati Christum, et ita intrare in gloriam suam, interpretatus Scripturas ostendit, et per passionem humanam naturam, et divinam in eo esse per gloriam, multipliciter hæc sanctarum Scripturarum testificatus exemplis?

23. « Hæc apud religiosam conscientiam tuam, venerabilis imperator, non tanquam ignota dicuntur. Fides enim ipsa, quæ a te constanter asseritur, tibi reddit hoc muneris, ut sensibus tuis et affectum sui inferat, et scientiam, per quam diligentius asseratur, infundat. Et tamen interest dispensationis mihi creditæ, ut ego quoque vel apud scientes nota non taceam; ut succedente sibi per vices temporum Catholicorum prædicatione sensuum, quod indeficienter asseritur, sine fine credatur.

24. « Latius hæc quæ ad Deitatem humanitatemque Domini nostri Jesu Christi pertinent, et in eo unitas duas sine confusione naturas potui secundum veterum definita disserere, si esset adversum eos qui his dissentiunt, disputandum : sed cum in manibus omnium sint et Synodica constituta et beati papæ Leonis dogmata; perstrinxisse potius pauca, quam evolvere credidi convenientius universa. Nunc vero agnoscere satis est, et cavere ita proprietatem et essentiam cogitandam, ut sciatur quid personæ, quid nos oporteat deferre substantiæ : quæ qui indecenter ignorant, aut callida impietate dissimulant, dum omittunt quid sit proprium Filii, trinæ intendunt insidias unitati. Sed si quæ prædicta sunt, validis teneantur fixa radicibus; nec a paterna traditione receditur, et constanter quæstionibus obviatur. Data septimo kalendas Aprilis, Valerio viro clarissimo consule ».

25. Sic igitur hæc de mysterio sanctissimæ Trinitatis et divina Verbi Incarnatione Hormisda Pontifex scripsit (ut dictum est) imperatori, quo omnibus fidelibus profutura promulgarentur ubique; et sic fixa sacra anchora fidei, haud ventorum impulsibus ipsa Christiana religio pateret exposita, arbitrioque novantium impelleretur in syrtes Eutychianæ blasphemiæ : ita plane opportune monente,

[1] I. Petr. I. Joan. I. — [2] Matth. XVI.

[1] Joan. X. — [2] Luc. XXIV.

prædicante, atque importune ob maximum rei pondus clamante, qui Petro clavum tenenti assidet, Paulo[1]: «Profanas vocum novitates devita». Explodendaque tunc penitus novitas fuit, quantumlibet præ se ferret speciem pietatis et veritatis, cum captiose ab Eutychianis diceretur unus ex Trinitate passus. Latro plane atque fur quisque aliunde ascendens, et non per patens ostium intrans, verbis[2] Domini esse convincitur. Etenim si cor eorum rectum cum Deo fuisset : utique per viam a Patribus omnibus cæterisque fidelibus calcatam perambulassent; atque sancte pieque absque ambiguitatum ambagibus dictum ab ipsis fuisset, more majorum, Deus Filius in carne passus; aut Verbum caro factum passum; sive secunda Trinitatis persona aut suppositum, sive subsistentia in carne passa. Cum igitur tot usurpatis a Patribus nomenclaturis veritas Catholica adeo copiose pandatur; quid in ambiguitatis angustias eamdem comprimendam oportuit conjecisse? Regiam amat viam, perspicuamque cupit Catholica fides; vitat obliqua, secreta refugit, anfractus declinat, nescit devia, vel inaccessa, in quibus scit posse occultari latrones : unde vel ex hoc ipso jure quisquis in suspicionem adduci possit hæreticæ pravitatis, quantumlibet pietatis speciem præ se ferat, cum a communi Ecclesiæ traditione vocibusque receptis abhorret.

26. Admiranda sane Hormisdæ stantis super speculam sedula vigilantia, et imitandum posteris exemplum curæ sacerdotalis, dum et a longe odoratus insidias, ex eminenti cathedra, ut dolos caveant cunctis fidelibus clamat : spectandum plane, sectandumque pariter quod edidit dignum specimen inconcussi roboris Pontificii, dum tot litteris flecti, vel latum unguem moveri minime passus est a prædecessorum vestigiis, quibus firmiter insistebat: cum alioqui propositas novas voces absque fidei præjudicio, apposita interpretatione, ob bonum pacis (ut aiebant) recipere potuisset; ut a successoribus factum est postea, ubi suspicio procul abfuit, et causa recens emersa fieri persuasit : modo vero recta ratione aliud ab eo exigente, noluit ejusmodi patere perfidis aditum, nec per secretum accessum quempiam mentita tessera pietatis admittere, sciens carere postico domum Dei, unamque solum patere cunctis introeuntibus januam Catholicæ veritatis, per quam duntaxat si quis introierit, salvari possit.

27. His itaque decretis scriptisque ad imperatorem Hormisda, ut inviolate custodirentur in Oriente, novitasque illa verborum penitus deleretur, ac ne reciperentur qui in communicatione Acacii defuncti essent : hæc ut penitus servarentur, suas vices legavit idem Pontifex Epiphanio episcopo Constantinopolitano, qui Apostolicæ Sedis nomine lapsos cum libellis reciperet; ita tamen, ut (ne quid subreperet hæreticæ communionis fermenti) singulorum libellos Romam ad ipsum Pontificem mitteret : tantum enim abfuit, ut quod petebant imperator et alii, ut sineret ob bonum pacis ad Ecclesiam admitti populos qui tenacissimi erant nominum suorum episcoporum communicatione Acacii pollutorum; ut nec recipi vel unum pati voluerit, libello non penitus explorato, Romamque misso. Quibus intelligas, quanta super omnes Romanus Pontifex polleret auctoritate, licet adhuc sub rege Gotho ipsa Romana lugeret Ecclesia. Sed describamus Epistolam ipsam, quam polliciti sumus eodem argumento quo et scripserat ad imperatorem, ad Epiphanium ab Hormisda datam, quæ sic se habet[1] :

28. « Hormisda Epiphanio episcopo Constantinopolitano.

« Multo gaudio sum repletus, quod circa Ecclesiæ pacem et sanctissimi imperatoris et dilectionis tuæ tale studium, quale litteris indicasti, legatorum quoque meorum assertione cognovi. Manifesta enim hinc supernæ misericordiæ documenta produntur, quando et humani principes causam fidei cum reipublicæ ordinatione conjungunt; et Ecclesiarum præsules, quod ad dispensationem suam pertinet, officii memores exsequuntur. Talibus indigebat post discordiæ procellas religio Christiana rectoribus, qui compressis provida dispensatione turbinibus, diu peregrinatam pacem, depulsa tempestate, reducerent : et in futura sæcula propositi sui exempla tendentes, sibi adscribendum indubitanter ostenderent, quicquid Deo placitum posteri pro sua imitatione fecissent.

29. « Benedicamus Deum, frater carissime, nostris hoc diebus fuisse concessum; et totis orationum et curarum viribus annitamur, ut quæ per Dei nostri opem bene correpta sunt, ipso adjuvante, per omnia compleantur. Sperandum enim est, ut ad compagem corporis sui reliqua quoque, quæ adhuc divisa sunt membra festinent, et a potioribus minora non discrepent. Ad quod cum me dilectio tua Christianæ studio charitatis hortetur, debet quod incitat sequi, et quod amandum suadet amplecti. Similem enim jam fidei curam gerentes, per religiosam patientiam par etiam præmium de boni operis speramus effectu : neque enim difficultatibus est cedendum. Non fatigatur asperis fides; nec ad cælorum ardua per proclive contenditur; nec remunerationem citra laboris exercitia quis meretur. Unde ne facientes bona deficiamus, specialiter admonemur[2]. Beati etiam, teste Psalmista[3], qui custodiunt judicium, et faciunt justitiam in omni tempore : quia non initium laboris remunerationem præmii consuevit invenire, sed terminus. Ergo par studium sollicitudinis assumentes, quibus est una in communione et credulitate societas, quemadmodum de adunata Sedi Apostolicæ Constantinopolitana Ecclesia pariter exultamus in Domino, ita de reliquarum quoque (sicut affectuose admones) redintegratione : curemus primum, ut fidem integritatemque nostram immaculatam ab

[1] 1. Tim. vi. — [2] Joan. x.

[1] Hormisd. Ep. LXXVII. — [2] Gal. vi. — [3] Psal. cv.

omni contagione servemus. Nosti enim, frater sanctissime, quæ Ecclesiasticam servent vincula concordiam; quæ nos ab hæreticorum tueantur insidiis: per quæ etiam canonum custodiatur auctoritas. His in robore suo omni circumspectione servatis remedia sperantibus conferantur.

30. « Habet enim et Ecclesiarum ordo regularum et ipsius forma justitiæ, ut medicina rationabilis benigne et fideliter sperantibus non negetur: nec quisquam ita est ab humanitate discretus, quem non a rigore discretionis inclinet incauta simplicitas. Sed ut caute hoc citra querelam, aut erroris alicujus nævum valeat expediri, dilectissime frater, personam meam te in hoc oportet induere, scientem et in hujusmodi causis (sicut prædictum est) quid faciendum sit, quid cavendum: ita omnia providenda, ut non ambigas rationem dispensationis hujus Deo esse reddendam: ita tamen, ut eos qui fuerunt vobis communione sociati, vel per vos Sedi Apostolicæ, vestra nobis scripta declarent, quibus etiam continentia libellorum, quos obtulerint, inseratur. Sic enim et Severi, vel complicum ejus, vel similium absolvemus errores, nec eorum, qui sanari potuerint, dispendia patiemur. Quod ideo specialiter vobis credimus imponendum, ad diligentiam vestram nostra onera transferentes; quia non parva jam documenta, resistentes hæreticis, edidistis, nec debet de eo ambigi quem bene contigerit explorari. Simul assume remedia medicinæ, simul accingere auctoritate justitiæ; et sic circa supplices auctoritate mollire, ut in hæreticorum contagione perdurantes, aut eos qui innocentiam simulant, et cum nostris sola voce consentiunt, ab his quibus pro Ecclesiæ redintegratione consulitur et providetur, excludas: nec enim expedit circa hos Ecclesiasticam temperare censuram. Non enim erunt miserationis bona pro eorum, quibus consuli oportet, necessitate collata, si indiscrete fuerint bonis malisque communia.

31. « Et quia Hierosolymitanorum quoque faciebat in tuis litteris tua dilectio mentionem, quorum etiam ad nos quædam delata professio, necessarium duximus, vel recensere quæ scripta sunt, vel respondere quæ congrua. Qui, si sanctorum Patrum constituta custodiunt, si illa fidei fundamenta venerantur, ab his, quæ per eos, sancto Spiritu compungente, definita sunt, non recedent. Aut enim perfecta sunt, ita ut sunt, et adjectione non indigent; aut bene valida, et ideo non mutanda; quando per ea omnia hæreticorum venena compressa sunt: nec quicquam Chalcedonensis Synodus quod utile qualibet diligentia potuisset excogitare, præteriit, quæ præcedentium quoque dogmata vel clarius manifestavit, vel repetita auctoritate firmavit, speciale quoddam adversus Nestorium et Eutychetem aggressa certamen, alterum Deitatem Dei nostri Jesu Christi a carne separantem, et ideo sanctam Mariam Dei Genitricem pronuntiare vitantem; alterum veritatem carnis in Domino renuentem, quando Dominus noster Jesus Christus idem Filius Dei, idem Filius hominis una in duabus persona naturis, divinitatis et humanitatis carnis, nec naturis adunatione confusis, non velut quarta persona addita Trinitati, sed ipse Filius Dei exinaniens semetipsum et formam servi accipiens [1]: propter quod et unam nec divisibilem profitemur essentiam Trinitatis, et proprietatem tamen suam scimus inesse personis, unam Patris, unam Filii Dei cum assumpta carne, unam Spiritus sancti, et personas proprietatibus designantes, et per unitatem essentiæ inseparabile Trinitatis mysterium confirmantes.

32. « Neque enim ambigi potest Verbum Dei intra matris viscera per carnem humanam assumpsisse naturam, nec post a se intra vulvam naturam unitione divisam: nam ut humanitas sine Deo edita, sic in cruce non est impassibilis divinitas a carnis passione divisa; quod Virginis partus et intemerata fecunditas et singularis a mortuis resurrectio, et ad cælos declarat ascensio. Hæc si quemadmodum a Patribus constituta sunt, servant, credant, non definita transcendant: a quo tramite qui declinant ipsi sibi nebulam dubitationis offundunt. Nobis autem illud Apostolicum contentiosis respondere necesse est [2]: Nos hanc consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Hæc ideo breviter, quia nec ambigere convenit de rebus juxta fidem sæpius definitis; et pæne supervacua est allegatio, quæ adhibetur instructis: cum super hac re et ad clementissimum principem filium nostrum non pauca perstrinxerim.

33. « Et quia de Hierosolymitanorum propositione respondimus; hoc quoque æstimavimus salutis eorum causa competenter addendum: ut si communionis Apostolicæ desiderant unitatem, professionem suam scripto inditam, quam legatis nostris apud Constantinopolim positis obtulerunt, aut per suos ad nos dirigant, aut fraternitati vestræ tradant, eodem tamen (sicut diximus) tenore conscriptam, quæ ad nos modis omnibus sub vestra ordinatione deferatur. Nam de Thessalonicensibus, quorum ad nos legati sub clementissimi et fidelissimi principis filii nostri ordinatione venerunt, ne quid omisisse credamur; nosse vos volumus, secundum hoc quod Domino nostro Jesu Christo inspirante placuerit causam omnem nostri dispositione tractandam: et si quod oportet, impleverint, ordinanda hæc per fratrem nostrum et coepiscopum venerabilem virum Joannem, sed et filios nostros Heraclianum presbyterum et Constantinum diaconum Ecclesiastico honore dignissimos. Ad causam pertinentia conscripsisse contenti, gratulati sumus in viro ordinis nostri per meritum et religiosum nos invenisse propositum, et cum legatione mandata sapientiæ et moribus congruentem. Votiva enim res et plena gaudii est, ut sint justa æstimatione probabiles, quos communionis et officii contigerit esse consortes. Data septimo kalendas Aprilis, Valerio

[1] Philip. II. — [2] I. Cor. XI.

viro clarissimo consule ». Hactenus ad Epiphanium Hormisda papa.

34. Sic igitur his pro restitutione lapsorum decretis legibus, et de fide Catholica confirmatis veteribus sanctionibus, quomodo occurrendum hæreticis, atque subveniendum schismaticis foret, ita ut ex omni parte integritati fidei et puritati Catholicæ communionis consultum esset, Hormisda detentos hieme Romæ legatos de omnibus optime institutos, et de institutis plene persuasos in pace dimisit, cuncta se obtinuisse putantes : dum licet non illa ipsa quæ venerant rogaturi, tamen quæ veritati essent consentanea, traditionibus consona, divinis legibus consentientia, sacris canonibus congruentia, petentibus utilia, dantibus non indigna assecutos se esse sentirent.

35. Exemplum plane ab Hormisda est posteris traditum pontificibus, quod acceptum ipse a majoribus reliquit integre custoditum, non ob gratiam imperatorum vel regum quantumlibet importune petentium, non precibus quorumlibet magnorum antistitum vel ex Synodo ad id præstandum urgentium, non cujusvis dignæ causæ prætextu, quo magnarum etiam provinciarum restitutionem fieri pollicerentur, debere Romanos episcopos, quibus curæ est custodire depositum Christianæ religionis, vel minimum quid deflecti, cum a majoribus accepta fides vel læditur, aut in suspicionem adducitur, vel traditio sauciatur, aut illibata semper existens communicatio Catholica custodita polluitur. Stet igitur adversus principes indigna conantes Petri sacerdotale robur immotum, cui et portæ inferi, promissione Domini, prævalere non possunt.

36. *Paulus episcopus Antiochenus se abdicat et moritur, eique succedit Euphrasius.* — Inter hæc autem Antiochena Ecclesia diu ab hæreticorum antesignanis possessa, licet illinc fugato Severo, Catholicus (ut vidimus) Paulus datus esset antistes, tamen magnopere fluctuavit, non hæreticis (ut prius) jugiter tumultuantibus, vel ipsis civibus inter se mutuo confligentibus; sed quod dolendum fuit, qui illi præsul datus erat Paulus, ita moribus labefactatus apparuit, ut tantum abfuerit quod per ipsum ad Catholicam communionem hæretici restituerentur, ut etiam Orthodoxi ab ipsius communione desciscerent, imo et ejus domestici ob eam causam ab ipso defecerint. Quamobrem cum etiam eo tempore, antequam legati Apostolicæ Sedis recederent Constantinopoli, adversus eum iisdem legatis accusationum libelli darentur, et post eorum discessum aliæ multiplicarentur de ipso querelæ; male sibi conscius miser sponte se abdicavit. O mortalium judicium in personis deligendis infirmum ! Qui tanta habita circumspectione legatorum in primis Apostolicæ Sedis, imperatoris, Constantinopolis patriarchæ, et aliorum ibi degentium episcoporum, miro omnium consensu delectus est ex multis, tanto omnium præconio celebratus et acclamatus : ille ipse omnium deterrimus prodiit atque nefandus, ut ex his intelliges litteris, quas ineunte mense Maio Justinus imp. ad Romanum Pontificem dedit his verbis [1] :

37. « Justinus Augustus Hormisdæ papæ.

« Ut quod in Paulo viro reverendissimo contigit, Apostolatui vestro patefiat : qui sacerdotio præditus Antiochenæ civitatis, ita versatus esse dicitur in multis causis, quæ religiosis alienæ sunt episcopis, ut clericorum suorum proditione, habitatorum etiam dictæ civitatis, aliorum insuper frequentium incusaretur, non tantum legatis vestræ sanctitudinis in hac regia positis urbe (ut ipsos quoque retinere censemus) verum post eorum recessum : qui malæ conscientiæ suæ victus testimonio, veritus insuper, ne quæstione habita, graviorem formam exitus rei posceret; recusatores libellos obtulit, ut liceret ei secedere a suscepto (sicut dictum est) episcopatus officio.

38. « Quoniam igitur cordi nobis est et fuit, ut semper civitatum antistites in amore sint omnium communi, quorum regendas acceperunt animas : Paulus autem vir reverendissimus ultro se suo (prout memoravimus) abdicavit sacerdotio; præsentem Epistolam duximus dirigendam, ut vobis aperiatur, et orationibus propriis cæleste nobis auxilium dignetur acquirere. Data kal. Maiis, Constantinopoli, Justiniano et Valerio VV. CC. consulibus ». Scripsit et de his Epiphanius Constantinopolitanus antistes ad Romanum Pontificem Epistolam, cujus est exordium : « Frequentiores quidem litteras ad vestram beatitudinem, etc.» Licet autem quæ Pauli crimina fuerint, neuter explicet; satis tamen fuisse enormia, ex eo quisque poterit existimare, dum satis litteris Epiphanius testatur, ob eam causam nonnullos scandalum passos, sese ab Ecclesia Catholica separasse, ea opinione falsa deceptos, haud rectam esse posse fidem, ubi adeo prava facta virescerent : sed valde pusilli est animi, debilisque ingenii, imo et insanæ mentis indicium, fidem ex factis hominum, non ex Dei verbis judicare sinceram. Sed qui se abdicando, hominum sententiam evitasse putavit, divinum judicium non effugit, quo dira admodum esse parata scandalum inferenti, testatur Evangelica [2] veritas; vocatus est enim mox ad terrificum tribunal Dei : nam post abdicationem cito morte præventum fuisse Paulum, in locumque ejus subrogatum Euphrasium, Evagrius ita docet [3] : « Paulus, cui dabatur mandatum, ut Concilium Chalcedonense palam prædicaret, sua sponte decedens Antiochia, certo jam vitæ cursu confecto, commune universæ carnis iter ingreditur. Cujus episcopatus sedem Euphrasius Hierosolymis Antiochiam profectus capessit ». Hæc Evagrius. Sedisse visus est Paulus annos duos tantum inchoatos : quomodo autem contigerit Euphrasii electio, latet.

39. Quæ vero post hæc Hormisda rescripserit, quæve alia operosissimus Pontifex de aliis emer-

[1] Extant inter Hormisd. papæ Epist. — [2] Matth. XVIII. — [3] Evag. l. IV. c. 4. in fin.

gentibus rebus Ecclesiasticis egerit usque ad sequens biennium, quo superstes fuisse reperitur; exstincta face rerum gestarum et temporum, quæ hactenus ex Epistolis ipsius nobis illuxit, obscura penitus remanserunt. In hunc usque annum citati codices Vaticanus et Avellanensis exhibuerunt nobis Hormisdæ et aliorum ad ipsum datas Epistolas, post hæc autem altum silentium. Verum ex rebus superius honorificentissime gestis, cætera quoque ad obitum usque eadem felicitate propagata esse, existimari facile potest.

40. *Asterius episc. Alexandrinus.* — Hoc etiam anno jussu Justini imperatoris datus est Catholicis Alexandrinæ Ecclesiæ Catholicus antistes Asterius nomine, hæreticis tamen impio Timotheo inhærentibus. Haud enim passurus erat Orthodoxus imperator tantam Ecclesiam Catholico carere pontifice, quæ sub hæreticis imperatoribus Anastasio atque Zenone gravi damno ab hæreticis detenta fuit episcopis. Habes ergo intercisum esse Nicephori Chronicon, in quo desideratur Asterius Orthodoxus; quem Acta Arethæ martyris et sociorum, de quibus dicturi sumus anno sequenti, quam fidelissime produnt. Certe quidem nulla patitur ratio, ut dicatur sub omnium maxime pio imperatore caruisse Ecclesiam illam aliquo episcopo Orthodoxo, ne apud eum melioris esse conditionis viderentur hæretici, quam Catholici.

41. *Obitus S. Brigidæ.* — Hoc insuper anno, sub dictis consulibus, sancta Brigida Scota virgo in Hibernia diem clausit extremum. Hæc in Chronico gentilis ipsius Marianus Scotus, cui potius assentiendum putamus, quam iis qui ante biennium defunctam ponunt. Erupit e glacialibus oris flos iste virginitatis Domino offerendus, ex quo ager ille divinis foret benedictionibus locupletandus : ita quidem : nam sanctissimis et Apostolicis viris fœcundissimus extitit, feminisque magnitudine animi suum nescientibus sexum, et viros virtutibus superantibus; quarum quidem, præter vetera, extant exempla recentia haud sane vulgaria : sed de his suis opportune locis dicendum erit. Porro Acta præclara hujus clarissimæ virginis extant [1], quæ pro animi arbitrio quisque consulere poterit : diem vero natalem ejus anniversariis cyclis Ecclesia Catholica ipsis kalendis Februarii digna memoria celebrandum proponit.

[1] Apud Sur. die 1. Febr.

Anno periodi Græco-Romanæ 6014. — Olymp. 325. — Jesu Christi 521. — Hormisdæ papæ 8. — Justini imp. 4. Theodorici reg. 29. et 11.

1. *Consules.* — Coss. *Justinianus* et *Valerius*, ille in Oriente, hic in Occidente creatus; hujus enim solius nomine plures *Hormisdæ* litteræ prioribus hujus anni mensibus datæ subscribuntur.

2. *Maxentius refellit Epistolam Hormisdæ ad Possessorem.* — A num. 2 ad 36. Agit Baronius permixtim de duabus controversiis, hoc tempore maxime agitatis, ut jam ostendi, quas seorsim tractandas esse duxi, majoris claritatis gratia. Prior controversia erat de hac thesi, an scilicet dici posset, *Unum e Trinitate carne crucifixum* fuisse, de qua Em. card. Norisius in lib. 2 Hist. Pelag. cap. 19 et seqq. hæc habet. Hormisdæ Epistola ad Possessorem, de qua anno superiori, in varia exemplaria transcripta, non modo Constantinopoli, verum etiam latius per Europam legebatur, in qua cum monachi Scythæ arguerentur, nec *Fausti* libri ut hæretici palam reprobarentur, *Joannes Maxentius*, qui adhuc Constantinopoli morabatur, eidem obviam scripto ire ausus est, responsionem prolixam satis procudens, qua Scythis objecta refelleret, de qua Baronius anno superiori num. 33 et seqq. Quo tamen liberius in Epistolæ auctorem toto impetu debaccharetur *Maxentius*, negavit illam fuisse ab Hormisda scriptam, unde omni prorsus modestia deposita veluti in hæreticum furibundus insiliens mille conviciorum plaustra evomuit. Imo eo usque furoris prolapsus est, ut in hæc impudentissima verba eruperit : « Veruntamen sive ab hoc », nempe Hormisda, « sive a quolibet alio hæc scripta sit Epistola, non est dubium auctorem ejus esse hæreticum qui contentionem verborum, et subversionem audientium judicat Christum Filium Dei unum fateri ex Trinitate ». Eodem etiam charactere describit *Possessorem*, quod negabat Christum Filium Dei unum esse ex S. Trinitate». Deinde sententiam Hormisdæ de *Fausti* libris, uti mitiorem, reprehendit, quod noluisset Fausti libros tanquam hæreticos condemnare, irridetque uti non ad rem datum responsum : « Nam cum de ipsis, ait, libris non utrum legendi sint, sed utrum sint Catholici, vertatur quæstio, iste non de ipsis quid sentien-

dum sit, sed eos, quamvis non in auctoritate habendos, tamen legendos esse decernit ». Imo quod Hormisda hæc in illis litteris dixit : « Proficiemus inter adversantes propriis bonis si non involvamur erroribus alienis », insimulare Pontificem homo petulantis ingenii non veretur, quasi Pelagio occulte faveret : hæc ejus verba : « Callide tuam niteris occultare perfidiam, sed te splendore suo detegit Catholica veritas, et juxta cætera mala etiam superbissimæ Pelagianæ perfidiæ involutum erroribus cunctorum oculis anteponit, qui inter adversantes, non Dei munere, sed propriis bonis proficere te posse tumida elatione confidis ».

3. *Maxentius falsa Hormisdæ imponit.* — Sed perperam tantum perfidiæ Hormisdæ *Maxentius* objicit. Nam propria bona, non Dei donis, sed erroribus alienis opponit, licet illa ita nostra sint, ut etiam donata esse credantur, de qua re acute Augustinus explicans ea Orationis Dominicæ, *Panem nostrum quotidianum da nobis.* At Maxentius Augustini assertiones Fausti dictis opposuit, ut Possessorem tanquam hæreticos libros Fausti damnare nolentem erroris convinceret : « Conveniens credidi, inquit, aliqua tam de Fausti, quam de antedictis libris ejusdem sancti Augustini certa Capitula decernere, et huic nostro Opusculo inserere, ut cum in brevi collata ab invicem contraria sibi reperta fuerint, evidenter clareat, libros Fausti esse hæreticos ». In quo etiam veteri se vitio teneri *Maxentius* ostendit, nempe hæreticos omnes illos privata auctoritate declarare, quos suæ sententiæ adversantes videret. Cæterum Epistolam illam esse Hormisdæ ac malitiose id a Maxentio negari, Baronius anno DXX, num. 22, ex styli consonantia probabat. Verum ex Epistola Synodica Patrum Africanorum in Sardinia exulum hoc ipsum aperte convincitur ; nam cap. 17 inquiunt : « Quorum mentionem beatæ memoriæ Hormisdas Sedis Apostolicæ gloriosus antistes in Epistola, quam consulenti se sancto fratri consacerdotique nostro Possessori rescripsit, etc. » Hæc Epistola Baronii tempore nondum typis data erat. Extat ea tomo IV Concil. pag. 1501, ubi dicitur quosdam asserere anno Christi DXXI, aut circiter scriptam esse ; cum tamen in ea sermo sit de *Hormisda* jam demortuo, qui ante annum DXXIII e vivis non excessit, ea ante annum illum non data. *Maxentium* vero scripsisse illam responsionem ad Epistolam *Hormisdæ* Constantinopoli patet, quia ait, *in hac regia urbe.* Non fuisse autem illum Romæ, ex toto discursu deducitur, ex quo toties de Romana monachorum commoratione verba facit, nec uspiam se illis adnumerat.

4. *Nota hæreseos Eutychianæ purgantur monachi Scythæ.* — Nunc ex cardinali Norisio citato Eutychianæ hæreseos infamia non modo a Maxentio et sociis propulsanda ; verum etiam ostendendum, eosdem illius hæresis strenuos expugnatores fuisse, ut eorum vicem dolere debeamus, qui tam pessime audierint. Cum legati Hormisdæ Byzantium appulissent, Maxentius cum collegis Scythis libellum fidei obtulit, in quo hæc profitebantur. « Unum eumdemque Christum Filium Dei unigenitum in duas naturas, inconfuse, incommutabiliter, indivise, inseparabiliter cognoscendum, in nullo naturarum diversitatem propter unitatem perimendam, salva potius proprietate utriusque naturæ in una persona, unaque subsistentia concurrente ». Maxentius etiam contra Acephalos Eutychianos, qui Synodum Chalcedonensem damnabant, scripsit, opusque ejus legitur tomo VI Biblioth. Patrum edit. Colon. part. 1, cujus illa est conclusio : « Constat duas, id est, Divinitatis et humanitatis in Filio Dei post adunationem esse naturas, ex quibus et in quibus subsistit una et singularis Christi persona ». Mitto hic varia ejus in eamdem rem loca, quæ apud cardinalem Norisium et Natalem Alexandrum in Selectis Historiæ Ecclesiast. Capit. sæculo VI, Dissert. II legi possunt. Ex quibus colligitur, monachos Scythas non solum Eutychianis non adhæsisse ; sed eorum hæresim jugulasse. Unam quidem Dei Verbi naturam incarnatam esse dixere. Sed licet Eutychiani illum loquendi modum ex sancto *Cyrillo* usurparint, tamen nusquam sunt confessi duas naturas ineffabiliter unitas et inconfusas, quod cum suis monachis diserte et dilucide professus est *Maxentius.* Quare tam levi fundamento eos Eutychianos asserere non debuit Baronius cardinalis doctissimus.

5. *Adversati non sunt Concilio Chalcedonensi.* — Nec est quod dicat, hos monachos adversatos esse Synodo Chalcedonensi, « cum eo additamento supplendum contenderent ipsum sacrosanctum Concilium, quasi carens ipso esse dicerent imperfectum, ac proinde cui haud tuto credi posset ». Sed hanc illi a se notam excutiunt. Nam cum illam propositionem, *Unus e Trinitate*, etc. ex pluribus Patribus comprobarent, non Synodo adjiciendam veluti necessariam appendicem contendebant, sed adversus Synodi calumniatores illam se defendere contestabantur, ut legere est in Præfatione libelli fidei dati legatis. In ipsa vero professione eos anathemate confodiunt, qui Synodum Chalcedonensem retractaverint, aut *imperfectam* judicaverint.

6. *Unam in Christo personam professi sunt.* — Scribit etiam Baronius : « Cum insuper abhorrerent dicere, unam Trinitatis personam, esse passam in carne, explodere receptum in Ecclesia personæ nomen dolose conantes, etc. » Sed non ita est, neque illi in eam sententiam venere. In libello enim fidei legatis oblato unam in Christo personam disertis verbis professi sunt : « Unam, inquiunt, duarum naturarum subsistentiam, sive personam, quam nobis veneranda Chalcedonensis Synodus tradidit, nullius alterius nisi Verbi Dei Incarnati et hominis facti confitemur, etc. » Imo nullus scriptorum Latinorum ante Maxentium adeo subtiliter de *personæ* nomine, et intelligentia disputavit, uti Maxentius lib. 1 contra Nestorium cap. 11 et seqq.

7. *Non habuere diversas fidei formulas.* —

Neque etiam urget quod in medium affert Annalista eruditissimus : « Ut persuaderent Catholicis se esse Catholicos, pro ratione temporis et personarum, fidei formulas diversas habuisse », qui et alibi ait, eosdem in professione fidei ad Africanos missa nomen Verbi posuisse, quod in professione fidei legatis Constantinopoli data non fecerant: ne quovis modo deprehendi possent, quod ipsi essent hæretici. At in utraque professione fidei duplicem naturam in Christo affirmant, ut liquet ex verbis quæ ex eorumdem libello jam protulimus. Profecto Verbum nominarunt etiam in libello legatis tradito, ubi hæc habent : « Deum Verbum unigenitum Filium Patris D. N. Jesum Christum, qui pro nobis passus est carne, unum de tribus subsistentiis unius Divinitatis esse credimus ». Quæ cum vera sint, et juxta Orthodoxam fidem dicta, inferebant posse etiam citra reprehensionem absolute dici : *Unus de Trinitate passus est carne.* Et Maxentius his plane verbis absolvit libros contra Nestorianos : « Nec ego te unquam aliud aliquid quam hæreticum judicabo, qui Deum Verbum D. N. Jesum Christum, qui pro nostra salute passus est carne, unum esse ex sancta et individua Trinitate non approbas ».

8. *Eorum sententia longe diversa a Petri Fullonis blasphemia.* — Denique non audiendus Baronius, quando anno DXIX, num. 105 et seqq. dicit, hanc Scytharum monachorum propositionem a blasphemia *Petri Fullonis* non differre. Is enim Trisagio addidit hæc verba : *Qui crucifixus est pro nobis;* cum quibus ista propositio, *unus de Trinitate crucifixus est,* sensu convenire videtur. Verum *Petrus Fullo* crucem Trisagio addebat, quo Deus *ter sanctus* proclamatur, ut innueret Filium Dei, in substantia Deitatis, vel Trinitatem totam passam esse; duas enim in Christo naturas negabat. Scythæ vero monachi naturas in Christo duas inconfusas, conceptis verbis fatebantur, et *Unum de Trinitate,* scilicet Filium Dei, non in substantia Deitatis, sed *carne passum* propugnabant. Suam sociorumque suorum sententiam dilucide aperit Maxentius *in professione fidei de Christo*, eamque sancti Procli Constantinopolitani archiepiscopi, cujus doctrinam recepit Synodus Chalcedonensis, auctoritate confirmat in tomo *ad Armenios*, ut legere est apud Natalem Alexandrum citatum, qui verba ejus refert, et quæcumque adversus hanc propositionem afferri possunt, refellit.

9. *Fuerunt omnino Orthodoxi.* — Ex his non obscure colligitur, Scythas monachos procul ab Eutychiana hæresi fuisse. Hormisda in Epistola ad Possessorem *novarum cupidos quæstionum*, et in Epistola ad Justinianum *procacem verborum novitatem* eisdem objecit, nusquam hæreticos dixit. Africani in Sardinia exules Orthodoxam Scytharum fidem commendarunt his verbis : « Vestram simul alacres et fidem cognovimus, et salutem, imo in agnitione fidei vestra nobis salus innotuit». Sanctus Fulgentius initio librorum *de Veritate prædestinationis et gratiæ*, ad Joannem Maxentium et Venerium diaconum, ait : « Deo gratias ago, sancti fratres Joannes presbyter et Veneri diacone, cujus ope tales estis, ut pro gratia, qua salvamur, magno spiritu et fervore certetis ». Denique Joannes II papa paulo post obitum Hormisdæ illam propositionem : *Unus e Trinitate passus est carne*, approbavit, ut anno DXXXIV ostendemus.

10. *Eorum pertinacia justa reprehensione non caruit.* — Illorum tamen monachorum obstinatum studium, quo præconceptæ sententiæ ad cæterorum usque contemptum adhærebant, vituperio dignum. *Hormisda* enim eam thesim rejiciebat, non tanquam falsam, sed uti novam, seu quæ novo modo exprimebatur, unde cum ambigui plane sensus esset, in malam partem ab hæreticis trahi poterat. Quare Hormisdæ silentium imperanti morem gerere debebant. Hinc recte ab Hormisda appellati : « Contemptores auctoritatum veterum, novarum cupidi quæstionum, solam putantes scientiæ rectam viam qualibet conceptam facilitate sententiam. Eo usque tumoris elati, ut ad arbitrium suum utriusque orbis putent inclinandum esse judicium. Nec in numero fidelium deputantes sequaces traditionis paternæ, si suæ viderint credere nolle sententiæ. Docti crimina serere, obtrectationum venena componere, integrum corpus Ecclesiæ odisse, seditiones struere, invidiam concitare, et pro obedientia, quæ in cœnobiis principatum regularis obtinet disciplinæ, obstinationem pertinacis amare superbiæ ».

11. *An Christus esset Unus de Trinitate, pura quæstio de nomine erat.* — Em. cardinalis Norisius in Historica Dissert. *de Uno ex Trinitate carne passo*, cap. 6, ostendit, cum locupletissimis insignium sexti sæculi scriptorum responsis clare appareat, hujus controversiæ statum in eo præcipue fuisse, num Christus dici posset *Unus de Trinitate*, totam illam contentionem fuisse puram putam inter Catholicos logomachiam, qualis plane olim fuerat de voce *hypostasis* quæstio, tanta opinionum discrepantia Latinam inter ac Græcam Ecclesiam agitata. Id probe intellexit Facundus Hermianensis lib. 1 de tribus Capit. cap. 3, cum initio statim dicat : « Quod sint etiam Catholici, qui, sicut credimus, nescientes hoc ante memorata Synodo confirmatum, superflue contra de Verbo contendant; quia videtur eis, quod dici non debeat Unum de Trinitate pro nobis crucifixum, sed potius unam de Trinitate personam ». Et in fine ejus prioris libri ait, quosdam Ecclesiæ communicantes, « tamen per contentionem verbi superfluam negare debere dici, Unum ex Trinitate crucifixum ». Imo ipsemet Hormisda in Epist. LXXVII de mota a monachis Scythis controversia ad Justinianum scribit : « Non opus, ut stabilitatem fidei vestræ contentionis potius quam rationis sequaces, procaci verborum novitate confundant ». Erat enim Latinorum auribus ignota ea phrasis : *Unus de Trinitate,* quæ tamen in Orientali Ecclesia erat vulgatissima inter Catholicos, et professioni fidei inserebatur.

12. *Hæc contentio similis illi quæ de hypostasis voce inter Latinos et Græcos fuit.* — Utraque litigantium pars duas in Christo naturas indivise adversus Eutychianos fatebatur, et utraque unam in eodem personam contra Nestorianos adstruebat, ita ut unus idemque esset filius Dei et filius hominis. At secum invicem disputabant, num Christus dicendus esset una persona, vel potius *Unus de Trinitate*, ut diserte testatur Facundus proxime citatus. Enimvero Maxentius in responsione ad Epistolam Hormisdæ scribit se demonstrare : *Cur hæretici, ex quibus unus Dioscorus*, unam personam *Christum prædicantes ex Trinitate*, Unum ex Trinitate *Christum confiteri nullatenus acquiescunt.* At in re idem omnino sunt *Unus de Trinitate*, et *una persona de Trinitate.* Uti enim alius et alter; ita etiam unus intelligi potest personaliter. Augustinus cap. 38 Enchiridii ait : *Unus trium*, hoc est, una persona Trinitatis. Quod tamen utraque factio hæreticum sensum utrique loquendi formulæ subesse contendebat, hincque tot clamosæ disputationes, et tot contra se invicem factitatæ accusationes. Cujus exemplum diu ante præcesserat, persimilis contentionis de *hypostasis* voce Latinam inter ac Græcam Ecclesiam, ut jam insinuavi. Latini tres personas et unam hypostasim in sancta Trinitate esse affirmabant, ipsis enim hypostasis idem erat ac substantia, natura et essentia. Hinc Augustinus lib. 5 de Trinitate, cap. 8 : « dicunt quidem et illi hypostasim ; sed nescio quid volunt interesse inter usiam et hypostasim ». Diuturnior contentio fuit, priusquam Latini nomen hypostasis in eadem cum Græcis significatione reciperent ; cum tamen utrique essent in re significata concordes, nempe unam esse essentiam, ac tres personas.

13. *Monachi Scythæ adversarios Nestorianos, hi eos Arianos dicebant.* — Verum licet de nomine *personæ*, aut voce *unius* admittendis litigarent, monachis Scythis illa formula, *una Trinitatis persona* Nestorianam hæresim olere dicebatur ; adversarii vero eam thesim : *unus de Trinitate passus*, Arianismum ratione subjecti , Eutychianismum respectu prædicati, sapere contendebant: unde utrique pro Catholico dogmate contra hæreticos sese depugnare gloriabantur. *Nestorius* enim quo duarum personarum in Christo a se assertarum blasphemiam occuleret, unam se in Christo personam fateri autumabat, non quidem secundum hypostasim, sed pro auctoritate dignitatis, quia Christus vicarius Dei Verbi constitutus erat. Quare Nestoriani hanc propositionem admittebant : *Christus est una persona de Trinitate*, at non physice ac reapse id intelligebant, sed moraliter, pro auctoritatis dignitate, quatenus Christus vicariam Dei Verbi potestatem præferebat, ut vicarii personas principum repræsentant. Hanc tamen assertionem : *Christus est unus de Trinitate*, nulla omnino ratione admittebant, sed veluti Eutychianæ hæreseos axioma aversabantur. Hinc cum *Dioscorus* legatus *Hormisdæ* palam fateretur, Christum esse unam Trinitatis personam, negaret tamen esse unum de Trinitate, *Maxentius* eidem Nestoriani erroris notam objecit ; cum tamen *Dioscorus* sensu plane Catholico, Christum Unam Trinitatis personam esse affirmaret ; in sensu vero Eutychianorum eumdem unum de Trinitate dicere recusaret. Sed qui monachos Scythas oppugnabant, Arianam illis hæresim impingebant ; siquidem illis verbis *Unus de Trinitate*, individuam Trinitatis essentiam proscindi in plures distinctas substantias suspicabantur ; quia vox *unus* nullam relationem importare videbatur, ac proinde cum *unus* substantialiter tantum sumi posse putaretur, semel uno Trinitatis asserto, essentiam Trinitatis multiplicandam fore inferebant, quemadmodum Ariani delirantes arbitrabantur, ut fuse ac docte prosequitur Em. cardin. Norisius laudatus.

14. *Hormisda Macedonii et aliorum nomina vult expungi ex Diptychis.* — Venio nunc ad alteram controversiam hoc tempore etiam ventilatam. *Justinus imp.* anno superiori ad *Hormisdam papam* scripsit, ab eoque petiit, ut damnato *Acacii* nomine, et erroris auctoribus anathematizatis, cæterorum nomina in Diptychis retinerentur. Hæc quæstio potissimum movebatur propter *Euphemium* et *Macedonium*, qui summa laude Ecclesiam Constantinopolitanam administrarant, et quorum opinio apud populum maxime florebat. *Hormisda* acceptis *Justini* imp. litteris ad eum respondit Epistola data *VIII kal. Aprilis, Valerio U. C. cos.* quam recitat Baronius n. 7 et seqq. In ea pluribus imperatoris pietatem et in pace Ecclesiæ procuranda studium commendat ; sed in priori sententia perstat, et petita se minime concedere posse scribit. Ut autem *Anastasii* papæ exemplo, cujus auctoritate urgebatur, tacite respondeat, ait, mala quæ ex eo tempore emersere, vix locum aliquem permittere lenitati et dispensationi : « Nec, inquit, austeriorem me quisquam dicat esse prioribus ; nec adhortatio alicujus pro sententiæ auctoritate teneatur. Diligentiorem me non pertinaciæ studium, sed scandala secuta fecerunt. Forte inter initia locus esse potuit lenitati. Male, sicut notum est, per accessus præcedentium temporum errorum augmenta creverunt ».

15. *Cedit tandem petitioni imperatoris, et oppositioni Ecclesiarum Orientis.* — Verum cum tot Ecclesiis, scilicet Constantinopolitanæ, Ponti, Asiæ, Palæstinæ, ac totius præsertim diœceseos Orientalis, seu Antiocheni patriarchatus, *Justinus* imperator vim inferre nollet, id consilii cepit *Hormisda* Pontifex, ut negotium omne *Epiphanii* Constantinopolitani episcopi prudentiæ permitteret, cui ideo vicariam Sedis Apostolicæ præfecturam delegavit : ea tamen lege, ut ad Sedem Apostolicam referret, quosnam in ejus communionem suscepisset, et quid libelli ab iis dati, seu fidei formulæ ac professiones continerent. Hujus delegationis litteras datas *VIII kal. Aprilis, Valerio U. C. cos.* eodem scilicet die, quo præfatas ad imperatorem scripsit, refert Baronius num. 28 et seqq. In his ait Hor-

misdas : « Ita omnia providenda, ut non ambigas rationem dispensationis hujus Deo esse reddendam : ita tamen ut eos, qui vobis fuerunt communione sociati, vel per vos Sedi Apostolicæ vestra nobis scripta declarent, quibus etiam continentia libellorum, quos obtulerint, inseratur ». Ex quibus colligendum, *Hormisdam*, qui Orientis episcopos compellere primum volebat ad subscribendum libello a se edito, et a legatis suis offerendo, eorum tandem oppositioni cessisse. Nam si huic libello eos subscribere voluisset, non fuisset opus, ut *Epiphanius* eum certiorem faceret de his, quæ libelli seu professiones fidei a memoratis episcopis editæ continerent, et qua verborum formula subscripsissent.

16. *Epiphanio episc. Constantinop. Apostolicæ Sedis præfecturam demandat.* — Confirmat illud Natalis Alexander in Selectis Hist. Ecclesiast. cap. sæculo v, part. 11, Dissert. xx, ex iis, quæ pro Hierosolymitanis Ecclesiis ibidem subjungit *Hormisdas*, ut si communione Sedis Apostolicæ donari velint, professionem fidei, quam legatis Apostolicis obtulerunt, dum adhuc Constantinopoli versarentur, Romam ad se mittant, vel in Epiphanii Constantinopolitani episcopi manus reponant : « Et quia de Hierosolymitanorum propositione respondimus, hoc quoque æstimavimus, salutis eorum causa competenter addendum, ut si communionis Apostolicæ desiderant unitatem, professionem suam scripto inditam, quam legatis nostris apud Constantinopolim positis obtulerunt, aut per suos ad nos dirigant, aut fraternitati vestræ tradant, eodem tamen, sicut diximus, tenore conscriptam, quæ ad nos modis omnibus sub vestra ordinatione deferatur ». Orientales itaque episcopi in Sedis Apostolicæ communionem tandem admissi sunt, quamvis *Euphemium et Macedonium* non damnassent, eorumque nomina e Diptychis expungi passi non essent. Certe *Macedonii* nomen in Diptychis, quibus inscriptum fuerat, remansisse, et e quibus ablatum restitutum fuisse, indicat sacer cultus ei a Græcis exhibitus, ut eorum Menæa fidem faciunt.

17. *Paulo abdicato Euphrasius fit episc. Antiochenus.* — A num. 36 ad 39. Justinus imperator litteris *kalend. Maii, Justiniano et Valerio coss.* datis ad Hormisdam papam, et a Baronio recitatis, ei significavit, *Paulum* episcopatum Antiochenum abdicasse, ad quem diximus eum assumptum esse anno DXIX. Quare cum in Chronico Nicephori, et in Tabulis Theophanis anni tres ei assignentur, liquet non solum currenti anno eum dignitatem deposuisse ; sed etiam in eo Chronico ac Tabulis annos Julianos, eosque utrinque incompletos, non vero annos sedis episcoporum sæpe numerari. Successit ei *Euphrasius*, de quo Theophanes ad annum Incarnat. secundum Alex. DXIII hæc habet : « Euphrasius Antiochenus Chalcedonensis Synodi Patrum, et ipsius papæ Romani nomina Diptychis expunxit. Postmodum vero metu pœnitens redditus, quatuor Synodos publice promulgavit ». Justinus enim imperator imperii sui initio lege lata sanxerat, ut episcopi, qui Synodum Chalcedonensem suscipere nollent, sedibus suis pellerentur. Hujus legis meminit Liberatus in Breviario cap. 19.

18. *Asterius non fuit episcopus Alexandrinus.* — Ad num. 40. Existimat Baronius, Justinum imp. *Asterium* episcopum Orthodoxum hoc anno Ecclesiæ Alexandrinæ præfecisse ; quod in Actis sancti Arethæ et sociorum martyrum, quæ ipse anno sequenti recitat, *Asterius* diserte vocetur *patriarcha Alexandrinus*, et dicatur eum cum monachis Orthodoxis multas Deo fudisse supplicationes. Verum cum Asterii episcopi Alexandrini nulla mentio sit, nec in Chronico Nicephori, nec in Tabulis Theophanis, nec in Chronico Victoris Tununensis, nec in Historia patriarcharum Coptitarum, nec in Breviario Liberati, nec in libro Leontii de sectis Act. v, qui episcoporum Alexandrinorum seriem accurate digessere, eum non fuisse episcopum Alexandrinum tandem esse debet extra controversiam. Quare Asterii nomen in margine ab aliquo sciolo additum voci *patriarchæ*, progressu temporis ut non raro contigit, irrepsit in textum. Ait Baronius, nullam rationem pati, ut dicatur sub omnium maxime pio imperatore caruisse illam Ecclesiam aliquo episcopo Orthodoxo. Verum ipsemet anno DXIX, n. 146 recte observavit, haud eo statu res fuisse Alexandrinas, ut ei sicut aliis, Justinus imperator facile mederi posset, « populo ipso pariter cum suis episcopis in hæresim captivo deducto, cui patrocinari etiam magno cum vitæ discrimine parati essent ». Neque Justinus, aut alii imperatores, qui Ecclesiæ bono consulebant, relictis episcopis hæreticis, qualis fuit Timotheus anno DXIX ad illam cathedram evectus, alios præficiebant, sed illos sede pellebant. Garnerius in Notis ad Liberatum cap. 19 autumat, *Timotheum* episcopum Alexandrinum cognominatum fuisse *Asterium ;* quod Alexandrini post sancti Cyrilli mortem soliti essent cognomines episcopos agnominibus discernere ; sicque *Timotheum* unum *Ælurum et alterum Salofaciolum* nominasse, a quibus, ut tertium distinguerent, *Asterium* appellarunt. Sed hæc conjectura minime admittenda ; cum *Timotheus* fuerit episcopus hæreticus, *Asterius* vero dicatur episcopus Orthodoxus in laudata Vita a Metaphraste scripta.

19. *Moritur S. Brigida.* — Ad num. 41. Marianus Scotus in Chronico quem secutus est Baronius, sanctæ *Brigidæ* virginis Scotæ Thaumaturgæ mortem hoc anno consignat, licet non desint, qui eamdem in annum DXVIII, aliique qui in annum DXXIII conferant. Bollandus ad diem primum mensis Februarii, quo ea colitur, quinas ejus Vitas exhibet, et in commentario prævio pluribus disserit de ejus patria, monachatu, habitu, regulis, monasteriis, de locis in quibus habitavit, de ejus obitu ac translatione. Statuit autem eam Scotico sanguine natam, et ubi adolevit, Deo virginitatem vovisse,

ac sanctimonialem habitum ab episcopo accepisse. Præcipuum ejus monasterium fuit *Kildariense* in Hibernia ubi postea urbs ampla ædificata, titulo comitatus ornata; quemadmodum plura Belgii oppida orta sunt a cœnobiis; quod vel stipem large tribuerent egentibus, vel fama miraculorum celebrarentur. Eam non modo Scoti et Hiberni, quorum utrique esse gentilem suam contendunt; sed et Angli, Belgæ, et Germani eximia religione venerantur.

20. *Moritur Ennodius episc. Ticinensis.* — *Ennodium* episcopum Ticinensem, et sancti Epiphanii Ticinensis episcopi diaconum hoc anno ad Deum migrasse, testatur ejus epitaphium apud Sirmondum, qui ejus Epistolas et Opuscula in lucem edidit, ac notis illustravit: in illo enim dicitur eum obiisse, *Valerio consule, XVI kal. Augusti. Ennodium* ut sanctum confessorem laudant Nicolaus I in Epistola ad Michaelem Augustum, Joannes VII Epist. VIII ad Bercharium abbatem, et Gregorius VII in Dictatu; si tamen is hujus tractatus auctor sit. Gemina legatione ad Anastasium imp. sub Hormisda papa functus est, et Symmachi decessoris Hormisdæ causam egregie propugnavit. Successit in episcopatum Ticinensem, non sancto *Epiphanio*, ut perperam aliqui tradunt, sed *Maximo*, qui Synodo absolutionis Symmachi subscripsit anno DI quique ideo *Epiphanio* successerat, et ante *Ennodium* Ecclesiam Papiensem rexerat.

HORMISDÆ ANNUS 9. — CHRISTI 522.

1. *Boetius cum Symmacho consul, librum de Trinitate scribit.* — Qui sequitur Christi annus quingentesimus vicesimus secundus, clarissimorum virorum Symmachi atque Boetii consulatu aperitur. Hic namque ille Symmachus esse videtur, ad quem idem Boetius scripsit commentarium illum, cujus est titulus : « Quomodo Trinitas sit unus Deus ». Cujus viri pariter mentio habetur in Hormisdæ papæ Epistola [1] ad legatos : ex qua colligi posse videtur, Orientalem senatum dedisse Symmachum, Occidentalem vero Severinum Boetium exhibuisse consulem. Porro Boetii tertius hic numerandus erit consulatus, si qui superioribus temporibus recensentur duo Severini Boetii consulatus, unius ejusdemque Boetii extiterunt. Sed emendes velim apud Bedam, ubi mentio habetur de tertio Boetii consulatu verbis istis [2] : « Boetius vir illustris, qui et patricius fuit, tertium cum Symmacho gessit consulatum : ad hunc pauperculæ Britannorum reliquiæ mittunt Epistolam, etc. » Emenda, inquam, restitueque loco « Boetii, Aetium », cujus tempore ea quæ scribit, fieri contigerunt, ut suo loco superius dictum est : contigit enim consulatus Aetii cum Symmacho pariter collega anno Domini quadringentesimo quadragesimo sexto.

[1] Hormisd. Ep. LXVI. — [2] Beda de Gestis Anglo. l. I. c 13.

2. Quod autem ad ejusdem Boetii tertium consulis de Trinitate ad Symmachum elucubrationem pertinet : præstare consuevit hæc ingenium feracissimum, Theologicis quoque institutionibus non leviter quidem tinctum, sed apprime imbutum, occasione emergentium disputationum, quæ his temporibus crebræ erant. Cum et blaterantibus insipientibus quibusdam sciolis, et de sacris dogmatibus magno periculo iisdem insciis disputantibus, idem Boetius adversus errorem Nestorii et Eutychetis disertum Commentarium scripsit de duabus naturis et una persona Christi, in quo sicut in ejus tractatione præ se fert Theologum disertissimum, ita et in fine operis (qualem decet esse Ecclesiasticum tractatorem) se exhibet modestissimum, dum hæc perorat, quæ ut memoria digna spectanda proponimus.

3. « Hæc sunt, inquit, quæ ad te de fidei meæ credulitate scripsi. Qua in re si quid perperam dictum est; non ita sum amator mei, ut ea quæ semel effuderim, meliori sententiæ anteferre contendam. Si enim nihil est ex nobis boni; nihil est quod in nostris sententiis amare debeamus. Quod si ex illo cuncta sunt bona, qui solus est bonus; illud potius bonum esse credendum est, quod illa incommutabilis bonitas atque omnium bonorum causa præscribit ». Ita quidem ipse, Deo accepta ferens omnium

auctori, quæcumque adversus hæreticos fuerit scribendo conatus; ex quo sententiam Domini ita dicentis intelligas [1] : « Qui quærit gloriam ejus qui misit eum, hic verax est ». Et [2] « Qui ex semetipso loquitur, mendax est ». Sunt hæc plane symbola, quibus a Deo missos, et qui a Deo inspirati loquuntur, intelligas, cognoscasque legitimos verbi Dei dispensatores, a quibus [3] potissimum illud exigitur, ut fidelis quis inveniatur. Adjecit iisdem ferme temporibus in eodem argumento versatus : « Utrum Pater et Filius et Spiritus sanctus de Divinitate substantialiter prædicentur ». Inscripsit enim hoc titulo perbreve opusculum ad Joannem Ecclesiæ Romanæ diaconum, fortasse illum, qui Hormisdæ in Sede successit. At de Boetio consule hactenus, quem parum nobis fuit ostendisse consulari purpura illustratum, nisi ex patrocinio Catholicæ fidei majoribus exhibuissemus splendoribus auctum. Sed jam sub tanto consule res anni hujus gestas narrare aggrediamur.

4. *Trasamundus Wandalorum rex accepta a Mauris clade moritur.* — Hoc eodem anno, Trasamundus rex Wandalorum in Africa, cum regnasset (ut ait Procopius [4]) annos viginti septem et amplius menses quatuor (ut addit Isidorus [5]) ex hac vita decessit, instar Antiochi, desperatione rerum bellicarum sinistre cedentium nimium afflictatus. Justo namque Dei judicio factum est, ut pulsis relegatisque omnibus Orthodoxis episcopis, ipse dire infestaretur a Mauris, ab iisdemque longe imparibus numero vinceretur : quod cum paulo ante ejus obitum accidisse Procopius tradat, hic nos opportune pergratam ab ipso scriptam recenseamus historiam : ait enim [6] :

5. « Sub hoc item Wandali magnum a Maurusiis (ita nominat Mauros) incommodum accepere, quale nunquam antea contigit. Cabaon præfectus quidam apud Tripolim erat bello exercitatus et animo vafer : ubi audisset se a Wandalis bello peti, talia commentus est. Primum subditos jussit ab omni injustitia et cibis lautioribus, præterea a mulierum concubitu abstinere; geminum quoque vallum constitui, in altero ut ipse cum exercitu omni virorum esset, in altero mulieres conclusit, pœna mortis apposita, si quis ad id accederet ». Hæc auctor de homine, quem quidem haud librorum sacrorum Christianæ religionis expertem fuisse, significare videtur, dum justitia, jejunio, ac castitate hostes vincendos esse haud frustra putavit. Sed audi de Mauro majora, ex quibus magis admiraberis animi ejus in recte judicando lumen divinitus impertitum. Pergit enim Procopius :

6. « Post hæc certos ante mittit exploratores cum his mandatis : Quam primum Wandali exercitum moverint, si aliquod templum ex his quæ Christiani honorant, profanaverint ; ubi statim inde discesserint, contraria illis agant, templum videlicet purgando ». Fuit enim in more Wandalis Arianis, ut Orthodoxorum Ecclesias omni contumeliarum genere afficerent, ac penitus profanarent : quod Deo summopere displicere, homo etiam non Christianus, Christianarum tamen rerum haud otiosus inspector, considerans, prudens illud scitumque consilium iniit : « Hoc enim (pergit auctor) non ab re dicebat, ut Deum », quem Christiani colunt, veneraretur : « Nam si (aiebat) ut fertur, pius erit, par est ut iniquos ac ei contumeliam inferentes plectat, famulantibus vero præsto sit ». Audiant hæc novatores sacrarum ædium profanatores, demolitores, et incensores : et ex eventu rerum Dei judicio interposito, velint, nolint, probent necesse est sententiam hominis Barbari, ut pavescant quod desuper imminet in sacrilegos venturum judicium. Sed pergit Procopius :

7. « Igitur exploratores ubi ad Wandalos venerunt, eosque Tripolim cum exercitu petere conspexerunt, secuti sunt et ipsi simili habitu ac specie. Wandali prima die in templis Christianorum se cum equis et aliis animalibus locant, nullum more ipsorum in Deum ejusque habitationem probrum prætermittentes ; sacerdotesque et æditos colaphis terga verberantes, more vilium servorum sibi ministrare cogebant ». Erant hi sacri Dei ministri, qui, relegatis ipsorum episcopis, soli remanserant in Ecclesiis ruri positis, unicum solatium Catholicæ plebis ; in quos Wandali omne genus improperii exercebant : « At exploratores, subdit Procopius, ubi discedentes vidissent, mandata Cabaonis protinus exsequebantur : templa purgant, stercusque ac si quid aliud immundum a gente turpissima relictum educunt, odorem incendunt ; sacerdotes ab eis ludibrio habitos adorant ; argentum pauperibus præbent, qui pro templis rogantes consistebant. Sic igitur toto itinere Wandalos secuti, quæ illi profanabant, ipsi continuo sedulitate ac omni pietate resarciebant.

8. « Ubi vero Cabaon hoc accepit, evestigio exercitum in occursum educit, sepiitque vallo, camelis circa pro muro dispositis, ex eisque duodecim in fronte collocavit : pueros autem ac feminas, omnemque imbellem turbam simul cum thesauro in medio ponit : fortissimos quosque ad camelorum pedes cum scutis constituit. Sic itaque collocatis Afris, Wandali ancipites, quanam aggredi eos opporteret : non enim erant neque jaculatores, neque sagittarii, neque etiam pedites qui in pugnam procederent, sed tantum equites omnes, hastis plurimum ac ensibus utentes, quibus nullo modo eminus adversariis nocere poterant : præterea equi a camelorum adspectu perterrefacti, progredi non audebant. Quapropter magna ipsorum strages, frequentibus ab hoste sagittis irruentibus, facta est. Hæc igitur Trasamundus ab Afris passus, paulo post decessit rex annis viginti septem ». Hucusque Procopius. Scribit eadem Evagrius [1] additque Wanda-

[1] Joan. VII. — [2] Joan. VIII. — [3] I. Cor. IV. — [4] Procop. de bello Wandal. l. I. — [5] Isidor. in Chron. Wandal. — [6] Procop. de bello Wandal. l. I.

[1] Evag. l. IV. c. 15.

los adeo fuisse bello isto exagitatos, ut ex ingentis numeri exercitu perpauci admodum ad propria reverterint : quo præclaro et memorabili exemplo demonstratum est, quid pietas possit in bello, quantumve impietas obsit : et quod est in Psalmo[1] : « Cognoscetur Deus judicia faciens ». Cum vel ex hoc tam perspicuo argumento Orthodoxa Ecclesia et in ea habitans Deus intelligatur : ut secundum illud Isaiæ Prophetæ contingat[2] : « Cum feceris judicia tua in terra, justitiam discent habitatores orbis ». Tanta vero accepta clade, impium regem mœrore nimio affectum interiisse, jam diximus.

9. *Hildericus ejus filius et successor episcopos Catholicos ab exilio revocat, inter quos eminet Fulgentius, Carthaginem triumphali pompa revertens.* — Defuncto Trasamundo Wandalorum rege, regno potitur Hildericus filius Hunerici ex filia Valentiniani imperatoris genitus, ut Isidorus est auctor, qui ait : « Iste sacramento a prædecessore suo Trasamundo fuerat obstrictus, ne Catholicis in regno suo Ecclesias aperiret, aut privilegia restitueret : qui priusquam regnaret, ne religionem sacramenti violaret, præcepit sacerdotes Catholicos ab exilio reduci, et Ecclesias aperiri ». Hæc Isidorus. Sic igitur antequam Hildericus regni administrationem susciperet, omnes episcopi exules in Sardinia et alibi ab exilio liberi in Africam rediere : de qua episcoporum restitutione hæc Anastasius in Hormisda : « Hujus temporibus, episcopatus in Africam revocatus est post annos viginti septem (septuaginta quatuor), qui ab hæreticis fuerat exterminatus ». Ita plane depravatus in codice numerus restituendus est : tot enim annis regnavit impius Trasamundus, qui eosdem ejecerat ab Africana Ecclesia sacerdotes. Simul ac ergo ab Hilderico licentia illa fuit impartita; continuo plebs Catholica cum clero qui Carthagine repertus est, uno consensu, summaque concordia Carthaginensem episcopum Bonifacium creaverunt : quem soluti ab exilio episcopi Carthaginem redeuntes, magno gaudio considentem in cathedra primatem totius Africæ salutarunt. At quod ad reditum spectat episcoporum ; quos dolentes ac vinctos deportatos in insulam vidimus, eosdem victores cum gaudio remeantes pariter consequamur : hæc autem quomodo se habuerint, Acta sancti Fulgentii felicius explicant verbis istis[3] :

10. « Ut enim est dictatio ipsa finita », nempe septem libri adversus scripta Fausti Regiensis de Gratia Dei, de quibus (ut vidimus ex Epistolis Hormisdæ et Possessoris anno superiori) controversia Constantinopoli mota erat, atque ad Hormisdam Romam delata, « protinus est longissimæ captivitatis catena disrupta. Mors enim Trasamundi regis, et mirabilis bonitas Hilderici regnâre incipientis, Ecclesiæ Catholicæ per Africam restitutæ libertatem restituens, Carthaginensi plebi proprium donavit antistitem, cunctisque in locis ordinationes Pontificum fieri clementissima auctoritate mandavit ». Hæc auctor, qui agens de reditu omnium episcoporum, S. Fulgentii tamen præcipue est assectatus vestigia, utpote ipsius discipulus; ejusque cum aliis collegis episcopis reversionem Carthaginem, triumphi instar, ita describit :

11. « Beatus igitur Fulgentius, postquam sapienter expugnavit Pelagianos, lætificatos meruit videre Catholicos. Inde secundum quod per eum Spiritus sanctus prædixerat, reversus est Carthaginem cum omnibus consacerdotibus, unde solus exierat. Invenit lætos, quos reliquerat mœstos : invenit nimia exultatione ferventes, quos reliquerat persecutionis violentiam sufferentes : invenit habere spiritualem patrem quos reliquerat dolentes Ecclesiam matrem : invenit exspectantes se cum gaudio, quos reliquerat gementes cum tædio. Tanta enim fuit devotio Carthaginensium civium beatum Fulgentium revisere cupientium : sic universus populus exspectabat ardenter, quem viderat in conspectu suo pugnasse viriliter, ut aliis episcopis ante ipsum descendentibus, silens multitudo super littus staret, oculis et mentibus inter omnes episcopos beatum Fulgentium, quem familiariter noverat, quærens, et a cunctis navibus beatum Fulgentium expetens.

12. « Ubi vero facies apparuit, immensus nascitur clamor, altercantibus omnibus, quis primo salutaret agnoscendus; quis benedicenti caput supponeret, quis extremis vel saltem digitis mereretur tangere gradientem ; quis videre vel oculis procul stantem. Resonabat divina laus in omnibus linguis. Ad sancti quippe Agilei Basilicam sequens populus, et populus præcedens, confessorum beatorum triumphum nobilem celebrabat. Multitudo enim maxima populi beatum Fulgentium, quem plus cæteris honorabat, concurrens alacriter comprimebat; donec cauta quorumdam Christianorum provisio rotam in circuitu faciens, æstuanti liberum præberet iter in medio transeunti.

13. « Probare tamen adhuc Dominus cupiens virorum fidelium charitatem, copiosis imbribus ambulantes mirabiliter inundavit. Et quis opera pietatis enarrare valeat absque dispendio veritatis ? Immensa pluvia neminem terruit, aut obsequium sacerdoti glorioso præbere prohibuit : imo potius, veluti benedictione cælesti desuper descendente, tantum fides nobilium crevit, ut planetis super beatum Fulgentium gratanter expansis, repellerent imbres, et novum tabernaculi genus artificiosa charitate componerent, imitatores eorum effecti, qui prioribus temporibus Salvatori super pullum asinæ considenti et Hierosolymam venienti vestimenta sua (sicut Evangelium loquitur[1]) in via sternebant. Vix ergo appropinquante vespere, sanctæ memoriæ Bonifacio episcopo Carthaginensi repræsentati benedixerunt omnes et laudaverunt communiter Deum ». Quidni præ cæteris sanctus Fulgentius fuit illis omnibus majoribus obsequiis frequen-

[1] Psal. IX. — [2] Isai. XXVI. — [3] Vit. S. Fulgent. apud Sur. tom. I. die I. Januar.

[1] Matth. XXI.

tandus, qui præ cæteris (ut superiori Annalium tomo dictum est) steterat adversus Wandalorum regem persecutorem intrepidus, dictis scriptisque in meditullio ipsius urbis Carthaginensis principem exagitans Arianum? Sed iste fuit meritus de victoria adepta triumphus. Pergit vero auctor.

14. « Tunc beatus Fulgentius per omnes vicos civitatis Carthaginensis, ubicumque transibat, manibus et oculis demonstrabatur, laudibusque innumeris prædicabatur. Postquam autem cum gaudentibus gaudens, qui prius fleverat cum flentibus, cunctorum desideria satiavit ; valefaciens fratribus egressus est de Carthagine, per omnes prolixi itineris vias gaudia majora reperiens, in occursum suum populis undique tendentibus cum lucernis et lampadibus et arborum frondibus ». Erant obsequia ista lætitiæ signa, quibus et festos dies adornare fideles consueverunt, ut aliis superius exemplis est demonstratum. Sed addit auctor : « Favor et gloria ineffabilis beatum Fulgentium mirabiliter in conspectu omnium fecerant gloriosum. Per omnes Ecclesias tanquam proprius episcopus suscipiebatur, et sic de reditu ejus omnis Byzacena provincia velut plebs una gaudebat ». Memores omnes quantum deberent viro, qui in tanto naufragio Ecclesiæ Africanæ, velut alter redivivus comparens Augustinus, verbi prædicatione, scriptorumque editione ora impiorum obstruxerat, regiamque potentiam reddiderat imbecillam; gloriosaque confessione ac fidei professione pro miraculo inter hostes in ipsa Carthaginis urbe Catholicam fidem fecerat tunc triumphare, cum omnes episcopi Africani vincti in exilio tenerentur.

15. At quid ipse Fulgentius, cum tot tantisque ovationibus populorum ubique susceptus, et longiori via, longiori esset auctus ubique triumpho? Non inflatur, sed majora inde hausit virtutum emolumenta. Nam audi ejus discipulum ipsius vestigia cominus assectantem : « Quem, obsecro, inquit, gloriæ hujus non extolleret magnitudo? beatum tamen Fulgentium ad majus humilitatis studium provocavit. Veniens namque cum gloria populari, dignitatem pontificis privilegio specialis venerationis accumulans, postquam cathedram sedit, inter monachos adhuc habitare desideravit. Et ne videretur abbatis Felicis adventu suo minuere potestatem, imperandi monachis omnem sibi ademit voluntarie facultatem, non suam, sed alterius volens ipse quoque facere voluntatem. Et qui adhuc monachus dispensationem susceperat fratrum, jam episcopus dominari noluit in proprio monasterio : sic sollicite cavens, ne Felicem contristaret abbatem, ut exhibens supervenientibus hospitalitatem, si quando vel multiplicari panem, vel aliquid amplius exhiberi necessitas expetisset, abbatis primo Felicis consilium acquireret ». Ecce quales esse consueverunt magni sanctæ Ecclesiæ pugiles, nempe in prælio fortes, in pace humiles; adversus hostes ante omnes, leonum instar, impetu insilire, inter fratres autem conversos in agnos humi cubare. Reliqua vero de Fulgentio suis locis sumus inferius reddituri.

16. *Hormisdæ gaudia.* — Hæc autem peracta hoc tempore esse noscuntur, secundum Anastasium Bibliothecarium, sub Hormisda sanctissimo papa. Ita plane Deus beatissimum patrem hac etiam benedictione auxit, ut post restitutam Orientalem Ecclesiam Catholicæ communioni, Africanam quoque longa persecutione vexatam, atque novissime a Trasamundo rege, omnibus ejectis episcopis, proculcatam, temporis ferme momento viderit liberatam, et pristino splendori (ut licuit) restitutam. Sic igitur his et aliis a Deo muneribus locupletatus, tandem ab eodem præmia de laboribus et coronas de victoriis accepturus, sequenti anno ad superna est postea evocatus; quasi, senis Simeonis instar, jam responsum a Domino accepisset, non visurum se mortem nisi videret Christum Domini, nempe dissoluto schismate, Orientalem unitam Ecclesiam; et Occidentalem in Africa, sublato persecutore tyranno, in integrum restitutam : ut his visis, licuerit ipsi sacrum illud cygneum cum eo occinere canticum[1] : « Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace : quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium », non Orientalium tantum et Occidentalium Africanarum, sed et aliarum, quas ipse fortasse nec nomine noverat, nationum ; ut ex iis quæ proxime dicturi sumus, intelliges.

17. *Fides Christiana propagatur Lazis et Iberis ad Christum conversis.* — Inter alia igitur plurima, quæ a Deo consecutus est Hormisda Pontifex beneficia, illud quidem haud levioris momenti censendum esse videtur, quod hoc ipso anno copiosa Dei misericordia factum est, ut oves alias, quæ non erant ex hoc ovili, reliquo universo gregi conjungeret : cum videlicet barbaræ ac feræ gentes adhuc nesciæ ferre Christi jugum, expertesque divinæ legis, sepultæ diu erroribus, atque offusæ tenebris veræ religionis ignorantiæ, ad fidem Christianam capessendam accesserint, venerintque Constantinopolim ad Justinum, quem scirent esse maxime pium imperatorem. Tot secum bona vexit restituta Catholica fides, quæ schismatis libera nexibus, jam arctis et angustis suis nesciens contineri limitibus, ad exteros longe positos Evangelium propagavit, et (quod mirabilius fuit) nemine prædicante, dicente licet Apostolo Paulo[2] : « Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? » Ita quidem. Verum secundum ejusdem Apostoli sententiam[3] : « Non prius quod est spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale » : accidit, ut avidus terrenæ gloriæ rex Lazorum, qui a majoribus dicti sunt Colchi, jungi se cupiens Romanorum imperatori, obicem infidelitatis studuerint removere, probe sciens nullis aliis quempiam arctioribus vinculis stringi posse,

[1] Luc. II. — [2] Rom. X. — [3] I. Cor. XV.

quam si religionis nexibus animus religetur. At quonam pacto ista se habuerint, ex priscis auctoribus narrare aggrediamur.

18. Hoc ipso igitur anno, qui numeratur quintus Justini Augusti, prævio rege suo, Lazorum populi ad Christianam fidem conversionem contigisse, ex Theophane scribit auctor Miscellæ, cum ait [1] : « Quinto anno imperii Justini, Zatus rex Lazorum venit Byzantium ad Justinum, et rogavit eum, ut fieret Christianus, et ab eo appellaretur imperator Lazorum. At imperator grandi cum gaudio illo suscepto, illuminavit eum, et filium appellavit. Protectus autem Lazorum imperator a Justino, portavit coronam et chlamydem imperatoriam albam.

19. « Quo comperto Cabades (Cadabes) rex Persarum significavit Justino dicens : Quia cum amicitia et pax sit inter nos; quæ inimicorum sunt, agis, et eos qui sub potestate Persarum erant a sæculo, assumis. Qui rescripsit ei : Nos nequaquam subjectos imperio tuo assumpsimus, neque subvertimus : sed ascendens Zatus ad imperia nostra, procidens deprecatus est, ut a scelesto et pagano dogmate, impiis sacrificiis, et errore dæmonum liberaretur, et accederet ad Creatorem omnium Dominum, et fieret Christianus. Hunc nos baptizantes, absolvimus ad propriam regionem. Ex tunc ergo fracta (facta), est amicitia inter Romanos et Persas ». Hæc ibi. Habet eadem Zonaras [2] et Cedrenus [3], necnon et Anastasius Bibliothecarius in Chronico, sed anno superiori. Agathias vero sub Justiniano imperatore id factum tradit : idemque affirmat, hos quos Lazos dicimus appellatos fuisse populos, Colchos antiquitus nominatos. Porro ut hæc sub Justino potius facta dicamus, præter majorem numerum testium, illud magnopere persuadet, dum Procopius [4] ait, a Justiniano imperatore restauratam fuisse apud Lazos Ecclesiam jam vetustate collabentem; ut plane certum sit argumentum ante Justiniani tempora Lazos pietatis fuisse cultores.

20. Unde autem Lazorum regi in mentem venerit, abdicata idololatria, fieri Christianum; conjici potest, quædam semina pietatis in animo concepisse, cum (ut superiori tomo dictum est) sub Leone imperatore Constantinopolim venit, atque eidem ab ipso Leone Christianæ religionis miracula in uno homine ejus cultore fuere demonstrata; cum videlicet ostensus ei fuerit magnus ille Daniel super columnam vivens cognomento Stylita : quod veluti grande portentum idem magnifice prædicans, inde recessit propemodum Christianus. Sed dubium alicui esse potest, an hic ille fuerit rex Lazorum tum juvenis, modo senex : verum potius existimamus (id testante Agathia) fuisse ejus successorem filium, qui paterna relatione tanquam radio lucis in tenebris illustratus, pedetentim divinæ gratiæ adminiculo ad Christum lucem [5] veram omnem hominem illuminantem advenerit.

[1] Miscel. lib. xv. — [2] Zonar. III part. Ann. — [3] Cedren. in Compendio hist. — [4] Proc. de ædif. Justini imp. orat. III. — [5] Joan. I.

21. Procopius [1] de Lazis atque eorum confinibus Iberis texens historiam, hæc de bello a Persarum rege hoc tempore excitato habet : « Cabades autem quamvis maxime in fines Christianorum excurrere optaret; nullo modo potuit, casu, quem jam referam, superveniente. Iberi qui Asiam incolunt, prope Caspias habitant portas ad Boream pertinentes; ipsisque sinistrorsum terra Lazorum, dextrorsum autem ad Orientem Persarum gentes sunt. Is igitur populus et Christianus est, dogmaque fidei præter omnes quos sciamus, observat : subditi regi Persarum sunt. Hos Cabades ad fidem deserendam compellere conatus, regi eorum Gurgeni cum alia mandavit ex suorum fieri consuetudine, tum mortuos terræ minime conderent, sed avibus canibusque Persarum more projicerent. Quapropter Gurgenes ad Justinum imperatorem confugit, ejus implorando fidem, ne Iberos a Persis Romæi iri perditum sinant. Ille vero alacriter re suscepta, Probum Anastasii principis sororis filium virum patricium ad Bosphorum misit, ut Hunnorum exercitum ad præstandum auxilium Iberis induceret. Est enim Bosphorus civitas maritima sinistrorsum Euxinum Pontum naviganti, hinc Chersonesus iter dierum viginti distans, in quorum medio Hunni cuncta possident. Bosphoritæ jam dudum liberi incolunt, ac Justino nuper sese commisere ». Quomodo autem Justinus imperator has gentes a Persis defendere curaverit idem Procopius pluribus narrat. Sed hæc nobis satis ad intelligendum omnia dextere cessisse principi Orthodoxo, cujus se fidei externi populi committerent, et fidem Christianam ab eodem Gentiles quærerent, quem sciebant Deo esse fidelem.

22. *Apud Homeritas Æthiopiæ in urbe Nagran dira Christianorum persecutio a Dunaan Hebræo; ubi ingens martyrum numerus, duce et hortatore Aretha monacho.* — Jam vero ex Iberis atque Lazis ad Homeritas peregrinans ducatur oratio : penes quos a temporibus Constantii Augusti coalescere Ecclesia cœpit, ut suo loco pluribus dictum est. Quorum si quis antiquiora tempora repetat, eos ipsos esse reperiet, ex quibus regina Saba progressa est audire sapientiam Salomonis : ex iis etiam sub primordiis nascentis Christi Ecclesiæ venisse eunuchum Candacis reginæ Æthiopum in Judæam venerari templum et rediisse effectum jam ipsum Christi templum per sacrum baptisma. Quorum populorum etsi cætera obscura, clarissima tamen sunt et cælesti luce micantia, quæ apud eos ab hoc anno quinto Justini imperatoris illic cœpta sunt agi, et quomodo a Judæis ibidem dominantibus Ecclesia illa dire vexari cœpit, et in ea persecutione complures coronam sunt consecuti martyrii, ab auctore quidem integerrimæ fidei, ejusque temporis scriptis prodita, sed postea alterius nomine edita, nempe Metaphrastis, qui in his nullam præterea navavit operam, quam ut exscriberet, et in tomum a se

[1] Procop. de bello Persic. . I.

collectum Vitarum sanctorum inferret. Adstipulantur absque dubitatione rerum gestarum certæ veritati Græci auctores, Zonaras, Cedrenus, Nicephorus, atque alii. Illustretur igitur, sicut et cæteri, præsens tomus nobili purpura tincta sanguine martyrum; et pretiosiora includat dona, quam illa quæ attulit regina Saba ad Salomonem. Narratio fructuosa eo accedet gratior, quo veritati intelliges in omnibus consentire. Demoremur in his libenter, et videamus uno eodemque coalescere ubique Spiritu sanctam Ecclesiam, et sicuti una vivunt anima omnia unius corporis membra, ita unum eumdemque Deum se omnia in omnibus solitum exhibere. Erit plane, ut horum egregie factorum inspecta pulchritudine, quis jure deploret quæ præteritis temporibus in eadem Ecclesia memoria digna facta creduntur vel silentio prætermissa, vel injuria temporum perdita. Sed ipsam hic referre historiam aggrediamur, quæ sic se habet [1] :

23. « Instabat jam quintus annus ex quo Justinus acceperat sceptra Romani imperii: quo quidem tempore imperabat etiam Æthiopibus Elesbaan, vir qui propter pietatem et justitiam apud omnes maximum nomen fuit consecutus, in civitate autem Auxum regiam construxerat. Ditione tenebat Arabiam Felicem, quæ olim quidem Saba, nunc autem vocatur Homeritis, Dunaan Hebræus, vir impius et Christianorum generi inimicissimus ; qui etiam omnes qui erant in sua potestate, habebat circumcisos, partim quidem Judaicam sequentes superstitionem, partim autem plane Gentiles soli et lunæ sacrificantes, et dæmonibus, quos etiam more gentis honorabant fanis et columnis. Porro autem ab Elesbaan odio habebatur Hebræus; quod omnibus fere qui sunt sub cælo Christum Deum prædicantibus et verum Dei Filium, et nobis factum carne similem, ipse eum vilipendens inficiabatur hæc omnia, velans et adumbrans suorum majorum scelus , quod in cruce admiserant : adeo ut rex pius sæpe cum eo bello congressus, vi fuderit, atque fugarit, et tributum pendere coegerit.

24. « Verum ille quidem non stans pactis conventis insurrexit contra regem Elesbaan : Elesbaan autem eum rursus valido adortus exercitu, fortiter expugnavit et in fugam convertit. Denique ad illum cavendum relicto exercitu, in suam rediit ditionem. Interim non poterat Hebræus quiescere : sed ut acceptæ cladis deleret ignominiam, cum suos collegisset, et eos qui erant in præsidio invasisset, omnes bello perdidit ; et jussit omnes qui inveniebantur Christum esse Deum confitentes, citra ullam interire misericordiam. Nullus autem fuit ex iis qui erant sub ipso Christianis, qui se non huic impio edicto submiserit, illius animi reformidans injuriam » , deditionem quidem facientes, verum nequaquam impietatem sectantes , sed pro fide Christiana tuenda mortem oppetentes , ut quæ paulo inferius dicentur ostendunt. Sed pergit auctor :

25. « Quædam tamen civitas frequens populo sita in Homeritide, quæ vocatur Nagran, cum jam longo abhinc tempore venisset ad agnitionem veritatis, et pietatem suscepisset, nempe ex quo Constantius Magni Constantini filius ad Sabæos, qui nunc vocantur Homeritæ, orti vero sunt ex Cætura Abrahæ, misit legatos ; et rege illius gentis muneribus sibi conciliato, ædificavit hac in civitate Ecclesias : et quemdam virum pium, qui ad vitam declinabat monasticam, et moralibus et activis virtutibus erat magnus, atque adeo omnibus sui temporis superior, misit, ut præesset iis qui ad veram accesserant religionem. Quo quidem tempore Judæis resistentibus, et barbaro suadentibus ne tam facile hospitem admitteret in civitatem, neque circa res divinas aliquid innovaret, nisi prius vir religiosus aliquod signum ostenderet (quomodo solent isti petere, ut qui sint increduli) quod quidem si præstiterit , tunc ei concederet ingressum in civitatem.

26. « Ille divinis fretus promissis, quod signa [1] sequerentur eos qui crediderint, annuit citra ullam dubitationem, et eorum quæ petebantur miraculorum magnam ostendit operationem. Ab eo autem tempore civitas Dominum pure colens, et Orthodoxa divinorum Patrum sequens dogmata perseverabat : si quid erat mali, repellere, et alienam effugere religionem, adeo ut ne sineret quidem eam ad aures pervenire. Invidens ergo malignus, totum (quantus erat) subiens Hebræum, eum armat adversus civitatem, partim quidem opinans fore ut id esset molestum pio regi Æthiopum, partim autem eo spectans, ut in Christum suam expleret insaniam, et genus Christianorum omnino everteret.

27. « Itaque venit validum ducens exercitum : et cum circumcirca esset castrametatus, valloque et fossa omnia circumdedisset, obsedit Nagran, minitans se illam expugnaturum, et omnes qui in ipsa erant interempturum ; nisi cruce Domini a civibus in excelso posita, quam execrationis signum (proh dolor !) stultus vocabat, ad nihilum redacta, deinde Christum quoque negassent, qui fuerat in ea suspensus ». Vides ubique gentium in universa Ecclesia laudabilem illum semper viguisse morem, ut cruces a fidelibus colendæ in sublimi loco cunctis perspicuæ ponerentur ? Sed pergit auctor : « Quod quidem eo consilio faciebat, ut cum eos illo, quod inde veniebat, præsidio nudasset ; hoc tam valido destitutos auxilio invaderet. Quidam ergo execrandi illius regis satellites in orbem obeuntes civitatem , cædem vociferabantur : et si parerent quidem, dicebant fore ut dona, et honores consequerentur : sin autem non parerent, et Galilæo animum adhiberent , pro monarchia inducentes multorum principatum, igni et gladio traderentur.

[1] Apud Sur. die XXIV. Octobr. tom. V.

[1] Mar. XVI.

Porro autem ipse quoque Dunaan execranda et audaci lingua his falsa quædam addebat, et jactanter dicebat : Nullam potuit Jesus opem ferre Christianis in mea potestate constitutis, quos omnes et ipsos illorum sacerdotes et monachos gladio et igne prius consumpsi, ne parcens quidem sacris illorum templis : et nunc maximo coacto exercitu, nempe centum viginti millibus hominum, ad vos veni aut omnino persuasurus, aut perditurus.

28. « Cives autem : Videmus, dixerunt, o rex, te linguæ multum indulgere, et attribuere imbecillitatem ei qui est solus Deus. Sed Rapsaces[1] dux exercitus Sennacherib non parvum tibi dederit exemplum : qui cum ipse quoque aliquando in Deum magna loquentem et jactantem vibrasset linguam, quot hominum millia perdiderit, et cum quanto dedecore recesserit, pauci sunt qui nesciant. Quod autem nos accusas, quod multorum principatum et multos deos inducamus : nos qui multis abhinc sæculis tanquam hæreditatem a majoribus veram accepimus religionem, nec monarchia in arctum adducimus Divinitatem, nec abundantia personarum adducimus multorum principatum ; sed unam naturam citra divisionem in tres personas dividentes, Patrem et Filium, et Spiritum sanctum confitemur. Filium vero ipsum, quem vos contumeliis incessitis, hominem esse factum, ut divina prædixerunt responsa, et a vestris majoribus actum fuisse in crucem propter salutem omnium, cum illi male ignorassent dispensationis divinæ mysterium ; et tertia die resurrexisse a mortuis, et rursum in cælum ascendisse, et in altum sublatum fuisse ad suum Patrem, et credimus et prædicamus.

29. « Non sustinentes autem hos sacros audire sermones aures profanæ, ad facta se contulerunt. Itaque ad obsidendam rex conversus civitatem, adversus eam movebat omnes machinas, omnes exitus diligenter custodiens et muniens ; et putans fore, ut multorum dierum fames eos in suam redigeret potestatem. Et cum collegisset omnes Christianos qui erant in agris et suburbiis, alios quidem interemit, alios vero iis qui erant in ejus ditione vendidit in servitutem. Cum autem pii cives se adversus omnia fortiter defenderent, et tempus quod terebatur, tyranno spem reddidisset valde exilem ; statuit dolo capere civitatem. Itaque petiit ut ei liceret ingredi civitatem, videlicet ut sciret ea quæ ibi erant, prius terribili prolato jurejurando, et iis quæ dicebantur, interposito ipso legis Deo, se nihil eis esse facturum præter ea quæ consueverant, neque coacturum ut patriam abjurarent religionem, neque aliquod aliud malum magnum aut parvum eis esse facturum ; sed solum ea visurum quæ sunt in civitate, et annuum tributum accepturum quod prius dabatur ; deinde autem se illinc statim excessurum.

30. « Hæc cum dixisset, et pacta conventa iniisset, et postremum jurasset jusjurandum ; persuadet iis qui sunt in civitate, cum Deo universorum permisissent, qui est testis sacramenti, et hoc solum dixissent : Regibus non cedere didicimus. Quod si tu secus statueris facere quam nobis dixisti ; Deus, qui est spectator jurisjurandi, id omnino ulciscetur, neque diu differet vindictam. Nobis autem, dicebant, o Christe Salvator et Fili Dei et Deus, pro te vel omnibus privari facultatibus, atque adeo ipsa vita, non est leve lucrum. Absit autem ut tuum nomen negemus, ut est impiorum institutum : nec si tale quid fecerimus, nos, o sol, adspicias. Quæ simul atque dixissent, totas portas aperiunt, et intra ipsam civitatem, tanquam lupum in stabulum, malum regem admittunt. Ille autem cum et figuram et situm et illam civitatis laudasset frequentiam, et civium quoque splendorem, egressus est, in eos qui habitabant civitatem gravia versans (ut indicavit exitus) jusjurandum, et pacta conventa, et quæcumque alia eis præbuit ad fidem faciendam, esse existimans puerilem deceptionem.

31. « Cum autem jam se pararet ad eos evertendos, vocat extra civitatem. Aderant vero quicumque erant insignes opibus et gloria : præ ceteris autem is qui et canitie et sapientia, et morum modestia erat præstantissimus, divinus, inquam, Arethas, cui ipsi quoque fuerat commissum regimen civitatis. Omnes igitur commendabant, extollebant, laudibusque celebrabant, et omnem honorem tribuebant ei qui videbatur esse servator et rex. Ille autem sibi culpæ dandum esse tribuens, quod differret cerni malus, non amplius exspectans, aperit quod intus latebat Dunaan. Et jussit protinus omnes custodiri in vinculis : deinde etiam privavit facultatibus, et rogavit, ubinam esset Paulus eorum episcopus.

32. « Cum autem jam duobus ante annis eum intellexisset esse mortuum ; non habens in quem iram immitteret, contendit ad pulverem, et jussit sepulcrum effodere, et illius corpus comburentes in aerem ventilare. Aliud quoque excogitat furiosa anima, nec eam capit satietas aliquid moliendi adversus Christianos ; sed jubet accendi rogum, qui multa aleretur materia : et statim civitatis et ejus quæ est circumcirca regionis sacerdotes et monachos et Deo consecratas virgines, quin etiam feminas quæ vitam degerant monasticam, omnes simul in eum injici : ii enim, inquit, sunt plane causa aliorum interitus, persuadentes crucifixum colere tanquam Deum.

33. « Ad hæc, perinde ac non sufficeret quod factum fuerat, ad ejus incomparabilem ostendendam improbitatem, ut alios quoque sibi subigeret, vehementer contendit : et jussit præcones obire civitatem et regionem, proclamantes, ut Christum negarent, et viverent Judaice, eademque quæ rex sentientes. Porro autem ipse quoque rex Arethæ similia consulebat, quod ipsi quoque norunt Romani, illius majores in crucem egisse hominem. Quomodo enim, dicebat, fuisset flagris cæsus Deus

[1] 4. Reg. XIX.

qui est natura incorporeus? Quomodo autem mortem adeo turpem et ignominiosam natura gustaverit immortalis? Alioqui autem multi quoque ex Romanis, qui sunt apud vos, jactantes se Nestorium habere magistrum, ipsi quoque rursus dicunt, se non ut Deum, sed ut hominem et Prophetam quemdam oportere Christum honorare. Quæ nisi vera essent, nec ego ad tantam processissem insaniam, ut ipse negarem in Christum fidem, et vos ad similem vocarem negationem ». Vides Dunaan non simpliciter fuisse Judæum, sed ex Christiano apostatam descivisse jam antea ad Judæos. Sed pergit : « Quomodo enim qui legem quidem tueor, et patrios mores et ritus valde amplector, repello autem quicquid fuerit novi, et ideo Jesum quoque odio habeo hominem, qui divinitatem sibi impudenter attribuit. Neque enim soli et lunæ, neque aliis rebus creatis, neque diis gentium rogo vos cultum tribuere (absit ut sim adeo emotæ mentis) sed Deo soli, qui omnia producit, et est Pater rerum generatarum, qui cum sit impatibilis et expers materiæ, generare nescit patibiliter.

34. « Cui generosus Arethas cum sociis : Cur hæc dixisti, o rex? Neque enim dicimus Deum gignere patibiliter, sed impatibiliter, ut mens sermonem gignit. Illum autem asserimus nostræ naturæ motum misericordia misisse Filium, ad hominum, inquam, beneficium, adeo ut carnem acceperit ex puella virgine, et per omnia nobis similis factus sit absque peccato, et omnia impleverit quæ de ipso a Prophetis multis ante annis dicta sunt; quæ quidem tu quoque scis, qui legisti illorum libros : qui etiam sæpe per miracula, quæ sunt supra hominem, ipsam ostendit divinitatem, et se suscepisse carnem non est inficiatus. Quid opus est pluribus? Nos cum et Deum et Dei Filium confitemur, et pro universa respondemus civitate, et aliis Christianis qui sunt nobis subjecti : neque ullum est genus tormenti, quod non propter ipsum parati simus pati. Quis enim nos separaverit a charitate Christi? Nihil autem rei nobis est cum Nestorio, vel cum aliis qui eo morbo quo ipse laborant : qui hominem, qui citra divisionem et per hypostasim unitus est Deo Verbo, summa impudentia divellentes a Verbi divina hypostasi, per se consistentem et solum hominem ausi sunt dicere Verbum, quod in carne apparuit. Qui etiam, ut merebantur, a divinis Patribus ejecti sunt e catalogo Orthodoxorum, et sunt in æternum traditi anathemati. Sed non prætermittet (hoc certo scias) qui maledictus a te appetitur Dominus, quin evestigio pœnas sumat tuorum audacium cœptorum, cum alterius, inquam, tuæ blasphemiæ, tum jurisjurandi quod a te fuit conculcatum et eversum, o in primis impie et scelerate.

35. « Ille autem cum eorum loquendi libertatem partim sustinuisset, maxime autem Arethæ sapientiam et alium omnem splendorem esset reveritus, benignis verbis eos cœpit lenire, eisque dona et honores proposuit, acrem ipsorum zelum in pietatem sic refrigerare machinans. Postquam autem vidit martyres omnino aures non præbere promissis, contra autem quam poterant clarissima voce clamare : Non te negamus, qui es unus Trinitatis, o Verbum Dei et Christe ; neque enim irridemus susceptæ carnis dispensationem, neque tuis, quas propter nos passus es, perpessionibus et cruci Judaicæ insultamus : eos quidem vinctos adhuc detinuit; in aliam autem multitudinem, quæ collecta fuerat ex omni genere et ætate, mortis tulit sententiam.

36. « Uxoribus vero et liberis eorum qui detinebantur martyrum, ante oculos eorum adductis, provocabat ad Christi negationem, partim quidem minis, partim autem blandis verbis eas aggrediens, nonnunquam omne supplicii genus in eas intentans, liberorumque et parentum et facultatum et ipsius quoque patriæ eas terrens amissione. Illæ autem dicebant : Omnibus, o rex, quæ a te offeruntur, sive ea sint bona, sive aliter se habeant, lubenter hodie renuntiantes, quæ a te maledictis incessitur Christi crucem extollimus; et qui in ipsa nostram procuravit salutem, Christum sequimur. Esset enim a ratione alienum et nimis effeminatum, ex nobis quidem alias quæ cum talibus viris cohabitarunt, qui mortem propter Christum elegerunt, alias autem quæ virginitatem exercent, ut quæ Christo sint desponsæ, non esse animo masculo, et vestram iram plane inconsideratam non nostro sustinere corpore.

37. « Rex autem : O feminæ, inquit, possum vos merito magnæ accusare stultitiæ, quod hominis plani et præstigiatoris, et qui violenta morte periit, gratiam eligitis, et voluptatibus præsentibus spem, cujus incertus est exitus, præferre statuistis. Quædam autem ex acrioribus matribus et monachis non ferentes Christi contumelias, usæ sunt in regem verbis asperioribus, eum ipsum, quem maledictis incesserat, Christum vocantes ad ultionem. Quod quidem ægre ferens Hebræus, in eas communiter pronuntiat sententiam, ut gladio feriantur. Licebat ergo videre mulieres sanctas trahi crinibus, et sic duci ad supplicium, vel potius ferri promptis et alacribus pedibus, et sitire mortem propter Christum.

38. « Magna vero erat et præclara inter eas contentio. Monachæ enim virgines nequaquam concedebant primas partes iis quæ erant junctæ matrimonio : Recordemini, dicentes, quod prius vobis sumus propositæ et in templum ingressu, et in sacramentorum participatione, et in statione, et in sessione : et ideo oportet nunc quoque nos ante vos et vestros maritos consequi martyrium. Martyrum autem uxores, quæ jam etiam vocabantur matres, nequaquam ferebant in præsentia habere secundas partes. Infantes quoque balbutientes matres prætercurrebant, et ipsi quoque carnificem provocabant ad mortem : sciebant enim alios quoque pueros fuisse Christo propter ipsum sacras oblatas victimas. Sic beatæ illæ mortem præripientes, iis qui videbant, magnam afferebant lamenta-

tionem : adeo ut rex crudelissimus cum admiratione talem vocem emiserit : Qualem omnibus fere hominibus errorem immisit Galilæus! ut qui vel ipsam mortem contemnere persuaserit, et pro illo perdere suas animas et corpora.

39. « Interim autem quædam quoque femina, quæ duas filias habebat, et primas partes inter eas quæ erant in civitate obtinebat, longeque præstabat aliis genere, divitiis, gloria, et pulchritudine, atque in juvenili ætate adhuc vidua relicta fuerat, insectatur tyrannum. Ille autem statim jubet suis ministris, ut eam ad se adducant cum honore et reverentia, et ei efficiant commodum aditum. Illa vero etsi hoc modo adduceretur, ægre ferebat tamen se ab aliarum mulierum abesse martyrio. Tertio autem die post jussionem cum honore ad regem adducitur cum filiabus. Ille vero placide eam intuens : Fama, inquit, annuntiat te esse modestam, ornatam et prudentem; quin etiam ipse vultus et aspectus ferunt iis quæ dicuntur testimonium : præterea autem vulgo fertur, te quoque esse genere claram et abundare divitiis, et tibi non deesse splendorem. Ne ergo quomodo stultæ, quas ego perdidi, sustineas ipsa quoque Deum dicere eum, qui fuit crucifixus, fuit autem homo vorax et vini potator, amicusque publicanorum et peccatorum, et nec patriis fuit contentus legibus : sed tuæ nobilitati faciens convenientia, renuntia quidem Nazareno, et velis nobiscum sentire, et simul cum regina versari in regia : sic enim vives deinceps liberius, et liberata a malis quæ oriuntur ex viduitate, magis poteris aliis opem ferre. Venit enim ad nos fama, ipsæ autem res quoque testantur, quod cum magnas habeas divitias, et plurimas facultates acceperis a majoribus, et sint multi qui tibi serviant; pudori tamen et virtuti omnibus postpositis, in nullius alterius viri ne in conspectum quidem venisti, nisi ejus qui fuit tibi legitimo conjunctus matrimonio. Ne nunc ergo, ne nunc (hoc ego tibi consulo), pulchritudinem tuam et juventutem et filiarum virginitatem lictorum manibus tradideris, quæ magis contumelia afficiunt, quam puniunt : sed desistens Crucifixo gloriam tribuere, et nostris cedens legibus, et tibi et liberis prospice quæ sunt utilia.

40. « Beata autem illa apposite et erudite respondens : Cum eum, inquit, o rex, quem oporteret honorare, et qui tibi dedit potentiam et hanc purpuram et hoc diadema, imo vero ipsam quoque essentiam et vitam, tanquam Dei Filius et Deus, ingrato animo contemptum audaci lingua injuria afficias, non times ne fulmen dejectum te comburat : et me honorare velis. Vestrum ego honorem summam duco ignominiam. Cessa gladium in te ipsum impellere. Absit autem, ut ego a tali lauder lingua, quæ se armavit contra Deum. Neque eo procedam amentiæ, ut verser cum iis qui Deo sunt adeo inimici, et in peccatorum habitem tabernaculis.

41. « Cum rex hæc audisset, ira corde accensus, adspexit ad eos qui aderant : et cum dixisset : Quam impudenter in nos egit hæc execranda muliercula; jubet ejus capiti auferri tegumentum et ejus filiarum, et sic eas nudo capite et promissa coma in castra duci per ignominiam. Egrediens ergo generosa mulier, cum vidisset magnam feminarum multitudinem flentem et ejulantem, quod talis nobilitas afficeretur contumelia : illa eas severe et magnifice intuens : Scio, inquit, o amicæ, quod propter nos dolorem accipitis, partim quidem fortasse propter naturæ cognationem, partim autem quod indigna ac pudenda videar pati cum filiabus. Sed ne doleatis. Nos enim non ideo negaverimus Creatorem cœli et terræ; neque quæ sunt ad tempus, æternis prætulerimus. Nam mihi quidem a majoribus per successionem pietas et vera religio, et a Christo denominari, et eum nosse Deum, tradita fuerunt in hæreditatem, non mihi autem soli, sed universæ quoque meæ cognationi. Propter quem ego complexa continentiam, viduitatem prætuli matrimonio; et ex facultatibus, quas habebam, plurimum distribui pauperibus. Sunt vero adhuc mihi magnæ divitiæ in auro et argento, et magna multitudo servorum : nolui autem, ut multæ aliæ mulieres solent, ad alium maritum intueri, etiam si cum multis casibus et calamitatibus, quæ viduis evenire consueverunt, sæpe sum colluctata : quod quidem vel solum sufficit ad mollem adhuc et tenerum animum incitandum ad secundas nuptias, et fortasse nullus meam damnasset juventutem, quæ ipsum ad hoc habebat patronum divinum Apostolum [1].

42. « Sed hæc omnia parvifaciens, in hoc solum animum intendo, ut cum Christo sim una cum sanctis, quæ præcesserunt, mulieribus et martyribus. Ego vobis jam secundo appareo. Nam prius in matrimonio sponsi qui erat ad tempus; nunc vero in nuptiis immortalis et alieni ab interitu, ad quem festino, et cui immaculatam conservavi continentiam, me videtis. Filias quoque ipsi studeo desponsare, ut quæ earum hucusque integram ad hoc virginitatem conservaverim. Hinc mihi plenus est animus voluptate et bona spe. Rogo vos igitur, ut mihi potius congratulemini, neque tam abjecto animo lamentemini, et mihi transmutetis festum in tristitiam.

43. « Porro autem vobis quoque consuluerim, ut vos undique muniatis, et magnam adhibeatis cautionem, ne vobis non advertentibus, auferat fidei thesaurum qui est callidus suffurandi artifex, et maximum hoc vobis damnum afferat, quod pertingit usque ad ipsam animam. Jam vero quæcumque hic estis mulieres Gentiles et Hebrææ (multæ enim, ut video, hic adestis ad spectaculum) vos quoque depositis, Gentiles quidem, longis fabulis et nugis, et diis qui sunt solo nomine; Hebrææ autem, umbra tandem et figuris et ænigmatibus, discite veritatem : et accedentes ad Verbum et Deum, qui est unus Trinitatis, per ejus cultum illu

[1] 1. Tim. v.

minemini, et divini baptismatis regenerationem; neque sic simul pereatis in vestris impietatibus.

44. « Cum martyr hæc et alia plura diceret mulieribus, quidam ex iis qui cum rege sentiebant, illi hæc renuntiarunt, et quod perverteret multitudinem. Rex itaque, ea rursus accersita, simulans mansuetudinem : Magna, inquit, usus sum in te patientia, hoc consulto et non inconsiderate faciens propter benignitatem, ut fracta lacrymis, quæ propter te funduntur et propter filias, nobis pareas. Illa autem : Quis me, inquit, o rex, si tibi paruerim, liberabit ab igne, qui non potest exstingui? Sic dixit, et cælum statim intuens : Absit, inquit, o rex immortalis, ut te negem, qui es solus unigenitus Dei Filius, et credam viro, qui te habuit contemptui, et nos decepit perjurio.

45. « Non ferens itaque Hebræus libertatem loquendi generosæ feminæ, sed deposita scena et ablata fictione, torveque eam et furiose intuens : Audacissima, inquit, mulier, ego ibi jam carnes discerpam ac dilacerabo, et intestina contrectabo : et si quid ex iis fuerit reliquum, id apponam devorandum canibus. Videbo autem, quisnam te sit e meis manibus erepturus, etiamsi maxime exspectas fore ut det tibi auxilium Nazarenus. Tunc execrandi tyranni verba non ferens prima filiarum martyris, annum jam agens duodecimum, tyranni oculos consputavit. Qui autem circumsistebant, non zelum, et id quod jure fuerat factum, laudantes, sed tempori servientes, ipsam et sororem ense mox conficiunt : et cum ex defluente sanguine manibus plane feri homines accepissent, eum matri offerunt : rex enim ita jusserat. Illa vero (o fortem et generosum animum!) et lubenter eum gustat; et cum ad cælum sustulisset oculos : Tibi, inquit, Christe Domine, hoc meum offero sacrificium, et tibi martyres exhibeo castas virgines, quæ egressæ sunt ex utero meo, cum quibus me quoque connumeratam introduc in tuum thalamum, et (ut dicit divinus David [1]) ostende matrem propter filios lætantem.

46. « Rex autem gravissimo ægritudinis animi stimulo sauciatus, ut qui omnem spem plane abjecisset, in eam fert sententiam, cum hæc dixisset iis qui simul erant : Ejus quidem et filiarum mirati sumus pulchritudinem, (verum enim fatebor) multo autem magis victus sum ab earum temperantia et moderatione. Et ideo mihi venit in mentem admirari, ad quantam amentiam processerunt Christiani, ut colant hominem, qui morte periit violenta; et suam ei permittant salutem, qui fuit planus », id est, impostor, « et præstigiator, et se Deum temere appellavit ». Hactenus primi diei certamen, quo ostensum est, quantus esset Homeritarum, sive Sabæorum Ecclesiæ ardor, dum infirmiorem sexum exhibens ad conflictum, eumdemque divitiarum et pulchritudinis nexibus implicatum, ipso primo congressu superbum perfidumque Judæum vicit : quo genere hominum nullam gentem infensiorem et infestiorem Christianis Dei Ecclesia est unquam experta; quorum acerbissimo odio in Christianam religionem si æque potentia conjungatur, nihil possit excogitari crudelius, acerbius nihil. Quod et si consideres cum Judaica perfidia conjunctam a Christiana fide apostasiam in rege impio, magis miraberis sexum fragilem adeo gloriosum de perarduo diroque certamine retulisse triumphum. Sed ad sequentis diei spectaculum accurramus : pergit enim auctor :

47. « Sequenti autem die cum in loco excelso rex consedisset, vocavit Aretham cum sociis, qui erant numero trecenti et quadraginta. Qui cum adstitissent, magnum intuens Aretham, qui erat affabilis et moderatus, et moribus maximam ostendebat virtutem : Cur tanta es, inquit, audacia, o caput execrandum, ut in nostram quidem insurgas potentiam, toti autem civitati et tantæ persuadeas regioni, ut te solum colant tanquam tyrannum, et verbis tuis utantur tanquam legibus, nostrarum vero legum nullam ducant et verborum rationem; et execrandum hominem Deum appellent, qui cum sibi auxilium ferre non potuerit, vos eum vobis adhibuistis adjutorem : et nec tuum patrem es imitatus, qui ante imperavit Nagræ, iis autem qui nos præcesserunt, regibus fuit obedientissimus? Sed nisi mutatus et ad te rediens hanc vanam repuleris opinionem, non te profunda senectus, nec simulatus hic habitus juvabunt : sed tu et omnes tui eadem patiemini, quæ viri et feminæ prius interfecti : quos quantum juverit Mariæ et fabri filius, omnes sciunt.

48. « Senex autem stans cogitabundus, et aperte ostendens se ægre ferre superbiam verborum regis, cum se sustinuisset, et collegisset spiritum, et ex imo suspirasset : Non es, inquit, o rex, causa eorum quæ dicuntur aut fiunt; sed nostri cives, qui meam contempserunt sententiam, quæ tibi non permittebat ingredi civitatem; contra autem adversum te depugnare incitabat, et cum tuis tam multis millibus manus conserere, ut cum Madianitis [1] olim Gedeon cum paucis; et Christo, qui nunc a te contemnitur, vires addente, et confirmante, te expugnare, demetere, et omnino delere virum impium, fidifragum, et immemorem pactorum conventorum, quibus te civitatem et nos servaturum pollicebaris.

49. « Quidam autem ex iis qui cum rege considebant, volens ingeniose sancti verba reprehendere, et tempori valde serviens : Sed non, inquit, sic vos docet lex Moysi contumelia afficere Christum Domini : dicit enim [2] : Principi populi tui non maledices. Porro autem ipsa quoque scripta [3] vestra vobis jubent regem honorare, seu sit bonus, seu secus. Cui sanctus : Tu autem, inquit, fortasse non audisti, quod ab Achab dictum est [4] Eliæ, cum dixit eum evertere Israel : cui ille sic respondit :

[1] Psal. CXII.

[1] Jud. VII. — [2] Exod. XXII. — [3] 1. Petr. II. — [4] 3. Reg. XVIII.

Non ego everto, sed tu, et domus patris tui; non usque ad Achab solum sistens contumeliam, sed eos etiam comprehendens, qui erant in ea domo. Quomodo ergo se quispiam in Deum pie gerens, et regem arguens quod se inique gerat, unquam offenderit ac violaverit legem, qui non est veritus os in cælum ponere, et Creatorem appetere maledictis. Sed (ut video) ejus patientiam et tolerantiam contemnitis, et nos facere similia procuratis.

50. « Tu autem, rex, cum sis natura tam injustus, et mala facere paratissimus, et nec sanctus in iis quæ ad Deum pertinent, nec in homines benignus; putas fore, ut illum lateas oculum, quem nihil latet? Atqui regem oportet esse veracem et benignum, ut verbis attrahat benevolentiam eorum qui sunt in sua ditione; rerum autem fine et eventu fidem facere veritatis, et quod se divine gerat, gloriam habere : quales ego vidi in Judæa et Æthiopia et ante te Homeritide; quos vera dicentes, et se benigne agentes in subjectos, non, ut tu, rex, pejerantes, sed aliis promissa implentes, quasi ut Deum honorabat populus. Et Deus quidem eorum quæ a te fiunt odio habens improbitatem, te qui in eum fuisti impius et infidelis, mox deponet ab imperio, idque tradet viro fideli et bono; roborabit, et extollet genus Christianorum, magnamque suam efficiet Ecclesiam, quam tu igne consumpsisti et humi dejecisti. Ego autem sum beatus, non ob id præsertim quod in hac vita in bona fui æstimatione; sed quia in profunda senectute (jam enim ago nonagesimum quintum annum, videns filios filiorum et filias filiarum) subeo martyrium; et tam magnam et populorum tam frequentem civitatem et totam regionis ipsius gentem Deo offero, qui etiam mei perpetuam conservabunt memoriam, summas illi agentes gratias.

51. « Ad populum autem conversus, et ad commartyres (erat enim non solum visu jucundissimus, sed etiam in concionibus ad populum facundissimus) sic dixit : Viri cives et amici et cognati, et quicumque propter consuetudinem et rerum communionem ad nos attinetis, quæ patriæ quidem et nobis civibus evenerunt, cum non pridem consideraverimus; neque scrutati fuerimus id quod erat futurum, sed fallaci homini, qui nos fraude studebat capere, crediderimus; ipsa novimus experientia, ut cum iis qui foris erant, molestiarum fuerimus participes. Quæ vero in Deum linguam movens locutus est hic superbus, ipsi auribus audistis. Quod autem ad Christi Dei provocet negationem, testantur quidem eorum qui præcesserunt plurimæ et omne genus cædes : testantur autem hæc quoque vincula, quæ pro pietate nobis sunt imposita. Et fuisset quidem sapientium, non esse timidos et vitæ nimis cupidos, neque huic callido et improbo veteratori credere, fidem adhibentes jusjurando, quod est promptissimum malorum artificium; sed bellum adversus ipsum suscipere, et Deo pugnam nobiscum capessente, ulcisci hunc impium.

52. « Cum autem res nostræ ad eam adductæ sint necessitatem, ut vel tyranno parentes, et nos impie gerentes, vitam agamus miseram; vel non parentes, et pietatem exercentes, beatum finem adipiscamur : studeamus immortalem gloriam consequi per martyrium. Nec me existimet aliquis tanquam jam senem et plenum dierum finem cupere, et ideo alios ad mortem incitare : sed consideret unusquisque vestrum, mortem esse commune debitum et juveni et seni, et esse inevitabilem corporis dissolutionem. Itaque non exspectetur finis communis, qui et sua sponte venit; sed studeat quilibet, ut sit, quam fieri poterit, gloriosus et beatus. Quidnam autem dixerit quispiam martyrio gloriosius, aut quæstuosius, aut piis omnibus beatius? Ego enim, si fieri posset, propter Christum mori sæpe et ipse eligerem, et aliis consulerem : sicque esset et major gloria et lucrum longe copiosius : sed cum hoc haberi non possit a natura; quod vel invitis nobis ipsa ex se facit, præripiamus cum gloria : et id tanquam proprium constituentes, astute fallamus necessitatem.

53. « Nullus nostrum, o fratres, sit adeo vitæ cupidus et adeo pusilli et abjecti animi, ut pro brevi et misera vita perdat æternitatem, et quæ nunquam solvitur beatitudinem. Communi omnium inimico e nobis haud detur pars aliqua; ne cum unum fuerit suffuratus, glorietur perversus, tanquam qui omnes ceperit. Sed qui est quidem talis, procul sit a choro martyrum, neque sit falso nominis particeps. Si quis enim te, Christe et Verbum Dei, negaverit hujus vitæ desiderio; ab ipsa excidat, et dehiscens eum terra devoret. Si quis autem ex mea cognatione aut familiaritate desiderio bonorum præsentium, te relicto creatore, sequatur hunc regem interitui obnoxium et impium; ne ei detur, o rex Christe, hic frui iis quæ videntur jucunda et delectabilia, et tradatur iis quæ sunt illic tormentis.

54. « Hæc dixit; et statim multitudo calidas effundens lacrymas : Esto bono animo, conclamavit : nemo enim te deseret : nam tui (ut vides) desiderio omnes vel ante te mori properamus, et præripere hunc beatum finem et desiderabilem. Ille autem ad hæc : Ego, ait omnibus, ego vos omnes præcedam, et ero vobis in Deo certus viæ dux. Ut vos mihi primas conceditis in omnibus, ita mihi concedite, ut primus ad Christum accedam. Verum enim vero hoc vobis ultimum do mandatum : si quis meorum filiorum, aut eorum qui genere ad me attinent, relictus fuerit permanens in hoc puro cultu Christianorum, sit hæres mearum facultatum. Porro autem tres illas ex eis quæ mihi restant possessiones pulcherrimas volo tribui Catholicæ Ecclesiæ quæ est ædificanda, quas etiam jam consecro ». Ista ipse omnia prænoscens ventura, divino afflatus Spiritu instar patriarcharum antiquorum, est prælocutus martyrii candidatus Arethas. Subdit auctor :

55. « Hæc cum dixisset, et populo benedixisset, et, Sit tibi gloria, o Domine, propter omnia, subjunxisset, conversus dicit regi : Laudo te, o rex, quod

usus sis patientia, et non confuderis aut interruperis meam orationem, ut mos fuit olim regibus. Quoniam ergo nosti nostrum scopum et institutum, nempe quod fieri non potest, ut Christi cultu relicto, nos tibi assentiamur; fac quod superest, tempus non terens diutius. Cum sciret ergo rex mentem eorum esse immutabilem, nec fieri posse ut eos ad suam traducat sententiam, jussit eos duci ad quemdam torrentem, qui vocatur Odias, et ipsis illic amputari capita.

56. « Ad quem cum venissent, et se prompto et alacri animo ad preces convertissent : Domine, Domine [1], dixerunt, virtus salutis nostræ, obumbrasti super caput nostrum in die belli. Nunc quoque deduc nos in vitam æternam; quoniam nihil ex omnibus nobis pluris fuit, quam tui dilectio, non patria, non genus, non divitiæ; sed omnia propter te perdidimus, etiam ipsam vitam, et tanquam occisionis [2] oves sumus reputati. Et nunc te supplices rogamus, fiat ultio [3] sanguinis servorum tuorum, qui fuerit effusus. Extolle manus tuas super istorum superbiam. Suscipe ac defende illorum filios, qui pro te moriuntur. Corrobora civitatem, quæ gloriatur tuo pretioso sanguine et cruce et passionibus. Vides quemadmodum eam tui effecerunt inimici : attonderunt ejus ornamentum : profanaverunt sanctuarium tuum : templum sanctum tuum exusserunt; quod tibi placeat ut rursus extollatur et roboretur, dando sceptra regibus Christianis ». Hæc et alia illi precati, jugulum singuli obtulerunt, primusque omnium coronam martyrii Arethas est consecutus. Subdit vero auctor hæc de admirando feminæ Christianæ certamine.

57. « Quædam autem mulier habens puerum prætercurrentem non plus quam quinque annos natum, cum videret ea quæ fiebant, et ad similem accensa esset æmulationem; citissime accurrens, cum ipsa quoque accepisset martyrum sanguinem, se illo unxit et filium. Deinde ipsum regem ludificabatur, cum vocans tyrannum, et quam maxima poterat voce dicens : Erit Hebræorum regi sicut Pharaoni. Illius vero satellites, iis quæ dicebantur auditis, comprehensam statim mulierem ducunt ad ipsum regem, et maledicta, quibus ipsum acerbe appetebat, renuntiant cum magna accensione. Ille autem cum nec ei fecisset dicendi potestatem, nec eam quidem interrogasset, eam condemnat, ut igne moreretur.

58. « Statim ergo fuit congregata materia, et ignis ei subjectus, et flamma se in altum sustulit, sulphure, pice, et sarmentis nutrita : deinde etiam fuit alligata mulier, et eam lictorum manus complectebantur, ut cum fuisset eis onus portatu facile, sic in mediam flammam recta conjiceretur. Puer autem, qui solus remanserat, dolebat, indignabatur, ægre ferebat, non secus ac recens nati pulli, non ferens matris absentiam. Porro autem in gyrum vertens oculos, et amicissima lingua matrem requirens, videt regem sedentem in excelso, et ad ipsum accurrit oculos habens plenos lacrymis, deinde se provolvit ad ejus pedes pro matre rogans, ut poterat. Ille autem eo accepto, et genibus imposito (erat enim puer scitus et elegans, et qui ut puer suaviter balbutiebat) rogabat cum quo mallet versari, et quem magis diligeret. Ille autem matrem dicebat, matrem; et eam deflebat assidue : propter eam autem, inquit, veni, et rogo, o rex, eam solvi, ut me quoque assumat ad martyrium. Illa autem me sæpe ad hoc hortata est.

59. « Attendens autem rex ad verba pueri : Quid est autem hoc, inquit, quod dicis, martyrium? O quæ etiam infantes sapientes reddit tua, Domine, gratia! Pro Christo, inquit, mori, et rursum vivere. Sed quis est hic Christus? rursum dicit rex. Puer autem : Veni huc, inquit, ad Ecclesiam, et eum tibi ostendam ». Ad aliquam sacram imaginem Salvatoris, ex more, in Ecclesia pingi solitam puer alludens, ita quidem cum esset parvulus, loquebatur ut parvulus. Sed quid post? « Interim autem cum matrem aspexisset, flens dixit : Sine, sine me venire ad matrem : video enim eam trahi et male affici a lictoribus. Rex autem : Cur, inquit, huc venisti, matre relicta? Sed sis hic nobiscum, et dabo tibi quoslibet fructus pulcherrimos. Hoc ille quidem dixit, tanquam cum simplici puero, atque adeo puero se loqui existimans. Ille vero longe supra ætatem prudentia præditus plane renuebat, dicens : Non hic manebo; matrem desidero : nam arbitratus te esse Christianum, veni pro ea rogaturus; cum Judæum autem invenerim, tecum nec volo quidem versari, neque sustineo omnino a te aliquid accipere. Hoc autem solum mihi concede, o rex, ut ad matrem revertar.

60. « Regem stupore affecit pueri sapientia. Quidam autem ex iis qui circumstabant, excogitantes aliquid sapientis, censebant ut infans adduceretur ad reginam, sic teneram ætatem conantes allicere; nam cum rege quidem consuetudinem existimabant esse puero insolitam, ut virilem et asperiorem : quod si audierit reginam et mulierem, prompto et alacri animo eam secuturum, ut qui apud matrem blande educaretur, et molliori delectaretur consuetudine. Verum rursus pueri intelligentia superavit illorum calliditatem; nec eis quidem omnino ad hæc dabat responsum, sed vehementer solum vocabat matrem, et in eam cum animo totos defigebat obtutus.

61. « Cum eam autem vidisset injici in ignem, vehementius inflammatus visceribus, audet statim puer aliquid fortius : et cum stetisset ad genua tyranni Dunaan, se inclinans, acriter ipsum regem mordet in femore. Ille autem simul atque sensisset morsum, et fuisset conturbatus, cum repente abjicit, et eum tradit cuidam ex senatu, ut ab illo aleretur maxime Judaice, et abjuraret Christianismum. Et ille quidem abibat, accepto puero, admirans ea quæ facta fuerant, et simul etiam narrans aliis. Interim autem puer, eo nesciente, cursu con-

[1] Psal. XIX. — [2] Psal. XLI. — [3] Psal. XLVIII.

tendit ad matrem, et insiliit ad mediam fornacem, matremque (ut ei videbatur) amplexus et pulcherrimum bustum se ipsum ei tradens, fit cum ipsa hæres coronæ martyrii ». Ita plane (quod scriptum est[1]) « ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem, ut destruas inimicum et ultorem. Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia ». Parum fuit vinci a feminis superbissimum tyrannum, et ab ætate decrepita superari, nisi et a puero hostis immanissimus sterneretur. Tales esse solent Christianæ religionis de perfidia prostrata triumphi, ut vincat humilitate superbos et superet infirmitate potentes. Sed pergit auctor :

62. « Cum hæc sic fierent, patientium Christianorum moti misericordia ii qui erant circa regem et ipse senatus, rogabant, ut cæteros relaxaret, et non penitus perderet tam magnam civitatem et populo tam frequentem, quæ quotannis magna pendebat vectigalia. Postquam autem hac in re annuit dura illa anima et Pharaonica, crudelemque vicit avaritia; quid facit? Cum hujus civitatis, et totius regionis juvenes tam masculos quam feminas redegisset in servitutem, quorum erant multa millia, et alios quidem ipse retinuisset, alios autem tradidisset quibus voluit; reversus est in regiam, libera civitate effecta serva, quæ dedicata erat soli Trinitati : quam ipse Christus redemit proprio sanguine, et quæ ei obtulit tantam martyrum multitudinem, eorum victorias et certamina præclara prædicans orbi terræ. Et hæc quidem ita se habebant ». Hactenus de martyribus suo splendore in Oriente et Occidente universæ Ecclesiæ elucentibus : non enim eos Homeritæ vel Æthiopes tantummodo coluerunt, sed et Græci omnes, pariterque Latini, qui, diversis licet diebus eorumdem admirabilium martyrum annis singulis certamina publice in Ecclesia ex sacris tabulis legunt. Tanto ergo Orientalium Occidentaliumque consensu celebrari martyres meruerunt, qui licet in remotis adeo regionibus passi sint, unius tamen corporis, Catholicæ nimirum Ecclesiæ, calore fidei proxima capiti membra erant. At quid post hæc perfidus apostata egerit, audi : sed prius quæ acciderint in cælo prodigia ad incutiendum terrorem crudeli Barbaro, accipe.

63. « Revertente autem Hebræo, apparuit ignis aliquot diebus tota nocte implens aerem, qui ipsum Dunaan et ejus terrebat exercitum, et conjiciendam præbebat Dei iram adversus impios. Deinde ignis quoque desuper, qui erat perfecta plaga, pluit in terram. Sed nec sic quidem potuit corrigi sceleratus, neque flecti sub potenti manu Dei. Tanto autem furore erat accensus adversus Christianos, ut etiam ad regem Persarum miserit legationem, et rogaverit ut ipse quoque faceret similia ; et omnes qui in sua ditione inveniebantur, Christianos perderet funditus : si vellet, inquiens, solem habere propitium, et ejus patrem (sicut ille nugabatur) esse Deum Hebræorum. Scripsit etiam ad Alamundarum ducem Sarracenorum, qui erant sub Persis, promittens etiam se ei daturum pecunias, si moveret persecutionem adversus Christianos qui sunt ei subjecti. Sed ille quidem adeo erat infestus Christianis, et sic faciebat ». Hæc autem de Alamundaro cum audis, memoria repete sub Anastasio imperatore superius esse dictum, ejusdem nominis regem Sarracenorum ad fidem Christianam conversum, baptizatum esse ; hunc vero alium ab illo fuisse, dicendum videtur : etenim Sarracenorum alii erant Romano imperatori obtemperantes, alii hostes, ut quæ dicentur ostendent. Sed prosequamur reliqua.

64. « Justitia autem nequaquam cessavit implere suas partes in his quæ fiebant. Justinus enim imperator, cum sic ei visum esset, hortatus est Alamundarum, ut fœdera pacis iniret cum Sarracenis Romanorum vectigalibus. Et missus est Abrahamius vir pius et presbyter, qui hac fungeretur legatione. Aderant autem illic quoque a rege Persarum cum alii quidam, tum Isacius quoque presbyter, qui præerat Christianis Orthodoxis qui in Perside erant : aderat autem Silas quoque episcopus Nestorianorum cum quibusdam aliis, partim quidem pro Hebræo fungens legatione, partim vero volens convenire Orthodoxos, et disputare adversus recta dogmata.

65. Cum autem coram dictis legatis legerentur litteræ regis Homeritarum, et Silas assentiretur scopo ejus qui scripserat, et diceret Christum solum esse hominem, et non Deum : Quomodo enim, inquiens, qui nascitur ex muliere, et componitur ex eo qui est in ipsa sanguine, et involvitur fasciis, et paulatim accipit incrementum, deinde etiam laborat et sitit, tandem ad crucem agitur et moritur, Deus esse dicitur, ut citra rationem Abrahamio videtur et Isacio? Hæc cum sic dicerentur, ii viri pii non ferentes diutius Deum affici contumelia, scissis suis vestibus, eos vocabant hæreticos, et magno animo eos expellebant ab Ecclesia Catholica, Nestorium eorum magistrum damnantes, ut qui talia seminasset zizania : deinde fusius etiam persequebantur ea quæ pertinebant ad divinæ carnis susceptæ dispensationem ; ipsique Orthodoxa divinorum Apostolorum et Patrum sequentes dogmata, Deum perfectum et hominem perfectum confitebantur Christum, in una hypostasi duas naturas conjungentes citra confusionem. Atque cum sic quidem Silas a scopo excidisset, inanibus (ut dicitur) manibus est reversus, et sic vana spe est delusus.

66. « Abrahamius autem ipso quoque fœdere inito cum Alamundaro, salutatoque Isacio in Persidem revertente, rediit et ipse, atque omnia exposuit Justino imperatori, et præsertim quæ a rege Homeritarum facta et scripta sunt contra Christianos. Ille autem sine mora scripsit ad Asterium Alexandriæ episcopum, ut incitaret regem Æthiopum ad movendum arma adversus Homeritas : eadem quoque ipse regi Æthiopum per litteras nuntia-

[1] Psal. VIII.

vit, eumque docuit quemadmodum delevisset Hebræus omnes Christianos qui erant in sua potestate, et quemadmodum Nagran civitatem populo frequentissimam fecisset inhabitabilem, omnibus puberibus partim quidem interfectis, partim autem redactis in servitutem : quod regem etiam Persarum et Alamundarum idem ille incitasset, ut facerent similia : postremum adjecit fore, nisi ipse exsurgeret in ultionem, ut Deus evestigio ei irasceretur. Et hæc quidem imperator Justinus. Ipse quoque patriarcha Alexandrinus posteaquam cum monachis Orthodoxis, qui erant in Nitria et Scete, multas Deo fudit supplicationes, regi illi ea significavit, quæ pio videbantur Justino ». At de his modo hactenus : quæ autem ibidem habentur de bello a rege Æthiopum adversus Dunaan suscepto, et insigni victoria a Deo obtenta, quoniam ea omnia anno sequenti contigisse narrantur, suo loco de iis dicturi sumus.

Anno periodi Græco-Romanæ 6015. — Jesu Christi 522. — Hormisdæ papæ 9. — Justini imp. 5. Theodorici reg. 30 et 12.

1. *Consules.* — Coss. *Symmachus* et Boethius, uterque Occidentalis, ac filii Anicii Manlii Severini Boethii præstantissimi philosophi a Theodorico Italiæ rege occisi, ut ostendit Sirmondus in Notis ad Ennodium ; quod maxime probatur ex ipsomet Boethio patre, lib. 2 de Consolat. prosa quarta, scribente : « Quid dicam liberos consulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris vel paterni vel aviti specimen elucet ingenii, etc. », paulo ante philosophiam se consolantem ita loquentem Boethius inducit : « Cum duos pariter liberos tuos domo provehi, sub frequentia Patrum, sub plebis alacritate, vidisti ». Quæ verba cum legisset Baronius, ut videre est apud eum anno DXXV, num. 15, putavit Boethii philosophi liberos *consulares* dictos, quod patrem consulem habuissent; sed alius est horum verborum sensus, eos scilicet consulatu exornatos fuisse. *Boethius* autem pater uni ex filiis a *Symmacho* socero, alteri a se nomen imposuit, nec tertium consul processit, ut autumavit Baronius contra omnium Fastorum, tam Græcorum, quam Latinorum, imo et monumentorum, in quibus hujus anni consulum mentio, fidem ; nullibi enim *Symmachus* et *Boethius* cum numerali nota eduntur. *Boethius* itaque, qui anno DX consulatum gessit, pater fuit *Symmachi* et *Boethii* hoc anno consulum, quorum avus extitit *Fl. Boethius* anno CDLXXXVII eadem dignitate decoratus. Avorum nominibus nepotes apud Romanos sæpe appellatos fuisse, innumeris exemplis liquet.

2. *Obitus Trasamundi Africæ regis.* — A num. 4 ad 17. *Trasamundus* Vandalorum rex, qui mense Septembri anni CDXCVI regnum inierat, et testibus Procopio lib. 1 de Bello Vandal. cap. 8, Isidoro, et Victore Tunnensi in Chronicis, annos viginti septem in Africa imperavit, anno tantum sequenti mortuus est, sub consulatu nempe Maximi, ut idem Tununensis testatur, et Fragmentum Augustanum a Canisio editum indubitatum reddit : ibi enim legitur, regnasse Trasamundum, *annos* XXVI, *menses* VIII, *dies* IV. Quare mors ejus incidit in diem vicesimum quartum mensis Maii insequentis Christi anni. Additur in eodem Fragmento : « A XIV anno imperii et morte Valentis usque in annum XXVII Trasamundi, anni sunt CXVIII », a morte scilicet Valentis usque ad initium principatus Trasamundi; ille enim anno CCCLXXVIII interiit, et *Trasamundus* anno CDXCVI Africæ præesse cœpit, annis scilicet CXVIII post necem Valentis.

3. *Episcopi Africani ab exilio revocati.* — Trasamundo successit frater ejus patruelis, *Hildericus* Honorici sive Hunerici filius, ut docet Procopius lib. 1 de Bello Vandal. cap. 9 : « In regnum, inquit, successit Hildericus Honorici filius ac Gizerici nepos, vir subditis affabilis, totus ad mansuetudinem natus, qui nullo unquam modo Christianos vexavit, etc. Erat Hildericus arctissimo amicitiæ vinculo atque hospitio junctus Justiniano, nondum quidem adepto imperium, id tamen ad arbitrium moderanti ». Hildericus antequam publice inauguraretur, episcopos Catholicos ab exilio revocavit, ut scribit Victor Tununensis sub consulatu Maximi, ideoque anno sequenti et *Trasamundus* mortuus est, ac episcopi Africani, quos in exilium miserat, in sedes restituti sunt : « Qui », inquit auctor Fragmenti citati de Hilderico rege loquens, « in exordio regni sui, Bonifacium episcopum apud Carthaginem in Ecclesia sancti Agilei ordinari præcepit, et omnibus Catholicis libertatem restituit ». Hujus restitutionis tempus optime notavit auctor Vitæ sancti Fulgentii, qui verba faciens de septem libris adversus scripta Fausti Regiensis episcopi de Gratia Dei

anno sequenti absolutis, ait : « Ut enim est dictatio ipsa finita, protinus est longissimæ captivitatis catena disrupta. Mors enim Trasamundi regis, etc. » Loquitur postea auctor ille anonymus de S. Fulgentii, aliorumque confessorum exulum glorioso Carthaginem ingressu.

4. *Lazorum rex fit Christianus.* — A num. 18 ad 22. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXV, katendis Septemb. hujus Christi anni inchoato scribit : « Hoc anno Tzathus Lazorum rex, regni Persarum desertor factus, Cabade regnante, atque adeo ipsum amante, ut in Lazorum regnum eum extulisset, ad Justinum Byzantium veniens, Christianum fieri et ab eo Lazorum regem renuntiari rogavit imperatorem. Hunc imperator benigne acceptum baptismi lumine illustravit, et filium declaravit. Romanam vero duxit uxorem Homi patricii et excuropalatæ neptem, nomine Valerianam, quam demum Lazorum rex creatus in patriam duxit. Discessit ille redimitus corona et chlamyde, qualis est imperatoris, candida ornatus, cui superius tabula ex auro fuit adsuta, in qua Justini imp. imago coloribus acu ductis depicta erat ». Subdit Theophanes, Cabadem Persarum regem, cum hoc accepisset, questum esse, quod homines sibi subditos reciperet, et pacem inter utrumque sancitam frangeret : respondisse vero Justinum, nullum regno ejus subjectum sibi vindicasse, sed Lazorum regem tantum rogasse, ut fieret Christianus : « Ab eo tempore », inquit Theophanes, « graves Romanos inter et Persas secutæ sunt discordiæ ». Idem fuse narrat auctor Chronici Alexandrini sub Symmachi et Boethii consulatu qui addit, censuisse Cabadem « deinceps pacisci cum Romanis, missoque legato Brio amicitiam cum Justino » instaurasse, quod Procopius lib. 1, cap. 12 de Bello Persico falsum esse ostendit, et bellum statim Persas inter et Romanos inchoatum testatur. Baronius hoc anno et Cointius anno DVIII, num. 37, idem referunt ex auctore Miscellæ lib. 15, ubi is Theophanis locum corrupit, scribens : « Rogavit eum ut fieret Christianus, et ab ipso appellaretur imperator Lazorum, etc. provectus Lazorum imperator a Justino, etc. » Verum neque in græco textu Theophanis, nec in ejus versione mox recitata id legitur; neque imperatores Romani *imperatoris* aut *Augusti* nomen unquam cum exteris communicarunt, sed tantum regis nomen eis attribuerunt. Quare perperam Cointius illa verba refert, ut ostendat Gregorium Turonensem lib. 2, cap. 38 ubi de Chlodoveo ait, « ab Anastasio imp. codicillos de consulatu accepit, etc. et ab ea die tanquam consul aut Augustus est vocitatus », indicare illum ab Anastasio imperatore *Augusti* titulum accepisse. *Clodoveus* itaque non ab imperatore, sed a suis subditis *Augustus* appellatus est, ut suo loco dixi.

5. *Rex Judæus Homeritarum Christianos persequitur.* — Ad num. 22 et seqq. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXV, qui kalend. Septemb. hujus Christi anni exorditur, ait : « Hoc anno nefarium facinus adversus sanctum Aretham, cæterosque urbis Negræ incolas admissum est, bellumque ab Elisbaa Æthiopum rege contra Homeritas susceptum, victoriaque demum ab ipso » reportata. Idem habet Cedrenus ad annum V Justini imp. Baronius vero recitat Acta *S. Arethæ martyris, et eorum qui cum eo decertaverunt, sanctorum martyrum*, edita a Metaphraste ad diem XXIV Octob. quæ Allatius in Diatriba *de Simeonum Scriptis*, Metaphrasti asserit pag. 126; sed ex dictis anno superiori Acta illa multa fabulosa continent. Meminit regionis *Homeritarum* Ptolomeus lib. 6 Geograph. cap. 7, dum situm Arabiæ Felicis, in qua ea regio posita, describit, ubi et eam positam esse docent Acta sancti Arethæ. Tradunt ea Acta *Dunaan* Hebræum Christianis inimicissimum Homeritarum tunc regem fuisse, *Elesbaan* vero regem Æthiopum, seu Auxumitarum, cujus regia erat *Auxume* : quod et de utroque regno etiam affirmat Procopius lib. 1 de Bell. Pers. cap. 19. Addunt Acta sancti Arethæ, omnes *Dunaani* regis subditos fuisse, vel Judæos vel Gentiles, *Elesbaanum* vero Christianum extitisse, ac principem justitia et pietate inclytum, quod Procopius citatus cap. 20 de ejus successore, qui anno Christi DXXXI regnabat, etiam affirmat. Legendus Nicephorus lib. 17, cap. 6.

6. *Martyrium S. Arethæ et socior.* — Exhibeo hic summarium eorum quæ ex Actis sancti *Arethæ* producit hoc anno Baronius, ut insignis error in quem Theophanes, aliique tam antiqui, quam recentes Historici inciderunt, anno DXLI certius detegi ac confutari possit. Testantur itaque laudata Acta, *Dunaanum* regem, tam ut genus Christianorum everteret, quam ut Elesbaano regi Æthiopum molestiam crearet, graviter afflixisse cives urbis *Nagran* in *Homeritide* sitæ, cui præfectus erat *S. Aretha* : cumque impius iste Judæus urbem obsidione cinxisset, eamque vi expugnare non posset, statuissse dolo eam capere, ideoque juramento interposito promisisse, sese cives non amplius coacturum, ut patriam religionem ejurarent. Verum ubi in eam ingressus est, nobiles, sacerdotes et monachos vinculis arctavit, virginesque combussit. Dies duos duravit persecutio, et secunda die trecenti et quadraginta Christiani, inter quos *Aretha*, morti traditi sunt. Reliqua cum Baronio in annum sequentem differimus.

7. *Homeritæ et Axumitæ non longe inter se dissiti.* — *Negra*, ut eam appellat Nicephorus citatus, aut *Nagran*, ut in Actis sancti Arethæ dicitur, sita erat ad fines Arabiæ Felicis, ut habet idem Nicephorus : « E regione Homeritarum », inquit Procopius citatus, « ulteriorem continentem habent Æthiopes Auxomitæ, ita dicti de nomine urbis Auxomidis, ubi regia ipsorum est. Porro interfusum mare (sinum scilicet Arabicum) ferente mediocriter vento trajicitur diebus quinque ac noctibus totidem ». Scaliger lib. 7 de Emendat. Temp. pag. 682, exponens hodiernum Computum Æthio-

pum refert, *Auxumam* etiamnum quamvis desertam ac vastatam, tamen ex reliquiis suis veterem regum illorum opulentiam et gloriam testari; ac in iis etiam titulos extare ignorabilibus litteris conscriptos, cum crucibus tamen Æthiopicis. Ab Octaviani Augusti tempore *Auxumitæ* videntur Romanos imperatores coluisse; cum numismata in eorum honorem percusserint, ut ostendit illud *Heliogabali*, cujus meminit ibidem Scaliger, in quo legitur, ΑΞΟΥΜΕΙΤΩΝ. *Aurelianus* etiam in magna veneratione fuit apud *Axumitas*, ut refert Tacitus postea imperator, in oratione sua ad senatum a Vopisco in Vita Aureliani, cap. 41 recitata : « Illum Saraceni, Blemyes, Axomitæ, Bactriani..... populi etiam Indorum, veluti præsentem pæne venerati sunt Deum ». Ubi *Indorum* nomine Vopiscus *Æthiopes* remotissimas Africæ regiones incolentes intelligit. Ob illam Æthiopum cum imperatoribus Romanis societatem citius et facilius gens illa ad fidem Christianam perducta, quod quando factum fuerit, supra ostendimus. Sub hujus imperio *Axumitæ* magnis privilegiis potiti sunt, ut patet ex ejus Epistola ad tyrannos Axumitarum data, et a Baronio CCCLVI, num. 23, relata, ubi ait : « Hac igitur cura (nempe religionis) cum et vos prosequi dignamur, paria cum Romanis impertientes; unum cum illis in Ecclesiis dogma retinere jubemus ». Et in fine : « Deus vos servet, fratres carissimi ».

8. *Homeritæ alias Ariani, postea Orthodoxi.* — Porro *Axumitæ*, Constantino M. imperante, fidem Christianam acceperant, ut ostendi ad annum CCCXXVII. *Homeritæ* vero, Constantio ejus filio imperium administrante, Ariana hæresi imbuti fuerant a *Theophilo* magni nominis monacho ad eos ad hunc finem misso, ut videre est ad annum CCCLIV. Quare auctor Vitæ sancti Arethæ et sociorum, quem Metaphrasten esse jam diximus, summopere fallitur, dum num 25 et seq. apud Baronium refert cives urbis *Nagræ* tempore Constantii ad fidem conversos esse opera cujusdam monachi, Judæis resistentibus, sed miraculis a monacho illo patratis prævalentibus. Ut enim loco citato monstravimus, Philostorgius, a quo hanc narrationem hausit Metaphraste, illa miracula confinxit. Cum tamen hoc tempore magna illa civitas Orthodoxam fidem profiteretur, apparet post *Constantii* mortem, tempore incerto, hæresim Arianam apud *Homeritas* profligatam fuisse. Denique *Homeritas* Æthiopas fuisse demonstrat locus Theophanis Byzantii anno DLXVI, n. 6 a me recitatus, quod confirmat Stephanus de urbibus. Hinc *Homeritæ Indi* appellati, ut videre est anno DLXXI, n. 6, et anno DLXXII, num. 14, quia scil. *Æthiopia* ab antiquis *India* nuncupata.

9. *Monachi Scythæ scribunt ad episcopos Africanos adversus libros Fausti.* — *Maxentius*, ut narrat. Emin. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 21, ac Scythæ monachi de quibus superioribus annis locuti sumus, accepto ab Africanis Patribus libro *de Incarnatione et Gratia*, quem legati ipsorum re infecta Roma revertentes detulerant, cum in dies ob *Fausti* episcopi Reiensis libros litigia Constantinopoli crescerent, ægre etiam ferentes *Hormisdam* de libris illis mitiorem sententiam protulisse, intelligentesque ex delato ex Sardinia volumine episcopos Africanos Fausti libros non legisse, communi consilio decrevere ad eosdem iterato scribere; simulque Reiensis volumina examinanda transmittere. Litterarum summa erat : a pluribus absurdas *de divina Gratia et libero Arbitrio* sententias defendi, nempe posse hominem proprio conatu absque Dei auxilio divinis præceptis obedire; Dei esse tantum imperare, nostrum vero imperata exequi; gratiam omnibus indifferenter dari; parvulos ob solum originale peccatum non posse damnari; horum qui prædestinantur, nihil habere supra cæteros Dei gratia collatum; prædestinationem ex hominum meritis suspendi, illos esse vasa misericordiæ, qui vel secularem habent, vel Ecclesiasticam dignitatem; vasa vero contumeliæ clericos, monachos et et laicos. Hæ quidem litteræ non extant, sed ea ex Epistola Synodica et Fulgentii libris colliguntur. In fine rogant solutionem illius satis perplexæ disputationis *de animæ origine*, quæ magna tunc contentione ea in urbe agitabatur. Librorum *Fausti* Byzantio ad Africanos transmissorum meminit auctor Vitæ S. Fulgentii cap. 28.

10. *Sigismundus Burgundiæ rex occidit filium.* — Marius Aventicensis in Chronico sub hujus anni consulibus scribit : *His coss. Segericus filius Sigismundi regis, jussu patris sui injuste occisus est*, instigante scilicet altera ejus uxore Sigerici noverca, quam, mortua priori, *Ostrogotho* a Jornande lib. de Rebus Gethicis cap. 58 vocata, Theodorici regis Italiæ filia, duxerat, ut tradit Turonensis lib. 3, cap. 5 et 6, qui addit : « Ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in fletu et jejuniis orans, veniam precabatur, psallentium ibi perpetuum instituens », quæ perperam Baronius refert ad annum DXXVI, quo ipse Sigismundus Burgundionum rex jam obierat, ut infra dicetur. Quodnam fuerit illud *psallentium* non convenit inter auctores. Aliqui vocant illud *assiduum*, quod aliis atque aliis mutuo succedentibus, die noctuque continuaretur, uti fiebat apud Acœmetas monachos Orientales. Cointius anno DXXXVI, num. 224 et seqq. contendit, solum peculiarem psallendi formam, certis horis diei et noctis præscriptam fuisse, non vero psalmodiam perpetuam, ac denique psallentium Agaunense actum fuisse ad omnes horas Canonicas, non tamen indesinenter.

11. *In expiationem criminis sui instituit psallentium.* — Verum eum valde hallucinari demonstrat Mabillonius in Præfatione part. 2 sæculi IV Benedicti num. 204, ostenditque in locis, in quibus jugis hujusmodi psalmodia vigebat, monachos in plures turmas divisos fuisse. Primæ recedenti a Matutinis Officiis succedebat secunda, et hinc tertia; dein absoluta prima, priores locum secuturis faciebant, et ad assignatum laborem pergebant. Sic fiebat apud *Centullenses* monachos, apud quos *Angil-*

bertus abbas trecentos monachos instituerat ad hoc opus cum centenis pueris, qui Fratribus in tres turmas distributis sibique alternatim succedentibus, « in auxilium canendi et psallendi interessent », ut habet constitutio ab eo facta. Idem ritus in nonnullis Galliæ monasteriis obtinuerat, nempe in *Cabilonensi* sancti Marcelli, *Dionysiano* prope Parisios, *Luxoviensi*, *Habendensi et Laudunensi* sanctæ Salabergæ.

12. *Psalmodia in monasterio Agaunensi fuit perpetua.* — De tribus posterioribus Cointius admittit, licet id de duobus prioribus, sicuti et de *Agaunensi* neget. Verum *Salaberga* Lugdunum Clavatum consilio *Walberti* Luxoviensis abbatis profecta, monasterium brevi tempore inibi construi curavit : « Quo ædificato in eo trecentas adornavit famulas Christi, chorisque dispositis per turmas, ad instar Agaunensium monachorum canendi normam disposuit », ut in Compendio Actorum ejus in Codice Compendiensi legit Menardus. Frustra Cointius contra omnium Codicum fidem loco *Agaunensium*, reponendum dicit, *Luxoviensium*. Neque majori fundamento aliud argumentum deducit a regula *Tarnatensi*, quam Agaunenses servabant, quæque Holstenii diligentia post Baronii mortem innotuit, in qua de laude perenni nihil legitur. Nihil etiam, inquit Mabillonius, de ea in regula S. *Columbani*, nihilque in regula sancti *Benedicti* reperire est : et tamen certum, in aliquibus utriusque sancti monasteriis eam observatam. Validius hæc Cointii ratio rejici potest ex eo quod ea regula a discipulo sancti *Eugendi* abbatis scripta fuerit ante annum quingentesimum , diu scilicet ante innovationem Agaunensis monasterii, ut supra diximus. Vivente quidem sancto *Sigismundo* rege scriptam fuisse, deducitur ex Vita sancti Eugendi, ab ejus discipulo scripta, quam his verbis claudit : « Instituta quoque quæ de formatione monasterii nostri Agaunensis digessimus, desideria vestra tam pro institutionis insignibus, quam pro jubentis auctoritate, Christo opitulante, luculenter explebunt ». Quare cum in Vita sancti *Eugendi* Tarnatensium regulæ mentio sit, non dubium, quin longe ante institutam perpetuam psalmodiam in monasterio Agaunensi, condita fuerit.

13. *Regula Tarnatensis antiquior psalmodia perpetua in eo monasterio.* — Idem Cointius existimat, novam illam psallendi formam institutam fuisse anno quingentesimo decimo quinto, ideoque non eo anno *Tarnatense* cœnobium primitus exstructum, sed jugem illam psalmodiam in illud inductam. At cum Gregorius Turonensis laudatus, diserte asserat, *psallentium* illud perpetuum post occisum a Sigismundo rege *Sigericum* filium cœptum esse, idemque legatur in Vita hujus sancti regis ab Henschenio ad diem primam mensis Maii, quo colitur, relata, ea canendi ratio Angelicæ Doxologiæ quam humanæ similior, hoc vel sequenti anno primum usurpata. Cum vero in conventu episcoporum Agauni habito, de quo mentio in charta tomo IV Concil. pag. 1557 recitata, dicatur, Sigismundum *sub die pridie kal. Maii* in illum conventum venisse, *Hymnemondum* constituisse abbatem, corpora sancti *Mauritii* et sociorum aptissimo in loco condidisse, *psallentium* instituisse, monasterium dotasse, apparet gesta hæc esse anno sequenti, quo ultimus mensis Aprilis dies in Dominicam incidit, et ante eum annum monasterium illud a monachis non fuisse habitatum, sed a mulieribus et sæcularibus familiis, ut dicitur in antiqua Historia abbatum Agaunensium, cujus fragmentum refert Bollandus ad diem XI mensis Februarii in Vita sancti Severini abbatis Agaunensis. In eadem Historia legitur : « Psallendi interim vel subsistendi regula instituta sancto Hymnemondo a cœtu episcoporum, qui illuc ad constituendum monasterium venerant, traditur ». Quæ optime conveniunt cum iis, quæ in Actis Conventus laudati dicuntur.

14. *Institutio Agaunensis Synodo confirmata.* — Anno itaque insequenti pridie idus Maii celebratum Agauni Concilium, cujus mentio in charta donationis illius monasterii mox memorata, in quo *Sigismundus* episcopos alloquens ait : « Ad hoc vos adunavi, ut mœrentem me consolemini, et quid agam, vel respuam addiscatis ». Quibus verbis mœrorem ex morte *Sigerici* filii conceptum indicat. Eam chartam commentitiam esse contendit Cointius laudatus quod in ea sermo sit de psalmodia perpetua in monasterium Agaunense tunc primum inducta, aitque ejus falsitatem ostendere notam cum loci, tum temporis. Nam in ea dicitur, Sigismundum, *sub die pridie kal. Maii Agauni publice* exorsum esse dicere, etc., finis vero talis est : *data sub die idus Maii in virorum cœtu prope Agauno monasterio feliciter.* Verum alio loco, alioque die conventus habitus, alioque die ac loco charta fundationis a tribus episcopis et octo laicis, qui dimisso cœtu cum rege remanserant, subscripta. Præterea dicit Cointius, bis ea in charta scribi adfuisse LX episcopos totidemque comites ; cum tamen in toto *Sigismundi* regno essent tantum sedes episcopales septem ac viginti.

15. *Interfuerunt huic Synodo episcopi* IX *totidemque comites.* — At librarios in numeris describendis sæpe errare, innumera exempla demonstrant. Scriptum erat IX, et librarius posuit LX. Sic Mabillonius lib.2 de Re Diplom. cap. 28, observavit, in præcepto *Odonis* Francorum regis pro cœnobio sancti Germani apud Autisiodorum, pro *anno regni* II legi *anno regni* LI, et in Chartario sancti Theodorici prope Rhemos, Caroli Simplicis Francorum regis Diploma datum dici *anno* XXX, *regnante domino Carolo, et redintegrante* XXV, *largiore vero hæreditate indepta* XL. Ubi XL pro XI habetur pro quod eo in autographo littera I instar litteræ l oblongæ expressa erat. Imo ipsemet Cointius anno DXXXI, num. 1, ubi Gregorius Turonensis lib. 3, cap. 10 narrat, *Childebertum* Francorum regem redeuntem ex Hispania detulisse inter alia sexaginta

calices, observat Aimoinum lib. 1, cap. 8, habere novem, et errorem manare potuisse a librariis *propter affinitatem,* inquit, *numerorum* LX *et* IX. Hujus conventus Agauni habiti meminit in Chronico Fredegarius, qui loquens de fundatione monasterii sancti Marcelli in suburbano Cabilonensi a Guntramno Francorum rege facta, ait : « Synodum XL episcoporum fieri præcepit, et ad instar institutionis monasterii SS. Agaunensium (quod temporibus Sigismundi regis ab Avito et cæteris episcopis, ipso principe jubente fuerat confirmatum) hujus Synodi conjunctione monasterii sancti Marcelli Guntramnus institutionem firmandam curavit ». Loquitur Fredegarius de Synodo Matisconensi II, a XLII episcopis subscripta. *Agaunensis* privilegii diserte meminit Marculfus lib. 1, cap. 1, frustraque respondet Cointius anno DCLII, num. 41 respexisse *Marculfum* ad aliud Agaunense privilegium, quod excidit, et Cabilonense sancitum esse in Synodo Valentina, quæ paucis mensibus Matisconensem antecessit. Mitto alias ejus conjecturas, utpote leviores.

HORMISDÆ ANNUS 10. — CHRISTI 523.

1. *Maximus consul, ad quem Theodoricus scribit spectacula damnans.* — Quingentesimus vigesimus tertius Redemptoris annus uno tantum consignatus consule Maximo reperitur, quem Roma dedit, et (ut testatur Marcellinus) sine collega : errore autem ab aliquo conjungi Maximo collegam Olybrium, inferius dicemus. Porro qui fuit Maximus creatus in Occidente, æmulus gloriæ Justiniani consulis in Oriente, et ipse sumptuosa (ut ille ante annum superiorem) exhibuit in suo consulatu munera; quæ tamen sordida reddidit, dum præmia consueta certantibus et munerariis persolvere detrectavit; cujus rei causa ab illis Theodorico regi oblati sunt adversus eum querelarum libelli : qui rei indignitate commotus, ad eumdem Maximum consulem Epistolam dedit, cujus est exordium [1] : « Si consularem munificentiam provocant, etc. », ubi plurima in detestationem ejusmodi cruentorum spectaculorum, cum certamen initur cum bestiis, habet : quæ tamen ex prava inolita consuetudine iisdem necessaria visa sunt. Nam audi quid idem Theodoricus in fine Epistolæ dicat :

2. « Sed vos, quibus necesse est talia populo exhibere, largitate manus fundite præmia, et hæc miseris faciatis esse votiva. Alioqui violenta compulsio est, solemnia dona subtrahere, et mortes detestabiles imperare. Et ideo quicquid in longam consuetudinem antiqua liberalitate pervenit, sine aliqua dilatione concedite supplicanti; quia homicidii reatus est, illis esse tenacem, quos editio vestra invitavit ad mortem. Heu mundi error dolendus! Si esset ullus æquitatis intuitus, tantæ divitiæ pro vita mortalium deberent dari, quantæ in morte hominum videntur effundi ». Hæc rex Barbarus, et alia plura superius in odium hujuscemodi Romanorum spectaculorum : ut non adeo mirum sit ipsum humanioribus compositum moribus summa pace atque felicitate in hanc diem regnum ad tricennalia propagasse. Ita plane quamdiu æquitati studens, et de Ecclesia Romana bene mereri sollicitus, ejusdem libertati atque securitati prospexit; omnia ipsi cessere dextera : cum vero adversus Petram insaniens certamen iniit, et innitentem super eam Romanum Pontificem lacessivit (o miraculum!) protinus pessumivit, atque confractus periit. Jam vero narrationem rerum Ecclesiasticarum anni hujus aggrediamur.

3. *Hormisdæ obitus.* — Hoc itaque anno, octavo idus Augusti, Hormisda papa cum sedisset annos novem et dies decem, perfunctus quam honestissime munere Pontificio, ex hac vita migravit, desiderium sui relinquens bonis omnibus : utpote qui inter immensos sæculi fluctus tempore impii Anastasii imperatoris Ecclesiam regens, clavumque regiminis summa constantia moderatus, latentia vitavit scopula hæreticorum, undasque humanæ potentiæ medium findens et calcans, ad optatum pacis portum Ecclesiæ navim sub Justino imp. per-

[1] Apud Cassiod. Var. l. v. Ep. XLII.

duxit; præscribensque jura principibus, docuit, parere debere in his quæ sunt ad Deum sacerdotibus reges, non principibus sacerdotes. Gaudent, exultant, gloriantur que tanto concive nobiles populi Frusinates : verum non ipsi tantum memoriam ejus dignis officiis prosequuntur, sed universa Catholica Ecclesia in Occidente celebritatibus annuis ejusdem diem natalem frequentat octavo idus Augusti.

4. Antequam autem reliqua ejus affigamus monumenta sepulcro, ambiguitas illa solvenda est de obitus tempore. Nam si consulas Anastasium, ipsum secum pugnantem invenies, dum de ipso agens suæ narrationis exordio, vixisse usque ad superiorem annum consulatus Symmachi atque Boetii tradit : in fine autem ejus obitum et sepulturam collocat sub consulatu Maximi, qui contigit anno præsenti. Sed et cum ejus successoris Joannis ingressum æque ponit sub Maximi consulatu, magis firmat sententiam illam, hoc anno et non superiori Hormisdam dicta die esse defunctum. Rursus huic sententiæ Græci etiam adstipulantur. Marcellinus enim comes, qui his ferme diebus Chronicon scribebat, pariter sub Maximi consulatu refert ingressum Joannis Hormisdæ successoris in Pontificatum. Sed alia pleraque eidem consentiunt veritati, ut rerum gestarum ordo annis singulis usque ad ipsius Joannis obitum declarabit : ita ut nulla possit de tempore Hormisdæ Sedis ambiguitas remanere. Licet autem ab ipso Anastasio Sedi ejus tribuantur anni octo et dies decem; Indices tamen Vaticani habent annos novem et dies decem et septem : verum quod ad dies pertinet, post novennium nonnisi decem numerari contigit. Hæc quoad obitus tempus satis.

5. *De Manichæis ab Hormisda detectis.* — Jam vero quæ reliqua sunt rerum ab eo gestarum his tanquam corollarium apponamus, nempe ea, quæ quoto potissimum anno fieri contigerunt, haud satis constare possunt. Quamobrem cætera alia ejusdem Hormisdæ egregia facta, quæ haud certorum annorum possunt limitibus claudi, hic ad finem ex Anastasio referenda ex more diximus : quibus ostenditur non solum ipsi adversus Eutychianos et alios superius recensitos hæreticos fuisse pugnandum; sed etiam adversus Manichæos non leve iniisse certamen : « Hic composuit clerum, et psalmis erudivit. Hic fecit Basilicam in territorio Albanensi in possessione Mefontis ». Et post multa, quæ suis locis superius dicta sunt, ista subjicit de repertis et condemnatis ab ipso hæreticis Manichæis : « Hic invenit Manichæos, quos etiam discussos cum examinatione plagarum, exilio deportavit : quorum codices ante fores Basilicæ Constantinianæ incendio concremavit ». Magnæ cessit laudi Romanis Pontificibus super universum gregem vigilantibus, insidiantes clanculo lupos invenisse : nam eos prodidisse, perdidisse fuit. Quod igitur iisdem excubias totius orbis gregis agentibus in hoc ipsum potissimum invigilandum esset, hinc videas in ipsis Vitis Romanorum Pontificum non taceri, sed ut nobilem cunctis spectandum proponi titulum, cum contigit ab eis esse inventos hæreticos : ut superius factum vidimus.

6. Sed observatione dignum, quod audis inventos ab Hormisda Manichæos discussos cum examinatione plagarum in exilium deportari jussos. Habes Ecclesiastici judicii praxim, nempe hujuscemodi feras bestias latibulis primum eductas, deinde discuti atque flagellis subjici ad extorquendam veritatem. At non ad eruendam veritatem tantum, sed et in pœnam etiam consuevisse episcopos adhibere flagella, apud sanctum Gregorium est sæpius invenire. Habet enim hæc de puniendo subdiacono calumniatore Gregorius scribens his verbis ad Anthemium [1] : « Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine digna non debet ultione transire, suprascriptum fratrem Paschasium episcopum volumus admoneri, ut eumdem Hilarium prius subdiaconatus, quo indignus fungitur, privet officio, atque verberibus publice castigatum faciat in exilium deportari, ut unius pœna multorum possit esse correctio ». At licet episcopis concessa esset ejusmodi per flagella animadversio, præsidebat tamen cunctis æquus arbiter ipse Romanus Pontifex, ne quis crudeliter nimis eadem infligi juberet. Hinc accidit, ut idem Gregorius papa [2] Andream Ferentini episcopum duorum mensium spatio suspenderit a celebratione Missarum, quod feminam quamdam dire admodum fustibus castigari præcepisset. Sed et abbatibus concessam fuisse virgarum animadversionem, certum est [3]. Subdit vero Anastasius :

7. *Munera oblata Hormisdæ et cætera ejus gesta, cui succedit Joannes.* — « Sub hujus episcopatu multa vasa aurea vel argentea venerunt de Græcia, et Evangelia cum tabulis aureis et donis pretiosis pensantibus libras quindecim : Patena aurea cum hyacinthis, quæ pensat libras quindecim : Patenæ argenteæ duæ pensantes singulæ libras viginti quinque : Scyphus aureus cum gemmis pensans libras octo : Scyphi argentei deaurati pensantes singuli libras quinque (quindecim). Gabatha electrina pensantia libras duas : Thecæ cereæ aureæ pensantes libras sex : Palliolum olophorum (olosericum), blatheum (blaterum) cum tabulis auro textis de chlamyde vel stola imperiali : Subcinctorium super Confessionem B. Petri Apostoli : hæc omnia a Justino Orthodoxo votorum gratia oblata sunt ».

8. Sed et quod mirandum fuit, etiam hostis Catholicæ fidei rex Italiæ Theodoricus munus obtulit rege dignum Basilicæ Vaticanæ : munus dixerim, non oblationem : solent enim oblationes tantummodo esse fidelium Orthodoxorum, quæ solemni ritu in Ecclesiam inferri consueverunt et recipi; munera vero, quæ nulla habita distinctione donantis, in Ecclesiam tanquam in Gazophylacium

[1] Greg. l. IX. Ep. LXVI. vet. edit. — [2] Greg. l. I. Ep. XLIV. XLV. vet. edit. — [3] Pallad. in Lausiac. c. S. Greg. dial. l. II. c. 4. Bernard. Ep. CII.

inferrentur. Sed audi Anastasium : « Eodem tempore Theodoricus rex obtulit beato Petro Apostolo cerostrata argentea duo pensantia libras septuaginta ». Hæc de muneribus oblatis sub Hormisda papa Basilicæ Vaticanæ a principibus Christianis, præter illa quæ superius eidem Hormisdæ oblata a Clodoveo Francorum rege sunt dicta. Quæ quidem omnia summæ laudi Hormisdæ cessisse, quis non intelligit ? sicuti etiam in libris Machabæorum factum a regibus legitur templo Dei sub Onia summo sacerdote viro sanctissimo : nam audi quæ ibi dicuntur [1] : « Propter Oniæ Pontificis pietatem et animos odio habentes mala fiebat, ut et ipsi reges et principes locum summo honore dignum judicarent, et templum maximis muneribus illustrarent ». Sed sicut tunc Ethnici etiam muneribus templum Domini illustrarunt, ita et nunc Theodoricus rex a fide Catholica alienus, ob idque hac ex parte ipsius Romanæ Ecclesiæ hostis dicendus, Petri Basilicam donis nobilitavit; et quemadmodum tributum pendere solet, licet invitus, rex externus subjugatus imperatori, ita idem Theodoricus reveritus Sedis Apostolicæ majestatem, quodam quasi miraculo infert dona in templum, quod imbutus hæresis Arianæ perfidia aversatur : id exigente non alio, quam qui accepit a Patre [2] gentes hæreditatem suam, et rebelles regere in virga ferrea; de quo et dictum [3] : « Et inimici ejus terram lingent ». Sed de Hormisda reliqua prosequamur, quæ ad Dei cultum et templorum ornatum spectant. Sed quod nuper emersit in lucem e tenebris oblivionis egregium monimentum scriptorum Hormisdæ, cum acerrimus vindex continentiæ clericalis, adversus eos, qui lapsis laxare viderentur habenas, has patentes litteras dedit, hic describere operæ pretium existimavimus :

« Ecce [4] manifestissime constat, quia secundum titulos antiquorum Patrum a sancto Joanne papa transmissos, et trecentorum decem et octo episcoporum sententias, sed et canones Gallicani Concilii continere videntur (videtur quod), clerici in adulterio deprehensi, et aut ipsi confessi, aut ab aliis convicti ad honorem redire non possunt. Et quia forte non desunt, quibus vel pro nimia pietate suprascripta sanctorum Patrum severitas minime placet : sciant se trecentorum decem et octo episcoporum, et qui reliquos canones statuerunt, sententias reprehendere, vel damnare. Sed forte major est in illis pietas, quam in supradictis trecentis decem et octo episcopis; major in illis misericordia, quam in sancto Joanne Apostolico papa; major charitas, quam in reliquis sacerdotibus, qui hoc per exempla, vel remedia Ecclesiarum, suis definitionibus deliberaverunt. Et ideo aut per promptam voluntatem præceptis illorum consentiant, aut si non fecerint, omnibus contrarios se et inimicos esse cognoscant. Quæ est ista inimica benignitas, palpare criminosos, et vulnera eorum usque ad diem judicii incurata servare? Quod si etiam eos durissima pœnitentia (durissimam pœnitentiam) per plures annos agere viderint, sic (secundum) id ipsum et saluti eorum consulere, et canonum debemus statuta servare. Cum vero in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi, vel plangendi appareat, nec beatum David imitentur, qui dixit [1] : Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis stratum meum rigabo, et illud [2] : Cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam : nec eos jejuniis, vel lectioni vacare videamus : possumus agnoscere, si ad honorem pristinum redirent, cum quanta negligentia, et cum quanto tepore, et inimica animæ securitate permaneant, credentes, quod sic eis non acta pœnitentia digna dimiserit Deus, quomodo sacerdotes indulsisse videntur? Vere dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa et falsa misericordia indulgere videmur, cum ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi advenerint, contra nos ipsos causas dicturi sunt, dicentes : quod dum aut asperitatem linguæ eorum expavimus, aut falsa blandimenta et periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus; nos eos, dum illis inutilitatem (inutiliter) indulgemus in peccatis permanere, aut ipsa peccata etiam augere permiserimus : nec recordantes illud, quod in Veteri Testamento scriptum est; quia per unum peccantem contra omnes ira Dei desævit. O pietas ! o misericordia ! Uni parcere, et omnes per exemplum malum in discrimen adducere ! Non ita suadet sanctus et beatissimus Cyprianus martyr, dicens: Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat. Nec perimit delicta illi, sed fovet iterum imperitus medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, et absconditum in profundis secessibus virus dum servat, exaggerat. Unde et sanctus Joannes Constantinopolitanus episcopus arguit, dicens : Imperitus medicus est, qui indigesta putredine superducit vulneri cicatricem.

« Et ideo diligenter perpendite, si aut potest, aut debet fieri, ut tantorum, aut talium, quos supra memoravimus, sacerdotum canones contemnentes, aliter, quam isti statuerunt, observare vel agere præsumamus : præcipue cum illorum trecentorum decem et octo episcoporum, qui per omnes Ecclesias Concilia fieri præceperunt, tam sancta Decreta neglevimus, non illos solos despicimus, sed et sicut supra dictum est, et Africanos, et omnes reliquos, qui ipsis ordinantibus per totum mundum, per Ecclesiasticam disciplinam aliquid statuerunt, cum peccato animæ nostræ contemnimus. Ego me in hoc periculo immittere non audeo : quia nec talia sunt merita mea, ut aliorum peccata in me excipere præsumam. Nec tantam eloquentiam habeo, ut ante tribunal Christi contra tantos et tales sanctos sacerdotes, qui canones statuerunt, causas dicere

[1] 2. Mac. III. — [2] Psal. II. — [3] Psal. XVII. — [4] Extant l. V Antiq. lect. pag. 287.

[1] Psal. VI. — [2] Psal. CI.

possim. Videat unusquisque, qualiter sentire vel observare disponit, qualiter possit in die judicii reddere rationem. Ego, in quantum vires Deus dignatur dare, studere volo eorum præceptionibus, et obaudire, quia cum talibus non rixam, sed pacem ex qualicumque parte habere desidero. Et hoc diligenter attendendum est. Quod si, secundum quod scriptum est, illi clerici ad uxores proprias redeunt, ab integro ab officio suspendantur. Quod si (etiam dicam) et internuptiarum (interventu nuptiarum) mariti, qui utique rem licitam faciunt, clerici tamen ordinari non possunt, aut si ordinati fuerint, dejiciantur. De quibus sanctus Faustus episcopus in Epistola sua dixit : Perdit gratiam consecrati, qui ad officium vult exercitari mariti.

« Cum hæc ita sint, qua conscientia quisque dicere poterit, quod ille, qui adulterium commiserit, iterum ad honorem venire poterit? Hoc loco, si aliquis fuerit qui dicat : Ergo negas misericordiam Dei, qui dixit : Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat? et illud : Numquid qui cadit, non adjiciet ut resurgat? et illud : Peccator in quacumque die conversus fuerit, omnes iniquitates ejus oblivioni tradentur? Sed ad hæc voce libera respondere et possumus, et debemus. Absit nobis, ut de istis sententiis videamur vel leviter dubitare. Definitissime enim credimus, quod quisque (quisquis) ad finem vitæ suæ pœnitentiam egerit, non solum indulgentiam accipiet, sed etiam ad præmia æterna perveniet. Propter (præter) regulam tamen Ecclesiasticam, propter (præter) antiquorum Patrum instituta, absit a nobis, ut reprehendere, aut discutere audeamus. Cumque credimus ad vitam æternam post beatam pœnitentiam venire, ad honorem clericatus, secundum tantorum Patrum præcepta novimus non debere reverti, in tantum, ut in canonibus scriptum est : Ne ullus unquam pœnitens clericus ordinetur. Et si ille, qui ultro petit pœnitentiam, quamvis eam perfecte egit, non potest episcopus, aut presbyter ordinari : ita ut etiam, si per ignorantiam ordinatus fuerit, et postea convincitur pœnitentiam accepisse, dejiciatur ille, qui invitus ad pœnitentiam agendam in monasterium mittitur, et utique quid aliud quam pœnitens dicendus est, qua conscientia ad sacerdotium pervenire permittitur? Nemo mihi aliam quamlibet contra auctoritatem Sedis Apostolicæ, vel contra trecentorum decem et octo episcoporum præcepta, vel reliquorum canonum statuta objiciat, quia quidquid contra illorum definitionem, in quibus Spiritum sanctum locutum esse credimus, dictum fuerit, recipere, non solum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito. Valde enim metuo et contremisco illam damnationem, quam ille sacerdos propter stultam indulgentiam accipere meruit, qui pro eo, quod filios suos negligenter castigavit, et eos nec cædere, nec excommunicare voluerit, ipsi filii una die occisi sunt, et triginta millia de populo interfecti sunt, et Arca testamenti capta est, et ipse retro cadens fractis cervicibus mortuus est, et nomen ipsius de libro vitæ deletum est, etc. Contra Phinees, qui pro eo, quod zelo Dei commotus, duos adulteros pariter interfecit, totum populum de Dei iracundia liberavit. Nec hoc ideo dico, ut sicut ille fecit, etiam nunc per mortem corporum sacerdotes Domini debeant vindicare : sed quia melius est (ut) unusquisque parvo tempore, donec vivit in hoc mundo, verecundiam, vel confusionem sustineat, quam postea ad supplicia æterna perveniat. Et multum (multo) ei utilius est (ut), propter aliorum exemplum, quandiu vivit, remotus ab honore pœnitentiam agat, et remedium sibi in diem necessitatis acquirat. Quicumque parvitati meæ in hac causa voluerit onerosus existere, aliud responsum dare non delibero, nisi quod supradicti canones continere videntur ». Hactenus Epistola papæ Hormisdæ, hic in fine rerum ab eo gestarum collocata, quod datæ tempus nusquam apparet.

9. Ad postremum enim hæc de ipso Hormisda Anastasius habet : « Eodem tempore fecit papa Hormisda apud beatum Petrum Apostolum trabem, quam ex argento cooperuit pensantem libras mille quadringentas. Hic fecit in Basilica Constantiniana arcum argenteum ante altare, qui pensat libras viginti : Canthara argentea sexdecim, quæ pensant singula libras duodecim. Item ad beatum Petrum fecit arcus argenteos duos pensantes singulos libras viginti : Canthara argentea sexdecim, pensantia singula libras quindecim ; amas argenteas tres pensantes libras tres; Scyphos argenteos stationales sex cum calicibus (crucibus) pensantes singulos libras sex ». Hæc de donis, subdit vero de ordinationibus : « Hic fecit ordinationes in Urbe Roma per mensem Decembrem : ordinavit presbyteros viginti unum, episcopos per diversa loca quinquaginta quinque. Qui sepultus est in Basilica beati Petri Apostoli octavo idus Augusti, sub consulatu Symmachi (Maximi). Cessavit episcopatus ejus dies septem ». Hæc apud Anastasium.

10. Sic igitur non amplius quam septem dierum spatio cessante Sede, idibus Augusti subrogatur in locum ejus totius cleri consensu Joannes Etruscus Constantii filius ex presbytero tituli Pammachii. Res autem ab eo gestæ magna ex parte scriptorum antiquorum jactura remanserunt obscuræ : quæ vero adhuc extant, suis locis opportune reddemus.

11. *Placidus et Maurus S. Benedicti disciplinæ traduntur.* — Hoc eodem anno Tertullus civis Romanus claritudine generis nobilis, sed pietate magis insignis, Davidis regis sacri memor eloquii, quo ad Deum conversus ait [1] : « Et semen meum serviet tibi » : et magni parentis Abrahæ unicam prolem Deo in sacrificium offerre parati, filium suum Placidum septennem puerum Deo offerens, eumdem S. Benedicto apud Sublacum juxta Simbruinos montes monachos colligenti monasticis institutionibus tradidit imbuendum. Quem imitatus Eutychius senator vir illustris, et ipse duodecim annos

[1] Psal. XXI.

natum filium Maurum eidem patri obtulit Benedicto. Res gesta narratur a S. Gregorio. Porro hæc omnia hoc anno contigisse, vetus Chronicon Cassinatis cœnobii asserit, et Leo Ostiensis consentit. Quod si ab his discrepare videatur, qui scripsit Vitam S. Placidi, dum ait id factum anno Domini quingentesimo vicesimo secundo : tamen quod addit contigisse Joanne Romano Pontifice ; utique ad hunc annum ex ejusdem sententia referas necesse est ; etenim superiori anno, imo et præsentis majori parte sedisse Hormisdam, satis liquet ex iis quæ nuper dicta sunt.

12. Degebat apud montes Simbruinos magnus ille Catholici orbis splendor, sanctissimus monachorum patriarcha Benedictus, jamque duodecim erexerat (ut testatur Gregorius [1]) monasteria. Sed audi ipsum ista narrantem : « Cum sanctus vir diu in eadem solitudine virtutibus signisque succresceret, multi ab eo in eodem loco ad omnipotentis Dei sunt servitium congregati : ita ut illic duodecim monasteria cum omnipotentis Jesu Christi Domini nostri opitulatione construeret, in quibus, statutis patribus, duodenos monachos deputavit, paucos vero secum retinuit, quos adhuc in sua præsentia aptius erudiri judicavit. Cœpere etiam tunc ad eum Romanæ Urbis nobiles et religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare. Tuncque bonæ spei suas soboles Eutychius Maurum, Tertullus vero patricius Placidum tradidit : e quibus Maurus junior cum bonis polleret moribus, magistri adjutor cœpit existere : Placidus vero puerilis adhuc indolis gerebat annos ». Hæc de oblatis a parentibus Romanis pueris sanctus Gregorius. Quando vero contigerit inde migrare Cassinum vitantem fratrum invidiam sanctum Benedictum, suo loco dicetur. Hæc modo de his satis : consule tu Gregorium si plura cupis.

13. *Manichæi exagitantur.* — Sed ad res Orientales oratio convertatur. Justinus religiosissimus imperator, Catholicæ fidei cultor studiosissimus, haud satis habuit suis legibus Nestorianos atque Eutychianos proscripsisse ; sed audiens Manichæos in Oriente repertos esse, adversus eosdem promulgavit edictum. Qui enim in Urbe inventi, Apostolica censura coerciti sunt, in longe positas regiones migrandi visi sunt iniisse consilium ; quos cognitos suis imperator legibus profligavit, quibus et omnes hæreticos, Judæos atque Gentiles pariter exagitavit, cum ista sancivit [2] : « Manichæi undique expelluntur, et capite puniuntur. Reliqui autem hæretici (hæreticus est omnis non Orthodoxus) et Græci ; nempe Gentiles, seu Pagani, et Judæi et Samaritæ prohibentur magistratum gerere, et dignitatem habere, aut jus dicere, aut defensores, aut patres civitatum fieri (ne habeant licentiam vexare aut judicare Christianos, aut episcopos) item militare quoque prohibentur, præterquam si ex genere cohortalinorum sunt : hi enim manent onera quidem sustinentes, non offendentes autem, neque in Orthodoxos quid exequentes in publicis vel privatis causis. Qui autem tentaverit quid horum facere ; præterquam quod factum pro infecto erit, dabit etiam libras viginti : et qui publicis ipsos descriptionibus inserere conati fuerint, etiam viginti, et præsides quinquaginta ; et omnes hæ privatis rebus inferantur. Excipiuntur Gothi, qui sunt fœderati, et aliter, prout visum imperatori fuerit, honorantur. Hæc Justinus, qui ob fœdus cum Theodorico initum, Gothis licet Arianis parcendum putavit.

14. Sed quod ad ipsos Manichæos spectat, hoc eodem sexto ipsius Justini imperatoris anno hæc de his, quæ adversus eos gessit, Cedrenus habet : « Persecutus est idem Justinus hoc anno Manichæos, multosque eorum suppliciis affecit : quod et Cabades rex Persarum præstitit in suo regno ; qui omnes quos reperit intra suos fines, trucidavit ». Quanam autem ex causa ad hæc agenda permotus, accipe ab auctore Miscellæ [1] : « Cabades rex Persarum, filius Perozi, multa millia Manichæorum cum episcopo eorum Indagaro una die peremit una cum senioribus Persis, qui consensus eorum erant : filium enim ejus nomine Phatuarsam Manichæi a puero instituentes, repromittentes dicebant : Quia pater tuus senuit, et si contigerit eum mori, principes magorum unum fratrum tuorum facient imperatorem, eo quod teneat dogma ipsorum. Nos autem possumus per orationes nostras persuadere patri tuo, abrenuntiare imperio, et te promovere, ut ubicumque confirmes dogmata Manichæorum. Qui promisit hoc facere, si imperasset.

15. « Cum autem hæc Cabades cognovisset, jussit conventum fieri quasi facturus filium suum imperatorem, omnes jubens Manichæos cum episcopo eorum et mulieres et liberos adesse conventui, similiter principem magorum Glonazen, et magos, et Christianorum episcopum Boazanem dilectum a Cabade et medicum optimum. Et convocatis Manichæis ait : Gaudeo super dogmate vestro, et volo vobis dare, dum vivo, filium meum Phatuarsam : sed segregate vosmetipsos ad recipiendum eum. Qui freti fiducia, semetipsos segregarunt : Cabades autem præcipiens exercitus suos ingredi, omnes occidit gladiis cum episcopo eorum sub conspectu magorum principis et Christianorum antistitis ». Hæc auctor in Miscella. Ingentem plane ejusmodi fuisse Manichæorum cædem, inde existimare licet, quod in Perside frequentiores esse solerent Manichæi, ubi tutius degere consueverunt, quam in aliis Romani imperii regionibus, cum præsertim quasi nativum solum Persidem esse ipsi cognoscerent, ubi primum fuerant exorti : ob quam causam inter Manichæos et Persas plurima fuisse communia, Agathias [2] de Persarum moribus agens ostendit, nempe idem esse utrique sectæ dogma de duobus principiis, ex quibus alia ab ipsis nefanda deducerentur axiomata : tu ipsum consule.

[1] Greg. dial. l. II. c. 3. 4. — [2] Cod. de hæret. et Manich. l. XII.

[1] Apud Miscel. l. XV. — [2] Agath. de bello Persic. l. II.

16. *Expeditio Elesbaan regis Æthiopum in Dunaan Hebræum et præclara victoria qua res Homeritarum compositæ.* — Sed jam Æthiopas revisat oratio, ad quos anno superiori a Justino imp. per Alexandrinum episcopum procuratam esse legationem vidimus; ipsaque Dei admiranda facta recenseat, quonam modo post cædem martyrum Homeritarum Arethæ et sociorum perpetratam per dirum apostatam Hebræum secta Dunaan regem, in eum ultus est Deus, immisso in ipsum Elesbaan rege Æthiopum viro Christianissimo hoc anno post transactam hiemem. Historiam quidem fide integram habent ejusdem Arethæ martyris Acta, quæ hic singulis reddere verbis, argumenti nobilitas et tractationis veritas persuadent. Secuta hæc autem sunt, cum (ut superius dictum est) Justinus imperator, audita Homeritarum Christianorum strage per Hebræum tyrannum quam dirissime perpetrata, per Alexandrinum Catholicorum antistitem eumdem regem Æthiopum ad ultionem parandam excitasset. Quæ vero ab auctore iis subjiciantur audi :

17. « Non latebant autem nec prius quidem Æthiopum regem ea quæ facta fuerant : sed tempore anni prohibente (erat enim hiems) vel invitus quievit. Itaque cum validum collegisset exercitum tum ex suis, tum ex auxiliis usque ad centum et viginti millia, naves autem Indicas septuaginta in ipsa hieme construxisset; quin etiam ex negotiatoribus Persis et Æthiopibus, qui illuc venerant mercaturæ gratia, naves alias collegisset ad sexaginta : cumque eas, quæ ex ipsis collapsæ fuerant, instaurasset ac refecisset, et omnia parasset; veris initio movet exercitum, armisque et equis et alio apparatu properabat, ut prœlio confligeret cum inimicis. Et per continentem quidem ab inferiori parte Æthiopiæ misit quindecim millia Æthiopum ad Homeritidis partes magis Occidentales; ut ipse quidem per mare cum navibus, illi autem per terram irruentes hostes in medium coercerent.

18. « Cæterum illi quidem cum multos dies iter fecissent per loca arida et transitu difficilia, omnes interierunt, ut qui nec pervenire ad Homeritam, nec ad regionem suam potuerint redire. Rex autem cum jam esset navigaturus, venit in templum, ad cujus fores, regia veste aliisque insignibus imperii depositis, ingressus quidem est in privato habitu : stans autem ex adverso aræ, cum Deum multum orasset, et facta ab ipso in Ægypto miracula atque in ipsa solitudine pro Hebræis in memoriam revocasset : Illi, dicebat, fuerunt ingrati in te benefactorem, neque illi solum, sed ii etiam qui ex eis nati sunt. Tu enim scis, Domine, quam se male gesserint in una civitate, ut qui populum illum per dolum circumvenerunt, et consilium inierunt adversus sanctos tuos; et in eos qui restant, adhuc mala machinantur. Quod si nostra peccata id merentur; sed ne tu nos tradas illorum manibus. Quod autem ipse volueris, hoc excepto, nobis impone supplicium : ne forte dicatur : Ubinam est ipsorum Christus propter quem gloriantur; et crux ejus?

19. « Hæc cum precatus esset cum lacrymis, egreditur de templo et e civitate, et ad quemdam monachum, qui propter virtutis operationem dignus erat habitus ut prævideret futura, et in angusta turricula jam quadraginta quinque annos fuerat inclusus, pedes venit eodem habitu, de prœlio sciscitaturus : attulit composita quoque thymiamata, in quibus etiam aurum latenter immiscuerat. Quæ cum tradidisset seni, quærebat preces et significationem eorum quæ erant eventura. Ille autem doto deprehenso, cum quis esset, optime nosset : Sit tecum (inquit) Deus, qui etiam tecum regnat. Verum enimvero abi, munitus martyrum sacrificio, quod Deus est odoratus, et precibus pontificis Alexandriæ, et lacrymis Justini. Hæc cum audisset Elesbaan, et eum non tentasset amplius, benedictione accepta, abiit lætus : et cum jussisset exercitui ne ferrent viaticum plus quam viginti dierum, navigavit.

20. « Sed neque negligens fuit rex Homeritarum : nam ipse quoque et suis et auxiliaribus collectis copiis, præsidium tenebat in terra et in mari. Verum cum ille exercitum, qui erat in terra, ab afflictione et malorum perpessione audivit periisse, non amplius timens hostem a continenti, in sola maris versabatur custodia. Itaque considerans angustissimum esse fretum quod est inter Æthiopes et Homeritas, neque superare latitudine duorum stadiorum, et alioqui habere etiam saxa multis in locis latentia; cum gravem ferream construxisset catenam, et quæ posset ferre vim ventorum et undarum, et eam utrinque a terra alligasset ipse Dunaan, ut, existimabat, Elesbaan prohiberet aditum : ubi quidem erant latentes petræ, plumbum circulis catenæ appendens, et ferrum faciens requiescere; ubi autem erat profundum, colligans cum lignis levissimis, et sublevans catenam : deinde etiam validum inducens exercitum, venit in eum locum, in quem exspectabatur venturus esse rex Æthiopum ». Qui loci situm considerat, et freti angustias a cosmographis descriptas attendit, haud vanum fuisse consilium regis Homeritarum intelliget. Sed pergit auctor :

21. « Ille autem cum vento usus esset secundo, accessit ad locum speculandum, et præmisit decem naves, quæ cum dolum nescirent, ex improviso ingressæ sunt in angustissimum fretum. Quo in loco etiam Deus facit miracula, parvæ esse ostendens potentiæ humanam inventionem, ubi ipse adjuvare et opem ferre voluerit : magnus enim quidam fluctus incurvatus, cum velut quemdam refluxum fecisset aquæ, portans unum ex navigiis posuit super catenam, adeo ut videretur navis esse cuidam rupi innixa. Deinde exorta quædam procella cum mare repente conturbasset, extollit fluctus montibus pares magnitudine : et undarum aliæ quidem amovebant ligna catenæ alligata, aliæ autem tollentes naves in altum, transmiserunt omnes supra

catenam. Illa autem et a venti vehementia, et a fluctibus qui in eam irrumpebant, destructa, præbuit cæteris navibus inoffensum aditum adversus Homeritas. Decem igitur prædictæ appulerunt littori, quod aberat ducenta stadia ubi rex erat cum exercitu : reliquæ autem naves vento retroactæ nihil potuerunt efficere.

22. « Emissis itaque triginta millibus cataphractorum equitum Dunaan impediebat eorum qui erant in decem navibus exitum in terram. Viginti autem ex dispersis navibus, ubi erat ipse Elesbaan, haud multo post illuc etiam ipsæ appulerunt. Tertio quoque die reliquæ apparentes naves appulerunt et ipsæ longe inferius. Opinatus autem Dunaan inter plures esse regem, majore accepto exercitu, illuc venit, parva relicta custodia ubi erat revera Elesbaan. Cum autem tereretur tempus, nec e navibus educeretur acies, defecerat quidem aqua et cibus iis qui erant in navibus. Equitibus autem Hebræis sol erat molestus, totoque die eos vehementer impetebat. Cæterum equitibus suis Dunaan magna machinatus est tabernacula, eorumque umbra depulit æstum, qui afferebat molestiam. Porro autem misit etiam quemdam ex ejus cognatis cum viginti millibus equitum ad explorandam partem illam in qua erat Elesbaan. Quidam autem ex eunuchis regis arbitratus eum exire ad se exercendum, acceptis quinque aureis lanceolis, cum eo est egressus. Cum is autem Elesbaan copias invenisset vigilantes, quarum pars jam e navibus egressa, locum in littore compararat; accepto eunucho et tribus ex suis, abiit procul ad venationem.

23. « Quidam autem ex Elesbaan exercitu oppressi fame, equos noctu conscenderant, ut hostes effugerent : qui cum in eos incidissent, alios quidem occiderunt; regis autem cognatum capientes, et aureas lanceas portantes, ad naves redierunt. Eas autem cum accepisset rex pius, statim Deo dedicavit. Ipse autem reliquo armato exercitu immisso in breviores naves, egressus est ad hostes qui erant in littore : et pugna terra marique commissa, Hebræos, qui terga dederant, jure belli omnes occidit, adeo ut ne unus quidem sit relictus rei gestæ nuntius. Cum autem haberet cognatum regis qui ei ostendebat viam, quæ ducit ad civitatem Phare, in qua erat regia Dunaan; ad illam ascendit. Qua potitus, ut qui incustoditam offendisset civitatem, capit omnes divitias quæ erant in regia, et ipsam etiam reginam.

24. « Verum cum captam urbem et regiam occupatam, atque suos bello captos audisset Dunaan : timens ne aliqui ex cognatis deficerent ad Elesbaan, mente ei a Deo ablata, cum aurea catena se et illos alligasset, sedebat nullam rerum curam gerens ». Quid hoc est, nisi secundum illud Propheticum [1] : « Conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaan ». Irruit plane, irruit in hostes Domini ingens metus et tremor, secundum quod subditur : « Irruat super eos formido et pavor in magnitudine brachii tui : fiant immobiles quasi lapis ». Ita quidem tunc accidit, cum timore obrigescens, commiserationem eo corporis habitu movere Christiano regi perfidus tentavit Hebræus, putans mox Elesbaan allaturum. Verum etsi ipse potuisset videri victus, cum ita vinctus apparuit, adhuc tamen ejus robur vigebat exercitus, quem est passa infestum pars reliqua exercitus Christianorum : nam audi : « Qui autem in pluribus navibus erant Æthiopes, cum nihil audissent de suo rege Elesbaan et his quæ gesserat, et laborarent inopia rerum necessariarum, essentque animo dubii et perplexi; conversi sunt ad Deum supplicandum. Et cum magnas quidem naves inter se alligassent, et super oblonga ligna vela deinde vinxissent, et veluti quamdam civitatem in mari essent fabricati; extrinsecus autem breviores naves, quæ quoddam murorum imitabantur propugnaculum, ordinassent : omnes simul congregati cum lacrymis Deo longam obtulerunt supplicationem : deinde cum sacra gustassent mysteria, et se armassent, descenderunt in naves breviores; et stantes ex obliquo, ne acciperent aliquod damnum a telis hostium, eas ipsi majores post se trahentes, impulerunt ad terram, donec appulsa eorum latera fixa fuerunt in littore, adeo ut naves essent ipsis pro muro. Hostes vero irruentes cum lanceis confringebant latera breviorum navium, et magna molestia afficiebant Æthiopes.

25. « Qui cum lacrymis rursum Domini invocabant auxilium. Ipse autem eos audivit et statim vox quædam fuit de cælo exaudita quæ dicebat : Gabriel, Gabriel, Gabriel. Et quidam ex illis qui naves impellebant, virgam ferens ferream, quæ desuper quidem habebat crucem, inferne autem lanceam, cum enatasset, et unius equi caudam apprehendisset, in ejus latus figit lanceam, adeo ut mox turbatus equus dejecerit hostem, et alii equites timore affecti ceciderint in terram. Confidentes itaque Æthiopes cum descendissent de navibus, et manus conseruissent cum hostibus, eos fuderunt, et omnes interfecerunt : et regium ingressi tabernaculum, inveniunt aurea catena vinctum cum iis qui genere ad eum pertinebant Dunaan regem Hebræorum. Cum autem intellexissent suum quoque regem præstantissimum, et omni ex parte optimum Elesbaan illic occupasse regiam, propere ad eum cesserunt, et omnia quæ gesta fuerant, exposuerunt.

26. « Ille autem, præsidio relicto in civitate, maxima abiit celeritate : et cum invenisset Dunaan aurea illa vinctum catena, ipsum interfecit et cognatos, Deum laudans et insultans Christi hostibus pœnam dantibus audacium suorum facinorum quæ admiserant in Christum et Christi crucem. Lætabitur autem justus (inquit David [1]) cum viderit vin-

[1] Exod. xv.

[1] Psal. LVII.

dictam. Et ideo qui ex eis fuerunt vulnerati, non fuerunt vulnerati gladio (ut dicit divinus Isaias [1]) neque mortui eorum mortui bello. Est enim res fortis et dura ira Dei (ipse me rursus docet [2]) ut grando quæ deorsum fertur in non habentem tegumentum, ut aquæ magnæ multitudo quæ trahit regionem.

27. « Reversus autem Elesbaan in civitatem Phare, omnes interemit qui erant in regia; et cum vellet Ecclesiam in ea ædificare, fuit ipse primus opifex ædificii. Significavit autem omnia quæ gesta fuerant pontifici Alexandriæ, et per illum Justino imperatori. Patriarcha autem Alexandriæ ordinatum episcopum misit ad Homeritas. Qui cum illis consecrasset templum quod fuerat ædificatum, baptizat quidem omnes qui erant in civitatibus et pagis Homeritarum in nomine sanctæ Trinitatis, ex eis autem ordinat diaconos et presbyteros, et Ecclesiis, quæ erant in regione, reddit statum suum solitum.

28. « Divinissimus autem rex ipse Elesbaan simul cum eo venit Nagran martyrum civitatem : et cum illic exstruxisset Ecclesiam, et quinque possessiones regias ei tribuisset, et deinde ex martyris Arethæ possessionibus tres addidisset, ut ille mandaverat in fine martyrii, et collegisset omnes qui fuerant redacti in servitutem et alios dispersos in tempore persecutionis, et Arethæ martyris filium ducem gentis constituisset, et curam gessisset loci in quo jacebant ibi consummati martyrii reliquiæ, et jus asyli illic constituisset; vadit iterum in regiam. Ubi cum Homeritis Abrahamium quemdam virum pium et Christi nomine gloriantem elegisset regem, et sanctissimo episcopo ad decem millia Christianorum Æthiopum tradidisset; lætus rediit in suam regiam cum præda et spoliis, dans etiam exercitui non parvam pecuniæ portionem.

29. « Deo autem agens gratias pro tanta victoria et gratia, volensque seipsum dignum reddere majoribus, cum diadema quidem regium misisset Hierosolymam, ipse indutus cilicio et noctu egressus e regia et ipsa civitate, ascendit ad unum montem ad monasterium virorum qui exercebantur : et cum se in exigua clausisset domuncula, et voluisset illinc non egredi toto tempore vitæ suæ, regulam suscepit monasticam, ex eis quæ sunt mundi nihil possidens, nisi solam stoream et poculum ad aquam bibendam, et pauco pane et aqua vivens et oleribus viridibus, si quis offerret : cum nullum ex mundanis vidisset tota vita, non ad aliud aliquid habens mentem erectam, nisi ad soli Deo vacandum. Denique cum diu sic se exercuisset, sic etiam e vita excedit in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honos et veneratio nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen ». Hactenus de Homeritis et Æthiopibus narratio summo digna præconio, utpote quod ex ea significetur quam ferventissimus fuerit Christianismus in Æthiopia et Homeritide, terra fecunda martyribus : pariterque perspicuo innotescat divinitus illata vindicta in perfidum apostatam Hebræum ex Christianæ fidei persecutorem, cum amens in solio sedens universum Orientem movere tentavit ad totius Christianæ religionis destructionem : ut merito considerata adeo repentina in eum divinitus immissa vindicta, rerum vicissitudine, illud sit Propheticum repetendum [1] : « Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani : et transivi, et ecce non erat ». Ita plane, pugnante Deo, apostatam perire decuit, et Hebraicæ perfidiæ sæpe prostratæ rursum insurgentis cornua debuere confringi. Sinit more suo Deus ad tempus, ut probentur electi, solutis habenis, libere debacchari satellitio dæmonum fultam impietatem, sed protinus eamdem divina potentia vinci, et exponi ludibrio superatam.

30. *Æthiopia insignis religione.* — Qui autem in locum Elesbaan successit rex Æthiopiæ, æque hæres ejus extitit pietatis : de cujus rebus gestis sub Justiniano successore Justini Procopius [2] meminit, pariterque de rege Homeritarum, quos Romano imperio fœderatos adversus Persas idem Justinianus immittere cogitavit : meminit pariter de Hebræis in illis item Homeritarum regionibus tumultuantibus, iterum debellatis. Hæc et alia Procopius pluribus, describens simul regionem Homeritarum et aliarum gentium proximarum. Vidisti Æthiopiæ Ecclesiæ candorem et pulchritudinem, eamdemque per fidem, quæ purificat secundum Petrum Apostolum [3] corda hominum, super nivem dealbatam : ut merito eam adeo amaverit, sibique in sponsam junxerit mysticus Moyses [4] Christus Deus noster : cujus gratia veluti quodam miraculo albescant Æthiopes, cum et secundum illud Propheticum tunc acciderit [5] : « Æthiopia præveniet manus ejus Deo » : cum ipsa cæteris visa sit cucurrisse ad Christum ardentius, quæ adeo Dei amore ferventes habuit Christianos, ipsorum reges Christianæ sublimioris vitæ verticem attingentes. Utinam sicut Æthiopum et Homeritarum fidelium præclaræ res gestæ tum superiorem, tum præsentem annum adeo illustrarunt, ita eorumdem reliqua digna memoria suppeterent monumenta, quibus licuisset singulis annis locupletare nostros Annales.

31. Cæterum multis hæc tunc temporis illustrata sunt monumentis. Auctor est Photius in bibliotheca, extasse suo tempore commentarium de legatione Nonnosi ad Æthiopes et Homeritas ac Sarracenos, cum apud eos regnaret filius Arethæ regis, tempore Justiniani imperatoris Justini hujus successoris : itemque aliam scriptionem alterius legationis a Justino seniore isto, de quo agitur, ad Alemundarum principem Sarracenorum, functumque eo esse munere Abrahamum ejusdem Nonnosi parentem, qui Joannem et Nicostratum Romani exercitus duces recuperavit. Sed perierunt ista :

[1] Isai. XXII. — [2] Isai. XXVIII.

[1] Psal. XXXVI. — [2] Procop. de bello Pers. l. I. — [3] Act. XV. — [4] Num. XII. — [5] Psal. LXVII.

quibus quidem cuncta quæ dicta sunt, dilucidiora firmioraque reddi potuissent. At de his hactenus.

32. *Euphemiæ Augustæ obitus.* — Hoc itidem sexto Justini imperatoris anno, magno damno Christianæ religionis, Euphemia Augusta de Catholica fide optime merita ex hac vita migravit : cui honorifice extrema perfunctus Justinus imperator, aliam accepit conjugem Theodoram nomine, quam et Augustæ titulo insignivit. Hæc græci auctores [1].

33. *In Conciliis Africanis Fulgentii pietas et Scripta.* — Quod vero ad Africanæ Ecclesiæ statum pertinet, restitutis anno superiori (ut vidimus) in Africam ad suas Ecclesias Orthodoxis episcopis, ad restituendam collapsam disciplinam, et bene instituendas Ecclesias, pluribus in locis a diversis episcopis sunt Concilia celebrata, quorum trium est mentio in rebus gestis [2] S. Fulgentii Ruspensis episcopi, nempe Bizaceni, Uzecensis [3], et Suphetani. At quid acciderit eidem sancto Fulgentio in duobus postremis Conciliis, Uzecensi videlicet et Suphetano, dignum memoria exemplum audi : « In Concilio quoque Uzecensi judicio sacerdotum omnium qui convenerant, episcopo cuidam nomine Quodvultdeus, qui priorem se illius existere confirmabat, antepositus et prælatus, ipsa die tacuit, nec auctoritatem Concilii excusando minuere voluit : sed ubi post Concilium dolere sensit episcopum, timens propter suum honorem generare scandalum fratri, meliusque judicans per charitatem se fieri minorem, quam sine charitate majorem : Suphetani postea Concilii gloriosum respiciens adesse conventum, precem supplicem coram omnibus fudit, ut sibi rursum, se volente, Quodvultdeus episcopus præferretur; ut nomine suo posterius recitato, lætus deinceps viveret, consacerdotis animo conciliato.

34. « Mirati sunt episcopi humilitatem talia postulantis, nec contristare voluerunt offerentem Deo sacrificium humilitatis, ad custodiendam spiritus societatem in vinculo charitatis. Ubi sunt nunc illi, quibus eminendi, super cæteros dominatur affectus, qui se etiam suis prioribus anteponunt, indebita sibi privilegia vindicantes ? Ecce beatus Fulgentius nec primatum, quem meruit, defendere voluit : quia sine charitate prior esse alicui minime concupivit ». Hæc ejus contubernalis, Vitæ ipsius auctor, digna plane memoria, cum assidue deplorandum sit in humili Christi regno eas jugiter inter Christianos controversias agitari, quis aliis videatur esse major, quas jam olim Dominus lata sententia definivit. Cæterum si superbia absit, sique citra scandalum fieri queat, absque animarum jactura, justitia suffragante, ad retundendam superbientium arrogantiam, laudabiliter quemlibet Christianum hominem apud legitimum judicem causam agere, suaque jura proferre, S. Leo papa (ut suo loco superius dictum est) scribit ad Dorum [1] Beneventanum episcopum. Quæ autem rursum de ejusdem S. Fulgentii horum temporum rebus gestis idem auctor his subjiciat, accipe :

35. « Catholicæ Ecclesiæ singularis magister et doctor, quantumlibet inter varias occupationes hic in Africa parum vacaret, plurimos tamen Ecclesiasticos sermones, qui in populis dicerentur, scribendo dictavit. Ubicumque sermonem faciebat, mulcebat animos omnium, non inanes et vanissimos plausus, sed compunctionem generans cordis. Exspectavit et cum sanctæ memoriæ Bonifacius episcopus Ecclesiæ Carthaginensis, apud Furnos (Burnos) Ecclesiam dedicans, duobus diebus, se præsente, tractantem : quando tantum delectatus est audire verbum Domini de ore ejus, ut donec ille sermonem finiret, ipse terram lacrymis irrigaret, agens gratias Deo, cujus gratia semper in Ecclesia Catholica summos excitat præclarosque doctores.

36. « Jam reversus de exilio, novem et decem libros Fabiani mentientis falsa Gesta convincens, de veritate prædestinationis et gratia libros confecit tres, aliaque multa digessit : quæ si quis scire voluerit, in ejus monasterio veraciter scripta reperiet ». Hæc de his auctor. Sunt autem hi tres libri ad Nominum scripti de duplici prædestinatione, in cujus operis Præfatione queritur de iis quæ apud Carthaginem a calumniatore passus esset : quem licet ipse noluerit nominare, ejus tamen discipulus in Vita ipsius Fabianum appellat. Præfatur enim ita Fulgentius : « Quoniam adversus cujusdam hæretici vaniloquia respondere compulsus sum, qui non solum meum nomen sub Photiniani erroris nota non dubitavit lacessere, quinetiam sanctorum Augustini et Hieronymi dicta tanquam meæ professioni contraria in me voluit retorquere. Cujus nomen nunc litteris insinuare distuli, sed potest ipse proculdubio recordari. Nam ibi, te nobiscum apud Carthaginem posito, mihi dicta ejus allata sunt; et si bene recolo, etiam ad tuam notitiam pervenerunt : nihil enim te ibi posito legere possem, quod tibi recensendum offerre non possem. Eosdem igitur libellos, si Dominus voluerit, vestræ charitati celeriter destinabo, etc. » Jam antea (ut dictum est) sub Hormisda Pontifice fuit eidem Fulgentio adversus Pelagianos errores per Faustum Regiensem clanculum restitutos pugnandum, cum septem libris ejusdem virulentos sub foliis latentes serpentes exstinxit. Fuerunt autem dicta adversus Fabianum Fulgentii scripta novissimi ipsius partus, eorum videlicet, quorum memoria sit. Quando vero contigerit ipsum ad superna vocari, suo loco dicemus.

[1] Cedr. et alii hoc anno. — [2] Extant apud Sur. die 1 Januar. — [3] Vivicensis, al. Wicensis.

[1] Leo Ep. v.

Anno periodi Græco-Romanæ 6016. — Jesu Christi 523. — Joannis papæ 1. — Justini imp. 6. Theodorici reg. 31 et 13.

1. *Quinquennalia Justini.* — Fl. *Anicius Maximus* absque collega consulatum in Occidente gessit, ut habent Fasti omnes. De *Maximi* consulatu Cassiodorus lib. 5, Epist. XLII. Is in inscriptione quam mox referam, dicitur *Flavius*, et in lib. 5. Variar. Cassiodori Epist. XLII, est Theodorici regis ad *Maximum consulem*, qui in Epist. XI et XII libri 10 ex Aniciorum Familia asseritur. *Justini* imperatoris *quinquennalia* in hunc annum incidunt.

2. *Moritur Hormisda PP.* — A num. 3 ad 11. Anastasius in Hormisda ait, eum sedisse « annos VIII, dies XVII », et fuisse « a consulatu Senatoris, usque ad consulatum Symmachi et Boethii ». Verum error in numeros irrepsit, (1) et *Hormisda* usque ad consulatum Maximi, ut recte notavit Baronius, vitam prorogavit. Deducit id card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 21, ex inscriptione in Vaticano reperta, et ab Aringo Romæ Subterraneæ lib. 2, cap. 10 publicata, qua Maximo consule Hormisda Joanni cuidam uxori et marito facultatem concedit, inquit doctissimus cardinalis, ut in Basilica S. Petri possint sepeliri.

PL. MAXIMO V C CON....
CONCESSUM LOCUM
PE.... ROME EX TRB.
VOLUP... ET CONJUGI
EJUS JOHAN.... PAPA
HORMISDA ET TRA....
PRAPST. BASC BEATI
PETRI......

Verum duo sunt, quæ in dubium revocari non posse videntur. Primum in monumentis publicis, præsertimque in donatione marito et conjugi indivisim facta, prius mariti nomen, quam conjugis scribi debuisse. Et secundo, munera ac dignitates apud Romanos nominibus postposita fuisse. Mariti nomen in ea Epigraphe est *Petrus*, in tertia linea cum posterioribus litteris exesis expressum. Conjugis nomen tacetur ; et *Hormisda ac Tra*, nomina sunt præpositorum *Basilicæ B. Petri*. Indeque sequitur, *Joanne papa* jam sedente eam inscriptionem positam esse hoc anno, post diem XIII Augusti, et *Hormisdam* in ea epigraphe nomen esse hominis privati, non vero Pontificis Romani.

3. *Joannes eligitur Pontifex Romanus.* — Porro Anastasius errorem suum corrigit, quando ibidem scribit : « Sepultus est in Basilica B. Petri Apostoli octavo idus Augusti, consulatu Maximi, et cessavit episcopatus dies septem ». Sedit Hormisda *annos novem*, ut habent tria Mss. exemplaria Anastasii Colbertina, quorum duo fuere Biblioth. Thuaneæ, varii Catalogi nostri, Vaticano-Palatinus, uterque Catalogus veterum Pontificum a Mabillonio editus tom. III Veter. Analect. et Regino in Catalogo Pontificum Romanorum. (2) Erratum etiam in diebus ab omnibus fere Catalogorum scriptoribus, quorum alii, ut auctor auctioris Chron. Vet. Pontif. supra annos Hormisdæ tribuunt, *dies* XVI, alii dies XVII. Cum enim *Hormisda* die XXVII mensis Julii anni DXIV Pontifex Romanus ordinatus, die sexta mensis Augusti hujus anni, et mortuus et sepultus fuerit, sedit *annos novem*, *et dies undecim*, die emortuali incluso. Cumque sedes dies septem vacarit, ut habet etiam Ordericus lib. 2, *Joannes* natione Tuscus ejus successor ordinatus est die decima tertia mensis Augusti, in quam Dominica cadebat.

4. *Lex Justini adversus Manichæos.* — Ad num. 13 et seqq. Lex. 12 Cod. Justinianei *de Hæreticis et Manichæis* sine die et consule est ; recte tamen Baronius eam cum hoc anno illigavit ; quia testatur Cedrenus Justinum sexto imperii sui anno edicto suo *Manichæos* capite plecti jussisse. Addit Justinus : « Reliqui hæretici (hæreticus est omnis

(1) Duplex quidem in textum Anastasii error intercessit ; prior in annis Sedis, ut pro VIII, legendum sit IX. Error etiam alter fuit librariorum, non Anastasii, cujus forte textus habuit P. C. Symmachi, et Boethii. Ita enim interdum apud Latinos notari hunc annum constat ex inscriptione allata in Histor. Academ. Reg. Inscript. et Amœn. Litter. tom. IV, p. 370, edit. Amstelod. MANSI.

(2) Nescio cur Pagius hic tantum deferat testimonio Anastasii, cujus textum hic et alibi mendi apertissimi convincit. Melius profecto teneretur fides omnium Catalogorum ac præsertim Blanchiniani, quem nos in Nota ad A. 555, 7, ab auctore coævo scriptum demonstramus. Porro in eo, sicut et in cæteris omnibus Catalogis Hormisdæ Pontificatus definitur annorum IX, dierum XVII, quæ supputatio ducit nos ad diem XIII Augustini anni DXXIII, Hormisdæ emortualem. His adde dies VII interpontificii, quot ab omnibus statuuntur, devenies ad diem XX Augusti, quæ dominica erat, ideoque ordinationi Joannis apta. MANSI.

non Orthodoxus) et Græci (nempe Gentiles) seu Pagani et Judæi, et Samaritani prohibentur magistratum gerere, etc., excipiuntur Gothi, qui sunt fœderati, et aliter, prout visum imperatori fuerit, honorantur ». Fœderatorum nomine Baronius intelligit Gothos Theodorico Italiæ regi subditos. Verum *Justinus* nullum in hos jus habuit, nec leges adversus illos ferre potuit. Quare loquitur imperator non tantum de Gothis illis, quos Malchus Rhetor in Excerptis Legationum pag. 94 ait, a Romanis *fœderatos* appellatos fuisse; sed etiam de aliis populi Romani fœderatis, de quibus Olympiodorus pag. 4. Certe Procopius lib. 1 de bello Vandal. cap. 11, et Theodosius in Novella meminere *Saracenorum fœderatorum*, idemque Procopius lib. 3 Bell. Goth. cap. 33, *Erulos fœderatos* appellat. Præterea hoc anno *quinquennalibus* suis dicato legem adversus Arianos in particulari dedit, de qua anno sequenti agetur, quia Baronius eam in annum illum distulit, licet ea solemnia illam in præsentem competere indicent.

5. *Æthiopiæ rex apud Homeritas Christianam religionem restituit.* — A num. 16 ad 32. *Elesbaan* Æthiopum seu Axumitarum rex, cum accepisset persecutionem adversus Christianos in Homeritide a Dunaano rege Hebræo factam, de qua anno superiori actum, collecto ingenti exercitu, trajectoque angustissimo freto, « quod est inter Æthiopes et Homeritas, et pugna terra marique commissa, Hebræos, qui terga verterant, jure belli omnes occidit ». Tum ascendit « ad civitatem Phare in qua erat regia Dunaan », (cujus meminit Ptolomæus lib. 5 Geogr. cap. 17 in descriptione Arabiæ Petrææ) et capit « omnes divitias, quæ erant in regia, et ipsam etiam reginam ». Postea præsidio relicto in civitate venit ad Dunaan, ipsumque et omnes ejus cognatos interfecit. Significavit autem omnia « quæ gesta fuerant pontifici Alexandriæ, et per illum Justino imp. Patriarcha autem Alexandriæ ordinatum episcopum misit ad Homeritas. Qui cum illis consecrasset templum quod fuerat ædificatum, baptizat quidem omnes, qui erant in civitatibus et pagis Homeritarum, in nomine sanctæ Trinitatis, ex eis autem ordinat diaconos et presbyteros, et Ecclesiis, quæ erant in regione reddit statum suum solitum ». Denique Auxumitarum rex *Nagram* martyrum civitatem venit, eique ducem præposuit *Arethæ* martyris filium, indeque rediit in regiam, ubi Homeritis Abraamium quemdam, virum pium, regem præfecit, et redux in regiam suam diadema deposuit, et *regulam suscepit monasticam,* ut fusius in Actis sancti Arethæ refertur. At cum Ecclesia Alexandrina a patriarcha hæretico hoc tempore regeretur, vera in hac narratione falsis miscentur.

6. *Justiniano imperante fit monachus.* — Insignis hæc victoria divinitus obtenta recte hoc anno a Baronio consignata, ut ex dictis anno superiori patet. Pius tamen *Elesbaas* nonnisi Justiniano imperante monachum induit, ut colligo ex Photio in Biblioth. Cod. III, ubi summarium exhibet legationis *Nonnosi* ad Æthiopas, et Homeritas, atque Saracenos, Justiniani imp. jussu susceptæ, ab eodem Nonnoso scriptæ. Dicitur ibi *Kaisum* Arethæ nepotem præfectum tunc fuisse Sarracenorum jam ab Anastasii imp. tempore. Hujus *Kaisi* bellica virtute præstantis meminit Procopius lib. 1 de Bell. Pers. cap. 20, et cap. superiori describens sinum Arabicum, narrat Sarracenos *Maeddenos* denominatos, mare accolere sub ditione positos Homeritarum. Jam cap. 17 scripserat, *Aretham* Gabalæ filium Sarracenorum Arabum principem quamplurimis tributus a Justiniano Aug. præfectum fuisse, regiaque dignitate auctum, *novo inter Romanos exemplo.* Militavit is postea pro Romanis, quos tandem fefellit, ut pluribus Procopius narrat. Duplici Nonnosus nomine legatus missus est, ut « Kaisum si posset, ad imperatorem adduceret, et ad Auxumitarum regem (cui genti Elesbaas tunc præerat) itemque ad Homeritas proficisceretur. Auxumis permagna est civitas, et quasi Æthiopiæ totius metropolis », inquit ipsemet Nonnosus, qui ea in urbe fuerat. Quare initio imperii Justiniani nondum *Elesbaas* regiam dignitatem deposuerat.

7. *Variæ rerum conversiones in regno Homeritarum.* — Procopius lib. 1 de Bell. Pers. cap. 20, loquens de gestis in Perside anno quinto Justiniani imp. Christi scilicet DXXXI, mentionem facit *Hellestheæi* Auxumitarum regis, quem recte Baronius num. 30 judicavit esse filium Elesbaani, aitque eum Christianæ religionis cultorem eximium fuisse, et cum audisset, *Homeritarum* non paucos genere Judæos, multos etiam Gentiles, illius oræ Christianis tributa supra modum imponere, eo bellum intulisse, et commisso prœlio magnum Homeritarum numerum, ipsumque adeo regem vita spoliasse, in ejus locum subrogato *Esimiphæo*, Christiano et Homerita. Subdit Procopius, haud multo post, conflata in *Esimiphæum* regem seditione, hunc in castellum inclusum esse, regnumque ab Homeritis delatum *Abramo*, viro Christiano. Quod cum accepisset Hellestheæus, confestim eo destinavit exercitum, qui cum Abramo congressus magnam accepit cladem. Defuncto *Hellestheæo,* tributum pactus est *Abramus* ejus successori, et ita asseruit sibi regnum, inquit Procopius. Ex his liquet, postquam *Elesbaanus* monachalem vestem induit, Homeritas mota seditione *Abraamium* regem suum Christianum e solio dejecisse, et alium, cujus nomen ignoratur, in ejus locum substituisse, sed hunc ab Hellestheæo Elesbaani successore in prœlio necatum, et in ejus locum *Esimiphæum* virum Christianum subrogatum esse; quo etiam in castellum incluso *Abramus* vir Christianus rex Homeritarum dictus.

8. *Reges Æthiopiæ et Homeritarum fœdus ineunt cum Justinian. imp.* — « Quo autem tempore Hellestheæus regnabat in Æthiopia, parebantque Homeritæ Esimiphæo, Julianum ad eos legavit Justinianus Aug. per ipsum ab utroque petens, ut pro religionis communione, qua cum Romanis devincti essent, illos cum Persis gerentes bellum ju-

varent », inquit Procopius, qui subdit, legationem illam ex animi sententia successisse. Ex quibus tandem omnibus, anno DXLI manifestum fiet, quam falsa sit vulgaris opinio, quæ tradit *Adadum* Auxumitarum regem paganum aut Judæum fuisse, et religionem Christianam post celebrem relatam victoriam in suum regnum invexisse.

9. *Elesbaan Auxumitarum rex Homeritis regem et episcopum præficit.* — Porro cum Baronius referat hoc anno uno tenore quæ dicenda habuit de conversione *Homeritarum*, nos eo libentius idem præstabimus jamque ex parte præstavimus, quo difficilius est ea in suos annos dirigere, et omnia capita solido criterio examinare. In antiquissimis mensis Octobris Menologii Græcorum Codicibus Mss. teste Lambecio lib. 5, pag. 133, legitur : « Reversus igitur Elesbaan ad urbem Thaphar » (in Actis S. Arethæ apud Baronium num. 27, Phare appellatam; sermo ibi de celeberrima Arabiæ Felicis urbe et Homeritarum regia, quæ a Ptolomæo Geographiæ lib. 8 in VI Asiæ Tabula vocatur Σάπφαν) « omnes, qui in regia erant interemit, et Ecclesiam ibi ædificans primus ipse fundamentum ejus posuit. Significavit etiam omnia, quæ gesta fuerant, episcopo Alexandriæ, et per illum imperatori Justino. Patriarcha autem Alexandriæ episcopum ordinavit (nempe sanctum Gregentium, de quo mox), misitque ad Homeritas. Qui cum templum quod fuerat ædificatum, consecrasset, baptizavit omnes qui erant in urbibus et pagis Homeritarum, in nomine sanctæ Trinitatis. Ex illis porro ordinavit diaconos ac presbyteros, et reliquum omnem decentem ac legitimum statum Ecclesiis in tota illa regione existentibus contulit. Ipse autem divinissimus rex Elesbaan una cum eo venit in martyrum civitatem Negran (apud Baronium num. 28, Nagram dictam) et cum illic quoque exstruxisset templum, et quinque possessiones regias ei attribuisset, atque etiam ex martyris Arethæ possessionibus, ut ipse in fine martyrii mandaverat, tres addidisset, et collegisset omnes, qui tempore persecutionis in servitutem redacti, vel alias dispersi fuerant, simul etiam filium Arethæ martyris ducem gentis constituisset, et peculiarem gessisset curam istius loci, ubi martyrum jacebant reliquiæ, earumque respectu illi concessisset jus asyli, rediit ad urbem regiam Taphar, et Homeritis Abramium quemdam, virum Dei amantem et gloria nominis Christi insignem, regem constituit; sanctissimo autem episcopo (nempe S. Gregentio) decem circiter millia Christianorum Æthiopum tradidit, eoque facto, lætus ad propriam suam urbem regiam (nempe Auxumen) remigravit cum præda et spoliis fere innumerabilibus, nec parvam pecuniæ portionem etiam exercitui suo distribuit». At cum certum sit nullum episcopum Catholicum hoc tempore Ecclesiæ Alexandrinæ præfuisse, ut jam demonstravimus, Menologiis illis fides in omnibus nullo modo adhiberi debet.

10. *Leges Abramii regis Homeritarum.*—Quoad sanctum Gregentium, Lambecius citatus p. 131 refert, in Bibliotheca Cæsarea extare Ms. hactenus non editum, cujus titulus in linguam latinam versus : « Sancti Gregentii, archiepiscopi Tapharensis, legislatio sub nomine Abramii regis Homeritarum, sive, Abramii regis Homeritarum leges, a sancto Gregentio archiepiscopo Tapharensi compositæ ». Sunt illæ in titulos viginti tres divisæ, harumque mentio extat non solum in citato Græcorum Menæo; verum etiam in ipso fine *Disputationis sancti Gregentii cum Erbano Hebræo*, recitatæ in tom. I Græco-Latino Biblioth. Patrum editionis Parisiensis a pag. 194 usque ad pag. 273, quam Lambecius loco citato testatur, asservari Ms. in Biblioth. Cæsarea; plerique enim Homeritarum Judæorum religionem colebant, ut anno superiori indicavimus.

11. *S. Gregentius episc. Homeritarum disputat cum Erbano Judæo.* — Disputationis titulus est : « Sancti patris nostri Gregentii archiepiscopi Taphrensis disputatio cum Erbano Judæo ». Hoc ejus initium : « Dierum XL stato præfinitoque tempore jam demum peracto, Judæi ad disputandum, sicut jussi fuerant, convenerunt. Probatione quidem facta in Threlleto (hæc autem aula est regiarum maxima et prima) omnique ordine congregato, et sacro senatu præsente, rex etiam adfuit, cum sanctissimo archiepiscopo. Atque ipsi postquam consederunt, totius civitatis ad audiendum concursus factus est. Ingressi igitur Judæi Erbanum disputationis auctorem et ducem constituerunt. Hic vir certe erat apprime doctus, legem intelligens, et sacros Prophetarum libros, et Octateuchum, et reliqua scripta. Hæc autem Scribarum et Pharisæorum et legis doctorum (erant enim ex omnibus civitatibus principes eorum doctores, et qui scientia et eloquentia valebant ex regis edicto congregati) hunc circumstetit multitudo, altoque silentio facto, archiepiscopus ad ipsum omnemque Judæorum cœtum sermone converso dixit etc. »

12. *Eum et reliquos Judæos vincit et baptizat.* — In fine disputationis dicitur, unum ex his qui cælesti lavacro tinctus fuerat, continuo apertis oculis visum recepisse, et hoc viso cæteros, ipsum etiam *Erbanum* ad sacrosanctum lavacrum accessisse; regem vero *Erbani* sponsorem esse voluisse in sancto baptismo; cum unum sui senatus declarasse, regis jussu ac archiepiscopi omnem Synagogam Judæorum baptizatam esse, et sanctum Gregentium regi præcepisse, ut legem ferret, « Ne quis ullo modo Hebræorum recens illuminatorum audeat imposterum generum sibi adsciscere ex contribulibus, sed ex gentibus Christianis filiæ suæ maritum, et filio similiter ». Paulo post de rege subditur : « Consilia et de pace, et de bello, et de quacumque re alia, primum per sanctum Gregentium Dominum interrogans capiebat, mandata sibi prompte et alacriter exsequebatur, neque unquam aberrabat officio, utpote qui a Deo imperata aggrederetur. Trigesimum igitur annum regni sui agens, in pace e vivis excessit; cui ante migrationem beatus Gregentius prædixerat : et sepultus est in urbe Te-

phar regia Homeritarum. Sordidus autem ejus filius regni sceptra cepit, qui in omnibus sicut pater ejus beato Gregentio est obsecutus.

13. *Tam ipse quam rex Abramius moriuntur.* — « Sanctus autem archiepiscopus, cum Christi gregem præclare et diligenter pavisset, et super Apostolorum fundamento ædificasset, et multa miracula et signa ad Dei gloriam fecisset, et dum viveret, et postquam dormivit, paulo post regis obitum, et ipse vitam cum morte commutavit, pro hæreditate regnum sempiternum sortitus, mense Decembri, die decimo nono », ideoque anno Christi DLII, cum currenti *Abramius* rex renuntiatus fuerit, ut ex mox dictis liquet. Verum Procopius, uti supra narravimus, tradit ante annum DLII varios reges Homeritis præfuisse, non vero unicum, et his omnibus coævus fuit ac superstes. Præterea, hæc disputatio sancti Gregentii conficta esse videtur, sicuti disputatio S. Athanasii cum Ario, et qui illam composuit cum Judæis nunquam disputarat, aut saltem de ea controversia male edoctus erat. Jeremiam pag. 200 editionis Frontonis Ducæi adversus Judæos citat juxta quosdam antiquos qui Jeremiam cum Baruch confundebant, cum tamen certum sit tantum abesse, ut Judæi librum Baruch pro canonico habeant, ut illum aliosque, qui in Canone Hebræo non reperiuntur, plane contemnant : et tamen incredibili ignorantia controversista iste a Judæis admissum fuisse supponit. Non vacat hic alias ejus absurditates refellere ; sed quis ferre potest Gregentium Jesum Christum in forma visibili nube vectum in terram attrahere, uti pag. 269 ejusdem editionis auctor illius scriptionis fingit.

14. *Euphemia Augusta incerto anno mortua.* — Ad num. 32. Narrat Baronius ex Cedreno ad annum VI Justini, *Euphemiam* imperatricem e vivis excessisse, et *Justinum* ea mortua *Theodoram* uxorem duxisse; sed secundum hoc matrimonium plane commentitium. Procopius enim in Historia Arcana cap. 9, postquam pluribus invectus est in *Theodoram* Justiniani uxorem, ait : « Quandiu superfuit Euphemia imperatrix, nullis artibus ut sibi Theodora desponderetur, pervincere potuit Justinianus; in hoc enim illa plane repugnavit, cui in rebus cæteroqui omnibus indulgeret, etc. Hæc non ita multo post [nempe Euphemia] excedit e vita, etc. tum is [scilicet Justinianus] cum Theodora moliri nuptias aggreditur, etc. » Rhapsodiam illam decerpsit Cedrenus ex Theophane ad annum Justini VI, ubi ait : « Coronavit Augustam uxorem suam Theodoram simul atque cœpit imperium ». Sed Cedrenus prætermisit hæc ultima verba, quibus nodus hujus difficultatis explicatur, ut scribit Alemannus in Notis ad illum locum, qui etiam recte observat, Theophanem mortis *Euphemiæ* nullam facere mentionem. Locus itaque Theophanis, qui Cedrenum decepit, corruptus est, ut ibidem ostendit Alemannus. Quare numerus 32 Baronii expungendus, inquit Goarus in Notis ad Theophanem, et *Euphemia* anno incerto demortua.

15. *S. Fulgentius scribit libros 7 de Gratia adversus Faustum.* — Ad num. 33 et seqq. *Trasamundus* Wandalorum rex hoc anno interiit, et *Hildericus* ejus successor episcopos Africanos ex exilio revocavit, ut anno superiori ostendimus. Quare hoc etiam anno *Dacianus* Byzacenorum antistitum primas de *Fausti* episcopi Reiensis libris consultatione habita, communi suffragio illorum confutationem S. *Fulgentio* Ruspensi episcopo injunxit, jubens etiam, ut de iis quoque, quæ contra Scythas monachos Constantinopoli asserebantur, conscriberet. *Fulgentius* decem libros elucubravit, quorum septem adversus duos illos Fausti statuit, et universa quæ is statuerat, magna virtute subvertit : reliquos tres ad *Fausti* sectatores expugnandos monachis Scythis inscripsit, quorum studium in divina Gratia defendenda initio Operis commendavit. Libri illi septem contra *Faustum* periere; eos tamen se legisse testatur S. Isidorus archiepiscopus Hispalensis in lib. de Illust. Script. cap. 14, et ut observat. Card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 21, de illis loquuntur Patres Africani in Epistola Synodica, quam una cum illis Fulgentii libris ad Scytharum monachos Constantinopolim misere. Titulus huic Epistolæ Synodicæ præfixus hic est : « Dei gratia plurimum amplectendis sanctis fratribus, Joanni presbytero et archimandritæ, et Venerio diacono, et fidelibus viris, quorum in vestra Epistola subscriptio continetur, Dacianus Fortunatus, etc. » Hos vero libros septem Fulgentii contra Faustum hoc anno scriptos fuisse deducit card. Norisius citatus ex Vita Fulgentii cap. 28 ubi dicitur : « Magnus plane hujus operis labor mercedem debitam cito suscepit ; mox enim, ut est dictatio ipsius finita, protinus est longissimæ captivitatis catena disrupta, mors enim Trasamundi regis, etc. »

16. *Librum de Prædestinatione scribit.* — In laudata quidem Epistola Synodica post Baronii mortem a Sirmondo in lucem edita, mentio habetur Hormisdæ papæ veluti jam defuncti, et eam in exilio scriptam, verba quæ initio ejus leguntur, manifestare videntur. « Accepimus vestræ charitatis Epistolam, quæ nostrum ex parte relevavit, ex parte vero mœstificavit exilium ». At monachorum Scytharum Epistola accepta quidem ab episcopis Africanis, dum adhuc in Sardinia exularent, hi tamen non responderunt, nisi postquam hoc anno ab exilio reversi sunt. *Fulgentius* ex Sardinia redux alterum pro divinæ Prædestinationis et Gratiæ defensione Opus aggressus, tres *de veritate Prædestinationis et Gratia* libros inscriptos vulgavit, ut testatur auctor Vitæ ejus cap. 29, quorum librorum Africani Patres in Epistola Synodica cap. ult. mentionem faciunt. « Cæterum, inquiunt, unus ex nobis, in quantum Dominus servis suis recti gratiam dignatur donare sermonis, illis omnibus, quæ memoratos fratres adversus Gratiam et Prædestinationem intimastis, vel sentire, vel dicere, tribus libris vestro nomini dedicatis sufficienti disputatione respondit, quique adversus duos libros Fausti Galli septem li-

bros edidit; etc. » Ubi vero ejusdem libri adversus Faustum scripti Constantinopolim delati sunt, hujus sectatores non modo animum demisisse; sed et ejus sententias ejerasse inde colligitur, quod regiam illam urbem illis controversiis imposterum turbatam nullus prodit.

17. *De aliis S. Fulgentii libris.* — *Fabianus* Arianorum sectator *Fulgentium* Ruspensi Ecclesiæ componendæ intentum interpellavit, contra quem e vestigio decem hic libros edens furentis hominis audaciam compressit, quorum *Theodulphus* Aurelianensis episcopus a Sirmondo editus plura fragmenta producit. Interim a *Monimo* viro amicissimo ad scribendum de divina Prædestinatione iterum compellitur. *Monimus* ex prava intelligentia sententiæ Augustinianæ in eam opinionem descenderat, ut putaret ex sancti doctoris sententia homines æque ad bonum ac ad malum, Deum prædestinare, ideoque rogavit per litteras *Fulgentium*, ut sancti Augustini verbis, quibus in eam sententiam propellebatur, expensis, quid sentiendum foret, rescriberet. Fulgentius unum de *Prædestinatione* librum eidem statim procudit, quem una cum duobus aliis, quibus reliqua a *Monimo* dubia proposita solvuntur, ad eumdem transmisit. Illius scopus est ostendere Deum prædestinare homines ad bona, non ad mala perpetranda, ac sanctum *Augustinum* intellexisse Dei Prædestinationem ad malum pœnæ. Istud volumen post reditum ab exilio scriptum ex his Fulgentii in Præfatione verbis colligit card. Norisius citatus : « Divino etenim igne succensus, sic nobis jugiter compateris, ut etiam illas tribulationes quæ licet acciderint nobis, Domino tamen adjuvante, fuerunt superatæ. Tu sic eas pro nobis pæne semper pateris, ut quoties eas corde revolveris, toties eas pati quodammodo compellaris, etc. » Hos libros ad *Eugippium* abbatem, de quo infra sermo erit, Augustinianæ doctrinæ per Italiam propagatorem, eosdem postulantem, in Italiam transmisit. Plura de Fulgentii libris Labbeus in Dissert. de Script. Ecclesiast.

18. *Sigismundus rex Burgundiæ a Francis captus.* — Marius Aventicensis in Chronico hoc anno habet : « Maximo consule, Indictione prima, Sigismundus rex Burgundionum, a Burgundionibus Francis traditus est, et in Francia in habitu monachali perductus ». Gregorius Turonensis lib. 3, cap. 6, hujus belli causam aperit, aitque *Clotildem* Clodovei magni viduam, *Clodomerem* et reliquos filios suos impulisse ad vindicandam mortem patris et matris suæ, indeque illos adversus *Sigismundum* Burgundiæ regem et fratrem ejus *Godomarum* movisse, hunc terga vertisse, et Sigismundum, dum ad sanctos Agaunos fugere nititur, a *Clodomere* Francorum rege captum cum uxore et filiis captivum abductum esse. *Theodoricus* Italiæ rex, qui audita *Sigerici* nepotis morte plurimum excanduerat, acerrimum *Sigismundi* regis hostem se præbuit inito cum Francis fœdere, ut docet Procopius lib. 1 de Bello Gothico cap. 12, qui ait, inter Francos et Gothos convenisse, ut Burgundiones debellarent, et dum *Theodoricus* profectionem consulto differret, Francos solos cum Burgundionibus manus conseruisse, et partem Burgundiæ occupasse, quam postea cum *Theodorico* partiti sunt. De hoc Gothorum *sine pugna triumpho* loquitur Cassiodorus lib. 8 Var. Epist. x, et quod narrat, Procopius egregie confirmat.

19. *Duo Francorum adversus Burgundos prœlia distinguenda.* — Verum *Sigismundus* non in hoc prœlio a Francis captus, sed in altero, de quo disserit idem Procopius cap. 13, et in eo Burgundiones iterum debellatos esse a Francis, quos Germanos vocat scribit : « Germani cum Burgundionibus qui supererant, armis congressi, adeptique victoriam, eorum regem in castellum quoddam regionis illius conjectum, asservarunt custodiis, ipsos vero ad obsequium redactos secum imposterum militare coegerunt, ut bello captorum conditio postulabat et locis omnibus, quæ Burgundiones ante coluerant, vectigal imposuerunt », ubi cladem Sigismundi regis innuit. Sed in eo errat Procopius, quod hoc postremum prœlium post Theodorici Italiæ regis mortem, quæ contigit anno DXXVI, gestum fuisse asserat. Proxime de nuptiis Amalarici regis Visigothorum subjungit : « Rex Visigothorum Amalaricus, adulta jam ætate, Germanorum (id est Francorum) potentiam reformidans eorum regis Theodoberti sororem in matrimonium duxit », ubi loco *Theodoberti*, restituendus *Childebertus* Francorum rex, cujus regia sedes Parisiis erat. Hujus regiæ puellæ nomen fuit *Clotildis*, ut prodit Turonensis lib. 3, cap. 10. His nuptiis Francos inter et Visigothos pax coaluit, cujus beneficio penes Francos manserunt *Tolosa* et *Ucetia* Galliæ Narbonensis civitates, cum metropoli provinciæ Lugdunensis tertiæ, et tribus Aquitaniis, si partem excipias episcopatus Rutenensis, quæ Visigothis per aliquot annos adhuc paruit. Baronius Procopium laudatum secutus anno DXXVI, a num. 44 ad 47, tam *Sigerici* cædem, quam *Sigismundi* ejus patris captivitatem narrat, quæ propter ejusdem Sigismundi mortem quæ anno sequenti contigit, hic nobis referenda fuere.

20. *Indictiones in Occidente frequentius usurpari cœptæ.* — Porro Marius in suo Chronico, qui solis consulibus annos hactenus distinxit, incipit sub Maximo consule *Indictionem* singulis annis cum consulatu præfigere; qua in re eum ejusdem Chronici continuator secutus est. Uterque Gallus fuit, Gregorio Turonensi æqualis, et Indictiones uterque adhibet. Marius autem ideo hoc anno Indictiones usurpare cœpit, quod, ut conjectura est, scriptores in Gallia frequentius eas adhibere incipiebant. Certe jam earum in Epitaphiis, aliisque quibusdam monumentis publicis mentio. Romæ hoc tempore eas obtinuisse, in dubium vocari non potest; cum Sirmondus in Notis ad Ennodium lib. 8, Epist. IX, referat monumentum Romæ in æde suburbana sancti Pancratii ab se visum, in quo

Maximus parvulus depositus dicitur *sub diem* III *id. Augustarum, Symmacho et Boetio UU. CC. consulibus*, *Ind.* XV, anno scilicet præcedenti, antequam Indictio prima kalendis Septembris auspicaretur. Pontifices tamen Romani in suis litteris easdem non notarunt ante *Pelagium* secundum divi Gregorii Magni proximum decessorem, ut infra videbimus.

Moritur *Trasamundus* Africæ rex, et episcopi Orthodoxi ab exilio revocantur, ut diximus anno superiori, num. 2.

JOANNIS ANNUS 1. — CHRISTI 524.

1. *Arianos Justinus exagitat, pro quibus Theodoricus insurgit.* — Christi annus quingentesimus vicesimus quartus consulatu secundo Justini Augusti cum Opilione collega aperitur, quo ejusdem Justini imperatoris sextus mense Julio absolvitur annus, et septimus inchoatur : cum idem imperator Christianæ pietatis studiosissimus, ubi omnes suis edictis rursum exagitasset hæreticos, Arianis vero ob fœdus initum cum Theodorico rege pepercisset; memor divinæ legis[1] prohibentis ne cum Dei hostibus fœdus aliquo modo sanciretur, et Arianos vexare aggressus est, qui hactenus magna libertate in Oriente vixissent. Nondum igitur sexto sui imperii anno absoluto, sub hoc ipsius consulatu secundo, adversus eos, minime excipiens Gothos (ut antea fecisse diximus) promulgato edicto, Arianos exagitavit universos. De his enim hæc in Miscella[2] : « At vero in Orientis partibus, cum adhuc eo tempore per singula loca hæresis Ariana vigeret, Justinus imperator ejus imperii anno sexto Orthodoxæ fidei studio omnimodis satagere cœpit, ut hæreticorum nomen exstingueret, statuit, ut ubique eorum Ecclesias Catholica religione consecraret ». Hæc ibi : quæ vero iis subjiciuntur de legatione a Theodorico rege missa, non ante sequentem annum facta esse noscuntur.

2. Ista enim audiens Theodoricus Italiæ rex, indigno admodum animo tulit : nam ipse præ cæteris invigilabat hæresis Arianæ patronus Arianorumque protector : qui et veluti quodam compensationis jure eorumdem Arianorum securitatem ab Orthodoxis redemisse videri poterat, dum in Italia, et in aliis quibus præerat regionibus, nullum unquam religionis causa Catholicis negotium facessisset, sed de iisdem benemeritus sæpe fuisset, et ipsam Romanam Ecclesiam a schismaticorum oppressione levasset, atque alia (ut vidimus) præstitisset, quæ vix a Catholicis principibus impetrari potuissent. Ista, inquam, in memoriam ipse revocans, et admodum exacerbatus animo versans, pro suis Arianis in Oriente agentibus valde sollicitus (illi enim ejus implorabant auxilium, crebris ipsum legationibus excitantes) apud Justinum imperatorem pro eorumdem libertate agere cœpit. Litteris itaque ea de re hoc anno ultro citroque redditis, cum se minime, quod optabat atque petebat, consequi posse aliquo pacto videret; potentiori remedio rem tantam agere cogitavit nempe legationibus, iisdemque efficacissimis : nimirum ut cum proceribus quos legaret, impelleret ad suscipiendum legationis munus Joannem Romanum Pontificem, futurum apud imperatorem pacis mutuæ conservandæ sequestrem; comminatus, nisi delegatam subiret provinciam, se in Occidente adversus Orthodoxos illa facturum, quæ in Oriente adversus suos Arianos legibus Justini Augusti esse decreta scivisset.

3. Summa quidem Justinus laude dignus habendus, dum plus detulit religioni, quam cuivis causa regnandi prætextui : dum non timet potentissimum regem fœdere junctum in se concitare, a quo tum ipse, tum prædecessores imperatores precario pacem redemerant. Quanti enim facere consueverint Orientales imperatores regem Theodoricum, accipe ex Epistola[1] Theodati regis ad Justinianum Augustum : « Considerate, inquit, principes docti, et abavi nostri historica monumenta recolite, quantum decessores vestri studuerint de suo jure relinquere, ut eis parentum nostrorum fœdera provenirent. Æstimate qua gratia debeant oblata suscipi, quæ consueverunt postulari, etc. » Vides igitur quanto suo periculo Justinus imperator

[1] Deut. VII. Jos. IX. Jud. II. — [2] Miscel. l. XV.

[1] Apud Cassiod. l. X. Ep. XXII.

religionis causa contempserit Barbari regis potentiam, cuncta religioni posthabens : illud unum existimans esse regnandi præsidium, si religioni optime consulatur. In his itaque præsens annus insumptus est. Quomodo autem sequentis anni veris initio Joannes Romanus Pontifex una cum imperatoris legatis Constantinopolim profectus est, suo loco dicturi sumus. Sed et quam magno id suo Theodoricus tentaverit detrimento, ipsa rerum gestarum tractatio perspicue declarabit.

Anno periodi Græco-Romanæ 6017. — Jesu Christi 524. — Joannis papæ 2. — Justini imp. 7. Theodorici reg. 32. et 14.

1. *Consules.*— Coss. *Justinus* Aug. II et *Opilio.* Hic in Occidente creatus est; Procopius enim lib. 1 de Bell. Goth. cap. 4 asserit, *Theodatum* postquam regnum Visigothorum obtinuit, *Opilionem* ad imperatorem Orientis legatum misisse; et *Opilionem* ab Athalarico Theodati decessore comitem sacrarum largitionum creatum esse, liquet ex Cassiodoro lib. 8 Var. Epist. XVI. *Justinus* consulatum capessiit, vel ob sua quinquennalia anno præcedenti exhibita, vel potius Anastasii imp. exemplo, qui septimo imperii sui anno eum iniit, cujus rei rationem anno CDXCVII, num. 1 assignavimus.

2. *Justinus Arianos et Manichæos reprimit.* — Ad num. 1. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXVI kalendis Septembris superioris Christi anni inchoato, de Justino imp. ait : « Magnam in Manichæos persecutionem excitavit ». Meminit Baronius edicti hujus imperatoris adversus Arianos emissi anno VI sui imperii, de quo loquitur auctor Miscellæ, cujus verba ipse recitat, subdens Gothos minime, ut antea, imperatorem excepisse. Verum *Justinus*, nec anno superiori, nec currenti aliquid decernere potuit contra Gothos, qui Theodorico Italiæ regi subditi maxima ex parte Ariani erant. Imo *Theodoricus* rex currenti anno coegit *Joannem* papam Constantinopolim proficisci, « et pro Arianis, ne hæresi sua per vim abducerentur, legatione fungi », ut testatur Theophanes ad annum Incarnat. citatum. Quæ legatio a Baronio hoc anno etiam recitata. Præterea sicut edictum adversus Manichæos aliosque hæreticos anno Christi superiori, quo Justini annus VI inchoatus, datum est; ita et constitutio peculiaris adversus *Arianos* eodem Christi anno, initioque anni sexti Justini promulgata, ut indicant hujus imperatoris *quinquennalia*, hujusmodi pro religione Catholica tuenda, aut propaganda legibus de more nobilitata.

3. *Boetius Theodorici jussu occiditur.* — Ad num. 2 et seq. Theophanes loco laudato *Joannis* papæ legationem ad Justinum imp. jussu *Theodorici* Italiæ regis susceptam ad hunc annum pertinere significat; cum eam consignet anno Incarnat. secundum Alex. DXVI, qui cum mense Augusto hujus Christi anni terminatur. Ad hæc ea post *Boetii* mortem suscepta, ut anno sequenti videbimus. Marius autem in Chronico sub hujus anni consulibus scribit : « Eo anno interfectus est Boetius patricius in territorio Mediolanensi ». Quia tamen anno sequenti de profectione Joannis papæ, et anno DXXVI de *Boetii* morte verba facit Baronius, ut nostra narratio ejus respondeat, de utraque iis annis verba faciemus.

4. *Sigismundus Burgundiæ et Clodomeres Franciæ reges necantur.* — Hic de cæde *Sigismundi* regis, de qua Baronius anno DXXVI, num. 46 et seq. disserit, agendum nobis est, ne bellum *Burgundicum* hoc anno gestum cum alio, ad annum sequentem pertinente, confundatur. Marius itaque in Chronico sub hujus anni consulibus habet : « His coss. Godemarus frater Sigismundi, rex Burgundionum ordinatus est. Eo anno contra Clodomerem regem Francorum Viseroncia prœliavit, ibique interfectus est Clodomeres ». Viseroncia, seu Viserontia planities est duabus leucis ab urbe Viennensi dissita, ut ostendit Chorierus in Historia Delphinatus lib. 9, cap. 14. Rem fusius narrat Turonensis lib. 3, cap. 6, aitque, discedentibus regibus Francorum, *Godemarum* resumptis viribus Burgundiones collegisse, regnumque recepisse, contra quem cum *Clodomeres* processisset, et « interfecto Sigismundo cum uxore et filiis apud Columnam Aurelianensis urbis vicum » Burgundias petiisset, insidiis ab hostibus captus est, ejusque caput amputatum, et conto defixum. Quod Franci cernentes, « reparatis viribus, Godemarum fugant, Burgundiones opprimunt, patriamque in suam redigunt potestatem ». Hucusque Gregorius. Godemarus eas tantum civitates recepit, quas Franci pervaserant, nullam enim e Gothorum potestate recuperavit, ut demonstrant subscriptiones episcoporum, qui Concilio Arelatensi IV hoc anno habito, de quo mox, subscripsere. Nomen *Sigismundi* Burgundio-

num regis inscribitur Martyrologiis Rabani, Usuardi, Adonis et aliorum, ad primum diem mensis Maii, quo in Actis Bollandianis Vita ejus, ex antiquis codicibus descripta, illustratur.

5. *Concilium IV Arelatense.* — Concilium Arelatense *sub die* VIII *idus Junias* (1) *Opilione V. C. consule* celebratum, ad hunc Christi annum pertinet, non vero ad annum CDLIII, quo Opilio et Vincomalus Fastis nomen dedere, quove Baronius num. 41 et seq. illud recitavit. In addendis enim et corrigendis, et eo anno in editione Coloniensi monuit cardinalis doctissimus, illud ad præsentem revocandum esse; cum sanctus *Cæsarius* Arelatensis episcopus, qui anno CDLIII nondum natus erat, eidem interfuerit. Porro hoc Concilium inter Arelatensia, non *tertium* fuit, uti habet Baronius, sed *quartum*, quia *tertium* Ravennio episcopo Arelatensi in causa Lirinensis insulæ, *quartum* vero a sancto *Cæsario* episcopo Arelatensi congregatum, et eo tempore quo Arelatum *Theodorico* Italiæ regi parebat. Ei interfuere sexdecim episcopi, quatuorque canones, quos explicat Natalis Alexander sæculo Ecclesiæ sexto, conditi. Hanc Synodum in regno Gothico celebrarunt Philagrius *Cabellicus*, Prætextatus *Aptensis*, Julianus *Carpentoractensis*, Florentius *Tricastinus*, et Maximus *Genevensis*, qui Concilio Epaunensi in regno Burgundiæ anno DXVII, sub Sigismundo rege subscripserant. Amnis Druentia, qui ab Alpibus maritimis excurrens in sinistram Rhodani ripam infra Avenionem egeritur, Burgundiam a ditionibus Gothorum disterminabat. Verum bello, quod adversus *Sigismundum* Burgundiæ regem a Francis, et Gothis superiori anno initum est, Gothorum potestas Cabellione, Apta Julia, multisque aliis civitatibus aucta, ut ex laudatis episcoporum subscriptionibus colligere est. Qua de re plura Cointius eo anno. Porro cum hæc Synodus solo *Opilionis* consulatu notetur, cum in Occidente annum aperuisse non dubitandum.

Moritur *Joannes* episcopus Hierosolymitanus, ut dicemus anno sequenti, num. 14.

(1) Concilium Arelatense forte ex die VIII iduum Junias ad diem VIII iduum Julias transferendum est; cum dies illa Julii hoc anno in secundam feriam inciderit (qua die ex veteri more Concilia inchoabantur), et in Codicibus Mss. inter duos hosce menses Junium et Julium error facilis obrepere potuerit, et sæpe obrepserit. MANSI.

JOANNIS ANNUS 2. — CHRISTI 525.

1. *Joannes papa Constantinopolim pergit.* — Vicesimo quinto Christi anno supra quingentesimum, consulibus Probino atque Philoxeno, Joannes Romanus Pontifex, præter morem prædecessorum, a Theodorico rege Italiæ ira exæstuante ob Arianos suos in Oriente Ecclesiis spoliatos subire cogitur legationem Constantinopolim ad Justinum imperatorem. Id quidem hoc anno accidisse, ex Epistola ipsius Joannis sequenti anno ad episcopos Italiæ data colligitur, ut suo loco inferius apparebit. Porro ejusmodi Joannis legationem Marcellinus in Chronico paucis in creatione ipsius Joannis perstringit his verbis : « Theodorico rege pro Arianorum suorum cærimoniis laborante, solus duntaxat Romanorum sibi decessorum Urbe digressus, Constantinopolim veniens, miro honore exceptus est. Dexter dextero Ecclesiæ sedit solio, diemque Domini nostri Resurrectionis plena voce Romanis precibus celebravit ». Hæc Marcellinus, non eo quo gesta sunt anno recolens, sed dum de Joannis Sedis initio habuit mentionem. Verum quod pertinet ad ejusdem legationis causam; ex Boetii scriptis satis potest intelligi, illam quoque intercessisse, quod apud Theodoricum regem senatus Romanus criminis majestatis reus effectus, in suspicionem adductus est, aliqua cum Justino imperatore moliri secreta. Sed de his inferius.

2. Cæterum scimus sanctissimum Pontificem acerbas subire calumnias, ipsum pro reparandis rebus Arianorum collapsis eo munere functum esse. Tu autem veri amator, esto æquus arbiter, lector. Anastasius Bibliothecarius, missum a Theodorico, Joannem Constantinopolim esse profectum affirmat, dum ait : « Theodoricus rex hæc audiens »,

nempe ablatas Arianis in Oriente jussu Justini imperatoris Ecclesias, « exarsit in iram, et totam Italiam voluit gladio exstinguere. Eodem tempore Joannes papa ægrotus egressus cum fletu ambulavit, pergens ad urbem Constantinopolim, et senatores cum eo, scilicet Theodorus, Importunus, et Agapetus exconsules, et alius Agapetus patricius, accipientes hoc in mandatis legationum ab ipso rege, ut redderentur Ecclesiæ hæreticis in partibus Orientis : quod si non faceret, totam Italiam gladio perderet. Qui cum ambulassent cum Joanne papa, etc. » Suadente itaque et cohortante, imo et impellente Theodorico rege, ejusmodi peregrinationem esse susceptam, ipse quoque Joannes in Epistola ad Italiæ episcopos testari videtur, de qua inferius.

3. Adegisse putavit minis Romanum Pontificem perfidus Arianus ad eam obeundam suorum causa Arianorum legationem, atque ad maledicendum Dei populo, si non pretio, timore tamen induxisse novus Balac [1]; sed non invenit Balaam, quem quærebat : etenim præter opinionem incidit in Joannem Herodes, quod potius jugulum sciret subdere ferro, quam flectere animum impietati, illud profunda mente fixum retinens, quod ille cujus successor in Sede esset, fuerat Petrus coram Concilio prælocutus [2] : « Obedire oportet magis Deo, quam hominibus ». At licet invitus atque præter consuetudinem divelleretur ab Urbe ; haud tamen robur sacerdotale deseruit, quicquamve imminuit Pontificiæ dignitatis, quam persecutio non obscurare, sed illustrare potius consuevit. Comitantur plures abeuntem Romanum Pontificem, cum eodemque proficiscitur divina potentia in operatione signorum, quæ eum cunctis redderet admirandum. Audi enim quæ eidem Joanni in itinere posito contigisse sanctus Gregorius narrat [3] :

4. « Gothorum tempore, cum Joannes vir beatissimus hujus Romanæ Ecclesiæ Pontifex ad Justinum seniorem principem pergeret, in Corinthi partes advenit : cui necesse fuit ut in itinere ad sedendum equus requiri debuisset. Quod illic quidam vir nobilis audiens, equum quem præ magna mansuetudine ejus conjux sedere consuevit, ita ei obtulit, ut eo ad loca alia perveniente, cum alius equus potuisset inveniri, deberet ille quem dederat propter suam conjugem transmitti. Factumque est, ut usque ad certum locum prædictus vir, equo eodem subvehente perductus esset : qui mox ut alium reperit, illum quem acceperat, transmisit. Cumque eum prædicti nobilis viri conjux sedere ex more voluisset, ultra non valuit; quia post sessionem tanti Pontificis mulierem ferre recusavit. Cœpit namque immenso flatu et fremitu atque incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra Pontificis mulierem ferre non posset. Quod vir ejus prudenter intuitus, hunc ad eumdem venerabilem virum protinus remisit, magnis precibus petens, ut equum ipse possideret, quem juri suo sedendo dedicasset ». Hæc de equo Gregorius : quæ cum novator calumniose miraculi loco non ducat, audi quod subjicit ab eodem Pontifice cæcum fuisse illuminatum. Ait enim :

5. « De quo etiam illud mirabile a nostris senioribus narrari solet, quod in Constantinopolitana urbe ad portam, quæ vocatur Area veniens, populorum turbis sibi occurrentibus in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, et manu superposita oculorum tenebras fugavit ». Hæc breviter Gregorius, quæ Græcorum penicillus coloribus variis exornasset : sed gaudet magis nuda simplexque absque fuco spectari veritas. Hisce igitur miraculis præcursantibus, voluit Deus Romanum Pontificem quam honorificentissime recipi. Quis illi negasset obsequium, quem brutum etiam jumentum cognoscens possessorem suum, eo quo potuit modo visum est honorare? Quis adeo impietatis offusus caligine, ad redditum cæco visum, amplius cæcutiret? At quomodo a Constantinopolitanis exceptus fuerit, audi Anastasium :

6. « Occurrerunt, inquit, beato Joanni papæ a milliario duodecimo omnis civitas cum cereis et crucibus in honorem Apostolorum Petri et Pauli : quia veteres Græcorum hoc testificabantur dicentes : A tempore Constantini et beato Silvestro Sedis Apostolicæ episcopo usque ad Justini tempora non meruisse, etc. » Nam nullum unquam viderat Oriens Romanum Pontificem, nisi Clementem, cum inde transiit relegatus in Chersonesum. Sed pergit : « Tunc Justinus imperator dans honorem Deo, humiliavit se pronus in terram, et adoravit beatissimum Joannem papam.

7. « Eo tempore beatissimus Joannes cum senatoribus suprascriptis cum grandi fletu rogaverunt Justinum Augustum, ut legatio acceptabilis esset in conspectu ejus. Qui Joannes papa et senatores viri religiosi omnia meruerunt, et liberata est Italia a Theodorico rege hæretico. Justinus autem imperator gaudio repletus est, quod meruit temporibus suis vicarium beati Petri Apostoli videre in regno suo : de cujus manibus cum gloria coronatus est Justinus Augustus ». Licet enim simul ac electus est in imperatorem, a Joanne ejus civitatis episcopo fuerit diademate insignitus ; tamen et illud ipsum ab ipso Romano Pontifice suo voluit, pietatis ergo, capiti superimponi. Eadem fere omnia quæ Anastasius, Miscella quoque habet historia : sed addit, Justinum imperatorem precibus permotum legatorum Arianis jura sua reliquisse : an autem isthæc veritate subsistant, attentius disquirenda sunt.

8. *Quomodo ibi contra Arianos steterit Joannes.* — Si nulla prorsus scriptorum antiquorum auctoritate hæc ipsa possent redargui falsitatis ; satis quidem quemlibet licet ab adversariorum partibus stantem ipsa adeo patens ratio persuadere sufficiet. Quonam pacto egisse potuit ipse Joannes de restituendis ablatis Ecclesiis Arianis, idemque fuerit ab imperatore Justino concessum : si jam ex ejus sententia negotio bene gesto, in Joannem adeo exacer-

[1] Num. XVII. — [2] Act. V. — [3] Greg. dialog. l. III. c. 2.

batus est Theodoricus, ut ipsum redeuntem in carcerem detruserit, ibique eum mori coegerit? Si enim ex optato Theodorici regis per Joannis impertitum officium redditæ omnes in Oriente fuerunt Ecclesiæ Arianis; par erat ut redeunti Joanni tanquam liberatori suarum gentium ipse Theodoricus occurreret, eidemque publicos honores decerneret: et si non triumpho, ovatione saltem, comitatu totius Gothorum exercitus, idem Pontifex inferretur in Urbem: cum tamen ob rem ab eo contra Arianos pertractatam, eumdem, indignans et furens, nec dignum putaverit Urbis adspectu, nec vita quidem, quam coegit rex violentus amittere. Ex carcere igitur et irrogata Joanni nece a Theodorico tyranno, certum patensque ostenditur argumentum, non quæ Arianus rex voluit, ab ipso Constantinopoli esse peracta, sed quæ noluisset impleta; nec quæ illi placerent, sed quæ maxime displicerent impio Ariano, ab eodem Romano Pontifice esse transacta: quæ quidem adeo perspicua nemo non videre, dissimulareve potest.

9. Hæc igitur etsi sufficiens, ac plus satis abundans, et necessario penitus persuadens ratio videri possit; accedant adhuc firmissimæ auctoritates. Quid firmius atque solidius ad id probandum desiderari potest, quam publica ad omnes Italiæ episcopos tunc scripta ab ipso Joanne papa circularis Epistola? in qua hæc ipsa leguntur verba: « Ecclesias vero Arianorum ubicumque inveneritis, Catholicas eas divinis precibus et operibus absque ulla mora consecrate: quia et nos quando fuimus Constantinopoli tam pro religione Catholica, quam et pro Theodorici regis causa et negotiis, suadente et hortante, Arianosque extirpante piissimo atque Christianissimo Justino Orthodoxo imperatore, quascumque illis in partibus eorum Ecclesias reperire potuimus, Catholicas eas (Domino opem ferente) consecravimus ». Hæc de rebus a se gestis Constantinopoli apud imperatorem Romanus antistes scripsit (ut suo loco dicetur) anno sequenti. A quonam hæc certius dici possunt, quam ab ipso qui egit? et quorum scriptorum genere fidelius probari valent, quam publica, patenti, cunctisque nota data ab eodem Epistola?

10. At ne qua vel levis saltem de impostura suspicio in adversariorum refractariam mentem subrepere possit, ut vel animo quis eorum fingere valeat, Epistolam illam spuriam esse atque suppositam, accipe tantæ veritatis testem ejusdem sæculi scriptorem Gregorium Turonensem, eadem ipsa disertis verbis testantem, cum ait in libro quem scripsit de gloria martyrum [1], nullam aliam ob causam eum detrusum in carcerem, coactumque ibi in ærumnis vita perfungi, quam quod Arianorum Ecclesias in Catholicas consecrasset. Reddemus suo loco verba ipsius Gregorii, ubi de ejusdem Joannis papæ obitu agetur anno sequenti, cum ad eum insinuandum tota illa Gregorii narratio spectet. Habes igitur, lector, quo gaudeas (si veritatis amator et cultor es) dum non solum a turpissima prævaricationis labe purgatum omnino Joannem, sed confessionis operibus mira claritudine decoratum ostensum, luce perspicua intueris: quem et eadem ex causa glorioso auctum martyrio exhibebimus anno sequenti. Toto autem hoc anno integro detentum ipsum Pontificem Constantinopoli a Justino Augusto in sacris, quas diximus, functionibus occupatum, apparet.

11. *Cur in Boetium et Symmachum ac senatores commotus fuerit Theodoricus.* — Cum interea de Romano Pontifice ista audisset Theodoricus (ut ait Anastasius in Joanne) in nobilissimos senatores gladium Romæ convertit. Sed accipe ejus verba. « Eodem autem tempore, cum suprascripti, id est, papa Joannes cum senatoribus Theodoro, Importuno, et Agapeto exconsulibus (Agapeto patricio defuncto Thessalonicæ) positi Constantinopoli essent, Theodoricus rex hæreticus tenuit duos senatores præclaros exconsules, Symmachum et Boetium, et occidit interficiens gladio ». Hæc Anastasius: eadem in Miscella [1] leguntur, in eo tantum diversa, dum ibi horum factam cædem esse, cum reversuri jam legati essent, asseritur. Verum cum ex ipsius Boetii scriptis constet, ipsum antea proscriptum, exulemque missum esse Ticinum, ubi arcta custodia teneretur; Symmachum vero interea absque læsione libere Romæ degisse: non hoc quidem, sed sequenti anno eorumdem necem contigisse, satis apparet.

12. Causam vero Boetii proscriptionis illam ipsemet fuisse testatur [2], quod innocentem senatum majestatis crimine postulatum defenderit ac liberaverit, aliosque clarissimos cives reos capitis e gladio cervicibus imminente subduxerit: his accessit, quod calumniose per adversarios factum, ut suo nomine litteræ vulgarentur, quibus significabantur ipsius conatus de restituenda in statum pristinum collapsa jacente Romana Republica. Hæc, inquam, ex ejus scriptis probata satis habentur, de quibus agendum anno sequenti. Ex his intelligas non fidei causa, sed regnandi jure Theodoricum esse commotum, suspectosque ipsi Romanos redditos conspirationis occultæ cum Justino imperatore, cujus rei causa potissimum ab eodem (ut dictum est) missa fuerit tanti momenti legatio Constantinopolim. At de his modo hactenus: ad rerum Orientalium narrationem accedamus.

13. *Antiochiæ terræ motus aliarumque civitatum.* — Hoc anno Antiochena civitas diu hæreticis prostituta, Nestorii ac Nestorianorum primo facta asylum, inde sub Petro Fullone Eutychianorum schola, demum vero sub Severo Theopaschitarum prostibulum, suscepit [3] de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis, potata calice [4] iræ furoris ejus. Quomodo autem id acciderit, hæc primum

[1] Greg. Turon. de gloria martyr. c. 40.

[1] Miscel. l. xv. — [2] Boet. de Consol. l. I. pros. IV. — [3] Isai. XL. — [4] Isai. LI.

accipe, quæ a Marcellino sub hujus anni consulibus adnotantur : « Totam Antiochiam Syriæ civitatem repens inter prandentium ora terræ motus invasit, atque etiam occiduam urbis, magnamque ejus partem, sinistris mox ventis undique flantibus, flammasque coquinarum pro tempore æstuantes ruentia in ædificia miscentibus, duplex torridum exitium importavit. Euphrasium quoque loci hujus episcopum, dempto ejus capite, combusto simul obruit sepulcro : obelisco Circi inverso et humi defosso ». Hæc Marcellinus sui temporis res scribens. Evagrius eamdem prosecutus cladem, cum ipsam accidisse dicat anno septimo Justini imperatoris, mense Maio, plane suadet, ut non anno superiori quo cœpit mense Julio septimus annus ejusdem imperatoris, sed præsenti, quo eodem mense desivit, collocemus.

14. Fuit autem semper Dei clementiæ, ut ultionem aliquam grandem immissurus in populum, desuper eam alicui ex servis suis ante significaret : ita namque cælesti igne combusturus quinque illas in Palæstina ad mare mortuum olim positas civitates; illa ad fidelem Abraham est prælocutus [1] : « Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum ? » Quamobrem venturam hanc cladem notam fecit Dominus magno illi sanctitate celebri Theodosio cœnobiarchæ, de quo superiori tomo plura locuti sumus. Cyrillus res ab eo gestas prosecutus, hæc de his habet [2] : « Jam vero qualis fuerit in futurorum præscientia Theodosius ? Oportet enim paucis, quæcumque sunt, illis ostendere, et veluti eorum gustum præbere : ut sit etiam manifestum omnibus, quomodo sicut nullius ex his quæ virtute geruntur, ita nec charismatum seu gratuitorum donorum fuit expers. Jussit aliquando, ut præter solitam horam pulsaretur lignum (nondum enim erat hora diei secunda) et præcepit ut fratribus significaretur synaxis. Illi autem convenerunt quidem; neque enim poterant contradicere, ut qui optime didicissent obedientiam. Cum autem fuissent congregati, rogabant cur convenissent ante tempus. Ille autem (o puram animam ! o oculos, qui omnia procul adspicitis !) flebiliter lugens et miserabiliter: Orandum est, inquit, o patres, orandum est. Video enim iram Domini, quæ jam movetur adversus Orientem. Hæc ille quidem dixit. Illi autem tunc quidem neque videbant aliquid, neque una cum eo dolorem accipiebant; quoniam non iisdem quibus ille intuebantur oculis. Sexto autem aut septimo die postquam prædixerat, auditum est Antiochiam fuisse magno terræ motu eversam illo tempore, quo prædixerat ille magnus : totque ornamenta tantamque cecidisse speciem et pulchritudinem, et in vilem pulverem redactam jacere civitatem : quæ neque tanto casu dignas consecuta est lacrymas, neque luctum qui exæquaretur calamitati. Atque talis quidem fuit ejus præscientia ». Hæc de eo Cyrillus.

15. Quid præterea Zozimo viro sancto tunc pariter ostensum fuerit, Evagrius ita narrat [1] : « Zozimus quidam genere Phœnix ex Sinda pago Phœniciæ ortus (qui pagus non abest Tyro viginti stadia) qui monasticum vitæ genus excolens, ita se tum abstinentia a cibis, tum iisdem capiendis, tum aliis virtutibus, quæ in ejus vita elucebant, Dei gratiam sibi conciliavit, ut non modo res futuras prævideret, verum etiam ab omni perturbatione liber et vacuus existeret : cum forte fortuna cum nobili quodam viro patricio et prudentia eximio nomine Archesilao, qui et præclaris honoris insignibus et cæteris vitæ ornamentis egregie decoratus fuit, Cæsareæ urbis Palæstinæ primariæ versaretur; ipso temporis articulo, quo Antiochia cecidit, subito ingemiscere graviter, lamentari, et suspiria ex intimo pectore ducere cœpit, tantamque vim profudit lacrymarum, ut terram madefaceret. Deinde thuribulum postulat, et toto choro in quo simul constiterunt, thuris incensi nidore perfuso, se prosternit humi, precibus et orationibus Deum placaturus. Tum Archesilao sciscitanti, quid esset quod eum tantopere perturbaret? liquido respondit, fragorem ruentis Antiochiæ jam tum ejus auribus circumsonuisse : adeo ut Archesilaus et alii qui forte aderant, præ admiratione obstupescentes, ipsam horam qua res gerebatur, litteris mandarent, reperirentque postea ita se habuisse, ut Zozimus declaraverat ». At de Zozimo hactenus, ad eum iterum reversuri : prosequamur modo quæ sunt reliqua ejusdem cladis Antiochenæ, quæ ab eodem Evagrio [2] ita narrantur, incipiente ab incendiis venturarum cladium præludiis :

16. « Iisdem temporibus, regnante Justino, gravia crebraque incendia Antiochiæ contigerunt, velut prænuntia terræ motuum valde terribilium in ea civitate statim consecutorum, et aliarum etiam calamitatum prævia. Nam brevi tempore post, anno septimo regni ejusdem Justini, Artemisio videlicet, id est Maio, quarto kalendas Junii, die Veneris in ipso meridie, conquassatio et terræ motus urbem occupant, parumque aberat quin totam penitus evertissent : quæ duo sequebatur incendium, quasi calamitatem cum illis partiturum. Nam quas res illa non attigissent, incendium eas depascens, prorsus absumpsit, et in cineres redegit. Quæ autem civitatis partes hac clade labefactatæ fuerint, et quot mortales incendio et terræ motu (sicut verisimile fuit) vastati : quam præterea graves casus, quamque miri, qui certe nulla dicendi facultate existimari possunt, id temporis contigerint; tam luctuoso orationis genere a Joanne rhetore explicantur, ut cuique animum magnopere commovere possint : qui quidem istis commemoratis, finem historiæ suæ imposuit.

17. « Postremo omnium Euphrasius Antiochenæ civitatis episcopus (cujus mors aliam novam calamitatem attulit civitati) iisdem cladibus oppressus interiit, ne quisquam reliquus fieret, qui urbi

[1] Genes. XVIII. — [2] Apud Sur. die XI. Januar.

[1] Evagr. l. IV. c. 7. — [2] Evagr. l. IV. c. 5.

res provideret necessarias. Verum salutaris Dei erga humanum genus providentia, quæ ante plagam inflictam remedia parare, et gladium iræ suæ demulcere, et cum res ad desperationem venerint, suæ misericordiæ quasi fores aperire solet; Euphraimum Orientis perfecturam gerentem ad curam de urbe illa suscipiendam, quo nulla ei res deesset necessaria, excitavit. Itaque Sedes Apostolica, velut merces et præmium tantæ erga civitatem providentiæ, ei donata fuit », nempe ut sequenti anno episcopus Antiochenus crearetur. Ista habet Evagrius. Quomodo autem post duos annos iterum eamdem civitatem terræ motu quassari contigerit, suo loco dicemus. « Ista de clade Antiochena cum Justinus imperator accepisset, præ dolore sacco induitur, aspergiturque cinere, exutus purpura et diademate, multos dies in luctu sedens solitarius transegit, etiam si dies festi adessent, quibus solitus esset cum splendore procedere ad Ecclesiam : postea vero magna vi auri miseris præsto fuit ». Hæc ex Miscella [1].

18. Sed de aliis Orientis civitatibus, quas iisdem contigit agitari terræ motibus, ex eodem Evagrio accipe, qui hæc subdit inferius [2] : « Oppidum, quod jam Dyrrachium, olim Epidaurus appellatum fuit, terræ motu graviter concussum est; similiter et Corinthus, quæ est in Græcia sita : adde his Anazarbum, urbem Minoris Ciliciæ primariam, quæ jam quarto illud cladis genus pertulerat : quas urbes Justinus magna pecuniæ summa suppeditata refecit. Iisdem temporibus Edessa urbs Osroenorum amplissima et beata, undis Scirti torrentis præterlabentis sic obruebatur, ut multa ædificia aquæ impetu abriperentur, et infinita hominum multitudo, quos flumen secum evexerat, interiret. Edessa igitur et Anazarbum ab ipso Justino nova nomina accepere, et utraque urbs Justinopolis appellata est ». Hactenus de his Evagrius, ex quo Nicephorus et alii accepere. Sed ad magnum illum Zozimum ipse nos revocat Evagrius, de quo ista habet [3] :

19. *Joannis et utriusque Zozimi monachorum sanctitas et miracula.* — « Sunt et alia complura ab eo edita miracula, quorum maximam partem silentio præteriens (quippe vix, aut ne vix quidem numerari possunt) quædam hoc loco percensebo. Eo tempore quo Zozimus, in magna nominis celebritate, et pari cum Zozimo virtutum excellentia præditus vixit Joannes in Chuzubica Laura (qui locus positus est in extrema valle ad Aquilonarem partem viæ regiæ, quæ Hierosolymis recta ducit ad urbem Hierico) vitamque monasticam, eamque a rebus terrenis quasi penitus secretam et liberam degit, et urbis Cæsareæ, quam diximus, episcopatum administravit. Hic Joannes Chuzubites, postquam uxori Archesilai, de quo supra locutus sum, alterum oculum radio effossum audivit, propterea ad illam contendit, plagam quam acceperat conspicaturus. Ubi autem vidit pupillam penitus excidisse, et oculum sede dilapsum, cuidam ex medicis qui eo commearant, mandat, ut spongiam afferat, oculumque dilapsum in sedem quam commode posset, inducat, et spongiam appositis fasciolis alliget.

20. « Archesilaus vero aberat : siquidem id temporis cum Zozimo erat in ejus monasterio, quod est locatum in oppido Suidena, quod Cæsarea abest ad summum quingenta stadia. Cum maxima igitur celeritate itur ad Archesilaum, ut de his rebus certior fieret. Archesilaus forte cum Zozimo considens, sermonem cum eo contulit. Quibus rebus nuntiatis, flebiliter ejulare, vellere capillum, dilacerare, et eumdem cælum versus jacere cœpit. Zozimo vero causam roganti, Archesilaus quid acciderat, lamentis et lacrymis crebris interpositis, exponit. Itaque Zozimus, illo relicto. solus ad cubiculum propere accurrit, in quo Deum (sicuti fas est id genus hominibus) familiariter compellat. Paulo post egressus ad Archesilaum, gestiens et modeste ridens, dixit : Abito domum lætus, abito : gratia Chuzubitæ tributa est : uxor tua sanata, utrumque oculum habet integrum : nam calamitas ista nihil ei potuit adimere, quandoquidem ita Chuzubitæ placuit. Quæ duo miracula ab utrisque viris illis justis uno eodemque momento edita fuere ». Est mentio de cœnobio Chuzuba dicto in Prato Spirituali [1]; ubi et de eodem Joanne, antequam fieret Cæsariensis episcopus, mira narrantur. Pergit vero de Zozimo ita Evagrius.

21. « Porro isti Zozimo iter quodam tempore Cæsaream facienti, secumque asinum, cui res quasdam sibi necessarias imposuerat, adducenti, occurrit leo, et asino Zozimi abrepto discedit. Zozimus per silvam usque eo insequitur, quoad leo voratis asini carnibus satur esset. In quem hilari vultu et subridenti intuitus dixit : At vero, o amice, iter jam mihi penitus interruptum est : quippe cum annis plurimis onustus sim, et ætate admodum provectus, nec valeam ea quæ asino erant imposita humeris portare : quare tu hoc onus contra naturæ tuæ consuetudinem gestes, necesse est, si modo Zozimum ex hoc loco discedere volueris; postea autem ad pristinam feritatem, naturamque propriam redibis. Tum leo furoris prorsus oblitus, subblandiri, et placidus extempore ad Zozimum accurere, et ipso corporis habitu obsequii significationem dare cœpit. Cui Zozimus onus quod asinus gestaverat imponit, eumque ad portas usque Cæsareæ deduxit, quo declararet tum virtutem et potentiam Dei, tum quod omnia tamdiu hominibus inserviant, obtemperentque, quandiu secundum ejus voluntatem vitam instituimus, et gratiam nobis donatam nequaquam depravamus ». Hucusque de Zozimo, pauca ex multis referens Evagrius, sui temporis res gestas conscribens.

22. Hæc eadem ferme ad verbum Nicephorus

[1] Miscel. l. xv. — [2] Evagr. l. iv. c. 6. — [3] Evag. l. iv. c. 7.

[1] Prat. Spirit. c. 23. 24. 25.

recitat [1], qui et mox de alio Zozimo; qui iisdem temporibus vixit, ista subnectit : « Alter vero quoque enituit Zozimus, non ille quidem solitariam degens vitam, sed in quodam Palæstinæ cœnobio inter monachos commune certamen persequens. Quem sacerdotio fungentem, rem divinam arcanorum mysteriorum Ægyptiacæ illi fecisse aiunt : illi, inquam, Ægyptiacæ quæ tantopere primum carnis voluptate defluxisse dicitur, ut nihil prorsus carnalis petulantiæ intentatum reliquerit; eoque vitiosæ libidinis pervenerit, ut eam eloqui verbis nemo possit : deinde ad summam virtutem ita evasisse, ut altera ab altera illustraretur. Sed enim illa, ut in Ægypto prognata, et quo vitæ genere usa, multos libidinis magnitudine in potestatem suam ceu mancipia redegerit; et ut divino nutu ad sacrosanctum lignum Crucis venerandum excitata, in viam se dederit, et inde divertens Jordanis quoque flumen transierit, et in interiorem solitudinem sese abdiderit, neque cum quopiam homine præterquam uno isto Zozimo collocuta sit, ciboque simul et vestitu abstinuerit; denique ut inter precandum in sublime sublata cum Zozimo hæc verba contulerit, vitamque hanc finierit, et in divina communione participaverit : necnon ut illi leo sepulcrum effossum paraverit, et vitæ ipsa exemplum pœnitentiam agere volentibus commodissimum reliquerit; Sophronio, qui olim Hierosolymitanam sedem antistes exornavit, memorandum relinquimus, qui eleganter sanctæ ejus feminæ et Zozimi vitam descripsit ». Hucusque Nicephorus. Porro quam græce scripsit Sophronius Vitam Mariæ, Paulus diaconus Neapolis eamdem transtulit in latinum, quæ præ manibus habetur [2]. Convenisse autem ipsam Mariam Zozimum his ferme diebus, ex iis quæ Sophronius in ejus Vita scribit, apparet; dum roganti Mariæ, quo statu Dei esset Ecclesia; fugata discordia, pacem esse redditam, affirmavit : quod plane his temporibus convenit.

[1] Niceph. l. XVII. c. 5. — [2] Sigib. de Script. Eccl. c. 69.

23. Cognita quidem atque probata fuisse ejusdem Mariæ Acta universæ Catholicæ Ecclesiæ, tum de Orientalibus fidem faciunt Menologia, tum de Occidentalibus Martyrologia : citata atque recepta eadem reperiuntur in secundo Nicæno Concilio [1], necnon a S. Joanne Damasceno [2], et aliis tum græcis, tum etiam latinis auctoribus. Accidit autem, ut hujus pœnitentis exemplo complures meretrices ad meliorem frugem conversæ, perarduum vitæ institutum arripuerint : hujuscemodi namque pœnitentibus Justinianus imperator (ut suo loco dicemus) monasterium Constantinopoli instituit. Vixit iisdem ferme diebus alia Maria patria Tarsensis, quæ et ipsa ex meretrice pœnitens in monasterio vitam transegit [3]. Sed et alium [4] Zozimum iisdem constat vixisse temporibus et ipsum genere Cilicem, de quo suo loco dicturi sumus.

24. *Mortuo Joanne succedit Petrus episcopus Hierosolymæ.* — Eodem anno Joannes Hierosolymorum episcopus, cum sedisset annos undecim, moritur, inque locum ejus suffectus est Petrus. Ita quidem ex Nicephori Chronico, cui consentiunt quæ in Actis S. Sabæ leguntur his verbis [5] : « Cum autem multum temporis intercessisset, et magni Sabæ ad octoginta et sex annos ætas provecta esset, decedit quidem Joannes, relicto successore Petro, viro virtute insigni ». Hæc ibi.

[1] Concil. Nicen. II. Act. IV. — [2] Damas. de Imag. orat. III. — [3] Prat. Spir. c. 31. — [4] Ibid. c. 16. — [5] Extant apud Sur. die V. Decembr.

Anno periodi Græco-Romanæ 6018. — Olymp. 326. — Jesu Christi 525. — Joannis papæ 3. — Justini imp. 8. Theodorici reg. 33. et 15.

1. *Consules.* — Coss. Fl. *Philoxenus* et *Probus junior.* Ille in Oriente creatus est ; auctor enim Chronici Alexandrini anno DXIX scribit, Justinum revocasse *Philoxenum* magistrum ab Anastasio ejus decessore in exilium missum, cumque post aliquot annos consulem creasse. In monasterio Compendiensi asservatur Diptychon Eboreum, cum inscriptione, quæ docet illud senatui olim oblatum pro sportula a Philoxeno, in qua omnia ejus nomina et dignitates his verbis exprimuntur : FL. THEODORUS FILOXENUS SOTERICUS FILOXENUS VIR ILLUST. COM. DOMEST. EX MAGISTRO M. PER THRACIAS ET CONSUL. ORDINARIUS. Ei subjunguntur versus duo græci, in quibus dixit *Philoxenus* se munus itlud senatui offerre, ut videre est apud Reinesium in Syntag. Inscript. pag. 446.

2. *Vox* junior *cum nomine consulis juncta explicatur.* — *Probus* Occident. fuit, et in Chron.

Marii Aventicensis, Mariani Scoti, in quibusdam inscriptionibus mox citandis, et in Epistola prima Dionysii exigui vocatur *junior*, quæ vox indicat eum fuisse e familia Probi anno DXIII consulis; ad hujus enim differentiam ille *junior* in Fastis et inscriptionibus appellatur. Ducangius in familiis Augustis Byzantinis, dum de familia Anastasii Augusti loquitur, ait incertum esse, an *Probus* qui anno DII consulatum gessit, unus et idem sit cum *Probo* anno DXIII et DXXV consule. Verum priorem Orientalem fuisse suo loco monstravi, duos posteriores Occidentales diversos esse, sed ex eadem familia ortos vox illa *junior* ostendit. Reinesius laudatus pag. 981, inscriptionem refert *Probo juniore* consule notatam, aitque eam anno DXIII sculptam et Sirmondus in Notis ad Ennodium pag. 85 exhibet Epitaphium *Petilii Processii* celebris causidici, Romæ depositi sub die kal. Jul. Probo Jun. V. C. cos. autumatque illud anno DXIII tumulo marmoreo incisum esse. Verum vox *junior* utramque inscriptionem ad hunc annum pertinere demonstrat. Baronius loco *Probi*, *Probinum* perperam habet.

3. *Joannes PP. Constantinopolim missus.* — A num. 1 ad 13. Baronius hoc anno *veris initio* Joannem papam, Theodorici jussu legatum Constantinopolim missum esse, *Boetium* in carcerem conjectum, annoque insequenti, occisum putavit. Verum Boetii eximii philosophi cædes anno superiori patrata, ut ibidem num. 3 ex Mario in Chronico insinuavi, et *Joannes papa* superiori Christi anno viæ se dedit. Theophanes enim anno Incarnat. secundum Alex. DXVI, cum mense Augusto anni Christi DXXIV absoluto, scribit : « Hoc anno Theudericus pravis Arii sensibus infectus Romam occupans, Joannem papam ad imperatorem Justinum Byzantium proficisci coegit, et pro Arianis, ne hæresi sua per vim abducerentur legatione fungi : quandoquidem ipse Theuderichus idem adversus Catholicos Italiæ incolas commissurum minabatur. Joannes itaque Byzantium appellens, et ab Epiphanio patriarcha invitatus, congressum denegavit, donec ipse, qui Romanus esset Pontifex, primum in consessu locum supra Epiphanium obtinuisset. Joannes cunctis quidem episcopis communionis impertiit commercium, quod cum Timotheo Alexandrino sibi nullum esse proposuit », qui ideo Constantinopoli tunc erat.

4. *Ibi Latinorum ritum adhibet.* — Marcellinus in Chron. habet : « Joannes Romanæ Ecclesiæ papa LI anno a Petro Apostolorum Pontificumque præsule CDLXXV sessionis ejus, Theodorico rege pro Arianorum suorum cæremoniis reparandis laborante, solus duntaxat Romanorum sibi decessorum Urbe digressus, Constantinopolim venit, miro honore susceptus est. Dexter dextrum Ecclesiæ insedit solium, diemque Domini nostri Resurrectionis plena voce Romanis precibus celebravit », ubi Marcellinus, licet initium Pontificatus Joannis, sicuti antea Hormisdæ, tardius differat, non dubium tamen videtur, quin recte tradat *Joannem* hoc anno Constantinopoli Resurrectionem Dominicam celebrasse, et latinum ritum adhibuisse, sicuti etiam præstitit legatus Agathonis papæ anno DCLXXXI, ut eo anno videbitur. Neque enim Marcellinus de Paschate sequentis anni intelligi potest; cum illud in diem XIX mensis Aprilis inciderit, et *Joannes* die XVIII Maii illius anni Ravennæ ad Deum migrarit. Obiter observa ex sententia Marcellini, qui hoc tempore vivebat, *divum Petrum* anno Christi quinquagesimo Romæ sedere cœpisse, qui ideo Eusebii anno secundo Claudii imp. Romam venisse scribentis opinionem parum curavit, quæ, licet communis, parum verosimilis, cum Eusebius, qui in Græcia natus est et vixit, de Chronotaxi Pontificum Romanorum male edoctus fuerit.

5. *Boetius anno superiori occisus.* — Baronius in narratione mortis *Boetii* secutus est Anastasium, qui tamen parum se de ea instructum ostendit, dum, ut videre est apud Baronium num. 11 affirmat *Theodoricum* regem Symmachum et Boetium occidisse, « interficiens , inquit, gladio, cum papa Joannes cum senatoribus positi essent Constantinopoli ». Boetius enim anno superiori cum fuste occisus, et Symmachus hoc anno interfectus, ut mox ostendam. Post Baronii mortem Henricus Valesius Ammiani Marcellini libris a se Notis illustratis subjecit scriptorem anonymum, qui summarie Historiam Cæsaream a Constantio Chloro magni Constantini patre usque ad interitum Theodorici regis descripsit. Ex quo utpote coævo, quæ ad legationem Joannis et cædem tam Boetii, quam Symmachi spectant, certius innotescunt.

6. *Joannes PP. Constantinopolim legatus a Theodorico missus.* — Anonymus itaque, Boetii nece narrata, ait de Theodorico : « Rediens ex Ravenna tractans, non ut Dei amicus, sed legi ejus inimicus, immemor factus omnis ejus beneficii et gratiæ quam ei dederat, confidens in brachio suo. Item credens quod eum pertimesceret Justinus imp., mittens, et evocans Ravennam Joannem Sedis Apostolicæ præsulem, dicit ad eum : Ambula Constantinopolim ad Justinum imp. et dic ei inter alia, ut reconciliatos hæreticos in Catholica restituat religione (ubi Theodoricus Arianos Catholicos appellat, et hæreticos, qui Catholicam religionem suscipere coacti fuerant.) Cui papa Joannes ita respondit : Quod facturus es, rex, facito citius : Ecce in conspectu tuo adsto, hoc tibi ego non promitto, me facturum, nec illi dicturus sum. Nam in aliis causis, quibus mihi injunxeris obtinere ab eodem annuente Deo, potero. Jubet ergo rex iratus navem præparari (scilicet superiori Christi anno, ut mox dixi) et superimpositum eum cum aliis episcopis, id est, Ecclesium Ravennatem (nomen ejus extat inter episcopos Ravennatenses) et Eusebium Fanestrem (seu Fanestrensem aut Fanensem, qui colitur die XVIII mensis Aprilis) Sabinum Campanum (nullum hujus nominis episcopum refert Ughellus tomo VI Italiæ sacræ inter Campaniæ episcopos; ideoque sedes ejus incerta), et alios duos simul, et senatores

Theodoro (exconsule, ut habet Anastasius) Importuno (etiam exconsule ex Anastasio) Agapito (etiam exconsule ex Anastasio) et alio Agapito. Sed Deus, qui fideles cultores suos non deserit, cum prosperitate perduxit. Cui Justinus imp. venienti ita occurrit, ac si B. Petro : cui audita legatione omnia repromisit facturum præter reconciliatos, qui se fidei Catholicæ dederunt, Arianis restitui nullatenus posse.

7. *Symmachus patricius occiditur.* — « Sed dum hæc aguntur, Symmachus caput senatus, cujus Boetius filiam habuit uxorem, deducitur de Roma Ravennam. Metuens vero rex ne dolore generi (id est, Boetii) aliquid adversus regnum ejus tractaret, objecto crimine jussit interfici. Revertens igitur Joannes papa a Justino, quem Theodoricus cum dolo suscepit, et in offensa sua eum esse jubet : qui post paucos dies defunctus est », anno scilicet sequenti. Porro *Symmachum* hoc anno Philoxeni et Probi junioris consulatu notato morti traditum esse, testatur Marius in Chronico, ubi ait : « His coss. occisus est Symmachus patricius Ravennæ ». Quare perperam Baronius anno DXXVI, num. 19, et Papebrocius ad diem XXVII mensis Maii, ubi de S. Joanne papa I martyre agit, cap. 4, Symmachi cædem in annum sequentem differunt. Accurate Marianus Scotus Symmachum consulatu Probi junioris Ravennæ a Theodorico interfectum affirmat.

8. *Joannes PP. Constantinopoli redux inhumaniter a Theodorico habetur.* — Ex his itaque anonymi verbis liquet, primum caput legationis Joannis rejectum, alia vero concessa fuisse docent tam Anastasius, quam auctor Miscellæ, et scriptor Chronici veterum Pontificum : « Eodem tempore revertens Joannes venerabilis papa et senatores cum gloria, dum omnia obtinuissent a Justino Augusto, rex Theodoricus hæreticus cum grandi dolo, et odio suscepit eosdem », inquit Anastasius. Auctor Chronici veterum Pontificum scribit : « Justinus autem Augustus omnem concessit petitionem ; et propter sanguinem Romanorum. reddidit hæreticis Ecclesias secundum voluntatem Theodorici regis hæretici : ne Christiani, maxime sacerdotes, ad gladium mitterentur». In Miscella lib. 15 ad annum VI Justini legitur : « Qui pervenientes ad Augustum, cum ab eo, ut dignum erat, suscepti essent, magnis eum de sua suorumque salute solliciti fletibus postulant, ut suæ legationis seriem, quanquam esset injusta, libenter exciperet, Italiæque perituræ consuleret. Quorum fletibus Justinus permotus, eis quod petebant concessit, Arianosque sui juris reliquit ». Baronius num. 8 et seqq. qui auctorem Chronici auctioris veterum Pontificum non viderat, contendit tam Anastasium, quam auctorem Miscellæ, falsa hac in parte narrare, idque demonstrare non solum Epistolam a Joanne papa post suum reditum ad Italiæ episcopos scriptam, qua jubet Ecclesias Arianorum consecrari, sed etiam indignationem *Theodorici* regis, qui *Joannem* et senatores Constantinopoli reduces in carcerem conjecit. Verum ea Epistola, ut anno sequenti, quo eam recitat Baronius, videbimus, supposititia, et *Joannes* cum senatoribus inhumaniter habitus, quod *Justinus* reconciliatos, qui se fidei Catholicæ dederant, Arianis restitui noluisset, ut prodit anonymus, ac *Joannes* id ab imperatore minime postulasset, quod revera ab eo petere non poterat.

9. *Antiochia terræ motu quassata.* — A n. 13 ad 18. Procopius lib. 2 de Bello Persico cap. 14, loquitur de terræ motu, quo Antiochia concussa, dum Justinus imperaret : « Cum Justinus Romanis imperaret, maximo terræ motu conquassata urbe plurima præclarissimaque ædificia momento corruerunt, et fama obtinet interiisse tunc temporis Antiochenorum ter centum millia ». At is terræ motus contigit *Olybrio consule*, teste Marcellino in Chronico. Idem docet Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXVIII kalendis Septemb. hujus Christi anni inchoato : « Maii mensis vicesimo, eadem Indictione (nempe quarta, quam jam expresserat Theophanes) hora septima Olybrio Romæ consulatum gerente, Antiochia civitas magno Syriæ infortunio, quod verbis exprimi vix potest, et ultore Deo jactata est. Dei siquidem ira adeo eam concussit, ut tota pæne urbs corruerit, et civium sepulcrum evaserit. Quosdam vero terra obrutos, et adhuc viventes ignis e terra erumpens combussit. Alius ignis ex aere instar scintillarum decidit, et quos attigisset, fulminis in morem cremavit : terraque per annum continuum concussa est ». Sed loco, *Maii mensis vicesimo*, legendum, *Maii mensis vicesimo nono*, qui sequenti anno in feriam sextam incidit. Malela enim scribit, hanc telluris concussionem contigisse *postridie Festum Ascensionis Dominicæ*, ut observavit Emin. cardin. Norisius in lib. *de anno et epochis Syro-Macedonum*, Dissert. III, cap. 6, qui hujus auctoris aliqua fragmenta ibidem exhibet : anno autem sequenti Ascensio Dominica die XXVIII mensis Maii celebrata. Denique Evagrius lib. 4, cap. 5 de hoc terræ motu scribit : « Anno imperii Justini septimo, mense decimo; mensis Artemisii, quem Maium Romani vocant, die nono ac vicesimo : sexta feria hebdomadis, æstu meridiei ferventissimo succutio et terræ motus urbi supervenientes pæne universam prostraverunt ». Evagrius autem non modo annos, sed etiam menses imperii Justini ibidem numerat, qui cum imperare cœperit anno DXVIII, die IX Julii ille terræ motus contigit anno octavo imperii Justini, seu anno septimo, et ultra annum illum VII, mense decimo, ideoque mense Maio anni DXXVI, qui decimus est a mense Julio. Sed Baronius mensem illum X prætermisit, et corrupto Marcellini Chronico, in quo sub hujus anni coss. iste terræ motus recitatur, usus est.

10. *Floret S. Maria Ægyptiaca.* — A num. 19 ad 24. Tempus, quo sancta *Maria Ægyptiaca* ad Deum migravit, magnis tenebris circumseptum. In Actis Bollandianis ad diem secundum Aprilis quo sancta hæc pœnitens colitur, recitatis cap. 4 de sancto Zozima dicitur : « Vidit ad caput ejus ex-

pressam in terra scripturam ita jubentem : Sepeli, abba Zozima, in hoc loco humilis Mariæ cadaver, pulveri pulverem tradens, atque pro me Dominum jugiter deprecans, quæ obii in hac ipsa nocte Dominicæ Passionis post susceptionem divini et mystici epuli ». Additur postea, mense « Pharmuti secundum Ægyptios, qui est secundum Romanos Aprilis ». In quibusdam Mss. additur etiam dies mensis, quo sancta colitur, et quo ideo mortua credita est, *id est, secundum Romanos Aprilis prima.* In versione latina habetur : *secundum Romanos Aprilis die nona, id est, V idus Aprilis, nocte salutiferæ Passionis.* Sed hæc videntur additamenta vitæ hujus sanctæ, progressu temporis adjecta, ut recte censuit Papebrocius in Notis ad eam. Ex illo itaque temporis charactere, utpote addititio, nihil certi erui potest. Cum tamen sanctus *Zozima* imperante Justino Anastasii successore floruerit, ut testatur Nicephorus lib. 17, cap. 5, ubi etiam de sancta *Maria Ægyptiaca*, quæ a Zozima sepulta est, verba facit, ejus mors contigit circa annum quingentesimum. Præterea sanctus *Eleutherius* Tornacensis in Gallia episcopus, qui Romam ter jam profectus fuerat, semel sub Anastasio papa, bis sub Symmacho, eamdem peregrinationem quarto suscepit sub Hormisda, « a quo dum B. Eleutherius aliquid petiisset, reliquias B. Mariæ Ægyptiacæ obtulit, et humerum B. Stephani protomartyris, et secum Tornacum deportavit », inquit auctor auctioris Vitæ hujus sancti præsulis apud Bollandum ad diem XX Februarii. Hæc autem Eleutherii profectio circa annum DXVIII suscepta. Quare existimo, *S. Mariam Ægyptiacam* jam a viginti aut circiter annis demortuam fuisse, cum ejus reliquias *Eleutherius* Roma Tornacum detulerit.

11. *Sed circa annum* D. — Papebrocius citatus arbitratur, eam ad Deum migrasse in nocte Parasceves prima Aprilis, et monachos a *Zozima* edoctos fuisse, festum ejus annue agendum, eo quo ipsa spiritum Deo reddiderat die, ideoque anno Christi quadringentesimo vicesimo primo, quo Pascha die III Aprilis celebratum est, et dies Parasceves in diem primam ejusdem mensis incidit. Putat vero Nicephorum non minus in eo peccasse, quod scripsit, *Zozimam* imperante Justino seniori vixisse, quam in eo quod memoriæ tradidit, *Sophronium* patriarcham Hierosolymitanum Mariæ Ægyptiacæ Vitam litteris mandasse. Verum ex die cultus sanctorum annus eorum emortualis deduci non potest, nisi ille aliunde constet, et *Sophronium* ejus Vitam non scripsisse, nulla certa ratio demonstrat. Quod si eam non scripsit, quod verosimilius est, sed tantum instituit, ut duplici sectione distincta a monachis in Ecclesia recitaretur, in uno potuit errare *Nicephorus*, licet in alio verum scripserit. Tertia Papebrocii conjectura est, quod *Dynamius* patricius, patrimonii Romanæ Ecclesiæ rector in Gallia, in Vita S. Mauri abbatis Bodanensis loquatur de Vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ, tanquam pridem notissima, et ubique vulgata cum dicit, « Paulo primo eremitæ leones sepulturam fecisse et S. Mariæ Ægyptiacæ ». Porro Dynamius munus illud obibat anno DXCVI, ut liquet ex Epistola S. Gregorii Magni ad ipsum scripta, Indict. XI. At ex illis Dynamii verbis ad summum deduci potest, Vitam S. *Mariæ Ægyptiacæ* ante annum sexcentesimum exaratam esse. Auctor Vitæ hujus sanctæ in Prologo ait : « Aggredior narrationem, rem dicturus hac nostra ætate factam, prout eam exposuit vir quidam, a puero doctus loqui et agere divina ». Quamobrem cum *Sophronius* anno DCXXXVII, ut infra monstrabo, obierit, si Vitæ sanctæ hujus pœnitentis auctor exstitit, eam tardius non composuit, quam circa annum DXC, cum eam *Dynamius* legisse videatur. Sed sive eam *Dynamius* legerit, sive quæ narrat, traditione acceperit, ex laudatis ejus verbis minime sequitur, sanctum *Zozimam*, Justino seniore imperium administrante, in Palæstina non floruisse, aut sanctam *Mariam Ægyptiacam* ad annum circiter quingentesimum non pervenisse. *Zozimam* Baronius semper *Zozimum* perperam appellat.

12. *S. Abrahamius et S. Maria ejus neptis vixere usque ad annum* DL. — Altera *Maria* sancti Abrahami neptis, cujus Baronius meminit, mulieribus vere pœnitentibus in exemplum etiam proponenda, respectu Ægyptiacæ *junior* appellatur a Joanne Moscho in Prato suo spirituali, qui cap. 68, ait : « De abbate Theodosio; quod cum audisset Abramius dux S. Mariæ-Novæ, ipsum non habere pallium quo hyeme uteretur, emerit illi ». Is Theodosius priusquam transiret in solitudinem monasticam, vitam duxerat in cœnobio Æliotarum, in quo habuit discipulum *Cyriacum* abbatem, ex cujus ore narrat se accepisse Moschus, quæ de prædicto Theodosio scribit, idque circa annum DCXVI, ut ex tempore relictæ a Moscho, Sophronioque Ægypti intelligitur. Quocirca, ut recte observat Bollandus in Comment. prævio ad Vitam *sancti Abrahami eremitæ, ac sanctæ Mariæ ejus neptis in Hellesponto* ad diem XVI mensis Martii, *Abrahamius*, et ejus neptis vixere usque ad dimidium sexti sæculi, et *Ephremus* auctor coævus, qui eorum Vitam scripsit male confunditur a Baronio ad diem XVI Martii martyrologii Romani, cum sancto *Ephremo* diacono, natione Syro, qui obiit circa an. CCCLXXVIII, unde etiam male deducit Baronius *Abrahamium*, uti sanctum *Ephrem* diaconum, vixisse in Syria; nam vitæ ejus asceticæ, pœnitentiæque palæstra non longe abfuit a Lampsaco, nec a Tenea Lampsacenæ diœceseos ad Hellespontum vico, uti ex Metaphraste in sancti Abrahami Vita intelligitur. Denique in eo fallitur ibidem cardinalis doctissimus quod *Abrahamium* confuderit cum *Abrahamo* sancti Ephremii diaconi discipulo, de quo Sozomenus lib. 3, cap. 15, et Nicephorus lib. 9, cap. 16.

13. *Gesta a S. Abrahamio anachoreta.* — Sed, ut aliquid de Abrahami virtutibus dicamus, is cum invitus sponsam admisisset dum adhuc puer esset, celebratis nuptiis fugit ad quamdam cellam, ubi quinquaginta annorum spatio, in vitæ religiosæ

instituto sese exercuit, et paganis fidem Christianam suasit. Defuncto fratre unico, filiam ejus unicam septem annorum ad eum parentes adducunt : « Ipse vero quia in interiore sua cella reclusus degebat, eam in exteriore collocari jussit », inquit Euphremius in ejus Vita cap. 4, qui addit, eam cum « viginti annis cum eo in abstinentia degens, velut columba castissima » convixisset, a quodam pseudomonacho corruptam esse, desperantemque de venia fugam iniisse, et per biennium in meretricio vixisse. Sed cum tandem locus, ubi ea habitabat, *Abrahamio* innotuisset, militari cultu eam adiit, amatorem se simulavit, cumque *ad cubandum in cubiculum* introissent, Abrahamius se nepti manifestat, eamque pœnitentem secum avehit in interiorem cellam, in qua suam prius habitationem ea tenuerat. Vixit post hæc *Abrahamius* annos decem, et post hujus mortem, quæ quinquagesimo solitariæ vitæ contigit, alios quinque annos *Maria* egregium pœnitentiæ facta exemplar.

14. *Obitus Joannis episc. Hierosolymitani.* — Ad num. 24. *Joannis* Hierosolymitani episcopi mors ad annum præcedentem retrahenda. In Vita enim sancti Sabæ a Cyrillo monacho scripta, et a Cottelerio tomo IV Monum. Ecclesiæ Græcæ publicata cap. 68 legitur : « Dum Sabas annum agit ætatis octogesimum sextum », Joannem archiepiscopum Hierosolymitanum post peractos in patriarchatu « septem annos cum novem mensibus » ad Deum migrasse, et reliquisse successorem beatissimum *Petrum Eleutheropolitam*. Natus est sanctus Sabas mense Januario, annis CDXXXIX. Quare mense Januario præcedentis Christi anni, LXXXVI ætatis annum ingressus est. Insignis *Joannis* pro re Catholica zelus elucet in iis, quæ fecit et scriptis Hierosolymis in Synodo contra *Severum* coacta. *Elias* ejus decessor depositus fuit anno DXIII, ut eo anno ostendimus, indeque Nicephorus in Chronico Joanni *annos undecim* attribuit : Cyrillus tamen ejus initium ab anno DXVII deducit, quia scilicet eo anno *sanctus Sabas* eum a Severi communione ad Chalcedonensis Synodi professionem adduxit.

15. *Synodus Carthaginensis sub Bonifacio primate.* — Celebratum hoc anno Concilium *Carthaginense* a Bonifacio primate, cujus Acta post Baronii mortem in lucem edita habentur tom. IV Concil. pag. 1629, eorumque initio dicitur : « Anno secundo gloriosissimi regis Hilderici, nonis Februariis, Carthagine in secretario Basilicæ S. martyris Agilei, etc. » In eo antiqua Ecclesiæ Africanæ politia confirmata, secundum quam singulæ provinciæ habebant primæ sedis episcopos, et omnium primas erat episcopus Carthaginensis. Secundo *Petrus* abbas cum senioribus monasterii sui supplicem libellum porrexit *Bonifacio* Carthaginensi, et Synodo, pro monasterii sui libertate. *Liberatus* enim episcopus primæ sedis provinciæ Byzacenæ monasterium illud sedi suæ subjicere volebat, quod in sua provincia positum esset, et monachos sibi parere renuentes excommunicaverat. *Petrus* et seniores monasterii sui contestati sunt, subjectos se esse Carthaginensi episcopo totius Africæ primati : se quidem vacante sede Carthaginensi, ab episcopo primæ sedis provinciæ Byzacenæ presbyteros postulasse ; ita tamen ut ex hoc nullum jus illius successori quæsitum esset ; sed neque vicinis episcopis ipsos unquam fuisse subditos, verum exspectasse episcopi Carthaginensis ordinationem, ut ei monasterium suum seque ipsos subjicerent : plurima esse monasteria in Africa, quæ illi non suberant episcopo, in cujus diœcesi constructa erant ; sed alteri cujus sedi se primum addixerant. *Liberatus* cum sua Synodo, datis ad Bonifacium Carthaginensem litteris, rogaverat, ut canones convelli non permitterent, secundum quos monasteria subdita episcopo, in cujus diœcesi constructa erant. Respondit *Bonifacius*, privilegia tot episcoporum auctoritate firmata rescindi non debere, veterum canonum servandorum specie, tandemque decretum istud conditum : « Erunt igitur omnia omnino monasteria, sicut semper fuerunt, a conditione clericorum modis omnibus libera, sibi tantum et Deo placentia ».

16. *Ex hac Synodo initium Hilderici regis et libertatis Ecclesiæ Africanæ confirmatum.* — Porro ex hujus Concilii Carthaginensis Actis *Hilderici* Wandalorum regis initium et Ecclesiæ Africanæ libertatem ad annum DXXIII pertinere hoc modo demonstrat Em. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 21. Synodus mense Februario anno secundo Hilderici congregata est ; in ea recitata Epistola Liberati episcopi ad Bonifacium Carthaginensem, quæ accepta ponitur, *idibus Decembris anno primo*. Respondet Bonifacius Epistola : *data die* XVII *kal. Januarias, anno primo*, aitque : « Intimamus Resurrectionis Dominicæ sacramentum VII iduum Aprilium adfuturum fore ». Quare cum Pascha anno DXXIV celebratum sit VII idus Aprilis, seu die septimo ejusdem mensis, Epistola Bonifacii scripta anno DXXIII, die XVI Decembris, anno primo *Hilderici* regis, qui ideo eo anno *Trasamundo* successerat.

17. *Bellum Burgundicum.* — Gregorius Turonensis postquam bellum a Childeberto Francorum rege adversus *Amalaricum* Visigothorum regem in Hispania gestum descripsit, agit de alio a Childeberto, et Clotario in Burgundia inito, ut videre est lib. 3, cap. 11. « Clotocharius et Childebertus in Burgundiam dirigunt, Augustodunumque obsidentes, cunctam, fugato Godomaro, Burgundiam occupaverunt ». Hinc Concilio Aurelianensi II anno DXXXIII celebrato, subscripsit *Agrippinus* Augustodunensis episcopus.

JOANNIS ANNUS 3. — CHRISTI 526.

1. *Joannes papa e carcere scribit ad Italiæ episcopos contra hæresim Arianam.* — Qui sequitur Christi annus quingentesimus vicesimus sextus, solius Olybrii absque collega consulatu redditur Fastis a Marcellino descriptis : quo ipso anno idibus Junii data habetur a Joanne Romano Pontifice Epistola ad universos Italiæ episcopos, qua eos hortatus est adversus Arianos fidem Catholicam defendere, Ecclesiasque ab eis usurpatas sacro ritu Catholicas reddere. Hujus autem scribendæ Epistolæ inde manavit occasio, quod cum in Italiam Joannes reversus esset, atque cum eo legati Theodorus et Importunus (nam Agapetus Thessalonicæ jam decesserat) Theodoricus rex (ut Anastasius[1] habet et Miscellæ auctor affirmat[2]) eos omnes detrusit in carcerem ; ubi Joannes papa licet pædore fameque consumptus, tantum abest ut desponderit animum, ut etiam majoribus sumptis spiritibus adversus hæreticos insurrexerit : quamobrem etsi vinculis vinciretur, non vincebatur. Siquidem « verbum Dei » (ut ait Apostolus[3]) « non est alligatum » ; sed cum exagitatur, majori impetu fulminis instar fertur. Sic itaque adversus eos scripsit dictam Epistolam, ex qua ea tantum quæ pertinent ad Historiam referemus, ab ejus exordio inchoantes, quod est hujusmodi[4] :

2. « Joannes episcopus omnibus per provincias Italiæ constitutis episcopis in D. S.

« Sæpissime multo experimento didici, sanctum pietatis vestræ studium circa religionem Christianam gloriosis crescere et dilatari augmentis ; et fides recta, quæ non solum me, sed omnes Domini sacerdotes consolatur et roborat, vestris in mentibus et operibus per sacerdotale agnoscitur opus et dilatatur. Quapropter, fratres, hortor vos et moneo, contra Arianam perfidiam, quæ olim non semel, sed sæpe damnata est, et modo in quibusdam reviviscit, armari gladio Spiritus sancti ; ut eam ita, adminiculante divina gratia, opprimere et extirpare valeamus, ut nec radix ejus in posterum inveniatur. Ecclesias vero Arianorum ubicumque inveneritis, Catholicas eas divinis precibus et operibus absque ulla mora consecrate : quia et nos quando fuimus Constantinopoli, tam pro religione Catholica, quam pro regis Theodorici causa et negotiis, suadente atque hortante, Arianosque extirpante piissimo atque Christianissimo Justino Orthodoxo imperatore, quascumque illis in partibus Ecclesias reperire potuimus, Catholicas eas, Domino opem ferente, consecravimus. Et quanquam prædictus Theodoricus rex eorum peste tactus intrinsecus, nos et omnem regionem nostram perdere, et gladio et igne consumere minetur ; nolite tamen propterea deficere, sed viriliter in agro Dominico elaborare studete. Et juxta Veritatis vocem[1], nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere ; sed potius eum timete, qui potest animam et corpus mittere in gehennam ».

3. Hæc et alia plura ad eos exhortandos Joannes habet in dicta Epistola : quæ cum in fine legatur data tertio idus Junii sub consulatu Maximi et Olybrii, expungendus est Maximus, utpote superadditus ; tam enim Maximus, quam Olybrius diversis annis (ut vidimus) consulatum gesserunt : nec potuit ea Epistola sub Maximo dicta die Junii dari ; nam eo tempore nondum creatus erat Pontifex Joannes, qui mense Augusti ejusdem anni sedere cœpit. Dicendum ergo, Olybrii hujus anni absque collega consulatus tempore dictam scriptam esse Epistolam. Sed et in eo quod habetur ipsa data tertio idus Junii, deprehenditur error : nam quomodo ita se habere potuit, si vicesima septima mensis Maii idem Joannes hoc anno sub eodem consulatu Olybrii mortuus esse ponitur ? Multo vero manifestior ille est error in ejusdem Joannis Epistola ad Zachariam archiepiscopum, cum data ponitur hoc item anno, XVI kalend. Novembris, sub consulatu item Maximi et Olybrii, quam potius dixerimus referendam ad consulatum illum Maximi sine collega.

4. Ne autem ex errore diei existimes Epistolam ipsam haud esse germanam, sed commentitiam ;

[1] Anast. in Joan. — [2] Miscel. l. xv. — [3] 2. Tim. ii. — [4] Extat tom. i. Conc. vet. edit. in Joanne et tom. i. Ep. Rom. Pont.

[1] Luc. xii.

habes hujus sæculi scriptorem Gregorium Turonensem [1] eidem adstipulantem verbis istis : « Multi quidem sunt martyres apud Urbem Romam, quorum Historiæ passionum nobis integræ non sunt delatæ. De Joanne tamen episcopo, quoniam agon ejus ad nos usque non accessit scriptus, quæ a fidelibus comperi, tacere nequivi. Hic cum ad episcopatum venisset, summo studio hæreticos execrans, Ecclesias eorum in Catholicas dedicavit : quod cum Theodoricus rex comperisset, furore succensus, quia esset sectæ Arianæ deditus, jussit gladiatores per Italiam dirigi, qui universum, quotquot invenissent, Catholicum populum jugularent. Hæc audiens B. Joannes, ad regem, ne hæc fierent, deprecatus accessit : a quo cum dolo susceptus; alligavit eum, et posuit in carcerem, dicens : Ego te faciam, ne audeas contra sectam nostram amplius mussitare. Positus vero sanctus Dei in carcere, tantis attritus est injuriis, ut non post multum tempus spiritum exhalaret; obiitque in carcere cum gloria apud urbem Ravennam. Domini autem misericordia statim ultionem super regem improbum irrogavit; nam subito a Deo percussus plagis magnis exinanitus interiit, suscepitque protinus perpetuum gehennæ flammantis incendium ». Hactenus Gregorius, qui etsi non ex scriptis adhuc acceptis ab Urbe codicibus, ea tamen a fidelibus fideliter dicta percepit. Sed majorem plane sibi vindicat fidem, quod communi assertione ab omnibus fidelibus traditur, quam quod in uno vel altero codice legitur. Sed hæc omnia de pugna adversus Arianos suscepta, amplioribus notis, nempe sua morte, Joannes (ut diximus) testata exploratatque in omnibus posteris tradidit : adeo ut etsi scripta deessent, satis signaculo mortis hoc apud Deum et homines proclamantis ipsum confessionem Catholicæ fidei et consummatum martyrium consignasse.

5. *Joannis papæ martyrium et in Urbem translatio.* — Sed suo maximo damno, summoque rerum suarum detrimento tentavit ista tyrannus sacrilegus, cum Romanum Pontificem detrusit in carcerem, atque mori coegit : etenim qui in præsens usque tempus triginta tria et amplius annorum curricula Theodoricus rex summa felicitate transegerat, satis exemplo didicit et aliis demonstravit, quæ et in terris præmia consequantur principes licet impii, cum de Apostolica Sede bene merentur; et quanto rursus periculo et detrimento eamdem exagitent. Relege singulos ejusdem regni sex lustrorum decursos quam felicissime annos, et reperies ea pro incolumitate Catholicæ et Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ præstitisse Theodoricum, quæ a Catholicis imperatoribus vix obtinenda fuissent; intueberisque eumdem ipsum haud inanem justitiæ fuisse cultorem, sed dextere omnia illi, Deo remunerante, cessisse, atque felicissime gesta esse : sed repentino tunc veluti oborto turbine, obductam mox densa caligine omnem illam ejus effulgentem solis instar claritudinem obscuratam, ictamque fulmine jacuisse prostratam, ubi non horruit lacessere Ecclesiæ caput, et sacrilegam manum injicere in Christum Domini; atque in carcerem instar Herodis Joannem conjicere; et veluti Agrippa Petrum vincire catenis, cui cuncta solvendi atque ligandi in terra et in cælo Dominus tradidit potestatem.

6. Verum ut olim ob vincula Petri universa mœrebat Ecclesia [1], et cum ita Petrus detineretur in carcere, oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo; æque ob detrusum Petri successorem Joannem papam in carcerem universi orantes dolebant, lugebantque fideles; sed lætabatur ipse, tempore pacis invenisse martyrium, exspectans Angelum, non qui dormientem excitatum e somno foras educeret, sed obdormientem in Domino ad cælum perduceret; nec qui catenas solveret ferreas, et liberaret e carcere, sed e vinculis carnis solutum erueret de corpore mortis hujus; duceretque non ad portam ferream, sed auream, speciosam, inquam, illam portam cæli patriarchæ Jacob ostensam [2]. Venit optata dies, quæ fuit vicesima septima mensis Maii, cum redimitus corona martyrii summus Dei sacerdos offerens se ipsum Deo hostiam immaculatam, introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa : cum videlicet eadem constantia qua prædecessores, nullam quærens redemptionem, ut meliorem inveniret resurrectionem, vitam profundens, martyrii titulo nobilitatus, linquens terrena, cælum triumphator ascendit cum Deo in perpetuum regnaturus.

7. Describitur mox Ecclesiasticis Sanctorum tabulis [3] dies ejus natalis, repetendus ab universa Catholica Ecclesia annis singulis digna memoria : ipsius vero corpus delatum est Romam, sepultumque in Basilica Vaticana, non sexto kal. Junias (ut mendosus codex habet) ea enim die mortuus est, sed Julias, cum Roma translatum est. Excepit Urbs Pontificem suum de Arianorum rege atque Ariana perfidia triumphantem, quadriga candida vectum, non candentium jumentorum, sed candidatorum humeris sacerdotum. Accurritur undique ad tantum spectaculum, honorant omnes sacram sarcinam debito Pontifici et decenti martyri cultu, assectanturque sacris canticis gloriosam victoriæ pompam : tantummodo impii in tenebris conticescunt, et impietas a tanta gloria luget exclusa, mœret invidia, rabidus livor in seipsum dentes exacuit, cum tanto honore videt illatum in Urbem, quem inglorium exstinxisse putavit in carcere. Vixit autem Joannes in Pontificatu annos duos, menses novem, dies quatuordecim. Sed non excidant quæ Anastasius de ipso subdit his verbis :

8. « Hic papa Joannes refecit cœmeterium beatorum martyrum Nerei et Achillei via Ardeatina. Item renovavit cœmeterium sanctorum Felicis et Adaucti. Item renovavit cœmeterium Priscillæ ». Jure itaque accepit præmium martyris, qui marty-

[1] Greg. de Glor. mart. c. 40.

[1] Act. XII. — [2] Genes. XXVIII. — [3] Martyrol. Rom. XXVII Maii.

res honoravit. Sed pergit : « Eodem tempore positum est ornamentum super confessionem beati Pauli de gemmis prasinis et hyacinthinis. Item hujus temporibus Justinus imperator obtulit patenam auream cum gemmis pensantem libras viginti, calicem aureum cum gemmis pensantem libras quinque, scyphos argenteos quinque, pallia auro texta quindecim : quæ ipse Joannes detulit ad beatos Apostolos Petrum et Paulum, et ad sanctam Mariam, et ad sanctum Laurentium. Hic ordinavit episcopos per diversa loca quindecim. Cujus corpus transpositum est de Ravenna, et sepultum in Basilica S. Petri ». Hæc de Joanne ibi. Cujus Sedes (idem inquit auctor) cessavit dies quinquaginta octo.

9. *Boetii virtus, vincula, scripta, cædes et laudes.* — Quoniam autem idem qui supra Anastasius tradidit, nonaginta et octo dies medios intercurrisse ab obitu Joannis papæ usque ad miserandum interitum Theodorici regis : quænam scelestus et ferus Barbarus eo temporis spatio adversus nobiles piosque viros Boetium atque Symmachum patricios crudeliter egerit, dicendum est : testatur enim idem auctor, ipsum occidisse clarissimos hos senatores patricios et exconsules, quod etiam asseritur in Miscella. At ne tantorum virorum funera ingloria relinquamus, quos generis claritudo, patriciatus dignitas, et ordinarii consulatus decorarunt; sed præ his omnibus pietas illustravit : hic nobis de his agendum, ut tanquam sepulturæ eorum inscripta elogia, nostro stylo hic ipsorum memoriam posteris relinquamus impressam.

10. Fuit ipse Boetius gener ejusdem Symmachi consularis : nam ejus filiam nomine Rusticianam acceperat, ex qua duos suscepit filios consulares, quos optimis moribus imbuendos curavit. Quantam autem ex scientiis omnibus comparaverit sibi laudem, præter illa quæ dicta sunt superius in ejus secundo consulatu, accipe ex Theodorici regis, cum tranquillioris animi esset, Epistola ad ipsum data [1], ubi inter alia disces ejus adhuc juvenis libero homine dignos in addiscendo labores : nam post alia rex ad eum : « Hoc te multa eruditione saginatum ita nosse didicimus, ut artes quas exercent, vulgariter nescientes, in ipso disciplinarum fonte potaveris. Sic enim Atheniensium scholas longe positus introisti, sic palliatorum choris miscuisti togam; ut Græcorum dogmata doctrinam feceris esse Romanam. Didicisti enim, qua profunditate cum suis partibus speculativa cogitetur, qua ratione activa cum sua divisione discatur : deducens ad Romuleos senatores quicquid Cecropidæ mundo fecerant singulare. Translationibus enim tuis Pythagoras musicus, Ptolemæus astronomus leguntur Itali : Nicomachus arithmeticus, geometricus Euclydes audiuntur Ausonii : Plato theologus, Aristoteles logicus Quirinali voce disceptant : mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidisti. Et quascumque disciplinas vel artes fecunda Græcia per singulos viros edidit, te uno auctore, patrio sermone Roma suscepit : quos tanta verborum luculentia reddidisti claros, tanta linguæ proprietate conspicuos; ut potuissent et illi opus tuum præferre, si utrumque didicissent ». Hæc ibi et alia plura cumulans de ejusdem mathesi et astronomia, et alibi [1] de insigni ejus peritia artis musicæ meminit : quæ tu consulas; alio enim nostra tendit oratio, nempe ut quæ præcesserint causæ ejusdem cum Symmacho vinculorum, fiant ipsius testificatione notissimæ, quæ historicorum silentio remanserunt obscuræ.

11. In his enim quos scripsit senex in carcere constitutus quinque de Consolatione philosophiæ libros, post multas lacrymas cum philosophia sua consolatrice ita colloquitur [2] : « Tu mihi, et qui te sapientium mentibus inseruit Deus, estis conscii, nullum me ad magistratum nisi commune bonorum omnium studium detulisse. Inde cum improbis graves inexorabilesque discordiæ fuere, et (quod conscientiæ libertas habet) pro tuendo jure spreta potentiorum semper offensio. Quoties ego Conigastum in imbecillis cujusque fortunas impetum facientem obvius excepi? Quoties Triguillam regiæ præpositum domus ab incepta et perpetrata jam prorsus injuria dejeci ? Quoties miseros, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum semper avaritia vexabat objecta periculis auctoritate protexi ? Nunquam me a jure ad injuriam quisquam detraxit. Provincialium fortunas tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus pessumdari, non aliter quam qui patiebantur, indolui. Cum acerbæ famis tempore gravis atque inexplicabilis indicta coemptio profligatura inopia Campaniam provinciam videretur, certamen adversus præfectum prætorii communis commodi ratione suscepi; rege cognoscente, contendi : et ne coemptio exigeretur, evici.

12. « Paulinum consularem virum, cujus opes palatini canes jam spe atque ambitione devorassent, ab ipsis hiantium faucibus retraxi. Ne Albinum consularem virum præjudicatæ accusationis pœna corriperet, odiis me Cypriani delatoris opposui. Satisne in me magnas videor exacerbasse discordias? Sed esse apud cæteros tutior debui, qui mihi amore justitiæ nihil apud aulicos, quo magis essem tutior, reservavi. Quibus autem deferentibus perculsi sumus? Quorum Basilius olim regio ministerio depulsus, in delationem nostri nominis, alieni æris necessitate compulsus est. Opilionem vero atque Gaudentium cum ob innumeras atque multiplices fraudes ire in exilium regia censura decrevisset : cumque illi parere nolentes, sacrarum sese ædium defensione tuerentur, compertumque id regi foret, edixit, ut nisi intra præscriptum diem a Ravenna urbe discederent, notas insigniti frontibus impellerentur. Quid huic severitati posse adstrui videtur? Atqui eodem die deferentibus eisdem, nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? No-

[1] Apud Cassiod. l. I. ep. XLV.

[1] Apud Cassiod. l. II. Ep. XL.— [2] Boet. de Consolat. l. I. pros. IV.

stræne artes ita meruerunt? An illos accusatores justos fecit præmissa damnatio? Itane nihil fortunam puduit, si minus accusatæ innocentiæ, at accusantium vilitatis?

13. « At cujus criminis arguimur? summam quæris? Senatum dicimur salvum esse voluisse. Modum desideras? Delatorem, ne documenta deferret, quibus senatum læsæ majestatis reum faceret, impedisse criminamur. Quid igitur, o magistra, censes? Inficiabimur crimen, ne tibi pudori simus? At volui, nec unquam velle desistam. Fatebimur? sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutem nefas vocabo? Ille quidem suis de me decretis, uti hoc nefas esset, effecerat: sed sibi semper mentiens impudentia, rerum merita non potest immutare. Nec mihi Socratico decreto fas esse arbitror, vel occuluisse veritatem, vel concessisse mendacium. Verum hoc quoque modo sit, tuo sapientumque judicio æstimandum relinquo. Cujus rei seriem atque veritatem, ne latere posteros queat, stylo etiam memoriæque mandavi. Nam de compositis falsis litteris, quibus libertatem arguor sperasse Romanorum, quid attinet dicere? Quarum fraus aperte patuisset, si nobis ipsorum confessione delatorum (quod in omnibus negotiis maximas vires habet) uti licuisset. Nam quæ sperari reliqua libertas potest? Atque utinam posset ulla! Respondissem Caninii verbo: qui cum a Caio Cæsare Germanici filio conscius contra se conjurationis factæ fuisse diceretur: Si ego, inquit, scissem, tu nescisses ». Et paulo post subdit:

14. « Meministi (ut opinor) quid me dicturum, quid facturumve præsens ipsa dirigebas. Meministi, inquam, Veronæ, cum rex avidus exitii communis, majestatis crimen in Albinum delatum, ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur; universi innocentiam senatus quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me hæc et vera proferre, et in nulla unquam mei laude jactasse. Minuit enim quodammodo se probantis conscientiæ secretum, quoties ostentando quis factum, recipit famæ pretium. Sed innocentiam nostram quis exceperit eventus, vides. Pro veræ virtutis præmiis falsi sceleris pœnas subimus. Et cujus unquam facinoris manifesta confessio ita judices habuit in securitate concordes, ut non aliquos vel ipse ingenii error humani, vel fortunæ conditio cunctis mortalibus incerta submitteret? Si inflammare sacras ædes voluisse, si sacerdotes impio jugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur; præsentem tamen sententia confessum, convictumve punisset. Nunc vero quingentis passuum millibus procul moti atque indefensi, ob studium propensius in senatum, morti proscriptionique damnamur, etc. »

15. Habes igitur ex his, quinam fuerint accusatores, quodve crimen objectum, et qua pœna hucusque mulctatus sit. Scripsisse autem hæc ipsum initio sui exilii, ex eo cognosces, dum non adhuc socerum Symmachum detrusum fuisse in carcerem, qui cum ipso capitale postea supplicium subiit, ex verbis philosophiæ eum consolantis intelliges, ubi ait inferius [1]: « Viget incolumis illud pretiosissimum humani generis decus Symmachus socer; et quod vitæ pretio non segnis emeres, vir totus ex sapientia et virtutibus factus suarum securus, tuis ingemiscit injuriis. Vivit uxor ingenio modesta, pudicitiæ pudore præcellens, et ut omnes ejus dotes breviter concludam, patri similis: Vivit, inquam, tibique tantum, vitæ hujus exosa, spiritum servat: quo uno felicitatem minui tuam vel ipsam concesserim, tui desiderio lacrymis atque dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares, quorum jam ut in id ætatis pueris vel paterni, vel aviti specimen elucet ingenii, etc. » Julius Martianus, qui Boetii Vitam scripsit, errore putavit filios Boetii, eo quod ipse nominet consulares, eosdem fuisse consules. At quomodo consules si adhuc pueri? et in quibus Fastis eorumdem post hæc tempora notatus est consulatus? Sed idcirco scias eos appellatos consulares, quod patrem consulem haberent; sicut etiam dicere consueverunt uxorem consulis feminam consularem.

16. Dum autem Ticini Boetius detineretur in carcere, non solum aureos illos de Consolatione philosophiæ libros elucubravit, sed etiam commentaria quædam in opera Aristotelis, insuper et scripsit de Trinitate, simulque citatum superius librum de disciplina scholarium, ut ipse eodem in libro testatur in Præfatione ad Marcianum his verbis [2]: « Licet duplici genere commentorum sim impeditus, non tamen omnino diversorum, in quasdam Aristotelis, necnon aliorum philosophorum editiones; proprioque attenuatus studio, et inhumani regis Gothorum cruciatu corrosus, philosophico me præveniente consolatu, extremaque profundæ Trinitatis perspicatione permollitus ». Hæc de se ipse: quibus plane intelligi potest fuisse ejus carcerem longioris temporis ac valde prolixum: cum tandem et ejus quoque socer Symmachus itidem carceri mancipatur. Ostenditur hodie Ticini turris in qua Boetius est detentus in vinculis, olim quidem ob reos in ea detentos horribilis, obque facinora detestabilis; sed ejus habitatione sanguinisque aspersione reddita quovis triumphali fornice clarior, quovis gloriæ monumento celebrior, et quavis erecta solida mole diuturnior, et propugnaculo fortior, quam nec omnia diruens tempus invadat unquam et destruat.

17. Sed quid admirandum acciderit post capitis obtruncationem, ex Julio Martiano audies, qui ejus Vitam [3] erudite conscripsit. Qui enim perita litterarum Dionysio magno illi Areopagitæ Atheniensi jure fuit absque invidia comparandus Boetius, et illud a Deo accepit, ut et genere mortis, insuper et insignis operatione miraculi eidem fuerit exæquandus, id operante Dei summa potentia, qui est dives in omnibus qui invocant eum. At quomodo id acciderit, illum audi, qui hæc ait: « Ticini incolæ

[1] Boet. de Consolat. l. II. pros. IV. — [2] Boet. de Disciplin in princ. — [3] Extat ipsa ante Boetii opera.

semper a majoribus traditum constanter asseverant, Severinum, cum regius spiculator lethale vulnus intulisset, utraque manu divulsum caput sustinuisse : interrogatumque a quonam se percussum existimaret? ab impiis, respondisse : atque ita cum in vicinum templum venisset, et flexis genibus ante altare sacra percepisset, post paululum expirasse. Exstinctus divinos honores », illos videlicet, qui sanctis martyribus exhiberi solent, « a nostris consecutus est, quod pro Catholicis contra perfidiam Arii mortem sustinuerit. Sunt tamen qui scribant, ipsum antea Ravennam accersitum, prætorioque regis præpositum, mox cum aliquot senatoribus occisum : quod Symmacho potius convenire videtur ». Hactenus de Boetii nece et ejus cultu Martianus : de sepulcro autem ista subdit :

18. « Turris lateritio lapide fabrefacta etiamnum Ticini monstratur Boetii carcer sepulcrumque ejus in æde beati Augustini visitur, qua parte in aditum templi ascensus incipit, hoc epitaphio incisum :

Mæonia et Latia lingua clarissimus, et qui
Consul eram, hic perii, missus in exilium.
Et quia mors rapuit, probitas me vexit ad auras :
En nunc fama viget maxima, vivit opus.

Circumfertur et aliud elogium, quo sepulcrum ejus exornabatur antequam illic a Luitprando Longobardorum rege collocaretur. Ipsum igitur, ne quid tibi demptum queraris, subjungimus :

Ecce Boetius adest in cælo magnus, et omni
Perspectus mundo mirus habendus homo :
Qui Theodorico regi delatus iniquo,
Ticini senium duxit in exilio.
In qua se mœstum solans dedit Urbe libellum :
Post ictus gladio exiit e medio.

His adjicimus aliud Epigramma Gerberti episcopi Raven. post Pontificis Romani, sub Ottone III imperat. quod sic se habet inscriptum ad imaginem ejusdem Boetii.

DE BOETHIO [1].

Roma potens dum jura suo declarat in orbe,
Tu pater et patriæ lumen, Severine Boethi,
Consulis officio rerum disponis habenas,
Infundis lumen studiis, et cedere nescis
Græcorum ingeniis : sed mens divina coercet
Imperium mundi, gladio bacchante Gothorum,
Libertas Romana perit : tu consul et exul
Insignes titulos præclara morte relinquis.
Nunc decus imperii summas qui prægravat artes,
Tertius Otto sua dignum te judicat aula,
Æternumque tui statuit monumenta laboris,
Et bene promeritum meritis exornat.

Habuit Boetius plurimos laudatores, nec desunt qui præconia augeant, nec aliquando defuturi sunt : adeo ut de illo vaticinium impleatur [2] : « In memoria æterna erit justus ». Sed ad Symmachum Boetii socerum transeamus.

[1] Ex lib. II. Epig. Vet. pag. 65. — [2] Psal. CXI.

19. *Idem de Symmacho.*— Præcessisse quidem Boetii necem, sicut et carcerem, ex iis quæ dicta sunt, possumus intelligere. Cum autem Boetius esset in carcere, ad ipsum librum scripsit de Trinitate : ex cujus exordio, quanta præstaret idem Symmachus pietate, accipe ex verbis istis : « Quocumque igitur a vobis dejeci oculos, partim ignava segnities, partim callidus livor occurrit : ut contumeliam videar divinis tractatibus irrogare, qui talibus hominum monstris non agnoscenda hæc potius quam proculcanda projecerim ». Hæc Boetius, alludens ad impios atque stolidos Gothos. Quam autem esset Symmachus sacris litteris institutus, ex eo quoque cognosco, dum ipsum in eodem commentario Boetius appellat arbitrum suorum scriptorum, ubi ait : « Vobis tamen illud etiam inspiciendum est, an ex beati Augustini scriptis semina rationum aliquos in nos venientia fructus intulerint ». Hæc ipse : quibus et illud assequi potes, Boetium in sacris litteris S. Augustinum esse secutum. Porro quod ad Symmachum spectat, de quo semel narratio suscepta est, non Theologicis tantum facultatibus apprime imbutus fuit, sed omnium scientiarum doctrinam calluit. Est locuples horum testis Priscianus Cæsariensis, qui in libro, quem de Ponderibus scripsit, sic eum laudat, ut probitatis et omnium scientiarum attigisse verticem intelligere possis. Vixit enim his ipsis temporibus ipse Priscianus grammaticus, docens Constantinopoli, ut Cassiodorus [1] et ipse horum temporum scriptor affirmat.

20. Sed hic ipsius Prisciani verba reddamus : cum enim ad eum librum de Ponderibus atque mensuris inscribit, ita exorditur : « Omni te, Symmache, nobilitatis splendore celebratum, ac omni naturæ munere præstantem, omni virtutis luce fulgentem, studiis etiam optimarum artium disciplinarumque florentem, justissimeque prosperæ fortunæ meritis vitæ probantem, fama quidem antea nobis absentem venerabilem faciebat : nunc autem præsentem veritas supergressa laudes prædicationis ostendit. Mediocritatis enim altissimæ, qua superbiæ calcas tumores, et pietatis ponderibus gravissimis superas omnia, etc. » Sed audi Ennodium, dum recenset Urbis cives clarissimos, quos et imitandos proponit : post enim Faustum et Avienum, de Festo atque Symmacho his verbis agit [2] : « Festus et Symmachus omnium disciplinarum materia et constantes forma sapientiæ de Urbe sacratissima non recedunt. In ipsis est nobilis curiæ principatus : quos vidisse, erudiri est. Non apud eos sermo de ludicris, nec pantomimorum vix cognoscenda commemoratio. Isti auram popularem per pudoris detrimenta non cupiunt, contenti rectis magis placere, quam plurimis. Sortiuntur de innocenti actione testimonium, etc. » Extant plures ejusdem Ennodii Epistolæ, in quibus Symmachi cum summa nobilitate et probitate doctrina etiam conjuncta

[1] Cassiod. de Orthograph. c. 12. — [2] Ennodii dicti

laudatur; sed et ipse Theodoricus rex ejus occisor eumdem sua olim laudasse Epistola [1] reperitur.

21. In hunc igitur magnum antiquæ probitatis decus et ornamentum truculentus tyrannus violentas manus injecit, venerandamque canitiem sanguine cruentavit. At etsi gladio necari, non tamen exstingui potuit : cujus secti capitis vel sola memoria sub prægrandis piscis capitis adspectu phantasiæ repræsentata eumdem crudelissimum Barbarum tanto tremore concussit, et timorem incussit; ut necem attulerit corpori, anima in ignem inexstinguibilem condemnata. Hæc autem strictim complexa, quomodo se habuerint, paulo post dicturi sumus : agamus modo de repertis inscriptionibus antiquis, quarum prima ejus pro martyribus probatur impensum officium his versibus [2].

MARTYRIBUS CHRISTI DOMINI PIA VOTA JOANNES
REDDIDIT ANTISTES SANCTIFICANTE DEO
AC SACRI FONTES (FONTIS) SIMILI FULGENTE METALLO
PROVIDUS ANTISTES NUNC COPULAVIT OPUS
QUO QUISQUIS GRADIENS ET CHRISTUM PRONUS ADORANS
EFFUSASQUE PRECES MITTAT AD ÆTHRA SUA (SUAS).

Hæc ibi. Sed agendum de creatione Felicis papæ successoris Joannis, ut singula singulis reddamus mensibus.

22. *Felix, licet optimus, Theodorici opera eligitur Pontifex.* — Cum igitur (ut dictum est) post ipsius Joannis obitum Sedes vacasset dies quinquaginta et octo, die vicesima quarta Julii electus est in locum ejus Felix natione Samnita ex patre Castorio, cum adhuc superstes esset Theodoricus rex ipsius Joannis papæ interfector. Cujus quidem rabies semel contra Ecclesiam Romanam concepta, nequaquam tanti Pontificis obitu finem invenit : sed quod nullus unquam Ethnicorum principum ausus fuerat, iste meditatus, implevit : nimirum ut captivam duceret ipsam Romanam Ecclesiam, Apostolicæ Sedis episcopi electionem atque nominationem ipse sibi procaciter arrogans : ut autem suæ ipsius voluntati nulla esset occasio refragandi, quem in Romano clero probatissimum novit virum Felicem Romanum Pontificem nominavit. Fatale (si ita liceret dicere Christiano) quodammodo videri potuit, ut quem delegit Constantius Arianus imperator, et quem Arianus pariter princeps ad tantam dignitatem assumpsit, Felix uterque appellaretur. De arroganti autem a Theodorico rege facta Romani Pontificis electione, accipe ex Athalarici regis, qui hoc anno ipsi successit in regnum, Epistola ad senatum jam acquiescentem iniquæ conditioni, cui fuerat refragatus :

23. « Senatui [3] Urbis Romæ Athalaricus rex.

« Gratissimo nostro profitemur animo, quod gloriosi domni avi nostri respondistis in episcopatus electione judicio. Oportebat enim arbitrio boni principis obediri, qui sapienti deliberatione pertractans, quamvis in aliena religione, talem visus est Pontificem delegisse, ut nulli merito debeat displicere : ut agnoscatis illum hoc optasse præcipue, quatenus bonis sacerdotibus Ecclesiarum omnium religio pullularet. Recepistis itaque virum et divina gratia probabiliter institutum, et regali examinatione laudatum. Nullus adhuc pristina contentione teneatur. Pudorem non habet victi, cujus votum contigit a principe superari. Ille quinimo suum efficit, qui eum sub puritate dilexerit. Nam quæ sit causa doloris, quando hoc et in isto reperit, quod alteri in partem ductus optaverit? Civica (crinca) sunt ista certamina, pugna sine ferro, rixa sine odio : clamoribus, non doloribus res ista peragitur. Nam etsi persona submota sit, nihil tamen a fidelibus amittitur, cum optatum sacerdotium possidetur. Quapropter redeunte legato vestro illustri viro Publiano, rationabile duximus, ad cœtum vestrum salutationis apices destinare. Magna enim jucunditate perfruimur, quoties cum nostris proceribus verba miscemus; et hoc quoque suavissimum vobis minime dubitamus, si quod illius fecistis imperio, nobis etiam cognoscitis esse gratiosum ». Hactenus Athalaricus ad senatum.

24. Ex his etiam illud intelligi potest, toto illo quinquaginta et octo dierum interstitio cessantis Sedis, altercatum de electione Summi Pontificis : et licet in alium conspirassent eligentium vota, tamen Theodorico tyranno eum non probante, sed deligente summæ probitatis virum Felicem, duram licet eam coacti sunt conditionem subire. Accepisse tamen postea tanta præsumptio noscitur moderationem illam, ut ex pristino usu clerus deligeret Romanum Pontificem, quem tamen rex suo confirmaret assensu : quam quidem ab Arianis Italiæ regibus vindicatam sibi tyrannice auctoritatem, iis de medio sublatis, Orientalis orbis imperatores sibi pariter arrogarunt, quod valde S. Gregorius ingemuit. Hæc cum tam grandia sint, tamen ab Anastasio omnino sepulta silentio relicta sunt.

25. *Theodorici obitus, quem antecedunt et sequuntur diræ visiones.* — Vidisti, lector, quinam auctor fuerit redigendi sub servitute Romanam Ecclesiam, ut electioni vel nominationi Romani Pontificis immiscerent se reges? nonnisi sævus Barbarus, dirus tyrannus, et impius Arianus : quem Deus absque dilatione, dissimulationeve, qua frequentius uti solet cum peccatoribus repentina immissa cælitus vindicta prostravit, et post acceleratum dirum exitium ad inferos perpetuo relegavit. Talem qui æmulantur principem, exspectent pari cum eo sententia judicari : nimirum ut dum inconcessa præsumunt, jura Ecclesiæ invadentes; et vitæ præsentis et æternæ dispendium sentiant, et regnum haud diu ad posteros propagent, sed exteris cedere cogantur inviti : quo nihil justius dici possit, ut a terrenis excidant, qui divina temerarie tentant. Quomodo vero terribili atque tremendo Dei judicio haud diu post hæc præsumpta, cum et

[1] Apud Cassiod. l. IV. Ep. V. — [2] Antiq. Inscript. in Append. pag. 1164. num. 4. — [3] Apud Cassiod. l. VIII. Ep. XV.

recens adhuc esset memoria Symmachi consularis occisi, ipse Theodoricus rex improvisa fuerit morte subreptus, ex Procopio hujus temporis scriptore audi [1]:

26. « Annos itaque cum septem et triginta supervixisset, vitam finivit ». Et paulo post : « Sed mortis illi hæc causa fuit. Symmachus, et hujus gener Boetius, a suis majoribus gentis nobilitatem adepti, inter Romanos et senatorios viros principes erant : et consulatus utrique dignitate perfuncti, philosophiæ supra cæteros et æquitati studuerunt; multisque tam civium quam externorum inopiæ succurrendo saluti fuere. Hi postquam ad ingentem gloriam evasere, deterrimos quosque in sui invidiam concitarunt. Nam his delatoribus Theodoricus rex persuasus, Symmachum Boetiumque perinde ac res novantes occidit, eorumque bona omnia publicavit. Sed paucis post diebus, cœnanti sibi cum miræ magnitudinis piscis ministri decoctum caput apposuissent; Symmachi nuper occisi caput illi est visum, præfixis et extantibus inferiore in labro dentibus, et torve intuentibus oculis, furibunde sibi et acerbe comminari.

27. « Unde monstri novitate territus, membrisque præter modum tremebundus et rigens, in cubiculum statim citato gradu secessit : identidemque jubendo, togarum ut sibi vim magnam ingererent, lecto decubuit, et parumper quievit. Elpidio deinde medico omnibus quemadmodum accidissent diligentius explicatis, in Symmachum Boetiumque a se scelus patratum deflebat. Quo denique deplorato, ex accepta calamitate dolore ingenti affectus, haud longe post moritur; cum primo id injustitiæ et ultimum in suos idcirco exercuisset exemplum, quia non suo et pristino more diligenter pervestigata causa in tantos viros animadverterat ». Hactenus Procopius. Refert ex parte hujusmodi horribilis visio facta Theodorico de capite Symmachi, ore, labiis, dentibus, et oculis comminante, exemplum illud de eo quod evenit discumbenti pariter Balthasar [2] regi, cum ad visum digitorum scribentium in pariete idem cum apprehendit tremor, pavorque dissolvit, licet dissimilis sit secutus interitus. Hæc autem tanta parum fideliter Jordanus Gothus episcopus prætermisit, cum de ejusdem Theodorici obitu agit; quem senio confectum defunctum fuisse tradit : addit autem, testamento monuisse suos, ut senatum populumque Romanum amarent, Orientisque colerent imperatorem : insuper detestatum, quæ ipse furore percitus perpetrasset.

28. Sed quod ait Apostolus [3] : « Et post mortem judicium » : quodnam qualeve id fuerit ostensum divinitus, accipe a sancto Gregorio, dum in Dialogis ait [4] : « Julianus namque hujus Romanæ Ecclesiæ, cui, Deo auctore, deservio, secundus defensor, qui ante septem ferme annos defunctus est, ad me adhuc in monasterio positum crebro veniebat, et mecum alloqui de animæ utilitate consueverat. Hic itaque mihi quadam die narravit, dicens : Theodorici regis temporibus pater soceri mei in Sicilia exactionem canonis egerat, et jam ad Italiam redibat : cujus navis appulsa est ad insulam, quæ Lyparis appellatur. Et quia illic vir quidam solitarius magnæ virtutis habitabat; dum nautæ navis armamenta repararent, visum est prædicto patri soceri mei ad eumdem virum Dei pergere, seque ejus orationibus commendare. Quos vir Domini cum vidisset, eis inter alia collocutus dixit : Scitis quia rex Theodoricus mortuus est? Cui illi protinus responderunt : Absit : nos eum viventem dimisimus, et nihil tale ad nos de eo nunc usque perlatum est. Quibus Dei famulus addidit, dicens : Etiam, mortuus est : nam hesterno die hora nona inter Joannem papam et Symmachum patricium discinctus et discalceatus et vinctis manibus deductus, in hanc vicinam Vulcani ollam jactatus est. Quod illi audientes, sollicite conscripserunt diem; atque in Italiam reversi, eodem die Theodoricum regem invenerunt fuisse mortuum, quo de ejus exitu atque supplicio Dei famulo fuerat ostensum. Et quia Joannem papam affligendo in custodia occidit, Symmachumque patricium ferro trucidavit, ab illis juste in ignem missus apparuit, quos in hac vita injuste judicarat ». Hæc Gregorius. Quod vero nulla de Boetio mentio fit, æque existimare licet, eum ante utrumque, Joannem videlicet atque Symmachum esse jussum occidi; ostensos vero in visu illos novissime ab eo injuste damnatos.

29. Sed loci ipsius, in quem ipse jactatus per visum ostensus est, audi ex ejusdem Theodorici litteris naturæ miracula : cum enim ad insulam illam deportari mandat Jovinum Curialem homicidam, Vulcani ollam ita describit [1] : « Careat proinde patrio foro (solo) cum exitiabili victurus incendio, ubi viscera terræ non deficiunt, cum tot sæculis jugiter consummantur. Flamma siquidem ista terrena, quæ alicujus corporis imminutione nutritur, si non absumit, exstinguitur : ardet continuo inter undas medias montis quantitas indefecta : nec imminuit quod resolvi posse sentitur. Scilicet quia naturæ inextricabilis potentia tantum incrementi cautibus reponit, quantum illi vorax ignis ademerit. Nam quemadmodum saxa incolumia permanerent, si semper ignis adunata decoqueret? Potentia siquidem divina sic de contrariis rebus miraculum facit esse perpetuum, ut palam consumpta occultissimis instauret augmentis, quæ vult temporibus stare diuturnis. Verum cum et alii montes motibus vaporatis exæstuent, nullus simili appellatione censetur æstimandus; quia gravius succenditur, qui Vulcani nomine nuncupatur. Mittatur ergo reus capitis in locum prædictum vivus : careat quo utimur mundo, de quo alterum crudeli fugavit exitio ». Hæc Theodoricus, qui in homicidam a se-

[1] Procop. de bello Goth. l. I. — [2] Dan. V. — [3] Hebr. IX. — [4] Greg. dial. l. IV c. 30.

[1] Apud Cassiod. l. III. Ep. XLVIII.

ipso latam expertus est et ipse homicida sententiam.

30. *Theodorici variæ leges, et cura de ædificiis.* — Quod autem ad diem obitus ejus spectat, fuisse comperitur dies secunda Septembris, si credimus ipsi Anastasio [1], qui eum defunctum tradit post dies nonaginta octo ab obitu Joannis papæ, quem contigisse diximus vicesima septima mensis Maii. De annis vero quibus regnavit, corrigendus videtur locus Procopii, in quo anni triginta septem ejus regno in Italia tribuuntur; cum a nece Odoacris non amplius quam triginta tres annos numerari contingat absolutos, triginta vero quatuor inchoatos. Hic præter leges Romanorum principum, quas servari voluit, alias leges condidit, quæ extant capitibus centum quinquaginta distinctæ; quas etiam tam Romanis quam Barbaris voluit esse communes : habes eas apud Cassiodorum cusas. Ex eis aliquæ sunt quæ spectant ad Ecclesiasticum cultum, nempe de clericis ab intestato decedentibus, ut quibus legitima successio deest, succederet Ecclesia [2]. Quomodo autem immunitatem Ecclesiis conservatam voluit, cum ad eas confugerent homines [3]; extat et de his ejusdem regis Epistola apud Cassiodorum [4]. Vetuit et gravi pœna, ne defunctorum corpora intra Urbem sepelirentur [5], unde opus fuit, ut more majorum sepelirentur fideles in cœmeteriis extra Urbem positis. Paganos præterea sacrificantes, et alios magiis intendentes, capitali pœna statuit puniendos [6].

31. Quod autem ad sollicitudinem ipsius erga publica ædificia pertinet, de his quæ ipse vel Romæ nova construxit, vel antiqua reparavit, et quæ restituit, deque Urbis mœniis instauratis, custodiaque antiquæ Urbis faciei : est de his ipsius Epistola ad Sabinianum [7], ubi ad finem hæc habet : « Quis enim dubitet fabricarum miracula, hac provisione servata, et pendenti saxo formatas cameras tegularum tegmine custoditas? ut antiqui principes nobis merito debeant suas laudes, quorum fabricis dedimus longissimam juventutem; ut pristina novitate reluceant, quæ jam fuerant vetustosa senectute fuscata ». Extat et de his Epistola ad senatum, ubi de formis aquarum læsis est querela, et de plumbo et ære ornatus causa publicis muris affixis hominum rapacitate sublatis. Sunt hæc ejus verba [8] : « Æs præterea non minimum pondus, et quod facillimum direptioni est, mollissimum plumbum de ornatu mœnium referuntur esse sublata, quæ auctores suos sæculis consecrarunt, etc. » Hinc aliquando existimatum, apparere hodie in amphitheatro et aliis publicis ædificiis inter petrarum juncturas celte excavata foramina, ut æs vel plumbum iisdem hærentia auferrentur : metallis namque exornatos fuisse in structura lapides, idem indicat alia Epistola, ubi ait [1] : « Ut collapsis metallis oblitterata facies reddatur iterum de arte pulcherrima ». Sed de his diversæ sunt sententiæ diversorum. Quantus in his fuerit Theodoricus in Epistola quam dedit ad patricium Symmachum [2], de quo nuper est actum, ostendit, cum eidem plurimum ante laudato, et erga publica ædificia propensione adhibita ab eo cura commendata, injungit ei theatri Pompeii jam prope vetustate collabentis reparationem.

32. At non ea tantum quæ super terram essent visui patentia ædificia, sarcienda et restauranda curavit; sed et quæ subtus terram essent cloacæ publicæ : quas adeo ipse admiratus est, cum de his scripsit ad Urbis præfectum Argolicum nomine verbis istis [3] : « Romanæ cloacæ tantum visentibus conferunt stuporem, ut aliarum civitatum possint miracula superare. Videas illic fluvios quasi montis concavis clausos per ingentia stagna (signa) decurrere : videas structis navibus per aquas rapidas cum minima sollicitudine navigari, ne præcipitato torrente marina possint naufragia sustineri. Hinc, Roma singularis, quanta in te sunt, potest colligi magnitudo. Quæ enim urbium audeat tuis culminibus contendere, quando nec ima tua possunt similitudinem reperire ? » Hæc de his ipse magnopere admiratus. Certe quidem tales oportuit esse cloacarum amplissimos fornices, in quas præter pluvias, omnium ferme Thermarum aquæ derivantes in Tiberim confluebant. Curavit præterea Theodoricus, ut Romana suburbana essent irrigua. Extat de his Epistola [4] ad Apronianum.

33. Sed quæ in Urbe præstitit, in aliis quoque exhibuisse civitatibus, ejus ad diversos datæ Epistolæ indicant. Ravennam vero potissimum, ubi degere consuevit, egregiis ædificiis illustrare curasse, certum est : erexisse enim illic forensem Basilicam, ipsius ad Agapitum [5] Epistola docet. Nobilia quæque ex vetustis collapsisque ædificiis sublata marmora Ravennam transferri, magna licet impensa, conatum esse, ipsius scriptorum æque monumenta testantur [6] : ibique voluit in vase porphyretico sepeliri. Qui quidem tum his, tum aliis officiis de Urbe ipsa et tota Italia bene meritus, inter magni nominis principes fuerat collocandus, nisi eum Ariana hæresis infamasset, atque extrema crudelitas in probatissimorum senatorum necem debacchata fœdasset. Quantæ autem æstimationis fuerit olim etiam apud Romanum clerum, vel ex eo accipe argumentum, quod Romanæ Ecclesiæ diaconus Ennodius eum publica oratione laudavit : nam ipse in eo panegyrico ad eumdem Theodoricum conversus ait : « Vide divitias sæculi tui. Tunc vix fora habuere præfectos; nunc Ecclesia dirigit laudatorem ». At de his satis.

34. *Athalaricus filius Amalasunthæ et ejus educatio.* — Cum autem Theodoricus rex absque

[1] Anast. de Rom. Pont. in Joanne. — [2] Theod. edict. c. 26. — [3] Ibid. c. 70. 71. et 125. — [4] Cassiod. Var. l. III. Ep. XLVII. — [5] Edict. Theod. c. 111. — [6] Ibid. c. 108. — [7] Apud Cassiod. Var. l. I. Ep. XXV. et l. IV. Ep. XXX. — [8] Apud Cassiod. Var. l. III. Ep. XXXI.

[1] Apud Cassiod. Var. l. III. Ep. IX. — [2] Apud Cassiod. Var. l. IV. Ep. LI. — [3] Apud Cassiod. l. II. Ep. XXX. — [4] Apud Cassiod. l. III. Ep. LIII. — [5] Apud Cassiod. l. I. Ep. VI. — [6] Apud Cassiod. l. III. Ep. IX. X. XIX.

prole mascula decessisset, Amalasuntha (Amalasuentha) filia pro Athalarico suo filio annum duntaxat octavum agente regnum administrandum suscepit, qui natus est ipsi ex patre Eutharico cognomento Cillica, cui nupta fuit sub consulatu Florentii et Anthemii, anno Domini quingentesimo decimo quinto, ut Cassiodorus in Chronico tradit. Porro de ipsa matre magni ingenii femina ista habet Procopius [1] : « Amalasuntha itaque, filii procuratione suscepta, regnum administrabat; prudentia et æquitate mirifica pollens, viridem præ se ferebat naturam : quippe quandiu hæc imperio præfuit, Romanorum neminem vel corporis pœna affecit, vel rerum jactura; quin etiam nec Gothos ipsos, etsi lacessendi Romanos percupidos, his quoquo pacto injuriam permittebat inferre : quin potius Symmachi, et Boetii liberis paterna bona restituit. Animo præterea destinarat, Romanorum ex institutis ac principum more, vitam de cætero ut filius duceret; jamque ad litterarum ludum, hunc, ut ventitaret coegerat, tribus Gothorum e senioribus lectis, qui sapientia cæteris et humanitate præstarent, jussisque Athalarico continenter assistere, et una victitare.

35. « Sed Gothis hæc minus placere (placuere), ut qui subjectis inferre injuriam cuperent, et per Athalaricum mallent more Barbarico regi. Unde cum mater semel delinquentem in cubiculo puerum, frænandi castigandique gratia, manu (ut assolet) percussisset : Gothi ad se venientem et lacrymabundum hunc conspicati, rem quidem permoleste tulerunt; et Amalasuntham licentius conviciati, identidem affirmabant, pervelle hunc puerum quamprimum perditum iri, ut mox ipsa alteri viro nubat, cum eoque Gothis et Italis simul imperitet. Conventu itaque facto, et in unum contractis qui pollerent facundia viris, aditaque Amalasuntha, acrius querebantur, nec recte sibi regem, nec decentius erudiri; siquidem litteras et seniorum instructiones longo intervallo a fortitudine et magnanimitate abesse; ex hisque illum effeminari potius, et ad timiditatem traduci. Sed necessarium fore, qui res maximas sit audacter et strenue aggressurus, ex hisque gloriam habiturus non mediocrem, præceptoris ut sit formidine liber, et armis ut studeat. Illudque sedulo dicere, neque Theodoricum ipsum, Gothorum liberos ad ludimagistros mittendos, quoquo pacto percensuisse : idque frequentius usurpasse : haudquaquam eos, quos ferulæ timor jam invasisset, gladios ac lanceas parvi facturos. Unde par fore ducebant, Amalasuntham ut minime præteriret, Theodoricum patrem, qui tantarum rex sit urbium factus, et regnum susceperit, nulla ex parte contigisse litteras ipsas, nec auditu quidem uspiam percepisse. Quocirca, regina, inquiunt, pædagogos istos missos nunc facito; et Athalarico, qui secum vivant, coævos dato, ut ætate una et gloria provehantur, proque lege Barbarica ad virtutem et virilitatem impellant.

36. « His auditis Amalasuntha, etsi minus quæ dicerentur probaret; verita tamen Barbarorum insidias, præ se quidem lætitiam ferre, et voluptati sibi fuisse quæ hi detulissent, dissimulare : sed demum quæcumque a se Barbari exegissent permisit pro eorum arbitrio fieri. Senioribus itaque Athalaricum deserentibus, pueri quidam ad hunc convenerunt, vitæ comites in posterum affuturi haud dum puberes, nec multum rege natu majores ». Hactenus de educatione Gothi regis pueri Procopius : sed quam potiora fuerint Amalasunthæ consilia, exitus declaravit, nosque suis locis pro temporis ratione dicemus.

37. *Athalarici de sua successione Epistola ad suos Gothos et ad episcopos.* — Athalaricus igitur, sive potius qui pro ipso regnum administrabat, ad stabiliendum quod hæreditarium dominium fuerat consecutus, ubi quem elegerat Theodoricus avus in Sede Pontificia, accedente omnium consensu, tandem confirmatum vidit; ad continendum in firma fide senatum populumque Romanum, ab eisdem fidelitatis (quod dicitur) juramentum exegit. Extant de his ipsius Athalarici regis litteræ [1] ad senatum, aliæ itidem ad populum datæ, et ad alios Romanos [2] per Italiam Dalmatiamque dispersos; quod et a Gothis præstitum tradit. Porro eosdem jurasse Theodorico ipsi adhuc superstiti, ejusdem litteræ significant, quas hoc anno statim post obitum avi in regem electus dedit ad Gothos, quæ sic se habent [3] :

38. « Universis Gothis per Italiam constitutis Athalaricus rex.

« Voluissemus quidem domni avi nostri longævæ vitæ gaudia nuntiare. Sed quoniam diligentibus dura conditione subtractus est; nos hæredes regni sui, Deo sibi imperante, substituit, ut successione sanguinis sui beneficia vobis a se collata faceret esse perpetua : dum nos illa et augere et tueri cupimus, quæ ab illo facta esse cognoscimus. Cujus ordinationi, adhuc eo superstite, in regia civitate ita sacramenti interpositione cunctorum vota sociata sunt, ut unum crederes promittere, quod generalitas videbatur optare.

39. « Hoc vos sequentes exemplum, pari devotione peragite, ne quid a præsentibus minus fecisse videamini, a quibus creditur totum similiter posse compleri. Illum vero comitem vobis fecimus jurata voce promittere, ut sicut nobis vestrum animum devotissime proditis, sic optata de nostris sensibus audiatis. Recipite itaque prosperum vobis semper nomen, Amalorum regalem prosapiam, Baltheum germen, infantiam purpuratam : per quos, Deo juvante, parentes nostri decenter evecti sunt, et inter tam prolixum ordinem regum susceperunt semper augmenta. Credimus enim de Divinitate

[1] Procop. de bello Goth. l. I.

[1] Apud Cassiod. Var. l. VIII. Ep. II. III. — [2] Apud Cassiod. l. VIII. Ep. IV. — [3] Apud Cassiod. l. VIII. Ep. V.

propitia, quæ majores nostros dignanter adjuvit, nunc quoque gratiam suæ dignationis impendere, ut et nobis regnantibus bonarum rerum fructus dulcissimos afferatis, qui sub nostris parentibus copiosa virtutum laude floruistis ». Hucusque Epistola Athalarici ad suos Gothos. Sic vides ejusmodi juramentum fuisse reciprocum, nempe ut jurarent regi subditi fidelitatem ; ipse vero subditis juraret, omne se eis exhibiturum studium et patrocinium : quod etiam in litteris [1] ad Justinianum imperatorem significat.

Sed et episcopos monuit, quorum orationibus suum stabiliri regnum, datis ad eos litteris, exoptavit : extat ad Victorinum eo argumento scripta brevis Epistola verbis istis [2] :

40. « Victorino venerabili episcopo Athalaricus rex.

« De fide atque constantia tales sunt commonendæ personæ, quæ desideriis humanis diversa sorte quatiuntur. Vos autem, quos sapientia firmos efficit, et mens religiosa consolidat, ad provincialium potius convenit adunationem animari : quia juste debitor fiet alieni arbitrii, qui a pluribus meretur audiri. Quapropter salutantes veneratione qua dignum est, quod vobis quidem mœrorem possit indicere, transitum gloriosæ memoriæ domni avi nostri cum dolore maximo nuntiamus : sed inde potest tristitia vestra temperari, quia nos in sede regni sui, Divinitate propitia, collocavit : ut in totum desiderio vestro non videatur ereptus, qui vobis consurgit in successione reparatus. Favete nunc orationibus sacris nostris libenter auspiciis, ut rex cælestis humana nobis regna confirmet, gentes externas atterat, peccata absolvat; consolidet et conservet propitius, quod parentibus nostris dignatus est præstare gloriosus. Quapropter sanctitas vestra provinciales cunctos admoneat, ut inter se concordiam habentes, regno nostro per omnia debeant esse purissimi. Cupimus enim in subjectis fidem reperiri, quam larga possimus pietate munerari ». Hactenus ad Victorinum episcopum, qui cujusnam Ecclesiæ antistes fuerit, ignoratur.

41. *De Athalarici possessionibus in Gallia.* — At non Italiæ tantum regnum firmari sibi recteque disponi Athalaricus per suos studuit ; sed quæ possidebat in Galliis, æque reddi sibi tuta per Liberium patricium procuravit : extat [3] ad eum data Epistola, qua ipsum admonuit, ut Gallos, petito ab eis juramento, contineret in fide. Sed ad ipsos etiam Gallos pariter eodem argumento Epistolam dedit [4]. Quod vero ad Liberium patricium spectat, eumdem hunc cum illo esse existimo, qui postea erexit in Campania monasterium, cui præfecit S. Servandum abbatem, cujus est mentio apud S. Gregorium in dialogis [5]. Extant et ad eumdem plures Ennodii Epistolæ, et inter alias illa, qua ejus probitas plurimum commendatur : cujus est exordium : « Datum est mihi cælestis, etc. »

42. Quod autem attinet ad ea quæ in Gallia antea possederat Theodoricus : ipso mortuo, ita transactum est inter Athalaricum atque Amalaricum Gothorum reges, ut Athalaricus possideret quæ cis Rhodanum essent loca, ille autem quæ trans Rhodanum civitates extarent : quod Procopius tradit [1]. Amalaricus autem et provincias recepit, quas in Hispaniis Theodoricus tanquam tutor et moderator administrandas acceperat. Hoc namque anno cœptum esse numerari ab Isidoro regnum Amalarici in Hispania, satis patet, dum numerat ab Æra quingentesima sexagesima quarta, qui est hic ipse annus. Sed ubi ponitur annus Justini decimus quartus, manifestus deprehenditur error, ut loco XIV, ita sit restituendum IX, quo notatur præsens annus, cum absolvitur octavus, et incipit nonus Justini imperatoris. Ad stabilimentum autem regni ipsius Athalarici illud addebatur, quod in Galliis tum Burgundiones, tum Thuringios habuit fœderatos.

43. *Bellum Francorum adversus Burgundiones ubi de S. Aviti factis.* — Verum cum res omnes ubique Gothis pacatæ essent, nihilque mutatio ista attulisset novitatis : Francorum reges filii Clodovei perturbare aggressi sunt Gothorum socios Thuringios tque Burgundiones. Thuringiorum autem rex Hermenefredus (Herminofridus, vel Hermenfredus) neptem Theodorici Gothorum regis defuncti acceperat in conjugem nomine Amalabergam, quam Amalbergam nominant. Extat de his Epistola [2] Theodorici. De bello vero Francorum adversus eum opportunius dicturi sumus anno sequenti. Cum Alarico autem rege in Hispania et Gallia regnante Franci aliquandiu pacem habuere, eo quod fœdere nuptiarum pax inter eos firmior stricta est, dum Childebertus Clodovei filius Francorum rex eidem regi Alarico matrimonio junxit sororem suam Crotildem. Quomodo vero occasione ejusdem Crotildis partum est bellum inter Francos et Gothos, dicemus inferius suo loco : hic modo agendum est de rebus gestis inter Burgundiones et Francos.

44. Post obitum Theodorici Italiæ regis, Burgundiones, quos Germanos vocat, subactos a Francis, Procopius auctor est [3] : id ipsum affirmat Gregorius Turonensis [4]. Ex quibus redarguas recentiorem chronographum [5], qui necem Sigismundi Burgundionum regis recenset anno Domini quingentesimo decimo quinto. Regebant Burgundiones hoc tempore Sigismundus et Godomarus fratres, adversus quos bellum gessit Clodomerus filius Clodovei. Sed quæ his præmittat de Sigismundo filium necante Gregorius [6], audiamus : « Mortuo, inquit, Gundebaldo, regnum ejus Sigismundus filius obtinuit, monasteriumque Agaunense solerti cura cum

[1] Apud Cassiod. l. VIII. Ep. I. — [2] Apud Cassiod. l. VIII. Ep. VIII. — [3] Apud Cassiod. l. VIII. Ep. VI. — [4] Ibid. Ep. VII. — [5] Greg. dial. l. II. c. 35.

[1] Procop. de bello Goth. l. I. — [2] Apud Cassiod. Var. l. IV. Ep. I. — [3] Procop. de bello Goth. l. I. — [4] Greg. Turon. de gest. Franc. l. III. c. 7. — [5] Sigeb. in Chron. ann. 515. — [6] Greg. de Gest. Franc. l. III. c. 5.

domibus Basilicisque ædificavit». Sed antequam ulterius progrediamur : cum hic actum sit de morte Gundebaldi Burgundiæ regis, et successione Sigismundi ejus filii ; primum quod ad ipsum nomen pertinet, non Gundebaldum, sed Gundebadum reperitur nominasse eum Agobardus archiepiscopus Lugdunensis, qui et in eum sæpe invehitur, quod de monomachia, probans eam, legem sanxisset; qua de causa eum plurimum est detestatus. Atque primum in Epistola ad Ludovicum imperatorem [1], adversus ejusmodi pravum usum lege Gundebadi receptum : ubi et testatur, adversus profanam legem ipsius sanctum Avitum Viennensem episcopum intercessisse tum verbis, tum scriptis, cujus recitatum ab eodem Agobardo fragmentum hic accipe : « Temporibus prædicti Gundebaldi regis Burgundicarum fuit in urbe Vienna sanctus episcopus, Avitus nomine, fide Catholicus, eloquentia facundissimus, ingenio acerrimus, sacrarum Scripturarum expositor suavissimus, litterarum etiam sæcularium doctissimus, et in metris facillimus, sicut et ejus opera testantur : qui cum eodem Gundebado frequenter de fide altercans, et dialogos in præsenti conficiens, et Epistolis absenti respondens ; plura et clara ingenii sui, et virtutis opera reliquit : qui, ipso Gundebado in sua perfidia perdito, successorem ejus Sigismundum regem ad fidem Catholicam convertit. In cujus conversione recitavit Homiliam in populo, sensuum suavitate plenissimam, et verborum compositione dulcissimam. Quid est (etiam) venerandus et sanctus vir sæpe dicto Gundebado de supradictis certaminibus responderit, audiat, si placet, benignitas vestra. Cum de his inter utrumque sermo esset, et beatus Avitus talia certamina reprehenderet, respondit ei Gundebadus : Quid est quod inter regna, et gentes, et etiam inter personas sæpe singulas dirimendæ prœlii causæ divino judicio committuntur; et ei maxime parti, cui justitia competit, victoria succedit? Ad quod beatus Avitus intulit dicens : Si divinum, inquam, judicium regna et gentes expeterent, illud prius, quod scribitur, formidarent, dicente Psalmista : Dissipa gentes quæ bella volunt : et illud diligerent quod perinde dicitur : Mihi vindicta, ego retribuam [2], dicit Dominus ». Et quæ sequuntur. Citat et in libro de imaginibus eumdem dialogum Alchimi Aviti cum Gundebado. His de Gundebado et Sigismundo ex Agobardo enarratis, cœptum sermonem Gregorii Turonensis prosequamur. Pergit de Sigismundo dicere : « Qui perdita priori conjuge filia Theodorici regis Italici, de qua filium habeat nomine Sigericum, aliam duxit uxorem, quæ valide contra filium ejus (sicut novercarum mos est) malignari, et scandalizari cœpit. Unde factum est, ut una solemnitatum die, cum puer super eam vestimenta matris agnosceret, commotus felle diceret ad eam : Non enim eras digna ut hæc indumenta tua terga contegerent, quæ dominæ tuæ, id est, matris meæ fuisse noscuntur. At illa furore succensa, instigat verbis dolosis virum suum, dicens : Hic iniquus regnum tuum possidere desiderat; teque interfecto, id usque Italiam dilatare disponit : scilicet ut regnum, quod avus ejus Theodoricus Italiæ tenuit, et iste possideat. Scit enim, quod te vivente, hæc non potest adimplere ; et nisi tu cadas, ille non surget.

45. « His et hujuscemodi ille incitatus verbis, uxoris iniquæ consilio utens, iniquus extitit parricida : nam sopitum vino dormire post meridiem filium jubet : cui dormienti lorum sub collo positum ac sub mento ligatum trahentibus ad se invicem duobus pueris, suffocatus est. Quo facto pater sero jam pœnitens super cadaver exanime ruens flere cœpit amarissime. Ad quem senex quidam sic dixisse fertur : Te, inquit, plange amodo, qui per consilium nequam factus es parricida sævissimus : nam hunc, qui innocens strangulatus est (jugulatus est), necessarium non est plangi. Nihilominus ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in fletu et jejuniis durans, veniam precabatur, psallentium (hoc est, Psalmodiam) ibi assiduum instituens, Lugduno (Agauno) regressus est, ultione divina de vestigio eum prosequente. Hujus filiam rex Theodoricus filius Clodovei accepit ». Hæc Gregorius, et alii recentiores prosecuti res Francorum. Eadem habet idem Gregorius [1] in libro quem scripsit de Gloria martyrum ; additque eumdem Sigismundum pœnitentem ab iisdem sanctis martyribus Agaunensibus enixis precibus expetiisse, ut in hoc sæculo potius quam in futuro pœnam daret pro admisso immani facinore. Quomodo autem exauditus sit, ita narrat [2] : nimirum Godomarum et Sigismundum Burgundiæ reges eosdemque germanos a Clodomero victos atque fugatos ; captum vero fuisse Sigismundum, ad saltus Agaunenses fugere nisus est, una cum filiis et uxore. Ne autem occideretur ab eo, intercessisse pro ipso sanctum Avitum abbatem Nutiacensem egregiæ sanctitatis virum, sed nihil profecisse, idem Gregorius subdit his verbis :

46. « Discedentibus his regibus, Godomarus resumptis viribus, Burgundiones colligit, regnumque recipit : contra quem Clodomerus iterum ire disponens, Sigismundum interficere destinavit : cui a beato Avito abbate Nutiacensi magno tunc temporis sacerdote dictum est : Si, inquit, respiciens Deum, emendaveris consilium tuum, ut hos homines interfici non patiaris, erit Deus tecum, et abiens victoriam obtinebis ; si vero eos occideris, tu ipse in manus inimicorum traditus, simili sorte peribis, fietque tibi, uxorique et filiis tuis, quod feceris Sigismundo et conjugi ac liberis ejus. Sed ille auscultare despiciens consilium ejus, ait : Stultum enim consilium esse puto, ut inimicis domi relictis, contra reliquos eam ; eisque a tergo, hoc a fronte surgente, inter duos hostium cuneos ruam : satius enim et facilius victoria patrabitur, si unus

[1] Pag. 137. et 125. — [2] Idem auctor pag. 223.

[1] Greg. de gloria mart. c. 71. — [2] Greg. de gest. Franc. l. III. c. 6.

ab alio separetur; quo interfecto, facile et alius morti poterit destinari. Statimque interfecto Sigismundo cum uxore et filiis apud Columnam Aurelianensis urbis vicum, in puteum jactari præcipiens ». Hæc de regis nece ibi Gregorius : qui alibi tradit [1], Sigismundi corpus e puteo sublatum ad Agaunense ab ipso erectum cœnobium fuisse delatum, ibique miraculis claruisse. Ait enim :

47. « Postea vero captus Sigismundus a Clodomero rege cum filiis, interfectusque ejus jussu, ad eumdem locum, nempe Agaunum, delatus, sepulturæ mandatus est. Quem in consortium sanctorum adscitum, ipsa res quæ geritur, manifestat. Nam si qui nunc frigoritici, qui et quartanarii dici solent, in ejus honore missas devote celebrent, ejusque pro requie Deo offerant oblationem; statim compressis tremoribus, restinctis febribus, sanitati pristinæ restaurantur ». Hæc Gregorius. Accidit autem, ut miraculorum frequentia ad Sigismundi sepulcrum jugiter demonstrata, tanquam Deo ejus sanctitatem testante, idem in Ecclesiasticis tabulis receptus fuerit anniversaria ubique memoria celebrandus kalendis Maii. Quo quidem exemplo demonstratum est, quam Deo grata et accepta sit post quodlibet immensum patratum facinus pœnitentia; quamque præstet hic a Deo pœnam accipere delictorum, quam in futuro sæculo condemnari. Sed et quanto suo damno non audiant principes servos Dei monitores, Clodomerus suo exemplo aliis demonstravit : quod idem qui supra Gregorius ita narrat [2] :

48. « Clodomerus Burgundias petiit, vocans in suppetias Theodoricum regem : ille autem injuriam soceri sui Sigismundi vindicare volens, ire promisit. Cumque apud Visorontiam locum urbis Viennensis conjuncti fuissent, cum Godomaro rege Burgundionum confligunt. Cumque Godomarus cum exercitu terga vertisset, et Clodomerus insequeretur, ac a suis non modico spatio elongatus esset, adsimilantes illi signum ejus, dant ad eum voces dicentes : Huc, huc convertere; tui enim sumus. At ille credens abiit, irruitque in medium inimicorum suorum. Cujus amputatum caput et conto defixum elevant in sublime : quod Franci cernentes atque cognoscentes Clodomerum interfectum, reparatis viribus Godomarum fugant, Burgundiones opprimunt, patriamque in suam redigunt potestatem ». Hæc Gregorius; quæ hoc anno cœpta, sequenti vel alio absoluta putantur, Agathias [3] res Francorum prosecutus, aliqua a latinis diversa recenset.

49. Quæ autem post necem Clodomeri contigerunt memoria digna in eodem bello Francorum adversus Burgundiones, Gregorius gloriam prosecutus martyrum ex miraculis per ipsorum reliquias comparatis, cum agit de sancto Andrea Apostolo, ista addit [4] : « Tempore quo interfecto Clodomero rege Francorum, se exercitus reparans, Burgundiam devastabat; in quadam Basilica reliquiæ jam dicti Apostoli cum Saturnini martyris tenebantur. Accensaque Basilica, cum jam tignorum moles dirueret, pauperes ac senes, quos barbaries reliquerat, flebant, dicentes : Væ nobis, qui tantorum pignorum hodie caremus auxilio : nec nobis ultra spes præsentis vitæ manebit, si hæc deperierint. His ita flentibus, nutu Dei adveniens Turonicus homo, condolens his lamentis, et discens virtutem martyrum, non minus fide quam parma protectus, per medias ingreditur flammas; apprehensasque ab altari sanctas reliquias, nihil ab igne nocitus, extulit foras : sed continuo ita constrictus est, ut gressum in antea agere non valeret. Tunc indignum se judicans, qui ea ferret, unam puellam parvulam impollutamque elegit e præda, cui capsulam ad collum posuit, et sic in patriam prospere accessit ». Hæc Gregorius de suo Turonensi magna erga Deum fide pollente. Sed et qua occasione in honorem earumdem reliquiarum est erecta Basilica : ita declarat :

50. « Tunc collocatis in altari Novivicensis Ecclesiæ dictis reliquiis, ubi nulla adhuc sanctorum pignora habebantur, annis singulis devotissime eorum solemnia celebrabat. Cujus filius cum hæc post patris obitum non impleret », quod a patre scilicet jussum esset, ut ibi Basilicam erigeret, « febre quartana per annum integrum laboravit. Vovit ut novam Basilicam in eorum honorem construeret. Quo facto, amota febre sanatus est ». Hæc Gregorius de rebus patriis : subjicit his alia; verum hæc satis sunto.

51. At redeamus ad Avitum abbatem : quem cum non audierit Clodomerus, sua victoria periit, dum insequens fugientes hostes occiditur. Meminit ejusdem idem Gregorius [1] in commentario de Gloria confessorum conscripto, aitque post obitum miraculis clarum anniversaria celebritate in Ecclesia cultum, sepultumque fuisse apud Aurelianensem urbem. Sed invisamus jam res Orientis.

52. *Ephræm comes Orientis eligitur episcopus Antiochiæ.* — Hoc anno Ecclesia Antiochena jam (ut vidimus) anno superiori destituta pastore, mœrens ob ingentem acceptam ex terræ motu cladem, novi episcopi electione respirat. Qui enim ad levamen tantarum miseriarum illuc accesserat insignis pietate Ephræm comes Orientis, imperatoris voluntate eidem præficitur civitati episcopus; cui apte Propheticum illud dictum [2] ab Antiochenis occinitur : « Ruina hæc sub manu tua ». Agit de ejus electione Evagrius [3] : qui eum plurimum commendat. At quomodo ejus electio, ut divinitus inspirata, prædicta fuerit, et quæ antequam in episcopum assumeretur, fieri contigerunt, audi Sophronium, qui hæc ait [4] : « Quidam Patrum enarravit nobis de quodam episcopo, quod relicto episcopatu suo, profectus est ad sanctam civitatem », Antiochiam scili-

[1] Greg. de glor. mart. c. 75. — [2] Greg. de gest. Franc l. III. c. 6. — [3] Agath. hist. l. 1. — [4] Greg. de glor. mart. c. 31.

[1] Greg. Turon. gloria confess c. 99. — [2] Isai. III. — [3] Evagr. l IV. c. V. — [4] Sophron. Prat. Spir. c. 37.

cet, quod (ut dicemus) Theopolis, Dei civitas, fuisset divinitus appellata, « ibique sumpto operarii habitu, ministraverit architectis. Eo vero tempore vir clemens et misericordiæ operibus deditus Ephræm comes Orientis erat, ac per ipsum ædificia publica reparabantur : civitas enim terræ motu ceciderat.

53. « Die autem quadam vidit per visionem Ephræm dormientem episcopum, columnamque ignis super eum ad cælum usque pertingentem. Hoc autem cum non semel, nec bis, sed sæpius cerneret; obstupuit Ephræm (erat quippe visio illa terribilis et plena stuporis) cogitabatque apud semetipsum quidnam hoc esset; neque agnoscebat quis esset ille mercenarius, videns illum coma neglecta, veste sordida, vili et abjecto habitu, et nimia exercitatione et continentia, jugisque laboris fatigatione afflictum, et squalidum toto corporis cultu. Accersitum autem operarium ejusmodi Ephræm percontabatur, quisnam esset : cœpitque seorsum agere cum illo, quo vocaretur nomine, et cujus civitatis esset oriundus, qui ait ad illum : Ego unus pauperum istius civitatis sum : cumque non habeam unde me ipsum sustentare valeam, cogor ut possum, et Deus de laboribus meis pascit me. Motus ergo divinitus Ephræm, respondit illi, et ait : Crede mihi, non te dimittam, donec mihi de te omnia veraciter prosecutus fueris.

54. « Cum vero ita constringeretur, neque se ulterius posset abscondere, dixit illi : Pollicere mihi, quia quandiu fuero in vita hac, nemini dices quæ circa me sunt : et ego, suppresso tantum nomine, vera tibi de me annuntiabo. Juravitque illi comes, nulli se ea dicturum quandiu esset in vita. Tunc ait illi : Ego episcopus sum, et propter Deum dimisi episcopatum et veni huc quasi ad ignotum locum : affligens autem carnem meam et operans, ex labore meo modicum panis mihi acquiro. Tu vero quantum potes, adjice ad eleemosynam : his enim diebus Deus promovebit te ad Apostolicum thronum hujus civitatis, ut pascas populum suum, quem acquisivit per proprium sanguinem Christus verus Deus noster. Ut igitur dixi, eleemosynis insiste, et pro recta fide jugiter sta et decerta : talibus enim sacrificiis maxime delectatur Deus. Ista, ut prædixerat, contigerunt. Sanctusque Ephræm, his auditis, glorificavit Deum, dicens : Quantos habet occultos famulos et soli sibi cognitos Deus ! » Hæc auctor.

55. *Ephræm per magnum miraculum convertit monachum hæreticum.* — Creatus episcopus Ephræm, quam diligentissime præstitit quod monuerat sanctus episcopus, ex utroque munere summam sibi comparans claritudinem, ex eleemosynis videlicet et Catholicæ fidei defensione : utroque enim cibo indigebant creditæ ipsi oves, quod ob terræ motus (ut vidimus) jacturam passi essent suorum bonorum quæ in civitate reposuissent; et ob fidem Orthodoxam a prædecessoribus hæreticis episcopis depravatam, qui pura sinceraque fide eosdem pasceret magnopere opus erat. Quantum autem sollicitus fuerit pro restituenda firmandaque fide Catholica in Oriente labefactata et eversa, magno illo et summa admiratione digno declaravit exemplo : cum videlicet sciens apud Hierapolim Severianum hæreticum æmulum gloriæ magni illius Simeonis Stylitæ columnam conscendisse, illicque vitam ducere admirabilem, et ex ea quasi ex pulpito docere hæreses : illuc protinus convolavit, ut tanto malo festinus occurreret. Quæ autem inter ipsum et Severianum Stylitem transacta sint, accipe ex his quæ apud Sophronium scripta leguntur his verbis [1] :

56. « Narravit nobis quidam Patrum de sancto Ephræm Antiocheno patriarcha, quod valde zelans fuit et fervens circa fidem. Cum enim audisset de Stylite illo qui erat in partibus Hierapolis, quod Severianæ esset hæreseos, abiit ad illum, ut impietatem amoveret ab eo. Cœpit ergo sanctus Ephræm corripere Stylitem, et orare ut accederet ad sanctum Apostolicum thronum, et communicaret sanctæ et Apostolicæ Ecclesiæ. Respondens vero Stylites ait : Ego Synodo prorsus non communico », Chalcedonensi videlicet. « Dicit ad eum sanctus Ephræm : Et quomodo vis ut curem te, et satisfaciam pro gratia Domini nostri Jesu Christi? Sancta Ecclesia libera est ab omni sorde pravitatis hæreticæ. Dicit ad eum Stylites : Accendamus ignem, domine patriarcha, et ingrediamur simul : et quem flamma non læserit, ille Orthodoxus erit, illum sequi debemus. Hoc autem dixit, ut terreret patriarcham. Respondit sanctus Ephræm Stylitæ : Oportebat quidem te, fili mi, tanquam patri obtemperare, nihilque a nobis amplius quærere. Quoniam vero rem postulasti excedentem quidem vires infelicitatis meæ; confido tamen in miserationibus Filii Dei, quia tuæ salutis causa et hoc faciam. Tunc ait sanctus Ephræm adstantibus omnibus : Benedictus Dominus, afferte huc ligna.

57. « Cum vero allata fuissent ligna, succendit illa patriarcha ante columnam, dicitque Stylitæ : Descende nunc, et juxta decretum tuum ingrediamur ambo. Stupefactus ille ad patriarchæ constantiam, descendere noluit. Tunc dixit ad eum patriarcha : Nonne tu hoc fieri petiisti ? Et quomodo id nunc facere non vis? Tunc exuens se qua indutus erat stola patriarchali, cum accessisset prope ignem, oravit dicens : Domine Jesu Christe Deus noster, qui propter nos dignatus est de sancta Domina nostra Dei Genitrice semperque Virgine Maria incarnari et nasci, ostende nobis veritatem. Et completa oratione jactavit stolam suam in mediis ignibus. Cum autem ignis quasi per tres horas durasset, lignaque jam igne consumpta essent, tulerunt inde stolam integram, ita ut nulla ignis indicia in ea deprehendi possent. Tunc Stylites videns quod factum fuerat, certior de veritate factus, anathematizavit Severum et ejus hæresim; accedensque ad

[1] Sophro. Prat. Spir. c. 36.

sanctam Catholicam Ecclesiam, de manibus sancti episcopi communicavit et glorificavit Deum ». Hucusque apud Sophronium.

58. Rem tantam plenus Deo sacerdos magna fiducia, fide potens, nihil dubitans est aggressus, quod necessitas id exigere videretur : cum ob susceptum ab hæretico illo sublime vitæ genus ad perfidiam multitudo populi pellici facile posset, ignarum præsertim vulgus, dum non ex sacris litteris quas ignorat, sed ex vitæ exemplo definire soleat Catholica dogmata. Ne igitur ejus vita nocere simplicibus posset, magno miraculo magnum illud mirandumque ob oculos omnium propositum vitæ sublimis exemplum fuerat superandum : et quod tanquam idolum exaltatum videbatur adorandum, ostensione summæ Dei potentiæ fuerat prosternendum. Sustulit igitur magnus patriarcha Ephræm excelsa, quo confluebat populus ad immolandum : ostendens plane illum vere colendum esse Deum in Israel, qui secundum Eliæ prophetæ [1] sententiam, exaudire rogantem per ignem ostensus esset; illamque esse vere Catholicam fidem, non quam sectaretur spurius Philistæus : qui ex sublimis columnæ suppedaneo tanta sibi proceritate comparata, insultans agminibus Dei viventis, ad singulare certamen summa jactantia Orthodoxum Pontificem provocarat; sed victus, ductus est in triumphum magna sua utilitate captivus, cum solutus illis est, quibus fuerat impietatis arctioribus nodis astrictus. Tales namque esse solent Ecclesiæ victoriæ divinitus concessæ, ut cum vincente victus quoque triumphet. At de his satis.

[1] 3. Reg. XVIII.

Anno periodi Græco-Romanæ 6019. — Jesu Christi 526. — Felicis IV papæ 1. — Justini imp. 9. Athalarici reg. 1.

1. *Consul sine collega.* — *Olybrius* absque collega consul processit, ut habent Fasti omnes, idque in Occidente, ut liquet ex verbis Theophanis anno superiori num. 9 recitatis. Præterea Procopius lib. 3 de Bello Goth. cap. 20, asserit, Roma a *Totila* Italiæ rege capta, aliquos patricios, quos inter *Maximum*, *Orestem*, et *Olybrium* numerat in templum S. Petri Apostoli perfugisse. Erat *Olybrius* ex familia Anicia, ideoque *Fl. Anicius Olybrius* appellandus. Verum ex Aniciis alii imperatori Orientis, alii imperatori Occidentis, et post illos regibus Italiæ subditi fuere. Quare cum *Olybrius* hoc anno consul in nullis Fastis aut monumentis antiquis dicatur *junior*, hinc etiam liquet eum in Occidente creatum esse; alioquin sicuti *Olybrius* anno CDXCI, consul renuntiatus in Oriente, vocatur *junior*, respectu scilicet Olybrii anno CDLXIV consulis etiam Orientalis; ita et *Olybrius* eadem dignitate hoc anno exornatus, appellaretur *junior* respectu Olybrii anno CDXCI consulis si ex eadem stirpe esset. Ex his patet deceptum esse Onuphrium in Fastis, ubi hunc Olybrium juniorem perperam appellat.

2. *Joannes PP. moritur in carcere.* — A num. 1 ad 9. Anonymus Valesianus de Joanne papa, hoc anno vel superiori, ex Oriente Ravennam reduce loquens, ait : « Revertens igitur Joannes papa a Justino, quem Theodoricus cum dolo suscepit, et in offensa sua eum esse jubet : qui post paucos dies defunctus est. Ergo euntes populi ante corpusculum ejus subito unus de turba, arreptus dæmonio cecidit, et dum pervenisset cum lectulo, ubi locatus erat, usque ad hominem, subito (is) sanus surrexit et præcedebat in exequias. Quod videntes populi et senatores cœperunt reliquias de veste ejus tollere. Sic cum summo gaudio populi deductum est corpus ejus foris civitatem », extra quam olim corpora sepeliebantur. Anastasius ait : « Qui defunctus est Ravennæ in custodia XV kalend. Junias martyr, etc., cujus corpus translatum est de Ravenna, et sepultum est in Basilica B. Petri Apostoli sub die VI kalend. Jun. » In omnibus antiquis martyrologiis, quorum varia citat Papebrocius ad diem XXVII Maii, in Vita hujus S. Pontificis, colitur, *V kal. Junii*, seu die XXVII mensis Maii, licet, vita functus sit XV kal. Junii, seu die XVIII mensis Maii (1). Uterque enim dies in omnibus Anastasii exemplaribus exprimitur. Baronius tamen num. 7 ait, corpus ejus sepultum esse in Basilica Vaticana, « non VI kalen-

(1) Si institutam supputationem nostram tenuerimus, Joannes, post annos duos, menses novem, dies XVI pontificatus, quod illi assignat Blanchinianus Catalogus, obiit die V Junii anni DXXVI, quibus si addas dies LVIII interpontificii, pertinges ad diem II Augusti, qua, utpote Dominica, Felix consecrari in Pontificem potuit. MANSI.

das Junias, ut », inquit Baronius, « mendosus codex habet; ea enim die mortuus est, sed Julias cum Romam translatum est ». Verum fundamentum, quo innititur, sanctos scilicet eo quo obiere die coli, sæpius a nobis in hoc opere confutatum.

3. *Duæ Epistolæ Joanni PP. affictæ.* — Refert Baronius Epistolam hujus sancti Pontificis *ad omnes Italiæ episcopos* scriptam in qua asserit, se dum Constantinopoli esset, Arianorum Ecclesias consecrasse, eosque hortatur ut in agro Dominico viriliter elaborent, idemque in Italia præstent. At ea Epistola una ex iis esse, quas Isidorus Mercator supposuit, fundatus in verbis Gregorii Turonensis in libro de Miraculis et Gloria martyrum, ubi cap. 40, nulla *Joannis* legationis mentione facta Gregorius scribit, *Joannem* cum ad episcopatum venisset Ecclesias hæreticorum in Catholicas dedicasse, et quidem in Italia; et carceri mancipatum esse, cum accessisset deprecaturus pro Catholicis ob consecrationem Ecclesiarum jam peractam periculo expositis. Et tamen iste fabulator id factum affirmat post legationem susceptam, idque *Constantinopoli et in partibus Orientis;* et Theodoricum ei infensum fuisse ob Ecclesias Orientalibus Orthodoxis restitutas. Turonensis fatetur, his verbis se sola relatione, quæ scribit accepisse : « De Joanne, inquit, episcopo quoniam agon ejus ad nos usque non accessit scriptus, quæ a fidelibus comperi, tacere nequivi ». At quantum hujusmodi relationes errori obnoxiæ sint, vel hoc exemplum demonstrat. Præterea data fingitur Epistola *III idus Junii*, ad quem diem Joannes non pervenit, mortuus die XVIII Maii : dicitur etiam data *Maximo et Olybrio coss.* qui duobus diversis annis consulatum gessere. Mitto alia argumenta, quibus hujus Epistolæ falsitas demonstrari potest. Ea tamen fucum fecit Baronio qui etiam Joannis ad Zachariam archiepiscopum Epistolam datam *XV kal. Novemb. Maximo et Olybrio coss.* in nota consulari tantum peccare autumavit, licet consarcinata sit ex variis locis Epistolarum Innocentii, Zozimi, Symmachi, et Ennodii, ut jam viris doctis observatum. Cæterum Turonensem de rebus extra Galliam gestis parum edoctum fuisse, liquet tam ex laudata narratione, quam ex compluribus aliis, quæ in libris ejus leguntur.

4. *Theodoricus non multo post Joannem PP. demortuus.* — A num. 9 ad 22. Anastasius sancti *Joannis papæ* et martyris morte narrata, scribit : « Post hoc factum nutu Dei omnipotentis nonagesimo octavo die, postquam defunctus est beatissimus Joannes in custodia, Theodoricus rex hæreticus subito interiit, et mortuus est ». Sed error in numeros irrepsit; cum, ut mox videbimus, *Theodoricus* rex die trigesima mensis Augusti perierit. In Chronico auctiori veterum Pontificum, loco XCVIII legitur XLVIII, et in auctore Miscellæ XCIX. At a die mortis Joannis papæ, ad diem mortis Theodorici regis, fluxerunt dies CV utroque extremo in summam collato; a die vero ejus translationis ad Basilicam Vaticanam, ad Theodorici interitum numerantur dies XCVI, ideoque auctores citati ex Anonymo Valesiano emendandi. Præterea Baronius in addendis et corrigendis, et in editione Coloniensi ad hunc annum, recitat hunc titulum in Basilica Vaticana antiquitus repertum, quod hoc versu inchoatur.

Martyribus Christi Domini pia vota Joannes.

Sed incertum, an titulus ille sex versibus constans, in honorem primi, secundi, vel alterius Joannis, qui post martyrem Eccles. Romanam rexit, conditus fuerit, ut ex ejus lectione liquet.

5. *Felix IV succedit S. Joanni primo martyri.* — Anastasius juxta editionem regiam, et auctor auctioris Chronici veterum Pontificum habent, sedisse Joannem *annos duos*, *menses octo*, *dies* XXII. Sed menses et dies, quibus supra annos duos Pontificatum gessit, mendose ibidem descripti. Exemplar Ms. Colbertinum habet *annos* II, *menses* IX, *dies* XVI, uti etiam plerique Catalogi nostri, Catalogus a Mabillonio editus, et Catalogus Reginonis. Verum numerus denarius in dies perperam a librariis intrusus; certum enim est, eum sedisse *annos* II, *menses novem*, *et dies sex*, ut tam dies ordinationis, quam dies mortis ejus, qui in dubium revocari non possunt, demonstrant. Addunt Anastasius et laudatus auctor Chronici vet. Pontif. cessasse episcopatum dies LVIII, quod et in Mss. ejus Codicibus etiam legitur; quo pacto *Felix natione Samnius*, hujus nominis IV, ordinatus fuisset die XV mensis Julii, qui in feriam quartam incidebat; quod nullus sibi persuaserit; cum Pontificum Romanorum ordinationes nonnisi diebus solemnibus aut Dominicis fieri solitæ essent. Imo si hoc scripsisset Anastasius, sibimet contradiceret : cum postea tradat, fuisse Felicem « a die quarto iduum Juliarum usque in quarto idus Octobris » : a die enim XVIII Maii, quo Joannes Ravennæ animam Deo reddidit, usque ad diem XII mensis Julii, qui hoc anno in Dominicam incidebat, intercurrunt tantum dies LV. Dies itaque ordinationis Felicis recte ab Anastasio notatus, dies sc. XII Julii, quod magis ex dicendis in morte ejus constabit, et interpontificium fuit tantum dierum LV. Jam sæpe monui interpontificia plerumque in libro Pontificali male notata esse.

6. *Boetius patricius anno* DXXIV *trucidatus.* — Baronius num. 9 arbitratur, *Boetium* et *Symmachum* a Theodorico interfectos esse intra dies, qui a Joannis papæ morte, ad ejus interitum fluxere. Verum *Symmachus* anno superiori, ut ibidem num. 7 ostendi, morti traditus. *Boetius* vero anno DXXIV, ut ibidem ex Mario Aventicensi monstravi. Quare utriusque mors Joannis obitum antecessit. Utrumque egregie confirmat Anonymus Valesianus, qui antequam de legatione Joannis papæ verba faciat, hæc de Boetio scribit : « Cyprianus, inquit, qui tunc referendarius erat, postea comes sacrarum et magister, actus cupiditate, insinuavit de Albino patricio, eo quod litteras adversus regnum ejus imperatori Justino misisset. Quod factum dum revocatus

negaret; tunc Boetius patricius, qui magister officiorum erat, in conspectu regis dixit : Falsa est insinuatio Cypriani : sed si Albinus fecit, et ego, et cunctus senatus uno consilio fecimus. Falsum est, domine rex. Tunc Cyprianus hæsitans, non solum adversus Albinum, sed et adversus Boetium ejus defensorem, deducit falsos testes adversus Albinum (desunt aliqua verba). Sed rex (qui) dolum Romanis tendebat, et quærebat quomodo eos interficeret, plus credidit falsis testibus, quam senatoribus. Tunc Albinus et Boetius ducti in custodia ad baptisterium Ecclesiæ » scilicet Ticinensis, ubi baptisterium sub turri est. Baronius enim num. 16 ait, « ostenditur hodie Ticini turris, in qua Boetius est detentus in vinculis, olim ob reos in ea detentos terribilis ». Pergit anonymus : « Rex vero vocavit Eusebium præfectum urbis Ticini : et inaudito Boetio protulit in eum sententiam. Qui mox in agro Calventiano, ubi in custodia habebatur, misit, et reum fecit occidi. Qui accepta chorda in fronte diutissime tortus, ita ut oculi ejus creparent, sic sub tormento ad ultimum fuste occiditur ». Loquitur postea anonymus de legatione Joannis; quæ cum anno DXXIV suscepta fuerit, manifestum est in Marii Chronico *Boetii* cædem accurate consignatam esse anno DXXIV, ut etiam habent auctor Chronici S. Medardi, tomo II Spicilegii Dacheriani, et auctor Chronici brevis Rhemensis, tomo I Biblioth. Labbeanæ.

7. *De Boetii libris, ejusque epitaphio.* — Præterea num. 11 recte quidem Baronius notavit, *Boetium* in carcere constitutum quinque *de Consolatione Philosophiæ* libros scripsisse, sed perperam num. 15 negat, *Symmachum* et *Boetium* ejus liberos consulatum gessisse; hoc enim anno DXXII, num. 1, extra dubium esse debere ostendimus. Præterea num. 16 perperam asserit, *Boetium*, dum in carcere esset, composuisse librum, cui titulus est : *De disciplina Scholarium*. Is enim ei falso adscriptus cum pluribus ineptiis scateat, ut cum legenti patebit. Quæ refert etiam num. 17 ex Julio Martiano in Vita Boetii, auctore futili ac recenti, fabulosa sunt, et ex anonymo Valesiano citato refelluntur. Recitat postea Baronius num. 17 ex eodem Martiano, epitaphium Boetio positum, cujus initium : *Mœonia et Latia lingua*, etc. Sed illud ultimis sæculis editum. Refert ibidem et aliud epitaphium quod *Boetii* sepulcro inscriptum putat, antequam istic, ubi nunc est a Luitprando Longobardorum rege collocaretur, quod Papebrocius ad diem XXVII Maii in Vita S. Joannis papæ et martyris cap. 3 magis sincerum exhibet, et Longobardicam sæculi VIII barbariem sapere autumat, additque in quibusdam sanctorum catalogis sancti *Severini Boetii* martyris mentionem fieri. *Rusticiana* Symmachi filia Boetii uxor post mariti cædem ad summam paupertatem redacta fuit, ut videre est apud Baronium anno DXLVII, num. 14, ubi ex Procopio lib. 3 de Bello Goth. sermonem habet de clade Urbis Romæ, et de *Rusticiana* ibidem a Totila Gothorum rege reperta.

8. *Jus confirmandi electionem papæ sibi Theodoricus rex attribuit.* — A num. 22 ad 26. *Theodoricus* Italiæ rex post *Joannis papæ* mortem jus eligendi Pontificis Romani sibi attribuit, et *Felicem IV* clero, senatui, populoque Romano proposuit. Diu quidem illi restitere; sed ea tandem lege res composita est, ut more pristino a clero Pontifex eligeretur, et a rege suo assensu confirmaretur, certa pecuniæ summa pro confirmatione imperata, non tantum Romano Pontifici; sed omnibus etiam episcopis, qui sub Gothorum ditione in Italia gemebant, quæ in pauperes erogaretur, ut innuit *Athalaricus* in suo edicto adversus Simoniacos. Recitat Baronius Epistolam *Athalarici* Theodorici successoris ad senatum Urbis Romæ de facta *Felicis* per Theodoricum electione; quæ Epistola descripta est ex Cassiodoro lib. 8, Epist. XV. Ea creandi Pontificis Romani ratio obtinuit, quandiu Gothorum in Italia floruit imperium, imo quando illud deletum, *Justinianus* imp. jus approbandi Pontificis Romani sibi retinuit, ut suo loco videbimus.

9. *Interitus Theodorici Italiæ regis.* — A num. 26 ad 44. Anonymus Valesianus citatus, morte Joannis papæ narrata, statim subjungit : « Igitur Symmachus Scholasticus Judæus, jubente non rege, sed tyranno (nempe Theodorico Italiæ rege), dictavit præcepta die quarta feria, septimo kalend. Septemb. Indictione IV, Olybrio consule, ut die Dominico adveniente (nempe die trigesima mensis Augusti) Ariani Basilicas Catholicas invaderent. Sed qui non patitur fideles cultores suos ab alienigenis opprimi, mox intulit in eum sententiam Arii, auctoris religionis ejus. Fluxum ventris incurrit, et dum intra triduum evacuatus fuisset (nempe diebus XXVII, XXVIII, XXIX mensis Augusti), eodem die (scilicet die XXX ejusdem mensis) quo se gaudebat Ecclesias invadere, simul regnum et animam amisit. Ergo antequam exhalaret, nepotem suum Athalaricum in regnum constituit, se autem vivo fecit sibi monumentum ex lapide quadrato, miræ magnitudinis opus, et saxum ingentem, quem superponeret, requisivit ». Quibus verbis egregiam suam Epitomen stylo barbaro scriptam, anonymus claudit, quam hoc tempore edidisse dubium esse non potest. Chronographus quidem a Cuspiniano editus, qui imperante Anastasio in Italia floruit, cum eum *dominum nostrum, ac etiam Theodoricum* D. N. vocet, his verbis Chronicon suum absolvit : « Olybrio V. C. cos. solo. Hoc consule D. N. Theodoricus rex mortuus est mense Septembri ». Sed eum loquendi modum scriptor ille usurpat, quia dies XXX mensis Augusti convenit cum tertio kalendas Septembris, ideoque hac in re ab anonymo non discrepat.

10. *Ei Athalaricus in Italia, Amalaricus in Hispania succedunt.* — Regnavit *Theodoricus* ab ingressu suo in Italiam, *annos septem supra triginta*, ut habet Procopius lib. 1 de Bello Goth. cap. 1, a Baronio num. 26 citatus : a tempore vero, quo *Odoacrem* occidit, *annos triginta* tres, ut liquet

ex iis, quæ suo loco retulimus ex anonymo Valesiano : a tempore denique, quo Hispanias administravit, *annos quindecim*, ut recte habet Cassiodorus in Chronico Gothorum. Sed Baronius num. 30, qui putavit, *Procopium* annos XXXVII Theodorici regis ab Odoacris morte deducere, eum falli persuasum habuit. Theodorico in regno Italiæ successit *Athalaricus* nepos ejus ex *Amalasuntha* filia, quam ex *Audefleda* Clodovei Francorum regis sorore susceperat. *Amalaricus* Visigothorum rex Theodorici ex *Teudetusa* filia nepos, ditiones in Hispania et in Gallia positas accepit, moxque inter Athalaricum et Amalaricum consobrinos conventum, ut inter Alpes et Rhodanum *Ostrogothi*, ultra fluvium regnarent *Visigothi;* conventumque etiam, ut vectigal *Visigothis* imperatum haudquaquam de cætero *Ostrogothis* penderetur, et res omnes, quæ per *Theodoricum* regem ex urbe Carcassonensi alias direptæ fuerant, *Amalarico* restituerentur, ut narrat Procopius lib. 1 de Bello Goth. cap. 13. Testatur autem Isidorus in Chronico, *Theodoricum* Hispaniæ regnum, cujus pars tunc erat Septimania, dum viveret, *Amalarico* nepoti suo reliquisse. Extat apud Cassiodorum lib. 8 Variar. Epistola v ab Athalarico ad Gothos per Italiam constitutos data, qua significat, se in regia civitate omnium sacramenta recepisse, superstite adhuc Theodorico. Extat ibidem et Epistola v ad Liberium præfectum Galliarum (scilicet Gallo-Provinciæ) data, qua significat, se a Theodorico, dum viveret, regno donatum.

11. *Sigismundi Burgundiæ et Clodomeris Francorum regum mors.* — A num. 44 ad 53. Bellum, quod Baronius ex Procopio lib. 1 de Bell. Goth. c. 13, inter *Burgundos* et *Francos* gestum narrat, pertinet ad annum DXXIII, ubi num. 18 et seq. de illo et de Sigerici Sigismundi Burgundiæ regis filii nece locuti sumus. *Sigismundus* vero Burgundiæ et *Clodomeres* Franciæ reges occisi, non hoc anno, quo de illorum morte Baronius num. 47 et insequenti loquitur, sed anno DXXIV, ut ibidem num. 4 demonstravimus.

12. *Euphræmius fit episc. Antiochenus post mortem Euphrasii.* — Ad num. 53 et seqq. Hoc anno die XXIX mensis Maii contigit magnus ille terræ motus Antiochiæ, de quo anno superiori n. 9, locuti sumus : qui cum *per annum continuum* duraverit, incertum, an *Euphrasius*, qui illo obrutus est, hoc anno perierit; cum Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXIX kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoato, scribat : « Hoc anno terræ motu continuo invalescente, Euphrasius Antiochiæ episcopus ea agitatione obrutus interiit : omnes quoque ædes et Ecclesiæ conciderunt, et urbis omnis decor deletus est : sed neque talis calamitas aliis sæculis quavis in urbe audita. Pientissimus autem imp. Justinus, ea re cognita, ingenti animi dolore percussus, sublato capitis sui diademate, purpuraque deposita, plures dies deformi sacco velatus luctum egit, etc. Euphræmius Amidenus ea tempestate comitem Orientis agens, in ejus locum ordinatus est, qui divinum prorsus fervorem adversus schismaticos exercuit ». Cum tamen *Euphrasius* anno DXXI episcopatum Antiochenum adeptus fuerit, et tam in Chronico Nicephori, quam in Tabulis Theophanis anni quinque ei attribuantur, mors ejus ab hoc anno non removenda; ordinatio tamen *Euphræmii* in anni sequentis initium differenda, ut ex iis quæ dicam anno DLXXII planum fiet.

13. *Exordium quarti et quinti regni Heptarchiæ Anglo-Saxonicæ.* — Hoc circiter anno duo regna Heptarchiæ Anglo-Saxonicæ condita, regnum sc. *East-Anglorum*, sive Orientalium Anglorum; et regnum *East-Saxonum*, sive Orientalium Saxonum, quorum exordium Westmonasteriensis cum hoc anno copulat. Priorum regum nomina ab auctoribus diversimode prodita. Regnum Orientalium Anglorum complectebatur provincias Norfolciam, Suthfolciam, et Cantabrigiam cum insula Elii, ut notavit Spelmannus in Prolegomenis ad tom. 1 Concil. Britann. Orientalium Saxonum principatus tam late patebat ac hodie *Essexia et Midelsexia* comitatus, habuitque nonnullam Hertfordiensis provinciæ partem. De ejus finibus agemus anno DCIV. Malmesburiensis in Prologo ad libros regum Anglorum testatur, se vix aliquid memorabile de utroque regno reperisse : « Quod profecto, inquit, fiet expeditius, si regna Orientalium Anglorum et Orientalium Saxonum post aliorum tergum posuero, quæ et nostra cura, et posterorum memoria parum putamus digna.

FELICIS ANNUS 2. — CHRISTI 527.

1. *Justinianus imperator.* — Quingentesimus vicesimus septimus Christi annus Mavortii absque collega consulatu in Fastis notatur : quo Justinus morbo senioque gravatus Justinianum delegit imperii successorem. Qui enim summa æquitate atque religione imperium ad nonum usque annum administrarat, consulens futuris Reipublicæ commodis, de eligendo legitimo successore in senatu egit : ubi rogatis singulorum sententiis, senatores quem scirent esse in animo ipsius imperatoris, cuique jam antea credidisset moderandas imperii habenas, qui et esset illi ex sorore nepos ; eumdem ex Cæsare dicunt Augustum ipsis kal. Aprilis. De anno Marcellinus comes hujus temporis scriptor fidem facit, ubi sub eodem hujus anni consulatu Mavortii hæc ait : « Anno regiæ urbis conditæ centesimo nonagesimo septimo Justinus imperator ex sorore sua nepotem, jam dudum a se nobilissimum, nempe Cæsarem, designatum, regni quoque sui successorem designavit kal. Aprilis : ipse vero quarto ab hoc mense e vita discessit, annis imperatis novem et mensibus duobus ». Hæc Marcellinus, consentientia in omnibus quæ ab eodem Justiniano imperatore scribuntur in edita a se constitutione kal. Septembris anno undecimo sui imperii, post consulatum Belisarii anno secundo, qui est annus Domini quingentesimus trigesimus septimus. Cum enim ab eo ille annus ab ipsis kal. Aprilis numerari incipit undecimus sui imperii ; plane ab hoc anno numerare cœpisse, dicere necesse est. Sed quo de his certior reddaris, audi verba ipsius [1] : « Inchoetur, inquit, mox, auctore Deo, a præcedente prima Indictione, ita quodammodo de eis scribentibus : imperii Justiniani sacratissimi Augusti anno undecimo, et post consulatum Belisarii clarissimi viri anno secundo, die ante tot [2] et tot kalend. Sicque in omnibus nominentur imperii anni et nostri ». Et paulo post : « Palam namque est, quia nunc quidem annum undecimum nostri scribunt imperii : inchoante vero Aprili mense », nempe sequentis anni, « et prima die, in qua nos Deus Romanorum superposuit rebus, duodecimum annum scribent ». Hæc ipse in dicta constitutione data (ut dictum est) anno undecimo sui imperii, mense Septembri, post consulatum Belisarii anno secundo ; ut de his nulla penitus dubitatio oriri possit ; testante etiam id sæpe Procopio, dum singulos annos Gothici belli numerat. In quam sententiam cæteri sine controversia abeunt, uno excepto Alciato, qui etsi doctrina præstans, hic tamen (nisi sit mendum in numero) visus est errore lapsus, dum post annos duos, nempe Domini quingentesimo undetrigesimo creationem Justiniani contigisse tradit [1]. Hæc de tempore satis.

2. Quæ vero præcesserint, antequam ab avunculo imperator decerneretur, a Zonara ita accipe [2] : « Cum autem, inquit, principes senatus aliquando imperatorem orarent, ut Justinianum collegam adsciseeret, purpura prehensa : Vobis, inquit, optandum est, ne hanc junior aliquis induat. At tum quidem preces eorum sic exclusit. Ipsi vero, parvo tempore interjecto, Nobilissimi titulum Justiniano decreverunt, et ab imperatore impetrarunt, ut id decretum suis litteris comprobaret. Nec multo post in malam valetudinem incidit ex ulcere cruris : morboque in spe vitæ dubia invalescente, patriarcha Epiphanio et primoribus advocatis ; Justinianum nepotem imperatorem decernit, et suis manibus ejus capiti diadema imponit. Cumque populus in equestre theatrum convenisset, Justinianus coronatus ingreditur, et ab omnibus faustis acclamationibus acceptus in regiam revertitur, annos quadraginta quinque natus eo tempore. Statim autem ejus uxor Theodora est Augusta appellata. Nec multum post Justinus e vivis esse desiit, cum annos novem et dies viginti regnasset ». Hucusque Zonaras. His addit in Annalibus Cedrenus, ipsum, simul ac imperator creatus est, cuncta bona sua, quæ hactenus possedisset, Ecclesiis donasse sanctorum Apostolo-

[1] Constit. Novel. XLVII. et Auth. col. 5. tit. II. — [2] Vel nono kal. Junii.

[1] Alciat. parerg. l. VII. c. 14. — [2] Zonar. Ann. tom. III.

rum, necnon sanctorum martyrum Sergii et Bacchi, quos colebat.

3. *Agapeti diaconi Epistola parænetica ad Justinianum.* — De ejusmodi Justiniani imperatoris in imperium provectione extat numisma cusum, in quo ambo imperatores expressi habentur, iidemque diademate insigniti, et cum inscriptione trium Augustorum; per quos designari Justinum, Justinianum atque etiam Theodoram, certum est. In museo L. Pasqualini extat.

Simul ac autem Justinianus creatus est imperator, Agapetus diaconus ad eumdem parænelicam scripsit Epistolam, qua eum admonet, quomodo se gerere deberet in administratione imperii : quod quidem dignum monumentum paucos ante annos e latebris erutum, et blattis et carie vindicatum, in lucemque Lugduni editum, hic tibi tanquam in arca publica perspicua omnibus, ne iterum pereat oblivione sepultum, collocandum putavimus. Quisnam autem fuerit Agapetus iste diaconus, in fine ipsius Epistolæ disseremus : ejus vero titulus sic se habet :

4. « Expositio capitum admonitoriorum, edita ex tempore ab Agapeto diacono sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ. Quorum apex litterarius sic se habet :

« Divo et pientissimo imperatori nostro Justiniano, Agapetus minimus diaconus.

« Honore quolibet sublimiorem cum habeas dignitatem, o imperator, honora supra omnes qui hoc te dignatus est Deum : quoniam juxta similitudinem cælestis regni, tradidit tibi sceptrum terrenæ potestatis, ut homines edoceres justi custodiam, et eorum qui adversus ipsum insaniunt, insectareris latratum, tum ipsius obtemperans legibus, tum subditos tibi regens legitime.

« Ceu gubernator vigilat perpetuo imperatoris oculatissimus intellectus continens tuto æquitatis clavos, atque expellens fortiter impetuosos iniquitatis fluctus, ut ne cymba mundanæ Reipublicæ illidatur fluctibus iniquitatis.

5. « Divinum documentum, et potissimum nos homines, ut cognoscat se quisque, docemur. Qui enim seipsum cognovit, cognoscet Deum : Deum vero qui cognovit, assimilabitur Deo : assimilabitur autem Deo, qui dignus factus Deo est : dignus denique fit Deo, qui nihil indignum patrat Deo, sed qui ut cogitat quæ ipsius sunt, ita tam loquitur quæ cogitat, quam facit quæ loquitur.

« Majorum nobilitate ne quis delicietur. Limum enim habent omnes generis auctorem, et qui purpura byssoque turgent, et qui paupertate et adversa valetudine affliguntur; tam qui diademate redimiti sunt, quam qui per cubicula excubant. Ne igitur lutulentum jactemus genus, sed morum integritate gloriemur.

6. « Scito, o pietatis divinitus fabricatum specimen, quia quanto majoribus dignus habitus es, tribuente Deo, muneribus; tanto majoris retributionis ipsi debitor es. Ergo redde benefactori debitum gratitudinis, acceptanti debitum ut meritum, et beneficio beneficium rependenti. Ipse enim semper et beneficiis prior promeretur, et ut debitum beneficia repensat : gratitudinem autem exigit a nobis, non quæ verborum blandorum prolatione, sed quæ rerum piarum oblatione peragitur.

« Nulla res adeo commendabilem reddit hominem, ut posse quidem quæ velit efficere, semper humana et velle et agere. Quoniam igitur a Deo tibi donata est facultas, qua indigebat, propter nos bona tua voluntas : omnia et velis et agas, prout ei placet qui eam tibi dedit.

7. « Terrenarum opum instabiles divitiæ fluviatilium undarum imitantur cursum. Modicum enim affluunt his qui habere se eas arbitrantur : mox vero refluentes, ad alios accedunt. Solus autem beneficentiæ thesaurus stabilis est possidentibus eum; bonarum enim actionum meritum ad auctores retorquetur.

« Inaccessus nimirum existis hominibus propter celsitudinem hujus quod hic deorsum est imperii. Facilis item aditu sis indigentibus ob vim supernæ illius potestatis; atque aperias aures his qui a paupertate obsidentur, ut invenias Dei auditum adapertum. Quales enim erga nostros fuerimus conservos, talem circa nos reperiemus Dominum.

8. « Sollicitam imperatoris animam speculi in modum abstergi oportet, ut divinis splendoribus semper coruscet, rerumque distincta judicia inde condiscat. Nihil enim adeo facit quæ peragenda sunt conspicere, atque custodire eam perpetuo sinceram.

« Sicuti sit apud navigantes : cum nauta errat, modicum affert navigantibus nocumentum; cum vero ipse gubernator, totius efficit navigii perniciem : sic et in civitatibus, si quis ex subditis peccet non tam Rempublicam, quam seipsum lædit; sin vero ipse princeps, universæ infert Reipublicæ detrimentum. Is igitur ut non exiguam redditurus rationem, si quid neglexerit eorum quæ facto opus sunt, cum exquisita diligentia et dictitet cuncta, et factitet.

9. « Circulus quidam humanarum revolvitur rerum, qui modo sic, modo aliter agitat ipsas et circumfert; atque in his inæqualitas est, eo quod nihil ex præsentibus in eodem statu maneat. Oportet igitur te, potentissime imperator, in hac rerum versatili mutatione immutabilem habere pietatis cognitionem.

« Aversare adulatorum pellaces sermones, ut corvorum rapaces mores. Illi namque corporis effodiunt oculos, isti autem animæ hebetant cogitatus, cum non permittant perspicere rerum veritatem : vel enim commendant nonnunquam quæ reprehensione digna sunt, vel reprehendunt plerumque quæ omni laude sunt majora : ut de duobus alterum ab ipsis committatur, vel pravorum laus, vel contumeliosus bonorum contemptus.

10. « Æqualem oportet semper esse imperatoris

animum : mutari enim pro rerum varietatibus, mentis instabilis argumentum efficitur. Firmiter autem bonis inhærere, qua firmitate pium vestrum corroboratum et fixum est imperium, et neque usque ad insolentiam extolli, neque usque animi consternationem dejici, in tuta veluti basi stabilitorum est hominum, inconcussamque habentium animam.

« Si quis purgatam habet cogitationem de humana deceptione, perspicitque suæ naturæ vilitatem, brevitatemque et caducam sortem præsentis vitæ, ac carni conjunctas insitasque sordes : ad superbiæ nunquam illabetur præcipitium, quamvis in excelso dignitatis fastigio consistat.

« Super omnia præclara quæ regnum habet, cultus divini corona regem exornat. Divitiæ namque abeunt et gloria transit, sed vitæ Deo placentis gloria immortalibus sæculis coextenditur, et trans oblivionis tenebras collocat possidentes.

11. « Vehementer mihi videtur absurdissimum esse, quod divites et pauperes homines ex dissimilibus rebus detrimentum simile patiuntur. Illi namque satietate perrumpuntur, hi vero fame pereunt. Item illi occupant ultimos mundi terminos, hi non habent ubi callosa pedum vestigia sistant. Ut igitur utraque pars sanitatis fiant compotes, auferendo et diminuendo istos regere oportet, atque ad æqualitatem inæqualitas transferenda est.

12. « Nostris temporibus ostensum est prosperæ vitæ tempus, quod prædixit quidam ex veteribus futurum, cum vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur. Nam philosophando digni habiti regno estis, et regnando a philosophia non descivistis. Si enim amare sapientiam, efficit philosophiam; principium autem sapientiæ, Dei est timor, quem in pectoribus vestris jugiter habetis : clarum quam verum sit quod a me dicitur.

« Te revera regem assero, quippe qui et imperare ac dominari voluptatibus valeas; et sis corona castitatis revinctus et purpura justitiæ indutus. Aliis namque potestatibus mors ipsa succedit; hujuscemodi vero regnum immortalem servat perpetuitatem. Item aliæ hoc in sæculo solvuntur, hæc autem a perpetuo supplicio liberatur.

13. « Si honore qui ab omnibus proficiscitur, perfrui vis, præsta te communem omnium benefactorem : nihil enim adeo attrahit ad benevolentiam, ut beneficii gratia, quæ datur indigentibus : quod enim ob merum præstatur obsequium, fucata est adulatio ficti honoris titulo fallens eos qui ipsi animum advertunt.

« Venerandum jure est vestrum imperium, quia hostibus quidem demonstrat potestatem, subditis vero exhibet humanitatem : et cum illos vincas armorum vi, inermi charitate vincitur a suis. Quantum enim feræ et ovis interstitium est, tantum esse inter eos discrimen putatur.

« Essentia corporis æqualis est cuilibet homini, imperator, potestate autem dignitatis cunctorum præsidii Deo similis est. Non enim habet in terris se quemquam altiorem. Oportet igitur ipsum ut Deum non irasci, et ut mortalem non efferri. Nam etsi effigie divina honoratus est, at pulveri tamen terreno connexus est : quo edocetur, ut in omnes servet æqualitatem.

14. « Amplectere eos, qui bonorum te consiliorum admonitum volunt, non eos qui adulari sæpenumero student. Illi enim quod expedit revera perspiciunt; hi vero ad ea quæ placent potentibus respiciunt, corporumque umbras imitantes, singulis eorum dictis applaudunt.

« Talem te præsta tuos erga famulos, qualem optas erga te Dominum esse : prout enim audimus, audiemur, et ut respicimus, respiciemur a divino cunctaque obtuente adspectu. Priores igitur nos misericordiæ misericordiam conferamus, ut pari par recipiamus.

« Sicut exquisita specula tales monstrant vultuum facies, qualia ipsa sunt archetypa, nitidas videlicet nitentium, tristes autem eorum qui sunt tristes : eodem pacto justum Dei judicium nostris actionibus assimilatur. Qualia enim sunt quæ a nobis præstantur, talia ipse nobis par pari referens exhibet.

15. « Consulta quæ agenda sunt, cunctanter : exsequere autem quæ decreveris, mature : quoniam periculosum est admodum inconsiderata in rebus temeritas. Si quis enim quæ ex inconsulta mente proveniunt mala conceperit animo, facile comperiet boni consilii commoda, ut qui sanitatis dotem post ægrotationis experimentum persentiscunt. Debes igitur, cordatissime rex, tum consilio prudentiore, tum precibus ad Deum impensioribus exquirere diligenter, quæ mundo sunt profutura.

« Optime reges egregium tuum imperium, si omnia des operam perspicere, nec negligere patiare quicquam. Neque enim parvum est in te, quod parvum esse apparet comparatione tuorum : quoniam vel exile imperatoris verbum ingentem obtinet apud omnes vim.

16. « Tibi ipsi custodiendi leges impone necessitatem, cum non habeas in terris, qui te possit cogere. Sic enim tum legum præ te feres cultum ipse, ante alios eas reverendo; tum subditis constabit, legum prævaricationem periculi non esse immunem.

« Peccare, et non cohibere peccantes, juxta æstima. Si quis enim in civitate vitam quidem ipse traducat juste, toleret autem viventes inique, socius malorum apud Deum judicatur. Quod si velis bifariam approbari, ut pulcherrima quæque gerentes honora, ita teterrima patrantibus succense.

« Expedire admodum arbitror, effugere pravorum contubernia. Qui enim cum hominibus improbis semper versatur, eum vel pati vel discere malum aliquid necesse est : qui vero una cum bonis degit, vel imitationem honestorum edocetur, vel diminutionem vitiorum condiscit.

17. « Terrarum orbis a Deo cum concreditum

tibi sit regnum, cave ne aliquo utaris ex pravis ad rerum administrationes. Quæ enim illi perperam fecerint, eorum rationem reddet Deo, qui peccandi facultatem ipsis indulserit. Magna igitur et diligenti cum perscrutatione magistratuum promotiones fiant oportet.

« Æquale reor esse malum, et inimicorum excandescere flagitiis, et amicorum permulceri blanditiis. Oportet enim utrisque viriliter resistere, nec usquam a decoro discedere, neque irrationabilem eorum malevolentiam ulciscendo, neque fictitiam horum benevolentiam remunerando.

18. « Existima verissimos amicos, non qui laudent omnia quæ dicantur abs te, sed qui nihil non integro judicio facere contendunt : sic ut gratulentur tibi, si bene; tristentur contra, si perperam dixeris, fecerisve. Hi enim revera ab omni fraude abhorrentis amicitiæ præ se ferunt insignia.

« Ne mutet tibi magnanimam mentem terrenæ hujus potestatis moles : sed ut fragilem fatoque obnoxium regens principatum, immutabilem habeto mentem in rebus mutabilibus, nimia neque lætitia sublimem te extollens, neque mœstitia vilescens.

« Sicut aurum quamvis modo sic, modo aliter ab arte transfiguretur, atque ad varias ornamentorum species transformetur, permanet tamen id quod est, nec mutationem patitur; sic ipse quoque, inclytissime rex, licet aliud ex alio per gradus obtinueris imperium, pervenerisque ad ipsum supremum honorem, idem tamen permanes non in eisdem rebus, immutabilem continens in officio animum.

« Existima tunc demum te tuto regnare, cum volentibus imperas hominibus. Quod enim invito animo subjicitur, seditionibus fluctuat, capta occasione : quod vero vinculis benevolentiæ regitur, stabilem servat erga rectorem obedientiam.

« Ut dominium imperii facias decantabile, quantam habes adversus subditos peccantes iram, tantam habendam esse tibi adversus teipsum peccantem censeto. Nemo enim valet tanta pollentem potestate corrigere, nisi ratio propria, quæ ex ipso peccante moveatur.

19. « Magnam qui potestatem adeptus est, largitorem potestatis imitetur pro viribus. Si enim imaginem gestat omnium præsidis Dei, atque per ipsum continet rerum principatum; in eo maxime imitabitur Deum, ut non existimet quicquam misericordia pretiosius.

« Super aurum et lapidem pretiosum beneficentiæ divitias nobis veluti thesaurum recondamus. Illæ namque tum in præsenti vita oblectant spe futuræ fruitionis, tum in futura dulcedinem afferunt, experimento gustuque speratæ beatitudinis; quæ vero nunc circa nos apparent, tanquam nihil ad nos pertinentia, ne nos allectent.

« Da operam ut eos splendidioribus demerearis remunerationibus, qui cum benevolentia capessunt quæ mandantur abs te. Hoc enim pacto et bonorum augebis alacritatem, et malos docebis, ut dediscant malitiam. Eisdem enim censeri dignos qui non eadem faciunt, nimis nefarium est.

20. « Pretiosissimum omnium est imperium : tunc vero vel maxime hujuscemodi est, cum hac qui circumdatus est potestate, non ad pertinacem et temerariam sævitiam propensus sit, sed ad æquitatem respiciat, inclementiam ut ferinam adversando, humanitatem ut Deo similem præ se ferendo.

« Æqua lance tam ad amicos, quam ad inimicos vergens, judicandi munus obito, neque benevolis de te gratificans ob benevolentiam, neque malevolis resistens propter inimicitias. Quoniam ejusdem est absurditatis, et injustum ut justum probare, etsi sit amicus; et injuriam justo inferre, etsi sit inimicus : malum enim utrobique simile est, tametsi in contrariis inveniatur.

21. « Intenta mente auscultari debent rerum judices. Difficilis namque captu est justi inventio, facileque effugere solet non admodum attendentes. Quod si prætermissa dicentium eloquentia, dictorumque neglecta verisimilitudine, ad penitissimam intentionum profunditatem penetraverint; sic demum haurient quod ab ipsis quæritur, geminique insontes erunt delicti, neque ipsi honestum prodendo, neque aliis id ut committant concedendo.

« Æqualia numero sideribus etsi habueris recte facta, non tamen superabis Dei bonitatem. Quæcumque enim quispiam obtulerit Deo sua, ipsi offeret ex suis. Et sicut anteire nulli datur suam in sole umbram, prævenientem semper, vel nimis properantem ; ita insuperabilem Dei bonitatem nulli benefactis homines excedent.

22. « Inexhaustæ sunt beneficentiæ opes. Nam largiendo acquiruntur, et dissipando colliguntur. Has tuo insitas animo habens, munificentissime imperator, largire omnibus affatim petentibus abs te : ἀπειροπλασίας enim pro eis habebis remunerationes, cum tempus operam remunerandi venerit.

« Nutu Dei regnum adeptus, imitare eum bonis operibus : quia inter eorum numerum natus es, beneficio qui afficere possunt, non qui affici postulant : paratæ enim rerum copiæ nullum impedimentum esse potest, quo minus conferantur in pauperes beneficia.

« Sicut oculus innatus est corpori, ita imperator mundo adaptatus est, a Deo datus pro administratione eorum, quæ usui sunt. Oportet igitur eum omnibus hominibus quasi propriis membris prospicere, ut proficiant in bonis, neu malorum offensaculo illidantur.

23. « Tutissimam arbitrare salutis tuæ custodiam, nulla quemquam ex subditis afficere injuria : qui enim offendit neminem, suspectum habet neminem. Quod si nulla quemquam afficere injuria tutelam conciliat, longe beneficiis collatis magis id præstabit : nam ut tutelam exhibet, ita charitatem non prodit.

« Esto subditis, pientissime imperator, et formidabilis ob excellentiam potestatis, et amabilis ob largitionem beneficientiæ : neque formidinem contemnens propter amorem, nec item amorem negligens ob formidinem, sed tam mansuetudinem præ te ferens haud aspernabilem, quam aspernabilem familiaritatem immiti severitate castigans.

« Quæ subditis verbo quasi lege præscribis, hæc tu præveniens reipsa præstes ; ut verbis, quibus persuades, integra quoque vita adstipuletur. Sic enim commendabile tuum asseverabis imperium, si et ratiocineris non sine opere, et opereris non sine ratione.

24. « Eos plus ama, serenissime imperator, accipere abs te beneficia qui supplicant, quam tibi qui contendunt offerre munera. His enim debitor referendi gratiam efficeris : illi vero Deum dant tibi vadem, vindicantem sibi pertinereque ad se putantem, quæcumque erga supplices contuleris, et remunerantem bonis retributionibus tuam tam piam, quam perhumanam intentionem.

« Solis profecto partes sunt, illustrare radiis orbem : principis vero virtus est, egenorum misereri. Porro illo clarior est imperator qui pius est. Ille namque cedit succedenti nocti : hic autem rapacitati pravorum non concedit indulgetve quicquam , sed lumine veritatis iniquitatis occulta coarguit.

« Priores quidem te imperatores principatus adornavit : tu vero eum , præstantissime , illustriorem reddidisti, mansuetudinem temperans diluensque potestatis molem , bonitateque vincens adeuntium te formidinem. Quapropter tuæ serenitatis portum subeunt omnes qui misericordia indigent ; fluctibusque paupertatis liberati , gratiarum actores hymnos ad te missitant.

25. « Quantum potestate cæteris antecellis, tantum factis etiam emicare ante alios enitere. Persuasissimum enim habe, eam abs te postulari honestorum operationem , quæ magnitudini virium proportione respondeat. Ut igitur a Deo quasi per præconem victor declareris , corona invicti imperii tuo capiti imposita, coronam etiam ex promerendis pauperibus acquirito.

« Contemplator, priusquam mandes , quæ fieri velis : sic fiet , ut semper prudenter jubeas quæ fas est. Lubricum enim est instrumentum linguæ, maximumque affert negligentibus periculum : quod si pium intellectum veluti musicum illi præfeceris, omnibus harmoniæ numeris concinnatum virtutis modulabitur melos.

26. « Acutum quidem esse oportet omnem principem , cum in aliis , tum vel maxime in afferendo de rebus difficillimis judicio ; lentum autem ad irascendum se præstare. Et quoniam omnimoda iræ absentia aspernabilis est, et irascatur mediocriter et non irascatur : illud , ut pravorum impetum comprimat ; hoc , ut propensiones bonorum pervestiget.

« In exquisita tui cordis curia diligenter perspicito conversantium tecum mores ; ut pernoscas adamussim , et quos charitas te colere compellit, et qui tibi per fraudem adulantur : plerique enim benevolentiam simulantes , magno credentibus detrimento sunt.

« Sermonem cum audis juvare valentem , ne auribus eum modo , verum opere etiam excipito : sic enim imperatoris exornatur decoraturque dominium, cum vel ex se considerat quæ decent , vel ab alio reperta non despicit : sed tum discit sine verecundia, tum exsequitur sine cunctatione.

27. « Arx quidem indepopulabilibus muris munita contemnit obsidentes se hostes : pium autem vestrum imperium cum et liberalitate erga miseros veluti muro cinctum , et precum turribus corroboratum sit ; invictum nullisque hostium telis pervium sit , præclara et celebria contra eos erigens trophæa.

« Utere ut oportet regno hoc inferiore, ut scala tibi fiat superioris claritatis. Qui enim hanc recte gubernant , illa quoque postmodum digni censentur : hanc autem recte gubernant, qui paternam subditis ostendunt charitatem , et principi debitum ab ipsis recipiunt timorem. Itaque minis quidem vitia compescent ; supplicii autem sensum ipsis neutiquam infligent.

« Vestimentum non veterascens est beneficentiæ amictus , et incorrupta stola est charitas erga pauperes. Eum igitur oportet qui pie regnare vult, talium indumentorum pulchritudine animam exornare. Amoris enim in egenos qui indutus est purpura, cælestis quoque regni compos efficitur.

28. « Sceptrum imperii cum a Deo susceperis , cogitato quibusnam modis placebis ei qui id tibi dedit , quoque omnibus hominibus ab eo sis prælatus , magis omnibus eum honestare festina. Porro id ipse honestamentum arbitratur maximum , si quasi ipsum , factos a se tuearis , atque ut debiti exsolutionem , benefaciendi munus adimpleas.

« Recurrere ad supernum auxilium cum homo quivis debet , salutem qui expetat, tum ante omnes imperator, utpote qui pro omnibus sollicitus est : cum enim a Deo custodiatur, tam hostes generosa manu debellat, quam suos sedulo communit.

« Deus nulla re indiget , imperator solo Deo. Imitare igitur nullum indignum , petentibusque fac uberem misericordiæ copiam ; non exacta et ad vivum resecante rem ratione impensarum tuarum erga famulatum utens , sed omnium de sustinenda vita petitionibus satisfaciens. Longe enim satius est, merito dignorum etiam indignis misereri , quam indignorum vitio dignos iis defraudare quæ merentur.

29. « Veniam cum delictorum tuorum petas , ipse quoque te offendentibus ignosce : quoniam remissioni retribuitur remissio , nostræque cum conservis nostris reconciliationi, Dei amicitia et familiaritas.

« Qui inculpabiliter principem agere studet , cum notas cavere debet quæ forinsecus inuruntur,

tum seipsum ante alios verecundari, ut et aperte delinquere abstineat propter alios, et a seipso cohibeatur quominus privata seorsum flagitia committat. Si enim ex subditis sunt qui reverentia digni habentur, multo magis ea dignus imperator efficitur.

« Privati vitium esse assero, patrare prava supplicioque digna : principis vero culpam, non facere quæ honesta sunt salutemque pariunt : neque enim malorum abstinentia justificat potentem, sed bonorum editio coronat eumdem. Ne igitur malitia duntaxat abstinere cogitet, sed justitiam etiam capessere contendat.

30. « Dignitatum splendores mors haud reformidat : omnibus enim voraces suos dentes infligit. Ergo ante illius ineluctabilem adventum, opum copiam transportemus in cælum. Nemo enim quæ colligit in mundo, illuc profectus abducit : sed omnibus in terra derelictis, nudus de vita sua reddit rationem.

« Imperator ut est omnium dominus, ita cum omnibus Dei servus existit. Tum igitur demum vocabitur dominus, cum ipse sibi dominari, nec illicitis voluptatibus famulari patietur : tum adjutricem piam rationem assumens, invictam scilicet imperatricem, animi perturbationum rationis expertium indomitas cupiditates armatura castimoniæ debellabit.

« Quemadmodum umbræ corpora sectantur, sic animas flagitia comitantur, evidenti effigie actiones exprimentia : ideo non datur in judicio negare. Ipsa enim uniuscujusque opera obtestabuntur, haud sane vocem emittendo, sed talia prorsus sese repræsentando, qualia a nobis patrata sint.

31. « Navis per mare commeantis imitatur transitum compendiosa præsentis vitæ conditio, quæ sane nos nautas fallens suos, et pedetentim cunctanti raptos cursu, tandem ad suum cujusque exitum perducit. Si igitur hæc ita se habent, prætercurramus præcurrentia mundi negotia, accurramusque his quæ ad sæcula sæculorum permanent.

« Fastuosus et superciliosus homo ne ut taurus alticornis elevetur, sed animadvertens carnis subsistentiam, sedare debet cordis elationem. Nam etsi factus est princeps in terra, ne tamen ignoret sese ortum ex terra, cum ex pulvere ad solium conscendere, atque in pulverem tandem descendere possit.

« Studeto semper, invictissime imperator, et siculi scalas qui scandere incipiunt, non prius desistunt ad superiora ferri, quam ad supremum perveniant gradum ; ita tu quoque jugiter honestorum ascensum continuato. Sic fiet, ut cælestis quoque regni fructum aliquando percipias : quod utinam et tibi tribuat et conjugi Christus rex omnium, et qui regnat, et qui regno subjiciuntur, in sæcula ». Hactenus Agapeti saluberrima ad Justinianum imperatorem admonitio.

32. Quisnam autem iste fuerit Agapetus diaconus, diu multumque quæsitum est. Vixit his temporibus Agapetus diaconus S. R. E. qui nominatus cum aliis reperitur in Actis tertiæ Romanæ Synodi sub Symmacho Romano Pontifice, idemque creditus qui postea sub eodem Justiniano imperatore creatus est Romanus Pontifex, vir sane doctrina atque pietate insignis, et apud eumdem Justinianum magnæ auctoritatis : ut plane ex his omnibus possit ejusmodi scriptio existimari dicti Agapeti fuisse. Verum cum eadem græce scripta habeatur, et quidem attice atque admodum exculte loquentis ; non latinum, sed græcum in omnibus auctorem ostendit. Scimus his Justiniani Augusti temporibus duos claruisse Constantinopoli Agapetos, eorumdemque esse sæpius mentionem in Actis Synodi Constantinopolitanæ sub Menna : verum quod ambo essent monasteriorum archimandritæ, iste autem de quo est sermo diaconus dicatur magnæ Ecclesiæ, alius diversusque fuisse videtur ab illis, idemque primariæ Ecclesiæ diaconus : ita quidem eam fuisse appellatam, « sanctam magnam Ecclesiam », constitutiones quamplurimæ ejusdem imperatoris significant. Hæc de auctore Epistolæ dicta sunto : cui quandiu idem imperator aurem præbuit, juste recteque in omnibus imperium administravit ; ubi vero deflexit, sibi orbique Romano ruinam paravit. Sed de his hactenus.

33. *Per litteras et legatos Athalaricus adit Justinianum, fœdusque sancitur.* — Cum primum autem in Occidente cognitum est, Justinianum imperatorem creatum esse ; mox qui Theodorico regi successerat in Italiæ regnum Athalaricus, honorificam ad ipsum legationem decernit, duobus ad hoc muneris delectis legatis, quibus et has litteras dedit [1] :

« Juste possem reprehendi, clementissime principum, si pacem vestram quærerem trepide, quam parentes meos constat ardentius expetisse. Aut in qua parte dignus hæres existerem, si auctoribus meis impar tanta gloria reperirer ? Non nos majorum purpuratus tantum ordo clarificat, non sic regia sella sublimat, quantum longe lateque potens gratia vestra nobilitat. Omnia enim regno nostro perfecte constare credimus, si hanc nobis minime deesse sentimus. Sed ut pietatis vestræ præconiale est diligere, quorum patres contigit vos amasse. Nemo enim creditur impendisse veteribus puritatem innocuam, nisi qui eorum stirpem habere probatur acceptam. Claudantur odia cum sepultis ; ira perire noverit cum protervis ; gratia non debet occumbere cum dilectis ; sed magis affectuosius tractandus est, qui ad regni causas innocens invenitur. Perpendite quid a vobis mereatur successor bonorum (honorum).

34. « Vos avum nostrum in vestra civitate celsis curulibus extulistis. Vos genitorem meum in Italiæ palmatæ claritate decorastis ; desiderio quoque con-

[1] Apud Cassiod. l. II. Ep. I.

cordiæ factus est per arma filius, qui unis (annis) vobis pæne videbatur æquævus : hoc nomen adolescenti congruentius dabitis, qualia nostris senioribus præstitistis. In parentelæ locum noster jam transire debet affectus : nam ex filio vestro genitus, naturæ legibus vobis non habetur extraneus. Atque ideo pacem non longinquus, sed proximus peto : quia tunc mihi dedistis gratiam nepotis, quando meo parenti adoptionis gaudia præstitistis. Introducamur in vestram mentem, qui adepti sumus regiam hæreditatem. Illud est mihi supra dominatum, talem, ac talem rectorem habere propitium. Primordia itaque nostra solatia mereantur principis longævi habere, pueritia tuitionem gratiæ consequatur : et non in totum a parentibus destituimur, qui tali protectione fulcimur. Sit vobis regnum nostrum gratiæ vinculis obligatum. Plus in illa parte regnabitis, ubi omnia charitate jubebitis.

35. « Quapropter ad serenitatem vestram illum et illum legatos nostros æstimavimus esse dirigendos, ut amicitiam nobis illis pactis, illis conditionibus concedatis, quas cum divæ memoriæ domino avo nostro inclytos decessores vestros constat habuisse. Aliquid forsan et amplius mereor sinceritatis, cujus nec ætas videtur esse suspecta, nec generatio jam probatur extranea. Quædam vero per suprascriptos legatos nostros serenissimis sensibus verbo insinuanda commisimus , quæ clementiæ vestræ more ad effectum facite pervenire ». Hactenus Athalarici Epistola ad imperatorem.

36. Quinam autem fuerint duo hi legati Constantinopolim missi, licet eorum nomina in dicta Epistola minime inveniantur expressa, tamen ex alia Athalarici regis Epistola alter eorum ostendi videtur fuisse Arator magni nominis temporis hujus orator , quem ad legationis honorificentissimæ functionem antea exornatum voluit egregia dignitate comitivæ domesticorum. Extat de his ipsius regis Epistola [1], qua ejusdem Aratoris in facultatibus rhetoricis excellentia declaratur atque laudatur. Reperiuntur ad hunc ipsum Aratorem complures Epistolæ Ennodii Ticinensis et oratoriæ dictiones. Hunc eumdem putamus Aratorem poeticis quoque facultatibus præstantem, qui tandem cum relicta aula regia, se ministerio Ecclesiæ sub Vigilio papa dicavit , creatus subdiaconus, hæc scripsit in carmine ad Vigilium Romanum Pontificem :

Ecclesiam subeo, dimissa naufragus aula :
Perfida mundani desero vela freti.
Transferor ad niveas Petri sine turbine caulas,
Et fruor optati jam statione soli.

Hæc de Aratore altero legatorum : quisnam autem ei collega accesserit, ignoratur.

37. Firmasse vero Justinianum cum Athalarico rege concordiam, satis potest intelligi, quod dum vixit, nunquam eidem negotium facessivit. Magnam quidem consuetudinem et amicitiæ usum intercessisse Justiniano cum matre Athalarici regis Amalasuntha, quæ scribit Procopius in ejus obitu manifestant. Sed et cusa numismata ostendunt conciliatam fuisse pacem, sancitamque concordiam inter Athalaricum regem atque Justinianum imperatorem, dum in unius nummi altera parte Justiniani imperatoris nitet imago, in altera vero nomen inscribitur Athalarici regis, ut vides in museo L. Pasqualini.

Quo plane symbolo, suscepisse etiam pueri regis patrocinium Justinianum Augustum, intelligere possumus ; hæc omnia summa prudentia moderante ipsa Amalasuntha Athalarici regis matre, quæ novit Justiniani animum officiis assiduis demerere. Porro imperator ita pacem cum Ariano rege tenuit, ut tamen Arianos in Oriente positos sæpe legibus exagitarit : nam audi Cedrenum : « Cumque multos procerum labe Ariana vitiatos deprehenderet, bonis eorum publicandis, et suppliciis irrogandis, magnum aliis terrorem incussit, lege etiam lata, ut nemo nisi Orthodoxus rempublicam gereret ».

Hæc ipse. At non Athalaricum tantum, sed Hildericum etiam regem Wandalorum in Africa Justinianum frequenti legatione convenisse pro pace, et muneribus frequentasse plurimumque coluisse, Procopius narrat [1]. De legatione autem Francorum ad eumdem Justinianum missa agemus suo loco.

38. *Justiniani edicta de fide Catholica et de potestate judiciaria episcoporum.* — Sic igitur Deo bene disponente res imperii , Justinianus haud ingratus existens, quæ Deo grata esse sciret, explere curavit, nempe ut quæ essent Catholicæ religionis, optime perficerentur : ita ratus omnia felicissime cessura imperatori, qui quæ Dei sunt, summo studio implere satageret. Quamobrem ipso sui imperii exordio de fide Catholica, quam profitebatur, promulgavit edictum : ut eo modo fides Catholica, quam ipse teneret, et æque vellet ab omnibus custodiri, cunctis sibi subditis innotesceret : quod sic se habet [2] :

« Cum recta et inculpata religio, quam profitetur et prædicat sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia, nullo modo innovationem admittat : nos doctrinam sanctorum Apostolorum, et eorum qui post illos in sanctis Dei Ecclesiis versati sunt, sequentes, æquum esse existimavimus notam et testatam omnibus spem quæ in nobis est relinquere, traditioni et confessioni sanctæ Dei et Catholicæ Ecclesiæ adhærentes. Credentes enim in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unam essentiam in tribus personis adoramus, unam divinitatem, unam potentiam, Trinitatem consubstantialem. In extremis autem diebus confitemur unigenitum Dei Filium ex Deo Deum, ante sæcula sine tempore ex

[1] Apud Cassiod. l. VIII.

[1] Procop. de bello Wand. l. 1. — [2] L. v. C. de sum. Trinit. diversa translatione.

Patre genitum, coæternum Patri, ex quo omnia, et per quem omnia, descendisse de cælis, et incarnatum ex Spiritu sancto, et ex beata et gloriosa semper Virgine Maria hominem factum, et crucifixum, sepultum esse, et die tertio resurrexisse, unius ejusdemque miracula, et passiones, quas sponte in carne sustinuit, agnoscentes. Non enim aliud Dei Verbum et alium Christum agnoscimus, sed unum eumdemque consubstantialem Patri secundum divinitatem, eumdemque consubstantialem nobis secundum humanitatem. Trinitas enim permansit Trinitas etiam incarnato uno e Trinitate Dei Verbo : neque vero quartæ personæ accessionem sancta Trinitas admittit.

39. « Quæ cum ita se habeant, anathemate et execratione summa omnem hæresim condemnamus, tum vero vel maxime Nestorium ἀνθρωπολάτρην, id est, hominis cultorem et adoratorem, qui unum Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum dividit et distrahit, neque proprie et convenienter veritati sanctam gloriosam semper Virginem Mariam Deiparam confitetur; sed alium quidem Dei Verbum ex Deo Patre appellantem, alium autem eum qui natus sit ex sancta semper Virgine Maria, qui secundum gratiam et benevolentiam erga Deum Verbum, Deus factus est. Necnon amentem illum Eutychetem vanas quasdam opiniones adducentem, et negantem ex sancta semper Virgine Deipara Maria veram Incarnationem, hoc est, salutem nostram : neque omnino confitentem consubstantialem Patri secundum divinitatem, eumdem consubstantialem nobis secundum humanitatem. Item Apollinarium illum ψυχοφθόρον, id est, humanam mentem Christo adimentem, qui affirmat Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum mentis humanæ expertem esse, et confusionem in humanitate Filii Dei introducit. Denique omnes eos, qui illorum opinionem secuti sunt, et adhuc sequendam putant. Quod si post hanc nostram constitutionem, et plenissimam beatissimorum episcoporum, qui in nostris regionibus constituti sunt, denuntiationem, reperti fuerint contrariam opinionem sectantes; ne exspectent, ut digni venia judicentur. Jubemus enim, ut homines hujusmodi tanquam convicti et aperti hæretici justæ et idoneæ animadversioni subjiciantur ». Hactenus constitutio sine die et consule; sed his ipsius imperii primordiis datam esse, quæ dicturi sumus, indicare possunt. Cointius etiam alia versione præsenti anno datam ponit.

40. Satis sit igitur cognovisse, ejusmodi pietatis fundamenta ad tantam molem, quam mente volvebat, erigendam, novum imperatorem sternere voluisse, et imperii primitias his muneribus Domino consecrasse : quem constat alias pariter leges sancivisse, quibus statum Reipublicæ, integra servata justitia, optime disponeret, ut inter alias illam, qua jussit episcopos præfectis provinciarum judicibus præpositos esse, ne quid ab illis contra justitiæ ordinem admitteretur. Est autem ejus sanctionis ejusmodi exordium [1] : « Ex quo nos Deus Romanorum præposuit imperio, omne habemus studium, universa agere ad utilitatem subjectorum commissæ nobis a Deo Reipublicæ ». Et paulo post : « Si vero dum aliquis adierit judicem provinciæ, non invenerit justitiam : tunc jubemus eum adire suum sanctissimum episcopum ; et ipsum mittere ad clarissimum provinciæ judicem, aut per se venire ad eum, et præparare eum, ut omnibus modis audiat interpellantem, et liberet eum cum omni justitia secundum leges nostras, ut non cogatur peregre de sua patria proficisci.

41. « Si vero etiam sanctissimo archiepiscopo compellente judicem cum justitia determinare interpellantium causas, judex differat discernere negotium, et non servet litigantibus justitiam; jubemus sanctissimum civitatis illius episcopum dare ad nos litteras ei qui non meruerit quod jussum est, insinuantes quia coactus ab eo judex distulit audire interpellantem, et judicare inter eum, et qui ab eo conventus est. Ut hoc cognoscentes nos, supplicia inferamus judici provinciæ, qui interpellatus ab eo qui injustitiam passus est, et coactus a sanctissimo archiepiscopo, non judicaverit quæ in dubitationem venerunt ». Subjicit iis insuper, ut quotiescumque judex suspectus habetur, possit addi ad eam causam episcopus, qui cum ipso causam definiat : sed etiam ut qui læsum se a judice quæratur, interpellatus ab eo episcopus causam illam judicare possit; cujus si justæ latæ sententiæ non steterit, novissimis suppliciis affici judicem jussit. Sed et adjecit, ut si quis plus egerit, quam quæ legibus jussæ sunt sportulæ solvi, de his episcopi moneant imperatorem. Qua etiam constitutione sancivit, ne monachi, clerici, vel episcopi absque litteris patriarchæ se conferant Constantinopolim. Hæc de his quibus voluit justitiam sartam tectam ab omnibus custodiri.

42. *Magna animo aggressus Justinianus quibus pietatis auxiliis usus fuerit.* — Magnam ex his de divino patrocinio Justinianus imperator conciliavit sibi fiduciam, ratus nimirum propitium habiturum Deum, quem hujuscemodi hostiis promereret. Nactus igitur in primis Justini prædecessoris sanctis operibus pacatum imperium, idemque securum ab Occidentalium regum, qui pacem petierant, tumultibus atque molestiis : atque insuper rebus jam quæ ad Catholicam fidem spectarent, ante compositis, diro sublato ab Ecclesia schismate, quo ab Oriente Occidens divisus erat, summæ rerum potitus, haud parva vel levia meditatur : monarchiam enim concepit animo, liberationem Occidentalis imperii occupati a Barbaris mente versans. Adjecit vero ad divinum auxilium promerendum jejuniorum magnam austeritatem, et assiduas ad Deum preces, quibus divinum sibi numen propitium redderet : magnam namque ex iis fiduciam comparasse, ipse ingenue profitetur in constitutione edita de pro-

[1] Justin. Novel. LXXXVI.

consule Cappadociæ, ubi hæc inter alia [1] : « Sed et bonam spem habemus (quod Deus nobis annuat) ut et cæteras gentes, quas socordia sua Romani amiserunt, cum utrinsque Oceani terminos tenerent, iterum ditioni nostræ adjungamus : quas nos divino freti auxilio ad meliorem statum redigere properamus : neque quicquam detrectamus eorum, quæ vel ad extremam pertingunt difficultatem, vigiliis simul et inediis, cæterisque laboribus jugiter pro subditis nostris, ultra quam naturæ modus patitur, utentes, etc. »

43. Quæ autem ejusmodi essent inediæ atque labores, qui naturæ modum superarent, accipe ex Procopio, cum de illis tantum agit ejus jejuniis, quæ ab ipso Quadragesimæ tempore peragi consueverunt : ait enim [2] : « Omnibus illis diebus qui Paschalem solemnitatem præcedunt, jejunio addictus, duram quamdam vitam egit, nedum regi alienam, sed neque privato civi aliquo modo acceptabilem. Per duos dies cibis abstinebat. Summo mane identidem e lecto surgens, Reipublicæ invigilavit; cujus negotia verbo et opere pertractans, matutinum et meridianum et non minus tempus nocturnum expendit. Nam in seram noctem lectum petens, mox surrexit, quasi plumarum pertæsus. Cibi appetens, vinum, panem, et id genus alia cibaria abesse voluit : brassicam solum et agrestes herbas longo tempore sale et aceto maceratas edebat; in potu aqua erat sola : neque his ad saturitatem utebatur, sed petitum cibum paulisper degustatum mox dimisit, non eo sumpto qui naturæ erat satis ». Hæc Procopius de laboribus et jejuniis, quibus imperatorem contraxisse ægram valetudinem tradit. Sed plane accidit secundum quod ait Apostolus [3] : « Cum infirmor, tunc potens sum ». Etenim eo modo debilitatus corpore, Persas, Gothos, Wandalos, et alios Barbaros superavit.

44. Sed quibus aliis piis factis ad ardua petenda aperuerit sibi viam, ut ipsi uni licuerit quod nemini prædecessorum imperatorum concessum fuerat, tum ex ipsiusmet Justiniani scriptis, tunc ex Procopio et aliis scriptoribus scies : nempe tanta promeruisse ex cultu sanctorum martyrum, veneratione eorumdem sacrarum reliquiarum, erectione novarum Ecclesiarum, veterum collabentium restitutione, hospitalium domorum ædificatione, exstirpatione hæreticorum, inviolabili justitiæ observatione, pravorum proscriptione morum, propagatione vero virtutum, patrocinio bonorum, atque profligatione malorum : his quidem præviis in bellis gerendis probe factorum cohortibus hostes ubique facile superavit, ut quæ singulis dicentur annis, perspicue demonstrabunt. Ita plane certa posteris cunctis relinquens impressa vestigia, quibus gressus tenditur ad sublimia : rursum vero quomodo his destitutus auxiliaribus copiis, lapsus, ad ima demersus, obrutus impietate perierit; magnum principibus reliquit exemplum, quo timeant, cautioresque reddantur : ut plane illud Propheticum eisdem inclamare liceat [1] : « Et nunc, reges, intelligite, erudimini qui judicatis terram ». Cum in uno Justiniano unicuique principum, potissimum vero imperatoribus sint exempla proposita de his quæ sectentur, vel fugiant, imitentur, vel caveant, non quidem ambiguis obscurisque signis, sed certis amplissimisque notis expressa.

45. *Bellum Persicum præcedunt litteræ inter Belisarium Romanorum et Mirrhanem Persarum duces.* — His igitur jactis ad stabilitatem imperii fundamentis, jam auspicaturus bellum Persicum, ex more legatos præmisit ad regem Persarum Cabadem, ea petiturus quæ sibi jure debita esse constaret : quibus denegatis, Belisarium ducem adversus eos cum exercitu misit, cui inter alios Procopium consiliarium junxit, eumdem ipsum, qui præsens cuncta conspicatus, eadem scriptorum monumentis posteris commendavit. Tu si ea cupis singula noscere, habes quem legas auctorem : nobis hic illa tantum recensenda erunt, quæ ab instituto longius digredi minime faciant : grato tamen accipies animo, si breviores Epistolas ultro citroque datas inter Belisarium Romani ducem exercitus, et Mirrhanem copiarum Persarum præfectum, antequam bellum inchoaretur, imo ante legatorum adventum, cum ipse dux Persarum in Romanorum ditionem exercitum immisisset, hic ex ipso Procopio [2] in medium adduxerimus. Scriptæ autem primo loco Belisarii ad Mirrhanem litteræ sic se habent :

46. « Primum quidem bonum esse pacem, apud omnes homines in confesso est, quibus paululum rationis existit. Si quis autem ipsam turbare sit inventus, malorum causa sibi ac proximis erit. Dux optimus idem profecto putandus, qui ex bello pacem disponere sit aptus. Tu vero, rebus in quiete constitutis, atque utroque rege concordiam exoptante, bellum absque ulla causa inferre decrevisti. Aderunt legati nostri propediem, qui, si qua inter nos dissident, facile conciliabunt : nisi forte ex hac interim tua expeditione grave aliquid oriatur, quod spem pacis nobis eripiat. Sed age istum celeriter domum reducito exercitum, nec maximis impedimento sis bonis, nec tuis (ut par est) gravium eventuum causa fueris ». Hæc Belisarius ex divinæ utique Scripturæ [3] præscripto, quæ jubet, antequam cum hostibus congrediendum sit, pacem eisdem offerre. Sed quæ corde tumens ad Belisarium responderit Mirrhanes Persarum exercitus ductor, accipe :

47. « Tuis litteris permotus profecto obtemperassem, nisi Romæorum Epistola fuisset, quibus promittere, promptum est, promissis autem quanquam juramento firmatis minime stare. Nos igitur vestræ occurrentes fallaciæ, ad arma cogimur venire. Vos ergo, chari Romæi, nihil in futurum aliud

[1] Novel. xxx. in fin. — [2] Procop. de ædif. Justinian. imp. l. I. — [3] I. Cor. XII.

[1] Psal. II. — [2] Procop. de bello Persico l. I. — [3] Deut. XX.

excogitate, quam vobis cum Persis perpetuo bellandum. In hoc enim nos et consenescere et mori simul oportet, donec re, non tantum verbis in nos æqui fueritis ». Hæc ipse; ad quem rursum ita Belisarius :

« Non in omnes, optime Mirrhanes, jactantia uti oportet, neque proximos probris nullo modo ad rem pertinentibus semper incessere : præsertim cum Ruffinum de concordia legatum jamjam affuturum asseveremus : tuque brevi videbis. Vobis nihilominus, si hostilia tandem cupitis, occurremus, auctore Deo, quem nobis propitium in periculo futurum, ac Romæorum quieti faventem, jactantiæque Persarum adversum speramus. Et quando nobis ad pacem provocantibus restitistis, acie decernere parati sumus, jusjurandum et conscripta fœdera violata in summis signis ad prœlia suspendentes ». Hucusque Epistola Belisarii secundo data. Sed audi quid postremo ira exæstuans Barbarus ad eum rescripserit :

48. « Neque nos absque diis nostris in bella descendimus; quin ducibus ipsis comitati, contra vos venimus, quos spero cras ad urbem Daram Persas introducturos, ubi et balneum et prandium fac mihi intra mœnia pares ». Hactenus novus Rapsaces : quæ cuncta hic oportuit descripsisse, quo quis intelligat, non inter homines duntaxat, sed inter numina ejusmodi paratum esse conflictum; dum Dei Christianorum Belisarius niti se auxilio testaretur, Mirrhanes vero Persarum opem ostentaret deorum. In hoc laborandum semper prudentissimis ducibus Christianorum exercituum, ut spem omnem in Deum conjiciant, eamdemque veluti primarium vexillum ob oculos hostium ponant : in quod illi contumeliosi existentes, Dei vindictam in se concitatam excipiant, atque ita pereant, ut semper contigisse liquet.

49. *Prœlium et victoria in Persas.* — At quæ sunt hæc secuta? quod videlicet semper accidit, ut adversus superbos Deus ipse adversarius pugnet. Initum est certamen in Mesopotamia, quod exacte describitur a Procopio, in quo Dei virtus hostes opprimens manifesto cognita est, dum (quod accidit cum Theodosius Major pugnavit adversus Eugenium tyrannum) vi ventorum Persarum spicula cæteraque missilia in Romanos intorta præpedirentur, atque inefficacia penitus redderentur : contra vero validiori impetu Romanorum jacula vibrarentur, ex quibus ipsi adversarii magnopere oppugnarentur, quibus hastis tantummodo reliquum pugnæ conficiendum fuit : sicque victi demum atque fugati sunt a Romanis victoria incruenta potitis Persæ, adeo ut res Persarum in Mesopotamia penitus collapsæ sint. Rursus vero cum postea in Armenia Majori ab illis reparatum bellum fuit, itidem Persæ sunt victi; quando et Narses Persa cum fratribus ad Romanos deficiens, benigne exceptus est, donatusque a Justiniano quæsturæ munere. Hæc autem expeditio hoc anno a Justiniano agitari cœpta, hunc prosperum finem est consecuta quarto ejus imperii anno, ut idem Procopius testatur. Postea vero idem qui supra Mirrhanes dux Persarum victus iterum apud Daram, ab ipso Cabade rege Persarum maximas sustinuit pœnas, ornatu in primis illo privatus, quo crines redimitos auro et margaritis gestare solebat, qui honor apud Persas omnium maximus habebatur, quem a rege quis consequi posset. Hunc tandem consecutus est finem ventosus homo, cum in diis suis omnem fiduciam collocasset; et fastu erectus adeo aspernatus esset Belisarium, qui fiduciam omnem spemque in ipsum verum Deum optimum maximum posuisset : quo auspice, de victoribus hactenus hostibus victoriam in omnibus certaminibus feliciter reportavit.

50. Quonam autem symbolo invigilare se rebus Persicis Justinianus voluit declarasse, ex Suida accipe : « Justinianus (inquit) statuam suam equestrem in columna posuit, quæ læva globum tenet, cruce in eo defixa : quæ significaret, eum ob fidem in crucem, terræ dominum factum. Globus enim is terra est ob rotundam ejus figuram, fides autem est crux ob incarnatum Deum illi affixum. Dexteram porrigit versus Orientem, seditionem Persarum significans, et extensione ac repulsione manus clamitans, ne Romanas provincias ingrediantur : State, ne progrediamini : neque enim id vobis expediet ». Hæc Suidas.

51. Quod autem ait per globum orbem ipsum terrarum significari, et per crucem fidem, qua cuncta subegit : victoriam illam intelligas demonstrari, qua Christus signo crucis sibi universa subjecit secundum illud [1] : « Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum ». Et quod crucem passus, suis dixit discipulis [2] : « Confidite, ego vici mundum ». Ad hæc, inquam, alludens, crucem super orbem infixit, ut videre est in duobus numismatibus in museo L. Pasqualini asservatis.

Horum prius hoc anno cusum apparet, cum adhuc superstes Justinus esset : nam duplex AA duos plane monstrat Augustos; per triplex vero GGG, nonnisi Theodoram Augustam additam intelligas. Inspice quibus signis decorus novus appareat imperator, dextera orbem subactum cruce regens, ipsamque Victoriam ostentans dextera hastam nomine Christi signatam tenentem, et sinistra itidem cruce Christi globum ornatum gestantem.

52. Sed cœptam de rebus Persicis narrationem prosequamur. Atque in primis hic non tacendum, quod testatur Procopius, Justinianum imperatorem in bello Persico conficiendo usum esse auxiliaribus copiis Erulorum. Eorum namque regem his exordiis imperii Justiniani ad Christianam fidem esse conversum, Miscellæ auctor affirmat his verbis [3] : « Interea rex Erulorum, Gethes nomine, venit Constantinopolim cum populo, et petit imperatorem, ut fieret Christianus. Qui baptizatum in Theophaniis suscepit eum ex baptismate

[1] Joan. XII. — [2] Joan. XVI. — [3] Miscel. l. XVI. in princ.

repromittentem auxiliari ei in quibuscumque voluisset ». Hæc ibi. Sed et de his Procopius de Bello Gothorum libro secundo, de eorumdemque conversione Evagrius[1] agit, atque Nicephorus[2]. Commendatur quidem egregia navata opera Erulorum ab eodem Procopio[3], dum ex compressione ab eis in hostes facta Persas fugatos affirmat : ut plane apparuerit, ubi legiones ductat pietas, omnes ei cedere adversarias potestates.

53. Sed hic corrigendum, quod sub anno primo Justiniani imperatoris in Annalium compendio Cedrenus habet his verbis : « Eodem anno rex Persarum Tzato bellum ob initam cum Romanis societatem intulit. Huic Tzato Justinianus auxiliares mittit copias, ducibus Belisario, Kerico (Cyriaco), et Petro qui cum in bello gerendo mutua invidia transversi agerentur, a Persis victi sunt ». Hæc ipse. Verum ex Procopio patet id bellum non hoc anno esse confectum, sed ad annos quatuor productum bellum Persicum, Romanis ob plures de illis obtentas victorias favorabile. Sed et a Kerico, sive Cyriaco bene pugnatum esse, ostensuri sumus. Illud vero Cedreno concesserim, conflatam esse quam dicit invidiam inter duces : cujus rei causa Procopius ipse historicus, qui Belisario inhærebat, obtentam ab eodem Kerico de Persis victoriam scribere prætermisit : de qua Cyrillus hujus temporis historicus exactissimus res prosecutus magni Theodosii cœnobiarchæ, de eodem obiter facta mentione, hæc ait[4] :

54. « Dux Romani exercitus (mos est eum vocare comitem Orientis) nomine Kericus (Cyriacus), in bello audax, in Deum autem pius : is jam incursionem facturus contra Persas, existimavit se primum oportere currere Hierosolymam, et illinc adversus hostes assumere auxilium. Cum autem statuisset in transitu ire ad hominem Dei », ipsum magnum Theodosium, « eum enim valde trahebat illius fama et virtutis illecebræ : dum abiret, multa alia licuit ei audire ex sacra illa lingua, et hoc inter cætera : Ne (quomodo divinus David[5]) in arcu speraret, nec poneret salutem in gladio ; sed nec in multorum hominum confideret millibus: unum autem sciret adjutorem, unum inexpugnabilem, cui est facile, ut unus mille persequatur, et decem millia profligentur a duobus. Hæc cum sanctus comiti disseruisset, ita fuit ille captus ab ejus admonitionibus, et ita flagrare cœpit ejus desiderio et ardenti fide ; ut ipsum cilicium, quo magnus ille interius induebatur, loco cujusvis alterius rei arma peteret, quibus se conservaret. Quod quidem cum accepisset et induisset, et consueta aggressus esset certamina, paulo post victor rediit, cum et animi et manus præclara ostendisset facinora, et digna quæ commemorentur ».

55. « Cum rebus ergo fortiter in bello gestis, insignis et clarus esset reversus, nequaquam ingratus fuit in benefactorem ; neque ut multi, qui postquam sunt consecuti, obliviscuntur beneficii : sed se similem conservans in omnibus, rursus venit ad sanctum cum vehementi cordis exultatione, et gratias agens, et ei universam adscribens victoriam : dicebat enim : Illo ipso tempore pugnæ mihi quidem, cum pro thorace tuum induissem cilicium, veniebat in mentem confidere, et in hostes irruere. Cum autem manus conseruissemus, magnæ exoriebantur tenebræ tanquam in densa caligine : et ab aliis quidem omnibus ea etiam, quæ prope erant, cerni non poterant ; ego autem te solum mihi videbar videre me præcedentem, et manu significantem et admonentem, ut has quidem prœlii partes dimitterem, in has autem pugnarem, et te duce, equum agere : donec conspectus terribilis et intolerabilis inimicis, vehementi terrore omnibus injecto, efficerem, ut se conjicerent in pedes, et turpem fugam lubenter eligerent. Et hæc quidem ille, qui etiam dignus est habitus divina hac apparitione ». Hactenus Cyrillus : hicque modo de rebus Persicis finis esto.

56. *Rex Hunnorum factus Christianus.* — De reliquis autem rebus hoc anno in Oriente gestis adduntur hæc in Miscella[1] « Eodem anno adhæsit mulier quædam Romanis, ex Hunnis qui dicuntur Saber (Isabenos appellat hos Procopius) nomine Boazer vidua, habens secum Hunnorum centum millia. Tunc et rex Hunnorum, qui sunt juxta Bosphorum, nomine Gorda, accessit ad imperatorem, et factus Christianus susceptus est : et multis ei præstitis donis, misit eum in regionem ipsius ad custodiendas Romanas res et Bosphorum civitatem ». Hæc ibi. Subjicit autem post hæc et alia de posteriori terræ motu Antiocheno : sed quoniam, Evagrio teste, post duos annos et menses tres a priori contigit, in sequentem annum potius rejiciendum esse putamus.

57. *Julianæ Aniciæ obitus ejusque divitiæ et pietas.* — Hoc eodem anno clarissima femina illa Juliana nomine, quæ Aniciæ antiquæ familiæ decus Constantinopoli degens, Orthodoxæ fidei causa sub Anastasio imperatore (ut suo loco diximus tomo superiori) magnopere exagitata, constans fortisque permansit (cujus et litteras ad Hormisdam papam datas suo loco recitavimus) ex hac vita decessit, ut colligitur ex Cyrillo[2] in Actis sancti Sabæ, cum ait de ipsius eunuchis prædivitibus post ejus obitum ad monastica instituta amplexanda ad ipsum sanctum Sabam in Palæstinam se conferentibus. Sed quam divitiis pollens esset, ac gloriæ splendore illustraretur hæc mulier, intelliges ex Gregorio Turonensi[3] hæc de ipsa scribente, dum martyrum gloriam, commentario edito, celebrando prosequitur :

58. « Apud Constantinopolim vero magno cultu Polyeuctus martyr colitur, pro eo præcipue, quod cum magnis virtutibus polleat, in perjuros tamen præsens ultor existit : nam quicum-

[1] Evag. l. IV. c. 19. — [2] Niceph. l. XVII c. 13. — [3] Procop. de bello Persic. l. I. — [4] Apud Sur. die XI. Januar. — [5] Psal. XLIII.

[1] Miscel. l. XVI. — [2] Apud Sur. die V. Decemb. — [3] Greg. Turon. de Glor. mart. c. 133.

que (ut assolet) occultum scelus admiserit, et data suspicione ad hoc perductus fuerit templum, aut statim quod admisit, virtute martyris perterritus confitetur; aut si perjuraverit, protinus ultione divina percellitur. Hujus Basilicæ cameram Juliana quædam urbis illius matrona auro purissimo texit hoc modo : cum ad imperatorem Justinianum fama facultatis ejus, multis narrantibus pervenisset; ad occursum illius properare celerius non tardavit, dicens : Latere non puto, o venerabilis mater, qualiter a specie auri thesauri publici sunt exhausti, dum vos quietos esse volumus, dum patrias defensare studemus, dum gentes vobis placamus, dum solatia diversorum dando conquirimus. Ergo quia tibi potentia majestatis divinæ multum contulit auri; quæso ut nobis manum porrigas, atque aliquid pecuniæ commodes; ut scilicet, cum tributorum publicorum fuerit summa delata, quæ commodaveris reformentur; ac in postero laudis tuæ titulo præcurrente, canatur urbem Constantinopolitanam a Juliana matrona fuisse pecuniis sublevatam.

59. « At illa intelligens imperatoris ingenium, sapienter obtegit quæ Deo devoverat, dicens : Parvitas reddituum meorum tam de tributis, quam quod de fructibus speratur, per ipsas adhuc residet domos. Si ergo gloria vestra recipiendi spatium tribuit; cum collectum fuerit, omne conspectui vestro repræsentabitur. Cumque oculis propriis cuncta contemplati eritis, quæ placuerint et relinquetis et auferetis : erit mihi ratum (gratum), quod voluntas cordis vestri censuerit. His ita delusus imperator verbis, ad palatium gaudens rediit, putans se hanc pecuniam jam in thesauris publicis retinere. At illa vocatis artificibus, quantum reperire auri in promptuariis potuit, tradidit occulte, dicens : Ite, et factis juxta mensuram tignorum tabulis, beati ex hoc Polyeucti martyris cameram exornate, ne hæc avari imperatoris manus attingat. Illi vero perfecta omnia quæ matrona præceperat, cameræ affixerunt, texeruntque ex auro mundissimo.

60. « Quo opere explicito, vocat mulier imperatorem, dicens : Parvitas pecuniolæ, quam conjungere potui, adest : veni ad contemplandam eam; et quod libuerit facito. Surrexit gavisus imperator de solio, nihil percepturus ex auro. Pergit ad domum mulieris, putans se copiosos thesauros palatio deportare. Cui cum mulier occursum humiliter reddidisset, invitat in templum martyris ad orationem : erat enim proximum domui ejus; et hæc quæ habere potuerat, loco illi delegaverat sancto. Apprehensa enim imperator manu mulieris, eo quod esset senex, ingreditur ædem : prosternitur ad orationem : qua expleta ait mulier : Suspice, quæso, cameram hujus ædis, gloriosissime Auguste : et scito : quia paupertas mea in hoc opere continetur. Tu vero quod volueris, exinde facito : non adversor.

61. « Ille autem suspiciens atque admirans, erubuit; et ne pudor ejus manifestaretur, collaudans opus, et gratias agens, abscedere cœpit. Sed ne rediret vacuus a munere, extractum mulier annulum e digito, cujus gemmam vola concluserat, qui non amplius auri pondus quam unius semiunciæ continebat, obtulit, dicens : Accipe, imperator sacratissime, hoc munusculum de manu mea, quod supra pretium hujus auri valere censetur. Erat enim in eo lapis Neronianus miræ viriditatis atque splendoris : qui cum fuisset ostensus, omne aurum quasi in viriditatem visum est conversum a pulchritudine gemmæ. At ille accipiens, et iterum atque iterum gratias agens, et collaudans matronam, in palatium est regressus. Unde non est dubium, etiam in hac re martyris hujus intercessisse virtutem, ne opes locis sanctis et pauperibus delegatæ, in illius transferrentur dominationem, cujus non fuerant studio congregatæ ». Hactenus Gregorius de Juliana : quæ cum in Miscella [1] dicatur fuisse consobrina Pompei viri clarissimi, et Cyrillus in Saba dicat eumdem Pompeium consobrinum fuisse imperatoris; satis intelligere potes, unde orta illi fuerit cum imperatore ita agendi licentia, et imperatori eamdem adeo honorifice pertractandi veneratio parta. Hujus autem Julianæ cognatam Pompeii uxorem, nomine Anastasiam, abdicato tandem sæculo post obitum viri sui, secessisse in Palæstinam, ibique in monte Oliveti vitam excoluisse monasticam, et egregia enituisse sanctitate. Cyrillus [2] in Saba testatur, de ipsa adhuc superstite mentionem obiter faciens. Sed quid de Julianæ eunuchis post ejus obitum ad sanctum Sabam migrantibus factum sit, audi eumdem Cyrillum :

62. « Tunc vero cum et quæ a me superius dicta est Juliana e vita excessisset, eorum qui apud ipsam erant eunuchorum fidelissimi, qui jam longo ante tempore erant beato Sabæ amici et familiares; accedunt ad ipsum, afferentes cumulos pecuniæ pro quibus nullam aliam petebant remunerationem, quam solum ut referrentur in numerum suorum monachorum. Ille autem cum non posset suam legem solvere, neque eunuchorum et imberbium aliquem in suam Lauram admittere : cum multis admonitionibus et sermonibus apud eos esset usus, et eos confirmasset ad futurum; ipsos emittit ad beatum Theodosium. Illi vero paulo post patriarcham convenientes, petunt ab ipso quemdam locum, volentes in eo degere separatim, et sibi solis et Deo vacare. Ille autem cum Alexandro Eliæ monasteriorum præfecto eos commendatos, apud ipsum aliquo brevi tempore deposuisset, apud se consultabat, quem eis locum tribueret, et quemadmodum finem imponeret eorum voluntati. Interim vero pecuniis illectus Alexander, non stans pactis illis conventis, quæ cum Elia inierat, dividit eunuchis monasteria, cum ad ea nullum laborem nec operam prius contulisset, quæ ille multis laboribus et sudoribus construxerat : a quibus unum ex monasteriis in hodiernum usque diem nominatum est eunuchorum ». Hactenus Cyrillus de

[1] Hist. Miscel. l. xv. — [2] Apud Sur. die v. Decemb.

Julianæ eunuchis sæculo se abdicantibus hoc anno post obitum clarissimæ dominæ; ex cujus liberalitate opulenti effecti, et pietatem edocti, opes ingentes partas amore cælestis patriæ contempsere.

63. *Athalaricus per constitutionem clericos Catholicos a laicorum tribunalium vexatione redimit.* — Ita se habentibus rebus Orientalis imperii, Romana Ecclesia interea sub jugo Barbarico laborabat: quo enim regni Athalarici bases ex fœderibus cum principibus istis firmatæ satis stabilitæque esse visæ sunt, eo magis Gothorum crevit arrogantia, eo usque progressa, ut jura Ecclesiarum invaderet: adeo ut clerici passim ad laicalia tribunalia traherentur. Quod dedecus haud ferendum ratus qui Romanæ Ecclesiæ Felix Pontifex præsidebat, una cum Romano clero expostulavit de his vehementer apud ipsum regem: qui ubi eos benigne audisset, humaniterque tractasset, ex ipsorum sententia sanctionem edidit, qua adeo nefaria et inconcessa, temereque præsumpta fieri omnino vetuit. Ipsa autem ab eodem Athalarico constitutio eo argumento edita sic se habet ad clerum Romanum data [1]:

64. « Clero Ecclesiæ Romanæ Athalaricus rex.

« Tanto divinitati plurima debemus, quanto a cæteris mortalibus majora suscepimus: nam quid simile rependet Deo, qui potitur imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compensari possit idonee; ipsi tamen gratia redditur, dum in servientibus honoratur. Itaque flebili aditione causamini, hoc fuisse longæ consuetudinis institutum, ut si quis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ servientem aliqua crederet actione pulsandum, ad supradictæ civitatis antistitem negotium suum dicturus occurreret; ne clerus vester forensibus litibus profanatus, negotiis potius sæcularibus occupetur: addentes, diaconum quoque vestrum ad contumeliam religionis tanta executionis acerbitate compulsum, ut Saius eum propriæ custodiæ crederet mancipandum; presbyterum quin etiam Romanæ Ecclesiæ pro levibus causis asseritis criminaliter impetitum. Quod nobis pro ingenita reverentia, quam nostro debemus auctori, displicuisse profitemur; ut qui pridem sacris meruerant inservire ministeriis, conventionibus irreverenter nefariis expositi injuriis subjacerent. Sed aliorum plectenda subreptio nobis obtulit plenissimæ laudis eventum; ut causa contigerit præstandi, quæ nos cælestibus commendaret auxiliis.

65. « Atque ideo considerantes Apostolicæ Sedis honorem, et consulentes desideriis supplicantium; præsenti auctoritate moderato ordine definimus, ut si quispiam ad Romanum clerum aliquem pertinentem in qualibet causa probabili crediderit actione pulsandum, ad beatissimi papæ judicium prius conveniat audiendus: ut aut ipse inter utrosque more suæ sanctitatis agnoscat, aut causam deleget æquitatis studio terminandam. Et si forte (quod credi nefas est) competens desiderium fuerit petitoris elusum: tunc ad sæcularia fora jurgaturus occurrat, quando suas petitiones probaverit a supradictæ Sedis præsule fuisse contemptas.

66. « Quod si quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit judicio sacrilega mente damnatus, qui reverentiam tantæ Sedi exhibere contemnat, et aliquid de nostris affatibus crediderit promerendum, ante alicujus conventionis effectum decem librarum auri dispendio feriatur: quæ a palatinis sacrarum largitionum protinus exactæ, per manus sæpe memorati antistitis pauperibus erogentur; carensque impetratis, negotii quoque sui amissione mulctetur. Dignus est enim duplici pœna percelli, qui et divinam reverentiam, et nostra jussa temerarit. Sed interim vos, quos judicia nostra venerantur, Ecclesiasticis vivite institutis. Magnum scelus est crimen admittere, quos nec conversationem decet habere sæcularem. Professio vestra vita cælestis est. Nolite ad mortalium vota humilia, et errores descendere. Mundani coerceantur humano jure; vos sanctis moribus obedite ». Hactenus Athalarici constitutio, hominis licet Ariani: cujus comparatione si se ipsos metiantur principes novatores, plane inferiores ipso quam longissime invenientur.

67. *Dionysii Exigui doctrina et pietas; ejusque lucubrationes, maxime de Cyclo Paschali et Collectione canonum.* — Ab hoc anno sub consulatu Mavortii magnus ille Dionysius, cognomento licet Exiguus, Paschalem Cyclum exorditus ad nonaginta quinque annorum curricula perduxit, cujus fragmentum Marianus Scotus recitat in Chronico sub eodem Mavortii consulatu. At qualis quantusve vir iste fuerit, ex Cassiodoro [1] ejus æquali sic ipsius verbis habeto: « Generat, inquit, etiam hodieque Catholica Ecclesia viros illustres, probabilium dogmatum decore fulgentes. Fuit enim nostris temporibus, et Dionysius monachus, Scytha natione, sed moribus omnino Romanus, in utraque lingua valde doctissimus, reddens actionibus suis, quam in libris Domini legerat æquitatem. Qui Scripturas divinas tanta curiositate discusserat atque intellexerat, ut undecumque interrogatus fuisset, paratum haberet competens sine aliqua dilatione responsum. Qui mecum dialecticam legit, et in exemplo gloriosi magisterii plurimos annos vitam suam, Domino præstante, transegit. Pudet me de consorte dicere, quod in me nequeo reperire. Fuit enim in illo cum sapientia magna simplicitas, cum doctrina humilitas, cum facundia loquendi parcitas; ut in nullo se vel extremis famulis anteferret, cum dignus esset regum sine dubitatione colloquiis. Interveniat pro nobis qui nobiscum orare consueverat: ut cujus hic sumus oratione suffulti, ejus nunc possimus meritis adjuvari. Qui petitus a Stephano episcopo Salonitano, ex Græcis exemplaribus canones Ecclesiasticos moribus suis, ut erat planus atque disertus, magnæ eloquentiæ luce composuit, quos hodie usu celeberrimo Ecclesia Romana complectitur. Hos etiam oportet vos assidue legere, ne videamini tam

[1] Apud Cassiod. l. VIII. c. 24.

[1] Cassiod. de divin. lect. c. 23.

salutares Ecclesiasticas regulas culpabiliter ignorare.

68. « Alia quoque multa ex græco transtulit in latinum, quæ utilitati possunt Ecclesiæ convenire. Qui tanta latinitatis, et græcitatis peritia fungebatur, ut quoscumque libros græcos in manibus acciperet, latine sine offensione transcurreret, iterumque latinos Attico sermone legeret; ut crederes hoc esse conscriptum, quod os ejus inoffensa velocitate fundebat. Longum est de illo viro cuncta retexere, qui inter alias virtutes hoc habuisse probatur eximium, ut cum se totum Deo tradidisset, non aspernabatur sæcularium conversationibus interesse. Castus nimium, cum alienas quotidie videret uxores : mitis, cum fere gentium vesano turbine pulsaretur. Fundebat lacrymas motus compunctione, cum audiret garrula verba lætitiæ. Jejunabat sine exprobratione prandentium; et adeo conviviis gratanter intererat, ut inter corporales epulas exquisitas spirituales copias semper exhiberet. Quod si tamen aliquando comederet, parvo quidem cibo, sed tamen communibus utebatur. Unde summum bonum æstimo patientiæ inter humanas esse delicias et abstinentiæ custodire mensuram.

69. « Sed ut bona mentis ejus infucata laude referamus, erat totus Catholicus, totus paternis regulis perseveranter addictus : et quicquid possunt legentes per diversos quærere, in illius scientia cognoscebatur posse fulgere. Cujus nomini aliqua pravi homines calumniose nituntur ingerere, unde sua videantur errata aliquatenus excusare. Sed ille jam sæculi perversitate derelicta, præstante Domino, in Ecclesiæ pace sepultus, inter Dei famulos credendus est habere consortium. Dicerem adhuc fortasse reliqua de sancto viro, quæ nobis, totius veritatis comprobatione comperta sunt : sed necesse est ut propositum nostrum potius exsequamur; ne cum simus debitores alterius promissionis, aliud diu referre importuna loquacitate videamur ». Hactenus de his Cassiodorus.

70. Præter Dionysium laudat quoque idem Cassiodorus græcarum rerum peritos, qui his item temporibus inter illustres viros doctos floruerunt, Bellatorem presbyterum, Epiphanium, de quo superius dictum est, et Mutianum; quorum idem Cassiodorus opera est usus. De Bellatore sæpe meminit in iisdem libris de Institutione divinarum lectionum, complura ab eo e græco in latinum translata, et alia in divinis Scripturis elaborata; nempe de Ruth et aliis Hebræis feminis libros duos; in librum Sapientiæ volumina octo; Expositionem in libros Machabæorum. Quæ autem per Epiphanium translata fuerint, idem meminit [1], et quæ versa sint a Mutiano recenset [2].

71. Sed ad Dionysium cunctis his celebriorem oratio revocetur. Ipsi debemus, quod in Cyclo suo annos non per Olympiades, vel consules, aut indictiones, sed a Christi Domini nostri Incarnatione numerare cœpit, ut Beda testatur his verbis [1] : « Primi decennalis circuli cursu temporum ordo præfigitur; quem Græci calculatores a Diocletiani principis annis observavere : sed Dionysius venerabilis abbas Romanæ Urbis et utriusque linguæ, græcæ videlicet et latinæ non ignobili præditus scientia, Paschales scribens circulos, noluit eis (sicut ipse testatur) memoriam impii persecutoris innectere; sed magis elegit ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi tempora prænotare; quatenus exordium spei nostræ totius nobis existeret; et causa reparationis humanæ, id est, passio Redemptoris nostri evidentius eluceret ». Ita plane. Sed, et Alexandrina Ecclesia una cum universa Ægypto detestata chronologiam illam, quæ ab impio et immani Christianorum hoste deducebatur; illud præstitit, ut non a Diocletiano, sed a martyrum tempore, qui sub Diocletiani persecutione passi sunt, annorum computum derivaret : qui hactenus apud eos usus viget, ut videre est in litteris patriarchæ Alexandrini in appendice tomi sexti nostrorum Annalium superius recitatis.

72. Quod vero pertinet ad collectionem et translationem Græcorum canonum a Dionysio factam : non id laboris idcirco ab ipso susceptum scias, quod latina Ecclesia hactenus caruisset eisdem canonibus latinitate donatis; sed quod sive vitio interpretis, sive librariorum incuria iidem reperirentur valde mendosi : qua re permotus, in opus incubuit, ut ipse testatur in Epistola ad Stephanum Salonitanum episcopum, cujus meminit Cassiodorus, quam integram habet Cresconiana collectio : quod unicum nobilissimi ingenii monumentum hic tibi reddendum putavimus; sic enim se habet :

73. « Domino venerabili mihi, patri Stephano episcopo Dionysius Exiguus in Domino salutem.

« Quamvis carissimus frater noster Laurentius assidua et familiari cohortatione parvitatem nostram regulas Ecclesiasticas de græco transferre impulerit, confusione, credo, priscæ translationis offensus; nihilominus tamen ingestum tuæ beatitudinis consideratione suscepi, cui Christus omnipotens Deus, solita populo pietate prospiciens, summi sacerdotis contulit dignitatem : ut inter plurima virtutis ornamenta, quibus Ecclesiam Domini morum sanctitate condecoras, etiam sacratissima jura pontificalibus per Dei gratiam digestis conventibus intemerata conservans; perfecto regimine clerum plebemque moderareris; nullatenus nostri clerici more continentes, quo plenius consideramus recta nosse atque perficere; sed divino adjutus auxilio, quæ fieri præcipis, ante perficies, ut efficacissimo fidelibus prosis exemplo. Magna est siquidem jubentis auctoritas, eadem primitus jussa complentis : quatenus Ecclesiastici ordinis disciplina inviolabilis permanens, ad percipiendum perenne præmium Christianis omnibus præstet accessum (ascensum),

[1] Cassiod. Instit. divin. lect. c. 1. 5. 6.— [2] Idem eod. l. c. 5. 8. 11. 17.

[1] Bed. de temp. ratione c. 45.

per quem et sancti præsules paternis muniantur exemplis.

74. « In principio itaque canones, qui dicuntur Apostolorum, de græco transtulimus : quibus quia plurimi consensum non præbuere facilem, hoc ipsum ignorare vestram noluimus sanctitatem; quamvis postea quædam constituta Pontificum ex ipsis canonibus assumpta esse videantur. Deinde regulas Nicænæ Synodi, et deinceps omnium Conciliorum, sive quæ antea, seu quæ postmodum facta sunt usque ad Synodum centum quinquaginta Pontificum, qui apud Constantinopolim convenerunt, sub ordine numerorum, id est, a primo capitulo usque ad centesimum sexagesimum quintum, sicut habentur in græca auctoritate, digessimus. Tum sancti Chalcedonensis Concilii decreta subdentes, in his Græcorum canonum finem esse declaramus.

75. « Ne quid præterea notitiæ vestræ credamur velle subtrahere, statuta quoque Sardicensis Concilii, atque Africani, quæ latine sunt edita, suis a nobis numeris cernuntur esse distincta. Universarum vero definitionum titulos post hanc Præfationem strictius ordinantes, ea quæ in singulis passim sunt promulgata Conciliis, sub uno adspectu locavimus; ut ad inquisitionem cujusque rei compendium aliquod attulisse videamur ». Hucusque præfatur ad Stephanum Salonitanum episcopum Dionysius apud Cresconium, qui in sua collectione ejusmodi Dionysii collectionem canonum tanquam rotam (secundum Ezechielis [1] visionem) est in medio rotæ complexus.

76. Subjecit vero his Cresconius eam, quam eodem ferme tempore Ferrandus Carthaginensis Ecclesiæ diaconus elaboravit, sed alio plane ordine : dum sub unoquoque collegit capite, et citando eos, non recitando, qui diversorum Conciliorum de eadem retractantes reperirentur canones, collocavit, quod opus jure Cresconius breviarium appellandum putavit. Sic igitur habes, post primam illam mendis scatentem canonum veterem collectionem, in idem opus primum omnium laborasse Dionysium Exiguum, secundo loco Ferrandum Carthaginensem diaconum, postea Martinum episcopum Bracharensem, ut suo tempore dicturi sumus, quarto vero loco Cresconium episcopum Africanum, de quo ista in scripto codice, cujus est titulus, concordia canonum [2], leguntur. « Concordia canonum a Cresconio Africano episcopo digesta sub capitibus trecentis. Iste bella et victorias, quas Joannes patricius apud Africam de Sarracenis gessit, hexametris versibus descripsit ». Hæc ibi : ex quibus intelligi potest, quo tempore Cresconius vixerit. Sed de his inferius dicendum, sicut et de pluribus aliis recentiorum canonum collectoribus : ad hæc autem occasione Dionysii collectoris digressi sumus. Jam vero quas dignas Ecclesiasticis putamus Annalibus Christianissimorum Francorum regum res prosequamur.

77. *Hermenefridum Thuringiæ regem prœlio vincit Clotarius, et a S. Medardo recipit miraculum.* — His temporibus Franci bella gesserunt adversus Thuringios, quorum regi Hermenefrido (Herminofrido) Theodoricus Italiæ rex nuptui tradiderat neptem suam, ut docent datæ ab eo tunc litteræ [1] ad eumdem regem. Mortuo enim Theodorico, cujus patrocinio fovebatur, Theodoricus Clodovei tertius et Clotarius quintus filii adversus eum ducentes exercitum, eumdem superatum occiderunt. Agit de his Gregorius [2], et alii recentiores. Juste autem hæc passum esse Hermenefridum ob necem illatam ab eo Berthario germano suo, suasu Amalbergæ uxoris, idem Gregorius [3] pluribus docet. Duxit vero ex præda potita captivam Clotarius filiam Bertharii regis fratris Hermenefridi; quam, cum ad annos nubiles pervenisset, sibi matrimonio junxit. Hæc est illa magna Radegundis celebris sanctitate regina, de qua sæpius inferius dicendum erit.

78. Sed quid primum acciderit ipsi Clotario regi, cum victor in regnum suum reverteretur, accipe ex Fortunato [4], ubi res sancti Medardi Noviomensis episcopi prosecutus est. « Rex postea Clotarius exercitum movens, Somenam violenter transivit fluvium, et ubique potuit deprædatus, adjacens omne devastavit territorium : cum multa illa præda inter Noviomum revertebatur et Isaram. Verum quia et episcopum Viromanduensem, et quæ sub illo degebat Ecclesia, deprædatus erat; divinæ ultionis digne et laudabiliter prædicandam non evasit sententiam. Parcens quippe Dominus et ipsi Clotario, et qui cum ipso hujus erant participes criminis, equos tamen eorum et omnia vehicula, plaustra scilicet et alia quibus præda illa evehebatur, adeo divinitus afflixit, ut per omne triduum a loco illo nullo modo possent moveri.

79. « Perspicientes autem tantum hoc Dei miraculum, ad sanctum Dei sacerdotem Medardum, qui tunc temporis Salentiaci remorabatur, suppliciter confugiunt, eique unanimi devotione, quæ deprædati fuerant, restituentes, cum ab eo super commissis absolutionem suscepissent, divino illo vinculo resoluti, læti et alacres ad propria reversi sunt. O mira et ineffabilis Dei clementia! Quos ipse Deus judicii sui per triduum justissima ligaverat condemnatione, sanctus confessor Medardus uno in momento indulta relaxavit absolutione. Vere lingua Petri, et qui ab eo suscipiunt claves sunt regni cælorum, quibus concessum est vere pœnitentes tam potenter a nexibus absolvere peccatorum ». Hactenus de his Fortunatus temporis hujus scriptor.

80. *Primordia sanctitatis exhibita a Radegunde, quam Clotarius ducit uxorem.* — Sed quæ idem

[1] Ezech. II. — [2] Extat in nostr. Biblioth. tom. II. Concor. can. pag. 174.

[1] Apud Cassiod. l. IV. Epist. I. — [2] Greg. de Gest. Franc. l. III. c. 4. — [3] Greg. de Gest. Franc. l. III. c. 4. — [4] Apud Sur. tom. III. die VIII. Jun.

auctor[1] de regiæ puellæ Radegundis captivitate, custodia, et educatione scribat, breviter hæc habeto : « Beatissima igitur Radegundis natione Barbara, de regione Thuringa, avo rege Basino, patruo Hermenefrido, patre rege Berthario, quo altitudinem sæculi tangit regina de germine, celsa licet origine, multum celsior actione. Quæ cum suis parentibus brevi commanens tempore, tempestate barbarica, Francorum victoria regione vastata, vice Israelitica exit et migrat e patria. Tunc inter victores, cujus esset præda regalis puella, fit contentio de captiva : et nisi reddita fuisset, transacto certamine, in se reges arma movissent. Quæ veniens in sortem præcelsi regis Clotarii, in Viromanduensem ducta, Atheias in villa regia nutriendi causa custodibus est deputata.

81. « Puella data laboribus qui conveniunt sexui, inter opera reliqua fit ex Barbaris litterata, frequenter loquens cum parvulis, si conferret sors temporis, martyr fieri cupiens. Indicabat adolescens jam tunc merita senectutis, obtinens pro parte, quod petiit. Denique cum esset in pace florens Ecclesia, ipsa est a domesticis persecutiones perpessa : jam tunc id agens infantula, ut quicquid sibi remansisset in mensa, collectis aliis parvulis, lavans capita singulis, compositis sellulis porrigens aquam manibus, ipsa inferebat, ipsa miscebat infantulis : hoc etiam præmeditans cum Samuele parvulo clerico, facta cruce lignea, præcedentem subsequens, psallendo ad oratorium gravitate matura; simul parvuli properabant; ipsa autem cum sua veste pavimenta nitidans, circa altare vero cum facitergio jacentem pulverem colligens, foris cum reverentia recondebat potius, quam verrebat ». Hæc de puellæ captivæ dignis exordiis, præsagiis quidem eminentissimæ erigendæ sanctitatis perfectionis, cui tam grandia jacta fuerant fundamenta virtutum.

82. Quomodo vero Clotarius rex Francorum eam sibi junxerit matrimonio, ab eodem Fortunato sic accipe : « Quam præparatis expensis cum voluisset rex prædictus accipere, per berarcham ab Atheias nocte cum puellis elapsa est. Deinde Suessionis cum eam direxisset, ut in reginam eligeret, fugit, evitans pompam regalem, ne sæculo cresceret : sed cui debebatur, et humana gloria non mutatur. Nubit ergo terreno principi, nec tamen separatur a cælesti. At dum sibi accessit sæcularis potestas, magis quam permitteret dignitas, se plus inclinavit voluntas, subdita semper Deo, sectans monita sacerdotum : plus participata Christo, quam sociata conjugio. Illo vero sub tempore tentamus patefacere de multis pauca, quæ gesserit. Igitur juncta principi, timens ne a Deo degradasset, cum mundi gradu proficeret, se cum sua facultate eleemosynæ dedicavit. Nam cum sibi aliquid de tributis accideret, ex omnibus quæ venissent ad eam, ante dedit decimas, quam recepit. Deinde quod supererat, monasteriis dispensabat : et quo ire pede non poterat, misso munere circuibat. A cujus munificentia nec ipse se abscondere potuit eremita. Sic, ne premeretur a sarcina, quod acceperat erogabat. Apud quam nec egeni vox inaniter sonuit, nec ipsa surda præteriit; sæpe donans indumenta, credens sub corporis veste, Christi se membra tegere : hoc se reputans perdere, quicquid pauperibus non dedisset ». At de his, quod ad institutum pertinet, satis modo ista libasse : cum tamen duobus integris libris eximiæ ejusdem virtutes conscriptæ habeantur. Quomodo vero a rege dimissa monasticum arripuit institutum, suo loco dicturi sumus.

83. *Amalafridæ occisione Athalarici querelæ et minæ ad Hildericum.* — Jam vero res Africæ invisamus. Accidit interea, ut defuncto anno superiori Theodorico rege Gothorum, cujus timor coercebat alios reges Occidentales, qui in eum essent infenso animo, Hildericus rex Wandalorum in Africa ejusdem Theodorici neptem Amalafridam nuptam Trasamundo regi defuncto morte mulctarit. Cujus rei causa conflatæ sunt inimicitiæ inter ipsum et Athalaricum regem Italiæ, cujus ad eum extat Epistola[1] : qua de nece Amalafridæ expostulat verbis istis :

84. « Hilderico regi Wandalorum Athalaricus rex.

« Durissima nimis sorte constringimur, ut quos ante dulces parentes diximus, nunc eis causas amarissimas imputemus, quas nemo potest relinquere, qui pietatis noscitur monimenta cogitare. Quis enim nesciat, divæ recordationis Amalafridam, generis nostri decus egregium, violentum apud vos reperisse lucis occasum? et quam habuistis pridem dominam, passi non estis vivere nec privatam? Hæc si contra fas parentelæ gravis esse videbatur; remitti ad nos debuit honorabilis, quam magnis supplicationibus expetistis. Parricidii genus est, ut quam vobis fecerat affinem conjunctio regis, nefandis ausibus in ejus vos interitum misceretis. Quid tantum mali a suo conjuge relicta promeruit? Si successio debebatur alteri, nunquid femina in eo ambitu potuit inveniri?

85. « Mater quinimo haberi debuit, quæ vobis regna profudit. Nam et hoc nobilitati vestræ fuisset adjectum, si inter hanc divorum stirpem retinuissetis Amali sanguinis purpuream dignitatem. Hoc Gothi nostri ad suum potius opprobrium intelligunt fuisse tentatum. Nam qui dominæ alienæ gentis intulit necem, omnino ejus parentum visus est despexisse virtutem : quando nemo, quod resecandum credit, putet esse tentandum. Et morali ideo ratione commoti, per illum et illum legatos nostros verbis prius a vobis expetimus æquitatem, exspectantes qualis excusatio tantis casibus afferatur. Nam etsi quodlibet negotium in tali persona fuisset enatum, nobis debuit intimari : ut et nostro judicio periret, quæ se pessimis actibus miscuisset. Restat ut naturalis ejus fingatur occasus. Impossibilia non

[1] Apud Sur. die XIII. Aug.

[1] Apud Cassiod. Var. l. IX. Ep. I.

dicimus : nova non quærimus : illum atque illum tradite, per quos facta res debeat elucere. Sit in eis totius causæ absoluta probatio. Sine bello, sine cæde aut nos efficiat placatos, aut vos reddat obnoxios. Quod si creditis esse temnendum, nec vos ad rationabilia responsa componitis ; conditione initæ pacis absolvimur, qui læsi fœderis vinculo non tenemur. Vindicet nunc superna majestas scelus qualibet arte commissum, quæ ad se clamare fatetur [1] fraterni sanguinis cædem impiam ». Hactenus Athalaricus ad Hildericum.

86. Quæ autem hæc secuta sint, licet nemo describat : conjici tamen facile potest, eumdem Athalaricum excitasse adversus Hildericum regem Gilimerem regiæ stirpis sobolem, Genzonis filium, de quo superius : qui post annos duos eumdem Hildericum regno spoliavit, et arctæ custodiæ tradidit, ut suo loco dicemus. Egisse autem dolo potius Athalaricum, quam bello adversus Hildericum, illud facile persuadet ; quod cum (ut testatur Procopius [1]) esset ille Justiniano imperatori amicitia conjunctissimus ; eumdem bello lacessere periculosum admodum videretur. Sed ad res gestas anni sequentis progrediamur.

[1] Gen. IV.

[1] Procop. de bello Wandal. l. I.

Anno periodi Græco-Romanæ 6020. — Urb. cond. 1280. — Jesu Christi 527. — Felicis IV papæ 2. — Justiniani imp. 1. Athalarici reg. 2.

1. *Consul sine collega.* — *Mavortius* absque collega consulatum gessit, ut omnes Fasti habent, quem Romæ creatum fuisse, insinuat auctor Chronici Alexandrini, qui hoc anno proponit *Mavortium Romanum solum*.

2. *Justinianus creatur Augustus et Justinus moritur.* — A num. 1 ad 5. Justinianus *kalend. Aprilis* dictus est Augustus, et in consortium imperii adscitus, dieque quarto ejusdem mensis, in quem hoc anno Pascha incidit, coronatus est, ut parte 3 dissert. Hypaticæ cap. 2, num. 10, pluribus ostendi ex Theophane, cujus locum obscurum explicavi. Procopius in Historia arcana cap. 9, diem illum Justiniani natalem notavit : « Cum avunculo, inquit, Romanorum Cæsar consalutatus, si tamen bono id jure factum ; nam metu ac minis senatus populusque perterritus in eam sententiam impellitur. Suscepere dominationem Justinianus ac Theodora tertio ante Paschatis die, quando scilicet nulli dicere salutem vel pacem fas est. Paucis post diebus morbo Justinus absumptus est, annis in principatu novem exactis ». Pascha hoc anno die quarta Aprilis celebratum ; ideoque die prima ejusdem ac feria quinta in Cœna Domini, Justinianus Augustus nuncupatus, ut etiam tradunt Evagrius lib. 4, cap. 9. Marcellinus in Chronico et auct. Chronici Alexandrini. Ab eo die annos imperii in suis rescriptis eum deduxisse observavit Baronius. Justinus ergo *menses quatuor potestatis collegam habuit*, inquit Theophanes ; mortuus est enim die prima mensis Augusti hujus anni, quo recrudescente vulnere, olim dum pugnaret accepto, exstinctus est. Auctor enim Chronici Alexandrini ait. « Accidit, ut imperator Justinus ex ulcere pedis, quod ex ictu sagittæ in bello contraxit, exstingueretur mense Loo, id est, Augusti die primo, sub horam diei tertiam, Indictione hac quinta ». Cyrillus quidem Scythopolitanus scribit eum mortuum die II Augusti, quia scilicet diem sepulturæ cum die mortis, ut sæpe fit, confundit. Die enim primo mensis Augusti eum e vita migrasse, testatur etiam Evagrius citatus.

3. *Quot annos Justinus imperarit.* — Cum itaque *Justinus* imperium inierit anno DXVIII, die IX mensis Julii, imperavit *annos novem et dies viginti tres,* die ejus emortuali excluso : solus vero *annos octo, menses octo, dies viginti tres,* non vero annos VIII, menses IX, et dies V, ut mendose legitur in Chronico Alexandrino. Corruptus et Evagrii locus, in quo dicitur : « In universum tam solus quam cum collega per annos novem ac dies tres imperium » obtinuit ; loco enim *dies* III legendum, *dies* XXIII, duobus denariis scilicet a librario omissis. Hi numerorum errores Valesium in Notis ad Evagrium irretitum tenuere ; ex his enim verbis Evagrii collegit, juxta hunc Historicum imperii Justini exordium proficisci a die XXVIII mensis Junii anni DXVIII, quod tam a mente Evagrii, quam a veritate alienum. Alemannus in Notis ad Hist. arcan. Procopii cap. 9, nummum Justini producit *Cizici* cusum, in quo legitur, anno X, KYZ, similemque exhibet Occo a Nicopolitanis percussum ; indeque colligit, illum ad annum X imperii pervenisse.

Ducangius in lib. de Byzantinis familiis eumdem nummum Justino seniori attribuit, quemadmodum et alium, in quo habetur, anno XII, et infra KYZ. At uterque nummus *Justino juniore* imperante cusus, ut annus ille XII manifestum facit. Sed tam Ducangius, quam alii antiquarii nummos unius Justini, alteri sæpe assignant; eosque, qui tempore Valentiniani III cusi sunt, sæpe ad Valentinianum I vel II referunt, et vice versa. Marcellinus in Chronico, ubi ait eum e vita decessisse, *annis imperatis novem, et mensibus duobus*, menses incompletos numerat, quorum ultimus diem unum tantum habuit; quod observare juvat, ut modus numerandi ab antiquis usurpatus desinat tandem viris eruditis fucum facere.

4. *Justinianus ante Justini mortem Cæsar non fuit.* — Baronius refert nummum *Justiniani*, in cujus antica legitur, D N JUSTINUS ET JUSTINIAN PP AU, infra, CONOB. In postica cernitur Victoria stans, dextra hastam crucigeram tenens, sinistra globum crucigerum, sub quo stellula; infra, CONOB, circum, VICTORIA AUGGG B. Quam Victoriam de Theodora perperam exponit, nec animadvertit, nummum illum secundo imperii Justiniani anno, quod littera B demonstrat, cusum esse. Quare mirari subit, cur Justinianus secundo imperii sui anno *Justinum* secum eo in numismate, cui nullum simile Ducangius in familiis Augustis Byzantinis, exhibet, repræsentari voluerit. Porro monetarios inclinante imperio etiamsi unicus Augustus imperaret, Victoriam cum simili inscriptione consueto abusu sculpsisse, mille exemplis liquet. Præterea Baronius scribit *Justinianum* ex Cæsare creatum esse Augustum, quod Marcellinus in Chronico eum dudum a Justino designatum fuisse *Nobilissimum* asserat. Verum epitheton illud honorarium alias quidem Cæsaribus adscribebatur, sed Constantinus magnus *Nobilissimi* dignitatem a Cæsarea distinxit, ut videre est apud Zozimum lib. 2, ubi ait, cum *Constantium*, fratrem, et *Aniballianum* ex fratre nepotem *Nobilissimos* creasse, ab eoque tempore occurrunt varii *Nobilissimi*, qui nunquam fuerunt Cæsares. Legendus Ducangius in Glossario, et in voce *Nobilissimus*. Denique post Constantinum magnum, qui imaginem *Victoriæ* cum cruce in nummis suis exprimi voluit, ut significaret se crucis beneficio victorem de hostibus fuisse, omnes alii imperatores Christiani idem præstitere, Victoria tamen non uno modo descripta, ut videre est apud Gretzerum lib. 2 de Cruce et apud antiquarios.

5. *Corrigitur error inscriptionis Epistolæ Cassiodori.* — A num. 33 ad 36. *Athalaricum* Italiæ regem, ubi audivit *Justinianum* in Oriente regnare, legationem ad eum decrevisse probat Baronius ex lib. 8 Cassiodori, Epist. prima Justiniano imperatori scripta, qua Athalaricus ejus gratiam et amicitiam petit. At Alemannus in Notis ad Historiam arcanam Procopii cap. 6 ostendit non ad *Justinianum*, sed ad *Justinum* decessorem eam Epistolam datam, quemadmodum legitur in Vaticano Codice, et quia in ea Athalaricus dicit : « Primordia itaque nostra; ea solatia mereantur principis longævi habere »; atqui, inquit Alemannus, Justinianus ex Procopio, κομιδῆ νέος, id est, *admodum adolescens erat*, cum ad imperium pervenit, et cum *Athalaricus* eam legationem adornavit. Ad hæc frequens librariorum lapsus est in duobus *Justini* et *Justiniani* vocabulis, ut pluribus exemplis liquet, ideoque error qui in vulgatas Cassiodori editiones irrepsit, corrigendus ex Codice Vaticano. Justinianus natus erat annos XLIII cum Justino successit, et *juvenis* ac *adolescens* juxta loquendi modum antiquorum sæpe a nobis observatum, appellari quidem potuit a Procopio, sed non *longævus* a Cassiodoro dici. His addo apud Cassiodorum laudatum, post præfatam ad imperatorem Epistolam, immediate referri secundam senatui Urbis Romæ, tertiam populo Romano, quartam universis Romanis per Italiam et Dalmatias constitutis, quintam universis Gothis per Italiam constitutis, sextam *Liberio* præfecto Galliarum, septimam universis provincialibus per Galliam constitutis, et denique octavam *Victorino* episcopo inscriptas, quibus omnibus renuntiat, se a Theodorico regni successorem dictum esse, et Gothorum Romanorumque sacramenta suscepisse. Quare sicut posteriores omnes istæ Epistolæ initio regni Athalarici datæ; ita et prior ad Justinum imp. *principem longævum*, ætateque provectum, non vero ad Justinianum, qui tunc nondum imperabat, scripta.

6. *Bellum Persicum ante Justini obitum inchoatum est.* — A num. 45 ad 63. Bellum Persicum ante Justini mortem jam inchoatum erat. Procopius enim lib. 1 de Bell. Persico, cap. 12 narrat, *Sittam* et *Belisarium*, ambos *tum adolescentes, ac prima lanugine* signatos Justini Augusti jussu in Persarmeniam ditionis Persicæ ingressos, eam late vastasse. Postea a cap. 13 usque ad caput 16, narrat bella inter Persas et Romanos gesta usque ad finem anni quarti imperii Justiniani, quo frustra de pace inter *Cabadem* Persarum regem et *Justinianum* Augustum actum est. Sed in illis non immorabimur, quia colloquium de pace, quod hoc anno narrat Baronius a num. 45 ad 50, sicuti et prœlium Belisarium inter et Mirrhanem Persarum ducem habitum, quod valde memorabile fuit, pertinent ad annum Justiniani IV, ut asserit Procopius citatus, ideoque ad annum Christi DXXX, quo de utroque agemus.

7. *Dionysius scribit Cyclum suum annorum* DXXXII. — A num. 71 ad 87. Petavius in Appendice tomo II de Doct. Temp. duas Epistolas Dionysii Exigui promulgavit, quarum prior scripta *Petronio episcopo*, secunda *Bonifacio primicerio notariorum, et Bono secundicerio*. Illa data anno quingentesimo vicesimo quinto, ut liquet ex his verbis, quæ in exemplari regio post eam sequuntur : « In præsenti namque tertia Indictio est, consulatu Probi junioris, tertius decimus circulus decennovalis, decimus Lunaris est ». His verbis ista subjecta sunt : « Hic autem Cyclus Dionysii V decennovalibus con-

stat, hoc est xcv annis, sumitque exordium a DXXXII anno Incarnationis Domini, et desinit in DCXXVI anno. Hunc ergo Cyclum prætermisimus, eo quod totus præterierit ». Quare auctor additamenti vixit post annum Christi DCXXVI. Epistola vero anno DXXV ante mensem Septembrem scripta. Posterior eodem forsan anno data, sed transacta jam tertia Indictione : ubi enim apud Bedam legitur, *transacto anno*, *Indictione* v. Petavius legendum monet, *transacto anno*, *Indictione* III. Paulo ante dixerat *Dionysius*, *præsentis anni* Indictionem quartam esse, ideoque hæc scripsit, inchoata jam quarta Indictione kalend. Sept. anni DXXV. In posteriori Epistola *Dionysius* repræsentat Tabulam Cycli decennovalis, quem ibi incipit ab anno Cycli lunæ XIX, quem cum *primum* Cycli nominet, existimavit Petavius in lib. 12 de Doct. Temp. cap. 2, primum annum Cycli Dionysiani inchoari ab anno vulgari Christi quingentesimo trigesimo primo, Cyclo lunæ XIX insignito, et si retro Cyclos Dionysii retexendo numeres, ad quingentesimum trigesimum secundum usque, primum hujus periodi Dionysianæ DXXXII annorum, biennio ante vulgarem Epocham Christi incipere; nimirum ab anno Juliano XLIV Cyclo lunæ XIX et solis IX notato; indeque sequi Incarnationem Dominicam, secundum Dionysii mentem, convenire in annum Julianum sequentem, sc. XLV, præditum Cyclo lunæ I, solis IX qui est ille ipse annus, quo vulgo incarnatum et in lucem editum Christum ponimus; a quo Dionysium Æram Christianam exorsum esse Petavius arbitratur adversus Bedam, omnesque Computistas, tam veteres, quam recentiores, quos deceptos contendit, hi enim communi consensu docuere, *Dionysium* Æram Christianam auspicatum esse anno Juliano XLVI, Cyclum vero DXXXII annorum anno Juliano XLV, Cyclo solis IX, lunæ I notato. Verum communis Bedæ, aliorumque sententia certa, cum in illa Cycli decennovalis Tabula a Petavio citata, annos Embolismeos Dionysius ordinet, et ipso Petavio lib. 6 ejusdem Operis cap. 10 fatente, Embolismorum progressio, cujusmodi a veteribus ordinata fuit, non ab alio principio, quam ab Aureo numero, seu Cyclo XIX initium habeat. Sed hac de re alibi, quia video Petavium suam opinionem fere omnibus persuasisse.

8. *Annos Incarnationis cum eo alligat.* — *Dionysius* itaque anno quingentesimo vicesimo quinto duo præstitit. Primum, Cyclos Paschales Alexandrinos ad Occidentales transtulit, secundum, Æram Incarnationis Antiochenam Cyclo suo DXXXII annorum alligavit, rejectis annis *Diocletiani*, cum quibus tam Alexandrini, quam Antiocheni Cyclum DXXXII annorum conjungebant. *Dionysium* enim Cyclum DXXXII annorum invenisse, error vulgaris est, alibi a nobis confutatus. *Dionysii* tempore duæ Incarnationis Æræ apud Orientales vigebant; altera in patriarchatu Alexandrino; altera in Antiocheno. Prior primum Incarnationis annum ab anno Juliano XLIII et ab anno mundi 5501 deducebat, et pro fundamento ponebat, Christum carnem sumpsisse mense Martio anni Juliani XLIII. *Antiocheni* vero Christi Incarnationem a die XXV mensis Martii anni Juliani XLVI, et mundi 5493 auspicabantur, licet temporis progressu tam Alexandrini, quam Antiocheni annos mundi et Incarnationis a kalend. Septembris communius inchoarint. Secunda hæc Orientalium Incarnationis Æra *Dionysio* magis probata fuit, sicuti et sæculo sequenti Constantinopolitanis, qui Christum die XXV Martii anni Juliani XLV incarnatum statuerunt. Quare Æram Christianam, quæ hodie apud Latinos in usu est, inchoavit *Dionysius* cum Antiochenis ab anno Juliano XLVI, dieque XXV Martii, ita ut secundus annus Cycli Dionysiani DXXXII annorum primus Æræ Incarnationis fuerit. Postea Æræ Dionysianæ initium immutatum. Nam alii, ut Galli, annum a die Paschatis; alii, uti alias Angli, a die Natali Christi, seu die XXV Decembris anni Juliani XLV, alii a kalendis Januariis anni Juliani XLVI, uti hodie in plerisque Europæ ditionibus, exorsi sunt; alii denique hujus Æræ initium prout a Dionysio institutum fuerat, retinuere. Imo apud veteres Æra Christiana modo vocatur Æra *Passionis Domini*, modo *Adventus Domini*, modo *Incarnationis*, modo *Nativitatis*, licet neque a Passione, neque a Nativitate, sed vel a kalendis Januariis, vel a Paschate, vel ab Annuntiatione B. Virginis inchoata fuerit.

9. *Primus annus magni Cycli Dionysiani in annum Christi* DXXXII *convenit.* — Porro licet *Dionysius* periodum suam DXXXII annorum ante annum Christi DXXXII composuerit, primum tamen ejus annum cum anno Incarnationis quingentesimo trigesimo secundo alligavit, quia Cyclus sancti Cyrilli annis XCV constans, anno Christi DXXXI absolutus est, et huic *Dionysius* suum DXXXII annorum substituere voluit, rejectis tamen Diocletiani annis, ejusque loco annis Dominicæ Incarnationis appositis. Primus itaque annus primi magni Cycli Dionysiani Cyclo lunæ I, solis IX præditus concurrit cum anno Juliano XLV; primus vero annus secundi Cycli Dionysiani concurrit cum anno Christi DXXXII, Cyclo lunæ I, et solis IX insignito : neque ante illum Christi annum *Dionysius* Cyclum suum publicavit, teste Beda lib. de sex Ætatibus, anno mundi 4480 : « Dionysius, inquit, Paschales scribit circulos, incipiens ab anno Dominicæ Incarnationis DXXXII, qui est annus Diocletiani CCXLVIII post consulatum Lampadis et Orestis ». Quare Papebrocius in Paralipomenis ad Conatum in Catalogos Pontificum Romanorum loquens de Bonifacio papa hujus nominis II perperam scribit, *Dionysium Exiguum* canonem suum Paschalem condidisse anno DXXXIII inchoandum, et ab eodem calculum iniisse ab Incarnatione Christi post Bonifacii II obitum.

10. *Dionysius Exiguus nunquam fuit abbas Romanus.* — Cassiodorus lib. Divin. Lec. cap. 23 de Dionysio Exiguo scribit : « Fuit nostris temporibus monachus, Scytha natione, sed moribus omnino Romanus, in utraque lingua valde doctissimus, etc.

Sed ille, jam sæculi perversitate derelicta, præstante Domino, in Ecclesiæ pace susceptus, inter Dei famulos credendus est habere consortium ». Et tamen Beda lib. de Temporum ratione cap. 45, de Dionysio ait : « Dionysius venerabilis abbas Romanæ Urbis et utriusque linguæ, græcæ videlicet, et latinæ non ignobili præditus scientia, etc. » licet Cassiodorus Dionysii amicus, qui eum socium sibi in tradendis philosophiæ præceptis ad suum monasterium adsciverat, scribat eum fuisse *monachum*, non vero abbatem, *Romanum moribus*, non vero abbatem Romanæ Urbis, ubi revera nunquam abbatiam gessit. Addit enim Cassiodorus : « Qui mecum Dialecticam legit, et in exemplo gloriosi magisterii plurimos annos vitam suam, Domino præstante, transegit ». Quod si Dionysius, vel Romæ, vel alicubi abbas fuisset, Cassiodorus in prolixo, quod de illo ibidem habet encomio, non loqueretur de eo ut de homine privato, nulloque nisi lectoris munere in monachatu functo. Vulgaris itaque sententia, quæ Dionysium Exiguum *abbatem Romanum* facit, a veritate aliena.

11. *Composuit Collectionem canonum.* — Dionysius scripsit Collectionem canonum Ecclesiasticorum, quæ adhuc extat, cujus usum, statim atque edita fuit, priore interpretatione spreta, per Gallias invaluisse, existimat Marca lib. 3 de Concordia cap. 3 : « Tum, inquit, quia apud Sedem Apostolicam vigebat, tum etiam quod nitore suo commendabatur præ squalore veteris interpretationis, et si hanc omnino Galli non deseruerint ». Contrariam tamen sententiam tuentur Christophorus Justellus in Præfatione Codicis universæ Ecclesiæ, Sirmondus in Præfatione ad antiqua Concilia Galliæ, et Quesnellus tom. II Operum sancti Leonis, Dissert. XVI *De primo usu Codicis canonum Dionysii Exigui in Gallicanis regionibus :* sed quidquid de hac controversia sit, Decretales Pontificum Romanorum Epistolas nonnunquam in usum vocatas in priscis Galliarum Synodis, constat ex causa *Contumeliosi* Regiensis in secunda provincia Narbonensi episcopi, quem Joannes II Pontifex maximus, ob ea quibus accusabatur crimina, episcopatu suspendit, decrevitque, ut in ejus locum *Visitator* constitueretur, datis ea de re ad *Cæsarium* Arelatensem episcopum litteris, quibus continebantur capita canonum, qui judicia episcoporum spectabant et qui in *Contumeliosi* causa usui esse poterant : transcripta autem erant ea capita ex Collectione, et Interpretatione Dionysii Exigui : « Nemo mihi », inquit Cæsarius, « alia quælibet contra auctoritatem Sedis Apostolicæ, aut contra CCCXVIII episcoporum præcepta, vel reliquorum canonum statuta objiciat, quia quidquid contra illorum definitionem, in quibus Spiritum sanctum locutum esse credimus, dictum fuerit, recipere non solum temerarium ; sed etiam periculosum esse non dubito ».

12. *Ex quibus canonibus Collectio Dionysiana constet.* — Novam hanc *Collectionem* adornavit *Dionysius*, *Laurentii* Romanæ Ecclesiæ presbyteri votis annuens, quia antiqua valde confusa erat, eamque rationem secutus est, ut Græcæ Collectioni adhæreret. Itaque et canonum consequentiam per numerorum seriem, a primo Nicæno, usque ad canonem tertium Constantinopolitanum, qui est ultimus canon, et centesimus sexagesimus quintus totius Collectionis observat. Tum omissis canonibus Concilii Ephesini, canones Concilii Chalcedonensis subjungit, et testatur, *in his Græcorum canonum finem esse.* Collectioni, qua Ecclesia universalis tenebatur, adjunxit quinquaginta canones Apostolicos, Concilii Sardicensis canones, et Conciliorum Africanorum, quos latine editos fuisse ait. Integra *Collectio* constat centum sexaginta quinque canonibus antiquissimæ Collectionis Græcorum, deinde XXVII canonibus Concilii Chalcedonensis, XXI Sardicensis, et CXXXVIII Conciliorum Africanorum, præter quinquaginta canones : quorum omnium summa reddit ad CCCXCIV canonum capita. Cæterum ut *Collectioni* nihil deesset, Pontificum Romanorum decreta, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinebant, a Siricio usque ad Anastasium II inclusive post canones subjunxit. Primum editionem canonum, quam Stephano episcopo dicavit, edidit, et postea Collectioni Epistolarum, quam Juliano presbytero, Tituli sanctæ Anastasiæ scripsit, manum admovit ; in ea enim ad Julianum Epistola ait : « Ita ut omnes titulos huic Præfationi subnecterem, eo modo quo dudum de græco sermone Patrum transferens canones ordinaram ». Sed de Collectione Dionysiana plura Marca laudatus cap. 4, et auctores citati.

13. *Collectio S. canonum Martini episc. Bracarensis.* — *Collectio Dionysiana* statim ab Ecclesia Romana, obviis ulnis excepta, ut testis est Cassiodorus loco citato. Hanc etiam recepit Hispania, ut liquet ex Concilio Bracarensi II anno DLXII celebrato, in qua viguit, donec *Martinus* Bracarensis episcopus novam edidit, quam ex Codice potissimum Ecclesiæ Orientalis et nonnullis Occidentalibus Synodis, aliisque Hispanicis decerpsit, dum jam esset Bracarensis episcopus ; ideoque post annum DLXIX, quo monasterii Dumiensis adhuc episcopus interfuit Concilio Lucensi eo anno celebrato. Hæc *Collectio* a Concilio Lucensi in Gallæcia probata est anno DLXXI. Fuit autem *Martinus* Pannonius, teste Turonensi lib. 5, cap. 37, qui græcos ritus sancte, et prudenter ad mores Latinorum accommodavit, et græca capitula latina fecit, ut notat Garsias Loaysa in Præfatione ad Martini Bracarensis capitula ubi tamen eum *græcum* fuisse perperam scribit.

14. *Collectiones canonum Ferrandi et Cresconii.* — *Ferrandus* et *Cresconius* Collectiones etiam canonum publicarunt, ille Justini et Justiniani temporibus vixit ; *Cresconius* ducentis fere annis posterior fuit, ut anno DCXCVII ostendemus. *Ferrandi* in canonibus via et ratione digerendi opus unum est et singulare, quod *Breviationis canonum* titulum præfert. Sed Collectio canonum Cresconii duas veluti partes habet, quarum prior *Breviarium*

canonicum dicitur; posterior integros canones ac decreta eo ipso ordine, quo in Breviario citantur exprimit, inscribiturque in Mss. Codicibus, vel *Concordia* canonum, vel *Liber canonum* (1). Ferrandus et Cresconius, ut Guillelmus Voellus et Henricus Justellus in Præfatione ad Bibliothecam Juris veteris observant, partim conveniunt, et partim discrepant. Conveniunt quidem si formam spectes, paria quippe sunt omnia; neque enim illi, ut Dionysius Exiguus, Conciliorum ordinem et consequentiam secuti sunt; sed habita materiarum ratione, canonicam omnem disciplinam, certis capitibus complexi sunt. *Ferrandus* quidem triginta duobus supra ducenta, *Cresconius* omnino trecentis.

15. *Collectio Ferrandi diversa a Cresconiana.* — In quo bis falsus est Baronius num. 76 et anno CDXIX, num. 90. Primum, quod *Ferrando* trecenta prorsus tribuit capitula, cum id Cresconio peculiare sit. Deinde quod *Breviarium canonicum* Cresconii cum Breviatione canonum Ferrandi confuderit, dum ait, *Cresconium* Collectioni suæ subjecisse, eam quam eodem fere tempore Ferrandus elaboravit, sed alio plane ordine, non citando, sed recitando canones, quamque merito *Breviarium* Cresconius appellaverit. Nam præterquam quod Baronius Ferrando Cresconium coævum faciat, certum est ex omnibus libris editis et Mss. opus Ferrandi esse duntaxat CCXXXII capitulorum, et a Cresconiana Collectione plane diversum. Etenim licet in methodo et ratione tradendi conveniant, ordo tamen *Ferrandi* multo spectabilior est, et accuratior quam *Cresconii* seu *Crisconii*. Si de materia item quæstio sit, non parum inter se differunt, quippe multa habent propria et peculiaria. De utriusque consonantia et discrepantia legenda Præfatio laudata.

16. *Bellum Thuringicum.* — A num. 78 ad 83. Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 13, bellum *Thuringicum*, quod a *Theodorico*, et Clotario Francorum regibus, et a Theodoberto Theodorici filio gestum est adversus *Hermenfredum* Thuringiæ regem, post Theodorici Italiæ regis mortem susceptum tradit. Duravit illud aliquot annis, et copiose describitur a Gregorio Turonensi lib. 3, cap. 7 et seq., ab auctore de Gestis regum Francorum cap. 22, et ab Aimoino lib. 2, cap. 9. Eo in bello *Hermenfredus* devictus. *Clotarius* eo nondum confecto Suessione rediens, *Radegundem* Bertharii quondam regis, quem Hermenfredus frater interemerat, filiam adhuc parvulam secum captivam adduxit, et educari jussit. Hæc facta est litterata ex Barbara, et graves persecutiones a domesticis passa, singularem patientiam exercuit, ut testatur Venantius Fortunatus in ejus Vita, quam *Baudonivia* sanctimonialis supplevit, ea, quæ a Fortunato prætermissa fuerant, narrans.

17. *S. Radegundis uxor Clotarii regis Francorum et postea Monialis.* — *Clotarius* rex aliquot post annis a *Radegundis* adventu in Franciam, eam sibi in uxorem adscivit, sed ea paucos post annos diaconissa ordinata est a sancto *Medardo* episcopo Noviomensi. Tempus hujus matrimonii, et sacri veli a sancta *Radegunde* suscepti, neque Gregorius Turonensis, neque Fortunatus episcopus Pictaviensis, neque Baudonivia monialis memorarunt, sed Baudonivia ait tantum : « Conjuncta terreno principi nobilis regina, cælestis fuit, plusquam terrena, sed in ipso conjunctionis brevi tempore ita se sub conjugis specie nupta tractavit, ut Christo plus devota serviret, et hoc ageret in laicali proposito, quod ipsa desideravit imitari religio (id est, status religiosus); jam antecedens animo futuræ conversationis adventum, dum sæculari sub habitu religionis formatur exemplum ». Monasterium sibi intra Pictaviensem urbem construxit, « et magnam congregationem puellarum Christo nunquam morituro sponso aggregavit ».

18. *Longobardi in Pannoniam veniunt.* — Erat hoc tempore Longobardorum rex *Audohinus*, de quo Sigebertus in Chronico hoc anno scribit : « Haudoin Longobardos in Pannoniam duxit, in qua habitaverunt annis XLII », id est, usque ad annum DLXVIII, quo eos in Italiam venisse, infra visuri sumus. Totidem annos in Pannonia eos moratos esse prodit Paulus diaconus lib. 1 de Gest. Langobard. cap. 22, qui cap. 27 subdit, *Albohinum* Audohini successorem fœdus perpetuum cum *Hunnis* Pannoniam incolentibus pepigisse.

Hoc anno Concilium *Carpentoractense* celebratum, de quo anno DXXIX agam.

(1) Constantius in Præfatione ad Epistolas Romanorum Pontificum P. II, num. 125, pag. 107, Pagium notat, quod primæ parti Cresconiani operis, sive Breviario, una cum Voello et Justello, titulum *Concordiæ canonum* deneget, quem titulum, ait Constantius, ipsi tribuunt exarati manu codices, ac tribui revera posse docet vel sola operis textura. GEORGIUS.

FELICIS ANNUS 3. — CHRISTI 528.

1. *Quid sentiendum de Justiniano, cum de rebus Ecclesiasticis sanciverit, et quid de ipsis legibus, et quo sensu illitteratus dictus fuerit.* — Sequitur ordine temporum quingentesimus vicesimus octavus Christi annus, in Fastis notatus consulatu Justiniani secundo absque collega : quo idem imperator sacris sanctionibus tum fidem Catholicam, tum reliquum optimum Ecclesiarum atque Reipublicæ statum munire solidareque studuit. Quod igitur frequentissimæ sint leges de rebus sacris Ecclesiasticisque personis ab eodem imperatore sancitæ ; non immerito a compluribus arguitur, quasi rerum divinarum invasor, dum divinis se miscuit, qui humanis tantum præfectus esset rebus : cum nec Ethnici imperatores id præsumpserint, nisi creati primum pontifices maximi. Verum ad ejus excusationem multa sunt quæ possint afferri : atque primum illud accipe de his consilium ejus. Quod enim ipse vidisset, plurimisque exemplis patefactum intellexisset, nullam esse Ecclesiasticorum canonum observationem, cum imperassent principes fidei Catholicæ minime studiosi, imo perduelles, ut fuerant Zeno, Basiliscus, et Anastasius; sed hæreticorum arbitrio cuncta esse permissa misceri atque confundi : sed et evenisset interdum (imo sæpius contigisset) ut Constantinopolitanæ Ecclesiæ hæretici antistites præsiderent, penes quos nulla penitus esset canonum ratio, sed studium tantum privatæ fortunæ. Hæc, inquam, ipse considerans, illud sibi arrogandum putavit (quod alias inconcessum videri posset) ut plures de rebus et personis Ecclesiasticis ederet sanctiones, quibus coerceri possent infrenes hæretici et petulantes schismatici cohiberi, atque soluti disciplina restringi; probe sciens, justis non esse positam legem, sed prævaricatoribus.

2. Hæc quidem sunt, quæ ad aliquam excusationem Justiniani afferri posse videntur, dum sacrarum legum conditorem agit, de sacerdotibus leges ferre, in eosque pœnas statuere præter jus fasque præsumens. Quibus et illud haud incongrue fortasse quis adjiciet, quod cum ipse homo fuerit penitus illitteratus, adeo ut nec alphabetum aliquando didicisset, cujus rei gratia (ut inquit Suidas) dictus est analphabetus : cumque et Tribonianus juris consultissimus, cujus potissimum opera in sanciendis legibus utebatur, Ethnicus esset; par est credere omnes Ecclesiasticas Justiniani constitutiones Epiphanii fuisse Constantinopolitani episcopi, et ejus qui in locum ipsius Menna successit : quas libentius edi illi voluerint nomine ipsius imperatoris, ut validioris observantiæ essent; nam eas violare timerent omnes, probe scientes quod omnium provinciarum præfecti ad earum jugem custodiam invigilarent : adeo ut minime mentiatur, qui dixerit, per Justiniani os Constantinopolitanos episcopos esse locutos, et quotquot de fide Catholica et disciplina Ecclesiastica latæ esse reperiuntur ab imperatore Justiniano sanctiones, tot esse eorumdem antistitum scripta decreta. Insuper autem quod ejusmodi sacrarum sanciendarum legum, vel probandi sancitas a Synodis jus in Ecclesiæ Catholicæ capite esse scirent : ne si eas ipsi Constantinopolitani episcopi ederent, viderentur sibi quod suum non esset arrogare; constitutionibus imperatoriis id perficere, quod haud facile his obviari posset, existimarunt.

3. Quod vero ex Suida dictum est, Justinianum « Analphabetum » fuisse : licet Suidæ non sit contemnenda auctoritas, ut qui apud antiquiores inventa scriptis prodiderit; tamen non sic « Analphabetus » dici Justinianus potuit, quod nescierit penitus legere, cum ex Vigilii papæ Epistola suo loco inferius recitata, et ex Eustathio suorum temporum historiam scribente constet, ipsum Justinianum non solum legisse, sed etiam suis litteris subscribere consuevisse.

4. Quamobrem usu loquendi potius dictum a majoribus puto Justinianum penitus illitteratum, nec scisse litteras, quod de dogmatibus magna temeritate vir indoctus auderet disputare ; ut dicere solemus de aliquo, qui arroganter supra suum captum disserere de difficillimis quæstionibus Theologicis audeat : « Iste homo cum nihil penitus sciat, de his agit » : vel : « Præsumit tanta, qui legere nescit » : vel quid hujusmodi ex more per hyperbolem dici solitum. Quod dicendi genus haud

prorsus abhorrere ab historia reperitur, cum et in sacris historiis id sæpe usurpatum inveniamus. Et ut alia referre omittamus exempla, satis modo illud ex sacro Matthæi [1] Evangelio : « Venit Joannes neque manducans, neque bibens, et dicunt : Dæmonium habet ». Cum tamen idem Evangelista de eo superius dicat [2] : « Esca autem ejus erat locusta, et mel silvestre ». At nihil penitus Joannes manducasse dictus est, quod ciborum abstinentissimus esset. Sed ut unde digressi sumus, ad conditas a Justiniano leges Ecclesiasticas revertamur.

5. Sed adhuc etiam illud adde, quod ex ipsarum constitutionum verbis apparet : nimirum quod in his sanciendis decretis Justinianus imperator haud tantam sibi vindicat auctoritatem, ut se dicat de rebus personisve sacris agere imperatoria potestate; sed potius ex sacrorum præscripto canonum : ut plane se in his non earum legum conditorem, sed sanctorum canonum præ se ferat executorem atque custodem. Id quidem ipse haud obscure significat pluribus in locis cum de rebus Ecclesiasticis decernit aliquid : cuncta enim ex sanctorum canonum sententia se agere profitetur, ut in Novella constitutione tertia, ubi ait : « Quod nobis videbatur bene et competenter habere, et regularum sanctarum digne, etc. » Sed et Novella sexta, illis verbis : « Hoc autem futurum esse credimus, si sacrarum regularum observatio custodiatur, quam justi et laudandi et adorandi imperatores, et ministri Dei verbi tradiderunt Apostoli, et sancti Patres custodierunt et explanaverunt. Sancimus igitur, sacras per omnia sequentes regulas etc. » At hæc cumulatissime Novella centesima vicesima tertia in editione Holoandri; et Novellis itidem centesima trigesima tertia, et septima, in quibus omnibus idipsum pluribus monet. Sed et Joannes papa (ut suo loco dicturi sumus) ex ejusdem imperatoris legatorum relatione testatur, ea quæ de fide idem promulgaret edicta, facere consuevisse ex episcoporum consensu.

6. Sic igitur cum in his tradendis tum ipse, tum etiam alii imperatores non aliud nisi custodes et executores sanctorum canonum, se habuerint; nihil plane est, ut ab ipsis promulgatæ improbari debeant sanctiones. Quod si alio quis eorum id titulo sibi sumpserit, atque imperatoria auctoritate temere arrogarit; tunc sane illud Justini martyris in Antoninum Pium dictum opportune inculcandum erit : « Tantum principes opinionem veritati præferentes valent, quantum in solitariis locis prædones». Quam autem sobrie, quamque modeste curare ista, rebusque se immiscere Ecclesiasticis Christiani principes debeant : magnum in exemplum cunctis idem esse potest Justinianus, dum quisque considerat, quo tandem ipse pervenerit gressibus istis pietatem maximam licet in omnibus præ se ferentibus : nempe cum qui ut laicus, unusque ex ovibus gregis, doceri regique deberet, munus sibi arrogaret docendi atque sacra regendi : etenim non patiens, cum opus esset, ab auctoritatem habente erudiri et gubernari, jam senex imprudens in hæresis barathrum sese præcipitem dedit.

7. Vetus est regum morbus, ut dira istiusmodi prurigine urgeantur, ut appetant quæ sunt sacerdotum. Hinc illud Ambrosii [1] : « Vulgo dici, quod imperatores sacerdotium magis optaverint, quam imperium sacerdotes ». Sed audi rursum (quod ad hanc rem spectat) quid idem in Valentinianum Augustum [2] : « Si, inquit, docendus est episcopus a laico; quid sequatur? Laicus ergo disputet, et episcopus audiat : episcopus discat a laico. At certe si vel Scripturarum seriem divinarum, vel vetera tempora retractemus; quis est qui abnuat, in causa fidei, in causa, inquam, fidei episcopos solere de imperatoribus Christianis, non imperatores de episcopis judicare? » Et inferius : « Legem tuam nollem esse supra Dei legem : Dei lex nos docuit quid sequamur : humanæ leges hoc docere non possunt ». Et in Auxentium : « Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est ». Et ad Marcellinam [3] : « Allegabatur, imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo : Noli te gravare, imperator, ut putes te in ea quæ divina sunt, imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere. Sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est. Quæ Dei, Deo : quæ Cæsaris, Cæsari. Ad imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesiæ ». Sed quid in his immoror, quæ sexcentis ferme locis superius ventilata, sunt firmissime stabilita?

8. At incusari possit vecordia atque timiditas Constantinopolitanorum antistitum, sinentium imperatorem leges ferre super omnes episcopos, atque non secus ac ipsum caput Ecclesiæ, sive Concilium episcoporum, episcopis aliisque sacris Dei ministris jura præscribere; sive (ut diximus) idipsum potius faciendum illi eidem consuluerunt : quod si accidit, imprudentiæ notam vitare non possint, cum potius ejus auxilium adversus improbos implorare debuissent, quam pati ipsum Ecclesiæ jura sancire, quod Summi Pontificis esse solet, vel plurium in unum coeuntium episcoporum. Accidit vero, ut cum Justinianus imperator diutius supervixerit, easdemque a se leges latas quam exactissime observari præceperit, inque Codicem suum redegerit; vim quamdam acceperint et firmitatem, atque in canones ferme Ecclesiasticos complures earum frequenti usu transierint. Sed minime quidem de his mirari quis debet, vel scandalum ullum pati, quod sæcularis principis vigeant ejusmodi leges. Quæ enim justa rectaque sancita novit Ecclesia, minime respuere consuevit, sed ea suis legibus et decretis probat, etiamsi eorum non Christianus princeps, sed Diocletianus fuerit promulgator, vel quivis alius persecutor Ecclesiæ : secus vero, si quid minimum adversus sacras leges ac bonos mores ab eis præ-

[1] Matth. XI. — [2] Matth. III.

[1] Ambr. Ep. XXXIII. vet. edit. ad fin. — [2] Ambr. Ep. XXXIII. vet. edit. — [3] Ambr. Ep. XXXIII.

sumptum sit, omnibus jure reclamantibus atque dicentibus : « Oportet magis obedire Deo, quam hominibus ». Sed his præmissis, videamus ab ipso Justiniano præscriptas in primis leges tam personis, quam rebus Ecclesiasticis, diversis ejus imperii temporibus promulgatas, a nobis vero singulis annis, cum exigit institutum, suis locis pro temporis ratione reddendas.

9. *Justini sanctiones ne episcopi ad curiam veniant, de episcopis ordinandis, et contra raptores.* — Hoc igitur anno, cum secundum gereret consulatum, decimo kalendas Martii, idem Justinianus imperator ad coercendam ambitiosorum episcoporum levitatem, quamlibet occasionem captantium, ut ad comitatum venirent, magno præjudicio Ecclesiasticorum bonorum, quæ in his impendi necesse erat; ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum ejusmodi edidit sanctionem [1] :

« Omnem semper adhibentes providentiam circa sanctissimas Ecclesias, per quas et nostrum imperium sustineri, et communes res clementissimi Dei gratia muniri credidimus : necnon et nostras et cæterorum omnium animas studentes salvari, et eam ob rem solliciti assidue ne commoda sanctissimarum Ecclesiarum, in quacumque civitate sunt constitutæ, aliqua ratione minuantur, et quæ in ipsis sunt divinæ liturgiæ ex Deo amantissimorum sacerdotum absentia impediantur, aut non convenienter curentur; ac ne etiam sanctissimarum Ecclesiarum consumentur res tam propter itinerum, quam etiam commeantium huc sacerdotum et comitantium clericorum impensas, unde sæpe et sub fœnore accipiendi necessitas emergit, et ex ea re onus ad ipsas sanctissimas Ecclesias venit : simul etiam ne Ecclesiasticarum rerum non convenienter procedat administratio per absentiæ Deo amantissimorum episcoporum tempus ; his ad tuam beatitudinem apicibus uti oportere existimavimus.

10. « Per quos ipsi jubemus fieri omnibus manifestum per singulas metropoles uniuscujusque provinciæ sibi subjectis sanctissimis sacerdotibus : quoniam non decet aliquem ipsorum, vel qui in aliis provinciarum civitatibus sub metropolitano ordinati sunt episcoporum, secundum propriam voluntatem absque divina nostra speciali jussione relinquere quidem gubernatam a se sanctissimam Ecclesiam, in hanc vero felicem commeare civitatem, qualiscumque emergat res; sed mittere huc oportere unum aut duos ex sibi subjecto pio clero, et facere manifesta nostræ pietati ea, quibus opus habent, aut per seipsos, aut per intermediam tuam beatitudinem : sicque perfrui justa et compendiaria nostra ope. Si enim quippiam eorum quæ ad nos relata sunt, tale nobis visum fuerit, ut indigeat ipsorum Deo amantissimorum sacerdotum præsentia ; confestim tum proficisci jubebimus ipsos, absque vero tali divina jussione neminem proficisci concedimus.

[1] L. XLIII. de Episc. et cler.

11. « Sciente horum transgressore, et recte et pie a nobis introductam pro sanctissimarum honore Ecclesiarum observantiam prætereunte, quod non parvam indignationem experietur : sed et sub excommunicatione fiet, si quidem metropolites sit, a tua beatitudine; si vero civitatis sit episcopus qui metropolitæ subjectus sit, ab ipso metropolita ». Hic observa, lector, cum contigerit audire in aliis ejusdem principis sanctionibus, inferri in delinquentes excommunicationis sententiam, non id esse temerarie ab ipso præsumptum imperatore; sed per eos (ut hic vides expressum) ad quos pertinet, exercendum fuisse : quod et de aliis ab eo irrogatis censuris noveris esse intelligendum. Sed pergit : « Pecuniarum namque pœnam definire contra contemnentes divinam nostram dispositionem non necessarium esse putavimus, ne inde ad sanctissimas Ecclesias, quod inde evenerit damni redundet, quarum res ab omni diminutione liberas manere cupimus. Hæc igitur ad singulorum notitiam sub ipsa ordinatorum Deo amantissimorum metropolitanorum episcoporum perferre tua sanctitas studeat ; et ab unoquoque missas responsiones tam per metropolitas, quam per ipsarum reliquarum provinciæ civitatum Deo amantissimos episcopos de his, quæ hac de re didicerint, ad nostram religionem referre. Data decimo kalendas Martias C. P. D. N. Justiniano A. II. cons. »

12. Decimo vero abhinc die, nempe ipsis kalendis Martii, idem Justinianus imperator de ordinatione episcoporum ista sancivit, scribens, non ad ipsum Constantinopolitanum episcopum, sed ad Atarbium præf. prætorio [1] :

« Omnem adhibentes providentiam circa sanctissimas Ecclesias in honorem et gloriam sanctæ et incorruptæ homousiæ Trinitatis, per quam et nos et communem rempublicam salvos fore confidimus : insistentes etiam doctrinis sanctorum Apostolorum de creandis irreprehensibilibus sacerdotibus, qui quidem ob id potissimum ordinantur, ut suis precibus benignitatem humanissimi Dei rebus acquirant communibus, præsenti lege sancimus, ut quoties in qualicumque civitate sacerdotalem sedem vacare contigerit, decretum fiat ab his qui eam civitatem incolunt super tribus personis rectæ fidei et honestæ vitæ, aliorumque bonorum et virtutum testimonium habentibus, ut ex ipsis idoneus ad episcopatum promoveatur. Si enim sancti et gloriosi Apostoli sacerdotium a Domino Christo Deo consecuti, et qui bonis omnibus terram repleverunt, et ejus doctrinam omnibus impertiti sunt, neque ipsi vitæ suæ, quam in hoc mundo degebant, salutis nostræ causa pepercerunt; quomodo æquum non fuerit, ut qui subingrediuntur eorum ordinem, et instituuntur sanctissimarum Ecclesiarum sacerdotes, purum habeant propositum, et pecunias contemnant, omnemque vitam suam ad clementissimum applicent Deum ?

[1] L. XLII. C. de Episc. et cler.

13. « Convenit igitur hujusmodi eligi et ordinari sacerdotes, quibus nec liberi sint, nec nepotes. Etenim fieri vix potest, ut vacans hujus quotidianæ vitæ curis, quas liberi creant parentibus maximas, omne studium, omnemque cogitationem circa divinam liturgiam et res Ecclesiasticas consumat. Nam cum quidam summa in Deum spe, et ut animæ eorum salvæ fiant ad sanctissimas occurrant Ecclesias, et eis omnes suas facultates afferant et derelinquant, ut in pauperes et egentes et ad alios usus pios consummantur; indecens est episcopos in suum illas auferre lucrum, aut in propriam sobolem, aut cognatos impendere. Oportet enim episcopum minime impeditum affectionibus carnalium liberorum, omnium fidelium spiritualium esse patrem. Has igitur ob causas prohibemus habentem natos aut nepotes ordinari episcopum.

14. « De his vero episcopis, qui nunc sunt, vel futuri sunt, sancimus, nullo modo habere eos facultatem testandi, vel donandi, vel per aliam quamcumque excogitationem quid de rebus suis, quas postquam facti fuerint episcopi possederint et acquisierint vel ex testamento, vel donationibus alia quacumque causa, exceptis his quæ ante episcopatum a parentibus et thiis, id est, patruis vel avunculis, et a fratribus ad ipsos pervenerunt, perventuræque sunt. Quæcumque enim post ordinationem ex quacumque causa extra præfatas personas ad ipsos pervenerunt, ea jubemus ad sanctissimam Ecclesiam, cujus episcopatum tenuerint, pertinere, et ab ea vindicari et evinci, nulla alia persona potestatem habente ex eo proprium aliquod auferre lucrum. Quis enim dubitaverit eos, qui ipsis res relinquunt, aut reliquerint, et si in aliam personam transferunt aut transtulerunt, non potius ipsum sacerdotium contemplantes quam ejus personam, et cogitantes quia non solum ab ipsis relicta pie insument, sed suas ipsorum res adjicient, id fecisse?

15. « Ab hac autem generali nostra lege excipimus ea sola quæcumque et qualiacumque in hunc usque diem fuerint Epiphanii archiepiscopi felicis hujus civitatis et sanctissimi patriarchæ. Nam super his quæ ab hoc tempore ei acquirentur, ea quæ a nobis constituta sunt, obtinere, et ipsa ad sanctissimam majorem Ecclesiam pertinere jubemus. Post mortem vero Deo sanctissimorum episcoporum, jubemus ut pro tempore illarum Ecclesiarum œconomi rationes reddant earum quæ ab illis relictæ sunt rerum : idque sanctissimis Ecclesiis proficere, quod ex hac nostra lege eis debetur. Et ipsos quidem œconomos cum judicio et diligenti discussione creari præcipimus : scientibus ipsis, quod singulis annis rationem referent sanctissimo episcopo suæ administrationis : et quacumque in re viderint res Ecclesiasticas minuisse vel læsisse vel proprium quæstum quæsisse, hoc Ecclesiasticis rebus restituent. Itaque si quidem superstites istiusmodi rationes subierint, fiant quæ supra dicta sunt : si vero non redditis rationibus defuncti fuerint; tunc ipsorum hæredes subjiciantur tali discussioni, et conveniantur pro restitutione omnium, quæ ex ea causa debere illos constiterit.

16. « Necessarium quoque esse credimus etiam super his aliquid definire, qui curam susceperunt, suscepturive sunt venerabilium xenonum, et nosocomiorum, et ptochiorum, et orphanotrophiorum : et brephotrophiorum : nam, et ipsis omnem licentiam auferimus de acquisitis rebus post susceptas hujusmodi curationes vel per testamentum vel aliquem alium modum vel machinationem quicquam in alias transferendi personas, exceptis quæ prius habuerant; vel postea a parentibus vel thiis vel fratribus ad ipsos pervenerunt. Omnia enim quæcumque ad sancta pertinent loca, vel quæ ad ipsorum præpositos post susceptam hujusmodi curam pervenerunt, vel perventura sunt, ad ipsa venerabilia pertinebunt loca : eaque pie in eos distribui et erogari volumus, qui in illis locis sunt, vel curantur. Manifestum est enim quod quisquis derelinquit vel donaverit, sive in scriptis, sive sine scriptis, xenodocho, ve lnosocomo, vel ptocotropho, vel orphanotropho idcirco dat, ut pie per ipsum dispensetur : ut qui multam de eorum pietate præsumptionem et occasionem habeat, qui his locis præfecti sunt. Neque enim justum est ipsum ea quæ sub prætextu eorum, qui sub ejus cura sunt, accipit, non in ipsos, vel pro ipsis impendere; sed in propriam personam auferre et proprio lucro applicare, timore Dei contempto. Quis enim tali curæ præpositum non existimet idcirco eam suscepisse, ut non solum quæ extrinsecus ad eum pervenient, sed omnia quæ habere eum contigerit, in eam rem impendat?

17. « Amplius id quoque jubemus, ut quæcumque post necessariam erogationem in eos qui eorum curæ commissi sunt, et debitam curationem rerum et ædificiorum superesse contigerit, ut ad redditunm comparationem proficiant. Undique enim noster scopus et nostra intentio est, ad amplificationem et augmentum adducere res ad pios usus segregatas : sic enim quisquis pro sua anima quicquam facere volet, promptus erogabit, si crediderit ea quæ ab ipso data fuerint, pie administranda esse. Si autem contigerit aliquem ab administratione sua cessare, quam acceperat : sancimus, eum qui in ejus locum constitutus est, cum timore Domini rationum redditioni subjici gestæ sub eo administrationis, sicut divina nostra lege continetur : sciente et eo qui post ipsum constitutus est, quia Domino Deo pro his rationem reddet.

18. « Præterea sancimus (quemadmodum et divinis canonibus definitum est) ne quis episcopus aut chorepiscopus, aut visitator, sive circuitor, aut presbyter, aut alius cujuscumque dignitatis clericus per largitionem ordinetur : sed nec œconomus, nec Ecclesiasticus, nec xenodochus, nec nosocomus, nec ptochotrophus, nec orphanotrophus, nec quisquis ptochio præficiendus est, per talem fiat largitionem, sed per judicium et probationem eorum, qui in illis locis sunt, Deo amantissimorum episco-

porum. Si vero quis inventus fuerit, occasione prædictarum ordinationum et administrationum, aliquid dedisse, vel accepisse, sive episcopus sit, sive clericus; et eum qui præbuit, et eum qui accepit, extra sacerdotium et clerum fieri jubemus: ut post hæc Domini Dei subjaceant condemnationi. Si autem quis propter præfecturam dedisse quid compertus fuerit; eum qui ita præfectus factus fuerit extra clerum esse jubemus. Si vero œconomus, vel Ecclesiasticus, sive defensor, vel chorepiscopus, vel orphanotrophus, vel ptochio præpositus comperietur præbuisse quid, ut sibi cura illa committeretur; et hunc removeri ab hujusmodi cura jubemus.

19. « Præterea sancimus, ut omnes clerici per omnes Ecclesias constituti per seipsos psallant nocturna et matutina et vespertina, ne ex sola Ecclesiasticarum rerum consumptione clerici appareant, nomen quidem habentes clericorum, rem autem non implentes clerici circa liturgiam Domini Dei: turpe enim est pro ipsis scriptos, necessitate ipsis inducta, psallere. Si enim multi laicorum, ut suæ animæ consulant, ad sanctissimas Ecclesias confluentes, studiosi circa psalmodiam ostenduntur; quomodo indecens non fuerit, clericos ad id ordinatos non implere suum munus? Quapropter clericos omnino psallere jubemus, et ipsos inquiri a Deo amantissimis pro tempore episcopis et duobus presbyteris in singulis Ecclesiis, et ab eo qui vocatur archos, vel exarchos, et ab ecdico, sive defensore cujusque sanctissimæ Ecclesiæ; et eos qui inventi non fuerint inculpate in liturgiis perseverantes, extra clerum constitui. Nam qui constituerunt vel fundarunt sanctissimas Ecclesias pro sua salute et communis Reipublicæ, reliquerunt illis substantias, ut per eas debeant sacræ liturgiæ fieri, et ut in illis a ministrantibus piis clericis Deus colatur. Licentiam autem concedimus omni personæ, quæ quid horum prætermissum esse cognoverit, ea denuntiare et publicare. Ea vero quæ a nobis sancita sunt, fini tradi, et ad effectum perduci cum Dei benignitate jubemus. Eos vero qui in suspicionem venerint aliquid horum ausu temerario prætermisisse: primum quidem ex Domini Dei judicio periculum, ac deinde positas in hac lege pœnas sustinere. Dat. kalend. Martii. C. P. D. N. Justiniano PP. A. II. cons ». Hactenus constitutio.

20. Compositis jam iis quæ ad personas resque Ecclesiasticas, piumque cultum rerum sacrarum pertinere videbatur: nefando crimini, sancita nova lege, occurrendum putavit, cum hoc item anno ad Hermogenem magistrum officiorum adversus virginum raptores ista rescripsit [1]:

« Raptores virginum honestarum, vel ingenuarum, sive jam desponsatæ fuerint, sive non, vel quarumlibet viduarum feminarum, licet libertinæ vel servæ inventæ sint, pessima criminum peccantes, capitis supplicio plectendos decernimus, et maxime si Deo fuerint virgines vel viduæ dedicatæ, quod non solum ad injuriam hominum, sed etiam ad ipsius omnipotentis Dei irreverentiam committitur: maxime cum virginitas vel castitas incorrupta restitui non possit. Et merito mortis damnantur supplicio, cum nec ab homicidii crimine hujusmodi raptores sint vacui. Ne igitur sine vindicta talis crescat insania: sancimus per hanc generalem constitutionem, ut hi qui hujusmodi crimen commiserint, et qui eis auxilium invasionis tempore præbuerit, ubi inventi fuerint in ipsa rapina, et adhuc flagranti crimine comprehensi, et a parentibus virginum, vel ingenuarum, vel viduarum, vel quarumlibet feminarum, etc. » Extendit enim leges ad nuptas et sponsas, pœnasque dilatat, plectens etiam amissione bonorum: sed et hujusmodi delinquentes jubet incendio concremari; raptamque raptori nubere vetuit. Data autem ipsa lex ponitur decimo quinto kal. Decembris, sub ipsius Justiniani consulatu secundo, ad quem spectant etiam duæ aliæ ejusdem imperatoris Novellæ, nempe centesima quadragesima tertia, et centesima quinquagesima, quas tu consulas.

21. *Antiochia ex terræ motu Theopolis vocata.* — Hoc eodem anno, qui tertius numeratur a priori terræmotu Antiocheno, de quo suo loco dictum est, rursus gravioribus impulsibus eadem civitas agitata dire admodum concuti cœpit: sed Dei ope subventum, ne funditus periret. Hic quidem terræ motus cum diversis ab aliis ponatur annis; nos secuti Evagrium, qui duos annos et sex menses numerat a priori terræ motu, hoc ipso anno, qui tertius est ab eo, de ipso agimus. Sunt enim hæc Evagrii verba [1]: « Civitas illa rursus biennio et sex menses post terræmotibus concussa est. Quo quidem tempore tum Theopolis pro Antiochia nuncupata fuit, tum aliis rebus imperatoris providentia locupletata ». Hæc Evagrius. Sed quomodo id acciderit, ex aliis petendum auctoribus.

22. Cum igitur eo modo civitas concuteretur, recenti memoria præteritorum malorum cives penitus consternati, ad unicum illud, quod tantum sibi superesse sentiunt, divinum confugiunt patrocinium. Quid autem eisdem, necessitas pietatis magistra suaserit, audi Nicephorum, cum de his breviter agens, hæc ait [2]: « Unusquisque civium Christi nomen pro foribus inscribens, eo modo terræmotum dispulit; cum Deus religioso cuidam homini oraculo hæc verba foribus inscribere præcepisset: CHRISTUS NOBISCUM: STATE ». Eadem Cedrenus et Miscellæ auctor anno secundo Justiniani imperatoris: quorum omnium sententia illud affirmatur, tunc novum esse inditum nomen Antiochenæ civitati, ut Theopolis diceretur: ita enim in constitutionibus Justiniani imperatoris ab hoc tempore promulgatis Antiochiam Theopolim dictam reperies. Observatione quidem dignum est (quod et superius considerandum proposuisse meminimus)

[1] L. I. C. de rapt. virg.

[1] Evag. l. IV. c. 6. — [2] Niceph. l. XVII. c. 3.

civitatem nobilissimam, omniumque Orientalium urbium florentissimam, in suo semper decore atque splendore perseverasse, usque ad tempus illud quo ex ea progressa est Nestoriana blasphemia, et ea labe tum episcopi, tum cives aspersi fuere, scelestissimi hominis erroris ejus auctoris Nestorii patrocinium suscipientes : ex eo, inquam, tempore, secundum illud lugubre Hieremiæ prophetæ [1] : « Egressus est a filia Sion omnis decor ejus » : immensis est attrita cladibus, et suis sepulta ruinis.

23. At neque hic quidem finis malorum ejus, quæ (ut suo loco dicetur) gravioribus adhuc est afflictata molestiis. Etenim sub eodem imperatore Justiniano, sub quo omnia ubique in tutum collocata videri poterant, cum et longe positas a fortissimis possessas Barbaris provincias Romano recuperasset imperio, ipsa civitas ab irruente Cosrhoe Persarum rege capta est, et incendio tradita. Ut plane cognitum sit, haud fuisse satis mutasse nomen, et ex Antiochia Theopolim appellari, nisi et morum esset subsecuta correctio. Ad majorem hæc Deum provocant iram, si sub sancto nomine iniquitas nutriatur. Hinc Dominus per Ezechielem ad Angelos percutientes [1] : « A sanctuario meo incipite ». Et Paulus Apostolus [2] : « Tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum Judæo primum et Græco ». Quod si (ut idem subdit) non est acceptatio personarum apud Deum, nec nominis esse potest, nec loci aliqua ratio, secundum illud quod occinendum proposuit Isaias [3] : « In terra sanctorum iniqua gessit : et non videbit gloriam Domini », et quod Hieremias amare flevit [4] : « Projecit Deus de cælo in terram inclytam Israel, et non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui » ; ista plane Antiochiæ possunt congruere civitati, ubi primum auditum est nomen Christianum, et sedit princeps Apostolorum Petrus, atque sanctissimi episcopi floruere. Sed jam ad anni sequentis res gestas enarrandas progrediamur.

[1] Thren. I.

[1] Ezech. IX. — [2] Rom. II. — [3] Isa. VI. — [4] Thren. II.

Anno periodi Græco-Romanæ 6021. — Jesu Christi 528. — Felicis IV papæ 3. — Justiniani imp. 2. Athalarici reg. 3.

1. *Consul sine collega.* — *Justinianus Aug. II* absque collega consul, qui « tantam vim pecuniæ sparsit in populum, quantam nullus unquam ante imperator in consulatu sparserat », inquit auctor Chronici Alexandrini, quod et Theophanes notavit. Consulatus iste juxta primam regulam consulatuum Cæsareorum sumptus.

2. *Justinianus doctissimus fuit.* — A num. 1 ad 5. Baronius Justinianum *analphabetum* seu indoctum ac plane rudem fuisse, existimavit, quod usus fuerit Lexico Suidæ Mediolani impresso. In voce enim Ἰουστινιανός id ibidem legitur, cum tamen in omnibus Codicibus Mss. Bibliothecæ Vaticanæ illud subjiciatur voci Ἰουστῖνος. Neque Suidam *Justinum analphabetum* fuisse litteris mandasse dubitari potest, post Historiam arcanam Procopii in lucem emissam, in qua illud diserte traditur, ut anno DXVIII, num. 2, vidimus. Imo eo in loco Suidas Justinum seniorem qui analphabetus erat, confundit cum Justino juniori : « Fuit, inquit, omnium litterarum imperitus, et (quod vulgo dicitur) analphabetus. Hic et aureum triclinium in palatio condidit, et sanctum Paulum, quod est orphanotrophium. Auxit etiam de imperatore Justino opinionem, quæ invaluerat, ipsum fuisse valde gravem et exquisita diligentia præditum ». Ecclesiam autem sancti Pauli in orphanotrophio *Justinus junior* septimo imperii sui anno condidit, ut habet Theophanes. De ea loquitur Ducangius in Constantinopoli Christiana lib. 4, cap. 5, num. 21 ; et cap. 9, num. 19 ostendit ex Codino pag. 45 et 58, orphanotrophium *locum venerabilem*, *in quo parentibus orbati pueri pascuntur*, uti a Juliano antecessore definitur, a Justino juniore et Sophia ejus conjuge ædificatum esse. Idem Ducangius lib. 2, cap. 4, num. 3 docet, in magno palatio Constantinopolitano varia et complura fuisse *Triclinia*, suis quæque appellationibus distincta, inter quæ unum erat quod *Chrysotriclinium*, seu aureum triclinium vocabatur, cujus conditorem Justinum II agnoscunt scriptores Byzantini, præsertimque Constantinus Manasses. Denique Suidas hæc de Justiniano intelligere non potuit, cum ibidem de utroque Justiniano jam seorsim locutus fuerit, Baronius in secunda editione numerum 3 hoc anno addidit, et quæ in priori dixerat, correxit. Sed, ut animadvertit Em. card. Norisius in Dissert. de Synodo quinta cap. 2, corrigendum etiam erat, quod anno DLXI, num. 4 de Justiniano

habet, ubi eum appellat imperatorem « analphabetum, et qui nunquam legere sciverit, vel ipsum foris inscriptum sacrorum titulum librorum »; quod et anno DLXV, cum de Justiniani morte agit, rursus inculcat.

3. *In liberalibus litteris excelluit.* — Sane quantum in liberalibus litteris *Justinianus* excelluerit, pluribus ostendit Alemannus in Notis ad Hist. arcan. Procopii cap. 18 et alibi. Antequam imperium caperet, a *Theophilo abbate* præceptore suo studiis philosophicis et theologicis imbutus fuerat, ut de studiis philosophiæ testis est Agapetus Justiniani contubernalis, et Ecclesiæ Constantinopolitanæ diaconus, in Parænesi, quam Baronius integram recitat anno DXXVII, num. 12, ubi Agapetus ait : « Nostris temporibus ostensum est prosperæ vitæ tempus, quod prædixit quidam ex veteribus futurum, cum vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur. Nam philosophando digni habiti regno estis, et regnando a philosophia non descivistis ». De *musicæ* peritia Theophanes profert *Græcum Troparium*, id est, hymnum, quem de Christi virginitate et œconomia ad Ecclesiasticos modulos concinnavit, hodieque Græci canunt inter missarum solemnia. Architecturam ita callebat, ut multorum ædificiorum ichnographias et sciographias ipse delinearit, et modum artificibus præscripserit, quemadmodum testatur Procopius variis in locis librorum *de Ædificiis Justiniani.* Quam exercitatus fuerit in *Jurisprudentia*, demonstrant Constitutiones et Novellæ ab eo editæ. Procopius in Hist. arcan. cap. 14 refert, *Justinianum* sibi plerumque sumpsisse munus, non solum quæstoris, (quod in eo situm erat, quod is edendarum legum formas componeret, et pleraque in senatu ore tenus pronuntiaret;) sed etiam judicum et sententias tulisse : « Eorum qui sunt a secretis etiam antiquissimum est principis arcana scribere, concessum id tamen illis non fuit; sed ipse cum reliqua plane omnia scribebat tum quæ magistratus municipiorum sententias ferentes decernere oporteret; nulli in orbe Romano libera juris dicendi potestate permissa. Sibi omnia imprudenti fastu arrogavit, temperavitque sic juditia, ut alterutro litigatorum audito sententiam diceret, idque judicatum esse vellet », inquit Procopius.

4. *In Theologia exercitatus erat.* — Isidorus eorum temporum æqualis, quantum versatus fuerit in *Theologia*, his verbis insinuat : « Justinianus imperator quosdam libros de Incarnatione Domini edidit, quos etiam per diversas misit provincias. Condidit quoque et rescriptum contra Synodum Illyricianam et adversus Africanos episcopos, in quo tria capitula contendit damnare ». Præterea Eustathius in Vita sancti Eutychii episcopi Constantinop. apud Bollandum ad diem VI Aprilis : « Nostis omnes, quotquot meministis, quam curiose piæ memoriæ Justinianus in divinorum dogmatum investigatione, quodque diu noctuque posthabitis omnibus aliis curis illam unam et solam nunquam intermitteret, qua ad disputandum omnes provocabat hæreticos, et rationes in medium proferendas, quibus ille valde prævalebat, cum ut plurimum eos hæreticos probabilibus modo ratiocinationibus, modo demonstrationibus, modo denique sacrarum testimoniis litterarum confutaret ». Denique Victor episcopus Tununensis una cum collegis se cum Justiniano disputasse tradit in Chronico, ad annum hujus imperatoris XXXVIII. Porro Agapetus, Procopius, Victor, atque Eustathius Constantinopolitanæ Ecclesiæ presbyter Justiniano imperante vixere, eaque litteris mandarunt, quæ suismet oculis atque auribus usurparant.

5. *Justiniani Constitutiones aut personas aut res ipsas respiciunt.* — A num. 5 ad 9. Marca lib. 2 de Concordia, cap. 9 et 11 egregie de legibus et edictis a Justiniano Aug. datis disserit, aitque ipsum docere hanc sibi mentem fuisse, ut vetustatis et canonum sese vindicem præstaret, non novas regulas in Ecclesiam invehendo, sed veteres augendo in melius. Quam in rem expendenda sunt verba rescripti, quod dedit ad Dacianum metropolitam Concilii Byzaceni in Africa : « Semper nostræ serenitati cura fuit servandæ vetustatis maxime disciplinæ, quam nunquam contempsimus, nisi ut in melius augeremus : præsertim quotiens de Ecclesiasticis contingit quæstio, quæ Patrum regulis constat definita, imo adventu superni numinis inspirata, quia constat esse cælitus constitutum, quidquid Apostolica decernit auctoritas ». Infra : « Nos tutores sumus vetustatis et vindices ». Cæterum Constitutiones illæ Justiniani, quæ numero suo terrent, in duo capita dividi possunt. Aut enim personas, aut res Ecclesiasticas respiciunt. Quæ de clericis latæ sunt, aut circa patriarcharum, metropolitarum, et cæterorum et episcoporum jura, privilegia et officia versantur; quæ tam ordinationibus, quam administrationibus, id est, judiciis reddendis, et Ecclesiasticis negotiis exercendis sunt addicta, aut totius cleri functionem, ac assiduum in Ecclesiis obsequium respiciunt; et eorum qui clero adscribi debent, mores et statum, monachorum et sanctimonialium ἄσκησιν. Quæ omnia hausta sunt e canonibus aut e receptis moribus, quemadmodum ipse *Justinianus* profitetur, qui se illa omnia secundum canones decernere pluribus in locis diserte scribit.

6. *Priores canones Justinianus supplevit.* — Sane de *ordinandorum electionibus* multa interpretatione supplevit, quæ canonibus non continentur, ut videre est novella CXXII hoc anno data. Nam tres personas a clero et populo propositis sacris Evangeliis eligendas, et decretum electionis ad metropolitanum mittendum, qui uni e tribus electis suffragium suum conferat, primus ille statuit. Deinde ordinem judicii præscribit, quem sequi oporteat, si quæ incidant contentiones de persona electi, de vitio electionis, de simoniæ crimine, et cæteris hujusmodi : quod etiam illi solemne est in multis aliis articulis, ut modum rei gerendæ, vel ordinem judiciorum constituat. Quod autem attinet

ad res Ecclesiasticas, de earum conservatione sollicitum se ubique præstat. Œconomum juxta canones Chalcedonenses constitui jubet, administrationisque modum, redditunm augendorum, et rationum reddendarum illi præscribit; numerum clericorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ coercet, ne redditus exhauriantur; multaque de emphyteusibus, et impedienda bonorum alienatione constituit. Hæc omnia, quæ res ipsas respiciunt non in consequentiam canonum, sed jure suo se decernere profitetur. Plurima etiam princeps ille statuit, quæ dirimant Christianorum matrimonia; quia pars illa juris tunc erat penes principes sine ulla controversia, ut docet Bellarminus.

7. *Legum Justiniani usus in judiciis Ecclesiasticis obtinuit.* — Quæ cum ita sint, mirandum non est, si constitutiones illæ summo applausu a patriarchis exceptæ fuerint, ad quos mittebantur, ut eas in Ecclesiis publice proponerent, et earum usum a metropolitis exigerent. Imo et post obitum *Justiniani* earum usus in Ecclesiasticis judiciis obtinuit, quia nempe quæ generaliter a canonibus erant decreta, modo rei gerendæ et judiciorum ordine præscripto his constitutionibus erant sigillatim comprehensa, ut magnum inde emolumentum perciperet Ecclesiastica jurisdictio, quo facilius in causis dirimendis se expediret. Quare in Epistola Synodica papæ *Agathonis*, et Synodi Romanæ summis laudibus celebratur *Justinianus;* quod quemadmodum virtute sua, ita quoque et pietate in meliorem ordinem cuncta restituit. Unde inter faustas acclamationes, quibus sexta Synodus *Constantinum Pogonatum* ob vindicatam religionem prosequebatur, nempe, *Novo Magno Constantino*, *multos annos*, *Novo Theodosio*, *Novo Marciano*, hæc quoque additur, *Novo Justiniano imperatori*, *multos annos*.

8. *Usus legum Justiniani commendatus a Joanne Scholastico et Gregorio M.* — *Joannes Scholasticus* patriarcha Constantinopolitanus, qui sub Justiniano floruit, harum constitutionum usum valde commendat. Etenim collectioni canonum, quam *Theodoretus* episcopus Cyri in quinquaginta titulos digestam adornarat, collationem legum et præcipue Novellarum constitutioni Justiniani adjunxit, Præfatione sua testatur quid leges canonibus conferant: « Ad gloriam magni Dei, inquit, et Servatoris nostri Jesu Christi, quæ nunc collata sunt cum sacris canonibus sanctorum et beatorum Apostolorum, et qui eorum vestigia secuti sunt, per unamquamque Synodum sanctorum Patrum, transcripsi e novellis Constitutionibus a Justiniano felicis memoriæ post codicem sparsim editis. Quæ quidem non solum sequuntur Orthodoxorum nostrorum Patrum canones, sed etiam ex principis imperio auctoritatem illis largiuntur; una cum adjectionibus quibusdam legitimis, et Deo gratis, quæ commodis hominum ad exemplum Dei consulunt ». Hæc ille, qui non solum eos titulos Novellarum amplectitur, qui canonum verba κατὰ πόδας sequuntur; sed etiam eos, qui canonum mentem jurisdictione suppleverunt, id est, *adjectionibus quibusdam legitimis, et Deo gratis*, ut loquitur ille canonum sententiam interpretando, quæ videbantur omissa addiderunt. Novellarum Ecclesiasticarum usus obtinuit etiam in Occidente, ut videre est apud Gregorium Magnum, qui lib. 11, Epist. LIV profert Novellam Constitutionem CXXIII, quæ pæne totius antiqui juris canonici Synopsim complectitur, ipsumque interpretatur. Quæ omnia de Constitutionibus Justiniani secundum canones decretis intelligenda; cum eæ, quæ canones infringunt, ipso jure nullæ sint, ut videre est apud Baronium an. DXXXV, num. 34.

9. *Justinianus in provinciarum conjunctione nihil immutavit quoad sacerdotia.* — Porro etsi, ut erat novi juris appetentissimus conditor, multa in provinciis innovarit, singularem tamen curam gessit, ne in sacerdotio aliquid mutaretur. Utrumque Pontum in unam provinciam redegit, ea lege ut *Amaseæ* et *Neocæsareæ* urbibus metropolis nomen non detraheretur. « Nihil enim », inquit Novella XXVIII, « circa sacerdotium illarum innovamus ». Idem jus in *Paphlagonia* constituit, ita ut etsi illius edicto gens Paphlagonum in unam provinciam coaluerit, nihil a veteri forma, quoad sacerdotium et duorum metropolitanorum dignitates, decederet. *Paphlagonia* testamento *Philomenis* regis in Romanam rempublicam transcripta est, et in provinciæ formulam redacta, ut prodit Sextus Rufus. In oppido Gangrarum rex illius gentis *Dejotarus* regiam urbem constituerat, ut docet Strabo. Inde *Gangrensi* urbi conciliata est metropoleos totius gentis dignitas, quam in dispositione Ecclesiastica constanter etiam retinuit. Accidit tamen huic provinciæ ut temporibus *Honorii* imp. aliquot urbibus minueretur; quæ cum tribus oppidis a Bithynia rescisis in provinciæ specialis nomen concesserunt, cui *Honoriadis* nomen impositum. Huic novæ provinciæ sua metropolis non defuit, nempe *Claudiopolis* una ex urbibus Bithyniæ, quæ statim eadem dignitate in Ecclesia aucta est, ut videre est Novella XXIX. Unde *Claudiopolis* recensetur inter civitates metropolitanas in subscriptionibus Concilii Chalcedonensis, æque ac civitas *Gangrarum.* Ex *Honoriade* et reliqua *Paphlagonia* unum provinciæ corpus Justinianus fecit, ea lege ut de dignitate Ecclesiastica utriusque metropoleos nihil deperiret. Ante conjunctionem istam videtur imminuta semel Paphlagonia, adjuncta fuisse Galatiæ. Unde vetus auctor in Descriptione provinciarum Ms. adjuncta Ptolomæo scripsit ἐν τῇ Γαλατίᾳ Παφλαγονία. Quod Gangrensibus clericis occasionem præbuit trium episcoporum suorum ordinationem ab episcopis *Ancyræ* metropolitanis Galatiæ petere, ut legere est Actione XV Conc. Chalced.

10. *Neque etiam in provinciarum sectionibus.* — Quam religionem in provinciarum conjunctionibus adhibuit *Justinianus*, ut nihil immutaret in sacerdotiis, eadem usus est in provinciarum sectio_

nibus. *Armenia* distributa fuerat in primam et secundam et suis metropolitanis parebat. Sed Justiniano, qui devictis Barbaris imperii fines protulit, visum est integram Armeniam in quatuor provincias partiri, ut totidem magistratibus regenda committeretur: « Quæ vero, inquit, ad sacerdotia spectant, ea, ut sæpe diximus, volumus in pristina manere forma, negotio ipso neque circa jus metropolicum, neque circa ordinationes, vel mutationem, vel novationem suscipiente », ut habetur Novella XXXI de descriptione quatuor præsidum Armeniæ cap. 2. Quæ omnia Marcæ citato observata.

11. *Secundus terræ motus Antiochenus.* — Ad num. 21 et seq. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXI kalendis Septembris hujus Christi anni inchoato scribit: « Mensis Novembris nono supra vicesimum, hora diei tertia, feria quarta, Indictione septima, biennio post superiorem cladem, Antiochia magna civitas plagæ cælitus illatæ damnum iterum passa est. Ingens quippe terræ motus per horam continuam duravit atque horrendus omnino mugitus e cælo auditus, et cuncta prorsus ædificia ad terram usque prostrata, urbis quoque mœnia diruta, quæque substiterant in priori terræ motu veteres constructiones, eæ nunc omnes funditus eversæ, etc. Ea vero clade hominum quatuor millia et septuaginta supra octingentos periere: qui periculo servati in alias civitates migravere, vel in montibus sub tuguriis habitavere. Hæc asperrima et frigidissima hyems secuta est. Et processiones cum precibus agebant, qui remanserant civitatis incolæ, etc. Porro imperator et Augusta magnas iterum pecunias in Antiochenæ civitatis instaurationem insumpserunt, et mutato nomine Theopolim nuncupatam voluerunt ». Evagrius lib. 4, cap. 6, ait, Antiochiam denuo terræ motu quassatam *elapsis triginta mensibus*, a priori scilicet terræ motu, de quo supra locuti sumus, qui ideo contigit mense Maio anni DXXVI, non vero anni DXXV, ut credidit Baronius. Nam secundus terræ motus a currenti anno minime removeri potest, ut ostendunt Indict. VII, cum mense Novembri, et feria IV cum die XIX Novemb. copulatæ.

12. *Felix PP. prohibet laicos ordinari sacerdotes.* — Hoc anno *Felix* papa litteras dedit ad sanctum *Cæsarium* Arelatensem episcopum de non ordinando quemquam ex laicis. Sed cum hæc Epistola in præcedentibus Conciliorum editionibus dicatur: « Dat. III non. Febr. P. C. M. Sev. Boetii V. C. » Baronius an. CDLXXXVIII, num. 7, *Boetii* consulatu notato eam recitavit. Verum Sirmondus veram hujus subscriptionis lectionem ex Ms. Arelatensi restituit, in eo enim legitur: « Data III nonas Februarias, post consulatum Mavortii » anno præcedenti consulis. Ea itaque Epistola non a *Felice III*, quo sedente *Cæsarius* tantum monachus erat, sed a *Felice IV* scripta.

FELICIS ANNUS 4. — CHRISTI 529.

1. *Concilium Arausicanum cui Cæsarius præfuit.* — Basilii junioris consulatu absque collega præsens annus Domini quingentesimus undetrigesimus adnotatur in Fastis Panvini pro arbitrio mutantis, vel addentis nomina consulum. Cæterum Cassiodorus Decium tantum habet, Occidentalem consulem ponens; et Marcellinus Orientalem, Justinianum solum habet. Sane quidem hunc illum esse consulatum Decii junioris, quem habent Acta Conciliorum Arausicani, Epaunensis et Carpentoractensis, plura sunt quæ demonstrent: quorum ignorantia factum est, ut Conciliorum collector male retulerit ea Concilia ad tempora Leonis Romani Pontificis; sicut et Panvinus, et alii, qui ante annos ferme centum, nempe quadringentesimo quadragesimo tertio Christi anno eadem Concilia posuere. Nec nos errorem vitare potuimus, licet longe postea, nimirum ad quadringentesimum sexagesimum tertium annum eadem Concilia retulerimus: quod hic, licet sero, corrigimus. Ut igitur hic in primis collocandum esse dicamus Concilium Arausicanum posterius (ut ante meminimus) admonent tempora Cæsarii episcopi Arelatensis, qui eidem Concilio præfuisse legitur. Porro cum hoc, et non alio vixisse tempore, atque ei Ecclesiæ præfuisse docent complures ad eum a diversis scriptæ Epistolæ, et suis in locis in Annalibus recitatæ: quem et pervenisse usque ad annum Christi quingentesi-

mum quinquagesimum quartum, dicetur inferius. Insuper tempus ipsum Liberii patricii præfecti Galliarum, qui huic Concilio subscripsisse reperitur, ut error cognoscatur et corrigatur, admonet. In quo etiam illud in primis advertendum, falso referri, huic interfuisse Concilio quatuor præfectos prætorio (ut textus depravatus habet) sed ut codex Vaticanus habet, quatuor sunt illa nomina personæ unius, nempe Petrus Marcellinus Felix Liberius, sicut Lucius Aurelius Avianus Symmachus, et alia plura id genus : nam, et ex ipsius Synodi exordio, non quatuor qui interfuerint ibi præfecti, sed unus duntaxat Liberius patricius nominatur : quod et illud evidentius reddit, quod hoc ipso tempore Athalarici regis non quatuor præfectos prætorio præfecturam Galliæ administrasse, sed unum hunc Liberium, patet ex ejusdem regis Epistola ad eumdem Liberium data [1]. Porro hic idem esse Liberius invenitur, cui Theodericus rex Athalarici prædecessor ejusdem Galliarum præfecturæ fasces antea crediderat, qui omnium laudatissimus haberetur, commendatus et ex eo potissimum, quod Italos Gothis consociarit, tertia agrorum parte illis concessa, de quibus extat ejusdem Theodorici regis Epistola [2] ad senatum de Venantio ejusdem Liberii filio. Unum igitur, eumdemque fuisse Liberium, de quo Theodoricus scribit, et ad quem Athalaricus Epistolam dedit, docet ejusdem Liberii sepulcralis inscriptio, quæ Arimini posita, cunctis olim perspicua recitata habetur a Petro Pithæo in sua collectione antiquorum poetarum his versibus, quibus significatur, ipsum longam vixisse ætatem, iterumque Gallicanam præfecturam administrasse.

Humano generi legem natura creatrix
  Hanc dedit, ut tumuli membra sepulta tegant.
LIBERII soboles, matri patrique superstes
  Triste ministerium mente dedere pia.
Hic sunt membra quidem, sed famam non tenet urna;
  Nam durat titulis nescia fama mori.
Rexit Romuleos fasces currentibus annis,
  Successu parili Gallica jura tenens.
Hos non imbelli pretio mercatus honores,
  Sed pretio majus detulit alma fides.
Ausoniis populis Gentiles rite cohortes
  Disposuit, sanxit fœdera, jura dedit.
Cunctis mente pater toto venerabilis ævo
  [3] Ter denis lustris proximus occubuit.
O quantum bene gesta valent! Cum membra recedunt,
  Nescit fama mori : lucida vita manet.

Extant ad eumdem quoque Liberium Ennodii Epistolæ [4], ex quibus hoc tempore vixisse non ambigas.

At quod ad ipsum Arausicanum Concilium spectat, ejus celebrandi auctor fuisse videtur Felix Romanus Pontifex, qui his temporibus Romanæ præsidebat Ecclesiæ, permotus ipse ex scriptis ejusdem sancti Cæsarii episcopi Arelatensis, quæ his diebus miserat ad eumdem Felicem papam, de quibus Gennadius verbis istis [1] : « De gratia quoque et libero arbitrio edidit testimonia divinarum Scripturarum et sanctorum Patrum judiciis munita, ubi docet, nihil hominem de proprio aliquid agere boni posse, nisi eum divina gratia prævenerit. Quod opus etiam papa Felix per suam Epistolam roboravit, et in latius promulgavit ». Hæc Gennadius. Scholiastes autem hallucinatus secutus Trithemium errat vehementer, putans Cæsarium vixisse circa annum Domini sexcentesimum septuagesimum. Cum autem Gennadius ait : « Quod opus etiam papa Felix per suam Epistolam roboravit, et in latius promulgavit ? » Alludere plane videtur ad capita illa, quæ a Romano Pontifice esse in Gallias missa ad episcopos, testantur Patres ipso exordio Actorum ejusdem Concilii Arausicani, his verbis : « Secundum auctoritatem et admonitionem Sedis Apostolicæ, justum et rationabile visum est, ut pauca capitula ab Apostolica nobis Sede transmissa, etc. » Hæc autem cum adeo evidentia pateant : unde manavit occasio, ut ad Leonis papæ tempora idem Arausicanum Concilium a collectore relatum fuerit, et ab aliis creditum ? In primis (quod dictum est) id inde provenit, quod iisdem Cæsarii tempora haud adeo explorata fuere, quem ex Ennodii ad eum datis Epistolis, ex Cypriano hujus temporis auctore, qui res ab eo gestas ad Cæsariam Cæsarii sororem scripsit, et ex aliis, quæ, cum de Cæsario actum est, dicta sunt; his vixisse temporibus exploratissimum redditur : atque ex ipso denique Gennadio, qui ad hæc Felicis papæ tempora Cæsarium vixisse docet, quod et asserta superius certitudo de tempore Liberii præfecturæ confirmat. Quod insuper eidem Concilio Arausicano sicut et cæteris superius nominatis subscriptus reperitur Prosper (licet cujus Ecclesiæ episcopus fuerit, non scribatur) cum creditus sit hic idem Prosper cum illo, qui sancti Leonis papæ scitur vixisse temporibus ; error exortus est, ut pariter existimatum fuerit, idem Concilium Arausicanum celebratum esse tempore sancti Leonis papæ ; sed longe hic ab illo diversus. Sed et quod Eucherius Lugdunensis episcopus eidem Concilio subscriptus habetur, sicut et priori Arausicano, ad superiora tempora idem revocandum putarunt ; sed consulendus fuerat Cyprianus, qui alium ponit Eucherium juniorem Lugdunensem episcopum, qui eumdem Cæsarium plurimum coluit : ut plane ex his adeo notis duo sint Eucherii, senior, de quo superius, atque junior, de quo modo agitur, statuendi. Nec nova ista est assertio, siquidem et Honorius [2] Augustodunensis inter scriptores Ecclesiasticos duos pariter Eucherios numerat Lugdunenses, alterum scilicet presbyterum, de quo [3] Gennadius, qui ponit eum vixisse sub Valentiniano, et Marciano ; episcopum alterum : et quibus omnibus corrigi debent quæ a nobis his contraria dicta sunt anno Christi quadringentesimo quadragesimo

[1] Cassiod. l. VIII. Ep. VI. — [2] Cassiod. l. II. Ep. XV. — [3] Ter senis; quæ lectio verior habetur. — [4] Ennod. Ep. CCLXXIV. et CCLXXXIV.

[1] Gennad. c. 86. — [2] Honor. de illust. script. Eccl. c. 63. — [3] Gennad. c. 63.

primo in priori editione, ubi nonnisi unum Eucherium novimus. Verum ambos fuisse episcopos cum plura alia, tum Conciliorum Acta significant, præsertim vero Arausicanorum; in quorum priore celebrato anno Redemptoris quadringentesimo quadragesimo primo, legitur subscriptus Eucherius episcopus, nempe senior; et in posteriori Arausicano hoc, ut vidimus, anno celebrato, post nonaginta duos minus annos a priore junior Eucherius reperitur eidem esse subscriptus, licet nec hic, nec ibi cujus Ecclesiæ episcopus fuerit, asseratur. Cæterum priorem Eucherium fuisse episcopum, ex Claudiani testificatione satis superius est demonstratum, et posteriorem revera Lugdunensem antistitem nominat Cyprianus, cum elegantem de ipso atque Cæsario hanc Historiam narrat[1] : « Cum aliquando circa Alpes iter ageret, vir venerabilis sanctus Eucherius cum illo erat. Accidit, tum, ut in media via infelix et morbida mulier eis occurreret, manibus et pedibus contractis per terram reptans. Quam cum esset intuitus beatus Cæsarius, interrogavit sanctum Eucherium : quid hoc esset quod illa per terram ita se traheret. Eucherius interrogat feminam. Illa respondet, se multis annis membris omnibus fuisse contractam. Beatus Cæsarius dicit sancto Eucherio : Descende et consigna eam. Illo quasi trepidante et excusante sese, Cæsarius instat et urget. Tandem Eucherius descendit, et consignat eam, aitque : Feci quod jussisti. Dicit ei Cæsarius : Extensa manu, apprehende manum illius, et erige eam. Ille respondit : Quidquid aliud jusseris, non recusabit Eucherius tuus : istud ut faciam adduci non potero. Tuum est hoc facere, cui præstitit Deus gratiam et animas et corpora languentium curandi. Cæsarius ait : Tu interim facito quod dico. Illo plane renitente, et cum multa modestia et lacrymis sese excusante, diuque facere detrectante, Cæsarius dicit : Tunc obedientiæ causa in ignem ingressurus es, qui nec misericordia adduci potes ut facias quod charitas jubet? Mitte in nomine Domini manum tuam, et erige eam. Tunc ille obediens porrigit feminæ manum, et sublevat eam. Illa vero mox integre sanata abiit ad hospitiolum suum ». Hactenus de S. Eucherio atque Cæsario Cyprianus.

Sed ad ipsam Synodum Arausicanam, cui Cæsarius præfuit, et Eucherius subscripsit, redeamus. De qua illud in primis considerandum, quomodo dimicaturi sanctissimi atque doctissimi Patres adversus hostes gratiæ Dei, plus satis quam par esset libero arbitrio tribuentes, nullo potentiori modo id facere sibi visum, quam auctoritati sacrosanctæ Apostolicæ Sedis inniti, cui obniti vel minimum illicitum esse scirent. Recitant igitur capita in Gallias ab ipso Romano Pontifice missa, numero viginti quatuor. Quibus recitatis, ita inter alia Patres ad calcem : « Hoc etiam salubriter profitemur, et credimus, quod in omni opere bono non nos incipimus, et postea per Dei misericordiam adjuvamur; sed ipse nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, et fidem et amorem sui prius inspirat, etc » profitentes ea cuncta haud recentem esse Ecclesiæ doctrinam, sed antiquorum Patrum definitionem, eamdemque (ut audisti) Apostolicæ Sedis auctoritate firmatam, quæ (ut suis locis superius est declaratum) S. Augustini se professa est de gratia et libero arbitrio probare sententiam. Nihil igitur præterea novitas sibi vindicet, et præsumptio humana præsumat. Quot igitur Arausicani canones, tot sunt Catholicæ Ecclesiæ stabilitæ sententiæ, a quibus absque prævaricationis piaculo haud liceat fideli recedere. Quod autem iidem ferme, qui huic Arausicano subscripti reperiuntur episcopi, Carpentoractensi et Vasensi interfuisse reperiuntur; eodem tempore eadem celebrata Concilia intelliguntur. At de Arausicano Concilio hactenus, quod in suum locum restitutum habes.

2. *S. Fulgentii obitus et lucubrationes.* — Hoc eodem anno, ipsis kalendis Januarii, summum illud Africanæ Ecclesiæ decus sanctus Fulgentius Ruspensis episcopus post innumera pro Catholica fide certamina, post iteratas sæpe confessiones, post exilia, aliasque passas ærumnas, post denique plurimorum scriptorum egregiis monumentis tum hæreses profligatas, tum Orthodoxam pietatem et disciplinam Ecclesiasticam custoditam, sartamque tectam relictam; optatum diu, ante præcognitum præsenti vitæ finem lætus imposuit. Ita quidem colligi ex rebus ab eo gestis, ab ejus discipulo ad ipsius successorem Felicianum scriptis, superiori tomo ostendimus. Viget inscripta in Ecclesiasticis Fastis consulis nostri, ipsius, inquam, Fulgentii in æternum permansura memoria, anni principio consecrata, ipsis kalend. Januarii annis singulis in Ecclesia repetenda; ipsa videlicet die, qua felicioribus auspiciis non in Capitolium, sed in cælum perenni gloria trabeatus ascendit, non ut consul terrenus annum unum aperiens, sed ut cælestis amplissimæ dignitatis sibi reserans æternitatem. At quæ apparitura præcesserit, videamus.

Quibus, inquam, præviis pietatis exercitationibus se ad prævisum vitæ exitum præpararit, ab eodem auctore sic accipe[1] : « Ante annum ferme quam de isto sæculo raperetur, profunda cordis compunctione permotus, reliquit subito Ecclesiasticas occupationes; et de ipso quoque monasterio suo secreto recedens, ad insulam Circinam paucis comitantibus fratribus navigavit. Ubi in quodam brevi scopulo, cui nomen est Chilmi, ubi jam monasterium fabricari mandaverat, lectioni et orationi ac jejuniis vacans, veluti sciret appropinquare sibi novissimum diem, sic ex toto corde suo pœnitentiam gessit. Et quamvis tota vita ejus, ex quo monachorum professionem conversus ex toto corde suscepit, pœnitentiæ fuerit tempus; in hac tamen insula multo amplius ac multo diligentius, inchoanti

[1] Cypr. Vita Cæs. c. 24. apud Sur die XXVII. Aug.

[1] Apud Sur. tom. I die I. Januar.

similis, membra sua mortificavit, et in conspectu solius Dei flevit.

3. « Inde jam plurimis de absentia sacerdotis murmurantibus, charitatis necessitate constrictus, iterum descendit in monasterium suum, consueta hominibus religiosis exhibere solatia, laboresque durissimos pro utilitatibus proximorum longanimiter sustinere. Non multi autem fluxerant dies, et ecce servum fidelem bonus Dominus requirebat. Incidit enim repente in corporalis infirmitatis acerrimas passiones : ubi septuaginta prope diebus ægritudine fatigatus, hoc solum frequenter dicebat : DOMINE, DA MIHI MODO HIC PATIENTIAM, POSTEA INDULGENTIAM. Nec ab isto sermone aliquando cessavit, sive dolor affligeret, sive febris intenderet, sive lassitudo dissolveret. Persuadentibus autem medicis, ut lavacris balnearibus uteretur : Numquid balnea, inquit, facere poterunt, ne homo mortalis, expleto vitæ suæ tempore, moriatur? Si vero proximam mortem nec aquarum calidarum possunt fomenta repellere; cur mihi, obsecro, persuadetis, ut rigorem diu servatæ professionis in fine dissolvam? Sic salutem suam supernæ voluntati fideliter credens, postquam se sensit sine aliqua dubitatione dissolvendum, vocans universos clericos suos, præsentibus monachis allocutus est eos, dicens :

4. « Ego, fratres, animarum vestrarum saluti prospiciens, molestus apud vos forsitan et difficilis extiti : et ideo obsecro vos, ut ignoscatis mihi, quisquis aliquid dolet. Etsi forsitan severitas nostra modum transgressa est debitum : orate ne mihi hoc Dominus imputet ad peccatum. Cumque talia beato Fulgentio lacrymosis singultibus exponente, cuncti simul super genua ejus caderent, semper bonum, semper affabilem pro omnium salute, sicut decuit, invigilasse clamantes : Provideat ergo, ait, vobis Dominus Deus meus pastorem dignum se. Tunc imperato silentio, paulum requievit. Et deinde curam pauperum gerens, requisita summa pecuniæ, de qua fidelissimus dispensator quotidie egentibus ministrabat, totum jussit expendi, per seipsum memoriter recolens viduarum, pupillorum, peregrinorum, cunctorumque illic indigentium nomina; quibus quid singulatim daretur, propria deliberatione constituit, hæredes in hoc sæculo non habens, hæreditatem tamen hujus benevolentiæ sollicitudinis pauperibus derelinquens. Sed nec suos clericos debita benedictione fraudavit, ipsorum quoque paupertati misericorditer consulens. Ac secrete omnibus ordinatis, orans jugiter, et intrantes singulos benedicens, usque ad extremam horam sana mente permansit. Postremo, die kalendarum Januariarum post peractam vesperam, beatum spiritum feliciter in manibus Domini tradidit, annum sui episcopatus agens vicesimum quintum, vitæ autem totius sexagesimum quintum, sicut multis ante fratribus morti proximus indicavit ». Pergit dicere auctor de ejus celebri funere Christiano ritu exhibito et honorifica sepultura.

5. Quantam vero ex ejus transitu populus ille passus sit jacturam, confestim manifestavit eventus, quo declaratum est, ipsum viventem suo populo fuisse, ne læderetur a proximis Barbaris, munimentum; cum eo sublato, tanquam valido amoto præsidio, eisdem quicquid vellent, agere liberum fuerit. Nam audi : « Probaverant quippe, inquit auctor, sæpius, quanta bona illis oratio beati Fulgentii præstiterat, et quanta mala repulerat; sicut postea manifestis indiciis evidenter apparuit : quando non post plurimos dies decessionis ejus gens inimica Maurorum Ruspense territorium repente vexavit, rapinis, cædibus, incendiis multa devastans, atque intra ipsos Ecclesiæ parietes, quos invenire potuit, jugulans. Quis beati Fulgentii gratiam non miretur? Quandiu vixit, furorem belli civitas illi commissa non sensit : et cum tota pæne provincia captivitatem sustinuisset horribilem, Ruspa fuit incolumis propter sacerdotem venerabilem, cujus vita propriis civibus murus fuit ». Verum ob peccata populi secundum illud Propheticum [1] : « Auferam sepem ejus, et erit in direptionem : diruam maceriam ejus, et erit in conculcationem » : factum est cum miseris illis.

6. Dedit plane S. Fulgentii precibus Dominus, ut vivens conservator esset non solum propriæ civitatis, sed totius etiam Africanæ provinciæ, in qua per plures annos Ecclesia ibi posita pace sub Wandalis fruebatur. Quomodo autem ipso defuncto, rursum dira vexatione eamdem contigerit agitari, dicturi sumus anno sequenti. Quod vero pertinet ad locupletem hæreditatem, quam vivens atque laborans Ecclesiæ Catholicæ acquisivit, moriensque reliquit, scriptorum, inquam, præclara monumenta, quæ et superius pro ratione temporis, quo singula scripta sunt, recensuimus; magna ex parte periisse, dolendum. Quæ enim extant ejus lucubrationes, majori faciunt eas quæ exciderunt dolore percupere. Plane contigit morte Fulgentii, tanquam fulgentis sideris radiis ad occasum dilapsis, universam Africanam provinciam terra noctis caligine remansisse perfusam. Etenim nullus post Fulgentium tanti fulgoris posterioribus sæculis illuxisse visus est doctrinæ et sanctitatis claritudine conspicuus Africanus antistes.

7. Quæ autem temporibus Isidori adhuc extabant ejus scripta, ita ipse agens de scriptoribus Ecclesiasticis numeravit [2] : « Fulgentius Afer, Ruspensis Ecclesiæ episcopus, in confessione fidei clarus, in Scripturis divinis copiose eruditus; in loquendo quoque dulcis, in docendo ac disserendo subtilis, scripsit multa : ex quibus legimus de gratia et libero arbitrio libros responsionum septem, in quibus Fausto Gallo Regiensis urbis episcopo Pelagianæ pravitati consentienti respondens, obnititur ejus profundam destruere calliditatem. Legimus ejus librum de sancta Trinitate ad Felicem directum notarium : librum quoque regulæ veræ fidei, et aliud de sacramento Incarnationis Domini nostri

[1] Isa. v. — [2] Isidor. de script. Eccl. c. 14.

Jesu Christi. Extant et duo libri ejus de veritate prædestinationis ad episcopos missi, in quibus demonstrat, quod gratia Dei in bonis voluntatem humanam prævenit, et quod Deus quosdam prædestinationis suæ munere justificans præeligat, quosdam vero in suis reprobis moribus occulto quodam judicio derelinquat. Est alter liber altercationis ejus, quo de fide cum Trasamundo rege idem Fulgentius disputavit. Ad Ferrandum quoque Ecclesiæ Carthaginensis diaconum unum de interrogatis quæstionibus scripsit libellum. Inter hæc composuit et multos tractatus, quibus sacerdotes in Ecclesiis uterentur. Plurima quoque feruntur ingenii ejus monimenta : hæc autem ex pretiosis doctrinæ ejus floribus carpsimus : sors melior, cui delicias omnium librorum ejus præstiterit Deus ». Hæc Isidorus.

8. Constat insuper testificatione Ferrandi diaconi Carthaginensis, in ipsis extremis vitæ momentis absolvisse Fulgentium tractatum ad Reginum de quæstione illa famosa Alexandriæ (ut vidimus) agitata, num Christi caro corruptibilis an incorruptibilis sit : sed satisfacere eidem Regino comiti minime valuisse, dum ab eodem scribi petierat præcepta a milite Christiano servanda : cui postea ipse Ferrandus diaconus satisfecit, scribens ad eumdem comitem eo argumento eruditum satis commentarium. Testatur id quidem ipse, cum in opus ita post alia præfatus est : « Laudabili sollicitudine interrogasti venerabilis memoriæ Fulgentium pontificem Ruspensis Ecclesiæ, qualis tibi militaribus actibus occupato regula esset spiritualis propositi retinenda. Sapienter profecto responsum sapientiæ a sapiente quæsieras. Nec interroganti, nec interrogato sancta prudentia defuit : et tu quod ille docere poterat, jam gerebas ; et ille hoc docere poterat, quod tu gerebas ; mores tuos in sermonibus ejus agnosceres, sermones suos ille ex tuis moribus approbaret.

9. « Modo autem quia semipleni libelli imperfecta dictatio nihil huic tuæ interrogationi cognoscitur respondisse : principia enim gloriosi operis primam quæstionem litterarum tuarum diutius ventilant, utrum caro Christi corruptibilis, an incorruptibilis sit. Unde adhuc disputans ille doctor egregius, antequam fideliter (ratione fidei reddita) de actibus militaribus cum pietate tractandis inciperet loqui ; transivit ad æternæ beatitudinis immortalia gaudia, Verbum Dei, quod in corde et ore semper habuit, facie ad faciem contemplaturus : importabilem sarcinam super humeros debiles ponis, etc. » Absolvit igitur Ferrandus ejus discipulus, quod magister ipsius Fulgentius impeditus morte ea ex parte non attigit. Coluit mirifice sanctum Fulgentium ipse Ferrandus diaconus ut magistrum : nam et in Epistola ad ipsum scripta, se esse ejus discipulum profitetur, dum eumdem magistrum appellat : dignus plane tanto institutore discipulus, licet non talis, qui æquaverit præceptorem. Cæterum et magno nomine ipsum Ferrandum hoc tempore claruisse, et de quæstionibus consuli solitum difficillimis ; Epistolæ ipsius, quæ extant redditæ ad Anatolium Romanæ Ecclesiæ diaconum, et quæ ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum sunt scriptæ, satis docent : sed et quam postea ad Pelagium et ipsum Anatolium Romanos diaconos scripsit (ut tradit Isidorus[1]) num liceat aliquem condemnare post mortem, licet ipsa desideretur Epistola, quantæ tamen fuerit æstimationis, æque significat. At de Ferrando modo satis.

10. *S. Benedictus in Cassini monte.* — Quod rursum ad res Occidentalis Ecclesiæ pertinet, hoc ipso anno magnus ille Benedictus ex angustiis Sublacensium montium divino monitu egressus, Cassinum petens, ad cujus montis radices erat sita villa Marci Varronis, illic erecto monasterio, monasticum ordinem mirifice propagavit : agit de his sanctus Gregorius in dialogis, ubi et res ibi ab eo præclare gestas enarrat. Quod vero ad tempus spectat, id firmatum habes ex Cassinensi Chronico, et Leone Ostiensi episcopo, atque ex Actis sancti Placidi Gordiani nomine utcumque conscriptis[2] ; dum anni quinque traduntur intercessisse ab adventu Placidi in Sublacense monasterium ad sanctum Benedictum usque ad ejus migrationem factam Cassinum : sed et id expressius confirmat auctor in Actis Placidi, dum hoc ipso anno Domini quingentesimo vicesimo nono contigisse tradit ; licet loco Justini imperatoris, Justiniani restituendum sit, cujus imperii tempore, non Justini, hæc contigisse liquet. Sunt plura alia, quæ illinc mendosa, nonnulla vero mendacia (ut suo loco dicturi sumus) inveniuntur.

11. At quis Dei consilium non magnopere admiretur, dum considerat, eodem ferme tempore, quo in Oriente monachismus esset magna ex parte collapsus, compluribus ex iis a fide Catholica ad diversos hæresum errores deficientibus, aliis quoque ab illo vetere instituto rigido in delicias prolabentibus ; eodem, inquam, tempore in Occidente instaurari, atque longe lateque diffundi observantiam monasticæ disciplinæ, eamque adeo fœcundo germine propagari : cum veluti ex tenui surculo prægrandium exortæ sint frugiferarum arborum silvæ, quæ universam repleverint Occidentalem Ecclesiam ; extiteritque locuples seminarium, ex quo plurimi progressi sint, sanctissimi diversarum Ecclesiarum episcopi ; nec defuerint ex iis, qui in throno Apostolico considentes, universam Catholicam Ecclesiam, cum vehementiores urgerent fluctus, constantissime gubernarint ; progressique ex eodem monachorum ordine sint, qui Apostolico munere complures Barbaras nationes, Christi jugum ferre impatientes, tandem ad Christianam fidem sponte capessendam converterint ; prodierintque alii, qui ob suscepta grandia pro religione certamina sint victores consecuti coronam martyrii : præterimus

[1] Isidor. de vir. illust. c. 16. — [2] Vit. S. Placid. apud Sur. die v. Octob.

modo illos, qui sacrarum rerum scientia nobiles inter scriptores Ecclesiasticos floruere; nec numeramus, quæ numerari vix possint, sacrarum examina virginum : sicut nec facile sit recensere, quot ex hoc uno vere dicendo sui humilitate fonticulo immensa flumina sint derivata; quot, inquam, ex Benedicto diversorum ordinum sint progressa agmina, monachorum, qui, licet diverso nomine in Ecclesia Dei circumamicta varietate censeantur, instituti tam esse S. Benedicti, et ab ipso progredi glorientur. Hæc tanta ibi hic uno intuitu, tanquam immensum cælum in parvo globo descriptum, inspicienda obiter modo proponimus; quo sentias facturos nos operæ pretium, si tanti viri primordia atque progressus, temporum ratione distinctos, quantum licuerit, Annalibus intexamus, atque cum opportuna se occasio dederit, ejusdem contigerit meminisse.

12. Ut autem ad Cassini montem Christi athleta divinitus vocaretur; certamen, quod adversus dæmones mox ibi esset initurus, causa fuisse videtur. Nescio enim qua incuria dormitantium episcoporum, quæ longe lateque in Christiano orbe exstincta erat idololatria, in monte illo altioribus fixa radicibus, adhuc vigebat; ibi namque fortis armatus, tanquam impietatis arce munitus, cultum a sibi subditis infeliciter exigebat; sed cum fortior ipso venit, penitus cedere cogitur. At quomodo id acciderit, a S. Gregorio [1] paucis accipe : « Ibi, inquit, vetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquo more Gentilium a stulto rusticorum populo Apollo colebatur : circumquaque enim in cultu dæmoniorum luci succreverant, in quibus adhuc eodem tempore infidelium insana multitudo sacrificiis sacrilegis insudabat. Illuc itaque vir Dei perveniens, contrivit idolum, subvertit aram, succendit lucos, atque in ipso templo Apollinis oraculum (oratorium) beati Martini, ubi vero ara ejusdem Apollinis fuit, oraculum (oratorium) sancti Joannis construxit : et commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continua ad fidem vocabat.

13. « Sed hæc antiquus hostis tacite non ferens, non occulte, vel per somnium, sed aperta visione sese ejusdem Patris oculis ingerebat, et magnis clamoribus vim se perpeti conquerebatur; ita ut voces illius etiam fratres audirent, quamvis imaginem minime cernerent. Ut enim discipulis suis venerabilis Pater dicebat, corporalibus ejus oculis idem antiquus hostis teterrimus et succensus apparebat, qui in eum ore oculisque flammantibus sævire videbatur. Jam vero quæ diceret, audiebant omnes. Prius enim hunc vocabat ex nomine : cui cum vir Dei minime responderet, ad ejus mox contumelias erumpebat. Nam cum clamaret, dicens : Benedicte, Benedicte : et eum sibi nullo modo respondere conspiceret, protinus respondebat : Maledicte, non Benedicte, quid mecum habes? quid me persequeris? etc. » Intelligis ex his puto, lector, cujusnam lingua loquantur, quove spiritu agitentur infelicissimi novatores, qui in eumdem sanctissimum virum aliosque a Deo benedictos monachos maledicta et contumelias jaculari non cessant. At de S. Benedicto omnibus benedictionibus prosequendo, modo hactenus. Quomodo autem diabolus licet victus semper, certamina tamen nova instaurare adversus magnum Christi militem nunquam destitit, ipse Gregorius papa ejusdem sæculi scriptor veritatis amantissimus omni fide posteris tradidit intuenda. Hic vero quod exigere videbatur instituti ratio, perpauca modo hæc libasse sufficiat. Occurret enim nobis sæpe in via posteris temporibus Benedictus, cum nonnullas res ab eo gestas temporis ratio, ut in medium adducamus, a nobis opportune requiret. Sed antequam recedamus ab Occidente, Francorum Ecclesiam invisamus, probe factis regum, et episcoporum sanctitate florentem.

14. *Nicetius episcopus ordinatur sanctitate conspicuus.* — Hoc namque anno Theodoricus rex Francorum, tertius Clodovei filius egregium edidit specimen pietatis, dum sanctum Nicetium monachum, quem sæpe passus fuerat acerrimum reprehensorem, ut aliquam paternæ charitati rependeret gratiam, curavit in archiepiscopum Treverensem eligi; probe sciens, eum vere dignum episcopatu, qui non vereretur pro custodia divinæ legis vultum potentis secundum illud Davidicum [1] : « Loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum, et non confundebar ». Hoc, inquam, ipso anno ordinatum eum Treverensem antistitem, Tabulæ [2] ejus Ecclesiæ docent : res autem ab ipso gestas ex ejus discipulo beato Aridio abbate acceptas recitat Gregorius [3] Turonensis, a quo et hoc observatione dignum de ejusdem quoque ortu percepit : « Cum Nicetius partu fuisset effusus, omne caput ejus (ut est consuetudo nascentium infantium) a capillis nudum cernebatur, in circuitu vero modicorum pilorum ordo apparuit, ut putares ab eisdem coronam clerici esse figuratam ». Habes ex his non solum quod mireris de prodigio, sed et quod discas de veteri clericalis forma tonsuræ. At de ejus ordinatione Theodorici regis studium ab eodem auctore sic accipe :

15. « Venerabatur, inquit, eum et rex Theodoricus magno honore, eo quod sæpius vitia ejus nudaret et crimina, ut castigatus emendatior redderetur. Et ob hanc gratiam decedente Trevericæ urbis sacerdote, eum ad episcopatum jussit accersiri (acciri) : jamque dato consensu populi ac decreto regis ad ordinandum, et a viris summo cum regio honore præditis adducebatur. Verum tamen cum propinqui ad urbem cadente sole, fixis tentoriis, mansionem pararent : illi confestim laxatos equos per segetes pauperum dimiserunt. Quod cernens beatus Nicetius, misericordia motus, ait : Expellite quantocius equos vestros a segete pauperum; alioquin

[1] Greg. dial. l. II. c. 8.

[1] Psal. CXVIII. — [2] Habet eas Democh. lib. de sacrif. Missæ. — [3] Greg. Turon. in Vit. S. Nicetii.

removeam a communione mea. At illi indignantes dixerunt : Quænam est hæc causa, quam loqueris? Adhuc enim episcopalem apicem non es adeptus, et jam excommunicationem minaris? Et ille : Vere, inquit, dico vobis, quia destinavit rex, ut me avulsum a monasterio huic oneri consecrari juberet : fiet quidem voluntas Dei : nam regis voluntas in omnibus malis, me obsistente, non adimplebitur. Tunc cursu rapido abiens ejecit equos a segete, et sic cum admiratione hominum illorum ad urbem deductus est. Non enim honorabat personam potentis, sed Deum tantum in corde et opere metuebat ». At etsi levia hæc videri poterant, maximi tamen ponderis a prudentibus existimata fuerunt. Quomodo enim passurus esset a potentibus opprimi personas pauperum, qui nec segetem a jumentis depasci permisit? Hæc in via. Quid autem observatione dignissimum in ipsius ordinatione contigerit, accipe :

16. « Impositus itaque in cathedra, cum lectionum seriem auscultaret, sensit nescio quid grave super cervicem suam. Cumque bis aut ter manum clam ad tentandum injecisset, nullius rei causam invenire potuit, quæ hoc pondus inferret. Divertensque caput ad dexteram et lævam, odoratus est odorem suavitatis : intellexit quoque hoc onus esse sacerdotii ipsius dignitatem ». Ita plane secundum illud Davidicum [1] : « Imposuisti homines super capita nostra ». Hæc de S. Nicetii ordinatione, quæ contigit hoc anno, Gregorius : reliqua de ipso temporis opportunitas suggeret. Videbis plane (quod mireris) invictos Francorum reges a Dei sacerdotibus tantummodo laudabiliter pati vinci : cum vero quis ipsis obstinate nimis obstiterit, divinam mox expertum esse vindictam intelliges.

17. At non prætereat carmen Venantii Fortunati, quo eumdem virum sanctissimum Nicetium jam episcopum ordinatum prosecutus est : sic enim se habet [2] :

Splendor, apex fidei, veneranda mente Niceti,
Totius orbis amor, pontificumque caput :
Summus Apostolico præcellens pastor ovili,
Auxisti meritis, quicquid honoris habes.

Apicem vocat fidei ob egregiam ejus sanctitatem magna fide pollentem, qua cæteris præstare videri poterat, dicitque pontificum caput, quod nobilissimæ præfectus esset Ecclesiæ Treverensi, cui complures subjacerent episcopi. Sed pergit :

Divino insistens operi terrena relinquis :
Cum moritur mundus, non moriture manes.
Vita brevis cunctis, sed non brevis illa beatis :
Cum bona non pereant, jure perennis erit.
Dum tibi restrictus maneas, et largus egenis,
Quod facis in minimis, te dare crede Deo.
Captivus quicumque redit, sua limina cernens,
Ille lares patrios : tu capis inde polos.
Hic habet exul opem, jejunus invenit escas :
Qui venit esuriens, hinc satiatus abit.
Tristibus, imponis curas, purgando querelis,
Et sanas cunctos una medela viros.

[1] Psal. VI. — [2] Venant. For. carm. l. III.

Pauperis hinc lacrymas desiccans, gaudia præstas.
Qui prius ingemuit, vota salutis habet.
Te pascente greges, nunquam lupus arripit agnos :
Sunt bene securi, quos tua caula regit.
Templa vetusta Dei renovasti in culmine prisco,
Et floret senior, te reparante, domus.
Hinc populis longos tribuas pia vota per annos.
Et maneas pastor, ne lacerentur oves.

Hæc de Nicetio episcopo Fortunatus.

Jam vero res Orientales invisamus, quas præsens annus memoria dignas exhibet.

18. *De Absagis et Tzanis ad fidem conversis.*— Hoc igitur anno; sub eodem consulatu Basilii, edita extat Novella [1] constitutio a Justiniano imperatore adversus eos, qui homines castrantes eunuchos reddunt. Sed unde ejusmodi condendæ legis causa provenerit, hic primum recensendum esse putamus. Evagrius [2] namque ex Procopio ista summatim collegit : « Memorat præterea idem scriptor, Absagos ad mitius humaniusque vitæ genus traductos, iisdem temporibus fidem Christianam recepisse, Justinianumque imperatorem quemdam ex eunuchis aulicis Absagum genere, nomine autem Euphratam ad eos misisse, qui vetaret, ne cuiquam in ea gente, quasi vi illata naturæ, testiculi exsecarentur. Nam qui cubiculis imperatorum inserviebant, quos vulgo vocant eunuchos, persæpe ex ea gente sumi consueverunt ». Hæc de Absagis et eunuchis Evagrius ex Procopio, eademque Nicephorus [3]. Addunt præterea, Justinianum apud Absagos templum Deiparæ erexisse, sacerdotesque illic constituisse, a quibus populi illi Christianam religionem addiscerent. De his agens Procopius [4], eosdem populos habitare apud montem Caucasum tradit.

19. Ad hos itaque eumdem Justinianum imperatorem allusisse apparet, dum ad finem dictæ constitutionis ait : « Si enim Barbari simul atque nostra de hoc audierunt mandata, hæc custodierunt : quomodo tandem permittemus, ut post tot retro principum sanctiones tale quid denuo relinquatur in nostra Republica? » Ex quibus etiam quod ad rationem temporis pertinet, intelligere valeas, Absagos jam ad fidem conversos legibus Romanorum paruisse; factumque esse, ut cum ipsi licet Barbari molitam apud eos consuetudinem de castrandis pueris, parentes Justiniani mandato, penitus reliquissent; idem imperator vehementiori insurgeret animo in eos, qui diu legibus prædecessorum imperatorum, ne id facerent, sæpe coerciti, nihilominus ejusmodi facinus perpetrare minime desinerent. Quanto autem id vitæ periculo fieri soleret, audi ab ipso, dum ait [5] : « Sæpenumero ex multis vix pauci evadunt incolumes usque adeo, ut quidam ex his qui servati fuerunt, sub nostro adspectu deposuerint, e nonaginta ægre tres servatos esse, etc. » Juste igitur Justinianus in eosdem eam legem tanti sceleris vindicem promulgavit, datam

[1] Novel. CXLII. — [2] Evag. l. IV. c. 21. — [3] Niceph. l. XVII. c. 13. — [4] Procop. de bello Persic. l. II. — [5] Justin. Novel. CXLII.

hoc anno, XV kalend. Decembris, sub dicto consulatu Basilii, Indictione decima inchoante.

20. Iisdem ferme temporibus et Tzani populi ad fidem conversi sunt : mentio est de ipsis, apud Justinianum [1] imp. in rescripto ad Zetam magistrum militum, cum agit ibi de populis interioris Armeniæ : sed depravate ibidem Anzitena provincia pro Tzanitena ponitur. Cum enim tempore illius late Tzani populi essent subjecti Romano imperio, quam (ut ex ipsius exordio patet) satis apparet ejus imperii primordiis scriptam esse; plane intelligi potest, eosdem populos ipsis initiis ejusdem imperii esse conversos ad fidem : in ea enim sanctione ista habet : « Cum propitia Divinitate Romanum nobis sit delatum imperium; sollicita cura, cauta diligentia pertractantes, perspeximus oportere partibus Armeniæ, etc. » Sed quid de eorumdem populorum moribus, eorumque ad fidem conversione scribat Procopius [2], audi :

21. « Ut hic autem Tzanorum gentes jam describam, mihi non videtur esse alienum a ratione : sunt enim Armenis finitimi. Tzani suis legibus sine rege aliquo degunt, belluinam vitam agentes : deos quidem lucos, volucres et alia animalia arbitrantur et colunt. In altissimis montibus et opacis totam ætatem consumunt, terram nequaquam colentes, sed identidem furtis et latrociniis viventes, negligentes terram exercere. Ubi montibus præruptis non cinguntur, locus est collibus et tumulis abundans, ubi tumuli, ibi quæ terræ imminent, talia non sunt, ut fruges afferant, si colantur : valde enim aspera sunt, et supra modum dura, nullarum penitus frugum feracia. Quamobrem fieri non potest, ut hic vel terram ares, vel campum segetum demetas, vel pratum invenias. Floret autem arboribus Tzanica, sed infrugiferis et omnino sterilibus : quoniam ut plurimum nulla est hic temporum reciprocatio et vicissitudo, ut nunc scilicet frigidis et humidis oris occupetur terra, nunc vero juvetur calore solis : sed perpetua hieme oppressa est, et assiduis nivibus irrigatur. Propter hæc ex antiquo suis legibus vivunt Tzani. Justiniano autem imperante, a Romanis pugna victi, et jam amplius certamini non fidentes, statim sese omnes dediderunt, magis deligentes quietam servitutem, quam libertatem periculosam. Et mutata religionis opinione omnes Christiani facti sunt, et vitam humaniorem amplexati dimissis latrociniis, Romanos in suos hostes progredientes semper comitati sunt.

22. « Justinianus ipsis Ecclesiam construxit in loco qui Chanalinicon dicitur, effecitque ut sacra obirent, accederent ad mysteria, sacrificiis Deum placarent, et aliis quoque rebus sacrarentur, intelligentes tandem se homines esse. Structis etiam arcibus passim per regionem, Romanorum militum præsidia hic collocavit, atque Tzanos commercium cum cæteris hominibus habere instituit ». Hæc Procopius de Tzanorum conversione et facta a Romanis eorumdem perfecta subjugatione, antequam quartus Justiniani imperii annus absolveretur, ut ex eodem Procopio colligitur [1], dum agit de bello Persico, recensetque ea quæ anno quarto imperii Justiniani terminata sunt : licet vitio scriptoris, loco Tzani, Zani populi ibi sint nominati, ubi et de ipsorum Christianitate pariter mentio habetur, et de bello quo iidem victi sunt. Felix imperium, cujus primordia tam ubere proventu ex multarum gentium conversione locupletata fuere : felicissimum vero dicendum, si in omnibus media atque postrema ejusdem principis principia exæquassent. Sed quod in somnis ostensum est Pharaoni [2], post feracem proventum exortas esse spicas tenues percussas uredine, quæ ingentem penuriam præsignarent, qua præcedentium annorum fertilitas penitus insumpta deficeret; ita fere huic accidit imperatori, dum plus æquo divina pertentat, et in Romanos Pontifices extitit parum æquus. Sed reliqua prosequamur.

23. *In decemviratu pro compilando Codice Tribonianus et Joannes Cappadox impietate laborant.* — Hoc eodem anno idem Justinianus imperator, quem dederat colligendum, emendandumque Codicem suo nomine Justinianeum appellatum, absolutum confirmavit, vulgavitque. Datum id negotii fuerat anno superiori delectis ad hoc viris clarissimis, ut ejusdem imperatoris constitutio edita idibus Februarii ad senatum Constantinopolitanum anno superiori sub consulatu ejusdem imperatoris secundo declarat [3]. Absoluto vero opere hoc anno, septimo idus Februarias ad Mennam præfectum prætorio de confirmando eodem Codice constitutionem [4] edidit sub consulatu Basilii. Ad hoc enim curandum opus decemviratus constitutus est ab eodem imperatore, delectique Joannes patricius vir consularis et exquæstor, Leontius magister militum ex præfecto prætorio, Phocas magister militum et patricius, Basilides patricius ex præfecto prætorio Orientis, Thomas exquæstor sacri palatii, Tribonianus magister officiorum, Constantinus comes sacrarum largitionum, Theophilus comes sacri consistorii, Dioscorus, et Præsentinus togati judices sacri prætoriani. His datum est onus Codicis Justinianei elaborandi, eo ostenso illis totius tractationis argumento, nimirum ut ex tribus Codicibus, Gregoriano, Hermogeniano, et Theodosiano, tertium elucubrarent, quem et Justinianeum (ut diximus) Codicem appellarent ob additamentum novarum ipsius imperatoris constitutionum.

24. Qui vero præ cæteris in opus insudasse visus est, fuit Tribonianus jure consultissimus, de cujus statu moribusque Procopii diversa assertio est : qui primum cum ipsum laudat, agens de bello Persico, ista habet [5] : « Tribonianus Pamphilius

[1] L. ult. C. de offic. mag. mil. — [2] Procop. de ædific. Justin. imp. orat. III.

[1] Procop. de bello Persic. l. I. — [2] Gen. XLI. — [3] Constit. de no. Cod. fac. — [4] Constit. de Justin. Cod. confi. — [5] Procop. de bello Persic. l. I.

genere, vir moribus et disciplina omnium artium nulli secundus, justum sectabatur lucrum; singulis diebus leges aliquas aut antiquabat, aut condebat ». Hæc Procopius. At eodem libro immemor fortasse Tribonianum a se laudatum, ista subjicit, sugillans ipsum avaritia : « Cum natura mitis et humanus esset; quibus moribus simul et doctrina singulari unicum avaritiæ morbum obscurabat ». Sed vitium eo turpius videri solet, cum pulchritudine proximarum virtutum magis perspicuum redditur. At quæ in homine vera virtus, cui avaritia dominatur? Verum audi de Triboniano Suidam : « Tribonianus Macedoniani filius a Dicegoris hyparchis Gentilis fuit et impius : omnibus modis a Christiana religione alienus, adulator et impostor, qui persuadere conabatur Justiniano, eum non moriturum, sed cum carne in cælum assumptum iri. Fuit autem quæstor Justiniani. Hic et ingenii facultate utebatur, et ad summam pervenerat eruditionem, nemini suæ ætatis inferior : pecuniæ ad miraculum avidus, jus pretio vendere solitus et legum dies alios plerumque tollebat, alios scribebat, pro cujusque necessitate accepto pretio. Eo in honore, cum multos annos vixisset, morbo decessit, nihil injucundi a quoquam perpessus : nam et facundus erat, et cætera suavis, et avaritiæ morbum amplitudine doctrinæ solertissime occultabat ». Hucusque Suidas.

25. Sed plane monstruosum id de persuasione immortalitatis, qua seducebat imperatorem, putare, quis posset et fabulosum, nisi id alterius gravissimi auctoris fulciretur auctoritate. Nam Hesychius Milesius de philosophis scribens, hæc de ipso : « Tribonianus Justiniano imperatori adulans, ei persuasit, non moriturum ipsum, sed una cum corpore receptum, in cælum migraturum. Erat autem paganus, et impius ». Hæc ipse. Fortasse inde ejusmodi fama percrebuit, quod Tribonianus leges scribens nomine ipsius Justiniani, ea apponere verba consuevit [1] : « Nostra sanxit æternitas ». Id quidem dicerem ad Justiniani excusationem, nisi eadem verba ab aliis plerisque prædecessoribus imperatoribus usurpata invenirentur, quæ diximus derisisse atque reprehendisse Ammianum in Constantio imperatore.

26. Sed illud attende, quod cum usum esse scias Justinianum Triboniano Ethnico homine in legibus conscribendis; nihil est quod mireris, si impios imperatores, Zenonem videlicet et Anastasium, jam sententia Romani Pontificis, comprobante idipsum (ut vidimus) Constantinopolitano Concilio, necnon Justino Augusto, e catalogo imperatorum abrasos penitusque damnatos; nihilominus insigni titulo pietatis in legibus ab eodem Triboniano conscriptis eosdem reperias nominatos. Habes præterea, ex quibus eumdem Tribonianum auctorem intelligas, cujus studio factum est, ut cum Christianorum principum sanctionibus Christiana religio abundaret, suis nihilominus favens Ethnicis imperatoribus ipse Ethnicus legum conditor atque collector, in eodem Codice Justinianeo exscripserit leges ipsorum Augustorum, ut Diocletiani et aliorum, qui Christianam religionem persecuti sunt.

27. Sed quod in his versatur oratio, non prætermittamus dicere de Joanne patricio, qui primus omnium recensetur decemvirum, quibus delegatum est opus : qualis namque iste fuerit, ex Procopio accipe, qui ait [1] : « Prætorii præfectus tunc Joannes Cappadox erat, Tribonianus vero Pamphilius ». Et paulo post : « Horum alter Joannes artium liberalium ac disciplinæ omnis expers fuit : nihil enim e scholis, nisi tantum litteras ab initio malas, et has male scribere didicit : naturæ tamen robore omnium quos scimus vehementissimus, ac nosse opportuna idoneus, tum rebus dubiis viam aperire. Cum his vitia miscuit ingentia : Nam in primis improbus, ac natura maleficus, neque Dei ratio, neque hominum reverentiæ respectus ullus : perdere insuper hominum vitas, urbesque delere ei curæ fuit, ex quo brevi tempore multas opes consecutus est, quas undique rapere et perdere natus erat. Voluptatibus insuper deditus, ebrietati quoque ac satietati vomitibus occurrebat. Et Joannes quidem talis erat ». Hæc ipse; qui et inferius de eodem [2] : « Joannes vero omnibus gravis et difficilis, avaritia, crudelitate, perfidiaque infamis, eoque insaniæ processerat, ut Theodoram Augustam feminam sapientissimam apud virum calumniaretur, etc. » Hæc de ipso modo satis, reliqua autem suo loco inferius.

28. Possent quæ scribuntur a Procopio de Joanne in suspicionem adduci : num affectu privato in illum commotus eadem in ipsum probra congesserit : sed cum Cappadocem audio, memoriaque repeto quæ de præfectis Cappadocibus ante scripserit Isidorus Pelusiota, ut de illis minime dubitem facit. Nam audi quid sanctus vir ad Florentium [3] : « Hoc habete, Cappadox est : ut Cappadox imperium gessit ». Rursum attende quid idem scribat ad Isidorum [4] : « Carthaginenses homines minus malos lex magistratum gerere prohibet : Cappadoces autem, quorum ingens est improbitas, nulla lex ab imperio et præfectura removet. Quoniam igitur de omnibus bene mereri cupis, et parem cupiditati potentiam habes; aut legem immuta, Cappadocem potius quam Carthaginenses a gerendo imperio arcens; aut cum his illos quoque copula, etc. » Et ad Ruffinum præfectum prætorio de Ægyptiis et Cappadocibus ista eodem argumento ingerit [5] : « Ægyptios quidem ob crudelitatem ac morum immanitatem lex ab imperio et præfectura arcet; Cappadoces autem, qui eos improbitate superant, non item. Quoniam igitur nos Cappadocem præfectum nacti, nationis ad struendas calumnias propensæ periculum frequens facimus. Vos autem, qui impe-

[1] L. ult. C. de Episc. et cler. et aliis.

[1] Procop. de bello Persic. l. I. — [2] Procop. ibid. — [3] Isidor. l. I. Ep. CDLXXXVI. — [4] Eodem l. I. Ep. CDLXXXV. — [5] Ib. Ep. CDLXXXIX.

ratoris voluntatem, quibus in rebus vultis, habetis; hos quoque illis copulate, ut ne cuiquam alii regioni Cappadox præsit, quam suæ. Consentaneum profecto est, eos patria acerbitate mutuo ab sese irrigari ac perfundi ». Hæc Isidorus, qui alias plures eodem argumento reperitur scripsisse Epistolas [1]. At hæc satis occasione Joannis Cappadocis, principis decemviratus ad Codicem Justinianeum colligendum electi. En quales homines sancivere Romano imperio leges.

29. Quoniam vero ex constitutione ejusdem imperatoris de novo Codice confirmando data hoc anno ad Mennam præfectum prætorio, satis intelligis eum hoc anno magistratu functum esse; reliquæ quoque ejusdem imperatoris sanctiones ad eumdem inscriptæ, quæ plures sunt diversique generis, quo tempore fuerint promulgatæ, possumus pariter intelligere. Sed hic finis esto rerum gestarum præsentis anni.

[1] Eodem l. 1. Ep. CDLXXXIII. CDLXXXIV. CDLXXXVII. CDXC.

Anno periodi Græco-Romanæ 6022. — Olymp. 326. — Jesu Christi 529. — Felicis IV papæ 4. — Justiniani imp. 3. Athalarici reg. 4.

1. *Consul sine collega.* — *Decius junior* consul absque collega processit, ut testantur Marcellinus, auctor Chronici Alexandrini, Marius Aventicensis in Chronicis, et Fasti Heracliani. Dicitur *Decius junior* in Actis Concilii Vasionensis II, et Concilii Arausicani II, qui ideo erat e familia Decii anno CDLXXXVI consulis Occidentalis. *Decium* juniorem filium fuisse *Venantii*, et fratrem *Paulini* anno DXXXIV consulis, ostendimus anno DVII quo *Venantius* consulatum gessit. Baronius consules proponit *Justinianum* Orientalem et *Decium* Occidentalem, illum ex Marcellino, istum ex Cassiodoro, et arguit Onuphrium, qui *Basilium* sine collega consulem in Occidentem profitetur. Verum recte quidem Baronius Onuphrium arguit, sed Marcellinus hoc anno *Justinianum* non proponit, neque Cassiodorus Chronicon suum usque ad hunc annum perduxit, et Codex Marcellini, quo usus est Baronius, mendosus erat. Ad hæc Baronius anno DLXXXV, num. 15 recitat Epitaphium cujusdam Andreæ episcopi, in quo legitur : « Requievit in pace XIV kal. Nov. cons. Deci. jun. », aitque positum esse anno DXXXIV, quo Paulinus Decius Fastis nomen dedit. At licet Paulinus Decii hoc anno consulis frater fuerit, et *Paulinus junior* dicatur, in nullis tamen Fastis aut monumentis publicis *Decius junior* nuncupatur; contra vero *Decius*, qui hoc anno consulatum iniit, in Actis Concilii Vasionensis II, et Concilii Arausicani II, quæ ad hunc pertinere certum est, *junior* appellatur. Quare minime dubitandum, quin Epitaphium illud præsenti anno conditum fuerit, et quin *Decii junioris* nomine hujus anni consul intelligatur.

2. *Concilia Carpentoractense et Vasionense II.* — Ad num. 1. Baronius, qui in prima Annalium Ecclesiast. editione Concilium II *Vasionense*, quod perperam *tertium* vocat, Arausicanum II et *Carpentoractense*, sancti *Cæsarii* episcopi Arelatensis tempore celebrata, anno CDLXIII collocarat, ea in præsentem annum postea contulit, quod iidem ferme, qui Arausicano II subscripti reperiuntur episcopi, Carpentoractensi et Vasensi interfuerint, illisque *Cæsarius* Arelatensis præfuerit, qui anno CDLXIII nondum natus erat. Verum Sirmondus Concilium *Carpentoractense* ex Codice Ms. Ecclesiæ Lugdunensis publicavit, cui subscriptus legitur *Cæsarius episcopus sub die* VIII *idus Novembris Mavortio U. C. consule.* Quare Synodus illa ad annum DXXVII Mavortii consulatu notatum, referendum. Concilium vero *Vasense II* hoc anno congregatum : cum *Cæsarius* Arelatensis episcopus illi his verbis subscribat : « Notavi sub die nonas Novemb. Decio juniore U. C. consule ». In Concilio Carpentoractensi nulli conditi sunt Canones, et in Vasensi tantum quinque. Ex hujus Præfatione discimus, in Conciliis provincialibus ante omnia discussam olim fuisse episcoporum vitam, an contra canones peccassent, quæsitum, et auditas, si quæ proferrentur, contra ipsos querimonias.

3. *Concilium Arausicanum II.* — Concilium *Arausicanum II* coactum occasione Basilicæ a *Liberio* patricio constructæ, hicque vocabatur *Petrus Marcellinus Felix Liberius*, quæ quatuor nomina male in vulgatis editionibus divellebantur, et tam Arausicanum, quam duo præcedentia Concilia in ditione Athalarici Italiæ et partis Galliæ regis habita sunt. Arausicano his verbis subscripsit sanctus Cæsarius episcopus Arelatensis : « Notavi sub die V nonas Julias, Decio juniore U. C. consule ». Divi Leonis papæ tempore Semipelagianorum placita

damnata non fuerant propter multos doctrina et pietate præstantes viros, qui spatio interjecto illis favere in Gallia visi sunt. Verum in hac tandem Synodo, quam Sedis Apostolicæ auctoritas comprobavit, ea penitus explosa et rejecta.

4. *Contentiones de Gratia et Libero Arbitrio dirimuntur.* — Cæsarius, inquit Emin. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelagianæ cap. 23, ubi gesta in hac Synodo accurate explicavit, animadvertens, *Semipelagianorum* factionem in Galliis potentiorem esse, quam ut suis ac collegarum viribus superari posset, *Felicis IV* auxilium imploravit, quo hostes de superiori loco percuteret, iisque dejectis Catholica doctrina in nobilissima provincia sarta tectaque servaretur. Celeberrimus tunc in urbe Arausicana conventus agebatur in dedicatione Basilicæ a *Liberio* expræfecto prætorio exstructæ. Erat hic *Cæsario* amicissimus, a quo lethali vulnere sauciatus, sanitati restitutus fuit, ut tradit Messianus lib. 2 de Vita Cæsarii cap. 5. *Arausicam* non modo sacri antistites, sed et nobilissimi quique confluxerant; ideoque *Cæsarius* opportunam occasionem nactus, coacto episcoporum ac virorum illustrium senatu, sententias a Sede Apostolica ad se transmissas protulit; id enim ex Præfatione Synodi colligitur, ubi hæc recitantur : « Pervenit ad nos esse aliquos, qui de Gratia et Libero Arbitrio minus caute, et non secundum fidei Catholicæ regulam sentire velint. Unde id nobis secundum auctoritatem et admonitionem Sedis Apostolicæ justum et rationabile visum est, ut pauca capitula ab Apostolica Sede nobis transmissa, quæ ab antiquis Patribus de certis Scripturarum voluminibus, in hac præcipue causa collecta sunt, ad docendos eos, qui aliter ac oportet sentiunt, ab omnibus observanda proferre, et manibus nostris subscribere deberemus; quibus lectis, qui hucusque non sicut oportebat de Gratia et Libero Arbitrio credidit, ad ea quæ fidei Catholicæ conveniunt, animum suum inclinare non differat ».

5. *Ante Concilium Arausicanum II, utraque sententia de initio fidei licite defensa.* — Et sane usque ad approbatam a *Bonifacio II* Synodum istam Arausicanam, dubiam fuisse sententiam de initio fidei, patet ex ejusdem Pontificis Epistola ad sanctum Cæsarium, in qua cum dixisset, indicatum sibi ab eodem, quosdam in Gallia episcopos fidem humani tantum Arbitrii viribus deputare, addit : « Postulans, ut pro ambiguitate tollenda, confessionem vestram, qua vos e diverso fidem rectam in Christo, totiusque bonæ voluntatis initium, juxta Catholicam veritatem, per prævenientem Dei gratiam singulorum definitis sensibus inspirari, auctoritate Sedis Apostolicæ firmaremus ». Ita res adhuc erat in quæstione : dubia erat et ambigua, quamvis dicat Bonifacius tam multa a sancto Augustino, ac Romanis Pontificibus de divina gratia statuta fuisse, « ut nulli ulterius deberet esse ambiguum, fidem quoque nobis ipsam venire de gratia ». Ita sancti episcopi Africani ab Agrippino usque ad damnatam ab Ecclesia rebaptizationem, suam opinionem licite tenuere, « cum ista quæstio nondum discussa, nutaret », ut ait Augustinus lib. 5 de Baptismo cap. 17, qui lib. 3, cap. 3, de sancto Cypriano ait : « Noverat enim quantam sacramenti profunditatem tunc omnis Ecclesia varia disputatione versabat, liberumque faciebat quærendi arbitrium, ut examinata veritas panderetur ». Semipelagianorum itaque sententia per annos centum fuit adiaphora opinio, licite ac libere citra fidei crimen defensa, ut postea fusius probavit Emin. cardinalis Norisius in Dissert. III de Anonymi *Scrupulis circa veteres Semipelagianorum sectatores evulsis ac eradicatis.*

6. *Semipelagianorum sententia non paucos sectatores habuit.* — In eadem Dissert. pag. 244 et seqq. ostendit, *Semipelagianorum* numerum initio quidem parvum fuisse, sed postea latius per Galliam auctum. *Prosper* enim ac *Hilarius* in suis litteris causam ad *Cælestinum* papam deferentes conquesti sunt, se uti hæreticæ doctrinæ professores a quibusdam Gallicanis presbyteris insimulari, cum quibus non raro de divina gratia disputabant. Verum post aliquot annos sanctus Prosper de iisdem initio libri contra Collatorem scribit : « Non ergo negligendum est hoc malum, quod ab occultis pravisque seminibus augetur quotidie, et ab ortu suo latius longiusque distenditur ». Quare anno CDXXXII, quo hæc Prosper litteris mandabat, erronea hæc doctrina jam latius per Galliam propagata fuerat. Gennadius homo Semipelagianus in lib. de script. Eccles. exeunte hoc sæculo exarato, de Prospero ait : « Legi et librum adversus opuscula sub persona Cassiani, quæ Ecclesia Dei salutaria probat, ille infamat nociva ». Prosper decimam tertiam ex XXIV collationibus Cassiani impugnavit, demonstravitque duodecim propositiones Pelagianæ hæresi conformes in eadem a Cassiano tradi. Ecclesia autem quæ opuscula illa *salutaria* probabat, et Prosper tanquam *nociva* infamabat, non erat Ecclesia Romana, quæ dogmata Semipelagiana non solum nunquam velut salutaria probavit; sed etiam tanquam noxia damnavit, rejectis inter apocryphos libros opusculis Cassiani, ac probatis libris sancti Prosperi in Synodo Romana a Gelasio primo summo Pontifice celebrata. Neque dici potest Ecclesiam Massiliensem ac paucas alias in augusto fortasse Provinciæ tractu sitas a Gennadio intelligi; cum unica veluti municipalis Ecclesia non reddat sua probatione quampiam doctrinam salutarem. Quare intelligit plures seu plurimas Ecclesias quinque provinciarum Galliæ, videlicet Lugdunensis, Arelatensis, Narbonensis, Viennensis, ac Alpium Maritimarum, quæ poterant quamdam salutaris doctrinæ speciem doctrinæ Cassiani circumponere, priusquam quidquam de eadem Romana Ecclesia statueret. « Ita donante Christo paulatim Ecclesiarum antistites receperunt, quod optaverat diabolus, repentina animositate cassare », inquiunt vetusti Annales Lirinenses in libello de Vita sancti Cæsarii, loquentes de episcopis Semipelagianis, qui *Valentiæ* coacta Synodo, decreta Concilii Arausicani re-

pudiaverant. *Valentia* autem erat intra provinciam Viennensem, ideoque non pauci antistites receperunt paulatim doctrinam Synodi Arausicanæ, quam antea non tenebant.

7. *Canones Concilii Arausicani.* — In Concilio Arausicano II conditi sunt canones viginti quinque, quibus *Semipelagianorum* sententiæ condemnatæ sunt, ita ut absque hæreseos nota a quovis imposterum propugnari non potuerint. In eo *Cassiani* et *Fausti* sententiæ damnatæ sunt. Initium fidei, ipsum etiam fidelitatis affectum Dei donum esse decernitur canone v. Gratiam non dari petentibus, quærentibus, pulsantibus, sed dari potius ut velimus, et petamus, et quæramus, et pulsemus, canone vi. Adjutorium Dei etiam sanctis semper implorandum, quo possint in bono opere perdurare, canone x; unde perseverantia Dei donum esse intelligatur. Canone vero xxii, humani arbitrii adversus divinam gratiam tumor eliditur : « Nemo habet de suo nisi mendacium et peccatum ». Qui canones omnes ex divi Augustini sententiis conflati : « Gravi », inquit Sirmondus in Præfatione ad hanc Synodum, « ac diuturnæ contentioni, quæ sanctissimos et doctissimos utrinque viros in Gallia, centum et amplius annis exercuit, finem postea tandem attulit Synodus Arausicana II, quæ totam de gratia et libero arbitrio controversiam ex S. Augustini sententia composuit ».

8. *A Bonifacio II confirmati.* — Hanc Synodum ab Apostolica Sede specialiter approbatam fuisse, quod Suares, aliique negarunt, in dubium amplius revocari non potest; nam in codicibus Mss. Fossatensi et Laudunensi, Synodo huic præponitur Epistola *Bonifacii II* ad Cæsarium cum hac adnotatione : « In hoc codice continetur Synodus Arausicana, quam per auctoritatem S. papa Bonifacius confirmavit ». In hac Epistola Pontifex hæc scribit : « Quapropter affectu congruo salutantes superscriptam confessionem vestram consentaneam Catholicis Patrum regulis approbamus ». Verum neque hujus Synodi auctoritas *Semipelagianorum* audaciam infringere potuit, nonnullis episcopis damnatæ sententiæ adstipulantibus. Etenim cum omnes virtutum actus divino muneri acceptos ferrent, solam fidem ex humani arbitrii viribus prosilire contendebant. Quare *Cæsarius* Valentiam postea Synodum indixit, ut frequentioribus suffragiis Catholica doctrina approbaretur. Statuta in Arausicano conventu minori forte apud nonnullos auctoritate valebant, quod inter templi consecrationem quasi aliud agentes, Synodum episcopi illi habuisse dicebantur. Synodo Valentinæ *Cæsarius* adversa valetudine præpeditus adesse non potuit, ejus tamen vices pro divinæ gratiæ defensione sustinuit *Cyprianus* episcopus Tolonensis, cujus Synodi Acta periere.

9. *Synodus Valentina adversus Semipelagianos.* — « Multi quidem æmuli », ut legitur in Vita sancti Cæsarii, « surrexerunt, qui ejus resisterent doctrinæ, de gratia prædicanti. Sed, o felicitas æmulanda! Etenim susurris et mala interpretatione quorumdam oboritur in Galliarum partibus contra prædicationem Dei hominis frustra sinistra suspicio. Ob hoc antistites Christri ultra Isaram consistentes charitatis amore collecti in Valentina civitate conveniunt, ubi etiam beatus Cæsarius infirmitatis causa sollicitans, sicut disposuerat, properare non potuit. Misit tamen præstantissimos viros de episcopis cum presbyteris et diaconis, inter quos etiam Cyprianus Tolonensis episcopus antistes magnus et clarus enituit, omnia quæ dicebat de divinis utique Scripturis firmans, et de antiquissimis Patrum constitutionibus probans, nihil per se in divinis profectibus quemquam arripere posse, nisi fuerit primitus Dei gratia præveniente vocatus, etc. Quorum intentionibus vir Dei Cæsarius dedit veram et evidentem ex traditione Apostolica rationem. Nam beatæ memoriæ Bonifacius Romanæ Ecclesiæ papa, eadem colluctatione comperta, calcata intentione jurgantium, prosecutionem sancti Cæsarii Apostolica auctoritate firmavit ».

10. *Anno sequenti habita.* — Baronius Synodi Valentinæ non meminit, et recentiores communiter eam in præsentem annum conferunt. Verum cum Arausicana nonnisi die tertio Julii currentis anni habita fuerit, et Valentina celebrata, postquam Arausicanæ decreta in quibusdam Galliarum partibus aliqui prave interpretati fuissent, apparet non parvum tempus fluxisse, antequam iterum præsules Valentiæ pro eadem causa congregarentur. Ad hæc Synodus Vasensis sub die nonas Novembres hujus anni coacta, cui *sanctus Cæsarius* metropolita Arelatensis cum pluribus aliis episcopis Arausicanæ Synodo subscriptis interfuit, capitula de gratia in Arausicana Synodo statuta non minus quam Valentina confirmasset, si hanc Vasensis præcessisset. Denique non dubitandum, quin post habitam Synodum Valentinam *Cæsarius* Armenium abbatem Romam miserit, ut a Felice papa IV eorum confirmationem obtineret, quæ in Arausicana et Valentina definita fuissent; ex litteris autem Bonifacii II Felicis IV successoris, anno sequenti, die xxi mensis Septembris Pontificis Romani consecrati, intelligimus, *Armenium* mense tantum circiter Augusto illius anni Romam directum. Datæ sunt eæ ad Cæsarium episc. Arelatensem a Bonifacio, qui testatur eum ad se *Armenium* misisse, suæ ad Pontificatum Romanum evectionis inscium. Quare ante mensem Augustum Armenius Romam non delegatus, nec ideo Synodus Valentina ante ultimos Pontificatus Felicis IV menses indicta. Cumque Cyprianus in Vita sancti Cæsarii de Valentina duntaxat Synodo verba faciat, quam Bonifacium papam ratam habuisse asserit, apparet Bonifacium II iisdem litteris utramque Synodum confirmasse, licet neutram nominet.

11. *Corrigitur subscriptio Epist. Bonifacii II.* — Ea quidem Epistola tam in editione Sirmondi, quam Holstenii dicitur data *VIII kalend. Februarias, Lampadio et Oreste VV. CC. coss.* anno scil. dxxx, sed cum Felix IV die xviii mensis Septembris

illius anni mortalitatem expleverit, ut ibidem ostendemus, suspicatus est Sirmondus mendum in notam consularem irrepsisse, et legendum, *post consulatum Lampadii et Orestis* qua annus DXXXI insignitus fuit. At *Bonifacius II* in iis litteris dicens, *Catholicum non distulimus dare responsum*, eam emendationem evertit, et iis verbis indicat clausulam illam additiliam esse, floccique faciendam, ut ex dicendis anno sequenti magis constabit.

12. *Moritur S. Fulgentius episc. Ruspensis.* — Mortuus est hoc anno sanctus *Fulgentius* Ruspensis episcopus secundum opinionem Baronii, qui de eo a num. 1 ad 10 plura habet. Quia tamen auctor auonymus, qui ejus Vitam diligentissime scripsit, de eo ait : « Die kalendarum Januariarum post peractam vesperam, beatum spiritum feliciter in manibus Domini tradidit, annum sui episcopatus agens vicesimum quintum, vitæ autem » totius sexagesimum quintum. Emin. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 24, Chiffletius, aliique quidam viri docti sancti Fulgentii mortem in annum DXXXIII differunt, quod scriptor ejus Vitæ cap. ult. de consecratione Feliciani ejus successoris dicat, eumdem Felicianum alloquens : « Nec hoc interim prætereundum silentio judicavi, quod dum ei successor idoneus quæreretur, discordantibus laicis et clericis annum prope integrum prolixitas contentionis exegit, et illo die sanctitas tua super cathedram ejus sedit, quo ipse defunctus est. Ornari quippe hoc privilegio meruit prima solemnitas ejus depositionis, ut multo amplius venerabilis fieret, per gaudia tuæ ordinationis ». Nam juxta Ecclesiæ ritum episcopi Dominica tantum die consecrabantur, et dies primus Januarii ante annum DXXXIV in Dominicam non incidit, ideoque *Fulgentius* ante diem primum Januarii anni DXXXIII e vivis non excessit. Ita viri doctissimi.

13. *S. Fulgentium hoc anno mortuum esse monstratur.* — Verum non tantum *diebus Dominicis;* sed etiam Festis solemnibus episcoporum ordinationes fieri solitas fuisse, innumera exempla ostendunt. Quare cum hoc sæculo dies primus Januarii *Circumcisioni* Christi, ejusque Nativitatis Octavæ sacer fuerit, divus *Fulgentius* eo demortuus, eodemque *Felicianus* anno sequenti Ruspensis episcopus consecratus. In Concilio II Turonensi anno DLXVI celebrato, canone XVII qui est de jejuniis, dicitur : « Ad calcandam Gentilium consuetudinem Patres nostri statuerunt privatas in kalendis Januarii fieri litanias, ut in Ecclesiis psallatur, et hora octava in ipsis kalendis Circumcisionis missa Deo propitio celebretur ». Missa itaque Circumcisionis, imo et Festum, longe ante Concilium Turonense II celebrari solita. Hinc in vetustissimo Martyrologio divo Hieronymo a Cassiodoro, Beda, aliisque scriptoribus attributo, ad diem primam Januarii, habetur : *Circumcisio Domini nostri Jesu Christi secundum carnem.* Denique in libro sacramentorum sancti Gregorii Magni ad eamdem diem legitur : *Kalendis Januarii in Octava Domini : Deus, qui salutis æternæ*, etc. Tum in Præfatione : *Per Christum Dominum nostrum : cujus hodie Circumcisionis diem, et Nativitatis Octavam celebrantes, tua, Domine, mirabilia veneramur.* Præterea in Benedictionali ejusdem Pontificis recitatur benedictio in Octava D. N. his verbis concepta : « Omnipotens Deus, cujus Unigenitus hodierna die ne legem solveret, quam adimplere venerat, corporalem suscepit Circumcisionem, spirituali circumcisione mentes vestras ab omnibus vitiorum incentivis expurget ». Quamobrem hoc sæculo dies prima Januarii solemnis apud Christianos erat, ideoque et ordinationibus episcoporum peragendis idonea. Cum itaque Fulgentius tardius quam anno DV episcopatum Ruspensem consecutus non sit, et *kalendis Januarii* ad Deum migrarit, XXV episcopatus sui anno, serius mors ejus non contigit, quam prima die sequentis Christi anni ; an vero citius, ut putavit Baronius, prorsus incompertum, cum annorum illorum XXV exordium hactenus omnes lateat.

14. *Ferrandus S. Fulgentii discipulus.* — Sanctum *Fulgentium* omnia Latinorum Martyrologia memorant, ejusque Vitam gravi stylo quidam ejus discipulus scripsit, quam exhibet Bollandus ad diem primam Januarii. Inter ejus discipulos eminuit *Fulgentius Ferrandus* Carthaginensis Ecclesiæ diaconus, qui vixit usque ad annum DXLVIII, de quo plura Facundus Herminianensis episcopus lib. 4, cap. 3, pro defensione trium capitulorum. Ferrandi opera omnia Petrus Franciscus Chiffletius nuper Divione edidit.

15. *Justinianus Codicem suum publicat.* — Ad num. 23 et seqq. Hoc anno absoluto *Codice*, quem suo nomine appellavit, constitutionem *VII idus Febr.*, *Decio consule* edidit Justinianus imp. ad Mennam præfectum prætorio, ut illum confirmaret. Circa Constantini magni tempora duo Codices emerserant, *Gregorianus*, et *Hermogenianus :* qui etsi temporum injuria interciderint, eorum tamen etiamnum rara quædam fragmenta supersunt. In utrumque Codicem relatæ fuerant imperatorum constitutiones ab *Hadriano* imperatore usque in Tetrarchiam *Diocletiani. Gregorius*, et *Hermogenes* eorum conditores Gentiles fuere, et eamdem operam navavere ; ita quidem, ut alter alterius operæ et industriæ quid adjecisse videatur. Ad utriusque exemplum sæculo ferme post integro *Codex Theodosianus* editus est ; in quem conjectæ imperatorum Christianorum constitutiones ; a Constantino magno videlicet, qui primus ex imperatoribus Christianam religionem amplexus est. *Justinianus* nonaginta post annos e tribus illis Codicibus per decem viros ad id electos, suum concinnavit ; promulgavitque currenti anno.

16. *Codicis Justinianei utilitas.* — Nulla juris publici pars est, quæ hoc Codice non contineatur ; proindeque nulli hominum studiosorum, qui Justinianeo Codice non indigere possint. Totius enim imperii Romani faciem, et scientiam illorum tem-

porum exhibet; quam late, inquam, diffusum id, sub quibus imperatoribus, quænam ejus divisio : quæ diœceseon ratio; qui tum hostes imperii Romani, qui amici, quo milite, quibus castris classibusque limes defenderetur; quæ magistratuum genera, quis dignitatum ordo, quæ officia domus Augustæ, quæ urbium præcipua corpora et collegia; quis operum publicorum ornatus publicus; ad extremum quæ Ecclesiæ tum facies, quæ principum per ea tempora circa fidem Catholicam, et personas Ecclesiasticas leges; quæ Ecclesiarum, et Ecclesiasticorum privilegia, quomodo habiti tunc hæretici et schismatici, quomodo apostatæ, et Judæi, quomodo intelligendi ejusdem ævi scriptores omnes, oratores, poetæ, historiæ Augustæ auctores, Græci, Latini, notitiæque magistratuum; his enim illustraudis est hic Codex fax quædam, quæ plerasque tenebras discutit.

17. *Summam laudem Justiniano peperit.* — « Constitutiones », inquit Alemannus in Notis ad Historiam arcanam Procopii, « ab eo sapientissime conditæ vel veterum imperatorum leges uno in Codice ordine distributæ vel antiquorum sapientum responsa ex immensa congerie summa studiorum facilitate ac brevitate digesta; vel hæc eadem ad institutionis modum enucleata, eam *Justiniano* gloriam pepererunt, ut undecim jam et amplius hominum ætates eamdem quasi per manus acceperint, foverint, et magis ac magis ampliaverint. Nec sane facilius Justiniano quicquam fuit quam vel hanc solum ob rem, gloriæ ac nominis laude reliquos omnes Romanos principes infra se ponere; cum illi pro suorum quisque facinorum præstantia, in Romana Republica, velut in theatro, alius alio vel humiliore, vel editiore loco titulos nomenque sibi statuisse videantur; ipse vero qui Romanis legibus suum præfixit eminentissimum locum, atque æternum invenerit. Quanquam in confesso sit apud omnes, neque ulla excusatione defendi queat ejus ad religionis dogmata definienda, Ecclesiasticasque sanciendas leges effusa licentia ».

18. *Tribonianus in Codice conficiendo plura facinora admisit.* — Cum tamen mille ferme constitutiones ex Codice Theodosiano in Justinianeum translatæ fuerint; si quis eas inter se conferat vel componat, inveniet *Tribonianum*, cujus opera usus est *Justinianus*, quamplura facinora admisisse. Nulla enim pæne lex est de earum numero, quæ in Codice Theodosiano leguntur, ubi ille securim non admoverit; aientia ibi negantibus et retro mutata, constitutiones meliore sui parte mutilatæ, una lex in plures distracta, et retro plures in unam conflatæ; rationes sæpenumero vel argumentationes resectæ, quas etiam, vel legum nexus et integritas, suggerebat, aliquando verborum decor omnis detractus, denique mutatæ passim inflexæque leges anteriores ad posterioris juris mentem, quod *in ipsis rerum argumentis obtinere vellet.* Notare etiam licet ne leges quidem ipsas satis *Tribonianum* assecutum videri, et ideo vel abdicasse, vel eas mutilasse : et post hæc tamen omnia eorum ipsorum principum seu imperatorum titulos, sive nomina legibus inscribit, quasi ab initio ita scriptæ eæ fuissent. Quæ omnia sigillatim demonstrat Jacobus Gothofredus in Prolegomenis Codicis Theodosiani cap. 4.

19. *Inter Romanos et Persas de pace frustra actum.* — Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXI, kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoato, ait : « Duodecimo Maii, Hermogenes magister, vir litteratus ad Persarum regem ab imp. Justiniano legatus de pace habenda missus, Antiochiam pervenit. Junio deinde mense Samaritæ et Judæi Palæstinam incolentes Juliano quodam in regem coronato, motisque in Christianos armis, rapinas, cædes, incendia, adversus eos excitaverunt, quos Deus in Justiniani manibus tradidit, adeo ut deletis omnibus Julianum tyrannum capite obtruncarit; Chosroes autem Persarum rex Hermogenem magistrum de pace habenda tractatum habiturum cum donis accedentem suscepit : at Julio mense, fuit is ejusdem Indictionis VII muneribus acceptis, propositum de pace sermonem respuit, ita nimirum a profugis Samaritis persuasus, qui regionem suam et universam Palæstinam, utpote qui auxiliares copias Judæorum et Samaritarum quinquaginta millia haberent, proditione tradere pollicebantur. His confisus Chosroes pacis conditionem non accepit, quinimo de Jerosolymis per istos potiundis cogitabat, urbe videlicet prædivite, quæ innumera auri centenaria, et ingentem pretiosorum lapidum congeriem penes se haberet ».

FELICIS ANNUS 5. — CHRISTI 530.

1. *Felicis papæ obitus et res gestæ.* — Trigesimus Christi post quingentesimum adest annus, Lampadii atque Orestis consulatu notatus : quo ad quartum idus Octobris Felix Romanus Pontifex ex hac vita decessit, ubi sedisset annos quatuor, menses duos, dies vero decem et octo. Extat ejus Epistola data hoc anno sub dictis consulibus kal. Martii ad omnes episcopos de Ecclesiarum consecratione : rursum alia ejusdem argumenti sub iisdem consulibus data, sed perperam duodecimo kal. Novembris, quo tempore non amplius Felix, sed Bonifacius secundus Romanæ Ecclesiæ Pontifex præsidebat : facile enim accidisse potuit, ut loco Bonifacii, Felicis fuerit nomen appositum. Dolemus res ejusdem papæ Felicis ob injuriam temporum admodum jejunas esse relictas. Apud Anastasium enim nonnisi ista de ipso leguntur.

« Hic fecit Basilicam sanctorum Cosmæ et Damiani in Urbe Roma ad locum qui appellatur Via Sacra, juxta templum Urbis Romæ ». Est autem sita apud templum Pacis. Extat adhuc vetus inscriptio, quæ erat incisa in throno sanctorum martyrum Cosmæ et Damiani his versibus [1] :

AVLA DEI CLARIS RADIAT SPECIOSA METALLIS
IN QVA PLVS FIDEI LVX PRETIOSA MICAT
MARTYRIBVS MEDICIS POPVLO SPES CERTA SALVTIS
VENIT ET SACRO CREVIT HONORE LOCVS
OBTVLIT HOC DOMINO FELIX ANTISTITE DIGNVM
MVNVS VT ÆTHERIA VIVAT IN ARCE POLI.

Ad eumdem quoque Felicem papam, qui successit Joanni, pertinent inscriptiones, quæ ibidem recitatæ, subjiciuntur in hunc modum [2] :

OPVS QVOD BASILICÆ BEATI MARTYRIS STEPHANI
DEFVIT A JOANNE EPISCOPO MARMORIBVS INCHOATVM
JVVANTE DOMINO FELIX PAPA ADDITO MVSIVO
SPLENDORE SANCTÆ PLEBI DEI PERFECIT.

Insuper :

ASPICIS AVRATVM CÆLESTI CVLMINE TECTVM
ASTRIFERVMQUE (ASTRIFEROQUE) MICANS PRÆCLARE LUMINE FVLTVM.
DOMINO JVVANTE FELIX EPISCOPVS DEI FAMVLVS
FORVM BASILICÆ BEATI MARTYRIS
STEPHANI MUSIVO ET MARMORIBVS
DECORAVIT.

Epitaphium vero ipsius sepulturæ sic se habet [1] :

CERTA FIDES JVSTIS CÆLESTIA REGNA PATERE
ANTISTES FELIX QVÆ MODO LÆTVS HABET
PRÆLATVS MVLTIS HVMILI PIETATE SVPERBIS
PROMERVIT CELSVM SIMPLICITATE LOCVM
PAVPERIBVS LARGVS MISERIS SOLATIA PRÆSTANS
SEDIS APOSTOLICÆ CRESCERE FECIT OPES.

Ita ibi de Felice. Hujus temporibus consumpta est incendio Basilica sancti martyris Saturnini via Salaria, quam a fundamentis restituit. « Hic fecit ordinationes duas per mensem Februarium et Martium, creavit presbyteros quinquaginta quinque (quindecim), diaconos quatuor, episcopos per diversa loca viginti novem. Qui sepultus est in Basilica sancti Petri Apostoli quarto idus Octobris : et cessavit episcopatus dies tres ». Licet alicubi legatur, vacasse mensem unum et dies quindecim, habita consideratione ad tempus schismatis, quando tandem ab omnibus cognitus est legitimus Pontifex.

[1] Antiq. Inscrip. in Append. pag. 1164. n. 16. — [2] Ibid. n. 17. 19. 20.

[1] Pag. 1165. n. 6.

2. *Electio Bonifacii cum schismate et interitu Dioscori.* — Sic igitur cum ab obitu Felicis papæ tres dies intercessissent, decimo septimo kal. Novembris creatur Bonifacius patria Romanus, patre Sigisvultho (Sigisbuldo) : ex quo nomine conjicere possumus eum, etsi natus sit Romæ, genere tamen fuisse Gothum : non enim Romanum, sed Gothum refert nomen Sigisvulthus : ex illo fortasse descendens Sigisvultho Gotho, quem eo claritudinis pervenisse, ut consulatum ordinarium promeruerit, suo loco superiori tomo dictum est. Creato autem ipso Pontifice in Basilica Julii, adversus eum in schismate in Basilica Constantiniana erectus est Dioscorus diaconus, quem illum putamus, qui sub Hormisda Romano Pontifice functus est legatione ad Justinum imperatorem una cum collegis Germano et Joanne episcopis, Blando presbytero, atque Felice diacono. Cujusnam autem rei causa conflatum sit schisma, etsi nihil inveniatur expressum; tamen (quantum conjicere licet) illam mihi facile persuadeo, quod conanti Athalarico regi aliquem consecrandum deligere sacerdotem, parte cleri illi consentiente, reliqui adversati alium ex adverso creaverint Romanum Pontificem. Id enim opinari, quæ contigerunt in electione prædecessoris, admodum persuadent, et quæ ex Epistola Athalarici ad senatum [1] sunt superius recitata.

3. Sed quæ post hæc de hujusmodi schismate legantur apud Anastasium, audiamus : « Fuit, inquit, dissensio in clero et senatu, quo tempore defunctus est Dioscorus pridie idus Novembris (Octobris). Istis diebus Bonifacius zelo et odio ductus cum grandi amaritudine sub vinculo anathematis et chirographi reconciliavit clerum : quod chirographum archivo Ecclesiæ clausit, quasi damnans Dioscorum, et congregavit clerum : cui tamen in episcopatu nullus subscripsit, dum plurima multitudo fuisset cum Dioscoro ». Quæ autem ibi subjiciuntur de Synodo per Bonifacium congregata, sequenti potius anno contigisse videntur : agemus de ea suo loco. Dei namque beneficio factum est, ut cito morte prævento schismatico, exstingueretur et schisma.

4. Porro qui contra Bonifacium papam creatus est Dioscorus, magnopere simoniæ crimine infamatus habetur. Scribens enim postea Athalaricus [2] rex ad Joannem Bonifacii successorem Romanum Pontificem, hæc inter alia : « A tempore sanctissimi papæ Bonifacii, cum de talibus prohibendis suffragiis P. C. senatusconsultum nobilitatis suæ memores condiderunt : Quicumque in episcopatu obtinendo sive per se, sive per aliam quamcumque personam aliquid promisisse declaratur, ut execrabilis contractus cunctis viribus evacuaretur (efferretur), etc. » Sed et hæc clarius de Dioscoro, quæ Justinianus imperator tradit, confirmant, nempe ob causam pecuniariam fuisse post mortem ipsum anathematizatum : id quidem, ut de his nulla possit dubitatio superesse, testatur expresse idem Justinianus in edicto [1] ad Joannem Romanum Pontificem. Sed de his agemus anno sequenti, ubi de Synodo in ea causa coacta sermo erit.

5. *Nomine Bonifacii scripta edita.* — Legitur in collectione Conciliorum nomine Justini imperatoris ad Bonifacium papam fidei professio, quæ incipit : « Prima salus est, etc. » Quam quidem nec esse posse Justini, qui ante annos quatuor jam obierat, prudens collector Epistolarum Romanorum Pontificum considerans, explosit, utpote quæ nec sit Justiniani, cum multa habeat Epistolæ Joannis Constantinopolitani episcopi missæ ad Hormisdam papam, quam et ipse Pontifex [2] ad Hispaniarum episcopos dedit; habeatque et alia admixta ex aliis ejus Epistolis : ut plane esse appareat cento male consutus. Sed et inde vitiosa detegitur, quod data habetur sub consulatu Justiniani tertio, cum jam non amplius Bonifacius, sed Joannes Romanæ Ecclesiæ episcopus præsideret : sed cum additur collega Orestes, magis arguitur impostura. Eodem plane vitio laborat, sed absurdiora continet illa quæ nomine ejusdem Bonifacii legitur data Epistola ad Eulalium episcopum Alexandrinum, prout ostendimus in Notis ad Romanum Martyrologium, et superius tomo quinto, cum eam manifestissimæ imposturæ convictam penitus confutavimus. Eant procul a fidelium cœtu, qui in Ecclesiam non habentem maculam neque rugam ejusmodi conantur inferre quisquilias; longeque longius exulent a Catholico orbe, qui, quæ corruere videntur, mendaciis suffulcire nituntur : nam super solidum fundamentum firmamque petram structa est semper manens, nunquam casura sincera fides.

6. *Gilimer, Hilderico in vincula conjecto, regnum invadit; unde querelæ et minæ Justiniani.* — Hoc eodem anno Hildericus rex Wandalorum in Africa a Gilimere fratre consobrino conjectus in vincula, regno spoliatur, cum jam annos septem in eo explesset. Res autem quomodo se habuerit, a Procopio sic accipe [3] : « Erat, inquit, in Genserici genere quidam Gilimer Genzonis Genserici nati filius, ætate provectus post Hildericum, cujus rei gratia successurum post eum sperabatur : hic et rei militaris peritissimus et ingenio gravis, tum pecunia, vique ac rebus aliis aliena invadere promptissimus. Qui quanquam se jure successurum quandoque videret, dilationem tamen ac moram minime toleravit : quin vivente adhuc Hilderico, honores intempestivos, factaque imperii sibi usurpare; illum ut ignavum et inertem apud Wandalos accusare; præterea ob ejus imperitiam ab Afris superatum dicere cœpit : insuper calumniis onerare, quod Wandalos simul cum tota ditione Justiniano prodere vellet, nec aliud legationem Byzantium missam voluisse. Quæ omnia Wandali credentes, eum regem constituunt; Hildericum post annos regni septem

[1] Apud Cassiod. l. VIII. Ep. XV. — [2] Ibid. l. IX. Ep. V.

[1] Extat tom. I. Conc. vet. edit. in Joan. pap. — [2] Hormisd. Ep. XLV. — [3] Procop. de bello Wandal. l. I.

cum Amere et ejus fratre Evagene custodiæ tradunt. Ubi vero Justinianus jam factus imperator hæc audivit, legatos in Africam ad Gilimerem mittens, hæc scripsit :

7. « Impie facis minimeque dignum Genserici testamento, quod Hildericum legitimum regem in custodia teneas, cum brevi post tempore tibi liceret ex lege omnino succedere : nunc vero ut modicum prævenias tempus, jura prodis, et regni nomen in tyrannidem convertis. Hunc igitur hominem sine, donec vivat, regni saltem imaginem habere : ageque tantum quod regem deceat, et avi tui Genserici mandatum circa regni successionem expostulat; ut quod nunc injuste possides, ex æquo retineas. Hoc si in animum duxeris; et res tibi felicius, et nostra simul amicitia provenerit ». Hæc itaque summa Epistolæ. Gilimer autem legatos re infecta remisit, statimque Amerem excæcavit, Hildericum vero, et Evagenem arctiori tradidit custodiæ; insuper illudens hortabatur, ut Byzantium ad imperatorem fugere meditarentur. Justinianus ubi hæc audivit, alios rursum legatos mittit cum his litteris :

8. « Nos cum te minime nostris monitis adversaturum putaremus, priorem tibi Epistolam scripsimus. Quando vero placet tibi regnum hoc pacto habere, tibi habe quod fortuna ex ipso tribuerit. Tu autem Hildericum, et Amerem luminaribus cassum, ejusque fratrem ad nos mitte, solatium habituros quale potuerunt, qui regno aut oculis sunt privati. Quod si minime feceris; nos profecto coges, amicitia relicta, fœdereque quod cum Genserico ejusque successoribus gessimus, soluto, te non solum armis petere, sed pœna quali possumus persequi. Hæc vero Gilimer excusans, hoc modo respondit :

9. « Gilimer rex Justiniano imperatori salutem.

« Neque ego per vim regnum accepi, neque contra meos propinquos quicquam injustum perpetravi. Hildericum enim nova quærentem in familiam nostram, Wandalorum gens magistratu dejecit; meque tempus et ex lege ætatis honor in regnum vocavit. Talem enim quemdam virum bonum regnum expostulat, qui nec alienas ab re curas persequatur. Tu vero item, rex, curiose facis ac injuste aliena curare. Quod autem fœdera solves nobis bellum inferendo; respondere sum paratus quibus potuero viribus, obtestans ac fidem expostulans simul et jusjurandum Zenonis, cujus tu successor existis ».

10. Has accipiens Justinianus litteras, si male prius in illum fuerat animatus, tunc in eum multo magis exarsit. Quapropter ei visum, ante omnia Persicum solvere bellum, in Africamque transferre : erat enim in perscrutando ingeniosus, et ad ea quæ decreverat perficienda non piger. Aderat insuper ex Oriente Belisarius dux, non ut ad hoc bellum quæsitus, sed jam exacto magistratus tempore : nam et cum Persis induciæ (ut supra narratur) factæ fuere. Hæc autem de litteris et legationibus ultro citroque missis inter Justinianum et Gilimerem, etsi hoc anno cœpta esse dicuntur, haud tamen eodem anno perfici potuerunt, sed ultra biennium duæ missæ legationes temporis insumpserunt. Etenim non ante annum septimum ejusdem imperatoris fœdus cum Persis (ut idem Procopius [1] tradit), sancitum est, neque ante idem septennii imperii tempus bellum Africanum Justinianus est auspicatus.

11. *Justinianus populos Ægypti sibi adsciscit contra Persas et ab idololatris facit Christianos.* — Jam vero quæ hoc ipso anno quarto Justiniani imperatoris in Oriente contigerunt de bello Persico, aliis Barbaris adversus Persas ab eodem imperatore concitatis, breviter dicenda sunt. Usque enim ad annum hunc quartum Justiniani imperatoris bellum Persicum per Belisarium ducem feliciter confectum esse, Procopius [2] docet : post hæc autem non ita : nam temeritate militum inopportuno tempore pugnam appetentium Romanus exercitus in discrimen adductus est, cessitque victoria ipsis Persis, sed ita cruenta, ut Persarum exercitus dux non solum nullum sit consecutus præmium, sed a suo rege Cabade subire supplicium jussus. Quo etiam tempore (ut idem Procopius [3]) Justinianus imperator gentes ad mare positas contra Persas excitare conatus est, Homeritas videlicet et Æthiopes, cum quibus societatem iniit; simulque Blemyos et Nabathæos sibi ad hoc ipsum conciliavit, eosdem beneficiis demeritos atque devinctos : eis enim juxta Nilum frugiferam terram dederat incolendam, qui apud Oasis petras loca sterilia habitabant. Sed quod majoris beneficii loco habitum, illud fuit, quod eosdem adhuc in idololatria perseverantes, ea abolita, reddidit Christianos : nam audi Procopium [4] :

12. « Hæ namque gentes et Blemyes, et Nabathæ, cum alios Deos, uti Græci, tum Isim et Osyrim magnopere colunt, nec minus etiam Priapum : Blemyes etiam humanas hostias Soli sacrificare consueverunt; qui mos barbarus usque ad hoc tempus servatus, jussu piissimi principis Justiniani sublatus est. Narses igitur genere Persamenius, cujus supra ut ad Romanos transfugæ memini, illorum militum dux, ejusdem imperatoris mandato et templa delevit, et sacerdotes in custodia vinxit, statuasque illorum Constantinopolim misit ». Hæc de eorum patrio ritu Procopius : quibus simul cum Christianis Ecclesias, et sacerdotes Justinianum voluisse esse communes, tradit; atque addit : « Et quod speraret sacrorum commercio eorum perpetua frui amicitia ; ex eo oppidum in ea parte Philas ex argumento appellavit ». Sed et quæ aliæ insuper nationes in aliis Ægypti partibus adhuc idololatræ existentes per eumdem Justinianum Christiana religione imbutæ sint, ex eodem auctore alibi ista narrante accipe [5] :

13. « Habitantur », inquit, in Pentapoli vide-

[1] Procop. de bello Persic. l. I. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Procop. ubi supra. — [5] Procop. de ædif Just. imp. orat. VI.

licet, « duæ urbes cognomines : utraque enim Ægyla dicta est. quæ a Boreo absunt itinere quantum robustus vir quatuor diebus conficere potest : vetustæ profecto urbes ad Notum ventum versæ, incolarum antiquos mores ac studia referentes. Omnes enim adhuc mea ætate errabant. capti religione multorum deorum. Olim Ammoni et Alexandro hic ædes positæ erant, quibus usque ad Justiniani imperium hostias mactabant indigenæ. Erat enim eorum qui sacris serviebant ingens turba. Cæterum hic rex non tam subjectorum corpora tueri satagens, quam animas servare procurans hominibus hic commorantibus omni diligentia providit, non ut impense alia corrigeret, sed ut veram religionis opinionem doceret, per singulas familias Christianos factos, et transmutatos ab obscenis patriæ moribus : apud quos templum Dei Genitrici ædificavit.

14. « Boreum urbs Maurusiis Barbaris vicina in hæc usque tempora ab exsolvendo tributo libera fuit, neque unquam, ex quo homines esse cœperunt, ad illam pervenerunt publicani et tributi exactores. Prope eam olim Judæi morabantur, vetusti templi, quod in primis venerabantur, possessores : quos omnes Christianos Justinianus rex efficiens, templum in Ecclesiæ speciem transformavit ». Hæc Procopius. Quod autem ad Judæorum templum in Ægypto spectat, non potuit hoc illud esse, quod Onion constat fuisse nominatum : nam illud a Vespasiano demoliri jussum, auctore Josepho [1] Annalium tomo primo dictum est : oportuit enim istud ipsum fuisse postea a Judæis reædificatum. Quod vero in Ægypto potius quam alibi id sibi concessum Judæi existimarent, permoti erant istiusmodi vaticinio Isaiæ [2] : « In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, et titulus Domini juxta terminum ejus : et erit in signum et testimonium Domino exercitum in terra Ægypti ». Hoc, inquam, Judæi persuasi sacro oraculo quod alibi nefas esse putarent, concessum sibi iidem rati id facere in Ægypto, templum iterum illic (ut patet ex Procopio) erexerunt. Sed omnia necesse est cedant Christo, de quo Paulus Apostolus [3] oraculum illud prædictum affirmat : « Omnia [4] subjecisti sub pedibus ejus.

15. Quod vero pertinet ad Æthiopum regem, quomodo adversus Persas cum Romanorum imper. Justiniano hoc tempore fœdera junxit : attende quæ tradat Procopius valde consentientia iis quæ superioribus annis diximus contigisse, cum de martyrum Arethæ et sociorum rebus gestis narrationem habuimus : ait igitur [5] : « Sub hujus belli tempus Hellistæus Æthiopum rex Christianus, dogmatisque hujus maxime observantissimus, postquam ex Homeritis his qui in alterius littoris continente sunt, plures esse Judæos didicit, multos autem sectam veterem colentes, quam Gentilem nunc homines vocant; cum non cessarent continuo in vicinos Christianos incurrere, cum classe adversus eos venit, et victoria potitus regem cum Homeritis pluribus interfecit, alio subrogato Christiano genere item et Homerita, cui nomen Esimiphæo. Imperatoque tributo quotannis Æthiopibus dando, domum se recepit ». Et inferius : « Regnantibus igitur apud Æthiopes Hellistæo, apud Homeritas vero Esimiphæo, Justinianus Julianum legatum reges ambos rogatum misit ob communem in Christo fidem, uti sibi contra Persas essent auxilio ». Sed quomodo ex hac spe Justinianus excidit, cum multa intercessissent, quibus illi impediti minime stetere promissis, ob idque ipse imperator pacem cum Persis statuere coactus est, idem Procopius pluribus docet. Cabade enim rege defuncto, cum ejus filio regni hærede Cosrhoe justis legibus pacem composuisse tradit. Cuncta vero hæc ultra biennium esse propagata, pacemque cum Cosrhoe anno septimo Justiniani imperatoris fuisse firmatam, idem Procopius narrat, quando et cœptum est moveri ab eodem imperatore bellum Wandalicum, de quo suo loco dicemus.

16. *Justiniani Constitutio contra hæreticos, et maxime Samaritanos, a quorum vexatione, opera Sabæ ad se legato, liberat Catholicos.* — Hoc anno sub iisdem consulibus Justinianus imper. eam edidit sanctionem [1], qua hæreticorum filii Orthodoxi a parentum successione quolibet proveniente titulo minime repellerentur : sed etiam addidit, ut hæretici cogerentur alere filios Orthodoxos; contra vero filios, qui essent hæretici, ab hujusmodi voluit legis auxilio omnino repelli. Cum vero ibi Justinianus inter complures sectas hæreticorum, quorum liberi hæretici a parentum successione repellerentur, adnumeret hæreticos Samaritas : plane ad eamdem Constitutionem allusisse visus est Cyrillus, in Vita Sabæ, dum hæc ait de ipso Justiniano imperatore : « De Samaritis hanc legem tulit, ne essent alter alterius hæredes, ne per successiones opes illorum crescerent et amplificarentur ». Hæc ibi : quæ quidem eumdem sanctissimum virum Sabam curasse apud imperatorem, nempe, ut ejusmodi Constitutio adversus hæreticos sanciretur, idem auctor testatur.

17. Quæ autem præcesserint, ut idem Justinianus imp. vehementer commotus sit adversus Samaritanos, idem Cyrillus diligenter quidem prosecutus est. Sed antequam ista reddamus, ratio exigit argumenti, ut immania scelera ab eisdem antea perpetrata his præmittamus : cum, quo certo anno collocanda fuissent, incompertum penitus nobis esset. Ex Procopio itaque primum hic describamus eam quam de iisdem ipse historiam texuit, incipiens enim ab his quæ sub Zenone atque Anastasio imperatoribus ab eis sacrilegia sunt perpetrata, hæc habet [2] : « Tempore Zenonis regis, Samaritani subito tumultuantes irruunt in Neapolim et multos

[1] Joseph. de bello Judaico l. VII. c. 30. — [2] Isa. XIX. — [3] 1. Cor. XV. — [4] Psal. VIII. — [5] Procop. de bello Persic. l. I.

[1] L. XIX. Cod. de hæret. — [2] Procop. de ædific. Just. imp. orat. V.

ex Christianis Pentecostes solemnitatem in Ecclesia agentes trucidarunt; et episcopum Therebinthium nomine sacræ mensæ adstantem, obeuntemque sacra, gladiis percussum vulnerant, dissectis manuum digitis : atque ita mysteriis injuriam intulerunt, quemadmodum quidem Samaritanis facere collibuit, nobis vero silentio præterire. Mox sacerdos hic Byzantium profectus, et regis conspectui sese insinuans, iis quæ commissa erant enarratis, vulnera sua ostendit; atque prædictionis Christi mentione habita ultorem ac vindicem in omnibus ipsum regem fore petebat. Zenon rex consternatus, eos, qui nefanda patrarunt digna pœna affecit. Nihil enim moratus, Garizin montem, pulsis Samaritanis, mox Christianis restituit; et in vertice structam Ecclesiam, Deique Genitrici dedicatam, ea solum ratione muro vallavit, ut revera cinxisse videatur, collocato inibi militum præsidio. Quam rem ægre ferentes, vehementer excanduerunt : sed tamen ob metum regis, iram silentio devorabant.

18. « Postremo tempore, cum Anastasius imperaret, tale quiddam contigit. Quidam ex Samaritis a muliere persuasi, verticem et præcipitium montis conscendunt præter opinionem, et templum ingressi illic constitutos custodes trucidant : elataque vehementer voce, eos qui in urbe adhuc erant, Samaritanos vocant. Hi milites formidantes, iis qui tantum nefas ausi sunt, nequaquam opitulari voluerunt. Non multo post, is qui regionem illam gubernabat, vir disertus Procopius nomine, ex Edessa urbe, tam diri sceleris auctores comprehensos occidit. Nulla tamen ratio aut providentia munitionis tunc a rege facta est : sed nunc Justinianus rex, Samaritanis ut plurimum Christianis effectis, vetustum in monte Garizin propugnaculum obeinctum reliquit, quemadmodum diximus ». Hæc Procopius : quem miror proximam causam præterire, ob quam Justinianus imperator locum illum adversus impios Samaritas fortius communivit. Porro rem ipsam Cyrillus, qui his ipsis temporibus vixit, istis verbis prosecutus est [1] :

19. « Qui in Palæstina erat populus Samaritanorum, cum Julianum quemdam, qui ipse quoque erat Samaritanus, sibi regem creassent, multam injuriam faciebat Christianis, Ecclesias depopulantes et exurentes, Christianos afficientes suppliciis innumerabilibus, et deinde etiam occidentes, et in vicos finitimos facientes incursiones, et capsas sanctorum rumpentes et igni mandantes : quæ quidem maxime fecerunt in locis quæ erant circa Neapolim, nempe Samariam, ut qui episcopum quidem gladio peremerint, quosdam autem presbyteros comprehenderint, et primum quidem membratim et frustatim eos desecuerint, et deinde eos cum martyrum reliquiis frixerint in sartagine; et nulli probro et contumeliæ pepercerint in Christianos.

20. « Hæc postquam renuntiata fuerunt imperatori, adversus illos magnas emittit copias : quæ cum eis manus contingentes, multos alios interimunt, et ipsum etiam Julianum. A quibus Silvanus quoque tunc Scythopoli comprehensus, in ignem injicitur; et ita acerbum accepit vitæ exitum vir qui multis probris et contumeliis affecerat Christianos; et ideo (ut arbitror) pulchre ad hoc a divina reservatus erat justitia, ut sic fueret supplicium sufficiens, et finem acciperet; quod non multis ante diebus de ipsis dictum fuerat a Saba.

21. « Deinde quidam ex ejus comitibus nomine Arsenius, illustris dignitate, ad falsa fingenda et confundendam veritatem omnium calidissimus : is cum post tetrum Juliani interitum venisset Constantinopolim, et accessisset ad imperatorem, et cum ipso et ejus conjuge (nescio unde) magna intercessisset familiaritas, multa quidem dicit, ad magnam autem iram eos accendit adversus Christianos qui erant in Palæstina, dicens eos vel maxime fuisse auctores et causas seditionis Samaritanorum, et dignos gravissimo supplicio.

22. « Hæc postquam in Palæstina renuntiata fuissent patriarchæ, eum statim subit misericordia eorum qui falso accusabantur. Et accedens ad beatum Sabam, eum vehementer rogavit, ut abiret et fungeretur legatione apud imperatorem, et excogitatam refelleret calumniam, et Christianos liberaret a tantis periculis, nihil aliud futuros, nisi diaboli linguæ trophæum et improbitatis. Ille autem paruit, et nullo interjecto spatio, iter statim arripuit. Eratque revera præter fidem quod cernebatur, nempe hominem qui in tam imbecilla lababat senectute, et quem par erat in lecto se quieti dedere, citra moram tantum iter inire minime cedentem; neque senile quippiam aut languidum remissumve sustinentem, sed perinde atque ætate adhuc vigentem, et magnam corporis imbecillitatem vincentem copia prompti et alacris animi ». Erat enim Sabas hoc ipso anno Domini quingentesimo trigesimo ætatis annorum nonaginta unius, utpote natus sub consulatu decimo septimo Theodosii, anno Domini quadringentesimo trigesimo nono, ut ex ejusdem Cyrilli auctoris ejus Vitæ apparet assertione. Pergit vero Cyrillus :

23. « Cum autem jam pervenisset ad suburbia Constantinopolis, imperatori quidem ejus significatur adventus. Et ipse statim mittit unum ex juvenibus imperatoriis, et quosdam ex suis satellitibus, adventum illius maxime honorans. Deinde eo quo par erat comitatu stipatus Sabas ad ipsum deducitur. Deinde patriarcham quoque Epiphanium, et quicquid erat apud se clarum et illustre emittit, ut ei procederet obviam. Neque enim terrenum aut mundanum aliquem, sed tanquam unum ex Angelis, et civem supernæ Hierusalem se censebat accipere. Quem postquam adhuc procul procedentem agnovit imperator, ille quoque cernebat aliquid simile ei quod viderat Anastasius imperator. Videbat enim quamdam coronam ejus capiti impositam eleganti quodam splendore decoratam et micantem luce omnis generis gratiarum. Visione ergo rex

[1] Vita S. Sabæ apud Sur. tom. VI. die V. Decemb.

obstupefactus, e cathedra surrexit, et sacrum illud caput reverenter ac jucunde est complexus. Deinde cum ab eo accepisset benedictionem, oravit ut sua quoque conjux esset ejus particeps.

24. « Cum ea autem affuisset, adoravit, et rogavit ut solveretur vitium ejus matricis (erat enim petra sterilior) et ut ex se natum posset videre filium; quod quidem illa pluris faciebat, quam ipsum imperium. Ille autem adhuc tacens solum illi precabatur, ut sospes et salva esset ejus potentia. Illa vero rursum instabat, petens preces liberorum procreationis. Ille autem pergebat easdem rursus preces dicere; et aperte præ se ferebat, se recusare petere ut ipsa fieret mater filiorum. Ubi vero, cum illa hoc sæpe petiisset, ipse nihilo magis annuit orationi, neque edidit preces convenientes ejus desiderio: tandem abiit imperatrix magna affecta tristitia, quod id quod volebat, non esset assecuta.

25. « Deinde cum qui in preces incidissent, et maxime quicumque solent principum gratificari cupiditati, etiamsi sint inutiles, et nihil justi habeant, cum criminarentur, quod preces recusasset dicere, et quod imperatricem majori molestia afficeret; ille ægre ferens causam aperte protulit : Sinite, dicens, o beati. Non enim Deus sinet aliquem fructum ex ea edi, ne ipse quoque gustet Severi dogmata, et deteriores quam prius sub Anastasio tumultus conturbent Dei Ecclesiam ». His plane insinuans forisque prodens quod intus Theodora occultabat in corde, nempe ipsam addictam hæresi Severianæ, ob idque haud concessum a Deo, ut sobolem pareret, quam eodem morbo inficeret. Ita plane se rem habuisse, eventa postea declararunt. Pergit vero Cyrillus :

26. « Imperator autem Justinianus in sanctum tantam ostendit pietatem et reverentiam, ut cum eum convenisset, non solum remiserit iram, quam olim conceperat adversus Christianos qui erant in Palæstina, sed etiam Samaritanos plane expulerit e civitate, et eorum synagogas deinceps prohibuerit : et de ipsis hanc legem tulerit, ne essent alter alterius hæredes, ne per successiones eorum opes crescerent, et amplificarentur : quin etiam ut interficerentur quicumque eorum auctores fuissent seditionis. Quamobrem timore affectus Arsenius, qui erat ipse quoque unus ex Samaritanis, cum humano metu divino quoque concurrente, supplex a Saba contendit, ut ab ipso baptismum accipiat; et tam piam impetrat petitionem. Sed hæc quidem postea.

27. « Imperator autem cum talem sanxisset legem adversus Samaritanos, et sic ea, propter quæ venerat, sancto esset gratificatus; non hucusque sistit promptum et alacrem animum : sed se extremum damnum accipere existimabat, si non eum regalibus et splendidis afficeret beneficiis, et fidei abundantiam ostenderet sua erga eum munificentia. Cum eo certe assiduo colloquens, et eum honorans, sicut prius Anastasius, vehementer instabat, ut aliquod pecuniæ vectigal subjectis monachis constitueret. Ille autem : Vectigalium quidem, inquit, et pecuniæ quantum satis est ad usus necessarios ille nobis providebit, qui populum non obedientem copiose aliquando aluit in deserto[1], et aquam eduxit de petra; et qui non solum necessaria, sed etiam sæpe quæ redundant, suppeditat. Tibi autem, o imperator, si tantæ est curæ, ut nobis gratificeris, adsunt aliæ quoque non parvæ et non contemnendæ occasiones, per quas poteris in nos tuam exercere liberalitatem.

28. « Nam et Palæstini, qui male sunt affecti a Samaritanis, et quorum magnæ quondam prædæ sunt abactæ; multa vero ædificia et divina templa, et mancipia præterea et greges, frumentumque et alios fructus viderunt exuri ante oculos : et nunc non habent unde sibi victum quotidianum comparent; supplices petunt aliquam ad tempus immunitatem, ut se parum recreent atque reficiant, et rursus possint sufficere annuis solvendis muneribus. Et qui ad adorandum vivificum sepulcrum veniunt in sanctam civitatem, ipsi tecto opus habent, ut se parum recreent a labore itineris : et maxime si quis eorum aliquando in morbum inciderit, postulant necessariam corporis curationem. Quin etiam quod a patriarcha Elia prius cœptum est ædificari Deiparæ Virgini templum, multis adhuc indiget, nec satis instructum est ornamentis. Et quæ meis sunt structa manibus monasteria, cum nullum in propinquo habeant præsidium, in quo se recipiant, nullo negotio capi possunt ab inimicis, et prima incursione venire possunt in manus hostium.

29. « Ante omnia autem Arii, Nestorii et Origenis dogmata perturbant Ecclesias, nec sinunt eas pura frui tranquillitate : et ideo a tua potentia magnum adhibendum est studium, ut omnibus viribus ea tollas de medio, et tantum malum procul expellas. Hæc si feceris, bonam spem concipio, et in Deo confido fore, ut mox dives sequatur remuneratio; Romaque universa, et Carthago, et quæcumque amiserunt, qui ante te imperarunt, cernentur rursus partes tui imperii. Et fuerunt hæ quidem piæ et in commune utiles beati Sabæ petitiones apud Justinianum ». Et inferius subdit auctor : « Sed cum huc deducta sit oratio, venit mihi in mentem hujus viri constantia et animi generositas, quod nulla eum temporis necessitas coegerit ad liberalem adspicere adulationem, aut se aliqua in re gerere similiter (quod quidem difficile observari potest a viris bonis, et est factu admodum difficile) sed usus est convenienti adversus omnes moderatione, honestatisque et philosophiæ magnam ducebat orationem. Hoc autem facile potest ostendi.

30. « Nam cum in ejus petitionibus occupatus esset imperator simul cum Triboniano quæstore circa eam quæ vocabatur Magnaura, et in consilium eum adhibuisset : ille », nempe Sabas, « cum jam venisset hora tertia, relicto imperatore, Deo seorsum reddebat preces solitas, vacans sacris di-

[1] Exod. XVI. XVII.

vini David psalmis. Cum Hieremias vero unus ex discipulis ad eum accessisset, et dixisset : Quid hoc sibi vult, pater? Cum imperator tantum adhibet studium, et ut tuas impleat petitiones, vehementer laborat; tu eo relicto, nunc agis alibi? Ille admodum ingenue respondens : Non est hoc alienum, inquit, o fili. Nam et ipse facit quod ei convenit, et nos omnino id quod debemus ». Hæc habet Cyrillus : quæ postea sequuntur, nos suo loco reddidimus. Prioribus autem idem auctor ista conjungit, tacitæ objectioni satisfaciens, cur videlicet a magno Saba illæ potius, omissis cæteris, propositæ sunt hæreses ab imperatore damnandæ ; ait enim :

31. « Operæ pretium est autem quærere, cur prætermissis aliis hæresibus, Arii, Nestorii solum meminit, et Origenis. Fortasse enim quibusdam simplicioribus videbitur cæteris assentiri, quod ideo harum solum meminisset. Quanam ergo de causa harum meminit? Quod aliæ quidem hæreses non valde tunc vexabant Ecclesias; secta autem Ariana cum Gothos occupasset et Wandalos et Gipedas, et apprehendisset totum fere Occidentem, omnes fere ex æquo pestifero replevit exitio ». In Oriente enim usque in præsentem annum Ariani tuto consistebant, jam cum Athalarico Italiæ rege et Ilderico Wandalorum in Africa principe sancitis fœderis legibus. « Nestorii vero (pergit auctor) et Origenis hæresis morbo multi monachi laborabant; et timendum erat, ne alios attraherent ad malorum societatem. Nam cum quidam nuper convenissent monachi Byzantium, visi sunt quidem tenere dogmata Theodori Mopsuesteni : rursum autem Origenis dogmata defendebat Leontius, qui erat ipse quoque monachus genere Byzantinus, unus ex iis qui cum Nonno ingressi fuerant novam Lauram : quos postquam cognovit magnus Sabas, a suorum statim expulit conversatione ». Sed et nullam de Eutychianis habuit mentionem, quod ii toto Justini imperio gravissime exagitati silebant. Verum ad cœptam semel narrationem rediens Cyrillus, ista subjungit :

32. « Sed nobis, inquit, revertendum est ad seriem narrationis. Cum divinus Sabas proposuisset tales apud imperatorem petitiones; ille perinde ac jamdiu sitiens gratificari sancto statim scribebat, imperabat, decretum in omnem partem mittebat, omnia faciebat, ne hæc differrentur et in longum protraherentur : ne eorum quæ fiebant, dilatio tam pulchrorum beneficiorum obtunderet splendorem. Hæc quidem imperator. Qui autem ei qui frigidum solum aquæ calicem dedisset in nomine suo, pollicitus est se daturum centuplum [1]; non destitit remunerare et referre gratiam : neque promissum suum produxit in longum : sed, ut magnus pollicitus est Sabas, simul atque imperator per præsides provinciarum implevit quæ fuerat pollicitus ; et Africa universa et Roma ejus accesserunt imperio : et qui erat in utraque tyrannus, Vitiges Romæ, et Gilimer Carthagine, eos pro liberis servos, et pro regibus captivos, et supplices accepit pro inimicis ». Sed hæc postea, quæ et prolixiorem suis temporibus narrationem exposcunt. De executione vero decretorum imperatoris ista idem Cyrillus subjecit.

33. « Imperator ergo tanto studio affectus erga hujus viri petitiones, per universum orbem terræ mittit decretum. Et statim episcopis Antonio Ascalonitano et Zachariæ Pellæ litteris præcipit imperatoriis, ut visant loca Palæstinæ quæ fuerant exusta a Samaritanis; et habita ratione eorum, tributa allevent. Visitent autem templa quoque sanctorum; et quantum ipsa damnum acceperint a scelerata et audaci manu Samaritanorum, per illorum ipsorum facultates, aut publicas reparent pecunias et in sancta civitate exstruant nosocomium, et annuos ei dent reditus mille octingentorum et quinquaginta aureorum. Quin etiam aliam quoque domum ut in ea habitarent, qui procul illuc veniebant, et Deiparæ templum eleganter exstruant et exornent, et præsidium prope Lauram muniant, ut in inimicorum insultibus esset tutum monachis refugium. Præter hæc vero nominatim quoque declaratas hæreses tollant de medio, et præclaro subjiciant anathemati ». At de his hactenus auctor : quæ vero isti subjiciuntur, addidisse videtur Metaphrastes, ubi ait :

34. « De his fere omnibus Procopius Cæsariensis quinto libro de Justiniani ædificiis hæc sigillatim refert; ipsumque constructum Deiparæ templum accurate exponens, ejusque pulchritudinem et magnitudinem nulli dicens esse similem, et id novam vocari Ecclesiam, cum Cyrillo conveniens qui divini Sabæ Vitam conscripsit ab initio ». Vides scholiasten absque controversia adstipulari, Vitam S. Sabæ a Cyrillo fuisse conscriptam. Pergit vero idem Metaphrastes : « Præterea autem de duabus quoque ædibus constructis illi suffragatur, quarum una quidem est ad excipiendos hospites, altera vero ad recreandos eos qui morbo affliguntur. Quin etiam illic constitutos multos pecuniæ reditus, et templorum renovationes, quæ exusta fuerant a Samaritanis, et propter inimicorum incursiones exstructum præsidium ei congruenter persequitur ». Hæc ipse : sed nos de his singulis paulo inferius (ut dignitas postulat argumenti) ex eodem Procopio dicturi sumus. At rursum Cyrillus de eadem Sabæ legatione ista subjungit ad finem :

35. « Cum has ergo constitutiones divinus Sabas ab imperatore accepisset, et recessisset Constantinopoli, venit Hierosolymam. Cum autem illuc venisset, et magistratibus tradidisset litteras quas habebat imperatorias, illinc venit Scythopolim, ubique prædicans decreta imperatoris, docens civitates, componensque et instruens ad fidem Orthodoxam; deinde eos quoque, qui gravia illa passi fuerant a Samaritanis, et aliis modis recreans, et tributorum immunitate consolans ». Hactenus Cyrillus. His autem de nobili legatione sanctissimi viri cælo terræque venerandi recensitis, siste, quæso, paululum gradum, lector, et contemplare propo-

[1] Matth. x.

nenda tibi ob oculos templa atque alia sumptuosa ædificia, quæ ex petitione ejusdem Sabæ Hierosolymis et in reliquis locis Palæstinæ Justinianus imperator erexit : erit ut ex eis magnam cum admiratione capias animi voluptatem. In primis igitur mirificum illud templum Deiparæ nomine erectum describitur a Procopio, ita tamen, ut multa ab eo desiderari posse videantur, utpote (quæ in architectura primum locum obtinere videantur) rerum omnium numerus et mensura : ut hac ex parte minime explesse sentias numeros accurati historici; cum alioqui et interpretis vitio, ea quæ ab eo describuntur, reddantur haud adeo in omnibus perspicua. Sed accipe qualiacumque sint, quæ tamen in multis admirationem tibi pariant : ait ergo [1] :

36. *Templum Deiparæ Hierosolymis, et alia sacra ædificia, suasu Sabæ excitat Justinianus.* — « Hierosolymis templum Dei Genitrici Justinianus imperator locavit, cui nullum plane aliud æquiparari potest. Novam Ecclesiam incolæ vocant : quod quale sit, ipse declarabo, tantum præfatus, quod hæc scilicet urbs ferme tota collibus abundet, collibus, inquam, non glebaceis, sed asperis, duris, ac præcipitibus, per quos biviæ et semitæ ad graduum similitudinem ex arduo in declive protenduntur. Cætera igitur urbis ædificia universa in uno loco constructa sunt, in colle videlicet, aut in plano secundum terræ aperturam. Solum templum hac ratione non exsurgit : mandavit enim Justinianus rex illud fieri in radice collium ; præter cætera quoque declarans, quantam fore oporteret templi latitudinem et longitudinem. Non sufficiebat collis regis mandato et operis inchoandi necessitati : nempe ad Meridiem et solem Orientem, ubi sacerdotes sacra obire convenit, quarta pars templi defectura videbatur. Quapropter ii quibus opus commissum erat, istæc excogitaverunt. Super fundamenta in extremas partes subjectæ terræ dejecta, structuram erexerunt in altitudinem scopuli assurgentem : deinde in summo vertice murorum testudinibus collocatis, ædificium applicant alii terræ pavimento. Hac ratione templum hinc in solida petra firmatur, inde in sublime erectum est, dum regis potentia colli aliam molem artificio imposuit.

37. « Hujus autem structuræ saxa hæc quidem [2]..... illa vero magnitudine qualia novimus. Etenim hujus operis artifices cum natura loci certantes, et molem altitudine scopulum æquantem ex adverso statuentes, omnibus, quibus uti consueverant destituti, in admiranda et prorsus ignota studia et molimina se converterunt. Nam vasta et ingentia saxa ex montibus, qui in longum ante urbem assurgunt, exsecta et scite expoliata hoc modo huc evexerunt : saxis magnitudine æquales affixerunt currus, et singulis curribus singula imposita saxa electissimi boves quadraginta a rege substituti portaverunt. Sed cum per vias quæ in urbem ducunt, currus perferri nequirent ; exsectos plerosque montes perducendis curribus aptarunt : et sic templum oblongum exstruxerunt, quemadmodum rex voluit; cui quoque latitudinem adhibuerunt secundum mensuræ rationem. Templo autem tectum imponere minime poterant : proinde nemora et loca silvosa perambulantes sicubi audissent locum sublimibus arboribus consitum, invenerunt silvam quamdam cedris abundantem, cedris scilicet in tantam altitudinem sublevatis, quantum finiri possibile est. Ex his tum tectum templo indiderunt secundum mensuræ rationem subvecta altitudine. Hæc igitur potestate humana et arte rex Justinianus effecit. Crescit autem religionis spes, quæ et regi honorem rependit et hoc studium adjuvit et promovit.

38. « Templo undique opus erat columnis, quarum et forma templi elegantiæ responderet, et ea magnitudo foret, quæ molem impositam sibi sustineret. Regio autem in medio terræ sita longe a mare aberat, undique præruptis quibusdam montibus vallata, quemadmodum dictum est. Addubitabant ergo opifices, qua scilicet aliunde possent columnæ inferri. Quod cum rex propter operis difficultatem moleste ferret; Deus in proximis montibus lapidis naturam indicavit huic operi satis congruam : qui plane lapis aut prius existens hic delituit, aut nunc primum conditus est. Utrique probabilis ratio adest, quæ causam in Deum referebat. Nos humana potestate omnia metientes, multa arbitramur impossibilia ; Deo nihil omnium neque anceps, neque impossibile. Hinc igitur ingentium columnarum et ignis flammam quodam colore imitantium magna copia undique suffulciunt templum partim superne, partim inferne : ad porticus quoque totum fere templum obeuntes, præterquam ad latus auroræ obversum.

39. « In primis autem excellentes duæ columnæ stant ante fores templi nullis fortasse columnis totius orbis secundæ. Deinde altera quædam porticus excurrit, a ferula (ut opinor) nomen habens, quod scilicet in latum non protendatur : post hanc atrium similibus columnis in quadrangulo exsurgens. Atrii fores adeo magnificæ sunt et decentes, ut iis qui extra vagantur et deambulant, palam significent quale spectaculum sint adituri. Vestibula inde admirationis plena, nempe veluti fornix quidam duabus columnis evectus immensam atque inexplanabilem altitudinem procul accedenti ostentans, et duo semicycla adversas inter se facies habentia ». Et paulo post : « Hoc templum Dei Genitrici consecratum Justinianus rex magnarum pecuniarum reditu honoravit ». Hactenus de templo illo mirifico Procopius, in multis absque dubio lectorem minime exsatiatum relinquens. His autem de templo Mariæ Deiparæ enarratis, ad alia ibidem erecta tunc ab eodem imperatore pia ædificia orationem convertit, aitque :

40. « In via, qua ad templum itur, stant hospitia

[1] Procop. de ædif. Justinian. imp. orat. v. — [2] Desunt aliqua in exemplari.

utrinque duo : uno hospites peregrini suscipiuntur, altero requiescunt et refocillantur pauperes ægroti ». Et ad finem orationis ista subjicit : « Iberorum templum ædificavit Hierosolymis, et Lazorum in Hierosolymorum eremo (agro) sanctæ Mariæ in monte Olivarum, Fontis sancti Elisæi Hierosolymorum : item Siletheon abbatis Romani in Bethlehem : similiter et Joannis abbatis in Bethlehem muros instauravit ». Subdit et puteis et aliis ædificiis exstructis. Addit præterea de templo Christianorum, quod erat in monte Garizin, ne rursum pateretur a Samaritanis incendium, illud ipsum duplici munitione vallatum inexpugnabile reliquisse : insuper et septem Ecclesias Christianorum a Samaritanis exustas, ejusdem imperatoris jussu restitutas esse. Ipsum item renovasse templum S. Thalalæi, S. Georgii, et Pantaleemonis martyrum in eremo Jordanis : ædificasseque etiam hospitium, necnon templum Dei Genitricis in Hierico. Insuper in Sina monte, in quo degebant monachi vita sanctissimi, ad radicem ejus erexisse nobilem Ecclesiam, itidem Deiparæ Mariæ nomine nuncupatam. « Nam, inquit, in vertice Sina homo pernoctare non potest propter assiduos strepitus et fragores, aliaque terriculamenta quædam diviniora, quæ nocturnis horis illic exaudiuntur humanam mentem et sensum percellentia ». Hæc et alia religionis Christianæ egregia monumenta in Palæstina et adjacentibus locis Justinianus erexit, quorum fuit illi (ut vidimus) auctor magnus Sabas, ad promerendam victoriam, de qua vaticinatus fuerat, adversus Gothos Italiam, et Wandalos Africam occupantes : ut præclaro hæc documento esse possint principibus Christianis, quibus operibus præparent sibi viam ad hostes nunquam hactenus debellatos et invictos penitus superandos.

41. *Samaritanorum hypocrisi deceptus Justinianus.* — At non hic finis pugnæ imperatoris adversus improbos Samaritanos, quos aliis opus fuit legibus perurgeri pœnisque percelli, ut apparet ex aliis legibus ejusdem imperatoris adversus eos diversis temporibus datis : ut cum ad Joannem præf. præt. [1] rescripsit post Belisarii consulatum, cum eos coegit curialia subire onera, sed curialibus privilegiis non potiri. Rursum vero longe post hæc tempora, nempe ejusdem imperatoris anno decimo quinto sub consulatu Basilii ad Areobindum præfectum prætorio aliam de iisdem edidit sanctionem. Cum enim fatigati assiduis afflictionibus nullam emergendi esse sibi viderent facultatem Samaritani ; illud iniere consilium, ut foris ostenderent sese Christianam religionem amplecti velle : adeuntesque Cæsariensem episcopum, ab eo petiere, ut pro ipsis apud Justinianum imp. intercederet : quod ille quidem eis credens naviter præstitit. Lætus itaque ad nuntium imperator, eosdem ut filios amplecti atque fovere minime prætermisit, atque pro ipsis novam edidit sanctionem [1], quam hic tibi inspiciendam proponimus :

42. « Nullum ita magnum subjectorum nostrorum delictum est, quod non nostra clementia medeatur. Licet enim eorum facta odio habentes, ad vindictam pro eis insurgamus ; tamen tempus meditantes (medentes), et commonentes modis competentibus delinquentes, rursus ad nostram clementiam remeamus, justitiam iracundiæ benignitatis reconciliantes rationibus : quale quiddam et præsens nostra celebrat lex. Samaritas enim pridem atroces et elatos contra Christianos et in omnibus, (omnium) velut novissimam superbiam excedentes plurimis quidem pœnis afflixﬁmus, una vero maxime, quod neque testamenta ipsi possunt conscribere, neque hi defuncti absque testamento, cognatis qui ab intestato vocantur, hæreditatem transmittere ; nisi ad hæreditatem ex utraque causa vocatos rectæ Christianorum fidei esse contingeret. Interdiximus autem eis et legata dare, et donationes scribere, aut aliquas omnino alienationes in suis ponere rebus, nisi forsan Orthodoxa fide percipiens persona esset. Licet autem lege generali hæc comprehendentes tunc meminerimus ; tamen non eamdem in operibus, quam in litteris subtilitatem reservavimus. Nam neque nostrum fiscum, nec aliquam publici partem ex his quicquam accipere passi sumus, licet hoc expressim lex daret.

43. « Nunc itaque ad moderationem reductos videntes eos, et nobis ipsis indignum esse putantes in iisdem permanere terminis, contra eos qui non similia prioribus languent ; præstantes maxime omnium Sergii sanctissimi Cæsariensium metropolis episcopi justis petitionibus, quas pro eis facit, testimonium quidem perhibentis meliores eos factos, quietem vero eorum futuro tempore promittentis : ad præsentem sacram nostram venimus legem, per quam sancimus, licentiam esse Samaritis jam scribere testamenta, et suas proprias dispensare substantias, sicut et aliæ præbent leges, et per præsentem nos decernimus : et sine testamentis morientes, ab intestato vocatos secundum imitationem aliorum hominum hæredes habere eos præter ea quæ per præsentem nostram transponimus legem. Sed et donationes eis permittimus scribere, et legata dare et accipere, et hujusmodi contractus facere cum omni licentia. Qui enim testari dedimus eis et omnem dispensare substantiam, quomodo de particulari dispensatione negabimus ?

44. « Sed tamen non eumdem reddimus ordinem et Christianis successoribus et Samaritis. Iterum vero et merito meliora sectantibus privilegium præstamus. Unde si quis eorum sine testamentis moriatur, et filios ad Deum discretos reliquerit ; soli vocabuntur ad hujusmodi hæreditatem, qui rectam Christianorum allegant fidem, aliis exclusis quicumque ipso detinentur quo defunctus

[1] Novel. XLV.

[1] Novel. CXXIX.

errore. Hæc autem dicimus non super filiis solis, sed etiam aliis cognatis, ex quacumque sint linea, etc. » Hæc et alia de his imperator. Porro conversionem ab ipsis non ex animo factam, sed simulate, ut parentum hæreditatum participes esse possent, Justinus junior imperator in alia adversus eos Novella [1] constitutione edita testatur, quam nos suo loco reddemus. Haud enim minis, neque beneficiis imperatorum valuerunt ad fidem converti. Ad tempora namque sancti Gregorii ejusmodi genus hominum vixisse, scripta ab eo Epistola ad Joannem Syracusanum episcopum fidem facit [2], qua expostulat de Samaritano quodam vindicante sibi mancipium Christianum contra legis præcepta : extat enim ejusdem Justiniani imperatoris constitutio [3] id ne fieret omnino vetans. At de Samaritanis hactenus.

45. Ex iis quæ dicta sunt, satis aperte pluribus declaratum exemplis vidisti, quis temporibus istis vigeret sanctorum cultus in erigendis iisdem ubique templis, eisdemque reditibus locupletandis : quod quidem pium imperatoris studium subditi quoque sunt imitati ; cum vix reperiri quis esset, qui, nisi erigendi Ecclesiam facultas sibi esset, saltem ex suis bonis aliquid decedens non legaret Ecclesiis, vel etiam ex asse institueret illas hæredes. Hinc accidit, ut hoc eodem anno, iisdemque consulibus Lampadio et Oreste, idem Justinianus imperator decimo tertio kal. Novembris sanctionem promulgarit, qua declaravit, ut si quis in testamento suo Christum ex asse, vel semisse, aut aliter hæredem instituisset, Ecclesiæ illius loci caperent hæreditatem, ita tamen ut ad pauperum alimoniam conferrent. Itemque definivit, si quis aliquem Archangelorum vel martyrum reliquisset hæredem, quid agendum in ambiguis esset : consuevisse enim ejusmodi fieri institutiones, idem imperator affirmat. Habes constitutionem hanc in libro prætermissorum primæ classis post Codicem Justinianeum [4]. At de Justiniani hoc anno editis constitutionibus satis. Res jam petamus Occidentales.

46. *Theodoricus rex Francorum res Gothorum in Gallia labefactare conatur.* — Præclara facta Francorum multa nobis suppetunt, quibus locupletemus Annales. Hoc tempore Theodoricus rex Francorum expeditionem paravit adversus Gothos agentes in Galliis : Sigibertique assertione expressum habetur, hoc anno Francos vindicasse sibi quæ in Gallia Gothi sub Theodorico Italiæ rege occupaverant : testatur enim id ipse his verbis : « Franci extorquent de manu Athalarici, quicquid Galliarum avus ejus Theodoricus rex Italiæ tenuerat ». Sed an vera sint, exactius est explorandum.

47. Nihil enim concessum fuisse Francis adversus Gothos certantibus, defendente Liberio patricio illic præfecto prætorio res Gothorum, Epistolæ Cassiodori significant, quas scripsit, cum ab Athalarico collatum post tres annos gessit Romæ munus præfecturæ prætorianæ, in quod tempus perseverarat in Galliæ ejus provinciæ administratione idem Liberius patricius, quem redeuntem Romam Athalarici mater, gratitudinis ergo, nova addita dignitate exornavit : ut Cassiodorus, dum laudes feminæ prosequitur, his narrat verbis [1]. « Respicite namque patricium Liberium præfectum etiam Galliarum, exercitualem virum, communione gratissimum, meritis clarum, forma conspicuum, sed vulneribus pulchriorem, laborum suorum munera consecutum, ut nec præfecturam quam bene gessit amitteret, et eximium virum honor geminatus ornaret : confessus meritum, cui solus non sufficit ad præmium : accepit enim et præsentaneam dignitatem, ne de Republica benemeritus, diu absens putaretur ingratus ». Hæc Cassiodorus Indictione duodecima, quando (ut dictum est prætoriam præfecturam est consecutus anno Domini quingentesimo trigesimo quarto : post quod tempus Amalasuntha ipsa desiit, et Athalaricus de medio sublatus est. Quo pariter anno scribens ad senatum eamdem de sua præfectura Epistolam Cassiodorus, Theodoricum Francorum regem invadere res Gothorum paratum, morbo jam vita functum tradit his verbis [2] :

48. « Franci enim tot Barbarorum victoriis præpotentes, quam ingenti expeditione turbati sunt ? lacessiti metuerunt cum nostris inire certamen, qui præcipitatis saltibus prœlia semper gentibus intulerunt. Sed quamvis superba natio declinaverit conflictum, vitare tamen proprii regis nequivit interitum. Nam Theodoricus ille diu potenti nomine gloriatus, in triumphum principum nostrorum languoris potius pugna superatus occubuit, ordinatione, credo, divina, ne nos aut affinium bella pollucrent, aut juste productus exercitus vindictam aliquam non haberet ». Hæc cum scribat Cassiodorus (ut diximus) anno Domini quingentesimo trigesimo quarto, jam plane docet ante illud tempus Theodorici obitum contigisse. Ex quibus eumdem redarguas Sigebertum, qui ejus obitum refert anno Domini quingentesimo trigesimo septimo : et eos pariter errare convincas, qui eumdem Theodoricum annos viginti duos vel tres regnasse tradunt [3], quem his temporibus Athalarici regis Italiæ morbo defunctum liquet. In primis vero mendacii redarguas Sigibertum, dum ait, Theodoricum regem Francorum ditione Gothorum in Galliis esse potitum : non enim hoc tempore id accidit, neque ea prævia occasione ; sed a Theodato Gothorum rege id factum testatur Procopius : cum videlicet, ut Francos contra Græcos incitaret, quæ in Galliis possidebat, Francis cessit ; cum alioqui et Wisigothi, qui in Hispania regnabant sub Amalarico rege, aliam partem provinciæ possiderent in Gallia Narbonensi. Omnia ista Procopius [4].

49. At quod accidit, cum Theodoricus in ejus-

[1] Novel. CXLIV. — [2] Greg. l. VII. Ep. XXII. — [3] Novel. XLV. in fin. — [4] Collegit Cointius c. 16. C. libros post pag. 8.

[1] Cassiod. l. XI. Ep. I. — [2] Cassiod. ead. Ep. I. l. XI. — [3] Gregor. Turon. de gest. Franc. l. III. c. 23. — [4] Procop. de bello Goth. l. I.

modi militaribus expeditionibus esset, et res Gothorum in Gallia pertentaret, memoria quidem dignum (quod et in universa Gallia vulgatum fuisse tradit Gregorius Turonensis[1]) nos hic describendum putamus; pertinet enim ad ejusdem regis virtutem in sacrilegos ulciscentis, et ad Dei gloriam ex miraculis sanctissimi martyris Juliani. Nam ait : « Et quia nullum latere credo aliquid de hostilitate Theodorici regis, ac infirmitatibus Sigivaldi, quæ ei in Arverno posito contigerunt : propter virtutem tamen beati martyris Juliani id diligentius exponendum, quo facilius fides dictis adhibeatur.

50. « Igitur cum ob direptionem Arvernorum (quam civitatem jam diu ante cessisse Gothis, superiori tomo dictum est) rex antedictus Theodoricus festinaret, et ingrediens terminum vastationi cuncta subigeret; pars aliqua exercitus separata ad Brivatensem vicum infesta prorupit, fama vulgante quod in Basilica essent incolæ cum multis thesauris adunati. Cumque pervenissent ad locum, inveniunt multitudinem promiscui sexus, obseratis ostiis, in templo ipso cum propriis facultatibus residere. Cumque intrare non possent : unus effractam ceu fur in altari sancto fenestram vitream ingreditur : quia qui non intrat per januam, hic latro est. Dehinc reseratis ædis illius valvis, exercitum intromittit. At illi direpta cuncta pauperum supellectilia cum ministris ipsius Basilicæ, reliquumque populum, qui intra erat, eductum, foris diviserunt haud procul a vico. Quæ cum ad regem delata fuissent, comprehensos ex his aliquos diversis mortibus condemnavit. Fugiens vero ille, qui irrupta æde, caput fuit hujus sceleris, igne de cælo dilapso consumptus interiit. Super quem cum multi acervum lapidum congregassent, a tonitruis et coruscationibus detectus, terrena caruit sepultura. Qui vero de consentaneis latentes regem in patriam sunt regressi, correpti a dæmone, diversis exitiis hanc vitam crudeliter finierunt. Hæc audiens rex, omnia quæ exinde sunt sublata reddidit : præceperat enim, ne a septimo a Basilica milliario cui vim quis inferret». Hæc Gregorius, qui de eisdem agit[2] in historia rerum Francorum : et narratis hæc subdit[3] :

51. « Tunc Sigivaldus cum rege præpotens cum omni familia sua in Arvernam regionem ex regis jussu migravit : ubi dum multorum res injuste competeret, villam quamdam, quam gloriosæ memoriæ Tetradius episcopus Bituricensis Basilicæ sancti Juliani reliquerat, sub specie obumbratæ commutationis avidus pervasit : sed mense tertio postquam ingressus est, correptus est febre, et sine sensu effectus declinavit caput in lectulum. Cujus uxor dum de hoc exitu mœsta penderet, a quodam sacerdote commonita est, ut eum si videre vellet incolumem, auferret e villa. At illa hæc audiens, præparatis carrucis, compositoque plaustro, quo eum eveheret; mox ut prædium sunt egressi, protinus divina sunt pariter gratia munerati : nam iste sospitate, illa meruit ex hujus incolumitate lætitiam. Ferunt etiam in oratorio prædii illius S. Julianum martyrem cum Tetradio episcopo colloquentem cuidam religioso revelatum fuisse, promittente se episcopo, villam quam pro animæ suæ remedio sibi reliquerat, recepturum ». Sed quod Theodoricum his temporibus Athalarici defunctum diximus : quæ obitum ejus subsecuta sint, videamus.

52. *Theodobertus Theodorici successor, ejusque mores.* — Huic autem ex hac vita sublato ejus filius Theodobertus successit, de quo hæc idem Gregorius in Nicetio[1] : « Cum, Theodorico decedente, Theodobertus filius ejus regnum ambiisset, ac multa inique exerceret : et ab eodem plerumque corriperetur (S. Nicetio episcopo Treverensi), quod vel ipse perpetraret, vel perpetrantes non argueret; advenit dies Dominicus, et ecce rex cum his qui ab hoc sacerdote communioni abesse jussi fuerant, Ecclesiam est ingressus. Lectis igitur lectionibus, quas canon sanxit antiquus, oblatis muneribus super altare Dei, ait sacerdos : Non hic hodie missarum solemnia consummabuntur, nisi communione privati, prius abscedant. Hæc rege renitente, subito exclamat unus de populo arreptus a dæmone puer juvenis, cœpitque valida inter supplicia torturæ suæ, et sancti virtutes et regis crimina confiteri : dicebatque episcopum castum, regem adulterum; hunc timore Christi humilem, illum gloria regni superbum; illum sacerdotio impollutum a Deo in posterum præferendum, hunc ab auctore sceleris sui velociter elidendum.

53. « Cumque rex timore concussus peteret, ut hic energumenus ab Ecclesia ejiceretur, dixit episcopus : Prius illi qui secuti sunt, id est, incesti, homicidæ, adulteri ab hac Ecclesia extrudantur, et hunc Deus silere jubebit. Et rex statim jussit omnes hos qui sacerdotis sententia damnati fuerant, egredi ab Ecclesia. Quibus expulsis, jussit sacerdos dæmoniacum foras extrahi : sed cum, apprehensa columna, evelli a decem viris non posset; sanctus Dei sub vestimento suo, propter jactantiam evitandam scilicet, faciens crucem contra dæmonem, relaxari præcepit. Qui protinus corruens cum his qui eum trahere nitebantur, post paululum sanus erectus est. Deinde post acta solemnia requisitus, nunquam reperiri potuit, nec ullus scivit unde venerit, vel quo abierit : conjiciebatur tamen a plurimis, eum a Deo missum, qui regis sacerdotisque opera non taceret. Unde factum, ut sacerdote orante, rex mitior fieret ». Hæc Gregorius : quæ autem subdit de excommunicato Clotario rege, suo loco inferius dicturi sumus.

54. Quod vero ad eumdem Theodobertum pertinet : censura Nicetii correctum, et emendatum, meliori frugi redditum, idem Gregorius alibi ita testatur[2] : « Ille in regno firmus magnum se omni

[1] Greg. Mirac. l. II. c. 13. — [2] Greg. de rebus gest. Franc. l. III. c. 12. — [3] Greg. Mirac. l. II. c. 14.

[1] Greg. in Vita S. Nicetii Episc. Trever. — [2] Greg. de gest. Franc. l. III. c. 25.

bonitate præcipuum reddidit : erat enim regnum cum justitia gerens, sacerdotes venerans, Ecclesias munerans, pauperes elevans, et multis multa beneficia pia ac dulcissima accommodans voluntate : omne tributum, quod in fisco suo ab Ecclesiis in Arverno sitis debebatur, clementer indulsit ». Hæc ibi. Laudatur ab eodem [1] Theodobertus, quod pie religioseque inviseret loca sanctorum : cum recitat quid mire acciderit de eo qui a rege compulsus est jurare supra tumulum sancti Maximi episcopi Treverensis. Commendatur præterea ab eodem auctore [2] clementia ipsius Theodoberti erga sanctum Agericum Virdunensem episcopum dire vexatum a Theodorico ejus parente.

[1] Greg. de Glor. confess. c. 93. — [2] Greg. de gest. Franc. l. III. c. 34.

55. Accidit insuper, ut defuncto patre, cum hoc tempore in ejus regnum successisset, legationem miserit ad Justinianum imperatorem. Functus est eo munere Munzolus vir illustris; qui cum Patras in Achaiam advectus esset, usque ad interitum morbo calculi laborans, quomodo ope sancti Andreæ Apostoli curatus sit, idem Gregorius [1] alibi narrat : idemque [2] tradit patrem suum Arvernensem civem obsidem aliquando cum aliis datum eidem regi Theodoberto, quando virtutem reliquiarum sanctorum contigit experiri. Sed de Theodoberto satis.

[1] Greg. de Glor. mart. l. I. c. 31. — [2] Eod. l. c. 84.

Anno periodi Græco-Romanæ 6023. — Jesu Christi 530. — Bonifacii II papæ 1. — Justiniani imp. 4. Athalarici reg. 5.

1. *Consules.* — Coss. *Lampadius* et *Orestes*, uterque Occidentalis, ut ostendit Onuphrius in Fastis.

2. *Moritur Felix PP.* — A num. 1 ad 6. Anastasius scribit, *Felicem* papam sedisse *annos quatuor, menses duos, dies* XIV, fuisse autem *temporibus Theodorici regis, et Justini Augusti a consulatu Mamortini* (legendum Mavortii); *usque ad consulatum Lampadii et Orestis, a die* IV *idus Juliarum, usque in* IV *idus Octobris*, et sepultum esse *in Basilica B. Petri Apostoli IV idus Octobris.* Ab Anastasio non discrepat auctor auctioris Chronici veterum Pontificum. Verum cum Theodoricus anno DXXVI perierit, et Mavortius anno DXXVII consulatum inierit, ac præterea *Felix IV* die XII mensis Julii anni DXXVI ordinatus fuerit Pontifex Romanus, quomodo mors ejus incidere potuit in diem XII mensis Octobris hujus Christi anni Lampadii et Orestis consulatu notati, et sedisse annos IV, menses duos, dies XIV, cum ab die XII Julii anni CXXVI ad diem XII Octobris hujus Christi anni, intercurrant anni IV ac menses tres integri ?

3. *Duratio ejus Sedis.* — Textus itaque Anastasii a librariis depravatus, legendumque, fuisse Felicem « temporibus Theodorici regis, et Justini ac Justiniani Aug. a consulatu Olybrii usque ad consulatum Lampadii et Orestis, a die IV idus Juliarum, usque in XIV kalendas Octobris (1) ». Quo dacto sedit *Felix IV* annos IV, menses II, dies VI, non vero dies XIV. Eum sedisse annos IV testantur omnia exemplaria Mss. Anastasiana, Hermannus Contractus, Regino, Marianus Scotus, Ordericus lib. 2. Martinus Polonus in Chron., Luitprandus, Catologi Palatino-Vaticanus, et passim alii; adeo ut dubitari non possit, quin Anastasius, ex quo alii accepere, *Felici IV* annos IV attribuerit; quod et de mensibus II quibus supra annos IV sedit, etiam dicendum. Quoad dies, aliqui quidem Catalogi habent *dies* XII, quidam alii *dies* XIII, sed alii passim exhibent *dies* XIV, nullus VI, quod tamen ex iis, quæ Anastasius de Joanne, Felice, et Bonifacio scribit, necessario sequitur. Quamobrem dies IV *idus Octobris*, quo *Felicem* sepultum dicit, ad aliquam Felicis IV translationem referendus. Ad eum diem

(1) Felix ex nostro Catalogo sedit annis quatuor, mensibus duobus, diebus XII, qua ducta suppotatione perlingimus ad annum DXXX, diem XIV Octobris. Addendum nunc Interpontificium, in quo mendum perspicue in omnes Anastasii textus irrepsit ; nam ut ex Pagio hic intelligimus, alii quidem Codices illud prorogant ad mensem unum, et dies XV, alii vero ad dies tantummodo tres. Ego in utrisque Codicibus veri aliquid, mendi pariter aliquid inesse suspicor, textumque Anastasii ita sanandum censeo, ut Interpontificium istud ad mensem unum, et dies tres definiatur. His constitutis, devenimus ad diem XVII Novembris, quæ anno illo DXXX, Dominica erat, et apta ad ineundum Bonifacii II pontificatum. His admissis, stare utique posse adscriptionem Epistolæ Bonifacii II censeo. Electus enim et consecratus labeute Novembri Bonifacius, Litteris S. Cæsarii ante initum pontificatum acceptis, citum se dare responsum arbitratus fuit, dum illas expedire potuit medio Januario sequentis anni. Quare litteræ illæ forte datæ sunt *VIII kal. Februarii P. C. Lampadii et Orestis*, prout Sirmondus emendavit. Vide Pagium hic num. 6, et ad A. 529, II. MANSI.

inscriptus est Martyrologio Canisiano, ideoque Papebrocius in Conatu ad Catalogum Pontific. Roman. perperam dubitavit, an *Felix IV* ullis sanctorum Fastis adscriptus fuerit; præsertim cum Anastasius loco citato non nisi de die ejus translationis intelligi possit, cum ait Felicem IV sepultum esse IV idus Octob. Eum etiam *sanctum* appellat Holstenius, qui librum Pontificalem usque ad sanctum Felicem IV emendavit.

4. *Duæ Epistolæ Felici IV affictæ.* — Circumferuntur duæ *Felicis IV* Epistolæ, quarum prima dicitur data *kal. Mart. Lampadio et Oreste coss.*, altera *XII kal. Novemb. Lampadio et Oreste coss.* Verum, ut jam viris doctis observatum, utraque supposititia est; cum contineant phrases posteriorum sæculorum, et sententias ex Epistolis S. Gregorii magni aliisque emendicatas, ac denique *XII kal. Novemb. Felix IV* in vivis non fuerit.

5. *Bonifacius II fit papa.* Anastasius juxta regiam editionem et auctius Chronicon Veterum Pontificum, habet cessasse episcopatum *mensem* I, *dies* XV, sed mendose, ut liquet ex Codice Anastasii Ms. qui extat in Bibliotheca Colbertina, ex variis Catalogis, Orderico citato, ac plerisque Mss. exemplaribus Anastasii, in quibus omnibus habetur, sicuti et in exemplari, quo usus est Baronius, cessasse episcopatum *dies tres.* Quare cum *Felix IV* supremum diem obierit *XIV kalend. Octob.* seu die XVIII mensis Septembris, *Bonifacius II*, natione Romanus, consecratus est die vicesima prima mensis Septembris, in quam Festum sancti Matthæi Apostoli incidit. Eo autem die *Bonifacium* pontificatum accepisse, ex dicendis in morte ejus constabit, et nostra per hæc tempora Chronologia Pontificia magis confirmabitur. De *Dioscori* schismate adversus *Bonifacium II* legendus Baronius, sicuti et de fidei Professione ad Bonifacium II, hujusque Epistola ad *Eulalium* episcopum Alexandrinum; quam utramque supposititiam esse ostendit. Qua de re nullus eruditorum hodie dubitat.

6. *Ante præsentem annum Felix IV mortuus non est.* — *Felicem* tamen IV anno superiori e vivis abiisse, et *Bonifacium II* ei successisse eodem anno, contendunt Holstenius in serie Chronologica Pontificum Rom. et Emin. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 23, nisi die et mense adscriptis Epistolæ Bonifacii II ad S. Cæsarium Arelatensem episcopum, qua Synodi Arausicanæ II decreta approbat. Hæc enim Epistola, quæ post Baronii mortem in lucem prodiit, dicitur *data VIII kalend. Februarias, Lampadio et Oreste VV. CC. coss.* ideoque die XXV mensis Januarii hujus Christi anni. Quare, inquiunt, *Bonifacius* antecedenti anno Pontifex ordinatus fuerat. Sed jam ibi dixi, eam Epistolam absque die et consule esse repertam, et temporis progressu, ut non raro contigit, a sciolo quopiam utrumque additum. *Felicem* enim *IV* annos quatuor, *Bonifacium* vero *II*, duos tantum Romanam Ecclesiam gubernasse, testantur omnia exemplaria Anastasiana, Catalogique omnes Pontificum Romanorum, a quibus tam labili fundamento discedere non licet. Papebrocius laudatus aliique consulatum illum addititium esse persuasum habuere, idque in dubium revocari non debet.

7. *Bonifacius II Synodum Arausicanam II confirmat.* — Cæsarius itaque postquam priori anno, die tertia mensis Julii, Synodum Arausicanam celebravit, videns aliquos Gallo-Provinciæ episcopos damnatis *Semipelagianismi* erroribus adhuc adhærescere, hoc anno Synodum *Valentinam* indixit, de qua anno elapso; eaque absoluta per *Armenium* abbatem omnium a se in causa illa gestarum *Felicem IV* certiorem fieri curavit, ad quod etiam apud hunc promovendum, *Bonifacii* cum quo veterem amicitiam colebat operam deprecatus est. Sed *Felix IV* mense Septembri hujus Christi anni e vivis abiit, eique *Bonifacius* S. Cæsarii amicus die XXI ejusdem mensis suffectus, qui uno post aut altero mense Synodi Arausicanæ II decreta confirmavit. Bonifacii II ad Cæsarium Epistola, qua mox dicta fidem accipiunt, his verbis inchoatur : « Per filium nostrum Armenium presbyterum et abbatem litteras tuæ fraternitatis accepimus, quas ad nos, ut apparet inscius adhuc sacerdotii mihi commissi, sub ea qua in Deo tenemur charitate direxeras, quibus credideras postulandum, ut id quod a beatæ recordationis decessore nostro papa Felice pro Catholicæ fidei poposceras firmitate, mea explicaretur instantia. Sed quia id voluntas superna disposuit, ut quod per nos ab illo speraveras, a nobis potius impetrares; petitioni tuæ, quam laudabili fidei sollicitudine concepisti, Catholicum non distulimus dare responsum, etc. » Tum in fine Epistolæ : « Contra Pelagiani erroris ineptias, quas illa videtur Epistola continere, quam a quodam tibi mandasti sacerdote transmissam, respondendum non duximus; qui speramus de misericordia divina, quod ita per ministerium tuæ fraternitatis atque doctrinam, in omnium, quod dissentire mandasti, dignabitur in cordibus operari, ut ex hoc omnem bonam voluntatem non ex se, sed ex divina credant Gratia proficisci : cum se senserint id jam velle defendere, quod nitebantur pertinaciter impugnare ». Non mirum porro quod dies, mensis, et consules in fine hujus Epistolæ additi fuerint, cum hæc initii verba, *quas ad nos, ut apparet, inscius adhuc sacerdotii mihi commissi*, absint a Sirmondi Ms. quæ tamen in Vaticano optimo et antiquissimo Holstenius invenit, et congruit, exigitque hujus loci sententia. Quare librarios ex litteris Pontificiis aliqua quandoque detraxisse, et aliqua quandoque iisdem addidisse, præsertimque diem, mensem, et consules, certum et indubitatum hoc exemplum reddit.

8. *Gelimer regnum Wandalorum occupat.* — A num. 6 ad 11. *Ildericus* Wandalorum rex, qui anno DXXIII, die XXIV mensis Maii *Trasamundo* successit, hoc anno mense circiter Augusto, a *Gelimere* Gizechi Wandalorum regis pronepote e regno dejectus est. Procopius enim lib. 1 de Bello Wanda-

lico cap. 9, postquam rem gestam narravit, inquit: « Ita dominatum occupat Gelimer, et Ildericum septem annos regno potitum in custodiam tradit ». Parte alia Isidorus in Chronico Wandalorum testatur, *Ildericum* annos septem et menses tres regnasse. Quare eo quo dixi mense regno privatus est. Justinianus, qui Ilderico amicissimus erat, ad ultionis cupiditatem exarsit, censuitque « bellum sine mora cum Persis dirimendum esse, et in Africam transferendum. Aderat Belisarius magister militum Orientis, quem revocaverat, cum illum expeditionis Africæ ducem futurum, nec ipsi, ne alii cuiquam ante dixisset. Eidem in speciem scilicet magistratum quem habebat, abrogavit: subinde pax cum Persis, uti in superioribus libris narravimus, composita est », inquit Procopius citatus. Initium Gelimeri cum hoc Christi anno ab Hermanno Contracto juxta editionem Canisianam accurate illigatum.

9. *Pax Rom. inter et Persas post triennium facta.* — Procopius lib. 1 de Bello Persico cap. 22, postquam capite superiore retulit, pacem cum *Cabade* Persarum rege fieri non potuisse, et Justinianum *Belisarium* a potestate, quam gerebat, amovisse, eoque interim spatio *Cabadem* obiisse, prodit Romanos inter et Persas pacem sancitam esse: « Ita, inquit, confecta pax est perpetua, annum principatus agente sextum Justiniano », eoque in finem vergente, anno scilicet DXXXIII, eodemque Christi anno bellum Wandalicum Belisario duce inchoatum, ut ibidem videbitur. Baronius quidem n. 10 citato ex Procopio lib. 1 de Bell. Pers. ait: « Non ante annum septimum ejusdem imperatoris fœdus cum Persis sancitum est ». Verum id non tradit Procopius, vel Baronius mendosum Procopii codicem nactus est, vel hunc auctorem non bene explicavit.

10. *De pace inter Romanos et Persas irrito successu actum.* — A num. 11 ad 16. Anno superiori, num. 19 ostendimus, Romanos inter et Persas de pace irrito successu actum fuisse. Iterum hoc anno congressum de rebus componendis habitum, docet Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXII, qui mense Augusto hujus Christi anni absolvitur: « Porro, inquit, mense Martio ejusdem Indictionis (scilicet VIII), Hermogenes exconsularis et magister, necnon Rufinus exmagister militiæ et patricius Antiochia digressi, et legatorum munere fungentes Persiam versus profecti, Daras cum pervenissent, regi Persarum, ut se ad colloquium exciperet, denuntiaverunt. Dum vero subsistunt ad Daras, Orientalis militiæ magister una cum reliquis Romanis ducibus urbi quam proxime castra applicuit: qua re cognita, Meram Persarum regis supremus dux, ipseque regis filius, et cæteri Persarum duces cum innumeris copiis Nisibi collecti, acie omni in tres partes divisa, Junio mense, memoratæ octavæ Indictionis in eos irruerunt ». Addit Theophanes, cæsos fuisse Persas, et ad internecionem profligatos. Procopius lib. 1 de Bell. Pers. capp. 13 et 14, pluribus hoc prœlium describit, aitque *Perozem* summum ducem Persarum, *Mirrhanem* antea factum fuisse, « sic Persæ, inquit, quamdam dignitatem vocant ». Quare *Meran* apud Theophanem idem est ac *Mirrhanes*. Baronius anno DXXVII, a n. 45 ad 50, de colloquio pacis et de prœlio Belisarium inter et Mirrhanem seu Perozem commisso, fuse ex Procopio agit; sed loco non suo; ideoque ea huc revocanda.

11. *Obitus Cabadis Persarum regis.* — Baronius n. 15, *Cabadis* Persarum regis mortis mentionem facit; sed, ut testatur Agathias lib. 4, pag. 139, is *quinto anno imperii Justiniani Augusti* e vivis excessit, ideoque sequenti Christi anno, quod confirmat Procopius qui in lib. 1 de Bello Pers. cap. 16, ubi asseruit, de pace cum Cabade actum fuisse, sed legatos Romanos re infecta Byzantium rediisse, subdit: « Abiit hyems, et annus imperii Justiniani quartus absolvitur ». Tum capitibus sequentibus narrat aliqua prœlia, antequam Cabades moreretur, gesta. Quare non dubitandum quin mors ejus ad annum sequentem differenda sit. Multis ille inclaruit victoriis, « ac per unum et quadraginta annos imperio potitus est », inquit Agathias citatus, qui de Chosroe ejus filio ac successore affirmat, « quod per octo et quadraginta annos, quibus imperio potitus est, multis decoratus fuerit victoriis, talisque evaserit, qualis ante eum ex Persarum regibus, nemo, si cum singulis eorum comparetur; ne si Cyrum quidem Cambyse filium aliquis nominaverit, aut Darium Hytaspis, sed neque Xerxem illum, qui mare equis, montes navibus reddidit pervios ». Porro Chosroen post diem XIX mensis Februarii anni insequentis regnum iniisse liquebit ex iis, quæ anno DLIX, in morte *S. Siræ* martyrium in Perside passæ anno XXVIII Chosrois, in medium afferemus.

12. *Samaritæ in Palæstina adversus imperatorem rebellant.* — A num. 16 ad 45. Rebellio *Samaritarum* in Palæstina, de qua fuse hic Baronius, anno superiori, ut ibidem num. 19 vidimus, cœpit, et currenti, quo sanctus *Sabas* legatus ad Justinianum contra illos venit, ut refert Baronius ex Cyrillo in ejus Vita, exstincta. Quare ideo auctor Chronici Alexandrini sub hujus anni consulibus de ea disserit, quia non ad ejus initium, sed ad ejus finem respexit, hæc de illis is auctor: « Hoc anno Samaritanis tumultuantibus, sibique regem et Cæsarem creantibus, Iræneus Pentadias dux exercitus missus est, qui multos interfecit. Quidam ex illis sibi metuentes urgente necessitate se ad Christianam religionem contulerunt: qui recepti sacro fonte tincti sunt, hodieque utramque religionem consectantur: in speciem quidem propter severitatem præsidum, se subdole et perfide Christianos mentiuntur, nacti vero magistratus avaros, et (in religione) remissos Samaritæ sunt, pessimeque oderunt Christianos, itaque vivunt, atque si Christum nescirent, et provinciarum procuratores pecunia corrumpunt, ut Samaritis faveant ».

13. *Hæreticos quoscumque persequitur Justinianus.* — Procopius in Historia arcana cap. 11, qui quæcumque a Justiniano gesta in malam partem interpretatur, ait, cum avaritiæ causa hæreticos exagitasse, ubi loquitur de iis, quæ hoc tempore contigere : « Sunt, inquit, in universo Romano imperio complures Christianorum sectæ minime probatæ, quas hæreses vulgo dicunt, Montanistarum, Sabbatianorum, aliorumque complurium, quæ mentes hominum transversas agunt : hos omnes priori sententia decedere jussit, protervis tum alia minatus, tum et ne liberis, aut propinquis bona relinquerent interdicens. In horum, quos vocant, hæreticorum fanis, ac iis præsertim, in quibus Arii secta celebraretur, opes recondebantur, plane supra quam credibile cuiquam sit. Neque enim senatus universus, aut alia Romani præcipua pars imperii de divitiis cum his delubris conferri potest. Nam iis omnibus erat sacra supellex ex auro argentoque, pretiosis lapidibus omni opulentia et copia major ; domus et pagi refertissima ; possessiones ubique gentium, et si quid aliud est mortalibus opum genus ; utpote quibus nemo principum aliquando molestiam intulisset. Quin et multis rectæ sententiæ hominibus per occasionem artis et instituti necessaria ad vitam inde suppeditata sunt. Horum ergo templorum publicata bona prædæ fuerunt Justiniano Aug. Exinde vitæ usus quamplurimis præclusus. Huc atque illuc palantes alii obvium quemquam patriam cogebant mutare sententiam. Id homines agrestes impium rati, suadentibus hæc sese opponere deliberant ; sed a seditionum popularibus passim mactati, alii superstitiosa et insana religione sibi manus intulerunt, pars occupata fuga patrio solo sese populatim ejecit : qui erant in Phrygia Montani sectatores, templis in quæ se coegerant occlusis atque succensis, una cum iis temere conflagrarunt. Atque ex hoc tempore ubique in Romano imperio fugæ cædesque.

14. *Samaritas persequitur Justinianus.* — « Lege hac lata etiam in Samaritas, ingens Palæstinam tumultus pervasit. Qui ergo vel Cæsareæ apud nos erant, vel in urbibus aliis, indignum rati si pro insano dogmate subirent incommoda, Christianorum nomine, quod in promptu erat, cum suo permutato, ac specie legis discrimen evitarunt : etsi quibus mens erat bona, ii a fidelium sententia non abhorruerint. Verum pars major indigne ferentes, quod præter voluntatem lege coacti essent, avitam religionem deserere, illico ad Manichæos, et quod vocant Polythæos, defecerunt. At agrestes agmine facto in Cæsarem arripiunt arma, designatoque sibi imperatore Sabari filio Juliano prædone (quod anno superiori contigit) manus cum milite conserunt ; pugnatumque Marte aliquandiu incerto est : demum prœlio victi cum Juliano duce contrucidati sunt, deletis, ut ferunt, eo conflictu centenis hominum millibus. Agris vero omnium longe feracissimis a cultoribus jam tum destitutis, magnam acceperunt ex ea re jacturam Christiani possessores, quibus opus fuerit nullis terræ bonis repositis, annuum imperatori vectigal, et quidem insigne, singulis quibusque pendere annis, exactione nullo humanitatis modo imperata ».

15. *Gentiles persequitur Justinianus.* — Subdit Procopius : « Hoc facto, jam in Gentiles sævitiam convertit, qua cæsis corporibus, qua fortunis direptis ; quorum qui nomina Christo dederunt, utpote qui per speciem malorumque vitandorum id causa fecissent, tandem inter libamina, et sacrificia, atque impias religiones deprehensi sunt ». Facit ad hanc rem quod Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXII, kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoato, de Gentilibus habet : « Hoc anno qui octavæ Indictionis, adversus Gentiles et hæresim omnem Justinianus imp. persecutionem movit, et eorum facultates ærario publico addixit. Tunc accusatus est Macedonius exreferendarius, et Asclepiodotus expræfectus, qui metu pulsus fidem amplexus est, et obiit mortem : Pegasius etiam cum filiis inter procedendum examinatus est : Phocas etiam patricius Crateri filius, et Thomas quæstor, et alii comprehensi : quod maximum omnibus timorem incussit : imperator autem solos Christianos, eosque recta in fide probatos ad communia et curialia munera sustinenda admitti, Gentiles et hæreticos ab eis amoveri lata lege sanxit ; isdem vero trimestre tempus ineundæ resipiscentiæ terminum ultimum præscripsit ». Hac lege imperatoriæ aulæ primores Gentilitiæ superstitionis rei acti sunt, horumque numerus non exiguus erat.

16. *Moritur Theodoricus rex Francorum.* — Ad num. 46 et seqq. *Theodoricus* Francorum rex ante annum DXXXIV e vivis non abiit : Turonensis enim lib. 3, cap. 23, testatur eum obiisse *vicesimo tertio regni sui anno*, quod inierat anno Christi DXI exeunte. Clodoveo patre adhuc superstite uxorem duxerat, a qua *Theodebertum* suscepit regni hæredem. Ea mortua sibi anno DXXII sociavit Sigismundi Burgundionum regis filiam, quæ ei peperit *Theudechildem* filiam, quam Flodoardus lib. 2, cap. 1, *Suavegottham* vocat. Turonensis enim lib. 3, cap. 5 et seq., postquam *Sigerici* cædem narravit, agit de Sigismundi hujus patris pœnitentia, alterisque Theodorici regis Francorum nuptiis, ac de altero bello Burgundico, de quo suo loco disserui.

17. *Burgundia a Francis subacta.* — Eodem anno DXXXIV, *Burgundia* a Francis subacta. Scribit enim Marius in Chronico : « Paulino juniore consule, Indictione duodecima, reges Francorum Childebertus, Clotarius, et Theudebertus Burgundiam obtinuerunt, et fugato Godomaro rege regnum ipsius diviserunt ». Hoc bello penitus exstinctum est *Burgundiæ* regnum, quod per quinque provincias Galliarum dilatabatur : nam si *Genevam*, quæ parebat Ostrogothis in Viennensi prima, et *Augustodunum*, quod in potestatem *Childeberti* regis jam venerat, exceperis in Lugdunensi prima, tres provincias integras, Viennensem sc. primam, Lugdunenses primam et quintam amplectebatur, ac præterea *Ni-*

vernum in Lugdunensi quarta, *Diam* et *Vivarium* in Viennensi secunda, ut ex collatione subscriptionum episcoporum, qui Conciliis Epaunensi, Arelatensi IV et Arausicano II interfuerunt, ostendit Cointius anno DXXXIV, n. 5 et seqq. Erant itaque in universo Burgundiæ regno, cum Franciæ accessit, episcopatus quatuordecim, Viennensis sc., Gratianopolitanus, Valentinus, Deensis, Vivariensis, Lugdunensis, Matisconensis, Lingonensis, Cabilonensis, Nivernensis, Vesontionensis, Aventicensis, Vindocinensis, et Bellicensis. Cæteros vicinos episcopatus partim Ostrogothi, partim Visigothi obtinebant. Ex his corrigenda quæ Baronius habet de *Burgundia* ex Sigeberto.

BONIFACII ANNUS 2. — CHRISTI 531.

1. *Synodus Romana sub Bonifacio, qui improbatur quod sibi elegerit successorem.* — Annus Redemptoris quingentesimus trigesimus primus vacuus consulibus ordinariis, post consulatum præcedentium consulum Lampadii atque Orestis inscribitur : quo Romæ a Bonifacio papa Synodus collecta est, de qua hæc breviter Anastasius : « Hic congregavit Synodum in Basilica Beati Petri Apostoli, et fecit constitutum, ut sibi successorem ordinaret; quo constituto cum chirographis sacerdotum, et jurejurando ante Confessionem beati Petri Apostoli diaconum Vigilium constituit », successorem videlicet. Quod enim (ut superius fusius dictum est) Gothorum reges Italiæ dominantes impie sibi vindicassent Romani Pontificis electionem : ut ejusmodi præsumptam, et vi usurpatam licentiam ex Gothorum manibus Romana Ecclesia extorqueret, hoc prætextu visus est Bonifacius novam hanc et a prædecessoribus hactenus intentatam viam aggredi : nempe ut successorem deligens Pontifex, nullum relinqueret locum vacantis Sedis ; quod quidem licet speciem justitiæ aliquam præ se ferret, postea tamen ab omnibus est improbatum atque rescissum. Nam subdit de his idem Anastasius:

2. « Eodem tempore facta iterum Synodo , hoc cassaverunt (censuerunt) sacerdotes omnes propter reverentiam sanctæ Sedis, et quia contra canones hoc fuerat factum, et quia culpa eum respiciebat, ut successorem sibi constitueret : ipse Bonifacius papa reum se confessus est majestatis, quod diaconum Vigilium sui subscriptione chirographi ante Confessionem B. Petri successorem constituisset; et ipsum constitutum in præsentia omnium sacerdotum, et cleri et senatus incendio consumpsit ». Hactenus de his Anastasius. Majestatis vero ea ex parte crimen videri poterat Gothis Bonifacius incurrisse ; quod contra regis voluntatem, ad quem electionem Romani Pontificis spectare Theodoricus statuerat, a Bonifacio fuisset institutus successor. Sed nec placuerunt ista clero, neque Romano populo.

3. Certum quidem est hujusmodi conatum probro esse datum ambobus, in primis vero ipsi Vigilio, quod id curasset. Scimus enim Silverium papam in decreto anathematis in Vigilium hæc ita exprobrasse [1] : « Quia contra jura canonica temporibus sanctæ memoriæ Bonifacii papæ, ipso vivente, designari conabaris, nisi tibi amplissimi senatus obviasset justitia : tunc providentia pastorali ac Pontificali auctoritate tua execranda jam debuerant auspicia detruncari. Sed dum pravum vulnus in te neglectum est, insanabile accrevit apostema , etc. » Hæc in Vigilium delectum a Bonifacio successorem Silverius. Porro rerum gestarum Bonifacii papæ non tantum hæc de eligendo successore, ipso vivente, et ab ipso deleta fuere; sed et ea etiam postea, quæ ab ipso post mortem Dioscori, eum damnando, anathematique subjiciendo, gesta fuerunt. In ipsum enim Bonifacium ista peracta ab Agapeto Pontifice testatur Anastasius Bibliothecarius [2] : « Hic », Agapetus videlicet, « in ortu episcopatus sui libellos anathematis, quos invidiæ dolo extorserat Bonifacius presbyteris et episcopis contra canones et contra Dioscorum, in medio Ecclesiæ, congregatis omnibus, incendio consumpsit, et absolvit totam Ecclesiam ab invidia perfidorum ». Hæc ibi.

4. Sic igitur vides, non solum quæ per Bonifacium acta sunt in decernendo successore, ab ipso primum, deinde a successoribus esse damnata, sed

[1] Ep. Silver. ad Vigilium tom. II. Conc — [2] Anast. in Agapet.

etiam quod in Dioscorum veluti simoniacum idem damnando eumdem post mortem egisset. Ob causam quidem pecuniariam damnatum Dioscorum a Bonifacio, ex Justiniano diximus : cujus in Epistola inscripta ad Joannem papam, sed ad Vigilium data, hæc sunt verba : « Super hæc omnia quis ignorat ea quæ nostris temporibus in Ecclesia antiquioris Romæ contra Dioscorum acta sunt? qui cum nihil in fidem peccasset, tamen solum propter Ecclesiasticum ordinem, post mortem ab eadem Ecclesia Romana anathematizatus est. Si igitur nihil in fidem peccantes episcopi, propter solum Ecclesiasticum ordinem et propter causam pecuniariam anathemati et post mortem subjiciuntur : quanto magis Theodorum, etc. » Hæc quoad causam Dioscori, quem Agapetus injusta sententia condemnatum absolvit.

5. Quod vero spectat ad successoris electionem : intelligis, puto, lector, ex his quæ dicta sunt, quantum exhorruerint Romani omnes, in primis vero iidem ipsi Romani Pontifices, ut aliquis sibi vivens quovis digno prætextu Pontifex deligat successorem; cum eadem ipsa qui ea statuit Bonifacius fuerit compulsus rescindere in posteriori Synodo, quæ in priori, suadente justa sibi visa ratione, facere decrevisset. At licet eadem cassata ab ipso auctore penitus et reddita prorsus nulla fuissent; in ipsa tamen perperam gesta Silverius et successores Romani Pontifices declamarunt.

6. *Bonifacii obitus et res gestæ, cui succedit Joannes.* — Verum etsi videri potuissent istæc de eligendo successore commissa a Bonifacio, ab eodem expiata; tamen cito Deus, ad aliorum exemplum, cum ex hac vita subtraxit. Hoc namque anno die decima septima mensis Octobris post dictum consulatum Lampadii ipsum ex hac vita migrasse Bibliothecarius habet; quod et (ut dicemus) alia vetera monumenta testantur : quibus innotescit, hoc eodem anno post consulatum Lampadii et Orestis jam ejus successorem sedere cœpisse Joannem cognomento Mercurium. Sic igitur dicta die mortuus est Bonifacius, cum sedisset annum unum et dies duos; licet Bibliothecarius annos duos ejus sedi tribuat et dies viginti sex : verum cum ipsum hoc anno post consulatum Lampadii defunctum dicat atque sepultum decima septima mensis Octobris, nonnisi annum unum et dies duos vixisse Pontificem oportuit, cum creatus habeatur anno superiori decima quinta die Octobris.

7. Antequam vero de ejus vacatione Sedis et electione successoris agamus : quæ de reliquis rebus gestis Bonifacii ex antiquioribus memoriis Ado descripsit, hic referamus : « Non multo post, inquit, ab apparitione videlicet facta sancti Michaelis in monte Gargano sub Gelasio papa, « venerabilis etiam Bonifacius Pontifex Ecclesiam sancti Michaelis Archangeli nomine constructam dicavit in summitate Circi, cryptatim miro opere altissime porrectam : unde et idem locus in summitate sua continens Ecclesiam, inter nubes situs vocatus ». Hæc Ado : qui cum ea Bonifacio ipsi tribuat, qui primus post Gelasium vixit, nihil est ut alicui alii ex Romanis Pontificibus ejus nominis tribui possint, nisi huic secundo ejus nominis Bonifacio. Quod autem ad ipsum locum pertinet, super quem erectam fuisse Ecclesiam sancti Michaelis affirmat : nullum alium nisi scruposum locum illum super quem olim Hadriani moles erecta est trans Tiberim apud Circum Domitiæ fuisse, diximus in Notis ad Romanum Martyrologium [1].

8. De Bonifacio rursus hæc in Anastasio leguntur : « Eodem tempore venit relatio ab Afris episcopis de constitutione, ut cum consilio Sedis Apostolicæ omnia Carthaginensis episcopus faceret ». Præerat his temporibus Carthaginensi Ecclesiæ Reparatus episcopus, de quo etiam inferius dicturi sumus. Ad postremum vero idem ait, vacasse Sedem Bonifacii menses duos et dies quindecim. Verum cum ex dicto numero mensium atque dierum dicendum esset successorem Bonifacii Joannem creatum esse sequenti anno ipsis kalendis Januarii post Lampadii et Orestis consulatum secundo, erroris patentis auctor arguitur, cum constet hoc anno post dictorum consulatum Joannem cognomento Mercurium creatum esse Pontificem : In Titulo enim Eudoxiæ, quæ est Ecclesia S. Petri ad Vincula dicta ejusmodi inscriptio legitur [2].

 SALRO PAPA NOSTRO JOANNE COGNOMENTO MERCURIO EX SANCTÆ ECCL. ROM. PRESBYTERIS ORDINATO. EX TIT. S. CLEMENTIS AD GLORIAM PONTIFICALEM PROMOTO. BEATO PETRO AP. PATRONO SUO A VINCULIS EJUS SEVERUS PRESB. OFFERT ET IT. P. C. LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. URBICULUS CEDRINUS EST.

Ex his igitur quam perspicue vides, sedere cœpisse hoc anno post Bonifacii obitum Joannem cognomento Mercurium, natione Romanum (ut habet Bibliothecarius) ex patre Projecto, de Cælio monte : quo autem die et mense creatus sit, haud quid certi affirmari posse videtur : circa finem tamen anni hujus sedere cœpisse, ex dictis apparet.

9. *Amalarico rege Gothorum in Hispania occiso, eo quod Clotildem male habuisset, succedit Theudis.* — Quod insuper ad Occidentales res spectat, hoc ipso anno Amalaricus rex Gothorum in Hispania, cum a tempore obitus Theodorici regis in Italia regnantis potitus regno esset annis quinque, occisus desiit : inque locum ejus subrogatus est Theudis Gothus pariter et Arianus. Sed interitus Amalarici causa altius repetenda est. Childebertus enim quartus filius Clodovei, qui Parisiis regnabat, sororem suam Crotildem matrimonio junxit eidem Amalarico regi. Sed quod Catholica illa esset, hæreticus vero iste; nulla conventio lucis ad tenebras,

[1] Martyr. Rom. die VIII. Maii. — [2] Extat in Ecclesia S. Petri ad Vincula; descripsit etiam Panvin.

neque templi Dei cum idolo penitus esse poterat : et licet juncti corpore essent, animo tamen erant quam longissime separati. Quæ autem ob hanc causam pati contigerit ipsam Crotildem, ex Gregorio audi, qui hæc ait [1] : « Crotildis multas insidias ab Amalarico viro suo propter fidem Catholicam patiebatur : nam plerumque procedente illa ad sanctam Ecclesiam, stercora et diversos fœtores super eam projici imperavit. Ad extremum autem tanta crudelitate dicitur eam cecidisse, ut illa infectam de proprio sanguine sudarium fratri transmitteret.

10. « Unde ille maxime commotus, Hispanias appetivit. Amalaricus vero hæc audiens, naves ad fugiendum parat. Porro imminente Childeberto, cum Amalaricus naves deberet ascendere, ei in mentem venit multitudinem pretiosorum lapidum in suo thesauro reliquisse : cumque ad eos petendos in civitatem regrederetur, ab exercitu e porta exclusus est. Videns autem se non posse evadere, ad Basilicam Christianorum Orthodoxorum confugere cœpit : sed priusquam limina sancta contingeret, unus, emissa manu, lancea eum mortali ictu sauciavit; ibique decedens reddidit spiritum. Tunc Childebertus cum magnis thesauris sororem assumptam, secum adducere cupiebat; quæ nescio quo casu in via mortua est; et postea Parisios delata, juxta patrem suum Clodoveum sepulta est.

11. « Childebertus vero inter reliquos thesauros ministeria Ecclesiarum pretiosissima detulit : nam sexaginta calices, quindecim patenas, viginti Evangeliorum capsas detulit, omnia ex auro puro; et gemmis pretiosis ornata. Sed non est passus confringi : cuncta enim Ecclesiis et Basilicis sanctorum dispensavit et tradidit ». Hæc Gregorius : discrepat ab eo Isidorus [2] dum Amalaricum non in Hispania, sed Narbone in Gallia esse occisum tradit. Agit et de his Græcus historicus Procopius [3] eamdemque refert causam belli inferendi, quam ex Gregorio recitavimus : at non Childebertum nominat, sed Theodobertum. Verum Theodobertus non fuit filius Clodovei, sed nepos, nempe filius Theodorici ipsius Clodovei filii. Tuncque dicit cessisse Francis eam partem Galliarum, quam hactenus Wisigothi possederant : ait enim : « Theodobertus vero suis cum rebus omnibus sorore redempta, Galliæ partem, quantamcumque sortiti Wisigothi fuerant, recepit. Qui itaque Wisigothorum ex gente bello devicta reliqui ex ea clade fuere, ex Galliis cum uxoribus liberisque suis jam sedibus exciti, ad Theodem in Hispania tyrannidem exercentem se contulere ». Hæc Procopius. Verum sive rursus receperint Wisigothi eam partem Galliæ Narbonensis, sive non penitus ea caruerint; certum est, posterioribus Francorum regibus cum Wisigothis eam provinciæ partem possidentibus fuisse pugnandum; ut quæ dicentur suis locis inferius, perspicue demonstrabunt. Successit autem (ut diximus) post Amalaricum Theudis, qui licet Arianus, tamen bene habuit Orthodoxos, ut S. Isidorus affirmat.

12. *Concilium Toletanum sub Montano episcopo, quique alii viri sancti eidem interfuerint, et canones.*—Hoc eodem anno, quo absolvitur quintus ejusdem Amalarici regis, et primus incipit numerari Theudis ejusdem successoris, celebratum reperitur Concilium Toletanum, dictum secundum, sub Montano archiepiscopo Toletano. De hoc acturi, primum omnium more nostro ipsam rectam temporis rationem statuamus. Cum omnium assertione et antiquorum codicum lectione constet, ipsum habitum esse anno quinto ejusdem regis Amalarici; sitque omnibus pariter exploratum, quinquennium ejusdem regis, deduci ab obitu Theoderici Italiæ regis, quem decessisse diximus anno Domini quingentesimo vicesimo sexto; hic primum, unde erroris occasio manare possit, emendandus est mendosus locus Isidori, ne ipsum sibi contrarium esse et turpiter hallucinatum quis dicere aliquo modo audeat. Sunt enim hæc verba in Chronico Gothorum regum Isidori : « Æra DLXIV, XIV anno Justiniani imperatoris, defuncto Theodorico, Amalaricus nepos ejus quinque annis regnavit ». Quæ verba tum his quæ superius, tum his quæ inferius in eodem leguntur Chronico, penitus contradicunt, ut decimo quarto Justiniani imperatoris anno dicatur regnare cœpisse Amalaricus, qui ultimo anno Justini imperatoris auspicatus est regnum. Quamobrem necessario restituenda est germana lectio, ita ut loco Justiniani, Justinus, et loco numeri XIV annorum Justiniani, ponatur, IX Justini, ut dicat textus : « Æra DLXIV, IX anno Justini imperatoris defuncto Theodorico Amalaricus nepos ejus quinque annis regnavit ». Quo annorum numero tum ex Æra, tum ex annis Justini imperatoris consignatur annus Domini quingentesimus vicesimus sextus, quo (ut dictum est) Amalaricus primum annum exordiens, hoc Domini anno terminat quintum, quo eadem Toletana Synodus habita esse sine controversia ab omnibus affirmatur, et in codicibus tum scriptis, tum cusis æque legitur. Sed et emendandum quod in novissimam editionem ex mendoso exemplari irrepsisse videtur, dum quintus annus Amalarici, sub quo dicta Synodus acta ponitur, notatur Æra DLXV, qua non præsens annus quintus ejusdem regis Amalarici, sed secundus inchoatus ejusdem notandus esset; quintus vero cum absolvitur (qui est præsens annus) inscribendus esset Æra DLXIX.

13. His igitur locis emaculatis, et sincera lectione ubique restituta, adhuc addimus : quod etsi hoc anno, qui numeratur quintus Amalarici regis, dicta Synodus celebrata inveniatur; tamen sancti Isidori verba suadent, ut ipso potius Amalarico mortuo, exordio Theudis successoris regni, hoc eodem anno Patres convenerint; id, inquam, Isidori, qui hoc sæculo vixit, verba declarare videntur, quibus ait : « Æra DLXIX, Justiniani imperatoris tempore, post Amalaricum Theudis in

[1] Greg. de Gest. Franc. l. III. c. 10. — [2] Isid. de Chronic. Goth.— [3] Procop. de bello Goth. l. I.

Hispania creatur in regnum per annos sexdecim : qui dum esset hæreticus, pacem tamen concessit Ecclesiæ Dei, ut licentiam Catholicis episcopis daret, in unum apud Toletanam urbem convenire, et quæcumque ad Ecclesiasticam disciplinam necessaria existerent, dicere, licenterque disponere ». Hæc ipse, plane significans, id inconcessum omnino fuisse, vivente Amalarico, Catholicis (ut diximus) infensissimo.

14. Sed et quod dicit de Synodo Toletana cogenda impartitam ab ipso esse licentiam : id non de alia, quam de hac ipsa, de qua est sermo, Toletana Synodo Isidorum constat intellexisse : nam nulla alia Synodus Toletana sub dicto rege habita reperitur. Unde opinari licet, quod etsi anno quinto Amalarici Synodus ista habita inveniatur hoc anno, tamen non sub ipso, sed æque hoc anno sub ejus successore celebrata fuerit : sed quod nomen Amalarici in ipsa Synodo legatur, ex apposito titulo irrepsisse puto. Hæc quidem opinari suadent, quæ ex Isidoro magnæ hujus temporis auctoritatis scriptore recitata sunt, adjuvantibus conjecturis, iisdemque ex odio Amalarici et benignitate Theudis erga Catholicos acceptis : addito ad hæc etiam, quod cum Patres ipso exordio deplorent præterita tempora, quibus conveniendi denegata licentia videretur; id sub Amalarico accidisse, ex Isidoro conspeximus. His de tempore stabilitis, jam de ipso Toletano Concilio quæ sunt notatu digna referamus.

15. Qui primum locum in hac Synodo jure tenuit Montanus Toletanus episcopus celebris nomine fuit tum doctrina, tum etiam vitæ sanctitate : utraque enim dignus laude a S. Ildefonso in libello de Viris Illustribus celebratur. Extant ejus lucubrationum duæ Epistolæ, quarum idem meminit, altera data ad Ecclesiam Palentinam, ad Thuribium solitarium altera, digna felicissimi ingenii monumenta. Sed quod ad vitæ sanctitudinem spectat, hanc divino testatam miraculo idem Ildefonsus ejusmodi perspicuo declarat exemplo : « Hic vir, ex antiquissima relatione narratur, ad explosionem infamiæ tamdiu prunas tenuisse vestimentis ardentes, donec coram sedis suæ altari sacro totius missæ celebritatem per semetipsum expleret. Peractis autem solemnibus, nec prunæ ignem, nec vestis inventa est amisisse decorem. Tum Deo relatis gratiarum actionibus, quia per simplicem naturam ignis cognita esset et fallacia detestabilis accusantis, et innocentia beatissimi sacerdotis ». Hæc de eo Ildefonsus.

16. Cum Montano septem alii tantum interfuerunt episcopi, sed si numero pauci, virtute atque doctrina præstantes : qui cum Zorobabele suo in medio licet hostium positi, templum reædificare magna animi constantia sunt aggressi. Enituit autem in eo conventu Patrum præter Montanum Justus, Urgelitanus episcopus, et ipse clarus inter scriptores Ecclesiasticos, et trium germanorum collegio æque disertorum, nempe Justiniani episcopi Valentini, Nebridii, et Helpidii, illustrior redditus : licet injuria temporum deperditis ipsorum scriptis fratrum subobscura memoria sit relicta. Agit de his omnibus Isidorus [1].

17. Quinque in hac Synodo reperiuntur sanciti canones esse ad disciplinam Ecclesiasticam illustrandam, et mores fidelium informandos; quos tu consulas. Nos vero non omittimus, quod gratitudinis ergo iidem Patres, absoluta Synodo, regi licet Ariano ob concessam coeundi licentiam bene precati sunt. Ad finem enim Synodi ista leguntur : « Nunc ergo in nomine Domini finitis his quæ in collatione venerunt, gratias agimus omnipotenti Deo, deinde domino nostro glorioso Amalarico (Theudi) regi, divinam clementiam postulantes, ut innumeris annis regni ejus ea quæ ad cultum fidei proveniunt peragendi nobis licentiam præstet. Amen ». Quid his simile habes præfatos esse Patres in Concilio Agathensi sub Alarico item Ariano Gothorum rege collecto, ipsius accedente concessione.

18. At bene usi Montanus, et alii Patres regis beneficio non semel tantum coierunt in Synodum, sed frequenter diversis in locis. Etenim inter alia Concilium Palentinum patet congregatum fuisse : ita legendum, pro Valentino, Palentinum, ut ex ejusdem Montani Epistola ad Thuribium data possumus intelligere : quæ cum alia habeat digna memoria, hic mihi eam reddere, et tibi legere gratum erit, sic enim se habet [2] :

19. « Domino eximio præcipuoque Christicolæ domino et filio Theoribio (Thuribio) Montanus episcopus.

« Alumnum te fidei Catholicæ et sanctæ religionis amicum etiam in actis mundialibus conversantem valde, et novimus et probavimus. Cum enim adhuc floreres in sæculo, ita claritatis tuæ vita perpatuit, ut secundum sententiam Domini et quæ sunt Cæsaris Cæsari non negares, et Deo quæ sua sunt, devota mente persolveres. Jure etenim te divini cultus in hac præsertim provincia nominabo..... Putasne quanta tibi apud Deum maneat merces, cujus solertia atque instinctu et idololatriæ error abscessit, et Priscillianistarum detestabilis et pudibunda secta contabuit? Si tandem adhuc et in nomine honorare desistant, cujus per tuam admonitionem collapsa esse opera non ignorant. Nam de terrenorum dominorum fide quid loquar? cui ita tuum impendisti laborem, ut feroces cohabitantium tibi animos ad salubrem regulam, et normam regularis disciplinæ duceres, præstavit divina clementia : quia id quod summo labore conatus es, precibus et oratione perficeres. Quæ tamen ex Palentino conventu ad nos pervenerint, celsitudini vestræ indicare curavi, quo facilius per vestram increpationem nefanda præsumptio in posterum conquiescat, etc. » Subdit de presbyteris reprimendis,

[1] Isidor. de Vir. illustr. c. 20. 21. — [2] Apud Collect. Concil. Hisp. Gars. Loa.

qui sibi chrisma conficiendi auctoritatem usurparant; deque episcopis coercendis, qui in aliena diœcesi Ecclesias consecrarent : de quibus omnibus est querela ejusdem in Epistola data ad Palentinæ Ecclesiæ subditos. Porro Thuribium istum longe diversum esse ab illo ad quem extat sancti Leonis papæ Epistola, diversitas temporum persuadet.

20. *Conjuratio contra Justinianum unde constitutiones de interdictione armorum et aliæ.* — Quod ad statum rerum Orientalium anni hujus pertinet, tumultuosum illum quidem fuisse Constantinopoli, quæ habet Marcellinus hoc anno post consulatum Lampadii atque Orestis significant, nimirum conspirationem factam esse adversus Justinianum Augustum, de qua hæc ipse :

« Hypatius, Pompeius, et Probus genere consobrini, Anastasii imperatoris nepotes, quod imperium sibi singuli indigna ambitione exoptarent, idibus Januariis cum plerisque nobilium conjuratis, omnique seditiosorum turba armis donisque ministratis illecta, dolis invadere tentaverunt; atque per quinque continuos dies urbem regiam rapinis, ferro igneque per sceleratos cives sine certo interrege discurrentes hostili impietate, ipsi se fideles Reipublicæ in palatio dissimulantes, depopulati sunt. Quinta vero hujus nefandi sceleris die, dum de foro Hypatius sceleratorum comitantium manibus torque redimitus aureo, et Pompeius comes sua sub veste loricatus ad invadendum tenendumque ascendunt palatium, uterque eorum ante fores palatii captus est : statimque piissimi principis nostri nutu catenatus, trucidatus pœnas luit, et ante imperium perdidit quam haberet, innumeris passim in Circo populis trucidatis, et tyrannorum sociis continuo proscriptis ». Hæc Marcellinus, quæ a Procopio [1] fusius enarrantur. Coactum vero fuisse Justinianum acclamanti populo satisfacere, et Joannem atque Tribonianum magistratu deponere, idem affirmat : sed eo cessante tumultu, restitutos tradit : verum Joannes postea (ut dicetur) pœnas dedit. Quanta autem fuerit præter incendia et prædam, hominum cædes, idem Procopius refert, dum ait desiderata esse hominum triginta millia.

21. His igitur permotus Justinianus, præcavens in futurum, Novellam edidit sanctionem, qua armorum usum a privatis adimere conatus est, dum prohibuit, ne quis privatus esset armifactor; neque qui publico operi in armis faciendis inservirent, venderent ea privatis. His namque impulsum esse ad hæc sancienda, ipse ejusdem constitutionis exordio declarat, ubi ait [2] : « Magnum Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum, et ejus auxilium semper invocantes, studemus omnes subditos nostros, quorum regimen credidit nobis Deus, illæsos et sine calumnia custodire; et inhibere bella, quæ per suam inconsiderationem suscipientes adversus alterutros operantur dolores : duplex ex hoc contra se supplicium inferentes, tam quod sibimet inferunt, quam quod ex lege vesaniam eorum puniente patiantur ».

[1] Procop. de bello Persic. l. I. — [2] Novel. LXXXV.

22. Promulgavit etiam idem imperator hoc anno post consulatum Lampadii et Orestis constitutionem, qua [1] vetuit hæreticos et Judæos contra Orthodoxos testimonium ferre : in contractibus duntaxat eorum attestationem inspici debere. Addidit postea et illam [2], ne quis hæreticus hæreditatem, legatum, vel fideicommissum accipere possit. Data est constitutio quinto kalendas Augusti, anno secundo post consulatum Lampadii et Orestis, quibus perperam jungitur annus secundus Justin. imperatoris. Sed opinio inde erroris manasse occasionem, quod notata lege, post consulatum Lampadii et Orestis secundo, nempe anno sequenti; putarit imperitus scriptor, eo numero apposito, secundum Justiniani imperatoris annum conscribi, cum annus potius post eorum consulatum secundus significetur.

23. *S. Sabæ obitus et miracula.* — Hoc item anno quinta die Decembris, decima Indictione; ex hac vita migravit mirificus ille Sabas, de cujus legatione ad Justinianum imperatorem pro Palæstinis adversus Samaritas egimus anno superiori : haud enim diu post eo perfuncto munere, ipsum superstitem fuisse, ejus a Cyrillo scripta acta citata superius indicant. Cui veritati assentiuntur quæ scripta sunt ab eodem Cyrillo in rebus gestis Joannis Silentiarii, nempe eumdem Sabam vita functum decima Indictione : quod, et in scriptis codicibus a nobis citatis in notis ad Romanum martyrologium pariter notatum vidimus, decima nimirum Indictione defunctum esse. Ex quibus necesse est emendes quod in Vita ejusdem Sabæ scriptum habes, ipsum pervenisse ad annum ætatis nonagesimum quartum. Nam cum sub decimo septimo consulatu Theodosii junioris eum natum idem auctor affirmet, qui est annus Domini quadringentesimus trigesimus nonus, et die quinta Decembris Indictionis decimæ constet esse defunctum; nonnisi annos nonaginta duos vixisse reperies. Quem errorem, qui non considerarunt, eum anno Domini quingentesimo trigesimo tertio diem obiisse dixerunt, quod et nos professi eramus : verum ad exactiorem rationem tempore revocato, hoc potius anno eum esse defunctum consenserimus, pluribus id affirmare suadentibus : nempe quod diximus testificatione ejusdem Cyrilli, qui eum, absoluta illa legatione, esse vita functum tradit : nam ipsum amplius biennio oportuisset fuisse superstitem, si ad dictum annum nonagesimum quartum pervenisse dixerimus. Rursum vero cum idem auctor in fine numeret annos viginti tres ab obitu Sabæ usque ad annum post quintam Synodum, quæ celebrata est anno Domini quingentesimo quinquagesimo tertio; utique hoc anno eum vita functum ostendit : ita ut

[1] L. XIII. C. de hæret. — [2] L. ult. C. de hæret.

nullus dubitandi relictus videatur esse locus, sed tantum emendandi sint illapsi errores de anno nonagesimo quarto, quem diximus, et de anno centesimo quinto, qui habetur de vita Sabæ in Actis Theodosii cœnobiarchæ.

24. Jam vero quæ de tanti viri obitu idem auctor enarrat, audiamus [1] : « Reversus, inquit, Hierosolyma, adoratis sanctis locis, et iis dictis quæ quodammodo dici solent in exitu; venit ad maximam suam Lauram : in qua cum parum esset moratus, morbus quidam ingruens illum vere fortem adamantem lecto tradit. Quod quidem cum significatum fuisset patriarchæ, repente venit ad illum visendum. Cum vero venisset, et sic vidisset eum in cella jacentem, egenum rerum omnium necessariarum, quando oportet etiam ea suppetere quæ redundant, et circa corpus omnem excogitare curationem, utpote quod et morbus et senectus et longi labores possint vehementer cruciare; supplex ab eo contendit, ut exportetur ad sibi subjectam Ecclesiam, ut possit illic frui aliquo ex iis quæ pertinent ad remissionem et recreationem. Ille autem patriarchæ reveritus supplicationem, et illuc adsportatus jacebat, cum ipso morbo luctans, et ab eo similiter confectus. Cum vero aliquantum temporis intercessisset, ad eum divina quædam advenit visio, significans illius hinc futurum excessum. Statim ergo reportatus in cellam, cum ultima verba dixisset fratribus et postremum eis dedisset osculum, et cuidam Melitæ illorum commisisset præfecturam, viro idoneo cui id crederetur; a terrenis migrat ad cælestia, suam animam in manu Dei disponens, jam natus nonagesimum quartum (secundum) annum. Erat vero quintus Decembris dies, quo mortuus est vir ille inclytus, et ad vitam quæ illic est commigravit comitatus ab Angelis ac martyribus, ut paulo post ostendet oratio. Nunc autem per seriem procedat narratio.

25. « Cum ergo mors sancti brevi tempore in omnem partem pervasisset, cucurrit quidem ad sacrum illius corpus multitudo innumerabilis : cucurrit quoque universus ordo monachorum, et quicumque erant episcopi : qui cum, quo par erat ornatu, corpus composuissent, hymnos et cantica ei de more canentes, pie admodum et sancte inter duas Ecclesias in media Laura deponunt, ubi cum ille esset superstes, vidit columnam lucis. Atque talis quidem fuit vita beati Sabæ, et ejus tam admiranda et quæ naturam superant recte facta. Nobis autem eundum est ad miracula quæ facta sunt post mortem, quæ fiunt et numero multa et insignia magnitudine ». Hucusque ex Cyrillo. Quod si tu cupis quæ ipse subjicit sanctissimi viri post obitum miracula edita noscere, ipsum consulas. Ita plane, quo Deus in cælo vivere justos ostendat, ex eorum reliquiis tanquam e vivo fonte facit scaturire miracula : sicuti enim arbores ex foliis, floribus atque fructibus virides esse certa significatione percipimus : eodem modo apud omnipotentem vivere certo scimus, cui omnipotentiam in ostensione signorum, post mortem ipse communicavit.

26. Ejusmodi plane esse consuevere post justorum obitum divinitus exhiberi solita munera, ut loco funeris paretur sanctis in cælo triumphus : qui licet humanis oculis minus perspicuus videatur; ex fulgoris tamen radiis, qui inde miraculorum editione coruscant, satis superque possit haberi perspectus, vespertilionibus et aliis lucifugis volatilibus tantum obscurus. Catholica igitur Ecclesia divino semper lumine desuper illustrata, quem ex certis signis novit receptum in cælum S. Sabam, eumdem in terris colere ab ipso transitus ejus die, repetito ipsius anniversario cultu, tam in Oriente, quam in Occidente, nunquam destitit, nec in posterum desitura est usque ad diem novissimum celebrare; utpote quæ et noverit concessum a Deo tantum virum eo potissimum tempore, quo tot tenebris offusus totus Oriens tenebatur : cum, silentibus, imo et in deteriora prolabentibus Ecclesiarum episcopis, ipse ex adverso surrexerit, regesque impios redarguerit, hæreticos exagitarit, fidemque Catholicam illæsam conservandam curarit. Sunt ista modo nunquam interitura sancti Sabæ præconia perpetuis notis affigenda sepulcro, quod non angusto sarcophago continetur manibus impiorum exposito, sed ipsa latitudine sui terram cælumque ambiente, manente semper Ecclesia, in qua vivit jugi memoria, loquitur vivis exemplis, operatur editione signorum, et vigilat semper opem laturus se precibus invocantibus. Sed de magno Saba hactenus.

27. *S. Antonii corporis inventio.* — Hoc item anno post eorumdem Lampadii et Orestis consulatum a Mariano Scoto consignatur inventio corporis S. Antonii magni in eremo et translatio ejusdem Alexandriam in Basilicam S. Joannis Baptistæ : licet alii in alios Christi annos hæc referant. Sed cum ea de re hujus temporis scriptorum testimonia desint; cui magis quam dicto auctori assentiamus haud est liberum definire.

[1] Cyril. in Vita S. Sab. apud Sur. die V Decemb.

Anno periodi Græco-Romanæ 6024. — Jesu Christi 531. — Bonifacii II papæ 2. — Justiniani imp. 5. Athalarici reg. 6.

1. *Priora Justiniani quinquennalia.* — Hic annus sine consulibus fuit ob rationes nobis ignotas; et tam in Oriente, quam in Occidente hæc formula usurpata est: *post consulatum Lampadii et Orestis*, secundum modum loquendi Marcellinianum; vel, *post consulatum Lampadii et Orestis II*, secundum sc. modum loquendi Victorianum. Priora *quinquennalia* Justiniani cum Justino imperantis in hunc annum incidunt. Ducangius in Dissert. de inferioris ævi Numismat. num. 42, *Majoriani* imp. nummum exhibet, in quo habetur: Votis multis; alterumque *Justiniani* inscriptum, VOT MULTHTI; ex quibus infert post exstinctam Theodosii junioris familiam nullam quinquennaliorum aut decennaliorum mentionem in nummis factam fuisse. Verum cum anno CDXC, *Zenonis* imp. numisma produxerimus, in quo ejus *vota tricennalia* diserte memorantur ex duobus laudatis nummis colligendum, imperio magis inclinante, hujusmodi vota valde imperfecte in numismatis sculpta, et minori pompa ac apparatu celebrata.

2. *Tertia Synodus Romana Baronio incognita.* — A num. 1 ad 6. *Bonifacio II* Ecclesiam administrante tres Synodi Romanæ habitæ, quarum duas ex Anastasio explicat Baronius, post cujus mortem Holstenius in Collectione Romana tertiam eruit, quæ duabus Sessionibus constat. Habita ea *post consulatum Lampadii et Orestis VV. CC. sub die* VII *iduum Decembrium*, ideoque hoc anno; non solum quia modus loquendi Marcellinianus communior fuit ac Romæ usitatus; sed etiam quia *Bonifacius II*, ante mensem Decembrem sequentis Christi anni vivere desiit. Celebrata ea in causa *Stephani* Larissensis episcopi, metropolitani Thessaliæ, qui canonice electus et ordinatus, mox *Probiani* unius e suffraganeis suis aliorumque improborum factione ab *Epiphanio* Constantinopolitano patriarcha irregulariter exauctoratus Apostolicam Sedem appellarat. Misit *Stephanus* querimoniarum et appellationis libellos per *Theodosium* Echiniensem in Thessalia episcopum; necnon Epistolas Damasi, Siricii, Innocentii primi, Bonifacii I, Cælestini, Sixti, et Leonis Pontificum Romanorum, quibus probavit, Romanum Pontificem Illyrici Ecclesias jure patriarchico semper rexisse, præter jus primatus, quo Ecclesiæ præest universæ. Duplicem illam potestatem optime distinxit idem Theodosius Sessione II dicens: « Nam constat, venerandos Sedis vestræ pontifices, quamvis in toto mundo Sedes Apostolica Ecclesiarum sibi jure vindicet principatum, et solam Ecclesiasticis causis undique appellare necesse sit, specialiter tamen gubernationi suæ Illyrici Ecclesias vindicasse ».

3. *Episcopi Illyrici patriarchæ Occidentali subditi.* — Ex libello Elpidii, Stephani, et Timothei episcoporum ab eodem Stephani Larissei procuratore Synodo porrecto liquet, *Epiphanium* episcopum Constantinopolitanum ejusque suffraganeos nihil prætermisisse, ut *Illyrici* Ecclesias sibi subjicerent, et Illyricianos episcopos ab ea subjectione abhorruisse. Inquiunt enim tres illi episcopi: « Quia studii eorum est, ut sub ordinationem et jus sanctæ regiæ civitatis Ecclesiæ nos miseros efficiant. Pro quibus omnibus lugentes die ac nocte omnium Salvatori Jesu Christo Deo nostro lacrymas fundimus, et miseram nostram prætendimus canitiem, supplicantes ne nos in manibus eorum tradi patiamini ». Quid in eo Concilio statutum fuerit, incompertum; cum manuscriptum, ex quo duæ Sessiones laudatæ descriptæ, in calce mutilatum sit. Verum hoc tempore *Illyricum* Romano episcopo subditum fuisse docet libellus Synodicus, in quo memoratur Synodus Thessalonicæ, imperante Justino et Hormisda papa Romæ sedente congregata, diciturque *Hormisdam* plurimos episcopos Thessalonicam misisse, ut Chalcedonensem Synodum confirmarent; sed qui male de ea sentiebant, domum ubi coacti erant incendisse, et sanctos præsules semiustulatos abegisse.

4. *Bonifacius II moritur.* — A num. 6 ad 9. *Bonifacius II* anno tantum sequenti ad Deum migravit. Scribit enim Anastasius, eum sedisse *annos duos, et dies viginti sex:* sepultum autem esse in Basilica B. Petri Apostoli, *sub die* XVI *kal. Novemb. consulatu Lampadii*, id est, die XVII mensis Octob. Quoad durationem Sedis conveniunt omnia Mss. Anastasiana, et Catalogi Pontificum Romanorum, sed error est in consulatu: legendum enim: *Iterum post consulatum Lampadii et Orestis*, id est, anno DXXXII. Mabillonius tamen tomo III veter. Analect. pag. 431 refert, in Ms. Codice Virdunensis cœnobii sancti Vitoni, Eusebii historiam continente,

referri quædam Epitaphia aliquot Pontificum Rom. et in fine Epitaphii Bonifacii haberi : « Sedit annos III, dies XXVI. Depositus in pace XVI kalend. Novemb. imper. proconsul. Lampadio et Oreste viris clarissimis ». Papebrocius in Paralipomenis in Conatum ad Catalogum Pontificum, dicit petiisse sibi mitti ipsa verborum fragmina, et invenisse Epitaphium auctum esse clausula chronographica omnem dubitationem arcente, seque legisse :

Sedit annos III. MES XXVI.
Depositus in CF XVI KI NOV
INTER CONS. II. Padio
et ORESTE VIR S CLARISSIMIS

sed nec ipse bene legit hæc verba : MES. XXVI : scriptum enim fuit, DIES XXVI. Littera D in inferiori parte parum corrasa, et Littera I facile pro M accepta. Reperit itaque Papebrocius exaratum : « Sedit annos tres, dies viginti sex, depositus in confessione, decimo sexto kalendas Novembris, iterum post consulatum Lampadio et Oreste, viris clarissimis ». (1) Putat etiam Papebrocius, cum τὸ INTER nullum sanum sensum faciat, librariorum aliquem ita extendendum credidisse, quod scriptum erat ITER, licet recte extensum fieri debuisset, ITERUM, ac concludit, triennium illius Codicis Bonifacio II assignatum attribuendum cæteris librarii oscitantis erratis cum in biennio Pontificatus ejus consentiant omnes Codices Anastasiani, Catalogique Pontificum Romanorum. Qua in re ejus interpretationem certam esse existimo : præsertim cum illius Epitaphii exscriptor in Epitaphio Bonifacii III describendo numeros etiam depravarit, uti infra videbimus.

5. *Joannes II renuntiatur Pontifex Rom.* — Baronius annum tantum unum et dies duos *Bonifacio II* tribuit, quia arbitratur, *Joannem* cognomento *Mercurium* hoc anno creatum esse Pontificem, post consulatum scilicet Lampadii ; quam in rem profert veterem inscriptionem etiamnum extantem in Basilica S. Petri ad Vincula, quam hic accurate descriptam exhibendum duxi,

SALBO PAPA N. JOHANNE COGNOMENTO MERCURIO EX SCE ECCL. ROM.
PRESBYTERIS ORDINATO EX TIT. SCI CLEMENTIS AD GLORIAM PONTIFI-
CALEM PROMOTO BEATO PETRO AP. PATRONO SUO A VINCULIS EJUS
SEVERUS PB. OFRT.
ET IT PC LAMPADI ET ORESTIS VV. CC. etc.

Baronius hac formula, *iterum post consulatum Lampadii et Orestis,* currentem annum designari putat, ideoque et eo *Joannem* Pontificatum suscepisse. Verum annum DXXXII eam indigitare, et qui inscriptionem illam posuit modo loquendi Marcelliniano usum esse mox insinuavimus, et sequentium Pontificum Chronologia indubitatum reddit.

6. *Vacatio Sedis.* — Anastasius juxta editionem regiam scribit, cessasse Pontificatum *dies sex*, quod in quibusdam Catalogis Colbertinis Rom. Pontif. etiam legitur. Verum in exemplari Anastasii Ms. Colbertino, in duobus Freherianis, in uno Thuaneo, in Cassinensi et Antuerpiensi, in duobus Catalogis nostris et in Orderico lib. 2, habetur vacasse Sedem *menses duos*, *et dies quindecim ;* denique Gotfridus Viterbiensis in Chron. tradit Sedem cessasse diebus LXXVI, quod idem est. Quare cum *Bonifacius II,* die XVII mensis Octobris anni quingentesimi trigesimi secundi vita functus sit, *Joannes* hujus nominis II, cognomento *Mercurius*, natione Romanus, ordinatus fuit die trigesima prima mensis Decembris illius anni, quæ Romæ sancto Silvestro Pontifici Romano sacra erat, ut constat ex iis, quæ Baronius in Notis ad martyrologium Romanum, et Florentinius in Notis ad martyrologium Hieronymianum habent. Ex Gotfrido vero citato intelligimus Anastasium scripsisse Sedem vacasse diebus LXXVI, et librarios priores numeros omisisse, quod ex duratione Sedis ejusdem Pontificis ab Anastasio notata extra omne dubium ponetur.

7. *Chronologia Pontificia confirmatur.* — Porro ex dictis apparet, errores qui in *Anastasium* irrepsere, recte a nobis emendatos, incerta scilicet ex certis et indubitatis. Certum est enim, *Joannem I* mortuum esse in carcere die XVIII mensis Maii anni DXXVI, *Bonifacium* vero *II* sepultum die XVII mensis Octobris anni DXXXII, ideoque a morte Joannis I ad Bonifacii II obitum interjectos esse annos sex, ac menses quinque integros, ac denique ex eo temporum intervallo Bonifacio II annos duos et dies XXVI adscribendos. Restant anni quatuor, menses quatuor, ac dies quatuor, partim Felici IV, partim duobus interpontificiis assignandi, ex quibus cum *Felix IV* juxta Anastasium *annos* IV, *menses* II et *dies* XIV, sibi vindicet, reliqui tantum erunt dies quinquaginta. Quomodo itaque, post *Joannis I* mortem, Sedes dies LVIII, et post *Felicis* obitum, mensem unum et dies XV, ut in vulgato Anastasio habetur, vacare potuit, aut *Felix* a die XII Julii anni DXXVI ad diem XII Octobris anni DXXX, annos scilicet IV et menses tres, ut in eodem Anastasio legitur sedere ? Manifestum itaque est, post Joannis I, obitum ces-

(1) *Bonifacius sedit annos duos, dies viginti et sex,* ut scribitur in Catalogo Blanchiniano ; ideoque obiit anno DXXXII, die XIII Decembris. Quoad Interpontificium retinendum illud censeo, quod legitur in Editis Anastasii, nempe dierum sex. Ducit nos supputatio ista ad diem XX Decembris, quæ hoc anno Dominicalis erat ; atque in ea Joannes epocham Pontificatus sui duxit. MANSI.

sasse tantum Sedem *dies* LV, recte Anastasium scripsisse *Felicem IV* ordinatum esse die XII Julii anni DXXVI, et ipsummet errorem, qui irrepsit in numeros interpontificii tempus exprimentes, corrigere : *Felicem IV* supra annos IV et menses II sedisse, dies sex, non vero dies XIV, et juxta varia exemplaria Anastasiana, post ejus mortem Sedem vacasse dies duntaxat tres. Quæ scrupulosius examinare placuit, quia exemplaria Anastasii nullibi magis quam in duobus istis pontificatibus, et duobus interpontificiis depravata.

8. *Amalaricus Hispaniæ rex occiditur.* — A num. 10 ad 12. Gregorius Turonensis lib. 3. cap. 9 et 19 narrat, *Childebertum* Francorum regem exercitum movisse in Hispaniam propter sororem suam Chlotildem, « quæ multas insidias ab Amalarico viro suo propter fidem Catholicam patiebatur », sed *Amalaricum* Wisigothorum regem cum hoc accepisset, conscensa navi fugisse, et cum in quamdam Ecclesiam confugere vellet, a quodam milite occisum esse. *Childebertus* sororem suam secum adducere cupiebat, sed ea in via mortua est. Turonensis *Amalaricum* in Hispania profligatum tradit : Procopius lib. 1 de Bell. Goth. intra Galliarum septa eum occubuisse scribit, et loco, *Childeberti*, librariorum, ut puto, errore, *Theodebertum* habet, et denique auctor Appendicis ad marginem Victoris Tununensis adjectæ ad hunc consulatum, ait : « Amalaricus rex cum Zidiberto (id est Childeberto) Francorum rege in Gallia superatus Narbonensi in prœlio Barcinonem fugiens venit, ibique a Franco angone (sic telum quoddam sive hasta a Francis vocabatur. Vide *angonum* descriptionem apud Agathiam lib. 1.) percussus interiit ». Huic auctori suffragatur Isidorus in Chronico Gothorum. Cointius anno DXXXI, num. 9 ostendit, eam sententiam præferendam, quæ cladem ac necem Amalarici collocat in Septimania, seu in Gallia Narbonensi. Regnavit *Amalaricus* annos quinque, ut habet Isidorus, et in eadem Appendice legitur. Ei successit *Theudes,* qui licet hæreticus pacem tamen concessit Ecclesiæ. Successit autem post diem XVI kalendas Junias, ut ex dicendis numero sequenti elicitur, imo post diem IV Decemb. ut anno DXLVI videbimus.

9. *Concil. Tolet. II.*— Ad num. 12 et seq. Ante Præfationem Concilii Toletani II, legitur : « In nomine D. N. Jesu Christi Synodus habita in civitate Toletana, apud Montanum episcopum, sub die XVI kalendas Junias, anno quinto regni Domini nostri Amalarici regis, Æra DLXV ». Sed error irrepsit in Æram : annus enim Christi DXXVII, cui annus ille Æræ Hispanicæ respondet, fuit tantum primus Amalarici regis. Quare legendum *Æra* DLXIX Amalarici vero, non autem *Theudis* tempore hoc Concilium celebratum ; cum in canone quinto dicatur : « Gratias agimus omnipotenti Deo, deinde Domino nostro glorioso Amalarico regi ». In hoc Concilio quinque canones editi, et inter episcopos interfuit sanctus Justus episcopus Urgellitanus, cujus superest Tractatus in Cantica Salomonis sæculo præterito typis mandatus, et nunc in Bibliothecis veterum Patrum collocatur.

10. *Conjuratio adversus Justinianum.* — Ad n. 20. Conjuratio adversus *Justinianum* imp. facta ab *Hypatio*, *Pompeio*, *et Probo*, genere consobrinis, et Anastasii imperatoris nepotibus, contigit anno sequenti, Theophane, Mario Aventicensi, Marcellino, et auctore Chronici Alexandrini testibus. Baronius quidem Marcellinum pro sua sententia citat ; sed, ut sæpe monuimus, Chronico hujus auctoris usus est, in quo pleraque transposita erant. Auctor Chronici Alexandrini, qui fuse eam describit, ait durasse seditionem usque ad diem vicesimum mensis Januarii, quo mense cœperat, additque diem Sabbati cum decima septima die Januarii, et Dominicam cum die decima octava ejusdem mensis concurrisse ; qui Feriarum characteres annum sequentem certo demonstrant, quemadmodum quod habet Theophanes, eam excitatam esse *mense Januario, Indictione decima.* Exorta seditio est, ut testatur Theophanes in Circo, *nec nisi longo post spatio circenses editi sunt ludi,* postquam Urbs tumultuari destitit. Hos ludos occasione posteriorum *quinquennalium* Justiniani celebratos esse, dubitandum non videtur ; cum annis hujusmodi solemniis addictis, eosdem exhiberi solitum esset.

11. *Obitus S. Sabæ abbatis.* — Ad num. 23. Recte consignat hoc anno Baronius mortem sancti *Sabæ* abbatis, quam Cyrillus monachus in ejus Vita die quinta mensis Decembris, *decima Indictione*, accidisse notat. Hanc Cyrilli Vitam græce et latine publicavit Cotelerius in monument. Ecclesiæ græcæ.

12. *Codex Justiniani promulgatur.* — Marcellinus Indictione IX, post consulatum Lampadii et Orestis, hoc scilicet anno, scribit : « His coss. Codex Justiniani orbi promulgatus est »; occasione scilicet priorum hujus imperatoris *quinquennalium*, exemplo *Theodosii junioris,* qui anno hujusmodi solemniis destinato Codicem Theodosianum promulgarat. Codex Justinianeus jam publicatus fuerat anno DXXIX, sed alias subinde constitutiones *Justinianus* edidit, quæ cum extra corpus prædicti Codicis divagarentur, præsenti anno in illum relatæ sunt, et per totum orbem Rom. ejus publicatio rursus facta.

13. *Pestis grassatur.* — Agathias lib. 4, p. 153, loquens de peste, quæ anno DLVIII Constantinopoli grassata est, ait : « Quæ quidem nunquam penitus cessarat, ex quo primum, circa quintum, inquam, imperii Justinianei annum, in nostrum orbem irrepserat : frequenter vero alio atque alio se transferens, et locum e loco infestans, atque ita reliquis veluti inducias quasdam concedens, tum rursus Byzantium rediit ». De eadem peste rursus infra sermo erit.

Cabades Persarum rex hoc anno moritur, ut videre est anno DXXX, num. 11.

JOANNIS ANNUS 1. — CHRISTI 532.

1. *De bello Wandalico suscipiendo anceps Justinianus, quibus auspiciis confirmatus illud paraverit.* — Qui ordine temporum sequitur quingentesimus trigesimus secundus Redemptoris nostri annus, absque consulibus novis ex more creatis, post consulatum Lampadii et Orestis secundo, notatus reperitur in Fastis, quo Justiniani imperatoris sextus inchoatur annus : cum jam decernit ipse, quem conceperat animo apparatum ad bellum Wandalicum, a quo quamplurima erant quæ imperatoris animum avocarent : nempe exhaustum ærarium ob bellum Persicum in hoc usque tempus productum, difficultas ejus ob hostium longiorem terra marique distantiam ; roburque invictum eorumdem Barbarorum, qui hactenus gladiis Romanorum visi erant impenetrabiles : his accedebat præteritorum memoria tristium, quæ absterrebat ab eo auspicando bello, quod alias fuerat sub Leone imperatore infelicissime pertentatum : siquidem etiam animalia natura docet, ut ea caveant loca, in quibus alias fuerint periclitata. Cum, inquam, istæc, omnia a bello suscipiendo Justiniani animum dimoverent ; alia tamen complura erant, quæ ipsum ad eam belli provinciam suscipiendam incitabant : nempe quod ipsum maxime lacessissent Barbari tyranni tumor atque superbia, quibus haud pridem fuerat nonnihil offensus : pariebatque fiduciam ejusdem impietas in Deum et homines, utpote quod Arianum esse sciret fidei Catholicæ perduellem, et in proximos contra omne jus fasque peccasse, cum legitimum regem, ejusque conjunctos in vincula conjecisset ; Deumque ipsi adversaturum esse putans, qui adeo feris auspiciis sibi tyrannidem vindicasset. Impellebant vero ipsum præ cunctis ad bellum illud licet perdifficile aggrediendum, quæ de victoria adversus hostes magnus ille Sabas prædixerat, cum apud eum ante biennium pro suis Palæstinis legatione fungeretur. His itaque dum excitaretur, tamen ab aliis quæ sunt dicta nonnihil retinebatur.

2. Cum igitur ejusmodi veluti euripo hue illucque agitaretur imperatoris animus fluctuando ; numen plane divinum ad prosequendum quod mente conceperat arduum bellum impulit remorantem. Quod ut aggredi possit, primum omnium necessarium ducit pacem cum Persis firmare atque stabilire : non enim nisi Orientalibus pacatis rebus, Occidentales tentare posse satis intelligens, in opus incumbit ; quod hoc anno aggressus, nonnisi sequenti, cum imperator tertium iniret consulatum, perficere potuisse, idem ipse imperator suis sanctionibus testatum reddidit, ut suo loco patebit. Inter hæc autem ut omnes optimi principis numeros expleret, de re tanta more majorum voluit consuluisse senatum. Est de his omnibus locuples testis Procopius [1], qui (quod ad tempus spectat) anno septimo ejusdem imperatoris pacem cum Persis esse sancitam affirmat, sequenti videlicet, cum (ut dictum est) idem imperator tertium iniit consulatum : aitque totum hunc annum in consultatione apparatuque esse consumptum. Verum non solum apud senatum invenit, qui conceptam de bello Wandalico spem, suique animi calorem exardescentem exstinguere penitus conarentur ; sed præter adversantes senatores, cum ista foris evulgarentur, etiam tumultuantem populum passus est.

3. Cum autem ex his, et adhuc inter ambigua versaretur : ex visione quadam imperatoris animum confirmatum esse, quem bona spe antea erexisset sanctus episcopus, Procopius tradit, qui post multa hæc de his habet [2] : « Episcopus quidam ex Orientis partibus veniens, dixit se paucis eum colloqui velle. Facta potestate, ait, Deum ei somnium noctu misisse, imperatori assimilatum, illumque impietatis accusasse, quod Christianos e manibus Barbarorum in Africa liberare constituens, nulla postea de causa destitisset. Negotium aggredienti omnino præsto esse, atque Africæ dominum eum facturum, se accepisse. Hæc ubi Justinianus audivit, animo deliberato rem ultra differre non potuit, exercitum propere coegit, naves quoque et cibaria præparavit, Belisarium vero exercitui præfecit ». Laboratum est tota bieme in comparandis navalibus, utensilibus, annona, et scribendis exercitibus, donec sequentis anni solvendi tempus adesset.

[1] Procop. de bello Persic. l. I. — [2] Proc. de bello Wandal. l. I.

4. Præcesserant et de his alia vaticinia in Africa sanctis episcopis demonstrata : fore nimirum, ut hoc tempore a dura Wandalica tyrannide liberarentur omnino : usque adeo divulgata, ut puerorum ore eadem occini consueverint. Nam audi Procopium [1] : « Dicebatur, inquit, antiquum Carthagine proverbium solitum esse jactari : quod γ, quandoque β, et rursum β, γ, persequeretur : quod enim ludentibus tunc pueris in ænigmate, nunc omnibus manifestum esse. Primum enim Gensericus Bonifacium expulit, nunc vero Gilimerem Belisarius. Hoc itaque sive ex fama quadam, seu ex oraculo fuerit, sic res se habuit.

5. « Tunc insuper insomnium quoddam prius visum obscurum, ubi res contigit, in lucem venit. Fuit autem hujuscemodi : Cyprianum virum sanctum ex omnibus maxime Carthaginenses colunt, ipsiusque templo pulcherrimo ante urbem juxta littus constituto festum quotannis celebrant, quod Cypriania vocant ; eodemque vocabulo (ut ego nuper didici) ruentem tempestatem nominare solent, quod hæc eodem tempore, quo hoc festum Afri celebrant, oriri consuevit. Hoc itaque templum Wandali, imperante Hunerico, pulsis Christianis, ac sacerdotibus multa ignominia ejectis, tenuerunt, ipsius cura Arianis delegata. Quamobrem Afris maximo dolore perculsis ac animi pendentibus dicunt, Cyprianum in somnis apparuisse, ac bono esse animo Christianos hujus rei gratia jussisse, sese brevi tempore ultorem futurum pollicendo. Ubi res in vulgus prodiit, Afri omnes ultionem hanc in Wandalos exspectabant : nec propterea unde hæc procedere posset, conjicere ullo pacto poterant ». Sed quomodo viderint impletum oraculum, sequenti anno dicetur. Ita plane plurima sunt exempla consuevisse Dominum, cum peccanti populo infligit verbera, ne in afflictione deficiat, sed emendatus erigat animum, quosdam inter densas tenebras lucis radios e longe monstrare, cum videlicet in ærumnis populum laborantem meliorum rerum prædictione solatur : sicuti cum Dei populus teneretur in Babylone captivus, per Prophetas suos liberationem futuram sæpe prædixit, id implorantibus suis precibus sanctis.

6. Quis, rogo, satis exprimere valeat, quot quantisque hæc fuerint expetita jejuniis atque vigiliis, implorataque lacrymis et precibus confessorum, atque etiam promerita sanguine martyrum, quorum ingens numerus sub Genserico præcucurrit, et major exercitus sub ejus filio Hunerico est subsecutus? Horum prima fuit militum ad invadendos hostes in fronte bene disposita acies, cujus robore, infirmi quique vinci soliti, facti sunt fortes, et qui hactenus adversarii perstitissent invicti, sunt debellati. « Sancti namque per fidem », clamat Apostolus [2], « vicerunt regna, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum ».

7. Horum haud ignarus Justinianus, hujusmodi militibus majora stipendia contulit, cum (teste Procopio) sanctis martyribus diversis in locis templa construxit, aliaque erigenda proposuit, itemque reditibus annuis locupletavit, necnon militiæ cælestis summo principi Michaeli pluribus in locis erexit Ecclesias : probe sciens, si talem tantumque ducem sibi conciliaret, qui rebelles Angelos cientes in cælo prœlium superasset, certam securamque posse de vincendis Wandalis habere fiduciam. Sed et præter omnia maximam omnium ex eo spem concepit et aluit, quod sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ studiosissimus cultor, eamdem summis frequentavit honoribus, obsequiisque demeruit, cum ubique locorum apud Barbaras etiam nationes in ejus memoriam Basilicas summa impensa construxit. Est de his omnibus locuples testis citatus sæpe Procopius. Prægrandi igitur ex his sibi parta fiducia, idem Justinianus imperator perdifficilem arduamque non veretur subire provinciam, durumque opus pavendum cunctis assumere, Davidicum illud animo volvens et ore concinens [1] : « In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros ». Et quidem quomodo Deo auspice omnia dextere contigere dicemus anno sequenti.

8. *Origenistæ iterum insurgunt ex monachis, mirosque adhibent conatus et labores ad maculandas Ecclesias.* — Hoc eodem anno, qui sequitur post obitum magni Sabæ, invalescentibus Origenistis in Palæstina, magna facta est perturbatio Orthodoxis. Incipiens a monachis ejusmodi conflagratio, inde longe lateque serpente incendio, magnam universæ Catholicæ Ecclesiæ intulit cladem, ut quæ singulis annis inferius dicentur, ostendent. Quod vero ad anni hujus res gestas pertinet, plane contigit secundum vaticinium illud Joannis miræ sanctitatis viri novæ Lauræ archimandritæ, quod recitat Cyrillus in ejusdem sancti Sabæ Actis : fore nimirum, ut hæretici magnas essent in monachos excitaturi turbas. Id quidem etsi sæpe, vivente Saba, impii tentarint; continuo tamen eximia tanti Patris virtute repressi, fugatique sunt. Instar enim vespertilionum solis radios declinantium, et ubi sunt tenebræ cavernas cæteraque tetra loca captantium ; ubi vero sol occumbit, rursum emergentium : hi siluerunt quidem et latuerunt, nec e latebris egressi sunt, dum S. Sabas fulgentibus vitæ radiis eam vivens provinciam illustraret : ubi vero contigit eum ex hac vita migrasse, iidem veluti e portis inferi erumpentes, dæmonum stipati cohortibus in ejusdem S. Sabæ filios debacchari cœperunt, et insanire. At non fuit hoc malum monachis tantum illatum, aut in Palæstina duntaxat cognitum et propagatum, sed et regiam civitatem Constantinopolim pervasit, totumque ferme Orientem depastum est : atque adeo, ut nec valuerit Justiniani imperatoris edictis exstingui ; sed infelici germine magis magisque diffusum, opus fuerit illud œcumenici

[1] Procop. de bello Wandal. l. I. — [2] Hebr. XI.

[1] Psal. CVII.

Concilii auctoritate convelli, ut inferius suo loco patebit.

9. Fuerunt hi (quod mirari possis) Origenis errores sæpe damnati, sed iterum revocati, præcisi frequenter, germinantes rursus et latius palmites extendentes. Haud enim profuit labor impensus, nec satis fuit sudor effusus tot tantorumque Patrum, qui adversus ejusmodi monstruosam bestiam studio indefesso certarunt, Dionysii episcopi Alexandrini, Epiphanii, Hieronymi, Theophili in Oriente, in Occidente vero Anastasii Romani Pontificis et aliorum, qui ad conficiendum monstrum hoc una simul in sacris Conciliis convenere, et anathemate Origenis omnes errores cum eorum sectatoribus damnavere. Verum in Palæstina, ubi altas olim (ut vidimus) ejusmodi impietas radices fixerat, post centum annorum curricula, iterum sursum prodire visa est tanquam ostentum, coopertum tamen pallio sanctitatis, cum inter alumnos sanctissimi Sabæ se occuluissent qui essent ejusmodi præcones errorum. At quid de his sanctissimo archimandritæ Joanni divinitus fuerit obitus tempore revelatum (ut rem ipsam ab ipso exordio repetentes, testatam posteris relinquamus) hic in primis ex Cyrillo in rebus gestis S. Sabæ in medium est adducendum : ait enim [1] :

10. « Cum e præsenti vita Joannes jam esset migraturus, et extremum jam traheret spiritum, et extrema verba emitteret : quoniam multi eum circumsistebant ex iis qui erant e Laura, eum profundis suspiriis, lacrymisque et animi turbatione : Ecce, inquit, veniunt dies, in quibus qui præsentem locum habitant discedent a recta fide, et extollentur quidem in seipsis (ut cum divino Davide [2] dicam) qui exacerbant, in audacia vero sua destruentur, et altitudo eorum repente concidet. Hæc cum dixisset, migravit, cum septem annos implesset in præfectura Lauræ ». Hæc de Joannis prædictione Cyrillus, qui subjicit de ejus successore Paulo miræ simplicitatis viro, Romano genere, sed qui sibi vacans a regimine penitus abhorreret : etenim quietis amore, præfecturæ oneris et honoris impatiens fuga sibi consuluit, ubi tantum sex menses Lauræ monachis præfuisset, in Arabiam se conferens, ubi et ex hac vita decessit.

11. At quid tunc accidit? Aucupati simplicitatem Pauli quatuor scelestissimi nebulones Origenis hæresum defensores, opportunamque nacti occasionem viri ad cavendos dolos minime prudentis uti serpentis, ad ipsum in Lauram pergunt, seque inter monachos allegi, summam vultu præ se ferentes animi demissionem, exorant. Assensus est ille, putans se magnum obsequium præstare Deo, si e mundo profugos omnes in solitariæ vitæ portum exciperet : quibus et occurrendum esse putaret, nedum pulsantibus aperiendum, secundum illud Isaiæ [3] : « Fugienti occurrite cum panibus ». Cum vero Paulo (ut dictum est) fuga lapso, pastore grex destitutus esset; Sabas, cui præcipua monachorum incumbebat cura, loco ejus alium dedit monachis præfectum, qui fuerat ejusdem Pauli discipulus, nomine Agapetum, de quo ista Cyrillus in Saba [1] : « Cum Agapeto Lauræ commissa esset præfectura, invenit quosdam ex fratribus (erant autem hi quatuor a Paulo abbate admissi, qui fuit simplicissimus, neque accurate examinati) tanquam virus sub labris quædam Origenis occultantes. Inter quos primas partes obtinebat quidam Nonnus Palæstinus, qui videbatur quidem esse Christianus, et pietatis præ se ferebat speciem, laborabat autem morbo Gentilium, et Manichæorum, Didymique, Evagrii et Origenis, qui nugati sunt de præexistentia. Cum ergo eos ita se habere deprehendisset Agapetus : timens ne malum manaret ad alios, et omnes communiter inficerentur, eam rem communicat patriarchæ : eoque in ejus quod statuerat, adhibito societatem, illos e Laura expellit.

12. « Non multum temporis intercessit, et cum vita excessisset Elias episcopus Hierosolymitanus (ut deinceps apertius ostendet oratio) accedens Nonnus cum suis ad eum, qui successit, patriarcham (erat is Joannes) rogabat ut rursum restituerentur Lauræ, a qua dicebant se non juste nec recte fuisse expulsos. Ille vero cum alia quidem nondum sciret, sed solum eos fuisse expulsos a Deo dilecto Agapeto, et existimasset illum virum nihil fecisse, vel dixisse aut gratia aut odio; eum statim accersit, rogatque num fieri posset, ut illi rursus admitterentur. Cum autem is dixisset, non licere, et se malle illinc recedere, quam videre illos in gregem relatos, qui sunt pleni tali contagione, ipse quoque eos abominandos amandat patriarcha. Sed cum Agapetus quoque post hæc quinto anno susceptæ administrationis migrasset ad Dominum, et cuidam Mamanti commissa esset fratrum præfectura, Nonnus cum suis, tanquam morte Agapeti ansam accepissent libertatis, revertuntur ad Lauram, et in ea clanculum subjiciuntur Mamantis administrationi, malignum quidem morbum adhuc in animis inhabitantem circumferentes : sed quem metu Sabæ non proferebant, nec ad aliorum aures audebant transmittere ». Hæc de eorum primordiis Cyrillus : qui et post multa ait [2] : « Hos ipsos, cum S. Sabas ejus monasterii præfecturam accepisset, eosdemque esse Origenistas intellexisset, protinus expulit monasterio : qui Constantinopolim accedentes, non tantum Origenis, sed et Theodori Mopsuesteni dogmata tuebantur. Erat unus ex his Leontius monachus patria Bizacenus ».

13. Quænam autem essent execranda horum dogmata ex Origene iterum restituta; ex rebus gestis S. Quiriaci anachoretæ, qui eorumdem fuit ætate æqualis, quique adversus eos multos labores exantlavit, referimus : quæ sic se habent [3] : « Mota itaque misericordia bona illa et clemens anima »,

[1] Cyril. in in Saba c. 49. — [2] Psal. LXV. — [3] Isai. XXI.

[1] Cyril. in Saba c. 50. — [2] Cyril. ibid. c. 95. — [3] Cyril. in Vita Quiriac. c. 10. apud Sur. die XXIX. Sept.

Quiriacus videlicet, « rursus descendit ad Lauram : et cum ad beati Charitonis cellam quinque vixisset annis, vehementissime decertavit adversus eos qui eadem sentiebant quæ Origenes. Atque tunc quidem admirabilis quoque Cyrillus, qui a magni Euthymii Laura ad beati Sabæ Lauram accesserat, ut videret silentiarium Joannem episcopum, fit ei minister litterarum ad hunc beatum Quiriacum (Cyriacum). Litteræ autem significabant bellum tunc fuisse suscitatum adversus sanctam civitatem : et cum obsecrabant, ut Deum oraret intentius, ut qui erant in nova Laura cum Nonno et Leontio, qui Origenis dogmata defendebant, et adversus rectam fidem militaverant, vincerentur, et summam illam amitterent arrogantiam. Cyrillus itaque cum venisset in Sucæam, et incidisset in Zozimum et Joannem primos illius discipulos, cum eis venit ad magnum Quiriacum, et ei tradit Epistolam, et narrat omnia quæcumque illi coram dicta fuerant. Ille autem cum ardenter et ex corde ingemuisset et lacrymasset : Dic, inquit, ei qui te misit : Ne animo angamur, o pater ; cito enim videbimus Nonnum quidem et Leontium e vita excessisse miserrime : lupos autem qui versati sunt in Laura, turpissime illinc expelli, et oves ratione præditas sine molestia eam rursus habere, et sine metu in ea ali et pasci.

14. « Ad hæc idem Quiriacus : Quænam sunt ea, o pater, inquit, quæ illi sua tuentur sententia? Affirmant, respondit Cyrillus, dogmata de præexistentia et restitutione in eumdem statum esse media et ab omni periculo aliena : dicentes illa eis ad hoc ferre testimonium, quæ alicubi in suis Apologeticis magnus Gregorius ita scripta reliquit : Mihi videtur res non vilis et non contemnenda, dare in tempore unicuique dimensum rationis, et dispensare in judicio veritatem nostrorum dogmatum, quæ de mundo, aut de mundis philosophamur, de materia, de anima, de intelligentia, et naturis intelligentibus tam præstantioribus, quam deterioribus, de providentia quæ omnia colligat quæ videntur evenire ratione, et quæcumque præter rationem inferiorem et humanam : et quæ præterea de prima nostra constitutione, figurisque, veritate, et testamentis, et Christi primo adventu et secundo. In his enim et assequi est non inutile, et non assequi vacat periculo ». Hæc Cyrillus. Porro quam perperam hic locus Gregorii consarcinatus ex Apologetico et ex libro contra Eunomianos ab Origenistis in comprobationem suorum dogmatum adducatur, liquido monstrat Aloysius Lipomanus episcopus Veronensis, vir cum primis doctus ac pius in nota sua ad eadem Acta Quiriaci. Sed pergit auctor.

15. « Cum admirabilis hæc dixisset Cyrillus : Beatus Quiriacus : Nequaquam, inquit, sunt media et vacant periculo dogmata de præexistentia : imo sunt lubrica potius et periculosa. Quomodo autem multiplicem eorum impietatem aperiendo, tibi paucis exponam : Dicunt Christum non esse unum ex Trinitate. Dicunt corpora nostra, quæ habuerimus ex resurrectione, esse penitus ventura ad interitum, et Christi primum. Dicunt Trinitatem non fuisse mundi opificem : et quod in pristinum statum restitutione poterunt quæcumque sunt ratione prædita, ac dæmones usque fabricari æones, id est sæcula; et quod æthærea et sphærica excitantur nostra corpora in resurrectione. Sic quoque dicunt Domini quoque corpus fuisse excitatum, et nos futuros ei pares in restitutione.

16. « Cum autem rogasset Cyrillus : Cur non sustinuerunt tot labores pro virtute, sed eos consumpserunt in hac quæ evacuatur et aboletur sapientia? Respondens beatus Quiriacus : Evanuerunt [1], inquit, in suis cogitationibus, et obscuratum est insipiens cor eorum ; et dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Nonnus autem fuit horum malorum primitiæ : qui cum non ignavum ad hæc ministrum invenisset Leontium Byzantinum post decessum beati patris nostri Sabæ ; continuo hunc malum morbum seminavit ubique in Ecclesia. Et primum quidem eos qui in nova Laura erant doctiores, vel (ut ita dicam) indoctiores, in suam induxit hæresim. Deinde non hactenus constitit : sed ut alia quoque monasteria solitudinis hac impartiret peste, magnum sibi censebat studium adhibendum. Demum ut me quoque humilem et abjectum suis comprehenderet laqueis, qua non usus est contentione? Sed seipsam fefellit iniquitas (ut dicam sicut divinus David [2]), et mihi divina visio apparuit, illius hæresis cœnum accurate ostendens. Neque ego solus vici ejus improbitatem; sed hi etiam, qui erant conventus Sucææ, per nostrum consilium illius malitiæ fortiter restiterunt, et fraudulentos illos mores et artificium ad malum superarunt.

17. « Quoniam autem tam aperte congressus fuit superatus, alia ratione conventum suæ potestati subjicere est machinatus ; et quemdam Petrum Alexandrinum, qui in eum et hanc improbam hæresim erat jam olim propensus, præficit conventui, si quomodo hac quidem certe ratione eos paulatim attraheret ad communionem. Solent enim principi magna ex parte esse conformes ii qui sunt in ejus potestate. Sed nesciebat stultus se deprehensu facilem, et apertam escam proponere : nam cum consuetum illius vitium conventui paululum se ostendisset, protinus ille totus commotus, Petrum pellit præfectura. Deinde rursus Nonni cœtus alium Petrum e Græcia ortum, qui a priore nihil differebat, ei præfecit. Conventus autem videns expressos ejus, qui præcesserat, malitiæ in eo characteres, protinus eum quoque expellit; et veniens in beati Sabæ Lauram, præfectum accipit Cassianum genere Scythopolitanum, religione fidelissimum, et in virtute et doctrina educatum. Et sic vix tandem potuimus eorum, qui morbo laborant Origenis, ardentem reprimere et arcere impetum, etc. » Hæc in Actis Quiriaci fidelissime scripta habentur ; quæ et descripsit Cyrillus in libris, quos edidit : quem scias hunc ipsum esse Cyrillum discipulum Eu-

[1] Rom. I. — [2] Psal. XXVI.

thymii et Sabæ, qui eorum res gestas conscripsit.

18. At jam quæ idem Cyrillus de his ipsis Origenistis sit prosecutus in Vita sancti Sabæ post obitum ejus usque ad quintam Synodum, in qua iidem cum auctore damnati sunt Origene; hic (ut sumus polliciti) describamus. Sed prius quid divinitus postea ostensum sit aliquando de Origene et aliis hæresiarchis, cum idem Quiriacus liberavit Nestorianum hæreticum, in medium adducamus: in Prato enim Sophronii id his antiquis monumentis testatum habetur [1]:

19. « Senex quidam sedebat in Laura Calamonis juxta Jordanem fluvium, Cyriacus (Quiriacus) nomine, magni apud Deum meriti. Ad hunc profectus est frater peregrinus ex regione Dora, Theophanes nomine, ut interrogaret senem de cogitatione fornicationis: quem senior hortari cœpit atque urgere verbis de pudicitia atque castitate. Frater itaque magnifice ædificatus ait seni: Vere, pater mi, ego nisi in regione mea Nestorianis communicarem, tecum permansissem. Cum vero audisset senex Nestorii nomen, afflictus de perditione fratris, corripiebat eum, et orabat ut recederet ab hac pessima et perniciosa hæresi, accederetque ad S. Catholicam et Apostolicam Ecclesiam: dicens non esse aliam salutis spem, nisi recte sentiamus et credamus (ut revera est) sanctam Mariam Dei Genitricem esse. Dixit autem frater ille seni: Profecto, domine pater, omnes hæreses sic dicunt: Nisi nobiscum communices, salvus esse non poteris. Quid ergo faciam infelix nescio. Deprecare igitur Dominum, ut reipsa me certum faciat, quænam sit vera fides. Senex autem cum gaudio verba fratris suscepit, dixitque illi: Sede in spelunca mecum et omnino spem in Deo habeto; quia revelabit tibi ipsius benignitas, quæ sit vera fides. Dimisso fratre in spelunca sua, egressus est senior prope mare mortuum, orans Deum pro fratre.

20. « Circa autem horam nonam diei sequentis, adspexit frater, qui erat in spelunca, quemdam adstantem sibi adspectu terribilem ac dicentem: Veni, et vide veritatem. Assumensque eum, duxit in locum tenebrosum ac fœtidum ignem evaporantem; atque in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Severum, et Origenem, et alios quosdam. Dixitque illi is qui apparuerat: Locus iste præparatus est hæreticis, et blasphemantibus, et iis qui illorum dogmata sequuntur. Si ergo placet tibi locus, persiste in tuo dogmate. Si autem supplicium istud experiri non vis, accede ad sanctam Catholicam et Apostolicam Ecclesiam, quam te senex docet. Dico enim tibi: quia si omnes virtutes homo operetur, et non recte credat, in hoc loco cruciabitur. Atque in hoc verbo venit frater in semetipsum, et redeunti seni narravit omnia quæ viderat: accessitque ad communionem sanctæ Catholicæ Ecclesiæ. Remansit autem cum sene, impletisque quatuor cum illo annis, quievit in pace ». Hæc ibi. Porro ista ostensa Theophani videntur post obitum Severi, de quo suo loco dicemus inferius. Quiriacus autem, de quo agimus, cum vixisset centum et septem annos (ut ejus Acta testantur [1]) quievit in Domino, de quo in eodem Prato [2] Sophronii iterum mentio habetur.

[1] Prat. Spir. c. 26.

21. Hæc Deus de damnato cum aliis hæresiarchis Origene opportuno ostendi voluit tempore, quo plurimum Origenistæ invalescebant: adversus quos etiam certasse constat magnum illum Theodosium cœnobiarcham, de cujus in Origenem odio habet ista idem Cyrillus: « Quoniam autem, inquit, difficile est recensere omnia ejus certamina pro fide Orthodoxa: oportet illud in summa dicere, quod ipsi quoque cum Propheta [3] inimicos Christi odisse mirabiliter inerat. Maxime autem ostendebat se aversari Origenem, qui existimavit suum in hoc ponendum studium, ut divinæ Apostolorum prædicationi nugas contexeret Gentilium, et luderet in rebus minime ludicris ». Hæc de Theodosio Cyrillus, qui eum longe post sanctum Sabam diem extremum clausisse docet, dum ait vixisse adhuc temporibus Agapeti Romani Pontificis: ut plane corrigendum sit, quod additum est in Actis Sabæ, Theodosium ante eum die obiisse.

22. Sed jam unde digressi sumus, revertamur ad Origenistarum execranda facinora, quæ post obitum sancti Sabæ in Palæstina adversus Orthodoxos monachos perpetrarunt: quæ idem qui supra Cyrillus scribit his verbis [4]: « Converti, inquit, oportet ad ea quæ deinceps sequuntur; et narrandum est bellum, quod deinceps exortum est in Ecclesiis. Postquam enim fuit Ecclesia recens liberata ab hæresibus, et respiravit a longis illis tumultibus et perturbationibus, et fuit in ea quies et tranquillitas; malignus rursus in eam invidum injiciens oculum, movit adversus eam quosdam Nonni asseclas, Domitianum (inquam) et Theodorum: qui cum jam olim sentirent quæ Origenes, ubi etiam assumpserunt auxilium temporis, et eorum alter quidem Galatarum, Theodorus autem Cæsareæ Cappadociæ creati sunt antistites, magnam suam ostentarunt potestatem. Hinc Nonni quoque asseclæ per classes in omnem partem proficiscentes, et in omnia Orthodoxorum monasteria et Ecclesias secure facientes incursiones: adversus ipsam quoque maximam Sabæ Lauram militant cum securibus et dolabris et quibusdam aliis instrumentis aptis ad diruendum et evertendum; ut vel eam funditus everterent, vel etiam sua peste implerent.

23. « Sed magni Sabæ Deus nunc quoque magnum operatur miraculum: et eos, sicut olim Ægyptum [5], densis tegit tenebris et profunda caligine. Et cum esset hora diei secunda, illi cum perinde ac noctu per totam diem ambulassent, nec

[1] Apud Sur. die XXIX. Septembr. — [2] Prat. Spir. c. 46. — [3] Psal. CXXXVIII. — [4] Cyril. in Saba c. 105. apud Sur. die V. Decembr. — [5] Exod. X.

ubi quidem essent scirent, ut illud Isaiæ in eis compleretur, qui dicit [1] : Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis nesciverunt : palpabunt, ut cæcus, murum; et tanquam non sint oculi, palpabunt. Cum sic ergo nihil scirent, sed in viam asperam et acclivem et omnino minime tritam incidissent, vix tandem die sequenti inventi sunt circa monasterium beati Marciani : et sic cum lucem adspexissent communem, pudore sunt repleti, et re infecta redierunt. Hoc sapientibus et non mente captis suffecisset, si vel parvam honesti curam gessissent, ut scirent se ea aggredi, quæ non essent Deo grata; sed non illis : verum eis magis crescebat vitium, et bellum excitabatur vehementius et tetrius.

24. « Dolis enim quibusdam compositis, et sceleratis instructis insidiis, mittunt quemdam paulo post nomine Theodorum, ad Petrum episcopum Hierosolymitanum, et egregio illi viro (hei mihi!) persuadent iis quæ improbe confinxerunt, ut Petri Alexandrini, et Joannis, cui erat cognomen Stomgylus, id est, Rotundus, susciperet communionem. Quod quidem Nonni asseclis majorem addidit animum, et plus dedit fiduciæ : et suam hæresim non latenter, sed aperte circumcirca abeuntes, tanquam legem ferentes, promulgabant. Quin etiam si aliquem ex Orthodoxis monachis deprehendissent in sancta civitate, impia manu ferientes, et Sabaitem vocantes, illinc eum turpiter expellebant. Multos quoque cum gravissimis tradidissent suppliciis : quoniam non potuerunt latere, aperte eis bellum indicunt.

25. « Cum autem rem sensissent viri qui circa Jordanem habitabant, Eliæ zelum (ut par erat) spirantes veniunt ad eis opem ferendam; et communiter cum eis tanquam ad aliquod præsidium confugiunt ad Lauram divini Sabæ. Postquam vero hæc renuntiata fuerunt Origenistis, in eos maximo impetu irruunt : et cum portarum confregissent cataractas, Lauram ingressi sunt : et vulnerantur multi ex Orthodoxis et ex sociis, Deo quoque hoc permittente arcanis rationibus, et minime prohibente, ut fieret manifestior furor hæreticorum, et suis athletis splendidior contexeretur corona. Cum autem hæc sic processissent, mittitur patrum communi suffragio Gelasius, cujus fidei commissa fuerat Lauræ præfectura, Byzantium, ut significaret imperatori ea quæ facta fuerant. Qui cum interim tantum terræ et maris obiisset, ei tamen excluso omni aditu ad imperatorem et patriarcham : omnes enim aditus præoccupaverat vitii colophon, qui Nonni sectatorum erat præcipuus Theodorus, eis diligentibus impositis custodibus et speculatoribus, ne per aliquem eorum, eis inscientibus, ingrederetur monachus ex Hierosolymis, et patriarchæ et imperatoris aures ad se attraheret.

26. « Cum ergo sic omni aditu exclusus fuisset Gelasius, post tantæ viæ longitudinem, quam propter Christum pro fide Catholica sustinuit, post tantam afflictionem vacuis manibus revertitur : et cum fuisset Amorii, quæ est civitas clara et illustris, propria morte e vita excedit. Cum hoc rescivissent Nonnus, Theodorus et Domitianus, et quicumque erant ejusdem vitii æmulatores; Georgium, qui ipse quoque sequebatur sectam Origenis, ejus loco præfectum et ducem constituunt, et in divinissimi Sabæ throno improbe (o justitia et tolerantia Dei!) collocant. Rei acerbitate meus intumescit animus, iraque disrumpor et suffocor. Hinc enim miserabiliter accidit, ut patres qui erant in Laura, alius alio dispergerentur, non secus atque agni quidam, lupo adventante.

27. « Sed non diu admodum permisit Deus hanc superare tempestatem : neque divini Sabæ preces passæ sunt eum amplius tacere, et uti lenitate; sed mox divinam justitiam excitant ad vindictam. Et ideo Nonnus quidem malorum illorum studiorum opifex vitam evertit miserrime. E vestigio quoque Georgius accusatus cujusdam libidinis, cujus vel meminisse solum linguam polluit, ab illa Laura turpiter expellitur, cum septem solum menses illi præfuisset. Deinde autem rectionem suscipit Cassianus, vir qui ab infantia fuerat educatus apud divinum Sabam, et in pulchra illius disciplina pulcherrime institutus, et factus sacerdos maximæ Lauræ : qui cum decimum mensem implesset in administratione, et deinde ex hac vita excessisset, Cononi post mandant monachi præfecturam : mandant vero, Deo (ut arbitror) monachorum animos ad hoc movente. Fuit autem vir ille summe resplendens et rectis dogmatibus, et omni virtute et recte factis : qui etiam in præfectura usus est magna cura et diligentia. Nam et eos qui illinc recesserant ejecti ab Origenistis, patres rursus collegit, et Lauram, quæ a frequentibus illis tumultibus, et bellis hæreticorum jam inclinata fuerat in genua, mox erexit, et veluti renovavit.

28. « Post hæc cum sancta et œcumenica Synodus quinta congregata fuisset Byzantii, Theodorus Mopsuestiæ et Origenes, et una cum his impia de præexistentia et rectitudine dogmata generali subjecta fuerunt anathemati : et sic hæreticis deinceps omni ablata libertate loquendi, divini Sabæ Lauræ et universa fere cum eis Palæstina vicesimo tertio anno post illius mortem a gravioribus hæresibus et temporum acerbitate et iniquitate respirarunt, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi : cum quo Patri simul cum sancto Spiritu sit gloria et potentia nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen ». Hactenus Cyrillus de Origenistis, adversus quos etiam magnos labores exantlavit magnus ille Joannes Silentiarius, prout discipulus ejus, qui Vitam illius scripsit, idem Cyrillus profitetur : quos idcirco ipse non refert, eo quod scriberentur ab aliis, ut ipse testatur in fine Vitæ ipsius.

29. Habes, lector, Origenistarum conatus, quibus usque ad œcumenicam Synodum quintam

[1] Isa. LIX.

fatigaverunt Palæstinos. Quod enim hæc ipsa annis singulis haud facile distingui possint, placuit una simul narratione relata prosequi. Quæ autem in aliis Orientis regionibus adversus Orthodoxos moliti sint, nos latent : sed ex his disce reliqua. Quæ vero adversus eos in primis Justinianus imperator suis edictis statuerit, suis locis dicturi sumus, iisdem ipsis annis quibus eædem ab ipso promulgatæ sunt sanctiones; quarum intelligentiam faciliorem tibi reddent quæ de Origenistis iterum emergentibus hic enarrata legisti. Porro id isti profecerunt Origenistæ, ut qui hactenus in Ecclesia toleratus fuerat Origenes, cum errores in ipsius scriptis reperti tantummodo a majoribus damnati fuerint; post hæc nomen ipsum Origenis sit execrabile redditum, damnatusque ipse a Patribus in Concilio post annos ab ejus obitu ferme trecentos. Sed de his inferius suis locis agendum.

30. *Collatio indicta Constantinopoli a Justiniano inter Severianos hæreticos et Catholicos episcopos, et ejusdem Acta.* — Idem Justinianus imperator sollicitus omnes hæreticos ad Catholicam Ecclesiam revocare, sciens Severi sectatores episcopos et monachos adhuc de Oriente ejus hæresis esse pertinaces defensores atque propagatores : ad errorem exstirpandum et errantes corrigendos, collationem inter ipsos atque Catholicos habendam censuit Constantinopoli, sex ex Severianis vocatis episcopis, Catholicis vero quinque pro Catholicæ fidei defensione ex adverso stantibus. Quod autem ad tempus spectat, licet Acta non prodant; tamen quod idem imperator Justinianus in sanctione, sive Epistola ad Joannem Pontificem data anno sequenti, tradat se laborasse, ut sacerdotes Orientales ad communionem Ecclesiæ Catholicæ revocaret ; plane intelligere possumus, ante sequentem annum ea fieri contigisse, et hoc puto anno. Qui enim in hac collatione ex parte Catholicorum primum obtinuere locum Hypatius episcopus Ephesi, et Demetrius Philippensis episcopus inventi Constantinopoli, sequenti anno ab eodem imper. missi sunt legati ad Joannem Romanum Pontificem, ut suo loco dicetur. Porro Acta hujus collationis ab Innocentio uno ex Catholicæ partis collegis episcopo scriptis mandata, jam alta oblivione sepulta, his diebus a Deo datum est, in lucem prodere : missis iis ad nos Parisiis una cum aliis Ecclesiasticæ antiquitatis monumentis a nostro Nicolao Fabro, cui plurimum hoc nomine nos debere fatemur. Sic enim se habent.

31. De collatione quæ sub Justiniano imperatore facta est Constantinopoli.

« Domino amabili Thomati presbytero Innocentius episcopus Maroniæ civitatis in Domino salutem.

« Scripsit mihi tua Deo amabilis charitas, eo quod susceptis humilitatis nostræ litteris una cum exemplaribus piissimi atque amatoris Dei principis nostri, et sanctissimi archiepiscopi litterarum præcipientium me ad regiam pergere civitatem, in grandi sollicitudine devenerit, nesciens occasionem evocationis nostræ. Propterea significo, venerande frater, eo quod propter Orientales episcopos qui cum Severo a sancta Catholica, et Apostolica Ecclesia separati sunt, evocati sumus. Scriptum est autem de hac eadem re, primiori quidem loco domino meo reverendissimo ac Domino amabili Hypatio Ephesinæ civitatis archiepiscopo, atque idem domino meo Joanni Vesinæ civitatis episcopo, et meæ sicut dictum est, humilitati. Dominus enim meus vir venerabilis episcopus Stephanus Seleuciensum civitatis, et idem dominus meus Antimus Trapezuntinæ civitatis episcopus, qui nobiscum una in collatione fuerunt, jam processissent in regiam civitatem cum domino meo Demetrio Philippinæ civitatis episcopo, etsi ipse propter corporalem ægritudinem præsens esse non potuit.

32. « Ante collationem igitur evocavit sanctissimum archiepiscopum tranquillissimus imperator in venerabili palatio suo, quod cognominatur Hormisdæ : relictoque sacratissimo senatu, cum eo parumper secedens, convocavit et nos, et cœpit nobis dicere : Eo quod pro his qui cum Severo episcopo ab Ecclesia desciverunt, convocavi vos, ut de his quibus ambigunt conferatis cum eis cum omni mansuetudine et patientia, sicut decet Orthodoxos et sanctos viros. Etsi enim illi exasperati fuerint, vos tanquam Dei amatores cum omni mansuetudine et tranquillitate eis satisfacite. Nolo autem sub mei præsentia fieri collationem, ne in contemptum veniant; sed præcipio gloriosissimo patricio Strategio (ille enim eo tempore locum tuebatur gloriosi magistri officii) ut vobiscum una resideat.

33. « Prima itaque die convenimus in eodem Heptaconco triclinio, in quo et tunc pietas ejus nos susceperat, et nos quidem eramus quinque, illi vero sex : Sergius civitatis Cyri, Thomas civitatis Germaniciæ, Philoxenus Dulichii, et Petrus de Theodosiopoli, Joannes Constantinæ, Nonus Ceresinæ (Gerasinæ), et reliqui tam clerici quam monachi. Nobiscum vero dominus vir venerabilis Eusebius presbyter et Cimiliarcha sanctissimæ majoris Ecclesiæ, et viri reverendissimi presbyteri, et Syncelli beati archiepiscopi Epiphanii, Heraclianus atque Laurentius, sed et Antiochenæ sive Theopoleos civitatis venerabiles presbyteri et œconomi atque apocrisiarii Hermisigenes, Magnus, et Aquilinus una cum Leontio viro venerabili monacho et apocrisiario Patrum in sancta civitate constitutorum. Et ut ex pluribus quæ illic dicta sunt, breviter referam, quasi capitulatim : si enim omnia voluero scribere, tempus me ante deficiet.

34. « Sedentibus ergo nobis, cœpit præfatus gloriosissimus patricius Strategius, qui nunc comes divinarum ubique largitionum est, ad Orientales ita dicere. Piissimus atque tranquillissimus noster dominus, tanquam Orthodoxus, et rectam fidem quotidie augere desiderans, convocavit vestram religionem, non ex auctoritate principali, sed paterna et sacerdotali compunctione, quod de his

quibus ambigitis, a præsentibus sanctissimis episcopis satisfiat vobis, qui propter hoc ab ejus pietate sunt evocati. Scitis autem et vos quoniam gloriosæ memoriæ pater meus Appius ex Ægyptiorum oriundus provincia, et tam vestras quam Alexandrinorum secutus sectas dubitabat communicare sanctæ majori Ecclesiæ in hac civitate constitutæ; sed piissimi atque fidelissimi imperatores ratione ei persuaserunt, eo quod non aliud symbolum, vel aliam fidem tradiderint nobis hi qui in Chalcedone congregati sunt reverendissimi episcopi, nisi eamdem quæ in Nicæa, et in Constantinopoli, et Epheso confirmata est. Ipsi quoque fidem decreverunt, et Nestorium et Eutychem, qui novas hæreses inducebant, condemnarunt. Qua ratione persuasus communicavit sanctæ Ecclesiæ. Et vos igitur non contentiosa mente, sicut decet venerabiles viros, quæcumque vobis dubia videntur, opponite coram religione eorum, et Dominus per ipsos satisfaciet vobis.

35. « Orientales dixerunt : Nos satisfactionis chartulam de fide nostra compositam piissimo imperatori porreximus, et in ea omnia quæ nobis ambigua videbantur, et scandalizabant nos, intexuimus. Reverendissimus archiepiscopus Hypatius os nostrum factus, sicut et beatus Petrus Apostolorum princeps respondit, dicens : Chartulam illam pervidimus, in qua tam supra quam infra Chalcedonense Concilium criminamini, quod adversus Eutychianam est hæresim congregatum. Propter quod, dicite nobis, qualem opinionem de Eutyche habetis ? Orientales dixerunt : Tanquam hæreticus, magis autem princeps hæresis. Reverendissimus episcopus dixit : De Dioscoro vero, et secundo in Epheso Concilio, quod ab ipso congregatum est, qualem ? Orientales : Tanquam Orthodoxorum. Episcopus dixit : Si Eutychen velut hæreticum condemnatis, quemadmodum Dioscorum et cum eo congregatos, Orthodoxos dicitis esse, qui Eutychen quidem hæreticum justificarunt, Flavianum vero et Eusebium condemnarunt? Orientales : Eutychen, tanquam acta forsitan pœnitentia, justificarunt. Episcopus : Si ergo pœnituit Eutyches, quemadmodum illum anathematizatis? Illis vero ad hanc responsionem hæsitantibus, rursus episcopus : In tantum non pœnituit, quin et antequam implerentur, quæ in Constantinopolitana urbe adversus eum gesta sunt, illum quidem tanquam Orthodoxum justificarunt, Flavianum vero et Eusebium velut hæreticos condemnarunt. Si enim pœnituit Eutyches, rogari oportuit eos, non condemnari. Ut autem dicamus secundum vos, confessionem duarum naturarum esse hæreticam : quam exigebat Eutyches confiteri ab Eusebio, et Flaviano, docebat Dioscorus laudare eum tanquam non susceptam duarum naturarum confessionem. Ut autem consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem matri secundum humanitatem, dicere oportuit : Cum omni subtilitate exigere eum, ut confiteretur, et nisi hoc fuisset confessus, suscipi non oportuit. Dioscorus vero non solum quia non exigit ab eo consubstantialis confessionem, sed magis consensit contrariæ ejus et perversæ confessioni, quæ dicit : Ante unitionem quidem ex duabus naturis confiteor : post unitionem vero unam naturam. Et compulit omnes qui cum eo erant vociferari : Eutychen quidem Orthodoxum esse, Flavianum vero et Eusebium impios et hæreticos. Quid ergo vobis de istis apparet?

36. « Contradicentes dixerunt : Revera oportuit exigi Eutychen a Dioscoro consubstantialis confessionem : Sin autem sine ista suscepit eum et justificavit, cæcitatem passus est idem episcopus. Si ergo illum cæcitatem passum esse fatemini, ea quæ superius dicta sunt repetamus : Orthodoxum aut hæreticum Eutychen dicitis fuisse? Contradicentes dixerunt, hæreticum. Et episcopus : Juste ergo ab Eusebio accusatur; condecenter vero a Flaviano damnatus est. Contradicentes dixerunt : Juste. Et episcopus : Si ergo juste a Flaviano condemnatus est : injuste et irrationabiliter suscepit eum Dioscorus, et cum eo congregatum Concilium, an non? Contradicentes : Proculdubio apparet, quod injuste. Episcopus : Quoniam ergo totum illud universale Concilium, quod cum Dioscoro congregatum est, consensit, sicut vos ipsi fatemini, injustitiæ et cæcitati : oportebat universalis illius Concilii injustitias et cæcitates ab altero universali emendari Concilio, an non? Contradicentes dixerunt : Modis omnibus ita fieri oportebat. Episcopus dixit : Chalcedone itaque juste congregatum Concilium est : ut ea quæ universale Concilium deliquerat, vel, sicut vos dicitis, minus viderat, ab universali Concilio corrigerentur. Contradicentes dixerunt : Bene quidem, et necessarie congregatum est, si et justum finem suscepit. His ergo per plures sermones, sicut supradictum est, habitis, primi diei conventus est dissolutus.

37. « Secundo autem die cum convenissemus, vir reverendissimus archiepiscopus Hypatius ait : Recordamini finem hesternæ collationis, et nullius estis obliti : tamen, si placet, iterum commemoremus vos. Contradicentes dixerunt : Recordamur quidem : attamen ad pleniorem dictorum cognitionem, et iterum revoca nobis in mentem. Episcopus dixit : Confessi estis hesterna secundum veritatem, hæreticum esse Eutychen, et juste a Flaviano religiosæ memoriæ condemnatum, et injuste susceptum a Dioscoro, vel ab eo congregato Concilio; et quia oportuit universalis illius Concilii culpas ab altero Concilio item universali corrigi; et quia propter prædictas occasiones juste congregatum est Chalcedonense Concilium. Contradicentes dixerunt : Recordamur hæc omnia. Episcopus dixit : Ostensum ergo vobis est, quia juste est congregatum Chalcedonense Concilium. Contradicentes dixerunt : Juste convenit, si et justum finem suscepisset. Episcopus dixit : Quid enim reprehenditis illud peccasse Concilium, ut adversus hoc possimus vobis reddere rationem? Contradicentes : Ante omnia duarum

naturarum novitatem. Beato enim Cyrillo, et antecessoribus ejus ex duabus naturis unam naturam Dei Verbi incarnatam, post unitionem prædicantibus illis, in duabus naturis, innovare præsumpserunt. Episcopus dixit : Omnis quidem novitas peregrina est, non tamen omnis obnoxia. Ipsi ergo secundum quam rationem dicitis, innovantes damnandos illos secundum peregrinam vocem, aut secundum noxiam? Contradicentes dixerunt : Secundum utraque. Beato enim Cyrillo et beato Athanasio Alexandrinæ civitatis episcopis, Felici etiam et Julio Romanæ Ecclesiæ, Gregorio quin etiam mirabilium factori, et Dionysio Areopagita, unam naturam Dei Verbi decernentibus post unitionem : hos omnes transgressi illi, post unitionem præsumpserunt duas naturas prædicare.

38. « Episcopus : In tantum falsæ sunt Epistolæ, sive testificationes illæ quas dicitis, ut neque unam ex illis beatus Cyrillus voluerit recordari : nec in Epistolis quas ad Nestorium scripsit, vel in his quas contra blasphemias ejus prætulit testificationes in sancta Synodo Ephesina, quando maxime debuit proferre eas; sed nec in expositione duodecim capitulorum adversus Theodoretum et Andream scribens, qui contra eadem capitula scripserunt; sed nec adversus Orientale Concilium, quod unde nescio, Arii illi vel Apollinaris opinionem imposuisse visum est : neque enim Arius aliquando vel Apollinaris duas naturas confessi sunt, sed unam naturam Dei Verbi incarnatam ipsi magis noviter protulerunt, ut creatam et passibilem ipsam divinam Verbi naturam introducerent. Adversus quas duas substantias atque naturas omnes sancti Patres decreverunt : sed et hoc dicimus, quia duodecim gloriosorum Patrum testimonia adversus Nestorii blasphemias in Epheso beatus Cyrillus proferens, id est, sancti Petri episcopi Alexandrinæ et martyris, sancti Felicis episcopi Romanæ et martyris, Cypriani episcopi Carthaginensis et martyris, beati Athanasii, et beati Theophili episcoporum Alexandriæ, Julii episcopi Romanæ, Ambrosii, et Basilii, Gregorii, et alterius Gregorii, Amphilochii Ichonii, et Attici Constantinopolitani; nullum testimonium eorum de una natura protulit : sed non solum aliorum, sed nec beati Athanasii, qui a vobis profertur in unius naturæ incarnati Verbi confessione, cum certe diversa testimonia ejus illic intexuerit; sed et beati Julii, eo quod Dei Genitrix sit sancta Virgo, et Dominum esse eum qui carne passus est. Si ergo sciebat de una natura quemquam ex his dixisse; illic maxime proferre habuit, ubi tantum erat et tale universale Concilium. Si autem illic non sunt prolatæ; quemadmodum nunc a vobis proferantur, satis admiror.

39. « Contradicentes : Quid ergo suspicamini quia nos eas falsavimus? Episcopus : Vos non suspicamur, sed antiquos hæreticos Apollinaristas, qui reprehendunt eum in Epistola, quam ad Orientales pro unitione et pace de duabus naturis scripsit. Quoniam et hi qui cum Nestorio sapiunt, falsaverunt ad Epictetum S. Athanasii Epistolam, sicut beatus Cyrillus beato Joanni Antiochenæ civitatis episcopo scribens docuit nos. Contradicentes : Possumus ostendere, quia beatus Cyrillus usus est istis testimoniis in libris adversus Diodorum et Theodorum editis. Episcopus : Modo maxime et illos adversus Diodorum et Theodorum libros ambiguos facitis, tanquam fictos adversus mortuos prolatos dicentes, non poterant refellere falsitatem : si enim adversus mortuos prolati sunt, et multo magis adversus Nestorium, et eos qui contra capitula ejus scripserunt, proferre habuit eadem testimonia : sed nunc videtur, quoniam et in illis libris hæretici falsantes, addiderunt ea. Contradicentes dixerunt : Si ergo ex antiquis rescriptis, et ex archivis Alexandriæ potuerimus utraque ostendere sic habentia, quid estis dicturi? Episcopus : Si sub temporibus beati Proterii, vel Timothei cognomine Salofacioli ostensa sunt, indubitabilia erunt : quoniam vero jam a multis, hi qui adversantur Orthodoxæ duarum naturarum confessioni, illa antiqua apud se retinent, indulgete nobis, si adversarios nostros testes suscipere dubitamus : nam et beati Julii famosam illam Epistolam manifeste Apollinaris ostendimus fuisse, scriptam ad Dionysium; illam autem quam S. Gregorii mirabilium factoris dicitis testificationem, suadete Severo, et his qui ea quæ illi sapiunt confiteri; quia incorruptum carnis ipse decrevit : et tunc vobis credendum est; quoniam et ea quæ de una natura dicta sunt, ipsius sunt : quod autem prius dici debuit hoc in ultimo dicimus : illa enim testimonia quæ vos Dionysii Areopagitæ dicitis; unde potestis ostendere vera esse, sicut suspicamini? Si enim ejus erant, non potuissent latere beatum Cyrillum. Quid autem de beato Cyrillo dico? quando et beatus Athanasius, si pro certo scisset ejus fuisse, ante omnia in Nicæno Concilio de consubstantiali Trinitate eadem testimonia protulisset adversus Arii diversæ substantiæ blasphemias : Si autem nullus ex antiquis recordatus est ea; unde nunc potestis ostendere, quia illius sint, nescio. Contradicentes dixerunt : Si hæc falsa dicitis esse testimonia, duodecim capitulorum, quæ inserta est, in Ephesino sancto Concilio, quam neque vos potestis denegare Synodicam esse, cur non recipit Chalcedonense Concilium? Episcopus : Si omnes formas et definitiones fidei in Epheso adversus Nestorium facti Concilii suscepit et confirmavit Chalcedonense Concilium, quemadmodum hanc habuit refellere? Sed quia adversus Nestorii blasphemias, quæ duas naturas in duas personas, et duas subsistentias dividunt, unam personam, et unam subsistentiam volebant definire : illa autem Epistola duarum subsistentiarum intulit mentionem; propterea proprie ea nominare distulerunt, ut non invenirentur aut illi aut sibi esse contrarii : sed magis illam alteram Epistolam ejus præposuerunt, quæ super consensu Symboli Nicæni Concilii laudata est, et eam quæ ad Orientales scripta est.

40. « Contradicentes dixerunt : In Epistola duo-

decim Capitulorum duas subsistentias pro duabus naturis dicit. Episcopus : Antiqui Patres et maxime Romani pro substantia et naturam, et subsistentiam nuncupabant. Unde sicut unam naturam, et unam substantiam, ita et unam subsistentiam sanctæ Trinitatis esse dicebant. Orientalibus vero sanctis Patribus pro persona suscipientibus subsistentiam, et sicut tres personas ita et tres subsistentias in sancta Trinitate dicentibus, per multa tempora dissidium factum est inter Orientales et Occidentales sanctas Ecclesias : Orientalibus quidem Occidentales Sabellianorum sectam defendere suspicantibus, quia unam dicebant esse in Trinitate subsistentiam ; Occidentalibus vero Orientales Arianam sectam sequi dicentibus, eo quod tres subsistentias in tres alterius substantiæ vel naturæ personas proferrent secundum imitationem Arii. Quam divisionem per sanctum Athanasium Deus univit. Utriusque enim linguæ peritus utrasque partes per Dei gratiam ad concordiam revocavit, et ab eo tempore usque in hodiernum diem. et apud nos et apud Romanos, sicut una substantia et una natura in Trinitate suscipitur, et sicut tres personas in sancta Trinitate confitemur, ita et tres subsistentias glorificamus. Sic auditis igitur, quoniam indifferenter beatus Cyrillus idem dicebat esse substantiam, quod naturam vel subsistentiam ; et ideo in illis duodecim capitulis suis pro duabus substantiis vel naturis duas subsistentias posuit. Ostendite nobis et in sancta Trinitate ita indifferenter eum dicere, et pro tribus personis vel subsistentiis, unam personam secundum Sabellium confiteri, et unam subsistentiam in sancta Trinitate glorificantem, et pro una trium personarum substantia vel naturas atque substantias secundum imitationem Arii prædicantem : et ita et vos confitemini vel potestis glorificare, et tunc credimus vobis quia præ duabus naturis, duas docuit dici subsistentias.

41. « Contradicentes : Et hæ ipsæ quæ nominatim in Chalcedonense Concilio positæ sunt Epistolæ beati Cyrilli, id est, tam illa quæ ad Nestorium, quam quæ ad Orientales scripta ex duabus naturis, et in duabus. Contradicentes dixerunt : plurimum. Episcopus dixit : Quam hanc? Contradicentes: Quod ex duabus quidem naturis dicere unam significat Dei Verbi naturam incarnatam, secundum beatum Cyrillum et sanctos Patres. In duabus autem naturis duas personas et duas subsistentias significat, pro certo et hi qui in duabus naturis unam naturam dicunt, invenientur et ipsi ex duabus personis atque substantiis unam personam atque subsistentiam declarare. Contradicentes : Quemadmodum ? Episcopus dixit : Sicut vos dicitis unam et S. Synodus utrosque sermones pari honore suscepit et pertractat. Et quæ in Constantinopoli acta sunt adversus Eutychen, et invenictis Flavianum archiepiscopum, et alios cum ipso quosdam ex duabus naturis accusantes : beatum autem Basilium Seleucenæ civitatis episcopum, cum aliis iterum quibusdam in duabus naturis ; et neque isti illos reprehendunt, neque illi istos, tanquam unius honoris arbitrati voces utrasque, quando et unam naturam Dei Verbi incarnatam non renuit beatus Flavianus in confessione, quam propria manu subscripsit, dicere ; quæ piæ recordationis Theodosio data est : nam confessio manu ejus perscripta his ipsis sermonibus declarat.

42. « Exemplum rescriptæ fidei Flaviani archiepiscopi Constantinopolitani, datæ ab eo petenti.

« Imperatori Theodosio salutem.

« Nihil itaque congruum est sacerdotibus et divina docenti dogmata, sicut esse semper paratum ad satisfactionem omni exigenti eum rationem de spe quæ in nobis est et gratia : nec enim erubescimus Evangelium : virtus enim Dei est ad salutem omni credenti. Quoniam ergo et nos misericordia omnipotentis Dei prædicationem Evangelii sortiti sumus, recte sapimus, et sine reprehensione semper divinas secuti Scripturas, et expositiones sanctorum Patrum tam in Nicæa congregatorum, quam in Epheso sub beatæ memoriæ Cyrillo episcopo Alexandrinæ civitatis. Prædicamus itaque Dominum nostrum Jesum Christum ante sæcula a Patre sine initio natum secundum divinitatem : in ultimis vero diebus eumdem propter nos et propter nostram salutem ex Maria Virgine secundum humanitatem Deum perfectum, et hominem perfectum eumdem cum assumptione animæ rationalis, et corporis consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem matri eumdem secundum humanitatem. Nam ex duabus naturis Christum post Incarnationem ex sancta Virgine sumptam in una subsistentia, et in una persona unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur ; et unam quidem Dei Verbi naturam incarnatam tamen dicere non negamus ; quia ex utrisque unus idemque Dominus noster Jesus Christus est. Nam eos qui duos Filios, vel duas subsistentias, vel duas personas denuntiant, et non unum eumdemque Dominum Jesum Christum Filium Dei vivi prædicant, anathematizamus, et alienos Ecclesiæ decernimus ; et ante omnes quidem Nestorium impium anathematizamus, et eos qui cum eo sapiunt vel eadem dicunt, quibus et continget, ut excidant tales ab adoptione promissa recte credentibus. Subnotatio ejusdem ex notis, sic : Domine Christe auxiliare nobis Deus. Et iterum : Hæc scripsi manu propria ad satisfactionem tuæ serenitatis, et ut confundantur ii qui simplicem conversationem nostram in Christo calumniantur.

43. « Episcopus dixit : Ecce satisfactio beati Flaviani manu ejus perscripta ex duabus confitetur Dominum nostrum Jesum Christum, et tamen ex duabus ei dicenti naturis non pepercit bonus ille Dioscorus. Propterea itaque cognoscens sanctum Chalcedonense Concilium, quia nihil ita recreat eos, qui cum Eutyche adversantur Orthodoxis duarum naturarum confessioni, nisi confusa et commixta et imaginaria vel Manichæica unius naturæ confessio ; explanativam potius vocem proposuit, ut

in duabus naturis unam personam et unam subsistentiam confitentem. Sed et beati Flaviani rectam fidem collaudans omnia quæ ab eo dicta sunt, confirmavit.

44. « Contradicentes dixerunt : Nos et (sicut superius dictum est) beati Cyrilli proferimus Epistolas, in quibus duas subsistentes naturas confiteri post unitionem abdicat. Episcopus dixit : Nos ea quæ Epistolis ejus synodicis consentiunt, suscepimus; quæ autem non consentiunt, neque damnamus, neque velut legem Ecclesiasticam sequimur. Synodicas autem ejus dico (sicut superius dictum est) Epistolas quæ a sanctis Conciliis et susceptæ et confirmatæ sunt, id est, tam eam quæ ad Nestorium, quam eam quæ ad Orientales scriptæ sunt. Nam contraria his neque damnamus, neque sicut illius suscipimus, quia et in Actibus sanctorum Apostolorum invenimus, quia dispensationis gratia beatus Paulus Timotheum circumcidit, qui certe Galatis scripsit : Quoniam si circumcidimini, Christus vos nihil adjuvabit : sed et beatus Petrus dispensative aliquotiens quidem cum Gentilibus comedebat ; aliquotiens vero subtrahebat se, et secernebat ab eis. Postquam vero utrique Hierosolymas ascenderunt, et cum omnibus Apostolis vel senioribus, magnum illud decretum decreverunt, per quod dicunt : Placuit Spiritui sancto et nobis, nihil ultra oneris imponere vobis, nisi quod ex necessitate est : hoc est, abstinere a sacrificato idolis et sanguine et necato et fornicatione : a quibus custodientes vos bene agitis. Valete. Ab eo tempore ea quidem quæ communi consensu scripta sunt, et a Spiritu sancto confirmata, sicut legem Ecclesiasticam suscipimus; quæ autem dispensationis gratia ad unoquoque sigillatim facta sunt, neque æmulamur, neque damnamus. Sicut ergo hæc in Actibus sanctorum Apostolorum invenientes, non similiter his attendimus : ita et illic etiam si profiteamur, secundum indulgentiam tamen dictum sit, beati Cyrilli esse quæ a vobis proferuntur Epistolas (adversantur autem prædictis Synodicis rectæ fidei ejus Epistolis, in quibus duarum naturarum aperte decrevit confessionem) neque damnamus, neque sicut ejus suscipimus. Continet autem illa ad Nestorium Epistola de inconfusa et indivisa duarum naturarum unitate : His sermonibus B. Cyrilli ex Epistola ad Nestorium quia diversa quidem sunt quæ ad unitatem veram convenerunt naturæ : Unus autem ex utrisque Christus et Filius et Dominus non naturarum diversitate sublata propter unitatem : si autem non est sublata duarum naturarum diversitas propter unitatem ; Salvator ergo et post unitatem in una persona et [1] in una substantia, magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, quemadmodum suscepta vel confirmata est, paucis expediam.

45. « Recensito Symbolo sancti Nicæni Concilii, et venerabili hac Epistola omne quod adversus Nestorium congregatum est illic Concilium non acervatim, sed singuli per nomen et personam confessi sunt parem atque consimilem eam esse sancto illi Symbolo. Enotica autem et pacifica ad Joannem Antiochenæ civitatis episcopum : Epistola enim per quam unitatem, et pacem sanctis Ecclesiis suis Deus donavit his verbis continet ista beati Cyrilli ex Epistola ad Joannem, et Orientales : Confitemur itaque Dominum nostrum Jesum Christum Dei Filium unigenitum Deum perfectum et hominem perfectum ex anima rationali et corpore, ante sæcula quidem ex Patre genitum secundum Deitatem ; in ultimis vero diebus eumdem propter nos, et propter nostram salutem ex Maria sancta Virgine secundum humanitatem, et consubstantialem Patri secundum Deitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem. Duarum enim naturarum unitio facta est, propterea unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur : secundum hunc inconfusæ unitionis intellectum confitemur sanctam Virginem Dei Genitricem, ubi id quod Deus Verbum ex ea incarnatus est, et ex ea conceptione univit sibi templum quod ex ea processit. Evangelicas autem et Apostolicas de Salvatore voces scimus, mirificos viros quasdam quidem communicantes, tanquam in una persona, quasdam vero evidenter, tanquam in duabus naturis, et Deo quidem dignas secundum Divinitatem Christi, humiles autem secundum humanitatem ejus tradentes.

46. « Si vero dicitis non esse has voces illius, sed Orientalium : cognoscite quia cum multis laudibus eis consensit, et tanquam suas, eas ita in propria Epistola intexuit cum laudibus : superius quidem dicens chartam sibi allatam a viro venerabili Paulo episcopo, irreprehensibilem continentem fidei confessionem. Inferius vero : Has sacras vestras voces contemplati, sic et nos sapere invenimus. Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma, glorificamus omnium Salvatorem Dominum invicem congratulantes, quoniam divinis Scripturis, et traditioni sanctorum Patrum consonantem habent fidem, tam quæ apud nos, quam quæ apud vos sunt sanctæ Ecclesiæ. Hæc Synodica, et rectæ fidei Epistola de inconfusæ et indivisæ unitatis et extantibus duabus naturis docuerunt. Quales ergo ex his præferamus, quæ in secreto scriptæ ad unum vel secundum amicum vel familiarem sunt, quæ et facillime potuerunt a quolibet depravari ; an istas quæ in certamine dictæ sunt, et ab universalibus Conciliis tam laudatæ quam confirmatæ sunt, et super consessu Symboli sancti Nicæni Concilii sunt laudatæ? Nonne potius has quæ Synodicæ sunt, suscipiemus et præferemus, et tanquam legem Ecclesiasticam recipiemus, velut a tantis sanctis Patribus cum judicio confirmatas, sicut sæpe retulimus ?

47. « Contradicentes : Nos non solum ad Eulogium, sed etiam ad Successum secundam et alteras Epistolas ejus volumus relegere. Vos autem cum neque unam audissetis, jam condemnastis eas. Episcopus : Quantascumque vultis prælegere sine

[1] Hic aliquid deest.

præjudicio relegite, ut ex consensu vel dissensu possit veritas apparere. His ergo dictis cœperunt contradicentes legere ad Eulogium Epistolam, et cum ad illud capitulum pervenissent, quo dicitur : Sed et illud non ignorent, quoniam ubi unitio dicitur, non unius rei declaratur conventus, sed duarum vel plurium dissimilium secundum naturam. Episcopus : A superioribus et ex ipsis pæne principiis Epistola ista opitulatur : etsi in quibusdam locis falsata est, tamen etsi omnia secundum vestram haberet intentionem, hoc capitulum sufficiebat omnem contradictionem compescere. Si enim unitio non unius rei conventum declarat, sed duarum vel plurium dissimilium secundum naturam : et quia qui dicunt duas naturas, ita confitentur; admiramur quemadmodum habentes hæc ac relegentes, a nobis quæritis suaderi, qui etiam alios ex his Orthodoxam esse duarum naturarum confessionem, suadere potestis, vel debetis. Cum enim mox in principio ipsius Epistolæ relegatis dicentem eum, quia non omnia quæ dicunt hæretici fugere nos vel aversari oportere; multa enim ex his confitentur quæ et nos confitemur. Quando enim dicunt Ariani Patrem Dominum esse, et omnium Creatorem, numquid nos oportet tales eorum voces aversari? Sic et Nestorius etiamsi duas dicat naturas, diversitatem tamen significat carnis, et Verbi : alia enim natura carnis, et alia Verbi. Si autem alteram confessus est carnis naturam et alteram Verbi, quam ex his duabus naturis vos vel minuatam dicitis, vel subreptam beato Cyrillo, sicut ipsi narratis, in altera dicente Epistola, neque minuatam, neque subreptam humanam naturam, cum et inferius dicat, compelli autem illos?

48. « Attendite ad lectionem Epistolæ beati papæ Athanasii : illic enim contendentibus quibusdam quia ex propria natura corpus sibi passibile ipsum creaverit Verbum, et supra et infra nititur dicens : quia non est consubstantiale Verbo corpus; si autem non est consubstantiale, alia atque alia necesse est ut sit natura, ex quibus unus et solus intelligitur Christus. Ecce etiam hic aperte duas substantias in duabus naturis posuit, ex hoc hæreticos arguens, qui consubstantiale Verbo etiam corpus esse dicunt. Quam ergo ex istis duabus naturis vel substantiis, dicitis minuatam, ipsi fatemini. Sed et idem mox in sequenti versu ita addidit dicens : Sed et hoc non ignorent : ubi enim unitio dicitur, non unius significatur rei conventus, sed duarum vel plurium et diversarum secundum naturam. Si ergo dicimus unitionem, proculdubio confitemur quia carnis animatæ et Verbi. Sed et hi qui duas naturas dicunt, idem sentiunt. Illi ergo qui totiens in superioribus Epistolæ suæ partibus ita duas naturas Orthodoxe et aperte prædicavit. Sed et post eos qui falsati sunt sermones qui dicunt : Etsi parum circa proprietatem sermonis obscurati sunt, dicens de Orientalibus duas naturas manifeste confitentibus : qui enim confitentur, quia ex Deo Patre natus unigenitus Verbum, idem ipse natus est secundum carnem ex muliere, quoniam et Dei Genitrix est sancta Virgo. Et quia una persona est et non duo filii, neque duo Christi, quemadmodum cum Nestorii blasphemiis consentiunt. Nestorius enim duos dicit filios et Dominos et Christos, ut breviter complectar; Orientales autem fratres nil tale dixerunt, sed tantummodo voces dividunt. Dividunt autem secundum hunc modum dicentes : eo quod quædam ex his Deo dignæ sunt, quædam vero homine : quæ autem communiter prolatæ sunt tanquam habentes tam dignationem divinam quam humanitatem, sed tamen ab uno eodemque prolatas. Et non sicut Nestorius qui quasdam quidem de Verbo proprie assignant, quasdam vero nato ex muliere quasi alteri Filio. Aliud autem est vocum sine diversitate, aliud dividere in duabus personis tanquam alteri et alteri. Qui enim superius illa, inferius autem hæc : numquid in medio loco poterat seipsum convellere? Absit : sed contrarii sermones Synodicis ejus Epistolis ab hæreticis sicut apparet falsati sunt. Proferentibus autem his qui contradicebant tanquam invictum scutum secundæ ab ipsis prolatæ ad Successum Epistolæ capitulum. Illud quod dicit : repugnant nihilominus unam dicentibus filii naturam incarnatam; et velut cassum volentes illud ostendere, contendunt ubique, duas naturas subsistentes ostendere.

49. « Postquam recensitum est, dicentibus illis : Ecce ubique beatus Cyrillus renuntiat duas dici naturas post unitionem. Episcopus : Nullo præjudicio habito, sicut sæpe diximus, Orthodoxæ fidei, etiamsi demus Cyrilli esse nuper relectam Epistolam, multo magis duabus naturis existentibus advocationem præbuit post unitionem quam unius Dei Verbi incarnatæ, ex eo quod dicit : Vestitus vero etiam nostra natura, etiamsi non est consubstantiale ex Deo Patre procedenti Verbo corpus quod univit sibi. Si ergo non est consubstantiale Verbo corpus quo circumdata est Dei Verbi natura, alia modis omnibus atque alia pro certo natura est. Sed et illud quod ait carne eum passum et non Deitate, aliam iterum atque aliam ostendit naturam. Altera enim carnis natura passibilis, et altera Verbi impassibilis, sicut et vos ipsi fatemini. Et iterum quod dicit, quia semen Abrahæ suscipiet, formam servi accipiens : alteram illam servilem ex Abraham susceptam naturam docet, et alteram illam Dominicam Dei Verbi naturam. Sed et quod ait : Non est confusum, sicut illis placet, sed nec carnis in eis, sed in proprietate secundum utrasque tam intelligi quam permanere; ex his magis ille, quam Chalcedonense Concilium in una persona duas existentes naturas decrevit intelligi. Sed et quod ait, non minuatam neque subreptam humanam naturam; manifeste duas naturas existentes ostendit, divinam scilicet naturam quæ assumpsit, et quæ assumpta est, humanam. Sed et quod ait : Recte et nimis prudenter tua perfectio de salutari passione sermonem protulit, non illum unigenitum Dei Filium, secundum quod intelligitur et est Deus,

passum in propria natura ea quæ sunt corporis confitendo, sed magis passum eum natura terrena; aperte etiam hic duas naturas docuit subsistentes, et terrenam passibilem, et divinitatis impassibilem. Sed et in fine Epistolæ suæ illud quod ait : Quid enim est humana natura nisi caro animata sensibiliter, sed et passum carne dicimus Dominum. Ecce in ipsa quæ a vobis prolata est Epistola, licet falsata est, non totiens de una natura quantum de duabus naturis fidei rectæ tribuit advocationem non solum post unitionem, quæ in Virginis facta vulva est : sed et post passionem et resurrectionem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui post resurrectionem ostendit perforatas immaculatas manus suas, et transfixos pedes suos sanctis discipulis suis, ostendens se vivum et unum esse in una persona et in duabus naturis : quod enim dicit[1] : Videte manus meas et pedes meos, quoniam ego ipse sum : unam ejus personam ostendit incarnatæ divinitatis : quod autem addidit : Pertractate et videte quoniam spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habentem : diversitatem ostendit in semetipso duarum naturarum, tam assumentis Deitatis quam assumptæ humanitatis magni Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. In tantum autem abfuit beatus Cyrillus a contradictione Orthodoxæ duarum naturarum confessionis, quod Gregorium Nazianzenum, et Gregorium Nyssenum, et Ambrosium Mediolani protulit in sæpe dicto Ephesino sancto Concilio; ac veluti eos sibi advocans perduxit : quorum prior his verbis dixit : Beati Gregorii Nazianzeni episcopi : Naturæ quidem duæ, Deus et homo; nam et anima et caro : filii autem non duo, neque Dei : neque enim hic duo homines : etsi ita Paulus[2] tam interiorem quam exteriorem hominem appellavit : et si licet breviter dicere; aliud quidem et aliud, ex quibus Salvator, etsi revera non est : idem, visibile et invisibile, et temporale et sine tempore, non autem alter et alter : Absit. Item et beatum Gregorium Nyssenum protulit dicentem : Quid humilius in Deo quam forma servilis? aut quid humilius in rege omnium, quam in commune nostræ exiguæ naturæ propria voluntate descendere? Per beatum autem Ambrosium in eodem duas naturas esse ita approbavit dicens : Custodiamus diversitatem carnis et divinitatis : unus enim Dei Filius in utroque loquitur, quia utraque natura in eo est. Attende in ipso, nunc quidem gloriam Dei, nunc vero hominis passiones. Sicut Deus, docet divina, quoniam Verbum est : sicut homo, loquitur humana, quoniam in mea loquitur natura. Hæc testimonia ad confirmationem rectæ et inlibatæ fidei suæ in Ephesiaco Concilio protulit. Et sicut rectæ fidei, ea secundum illud Concilium confirmavit. Quanticumque ergo sermones sub nomine Domini prolati istis consentiunt, tanquam sancti Cyrilli suscipimus : quanti vero his adversantur, aut non sunt illius, aut certe falsati sunt, etiamsi concedamus illius esse. Ideo neque condemnamus talem Patrem, sed nec ad præjudicium rectæ fidei conlaudamus quæ ex persona ejus proferuntur diversa laceratæ Epistolæ.

50. « Contradicentes : Concilia pro unitate sanctorum, sanctarum Ecclesiarum in divinis Diptycis intexta sunt, aut pro majori divisione? Episcopus : Quid autem et antequam nominatim insererentur? numquid in omnibus Ecclesiis quæ sub cælo sunt non recitabantur episcopi? Et si nominatim Concilia ipsa non recitabantur, tamen in propriis regionibus et civitatibus singuli quique adnotabantur. Si ergo in propriis civitatibus singuli quique adnotabantur, unusquisque in quocumque subscripto Concilio recitabatur, quanto magis rationabilius erat eos qui cum labore et sudore in unum convenerunt adversus hæreticos, et Deo placitum prœlium susceperunt, et bonam illam victoriam per gratiam Dei vicerunt, uno consensu inseri in gloriam Dei et laudem certantium ad majorem adhortationem eorum qui post certaturi sunt? Contradicentes : Sicut prius dum recitabantur, neminem scandalizabant : Nunc autem plurimos scandalizant. Episcopus : Si cœperimus per singulos de his qui scandalizantur hæreticis Concilia offerre, invenimus fidem nostram denegantes : Ariani enim scandalizantur in Nicæno Concilio, Macedoniani in Constantinopolitano, Nestoriani in Ephesino, Eutychianistæ in Chalcedonensi : si ergo illos voluerimus placare, Dominum offendimus, fidem nostram denegantes. Nam et vos quanta per singula tempora innovastis? Imperatores, qui a vobis persuaderentur indempti, sicut Endodia Basilisci adversus Orthodoxam fidem, et Enoticum Zenonis, et Trisagii novitatem, et alia multa ejuscemodi, quæ ad eversionem fidei facta sunt, et Orthodoxos non sine causa scandalizarunt. Hæc enim nullum fidelium scandalizant : si autem infideles hæretici scandalizentur, nec enim ex hoc conscientia nostra perturbatur.

51. « Contradicentes : Ibas ergo et Theodoretus sicut rectæ fidei suscepti sunt a Synodo, et sicut rectæ fidei in divinis Diptycis recitantur. Episcopus : Utrique Nestorium anathematizantes suscepti sunt in sancto Concilio. Contradicentes : In tantum per dolum anathematizavit Theodoretus, quia postquam anathematizavit, discedens dixit eis : Valete. Episcopus : Quid ergo? Quoniam Eusebius Nicomedenæ et Theognius Nicænæ, et alii quidam cum ipsis, et in ipso Nicæno sancto Concilio ficte subscripserunt, et post hæc Arium aperte secuti, Ecclesiam devastarunt, et sanctos Patres nostros Eustathium Antiochiæ, Athanasium Alexandriæ, et Paulum Constantinopolitanum fugaverunt; propter illos nec Nicænum sanctum Concilium debemus suscipere, aut in divinis Diptycis recitare? Absit. Nos autem non tanquam Theodoretum defendentes, vel ea quæ præcesserunt diximus, vel quæ sequentur dicemus; sed veritatem, et sanctum Concilium quod eum juste suscepit. Volens enim satisfacere quemadmodum susciperet; nec tamen permissus est propter

[1] Luc. XXIV. — [2] Rom. VII.

anticipatos quosdam atque in eo scandalizatos : postquam vidit non suscipi satisfactionem suam, anathematizans Nestorium et Eutychen addidit : Valete. Cur autem hoc ipsum dixerit : Valete, superius manifestavit dicens : Quoniam nec sedem ambio, nec pro episcopatu sollicitus veni ; sed ut persuadeam quemadmodum credo : propter quod anathematizo, sicut jubetis, et vale vobis facio. Unde neque sanctum Concilium, neque gloriosissimi judices ad injuriam hunc sermonem susceperunt : pro certo scientes quia antequam sanctum istud Concilium fieret, pacificatus esset beato Cyrillo, qui ab eo injuriatus est in contradictoriis libris duodecim Capitulorum.

52. « Contradicentes : Et unde hoc potestis ostendere? Episcopus : Ex ipsa quæ ad Joannem et Orientales scripta est Epistola beati Cyrilli pro unitate Ecclesiarum.

« Contradicentes : Non habetis unde ostendere, quia indulsit eis. Episcopus : Nos ad omne Orientale Concilium Epistolam ipsam scriptam invenimus. Ostendite autem vos quod in unitionem hos ex illa pacifica et coadunante Epistola sua subtraxit. Quid autem amplius est, verbis detrahere, an per condemnationem inferre contumeliam? Sic ergo ipsi beato Joanni, et omnibus qui cum eo fuerant in Epheso et per condemnationem eum injuriantes indulsit beatus Cyrillus ; multo magis qui tantummodo verbo in eo peccaverunt, indulgentiam præstitit : sed et invenimus in Theodoreti litteris quas ad Dioscorum fecit, quia et secundo in his quæ contra Nestorium scripta sunt scripserit. Et quando contra Julianum, vel Aponpeos conscripsit, libros ipsos destinavit in Antiochiam beatus Cyrillus et rogavit beatum Joannem ostendere illos Orientalibus præclaris doctoribus. Et quia ostensis eis scripsit eis Theodoretus, et rescripsit ei beatus Cyrillus, et diligentiam et affectum ei testificans : Et quia duas ab ipso suscepit affectuosas Epistolas, quæ et custodiuntur apud eum, nullam contumeliam designantes. Sed tamen et his ita scriptis atque dictis, non aliter eum suscepit sanctum Chalcedonense Concilium nisi clare sub conspectu omnium anathematizasset Nestorium et omnes definitiones ejus.

53. « His autem ita de Theodoreto dictis, Contradicentes : Et Ibas ergo injuste susceptus est a Chalcedonense Concilio? Episcopus : Ibæ et accusantium eum judicium ex imperiali auctoritate delegatum est Photio episcopo Tyri et Eustatio episcopo Beryti et Uranio Himerorum civitatis episcopo : qui reverendissimi viri, et nimium horrentes Nestorii blasphemias cum omni diligentia discutientes, eum immunem, et sine culpa eum decreverunt, sicut et Acta ipsorum et relatio manifestat : Quem ergo judices justificaverunt, quemadmodum Concilium poterat condemnare? Contradicentes : Et illa ergo quæ ad Marin Persam Epistola ejus scripta est recte continet : quæ et prolata ab eis et relecta nobis est, et inventa est narrationem habens actorum inter beatum Cyrillum et nefandum Nestorium, eo quod quasi per istos duos homines omne sæculum conturbatum esset : Nestorio quidem ea quæ Paulus Samosatenus saperet, affirmante, et propter hoc a beato Cyrillo in Ephesino Concilio condemnato; Cyrillum autem suspicantibus, quasi cum Apollinario saperet in illis duodecim Capitulis, et propter hoc condemnato a Joanne Antiochenæ civitatis episcopo, et cum eo habito Concilio : Et quia propter hanc causam cum inimicitia de Epheso discesserunt : Et propter illam inimicitiam divisæ sunt omnes ubique Ecclesiæ, et fideles populi, aliquantis quidem huic parti consentientibus, aliis vero illi : Et quia dum in his essent rebus, compunxit Deus piissimum imperatorem Theodosium convocare virum reverendissimum episcopum Constantinopolitanæ civitatis Maximianum, et eos qui tunc forte in eadem gloriosa aderant civitate; hortarique et sollicitudinem habere, vel cogitare de pace sanctarum Ecclesiarum. Et post illam pacificam cogitationem destinavit piissimus imperator Aristolaum tribunum et notarium ob hoc ipsum : qui perveniens tam in Antiochia quam in Alexandria, utrasque partes miserante Deo ad pacem perduxit.

54. « His ergo per Epistolam declaratis, episcopus dixit : Hæ litteræ etiam in Vita beati Cyrilli divulgatæ sunt, et non solum quia non moverunt eum propter factam pacem et unitatem propter Dominum; sed et Valeriano scribens episcopo Iconii, talia de ipsis satisfecit, dicens : Nam si Epistolas sibi componentes quidam circumferunt, tanquam ex persona scriptas illustrium virorum, non debent credi : qui enim semel scriptis fidem propriam confessi sunt, quemadmodum diversa possunt scribere tanquam ex pœnitentia ad non bene credendum traduci? Sed tamen et beato Cyrillo ita pro eis testificante, et recensita præfata Epistola in Chalcedonensi sancto Concilio; non tamen aliter prævidit suscipi eum propter suspiciones in eadem Epistola insertas, nisi et ipse Nestorium, et omnia ejus decreta anathematizasset : et postquam anathematizavit, tunc susceptus est in sancto Concilio. Nec tantum de his solis dico, sed et Nestorius et Eutyches simili modo, si proprias hæreses anathematizassent, modis omnibus etiam illi suscepti fuissent a sanctis Conciliis. Chalcedonense ergo Concilium circa Ibam et Theodoretum districtius agit, quam beatus Cyrillus. Beatus enim Cyrillus contentus fuit in consensu damnationis Nestorii, et ordinatione beati Maximiani, qui pro illo in hac civitate episcopus factus est; Chalcedonense autem sanctum Concilium nisi sub præsentia sua anathematizassent Nestorium et omnia dogmata ejus, et scriptis inter Acta insertæ fuissent voces eorum, non fuit contentum suscipere eos. In his ergo dictis, Contradicentes : De his quidem persuasum est nobis.

55. « Et ita secundæ diei conventu dissoluto, et discedentibus nobis, et multa testimonia de duabus naturis præparantibus, piissimus atque amator Dei imperator noster accersito sanctissimo archiepiscopo patriarcha Epiphanio, præcepit etiam nos ingredi

cum ipso. Et postquam per confabulationem locutus est ei quæ illi Deus inspiravit, ipsum quidem dimisit, secundum morem oratione facta pro ejus pietate; nos autem una cum venerando senatu retinuit; censuitque etiam Contradicentes ingredi. Quibus ingressis ipsos quidem præcepit in uno scamno sedere, nos autem in altero, una cum gloriosissimis judicibus. Et omnibus nobis tacentibus, pietas ejus tanta ac talia ad eos locuta est cum omni mansuetudine et tranquillitate; ut si alter mihi diceret ab ejus pietate hæc dicta, vix crederem nisi ipse auribus meis audissem, quæ cum magna gratia Dei ex benedicto ejus ore prolata sunt. Nam Davidicæ mansuetudinis, et Mosaicæ patientiæ, et Apostolicæ clementiæ instar in eo conspexi : etsi enim non iisdem sermonibus, quibus beatus Paulus, sed tamen eadem mente qua ille ad sanctam Ecclesiam vestram scripsisset, locutus est cum eis. De qua idem beatus Paulus sanctæ Ecclesiæ vestræ, sicut dictum est, scripsit, dicens[1] : Quia fuimus in medio vestrum tranquilli, et tanquam nutrix fovens filios suos; ita cum bona voluntate festinavimus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed et proprias animas; propter quod dilecti nobis facti estis. Et ut ex paucis possitis conjicere quæ multifarie, multisque modis tam illo die ab ejus pietate ad eos dicta sunt, quam in reliquis confabulationibus ex exemplaribus piæ ejus Epistolæ æque cognoscetis, quæ scripta est ad Euphemium virum reverendissimum Theopolitanæ civitatis archiepiscopum, ut per hoc appareat omnibus qui ab ipsis decepti sunt in Oriente : quæ præsenti subjungentes Epistolæ vestræ venerationi transmisimus, ut per eam cognoscatis, quanta, Dei gratia, per benedictum os ejus tam primo die, quam reliquis locuta est ad eos.

56. « Et postquam in nomine Domini collocuti sumus invicem, accusare nos tentantes Contradicentes ad piissimum imperatorem; secreto suggesserunt ei perquemdam, tanquam non confitentibus nobis Dominum passum carne, vel unum eum esse de sancta Trinitate, nec ejusdem esse personæ tam miracula quam passiones. Ingresso itaque sanctissimo patriarcha in venerando palatio ad piissimum imperatorem, et domino viro reverendissimo archiepiscopo Hypatio, cum eo percontata est pietas ejus ab ipsis, his verbis : Non confitemini ejusdem personæ Domini nostri esse Jesu Christi tam passiones quam miracula? vel Deum esse qui carne passus est, atque unum eum esse de Trinitate? Respondit idem reverendissimus vir : Nos, domine, magis autem mater vestra Catholica et Apostolica sancta Dei Ecclesia ejusdem personæ magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi prædicat et passiones et miracula, non tamen ejusdem naturæ; sed sicut docuerunt sancti Patres, passibilem carnem, impassibilem divinitatem; circumscriptum corpore, incircumscriptum spiritu; terrenum, et cælestem; visibilem, et intelligibilem : ut integro homini eidem et Deo, integer homo cohæreat qui ceciderat sub peccato : sicut beatus Gregorius Nazianzenus docuit in Epistola scripta ad Cledonium, et utraque sancta Concilia tam in Epheso adversus Nestorium, quam in Chalcedone adversus Eutychen et Nestorium congregata consenserunt, et confirmaverunt. Sed et Dominum carne passum ita rursus confitemur propter eos qui confundunt vel dividunt, ut passibilem eum dicentes carne, impassibilem confiteamur divinitatem; similiter et unum esse ex Trinitate secundum divinam naturam tam credentes quam confitentes; secundum carnem vero unum ex nobis placuisse ei credimus fieri; et sicut consubstantialem Patri secundum divinitatem, ita nobis consubstantialem secundum humanitatem, et sicut perfectum in Divinitate, ita perfectum et in humanitate. Si autem illi aliter dicunt et præsumunt eum dicere, ut secundum carnem quidem ante sæcula sit, secundum divinitatem vero in novissimis diebus; vel creaturam eum esse secundum Deitatem, non creatum autem secundum humanitatem; vel visibilem et passibilem secundum divinitatem, invisibilem vero secundum humanitatem : tunc calumnientur nos tanquam frustra contrarios sibi.

57. « Post Collationem ergo habitam cum Orientalibus episcopis ac nostra tenuitate : ex piissimi nostri imperatoris jussu, alia vice ingressis nobis in venerabili palatio ejus, una cum domino meo archiepiscopo, vel aliis qui convenerant reverendissimis episcopis, piissimus imperator exultans in virtute Dei, et gaudens in salutari ejus, ac lætus nimis, quia desiderium cordis ejus, secundum[1] propheticam vocem, præstiterat ei, et voluntate labiorum non privavit eum; cœpit dicere ad nos, præsente venerabili senatu : Quia postquam locuti estis cum Orientalibus episcopis per duos dies, tertio die convocatis tam vobis quam illis antequam susciperemus vos, ingressus sum in Oratorium gloriosi Michaelis Archangeli, quod est in Cochlio; et rogavi Dominum dicens : Quia si in veritate uniri habent nobis, magis autem sanctæ tuæ Ecclesiæ; compunge eos velociter consentire nobis : sin autem nolunt, præpedi eos, ut ex ipsis magis culpa nascatur, et non ex nobis. Et cognovistis quantis propositionibus rationabilibus et pacificis cum omni mansuetudine et patientia prolatis a nobis, vir reverendissimus episcopus Philoxenes tantummodo persuasus est. Cæterorum vero perversitatem cordis Deus adspiciens, colligavit linguas eorum, ut neque satisfactionem invenirent, neque veritati consentirent : ut ex ipsis fiat occasio aversionis eorum, et non ex nobis. Et hæc quidem gratias agens Domino, dixit ejus tranquillitas de eorum perversitate. Sed tamen et usque hactenus omni continentia et beneficio dignatur eos attendere, non cessavit exspectans propter Dominum eorum conversionem ad bonum. Quæ illum spes non fefellit : nam

[1] I. Thes. I.

[1] Psal. XX.

etsi non episcopi, qui hactenus in sua dissuasione permansere : sed tamen plurimi clericorum et monachorum qui cum his convenerunt, ad sanctam communionem cum gaudio remearunt in Ecclesiis suis ac monasteriis. Ex quibus quidam lingua Syriatica per interpretes locuti sunt nobis, dicentes : Quia ab illis decepti, et nos eversi sumus, et multas animas evertimus : dicebant enim nobis, et quod Spiritus sanctus recessit ab Ecclesiis et baptismate communione eorum : et ideo hæc audientes et velut veracibus credentes decepti sumus ; sed gloria Domino, qui satisfecit nobis de errore eorum, et univit nos Catholicis et Apostolicis sanctis Ecclesiis suis : confidimus enim in bonitate ejus, et quoniam dabit nobis virtutem, ut eorum quos evertimus, pluriores iterum convertamus ad sanctas Ecclesias ejus, in gloriam et laudem sancti nominis ejus. Explicit Epistola Innocentii episcopi Maroniæ civitatis ». Quomodo vero modo nonnihil compressi, rursus majori audacia sub eodem Justiniano imp. exsurrexere adversus Catholicam Ecclesiam episcopi, Severi socii, turbaveruntque Constantinopolitanam Ecclesiam, occasionemque dedere, ut quinta Synodus ageretur ; suo inferius loco dicetur.

Anno periodi Græco-Romanæ 6025. — Jesu Christi 532. — Joannis II papæ 1. — Justiniani imp. 6. Athalarici reg. 7.

1. *Posteriora quinquennalia Justiniani.* — Hic annus, siculi præcedens, sine consulibus fuit, et hæc formula adhibita : « Post consulatum Lampadii et Orestis II, vel, iterum post consulatum Lampadii et Orestis », aut denique secundum modum loquendi Victorianum : « Post consulatum Lampadii et Orestis anno III ». Quinquennalia Justiniani post Justinum imperantis in hunc annum incidunt.

2. *Origenismus reviviscit.* — A num. 8 ad 30. Turbas, quas *Origenis* sectatores post *S. Sabæ* abbatis mortem excitarunt, Baronius hoc anno narrat, quod, inquit, eas singulis annis distinguere haud facile sit. Verum cum longe post præsentem annum contigerint, eas, quantum fieri poterit, infra suis annis reddemus, contenti hic quæ eas præcessere, ex Norisio card. doctissimo in Dissert. de quinta Synodo cap. 1, ubi Historiam Origenianam pluribus illustravit, describere. *Origenismus*, mortuis *Joanne* Hierosolymitano, *Ruffino* Aquileiensi, et *Melania* seniori *Origenis* patronis, oppressus videbatur, quando integro post sæculo revixit ; et non modo Judæam hujus mali originem, sed orbem universum novis dissensionibus involvit ; ita diutius sub cinere latitans ignis late serpente flamma universa absumpturus erupit. Totius conflator incendii a sancto *Cyriaco* anachoreta, cui de facie probe idem cognitus fuerat, hisce describitur : « Nonnus horum malorum fuit initium : qui cum non ignavum ad hæc ministrum invenisset Leontium Byzantinum, post beati patris nostri Sabæ excessum, continuo tetrum hunc morbum in compluribus Ecclesiæ locis clam disseminavit », inquit auctor Vitæ sancti Cyriaci, quæ latine extat apud Surium ad diem XXIX Sept., græce vero et latine in Analectis græcis a monachis Benedictinis Congregationis S. Mauri nuper Parisiis publicatis, utrobique sub nomine Metaphrastis, cui vulgo illa Vita inscribitur. Hac ultima editione utpote correctiori, quæ lucem vidit, postquam idem Norisius dissertationem suam de quinta Synodo publici juris fecit, utar.

3. *Abbates Lauræ Novæ post S. Sabam.* — Sanctus *Sabas* cum maximam Lauram (ita desertus locus dispersis atque ab se invicem disjunctis cellulis anachoretis habitatus, vocabatur) condidisset, in monachorum rigidioris disciplinæ impatientium odium incidit, ideoque alio divertere compulsus est. *Eliæ* quidem patriarchæ Hierosolymitani mandatis paulo post revocatus, suæ iterum Lauræ præfectus est ; verum illi, quos livor in sanctissimum virum urebat, rotundo agmine discedentes prope torrentem *Thecuæ* dejectas olim cellulas restaurantes, alteram Lauram fundarunt, quam etiam *Lauram Novam* nuncuparunt. Hos tamen rebelles monachos magnus *Sabas* pluribus beneficiis ad obsequium reduxit : *Joanne* viro spectatæ virtutis eisdem præposito, qui cum sanctissime demandatum munus per septennium obiisset, fatis concessit. Fertur morti proximus hæc vaticinatus : « Ecce veniunt dies, in quibus, qui præsentem locum habitant, desciscent a recta fide ». Successit *Paulus* origine Romanus, sub cujus præfectura *Nonnus* Palæstinus cum *Leontio* quodam Byzantino monachum induit. Erat *Nonnus* jam diu Origenianæ Scholæ paradoxis innutritus, statimque pessimum

virus in reliquorum animos instillare cœpit. Cæterum *Paulo* regiminis pertæso, ac proinde vix sexto præfecturæ mense exacto sponte in Arabiam secedente, *Agapetus* Lauræ regimen assumpsit, qui *Nonnum* una cum aliis tribus monachis Origeniano dogmate infectis e Laura expulit. *Nonnus*, Elia patriarcha anno DXVIII decima post Anastasii imp. die mortem defuncto, *Joannem* successorem adit, rogatque, ut iterum Lauræ restituatur; at *Joannes* auditam ab Agapeto facti causam rationemque probavit.

4. *S. Sabas implorat auxilium Justiniani adversus Origenistas.* — *Agapeto* intra quinquennium exstincto, succedente *Mammante* homine simplicissimo, *Nonnus* ac collegæ intra novam Lauram admittuntur, « malignum quidem morbum adhuc in animis inhabitantem circumferentes, sed quem metu Sabæ non proferebant, nec ad aliorum aures audebant transmittere », ut inquit Cyrillus Scythopolitanus in Vita sancti Sabæ. Sed ficta cito in naturam suam redeunt; neque haud diu *Nonnus* prava dogmata dissimulare potuit, sed initio quidem clanculum, postea ubi plurimos sectatores se habere intellexit, metu omni deposito magnus Origenianæ doctrinæ magister palam evasit; et non modo *Novæ Lauræ;* sed et reliquorum monachorum animos sectæ adjicere per emissarios curavit, ut liquet ex Vita sancti Cyriaci. Cæterum *Sabas* meliores in Orthodoxo dogmate continebat, et quo validiori impetu *Nonni* machinas frangeret, circa annum DXXVIII corpore licet imbecilli, et ob senectutem jam in curvitatem declinante, erat enim nonagenarius, ex Palæstina Constantinopolim ad *Justinianum* imp. profectus ejus opem contra *Origenistas* jam tota Palæstina ebullientes imploravit, et ut habet Cyrillus in ejus Vita, ita imperatorem allocutus est : « Arii, Nestorii, et Origenis dogmata conturbant Ecclesias, nec sinunt eas pura frui tranquillitate, et ideo a tua potentia magnum est adhibendum studium, ut omnibus viribus ea tollas de medio, et tantum malum procul expellas. Hæc si feceris, bonam spem concipio, et in Deo confido fore, ut dives sequatur remuneratio, Romaque universa, et Carthago, et quæcumque amiserunt, qui ante te imperarunt, cernentur rursus partes tui imperii ».

5. *Mortuo S. Saba Origenistæ invalescunt.* — *Justinianus* Barbarorum incursionibus repellendis intentus, Ecclesiasticis rebus passim jam labentibus haud tam celeriter manum admovere potuit. Anno Christi superiori, *Saba* demortuo, *Origenistæ* fortius in Palæstina animos collegere, atque universam provinciam in partes trahere pertentarunt. Inter cæteros *Nonni* asseclas eminebant *Theodorus* ac *Domitianus*, qui postea ad sacras infulas evecti, non uno malo *Sabæ* monachos afflixere, ut testatur Cyrillus, qui earum calamitatum non modica pars fuit : « Postquam enim, inquit, fuit Ecclesia recens liberata ab hæresibus, et respiravit a longis illis tumultibus et perturbationibus, (quas nempe Severus, Petrus Apameensis atque Anthimius dederant) et fuit in ea quies et tranquillitas, malignus in eam rursus invidum injiciens oculum, movet adversus eam quosdam Nonni asseclas, Domitianum, inquam, et Theodorum, qui cum jam olim sentirent ea, quæ Origenes, ubi etiam assumpserunt auxilium temporis, et eorum alter quidem Galatarum, Theodorus autem Cæsareæ Cappadociæ creati sunt antistites, magnam suam ostentarunt potestatem ». Theodorus a Liberato cap. 23 vocatur *Origenis defensor;* de Domitiano vero scribit Facundus lib. 1 de Tribus Capitulis, cap. 2. « Domitianus Ancyrensis civitatis episcopus provinciæ primæ Galatiæ, qui fuit Origenianæ hæresis manifestus assertor ». Turbas, quas postea *Nonnus* excitavit, a Baronio hoc anno recitatas, majoris claritatis gratia in suum tempus differimus.

6. *Collatio Catholicos inter et Severianos.* — Ad num. 30 et seqq. *Justinianus* ad *Severi* sectatores Ecclesiæ Catholicæ reconciliandos, *Collationem* inter ipsos et Catholicos habendam Constantinopoli voluit; quam integram Baronius a Nicolao Fabro U. C. accepit, et Annalibus suis inseruit. Codex Nicolai Fabri asservatur nunc in Bibliotheca Colbertina, ubi eam collationem legimus, latine tantum descriptam. Sed ubi ejus initio Baronius habet : « Domino amabili Thomati presbytero Innocentius episcopus Maroniæ civitatis in Domino salutem », loco *Thomati*, in Ms. legitur *Themati.* Baronius ex Epistola Justiniani ad Joannem papam anno sequenti data, in qua dicit se laborasse, ut sacerdotes Orientales ad communionem Ecclesiæ Catholicæ revocaret, recte deducit hanc *Collationem* præsenti anno habitam. Quod etiam colligitur ex Justiniani *quinquennalibus.* Multis enim exemplis demonstravimus, annis hujusmodi Festivitatibus addictis imperatores Christianos Ecclesiæ paci et bono consulere solitos fuisse, similesque Catholicos inter et Hæreticos ad hos in Ecclesiam reducendos Collationes haberi voluisse. Acta hujus Collationis Innocentius *Maroniæ* episcopus, qui eidem interfuit, litteris mandavit, ex eaque liquet, quantum *Justinianus* imperator in rebus Theologicis versatus fuerit.

7. *Ædificat Justinianus Ecclesiam S. Sophiæ.* Hoc anno cum major Ecclesia Constantinopoleos *Constantiniana* dicta, durante seditione adversus *Justinianum* excitata, de qua anno præcedenti, quæque huc revocanda est, conflagrasset : idem imperator novam et longe ampliorem cœpit exædificare, ut docent Marcellinus, et auctor Chronici Alexandrini sub hujus anni coss. Vocata ea postea Ecclesia *Sanctæ Sophiæ,* de cujus structura loquens auctor libri Græci de eadem scripti, ait, *tale ab Adamo nullum structum unquam* fuisse. Annum et mensem ejus conditus memorat Zonaras, sed non sine errore; ait enim Justinianum ædificationem auspicatum *anno ab orbe condito* 6040, *Indictione* XV, *mense Februario*, mense scilicet post Ecclesiæ conflagrationem. Legendum enim, *Indic-*

tione x, quam is annus mundi secundum Constantinopolitanos per xv divisus repræsentat, quæque hoc Christi anno ante mensem Septembrem in cursu fuit. Diem notavit Cedrenus, qui ait : « Anno ab origine mundi 6008, Indictione xv, vicesima tertia die Februarii mensis, hora prima diei, instaurationem magni templi aggressus est *Justinianus*». Sed error est tam in Indictione, quam in anno. Si enim Cedrenus adhibuit Æram mundanam Constantinopolitanam, reponendum, anno 6040, si Alexandrinam, qua plerumque utitur, legendum, anno 6024, quæ unitate addita, ut fieri debet, Indictionem x exhibet. Hujus templi ædificatio Justiniani *quinquennalia* nobilitavit, quam ideo differre noluit. Ducangius lib. 3 Constantinopoleos Christianæ, templum hoc pluribus describit.

8. *Moritur S. Eleutherius episc. Tornacensis.* — Hoc vel superiori anno sanctus *Eleutherius* episcopus Tornacensis in Belgio, certaminibus adversus hæreticos susceptis clarissimus, ab iis interfectus est. Vita ejus a variis conscripta. Primum ab auctore anonymo ante incursionem Nortmannorum edita : secunda auctior auctore alio anonymo ; denique a Guiberto Tornacensi Ordinis sancti Francisci, ad eam scribendam excitato litteris Alexandri papæ hujus nominis IV. Omnes illas Vitas edidit Bollandus ad diem xx mensis Februarii. Plura etiam de *Eleutherio* habet Cointius in Annal. Ecclesiast. Francorum. Ejus mortem hoc vel superiori anno contigisse Bollandus et Cointius ex ejus Actis deducunt. Eleutherio successit sanctus *Medardus*, a cujus electione *annis amplius quam sexcentis*, ut Guibertus in Vita sancti Eleutherii tradit, iidem Noviomenses episcopi fuere, qui et Tornacenses ; ita tamen ut utrique Ecclesiæ Cathedrali honor servaretur, et Pontifices dicerentur Noviomenses ac Tornacenses, aut vice versa Tornacenses ac Noviomenses.

9. *Dionysius magnum cyclum* DXXXII *annorum absolvit.* — Marianus Scotus in Chronico ad annum DXXXI scribit : « Explicit magnus cyclus Paschalis DXXXII annorum, in cujus II anno juxta Dionysium natus est Dominus », ideoque anno Juliano XLVI, Urbis conditæ DCCLIV. Hoc vero anno Sigebertus in Chronico habet : « Hoc anno expletus est a Christi Nativitate magnus annus annorum quingentorum triginta duorum. Ab hoc etiam anno Dionysius abbas orditur cyclum suum cyclorum quinque decennovalium (id est annorum XCV) ». Addit Sigebertus, secundum annum « Operis hujus concordare debere in ratione computi primo anno Nativitatis Christi », id est, anno Juliano XLVI, uti jam diximus. Vide quæ de hac Periodo Dionysiana ad annum DXXVII dixi.

Bonifacius II papa moritur, ut anno superiori num. 4 ostendi. *Conjuratio* adversus Justinianum imp. de qua ibidem num. 10.

JOANNIS ANNUS 2. — CHRISTI 533.

1. *Justiniani edictum continens professionem Catholicam, et legatio ad Joannem papam cum litteris ad explodendam aliam legationem missam a monachis hæreticis Nestorianis ad eumdem Pontificem.* — Quingentesimus trigesimus tertius Redemptoris annus, idemque septimus Justiniani imperatoris inchoatus, tertio ejusdem consulatu lætissime aperitur, quem ob innumera a Deo accepta beneficia idem imperator perpetuis suarum sanctionum divinæ majestati consecrat monumentis [1] : nominatissimus ipse quidem, utpote qui Romano imperio felicissimus exstitit, idemque imperatoris constitutionibus redditus celeberrimus : quot enim a Deo hoc anno sub suo ipsius tertio consulatu consecutus est dona, iisdem sæpe commemorat, de quibus inferius agendum erit.

2. Primum vero omnium auspicaturus ipse hoc anno perdifficile bellum Wandalicum, non aliunde magis quam ex bene custodita Catholica religione, exemplo Theodosii senioris maxime pii imperatoris, conciliare sibi divinum numen contendit. Cumque soleant detenti curis bellicis principum animi, aliis negotiis remittere nuntium, ut ubi majus vertit rei momentum, ibi totis nervis in opus incumbant :

[1] L. I. et II. ff. de confirm. Digest.

Justinianus veluti summo otio, summaque pace, ac rerum tranquillitate, nihil sibi magis propensiori studio perficiendum putavit, quam ut curaret quæ essent Catholicæ fidei : cujus rei causa hoc ipso anno ad Joannem Romanum Pontificem honorificam legationem decernit, mittens duos primarios Orientis episcopos Hypatium et Demetrium.

3. Hujus decernendæ hoc anno legationis causam refert Liberatus diaconus [1], dum rem gestam prolixam satis his paucis complexus est. « Defuncto Bonifacio papa, Joannes cognomento Mercurius, Sedis Apostolicæ suscepit præsulatum. Ad quem missi sunt ab imperatore Justiniano Hypatius Ephesiorum episcopus et Demetrius a Philippis contra legatos Acœmetarum (Acimicorum) Cyrum (Carum) et Eulogium negantes esse confitendum beatam Mariam vere et proprie Dei Genitricem, et unum de Trinitate incarnatum et carne passum. Sed papa Joannes, nobis ibi positis, hoc confitendum Epistola sua firmavit, et imperatori direxit. A cujus communione discedentes Romæ quidam monachi, Acœmetarum legatos secuti sunt, et usque nunc hanc confessionem de Christo non suscipiunt ». Hæc Liberatus; quem hoc ipso anno Romæ fuisse, ipsius testificatione satis intelligis. Exscripsimus ista Liberati ex recentiori Conciliorum editione, cum in veteri nonnullis omissis verbis textus reddatur obscurus.

4. Antequam autem magni momenti historiam ingrediamur : memoria repetas necesse est, quæ tum Constantinopoli, tum Romæ contigisse diximus temporibus Hormisdæ Pontificis, cum Scythas monachos Romam venisse superius enarravimus conquesturos de legatis Apostolicæ Sedis negantibus addenda esse Chalcedonensi Concilio verba illa, quibus dicebatur, unum de Trinitate esse crucifixum in carne; quos etiam, sicut legati Apostolicæ Sedis, cum essent Constantinopoli, ita Hormisda papa Romæ rejecit, negans pariter recipiendam esse novitatem illam verborum : quæ quamvis in rectum potuissent deduci sensum, ex multis tamen causis suo loco superius recensitis, ad explodendam omnem fraudem, quæ per occultos Eutychianos clam irrepere potuisset; verbis illis haud necessariis abstinendum esse fidelibus, idem Pontifex litteris iteratis admonuit : ita ut sicuti additamentum illud ad Trisagion appositum, « qui crucifixus es pro nobis » Catholici abhorrerent; ita dicere, « unum de Trinitate in carne passum », pariter exhorrerent. Sed quid actum? Etsi idem ad certamen campus; novis tamen et prioribus plane contrariis pugnatoribus in arenam descendentibus, fuerunt quoque arma mutanda, et certandi modus fuit ineundus a priori plane diversus, integra illæsaque permanente fide Catholica : cui ut consuleretur in omnibus, aliter tunc, nunc vero aliter fuit a ducibus captandum pugnandi consilium, modusque quærendus. At quinam iste fuerit, audi.

[1] Liber. diac. Brev. c. 20. tom. II. Conc. nov. edit.

5. Cum contra Eutychianos dolis fidem Catholicam invadentes rejectam illam sententiam Nestoriani audirent, qua assereretur « Unus de Trinitate esse passus in carne » : perinde ac si secundum suam ipsorum assertionem duplex assereretur Christi esse persona, sicut et naturæ duæ, humana atque divina; et sic dici videretur passus homo, ut negaretur Deus esse passus in carne : mox illud quasi ex necessaria consequeretur assumptione : Si non est passus unus de Trinitate in carne, ergo nec natus idem in carne : ergo nec proprie dici posse videbatur (aiebant illi) Mariam vere et proprie esse Dei Genitricem; quod Nestorius ejusque sectatores Nestoriani professi erant. His accedebat, quod (ut diximus) e latebris fuliginosi emergentes Origenistæ, inter alias quas proponerent sententias, illa erat, ut negarent Christum unum de Trinitate fuisse. Quamobrem ex asserentium pravitate reddi cœpta est prohibitio illa profana, quæ antea videri poterat ad cavendos Eutychianos utiliter introducta. In tale igitur tantumque discrimen adducta Catholica fide, cum ista Constantinopoli controversia agitaretur, ut periclitari Christiana pietas videretur, irrumpentibus ex adverso Nestorianis atque Origenistis ex aditu illo, quem ad expugnandos Eutychianos occasio temporis aperiri suaserat : Epiphanius Constantinopolitanus episcopus et cum eo Justinianus imperator ac reliqui Orthodoxi ex adverso pugnantes, firmiterque resistentes, sicut asserebant, pie sancteque dici Unum de Trinitate esse passum in carne, ita ex præscripto Catholicæ fidei nefas esse dicebant negare sanctissimam Virginem Mariam vere proprieque matrem Dei a fidelibus nuncupandam.

6. Istis in hunc modum se habentibus : qui Nestorianæ sententiæ potissimi assertores essent monachi Acœmetæ, cum ab imperatore Justiniano, Epiphanio agente, magnopere urgerentur : auxilium ab Ecclesia Romana sperantes, a qua scirent eam fuisse rejectam sententiam, qua ab Eutychianis callide dicebatur unus de Trinitate passus in carne; simul ac audierunt Joannem creatum esse Romanum Pontificem, legatos ad eum misere, rogantes, ut quæ semel esset explosa ab ipsa Ecclesia Romana sententia, nullo adversariorum conatu reciperetur, ne tantæ Ecclesiæ nota posset prævaricationis inuri, secundum Pauli Apostoli in seipsum dictum [1] : « Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico, prævaricatorem me constituo ». Audientes autem Epiphanius et imperator, missam ab adversariis esse Romam legationem, adversus eam ad eumdem Joannem Romanum Pontificem dictos legatos episcopos cum litteris, et ipsi miserunt : directa autem legatio est nomine imperatoris, qui et ad eum litteras dedit. Sed quod ante ejusmodi legationem Romam missam, idem imperator testetur in Epistola ad Epiphanium [2], se ea de causa edictum promulgasse; hic primo ipsum reddere, operæ pretium ju-

[1] Gal. II. — [2] L. VII. C. de summa Trinit.

dicamus : recitat illud græce scriptum Contius, quod latinitati his verbis tradit [1] :

7. « Cum Salvatorem et Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum nostrum colamus per omnia : studemus etiam, quatenus datum est humanæ menti assequi, imitari ejus condescensionem, seu demissionem. Etenim cum quosdam invenerimus morbo atque insania detentos impiorum Nestorii et Eutychetis, Dei et sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ hostium, nempe qui detrectabant sanctam gloriosam semper Virginem Mariam Theotocon sive Deiparam appellare proprie et secundum veritatem ; illos festinavimus, quæ sit recta Christianorum fides, edocere. Nam hi inevitabiles cum sint, celantes errorem suum, passim circumeunt (ut didicimus) et simpliciorum animos exturbant et scandalizant, ea adstruentes, quæ sunt sanctæ Catholicæ Ecclesiæ contraria. Necessarium igitur esse putavimus, tam hæreticorum vaniloquia et mendacia dissipare, quam omnibus insinuare, quomodo aut sentiat sancta Dei et Catholica et Apostolica Ecclesia, aut prædicent sanctissimi ejus sacerdotes : quos et nos secuti, manifesta constituimus ea quæ fidei nostræ sunt, non quidem innovantes fidem (quod absit) sed coarguentes eorum insaniam, qui eadem cum impiis hæreticis sentiunt : quod quidem et nos in nostris imperii primordiis pridem satagentibus fecimus manifestum.

8. « Credimus itaque in unum Deum Patrem omnipotentem, et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei, et in Spiritum sanctum, unam essentiam in tribus hypostasibus, sive subsistentibus personis, adorantes unam deitatem, unam potestatem, Trinitatem consubstantialem. In ultimis autem diebus confitemur Dominum nostrum Jesum Christum, unigenitum Dei Filium ex Deo vero Deum verum ante sæcula et sine tempore ex Patre natum, coæternum Patri, ex quo omnia, et per quem omnia, qui descendit de cælis, incarnatus de Spiritu sancto et sancta gloriosa et semper Virgine Maria, et humanatus sive homo factus est, et passus crucem pro nobis sub Pontio Pilato, sepultus est, et resurrexit tertio die. Unius ac ejusdem passiones ac miracula, quæ sponte pertulit in carne, cognoscentes. Non enim alium Deum Verbum et alium Christum novimus, sed unum et eumdem, consubstantialem Patri secundum divinitatem, consubstantialem matri secundum humanitatem. Ut enim est in divinitate perfectus, ita idem ipse et perfectus est in humanitate. Nam ejus secundum hypostasim, seu secundum personam unitatem suscipimus et confitemur. Mansit enim Trinitas, Trinitas ; et post Incarnationem unum ex Trinitate Dei Verbum : neque enim quartæ personæ adjectionem admittit sancta Trinitas.

9. « His ita se habentibus, anathematizamus omnem hæresim, præcipue vero Nestorium anthropolatram, et qui eadem cum ipso sentiunt et senserunt, qui dividunt unum Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum, et qui non confitentur proprie et secundum veritatem sanctam gloriosam et semper Virginem Mariam Theotocon seu Deiparam, id est, matrem Dei : sed et qui duos Filios dicunt, unum ex Deo Patre Verbum, alterum ex sancta semper Virgine Deipara Maria, gratia, habitudine, et propinquitate, quam cum Deo Verbo habet, natum esse : et qui negant, nec confitentur Deum Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum incarnatum et hominem factum et crucifixum, unum esse ex sancta et consubstantiali Trinitate. Ipse enim solus est coadorandus et conglorificandus Patri et sancto Spiritui.

10. « Anathematizamus insuper et Eutychetem mente captum, et qui cum eo sentiunt aut senserunt, qui phantasiam introducunt, negantque veram nativitatem seu generationem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi ex sancta Virgine et Deipara, hoc est nostram salutem : et qui non confitentur ipsum consubstantialem Patri secundum deitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem. Similiter anathematizamus Apollinarium psychophthoron, sive animicidam, et qui cum eo sentiunt vel senserunt; qui dicunt inanimem, hoc est, animæ humanæ expertem esse Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum : et qui confusionem aut conturbationem introducunt et invehunt in unigeniti Dei Filii humanationem sive humanitatem : et omnes postremo qui eadem cum ipso senserunt, aut sensiunt. Dat. idibus Martii, Constantinopoli, Justiniano PP. A. tertium consule ». Post hæc edicto ista subjecta leguntur : « Scriptum est superius edictum Ephesiis, item Cæsariensibus, item Cyzicenis, Amidenis, Trapezuntiis, Hierosolymitanis, Apameis, Justinianopolitanis, Augustanis, Tarsensibus, Ancyranis ».

11. Ad hujusmodi autem edictum promulgandum ante legationem Romam missam eo fuisse videtur motus impulsu Justinianus, ne adversariis, adversus quos ante Romanum Pontificem initurus per legatos suos esset certamen, aliquis cavillandi calumniandique locus relinqueretur : cum ipse imperator æque Eutychetem atque Nestorium eorumque sectatores condemnet et cum eis Apollinarem : peculiare enim tunc temporis erat, ut cum quis Nestorium damnaret, ab his Eutychianus diceretur, sive Apollinarista, contra vero Eutychetem condemnans, ab iisdem appellaretur Nestorianus. Sic igitur se munire voluit imperator, hos omnes ante condemnans, ut se esse vere Orthodoxum publico significaret edicto. Sed jam ad missam Romam ad Joannem papam legationem veniamus. Delectis igitur præcipuis Orientis metropolitanis episcopis, nempe Cæsariensi atque Ephesino ad obeundam legationem collegis, per eosdem

[1] Cont. prætermis. l. I. Cod. pag. 3.

hæc scripsit ad Joannem Romanum Pontificem [1] :

12. « Imperator Justinianus, pius, felix, inclytus, triumphator semper Augustus Joanni sanctissimo archiepiscopo almæ Urbis Romæ et patriarchæ.

« Reddentes honorem Apostolicæ Sedi et vestræ sanctitati (quod semper nobis in voto et fuit et est) ut decet patrem, honorantes vestram beatitudinem; omnia quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, festinavimus ad notitiam deferre vestræ sanctitatis : quoniam semper nobis fuit magnum studium, unitatem vestræ Apostolicæ Sedis, et statum sanctarum Dei Ecclesiarum custodire, qui hactenus obtinet et incommote permanet, nulla intercedente contrarietate. Ideoque omnes sacerdotes universi Orientalis tractus et subjicere et unire vestræ sanctitati properavimus. In præsenti ergo quæ commota sunt, quamvis manifesta et indubitata sint, et secundum Apostolicæ vestræ Sedis doctrinam ab omnibus semper sacerdotibus firme custodita et prædicata; necessarium duximus, ut ad notitiam vestræ sanctitatis perveniant. Nec enim patimur quicquam quod ad Ecclesiarum statum pertinet, quamvis manifestum et indubitatum sit quod movetur, ut non etiam vestræ innotescat sanctitati, quæ caput est omnium sanctarum Ecclesiarum. Per omnia enim (ut dictum est) properamus honorem et auctoritatem crescere vestræ Sedis.

13. « Manifestum igitur facimus vestræ sanctitati, quod pauci quidam infideles et alieni sanctæ Dei Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ, contradicere Judaice atque apostatice ausi sunt adversus ea quæ ab omnibus sacerdotibus secundum vestram doctrinam recte tenentur et glorificantur et prædicantur ; denegantes Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei Deum Dominum nostrum incarnatum de sancto Spiritu et ex sancta atque gloriosissima semper Virgine Dei Genitrice Maria hominem factum atque crucifixum, unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis, et coadorandum et conglorificandum Patri et Spiritui sancto, et consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis eumdem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eumdemque ipsum impassibilem deitate. Recusantes enim Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei et Dominum nostrum fateri unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis, videntur Nestorii malam sequi doctrinam, secundum gratiam dicentis unum Filium Dei, et alium dicentis Dei Verbum et alium Christum.

14. « Omnes vero sacerdotes sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ et reverendissimi archimandritæ sanctorum monasteriorum sequentes sanctitatem vestram, et custodientes statum et unitatem Dei Ecclesiarum, quam habent ab Apostolicæ vestræ sanctitatis Sede, nihil penitus immutantes de Ecclesiastico statu, qui hactenus obtinuit atque obtinet, uno consensu confitentur et glorificant prædicantes Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium et Verbum Dei et Dominum nostrum ante sæcula, et sine tempore de Patre natum, in ultimis diebus descendisse de cælis, et incarnatum de Spiritu sancto, et ex sancta et gloriosa Virgine Maria natum et hominem factum et crucifixum, unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis, et coadorandum et conglorificandum Patri et sancto Spiritui : nec enim alium Deum Verbum et alium Christum cognoscimus, sed unum atque eumdem ipsum consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem ; passibilem carne, eumdem ipsum impassibilem Deitate. Ut enim est in divinitate perfectus, ita etiam ipse in humanitate perfectus est. In una enim substantia Deitatem suscipimus et confitemur quod dicunt Græci τῶν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν, id est, eam quæ secundum personam est unitatem seu conjunctionem confitemur.

15. « Et quoniam unigenitus Filius et Verbum Dei ante sæcula et sine tempore de Patre natus, idem ipse et in ultimis diebus descendens, de cælis incarnatus est de Spiritu sancto, et ex sancta atque gloriosa semper Virgine Dei Genitrice Maria homo factus Dominus noster Jesus Christus proprie et vere Deus est : ideo et sanctam atque gloriosam Virginem Mariam proprie et vere Dei matrem esse dicimus : non quia Deus Verbum principium ex ipsa sumpserit, sed quia in ultimis diebus descendit de cælis, et ex ipsa incarnatus et homo factus et natus est : quem confitemur et credimus (sicut dictum est) consubstantialem esse Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis eumdem ipsum secundum humanitatem : ejusdem miracula et passiones, quas sponte in carne suscepit, agnoscentes.

16. « Suscipimus autem sancta quatuor Concilia, id est, trecentorum decem et octo sanctorum Patrum qui in Nicæna urbe congregati sunt, et centum quinquaginta sanctorum Patrum qui in hac regia urbe convenerunt, et sanctorum Patrum qui in Epheso primum congregati sunt, et sanctorum Patrum qui Chalcedone convenerunt, sicut vestra Apostolica Sedes docet atque prædicat. Omnes ergo sacerdotes sequentes doctrinam Apostolicæ Sedis vestræ, ita credunt et confitentur et prædicant.

17. « Unde properavimus hoc ad notitiam deferre vestræ sanctitatis per Hypatium et Demetrium beatissimos episcopos : ut nec vestram sanctitatem lateant, quæ a quibusdam paucis monachis male et Judaice secundum Nestorii perfidiam denegata sunt. Petimus ergo vestrum paternum affectum, ut vestris ad nos destinatis litteris et ad sanctissimum episcopum hujus almæ urbis et patriarcham fratrem vestrum (quoniam et ipse per eosdem scripsit ad sanctitatem vestram, festinans in omnibus Sedem sequi Apostolicam beatitudinis vestræ) manifestum nobis faciatis, quod omnes qui prædicta recte confitentur, suscipit vestra sanctitas; et eorum

[1] L. VIII. C. de summa Trinit.

qui Judaice ausi sunt rectam denegare fidem, condemnat perfidiam. Plus enim ita et circa vos omnium amor et vestræ Sedis crescet auctoritas : et quæ ad vos est unitas sanctarum Ecclesiarum inturbata servabitur, quando per vos didicerint omnes beatissimi episcopi eorum quæ ad vos relata sunt, sinceram vestræ sanctitatis doctrinam. Petimus autem vestram beatitudinem orare pro nobis, et Dei nobis acquirere providentiam ». Item subscriptio talis fuit. « Deus te conservet per multos annos, sancte ac religiosissime pater ».

18. Litteræ autem ab Epiphanio episcopo Constantinopolitano ad Joannem Pontificem, quarum Justinianus mentionem facit, non extant. Meminit hujus legationis Anastasius, qui et de muneribus a Justiniano missis agit his verbis : « Eodem tempore vir religiosus Augustus Justinianus summo amore Christianæ religionis mittit fidem suam scriptam chirographo proprio ad Sedem Apostolicam per episcopos Hypatium et Demetrium. His diebus obtulit Christianissimus imperator beato Petro Apostolo scyphum aureum circumdatum gemmis prasinis et albis, et alios calices argenteos duos, scyphum pensantem libras quinque, calices argenteos singulos pensantes libras sex, et alios calices argenteos duos pensantes libras quindecim, palliola vero auro texta quatuor ». Hæc ibi.

19. *Justiniani Epistola ad Epiphanium confirmantis et explanantis suum Edictum.* — Detentos autem legatos fuisse usque in sequentem annum, ex reddita a Joanne Pontifice Epistola ad Justinianum imperatorem data sub quarto ejusdem Justiniani consulatu cum collega Paulino, satis intelligi potest : reddemus ergo eamdem suo loco. Quid autem hoc anni tempore actum sit, antequam dicamus, agendum de Epistola ejusdem imperatoris ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, data hoc ipso anno sub tertio Justiniani consulatu, septimo kalendas Aprilis : in qua cum mentio habeatur dictæ Justiniani Epistolæ ad Joannem papam, eam ante dictam diem fuisse scriptam oportet. Quoniam vero res agitur maximi ponderis, nihil plane prætermittendum est, quod in ea scriptum reperiatur. Ipsam igitur in primis Justiniani imperatoris ad Constantinopolitanum episcopum post missam Romam legationem conscriptam reddamus Epistolam. Quod enim adversarii Justiniani sparsissent in vulgus, ipsum eorum assertione verborum Concilium Chalcedonense labefactare, contemnere vero alia Concilia generalia ; visum fuit ipsi pernecessarium palam exponere, quo esset erga sanctas quatuor Synodos affectu, et quomodo pro ipsis jugiter laboraret. Epistola autem sic se habet [1] :

20. « Imperator Epiphanio sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo regiæ hujus urbis et œcumenico patriarchæ.

« Cognoscere volentes tuam sanctitatem ea omnia quæ ad Ecclesiasticum spectant statum ; necessarium duximus hisce ad eam uti divinis compendiis, ac per ea manifesta eidem facere quæ jam moveri cœpta sunt, quanquam et illa eamdem cognoscere sumus persuasi. Cum itaque comperissemus quosdam alienos a sancta Catholica et Apostolica Ecclesia, impiorum Nestorii et Eutychetis secutos deceptionem ; divinum antehac promulgavimus edictum (quod et tua novit sanctitas) per quod hæreticorum furores reprehendimus : ita ut nullo quovis omnino modo immutaverimus, immutemus, aut prætergressi simus eum qui nunc usque coadjuvante Deo servatus est, Ecclesiasticum statum, quemadmodum et tua novit sanctitas ; sed in omnibus servato statu unitatis sanctissimarum Ecclesiarum cum ipso sanctissimo papa veteris Romæ, ad quem similia hisce perscripsimus. Nec enim patimur, ut quicquam eorum quæ ad Ecclesiasticum spectant statum, non etiam ad ejusdem referatur beatitudinem, cum ea sit caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum : vel eo maxime, quod quoties in his locis hæretici pullularunt, et sententia et recto judicio illius venerabilis Sedis correcti sunt.

21. « Ideoque ex præsentibus divinis nostris breviculis sciet tua sanctitas, quæ a nobis proposita sunt quam et quibus studio est pessime interpretari quæ a nobis statuta sunt, comprehendetur. Pauci quidam infideles, et alieni a sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia contradicere Judaice ausi sunt adversus ea quæ ab omnibus sacerdotibus recte observantur, probantur et annuntiantur ; negantes Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei et Deum nostrum incarnatum ex Spiritu sancto et sancta gloriosa semperque Virgine et Deipara hominem factum et crucifixum, unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis, coadorandum et glorificandum Patri et sancto Spiritui, consubstantialem Patri secundum Deitatem, consubstantialem nobis eumdem secundum humanitatem ; passibilem carne, eumdem impassibilem Deitate. Recusantes enim Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei et Deum nostrum fateri unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis, manifeste deprehenduntur impii Nestorii sequi pravam doctrinam, secundum gratiam eum dicentes Filium Dei, et alium Deum Verbum, et alium Christum dicentes : quos anathemate damnamus, eorum etiam dogmata, eos etiam qui eadem cum ipsis senserunt, ut alienos a sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia ». Quod audis, lector, Justinianum anathemate hæreticos condemnare, sic intelligas (ut sæpe ostensum est) eosdem jam ante in sacris Synodis a Patribus condemnatos, eadem ipsorum sententia punitos atque damnatos habendos. Pergit vero :

22. « Et reverendissimi sacrorum monasteriorum archimandritæ sequentes sanctorum Patrum traditionem (ea scilicet fide, ut nihil omnino antehac immutarint, aut hodie immutent ab eo, qui nunc usque, sicut dictum fuit, obtinuit, Ecclesia-

[1] L. VII. C. de summa Trinitate.

stico statu) unanimiter fatentur et cum gloria annuntiant Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium esse et sine tempore ex Patre genitum, et in novissimis diebus descendisse ex cælis, et incarnatum ex Spiritu sancto et sancta gloriosa semper Virgine et Deipara Maria, et hominem factum et crucifixum, unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis. Consubstantialem enim ipsum scimus Patri secundum Deitatem, et consubstantialem nobis eumdem secundum humanitatem; passibilem carne, eumdem impassibilem Deitate. Quemadmodum enim est in Deitate perfectus, sic idem in humanitate perfectus: ideoque eam quæ est secundum hypostasim unionem amplectimur et confitemur: quemadmodum etiam unigenitus Filius Verbum Dei ante sæcula et sine tempore ex Patre genitus, idem quoque in novissimis diebus descendit de cælis, et carnem assumpsit ex Spiritu sancto et sancta gloriosa Deipara Maria, et homo factus est: quem confitemur (quemadmodum dictum est) consubstantialem Patri secundum divinitatem, consubstantialem eumdem nobis secundum humanitatem: ejusdem miracula et passiones, quas ultro sustinuit, carne confitentes.

23. « Hæc igitur sunt, in quibus per divinum nostrum edictum hæreticos coarguimus: cui divino edicto vel omnes reperti hic verissimi episcopi et reverendissimi archimandritæ cum tua sanctitate subscripserunt, servantes in omnibus sancta quatuor Concilia, et quæ in unoquoque eorum constituta, Nicænum trecentorum decem et octo Patrum, et hujus regiæ urbis centum quinquaginta, et Ephesinum prius, et Chalcedonense, manifeste omnibus qui una nobiscum sentiunt fidelibus sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ traditam regulam fidei, hoc est, sanctam formulam seu Symbolum tenemus et custodimus a trecentis decem et octo Patribus expositam, et illud quod in hac regia urbe centum quinquaginta sancti Patres apertius exposuerunt, non quod defectuosum esset prius: sed quoniam veritatis hostes partim subvertere cœperant sancti Spiritus Deitatem, partim ex sancta semper Virgine Maria Deipara veram Incarnationem Dei Verbi negaverant: propterea Scripturæ testimoniis idem Symbolum supradicti centum quinquaginta Patres apertius exposuerunt: idque et ante omnes sanctæ Synodi Ephesina prior et Chalcedonensis eamdem fidem sequentes susceperunt et custodierunt, sanctam et gloriosam semper Virginem Mariam Deiparam publicarunt, et non confitentes eam Deiparam, anathemate percelluerunt; similiter anathematizarunt eos qui aliud Symbolum, aliamve sanctam formulam traderent præter eam quæ a trecentis decem et octo sanctis Patribus exposita esset, et explicata et corroborata a centum quinquaginta sanctis Patribus in hac regia urbe congregatis.

24. « Et quidem Ephesinum prius impium Nestorium et ejus dogma sustulit et anathematizavit, ad hæc eos qui cum eo senserunt et sentiunt, et qui consenserunt et consentiunt. Chalcedonense vero sanctum Concilium damnavit et ejecit a sanctis Dei Ecclesiis et anathematizavit impium Eutychetem ejusque dogmata, et qui eadem cum illo senserunt et sentiunt, et qui consenserunt eidem et consentiunt; et omnes hæreticos eorumque dogmata, et qui cum illis senserunt et sentiunt, anathematizavit: pariter anathematizavit Nestorium, scilicet, ejusque dogmata, et qui cum eo senserunt et sentiunt, et qui cum eo consenserunt et consentiunt. Chalcedonense vero S. Concilium magni Procli ad Armenios conscriptam Epistolam, quod oporteat confiteri Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum unum S. Trinitatis, per propriam relationem suscepit et confirmavit.

25. « Quæ prædicta quatuor sancta Concilia si negligimus, aut ea quæ his constituta; damus licentiam damnatis ab iis hæreticis eorumque dogmatibus suam pestem rursus in sanctis Dei Ecclesiis ostendere. Optandum itaque ut, quod nondum contigit fieri, hoc aliquando contingat: idque eo magis, quod supradicta quatuor sancta Concilia speciali confessione hæreticos eorumque dogmata damnarunt. Ideoque si quis ab uno supradictorum sanctorum quatuor Conciliorum dissentiat, palam est eum amplecti dogmata a sanctis illis Patribus damnata et anathematizata. Nullus itaque frustra vos turbet spe vana innixus, quasi nos contrarium a supradictis quatuor Conciliis fecerimus, aut faciamus, aut fieri a quibusdam permittamus, aut aboleri eorumdem sanctorum quatuor Conciliorum piam memoriam ex dictis Ecclesiæ Diptychis sustineamus. Omnes enim qui ab iis damnati et anathematizati sunt, et damnatorum dogmata, eosque qui eadem ac ipsi senserunt, aut sentiunt, anathematizamus. Ita bene precetur nobis et nostro imperio beatitudo tua, omnes de nostra intentione et nostro erga irreprehensibilem fidem studio docens et certiores faciens. Data VII kalendas Aprilis, Constantinopoli D. N. Justiniano PP. A. III consule». Hactenus ad Epiphanium, publicum tamen exponendum edictum. Quod enim ea de passo uno ex Trinitate verba Hormisda non recepisset, ne quid inferretur præjudicii Chalcedonensi Concilio, quod ea professus Justinianus diceretur ab adversariis Chalcedonensis Concilii; ea de causa apologiam pro sua fide in dicta ad Epiphanium Epistola instituisse videtur. Sed res gestas Romæ, cum legati ibidem morarentur, accuratius prosequamur.

26. *Legatis Romæ permanentibus, negotium mature perpenditur, de quo et Ferrandus in Africa consulitur.* — Illud vero hic in limine admonendum, seu potius ad memoriam revocandum; quod in Hormisda sæpe superius dictum est: nunquam eam sententiam ab ipso Hormisda fuisse rejectam tanquam hæreticam, sed proscriptam ut novam atque suspectam, ne sub ea Eutychianorum fallaciæ occultarentur: re tamen ipsa, si dolus abesset, qui timebatur in monachis illis valde suspi-

cione Eutychianæ hæresis laborantibus, recipienda esset omnino. Quamobrem cum personæ mutatæ essent, desiissentque penitus illæ de quibus doli suspicio haud levis esset; absque Hormisdæ papæ injuria revocari ea posse videbatur in dubium, abutentibus præsertim Nestorianis et Origenistis ipsius Hormisdæ papæ Apostolica auctoritate. Hinc enim licentia parta est Orthodoxis episcopis Constantinopoli agentibus una cum Epiphanio ejus civitatis episcopo, simulque Justiniano imperatori, de his tractandi apud Joannem Romanum Pontificem, missa ad eum honorificentissima legatione.

27. Cum autem legatio imperatoris Romæ audita esset, lectæque litteræ eodem argumento conscriptæ, tum ab ipso Justiniano imperatore, tum etiam ab Epiphanio episcopo Constantinopolitano : sed et nec spreti essent legati ab Acœmetis monachis Constantinopoli degentibus Romam missi : auditi et ipsi, qui Hormisdæ papæ se tueri sententiam profiterentur; diu fluctuatum est apud nonnullos Ecclesiæ Romanæ clericos, num Justiniani imperatoris fidei confessio recipienda esset, quam in Scythiæ monachis ante visus erat explosisse (ut vidimus) Hormisda papa. Prudentiores autem causæ diversitatem considerantes, ut jure tunc ab Hormisda, cum ageret adversus subdolos Eutychianos, esse rejectam eam sententiam intellexerunt; ita conversa nunc alea, et adversus Nestorianos mutato certamine, recte a Joanne papa debere recipi affirmarunt. Contra vero dubitavere plerique, num quod semel ab Ecclesia Romana negatum esset, deberet admitti.

28. Inter hæc ambigua, dum graves hinc inde sententiæ dicerentur, neque quicquam definiretur ab ipso Romano Pontifice cuncta gravi lance judicii expendente : toto anni hujus temporis spatio, ab adventu videlicet legatorum usque ad eorumdem profectionem ab Urbe, nihil propensiori studio est Romæ ab Apostolica Sede curatum, quam ut quid decernendum esset, quam accuratissime quæreretur. Tunc temporis Anatolius S. R. E. diaconus consuluit Ferrandum diaconum Carthaginensis Ecclesiæ, discipulum sancti Fulgentii, virum hujus temporis doctrina insignem, quæ ipsius esset de proposita quæstione sententia : num videlicet absque aliqua licet levi fidei Orthodoxæ offensione dici posset unus de Trinitate passus in carne. Ad quem idem Ferrandus prolixam satis atque eruditam Epistolam scripsit, haud pridem editam una cum aliis ejus opusculis ab Achille Statio Lusitano; qua cum multa de Verbi Incarnatione disseruisset, ubi ad quæstionem de qua est controversia venit, hanc firmat conclusionem : Recte dici unum de Trinitate passum, sed securius addi, passum in carne : nam hæc post multa habet :

29. « Propter istos ista dixi, qui nunc audientes Unum de Trinitate passum, dicunt : Adde secundum carnem : quasi aliter intelligi debeat, etiamsi ego non addam : vel addere multum necessarium sit, quod etiamsi non additur, apparet. Libenter autem exigi a me patior, quod ultro addere sum paratus. Incunctanter profert lingua, quod retinet conscientia. Unus de Trinitate Filius Dei Jesus Christus, qui est una persona de tribus personis, passus est secundum carnem ». Ad postremum autem post alia fusius disputata, hæc subdit : « Superest nunc in conclusione hujus voluminis eisdem duabus sententiis, de quibus inter se disputantium fratrum prolixa fit altercatio, ne qua remanere vel suspiciosis videatur ambiguitas; dare quamdam fidei regulam, qua præcedente, simplicitas loquentium manifestetur, et audientium removeatur scandalum. Dicturus ergo unum de Trinitate passum, prius addat, omnipotentis Dei unam substantiam, tres esse personas, ex quibus una persona, id est, Filius Deus permanens, homo factus, natus, et passus sit, neque Patre neque Spiritu sancto pariter incarnato; quamvis opus nostræ redemptionis tota fuerit Trinitas operata, etc. » Hæc ad omnes obstruendos aditus impiæ calliditati.

30. Scripsit vero idem Ferrandus eodem argumento aliam Epistolam ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum : quæ licet minime integra habeatur, satis suppleri potest ex dicta ad Anatolium diaconum Epistola. Sicut ergo Ferrandus monuit, ita factum a Justiniano imperatore apparet, ut cum assereret unum de Trinitate passum, multa præmiserit, et rursus multa subjecerit, quæ omnem possent de subdola captione suspicionem auferre : ut non mirum sit, si ipsius imperatoris confessio a Romano Pontifice post anni unius agitatam controversiam recepta fuerit atque probata, ut videbimus ex litteris ejusdem Pontificis ad ipsum redditis anno sequenti. Quæ quidem omnia ex sententia etiam Chalcedonensis Concilii esse dicta, Facundus episcopus Hermianensis in tractatu ad Justinianum imperatorem de tribus capitulis, pluribus docet ipso libri principio : extat ipse scriptus in Vaticana bibliotheca. Sed et Dionysius Exiguus eidem favit sententiæ; cujus rei gratia tunc in latinum transtulit Procli Epistolam ad Armenos, cui Præfationem affixit, qua docuit pie recteque dici, unum ex Trinitate passum in carne. Erat viri hujus Romæ hoc tempore (ut dictum est ex Cassiodoro) æstimatio summa. Sed ad legationem redeamus.

31. Meminit hujus a Justiniano missæ legationis Procopius, ubi agit de Theodato Gotho conante in odium Amalasunthæ prodere Tusciam, cui ipse præerat, Justiniano imperatori. Nam ait[1] : « Hanc sibi mali animi imprimere promptitudinem Amalasuntha (Amalasuentha) occeperat, eaque de causa infensior illi Theodatus erat, remque moleste ferebat. Unde huic animo inerat, Justiniano Tusciam prodere; cujus rei ob gratiam ubi primum vim magnam pecuniarum et consularem dignitatem ab

[1] Procop. de bello Goth. l. 1.

eo in præmium retulisset, Byzantii mens erat de cætero commorari. Hæc Theodato animo volvente, ex Byzantio ad Romanum antistitem legati venerunt, Christianorum altercationis sedandæ causa sentientium varia et inter se disceptantium. Sed qualesnam istorum controversiæ sint, etsi minus ignorem, haudquaquam tamen in præsenti meminerim, nimirum qui furentis esse vesaniæ ducam, Dei velle qualisnam sit pervestigare naturam : hominem namque mortalem ne humana hæc quidem ad verum posse comprehendere reor, nedum ad divinæ naturæ pervenire cognitionem sat queat. Sed per me ista sine discrimine prætereantur, quæ sola credulitate venerantur mortales : ipse vero de Deo fateri nil aliud hoc tempore ausim, nisi quod bonus omnino et rector sit, et universa in sua habeat potestate ». Ista Procopius, qui impietatis arguitur ab ejusdem temporis scriptoribus : ut non mireris, si quæstiones de fide Christiana contemnit. Porro his dictis indicat perplexas satis atque prolixas ejusmodi controversias fuisse, pugnantibus ex adverso legatis Acœmetarum.

32. *In Simoniacos decernitur.* — Sed ne discedamus ab Urbe : hoc ipso tempore quo Joannes papa (ut dictum est) Pontificiam Sedem obtinuit, quod multa accidissent indigna in ipsa Romana Ecclesia Sede vacante, dum videlicet complures ut ad pontificatum adipiscendum sibi aditum præpararent, Ecclesiæ bona effudissent, et inter eos fuissent alii qui corruperint aliquos ex senatoribus dando pecunias, ut postularentur in Romanum Pontificem : id indigne ferens senatus ipse in primis, adversus eos qui adeo turpiter aliquid accepissent, senatusconsultum promulgavit. Egit insuper et Joannes papa apud Athalaricum regem, ut qui impudenter Ecclesiasticos canones proculcarent, regis perterrerentur edicto : per Ecclesiæ enim defensorem petiit ab ipso Athalarico rege, ut adversus ejusmodi simoniacos, quos non compescerent sacri canones, regia ageret potestate; pœnisque sæculi eosdem comprimeret, quos nec Dei timor, neque Ecclesiastica censura corrigeret. Sic igitur idem Athalaricus hæc ad ipsum Joannem papam rescripsit [1] :

33. « Joanni papæ Athalaricus rex.

« Si antiquis principibus studium fuit leges exquirere, ut subjecti populi delectabili tranquillitate fruerentur; multo præstantius est, talia decernere, quæ possint sacris regulis convenire. Absint enim a nostro sæculo damnosa compendia. Illud tantum possumus verum lucrum dicere, quod constat divina judicia non punire. Nuper siquidem ad nos defensor Ecclesiæ Romanæ flebili allegatione pervenit, cum Apostolicæ Sedi peteretur antistes, quosdam nefaria machinatione necessitatem temporis aucupatos, ita facultates pauperum extortis promissionibus ingravasse, ut (quod dictu nefas est) etiam sacra vasa emptioni publicæ viderentur exposita. Hoc quantum fuit crudele committi, tantum religiosum est, adhibita pietate, resecari. Atque ideo sanctitas vestra statuisse nos præsenti definitione cognoscat, quod etiam ad universos patriarchas atque metropolitanas Ecclesias volumus pertinere, ut a tempore sanctissimi papæ Bonifacii, cum de talibus prohibendis suffragiis patres conscripti senatusconsultum nobilitatis suæ memores condiderunt ». Quodnam autem fuerit istiusmodi senatusconsultum, ita subjicit :

34. « Quicumque in episcopatu obtinendo sive per se, sive per aliam quamcumque personam aliquid promisisse declaratur, ut execrabilis contractus cunctis viribus exueretur (efferretur, efficeretur). Si quis autem in hoc scelere deprehenditur fuisse versatus, nullam relinquimus vocem : verum etiam si aut repetendum, aut quod acceptum est, non reddendum esse crediderit, sacrilegii reus protinus habeatur, accepta restituens compulsione judicis competentis ». Hactenus senatusconsultum non adversus clericos promulgatum, sed in laicos, quibus ob postulationem alicujus in episcopum aliquid datum vel promissum esset; sed omnia reddens irrita, nec eis aliquod voluit esse suffragium in postulando. Hæc autem rex Athalaricus confirmans a senatu decreta, eosdem impie agentes coercet, ista subdens :

35. « Justissimæ quidem leges ut bonis aperiunt, ita claudunt malis moribus actionem : propterea quicquid in illo senatus decretum est consulto, præcipimus in eos modis omnibus custodiri, qui se quoquo modo per interpositas quascumque personas scelestis contractibus miscuerunt ». His in confirmatione senatusconsulti appositis, eidem ipse festinus occurrere studuit sacrilegio, cum videlicet quis, ut subriperet sibi Pontificatum, majorem pecuniæ summam, quam alii solerent, populo daturum promitteret, istiusmodi promissionibus veluti auctione quadam emens sibi, conciliata populi gratia, Pontificiam Sedem : quod nefandum scelus ut penitus tolleretur eo modo quo diximus, per defensorem Ecclesiæ apud regem agens Joannes papa curari petiit : cui rex annuens, ita subjunxit :

36. « Et quia omnia decet sub ratione moderari, nec possunt dici justa, quæ nimia sunt : cum de Apostolici consecratione Pontificis intentio fortasse prævenerit (pervenerit), et ad palatium nostrum producta fuerit altercatio populorum, suggerentes nobis, intra tria millia solidorum cum collectione chartarum censemus accipere; a quibus tamen omnes inidoneos (idoneos) rei ipsius consideratione removemus : quia de Ecclesiastico munere pauperibus est potius consulendum. Alios vero patriarchas, quando in comitatu nostro de eorum ordinatione tractatur, in supradictis conditionibus atque personis intra duo millia solidorum jubemus expendere : in civitatibus autem suis tenuissimæ plebi non amplius quam quingentos solidos se distributuros esse cognoscant. Reliquos accipientes et edicti præsentis et senatusconsulti

[1] Apud Cassiod. Var. l. IX. Ep. XV.

nuper habiti pœna constringat, et dantes canonum severitas persequatur ». Vides non audere regem in dantes clericos pœnam convertere, sed in accipientes tantummodo laicos, relinquens illos canonum censura plectendos : ut sicut senatusconsultum, ita et regis edictum laicas tantum personas respiciat, quæ aliquid hujusmodi ex causa acceperint; prout etiam quæ dicentur, insinuant. Sed et hic obiter illud observa, per patriarchas intelligi archiepiscopos : præter enim Romanum Pontificem, nullus patriarcharum in ditione erat Athalarici Italiæ regis. Ex Gothis enim ejusmodi vocis usus emersit, ut archiepiscopi in Occidente patriarchæ etiam dici cœperint. Subdit ergo :

37. « Vos autem, qui patriarcharum honore reliquis præsidetis Ecclesiis, quoniam constitutio nostra ab illicita promissione liberavit : restat, ut bona imitantes exempla, sine aliquo Ecclesiarum dispendio dignos majestate pontifices offeratis. Iniquum est enim, ut locum apud vos habeat ambitus, quem nos laicis divina consideratione præclusimus. Quapropter si quis Apostolicæ præsulem Ecclesiæ, vel patriarcharum episcopum sive per se, sive per parentes nobis (nos) servientium quascumque personas aliqua suffragii crediderit ambitione promovendum; et ipsum reddere accepta definimus, et quod est canonibus statutum, cum modis omnibus esse passurum. Si quis vero quæ dederit aut promiserit, eodem superstite timuerit publicare, ab hæredibus vel pro hæredibus ejus Ecclesia repetat, cujus suffragio antistes deprehenditur ordinatus : nota infamiæ nihilominus superstites inurente, reliquos quoque ordines sub eadem fieri distinctione præcipimus.

38. « Quod si forsitan dolosæ machinationis invento sacramentis persona intercedentibus fuerit obligata, ut salvo statu animæ commissam iniquitatem neque approbare possit, neque audeat accusare : damus licentiam quibuslibet honestis personis in singulis quibusque civitatibus apud judices competentes hoc crimen deferre : et quicquid ex ea potuerit probatione recolligi, ut ad probationem (approbatione) insequenter animemus, tertiam partem judicatæ rei ille percipiat, qui tale facinus voluerit publicare; reliqua vero ipsis Ecclesiis proficiant quæ videntur extorta, aut in fabrica earum, aut in ministerio nihilominus profutura. Decet enim ad usus bonos convertere, quæ voluit perversitas inimica fraudare. Quiescat igitur malignantium prava cupiditas. Quo tendunt, qui a fonte præclusi sunt? Recolatur et timeatur Simonis justa damnatio, qui emendum credidit totius largitatis auctorem.

39. « Orate igitur pro nobis edicta nostra custodientes : quia divinis noscitur convenire mysteriis. Sed quo facilius principis votum universorum mentibus innotescat : hoc senatui, hoc populis per præfectum Urbis præcipimus intimari : ut generalitas agnoscat, nos illos prosequi, qui majestati divinæ potius viderentur adversi. Vos quoque hoc universis, quos Deo propitio regitis, episcopis intimate; neque sit alienus a culpa, qui potuit cognoscere constituta ». Hactenus ad Joannem papam rescriptum sive edictum Athalarici regis, ex quibus intelligis, quam execrabilis semper fuerit in Ecclesia simoniaca culpa, adversus quam (quod canones non proficerent) Ariani regis auxilium oportuerit implorasse. Sed illud cessit ignominiosius, cum recitatum edictum adversus hujusmodi delinquentes idem rex voluit marmoreæ inscribi tabulæ, et ante sancti Petri atrium illam perspicuam cunctis apponi. Ex violentis hisce remediis, quam grandis morbus irrepserit, est facile judicare. Ad hæc igitur naviter implenda ipse Athalaricus ad præfectum Urbis ista conscripsit [1] :

40. « Salvantio V. I. præf. Urbis, Athalaricus rex.

« Grata res est, cuncta profutura vulgare; ut generale fiat gaudium, quod potuit esse votivum : alioqui læsionis causa nascitur (noscitur) si beneficia potius occultantur. Dudum siquidem senatus amplissimus a splendore suo cupiens maculam fœdissimæ suspicionis abradere, provida deliberatione constituit, ut in beatissimi papæ consecratione nullus se abominabili cupiditate pollueret : pœna etiam constituta, qui talia præsumere tentavisset. Non injuria : quia tunc electi vere meritum quæritur, cum pecunia non amatur. Quod nos laudantes et augentes inventum, ad beatissimum papam direximus constituta, quæ his antelata perfulgent, ut ab honestate sanctæ Ecclesiæ profanus ambitus auferatur. Hoc nos ad notitiam senatus et Romani populi volumus sine aliqua dilatione perducere, quatenus cunctorum figatur cordi, quod cupimus omnium studio custodiri. Verum ut principale beneficium et præsentibus hæreat sæculis et futuris; tam definita nostra quam senatusconsulta tabulis marmoreis præcipimus decenter incidi, et ante atrium beati Petri Apostoli in testimonium publicum collocari. Dignus enim locus est, qui et gloriosam mercedem nostram, et senatus amplissimi laudabilia decreta contineat. In quam rem illum direximus : quo redeunte, noscamus impleta quæ jussimus. Incertum enim videtur habere quod præcipit, cui rerum effectus tardius innotescat ». Hactenus mandatum præfecto Urbis datum, ad quem etiam de relaxandis a vinculis duobus nobilibus Romanis civibus, agente pro illis eodem Joanne papa rescriptum [2] extat. Sed de Joannis papæ rebus gestis hoc anno jam satis : ad Justinianum recurrat oratio.

41. *Africa a Wandalis liberata ad Romanum redit imperium, ubi tota expeditionis series, duce Belisario.* — Hoc ipso anno, cum idem imperator tertium gereret consulatum, ubi cum Persis pacem firmavit, comparata classe adversus Wandalos, ipsis expugnatis, Africam ab illis possessam Romano recuperavit imperio, ducto captivo, qui regnum

[1] Apud Cassiod. l. IX. Ep. XVI. — [2] Ibid. Ep. XVII.

Hilderici invaserat, Gilimere. De his cum simus acturi, temporis in primis ratio est ineunda atque firmanda : cum sciamus apud Marcellinum comitem, qui his temporibus vixit, hæc referri ad quartum Justiniani consulatum, nempe anno sequenti, sub quo ista habet : « Provincia Africana, quæ in divisione orbis terrarum a plerisque in parte tertia posita est, volente Deo, vindicata est. Carthago quoque civitas ejus, anno excisionis suæ nonagesimo sexto, pulsis devictisque Wandalis, et Gilimere eorum rege capto et Constantinopolim misso, quarto Justiniani principis consulatu, ipsius moderatione recepta est, suaque cum patria firmius quam dudum fuerat, redintegrata ». Hæc Marcellinus sub dicto quarto imperatoris consulatu, anno sequenti. Verum secundum initam ab eo rationem temporis captæ Carthaginis, dum numerat ab eo tempore annos nonaginta sex ; dicendum esset, non sequenti, sed post sequentem, nempe anno Domini quingentesimo trigesimo quinto a Justiniano captam Carthaginem, quam olim a Genserico expugnatam vidimus anno Domini quadringentesimo trigesimo nono, ut præter Prosperum idem ipse Marcellinus affirmat. Verum ne summæ socordiæ Marcellinum arguas, ut in iis rebus, quas ob oculos habuit, ita fuerit hallucinatus ; dicam in ejus Chronicon menda potius irrepsisse : in promptu est enim qui eum errasse convincat Justinianus, quem præstat audire ; qui in Constitutione hoc anno sub tertio ipsius consulatu edita decimo septimo kalendas Januarias, ista habet ejus exordio [1] :

42. « Tanta circa nos divinæ humanitatis est providentia, ut semper æternis liberalitatibus nos sustentare dignetur. Post bella enim Parthica æterna pace sopita, postque Wandalicam gentem ereptam, et Carthaginem, imo magis omnem Libyam Romano imperio iterum sociatam », etc. Ad finem eadem his verbis. « Bene autem properavimus in tertium nostrum consulatum et has leges edere ; quia maximi Dei et Domini nostri Jesu Christi auxilium felicissimum cum nostro consulatu Reipublicæ donavit, cum in hunc et bella Parthica abolita sunt, et quieti perpetuæ tradita ; et tertia pars mundi nobis accrevit : post Europam enim et Asiam et tota Libya nostro imperio adjuncta est, et tanto opere legum caput impositum est : omnia cælestia dona nostro tertio consulatu indulta ». Hæc ipse (ut dictum est) decimo septimo kal. Jan. sub suo tertio consulatu ; adeo ut nihil sit quod adeo patenti testificationi imperatoria sanctione firmatæ possit aliquis refragari.

43. Cum tot tantaque hoc anno successerint ipsi feliciter ; cur tantopere annuerit votis Deus cum plures reddi possint causæ, quas et superius recensuimus ; potissima tamen illa videtur, quod hoc anno (ut diximus) negotium tuendæ fidei Catholicæ adversus iterum insurgentes Nestorianos suscepit, cujus rei gratia honorificentissimam legationem hujus anni exordio (ut dictum est) Romam ad Pontificem misit. Res quidem admiratione digna, quod cum tantæ expeditioni parandæ totus deditus esset, perinde ac si summo otio frueretur, et nihil nisi de servanda illibata fide Catholica præterea curandum esset ; decernit legatos, sancit edicta, scribit Epistolas, ac denique plusquam opus esse videri posset, publicas edit de fide Catholica sanctiones. His accessit veteris juris enucleandi et in observantiam pristinam revocandi egregie navatum opus : ad postremum additæ ad hæc vigiliæ atque jejunia, ut ipse in alia ante promulgata Constitutione [1] testatur. Ex quibus discant principes, cum bellica tractant, quibus operibus divinum sibi numen concilient ; nempe, exemplo Justiniani, præmissa defensione Catholicæ fidei, legum custodia et observantia, sanctorum cultu, ac demum assiduis ad Deum precibus cum vigiliis atque jejuniis. Tanta namque tam brevi temporis spatio Justiniano esse concessa, ut unica expeditione paucorum dierum termino indomitam gentem subegerit, universamque subditam olim imperio Romano Africam recuperarit, nonnisi ex divinitus impertito desuper auxilio omnibus exploratissimum est.

44. Sed quomodo istæc omnia se habuerint, ut enarremus, præter Procopium, copiosiorem habemus neminem antiquorum referentem, neque fideliorem, quem sequamur ; cum ipse sub Belisario militans, omnibus præsens fuerit, et quæ vidit scriptis ediderit. Verum haud opus est nobis singula ejus assectari vestigia, sed ea tantum prosequi, quæ ad institutum a nobis susceptum spectare noscuntur. Hoc igitur anno, ipsius Justiniani consulatu tertio, veris tempore, Constantinopoli e portu solvisse classem Africam versus narrat : sed quibus auspicibus, ab ipso Procopio sic accipe [2] : « Justinianus igitur anno septimo principatus, in veris initio navim prætoriam ad littus juxta ædes imperatorias deduci jussit. Tunc Epiphanius civitatis præsul classi de more benedicens ac bene precatus, milites paulo ante baptizatos, nomen profitentes Christianum singillatim in navim introduxit ».

45. Noluit pius imperator quemquam non plene Christianum in classe, quam adversus impios pietas Christiana ducebat, penitus inveniri : si quis ergo inter scriptos milites inventus esset adhuc catechumenus, baptismum suscipere jubebatur : sed et Catholicam fidem omnes æque professos, exomologesimque alios fecisse, atque ita universum exercitum expiatum principis voluntate putamus. Sed pergit auctor : « Sic itaque Belisarius cum Antonina uxore solvit, cum quibus Procopius etiam auctor hujus historiæ fuit, ab initio quidem cunctabundus ac periculum metuens ; deinde somnio quodam admonitus, maxime fuit ad iter accensus. Videbatur enim in domo esse Belisarii, ubi quidam e servis nuntiant dona esse a quibusdam allata :

[1] L. I. ff. de confirm. Digest.

[1] Constit. Novel. xxx. in fin. — [2] Procop. de bello Wandal. l. I.

quæ Belisarius cum e pergula adspiceret, vidit homines quosdam supra dorsum triticum cum floribus ferentes, quod deponi jussit in atrio domus : ubi ipse cum suis militibus accumbens, flores ipsos edebat, qui cibus longe suavissimus est eis visus. Hæc somnii summa ». Ex quo victoriam esse significatam accepit : per flores enim, quos ipse cum militibus pastus est, ingens gloria demonstrabatur, quam cum suis esset consecuturus : fructus vero cessuros imperio. Pergit autem Procopius.

46. « Igitur classis omnis prætoriam secuta, Perinthum applicuit, quæ nunc Heraclea dicta est : hic dies quinque consumpti sunt, quod plurimis ducem equis donaverat », imperator scilicet, « e sobole equorum imperatoria, quæ in Thraciæ locis educatur. Inde solventes, Abydum perveniunt : ibique dies item quatuor maris tranquillitatem exspectandam censentibus, casus contigit hujuscemodi. Duo Massagetæ quemdam e sociis ut ebrios irridentem interfecerunt : nam omnium maxime vino dediti Massagetæ sunt. Belisarius igitur ambos hos in Abydi quodam promontorio palo infixit. Quod factum cum alii, tum ex eorum genere viri maxime ægre ferre : Belisario dixerunt, se non ex lege aut pœna aliqua coactos, cum Romanis subditi non sint, sed sponte in exercitu esse : tali igitur supplicio non esse apud eos consuetudinem delinquentes plectere. Cum his itaque plures consensere, qui maxime propter scelera, impunita esse delinquentium peccata cupiebant.

47. « Belisarius igitur universum congregans exercitum, hæc alloquitur : Si nunc apud vos belli expertes ac nunc primum militantes verba haberem, longa mihi opus esset oratione ad enerrandum quantam vim habeat ad victoriam observatio justitiæ. Hujus disciplinæ summam, tum pugnæ finem atque fortunam imperiti in dextris consistere tantum existimant. Vos autem, qui sæpe inimicos vicistis neque corporibus neque viribus vobis inferiores, sæpe etiam victi fuistis ; non ignorare puto, quod homines quidem utrinque ex acie inter se dimicant, finem vero tantum quem Deus voluerit consequuntur. Nam et corporis prosperitatem, et armorum diligentiam, cæteramque belli præparationem longe inferiora justitia et in Deum observantia esse, non dubium : quam si quis sectatus fuerit, magis ei quam ex supradictis felicitas obvenerit. Prima igitur justitiæ cura, injuste interfectos ulcisci. Si enim justi et injusti judicium in eos exerceri qui prope nos sunt, prætereatur; nullus jam metus erit : vilis admodum fuerit homini animæ ratio. Si quis enim Barbarus proximum per ebrietatem occiderit, ac venia propterea postulata, se crimine solutum dixerit ; peccata licentia longe fuerint pejora. Neque enim ulla ratione fas ebrium esse, multo minus in exercitu militi proximos ob id interficiendo. Ipsa enim per se temulentia, vel cæde non consequente, pœna est digna : quanto magis si ea consequatur, multo item magis in proximum, quam alienum. Exemplum itaque facti quale sit, et quam detestabile, ipsi conspicitis.

48. « Vos ergo manibus temperare, ab injuriaque abstinere opus. Nec putatote me conniventem, injustum quoquo modo toleraturum ; neque ullum quamvis hostibus formidolosum ac terribilem, qui alioquin manibus in hostes puris non feratur, ullo modo commilitonem putaturum ; cum frustra sit fortitudo, ubi justitia defuerit ». Hactenus concio Belisarii pro justitia in exercitu servanda. Subdit vero Procopius : « Ubi Belisarius finem dicendi fecit, exercitus omnis et verba imperatoris non contemnenda considerans, et illorum supplicia spectans, timore corripitur ; jamque ex illo frugi esse, et ex æquo inter se vivere apud talem ducem non injusta passurum cogitabant ».

49. Ita quidem severitate in suos adhibita, stravit sibi per sobrietatem atque justitiam viam ad vincendos invictos hactenus hostes. Ista ego considerans, et ad præsentia tempora convertens oculos eadem plane deploratissima facile sentio, ubi Christianorum exercitus impietate atque ebrietate corruptos intueor, et damna contemplor, quæ passi sunt Germani ab infidelibus Turcis ; unico tantum illo remedio sublevandi, si eosdem obsignatos fide Catholica milites, sobrios redditos Belisarius alter ducat : fore tunc quidem, ut iidem recepto et integrato pristino robore, quo didicerant quoque superare Romanos, facillime victores quosque vincerent, atque fortissimos debellarent. Sed quem non vilem reddat impietas (cum fugiat[1] impius, etiam nemine persequente) quemve non emolliat, frangat, atque sternat ebrietas ? Præsentium itaque rerum miserrimus status ista obiter deplorare, et ex imo pectore deducere suspiria importune coegit. Sed cœptam historiam prosequamur.

50. Postquam Procopius varios casus, qui in ea navigatione contigerunt, enarravit ; post tres menses, ex quo solverant Constantinopoli, ad littus Africanum classem refert appulsam in locum qui novem dierum itinere a Carthagine procul aberat in provincia Byzacena. E Byzantio igitur cum Byzacium feliciter pervenissent, tale quid memoria dignum factum accidisse narrat, ex quo plurimum Dei providentia et benignitas erga suos commendata est :

51. « Ubi autem, inquit, fossa castrorum fodiebatur, miraculo quodam animadversum : aquæ multum sub terra erupit, nunquam prius apud Byzacium visæ, ut locum perpetuo siccum : hæc igitur tunc cunctis hominibus et animalibus suppeditavit. Procopius vero simul cum duce lætatus, ait non ob aquæ usum atque copiam se gaudere, sed ob auspicium victoriæ facilis et parvo negotio consecuturæ cælicolas voluisse significare : quod profecto evenit ». Cujus miraculi testificationis causa, « Justinianus imperat. (alibi inquit Procopius [2]) statim divini doni testimonio confirmatus id consilii cœpit, ut locus ille in urbem transferretur

[1] Prov. XXVIII. — [2] Procop. de ædif. Justin. imp. orat. VI.

muro firmatam, et alio apparatu in felicis urbis cumulum descriptam ».

52. Quod vero die sequenti acciderit factum, ex quo Belisarii summa enituit in exercitu ducendo justitia, accipe ex eodem Procopio, qui mox ista subjungit : « Die sequenti, postquam militum quidam in agros discurrentes fructus attigerunt : eos ignominia notatos convocans Belisarius sic est allocutus : Vim afferre et alienis pasci, turpe semper ac probrosum videtur, etc. » Tale autem exemplum, quo justissimi ducis Belisarius specimen edidit, ea plane haud modici levisque momenti utilitas consecuta est, ut (quod idem auctor subdit) Afri non sicut hostes, sed sicut amicos Romanos haberent, spontaneamque illis ministrarent annonam ; et ipsi vice versa pretium solverent, fidelissimosque se illis in omnibus exhiberent : qua securitate Carthaginem usque progressi fuerint; ubi duces Belisarii, divinitus oblata occasione bene pugnandi bis vicerint obvios hostes : cum interea Gilimer tyrannus necari fecit in carcere Hildericum regem et socios, qui cum ipso eadem ex causa captivi detinebantur.

53. Quonam autem mense vel die anni hujus contigerit classis adventus, et visa sit contra Carthaginem ; ex his quæ inferius Procopius habet, satis intelligere possumus, nempe fuisse diem decimam quintam mensis Septembris, qua natalis sancti Cypriani Carthaginensis episcopi anniversariæ vigiliæ agebantur : ut ex hoc magis divina id providentia factum ex sanctorum patrocinio, qui creberrimis id precibus implorarint, omnibus innotesceret : quod et præcedens oraculum relatum superius significaverat. Eo namque die, quo ejusdem sancti (ut dictum est) vigiliæ agebantur, advenit classis : ex cujus adventu tanta est parta fiducia Africanis : ut iidem templum illud ad Decimum positum, in quo erat sepulcrum sancti Cypriani, detentum ab hostibus invadentes, sibi, pulsis Wandalis, vindicarint, summaque tranquillitate more pristino diem festum natalis ejusdem martyris sanctissimi Cypriani solemniter celebrarint. Sed audi rursus ipsum, qui in exercitu erat, Procopium cœptam historiam prosequentem his verbis :

54. « Postquam autem Justiniani classis advenit, dies erat secuturus, in quo festum consuetum revertebat. Sacerdotes tunc Christiani, quanquam Ammatas ad Decimum contra nostros veniret (hic erat germanus Gilimeris tyranni qui ducebat partem exercitus Wandalorum) in spem erecti, protinus pulsis Arianis, templum recipiunt, lustrationibus curant, superstitionibus purgant ; donaria quæ pulcherrima essent, tholo suspendunt, lychnos præparant, aurea vasa omnemque pretiosam et sacram supellectilem e sanctuariis promentes reconcinnant, diligenterque in ordinem restituunt, ut cum opus, sint usui parata. Hæc apud Decimum gesta, ut mihi relatum. Christiani igitur reliqui, quibus ex opinione res pulchre successit, templum et ipsi adeuntes, lychnos accendunt ; sacerdotibus, quibus ex lege cura est horum, præsto adsunt ». Hæc Procopius. Sic igitur mirando quodam modo ante contigit celebrari triumphum, quam adipisci victoriam, quæ tamen celeriter est divina ope secuta : cum Ammatas ad dictum locum Decimum nuncupatum adveniens, ibi cum Joanne præfecto prætorio, qui copiarum partem jussu Belisarii ante deducebat, manus conserens, occisus est; conversis in fugam cæteris qui secum erant, quorum ab insequentibus eos Romanis magna strages facta est : quo ex facto rem universam Romanis bene cessisse, idem Procopius tradit : cum videlicet Gilimer rex victoriam præ manibus habens, consternatus morte germani, a cœptis desistens, adversariis reparandi vires et cum impetu hostes invadendi tempus præbuit et occasionem : cum et ipse divino quidem consilio, veluti vertigine quadam mentis arreptus, in fugam actus una cum suis ad Bullæ campum divertens, seclusus ab urbe, occasionem præbuit, ut Carthaginenses portas civitatis Belisario aperirent.

55. Sed magna tunc enituit Belisarii ducis prudentia, cum ea nocte continuit exercitum extra mœnia : ne noctu civitatem ingrediens, præberet militibus occasionem cuncta rapina et cæde vastandi. Curæ enim illi summæ fuit, ut qui venisset Wandalos debellare, liberaret Afros captivitate detentos. Nam audi Procopium : « Die sequenti (ipse est dies natalis sancti Cypriani martyris) pedites omnes e munitionibus una cum Belisarii uxore adfuere ; unaque omnes Carthaginem contendimus : quo cum vespere pervenissemus, extra urbem sub tentoriis ea nocte fuimus quanquam nemine ingressum prohibente : Carthaginenses enim portas illico aperuerunt, lumina ubique disposuerunt, ignes nocte tota per urbem accenderunt : Wandali qui relicti erant, ad templa supplices confugerunt. At Belisarius statim rem ita disponit, ut tam ex hostibus quam ex nostris insidias utrinque prohiberet, ne per noctis tenebras latentes in rapinam et direptionem venirent.

56. « Hac insuper nocte naves, Euro spirante, ad promontorium sunt actæ, quas ubi Carthaginenses conspexere, ferreas catenas portus, quem Mandracium vocant, trahentes, facilem classi aditum fecerunt. Est autem in domo regia carcer, ubi omnes miseri supplicio destinati a tyranno concludebantur : inter quos mercatores fuere plures ejus temporis, qui ad bellum Gilimerem euntem juvare opibus rogati fuere ; eaque die perituri erant, qua Ammatas apud Decimum interiit, in tantum venere discrimen. Hujus igitur carceris custos ubi hæc apud Decimum gesta audivit, tum intra promontorium classem jam vidit ; intus ingrediens, eos qui nunquam ad eam diem ex quo capti fuere, bonum nuntium audivere, sed in tenebris constituti, mortem quoque exspectabant, interrogat, quid ex eorum substantia concessuri essent his qui eos liberarent. At illi protinus respondent quæcumque velint. Ipse autem nihil se dixit aliud ab eis velle,

quam omnes jurare, si inde aufugerent, ei in periculo constituto omnibus viribus se auxilio adfuturos. Illi vero sic egerunt. Ipse autem rem omnem manifestans, fenestrasque ex ea parte, quæ mare prospiciebat, aperiens, classem nostram ostendit : nec mora, cum eisdem e carcere liberatis simul abiit ». Ista Procopius.

57. Post hæc autem, unitis Wandalorum copiis, Gilimer cum fratre Zanzone, quem ex Sardinia revocavit, Carthaginem obsidere paravit : progressus est adversus eos obviam cum exercitu Belisarius : quos inventos centum quadraginta stadiis apud Tricamacam castra habere, ad prœlium provocavit : congressisque simul exercitibus, in ea pugna regis frater Zanzon occiditur, tandemque Wandalorum castra sunt expugnata, Gilimere fuga lapso. Hicque finis anni hujus victoriæ : nam contigerunt hæc post dimidium mensis Decembris, ut idem Procopius tradit, ubi ait[1] : « Hæc igitur omnia, appulsus classis, pugna, insecutio, Carthaginis recuperatio, et castrorum expugnatio tribus facta sunt mensibus, terminata ipsa post dimidium mensis Decembris ». Atque hic finis præsentis anni memorabilium rerum gestarum in Africa a Romanis vindicata post annos nonaginta quinque, non ab expugnatione Carthaginis, sed ex quo Wandali Africam possederunt.

58. Mira quidem divina providentia factum fuisse, alibi Procopius [2] narrat, ut Wandali omnia propugnacula et loca munita Africæ, excepta Carthagine, muro cincta, ne Africanis rebellandi aliquo modo animus esse posset, mœniis omnibus atque munitionibus spoliaverint : quibus ita inventis, absque aliqua obsidione omnibus Belisarius est potitus, qui mox eadem muro cingenda et munienda curavit. Profuit igitur magnopere Romanis consilium Wandalorum, ut paucis diebus universa Africa Wandali privarentur, nulla existente munitione, qua se protegere potuissent. Hæc considerans qui interfuit ipse Procopius, in hæc verba admiratus erumpit [1] :

59. « Hic tandem philosophari licet, ac res humanas pensare : nequicquam omnino desperandum, quin in omni sæculo semper meliora sperare liceat, donec ipsæ hominum fortunæ fuerint. Et quæ dictu factuque difficilia et fieri posse minime videntur, audentibus sæpe ad effectum adducuntur ; ita ut admiratione multa sint digna quemadmodum hic contigit. Nam si talia unquam evenerint, non habeo dicere. Quartum enim a Genserico successorem venientem, ejusque regnum opibus multis ac militum robore florens a quinque millibus hominum advenarum, portu stationeque carentium, tam brevi tempore dissolvi atque ruere (tantus enim equitum numerus, qui Belisarium sunt secuti, et toto hoc tempore bellum sustinuere) sive fortunæ, sive virtuti sit adscribendum, jure quis ita evenisse mirabitur ». Hæc Procopius. Sed mirantem ipsum, cunctantemque certa sententia definire, fortunæne tanta ista, an virtuti sint tribuenda, miramur : cum haud dubium esse possit, facta esse hæc nutu divino, cum tot tantisque piis operibus principem ad hæc peragenda conciliasse sibi divinum numen, ex his quæ supra retulimus, satis superque pateat.

60. *Digressio de navali victoria relata in Turcas sub Pio papa quinto.* — Vidimus plane, Divinitate propitia, diebus quoque nostris ista miracula : quid piæ preces, sanctificato bello ex divinarum legum præscripto, in re bellica valeant; et quid conferat, si pugnantibus adversus Amalecitas Israelitis, Moyses ad Deum supplices manus expandat. Quænam, rogo, vel tenuis poterat esse spes, Turcarum classem semper invictam, et ex recenti victoria, capta insula Cypri, exultantem, insultantemque fidelibus, potuisse a Christiana sancto fœdere juncta classe vinci, vincirique universam, atque integram, perpaucis tantum fuga lapsis triremibus, paucarum horarum spatio in portum deduci captivam ; reclamantibus præsertim aliquibus e summis ducibus haud res omnes Christianorum uni jactui aleæ committendas? Cum sanctissimus ille summus Dei sacerdos, Ecclesiæ Catholicæ princeps, totiusque Christianæ religionis antistes, Romanus Pontifex Pius quintus, post primum miraculum illud (ita visum sapientibus) quo adeo diversas mentes in diversa contrariis studiis agitatas in unum conjunxit, sanctoque fœdere strinxit; adjecit, ut piis ad Deum precibus ducum consilia inter se pugnantia divino quodam impulsu mutarit, et quantumlibet longe absens, invitos ac refragantes diu licet, uno momento alacres ad ineundum difficillimum navale certamen impulerit, atque demum insperatam illis a Deo victoriam impetraverit.

61. At nonne huic simile, quod præsenti anno, quo ista describimus, præter omnem spem vidimus esse factum ? Unum Transilvaniæ Orthodoxum principem exiguo militum numero, si compares cum numerosissimis Turcarum copiis, tendentibus ad cælum manibus cum summo Pontifice Catholicis omnibus, debellasse provincias, expugnasse munitissima loca, ipsumque semper invictum orbi tremendum copiosissimum Turcarum exercitum crebris insultibus lacessisse, atque demum quam ignominiosissime terga vertere coegisse? At longiori indigent ista tractatu ; hæc modo obiter occasione Procopii nimis abjecte de Dei providentia sentientis, cum ipsa semper rebus humanis invigilet, et fidelium precibus sanctisque operibusque sæpe concedat, quæ etiam mortalium existimationem excedant, secundum illud Proverbiorum [1] : « Equus paratur ad diem belli : Dominus autem salutem tribuit ». Sed jam reliqua prosequamur.

62. *Institutionum et Digestorum volumina in lucem edita.* — Renuntiata autem tanta hæc fuisse Constantinopoli de recuperata universa Africana

[1] Procop. de bello Wandal. l. II. — [2] Procop. de ædific. Justin. imp. orat. VI.

[1] Prov. XXI.

provincia, antequam præsens annus elaberetur; argumento sunt constitutiones [1] Justiniani imperatoris, quarum superius meminimus, de confirmatione Digestorum datæ hoc anno sub tertio consulatu ejusdem imperatoris, decimo septimo kalend. Januarii, in quibus de recuperata cum Carthagine Africa universa narratur. Qua item die et consule data legitur constitutio de juris docendi ratione: quæ vero loco Præfationis Institutionem libris præfigitur ad juventutem legum cupidam Epistola, post sex dies data reperitur, nempe undecimo kalendas Januarias, licet vulgata editio habeat undecimo kalendas Decembris, hoc anno sub eodem suo ipsius consulatu tertio: in quibus omnibus cum jure eluceat titulus Wandalicus et Africanus ob Wandalos hoc anno devictos et Africam recuperatam; reliqui tamen, ut Alemannicus, Gothicus, Francicus, Alanicus, postea adjecti fuisse videntur: etenim nullum hactenus cum his populis fuit Justiniano certamen.

63. Sic ergo ad hujus anni finem constat post tot accepta a Deo beneficia edita esse volumina Institutionum ac Digestorum; quod et disertis verbis ipse imp. profitetur in fine posterioris constitutionis de confirmatione Digestorum his verbis: « Hæc igitur volumina (Institutionum et Digestorum dicimus) in fine nostri tertii felicissimi consulatus suum robur obtinere sancimus, id est, ex ante III kal. Januariarum præsentis duodecimæ Indictionis in omne ævum valitura, et cum imperialibus constitutionibus vigorem, etc. » Paulo vero post rememorans accepta hoc anno a Deo beneficia, ista habet: « Quem quidem consulatum tertium nobis nominatissimum dedit Deus, quando et sub ipso pax cum Persis confirmata est, et hoc tantum legum volumen repositum est, quod a nemine majorum unquam excogitatum fuit; atque ad hæc tertia pars mundi (dicimus autem totam Libyam) nostris adjuncta est sceptris. Hæc omnia a summo Deo et Salvatore nostro Jesu Christo dono (domino) tertio nostro consulatu indulta ». Hæc tam grandia ab ipso Justiniano reperiuntur sæpius inculcata.

64. In veteri autem jure enucleando, quam Tribonianus cum collegis ingerit rationem, idem imperator explicat in sua constitutione de conceptione Digestorum edita, cujus est exordium: « Deo adjutore nostrum gubernante imperium, etc. » Et in superiori constitutione de confirmatione Digestorum nuper citata idem docet verbis istis: « Tanta nobis reverentia antiquitatis fuit, ut neque mutari nomina veterum jureconsultorum sustinuerimus, sed uniuscujusque illorum appellationem legibus inscripsimus: mutantes quidem, si quid jam habere visum est non recte, partes juris, illas nunc tollentes, has nunc addentes, etc. » Et inter alia quæ erant ab Ulpiano et aliis adversus Christianos responsa, illa esse sublata, secundo Annalium tomo diximus: quod etsi recte factum negari non possit; consultum tamen antiquitati fuisset, si Codices omnes illi, ex quibus et libri Digestorum et Codex collecti sunt, non minori fuissent diligentia custoditi. Porro totum hunc laborem in libris Digestorum atque Institutionum conficiendis quatuor ferme annis absolutum fuisse, data ab eodem imper. prima constitutio, qua id præcipit, docet: etenim scripta habetur ipsis kalendis Januarii, Lampadio et Oreste consulibus, qui est annus Domini quingentesimus trigesimus. At de his hactenus.

65. Ad finem insuper anni hujus idem Justinianus imperator justitiæ cultor exactissimus edidit sanctionem [1] adversus eos, qui sacris virginibus vel viduis violento raptu ignominiam irrogassent, severissimam illam quidem, ne ejusmodi sacrilegiis Deus tot beneficiorum conciliator in ultorem converteretur: probe ostendens, iisdem justitiæ operibus, quibus adepta sunt, esse conservanda impertita divinitus beneficia. Sed jam de rebus gestis hoc anno satis.

[1] L. I. et II. ff. de confir. Digest.

[1] L. LIV. C. de Episc. et cl.

Anno periodi Græco-Romanæ 6026. — Olymp. 328. — Jesu Christi 533. — Joannis II papæ 2. — Justiniani imp. 7. Athalarici reg. 8.

1. *Consul absque collega.* — *Justinianus* Augustus absque collega tertium consulatum gessit, idque septimo imperii sui anno, Anastasii et Justini decessorum suorum exemplo; nisi hunc consulatum suis quinquennalibus debitum in præsentem annum distulerit.

2. *Propositio hæc:* Unus e Trinitate passus est carne, *Romæ examinatur.* — A num. 4 ad 32.

Ecclesia Romana hanc propositionem : *Unus e Trinitate passus est carne*, pro cujus defensione tot peregrinationum incommoda, totque labores *Scythæ monachi* devorarant, sequenti anno tandem approbavit : ut plane haud reprehendendi sint monachi illi, qui tanto conatu pro veritate certarint. *Acœmetæ* monachi, qui eisdem acerrime restiterant, videntes eorum causam superiorem evadere, et tam episcopis Orientalibus , quam *Justiniano imp.* propositionem illam probari , æmulatione quadam accensi, legatos ad *Joannem II* Romanum Pontificem misere *Cyrum* et *Eulogium*, qui opinionem, seu errorem, in quem æstu pugnæ abrepti erant, apud Sedem Apostolicam defenderent, ejusque approbationem a Summo Pontifice impetrarent. In eo Acœmetarum error versabatur, quod negarent « Unum de Trinitate incarnatum et carne passum, et beatam Mariam vere et proprie esse Dei Genitricem ». Adversus illos misit Justinianus Romam *Hypatium* Ephesiorum episcopum, et *Demetrium a Philippis*, qui Sedem Apostolicam consulerent de his quæstionibus, et fidem imperatoris, imo totius Orientalis Ecclesiæ, in ipsius ad Romanum Pontificem Epistola expositam , approbari obtinerent. Data est *Justiniani* Epistola sine die et consule, et integra refertur a Baronio num. 12 et seqq. Ea anno tantum sequenti a Pontifice accepta, de qua et Acœmetarum damnatione ibidem agemus.

3. *Propositio illa minime Eutychianis et Nestorianis favebat.* — Dum Romæ quid hac in quæstione decernendum sit, accurate quæritur, *Anatolius* Romanæ Ecclesiæ diaconus *Ferrandum* Carthaginensis Ecclesiæ diaconum consuluit, quæ ejus esset de hac quæstione sententia. Ferrandus in Epistola ad *Anatolium* egregie quæstionem illam explicavit, ostenditque propositionem, de qua controversia erat, nullatenus favere Eutychianis, imo tam eorum, quam Nestorianorum errores pariter perimere : « Nihil plane, inquit, diutius cogitans reperire valui, unde possit hæc sententia (quod a quibusdam jactatur), Eutychianis favorem præbere. Primum enim mendacium delirantis Eutychetis hoc fuit, Unigenitum Deum, quando homo fieri dignatus est, non sibi assumpsisse carnem de utero virginali. Secundum vero, non esse nunc in Christo substantias duas, Divinitatis et humanitatis, sed ex duabus his unam factam substantiam. Retractemus igitur diligenter utrasque sententias, et si vel uni earum coaptari possit ista sententia, quæ Unum de Trinitate passum fatetur, sollicitius inquiramus. Quid, rogo, proficit ad negandum filio Dei materni corporis veritatem, quando Unus de Trinitate passus asseritur ? Nonne si Unus de Trinitate est, vere Filius Dei est ; et si passus est, vere habet materni corporis veritatem ? Alioquin tolle corpus ex matre sumptum, et quomodo pati potuit pura Divinitas ? Perpende qualis est caro Mariæ : sine dubio passibilis et mortalis. Ut ergo esset caro Verbi passibilis et mortalis, ex illa carne habet originem, quæ fuit passibilis et mortalis. In prole igitur cognosce similitudinem generis per testimonium passionis, et expugnari magis Eutychianos, quam foveri, quando Unus de Trinitate passus asseritur, velis, nolis, adverte, etc. ; sine dubio enim sub his verbis etiam prædicator unius in Christo substantiæ confutatur. Ut sit enim Christus Unus de Trinitate, ad Divinitatem pertinet ; ut credatur passus, ad humanitatem. Non esset, qui passus est, Unus de Trinitate, nisi unam haberet cum Patre et Spiritu Sancto Divinitatem. Non esset passus, qui Unus est de Trinitate, nisi consubstantialem matri haberet humanitatem. Sileat ergo unius naturæ in Christo prædicator : duas enim naturas commemorat, qui Unum de Trinitate passum fatetur. Unum de Trinitate passum, Nestorianis non immerito displicet. Introducere enim quartam personam volunt, cui accidisse æstimant passiones. Eutychianis autem Unum de Trinitate passum non recte placet, si tamen placet. Ipsi enim duas Christi permanere naturas evidenter contendunt negare, quibus per hoc capitulum manifesta re contradicitur ».

4. *Eam multi male interpretabantur.* — Cum propositio hæc, *Unus de Trinitate passus est carne*, in varios sensus distrahi possit, de quibus agit Lupus in Notis ad Synodum Ephesinam, inde ob eamdem tot tragœdiæ excitatæ. *Trifolius* presbyter in Epistola ad Faustum senatorem , quæ extat tomo IV Concil. edit. Labbeanæ pag. 1590, eam sinistro prorsus interpretamento excepit, aitque : « Ista doctrina de fonte Arii prodivit, et est conveniens omnibus hæresibus, etc. » Verum is error presbytero isti condonandus, qui a *Fausto* senatore de hac propositione interrogatus per Epistolam, nec certior factus de fide et doctrina Scytharum monachorum, sed de turbis duntaxat ab ipsis Constantinopoli et Romæ excitatis, facile sibi persuasit eos propositionem illam hæretico sensu asserere, maxime cum et legatos *Hormisdæ* Pontificis Romani adversarios haberent, et ipsummet Pontificem. Præterea nec ipsa propositio Scytharum fideliter ad *Trifolium* relata est, ut liquet ex Epistolæ ejus initio. Quæsivit enim ab eo Faustus senator, quid de illa propositione sentiret : *Unus de Trinitate crucifixus est :* et tamen propositio monachorum Scytharum hæc erat : *Unus de Trinitate crucifixus est carne.* Omnia *Trifolii* dubia resolvit Natalis Alexander in Dissert. sæculi sexti Ecclesiæ, Dissert. I.

5. *Justinianus pacem cum Persis facit.* — A num. 41 ad 64. *Justinianus,* ut *Wandalis* tutius bellum inferret, hoc anno pacem pepigit cum *Persis*, teste Marcellino in Chronico ad III consulatum Justiniani Augusti : « Post diuturnum immanemque laborem contra Medos Romanis gestum sudoribus, tandem per Ruffinum patricium, perque Hermogenem magistrum officiorum, utrumque legatum a principe nostro missum, pax cum Parthis depacta est. Sponsionem percussi fœderis ab utroque imperatore invicem sibi munera in concordiam missa, secuta sunt ». Ipsemet Justinianus

in fine leg. 2 ff. *de confirm. Digest.* affirmat, pacem cum *Persis* confirmatam esse sub tertio suo consulatu, ut videre est apud Baronium num. 63. Is quidem anno DXXXII, num. 2 recte scribit, pacem Persicam hoc anno sancitam esse; sed perperam asserit, Procopium lib. 1 de Bell. Persico, affirmare pacem illam compositam anno VII Justiniani imp. *Procopius* enim ibidem tradit, eam pacem *anno* VI Justiniani factam, ideoque hoc anno ante kalendas Aprilis, quo die Justinianus VII imperii annum ingressus est.

6. *Carthago a Belisario subacta.* — « Postquam res domesticas Justinianus Aug. et quas cum Persis susceptas habebat, optime constituit, Libycas in deliberationem adduxit », inquit Procopius lib. 1 de Bello Wandalico cap. 10. Dum vero *Belisarius* se ad exercitum prima die in Africam ducendum accingit, *Tripolis* et *Sardinia* in ditionem Justiniani veniunt, ut narrat Baronius ex Procopio, qui cap. 12 ait: « Justinianus Aug. anno imperii septimo, circa solstitium æstivum, navem prætoriam ad littus, quod imperatoris aulæ præjacet, explicari jussit ». Navis prætoria et universa classis Perinthum seu Heracleam appulit, indeque Abydum: deinde exscensum in Siciliam *Belisarius* fecit, tandemque *tertio post mense, quam Bysantio solverant*, inquit Procopius cap. 15, universus exercitus extensionem in Africa fecit. Hoc ubi accepit *Gelimer Wandalorum rex*, Hilderici regis, quem captivum tenebat, cædem fratri suo demandat, hicque cum et alios Afros ipsi familiares occidit. In Africam classis appulit *pridie Festi sancti Cypriani*, inquit Procopius cap. 21, ideoque die XV mensis Septemb. Non multo post *Salomon* rerum gestarum nuntius ad imperatorem destinatus est, et quidem ante pugnam *Belisarium* inter et *Gelimerem* regem habitam, hujusque fugam ac captivitatem: « Cæterum », ait Procopius lib. 2 de Bello Wandal. cap. 3, « in castris illis (nempe Gelimeris), pecuniæ vis tanta reperta est, quanta nulla unquam uno in loco. Siquidem Wandali jam inde olim crebris direpto incursionibus Romano imperio, grandes auri acervos in Africam transvexerant. Præterquam quod cum uberrima sit regio, frugibusque ad vitæ usus maxime necessariis abundet, proventum pecuniæ, quam inde conficiebant, nunquam alio annonæ causa distraxerant; sed ibi congesserant, prædiis fruiti per annos XCV, quandiu Wandali in Africa regnarunt. Itaque auctæ in immensum divitiæ in manus Romanorum eo die redierunt, quo edita pugna, fugati castrisque exuti sunt Wandali, elapso ab exercitus Romani in urbem Carthaginem adventu trimestri spatio, jamque ad dimidium acto mense ultimo, quem Romani Decembrem vocant ».

7. *Wandali annis* XCV *Carthagine potiti sunt.* Capta fuerat *Carthago* a *Geiserico* Wandalorum rege, mense Octobri anni CDXXXIX, ut ibidem ostendimus. Quare post annos XCV eosque incompletos, recepta est, non vero post annos XCVI, ut Marcellinus ad consulatum Justiniani Aug. IV, anno sequenti gestum, perperam habet. Justinianus l. 1 *de offic. præf. præt. Afric.* Procopio suffragatur, et neuter tempus rei gestæ ignorare potuit. Imperator ubi *Carthaginem* captam accepit, præfectum prætorio Africæ creavit, ut liquet ex laudata Constitutione, a Baronio anno sequenti num. 57 loco non suo recitata, ut ibidem videbimus.

Celebrata hoc anno Synodus *Aurelianensis* II, de qua anno DXXXVI cum Baronio agemus.

JOANNIS ANNUS 3. — CHRISTI 534.

1. *De consulatu Paulini.* — Qui tot a Deo dona suo tertio consulatu Justinianus est consecutus, hoc sequenti anno Domini quingentesimo trigesimo quarto quartum auspicatus est consulatum, nactus collegam Paulinum, quem Romanus senatus Athalarici regis voluntate delegit. Exstat ejusdem regis ad senatum Epistola [1] de eodem consulatu Paulini, quem ex Deciorum familia, filium vero Venantii patricii fuisse tradit: de cujus laude plura locutus, hæc de gloria ex impertita frequentius

[1] Apud Cassiod. Var. l. IX. Ep. XXIII.

ejus filiis dignitate consulatus : « Si homines, inquit, ornat semel accepisse palmatam; quid ille censendus est, qui tot meretur in filiis consulatus? Et ideo, Patres conscripti, alumnum vestrum Paulinum laurea dignitate vestimus; ut juventus ejus, quæ fulget meritis, trabea quoque resplendeat triumphali. Hunc honorem Deciorum familia non miratur; quia eorum plena sunt atria fascibus laureatis. Aliis raro dignitas ista contigit : in hoc decursu generis pæne nascitur consularis, etc. » Extat itidem ad eumdem Paulinum de collato ipsi consulatu ejusdem regis Epistola [1], ubi pluribus agit de nobilitate Deciorum antiquæ familiæ his temporibus florentissimæ, qua dicit Romanam curiam esse refertam.

2. *Cassiodorus præfectus prætorio pias ac sapientes Epistolas dat ad papam et episcopos.* — Avi namque vestigiis illis prioribus sibi insistendum Athalaricus rex, consilio usus matris Amalasunthæ, jure putavit, ut de nobilibus Romanis civibus bene mereretur : quandiu enim id ipse præstitit, res felicissime progressæ sunt; secus vero ubi tyrannice illis est usus. Quamobrem hoc item anno, duodecima Indictione, Aurelius Cassiodorus senator ab eodem rege auctus est amplissima dignitate præfecturæ prætorii, de qua ad eumdem extat ejusdem regis Epistola [2]; ubi post multa in ipsius laudem ex magistratibus bene perfunctis hæc habet : « Quapropter juvante Deo, quo auctore omnia prosperantur, ab Indictione duodecima in præfecturæ prætorianæ te suggestu atque insignibus collocamus ». Verum scias, non ipsis Januariis kalendis, quibus consules; sed ante, præfectos prætorios donari solitos præfectura : nam natali die Domini, idem qui creatus erat præfectus prætorio, præfectorios creare consueverat magistratus. Est de his ejusdem Cassiodori attestatio, cum in erogandis officiis ista præfatur [3] : « Si hodierno die redemptionis invenimus natale remedium, si cælesti beneficio panditur spes salutis : convenit etiam nos, etc. » Quanta autem vir iste clarissimus enituerit pietate, præter illa quæ de eo dicta sunt, præsens magistratus ostendit : insignitus enim tanto munere Cassiodorus, ad Joannem Romanum Pontificem, ejus implorans ad Deum preces pro bono regimine, ista conscripsit [4] :

3. « Supplicandum vobis est, beatissime pater, ut lætitiam, quam per vos, Deo largiente, percepimus, custodiri nobis vestris orationibus sentiamus. Quis enim dubitet, prosperitatem nostram vestris meritis applicandam, quando honorem adipiscimur, qui a Domino diligi non meremur; et permutatione efficaci bona recipimus, dum talia non agamus? Ecclesiasticis siquidem jejuniis fames est exclusa popularis; decoris lacrymis tristitia fœda discessit; et per sanctos viros acceleratum est, ne traheretur diutius quod gravabat. Et ideo salutans officiositate qua dignum est, precor ut vivacius oretis pro salute regnantium : quatenus eorum vitam cælestis princeps faciat esse longævam, Romanæ Reipublicæ hostes imminuat, tempora tranquilla concedat; deinde, quod ornat pacem, necessariam nobis copiam de abundantiæ suæ horreis largiatur : mihique filio vestro intelligentiæ sensus aperiat; ut quæ vere sunt utilia, sequar; quæ vitanda, refugiam : vigor ille rationabilis animæ nobis consilium præstet; facies veritatis albescat, ne mentem nostram innubilet caligo corporea : sequamur quod intus est, ne foris a nobis simus; instruat quod de vera sapientia sapit; illuminet quod cælesti claritate resplendet : talem denique judicem excipiat publicus actus, qualem filium Catholica mittit Ecclesia : in suis nos etiam muneribus virtus sancta custodiat, quia graviores insidias antiqui adversarii tunc subimus, quando ejus dona suscipimus.

4. « Nolite in me tantum rejicere civitatis illius curam, quæ potius vestra laude secura est. Vos enim speculatores Christiano populo præsidetis; vos Patris nomine universa diligitis. Securitas ergo plebis ad vestram respicit famam, cui divinitus est commissa custodia. Quapropter nos decet custodire aliqua, sed non omnia. Pascitis quidem spiritualiter commissum vobis gregem; tamen nec ista potestis negligere, quæ corporis videntur substantiam continere; nam sicut homo constat ex dualitate, ita boni patris est utraque refovere. Primum penuriam quidem temporis, quam delicta promerentur, orationibus sanctis amovere. Si quid tamen (quod absit) acciderit, tunc bene necessitas excluditur, quando contra eam sub ubertate tractatur.

5. « Monete me quæ sunt gerenda sollicite : bene agere vel correptus exopto; quia difficilius errat ovis, quæ voces desiderat audire pastoris; nec facile efficitur vitiosus, cui admonitor insistit assiduus. Sum quidem judex Palatinus, sed vester non desinam esse discipulus : nam tunc ista recte gerimus, si a vestris regulis minime discedamus. Sed cum me a vobis desiderem et moneri consiliis, et orationibus adjuvari; jam vobis est applicandum, si in me fuerit aliter quam optabatur inventum. Sedes illa toto orbe mirabilis proprios regat affectione cultores, quæ licet generalis mundo sit præstita, nobis (vobis) etiam cognoscitur et localiter attributa.

6. « Tenemus aliquid sanctorum Apostolorum proprium, si peccatis dividentibus non reddatur alienum; quando confessiones illas, quas videre universitas appetit, Roma feliciter in suis finibus habere promeruit. Nihil ergo timemus, talibus patronis, si oratio non desistat antistitis. Arduum quidem est multorum desideriis satisfacere; sed novit Divinitas magna præstare : ipsa retundat invidos : ipsa nobis faciat cives cælesti aspiratione gratissimos, et supplicationibus vestris tempora tribuat, quibus superna gratia prædicetur indulta ». Hactenus ad Joanuem papam Cassiodorus præfectus

[1] Apud Cassiod. Var. l. IX. Ep. XXII. — [2] Ibid. Ep. XXIV. — [3] Cassiod. Var. l. XI. Ep. XXVII. — [4] Ibid. Ep. II.

prætorio : quibus plane, quid delecti magistratus ipso suo exordio functionis agere deberent, admonuit; et tunc dextere cuncta administrari in præfecturis, cum se humili obsequio præfecti subjiciunt sanctis episcopis, quorum fulti precibus concilient sibi divinum auxilium. Hæc quidem non ignorans sapientissimus Cassiodorus, non Romanum tantum Pontificem, sed et reliquos Italiæ episcopos interpellat, ut orationibus atque jejuniis agant, et plebem ita instituant, ut quæ in ea judex puniat, non inveniat. Extat digna quidem Christiano præfecto ad ipsos episcopos eo argumento scripta Epistola, quæ ita se habet [1] :

7. « Corporalium patrum naturalis mos est, de filiorum provectione gaudere : dum eorum institutionibus applicatur, quicquid laudis in chara prole conceditur. Vos autem spirituales parentes, qui auctorem rerum illuminata mente conspicitis, pro me sanctæ Trinitati sedulo supplicate, ut splendere late faciat in medio positum candelabrum : quatenus nec mihi interior desit visus, et de me aliis pandatur adspectus. Numquid proderit, judicem aliis esse perspicuum, si sibi potius reddatur obscurus? Dignitatem conscientiæ donet qui tribunalia conferre dignatus est; faciat inoffensum judicem, ne damnet errantem : sit nobis prosperrime præsens, ut infausta vitia reddantur absentia; amorem suum tribuat, ut peccandi ambitum miseratus excludat.

8. « Quapropter, animæ vere parentes, affectuosa et probabili petitione vos deprecor, ut indicto jejunio, Domino supplicetis, qui vitam principum nostrorum florenti regno protendat, hostes Reipublicæ defensor imminuat, donet quieta tempora et ad laudem sui nominis copiosa, faciatque rerum omnium tranquillitatem; ut me vobis reddere dignetur amabilem. Sed quo facilius vestra quoque exaudiatur oratio; estote circa eos, quos destinamus, attenti (attoniti). Quod nescimus, nobis non debet imputari. Actus eorum testimonia vestra prosequantur; ut aut laudatus gratiam, aut accusatus apud vos invenire possit offensam : neque enim nobis imputare poterunt, si delinquunt quando non jubentur mala dare, ut perperam cogantur accipere. Orphanis, viduisque contra sævos impetus debent placita præstare solatia; ita tamen, ne (quod accidit) per nimiam pietatem dum miseris subvenire quæritis, locum legibus auferatis. Nam si aliquid offendit forte districtum, talia date cunctis monita, ut jura possitis reddere feriata.

9. « Excludite, sanctissimi, inter immundos spiritus implacabiles vitiorum furores, violentiam temperate, avaritiam depellite, furta removete, depopulatricem humani generis luxuriam a vestro populo segregate. Sic auctorem iniquitatis efficaciter vincitis, si ejus persuasiones de humanis cordibus auferatis. Episcopus doceat, ne judex possit invenire quod puniat. Administratio vobis innocentiæ data est. Nam si prædicatio vestra non desinat, necesse est ut pœnalis actio conquiescat. Et ideo dignitatem meam in omni vobis parte commendo, quatenus actus nostri sanctorum orationibus adjuventur, qui minus in humana potestate præsumimus. Familiariter etiam mihi suadete quod justum est. Non solum calidus adjurator, (adjutor vel adjuvator), quod generaliter debeo, incoactus exsolvo : rependo etiam sanctitati vestræ honorificæ salutationis officium ; textumque Epistolæ affectuoso fine concludo, ut in mente vestra dulciora remaneant; quia bene sibi animus posteriora commendat ». Hactenus ad episcopos Cassiodorus; quibus quidem, quid sæculi potestates, ipsi magistratus sibi ipsis, quid populo, quid episcopis, atque in primis divino cultui debeant, quid etiam episcopi ipsis magistratibus atque populis præstare teneantur, edocet.

10. *Ad sublevandam penuriam curæ Cassiodori.* — Ingentem plane hoc anno famem vexasse Urbem, tum recitatæ nuper Epistolæ, tum aliæ plures ad diversos ab eodem datæ significant. Degens enim ipse Ravennæ, ubi rex erat, cum vices suas Ambrosio Romæ delegat, de eadem penuria dum agit, sententiam ipso Cassiodoro dignam accipe [1] : « Procul enim sit (inquit) ut aliquo ejus civitatis esuriente, satiemur. Illorum indigentia nostra penuria est. Quid plura? læti esse non possumus, nisi et illos gaudentes communiter audiamus ». Extat etiam ejusdem eo argumento, dum eadem fames urgeret, ad Datium Mediolanensem episcopum hæc Epistola [2] :

11. « Minus prodest bonum jubere, nisi hoc per viros sanctissimos velimus efficere. Auget enim beneficium voluntas recta justorum; et quicquid sine fraude geritur, hoc vere donantis meritis applicatur. Decet enim, ut munificentiam principalem sacerdotalis puritas exsequatur: nam cui est studium bonum de proprio facere, laudabiliter potest aliena vota complere. Et ideo sanctitatem vestram petimus (cujus propositi est divinis inservire mandatis) ut de horreis Ticinensibus et Dertonensibus panici speciem (sicut a principe jussum est) tertiam portionem esurienti populo ad viginti quinque modios per solidum distrahi sub nostra ordinatione faciatis; ne cujusquam venalitate ad illos perveniat qui se de populo videntur posse transigere. Accipiat minus habens indulgentiam principalem. Egentibus visum est, non divitibus subvenire. Fundit potius, qui mittit in plenum : nam illud potius reconditur, quod vasis vacuis congregatur.

12. « Quapropter sanctitas vestra miserationis officia non putet injuriam ; quia totum vobis dignum est, ubi pietas invenitur : siquidem aliena desideria fideliter gerere, hoc est bona propria perfecisse. Ad quam rem, Deo juvante, procurandam, illum atque illum curavimus festinare : qui sanctitatis vestræ ordinationibus obsecuti nihil ex se faciant, sed tantummodo vobis obedire contendant. Solidi

[1] Cassiod. Var. l. XI. Ep. III.

[1] Cassiod. Var. l. XI. Ep. V. — [2] Cassiod. l. XII. Ep. XXVII.

vero quanti ex supradicta quantitate panici poterunt congregari, vestra nobis relatione declarate : ut apud arcarium reconditi ad supra memoratam speciem reparandam, futuris reserventur, Deo auxiliante, temporibus : more vestis redivivæ, cujus adunatio per fila resolvitur, ut in novam faciem splendido potius decore texatur (taxetur) ». Hæc Cassiodorus ad Datium sanctissimum Mediolanensem episcopum, de quo plura inferius dicturi sumus. Extat de sublevata inopia ejusdem edictum [1], quo regis munificentia mirifice commendatur. His addidit etiam providus præfectus prætorio, ut episcoporum arbitrio esse voluerit pretium venalium rerum, quas hospites iter agentibus distraherent : habetur enim de his ipsius promulgatum edictum [2]. Sic igitur tanti præfecti prætorii industria factum est, ut ab ingruente fame Italia servaretur : quibus his omnibus satis superque ostensum est, quod ubi magistratus religione nituntur, cuncta feliciter cedant. Sed jam ad res Ecclesiasticas orationem convertamus, detenti in his occasione magistratuum, qui una cum anno sunt progressi, Paulini videlicet consulis collegæ Justiniani et Cassiodori præfecti prætorio, digni perenni memoria viri.

13. *Justiniani Edictum Romæ cognoscitur et probatur; quod ipsi imperatori papa Joannes per Epistolam significat, legatis revertentibus datam.* — Cum anno superiori (ut vidimus) Justinianus Augustus ob exortas controversias in Ecclesia Orientali, potissimum vero Constantinopoli ob monachos Acœmetas in Nestorianismum dilabentes, duos archiepiscopos Cæsariensem et Ephesinum legatos misisset ad Joannem Romanum Pontificem, quem etiam convenissent missi ab adversa parte legati; Romæ diu multumque disceptatum est, atque ad convincendos adversantes Catholicæ pietati, curatum (ut diximus) fuit, ut etiam a transmarinis eruditis viris, et inter alios a Ferrando diacono Carthaginensi ea de re tractatio scriberetur : demum vero in sacro Patrum consessu, habito de his Romæ Concilio, rogata cujusque sententia, ex veteri Catholicæ fidei præscripto, quid sentiendum dicendumque esset, fuit firmiter stabilitum; sed et quæ ab ipso imperatore missa erat scripta fidei professio, cognita, examinata fuit, pariterque probata. Cunctis insuper adversariis sententiis confutatis atque rejectis, ab ipso Romano Pontifice Joanne scripta est ad imperatorem Epistola, qua missa ab eo fidei confessio probaretur : ut ita palam facta in Oriente Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ sententia, confirmarentur fideles, solidarentur infirmi, debilesque roborarentur; qui autem lapsi essent, scirent se extra Ecclesiam esse, apertum vero sibi aditum patere, si quam nossent probari ab Ecclesia Catholica fidem, eam, abdicata hæresi, vellent amplecti : cæterum nulla excusatione amplius digni essent, neque causari possent, non teneri se imperatoris, ut pote laici hominis, sectari promulgatam de fide Catholica sanctionem ; cum jam quid de his senserit statueritque Romanus antistes, ex patentibus ipsius litteris fieret manifestum.

14. Scriptis igitur Romæ ad Justinianum imperatorem Apostolicis litteris, ipse Joannes Romanus Pontifex hoc anno sub dictis consulibus octavo kal. Aprilis illas dedit legatis opperientibus ibidem opportunum navigandi tempus : quibus quidem laudavit in primis Summus Pontifex in Catholico imperatore egregiam pietatem, debitumque ipsius religionis cultum, quo prosequeretur Apostolicam Sedem, a qua Evangelicam requireret veritatem. Rogavit demum eumdem Augustum, ut quos a recto fidei Catholicæ aberrare itinere sciret, omni adhibito studio revocaret, et inter alios ipsos legatos a monachis Acœmetis Romam missos. Sed præstat ipsas sancti Pontificis inspicere litteras, quas, ut posteris omnibus perspicuæ semper essent, in recentiori hoc anno facta sui Codicis editione Justinianus voluit exarari. Sunt vero hujusmodi [1] :

15. « Gloriosissimo et clementissimo filio Justiniano Joannes episcopus Urbis Romæ.

« Inter claras sapientiæ ac mansuetudinis vestræ laudes, Christianissime principum, puriore luce tanquam aliquod sidus irradiat, quod amore fidei, quod charitatis studio, edocti Ecclesiasticis disciplinis, Romanæ Sedis reverentiam conservatis, et ei cuncta subjicitis, et ad ejus deducitis unitatem ; ad cujus auctorem, hoc est, Apostolorum primum, Domino loquente, præceptum est : Pasce oves meas. Quam esse omnium vere Ecclesiarum caput, et Patrum regulæ et principum statuta declarant, et pietatis vestræ reverendissimi testantur affatus. Patet igitur in vobis impletum fore, quod Scripturæ loquuntur : Per me reges regnant, et potentes scribunt justitiam. Nihil est enim, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in principe : nihil est, quod ita nequeat occasui subjacere, quam vera religio. Nam cum auctorem vitæ vel luminis utraque recipiant, recte et tenebras respuunt, et nesciunt subjacere defectui ». Sed antequam progrediamur ulterius, scito, pie lector, ad hujuscemodi adeo ab imperatore prædicatas et promulgatas Romani Pontificis super omnes Ecclesias prærogativas fremere leguleiorum turbam hæreticorum, secundum illud Davidicum [2] : « Peccator videbit et irascetur : dentibus suis fremet et tabescet ». Haud pati valentes, adeo amplissimis notis imperatorio stylo, in perpetuum permansuris legibus, in ipso fronte Codicis veluti æneis tabulis exarato epitaphio ejusdem Romanæ Ecclesiæ majestatem et potestatem inspiciendam proponi : quamobrem tantæ lucis radiis caligantes, amicas tenebras captant filii tenebrarum ; injectoque desuper mendacii furvo pallio, negant esse Joannis papæ et Justiniani imper. has Epistolas : adversus quos ad finem hujus narrationis erit fusior disputatio, ex qua cum inscitia hæreticorum fraudes, et dolos, quibus eru-

[1] Cassiod. l. XII. Ep. XXVIII. — [2] Cassiod. l. XI. Ep. II.

[1] L. VIII. C. de sum. Trin. et fide Cathol. — [2] Psal. CXI.

bescant, perspicua luce inspicies : modo autem quæ sunt reliqua Joannis papæ Epistolæ accipe. Pergit enim :

16. « Quamobrem, gloriosissime principum, votis omnibus exorabitur divina potentia, ut pietatem vestram in hoc ardore fidei, in hac devotione mentis, in hoc integræ religionis studio sine defectu sui in longiora tempora conservet; hoc enim et sanctis credimus Ecclesiis expedire. Scriptum est enim [1] : Labiis regit rex. Et iterum [2] : Cor regis in manu Dei est, et ubi voluerit, inclinabit illud. Hoc est enim quod vestrum firmat imperium, hoc est, quod regna vestra conservat. Nam pax Ecclesiæ, religionis unitas, auctorem facti in sublime provectum grata sibi tranquillitate custodit. Neque enim parva ei vicissitudo a potentia divina tribuitur, per quem nullis rugis Ecclesia divisa secernitur, nullis insertis maculis variatur. Scriptum est enim [3], quia cum rex justus sederit super sedem, non adversabitur ei quicquam malignum. Proinde serenitatis vestræ apices per Hypatium atque Demetrium sanctissimos viros fratres et coepiscopos meos reverentia consueta suscepimus : quorum etiam relatione comperimus, quod fidelibus populis proposuistis edictum amore fidei, pro submovenda hæreticorum intentione, secundum Apostolicam doctrinam fratrum et coepiscoporum nostrorum interveniente consensu : quod quia Apostolicæ doctrinæ convenit, nostra auctoritate confirmamus.

17. « Liquet igitur, imperator gloriosissime, (ut lectionis tenor et legatorum vestrorum relatio patefecit) vos Apostolicis eruditionibus studere : cum de religione Catholicæ fidei ea sapitis, ea scripsistis, ea protulistis, ea populis fidelibus publicastis, quæ (sicut diximus) et Sedis Apostolicæ doctrina, et sanctorum Patrum veneranda decrevit auctoritas, et nos confirmamus in omnibus. Opportunum est ergo voce exclamare prophetica [4] : Jucundetur tibi et abundet cælum desuper, et effundant montes jucunditatem, et colles lætitia lætabuntur. Hæc igitur in tabulis cordis fideliter scribere, hæc ut pupillam oculorum convenit observare. Neque enim quisquam est, in quo Christi charitas fervet, qui tam rectæ, tam veræ confessionis vestræ fidei refragator existat : cum evidenter impietatem Nestorii, Eutychetisque, et omnium hæreticorum damnantes, unam veram Catholicam fidem Domini et Dei nostri Salvatoris Jesu Christi magisterio institutam, et Propheticis Apostolicisque prædicationibus ubique diffusam, et nostræ doctrinæ consentaneam, inconcusse atque inviolabiliter devota Deo et pia mente servetis. Soli etenim professionibus vestris adversantur, de quibus divina Scriptura [5] loquitur, dicens : Posuerunt mendacium spem suam, et mendacio operti speraverunt. Et iterum, qui secundum Prophetam [6] dicunt Domino : Recede a nobis : vias tuas scire nolumus. Propter quod Salomon dicit [7] : Per semitas propriæ culturæ erraverunt, colligunt autem manibus infructuosa.

18. « Hæc est igitur vera vestra fides, hæc certa religio ; hoc beatæ recordationis (ut diximus) Patres omnes præsulesque Romanæ Ecclesiæ, quos in omnibus sequimur ; hoc Sedes Apostolica prædicavit hactenus et inconcusse custodivit. Huic confessioni, huic fidei quisquis contradictor extiterit, alienum seipsum a sancta communione, alienum ab Ecclesia judicabit esse Catholica. Nos enim Cyrum cum sequacibus suis in Romana invenimus civitate, qui de Acœmetensi [1] monasterio fuit : quos Apostolicis suasionibus ad rectam fidem, et velut oves quæ perierant errantes, ad ovile contendimus revocare Dominicum; ut agnoscant (secundum Prophetam [2]) linguæ balbutientes loqui quæ ad pacem sunt. Ad non credentes autem per nos primus Apostolorum Isaiæ Prophetæ [3] verbum dicit : Ambulate in lumine ignis vestri et flammæ, quam succendistis. Sed obduratum est cor eorum (ut scriptum est [4]) ut non intelligerent : et pastoris [5] vocem oves, quæ meæ non erant, audire minime voluerunt. In quibus observantes ea quæ ab ipsorum sunt statuta Pontifice, eos minime in nostra communione recepimus, et ab omni Ecclesia Catholica esse jussimus alienos ; nisi errore damnato, doctrinam nostram quantocius sequi, habita regulari professione, signaverint. Æquum quippe est, ut qui nostris minime obedientiam accommodant statutis, ab Ecclesiis habeantur extorres.

19. « Sed quia gremium suum nunquam redeuntibus claudit Ecclesia : obsecro clementiam vestram, ut si proprio deposito errore, et prava intentione depulsa, ad unitatem Ecclesiæ reverti voluerint, in vestram communionem receptis, indignationis vestræ removeatis aculeos : et nobis intercedentibus, benigni animi gratiam condonate. Deum autem, et Salvatorem nostrum Jesum Christum exoramus, quatenus longævis et pacificis vos dignetur custodire temporibus in hac vera religione, et unitate et veneratione Apostolicæ Sedis, cujus principatum ut Christianissimi et pii conservatis in omnibus. Præterea, serenissime principum, laudamus legatorum vestrorum personas Hypatii et Demetrii fratrum et coepiscoporum nostrorum ; quos clementiæ vestræ gratos fore, ipsa manifestavit electio. Nam tantæ causæ pondus nonnisi perfectis in Christo potuisset injungi : tantæ vero pietatis, tantæ reverentiæ plenos affatus, nisi per amantes minime dignaremini destinare. Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei Patris, et communicatio sancti Spiritus sit semper vobiscum, piissime fili. Amen ». Item subscriptio : « Omnipotens Deus regnum vestrum et salutem vestram perpetua protectione custodiat, gloriosissime et clementissime fili, imperator Auguste. Dat. Romæ octavo kal. Aprilis, D. N. Justiniano PP. A. et Paulino V.

[1] Apoc. XXI. — [2] Prov. XXI. — [3] Prov. XX. — [4] Psal. XCV. — Isai. XXVIII. — [6] Hier. XLIV. — [7] Prov. IV.

[1] Cumitensi Græc. ἀκοιμήτων, sic dicti quasi insomnes. — [2] Psal. XXVIII. — [3] Isai. L. — [4] Psal. XXXV. — [5] Joan. X.

C. conss. » Hactenus Joannis papæ ad Justinianum imperatorem Epistola : quæ autem continet ipsius Justiniani imper. fidei confessionem, suo loco seorsum superius, quo scripta est tempore, recitavimus.

20. In hac vero Joannis Epistola potissimum velim consideres illa ipsius verba, quibus ait : « Quorum etiam », legatorum videlicet, « relatione comperimus, quod fidelibus populis proposuistis edictum amore fidei pro submovenda hæreticorum intentione, secundum Apostolicam doctrinam, fratrum et coepiscoporum nostrorum interveniente consensu : quod quia Apostolicæ doctrinæ convenit, nostra auctoritate confirmamus ». Attendas ex his, inquam, velim quod ait, non solum secundum Apostolicam doctrinam, sed interveniente episcoporum consensu, illa ab ipso imperatore esse statuta atque pariter promulgata : ne putes (quod et superius admonuimus) ipsum Justinianum Augustum in hujuscemodi promulgandis edictis aliquid sibi præter jus fasque temere usurpasse : cum in primis in his decernendis Apostolicæ doctrinæ ratio haberetur; inde vero episcoporum Orthodoxorum, qui aderant, expeteretur judicium, atque requireretur sententia : ad postremum autem (ut vides) num omnia pie sancteque in omnibus consentientia essent Catholicæ veritati, ipse qui primarius Ecclesiæ Catholicæ præsideret antistes, Romanus Pontifex consuleretur, ejusque auctoritas, quæ confirmaret omnia, peteretur: adeo ut nihil his sanctius rectiusque perfici potuerit ab Orthodoxo imperatore, qui Catholicæ fidei patrocinium studio indefesso susceperit. Quod enim in aliis ante promulgatis de fide Catholica sanctionibus, quibus potius quid ipse de Catholica fide sentiret reddi omnibus voluit manifestum, hæc visus esset prætermisisse; ne quid deesset ad plenam auctoritatem, ab episcopis (ut videri potest) admonitus, Romanum Pontificem per litteras atque legatos ex more consuluit; quod tunc facere prætermiserat, cum non essent qui ex adverso consurgerent ; sed excitatis illis Nestorii defensoribus, non sibi nec episcopis Orientis satis virium et auctoritatis esse sensit ad confutandos hæreticorum errores, nisi accederet Apostolicæ Sedis scriptis declarata sententia, quam quæsivit et promulgavit.

21. Hic insuper opus est monere lectorem, reperiri in tomis Conciliorum longe prolixius scriptum edictum, imo librum (ita enim eum appellat Liberatus diaconus) inscriptum ad Joannem Rom. Pontificem : quod cum præ se ferat ipsius fidei rectæ confessionem, est tamen veluti catechismus et fidei Catholicæ exacta declaratio, ac de tribus capitulis diu postea in Ecclesia controversis exacta discussio; cui ejusmodi præfixa reperitur inscriptio : « Edictum piissimi imperatoris Justiniani fidei confessionem continens, et refutationem hæresum quæ adversantur Catholicæ Dei Ecclesiæ, Joanni papæ secundo transmissum, ut patet in Vita ejusdem papæ ex libro Pontificali ». At hæc inscriptio alicujus est recentioris auctoris res haud satis exploratas habentis : in libro enim qui esse creditur Anastasii de Romanis Pontificibus nulla penitus mentio de hoc habetur edicto, sed de priori duntaxat per dictos legatos Romam allato. Sed et scias perperam additum ipsum missum fuisse ad Joannem secundum Romanum Pontificem, quod (ut dicemus) constat tempore Vigilii papæ conscriptum. Hic ille enim est liber, quem adversus tria capitula Theodorus Cæsariensis episcopus ab ipso imperatore edendum curavit, ut testatur Liberatus diaconus [1] qui et his vivebat temporibus, atque ob oculos ea quæ est testatus habebat : cujus pariter libri mentio est apud Vigilii papæ decretum de damnatione ipsius Theodori episcopi Cæsariensis. Sed hæc manifestiora fient suis locis inferius, cum de tribus capitulis opportuna tractatio erit. Ut autem de his hoc tempore Justinianus ad Joannem Pontificem scriberet, nulla penitus ratio exigebat, quod nec aliqua causa id postularet, cum nondum de tribus capitulis altercatio aliqua oborta atque vulgata esset. Contius igitur doctissimus jureconsultus, dum in appendice ad Justinianeum Codicem inter alia prætermissa ipsum edictum recitat, in præposita ei a se erudita notatione minime nobis probatur, dum tempore hujus Joannis papæ ab eodem imperatore editum tradit : neque dum etiam plus æquo illud commendat, non considerans fuisse in Ecclesia Catholica seminarium dissensionum, quæ diutius coalescentes, schismata germinarunt ubique : etenim (ut constat ex Liberato diacono) fuit illud scriptum contra Pelagium sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconum a Theodoro Cæsariensi, cujus sicut nec causa bona præcessit, ita nec felix finis est consecutus, turbata universæ Ecclesiæ pace; ut ex his quæ inferius dicenda erunt, satis perspicuum apparebit. Sed prosequamur jam cœptam de legatis remeantibus narrationem.

22. Justinianus imperator, reversis Roma legatis, cum fidei suæ professionem, Catholicæque fidei rectam sententiam (ut optarat) ab ipsa Apostolica Sede confirmatam accepisset : ne ea ullatenus e populi animis elaberetur, sed fixius uniuscujusque menti inhæreret, quod Apostolicæ Sedi placuisset; prudenter illud excogitavit, ut eam ad Ecclesiastici cantici rhythmos accommodatam, instar psalmi, Ecclesiis traderet concinendam : id namque ab ipso factum anno sequenti, quo imperii nonus incipit, Miscella habet, licet Cedrenus anno septimo actum tradat : sed magis illi sententiæ inhæremus, ut non ante id tentatum fuerit, quam idem imperator acceperit ab Apostolica Sede confirmatum fidei suæ edictum. Fuisse autem ejus cantici ejusmodi exordium : « Unigenitus Filius et Verbum Dei, etc. » æque confirmant. Quod enim ipso ferme initio nascentis Ecclesiæ vidimus factitatum, ut Romanorum Pontificum litteras cum acciperent Orientales, easdem conservatas in Ecclesiis populo publice

[1] Liberat. diac. Brev. c. 24.

lectitarent; ex majorum utique disciplina atque exemplo peractum apparet, ut quam Sedes Apostolica cognovisset et confirmasset fidei professionem, omnes simul occinerent.

23. *Joannis Epistola ad senatores de eadem fidei professione.* — Sed ad Joannem Romanum Pontificem redeamus : qui non solum Justiniani imperatoris fidei professionem probavit, sed et adversantes illi Acœmetas monachos damnavit : idemque, etsi satis esset confirmasse scriptam ab imperatore fidem, tamen eo argumento adhuc longiorem tractationem aggressus scribere, interpellatus inter hæc a doctissimis quibusdam senatoribus, breviorem eo argumento scripsit Epistolam, quæ est hujusmodi [1] :

24. « Joannes episcopus Romanus illustribus et magnificis viris Avieno, Senatori, Liberio, Severino, Fideli, Avito, Opilioni, Joanni, Silverio, Clementiano et Ampelio salutem.

« Olim quidem, illustres et magnifici filii, ad hoc sententiæ meæ summa constiterat, ut ante jussionem vestram, postquam Epistolæ vel dogmatis tenorem cuncta Ecclesia, hoc est, sacerdotum, senatus et populi probavit assensus ; sub paginali alloquio vestris etiam sensibus intimanda dirigerem. Sed consilii ordinem illa res vertit, quia et dogmati per dies singulos divinæ Scripturæ subduntur, et imperfecta destinari non poterant in exemplaribus scripta transmitti. Novimus enim, quod Domino docente, præceptum est, quod pastor diligens gregem, salubria ultro non desistat ingerere : quia res quæ ad salutem animæ pertinet, omnibus necesse est sensibus intimari. Proinde, illustres et magnifici filii, quia festinatio non pertulit portitores, ut ea scribi et dirigi potuissent; in continenti tamen, si dictus divinus favor arriserit, tam Epistolæ quam dogmatis exemplaria destinabimus.

25. « Nunc autem, ne quid de nostris (vestris) sensibus relinquatur ambiguum; quid Epistolæ tenor habeat, quid textus dogmatis contineat, breviter insinuare curavi. Justinianus siquidem imperator filius noster (ut ejus Epistolæ tenore cognovistis) de his tribus quæstionibus orta certamina fuisse signavit : utrum unus ex Trinitate Christus et Deus noster dici possit, hoc est, una de tribus personis sanctæ Trinitatis sancta persona : an Deus Christus carne pertulerit, impassibili Deitate : an proprie et veraciter mater Domini Dei nostri Christi Maria semper Virgo debeat appellari. Probavimus in his Catholicam imperatoris fidem, et ita esse, Propheticis et Apostolicis vel Patrum exemplis evidenter ostendimus. Unum enim ex sancta Trinitate Christum esse, hoc est, unum de tribus sanctæ Trinitatis personis sanctam esse personam, sive subsistentiam, quam Græci ὑπόστασιν dicunt, in his exemplis evidenter ostendimus. In libro Genesis [2], per Moysen Trinitas ipsa sic dicit : Ecce Adam factus est tanquam unus ex nobis. Et item vas electionis Paulus ad Corinthios ita evidenter expressit [1] : Unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in ipso : et unus Dominus noster Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum. Et in Symbolo Synodi Nicænæ : Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, in unum Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum.

26. « Item sanctus Augustinus, cujus doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta Romana sequitur et probat Ecclesia, in libro undecimo de Civitate Dei sic dicit : Credimus et tenemus, fideliter prædicamus, quod Pater genuerit Verbum, hoc est, Sapientiam, per quam facta sunt omnia, unus unum, æternus coæternum, summus bonus æqualiter bonum. Et quod Spiritus sanctus simul et Patris et Filii sit Spiritus, et ipse consubstantialis et coæternus ambobus, atque hoc totum Trinitas sit propter proprietatem personarum, et unus Deus propter inseparabilem unitatem : sicut unus omnipotens propter inseparabilem omnipotentiam : ita tamen, ut cum de singulis quæritur, unusquisque eorum et Deus omnipotens esse respondeatur. Ejusdem in libro secundo contra Maximinum : Et Pater Deus est, et Filius Deus est, et Spiritus sanctus Deus est, et hi simul tres unus est Deus, nec hujus Trinitatis tertia pars est unus, nec major pars duo quam unus est. In libro S. Augustini quinto decimo de Trinitate : Ratione etiam reddita intelligentibus palam est substantia veritatis, non solum Patrem Filio non esse majorem, nec ambos simul aliquid esse majus quam Spiritum sanctum, aut quoslibet duos in eadem Trinitate majus esse quam unum, aut omnes simul tres majus esse quam singulos. Gregorius Nazianzenus ex sermone de Epiphania : Deum, etc. » Subtexit græcorum Patrum atque latinorum testimonia fidelissima, quibus (quod contendit) probatur unam personam sanctissimæ Trinitatis dici Christum, eumdemque natum et passum in carne, vereque ac proprie Mariam sanctissimam Virginem Dei matrem dici, et esse quod dicitur. Ad postremum vero ita concludit :

27. « His igitur evidenter ostensum est, illustres et magnifici filii, quod scripserit imperator, quod Romana sequatur et colat Ecclesia; atque Christum Dominum nostrum unum esse (ut sæpe diximus) sanctæ Trinitatis ex duabus naturis cognoscendum, hoc est, in Deitate, et humanitate perfectum, non antea existente carne et postea unita Verbo ; sed ab ipso Deo Verbo initium, ut esset, accipiens, ex materno corpore caro sumpsit initium, salva proprietate vel veritate utriusque naturæ, hoc est, divinitatis atque humanitatis, Dei Filium Dominum nostrum Jesum Christum Catholici confitemur, omni posthac communionis confusione submota : neque enim naturas in eo aliter agnoscimus, nisi differentiam intelligentes et confitentes divinitatis atque humanitatis. Sed nec duas personas in

[1] Extat tom. IV. Biblioth. sanct.— [2] Genes. II.

[1] I. Cor. VIII.

Christo intelligimus per id quod dicimus duas naturas, ut adunationis divisionem facere videamur, et sit (quod absit) quaternitas, et non Trinitas, sicut Nestorius sensit insanus. Nec confundimus easdem unitas naturas, cum unam personam Christi confitemur, ut Eutyches impius credidit. Tomum vero papæ Leonis, omnesque Epistolas, necnon et quatuor Synodos, Nicænam, Constantinopolitanam, et Ephesinam primam, et Chalcedonensem (sicut Romana hactenus suscepit et veneratur Ecclesia) sequimur, amplectimur, atque servamus. Hoc est enim nostræ fidei firmamentum, hæc est fidei nostræ petra firmissima.

28. « Hæc autem, illustres, et magnifici filii, agentes gratias sollicitudini vestræ, pauca intimare curavimus : plenius tamen directis exemplaribus, poteritis agnoscere. Acœmetas, qui se monachos dicunt, qui Nestoriani evidenter apparuerunt, Romana etiam eos damnat Ecclesia. A quibus vos, propter canonem, qui cum excommunicatis Christianum nec loqui nec communicare permittit, diligentia pastorali admonere non desino, ut eorum etiam simplicem collocutionem vitetis; nihilque vobis cum eis existimetis esse commune. Quod ideo facio, ne reus silentii inveniar, si hæc ad vestram minime, Christianissimi filii, notitiam pertulissem. Incolumem magnitudinem vestram Deus noster custodiat, domini filii merito illustres atque magnifici ». Hactenus Joannes Pontifex ad senatores.

29. *Ex authenticitate utriusque Epistolæ primatus Romanæ Ecclesiæ contra novatores asseritur.* — Hæc quidem Epistola si innotuisset novatoribus leguleis, puto erubuissent (si tamen in ipsis innatæ homini verecundiæ aliquid remansisset), negare Epistolam Justiniani ad Joannem Pontificem, illamque ab ipso ad eum redditam, esse germanas; cum ex hac ad senatores conscripta ambæ legitimæ declarentur. Hanc autem nactus doctissimus Cujacius [1], nihil penitus moratus, ex eadem dictas Justiniani atque Joannis Epistolas cognovit genuinas, asseruitque esse germanas, secutus sententiam disertissimi Alciati, qui hæc de his habet [2] : « Sunt qui et suspectam habeant Joannis Pontificis Epistolam, quæ sub titulo de summa Trinitate in Justiniani Codice sita est; dicuntque in antiquis codicibus non inveniri : quod (ut arbitror) eo faciunt ut illos adjuvent, qui Pontificis Romani auctoritatem deprimunt : quo nomine alios quoque auctores depravatos ab eis deprehendi, ut Othonis Frisingensis Chronica, et Lygurini poetæ carmina quædam. Ego in antiquis plurimis eam extare scio, nec ulla suspicione convelli posse. Quod si unus aut alter codex non habeat, id scriptorum incuriæ tribuendum, qui eam quandoque omiserint, quod non multum ad legalis scientiæ materiam pertineret : non tamen ideo hæsitandum est, quin genuinus germanusque Joannis sit fœtus ». Hucusque doctissimus Alciatus, cui absque ullo hæsitationis scrupulo vir insignis juris æque consultissimus Cujacius non tantum (ut diximus) inhærens adstipulatus est; verum etiam ex recitata dicta Epistola ejusdem Joannis Pontificis ad senatores, eamdem sententiam firmius roboravit, solidius confirmavit, atque penitus stabilivit, dum ait [1] :

30. Merito doctissimus Alciatus non tulit eos, qui a titulo de summa Trinitate et fide Catholica conabantur abstrahere Epistolam Joannis papæ sive archiepiscopi Romani ad imperatorem Justinianum, cui inserta est ab ipso Justiniano ad eumdem scripta fidei professio. Nec enim in eo titulo ponendæ Epistolæ illius auctor alius fuit, quam Justinianus ipse, qui Pontificis Romani, cui libenter defert primas in Ecclesia, judicio et approbationi tribuebat omnia. Et omnino res ita procedit. Posuit primum in eo titulo Justinianus fidei suæ professionem quam ediderat statim ipso initio sui imperii, quæ est lex quinta : deinde edictum de fide sua, et hæreticorum condemnatione propositum omnibus populis fidelibus (ut Joannes ait in sua Epistola) Constantinopolitanis scilicet, et Ephesiis, et Cæsariensibus, Cyzicenis, et Amidenis, et aliis plerisque, quæ est lex sexta : tum ad Epiphanium archiepisc. Constantinopoleos specialiter Epistolam ea de re, quæ est lex septima : et octavo atque ultimo loco similem aliam, præterquam quod latine inter summa verborum serie et consequentia parem ad Joannem archiepiscopum urbis Romæ, quam maluit una confirmationi et approbationi Joannis injectam nobis quam solam exhibere, ut probatur hic ordo evidenter in libris Basil. in quibus ultimo loco, quod Joannis latine exordium est hujusmodi : « Inter claras mansuetudinis vestræ laudes », ita redditur : ἐν τῇ λαμπρότητι ὑμέτερας πραότητος etc. Et de hac Epistola idem Joannes scribens illustribus viris Avieno, Senatori, Liberio, et aliis : « Justinianus, inquit, imperator (ut ex ejus Epistolæ tenore cognovistis) de his tribus quæstionibus orta certamina fuisse signavit : Utrum unus ex Trinitate Christus, et Deus noster dici possit, etc. » Hæc Cujacius, in omnibus firmiter insistens Alciati vestigiis, quem præ cæteris sciret in his dignoscendis præstare scientia, atque pollere prudentia et fide.

31. At præterierunt tanta hæc quavis meridiana luce clariora offusum caligine hæresis novatorem jureconsultum [2], qui in ipso superliminari operis sui, responsionum amicabilium, egregium ac dignum auctore affixit tum impietatis, tum etiam inscitiæ titulum cunctis spectandum ; dum videlicet ipso primo operis sui capite, in odium, quo vehementissime flagrasse perspicitur, Romanorum Pontificum, probare frustra nisus est, Constitutionem Inter claras, partum esse suppositum, non genuinum ipsius cujus asseritur, Joannis secundi ejus nominis Romani Pont. Inter claras plane Sedis Apostolicæ laudes tantæ claritudinis fulgoris impa-

[1] Cujac. observ. l. XII. c. 26. — [2] Alciat. parerg. l. IV. c. 23.

[1] Cujac. Observ. l. XII. c. 27. — [2] Perstringit auctor Othomanum l C. qui lib. I. c. 1. Resp. amic. de his agit.

tiens cæcutiit vespertilio, quem captantem tenebras non aliter quam veritatis luce fugandum putamus. Quid enim? Num si (ut frustra putas) ab hujusmodi splendoris radio absconderis, vitare poteris alia plurima lucis spicula undique haud minore fulgore infirmam tuam oculorum aciem fortius ferientia? Et ut a viciniori incipiamus : numquid non ingens splendor ignis, et de igne fulgor egrediens est sententia illa Justiniani in Constitutione [1] ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, qua de iisdem datis ad Joannem Romanum Pontificem litteris meminit, cum ipsum Romanæ Sedis antistitem nominat caput omnium sacerdotum, cujus sit muneris pullulantes omnes hæreses condemnare? Sed ejus singula verba inferius reddemus. Numquid et hanc negas esse legitimam, de qua nulla unquam extitit vel levis saltem controversia? Numquid ipsum corpus juris eviscerabis, ut cuncta quæ favent Ecclesiæ Romanæ primatui, prorsus evellas? Quod si non negas (sicut nec potes) hanc esse Justiniani ad Epiphanium editam sanctionem : habes ex ea non tantum assertam ejusdem Ecclesiæ Romanæ super omnes Ecclesias principatem auctoritatem, sed etiam ad Joannem Romanum Pontificem datam Epistolam confirmatam.

32. Sed audi singula verba imperatoris : « In omnibus, inquit, servato statu unitatis sanctissimarum Ecclesiarum cum ipso sanctissimo papa veteris Romæ, ad quem similia hisce perscripsimus. Nec enim patimur, ut quicquam eorum quæ ad Ecclesiasticum spectant statum, non etiam ad ejusdem referatur beatitudinem, cum ea sit caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum ; vel eo maxime, quod quoties in his locis hæretici pullularunt, et sententia et recto judicio illius venerabilis Sedis coerciti sunt ». Quid ad hæc data ad ipsum Constantinopolitanum episcopum dicis? Quid tu adeo inaniter blateras, Justinianum imperatorem et alios superiores Augustos patriarchæ suo Constantinopolitano vel majorem quam aliis omnibus, vel certe parem potentiam atque auctoritatem tribuisse? Sed quibus ista probes auctoritatibus, quæras licet diutius, minime poteris invenire : cum e contra quibus contrarium affirmetur, confluant undique testes et testimonia.

33. Numquid te præterierunt, qui alios juris prudentiam docendos susceperis, quæ idem Justinianus Augustus pluribus sanctionibus de Ecclesiæ Romanæ primatu, deque summa super omnes Romani Pontificis potestate, supremaque auctoritate in universa Catholica Ecclesia amplissimis notis testata reliquit? Accipe hic ea in unum collecta, quæ pro temporis ratione diversis in locis Annales exhibent, atque in primis quæ item ad Joannem papam idem Justinianus scribens, in ipsius exordio Epist. habet his verbis [2] : « Ut legum originem anterior Roma sortita est, ita et summi pontificatus apicem apud eam esse, nemo est qui dubitet. Unde et nos necessarium duximus, patriam legum, fontem sacerdotii speciali nostri numinis lege illustrare, etc. » Sed et intuere illa quæ ad Mennam Constantinop. Ecclesiæ patriarcham itidem de Romana Ecclesia scribit [1], dum agit de Agapeto Romano Pontifice, quod Constantinopolitanæ Sedis episcopum jure deposuerit Anthimum, eo quod cum Ecclesia Romana minime conveniret; utpote quæ tanquam lapis Lydius, quæ sincera, quæve sint spuria dogmata probet, atque etiam quæ Apostolica auctoritate præcellens, omnes cujusvis amplissimæ Ecclesiæ sacerdotes a recto fidei tramite deviantes condemnet.

34. Sed et quam disertis verbis primatum declaret ejusdem Romanæ Sedis, cum secundum locum tribuere satagit Constantinopolitanæ Ecclesiæ, accipe ex ejusdem Novella [2] constitutione ad Petrum præfectum prætorio data, ubi post alia : « Ideoque sancimus, inquit, secundum earum », quatuor scilicet Conciliorum regularum, « definitiones sanctissimum senioris Romæ papam primum esse omnium sacerdotum, beatissimum autem archiepiscopum Constantinopoleos novæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ Sedem, aliis autem sedibus omnibus præponatur». Hæc ipse: quorum verborum exordio vides non ista ipsum concedere, ut primum locum obtineat Romana Ecclesia ; sed ea jam ante sacris canonibus constituta servari debere, nova lege sancire. Quid his singulis recitatis sententiis, rogo, firmius dictum, dilucidius repetitum, instantius inculcatum, evidentius apertum, atque gloriosius prædicatum inveniri potest? Ut plane non oculis tantum, sed mente penitus captum eum quis dixerit, qui tot fulgentibus radiis veritatis adhuc cæcutiit, ac deliravit, dum ad negandum sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ primatum satis sibi sufficere putavit, si unam Justiniani imp. Constitutionem in Joannis papæ Epistola recitatam, in dubium revocet atque neget.

35. Dum ergo pro foribus operis sui istiusmodi adeo spectanda gloriose proponit : in ex postibus tanta nigredine foris obductis intellige carbonariam, et ex ordita mendaciorum tela textorem impium et imperitum considera. Quid enim scisse potuit, qui ad unius constitutionis dubietatem expendendam putavit universam Sedis Apostolicæ auctoritatem ; cum si vel mediocriter tinctus Ecclesiasticis litteris fuisset, plusquam sexcentas non ignorasset de ea firmissimas Patrum extare sententias? Et ne quis putet nos ista dicentes, hyperboles loqui, legat digestos a nobis hactenus singulos annos, et vix eorum inveniet aliquem, in quo suprema Romanæ Ecclesiæ super omnes Ecclesias non eluceat vel dictis vel factis auctoritas. Cum igitur de primatu Romanæ Ecclesiæ idem imperator eadem sæpius inculcarit : cum semel dixisse dicatur [3] : « Constantinopolitana Ecclesia omnium aliarum

[1] L. VII. Cod. de sum. Trinit. — [2] Justin. Novel. IX.

[1] Justin. Novel. XLII. — [2] Novel. CXXXI. c. 2. — [3] L. XXIV. C. de Sacrosanct. Eccl.

est caput » : quis non intelligat, ipsum ad Orientales tantum Ecclesias habuisse respectum? Prout expresse habet in Novella centesima trigesima prima. Zenonis quoque Constitutionem [1] quis non videat ita intelligendam? Nam nihil amplius idem ei contulit imperator, nisi ut vindicatam a tyrannide Basilisci in integrum restitueret ipsam Constantinopolitanam Ecclesiam.

36. At ne quis existimet, non ita facile esse objecta diluere, sicut est veritatem adstruere ; necessarium existimamus, ipsius adversarii hic verba reddere, quibus adulterinam esse Joannis Constitutionem affirmare conatur : post enim nonnulla in dedecus opprobriumque Apostolicæ Sedis furiose jactata, hæc habet : « Harum Epistolarum architectus in duabus vicinis legibus, septima scilicet et octava, pugnantia scripsisse arguitur, vehementerque inter se dissidentia. Nam cum lege septima græce scripta et anno Christi quingentesimo trigesimo tertio data nempe sub Justiniano solo tertium consule, septimo kal. Aprilis, faciat eum scripsisse litteras (ut nunc loquimur) patentes, omnibus cognoscendas, ad patriarcham suum Constantinopolitanum ; quibus litteris prædicat se hanc suam fidei confessionem jam ante Romano papæ spectandam cognoscendamque misisse. Tamen hac nostra lege octava, quæ confessionem illam continet, facit easdem illas litteras ad papam Romanum datas, legatosque missos anno demum insequente, nempe quingentesimo trigesimo quarto, Paulino consule, septimo kalendas Aprilis. Superiore, inquam, anno scribit se jam misisse legatos ad papam Romanum : aut anno vertente, duodecimo denique post mense, scribit se tum primum legationem et confessionem illam mittere. Quam sunt ista, quæso, consentanea et inter se congruentia? » Hæc ipse, dum pluribus patens (ut putat) mendacium et imposturam exaggerat, atque perinde ac si deprehendisset cum furto furem, exclamat.

37. Sed risimus imperitiam hominis; simulque miserti magis sumus prava affectione imbuti animi, qui adeo patentem licet, tamen nolit, sive nesciat admittere veritatem. Dicit ipse, in Constitutione data ab ipso imperatore anno superiori ad Epiphanium mentionem haberi sanctionis ejusdem datæ ad Joannem : hoc concedimus. Insuper Epistolam Joannis redditam ad imperatorem esse scriptam hoc anno, æque assentimur. Cum vero asserit, sanctionem imp. ad Joannem, quæ intexta habetur in dicta Joannis ad eumdem imperatorem Epistola, hoc anno trigesimo quarto post quingentesimum sub Paulini consulatu datam : hoc negamus; cum id probare minime valeat, et contrarium expresse pateat. Sed noscat primum, quam insulsum ac penitus vanum sit, quo nititur, argumentum. Num quia in Joannis Epistola data hoc anno inseritur dicta sanctio ab imperatore ad ipsum scripta sine die et consule, dici necesse est hoc itidem anno patam? Minime gentium; cum potuisset Joannes in sua reddita ad imperatorem Epistola quodvis scriptum ante plures etiam annos datum intexere.

38. Sed et cum in sua Constitutione data anno superiori septimo kalend. Aprilis ad Epiphanium Constantinop. episcopum imperator mentionem habeat ejusdem datæ a se ad Joannem papam sanctionis : nullum dubium est, eam non hoc anno, sed superiori scriptam esse ante dictam diem, quo tempore etiam legatio ab eodem imperatore Romam ad Joannem Pontificem missa est. Joannes autem papa ad ipsum imperatorem rescripsit anno sequenti, hoc ipso videlicet cum legatos Justiniani dimisit : adeo ut nulla in his sit discrepantia, sed omnia concinne disposita una concordent, prout superius a nobis invenies ea cuncta pro ratione temporis collocata : nimirum anno superiore ex insperato emergentibus Nestorianis opus fuisse imperatori præsentaneum adhibere remedium, sancireque adversus eosdem edictum, quo tamen nihil novum de fide decerneret, sed (ut profitetur) quæ jam in Ecclesia stabilita essent adversus Nestorianos, cunctis observanda proponeret. Sed quod sciret (ut asserit) ad comprimendos insurgentes hæreticos, more majorum, requiri solere auctoritatem primarii in Ecclesia Catholica antistitis, quo illum suæ parti conjungeret, rectæ fidei confessionem per honorificentissimam legationem ad ipsum Romanum Pontificem misit.

39. De his vero omnibus a se rebus gestis in illa data paulo post ad Epiphanium Constitutione cum meminit imperator, animi sui consilium, quo id egerit, verbis antea recitatis aperuit, quæ hic ipsi rursum necessario ob oculos ponenda putamus : sunt autem hæc [1] : « Divinum, inquit, antehac promulgavimus edictum (quod et tua novit sanctitas) per quod hæreticorum furores reprehendimus : ita ut nullo quovis modo immutaverimus, immutemus, aut prætergressi simus eum, qui nunc usque servatus est, Ecclesiasticum statum (quemadmodum et tua novit sanctitas), sed in omnibus servato statu unitatis sanctissimarum Ecclesiarum cum ipso sanctissimo papa Urbis Romæ, ad quem similia scripsimus. Nec enim patimur, ut quicquam eorum, quæ ad Ecclesiasticum pertinent statum, non etiam ad ejusdem referatur beatitudinem, cum ea sit caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum ; vel eo maxime, quod quoties in his locis hæretici pullularunt, et sententia et recto judicio illius venerabilis Sedis coerciti sunt, etc. » Habes igitur his verbis expressam mentem imperatoris, animique consilium. Ex quibus æque expresse intelligis, sanctionem imperatoris ad Joannem non hoc anno datam esse, sed superiori ante Constitutionem ad Epiphanium scriptam, prout ipse Justinianus in dicta Constitutione data ad Epiphanium profitetur.

[1] L. XVI. C. eod.

[1] L. VII. C. de summa Trinit.

40. Jam, puto, plane conspicis, qualia esse soleant hæreticorum deliria, imperitiæ tenebris involuta, et mendaciorum nexibus obligata, dum datam sine die et consule sanctionem imperatoris ad Joannem Pontificem, scriptam esse hoc anno septimo kal. Aprilis auctor turpiter mentiatur, cum tamen totidem verbis eam fuisse scriptam anno superiori ante septimum kal. Aprilis, ipse Justinianus testetur in dicta sæpius Constitutione ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum. Hoc et certius liquet ex ejusdem Justiniani sanctione ad Joannem data, recitata vero in ejusdem imperatoris Epistola ad Agapetum Romanum Pontificem : expresse enim ibi habetur, data anno superiori sub ejusdem Justiniani consulatu tertio, ut in fine dicturi sumus. Ignosce, lector : terere in objectionibus his tempus inviti cogimur, quæ sua fatuitate essent potius sibilis insectandæ, quam responsione vincendæ : his enim (ut initio operis præfati sumus) his, inquam, nos legibus obstrinximus, ut veritatem historicam ab hæreticis labefactatam in genuinum candorem vindicemus.

41. Stat ergo firma sententia, Justinianum imperatorem, quandiu sapuit, quandiu in Catholica perseveravit Ecclesia, semper cognovisse, professum atque veneratum esse super omnes totius orbis Ecclesias primatum Romani Pontificis, universasque de fide Catholica causas ad eumdem deferendas esse intellexisse, testatum esse, atque opere perfecisse, prout ostendunt quæ ab exordio ejus imperii dicta sunt, et quæ per annos ferme singulos dicturi sumus, apertissime declarabunt. Quæ vero ad œconomiam vel disciplinam Ecclesiasticam restituendam roborandamque ab eodem sancita esse reperiuntur, eadem ex sacrarum regularum præscripto (ut sæpe diximus atque dicturi sumus) a se fieri solita, ipse est sæpius contestatus, non autem ut imperatoria potestate existimarit se posse præscribere Ecclesiæ, ipsiusque sacerdotibus leges, a quibus (ut ex dictis ejusdem Constitutionibus intellexisti) leges ipse requirat, suasque eis subjiciat.

42. Sed non hic febre hæretica laborantis hominis deliramentorum est finis : quem enim semel ejusmodi phrenesis morbus invaserit, non mente tantum movet, sed et corporis sensus usum adimit, ut faciat eum etiam festucas sibi videri colligere, quæ non extant. Ita quidem iste, qui ut ostendat non esse Justiniani eam Constitutionem intextam Joannis Epistolæ, ad postremum ex diversitate styli ad argumentationem studio inani ita compingit : « Primum omnium, inquit, plena hæc Epistola est indecoræ assentationis, et tanto imperatore indignæ : quam ne verisimile quidem est patriarcham Constantinopolitanum, haud minus fortasse quam ille Occidentalis fuit, ambitiosum, æquo animo laturum fuisse : Nos (inquit) reddentes honorem Apostolicæ Sedi Romanæ. Quasi vero hæc Sedes vel sola esset Apostolica, vel propter excellentiam commune multarum Ecclesiarum nomen suum fecisset ». Hæc ipse. Sed hic primum adverte, non haberi in textu. « Romanæ », sed simpliciter, « Apostolicæ Sedi » : addidit, ipse « Romanæ », quod sciret de Romana loqui imperatorem. Hæc ad ejus excusationem dicta velim, ne ter miser adhuc legis Corneliæ pœnis reddatur obnoxius.

43. Quamvis autem aliæ essent Ecclesiæ, quæ dicerentur Apostolicæ Sedes : cum tamen absque certi nominis expressione Sedes Apostolica nominatur, ob sui excellentiam, Romanam Ecclesiam esse intelligendam, in confesso apud omnes Catholicos est. Receptæ itaque vulgatæque in Ecclesia nomenclaturæ haud inscius imp. simplici nomine Apostolicæ Sedis Romanam ipsam expressit Ecclesiam. Quod cum usitatum sit dicendi genus apud Catholicos omnes; nec quidem (ut putat iste novator) ab ejusdem imperatoris stylo abhorret, imo quam maxime congruit : nam id frequenter usurpatum invenies in Epistolis [1] ab ipso Justiniano ad Hormisdam papam conscriptis, ut illud : « Apostolicæ Sedis communioni societur ». Ac rursum : « Missa legatione, Sedis Apostolicæ promeruimus sacerdotes ». Itemque alia, ubi ait : « Ut intelligant cuncti, recte vos Apostolicæ Sedis primatum sortitos ». Idipsum etiam sæpius dictum invenies in Epistolis ejusdem imperatoris ad Agapetum Pontificem datis, necnon aliorum episcoporum temporis hujus; ut de aliis cujusque sæculi dicere omittamus, iisdem verbis in eodem sensu millies usis.

44. Expressum id habes et in litteris ipsius Epiphanii Constantinopolitani episcopi ad eumdem Hormisdam, quem calumniose vult novator ægro animo tulisse effusas laudes Romanæ Ecclesiæ ab imperat. prolatas : ipse, inquam, Epiphanius non eo tantum nomine honorat sanctam Romanam Ecclesiam sæpius, sed et seipsi subditum pluribus profitetur. Ut ex his magis admireris refractarii procaciam hominis, qui tribuere velit Constantinopolitano episcopo, quæ ipse nolit accipere : quod nec posse jure, conspiceret : ut merito obstupescas, quod livor et conceptum adversus Sedem Apostolicam odium ferat præcipites homines infelices. Scias præterea, non solum Apostolicæ Ecclesiæ nomine per excellentiam Romanam intelligi, sed etiam appellatione Catholicæ Ecclesiæ, itidem Romanam significari, ut apparet ex Epistola [2] Hormisdæ papæ ad Justinum imperatorem.

45. His exsufflatis festucis, ad postremum, etsi cuncta citata superius de veritate illius Justiniani Constitutionis ad Joannem datæ deessent, satis superque esse posset ejusdem Justiniani imperat. testificatio in Epistola, quam scripsit ad ejusdem Joannis successorem Agapetum [3], ubi more solito, simul ac creatus ipse est Pontifex, mittens ad eum fidei Catholicæ professionem, non aliam quidem, quam ad ejus prædecessorem Joannem Pontif. jam antea missam intexuit verbis istis : « Reddentes ho-

[1] Extant omnes inter Epist. Hormisd. pap. tom. I. Epist. Roman. Pont. — [2] Hormisd. Ep. XXII. — [3] In Epist. Agapeti. VI.

norem Apostolicæ Sedi et vestræ sanctitati; quod semper nobis et in voto fuit et est, ut decet patrem, honorantes vestram beatitudinem; omnia quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinamus ad notitiam deferre vestræ sanctitatis : quoniam nobis semper magnum fuit studium, unitatem vestræ Apostolicæ Sedis, et statum sanctarum Ecclesiarum custodire, qui hactenus obtinet et incommote permanet, nulla intercedente contrarietate ». Et reliqua, a librario prætermissa, quod a se descripta meminisset in dicta Joannis papæ ad Justinianum Epistola, cujus est exordium : « Inter claras », subjiciens tantum ea, quæ postea idem imp. ita adjecisset in fine Epistolæ : « Petimus, etc. », usque ad calcem, ubi et recitantur dies et consul, qui desiderantur in Codice Justinianeo, his verbis : « Data octavo idus Juniarum, Constantinop. D. N. Justiniano perpetuo August. tertium, cons. » Anno nimirum superiori, ut a nobis superius est demonstratum. Sed pro Juniarum, restitue, Januariarum : nam Justiniani constitutio ad Epiphanium, in qua de ea mentio habetur, data reperitur mense Martio. Exemplo autem Joannis prædecessoris Agapetus eamdem a Justiniano ad se missam fidei professionem in suis ad eum redditis litteris [1] posuit, quarum est exordium : « Gratulamur venerabilis imp., etc. »

46. Habes igitur abunde satis, lector, ex his vindicatas a calumniis oblatrantis jurisconsulti tum litteras Joannis Romani Pontificis, tum Justiniani imperatoris Constitutiones, easdemque ex hac defensione magis illustratas; ex quibus reliquas ab eodem sparsas quisquilias verras : nimis enim ab instituto longe abduceremur, si verba singula singulis susciperemus confutanda sententiis. Satis jam vero ex his tibi possunt esse comperti, quales esse soleant, qui ex legum progressi gymnasiis, statim ostentant se tanquam in scena theologos : a qua facultate quam procul abhorreant, vel inde valeas intelligere, quod cum disserunt de legum scientia, quam in primis professi sunt, adeo enormiter (ut vidisti) hallucinati penitus convincuntur : quod et rursus inferius ostendemus, cum adversus alium leguleium hæresis etiam furore percitum nobis pro defensione historicæ veritatis cominus certandum erit. Hanc afferunt secum inter alias pœnam hæreses, ut nobilissima quæque obtundant, hebetent, obdurent, infatuent, atque prorsus obscurent ingenia, quæ fidei Catholicæ nitore florida videri potuissent, secundum illud Apostoli [2] : « Obscuratum est insipiens cor eorum : dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt ». Sed de his hactenus.

47. *Episcopum nomine Contumeliosum in Gallia deponit Joannes.* — Quod rursum ad res gestas ejusdem Joannis Pontificis spectat, hoc item anno mense Aprili privavit episcopatu, redegitque in monasterium ad pœnitentiam Contumeliosum quemdam, ita dictum in Gallia episcopum, cujus Ecclesiam commendavit S. Cæsario episcopo Arelatensi. Extant de his duæ Epistolæ ejusdem Joannis papæ ex Arelatensi archivo depromptæ, quarum prior ad universos Galliarum episcopos data sic se habet :

48. « Dilectissimis universis episcopis per Gallias constitutis Joannes.

« Innotuit nobis a fraternitate vestra missa relatio, in qua Contumeliosus multis legitur criminibus involutus. Et quia hujusmodi persona sacris non potest inhærere mysteriis, ab hodierno vel officio eum nostra censet removeri auctoritas : ut in monasterio constitutus delicti veniam a Domino petere non omittat. Nihil est enim impossibile ejus clementiæ, qui potest cuncta relaxare quæ facta sunt. Sed ne ejus Ecclesia destituta videatur, in ejus loco visitatorem dari, præsenti auctoritate decernimus, qui a se ita noverit omnia exhibenda, ut nihil de ordinibus clericorum, nihil de Ecclesiastica facultate præsumat, sed ea quæ ad sacrosancta mysteria pertinent exequatur. Prædictum autem Contumeliosum, ubi habeat pœnitendi licentiam, petitorium dare vobis censemus, ubi errorem suum evidenter allegans sub die profiteatur ei (et) culpam. Dominus vos incolumes custodiat, fratres carissimi. Dat. VII id. April. Fel. Paulino jun. V. C. cons. » Posterior autem Epistola sic se habet :

49. « Joannes presbyteris, diaconibus et cuncto clero Ecclesiæ, in qua fuit Contumeliosus episcopus.

« Pervenit ad nos a fratribus et coepiscopis nostris missa relatio, ubi Contumeliosus de criminibus suis confessus legitur atque convictus. Et quia hujusmodi sceleribus implicatus sacerdotii non potest ministeria jam tractare, necessaria vobis solatia credimus visitatoris adjungere : et ideo in Ecclesia ejus visitatorem dari nostra decrevit auctoritas, ut Ecclesia suo privata præsule, summi nequeat Pontificis solatiis indigere : cui vos in omnibus parere decrevimus ad ea tantummodo quæ sacris sunt gerenda mysteriis, ita tamen, ut nihil de Ecclesiastica facultate præsumat; sed clerus in eo quo nunc est ordine constitutus nullis gradibus promoveatur, donec proprium sacerdotem possit habere. Omnem vero hanc sollicitudinem Cæsario fratri et coepiscopo nostro injungimus, ad cujus curam cuncta quæ necesse sint pertinere censuimus. Dominus vos incolumes custodiat, dilectissimi filii. Dat. VII id. April. Paulino jun. V. C. cons. » Cujus autem hic fuerit Ecclesiæ episcopus, non dicit, utpote de re notissima agens.

50. Cum audis « Contumeliosum » ita nominatum episcopum, ne mireris : hujus namque temporis usus id ferebat : habes enim his etiam temporibus claruisse sanctitate in Gallia « Injuriosum » episcopum Turonensem, de quo multa Gregorius ejus Ecclesiæ successor episcopus. Observa in reliquis morem veterem, consuli consuevisse in damnatione episcoporum Apostolicam Sedem. Porro quem modo audis sententia damnatum, scias ipsum

[1] Agapeti Epist. VI. — [2] Rom. I.

appellasse ad successorem Joannis Agapetum papam anno sequenti, ut suo loco patebit.

51. *Capto Gilimere, bellum Wandalorum conficitur, de quo triumphat Belisarius.* — Jam vero res bellicas, Deo juvante, feliciter gestas in Africa prosequamur. Qui enim nihil antiquius habuit Justinianus imperator, quam ut rectam fidem, evulsis hæresibus, stabiliret, cujus rei causa singulis ferme annis novas ediderat sanctiones, nec ab eo studio ex belli potuit multiplicibus curis averti; Deum sibi conciliavit imperii defensorem, hostiumque debellatorem : ut plane perspicuo valde fuerit declaratum exemplo, pro imperio contra Barbaros pugnare Deum, cum imperator pro Ecclesia adversus hæreticos bellum gerit. Quod igitur anno superiori (ut vidimus) feliciter cœptum et felicius gestum est in Africa bellum adversus semper invictos ubique Wandalos, hoc anno est felicissime absolutum, cum videlicet eorum rex Gilimer ad Mauros profugus obsidione fatigatus sese tandem Romanis dedit. Quomodo autem id acciderit, rem gestam Procopius [1] fusius prosecutus est : quod scilicet superatus cum suis Gilimer ipse se contulit in Numidiæ montem, Papuam dictum, accessu difficillimum, quem a Phara duce obsidendum Belisarius mandavit : atque demum trium mensium consumpto spatio, finita hieme fame vexatus ærumnisque confectus dedidit ille se Pharæ, et per eum Carthaginem ad Belisarium ductus est, atque susceptum feliciter confectum est bellum. Hæc, inquam, pluribus Procopius narrat.

52. Enervata jam fuerat in Wandalis pristina illa bellica fortitudo, qua domuerant orbem Occidentalem : quantum enim a primævo illo robore, necnon ab optimis moribus, quos prædicatos vidimus a Salviano Massiliensi, defecissent, operæ pretium est verba hic Procopii reddere, cum ait [2] : « Wandali namque omnium sunt, quos sciam, mollissimi atque delicatissimi; omnium vero miserrimi Maurusii. Illis ex quo Africam tenuerunt, mensa quotidie copiosa, tum omnium rerum quas ea fert regio continuo referta : gestabant præterea vestem Medicam ac sumptuosam, quam sericam vocant : in theatris quoque et hippodromis ac omnibus aliis oblectamentis, præsertim in venationibus continuo versabantur : saltatores et mimos spectabant : auditum et acroamatis et musicis et omnibus quæcumque grata animo male instituto deliniebant : eorum item plurimi in hortis agitantes et aquis et arboribus amœnis; ac symposia plura, conviviaque facientes, venerea denique magnopere frequentantes ». Hæc de Wandalis Procopius, contraria plane omnibus iis quæ de iisdem scribit Salvianus, antequam in Africam venerint, cum tamen impietate semper perseveraverint Ariani.

53. Sed prosequamur Belisarium Constantinopolim redeuntem, relicto in Africa Salomone duce exercitus, qui adversus rebellantes Mauros dimicaret. Superata igitur calumnia, quam in eum invidi pararant, et patefacto imperatori animi sui candore, decernitur ipsi ab illo triumphus, qui ab eodem Procopio ita describitur [1] : « Belisarius interea una cum Gilimere ac Wandalis Byzantium profectus, omnes assecutus est honores, qui superiorum temporum ducibus maximas adeptis victorias statui consueverunt, quosve nemo abhinc annis sexcentis habuisse visus est, præterquam Titus, et Trajanus, et alii quicumque imperatores in bellum euntes, Barbaras gentes superaverunt. Spolia namque atque trophæa patefaciens, captivosque præferens, per mediam urbem triumphum egit, non quidem antiquorum modo, sed ex propria domo pedibus usque ad Hippodromum processit, inde rursum ad locum usque ubi sedes erat imperatoris.

54. « Erant autem spolia quæcumque ad regis capti ministerium esse consueverunt, aurei throni, vehiculaque quibus regis uxorem vehi mos erat, ornatu deinde vario lapidibusque pretiosis constructa : aurea quoque pocula, et alia omnia quæ mensæ regiæ adhibentur; argentum præterea multarum talentorum myriadum : omnis denique regia supellex admodum pretiosa atque admiranda, utpote a Genserico quondam Romæ e palatio direpta, uti supra commemoravi : in qua et Judæorum res multæ nobiles extitere, quæ olim a Tito Vespasiano, cum Hierosolymas cœpit, Romam cum quibusdam aliis exportatæ fuerunt. Quas cum Judæus quidam adspiceret, ait ad quemdam sibi proximum ex notis imperatori, has opes Byzantium inferri in palatium minime oportere, quod alibi nusquam quam in loco ubi Salomon Judæorum rex ab initio eas constituit, consistere queant : propterea Gensericus Romanorum imperium diripuit, nunc rursus ex eadem causa Romanus exercitus Wandalorum gentem prostravit. Hæc ad se delata imperator intelligens, valde timuit, ac illico omnia illa Hierosolymam ad Christianorum templa remittenda mandavit.

55. « Erat autem intra triumphi captivos Gilimer ipse purpuream quamdam vestem humeros amictus una cum omnibus consanguineis ac Wandalis, quot proceritate corporum, et pulchritudine præstarent. Postquam vero Gilimer in Hippodromo constitit, ac imperatorem in alta sede constitutum, populumque circumstantem conspexit, ac demum seipsum, in quod fatum pervenerit, considerasset; neque flevit, neque aliter conquestus est; tantum illud Hebræorum voluminum memoravit [2] : Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Nec mora, ipse pariter et Belisarius jussi ab his qui imperatoriam purpuram sustinebant, Justinianum supplices adoraverunt. At ille, simul et Theodora conjux, Hilderici filios et nepotes omnes, ut ex Valentiniani imperatoris sanguine venientes, necessitudine quadam sibi devinctos, opibus satis amplis muneraverunt. Gilimeri autem loca quædam in Galatia non admodum

[1] Procop. l. II. de bello Wandal. — [2] Procop. eod. l. II.

[1] Procop. de bello Wandal. l. I. — [2] Eccl. I.

contemnenda ad habitandum simul cum omnibus suis propinquis dedit. Inter patricios eum referre non licuit, quod a secta nollet Ariana discedere ». Hucusque res anni hujus de Belisarii triumpho et Gilimeris statu Procopius. Quos autem idem Belisario sequenti anno una cum consulatu contulit imperator honores, res singulas singulis reddentes annis, suo loco dicturi sumus. Voluit Justinianus in Augusteo a se erecto, ipsa curia, quo senatus convenire consuevit, in amplissimi vestibuli fornice ejusmodi de Wandalis superatis historiam musivo opere elegantissime pingi, ut cuncto populo ob oculos esset tantum a Deo acceptum beneficium. Testatur id quidem Procopius [1], ubi de ejusdem imperatoris ædificiis agit.

56. *Deo referens acceptam victoriam Justinianus, Africæ regimini tum politico, tum Ecclesiastico optime consulit.* — Tanta potitus victoria imperator, tam eximii hactenus nemini concessi a Deo accepti beneficii memor, haud ingratus videri voluit : sed in his totus existens, præter redditas privatim in cubiculo et publice in Ecclesia ingentes gratiarum actiones, adhuc illud adjecit, ut et in Codice a se edito idipsum posteris omnibus tot vocibus, quot syllabis, jugiter loqueretur ; eoque Deo gratioribus quo majori animi submissione divino numini est repensum obsequium : dum perpetuæ memoriæ gratiarum actionem Deo debitam nova Constitutione edita voluit consecrasse. Etenim ubi eadem recuperata Africa, ad optimum ejus regimen addixit animum, eidemque sanctissime moderandæ præfectum prætorio creavit Archelaum, qui sub Belisario in eodem prœlio militaverat : Constitutionem cum edidit de officio præfecti prætorio Africæ ; quanta a Deo fuerit ex ea re consecutus beneficia recensens, ostentat magis, dum et mala quæ a Wandalis Africa passa esset enumerat. Sed ipsum audi [2] :

57. « In nomine Domini N. Jesu Christi, imperator Justinianus, etc. Quas gratias, aut quas laudes Domino Deo nostro Jesu Christo exhibere debeamus, nec mens nostra potest concipere, nec lingua proferre. Multas quidem et a Deo meruimus largitates, et innumerabilia circa nos ejusdem beneficia confitemur, pro quibus nihil dignum nos egisse cognoscimus. Præ omnibus tamen hoc, quod nunc omnipotens Deus per nos pro sua laude et pro suo amore demonstrare dignatus est ; excedit omnia mirabilia opera, quæ in sæculo contigerunt ; ut Africa per nos tam brevi tempore reciperet libertatem, antea nonaginta quinque annos a Wandalis captivata, qui animarum simul fuerant hostes et corporum : nam animas quidem diversa tormenta atque supplicia non ferentes, rebaptizando ad suam perfidiam transferebant ; corpora vero liberis natalibus clara jugo Barbarico durissimo subjugabant. Ipsas quoque Dei sacrosanctas Ecclesias suis perfidiis maculabant, aliquas vero ex eis stabula fecerunt. Vidimus venerabiles viros, qui abscissis radicitus linguis, pœnas suas miserabiliter loquebantur. Alii vero post diversa tormenta per diversas dispersi provincias vitam in exilio peregerunt.

58. « Quo ergo sermone, aut quibus operibus dignas Deo gratias agere valeamus, qui per me ultimum servum suum Ecclesiæ suæ injurias vindicare dignatus est, et tantarum provinciarum populos a jugo servitutis eripuit ? Quod beneficium Dei antecessores nostri non meruerunt, quibus non solum Africam liberare non licuit, sed et ipsam Romam viderunt ab eisdem Wandalis captam, et omnia imperialia ornamenta in Africam exinde translata. Nunc vero Deus per suam misericordiam non solum Africam et omnes ejus provincias nobis tradidit, sed et ipsa imperialia ornamenta, quæ, capta Roma, fuerant ablata, nobis restituit. Ergo post tanta beneficia, quæ nobis Divinitas contulit, hoc de Domini Dei nostri misericordia postulamus, ut provincias, quas nobis restituere dignatus est, firmas et illæsas custodiat, et faciat nos secundum voluntatem suam ac placitum gubernare : ut universa Africa sentiat omnipotentis Dei misericordiam ; et cognoscant ejus habitatores, a quam durissima captivitate et jugo Barbarico liberati, in quanta libertate sub felicissimo nostro imperio degere meruerunt ». Sed antequam ulterius progrediamur, attende, quæso, quæ subdit de imploratione divini auxilii precibus Mariæ Virginis, quam solitus invocare cum esset, cujus opitulatione tanta a Deo Justinianus consequi meruerit beneficia, intelligas : precibus namque sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ id factum cognosces ex iis quæ idem mox subjicit, cum ad reliqua impetranda rursum per ejusdem preces divinum implorans auxilium, mox ista subjungit : « Hoc etiam deprecantes exoramus sanctæ et gloriosæ semper Virginis, et Dei Genitricis Mariæ precibus, ut quicquid minus est reipublicæ nostræ, per nos ultimos servos suos restituat in suo nomine Deus, et dignos nos faciat servitium ejus adimplere.

59. « Deo itaque auxiliante, pro felicitate reipublicæ nostræ per hanc divinam legem sancimus, ut omnis Africa, quam nobis Deus præstitit, per ipsius misericordiam optimum suscipiat ordinem, et propriam habeat præfecturam : ut sicut Oriens atque Illyricum, ita et Africa prætoriana maxima potestate specialiter a nostra clementia decoretur : cujus sedem jubemus esse Carthaginem, et in Præfatione publicarum chartarum præfecturis aliis ejus nomen adjungi. Quam nunc tuam excellentiam gubernare decernimus. Et ab ea, auxiliante Deo, septem provinciæ cum suis judicibus disponantur. Carthago et Byzacium et Tripolis rectores habeant consulares : reliquæ vero, id est, Numidia, Mauritaniæ duæ, et Sardinia a præsidibus cum Dei auxilio gubernentur, etc. » Subdit enim de reliquis judicibus iisdem præficiendis ; et quæ emolumenta persolvi debeant tum ipsis, tum aliis ministris, notitiam, qua declaretur, adjungit.

[1] Procop. de ædificiis Justinian. imp. l. 1. — [2] L. 1. C. de offic. præfect. prat. Afr.

60. Ista quidem sanciens imperator, posteros omnes docuit principes, digno quod retineretur exemplo : post populos Dei beneficio debellatos, tum verbis, tum factis, gratias summas divino numini esse reddendas : verbis quidem ea animi submissione deprompta, ut cuncta ipsi Deo optimo maximo ferantur accepta, ne illud blasphemum proferant, ut impie cum impiis dicant [1] : « Manus nostra excelsa, et non Deus fecit hæc omnia ». Factis vero gratias agant, ut intelligentes ea se lege tanta esse consecutos a Deo, ut devicto populo non tyrannice præsint, sed prosint : se ut pastores gerant, pascentes, et non depascentes populum sibi a Deo creditum. Hac quidem conditione præfici populis a Deo reges, David rex verbis illis docens, occinuit [2] : « De post fœtantes accepit eum, pascere Jacob servum suum et Israel hæreditatem : suam Et pavit eos in innocentia cordis sui, et in intellectu manuum suarum deduxit eos ». Quod tunc fiet, cum videlicet sanctis legibus eorumdem prospiciunt securitati atque quieti : dum leges juste sancteque præscribunt magistratibus atque militibus subjectas sibi provincias moderantibus et defendentibus ; optime scientes, primum hos legibus coercendos, ne populus ab his pati cogatur, quæ vix ab hostibus perpeti consuevit, ubi magistratibus atque militibus liberæ relaxantur habenæ.

61. Sic igitur post primam sancitam legem idem imperator, quæ militibus in Africa militantibus eorumque ducibus per singulas provincias disponendis debeantur, alia ad Belisarium ducem exercitus data Constitutione sancivit hoc eodem anno, sub quarto suo consulatu, idibus Aprilis; cujus hic tantum satis erit exordium [3] recitare : se habent enim ista veluti acceptorum a Deo beneficiorum æneæ incisæ tabulæ; quas voluit cunctis patentes perpetuo permanere, quæ ita exordiuntur : « In nomine Domini nostri Jesu Christi ad omnia consilia omnesque actus semper progredimur : per ipsum enim jura imperii suscepimus; per ipsum pacem cum Persis in æternum confirmavimus ; per ipsum acerbissimos hostes et fortissimos tyrannos dejecimus ; per ipsum multas difficultates superavimus ; per ipsum Africam defendere, et sub nostrum imperium redigere nobis concessum est ; per ipsum quoque ut nostro moderamine gubernetur et firme custodiatur, confidimus. Unde per ejus gratiam etiam civilium administrationum judices et officia singulis Africanis provinciis constituimus, attribuentes quidem emolumentum, quod unusquisque percipere debeat. Ad ejus igitur providentiam etiamnum animum nostrum referentes, et armatas militias et duces militum ordinare disponimus. Sancimus itaque », et reliqua usque ad finem, quæ brevitatis causa prætermittimus : ea tu ipse, si cupis, consulere poteris. Voluit autem ipse imperator has recens editas a se Constitutiones hoc anno inferri in Codicem suum, quem antea editum vidimus; ut sic idem ex novis promulgatis postea sanctionibus, quibus interdum nonnulla jura sancita emendabantur, et alia addebantur, augeretur : ipsum enim hoc anno suo consulatu quarto, imperator decimo sexto kal. Decembris edidit iterum (ut diximus) auctum et emendatum recenti de his, quæ hæc significaret, apposita sanctione [1].

62. Multa præterea disposuit de his, quæ spectarent ad res Africanas Ecclesiasticas moderandas, quorum meminit in sanctione [2] anno sequenti sub consulatu Belisarii edita, quam suo loco recitaturi sumus. Erat plane miseranda facies Ecclesiæ Africanæ, utpote quæ speciem quamdam præ se ferebat agri inculti, quem vepres, spinæ, et urticæ undique replevissent, in quibus et immanium bestiarum latibula essent. Ad annorum enim ferme centum spatium ab Arianis truculentis Barbaris possessa, quænam potuerunt in ea remanere pristini decoris et pulchritudinis? Ad eam autem excolendam, et in pristinam culturam (quantum fas esset) restituendam impigro studio sequenti anno omnium Orthodoxorum qui reperiri potuerunt in Africa episcoporum Concilium celebratum est : agemus de eo suo loco.

63. Justinianus insuper, ut quam recepisset nobilissimam summo labore Romano imperio a majoribus partam provinciam ad pristinum statum politicum revocaret pro viribus laboravit, sanctionem illam edens qua voluit ut quisque sua reciperet, quæ perdidisset; cujus hoc tantum fragmentum reliquum est [3] : « Omne infinitum, etc. Ut Afri, quæ Wandalorum temporibus vel ipsis, vel propriis parentibus vel avis utriusque sexus, vel ex transversis cognatis usque ad tertium gradum erepta sunt, intra quinque annorum spatia vindicent, nisi legitimis excludantur præscriptionibus. Ut ad comprobandum genus ambæ partes probationes proferant. Ut omnes Afri Romanis legibus subditi sint ». Hæc sunt quæ de rebus Africanis Justinianus sancitis legibus statuisse reperitur. Sed quæ idem imperator sive ad pietatem, sive ad decorem, vel munimentum spectantia in Africa ædificia erigenda curavit, Procopius diligenter prosecutus est diffuse satis.

64. In primis autem grati animi signum illud rependit, cum ob gratiarum actionem, veluti triumphales quosdam fornices ei, cujus fultus præsidio et intercessione ad Deum vicerat, ipsi Dei Genitrici semperque Virgini Mariæ Carthagine nobiles ædificavit Ecclesias. Quodammodo enim visi sunt mutuis officiis atque etiam beneficiis certasse Dei Genitrix atque Justinianus; cum enim hic adversus improbos Nestorianos ejus defendisset summum omnium titulum dignitatis, quo vere Dei mater appellaretur; ab ipsa datum est ei, ut imperio potiretur : et cum ipse complures eidem erexisset Ecclesias, potissimum vero Hierosolymis nobilem Basilicam ; ab ea

[1] Deut. XXXII. — [2] Psal. LXXVII. — [3] L. II. C. de off. Præf. Præ. Afr.

[1] L. I. de emend. C. — [2] Novel. XXXVI. — [3] Novel. XXXV.

repensum est, ut quam facillime universam Africam subjugaret : qui rursum ob accepta a Deo tam ingentia munera, pluribus ipsam Basilicis honoravit, quas Carthagine exstruendas curavit. Itaquidem reddendis beneficiis cum mutuo simul certent Deus et homo; semper tamen vincit Deus, sed unam illam tantum consequi potest homo victoriam, si gratias agens, se fateatur divinis beneficiis superatum : quod quidem Justinianum fecisse vidimus.

65. Agens itaque idem qui supra Procopius de ædificiis ab imperatore Carthagine erectis, ubi locutus est de structuris antiquis a Wandalis per universam Africam demolitis, hæc addit [1] : « Solum Carthagine pauca quædam in antiqua specie manserunt et ipsa quoque diuturnitate temporis jam collapsa ». Et paulo post : « Primum Carthagine murum collapsum reparavit totum fossa, quæ ante non fuit, egesta. Posuit quoque sacra templa Dei Genitrici; et in palatio, cui indigenarum sanctæ Primæ ». Non (ut puto) quod Prima nomine diceretur aliqua nota Carthaginensis martyr (nulla enim apud majores de ea mentio est) sed quæ primaria inter alias Ecclesias a civibus haberetur. Addit Procopius et monasterium ab eo erectum, mœnibusque munitum juxta mare in quo monachi debitas Deo laudes persolverent. Insuper et Bagaiensem urbem cinxisse muris, eamdemque nomine conjugis Theodorianam appellasse. Adrumetum præterea muris ab ipso cinctum, Justinianum nuncupatum : quo etiam nomine ab eo fuisse Carthaginem nominatam Justinianam, multiplex memoria est : id enim patet ex litteris Synodi Carthaginensis, et in ipsius Justiniani Constitutionibus [2].

66. Sed et illud laude dignissimum, dum Barbaros repertos in Africa, quos Mauros vocant, Romanis subjectos ex Gentilibus reddidit Christianos; de quibus ista Procopius [3] : « Tripolis hic promontoria sunt, habitantque Mauri, Barbara gens et Romanis antiquo fœdere juncta. Hi omnes a Justiniano rege persuasi Christianorum dogma spontanee amplexati sunt, vocanturque nunc Pacati, quod Romanis semper confœderati sunt, a pace ita dicti latina voce ». Cæterum reliqui Mauri ab eodem imperatore sub duce Salomone Darensi et aliis post eum vix post decennium subjugari potuerunt, reliquis parere recusantibus in partes interiores Africæ effugatis. Sed de Africanis rebus satis ; jam ad Gothicas transeamus.

67. *Athalarico mortuo, Theodatus regnum capessit, qui legationem mittit ad imperatorem sibi conciliandum.* — Hoc eodem anno Athalaricus rex Gothorum corruptis moribus adolescens, ubi annos octo in regno absolvisset, moritur, ut Procopius [4] auctor est. Theodatus vero consilio Amalasunthæ regnum suscepit, de quo ista idem auctor : « Erat autem Theodatus nomine quidam Theodorici ex sorore Amalafreda nepos ad multum ætatis provectus, latinarum litterarum, Platonicorumque dogmatum satis peritus, rei tamen bellicæ prorsus ignarus; longoque intervallo cum ab industrio et strenuo quovis abesset, accumulandis pecuniis enixius incumbebat ». Extant litteræ Amalasunthæ ad senatum Romanum de subrogatione Theodati in regnum Gothorum, quibus eum plurimum laudat; necnon ipsius Theodati ad senatum item Epistola. Sed quid accidit ingrati animi indignum facinus? Simul ac Theodatus ipse liberas est nactus regni habenas, Amalasuntham vinculis alligatam in insula ad lacum Vulsinum posita asservari in carcere jussit. Interea vero oratum pacem legatos Constantinopolim Liberium atque Opilionem cum aliis tribus misit; litterasque ejusdem argumenti Amalasuntham ad eumdem imperatorem dare coegit, ut Procopius tradit [1]. Extant ipsæ litteræ [2], in quibus de missa legatione pacis mentio habetur : sed et litteræ Theodati [3] pariter apud Cassiodorum integræ habentur, quibus pacem petit per legatos ab se missos. Qui igitur egit ut per Amalasuntham invitam licet litteræ scriberentur ad imperatorem, ad idem officii præstandum senatum Urbis adegit, antea expostulatus adversus eum quasi nutantem, cujus exemplo universum regnum facile commoveri posset. Nam inter alia : « Quæ, inquit, civitas non fiat excusabilis, si Roma deliquerit? » Epistola autem senatus ad imperatorem sic se habet [4] :

68. « Honestum nimis et necessarium videtur esse negotium, pro securitate Romanæ Reipublicæ pro principe supplicare : quia convenit a vobis expeti, quod nostræ possit proficere libertati. Nam inter cætera bona, quæ vobis singulariter divina tribuerunt, nihil gloriosius probatur accedere, quam quod vos cognoscitis ubique posse præstare. Rogamus ergo, clementissime imperator, et de gremio curiæ duplices tendimus manus, ut pacem vestram nostro regi firmissimam præbeatis; nec nos patiamini abominabiles fieri, qui semper de vestra concordia videbamur accepti. Romanum siquidem nomen vos commendatis, si nostris dominis benigna conceditis : gratia vestra nos erigit ac tuetur : et hoc mereri cognoscimus quod de vestra mente sentitur. Quietem ergo Italiæ fœdera vestra componunt : quia tunc amari possumus, si per vos dilectio votiva copuletur. Cui rei si nostræ preces non videntur posse sufficere; æstimate patriam nostram in hæc precatoria verba prorumpere :

69. « Si tibi aliquando grata fui; ama, piissime principum, defensores meos. Qui mihi dominantur, tibi debent esse concordes; ne incipiant talia in me facere quæ a votis tuis cognoverint discrepare. Non mihi sis causa crudelis exitii, qui semper vitæ gaudia præstitisti. Si me lædi pateris, ubi jam nomen tuæ pietatis ostendes? Quid enim pro me nitaris amplius agere, cujus religio, quæ tua est, cognosci-

[1] Procop. de ædific. Justin. l. VI. — [2] Auth. de Eccl. tit. et aliis. — [3] Procop. de ædific. Justin. imp. orat. III. — [4] Procop. de bello Goth. ib. I.

[1] Procop. de bello Goth. l. I. — [2] Apud Cassiod. Var. l. X. Ep. III. IV. — [3] Ibid. Ep. II. — [4] Ibid. l. XI. Ep. XIII.

tur sic florere? Senatus meus honoribus crescit, facultatibus indesinenter augetur. Noli per discordiam dissipare, quod deberes per bella defendere. Habui multos reges, sed neminem hujusmodi litteratum : habui prudentes viros, sed nullum sic doctrina et pietate pollentem. Diligo Amalum meis uberibus enutritum, virum fortem, mea conversatione compositum, Romanis prudentia carum, gentibus virtute reverendum. Junge quinimo vota, participare consilia : ut tuæ gloriæ proficiat, si mihi aliquid prosperitatis accedat. Noli me sic quærere, ut non valeas invenire. Tua sum nihilominus charitate : sic nullum facias mea membra lacerare. Nam si Libya meruit per se recipere libertatem, crudele est me amittere, quam semper visa sum possidere. Impera motibus iracundiæ, triumphator egregie. Plus est quod generali voce petitur, quam si vester animus cujuslibet ingratitudinis offensione vincatur. Hæc Roma loquitur, dum vobis per suos supplicat senatores.

70. « Quod si adhuc minus est; beatorum Apostolorum Petri atque Pauli petitio sanctissima cogitetur. Nam qui securitatem Romanam sæpe defendisse probantur ab hostibus; quid erit quod eorum meritis vester non tribuat principatus? Sed ut omnia reverentiæ vestræ congruere videantur, per illum virum venerabilem legatum piissimi regis nostri ad vestram clementiam destinatum preces nostras credimus dirigendas, ut multa debeant efficere, quæ vel singuli poterunt apud pios animos obtinere ». Hæc senatus, id expetente (ut apparet) rege Gothorum. Diversa hæc legatio est ab ea postea per Petrum legatum exhibita : hæc autem missa est hoc anno, cum legati profecti sunt senatores, Liberius scilicet et Opilio : quod ipsi indicant iis litteris, ubi dicunt : « Hæc Roma loquitur, dum vobis per suos supplicat senatores ».

71. *Amalasuntha necatur.* — Post hæc Theodatus rex Gothorum, nonnullorum persuasione, quorum cognatos olim Amalasuntha neci tradi jussisset, eamdem obtruncandam curavit. Ita Procopius [1], sed Jordanus eam in balneo strangulatam tradit. Hunc tandem finem consecuta est femina supra sexum magno et excelso animo prædita : qualis enim quantaque ista mulier fuerit, præter illa quæ de ea Procopius atque Jordanus habent, consule Cassiodorum [2] in Epistola hoc anno scripta ad senatum de collata sibi prætorii præfectura. Quia autem in Occidentem ab imp. Justiniano missus est Petrus, ut necem Amalasunthæ cognovit, quæ suæ virtutis ergo carissima erat imperatori, detestatus est immane facinus, contestatusque pariter rem indignissimam perpetratam, quæ animum Justiniani commovere plurimum posset; foreque posthac ut nulla amplius spes pacis esset, sublata de medio femina æqui amantissima, ipsique imperatori amicitia conjunctissima : quod et accidit.

[1] Procop. de bello Goth. l. I. — [2] Cassiod. Var. l. XI. Ep. XVI.

Etenim (ut idem testatur Procopius) ubi ista accepit Justinianus hoc ipso anno ipsius imperii octavo, adversus Gothos bellum parare cœpit, dimissis re infecta legatis : cœpitque exercitum comparare, et adversus eosdem commovere Francos, jam ante (ut vidimus) vivente Athalarico concitatos. Quæ autem acta sint, dicemus suo loco anno sequenti, quo gesta esse noscuntur. Sed quæ hoc transacta sunt anno his subjicimus : nempe dimisso legato Petro ad eumdem imperatorem a Theodato rege, tam ab ipso quam ab ejus conjuge regina Gudelina ad Justinianum imp. redditas esse litteras, quibus obnixius pacem petere significarunt. Habet eas qui scripsit Cassiodorus [1] : in quibus et mentio habetur de legatione iterum per virum venerabilem cum iisdem litteris ad imperatorem missa. Sacerdotem plane quemdam meritis insignem a Theodato delectum legatum esse cædem scriptæ litteræ docent. Quod vero ad Petri legationem ab imperatore directam pertinet, meminit ejus pluribus Procopius [2].

72. Hic vero in Theodati regis exordio tibi cudendam curavimus, lector, ejusdem regis Gothorum imaginem, cultumque regium sacro non absimilem, quo sacerdotes uti consueverunt : in qua præterea habes quod observes, Gothum regem in barba rasa pristinos imitatum esse Romanos; et adversa ejus parte in Victoriæ imagine serpentem calcantis, in inscriptione VICTORIA PRINCIPUM, adulatum Justiniano, qui Wandalorum regem debellasset. Extat in museo L. Pasqualini.

73. *Marcellini scripta.* — Hoc anno sub dictis consulibus finem imponit suo Chronico Marcellinus comes, ut ipse ejus operis Præfatione testatur, aitque hoc opus alii cuidam suæ scriptioni subjecisse; quam illam putamus, cujus Cassiodorus his verbis meminit [3] : « Marcellinus etiam quatuor libros de temporum qualitatibus, et positionibus locorum pulcherrima varietate conficiens, itineris sui tramitem laudabiliter percurrit : quem vobis pariter dereliqui ». Et paulo post, ubi de Eusebii Chronico habuit mentionem, ita subjungit : « Hunc subsecutus est supradictus Marcellinus Illyricanus; qui adhuc patricii Justiniani fertur egisse cancellos : sed meliore dictione devotus a tempore Theodosii principis usque ad fores imperii triumphalis Augusti Justiniani opus suum, Domino juvante, perduxit : ut qui ante fuit in obsequio suscepto gratus, postea ipsius imperio copiose amantissimus appareret ». Hæc Cassiodorus de Marcellini Chronico, cujus et aliam refert inferius lucubrationem, cum ait [4] : « Marcellinus, de quo dixi, pari cura legendus est, qui Constantinopolitanam civitatem et urbem Hierosolymorum quatuor libellis minutissima narratione conscripsit ». Hactenus de eo ipse. Sed præter Chronicon reliqua Marcellini scripta periisse videntur.

[1] Cassiod. Var. l. X. Ep. XIX. XX. XXI. — [2] Procop. de bello Goth. l. I. — [3] Cassiod. divin. lect. c. 17. — [4] Ibid. c. 25.

Anno periodi Græco-Romanæ 6027. — Jesu Christi 534. — Joannis II papæ 3. — Justiniani imp. 8. Theodati reg. 1.

1. *Decennalia priora Justiniani.*— Coss. *Justinianus* Aug. IV et *Fl. Decius Theodorus Paulinus junior*, qui ultimus Occidentalium consulum fuit, bello Gothico, ne deinceps alii crearentur, prohibente. Erat *Paulinus* filius Venantii anno DVII consulis, et frater *Decii* anno DXXIX eadem dignitate exornati. Vocatur *Theodorus Paulinus* in subscriptione legis *de emendatione Codicis*, hoc anno a Justiniano datæ, et *Fl. Paulinus junior* in subscriptione duarum Epistolarum a Joanne II hoc anno scriptarum, a Baronio num. 48 et seq. recitatarum. Dicitur etiam *junior* in Chronico Marii respectu scilicet Paulini anno CDXCVIII consulis : ex quo patet utrumque ex eadem stirpe progenitum fuisse. Porro Justinianus sumpsit hoc anno consulatum ob decennalia imperii vivente Justino initi, quæ tamen in annum sequentem distulit.

2. *Joannes II approbat hanc propositionem*, Unus e Trinitate passus est carne. — A num. 13 ad 29. *Joannes II*, acceptis *Justiniani* litteris, de quibus anno elapso, ejusque legatione, propositionem hanc : *Unus e Trinitate crucifixus est carne*, examinavit, fidei professionem litteris imperatoris insertam approbavit, necnon edictum fidei quod ante missam legationem promulgaverat, ne *Acœmetarum* legati aliquam ipsi calumniam struerent : «Proinde », inquit Joannes in Epistola ad Justinianum, VIII kalend. Aprilis Justiniano Aug. et Paulino coss. data, et a Baronio num. 16 et seqq. recitata, « Serenitatis vestræ apices per Hypatium atque Demetrium sanctissimos viros, fratres et coepiscopos meos, reverentia consueta suscepimus : quorum etiam relatione comperimus, quod fidelibus populis proposuistis edictum amore fidei, et pro submovenda hæreticorum intentione, secundum Apostolicam doctrinam, fratrum et coepiscoporum nostrorum interveniente consensu : quod quia Apostolicæ doctrinæ convenit, nostra auctoritate confirmamus.

3. *Monachi Acœmetæ a Joanne II damnati.* — In eadem Epistola *Acœmetas* monachos obstinato animo in errore perseverantes, communione privavit, nisi ad sanam mentem redirent : « In quibus, inquit, observantes ea, quæ ab ipsorum sunt statuta Pontifice, eos minime in nostra communione suscepimus, et ab omni Ecclesia Catholica esse jussimus alienos, nisi errore damnato, doctrinam nostram quantocius sequi, habita regulari professione, signaverint ». Hoc eodem anno eademque de causa *Joannes II* litteras ad senatores *Avienum*, *Liberium* aliosque dedit, quæ extant apud Baronium num. 24 et seqq. in quibus tres sibi ab imperatore propositas quæstiones testatur, de quibus dissidia orta erant. Primo, *utrum Unus ex Trinitate Christus Deus noster dici possit :* hoc est, una de tribus personis sanctæ Trinitatis persona ? Secundo, *an Deus Christus carne pertulerit*, *impassibili Deitate ?* Tertio, *an proprie et veraciter mater D. N. Jesu Christi Maria semper Virgo debeat appellari ?* quas propositiones tanquam Catholicæ fidei consentaneas se probasse scribit *Joannes II* easdemque subjectis Scripturæ sacræ et SS. Patrum testimoniis confirmat. Denique *Vigilius* papa, cum in Trium Capitulorum proscriptione consentire nollet, ut Justiniani animum quoquo modo deliniret, in Encyclica Epistola propositionem supra memoratam se approbare testatus est : « Passus, inquit, carne est pro nobis Dei Filius, crucifixus carne est, et mortuus carne est ». Eadem etiam propositio anno DLIII definita fuit in Synodo V, Collat. VIII, canone IV et seq.

4. *Bellum Wandalicum hoc anno absolutum.*— A num. 51 ad 61. Belisarius « copias huc atque illuc emisit, ut Romanis recuperarent, quæcumque Wandali obtinuerant », inquit Procopius lib. 2 de Bell. Wandal. cap. 5. Cyrillus in *Sardiniam* destinatus, qui tam *Corsicam*, quam *Sardiniam* vectigalem imperio Romano fecit : missi alii Cæsaream Mauritaniæ, aliique ad fretum Gaditanum, captaque *Cæsarea*, *Septum*, *Majorica* ac *Minorica* insulæ, et omnis Wandalica ditio subacta, ut pluribus ibidem Procopius. *Gelimer* Wandalorum rex, qui anno superiori hostes evaserat, et montem *Pappuam* in finibus Numidiæ situm occuparat, obsessus est a duce *Phara*, quod *Belisarius* non sine damno se abesse posse Carthagine existimaret. Eum montem *Mauri*, quibuscum *Gelimer* amicitia conjunctus erat, incolebant, et fortiter defendebant. Tandem *Gelimer*, postquam per menses tres obsessus fuisset, *hyeme jam exeunte* Pharæ se dedidit, sicque intra biennium bellum Wandalicum profli-

gatum fuit. His addo geographum anonymum Ravennatem qui circa sæculum VII vixit, et nuper a Porcherono Benedictino doctissimo in lucem emissus est, lib. 1, num. 3 tradere Wandalos a Belisario devictos in interiorem Africam fugisse, et deinceps non comparuisse, quod nullus alius ex antiquis observavit : « Quæ patria », inquit loquens de Gaditana regione, « littus maris magni confinalis existit præfatæ Mauritaniæ Tingintanæ. In qua Gaditana patria gens Wandalorum a Belisario devicta in Africam fugit, et nunquam comparuit ». Ubi *patriæ* nomine, sicuti semper alibi, regionem denotat, ut recte a Porcherono notatum.

5. *Præfectus prætorio Africæ anno superiori creatus.* — *Justinianus* recepta Africa, eam ad pristinum statum politicum revocandam censuit, et inter alia præfectum prætorio Africæ creavit, non quidem hoc anno, ut Baronius num. 56 et seqq. ac Valesius in Notis ad lib. 4, cap. 16, Evagrii existimarunt, sed superiori. Nam in Constitutione Justiniani *de confirmatione Digestorum*, quæ operi Pandectarum præfixa est, dicit Justinianus : « Leges nostras, quas in his codicibus, id est, Institutionum et Digestorum posuimus, suum obtinere robur ex tertio felicissimo consulatu (anno DXXXIII gesto) præsentis duodecimæ Indictionis (kalend. Septemb. illius Christi anni inchoatæ) tertio kalendas Januarias, in omne ævum valituras ». In fine vero illius Constitutionis, tam græcæ quam latinæ, Justinianus mentionem facit præfecti prætorio Africæ. Quare lex 1, Cod. Justinianei *de offic. præfect. prætor. Africæ*, quæ sine die et mense est, quam Baronius hoc anno num. 57 et seqq. recitat, quave *Archelaus* præfectus prætorio Africæ renuntiatus, data est sub finem superioris Christi anni, non vero currenti. Decepere Baronium et Valesium hæc Justiniani verba, quæ in fine ejusdem Constitutionis leguntur : « Hæc igitur magnitudo tua cognoscens, ex kalendis Septembribus futuræ decimæ tertiæ Indictionis effectui mancipari procuret ». Cum enim XIII Indictio kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoetur, autumarunt etiam hoc anno ante mensem Septembrem, legem illam de *officio præfecti prætorio Africæ* publicatam ; cum tamen anno præcedenti, quo a kalend. Septemb. Indictio XII in cursu erat, emissa fuerit, idque ante Constitutionem de confirmatione Digestorum, in qua præfecti prætorio Africæ mentio, ut decima tertia Indictione, seu post mensem Augustum hujus anni, executioni daretur. Nec est quod dicat Valesius, in Constitutione de confirmat. Digest. III, consulatum Justiniani a librariis scriptum esse pro quarto. Justinianus enim ait, Deum sibi consulatum III nominatissimum dedisse, « quando et sub ipso pax cum Persis confirmata est, et hoc tantum legum volumen repositum est : atque ad hæc tertia pars mundi (dicimus autem totam Libyam) nostris adjuncta est sceptris ». Certum est autem pacem cum Persis sub III consulatu Justiniani sancitam fuisse. Data vero est lex de confirmat. Digest. XVII *kalend. Januar.*

6. *Ultima editio Codicis Justinianei.* — *Justinianus* leges, quas pro Africa edidit, hoc anno in suum Codicem inferri voluit : qua de re auctor Chronici Alexandrini sub hujus anni coss. habet : « His cos. Justinianeus Codex renovatus est adjunctis novis, post priorem Codicem Constitutionibus ; jussusque est, antiquato priore, suam obtinere vim sive auctoritatem a IV kalend. Januariarum Indictionis XIII », seu a die XXIX mensis Decembris hujus Christi anni, ut etiam legitur in lege *de Emendat. Codicis* præfixa Codici Justinianeo, dataque *XVI kalend. Decemb. Justiniano Aug. IV*, *et Theodoro Paulino coss.* qua Codicis Justinianei editione hodie utimur. Prior hujus codicis editio publicata fuit anno DXXIX, eique insertæ aliquot tam decisiones, quam Constitutiones, quæ post Codicis confectionem latæ divagabantur. Tum eodem Codice anno DXXXI rursum promulgato, hoc anno cum absolutus videretur, jussus est frequentari a *Justiniano*, vocatusque titulo *repetitæ prælectionis*, seu *secundæ editionis*, quam auctor Chronici Alex. ἔκδοσιν vocat, id est, editionem seu divulgationem.

7. *Theodatus fit rex Ostrogothorum.* — Ad num. 67 et seqq. Hoc anno, « Athalaricus » Ostrogothorum rex « tabe exesus obiit, cum in regno annos octo vixisset », inquit Procopius lib. 1 de Bello Goth. cap. 4. « Tum mater (scilicet Amalasuntha), ne pro sexus sui fragilitate a Gothis sperneretur, Theodatum consobrinum suum (Theodorici quondam regis ex sorore Amalafreda nepotem) germanitatis gratia accersitum a Thuscia, ubi privata vita degens in propriis laboribus erat, in regnum collocavit. Qui immemor consanguinitatis, post aliquantulum tempus a palatio Ravennate abstractam, in insulam Laci Vulsinensis eam exilio relegavit. Ubi paucissimos dies in tristitia degens ab ejus satellitibus in balneo est strangulata », ut habet Jornandes lib. de Rebus Geticis cap. 59. Quod hoc anno contigisse testatur Marcellinus in Chronico. (1) Erat *Theodatus* in litteris latinis, et Platonis dogmatis versatus, ut ostendit Baronius num. 67 ex Procopio, et indicat Cassiodorus lib. 10 Variar. Quare orbis terrarum hoc tempore tres habuit principes eruditione claros, *Justinianum* Augustum, *Chosroen*, de cujus eruditione Agathias lib. 1, et *Theodatum*.

Regnum *Burgundiæ* hoc anno exstinctum, et *Theodoricus* Francorum rex e vivis excessit, ut anno DXXX vidimus.

(1) Mensem et diem obitus Athalarici, et deportatæ in exilium Amalasunthæ unus, quem sciam, nobis servavit Agnellus in Pontificali Ravennatensi pag. 2, ad Vitam S. Ursicini, ita scribens : « Defunctus est Athalaricus rex Ravennæ VI nonas Octobris, et alia die elevatus est Deodatus, et deposuit Malasuintam reginam de regno, et misit eam in exilium in Vulsenio prid. kal. Maias ». Vide Rer. Italic. tom. II, pag. 1, fol. 101.
MANSI.

AGAPETI ANNUS 1. — CHRISTI 535.

1. *Belisarii consulatus.* — Qui sequens est Christi annus quingentesimus trigesimus quintus consulatu solius Belisarii feliciter incipit : ob præclaras enim res gestas in Africa summa consulatus dignitate Justinianus imperator eum ornandum putavit, quem ad non minoris momenti expeditionem Gothicam accincturus esset. De ipso consulatu Belisarii agens Procopius, hæc ait [1] : « Paulo post Belisario decretus triumphus antiquorum more : nam consul factus est, curuli sella humeris captivorum invectus argentea, zonas aureas, aliasque e spoliis Wandalorum divitias populo dispersit, quanquam rem novam facere visus ». Quæ autem ad Gothicam expeditionem spectare videntur, antequam attingamus, res Ecclesiasticas prosequamur.

2. *Justiniani tres Constitutiones de episcopis, clericis, monachis in officio continendis.*— Provinciam Justinianus perarduam subiturus, perdifficileque bellum Gothicum auspicaturus, nullum sibi meliorem apparatum cessurum existimavit quam si probe factis consuleret rebus sacris, præteritorum satis doctus exemplo, debellari a Deo feliciter hostes, cum imperator pie pro religione laborat. Quamobrem in id totis incumbit viribus, ut quæ in primis in ipsa Constantinopolitana civitate adversus sacros canones probatamque consuetudinem, in Ecclesiarum detrimentum dispendiumque divini cultus videret admitti, corrigeret. At quænam fuerint ista, eodem temporis ordine, quo sunt edita, hic nobis dicenda erunt. Inter alias autem ejusdem principis hoc anno promulgatas sanctiones sub Belisarii consulatu, primum locum illa obtinet ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum data, decima sexta mensis Martii, ut determinatus sit numerus clericorum sanctissimæ majoris Ecclesiæ [2] : quæ quidem nonnisi ex canonum præscripto se facere, ipso ejus exordio profitetur, cum regularum sacrarum meminit. Ejus vero sanciendæ legis ab ipso causam expressam habes : nimirum quod cum ab episcopo plures ordinarentur clerici, quam reditus Ecclesiæ ferrent; inde accideret, ut ipsa ære alieno oppressa semper esset, alienareque cogeretur bona etiam immobilia sibi relicta. Sed accipe quid agere solerent structores Ecclesiarum ; de his enim ista habet :

3. « Investigantes igitur illud undique invenimus, quoniam singuli horum, qui sanctissimas Ecclesias ædificaverunt in hac felicissima civitate, non pro ædificio solummodo cogitarunt, sed etiam ut expensas sufficienter darent a se factis venerabilibus domibus, et determinarent quantos quidem competens esset presbyteros per unamquamque Ecclesiam, quantosque diaconos, masculos atque feminas, et quantos subdiaconos, et rursum cantores atque lectores et ostiarios constitui : et super hæc etiam Oratorii expensas definierunt ; et reditus proprios sufficientes dederunt iis quæ a se constituta sunt : si quis autem adjecerit multitudinem, nequaquam amplius penitus extendi valentes. Et quidem permanserunt usque ad multum tempus talia conservata ; et donec hoc fuit, duraverunt sanctissimarum Ecclesiarum domibus quæ sufficerent. Cum vero Deo amabiles episcopi ad aliquorum preces semper respicientes pertracti sunt ad ordinationum multitudinem, aucta quidem est expensarum quantitas ad immensitatem multam ; creditores autem undique et usuræ : et novissime neque creditores inveniuntur propter incredulitatem jam causæ ; sed alienationes cum necessitate et contra leges, etc. » Plura enim aggregat mala, quæ provenire solerent ex ejusmodi causa in dispendium Ecclesiarum. Sed non prætermittenda sunt, quæ de numero clericorum Ecclesiæ majoris Constantinopolitanæ cum decernit, de aliis eidem annexis Ecclesiis habet. Erat illa cæteris eminens Basilica, Sophiæ nomine nuncupata, de qua sæpe superius cum dictum sit, plura adhuc inferius dicenda erunt :

4. « Sancimus igitur, inquit, eos qui hactenus sunt in eadem sanctissima majori Ecclesia, et reliquas omnes venerabiles domos, et reverendissimos clericos et mulieres diaconissas et ostiarios manere

[1] Procop. de bello Wandal. l. I. — [2] Novel. I.

in eo quo sunt schemate », eodem modo scilicet et ordine perseverent « (non enim quod est minuimus, sed de futuro providentes hæc sancimus). Reliquo vero tempore nulla fiat ordinatio, donec ad antiquum numerum institutum ab iis, qui sanctissimas Ecclesias ædificarunt, reverendissimorum clericorum quantitas redigatur. Sed quoniam pridem etiam reverendiss. clericorum sanctissimæ majoris Ecclesiæ nostræ civitatis determinatus est numerus, et valde brevis erat, utpote una existente sanctissima Ecclesia, postea vero et venerabilis domus sanctæ gloriosæque Virginis et Dei Genitricis Mariæ juxta sanctissimæ majoris Ecclesiæ vicinitatem posita ædificata est a piæ memoriæ Verina Augusta » uxore Leonis imperatoris, « et veneranda domus sancti martyris Theodori ab Asporatio (Speratio, vel Sporatio) gloriosæ memoriæ dedicata (gessit hic consulatum una cum Herculano tempore Marciani imperatoris, anno Domini quadringentesimo quinquagesimo secundo) erat autem etiam venerabilis domus sanctæ Helenæ, quæ sanctissimæ majori Ecclesiæ copulata est; propterea redigere numerum ad antiquam figuram, impossibile est : non enim sufficient tantis Ecclesiis pauci consistentes; quoniam quidem proprios clericos neque una quidem harum trium habet Basilicarum, sed communes sunt sanctissimæ majoris Ecclesiæ et earum : et omnes circumeuntes, secundum quemdam ordinem et circum (circulum), ministeria in eis celebrant. Deinde etiam plurima multitudine ex antiquis hæreticis ad sanctissimam majorem Ecclesiam deducta, gratia quidem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, laboribus autem et immutationibus nostris oporteat plures quam a principio ad præsens officii ministerium definiri ». Quod de hæreticis ait in majorem Ecclesiam receptis, intellige de iis, qui ex ejusdem Ecclesiæ clero in hæresim lapsi, sed Catholicam fidem rursum professi, in locum pristinum sunt pariter restituti, Catholicis jam ante in locum ipsorum subrogatis; ex quo fiebat, ut necessario auctus esset numerus clericorum. Sed quot cujusque ordinis esse deberent, ita decernit :

5. « Quapropter sancimus, non ultra sexaginta quidem presbyteros in sanctissima majore Ecclesia esse, diaconos autem masculos centum, et quadraginta feminas », diaconissas scilicet, « subdiaconos vero nonaginta, lectores autem centum et decem, cantores viginti quinque : ita ut si numerus reverendissimorum clericorum sanctissimæ majoris Ecclesiæ in quadringentis viginti quinque et insuper centum existentibus iis qui vocantur ostiarii ». Hæc de numero clericorum majoris Ecclesiæ Constantinopolis, longe hac ex parte primaria Romana numerosioris : ut vel ex his perspicuo intelligas, non ex nimio Romanæ Ecclesiæ splendore (ut aliqui garriunt) comparatam esse illi super omnes orbis totius Ecclesias auctoritatem et potestatem, quæ hac ex parte pluribus diversarum civitatum Ecclesiis invenitur inferior; sed ex cathedra Petri a Deo super universalem Ecclesiam constituti id ipsi perpetuo inhæsisse. Hinc vides, his etiam temporibus, cum Romana Ecclesia sub Gothis barbaris atque hæreticis videretur teneri captiva, et quodam modo sub tributo redacta (ut ea quæ sunt dicta superius docent) nihilominus summa auctoritate, quæ velit ut servet, ipsi Constantinopolitanæ Ecclesiæ jubere, ut recitatæ nuper Hormisdæ Romani Pontificis litteræ manifestant.

6. Adjicit idem imperator post hæc ex canonum præscripto, ne liceat clericis de minore ad majorem Ecclesiam favore potentium pertransire; sed ut ubi sunt ordinati, illic debeant ministrare, etiamsi e domo imperatoria id veniat imperatum. Ad postremum vero illud inculcat, ut quæ supersunt de Ecclesiarum facultatibus ministrantibus clericis, eadem in pauperes erogentur. Atque demum ad Epiphanium patriarcham ista perorat : « Beatitudinem igitur tuam, quæ ab initio et infantili pæne ætate in sacro omni ordine et schemate sanctissimam ornavit (ordinavit) Ecclesiam; quæ et ex sacrato utique genere descendit : hæc custodire continue sancimus, scientes quia non minor nobis cura est horum quæ sanctissimis Ecclesiis prosunt, quam quæ ipsi animæ. Data decimo septimo kal. Aprilis, domino Belisario viro clarissimo consule ».

7. Paulo post autem, ut quæ a sanctis Patribus de electione episcoporum sancitæ sunt regulæ servarentur, ad eumdem Epiphanium scripsit : ad quem etiam, a promulgata dicta de numero clericorum constitutione triduo tantum elapso, idem Justinianus imperator decima nona ejusdem mensis Martii [1] de observantia monachorum sanctionem dedit (ut suo loco dicemus) in qua hujus de episcopis editæ constitutionis meminit, ut appareat ante data. Sic igitur ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum ista scribens, ad felicem successum belli Gothici viam sibi aperire putavit, si, ut Ecclesiastici canones observarentur, invigilaret : quæ enim ipse in hunc præfatur modum, animi ejus consilium reddunt manifestum :

8. « Maxima quidem, inquit [2], in hominibus sunt dona Dei superna collata clementia, sacerdotium et imperium : et illud quidem divinum ministrans, hoc autem humanis præsidens ac diligentiam exhibens, ex uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam. Ideoque nihil sic erit studiosum imperatoribus, sicut sacerdotum honestas, cum utique et pro illis ipsi semper Deo supplicent. Nam si hoc quidem inculpabile sit undique et apud Deum fiducia plenum; imperium autem recte et competenter exornet traditam sibi Rempublicam : erit consonantia quædam bona, omne quicquid utile est, humano conferens generi. Nos igitur maximam habemus sollicitudinem circa vera Dei dogmata et circa sacerdotum honestatem; quam illis obtinentibus, credimus quia per eam maxima nobis dona dabuntur a Deo : et ea quæ sunt », adepta scilicet, « firma habebimus; et quæ

[1] Novel. v. — [2] Novel. vi.

nondum hactenus venerunt, acquiremus. Bene autem universa geruntur et competenter, si rei principium », auspicatio videlicet belli Gothici, « fiat decens et amabile Deo. Hoc autem futurum credimus, si sacrarum regularum observatio custodiatur, quam justi et laudandi et adorandi inspectores et ministri Dei Verbi tradiderunt Apostoli, et sancti Patres custodierunt et explanaverunt ».

9. Quod igitur probe sciret, spem omnem Ecclesiasticæ disciplinæ in eo esse repositam, si qui præsunt Ecclesiis sacerdotes, a quibus sunt alii illustrandi, ipsi sint superna luce respersi : in hoc laborans, ut prescriptæ de his a Patribus leges servarentur, ista subjungit : « Sancimus igitur, sacras per omnia sequentes regulas, etc. » Plane significans, quæ sacris essent canonibus constituta, servanda se proponere, non autem de personis vel rebus Ecclesiasticis ferre legem. Et inter alia multa, cohærentes uxori arceri voluit episcopatu : nam subdit : « Sed neque ineruditus existens sacrorum dogmatum, ad episcopatum accedat. Prius autem monachicam vitam professus, aut in clero constitutus non minus mensibus sex, uxori tamen non cohærens, aut filios, aut nepotes habens. Hoc enim omnimodo super Deo amabilibus episcopis quærimus, sicut etiam prius duabus nostris Constitutionibus hoc sancitum est, per quas dudum cohærentes uxoribus non perscrutamur, omne præteritum relinquentes, de cætero autem nulli permittentes a positione legis uxorem habenti talem imponi ordinationem, etc. » Vides cælibatum et sacris legibus et imperatoria sanctione præscribi in Græcorum etiam Ecclesia eligendis episcopis : quod non in episcopis tantum, sed et in reliquis clericis sacris ordinibus mancipandis observandum esse, inferius idem imperator admonet : subditque alia plura ex sacris regulis impedimenta, quibus quis repellatur ab episcopatu.

10. Sed et subjicit itidem de episcopis, ne ultra annum absentes sint ab Ecclesiis suis, neque ad comitatum accedant absque litteris sui metropolitæ. His multa addit de ordinatione clericorum atque diaconissarum, et aliis; quæ tu otiosius, si libet, legere poteris. Ad finem vero, omnia ista ex sacrorum canonum præscripto a se esse deprompta, verbis his contestatur : « Quæ igitur a nobis sancita sunt : et sanctum ordinem statumque custodiunt secundum sacrarum regularum statum et virtutem, etc. » Sed neque hæc satis visa sunt imperatori : qui paulo post, nempe decima nona mensis Martii rursum de monastica disciplina servanda ad eumdem Constantinopolitanum episcopum Epiphanium Constitutionem scripsit [1] : in qua inter alia de his qui essent in monasterio suscipiendi, salubriter cavit, ne intra triennium sacro monachorum habitu induerentur, sed probarentur eo temporis spatio : hæcque ex canonum sententia, ut profitetur his verbis : « Sancimus ergo sacras sequentes regulas, eos qui singularem conversationem profitentur, non prorupte mox a reverendissimis præsulibus venerabilium monasteriorum habitum percipere monachalem ; sed per triennium totum (sive liberi forte sint, sive servi) tolerare, nondum monachicum habitum promerentes, sed tonsura et veste eorum qui laici vocantur uti, et manere divina discentes eloquia, etc. » Hæc et alia plura ad ordinem monasticum sub disciplina continendum eadem sanctione imperator inculcat.

11. *Optime consultum provinciarum præfecturis.* — Qui igitur de episcopis, clericis, atque monachis in officio continendis tres has recensitas Constitutiones ad Epiphanium Constantinopolitanum scripsit : aliam rursus ad eum de non alienandis permutandisve bonis Ecclesiarum, sequenti mense, eodem anno dedit, nempe XVII kalendas Maii, sub dicto Belisarii consulatu. Ita quidem tum personis, tum rebus sacris idem imperator optime voluit esse consultum, quo sibi ad ardua pertentanda divinum numen per ejusmodi pia conciliaret officia. Neque vero, sacra in pristinum decorem reformanda laborans, quæ laicorum essent, prætermittenda putavit : sed quod salus integra Reipublicæ, quæ ex utroque personarum statu et ordine constat, in utroque vigeret; illud adjecit, ut eos, quibus regimen subjectorum in diversis provinciis mandatum esset, regeret disciplina, et legibus coerceret, qui servandis legibus populi præfecti essent. De provinciarum igitur præfectis moderandis dignam Christiano principe edidit sanctionem sequenti die, nempe decimo sexto kal. Maii, sub eodem Belisarii consulatu, qua inter alia, singulis præfectis voluit episcopos imminere, ut si quid injustum admitterent, iidem imperatori deferrent : nam post multa : « Damus, inquit [1], provincialibus licentiam, si quid apud provinciam injustum, qui administrationem habet, egerit; vel si damnis aliquibus aut calumniis subdat nostros collatores : ut Deo amabiles episcopi provinciæ primates preces ad nos dirigant, exponentes cingulum habentis delicta. Nos enim hæc cognoscentes, dirigemus in provinciam hæc examinaturum; quatenus ipse, ubi injustitiam fecit, illic quoque pœnas subeat delictorum ». Adjecit insuper, ut præses provinciæ, ubi ei successum esset, adhuc quinquaginta dies ibidem moraretur expositus cujusque querelis. Inhibuit præterea, ne pro consequenda præfectura aliquid quisquam persolveret, sicque præfecturæ venales redderentur : imo voluit eis a fisco stipendium assignari, ut sic omnis occasio vexandi subditos tolleretur. Cujus rei gratia subjectos sibi populos ad persolvendas Deo laudes excitat verbis istis [2] :

12. « Itaque Deo et Salvatori nostro Jesu Christo omnes similiter offerant hymnos pro hac lege, quæ eis dabit et patrias habitare caute, et proprias facultates habere firmissime, et judicum frui

[1] Novel. V.

[1] Novel. VIII. — [2] Novel. VIII. c. 11.

justitia. Nam et nos propterea posuimus ut et justitiam, quæ in lege est, valeamus Domino Deo nostro vovere, et nosmetipsos et nostrum commendare imperium; et non videamur homines despicere, quos nobis tradidit Deus, ut eis per omnia parcamus, ejus sequentes benignitatem. Ideoque (quantum ad nos) consecretur hæc lex Deo; eo quod nihil in mentem nostram veniens boni pro tuitione subjectorum relinquimus. Volentes enim inhonesta hæc et servilia furta perimere, et nostros subjectos in quiete a provincialibus judicibus conservare: propterea festinavimus gratis administrationes eis dare, ut nec ipsis liceat delinquere, et abripere subjectis, quorum causa omnem perferimus laborem, dedignantes imitari eos qui ante nos imperaverunt, qui pecuniis ordinabant administrationes, sibimetipsis licentiam auferentes administratoribus nocentibus increpandi juste, etc. » Hanc editam a se legem Justinianus ad episcopos misit in diversas provincias una cum edicto ad omnes archiepiscopos et patriarchas quos super custodiam latæ legis monet invigilare, cum eos his verbis alloquitur [1]:

13. « Traditæ nobis a Deo Reipublicæ curam habentes, et in omni justitia vivere nostros subjectos studentes, subjectam legem conscripsimus, quam et tuæ sanctitati, et per eam omnibus qui tuæ provinciæ sunt, facere manifestam, bene habere putavimus. Tuæ igitur sit reverentiæ et cæterorum hæc custodire; et si quid transcendatur a judicibus, ad nos referre: ut nihil contemnatur horum, quæ sancte et juste a nobis sancita sunt. Sic enim nos quidem nostrorum subjectorum miserati, quoniam supra fiscalium functionum exactionem maximas sustinent ex furto judicum violentias propter factas provinciarum venditiones; hæc auferre per subjectam studuimus legem. Vos autem si negligentes non referatis a nobis quidem consecratam Domino Deo: rationem reddetis apud eum pro aliorum injustitia, si quod, non agnoscentibus nobis, damnum apud vos hominibus inferatur. Sed oportet præsentes vos, et pro eis ac reliquis detestantes, manifestos nobis facere et rectos judices, et transcendentes hanc legem nostram: quatenus utrosque cognoscentes, hos quidem puniamus, illis autem repensemus. Cumque lex publice proposita fuerit et omnibus manifesta, tunc intus recondatur in sanctissima Ecclesia cum sacris vasis: utpote et ipsa dedicata Deo, et ad salutem ab eo factorum hominum scripta. Facietis autem melius, et illic habitantibus universis utilius, si eam insculpentes aut tabulis, aut lapidibus, in porticibus sanctissimæ Ecclesiæ describatis, plenam præbentes omnibus horum quæ sancita sunt lectionem atque possessionem ».

14. Adjecit insuper illud commendatione dignissimum, ut qui essent provinciarum præfecti, iidem jurarent metropolitano ejus provinciæ episcopo, omnia servaturos, quæ essent imperatoris legibus imperata. Habetur ejusmodi jurisjurandi præscripta forma, quæ sic se habet [1]:

« Juro ego per Deum omnipotentem et Filium ejus Unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum et Spiritum sanctum, et per sanctam gloriosam Dei Genitricem et semper Virginem Mariam, et per quatuor Evangelia, quæ in manibus meis teneo, et per sanctos Archangelos Michaelem et Gabrielem, puram conscientiam, germanumque servitium me servaturum sacratissimis nostris dominis Justiniano et Theodoræ conjugi ejus occasione traditæ mihi ab eorum pietate administrationis, et omnem laborem et sudorem cum favore sine dolo et sine arte, quæcumque suscipio in commissa mihi ab eis administratione de eorum imperio atque Republica. Et communicator sum sanctissimæ Dei Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ; et nullo modo vel tempore adversabor ei, nec alium quemcumque permitto, quantum possibilitatem habeo.

15. « Juro quoque idem jusjurandum, quod nulli penitus neque dedi, neque dabo occasione dati mihi cinguli, neque occasione patrocinii; neque promisi, neque professus sum de provincia mittere, neque mittam, neque occasione dominici suffragii, neque famosissimis præfectis, neque iis qui circa eos sunt, neque alii hominum ulli: sed sicut sine suffragio percepi cingulum, sic etiam pure me exhibebo circa subjectos piissimorum nostrorum dominorum, contentus iis quæ statutæ sunt mihi a fisco annonis. Et primum omne adhibebo studium, ut fiscalia vigilanter inspiciam: et indevotos quidem et indigentes necessitate, cum omni exigam vehementia, nequaquam subinclinatus, neque ob hoc lucrum ipsum omnino considerans, aut per gratiam aut odium exigens aliquem citra quam competit, aut concedam alicui. Devotos autem paterne tractabo, et subjectos piissimorum nostrorum dominorum illæsos undique (quantum possibilitatem habeo) custodiam. Et æquus in causis utrique parti et in publicis disciplinis ero: nullique parti, citra quam justum est, præstabo; sed exsequar universa delicta, et omnem æquitatem servabo, secundum quod mihi visum fuerit justum: et eos quidem qui innoxii sunt, undique innoxios illæsosque conservabo: noxiis autem imponam supplicium secundum legem: et omnem justitiam (sicut jam dictum est) in publicis, et privatis contractibus eis servabo: etsi comperero fiscum injustitiam (dispendium) pati. Non ego solum hoc ago, sed etiam semper mihi assidentem talem studebo assumere et circa me omnes; ut non ego purus quidem sim, si qui vero circa me sunt, furentur et delinquant. Si quis autem inveniatur circa me talis, et quod fit ab eo, me sanare et eum expellere (opus erit). Si vero non hæc omnia ita servavero: recipiam hic et in futuro sæculo in terribili judicio magni Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, et habeam partem cum Juda, et lepra Giezi, et tremore Cain. In-

[1] Habetur in appendice Novel. VIII.

[1] Sub Novel VIII. in fin. edit. tit. III.

super et pœnis, quæ lege eorum pietatis continentur, ero subjectus ». Hactenus jusjurandum a judicibus præstandum episcopis.

16. *Constitutio pro Romana Ecclesia de præscriptione centum annorum.* — His igitur probe dispositis, cunctisque apte compositis, quæ tam ad sacra, quam etiam ad profana spectare posse videbantur : Justiniani animum cogitatio illa subiit, ut Romanæ Ecclesiæ aliquod, sancita lege, privilegium conferret : quæ cum adhuc sub Gothorum ditione detineretur afflicta, nonnulla tamen in sibi subjecto imperio latifundia possidebat; quæ quo essent remotiora, eo facilius occupari possent. Ut igitur eadem, nullo obice, perpetuo jure servarentur ipsi Romanæ Ecclesiæ integra; munire eam voluit imperator eo privilegio, ut ipsam non triginta vel quadraginta tantum, sed centum annorum præscriptione vallaret : indignum omnino ratus, ut eo ipsa omnium caput Ecclesiarum privilegio careret, quod meminerat Orientalibus Ecclesiis concessisse ante septennium anno secundo sui imperii, suo pariter consulatu secundo [1]; cujus quidem sanciendæ legis occasio quæ præcesserit, dicemus inferius, cum primum reddiderimus ipsam pro Romana Ecclesia editam hoc anno sanctionem vicesima sexta mensis Aprilis, cui ejusmodi titulus præfixus habetur [2] :

17. « Imperator Justinianus Augustus viro beatissimo ac sanctissimo archiepiscopo et patriarchæ veteris Romæ.

« Ut legum originem anterior Roma sortita est, ita et summi pontificatus apicem apud eam esse, nemo est qui dubitet. Unde et nos necessarium duximus, patriam legum, fontem sacerdotii speciali nostri numinis lege illustrare; ut ex hac in universas Ecclesias Catholicas, quæ usque ad Oceanum fretum positæ sunt, saluberrimæ legis vigor extendatur : et sit totius Occidentis, necnon et Orientis, ubi possessiones sitæ inveniuntur ad Ecclesias nostras sive nunc pertinentes, sive postea eis acquirendæ, lex propria ad honorem Dei consecrata. Cum enim antiqua jura triginta annorum metis temporales exceptiones concludebant; et si hypotheca fuerat, paulo longiora eis spatia condonabant: nos sacrosanctas Ecclesias hujusmodi quidem curriculis temporum nullatenus excludi contendimus, maxime in illis rebus, in quibus vel læsionem sustinuerint, vel quicquam debeatur; sed centum tantummodo annorum lapsu temporalem exceptionem eis opponi sancimus; ut maneant per totum prædictum tempus integra jura Ecclesiastica, et non possit eis alia præter centum annorum obviare exceptio; cum hoc tempus vitæ longævi hominis plerumque finis esse dignoscatur.

18. « Habeat itaque sanctitas tua hanc legem Catholicis totius Occidentis Ecclesiis profuturam, et in Orientales partes propagandam, in quibus aliquid sacrosanctæ possident Ecclesiæ, ut sit Deo omnipotenti dignum donativum divinarum rerum tuitio; nec iniquis hominibus impium remaneat præsidium, et tutus peccandi locus etiam scientibus relinquatur : sed ille servetur innocens, qui revera innoxius sit, nec improba temporis allegatione sese tueatur, tempus pro puritate prætendens. Quod igitur nostra æternitas ad omnipotentis Dei honorem venerandæ Sedi summi Apostoli Petri dedicavit, hoc habeant omnes terræ, omnes insulæ totius Occidentis, quæ usque ad ipsos Oceani recessus extenduntur, nostri imperii providentiam per hoc in æternum.

19. « Reminiscentes hujus legis prærogativam (sicut supra dictum est) non solum in Occidentalibus partibus, in quibus Ecclesiasticæ Urbis Romæ possessiones sunt, vel postea fuerint, scilicet omnibus judiciis majoribus, sive minoribus, qui Christiani et Orthodoxi sunt, vel postea fuerint, hanc nostram consuetudinem servantibus; nihilominus hujus legis temeratoribus post cælestes pœnas etiam legitimum semper vigorem pertimescentibus, et pœnam quinquaginta librarum auri formidantibus, hac lege non solum in postea emergentibus causis suum tenorem exercente, sed etiam in iis quæ jam sunt deductæ in judicium. Sanctitas itaque tua præsentem nostræ mansuetudinis legem piissimam sive sacrosanctam oblationem, quam Deo dedicamus, accipiens, intra sacratissima vasa reponat et a vobis servandam, et omnes Ecclesiasticas possessiones servaturam. Datum sexto kalendas Maii, Belisario V. C. consule ». Hactenus sanctio et privilegium a Justiniano concessum Romanæ Ecclesiæ, atque Occidentalibus omnibus, quæ Catholica communione conjunctæ ipsi Romanæ Ecclesiæ essent : cum tamen idem privilegium Orientalibus Ecclesiis, ab eodem imperatore concessum fuisset (ut diximus) ante septennium. Porro causam apud Suidam ita recensitam invenies [1] :

20. « Priscus Emesenus alienas litteras mirabiliter imitari potuit, artifex in eo fraudis genere nimium solers. Acciderat autem, ut Emesenorum Ecclesia multis ante annis a quodam homine locupletissimo hæres esset instituta. Erat et homo quidam dignitate patricius, nomine Mamianus, et genere et pecuniæ copiis illustris. Priscus vero hic, dinumeratis sub Justiniano Urbis hujus facultatibus omnibus, si quos invenerat opibus florentes, qui magnam mulctam sustinere possent; horum majoribus accurate pervestigatis, antiquas eorum litteras nactus, libellos multos quasi ab illis scriptos composuit, qui confiterentur se Mamiano pecuniam magnam reddituros, ut quam ab eo depositi nomine accepissent. At pecunia fictitiis istis libellis comprehensa non minus centum centenariis confecit. Atque jam viri cujusdam, de quo esset magna et veritatis et virtutis opinio, qui tum temporis in foro sedens, cum superstes esset Mamianus, omnes conficiebat civium tabulas, suis litteris singulas il-

[1] L. XXIII. C. de sacr. Eccles. — [2] Novel. IX.

[1] Suid. verb. Priscus.

larum obsignando, quem tabellionem Romani vocant, litteras solertissime imitatus, procuratoribus Emesenæ Ecclesiæ tradidit, partem ita partæ pecuniæ ipsi pollicitus. Quia vero lex obstabat, causas omnes ad annorum triginta præscriptionem redigens, paucas vero quasdam et hypothecarias omnes quadraginta annorum spatio excludens : Byzantium profecti, et imperatori Justiniano pecuniam largiti, sine ulla cunctatione impetrarunt, ut legem ferret, ut præscriptionum causæ non constitutis temporibus, sed centum annorum spatio concluderentur ». Hæc Suidas, cum agit de Prisco. Sed ad datam ab imperatore ad Joannem Constitutionem redeamus. Est autem ut ex ipsa eos erroris redarguas, qui eumdem Pontificem anno superiori defunctum ponunt sexto kalendas Junii : etenim in hunc annum ipsum propagasse vitam ex dicta ad eum scripta sanctione perspicis.

21. *Ex Concilio Africano litteræ Synodales ad papam Joannem.* — Quo etiam anno data reperitur ad eumdem Pontificem Synodalis Epistola ex Concilio Africano. Vindicata enim in pristinam libertatem Ecclesia Africana, ii qui tunc extabant in unum convenere sanctissimi sacerdotes; qui restituere conantes collapsam ob longam servitutem Ecclesiasticam disciplinam, ad ipsum Romanum Pontificem legationem misere, qua perfuncti sunt Petrus et Lucius episcopi, atque Liberatus diaconus Ecclesiæ Carthaginensis, cui hoc tempore præerat Reparatus episcopus. His igitur legatis ad Joannem ipsum Pontificem has dedere litteras [1] episcopi Africani ex Concilio Carthaginensi.

22. « Domino beatissimo et honorabili sancto fratri et consacerdoti Joanni Reparatus, Florentinianus, Datianus et cæteri ducenti decem et septem episcopi, qui in universis Conciliis apud Justinianam Carthaginem fuimus.

« Optimam consuetudinem præteriti temporis, quam violenta captivitas per annos centum, dolentibus cunctis, abstulerat, iterum servare cupientes, ad universalem totius Africæ Synodum fideli devotione convenimus, in illa Justinianæ Carthaginensis Basilica congregationis nostræ primitias Domino consecrantes, unde nostros Patres tyrannus Hunericus expulerat. Hæc Basilica Fausti apud nos dicitur, multis martyrum corporibus insignita : quorum Deus exaudivit orationes, ut daret hujus rei fiduciam sacerdotibus. Ibi igitur quantum singuli lacrymantibus gaudiis flere potuerint, cogitandum potius beatitudini vestræ dimittimus. In omnibus enim lætitiæ spiritualis unus fuit affectus, agere gratias omnipotenti Deo, cujus gratia peccatoribus sine meritis operum datur, et antidotum fidei salutaris nuper reconciliatis hæreticis obtinetur.

23. « Definitionibus autem Nicæni Concilii publica lectione transcursis, inter alia de quibus nasci debuit, disputatione requiri jam cœperat : quomodo Arianorum sacerdotes ad Catholicam fidem suscipi oporteat, utrumne in suis honoribus, an in laica communione. Sic omnibus nobis unanimiter subito placuit suscitari primitus beatitudinis vestræ sententiam. Potest enim Sedes Apostolica (quantum speramus) tale nobis interrogantibus dare responsum, quale nos approbare concorditer, explorata veritas faciat. Ex omnium quidem collegarum tacitis motibus nemini placere sensimus, ut in suis honoribus Ariani suscipiantur. Verumtamen convenire charitati credidimus, ut quid habeat sensus noster in publicam notitiam nemo perduceret, nisi prius vel consuetudo nobis, vel definitio Romanæ Ecclesiæ proderetur ». Disce ex his, lector, quo cultu, quo honore ac reverentia prosequi solerent transmarini episcopi etiam conventu Synodali pollentes Romani Pontificis auctoritatem, ut etiam diversam abeo sententiam meditati cum essent, tamen paratos se præbeant ab ea libenter recedere, si ipse Pontifex, quem consulunt, diversa rescriberet : cujus standum omnino decreto, esset Catholicis omnibus in confesso. Sed quæ sunt reliqua Synodalis Epistolæ prosequamur :

24. « Hanc igitur nostræ salutationis Epistolam per fratres et consacerdotes nostros Caium et Petrum, et per filium nostrum Liberatum diaconum continuo destinavimus, et auctoritatem vestræ beatitudinis et gratiam debitis obsequiis honorantes. Talis quippe es, qualem sancta Sedes Petri merebatur habere Pontificem, dignus veneratione, plenus dilectione, loquens veritatem sine mendacio, nihil faciens arroganter : unde etiam libera charitas universæ fraternitatis requirendum putavit consilium tuum. Respondeat, obsecro, mens illa sancto Spiritui serviens affabiliter et veraciter. Non solum enim de sacerdotibus, sed de ipsis quoque parvulis apud eos baptizatis utrum soleant, vel debeant ad clericatum, si petierint, applicari, consulimus. Multis enim facere istas frequenter petitiones concedimus, nec negamus; donec habito vobiscum diligentiore tractatu, legatio nostra revertatur.

25. « Illud etiam beatitudini tuæ credimus intimandum : fratres aliquantos ex nostro collegio, relictis sine causa plebibus suis, ad transmarinas navigare sæpius regiones : hos diutius Ecclesia toleravit, excusante (accusantes) eos violentia temporis mali. Petimus nunc, ut quicumque forsitan episcopus, aut presbyter, sive diaconus, aut cujuslibet inferioris ordinis clericus sine nostra Epistola venerit, et non approbaverit se pro utilitate sanctarum Ecclesiarum fuisse directum, similis hæretico judicetur, neque vestra communione dignus existat : ut in omnibus et per omnia beatitudinis vestræ disciplina laudetur ». Et alia manu : « Vegetem te, nostrique memorem præstet omnipotens Deus, domine frater ». At quid accidit? Antequam ejusmodi litteræ Romam per legatos perlatæ essent, Joannes papa ex hac vita decessit.

26. *Defuncto Joanni succedit Agapetus papa.* — Cum autem legatio missa ab Africano Concilio

[1] Extant tom. I Ep. Rom. Pont. in Agapet.

ad Joannem Romanum Pontificem, invenisset ipsum esse defunctum, ei qui in locum illius esset subrogatus, Agapeto papæ litteras Synodales dedit. Antequam vero quæ post hæc acta sunt prosequamur, ordo rerum gestarum postulat, ut de illius obitu et hujus creatione primum agamus. Quod igitur ad Joannis papæ obitus tempus pertinet, satis certe errare convincuntur, qui eum anno superiori ex hac vita migrasse tradunt : ex litteris enim, seu potius Constitutione data hoc anno ab imperatore Justiniano ad ipsum Joannem sexto kal. Maii ad id usque tempus pervenisse, intelligi potest. Sed quo potissimum anni hujus die decesserit, habet Anastasius, ipsum hoc anno esse defunctum sexto kal. Julias; atque post sex dies suffectum in locum ipsius Pontificem Agapetum.

27. Hæc si vera dixerimus, corrigendæ essent quæ reperiuntur ejusdem imperatoris Justiniani litteræ hoc anno datæ ad Agapetum papam pridie idus Martias, sub consulatu Belisarii, redditæque ad ipsum ab eodem Pontifice decimo quinto kalend. Aprilis sub eodem Belisarii consulatu. Sed magis illapsus videtur error in diem datæ dictæ imperatoriæ sanctionis ad Joannem : cum præsertim successoris ejus Agapeti ordinationem contigisse hoc anno, ipsa hieme, litteræ ejusdem Agapeti papæ ad Reparatum Carthaginensem episcopum datæ declarent, suo loco paulo post recitandæ : quarum auctoritate optime congruit, ut eadem ordinatione quamprimum renuntiata Constantinopoli, statim ipse imperator (ut dictum est) scripserit ad ipsum Agapetum Pontificem, ex more, fidei Catholicæ professionem : de qua imperatoris Epistola agetur inferius. Verum etsi hoc anno contigisse et Joannis obitum et Agapeti ordinationem, tot testimonia probent; quo tamen potissimum die unumquodque contigerit, minime affirmari potest. At de Joanne jam quæ sunt reliqua describamus : de eo enim Bibliothecarius hæc habet : « Hic fecit ordinationem in Urbe Roma unam per mensem Decembrem, creavit presbyteros quindecim, episcopos per diversa loca numero viginti unum. Qui sepultus est in Basilica S. Petri ». Et paulo post : « Cessavit episcopatus ejus dies sex ». Ejus autem sepulcro ejusmodi Epitaphium inscriptum tradit Manlius ex antiquis monumentis Basilicæ Vaticanæ :

Hic tumulus vatis conservat membra Joannis,
Ordine Pontificum qui fertur jure secundus.
Licet in extremis solers, fidusque minister
Claruit, et primus jure levita fuit.
Missus ad imperium vice præsulis, extitit auctor.
Hunc memorant Synodus, pontificisque thronus.
Cum titulis fidei vigilantia quanta regendi,
Commissas animas, ne lupus hostis oves
Carperet, ammixtus premeret, ut potentior unam
Justitiam cunctos nixus habere parem.
Providus, humanus, summus, verusque sacerdos,
Nil temere, atque nimis pondere cuncta gerens.

Hæc ibi, nonnihil, ut vides, depravata. Porro ejus sepulcro successorem Agapetum hoc indidisse Epitaphium, ex sequenti possumus intelligere [1] :

MENTE PIA VIVENS CHRISTI NUTRITUS IN AVLA
ET SOLA GAVDENS SIMPLICITATE BONI
BLANDVS IN OBSEQUIIS ET PVRO PLENUS AMORE
PACIFICAM VITAM JVRE QVIETIS AGENS
QVI GRATVS POPVLIS ET CELSO DIGNVS HONORE
SVMPSISTI MERITIS PVRIFICALE (PONTIFICALE) DECUS
COMMISSVMQVE TIBI PASCENS BONITATE MAGISTRA
SERVASTI CUNCTVM SVB PIETATE GREGEM
PRO QVO RITE TVVM VENERANS AGAPETVS HONOREM
PRÆSTITIT HÆC TVMVLO MUNERA GRATA TVO
QVI NVNC ANTISTES ROMANA CELSVS IN VRBE
SEDIS APOSTOLICÆ CVLMINA SACRA TENET.

Hactenus Epitaphium.

28. Qui autem in locum Joannis subrogatus est Agapetus, patria fuit Romanus, filius Gordiani presbyteri tituli sanctorum Joannis et Pauli. Fuisse autem Agapetum archidiaconum, eumdemque apprime eruditum, testatur Liberatus in Breviario [2]. Quid vero, simul ac creatus est Pontifex, egerit, ab Anastasio accipe : « Hic, inquit, in ortu episcopatus sui libellos anathematis, quos invidiæ dolo extorserat Bonifacius a presbyteris et episcopis contra canones, contra Dioscorum, in medio Ecclesiæ, congregatis omnibus, incendio consumpsit, et absolvit totam Ecclesiam ab invidia perfidorum ». Hæc ipse : sed de his superius pluribus actum est.

29. *Justiniani ad Agapetum littera cum fidei professione, et ejusdem Pontificis responsio.* — Ubi vero Justinianus imperator cognovit Agapetum esse creatum Romanum Pontificem, officio non defuit. Cum enim more majorum (ut dictum est superiori tomo ex Symmacho) consueverint omnes Catholici imperatores ad singulos recens creatos Romanæ Sedis episcopos mittere Catholicæ, quam profiterentur, fidei professionem : idipsum præstitit Justinianus imperator, qui mox eamdem direxit ad Agapetum fidei confessionem, quam Joanni papæ ejus prædecessori miserat confirmandam; cui et hanc Præfationem præfixit post hujusmodi consuetum apponi titulum [3] :

« In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei, imperator Flavius Justinianus, Alemannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Wandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, victor, ac triumphator semper August. Agapeto sanctissimo archiepiscopo almæ Urbis Romæ et patriarchæ ». Inter tot e devictis populis apponi solitos gloriæ titulos, cur Anticus voluerit nominari, habes quem consulas doctissimum Alciatum [4], nempe ab Antis Istri fluminis accolis, quos idem imp. ad internecionem fere delevit. Sed Epistolam audi :

[1] Antiq. Inscr. in Append. pag. 1165. n. 8.— [2] Liberat. diac. Brev. c. 21. — [3] Extat inter Ep. Agapet. tom. I. Epist. Rom. Pont. — [4] Alciat. parerg. l. v. c. 3.

30. « Ante tempus in hac regia urbe nostra quorumdam de causa fidei extitit morbosa contentio : quam nos congrue respuentes, interposito edicto, repressimus. Et quia nostri studii est, emergentes ejusmodi causas ad Apostolicæ Sedis vestræ referre judicium : ejusdem fidei, quam sequendam duximus, tenorem Epistolæ nostræ ad beatæ memoriæ prædecessorem vestrum Joannem per Hypatium et Demetrium venerabiles episcopos missa legatione direximus. Quam pro integritate fidei memoratus prædecessor vester libenti gratulatione suscipiens, suo et totius Ecclesiæ Romanæ firmavit assensu. Cujus Epistolæ nostræ tenor hujusmodi est : Victor Justinianus, etc. Reddentes honorem Apostolicæ Sedi », et quæ sequuntur, prout supra descripta habentur. Porro fidei professioni recitatæ ista ad Agapetum Justinianus adjunxit. « Quamobrem petimus sanctitatem vestram, ut memoratam Epistolam vestra auctoritate firmetis, et Cyrum vel sequaces ejus a communione habeatis alienos, donec statutis sanctitatis vestræ obtemperent ». Exemplar subscriptionis : « Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiosissime pater. Data prid. id. Martiarum, Constantinopoli, Flavio Belisario V. C. consule ». Qui est præsens annus Christi quingentesimus trigesimus quintus. Quid ad hæc Agapetus papa rescripserit, accipe [1] :

31. « Agapetus episcopus Justiniano Augusto.

« Gratulamur, venerabilis imperator, quod tanto Catholicæ fidei ardore succenderis, ut omnibus piissimæ vitæ vestræ temporibus piam sollicitudinem circa servandam augendamque Ecclesiarum concordiam clementer exhibeas, et unam fidem, suaque per omnia firmitate consimilem omnibus populis Christianis cupias prædicari. Nec mirum in ejusmodi clementiam vestram placita Deo cogitatione persistere, cum non alius imperii vestri beatior sit provectus, quam religionis augmentum. Quapropter libenti hoc et Prophetica voce cantabo [2] : Repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione : quod florentissimum principatum vestrum divinis quotidie inspicimus beneficiis adornari.

32. « Cupis enim, venerabilis imperator, ut tuæ pietatis Epistolam de fidei vestræ expositione nuper ad beatæ memoriæ prædecessorem nostrum Joannem Romanæ Sedis antistitem per Hypatium atque Demetrium episcopos destinatam, et a præfato præsule roboratam, nostra quoque auctoritate firmemus : laudamus, amplectimur; non quia laici (laicis) auctoritatem prædicationis admittimus, sed quia studium fidei vestræ Patrum nostrorum regulis conveniens confirmamus atque roboramus : per quod jam et unitas provenit Ecclesiæ, et reliqua Catholicæ membra Ecclesiæ ad ejus compagem Christianitatis constantia reditura confidimus. Cujus professionis vel Epistolæ vestræ tenorem inferius adnectentes, studium, quod circa Deum integre geritis, nostra auctoritate firmamus; prædicantes hujusmodi fidem omnium Patrum nostrorum regulis convenire, et Apostolicæ Sedis concordare dogmatibus.

33. « Constituentes, ut si quis nostræ Catholicæ fidei contrarie tentaverit, quam pro submovenda hæreticorum suspicione paternis regulis consentaneam præsenti definitione firmamus, sanctæ communionis efficiatur extraneus. Unde et Cyrum ejusque sequaces jam ante pro hac insania ab Ecclesiæ Catholicæ communione suspensos, et in sua hactenus perfidia permanentes, nisi sub satisfactione canonica doctrinam Apostolicam fuerint consecuti, nullatenus patimur eos sacræ communioni restitui, sed etiam ut hæreticos anathemati subjicimus : ut qui nostris Constitutionibus parere contempserit, Ecclesiasticum statum puritatemque non maculet ». Hucusque cum perduxisset Agapetus suas litteras, mox subnexuit dictam Justiniani imperatoris Epistolam, necnon ejus fidei professionem superius recitatam.

34. Hæc ipsis exordiis Agapeti Pontificatus transacta sunt inter imperatorem atque ipsum Pontificem; cujus sententia in dicta Epistola Romano Pontificem digna nunquam e memoria dilabatur : ita nimirum recipere Catholicam Ecclesiam, ipsamque Apostolicam Sedem imperatorum leges atque sancita de rebus ad Ecclesiam pertinentibus, quatenus ea sunt sacris canonibus consentientia, non ut laici hominis docere in Ecclesia præsumentis : FIRMAMUS, inquit, LAUDAMUS, AMPLECTIMUR : NON QUIA LAICIS AUCTORITATEM PRÆDICATIONIS ADMITTIMUS, SED QUIA STUDIUM FIDEI VESTRÆ PATRUM NOSTRORUM REGULIS CONVENIENS CONFIRMAMUS ATQUE ROBORAMUS. Sicque et in cæteris discas, ita probatas Ecclesiæ Catholicæ et Apostolicæ Justiniani vel aliorum principum de rebus Ecclesiasticis editas sanctiones, si eædem sacris canonibus innitantur, quibus faveant, eisdemque consentiant : secus si contra. Hæc quidem Agapeti Pontificis verba, ad reliquas ejusdem imperatoris editas de rebus Ecclesiasticis sanctiones admittendas, vel respuendas, regula sunto : nimirum ut illæ duntaxat Justiniani imperatoris recipiantur in Ecclesia de rebus sacris promulgatæ Constitutiones, quæ auctoritate canonum fulciuntur; explodendæ vero penitus illæ, quibus sacri canones adversantur.

35. Post hæc autem idem imperator prudentior factus est hac Agapeti censura, non amplius privatam a se editam fidei confessionem usurpavit : sed ne quid sibi arrogare visus esset, publicam misit, et illam ipsam quam olim Hormisda Pontifex miserat per legatos Constantinopolim subscribendam ab iis qui Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ communionem consequi vellent; hanc, inquam, ipsam iterum misit Justinianus imperator ad Agapetum Pontificem, cujus est exordium [1] : « Prima salus est, etc. » insertam in Epistola data hoc anno,

[1] Agapet. Ep. VI. — [2] Psal. CXXV.

[1] Extat inter Epist. Agapeti

decimo octavo kalend. Aprilis sub consulatu Belisarii. Sed quæ reliqua sunt ejusdem Pontificis rerum gestarum ipsius Pontificatus exordio his conjungamus.

36. *Agapetus ad Synodales Concilii Africani, et ad privatas Reparati Carthaginensis litteras respondet.*— Simul ac igitur idem Agapetus in Joannis papæ defuncti locum subrogatus est, legati ex Africano Concilio antea ad ejus prædecessorem directi, eo ex hac vita jam abiisse invento, easdem litteras Synodales ipsi Agapeto dedere, adjecereque alias a Reparato Carthaginensi postea scriptas : quas ubi Agapetus omnes accepit, in primis ad Concilium Africanum, cui præfuerat Reparatus, mox vero privatas adjunxit ad eumdem Carthaginensem episcopum litteras. Reddamus hic singulas, ac primo loco ad ipsam Synodum datas [1] :

37. « Agapetus episcopus Reparato, Florentiano, Datiano, et cæteris episcopis per Africam constitutis.

« Jamdudum quidem, fratres amantissimi, de prosperitatibus vestris repletum est [2] gaudio os nostrum et lingua nostra exultatione. Sed et nunc cum litteras charitatis vestræ ad prædecessorem nostrum datas accepimus, pridem gaudia concepta renovamus, benedicentes Dominum sempiternum, qui liberavit nos ab inimicis nostris et de manu omnium qui nos oderunt. Vobiscum enim recte nos dicimus, cum quibus et tribulati sumus : nam cum unum corpus ubique sit Ecclesia, et apud nos quoque principalia compatiebantur et membra. Vester enim mœror nostra semper fuit afflictio, et de vestrorum omnium gemitu, imperante charitate, visceribus frequentabamus sæpe singultus. Quæ cum ita sint, redeuntibus Caio et Petro fratribus et coepiscopis nostris, atque Liberato diacono filio nostro, proferimus sincerissimam consilii vestri charitatem : quoniam sicut et sapientes facere decebat et doctos, immemores principatus Apostolici non fuistis : sed quæstionis illatæ volentes vincula dissolvere, ab ejus Sede requisivistis (sicut decebat) aditum cui potestas esset indulta claustrorum.

38. « Unde nos ea quæ de ejusmodi negotio in penetralibus Patrum constituta posuerunt, libenter aperimus, et præsentibus alloquiis translata subnectimus; ut sine dubitatione possitis agnoscere, transcendi positos jamdudum terminos non licere. Itaque si vitare volumus offendiculum; quod a senioribus nuntiatum est, hoc sequamur. Carent enim excusatione, quos præmonitos contigit excedere; et acerbitatem cumulant excessuum, quos ignorantia non tuetur. Hinc est, ut quia in tantum Deus omnipotens erexit [3] cornu salutis nobis in domo David pueri sui, ut de omnibus, quorum iniquitati subjacuimus, reconciliatione tractemus; ita sollicite remedia debeamus adhibere, ne incolumitati nostræ sit incommodum quod curantur, aut medicina subeat maculam de vulnere cui tribuere vult salutem : sed ejusmodi (sicut et nobis cautissime visum est) præstemus officium in observatione pastorum, ne cum perdita volumus congregare, pereamus; et cum sub nimia relaxatione absolvimus, obnoxii (quod avertat Dominus) cadamus in culpam : maxime cum priorum nostrorum sententia, redeuntes ad nos ex Arianis, quolibet modo, in qualibet ætate illius pestilentiæ labe pollutos, tanta charitate in fide complexa est ejusmodi justitia, et sub dilectione redarguit, tanta ratiocinatione de ambitu honoris exclusi, ut erubescerent aliud magis quærere, quam redire.

39. « De eo vero quod piissima compunctione requisistis, utrum ad officium suum debent suscipi, aut eos non oportet omnino promoveri; an alimoniorum saltem utilitatibus adjuventur. Laudamus, hortamur, amplectimur, ut revera ejus promotionem aut officium, in quo fuerint, abnegantes, canonum vos reverentia judicent omnes appetere potius, quam gerere cupiditatis ardorem. Venientes igitur ad fidem sincerissimam, nutriat humanitas, consoletur, prompta sit omnibus misericordia, in cujus remuneratione dictum est [1] : Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur. Illud quoque quod Catholicos, qui præsunt aut militant Ecclesiæ, sine sacerdotum suorum litteris suscipi a nobis minime debere mandatis, et canonibus est congruum, et disciplinis prodesse judicamus ac fidei; quia permanendo in Ecclesiis, in quibus militant, et ministerii sui poterunt assiduitate in Dei Salvatoris nostri amore fervescere, et quæ in pervagatione reprehensibilia sunt, vitare. Datum quinto iduum Septembris ». Idem vero Agapetus ad privatas litteras Reparati episcopi Carthaginensis ad se datas, postquam innotuit illi ipsius electio, ista rescripsit [2] :

40. « Agapetus Reparato episcopo Carthaginensi.

« Fraternitatis tuæ litteris indicasti post Epistolam decessori meo dirigendam, inter navigii suscipiendi moras, quas hiemis continuati generabat asperitas, ordinationem nostram tibi omnipotentis Dei beneficio nuntiatam, et gratulatum te fraternitatis affectu, quia Pontificatus mihi Divinitas indulsit officium. Quod de sinceritate tua non sumus admirati : sic enim te nobis alloquii directi præsentavit affectio, ut cum dilectissimas tuas litteras legerem, te viderim. Quapropter ipsa te qua vidi mente complexus, postulo misericordiam Divinitatis, ut et in vobis quietis reparata gratia fructificet; et Deus omnipotens, qui mihi sacerdotii dedit donum, concedat et meritum.

41. « Præterea ad ea quæ Caius atque Petrus fratres et coepiscopi nostri, sed et Liberatus diaconus filius noster, ut apud nos agerent verbo, a fraternitate tua sibi injuncta dixerunt : congruum pu-

[1] Tom. I Epist. Rom. Pont. in Agapeto Epist. I. — [2] Psal. CXXV. — [3] Luc. IX.

[1] Math. V.— [2] Extant tom. I Ep. Rom. Pont in Agapet. Ep. II.

tavimus verbo dare responsum, quod per legatos nostros (si Domino placuerit) reddere non moramur. Universa præterea quæ inimicorum perversitas invaserat, charitati tuæ metropolitana jura reparantes hortamur, ut ea quæ tuo vel aliorum nomine rescripsimus universis debeas innotescere. Metropolitani quippe auctoritate suffultus, ne quis se excusabiliter asserat ignorare, quod Sedis Apostolicæ principalitas canonum consideratione præscripsit. Data quinto idus Septembris, post consulatum Paulini V. C. » Qui est præsens annus signatus aliter Belisarii consulatu. Hactenus ad Carthaginensem episcopum Reparatum Agapetus : non extant tamen decretales litteræ ipsius Pontificis, quas in Africana Ecclesia promulgandas dedit.

42. *De rebus et juribus restituendis Africanis Ecclesiis decernit Justinianus.* — Egit et Justinianus imp. apud Agapetum litteris de rebus Ecclesiæ Africanæ, rogans ita recipi Arianos episcopos in Ecclesiam ad pœnitentiam, ut tamen eisdem indulgeretur in episcopatu permanere; sed quid decreverit Agapetus, paulo post dicendum erit. Constat etiam ex eadem Synodo Carthaginensi legationem missam esse Constantinopolim ad Justinianum imp. pro recuperandis rebus ac juribus Ecclesiasticis a Wandalis usurpatis : functus est hac legatione Theodorus diaconus. Quæ autem rescripserit pro Africana Ecclesia imperator, jam dicamus. Susceptis idem Augustus litteris ex Concilio Africano, inter alias redditas litteras reperitur ista rescripsisse ad Salomonem præfectum prætorio in Africa [1] :

43. « Venerabilem Ecclesiam nostræ Carthaginis Justinianæ, cæterasque omnes Africæ Ecclesiæ diœceseos sacrosanctas Ecclesias imperialibus beneficiis relevare, noctu dieque festinamus ; postquam nostræ Reipublicæ per Dei præsidium a tyrannis direptæ sociatæ sunt, nostras etiam sentiant liberalitates. Cum igitur Reparatus (Separatus) ut sanctissimus sacerdos nostræ Carthaginis Justinianæ, qui venerando Concilio totius Africæ sanctissimarum Ecclesiarum præesse dignoscitur, una cum cæteris ejusdem provinciæ reverendissimis episcopis, propriis per Theodorum virum religiosum diaconem et responsalem ejusdem venerabilis Ecclesiæ Carthaginis civitatis Justinianæ litteris destinatis, nostram deprecati sint majestatem ; possessiones Ecclesiarum totius Africæ tractus tyrannico quidem tempore ablatas eis, post victorias autem cælesti præsidio nobis contra Wandalos præstitas, per nostram piam dispositionem eis redditas (salva in quocumque loco tributorum solutione) firmiter possidere secundum legis tenorem, quæ jam super hac causa promulgata est : petitionibus eorum prono libentique animo duximus annuendum.

44. « Ideoque jubemus sublimitatem tuam suis disponere præceptionibus, ut prædictas possessiones, salva (ut dictum est) tributorum ratione, venerabiles Ecclesiæ tam nostræ Carthaginis Justinianæ, quam omnium civitatum Africanæ diœceseos firmiter possideant, et sine ulla concussione a nullo penitus abstrahendas. Si quas autem alias possessiones, sive domos, sive Ecclesiarum ornamenta apud Afros vel Arianos vel Paganos vel alias quaslibet personas detineri probatum fuerit ; ea quoque omnimodo sine aliqua ditatione sacrosanctis Ecclesiis Orthodoxæ fidei assignari, nulla prolixitate temporis his qui easdem res inique detinent uti concedendis, sed earum restitutionem, omni explosa machinatione, facere compellendis. Quia non patimur sacratissima vasa, vel ornamenta venerabilium Ecclesiarum, aut alias possessiones apud Paganos vel alias personas detineri ; et lex quæ a nobis antea prolata est, abundeque hujusmodi capitulo consultum fecerit. Alterius etiam nostræ Constitutionis prærogativa, quam pro Ecclesiasticis etiam fecimus rebus et possessionibus, Africæ quoque venerabiles Ecclesias perpotiri censemus : et secundum ejus tenorem licentiam eis damus, res proprias et possessiones, et quicquid ad eas pertinens ablatum est, vel fuerit, ab antiquis detentoribus vindicare.

45. « Curæ autem erit sublimitati tuæ, quatenus neque Arianis, neque Donatistis, neque Judæis, neque aliis qui Orthodoxam religionem minime colere noscuntur, alia detur omnino communio penitus ad Ecclesiasticos ritus ; sed omnino excludantur a sacris et templis nefandis : et nulla eis licentia concedatur penitus ordinare episcopos vel clericos, aut baptizare quascumque personas, et ad suum furorem trahere ; quia hujusmodi sectæ non solum a nobis, sed etiam ab anterioribus legibus condemnatæ sunt, et a sceleratissimis necnon inquinatis coluntur hominibus. Omnes autem hæreticos secundum leges nostras, quas imposuimus, publicis actibus amoveri, et nihil penitus publicum gerere concedantur hæretici constituti, et Orthodoxis imperare : cum sufficiat eis vivere, non etiam sibi aliquam auctoritatem vindicare, et ex hoc Orthodoxos homines et Dei omnipotentis rectissimos cultores quibusdam afficere detrimentis. Rebaptizatos autem militiam quidem habere nullo modo concedimus. Pœnitentiam autem eorum, si ad Orthodoxam fidem mente purissima venire maluerint, non respuimus ; sed damus eis licentiam hoc faciendi : quia Deo omnipotenti nihil ita est acceptabile, ut peccatorum pœnitentia. Judæis autem denegamus servos habere Christianos, quod et legibus anterioribus cavetur, et nobis cordi est illibatum custodire, ut neque servos Orthodoxæ religionis habeant, neque si forte catechumenos accipiant, eos circumcidere. Sed neque eorum synagogas stare concedimus, sed ad Ecclesiarum figuras volumus reformari : neque enim Judæos, neque Paganos, neque Donatistas, neque Arianos, neque alios quoscumque hæreticos, et speluncas habere, vel quædam quasi ritu Ecclesiastico facere patimur ; cum hominibus impiis sacra peragendi permittere, satis absurdum est.

46. « Insuper sacrosanctæ Ecclesiæ Carthaginis

[1] Post Novel. Justin. edit. Julian. pag. 216 et Nov. XXXVI. XXXVII.

Justinianæ omnia condonamus, quæ metropolitanæ civitates et earum antistites habere noscuntur, quæ Codici nostro in primo ejus libro segregata sacrosanctis Ecclesiis suum honorem præstare noscuntur : ut civitas, quam nostri nominis (numinis) cognomine decorandam esse perspeximus, imperialibus etiam privilegiis ornata florescat. Confugas etiam, qui ad venerabiles Ecclesias et earum fines convolare festinant, et suæ voluntati proficere; nulli penitus licere sacrilegis manibus ab iis abstrahere, sed eos venerabilibus locis habita reverentia perpotiri, nisi tantum homicidæ sint, vel virginum raptores, ac Christianæ fidei violatores. Illos enim qui talia facinora committunt, nullis esse dignos privilegiis quis non confiteatur? cum non possint sacrosanctæ Ecclesiæ et homines iniquos adjuvare et hominibus læsis suum adjutorium præstare.

47. « Si quid præterea sacrosanctæ Ecclesiæ sæpe dictæ Carthaginis Justinianæ, et aliis Ecclesiis Africanæ diœceseos a quacumque persona pro suæ salute animæ oblatum est, vel fuerit quocumque modo legitimo, seu in possessionibus, seu aliis quibuslibet speciebus; et hoc apud venerabiles Ecclesias manere sinatur, nullius unquam manibus abstrahendum : cum homines quidem tam laudabiles tamque Deo acceptabiles actus et pias facere oblationes deproperant, satis et nos laudamus, et Dei cælestis remunerat clementia. Hæc igitur omnia quæ ad honorem sacrosanctarum dedimus Ecclesiarum totius Africanæ diœceseos per præsentem piissimam et in perpetuum valituram legem, quam omnipotenti Deo dicandam esse perspeximus, sublimitas tua cognoscens, firma illibataque custodire festinet; et omnibus (prout solitum est) manifestare, edictis ubique proponendis : ut nostra jussa summæ pietatis habentia, ex omni parte immutilata serventur : temeratoribus eorum pœnæ decem librarum auri subdendis, aliqua gravi nostri numinis plectendis omnibus, qui nostram dispositionem quocumque modo vel tempore violare concesserint. Dat. kal. Aug. C. P. Belisario V. C. cons. » Hanc accipiens Salomon præfectus præt. in Africa sanctionem, cum eam executioni mandaret, Arianorum (quorum magna in Africa multitudo ad centum ferme annos regnarat) maximum in se odium concitavit. Sed de his suo loco agendum erit. Porro hujus anni exordio de rebus privatorum idem imperator ad eumdem Salomonem rescripserat sanctionem [1] ipsis kalendis Januarii, qua admonuit, ut unusquisque Catholicorum infra quinquennium sua bona cognosceret atque repeteret. At de his quæ ad res Africanas pertinent, cujus Concilii occasione et petitione, eam quam superius recitavimus Justinianus edidit sanctionem, jam satis.

48. *Quid Agapetus Justiniano rescripserit petenti ut Arianis resipiscentibus aditus pateret ad episcopatum.* — Cum autem (ut nuper dictum est) idem Justinianus imperator apud Agapetum Pontificem litteris egisset pro Ecclesia Africana, petens, ut iis qui ab Ariana hæresi ad Catholicam fidem redirent, pateret aditus ad episcopatum capiendum : iis acceptis Agapetus quid ad eumdem imperatorem rescripserit [1], accipe :

« Agapetus episcopus Justiniano Augusto.

« Licet de sacerdotii mei primitiis, pietatis divinæ muneribus ad referendas essem gratias multipliciter obligatus; susceptis tamen, venerabilis imperator, per Heraclium venerabilem presbyterum filium nostrum vestræ serenitatis affatibus, quos æterni fructus ubertate plenissimos destinastis, votorum meorum sunt in Domino gaudia geminata : quod adunatis felicitatis vestræ provectibus, tali mentis gloriosæ proposito terrena vobis regna subjicitis, ut simul cælestia conquiratis. Cujus rei non sunt ambigua documenta, quando ita vestris, quæ direxistis, oraculis Catholicæ professionis lumen irradiat, ut etiam beatis operibus enitescat. Siquidem illa est in Deo nostro plena et firma credulitas, quam spiritualium simul fructuum commendat ubertas, sicut Vas electionis annuntiat, dicens [2] : In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Quod enim majus fidei vestræ poterit opus existere, quam quod tantis Apostolicam Sedem charitatis et munificentiæ titulis elevastis, ut ipsa etiam desideria sperantium transiretis? Et quidem hoc in vobis olim (sicut ego quoque probavi) per Dei gratiam semper floruit institutum, ut possibilitatis vestræ meritum quantitas ostenderet præstitorum; et ad hos provectus inditæ (indeptæ vel inclytæ) momenta potentiæ tenderetis, ut benignitas vobis ingenita vota poscentium aut præveniret, aut vinceret. Hinc est, quod usque ad principalis coronæ fastigia, et ultra nunc usque prosperis vestra tranquillitas successibus gloriatur, nec unquam cælestibus fraudabitur adjumentis; quia scriptum est [3] : Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

49. « Unde ego quoque piissima vestræ liberalitatis eloquia, cum devotione gratulantis Ecclesiæ (sicut præcepistis) divinis scripta feci mysteriis adhærere; ut supernæ majestatis obtutibus indefessis semper precibus ingerantur, et ad impetranda vobis retributionis vestræ præmia sit commemoratio sempiterna. Atque ideo, domine clementissime fili, obsequium salutationis uberrimæ reverenter exolvens, specialis vos finibus charitatis amplector, sperans ut de mea devotione (quantum in me est) in his quæ pro Ecclesiasticæ pacis unitate præcipitis, vos vobis potius quæ sunt Catholica promittatis, juxta hoc quod dicit Apostolus [4] : Ita quod in me est, promptum est et vobis. Nec in aliquo eorum in quibus licite possumus obedire, mansuetudinis vestræ nos adhortationibus credatis obsistere : quia sicut gentium Doctor asseruit [5] : Spem habeo,

[1] Post Nov. Justin. a Jul. translata in fin. pag. 245. edit. Nov.

[1] Agapet. Ep. III. tom. I. Epist. Rom. Pont. — [2] Galat. V. — [3] Rom. VIII. — [4] Rom. I. — [5] 2. Cor. X.

crescente fide vestra, et in vobis magnificari secundum regulam nostram. Et ideo immensas Deo nostro gratias exhibeo, quod pro populi multiplicatione Catholici tanto charitatis ardore fervetis, ut ubicumque vestrum propagatur imperium, regnum mox incipiat proficere sempiternum.

50. « Cujus studii benevolentiæ vehementius insistentes, etiam nos in acquirendis eis, quos Arianam significatis vitare velle perfidiam, paternæ traditionis existimatis declinare posse censuram scilicet ut in his honoribus, in quibus fuerunt apud hæreticos, perseverent et promoveantur ad alios. Quapropter bonum hoc quidem et summa laude præcipuum, quod omnes ovili Dominico per veram fidem cupitis aggregare; sed non oportet nobis eos, qui non recte ingredi moliuntur, excipere, beato Paulo Apostolo commonente [1] : Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum. Quantam autem paternarum constitutionum, si sic recipiantur (quod absit) incurrant offensionem ; ne quid pietatem vestram latere contingeret, ipsasquoque regulas credidi subnectendas, quæ specialiter censuerant, ne quis talium reconciliatus, aut Ecclesiastici ordinis provectibus augeatur, aut desideret honores ulterius possidere, quos se dubitare jam non debet culpabiliter amisisse : ex quibus pietas vestra melius poterit æstimare, si quomodo tam aperta et Synodalia Sedis Apostolicæ licet infringere constituta; cum sententia clamet Apostoli [2] : Si tamen quæ destruxi, ea iterum reædifico, prævaricatorem me ipse constituo. Et ideo securus cum ipsius Apostoli voce profiteor : quia confido in vobis et in Domino, quod nihil aliud sentiatis. Etenim sicut idem Doctor asseruit : Certus sum et ego de vobis, quod pleni estis bonitate, repleti omni scientia, ut possitis invicem monere.

51. « Si igitur hi, de quibus indicastis, ad fidem rectam legitime venire festinant : nostræ fidei regulas sequi non abnuant, dicente Domino [3] : Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et sequatur me. Quod si adhuc vituperandi (recuperandi) honoris ambitionibus excitantur, et pro lucro sanctæ fidei humanæ gloriæ pati damna formidant; ipsi pronuntiant, necdum se a vitiis et errore discedere, et nos magis velle suis excessibus implicare. De talibus ergo dicit Apostolus [4] : Æmulantur autem vos non bene, sed excludere vos volunt, ut eos æmulemini. Quæ cum ita sint, sancto studio vestro quod Ecclesiam Catholicam cupitis ampliari, nihil ex hoc, si tales in clero non recipiantur, credatis imminui, Apostolo præmonente [5] : Quid enim, si quidam eorum non crediderunt? numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuavit? Absit. Nam licet simili studio charitatis pro multiplicatione fidelium ille beatus Petrus cælestis regni janitor traheretur, qui ut Judæorum plures acquireret, a doctrina et tramite regulari in non recipuendo omni Judaismo descenderat; huic tamen ille junior vinctus in Domino Paulus se retulit obviasse, dicens [1] : Sed cum vidissem, quod non recte ingrederentur ad veritatem Evangelii, dixi Petro coram omnibus : Si tu cum sis Judæus, gentiliter vivis, quomodo gentes cogis judaizare? Hæc ergo per omnia, Deo cordi vestro assidente, pensantes, agnoscere poteritis, non occasionem nos excusationis inquirere; sed ea quæ pro officii nostri ratione transcendere non possumus, vobis humiliter intimare, dicente Apostolo [2] : Non enim possumus aliquid contra veritatem, sed pro veritate.

52. « Unde et de Stephani episcopi persona simul et causa non credatis alicujus nos studio defensionis (offensionis) impelli. Absit quorumlibet mentibus Christianis, aut in quacumque persona aut innocentiam redarguant, aut crimen absolvant. Sed universa, quæ Apostolicæ Sedis super hac sunt parte disposita, illo semper studio manaverunt, quæ principatui beati Petri vos quoque cupitis per omnia reservari; scilicet ne in his qui Sedis ejus audientiam postulassent, separata (sperata) ipsius reverentia, alterius sententia proveniret. Et ideo quia clementia vestra salubriter offerre dignata est, ut a legatis nostris omne negotium tractaretur; hanc operam his quos incontinenti dirigimus, Deo auctore, mandamus : ita tamen, ut jam nunc communione nostra vir religiosus Achilles pro vestra jussione debeat gratulari. At vero de sacerdotio perfruendo, cum ad nos universa quæ legati nostri cognoverint, plenissima eorum fuerint relatione perlata, consideratis sanctorum canonum regulis, quas servari præcipitis, sequenda firmius censebuntur.

53. « Quod autem clementia vestra fratris et coepiscopi nostri Epiphanii dignata est excusare personam; quia in prædicti Achillis consecratione vestra potius jussio quam illius ordinatio prævenisset : credimus quod et ipse cognoverit jure culpatum; qui præter alia quæ deliquit, hoc certe excusare vix poterit, quod tam piissimo et clementissimo principi, beati quoque Petri privilegia defensanti, non vel opportune vel importune suggesserit, quid in hac parte Sedis Apostolicæ reverentiæ deberetur. De quo simul negotio, sed et de Justiniana civitate gloriosi natalis vestri conscia, necnon et de nostræ Sedis vicibus injungendis, quid, servato beati Petri, quem diligitis, principatu, et vestræ pietatis affectu, plenius deliberari contigerit; per eos quos ad vos dirigimus legatos, Deo propitio, celeriter intimamus. Superest, ut (sicut a beato Petro indesinenter exposcimus) de salute et prosperitate vestri semper imperii gratulemur. Datum idibus Octobris ». Hactenus Agapetus rescribens ad Justinianum imperatorem : sed desirantur aliæ litteræ, sicut et collectio canonum de non recipiendis hæreticis cum honoribus, quam se his subjicere tradit.

[1] 2. Cor. VI. — [2] Galat. II. — [3] Matth. XVI. — [4] Galat. IV. — [5] Rom. III.

[1] Galat. II. — [2] 2. Cor. XIII.

54. At nec etiam de legatis missis quinam isti fuerint, mentio ulla fit; sed ex Actis quintæ Synodi [1] intelligere possumus : nam iidem subscripti habentur in sententia lata contra Severum, Petrum, et Zoaram sub Menna episcopo anno sequenti; nempe Sabinus episcopus Canusinus, Epiphanius episcopus Asculanus, Asterius episcopus Salernitanus, Leo episcopus Nolanus, Rusticus episcopus Fesulanus, Theophanes et Pelagius diaconi sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Intelligis jam satis, puto, ex eadem Epistola, nonnisi Romani esse Pontificis de recipiendis hæreticis pœnitentibus formam præscribere et dispensare; jureque Agapetum expostulasse adversus Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, qui inter alia quæ perperam egisset, absque requisita Romanæ Sedis auctoritate Achillem ab Arianis ad Ecclesiam Catholicam venientem ordinasset, jubente Justiniano imperatore.

55. *De privilegiis urbis primæ Justinianæ.* — Quod pertinet ad Justinianam civitatem, quam Agapetus in eadem sua Epistola patrium solum ipsius Justiniani nominat, cujus episcopum petierat idem imperator pallio insigniri, sicque vices gerere Apostolicæ Sedis : cum totum negotium legatis tractandum se commisisse dicat; quid ea in re factum sit, diligentius est investigandum, atque in primis a Procopio novi nominis origo petenda. Ipse enim cum agit de ejusdem imperatoris ædificiis, ista habet [2] : « Apud Dardanos Europæ, qui jam post Epidamiorum terminos habitant, locus est Tauresia dictus : hinc Justinianus rex orbis reparator oriundus erat. Hunc locum muro circumdans quadrangula figura, singulis angulis turrim imposuit, effecitque ut esset et vocaretur Quadriturrita. Juxta hunc locum urbem nobilissimam condidit, quam Justinianam latina voce appellavit; atque hoc modo nutricationis officium altrici patriæ rependit. Fabricavit etiam canales aquarum, ut urbs aquis abundaret, et multa alia narratu digna. Non est facile enumerare Deo sacrata templa, verbis comprehendere principum habitacula, ingentes porticus, nitida fora, fontes, vias, balnea, loca ubi res venum exponuntur. Magna plane urbs est, et totius regionis metropolis Illyricorum archiepiscopum sortita, aliis urbibus ipsi tanquam magnitudine præstanti cedentibus : quo fit ut etiam honorem regi rependat. Ut enim ipsa urbs rege honoratur tanquam alumno, ita e diverso rex locum illum in urbem evehere curavit ». Hæc de prima Justiniana Procopius, qui pergit dicere de secunda Justiniana ita nominata ab eo, quæ olim apud Dardanos urbs erat nomine Ulpiana, necnon et de Justinopoli avunculi nomine nuncupata, et aliis.

56. Porro quoad privilegia quæ ab Apostolica Sede per Agapetum papam impertienda idem imperator rogarat, re diutius dilata, cum interea (ut dicetur anno sequenti) contigerit Agapetum ex hac vita migrare, Vigilius papa eidem Justiniano assensus est, ut idem imperator sua Constitutione declarat his verbis [1] : « Beatissimum primæ Justinianæ nostræ patriæ archiepiscopum habere semper sub sua jurisdictione episcopos provinciarum Daciæ Mediterraneæ, et Daciæ Ripensis, et Privalis (Brivalis), Dardaniæ, et Mysiæ superioris, atque Pannoniæ, et ab eo hos ordinari; ipsum vero a proprio ordinari Concilio, et in subjectis sibi provinciis locum obtinere Sedis Apostolicæ Romæ, secundum ea quæ definita sunt a sanctissimo papa Vigilio. Simili quoque modo jus Pontificis, quod episcopo Justinianæ Carthaginis Africanæ civitatis dedimus, ex quo Deus hanc nobis restituit, servari jubemus ». Hæc ibi imperator. Est Novella Constitutio de privilegiis collatis archiepiscopo primæ Justinianæ, quæ incipit [2] : « Multis et variis modis, etc. » data hoc anno sub Belisarii consulatu. De iisdem in aliis ab eodem promulgatis mentio habetur [3].

57. Agapetus autem haud quicquam in præjudicium aliarum provinciarum metropolitanorum antistitum visus est voluisse concedere : magnopere enim cavere consueverunt Romani Pontifices, ne in canonum injuriam et alterius præjudicium conferrent alicui privilegium : sed Vigilius diu vi imperatoria agitatus (ut suo loco patebit) acquievit. Extant et Gregorii papæ litteræ [4] de collato pallio Joanni archiepiscopo primæ Justinianæ. Sic igitur quatuor habes Justinianas, duas apud Europæ Dardanos, totidemque in Africa, ubi diximus duas amplissimas civitates eodem nomine appellatas, nempe Adrumetum atque Carthaginem. Sed de his satis.

58. *Defuncto Epiphanio, Anthimus nefarie eligitur episcopus Constantinopolitanus fraudibus Theodoræ Augustæ.* — Quod autem in recitatis nuper litteris Agapeti Pontificis ad Justinianum querela est adversus Epiphanium episc. Constantinopolitanum de illegitima ab eo ordinatione præsumpta et aliis quibusdam perperam factis; haud impune intentatum scias : nam quam citissime Deus ultus est, quod idem episcopus in sacros canones deliquisset, et quidem severe, cum ipsum ex hac vita præripuit. Sciendum est enim, ipsum Epiphanium hoc anno ex hac vita sublatum, inque locum ejus Anthimum subrogatum. Ad hæc usque tempora Epiphanium pervenisse, tot Constitutiones hoc anno sub Belisarii consulatu ab imperatore ad ipsum datæ satis aperte demonstrant : quem tamen hoc eodem anno finem vivendi fecisse, ex iis quæ dicentur inferius, certum redditur.

59. Sic igitur Epiphanius cum sedisset annos quindecim, hoc ipso anno ex hac vita decessit : quo e medio sublato valido satis Orthodoxæ fidei propugnatore, callidis occultisque consiliis impiæ Theodoræ Augustæ Anthimus episcopus Trapezuntius, qui foris licet Catholicam fidem profiteretur, intrinsecus tamen Eutychianam hæresim sectabatur, in

[1] Quint. Synod. Act. I. tom. II. Conc. nov. edit. — [2] Procop. de ædific. Justinian. imp. l. IV.

[1] Auth. de Eccl. tit. col. 9. tit. XIV. Novel. CXXXI. — [2] Novel. XI. — [3] Novel. CXXXI. c. 3. — [4] Greg. l. IV. Ep. XV.

sedem Constantinopolitanam intruditur. Id quidem de ipso publica sanctione [1] anno sequenti edita Justinianus testatus est.

60. Hinc malorum origo, hinc ipsi imperatori atque universæ Ecclesiæ Catholicæ acerbissimarum cladium fons erupit, cum videlicet Theodoram Augustam conjugem audiens imperator, monstrum horrendum in regiæ civitatis pontificiam sedem provehit. Plus æquo, et quam deceat Catholicum principem, audire solebat Justinianus consilium hæreticæ feminæ impiæ Theodoræ : quod ipsemet in Constitutione hoc ipso anno edita profitetur, cum ait [2] : « Hæc omnia apud nos cogitantes, et hic quoque participem consilii sumentes eam, quæ a Deo data est nobis, reverendissimam conjugem, etc.» Sed plane facta est ipsi in scandalum atque ruinam, ut quæ dicentur annis singulis demonstrabunt.

61. De studiis autem Theodoræ erga Anthimum auctor est Liberatus diaconus, qui ista ait [3] : « Ea tempestate mortuo Epiphanio Constantinopolitano episcopo, Theodora Augusta Anthimum transtulit in sedem, qui fuit episcopus civitatis Trapezunti regionis Ponti, latenter Chalcedonense Concilium non suscipientem ». Hæc ipse hujus temporis scriptor. Sed audi ex Actis quintæ Synodi [4] Anthimi nebulonis in sedem ingressum ex libello monachorum Syriæ : « Epiphanio sanctæ memoriæ archiepiscopo hujus regiæ urbis in pace vita functo, Anthimus, qui aliquando ordinatus fuit episcopus Trapezuntarum, magnitudinem et dignitatem sacerdotii, non spiritualium animarum diligentiam esse putavit, sed quemdam civilem principatum ; et propterea majorem appetens, jam multo tempore derelinquens propriam Ecclesiam, et civitatem regiam », Constantinopolim scilicet, « apprehendens tanquam quædam plaga Ægyptiaca, vitamque fictam ipsius figuratæ continentiæ omnibus ostendens, cum hæreticis hic nidificantibus conversatus est : similia quoque illis hæretica furta largiendo, et placita illis faciendo et dicendo, voluit adulterine subripere sacerdotalem sedem ipsius civitatis contra omnem æquitatem Ecclesiasticam et canones, etc. » Hæc pluribus Syriæ monachi prosecuti sunt in libello, quem postea Agapeto papæ obtulerunt anno sequenti.

62. Sed unde tanta vis homini nequam, ut favore paucorum hæreticorum (haud enim conferendi erant hæretici Constantinopoli commorantes cum degentibus ibidem Orthodoxis) sedem invaderet tantæ urbis, sub Catholico præsertim imperatore, nisi insidiis Theodoræ Augustæ faventis illi uti Orthodoxo? Quod et suasit viro suo, qui ad eum ut ad Orthodoxum antistitem sequenti anno idibus Augusti Constitutionem dedit [5] Ecclesiasticam de numero clericorum ordinandorum. Porro hæc eadem de Anthimi nefaria electione prosecuti sunt archimandritæ Constantinopolitani in libello, quem obtulerunt Agapeto papæ, cum pervenit (ut dicemus) Constantinopolim anno sequenti : quo etiam testati sunt in fine ipsius, se ea de causa hoc anno misisse legationem Romam ad ipsum Pontificem, ut de his quæ acta essent Constantinopoli, deque persona Anthimi idem Agapetus certior redderetur. Extat ipse libellus prope finem primæ Actionis Synodi quintæ [1].

63. Tanta hæc mala ordita est pessima femina, quæ altera Eva serpenti obaudiens facta est viro malorum omnium causa; novaque Dalila Samsoni, ejus vires dolosa arte enervare laborans, Herodias altera sanctissimorum virorum sitiens sanguinem ; petulansque summi sacerdotis ancilla, Petri negationem sollicitans : sed parum sit ipsam hujuscemodi sugillasse nominibus, quæ reliquas impietate feminas antecelluit : accipiat potius nomen ab inferis, quod Furiis fabulæ indiderunt, femina furens, Alecto potius, vel Megera, aut Tisiphone nuncupanda, civis inferni, alumna dæmonum, Satanico agitata spiritu, œstro percita diabolico, initæque summo labore inimica concordiæ, pacisque redemptæ sanguine martyrum et sudoribus confessorum partæ fugatrix : quanta enim hæc Ecclesiæ Catholicæ mala invexerit, quæ dicenda erunt ostendent. Quam vero religiosissimo ista obfuerit imperatori, satis superque, si quæ dicentur attendet, spectator luctuosæ tragœdiæ intuebitur.

64. Quam felicissimus Justinianus imp. extitisset, et plane cui nullus unquam vel Gentilium, vel Christianorum imperatorum longo intervallo fuisset exæquandus, si Theodora conjuge caruisset, et Catholicam nactus fuisset sibi similem consortem imperii : ut plane secundum illud Ecclesiastici [2] : « Commorari leoni et draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam » : ipsi contigerit. Et quidem secundum quod subditur : « Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo » : quanto propensiori studio palam favit Justinianus Catholicæ fidei, tanto ista callidiori consilio clam Eutychianæ hæresi, atque Eutychianis hæreticis adjumento fuit et augmento, necnon etiam firmamento. Cæterum pristinum adhuc vigorem retinens Justinianus, cum sibi , qualis esset Anthimus, bene perspectus est, eumdem e sede ejectum proscripsit; sed hæc anno sequenti, postquam idem scelestus judicio Agapeti Romani Pontificis detectus, ejusque sententia condemnatus est, accedente Synodali decreto.

65. *Theodosius hæreticus Alexandriæ episcopus opera ejusdem feminæ.* — Sed quodnam hoc item tempore, ipsa peccati fomes, præpotensque diaboli telum Ecclesiæ Alexandrinæ damnum intulerit, accipe a Liberato diacono, ubi post subrogationem Anthimi in Epiphanii locum mox ista conjungit [3] : « Verum defuncto Timotheo Alexandrino episcopo, studio et promissione Calotychi cubicula-

[1] Novel. XLV. — [2] Novel. VIII. c. 1. — [3] Liberat. diacon. de caus. Nest. c. 26. — [4] Quint. Synod. Act. II. — [5] Auth. de mensur. ordin. cler. col. 3. tit. XLIII. et Nov. XVI.

[1] Conc. tom. II. edit. nov. — [2] Eccl. XXV. — [3] Liberat. diac. Brev. c. 20.

rii partis Theodoræ Augustæ. Theodosius ordinatur : qui licet haberet cleri decretum, contradicere volentibus non permisit certamen populi et monachorum, quos non habuit : hi enim pro Gaiano fuerunt. Consuetudo quippe est Alexandriæ, illum qui defuncto succedit, excubias supra defuncti corpus agere, manumque dexteram ejus capiti suo imponere, et sepulto manibus suis, accipere collo suo beati Marci pallium, et tunc legitime sedere. Dum hæc Theodosius pertentat, cognoverunt populi et monasteria, quod esset factum vespere in episcopio, studio Calotychi et judicum, id est, Aristomachi ducis, et Dioscori Augustalis : mox Theodosium persecuti sunt, et expulerunt, ne colligeret funus Timothei.

66. « Inthronizaverunt autem Gaianum, qui fuit archiepiscopus ex parte assertorum incorruptibilitatis : habens autem consentaneos aliquantos ex clero, et possessores civitatis, et corporatos, et milites, et nobiles, et omnem provinciam, permansit Gaianus in episcopatu dies centum et tres : post hæc a judicibus pulsus abscessit. Et post menses duos Narses missus ab Augusta Theodora Theodosium quidem inthronizavit, porro Gaianum misit in exilium : qui adductus Carthaginem, et inde quasi in Sardiniam directus, quid de eo contigit, ignoratur. Mansit autem Theodosius in sede annum unum, menses quatuor, paucis ei communicantibus; plurimi enim communicabant ad nomen Gaiani : populi autem pugnaverunt pro Gaiano multis diebus; qui cæsi a militibus majorem sui partem amiserunt : sed et militum major cecidit numerus. Vincebatur Narses non armis, sed civitatis concordia : de superioribus domorum jactabant mulieres super milites, quicquid occurrisset. At ille igne vicit, quod ferro non potuit. Divisa est usque nunc illa civitas hoc schismate, ut Gaianitæ et Theodosiani in eo vocentur, id est, Phantasiastæ et Corrupticolæ ». Fuerunt ista adeo cruenta atque funesta veluti pingues victimæ a Theodora immolatæ diabolo. Pergit auctor :

67. « Novissime Theodosius de sede discessit non ferens seditiones et bella quæ contra eum exercebantur a populo. Missus est Constantinopolim cum honore, eo quod ita Augustæ scripta præceperunt. Quo illo veniente, promittebat Augusta imperatori, quoniam posset Theodosius Chalcedonense suscipere Synodum : sed persistente et nolente eo, cum ejus voluntate foras civitatem regiam sexto milliario in exilium missus est, juxta Basilicam, in via quæ ducit ad Stoma pontem : vivitque usque nunc ». Hactenus de his Liberatus. Eamdem prosecutus historiam Leontius [1] Scholasticus, tradit inter alia Gaianum fuisse Ecclesiæ Alexandrinæ archidiaconum, Theodosium autem scriptorem orationum, huncque sectatorem Severi, illum vero Juliani Halicarnassei; magnates favisse Theodosio, plebem vero Gaiano.

[1] Leont. de sectis Act. v.

68. Quod autem ad successionem Alexandrinorum antistitum pertinet, ex quo ibi præcipuam sedem hæretici occuparunt, ab ipsis et per ipsos successio spuria deducta est, interrupta vero Catholicorum : cum tamen et ii qui ibi erant Orthodoxi, licet longe inferiores numero hæreticis essent, Orthodoxum aliquando haberent episcopum, cui communicabant. Diximus superius de Evagrio quodam Orthodoxo episcopo Alexandrino; sed et mentio est apud Justiniani imperatoris sanctionem de Epiphanio episcopo Alexandrino Catholico. Nam in ea Constitutione, cujus est titulus [1]. « Quomodo oporteat episcopos et reliquos clericos ad ordinationem adduci » : scripta ipsa (ut diximus) hoc anno ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, hæc de alio habet Epiphanio episcopo Alexandrino : « Scripta exemplaria sanctissimo archiepiscopo Alexandriæ Epiphanio, sanctissimo archiepiscopo Theopolitano», nempe Antiocheno antistiti : «scripta exemplaria Petro episcopo Hierosolymorum, etc. » Post Theodosium autem atque Gaianum, quorum mutuæ altercationes ad biennium productæ fuerunt, qui creati sunt postea episcopi Alexandrini, omnes fuere Orthodoxi defensores Concilii Chalcedonensis, quos numerat Leontius, nempe Paulus, Zoilus, Apollinaris, Joannes, et Eulogius æqualis sancti Gregorii : quos ob cultum Synodi Chalcedonensis Synoditas appellat [2].

69. *Severo hæresiarchæ favet Theodora.* — Inter hæc autem cum Constantinopoli sederet Theodoræ Augustæ favore Anthimus, et Alexandriæ (ut diximus) Theodosius : Severus ille perditissimus hæresiarcha ab Antiochena sede pulsus Justini tempore, sciens hos qui præcipuas Orientis sedes occupassent, suæ esse farinæ homines, sperans ejusdem Theodoræ potentia Antiochenæ fore se restituendum Ecclesiæ, egressus e latebris, convolat Constantinopolim ad ipsam Theodoram et Anthimum patriarcham in hæresi propaganda collegam. De his enim hæc habet Evagrius [3] : « Extant, inquit, adhuc Epistolæ Severi ad Justinianum et Theodoram scriptæ : ex quibus intelligi potest, eum ab initio, postquam sedem episcopatus Antiocheni deseruerat, iter suum Constantinopolim versus distulisse, postea tamen eo se contulisse ». Spe enim vana Theodora impia Augusta illudebat imperatoris pio animo, dum sicut Anthimum, atque Theodosium quasi professurum Concilium Chalcedonense vocavit Constantinopolim, ita et de Severo persuasit hoc ipsum eidem imperatori, absque cujus assensu idem sæpe proscriptus hæresiarcha haud ausus esset conferre se Constantinopolim de sceleribus perpetratis daturus pœnas. Subdit vero de ipso ista Evagrius :

70. « Scripsisseque Severum, se, cum esset Constantinopoli, et cum Anthimo collocutus esset, comperissetque eum eamdem secum tenere opinionem, idem de Deo sentire persuasisse, ut sedem

[1] Novel. VI. — [2] Leont. de sect. Act. v. — [3] Evagr. l. IV. c. 11.

episcopalem relinqueret. Scripsit præterea iisdem de rebus ad Theodosium episcopum Alexandrinum litteras, in quibus magnopere gloriatur se Anthimo (ut dictum est) persuasisse, ut hujusmodi dogmata gloriæ terrenæ et episcopatui longe præponeret ». Hæc quidem, cum Anthimus (ut paulo post dicturi sumus) factus reus impietatis, abdicare hæresim et profiteri Chalcedonense Concilium quæsitus est, ut remaneret in sede. Post hæc autem rursus Evagrius : « Extant porro Anthimi ad Theodosium de iisdem rebus Epistolæ, et Theodosii rursum ad Severum et Anthimum : quas, ne in librum, qui in manibus est, nimis multas res includere videar, præterire animus est, easque relinquere iis qui earumdem volvendarum cupiditate incenduntur». Hactenus de his Evagrius : quæ autem subjicit, postea facta sunt, nosque de iis suo loco dicemus. Vidisti quos colligit Theodora et in præcipuis sedibus Orientis collocat impios hæreticos ; et quas infert in urbem Constantinopolitanam hominum pestes ; id ordiens funestissima, ut occupatis majoribus sedibus ab hæreticis, invalesceret nefanda hæresis, et dominaretur ubique : sed hæc (ut diximus) clanculo per cuniculos in Ecclesiam conabatur inferre, quod sciret viri animum pro fide Catholica semper invigilare solere, et nervos omnes pro eadem roboranda contendere.

71. *Hæretici Agnoitæ et Gaianitæ, et plurima inde pullulata hæresum capita, et qui pro eis, vel contra ea scripserint.* — Theodosius vero Alexandrinus episcopus hæreticus degens Constantinopoli, inter hæc nova occasione oborta, a suis divisus est. Quomodo id se habuerit, Leontius [1] Scholasticus docet, cum ait : « Cum autem privatus Byzantii Theodosius degeret, Agnoitarum (sic ab ignoratione dictorum) dogma motum fuit. Nam quia Dominus ait, neminem horam judicii scire, ne Filium quidem, extra solum Patrem : quæsitum est, an Christus eam ignoraret ut homo. Theodosius Christum ignorare negabat, et adversus Agnoitas scripsit. Alii vero Christum horam ignorare tradebant, quemadmodum ipsum dolorem sensisse diximus. Inde divulsi sunt a Theodosio qui Agnoitæ vocantur ; cumque peculiarem sibi fecissent Ecclesiam, seorsum communicabant ». Sed adversabatur Agnoitis Theodosius, utpote Severianus, Gaianitisque contrarius.

72. Quinam autem error fuerit Gaianitarum, idem qui supra scriptor hujus temporis Leontius Scholasticus docet his verbis [2] : « Confitentur Gaianitæ Deum Verbum e Virgine naturam humanam sumpsisse perfecte ac vere, sed post unionem esse corpus incorruptibile dicunt : omnes enim malorum species Christum perpessum aiunt, ut esurierit et sitiverit et defatigatus fuerit, at non eodem ista quo nos modo passum. Aiunt enim : nos quadam naturali necessitate tum esurire, tum sitire ; sed Christum hæc omnia sponte sustinuisse : non enim, inquiunt, naturæ legibus serviebat ; alioqui passiones istas fatebimur præter voluntatem accidisse, quod absurdum fuerit. Hæc Gaianitarum est opinio, Incorruptibilium dicta. Nos ad ea respondemus, etiam nos fateri passiones et affectiones illas fuisse voluntarias, nec tamen idcirco dicere Christum eas perpessum eo modo quo nos : Nam sponte dicimus ipsum servisse naturæ legibus, volentemque se concessisse corpori, ut sua perpetetur eo modo quo et nos patimur ». Hæc Leontius, qui testificationibus sanctorum Patrum ista ut Catholica roborat atque firmat. Porro adversus eosdem Gaianitas disputat Eutymius in panoplia.

73. Leontius vero ubi de Gaianitis locutus est, de Theodosianis hæc habet : « Agnoitæ vero confitentes omnia quæ Theodosiani », de corruptibilitate videlicet, « discrepant in hoc quod Christi humanitatem ignorare negant, illis ignorare affirmantibus : Aiunt enim, per omnia nobis Christum assimilari : quod si nos ignoremus, et ipsum ignorasse, etc. » Qui vero a Theodosio Theodosiani appellati fuerunt, eosdem postea a Jacobo propagatore Jacobitas esse dictos, eosque pariter Ægyptios nominatos, affirmat sanctus Joannes Damascenus [1]. Contra ejusmodi hæreticos Agnoitas dictos scripsit sanctus Eulogius Alexandrinus episcopus, cum ad finem sæculi hujus eamdem Alexandrinam Ecclesiam gubernaret, qui eo argumento editum commentarium cognoscendum Romam misit sancto Gregorio papæ ; de quo ipse Gregorius ista respondit [2] : « De doctrina vestra contra hæreticos, qui dicuntur Agnoitæ, fuit valde quod admiraremur ; quod autem displiceret, non fuit. In eodem autem sensu jamdudum communi filio nostro Anatolio diacono plurima rescripseram. Ita autem doctrina vestra per omnia latinis Patribus concordavit, ut mirum mihi non esset quod in diversis linguis spiritus non fuit diversus, etc. » Id quidem sensisse S. Augustinum ostendit, et veritatem adversus eosdem hæreticos ex aliis divinæ Scripturæ locis docet. De iisdem alio quoque nomine nuncupatis hæc Joannes Damascenus [3] : « Agnoitæ, qui iidem Themistiani vocantur, impie et improbe Christum diem judicii ignorare, palam docent ; cumque ignaviæ et timiditatis argunnt. Hi sunt quidem ex secta Theodosianorum : Themistius enim, qui ejusdem sectæ ac disciplinæ princeps fuit, unam in Christo naturam conjunctam fuisse tradidit ». Hæc de propagine Theodosianorum Themistianis Damascenus.

74. Ita quidem Severiani omnes isti professione, hostesque Concilii Chalcedonensis, inter se ipsos more hæreticorum pugnarunt : ut plane acciderit hoc veluti portento quodam, ut bellua sine capite (ita Acephalorum hæresis appellata) eadem pluribus prodierit armata capitibus inter se pugnantibus : nam ex eis primum eminuit caput Severus, ex quo denominati sunt Severiani : ex hoc vero

[1] Leont. de sect. Act. V. tom. IV Biblioth. — [2] Ibid. Act. X.

[1] Joan. Damasc. lib. de hæres. — [2] Gregor. l. VIII. Ep. XLI. — [3] Joan. Damasc. de hæres.

plura alia capita pullularunt, nempe Gaianus, ex quo Gaianitæ; Theodosius, ex quo Theodosiani; Jacobus, ex quo Jacobitæ; Themistius, ex quo Themistiani; numerat adhuc aliud caput Joannes Damascenus, nempe Barsanium, ex quo Barsaniani, sive Semidalitæ, de quibus ait : « Hi cum omnia Gaianorum et Theodosianorum decreta defendant, aliquid tamen præterea addiderunt de suo, symbolis Dioscori relictis, ut a reliquis Dioscori sectatoribus noscerentur ». Adversus has pessimas Severi propagines Euthymius [1] disputat, idemque testatur adversus Theodosianos Anastasium Sinaitam scripta edidisse.

75. Fuit et præpotens illud etiam ex Acephalis caput exortum, quod ita in eorumdem corpore, qui cum Eutychianis atque Severianis unam tantum faterentur in Christo naturam, prominebat, ut tamen se cæteris capitibus adversarium exhiberet, morsibusque depasceret ea : etenim fuit qui adversus ejusmodi fæces hæreticorum stans ex adverso Joannes Philoponus ita pugnarit, ut tamen in hæreses ipse æque prolapsus fuerit; de quo primum ista Leontius [2] : « Hoc eodem tempore, adhuc degente Theodosio Byzantii, denuo motum fuit dogma Tritheitarum, cujus sectæ princeps Philoponus fuit. Quoniam enim objiciebat Ecclesiæ, si duas in Christo naturas diceret, necessario esse duas hypostases confessuram. Respondebat Ecclesia : Si natura, et hypostasis idem sint, necessario quoque fatendum individuum; sin aliud natura, et aliud hypostasis, quænam illa sortitio fuerit, ut naturas duas statuentes, omnino duas quoque confiteamur hypostases? etc. » Pluribus ipse invicem adversantia altercationum argumenta retexens, ita plane Philoponum ad oppugnandam veritatem Catholicæ fidei ex deliramentis hæreticorum mutuatum esse arma demonstrat. Sed et adhuc de eodem Joanne Philopono quæ habet Suidas, videamus; sunt enim hæc ejus verba :

76. « Joannes grammaticus Alexandrinus, cognomento Philoponus, plurima scripsit grammatica, philosophica, arithmetica, rhetorica, sacras quoque litteras tractavit. Scripsit et contra decem et octo Procli argumenta et contra Severum : sed tamen ab Ecclesiæ doctoribus, ut Tritheites, ut qui tres deos asserat, rejicitur, et in Orthodoxorum catalogo non admittitur ». Ista de Philopono Suidas. Quod vero pertinet ad ejus scripta adversus Proclum Lycium, magnam quidem sibi ex eo laudem conciliavit, quod adversus impium hominem, qui scripserat instar Porphyrii contra religionem Christianam, stylum exeruisset. Suidas enim hæc ait, dum de Proclo agit : « Hic est Proclus ille, qui alter a Porphyrio impuram linguam, et contumeliosam contra Christianos exercuit : sed Joannes Philoponus præclarissime ejus propositiones refutavit, eumque in Græcis etiam quibus efferebatur, rudem atque indoctum esse ostendit ». Hæc Suidas de libris Procli atque redargutione Philoponi, ex qua sibi eximiam (ut diximus) gloriam comparavit : sed evanescens in cogitationibus suis, non Gentilium duntaxat atque hæreticorum, verum Orthodoxorum dogmata confutare aggressus est.

77. Porro delirans Philoponus indignus factus est, qui non solum inter Ecclesiæ magistros adnumerari meruerit, sed neque inter Christianos adscribi. Etenim et de eo scribit Photius in Bibliotheca, ab eodem impio elaboratum fuisse commentarium adversus resurrectionem mortuorum, quo et Christianos irrisit : adversus quem tradit scripsisse Theodosium monachum, item et Cononem, Evagrium atque Themistium, licet omnes hi hæretici fuerint non assentientes Concilio Chalcedonensi. Auctor est idem Photius scripsisse eumdem Joannem Philoponum in Hexameron opus adversus Theodorum Mopsuestenum, qui in eodem argumento versatus fuerat. Et rursus de eodem : « Philoponus, inquit, homo insanus scripsit librum adversus quartam œcumenicam Synodum ». Idem quoque affirmat Photius, extare Acta disputationis Severianorum adversus Tritheitas habitæ coram Joanne episcopo Constantinopolitano sub Justino imperatore, Conone, et Evagrio altera ex parte adversus Tritheitas, altera vero Paulo atque Stephano Tritheitis Philoponi defensoribus, impiis æque omnibus. Hæc monstra his temporibus peperit Oriens inter se ipsa morsibus conflictantia, Theodora Augusta aspidum ova fovente.

78. At quomodo intelligendum sit, quod dictum est, Philoponum negasse resurrectionem mortuorum, erit ex Nicephoro declarandum, non enim ut animas diceret sine corporibus cælesti gloria fruituras, sed eas aliis corporibus induendas, illis quidem ex nihilo creatis, quod videlicet assereret corpora nostra corrumpi secundum formam atque materiam. Hæc ipse Nicephorus [1] de Philoponi sententia pluribus : qui postquam ait ipsum asseruisse materiam simul et formam corrumpi, hæc addit : « Ad hæc consummationem, sive interitum visibilis hujus mundi, ac rursus novi mundi creationem alteram asserit. Statuit etiam resurrectionem mortuorum esse, rationabilium videlicet animarum cum corruptibili corpore indissolubilem unionem. Quibus sententiis renitens Conon, ipsum juxta et lucubrationes ejus (sicuti a me dicitur) rejecit, quamvis eas antea receperit. Conon ipse corpora dixit non secundum materiam, sed tantum juxta formam occidere, eaque denuo reformari, præstabiliorem speciem materia ipsa recipiente, etc. » Propagata quidem est Philoponi hæresis ex Origene accepta ad posteros, qua imbutus Eutychius Constantinopolit. episcopus, confutatus est a S. Gregorio papa tunc sanctæ Romanæ Ecclesiæ diacono, et apocrisiarium agente Constantinopoli, ut suo loco dicetur.

79. Quinam autem fuerint Philoponi hæresum

[1] Euthym. Panopl. tit. XVI. — [2] Leont. de sect. Act. V.

[1] Niceph. l. XVIII. c. 47.

confutatores, præter hæreticos illos superius nominatos, idem Nicephorus inferius docet his verbis [1] : « Cum, inquit, plerique alii scriptis suis ea oppugnaverunt tum Leontius monachus omnium maxime egregium librum triginta capitum contra illum conscripsit, quo simul, et hæresim eam prorsus evertit, et piam nostram sententiam valde confirmat : post hunc et admirabilis ille diaconus atque referendarius Georgius Pisides æqualis sive coætaneus illius, quamvis ætate aliquanto junior, iambis pulcherrimis, quos scribere consueverat ». Confutavit scilicet, et in eo præsertim, quod licet Philoponus consentiret Catholicis, duas esse in Christo unitas naturas, alteram divinam, humanam alteram ; erraret tamen, cum adderet, facta unione, non amplius duas, sed unam tantum compositam esse naturam : ex quo Monophysitarum hæresis pullulavit, et Monothelitæ progressi sunt. Hunc igitur confutaturus Georgius Pisides, rem seriam ludicro temperando, ad hunc modum absurditatem illius refert [2] :

Ψηφίζεται θᾶττον μίαν τε καὶ μίαν.
Εἰ γὰρ μίαν τε καὶ μίαν λέγῃς μίαν,
Γέλως τὸ λεχθὲν γίγνεται καὶ παιδίοις.

Hoc est :

Unam atque mox unam lapillo computat :
At unam et unam forte si unam dixeris,
Pueri vel ipsi tale dictum riserint.

Subdit Nicephorus : « Quod autem versiculis his expressit, sic habet : Profiteris, inquit, Philopone philosophorum omnium laboriosissime et sapientissime, duas naturas in Christo unitas esse, unam Divinitatis, et unam humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo convenisse, quomodo duas in unam rursum contrahis? una namque et una, duæ sunt, non una, etc. »

80. Rursus autem adversus hujuscemodi hæreticos ex Severo descendentes, præter eos quos recensuimus, addit Photius in Bibliotheca sua, Ephræm [3] episcopum Theopolitanum, Antiochenum scilicet, egregium commentarium conscripsisse, quo perstringit Severianum hominem Jacobum, quem diximus, a quo sunt Jacobitæ denominati ; ibique adversus Baradatum, Eutychetem, et alios Trisagitas ; in quo quidem commentario ait explicatum esse Athanasii locum, ubi naturam et hypostasim idem esse visus est aliquibus affirmare. De eodem quoque Ephræm addit Photius, commentarium elucubrasse adversus eos qui verba sancti Cyrilli impugnabant, quo et hæresim Severi apertissime confutavit : addidisse his adhuc tractationem adversus Anatolium Sebastenum, atque insuper disertam apologiam pro sacrosancto Chalcedonensi Concilio.

[1] Eod. l. XVIII. c. 48. — [2] Niceph. l. XVIII. c. 48. — [3] Vide Bibl. Ovid. Assemari tom. I. pag. 29.

81. Quod vero pertinet ad Jacobum, quem (ut ait Photius) Ephræm Antiochenus episcopus suis scriptis exagitavit ; ista de eo Nicephorus habet [1] : « Jacobus porro, a quo nunc quoque Jacobitarum hæresis denominata celebratur, Syrus genere fuit, obscurus prorsus et nulla gloria vir, qui etiam Zanzalus propter summam tenuitatem est cognominatus. Hic Eutychetis et Dioscori, Cnapheique præterea Petri atque Severi dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare studuit ». Nempe Monophysitarum atque Theopaschitarum dogmata. Et inferius : « Enimvero eo, quem diximus Jacobo Monophysitarum opinionem apud Syros prædicante, magnum exortum est dissidium. Nam qui rectæ opinioni adhæserunt, Melchitæ appellati sunt, quod sanctam quartam Synodum et imperatorem ipsum (Melchi enim Syris rex est) consectarentur. Qui autem diversum senserunt, multa variaque habuere nomina : Jacobitæ tamen maxime sunt cognominati, propterea quod ei quem dixi Monophysitarum hæresis studioso Jacobo adhærerent. Qui etiam anathemati traditi sunt, ut Monophysitæ scilicet, et Theopaschitæ ». Ac rursum [2] :

82. « Jacobus autem Armeniorum quoque sectæ dux fuit. Ea sane hæresis multiplex est, et ut quispiam dicat, hæresum omnium confluens sentina. Nam cum Ario aberrant in eo, quod Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam habentem, carnem anima carentem assumpsisse dicunt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eique divinam naturam sufficere, mentisque vim operatricem perficere dicunt : atque hæreticis multis laudatis, depravatas ipsorum opiniones sibi ipsis arrogant. Magistri horum illi, quos diximus, fuere post Jacobum et Euschanius et Mantacunes. Et quandoque illi Deum Verbum incorruptibile et increatum et cæleste et a perpessione alienum et subtile, nobisque non consubstantiale corpus cepisse, atque ea quæ carnis sunt, nobis in specie tantum spectri more exhibuisse, exsecutumque esse opinantur : quandoque autem carnem ejus in naturam Deitatis conversam, eique consubstantialem factam esse dicunt.

83. « Multoties vero etiam Deum Verbum humanum ex Virgine corpus assumpsisse negant, sed ipsum immutabili modo mutatum et carnem factum, transitum tantum per Virginem fecisse : et cruci divinitatem, quæ circumscribi et definiri nequeat, Unigeniti affixam, eamdemque sepulcro traditam asseverant. Atque fidem etiam Nativitati Christi secundum carnem derogantes, et eam in speciem tantum, phantasmatis instar factam esse dicentes ; et non sicut nos per intervalla particulatim, sed ad quindecimum Januarii mensis diem tempus extendentes, Annuntiationem simul et Nativitatem, et Baptismum Christi celebrant. Quin etiam multa divini Evangelii dicta, suam ipsorum opinionem adstruere conantes, tollunt atque indu-

[1] Niceph. l. XVIII. c. 52. — [2] Ibid. c. 53.

cunt : ac veluti Monophysitarum et Theopaschitarum et Aphthartodocitarum et Monothelitarum hæresum hæreditate creverint, Cuaphei Petri accessionem ter sancto hymno annexam valde complectuntur ». Hæc de Armeniorum dicta hæresi, a Jacobo post Severum originem hoc ipso tempore ducente : quod ostendimus, dum adversus eumdem Jacobum ex Photio vidimus scripsisse Ephræm episcopum Antiochenum, qui hoc tempore illi præerat Ecclesiæ : unde nihil est, ut ad posteriora quis tempora illam referat.

84. En in quos vepres atque dumeta, invia loca, scabra, abditosque recessus per rupes et præcipitia, præruptaque scopulo, immanium ferarum latibula incurrerint a recto fidei tramite aberrantes humanæ mentes ! En quomodo monstrum monstro junctum concipiat, pariatque horrenda spectra atque deformia simulacra ! Ut ex ipsis prudens quisque intelligere valeat (secundum illud Job [1]) ubi lux habitet, et tenebrarum quis locus sit, ut quisque ducat unumquodque ad terminum suum, et intelligat semitas domus ejus ; cognoscat scilicet, ubi sit fides Catholica, ubi vero hæreses habitent. At non hic finis portentorum : alia adhuc prodierunt ex cornuta bestia capita, ut longe ista superet tricipitia conficta a Gentilibus monstra, vel septem capitum hydram : præter enim eas superius recensitas ex Severo progenitas hæreses, ad eumdem pertinere tradit Nicephorus [2] Caucobabditas a loco quodam ita denominatos hæreticos, Angelitas etiam et Damianistas ita dictos ab episcopis, et locis iisdem nominibus appellatis : nam Angelitas ab Alexandriæ loco, cui nomen erat Angelii, dictos tradit : quibus præterea addit et Tetraditas, Petritas, atque Paulitas, quorum alii Petrum, alii Paulum Severianos, sed ab invicem dissidentes consectabantur.

85. Gignebantur hæc monstra potissimum in Ægypto, quæ mox post ortum in seipsa ungulas convertebant et dentes : ut plane acciderit Ægyptiis secundum illud Propheticum [3] : « Concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios, et pugnabit vir contra fratrem suum et vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, et regnum adversus regnum : et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus ejus, et consilium ejus præcipitabo : et interrogabunt simulacra sua, et divinos suos et pythones et ariolos ». Donec tot scelera consecuta est quæ subditur ultio : « Et tradam Ægyptum in manus dominorum crudelium, et rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum ». Ad hæc plane hæreses deducunt populos, ut post abominationes secum vehant servitutem atque desolationem : quam cunctis manifestam ob oculos positam tam in Ægypto, quam in aliis orbis regionibus a Catholica fide refugis, nemo non videt. At de Acephalorum capitibus multiplicibus hactenus.

86. *Anthimus fidem Catholicam simulat.* — Jam vero ad Anthimum Constantinopolitanum episcopum hæreticum subrogatum hoc anno in locum Epiphanii ab impia Theodora Augusta redeamus. Ita se comparavit vulpis ista, Anthimus, inquam, ut cum nefandus hæreticus esset, studeret tamen in omnibus apparere Catholicus, probans Chalcedonense Concilium, et reliqua quæ veri Orthodoxi probarent : sed et adjecit, quod cum de ejus hæresi sparsus rumor esset, sese homo callidus perpurgavit, dum coram ipso Justiniano imperat. disertis verbis professus est, se in omnibus assensurum iis quæ Apostolica Sedes sentienda præscriberet : hoc enim nullum evidentius signum edi posse videbatur, quam si secuturum polliceretur, quicquid Ecclesia Romana credendum ostenderet ; cui assentiri, sit se Catholicum demonstrare. Sed accipe cuncta hæc intexta in ipsius Anthimi damnationis sententia a quinta Synodo promulgata verbis istis [1] :

87. « Cumque sic obtinere potuerit magnum pontificium Anthimus, quemadmodum dictum est, paulatim putavit oportere depascere sanctissimas Dei Ecclesias tali morbo, et contrarium quam divinæ voces dicant, pro congregando rationabiles oves Dei ovilis divisiones excogitabat adversus omnes (ut ita dicam) Ecclesias, ut periclitando unionem sanctissimarum Ecclesiarum tantis piissimi imperatoris nostri laboribus reformatam in multas divisiones scinderet. Denique paulatim hanc corruptionem significabat, simulans quidem suscipere sanctas Synodos, Nicænam dicimus contra impium Arium, Constantinopolitanam contra impium Macedonium, et Ephesinam primam contra impium Nestorium, ac Chalcedonensem contra impium Eutychetem, saltem ipsas habens in sacris Diptychis ; sed cum inserta ipsis Synodis esset sancta memoria beatissimi Leonis papæ, nullo tamen tempore aliter vel percipit, vel participat sanctissimis Dei mysteriis, nec celebrationem ipsorum prædicat ne in hac quidem sanctissima Dei Ecclesia, resiliens universaliter a rectis ipsorum confessionibus, et neque magnorum Pontificum neque venerabilium priorum, qui pro talibus respiciunt, et omnino tolerat, aut aliquam defensionem dat ». Et paulo post : « In talibus enim cum se ipsum magnus imperator disposuerit, ad memoriamque sibi revocaverit sententiam principis Apostolorum, qua dicit [2] paratos nos semper esse oportere ad respondendum omni petenti rationem de ea quæ in nobis est spe : nihil plus juvit, sed ad ejus serenitatem deceptibilibus rationibus usus, promisit se omnia facere, quæcumque Summus Pontifex magnæ Sedis Apostolicæ decerneret ; et ad sanctissimos patriarchas scripsit, se sequi per omnia Apostolicam Sedem ». Hucusque de primordiis Anthimi captiosi, formam ad tempus inducentis præsulis Orthodoxi.

88. Hæc cum ita se habuerint ; non vacat imposturæ suspicione Epistola illa nomine Agapeti papæ vulgata ad Anthimum inscripta, qua erroris hæresis Eutychianæ ipsum redarguit : etenim hæc

[1] Job xxxviii. — [2] Niceph. l. xviii. c. 49. — [3] Isai. xix.

[1] Quint. Synod. Act. iv. — [2] Petr. i.

simulata ab Anthimo, nequaquam detecta atque damnata fuere, antequam sequenti anno (ut dicetur), se contulit ipse Pontifex Constantinopolim : interea autem quasi professor fidei Catholicæ et communicator Apostolicæ Sedis est habitus idem Anthimus ex sua ipsius (ut dictum est) publica professione, qua se cuncta recipere, quæ Summus Pontifex credenda præscriberet, publice ob omnium oculos, coramque ipso Justiniano imp. testatus est. Sed et ex falsa omnino Consulum nota Justiniani quartum cum Theodato, seu potius Theodoro collega, detegitur impostura : cum data ipsa Epistola reperiatur anno superiori kal. Maii : nam ex his quæ superius dicta sunt, certum est, tunc non Agapetum, sed Joannem ejus prædecessorem sedisse in hunc usque annum Romanum Pontificem. Sed et longe diversus stylus ab aliis Agapeti Epistolis, alterius esse sobolem parentis, satis indicat. Neque enim quicquam conquestus fuerat Justinianus imperator apud Agapetum de Anthimo, sed tantummodo de Cyro et sectatoribus ejus. At de rebus Agapeti, et Anthimi sequenti anno fusius agendum erit.

89. *De Scholis Romæ aperiendis Agapeti consilium.* — Quæ vero sunt reliqua ejusdem Agapeti hoc anno rerum ab ipso Romæ gestarum, seu potius quæ agenda conceperat animo, perfecissetque nisi bellico tumultu impeditus fuisset, nempe de publicis Romæ sacræ Theologiæ scholis erigendis, Cassiodorus narrat his verbis [1] : « Nisus ego cum beatissimo Agapeto (Pontifice) Urbis Romæ, ut sicut apud Alexandrinam multo tempore fuisse traditur institutum, nunc etiam in Nisibi civitate Syrorum Hæbreis sedulo fertur exponi », divina Scriptura scilicet, « collatis expensis in Urbe Romana professos doctores scholæ potius acciperent Christianæ, unde anima susciperet æternam salutem, et casto atque purissimo eloquio fidelium lingua comeretur. Sed cum propter bella ferventia, et turbulenta nimis in Italico regno certamina, desiderium meum nullatenus valuisset impleri : quoniam non habet locum lex (res) pacis temporibus inquietis : ad hoc divina charitate probor esse compulsus, ut ad vicem magistri, introductorios vobis libros istos, Domino præstante, confecerim, per quos (sicut æstimo) et Scripturarum divinarum series, et sæcularium litterarum compendiosa notitia Domini munere panderetur ». Hæc de his Cassiodorus in eo laborans, ne docta latinitas inter Barbaricos vepres omnino silvesceret ; Agapetumque tradens hoc ipsum optasse de rebus Theologicis faciendum, utpote qui esset (ut ait Liberatus diaconus [2]) in Ecclesiasticis rebus apprime eruditus.

90. Sed sicut admiratione, ita et observatione dignum est considerare, non extitisse hactenus Romæ, qui in scholis publice sacras litteras profiterentur : ut ex hoc magis intelligas puritatem Apostolici fontis Romæ jugiter scaturientis, et in universum orbem aquas limpidas derivantis : cum non pro arbitrio disserentium, verbisque pugnantium hominum (ut fiebat a Græcis, ob idque diversis semper erroribus fatigatis) sacra dogmata Romana Ecclesia definiret ; sed quæ ab Apostolis tradita, a majoribus deducta, a Patribus servata accepisset, hæc ipsa utpote sacrosancta, universæ Ecclesiæ servanda atque inviolabili lege custodienda eadem Ecclesia Romana præscriberet : quam cæteris omnibus orbis Ecclesiis diligentiorem fuisse Apostolicarum institutionum custodem, cum ex S. Irenæo, tum ex aliis antiquis Patribus superius abunde demonstratum est. Quæ enim olim sub Gentilitatis insaniis ipsa Roma antiquitatis amans et cultrix in rebus dubiis Sybillinos libros consulere jugiter consuevit : ubi sepultis erroribus, particeps facta est veritatis, quas ab Apostolis omnium præcipuis sacras traditiones accepit, easdem fida custodia conservatas in rebus dubiis consulere, et ex eis responsa dare quærentibus consuevit ; cunctis veluti divinum oraculum accipientibus, quæ scirent nonnisi ex Apostolico fonte manare.

91. At vero ne videretur Apostolica Sedes Apostolicis innixa traditionibus repulisse scientiam, et examina declinasse, atque refugisse discussiones, quasi verita ne constarent, quæ simpliciter servanda proponeret : eadem ipsa postea quæ docuisset, in scholis disserenda, et quæstionibus ventilanda proposuit (uti de auro obrizo fieri solet, quod Lydio probandum lapide unicuique ubique et semper libenter offertur) occasione præsertim hæreticorum, quæ pura sunt atque sincera, esse adulterina clamantium. « Fuit enim quondam tempus », inquit Gregorius Nazianzenus [1], « cum res nostræ florerent, ac præclare se haberent, cum nimirum superflua hæc et verborum lepore atque arte fucata tractandæ Theologiæ ratio ad divinas caulas ne aditum quidem habebat : verum idem erat calculis ludere inversionis celeritate adspectum fallentibus, et omnigenis et lascivis corporis flexibus spectatores ludificare, quod novi quippiam ac curiosi de Deo vel dicere, vel audire. Simplex e contra ingenuaque oratio atque doctrina pietas existimabatur. At posteaquam Sexti et Pyrrhones, et contradicendi libidine incitata velut lingua gravis quidam ac malignus morbus in Ecclesias nostras infeliciter irrepsit, quodque Actorum liber de Atheniensibus narrat [2] « ad nihil aliud vacamus, quam ad novi aliquid dicendum vel audiendum », tunc namque opus fuit Ecclesiæ Catholicæ tractatoribus, ne quasi infirmi ipsi viderentur in hac parte [3] adversus moles librorum obloquentium detrahentium in fidem Catholicam hæreticorum, cuncta quæ sunt fidei Christianæ adversus eosdem disserendo tractare, omnique genere argumentorum vera certaque firma atque solida demonstrare. Sed ad scholas Orientis revocemus orationem.

92. De scholis autem Nisibitis, quarum meminit Cassiodorus, est mentio etiam apud Junilium

[1] Cassiod. in Præf. lib. divin. lect. — [2] Liber. diac. in Brev. c. 21.

[1] Greg. Naz. orat. in laud. Athan. — [2] Act. XVII. — [3] 2. Cor. XI.

Africanum episcopum, in libro ad Primasium legatione fungentem his ferme temporibus Constantinopoli, ubi ait : « Dum te inter alios reverendissimos coepiscopos tuos usque Constantinopolim peregrinæ provinciæ coegisset utilitas, ex civitatis affectu in notitiam colloquiumque pervenimus. Tu autem more tuo nihil ante quæsisti, quam si quis esset inter Græcos qui divinorum librorum studio intelligentiaque flagraret. Ad hæc ego respondi, vidisse me quemdam Paulum nomine, Persam genere, qui in Syrorum schola in Nisibi urbe est edoctus, ubi divina lex per magistros publicos, sicut apud nos in mundanis studiis grammatica et rhetorica, ordine ac regulariter traditur, etc. » Subjicit his regulas aliquot ab eodem Paulo accepta, confecitque ex eis librum illum de partibus divinæ legis inscriptum.

93. *Inito fœdere cum Francis, bellum suscipit Justinianus adversus Gothos quibus Siciliam adimit.* — Sed quinam fuerint bellici tumultus, quibus (ut vidimus ex Cassiodoro) hoc anno flagrare Italia cœpit, jam dicamus. Fuit id bellum Gothicum, hoc anno (ut hujus anni exordio dictum est) ab imperatore Justiniano cœptum, cum videlicet idem Augustus annum nonum imperii inchoaret; de quo Procopius [1] : « Imperator ubi jam didicisset, quemadmodum cum Amalasuntha actum fuisset, confestim se ad bellum parabat, annos novenos potitus imperio ». Felicique progressu per Mundum præfectum Illyrici Dalmatiam Gothis subjectam invadentem, Salonam urbem expugnasse tradit; sed et per Belisarium Siciliam tentasse, eademque potitum esse affirmat : huicque uni Belisario accidisse, ut triumpho auspicatus consulatum, eumdem triumphans pariter deposuerit, aperiens et claudens annum quam felicissime.

94. Subdit de eo ista Procopius : « Cum Belisario itaque actum, quam dici queat, longe felicius : quippe qui Wandalis recens devictis, consulatus dignitate accepta, cum eo adhuc munere fungeretur, Sicilia insuper in potestatem redacta, postrema consulatus die Syracusas ingressus, plausu ingenti exceptus, aureorum mumismatum vim magnam circumfusam jactavit in turbam : nec sane id ex industria factum, sed sorte quadam Belisario omine contigit, qui universam Siciliæ insulam Romanis recuperasset, ea ut die Syracusas eveheretur, qua et ei consulatus finiretur, susceptum antea munus ». Hucusque Procopius. Quæ hæc secuta sunt, sequenti anno magis opportune dicentur.

95. Ad invadendam autem Italiam, quam forti robore Gothi tenebant, visum est Justiniano imperatori Francos sibi fœdere conjungere; ex pietate potissimum ad eos adversus Gothos permovendos argumenta deducens : quod enim sciret Francos Catholicæ fidei studiosissimos, facile ipsis suasit, ut bellum Gothis inferrent, quos constaret esse Orthodoxæ fidei perduelles, utpote impios Arianos. De his enim ista Procopius habet [1] : « Litteras deinde ad Francos Justinianus in hanc sententiam misit :

96. « Nostræ ditionis Italiam per vim Gothi ceperunt, nec solum restituere hanc nobis haud quaquam decernunt, sed injuria insuper nos afficere nec toleranda quidem, nec mediocri : quocirca exercitus adversus hos mittere cogimur. Vos vero par fuerit nobis hoc bello ut auxilio sitis, quod utique utrisque nostrum commune rectior illa ac vera de Deo opinio facit, in Gothosque odium, ut Arianorum errores rejicientibus detestandos ». Hactenus litteræ. Subdit vero Procopius : « His litteris imperator præscriptis, et Francorum principibus magna pecunia condonatis, majorem se pollicetur daturum, ubi bellando rem gesserint. Franci vero hoc pacto illecti, bellum se promptius gesturos promittunt ». Hæc ipse : cætera autem inferius suis locis.

97. Ita prospere cuncta cedunt imperatori (quod sæpe ingerendum est) dum perinde atque omni feriatus bello, in summo otio, tranquillaque pace dies duceret, nihil præterea curasse (ut diximus) visus est, nisi ut novis semper iteratis legibus Catholicæ veritati bene consultum esset, et quam justissime per provinciarum præsides universum administraretur imperium; et succrescentes diversis ex causis pravos mores legum falce succideret. Id quidem indicant multiplices sanctiones sub diversis titulis collocatæ, ab eodem imperatore hoc anno editæ, nempe sub consulatu Flavii Belisarii : sed in nonnullis earum errore, puto, librariorum illapsum, ut loco « V. C. cons. » quod est, « viro clarissimo cons. » putaverit imperitus scriptor per illa elementa significari, « vicariam præfecturam » ; atque loco « V. C. cons. » scripserit « vice consule ». Quod mendum minime emendatum a tot clarissimis jureconsultis, mirati sumus. Sic igitur cum in expeditione esset exercitus, erat ipse totus imperator in legibus sanciendis : probeque sciens leges etiam ipsas potentissima esse ad hostes vincendos arma, id in institutionum exordio hac ipsa voluit sententia declaratum : « Imperatoriam majestatem non solum armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse armatam ». Ita quidem armatam legibus dixit : quod scilicet intelligeret ad hostes superandos præstare leges armis, quæ prorsus obtusa atque inutilia omnino reddantur, cum injustitia viget, pravique mores insurgunt, et inulta scelera dominantur.

98. Porro de Sicilia hoc anno Romano imperio e Gothorum manibus vindicata mentionem habet idem imperator in Novella Constitutione hoc anno sub eodem consulatu Belisarii data ad Joannem præf. præt. de proconsule Cappadociæ; ubi in fine et quam de Deo fiduciam conceperit ad ea quæ reliqua essent prælia, notum facit, cum ait [2] : « Quæ res summo a nobis studio habita effecit, ut magnas

[1] Procop. de bello Goth. l. i.

[1] Procop. de bello Goth. l. i. — [2] Novel. xxx.

etiam opes despexerimus : quanquam in tot sumptibus et magnis bellis, per quæ Deus nobis dedit ut non solum pacem ad finem deduxerimus, et Wandalos, Alanos, Mauritanos subegerimus, et totam Africam, insuper et Siciliam recuperaverimus; sed et bonam spem habeamus, quod Deus nobis annuet, ut et cæteras gentes, quas socordia sua Romani amiserunt, cum utriusque Oceani terminos tenerent, iterum ditioni nostræ adjungamus; quas nos divino freti auxilio ad meliorem statum redigere properamus. Neque quicquam detrectamus eorum, quæ vel ad extremam pertingunt difficultatem; vigiliis simul et inediis, cæterisque laboribus jugiter pro subditis nostris, ultra quam humanæ naturæ modus patiatur, utentes ». Hæc et alia ipse ibi hoc anno. Redacta vero sub imperio Sicilia insula, eam prætori more majorum Justinianus tradidit gubernandam [1].

99. *In lenones dat Justinianus Constitutionem et monasterium ædificat prostitutis resipiscentibus.* — At quid exsolvit pro tot a Deo acceptis beneficiis imperator? Illud quod maxime ipsi Divinitati gratum esse sentiret, nempe ut ab omni turpitudine emundaret (quantum fas esset) imperii primariam civitatem et omnes provincias Romano imperio subjectas; in primis vero eas quas Deus ipsi recens subegerat nationes, quas omnes cœno pulentis luxuriæ expurgaret, exhauriens omnium lenonum cloacas, in quas undique inferrentur vermibus insumenda cadavera, Novella edita sanctione, qua veluti scopa verreret collectas undique sordes. Ad finem enim anni hujus, ubi acceptorum in eo a Deo beneficiorum recensuit rationem, adversus omnes lenonum turpitudines Deo invisas ad Constantinopolitanos cives inscriptam sanctionem promulgandam curavit : nec ipsi id satis, sed et addidit, ut amplissimum monasterium exædificaret ad recipiendas miseras prostitutas ab ipsis feminas, quæ resipiscentes Deo vellent jugi pœnitentia deservire. Tantas autem res Christianissimo principe dignas haud compendiosa narratione angustandas esse existimamus : sed in primis ipsam adversus lenones editam ab eo sanctionem, ob exactam rerum cognitionem, quo magis ejusdem imperatoris pietas elucescat, et animi puri candor appareat, hic describendam putavimus; sic enim se habet [2] :

100. « Et antiquis legibus et dudum imperantibus satis odibile visum est lenonum nomen et causa, in tantum ut etiam plurimæ contra talia delinquentes scriberentur leges. Nos autem et dudum posita contra eos, qui sic impie agunt, supplicia auximus; et si quid relictum est a nostris prædecessoribus, etiam hoc per alias correximus leges : et nuper interpellatione nobis facta rerum impiarum pro talibus negotiis (nequitiis) in hac maxime civitate commissis causam non despeximus. Agnovimus autem quosdam vivere quidem illicite, ex causis autem crudelibus et odiosis occasionem sibimet nefandorum invenire lucrorum, et circumire provincias et loca plurima, et juvenculas miserandas decipere, promittentes calceamenta et vestimenta quædam, et his venari eas, et deducere ad hanc felicissimam civitatem, et habere constitutas in suis habitationibus, et cibum eis miserandum dare et vestem, et deinceps tradere ad luxuriam eas volentibus, et omnem quæstum miserabilem ex corpore earum accedentem ipsos accipere, et celebrare conscriptiones, quia usque ad tempus quod eis placuerit, observabunt impiam hanc et scelestam functionem implentes. Quasdam vero earum etiam fidejussores expetere, et in tantum procedere illicitam actionem, ut in omni pæne hac regia civitate, et in transmarinis ejus locis, et (quod deterius est) juxta sanctissima loca et venerabiles domos sint tales habitationes; et causæ sic impiæ et iniquæ sub nostris temporibus præsumantur : ita ut etiam quosdam miserantes earum, et abducere a tali operatione crebro volentes, et ad legitimum deducere matrimonium, non sinerent.

101. « Alios autem sic scelestos existere, ut puellas nec decimum agentes annum ad periculosam deponerent corruptionem, et quosdam aurum dantes non parvum, vix inde redemisse miseras, et nuptiis copulasse castis. Esse etiam decies mille modos, quos nullus prævaleret sermo comprehendere, cum ad infinitam crudelitatem deductum sit tale malum : ita ut primum quidem in ultimis partibus civitatis esset, nunc autem et ipsa, et quæ circa eam sunt, omnia talium plena sint malorum. Hoc igitur dudum aliquis nobis secrete denuntiavit : deinde etiam nuper magnificentissimi prætores a nobis talia inquirere præcepti, hæc eadem ad nos retulerunt : moxque audivimus et judicavimus oportere Deo hujusmodi commendare causam, et velociter liberare tali scelere civitatem.

102. « Sancimus igitur, omnes quidem (secundum quod possunt) castitatem agere, quæ etiam sola Deo cum fiducia potis est hominum animas præsentare. Quia vero plurima sunt humana cum arte et dolo et necessitate quaslibet talium ad luxuriam deduci; omnibus prohibemus modis et nulli fiduciam esse pascere meretricem, et in domo habere mulieres, aut publice prostituere ad luxuriam, et pro alio quodam negotio talia mercari, neque conscriptiones super hoc percipere, neque fidejussores exigere, nec tale aliquid agere, quod cogat miseras et invitas suam castitatem confundere : neque sperare quia licebit de cætero eis vestium datione et ornamentorum forsan aut alimenti decipere, ut etiam invitæ sustineant. Non enim permittimus quicquam fieri tale, sed etiam nunc omnia talia breviter competenti cura disponimus, statuentes etiam reddi eis omnem quam contigerit cautionem occasione sceleris hujus exponi : et neque permittimus scelestos lenones, si quid dederunt eis, hoc ab eis auferre. Sed etiam ipsos lenones jubemus extra hanc fieri felicissimam civitatem, tanquam

[1] Novel. LXXV. et CIV. — [2] Novel. XIV. et Auth. de lenon. col. 2. tit. I.

pestiferos et communes castitatis vastatores factos, et liberas ancillasque requirentes et deducentes ad hujusmodi necessitatem, et decipientes et habentes educatas ad universam confusionem.

103. « Præconizamus itaque, quia si quis de cætero præsumpserit invitam puellam assumere et habere ad necessitatem nutritam, et fornicationis sibi deferentem quæstum : hunc necesse esse a spectabilibus prætoribus populi hujus felicissimæ civitatis comprehensum omnia novissima sustinere supplicia. Si enim pecuniariorum eos furtorum et latrociniorum emendatores elegimus ; quomodo non multo magis castitatis furtum et latrocinium eos coercere permittimus? Si quis autem patiatur in sua domo quemdam lenonem, et hujusmodi propositum operationis habere, et hæc denuntiata cognoscens, non etiam domo sua expulerit; sciat se decem librarum auri sustinere pœnam, et circa ipsam periclitaturum habitationem. Si quis autem conscriptionem de cætero in talibus præsumpserit, aut fidejussorem acceperit : sciat nullam quidem se utilitatem hujusmodi fidejussionis aut conscriptionis habere. Etenim fidejussor quidem obligatus non erit, conscriptio autem omnino invalida manebit, et ipse (sicut prædiximus) corpore supplicium sustinebit, et a magna hac longissime civitate expelletur.

104. « Mulieres itaque caste quidem vivere volumus et oramus, non autem invitas ad luxuriosam vitam deduci, nec impie agere cogi : omnino enim lenocinium fieri prohibemus et factum punimus, præcipue quidem in hac felicissima civitate et in ejus circuitu : nihilominus autem et in locis foris positis omnibus, et quæ ab initio nostræ sunt Reipublicæ, et quæ nunc denuo a Domino Deo data sunt nobis, et maxime in illis; eo quod Dei dona quæ circa nostram fecit Rempublicam, volumus conservari pura ab omni tali necessitate, et Domini Dei circa nos munera permanere digna. Credimus enim in Domino Deo, etiam ex hoc nostro circa castitatem studio magnum fieri nostræ Reipublicæ incrementum, Deo nobis omnia prospera per talia opera conferente.

105. « Quatenus ergo vos primi nostri cives casta hac nostra fruamini dispositione : propterea hac sacra prædicatione utimur, ut sciatis nostrum circa vos studium, circa castitatem ac pietatem labores nostros per quos in omnibus bonis custodiri nostram Rempublicam speramus ». Scriptum exemplar gloriosissimo magistro, mutatis ad hunc modum verbis :

106. « Ut ergo omnibus hæc manifesta fiant in nostra habitantibus Republica, tua sublimitas hanc nostram suscipiens sacram legem in omni ditione præceptis propriis eam universis insinuet : ut non solum in hac felicissima civitate, sed in provinciarum custodiatur locis, Domino omnium Deo pro alio quodam odore suavitatis oblata. Data kalendis Decembris Constantinopoli, Belisario V. C. consule ». Hactenus constitutio hoc anno data : sequenti vero post consulatum Belisarii addidit aliam [1] adversus eos qui juramentum exigerent a meretrice, quod nunquam ab ea infami arte recederet.

107. Adjecit his etiam Justinianus imperator maxime pius, quo vere Christianissimi imperatoris specimen edidit, ut miserabiles illas mulierculas prostitutas ita lenonum subsidio destitutas nequaquam abjiceret, sed regia munificentia in regias exciperet domos, ubi easdem alendas regiis expensis curavit. De his enim ista Procopius [2], dum ejusdem imperatoris ædificia præclara recenset : « In opposito littore olim regiæ erant spectatu dignæ : has Deo in hunc modum consecravit Justinianus imperator. Apud Byzantium conventus erat mulierum in lupanari Veneri servientium, non quidem sponte, sed urgenti paupertate; a lenone victum accipientes, cogebantur subinde per singulos dies corpora vulgare, et viris ignotis, quos casus ferebat, admisceri. Olim enim hic erat lenonum copiosa familia, quippe qui ex libidinis officina lucrum aucupabantur, in foro publice alienam pulchritudinem venditantes, et illaqueantes castitatem. Rex autem Justinianus et Theodora regina invicem pietate moti, scelestum lupanaris conventum expurgarunt, et expuncto lenonum nomine, mulieres paupertate oppressas ab intemperantia servili liberarunt, dato illis libero victu et castitate libera. Hæc igitur rex administravit in littore, quod in dextra occurrit ingredienti Euxinum mare : priores regias in celebre monasterium commutavit, in receptaculum scilicet mulierum, quæ propter vitam male actam pœnitentiam agunt. Quapropter hoc mulierum conventiculum, ob rei similitudinem, cognominabant, Pœnitentiam. Multis pecuniarum proventibus reges ipsi hoc monasterium locupletarunt, multa præterea venustate et sumptibus in primis excellentia ad consolandas mulieres ædificarunt, ne ad servanda castitatis munia quoquo modo segniores fiant ». Hactenus de his Procopius, hicque finis dicendi de rebus ab imperatore gestis post Siciliam vindicatam. Qui igitur erepta a Barbaris accepit a Deo regna, aliquam ex parte saltem vicem pendens, ipse erutas a diaboli tyrannide Christianas feminas in regiis collocavit.

108. *Agapeti Epistola ad Cæsarium Arelatensem de bonis Ecclesiæ non alienandis.* — Jam vero quæ reliqua sunt Agapeti papæ anni hujus videamus : accepimus ab Ecclesia Arelatensi duas ejus Epistolas ad S. Cæsarium episcopum Arelatensem, priorem quidem de non alienandis bonis Ecclesiasticis, posteriorem vero de appellatione Contumeliosi episcopi ad Apostolicam Sedem : datas ambas hoc anno, nempe post consulatum Paulini, quarum prior sic se habet :

109. « Dilectissimo fratri Cæsario Agapetus.

« Tanta est, Deo propitio, et a Deo (adeo) libentissime concedenda quæ alimoniis proficiunt pau-

[1] Const. XLV. apud Julian. Anteces. — [2] Procop. de ædific. Justin. imp. orat. I.

perum, et circa tuæ fraternitatis affectum nostra devotio, ut onerosum nobis nullatenus esse judicemus, quod annui vestris desideriis postulatis : sed revocant nos veneranda Patrum manifestissima constituta, quibus specialiter prohibentur prædia juris Ecclesiæ, cui nos omnipotens Dominus præesse constituit, quolibet titulo ad aliena jura transferre. Quam rem vestræ quoque sapientiæ credimus esse gratissimam quod in nullo contra priscæ definitionis constituta vel regulas pro qualibet occasione, vel sub cujuscumque personæ respectu venire præsumimus; ne tenacitatis studio, aut sæcularis utilitatis causa hæc facere nos credatis. Sed divini consideratione judicii necesse nobis est, quicquid sancta Synodalis decrevit auctoritas inviolabiliter custodire. Quod ut charitati tuæ indubitabiliter elucescat, ad locum de hoc articulo ex constitutis Patrum fecimus relevari : quæ cum præsentibus pariter affatibus credimus dirigenda. Dominus te incolumem custodiat, frater reverendissime. Dat. XV kal. Aug. P. C. Paulini jun. V. C. » Post finem Epistolæ idem Pontifex ejusmodi apposuit decretum editum in Romano Concilio tertio [1] sub Symmacho papa totidem verbis exscriptum, apposito hujusmodi titulo :

110. « Ex constituto Synodali inter cætera, et ad locum. His ergo perpensis, mansuro cum Dei nostri consideratione decreto sancimus, ut nulli a præsenti die, donec disponente Domino Catholicæ fidei manserit doctrina Salvatoris (salutaris) liceat prædium rusticum, quantæcumque fuerit vel magnitudinis, vel exiguitatis, sub qualibet alienatione (perpetua) ad cujuslibet jura transferre. Nec cujusquam excusetur necessitatis obtentu, quippe cum non sit personale quod loquimur; nec aliquis clericorum vel laicorum sub hac occasione accepta tueatur». Ac paulo post [2] : « Quicumque oblitus Dei, et decreti hujus immemor, cujus Romanæ civitatis sacerdotes volumus religiosis nexibus devinciri, contra facere aut aliquid alienare tentaverit [3], honoris sui amissione mulctetur. Præterea [4] qui petierit aut acceperit, vel qui presbyterorum aut diaconorum seu defensorum danti subscripserit, illo quo iratus Deus animo percutitur, anathemate feriatur : sitque accipienti vel subscribenti de personis superius comprehensis, id est, quas anathemate feriri censuimus (statuta pœna contubernio (contubernalium) servata) quam promisimus in dante (alienatore) vindicta; nisi forte dator (alienator) sibi celeri repetitione prospexerit. Quod [5] si minori animæ suæ cura quisquam remedium oblatum forte neglexerit, subeat ea pœnarum genera, quæ superius tenentur adscripta. Contra fas si qua corrupta fuerit scriptura, universis viribus, quamvis ab initio nullas habuerit, effœtetur. Sed etiam liceat quibuscumque Ecclesiasticis personis vocem contradictionis afferre, et Ecclesiastica auctoritate fulciri, ita ut cum fructibus possint alienata reposcere; nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui a religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit ». Hucusque descripsit Agapetus ex dicto Romano Concilio ad Cæsarium : ex quibus æque intelligis, quam aversi et prorsus alieni essent sancti Pontifices a rerum Ecclesiæ alienatione quovis obtentu quæsito. Qui enim rogat, sanctus est ; pro quibus rogat, pauperes sunt utique sub cura Romani Pontificis : etenim etsi facta sit inter principes Apostolorum in prædicatione verbi distinctio nationum, cura tamen pauperum (ut ait Paulus [1]) in solidum cessit utrique : cum alioqui Romano incumbat Pontifici ex prærogativa primatus, pauperum omnium pro facultate curam gerere. At de his nulla habita ratione, perstitit sanctissimus Agapetus firmiter in decreto de non alienandis bonis Ecclesiasticis; exemplum posteris præbens quam in his debeant esse tenaces. Sed reddamus hic posteriorem Agapeti Epistolam ad eumdem Cæsarium conscriptam in causa Contumeliosi antea damnati episcopi :

111. *Altera ejusdem ad eumdem Epistola in causa Contumeliosi, et nex a Clotario illata Gualtero.* — « Dilectissimo fratri Cæsario Agapetus.

« Optaveramus, frater amantissime, ut episcopi Contumeliosi opinione integra permanente, nec tibi dudum fieret necessitas judicii, nec nobis causa censendi : maxime quia in suprascripti viri accusatione communis honoris reverentia quodammodo videtur incursata. Unde quatenus præsumptione (sicut asserit) innocentiæ ad appellationis voluit auxilium convolare, orationibus assiduis hoc innitamur, ut eum cognitionis iteratæ beneficium gratulationi omnium restituat absolutum. Delegaturi enim, Deo nostro adjuvante, sumus examen ut secundum canonum venerabilium constituta sub consideratione justitiæ omnia, quæ apud fraternitatem tuam de ejusmodi negotio acta gestave sint, diligentissima vestigatione flagitentur : neque enim prædictum virum convenit eventu prius habitæ cognitionis urgeri, quippe cum et ipse judicium petierit. Non avertatur voluntas animi a precibus infirmorum, cum in necessitate fuerint; ne nobis (quod avertat Dominus) ea quæ leguntur in Proverbiis dici possint [2] : Qui obturat aurem suam, ut non audiat infirmum, et ipse invocabit Dominum, et non erit qui exaudiet eum. Quid est enim infirmius episcopo Contumelioso, qui in tribulatione positus et de præteriti judicii pudore confunditur, et cognitionis quæ futura est exspectatione turbatur? Quia quamlibet ei (quod optandum est) puritas forte suffragetur innocentiæ, non potest judicii sollicitudinem non habere.

112. « Et nos quidem, quamvis culpatus a vobis Emeritus defensor memoratum episcopum reversum ad Ecclesiam suam charitatis tuæ voluntate

[1] Conc. Rom. III. sub Symmacho c. 4.— [2] Eod. Conc. c. 6. in 17. q. 4. quicumque Dei. — [3] Omittit plura quæ illic leguntur verba. — [4] Eod. Rom. Conc. c. 7. — [5] Eod. Conc. c. 8.

[1] Gal. II. — [2] Prov. XXI.

firmaverit usque ad exitum judicii, quod delegaverimus episcopo Contumelioso, reddita sibi modo propria substantia, suspensum interim volumus ab administratione patrimonii Ecclesiastici, et celebratione Missarum : quia id quod sibi viderat judicio fuisse sublatum, gloriosius, si ei veritas suffragatur, judicio receperit, quam usurpationibus occuparit. Melius autem fecerat fraternitas tua, si postea quam Sedis Apostolicæ appellationem interpositam desideravit, examen circa personam ejus a tempore sententiæ nihil permisisses imminui, ut esset integrum negotium, quod interposita provocatione quæreretur : nam si in executionem mittitur prima sententia, secunda non habet cognitio quod requirat. Addendum, quia etsi non esset prædictus episcopus judicationi refragatus, privatam magis potuit secundum canones expetere secessionem, quam severitatem religionis excipere. Suspensus igitur (sicut præfati sumus) episcopus Contumeliosus habeat tantum, quam præsumpsisse dicitur, celebrationem Missarum : et patrimonio Ecclesiæ in gubernatione archidiaconi ejusdem Ecclesiæ constituto, ita ut alimonia sufficienter episcopo non negentur, visitatoriam in ejus loco præcipimus ordinari personam, et patienter exspectare judices quos, inspirante nobis Domino, constituerimus audire. Præterea ne quid esset quod charitati tuæ videatur incognitum, studio dilectionis constitutorum, fecimus capitula subter annecti, ut scientia communicemur canonum, sicut participamur affectu. Dominus te incolumem custodiat, frater reverendissime. Dat. XV kalend. Augustas, P. cons. Paulini jun. V. C. » Hactenus Agapeti Epistola ad Cæsarium. Quomodo autem occasione litterarum Agapeti ad Clotharium Francorum regem, immane ab eo patratum est sacrilegium, sic accipe [1] :

« Clotharius die Veneris sancta, anno quingentesimo trigesimo quinto interfecit Gualterum Dominum de Yvetot in Northmannia : cujus rei varie narratur occasio. Quidam dicunt, hunc Gualterum præfati regis cubicularium, nobilem, fortem, ac strenuum virum, præsertim adversus fidei hostes extitisse : quod illi summopere regis amicitiam conciliavit; odium vero ac invidiam quorumdam aulicorum vice versa conflavit : qui quidem tot in illum calumnias (domestica aulæ vitia) injecerunt, ut regi infensum reddiderint : qui amore in odium mutato, Gualterum deinceps parvi fecit, atque adeo se illum interfecturum minabatur. Qua de re monito Gualtero, furoremque sui principis (subdito semper formidabilem) vitare cupiente; ex aula prudenter ac clanculum se subduxit, abfuitque a Gallia per decennium. Intra quod tempus terra marique bellum atrox intulit Sarracenis, variasque de illis victorias reportavit. Quibus tandem confectis Romam se contulit, Pontificemque Agapetum adivit; a quo honorifice exceptus est. Cum autem Gualterus in patriam redire valde expeteret (cujus quidem desiderium præter omnia hominum animos exstimulat) Pontifex illius precibus annuens, litteras ad Clotharium scripsit, quibus eum rogabat, ut Gualterus falsis delationibus exulare coactus, atque adeo vir probus et magnanimus eques, de orbe Christiano benemeritus, secum in gratiam rediret, atque in integrum restitueretur. Gualterus his cum litteris Suessonum, ubi rex degebat, die Veneris sancta advenit : et cum rex in sacello suo sacris adesset, Crucemque adorare vellet, Gualterus prædictum sacellum intravit, Pontificisque litteras regi obtulit. Rex autem prima fronte Gualterum non agnovit propter diuturnam illius e regno absentiam : sed acceptis et perlectis litteris, ipsoque agnito, gladium suum exeruit, vel, ut aliis placet, militis cujusdam adstantis ensem corripuit, et Gualterum interfecit. Pontifex crudeli hoc facinore accensus, regi mandavit, ut culpam illam emendaret, alioquin regnum ipsius interdictum fore. Tunc Clotharius pœnitentia ductus, in satisfactionem criminis statuit, dominos de Yvetot, eorumque hæredes in posterum ab omni feudo, omnibusque debitis regi juribus propter terram de Yvetot, immunes fore : cum nimirum jus civile ac commune huic sententiæ suffragentur, ut quotiescumque dominus injuriam infert subdito suo, feudum ipsiusque jura amittat. Qua de re diplomata ab ipso Clothario concessa fuere, quibus dominos de Yvetot, eorumque successores ab omnibus in perpetuum feudi juribus exsolvit. Sed postea titulus ille regni in principatum mutatus fuit, qui ad hunc usque diem remansit in familia Bellajorum ». Hæc ibi. Jam ad res gestas anni sequentis transeamus.

[1] Ex hist. Gallica Bernardi de Corard. Domini Duhaillan. in Vita Clotharii Primi, regis VII Franciæ.

Anno periodi Græco-Romanæ 6028. — Jesu Christi 535. — Agapeti papæ 1. — Justiniani imp. 9. Theodati reg. 2.

1. *Priora decennalia.* — *Fl. Belisarius* absque collega in Oriente consul processit, cujus consulatus causam nos docet Procopius lib. 2 Hist. Wand. cap. 9, qui narrato Belisarii triumpho anno superiori ducto, ait : « Non multo post Belisario, quod ei ex veteri more ad triumphi speciem deerat, accessit : consul enim factus, captivorum portatus humeris, curruique impositus, inde missilia sparsit in vulgus de Wandalorum spoliis ». Ita Procopius ex versione Grotii. In Occidente hæc etiam formula usurpata fuit : *Post consulatum Paulini.* Decennalia imperii vivente Justino suscepti a Justiniano edita.

2. *Moritur Joannes II papa.* — A num. 26 ad 29. *Joannes II* Romanus Pontifex hoc anno vitam cum morte commutavit, ut recte Baronius tradit, sed non *sexto kalendas Julias*, ut ille ex Anastasio scribit, sed *VI kalend. Junii,* ut habent exemplaria Mss. Anastasii, unum Freherianum, duo Thuanea, Regium et Mazarinum. Præterea Anastasium scripsisse Joannem *sexto kalendas Junii* demortuum, demonstrant Ordericus lib. 2, Luitprandus, Abbo, et Marianus Scotus in Chronicis, qui diem illum ab Anastasio sine dubio acceptum notarunt. Quod et ostendit Anastasius, qui ait sedisse Joannem *annos duos*, *menses quatuor*, *dies sex,* quod et omnia ejus Mss. exemplaria, omnesque Catalogi Pontificum habent, et cum his Hermannus Contractus et Ordericus citatus. Error tamen in dies irrepsit, loco enim, *dies sex,* legendum, *dies viginti sex.* Nam cum *Joannes II* die ultima Decembris anni DXXXII Pontificatum inierit, dieque vicesima septima mensis Maii sepultus sit, sedit annos II, menses IV, dies XXVI, et librarii in diebus numerandis duos numeros denarios omisere. Addit Anastasius, cessasse episcopatum *diebus septem*, nisi quod quædam exemplaria cum uno ex nostris, et Gotfridus Viterbiensis in Chron. habent *dies sex*, qui numerus si retinendus sit, excluditur dies emortualis Joannis, si prior præferatur, includitur. Nam sanctum *Agapetum* natione Romanum ordinatum esse hoc anno die tertia mensis Junii, in quam Dominica cadebat, ex ejus Sedis duratione liquebit. Interim corrigendus hic alter Anastasii vulgati error : ait enim *Joannem* sepultum esse in Basilica Beati Petri Apostoli, *post consulatum iterum Lampadii*, qui annum DXXXII designat. Nam nota illa temporaria deest in altero Ms. Anastasii Bibliothecæ Colbertinæ, et non potest non esse addititia. Denique ex his evidens est Anastasium scripsisse post mortem Bonifacii II Sedem vacasse dies LXXVI, non vero dies VI, ut perperam habent vulgati Codices Anastasii (1).

3. *Agapetus succedit Joanni II.* — Baronius, qui *Joannis II* Pontificatum ab anno DXXXI exorsus est, annos tres ei attribuit, sed sine teste, additque eum hujus anni hyeme demortuum, quod extent litteræ Justiniani imp. ad Agapetum papam, quæ dicuntur datæ *pridie iduum Martiarum Constantinopoli*, *Fl. Belisario V. C. consule*, responsumque Agapeti ad ipsum, datum *XV kalend. April. Constantinop. Fl. Belisario V. C. cos.* Verum errorem in numeros irrepsisse manifestum est; alioquin *Justinianus* die XIV mensis Martii ad Agapetum papam scripsisset, et intra quatuor aut quinque dies, XVIII scilicet ejusdem mensis, id ad Justinianum responsum dedisset. Præterea *Agapetus*, qui tunc Romæ erat, Constantinopoli litteras dare non potuit. Quare utraque Epistola post mensem Junium hujus anni scripta.

4. *Sed non hyeme.* — Ut autem cardinalis doctissimus ostendat, *Agapeti* ordinationem hoc anno *ipsa hyeme* contigisse, innititur Epistolæ Agapeti ad Reparatum Carthaginensem episcopum, datæ *quinto idus Septembris*, *post consulatum Paulini V. C.* hoc scilicet anno, in qua ait Agapetus : « Fraternitatis tuæ litteris indicasti, post Epistolam decessori meo dirigendam, inter navigii suscipiendi moras, quas hyemis continuati generabat asperitas, ordinationem nostram tibi omnipotentis Dei beneficio nuntiatam ». At loco, *quinto idus Septembris*, legendum, *quinto idus Decembris.* Legati enim a Concilio Africano hoc anno celebrato,

(1) Catalogus coævus Blanchinianus annos duos, menses quatuor, et dies sex pontificatus Joanni assignat. Quare chronologiam hanc omnino retinere oportet; eademque admissa, Joannes obiit die XXV Aprilis anni DXXXV. Quoad interpontificium, mendum aliquod irrepsisse suspicor in Anastasium; forte enim diebus tantummodo quatuor, non sex constitit; ut Agapetus Pontificiam cathedram ascenderit die XXIX Aprilis hujus anni. Quæ nostra Chronologia belle cum Historia congruit. Cum enim sederit Agapetus mensibus undecim, diebus octo, ut habet Catalogus Blanchinianus, decessit sequenti anno DXXXVI, die VI Aprilis, ideoque die secunda Maii hujus anni *vir Sanctæ Memoriæ* dici a PP. Constantinopolitanis rectissime potuit, quod et adnotat Pagius ad annum DXXXVI, 10. MANSI.

ut legere est apud Baronium num. 21, ad Joannem papam directi sunt, qui cum Romam pervenere, litteras Synodales *Agapeto* dedere, quod Joannem II mortuum invenissent. Concilium illud ante mensem Augustum celebratum; cum susceptis ex eodem Concilio litteris Justinianus rescripserit ad *Salomonem* præfectum prætorio Africæ litteras *kalend. Augusti Constantinop. Belisario V. C. cos.* Eas exhibet Baronius num. 43 et seqq. Sed præter litteras Synodales a *Reparato*, aliisque episcopis Africanis ad Joannem papam missas, post aliquod tempus, mense scilicet Novembri, jam hyeme sæviente, *Reparatus* nomine suo alias litteras Romam scripsit, non ad *Joannem*, sed ad *Agapetum* ejus successorem, cujus ordinationem inter navigii suscipiendi moras acceperat. Quare *Agapeti* ordinatio, non hyeme facta, ut inde colligit Baronius, sed hyeme *Reparato* nuntiata. Porro *Reparatum* hoc anno post *Bonifacium* Carthaginensis Ecclesiæ episcopatum suscepisse, testatur Victor Tunnensis ad consulatum Belisarii. Baronius, qui Victoris Chronicon non viderat, *Reparatum* anno DXXXI, jam episcopum fuisse eo anno num. 8 scribit. Denique ex dictis dicendisque constat Papebrocium in conatu Chron. Hist. perperam alligasse mortem Joannis II cum die XXI Aprilis et ordinationem Agapeti cum die XXVIII ejusdem mensis.

5. *Litteræ Justiniani ad Agapetum PP. anno sequenti datæ.* — A num. 30 ad 36. Antequam legissem historicam Dissertationem *de Uno ex Trinitate carne passo* ab Emin. cardinali Norisio sub exitum anni MDCXCV Romæ publicatam, notas consulares Epistolarum Agapeti papæ nonnisi ex conjectura erroneas esse assequi potui; sed idem eruditissimus cardinalis ex antiquo Codice Vaticano, de quo anno sequenti, eas certo emendavit cap. 10. Baronius num. 30, recitat Epistolam Justiniani ad Agapetum papam missam, cujus hoc est initium: *Ante tempus in hac regia urbe, etc.* In ea narrat imperator se edictum, videlicet contra Acœmetarum ac sectatorum errorem, itemque Nestorianos ac Eutychianos publicasse, ejusque tenorem Epistolæ a se per Hypatium ac Demetrium ad Joannem papam missæ, inseruisse: « Quam, inquit, pro integritate fidei memoratus prædecessor vester libenti gratulatione suscipiens, suo ac totius Ecclesiæ Romanæ firmavit assensu ». Joannes enim in Synodo anno elapso Romæ coacta tria Capitula de Christo Uno ex Trinitate: de Deo Verbo in carne passo, impassibili Deitate: et de beata Virgine vere et proprie Dei Genitrice, approbavit. Rogat autem imperator Agapetum, ut Epistolæ insertas suas ad Joannem papam litteras Apostolica iterum auctoritate confirmet, iisque recitatis, concludit: « Quamobrem petimus sanctitatem vestram, ut memoratam Epistolam vestra auctoritate firmetis, et Cyrum, vel sequaces ejus, a communione habeatis alienos, donec statutis sanctitatis vestræ obtemperent, etc. Data pridie iduum Martiarum Constantinopoli, post consulatum Belisarii V. C. », nempe an. DXXXVI, ut legitur in Ms. Vaticano citato, non vero *Flavio Belisario V. C. consule*, id est, hoc anno, ut ibidem Baronius et Labbeus tom. IV Concil. pag. 1790 habent. Hoc enim anno, mense Martio, Agapetus nondum erat Pontifex, et ejus ordinatio, quemadmodum cardinalis Norisius recte disserit, in Januarium exeuntem retrahenda foret, ut imperator ex Thracia ad eumdem scribere potuisset; cum tamen Agapetus primæ ad se a Justiniano missæ Epistolæ responderit *idibus Octobris* currentis Christi anni, ut patet ex Epistola IV ejusdem, sub exordio: *Licet de sacerdotii mei primitiis, etc.*, recitata a Baronio a num. 48 ad 54. Hinc tom. IV Concil. perperam in titulo dicitur: « Epistola missa ab imp. Justiniano more majorum ad Pontificem Rom. recens electum cum professione fidei »; siquidem jam ante annum Romæ Agapetus sederat Pontifex, aliasque ad eumdem litteras imperator miserat.

6. *Libellus fidei Justiniani anno sequenti scriptus.* — *Justinianus* tertio a memorata Epistola die, professionem fidei a se signatam, ad Agapetum destinavit. Cardinalis Norisius observat in laudato Codice Vaticano pag. 45, grandioribus litteris legi: « Exemplar piissimi D. N. Justiniani imp. quem dedit Agapito Constantinopoli de fide », et incipere: *Prima salus rectæ fidei, etc.* Labbeus tom. IV Concil. pag. 1790, undecim prioribus libelli versibus recitatis, addit: *etc., ut supra post Epistolam Bonifacii II, pag.* 1686, quo loco ait a callido veteratore cum libellum confictum. Baronius vero num. 35, dicit eam professionem fidei, esse illam ipsam, quam *Hormisdas* per legatos Constantinopolim missos tradidit iis, qui communionem cum Apostolica Sede expetebant. Hunc errorem corrigit card. Norisius ex laudato Ms. in quo libellus ibidem recitatus, idem omnino est cum relato a Labbeo, pag. 1801. Professio fidei ab Hormisda imperata, legitur annexa Epistolæ LI Hormisdæ ad episcopos Hispaniæ, et antea Epistolæ IX ad Joannem Nicopolitanum. Hæc autem prioribus quidem verbis similis est libello a Justiniano oblato, sed postea hoc ipso est brevior, ac tota in anathematizandis hæreticis eorumque fautoribus consistit; cum tamen in libello Justiniani Catholica doctrina contra Nestorium et Eutychen plene exponatur. Hic libellus Justiniani in Codice Vaticano signatur: *Dat. XVII kal. Aprilium P. C.* (id est, post consulatum) *Belisarii V. C.* In prioribus editionibus legebatur: *Fl. Belisario V. C. consule*, quem errorem Binius ac Labbeus expunxerunt, apud quos pro *XVIII kal.* reponendum, *XVII kal. Aprilis*, anno Christi DXXXVI.

7. *Agapeti Epistola ad Justinianum anno sequenti data.* — *Agapetus* Justiniani Epistolam cum insertis litteris ad Joannem II papam, rescripto ad eumdem principem approbavit. Initium Epistolæ Agapeti a Baronio num. 31 et duobus seqq. recitatæ, est: *Gratulamur, venerabilis imperator, etc.* Significat Justiniano expositionem fidei ab illo per legatos ad decessorem Joannem missam, et ab eodem præsule roboratam, se quoque laudare, et am-

plecti, addens : « Non quia laicis auctoritatem prædicationis admittimus, sed quia studium fidei vestræ Patrum nostrorum regulis conveniens confirmamus atque roboramus ». Et postea quoslibet eidem professioni fidei *præsenti definitione* iterum confirmatæ repugnantes, *sanctæ communionis extraneos* declarat. Deinde ait : « Unde et Cyrum ejusque sequaces jam ante pro hac insania ab Ecclesiæ Catholicæ communione suspensos, nisi resipiscant, nullatenus patimur eos sacræ communioni restitui ». Insaniam vocat Acœmetarum obstinatam pervicaciam, qua contra definitionem a Joanne II emanatam, negabant Christum unum esse ex Trinitate. Tum inserit Epistolam imperatoris ad Joannem II, et denique concludit : « Et huic fidei quisquis contradicere præsumpserit, a Catholica communione se noverit alienum. Dat. XV kal. Aprilis Constantinopoli, post consulatum Belisarii V. C. » Hoc charactere consulari in laudato Codice a cardinali Norisio lecto designatur annus DXXXVI. In editionibus Conciliorum gravi hallucinatione scriptum est : « Datum XV kal. Aprilis, Constantinopoli Fl. Belisario V. C. consule », cum collectores non observassent Agapetum die XVIII Martii currentis anni, quo Belisarius consulatum gessit, neutiquam fuisse Constantinopoli, qua in urbe diserte signatur memorata Epistola Agapeti.

8. *Institutio primæ Justinianeæ.* — Ad num. 55 et seq. De institutione *archiepiscopi primæ Justinianeæ*, de qua hic Baronius loqui incipit, commodius disseremus anno DLV, et quæ ad eam spectant, uno tenore recitabimus.

9. *Obitus Epiphanii Constantinop. episc.* — Ad num. 58 et seq. Tam Nicephorus in Chronico, quam Theophanes *Epiphanio* episcopo Constantinopolitano annos sedecim et menses tres attribuunt, quod verum esse non potest ; cum *Mennas* initio mensis Maii anni sequentis jam sedem Constantinopolitanam obtinuerit, et hoc anno *Anthimus* in Epiphanii demortui locum substitutus sit. Theophanes, qui Epiphanii ordinationem illigat cum die XXV mensis Februarii anni Æræ nostræ DXX, anno Incarnat. secundum Alexandrinos DXXIX, kalendis Septembris anni Christi DXXXVI inchoato, ait : « Hoc anno, Epiphanio præsule mensis Junii die V, Indict. XV, post episcopatus annos sexdecim et menses tres, vivis erepto, hæreticus Anthimus Trapezuntinus episcopus in sedem Constantinop. translatus est ». Verum hoc pacto *Anthimus* sedere cœpisset anno DXXXVII, quod non solum a veritate alienum, sed etiam iis contrarium, quæ jam scripserat Theophanes, *Epiphanium* sc. die XXV Februarii anni Christi DXX thronum Constantinopolitanum conscendisse : sic enim annos XVII et menses tres sedisset. *Epiphanius* itaque currenti anno mensis Junii *die* V, *Indictione* XIII, post episcopatus annos XV et menses III vivis ereptus est, et *Anthimus* ad sedem Constantinop. translatus. Ait enim ibidem Theophanes Anthimum, *cum sedem mensibus decem tenuisset*, munere abdicatum fuisse, et *Mennam* in ejus locum subrogatum ; quæ plane veritati historicæ consentiunt, ut anno sequenti videbimus. *Agapetus* quidem in Epistola ad Justinianum Aug. *idibus Octobr.* data, et a Baronio num. 48 et seqq. recitata, de *Epiphanio* tanquam adhuc vivente loquitur ; sed factum id, quia mortis ejus nuntium nondum Romam perlatum fuerat. Gesta enim Constantinopoli sæpe nonnisi post aliquot menses Romæ innotuisse, varia declarant exempla.

10. *Moritur Timotheus episc. Alexand.* — A num. 65 ad 75. *Timotheus* episcopus Alexandrinus hæreticus, cui in Chronico Nicephori, et in Tabulis Theophanis anni septemdecim attribuuntur, anno tantum quingentesimo trigesimo septimo e vivis excessit. Auctor enim Historiæ patriarcharum Coptitarum scribit, eum obiisse *Amsciri* XIII, *die sabbato*, eique assignat annos septemdecim, dies centum nonaginta sex. Dies XIII mensis Amsciri cum die septima Februarii nostri concurrit, ideoque anno Christi DXXXVII, quo sabbatum in diem septimam Februarii incidit, *Timotheus* mortuus est. Sed cum Dioscoro juniori successerit die VIII Octobris anni DXIX, supra annos XVII sedit tantum dies CXXIV, non dies CXCVI ; qui error librariis attribuendus. In Tabulis Theophanis finis *Timothei* recte collocatur anno Christi DXXXVII, sed in Chronico perperam differtur in annum DXL, ex quo liquet earum Tabularum auctorem non esse Theophanem.

11. *Theodosius et Gaianus de sede Alexandrina altercantur.* — Post Timothei obitum *Theodosius* et *Gaianus* de sede Alexandrina altercati sunt : *Gaianus* stabat a parte assertorum incorruptibilitatis corporis Christi, et *Theodosius* Chalcedonensem Synodum non suscipiebat ; indeque divisa tunc civitas in *Gaianitas* et *Theodosianos*, id est, in *Phantasiastas* et *Corrupticolas*, ut discimus ex Liberato in Breviario cap. 20, ubi hoc schisma egregie describit. Ejus verba refert Baronius num. 65 et seqq. ; qua de re egimus anno DXIX, num. 17 et seq. Porro fallitur cardinalis doctissimus num. 68, dum scribit, Alexandriæ præter episcopum Alexandrinum hæreticum, sedisse etiam alium pro Orthodoxis episcopum. Nam post *Theodosium* et *Gaianum*, episcopi quidem Alexandrini fuere omnes Catholici ; sed antea omnes extitere hæretici, ab eo nempe tempore, quo eam sedem invaserunt. Dicit quidem Baronius, jam se id probasse de *Evagrio* seu Asterio episcopo Alexandrino, qui librarii errore, ut videtur, in Annalibus dicitur *Evagrius*, sed id supra a nobis confutatum est. Quod vero subdit Baronius de *Epiphanio* episcopo Alexandrino in Novella VI Justiniani hoc anno data, memorato, ut dicit, procedit ex corruptione versionis latinæ. Ea Novella, quæ est *de episcoporum et reliquorum clericorum ordinatione*, directa est *Epiphanio archiepiscopo et patriarchæ Constantinopolitano* ; in fine ejus juxta textum græcum legitur : « Scripta exemplaria sanctissimo archiepiscopo Alexandriæ, Ephremio sanctissimo archiepiscopo Theopolitano, Petro sanctiss. episc. Hierosolymorum », ubi Alexandrini

episcopi nomen reticetur. In exemplari tamen, quo usus est Baronius, legebatur : « Scripta exemplaria sanctissimo archiepiscopo Alexandriæ Epiphanio, sanctissimo archiepiscopo Theopolitano », scil. Antiocheno, qui erat Æphremius, cujus tamen nomen in exemplari Baronii tacetur. In editione vero Codicis Justiniani Notis Dionysii Gothofredi illustrati, versio latina alio modo depravata est : « Scripta exemplaria sanctiss. archiepisc. Alexandriæ Æphremio ; sanctiss. archiepisc. Theopolitano, etc. » Data ea Novella *XVII kal. April. Belis. V. C. cos.* ut in græco legitur, ideoque *Timotheus* episcopus Alexandrinus hæreticus adhuc in vivis erat, cujus, utpote hæretici nomen reticet Justinianus : neque enim alia hujus silentii assignari ratio posse videtur.

12. *Initium sectæ Agnoetarum.* — Evagrius lib. 4, cap. 10 refert, *Theodoram* persuasisse Justiniano conjugi suo, ut *Severum* ad se accerseret. Tum cap. 11 asserit, extare *Severi* Epistolas, quibus scribit, se, cum venisset Constantinopolim, collocutum esse cum Anthimo, *et persuasisse illi, ut sedem suam relinqueret.* Severus Antiochia elapsus anno DXIX Alexandriam se recepit, et *Timotheus* hæreticus profugum illum, et *Julianum* Halicarnassensem ejusdem hæreseos participem excepit. Ex illo sceleratorum hominum concursu ac contubernio, triplex, Bonifacio II Romanam Ecclesiam administrante, secta erupit, *Corrupticolarum* scilicet, *Incorrupticolarum*, et *Agnoetarum*. De tribus illis sectis egimus anno DXIX, num. 18. Quare videnda, quæ ibidem diximus ex Liberato cap. 19.

13. *Initium schismatis Armenorum.* — A Severo, sicuti Theodosiani, orti etiam *Jacobitæ*, sic appellati a *Jacobo* propagatore. Auctor anonymus Historiæ Armenorum apud Galanum testatur schisma apud Armenos introductum fuisse a *Nierse Arcdacharensi*, XXI patriarcha Armenorum post sanctum *Gregorium Illuminatorem* appellatum, et *Niersen* istum decem episcoporum Concilium apud urbem *Thevim* convocasse, in quo decretum fuit, unam in Christo esse naturam. Nam *Jacobus Syrus* mortiferum suæ impietatis venenum apud Syros superiores Armeniosque evomuerat. Porro annum suscepti ab *Armenis* schismatis nos edocet Photius in Epistola ad Zachariam Armenorum patriarcham a Galano citata, in qua postquam dixit, Armenos ob persecutionem, qua tunc temporis exagitabantur, ad Concilium Chalcedonense venire non potuisse, subjungit : « Nec tamen proinde contrarium quicquam ei opposuere; sed omnes susceperunt illud usque ad schisma Thevinensis conciliabuli, per annos octoginta quatuor, videlicet ab anno secundo Marciani imperatoris usque ad decimum Justiniani, et sextum Niersesis Arcdacharensis ». Annus II Marciani anno Christi CDLII desinit; annus vero X Justiniani kalendis Aprilis anni DXXXVI inchoatur, et inter utrumque illud intervallum anni LXXXIV interjiciuntur. Quare sequenti Christi anno Conciliabulum illud celebratum, et Ecclesia *Armena* ab Ecclesia universali divulsa. *Armeni* a Jacobo depravati constanter in Theopaschitarum hæresi perseverarunt; adeo ut cum eam cæteri omnes ejurassent, sola gens illa pertinacissime in illa tuenda hæserit, ut testatur Nicephorus lib. 18, cap. 51, quam et hodie retinet. De ea hæresi legendus Petavius lib. 1 Theologic. Dogm. de Incarnat. cap. 17 et seqq., et Baronius num. 81 et seqq.

14. *Joannes grammaticus cognomento Philoponus auctor sectæ Tritheitarum.* — A num. 75 ad 80. Vivebat hoc tempore *Joannes grammaticus* Alexandrinus cognomento *Philoponus : degente Theodosio Byzantii, denuo motum fuit dogma Tritheitarum, cujus sectæ princeps Philoponus fuit*, inquit Leontius de Sect. Act. v. Magnam is sibi gloriam compararat, dum adversus *Proclum Lycium* pro Christiana religione egregie scripserat; verum suo nimium ingenio fidens in hæresim incidit, scribens adversus IV Synodum œcumenicam, ut notat Photius in sua Biblioth. Cod. LV, et negans, ut tradit Nicephorus lib. 18, cap. 47, ita resurrectionem mortuorum, ut assereret corpora nostra corrumpi secundum formam atque materiam, et futurum interitum visibilis hujus mundi, et rursus novi mundi creationem alteram, atque alia. Quin et Photius Cod. XLIII, cum dixisset eumdem Philoponum *in Hexameron scripsisse contra Theodorum Mopsuestenum*, et Basilio magno plurimum fere consensisse, Codice XXIII, ait Photius, se legisse « Cononis, Eugenii, et Themistii adversus Joannis Philoponi de carnis resurrectione deliramenta, *invectivas*, quibus acriter adeo ipsum insectantur, ut etiam omnino a Christiana fide abhorrere hominem affirment, licet in eo cum illo sentirent, quod nec ipsi reciperent Chalcedonense Concilium ». Tum Codice XXIV, ait Photius : « Lectus liber Acta continens disputationis initæ coram Joanne regiæ urbis episcopo, Justino imperante, inter Cononem et Eugenium Tritheitas, et Paulum ac Stephanum, qui et ipsi Hæsitantium de numero erant. Hic visuntur Conon et Eugenius Philopono patrocinari. Cum enim Paulus et Stephanus ab ipsis postularent, ut Philopono anathema dicerent, recusarunt », etc. (1). Baronius num. 77 Acta illa citans, loco *Cononis*, Canonem, et loco *Eugenii*, Evagrium perperam

(1) Quanquam Conon episcopus primo quidem Philoponi libros probavit, dein tamen ab illo dissensit, defendens corporum materiam non corrumpi, sed corpora manere *eadem et conspecta, semperque incorrupta* ; secundum vero formam duntaxat corrumpi (cum Philoponus corrumpi secundum materiam et formam sustinuerit). Ita Timotheus presbyter de recept. Hæret. c. 10 vulgatus auctior a Coteler. Vet. Monum. tom. III, pag. 415. De Joanne isto Philopono, ea, quæ hic a Pagio scribuntur, an veritati cohæreant, ambigo. Eumdem enim puto cum Joanne Grammatico, contra quem libros saltem tres scripsisse Severum Antiochenum ex Cod. Ms. Biblioth. Coislinianæ a Montfaucon vulgatæ pag. 53 discimus. Porro si Severus Antiochenus episcopus contra eum scripsit, jam dogmata sparsisse sua paulo post annum XX circiter sæculi sexti reputandus esset; vix autem credibile est illum jam tunc non juvenem (utpote jam doctorem hæreseos) vitam ad finem usque hujus sæculi produxisse. Insuper in alio codice Joannes iste non Alexandrinus, sed Cæsariensis dicitur. Vide ibid. MANSI.

habet. De Joanne Philopono loquitur etiam Photius Cod. LV, LXXV, CCXV, et CCXL. Extant adhuc libri 4 hujus auctoris « de mundi creatione; seu in Hexameron ad Sergium Constantinop. archiepiscopum; una cum disputatione de Paschate »; ac præterea varia ejus Opuscula philosophica quorum seriem texit Oudinus in Supplem. de Script. Eccles. a Bellarmino omissis. Vixit usque ad finem fere hujus sæculi, ut colligitur ex Nicephoro lib. 18, cap. 48, a Baronio num. 79 citato, ubi ait, eum fuisse coætaneum *Georgio* Pisidio, qui varios libros de imperio Heraclii et bello Persico ab eo gesto scripsit, ut suo loco dicetur.

15. *Primus annus belli Gothici in Italia gesti.* — A num. 93 ad 97. Justinianus cædem *Amalasunthæ* reginæ ulturus bellum Ostrogothis ac eorum regi *Theodato* indixit, et victricem classem cum exercitu ex Africa in Italiam per ducem et consulem *Belisarium* transferre jussit. Hoc bellum, quod per annos XVIII duravit, currenti inchoatum, atque a ducibus *Belisario* et *Narse* administratum, maximum, anceps, periculosum, cum duobus potentissimis regibus Ostrogothorum *Vitige* et *Totila* gestum est. Baronius primum belli Gothici annum sequentem fuisse credidit, contenditque a Procopio, qui illud egregie descripsit, numerari, non annos belli Gothici absolute sumpti, quod fatetur inchoatum in Sicilia *Belisario* consule, præsenti scilicet anno, sed annos belli Gothici in Italia gesti, cujus initium in annum sequentem rejicit, quo *Belisarius* ex Sicilia in Italiam transiit. Verum hujusmodi in annis belli Gothici supputandis distinctio, ex ipso Procopio refellitur. Hic enim lib. 1 de Bell. Goth. cap. 5, refert bellum adversus Gothos a Justiniano susceptum anno imperii nono, ideoque currenti : « Imperator, inquit, simul ut de Amalasunthæ casu factus est certior, bellum suscepit, annum agens imperii nonum, ac Mundo magistro militum per Illyricum imperavit, ut in Dalmatiam Gothis subditam proficisceretur, et Salonas tentaret, etc. Belisarium quoque cum classe misit, etc. Præcepit autem Belisario, ut ire se Carthaginem simularet; ubi in Siciliam ventum esset, facta per necessitatis causam exscensione, tentaret insulam, ac si fieri posset, nullo negotio occuparet, receptam teneret, ita ut non dimitteret ».

16. *Gesta in Dalmatia et in Sicilia anno primo belli Gothici.* — Subjungit Procopius, Salonas a Mundo captas, universamque Siciliam a Belisario subactam esse, idque currenti anno : « Cum Belisario, inquit, felicius, quam dici possit, actum est. Consulatum enim, quem post victoriam Vandalicam susceperat (hoc scilicet Christi anno) adhuc gerens cum Siciliam omnem subegit, extremo illius die Syracusas ingressus est cum exercitu, ac Siculorum ingenti plausu, nummos aureos spargens. Id quod non ex composito fecit, sed casu quodam evenit, ut tota insula jam Romanis recuperata, eo die Syracusas inveheretur, et consulatu, non, ut mos erat, in Byzantii curia, sed ibi deposito, vir consularis evaderet ». Addit sub eodem anno nonnulla, quæ gesta sunt per hyemem; annorum enim militarium initium ducit a vere, quo solent exercitus ad bellum procedere; tum transit ab anno primo belli Gothici ad secundum, quo *Belisarius* ex Sicilia in Italiam transfretavit, capp. 7 et 8, scribens : « Primus annus exiit hujus belli, quod litteris commisit Procopius. Belisarius, relicto Syracusis et Panormi præsidio, cum cæteris copiis Messana trajecit Rhegium, ubi Scyllam et Charybdin fuisse poetæ fabulantur ». Ex hujus anni exclusione ab annis belli Gothici per annos XVIII Chronologia Ecclesiastica in multis labefactata, quæ nobis restituenda erit.

17. *Synodus Arvernensis.* — Concilium *Arvernense* in Gallia celebratum hoc anno, ut videre est anno DXLI.

AGAPETI ANNUS 2. — CHRISTI 536.

1. *Inter Justinianum et Theodatum regem aguntur tractatus et pacta.* — Qui sequitur Christi annus quingentesimus trigesimus sextus, nullius consulatu notatus post consulatum Belisarii in veteribus monumentis inscriptus habetur, idemque primus annus belli Gothici in Italia a Procopio numeratur, cum Justiniani imperatoris decimus inchoatur : quo Agapetus papa a Gothorum rege Theodato subire cogitur difficillimæ legationis onus Constantinopolim ad Justinianum imperatorem. Quantumlibet enim anno superiori ad eumdem Augustum pro Ecclesiasticis rebus honorificam plenamque satis misisset, quam recensuimus, legationem, per quam pacem a Justiniano efflagitasset, nec obtinuisset, imo jam bellum indictum accepisset : atque etiam rex Barbarus dispendium passus esset Dalmatiæ atque Siciliæ, timeretque simul ac, hyeme lapsa, opportunum navigandi tempus adesset, fore, ut Belisarius, qui in Sicilia hiemavit, Italiam invaderet : tantum discrimen antevertendum putavit, non alio obice, quam Summi Pontificis legatione, qua pacem rursum peteret ab imperatore. De qua legatione hæc Liberatus diaconus [1] : « Quo tempore Theodatus rex Gothorum scribens ipsi papæ et senatui Romano (Ravennæ enim degere consuevit) interminatus non solum senatores, sed et uxores, et filios, filiasque se gladio interempturum, nisi egissent apud imperatorem, ut destinatum exercitum suum de Italia submoveret. Sed papa pro eadem causa legatione suscepta, Constantinopolim profectus est ». Hæc Liberatus. Porro erroris arguuntur, qui hanc Agapeti legationem in superiorem rejiciunt annum ; cum ex Procopio, qui rebus præsens fuit, satis liqueat, hæc de legatione acta absoluto anno superiori, cujus die novissimo Belisarius consulatus insignia, absoluto munere, Syracusis deposuerat.

2. Quæ autem præcesserint Agapeti hoc anno legationem, ex eodem auctore rem accurate prosequente dicamus. Missus est ad Theodatum rursum Petrus a Justiniano imperatore legatus, vir eloquens et in rebus agendis quam dexterrimus; cum quo Theodatus quæ egerit anni hujus exordio Procopius ita scribit [1] : « Petrus interea in Italiam delatus, de his omnibus », quæ scilicet Belisario feliciter contigissent, « certior factus, instare tunc acrius, et Theodatum terrere haudquaquam intermittebat. Tum ille timore perculsus et attonito similis, haud secus voce emissa ac bello captus fuisset amotis arbitris, cum Petro in colloquium venit. Et inter eos demum conventum, ut imperatori Theodatus universam Siciliam cederet, illique auream in annos singulos trecentarum librarum coronam mitteret, e Gothisque item ad tria millia pro ejus ut traderet arbitratu. Theodato vero ut minime liceat sive sacri, sive senatorii ordinis, sine imperatoris permissu quemquam occidere, vel ejus bona in publicum proscripta redigere. Et si quem forte ex subditis ad patriciam velit, sive aliam hic dignitatem provehere, ab imperatore hanc dari deposcat. Quin etiam Romanus ut populus pro ejus consuetudine, in acclamationibus ac plausu ipso, imperatoris in primis nomen pronuntiet, Theodati deinceps, sive in theatris, sive in triviis, sive alibi ubicumque id fieri contigerit. Statua præterea sive ænea, sive alia quavis materia structa, nunquam soli Theodato, sed utrisque semper imponatur, imperatoris ad dexteram, Theodati ad lævam.

3. « His quidem et scriptis cum pactionibus Petrum legatum Theodatus Byzantium ad imperatorem remisit. Quo inde dimisso, hominem statim trepidatio cepit, et in varias quasdam formidines egit, ejusque mentem varie volutabat, vel solo belli nomine territando, ne si forte imperatori haudquaquam placerent, quæ inter se fuissent et Petrum conventa, bella essent mox occursura. Unde abeuntem Petrum et in Albanos profectum, ad se revocatum, perinde ac alia secum acturus, seorsum rogabat, num petitiones inter se factas voluptati esse imperatori existimaret. Cui affirmanti ita se suspicari, respondit : Sin vero minus oblectent, quid deinde agendum ? At Petrus : Belligerandum

[1] Liberat. in Brev. c. 2.

[1] Procop. de bello Goth. l. 1.

tibi proculdubio erit, o strenue. Tunc Theodatus : Num æquum id fuerit? Cur non id æquum futurum sit, inquit, ut studia animo cujusque insita observentur et artes? Quid enim sibi vult illud, o Theodate, ut ipse studii plurimum philosophiæ impendas, Justinianus vero Romanorum imperator animi magnitudini studeat, strenueque ut omnia peragat : in eo tamen differat plurimum, quod qui philosophiæ operam det, mortem afferre hominibus et his quidem tam multis haudquaquam sat deceat, et ex Platonicis præcipue disciplinis, quarum te scilicet participem factum, quavis cæde vacare, profecto nil sanctius sit : sed illum pristino ac suo imperio loca sedulo addere, atque identidem vindicare, nil prorsus dedeceat.

4. « Hac Theodatus tam callida suggestione facile persuasus, cessurum se Justiniano imperatori principatum fatetur : idque ipse in primis atque ejus deinceps uxor juravit : Petrumque adegerunt, ut jurejurando polliceretur non se prius id editurum in vulgus, quam imperatorem cognoverit priores illas non admissurum conditiones. Unde et Rusticum sacerdotum e numero quemdam, Romanum virum, et peridoneum ad eam rem confirmandam Byzantium cum Petro transmisit. Huic ad imperatorem litteras dedit ». Hæc Procopius : quod vero de Rustici legatione ait, hunc certum est fuisse Agapetum, qui Rusticus dictus est. Porro visus est Procopius ignorasse, hunc ipsum fuisse Romanum Pontificem, cujus nec amplius usquam meminit. Sed ne quid de hac legatione prætermittatur, quam Pontificia dignitas adeo illustravit, neve quid ambiguum relinquatur, exacte cuncta sunt disquirenda, et quo sunt facta ordine recensenda.

5. In primis autem meminisse debemus, Petrum hunc, de quo agitur, sæpius ab eodem imperatore missum ad Theodatum, eodem esse legationis munere functum : primo videlicet (ut ex Procopio patuit) cum adhuc superstes esset Amalasuntha, quam, cum in Italiam pervenisset, defunctam invenit : secundo vero hanc, de qua est sermo, legationem obivit; tertio vero missus, ut quæ promiserat Theodatus imperatori præstaret. Hæc omnia ex Procopio. Quod autem ad secundam hanc, de qua agitur, legationem pertinet; has illi dedisse litteras Theodatum, Procopius tradit [1] :

6. « Non quidem ipse ad id regium culmen ut adventitius et peregrinus perveni, quippe qui ex avunculo rege sim genus sortitus, et pro ejus nutritus hic dignitate : bellorum vero ac bellicæ turbulentiæ sum equidem non omnino peritus. Cum enim in audiendis litterarum optimis disciplinis exercitus sim, et in eas studium meum omne contulerim ; contigit sane ut a bellicis his perturbationibus quam longe semotus, ad id demum venerim, ut haudquaquam decere me ducam, pro terrestris imperii, et bonorum præsentium cupiditate vitam ut in discrimine agam, sed ab his prorsus ut procul absim, nimirum cui neutrum mihi sit voluptati : tum quia alterum satietate metimur (nam suavitatum omnium satietas est): tum quia insolentia ipsa, consuetudoque in anxietates plerumque et turbas inducunt. Ipsa igitur si modo mihi prædia sint, quæ aureos ducentos [1] et mille quotannis, parvi equidem sum regnum facturus, tibique statim Gothorum, et Italorum permissurus imperium, ut qui longe malim terræ cultor sine negotio esse, quam in imperatoriis curis vitam hanc degere, vicissim in pericula transmittentibus. Mittes ergo quam celerrime hunc ad nos virum, cui cum Italiam ipsam, tum res cæteras tuo sim nomine traditurus ». Hactenus litteræ Theodati ad Justinianum a Procopio recitatæ.

7. Porro has litteras secretas esse oportuit. Etenim quas eidem Petro hoc anno datas recitat Cassiodorus [2], ab his diversæ sunt, nihilque præterea habent, quam exhortationem ad oblatam pacem non respuendam : cujus etiam sunt argumenti, quas eidem Petro ad ipsum imperatorem dedit Gudelina regina uxor Theodati, et aliæ ad Augustam Theodoram ; vel quas Theodatus misit, cum primum profectus est Petrus : itemque et aliæ, quas dedit Summo Pontifici; quem licet non nominet, illis tamen verbis significat, quibus ait [3] : « Nunc iterum per illum virum sanctissimum eadem credimus esse repetenda, ut vera atque affectuosa judicetis, quæ frequenter repetita cognoscitis, etc. » Et in litteris reginæ [4] : « Et ideo illum virum venerabilem, vestris conspectibus vere dignissimum, legatum nostrum ad vos specialiter credimus esse dirigendum ».

8. Vera tamen esse, quæ de Theodato rege Gothorum meticuloso Procopius scribit, et illis quidem majora fuisse, vetera monumenta declarant, ex quibus ipsum statim adimplere cœpisse constat oblatas conditiones, quas Justinianus postea respuit : nummos siquidem mox cudere aggressus est, in quorum singulis primo loco Justiniani imaginem effigiandam curavit, ex adversa autem parte nomen suum; prout ex uno ipsorum argenteo, quod in museo L. Paschalini asservatur, satis apparet.

9. Satis vides, primum locum tributum imperatori, in nummi vero postica inscriptum tantum haberi nomen ipsius Gothorum regis Theodati absque aliqua ejus imagine. Ex qua etiam in nummo posita inscriptione intelligis (ut id obiter tangam) quomodo ejusdem nomen regis, scribi solitum fuerit, nempe triplici aspiratione, Theodahathus, non ut frequenti usu receptum, ut simplici aspiratione, Theodatus, secundum latinam, non secundum gothicam pronuntiationem scribatur. Habes de his præterea oppignoratam fidem scholiastis in

[1] Procop. de bello Goth. l. I.

[1] Aliter ex Græco habet, nempe XII Centenariorum annuum proventum. — [2] Cassiod. Var. l. X. Ep. XIX. XX. XXI. XXII. XXIII. — [3] Cassiod. Var. l. X. Ep. XXII. — [4] Ibid. Ep. XXIII.

notatione affixa apud eumdem Procopii locum de alio item ejusdem Theodati nummo huic simili, ubi ait : « Ad hanc pacis conditionem accedit inscriptio nostri numismatis argentei, in cujus latere dextro D. N. JUSTINIANO P. AUG., a sinistro D. N. THEODAHATHUS REX ». Sic igitur certo vides, timore nimio Theodatum exagitatum ante implere cœpisse quas obtulit pacis conditiones, quam eas Justinianus probasset, quæ novis emergentibus causis (ut inferius dicturi sumus) contemptæ sunt. Sed jam de missa ab eo legatione agamus.

10. *Agapetus, suscepta, jussu Theodati, legatione, Constantinopolim pergit, iter signis illustrat : Anthimum hæreticum deponit, Mennam instituit episcopum.* — Agapetus igitur ejusmodi subire provinciam Barbarico coactus imperio, ad expensas in via faciendas, regio arcario opus habuit vasa sacra oppignorare. Operatus est tamen postea Cassiodorus apud regem, ut eadem redderentur Ecclesiæ S. Petri, a qua sublata fuerant: de quibus ejusmodi memoria dignas litteras idem Cassiodorus [1] scripsit arcariis, cum adhuc fungeretur ipse officio prætorii præfecturæ.

« Tomaci (Tomati) et Petro VV. CC. arcariis senator. præf. prætorio.

« Retinetis mecum, fidelissimi viri, sanctum Agapetum (Agabitum) Urbis Romæ papam, cum ad Orientis principem legationis gratia mitteretur, jussione regia, datis pignoribus, a vobis tot libras auri, facto pictatio, solemniter accepisse : ut cui providus dominator jussit ad subditum (subsidium), ejus etiam urgere excessum. Primum quidem benigne præstitit, qui in necessitate mutuas pecunias dedit; sed quanto gloriosius fecit, etiam illud elargiri. quod cum gratiarum actione potuisset offerri ? Victa est sine damno necessitas : manus papæ dabat, quod ejus substantia non habebat; et illud iter est indemne redditum, quod donis constat expletum. Quale, rogo, videbatur, antistitem petentibus Ecclesiam, et Ecclesiam nulla detrimenta sentire? Distributor fuit potius, quam donator : quia necesse est illi applicari, de cujus facultatibus videbatur expendi. Quid non agat apud pium principem talis legatio, quam destinatam singulari constat exemplo?

11. « Quapropter nostra præceptione commoniti, et regia jussione securi, sanctorum vasa cum obligatione chirographi auctoribus sancti Petri Apostoli sine aliqua dilatione refundite, ut lucrose reddita celeriter impetrata videantur. Optata referantur manibus levitarum ministeria toto orbe narranda. Donetur quod proprium fuit : quoniam juste per largitatem recipit, quod sacerdos legibus obligavit. Superatum est exemplum, quod in historia nostra magna intentione retulimus. Nam cum rex Alaricus Urbis Romæ deprædatione satiatus, Apostoli Petri vasa suis deferentibus excepisset; mox ut rei causam habita interrogatione cognovit, sacris liminibus deportari diripientium manibus imperavit : ut cupiditas, quæ deprædationis ambitu admiserat scelus, devotione largissima deleret excessum. Sed quid mirum, si reverendorum sanctorum diripere vasa noluit, qui tanta se Urbis vastatione ditavit? Rex autem vester religioso proposito reddidit vasa, quæ jure pignoris propria videbantur effecta. Et ideo talibus factis frequens præstetur oratio : quando læta concedi posse credimus, cum retributionem bonis actibus postulamus ». Hucusque Cassiodorus.

12. Ad hæc modo provoco novatores; qui ex opulentia crevisse Romanæ Ecclesiæ summam auctoritatem, non ex Apostolica potestate, dixere : cum cernere sit sub Barbarico jugo captivam sanctam Romanam Ecclesiam eo paupertatis adactam, ut cum nec ex omnibus suis redditibus corradere tantum pecuniæ posset, quæ Pontifici legatione fungenti ad iter conficiendum Constantinopolim satis esset; opus fuerit vasa sacra pignori dare ad pecuniam tunc necessariam comparandam : et tamen nihil unquam toto eo tempore supremæ Pontificiæ auctoritatis fuit imminutum, vel relaxatum ad delinquentes coercendos Apostolici roboris : imo nescio an aliquo alio tempore magis viguerit in Ecclesia Romana suprema potestas, et adeo fuerit a rebellibus cognita experimento, orbi imperans et coercens Apostolicæ Sedis auctoritas et culta majestas, sicut hoc sæculo : ut quæ sunt dicta superius in Hormisda docent de tot Constantinopolitanis patriarchis, invito etiam populo et contradicente clero, ex Albo Catholicorum abrasis; deque duobus condemnatis post obitum imperatoribus; de præscriptis toties ab ea legibus Orientalibus et Occidentalibus, si recipi ab eadem Romana Ecclesia vellent; de frequentioribus undique ex diversis provinciis Occidentalibus atque Orientalibus ad ipsos Romanos Pontifices consultationibus missis, crebrioribusque legationibus imperatoriis destinatis : quæ omnia et alia quamplurima, superius exempla enarrata declarant, et quæ hoc ipso anno paulo post dicturi sumus ostendent; cum videlicet idem Agapetus Pontifex licet a rege visus sit missus ad imperatorem pro pace roganda, a Deo tamen proficisci jussus apparuit, ut imperaret imperantibus, et ab eis perperam facta rescinderet : nimirum ut quem principes statuissent in sede, post Epiphanium, Anthimum patriarcham Constantinopolitanum, inventum hæreticum in ordinem redigeret, et loco ejus eadem Apostolica auctoritate Mennam protinus subrogaret, atque delatos damnaret hæreticos : quæ omnia vigenti Apostolica auctoritate fecisse, etiam divinitus ostensa signa primitus docuerunt.

13. Etenim illud ipsum ferme contigit Agapeto, quod olim Petro Apostolo, qui rogatus a claudo eleemosynam dare, pro petita pecunia, qua carebat, illud responsum dedit [1] : « Argentum et aurum non est mihi : quod autem habeo, hoc tibi

[1] Cassiod. Var. l. XII Ep. XX.

[1] Act. III.

do : in nomine Jesu Christi Nazareni surge et ambula ». Ita plane Agapetus egentem se quidem pecunia in sacrorum oppigneratione vasorum ostendit, sed in ostensione signorum divina gratia opulentum, cum et cujus esset successor, antequam Constantinopolim pervenisset, innotuit. Ostensum quippe est Romanum Pontificem, Petri successorem, Christi vicarium semper et ubique esse locupletem, abundareque cælestibus donis, licet auri appareat egentissimus; utpote qui habeat in cælo promptuaria divina promissione secura, eademque auro illo referta, de quo in Canticis Sponsa [1] : « Caput ejus aurum optimum », Christum scilicet, in quo sunt (inquit Apostolus [2]) omnes thesauri sapientiæ et scientiæ Dei; quorum ipse dispensator fidelis existens, pro ratione locorum et temporum quod opus est fidelibus erogat. Qui igitur inops, ex oppigneratione sacrorum vasorum pecunia comparata ab Urbe discedit, viaticum a Deo locupletius, nempe virtutem miraculorum accepit, quorum amplissimum meruit assertorem, nempe Gregorium magnum itidem Pontificem Maximum, cui ad prærogativam dignitatis et sanctitatis accedunt loci atque temporis adminicula, dum et suæ Ecclesiæ suique sæculi scribit historiam.

14. Quæ igitur in itinere constitutus sanctissimus Agapetus miracula fecerit, idem S. Gregorius narrat his verbis [3] : « Post non multum temporis, exigente causa Gothorum, vir quoque beatissimus Agapetus hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifex, cui, Deo dispensante, deservio, ad Justinianum principem accessit. Cui adhuc pergenti quadam die, in Græciarum jam partibus curandus oblatus est mutus et claudus, qui neque ulla verba edere, neque ex terra unquam surgere valebat. Cumque hunc propinqui illius flentes obtulissent : vir Domini sollicite requisivit, an curationis illius haberent fidem. Cui dum in virtute Dei ex auctoritate Petri fixam salutis illius spem habere se dicerent : protinus venerandus vir orationi incubuit, et missarum solemnia exorsus, sacrificium in conspectu Dei omnipotentis immolavit. Quo peracto, ab altari exiens, claudi manum tenuit, atque assistente et adspiciente populo, eum mox e terra in propriis gressibus erexit : cumque ei Dominicum corpus in os immitteret, illa diu muta ad loquendum lingua soluta est. Mirati omnes flere præ gaudio cœperunt; eorumque mentes illico metus et reverentia invasit, cum videlicet cernerent quid Agapetus facere in virtute Domini ex adjutorio Petri potuisset ». Hæc Gregorius. Utinam totius peregrinationis Agapeti extarent scripta diaria, ex quibus nostri essent Annales locupletandi. Verum de reliquis ab eo rebus gestis in via, quousque Constantinopolim advenit, altum ubique silentium.

15. Quando autem pervenerit Constantinopolim, Anastasius refert id accidisse decimo kalendas Maii : verum Acta Synodalia cum illuc maturius pervenisse significare videntur. Porro de ejus adventu hæc habet Liberatus diaconus [1] : « Primum quidem honorifice suspiciens directos sibi ab imperatore, sprevit tamen Anthimi præsentiam, eumque ad salutandum suscipere noluit. Deinde viso principe, causam agebat legationis susceptæ. Imperator autem pro multis fisci expensis ab Italia destinatum exercitum avertere nolens, supplicationes papæ noluit audire. At ille (quod summum (suum) fuit) legatione Christi fungebatur ». Quænam ista fuerit, paulo post dicetur.

16. Cur præterea Justinianus non acquieverit Agapeto pacem Theodato petenti, ex Procopio possumus intelligere : nempe accidisse, ut dum hæc tractarentur, Gothi qui residui erant in Dalmatia, cum Romanis conserentes manus, priores tulerint, occiso primum Mauritio Mundi filio, atque demum Mundo ipso, qui anno superiori Salonas ceperat, quas hoc anno itidem Gothi recuperaverunt; quibus cum factus esset elatior Theodatus, ipsum de promissione facta pœnitere cœpit. Quamobrem Justinianus et ipse eam rejiciens, confestim Belisarium jam paratum e Sicilia in Italiam cum exercitu trajicere præcepit; qui improviso agmine perveniens in Campaniam, Neapolim munitam valde civitatem obsedit : quid autem postea factum sit, infra dicemus. Interea vero Agapeti papæ res gestas Constantinopoli prosequamur, de quibus ista habet in primis, cuncta summatim referens Liberatus [2] :

17. « Denique petentibus principibus, ut Anthimum Agapetus papa in salutatione et communione susciperet; illud fieri inquit posse, si se libello probaret Orthodoxum, et ad cathedram suam », nempe Trapezuntium, « reverteretur. Impossibile esse aiebat, translatitium hominem in illa sede permanere. Augusta vero promittente munera multa, et rursus papæ minas intentante, in hoc papa perstitit, ne ejus audiret petitionem. Anthimus vero videns se sede pulsum, pallium quod habuit, imperatoribus reddidit, et discessit, ubi eum Augusta suo patrocinio tueretur. Tunc papa principis favore Mennam pro eo ordinavit antistitem, consecrans eum in Basilica sanctæ Mariæ. Fuit iste Mennas præpositus xenodochii majoris, quod vocatur Samsonis, genere Alexandrinus, suscipiens Chalcedonense Concilium ». Hæc summatim (ut dixi) complexus est Liberatus : sed alii paulo latius rem sunt prosecuti, addentes nonnulla, quæ desiderari in his posse videntur.

18. At quæ primum de his scripta ab Anastasio [3] reperiuntur, in medium afferamus : « Ingressus, inquit, Constantinopolim Agapetus, primum cœpit habere altercationem cum piissimo principe domino Justiniano Augusto de religione : cui beatissimus Agapetus constantissime responsum dedit de Domino Jesu Christo Deo et homine, hoc est, de

[1] Cant. v. — [2] Colos. II. — [3] Greg. dial. l. III. c. 3.

[1] Liber. diac. in Brev. c. 11. — [2] Libera. ubi supra c. 22. — [3] Anast. in Agapet.

duabus naturis in Christo, etc. »Qui autem, simul ac est Agapetus papa creatus, ex more (ut vidimus) Justinianus imperator rectæ fidei misit Romam professionem ; ut rursum ab eo idem exigeret Agapetus Catholicæ fidei professionem, non aliam ob causam accidisse potuit, quam quod ob consensum adhibitum in creatione Anthimi hæretici ipse etiam imperator in suspicionem hæresis esset adductus. Potuisset aliquo prætextu idem Justinianus tergiversari, renuereque id sibi præstandum fore, quod semel et iterum (ut vidimus) antea præstitisset : verum in his non obtemperare Romano Pontifici exigenti, nefas ratus et impium, mox editam fidei confessionem illam iterat, quam Orientalibus ab Hormisda Pontifice vidimus fuisse præscriptam, cui ejusmodi legitur affixa inscriptio [1] : « Exemplar libelli piissimi domini nostri Justiniani imperatoris quem dedit Agapeto papæ apud Constantinopolim de fide. In nomine Domini Dei nostri Jesu Christi, imperator Cæsar Flavius Justinianus, etc. Agapeto sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo almæ Urbis Romæ et patriarchæ » : Incipit : « Prima salus, etc. » omnia habens, ut illa ab Hormisda per legatos Constantinopolim missa. Sed quod data habetur decimo octavo kalend. Aprilis sub Belisarii consulatu mendum irrepsit, ut post consulatum, loco consulatus, sit corrigendum.

19. Quomodo autem ante hæc, cum nondum compertus esset Justiniano hæreticus Anthimus patriarcha, ejus causa succensus ipse sit Agapeto Pontifici, Anastasius ita narrare pergit : « Dum contentio versaretur, ita Dominus adfuit, ut episcopum Constantinopolitanum, nomine Anthimum (Anthemium), inveniret Agapetus papa hæreticum. Cumque contentio verteretur cum Augusto et Agapeto papa, dixit ei imp. Justinianus : Aut consenti nobis, aut exilio deportari te faciam. Tunc beatissimus papa Agapetus respondit cum gaudio dicens ad imperatorem : Ego quidem peccator ad Justinianum imperatorem Christianissimum venire desideravi ; nunc autem Diocletianum inveni : qui tamen minas tuas non pertimesco. Et dixit ei iterum Agapetus venerabilis papa : Tamen ut scias tu, eum idoneum non esse religioni Christianæ, episcopus tuus confiteatur duas naturas in Christo. Tunc accersito ex præcepto Augusti episcopo Constantinopolitano nomine Anthimo, et discussione facta, nunquam voluit confiteri in doctrina Catholicæ responsionis ad interrogationem beati papæ Agapeti, duas naturas in uno Domino nostro Jesu Christo. Quem cum vicisset sanctus papa Agapetus, glorificatus est ab omnibus Christianis. Tunc piissimus Augustus Justinianus gaudio repletus, humiliavit se Sedi Apostolicæ, et adoravit beatissimum Agapetum papam. Eodem tempore ejecit Anthimum a communione, et expulit in exilium. Tunc piissimus Augustus Justinianus rogavit beatissimum papam Agapetum, ut in locum Anthimi episcopum Catholicum consecraret nomine Mennam ». Hactenus Anastasius ; quæ etiam in Miscella historia leguntur. Restitit primo haud dubium Justinianus Agapeto pro Anthimo, impiæ Theodoræ Augustæ, qui ipsi Anthimo patrocinabatur, impulsu ; sed re comperta, plus apud eum tandem valuit jussio Pontificia, quam Augustæ conjugis perfidæ blandimenta : ut digno posteris exemplo sit, omnia fidei Catholicæ posthabenda.

20. Sed quid facit infelix, quæ se hac in re despici videt a viro suo , a quo non solum amari , sed coli se mirifice scisset? Haud despondet animum , sed vehementioribus a pravo dæmone stimulis agitata, cujus malo spiritu percita erat, ad episcopos se convertit, quos nosset favere Eutychianæ hæresi : hos urget, hos impellit, ut Agapeto resistant, qui unus a se tanto labore parta dissolvit, virumque suum tanquam captivum in suam sententiam trahit. Narrat hæc Zonaras verbis istis [1] : « Nonnulli e primoribus sacerdotibus Agapeto papæ Romano in imperatricis gratiam sunt refragati, ab eadem quoque largitionibus corrupti : quos tamen ille, qui veritatem defenderet, omnes superavit ». Hæc ipse.

21. Sunt plane his consentientia quæ recitantur in libello archimandritarum oblato Justiniano imperatori post obitum Agapeti ; ex quo etiam illud apparet, una cum Anthimo eodem tempore damnatos ab eodem Agapeto veternosos illos Constantinopoli degentes hæreticos, Severum, Petrum, atque Zoaram ; de quibus omnibus hæc in eodem libello [2] : « Canonicum judicium a Romano Pontifice in ipsum Anthimum et prædictos hæreticos audiri voluistis, illo persuasus qui dicit [3] : Interroga patrem tuum , etc. » Et paulo post : « Misit itaque Deus huic civitati Agapetum, qui vere Ἀγάπητος, id est, dilectus a Deo et hominibus, Pontificem antiquæ Romæ in depositionem Anthimi et prædictorum hæreticorum Severi, Petri, atque Zoaræ, tanquam olim Petrum magnum Apostolum Romanis in depositione Simonis Cretiani [4]. Iste enim venerabilis vir sciens per libellos plurimorum nostrorum ea quæ inique contra Ecclesias præsumpta fuere, ea ipso visu semel accipiendo, neque ad visum suscipere voluit Anthimum furentem adversus canones, sed tunc juste dejecit de sacerdotali sede civitatis suæ ; et coopitulante et coadjuvante Catholicæ fidei et divinis canonibus vestro imperio, præfecit ipsi Ecclesiæ sanctissimum Mennam ». Hæc et alia ipsi ibi.

22. In his quidem omnibus peragendis summa potestas Apostolicæ Sedis antistitis demonstrata est, dum tantæ Ecclesiæ patriarcham favore Justiniani imperatoris et Theodoræ Augustæ pollentem, plurium jam antea episcoporum (ut dictum est) suffragiis confirmatum ipse Summus Pontifex Agapetus nullo super hoc congregato (ut moris fuit) ante

[1] Extat inter Ep. Rom. Pont. in Agapet.

[1] Zonar. Annal. pag. 3. in Justinian. — [2] Extat in Constan. Synod. sub Menna Act. I. tom. II. Conc. — [3] Deut. XXXII. — [4] Magi, vel Samaritani.

Concilio, condemnavit. Quod enim sciret in gratiam Augustorum eosdem episcopos facillime conspirare; iis omissis, simplici habita discussione, simul ac hæreticus idem Anthimus apparuit, ipsum condemnavit, atque Mennam in locum ejus protinus subrogavit, damnatis cum Anthimo itidem Apostolica auctoritate Severo, Petro, atque Zoara. Imo nec etiam citatum, nec visum, sed et rejectum penitus, nec in conspectum admissum, fuisse ab Agapeto Pontifice Anthimum condemnatum, Nicephorus tradit, hæc dicens [1] : « Agapetus cum de rebus Anthimi inquireret, multosque ab archimandritis ejus urbis et aliis libellos oblatos acciperet; illi ne in conspectum quidem admisso episcopatum abrogavit : cujus calculum monasteria etiam Palæstinæ, et Petrus Hierosolymitanus antistes, necnon reliqui Ecclesiarum præfecti comprobaverunt ». Hæc ipse consentientia iis quæ ex libello monachorum modo sunt recitata.

23. At vero quod ex Nicephoro dictum est, Anthimum nec in conspectum admissum ab Agapeto papa, e sede fuisse depositum : magis inhærerem sententiæ Anastasii dicentis vocatum Anthimum, et discussione de eo facta, cum nollet confiteri duas in Christo naturas, id ab eo exigente Pontifice Agapeto, ab ipso tunc damnatum fuisse; nisi præter Nicephorum essent Acta Synodalia hoc testantia ex libello monachorum Justiniano oblato, nuper a nobis citato. Unde intelligere possumus, usum ipsum plenitudine potestatis, non servata in omnibus forma judicii. Porro etsi adversus Anthimum Agapeti papæ judicium absque Synodo hujusmodi fuit secundum supremam Apostolicæ Sedis auctoritatem, qua supra omnes canones Pontifex eminet; haud tamen extitit commiseratione jejunum : siquidem aditum ei apertum reliquit, ut si quando ab errore pœnitens ad Ecclesiam redire vellet, episcopatus pristinus Trapezuntinæ Ecclesiæ eidem integer servaretur. Quam tamen commiserationem Pontificis Agapeti erga Anthimum ægre ferentes Orthodoxi archimandritæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, in alio libello quem postea eidem Pontifici hoc anno obtulerunt, ista arctari ad certum tempus petierunt, nempe ut præfinitus illi daretur ad resipiscendum terminus, quo elapso, nullus illi ultra pateret aditus ad priorem Ecclesiam. Sed accipe eorum verba [2] :

24. « Non vultis omnimodam ejus perditionem, sed ut convertatur : imitamini enim Christum Deum nostrum, qui venit [3] vocare non justos, sed peccatores ad pœnitentiam : et omnino paternis visceribus suscipitis, si recognoverit proprium peccatum, et convertatur. Adjuramus vestram beatitudinem (licet audax quid faciamus) per sanctam et consubstantialem Trinitatem, ac per principem Apostolorum Petrum, ac salutem et victoriam piissimi imperatoris nostri, non contemnere divinos canones, qui ab isto pessumdantur; neque Ecclesiam ei traditam, quæ ab ipso despicitur : sed sequendo in omnibus eos qui ante ipsam tuam beatitudinem in Sede vestra claruerunt, facere in ipsum adhuc et contra auctoritatem canonum invalescentem, et qui prætulit vitam degere cum hæreticis, quam cum propria Ecclesia; ea quæ sanctum Cælestinum contra Nestorium liquet fecisse, assignando ei terminum, sicut et ille Nestorio : intra quem nisi occurrens prædictum libellum Apostolicæ vestræ Sedi porrexerit, ac vestræ beatitudini et sanctissimo archiepiscopo urbis regiæ, et a morbo hæretico seipsum liberaverit; ne ad Trapezuntinam Ecclesiam sibi creditam proficiscatur : definite, sanctissimi, ipsum alienum esse et nudum ab omni pontificali dignitate atque efficacia, et seipsum submittere condemnationi prædictorum hæreticorum, et partem illorum accepisse; alterum vero pro isto Ecclesiæ Trapezuntinæ ordinandum esse ». Hæc ipsi ad Agapetum, quod mitius visum esset cum Anthimo actum hæretico.

25. Quo minus autem Anthimus uteretur impertita ab ipso Romano Pontifice humanitate, Severus ille caput hæreticorum Acephalorum, qui tunc (ut dictum est) Constantinopoli erat, impedimento fuit : etenim hortatus est eum, ut sede carere mallet, quam Chalcedonense Concilium profiteri : testatur id Evagrius [1] ex ejusdem Severi litteris datis ad Theodosium hæreticum episcopum Alexandrinum, de quo superiori anno actum est pluribus.

26. Sic igitur postquam præfuisset sedi Constantinopolitanæ Anthimus (sicut habet Nicephorus in Chronico) menses decem, vel (ut Zonaras ait) annum unum, ab Agapeto papa depositus est, atque ab eodem subrogatus est Mennas magni nominis Orthodoxus, qui antequam episcopus diligeretur, suæ fidei professionem publice edere jussus est. Protulit ille quidem eamdem ipsam, quam præscripsisse diximus Romanos Pontifices omnibus Orientalibus communionem Catholicam expetentibus, cujus est exordium : « Prima salus est rectam fidei regulam custodire, etc. » Cui ipse sua manu antequam subscriberet, hæc apposuit : « Mennas misericordia Dei presbyter et xenodochus suscipio prædictas quatuor sanctas Synodos, et omnia quæ in ipsis continentur dogmata, et Epistolas papæ Leonis, quas pro fide conscripsit. Et confiteor in duabus naturis, id est, in divinitate et humanitate Christum Deum nostrum inconfuse et indivise agnoscendum; anathematizans omnes qui præter hæc sapiunt una cum omnibus qui condemnati sunt, ut superius dictum est. Subscripsi ». Hæc quidem Mennas ante suam ordinationem : postea autem, simul ac ordinatus est, obtulit rursum more majorum ipsi Romano Pontifici libellum fidei, quo omnes condemnavit hæreses, et Catholicam fidem professus est. Meminit ejusdem libelli Vigilius papa [2] in Epistola quam scripsit postea ad Justinianum imperatorem.

[1] Niceph. l. XVII. c. 9. — [2] Ex Synod. Constantinop. sub Menna Act. I. — [3] Matth. IX.

[1] Evag. hist. l. IV. c. 11. — [2] Vigil. Ep. II. tom. I. Ep. Rom. Pont.

27. *De rebus gestis Epistola Agapeti ad episcopos Orientales.* — His peractis, idem Agapetus papa litteras dedit Apostolicas easdemque circulares ad omnes episcopos Orientales qui cum Anthimo communicarant, quibus eosdem de Anthimi depositione ab episcopatu, et de subrogatione Mennæ reddidit certiores : quarum quidem litterarum extat ad Petrum episcopum Hierosolymorum exemplar his verbis conscriptum, exscriptum vero ex Synodo [1] Constantinopolitana sub Menna, ubi eædem Agapeti litteræ recitantur.

« Dilecto fratri Petro Agapetus.

« Voluissemus quidem, fratres dilecti, propter conjunctionem nostræ charitatis omnes Domini sacerdotes juxta Apostolicam [2] traditionem irreprehensibiles invenisse, et neminem aut per gratiam, aut per metum ab Ecclesiasticis canonibus declinare. Sed quoniam multa multoties subsequuntur, quæ pœnitudinem parere possunt, et Dei misericordia delicta peccatorum vincit, et idcirco differtur pœna, ut reformatio locum invenire possit; monere necessarium judicavimus, ut assumpta de cætero impræyaricata custodiantur. Oportebat enim vestram charitatem memorem paternarum traditionum, neminem permittere prohibita facere, sed si quis audax appareret, tota virtute resistere.

28. « Cum itaque pervenimus ad comitatum serenissimi imperatoris filii nostri, invenimus sedem Constantinopolitanæ Ecclesiæ contra omnem canonum honestatem ab Anthimo Ecclesiæ Trapezundarum episcopo inconvenienter usurpatam : cujus animam non solum secundum istam partem, sed (quod majus est) in confessionem veræ fidei e perditione reducere desideravimus; sed Eutychetis errori insistens, ad viam veritatis redire contempsit. Unde cum ipsius in fide pœnitentiam isto modo exspectemus, neque Catholico, neque sacro nomine dignum esse sententiavimus, donec omnia a Patribus tradita, per quæ veræ religionis fides et disciplina custoditur, secundum congruentem satisfactionem suscipiat. Cæteros vero similis contumaciæ ipsius, et sententia Apostolicæ Sedis condemnatos similiter vestra charitas advertat, quorum ipse seipsum participem fecit. Constantinopolitanæ vero sedis injuriam, Apostolica auctoritate adjuvante, et adjutorio fidelissimorum imperatorum, emendavimus. Et supra modum quidem admirati sumus, quod istud opus ita aperte contrarium decretis Patrum vestra fraternitas non solum ad notitiam nostram adducere neglexit, sed et reprehensibili consensu confirmavit.

29. « Sed gratias agimus Deo, cujus spiritu mala ad melius ut plurimum vertuntur, et parvæ transgressiones ad utilitatem et occasionem magni fuerint gaudii. Hoc autem pro excitanda vestræ conspiritualitatis lætitia significo, quia Mennam fratrem et coepiscopum nostrum, virum multis laudum modis ornatum, prædicta Constantinopolitana Ecclesia episcopum suscepit. Cui licet præter cæteros serenissimorum imperatorum electio arriserit, similiter tamen et totius cleri ac populi consensus accessit, ut a singulis eligi crederetur. Etenim alicui neque scientia, neque vita fuit ignotus; sed et fidei integritate, et sacrarum Scripturarum studio, atque etiam pie administrationis officio sic prædicta viri resplenduit opinio, ut ipsi tardius venire videretur, quo dignus erat ». Hic, lector, observa, dum Agapetus ait, arrisisse electioni Mennæ imperatores, intelligere absque dubio Justinianum et ejus conjugem Theodoram Augustam : ut cognoscas Theodoram licet maxime impiam feminam, præ se tulisse tamen foris imaginem Orthodoxæ, qua sæpe virum vidimus decepisse, magisque Ecclesiæ Catholicæ obfuisse, quam si quæ erat, se palam ostendisset hæreticam. Pergit vero Agapetus de ejusdem Mennæ electione :

30. « Et hoc dignitati suæ addere credimus, quod a temporibus Petri Apostoli nullum alium unquam Orientalis Ecclesia suscepit episcopum manibus nostræ Sedis ordinatum. Et forsitan vel ad demonstrationem laudis ipsius, vel ad destructionem inimicorum instans res tanta pervenit, ut illis ipse similis esse videatur, quos in his quandoque partibus ipsius Apostolorum Principis electio ordinavit. Commune itaque gaudium, fratres, pia exultatione suscipite. Et quantum vos Apostolicæ Sedis nostræ judicium comprobatis, consueta rescriptione significate, habentes duplicem exultationis causam, et quod mala sine mora corrigantur, et quod pro his optata subsecuta fuerint. De cætero præcaventes, ne rursus canonicis sanctionibus quid contrarium per vos (quod non credo) fiat, vestro accedente consensu; cumque sicut error ejus qui semel peccavit, venia dignus est, sic frequens transgressio motum austeritatis deposcit. Deus incolumem te custodiat, frater venerandissime ». Hactenus Encyclica Agapeti.

31. At de damnatione Anthimi atque Mennæ substitutione per Agapetum facta judicium si tibi, lector, ob oculos ponas, factique speciem mente consideres, admirari non desines : videre nimirum Romanum Pontificem, quem furor Barbaricus sub pulchro nomine pacis ab Urbe removet, ut Constantinopolim ad imperatorem supplex accedat, eumdemque ipsum egentem mutua collecta ex sacrorum vasorum oppigneratione pecunia ; ubi Constantinopolim venit, imperare imperatoribus, exigereque debitum fidei, et perperam ab illis facta rescindere; et quam cum ipsi, tum Orientales episcopi probassent, Anthimi ordinationem irritam reddere, eumque e sublimi, quem conscenderat throno deponere, jura dare, omnibusque jubere, litterasque publicas scribere, ejusque successorem deligere et ordinare; hæcque omnia (ut dictum est) absque coacto ullo Synodali conventu : cum antea in simili causa Cælestinus papa ejusdem Ecclesiæ pontificem deponendum Nestorium scripserit, et

[1] Const. Synod. sub Menn. Act. I. in fin. et tom. I. Ep. Rom. Pont. in Agapet. Ep. V. — [2] I. Tim. III.

per Theodosium imperatorem ea de re non provinciale duntaxat, sed œcumenicum Ephesi Concilium convocandum curarit. Quibus intelligas majori tunc niti solere auctoritate Apostolicæ Sedis antistitem, quando magis ea videtur oppressa; quod certo sciat omnia illi cedere opus esse, si ea uti velit. In quibus et commendes Justiniani imp. moderationem animique demissionem, utpote qui mari terraque victor Barbarorumque domitor ab uno Romano Pontifice vinci patiatur; accipiatque ab ipso leges, qui Romanis ac Barbaris leges sanciat, et exercitibus imperet. Sed jam quæ reliqua sunt rerum gestarum Agapeti Pontificis Constantinopoli prosequamur.

32. *Episcoporum Orientalium et monachorum libelli ad Agapetum querentium et petentium damnationem Severi aliorumque hæreticorum.* — Quoniam dictum est præter Anthimum excommunicatos quoque ab eodem Agapeto Rom. Pontifice Severum pseudoepiscopum Antiochenum atque collegas ejusdem cum eo impietatis: qua occasione id factum sit, hic ordine recensendum putamus. Cum autem omnes sordes, fæcesque hæreticorum, favente illis Theodora Augusta Severi discipula, Constantinopolim convenissent; illicque nidificantes, gravi damno fidei Orthodoxæ multiplicarentur in fœtibus: fuit justa querela Orthodoxorum antistitum adversus horum antesignanos Severum, Petrum, atque Zoaram, et Isacium Persam. Quamobrem iidem scriptum a se libellum obtulerunt Agapeto papæ commoranti Constantinopoli. Extat ipse quidem, sed qui vitiosa translatione et librariorum incuria mendosus nonnihil appareat; sic enim se habet [1]:

« Domino nostro per omnia sanctissimo ac beatissimo Patri Patrum, archiepiscopo Romanorum et patriarchæ Agapeto, ab episcopis Orientalis diœcesis, et ab his qui sunt sub sanctis locis Christi Dei nostri, necnon Ambasiatoribus et cæteris clericis in hac regia urbe congregatis.

33. « Ex quo Christus Deus noster pro debitis vobis præmiis, propter ipsam in omni tempore cum vera fiducia sua invisibili ac terribili virtute divulgatam confessionem super venerabile caput vestrum requiescere fecit, cum Sedem Apostolorum vobis, pater beatissime, commisit, et firmavit supra firmam petram pedes vestros, et direxit gressus vestros, et implevit os vestrum cantico novo, hymno Deo nostro : speraverunt in Domino, secundum Psalmidicum eloquium, clarificati a spirituali splendore vestro, per quem tanquam lucerna splendens super sancto candelabro caliginem eorum qui in tenebris sedent, et cæcos illuminastis, et oculos mentis ipsorum aperuistis. Et propterea confisi et credentes divino eloquio dicenti : In tempore non timebit cor confugiens ad intellectum : et experientia intellectus cognoscentes vos esse diligentes custodes thesaurorum Apostolicorum, exossavimus (excommunicavimus) modo Anthimum, habitum pietatis circumferentem, potentiam vero ipsius negantem; qui convenientem sibi sponsam dimisit, et aliam contra divinos canones accipere ausus est : cognoscentesque et a Deo custoditum imperatorem nostrum, tanquam Christi discipulum approbatam animam habere, et participem vobis hujus boni operis fuisse. Qui a primordiis regni sui usque nunc studuit custodire omne corpus Ecclesiæ sanum et perfecte integrum et ab omni morbo hæretico liberum : et propter hoc statuit quatuor sanctas Synodos in divinis ac sacris initiationibus, quando fecit magna voce a sacris prædicatoribus prædicari, quæ fortificant corda fidelium, et hæreticorum compungunt; sperans ipse ex clementia secundum naturam suam, et putans, quod sicut eos qui ex simplicitate errore subducti sunt, decenti tempore converti; sic et hujus inventores, imo diaboli discipulos, et nunquam veritatem recognoscentes, jactum hæreticorum a principio providere et præmeditari.

34. « Rogamus, beatissime, rememorari memorato, ac a Deo custodito imperatori nostro illam sacram vocem dicentem : Omnem abominationem odit Dominus, quæ prima, media, et ultima est. Severus facinorosus, qui contra Deum semper locutus est super iniquitatem, et quandoque quidem Græcorum vanidicorum mysteria imbutus, ipsa honoravit : quandoque vero Eutychetis insaniam docuit, et in tota vita dixit : Bene valete in fide Christianorum : et appellationem Nestorii anthropolatræ ad decipiendos qui in simplicitate paratas habent aures, suscipiendam excogitavit, evidenter illa illis dicendo, Nestorianosque vocabat magistros rectorum dogmatum : et nec illi pepercit qui baptizavit ipsum; invalidisque anathematibus implevit totum mundum; ac arroganter decernere ipse præsumpsit, et validiores sortitus est cum his qui adhærebant ei in ordinando Σκιὰν contra prædictam sanctam œcumenicam Chalcedonensem Synodum, et contra sacras ac Deo dilectas Epistolas sanctæ memoriæ Leonis papæ, qui fuit illuminator et columna Ecclesiæ, quique firmavit fideles ambulare in recta semita, sicque illud relinquetur divinæ Scripturæ impleri [1] : Incidit in foveam quam fecit. Unde dubitantes quomodo ipsum proprie vocemus idem cum Gentilibus sentientem, ejusdem opinionis cum Eutychete, ejusdemque moris cum Nestorio; magis insigni et propria appellatione nominabimus, ipsum itidem cum veritate organum diaboli vocantes.

35. « Prætereuntes igitur multitudinem eorum quæ præsumpta sunt ab ipso, et sanguinem sanctorum virorum qui in Eoan [2] effusus est ab Estasiasmeno Judaico de Fatria tunc sub ipso militante, ac alia difficiliora prædictis propter longam narrationem : supplicamus, sanctissime, cum nunc sit

[1] Hieros. Synod. Act. 1. ad fin. recitata in Synodo Constant. sub Menna Act. 4.

[1] Psal. VII. — [2] Locus corruptus.

tempus acceptabile, nunc dies salutis, clamamus : adjuva nos et sanctas animas occisas; quas adstare cogitate prudenter et ostendere vobis, quod propter Christum traditæ sint morti a bestia multi capitis; ac rursus ex sua omnibus manifesta mangania et Manichæo errore, quo confidens iste iniquus ausus est intrare mundas aulas regias, cum nullum locum debeat habere, sed barathrum, ad conversantium destructionem. Et cum in præsenti pax donata sit omnibus fidelium Ecclesiis cum tantis laboribus et sudoribus vestris ac Deo amantissimi imperatoris nostri : parcentes ipsi extremitati animarum facientium conventiones ad ipsum et communicantium per interpellationem anathematibus contra ipsum prolatis, studete longe expellere illum pollutum et abdicatum, qui anathematibus scriptis, et apertius ab Apostolica Sede vestra, et a tantis Pontificibus, et in cælo ab Angelis electis suis jam condemnatus est. Qui secundum Evangelicam et divinam vocem [1]... cum iniquo et facinoroso alio Petro suo discipulo appellationem propriam usque nunc mentiri non erubuit, et verba apostasiæ quotidie loquitur : necnon cum Zoara, qui omnino divinam Scripturam, et omnem sacrum ordinem et missam ignorat; sed cum audacia (nescimus unde) sibi tradita pessumdat Ecclesiasticum ornatum atque statum per conventicula et parabaptismata, quæ quotidie temerarie aguntur; cujus synagogam mulierculis, commessationibus, et ebrietatibus, luxibusque et adulteriis deditis implet. Persuasimus autem et piissimo imperatori nostro, non permittere aggregari bestias edaces cum agnis; cum clare et aperte sciat illud divini Apostoli dictum [2], quod nulla participatio justitiæ est ad iniquitatem, vel communicatio lucis ad tenebras, vel pars fidelis cum infideli.

36. « At vero si ea quæ ab Isacio Persa nunc perpetrata sunt, sine lacrymis dicere non valemus: non est possibile neque metum abjicere, si narrare volumus quæ suis iniquis manibus ille facere non horruit. Nam in quodam diversorio reposita honorabili imagine præsentis piissimi imperatoris prædictus scelestus et arrogans vir, tanquam certans et secundum recentiorem modum dicendi blasphemaverit, divinum extendens baculum, in quo inhonoratam senectutem suam firmare fingit, implensque simulatum stellionatum in conspectu eorum qui ab ipso seducti sunt, percutiebat sine venia similitudinem Christo amantissimi imperatoris, hæreticum denominando : nec a furore cessavit, donec divisit tunicam habentem nobilem ejus effigiem, et partem pro se tenuit; quam et igni traditam, totam exterminare non valuit : nam conservata fuit a meliori providentia in redargutionem manifestam et notam homicidialis temeritatis, et majoris omnibus accusationis. Testes sunt viri (sicut novistis, sanctissime) manifestam veritatem advocatam habentes.

37. « Quoniam igitur præter opinionem hæresiarchæ submutaverunt eorum dejectionem, quæ cum ignominia debebat esse, et ante tempus multum dederunt audaciam habitandi in regalibus cellis, his qui per alium modum Deum negant, multis designatis et enumeratis ipsis nomen fictæ Orthodoxiæ : et periculum est, fideles nunquam ambulare in domo Domini cum consensu : tollite a nobis cito malos, offerte consuetum sacrificium hoc Deo et Salvatori pro conservanda nobis bona defensione in futuro tremendo judicio : liberum ab omni timore et hæretica tertio repetita fluctuatione ornatum Ecclesiasticum conservate, statum confirmate; rursumque exponendo justissimo imperatori nostro pias ac justas sententias contra ipsos prius ab Apostolica Sede prolatas, statuendo per illas, impia scripta tradere igni, et habentes illa in publicum prodere, juxta imitationem eorum qui zelant pessumdare Manichæa et illa impii Nestorii et Eutychetis insensati ac Dioscori patris et protectoris eorum. Sic enim evacuabitur omnis exspectatio his qui frustra sperant in eis. Rogamus etiam, sanctissime, finem perfectum imponere divinæ ac vestræ sententiæ contra Anthimum, paternis vestris decretis convenientem ut omne de medio exstinguatur scandalum a parvulis in Dominum credentibus et omnibus nobis. Custodiat Dominus sedem vestram ac piissimi imperatoris nostri, tanquam dies cæli, qui Petri imitatores salvatis, et nos a tribulationibus salvastis, eosque qui vos oderunt, confudistis ». Hactenus Orientales episcopi ad Agapetum Romanum Pontificem.

38. His subjicitur in Actis subscriptio episcoporum secundæ Syriæ, qui eam dederunt Epistolam, primoque loco positus Thalassius episcopus Berythorum. At non ii tantum, sed et qui erant Constantinopoli, et alii archimandritæ Orthodoxi itidem libellum obtulerunt eidem Pontifici Agapeto, qui et ipse pariter habetur intextus primæ actioni ejusdem Synodi; hic vero ob multa notatu digna in eo posita recitandus nobis est : in primis enim quam deploratissimus esset hujus temporis Ecclesiæ status, cum adeo ubique in Oriente hæretici invalescerent, ostendit; continetque nonnulla, quibus recitatæ Epistolæ sive libelli obscure dilucidentur : sic enim se habet [1] :

39. « Domino nostro sanctissimo et beatissimo archiepiscopo antiquæ Romæ et œcumenico patriarchæ Agapeto Marianus presbyter et primas monasteriorum regiæ urbis, et cæteri archimandritæ ejusdem, et archimandritæ ac monachi Hierosolymorum ac Orientales in eadem Synodo congregati.

« Eos qui sanctas Dei Ecclesias opprimunt considerantes, et inimicos Dei quotidie adversus eam scribere conspicientes, lamentationes sancti Gregorii [2] in procemium facimus opportune ad vestram beatitudinem, dicentes : Visa est cura Dei penitus

[1] Aliquid deest. — [2] 2. Cor. VI.

[1] Synod. Constantinop. sub Menna Act. I. — [2] Greg. Nazian. ad Nectarium.

dereliquisse præsentem vitam, quæ temporibus ante nos Ecclesiam custodiebat ». Habet enim hæc Gregorius Nazianzenus in Epistola ad Nectarium Constantinopolitanum episcopum data, ipso ejus exordio, cum dolet Constantinopolitanam Ecclesiam a se derelictam diversorum commercio hæreticorum pessumire. Sed pergunt ipsi : « Et jam tantum cujuslibet anima immersa est a calamitatibus, ut quidem proprios dolores vitæ nostræ non in malis esse putetur. Tot et tanta sunt communia mala Ecclesiarum ad singula respiciendo; quorum nisi aliqua in præsenti tempore fieret diligentia ad reformationem, ad omnimodam desperationis confusionem paulatim perveniretur. Cum multis itaque modis jam hæc enarraverimus; non minus vero et nunc magnas et incredibiles insidias adversus Dei Ecclesiam factas multiplicavimus.

40. « Schismatici et Acephali, qui a furia Dioscori et Eutychetis descenderunt (nescimus quis eos ad amentiam moverit) qui veluti quadam audacia freti, suo proprio morbo triumphant, synagogas facientes et parabaptismata innovantes, et tanquam ex eversione hoc facientes, et (etiam) nomen episcoporum sibi ipsis in locis nostris diffamantes, aperte ingruescunt, et licenter omnia audent non contra Ecclesias solum, sed etiam contra ipsum piissimum imperatorem nostrum, et vestrum honorabile caput, sicut tanta prædictorum insania vestræ beatitudini manifesta fuit ».

41. Magna quidem admiratione dignum, sub imperatore Catholico leges quotidie adversus hæreticos sanciente, et pro fide recta patrocinium suscipiente, adeo coaluisse, invaluisseque in Oriente, ac potissimum ubi ipse imperator erat, Constantinopoli nefandos hæreticos, ut Catholici qui ibi erant (ut audis) tentati supra modum (ut ita dicam cum Apostolo [1]) et ultra vires, in ultimam pæne desperationem videri possent adducti. Sed unde malorum omnium in mundum olim fluxit origo, ex eodem fonte diabolus modo tot damna in Ecclesiam derivavit; eosdem aliquando obstructes reserans aquæductus per malam feminam, utpote qui sciret, potentiori nullo uti posse ad Ecclesiam demoliendam ariete, adhibens ad hoc ipsam impiam sæpe dictam Theodoram Augustam Severi discipulam : cujus arte, fraude, dolisque feminco ingenio comparatis, omnes leges in hæreticos latæ pressæ faucibus strangulantur, ut sileant; cum et loquaces hæreses reviviscunt, atque hæretici majori audacia, spreta etiam imperatoria majestate, clamantes, insurgunt. Ita plane secundum illud Ecclesiastici [2] : « Unus ædificans et unus destruens : quid prodest illis nisi labor? Unus orans et unus maledicens : cujus vocem exaudiet Deus? »

42. Sic igitur quæ Justinianus imperator sanctis legibus erigebat, impia femina occultis machinis destruebat; et quam ille voce scriptoque sæpe professus est singulis ferme annis Catholicam fidem, ista consueta perfidia abolere sategit. At non puto tanta ista jam in foris atque triviis ubique vulgata, lacrymis et lamentis Catholicorum deplorata, altioribus (ut vides) dolentium declarata clamoribus, atque libellis scriptis toties ob oculos repræsentata, Justinianum imperatorem latere penitus potuisse. Sed quid? Frangit Adam Eva, et Dalila Samsonem enervat, ut illi ipse licet non seductus, sed turpiter emollitus acquiescat, atque incaute caput in ejus sinum somno pressus inclinet. Sed quæ sunt libelli reliqua audiamus. Subdunt enim monachi, quam contumeliosi facti sint hæretici in ipsa etiam primaria imperii civitate ubi degeret imperator, et quo tandem procaciæ venerint, ut in ejusdem imperatoris imaginem insanierint :

43. « Nam venientes, inquiunt, ad quamdam domum figuram oratorii habentem, in qua monachi quidam de iniquo contubernio illorum habitant, imaginem piissimi imperatoris furia excæcati (excæcantes), illud patris eorum diaboli fecerunt, qui cum non possit contra Creatorem, adversus figmentum suam ostendit furiam. Irruit enim unus ex eis Isacius Persa qui magia quadam utens, seducit corda volentium ab eo decipi, etc. » Quæ superius in episcoporum libello sunt recitata. Inferius vero dilemma illud adhibent, quo usus est Gregorius Nazianzenus ad Nectarium scribens, qui fatua tolerantia sinebat cum Orthodoxis hæreticos coalescere, suasque synaxes agere permittebat : rogantque (ut ille petebat) ab ipsa urbe Constantinopolitana pelli procul hæreticos : est autem hujusmodi adhibitum argumentum : « Non possunt duo contraria esse simul vera » : Si hæreticis facultas datur hæreses prædicandi; istud ipsum fateri est, veritatem apud ipsos esse, a nobis autem illam penitus defecisse : Sin autem eam apud nos esse jure firmemus; illos ea deficere, et ut mendaciorum textores Deo et hominibus execrabiles esse abjiciendos, dicere necesse : cum præsertim in eo statu res modo positæ essent, ut tolerare ista, etsi non jubere, patique saltem ipsum principem sub pacatissimo et florentissimo imperio, cum ubique terrori esset etiam longe positis Barbaris, indecens esset, atque propemodum eisdem consentire, ac patrocinio ipsos fovere suo. Sed quomodo iidem tacite perstringant fautores illorum, accipe :

44. « Quoniam igitur ex hac causa in multas domos eorum, qui in excellentia sunt, intrant, et indecentia faciunt, captivantes mulierculas quasdam peccatis oneratas, quæ variis ducuntur desideriis, et semper addiscunt, et nunquam ad cognitionem veritatis venire possunt : verum etiam in ipsis propriis domibus et suburbiis altaria, et baptisteria erigunt in oppositum veri altaris et sancti fontis : et omnia simul contempserunt propter attributum eis patrocinium ab his qui in domo domini et aliquo alio modo potentes sunt ». Et proculdubio ista dicentes, significant, non ipsam unam duntaxat Theodoram Augustam infectam Severi peste, sed alios ejusdem civitatis optimates, eorumque conju-

[1] 2. Cor. I. — [2] Eccl. XXXIV.

ges eodem morbo pessime laborasse. Quod enim cuncta Theodoræ arbitrio volvi perspicerent, et hac ex parte prorsus imbellem esse nossent imperatorem, cum minime repugnaret uxori; non damnum et pœnam timebant, sed gratiam se esse sperabant consecuturos, dum faverent hæreticis, quibus Augustam studere sciebant.

45. Hæc igitur sanctissimæ fidei confessores monachi deplorantes, eumdem Agapetum Pontificem una simul interpellaverunt his verbis : « Nolite pati, beatissime, non uti solita fiducia ad reformandum tantum malum. Sed sicut prius contra Anthimum insurrexistis, et lupum qui conabatur cooperiri per pellem ovis, et transcendere ostium Ecclesiasticorum ordinum, sanctionum et canonum, et qui latrocinanter mandram ovium transcenderat, pelle denudastis, et ipsummet demonstrastis, et procul a mandra expulistis : sic et nunc iterum vigilate, et ostendite piissimo imperatori nostro, quod nullum lucrum exierit (ut inquit divinus Gregorius) studio reliquo suo circa Ecclesias, si tale malum in destructionem sanæ fidei per ipsorum fiduciam prævalebit, et permittantur adhuc isti ad corruptionem Ecclesiæ nidificare in domibus dominorum et in propriis, et iniqua in ipsis facere.

46. « Hæc quidem duntaxat portamus, licet incredibilia, et a diris doloribus incurvati : spem habentes ad clementissimum Deum qui in tempore opportuno vestrum adventum nobis ostendit; quod sicut Petrum magnum Apostolorum principem his qui Romæ erant in depositione Simeonis Goetici (Samaritani) misit, sic et vos misit in depositione, et expulsione Severi, Petri, et Zoaræ, et eorum qui similia eis sapiunt, et qui omnigenis honoribus circumfoventur ad inhonorationem Dei blasphemiasque ac ejectiones (electiones) : dabit vobis potestatem, coopitulante vobis piissimo et a Deo custodito imperatore nostro, istos expellere de omni Ecclesia tanquam insidiatores et violatores non solum sanctissimarum Ecclesiarum, sed et politiæ ipsius. Nam cum hos ad suam malitiam convenientia organa insidiator boni, nempe diabolus, invenisset, totum orbem terrarum commotum fecit, et sanctorum sanguine terram contaminavit, et civitates jugulationibus, et tumultibus turbavit. Expellite igitur istos.

47. « Scimus bene, si piissimum imperatorem nostrum et ipsius Christo amabiles principes informatis, quod communicant anathemati, in medio habentes anathema, sicut ostendit nobis antiqua Scriptura [1] in Achan et Jonathan, qui scienter et ignoranter inciderunt in anathema, et hæc ignorando in periculo fuerunt perire cum eis : quoniam in medio eorum fuit anathema. Et si commemoratis suo Deo amato et dilecto imperio adducere Deo eos qui ab ipsis a recta fide abducti sunt, et si hoc non valeat facere, insidiatores Ecclesiæ repellantur. Non enim latuit tuam beatitudinem quod quanquam piissimus imperator noster mandaverit hæreticos non conventus facere, neque rebaptizare; Zoaras tamen tale præceptum despexit, et parabaptizavit in die Paschæ non paucos, inter quos erant pueri eorum qui permanent in domo herili, sicut deposuit ille, qui ab ipsis gratia Dei potuit evadere et aufugere, et ad Dei Ecclesiam refugere. In aliis quoque locis, et domibus excellentissimorum virorum, hæc et similia istis facta fuerunt. Verum semper isti soli Dei Ecclesiam perturbaverunt et contristaverunt, et nos usque ad istud tempus fletum utique continuimus.

48. « Sed quoniam et ab his qui intus jam esse videntur, ac in ordine pontificum existere, omnino expugnatur, Catholica fides scilicet; tempus est dicere de eis illud Psalmi [1] : Si inimicus maledixisset mihi, sustinuissem utique : et si is qui odit super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo : tu vero homo unanimis, dux meus et notus meus, qui mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulavimus cum consensu. Tales fuerunt nonnulli commorantium in magna et regia urbe, prima civitatum, nomen quidem pastorum portantes, totaliter autem sunt lupi rapaces : e quorum numero maxime existit Anthimus Trapezuntinus, et alii aliarum civitatum, isti enim et similes huic ex hæreticis Acephalis existentes, ac paululum religionis pietatem simulantes, in Ecclesias se intruserunt tanquam quædam Ægyptiaca flagella, qui nullo modo propriis Ecclesiis vacare volunt, et hoc solum bene sapientes ut devastent sibi assignatas Ecclesias, etc. » Pergunt dicere de Anthimo Ecclesiæ suæ desertore, invasore vero alterius : sed hæc nos suo loco opportunius recensuimus. Atque demum hæc addunt adversus eosdem :

49. « Verum quoniam non solum iste, sed et cæteri episcopi, clerici, et archimandritæ in magno numero, qui insidiis adversus Dei Ecclesiam utuntur, et propter hoc solum in hac civitate commorantur, ei et universis Ecclesiis perturbationes dare, nullo modo recusant; rogamus, et universos tales ad vos adduci, et exactiones promittere canonibus condecentes : quippe et in prædicto Anthimo et in istis omnibus vigilante justo judicio canonum a vobis bene custoditorum, ut paululum refrigeretur Dei Ecclesia ab istis liberata; et cognoscant qui ad pastoralem curam et clerum hoc modo venire volunt, quod non in fine tacebit Dominus, sed evigilabit super tales pastores, super quos secundum Prophetam [2] exacerbatus est furor ejus. Isti enim pascunt non oves, sed seipsos; et judicium abominantes, et omnia recta pervertentes, ad nihilum duxerunt insidias quæ fiunt contra Ecclesiam, et blasphemiam contra sanctos Patres.

50. « Quam defendentes Ecclesiam, beatissimi, suscipite nostram supplicationem : et potestatem

[1] Jos. VII. I. Reg. XIV.

[1] Psal. LIV. — [2] Ezech. XXXI.

vobis a Deo datam in ipsos moventes, purgate Dei Ecclesiam, et a lupis liberate, immittentes in ipsos non pastoralem, sed disciplinativam virgam vestram. Nam etsi pœnitere promittunt, præterita vita ipsorum, quæ alio et alio tempore et non veritate commutatur, non permittit committere pastoralia eis qui Ecclesiam Dei negaverunt, et hæreticis qui extra ipsam juste constituti sunt, Severo videlicet, Petro, et Zoaræ, et qui similia his sapiunt, super quos judicium vestrum piissimus imperator suscepit, jamque condemnatos ab Apostolica Sede vestra, et ab aliis patriarchalibus sedibus, necnon ab omni pontificio, cum non patiantur canonice venire ad Ecclesiam Dei, expelli ab omni publica et privata domo, piissimo imperatore nostro pro pace Ecclesiarum idem vobiscum sentiente, cui omnis cura et studium die noctuque de hac re super omnes est : et cessare facere omnem turbationem ab ipsis factam Ecclesiis, atque omnem alienam doctrinam ; simul videre, beatissimi : et hortari Deo amatum dominum nostrum, ut sanciat, sicut illa impii Nestorii, ita et ista Severi mente capti animæ corruptibilia scripta in sanctam Chalcedonensem Synodum, et in thronum sancti Patris nostri Leonis archiepiscopi blasphemantia igni tradere : nam per ista dubiam fidem in animas simpliciorum facere studuit, et subsannari fecit apud gentes magnum et venerabile nomen Christianismi.

51. « Etenim hujus gratia et Romam ad vos misimus, et vestrum exoptatum adventum denuntiavimus, et ipsum suscepimus. Tales a piissimo imperatore nostro promissiones accepimus, quod ea quæ a vobis canonice pronuntiata sunt, sua pietas omnino studeat mandare executioni, et totum mundum deinceps liberare a temporali horum turbatione. Nomina vero clericorum et monachorum tempore opportuno denuntiabimus, exhibentes quomodo hi quidem quæ Nestorii sunt, hi vero quæ Eutychetis sentientes, ab utraque parte divellere Ecclesiam conantur ». Hactenus Orthodoxorum monachorum libellus, cui subscripta leguntur nomina archimandritarum et presbyterorum pro suis monasteriis legatione fungentium numero nonaginta duo ex parte provinciæ Palæstinæ. Nam inter alios affuit legatio a magno illo Theodosio cœnobiarcha, de quo plura superius laude dignissima pro fide perfuncta enarrata sunt. Hesychius enim presbyter ejus monasterii Theodosii legatus subscriptus eidem libello legitur.

52. Vivebat adhuc quidem Theodosius ipse, de quo ista in ejus Vita post alia suscepta pro fide Orthodoxa certamina leguntur : « Cum de eo, Theodosio scilicet, intellexisset et qui veteris Romæ Sedem pulchre tenebat (is autem erat Agapitus) et qui Antiochenam sedem regebat Ephraim », sive Ephræem : « ipsi quoque populis rectam fidem prædicabant. In quibus multa sunt ad laudem hujus beati composita, quæ non minorem gloriam afferunt iis qui scripserunt, quam ei qui laudabatur ; quod non ad gratiam, sed plane ad veritatem fieret laudatio ». Hæc ibi.

53. Sed quod ad libellum recitatum pertinet, oblata ista fuerunt ab archimandritis Agapeto, ut quæ præcedunt ipsum libellum Acta testantur : ita tamen, ut ea omnia, antequam libellos tum episcoporum, tum monachorum Agapetus susciperet, celeritate prævenerit : utpote quod jam Anthimum condemnasset : nam ubi primum exuisset episcopatu Constantinopolitano, summa qua nitebatur Apostolica auctoritate rursum in eum sententiam tulit, qua judicavit, ut etiam ab episcopatu Trapezuntii et omni sacerdotali munere et functione esse omnino deberet extorris : acceptos vero dictos libellos tum episcoporum, tum etiam monachorum misit ad Justinianum imperatorem, quo ab eo damnati expellerentur hæretici.

54. *Agapetus Constantinopoli moritur rerum gestarum gloria insignis, Orientalium et Occidentalium præconiis celebratus.* — Sed quid interea, peccatis exigentibus populi, funestum accidit? Cum jam omnia ista ab ipso facta essent, implessetque in omnibus partes suas, sanctissimus Agapetus ex hac vita migravit, tanquam omnibus absolutis ad quæ missus erat, post opus vocaretur ad præmium. Hæc autem omnia brevi narratione a nobis perstricta, accipe quam diligentissime enarrata in libello [1] eorumdem monachorum, quem Justiniano imperatori post Agapeti obitum obtulerunt : in quo post recensitum ab eis primum et secundum judicium contra Anthimum latum, quorum priori e sede Constantinopolitana eum deposuerat, posteriori etiam e sacerdotio Ecclesiæ Trapezuntinæ, ista adjecere de his quæ post hæc sunt subsecuta :

55. « Has vero petitiones nostras », oblatas scilicet Agapeto, ut omni sacerdotio exueret Anthimum, « præveniens prædictus sanctissimus vir Agapetus, cum Anthimus seipsum manifestum constituerit, simul cum prædictis hæreticis condemnavit, et omni dignitate sacerdotali et officio nudavit, et omni episcopatu et Orthodoxo nomine usque ad pœnitentiam eorum quæ deliquit. Et misit pietati vestræ libellos nostros, ut quæ in ipsis sunt », nempe ut iidem damnati hæretici procul ejicerentur, « per vos ad finem deducantur. Sic enim opportune assumptus est hic honorabilis vir a dispensatore nostro Deo, et additus est patribus suis, et bonum certamen certavit, et cursum perfecit, fidemque servavit ». Hæc ipsi de transitu sanctissimi Agapeti : atque eodem libello imperatorem, ut eosdem abjiciat hæreticos, interpellant his verbis :

56. « Obtestamur itaque vestrum imperium (licet temerarium quid faciamus) per magnum Deum Salvatorem nostrum Jesum Christum, qui protegat venerabile imperium vestrum, et omnem inimicum et hostem propter vestram rectam fidem vobis subjiciat, non contemnere judicium prædicti

[1] Apud Synod. Constantinop. sub Menna Act. 1.

sancti viri; sed ipsum exequi, et Ecclesiam Dei et totum mundum liberare a peste Anthimi et prædictorum hæreticorum. Nam sancto Agapeto in præsenti vita existente, post Deum ad vestram pietatem respiciente, hæc accipere finem a vobis exspectavimus. Implendo itaque quæ ab illo juste et canonice judicata fuere, et per vestram generalem sanctionem ista confirmando, taliaque de cætero præsumi interdicendo; illius beatam animam coletis, quæ cum Deo proxima sit, eo quod vinculo terræ et carnis hujus soluta sit, et fiduciam ex propriis bonis operibus adepta, pro pace et salute vestræ pietatis intercedit.

57. « Vos autem cum David ad Dominum cum fiducia clamate [1] : Nonne qui oderunt te, Domine, odio habui, et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio odivi illos, et inimici facti sunt mihi. Timendum enim est, piissime imperator, ne propter multam dilationem illud Israelitici populi patiamur et nos, in medio habentes ab omni sacerdotio anathematizatos; qui quoniam in medio habuit Achan [2] et Jonathan in scientia et ignorantia seipsos anathemati subjicientes, in periculo fuit totaliter perire, licet ignoraret quod in medio haberet anathema. Non ergo, Christianissimi imperatores, tale malum contemnite, sed utimini zelo ad cognitionem Dei, et his quæ ipsius sunt, adimplentes quod scriptum est [3] : Ventilator impiorum rex sapiens: ut cum David, et Josia, et Elia, ac Agapeto, qui maxime zelaverunt pro Deo, partem vos habeatis in præsenti quidem sicut et illi, et sub scabello pedum omnes inimicos vestros subjiciat: in futuro vero cum illis æternum regnum tribuat, qui promisit coram isto centuplum et in futuro sæculo vitam æternam donare ». Hactenus archimandritæ ad imperatorem post obitum sanctissimi Agapeti.

58. Sed antequam cætera quæ hoc eodem anno Constantinopoli post Agapeti papæ obitum secuta sunt, in medium afferamus; in ipso transitu tanti Pontificis aliquantulum immorandum. Quod enim in primis ad tempus spectat; quo hujus anni mense, quove ejus die defunctus sit, haud satis liquido constat: certum est tamen errare eos, qui ejus obitum contigisse referunt hoc anno vicesima prima mensis Maii. Siquidem ex Actis Synodalibus ejus, quod hoc anno celebratum est Constantinopoli, Concilii post migrationem Agapeti, redarguuntur, cum ejus prima Actio die secunda ejusdem mensis Maii habita legatur: adeo ut opus sit affirmare, ante eumdem mensem Maium sanctum Agapetum ex hac vita deductum. Anastasius de ipso habet, sedisse tantum menses undecim et dies decem et octo. Verum cum superioris anni exordio ipsum electum fuisse Pontificem satis aperte fuerit demonstratum, utique amplius anni periodo ipsum vixisse, opus est affirmare. Ad calcem vero de eodem Agapeto hæc Anastasius: « Post dies aliquantos, ægritudine correptus, defunctus est Constantinopoli. Cujus corpus in loculo plumbeo translatum est Romam usque ad Basilicam beati Petri Apostoli, ubi et sepultus est duodecimo kalendas Octobris. Hic fecit ordinationem in Urbe Roma, creavit diaconos quatuor, episcopos per diversa loca numero undecim. Et cessavit episcopatus ejus mensem unum et dies viginti octo ». Hactenus Anastasius. Porro diem natalis ejus illum celebrat annuatim Ecclesia, quo Romam translatum in Basilica Vaticana ipsum excepit. Quod vero ad legationis negotium, cujus rei causa profectus est Constantinopolim: ipsum quidem bene gestum esse, idem Anastasius indicat, ubi ait: « Agapetus papa omnia obtinuit, pro quibus missus fuerat ». Sed redarguitur ex his quæ dicta sunt superius ex Procopio, et ex iis quæ postea sunt consecuta. Post hæc de ejusdem Agapeti obitu ista subdit Liberatus diaconus [1] : « His peractis, constituens papa apud imperatorem Apocrisiarium Ecclesiæ suæ Pelagium diaconum suum, dum in Italiam reverti disponit, Constantinopoli obiit ». Hæc Liberatus.

59. Extat in bibliotheca Vaticana [2] de rebus gestis ab Agapeto Pontifice Constantinopoli et obitu ejus et funere vetus monumentum, scriptum (ut apparet) ab aliquo qui tum interfuit : quod licet depravatum valde, ut licuit restitutum, hic tibi reddendum putavimus, cum notatu digna nonnulla contineat: sic enim se habet:

« Anno ædificationis Romanæ Ecclesiæ quadringentesimo nonagesimo, Agapitus, qui primæ Sedis antistes fuit, a Theodato Gothorum nequissimo rege ob postulandam a Justiniano Augusto pacem Constantinopolim venit ». Hic observa, lector, veterem chronographiam, qua aliqui numerarent interdum annos ab ædificatione Romanæ Ecclesiæ. Sicut enim priscis Romanis mos fuit ab Urbe condita annos recensendo deducere, ita iis visum ab Ecclesia Romana condita temporis nota memorias consignare: cui et consentire cohærereque nostram chronographiam adamussim omnino gaudeas. Etenim dum ostendimus anno Domini quadragesimo quinto Romanam Ecclesiam ab Apostolorum principe Petro erectam: plane ab eo tempore absolvitur hoc anno quadringentesimus nonagesimus, et inchoatur nonagesimus primus ejusdem, quo vertitur annus Domini quingentesimus trigesimus sextus. Sed videamus quæ sequuntur:

60. « Confestim uterque, rex et pontifex, sancta delibans oscula, et alter alterum veneratus, diem duxere in vesperam, legationis duntaxat pace negata. At vero Agapitus juxta præceptum Petri universis profuturus Ecclesiis, quæ per id tempus omnes in se inclinatæ recumbebant, in ipsarum se necessitatem convertit, columnamque se suffulsit immobilem ». Etenim (ut dictum est) ubi Constantinopolim venit, plures de miserando statu Eccle-

[1] Psal. CXXXVIII. — [2] Jos. VII. 1. Reg. IV. — [3] Prov. XX.

[1] Liber. diac. Brev. c. 22. — [2] Biblioth. Vatic. l. n. 1538. Regest. S. Greg. pag. 194.

siarum ei libelli oblati sunt; petentes omnes ab ipso, cui universalis gregis cura in Petro credita fuit, cui et dictum est : « Confirma fratres tuos » : auxilium impertiri. « Hactenus, (subdit auctor), Romanum Pontificem Constantinopolim advenisse dixi : nunc Anthimum universalem Ecclesiam invasisse dicam, Epiphanio siquidem vicesimo regiæ urbis episcopo vita defuncto ». Ita quidem numerans a Metrophane prædecessore Alexandri episcopi Constantinopolitani, qui vixit tempore Constantini: ab ipso enim usque ad Epiphanium, demptis hæreticis et schismaticis, totidem numerantur ejus Ecclesiæ episcopi; ut plane appareat, Nicephori catalogum Constantinopolitanorum antistitum, a Stachi (ut ait) ab Andrea Apostolo ordinato inchoatum, his temporibus prorsus ignotum fuisse. Pergit vero auctor :

61. « Anthimus qui relicto dudum apud Trapezuntium civitatem episcopatu, Constantinopolim venerat, vitamque suam jejuniis commendabat, sive Patrum decreto, sive Augusti favore, sive procerum voto, hæreticorum pecuniis et seditiosorum turbis fretus, in Constantinopolitanæ Ecclesiæ sedem irruit improvisus, adulter invasit, et Apostolicum thronum, ingemiscente clero, populoque ad cœlum oculos referente, homo inimicus insedit; atque cunctis cæteris insaniam suam tacitus seminavit, stipem egenis simoniaco ritu disseminans. Talem hunc Ecclesiæ adulterum et populi seductorem Agapitus papa sine ullis morarum obstaculis Ecclesia expulit, et pœnitentiæ eidem tempus indixit : quod cum sine mora repelleret, et antiquam Ecclesiam quam reliquerat, reprobaret, perfidiamque suam alta mente reponeret; papæ Agapiti voce et canonica securi percussus est; complicesque ejus Severus et Petrus, Antiochenæ et Apamenæ civitatum quondam episcopi de exilio in exilium deportati; Zoaras quoque presbyter, eorumque sequax Apostolica voce ligatus est ».

62. « Agapitus vero papa, vas Catholicum, Evangelii tuba, præco justitiæ, sacra altaris sedisque velamina sacrilegi Anthimi infecta flatibus, suis Catholicis precibus eluit ». Citantur hæc verba a Gratiano[1] ad probandum antiquum Ecclesiæ ritum, quo ostenderet Catholicam Ecclesiam semper exhorruisse quæ sunt hæreticorum, non solum ipsas Ecclesias, sed omnia ipsarum utensilia; nec illis absque expiatione sacra uti solere. Sed pergit : « Omnesque templi ædes ab inflictis inibi per Anthimum maculis Orthodoxis obsecrationibus expiavit, mercenario lupoque ovium a Dominica caula detruso extra Ecclesiæ parietes. Ecclesiarum ministri, Catholico principe sibimet arridente, consilium unanimes ineunt, Agapito præsuli Mennam presbyterum ordinandum sibi episcopum suis vocibus commendantes, in medium proferunt. Agapitus papa libellum ejus instar fidei suæ manu propria editum flagitat, scilicet Romæ cum per se beato Petro Apostolo porrecturus.

63. « Edito Mennas juxta præceptum creatoris sui fidei libello, et Agapito papæ in conspectu Ecclesiæ suæ oblato; ab eodem omnium episcoporum principe imposita manu universalem », subjectarum sibi provinciarum videlicet, « episcopatum adeptus est, solusque vicesimus primus Ecclesiæ suæ episcopus a Romanæ Sedis antistite meruit ordinari. Hucusque Agapiti præceptoris nostri monitis lætati sumus in his quæ dicta sunt nobis : nunc subita infirmitate ejus turbati mœremus. Quis enim potuit siccis oculis Agapitum narrare morientem?

64. « Incidit in gravissimam valetudinem : imo quod optabat, invenit, ut nos desereret, et temporum malis mox subsequentibus careret, et Domino plenius cum sanctis Patribus jungeretur. Defecerat spiritus, et anhelans in morte, anima erumpere gestiebat; ipsumque stridorem, quo mortalium vita finitur, in laudes Domini convertebat. Necdum spiritum exhalaverat, necdum debitam Christo reddiderat animam; et jam fama volans tanti prænuntia luctus, totius orbis populos, quibus civitas repleta erat, ad exequias convocabat. Aderant diversarum provinciarum numerosi episcopi, et sacerdotum monachorumque chori pæne urbem repleverant. Tota ad funus ejus Byzantium turba convenit : sacrilegium putabat, qui non tali Pontifici ultimum reddidisset officium : sonabant psalmi, et excelsa tecta domorum reboans in sublime Alleluia quatiebat ». Locus iste ex Epistola S. Hieronymi ad Aletium de funere Ruffinæ scripta desumptus indicat auctorem fuisse Latinum, atque latine scripsisse : qui pergit : « Hinc juvenum choros, hinc senum videres. Quæ carmina, laudes sacerdotales, et facta feruntur?

65. « Nemo quandoque totius orbis vel episcoporum, vel imperatorum vita defunctus, inter tantas exequiarum copias funeratus visus est. Explorate procedentium et catervatim in exequiis ejus multitudinem fluctuantem, non plateæ, non porticus, non eminentia desuper tecta capere poterant prospectantes. Tunc suos in unum populos urbs regia prospexit : favebant (fervebant) omnes sibi in gloriam defuncti sacerdotis. Nec mirum, si de ejus fide homines exultarent, de cujus prædicatione Angeli lætabantur in cælo. Quodque mirum sit, nihil pallor mutarat in facie; sed ita dignitas quædam, et gravitas ejus ora compleverat, ut eum non mortuum, sed dormientem putarent ». Hucusque ibi, sed nonnulla deesse videntur. Impendit Oriens vivo, impendit et mortuo Agapeto, quæ tantum decere sciret Romanum Pontificem, orbis totius antistitem : dum quam debuit eidem superstiti obedientiam exhibuit et observantiam, defuncto autem ut patri omnium parentavit.

66. Ne quid vero præteriisse videamur ex iis quæ sub eodem Pontifice gesta esse antiquitas prodidit; hic ad finem rerum ab ipso gestarum collocanda nobis erunt, quæ absque nota temporis esse conscripta reperiuntur de iis quæ ipsi acciderunt,

[1] De consecr. dist. 1. c. 23.

dum Romæ esset : cum more nostro certis reddere annis nolimus, quæ nulla certitudine temporis enarrantur, sed ad calcem potius ipsa referre. Quæ igitur de eodem Agapeto Pontifice apud Sophronium narrata leguntur, his jungamus : sunt hujusmodi [1] : « Narravit nobis abbas Theodorus Romanus, dicens : Est non procul a Romana Urbe breve oppidum, quod Rumellum (Fornellum) dicitur. In eo oppidulo episcopus erat magnæ virtutis et meriti. Die ergo quadam habitatores oppidi ingressi sunt ad beatissimum Romanum antistitem Agapetum, accusantes episcopum suum, ac dicentes quia in sanctificato vase manducat. Pontifex autem solo auditu perculsus, mittit duos ex clericis, ut vinctum episcopum et pedibus iter agentem Romam perducerent : venientem vero continuo misit in carcerem. Cum ergo tres dies in carcere egisset episcopus, venit Dominicus dies. Et cum papa quiesceret, illucescente Dominico die, vidit in somnis quemdam adstantem sibi, ac dicentem : Hac die Dominica neque tu offeras salutarem hostiam, neque alius quispiam episcoporum qui sunt in Urbe ista, nisi solus episcopus, quem habes in carcere inclusum : illum enim hodie offerre volo.

67. « Expergefactus autem papa, et de visione quam viderat, hæsitans, dicebat in seipso : Talem contra illum accusationem suscepi, et ipse habet offerre? Venit igitur ei secundo vox in visione, dicens : Dixi tibi, ut episcopus, qui est in carcere, solus offerat. Ambigenti adhuc, tertio apparuit illi, eadem repetens. Expergefactus autem Pontifex misit in carcerem, et accersito ad se episcopo, percunctabatur eum, dicens : Quod est opus tuum? Episcopus autem nihil illi aliud respondit, nisi : Peccator sum. Cum vero episcopo persuadere non posset, ut aliud diceret : tunc ait ad eum papa : Hodie tu offerre debes.

68. « Cum ergo sancto altari assisteret, et papa prope illum adstaret, diaconis altare circumdantibus, cœpit sancta missarum solemnia episcopus. Et cum complesset orationem oblationis, antequam concluderet ipsam, cœpit secundo ac deinceps tertio et quarto dicere ipsam sanctam oblationis orationem. Cunctis vero eam moram moleste ferentibus, dicit ei Pontifex : Quid hoc est, quod jam quarto hanc orationem dixisti, nec eam concludis? Tunc respondit episcopus : Ignosce mihi, pater sancte : quia non vidi juxta consuetudinem sancti Spiritus descensum, idcirco non terminavi orationem. Sed, sancte mi domine, diaconum illum prope me assistentem, qui flabellum tenet, ab altari remove : ego enim illi dicere non audeo. Tunc jussu S. Agapeti recessit diaconus : et continuo vidit episcopus et papa sancti Spiritus adventum. Sed et velum, quod altari superimpositum erat, ultro sublatum est, texitque papam et episcopum et diaconos omnes, qui sancto altari adstabant, quasi per tres horas. Tunc venerandus Agapetus, agnita sanctitate episcopi ex perspecto miraculo, quamque falsam calumniam perpessus esset cognoscens; quod illum ita vexaverat, tristis affectus, statuit non jam amplius per surreptionem quippiam agere, sed cum maturo consideratoque judicio et magna longanimitate procedere ». Hactenus ibi.

[1] Prat. Spir. c. 230

69. At ne tu ista legens errore ex hujusmodi narrata historia ducaris, ut existimes peccatis intercedentibus ministrorum posse effici, ut quod in Ecclesia Deo offertur sacrificium, minime suum sortiatur effectum. Etenim si nec ipsius sacerdotis rem agentis peccata impedimento esse possunt, quo minus incruentum illud et sacrosanctum sacrificium perficiatur omnino : quanto magis adstantium ministrorum id haud poterit retardari criminibus? Sed totum illud factum esse divinitus ad illius sanctissimi viri sanctitudinem declarandam, satis innotuit, atque ad reliquos admonendos, haud facile a Deo permitti omnino falli judicia Summorum Pontificum, quorum sit mens recta piaque : cum etsi aliqua possint ut homines falsa surreptione præveniri, Deus tamen succurrit ne labantur. Quæ si in hujusmodi privatis causis accidere consueverunt, ut etiam superiori tomo, dum de S. Equitio egimus, est demonstratum; quomodo non præsentaneo peculiarique Deus præsto erit auxilio ; cum publica ad universam Ecclesiam pertinentia judicia exercentur, atque ea potissimum quæ sunt Catholicæ fidei decernuntur?

70. At hic finis esto historiæ rerum gestarum sanctissimi Agapeti Romani Pontificis : cui haud scio an similis alius inveniri possit, qui adeo brevi temporis spatio Ecclesiæ Catholicæ præsidens, talia tantaque perfecerit, cujusque æque apud Occidentales atque Orientales sint amplissima conclamata præconia : quique fidelibus cunctis ex hac vita decedens sui ardentius reliquerit desiderium, quod etiam de optimis privatus amor adimere consuevit: qui denique in deplorata adeo incidens tempora, magis sacerdotali vigore nituerit, constantiorque apparuerit Pontificia potestate.

71. *Præsidibus Menna vicario Sedis Apostolicæ, et legatis Apostolicis Concilium Constantinopoli celebratur in quo firmatur sententia in Anthimum, Severus cæterique hæretici damnantur.* — Jam vero quæ post sanctissimi papæ decessum, antequam successor crearetur, facta sint Constantinopoli, hic enarremus. Aderant illic adhuc Apostolicæ Sedis legati illi, quos idem Pontifex (ut dictum est) præmiserat anno superiori ad res componendas Constantinopolim ; quos decedens nulla imminutos potestate reliquit. His autem cura illa potissima fuit, ut quæ ab eodem Agapeto vivente constituta fuissent, nullo unquam hæreticorum labefactarentur insultu, sed sarta tecta atque in omnibus illibata et integra permanerent : cujus rei causa suis ipsorum verbis etiam obligare Orientales episcopos, ipsis in consilio fuit, atque in eamdem sententiam Mennam adduxerunt Constantinopolitanum episcopum.

72. Sic igitur pari consensu Synodum in eadem civitate ex vicinioribus episcopis et iis qui Constantinopoli morabantur colligere quantocius decreverunt, antequam rursus insurgerent potentia freti imperatricis depositi nuper hæretici, qui fuerant Pontificia Agapeti auctoritate compressi. Pollebat ad hæc agenda viribus Mennas, utpote qui non legatorum tantum muniebatur auctoritate, sed et ipse præpotens erat vicaria Sedis Apostolicæ præfectura, qua ab eodem Romano Pontifice adhuc vivente insignitus fuerat, prout ejusdem Synodi Acta, de quibus sumus dicturi, declarant. His ergo relictis, qui ex hac vita ad æternam migraverat Agapetus, vivere visus est in legatis, superstesque in vicario Menna Constantinopoli adhuc post obitum permanere. Horum igitur opera atque labore, hoc anno, die secunda Maii, celebrari cœpta est dicta Synodus Constantinopoli, præsidentibus cum Menna Apost. Sedis legatis. Extant ejus Synodi Acta recitata in Concilio Hierosolymitano, hoc item anno die XIX Septembris habito, ubi hæc de ipsa Synodo Constantinopoli dicta die celebrata leguntur, quibus tempus et personæ quæ interfuerunt describuntur, atque ita exordiuntur [1] :

73. « Post consulatum Flavii Belisarii viri clarissimi, sexto nonas Maias, Indictione decima quarta, in Deo amantissima et imperiali civitate Constantinopoli nova Roma, præsidente domino nostro sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo et patriarcha Menna in Mesaulio (in meditullio aulæ occiduo) Diitico venerabilis domus dominæ nostræ sanctæ et gloriosæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, quæ est prope sanctissimam magnam Ecclesiam. Et a dextra quidem parte considentibus ei et coaudientibus juxta pium jussum Christo amantissimi et a Deo custoditi imperatoris nostri Justiniani, sanctissimis ac Deo amantissimis episcopis Sabino Canusino, Epiphanio Esculano, Asterio Salernitano, Rustico Fæsulano, Leone Nolano, omnibus ex Italiæ regione prius quidem missis a Sede Apostolica ». Et aliis ibi recitatis episcopis, omnibus quinquaginta numero : post quorum nomina recensita, novissime recitantur, qui et eodem ordine subscripsisse reperiuntur Theophanes atque Pelagius sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconi cum dictis episcopis eodem munere Apostolicæ legationis fungentes, una cum aliis ministris Menna et Petro Apostolicæ Sedis notariis ac subdiaconibus et procuratoribus, ac cæteris qui aderant ejusdem Apostolicæ Sedis clericis : interfuerunt legati quoque ab Antiocheno patriarcha Ephræmio, necnon alii a Petro episcopo Ecclesiæ Hierosolymitanæ, itemque Cæsarea Cappadociæ, Ancyra, et ab aliis locis missi.

74. Quod vero in primis ad locum Synodi pertinet : non prætereat (quod et alibi notasse meminimus) dum habent Acta, eam habitam in Diitico : hanc vocem cum librarii minime intelligerent, eam corrupisse, ut pro Diitico, scripserint Dyticum, alii Dipsychum ; sed germana est illa lectio, qua Diiticum ponitur : erat enim Constantinopoli percelebre monasterium Dii appellatum, a quo Diiticum derivatum, cujus hoc tempore præfectus erat Agapetus, qui in ordine archimandritarum in datis Synodo libellis primo loco subscriptus habetur. Ita dictus locus ille a Dio archimandrita sanctitate celebri, cujus natalem diem Græci notatum habent in Menologio decima nona Julii. Cujus etiam monasterii Dii mentio habetur in Romano martyrologio [1], ubi memoria celebratur ejusdem monasterii monachorum martyrum, qui pro Catholica fide tuenda sub Anastasio imperatore occisi sunt, de quibus ibidem in Notis diximus.

75. Considentibus itaque episcopis, jussus est legi libellus oblatus antea imp. Justiniano ab Orthodoxis archimandritis Constantinopolitanæ urbis et aliis Syriæ inferioris, qui etiam (ut nuper vidimus) aliam Agapeto papæ dedere libellum eodem argumento conscriptum, quibus omnibus petebant damnatos hæreticos procul expelli. His actis, rursum legi eorumdem libellum datum Agapeto papæ, Patres jusserunt, quo (ut dictum est) damnatos hæreticos non amplius audiri, sed procul relegari petebant ; necnon alium eidem prius oblatum Pontifici, et scriptam ab eo Epistolam ad Petrum Hierosolymorum episcopum. His lectis, interlocutus Mennas, conveniendum dixit esse et explorandum Anthimum, si resipiscere ab errore vellet, necne, ut si minus id faceret, expelli posset : hac usus benignitate ex voluntate (ut testatus est) Agapeti papæ. Missique sunt ex Synodo ad eum accersendum tres metropolitani episcopi, duo presbyteri, totidemque diaconi. Sicque finis impositus est præsenti primæ Actioni.

76. Secundo convenerunt iidem sanctissimi Patres nonis Maii, sive (ut alia lectio habet) pridie nonas ejusdem [2]. Tunc, qui missi erant, retulerunt Anthimum quæsitum in palatii locis ubi degere consuevit, et alibi, et in suburbio, nec inveniri potuisse. His auditis, placuit sanctæ Synodo rursum aliorum trium dierum terminum ad resipiscendum illi tribuere, cujus rei gratia alii legati sunt episcopi, presbyteri, atque diaconi, qui eum quærerent. Hæc gesta sunt in hac Actione, neque amplius quicquam.

77. Post hæc autem statuta die rursum ad Synodum episcopi convenere sexto idus Maii : ubi vocatis qui ad inquirendum Anthimum missi essent, et pariter testatis majori cum diligentia perquisitum et non inventum ; interlocutus Mennas Constantinopolitanus episcopus una cum sancta Synodo, tertiam adhuc Anthimo ad resipiscendum dilationem decernit, eamdemque peremptoriam : missique totidem episcopi, presbyteri, atque diaconi, prorogato decem dierum spatio ad pœnitentiam Anthimo. Sed qui prætereа a Patribus additum, ex Actis iisdem accipe [3] quod interlocutus est Mennas et uni-

[1] Extant tom. II. Conc. nov. edit.

[1] Die VIII. Febr. — [2] Habetur tom. II. Conc. nov. edit. — [3] Ibid. Act. III.

versa Synodus post concessum decem dierum Anthimo spatium : « Et pro tollendo omnem ignorantiæ, seu (quod verius est) dissimulationis occasionem ; fient, quæ a nobis sententiata fuerint, manifesta toti Christianissimo populo hujus regiæ civitatis, et proclamatio apponetur continens inquisitionem esse factam super Anthimum, et ipsum hortans sero venire ad nos ». His dictis clausa est tertia Synodi hujus Actio : ipsa autem proclamatio lecta est quarta sessione.

78. Duodecimo enim kalendas Junii eodem anno et Indictione iterum convenere Patres : ubi auditis episcopis et aliis qui ad perquirendum Anthimum missi erant ; cum nusquam eum esse inventum, singulorum relatione innotuisset ; tum Mennas Constantinopolitanus episcopus ad Anthimum proclamationem scriptam publice legi jussit, quæ sic se habet :

« Mennas archiepiscopus Constantinopolitanus œcumenicus patriarcha et tota Synodus in ipsa Deo amata Roma Constantinopoli congregata Anthimo venerabili.

79. « Si quidem aliqua ratio conveniens tibi fuisset et spes pœnitentiæ de peccatis commissis, nihil certe opus fuisset præsentium proclamationum. Sed olim sanctæ memoriæ Agapeto papæ antiquæ Romæ manifestam fecisti opinionem tuam, et jam in ipsis reprehensibilibus dogmatibus incusationem meruisti, cum pontifex Trapezuntinus appareas : sed neque inquisitionem illius sustinuisti : et cum a nobis tanto tempore ad pœnitentiam evocatus fueris, non moderatior te ipso factus es, et inobedientiam tuam majorem (meliorem) sacerdotali humilitate (sicut visum est) ostendisti. Et quidem quæ a te gesta sunt, nulla venia digna sint : verumtamen adhuc hominum lubrico peccata adscribendo, et clementiam usque ad multum tempus erga eos qui peccaverunt, et occasionem emendationis (licet tarde) sæpius factam invenientes, præsenti littera te provocamus ; admonentes tuam venerabilitatem, non stare in ipsa contentione usque ad finem, et venire ad sanctam Synodum intra numerum sex dierum, et opinionem quam in rectis dogmatibus adeptus est, pura voce ostendere, palamque facere universis aliis, quanta potest ad revocationem his qui lapsi sunt Patrum mitissimorum et judicum clementissimorum admonitio. Si vero et hanc nostram vocationem despexeris : tibi de cætero non in tempore locus pœnitentiæ erit. Nobis enim non aliunde quam ex his quæ fecisti, ea quæ judicii sunt inducentur. Subsignavi, apposita mensis Maii die quinta decima, Indictione quarta decima, post consulatum Flavii Belisarii gloriosissimi ». Hactenus ad Anthimum captantem latebras proclamatio. Termino autem præscripto jam elapso, in eumdem Anthimum sententia lata est, imo pronuntiata antea ab Agapeto papa firmata, ex qua supra alia occasione complura deprompsimus, sed hic eam integram accipe.

80. « Multarum trangressionum Anthimus reus demonstratus est. Venerabiles quidem Patrum leges tanquam non positas ad nihilum reputavit, et paulo minus suo exemplo omnem Ecclesiasticum statum conturbavit, introducendo se in patriarchalem sedem hujus regiæ urbis, quæ nullo modo sibi convenit, communemque confusionem sacerdotibus Dei ac populis fidelissimis operatus est. Quinimo non hoc solum sibi studium erat, sed et Eutychetis opinionem habet. Cumque sic obtinere potuerit magnum pontificium, quemadmodum dictum est, paulatim putavit oportere depascere sanctissimas Dei Ecclesias tali morbo, et contrarium quam divinæ voces dicant, pro congregrando rationabiles oves Dei, ovilis divisiones excogitabat adversus omnes (ut ita dicatur) Ecclesias ; ut periclitando unionem sanctissimarum Ecclesiarum tantis piissimi imperatoris nostri laboribus reformatam in multas divisiones scinderet. Denique paulatim hanc corruptionem significabat simulans quidem suscipere sanctas Synodos, Nicænam dicimus contra impium Arium, Constantinopolitanam contra hæreticum Macedonium, et Ephesinam primam contra impium Nestorium, ac Chalcedonensem contra impium Eutychetem, saltem ipsas habens in sacris Diptychis. Sed cum inserta ipsis Synodis esset sancta memoria beatissimi Leonis papæ, nullo tamen tempore aliter vel percipit, vel participat sanctissimis Dei mysteriis. nec celebritatem ipsorum prædicat, ne in hac quidem sanctissima magna Ecclesia, resiliens universaliter a rectis ipsorum confessionibus, et neque magnorum Pontificum neque venerabilium priorum, qui pro talibus respiciunt, aut omnino tolerat, aut aliquam defensionem dat : quomodo non parvum singulo die affert scandalum in talibus, infidelibus quidem irridentibus, fidelibus vero dolentibus ut qui parum credunt, adhuc magis conturbentur, et in pejus incidant.

81. « In talibus enim cum magnus imperator seipsum disposuerit, ad memoriamque sibi revocaverit sententiam principis Apostolorum, qua dicit [1], paratos nos semper esse oportere ad respondendum omni petenti rationem de ea quæ in nobis est spe : nihil plus juvit, sed ad ejus serenitatem deceptibilibus rationibus usus, promisit se omnia facere, quæcumque Summus Pontifex magnæ Sedis Apostolicæ decerneret : et ad sanctissimos patriarchas scripsit, se sequi per omnia Apostolicam Sedem. At magno Deo et Salvatore nostro Jesu Christo non permittente talia usque in finem procedere, missus est huic regiæ urbi, secundum ipsius deitatem, Agapetus sanctæ et beatæ memoriæ papa beatissimus, qui statim sacris canonibus manum cum Deo porrexit, et ipsum de sede sibi non conveniente depulit, data venia his qui talis rei participes aut communicatores sunt, et regiæ ac a Deo custoditæ civitati sacrum ornatum suum reddidit, cum ostendit vestram beatitudinem huic sanctæ magnæ sedi præesse.

[1] 1. Petr. I.

82. « Quoniam vero et in dogmatibus impietatis sibi infinita crimina impendit, supplicationesque et libelli multi porrecti sunt piissimo imperatori nostro, et beatissimo papæ a diversis venerabilibus viris : et multis quidem sudoribus ipse beatissimus papa animam ipsius paterne revocare studuit : sic tamen insanabiliter eum se habere invenit et pia dogmata recusantem, insuper etiam et criminantem vocem illam de duabus naturis (quod adversus Eutychetem maxime sancta Chalcedonensis Synodus diffinivit) prorsus negando, et recte condemnatos a sancta Synodo recusantem evitare, imo e contra ipsos amplexantem, et quantum in ipso est, studentem ostendere Dioscorum et ipsum Eutychetem prorsus insontes, inter quos sequi hæresim deprehensus est ; sententiam profert in scriptis plenam clementia et decenti sanctitate, differens (deferens) ei tempus pœnitentiæ, decernensque, donec a tali opinione mutatus satisfecerit his quæ a sanctis Patribus docte et canonice definita sunt, ipsum non habere nomen Catholici, neque sacerdotis.

83. « Hæc autem secutus piissimus imperator noster, respiciensque ad supplicationes suæ serenitati a diversis personis venerabilibus porrectas, vestram beatitudinem et nos omnes in idipsum super isto convenire bene satisfaciendo, justum judicavit. Nos itaque venerabiles canones sanctorum Patrum nostrorum sequentes, sacris vocationibus ipsum advocavimus, et tempus pœnitentiæ ei dedimus, et latenti ac medelam recusanti proclamatione manifesta fecimus quæ a nobis facta sunt. Cumque in his omnibus ipsum ad conversionem adducere non potuerimus, apertam hanc suæ hæresis demonstrationem accipientes, sequentesque ea quæ a beatissimo papa bene examinata sunt : conspicimus (si hic vobis adstaret) omnino ipsum tanquam membrum inutile et putridum abjici de corpore sanctarum Dei Ecclesiarum, et extra episcopatum Trapezuntinum esse, et alienum ab omni sacra dignitate et potestate, et juxta ipsius sanctissimi papæ sententiam a Catholica appellatione ». Hactenus Synodi sententia.

84. Post hæc Mennas Constantinopolitanus episcopus plura in eumdem Anthimum locutus, afferens in ejusdem condemnationem calculum, quanta debeant flagrare charitate judices Ecclesiastici reum damnantes, declaravit exemplo, dum inter alia animi ad commiserationem commoti indicium ostendit verbis istis : « Unde super impœnitenti inobedientia voluntatis ipsius lacrymantes, et super errore, qui illius animam apprehendit, gemiscentes ; et sequendo sanctissimam vocem magni Dei et Salvatoris nostri [1], qui docet nos non parcere propriis membris, si alicujus scandali causa nobis fiant, sed ipsis incisionem facere insinuat ad integram totius corporis valetudinem : respicientes ad ea quæ pridem a sanctæ memoriæ Agapeto papa antiquæ Romæ decreta sunt, etc. » Prælocutusque multa, in eumdem perversum Anthimum sententiam tulit, quam secutæ sunt acclamationes episcoporum, clericorum, et monachorum, exclamationesque pariter adversus collegas Anthimi Severum, Petrum, atque Zoaram, jam ab Agapeto papa prædamnatos. Post hæc monachi quoque adversus eosdem libellum obtulerunt, cujus lectio in alium est dilata conventum.

85. Ne autem ista dilatio quid suspicionis in eorum animis parere posset, ista ad postremum Mennas adjunxit : « Putamus, charissimi, vestram pietatem non ignorare voluntatem et zelum pii imperatoris nostri, quem habet ad Orthodoxam fidem nostram : et nihil eorum quæ in sanctissima Ecclesia moventur, convenit fieri præter opinionem et jussum ipsius. Rogamus itaque vestram charitatem in præsentiarum acquiescere, ut nos tempus accipiamus adducere ad pias suas aures ea quæ a vobis exclamata fuerunt ». Hæc ipse dicens, ne de imperatoris voluntate nimis profuse locutus esse videri posset, mox hac addita appendice, dicta coercuit : « Nos enim (sicut scit vestra charitas) Apostolicam Sedem sequimur, et ei obedimus ». Hucusque Mennas, qui et subscriptionem apposuit, quam cæteri qui Synodo interfuerunt pariter subscribendo secuti sunt.

86. Quod igitur ad imperatorem se dictorum hæreticorum causam relaturum Mennas Constantinopolitanus episcopus dixisset, oblati sunt adversus eos libelli eidem imperatori, quos Synodo cognoscendos idem misit Augustus. Cujus rei causa opus fuit ut rursum Synodus conveniret : quonam vero die, ita Acta declarant [1] : « Post consulatum Flavii Belisarii, pridie nonas Junias, Indictione decima quarta, in Deo amata civitate Constantinopoli, præsidente autem sanctissimo ac beatissimo domino nostro Menna, etc. » Notandum autem, quod in Actis Hierosolymitani Concilii hæc ultima Actio Synodus secunda nominatur ; prima vero quam recitavimus contra Anthimum : ita namque ob diversas utriusque Actiones distingui placuit, utpote priorem illam esse dicendam contra Anthimum celebratam, posteriorem vero illam, quæ adversus Severum, Petrum, atque Zoaram collecta est. Sed cum revera eodem in loco fuerit congregata, ab iisdem episcopis celebrata, et eadem ex causa nempe adversus ejusdem classis hæreticos habita, Actionem hanc potius ejusdem Synodi esse dixerimus, quam Synodum a superiore distinctam.

87. Cum igitur dicta die et loco convenissent episcopi, jussus est ingredi Theodorus tribunus et notarius atque referendarius imperatoris, qui secum ferret ab ipso ad Synodum missos libellos, quos a diversis acceperat ; vocatique pariter monachi et clerici eorumdem hæreticorum accusatores, qui libellos obtulerant imperatori. Primum vero præcipitur legi libellus Pauli episcopi Apameæ, cujus antistes antea fuerat Petrus, habens subscriptio-

[1] Matth. v.

[1] Conc. Const. sub Menna Act. I. tom. II. Conc.

nem sex aliorum episcoporum secundæ Syriæ; cujus est exordium : « Magnificavit etiam et nunc Dominus facere nobiscum, etc. » Continet autem eorumdem libellus confessionem fidei Orthodoxæ, laudesque ipsius imperatoris, quem commoveri suadent adversus Severum, Petrum, atque Zoaram. Mentionem pariter habet de Epistola eodem argumento scripta ad Romanum Pontificem Agapetum, quam ipse morte præventus non accepisset. Eo lecto libello, jussus est pariter recitari qui a monachis Constantinopolitanis et aliis secundæ Syriæ eidem oblatus est imperatori, qui incipit : « Cor vestræ pietatis in manu Dei, et ad quodcumque ipse vult inclinari conspicientes, etc. » Illud enixius expetentibus, ut dictos damnatos hæreticos judicio Synodali subjiciat, et de medio tollat omnes non communicantes Apostolicæ Sedi. His lectis, dimissus est Theodorus referendarius, qui ab imperatore eosdem ad Synodum libellos attulerat.

88. Cum autem ipse recessisset, jussus est a sancta Synodo eorumdem monachorum legi libellus adversus eosdem ad Synodum datus, cujus est initium : « Cum judicium adversus Anthimum finem acceperit, etc. » Versantur in eodem argumento, ut sicut Anthimum, ita reliquos damnet hæreticos Dei Ecclesiam perturbantes : in memoriam pariter revocantes impia atque nefanda scelera ab iisdem ipsis perpetrata; quæ cum a nobis superiori tomo sint suo loco et tempore quo facta sunt, recensita; hic eadem iterum repetere superfluum judicavimus. Perlecto libello, quo iidem appellaverant olim agitatum adversus eosdem Apostolicæ Sedis judicium, lecta sunt quæ adversus eosdem rescripta fuerant ab Hormisda Rom. Pontifice ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, necnon ea quæ idem Pontifex scripsisset ad monachos secundæ Syriæ : de quibus Epistolis a nobis pariter actum est superius. Juncta his lectio est libelli supplicis clericorum et monachorum Antiochiæ ad Joannem Hierosolymorum episcopum adversus eosdem hæreticos tempore Justini imperatoris, cum pax reddita esset Ecclesiæ : cui subjecta est relatio a Joanne Constantinopolitano episcopo tunc temporis data de pace composita, et alia ejusdem temporis acta, de quibus nos suo loco abunde satis.

89. His omnibus perlectis et auditis, perspicue cognitum est, tum a Romano Pontifice, tum in Oriente in Synodis Antiochiæ, Constantinopoli, Hierosolymisque et ubique locorum ab Orthodoxis eosdem jam esse damnatos hæreticos. Quamobrem in eosdem ab ipso Menna episcopo Constantinopolitano, et universa quæ congregata erat Synodo, ejusmodi sententia lata est verbis istis :

90. « Cum Joannes divinus Apostolus et discipulus magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi dicat [1], quædam esse peccata non ad mortem, quædam vero ad mortem; doceatque nos per hanc sententiam fugere blasphemias in Deum per opiniones hæreticorum veluti ad mortem ducentes : videanturque Severus et Petrus sponte præeligere peccata ad mortem; opportunum est eos qui a principio erraverunt, et opinionibus hæreticis seducti sunt, et propter hoc a sancta Catholica Ecclesia et Apostolica, et ab omnibus qui in ipsa partem sacerdotii sortiti sunt condemnationem sibi ipsis superinduxerunt, sobrie pœnam portare, et ipsam existimare occasionem pœnitentiæ atque recognitionis. At cum hi nihil tale videantur fecisse, neque toto tempore aliquam demonstrationem recognitionis fecerint, sed tanquam in ipsum Deum superbientes, manserunt in propriis impietatibus; et parvum putaverunt stare usque ad perditionem suam, etsi non omnes alios, quibus validi fuerunt, perdidissent; et opus affectaverunt dignum solius auctoris et inventoris iniquitatis, qui propriam ruinam communem omnium hominum perditionem constituere voluit, et usque nunc vult. Non ergo cessaverunt uti doctrinis scriptis et non scriptis, et non solum in civitatibus in quibus fuerunt commorantes, sed etiam in longe remotis simpliciorum animas alliciendo, et participes propriæ perditionis faciendo; non ad intellectum accipientes judicium Dei, neque Dominicam sententiam manifestissime clamantem [1] : Si quis scandalizaverit unum de pusillis istis, obnoxius erit gehennæ ignis.

91. « Insuper autem conculcaverunt venerabiles canones, qui prudenter sanxerunt, condemnatum in aliqua Synodo, nullo modo posse sacerdotale ministerium reassumere, donec de eo discussio ab alia Synodo facta, ipsum innocentem probasset. Et si quis audebit sacrum quid medio tempore facere ante restitutionem in alia Synodo, hunc nec postea in alia Synodo spem aliquam restitutionis habere. Sed hæc omnia despicientes prædicti Severus et Petrus et sui communicatores et participes, de quorum numero est Zoaras quidam monachus de Syria ortus homo, qui neque intelligere aliquid sacri potest, neque secundum rationem facere, non quod aliis quicquam boni impartiri possit; sed simpliciter sic hypocrisim veluti escam quamdam animabus esurientium porrigit, imo (quod verius est dicere) materiam avaritiæ facit,

92. « Contempserunt quidem Ecclesiam Romanam, successorem Apostolorum, quæ sententiam contra ipsos protulit, et pro nihilo reputaverunt hujus regiæ urbis sedem patriarchalem, et omnem Synodum in ea congregatam, et ejusdem Domini et Salvatoris omnium in sanctis locis Apostolicam successionem; et ultra hæc omnia etiam omnem sententiam Orientalis diœcesis contra ipsos latam. Dicendum etiam est, quod illotis manibus sancta contrectarunt, et tanquam porci quidam margaritas conculcaverunt (dico autem Evangelicas et paternas sententias) nec cessaverunt usque ad hodiernum diem gnaviter obviare statui et paci sanctissi-

[1] I. Joan. V.

[1] Matth. XVIII.

marum Ecclesiarum. Ipsi enim clam et occulte faciunt ea quæ canonibus interdicta sunt, alios quidem multos iniqua doctrina ipsorum persuadentium pervertendo, conventiculaque et parabaptismata per domos et monasteria faciendo contra canones; et ipsorum sceleratam communionem multis, qui ab ipsis perversi fuerant, tradendo : homines dicimus neque figura, neque re, qui habebant ordinationem ab ipsis datam, similiter ipsis perversos.

93. « Porro per hæc non solum non eradicatur anathema primo impositum a Patribus nostris, sed et ex nostra sententia, imo vero canonum auctoritate spes restitutionis ipsis aufertur; et ut Catholici filii cum hoc intelligunt, fugiant illorum errorem et hæresim. Propterea igitur sequentes sanctorum Patrum nostrorum sententias, et Evangelicis ac paternis inhærendo sanctionibus, suscipimus et sanctissimos fratres et comministros, cum ab ipsis lata fuerit sententia contra prædictos Severum, Petrum, et Zoaram, et alios quicumque communicant ipsis in impietate, ac contra complices ipsorum. Et nos illos per Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum nostrum tanquam lupos quosdam graviter irruentes in ovile Christi abjicimus, et consentanei sumus sanctissimis fratribus et comministris nostris : et sæpius prius nominatos Severum et Petrum simili anathemate ferimus; non autem ipsos solos, sed et Zoaram, et alios qui conventicula et parabaptismata faciunt, necnon et omnia ab ipsis conscripta, quæ venenum draconis auctoris mali in ipsis nutriunt, et ipsum in simpliciorum animas emittunt ». Hactenus sententia Synodi ex præscripto Hormisdæ et Agapeti Romanorum Pontificum.

94. *De damnatis hæreticis Mennæ Epistola et Justiniani Constitutio de alienandis domibus Ecclesiæ ad Petrum episcopum Hierosolymæ.* — His peractis, dedit litteras de damnatione dictorum omnium hæreticorum Mennas episcopus Constantinopolitanus ad Petrum Hierosolymorum episcopum, quæ sic se habent [1] :

« Per omnia Deo amantissimo ac sanctissimo fratri et comministro Petro Mennas in Domino salutem.

« Recordantes solum venerabilium virorum qui apud vos sunt, lætamur : nam cum sine vultus interpellatione sit allocutio per Epistolas, est animum vertere ad ipsos : propter hoc ergo solum et nunc me motum esse ad scribendum, et ex ipso momento (motu) alloquendi vos, delectatus sum sicut in omnibus divitiis : nam sicut unguentum effusum, sic odorem nominis tui nedum non præsentis, sed longe absentis sentimus in eminentia morum vestrorum, in ipso medio cordis posita lætitia implemur, audientes virtutum vestrarum fertilissimam ubertatem. Nam sermo de vestra charitate quotidie versatur inter nos, cum multi quidem quæ a vobis reformata sunt narrent, maxime vero communis frater, imo communis benefactor Deo amantissimus presbyter Eusebius (veritatem dico et non mentior) magnus generaliter et continuus de vobis sermo est, maxime ab ipsius sanctitate, qui libenter narrat quæ apud vos sunt, sicut fides recta, vita irreprehensibilis, mansuetudo magna; et (simpliciter dicendo) omnis virtutum chorus vobis a Deo datus est, ut et Jacobi sedem accipere, et custos Orthodoxæ fidei esse mereamini. Igitur et Severum tanquam blasphemum vestra sedes dejecit. Post hæc quia tua sanctitas nobis præbuit semina fructuum, fuimus vobis consentientes contra Severum. Adsimilis huic fuit et Petrus, qui cum a cæteris jam depositus fuerit, eadem condemnatione et a nobis ille reprehensus est. Anthimus quoque ac Zoaras in similem errorem incidisse deprehensi sunt, et uterque istorum æquali pœna judicatus est. Communicaverunt nobis in his omnibus hi qui de antiqua Roma venerunt, et quicumque congregati sunt in nostra venerabili Synodo : studiumque vigilans ac providentiam Deo amabilem his omnibus contulerunt venerabiles monachi, qui ex vestra a Christo amata regione in regia urbe convenerunt.

95. « Ipsas itaque actiones Actorum in his omnibus formatas vobis mittimus. Sitis igitur ejusdem sententiæ in judicatis a nobis et a vobis contra Severum, rursum in approbatis a nobis et ab aliis omnibus, et (ut ita dicatur) contra Petrum et Zoaram atque Anthimum sequi tardare nolite : nam vestrum utique fuit, indissimulanter et indifferenter et in aliis quidem principium liberationis hominum pravorum ibidem accommodare, in aliis vero (si fuerit datum) ab aliis sequi. Et ostendetur quidem vobis per partem rerum gestarum ordo atque status. Verumtamen volumus hæc a vobis fieri ipsis manifesta, et horum intimationem ad eos mittite, vestram et venerabilium episcoporum qui subditi vobis sunt intelligentiam circa gesta per litteras ipsis subjiciendas significantes : quæ autem a nobis missa sunt, manere apud vos sinite; quæ vestræ rectæ confessionis et eorum qui malam opinionem sustinuerunt et passi sunt, in perpetuum erunt symbolicum instrumentum.

96. « Rogo autem, talentum quod creditum est, nolite abscondere, sed participatione multiplicate, exerite et tradite veritates vestras, ne quandoque videamini ipsum in terram fodere. Secundum me ergo propere facientes, orate pro fratre, et supplicationes frequentate dicentes : Da pacem, Domine, nobis : omnia enim reddidisti nobis. Omnium in Christo fraternitatem, quæ cum sanctitate vestra est, plurimum salutamus ». Hactenus Mennas : quem ejusdem argumenti alias misisse litteras ad Ephræm Antiochenum episcopum sæpe adversus eosdem hæreticos strenue laborantem, par est credere, sed non extant.

97. Quem autem audisti litteris Mennæ ad Pe-

[1] Apud Synod. Constant. sub Menna Act. I.

trum laudari Eusebium Hierosolymitanæ Ecclesiæ ministrum Constantinopoli agentem, eumdem scias commendari pariter in Constitutione Justiniani imperatoris hoc anno data ad eumdem Hierosolymitanum episcopum Petrum de alienatione domorum quarumdam spectantium ad Ecclesiam Resurrectionis dictam, Hierosolymis existentem : quam hic describere utile esse putamus ob cognitionem frequentis accessus hujus temporis ex toto orbe Christiano ad loca sancta : sic enim se habet [1] :

98. « Jam quidem ea quæ de prohibitione Ecclesiasticarum alienationum erant, lege communi promulgata sunt a nobis, quam sane et obtinere et ratam in omnibus esse volumus. Quando autem conducentis omnibus Ecclesiis boni providentiam agere convenit, præcipue autem sanctæ Resurrectionis, et loci in quo mundi Creator dignatus est in humana constitui generatione ; propter hoc existimavimus præsentem scribere legem, non ad subversionem eorum quæ jam a nobis constituta sunt, sed ad aliquam convenientem et necessariam rebus utilitatem. Omnibus enim est hominibus manifestum hoc, sanctissimam Resurrectionem eos qui ex omni orbe eo confluunt (quorum multitudinem infinitum est dicere) et suscipere et alere, et facere sumptus immensos et insperatos, his qui illic coacervati sunt, sufficientes, secundum miraculorum operationem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi (qui multitudinem ineffabilem ex paucis enutriit panibus) in dies suscipientem. Itaque ipsi et redditus esse oportet plurimos, et occasiones pias, secundum quas futura sit possibilis constitui, ut multitudini auxilietur tantæ.

99. « Novimus igitur, quatenus secundum præsens Eusebius Deo amantissimus presbyter et Cimeliarches ejus quæ secundum regiam hanc urbem est sanctissimæ Ecclesiæ, profectus in præfatam Hierosolymorum civitatem, et honestos suos et Deo amabiles etiam nunc indicans mores (per quos multis et maximis et justis augmentis sanctæ Ecclesiæ auxit reditum) potuit trecentis octoginta libris auri comparare reditum triginta paulo plus minus auri librarum, quasdam quidem pecunias colligens pie, quasdam vero ut mutuas sumerent exhortans Deo amabilissimos œconomos præfatæ sanctæ Resurrectionis. Docuit autem et nos, quia et creditores sua accipere quærunt, et quia aliud excogitavit inopinabile lucrum. Multis namque confluentibus et accedentibus ad prædictam Hierosolymorum civitatem desiderio repositorum et dicatorum Deo locorum, concupiscunt comparare habitationes Ecclesiasticas auro multo, quatenus utique liceat ipsis ea, quæ secundum dictum locum est, habitatione perfrui : non posse autem hæc facere antistites sanctæ Resurrectionis metu legis a nobis de Ecclesiasticis alienationibus positæ, quamvis tanta existente utilitate hujus inventi, ut in annos quinquaginta velint quidam tabernacula seu cœnacula istiusmodi comparare, et inde multo et majore quam dici possit commodo futuro, siquidem possessio sanctissimæ Ecclesiæ accedat redditus triginta auri librarum (hæc constituente admiratione) vix in tredecim annis, cum ædificiorum venditio in ipsis quinquaginta annis fiat; et præsertim cum substantia ipsius Resurrectionis in domibus sit constituta, quæ fortuitis omnibus subjacent casibus, repente una pereuntes cum ipsis, nec vestigium vel tantulum servare facile valentes, si quidem ex aliquo (absit autem et hoc ut dicamus) casu cadant, aut alias consumentur.

100. « Hæc nos venire ad præsentem legem fecerunt, quam dedicamus Deo et omnium Ecclesiarum sanctissimæ Resurrectioni, per quam sancimus omnia quidem alia, et in sanctissima Resurrectione obtinere occasione prædiorum Ecclesiasticorum (neque enim ipsi omnino permisimus venditionem nullam facere prædiorum) super sane ædificiis laxamus aliquid de rigore legis. Si enim super utilitate sanctissimarum Ecclesiarum hanc scripsimus, videmus autem tantam in re utilitatem existentem ; quomodo non utique per præsentem legem hoc ipsis permittemus, omnem dantes et vendentibus licentiam, et ementibus securitatem ? et maxime postquam præsumimus, tempore ipso citius reducturo iterum ædificia ad ipsam, utpote ipsorum emptoribus, qui sicut propter studium circa Deum emerint ista, ita et postquam obierint, ipsi illa relicturis. Liceat igitur ipsi sanctissimæ Ecclesiæ facere ædificiorum venditionem, nihil verenti legem in genere de his positam ; propterea quod lege recentiore subdivisionem accepit, neque aliqua pœna inde contra quamlibet personam omnino conveniente ». Audisti ex verbis imperatoris fidelium pietatem, cum quæ ab Ecclesia emerent, eidem relinquere solerent Ecclesiæ. Sed pergit.

101. « In sequens vero tempus hoc ipsum facere liceat : sicubi aliqua tanta emerserit utilitas, ut multocuplum bonum pro minimo sanctissimæ accedat per alienationem Resurrectioni : omnem habentibus facultatem eorum emptoribus, nunc et in futurum omne tempus, et nullam ablationem verentibus, non ipsis, non hæredibus ipsorum, non successoribus, neque nunc, neque in aliud tempus; propterea quod per præsentem legem ipsos confidentes posse ad emptionem accedere, non sunt jussi aliquam pro hoc sustinere turbam, aut accusationem, aut damnum, aut ablationem : decreto proculdubio faciendo apud tuam beatitudinem præsentibus qui ex clero venerabili, et demonstrata causa, secundum quam alienatio ædificiorum fit, quia majorum causa bonorum eorum venditioni studetur, exiguis quidem rebus venditis existentibus, pluribus autem et melioribus iis quæ inde acquiruntur. Scilicet secundum præsentem mercedem congregatam ex pensionibus habitantium, venditione in quinquaginta annis facta, et pretio in solu-

[1] Novel. XL.

tionem debitorum solvendo, quæ creditores dederunt pro præfati reditus acquisitione.

102. « Si enim omnium Dominus simul et creator Deus dignatus est tantum ipsi dare privilegium præter alias civitates, ut ex ipsa resurgeret secundum carnem; manifestum, quia et nos imitantes Dominum Deum et magnas ejus miraculorum operationes, quantum homini possibile est privilegium aliquod dedimus ipsi præter cæteras Ecclesias, ut ipsa fruatur hac nostra lege, quam velut aliquas primitias ipsi adducimus, ejus commodum per omnia eligentes et venerantes. Quæ igitur a nobis constituta sunt per hanc propriam legem, et ipsam legum inscribendam voluminibus tua beatitudo cognoscens, manifestam ipsam omnibus ibi constitutis constituat. Indicet autem nostram voluntatem, quam pro sanctissima et merito ab omni hominum genere adoranda Resurrectione nostrum habet imperium, et Domino dedicat Deo, tantis nos et tot bonis præter alios omnes qui ante nos imperarunt in re qualibet dignato et dignanti. Specialis lex scripta Petro sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo et patriarchæ Hierosolymitanæ civitatis. Dat XV kalend. Junii, C. P. post Belisarii V. C. cons. »

103. *Contra damnatos hæreticos sanctionem scribit imperator.* — Visis his, quæ tum a Menna, tum ab imperatore hoc anno ad eumdem Petrum eodem tempore scripta directa sunt, jam ad damnatorum hæreticorum causam, e qua digressi sumus, redeamus. Cum autem Justinianus imperator cognovisset ea quæ gesta essent in Synodo, consentientia in omnibus esse iis, quæ haud pridem ab Agapeto Romano Pontifice acta essent : intelligensque nullam reliquam spem ut Anthimus suum emendaret errorem, qui latebras captans neque audire quæ sibi proficua esse potuissent, omnino voluisset : eadem religione, qua hactenus semper enituit, pro munimento eorum quæ a Patribus sancita essent, sanctionem contra eosdem damnatos hæreticos scripsit hoc ipso anno, octavo idus Augusti, quæ his verbis legitur in Novellis [1] :

104. « Imperator Cæsar Fl. Justinianus, etc. Mennæ sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo et universali patriarchæ ». Hic adverte, quod quæ est in tomo secundo Conciliorum editio hujus sanctionis, voce illa, « universali », caret : sed licet ab imperatore ipso dicatur apposita; haud tamen dici potest eo sensu esse prolata, ut Constantinopolitanum episcopum totius « Ecclesiæ universalem esse antistitem », significare voluerit : cum hoc tantum esse Romani Pontificis, pluribus locis idem ipse imperator disertis verbis significarit : et ipsis Synodalibus Actis et omnibus quæ præcesserunt Actionibus expressum sit quam evidentissime, subjacere Constantinopolitanum episcopum Romano Pontifici : ut plane certissimum appareat, eum appellari universalem, habito respectu ad subjectos ipsi in Oriente sacerdotes : quod nec recentiores Græci licet schismatici negant. Sed audiamus ipsius imperatoris adversus damnatos hæreticos sanctionem Catholico principe dignam :

105. « Rem non insolitam imperio et nos facientes, ad præsentem venimus legem. Quoties enim sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit (quemadmodum Nestorium, Eutychetem, Arium, Macedonium, et Eunomium, et quosdam alios ad iniquitatem non minores illis) toties imperium ejusdem sententiæ et ordinationis cum sacerdotum auctoritate fuit : sicque divina, humanaque pariter consentientia, unam consonantiam rectis sententiis fecere. Quemadmodum et nuper factum esse circa Anthimum scimus : qui quidem dejectus est de sede hujus regiæ urbis a sanctæ et gloriosæ memoriæ Agapeto sanctissimæ Ecclesiæ antiquæ Romæ Pontifice, eo quod nullo modo sibi ipsi convenienti (contra omnes sacros canones) se intruserat sedi : sed et communi sententia ipsius sanctæ memoriæ viri primum, atque etiam sacræ Synodi hic celebratæ, condemnatus et depositus fuit, eo quod a rectis dogmatibus recessit : et quæ prius multoties diligere videbatur, hæc demum diversis lustrationibus aufugit, simulans sequi sanctas quatuor Synodos, trecentorum videlicet decem et octo Patrum in Nicæa, et centum quinquaginta in hac felici civitate, et in Epheso primo congregatorum ducentorum, et sexcentorum triginta venerabilium Patrum in Chalcedone.

106. « At quidem nec dogmata sequi, nec nostram clementiam et condescensum, quem propter ipsius salutem habeamus, suscipere voluit, neque ipse abdicare auctores impiorum dogmatum, qui prius a sanctis Synodis expulsi fuerant; sed putavit oportere secundum ipsum et in æquali ducere et condemnatos et condemnatores. Nam semel alienis a sanctissima Ecclesia intellectibus mancipatus, et a rectis dogmatibus alienatus, merito ad ipsorum rectitudinem reverti non valuit, etiam ad hæc invitatus a nobis et directus, qui omni studio usi sumus ad ipsius salutem. Propter hæc igitur omnia sententiam depositionis in ipsum a sancta Synodo factam occasione non liciti, neque a sanctis canonibus approbati raptus sacrarum sedium hujus regiæ urbis, et aversionis a rectis, et veris dogmatibus cyriam propriam nostrum facit imperium, et contra istum præsentem scribit legem. Interdicimus autem et ei commorari in hac felici civitate et ejus districtu, et a quacumque alia insigni civitate, sancientes in quiete esse, et eos diligere, quibus seipsum digne supposuit; et non aliquibus communicare, neque eos imbuere in perditionem interdictorum dogmatum.

107. « Nec utique extra imperialem confirmationem relinquimus sententiam juste contra Severum latam, ac ex omnibus (ut ita dicamus) pontificalibus et patriarchalibus una cum monachicis consensibus provenientem sedibus, et anathematismum ipsi inferentem, qui prius contra sacras san-

[1] Novel. XLII.

ctiones accipiendo sedem sanctissimæ Ecclesiæ Theopolitanorum, sic universa conturbavit, sicque accumulatas turbationes fecit, quod commune quoddam ac abominabile bellum sanctissimis Ecclesiis ad invicem immitteret. Et hoc et a sceptris quæ ante nos fuerunt contra ipsum scriptum erat, variis dogmatum et a rectitudine alienatis intellectibus ac blasphemiis usum fuisse, ac universa conturbasse, et illum quemcumque errorem abominabilem hæresiarcharum et iniquorum dogmatum recipere, Nestorii dicimus et Eutychetis : et cum uterque horum præceptorum contrarii quodammodo ad invicem esse videantur, ad unum vero impietatis finem inferant, etiam illorum divulgatos sermones eum in unum formavisse : duobus enim existentibus dogmatibus ad invicem repugnantibus, quorum utrumque similiter ad animæ perditionem adducit, Nestorii videlicet et Eutychetis (quemadmodum dicendo narravimus) quæ ex Arianorum et Apollinaris contagione consistunt ; ipse paradoxum quid perpessus, et in utrumque similiter incidit, et ibi quidem hoc, ibi vero illud mittendo, seipsum et sermones suos visus est constituisse commune receptaculum tantorum delictorum.

108. « Sit itaque et ipse sub prædicto anathematismo, quem universus patriarchalis, pontificalis ac monachicus nostræ (ut ita dicamus) politiæ cœtus juste in ipsum induxit, de Theopolitana quidem Ecclesia ejectus idcirco, quod thronus de illa ipsum removit, eo quod ipsius principatum recte non acceperat, sed adhuc vivente eo et in sanctissimis Ecclesiis commorante, qui ante ipsum sacerdotium habebat, et propter eum qui post ipsum fuit, de sacerdotio exciderat. Nec vero usque huc stetit, sed etiam sub communi Orthodoxæ et Catholicæ Ecclesiæ anathematismo factus, multis libris, blasphemiisque et abominationibus nobis politiam implevit.

109. « Quare universis interdicimus aliquid de libris ipsius possideri : et sicut non licet Nestorii libros scribere vel possideri (quia prædecessoribus nostris imperatoribus in suis Constitutionibus visum est statuere similia his quæ dicta et scripta sunt a Porphyrio in Christianos) sic nec dicta et scripta Severi maneant penes aliquem Christianorum, sed sint profana et aliena ab Ecclesia Catholica, igneque comburantur a possidentibus ; nisi qui ipsa habent, velint periculum pati. A nemine ergo scribantur, neque ad pulchritudinem, neque ad velocitatem scribentium : sciendo, quia amputatio manus his qui scripta ejus scripserint, pœna erit. Neque enim volumus in futuro tempore ex illis blasphemiam protrahi. Similiter autem et huic interdicimus omnino regiam civitatem ingredi, aut districtum ejus, nec aliquam aliam de insignibus ; sed in aliqua solitudine et in silentio sedere, et non corrumpere cæteros, neque in blasphemiam ipsos adducere, et non semper aliquid novi invenire contra vera dogmata, per quod rursus nobis conturbare sanctissimas Ecclesias festinet.

110. « Sed nec Petrum episcopum Apameæ et simul depositum, et simul ab ipsis, a quibus Severus, sub prædicto anathemate factum imperium admittit : sed sint propria contra ipsum sententiata : et qui sub communi anathematismo ordinatus est, sub ipso esto ; et sententia sanctissimorum Pontificum, quæ ipsum prævenit, firma permaneto. Neque vero permittimus illi hanc regiam urbem habitare, aut ipsius districtum, vel aliquam de insignibus ; sed quorum secutus est errorem, horum imitetur diætam, quam longissime abscedens et occultans seipsum : nam talibus occultari, quam videri, utilius est : ignoti etenim existentes, se ipsos lædunt solos, publicantes vero sua dogmata, multis ex simplicioribus occasionem perditionis præbent : quod nullo modo fieri in Christiano ovili Dei et Orthodoxo populo justum est, neque ab imperio permissum est.

111. « Quoniam vero et Zoaram digne penitus judicarunt sub anathematismo esse reverendissimi et qui juste judicant episcopi (cum parva quædam talium malorum interpositio sit) et in quibus dehonestatus est, omnia videlicet comprehendendo ex memoria quadam abundanti, sit et Zoaras interpositio quædam parva hujus malæ partis (Anthimi dicimus, Severi, ac Petri) ordineturque et ipse inter anathematizatos, sacra sententia ipsum deferente, quam propriam et ipsam in seipsa existentem, adhuc magis cyrioteran [1] imperium facit, et hunc de hac regia urbe et ejus districtu abjicit, et habitationem in aliis civitatibus ipsi omnino interdicit. Itaque cum illis solis habitet et consulat, qui a nobis ante memorati sunt, qui similia quidem blasphemant, similia patiuntur, et similiter in exilio ponuntur. Si quid vero aliud in sententia sanctissimorum episcoporum continetur, quæ prædictos deponit et anathematizat, hoc firmius ponimus et diutius, ac imperialibus nostris legibus ipsum corroboramus, ac si ab imperio ipso provenisset.

112. « Si vero aliquis ipsorum deprehendatur de cætero facere aliquid præter constituta, sciat incidisse in legibus imperialibus, quæ minores pœnas declinantes, ad majores immittunt indignationes. Interdicimus autem et omnibus conantibus Catholicam Dei Ecclesiam divellere, sive secundum hæretici Nestorii doctrinam, sive secundum insensati Eutychetis traditionem, sive secundum blasphemias Severi, qui et similia illis intellexit, aut eorum qui illos sequuntur, seditionem immittet sanctissimis Ecclesiis, et loqui aliquid de fide : sed sancimus quemlibet talium silentium ducere, et non convocare aliquos ad se, neque accedentes recipere aut parabaptizare audere, aut sanctam communionem sordidare, et ipsam aliquibus tradere, aut interdictas doctrinas exponere sive in hac nostra regia, sive in alia civitate, sed omne supportare periculum, si quid tale faciat. Interdicimus etiam omnibus istos suscipere. Abjici ergo ipsos sancimus a civitatibus ab ipsis concitatis, scientes pœnas jam

[1] Id est propriam magis.

contentas in nostris divinis Constitutionibus, quæ et domos ipsas in quibus tale quid fit, et campos ex quibus nutrimenta præbentur, sanctissimis Ecclesiis assignant, et a possidentibus auferunt : quia detrimenti causa fit simplicioribus, sub sanctissimis vero et Orthodoxis Ecclesiis hæc juste ducunt esse.

113. « Hæc pro communi pace sanctissimarum Ecclesiarum statuimus, hæc sententiavimus sequentes sanctorum Patrum dogmata, ut omne sacerdotium imperturbatum de cætero nobis permaneat : quo in pace servato, aliqua nobis exuberabit politia, desuper pacem habens, quam omnibus magnus Deus et Salvator noster Jesus Christus, Trinitatis unus, unigenitus Dei Filius prædicat et donat his qui sincere ipsum et vere glorificare et adorare digni habiti sunt. Custodiat itaque beatitudo tua, quæ recte adnotata sunt, et mittat ipsa per suas dilectas litteras omnibus sanctissimis metropolitis sub ipsa existentibus; quorum cuilibet cura erit ipsa manifesta facere sanctissimis Dei Ecclesiis sub ipsis ordinatis : ut neminem ex omnibus lateant, quæ sacerdotio visa sunt et ab imperio confirmata ». Divina subscriptio. « Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiose pater. Data octavo idus Augusti, Constantinopoli, post consulatum Belisarii viri clarissimi ».

114. *Concilium Hierosolymis.* — Cum autem Mennas, absoluta (ut vidimus) Synodo, ejus Acta misisset ad Petrum Hierosolymitanum episcopum, cujus jussione monachi Orthodoxi Palæstinæ et nonnulli episcoporum abierant Constantinopolim acturi contra dictos hæreticos; idem Petrus Hierosolymis collegit Synodum episcoporum decima nona mensis Septembris, cujus extant Acta, quæ Actiones omnes dictæ Synodi Constantinopolitanæ (ut diximus) continent. Est ejusmodi ejus exordium[1]: « Post consulatum Flavii Belisarii gloriosissimi, decimo tertio kalendas Octobris, Indictione quinta decima, in colonia Ælia metropoli et Hierosolymis, præsidente sanctissimo ac beatissimo patriarcha Petro, in secreto venerabilis episcopatus suæ beatitudinis et assistentibus sacerdotio suo sanctissimis episcopis trium Palæstinarum sub sanctis locis venerabilissimæ Synodi existentibus, etc. » Interfuerunt omnes numero quadraginta quinque episcopi. Ubi lectis in Synodo quæ acta sunt contra Anthimum, Severum et alios hæreticos antedictos; prolata est primum in eumdem Anthimum sententia, quæ extat : desideratur autem quæ adversus Severum, Petrum et Zoaram fuit in eadem Synodo pronuntiata damnatio.

115. Sic igitur ubique locorum, ubi essent Orthodoxi, toto Christiano orbe conclamata est damnatio dictorum hæreticorum, cum omnes Synodi æque probarent, quæ a totius universalis Ecclesiæ antistite Agapeto adversus eosdem Constantinopoli acta essent. Quæ vero post hæc secuta sint de Anthimo iterum favore impiæ Theodoræ Augustæ invalescente, dicemus suo loco. De Severo autem illud liquet, haud diu post fuisse superstitem, sed et præsenti vita et æterna privatum, cum suis æqualibus blasphemis ad infernales pœnas esse damnatum : quod quidem Deus cuidam servo suo, ad curandum hominem in errorem lapsum, ostendit; ut certa testificatione Sophronius narrat[1], nosque superius alia occasione recensuimus, ut superfluum videatur eadem hic repetere.

116. *Theodosii Alexandrini exilium.* — Sed et hoc anno decimo Justiniani imperatoris Theodosius episcopus Alexandrinus (ut auctor est Liberatus[2] diaconus) cum sedisset annum unum et menses quatuor, cum licet rogatus a Theodora Augusta subscribere noluisset Concilio Chalcedonensi, in exilium missus est, substitutusque in locum ejus Paulus episcopus Orthodoxus : hæcque omnia agente Pelagio, qui Constantinopoli fuit apocrisiarius Romanorum Pontificum, Agapeti primum, inde Silverii, atque demum Vigilii. Porro de Pauli electione idem Liberatus ista subjicit[3] : « Postquam ergo Theodosius Alexandrinus in exilium missus est, Paulus quidam unus abbatum Tabennensium monachorum ad Alexandrinam sedem ordinatur episcopus plane Orthodoxus, suscipiens Chalcedonensem Synodum : ordinatus est a Menna Constantinopoli, præsente Pelagio responsario Vigilii, et apocrisiario Ephræmii Antiocheni, et apocrisiariis Petri Hierosolymorum. Severus autem Antiochenus jam fuerat condemnatus, et Anthimus Constantinopolitanus ab Agapeto papa Romano et Menna Constantinopolitano, et libellis datis adversus eos imperatori Justiniano, præsentibus monasteriorum præsulibus primæ et secundæ Syriæ, et præsidibus monasteriorum Hierosolymitanorum et eremi. Hoc ergo modo unitas facta est Ecclesiarum anno imperatoris gloriosi Justiniani Augusti decimo ». Ita supplendum ex rebus gestis superius enarratis. Pergit vero idem auctor hæc de Pauli inexspectata electione dicere, deque tumultibus Alexandrinis : « Iste Paulus spretus erat ab aliquibus monachis suis, et venerat Constantinopolim pro se agere apud imperatorem. Qui divino nutu cathedram vacantem inveniens, meruit per Pelagium diaconum Alexandriæ episcopatum ». Quæ autem contigerunt postquam Alexandriam reversus est (ut singula singulis reddamus annis) suo loco dicturi sumus : hæc modo de rebus hoc anno gestis.

117. *Defectio militum Arianorum in Africa.* — — Quod vero spectat ad statum Ecclesiæ Africanæ, hoc eodem anno contigit, ut Ariani milites in Africa conjurantes adversus Salomonem exercitus ducem, Paschali tempore, in hostes conversi, Africanam provinciam dira afflixerint clade, Carthaginemque diripuerint; electoque sibi duce Stoza tyranno, ab imperio Romano omnino defecerint. Scribit hæc omnia Procopius : sed male in margine lacunam

[1] Extat tom. I. Conc.

[1] Prat. Spirit. c. 26. — [2] Liber. diac. in Brev. c. 20. — [3] Liber. c. 20.

impleturus quis addidit id factum anno duodecimo ejusdem imperatoris. Etenim cum idem auctor disertis verbis dicat, tunc accersitum in Africam ipsum Belisarium Syracusis agentem; nonnisi hoc anno id factum oportuit: nam (ut dictum est) ultimo anni superioris tempore potitus Belisarius Syracusis, ibi degens hoc anno vocatur in Africam; sequenti vero Romam cum exercitu profecturus, Neapolim sibi obviam civitatem vi cepit. Post hæc semper perseverasse in expeditione Italica Belisarium, Procopius satis ostendit, qui ejus singula assectatus vestigia, quæ duodecimo imperatoris anno ab eo sunt gesta, fusius est prosecutus.

118. Hæc autem de militum Arianorum in Africa facta defectione quomodo se habuerint, ex Procopio [1] sic habeto: « Annus, inquit, decimus Justiniani imperatoris agebatur, vere ineunte, quando Christiani festum celebrant, quod Pascha vocant, seditio in Africa inter milites contigit ». Et inferius: « Postquam vero dies festus proximus futurus erat: Ariani mœsti ob templorum prohibitionem valde instabant; visumque est eorum primatibus, ut in prima festi die, quam magnam vocant, Salomonem interficerent: erat is dux exercitus imperatoris. Res aliquando latuit nullo consilium retegente, utpote multa gravia et dira consulentibus, sermo manifestus in nullum fuit inimicum de qua causa rem celari putaverunt. Postquam vero multi Salomonis equites hastati, et scutiferi ad hanc conjurationem oppidorum cupiditate adsciti sunt, adveniente die, Salomon in templo securus procul omni suspicione resedit. Egredientes autem quibus datum erat negotium, et spiritu vehementiore inter se ensibus accincti murmurantes, nihil omnino sunt ausi, sive templi tunc sacra cæremoniasque verentes, seu ducis gloriam adspectumque erubescentes, vel aliqua alia re divinitus prohibiti. Sacris deinde peractis, eadem die domum redeuntibus, conjurati inter se objurgant, ac plane illorum detestantur ignaviam atque mollitiem.

119. « Rursus vero in diem sequentem eodem consilio re dilata, similiter re infecta discesserunt, ac in forum venientes se invicem accusabant, quisque in alterum causam rejiciebat, ut mollem ac societatis et officii desertorem, simulque Salomonis adspectus timorem probro dabant. Jamque (ut par erat) re vulgata, eorum plerique non tutum in civitate morari putantes, extra vagando et oppida et agros populabantur; Afrosque, in quos incidebant, omnes loco inimicorum habentes. Alii vero ex conjuratis in civitate remanentes, consilium mentemque dissimulando, admirari videbantur. Salomon igitur ubi accepit regionem omnem vastari a suis militibus, ut rem novam plane mirabatur; simulque in hoc tumultu hos qui remanserant, omnes ne ab officio discederent, ac ad imperatoris benevolentiam sequendam est adhortatus: qui ab initio quidem auscultare visi, postquam dies quinta advenerat, ac illos qui extra prædabantur, jam in tuto esse, ac in tyrannidem confirmatos audierunt, in Hippodromo convenientes, in Salomonem simul cum aliis ducibus aperte convicium jactabant. Itaque Theodorus Cappadox a Salomone missus, eos blandis verbis ac persuasionibus ad æquum deducere minime dicto audientes conatur. Erat autem quidam huic Theodoro tunc inimicus, et Salomonis insidiosus atque suspectus. Hunc itaque milites illico ducem suum de consilii sententia conclamant, ac cum eo arma corripientes multo tumultu in palatium properant. Hic quidem Theodorum alium, qui custodibus præerat, ante omnes trucidant, virum perfectum cum aliis virtutibus clarum, tum belli disciplina præstantissimum, etc. » Subdit de Salomone duce, qui fugiens, in templo latuit, sicque evasit periculum imminens; deque Carthagine ab iisdem seditiosis militibus direpta narrationem ingerit: ac de accersito mox Belisario Syracusis in Africam, deque Germano ab imperatore post eum in Africam misso; cum, eo adveniente, Belisarius ad bellum Gothicum revocatur. Quæ autem postea contigere, suo loco dicturi sumus.

120. *De Sylverii papæ electione.* — Jam vero Romanam Ecclesiam invisamus, quæ tanto viduata pastore mœrens diu in luctu permansit acerbius afflictata a Gotho tyranno, quo ille graviora sibi imminere mala sensit ab Orthodoxis. Cum igitur Romæ auditus esset obitus Agapeti papæ Constantinopoli, atque jam haberentur more majorum sacra comitia de novo creando Pontifice; idem Gothorum rex Theodatus (si credimus iis quæ ab Anastasio enarrantur) violentam manum immisit, ut non quem clerici vellent, sed qui ipsi essent in animo, crearent Agapeti antistitis successorem. Hæc autem quomodo se habuerint, audiamus in primis ab ipso Anastasio, qui rem gestam ita recenset: « Silverius natione Campanus, ex patre Hormisda Episcopo Romano sedit annum unum, menses quinque et dies undecim. Hic levatus est a tyranno Theodato sine deliberatione decreti. Qui Theodatus corruptus pecuniæ dato, talem timorem induxit clero, ut qui non consentirent in ejus ordinatione, gladio punirentur. Sacerdotes quidam non subscripserunt in eum secundum morem antiquum, neque decretum confirmaverunt ante ordinationem. Jam autem ordinato Sylverio sub vi et metu, propter adunationem Ecclesiæ et religionis postmodum subscripserunt presbyteri. Post menses vero duos nutu divino exstinguitur Theodatus tyrannus, et elevatur rex Vitigis, etc. » Quod ad collatam pro electione pecuniam spectat: ex his quæ dicemus paulo post, calumniose dictum intelligi potest. At quod spectat ad vim a Gotho tyranno cuncta pavente, nec patiente facile aliquem eligi qui Justiniani esset studiosus: quod vera fuerit, adducimur ut credamus.

121. Vidisti in clero Romano dignum exemplum, dum ad evitandum schisma, quod omnino, si alium elegissent, absque dubio contlandum

[1] Procop. de bello Wandal. l. II.

fuisset; cum electionem, imo intrusionem Silverii (ut decuit) primitus improbassent, postea demum uno omnium accedente consensu ut legitima esset electio, effecerunt : atque plane qui ejici jure mereretur intrusus, utpote non legitimus pastor, qui aliunde, et non per ostium introisset; cleri Romani tamen clementia factum est, ut eidem rursus in ovile patente ostio ingredi liceret: idque non absque nutu divino, ut exitus declaravit. Qui igitur primo non genuinus Antistes visus omnibus esset, mox legitimus bonus pastor apparuit, et quidem talis, qui animam suam daret pro ovibus suis; atque demum summum sacerdotium quod acceperat (quod maximæ gloriæ fuit) corona martyrii insignierit, ut suo loco dicemus. Hoc satis ad ingressum Silverii.

122. Quonam autem hujus anni mense vel die ejusdem Pontificis creatio contigerit, haud quis poterit facile definire; cum nihil præterea, quam quæ de ipso Anastasius habet, ab aliquo antiquorum inveniatur expressum. Dum vero ait cessasse Agapeti episcopatum mensem unum atque dies viginti; neque tamen ex his certa dies definiri potest successoris electionis. Qui vero ex animi arbitrio creationis Sylverii diem apposuerunt et mensem, oportuisset in medium adducere testes, quorum ad ea definienda fuerint nisi auctoritate : cæterum nobis religio, absque digna majorum testificatione quicquam ut indubitatum asserere. Simul ac igitur auditus est obitus Agapeti Romæ, vim illam quam nuper diximus Theodatus rex Ecclesiæ intulit; sed qui refragatus primo est clerus, in ejus electionem (ut dictum est) tandem ipsi consensit : sed quonam mense, quotave ea fuerit dies, haud liquido constare potest, dum (quod demonstravimus) et Agapeti obitus certa dies penitus ignoretur. Sed nec colligi potest ex tempore, quo Silverius et sedisse et obiisse dicitur, nempe qui ab Anastasio ponitur sedisse annum unum, menses quinque et dies undecim, obiisse vero diem vicesima prima mensis Maii : nam ea ratione dicendus esset creatus Pontifex hoc anno, die decima mensis Decembris. Verum cum idem vacasse sedem Agapeti nonnisi mensem unum et dies viginti octo affirmet; constet vero ex Actis Synodalibus recitatis, eumdem Agapetum hoc anno defunctum ante tempus Synodi Constantinopolitanæ sub Menna, quæ cepta est hoc anno, sexto nonas Maias : quæ ab Anastasio dicta sunt, sponte corruunt.

123. Cæterum Liberatus, qui his temporibus vixit, et Breviarium historiæ suæ scribebat, ubi de Silverii electione agit, nihil penitus de vi illata clero ob intrusionem Silverii meminit, sed hæc tantum ait[1] : « De Agapeti decessu audiens Romana civitas, Silverium subdiaconum Hormisdæ quondam papæ filium (haud dubium ex legitimo matrimonio ante susceptum, alias enim ad tantæ dignitatis gradum prorsus fuisset inhabilis) elegit ordinandum. Augusta vero vocans Vigilium Agapeti diaconum, profiteri sibi secreto ab eo flagitavit, ut si papa fieret, tolleret Synodum, et scriberet Theodosio » Alexandrino episcopo hæretico, « Anthimo, et Severo, et per Epistolam suam eorum firmaret fidem; promittens dare ei præceptum ad Belisarium ut papa ordinaretur et dari centenaria septem. Lubenter ergo suscepit Vigilius promissum ejus amore episcopatus et auri : et facta professione, Romam profectus est, ubi veniens invenit Silverium papam ordinatum. Quin et Ravennæ reperit Belisarium in eadem urbe sedentem, eamque obtinentem ». Hæc Liberatus de electione Silverii et conatu Vigilii, quem accersitum oportuit post obitum Agapeti Constantinopolim, ubi cum esset, ea cum ipsa sacrilega femina molita est. At Liberatus nihil penitus de violentia Theodati, nec de collata ipsi a Silverio pecunia, ut Pontifex crearetur. Quod quidem crimen neque verisimile fit, dum illud ipsum Silverius Vigilio Sedis suæ invasori in libello sententiæ, quem de ipsius damnatione conscripsit potenter objiciat : quod haud puto adeo libere facere potuisse, si ejusdem ipse reus criminis extitisset. At de Silverii electione satis : petamus modo Gallias.

124. *Aurelianense Concilium secundum.* — Hoc anno, qui numeratur vicesimus secundus Childeberti Francorum regis (decimo quarto enim anno post quingentesimum hic cum fratribus, defuncto Clodoveo parente, regnare cœpit) celebrata est in Galliis secunda Synodus Aurelianensis, cui interfuerunt episcopi triginta, licet per vicarios suos nonnulli. Inter eos autem plures fuerunt sanctitate celebres, ut de quo inferius dicturi sumus, Gallus Arvernensis, Eleutherius Antisiodorensis, Lanto Constantiniensis, Paternus Abricensis; licet pro Paterno, Perpetuus legatur. Horum omnium memoria est in Romano Martyrologio certis diebus, quibus eorum dies natales celebrantur. Interfuit et Injuriosus magni nominis episcopus Turonensis[1]. Extant ejus Synodi canones viginti duo, inter quos qui numeratur quartus decimus de oblationibus defunctorum, hæc habet : « Oblationem defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interempti, recipi debere censemus, si tamen non ipsi sibi mortem probentur propriis manibus intulisse ». Quorum tantummodo desperanda salus esset. Quibus videas, haud facile consuevisse majores negare defuncti gratiam, quam suffragiis fidelium eisdem impartir Ecclesia soleret.

[1] Liber. diac. in Brev. c. 12.

[1] Greg. Turon. l. x. c. 5.

Anno periodi Græco-Romanæ 6029. — Jesu Christi 536. — Sylverii papæ 1. — Justiniani imp. 10. Vitigis reg. 1.

1. *Postconsulatus.* — Hoc anno nulli consules creati, sed in Oriente hæc formula usurpata : *Post consulatum Fl. Belisarii* : in Occidente vero ista : *post consulatum Paulini II*, id est, anno secundo.

2. *Est hic annus* II *belli Gothici.* — A num. 1 ad 16. Est hic annus secundus belli Gothici, non vero primus, ut putavit Baronius, qui ideo quæ post vernum tempus currentis anni, quo secundus belli Gothici annus inchoatur, gesta sunt, in annum sequentem perperam differt. Nam secundo anno belli Gothici *Belisarius* Neapolim expugnavit, Gothi *Vitigem* regem crearunt, et *Theodatum* occiderunt. Præterea quæ in Galliis possidebant, cessere Francis, et *Belisarius* Romam occupavit; de quibus tamen Baronius anno tantum sequenti agit. Quare ea ex eo anno in istum transferenda.

3. *Legatio Justiniani ad Theodatum et hujus ad Justinianum.* — Recte tamen Baronius refert hoc anno duplicem legationem ; alteram *Justiniani* ad *Theodatum* Ostrogothorum regem, alteramque *Theodati* ad *Justinianum*. Procopius enim lib. 1 de Bell. Goth. capp. 6 et 7, narrat quæ anno primo belli Gothici in finem vergente contigere, aitque *Theodatum*, cum omnem Siciliam in *Belisarii* potestatem redactam videret, pavidum et attonitum cum *Petro* Justiniani legato pactum esse, ut ipse omni *Sicilia* Justiniano Augusto cederet, eaque præstaret, quæ in pactis a Procopio recitatis continentur. Deinde *Petrum* et *Rusticum* legatos Byzantium ad imperatorem misit, qui hæc illi exponerent; et si pacta ea rejiceret, litteras eidem redderent, quibus Theodatus *Justiniano* significabat, se illi Gothorum Italorumque imperium tradere, modo haberet unde vivere posset. Sed legatos Constantinopoli reversos *Theodatus* male habuit, et pactionem quam cum imperatore fecerat, violavit. Quibus narratis Procopius cap. 7 scribit : « Pariter cum hyeme primus annus exiit hujus belli, quod litteris commisit Procopius ». Quare gesta hæc hoc anno ante vernum tempus, et recte a Baronio consignata sunt.

4. *Agapetus PP. legatus ad Justinianum Aug.* — Quoad *Agapetum* Pontificem Romanum, is a *Theodato* coactus legationem suscepit ad *Justinianum* Aug. eum rogaturus, ut ex Italia exercitum submoveret, quod etiam recte a Baronio hoc anno narratur : « Qui vero Agapitus », inquit Anastasius, « ambulavit Constantinopolim, X kal. Maii ingressus Constantinopolim, et susceptus est Agapitus episcopus cum gloria ». Verum, ut observat Baronius, Acta Synodalia eum illuc maturius, quam die XXII mensis Aprilis pervenisse ostendunt, ideoque loco *X kalend. Maii*, legendum, *X kalend. Martii*. Certe secunda fidei confessio, quam Justinianus obtulit Agapeto, dum Constantinopoli esset, cujus Baronius meminit num. 18, dicitur *data XVIII kalend. April. Constantinop. Fl. Belisario U. C. cos.* ubi tamen legendum est, *post consulatum Belisarii V. C.* qua formula hic annus notatur. Loco etiam *XVIII kalend.*, legendum *XVII kalend.*, quia mensis Aprilis non plus quam dies XVII ante kalendas habet. Quare *Agapetus* die XVI mensis Martii, quo ea confessio scripta, jam Constantinopoli agebat. De illa fidei confessione vide dicta anno superiori num. 5 et seqq.

5. *Agapetus Anthimum aliosque hæreticos sedibus expellit.* — A num. 17 ad 58. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXIX, qui kalendis Septemb. hujus Christi anni inchoatur, ait : « Romanus Pontifex Agapetus Constantinop. hoc anno profectus, adversus impium Severum, et Halicarnassi antistitem Julianum, et reliquos alios Theopaschitas Concilium convocavit. Ex his Anthimus Constantinopolit. episcopus tanquam eorum sententiæ particeps, cum sedem mensibus decem tenuisset, munere abdicatus et depulsus est. Mennas vero presbyter et hospitii, cui Sampson nomen, præpositus, a Romano Pontifice Agapeto in ejus locum ordinatus ». Verum Theophanes hæc anno uno tardius narrat. *Agapetus* itaque dum Constantinopoli esset, *Anthimum* hæreticum e sede Constantinopolit. dejecit, et in ejus locum *Mennam* virum maxime Orthodoxum subrogavit; et quidem ante diem secundam mensis Maii, qua *Mennas* Concilium Constantinop. celebravit, in quo *Agapetus* dicitur vir *sanctæ memoriæ*, qui ideo ante mensem Maium obierat, Anthimumque mense Martio deposuerat. Nicephorus enim et Theophanes citatus menses decem *Anthimo* assignant, et ex Theophane, cujus verba anno superiori recitavimus, liquet, *Epiphanium* illius decessorem die quinta mensis Junii præcedentis anni vita functum. Quare cum *Mennas* mense Martio hujus anni episcopus Con-

stantinopolit. dictus sit, ut in ejus morte ostendemus, decem illi menses sedis *Anthimi* utrinque incompleti fuere.

6. *Mennas ordinatur episc. Constantinopol.* — Postquam hæc scripseram, legi in Dissert. Historica *de Uno ex Trinitate carne passo*, Em. card. Norisium cap. 10, notare in bibliotheca Vaticana num. 4961, extare Codicem Ms. quem Marcellus II Pontifex Maximus, cum Eugubinam antea Ecclesiam administraret, a monachis S. Crucis Fontis Avellanæ acceptum, Vaticanæ biblioth. donavit. In eo Epistolæ CCXLIII Pontific. Rom. a Siricio usque ad Vigilium, ac quorumdam etiam imperatorum, præfectorum Urbis, ac præsidum, una cum gestis plerisque Ecclesiasticis leguntur, quæ omnia præclarissima monumenta in suos Annales Baronius retulit. Eo in Codice pag. 45 legitur : « Exemplar libelli Mennæ presbyteri ac xenodochi, qui factus est episcopus Constantinopolitanus sub die III idus Martias, iterum post consulatum Paulini junioris viri clarissimi », anno nempe DXXXVI. Quibus ex verbis eruit card. Norisius *Mennam* hoc anno die XIII Martii ordinatum fuisse patriarcham Constantinopolit. Is quidem dies fuit feria quinta, sed sanctus Agapetus papa, qui eum ordinavit, diei Dominicæ, quo episcoporum ordinationes de more fiebant, rationem non habuit. Hæc ad illustrationem num. 26 Baronii.

7. *S. Theodosius cœnobiarcha hoc tempore adhuc vivebat.* — Baronius recitat diversas Epistolas ab episcopis Orientalibus scriptas *Agapeto*, dum Constantinopoli esset, et libellos eidem a monachis Orthodoxis adversus *Anthimum* oblatos, et num. 51 ac seq. ait : « Inter alios adfuit legatio a magno illo Theodosio cœnobiarcha. Hesychius enim presbyter ejus monasterii Theodosii legatus subscriptus eidem reperitur ». Verum Hesychius, non Theodosii, sed monasterii beati Theodosii, ab ipso scilicet conditi, legatus fuit; nec locum tenens aut vicarius Theodosii, sed Sophronii presbyteri et archimandritæ ipsius monasterii, et primi totius eremi Hierosolymorum. Nam ut videre est Act. I Concilii Constantinopolit. sub Menna hoc anno habiti, inter subscriptiones de Hesychio legitur : « Hesychius divina miseratione presbyter et monachus monasterii beati abbatis Theodosii, locum tenens Sophronii presbyteri, et archimandritæ ipsius monasterii, et primi totius eremi Hierosolymorum cum omnibus his, qui mecum missi sunt, archimandritis et monachis Hierosolymitanis, ad hanc regiam urbem, qui faciunt pro omnibus archimandritis et monachis, qui habitant ipsam eremum et tres Palæstinas, qui una mecum supplicarunt, subscripsi de consensu omnium, et porrexi ». Quare Sophronius in omnibus successerat sancto *Theodosio cœnobiarchæ*, qui eo modo archimandrita erat, curamque monasteriorum Palæstinæ cum sancto Saba, dum viveret, gerebat. Ex verbis itaque illis tantum abest, ut deduci possit, sicut putavit Baronius, *Theodosium* cœnobiarcham hoc tempore adhuc abbatiam rexisse, ut inde potius consequens sit eum jam dignitatem abdicasse.

8. *S. Theodosius cœnobiarcha obiit sub Agapeto papa.* — *Theodosium* enim hoc tempore adhuc superstitem fuisse, diserte docet Theodorus episcopus Petræ, ejus discipulus, asserens in Vita de eo a se conscripta *Agapitum* Pontificem Romanum et *Ephremum* patriarcham Antiochenum, post accepta ejus pro tuitione fidei certamina, eum laudasse. Hæc *Theodori* verba juxta Combefisii versionem, resectis tamen brevitatis causa non necessariis. Tantis ergo pro recta fide auditis agonibus beati hujus viri, susceptisque laboribus, tum *qui magnæ tunc Romæ Apostolicum thronum regebat Agapetus*, tum Antiochenæ sedis antistes sanctissimus *Ephremius* supra modum *admirati sunt*. Unde et *ad eum litteras exararunt*, ejusque fidei *concordes esse* confessi sunt. Sic enim omnem ex animo abominabatur *hæresim*, potissimum vero *Origenianam*, quod is (scilicet Origenes), velut unguento cœnum, sic mundæ suavissimæque odoris Apostolorum doctrinæ, græcanica dæmonum decreta et opiniones invexerit. Constituta tandem vitæ meta venerat, qua solvi animam a corpore oportebat, supremaque ægritudo incesserat longa sane ac permolesta, quam senii ipsum grave onus augebat, annum totum in grabato agens, nec prorsus lateris ulla mutatione corpus levare volens, nil prolocutus est minus dignum religiosæ illius mentis proposito, imo salutem corporis a Deo rogare renuit.

9. *Ejus mors bonis omnibus gravissima fuit.* — Ubi autem sanctam viri dormitionem, qui Apostolicam urbis Hierosolymitanæ sedem regebat sanctissimus archiepiscopus *Petrus* nomine, accepit, ac qui tunc ex aliis urbibus inventi sunt alii quidam episcopi, cum quibus ad venerabile hoc monasterium venit, studens ipsi justa solvere ac humo condere, quod et fecit, nullo non honore sancti pignoris curato funere. Vidisses multitudinem monachorum ac sæcularis militiæ hominum, *quorum alii corpus attingere*, ac benedictionis aliquid consequi niterentur : alii vero circumjectam illi *tunicam discinderent :* alii denique ex sacra ejus barba *pilos vellerent*, satagentibus singulis, *ut ejus rerum quidpiam haberent*, quod et memoriæ monumentum foret, et salutis monumentum existeret, a quorum vix grassatione servatum sacro ritu tumulatum est, *divina super illo peracta Eucharistia*. Ita Theodorus. Erravit itaque *Cyrillus* monachus, licet auctor coævus, in Vita sancti Sabæ, in qua ait, *Theodosium* ante *Sabam* demortuum, indeque ejus error exortus, quod nunquam cum *Theodosio* mansit, et sancto *Sabæ* nonnisi seni innotuit. Præterea quia videbat, *Sophronium* ea munia præstare in monasterio Theodosiano, quæ alias *Theodosius*, indeque pronum fuit existimare *Theodosium* ante hæc tempora obiisse. *Theodorus* annum et diem mortis ejus tacet, aitque eum vixisse annos *centum et quinque et paulo amplius*. Quare mors ejus paucis post currentem annis contigit. Colitur sanctus

Theodosius tam in Menæis, quam in Martyrologio Romano die XI mensis Januarii. *Theodorum Petræ* episcopum ejus Vitæ scriptorem nondum editum eum esse existimo, qui Concilio Hierosolymitano hoc anno habito his verbis subscripsit : « Theodorus episcopus Petrorum detinivi, et subscripsi ». Petras autem oppidum erat *in finibus Palæstinæ situm*, ut docet Evagrius lib. 3. cap. 32. Fuerunt tamen duæ civitates *Petræ* appellatæ, eæque episcopales, quarum altera in Palæstina, altera in Arabia posita erat.

10. *Agapetus PP. moritur.* — Ad num. 58. Baronius, qui superioris anni exordio *Agapetum* Pontificem Romanum creatum credidit, eum amplius anni periodo in Pontificatu vixisse concludit, aitque haud satis constare, quo hujus anni mense, quove die defunctus sit. Verum Anastasius prioris ejus sepulturæ diem ac mensem notavit, cum scripsit : « Defunctus est Constantinopoli X kalendas Maii, cujus corpus in loculo plumbeo translatum est usque in Basilicam beati Petri Apostoli, ubi et sepultus est XII kalend. Octobris ». Licet enim Anastasius de sanctis Pontificibus loquens aliquando de eorum translatione ac secunda sepultura intelligendus sit, ut etiam hoc loco eum exponit Baronius in Martyrologio Romano ad diem XX Septemb. quo *Agapetus* a Latinis colitur; nihilominus duratio Sedis ejus, et modus loquendi Anastasii eum de priori ejus sepultura loqui manifestum faciunt. Ordinatus enim fuit superiori anno die tertia mensis Junii, seditque menses decem, dies novemdecim. Quare die vicesima secunda Aprilis hujus anni e vivis abiit (1). Verum quidem est in exemplaribus Anastasianis, omnibusque Catalogis Pontificum Romanorum *Agapeto* attribui menses undecim, et dies novemdecim, aut, ut in quibusdam, dies octodecim, sed certum est, mensibus unitatem perperam additam; alioquin sanctus *Agapetus* vixisset post diem secundum mensis Maii hujus anni, quo in Concilio Constantinopolitano dicitur *vir sanctæ memoriæ*, quod Anastasius non videtur ignorasse, aut Joannes II, die XXVII mensis Maii superioris Christi anni non obiisset, quod tamen Anastasius asserit, et interpontificium quod post ejus mortem fuit, confirmat. Hinc sanctus *Agapetus* papa colitur ad diem XXII mensis Aprilis in Martyrologiis Mss. Vaticano sancti Petri, Barberino, aliisque et in Appendice ad Martyrologium Adonis. Memoratur quidem a Græcis in Menæis, et in Menologio ad diem XVII mensis Aprilis; sed is dies ad alicujus Basilicæ in ejus honorem constructæ dedicationem referendus.

11. *Epocha ab anno ædificationis Ecclesiæ Rom. deducta explicatur.* — Ad num. 59 et seq. Auctorem anonymum, qui libellum scripsit de rebus gestis Constantinopoli ab *Agapeto* papa, deque ejus obitu ac magnifico funere Chronologiam suam confirmare existimat Baronius, quia dicit, *Agapetum* Constantinopolim venisse « anno ædificationis Romanæ Ecclesiæ quadringentesimo nonagesimo. Etenim, inquit, dum ostendimus anno Domini XLV Romanam Ecclesiam ab Apostolorum principe Petro erectam : plane ab eo tempore absolvitur hoc anno quadringentesimus nonagesimus, et inchoatur nonagesimus primus ejusdem, quo vertitur annus Domini DXXXVI ». Verum anonymus ille latinus, qui scripsit, antequam Æra Dionysiana in usum vocaretur, adventum divi Petri Romam alio quam Baronius anno consignavit. Is enim eum Romam venisse tradit anno Christi XLV, qui secundum Dionysium est tantum XLIII; iste autem anonymus ædificationem Romanæ Ecclesiæ copulavit cum anno Christi Dionysiano XLVII, qui Baronio est XLIX. Ab anno enim Dionysiano XLVII ad Dionysianum DXXXVI, anni quadringenti ac nonaginta interjiciuntur, quod certo demonstrat Periodus Græco-Romana. Annus enim Dionysianus XLVII convenit in annum ejusdem Periodi 5540; annus vero Dionysianus DXXXV, in annum 6029. Quare intervallum est annorum quadringentorum ac nonaginta. Sed in sententia Baronii, qui duos annos cum duobus consulatibus paulo ante initium Diocletiani expunxit, est tantum annorum quadringentorum et octoginta octo, quia sc. quem secundum veram Chronologiam XLVII numeramus, Baronius XLIX vocat. Quamobrem annus iste CDXC ædificationis Ecclesiæ Romanæ retro numeratus, non solum Baronii Chronologiam non confirmat, sed etiam evidenter ostendit eum ante primum Diocletiani annum Æram Christianam biennio mutilasse.

12. *Ante Metrophanem Byzantium episcopos habuit.* — Quod vero idem anonymus *Epiphanium* vicesimum regiæ urbis episcopum fuisse scribit, non inde sequitur, ante *Metrophanem*, qui primus ex illis viginti fuit, alios Byzantii episcopos non fuisse, et Catalogum Nicephori patriarchæ Constantinopolit. qui plures ante Metrophanem numerat, spurium Catalogum Byzantinorum episcoporum exhibere; sed tantum *Metrophanem* primum Byzantii episcopum fuisse ab eo tempore, quo *Constantinus magnus* de ea urbe metropoli imperii constituenda cogitavit.

13. *Concilium Constantinopolit. sub Menna.* — A num. 72 ad 114. Concilium *Constantinopolitanum* post Agapeti papæ obitum, ejus legatis una cum Menna agentibus celebratum est *VI nonas Maias;* in eoque constitutum, ut quæ ab *Agapeto* contra Anthimum et Acephalos decreta fuerant, executioni mandarentur. Damnati iterum fuere Anthimus, Severus, Petrus Apameensis, et Zoaras, et Decretorum Agapeti, ac Synodi executionem Justinianus imperavit Novella XLII, et hæreticos illos in

(1) Agapitus ex nostro calculo decessit die VI Aprilis hujus anni, uti superius in Nota ad annum DXXXV, 1 demonstravimus. Eo defuncto vacasse episcopatum oportet mensibus duobus, diebus XXIII, nam Silverius die XXIX Junii anni hujus consecratus fuit in Pontificem, ut ex Catalogo Blanchiniano probavimus in Nota ad A. 555, 7. MANSI.

exilium misit. Data est *idibus Aug. post consulatum Belisarii U. C.*, seu, ut in Actis Concilii Constantinopolit. dicitur, *VIII idus Augusti :* quinta vero et ultima Concilii sessio habita *pridie nonas Junias.* De eo fuse et egregie Baronius. Porro Concilia plerumque feria secunda inchoata, postquam die antecedenti preces publicæ factæ fuissent, hoc et multa alia exempla ostendunt.

14. *Habitum in atrio Occidentali Ecclesiæ S. Mariæ.* — Baronius num. 73 et seqq. existimat Synodum in monasterio sancti Dii archimandritæ celeberrimi congregatam fuisse. Verum ea habita ἐν τῷ μεσαύλῳ τῷ δυτικῷ, ut dicitur initio Actionis I, id est, ut vertit Henricus Valesius in Notis ad lib. 4 Evagrii cap. 3, in Occidentali atrio venerabilis ædis beatæ Mariæ Virginis. Glossæ enim veteres de habitatione compluvium interpretantur μεσαύλιον. Theophanes in Chron. pag. 158, scribit Justinianum ex Mesaulio, seu atrio Basilicæ illi viri clarissimi, cisternam magnam ædificasse, et Glossæ veteres atrium μεσαύλιον interpretantur. Cæterum quando Concilium in Mesaulio habitum esse dicitur, id non de subdivali area intelligendum, sed de porticibus atrii. Neque enim episcoporum Concilia sub divo habebantur. Ad hæc, ut ibidem Valesius observat, Græci duas portas in ædibus pedeplanis habebant. Quarum prima, quæ plateam spectabat, dicebatur αὔλειος θύρα ut docet Harpocratio : secunda vero μέσαυλος, seu μεσαύλειος, eo quod media esset inter vestibulum et atrium, vel quod inter ἀνδρωνῖτιν et γυναικωνῖτιν media esset, ut tradit auctor Etymologici. Quæ observationes certæ, ut patet ex exemplis, quæ Ducangius in Glossario mediæ græcitatis in medium affert, dum vocem τὸ αὐλή exponit.

15. *Paulus ordinatur episc. Alexandriæ.* — Ad num. 116. Nicephorus in Chronico Theodosio *annos duos* attribuit; Liberatus cap. 20 *Gaiano* dies centum et tres, et *Theodosio* annum unum, et menses quatuor assignat; cui favet Theophanes in Chronico, ubi scribit, *Gaianum* per annum tenuisse episcopatum, et per duos *Theodosium*. Quare cum, *Timotheo* anno DXXXVII mortuo circa diem XX Julii, *Theodosius* sedere cœperit, apparet illum anno DXXXVIII, mense Novembri, a Justiniano imp. relegatum. Liberatus loco citato de *Pauli* successoris Theodosii ordinatione hæc tradit : « Ordinatus est a Menna Constantinopoli, præsente eodem Pelagio responsario Vigilii, et apocrisiariis Æphremii Antiocheni, et apocrisiariis Petri Hierosolymorum. Severus autem Antiochenus jam fuerat condemnatus, et Anthimus Constantinopolitanus ab Agapeto papa Romano, et Menna Constantinopolitano, et libellis datis adversus eos Justiniano imperatori a præsulibus monasteriorum, præsulibus primæ et secundæ Syriæ, et præsulibus monasteriorum Hierosolymorum, et eremi. Hoc ergo modo unitas facta est Ecclesiarum, anno decimo imperii gloriosi Justiniani Augusti ». Sed ipsemet Liberatus satis indicat, *Anthimum* et *Severum* decimo imperii Justiniani anno damnatos; *Theodosium* autem post decimum Justiniani imp. annum; cum dicat, *Paulum* Theodosii successorem ordinatum esse, *præsente Pelagio responsario Vigilii.* Hic enim anno tantum DXXXVII, die XXII mensis Novemb. Pontifex Romanus consecratus est, ideoque undecimo imperii Justiniani anno, eoque in finem vergente. Quamobrem Liberatus decimum illum Justiniani annum, non ad Alexandrinam Ecclesiam, ut putavit Baronius, sed ad Orientalem refert, damnatis scilicet *Severo* atque *Anthimo*, ut ibidem narrat. Ad hæc Em. card. Norisius in Dissert. de Synodo V, cap. 1 animadvertit, *Vigilium* papam Mennæ Constantinopolit. episcopo respondentem confirmare latum ab eodem anathema in *Theodosium* Alexandrinum, aliosque Severi ac Petri Apameensis sectatores, litteris *XV kal. Octob. Justino V. C. cos.*, id est, anno DXL datis, et recitatis a Baronio eo anno num. 23 et seqq. Quare certum est, *Paulum* anno DXL Ecclesiam Alexandrinam rexisse.

16. *Silverius fit Pontifex Rom.* — A num. 120 ad 124. Post *Agapeti* papæ mortem Anastasius habet, cessasse episcopatum *dies viginti quatuor*. Verum Codices Mss. Anastasii, qui in hoc interpontificio variant, et initium *Silverii*, quem *Theodatus* rex ei succedere voluit, ostendunt, locum illum depravatum esse; unus Freherianus habet mensem I, *dies* XXV, ut etiam in quibusdam Catalogis nostris legitur; Codices vero regius, Mazarinus, duo Thuanei et Ordericus lib. 2 habent *mensem unum, dies viginti octo;* sed utrobique mendose : accurate autem Catalogi nostri I et III habent cessasse Sedem *dies quadraginta septem.* Nam *Silverius* ordinatus fuit die octava Junii, in quam hoc anno Dominica incidebat; quod ex Sedis ejus duratione manifestum fiet. Papebrocius in Conat. Chron. Hist. *Silverium* die VI Junii ordinatum putavit; sed interpontificium quod post mortem Agapeti fuit, opinionem illam evertit. Baronius ait, definiri non posse quonam hujus anni mense vel die ejusdem Pontificis creatio contigerit; cum nec dies nec mensis ab aliquo antiquorum inveniantur expressi. Verum utrumque me ex tenebris eruisse existimo.

17. *Concilium Aurelianense II.* — Ad n. 124. Concilium *Aurelianense II* celebratum *anno* XXII *domni Childeberti regis,* ut legitur in subscriptione Honorati episcopi Bituricensis. Quare cum *Childebertus* exeunte anno DXI, Clodoveo Magno patri successerit, pertinet illud ad annum quingentesimum trigesimum tertium. Convocatum est regum Francorum præcepto, ut in Præfatione legitur : « Cum ex præceptione gloriosissimorum regum in Aurelianensem urbem convenissemus, etc. » scilicet Theodorici, Childeberti, et Clotarii; non tamen ex omnibus Franciæ provinciis, sed tantum ex quatuor Lugdunensibus, et tribus Aquitanicis, ut subscriptiones demonstrant. Interfuere episcopi XXVI, et presbyteri V a totidem episcopis missi, canonesque XXI editi.

SILVERII ANNUS 1. — CHRISTI 537.

1. *Capta Neapoli a Belisario, Gothi Theodatum occidunt, Vitigem eligunt regem.*— Qui sequitur annus Christi quingentesimus trigesimus septimus post Belisarii consulatum secundus, ponitur idem a Procopio secundus belli Gothici, et undecimus Justiniani imperatoris : quo (ut idem testatur auctor [1]) Belisarius Romam cogitans, primum omnium Neapolim sibi obviam munitissimam in Campania civitatem, post duram viginti dierum obsidionem, in deditionem accepit, humanissimeque (si Procopio credimus) tractavit. Belisarii enim erga Neapolitanos clementia ab eodem Procopio commendatur. Verum a majoribus invenimus traditum, eumdem Belisarium, ob nimiam cædem ibidem perpetratam, a Silverio Romano Pontifice, cum Roma potitus est, acriter fuisse reprehensum, et pœnitentiam agere compulsum, ut auctor Miscellæ testatur [2], omnino diversa ab iis quæ a Procopio enarrantur : quem consulas rem fusius prosequentem.

2. Amissione igitur tanti præsidii, quod unicum intercedebat medium petentibus Urbem, magnopere consternati sunt Gothi; deque salute sua penitus jam desperare cœperunt, eoque magis, quod sub rege essent positi omnium ignavissimo, imo et de proditione suspecto : quod viderent eum tanti præsidii jacturæ nullam prorsus habuisse rationem, neque de nobilissimæ urbis excidio vel minimum quidem curasse, cum potuisset Gothorum conflato exercitu illi suppetias ferre, et antevertere tantam cladem. Quamobrem ejus e medio tollendi consilia inter se inire cœperunt, quod et citius perfecere : nam hoc eodem anno ab ipsis novo creato rege Vitige, interemptus est, cum regnasset annos tres, ut Procopius tradit, qui rem gestam fusius narrat : aitque pertæsos Gothos ignaviæ sui regis non modo nihil de bellico apparatu in tanto rerum discrimine meditantis, sed de rebus eventuris sciscitantis malis artibus Judæum quemdam magum, statim Vitigem ducem exercitus antea e Dalmatia evocatum, virum strenuum, bellicis sudoribus ubique spectatum, regem acclamasse. Cum ejus rei perculsus nuntio Theodatus, ex Urbe profugus, Ravennam versus dum abiret; præventus a militibus a Vitige missis occiditur. Tunc Romam cum suis rex novus progressus, filium Theodati regis nomine Theodegiselum conjecit in carcerem. Interea vero, quo sibi agentes ubique Gothos redderet, ut regi, in omnibus obsequentes, publicas omnibus ad omnes Gothos litteras dedit, scriptas ipsas quidem a Cassiodoro fungente præfectura prætorii, ab eodemque inter cæteras suas Varias aggregatas; quæ sic se habent [1] :

3. « Universis Gothis Vitigis (Vitiges) rex.

« Quamvis omnis provectus ad Divinitatis est munera referendus, nec aliquid constat bonum, nisi quod ab ipsa dignoscitur esse collatum; tamen quam maxime causa regiæ dignitatis supernis est applicanda judiciis : quia ipse nihilominus ordinavit, cui suos populos parere cognoscit. Unde auctori nostro gratias humillima satisfactione referentes, indicamus, parentes nostros Gothos inter procinctuales gladios, more majorum, scuto supposito, regalem nobis contulisse, præstante Deo, dignitatem; ut honorem arma darent, cui bella opinionem pepererant. Non enim in cubilibus angustis, sed in campis late patentibus electum me esse noveritis; nec inter blandientium delicata colloquia, sed tubis concrepantibus sum quæsitus : ut tali fremitu concitatus desiderio virtutis ingenitæ regem sibi Martium Geticus populus inveniret. Quandiu enim fortes viri, inter bella ferventia nutriti, principem ferre poterant non probatum, ut de ejus fama laboraret, quamvis de propria virtute præsumeret? Necesse est enim, talem de cunctis opinionem currere, qualem gens meruit habere rectorem. Nam, sicut audire potuistis, parentum periculis evocatus adveneram communem cum omnibus subire fortunam; sed illi ducem me sibi esse non passi sunt, qui exercitatum regem quærere videbantur.

4. « Quapropter primum divinæ gratiæ, deinde Gothorum favete judiciis : quia me regem omnes

[1] Procop. de bello Goth. l. I. — [2] Paul. diac. l. XVI.

[1] Cassiod. Var. l. X. Ep. XXXI.

facilis, qui unanimiter vota confertis. Deponite nunc damnorum metum: dispendiorum suspiciones abjicite: nihil sub nobis asperum formidetis. Amare novimus viros fortes, qui sæpius bella peregimus. Additur, quod unicuique virtutum vestrarum testis assisto. Ab alio enim mihi non est opus facta vestra narrari; quia omnia vobiscum laboribus sociatus agnovi. Amici (arma) Gothorum nulla promissionum mearum varietate frangendi sunt. Ad gentis utilitatem respiciet omne quod agimus; privatim nec nos amabimus. Hoc sequi promittimus, quod ornet regium nomen. Postremo nostrum per omnia pollicemur imperium, quale Gothos habere deceat post inclytum Theodoricum; vir ad regni curas singulariter et pulchre compositus; ut merito unusquisque principum tantum præclarus intelligatur, quantum consilia ipsius amare dignoscitur. Idcirco parens ipsius debet credi, qui ejus facta potuerit imitari. Et ideo pro regni nostri utilitate estote solliciti, de interna conversatione, Deo adjuvante, securi ». Hactenus Vitiges ad suos Gothos, quos omnes in Theodatum infensos reddidit sibi maxime obsequentes.

5. *Roma se tradit Belisario.* — At vero Belisario victori ad tempus cedere coactus est, impossibile sentiens contra fluminis impetum niti posse: haud enim satis virium novo regi, resistere Justiniano imperatori, qui per Belisarium regnum invasum jam magna ex parte possidebat, quique tot tantisque ex Wandalico bello victoriis posset quibuscumque videri tremendus. Quamobrem haud sibi tutum putavit Romæ consistere, et a Belisario obsideri, seque ac suos in discrimen adduci. Sic igitur commonefactis (ut ait Procopius) ipso Silverio Romano Pontifice atque universo senatu, ut Gothis de omnibus benemeritis fideles persisterent, relicto Urbi præsidio quatuor millium selectissimorum Gothorum militum sub duce Leudere, ipse cum cæteris ad reparandas vires et res componendas profectus est Ravennam. Ubi cum esset, statim legationem ad suos qui in Gallia erant Gothos mittit, et ad Francos, ut eos sibi belli socios jungeret; sicque tum ex suis tum etiam ex sociis exercitum compararet, quo rediens posset occurrere Belisario, et cum eo collatis signis de rerum summa decernere. Mittens autem legatum ad reges Francorum, dat in mandatis, ut illis Gallias cedat, et pecuniam a Theodato pactam persolvat, ut sic illos his beneficiis obligaret.

6. Interea vero veriti Romani ne paterentur quæ passi erant Neapolitani: suadente (ut ait Procopius) Romano Pontifice, sese Belisario dedere; missoque qui eum vocaret nuntio, uno eodemque die per Asinariam portam ingressus est idem cum exercitu Belisarius, et ex adversa egressi sunt Gothi Ravennam ituri. Potitus igitur Urbe Belisarius, tanquam victoriæ insignia claves portarum Constantinopolim misit, vinctumque Leuderem ducem Gothorum, qui capi potius quam cum aliis fugam capere decrevisset. Quibus peractis, idem Belisarius in reparandis Urbis mœnibus egregiam operam navat.

7. Quonam mense anni hujus, quotove ejus die capta a Belisario Urbs fuerit, Procopius quidem rem tantam silentio præteriit, Evagrius [1] vero his verbis notam facit: « Civitas itaque Belisario sine pugna tradita est et Roma denuo Romanis subjicitur post annos sexaginta, quibus a Gothis (Erulis) occupata fuisset, nono die Apellæi, hoc est, ad quintum idus Decembris, undecimo anno imperii Justiniani ». Hæc Evagrius, eademque Nicephorus [2]. Anastasius vero in Silverio tradit, quarto idus ejusdem mensis Decembris Belisarium esse Urbem ingressum, anno autem ex quo ab Erulis capta est sexagesimo expleto, ex quo vero a Gothis possessa [3] anno quadragesimo quarto.

Inter hæc Vitiges non prætermittit tentare animum imperatoris, si ad pacem eum perducere posset: decernitque ad eum legatos, quibus has litteras a Cassiodoro [4] conscriptas tradidit:

8. *Vitigis litteræ ad imperatorem.* — « Quanta sit nobis, clementissime imperator, gratiæ vestræ votiva suavitas, hinc omnino datur intelligi, ut post gravissimas læsiones et tanta effusione sanguinis perpetratas, sic videamur pacem vestram quærere, tanquam nos nemo vestrorum putetur ante læsisse. Pertulimus talia, qualia et ipsos offendere possunt, qui fecerunt insecutiones sine reatu, odium sine culpa, damna sine debitis. Et ne pro parvitate sui negligi potuisset, non in provinciis tantum, sed in ipso rerum capite, nempe Roma, probatur inflictum. Æstimate quos dolores abjicimus, ut vestram justitiam reperire possimus. Talis res effecta est, quam Mundus loquatur: quæ sic a vobis meretur componi, ut æquitatem vestram generalitas debeat admirari. Nam si vindicta regis Theodati (Theobaldi, Theodobaldi) quæritur, mereor diligi: si commendatio divæ memoriæ Amalasunthæ reginæ præ oculis habetur, ejus debet filia cogitari, quam jussis vestrorum omnium perducere decuisset ad regnum, ut cunctæ gentes potuissent agnoscere vicissitudinem vos gratiæ tanto pignori reddidisse.

9. « Illud etenim vos debuit permovere, quod distributione mirabili ante regni fastigia (fastidia) invicem nos Divinitas vestram fecit habere notitiam, ut amoris causam tribueret, quibus adspectus gratiam contulisset. Quali enim reverentia principem colere potui, quem adhuc in illa positum fortuna suspexi? Sed potestis et nunc omnia redintegrare quæ facta sunt: quando non est difficile illum in affectu retinere, qui gratiam constat desideranter expetere. Et ideo salutantes clementiam vestram honorificentia competenti indicamus nos legatos nostros illum atque illum ad serenitatis vestræ sapientiam destinasse, ut omnia more vestro cogitetis: quatenus utræquæ respublicæ restaurata concordia perseverent, et quod temporibus retro principum

[1] Evagr. l. IV. c. 18. — [2] Niceph. l. XVII. c. 13. — [3] Miscel. l. XVI. — [4] Cassiod. Var. l. X. Ep. XXXII.

laudabili opinione fundatum est, sub vestro magis imperio divinis auxiliis augeatur. Reliqua vero per legatos prædictos serenitati vestræ verbo insinuanda commisimus, ut et aliqua Epistolaris brevitas stringeret, et causas nostras suggerentes plenius intimarent ». Hactenus ad Justinianum Vitiges : qui quod ait de filia Amalasunthæ, tradit Procopius, eumdem Vitigem, ubi Ravennam pervenit, eam ibi asservatam matrimonio sibi, invitam licet, conjunxisse, ut ita sanguinis regii vel ex conjugis saltem parte regnum ipsum minime expers esset. Extant et tres aliæ Vitigis [1] Epistolæ occasione ejusdem legationis ad diversos datæ. At vero nihil hac legatione actum esse, declararunt eventa, cum non pax eam secuta sit, sed bella maximo apparatu comparata, ut docent quæ suo loco dicturi sumus anno sequenti.

10. *Fugientibus Gothis Ravennam, varia signa sanctorum virorum.* — Quæ vero acta esse hoc tempore memoria digna narrantur, cum contigit Gothorum profectio ex Latio Romaque concito gradu Ravennam ; hic minime prætermittenda putamus, quæ probe sibi cognita S. Gregorius in Dialogis refert, atque in primis de S. Bonifacio Ferentinæ civitatis episcopo, cujus complura præclara gesta ubi recensuit, hæc de Gothis habet [2] : « Alio quoque tempore duo ad eum Gothi hospitalitatis gratia venerunt, qui Ravennam se festinare professi sunt : quibus ipse parvum vas ligneum vino plenum manu sua præbuit, quod fortasse in prandio itineris habere potuissent. Ex quo illi, quousque Ravennam venirent, biberunt. Gothi autem aliquantis diebus, in eadem civitate morati sunt ; et vinum quod a sancto viro acceperant, quotidie in usu habuerunt. Sicque usque ad eumdem venerabilem ferentes reversi sunt, ut nullo die cessarent bibere, et tamen vinum eis ex illo vasculo nunquam deesset ; ac si in illo vase ligneo, quod episcopus eis dederat, vinum non augeretur, sed nasceretur ». Hæc de his Gregorius. Porro si hæc in ista festinatione Gothorum contigerunt, cum illi mense Decembri e Latio Romaque Ravennam profecti sunt, reversi vero ad obsidionem Urbis mense Martio ; ingens plane istud oportuit fuisse miraculum.

11. Sed quid idem sanctus Gregorius [3] his ipsis temporibus factum a Fortunato Tudertinæ civitatis episcopo, tradat, accipe : « Quadam, inquit, die Gothi juxta Tudertinam civitatem venerunt, qui ad partes Ravennæ properabant ; et duos parvulos puerulos de possessione abstulerant, quæ possessio præfatæ Tudertinæ civitati subjacebat. Hoc cum viro sanctissimo Fortunato nuntiatum fuisset, protinus misit, atque eosdem Gothos ad se vocari fecit. Quos blando sermone alloquens, eorum prius studuit asperitatem placare ; ac post intulit, dicens : Quale vultis pretium dabo ; et puerulos quos abstulistis reddite ; mihique hoc gratiæ vestræ munus præbete. Tunc is qui prior eorum esse videbatur, respondit dicens : Quicquid aliud præcipis facere parati sumus : nam istos parvulos nullatenus reddemus. Cui venerandus vir blande minatus dicit : Contristas me, fili, et non audis patrem tuum. Noli me contristare, nam non expedit tibi. Sed idem Gothus in cordis sui feritate permanens, negando discessit.

12. « Die vero altera digressurus, rursus ad episcopum venit : quem iisdem verbis pro dictis puerulis iterum episcopus rogavit. Cumque ad reddendum nullo modo consentire voluisset, contristatus episcopus dixit : Scio quia tibi non expedit, quod me contristato discedis. Quæ Gothus verba despiciens, ad hospitium reversus, eosdem pueros, de quibus agebantur, equis superimpositos cum suis hominibus præmisit ; ipse vero statim ascendens equum subsecutus est. Cumque in eadem civitate ante beati Petri Apostoli Ecclesiam venisset, equi ejus pes lapsus est ; qui cum eo corruit, et ejus coxa mox fracta est, ita ut in duabus partibus os esset divisum ; levatusque in manibus reductus est ad hospitium. Qui festinus misit, et pueros quos præmiserat reduxit, et viro Fortunato venerabili mandavit, dicens : Rogo te, pater, mitte ad me diaconum tuum. Cujus diaconus cum ad jacentem venisset, pueros quos redditurum se episcopo omnino negaverat, ad medium deduxit, eosque diacono illius reddidit, dicens : Vade, et dic domino meo episcopo : Quia maledixisti mihi, ecce percussus sum ; sed pueros, quos quæsisti, recipe ; et pro me, rogo, intercede. Susceptos itaque puerulos diaconus ad episcopum reduxit ; cui benedictam aquam venerabilis Fortunatus statim dedit, dicens : Vade citius, et eam super jacentis corpus projice. Perrexit itaque diaconus, atque ad Gothum introgressus, benedictam aquam super membra illius aspersit ».

13. Vide aquæ benedictæ usum atque virtutem, quam subdit his verbis : « Res mira et vehementer stupenda : mox ut aqua benedicta Gothi coxam contigit, ita omnis fractura solidata est et saluti pristinæ coxa restituta, ut hora eadem de lecto surgeret, et ascenso equo iter ageret, ac si nullam unquam læsionem corporis pertulisset. Factumque est, ut qui sancto viro Fortunato pueros cum pretio reddere obedientiæ subjectus noluit, eos sine pretio pœna subactus donaret ». Hæc Gregorius, quæ se accepisse testatur a sene, cive Tudertino, viro fideli. Plura alia præterea narrat de eodem viro sanctissimo Fortunato, cujus virtus miraculorum exuberans etiam in Gothos Arianos large aquæ benedictæ aspersione manavit, quam Novatores infelicissimi, Arianisque deteriores contemnunt. Floruerunt his temporibus inter tot Italiæ clades viri sanctissimi, quorum pluribus in locis idem sanctus Gregorius in Dialogis meminit, nosque opportune, se offerente occasione, suis locis mentionem habebimus. Jam vero ad res Orientalis Ecclesiæ narrandas orationes convertamus.

14. *Zoilus succedit Paulo in episcopatu Alexandrino, sub quo miraculum de puella.* —

[1] Cassiod. eod. l. x. Ep. xxxiii. xxxiv. xxxv. — [2] Greg. dial. l. 1. c. 9. — [3] Ibid. c. 10.

Hoc anno Paulus episcopus Alexandrinus Orthodoxus incaute agens, homicidii reus constitutus atque damnatus, in exilium ejicitur, subrogato in locum ipsius Zoilo. Hæc autem quomodo se habuerint, quam diligenter prosecutus est Liberatus[1], qui de ipso hæc ait post ejus electionem : « Accepit ab imperatore potestatem super ordinationem ducum et tribunorum, ut removeret hæreticos, et pro eis Orthodoxos ordinaret : per illos enim populi invalescebant. Qui Alexandriam descendens, timore sui, suaque industria addixerat suscipere Concilium Chalcedonense, nisi interventu diaboli talis emersisset causa. Cogitante Paulo episcopo removere Eliam magistrum militum, Psoius diaconus quidam et œconomus Ecclesiæ, amicus Eliæ, per portitores litterarum velocissimos pedestres (quos Ægyptii Simacos vocant) omnia volumina Pauli scribebat. Contigit autem Paulum invenire litteras ejus Ægyptiace scriptas, et legere : et timens quod de Proterio contigerat, sollicitus de eo factus est, et cœpit Psoium compellere facere rationes Ecclesiæ : quem tradidit judici, et imperatori de eo retulit. Eo tempore apud Alexandriam Rhodo erat Augustalis, qui eum accipiens custodiendum usque ad imperatoris præceptum, consilio cujusdam prioris civitatis nomine Arsenii, acceptis muneribus, inscio (ut fertur) episcopo, clam nocte totis viribus eum magno cruciatu occidit. Cujus filii et affines imperatorem interpellantes, suggesserunt ei, quia vi eorum parens debitum mortis persolvisset. Quod audiens imperator, vocavit Liberium, et fecit eum Augustalem, misitque eum Alexandriam inquirere causam. Ad quam urbem Liberius cum venisset, Rhodonem ad se venire jussit, et ab eo requirebat, quomodo occidisset diaconum. Ille vero respondit, jussione episcopi factum fuisse : habere se imperatoris delegationem aiebat; ut quicquid juberet episcopus, modis omnibus impleret. Sed negante Paulo episcopo, et se nescire clamante, prior ille civitatis Arsenius homicidii illius auctor inventus, morte mulctatus est. Porro episcopo Paulo Gazam in exilium misso, Rhodo cum gestis de eo Actis directus est Constantinopolim. Cujus gesta cum intra palatium legerentur principi, jussit eum duci, et foras regiam civitatem occidi.

15. « Et post hæc misit imperator Pelagium diaconum et apocrisiarium primæ Sedis Romanæ Antiochiam cum sacris suis, quibus præcepit ut cum Euphemio (Ephræmio) ejusdem urbis episcopo et Petrus Hierosolymita et Hippatius Ephesinus venirent Gazam, et Paulo episcopo pallium auferrent et deponerent. Pelagius vero profectus Antiochiam et inde Hierosolymam, cum memoratis patriarchis et aliquantis episcopis venit Gazam, et auferentes Paulo pallium, deposuerunt eum, et ordinaverunt pro eo Zoilum, quem postea imperator deposuit, et Apollinarem ordinavit, qui nunc est præsul ipsius Alexandrinæ Ecclesiæ ». Hæc Liberatus. Cæterum Zoili condemnationem post annos tredecim contigisse ex numero annorum sedis ejus a Nicephoro posito, dicere opus est. Sed non prætermittamus referre quæ sub eodem Paulo Alexandrino episcopo accidisse admiratione digna apud Sophronium habes[1].

16. « Narravit, inquit, nobis abbas Theonas et Theodorus, quod Alexandriæ sub Paulo patriarcha puella quædam relicta fuerat pupilla a parentibus magna facultate locupletibus. Erat autem adhuc sine baptismo. Die vero quadam ingressa pomarium, quod sibi reliquerant parentes ejus (sunt enim in medio civitatis pomaria) vidit quemdam parantem sibi laqueum, ut se præfocaret. Cucurrit igitur, et dixit ei : Quid facis, homo ? Dixit autem ei : Dimitte me, mulier, quoniam in multa tribulatione sum. Quæ ait : Dic mihi causam, et fortassis adjuvare te potero. Dixit illi : Gravi ære alieno premor et valde suffocor a creditoribus : elegique potius semel vitam finire, quam quotidie mori. Quæ dixit illi : Quæso te, accipe omnia quæ habeo, et redde : tantum ne perdas teipsum. Sumens vero ille, reddidit omnia. Puella ergo angustiari cœpit, non habens qui sibi curam gereret : itaque destituta parentum solatio fornicari instituit, et inde sibi victum quærere. Dicebant ergo viri illi sancti Theonas et Theodorus », admirantes scilicet : « Quis novit ista, nisi solus Deus; quomodo scilicet permittatur anima propter causam aliquam ipsi soli cognitam ad tempus derelinqui ? Post aliquantum vero temporis infirmata est puella, et in se conversa compuncta est, oravitque pontificem, ut faceret illam Christianam. Omnes autem aspernabantur eam, dicentes : Quis hanc suscipiat, quæ meretrix est ? Affligebatur autem vehementer. Cum vero in his esset angustiis adstitit illi Angelus in specie hominis cum quo misericordiam fecerat. Cui illa dixit : Cupio fieri Christiana, et nemo vult pro me loqui. Qui ait : Numquid revera istud cupis ? Respondit illa : Utique domine, et deprecor te ut hoc mihi impertias. Qui ait : Noli tristari. Ego adducam aliquos qui te accipiant. Adduxit ergo alios duos et ipsos sanctos Angelos. Duxeruntque illam ad Ecclesiam. Rursusque seipsos transformantes in personas quasdam illustres et notas in ordine Augustalium, vocant clericos, presbyterum scilicet et diaconum, qui in hoc ipsum constituti erant.

17. « Dicunt eis clerici : Vestra charitas pro ea pollicetur ? Illi autem responderunt : Etiam nos pro illa pollicemur. Sumentes ergo illam, baptizaverunt : et albis induta, rursus ab eis subvecta est. Quam cum deposuissent, evanuerunt. Vicini ergo cum illam ita albis indutam viderent; postquam recesserunt illi, dicunt ei : Quis te baptizavit ? Nuntiavit autem eis rem totam, dicens : Venerunt quidam et tulerunt me in Ecclesiam, locutique sunt clericis, et baptizaverunt me. Et dixerunt ad illam : Qui sunt illi ? Cum vero non posset dicere qui es-

[1] Liber. diac. in Brev. c. 23.

[1] Prat. Spirit. c. 207.

sent illi, adeuntes nuntiaverunt episcopo. Dixit autem episcopus his qui ad baptizandum constituti erant. Et confessi sunt se illam baptizasse, exoratos ab illo et illo Augustalibus. Porro accersitis ex prætorio his quos clerici dixerant, dixit episcopus : Num ipsi ista fidejussistis? Qui dixerunt : Neque novimus, neque conscii sumus nos hoc fecisse. Tunc vero jam cogitavit episcopus, Dei hoc esse opus. Convocansque illam, dixit ei : Dic mihi, filia, quid gessisti boni? Quæ ait : Meretrix existens et paupercula, quid boni facere potui? Dixit illi episcopus : Nihil omnino operata es? Dixit : Non, nisi quod videns quemdam qui a creditoribus premebatur, se suffocare volentem, data illi omni substantia mea, liberavi eum. Et his dictis, continuo obdormivit in Domino. Tunc episcopus glorificans Dominum, dixit : Justus es, Domine, et rectum judicium tuum ». Hucusque auctor non absque probatorum virorum testificatione hæc asserens.

18. *Plures eduntur Justiniani Constitutiones.* — Quod ad Zoilum pertinet episcopum Alexandrinum, testatur Agatho papa in Epistola ad imperatores Constantinum, Heraclium et Tiberium, ad eumdem Zoilum scriptum fuisse a Justiniano imperatore edictum pro fide Catholica adversus Acephalos : quod exscriptum idem Agatho papa ad dictos Augustos misit. Caremus nos eo, neque usquam invenimus, cujus saltem hic meminisse oportuit.

19. Quod vero ad reliqua quæ sunt anni hujus spectat, dicere minime prætermittimus, reperiri hoc anno editas complures Justiniani imperatoris Constitutiones : est inter alias illa data kalendis Septembris [1], qua in cunctis monumentis publicis apponi voluit nomen imperatoris, consulum, et Indictionis, de qua ad confirmandam temporis rationem superius egimus : aliæ [2] item de permutandis Ecclesiasticis rebus : insuper ne etiam aliquid solvatur pro admittendis clericis in Ecclesiam [3] : item qua vetuit in privatis domibus sacra [4] fieri : et aliæ [5] ad funera defunctorum Constitutiones spectantes : quas cunctas tu, lector, otiosius consulere poteris : nos hic imponimus anni hujus rerum gestarum finem.

[1] Novel. XLVII. — [2] Novel. LIV. LV. — [3] Novel. LVI. — [4] Novel. LVIII. — [5] Novel. XLIV. L. LX. et sup. Novel. XIII. c. 49.

Anno periodi Græco-Romanæ 6030. — Olymp. 329. — Urb. cond. 1290. — Jesu Christi 537. — Vigilii papæ 1. — Justiniani imp. 11. Vitigis reg. 2.

1. *Decennalia Justiniani.* — Hoc anno, sicuti præcedenti, nulli consules creati; sed hæc formula usurpata : *Post consulatum Belisarii* II, id est, *anno secundo;* in Occidente vero Acta publica ista formula aliquando subscripta : *Post consulatum Paulini* III, id est, *anno tertio. Decennalia* imperii a Justiniano post Justini mortem suscepti, ut ex dicendis num. 6 liquet.

2. *Neapolis anno superiori a Belisario capta.* — A num. 1 ad 5. Est hic annus belli Gothici *tertius*, non vero, ut Baronius habet, *secundus;* is enim tantum in cursu fuit usque ad vernum tempus currentis Christi anni. Quare cum *Belisarius* anno secundo belli Gothici *Neapolim* expugnarit, Gothi *Vitigem* regem crearint, et hujus jussu *Theodatus* occisus fuerit, hæc superiori anno, non vero præsenti, quo ea Baronius narrat, contigere. Eo itaque anno *Belisarius* Romam cogitans, *Neapolim*, civitatem sibi obviam, *post duram viginti dierum obsidionem* in deditionem accepit, ut fuse refert Procopius lib. 1 de Bell. Goth. capp. 8, 9 et 10. Ubi accepere Gothi captam esse Neapolim, apud *Regeta* locum ab Urbe Roma CCLXXX stadiis distantem, sibi Italisque regem eligunt *Vitigem* prœliis clarissimum. His Theodatus auditis præcipiti fuga Ravennam petit. Verum *Optaris* natione Gothus *Vitigis* jussu eum insequitur, et inventum « afflixit humi, ac resupinum instar victimæ jugulavit », inquit Procopius cap. 9, qui addit, eum Gothorum regno *tres annos* potitum, qui ideo incompleti fuere; cum anno DXXXIV Athalarico successerit. Occisus autem *Theodatus* mense circiter Augusto superioris Christi anni; cum Anastasius in Silverio papa, qui die VIII mensis Junii anni superioris Pontificatum Romanum suscepit, narrata ejus creatione, scribat : « Post menses vero duos nutu divino exstinguitur Theodatus tyrannus, et elevatur rex Vitigis ».

3. *Gothi quæ in Gallia possidebant, cedunt Francis anno superiori.* — Interea *Vitiges* Romam se contulit, unde legatos ad Francos misit, qui illis Gallias cederent : « Tunc reges Francorum erant

Childebertus, Theodebertus et Clotarius, qui traditam sibi Galliam ac pecuniam inter se pro cujusque regni portione diviserunt », inquit Procopius c. 13; qui jam scripserat, *Theodatum* de Belisarii in Siciliam adventu certiorem factum, cum Germanis (sic Francos vocat) pactum esse, « ut ipsi eorum reges ad hoc bellum auxilio veniant, ubi Galliæ partem in ditione Gothica sitam, et aureorum viginti millia acceperint. Verum is vitæ fatum prius invenit, quam pacta conventa ». Ex Vitigis regis cessione Francis anno superiori accessit omnis Ostrogothorum ditio cis Alpes posita. Hæc autem Italiam ad Ortum, Rhodanum ad Occasum, mare Mediterraneum ad Meridiem, et nuperrimos Burgundiæ fines ad Septentrionem respiciebat, et quatuor provincias Galliarum integras comprehendebat, Narbonensem secundam, Alpes Maritimas, Alpes Graias, et Viennensem secundam, exceptis Deensium et Vivariensium civitatibus in eadem secunda Viennensi, cujus metropolis *Arelatum*. Hoc modo Francorum reges, qui alias omnes Galliarum provincias armis occupaverant, totam Galliam præter *Septimaniam*, quæ Visigothorum erat, et præter *Britanniam Armoricam*, quæ suos comites habebat, obtinuere. De hac Galliarum cessione mentionem facit Baronius num. 10.

4. *Roma anno superiori a Belisario recuperata.* — A num. 5 ad 10. « Dum hæc agit Vitiges, interea Belisarius Romam cogitans, profectionem parat », inquit Procopius cap. 14 qui subdit, *Belisarium* ea feliciter sine pugna potitum esse : « Receptaque est, inquit, Roma sexagesimo anno, mense eodem postquam a Barbaris insessa fuerat ». Capta est a Barbaris *Roma* anno quadringentesimo septuagesimo sexto, ideoque anno superiori recuperata; perperamque Baronius, ejus deditionem in præsentem annum differt. Addit Procopius : « Cum undecimum imperandi annum haberet Justinianus » ; sed sine dubio numerus corruptus est; isque Baronio errandi causam dedit : annus enim xi Justiniani, nec cum anno belli Gothici secundo, quo *Belisarius* Romam ex Procopii calculo ingressus est, nec cum anno post captam primum a Gothis Romam sexagesimo convenit. Evagrius lib. 4, cap. 19, qui eodem, quo Procopius sæculo vixit, et qui ex hujus Historia se didicisse ait, quæ de hoc bello scribit, ita rem refert : « Denuo Urbs Roma in potestatem Romanorum venit, post annos demum sexaginta, mense Apellæo, quem Latini Decembrem vocant; cum Justinianus annum imperii sui undecimum ageret ». Quare is error antiquus est, et forsan ex Evagrio ad Procopium a sciolo quopiam translatus. Captæ Urbis mensem ab alio quam a Procopio Evagrius accepit; ex ejus enim lectione liquet, cum aliqua alia singularia habere, quæ apud Procopium non leguntur. Maltretus recens Procopii interpres hunc locum, Ῥώμη τε αὖθις ἑξήκοντα ἔτεσιν ὕστερον ὑπὸ μηνὸς, ἑνδέκατον ἔτος Ἰουστινιανοῦ βασιλέως τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος ἥλω, ita vertit : « Atque ita recepta est Roma die ix Decemb. anno postquam capta fuerat, sexagesimo; qui fuit xi imperii Justiniani ». Existimat enim Maltretus, Procopium scripsisse, θ' Ἀπε. μηνὸς et librariorum errore notam illam numeralem θ', id est, ix, omissam, ac loco Ἀπε, id est, Ἀπελλαίου eos scripsisse, ὑπὸ. Quæ conjectura quantum ad mensem *Apellæum*, qui Decembri nostro respondet, parum verisimilis; sed quantum ad notam numeralem seu diem captæ Urbis, quam nec Nicephorus lib. 17, cap. 13, nec Evagrius laudatus habent, licet mensem Apellæum memorent, ea prorsus rejicienda. Si enim Procopius diem expressisset, illam Evagrius et Nicephorus, imo et Grotius in versione sua non prætermisissent. Miror autem virum doctissimum hanc suam conjecturam in ipsum Procopium inseruisse; si enim hoc liceret, non versiones, sed interpolationes auctorum, suaque somnia interpretes nobis obtruderent. Denique hæc conjectura Anastasio in Vita Silverii inniti non potest; cum scribat : « Ingressus Belisarius in Urbem IV idus Decembris », ideoque die decima Decembris, non vero nona. Diem illum tam a Procopio, quam ab Evagrio omissum, Anastasium recte notasse, non videtur dubitandum. Hæc omnia in Italia anno superiori gesta.

5. *Paulus e sede Alexandriæ dejectus circa anno* DXLIII. — A num. 14 ad 19. In Chronico Nicephori et in Tabulis Theophanis anni duo *Paulo* episcopo Alexandrino, *Zoilo* vero Pauli successori, qui anno DLI de sede exturbatus est, anni septem attribuuntur. Quare *Paulus*, qui anno exeunte DXXXVIII episcopatum Alexandrinum iniit, anno circiter quingentesimo quadragesimo primo homicidii convictus e sede dejectus est. De hac Pauli damnatione pluribus agunt Liberatus cap. 23, et Procopius in Hist. Arcan. cap. 27, quem legisse non pigebit. Victor Tununensis *Pauli* depositionem, et Zoili ejus successoris ordinationem confert in consulatum Basilii jun. anno DXLI gestum; sed in Appendice ad hujusmodi Chronicon, et ad Basilii consulatum, *Pauli* ordinatio recitatur; qui cum biennio sederit, ut mox dixi, anno DXLIII, *Zoilum successorem habuisset.* Hoc confirmant Tabulæ Theophanis, in quibus initium *Zoili* alligatur anno Incarnat. secundum Alex. DXXXV, qui kalend. Septemb. anni Christi DXLII exorditur. Præterea ex duratione sedis *Zoili* liquet, hunc anno saltem DXLIII thronum Alexandrinum conscendisse. Depositus enim fuit anno DLI, postquam annos VII sedisset, non vero annos XIII, ut Baronius habet, qui Nicephorum in Chronico citat, ubi tamen annos tantum VII ei adscribuntur. Profecto præsulum Alexandrinorum Chronotaxis in Annalibus per hæc tempora valde depravata, nec alibi recte etiam consignata. Em. card. Norisius in Dissert. de V Synodo, cap. 1, ubi cæteris accuratius eam examinavit, *Timothei* mortem cum Victore Tununensi in annum DXXXVIII perperam differt, et depositionem *Theodosii* in annum DXL, licet ex Liberato auctore coævo constet, eum ante finem anni Christi DXXXVIII privatum dignitate fuisse. In tanta rerum obscuritate non habeo quod dicam, nisi *Paulum* amplius quam annos duos, et *Zoilum* amplius

quam annos septem Alexandrinam Ecclesiam administrasse, et in annis eorum sedis enumerandis antiquos errasse, aut post depositionem *Pauli* aliquod interpontificium extitisse. Plurimum referret, *Zoili* initium e tenebris erui, ut constare posset de tempore quo *Origenistæ* damnati sunt; cum certum sit, eo jam Alexandrino episcopo, eosdem inter hæreticos adnumeratos. Illud tamen certum videtur, *Origenistas* ante annum DXL damnatos non esse.

6. *Ecclesia S. Sophiæ dedicatur.* — Encænia Ecclesiæ sanctæ *Sophiæ* anno DXXXII mense Februario ædificari cœptæ, ad hunc annum pertinent. Continuator enim Marcellini ad annum II post consulatum Belisarii scribit : « Ecclesia major Constantinopoli ab imp. Justiniano singulariter in mundo constructa dedicatur VI kalend. Januarias, seu die XXVII Decembris, quæ hoc anno in Dominicam incidit. De his Encæniis Theophanes anno Incarnat. secundum Alexandrinos DXXX, kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoato, ait : « Hoc anno, mensis Decembris die XXVIII, Indictione prima, priora magnæ Ecclesiæ peracta sunt Encænia. Processit vero supplicantis populi cœtus e sanctæ Anastasiæ templo, patriarcha Mena in imperatoris curru sedente, et ipso imperatore inter plebem procedente. Ab incensæ igitur sanctissimæ Ecclesiæ die ad ejus dedicationem anni quinque, menses undecim, et dies decem intercesserunt ». Quare magna Ecclesia Constantinopolitana anno DXXXII, die circiter XVII mensis Januarii conflagrarat. Hæc Dedicatio decennalium Justiniani indicium.

7. *Alia ad hunc annum revocanda.* — Hoc anno *Roma* a *Vitige* Gothorum rege obsessa, *Silverius* in exilium missus, et *Vigilius* die XXII mensis Novembris Pontifex Romanus consecratus, ut anno sequenti Baronii ordinem sequentes videbimus. *Timotheus* episc. Alexandrinus mense Februarii anni currentis obiit, eodemque anno *Gaianus* primum, et postea *Theodosius* dicti sunt episcopi Alexandrini, ut an. DXXXV diximus. *Datii* legatio ad Belisarium, de qua anno sequenti num. 22. Bellum civile inter reges Francorum, de quo anno DXL, num. 8.

SILVERII ANNUS 2. — CHRISTI 538.

1. *Obsidentibus Urbem Gothis. Silverius auro Theodoræ a Belisario pellitur in exilium, in ejus locum intruso Vigilio.* — Consulibus Joanne atque Volusiano aperitur annus Domini quingentesimus trigesimus octavus, idemque a Procopio numeratus annus tertius belli Gothici in Italia : quo Vitiges Gothorum rex, revocatis in Italiam Gothis, qui apud Francos erant, comparato exercitu (ut auctor est Procopius) centum et quinquaginta millium militum, adversus Belisarium veniens, Romam mense Martio obsidere cœpit. Quæ autem crebro inter utramque partem sint conflata certamina, iterati conflictus, et quam in multis prudentia et bellica fortitudo Belisarii enituerit, eumdem exacte cuncta narrantem Procopium consule. Sat nobis pauca quædam ab instituto haud abhorrentia, sed maxime congrua hic inserere, quæ ad pietatem spectare posse pius quisque censebit, ut cum hæc ait de mœnium custodia [1] :

[1] Procop. de bello Goth. l. I.

2. « Inter hanc portam », nempe Flaminiam, « et alteram ad dexteram huic proximam portulam, porta alia est quæ Pinciana vocatur. Huic proximi muri pars quædam, lapidum laxata jampridem compagine, sejuncta spectatur, non solum a solo, sed a medio ad summum fastigium scissa, nec sane collapsa, nec alias resoluta, sed utrinque sic inclinavit, ut cætero muro extrinsecus partim prominentior esse appareat, partim retractior. Hanc muri partem cum demoliri tunc primum Belisarius niteretur, et iterato ædificare cœpisset; obstitere Romani, Petrum Apostolum pro indubitato se compertisse, asseverantes, ejus loci tuendi pollicitum curam se suscepturum. Quod utique Romanis ex voto successit : quandoquidem nec eo die quo per Gothos sunt mœnia oppugnata, nec per omne id tempus quo Urbem obsederant Barbari, hostilis vis ulla ad hunc locum pervenit, nec plane unquam eodem tumultuatum. Et sane me admiratio subit, nec Romanis, nec hostibus ipsis in ea tam diutina Urbis obsidione in memoriam venisse muri hanc

partem. Quæ res cum miraculi postea loco sit habita, nec sarcire quidem in posterum quisquam, nec de integro restituere ausus est; sed ad hunc diem ea e regione sejunctus permanet murus ». Hucusque Procopius. Cernitur usque hodie ipse paries ab alio divisus, et quasi jamjam casurus deorsum inclinatus : ut qui nesciat, timeat illac pertransire. Extant et ibi proximæ venerandæ imagines, indices veteris ejusdem loci sacri cultus.

3. Sed illud majoris miraculi obtinet locum, quod cum per annum et amplius, Urbe obsessa, in suburbiis moram fecerint Barbari, iidemque Ariani atque Romanæ Ecclesiæ hostes, nihil tamen contumeliæ damnive intulere ipsis Apostolorum Basilicis extra Urbem positis, sinentes illic Catholico ritu libere sacra peragi. Audi enim de his ipsa verba Procopii [1]. « Extat autem, inquit, Pauli Apostoli templum Romanis procul a mœnibus stadiis decem et quatuor, juxta quod Tiberis fluit, ubi nullum patet munitum esse præsidium : porticus tamen eodem ab Urbe pertinens, circaque ædificia alia pleraque non satis ad invadendum opportunum locum hunc reddunt. Patebat et Gothis ad id sacrarium via, per quos omnibus constat per id belli tempus in (id) neutra dedicata Apostolis æde quicquam editum, quod incolentibus vel molestius esset, vel quoquam pacto ingratum; sed sacratos ibidem viros libere permisisse rem divinam peragere ». Hæc Procopius : quibus vehementer redarguas, exprobres, et execrationibus diris incesses recentes hæreticos diaboli faces, fæcesque hæreticorum, sacra Deo dicata ubique sanctorum monumenta rapinis incendiisque vastantes.

4. At audi portentum, attende facinus omni execratione dignum Romæ hoc tempore perpetratum ab eo, qui se Catholicæ fidei esse cultorem præ se ferebat ac defensorem hactenus laudatissimum, Belisario. Pro monstro plane habitum est, ut cum qui foris erant Barbari hostes Gothi Ariani, ne clericulum quidem injuria damnove affecerint, nec impedierint quo minus Apostolis sacri ibi consistentes Deo dicati ministri diversi ordinis clerici consuetum cultum impenderent, Apostolorumque Basilicis nec leve damnum attulerint : eodem tempore qui intus degebat, pius, justusque hactenus semper visus, ab imperatore missus expugnare Barbaros, Urbemque ab eorum tyrannide vindicatam tueri, dux exercitus Belisarius, idem ex improviso tyrannus apparuerit, atque sacrilegus in cathedram Petri et in universam Romanam Ecclesiam, eam Barbarice tyranniceque injuriis damnoque afficiens atque profanans, injiciensque violentam manum in ipsum Romanum Pontificem, deturpans inhonestansque ipsum visibile loco Christi positum Ecclesiæ caput. Quomodo autem id acciderit, in primis Procopium [2] audi ita rem tantam paucis absolventem :

5. « Deinde, inquit, oborta suspicione, Silverium Urbis Romæ Pontificem defecturum ad Gothos; hunc quidem confestim transmittit in Græciam, alterum vero quempiam illi suffecit Vigilium nomine; non secus et alios quosdam, et hos senatorios viros ». Hæc ipse : sed dolosæ fraudis iste prætextus fuit : ejusmodi enim velamento obtegebatur, quod impia Theodora (ut dictum est ex Liberato diacono) cum Vigilio ab Urbe Constantinopolim accersito molita fuerat : nempe se effecturam, ut ipse Pontifex, expulso Silverio, crearetur, dummodo quod spoponderat insana cupiditate flagrans ambitione Vigilius, Anthimum ab Agapeto damnatum in Constantinopolitanam sedem restitueret. Sed quæ de his paulo fusius Anastasius habeat, audiamus : « Theodora usa consilio cum Vigilio diacono, misit Epistolam Romam ad Silverium papam, rogans et obsecrans : Ne pigriteris ad nos venire : aut certe revoca Anthimum in locum suum. Hæc cum legisset beatus Silverius; ingemuit, et dixit : Modo scio quia causa hæc finem vitæ meæ adducit. Sed beatissimus Silverius fiduciam habens in Domino et beato Petro, rescripsit, dicens : Domina Augusta, ego rem istam nunquam ero facturus, ut revocem hominem hæreticum in sua nequitia damnatum. Tunc indignata Augusta misit jussiones suas ad Belisarium patricium per Vigilium diaconum ista continentes : Vide aliquas occasiones in Silverio papa, et depone illum de episcopatu, aut festinus certe transmitte eum ad me. Ecce ibi habes Vigilium archidiaconum et apocrisiarium nostrum charissimum, qui nobis pollicitus est, revocare Anthimum patriarcham. Tunc suscipiens jussionem Belisarius patricius, ait : Ego quidem jussionem facio; sed is qui intercedit in necem Silverii papæ, ipse reddet rationem de factis suis Domino Jesu Christo.

6. « Et urgente jussione, exierunt quidam falsi testes, qui dixerunt : Quia nos multis vicibus invenimus Silverium papam scripta hujusmodi mittere ad regem Gothorum : Veni ad portam quæ vocatur Asinaria juxta Lateranas, et civitatem tibi trado et Belisarium patricium. Quod audiens Belisarius, primo non credebat : sciebat enim quod per invidiam de eo hæc dicebantur. Sed dum multi in eadem accusatione persisterent, pertimuit. Tunc fecit Belisarius patricius beatum Silverium papam venire ad se in palatium Pincis (Pincii, vel in Pincis), et ad primum et secundum velum retinuit omnem clerum. Ingressis itaque Silverio et Vigilio solis in Mausoleo, Antonina patricia » Belisarii uxor « sedebat in lecto, et Belisarius patricius sedebat ad pedes ejus. Et dum vidisset eum Antonina patricia, dixit ad eum : Dic, domine Silveri papa, quæ fecimus tibi et Romanis, ut tu velles nos in manus Gothorum tradere? Adhuc ea loquente, ingressus subdiaconus regionarius regionis primæ tulit pallium de collo ejus, et duxit eum in cubiculum, et expolians eum, induit eum monachicam vestem, et abscondit eum. Tunc Sixtus subdiaconus regionis sextæ videns eum jam monachum, egressus foras, nun-

[1] Procop. de bello Goth. l. I. — [2] Ibid.

tiavit ad clerum, dicens : quia dominus papa depositus est, et factus est monachus. Quod audientes, fugerunt omnes. Quem suscipiens Vigilius archidiaconus in sua quasi fide, et misit eum in exilium ad Pontianas, et sustentavit eum pane tribulationis et aqua angustiæ ». Hucusque Anastasius.

7. Sed ab his dissentit quod ait Procopius, eum missum in Græciam; quod æque fatetur Liberatus diaconus [1]. Cæterum Anastasius, omisso exilio Orientis, de ultima deportatione Silverii meminit, qua ex Græcia in Pontianam insulam, sive illi proximam Palmariam dictam, contra Circeum montem positas, deportatus, ibi tandem mori coactus est. Sed et Liberatus diaconus in eo discrepat a Procopio, dum ait, id factum, ubi Belisarius esset Ravennæ, quod non contigit nisi anno sequenti, ubi soluta est obsidio Urbis : cum tamen Procopius disertis verbis ostendat id factum, cum Belisarius Romæ detineretur obsessus. Sed præstat hic reddere quæ idem Liberatus de his habet, prætermissa ab Anastasio atque Procopio : fuit et ipse hujus temporis scriptor, incipiensque a Vigilio in Italiam ex Oriente reverso, ubi cum Theodora convenerat, Pontificatu et auro promisso : « Facta, inquit, promissione, Romam profectus est, ubi invenit Silverium papam ordinatum. Quin et Ravennæ reperit Belisarium in eadem urbe sedentem, eamque obtinentem ». Hic puto Liberatum memoria lapsum Ravennam pro Neapoli posuisse : nam vix anno quinto belli Gothici potitus est Ravenna Belisarius; sed longe ante constat Vigilium in Orientem remeasse, et quæ dicta sunt adversus Silverium molitum esse. Sed pergit auctor : « Cui tradens præceptum Augustæ, promisit ei duo auri centenaria, si Silverio remoto, ordinaretur ipse pro eo. Belisarius vero Romam reversus, evocans Silverium ad palatium, intentabat ei calumniam, quasi Gothis scripsisset ut Romam introirent.

8. « Fertur enim, Marcum quemdam scholasticum et Julianum quemdam prætorianum fictas de nomine Silverii composuisse litteras regi Gothorum scriptas, ex quibus convinceretur Silverius Romanam velle prodere civitatem. Secreto autem Belisarius et ejus conjux persuadebant Silverio implere præceptum Augustæ, ut tolleretur Chalcedonensis Synodus, et per Epistolam suam hæreticorum firmaret fidem. Qui mox de palatio egressus, quid de eo fieret, consiliariis suis locutus est. Et veniens contulit se in Basilicam beatæ martyris Sabinæ, ibique manebat. Ubi directus est ad eum Photis (Photius) filius Antoninæ patriciæ, et præstito sacramento, invitavit eum venire ad palatium. Qui autem Silverio adstabant, persuadebant ei, ne Græcorum crederet juramentis. Ille autem exiit, et ad palatium venit. At illa quidem die pro juramento ad Ecclesiam redire permissus est. Ad quem rursus mandavit Belisarius, ut ad palatium veniret. Qui de Ecclesia exire nolebat, dolos sibi præparatos agnoscens. Sed postea orans, et causam suam Domino commendans exiit, et ad palatium venit. Qui solus ingressus, a suis ulterius non est visus. Et alia die Belisarius, convocatis presbyteris et diaconibus et clericis, mandavit eis, ut alium sibi papam eligerent. Quibus dubitantibus, et nonnullis ridentibus (renitentibus), favore Belisarii ordinatus est Vigilius. Silverius autem in exilium missus est in civitatem provinciæ Lyciæ, quæ Patara dicitur ». Hactenus de expulsione Silverii et intrusione Vigilii Liberatus.

9. Magna hæc quidem fuit horribilisque in Ecclesia Romana tempestas a furente hæretica femina excitata ab ambitioso diacono procurata, per Belisarium autem impie admodum consummata in eo quidem Pilato deteriorem, dum veritus est ipse, ne feminæ offensam incurreret, cujus jussa festinavit implere, cum ille ipsum Cæsarem pertimuerit : sed (ut suo loco dicemus) luit meritas infelix pœnas; nam qui tanto patrato scelere sibi devincire putavit per Theodoram imperatorem, Deo ulciscente factum, ut eumdem infensissimum expertus postea fuerit adversarium, ab eodemque ipse, qui tot victoriis gloriosus totis conspicuus orbi fuit, in ordinem redactus sit; exemplum posteris factus, quanto suo quis damno in Christum Domini manus violentas injiciat. Cui ob immensitatem sceleris perpetrati nec satis fuit ad veniam promerendam facti pœnitentia : nam noluit omnino Deus, licet distulerit, absque vindicta relinqui, quod tanto sacrilegio facinus horrendum ab ipso fuerat perpetratum.

10. Belisarius enim post scelus admissum, in se reversus, veluti ebrietate jam soluta, quod deliquisset ob mentis oculos jugiter habens, seipsum erubuit, et detestatus valde, ad expiandum immane facinus, ut offensum divinum numen conciliaret, illudque ipsum redderet sibi propitium ; mox Romæ Ecclesiam erigendam curavit, cui præ foribus ejusmodi inscriptionem lapidi incidi voluit, patrati facinoris pœnitentiæ perpetuum monumentum [1] :

HANC VIR PATRICIUS VILISARIUS URBIS AMICUS
OB CULPÆ VENIAM CONDIDIT ECCLESIAM
HANC ICCIRCO PEDEM SACRAM QUI PONIS IN ÆDEM
UT MISERETUR EUM SÆPE PRECARE DEUM

JANUA HÆC EST TEMPLI DOMINO DEFENSA POTENTI

At licet ipsa Ecclesia ab eo erecta perierit, demolita fortasse a Gothis, cum rursum potiti sunt Urbe (ut par est credere) in odium ipsius conditoris Belisarii : ipsa tamen inscriptio adhuc integra legitur, in alterius Ecclesiæ affixa pariete, ut habes notatum in margine.

11. Hæc quidem passus Silverius, haud potuit esse desinere quod erat Romanus Pontifex : qui ad

[1] Liber. diac. in Brev. c. 22.

[1] Extat Romæ in pariete Eccle. Cruciferorum inter Pincium montem et Quirinalem.

suum Apostolatum illa plane adjecit Apostolica signa, quibus Petrus [1] et alii gloriabantur Apostoli, quod videlicet digni habiti essent pro nomine Jesu contumeliam pati. Ipso enim vivente, nemo jure dixerit, Vigilium vere potuisse Pontificem Maximum dici, licet in Sede Petri sederit violenter intrusus; sed Silverium ipsum legitimum papam et quidem claritudine auctum, utpote adjicientem ad Pontificiam dignitatem confessionis coronam, illustrantemque ipsam palma martyrii, præter alia egregia facta complura : cum, dum vixit, nihil remiserit, licet exul, sacerdotalis auctoritatis atque Pontificiæ majestatis, ut quæ ab eo gesta sunt, aperte declarant, de quibus agendum erit paulo post. Quæ autem post hæc transacta sint Romæ inter Vigilium et Belisarium, idem Liberatus enarrat his verbis [2] :

12. *Vigilii in Silverium Acta et ejus turpissimum schisma.* — « Post ordinationem ergo suam compellebatur Vigilius a Belisario implere promissionem suam, quam Augustæ promiserat, ut sibi redderet duo auri centenaria promissa. Vigilius autem timore Romanorum et avaritia patrocinante, nolebat sponsiones suas implere ». Hæc quidem de Vigilio jure dicta sententia in eum lata a sancto Silverio papa demonstrat, ubi habetur simoniacam labem contraxisse ipsum Vigilium spondendo aurum, ut Pontifex esse posset. His de Vigilio præmissis, Silverii in Orientem deportati vestigia assectatus idem Liberatus, quæ tunc ibi facta sunt, scriptis prodidit. Accidit plane illud admirandum, ut cum adversus ipsum Romanum Pontificem insurrexisset qui inhærebat lateri ejus diaconus ipse Vigilius; Deus excitaverit spiritum unius ex Græcis episcopis, qui magno sumpto animo pro ejus defensione surrexerit, steteritque contra imperatorem, ipsum de sacrilegio perpetrato redarguens. Hæc quidem Liberatus diaconus habet paucis descripta his verbis :

13. « Sed Silverio veniente Pataram, venerabilis episcopus civitatis ipsius venit ad imperatorem et judicium Dei contestatus est de tantæ Sedis episcopi expulsione : multos dicens esse in hoc mundo reges, et non esse unum, sicut ille papa est super Ecclesiam mundi totius a sua Sede expulsus. Quem audiens imperator, revocari Romam Silverium jussit, et de litteris illius judicium fieri; ut si approbaretur ab ipso fuisse scriptas, in quacumque civitate episcopus degeret; si autem falsæ fuissent approbatæ, restitueretur suæ Sedi ». Ita quidem sentiens Justinianus imperator non esse cujuslibet potestatis damnare Romanum Pontificem, quem, etiamsi errasse convinceretur, Romanum tamen episcopum, licet non Romæ, voluit permanere, ne videlicet (quod objectum ei fuerat) ipso moliente, daretur Urbs Gothis; sed ut aliis in locis eamdem, qua fungebatur, retineret Pontificiam dignitatem. Sed audi quid post hæc narret idem Liberatus de conatu Theodoræ Augustæ etiam Pelagium diaconum apocrisiarium impellentis, ut Silverii reditum impediret [1] : « Pelagius vero currens cum voluntate Augustæ, volebat irritum facere imperatoris præceptum, ne Silverius Romam reverteretur; sed prævalente imperatoris jussione, Silverius ad Italiam reversus est. Cujus adventu territus Vigilius, ne sede pelleretur, Belisario mandavit : Trade mihi Silverium : alioquin non possum facere quod a me exigis. Ita Silverius traditus est duobus Vigilii defensoribus, et servis ejus. Qui in Palmariam insulam abductus, sub eorum custodia defecit inedia. Vigilius autem per Antoninam Belisarii conjugem implens promissionem suam, quam Augustæ fecerat, talem scripsit Epistolam :

14. « Dominis et patribus (fratribus) Vigilius.

« Scio quidem, quia ad sanctitatem vestram antea fidei meæ credulitas, Deo adjuvante, pervenit. Sed quia modo gloriosa filia mea patricia Antonina Christianissima desideria mea facit impleri quod fraternitati vestræ præsentia scripta transmitterem salutans ergo vos gratia, qua nos Deo nostro Christo Salvatori conjungimur, et eam fidem quam tenetis, Deo adjuvante, et tenuisse et tenere significo : sciens quia illud inter nos prædicamus et legimus, ut et anima una sit, et cor unum in Deo. Profectus (provectus) mei, quia vester est, Deo adjuvante, vobis gaudia maturavit ex meo animo, sciens fraternitatem vestram quæ optat et libenter amplecti. Oportet ergo, ut hæc quæ vobis scribo, nullus agnoscat, sed magis tanquam suspectum hic me sapientia vestra ante alios existimet habere, ut possim hæc quæ concepi, facilius operari et perficere ». Et subscriptio. « Orate pro nobis Deum, mihi fratres in Christo Domino nostro charitate conjuncti ». Hactenus Vigilii nomine Epistola scripta.

15. Hic, amabo te, siste paululum gradum, lector, et illud in primis considera, etiamsi vere ista scripsisset Vigilius, nullum tamen ob id inferri penitus præjudicium Apostolicæ Sedi, cujus tunc ipse invasor, Silverius autem germanus Pontifex esset. Verum commentitiam hanc fuisse Epistolam, plura sunt quæ persuadent. Si enim revera scripsisset ista Vigilius; cur non ex iisdem suis scriptis conventus est, cum de restitutione Anthimi altercatus est postea Constantinopoli cum Theodora? Rursum si istæc ab ipso scripta sunt; cur non exprobrata eadem, cum ipse Constantinopoli a Theodoro episcopo Cæsariensi et Menna Constantinopolitano durius vexaretur, cum utrumque ipse Vigilius excommunicationi subjecit? Vel cur non id factum ab ipso Justiniano imperatore, cum in ipsum furore accensus etiam vi agendum putavit? Cur item id tacuit ipsa quinta Synodus in eumdem Pontificem accedere renuentem nonnihil commota? Hæc omnia publice sunt ventilata, et publicis Actis excepta, nec tamen de dicta Epistola vel nutu usquam mentio. Neque etiam Facundus Hermianensis episcopus in Vigilium ob Tria capitula subinfen-

[1] Act. v. — [2] Liber. diac. in Brev. c. 22.

[1] Liber. diac. in Brev. c. 20.

sus aliquid hujusmodi (sicut cætera) ipsi objicere unquam ausus apparet. Sunt vero et alia inferius dicenda, quibus eamdem Epistolam imposturæ redarguas.

16. Sed accipe quæ his subjicit Liberatus : « Sub hac, inquit, Epistola Vigilius fidem suam scripsit, et resolvens tomum papæ Leonis, sic dixit : Nos non duas naturas in Christo confitemur, sed ex duabus naturis compositum Deum Filium, unum Christum, unum Dominum ». Et iterum : « Qui dicit in Christo duas formas, unaquaque agente cum sua communione, et non confitetur unam personam, unam essentiam : anathema sit. Qui dicit, quia hæc quidem miracula faciebat, hæc vero passionibus succumbebat, et non confitetur miracula et passiones unius ejusdemque, quas sponte sustinuit carne nobis consubstantiali ; anathema sit. Qui dicit, quod Christus velut homo misericordia dignus est, et non dicit Deum Verbum et crucifixum esse, ut misereatur nobis : anathema sit. Anathematizamus ergo Paulum Samosatenum, Dioscorum, Theodorum, et Theodoretum, et omnes qui statuta eorum coluerunt et colunt. Et hæc Vigilius scribens hæreticis occulte, permansit sedens. In quo impletum est illud testimonium, quod Salomon in Proverbiis dicit [1] : Edent viæ suæ fructus, et consiliis suis saturabuntur. Ab ipsa hæresi afflictus, nec coronatus, qualem vitæ terminum suscepit, notum est omnibus ». Hæc Liberatus : quem rogo, quonam pacto potuit Vigilius anathematizare Dioscorum, si cum Dioscoro Eutychianam hæresim prædicat? hæc enim sibi invicem adversantur, ut utraque vera esse non possint.

17. Sed in hunc se miser statum conjecit, ut hæretica scripsisse, ab hæreticis vel fingi potuerit. Quid reliquum esse potuit salis infatuati, nisi ut conculcaretur ab hominibus, et projiceretur in hæresum sterquilinium? putorem namque contraxit hæreticæ pravitatis ex consuetudine inita cum hæreticis. En in quod barathrum infelicem hominem conjecit ambitio? in quantam eum insaniam et infamiam adegit gloriæ vanæ cupido ! cujus causa cogatur et in ipso portu pati naufragium, in Petra petræ scandalum esse, atque in sede videri mobilem, et in fide infidelem haberi. Ita plane sententia Domini judicatur a fide excidere, qui gloriæ mancipium se constituit; ipso dicente [2] : « Quomodo potestis credere, si gloriam ab invicem accipitis? » Et de hujus simili Joannes [3] : « Diotrephes, qui amat primatum gerere in eis, non recipit nos ».

18. Quis non putasset Vigilium gloriæ turbine agitatum, in transversum ferri, et in præcipitia dedi : qui diu ante jam temporibus (ut vidimus) Bonifacii, ut ab eo vivente subrogaretur in sedem, contra leges omnes Ecclesiasticas atque morem, impudens pertentasset? Ita plane pondere scelerum prægravatus, dum sursum ascendere meditatur, deorsum una cum iis et ab iis qui in cælo principatum superbe appetiere, demergitur, eadem cum illis consilia mente volvens [1] : « In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo ». Cum his plane appetivit ascendere, sedemque collocare super inanium altitudinem nubium, non supra deorsum positam in fundamento stabilem petram, de qua a Domino dictum [2] : « Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam ». At non est solium [3] filiæ Chaldæorum : vagetur necesse est ut Cain [4], qui intus clausum habet, quod cum agit in diversa, peccatum : perstat e contra stabilis et immobilis, qui super petram solium collocavit, licet undique vel ex inferorum spiritibus vel principibus hujus sæculi insurgerent tempestates, ipse Silverius sicuti verus legitimusque Petri successor : quamvis enim in insulam fuerit relegatus, factus est tamen ibi inhærens Petræ ipse durissima petra, in quam tumentes fluctus illisi, in gracilem spumam conversi retro fracti resilire coacti sunt ; immobilisque manet in Apostolico sedens throno instar regis [5], qui sedens in solio judicii dissipat omne malum intuitu suo. Habito enim illic episcoporum Concilio in Vigilium sententiam damnationis intorquet ; ut quæ inferius dicturi sumus, significabunt.

19. Cæterum quod ad Vigilium spectat ; etsi complura ab eo perperam facta ipsum condemnent, ut excusari non possit, clamantibus undique sacrilegiis : non defuerunt tamen qui Vigilii eam esse Epistolam ad Theodoram inscriptam negarint, nomine vero ipsius ab aliquo Eutychiano suppositam, eoque imperito, ut ex pluribus colligi potest. Equidem præter ea quæ dicta sunt, non Vigilii eam putamus : nam nomine Vigilii ab hæreticis scriptas fuisse litteras Synodi sextæ Acta testantur [6], in quibus hæc de damnatis imposturis hæreticorum : « Anathema libro qui dicitur Mennæ ad Vigilium, et qui eum finxerunt, sive scripserunt. Anathema libellis, qui dicuntur facti fuisse a Vigilio ad Justinianum et Theodoram divæ memoriæ, et qui sunt demonstrati ». Hæc ibi. Sane quidem inscriptio recitatæ nuper Epistolæ nomine Vigilii, ad dominos, ad Justinianum et Theodoram Augg. scriptam eam fuisse demonstrat. Sed et abhorret a consueto scribentis more, dum præter dominos et ad Patres, eadem Epistola habeatur inscripta : ut jure possit argui imposturæ. Etenim cum Vigilius, expulso Silverio, se egerit tanquam Romanum Pontificem : quodnam unquam extitit prædecessorum exemplum, ut ipsos imperatores Patres nominarit Romanus Pontifex, quos potius filios constat solitum appellare? Vel si dicas scriptam ad episcopos : qui novus mos iste, et penitus inusitatus, ut Romanus Pontifex coepiscopos Patres appellet et dominos?

[1] Prov. I. — [2] Joan. V. — [3] III. Joan. IX.

[1] Isa. XIV. — [2] Matth. XVI. — [3] Isa. XLVII. — [4] Gen. IV. — [5] Prov. XX. — [6] Sext. Synod. Act. XV. tom. II. Conc.

Vel si legas, fratres : certe procul abhorret ut eosdem dicat et dominos. Præterea vero in eadem Epistola a seipso discrepat auctor, contraria simul jungens. Etenim quomodo cum Eutychete et Dioscoro negat duas in Christo naturas, et paulo inferius una cum aliis anathema Dioscoro infert? Hæc quidem cum sibi invicem adversentur, augent (ut dixi) de impostura suspicionem.

20. Sed licet Vigilii schismatici, alienæ sedis emptoris et invasoris, quæ negari non possunt, eam Epistolam fuisse dixerimus; haud mirum videri debet, ut perditus homo addiderit ad schisma hæresim quoque. Ausus enim semel cathedram erigere contra cathedram, et vivente pastore legitimo, nulla nisi sæcularis hominis auctoritate absque judicii ulla forma sententia condemnato, sedere Pontifex : quonam alio nomine, quam lupus gregem invadens, fur et latro non per ostium, sed aliunde in ovile ovium conscendens, pseudoepiscopus contra legitimum episcopum stans, ac denique Antichristus contra Christum jure potuit appellari? Superat ejusmodi scelus quodlibet id genus antea perpetratum : cedit huic Novati impietas, pertinacia Ursicini, Laurentii præsumptio, ac denique aliorum omnium schismaticorum antistitum superbia, arrogantia, atque facinorosa temeritas : siquidem nemo, sicut iste, tanta impudentia in viventis Pontificis Sedem insiliit, ut talibus perfidiæ præmissis anteambulonibus sacrilegiis eam occuparit, tantoque periculo ex pactis conventis cum hæreticis obtinuerit; cum ejusmodi improbo facto janua aperta videri potuisset, per quam in Romanam Ecclesiam (proh scelus!) hæreses cum hæreticis se immitterent, atque cuncta Apostolica dogmata pessumdarent. Nullum hactenus schisma extitit, ex quo in tantam ignominiam inducta sit ipsa Pontificis sacrosancta majestas, cum datur laico homini, absque Concilio, ulloque sacerdotum assensu damnare primæ Sedis antistitem, vique pellere, expoliatumque sacerdotalibus indumentis procul ejicere in exilium, et restitutum licet sententia imperatoris, nihilominus in insulam relegare, morique cogere. At quomodo Apostolicæ Sedi moderandæ invigilaverit in Vigilio Dei vindicta, atque tandem justum sanguinem ulta sit, suo loco dicturi sumus.

21. *Vigilii Epistolæ ad Eutherium et Cæsarium Arelatensem episcopos qui Apostolicam Sedem consuluerant.* — Cum igitur hoc anno, expulso Silverio, ageret Vigilius Romanum Pontificem, quantumlibet spurius, atque penitus, dum vixit Silverius, illegitimus; quæ tamen Pontificii muneris essent, exequi minime prætermisit. Nam inter alia respondisse reperitur hoc anno sub dictis consulibus ad consultationem Eutherii episcopi : cum enim ad legitimum Pont. Silverium scriptas litteras accepisset, illo e Sede ejecto, ipse rescripsit. Quisnam autem fuerit Eutherius ad quem scribit, et cujus civitatis episcopus, licet nulla sit mentio; tamen ipsum fuisse episcopum in extremis Hispaniæ oris Oceano conjunctis, vel in Lusitania, aut in Gallicia, satis possumus ex Epistolæ argumento colligere : ibi namque viguisse rursum Priscillianistarum hæresim, superius diximus, cum egimus de Epistola S. Leonis papæ ad Turibium scriptam, ex qua petenda est obscurorum hic positorum locorum elucidatio : licet habeat aliqua amplius Epistola ista, ex qua quisnam fuerit hujus temporis illius provinciæ Ecclesiarum status, intelligi posse videtur. Quamobrem hic ipsam recitare, utile judicamus : sic enim se habet [1] :

22. « Dilectissimo fratri Eutherio Vigilius.

« Directas ad nos tuæ charitatis Epistolas, plenas Catholicæ inquisitionis sollicitudine gratanter accepimus, benedicentes Dei nostri clementiam, quia tales in extremis mundi partibus dignatur suis ovibus providere pastores, per quos et pascuis valeant salutaribus abundare, et ab antiqui hostis rapacitate servari, ut insidias nequeant ejus subreptionis incurrere. Unde certum est, quia promissæ vos beatitudinis gratia subsequatur, quando a vobis cælestium perfectio doctrinarum tam votiva sciscitatione perquiritur. Scriptum est enim [2] : Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum. Hoc igitur, frater charissime, propositum tuæ consultationis tota mente tractantes, de te quoque provenire contendimus, qui regulam Catholicæ fidei iisdem studes tenere vestigiis, quibus eam in Apostolica fide cognoscis esse fundatam. Et quamvis sonus [3] eorum toto orbe diffusus, et usque ad fines orbis terræ verba eorum distensa, dilectionis tuæ corda Christo probaverint esse fidelia; tamen si quid ex his in Ecclesia, quæ tuæ gubernationi, Deo auxiliante, commissa est, necdum plena luce claruerit; ad eumdem fontem, de quo illa salutaris manarat lympha, recurritis : quod debita charitate sumus amplexi; quia fiducialiter de his, unde apud eos observantiam esse dixistis ambiguam, nostra voluisti responsione firmari. Quapropter dilectionem tuam in Domino salutantes, de singulis quid juxta Catholicam disciplinam teneat Apostolicæ Sedis auctoritas, subjectis aliquibus etiam sanctarum capitulis regularum te credimus instruendum.

23. « Ac primum de his quos Priscillianæ hæresis indicasti vitiis inquinari, sancta et conveniente religioni Catholicæ eos detestatione judicas arguendos, qui ita se sub abstinentiæ simulatæ prætextu ab escis videntur carnium submovere, ut hoc execrationis potius animo quam devotionis probentur efficere : qua in re quia nefandissimis Manichæis esse consimiles approbantur, juste Patrum venerabilium constitutis ab hac superstitione sub anathematis sunt interminatione prohibiti, quando aliquid ciborum contagione carnium credunt esse pollutum ». Et post multa, quibus ex divinæ Scripturæ sententiis ejusmodi confutat impietatem, ista mox subjicit de alio eorumdem errore.

24. « De baptismo quoque solemniter adim-

[1] Vigil. Ep. II. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [2] Psal. CXVIII. — [3] Psal. XVIII.

plendo similiter quid Apostolica vel sanxerit, vel observet auctoritas, in subjectis tua charitas evidenter agnoscet. Illud autem novelli esse judicamus erroris, quod cum in fine psalmorum ab omnibus Catholicis ex more dicatur, Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto; aliqui (sicut indicas) subducta una syllaba conjunctiva, perfectum conantur minuere vocabulum Trinitatis, dicendo, Gloria Patri et Filio Spiritui sancto. Quamvis ergo ipsa nos ratio evidenter edoceat, quia subducta una syllaba, personam Filii et Spiritus sancti unam quodammodo esse designent: tamen ad errorem talium convincendum sufficit, quod Dominus Jesus Christus designans in invocatione Trinitatis credentium debere baptisma celebrari, dixit [1]: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Ergo cum non dixerit: In nomine Patris et Filii Spiritus sancti, sed æqualibus distinctionibus Patrem et Filium et Spiritum sanctum jusserit nominari; constat illos omnino a doctrina Dominica deviare, qui aliquid huic voluerint confessioni derogare. Qui si in errore permanserint, socii nobis esse non possunt ». Hæc cum damnet Vigilius: si quis causam hujus erroris indagare voluerit, consulat citatam superiori tomo S. Leonis papæ Epistolam ad Turibium episcopum Asturicensem eodem argumento, nempe contra Priscillianistas in Hispania commorantes conscriptam.

25. Quod autem una ex parte ob Priscillianistas, altera vero ob Arianos, Arianis principibus in Hispaniis regnantibus, Hispana angustiaretur Ecclesia; Catholicis adversus utramque pestem fuerunt remedia conquirenda: Vigilius ista de Apostolico fonte quæ a majoribus tradita reperit (aliter enim non licere sciret) petenti propinat: « De his etiam, inquit, qui baptismatis gratia salutaris accepta, apud Arianos iterum baptizati, profundæ voraginis sunt morte demersi, quid per singulos ordines vel ætates antecessorum nostrorum decreta censuerunt, quæ multiplici sunt digesta ratione, e nostro scrinio relevata capitula his subjecta direximus. In quibus tamen illud speciali charitate etiam convenit observari, ut quia pro peccatis plurimis in gentibus iniquitas ipsa surrexit; in æstimatione fraternitatis tuæ aliorumque Pontificum per suas diœceses relinquatur, ut si qualitas et pœnitentis devotio fuerit approbata, indulgentiæ quoque remedio sit vicina. Quorum tamen reconciliatio non per illam impositionem manus, quæ per invocationem Spiritus sancti fit, quæratur, sed per illam qua pœnitentiæ fructus acquiritur, et sanctæ communionis restitutio perficitur ». Vidisti Vigilium, etsi non legitimum Pontificem, legitimorum tamen inhærentem vestigiis; quod agi solitum erat: cum enim aliqui Ecclesiam Romanam episcopi diversarum provinciarum consulerent, ne vel minimum a prædecessorum deviarent decretis, ipsi Pontifices ipsa antiqua reserabant archiva, ut quæ de eo quod quæreretur essent a majoribus responsa, cognoscerent, et illis consentientia responderent.

[1] Matth. ult.

26. Post hæc autem subjicit de reparatis Ecclesiis dedicandis, quando nempe solemnis deberet in eis dedicatio iterari, vel fieri reconciliatio cum Missis, vel tantum aqua benedicta eædem fuerint conspergendæ. His addit de tempore Paschatis celebrandi his verbis: « Pascha vero futurum nos, si Deus voluerit, XI kalend. Maiarum die celebraturos esse cognoscite ». Subdit et de ordine precum, qui servari solitus esset ab Ecclesia Romana in celebritate missarum ex Apostolica traditione: nam ait: « Ordinem quoque precum in celebritate missarum nullo nos tempore, nulla festivitate significamus habere divisum, sed semper eodem tenore oblata Deo munera consecrare. Quoties vero Paschalis, aut Ascensionis Domini, vel Pentecostes, vel Epiphaniæ, sanctorumque Dei fuerit agenda festivitas, singula capitula diebus apta subjungimus, quibus commemorationem sanctæ solemnitatis, aut eorum facimus, quorum natalitia celebramus: cætera vero ordine consueto prosequimur. Quapropter et ipsius canonicæ precis textum direximus subter adjectum: quem, Deo propitio, ex Apostolica traditione suscepimus. Et ut charitas tua cuncta cognoscat, quibus locis aliqua festivitatibus apta connectes, Paschalis diei preces similiter adjecimus ». Et post exhortationem ad fidem Catholicam illibate servandam, hæc de missis reliquiis jungit: « Significatur etiam, beatorum Apostolorum, vel martyrum (sicut speramus) sancto nos affectui tuo direxisse reliquias, præsumentes fidem vestram eorum deinceps plenius esse meritis adjuvandam ». Et post aliqua de baptismi forma corrupta in integrum restituta, de Romanæ Ecclesiæ primatu ubique cognito, addit hæc verba:

27. « Nulli vel tenuiter sentienti, vel pleniter sapienti dubium est, quod Ecclesia Romana fundamentum et forma sit Ecclesiarum; a quo omnes Ecclesias principium sumpsisse, nemo recte credentium ignorat. Quoniam licet omnium Apostolorum par esset electio, beato tamen Petro concessum est, ut cæteris præemineret: unde et Cephas vocatur, quia caput est et principium omnium Apostolorum, et quod in capite præcessit, in membris sequi necesse est. Quamobrem sancta Romana Ecclesia ejus merito Domini voce consecrata, et sanctorum Patrum auctoritate roborata, primatum tenet omnium Ecclesiarum: ad quam tam summa episcoporum negotia et judicia atque querelæ, quam et majores Ecclesiarum quæstiones, quasi ad caput, semper referenda sunt. Nam et qui se scit aliis esse præpositum non moleste ferat aliquem esse sibi prælatum. Ipsa namque Ecclesia, quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde omnium appellantium Apostolicam Sedem episcoporum judicia, et cunctarum majora negotia causarum eidem sanctæ Sedi reservata esse liquet: præsertim cum in his omni-

bus ejus semper sit exspectandum consultum, cujus tramiti si quis obviare tentaverit sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eamdem sanctam Sedem noverit redditurum. Data kalend. Martii, Volusiano et Joanne viris clarissimis cons. » Hactenus Vigilii Epistola, cum et habitum veri pastoris induit ipse, licet adhuc profanus.

28. Sed et hoc etiam anno sub Joannis consulatu, cum idem Vigilius Pontificem gereret, consultus de injungenda pœnitentia Theodoberto regi Francorum ob incestuosas nuptias contractas, ad Cæsarium Arelatensem episcopum ita rescripsit :

« Dilectissimo fratri Cæsario Vigilius.

« Si pro observatione cælestium mandatorum Catholicæ filios Ecclesiæ opportune vel importune sacerdotes singulos decet instruere; quanto magis his qui devotione laudabili de rebus sibi dubiis ad studium veniunt consulendi, competenti necesse est ordine respondere? Hinc est, quod gloriosi filii nostri regis Theodoberti interrogationem, qua nos per Modericum virum illustrem legatum suum credidit requirendos, duximus amplectendam; in qua gloriam suam desiderat informari, cujusmodi pœnitentia possit illius purgari delictum, qui cum uxore fratris sui illicitum præsumpsit inire conjugium. Cui nos equidem missis afflatibus, quorum tenorem tua fraternitas in subjectis inveniet, hoc indicare curavimus, quoniam tale commissum non parva cordis afflictione valeat expiari. Sed quia (sicut charitatem tuam bene nosse confidimus) modus pœnitentiæ præsentium potius sacerdotum inspectioni committitur, ut juxta compunctionis meritum veniæ quoque possit indulgeri remedium; tuæ hoc potius æstimationi credimus relinquendum. Quapropter charitas tua, totius facti qualitate, ac pœnitentis ipsius compunctione perspecta, prædictum gloriosum regem filium nostrum et de temporis observatione non omittat instruere, et ne ulterius tale aliquid præsumatur instanter exposcat. Illud quam maxime præcavendum, ut ne ipse, qui hoc noscitur admisisse, ad eosdem vomitus revertatur; sed divisis etiam habitationibus commanentes, ab omni suspicione commissi facinoris reddantur immunes. Dominus te incolumem custodiat, frater charissime. Datum pridie non. Martiarum, Joanne V. C. cons. » Hactenus litteræ Vigilii ad S. Cæsarium, impertitæ nobis una cum aliis ab Ecclesia Arelatensi. Jam vero his recensitis, quid interea in Oriente in causa Origenistarum, factum sit, videamus.

29. *Auctoritate Apostolica Mennæ et Pelagii Romanæ Ecclesiæ diaconi damnationem subit Origenes quam Justinianus firmat per Constitutionem.* — Quem anno superiori profectum esse Pelagium Romanæ Ecclesiæ diaconum in Palæstinam, et cum patriarchis Antiocheno ac Hierosolymitano, juncto simul episcopo Ephesino, Gazæ damnasse Paulum Alexandrinum episcopum, ex Liberato diacono dictum est : idem Pelagius, his absolutis reversurus Constantinopolim, ubi agebat apocrisiarium, interpellatus ab Orthodoxis Palæstinæ monachis adversus Origenistas, eosdem secum Constantinopolim duxit. Quid autem ibi factum sit, Liberatus diaconus ita narrat[1] : « Redeunte vero Pelagio Constantinopolim, monachi qui ab Hierosolymis, per quos Pelagius in Gazam transitum habuit, venerunt ad eum in comitatu, portantes capitula de libris Origenis excerpta, volentes agere apud imperatorem, ut Origenes damnaretur cum illis capitulis. Igitur Pelagius æmulus existens Theodoro Cæsareæ Cappadociæ episcopo, volens ei nocere, eo quod esset Origenis defensor, una cum Menna archiepiscopo Constantinopolitano flagitabat a principe, ut juberet fieri, quod illi monachi supplicabant, ut Origenes damnaretur cum ipsis capitulis talia dicentibus. Annuit imperator facillime, gaudens se de talium causa judicium ferre. Jubente eo, dictata est in Origenem et in illa capitula anathematis damnatio : quam subscribentes una cum Menna archiepiscopo apud Constantinopolim reperti, deinde directa est Vigilio Romano episcopo, Zoilo Alexandrino, Ephræmio Antiocheno, et Petro Hierosolymitano. Quibus eam accipientibus, et subscribentibus, Origenes damnatus est mortuus, qui vivens olim fuerat ante damnatus ». Hactenus Liberatus. Quæ autem hæc secuta sint, paulo post dicturi sumus.

30. Concitatos vero fuisse ejusmodi monachos a S. Theodosio in Palæstina archimandrita, de quo sæpe superius, ejus Acta significant : siquidem Cyrillus de ipso, post damnationem hæreticorum ab Agapeto Romano Pontifice factam, hæc habet : « Maxime autem Theodosius ostendebat se aversari Origenem, qui existimavit suum in hoc ponendum studium, ut divinæ Apostolorum prædicationi nugas contexeret Gentilium, et luderet in rebus minime ludicris ». Hæc ipse. Sed et sanctum Sabam magnopere aversatum esse ejusmodi hæreticos dictos Origenistas, suo loco superius diximus.

31. Sic igitur (ut decebat rem tantam, cujus causa per multa sæcula universus Christianus exagitatus est orbis) Occidentalibus simul convenientibus cum Orientalibus, nempe pro illis Apostolicæ Sedis apocrisiario Pelagio, et pro istis Menna et ipso (ut dictum est) vicem agente Romani Pontificis, una cum aliis Orthodoxis episcopis, qui hoc tempore Constantinopoli sunt reperti, magnum agitatum est de Origene judicium, cui nec defuit majestas imperatoris : qui cum videret omnium unam illam esse sententiam, ut cum erroribus suis auctor etiam damnaretur, jussit (ut ex Liberato diacono modo vidimus) in Origenem ejusque decerpta ex ipsius scriptis erroris capitula condemnationis sententiam scribi : quod et factum est.

32. Porro eam scriptam esse sententiam a Menna episcopo Constantinopolitano vicario Apostolicæ Sedis una cum Pelagio S. R. E. diacono nihil

[1] Liberat. diac. in Brev. c. 23 prope fin.

est quod quis revocare possit in dubium: sed et eidem pariter sententiæ cæteros qui reperti sunt Constantinopoli episcopos subscripsisse, Liberati assertio est; quam tamen imperatoris nomine (ut alias plerumque factum esse videmus) quo petulantes hæretici nihili facientes Catholicæ Ecclesiæ judicium, neque timentes anathematis ab ea solitam exerceri censuram coerceri possent, per imperatoriam Constitutionem edendam curarunt. Eam itaque cum tu legis, non Justiniani legere nescientis lucubrationem existima, sed Mennæ atque Pelagii idipsum Apostolica auctoritate tractantium, et collegarum episcoporum accedente in subscriptione consensu, imperatoris tamen nomine ad Mennam inscriptam, missam vero, quo omnibus nota fieret, ad Vigilium Romam, et ad Orientalis Ecclesiæ patriarchas, et per eos ad metropolitanos episcopos.

33. Porro Epistola ista, sive Constitutio tanti ponderis, scripta contra Origenem a Justiniano imper. ad Mennam, cujus meminit Liberatus, diutissime latuit: quam ex scripto Codice Antonii Augustini viri præstantissimi, deque Ecclesiasticis antiquitatibus optime meriti, Romam misso ad Antonium Carafam S. R. E. cardinalem sane doctissimum ac maxime pium, acceptam, hic tibi, ne excidat rursum oblivione sepulta, primum edendam curamus, prolixam licet: tamen quod hactenus nusquam cusam esse sciamus, laboris suscepti minime pœnitebit; eoque magis, quod non ignoremus et hodie non deesse qui insano quodam Origenis amore flagrent, eumdemque conentur defendere, Æthiopem dealbantes. Opus namque fuit Patribus ipsis prolixe confutasse errores illos quibus miseri Origenistæ modo tenebantur oppressi; ut, si vellent, possent contra venena paratum antidotum adhibere: sic enim ipsa se habet:

34. « Oratio [1] piissimi imperatoris Justiniani missa ad Mennam sanctissimum ac beatissimum archiepiscopum urbis Constantinopolis et patriarcham, adversus impium Origenem nefariasque ejus sententias.

« Nobis semper studio fuit, atque etiam nunc est, rectam et irreprehensibilem Christianorum fidem, statumque sanctissimum Dei Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ perturbationum expertem usquequaque custodiri. Hæc nobis prima et antiquissima cura est, per quam et nobis in præsenti sæculo imperium a Deo traditum esse et conservari credimus, et Reipublicæ nostræ inimicos subdi; et in sæculo futuro misericordiam in conspectu bonitatis ejus nos adepturos speramus. Nam si humani generis hostis varias occasiones comminiscitur, quibus hominum animas studet lædere; Dei tamen humanitas illius improbitatem et malitiam frangens atque evacuans, adversariosque redarguens, gregem suum damnum accipere, aut dissipari non permittit. Hæc autem a nobis ideo dicta sunt, quod ad nos allatum est, nonnullos Dei metum in animo non habentes, nec rectæ doctrinæ discrimen tenentes, quo salvatur quicumque veritatem cognoscit, relictis divinis Scripturis, sanctisque Patribus, quos Catholica Dei Ecclesia doctores habet, per quos omnis ubique hæresis expulsa est, fides vero Orthodoxa declarata: Origenem, ejusque dogmata paganorum et Arianorum et Manichæorum erroribus affinia asserere, per quæ ille in foveam incidit.

35. « Qui ejusmodi sunt quomodo possint in Christianis numerari, cum tuentes hominem, qui ea quæ Pagani, Manichæi, Ariani sentiunt, tradere studuit? Qui ante omnia in ipsam sanctam et consubstantialem Trinitatem blasphemias ausus est dicere, Patrem majorem esse Filio, Filium sancto Spiritu, sanctum Spiritum aliis spiritibus. Porro hoc ad impietatem suam addidit, ut diceret nec posse Filium Patrem videre, nec Spiritum sanctum Filium: ipsum Filium, et Spiritum sanctum creaturas esse: quodque nos sumus ad Filium, Filium esse ad Patrem. Ad suas autem blasphemias hoc quoque adjunxit in primo sermone Periarchon his verbis sic dicens: In principio quod cogitatur, tantum numerum voluntate sua intelligibilium substantiarum constituit Deus, quantus poterat perdurare. Dicendum enim, finitam esse Dei potentiam: nec sub obtentu laudis ac bonorum verborum tollenda ejus circumscriptio est. Etenim si infinita sit divina potentia, necesse est eam nec seipsam quidem intelligere. Natura enim infinitum comprehendi non potest. Tanta igitur fecit, quanta poterat apprehendere et sub manu habere, et sub providentia sua continere: quemadmodum et tantam materiam apparavit, quantam regere, distinguere, ac exornare poterat.

36. « An ullam majorem potuisset Origenes in Deum blasphemiam proferre? qui et in sancta Trinitate gradus excogitans, inde vult multitudinem deorum inducere; ac ipsam Dei potentiam circumscriptam esse, monstruose asserit. Hoc vero omni impietate plenum ejus fabulositatis est dicere, omnia genera, speciesque coæternas esse Deo; quodque rationabilia, quæ peccarunt, ac propterea de statu suo exciderunt, pro proportione suorum peccatorum supplicii causa in corpora injecta sunt; ac expurgata rursum afferuntur in pristinum statum, omni deposita malitia: iterumque ac tertium et compluries diversis ad pœnam injiciuntur corporibus. Ponit porro diversos constitisse et constare mundos tum præteritos, tum futuros. Et quisnam adeo fatuus est, ut hæc audiens, animo non exhorrescat propter summam impietatem? Quis non execretur insanum Origenem, qui hujusmodi finxerit ac scriptis mandarit in Deum blasphemias? quas ut omnibus Christianis interdictas, manifestaque habentes impietatis argumenta, supervacaneum duximus refutatione dignari.

37. « Quare si hæretici omnes ob unius forsitan aut alterius dogmatis perversitatem e sanctissima Ecclesia sunt ejecti, subditique anathemati cum suis dogmatibus: quis prorsus Christianorum

[1] Epistola, sic ipse auctor eam vocat in fine.

sustinebit Origenem, ejusque prava scripta tueri, qui tot blasphemias dixerit, omnibusque fere hæreticis tantam exitii ac blasphemiæ materiem præbuerit, ac idcirco pridem a sanctis Patribus anathemati subjectus sit una cum sceleratis ejus dogmatibus? Nam quamvis concedat quis Deo repugnantem Origenem ex veridica doctrina (quod et apud alios hæreticos invenitur) aliquid expressisse (dispersisse) in improbis suis scriptis; ea ipsius propria non est, sed sanctæ Dei Ecclesiæ : atque hoc ille malitiose in simpliciorum fraudem molitus est. Nam in Paganorum commentis enutritus, eaque propagare in animo habens, divinas se utique Scripturas interpretari simulavit; ut hoc modo nefariam doctrinam suam sacrarum litterarum monumentis maligne admiscens, Paganicum et Manichæicum errorem suum atque Arianam vesaniam induceret : eosque qui sacram Scripturam non accurate percepissent, inescare posset.

38. « Quid enim aliud exposuit Origenes, quam Platonis, qui Paganorum insaniam dilatarat, doctrinam? Aut a quo alio Arius mutuatus propria venena concinnavit, qui in exitium animæ suæ in sancta et consubstantiali Trinitate gradus excogitavit? An hic a Manichæo abest, qui animas hominum dicit propter peccata corporibus ad supplicium immitti? Quique primum quidem mentes et sanctas virtutes fuisse asserat, deinde contemplationis divinæ satietatem cepisse, ac in deterius conversas idcirco a Dei amore refriguisse; sicque Græco nomine appellatas ψυχάς supplicii causa corporibus esse inditas : quod vel solum ad ejus damnationem satis erat, cum ad Paganorum ortum sit impietate. Cum enim dixerit Deus : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram : ex ejus vanis sermonibus invenitur solum corpus absque anima ad imaginem et similitudinem Dei factum esse; si omnino præexistebat anima, et facto corpore, in id injecta est, aut in id tanquam in vas immissa; ac necesse erit dicere, ipsum Deum opificem hominis esse, utpote qui corpus ad imaginem et similitudinem suam fecerit. Quomodo autem corpus imago incorporei esse possit? Quamobrem absit, ut his Christiani assentiantur.

39. « Si vero juxta Origenis blasphemiam animæ præexistebant, ac in pœnam peccatorum suorum in corpora demissæ sunt, ut emendatæ resipiscerent : eas oportebat amplius non peccare. Nam si in supplicium datum est animæ corpus propter peccata, ut doloribus emendaretur ad glorificandum Deum; quomodo eam adjuvat ad peccandum et corroborat corpus atque id quod puniendo est? (ad id quod puniendum est?) Vincula enim, carceres, compedes, ac (ut breviter dicam) omnia hujusmodi, injurias et peccata eorum cohibent, quibus imponitur pœna : nec ut qui peccarit, amplius peccet, vincula ei adduntur; quæ ad peccandum adjuvent, sed ut vinculorum cruciatu peccare desistat. Quare perspicuum est, non ad superiorum peccatorum castigationem (ut illi nugantur) corporibus immissas esse animas; sed simul Deum et corpus et animam, id est, perfectum hominem fabricatum esse. Itaque eorum quæ per corpus nobis gesta sunt, sive bonorum sive malorum, retributionem exspectamus. Hoc enim nobis tradit divinus Apostolus Paulus, dicens : Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Attendenda ergo sunt Apostoli verba : nec enim dixit, oportere recipere eum qui judicatur, prout gessit ante corpus. Si vero ob ea sola quæ per corpus homo gessit, ab eo qui terram judicat, vel pœna afficitur, vel præmio, nullaque mentio fit ante admissorum peccatorum; perspicuum est animas ante corpora non esse : si enim præexisterent, dixisset Apostolus, Gestatum per corpus, tum ante corpus.

40. « Animas vero hominum intelligentia et ratione uti, in confesso est : quod ne eos quidem negare putamus qui tuentur Origenem. Dicant igitur, qui cum Origene sentiunt : animæ ipsorum, si quidem (ut asseverant) ante corpus fuerunt, quo in ordine, aut quid agebant? Oportuit enim eas, si ante erant, scire quo loco essent, aut quomodo huc advenissent. Si hoc nulla ratione possunt dicere (nam id verum non est) apertum est eos fabulas dicere. At fortasse dicant, animas, postquam corpora ingressæ sunt, tum discernere posse et cognoscere quæ a se geruntur. Si hoc dicent; ex eorum inani disputatione efficitur, ut corpus plus pretii atque honoris quam anima habeat, quod ei in beneficii loco det intelligentiam et rationem : atqui hoc asserere, plenum dementiæ est atque absurditatis. Cur vero si anima (ut aiunt) ante fuit quam corpus, disciplina indiget postquam in corpus venit, paulatimque instituitur, et ad meliora perfectioraque progreditur? Nam si ante existeret, utilia utique cognosceret, nec ulla egeret doctrina; nec utpote in cognitione versans, cura et diligentia eruditur. Ac si quid sit offendere sciebat; non edoceretur quod ante scivisset. Jam vero si edoceretur, ut in ignoratione versans, prius nesciebat : si non præscivit, ante non fuit : verum enimvero nunquam antea fuit.

41. « Ortus enim nostri solus Deus in causa est : ut nos, cum non essemus, fecit, sic natos gratia manuque propria tuetur ac salvat, si digni ac idonei prohibeamur. Nam Deus, qui dixit : Faciamus hominem ad imaginem nostram et similitudinem : utraque simul fecit, id est, corpus plasmavit, et animam intelligentem et rationalem creavit : una enim et effinxit corpus, et animam immisit, perfectum hominem exhibens : neque enim homo corpus est sine anima, nec anima sine corpore. Si enim anima præexistebat (ut delirat Origenes) cujus rei gratia sanctissimus Propheta Zacharias dixit [1] : Fingens spiritum hominis in eo? Jam vero cum dicit Propheta, Fingens, ostendit, ut corpus, sic animam

[1] Zach. XI.

non præexistentia Deum propria virtute et bonitate fecisse. Quod igitur homo (sicut dictum est) ad imaginem et similitudinem Dei sit factus, dignatusque inspiratione divina : inde perspicuum est, non solum intelligentem et rationalem animam, sed etiam immortalem esse creatam, ut omnibus iis quæ in terra facta sunt, imperaret. Hoc est enim quod a Theologo Gregorio dictum est, a Deo esse, et divinam, ac supernæ nobilitatis participem : non ut nonnulli autumant ac dicunt, divinæ substantiæ animam esse, sed inspiratione Dei factam, gratiamque nactam ab eo, ut intelligens esset et rationalis et immortalis, nec una cum corpore moreretur more irrationabilium animalium, sed per gratiam participaret supernæ nobilitatis, id est, immortalitatis. His testimonium perhibet sanctus Joannes Constantinopoleos patriarcha in undecimo Sermone in creationem ; sic enim ait : Et insufflavit (inquit) in faciem ejus spiritum vitæ, et fuit homo in animam viventem. Hæc nonnulli imperiti homines propriis cogitationibus moti, ac nihil Deo decens in mente habentes, nec condescensionem verborum reputantes, dicere audent, e Dei substantia esse animam. O insaniam! o dementiam! Atque hæc quidem Pater de argumento proposito.

42. « Considera autem de aliis omnibus in terra factis dixisse Deum : Fiat, et, Educat terra, et factum est. De homine autem dicit : Faciamus : non solum faciamus, sed, Ad imaginem et similitudinem nostram. Et sumens pulverem de terra, propriis manibus hominem finxit, et insufflavit in faciem ejus spiritum vitæ, et factus est homo in animam viventem. Ex his igitur perspici potest, ut Deus hominem faceret honorabiliorem ac pretiosiorem omnibus aliis quæ in terra sunt creaturis; alia quidem omnia fecit verbo : Dixit et facta sunt : hominem vero (sicut dictum est), propriis ipse manibus juxta divinam Scripturam fecit. Quæcumque autem ab eo in terra facta sunt, subdidit homini, qui sexto factus est die : ut omnibus terrenis creaturis jam factis ac ipsi præparatis dominaretur ipse Dominatoris sui obediens imperio.

43. « Hoc et nos docet S. Theologus Gregorius in oratione in Novam Dominicam ; sic enim dicit : Ita aliquid primum in diebus numeratur, et secundum, et tertium, ac deinceps usque ad septimam diem, qua requies fuit ab operibus ; quibus diebus dispertiuntur ea quæ fiunt ineffabili ratione disposita, nec confertim edita a Verbo rerum omnium potente, cujus et cogitare et dicere, rem ipsam est præstare. Quod si postremus homo designatus est, isque manu Dei et imagine honoratus ; nihil mirum : ei enim tanquam regi oportuit prius regiam aulam subsistere, ac deinde regem induci, omnium jam quasi satellitio stipatum ac munitum. Quamobrem si ex Gregorii Theologi doctrina ultimus homo est designatus, isque Dei manu et imagine honoratus, ac omnia a Deo ei præparata sunt, ac ei tanquam regi prius subsunt palatia, sicque a Deo introductus est omnium jam stipatus obsequio ; quomodo dicunt qui juxta Origenem desipiunt, præexistentes animas propter peccata in corpora dimitti, prius commissa luituras? Contra enim S. Gregorius postremum omnium hominem factum esse dicit et a Deo honoratum, et iis omnibus quæ in terra sunt, dominari : quod sane pœna non est, sed singularis providentiæ ac beneficii significatio.

44. « Theologo porro Gregorio consentit S. Joannis Constantinopoleos patriarchæ doctrina in undecimo Sermone de creatione : sic enim dicit : At fortasse dicat aliquis : Cur nam, si anima pretiosior est corpore, quod inferius est prius fit, ac demum quod majus est ac nobilius? An non vides, dilecte, in ipsa creatione idem hoc factum esse? Quemadmodum enim cælum, et terra, et sol, et luna, cæteraque omnia fabricata sunt, ac postremum homo, cui eorum imperium mandandum fuerat ; sic in plasmatione hominis prius formatur corpus, tum anima, quæ honorabilior est. Nam ut expertia rationis, quæ ad utilitatem et obsequium parabantur, ante hominem extitere, ut parata ministeria haberet, qui futurus erat eorum commodis frui ; ita corpus ante animam fabricatum est, ut cum juxta occultam Dei sapientiam anima induceretur, propria officia posset motu corporis exequi. Atque hæc satis ad ostendendum audientibus nos ubique eadem sentire et dicere quæ Patres, qui animarum præexistentiam tollunt.

45. « Præterea cum sancta Scriptura de Adam atque Eva dicat : Benedixit eos Deus, et dixit : Crescite et multiplicamini, et replete terram et dominamini ei : quomodo igitur, si animæ antiquiores fuere corporibus, futurum fuit ut crescerent ac multiplicarentur, quæ ante (juxta eorum fabulas) erant. Et quomodo habebat Deus benedicere animas jam in peccata lapsas ad crescendum et multiplicandum? Animæ enim peccatis contaminatæ maledictione potius quam benedictione dignæ erant. Ac si animæ præexistebant, et juxta Origenis fabulas in alio erant ordine ; quamobrem solum Adam plasmavit Deus? An vero Adam anima tum sola peccarat, ac propterea unum corpus a Deo fabricatum? Si enim antea aliæ animæ fuerant, alia corpora simul fabricari oportuit, quæ susciperent animas. Et quomodo peccatrix (ut eorum est ratio) anima supplicii causa in corpus conjecta in paradisum deliciarum a Deo posita est? Nam si, ut pœnas dependeret, in corpus esset missa ; non in illo paradiso, sed in supplicii loco collocaretur. Tantopere vero dilexit hominem Deus, quem postremum fabricaverat, ut cum ille transgressus esset datum sibi præceptum, ac idcirco a paradiso esset expulsus ; crescente hominum genere, gliscente peccato, quod cogitatio hominis ad deteriora pravo studio incumberet : figmentum suum Deus, utpote bonus, non neglexit, sed multimodis reprehendit, et castigavit, sicut sancta Scriptura significat.

46. Postquam vero ob graviores morbos majore medicina indiguimus : ipsum unigenitum Dei Verbum, unus, id est, una persona sanctæ Trini-

tatis propter benignitatem suam homo fit, manens Deus, nec divina sua substantia in humanam conversa, nec humana in divinam mutata, unusque est ac idem in utraque natura, in iisque inconfuse atque indivise cognoscitur. Manens enim quod erat, factum est quod non erat : mortemque nobis debitam ex transgressionis damnatione et propria carne suscipiens, æterna nos morte liberavit, primitiæ dormientium factus, ac primogenitus resurgens ex mortuis, consuscitavit nos et consedere fecit in cælestibus, quemadmodum nos docet traditio Apostolica. Quamvis enim a principio humana natura propter inobedientiam privata paradiso est; tamen (ut est dictum) Unigenitus Dei Filius propter multam charitatem suam, qua dilexit nos, naturam nostram suæ uniens indivise secundum subsistentiam in utero sanctæ gloriosæ semperque Virginis Mariæ, majori nos dignatus est gratia, gratificatus nobis regnum cælorum. Atque his testimonium perhibet sanctus Joannes Constantinopoleos patriarcha in sermone de Ascensione, sic dicens : Qui terra indigni extiteramus, sumus et in cælum subvecti. Qui ne inferiore quidem imperio fueramus digni, ad regnum supernum conscendimus, supergressi cælos regiumque solium adepti. Natura, propter quam Cherubim paradisum custodiebat, ipsa supra Cherubim hodie sedet.

47. « Quamobrem demonstratum est, animas non (ut Origenes nugatur) in cælis prius fuisse, ac deinde in corpora missas, ut perpetratorum peccatorum pœnas exsolverent; sed contra in terra fabricatam universam naturam humanam, bonitate ac benignitate divina cælos adeptam esse; ut qui homines mandatum Dei custodirent ac implerent, Angelorum in cælis conversatione digni haberentur, quos in terra imitari per confessionem in Deum jussi sumus. Nam cum vellet Deus propter inenarrabilem bonitatem suam, sicut in cælis a sanctis virtutibus glorificatur, ita in terra glorificari ab hominibus; fabricatus est hominem, alterum Angelum in terris, ut Dei gloria omnia complerentur. Itaque Dominus dans nobis orandi præceptum, dicit : Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra.

48. « Cum his porro quæ a nobis dicta sunt, conveniunt quæ sanctus Gregorius Theologus docet in sermone de sancto Paschale : sic enim dicit : Cum hanc rem Verbum artifex demonstrare vellet, etiam animal ex utrisque, natura videlicet visibili et invisibili, hominem fabricatur; sumptoque corpore e materia quæ ante subsistebat, ac a seipso vitam (visum) indens, quod utique animum intelligentem et imaginem Dei esse ratio novit, veluti quemdam alterum mundum, in parvo magnum constituit in terra, alium Angelum, promiscuum adoratorem, contemplatorem visibilis naturæ, studiosumque ejus, quæ tota mente comprehenditur. Quare attendendum est, Patrem hunc, cum diceret Deum ex utrisque fecisse hominem, addidisse, e prius subsistenti materia corpus sumptum; non dixisse vero, prius extitisse animam, nec ex ulla substantia natam quæ ante existeret : sed Deum per seipsum vitam indidisse, quod animam esse intelligentem et Dei imaginem novit ratio. Quod autem dicit Pater, Deum fecisse hominem in terra superno obstrictum imperio, evertit eorum rationem, qui ad pœnam animas immissas corporibus dicunt. Nam in terra regnare, soliusque Dei teneri imperio, non in supplicii loco ducendum est, sed in magno beneficio ac munere Dei.

49. « Ad hæc illud nobis necessario dicendum existimamus in eos qui præexistentiam asserunt : Si verum esset prius animas esse quam corpora; cognoscerent ac recordarentur quæ ante gessissent, quam in corpora venirent : quemadmodum post obitum sciunt et norunt quæ in corporibus egere. Demonstrabimus autem animam post discessum e vita cognoscere quæ gessit ex ipsis Evangelii verbis : dicit enim Dominus noster et Salvator Christum in Evangelio secundum Lucam, in periocha Lazari et divitis [1] : Homo quidam erat dives, et induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ante januam ejus, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis; sed et canes veniebant et lingebant ulcera ejus. Factum est autem, ut moreretur mendicus, et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem et dives, et sepultus est : in inferno autem elevans oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe et Lazarum in sinu ejus. Et ipse clamans dixit : Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum qui intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham : Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala : nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris : et in his omnibus inter nos et vos magnum chaos firmatum est : ut si qui velint hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. Et ait : Rogo te, Pater, ut mittas eum in domum patris mei : habeo enim quinque fratres; ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Quamobrem pudeat eos qui tuentur Origenem, vel ex sancti Evangelii verbis. Si enim ante animæ quam corpora fuissent, cognoscerent ea quæ ante corpus fecissent, quemadmodum post migrationem e vita reminiscuntur ea quæ in corpore gesserunt : hoc enim e verbis Evangelii didicimus.

50. « Quod autem et sancti Patres sequentes inspiratas divinitus Scripturas talem doctrinam condemnarunt, una cum Origene, qui ea commentus est; jam quidem ex his quæ sancti Patres dixerunt, aperte ostendimus : nihilo tamen secius et ex insequentibus Patrum testimoniis sumus demonstraturi. Ac primum sanctum Petrum, qui episco-

[1] Luc. XVI.

pus Alexandriæ et martyr fuit, proponemus, testimonium nobis his sermonibus perhibentem :

51. « Sancti Petri episcopi Alexandrini et martyris ex primo sermone,

« Quod nec præextitit anima, nec, cum peccasset, propterea in corpus missa est : Diximus quædam de primo e terra terreno homine proponenda, ut demonstretur unum et eumdem in tempore esse factum, quamvis particulariter nonnunquam interior et exterior homo dicatur. Nam etsi, secundum salutarem sermonem, qui interiora fecit, exteriora quoque fecit ; tamen semel et eodem tempore, id est, ea die, cum dixit Deus : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Ex quo perspicuum est, non ex congressu, quasi aliquid aliud antecesserit et ex alio loco venerit, factum esse. Nam si congressus fuit, quamobrem scriptum est quod jam factum fuerat ? Et post alia : Itaque non capit ante corpora in cælo peccare animas, quæ prorsus nec ante corpora quidem substiterunt. Hæc enim doctrina a Paganorum philosophia est, quæ peregrina est, et ab iis aliena qui pie in Christo volunt vivere.

52. « Ejusdem in Mystagogia, quam fecit ad Ecclesiam, cum martyrii coronam suscepturus esset :

« Propterea obsecro, vigilate : Afflictionem enim rursus adituri estis. Scitis quot subierit pericula qui me enutrivit pater meus et episcopus Theonas, ab iis qui in idola insanirent: in cujus ego sedem successi, utinam etiam in mores. Scitis ut magnus se gesserit Dionysius, qui se e locis in loca abdebat, cum insuper Sabellius affligeret. Quid porro dicam Heraclium et Demetrium beatos episcopos? quales tentationes sustinuerunt ab insano Origene, cum ipse dissidia in Ecclesia sereret, quæ ad hunc usque diem ei turbas excitaverunt? An igitur turpe est aliquem bene sentientium iis adversari, quæ in Origenem dicta sunt a sancto martyre et episcopo Alexandriæ Petro, qui egregium pro Christo certamen suscipiens, non solum Origenem, sceleratamque ejus doctrinam abdicavit, sed etiam testificatur, sanctos qui ante ipsum fuerunt Patres multas sustinuisse tentationes ab illius dementia?

53. « Dixit quoque sanctus Athanasius, qui et ipse episcopus fuit Alexandriæ, in sermone de beati Antonii vita : Quomodo nos irridere audetis, qui dicamus Christum hominem manifestatum esse ; cum et vos de mente animam esse definientes, eam errasse dicatis, ac de apside cæli in corpus descendisse ? Attendant, qui audiunt, sanctum Athanasium iis aperte adversari, qui mentem præexistere dicunt, et ex ea animam ortam, peccando se contaminasse, ac e cæli convexo in corpus descendisse.

54. « Ejusdem sancti Athanasii e sermone secundo contra Arianos.

« Omnis creatura adspectabilis in sex diebus facta est : ac primo quidem die lux, quam vocavit diem : secundo autem firmamentum; tertio collectis aquis ostendit aridam, variosque in ea produxit fructus, quarto fecit cælum et lunam, omnemque stellarum chorum; quinto maris natalitium aerisque volatilium generationem condidit; sexto fecit in terra quadrupedes, ac de cætero hominem, qui ex anima rationali est et corpore. Ac invisibilia ejus a creatione mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, ac neque lux est ut nox, neque sol ut luna, neque irrationabilia ut homo rationabilis est, neque Angeli sicut Throni, neque hi ut Potestates : sed creaturæ quidem omnes sunt, unumquodque autem eorum quæ orta sunt secundum genus in propria substantia, ut factum est, perstitit ac manet. Ecce sanctus quoque Athanasius tradit, post omnes creaturas Deum fecisse hominem ex corpore et anima intelligente ac rationali. Neque enim dixit corpus post omnia factum esse, ut præexistens anima in id ingrederetur ; sed dixit, post omnes creaturas hominem esse factum, qui ex anima rationali est et corpore : ostendens utraque, id est, corpus et animam Deum simul fabricatum esse.

55. « Quoniam autem Origenes ad cæteras blasphemias hoc adjunxit, Domini animam prius extitisse, eique Deum Verbum esse unitum antequam e Virgine incarnaretur : hoc deliramentum evertens ipse sanctus Athanasius in Epistola ad Epictetum, sic dicit : Merito sese damnabunt omnes qui existimant ante Mariam esse carnem quæ ex ea est, ac ante eam habuisse animam humanam Deum Verbum, ac in ea ante adventum semper fuisse. Quare si ex iis quæ a sancto Athanasio dicta sunt, anima Domini nostri Jesu Christi, qui per omnia nobis similis factus est absque peccato, non fuit ante ejus in carne adventum ; qualis insaniæ est dicere alias hominum animas ante corpora esse?

56. « Audiamus præterea sanctum Basilium in sermone in illud, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, ita dicentem : Vide ne quando te vocis ambiguitas fallat. Quomodo enim in principio erat humana ratio, cum homo deorsum principium generationis acceperit? Ante hominem fuere bestiæ, ante hominem jumenta, reptilia tum terrestria, tum aquatilia, volatilia cæli, stellæ, sol, luna, herba, terra, mare, cœlum. Ecce Pater aperte nobis denuntiat, ne Origenis fabulis de animarum præexistentia inducamur. Docet enim nos, non in principio fuisse humanam rationem, id est, animam; sed aperte clamat, omnibus Dei creaturis ortum hominis posteriorem esse. Si ergo creaturæ omnes ante hominem, quomodo prius animæ fuerunt? Pater enim non ante corpus, sed ante hominem, qui est anima et corpus, dicit omnia fuisse; ex hoc ostenditur simul utrumque fabricatum esse.

57. « Dicit autem sanctus Gregorius episcopus Nyssæ in disputatione de homine : Ac fortasse alienum non est a disputationis nostræ proposito, id expendere, quod in Ecclesiis de anima et corpore controversum est. Nonnullis enim qui ante nos

fuerunt, qui περὶ ἀρχῶν disseruerunt, placet animas veluti quemdam populum in propria urbe ante substitisse, atque ibi proposita esse exempla tum virtutis, tum malitiæ; eamque animam quæ in virtute atque honestate permanserit, congressum et conflictationem corporis minime experiri : si vero a boni participatione defluxerit, hanc in vitam delabi, sicque esse in corpore. Alii attendentes ex Moyse condendi hominis ordinem, animam corpori secundam tempore esse dicunt : quandoquidem primum Deus limum e terra sumens finxit hominem, ac eum deinde inspiratione animavit. Ac paulo post : Qui primam rationem tuentur et animarum, quasi civitatem antiquiorem vita corporea asserunt, non mihi videntur carere Paganorum fabulis, quæ de metempsychosi proditæ sunt. Si quis enim subtiliter examinet, comperiet necessario rationem eorum devolvi. Aiunt quemdam sectæ suæ prudentium dixisse, et virum fuisse se, et muliebre corpus induisse, et subvolasse cum avibus, et fuisse arbusculam, et aquatilem vitam sortitum. Non longe, meo quidem judicio, a vero discedit, qui hæc de se affirmat; vere enim ranarum aut graculorum garrulo strepitu, vel irrationabilitate piscium, vel arborum insensibilitate ejusmodi disciplina digna est, quæ tot res permeare unam animam dicat. Harum autem ineptiarum hæc causa est, quod præexistere animas opinio sit. Consequenter enim talis doctrinæ principium ad affinia et ad adjuncta progrediens, hucusque commenta sua propagat. Nam si per vitia animus e sublimiori vita abstractus homo fit : ac si in confesso est vitam corpoream passionibus magis obnoxiam esse, quam æternam ac incorpoream; necesse est animam in hac vita degentem, in qua plures facultates ad peccandum suppetunt, in pluribus versari vitiis, magisque passionibus affici. Animæ autem humanæ passio, similitudo est ad irrationabilia : huic ergo vitæ devincta anima, in bestiarum natura delabetur, ac semel vitia ingressa, inque irrationabilitate versans nullum finem ad malitiam progrediendi faciet : ubi enim malitia sistitur, succedit impetus ad virtutem. Atqui virtus in irrationabilibus nulla est; in deterius ergo necessario mutabitur, assidue ad pejora turpioraque progrediens, ejusque naturæ, in qua est, deteriora quæque semper comminiscens.

58. « Porro quemadmodum rationabili sensibile subjacet, sic ab illo prolapsio est. Quamobrem huc ratio eorum evadens a veritate aberrat, et per quamdam consequentiam ex absurdis ad absurda se confert. Exinde eorum doctrina per ea quæ inter se non cohærent, fabulose procedit. Consequentia vero ipsa ostendit omnimodam animæ corruptelam. Quæ enim semel a sublimi vita decedit, nullum modum statuit malitiæ suæ, sed propter passionum consuetudinem atque habitum a rationabili ad irrationabile deveniet : itaque in stirpium insensibilitatem mutabitur. Insensibili autem inanimum est consequens, inanimo id quod non subsistit. Itaque penitus ex hac consequentia, anima ipsis ad non ens tandem concedet; sic nullam facultatem habitura est ad meliora redeundi. Verum enimvero ad hominem e frutice animam reducunt. Igitur præstantiorem demonstrant esse vitam in frutice, quam incorpoream vitam. Jam enim ostensum est progressum animæ ad deteriora, atque idcirco in inferiora esse. Subjacet autem insensibili naturæ inanimatum, quo per consequentiam principium eorum doctrinæ animam redegit. Sed quoniam hoc nolunt, aut insensibili animam concludunt, aut si inde ad humanam vitam eam reducunt, eam vitam quæ in stirpe ducatur (ut dictum est) ostendunt antecellere primo animarum statui; siquidem inde ad malitiam fuit prolapsio, hinc vero ad virtutem est reditus. Quamobrem illa ratio convincitur esse sine capite, sine fine, quæ vivere animas ante corpoream vitam asseverat, propterque flagitia corporibus esse devinctas. Hæc Nyssenus.

59. « Cum igitur aperta sit Patris hujus doctrina, damnetque eos qui dicunt animas ante corpora fuisse : audiamus et sanctum Theophilum episcopum Alexandriæ in sermone ad quosdam monachos scripto, qui Origeni assentirentur : sic enim dixit : Quare anathematizantes Origenem, cæterosque hæreticos, exemplo nostro, et Anastasii sanctæ Romanæ Ecclesiæ episcopi; qui ex veteribus certaminibus clarus, nobilissimi populi dux creatus est : quem et universa beatorum Occidentis episcoporum sequitur Synodus, quæ accepit ac probavit Alexandrinorum Ecclesiæ sententiam in impium latam.

60. « Ejusdem Theophili de Epistola ad sanctos qui in Sceto essent, propter eos qui incusarent damnationem Origenis doctrinæ :

« Dicere nonnulli ausi sunt, Origenem Ecclesiæ doctorem. An hi obsecro, ferendi sunt? An Ecclesiæ doctor est Origenes? Magnos sibi spiritus sumunt Ariani et Eunomiani et Pagani : illi in Filium et Spiritum sanctum blasphemantes; hi similiter, atque illi, impii, resurrectionem mortuorum deridentes. Ex his perspicuum est, eum qui sanctos Patres sequitur, non dubitare, quin hi qui cum Origene sentiunt, Paganorum errorem, Arianorumque insaniam sequantur.

61. « Hæc quoque sanctus Cyrillus dicit Alexandriæ episcopus in Epistola ad monachos qui in Phua, in eos qui affirmant corporum resurrectionem non esse : aiunt igitur nonnulli, esse qui negent humanorum corporum resurrectionem, quæ pars confessionis nostræ est, quam facimus salutare adeuntes baptisma : fidem enim profitentes adjungimus, credere nos carnis resurrectionem. Si hoc tollimus, nec credimus Christum resurrexisse a mortuis, ut nos sibi conresuscitaret : claudicantem habemus fidem, ac a via regia deflectentes, pravum iter habemus. Hujusmodi autem opinio ab improbi Origenis dementia est, quem et Patres nostri ut veri depravatorem abdicaverunt et anathematizarunt. Non enim sensit ut Christianus, sed Paganorum

secutus ineptias et nugas, in errorem incidit. Hinc autem ei contigit morbi principium : asseverat animas ante corpora esse et a sanctimonia abductas fuisse in cupiditates et nequitiam, descivisseque a Deo, a quo hanc ob causam damnatæ sunt et corpori obstrictæ, suntque in carne tanquam in vinculis.

62. « Ejusdem ex Epistola scripta ad eos qui in Phua erant, monachos.

« Ecclesia vero Scripturis obsequens a Deo inspiratis; nec animam novit ante corpora fuisse, nec ante ea peccasse. Quomodo enim, quæ non subsistebat peccare potuit? At nos affirmamus, universitatis opificem corpus e terra finxisse, idque animasse, intelligente anima : et hæc est hominis structura. Et post alia : Animam hominis nec (ut aiunt) ob præterita flagitia atque scelera esse damnatam, nec in hunc demissam mundum, sanctissimus Paulus fidem facit, ita scribens : Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Cur ergo propter sola propria corporis manifestari nos oportere ait, nec potius propter ea quæ ante corpus, si animam ante fuisse norat, et ante peccasse? Si vero ob ea sola peccata quæ in corpore designavimus, adducimur ad judicium; non utique habemus antiquius corpore peccatum : nam omnino ante id non constitit hominis anima. Hoc porro planum facit, et legalis litteræ vis. Si enim (ut dicit errabundus Origenes) ob superiora commissa, in supplicii ac pœnæ loco anima corpus accepit; quamobrem flagitiosis ac sceleratis mortem comminata est? Magis enim oportuerat, bonos, ac justos viros mortem oppetere, ut vinculis et supplicio liberarentur; vivere contra scelestos ac nefarios ut pœna afficerentur, nec ulla vinculorum esset liberatio.

63. « Ex expositione Synodicæ Epistolæ episcoporum Ægypti atque Alexandriæ adversus Origenis doctrinam.

« Hic ergo de quo agitur Origenes veluti abominationis desolatio in medio veræ Ecclesiæ extitit, ac presbyter ordinatus, a canonica, ab una, a vera manu dignitatem presbyteri nudam ac solam habuit, quemadmodum Apostolatus habuit honorem fur ac proditor Judas. Is enim cum cœpisset blasphemas homilias habere, Heraclas beatæ memoriæ tum episcopus, ut studiosus veritatis ac arator ac vinitor Ecclesiastici agri, eum e medio pulchræ ac lætæ segetis evulsit. Ac paulo post : Quare hic e cælo in terram decidens tanquam fulgur, sicut et ejus pater diabolus, multæ atrocisque iracundiæ contra veritatem spirans, in Palæstinam regionem navigavit, moratusque in Cæsariensium metropoli, cum personam quam sibi induerat deposuisset, seque aperuisset, veluti piscis quæ sepia apud quosdam appellatur, significans quod sibi voluptati erat, ac tenebricosum et atrum vitæ venenum evomens, illic scriptis expressit, et sicut caupo Judaicus boni specie ac simulatione dulci amarum miscuit.

64. « Quid enim iste prave moliens atque insaniens dicit? Erat, inquit, anima ante corpus, et præexistebat in cælis; eamque cum peccasset, in custodiam immersit Deus, id est, in corpus demisit, ad purgationem, inquit, et castigationem admissorum in cælis criminum. Hinc primum impiissimus protinus fabulatur, veritatemque oppugnare studet. Ac paulo post : Si ante fuit anima in cælis, ibique prius deliquit, ut malesanus Origenes, Deoque repugnans dixit; non oportuit dicere sanctissimum prophetam : Et fingens spiritum hominis in ipso, sed potius, demergens quasi in utrem spiritum hominis in ipso, vel fortasse, demittens. Jam vero cum hoc dicat, sed fingens in ipso : ostenditur, hunc lupum gravissimum esse, indutum extrinsecus ovina pelle ad deceptionem perditionis. Vecors enim e cælo animam asserit decidisse, cæteraque quæ ibi definivit; quasi aperte sciat, non solum ante fuisse animam, sed etiam ante peccasse. Quare demonstratum est tum e divina Scriptura, tum e sanctis Patribus, nec veræ Christianorum fidei nec rectæ rationi convenire hæreticorum de animæ præexistentia imaginationes.

65. « Præterea hoc quoque Origenis demonstrat amentiam, quod affirmat, cælum, et solem, et lunam, et stellas, et aquas quæ super cælos sunt, animata esse, et quasdam esse virtutes ratione utentes. Hæc vero aperte refellit sanctus Basilius in tertio sermone commentariorum in Hexameron, sic contra Origenis doctrinam disputans : nobis porro de separatis aquis dicendum est ad eos qui ab Ecclesia exciderunt, qui sub obtentu sensus anagogici, et sublimiorum videlicet sententiarum, ad allegoriam confugerunt : et asserunt, virtutes quasdam spirituales et incorporeas tropice ex aquis significari, ac sursum quidem in firmamento mansisse meliores, deorsum vero in terrestribus silvestribusque locis deteriores perstitisse : ac idcirco aiunt, aquas quæ supra cælos sunt laudare Dominum, id est, bonas virtutes, quæ dignæ sunt propter potioris partis puritatem, dicentes laudem reddere Creatori; aquas vero quæ subter cælos sunt spiritualia esse nequitiæ, quæ e naturali sublimitate in malitiæ profundum deciderunt : eaque ut turbulenta et seditiosa, passionumque tumultibus fluctuantia, maria appellari propter facilem mutationem atque instabilem voluntatem eorum motuum.

66. « At nos hujusmodi rationes tanquam confusa somnia et aniles fabulas repudiemus; aquamque aquam esse cogitemus, separationemque a firmamento factam accipiamus, secundum redditam rationem. Ac si quando ad communis universorum Domini glorificationem aquæ quæ super cælos sunt, assumuntur; non propterea eas dicamus esse naturam ratione utentem : nec enim cæli idcirco animati sunt, quod enarrant gloriam Dei; nec firmamentum animal est præditum sensu, quoniam opera manuum ejus annuntiat. Hæc Basilius. Attendendum porro est, Patrem, cum græce dicit, πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας de Origene disserere, qui a

Dei gratia, et a sancta Dei Ecclesia expulsus fuerat, deque iis qui cum illo sentiunt; non enim dixit πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, id est, ad eos qui in Ecclesia sunt, sed πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας quod significat ad eos qui longe sunt ab Ecclesia. Catholicos etiam significasset, si dixisset, τοὺς τῆς Ἐκκλησίας, id est, eos qui sunt Ecclesiæ; quoniam vero dixit τοὺς ἀπὸ, significavit eos qui absunt et qui ab ea exciderunt. Unum autem id solum impio Origeni studium fuit, Paganorum errorem confirmare, et imbecilliorum animis zizania inserere.

67. « Quamobrem hoc quoque risu dignum ab eo tamen dictum de hominum ex mortuis resurrectione, corpora hominum orbiculata suscitari. O dementiam atque inscitiam hominis insani, et Paganorum disciplinæ explicatoris! Qui mente cæcutiens, studensque Christianorum fidei miscere fabulas, ipsam Christianorum spem ac salutem nisus est contumelia violare, ne resurrectionem quidem Domini reveritus. Resurgens enim Dominus ex mortuis, et primitiæ dormientium factus, discipulis visus est, eisque ostendit foramina manuum ac pedum et plagam lateris : postque resurrectionem comedit, non ut cibo indigens, sed ut eo modo suscitati corporis naturam confirmaret. Et quidem cum Dominus ascenderet, Angelus ad discipulos dixit : Hic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Quod si (ut insanit Origenes) orbiculatum erat corpus Domini, quomodo potuit demonstrare manuum ac pedum foramina, aut lateris plagam? aut quomodo comedere potuit, aut omnino a discipulis agnosci? Et quonam modo sanctorum corpora, quæ post Domini resurrectionem surrexerunt, et in sancta civitate apparuerunt, potuerunt ab aliis agnosci, siquidem in alia erant figura, atque fuerant in vita? In fidei ergo petra nullo modo stabilitus, sed hujusmodi et his multo atrociores blasphemias impius Origenes cum edidisset; nihil mirum est, eum in ipso martyrii articulo Christum abnegasse, cultamque a Paganis deorum multitudinem, quam ipse inducit, adorasse.

68. « Atque id Dei providentia factum est, ne in Ecclesia pro martyre acciperetur, atque inde gregi Christiano inferretur aliquid detrimenti. Nam si etiam nunc sunt, qui de ejus quidem ruina confiteantur, doctrinam vero asserant; an non eam tanquam martyris ac Patris erant defensuri, si contigisset eum, nulla idolis exhibita adoratione, consummari? Nemo enim veritatis tenax excidit a Deo, ab eoque deseritur, juxta quod dicit divina Scriptura [1]; Respicite, filii, nationes hominum, et scitote quia nullus speravit in Domino et confusus est. Quis enim permansit in mandatis ejus et derelictus est? Aut quis invocavit eum, et despexit illum? Impius autem Origenes blasphemias suas non seipso tenus statuit, sed propriis scriptis in multos alios suum errorem transmisit : ut in eum valde conveniat sancti Apostoli vox, quæ dicit [1] : Quorumdam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad judicium, quosdam autem et subsequuntur. Nam ejus erroris successio in infirmorum irrepens animos, facit ut eum sequantur quæ a principio ab ipso commissa peccata sunt.

69. « Quasi enim iis qui Origenis placita sequuntur, non satis sit de præexistentia animarum impietas, cæteraque ejus vaniloquentia, blasphemiæque de sancta Trinitate; hoc quoque proprio errori adjungunt, ducem et auctorem habentes perversam ejus disciplinam, ut dicat omnium impiorum hominum ac præterea dæmonum pœnam finem habituram esse, restitutumque iri tum impios homines, tum dæmones in pristinum ordinem suum. Hæc cum dicunt, ignavos homines efficiunt in Dei præceptis exsequendis, eos avertentes ab angusta et arcta via, inque latæ ac spatiosæ errorem inducentes. Omnino autem adversantur magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi dictis : ipse enim in sancto Evangelio docet, impios quidem ituros in supplicium æternum, justos vero in æternam vitam. Rursumque dicit iis qui a dextris sunt : Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi : iis vero qui a sinistris : Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.

70. « Cum igitur aperte Dominus in sancto Evangelio indesinens et supplicium et regnum denuntiet; perspicuum est hos Origenis deliramenta sententiis Domini anteferre. Ex hoc quoque illorum amentia redarguitur. Si quis juxta illius nugas ponat supplicium desiturum; necesse est hunc et promissæ justis vitæ æternæ statuere finem : æque enim in utroque æternum ponitur. Si autem et pœna et fruitio gloriæ habet finem, cur incarnatio fuit Domini nostri Jesu Christi? cur crucifixio et mors et sepultura, et resurrectio Domini? Quod commodum iis qui bonum certamen certaverunt et pro Christo martyrium subierunt, si et dæmones et homines impii eumdem quem sancti ordinem redintegratione habituri sunt? Verum hæc in eorum capita vertant qui hæc fabulantur : nam Christi verba in fidelium mentibus inconcussa manent, atque in ipsa rerum veritate.

71. « Qui porro Origenis improbam opinionem tuentur, firma hæc argumenta fugientes, suumque conantes tegere errorem, quædam sanctorum Patrum dicta male excipientes, praveque sententia sua interpretantes, proprio morbo accomodant : quod etiam cum divinis faciunt Scripturis. Nos autem ex ipsis sanctis Patribus ostendemus inanes ac futiles eorum rationes esse. Hæc igitur scribit S. Gregorius Theologus in Apologetica oratione : Nobis vero, quibus periclitatur salus animæ beatæ atque immortalis, quæque sempiternam aditura est vel pœnam vel laudem propter malitiam aut virtutem,

[1] Eccl. II.

[1] 1. Tim. V.

quanti faciendum est hoc certamen, aut quanta scientia opus est?

72. « Ejusdem ex oratione de plaga grandinis.

« Qua falsa defensione, qua persuasione artificiosa, quonam commento veritatem oppugnante circumvenitur jus, ac fallitur rectum judicium, quod omnibus omnia in statera ponit, facta, dicta, cogitationesque omnes: ac nequiter commissa melioribus repensat, ut vincat quod propendet, sententiaque secundum plura dicatur, quam nulla excipiat provocatio, non superior judex, non defessio alterorum factorum, non oleum vel a prudentibus virginibus sumptum, vel ab iis qui deficientibus lampadibus vendunt, non pœnitentia divitis qui flamma crucietur, suorumque necessariorum quærat emendationem, non ad mutationem præfinita dies: sed certum ac stabile jus et formidolosum et ultimum, et æquius justiusque quam quantus est terror, quinimo propter justitiam terribile, cum throni ponuntur, et antiquus dierum sedet, et libri aperiuntur, et fluvius igneus trahitur, et lux ante ipsum et tenebræ paratæ (pariter): et eunt qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, quæ nunc in Christo absconditur, postmodum vero cum eo apparet; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii, quo qui non credunt, jam judicati, damnatique sunt a Verbo, quod eos judicavit: ac alios quidem lux ineffabilis excipit, et sanctæ regnantisque Trinitatis gratia, apertius puriusque effulgentis, ac totam se toti menti inserentis: quod utique solum regnum cælorum esse duco: alia vero una cum aliis malis tormenta, vel potius ante alia projectum esse a Deo, et conscientiæ turpitudo et verecundia nullum finem habens.

73. « Basilii episcopi Cæsareæ, ex ejus libro Regularum. Interrogatio:

« Si tum dicit, vapulabit multis, tum paucis; quo pacto quidam dicunt, nullum finem supplicii fore iis qui pœna afficiuntur? Responsio: Quæ ambigua sunt ac videntur obscure esse dicta quibusdam locis divinitus inspiratæ Scripturæ, alibi ab aliis quæ confessa et aperta sunt, declarantur. Cum ergo Dominus pronuntiarit: Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam: et alicubi: Mittas eos in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus: atque ita nominet gehennam ignis, ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur: ac rursum per Prophetam de quibusdam prædixerit: Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur: cum hæc et ejusmodi sæpe a divinitus inspirata Scriptura proponantur; hoc quoque est diaboli artis et astutiæ, ut multi homines veluti obliti talium tantarumque Domini sententiarum, finem sibi audeant pœnarum in posterum adumbrare. Nam si æterni supplicii quandoque finis est futurus, omnino habebit et vita æterna finem. Sin in vita non sic Evangelici dicti sensum accipimus; quæ ratio est supplicio æterno finem statuere? æterni enim adjunctio pariter in utroque ponitur: Ibunt enim, inquit, hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

74. « Ejusdem e sermone adhortatorio ad sanctum baptisma.

« Propter brevem ac temporariam peccati voluptatem sempiterna crucior pœna; propter voluptatem carnis sempiterno igni addicor. »

« Sancti Joannis episcopi Constantinopoleos, e prima ad Theodorum monachum Epistola.

« In mente jugiter habeas fluvium ignis: Fluvius enim igneus, rapidusque egrediebatur a facie ejus. Non est, quod quisquam ei deditus igni, supplicii finem exspectet. Verum improbæ sæculi hujus voluptates ab umbris somnisque nihil differunt: priusquam enim peccatum ad finem pervenerit, exstinguitur voluptas; suppliciorum vero, quæ pro flagitiis suscipiuntur, nullus est finis ».

75. Ejusdem in commentariis in primum ad Corinthios Epistolam.

« Non levis nobis hinc proposita quæstio est, sed de rebus valde necessariis. Quærunt plerique homines, ignis gehennæ sitne finem habiturus. Non habiturum, pronuntiavit Dominus, cum diceret: Ignis eorum non exstinguetur, et vermis eorum non morietur. Paulus vero eum perennem ostendens, ait [1] de peccatoribus: Pœnas dabunt in interitu æternas. Quare cum divina nos Scriptura, sanctique Patres edoceant, nullum finem impiorum supplicii, dæmonumque qui ab illis coluntur: quam restitutionem imaginantur qui cum Origene sentiunt, ubi suppliciorum nullus est exitus? Sancta enim Christi Ecclesia quemadmodum justis indesinentem prædicat vitam æternam, ita impios perpetua supplicia manere tradit. Atque hæc quidem in his. Nos porro paucas e multis divinæ Scripturæ sanctorumque Patrum auctoritatibus afferendas esse perspeximus ad confutandam Origenis impietatem.

76. « Cum autem velimus omne scandalum a sanctissima Ecclesia propulsare, ut nulla in ea macula relinquatur: obsequentes divinis Scripturis, sanctisque Patribus, qui ipsum Origenem ac hujusmodi sceleratam impiamque doctrinam profligarunt, ac jure anathemati subjecerunt, hanc Epistolam ad tuam beatitudinem dedimus, qua eam hortamur, ut omnium qui in hac regia urbe nunc degunt, sanctissimorum episcoporum conventum habeat, ac Deo amabilissimorum præfectorum sanctis quæ hic sunt monasteriis: faciatque ut omnes in scriptis præfatum impium ac Deo repugnantem Origenem (qui et Adamantius) quique presbyter fuit sanctissimæ Ecclesiæ Alexandriæ, et ejus nefaria impiaque dogmata, capitulaque omnia quæ inferius ponuntur, omnimodis anathematizent: et exempla dimittas eorum quæ a beatitudine tua ob hanc causam gesta fuerint, ad alios omnes sanctissimos episcopos, præfectosque venerabilium monasteriorum, ut et ipsi subscriptione propria ana-

[1] Thessal. I.

thematizent Origenem, scelestaque ejus dogmata cum omnibus qui declarabuntur hæreticis.

77. « In posterum autem ne aliter ordinentur episcopi, aut monasteriorum hegumeni, nisi prius cum aliis omnibus hæreticis, qui de more in libellis anathematizantur, id est, Sabellio, Ario, Apollinario, Nestorio, Entychete, Dioscoro, Timotheo Æluro, Petro Mogo, Anthimo Trapezuntii, Theodosio antea Alexandriæ, et Petro qui Apameæ præfuit, et Severo qui Antiochiæ, prædictum etiam Origenem qui Paganorum Arianorumque insania laboravit, una cum exsecrabilibus impiisque ejus dogmatibus anathematizent. Omnibus enim prædicendum est, ne omnino quisquam audeat talem hæreticum aut ejus expositiones asserere, sed eas unusquisque ex toto animo et tota cogitatione oderit et aversetur et anathematizet, ut a Christiana traditione alienas, et simpliciorum animabus gravem afferentes luem ac pestem. Hæc porro eadem scripsimus non solum ad sanctitatem tuam, sed etiam ad sanctissimum et beatissimum papam senioris Romæ et patriarcham Vigilium, et ad cæteros omnes sanctissimos episcopos et patriarchas, id est, Alexandriæ, Theopoleos, et Hierosolymorum; ut et hi huic rei prospiciant, et hæc finem adipiscantur.

78. « Cum vero cupiamus omnes Christianos cognoscere scripta Origenis prorsus a vera Christianorum fide aliena esse, ex multis immensisque ejus blasphemiis paucas ad verbum esse ponendas censuimus. Sic autem se habent :

« Quod minor sit Filius Patre, et Spiritus Filio, e primo libro Periarchon.

« Quod Deus quidem et Pater omnia continens ad unumquodque entium pervenit, esse unicuique impertiens de suo; esse [1] enim est minus. Quod vero præter Patrem Filius ad sola rationabilia pervenit; est enim secundus a Patre. Adhuc etiam minor est Spiritus sanctus, ad solos sanctos perveniens. Ita ex hoc major est potestas Patris præ Filio et Spiritu sancto, ampliorque Filii præ Spiritu sancto, ac rursum præstantior sancti Spiritus potestas præ aliis cunctis entibus sanctis.

« Quod finita est Dei et Patris potestas, e secundo libro ejusdem voluminis.

79. « Finitam enim esse et potestatem Patris dicendum, nec prætextu laudis circumscriptio ejus tollenda est. Et paulo post : Tanta enim fecit, quanta sub manum comprehendere et habere poterat, et continere sub providentia sua : quemadmodum tantam construxit materiam, quantam administrare et exornare poterat ».

80. « Ejusdem e quarto libro ejusdem voluminis.

« Nemo autem sermone offendatur, si modum statuimus Dei potestati. Infinita enim complecti, natura impossibile est. Nam cum semel finita sint quæ Deus ipse comprehendit, necesse est terminum esse ad quot usque finita ipse sufficit.

[1] Corruptum in Græco videtur.

81. « Quod exitura Filius est, ex eodem libro :

« Hic Filius de voluntate Patris generatus, qui est imago Dei invisibilis et splendor gloriæ ejus, figura substantiæ ejus, primogenitus omnis creaturæ, creatura, sapientia : ipsa enim sapientia dicit : Dominus possedit me in initio viarum suarum ». At de blasphemiis Origenis in Deum hæc tantum in Epistola imperatoris : quibus hi subjiciuntur anathematismi :

82. « Si quis dicit, aut sentit, præexistere hominum animas, utpote quæ antea mentes fuerint et sanctæ virtutes, satietatemque cœpisse divinæ contemplationis; et in deterius conversas esse; atque idcirco ἀποψυγείσας, id est, refrixisse a Dei charitate, et inde ψυχὰς græce, id est, animas esse nuncupatas, demissasque esse in corpora supplicii causa : anathema.

« Si quis dicit, aut sentit, Domini animam prius extitisse atque unitam fuisse Deo Verbo ante incarnationem et generationem ex Virgine : anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, primum conformatum esse corpus Domini nostri Jesu Christi in utero beatæ Virginis ut aliorum hominum, ac postea unitum ei esse Deum Verbum et animam, utpote quæ ante fuisset : anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, omnibus cælestibus ordinibus assimilatum esse Deum Verbum, Cherubimque factum esse ipsis Cherubim, et Seraphim ipsis Seraphim, ac omnibus plane superioribus virtutibus similem esse factum : anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, in resurrectione corpora hominum orbiculata suscitari, nec contitetur nos suscitari rectos : anathema esto.

« Si quis dicit, cælum et solem et lunam et stellas et aquas quæ super cælos sunt, animatas et materiales esse quasdam virtutes : anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, Dominum Christum in futuro sæculo crucifixum iri pro dæmonibus, sicuti pro hominibus : anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, finitam esse Dei potestatem, et eum fecisse quæ plurima comprehendere potuit : anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, ad tempus esse dæmonum et impiorum hominum supplicium, ejusque finem aliquando futurum, sive restitutionem et redintegrationem fore dæmonum et impiorum hominum : anathema esto.

« Anathema et Origeni (qui et Adamantius) una cum nefaria ejus exsecrabili scelestaque doctrina; et cuivis qui ea sentiat, aut ullo modo prorsus quocumque tempore tueri præsumat. In Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen ». Hactenus ex scripto Codice Antonii Augustini, in quo deest annus et dies.

83. Porro plures his fuisse errores Origenis ex S. Hieronymo collectos, meminisse debes, superius suo loco recensitos. Quod vero gesta hæc essent in Oriente, prætermissa sunt referri plurium Conci-

liorum atque Pontificum adversus hos et alios enumeratos Origenis errores sancita decreta, quæ omnia olim delata Romam, ipsius Romanæ Ecclesiæ custodirent archiva, nempe quæ adversus eosdem habita sunt a Theophilo Alexandrino episcopo in Ægypto, quæve a S. Epiphanio in Cypro atque ab Anastasio papa Romæ : de quibus omnibus suis locis superius dictum est. Porro anathematismos hos hic recensitos omnes in quinta Synodo recitatos probatosque esse, ibique repetitam Origenis damnationem, Nicephorus tradit[1]. Ipse enim imperator, quod sciret extra fines esse regalis auctoritatis de fide sancire decreta, hanc ob causam (ut in ejusdem modo recitata Epistola audivimus) ipsum Mennam Constantinopolitanum, ad quem scribit, admonet ut Synodum habeat, a qua ista omnia, quæ adversus Origenem scripta essent, confirmarentur; quod et factum fuit.

84. Sed non prætereat, in iis quæ ad finem prope ejusdem imperatoris Epistolæ scripta sunt de damnatione facienda hæreticorum, cum sive episcopus sive abbas ordinandus esset, haberi, inter alios exsecrandos hæreticos esse adnumeratum Anthimum episcopum Trapezuntii haud pridem damnatum ab Agapeto Pontifice. Quibus intelligas, ea cuncta quæ dicta sunt de studio imperatricis apud Vigilium, ut restitueretur in sedem Constantinopolitanam Anthimus, eadem absque imperatoris consensu vel scientia tractata esse per Theodoram Augustam primo cum Vigilio adhuc Romanæ Ecclesiæ diacono de creando ipsum Romanum Pontificem, si promitteret Anthimum restituere; deinde requisitum ab eadem, cum, pulso Silverio, idem Vigilius evectus esset in thronum. Sed et illud ex hac eadem Epistola accipe : Justinianum, cum nominat in eadem Epistola Vigilium Romanum Pontificem, circumventum fuisse, putasse nimirum, quem reverti Romam et subire judicium jussisset Silverium papam, et audisset relegatum in insulam justa sententia condemnatum, Vigilium vero legitima subrogatione suffectum : cum tamen longe aliter res se haberet. Sic plane in rebus gravissimis contingit principes falsa relatione sæpissime falli.

85. Quid autem acciderit ex hujusmodi adversus errores Origenis litteris imperatoris, promulgata damnatione, ex Liberato sic accipe[2] : « Ex reserato aditu adversariis Ecclesiæ, ut mortuus damnaretur Origenes, Theodorus Cæsareæ Cappadociæ episcopus dilectus et familiaris principum, secta Acephalus, Origenis defensor acerrimus, et Pelagio æmulus, cognoscens Origenem fuisse damnatum, dolore damnationis ejus, ad Ecclesiæ conturbationem damnationem molitus est in Theodorum Mopsuestenum; eo quod Theodorus multa opuscula edidisset contra Origenem, exosusque et accusabilis haberetur ab Origenistis; et maxime, quod Synodus Chalcedonensis (sicut probatur) laudes ejus susceperit in tribus Epistolis. Cujus damnationem memoratus Theodorus tali machinatione perfecit. Subscribente principe contra Acephalos in defensionem Synodi Chalcedonensis, accedens idem Theodorus Cappadociæ una cum suis satellitibus, qui sub nomine Catholico Acephalis favebant, cum Theodoræ Augustæ favore imperatori suggessit, scribendi laborem eum non debere pati, quando compendio posset Acephalos omnes ad suam communionem adducere. Siquidem illi, inquit, hoc offenduntur in Synodum Chalcedonensem, quod laudes susceperit Theodori Mopsuesteni episcopi, Epistolamque Ibæ, quæ per omnia Nestoriana cognoscitur, quam Synodus ipsa judicio suo pronuntiaverit Orthodoxam. Qui Theodorus, si cum dictis suis et hac Epistola anathematizaretur, tanquam retractata Synodus atque purgata, susciperetur ab eis per omnia et in omnibus et sine pietatis vestræ labore Ecclesiæ Catholicæ societati gaudentes, in universali Ecclesia clementiæ vestræ laus erit sempiterna.

86. « Hæc audiens imperator, et dolum dolosorum minime perspiciens, suggestionem eorum libenter accepit, et facere libentissime spopondit. Sed rursus illi callida fraude rogaverunt eum, ut dictaret librum de damnatione Trium capitulorum ». Accessit enim duobus supra recensitis capitulis tertium de Theodoreto episcopo Cyri recepto in Concilio Chalcedonensi. Sed pergit dicere de scripto Justiniani imperatoris : « Quo libro, inquit, ejus edito et toto mundo manifestato, dum emendare princeps erubescit, irrevocabilis causa fieret. Sciebant enim, principem solita pietate, scandalo emergente, sententiam suam posse corrigere, seseque ad periculum pervenire. Annuit his princeps, et hoc se lætus implere promisit; et relinquens operis sui studium, unum in damnatione Trium capitulorum condidit librum, pro delictis nostris nobis omnibus notissimum.

87. « Cætera vero quæ subsequenter in episcopis et Catholica Ecclesia ab eodem principe facta sunt, quomodo consentientes episcopi in Trium damnationem capitulorum muneribus ditabantur, vel non consentientes, depositi, in exilium missi sunt, vel aliqui fuga latitantes in angustiis felicem exitum susceperunt, quoniam nota sunt omnibus, puto nunc a me silenda. Illud liquere omnibus credo, per Pelagium diaconum, et Theodorum Cæsareæ Cappadociæ episcopum hoc scandalum in Ecclesiam fuisse ingressum. Quod etiam publice ipse Theodorus clamitavit, se et Pelagium vivos incendendos, per quos hoc scandalum introivit in mundum ». Hactenus Liberatus finem imponens Breviario suo de causa Nestoriana et Eutychiana collecto (ut ait) ex Ecclesiastica historia e græco in latinum translata, et ex gestis Synodalibus atque etiam Epistolis sanctorum Patrum : quæ quidem paulo post ab ipso scripta fuisse, ex ultima rerum gestarum narratione possumus intelligere. Verum ipsum constat ex eorum classe fuisse, qui pro Tri-

[1] Niceph. l. XVIII. c. 27. 28. — [2] Liber. diac. Brev. c. 24.

bus capitulis pugnantes, pro Theodoro Mopsuesteno, licet non pro erroribus ei adscriptis, etiam scripsere defensionem : quod non obscure suis ipse scriptis significat [1]. Cæterum quinam fuerit istiusmodi de fide liber a Justiniano imperatore editus, inferius suo loco dicturi sumus.

88. *Constitutiones imperatoriæ.*— Quod autem ad œconomiam Ecclesiasticam pertinet, idem imperator alias edidit sanctiones, atque in his totus esse visus est, perinde atque ab omni belli cura remotus : cum tamen et Roma obsideretur a Gothis; et Africa, rebellantibus Arianis, in magno discrimine versaretur, ut paulo post dicturi sumus. Inter alias vero kal. Maii hoc anno sanctionem promulgavit, ne quis [2] præter voluntatem episcopi domos oratorias fabricaret, insuper de episcopis qui in suis Ecclesiis minime residerent, ac de alienatione rerum Ecclesiæ immobilium : aliam [3] rursum de clericis subrogatis, et emolumentis eisdem præstandis, necnon de jure præsentandi, quod iis competat qui in ædificandis Ecclesiis jus sibi patronatus retinere voluerunt : itemque aliam sanctionem [4] de bonis eorum qui ingrediuntur monasterium. Has tu majori otio consulas.

89. *Dacius episcopus Mediolanensis contra Gothos implorat auxilium.* — Hoc eodem pariter anno duodecimo imperatoris, cum (ut dictum est) « belli Gothici tertius adhuc annus ageretur, inquit Procopius [1], ex Mediolano vir sacer quidam Dacius nomine (episcopus hic erat Mediolanensis Ecclesiæ) civesque primores nonnulli cum Romam venissent, a Belisario suppliciter petiere, modicum ad se ut præsidium mitteret, quo satis se posse asseverarent non modo Mediolanum, sed Liguriam omnem abductam a Gothis imperatori recuperare ». Qui hac functus est legatione Dacius, vitæ sanctitate insignis est habitus, de quo plura dicturi sumus. Hic ergo ut vindicaret a Gothis iisdemque Arianis populos spirituali regimine sibi subditos, omnem adhibuit diligentiam : quo exemplo satis intelligas, non mereri calumniam, neque invidiam episcopos illos pati debere, qui ne sub hæretico principe degant, omnem lapidem volvunt. Quomodo autem Belisarius eadem Mediolanensi civitate, totaque Liguria potitus sit, idem Procopius narrat [2].

[1] Liber. Brev. c. 3. 10. 24. — [2] Novel. LXVII. et Auth. col. 5. tit. XVII. — [3] Novel. LVII. et Auth. col. 5. tit. XVI. — [4] Novel. LXXVI.

[1] Procop. de bello Goth. l. II. — [2] Ibid.

Anno periodi Græco-Romanæ 6031. — Jesu Christi 538. — Vigilii papæ 2. 8. — Justiniani imp. 12. Vitigis reg. 2.

1. *Consul absque collega.* — Fl. *Joannes consul* absque collega in Oriente processit, ut omnes antiqui Fasti habent. Dicitur is *Flavius* in Epistola ad Cæsarium Arelatensem episcopum a Vigilio papa data, saltem in correctis ejus editionibus. In Occidente hæc formula quandoque usurpata : *Post consulatum Paulini junioris U. C.* IV, id est, *anno* IV, uti in Concilio Aurelianensi III hoc anno congregato. Baronius et Onuphrius Joanni *Volusianum* collegam assignant, sed perperam, ut infra num. 10 demonstrabo. Est hic *Joannes Cappadox*, homo Ethnicus, apud Justinianum potentissimus, de quo plura Procopius tam in Historia arcana, quam in aliis suis libris, præsertimque in lib. I de Bello Persico cap. 25, ubi ait, eum ob cædem *Eusebii* episcopi Cyziceni decimo præfecturæ prætorianæ anno tanquam latronem ac grassatorem habitum fuisse, « Virum », inquit Procopius, « qui et prætorii præfecturam gesserat, qui patriciorum ordini fuerat adscriptus, qui ad sellam consularem, qua nihil majus in re Romana videtur esse, ascenderat ». De hac *Eusebii* episcopi cæde legendus Baron. an. DXLVIII, num. 27, et videnda quæ eo anno dicemus. Recte in Fastis Græcis Heraclianis hoc anno legitur : Ἰωάννου μόνου καὶ ἐπάρχου πρετόρου, id est, *Joanne, solo, et præfecto prætorio.*

2. *Roma anno superiori a Gothis obsideri cœpta.* — A num. 2 ad 4. Est hic annus *quartus* belli Gothici, non vero *tertius*, ut autumavit Baronius, ideoque *Roma* non hoc anno obsideri cœpta a *Vitige*, sed superiori, ad quem ideo hoc obsidium revocandum, quod *mense Martio*, teste Procopio lib. I de Bell. Goth. cap. 24 cœptum est, et *per annum et dies novem* continuatum. Quare mense Martio currentis Christi anni *Roma* obsidione liberata, ut anno sequenti magis explicabo. Porro hic evellendus error, qui irrepsit in Historiam de Bello Gothico a Procopio in litteras missam, quique hacte-

nus viros doctissimos in transversum egit. Procopius libro primo cap. 15, postquam superiori capite *Belisarium* Romam, (et quidem, ut jam dixi, die IX Decembris), ingressum fuisse narravit, *Samnici* partem se Belisarii potestati permisisse refert, et sine dubio his vel similibus verbis caput illud clauserat : « Pariter cum hyeme secundus annus exiit hujus belli, quod litteris commisit Procopius ». Nihilominus, omissa illa clausula uno tenore narrat capitibus sequentibus libri primi, et duobus prioribus libri secundi, quæ post *Belisarii* Romam introitum Gothos inter et Romanos contigere, et caput illud secundum his verbis finitur : « Tum pariter cum hyeme alter annus exiit hujusce belli, cujus Historiam conscripsit Procopius ». Quo pacto quæ capitibus præcedentibus in medium Procopius adduxit, gesta essent anno secundo belli Gothici, et *Vitiges* Gothorum rex, qui mense Martio ejusdem belli Gothici anno secundo, Romam obsidione cinxit (ideoque anno Christi DXXXVI), Urbem et Belisarium aggressus fuisset, ipso tempore quo *Roma* in potestate sua erat ; cum *Belisarius* nonnisi mense Decembri anni secundi belli Gothici, Christique DXXXVI ea potitus sit. Quare hæc clausula : « Tum pariter cum hyeme alter annus exiit, etc. » transposita fuit a fine capitis 15 libri primi ad finem capitis 2 libri 2.

3. *Insignis transpositio in textu Procopii.* — Illud hoc modo contigisse existimo. Aliquis hujus Historiæ exscriptor hanc clausulam omisit, et postea quidam alius eam restituit, sed non in locum suum ; ea enim non post caput 2 libri secundi, sed post caput 15 libri prioris inserenda erat ; vel potius lector monendus, eam clausulam in apographo desiderari. Hæc transpositio inde manifestissime elucet, quod Procopius lib. 2, cap. 2 scribat : « Circiter solstitium æstivum, Euthalius stipendia militibus ab imperatore debita » tulit, ideoque mense circiter Junio. Tum subdit, exiisse cum hyeme secundum annum belli Gothici ; et caput tertium seu initium anni belli Gothici III his verbis exorditur : « Jam æstivo solstitio ineunte, cum fame pestis Urbem invasit ». Quare si Procopius hoc scripsisset, non cum hyeme, sed cum vere annum belli Gothici II, finem accepisse asseruisset ; cum tamen a verno tempore annum semper auspicetur.

4. *Clausula secundi anni belli Gothici in Procopio transposita.* — Ea itaque clausula loco suo certissime mota, et in alium imperite translata fuit. Procopius enim scriptor diligentissimus similis erroris auctor esse non potuit. Quod si ea in suum locum non restituatur, non modo non cohærentia inter se narrat *Procopius,* sed maxime disjuncta atque contraria ; quod nullus sibi persuaserit. Cointius, qui ad hanc transpositionem animum non adverterat, anno DXXXVII, num. 7 et seqq. tradit ; *Vitigem* Gothorum regem eo Christi anno ab obsidione Romana discessisse, *cum se circumegisset æstas,* et Urbem per annum et dies novem Gothi circumsedissent. Quam in rem citat Procopium lib. 3 de Bello Goth. cap. 10, ubi tamen is scribit : « Jam annus circa vernum æquinoxium se vertebat, in obsidione contritus totus, cum diebus præterea novem ». Quare Procopio, quem se sequi profitetur, et cujus verba laudat, plane adversatur Cointius.

5. *Ea transpositio Procopio non adscribenda.* — Em. card. Norisius in Dissert. de Synodo quinta cap. 6, altius difficultatem hanc consideravit, atque *Procopium* in Belli Gothici annis recensendis errasse, indeque factum esse apud eumdem Historicum aliorum quoque annorum gesta haud suo tempore recitari ; quia, inquit, post initium libri secundi Procopius scribit : Euthalius « circa brumalem solis pulsum Romam cum stipendiis militum appulit » ; et postea idem Historicus subjungit : « Sic hiems exiit, finemque imposuit anno secundo belli ». Ex quibus deducit cardinalis Norisius, illum duorum annorum gesta ad unicum perperam restrinxisse ; cum Romam *Belisarius* non occupaverit eodem anno, quo *Vitiges,* ei castra circumdedit. Addit cum unius anni additione *Procopium* corrigendum venire. At decepit cardinalem doctissimum versio Procopiana Grotii, non solum in loco, quem ex ipsa citat ; sed etiam in quibusdam aliis depravata, quod sc. mendoso Procopii Codice usus sit. Ubi enim Procopius lib. 2 cap. 2 habet : Ἐυθάλιος δὲ τις ἀμφὶ θερινὰς τροπὰς ἐς Ταρακίναν Βυζαντίου ἧκε, etc. id est, *circiter solstitium æstivum, Euthalius quidam Byzantio Tarracinam venit,* etc. Grotius vertit : *Circa brumalem solis pulsum Byzantio Tarracinam venit Euthalius,* etc. cum tamen Procopius habeat, ἀμφὶ θερινὰς τροπὰς, non vero, ἀμφὶ χειμερινὰς τροπὰς, id est, *circa brumale solstitium.* Si Em. cardinali Norisio textum Græcum, quem Grotius non exhibet, legere in mentem venisset, neque præfatum canonem proposuisset, neque *Procopium* in belli Gothici Historia non semper tempora recte digessisse scripsisset. Alia quæ cardinalem doctissimum in concepta opinione confirmarunt, et quæ *Procopium* in notatione Temporum errasse ostendere videntur, constare non posse suis locis monstrabo, præsertimque anno DXLVIII, n. 12.

6. *Vigilius anno superiori ordinatus Pontifex Rom. durante Urbis obsidione.* — A num. 4 ad 21. Durante Urbis Romanæ obsidione varia, eaque egregia, tum a civibus Romanis, tum a Gothis Urbem obsidentibus patrata, quæ fuse describit Procopius a capite 17 libri primi usque ad finem ejusdem libri, et cap. 1, lib. 2, usque ad finem capitis decimi. Tunc contigit quod habet Procopius lib. 1, Bell. Goth., cap. 25 ; « Cum esset suspicio Silverium, Urbis antistitem cum Gothis proditionem moliri ; confestim eum relegavit in Græciam, ac Vigilium paulo post ad pontificatum provexit », Belisarius scilicet, ut Theodoræ Augustæ morem gereret. Verum factum id anno superiori, ut non tantum ex Procopio ; sed etiam ex Anastasio liquet. Hæc Anastasii verba : « Postmodum venit (Belisarius) Romam, qui susceptus est a Domno Silverio benigne, et abiit Vilisarius patricius in palatium

Pincianum, id. Maii, Indict. xv. Tunc erat Vigilius diaconus apocrisiarius Constantinopoli ». Addit Anastasius, *Theodoram* misisse jussiones ad Belisarium per Vigilium diaconum, quibus ei mandabat, ut *Silverium* e Sede dejiceret. Indictio autem xv anno præcedenti usque ad kalendas Septembris in cursu fuit. Quare *Belisarius*, non hoc anno, sed antecedenti Silverium e Sede exturbavit, et in exilium misit. Hinc continuator Marcellini *Indictione* xv, *iterum post consulatum Belisarii*, anno scilicet DXXXVII ait : « Vitiges tyrannus exercitu aggregato Romam obsidet, cui tunc faventem papam Silverium Belisarius ab episcopatu submovit, et loco ejus Vigilium diaconum ordinavit : temporeque longo Romam obsidente Vitige, Belisarius intus inedia vigiliisque laborans, auxilium ab imperatore deposcit ». Quare Vigilius natione Romanus Pontifex ordinatus est, dum *Roma* a Vitige obsideretur, et quidem *X kalendas Decembris*, ut testatur Anastasius in Vigilio, seu die vicesima secunda mensis Novembris sanctæ Cæciliæ sacra, in quam anno DXXXVII Dominica cadebat (1). Non immoror hic in his refellendis, quæ Anastasius in Vita Silverii ex diversis auctoribus habet de Belisario ac de Neapolis et Romanæ Urbis obsidione, quia vel sola Procopii narratione convelluntur.

7. *Vigilius de simonia accusatus.* — *Vigilius*, ut Pontificatum Romanum adipisceretur, duo auri centenaria se *Theodoræ* Augustæ daturum promisit, et per *Antoninam* Belisarii conjugem promissionem suam implens scripsit Epistolam a Liberato in Breviario, cap. 22 recitatam, quam et Baronius num. 14 refert, qui tamen negat, eam esse *Vigilii*, licet fateatur eum simoniacam labem contraxisse spondendo aurum, ut Pontifex esse posset. Verum cardinalis doctissimi conjecturæ rem minime evincunt. Prima ex eo ducitur, quod *Vigilii* adversarii, quibus diversis temporibus impetitus est, eam illi Epistolam nunquam improperarint. At neque etiam ei improperarunt, quod fuisset schismaticus, antipapa, et simoniacus : neque enim *Mennas*, neque quintæ Synodi Patres, neque *Justinianus* imp. hoc crimen *Vigilio* objecit. Noluere itaque ejus hostes quod pseudo-pontifex gesserat, et verus Pontifex creatus resciderat, ei crimini vertere : vel denique metu imperatoris et Theodoræ Augustæ nemo id illi objecit. Præterquam quod argumentum negativum, si cætera desint, minime urget. Secunda Baronii conjectura est, Actione XIV sextæ Synodi lectos esse libellos Mennæ ad Vigilium, et hujus ad Justinianum et Theodoram, et Patres pronuntiasse eosdem confictos et suppositos fuisse, ac ipsa Acta quinti Concilii dolis *Stephani* hæretici, *Macarii* Antiocheni consortis, interpolata. Verum illud sextæ Synodi judicium illos solum spectabat libellos, quibus Vigilius anathematizabat *Theodorum Mopsuestenum*, et Epistolam *Ibæ*, ac scripta Theodoreti contra XII capitula sancti Cyrilli : « Anathematizamus », inquiunt Patres sextæ Synodi, « et Theodorum quondam episcopum Mopsuestenum, utpote qui alienus semper ab Ecclesiis extitit, et sanctissimis Patribus adversarius, qui non confitetur incarnatum esse Dei Verbum, id est, Christum esse unam subsistentiam, et unam personam, et unam operationem ». In Epistola autem *Vigilii* a Liberato recitata, nihil hujusmodi legitur : ideoque libelli illi Vigilio suppositi, ab Epistola, de qua agitur, diversi sunt.

8. *Frustra defenditur.* — Tertia ejus conjectura a secunda non multum differt ; ait enim Baronius, *Vigilii* nomine scriptas esse ab hæreticis litteras, constare ex Actione XV Synodi sextæ, in qua habetur : « Anathema libro, qui dicitur Mennæ ad Vigilium, et qui eum finxerunt, sive scripserunt. Anathema libellis, qui dicuntur facti fuisse a Vigilio ad Justinianum et Theodoram divæ memoriæ, et qui sunt demonstrati ». Ita Baronius num. 19. At libelli *Vigilii* nomine scripti ad Justinianum et Theodoram, non sunt iidem cum hacce Epistola, quæ ad Theodosium, Anthimum, et Severum episcopos data est, licet in vulgatis Liberati editionibus hæc ejus sit inscriptio : *Dominis et christis Vigilius*, vel *Dominis et patribus Vigilius*. Nam neutra est genuina Epistolæ inscriptio, sed ista a Victore Tunnunensi in Chronico recitata post consulatum Basilii anno II, anno sc. Christi DXLII : « Dominis, et in Christi Dei Salvatoris nostri charitate conjunctis fratribus, Theodosio, Anthemio, et Severo episcopis Vigilius episcopus » ; post quam inscriptionem Tunnunensis Epistolam integram recitat, ut apud Liberatum habetur ; cum jam ante scripsisset : « Hic itaque papa effectus ab Antonia patricia Belisarii uxore compellitur, ut Theodosio Alexandrino, Anthemio Constantinopolit. et Severo Antiocheno jam ab Apostolica Sede damnatis, tanquam Catholicis scriberet : et ita de fide, quemadmodum et illi, sentiret. Cujus Epistolæ illius tenor ita se habere probatur », et post hæc Epistolam illam in medium adducit. Quare eadem Epistola tam a Liberato, quam a Victore Tunnunensi relata ad Justinianum et Theodoram data non est, ut putavit Baronius, qui ex ejus inscriptione falsitatis ejus tertiam rationem petiit.

9. *Alia in defensionem Vigilii non majoris roboris.* — Quarta denique Baronii conjectura, « a seipso, inquit, discrepat auctor, contraria simul jungens. Etenim quomodo cum Eutychete et Dioscoro negat duas in Christo naturas, et paulo inferius una cum aliis anathema Dioscoro infert ? Hæc quidem cum sibi invicem adversentur, augent, ut dixi, de impostura suspicionem ». Verum jam viri docti observarunt, in hoc Vigilii anathematismo a

(1) Ex probatissimo Catalogo Blanchiniano constat Vigilium consecratum fuisse Pontificem die XXIX Martii anni DXXXVII, quæ tunc incidit in Dominicam, ut ducta ex eodem Catalogo supputatione demonstrabitur in Nota ad A. 555, 7. Hic autem animadvertere licet cum epocha ista recte omnia congruere ; nam eo tempore Urbs Roma obsidione premebatur, quod tunc contigisse, cum Vigilius assumptus fuit in Pontificem, adnotat Continuator Marcellini a Pagio hic laudatus. MANSI.

Liberato recitato : « Anathematizamus ergo Paulum Samosatenum, Dioscorum, Theodorum, et Theodoritum » ; in locum *Dioscori* restituendum esse *Diodorum*, ut ostendit ordo, quo præfatos hæreticos *Vigilius* anathemate percellit : nam post Paulum Samosatenum nominari debuit *Diodorus* Tarsensis, postea *Theodorus* Mopsuestenus, tum *Theodoritus;* cum certum sit, aliquot annos post *Theodori* mortem *Dioscorum* hæresim suam promulgasse. Cæterum Vigilium in universam Ecclesiam anathema dixisse testatur Facundus lib. contra Mocianum : « Ob hoc etiam de ipsius episcopi Romani chirographis, vel prius ambitionis impulsu, cum fieri arderet episcopus; vel postea venalitate, parti alteri factis, necessarium duximus non tacere ; ne auctoritate nominis ejus præjudicium fides vera sufferret. Quod si hoc non fuisset, neque ipse prius universam anathematizasset Ecclesiam, servare nos in illo oportuit sententiam suam, sequi quod nobis præbuit priscæ antiquitatis exemplum ». Quibus verbis Facundus confirmat quod post relatam illam Epistolam Liberatus subjicit : « Sub hac Epistola Vigilius fidem suam scripsit, in qua duas in Christo damnavit naturas, et resolvens tomum papæ Leonis, sic dixit : Non duas Christum naturas confitemur, sed ex duabus naturis compositum unum Filium, unum Christum, unum Dominum ». De hujus itaque Epistolæ tam a Liberato, quam a Victore Tununensi scriptoribus coævis recitatæ veritate non videtur dubitandi locus ; ex qua tamen nullum penitus Apostolicæ Sedi præjudicium illatum ; cum ejus tum *Vigilius* invasor, *Silverius* autem germanus Pontifex esset. Porro ea data non est *anno* II *post consulatum Basilii,* id est, anno DXLII, ut perperam habet Tununensis, qui *Silverii* exilium usque ad illum annum magno errore differt ; sed sub finem anni DXXXVII vel insequentis initio, ut ex dictis liquet.

10. *Epist. Vigilii PP. ad Profuturum episc. Bracurensem.* — A num. 21 ad 28. Epistola Vigilii, quæ ab eo dicitur scripta ad *Eutherium,* mendosa est in titulo, et in subscriptione. Baluzius enim tomo I novæ collectionis Conciliorum pag. 1468, demonstrat, eam inscribi debere *Profuturo*, qui hoc tempore Bracarensis episcopus erat ; idque non solum auctoritate vetustissimi Codicis Ecclesiæ Lugdunensis ; sed etiam duorum optimorum et vetustissimorum bibliothecæ Colbertinæ, in quibus varia istius Epistolæ capita referuntur ex Epistola papæ Vigilii ad *Profuturum* episcopum. Ad hæc extat integra *Profuturo* inscripta in alio optimo, et antiquissimo Codice ejusdem bibliothecæ, ex quo eam integram descripsit Baluzius. Denique diserta Epistolæ ad *Profuturum* mentio est in Gestis Concilii primi Bracarensis, ubi fertur scripta ad interrogationem ejus, et propter prolixitatem Gestis minime est inserta. Scripta est Epistola adversus Priscillianistas et adversus Arianos, et tam apud Baronium, quam in Conciliorum collectionibus his verbis clauditur : *Data kal. Mart. Volusiano et Joanne viris clarissimis coss.* Indeque Baronius et Onuphrius occasionem sumpsere *Joannem* et *Volusianum* consules hoc anno proponendi. At Volusiani nomen in nullis Fastis legitur, eaque Epistola in exemplari Colbertino a Baluzio recitato his verbis subscripta est. *Data Romæ III kal. Jul., Flavio Joanne viro clarissimo consule.* Hujus anni consulatum in Dissert. Hypatica antequam hæc Epistola lucem vidisset, jam emendaram. Porro ex hac Epistola intelligis errorem rebaptizantium olim a S. Stephano papa hujus nominis I, et postea in Concilio Nicæno damnatum, ac a S. Augustino in Africa impugnatum, hujus sæculi initio in Hispania ab Arianis et Priscillianistis redintegratum fuisse. Denique non solum ex hac Epistola, sed etiam ex alia ejusdem Vigilii, de qua mox, apparet Joannem hoc anno sine collega consulatum gessisse.

11. *Theodeberti regis Francorum studium in suorum salute procuranda.* — Ad num. 28. Baronius recitat Epistolam a *Vigilio* adhuc pseudopapa ad *Cæsarium* Arelatensem episcopum scriptam postquam consultus fuit a *Theodeberto* Francorum rege de pœnitentia cuidam viro injungenda, qui nuptias incestuosas in regno ejusdem Theodeberti contraxerat. Epistola dicitur *data pridie nonas Martias Fl. Joanne V. C. cos.* Ideoque hoc anno, et ante *Silverii* papæ obitum, qui contigit die XX mensis Junii hujus anni, ut suo loco ostendam. Porro Baronius, cum *Theodebertum* regem reum luxuriæ sciret, et Epistolam *Vigilii* non satis accurate perpendisset, arbitratus est, Romanum Pontificem consultum fuisse de pœnitentia, quæ *Theodeberto* regi propter incestuosas nuptias esset imponenda. Et tamen *Theodebertus* vixit quidem cum *Deuteria* adultera per triennium, sed ab illo scelere jam resipuerat, nec unquam lapsus est in incestum ; cumque fratrem non haberet, uxorem fratris accipere non potuit. Quare hæc *Vigilii* verba, quibus dicit Theodebertum edoceri desiderare, « cujusmodi pœnitentia possit illius purgare delictum, qui cum uxore fratris sui illicitum præsumpsit inire conjugium », de Theodeberto nullo modo intelligi possunt, sed de quodam Franco, qui cum uxore fratris sui illicitum conjugium inire præsumpserat, ut recte vidit Cointius hoc anno, num. 3 et seqq., ubi tamen perperam arbitratur, *Vigilium* anno DXXXVI cathedram Apostolicam invasisse, et jam sexto kal. Julias anni Christi DXXXVII, mortuo *Silverio*, legitime sedere cœpisse, quæ ex dictis ac infra dicendis corruunt. De *Deuteria* in morte Theodeberti regis loquemur.

12. *Origenistæ in Palestina tumultuantur.* — A num. 29 ad 85. *Nonnus* auctor præcipuus tumultuum, quos *Origenis* asseclæ in Palæstina excitarunt, de quo jam egimus cum Baronio anno DXXXII, *Theodori* Cæsareæ Cappadociæ, et *Domitiani* Ancyrensis magni nominis antistitum suffragiis suffultus, *Petri* patriarchæ Hierosolymitani animum tentavit, eumque erga monachos maximæ Lauræ S. Sabæ concitavit. Quare monachi maximæ Lauræ

communi consilio *Gelasium* præfectum ad Justinianum imp. delegant, de illata vi ab Origenistis conquesturum. Ille e vestigio in regiam urbem profectus diuturniorem ibidem moram faciens re infecta abire tandem coactus est : « Omnes enim aditus », inquit Cyrillus in Vita S. Sabæ cap. 107, « præoccupaverat vitii colophon, qui Nonni sectatorum erat præcipuus, Theodorus (Cæsareæ Cappadociæ episcopus) eis diligentibus impositis custodibus, ac speculatoribus, ne per aliquem eorum eis inscientibus ingrederetur monachus ex Hierosolymis, et patriarchæ, et imperatoris aures ad se attraheret ». Itaque Gelasius ad suos revertens animi mœrore, ac longioris peregrinationis incommodis fractus exstinctus est *Amorii*, quæ Phrygiæ civitas est; « Cum autem », prosequitur Cyrillus cap. 106, « hoc rescivisset Nonnus, Theodorus et Domitianus, et quicumque erant ejusdem vitii æmulatores, Georgium, qui ipse quoque sectam sequebatur Origenis, ejus loco præfectum et ducem constituunt, et in divinissimi Sabæ throno (o justitia et Dei tolerantia!) collocant ».

13. *Nonnus magnus Origenista exstinguitur.* — Sed haud diutius *Nonno* victoria lætari licuit; nam paulo post tardæ numinis vindictæ pœnas dedit miserrime exstinctus : statimque etiam *Georgius* turpissimi criminis reus e Sabæ Laura expellitur septimo præfecturæ mense et *Cassiano* viro integerrimo, qui anno DXXXVI, Synodum Constantinopolitanam sub Menna subscripserat, regimen demandatur, qui tamen decimo mense defunctus Cononi locum cessit : « Cononi », inquit Cyrillus citatus, « post ipsum (nempe Cassianum) mandant monachi præfecturam, mandant vero, Deo, ut arbitror, monachorum animos ad hoc movente : fuit enim vir ille summe resplendens; et rectis dogmatibus, et omni virtute et recte factis; qui etiam in præfectura usus est magna cura et diligentia : nam et eos, qui illinc recesserant ejecti ab Origenistis, patres rursus collegit, et Lauram, quæ a frequentibus illis tumultibus, et bellis hæreticorum jam inclinata fuerat, in genua mox erexit, ac veluti renovavit ». Hic Conon per Pelagium diaconum Apostolicæ Sedis apocrisiarium, Origenem, ac postea in Synodo V, Origenistas, quos inter fuit *Theodorus* memoratus, damnandos curavit, uti suo loco dicetur.

14. *Origenistæ post hunc annum tumultuati sunt.* — Baronius anno DXXXVII, num. 28, ante eum annum hæc dissidia contigisse existimat. Nam eo anno ex Liberato cap. 23 narrat, *Pelagium* peracta *Zoili* episcopi Alexandrini consecratione ad aulam regiam redeuntem a monachis Palæstinis libellos contra Origenem ad *Justinianum* deferendos accepisse, et currenti anno *Origenem* ab imperatore, et patriarchis fuisse damnatum. Verum card. Norisius, qui Historiam Origenianam doctissime exposuit, lib. 1 de quinta Synodo cap. 1, contra Baronii opinionem locupletissimum testimonium profert. Anno DXXXVI celebrata est Constantinopoli Synodus a *Menna* patriarcha, in cujus subscriptionibus legitur sessiones habitas præsentibus inter reliquos « Stephano diacono, et ambasciatore Sotherici sanctissimi episcopi Cæsareæ metropolitani primæ provinciæ Cappadocum, et Gaiano presbytero, et ambasciatore Elpidii sanctissimi episcopi Ancyrani metropolitani primæ Galatiæ ». At tempore persecutionis monachorum Lauræ sancti Sabæ erat episcopus Cæsareæ *Theodorus*, et Ancyræ *Domitianus* ex laudati Cyrilli tunc viventis testimonio : quare post annum DXXXVI cœpta est illa persecutio.

15. *Ex Vita S. Cyriaci harum turbarum initium eruitur.* — Quo vero sequenti tempore contigerit, ex Vita sancti Cyriaci anachoretæ, quæ extat apud Surium die XXIX Septemb. colligit card. Norisius, post cujus Dissertationem de quinta Synodo in lucem emissam Antonius Pougetus monachus Benedictinus eamdem Vitam in Analectis græcis græce et latine edidit, cujus versione utar. Metaphraste igitur, seu auctor illius Vitæ ait de Cyriaco : « Hierosolymam venit jam decem et octo annos natus, nono quidem imperii Leonis Magni anno, pontificatus autem Anastasii Hierosolymorum episcopi, octavo ». Natus erat Cyriacus anno CDXLVIII, sub finem imperii Theodosii junioris, idque saltem ante V Martii, ut in morte ejus ostendetur, annoque CDLXV, natus annos XVIII, Hierosolymam venit, ut ex laudatis verbis manifestum fit. Tum ait Metaphraste, *Cyriacum* in *Sucæ* Lauram se contulisse; ex qua cum exiisset, ad eam rediit anno Christi DXLI, juxta supputationem Pougeti, aut anno DXL, juxta supputationem card. Norisii : « Cumque ad beati Charitonis cellulam quintum exegisset annum, strenuissime eos, qui cum Origene sentiebant, expugnabat. Tunc quoque admirabilis Cyrillus (auctor nempe Vitæ sancti Sabæ) qui a magni Euthymii ad beati Sabæ Lauram accesserat, ut Joannem Silentiarium episcopum videret, fit ei minister litterarum ad beatum hunc Cyriacum. Litteræ autem bellum adversus sanctam civitatem suscitatum significabant, eumque obsecrabant, ut Deum impensius oraret, ut qui in nova Laura cum Nonno et Leontio ex Origenis dogmatis societatem coierant, et adversus Orthodoxam fidem bellum sumpserant, vincerentur, et multam illam deponerent arrogantiam ».

16. *Post annum* DXL *turbæ illæ exortæ.* — Sanctus Cyriacus litteris perlectis tale Cyrillo responsum dedit : « Dic, inquit, ei qui te misit : Ne mœrore affligamur, pater; cito enim videbimus, Nonnum quidem et Leontium vitam miserrime cum morte commutare; lupos autem in Laura versatos, quam turpissime illinc abigi ». Ex quibus palam fit, post annum DXL, ut habet card. Norisius, aut potius post annum DXLI, *Nonnum* graves illas turbas dedisse, ac maximam Lauram sancti Sabæ invasisse, *Gelasium* illius præfectum ad imperatorem aditu prohibitum, *Georgium* Origenistam monachis Sabæ abbatis constitutum, ac paulo post Nonnum exstinctum. Unde postea scribit Metaphra-

ste : « Quando autem, et ipse legum Origenis diligens custos, Nonnus turpissimo exitu vitam abrupit, fractæque fuerunt omnes eorum vires; et cessavit bellum adversus Orthodoxos, et illi inter sese prœlia cierunt et pericula, multique in Charitonis spelæum ventitantes, non parvam divino Cyriaco molestiam exhibebant, ejus silentium et quietem interturbantes; ad Susacim rursum recedit, cum nonum jam et nonagesimum ætatis annum expleret ». Quare Cyriacus ineunte circiter anno DXLVII, rediit in locum *Susacim* appellatum, postquam in Charitonis cella annos quinque cum parte sexti mansisset, ut ex ejus Vita colligitur.

17. *Quod ex Zoili episcop. Alex. ordinatione confirmatur.* — Ex tempore consecrationis *Zoili* episcopi Alexandrini idem confirmatur. *Pelagius* enim Vigilii papæ apocrisiarius, ea peracta, Constantinopolim rediens, obvios quosdam Palæstinos monachos habuit, qui libellos contra *Origenem* ac sectatores ad Justinianum deferentes Pelagii operam etiam atque etiam rogarunt. Hic lubenti animo rei manum admovit, sperans eo pacto *Theodori* magni Origenistarum patroni potentiam atque existimationem, qua plurimum apud imperatorem pollebat, deprimendam : « igitur Pelagius », inquit Liberatus cap. 23, « æmulus existens Theodoro Cæsareæ Cappadociæ episcopo, volens ei nocere, eo quod esset Origenis defensor, una cum Menna archiepiscopo Constantinopolitano flagitabat a principe, ut juberet fieri, quod illi monachi supplicabant, ut Origenes damnaretur cum ipsis Capitulis talia docentibus ». Justinianus monachorum postulatis Mennæ ac Pelagii hortatione accedente aures haud difficulter dedit : « Annuit », inquit Liberatus, « imperator facillime, gaudens se de talibus causis judicium ferre. Jubente eo dictata est in Origenem, et in illa Capitula anathematis damnatio, quam subscribentes una cum Menna archiepiscopo apud Constantinopolim reperti, deinde directa est Vigilio Romano episcopo, Zoilo Alexandrino, Æphremio Anthiocheno, et Petro Hierosolymitano. Quibus eam accipientibus, et subscribentibus, Origenes damnatus est mortuus, qui vivens fuerat ante damnatus». Pelagius autem *Zoilum* episcopum Alexandrinum ante annum DXL non consecravit, ut ex infra dicendis patebit.

18. *Origenes damnatur.* — Encyclicam itaque Epistolam scripsit *Justinianus* ad quinque orbis patriarchas, quam integram Annalibus inseruit Baronius hoc anno, in qua *Justinianus Origenis* errores de mysterio Trinitatis, de animarum præexistentia, de anima Christi, aliisque de rebus refert, ac sanctorum Patrum testimoniis eosdem impugnat, illorum summarium continetur in novem canonibus, quos Epistolæ subjicit, et Notis illustrat Lupus in Comment. ad Synodum V. Ubi hæc Epistola publicata fuit, atque teste Liberato a Vigilio papa, ac cum reliquis patriarchis etiam a *Petro* Hierosolymitano subscripta, Origenianæ doctrinæ grave vulnus illatum est. Celebris hæc *Origenis* damnatio hoc anno a Baronio recensetur, sed ex dictis constat, eam emanasse circa annum DXLIII. Ait etiam Baronius num. 32. « Eam itaque Constitutionem cum tu legis, non Justiniani legere nescientis lucubrationem existima, sed Mennæ atque Pelagii ». Verum Justinianum in rebus Theologicis exercitatissimum fuisse, suo loco ostendimus. Monachi novæ Lauræ, ubi *Nonnus* ac *Leontius* Origenianæ scholæ cathedram erexerant, damnatæ doctrinæ inhæsere, donec a Laura expulsi sunt, ut suo loco dicetur.

19. *S. Theodosius cœnobiarcha Origenistis adversatus est.* — Baronius num. 30 ait in Vita S. *Theodosii* cœnobiarchæ a Surio recitata, tradi sanctum hunc abbatem ostendisse *se adversari Origenem*, indeque deducit, monachos Orthodoxos Palæstinæ hoc Christi anno adversus Origenistas ab eo concitatos, quod auctor ejus Vitæ hæc scribat post damnationem hæreticorum ab Agapeto papa factam. Verum ut suo loco ostendi, aliquot ante sancti *Sabæ* mortem annis varii Palæstinæ monachi Origeniana dogmata propugnabant, et si *Theodosius* monachos suos adversus *Origenistas* concitasset, et ad libellos adversus eos porrigendos impulisset, vixisset adhuc post annum DXL, post quem certum est, quæ de *Origenistis* hic refert Baronius, contigisse. Epitomator itaque Vitæ sancti Theodosii a Baronio citatus, et *Theodorus* episcopus Petræ in ejus Vita, cujus verba de *Origenistis* anno DXXXVI retulimus, neglecto temporis ordine, meminerunt odii Theodosii erga *Origenistas* occasione certaminum adversus hæreticos gestorum, ob quæ eum tam ab *Agapeto* papa, quam ab *Ephræmio* Antiocheno laudatum fuisse diximus.

20. *Controversia de Tribus Capitulis ex Origenis damnatione orta.* — A num. 85 ad 89. Ex damnatione *Origenis* orta *de Tribus Capitulis* controversia, quam ex Emin. card. Norisio cap. 3 citato explico. *Origenis* damnatio ingentium turbarum ac calamitatum origo fuit: ejus enim defensione desperata ad ultionem animum Origenistæ dolose verterunt. *Theodorus* Cæsareæ Cappadocum metropolita, qui magna apud Justinianum gratia et auctoritate pollebat, ei suadet, *Acephalos* compendio ad subscribendam Synodum Chalcedonensem adduci posse, si tria tantum, quibus hi plurimum offendebantur, corrigeret. Nempe si damnaretur *Theodorus* episcopus Mopsuestiæ Nestorii magister, cujus laudes habentur in Epistola Ibæ præsulis Edesseni in Synodo Chalcedonensi recitata. Dein si prohibeantur libri *Theodoreti* contra XII Capitula sancti Cyrilli in Ephesina Synodo consecrata, quos libros Patres Chalcedonenses non condemnarant, contenti dicto contra Nestorium a Theodoreto præsente anathemate. Tandem si rejiciatur memorati *Ibæ* Epistola ad *Marim* Persam, in qua laudat *Theodorum*, sanctum *Cyrillum* accusat, ac Ephesinam Synodum latæ citra examen præcipitis contra Nestorium sententiæ insimulat. His Tribus Capitulis proscriptis subitam pollicetur *Acephalorum* unionem.

21. *Auctore Theodoro episc. Cæsareæ Cappadociæ.* — Ea tamen mente hæc Justiniano *Theodorus* suggerere visus est, ut Concilii Chalcedonensis correctio strueretur, quod usque ad minimum iota *Pelagius*, cui *Theodorus æmulus* erat, ut nuper ex Liberato diximus, cum Occidentali Ecclesia sartum tectumque volebat. *Theodora Augusta*, quæ palam *Acephalis studebat*, idipsum quod suaserat antistes Cæsareensis, principi inculcat, sed eo consilio pessima mulier facinus moliebatur, ut ubi semel Chalcedonensis Concilii correctio in aliquibus fieret, jam universim ejusdem auctoritas collaberetur, ac nullius ponderis evaderet, quod alicubi errasse monstraretur : « Hæc audiens imperator », inquit Liberatus in fine sui Breviarii, « et dolum dolosorum minime prospiciens, suggestionem eorum libenter accepit, et facere promptissime spopondit, etc. Annuit his princeps et hoc se lætus implere promisit, et relinquens operis sui studium unum in damnationem Trium Capitulorum condidit librum pro delictis nostris vobis omnibus notissimum ». Quo anno hoc edictum contra Tria præfata Capitula emissum fuerit, infra investigabimus.

22. *S. Datius episc. Mediolanensis legatus ad Belisarium.* — Ad num. 89. Sanctus *Datius* Mediolanensis episcopus Romam ad *Belisarium* venit petiturus ab eo præsidium ad Mediolanum Gothis eripiendum, ut refert Procopius lib. 2 de bello Goth. cap. 7, qui ait id contigisse anno tertio belli Gothici, *jam anno se ad brumale solstitium circumagente*, ac postquam trimestres induciæ Romanos inter et Gothos decretæ fuissent. Quare legatio illa sancti *Datii* ipso fine superioris Christi anni contigit : falliturque Bollandus ad diem XIV mensis Januarii, ubi Vitam sancti *Datii* explicans, scribit eum anno tantum sequenti adversus Gothos auxilium a *Belisario* postulasse. Clerici enim Italiæ in Epistola legatis Francorum, qui Constantinopolim proficiscebantur directa, anno quingentesimo quinquagesimo primo scripta, ut infra demonstrabimus, inquiunt : « Sed et in civitate regia, maxime sancto episcopo Datio adesse cum Dei auxilio festinate : postulantes ut eum post XV aut XVI annos ad suam Ecclesiam redire concedat ». Quare legatio *Datii* pro Mediolanensibus sub finem anni DXXXVII peracta.

Concilium *Aurelianense III*, quod Baronius in annum DXL differt, huc revocandum.

SILVERII ANNUS 3. — CHRISTI 539.

1. *Ex insula Palmaria, ubi collegit Concilium, Silverius damnat Vigilium.* — Annus Domini quingentesimus undequadragesimus Apione (alias Appio) Ægyptio consule absque collega notatur : ita Apio ab Api denominatus Ægyptius : licet in Novellis imperatoris, pro Apione, Ario ponatur. Novellæ[1] enim complures, quæ sub consulatu Arionis datæ reperiuntur, sub Apione consule scriptæ noscuntur. Numeratur idem annus belli Gothici in Italia quartus. Cum Silverius papa, tertio exacto Sedis suæ anno, exagitatus (ut dictum est[2]) adversariorum calumniis et in Palmaria insula relegatus detentus, conventu habitu quatuor, qui eum convenerant, episcoporum, adversus Vigilium Romanæ Ecclesiæ cathedræ invasorem anathematis sententiam tulit, hisque verbis conscriptam ad ipsum misit[1] :

2. « Silverius episcopus Vigilio.

« Multis te transgressionibus irretitum, sacerdotalis jamdudum novit generalitas : et quia cruentis humano sanguine manibus decessoribus nostris pervicacia tua subripiens, leviticis præsumpseris excubare ministeriis, plerique noverunt fidelium. Nam quia contra jura canonica, temporibus sanctæ memoriæ Bonifacii papæ, ipso vivente, successor ejus designari conabaris, nisi tibi amplissimi senatus obviasset justitia ; tunc providentia pastorali ac Pontificali auctoritate, tua execranda jam debuerant auspicia detruncari. Sed dum parvum vulnus in te neglectum est, insanabile accrevit apostema :

[1] Novel. LXXVIII. usque ad XCI. — [2] Liberat. diac. in Brev. c. 22.

[1] Extat inter Acta Silverii tom. II. Concil. tom. I. Ep. Rom. Pont.

quod nisi ferro altius abscindatur, fomentorum sentire non potest medicinam. Quippe qui nequissimi spiritus audacia, ambitionis phrenesim concipiens, in illius Apostolici medici, cui animas ligandi solvendique collata et concessa potestas est, versaris contumeliam, novumque scelus erroris in Apostolica Sede rursus niteris inducere; et in morem Simonis, cujus discipulum te ostendis operibus, data pecunia, meque repulso, qui favente Domino, tribus jam jugiter emensis temporibus ei præsideo, tempora mea niteris invadere ». Per tria hæc mensa tempora tres annos, divinæ Scripturæ more, suæ Sedis jam elapsos Silverius notat, qui subdit :

3. « Habeto ergo cum his qui tibi consentiunt pœnæ damnationis sententiam : sublatumque tibi nomen et munus ministerii sacerdotalis agnosce, sancti Spiritus judicio et Apostolica a nobis auctoritate damnatus. Sic enim decet fidem sanctorum Patrum in Ecclesia servari Catholica; ut quod habuit amittat, qui improbabili temeritate quod non accepit, assumpserit. Data octavo kalendas Julii ». Quod sequitur, principe Basilio, sive (ut alia lectio habet, Belisario patricio adjectum putatur, cum temporibus his Silverii nullus conveniat Belisarii consulatus, neque Basilii : quorum alterius, nempe Belisarii contigit ante annos duos; alterius itidem, Basilii scilicet, post annum sequentem. Subjicitur autem huic sententiæ ejusdem papæ subscriptio et aliorum qui interfuerunt episcoporum : « Cælius Silverius papa Urbis Romæ huic decreto anathematis in Vigilio pervasore facto, ad omnia statuta consensum præbens, subscripsi. Pariter et quatuor episcopi subscripserunt, id est, Terracinensis, Fundanus, Firmanus, et Minturnensis. Data est chartula per Anastasium subdiaconum ». Hactenus ibi.

4. Sic igitur beatissimus Pontifex una cum Apostolo Paulo vinctus in Domino, æque cum Paulo illud Apostolicum concinit [1] : « Laboro usque ad vincula, quasi male operans; sed verbum Dei non est alligatum ». Ita quidem, cum licet deportatus in insulam, inclusus carceri, vallatus custodia, atque consumptus inedia, nihil tamen remittit sacerdotalis roboris atque constantiæ, vel Pontificiæ potestatis : potensque gladio Spiritus, quod est verbum Dei, sciens cunctos sibi populos habere subjectos, quos suo arbitrio vel absolvat, aut æternis vinculis obliget, auctoritate qua pollet, adversus Romanæ Ecclesiæ invasorem, spuriumque intrusum Pontificem valide telum damnationis intorquet; et universo ostendit orbi, illum qui fastigium Apostolici throni ruiturus ascendit, seque pro Pontifice gerit, non referre Simonem Petrum, sed magum, neque vicarium esse Christi, sed Antichristum. Eminet, licet conculcata pressuris, in insula Apostolica Sedes; illustratur antistitis præsentia plus quam Roma, Palmaria; non angustiatur exiguæ insulæ termino, nec clauditur circumdantis maris Ecclesia fluctibus, quæ magis dilatatur adversis et crescit angustiis. Fœcunda antiquorum martyrum palmis ipsa Palmaria, novo germine, tanti Pontificis martyrii palma mirifice decoratur; eoque magis, quod pacis tempore, cum nullus Christianæ fidei hostis Gentilis tyrannus insurgit, sola ipsa ejusmodi triumphali fronde virescit.

5. *Amatoris episcopi munera et litteræ ad Silverium, qui indefensus crudeliora in dies patitur.* — Interea vero congemuit universus Catholicus orbis ad universalis Ecclesiæ præsulis ignominias, communicans ipsius vinculis (ut licuit) scriptis Epistolis, quarum unicum quod superest, hic tibi reddimus monumentum : quas enim unus inter alios Amator episcopus (quem puto Augustodunensem illum [1] qui hoc tempore claruit sanctitate) ad eum litteras cum muneribus dedit, ut ea quam patiebatur ipsum levaret inopia, hic tibi integras exhibemus; sic enim se habent [2] :

6. « Beatissimo Silverio Amator episcopus.

« A quibusdam, pater dilectissime, illis a partibus adventantibus audivimus, vos a Sede sancti Petri injuste pulsum, exilio destinatum. Quod nimis grave ferentes, misimus parva munuscula, id est, argenti libras triginta, ad vestram vestrorumque sustentationem; quæ petimus ut ita grato animo suscipiatis, sicut grata mittuntur intentione. Precamur quoque, ut per vestram Epistolam nobis remandare (renuntiare) non dedignemini, qualiter circa vos sit actum, vel modo agitur; ut certam rationem de vobis scire, et fratribus valeam nuntiare. Quid enim putas de nobis fieri, pater summe, cum de summo pastore et vicario sancti Petri talia fiunt? Vos tamen nolite multum tristari, sed confortamini semper in Domino : quoniam potens est Divinitas immensæ tempestatis incerta bono serenitatis amovere. Ora pro nobis, beatissime papa ». Hactenus Epistola sine die et consule. Extat ad eumdem Amatorem reddita Silverii nomine Epistola ab aliquo otioso ex Anastasii scriptis consarcinata, mendacii consulum apposita nota, a veritate historica procul abhorrens, quam ex hujus temporis scriptore Liberato diacono sincere prodidimus : unde indignam putantes quæ ipsius Silverii nomine censeatur, relinquimus eam undique imposturæ labe suspectam.

7. Quod vero ad Pontificis defensionem spectat, iniquitas temporis reddidit Silverii vincula duriora. Etenim cum a Gothis Urbs esset obsessa, et universa Italia motibus Græcorum quateretur atque Gothorum; quodque scirent omnes, Belisarium cum universis viribus Orientalis exercitus pro adversariis contra Silverium militare : factum est, ut relegato Pontifici ad eum in Sedem restituendum nullus suppetias ferre posset : non clerus Romanus foris Gothorum obsidione vallatus, et intus custo-

[1] 2. Tim. II.

[1] De eo Roman. Martyrol. die XXVI. Novembr. — [2] Tom. I. Epist. Rom. Pont. ante Ep. Silver.

ditus ab exercitu imperatoris, quicquam ex more præstare valuit; non reliqui episcopi, quod viderent frustra se niti posse, tot ingruentibus malis, contra torrentem : exspectantes omnes, si meliora forte, quod esset in optatis, tempora aspirarent. Silent leges, cum arma strepunt, nec canonum auditur clamor, ubi reboante classico milites excitantur.

8. Sic itaque injuria temporis factum est, ut ab Ecclesia indefensum ipsius Ecclesiæ visibile caput opprimi sineretur, quod alias, urgente etiam Gentilium persecutione, accusationum vinculis absolutum, congregatum in cryptis episcoporum Concilium suo ipsius judicandum arbitrio jussit abire liberum. Ex quibus magis quis deploret istiusmodi infelicissimum omnium rerum statum, quod sub Christianis principibus fieri contigerunt, quæ sub imperatoribus Ethnicis iisdemque diris persecutoribus, ne fierent, Occidentalis orbis episcopi sedulo studio intercesserunt : dum sine episcoporum sententia damnatur absque spe ulla restitutionis episcopus episcoporum, et subrogatus artibus hæreticorum is sedet, qui cum iisdem hæreticis de restitutione damnati hæretici convenisset. Hoc quidem discrimine gravius invenimus nunquam, neque periculum manifestius, sub quo fuerit Romana Ecclesia constituta. Sed qui super maria fundavit eam, de excelso solio clamat : Confidite, ego vici mundum.

9. Sed quid post hæc Silverio accidit? Moverunt adversariorum invidiam obsequia illa ipsi ab episcopis diversis impensa; auxit et in eum odium ab ipso in Vigilium anathema recens illatum : cujus rei causa factum est, ut arctiori custodiæ traderetur, ac denique (quod Liberatus diaconus testatur) consumi inedia cogeretur : sed id quidem sensim, non statim violenterque : adeo ut in annum sequentem ærumnosam vitam produxerit ; adhuc enim annum unum ferme vixisse, ex eo cogimur affirmare, quod qui octavo kalend. Julii (ut dictum est) in Vigilium litteras anathematis dedit; et tam ex Anastasio, quam ex Romano Martyrologio, duodecimo kalend. Julii obiisse legitur : non hoc utique anno, sed sequenti eum esse defunctum, affirmare necesse est. Dicemus de eo suo loco.

10 *Hunnorum incursiones, Persarum hostiles motus, aliæque calamitates ingruunt.* — Sed quantis hæc Deus illata in Summum Pontificem mala immissis cælitus cladibus vindicarit vix credi potest; referreque detrectarem, quod superare videantur humanum captum : sed cum hæc Procopius referat, qui hoc tempore eamdem quam habebat præ oculis scribebat historiam, verbis ipsius hic describere minime prætermittam. Sub hoc enim anno decimo tertio Justiniani imperatoris hæc adeo infelicia contigisse narrat in Oriente, unde malum tantum originem duxit, his verbis [1] : « Ingentes igitur tunc Hunnorum exercitus Istrum transmittentes in omnem Europam invaserunt, nec ulla natio tot in hac parte maleficia damnaque intulit. A sinu enim Ionico hi Barbari omnia usque Bizantii suburbana populati sunt, arcesque duas munitissimas in Illyrico, civitatemque Casandream vi everterunt, quam antiqui Potideam vocabant : multaque gaza simul cum centum et viginti millibus hominum captis, domum reverterunt, nullo penitus eis resistente. Posteris autem temporibus sæpius reversi intoleranda Romanis mala intulerunt : nam in Chersonensi expugnatione oppidanos deceperunt, ex parte maris (Melanes vocatur) muros ascendentes de improviso eos oppresserunt, quorum partim capti, partim interfecti sunt. Nonnulli angustias maris inter Abidum et Sextum transeuntes, in Asiæ loca excurrentes, Chersonnesum reverterunt. Inde denique rursus domum cum toto exercitu se receperunt. In alia item irruptione Illyricum repetentes, Thermopolim obsedere : oppidanis se acriter defendentibus, vestigabant quanam via facilius ascendere possent; præter spem unam repererunt, quæ ad montem his supervenientem (supereminentem) ducit. Sic omnes fere Græcos, præter quam Peloponnesiacos infestantes, tertio domum remigrarunt ». Hæc de Hunnorum incursionibus Procopius : quibus tradit inferius, annuam esse pollicitum imperatorem pecuniam, sicut et Sarracenis : ita ignominiose coactus est imperator a Barbaris ingruentibus redimere pacem pensitatione tributi, qui haud pridem, cum Dei amicus esset, Wandalos, Gothosque invictos superasset.

11. Et unde (si quis accurate investigabit) tantorum malorum causa provenisse, dicenda, nisi ob numen offensum? Quoddam hoc fuit quodammodo monstrum, ut qui victor in omnibus Justinianus imperator universa Africa potitus fuit, atque item bello Siciliam, Dalmatiam, Italiamque una cum Urbe recepit, idem ex insperato Hunnos pati coactus sit infundentes se usque in Constantinopolitanæ urbis mœnia, nec eos quicquam virium habuerit expellendi. Quis non manu tractet, et aperta omnino luce non videat, vocari a Deo Barbaros in demolitionem et damnum imperii. cum sancta religio a principibus sauciatur? Cum factum est in Silverium, quod nec profanus aliquis tentare ausus fuisset; passum est ab Hunnis Romanum imperium, quod vix quælibet destituta sine rege provincia subitura fuisset.

12. Sed pauca sane hæc atque adeo levia quisque dixerit, si conferat cum his quæ post hæc mala sunt subsecuta, hoc tamen anno fieri cœpta. Et quænam hæc? Audi ex eodem auctore Procopio, dum ait, hoc ipso anno decimo tertio Justiniani imperatoris Cosrhoen regem Persarum statuisse rumpere fœdus, quod perpetuum fuerat cum Romanis sancitum, nec ullis potuisse ab instituto revocari litteris vel legationibus imperatoris : quænam vero ingentia mala bellum hoc secum vexerit, idem fusius narrat, nosque suis locis summatim dicturi sumus. Vitigem enim Gothorum regem per legatos

[1] Procop. de bello Persic. l. II.

sollicitasse Cosrhoen ad inferendum bellum Justiniano imperatori, idem Procopius alibi tradit [1]. His quidem malis Orientale imperium hoc anno exagitatum constat. In Occidente vero post fatigatam Italiam diuturno Gothico bello, postque longam Urbis obsidionem, ingenti penuria universus populus laboravit. Ita plane in ultionem scelerum patratorum exacuens gladium iræ suæ, « famem vocavit Deus super terram [2] et omne firmamentum panis contrivit»: ac secundum illud propheticum [3]: « Residuum erucæ comedit locusta, et residuum locustæ comedit bruchus, et residuum bruchi comedit rubigo » : equidem quod bellicæ devastationi superfuit, penuria devoravit, et pestis; et si quid a penuria et peste remansit illæsum, rursum furor Gothicus devastavit : ita ut non soluta obsidio Urbis, sed potius ejusdem dilatum videri potuisset excidium, nec Gothorum tantum, sed Græcorum etiam gladiis tradita Italia devoranda.

13. *Perdurante Urbis obsidione, fames et pestis vexat Italiam.* — Sed antequam ista adeo ærumnosa laboris dolorisque plena narremus (ut cuncta ordine temporum describamus) quæ prius de Urbis obsidione ab eodem Procopio sunt dicta, ea scilicet quæ ad institutum pertinent, hic describamus. Quæ igitur mense Martio anno superiori obsideri cœpta est, ultra annum dies novem eamdem obsidionem propagatam fuisse Procopius tradit [4] cujus quoque testificatione, Romanorum studium erga Christianæ religionis cultum mirifice commendatur, cum quæ essent Gentilitiæ superstitionis mirum in modum detestarentur; quod ex iis quæ tunc acciderunt, digno exemplo edito demonstrarunt : cujus rei causa fortasse accidit, ut non tam cito, veluti sub Alarico, tradita Gothis ipsa Urbs fuerit, quando (ut suo loco superius dictum est) vigebat apud plurimos nobilium superstitio idolorum. Verum licet purissimi modo Romani, paucis exceptis, essent Christianæ religionis cultores, proculque abhorrerent ab omni cultu deorum; tamen quod rejecto legitimo sacerdote, illic illud in loco sancto esset exaltatum idolum, ob Græcos tale sensit Urbs ipsa flagellum : dederunt et pœnas, qui tantæ abominationis fuerunt auctores. Sed quæ de Jani delubro scribat Procopius, audiamus:

14. « Per id tempus, inquit [5], Romani quidam Jani fanum aperire, foribus vi occulte illata, tentarunt. Hic Janus deorum antiquissimus fuit, cujus foro in medio et ex adverso Capitolii sacellum extat paulo supra eum locum, quem nunc Romani Tres Parcas appellant. Id vero Jani sacellum totum ex ære constructum fuisse sat constat, et quadrata quadam dimensione locatum; tantæque amplitudinis, quanta integri Jani statua poterat, quæ utique et ipsa cum ænea sit, non minor quam quinquepedalis esse apparet, per cætera omnia mortali similis, capite duntaxat bifrons, ita ut facies altera in orientem solem divergat, in occidentem altera : portæ utrinque et æneæ in faciem alterutram versæ: quas ferme in pace et prosperis rebus occludi Romani veteres quondam instituerunt, contraque aperiri, dum interea bellum his esset. Sed Christianæ fidei disciplinam si uspiam alii unquam, Romani præcipue sunt venerati. Unde has Jani portas perinde neglectas, ne bellantes quidem aperuere. In ea tamen obsidione nonnulli, vetustæ illius (ut reor) opinionis et cultus memores facti, enisi clam sunt patefacere; haud tamen omnino id exequi potuerunt, nisi catenus, ut fores vim passæ non invicem sic cohærerent, ac antea arctius cohæsissent. Latuere tamen qui aggressi id facinus fuerunt, nulla ejus rei, ut in tanta omnium perturbatione, habita quæstione; quippe cum nondum ad principes ipsos id delatum fuisset ». Utpote qui haud inultum facinus relicturi erant, ubi ejus auctores sollicite perquisitos adinvenissent. Si igitur adeo magnum execrandumque æstimabatur sacrilegium, vel aperire Jani portas esse tentatum; quæ de sacrificantibus diis, aliosve superstitiosos deorum cultus tentantibus fuerant pœnæ sumendæ? Hæc de Urbis obsidione; quam perdurasse menses quatuordecim dum alii tradunt, certe a Procopio, qui fuit præsens, erroris penitus arguuntur, cum ipsam annum unum et dies novem perseverasse tantum affirmet. Sed quæ his successerunt mala, narremus.

15. Sub hoc eodem anno, qui quartus belli Gothici a Procopio ponitur inchoatus, dira fames vexavit Italiam, de qua ista idem auctor habet [1] : « Cum, inquit, jam se verterat annus, et messis tempus adesset, in campis frumentum sua sponte maturescebat; non tamen qua prius id copia fuit, sed longe minori, ut quod nec hominum manibus, nec boum labore satum humoque tectum fuisset, sed temere in agri superficiem jactum : unde ejus pars quædam terræ vi foras emerserat; ipsum id tamen cum demeteret nemo, præ nimia sui maturitate in terram iterato excidens renascebatur. Quæ res cum eumdem in modum in Æmilia accidisset, ejus regionis homines propriis sedibus ac bonis relictis, in agrum Picenum profugerant, haudquaquam existimantes ejus provinciæ loca, quia maritima essent, eadem omnino rei frumentariæ inopia premi. Tuscos præterea haud secus ac pari de causa fames attigerat. Ex his tamen qui montes incolerent, frumenti in modum e glandibus commolitis confectum panem edebant. Unde vulgatis velut in pecua morbis, uti par erat, multi mortales capiebantur, et paucis superstitibus interibant. In Picentes autem tradunt non minus quinquaginta millia hominum præ inedia interiisse, et longe plures extra Ionicum sinum. Qua autem morbi specie, et quemadmodum hi morerentur, mox explicabo.

16. « Cum enim nihil iis esset quo vescerentur, extenuati nimirum omnes pallentesque reddeban-

[1] Procop. de bello Goth. l. II. — [2] Psal. CIV. — [3] Joel. I. — [4] Procop. de bello Goth. l. I. et II. — [5] Ibid. l. I.

[1] Procop. de bello Goth. l. II.

tur, caroque ut cibo diutius carens in seipsa retracta cohæserat : felle item cum nimium abundaret, atque adeo corpora ipsa vi sua oppressa jam infecisset, haudquaquam sinebat suo e pristino cursu in his venas defluere. Malo itaque pervincente, nihil prorsus succi corporibus relinquebatur. Cutis præterea obdurata corio persimilis erat, præ se maxime ferens quod impacta ossibus inhæsisset, livore jam in nigredinem commutato : unde et homines exustis facibus nihil absimiles videbantur, eorumque facies stupidior erat, torvusque et furentis adspectus. Mortem itaque passim obibant, cibi partim inopia, nimia partim saturitate. Nam postquam in his fuerat calor omnis exstinctus, quem natura introrsum exusserat; si quis forte eos ad satietatem et non paulatim cibasset (ut recens nati lactari solent) cum ingestos minus digererent cibos, celerius longe moriebantur. Fuere qui fame cogente, alterni se esitarent : feminas enim duas fuisse tunc tradunt, quæ viros septemdecim interfectos absumpserint. Hæ namque (ut ferunt) cum solæ et resides domi, cæteris mortuis superfuissent, divertentibus ad se peregrinis, noctuque dormitantibus interfectis divescebantur : septem itaque et decem diversis temporum spatiis in cibum absumptis, octavus ac decimus qui ad has forte diverterat, somno tunc subito experrectus, cum in se eadem quæ et in cæteros fecerant, molirentur, cognita primum facti ab his ratione, utrasque obtruncat.

17. « Sed eo jam alibi evaserat famis necessitas, ut quicquid ubique herbarum esset, celerius nonnulli adirent, et genu in terram nisi, cum avellere has niterentur, deficientibus viribus (nam e corporibus vigor omnis abscesserat) porrectas ad herbas solo moribundi procumberent; insepultique passim manerent, cum hos nemo humo contegeret : non enim erat qui sepulturæ rationem haberet ». Hactenus de fame Procopius horum inspector ac deplorator.

Porro Miscellæ auctor conjungit famem hanc cum ea quam Urbs passa est, dum obsideretur : sed quam atrox ista fuerit, testificatione S. Dacii Mediolanensis episcopi ita paucis describit : « Tanta siquidem per universum mundum eo anno, maximeque apud Liguriam fames excreverat, ut (sicut vir beatissimus Dacius Mediolanensis antistes retulit) pleræque matres infelicium natorum comederent membra ». Hæc ipse, quæ quidem perperam ponit sub anno decimo quinto imperatoris : sicut et errare convincitur Cedrenus, qui eamdem sub anno nono recenset. Nam quantum ex Procopio, qui præsens fuit, inspicere licet, ad præsentem hæc sunt annum referenda. Sed non defuit tunc Dei servis annona.

18. Tunc enim accidisse videtur mirandum illud, quod sanctus Gregorius de sancto Benedicto narrat his verbis [1] : « Alio quoque tempore in eadem Campaniæ regione fames incubuerat, magnaque omnes alimentorum indigentia coangustabat. Jamque in Benedicti monasterio triticum deerat : panes vero pæne omnes consumpti fuerant, ut non plusquam quinque ad refectionis horam fratribus inveniri potuissent. Cumque eos venerabilis Pater contristatos cerneret, eorum pusillanimitatem studuit modesta increpatione corrigere, et rursum promissione sublevare, dicens : Quare panis inopia vester animus contristatur? Hodie quidem minus est, sed die crastina abundanter habebitis. Sequenti autem die ducenti farinæ modii ante fores cellæ in saccis inventi sunt, quos omnipotens Deus quibus deferentibus transmisisset, nunc usque manet incognitum. Quod cum fratres cernerent, Domino gratias referentes, didicerunt jam de abundantia nec in egestate dubitare ». Hæc Gregorius.

19. *Mediolanum excisum a Gothis, unde Dacius episcopus evadit.* — Sub eodem quoque anno quarto belli Gothici recenset idem qui supra Procopius cladem civitatis Mediolanensis, quando a Gothis capta et solo penitus æquata est. Rem gestam ipse [1] pluribus scribit, quem tu consulas. Sed quæ post tantæ urbis excidium enarratum fusius, brevi cuncta stringens epilogo, demum adjicit, accipe : « Mediolanum vero amplissimam urbem solo æquatam delent, in eaque virorum trecenta millia sine ullo ætatis respectu trucidant : feminas vero servitiorum in morem abductas Burgundionibus dono dedere, ut promeritas his gratias redderent pro inita secum belli societate. Reparatum vero, qui ad Romanos defectionis causa fugerat, inventum, comprehensumque et minutatim concisum vorandum canibus objecere. Birgentius tamen ejusdem non expers noxæ (nam et is Mediolani tunc aderat) fugiens in Venetos abiit; indeque sequentibus suis, in Dalmatiam venit, et ex ea provincia ad imperatorem se Byzantium contulit ». Hæc Procopius : quæ quidem facta sunt a Mundila Gothorum duce fœdifrago.

20. De Dacio autem episcopo Mediolanensi, quem jam antea legatione apud Belisarium functum esse ex Procopio [2] diximus, quid factum sit, licet nihil dicat; ipsum tamen fuga lapsum cruentorum manus evasisse Gothorum, S. Gregorius [3] papa testatur, pervenisseque Constantinopolim : sed quod persecutores Gothi Ariani essent, causa fidei exactum civitate ipse putavit; qui et quid in via eidem acciderit, ita narrat : « Ejusdem quoque principis tempore », nempe Justiniani, « cum Dacius Mediolanensis urbis episcopus, causa fidei exactus, ad Constantinopolitanam urbem pergeret, Corinthum devenit. Qui dum largam domum ad hospitandum quæreret, quæ comitatum illius totum ferre potuisset, et vix inveniret, adspexit eminus domum congruentis magnitudinis, eamque sibi præparari ad hospitandum jussit. Cumque ejusdem loci incolæ dicerent, in ea tunc manere

[1] Greg. dial. l. II. c. 21.

[1] Procop. de bello Goth. l. I. — [2] Ibid. — [3] Greg. dial. l. III. c. 4.

non posse, quia multis jam annis hanc diabolus inhabitaret, atque adeo vacua remansisset; vir venerabilis Dacius respondit, dicens : Imo ideo hospitari in eadem domo debemus, si hanc spiritus malignus invasit, et ab ea hominum habitationem repulit. In ea sibi igitur parari præcepit; securusque illam, antiqui hostis certamina toleraturus, intravit : itaque intempestæ noctis silentio, cum vir Dei quiesceret, antiquus hostis immensis vocibus, magnisque clamoribus cœpit imitari rugitus leonum, balatus pecorum, ruditus asinorum, sibilos serpentum, porcorum grunnitus, stridores soricum. Tunc repente Dacius tot bestiarum vocibus excitatus, surrexit vehementer iratus, et contra antiquum hostem magnis cœpit vocibus clamare, dicens : Bene tibi contigit, miser : tu ille es qui dixisti : Ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero similis altissimo. Ecce per superbiam tuam porcis et soricibus similis factus es : et qui imitari Deum indigne voluisti, ecce (ut dignus es) bestias imitaris. Ad quam ejus vocem (ut ita dicam) dejectionem suam malignus spiritus erubuit. An non erubuit, qui eamdem domum ad exhibenda monstra quæ consueverat, ulterius non intravit? Sicque postmodum fidelium habitaculum facta est : quia dum eam unus veraciter fidelis ingressus est, ab ea protinus mendax spiritus atque infidelis abscessit » Hæc sanctus Gregorius. Atque de his hactenus : reliqua de Dacio inferius suis locis dicenda erunt.

Anno periodi Græco-Romanæ 6032. — Jesu Christi 539. — Vigilii papæ 3. — Justiniani imp. 13. Vitigis reg. 4.

1. *Quindecennalia Justiniani.* — *Appio* absque collega in Oriente consul processit, diciturque ab auctore Chronici Alexandrini *Strategii filius.* Baronius et Onuphrius *Appionem* hoc anno consulem *Ægyptium* vocant, et hoc pacto eum cum Appione Ægyptio ejus avo, patricio et ærarii castrensis præfecto, quem Procopius lib. 1 de Bell. Persic. cap. 8 prodit, ab Anastasio imp. consortem imperii renuntiatum fuisse, perperam confundunt. *Appius* enim *Ægyptius* pater fuit *Strategii*, qui anno DXXXII Justiniani jussu interfuit Collationi Orthodoxos inter et Severianos habitæ, ut testatur Innocentius episcopus Maroniæ qui eam litteris mandavit. In ea enim, ut videre est apud Baronium eo anno num. 34, *patricius Strategius*, qui tunc comes erat divinarum largitionum, sic alloquitur episcopos : « Scitis et vos, quoniam gloriosæ memoriæ pater meus Appius ex Ægyptiorum oriundus provincia, etc. » Hic vero *Strategius* pater fuit Appionis hoc anno consulis, ut mox ex Chronico Alexandrino diximus. Vivebat adhuc hoc tempore *Strategius*, ut liquet ex Procopio lib. de Bell. Persic. c. 1, ubi vocat eum *patricium et imperatoriæ Gazæ præfectum*, et ex Novella Justiniani CV, anno DXXXVI data, quæ inscripta est *Strategio comiti sacrarum largitionum, exconsuli et patricio*, qui ideo consul honorarius fuerat. Nepotes vero avorum nominibus apud Romanos sæpe appellatos jam observavimus. In Novella LXXVIII aliisque, iste *Appio* dicitur *Ario*, errore nato ex græca littera P. accepta pro latina P. Littera enim latina R. græcis est P, id est, ρ. Sic in lege VI Codicis Justiniani *de Officio rectoris provinciæ*, legitur *civitas Phodiorum*, loco, *civitas Rhodiorum*, ut notat Cujacius IV, observat. VI. *Quindecennalia* imperii vivente Justino a Justiniano suscepti.

2. *Gesta anno* V *belli Gothici.* — A num. 1 ad 10. Est hic annus belli Gothici *quintus*, quo Romanis consilium fuit, *Ostrogothos* ex agro Piceno pellere, ut videre est apud Procopium lib. 2 Bell. Goth. cap. 18 et seqq. ubi et ait, Fesulas, Auximum, Ravennam, ipsumque regem *Vitigem* captivum in potestatem Romanorum devenisse, ac *Theodebertum* Francorum regem cum ingenti exercitu Alpes superasse, ut Ostrogothis auxilio esset, sed acceptis *Belisarii* litteris in Franciam rediisse. Quibus narratis Procopius librum illum 2 his verbis claudit : « Et annus tunc quintus hujus belli exibat, quod Procopius historiæ demandavit ». Quare quæ de Ravenna cum Vitige reddita Belisario anno sequenti a Baronio narrantur, gesta sunt ejusdem anni exordio, quo adhuc annus V belli Gothici in cursu fuit. Qua de re infra.

3. *Epistola Silverii PP. ad Vigilium supposititia.* — Cæterum *Silverius* papa die XX mensis Junii anni elapsi mortuus est, licet Baronius mortem ejus in annum sequentem male differat, ut ibidem videbitur. Epistola *Silverii* papæ *Vigilio* inscripta, cujus initium : « Multis te transgressionibus irretitum, etc. » supposititia est, ut ostendunt styli barbaries, falsa nota consularis, et emendicatæ ex Epistola Felicis II ad Acacium sententiæ. Præ-

terea nullo Historicorum testimonio confirmantur, quæ de Vigilio *Silverius* in ea narrat, scilicet *cruentis sanguine manibus* leviticum munus affectasse, *decessoribus suis* subrepsisse, et senatus justitia repressum fuisse. Tertio, incredibile est, *Silverium*, quem statim a dejectione sub inimicorum custodia detentum, ac in exilium deportatum Liberatus testatur, indicto episcoporum conventu anathematis sententiam in Sedis suæ pervasorem pronuntiasse. Neque enim id eo tempore contingere potuit, quo *Pataram*, patria pulsus, Sede privatus, Pontifex incolebat; cum huic anathematis decreto, non Asiani, sed Itali subscribant episcopi. A reditu excommunicatum *Vigilium* nemo dixerit; statim enim *Silverius* Vigilio æmulo suo traditus est, et in *Palmariam*, vel *Pontium* insulam deportatus, ubi verisimile non est, custodum vigiles oculos fallere, Synodos indicere, canonicas sanctiones condere, anathematismos in adversarios torquere potuisse. Quare ea Epistola ex Annalibus expungenda.

4. *Epistola Amatoris episc. Æduensis ad Silverium supposititia.* — Supposititia pariter *Amatoris* episcopi Augustodunensis ad Silverium Epistola, a Baronio etiam recitata, ut demonstrant consulatus nota mendax, styli barbaries, phrases et sententiæ, ex legibus Honorii et Arcadii impp. ex Leone et Gregorio Romanis Pontificibus, et Bonifacio Moguntino archiepiscopo excerptæ. Denique hanc Epistolam Isidori Mercatoris partum esse, ostendunt verba Ennodii, et Silverii calamitatum Historia, qui statim atque *Pataram* exilii sui locum deportatus, ab imperatore Patareni episcopi precibus exorato Romam revocatus est. Quæ si vera sint, quo in loco *Silverius* redux *Amatoris* munera suscepit? Hæc mere fabulosa. Supposititia denique *Silverii* papæ Epistola ad *Amatorem*, ut ipsemet Baronius fatetur, qui eamdem censuram duabus præcedentibus inurere debuit. Neque enim per hæc tempora Augustoduni *Amator*, sed *Agrippinus* sedebat ab anno scilicet DXXV usque ad præcedentem, quo Concilio Aurelianensi III interfuit, quove *Silverius* mense Junio mortuus est. *Agrippino* non multo post successit *Nectarius*, ut legere est apud SanMarthanos, et Annales Ecclesiast. Franc.

5. *Persæ bellum in Romanos decernunt.* — Ad num. 12. *Persæ* hoc anno bellum in Romanos decernunt. Nam, ut habet Procopius lib. 2 de Bell. Persi. cap. 2, *Vitiges* variis jam affectus cladibus ad Chosroen binos, qui illi expeditionem in Romanos suaderent, legatos misit, *Ligures sacerdotes pecunia ad id magna inductos.* Significarunt hi Chosroi Persarum regi *Justinianum* orbi terrarum universo inhiare, et postquam Gothicum regnum evertisset, in Persas armaturum. *Chosroes* Justiniano invidens ad solvendam pacem impulsus est: « Placuit inferre primo vere Romanis arma. Erat autumnus, agebatque annum imperii Justinianus XIII », inquit Procopius cap. 4, qui capite sequenti narrat, *eodem tempore* cometem apparuisse, et *Hunnos* trajecto Istro omnia populatos esse. Quam Hunnorum irruptionem Baronius num. 10 recte recitat.

6. *Roma anno* DXXXVII *a Vitige obsessa, et anno* DXXXVIII *obsidio soluta.* — A num. 13 ad 19. Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap 24 testatur, Romam a Vitige obsessam esse *ineunte Martio*, et lib. 2, cap. 10, ait : « Jam annus circa vernum æquinoctium se vertebat, in obsidione contritus totus cum diebus præterea novem ; quando Gothi castris suis omnibus incensis, prima luce, se in viam dederunt ». Tum cap. 12 scribit : « Cum hyeme annus exiit tertius belli hujus, quod Procopius litteris mandavit », cum hyeme scilicet anni Christi quingentesimi trigesimi octavi. Quare *Roma* a Vitige mense Martio anni DXXXVII obsessa, et mense Martio anni DXXXVIII, non vero currentis Christi anni, ut putavit Baronius, obsidio soluta. Durante obsidione pestis et fames Romanos valde vexavit : « Æstivo solstitio ineunte », inquit Procopius lib. 2, cap. 3, « cum fame pestis Urbem invasit, militibus rei cibariæ nihil erat reliquum præter panem; quo ipso defecti Romani cæteri, fame simul et lue gravissime conflictabantur ». Nec minora Gothos damna accepisse refert Procopius cap. 14, « Ita ut, inquit, jam ipsos quoque urgeret fames, etc. Accessit pestilentia, quæ cum eos invasisset, multos necabat ». Hinc Gothi desperare bello cœperunt, ac de discessu deliberare. Itaque oratores *Romam* destinant, et pactis induciis utrinque obsides dati sunt, ut refert Procopius cap. 6. Tandem mense Martio anni DXXXVIII, ut diximus, Gothi discessere.

7. *Mediolanum a Gothis obsessum et eversum.* — A num. 19 et seq. *Mediolanum* Gothi castris positis obsedere, postquam ad Urbem *Belisarius* præsidium misisset, ut narrat Procopius lib. 2 de Bell. Goth. cap. 13, quod sub initium superioris Christi anni contigit; cum ea obsidione narrata statim asserat Procopius cum hyeme exiisse annum belli Gothici tertium. Verum obsidione longius extracta, obsessi premente jam nimium fame sic vincebantur, ut plerique a canibus, muribus, aliisque animantibus, antea non receptis in cibum, dentes minime abstinerent, inquit Procopius ibidem cap. 21, dum verba facit de iis, quæ anno belli Gothici quarto accidere, qui addit, *Mundilam* urbis præfectum eam dedidisse, et Gothos eam solo æquasse, ut ex Procopio Baronius narrat. Hæc deditio ac strages ad annum præsentem pertinent. Procopius enim, postquam de ea egit, scribit annum quartum belli Gothici exiisse : et parte alia continuator Marcellini ad consulatum Joannis solius, ad annum nempe Christi DXXXVIII asserit, *Oraium* Vitigis nepotem Mediolanum *longa* inedia detrivisse ; ac dein ad Appionis consulatum hoc Christi anno gestum inquit : « Gothi Mediolanum ingressi muros diruunt, prædamque potiti omnes Romanos interficiunt ».

8. *Incertum qua de causa S. Datius ep. Mediolanensis Constantinopolim profectus sit.* — Baronius num. 20 existimat, sanctum *Datium* episcopum Mediolanensem fuga lapsum cruentorum

Gothorum manus evasisse, et Bollandus ad diem XIV Januarii quo sanctus Datius colitur, relata Baronii opinione ait, futurum qui hoc probabile existimet, « captum quoque fuisse Datium, sed Cassiodori veteris amici gratia libertati deinde restitutum ». Denique sanctus Gregorius papa lib. 3 Dialog., cap. 4 ait *Datium* causa fidei exactum pervenisse Constantinopolim. Verum hæc omnia incerta : *Datius* enim anno DXXXVII a Mediolanensibus ad Belisarium legatus missus est, et postea annos circiter quindecim Mediolano abfuit, ut anno superiori ex libello clericorum Italiæ, quem Baronius et Bollandus non viderant, diximus.

9. *Moritur S. Joannes Reomensis abbas.* — Jonas abbas in Vita sancti Joannis abbatis Reomensis monasterii in territorio Lingonensi positi, de ejus morte loquens ait : « Migravit ad Dominum circiter centum viginti annorum, quinto kalendas Februarii ». Petrus vero Roverius, qui hujus monasterii historiam collegit, refert se in Mss. Reomensibus adnotatum invenisse, obiisse Joannem, « anno Domini quingentesimo duodecimo, juxta quod in Cyclo B. Victorii episcopi numeratur » Cyclus Victorii Aquitani DXXXII annorum kalendis Januariis anni Christi vicesimi octavi exorditur, ut eo anno diximus, ideoque si annis hujus Cycli numeros XXVII adjicias, annum Christi currentem tibi repræsentabit. Hoc itaque anno, qui Cycli Victoriani est DXII, mortuus est *sanctus Joannes*, cujus Vitam primum conscripsit auctor coætaneus asceta monasterii Reomensis, quam postea *Jonas abbas*, ut ipsemet in suo prologo fatetur, recognovit et interpolavit. Monachi tamen Reomensis opus in variis adhuc bibliothecis extat. In eo dicitur, Joannem floruisse « a tempore Valentiniani Cæsaris atque Marciani imperatoris », et vixisse usque ad tempora *Theodeberti* Francorum regis ; quo pacto annos CXX natus esse non potuit, quando vita functus est ; cum *Marcianus* anno CDL imperium inierit; et tamen Gregorius Turonensis lib. de Gloria confess. cap. 27, scribit etiam, eum vixisse centum viginti annis. Existimo itaque sanctum *Joannem* anno CDXIX in lucem prodiisse, et annos CXX vixisse, ut habet Turonensis ; et in ejus Vita annos illos non deduci a Marciani imperio, sed ibi sermonem esse de tempore, quo floruit, seu in omnium ore versari cœpit. Sancti *Joannis* Vitam exhibet Bollandus ad diem XXVIII Januarii ; Reomense vero monasterium hodie vocatur monasterium sancti Joannis, vulgo *Monstier S. Jean.* De sancto Joanne legendus etiam Cointius in Annal. Ecclesiast. Franc.

Expeditio Italica *Theodeberti* regis Francorum, de qua anno sequenti num. 9.

VIGILII ANNUS 1. — CHRISTI 540.

---

1. *Silverii papæ martyrium et miracula.* — Qui sequitur annus Domini quadragesimus supra quingentesimum, adscriptus Fastis reperitur consulatu solius Justini : tu addas collegam Paulinum, juniorem dictum, ad distinctionem alterius Paulini, qui ante sex annos una cum Justiniano imperatore consulatum gessit. Ex Actis tertii Concilii Aurelianensis Justino consuli hunc collegam addimus Paulinum. Cum enim in fine ejus Concilii notatum tempus habeatur, quo celebratum est, anno videlicet vicesimo sexto Childeberti regis Francorum sub consulatu Paulini junioris; hic ipse annus Domini quadragesimus supra quingentesimum demonstratur : secundum vero Aurelianense sub anno vicesimo secundo ejusdem regis notatum habetur; ut plane appareat perspicua undique veritas. Sic igitur, libera jam reddita a longa obsidione Urbe, placuit Belisario hoc afflictis reddere senatoribus, ut more majorum suum in Occidente crearent consulem, atque Paulinum eligerent, quem scirent ex progenitoribus consulibus procreatum. Porro idem annus a Procopio, qui per chronologiam belli Gothici numerat annos, ponitur quintus ejusdem belli.

2. Quo anno Silverius papa in insula Palmaria relegatus, confectus ærumnis, consumptusque inedia diem tandem clausit extremum duodecimo kalendas Julii, ita martyrii corona sublimis in cælum cum martyribus collegis assumptus; cum etiam ab Ecclesia Catholica insignitus nobilique martyris titulo sacro adscriptus Albo, perenni memoria perseverat dies natalis ejus annis singulis re-

divinus. De loco autem martyrii inter Liberatum et Anastasium ea discrepantia reperitur, quod ille in Palmaria insula id accidisse ait, iste vero in Pontia: sed cum eædem ipsæ sibi vicinæ sint, haud potest diversitas ista alicujus esse momenti, cum de altera in alteram transferri perfacile potuisset. Cæterum Liberatus diaconus, cum iis ipsis temporibus hæc scripserit, firmiorem sibi vindicat fidem.

3. Qui igitur martyrii coronam consequi sub Christianis principibus Silverius meruit, a Deo etiam post migrationem est illustratus gratia miraculorum, testantibus quidem signis, vivere gloriosum in cælo, quem vis tyrannica adeo compressisset in terris. Nam audi Anastasium paucis magna narrantem: « Sepultus est, inquit, in eodem loco XII kalend. Julii (Junii), ibique occurrit multitudo male habentium, et salvantur ». Hæc de miraculis. Ita quidem et ostensione signorum voluit Deus universæ Ecclesiæ innotescere qui germanus esset Romanæ Ecclesiæ Pontifex, et palam omnibus fieri in cælum cum collegis martyribus pontificibus esse receptum, quem furor hæreticorum et ambitiosi hominis insana cupido usque ad interitum afflictasset. His vero Anastasius subdit: « Hic fecit ordinationem unam per mensem Decembris, ordinavitque presbyteros tredecim, diaconos quinque, episcopos per diversa loca numero decem et novem »; cum sedisset annos quatuor, et quintum inchoasset. Quod autem aliqui nec duos annos ejus Sedi concedunt, inde id evenisse liquet, quod absurde admodum numerent ejus Sedis tempus usque ad Vigilii intrusionem tantum, cum ipse Silverius e Sede expulsus est: at vero usque ad consummatum martyrium semper ipsum legitimum perseverasse Pontificem, et Pontificia, ut licuit, exercuisse liquet; Vigilium autem contra verum Dei sacerdotem sedentem nullum meruisse pontificis titulum constat. Subdit vero hæc Anastasius: « Cessavit episcopatus ejus dies sex ». Hucusque ipse.

4. *Post abdicationem factam, legitimus papa eligitur Vigilius, qui transmutatur.* — Sunt plane ejus illa ultima verba pensanda: « Cessavit episcopatus ejus dies sex ». Quibus perspicue intelligas, quem usurpasse et malis artibus nactum esse, imo et invasisse diximus viventis Silverii Sedem, et excommunicatum licet, factione tamen hæreticorum munitum usque ad ejusdem Silverii obitum tenuisse; hunc ipsum tamen, simul ac Silverium defunctum atque miracula edere audivit, minime diutius sedere perseverasse, seque ipsum in ordinem redegisse, probe scientem minime se legitimum fore dicendum pontificem, quem tot crimina deturpassent: cum præter simoniacam labem, redarguerent ipsum conniventia cum hæreticis, pactis conventis conscripta jurataque ipsorum defensio et Anthimi restitutio, Silverii insuper prædecessoris expulsio, ejusdemque necis cooperatio, atque demum quod post damnationem et anathema in ipsum a Silverio irrogatum, sedisset nihilominus tanquam verus in Ecclesia pontifex. Hæc, inquam, ipse considerans, post Silverii obitum a Sede male occupata descendit, fretus tamen potentia Belisarii quod esset eam mox iterum conscensurus; locumque sic præbens sacris habendis comitiis conquievit. Ita quidem se a pontificatu abdicasse Vigilium, ex spatio vacationis Sedis Silverii dicendum omnino est: nam quomodo potuit secundum Anastasium Sedes vacasse sex dies, si Vigilius, ipso vivente Silverio, intrusus semel, sedere post ejus obitum perseverasset? neutiquam enim id aliquo modo potuit accidisse.

5. Verum, quod ipse id fecerit tanquam repræsentaturus in scena comœdiam, non ex animo, sed ut quoquo modo eliceret de sua electione cleri Romani consensum; inde mihi facile persuadeo, dum non (ut par erat) pœnitens scelerum patratorum, omnem penitus conceptam de Sede pontificia adipiscenda spem abjecit, seque ea prorsus judicavit indignum, reliquumque vitæ tempus (ut ab eo exigebant gravissima criminum pondera) in lacrymis sibi transigendum indixit: sed consueta summi honoris prurigine exagitatus, ut eum consequi tuto posset, nec unquam inde ejici ob perpetrata delicta, hujusmodi sibi vafer viam aperiendam curavit: cum præsertim securus de Belisarii voluntate, cujus studiis ex Theodoræ Augustæ mandatis foret totius cleri extorquendus assensus, haud dubiam jaceret aleam, cum sciret eamdem quam vellet faciem reddituram. At quoniam eorum quæ sunt in mente inspector tantum et judex atque vindex est Deus; non nobis quæ in ejus mente cogitationes fixæ laterent, sed quas foris manifeste agendo cunctis adspiciendas proposuit actiones considerandæ erunt: nimirum ipsum, quod debuit exsolvisse, et ut immeritum, e sublimiori cathedra, quam superbe conscenderat, humili obsequio descendisse.

6. Cæterum qui vocat ea [1] quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, et de tenebris facit [2] lucem splendescere, non alium quam seipsum esse qui regit Israel, et deducit velut ovem Joseph, vult a cunctis intelligi, dum sinit aliquando res Romanæ Ecclesiæ titubare, in summumque discrimen adduci, atque pæne periclitari: ut cum omnis ferme spes videri possit esse consumpta, et animo concidant deficiantque ipsi qui contra vehementes ventorum flatus nituntur et laborant in remigando; tunc ipse ex improviso appareat, atque dicat [3]: « Confidite, ego sum, nolite timere ». Sum ego ille ipse quidem, qui Petro [4], cum cœpisset mergi, manum extendens, eduxi illum ex undis. Sum ego qui eidem cæli claves tradidi et inferorum, quo scirent omnes cælicolas ipsum habere socios, et inferis dominari. Ego ipse sum, qui, ne aliquis ejus successor posset diffidere de meritis, post triplicis reatum negationis eidem Petro universalis gregis credidi præfecturam. Ego insuper ille ipse sum, qui

[1] Rom. IV — [2] 2. Cor. IV. — [3] Matth. VI. — [4] Matth. XIV.

eidem aliquando dixi [1] : « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam ». Ne videlicet quilibet successor ejus clavum tenens, ad impetum tumentium fluctuum timeret quassari naviculam, vel in scopulos illisam frangi, dissolvique si impingat in Syrtes : cui magis sit metuenda infida securitas, ne in littore otiosa consistens cœno putrescat et alga sepeliatur, quam a sævo flante Aquilone tempestas. Sic igitur ex insperato tandem post diras, quibus agitata est Ecclesia Romana, procellas, imperante Deo ventis et mari, facta est tranquillitas magna, cum qui hactenus ad malum Vigilius vigilasset, cœpit pro universo grege agere vigil excubias, ubi legitimus esse cœpit episcopus. Quomodo autem hæc facta sint, audiamus.

7. His igitur quæ dicta sunt a Vigilio legitime de Sedis abdicatione completis : mox studia Belisarii, ut idem eligeretur Pontifex, suffragantur, populum ad id petendum impellentis atque senatum. Tunc clerus in maximas conjectus angustias, quid ageret, agitabat diu multumque mutuis consultationibus, primumque longe abhorrens ut hominem tot criminibus implicatum in Sedem eveheret Pontificiam, id præsertim sacris Ecclesiæ legibus prohibentibus; sed et quod immineret periculum, ne obsequens Vigilius votis Augustæ, eamdem Sedem Apostolicam (quod nunquam acciderat) si non hæresi, saltem communicatione cum hæreticis inita macularet, ab ejus electione se magis magisque exhibuit alienum. Magna quidem erant ista : adeo ut ad eligendum Vigilium nullis adduci rationibus possent qui essent optimi; sed omnes, ut ab execrando facinore, ab ejus electione longe longius abhorrere, suadebat ipsa recti amans ratio. Contra vero accuratius rem expendentes, manifeste cernebant, si quemcumque alium eligerent Summum Pontificem, scindendam mox fore Ecclesiam diro schismate, quod potentia sæculari, ex sententia jussisque Theodoræ Augustæ rursus evehendus in Pontificiam Sedem Vigilius esset, rursus idolum collocandum in templo, conspiciendamque abominationem desolationis stantem in loco sancto; per quem timerent simul cum schismate etiam hæresim inducendam : utpote indigentem Vigilium auxilíis Theodoræ, ut in Sede semel adepta contineri firmarique posset, in gratiam ipsius cuncta facturum contra illum quem clerus elegisset Romanum Pontificem; foreque ut alius nunquam sessurus esset, quousque viveret Theodora.

8. His insuper addebatur, quod cum Vigilii personam, quam diu ob oculos habuissent, satis perspectam haberent, nempe esse hominem revera Catholicum, honoris tamen cupiditate flagrantem, cujus rei causa sese turpissimæ Theodoræ Augustæ instar mancipii vendidisset; salubre illud consilium inierunt, ut ipsum, quoquo modo possent, ab imperatrice redimerent, impenso illi honore quem cuperet : sibique ita hominem vindicarent, atque hoc modo arctioribus nexibus obligarent; duplicem inde se consecuturos esse utilitatem videntes, nempe et ab imminente schismate et ab irrepente hæresi Ecclesiam Romanam reddendam fore securam. Sic igitur divinitus inspirato consilio (ut exitus declaravit) communi sententiæ inhærentes, more majorum solemnibus ritibus rem agentes, accipientesque ab ipso Vigilio Catholicæ fidei professionem una cum hæresum et hæreticorum omnium execratione, evehunt ipsum in Pontificium thronum, creantque Romanum Pontificem sexto (ut dictum est) die a morte Silverii, quarto kal. Julii.

9. Hæc quidem cuncta Dei nutu esse facta, probavit eventus : siquidem novo exemplo accidit, ut qui [1] ad maledicendum populo Dei Propheta antea fuisset inductus, idem ab benedicendum eidem converteretur; et qui [2] missus fuerat homicida, in Prophetam Deum laudantem continuo mutaretur. Fuit ista plane mutatio dexteræ Excelsi, et insigne miraculum, quo perspicuum factum est, Dei providentia Romanam Ecclesiam sollicitius gubernari, ut in quovis discrimine constituta, sit penitus liberanda : quod divina sit promissione secura, ut a portis inferi semper illæsa permaneat; et mirifica quadam transformatione, quos iniquos accepit, soleat mox reddere sanctos : ut iidem fixe mox ipsi inhærentes sacræ petræ, super quam Christus suam fundavit Ecclesiam, instar polypi ipsius colorem accipiant; et quod majus est, ejusdem quoque consequantur robur et firmitatem. Siquidem probarunt eventa (quod apparuit tanquam ostentum), ipsum qui hactenus sterilis arundo fuit et mobilis in diversa agitata pro diversitate ventorum, in firmam stabilemque petram esse conversum, solido inhærentem in Ecclesia posito fundamento. Hæc de electione Vigilii, sæculari quoque nobilitate clarissimi, filii nimirum (ut Anastasius habet) Joannis consulis.

Horum gratia scito, non ob aliud, quod clero non adeo liberum esset, quicquid vellet libere agere, dictum a sancto Gregorio, ab Hormisdæ tempore usque ad Vigilium fuisse Romanorum Pontificum ordinationes expositas : sunt enim hæc ejus verba [3] : « De ordinationibus vero Apostolicæ Sedis Pontificum, utrum post beatissimum virum Hormisdam aliqua sint addita, charitas vestra requirit : sed usque ad Vigilii papæ tempora expositas ordinationes præsulum esse cognoscas ». Hæc ipse. Haud tamen ob id Deus ipsam suam dereliquit Ecclesiam; sed cum ipse eidem præsideret antistes, mala cuncta obviantia convertere scivit in bonum, ipsosque lupos in gregem irruentes in optimos mutare pastores : ut omnes intelligerent, esse Deum qui regat Israel.

10. Quis enim non intelligat, ista de electione Vigilii improbi hominis divino consilio esse per-

[1] Matth. XVI.

[1] Num. XII. XIII. XIV. — [2] 1. Reg. XIX. — [3] Greg. registr. . VII. Ep. LIII.

missa, ne quis contemnendum putet, si quem viderit non meritis, sed nomine tantum referentem Petrum sedere super Apostolicam Sedem Pontificem; memor et umbræ Petri immensam a Deo præstitam esse virtutem. Nam etsi quid inane esse umbram prorsus appareat, corpus tamen ipsum sole illustratum ostendit: sicque ex divina facta Petro promissione, qui umbra tantum ejus corporis sua imbecillitate videri possent creati Pontifices, eosdem tamen non esse Apostolicæ virtutis expertes, prout eventu rerum in Vigilio factum, intelliges; nec quidem aliquo temporis intervallo, sed (quod magna admiratione dignum est) statim ubi legitima electione Petri thronum conscendit, sacerdotale robur accepit, et constantiam induit Pontificiam: ut plane ad confutandas hæreses atque hæreticos visus sit accepisse a Domino Apostolatum, omnem spem penitus adimens aliter de se sperandi iis qui eum (ut vidimus) ad prava quæquæ perpetranda pellexerant. Quo enim tempore exspectabatur, ut post Silverii obitum revocaret (quod fuerat ipse antea Theodoræ Augustæ pollicitus) Anthimum episcopum ab Agapeto damnatum Constantinopoli; tunc adversus eum atque collegas ipsius hæreticos irrogatum in ipsos anathema, illud iterans, confirmavit. At quomodo id acciderit, videamus.

11. *Epistolæ Vigilii ad Justinianum et Mennam, apertam fidei Catholicæ professionem continentes.* — Hoc igitur anno sub Justini consulatu, simul ac de legitima electione Vigilii Constantinopolim nuntium perlatum est: ab imperatore præstitum fuit, more majorum, quod imperatores Catholici præstare consueverunt (ut superius dictum est ex Symmachi papæ Apologetico ad Anastasium) nimirum sive cum imperii gubernacula susciperent, sive cum Apostolicæ Sedi novum cognoscerent præsulem institutum, ad eum protinus Epistolam dare, qua significarent se in eadem fidei professione ipsorum esse consortes. Justinianus itaque Romam ad ipsum Vigilium mittens legatum Dominicum patricium, virum clarissimum, ei ad eumdem litteras dedit, fideique Catholicæ confessionem adjecit. Præstitit idipsum obsequium et Mennas Constantinopolitanus antistes, ejusdem argumenti ad ipsum Vigilium scripta dirigens: desiderantur ipsa quidem; sed ita omnino factum esse, quæ ad eos ab ipso Vigilio sunt redditæ litteræ, aperte declarant: quas ex Codice Vaticano acceptas jamque typis excusas atque editas hic reddituri sumus.

12. Sed primum illud ex iis exploratum habeas, longe abfuisse, ut Justinianus imperator in damnationem Silverii ob restitutionem Anthimi Theodoræ Augustæ conniverit: etenim si id accidisset, nequaquam confirmationem rerum gestarum per prædecessores Romanos Pontifices, potissimum vero Agapeti qui deposuerat Anthimum, ipse a Vigilio papa dictis litteris per legationem Dominici exegisset. Unde satis perspicuum videri potest verum esse quod dictum est, ea omnia Theodoram clanculo cum Vigilio esse molitam per Belisarium, Justinianum autem ab omni Vigilii cum Theodora conniventia prorsus immunem fuisse.

13. Sed jam audi grandi miraculo nova hominem loquentem lingua, ubi Pontifex cœpit esse germanus: ut secundum vetus proverbium illud [1]: « Num et Saul inter Prophetas? » acciderit: momentoque temporis, ubi in sanctæ Ecclesiæ Sede vere Vigilius constitit, novam formam acceperit: vocesque novas ediderit, et consona sanctis Patribus prophetarit, mutatus mira transformatione in virum alterum, nempe ex hoste in defensorem, ex persecutore in prædicatorem, ex blasphemo in confessorem, atque demum in omnibus ex perfido in fidelem. Sed audi ipsum e sublimi Apostolico throno ad Orientem conversum litteris suis ista clamantem [2]:

14. « Gloriosissimo et clementissimo filio Justiniano Augusto Vigilius episcopus.

« Litteris clementiæ vestræ, glorioso viro filio nostro Dominico exconsule atque patricio deferenet, assueta veneratione susceptis: jucunditate multiplici universali Ecclesiæ gaudendum esse perspeximus, quod Christianam fidem, qua divina Trinitas honoratur et colitur, in nullo dissimilem, in nullo permittis esse discordem: et hanc clementissimo imperio vestro, Dei, cui serviendo regnatis et regnando servitis, gratiam indefessis cumulatis operibus; ut in his quæ vobis pro integritate et devotione fidei vestræ Dominus singulari pietate concessit agnoscantur juste ac convenienter impleri: quam prædicationem docet Apostolus [3]: Quia sancti per fidem vicerunt regna. Qualia enim regna plus armis fidei quam corporea fortitudine viceritis, docet immensitas gentium subjectarum; quæ quanto major assurgit numero, tanto mystici solius perfecta operatione miraculi superatur.

15. « Unde nos in Domino nimium convenit gloriari quod non imperialem solum, sed etiam sacerdotalem vobis animum concedere sua miseratione dignatus est: et quod omnes Pontifices antiqua in offerendo sacrificia traditione deposcimus, exorantes ut Catholicam fidem adunare, regere Dominus et custodire toto orbe dignetur, summis hoc pietas vestra viribus effecit: cum per omnes regni vestri partes et universos fines terræ eam fidem, quam per venerabiles semper Christianæ confessionis judicio complectendas Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, sed et Chalcedonensem Synodos constat irreprehensibiliter solidatam, inconcussa jubeatis pace servari: nec Christiano quemquam vocabulo nuncupetis, qui se a præfatarum Synodorum unitate sejungit; et qui fidem earum non omnibus viribus omnique defendit adnixu, non judicandum, sed jam judicatum potius existimetis.

16. « Cui non ergo sacerdotum jucundam exultationem et gaudia infinita conciliet, quod insertum per Dei nostri gratiam cordi vestro lumen

[1] I. Reg. x. — [2] Ex Cod. Vatic. Ep. II. Vigil. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [3] Hebr. XI.

Evangelicæ veritatis, perniciosorum atque hæreticorum dogmatum nocte discussa, universali resplendet Ecclesiæ? Absit ergo a nobis, ut quod omnibus fratribus et coepiscopis nostris generare gaudium profitemur, nostrum non aut cum omnibus misceatur, aut (quod magis dignum est) supra cunctos emineat. Ex qua re, venerabilis imperator, devota venerationis gratulatione suscipimus, quod ardore fidei et suavis iracundiæ commotione succensi, nobis etiam pios direxistis affatus, in quibus beatæ recordationis Cælestinum atque Leonem Apostolicæ Sedis præsules, qui singulas hæreses pro divina sibi dispensatione commissa cum Synodali congregatione damnantes, quid cuncti generaliter sequi debeant Christiani, mansura in ævum lege sanxerunt, laudabili commemoratis affectu. Quorum probabilia constituta sanctæ recordationis Hormisda, atque Joannes senior, necnon et Agapetus decessores nostri per omnia conservantes, universos Nestorianæ atque Eutychianæ sequaces hæresis justæ mucrone sententiæ perculerunt : quod nos summis viribus sequi summoque adnixu defendere, pietatis vestræ clementia indubitabiliter agnoscat, sed et beati Leonis Epistolas ad sanctæ recordationis Flavianum tunc Constantinopolitanæ civitatis antistitem, necnon et ad clementissimæ memoriæ Leonem principem destinatas, quibus hæreticorum, id est, Nestorii atque Eutychetis perfidiam rationabili assertione, Deo sibi inspirante, confundit, omnino amplectimur, et qua oportet charitate defendimus. Et quamvis nos animi, fideique nostræ, Deo custodiente, sinceritas contra ea nullatenus venire permittat; perpendere tamen debet vestræ pietatis admiranda prudentia, quia non digni censentur antistites, qui præfatorum præsulum Sedis Apostolicæ inviolabiliter minime constituta servaverint.

17. « Hæc ergo quæ de fide a Patribus sanctarum quatuor Synodorum, et a designatis beatæ recordationis papæ Leonis Epistolis atque a suprascriptorum prædecessorum nostrorum constitutis sunt venerabiliter definita, per omnia nos sequentes, et eorum doctrinæ contrarios probabili Apostolicæ Sedis auctoritate damnantes; anathematizamus eos, quicumque de fidei ejus expositione vel rectitudine, aut disputare perverse, aut infideliter dubitare tentaverint : et contra eadem sentientes, quæ de fide in Nicæna, Constantinopolitana, Ephesina prima, et Chalcedonensi sanctissimis Synodis, necnon et beatæ recordationis prædecessoris nostri Leonis Epistolis, quarum fecimus mentionem, vel universis, quæ ipsius sanxit auctoritas, continentur, Catholicæ fidei unitate secernimus : amplectentesque et in omnibus comprobantes fidei vestræ libellum, quem nostri obsequii famulatu tunc prædecessori nostro piæ recordationis Agapeto pietas vestra Orthodoxa devotione contradidit; in quo ea quæ mente geritis, ad eruditionem futuræ ætatis, Scripturæ quoque testimonio declarastis. Nihilque a sæpe dictorum prædecessorum nostrorum fide deviantibus, sub qualibet occasione servamus, nisi forte si hæresis, in qua volutantur, amputata caligine, suprascriptam de fide veritatem pœnitentiæ competentis voluerint correctione sectari; et damnatis omnibus, quæ contra ea quæ præfati sumus, pravissima quidam impietate dixerunt, subscriptionibus suis et propriis vocibus cunctos hæreticorum respuentes errores, canonica fuerint districtione conversi : ut tunc communionis sacræ mysterium mereantur, dum omnia quæ præfati sumus, canonica et Apostolica districtione impleverint; quia nos nulli corrigenti se pœnitentiæ locum convenit amputare.

18. « In his vero in quibus Mennam fratrem et coepiscopum nostrum, memorem libelli sui, quem prædecessori nostro beatæ memoriæ Agapeto, ordinationis suæ tempore, vestræ clementiæ consensu, porrexerat, sequentem revera Sedis Apostolicæ disciplinam, hæreticis inferius comprehensis, id est, Severo Eutychiano, Petro Apameno, Anthimo qui etiam Ecclesiam Constantinopolitanam prava ambitione pervaserat, Zoaræ, sed et Theodosio Alexandrino, et Constantino (Constantio) Laodicensi, atque Antonio Versentano Eutychianæ hæresis, sed et Dioscoro, qui in Chalcedonensi Synodo inter alios legitur fuisse damnatus, et defensoribus atque sequacibus anathema dixisse, pietas vestra mandavit ; in nullo a nobis quidem moleste suscipitur a prædicto fratre nostro vel a quolibet alio in hæreticos dicta damnatio : sed et libenter amplectimur, et Sedis Apostolicæ auctoritate firmamus, complices damnatorum simili anathematis ultione plectentes, ea videlicet ratione, ut (sicut supra meminimus) secundum præsulum Sedis Apostolicæ constituta, his qui resipuerint, et præcedentium Synodorum, vel suprascriptorum Apostolicæ Sedis Pontificum susceperint constituta, pœnitentiæ et communionis aditum reseremus.

19. « Sed quia novimus potius plus illos, qui hæreticam perfidiam destruunt, sibi magis prodesse errantium vitando consortium, quam sententiæ suprascriptorum Patrum multipliciter solidatæ aliquid firmitatis adjungere, quam constat suis indubitate viribus Deo auctore subsistere; ideo hactenus tanquam non noviter latam damnationem, minime arbitrati sumus novo aliquo indigere responso. Qui enim hæresum, quarum supra meminimus, vel omnium aliarum, quæ sunt Apostolica definitione et Constitutione damnatæ, sectatores fuerint inventi, non tantum ex nova lege, sed ex ipsa auctorum suorum jampridem damnatione perculsi sunt ». Addit his Vigilius defensionem, quod cum jamdiu ante se gesserit pro Pontifice, nec quicquam tale Constantinopolim scripserit, a plerisque suum silentium in deteriorem partem fuisset acceptum, atque ait :

20. « Et licet pietatem vestram aliter de taciturnitate nostra suspicari vel intelligere voluerit malignus interpres; nos tamen, quos beatus Petrus [1]

[1] 1. Petr. III.

Apostolus omni poscenti rationem reddere pia traditione constituit, libenti animo Christianitati vestræ satisfaciendum esse perspeximus : suppliciter sperantes (petentes), ut nullius subrepentis insidiis privilegia Sedis beati Petri Apostoli Christianissimis temporibus vestris in aliquo permittatis imminui : quæ si turbentur (quod non credimus) aut minuantur in aliquo, violatæ fidei instar ostendant (offendat). Scit enim sapientiæ vestræ pietas singularis illam se auctoritati ipsius beati Petri Apostoli retributionem modis omnibus merituram, quam vel in illius privilegiis, vel in nostra humili vestra servaveritis, Deo vobis aspirante, persona. Tamen ut cuncta pietatem vestram informent, et nihil pro callidi insidiatoris astutia ulterius relinquatur ambiguum; beatæ recordationis prædecessoris nostri papæ Leonis, quæ diversis ad Orientem sunt directa temporibus constituta, quanta de plurimis in præsenti necessaria credidimus, superadjecimus : rogantes per ipsum, cujus causam integre agere festinatis et cupitis Christianitatis affectu, ut universa legere pietas vestra dignetur, ne aliquid supersit quod minime relegatur. Scio enim, quia sicut Deus vobis legem dederit voluntatem, ita cuncta tractantes, sapientia vobis singulariter a Deo concessa disponitis, ut neque de religione, neque de aliquo præjudicio quilibet fidelium sacerdotum possit in qualibet parte vexari.

21. « Rationem his igitur (prout Christianitatis vestræ meritum postulabat) in quantum valuimus reddidisse sufficiat : quamvis nos nihil contra Synodalia vel prædecessorum nostrorum præsulum Sedis Apostolicæ constituta aut commisisse aliquid, aut tentasse, quisque licet astutus et subtilis inveniet. Ea vero quæ fidei Catholicæ vel animæ nostræ expediunt (de qua, sicut novit pietas vestra, et pro sacerdotali officio, et pro multiplicibus præstitis clementiæ vestræ, causam plus aliis habeo cogitandi) suggerere non omitto. In primis supplicantes, et ipsius beati Petri Apostoli (quem diligitis) intercedente suffragio postulantes, ut semper ad hanc Sedem Apostolicam pro disponendis Reipublicæ vestræ utilitatibus Orthodoxas et Deo placitas et rugam aut maculam fidei non habentes dignemini destinare personas, per quas et ea quæ publico vestro conveniunt, salubriter ordinentur, et pro animæ vestræ mercede Catholicæ disciplinæ in nullo conturbetur integritas : et universi revera illud gratiæ cælestis munus jam (sicut et credimus) pietatem vestram habere cognoscant, quod Salomon adhuc a Domino postulabat, dicens [1] : Dabis servo tuo cor audire, et judicare populum tuum in justitia, et intelligere inter malum et bonum.

22. « Et quia per filium nostrum Dominicum præsentium portitorem quædam verbo suggerenda mandavimus : speramus, ut ea (aspirante vobis Domino) et libenter audire dignemini; et maxime quæ Ecclesiasticæ paci ac dehinc generalitatis quieti profutura sunt, consueta Christianitate et providentia disponatis ». Hanc ad Justinianum Vigilius per legatum missum responsionem dedit : qua cum inter alia de fide Catholica illibate servata atque servanda adeo gloriosa de se prædicet, tum omnem de hæretica a se scripta Epistola suspicionem abolet, tum etiam omnem prorsus voluit sive Theodoræ sive aliis ademisse spem implendi, quæ de Anthimo restituendo fuisset aliquando pollicitus. Datam autem hanc esse hoc anno sub consulatu Justini, ex data per eumdem redeuntem Dominicum legatum alia Epistola ab eodem Vigilio ad Mennam satis perspicue intelligi potest. Sed videamus ipsam eadem legatione ad Mennam Constantinopolitanum redditam : est hujusmodi [1] :

23. « Dilectissimo fratri Mennæ episcopo Vigilius episcopus.

« Licet universa (prout, Deo auxiliante, potuimus et credidimus expedire) domino filio nostro serenissimo et Christianissimo imperatori de Ecclesiasticis causis nostræ insinuationis sermone suggesserimus ; necessarium tamen judicavimus et charitati vestræ per Christianissimi filii nostri patricii Dominici personam scripta dirigere, quibus nos grandi exultatione et gaudio suscepisse cognoscite, quod Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam, et Chalcedonensem sanctissimas Synodos, in quibus fidei Orthodoxæ atque Apostolicæ fundamenta monstrantur (sicut pollicitationis vestræ tunc ad prædecessorem nostrum sanctæ recordationis Agapetum lectio data testatur) inviolabiter vos asseritis custodire, et maxime beati Leonis prædecessoris nostri sequi in omnibus constituta. Quid est charitati tuæ dignius honoris quod conveniat, nisi a Romanorum præsulum non deviare doctrina; aut quid nobis jucundius, quidve sit gratius, quam illos in Christi Domini et Salvatoris nostri charitate complecti, qui majorum nostrorum et prædecessorum facta custodiunt?

24. « Unde spiritualiter salutantes te, hortamur, et qua nos convenit affectione incessanter alloquimur, ut illius normam, illius admonitionem, illius (sicut et promisisti et indicas) sequaris in omnibus constituta. Plena sunt enim de prædicti prædecessoris nostri sanctæ et venerandæ recordationis Leonis scriptis vestræ fraternitatis scrinia, quæ ad prædecessores tuos leguntur ab eodem destinata Pontifice : ibidemque, quod et nostris prædecessoribus vestri promiserint, releguntur. Sed hæc dixisse sufficiat. Apostoli namque sermo ante oculos nostros est, qui dicit [2] : Sapientiam loquimur inter perfectos. De his vero, quibus te memorem libelli, quem suprascripto prædecessori nostro tradideras, et sequentes Apostolicæ constituta doctrinæ in hæreticos inferius comprehensos, id est, in Severum Antiochenum, Petrum Apamenum, Anthimum quoque pervasorem Constantinopolitanæ Ecclesiæ, et Theodosium Alexandrinæ

[1] 3. Reg. III.

[1] Vigil. Ep. III. tom. I. Ep. Rom. Pont. — [2] 1. Cor. II.

civitatis, necnon et Constantinum, atque Antonium Versentanum Eutychianæ hæresis, sed et Dioscorum, qui in Chalcedonensi Synodo inter alios legitur fuisse damnatus, cum defensoribus atque sequacibus, anathema dixisse cognovimus : in quibus non aliquid novum sententiæ olim a Patribus decretæ junxisti, nec talibus præsulibus beati Petri vicariis in auctores hæresum ipsarum data sententia penitus indigebat : quia qui damnatæ hæreseos sectator agnoscitur, non tantum ex novella lege, sed ex ipsa jam auctoris sui damnatione perculsus est; grate admodum et libenter amplectimur, et auctoritatis Sedis Apostolicæ, cui nos Deus præsidere voluit, interpositione firmamus; et universi eorum complices, vel omnes hæretici pari damnationis sententiæ subjacebunt.

25. « Hoc tantummodo (sicut Apostolicæ moderationi convenit) per omnia reservantes, ut si aliquis vel eorum vel quorumlibet errantium, quasi agnita Catholicæ fidei veritate, pœnitentiam agens, reverti voluerit, et hæresis in qua volutatur errore contempto, Scripturæ quoque professione universam errorum suorum ac complicum damnaverit pravitatem, et Apostolicæ sequens instituta doctrinæ anathema dixerit ei qui vel prædictas quatuor Synodos in fidei causa non sequitur, vel beatæ recordationis prædecessoris nostri Leonis venerabilia constituta in omnibus non confitetur, et non in omnibus viribus omnique animi sequitur puritate : tunc communionis nostræ (quam nulli nos negare convenit pœnitenti) sub Apostolica et canonica (sicut præfati sumus) satisfactione modis omnibus agetur : quia Redemptor [1] noster non venit aliquem perdere, sed omnes sua pietate salvare ». Et manu Domini papæ : « Deo juvante, per ipsius gratiam Vigilius episcopus sanctæ Ecclesiæ Catholicæ Urbis Romæ has schedas Epistolarum suprascriptarum, quas ego Deo juvante dictavi, ipso auxiliante recognovi, atque subscripsi ». Et alia manu subscriptio Flavii Dominici patricii : « Flavius Dominicus V. C. comes domesticorum exconsul ac patricius has schedas a beatissimo atque Apostolo papa Vigilio in causa fidei factas ad domnum nostrum Justinianum piissimum et Christianissimum principem, sed et ad Mennam virum beatissimum Constantinopolitanæ archiepiscopum civitatis, relegens, conferens consentiensque subscripsi die xv kal. Octob. Justino V. C. consule ».

26. Porro Flavius Dominicus iste, qui hac ad Vigilium papam legatione functus est, illum existimamus esse Dominicum, qui præfecturam prætorii agebat Illyrici, ut patet ex Novella centesima sexagesima secunda. Vides igitur, qualia quantaque ipso suæ Sedis ingressu Vigilius præstitit : ut nihil minus habuisse appareat ab omnibus sanctissimis prædecessoribus, nihil veritus Theodoræ Augustæ insidias, ad cujus nutum sciebat Belisarium ducem exercitus cuncta movere, prout ex his quæ in Silverium facta essent potuerat didicisse : quanto namque ista ipse tentaret periculo, optime conscius erat; verum fidei Catholicæ causa etiam vitam ipsam prodigendam esse, si opus esset, ex Petra veluti grandi miraculo petræ soliditate percepta, jam firmiter mente conceperat : reliqua vero annis sequentibus. Sed lustremus res gestas in Galliis.

27. *Concilium Aurelianense tertium; ubi inter alios Albinus et Injuriosus episcopi sanctitate insignes.* — Ad hunc eumdem annum, qui numeratur vicesimus sextus Childeberti regis Francorum, referenda est tertia Synodus Aurelianensis : tot enim ipsius regni reperiuntur anni ab obitu Clodovei. Addita est annis regis nota etiam consulatus Paulini Junioris, qui desideratur in Fastis : sed adjiciendus collega Paulinus Justino, ut exordio anni hujus præfati sumus. Nec est quod quis dicere possit, Paulinum istum illum esse intelligendum, qui ante annos sex consulatum gessit : siquidem non solum his repugnant anni regis Francorum hic numerati, sed et Acta secundæ Synodi Aurelianensis itidem annorum regis chronographia consignata, de qua suo loco superius dictum est. Hæc quoad tempus

28. Quod autem ad res in eadem Synodo gestas pertinet : fuit quidem Synodus ista nobilis ob sanctos episcopos, qui eidem interfuerunt sive per se, sive per vicarios numero viginti quinque, iidem sanctitate spectati. Inter alia autem plura quæ triginta duobus capitulis in hoc Concilio sunt definita, recens fuit canon vicesimus nonus, qui hæc de Judæis : « Quia Deo propitio sub Catholicorum regum dominatione vivimus : Judæi a die Cœnæ Domini usque ad secundum sabbati in Pascha, hoc est, ipso quatriduo procedere inter Christianos, neque Catholicis populis se ullo loco, vel quacumque occasione miscere præsumant ». Hæc canon, cui accessit ipsius regis Childeberti edictum hac de re promulgatum, quod citatur a Concilio Matisconensi [1] itidem in Gallia celebrato, ubi et hujus sanciendæ legis causa narratur : adduntur que alia adversus eosdem pariter constituta, dum ibi ista subduntur : « Secundum edictum bonæ recordationis domini Childeberti regis per plateas aut forum (illo quatriduo scilicet) quasi insultationis causa deambulandi licentia denegetur. Et ut reverentiam cunctis sacerdotibus Domini vel clericis impendant, nec ante sacerdotes consessum nisi ordinati habere præsumant. Qui hoc facere fortasse præsumpserit, a judicibus locorum (prout persona fuerit) distringatur ». His fuit infrænanda legibus petulantia Judæorum, quæ ubique et semper Christianæ religioni insultare consuevit.

29. Sed et memoria dignum illud in hoc eodem Concilio [2] statutum esse constat, ut clericus cujuslibet gradus sine pontificis sui permissu nullum ad sæculare judicium præsumat attrahere : neque laico, inconsulto sacerdote, clericum in sæculari judicio liceat exhibere. Ista quidem sanctissimi

[1] 1. Tim. II.

[1] Concil. Matiscon. I. c. 4. — [2] Eod. Concil. c. 31.

Patres illi, clericorum ac totius Ecclesiæ immunitati prospicientes sanxere, haud dubium annuentibus ipsis Francorum regibus, quibus et cum fide Catholica Ecclesiastica immunitas cordi erat.

30. Quod autem una cum aliis huic Synodo S. Albinus episcopus Andegavensis interfuisse reperiatur, vir ob egregiam sanctitatem ubique spectatus : quid ipsi acciderit, cum noluit excommunicato benedictionem impertiri, ejus vitæ Acta[1] declarant, in quibus inter alia hæc leguntur. « Præter labores reliquos etiam per Synodos pro ipsa causa », incestarum scilicet nuptiarum, quarum auctores damnaverat, « sæpius excitatus excurrens, ad postremum complurium episcoporum injunctione, ut excommunicatas a se personas absolveret, vi fratrum coactus est. Et cum rogaretur, ut eulogias, quas reliqui antistites ad personam communione suspensam dirigentes benedicerent, et ipse signaret; ait ad sacerdotale Concilium : Etsi ad imperium vestrum ego signare compellor, dum vos causam Dei recusatis defendere ; ipse potens est vindicare. Quo facto, antequam eulogias excommunicata persona susciperet, expiravit; et priusquam portitor pervenisset, sermo sacerdotis obtinuit. Qui ad beatum Cæsarium Arelatensem præsulem pro eadem causa consulturus occurrit ». Hactenus de his Albini Acta. Est enim ad hæc spectans ejusdem Concilii Aurelianensis canon decimus de incestis conjunctionibus.

31. Præter alios etiam Synodo huic præsens fuit Injuriosus Turonensis episcopus magni hoc tempore nominis sacerdos, de cujus in redarguendis regibus constantia et libertate hæc habet memoria digna S. Gregorius ejusdem Ecclesiæ episcopus[2] : « Clotharius rex indixerat, ut omnes Ecclesiæ regni sui tertiam partem fructuum fisco solverent. Quod licet inviti sancti episcopi consensissent atque subscripsissent ; viriliter hoc beatus Injuriosus respuens, subscribere dedignatus est, dicens : Si volueris res Dei tollere, Dominus regnum tuum velociter auferet : quia iniquum est, ut pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum stipe tua horrea repleantur. Et iratus contra regem, nec vale dicens, abscessit. Tunc commotus rex, timens etiam virtutem beati Martini, misit post eum cum muneribus, veniam petens, et hoc quod fecerat damnans, simulque rogans, ut per virtutem beati Martini antistitis exoraret ». Hæc Gregorius : qui et de erecta ab eo Basilica beatissimæ Dei Genitrici Mariæ, deque aliis ab eodem pie sancteque institutis inferius[3] meminit. Numerantur et alii sanctissimi sacerdotes, qui et secundam Aurelianensem Synodum pariter illustrarunt : sed de his alias inferius dicendum erit.

32. *Bellum civile Francorum divinitus sublatum.* — Hoc item anno factum est, ut cum regnum Francorum periclitaretur bello civili, divinitus inter fratres reges inita sit concordia, paxque firmata : sub hoc enim anno ista Sigebertus habet : « Childebertus rex cum patruele Theodoberti in fratrem Lotharium insurgit : sed matre eorum satis agente Crotilde apud Deum, ne inter fratres fieret civile bellum, horrenda tempestate coerciti, cum super Lotharium ne signum quidem apparuerit horroris hujuscemodi, reddunt se fraternæ paci ». At cujus virtute hæc gesta sint, a Gregorio accipe, qui sic ait[1] : « Childebertus autem et Theodobertus commoventes exercitum, contra Clotharium ire disponunt. Ille autem hæc audiens, existimans se horum exercitum non sustinere, in silvam confugit : et concædes magnas in silvis illis fecit, totamque spem suam in Dei pietatem transfundens.

33. « Sed et Clotildis regina hæc audiens, beati Martini sepulcrum adiit, ibique in oratione prosternitur, et tota nocte vigilat, orans ne inter filios bellum civile consurgeret. Cumque hi venientes cum exercitibus suis eum obsiderent, tractantes illum die sequenti interficere; mane facto, in loco quo erant congregati orta tempestas tentoria dissecat, res diripit, et cuncta subvertit, immixtaque fulgura cum tonitruis ac lapidibus super eos descendunt, ipsi quoque super infectam grandine humum in faciem proruunt, et a lapidibus descendentibus graviter verberantur ; nullum enim eis tegumen remanserat, nisi parmæ tantum : hoc maxime metuentes, ne ab ignibus cælestibus cremarentur. Sed et equi eorum ita dispersi sunt, ut vix in vicesimo quoque reperirentur stadio : multi enim ex eis prorsus non sunt inventi. Tunc illi (ut diximus) a lapidibus cæsi et humo prostrati, pœnitentiam agebant et precabantur veniam a Deo, quod ista contra sanguinem suum agere voluissent. Super Clotharium vero neque una quidem pluviæ gutta decidit, aut aliquis sonitus tonitrui est auditus, sed nec anhelitum ullius venti in illo loco sensere. Hi quoque mittentes nuntios ad eum, pacem et concordiam petierunt : qua data, ad propria sunt regressi. Quod nullus ambigat hanc per obtentum reginæ beati Martini fuisse virtutem ». Hucusque Gregorius : quæ quidem et alii, qui res Francorum sunt prosecuti, testantur.

34. *Franci juste bellaturi contra Justinianum petunt Italiam.* — Hoc eodem anno Theodobertus rex Francorum magno animo invadens Italiam, magnum in Picenum usque duxit exercitum ; qui lue exagitatus, admodumque debilitatus et imminutus, re infecta, redire ad propria cogitur. Scimus Procopium ob hanc causam in eos ut fidifragos multa jactare. Verum si consulas Agathiam, haud levem eam fuisse belli suscipiendi causam censebis, quam præbuisset Justinianus imperator : testatur enim Agathias[2], haud æquo animo pati potuisse Theodobertum regem, quod Justinianus imperator Græco quodam fastu in monumentorum publicorum imperatoriis titulis omni genere litterarum inscriptis ponere

[1] Apud Sur. die I. Martii. — [2] Greg. Turon. de gest. Franc. l. IV. c. 2. — [3] Ibid. l. X. c. 31.

[1] Greg. Turon. de Gest. Franc. l. III. c. 28. — [2] Agath. l. I. histor.

consuevit, sicut Wandalicum et Gothicum, ita et Francicum nomen, perinde ac sicut Wandalos et Gothos, ita Francos etiam debellasset, quos ne attigerat quidem. Hæc igitur ad inferendum bellum adversus Justinianum imperatorem in Italia satis justa visa est causa Francorum regi alterius dominii nomine tenus licet impatienti, et jugo vel verbis tantum subdi penitus aversanti.

35. Quod autem idem Procopius calumniose tradit de iisdem Francis humanas id temporis hostias immolantibus, nullum habet adstipulatorem, imo contradictorem eumdem Agathiam æque Græcum, qui hæc de his ait, dum de Theodoberto dicere aggreditur[1] : « Sunt quippe omnes hi Christiani, et rectissimæ inter cæteros omnes opinionis. Habent præterea per civitates antistites, sacerdotesque ; festos insuper haud secus ac ipsi nos peragunt dies. Et sane hi mihi ; etsi cætera Barbari, moribus tamen videntur quam optimis præditi, et maximum in modum civiles ; nec quicquam habere, quod a nobis hos faciat alienos, præter vestitus barbariem, et vocis innatæ, sonumque linguæ. Quos quidem cum ob eorum virtutes, tum ob in cæteros æquitatem, inter seque concordiam mirum in modum admiratione ac laudibus prosequor ». Hæc et plura de his Agathias alia occasione alibi repetita. Sed satis hæc ad institutum de causa Francorum in Justinianum commotionis ob usurpatum indebitum titulum, ut Francicus diceretur.

36. *Post deditionem Vitigis et Ravennæ Belisario, pauci Gothi regem sibi eligunt Theodebaldum.* — Quod autem ad res Gothicas in Italia spectat, aliquis tandem divinæ gratiæ Romano exercitui favor illuxit, cum (ut Procopius tradit) nulla ducum virtute, Ravenna civitas, ipseque Vitiges rex Belisario deditur. Hæc omnia quomodo acciderint, habes ipsum Procopium[2] fusius enarrantem, cunctaque sub hoc anno belli Gothici quinto claudentem : quo eos redarguas qui hæc facta referunt anno superiori. Porro quintum annum belli Gothici eumdem esse imperatoris decimum quartum, ex eo certo scies, lector, dum idem auctor undecimo anno ejusdem imperatoris secundum belli Gothici annum statuit. At non hic finis ejusdem Gothici belli : imo post hæreses ingruentes in deterius videbis res Romanas esse prolapsas. Parva enim Gothorum manus minime despondens animum, novum elegit sibi regem Theodebaldum nomine, quem ipso regni exordio vix mille Gothi sequebantur, ut idem Procopius tradit; sed majoribus in annos singulos, novis creatis regibus, incrementis auctæ sunt, quæ videbantur esse concisæ, Gothorum vires, adeo ut Romanum in Occidente imperium in maximum discrimen adduxerint ; ut quæ annis singulis pro temporis ratione dicentur, facile demonstrabunt.

37. Ita plane divina Providentia moderans res humanas, sic atterere consuevit pietatis hostes, ut tamen eos perdere penitus nolit : deprimit quidem, ne forte (secundum illud propheticum[1]) « superbirent hostes eorum, et dicerent : Manus nostra excelsa et non Dominus fecit hæc omnia » : erigit vero, ne erutus e flagellis Dei populus liber, timore solutus in graviora iterum peccata dilabatur. Ob idque pro illis ad Deum conversus precatus est David, dicens[2] : « Ne occidas eos, ne quando obliviscantur populi mei ». Sic et vidimus noluisse Deum septem illos Israelitis infensos populos Palæstinam occupantes ab ipsis penitus vinci atque deleri ; sed usum illis fuisse tanquam virga ad infligenda peccantibus verbera. Eodem itaque modo permisit idem rerum moderator Deus reviviscere ad tempus exstinctum in Vitige regnum Gothorum, ut Latinis nimium insultantes Græcos cohiberet : delevit vero tandem, ut Arianæ hæresis error, quo nec afflictati cladibus Gothi carere voluerunt, cum ipsa gente pariter tolleretur.

38. Sic itaque Deus, justitiæ dextera suspensa lance, æquilibrio pro meritis hominum cuncta disponere consuevit, secundum illud Proverbiorum[3] : « Pondus et statera judicia Domini sunt ». Cujus quoque arbitrio et illud factum est, ut cum res Occidentalis imperii felicissimo visæ sunt hoc anno exitu claudi, eodem sane tempore res Orientis cæptæ sint diro bello vexari, et plane pessumire, atque in Syria funditus perdi : ut his concussa Theodora Augusta desineret persequi Romanam Ecclesiam, in cujus Pontificem Vigilium non stantem pactis conventis terribilius insurgendi justa causa videri posset exorta. Sed de Orientis cladibus narrationem aggrediamur.

39. *Syriæ et maxime Antiochiæ clades et devastatio per Persas, duce Cosrhoe, a quo pacem ignominiose emit Justinianus.* — Hoc enim anno Cosrhoes rex Persarum, rupto fœdere, in Romanum imperium movit exercitum : quanta autem damna eidem intulerit, cum non esset miles qui ei adversaretur, Procopius[4] narrat : videlicet quod rex Persarum per Mesopotamiam descendens in Syriam, nullo obice, eamdem devastavit, Surenorum civitate in deditionem accepta, atque una cum habitatoribus funditus excisa, spretis pactis conventis cum episcopo ejus loci Candido nomine, quem redimere coegit duodecim millia captivorum, credita et juramento promissa pecunia ducentorum aureorum : quodque inde Hierapolim veniens, illic Magnum Berœensem episcopum ab Antiochenis legatum pacis missum invenit; quo eluso, Berœam expugnavit : indeque Antiochiam deveniens, eadem potitus est, cum illinc prius aufugisset Ephræm ejus episcopus, atque Germanus dux, qui illuc ab imperatore missus fuerat, reliquis in civitate inventis internecioni traditis : cum et Antiochenæ duæ ex clarioribus feminis, ne quid indecens paterentur a Persis, sese sponte in Oron-

[1] Agath. l. I. histor. — [2] Procop. de bello Goth. l. II.

[1] Deut. XXXII. — [2] Psal. LVIII. — [3] Prov. XVI. — [4] Procop. de bello Persic. l. I.

tem fluvium demersere : quando et civitate cremari jussa, majorem tantum Ecclesiam legatorum precibus redemptam pecunia voluit esse salvam, quam antea ornamentis omnibus expilaverat. Suburbia quoque ab eisdem incensa Procopius tradit, salvo duntaxat S. Juliani templo et conjunctis illi domibus, in quas legati ab imp. missi diverterant. Hujus autem Antiochenæ civitatis horrendæ cladis tempore accidisse credi potest, ut inde Romam translatum fuerit corpus S. Ignatii ejusdem civitatis episcopi.

40. At quis tandem belli finis ? magna ignominia cum Cosrhoe transactum per legatos fuisse, persolutis videlicet quinquaginta millibus nummum aureorum, totidemque per annos singulos dandis loco tributi pactis, obsidibusque datis, pacem inter Cosrhoen et Justinianum imp. constitutam tunc fuisse Procopius tradit. Ante hæc vero incensum a Cosrhoe templum S. Michaelis in Daphne, idem affirmat : qui et mirandum quoddam Apameæ tunc accidisse recenset his verbis [1] : « Post hæc, inquit, Cosrhoes cum exercitu Apameam venit, ubi pars crucis Dominicæ magnitudine cubitali visitur, ab homine Syro huc clam delata, quam oppidani magnam ejus loci tutelam esse existimant ac venerantur, theca ei condita lignea, quam auro multo ac gemmis tectam sacerdotibus tribus custodiendam tradiderunt, insuper quotannis certa die adorant. Tunc itaque Apamensis populus videns Persarum exercitum ad se venientem, in magna trepidatione fuere, Cosrhoemque audientes ut minime promissis maneret, Thomam urbis episcopum adeuntes, rogaverunt crucis lignum eis ostendi : ut eo viso, feliciter morerentur. Ille vero cum eis morem gessisset, spectaculum fieri contigit sermone ac fide majus. Præsule enim id tenente, ignis jubar supra ferebatur : unde in templi tholo splendor præter solitum apparens, illum continuo circumeuntem sequebatur ». Hucusque Procopius : sed subdit Evagrius de liberatis virtute crucis Apamensibus a Cosrhoe rege Persarum.

41. Ipse enim Evagrius, qui interfuit, ista addit [2] : « Eo autem parentes mei cum aliis convenerunt, meque id temporis ad scholam euntem secum duxerunt. Postquam vero nobis data fuit potestas honoratam crucem adorandi, amplexandique, Thomas sublatis manibus, lignum crucis, quo vetus peccati maledictio deleta fuit, totum sanctuarium circumiens (ut statis adorationis diebus fieri solebat) omnibus ostendit, ac Thomam de loco ad locum progredientem ingens flamma ignis splendentis non ardentis sequebatur. Quæ res salutem, quæ postea Apamensibus contigit, significavit. Ob quam causam imago in testudine Sanctuarii statuta fuit, quæ inscriptione in basi incisa hoc miraculum illis qui ejus rei ignari essent, commonstravit ». Hæc de miraculo Evagrius, qui de eodem episcopo Thoma ista præmisit :

42. « Thomas autem non doctrina modo, sed recte factis etiam præstantissimus, qui forte una cum Cosrhoe certamen equorum in Circo spectare (licet hoc Ecclesiæ canon vetaret), neutiquam recusavit. Quod propterea ab eo factum est, uti omnibus modis Cosrhois furorem molliret, mitigaretque. Quem percunctanti Cosrhoi, velletne eum in sua videre civitate ? Respondisse ferunt vere et animo, nolle lubenter eum ibi videre. Quod ejus dictum Cosrhoem admiratum esse, hominemque veritatis causa (uti merebatur) admodum amplexatum ». Hæc Evagrius ante dictum miraculum refert.

43. Sed ne, lector, ob ludicra ita obiter transeas luctuosa : verum dum totius Syriæ cladem, Antiochenæque civitatis omnium Orientalium nobilissimæ vidisti incendium atque ruinam, require causam, ac memoria repete, quæ superiori tomo a nobis dicta sunt de Syriæ episcopis, in primis vero Antiochenis, ex quibus aliquos primum fuisse Nestorii defensores, aliquos vero postea Eutychianæ blasphemiæ sectatores : ut plane sicuti experimento videmus amplissima quæque ruere ædificia, cum ipsorum fundamenta deficiunt, ita etiam necesse sit pessumdari florentissimas civitates atque provincias quibus Christianæ religionis deficit fundamentum, quod est ipsa Catholica fides. Et licet non semper statim perfidiam ultio subsequatur, vanam tamen inanemque penitus esse scias peccantium jactantiam illam, qua dici ab ipsis solet [1] : « Peccavi, et quid mihi accidit triste ? Altissimus enim est patiens redditor ». Clamant hæc vera esse omnes quæ sunt in Asia, Africa, et Europa Orientales provinciæ, traditæ feris Barbaris ad multa annorum sæcula devastandæ. Sed ad illam te in his considerationem rursus provoco atque revoco, quam prospere, quamque feliciter cesserint res bellicæ Justin. imper. tam in Perside, quam in Africa, antequam in Silverium Romanum Pontificem fuerint violentæ manus injectæ ; postea vero conversa alea, quam extiterint luctuosæ : nam licet in Occidente ad modicum temporis spatium res Gothicæ dextere atque floride succedere visæ sint, quæ sæpe postea sunt in discrimen adductæ ; certe quidem in Oriente, ubi regnabat imperator, res longe diversæ visæ sunt ubique deploratissimæ, eoque statu miserrimo collocatæ, ut non Hunnis tantum (ut superius dictum est) sed etiam Persarum regi fieri necesse fuerit tributarium imperatorem illum, qui Wandalorum atque Gothorum reges nuper duxerat sub jugo captivos. Sed et res Africanas quam felicissimis auspiciis inchoatas maxima secuta sunt detrimenta, ut ex Procopio satis potest quisque cognoscere, et ne longius recedamus, ex iis quæ hoc anno in Africa gesta esse testatur, perspicuo valeas intelligere, quam dispares rerum progressus a principio fuerint subsecuti.

44. Hoc enim anno decimo quarto Justiniani imp. in Africa a Romanis male pugnatum est cum

[1] Procop. de bello Pers. l. II. — [2] Evagr. l. IV. c. 25.

[1] Eccles. V.

Mauris : quo in prælio inter alios ipse Romani præcipuus dux exercitus desideratus est. Quomodo autem hæc se habuerint, a Procopio disces, qui cuncta est fusius prosecutus. Hic modo nobis illa tantum perbrevis recensenda erit historia, qua in invocatione divini numinis affuisse pereunti militi divinam virtutem, palam ostensum fuit. Porro rem gestam apud Sophronium relatam sic accipe [1] : « Narravit mihi quidam patrum, accepisse se a quodam milite : quod cum bellum gererent in Africa Romani cum Mauritanis; victique fugarentur a Barbaris et plurimi illorum passim caderentur; ipsum quoque unus ex Barbaris nactus, hastam, ut illum feriret, vibrare cœpit. Quod cum ille cerneret, orare Deum cœpit et dicere : Domine Deus, qui apparuisti ancillæ tuæ Theclæ, et eripuisti eamdem ab iniquorum manibus, libera me in hac necessitate, et salva ex hac acerba morte : mox ibo in eremum, et agam vitam solitariam. Conversus autem, neminem ex Barbaris vidit. Itaque continuo venit in hanc Lauram Cepatha; mansitque in spelunca, Dei protegente gratia, annis triginta quinque ». Hæc auctor : cujus rei gestæ veritatem probavit eventus, et qui casum est subsecutus effectus, cum videlicet miles haud ingratus, redemptam precibus vitam ipsi obtulit, cui eam acceptam ferret, serviens Deo in sanctitate atque justitia omnibus diebus vitæ suæ. At jam præsentis anni rebus gestis hic finis esto.

[1] Prat. Spirit. c. xx.

Anno periodi Græco-Romanæ 6033. — Jesu Christi 540. — Vigilii papæ 1. — Justiniani imp. 14. Theodebalti reg. 1.

1. *Consul absque collega.* — *Justinus junior* solus in Oriente consul processit. Fuit hic *Justinus* Germani patricii filius, consobrinus imperatoris Justini, ut scribit Joannes Biclariensis in Chronico. *Germanus* enim nepos erat Justiniani ex fratre; Justinus vero junior imperator, filius Vigilantiæ sororis Justiniani. Procopius lib. 3 de Bell. Goth. cap. 32, refert etiam Justinum fuisse Germani filium, *primæ lanuginis adolescentem, et nuper ad sellam consularem* evectum. Denique Marcellinus in Chronico hoc anno ait : « Parthi in Syriam ingressi multas urbes subvertunt; contra quos Germanus arma arripiens Justinum filium eumdemque consulem, in ipsis fascibus secum ducit ». Quare hallucinati sunt, qui Justinum hunc cum Justino, qui postea imperavit, confudere. *Justinus* autem hoc anno consul appellatur *junior* a Marcellino, et a Mariano Scoto in Chronicis, quia filius erat *Germani*, et hic filius fratris Justiniani imp. cujus nomen ignoratur. Porro *Justinus senior* adoptavit *Justinianum* ex sorore sua natum, qui ideo *Justinum* in Novellis *patrem* sæpius appellat. Quare ob eam adoptionem *Justinus* hoc anno consul appellari *junior* potuit, respectu Justini Augusti anno DXIX Consulis. Legenda egregia inscriptio a me repræsentata anno DVII, num. 11 ad majorem hujus consulatus explicationem. Baronius *Paulinum* quemdam collegam Justino assignat, deceptus depravato Codice Aurelianensis Concilii III, ut mox videbimus. Neque enim post annum DXXXIV, ullus in Occidente consul creatus est.

2. *Obitus Silverii PP.* — A num. 1 ad 11. Est hic *annus* belli Gothici *sextus*, non vero quintus, ut perperam habet Baronius, qui vitam Silverii papæ usque ad hunc annum prorogavit. Verum is ærumnis confectus anno DXXXVIII, in exilio demortuus *XII kal. Julii.* tam ex Anastasio, quam ex Orderico lib. 2, et Luitprando. Cum vero juxta eumdem Anastasium sederit *annum unum, menses quinque*, et *dies undecim*, et ordinatus fuerit die VIII mensis Junii anni DXXXVI, depositus fuit a Belisario die XVIII Novembris anni DXXXVII. Tam Anastasius, quam Catalogi Silverii Pontificatum in ejus depositione absolvunt. « Cessavit episcopatus dies quinque », inquit Anastasius juxta editionem regiam, non vero *dies sex*, ut perperam legitur in quibusdam exemplaribus; ideoque *Vigilius* consecratus est die XXII mensis Novembris anni DXXXVII, ut supra ostendimus, et Anastasius in interpontificio tam diem depositionis Silverii, quam ordinationis Vigilii numerat, imo diem depositionis tam Sedi Silverii, quam interpontificio assignat, sicuti quandoque diem emortualem tam Sedi, quam interpontificio attribuit.

3. *Non vero currenti.* — Porro ideo Baronius *Silverii* depositionem in annum DXXXVIII differt, quia cum eo tantum anno Romam a *Vitige* Gothorum rege obsessam existimaret, eaque injuria Sil

verio a *Belisario* irrogata fuerit durante Urbis obsidione, ut testatur Procopius, id ex jactis ab ipsomet fundamentis necessario sequebatur. Ratio vero, cur ejus mortem in præsentem annum distulerit, ab eo deducta est ex subscriptione sententiæ adversus *Vigilium* Sedis Romanæ invasorem a Silverio latæ, quæ dicitur data *VIII kalendas Julii* anni superioris. Cum enim, inquit Baronius anno DXXXIX, num. 9, tradat Anastasius Silverium *XII kalend. Julii* defunctum, ea mors contingere non potuit, nisi post annum ab illa sententia adversus Vigilium promulgata. Verum sententia illa, seu *Silverii* ad Vigilium Epistola, fictitia est, ut jam ostendimus, certumque Romam a *Vitige* ineunte mense Martio anni DXXXVII obsideri cœptam esse. Silverii mors immerito adscribitur Vigilio. Procopius enim in Hist. Arcana cap. 1 loquens de Antonina Belisarii uxore, ait : « Fuit illi minister sceleris quidam ex famulis Eugenius nomine, qui et commissi contra Silverium piaculi satelles fuerat ». Ubi Procopius Silverium ferro aut alia sanguinarii hominis arte necatum indicat. Nam his verbis quibus utitur, ἐργάζεσθαι μίασμα, piaculum patrare, ubique Procopium designare solitum notat Alemannus in Notis ad illum librum, observatque Liberatum scribere *Silverium* inedia defecisse, quod ab aliis id accepisset ; sed Procopium scripsisse, quæ ipsemet viderat.

4. *Silverio mortuo Vigilius a clero Rom. Pontifex admissus.* — Autumavit Baronius, *Vigilium,* postquam *Silverii* mortem ac miracula eam secuta accepisset, pœnitentia ductum Pontificatui male usurpato renuntiasse, et post dies VI, ut habuit exemplar Anastasii, quo usus est, libera cleri electione iterum Pontificem Romanum renuntiatum esse. « Quomodo enim, inquit, potuit secundum Anastasium Sedes vacasse sex dies, si Vigilius ipso vivente Silverio intrusus semel, sedere post ejus obitum perseverasset : neutiquam enim id aliquo modo potuit accidisse ? » Verum Anastasius non loquitur ibi de vacatione Sedis, quæ post Silverii mortem contigerit, ut eum interpretatur Baronius ; sed de ea quæ accidit a die decima octava mensis Novemb. anni DXXXVII, postquam *Silverius* pontificatu depositus fuit, qui dies quinque, non vero sex, desinunt die XXII Novembris ejusdem anni quo *Vigilius* Pontifex Romanus consecratus fuit. Post depositionem enim *Silverii*, Sedem per aliquot dies vacasse, colligo primo ex Procopio lib. 1 de Bell. Goth. cap. 25, ubi postquam asseruit, *Belisarium* in Græciam Silverium relegasse, subdit : « ac Vigilium paulo post ad Pontificatum provexit ». Secundo, ex Liberato cap. 22, qui eadem depositione narrata, ait : « A suis ulterius non est visus. Et altera die Belisarius convocatis presbyteris et diaconibus et clericis omnibus, mandavit eis ut alium sibi papam eligerent ». Ex quibus verbis intelligimus, altera a depositione *Silverii* die *Vigilium* electum esse, et ejus ordinationem ad proximam Dominicam dilatam ad diem sc. XXII mensis Novemb., ab Anastasio notatum (1).

5. *Sed nulla prævia ejusdem Vigilii abdicatione.* — Mortuo Silverio consensit quidem clerus ejus Pontificatui, et suffragiis suis legitimum Ecclesiæ pastorem declaravit, tam *Belisarii* potentia coactus, quam Ecclesiasticæ pacis et unitatis studio ; sed aliquam abdicationem intervenisse gratis asseritur, et sine ullo alicujus auctoris testimonio. Neque renuntiatio *Vigilio* necessaria fuit : cum ei causæ in speciem justæ non deessent, ob quas *Silverii* ordinationem nullam fuisse sibi persuadere potuit. Ea enim contra Canones facta, nec per subsecutum cleri consensum satis certo purgata, cum neque hic totus liber videretur, sed metu extortus. Subito itaque in virum alterum mutatus *Vigilius*, sancto Spiritu, qui Ecclesiam regit, operante, quæ alias in Synodi Chalcedonensis fidem ad Theodoram Augustam sacrilege scripserat, solemni fidei professione delevit, ut videre est in ejus Epistola ad *Justinianum* imp. scripta, qua quatuor Synodos œcumenicas, et *sancti Leonis* Epistolas se recipere, et secundum eas credere professus est. Recitatur ea a Baronio num. 14 et seqq.

6. *Concilium Aurelianense III.* — A num. 27 ad 32. Concilium *Aurelianense III,* anno quingentesimo trigesimo octavo celebratum. Lupus enim Ecclesiæ Lugdunensis episcopus ita subscripsit : « Lupus in Christi nomine, Ecclesiæ Lugdunensis metropolitanus episcopus, juxta id quod omnibus sanctis coepiscopis meis, qui mecum subscripserunt, placuit, Patrum statuta secutus, his Constitutionibus subscripsi. Not. die nonarum mensis tertii, quarto post consulatum Paulini junioris viri clarissimi, anno XXVII regni domni Childeberti regis », ut eam consulatus notam ex probis monumentis restituit Sirmondus in Conciliis Gallicanis, quæ hactenus corrupta legebatur hoc modo : *Consulatu Paulini junioris.* Ex his corruptis verbis Baronius occasionem sumpsit existimandi *Paulinum* Justini in consulatu collegam hoc anno fuisse, illumque *juniorem* vocari ad differentiam illius, qui ante annos sex consulatum in Occidente gessit. Quartus annus post consulatum Paulini, quemadmodum et annus Childeberti regis XXVII in annum Christi DXXXVIII convenit. Verum Baronius, qui *Clodovei* magni mortem triennio tardius consignavit, hanc Synodum in præsentem annum differre coactus fuit. Celebrata ea mense Maio, qui apud Gallos annum hoc tempore a Paschate auspicantes, tertius mensis erat. Ei interfuere episcopi novemdecim cum presbyteris septem, ex diversis partibus Franciæ, cui tres reges *Childebertus*, *Clotarius*, *et Theodebertus* dominabantur. Triginta tres canones in ea editi, de quibus legendi Cointius anno DXXXVIII, num. 9 et seqq. et Alexander Natalis sæculo sexto.

(1) Si quid valent ea quæ ad A. 555, 7, discussimus, Vigilius altera die post ejectionem Silverii electus et consecratus fuit. Opportune enim accidit ut dies illa in Dominicam caderet. Vide dicta ibid. MANSI.

7. *Episcopi sanctitate illustres, qui ei interfuere.*— Ex episcopis, qui huic Concilio vel propria manu, vel per nuntios suos subscripserunt, novem catalogo sanctorum in martyrologio Romano adscribuntur, *Lupus* episcopus Lugdunensis, *Pantagathus* episcopus Viennensis, *Leo* episcopus Senonensis, *Lauto* episcopus Constantiensis, Eleutherius episcopus Autisiodorensis, *Albinus* episcopus Andegavensis, *Agricola* episcopus Cabilonensis, *Gregorius* episcopus Lingonensis, et *Gallus* episcopus Arvernorum.

8. *Bellum civile inter tres Francorum reges.*— Ad num. 32 et seq. Sigebertus in Chronico hoc anno narrat gravem inter reges Francorum dissensionem, quam Deus insigni miraculo composuit. De quo etiam civili bello agit Gregorius Turonensis lib. 3, cap. 28 sed sine ulla temporis nota. Verum cum Sigebertus numeret eum annum post Clodovei regis vicesimum sextum, bellum istud ad annum quingentesimum trigesimum septimum revocandum. *Chlotildis*, ubi eam dissensionem accepit, sancti Martini sepulcrum adiit, ibique in oratione prostrata est : ortaque tempestate reges ad propria regressi sunt, quod ea cuncta subverteret. « Quod nullus ambigat hanc per obtentum reginæ, B. Martini fuisse virtutem », inquit Turonensis.

9. *Expeditio Italica Theodoberti reg. Franc.* — Ad num. 34 et seq. Expeditio Italica *Theodeberti* Francorum regis narratur a Procopio lib. 2 de Bello Goth. cap. 25, dum sermonem habet de gestis anno quinto belli Gothici, quæ ideo ad annum DXXXIX referenda, quo continuator Marcellini et Marius in Chronico eam recitant, ad consulatum scilicet Appionis. Hæc Marii verba : « Hoc consule, Theudebertus rex Francorum Italiam ingressus, Liguriam Æmiliamque devastavit, ejusque exercitus loci infirmitate gravatus, valde contribulatus est ». Continuator vero Marcellini : « Theudibertus Francorum rex cum magno exercitu adveniens, Liguriam, totamque deprædat Æmiliam. Genuam oppidum in littore Tyrreni maris situm evertit ac prædat. Exercitu dein suo morbo laborante, ut subveniat, paciscens cum Belisario, ad Gallos revertitur ».

10. *Procopius Francos cum Alemannis perperam confundit.*— Procopius citatus Francis parum æquus ait, eos fidem quam Gothis dederant, violasse : « Franci, inquit, ponte occupato (Padi scilicet ad Ticinum urbem) quos ibi invenere Gothorum liberos, et uxores immolarunt, eorumque corpora in fluvium, tanquam belli primitias, projecerunt. Nam ita Christiani sunt isti Barbari, ut multos priscæ superstitionis ritus observent, humanas hostias, aliaque impia sacrificia divinationibus adhibentes ». Verum Procopius flagitia, quæ a solis commissa sunt Alemannis, qui sub potestate Theodeberti regis degebant, in exigua provincia Christianæ religioni nondum subdita, male in universam Francorum nationem refundit. Agathias enim ejusdem ævi scriptor lib. 1 Hist. non solum hac in re Procopio contradicit, ut videre est apud Baronium num. 35, sed etiam ibidem quod Procopius Francis, ipse Alemannis adscribit : « Sunt etiam his, inquit Agathias, patria quædam Instituta : in Reipublicæ vero administratione Francorum politiam sequuntur : tantum in iis, quæ ad Deum pertinent, sententia variant. Arbores enim quasdam colunt, et fluminum lapsus et colles et saltus, atque his tanquam justa facientes, equos aliaque quam plurima resectis capitibus immolant ». Erat cum Theodeberto *Bucellenus* seu Butilinus, ut testatur Turonensis lib. 3, cap. 32. Hic vero, teste Agathia laudato, Alemannus erat. Quam diverse ab Alemannis in uno eodemque exercitu sese gesserint postea Franci in Italia, declarat Agathias lib. 2 : « Quotquot eorum Franci erant indigenæ, multam reverentiam, pietatemque circa templa exercebant, utpote rectam de Deo sententiam amplexi, etc. Alemannica vero gens universa (aliter enim hi circa religionem sunt affecti) templa irreverenter diripiebant, etc., fundamenta subvertebant, cruoreque et sanie delubra circumfluebant ». Qua de re plura Cointius anno DXXXIX, num. 7 et seqq.

11. *Ravenna et Vitiges rex in Belisarii potestatem veniunt.* — Ad num. 36 et seqq. Narrat Baronius gesta anno quinto belli Gothici, quæ ideo ad præcedentem Christi annum revocanda sunt. Hoc Baronii fundamentum : « Quintum annum belli Gothici eumdem esse imperatoris XIV, ex eo certo scies, lector, dum Procop. de Bello Goth. lib. 2, undecimo anno ejusdem imperatoris secundum belli Gothici annum statuit ». Verum anno DXXXVII jam ostendimus, locum illum Procopii corruptum esse, Romamque Belisarium recepisse anno secundo belli Gothici, ac decimo imperii Justiniani, non vero undecimo. Quare *Ravenna* non hoc anno, ut habet Baronius, sed superiori a *Belisario* obsessa, ut narrat Procopius lib. 2 de Bell. Goth. cap. 28 et seq. Urbs tamen illa exeunte anno belli Gothici quinto Belisario dedita, et *Vitiges* Gothorum rex ab eo captus. Procopius enim, ubi hæc narravit, retulitque *Ildibadum* a Gothis regem creatum susceptum regnum Belisario obtulisse, cap. 30, ait : « Belisarius Byzantium profectus est; et cum hyeme annus quintus exiit hujus belli, quod Procopius scripsit ». Ad hæc continuator Marcellini ad consulatum Justini, seu ad hunc Christi annum, ait : « Belisarius Ravennam ingreditur, regem Vitigem et reginam, cunctasque opes, Gothosque nobiliores tollens secum, ad imperatorem revertitur, evocante se Marcello comite. Gothi trans Padum residentes, Orajo Vitigis nepote et Heldebado ductantibus, Vitigem regem cum regina, opibusque palatii, necnon et Gothos audientes sedibus propriis pulsos, Orientemque per Belisarium abductos, rebellare disponunt, regem sibi statuentes Heldebadum ; contra quem debellaturus Bessa patricius Placentiam a Ravenna conscendit, Constantino Ravennam de Dalmatiis, ut præesset exercitui, ab imperatore directo ». Marius ad eumdem Justini consulatum :

« Eo anno Belisarius patricius Vitigem regem Gothorum de Ravenna captivum abductum, Constantinopoli cum uxore et thesauris Justiniano Augusto præsentavit ». Quæ omnia partim sub finem anni belli Gothici v, partim sub anno belli Gothici vi, hoc scilicet Christi anno gesta.

12. *Bellum Persicum.* — A num. 39 ad 44. Procopius lib. 2 de Bell. Persico cap. 5 et seqq. bellum hoc anno Romanos inter et Persas gestum pluribus describit : « Jam exacto, inquit Procopius, cum hyeme anno imperii Justiniani Aug. xiii, Chosroes Cabadis filius magno instructus exercitu in Rom. fines primo vere irrupit, pacem perpetuam aperte solvens ». Uti Suram pervenit, quæ urbs ad Euphratem sita, præsidii præfectus fortissime contra Persas depugnans, sagitta ictus interiit. Quare Romani episcopum suum ad Chosroen deprecatorem allegarunt. Hic vero episcopum fefellit, ingressusque urbem eam solo æquavit, ratus, ut obvii quique deditionem primo aditu imposterum facerent. « Simul ac nuntium de adventu Persarum audiit Justinianus Aug. Germanum fratris sui filium raptim atque turbate mittit », inquit Procopius cap. 6. Tum Chosroes Antiochiam obsidione cinxit, eamque captam diripuit, « ac relictis in urbe incendiariis, cum cæteris Persis omnibus in castra, ubi prius tetenderant, se recepit », inquit Procopius cap. 9, quod hoc anno gestum, tam continuator Marcellini, quam Marius in Chronico testantur.

13. *Bellum Mauritanicum.* — Ad num. 44. Baronius ait, anno xiv Justiniani in Africa a Romanis male pugnatum cum *Mauris*, et præcipuum Romanorum ducem exercitus desideratum esse, *Salomonem* scilicet. Verum hujus mors tardius contigit. Procopius enim lib. 2 de Bello Wandalico cap. 19, ait : « Imperator Germanum cum Symmacho ac Domnico Byzantium revocavit, resque omnes Africæ iterum Salomoni commisit, anno imperii sui xiii ». Tum refert expeditionem Salomonis in Mauros, et expugnationem Castelli *Zerbulis*, et quomodo Mauritaniam Sitiphensem vectigalem fecerit. His narratis Procopius cap. 21, scribit : « In contrarium hæc felicitas versa est quarto post anno, quo imperii decimum septimum agens Justinianus, Cyrum ac Sergium filios Bacchi, fratris Salomonis, præfecit urbibus Africæ », anno scilicet Christi dxliii, Salomone interim totam provinciam administrante. Suscepta postea a Barbaris in Romanos expeditione, *Salomon* in eos copias eduxit omnes, sed in prœlio occisus est. In editione Procopii, qua usus est Baronius, loco, *anno* xvii *Justiniani*, legebatur, *anno* xiv *Justiniani*, uti etiam in editione Grotii, præcedentibus longe correctiori, habetur. Non dubito tamen, quin Maltretus in editione regia Procopii recte habeat xvii *anno Justiniani*; cum textus græcus Procopii annum illum exhibeat et hæc ejusdem Procopii verba, *quarto post anno*, nonnisi anno xvii, Justiniani respondere possint. Quare continuator Marcellini ad consulatum Justini, recte quidem habet : « Salomon in Africa feliciter dimicans rebelliones proturbat », sed ad consulatum Basilii solius, ad annum nempe dxli perperam scribit : « Salomon in Africa interficitur, Sergius loco ejus dux successit belli, moderatorque provinciæ ». Pertinent enim hæc ad annum dxliii.

VIGILII ANNUS 2. — CHRISTI 541.

1. *Cur consulatus cœperit negligi.* — Qui sequitur ordine temporis quingentesimus quadragesimus primus Christi annus, Basilii junioris sine collega consulatu notatur : nec post hæc amplius liquis consulatus reperitur additus Fastis; licet non penitus consules esse desiisse, ex veteribus monumentis appareat. Ita plane Justinianus imperator ejusmodi per consulatus a majoribus deductam chronologiam, sui antiquitate venerandam, paulatim antiquare atque penitus tollere voluit, illam inducens, qua per imperatoris annos tempora notarentur, adderentur vero consules, si qui essent; quod et lata lege vidimus sancivisse : cujus rei gratia invidiam sibi peperit, et odium ab antiquitatum cultoribus concitavit. Potuit tamen (si quid ad ejus excusationem afferre liceat) dignus ille ejus rei esse prætextus, factum id scilicet ad immoderatas expensas illas tollendas, quas in consulatus in-

gressu ab ipsis creatis consulibus fieri moris erat : nam ejusdem rei causa Marcianus Augustus illam promulgaverat legem, ne consules in populum pecunias spargerent, tanquam missilia, colligendas. Sed cum nec ita pareret insanus gloriæ appetitus, Justinianus ipse sancitam moderatus est legem, prohibens ne consules aurum effunderent, spargendi autem argenti tribuit liberam facultatem [1]. Sed quod neque his se limitibus sciret humana superbia coarctare; hinc et illud subiit imperatoris animum, ut consulatus dignitatem amplissimam paulatim e senatu proscriberet.

2. Hæc, inquam, ad imperatoris excusationem de invidia in eum conflata dicta sunto : sive potius ea fuerit convertenda in legum conditorem Tribonianum ad tale honoris culmen ascendere non valentem, atque odio prosequentem in aliis quod ipse consequi minime potuisset, prohibente lege, ne quis non Christianus atque Catholicus amplissimi honoris gereret magistratus : Ethnicum enim ipsum perseverasse superius dictum est. Verum ab omnibus in ipsum imperatorem culpa transfertur, fastu elatum ægre ferentem sub alieno potius nomine, quam imperatoris, tempora numerari : cum tamen ipsi imperatori una cum imperio jugem inhærere voluerit consulatum. Ait enim ad finem Constitutionis, quam de consulibus promulgavit [2] : « Imperatori quidem jugis et indesinens consulatus omnibus civitatibus et populis et gentibus in singulis quæ placuerint distribuenti advenit; aut cum ipse annuerit, trabea : ideoque et imperii consulatus per omnia sit sequens sceptra ». Hæc ipse.

3. *Belisarius victoriarum gloria insignis redit Constantinopolim, virtutibus præclarus.* — Porro hic ipse annus, qui et decimus quintus ipsius imperatoris Justiniani numeratur, idem a Procopio [3] sextus ponitur belli Gothici : quo Belisarius ob ingentem sibi partam gloriam, capta Ravenna, et Vitige rege in potestatem redacto, ab æmulis passus invidiam, in suspicionemque adductus affectatæ tyrannidis Constantinopolim revocatur : de cujus illuc adventu et gloria hæc accipe a Procopio [4] :

4. « Suspensis Belisarius adhuc et dubiis rebus, cum Vitige Gothorumque optimatibus et Theudibaldi tunc regnantis liberis pecuniaque omni, et regia pretiosaque cætera supellectile secum devectis, Byzantium venit, Ildigere, Valeriano, Martino, et Herodiano præfectis sequentibus. Vitigem vero cum uxore Justinianus gratanter suscepit; Barbarorum item agmen pro eximia corporum specie, ac magnitudine mirabatur. Theodorici deinde in curiam dignas profecto receptas gazas senatoriis viris seorsum visendas exposuit, rerum gestarum magnitudinem gloriæ ducens. Non enim vel has populo spectandas hic præbuit, vel Belisario, ut triumpharet, permisit, quemadmodum alias, cum ex Gilimere rege et Wandalis victoriam retulisset. Sed in omnium ore Belisarius erat egregiis victoriis duabus ornatus, quales antehac mortalium nemini contigere, quippe qui reges duos Byzantium captivos deduxerit, et Genserici, Theodoricique ingentes opes, præter omnium spem, Romanis ut ex hostibus spolia essent : unde vel apud Barbaros ipsos nemo unquam clarior et fama celebrior fuit; quippe qui devictis ex hostibus in publicum ærarium maximas rursum ingessit divitias, et terræ marisque dimidiam partem tam brevi recuperavit ».

5. Porro alibi idem Procopius [1] tradit, acceptas de duobus regibus victorias ab ipso Justiniano imperatore in palatii atrio fuisse musivo opere satis egregie pingi jussas. Ait enim : « Super parietes octo fornices suspensi sunt, testudinem totius operis in medio ad sublimitatem sphæricam arctatam continentes : fastigium picturis expolitum est, non liquenti cera et diffluenti materia coactum, sed concinnatum exiguis tenuibusque lapillis et vario colore nitentibus; imitantur cum alia, tum homines. Qualis autem pictura sit, indicabo : pugna est et bellum. Diripiuntur multæ urbes : hinc Italia, inde Libya : vincit Justinianus, duce Belisario. Accedit ad regem dux integrum habens exercitum, tradit spolia, reges, et regna, et quæ ab hominibus desiderari possunt. Stant in medio rex et regina Theodora lætis similes, et ob victoriam ferias agentibus : Wandalorum et Gothorum reges adveniunt victi et captivi; circumstat Romanorum senatus, omnes ferias agentes. Hoc lapilli hilari plane et florida facie ostentant : gestiunt omnes et adblandiuntur regi, divinos honores illi propter gestorum magnitudinem impartientes. Hæc quidem sic se habent ». Hactenus de his Procopius. Sed revocemus orationem ejus susceptam semel de gloria Belisarii.

6. « Erat », inquit idem auctor [2], « Byzantinis civibus voluptati Belisarium intueri in forum quotidie prodeuntem, vel se domum inde recipientem, atque adeo ut tanti spectaculi hos nulla satietas caperet : nam ejus pompa spectatio ob præeuntium turbam et subsequentium erat, ut quem Wandalorum, Gothorumque, et Maurusiorum multitudo sequeretur non mediocris. Ad hæc accedebat, quod pulchritudo hunc, magnitudoque corporis honestabat. Humilem præterea se benignumque adeo atque aditum obviis quibusque perfacilem exhibebat, ut intimæ sortis viro persimilis videretur. Milites et rusticani et cujuscumque generis homines certatim hunc benevolentia prosequebantur : nam in suos præcipue milites magnificentia cæteros antecibat; et qui bello rem forte male gessissent, pro acceptis vulneribus pecuniam non parvam donando, indignationem ac simul mœstitiam sæpius permulcebat; ei vero, qui in acie se egregie habuisset, varia dona dabat in præmium, armillas et torques :

[1] Novel. Justiniani imp. cv. et Auth. de cons. col. 4. tit. iii. — [2] Novel. cv. — [3] Procop. de bello Goth. l. ii. in fine. — [4] Procop. de bello Goth. l. iii. in princip.

[1] Procop. de ædific. Justin. l. i. — [2] Procop. de bello Goth. l. iii.

et qui præterea aut arcus aut rei alterius bellicæ jacturam præliando fecisse[1], confestim alia et potiora per Belisarium parabantur.

7. « Erga agricultores agrestesque homines tanta hic indulgentia ac providentia utebatur, ut Belisario ductante exercitum, nullam hi vim paterentur, sed ex insperato potius opulenti et divites reddebantur, ut qui crebro adventantibus copiis, majori omnia in victum pretio venditarent. Segetes insuper, dum in agris maturescerent, diligentius tuebatur, ne forte equorum greges has devorarent : arborumque maturos fructus, frugesque cæteras, invitis dominis, suos attingere prohibebat. Erat item vir continentior, ut qui præter denuptam sibi uxorem noverit nullam : nam ex Wandalis Gothisque tanta multitudine et forma egregia feminas quas bello cepisset, earum nullam vel in ejus conspectum venire, vel se alloqui quoquo pacto permisit.

8. « Ad cætera ejus hujusmodi ornamenta perspicax quidem et vividum accedebat ingenium : quippe dubiis ipsis in rebus, ad ea quæ potiora forent cogitanda, mirum de se in modum et opportune valeret, in ipsoque belli discrimine animi præstaret magnitudine, e tutoque et consideratius ad res gerendas audentior esset. Festinare præterea, cunctarique in ipsis adversus hostem conatibus, ut res poscebat. In rebus trepidis bene sperare, nec terrore aliquo capi. Non prosperis insolens esse ; nec vitam in deliciis agere. Nec quisquam unquam hominum fuit, qui temulentum eum viderit ». Hæc Procopius de Belisario exercitus duce inter felicissimos adnumerando, nisi impiæ Theodoræ nimis obsequens, ejus causa dira facinora perpetrasset : sed Dei justo judicio postea factum est, ut ob hanc causam quod feminæ ipsum Deum posthabuit, gravissima pati coactus sit, ut suo loco dicemus.

9. *Plures hoc anno promulgatæ a Justiniano sanctiones ad fidem Catholicam Ecclesiasticamque disciplinam sartas tectas conservandas.* — Imperator vero tot a Deo beneficiis auctus et gloria cumulatus, illud ei ex more rependit obsequium et gratiarum exhibuit actionem, ut de sancta Ecclesia Catholica, quibuscumque valeret studiis bene mereret, pias sanctasque ad fidem Catholicam Ecclesiasticamque disciplinam sartas tectas conservandas plures hoc anno promulgans sanctiones, de quibus singulis dicturi sumus. In primis autem quæ ad Concilium Bizacenum in Africa hoc anno celebratum scripserit videamus.

10. Hoc namque anno in Africa in provincia Bizacena Concilium celebratum est, ex quo legatio missa est ad Justinianum imperatorem : id enim ex ejusdem imperatoris rescripto ad ipsum Concilium reddito apparet, quod sic se habet [1].

« Imp. Justinianus Alemannicus, Gothicus, etc. Daciano metropolitano Vizatii (Bizacii) et omni Concilio Vizaceno. Restitutus et Heracleus reverendissimi viri omnium quodammodo vestri Concilii sacerdotum non relationem tantum, sed suam visi sunt attulisse præsentiam : relucebat namque in eis puritas vestræ auctoritatis et vitæ. Non solum Ecclesiasticis causis, sed totius provinciæ utilitatibus præfuerunt, dicentes quibus jam beneficiis gaudeatis, et quæ a nostra sunt mansuetudine conferenda. Unde precibus eorum summa cum benignitate susceptis, ad universa respondimus : et quantum apud nos eorum legatio valuit, ipsa testatur exhibitio præstitorum. Quæcumque igitur ad privilegia vestra vestrique Concilii pertinent, juxta veterem firmamus disciplinam. Orate igitur divinam misericordiam, ut et nos Reipublicæ et ipsam nobis servet incolumem, et quos a jugo subripuimus Wandalicorum, ultro florem felicitatis antiquæ (sicut volumus) erigamus. Data pridie nonas Octobris, Constantinopoli, imperii domini nostri Justiniani Aug. anno decimo quinto ». Rursum vero ad eumdem Dacianum, sed anno sequenti, ita rescripsit :

11. « Imp. Fl. Justinianus, etc. Daciano metropolitano Vizatii. Semper nostræ serenitati cura fuit servandæ vetustatis maxime disciplinæ, quam nunquam contempsimus, nisi et in melius augeremus ; præsertim quoties de Ecclesiasticis negotiis contigit quæstio, quæ Patrum constat regulis definita, imo adventu superni numinis inspirata : quia constat cælitus institutum, quicquid Apostolica decrevit auctoritas. Hinc est, quod in Africanis quoque Conciliis illa volumus reservari, quæ antiquitas statuit, et sequentium obedientia custodivit, atque in nostrum usque sæculum intemerata perduxit. Nullus inter primates aliud sibi privilegium vindicet, quod accepisse non legitur : nullus arripiat, quod habuisse jugiter non probatur : nec de rescriptis ad unius suggestionem promeritis, aut de exemplis consuetudinem violantibus quibuslibet sibi blandiatur ambitio. Illud pro lege servandum est, quod Conciliis definitum servavit devota posteritas (prosperitas). Nam quæ quis in præjudicium statutorum quibuslibet rebus usurpavit, corrigenda potius quam imitanda censemus.

12. « Si quid igitur metropolitano Carthaginis, vel primatibus Numidiæ vel Vizatii Conciliorum auctoritas præstitit, et inoffensa consuetudo servavit ; hoc sibi quisque optet, sibi vindicet ; hoc nostra sperent sanctione firmari. Nos tutores tantum sumus vetustatis et vindices. Nec deerit Ecclesiastica vindicta, vel nostra in eos, qui aut ambitiosa superbia, aut subreptitiis postulationibus antiquitatem temerasse docebuntur : quoniam ad Divinitatis tendit injuriam, qui sanctorum Patrum constituta contemnere aut violare non metuit, sancte ac religiosissime pater. Beatitudo itaque tua quæ per hanc divinam pragmaticam sanctionem nostra statuit æternitas, effectui mancipari, observarique procuret. Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiosissime pater. Data quarto kalendas Novem-

[1] In collect. Juliani prope finem.

bris, imperii domini nostri Justiniani anno XVI ».

13. Vidisti, lector, quantum deferat imperator sacris Conciliorum canonibus, quorum se custodem et vindicem profitetur, atque ad hoc se de illis leges sancire, non ut abroget, sed ut confirmet secundum alia ab eodem imperatore in aliis editis Constitutionibus sæpius repetita, vel quæ habet in Novella Constitutione hoc item anno data mense Februario, quam Oleandri editio junxit Novellæ centesimæ vicesimæ tertiæ. Expedit autem ut hic ejus proœmium recenseamus, quo appareat ejusdem imperatoris mens, nimirum dum de rebus Ecclesiasticis leges sancit, non alium quam se vindicem sacrorum canonum præstitisse : sic enim se habet [1] :

14. « Si civiles leges, quarum potestatem nobis Deus pro sua in homines benignitate credidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientium securitatem studemus; quanto plus studii adhibere debemus circa sacrorum canonum et divinarum legum custodiam, quæ super salute animarum nostrarum definitæ sunt? Qui enim sacros canones custodiunt, Domini Dei adjutorio digni sunt; qui autem eos transgrediuntur, ipsi semetipsos judicio tradunt obnoxios. Majori igitur condemnationi subjacent sanctissimi episcopi, quibus concreditum et commissum est et canones inquirere et conservare : si quod eorum prætermissum fuerit, indemnatum atque impunitum reliquerint. Sane cum hactenus canones observati non recte fuerint, diversas ex eo passi sumus interpellationes contra clericos et monachos et quosdam episcopos, ut secundum divinos canones non viverent, et quidam etiam inter eos invenirentur, qui nec ipsam quidem vel sacrosanctæ oblationis vel baptismi orationem tenerent aut scirent. Dei igitur intelligentes et animo infigentes judicium, singulorum quæ nobis delata sunt inquisitionem simul et correctionem jussimus canonice procedere. Si enim illa, quæ a laicis peccantur, generales leges non concedunt extra inquisitionem et vindictam manere; quomodo a sanctis Apostolis et Patribus super omnium hominum salute canonice statuta despici patiemur? Sane multos ex eo maxime deprehendimus in peccata fuisse prolapsos, quod non sunt factæ Synodi sanctissimorum sacerdotum, juxta ea quæ a sanctis Apostolis et Patribus definita sunt. Si enim hoc fuisset observatum, quilibet metuens gravem in Synodo accusationem studuisset utique et sacras ediscere liturgias, et temperanter vivere, ne condemnationi divinorum canonum subjaceret, etc. » Pergit dicere de ordinatione episcoporum, quæ in Constitutione Novella centesima vicesima tertia habentur inserta. Data autem hæc lex reperitur hoc anno sub consulatu Basilii, decimo kalend. Martii.

15. Accidit vero, ut aliquando idem imperator invigilans vehementissimo studio super sacrorum custodiam canonum, dum videret eos ab iis conculcari, qui magis observare deberent, episcopis; nonnihil commotus, adversus ipsos insurgens ne ex mutua indulgentia licentius peccaretur, præfectos jusserit accurrere provinciarum, qui ejusmodi episcopos coercerent. Ad hæc plane spectat illa, quam hoc eodem anno ipsis kalendis Februarii Novellam promulgavit Constitutionem de appellationibus : qua quidem cum ipse Justinianus imperator Dei zelum se habere præ se ferat, non tamen fuit ille secundum scientiam. Etenim cum negligentes episcopos, et sine pœna peccantes vult emendari, eo incaute prolabitur, ut præter jus fasque per provinciarum præfectos ipsorum judicia voluerit exerceri; et ab ipsis eosdem ad majores appellare præfectos, et si opus esset, ab iis ad imperatorem provocare. Hæc quidem ita se habuisse, docent quæ in exordio ejus Constitutionis ponuntur his verbis [1] :

16. « Pervenit ad scientiam nostræ serenitatis, quod cum inter Eustachium virum reverendissimum Tholonæ (Tlonæ), in Lycia civitatis episcopum, et Pistum diaconum Ecclesiæ Thelmissensis itidem in Lycia maritimæ civitatis fuisset causa commota, processit a rectore provinciæ diffinitiva sententia, contra quam appellatio porrecta est. Judices igitur, apud quos appellatio ventilabatur, dubitantes ad nostram clementiam retulerunt, etc. » Hæc ibi : quibus videas ipsum imperatorem sibi nimium de Ecclesiasticis juribus arrogasse; qui dum se canonum vindicem præ se fert, atque pro Ecclesiæ servanda illibata disciplina invigilare profitetur, canones ipse conculcat, penitusque pessumdat Ecclesiasticam œconomiam. Etenim non sæculares judices causas judicare episcoporum et inferioris ordinis clericorum, sed Synodos episcoporum, et si sit ab his appellandum, non ad imperatorem, sed ad majores sedes, ac denique ad ipsum Romanum Pontificem recurrendum, docent sacræ sanctorum Patrum regulæ, traditio ostendit, ususque probavit. Tunc vero laicis his se immiscere concessum, cum vel ad hæreticos aut schismaticos comprimendos, vel adversus potentiores vel discordes ab episcopis in auxilium sunt vocati. Porro hæc ipsa quæ fuerunt obiter pertractata, æque videntur esse ab eodem imperatore correcta : nam si qua de his fuerat ab ipso lex sancita, ab eodem pariter est abrogata : siquidem nulla ejus sanctio invenitur, qua episcoporum causas a præfectis cognosci voluerit, et ab iis ad alios sæculares itidem judices appellari, atque ab his ad imperatorem.

17. At revocemus orationem ad ejusdem imperatoris Novellam Constitutionem centesimam vicesimam tertiam, cujus est titulus : « De sanctissimis episcopis ac Deo amabilibus, et reverendissimis clericis et monachis ». Cui intexta sunt quæ diximus haberi in Novella centesima trigesima septima data hoc anno sub eodem consulatu Basilii, decimo kalendas Martias. Hæc autem de qua est sermo, hoc anno sub consulatu Basilii data cognoscitur kalend.

[1] Novel. CXXXVII. edit. Godef. apud Olean. vero Nov. CXXIII.

[1] Novel. CXV.

Maii, ipsaque quadraginta quatuor distincta capitibus; quam ob nimiam vitandam prolixitatem hic describere prætermittimus : satis ad institutum esse putantes, si capitum singulorum index hic apponatur, qui singulis ita affixus habetur :

18. « De ordinatione episcoporum. Cap. 1.

« De accusationibus episcoporum. Cap. 2.

« De episcopis qui ante ordinationem Ecclesiæ res suas obtulerint. Et quid pro cathedratico dari conveniat. Cap. 3.

« Ut episcopatus a servili et adscriptitia fortuna hominem liberet. Cap. 4.

« De presbyteris et diaconis et subdiaconis cognationis jure ad tutelam vel curam vocatis. Cap. 5.

« Ut clerici a muneribus personalibus et negotiis sæcularibus abstineant. Cap. 6.

« Ne episcopus dicendi testimonii causa evocetur. Cap. 7.

« Ne propter quamlibet causam episcopus ad sæcularem judicem trahatur. Cap. 8.

« Ne episcopi proprias Ecclesias relinquant. Cap. 9.

« Ut archiepiscopi et patriarchæ sæpius in annis singulis Concilia et Synodos celebrent. Cap. 10.

« Ne quis ante causæ exitum excommunicetur. Cap. 11.

« Quales esse debent qui in clericos ordinantur. Cap. 12.

« De ætate presbyterorum, et cæterorum clericorum. Cap. 13.

« De uxoribus clericorum, ne videlicet diaconus, vel subdiaconus quis ordinetur, nisi antea pollicitus sit absque uxore continentem vitam ducere. Cap. 14.

« Quibus causis curiales clerici ordinari possint. Cap. 15.

« Ut ordinationes gratis fiant. Cap. 16.

« Quomodo servus ordinari possit, aut adscriptitius. Cap. 17.

« De ædificatoribus Ecclesiarum. Cap. 18.

« Ut omnes clerici res suas in sua potestate habeant. Cap. 19.

« Quibus pœnis subjiciantur clerici, qui falsum tulerint testimonium. Cap. 20.

« Ut clerici apud proprium conveniantur episcopum. Cap. 21.

« Ut episcopi apud proprium conveniantur metropolitanum. Cap. 22.

« Ut œconomi et similes apud proprium episcopum conveniantur. Cap. 23.

« Ut episcopi illic, ubi deliquerint, conveniantur. Cap. 24.

« De apocrisiariis. Cap. 25.

« Ne episcopi legationis nomine conveniantur. Cap. 26.

« Ut monachi per procuratorem se defendant, et de quantitate sportularum. Cap. 27.

« De modo sportularum in persona clericorum. Cap. 28.

« Ne clerici mulieres superinductas in propriis domibus habeant. Cap. 29.

« De diaconissis. Cap. 30.

« De his qui in Ecclesia episcopo vel aliis clericis injuriam inferunt. Cap. 31.

« Ne laici faciant litanias sine episcopo et clericis et crucibus. Cap. 32.

« De monasteriis et monachis. Cap. 33.

« Ut abbas non tam antiquitate quam bona æstimatione censendus sit et eligendus. Cap. 34.

« De monachis non statim vestiendis. Cap. 35.

« Ut monachi in uno conclavi habitent. Cap. 36.

« Conditionem nuptiarum vel liberorum non extare, si quis monasterium ingrediatur. Cap. 37.

« Ut qui monasteria ingrediuntur, se suaque dedicent monasterio. Cap. 38.

« Ut solutis sponsalibus per monasterii ingressum, simplæ tantum arrhæ reddantur. Cap. 39.

« Si vir aut uxor ingrediatur monasterium. Cap. 40.

« Non licere parentibus exhæredare filios qui ingrediuntur monasteria velut ingratos. Cap. 41.

« De monacho monasterium deserente. Cap. 42.

« De raptoribus sanctimonialium. Cap. 43.

« Ne liceat laicis et scenicis uti monachi schemate. Cap. 44 ».

Atque demum ad Petrum præfectum prætorio ista habet epilogus : « Tua igitur gloria, quæ per præsentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas, per omnia custodiri provideat. Data kal. Maii Constantinopoli, Justiniano PP. Aug. Basilio V. C. consul. Missa Petro præfecto prætorio ».

19. Sed et hoc anno mense Martio idem Justinianus imp. de Ecclesiasticis titulis et privilegiis atque aliis Novellam Constitutionem edidit, cujus est hoc exordium [1] : « De regulis Ecclesiasticis, et privilegiis, aliisque capitulis ad sacrosanctas Ecclesias, et reliquas venerabiles domos præsentem proferimus legem ». Moxque de quatuor Synodis ibi sic primum decernit :

20. « Sancimus igitur vicem legum obtinere sanctas Ecclesiasticas regulas, quæ a sanctis quatuor Conciliis expositæ sunt aut firmatæ, hoc est, in Nicæna trecentorum decem et octo, et in Constantinopolitana sanctorum centum quinquaginta Patrum, et in Ephesina prima in qua Nestorius damnatus, et in Chalcedonia in qua Eutyches cum Nestorio anathematizatus est. Prædictarum enim quatuor Synodorum dogmata sicut sanctas Scripturas accipimus, et regulas sicut leges observamus ». Et de sede Constantinopolitana, ut primum locum post Romanam teneret, ita constituit.

21. « Ideoque sancimus secundum earum definitiones, sanctissimum senioris Romæ papam primum esse omnium sacerdotum, beatissimum autem archiepiscopum Constantinopoleos novæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ Sedem, aliis autem omnibus sedi-

[1] Novel. CXXXI.

bus præponatur ». Hæc ipse : qui quod sciret non esse imperatoris auctoritatis ordinem præscribere sedibus, ex earumdem Synodorum definitionibus id se non definire, sed definita promulgare seu confirmare testatur. Verum hæc quidem perperam : etenim cum tam ex Concilio œcumenico Constantinopolitano, quam etiam Chalcedonensi id sibi episcopus Constantinopolitanus vindicare conatus esset, adversatus est sanctus Leo papa, ut superiori tomo demonstratum est. Sic igitur non tam ex jure canonum id sibi arrogat imperator, quam contra omne jus fasque præsumit.

22. Subjicit his de aliis Ecclesiarum privilegiis concessis possessionibus Ecclesiasticis : de præscriptione quadraginta annorum ad loca venerabilia pertinente : de ædificatione Ecclesiarum : ne in domibus privatis vel fundis missæ celebrentur : ut legatum Deo relictum illi debeatur Ecclesiæ, ubi testator domicilium habet : de his qui oratorium ædificari jusserint : deque legatis pro captivorum redemptione relictis, ut ab episcopis præstentur, neque locum Falcidia in piis legatis habeat : itemque inhibetur episcopis, ne testari possint de his quæ post episcopatum acquisierint. De hæreticis illud addidit, ne ab Ecclesiis vel privatis res immobiles quoquo titulo accipiant, neque iidem ipsi hæretici nova oratoria ædificent. Ad postremum vero de orphanotrophis illud additur, ut instar tutorum, cum bona hospitalium administrent, inventarium conficiant. Hæc imperator et ad Petrum præfectum prætorio, ad quem ita perorat : « Quæ igitur per præsentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas, tua celsitudo edictis solemniter in hac urbe propositis, ad omnium studeat pervenire notitiam. Nos enim providebimus, quatenus sine collatorum dispendio fiat etiam in provinciis manifesta. Data XV kalend. Aprilis Constantinop. D. N. Justiniano PP. Aug. Basilio V. C. consule ».

23. Sed hic obiter notandum est, quod cum agens de xenodochiis imperator mentionem habet celeberrimi hospitalis « Mariæ Sanso », seu potius (ut Contius legendum magis putat) « memoriæ Samsonis » : sciendum hoc antea exustum incendio, ab ipso Justiniano imperatore fuisse restitutum, ut Procopius verbis istis ostendit [1] : « Erat hospitale, in quo recipiebantur languidi et infirmi, superioribus annis a religioso quodam viro, cui Samson nomen erat, exstructum : restabant quædam vestigia neque gregariis militibus satis commoda : cætera perierant una cum templo exusta et collapsa. Instauravit illud nobile hospitale Justinianus structura splendidiore magnificentius, et mansionum multitudine multo amplius ». Hæc Procopius : ex quo corrigas auctorem vitæ Samsonis, ubi habet, non restitutum, sed erectum hoc hospitale ab ipso Justiniano imperatore fuisse, cujus et tempore eumdem Samsonem vixisse putavit. Sed et habes in quo pariter Cedrenum redarguas, qui existimavit penultimo anno Justiniani ipsius idem xenodochium conflagrasse. Diximus de eo in Notis ad Romanum Martyrologium die vicesima septima Junii, qua tam apud Græcos quam etiam Latinos digno sanctitatis titulo celebratur ejusdem sancti Samsonis natalis dies. Quod insuper ad idem hospitale spectat : omnium fuisse primarium, sub quo alia constituta essent, quæ in eadem Novella leguntur, ostendunt his verbis : « Servari autem jubemus venerabili orphanotrophio hujus regiæ urbis, et xenodochio, quod vocatur sanctæ Mariæ Sanso (memoriæ Samsonis), et sub ejus gubernatione constitutis oratoriis et xenonibus aut venerabilibus domibus omnia privilegia quæcumque habet major sanctissima Ecclesia Constantinopolitana ». Est etiam mentio hujus xenodochii sancti Samsonis in alia [1] Constitutione ejusdem imperatoris, ubi secundum lectionem Contianam legitur, « sanctæ memoriæ Samsonis » loco, « sanctæ Mariæ Sanso ». Porro ejusdem hospitalis sancti Samsonis presbyter fuerat (ut dictum est) Mennas, qui hoc tempore erat Constantinopolitanus episcopus. Sed de his satis.

24. Hoc etiam anno kalendis Junii idem Justinianus imp. Constitutionem [2] edidit de præscriptione, qua antiquavit privilegium concessum Ecclesiæ centum annorum, quod videlicet esset litium seminarium : satis existimans fore quadraginta annorum periodum, ut Ecclesia sua sibi valeat vindicare. Quo item anno idem imperator, qui adversus Samaritanos Christianorum hostes leges scripserat, monitus a Sergio episcopo Cæsariensi, qui eos ad meliorem frugem restitutos fidem fecit, nova edita sanctione, pœnas in eos sancitas antiquat. Extat ejus Constitutio [3] Novella sub consulatu Basilii data anno xv imperatoris. Sed videamus quas hoc pariter anno idem imperator, qui multus fuit in exagitandis hæreticis, adversus eos complures edidit sanctiones : quarum prima ita se habet data ad Mennam Constantinopolitanum episcopum [4] :

25. « Primum esse et maximum bonum omnibus hominibus credimus veræ et immaculatæ Christianorum fidei rectam confessionem, ut per omnia hæc roboretur, et omnes orbis terrarum sanctissimi sacerdotes ad concordiam copulentur, et consonam immaculatam Christianorum confessionem prædicent, et omnem occasionem, quæ ab hæreticis invenitur, auferant : quod ostenditur ex diversis conscriptis a nobis libris et edictis. Sed quoniam hæretici neque Dei cogitant timorem, neque interminatas talibus pœnas ex legum severitate considerantes, diaboli opus implent, et quosdam simplicium seducentes sanctæ fidei Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ, adulteras collectas, et adultera baptismata latenter faciunt : pietatis existimavimus

[1] Procop. de ædif. Justin imp. lib. I.

[1] Novel. LIX. c. 3. — [2] Novel. III. et Auth. collat. VIII. tit. VII. — [3] Novel. Justin CXXIX. col. 321. — [4] Novel. CXXXII. et Auth. col. 9. tit. CXXXII.

per præsens nostrum edictum monere eos qui tales sunt, quatenus et ipsi recedant ab hæretica vesania, et nec aliorum animas per simplicitatem perdant, sed magis concurrant ad sanctam Dei Ecclesiam, in qua recta prædicantur dogmata, et omnes hæreses cum principibus suis anathematizantur. Nosse enim volumus omnes, quia si de cætero aliqui inveniantur contrarias collectas facientes, aut apud semetipsos collectionem : nequaquam omnino eos ferimus ; sed domos quidem, ubi aliquid delinquitur, sanctæ assignamus Ecclesiæ : his autem qui colligunt, aut apud se colliguntur, ex Constitutionibus pœnas inferri, omnibus modis jubemus. Data pridie non. Aprilis, Constantinop. D. N. Just. PP. Aug. Basilio consule ». Sed et aliam edidit sanctionem [1], ne privilegiis dotis fruerentur hæreticæ feminæ. Id quidem hoc anno sub consulatu Basilii, XI kalendas Maii, seu potius Martii, antequam inchoaret decimum quintum annum idem Justinianus imperator : nam si Maii dixerimus, loco anni decimi quarti, quintus decimus in fine Constitutionis ponendus esset. Adjecit quoque aliam Constitutionem [2] hoc anno datam kalendis Februarii, ut hæretici omnes velut ingrati a parentibus essent exhæredandi, Catholicis tantum filiis ab eis hæredibus institutis. Hactenus de sancitis hoc anno legibus Ecclesiasticis : jam reliqua prosequamur.

26. *Auximitæ ad Christum conversi.* — Eodem anno decimo quinto Justiniani imp. de Auximitis populis ad fidem Christi conversis Cedrenus hæc habet : « Anno decimo quinto Justiniani imp. Adadus Auximitarum rex bellum illaturus Damiano Hebræorum regi, quod negotiatores Christianos interfecisset, vovit se Christianum fore, si Homeritas », quibus ille imperabat, « vicisset. Et quidem commisso prœlio vicit eos, auxiliante Deo : victumque regem eorum Damianum in potestatem redegit, potitusque est regno et regia. Itaque Deo gratias agens, misit ad Justinianum, ab eoque sibi episcopos et clericos mitti petiit. Ita tota regio Christi fidem amplexata est, baptizatique sunt et Christiani facti ». Hæc ipse, quæ anno sequenti contigisse in Miscella narrantur, pauloque fusius explicantur. Hebræos namque illis in regionibus magna potentia viguisse, atque reges facere consuevisse, quæ dicta sunt superius, dum Arethæ martyris et sociorum Acta retulimus, satis ostendunt. Hæc de Auximitis ad fidem Christi conversis. Ad Homeritas autem jam ante Evangelium pervenisse, ex Procopio [3] dictum est, necnon ex Actis Arethæ martyris et sociorum, iisdemque Christianum regem datum ; sed eodem e medio sublato, subrogatum Abrahamium, idem Procopius tradit : cui successisse videtur Damianus, de quo agitur, rex Hebræus.

27. *Commentitia aliqua de martyrio S. Placidi, et de Chronico Cassinensi.* — Hoc eodem anno Domini quingentesimo quadragesimo primo, a Gordiano [1] ponitur consummatum martyrium sanctorum Placidi et sociorum in Sicilia a piratis illatum : sed dum hunc ipsum annum auctor numerat Justiniani imp. decimum tertium, plane erratum liquet in numero. Quod si sub dicto imperatoris anno decimo tertio eosdem martyrio coronatos vult ; tunc dicendum erit, ipsos passos anno Christi quingentesimo trigesimo nono. Quod vero ad eosdem martyres pertinet, eos quidem egregiam fuisse coronam martyrii consecutos, cum nullatenus revocari possit in dubium, siquidem eosdem antiquiores Ecclesiæ tabulæ titulo martyrii inter sanctos allectos habent atque descriptos die quinta Octobris, qua eorumdem natalis dies anniversaria memoria celebranda recurrit : tamen ab auctore, qui sub nomine Gordiani eam conscripsit historiam, multis ipsa reperitur erroribus depravata, ut in primis quod habet hos affectos martyrio a Mamuca duce, eodemque Agareno pirata misso ab Abdala Agarenorum rege in Hispania regnante : cum non Abdala, sed Theudis, idemque non Agarenus, sed Gothus his temporibus (ut patet ex Isidoro et scriptoribus omnibus) in Hispania regnaret. Agareni vero seu Sarraceni longe post hæc tempora in Hispania regnare cœperunt, cum post Muzam Abdalazirus sive Abdalassius ejus filius, captis quam pluribus Hispaniæ civitatibus, anno Domini septingentesimo decimo sexto regem se gessit. Sunt et complura alia apud eumdem Pseudo-Gordianum, quæ et temporum rectæ rationi repugnant ; et contradicunt historicæ veritati.

28. Ejusdem quoque sunt generis Epistolæ, quæ sive Gordiani sive aliorum nomine apud Leonem Ostiensem in Appendice leguntur Chronici Cassinensis , in quibus nulla cohærentia inest appositis a mendaciorum effictore consulibus cum annis ibidem notatis Justiniani imperatoris. Et ut hæc obiter attingamus, extant ibidem litteræ ejusdem Justiniani ad Placidum nepotem suum datæ anno duodecimo ipsius Justiniani imp. (qui est annus Domini quingentesimus trigesimus octavus) sub consulatu Boetii et Cethegi, addito anno tertio, quorum nulla est mentio quod una simul gesserint consulatum, sed diverso tempore inter se et a dicto imperatoris anno longe remoto : siquidem Cethegus consul fuit anno Domini quingentesimo quarto, Boetius quingentesimo decimo, sub anno vero duodecimo Justiniani Joannes et Volusianus (ut vidimus) consulatum gesserunt. Qua pariter censura corrigas, quæ ei subjicitur, Theodoræ Epistolam ad S. Placidum iisdem consulibus et anno imperatoris datam.

29. Sed majori indigent castigatione ejusdem imperatoris Justiniani nomine litteræ illæ iisdem conjunctæ, quibus salva vult esse Cassinensi monasterio, quæ Tertullus Placidi parens, quæve Justinus senior imp. eidem cœnobio contulisset, nempe villas, rura, castra, oppida, civitates, et municipia

[1] Novel. CIX. et Auth. col. 8. tit. V. — [2] Novel. CXIII. c. 3. § si quis. — [3] Procop. de bello Persic. l. I.

[1] Extant apud Sur. tom. V. die V. Octob.

ibidem recensita, et quidem non parva vel exigua numero. At quænam sub Theodorico Gothorum rege esse poterant alicui Romanorum patricio oppida et civitates? Vel quæ Justinus imp. ejusmodi in Italia existentia potuit donare non sua? nec enim glebam imperator Orientis sub Theodorico rege in Italia possidebat. Et quid illud ad finem : « Ex minio manu propria subscripsimus »; cum, teste Suida, Justinianus litteras penitus ignoraret? Et quomodo (ut superiores Epistolæ) eadem data legitur sub consulibus Boetio atque Cethego, anno duodecimo ejus imperii? Et quæ insuper ridenda illa subscriptio testium : « Theodoricus rex aquilifer, Belisarius draconifer, Mauritius leonifer, Tiberius lupifer? » Ac denique quonam modo subscripsisse potuit ei privilegio anno duodecimo Justiniani imperatoris Theodoricus Gothorum rex, cum longe ante hæc tempora decessisset, et post eum Athalaricus, inde Theodatus, ac postea Vitiges eo anno duodecimo Justiniani regnaret? Sed missa isthæc, quæ dolemus ab aliquo otioso conficta utpote non (ut vane putavit) illustrante res patris sanctissimi Benedicti, sed obscurante potius istiusmodi mendaciis, densarum instar nubium globis fulgentis ubique radiis solis oppositis : miramur vero magis eadem ab ejusdem sacri ordinis monachis viris doctis non fuisse rejecta, et oblivione omnino sepulta. Non indiget qui eos primus tantus genuit pater, neque ab eo descendens sancta et generosa posteritas per cuncta sæcula in Ecclesia Dei feliciter propagata et sanctis ramis mirifice dilatata, hisce mentitis gloriæ titulis sive ex sanguinis nobilitate, sive ex divitiarum amplitudine comparatis : qui etsi nec his omnino caruere, ex virtutibus tamen terræ cæloque sunt redditi celeberrimi. Sed de his hactenus.

30. *Concilium Arvernense qui episcopi sanctitate conspicui illustraverint, quosque ediderint canones.* — Hoc eodem anno, qui post consulatum Paulini reperitur inscriptus, idemque Childeberti Francorum regis vicesimus septimus (ut ex his, quæ anni superioris exordio dicta sunt, patet), Theodoberti vero post obitum patris regnantis anno undecimo, Arvernis in Gallia Concilium celebratur, cui etsi pauci numero, meritis tamen excelsi quindecim interfuerunt episcopi : nam eorum nonnulli egregia claruisse sanctitate noscuntur. Antequam autem de rebus in adeo præclaro conventu gestis agamus, eos primum qui in tam nobili sacerdotum corona prominent flores intuentes, simulque fructus ex eorumdem probe factis ante carpentes, quinam qualesve isti fuerint cupidius audiamus : gratior namque ille habetur sermo, quem animi primo virtutes commendant, secundum illud Proverbiorum [1] : « Cor sapientis erudiet os ejus, et labiis ejus addet gratiam; favus mellis composita verba, dulcedo animæ, sanitas ossium ».

31. Præerat hoc tempore eidem Arvernensi Ecclesiæ, in qua Synodus est celebrata, ille magni nominis Gallus sanctitate conspicuus, tenuitque in sessione secundum locum, idemque haud imparis meritis S. Aviti successor : ex cujus genere provenisse gloriatur Gregorius Turonensis civitatis episcopus, qui eumdem Gallum patruum suum fuisse testatur [1], de quo etiam complura admiratione quidem digna conscripsit : ex quibus (ne jejunus omnino abscedas, fame ex fama tanti viri tibi parta) hoc modo unum breviter accipe : « Cum autem Arvernensis civitas maximo incendio cremaretur, et hoc sanctus comperisset, ingressus Ecclesiam, diutissime Dominum ante sanctum altare cum lacrymis exoravit; surgensque Evangeliis comprehensis, apertisque obviam se igni obtulit : quo obtemperante, protinus ad adspectum ejus ita omne incendium est exstinctum, ut nec favillæ quidem in eo igne remansissent ». Hæc Gregorius : quomodo vero lue grassante, eadem civitas Arvernensis, ubi Synodus acta est, ab ipso fuerit liberata, suo loco opportunius dicturi sumus.

32. Qui tertius ordine ponitur Gregorius Lingoniensis episcopus, æque sanctitate clarus est habitus : de eo vero superius rursus mentio facta est; quem ad hæc tempora fuisse superstitem, ipsius subscriptio docet : ad triginta duos namque annos sedisse episcopum, Venantius Fortunatus [2] in Epitaphio ejus testatur, quod hic tibi describendum putamus.

Postquam sidereus disrupit Tartara princeps,
Sub pedibus justi, mors inimica, jaces.
Hoc veneranda sacri testatur vita Gregorii,
Qui modo post tumulos intrat honore polos
Nobilis antiqua decurrens prole parentum,
Nobilior gestis nunc super astra manet.
Arbiter ante ferox, exhinc pius ipse sacerdos,
Quos domuit judex, fovit amore pater.
Triginta et geminos direxit ovile per annos,
Et grege de Christi gaudia pastor habet.
Si quæras meritum, produnt miracula rerum,
Per quem debilibus fertur amica salus.

Cum ergo testificatione Fortunati triginta duos annos sedisse Gregorium certum sit; utique dicendum est ipsum fuisse creatum antistitem Lingoniensem anno Domini quingentesimo nono, quo interfuisse reperitur Concilio Epaunensi (ut suo loco dictum est) et hoc anno pariter vivere desiisse, quo ipsius sedis expletur annus trigesimus secundus : cum et in locum ipsius suffectus est S. Tetricus, de quo inferius opportune dicturi sumus.

33. Quarto autem loco scribitur, subscribiturque Hilarius episcopus Gabalitanus, qui et ipse sanctitate insignis certa die [3] colitur in Ecclesia, qua e terrenis fuit ad superna vocatus : ad quem extat carmine missa salutatio Fortunati in hunc mundum [4] :

Lux serena animi semper mihi dulcis Hilari,
Quamvis absentem quem mea cura videt.

[1] Prov. xvi.

[1] Greg. de Gloria mart. l. ii. c. 23. — [2] Fortun. carm. l. iv. — [3] Rom. Martyrol. die xxv. Octob. — [4] Fortun. carm. l. iii.

Cujus honestus amor tantum mea corda replevit,
Ut sine te nunquam mente vacante loquar.
Versibus exiguis mandamus vota salutis:
Quæ dedit affectus, sint tibi grata precor.

Hæc ad eum Fortunatus.

34. Hunc sequitur ordine Ruricius episcopus Lemovicensis, quem præter egregiam morum præstantiam, avita etiam nobilitas, qua Anicianæ familiæ junctus erat, reddidit clariorem. Quod autem tanti viri antiqua prosapia Romani sanguinis illustrissimi obscura memoria relicta sit; unicum quod extat ipsius gloriæ monumentum ab eodem Fortunato posteris traditum (quo nomine plurimum ei debent antiquitatis studiosi) hic intexendum erit, nempe scriptum ab eo ipsi post obitum Epitaphium versibus istis [1]:

Invida mors rapido quamvis miniteris hiatu,
Non tamen in sanctos jura tenere vales.
Nam postquam remeans domuit fera Tartara Christus,
Justorum meritis sub pede victa jaces.
Hic sacra Pontificum toto radiantia mundo
Membra sepulcra tegunt, spiritus astra colit.
Ruricii gemini flores, quibus Aniciorum
Juncta parentali culmine Roma fuit,
Accumulante gradus prænomine sanguine nexi,
Exultant pariter hinc avus, inde nepos.

Quod geminos audis Ruricios, haud alium ab hoc illum existimo seniorem Ruricium virum doctrina insignem in Galliis item degentem, ad quem plures extant Sidonii Apollinaris Epistolæ [2]. Sed audi ejusdem Epitaphii reliquos versus, quibus amborum præclara facta narrantur.

Tempore quisque suo fundans pia templa patrono,
Iste Augustini, condidit ille Petri.

Non enim in Africa tantum, ubi claruit sanctus Augustinus, magno religionis cultu prosequebantur fideles ejusdem sancti memoriam; sed etiam in Gallia (ut vides) in ejus honorem templa erigere consueverunt. Sed pergit:

Hic probus, ille pius; hic serius, ille serenus:
Certantes pariter quis sibi major erit.
Plurima pauperibus tribuentes divite censu,
Miserunt cælos, quas sequerentur opes.
Quos spargente manu redimentes crimina mundi,
Inter Apostolicos credimus esse choros.
Felices qui sic de nobilitate fugaci.
Mercati in cælis jura senatus habent.

Hactenus Fortunatus; cui multum etiam debemus, quod dum unius Ruricii facta quærimus, alterum seniorem Ruricium æque virtutibus egregium invenerimus.

35. Sed et qui hunc in subscriptione subsequitur Nicetius episcopus Treverensis, et ipse his temporibus Gallias illustravit, spectatus ubique virtutum excellentia et miraculorum editione; relatusque inter sanctos jugi memoria in Ecclesia perseverat. Scripsit autem præclaras ab eo res gestas Gregorius Turonensis [1]. Inferius vero de eodem nobis nonnulla opportuniori occasione dicenda: sed hic tantum de eo illud ad memoriam revocasse satis, ejus opera factum, ut Theodobertus rex de quo est mentio in ejusdem Synodi Præfatione, ad meliorem frugem conversus sit.

36. Qui vero nonus ordine recensetur, Flavius est Remensis episcopus. Ex quo velim observes, plane errore deceptos, qui S. Remigii ejusdem Ecclesiæ episcopi ad Deum transitum referunt [2] ad annum Domini quingentesimum quadragesimum quintum. Nam quomodo ad illud tempus potuit Remigius pervenisse, si hoc anno sedisse Flavius reperitur, quem et præcessisse ponitur Romanus ejusdem sancti Remigii primus successor? Par erat (si licuisset) antistitis celeberrimi Francorum Apostoli ex hac vita ad Deum transitum certo signasse in nostris Annalibus, sicut die, ita et anno: sed quod quæ de his ab aliis scriptis mandata feruntur, haud ejusmodi esse noscantur, quæ immobili veritate subsistant; inviti abstinere cogimur, et nonnisi hic duntaxat obiter meminisse: Gregorii enim Turonensis [3] testificatione asserentis septuaginta annos et amplius sanctum Remigium sedisse, et Hincmari assertione dicentis vixisse in episcopatu annos septuaginta quatuor, invaluit opinio illa, ut qui creatus habetur episcopus anno Christi quadringentesimo septuagesimo primo, idem pervenerit ad annum quingentesimum quadragesimum quintum. Sed Synodalia Acta majorem vindicant sibi fidem; ex quibus liquet neque ad annum septuagesimum pervenisse. At reliqua de Arvernensi Synodo percurramus.

37. Qui vero penultimo loco scriptus ponitur Desideratus episcopus Virdunensis, ipse est de quo plura Gregorius Turonensis [4] habet: et inter alia quæ ad hanc ipsam Synodum spectare posse videntur in commendatione Theodoberti regis Francorum, cujus est mentio in ejusdem Synodi Præfatione. Ait enim: « Desideratus Virdunensis episcopus, cui Theodoricus rex multas irrogavit injurias; cum post multa exitia (exilia), damna et ærumnas, ad libertatem propriam, Domino jubente, rediisset, et episcopatu apud Virdunensem urbem potiretur: videns habitatores ejus valde pauperes atque destitutos, dolebat super eis. Et cum ipse per Theodoricum de rebus suis remansisset extraneus, nec haberet de proprio qualiter eos consolaretur; bonitatem et clementiam circa omnes Theodoberti regis cernens, misit ad eum legationem, dicens: Fama bonitatis tuæ in universam terram vulgatur, cum tanta sit tua largitas, ut etiam non petentibus opem præstes. Rogo, si pietas tua habet aliquid de pecunia, nobis accomodes, qua cives nostros relevare valeamus: cumque hi negotium exercentes, sponsionem in

[1] Fortun. carm. l. IV. — [2] Sidon. tom. IV. Ep. XVI. l. V. Ep. XV. l. VIII. Ep. X.

[1] Greg. in Vita S. Nicetii Episcopi Trever. — [2] Sigeb. in Chron. et alii eum secuti. — [3] Greg. Turon. de Glor. confess. c. 79. — [4] Greg. Turon. de Gest. Franc. l. III. c. 34.

civitate nostra, sicut reliquæ habent, præstiterint; pecuniam tuam cum usuris legitimis reddemus. Tunc ille pietate commotus, septem ei millia aureorum præstitit. Quæ ille accipiens, per cives suos erogavit. At illi negotia exercentes, divites per hoc effecti sunt, et usque hodie magni habentur. Cumque antedictus episcopus debitam pecuniam obtulisset regi, respondit rex : Non habeo necessarium hoc recipere : illud mihi sufficit, si dispensatione tua pauperes, qui opprimebantur inopia, per tuam suggestionem et meam largitatem sunt relevati. Et nihil exigens, antedictos cives divites fecit ». Hucusque Gregorius.

38. Cum igitur ex his Theodorici improbetur in exspoliatione sacerdotum tyrannis : causam intelligis, cur in hoc eodem Concilio Patres eos damnavere qui a regibus bona Ecclesiæ usui pauperum inservientia impetrarent. Ait namque hæc Gregorius [1] : « Ejusdem Theodorici regis tempore illud iniquum germen cœperat pullutare, ut sacerdotium aut venderetur a regibus , aut compararetur a clericis ». Ad hæc, inquam, primum pertinet, quod iidem sanctissimi sacerdotes secundo canone sic statuere : « Placuit etiam, ut sacrum quis Pontificii honorem non votis quærat, sed meritis : nec divinum videatur munus comparare rebus, sed moribus ; atque eminentissimæ dignitatis apicem omnino conscendat electione, non paucorum favore, etc. » Et in tertio canone : « Ne a potentibus sæculi clerici contra episcopos suos ullo modo erigantur ». Atque item quarto canone : « Qui regulam Ecclesiæ petunt a regibus, et horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt , a communione Ecclesiæ, cujus facultatem auferre cupiunt, excludantur ».

39. Hæc sanctissimi Patres, erigentes se adversus regum temeritatem pro arbitrio concedentium petentibus bona Ecclesiastica : quibus quidem constituendis fuisset adjumento Theodobertum regem, ex iis quæ iidem ad Concilium vocati sacratissimi antistites prælati sunt, intelligi posse videtur, dum aiunt : « Cum in Dei nomine, congregata sancto Spiritu, consentiente domino gloriosissimo pioque rege Theodoberto, in Arvernam urbem sancta Synodus convenisset; ibique flexis in terra genibus pro rege, pro ejus regno, etc. » Sic igitur consentiente rege (ut vides) contra reges manus injicientes in bona juraque Ecclesiastica iidem Patres eosdem quos diximus canones sancivere. Ex quibus magis magisque novatores principes sacrilegii arguantur, qui inhiantes diu bonis Ecclesiasticis, invenere tandem pseudoprophetas, qui ex eorum sententia id posse jure fieri responderent ; majorem adhibentes fidem arreptis penitus mentis insania, nequam spiritu agitatis apostatis ex monachis perfidis et impiis, quam tot tantisque sanctissimis patribus, in quibus inhabitasse Spiritum sanctum, Deus multiplici miraculorum editione monstravit.

40. Theodobertus igitur rex maxime pius , detestatus vehementer quæ a suo ipsius patre Theodorico rerum Ecclesiasticarum invasore sæpius in sanctos episcopos et bona Ecclesiarum fuerant perpetrata : etsi hæres regni , non tamen perfidiæ esse voluit : quam longe aversatus , in omnibus immunitati Ecclesiasticæ studuit esse consultum , sancirique Ecclesiasticas leges, quibus jura antiqua Ecclesiis illibata penitus servarentur ; atque illi qui pravi emersissent abusus funditus tollerentur. Sic itaque quem imitari in his filius hæres noluit, sed perperam ab eo facta per episcopos corrigi, cur fideles principes aversari non debent ? Porro hæc omnia accepta ferenda esse videntur sanctissimo viro Nicetio episcopo Treverensi , qui huic Arvernensi interfuit Synodo ; quod eumdem Theodobertum regem pravis moribus depravatum ad meliorem frugem sæpe reprehendendo (ut ex Gregorio [1] patet) convertit.

41. Extant insuper alii ejusdem Concilii canones ad disciplinam Ecclesiasticam restituendam conservandamque ab iisdem Patribus constituti , quos tu pro animi arbitrio consulas ? hæc nobis modo satis ad horum temporum Gallicanæ Ecclesiæ statum insinuandum. Cæterum etsi hæc saluberrima apposita sunt ulceri serpenti remedia ; haud tamen factum est , ut postea minime rursus eruperit : ut plane in his plurimum fuerit Galliarum sanctis episcopis insudandum ; prout quæ suis sæpe locis inferius dicentur, significabunt.

[1] Greg. Turon. in Vit. S. Galli.

[1] Greg. in Vita S. Nicet. Ep. Trever.

Anno periodi Græco-Romanæ 6034. — Olymp. 330. — Jesu Christi 541. — Vigilii papæ 5. — Justiniani imp. 15. Erarici reg. 1.

1. *Quindecennalia Justiniani.* — *Fl. Basilius junior* sine collega in Oriente consul processit, ultimusque privatorum fuit, qui consulatum ordinarium gesserit (1). Onuphrius in Fastis de isto Basilio scribit : « Hic civis et patricius Romanus fuit, qui propter bellum Gothorum, quod tum in Italia gerebatur, Constantinopolim ad imperatorem profectus est : a quo honorifice susceptus, consul quoque designatus est ». Arbitratur vero de eo intelligendum esse Procopium lib. 3 de Bello Goth. cap. 20, ubi loquens de Roma a Totila Gothorum rege capta, scribit : « Pauci cum Romanis residuis in sacras ædes se receperunt. Ex patriciis Decius Basilius, aliique nonnulli, quibus equi suppetebant, fugientem Bessam secuti sunt ». Fuisse Basilium e familia Deciana colligo ex eo quod *junior* nuncupetur, ut videre est an. DLIII, et an. DLXXXVII, num. 12. *Junior* autem appellatur, quia ex eadem stirpe erat ac *Basilius* Importunus, qui anno DIX consulatum gessit, ut ibid. ostendi. In hunc annum incidunt *quindecennalia* Justiniani post mortem Justini imperantis.

2. *Consules ordinarii paulatim a Justiniano sublati.* — Cæterum Justinianus Novella CV, *V kal. Jul. post consulatum Belisarii* data, anno scilicet DXXXVI, consulatus dignitatem e senatu proscribere noluit, ut eam Novellam explicat Baronius. Ipse enim in Præfatione hujus Novellæ profitetur se expensas a consulibus fieri solitas moderari, « Quatenus continua sit Romanis, omnibus autem viris existat accessibilis, quoscumque hujusmodi nos dignos esse honore decreverimus ». Hæc tamen, quibus Novellam illam claudit Justinianus, verba non parum obscura : « Omnibus autem a nobis dictis, imperatoris excipiatur fortuna : cui et ipsas Deus leges subjecit, legem animatam eum mittentes hominibus, eo quod imperatori quidem jugis et indesinens consulatus omnibus civitatibus, et populis, et gentibus, in singulis quæ placent distribuenti, advenit : aut eum ipse annuit trabea : ideoque et imperii consulatus per omnia sit sequens sceptra ». His vero verbis sibi una cum imperio jugem non voluit inhærere consulatum, ut ea exponit Baronius, sed tantum insinuat, imperatorem, quia reipublicæ semper consulit, semper gerere consulatum, illumque cui placet, distribuere. Procopius in Hist. arcana cap. 26, de sublatis a Justiniano consulibus hæc scribit : « Singulis annis duo Romanis consules creabantur, Romæ quidem alter, alter Byzantii, ad eam dignitatem vocato in publicam rem amplius bis mille auri pondo erant insumenda; de suo quidem pauca, plurima de publico ex imperatoris largitate. Cæterum illud est cum ad ea, quæ dixi, munera exhibenda, tum in egenos, tum præcipue in scenicos actores erogatum, mirum quantum civitatibus rem sustentavit. Postea vero quam obtinuit Justinianus imperium, haud est his rebus statutum tempus; diu quis multumque consulatum gerit; vel non est omnino comitia videre consularia. Quare extrema mortales oppressi sunt egestate, simul consueta subditis Cæsare negante, simul eos locis, modisque omnibus deturbante fortunis ».

3. *Belisarius Constantinopolim redit.* — A num. 3 ad 9. Est hic annus *septimus* belli Gothici a verno tempore inchoatus, non vero *sextus*, ut habet Baronius. Quare quæ de *Belisario* hoc anno refert, ad superiorem Christi annum revocanda. Procopius lib. 3, cap. 1, gesta anno VI ejusdem belli paucis explicat, aitque Belisarium, « Rebus adhuc suspensis, Vitigem, Gothorum proceres, Ildibadis liberos, regiasque opes omnes Byzantium » deportasse : post Belisarii discessum *Ildibadum* firmandæ dominationi curam adhibuisse maximam, sed die quodam, quo cum Gothorum proceribus epulabatur, interfectum fuisse. Quæ omnia præter *Ildibadi* mortem anno superiori gesta, ut ibidem diximus. *Ildibado*, seu *Heldibado*, aut, ut a quibusdam appellatur, *Theodebaldo* hoc anno successit *Eraricus*, ut sequenti videbimus.

4. *Floret S. Sampson hospitum exceptor.* — A num. 19 ad 24. Justinianus *XV kalend. April.*

(1) Basilius iste, si forte idem est, cujus Ditticum nuper evulgavit Cl. Buonarruoti in Appendice ad opus *Osservazioni sopra i frammenti di vasi antichi di vetro*, Florentiæ 1716, plura simul nomina referebat. Appellatur enim ibi *Anicius, Faustus, Albinus, Basilius.* Quæ si vera sunt, semel et iterum lapsus est Pagius. Primo, pro Fausto Flavium scripsit. Secundo, non familiæ Decianæ surculus, sed potius Aniciæ fuit. Insuper suspicio quædam suboritur, male ab Onuphrio appellatum hunc fuisse consulem Orientalem, cum potius Occidentalem suadeat Anicia gens, ad quam pertinebat. MANSI.

Basilio V. C. cos. dedit Novellam cxxxi de Ecclesiasticis titulis et privilegiis, aliisque capitulis, in qua meminit xenodochii *Sampsonis sanctæ memoriæ*, ut in textu græco legitur, non vero *sanctæ Mariæ*, ut in versione perperam habetur, quia scil. in Ms. hæ duæ tantum litteræ S. M. extabant. Hoc xenodochium construxerat olim *Sampson*, vir pietate perinde ac generis nobilitate conspicuus, de quo Procopius lib. I de ædificiis cap. 2 : « Byzantii erat hospitalis domus, hominibus destinata valde pauperibus et ægrotis ; nempe quibus ad egestatem accessit invaletudo. Eam Sampson, vir summa in Deum pietate, qui superioribus annis floruit, ædificaverat. Deinde a seditiosorum furore minime intactam, et cum utraque Ecclesiam deletam incendio, Justinianus Aug. magnificentiori structura restituit, plurimumque auxit, qua numero domunculárum, quæ annuo censu, quo plures egestate et morbo affecti quovis tempore levarentur ». Hoc xenodochium anno dxxxii in seditione Victoriatorum igne absumptum fuit, ut testantur Theophanes, Cedrenus, et auctor Chronici Alexandrini. Sed, ut Metaphraste in S. Sampsonis Vita ad diem xxvii mensis Junii, quo colitur, testatur, *Justinianus* qui ab eo gravissimo morbo liberatus fuerat, ut xenodochium illud simul etiam ædificaretur jussit, et omnium impensarum copiam suppeditavit. Reædificatum vero haud diu postea stetit ; anno enim Justiniani xxxvii rursum arsit, et postmodum reædificatum fuit, ut scribunt Theophanes et Cedrenus ad eum Justiniani annum. Natus erat *Sampson* Romæ, ubi medicinam exercuit ; sed ea Urbe relicta Constantinopolim venit, ubi a *Menna* patriarcha Constantinopolitano sacerdos ordinatus, domum suam, ut antea, gratuitam fecit officinam, et eos qui morbo premebantur, hospitio excepit, ac apud *Justinianum* imperatorem in magna existimatione fuit. Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum scribit, prædicta *Sampsonis* hospitum exceptoris Acta ex Procopio loco laudato falsitatis redargui ; existimat enim Metaphrasten loqui de incendio, quod temporibus Anastasii imp. contigit, ideoque *Sampsonem* longe ante Justinianum vixisse : quæ ex dictis corruunt. Anno dxxxvii jam obierat *Sampson*, ut patet ex Novella lix *post consulatum Belisarii II* data, ideoque erravit Metaphraste, qui scripsit eum Mennæ patriarchæ Constantinop. superstitem fuisse. Is enim anno dlii mortalitatem explevit.

5. *Narratio Theophanis de fide Christiana in Æthiopiam invecta.* — Ad num. 26. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. dxxxv, qui kalend. Septemb. sequentis Christi anni inchoatur, refert eo anno regem Exumitarum (Indiam, inquit, isti habitant, et Judæorum religionem colunt) bellum sustinere coactum esse, quod *Damianus* Homeritarum rex Romanos mercatores ad *Exumitam* et interiores Indorum Æthiopumque partes per *Homeritarum* terras penetrantes occidisset : « eo quod Romani, aiebat, Judæos secum habitantes vexant, et mortem eis non verentur inferre ». Cumque jam in aciem congressuri essent reges, Exumitarum rex *Adad* voto se devinxit, si superior evaderet sese Christianam religionem amplexurum, et in Christianorum gratiam bello deinceps decertaturum. Deo igitur opitulante « Regem Damianum vivum captivum egit, Homeritarum regionem, eorumque regiam reddidit plane subdita ; gratiasque Deo Exumitarum rex subinde persoluturus, episcopum atque clericos ad se mitti, et se suosque de Christiana religione doceri, missis ad imp. Justinianum legatis expetiit. Eo nuntio Justinianus supra modum lætatus, episcopum quem ipsi vellent, dari jussit. Legati diligenti examine præmisso, sancti Joannis in Magna Alexandrina Ecclesia Paramonarium, virum pietate ornatum, et servata virginitate celebrem, annorum duorum et sexaginta delegerunt. Eo igitur abducto, ad regem Adad et propriam regionem redierunt. Ita demum Christi fidem professi, baptismi lumine cuncti fuerunt illustrati ». Idem summarie referunt Cedrenus ad annum xv Justiniani, Nicephorus lib. 17, c. 22, auctor Miscellæ lib. 16, et ex eo Baronius, aliique omnes.

6. *Mere fabulosa est.* — Verum Theophanes in hujus belli narratione summopere erravit, aliosque in errorem induxit. Primo enim *Axumitæ*, nonnisi librariorum errore Exumitæ apud Theophanem appellati, ut ex Cedreno Theophanis exscriptore patet, seu *Æthiopes* qui ab antiquis vulgo *Indi* appellantur, Christiani erant a tempore Constantii Constantini M. filii, et fidem acceperant a sancto *Frumentio* episcopo, ut ad annum cccxxvii ostendi. Præterea anno dxxiii demonstravi, *Elesbaan* piissimum et religiosissimum principem Æthiopibus seu Auximitis, *Dunaanum* vero virum Hebræum, Christianis infensissimum *Homeritis* dominatos esse, et Dunaano devicto interfectoque ab Elesbaano successisse *Abraamium* virum Christianum, huic post alium cujus nomen ignoratur, *Esimiphæum*, et Esimiphæo *Abramum*, hosque etiam Christianos extitisse. Ostendimus pariter *Elesbaanum* Axumitarum seu Æthiopum regem Justiniano imperante monachum induisse, eumque excepisse *Hellestheæum*, principem egregie Christianum, ac demum tam *Hellestheæum* quam *Abramum* anno dxxxi fœdus cum Justiniano imp. adversus Persas percussisse. Quare non dubium, quin Theophanes *Adadum* pro *Elesbaano* sumpserit, et *Damianum* pro *Dunaano ;* cum ipsemet, ut anno dxxii monstravimus, referat, *Eleesbaanum* celebrem victoriam reportasse de Homeritarum rege, qui *S. Aretham* aliosque Christianos civitatis Negræ occiderat, ubi tamen regis Homeritarum Theophanes nomen tacet. Hæc conjectura inde certissima redditur, quod *Elesbaanus* post illam victoriam, occisumque Homeritarum regem, ac ejus regiam occupatam, legationem miserit ad patriarcham Alexandrinum, qui episcopum in Homeritidem misit, ut *Homeritas* sacro lavacro tingeret ; quod et factum est. Quam legationem ipsemet Theophanes, ut mox narravi, describit cum

hoc discrimine, quod rem sub *Justino* imperatore gestam ad imperium *Justiniani* transfert; et licet victoriam *Elesbaani* de Homeritis retulerit, legationem tamen, quam *Elesbaanus* ad patriarcham Alexandrinum direxit, silentio prætermittit, aut ut verius loquar, *Adado* Auxumitarum regi fictitio perperam adscribit.

7. *Æthiopes hodierni sequuntur ritus veteris Ecclesiæ Alexandrinæ.* — Quisquis attentò animo legerit quæ anno DXXII et insequenti de regibus Auxumitarum et Homeritarum diximus, hanc commentitiam fabellam me certo detexisse comperiet. Nicephorus citatus *Dunaanum* Judæum Homeritarum regem, non Damianum, ut alii, sed *Damnum* semel et iterum vocat; et non minori errore Scaliger lib. 7 de Emendat. Temp. explicans Computum Æthiopicum, in vulgarem istum errorem impegit, aitque *Adad* primum in Æthiopia Christianismum prædicari curasse, eumdemque diversum non esse ab *Hellestheæo*, aut hunc ejus fuisse filium. Recte tamen observat, *Æthiopes* hodiernos per omnia ritus veteris Ecclesiæ Alexandrinæ se sequi profiteri, patriarcham Alexandrinum mittere solitum in Æthiopiam metropoliten, qui habet imperium in omnes episcopos, eo in regno innumeros episcopos, sacerdotes, diaconos, et monachos reperiri, et accepto Christianismo præputia ex consuetudine, quæ antea invaluerat, ad hanc usque diem ponere.

8. *S. Placidus et socii martyrio coronantur.* — A num. 27 ad 30. Vita et passio *S. Placidi* martyris et fratrum ejus, ac aliorum triginta monachorum Ordinis sancti Benedicti extant sæculo I Benedictino, in iisque *Placidus* dicitur anno Christi DXLI, et Justiniani XIII martyrio coronatus. At annus hujus imperatoris XIII convenit in annum Christi DXXXIX. Sed errores minus tolerandi in Actis illis S. Placidi leguntur. Hujus passionis auctor fuit *Gordianus* monachus, sed ea postmodum varie interpolata, ut errores et anachronismi demonstrant. Hujus interpolationis auctor hactenus ignotus in Observationibus prævijs ad eam Vitam ostenditur esse *Petrus diaconus* Cassinensis ac bibliothecarius, qui anno MCXX floruit. Ipse enim meminit sancti Placidi Vitæ a se scriptæ, seu verius interpolatæ, ut videre est in lib. de Viris Illustr. Cassin. cap. 47, et in lib. 4 Chron. Cassin. cap. 66. Colitur sanctus *Placidus* die V Octobris, de cujus anno emortuali, qui incertus est, disserit Mabillonius in Præfatione ad tomum primi sæculi Benedictini paragrapho 4. *Placidus* regulam S. Benedicti primus in Siciliam invexit.

9. *Concilium Arvernense.* — Ad num. 30 et seqq. *Concilium Arvernense* celebratum est anno quingentesimo trigesimo quinto. Honoratus enim Bituricensis episcopus his verbis eidem subscripsit: « Relegi, et subscripsi, die VI idus Novembris, post consulatum Paulini junioris V. C. » qui anno DXXXIV Fastis nomen dedit. Baronius, qui quemdam alium Paulinum Justini anno superiori consulis collegam credidit, verba Concilii Arvernensis laudata de secundo isto Paulino intelligenda arbitratus est. Sed Fastis consularibus suæ integritati restitutis, hujus Concilii epocha in controversiam vocari non potest. Ad illud ex solis Theodeberti regis ditionibus convenere episcopi, ut liquet ex Præfatione canonibus præfixa : « Cum in nomine Domini, congregante sancto Spiritu, consentiente Domino nostro gloriosissimo piissimoque rege Theodeberto, in Arverna urbe, etc. » episcopi ad Theodebertum scripsere, eumque precati sunt, ut clerici, aliique, qui regum aliorum dominio subjacebant, possessionibus, quas in ejus regno jure obtinebant, non fraudarentur. Extat Epistola ab illis ad *Theodebertum* regem scripta; sed quid hic rescripserit, incompertum. Verum cum episcoporum postulatio æquissima fuerit, et *Theodebertus* a Gregorio Turonensi lib. 3, cap. 25 ob justitiam plurimum laudetur, non dubium, quin eorum petitioni acquieverit. In concilio Arvernensi conditi sunt canones sexdecim.

10. *Sancti episcopi qui eidem interfuere.* — Episcopi quindecim interfuere, ex quibus quatuor in martyrologio Romano coluntur, *Gallus* episc. Arvernensis, *Gregorius* episc. Lingonensis, *Hilarius* episc. Gabalitanus, et *Nicetius* episcop. Trevirensis. Inter hujus Concilii episcopos nominatur *Flavius* episcopus Ecclesiæ Rhemensis, de quo nihil legitur præter nomen apud Flodoardum in Historia Rhemensi lib. 2, cap. 1, ubi ait : « Beato Remigio successisse traditur Romanus », quem Flavius excepit. Quare sanctus *Remigius* Francorum Apostolus circa annum quingentesimum trigesimum ad Deum migravit; cum Romano et Flavio aliquot anni assignandi sint. Illum *Remigii* morti annum assignat Henschenius ad diem VI mensis Februarii, in Commentario prævio ad Vitam sancti *Vedasti* episcopi Attrebatensis anno superiori aut circiter demortui. Fuere uterque celeberrimi episcopi, ex quibus hic *annis circiter quadraginta* Ecclesiam Attrebatensem rexit, ut testatur Alcuinus in ejus Vita; *Remigius* vero septuaginta et eo amplius annis episcopatum gessit, ut habet Gregorius Turonensis lib. de Gloria confessorum cap. 79, vel septuaginta quatuor annis, ut tradunt Hincmarus in ejus Vita, et Flodoardus lib. 1, cap. 16. Huic Concilio subscripsere *Domitianus episcopus Ecclesiæ Tungrorum et Hesperius episcopus Ecclesiæ Metensis*, quem Paulus diaconus in libello de episcop. Metensibus *Sperum* appellat, decimumque sancti *Auctoris* anno CDLI demortui successorem fuisse asserit. Quare cum in accuratioribus Tungrensium episcoporum Catalogis apud Henschenium in Exegesi *de episcopatu Tungrensi* tom. VII SS. mensis Maii præfixa cap. 5, *Domitianus* decimus ponatur sancti *Servatii* successor, apparet decem hos episcopos sedisse, non post *Servatium I*, sed post *Servatium II*, ab anno scilicet CDLI ad DXXXV, quo *Domitianus* Concilio Arvernensi interfuit. Neque enim in Catalogo episcoporum Metensium a Paulo diacono conscripto amplius quam decem episcopi sancto *Auctori* Ser-

vatio II coævo, ante Concilium Arvernense Ecclesiam Metensem rexisse dicuntur. Chronotaxis itaque episcoporum Tungrensium ex episcoporum Metensium Chronotaxi confirmatur. Et sicut in illa nullus temporis character, quam qui petitur ex Concilio Arvernensi, erui potest; sic nec in serie episcoporum Tungrensium; ideoque juxta hoc Concilium præcedentium episcoporum, tam Tungrensium, quam Metensium tempora statuenda.

11. *Testamentum S. Remigii episc. Rhemensis.* — Sed redeo ad sanctum *Remigium* Rhemensem episcopum, cujus testamentum extat apud Flodoardum lib. 1, cap. 18, sed tot interpolationibus fœdatum, ut plerisque supposititium visum sit. Tandem prodiit eo modo, quo a sancto *Remigio* scriptum fuerat, in fine Novæ Bibliothecæ Labei tom. I, indeque apparuit. Flodoardum testamentum illud, quod in ejus Historia legitur, in eam nunquam inseruisse. Id ex ipsomet Flodoardo, demonstrari potest. Is enim lib. 1, cap. 4, loquens de Basilica sancti Timothei martyris ait: « Hic etiam in eadem sanctorum Basilica beatus Remigius tumulum sibi parari præcepisse reperitur, ut post conditam testamenti sui continentiam subintulit addens: Post conditum testamentum, imo signatum, occurrit sensibus meis, ut Basilicæ domnorum martyrum Timothei et Apollinaris missorium argenteum VI librarum ibi deputem, ut ex eo sedes futura meorum ossium componatur. Sed et in ipso testamento; duodecim solidos ad ipsius Basilicæ cameram struendam jusserat dari ». Hæc verba, « post conditum testamentum etc. », reperiuntur in omnibus exemplaribus Flodoardi. Quare juxta illum Remigius sepulturam elegerat in Ecclesia sancti Timothei, non quidem testamento, sed codicillo, uti etiam in fine veri testamenti Remigii legitur. Et tamen in ipso testamento interpolato habetur: « Ecclesia sancti Timothei, ubi ossa mea ponere disposui ». Et præterea in eodem testamento interpolato Remigius quatuor solidos Ecclesiæ Rhemensi legat, quod adversatur verbis relatis Flodoardi. Quæ hic annotare visum; si enim Flodoardus testamentum interpolatum sancti Remigii in locum veri exhibuisset, nihil certi esset in aliis documentis ab eo productis, nec ullus eorum in Historia Ecclesiastica usus esse posset.

12. *Secunda Chosrois in imperium Rom. irruptio.* — Postquam anno superiori de pace inter *Chosroen* Persarum regem et legatos Romanos conventum fuisset, et pacis conditiones Justinianus ratas habuisset, Chosroes *Daram* obsidione cinxit, sed irrito conatu. Quare Justinianus pacta exequi noluit, quæ aliunde Romanis erant ignominiosa. « Ex Italia revocatus ab imperatore Belisarius Byzantium venit; ibi traducta hyeme, ineunte vere Augustus illum adversus Chosroen Persasque misit, summo cum imperio belli, una cum ducibus, qui ipsum secuti fuerant ab Italia redeuntem », inquit Procopius lib. 2 de Bello Persico cap. 14. Quare ea Belisarii expeditio ad præsentem annum pertinet. Ubi *Belisarius* in Mesopotamiam pervenit, undique coegit copias, et ducibus *Daræ* convocatis significavit consilium suum esse, ut in terram hostilem irrumpant. Sed dum ad irruptionem necessaria magno studio præparantur, *Chosroes Petram* urbem maritimam Colchidis ad littus Ponti Euxini, muro omnique apparatu munitam expugnavit. *Belisarius* autem rerum quæ in illis partibus gerebantur ignarus, Dara *Nisibim* versus exercitum movit, sed desperata Nisibis expugnatione ulterius contendit, captoque *Sisaurano* muro validissimo cincto, cum Romana castra febribus laborarent, ita ut tertia militum pars jaceret semimortua, « Belisarius Byzantium accitu imperatoris reversus, ibi hyemem egit », inquit Procopius cap. 19, qui asserit hanc secundam in Romanos Chosrois expeditionem fuisse. De ea Baronius anno DXLIII, num. 15.

13. *Infausta Belisarii expeditio.* — Procopius in Historia arcana cap. 2, res Orientis *Belisarii* culpa felicem exitum non habuisse affirmat, eumque usque ad Ctesiphontem urbem nullo impedimento pervenire potuisse. Tum capite sequenti narrat, *Theodoram* Augustam, quæ Antoninæ ejus uxori favebat, hunc atque illam Byzantium accivisse: hanc enim *Belisarius* ob adulteria in custodiis habebat.

Concilium *Aurelianense IV* hoc anno habitum ut videre est anno DXLV, num. 9. *Totila* fit Gothorum rex, ut anno sequenti num. 2 videbimus.

VIGILII ANNUS 3. — CHRISTI 542.

1. *Totilas Gothorum accipit regnum.*— Christi annus quingentesimus quadragesimus secundus absque novis consulibus inchoatus, post Basilii consulatum inscribitur, idem a Procopio belli Gothici septimus numeratus; quo, novo occiso rege Theodibaldo, Gothi evexerunt in regnum Araricum: quo etiam paucos post menses perempto, Totilas regnum accepit. Hæc pluribus idem Procopius[1] tradit. Theodibaldi Totilas nepos fuit, ingenio et viribus præstans, in flagellum dominantium in Occidente Græcorum in regnum evectus; qui hoc ipso anno, non amplius quam quinque millium Gothorum collecto exercitu, bis collatis signis, apud Faventiam in Æmilia primum, inde apud Florentiam in Tuscia Romanorum exercitum superavit: reliqua autem ab eo fortiter gesta, eademque a Procopio enarrata, suis locis annis singulis (cum tamen instituti ratio exiget) Annalibus intexemus. Hoc igitur anno hæc facta esse, quo Procopius numerat annum septimum belli Gothici, non est quod in dubium revocari possit: nam et id ex ejusdem auctoris ea confirmatur assertione, dum Totilam regnasse annos undecim dicit, obiisseque anno decimo octavo ejusdem belli: cujus pariter sententiæ suffragatur Agathias, qui ejusdem Totilæ necem ponit post vicesimum sextum annum Justiniani imperatoris. Hæc de temporis ratione adeo certa et probata reliquisse oportuit ad redarguendos errores mendacia compingentium, de quibus inferius sermo erit. Modo res Orientis invisamus.

2. *Antiochia incensa restituitur.* — Justinianus imperator redempta (ut vidimus) pace a Cosrhoe rege Persarum, adjecit animum, ut incensam ab eo Antiochiam restitueret atque muniret: quænam autem illic erexerit ædificia, Procopius pluribus refert, ubi postquam ea quæ ad civitatis munitionem pertinent, exacte descripsit, hæc de aliis ibi erectis ædificiis narrat[2]: « Universam urbem ab hostibus exustam ipse reparavit: purgatis carbonibus et cineribus liberum aera reddidit; pavimenta urbis gravibus saxis instravit; distinxit urbem porticibus et foris; bivia angiportis discriminavit, constitutis fontibus et aquarum fluxibus et ductibus: et quibus urbes exornantur, theatris, balneis, et aliis ædificiis decoravit, quibus urbi felicitas illustrari consueverit; et ut facile et citra laborem incolæ suas ipsorum domos instruant, præstitit. Hoc modo Antiochiam nunc illustriorem esse quam prius contigit. Hic etiam Dei Genitrici ingens templum dedicavit, cujus splendorem et magnificentiam oratione æquare impossibile est. Præterea Michaeli Archangelo magnam admodum ædem consecravit. Providit et pauperibus ægrotis diligenter et domo et iis quæ ad curam et infirmitatum mutationem pertinent, ordinatis seorsum viris, et seorsum mulieribus. Nihilominus providit et peregrinis ex opportunitate factis hic inquilinis ». Hæc Procopius de ædificiis a Justiniano Antiochiæ excitatis, cum ad eamdem restituendam civitatem ex integro operam dedit. Sed ad res Occidentis convertamus orationem.

3. *Childebertus una cum Clothario fratre bellum gerit in Hispania adversus Gothos; unde redux, templa ædificat.* — Hoc eodem anno Clotharius et Childebertus fratres Francorum reges adversus Theudem Gothorum regem Arianum in Hispania regnantem movent exercitum; victoresque Cæsaraugustam usque pervenientes, eamque obsidentes, S. Vincentii martyris sacris exuviis civitate defensa, iisdemque dono ab obsessis acceptis, in Gallias redierunt ovantes. De tempore fidem facit Sigebertus. Quod ad belli apparatum pertinet, constat Childebertum maxime pium, summa religione nuncupatis Deo votis, precibus nisum sanctorum eamdem expeditionem auspicatum esse, cujus rei causa liquet convenisse sanctum Eusychium eremitam, a quo et responsum de victoria lætus accepit, ut paulo post dicturi sumus. Porro de rebus tunc in bello gestis hæc S. Gregorius narrat ejusdem sæculi scriptor[1]:

4. « Post hæc Childebertus rex in Hispaniam

[1] Procop. de bello Goth. l. II. — [2] Procop. de ædif. Justin. imp. l. II. in fin.

[1] Greg. Turon de Gest. Franc. l. III. c. 29.

abiit : quam ingressus cum Clothario, Cæsaraugustanam civitatem cum exercitu vallant atque obsident. At illi in tanta humilitate ad Deum conversi sunt, ut induti ciliciis, abstinentes a cibis et poculis, cum tunica B. Vincentii martyris muro civitatis psallentes circumirent : mulieres quoque amictæ nigris palliis, dissoluta cæsarie, superposito cinere, ut eas putares virorum funeribus deservire, plangendo sequebantur. Et ita totam spem locus ille ad Domini misericordiam retulit, ut diceretur ibi Ninivitarum jejunium celebrari, nec existimaretur aliud posse fieri, nisi eorum precibus divina misericordia inflecteretur. Hi autem qui obsidebant, nescientes quid obsessi agerent, cum viderent sic murum circuiri, putabant eos aliquid agere maleficii. Tunc apprehensum virum de civitate rusticum, ipsum interrogant, quid hoc esset quod agerent. Qui ait : Tunicam beati Vincentii deportant ; et cum ipsa, ut eis Dominus misereatur, exorant. Quod illi timentes, se ab ea civitate removerunt : tantum acquisita maxima Hispaniæ parte, cum magnis spoliis in Gallias redierunt ». Hæc Gregorius : qui tamen in eo errare visus est, dum hæc sub Amalarico rege Hispaniarum contigisse, ex iis quæ subdit, affirmare videtur.

5. Verum certum est, hoc tempore non Amalaricum, sed Theudem seu Theodem in Hispania regnasse. Addit Aimoinus [1], eosdem reges vocasse ad se episcopum ejus civitatis, atque ab eo in redemptionem obsidionis petiisse et accepisse tunicam sancti Vincentii. Verum et ipse in eo errare videtur, dum sub Germano Parisiensi episcopo eadem facta esse testatur ; siquidem is longe post sedit : nam ante sanctum Germanum sederunt Emelius, qui subscriptus reperitur secundo et tertio Conciliis Aurelianensibus, annis proxime elapsis (ut vidimus) celebratis : post quem quinto Concilio Aurelianensi (quod anno trigesimo octavo ejusdem Childeberti regis habitum reperitur) simplicius interfuit ejusdem Parisiensis Ecclesiæ episcopus quem post depositum et substitutum Eusebium sanctus Germanus secutus est. Porro non tunicam tantum sancti martyris, sed et alias sacras sanctorum reliquias constat acceptas, quas honorifice postea idem Childebertus recondidit, ut idem auctor affirmat; recitatque de his ejusdem Childeberti regis donationem istis verbis longe post hæc, erecto templo, conscriptam [2] :

6. « Ego Childebertus rex una cum consensu et voluntate Francorum et Neustrasiorum (Austrasiorum), et exhortatione sanctissimi Germani Parisiorum urbis pontificis, vel consensu episcoporum, construere cœpi templum in urbe Parisiaca prope muros civitatis, in terra quæ adspicit ad fiscum nostrum Isciacensem, in loco qui appellatur Leucotitio, in honorem S. Vincentii martyris, cujus reliquias ex Hispania asportavimus, ceu et sanctæ Crucis, et sancti Stephani, et S. Ferreoli, et S. Juliani, et beatissimi sancti Georgii, et sancti Gervasii, Protasii, Nazarii, et Celsi pueri ; quorum reliquiæ ibi sunt consecratæ : propterea in honorem dominorum sanctorum concedimus nostrum fiscum largitatis nostræ, qui vocatur Isciacus ». Reliqua inferius suo loco : nam non hoc anno data habetur, sed longe postea, nempe anno ejusdem regis quadragesimo octavo, quando videlicet absoluta Basilica, recondidit ibi sacra martyrum pignora, non quando ea ex Hispania victor retulit : quod decepit auctorem confundentem simul utraque tempora. At non Parisiis tantum, sed in pluribus Galliarum civitatibus fuisse celebrem memoriam sancti Vincentii, ejusque sacras reliquias honore cultas claruisse miraculis, Gregorius narrat [1] : sed de his nos inferius tempore scriptæ donationis.

7. Quod rursus ad idem bellum spectat : cum idem Childebertus rex in Gallias victor rediisset, quod Deo voverat templum in honorem sancti Aviti, extruendum curavit : res gesta in ejusdem sancti Aviti Actis ita narratur [2] : « Ea tempestate rex Childebertus inclytus Francorum princeps comparato exercitu, Hispanias suo addere imperio volebat. Audita vero sancti viri fama, et quia sepulcrum ejus exigui parietes vallarent ; cœlesti regi integra devotione votum nuncupavit : Si incolumis in regnum suum sancti Aviti intercessione reverteretur, amplissimam se super ejus monumentum Basilicam conditurum. Itaque in itinere multa quidem ab hostibus perpessus est : sed quoties ei structæ essent insidiæ, toties sancti Aviti intercessione ab impendentibus periculis liberatus est, atque ita sospes et triumphans rediit in regnum suum. Tunc vero insignem (ut erat pollicitus) in loco supradicto extruendam curavit, usus ad eam exornandam solertia Waddonis unius ex proceribus suis, cujus operis mercede eum credimus minime frustratum. Illic enim assiduis miraculis virtutum gesta clarescunt, clausi patescunt oculi, debilium membra subito convalescunt, mutus vocem recipit, surdus auditum, etc. » Hæc ibi auctor, ubi ejusdem sancti res gestas quam fidelissime enarravit.

8. Rursus etiam postquam rediit, aliam constat ædificasse Basilicam in loco ubi S. Eusychii eremitæ membra quiescebant, quam item antea voverat. Etenim in procinctu positus, antequam Hispanias ingrederetur, idem Childebertus valde pius sancti Eusychii eremitæ miraculis clari diversorium petiit, ut ejus precibus fulciretur ; a quo de adipiscenda victoria responsum accepit. Id vero paucis Gregorius ita narrat [3] : « Ad hunc ergo senem Childebertus in Hispaniam abiens venit. Cumque ei quinquaginta aureos obtulisset ; ait senex : Quid mihi ista profers ? aliis qui ea pauperibus largiantur attribue ; mihi autem hæc necessaria non sunt : sufficit mihi ut pro meis peccatis Dominum merear deprecari. Et adjecit : Vade et victoriam obtinebis,

[1] Aim. hist. Franc. l. II. c. 19. — [2] Aim. l. II. c. 20.

[1] Greg. Turon. de Glor. mart. l. c. 8. 90. — [2] Apud Sur. tom. III. die XVII. Junii. — [3] Greg. Tur. de Glor. confess. c. 82.

et quod volueris, ages. Tunc rex aurum pauperibus erogans, vovit, ut si eum Dominus cum sua gratia de itinere illo reduceret, in honorem Dei Basilicam eo loco ædificaret, in quo senis membra quiescerent: quod postea adimplevit». Hæc Gregorius. Cum vero scriptores veteres de adepta victoria Childeberti omnes æque testentur: quidnam est, rogo, quod hæc apud Chronicon Isidori leguntur, cum de Theude rege loquitur auctor: « Iste Francorum reges quinque Cæsaraugustam obsidentes, omnemque fere Tarraconensem provinciam bello depopulantes, misso duce Theudisclo fortiter debellavit, atque a regno suo non pace, sed armis exire coegit? » Hæc autem quam repugnent his quæ dicta sunt, tu considera, et quinam quinque reges fuerint, tu pervestigato: sed non inventis, facile (puto) consenseris ea verba ab alio fuisse ad Isidorum apposita, magis quam Isidorum esse mentitum.

9. *De tempore obitus S. Benedicti.* — Hoc item anno Domini quingentesimo quadragesimo secundo ponitur a pluribus obitus sancti Benedicti in Cassino monte: id quidem Gordiani nomine incertus auctor asserit in Actis sanctorum martyrum Placidi et sociorum, cum vult sequenti anno ab eorumdem martyrio ipsum ex hac vita migrasse: verum cum id factum affirmat decimo quarto anno Justiniani imperatoris, procul abhorret a veritate: nam hic annus decimus sextus ejusdem imperatoris numeratur ab ipsis kalendis Aprilis. Eadem sententia de anno Domini asseritur in Chronico Cassinensi, communiorique consensu recepta, magis quam dicentium eumdem pervenisse ad annum Domini sexcentesimum tertium, cujus respectu hanc probatiorem aliquando diximus: verum si res ad calculum quam exactissime redigatur, nec ipsa nobis probari potest.

10. Etenim quomodo hoc anno mense Martio dicere aliquo modo possumus ipsum sanctum Benedictum esse defunctum, cum necdum creatus esset Totilas rex Gothorum, quem hoc anno, occiso Theodibaldo, præcessit Araricus? Sed etsi eodem anno creatus sit Totilas, nondum in Campaniam duxisse copias constat ex iis quæ de ipso Procopius scripsit, qui ferme singula ejusdem regis vestigia est consectatus: cum tamen satis ex sancto Gregorio certum sit, notum fuisse eidem regi sanctum Benedictum, pluresque cum eo miscuisse sermones, atque ab ipso sub eodem rege miracula edita esse: ut ad minus ad annum Domini quingentesimum quadragesimum quartum oportuerit eumdem sanctum Benedictum pervenisse; ut ex iis quæ ex Procopio, junctis his quæ de eodem ex sancto Gregorio dicturi sumus, perspicuo intelligi potest. Ad hæc forte respectum habuit Leo Ostiensis, dum asserit, ipsum defunctum potius anno sequenti, Domini scilicet quingentesimo quadragesimo tertio.

11. Qui vero eum tradidit longe post hæc tempora decessisse anno Christi sexcentesimo tertio Marianus Scotus, inde ipsi errandi emersit occasio; quod cum in Actis sancti Mauri abbatis ejusdem sancti Benedicti discipuli asseratur, eumdem sanctum Benedictum eo anno ex hac vita migrasse, cum contigit celebrari Pascha duodecimo kalendas Aprilis: et quod ex tabulis astronomicis et Paschali computo id non inveniatur accidere potuisse nisi dicto anno sexcentesimo tertio; mox in eam sententiam abiit, ut eo anno idem S. Benedictus diem extremum obierit: nam ipse sub eodem anno sic ait: « S. Benedictus abbas (sicuti sui scribunt) duodecimo kalend. Aprilium, sabbato sancto Paschæ, in hoc anno videtur obiisse ». Verum sequenti potius anno sexcentesimo quarto, et alias antea quingentesimo nono, dicta die celebratum Pascha in Ecclesia reperitur. At cum pluribus locis Dialogorum S. Gregorii inveniatur longe ante illa tempora sanctus Benedictus esse defunctus, nihil est ut ex notata in Vita Mauri die obitus ejus possit elici veritas de ipsius in cælum transitus anno. Quomodo (rogo te) potuit sexcentesimo tertio anno Domini, qui fuit pontificatus sancti Gregorii papæ novissimus, mori S. Benedictus, si ipse quarto sui Pontificatus anno scribens Gregorius libros Dialogorum, ipsorum libro secundo vitam recensuit et obitum S. Benedicti, multumque temporis intercessisse sæpe demonstrat ab ejusdem S. Benedicti morte usque ad eam Dialogorum scriptionem? Hæc cum ita se habeant, nonnisi mendum in Acta Mauri irrepsisse dicendum est de ejus anni Paschatis mense vel die. Hæc autem dicta sunto ad redarguendos potius de tempore obitus S. Benedicti vulgatos errores, quam ad certum annum nobis incertum ejus ad Deum transitus statuendum: plura enim ab eo præclare gesta post hæc sunt, quæ suis inferius reddemus locis.

Anno periodi Græco-Romanæ 6035. — Jesu Christi 542. — Vigilii papæ 6. — Justiniani imp. 16. Totilæ reg. 1.

1. *Postconsulatus.* — Is annus hac formula notatus : *Post consulatum Basilii V. C.* ut habet continuator Marcellini, vel ut scribit Victor Tunuensis : *Post consulatum Basilii V. C. anno* II. Hæc annorum post Basilii consulatum numerandorum diversa ratio, deinceps in numeris annorum post consulatum Basilii usurpata, observanda est : diversus enim iste loquendi modus viros eruditos in errorem non semel impulit, non attendentes, qui eum usurpant, anno uno inter se differre. Prior longe usitatior quam secundus, illumque adhibent *Justinianus* in suis Novellis, et Pontifices Romani in suis Epistolis.

2. *Occiso Erarico Totila regnum Gothorum anno* DXLI *obtinuit.* — Ad num. 1. Est hic annus belli Gothici *octavus,* non vero *septimus,* ut perperam habet Baronius. Exeunte tamen anno belli Gothici sexto, et ante vernum tempus superioris Christi anni *Ildibadus* Gothorum rex ab uno ex suis occisus est, ut anno superiori diximus, et insinuat Procopius lib. 3 de Bell. Goth. cap. 1, qui narrata *Ildibadi* regis nece, statim subdit : « Hiemisque exitus annum sextum clausit istius belli ». Tum Procopius cap. 2 narrationem rerum anno belli Gothici VII gestarum exorditur, aitque *Rugos,* gentem Gothicam, *Ildibadi nece turbatis rebus,* Eraricum declarasse *subito* regem ; sed hunc nihil memoria dignum egisse : *cum vero in regno menses vixisset quinque* ex insidiis a Gothis peremptus est ; *eoque mortuo, Totilas ex compacto regnum obtinet,* inquit Procopius, ideoque anno Christi quingentesimo quadragesimo primo, mense circiter Augusto. Gothi *Florentiam* obsidione cinxere ; sed Romanorum adventu cognito eam solverunt. Pugna postea Romanos inter et Gothos inita, sed rumore falso Romani soluta penitus acie fugam cepere ; in qua *periere non pauci,* inquit Procopius cap. 5 qui subdit, exacta hyeme finitum esse annum VII belli Gothici. Sed, ut jam monui, annus ille VII, cum hujus anni hyeme clauditur, ideoque et *Totila* anno superiori Gothorum rex renuntiatus. Baronius quidem *Totilæ* initium cum currenti Christi anno illigat, sed ejus fundamenta hoc non evincunt, ut passim ostendemus.

3. *Tertia Chosrois in imperium Rom. irruptio.* — Ad num. 2. Contigit hoc anno tertia *Chosrois* expeditio in Romanos, quam narrat Procopius lib. 2 de Bell. Pers. cap. 20 et seq. ubi ait, *vere primo* Chosroen tertium in fines Romanorum irrupisse cum ingenti exercitu, magnamque sævitiam in *Candidum* episcopum Sergiopolis exercuisse, quod promissa ad diem pecunia sibi soluta non fuisset. Frustra postea tentata *Sergiopoli* cogitavit de exercitu recta in Palæstinam ducendo, ut sacram Hierosolymorum gazam diriperet. Sed cum *Belisarius* Byzantio in Euphratesiam pervenisset, legatum ad eum misit questurum, quod *Justinianus* legatos, qui ex convento pacem constituerent, in Persidem non destinasset. Verum consilium *Chosrois* erat explorandi qualis tandem esset *Belisarius.* Legatus Chosrois ad hunc reversus, « Maturare reditum suasit, affirmans se egisse cum duce, qui mortalibus omnibus fortitudine et prudentia antecelleret ». Quare Chosroes Euphratem subito cum universo exercitu trangressus est, cum Romani in munimenta abditi omnes trepidarent. « Belisarium vero Augustus Byzantium revocavit, profecturum continuo in Italiam, ubi Romana res jam prorsus collabebatur », inquit Procopius cap. 21. Idem tamen Procopius lib. 3 de Bell. Goth. cap. 10 postquam narravit, abiisse hyemem, unaque annum IX belli Gothici, refert, in Italiam iterum Belisarium missum esse ; *quamvis Persæ negotii plurimum adhuc facesserent.* Quare Belisarius anno tantum Christi DXLIV in Italiam rediit.

4. *Belisarius in offensionem Justiniani incidit.* — Loquitur Procopius in Historia arcana cap. 3, de reditu *Belisarii* ex urbe Constantinopolitana ad Orientem, aitque : « Paulo post adversum Persas, et Chosroen tertio jam in provincias Romanorum grassantes ducere jussus exercitus ; quanquam inde cum laude hostem abegerit, sceleris tamen notam subivit. Cum etenim Chosroen, qui Euphrate transmisso, urbe frequentissima Callinico omnibus destituta præsidiis potitus erat infinita Romanorum multitudine in suam potestatem redacta ; Belisarius insequi nihil curaverit, sed in castris se continuerit, suspicionem de se excitavit, quasi vel rem de industria male gereret, vel ignaviter hostibus concederet ». Dein cap. 4 refert, ægrotante imperatore, aliquot sermones a militibus adversus eum disseminatos esse, huncque morbo recreatum, aliquos

ex ducibus male habuisse : « Belisarium autem », inquit Procopius, « nulli licet crimini, cujus insimularetur, obnoxium ; Augusta tamen instante, imperator exauctoravit ; Martino ejus loco exercitus Orientis duce designato. Miserum sane et acerbum spectaculum, etsi visum, haud tamen facile creditu, Belisarium hominem jam privatum urbem abire solum, nunquam non cogitabundum, ac tristem, sibi timentem insidias, cædemque, etc. At ubi trepidantem illum Augusta deprehendit, et animum penitus despondentem, uno effecit conatu, ut omnium ejus fortunarum (Belisarii scilicet, cujus bonis inhiabat Theodora) adiret possessionem, contracta statim affinitate. Nam Joanninam Belisarii filiam, quæ una illi fuit, Anastasio ex filia nepoti spondendam curat ».

5. *Belisarius redit in gratiam imp.* — Alemannus in Notis existimat, matrem Anastasii filiam fuisse Justiniani et Theodoræ. Ducangius vero in Familiis Augustis Byzantinis pag. 98 suspicatur, eam *Theodoræ* natam ante ejus cum Justiniano nuptias ; quæ conjectura mihi probatur. Nam Procopius ibidem cap. 5 refert, *Antoninam et Belisarium* post Augustæ mortem ex Italia reduces puellam ab *Anastasii,* cum quo octo exegerat menses, contubernio, per vim avulsam alteri nuptum dedisse ; quod profecto ausi non fuissent, *si Anastasius* Justiniani ex filia nepos fuisset. *Belisarius* autem, ut narrat ibidem Procopius cap. 4, post illa sponsalia secundo in Italiam missus est, postquam scilicet per biennium aut circiter Constantinopoli moratus fuisset.

6. *Bellum Hispanicum.* — A num. 3 ad 7. In Appendice, quæ extat in margine Chronici Victoris Tununensis, ad annum II post consulatum Basilii, currentem scilicet , secundum morem loquendi hujus Chronographi, legitur : « Hoc anno Francorum reges numero quinque per Pampelonam Hispanias ingressi Cæsaraugustam venerunt, quam obsessam per tres dies omnem seu Tarraconensem provinciam depopulatione triverunt ». Idem habet Isidorus in Chronico tam juxta editionem Grotii, quam juxta editionem Labbei tomo I Bibliothecæ qui a quot , quibusve Francorum regibus susceptum sit bellum illud , non explicat : « Eo, inquit, regnante (nempe Teude) dum Francorum reges cum infinitis copiis in Spanias convenissent, et Tarraconensem provinciam valde popularent, Gothi duce Theudisclo, obicibus Hispaniæ interclusis, Francorum exercitum multa cum admiratione victoriæ prostraverunt, etc. » Baronius, ut videre est num. 8, nactus erat Chronicon Isidori depravatum, in quo de Theude rege dicitur : « Iste Francorum reges quinque Cæsaraugustam obsidentes, omnemque fere Tarraconensem provinciam bello depopulantes, etc. » et quod dicitur de quinque regibus, addititium esse suspicatur. Verum totus locus corruptus est, et quoad quinque reges ab auctore Appendicis Victorianæ memoratos, inde colligendum , *Childebertum* et *Clotharium* Francorum reges in Hispaniam perrexisse, cum tribus ejusdem Clotarii filiis , quia regum filii reges ab auctoribus Gallicis appellantur, ut de *Chramno* videre est apud Turonensem l. 4, c. 13.

7. *Vasconia et Cantabria a Francis captæ.* — « Memorati reges acquisita maxima parte Spaniæ cum multis thesauris et spoliis reversi sunt », inquit auctor de Gestis Francorum ; quod antea scripserat Turonensis lib. 3, cap. 29. Cum tamen penetrassent usque ad Minium amnem in ea regione victi sunt, ut legitur in Mossacensi Chronologia, sive serie Gothorum regum, qui tam in Gallia Gothica, quam in Hispaniis usque ad Caroli Martelli tempora regnarunt. Hujus Gothicæ victoriæ meminit etiam Isidorus citatus, qui tamen nullam captæ Hispaniarum partis a Francis mentionem facit, sicuti nec Turonensis, nec auctor de Gestis Francorum prædictæ victoriæ Gothicæ. Francos tamen *Vasconiam* et *Cantabriam* sub jugum misisse, ostendunt Marca in Historia Benearniæ lib. 1, cap 19 et seqq. Hadrianus Valesius lib. 8 Rer. Franc. et Cointius hoc anno num. 33.

8. *Floret S. Avitus abbas Miciacensis.* — Ad num. 7. *Childebertus* rex anno DXXXI adversus Gothos Hispaniam incolentes bellum movit , quod soror ejus *Amalarici* regis uxor male ab eo haberetur, ut suo loco ostendimus. Cum vero *Childebertus* sese bello illi accingeret, voto nuncupato promisit, se Basilicam amplissimam ædificaturum in memoriam sancti *Aviti* abbatis Miciacensis nuperrime mortui, cujus sepulcrum exigui parietes ex vilissima ligni materia vallabant, ut narrat Baronius ex auctore Vitæ hujus sancti abbatis apud Surium ad diem XVII Junii : sed quod ad illud bellum pertinet, perperam in præsens contulit. *Monasterium Miciacense,* ex munificentia Chlodovei Magni in episcopatu Aurelianensi conditum fuit circa annum CDXCVIII, ut liquet ex Vita sancti Maximini abbatis Miciacensis, a Duchesnio tom. I publicata, diciturque hodie monasterium sancti Maximini , cujus sanctus *Avitus*, sancto Maximino demortuo, renuntiatus est abbas anno DXXI, ut legitur in ejus Vita laudata, ubi tamen annus rei gestæ tacetur. Vivebat adhuc sanctus *Avitus* anno DXXIV, quo sanctus *Sigismundus* Burgundiæ rex occisus, ut videre est apud Baronium anno DXXVI, num. 45 et seq. ubi eum abbatem *Nutiacensem* appellat cum vulgatis exemplaribus Gregorii Turonensis in eo nomine corruptis. Denique Mabillonius sæcul. I Benedictino pag. 613, ostendit, plusquam probabile esse Avitos duos in Miciacensi monasterio floruisse sanctitate, nimirum *Avitum presbyterum* et eremitam atque *Avitum* abbatem Miciacensem. Ejus conjecturæ loco laudato legendæ (1).

(1) Conjecturas Mabillonii reputantis Avitos duos in eodem Miciacensi monasterio floruisse, cedere veritati demum compertæ ex vulgatis utriusque Aviti antiquis historiis, oportet. Igitur ex Avitis alter Miciacensem abbatem egit, ejusque Vitam sinceriorem, quam quæ occurrerit

9. *Floret S. Eusychius abbas Cellulæ S. Eusychii appellatæ.* — Ad num. 8. Anno DXXXI, quo *Childebertus* Francorum rex bellum movit adversus *Amalaricum* Visigothorum regem, de quo numero præcedenti egimus, florebat in territorio Bituricensi *Eusychius,* qui tanquam eremita inter spinarum condensitatem ab hominum familiaritate se removerat, ad quem, ut refert Baronius ex Gregorio Turonensi in lib. de Gloria Confessorum cap. 82, *Childebertus* in Hispaniam abiens venit. Cum *Eusychius* ei victoriam promisisset, vovit *Childebertus* se Basilicam ædificaturum, in qua *sevis membra quiescerent.* Quare hoc Childeberti votum ad eum Christi annum etiam revocandum. Sancti *Eusychii* seu Eusitii Vitam publicavit Labbeus tom. II Biblioth. et ejus aliqua fragmenta Duchesnius tomo I Collect. Franc. In eremo sancti Eusitii in diœcesi Bituricensi sita constructum est postea insigne monasterium ad Carum amnem, gallice, *Celles en Berry.* Annus ejus mortis incertus. Legendus de eo Cointius in Annal. Ecclesiast. Franc.

10. *Floret S. Benedictus abbas Cassinensis.* — Ad num. 9 et seqq. Agit de anno mortis sancti *Benedicti* abbatis Cassinensis celeberrimi Baronius hoc anno, eamque tardius contigisse recte observat. Sed quod scribit, *Totilam* hoc tantum anno regnum Gothorum in Italia iniisse, et insequenti sanctum *Benedictum* invisisse, refellitur ex Procopio, qui initium Totilæ ad superiorem Christi annum pertinere indicat, ut supra ostendimus, et hoc anno in Campaniam, ubi monasterium Cassinense situm, profectum esse testatur, ut anno sequenti videbimus. De anno autem sancti *Benedicti* emortuali agemus anno DXLIV, quo sanctissimus abbas ad Deum migravit.

11. *Moritur Arthurus rex Magnæ Britanniæ.*— Hoc anno *Arthurus* Britannorum rex in prœlio lethaliter vulneratus *cognato suo Constantino* diadema Britanniæ concessit, inquit Galfridus Monemuthensis, cui suffragantur Malmesburiensis lib. de Antiquit. Glaston. Sigebertus in Chron. ad annum CDXCI, ac Walterus Oxoniensis, Alanus Insulensis, Matthæus Floritegus, auctor Annalium monasterii Wintoniensis, et Thomas Rudbernus in majore sua Historia, quos omnes laudat, et sequitur Usserius in Antiquit. Eccles. Britann. cap. 14, secundæ editionis. « Hic est Arthurus, de quo Britonum nugæ hodieque delirant : dignus plane quem non fallaces somniarent fabulæ, sed veraciter prædicarent Historiæ, quippe qui labentem patriam diu sustinuerit, infractasque civium mentes ad bellum acuerit », inquit Malmesburiensis lib. 1 de Gestis reg. Angl. pag. 9. Matthæus Paris loquens de rebus sub Richardo primo, gestis narrat, « anno Dominicæ Nativitatis millesimo centesimo nonagesimo primo » inventa esse apud Glasconiam (urbem olim Angliæ in territorio Londinensi sitam, nunc vero pagum) ossa Arthuri, « in quodam vetustissimo recondita sarcophago, circa quod duæ antiquissimæ pyramides stabant erectæ, in quibus litteræ erant exaratæ ; sed ob nimiam barbariem et deformitatem legi minime potuerunt». Sarcophago «Crux plumbea superposita fuerat, in qua exaratum erat : HIC IACET INCLITVS BRITONVM REX ARTHVRVS IN INSVLA AVALONIS SEPVLTVS ». Polydorus vero Virgilius in Historia Anglicana, quam an. MDXXXIII Henrico VIII dicavit, scribit : « Abhinc paucos annos positum fuit Arthuro in Glasconiensi cœnobio sepulcrum opere magnificum, quo posteri intelligerent, illum omnibus ornamentis dignum fuisse ». Quare sepulcrum illud post tria ab ejus inventione sæcula in monasterium illud tunc celeberrimum translatum fuerat. De Arthuri successoribus videnda quæ anno DLXIV in medium adduximus.

S. Cæsarii Arelatensis archiepiscopi mors ex anno DXLIV huc retrahenda.

Mabillonio, et ab auctore fere coævo scriptam vulgarunt PP. Bollandistæ ad diem XVII Junii, qui et conjiciunt obiisse illum circa annum DXXVII. Nec enim in genuina S. abbatis Vita legitur de Childeberto, qui expeditionem suam parans votum S. Avito nuncupaverit, audita fama miraculorum ejus *nuperrime mortui.* Illud enim *nuperrime mortui* in Vita genuina non legitur. Alter vero S. Avitus, eodem, quo prior Avitus tempore in Galliis miraculorum gloria clarebat, et ad eremum in Petracoriis in Sarlatensi diœcesi se contulit, nec unquam monachus egisse in Miciacensi monasterio legitur in vetusta ejus Vita apud Bollandistas ad eamdem diem pag. 362. Nec in eadem Vita quidquam legitur, quod sacerdotem fuisse hunc S. Avitum suadeat. MANSI.

VIGILII ANNUS 4. — CHRISTI 543.

1. *Totilæ Campaniam et Samnites hostiliter peragranti quæ et quanta miracula sese obtulerint; quidque præsertim inter eum et S. Benedictum intercesserit.* — Quingentesimus quadragesimus tertius Domini annus post Basilii consulatum secundus inscribitur, idemque a Procopio octavus belli Gothici numeratur, quo Totilas regni sui annum secundum auspicatur, cujus istos in bello progressus hoc anno Procopius narrat[1]: « Cæsenæ deinde mox Totilas ac Petræ præsidia cepit, et paulo post se in Tusciam contulit; locisque in ea jam pertentatis, cum ad se nemo concederet, amne Tiberino transmisso, non tamen Urbis ingressus confinia, ad Campanos, et Samnites divertit ». Quid autem ei acciderit, cum Romam versus proficisceretur, ubi Narniam venit, audi sanctum Gregorium[2]:

2. « Eodem namque Gothorum tempore, cum præfatus rex Totila Narniam (Narnis) venisset, ei vir vitæ venerabilis Cassius ejusdem urbis episcopus occurrit. Cui quia ex conspersione semper facies rubere consueverat; hoc rex Totila non conspersionis esse credidit, sed assiduæ potationis, eumque omnimodo despexit. Sed omnipotens Deus, ut quantus vir esset qui despiciebatur, ostenderet; in Narniensi campo, quo rex advenerat, malignus spiritus coram omni exercitu ejus spatharium invasit, eumque vexare crudeliter cœpit. Qui cum ante regis oculos ad venerandum virum Cassium fuisset adductus : hunc ab eo vir Domini, oratione facta, signo Crucis expulit; qui in eum ingredi ulterius non præsumpsit. Sicque factum est, ut rex Barbarus servum Dei ab illo jam die veneraretur ex corde, quem despectum valde judicavit ex facie. Nam quia virum tantæ virtutis vidit, erga illum illa mens effera ab elationis fastu detumuit ». Hæc Gregorius.

3. Cum autem Narnia decedens Totilas Utriculanæ civitati appropinquaret, quid acciderit, idem Gregorius his verbis inferius narrat[3]: « Fulgentius episcopus, qui Utriculensi Ecclesiæ præerat, regem crudelissimum Totilam infensum omnimodo habebat. Cumque ad easdem partes cum exercitu pervenisset, curæ fuit episcopo per clericos suos xenia ei transmittere, ejusque furoris insaniam, si posset, muneribus mitigare. Quæ ille, ut vidit, protinus sprevit, atque iratus suis hominibus jussit, ut eumdem episcopum sub omni asperitate constringerent, eumque ejus examini servarent. Quem dum feroces Gothi, ministri scilicet crudelitatis illius tenuissent, circumdantes, eum uno in loco stare præceperunt, eique in terra circulum designaverunt, extra quem pedem tendere nullo modo auderet. Cumque vir Dei in sole nimio æstuaret, ab iisdem Gothis circumdatus et designatione circuli inclusus; repente coruscationes et tonitrua et tanta vis pluviæ erupit, ut hi qui eum custodiendum acceperant, immensitatem pluviæ ferre non possent. Et dum magna nimis inundatio fieret, intra eamdem designationem circuli in qua vir Domini Fulgentius stetit, ne una quidem pluviæ gutta descendit. Quod dum regi crudelissimo nuntiatum esset, illa mens effera ad magnam ejus reverentiam versa est, cujus pœnam prius insatiabili furore sitiebat. Sic omnipotens Deus contra elatas carnalium mentes potentiæ suæ miracula per despectos operatur, ut qui superbe contra præcepta veritatis se elevant, eorum cervicem veritas per humiles premat ». Hactenus Gregorius.

4. Pergit autem Procopius Totilæ progressus in Campaniam atque Samnites dicere; quæ prætermittimus. Referemus vero, quid actum, dum in Campania esset, cum S. Benedicto juniori egregiæ sanctitatis viro : quod dignum perenni memoria factum idem S. Gregorius ita narrat[1]: « Fuit, inquit, quidam in Campaniæ partibus intra quadragesimum Romanæ Urbis milliarium, nomine Benedictus, equidem ætate juvenis, sed moribus grandævus, et in sanctæ conversationis regula se fortiter stringens. Quem Totilæ regis tempore cum Gothi reperissent, hunc incendere cum sua cella moliti sunt. Ignem namque posuerunt, sed in circuitu

[1] Procop. de bello Goth. l. III. — [2] Greg. l. III. dial. c. 6. — [3] Greg. dial. l. III. c. 12.

[1] Greg. dial. l. III. c. 18.

arserunt omnia, cella vero illius igne comburi non potuit. Quod videntes Gothi, magisque sævientes, atque hunc ex suo habitaculo trahentes, non longe adspexerunt succensum clibanum, qui coquendis panibus parabatur, eumque in illo projecerunt, clibanumque clauserunt. Sed die altero ita illæsus inventus est, ut non solum ejus caro ab ignibus, sed neque extrema ullo modo vestimenta cremarentur ». Hæc Gregorius. Quæ vero, cum ulterius Totilas progressus est ad Cassinum montem, sexagesimo ab Urbe lapide, inter S. Benedictum seniorem et Totilam transacta sint, jam dicamus.

5. Adeo enim sanctissimi viri Benedicti in eodem Cassino monte vitam monasticam excolentis et virtute miraculorum effulgentis fama apud omnes increbuerat, ut ipsa potens etiam valuerit trucem Barbarum omnia cæde miscentem Totilam Gothorum regem ad eumdem super montis verticem degentem pertrahere. Quæ autem tunc gesta sint inter mitissimum Dei virum et hominem Barbarum crudelissimum, a S. Gregorio [1] rem gestam accurate narrante audiamus : « Gothorum, inquit, temporibus, cum rex eorum Totila sanctum virum prophetiæ habere spiritum audisset, ad ejus monasterium pergens, paulo longius substitit, eique se venturum esse nuntiavit. Cui dum protinus mandatum de monasterio fuisset, ut veniret; ipse sicut perfidæ mentis fuit, an vir Dei prophetiæ spiritum haberet, explorare conatus est. Quidam vero ejus spatharius Riggo dicebatur, cui calciamenta sua præbuit, eumque indui vestibus regalibus fecit : quem quasi in persona sua pergere ad Dei hominem præcepit. In cujus obsequio tres qui sibi præ cæteris adhærere consueverant comites misit, scilicet Vulterium, Rudericum, et Blindinum, ut ante servi Dei oculos ipsum regem Totilam esse simulantes, ejus lateri obambularent ; cui alia quoque obsequia quasi spatharii præberent; ut tam ex eisdem obsequiis, quam ex purpureis vestibus rex esse putaretur.

6. « Cumque idem Riggo decoratis vestibus, obsequentium frequentia comitatus monasterium fuisset ingressus, vir Dei eminus sedebat. Quem venientem conspiciens, cum jam ab eo audiri potuisset, clamavit, dicens : Pone, fili, pone, hoc quod portas, non est tuum. Qui Riggo protinus in terram cecidit; et quia tanto viro illudere præsumpsisset, expavit; omnesque qui cum eo ad hominem Dei veniebant, terræ consternati sunt. Surgentes autem, ad eum propinquare minime præsumpserunt, sed ad suum regem reversi nuntiaverunt trepidi in quanta velocitate fuerant deprehensi. Tunc per se idem Totila ad Dei hominem accessit : quem cum longe sedentem cerneret, non ausus accedere, sese in terram dedit. Cui cum vir Dei bis terve diceret : Surge, sed ipse ante eum de terra erigere se non auderet : Benedictus Christi Jesu famulus per semetipsum dignatus est accedere ad regem, prostratumque de terra levavit, et de suis actibus increpavit : atque in paucis sermonibus cuncta quæ illi erant ventura prænuntiavit, dicens : Multa mala facis, multa mala fecisti : jam aliquando ab iniquitate conquiesce. Equidem Romam ingressurus es, mare transiturus, novem annis regnans decimo morieris. Quibus auditis rex vehementer territus, oratione petita, recessit ; atque ex illo jam tempore minus crudelis fuit et non multo post Romam adiit, ad Siciliam perrexit, anno autem regni sui decimo omnipotentis Dei judicio regnum cum vita perdidit.

7. « Præterea Canusinæ antistes Ecclesiæ ad eumdem Dei famulum venire consueverat, quem vir Dei pro vitæ suæ merito valde diligebat. Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilæ et Romanæ Urbis perditione colloquium haberet, dixit : Per hunc regem civitas ista destruetur; ut jam amplius non inhabitetur. Cui vir Domini respondit : Roma a gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis, turbinibus, ac terræ motu fatigata, in semetipsa marcescet. Cujus prophetiæ mysteria nobis jam facta sunt luce clariora, qui in hac Urbe dissoluta mœnia, eversas domos, destructas Ecclesias turbine cernimus; ejusque ædificia longo senio laxata, quia ruinis crebrescentibus prosternuntur, videmus. Quamvis Honoratus ejus discipulus, cujus mihi relatione compertum est nequaquam ex ore illius audisse perhibet : sed quia hoc dixerit, dictum sibi a fratribus fuisse testatur ». Hactenus de his Gregorius.

8. Quæ præterea eodem ferme tempore inter eumdem sanctum Benedictum et Gallam unum ex Totilæ ducibus acta sint, idem sanctus Gregorius inferius ita recenset [1] : « Gothorum quidam, Galla nomine, perfidiæ fuit Arianæ, qui Totilæ regis eorum temporibus contra Catholicæ Ecclesiæ religiosos viros ardore immanissimæ crudelitatis exarsit ; ita ut quisquis ei clericus, monachusve ante faciem venisset, ab ejus manibus nullo modo exiret. Quadam vero die avaritiæ suæ æstu succensus, in rapinam rerum inhians, dum quemdam rusticum tormentis crudelibus affligeret, eumque per supplicia diversa laniaret; victus pœnis rusticus, sese res suas Benedicto Dei famulo commendasse, professus est, ut dum hoc a torquente creditur, suspensa interim crudelitate ad vitam hora repararetur. Tunc idem Galla cessavit rusticum tormentis affligere; sed ejus brachia loris fortibus astringens, ante equum suum cœpit impellere, ut quis esset Benedictus qui ejus res susceperat, demonstraret. Quem ligatis brachiis rusticus antecedens, duxit ad sancti viri monasterium, eumque ante ingressum cellæ solum sedentem reperit et legentem. Eidem autem subsequenti et sævienti Gallæ rusticus dixit : Ecce iste est de quo dixeram tibi, Benedictus pater.

9. « Quem dum fervido spiritu cum perversæ mentis insania fuisset intuitus, eo terrore quo con-

[1] Greg. dial. l. II. c. 14. 15.

[1] Greg. dial. l. II. c. 31.

sueverat acturum se existimans, magnis cœpit vocibus clamare, dicens : Surge, surge, et res istius rustici redde, quas accepisti. Ad cujus vocem vir Dei protinus oculos levavit a lectione, eumque intuitus, mox etiam rusticum qui ligatus tenebatur attendit. Ad cujus brachia dum oculos deflexisset, miro modo tanta celeritate cœperunt illigata brachiis lora devolvere, ut dissolvi tam concite nulla hominum festinatione potuissent. Cumque is qui ligatus venerat, cœpisset subito adstare solutus; ad tantæ potestatis vim tremefactus Galla ad terram corruit, et cervicem crudelitatis rigidæ ad ejus vestigia inclinans, se orationibus illius commendavit. Vir autem sanctus a lectione minime surrexit; sed vocatis fratribus, eum introrsus tolli, ut benedictionem acciperet, præcepit. Quem ad se reductum, ut a tantæ crudelitatis insania quiescere deberet, admonuit. Qui fractus recedens, nil ulterius petere a rustico præsumpsit, quem vir Domini non tangendo, sed respiciendo solverat ». Hucusque de his Gregorius.

10. Cum vero Gothorum exercitus ad Vulturnum fluvium super Capuam, ubi amnis transmeabilis equis est, iturus ad Samnites pervenisset : quid ibi acciderit, recenseamus ex eodem S. Gregorio papa, qui ait[1] : « In eadem provincia Samnii, quam supra memoravi, idem Libertinus vir pro utilitate monasterii carpebat iter. Dumque Darida Gothorum dux cum exercitu in loco eodem venisset, Dei servus ex caballo quo sedebat, ab hominibus ejus projectus est. Qui jumenti perditi libenter damnum ferens, etiam flagellum, quod tenebat, diripientibus obtulit, dicens : Tollite, ut habeatis qualiter hoc jumentum minare valeatis. Quibus dictis, protinus se in orationem dedit. Cursu autem rapido prædicti ducis exercitus pervenit ad fluvium qui vocatur Vulturnus, ibique equos suos singuli cœperunt hastis tundere et calcaribus cruentare; sed tamen equi verberibus cæsi, calcaribus cruentati fatigari poterant, moveri non poterant : sicque aquam fluminis tangere, quasi mortale præcipitium pertimescebant. Cumque diu cædendo sessores singuli fatigarentur; unus eorum intulit : Quia ex culpa, quam servo Dei in via fecerant, illa sui itineris dispendia tolerabant. Qui statim reversi post se Libertinum reperiunt in oratione prostratum. Cui cum dicerent : Surge, tolle caballum tuum : ille respondit : Ite cum bono : ego caballo opus non habeo. Descendentes vero, invitum eum in caballum, de quo deposuerant, levaverunt et protinus abscesserunt. Quorum equi tanto cursu illud quod prius non poterant transire flumen transierunt, ac si ille fluminis alveus aquam minime haberet. Sicque factum est, ut cum servo Dei unus caballus suus redditur, omnes a singulis reciperentur ». Hæc Gregorius : ita quidem Deus in omnibus ferme locis virtutis suæ vestigia impressa reliquit.

11. Sed quid post hæc Totilas? audi a Procopio, ubi ista dictis subdit[1] : « Beneventum munitissimum oppidum nullo in potestatem labore redegit, ejusque muros in solum mox diruit; ne forte exercitus aliquis e Byzantio eo se conferens, ut e loco munito in Gothos impetu facto, negotium illis exhiberet. Neapolitanos deinde obsidere decrevit; quando quidem se intra urbem recipere, etsi pleraque quidem et allicibilia prædicantem, hi prorsus renuerent. Conon eam tunc urbem custodiebat cum Isauris, Romanisque mille. Sed Totilas ipse cum maxima copiarum parte haud procul e mœnibus castris positis quiescebat, parteque exercitus ad Cumas dimissa; cum his et aliis simul munitissimis locis potitur, pecuniarumque numero non mediocri. Feminas vero quasdam patricias captis in oppidis per suos comprehensas nulla prorsus affecit injuria, sed summa cum diligentia libere abire permisit : unde factum est, ejus ut nomen, ut sapientiæ, ita et benignitatis celebre apud Romanos jam esset et maximi fieret ». Ex S. Benedicti monitis (ut ex S. Gregorio nuper diximus) hoc esse lucratum Totilam, ut redditus mitior ejusmodi humanitatis et continentiæ exempla ederet, possumus intelligere. Sed pergit Procopius :

12. « Cumque nuspiam hostes sibi obviam irent, paucis e suo exercitu circummissis, res memoratu dignas gerebat. Brutios itaque et Lucanos subegit, Apuliaque et Calabria simul potitus, publica tributa frequenter exigere, et omnium rerum proventus rapiendo et fraudando sibi habere, cætera haud secius factitare ac Italiæ sortitus jam esset imperium ». Hæc Procopius : quibus ista ex sancto Gregorio sunt addenda de eodem Totila, dum in Apulia versaretur, et sanctum Sabinum Canusinum episcopum adiit, æque ac fecerat cum sancto Benedicto, experturus, num (quod auditu perceperat) esset in ipso spiritus prophetiæ. Hic ille Sabinus, qui pluribus (ut diximus) legationibus Romani Pontificis illustratus, jam senio viribus corporis fractus, sed animo vigens, et cum oculorum luce privatus penitus esset, spiritu tamen futura noscens, Prophetæ et videntis nomen fuerat consecutus. Ait ergo de eo Gregorius[2] :

13. « Hunc rex Gothorum Totila prophetiæ habere spiritum audiens, minime credidit, sed probare studuit quod audivit. Qui cum in iisdem partibus devenisset, hunc vir Domini ad prandium rogavit. Cumque jam ventum esset ad mensam, rex discumbere noluit, sed ad Sabini venerabilis dexteram sedit. Cum vero eidem patri puer ex more poculum vini præberet, rex silenter manum tetendit, eumque per se episcopo vice pueri præbuit, ut videret an spiritu prævidentiæ discerneret, quis ei poculum præberet. Tunc vir Dei accipiens calicem, sed tamen ministrum non videns, dixit : Vivat ipsa manus. De quo verbo rex lætatus erubuit; quia quamvis ipse deprehensus sit, in viro tamen Dei

[1] Greg. dial. l. I. c. 2.

[1] Procop. de bello Goth. lib. III. — [2] Gregor. dial. lib. III. c. 5.

quod quærebat invenit ». Hæc de his quæ tunc inter Totilam et Sabinum sunt gesta Gregorius.

14. Accidit autem inter hæc, ut cum Neapolis arcta obsidione perstringeretur, auxilium exspectaret ab imperatore. At cum classis ab eo missa ad Neapolitanum littus ventorum impulsibus naufragium passa esset, quique e fluctibus emerserant, in Gothorum devenissent potestatem; his perterriti Neapolitani. Totilæ sese dedere. Horum deditione anni hujus periodum Procopius claudit Totilæ rerum gestarum. Quod vero Totilas tantam præstiterit superatis humanitatem, non parcendo tantum, sed alendo et commeatum eisdem præbendo, ut neque aliquis propinquorum vel intimorum amicorum talia illis officia exhibere valuisset (ut idem auctor pluribus narrat) plane apparuit, quantum ex S. Benedicti congressu atque monitis Barbarus profecisset : effectus insuper summæ justitiæ cultor, cum videlicet anno sequenti in armigerum suum animadvertit, quod virgini vim intulisset, cui et morte affecti armigeri bona dari voluit : quæ omnia fusius Procopius scriptis est prosecutus.

15. *Secunda Cosrhois expeditio in Romanos.* — Quod vero ad res bellicas Orientales pertinet, rursum rupto fœdere rex Persarum in Romanum imperium immisit exercitum : hoc enim anno a Procopio secunda ponitur Cosrhois in Romanos expeditio, cum Belisarius adversus eum bellum gesturus in Persidem missus est : ubi uno tantum castro capto eodemque postea amisso, nihil prætcrea memoria dignum est factum, Deo adversus Romanos pro Persis pugnante : cum videlicet ægritudo invaserit Romanum exercitum, adeo ut vix pars ejus tertia servari potuerit. Scribit hæc Procopius [1] pluribus : sed ad institutum ista satis.

[1] Procop. de bello Pers. l. II.

Anno periodi Græco-Romanæ 6036. — Jesu Christi 543. — Vigilii papæ 7. — Justiniani imp. 17. Totilæ reg. 3.

1. *Vicennalia Justiniani.* — Hic annus hac formula notatus : *Post consulatum Basilii V. C.* II vel secundum modum loquendi Victorianum; *Post consulatum Basilii V. C. anno tertio.* Vicennalia imperii a Justiniano vivente Justino suscepti, ad quæ referendum quod scribit Zonaras, anno imperii ejus XVII magnam columnam in vestibulo magni templi collocatam esse, *cui equestrem suam statuam imposuit.*

2. *Gesta anno præcedenti inter Gothos et Romanos.* — A num. 1 ad 11. Est hic annus belli Gothici nonus, ideoque quæ Baronius hoc anno habet, pertinent ad præcedentem, qui octavus belli Gothici fuit. Procopius itaque lib. 3 de Bel. Goth. cap. 6 et 7, narrans quæ anno belli Gothici VIII Christi scilicet superiori, contigere, ait : « Deinde Totilas Cæsenam ac Petram Castella cepit. Aliquanto post in Tusciam sese contulit, ac tentatis regionis illius oppidis, eum ei permittere se nemo vellet, trajecto flumine Tiberi, Romæ finibus abstinuit, et in Campaniam ac Samnium repente ingressus, Beneventum, urbem validam, nullo negotio in potestatem suam redegit, ejusque muros æquavit solo ». Quæ ideo continuator Marcellini in annum post consulatum Basilii V. C. II, mali confert. Eo in itinere *Cassinum* in Samnitibus positum, ubi S. Benedictus vixit, accessisse oportet; cum sanctus Gregorius lib. 2 Dial. cap. 15, cujus verba recitat Baronius num. 6 asserat, *Totilam* ad Dei virum accessisse, et *sanctum Benedictum*, postquam eum increpavit, ei inter alia dixisse : « Novem annis regnans, decimo morieris ». Addit divus Gregorius : « Atque ex illo tempore minus crudelis fuit ». Quam prophetiam impletam fuisse infra visuri sumus.

3. *Beneventum anno superiori*, *Neapolis præsenti a Totila captæ.* — A num. 11 ad 15. Narrat Baronius, *Beneventi* et *Neapolis* expugnationem, quam Procopius citatus asserit factam esse a *Totila* anno VIII belli Gothici. Verum *Beneventum* anno superiori, ut mox demonstravi, in potestatem Totilæ venit; *Neapolis* vero, quam diuturna obsidione pressam refert Procopius, ipso fine anni belli Gothici VIII a *Totila* capta, ideoque hoc anno ante vernum tempus. Refert enim Procopius Neapolitanos, quos plurimum famis necessitas urgebat, spopondisse se urbem intra dies XXX tradituros, et Totilam *tres menses* implendæ conventioni præstitisse : « Verum obsessi », inquit Procopius, « summa victus inopia coacti dictum diem non exspectare, paulo post in urbem Totilam ac Barbaros acceperunt. Simul hyems, simul annus VIII hujus belli a Procopio scripti decessit ». Tum « Neapoli potitus Totilas, eam captis præstitit humanitatem, quæ nec in hostem nec in Barbarum cadat », ideoque

Totila ex congressu cum divo Benedicto abbate Cassinensi mitior factus est, et *Neapolis* hujus Christi anni initio *Totilæ* dedita.

4. *Romani a Persis male habiti.* — Ad num. 15. Secundam Chosrois in Romanos expeditionem consignavimus anno DXLI, quo eam contigisse ex dicendis anno DXLV, num. 5 constabit. Hoc vero anno cum pestis, quæ Constantinopoli grassabatur, *Persas* etiam *omnesque Barbaros* incessisset (ut scribit Procopius lib. 2 de Bell. Pers. cap. 23, et capp. 24 et 25), *Justinianus* jussit Martino magistro militum per Orientem, aliisque ducibus, ut in Persarmeniam irruerent, quod et ab illo præstitum. Verum Romani *hostili impetu fracti*, *effuse omnes fugerunt*, Persæque victores extiterunt : « Acceperunt Romani tum cladem magnam, nec parem huic unquam antea », inquit Procopius cap. 25, qui postea loquitur de iis, quæ anno sequenti gesta sunt. Quod prœlium hoc anno habitum affirmat continuator Marcellini, qui ad *Indict.* VI *post consulatum Basilii anno* II ait : « In Oriente Persis adhuc tenentibus conflictum cum nostris », subauditur, « est ». Hinc liquet, tertiam Chosrois irruptionem pertinere ad superiorem Christi annum ; cum Procopius postquam hanc narravit, de isto prœlio mentionem faciat. Illud Baronius in annum DXLIV perperam differt, ut ibidem num. 10 videre est.

5. *S. Mauri missio in Gallias.* — Hoc anno episcopus Cenomanensis *Flodegarium* archidiaconum et *Harderadum* vicedominum misit in Italiam ad sanctum *Benedictum*, qui ab eo peterent, ut regulam suam et monachos aliquos ad se transmitteret. *Benedictus* Maurum suum discipulum cum quatuor monachis, legatis antistitis assignavit, Mauroque « librum regulæ quam ipse sanctus manu sua scripserat, dedit », ut testatur Faustus sancti Mauri socius in ejus Vita, quam sub Bonifacio III papa, anno sc. DCVII litteris tradidit. *Odo* abbas Glannafoliensis anno Christi octingentesimo sexagesimo tertio, postquam reliquias sancti Mauri ex Andegavia in Burgundiam transtulit, cum rediret, a clerico Abrincatino, qui Roma revertebatur, fortuito Vitam illam nactus est, et publicavit, ut ipsemet testatur in Epistola dedicatoria ad *Adelmodum* Cenomannicæ Ecclesiæ archidiaconum. In ea ait Odo : « Reperi in sportula cujusdam clerici quaterniunculos nimia pæne vetustate consumptos, antiquaria et obtunsa olim conscriptos manu, Vitam sancti Benedicti, ac quinque discipulorum ejus continentes, Honorati videlicet, Simplicii, Theodori, Valentiniani atque Mauri, quos vix emerui datis non paucis redimere nummis. Et quia tam inculto sermone, quam vitio scriptorum depravati videbantur, Vitam Beati Mauri, prout potui, corrigere satagens, viginti dierum plus minus consumpto labore, salva fide dictorum ac miraculorum ibi repertorum, sicut nunc habetur, apertiorem eam legentibus reddidi et expressi ».

6. *Vita S. Mauri sincera per plura sæcula existimata.* — Eam Vitam sub mediæ ætatis auctores, uti Abbo Floriacensis abbas, Marianus Scotus, Sigebertus Gemblacensis, aliique tanti fecere, ut licet in ea sanctum Benedictum *XII kalend. April.*, seu die XXI mensis Martii, in Vigilia Paschæ ad Deum migrasse, adversus omnem verisimilitudinem asseratur, maluerint tamen in absurdas abire opiniones, quam ejus sinceritatem in dubium revocare. Certe ait Mabillonius in Observat. præviis ad Vitam illam, quæ sæculo primo Benedictino legitur, *Odo* Glannafoliensis abbas, qui eum in lucem edidit, non tantum fuit vir eruditus, prout illa ferebant tempora, quod ex stylo satis apparet; sed etiam apprime sincerus et a fuco alienus. Principio enim in Epistola sua lectorem monet de styli emendatione a se facta, deinde *in veritate, quæ Jesu est*, se vera scribere protestatur. Postremo in Historia Restaurationis Glannafoliensis monasterii sollicite omnino inculcat viros graves, a quibus ea, quæ narrat acceperit. Ea vero indicia esse hominis, qui verax esse cupit et videri, nemo candidæ mentis negaverit.

7. *Ab Odone interpolata.* — Verum enimvero ex ipsamet sancti Mauri Vita certo colligi potest, eam ab *Odone* interpolatam, et scriptioni *Fausti* aliqua addita, quæ hic litteris mandare non potuit. Faustus v. g. episcopi Cenomanensis, ad quem sanctus Maurus missus, non expresserat nomen, ut sæpe alii Biographi, et tamen Odo eum episcopum, *Bertichramnum* vocat, qui nonnisi exeunte hoc sæculo, et sequenti ineunte Cenomanensem Ecclesiam rexit. Morem sui temporis secutus est *Odo*, et quæ indubitata esse arbitrabatur, ut passim alii interpolatores, adjecit. Videbat divum *Benedictum* XII kal. April. non solum in monasteriis sui ordinis, sed etiam in variis Martyrologiis coli, persuasumque habebat, uti passim nostro sæculo viri doctissimi, sanctos celebrarii iis, quibus obiere diebus. Quare non dubitavit, quin, ubi in Vita a Fausto scripta dicebatur, sanctum patriarcham *septimo kalendas Aprilis* ad Deum migrasse, numeri corrupti fuissent, cum ejus memoria XII kalendas ejusdem mensis singulis annis recoleretur. Ipsemet se aliqua in ea Vita immutasse diserte fatetur, cum ait *Vitam beati Mauri, prout potui, corrigere satagens.*

8. *Interpolatores se nihil Vitis SS. addere de more protestantur.* — Nec refert, quod *in veritate, quæ Jesu est*, se vera scribere, nihilque *Fausti* textui inseruisse protestetur. Anno enim DVIII vidimus, *Faustum* sancti Severini abbatis Agaunensis discipulum, ejus diem emortualem non memorasse, et tamen anonymum, qui eam Vitam interpolavit, licet diem mortis ejus in eam intruserit, aut verius diem ejus cultus pro die ejus mortis notarit, scribere se nihil ejus Historiæ inseruisse, quod a præfato Fausto presbytero non acceperit, *et licet verba non ipsa, sensum tamen et ordinem ejusdem lectionis funditus* sese executum esse. Mitto alia, quæ ibidem ostendimus, ab eodem anonymo in Vitam Severini infarta fuisse. Mitto etiam varia exempla sparsim in hoc opere producta qui-

bus manifestum fit, Vitarum sanctorum interpolatores similibus protestationibus non raro usos fuisse, quod quæ adderent, vera esse arbitrarentur, quamvis cum veritate pugnarent. Quare summo hactenus errore creditum, sanctum *Benedictum* XII kalend. April. in Vigilia Paschalis demortuum, quod in eum diem festum ejus incidat. Hic vulgaris error a nobis emendandus, et sancti patriarchæ mors anno tandem suo reddenda. Porro legationem Innocentii episcopi Cenomanensis, qui perperam in Vita sancti Mauri *Bertichramnus* ab Odone vocatur, infra constabit, ad hunc annum pertinere, ex accessu sancti *Mauri* anno sequenti in Galliam, ac præterea nonnisi eodem anno, VII kalend. Aprilis in Vigilia Resurrectionis Christi S. Benedictum ad superos evolasse, licet nullus hactenus annum ejus emortualem in lucem eduxerit.

9. *Terræ motus universalis.* — Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXXVI, kalend. Septembris hujus Christi anni inchoato ait : « Hoc anno mensis Septembris sexto die, hebdomadis primo, Indictione septima (non vero prima, ut in versione Theophanis perperam legitur) magnus terræ motus totum terrarum orbem concussit, adeo ut urbis Cyzici pars media corruerit. Eodem anno ingens illa ænea columna ad palatium posita, quæ dicitur Augusteus, absoluta est; et equestris imperatoris Justiniani statua in eam sublata ».

10. *S. Theophili Adanensis Ecclesiæ œconomi pœnitentia et mors.* — Justiniano imperante florebat sanctus Theophilus Ecclesiæ Adanensis in Cilicia secunda œconomus, cujus *Historiam pœnitentiæ et conversionis* scripsit Eutychianus, ejusdem Adanensis Ecclesiæ clericus, qui sancto Theophilo familiaris fuit, cum se in ejus ædibus natum, ejusque perpetuum comitem fuisse testetur, eaque scripsisse, quæ ipsemet viderat et audiverat. In ea Historia narrat Eutychianus Theophilum præclare admodum et divine dispensantem res omnes et loca, quæ pertinebant ad Ecclesiam Adanensem, a quibusdam inimicis et malevolis per calumniam accusatum, ab Adanensi episcopo suo œconomi officio privatum fuisse, sed Theophilum, ut pristinam dignitatem recuperaret, suadente diabolo, abnegationem Christi ipsiusque Matris propria manu subscriptam, ceraque obsignatam Cacodæmoni tradidisse : peracta vero deinde pœnitentia, et misericordia beatæ Virginis sæpissime et instantissime implorata, nefandam suam syngrapham a beata Virgine iterum recepisse. Qua accepta Theophilus, sequenti die, cum esset dies Dominicus, vadens ad Ecclesiam, post lectionem sancti Evangelii, se repente projicit ad pedes sanctissimi episcopi, et cum singulatim ei narrasset omnia, quæ ab ipso facta fuerant, et chartam in manus tradidisset obsignatam, admirantibus omnibus petiit, ut legeretur in ambone. Quo facto rogavit episcopum, ut nefaria illa charta igne exureretur, quod etiam factum est. Deinde Theophilus accurens ad templum Deiparæ, tribus post diebus, salutatis omnibus fratribus, qui aderant, tradidit beatam animam in manus Domini. Hanc Historiam referunt Surius et Bollandus ad diem quartum mensis Februarii, et Lambecius lib. 8 Bibliothecæ Cæsareæ, ubi plures illustres scriptores adducit, qui mirandæ hujus conversionis meminerunt.

VIGILII ANNUS 5. — CHRISTI 544.

1. *Totilas tentat litteris senatum.* — Quingentesimus quadragesimus quartus Christi annus notatus reperitur in consularibus tabulis post Basilii consulatum tertio, idemque a Procopio numeratus belli Gothici nonus : quo Totilas Urbem cogitans, eam prius litteris ad senatum iterum scriptis quam armis tentare decrevit. Sed cum Joannes præfectus, Constantinopoli olim missus, illic esset, senatum in officio continens, illi rescribere vetuit : cujus rei causa Totilas indignatus, Romam versus ad ejus obsidionem exercitum movit; cum istis admonitus Justinianus, Belisarium e bello Persico revocans in Italiam misit. Hæc sunt quæ hoc anno nono Gothici belli accidisse Procopius tradit, additque hoc item anno factum, ut omnes qui Arianæ hæresis Romæ suspecti haberentur, ne proderent Gothis itidem Arianis Urbem, inde protinus pellerentur : id opera

(ut creditur) Vigilii papæ, a quo etiam illud procuratum fuisse videtur, ut Belisarius in Italiam mitteretur. Hæc quidem primo accipe a Procopio, qui ait [1] : « Ipse vero cum majori et reliqua parte exercitus ad circumjecta Urbi loca ductare statim contendit. Cujus profectione cognita imperator, etsi fortissime adhuc sibi insistentibus Persis, mittere rursum in Italiam Belisarium cogitur ». Hæc ipse. Quod vero de his rogatus a Vigilio papa Justinianus imperator annuerit, audi quæ Arator in Præfatione ad ipsum Vigilium præfixa heroico carmini, quo Acta Apostolorum cecinit, habet his versibus :

Mœnibus undisonis bellorum incendia cernens,
Pars ego tunc populi tela paventis eram.
Publica libertas, Vigili sanctissime papa,
Advenit incluso solvere vincla gregi.
De gladio rapiuntur oves, Pastore ministro,
Inque humeris ferimur, te revocante, piis.
Corporeum satis est sic evasisse periclum,
At mihi plus animæ nascitur inde salus.
Ecclesiam subeo, dimissa naufragus aula.
Perfida mundani desero vela freti, etc.

Ad finem vero hæc habet :

Te duce, tyro, lego, te dogmata disco magistro :
Si quid ab ore placet, laus monitoris erit.

Hæc ad Vigilium papam Arator : qui hoc eodem anno jam ordinatus Romanæ Ecclesiæ subdiaconus ipsum nobile elucubratum a se carmen, quo luculenter Apostolorum Acta a Luca conscripta prosecutus est, egregium opus Vigilio papæ obtulit : nam quo die, mense et anno id factum, continet Vaticanus codex ejusdem carminis, in quo ista leguntur.

2. *Aratoris carmen in Acta Apostolorum.* — « Beato Petro adjuvante, oblatus est hujusmodi codex ab Aratore subdiacono sanctæ Ecclesiæ Romanæ, et sancto et Apostolico viro papæ Vigilio, et susceptus ab eo die VIII idus Aprilis in presbyterio ante Confessionem beati Petri, cum ibidem plures episcopi, presbyteri, diaconi, et cleri pars maxima interessent. Quem cum ibidem legi pro aliqua parte fecisset, Surgentius vir venerabilis primicerius scholæ notariorum in scrinio dedit Ecclesiæ collocandum. Cujus (cum ejus) beatitudinem litterati omnes doctissimique continuo rogaverunt, ut eum juberet publice recitari. Quod cum fieri præcepisset, in Ecclesia beati Petri, quæ vocatur, Ad Vincula, religiosorum turba convenit ; atque eodem Aratore recitante, distinctis diebus, ambo libri, septem vicibus, sunt auditi, cum unius medietas libri tantummodo legeretur propter repetitiones assiduas, quas cum favore multiplici postulabant. Eadem hæc repetitio facta est his diebus : prima idibus Aprilis, secunda decimo quinto kalendas Maii, quarta vero tertio kalendas Junii, tertio anno post consulatum Basilii V. C. Indictione VII ». Hæc ibi. Porro de eodem Aratore poeta, qui Apostolorum Acta metro cecinit, hos habet versus Venantius Fortunatus [1] :

Sortis Apostolicæ quæ Gesta vocantur et Actus,
Facundo eloquio vates sulcavit Arator.

At de ipso satis.

3. *In tertia Persarum irruptione Cosrhoes divinitus ab urbe Sergiopolis repulsus.* — Quod autem ad Orientales res pertinet, hoc anno a Procopio [2] bellum Persicum scriptis prosequente tertia ponitur Cosrhois in Romanorum ditionem irruptio, cum Sergiopolim tentavit civitatem, quæ præsidio S. Sergii munita, ejusque patrocinio defensa, illæsa permansit : de qua primum quid idem Procopius tradat, audiamus : « Vere, inquit, postea ineunte, Cosrhoes tertiam in Romanorum regionem irruptionem maximo fecit exercitu, Euphratem dextrorsus habens. Candidus autem Sergiopolis præsul postquam Persarum exercitum prope mœnia perspexit, timens et sibi et civitati quod pacta inter eos priora non servaverit, sese ultro excusans, Cosrhoi occurrit, ac rogans, ne propterea civitati sit iratus : nam ei pactam pecuniam nunquam fuisse, quam ei pro redemptis Surenis (uti supra commemoravimus) debebat. Cosrhoes autem ipsum in custodiam duci, atque corpus ejus probris omnibus affici, pecuniam deinde duplam atque prius convenerat exsolvi jussit. Ille vero Sergiopolim aliquos mitti rogavit, qui omnem pretiosam templi supellectilem auferrent, cum quibus etiam alios ipse misit. His Sergiopolitani quæcumque sunt jussa tradidere, sibi nihil aliud relictum dicentes. Cumque Cosrhoes non satis hoc esse diceret, aliaque expeteret, adhuc alios de bonis eorum nomine quidem vestigatum misit, re autem vera ut urbem caperet.

4. « Sed quando divinitus datum non erat ut ea potiretur, quidam e Sarracenis Christianis, alioquin sub Alamundaro militans, Ambrus nomine, nocte per muros ascendens, omne consilium civibus nuntiavit, suasitque nullatenus Persas in urbem recipiendos. Sic igitur a Cosrhoe missi, sine effectu reverterunt. Quamobrem idem urbem evertere statuit ; protinusque exercitu sex millium misso, mœnia obsidere atque oppugnare cœpit. Sergiopolitani autem fortiter ab initio resistentes, deinde periculum metuentes, civitatem hosti dedere decreverunt : milites enim non plus quam ducenti erant. Sed Ambrus rursus ad mœnia noctu veniens, duorum tantum spatio dierum Persarum obsidionem duraturam dixit, aqua eis deficiente. Quapropter illi nullatenus in sermonem cum hoste venerunt. Interim vero Barbari, premente siti, inde discedentes ad regem venerunt, qui Candidum adhuc non dimiserat : oportebat enim (existimo) illum

[1] Procop. de bello Goth. l. III.

[1] Fortunat. carm. de vita S. Martini l. I. — [2] Procop. de bello Pers. l. II.

tanquam perjurum a sacerdotio dejici. Et hæc quidem sic se habuere ». Hucusque de his Procopius, qui subdit in fine : « At Belisarius rursus ab imperatore accersitur Byzantium, ut in Italiam iterum mitteretur, rebus jam imperii collabentibus ».

5. De rebus autem sacris ad ipsum Cosrhoem asportatis e templo hæc addit Evagrius[1] : « Simul ut mœnia aggreditur, fit utrinque sermo et colloquium de servanda civitate : convenitque inter eos, uti sacris thesauris ac monumentis (inter quæ Crux a Justiniano et Theodora missa fuit) urbs redimeretur. Ubi ista fuere ad Cosrhoem apportata ; percunctatur a sacerdote et Persis qui cum eo ad eam rem missi erant, ecquæ alia superessent ? Cui quidam eorum, qui verum dicere minime consueverat, respondet, alia etiam adhuc monumenta restare a paucis quibusdam civibus occultata. Relinquebatur autem ab his qui thesauros et monumenta attulerant, auri, argentique prorsus nihil, sed alterius cujusdam materiæ multo præstabilioris, quæ Deo omnino dicata fuit ; sanctissimas dico reliquias Sergii invicti Christi martyris, quæ in capsa erant oblonga argentoque obducta repositæ.

6. « Itaque postquam Cosrhoes his verbis persuasus totum exercitum ad urbem excidendam dimiserat, derepente in ipsis mœnibus magna hominum multitudo clypeis munita visa est civitatem propugnare. Quam qui erant a Cosrhoe missi conspicati, reverterunt ; ac tum multitudinem, tum armaturam admirati, ad Cosrhoem rem referunt. Ubi autem rursus certior factus est, paucos admodum in urbe remanere, eosque vel ætate exacta esse vel tenera et immatura (quippe omnes qui firma fuere ætate et robusta, e medio sublati erant) pro certo novit illud miraculum a sancto martyre editum ; et propterea metu perculsus, admiratusque Christianorum fidem, domum revertitur : quem ferunt sub extremum ætatis tempus divino regenerationis lavacro tinctum fuisse ». Hæc Evagrius et ipse sui temporis res gestas scribens, eaque addens quæ a Procopio præterita sciret. Subdit his vero ipse Procopius : « In animo quoque Cosrhoes habuit, recta in Palæstinam tendere, ut tum alia, tum Hierosolymitani templi sacram ac pretiosam supellectilem prædaretur ». Quo minus autem id perfecerit, inde accidit quod Belisarius rursus hoc anno adversus eum missus occurrit, egitque ut Cosrhoes pacem cum imperatore denuo juramento firmaret. Cujus rei causa percommode evenit, ut Belisarius iterum in Italiam mitteretur (sicuti dictum est) ut periclitanti ibi imperio præsto esset.

7. *Mira pestilentia grassatur in orbe.* — Hoc eodem anno lues magna in Oriente grassari cœpit, de qua ista admiratione digna Procopius[2] : « Fuit insuper iisdem temporibus ingens pestilentia, cui remedium nullum inventum, præterquam ex Deo, unde venit : quanquam multi arrogantes physiologiæ causas commentari contendant, vanas quidem omnes et investigabiles, tantumque sermone decipientes. Hic enim morbus nulli neque ætati neque sexui, neque loco parcebat. Unde vero initium habuerit, aut quomodo perimebat, referam. Cœpit enim ab Ægyptiis, qui apud Pelusium sunt : hinc universam terram comprehendit, itinere semper procedens, nullas reliquit locorum latebras, nec bis eadem corpora repetebat. Incipiebat autem hoc modo. Phantasmata dæmonum multis humana specie visa sunt ; quot enim in ipsa inciderent, percuti se ab aliquo viro putabant, morbusque subito irruebat.

8. « Nonnulli ab initio verbis sanctis ac aliis (ut poterant) supplicationibus eum avertere frustra quærebant ; ac tanquam lymphati, seu spiritu maligno agitati amicos vocantes minime audiebant : in locis quoque angustis coercebantur. Nonnullis vero in somnis hæc eadem accidebant. Corripiebantur enim statim febre, calore coloreque pariter corporis nusquam mutatis ; neque ulla item inflammatio (uti febricitantibus solet) sed tussis quædam ab initio, usque ad vesperam febris erat ; adeo ut nullo adhibito medicamento (medico), nullius opinionem periculi præberent. Eodem vero die, nonnullis sequenti, aliis non multo post tuber succrescebat, aliis alibi. Præterea quibusdam somnus inerat profundus, nonnullis acuta quædam stultitia, et primum quidem omnium obliti rerum, etiam cibum negligentes moriebantur. In stultitia vero corripi sibi visi, aut invadi clamabant, avertentesque fugiebant : quorum curatores et ministri dira atque intoleranda patiebantur, adeo ut non minus ipsi quam ægroti misericordia digni fuerint, non quod morbo et ipsi afficerentur (non enim is contagione nocebat) sed quod furentes, aut e lecto se præcipitare, aut ad flumina ob sitim properare volentes, vix retinebant. Peribant aliqui eodem die, nonnulli multis post diebus. Tribus igitur mensibus hujuscemodi lues Constantinopoli prævaluit, et ab initio quidem pauci, deinde in singulos dies quinque, sæpius etiam decem millia efferebantur : adeo ut plures etiam divites, ministris jam omnibus exstinctis, curatorum penuria magis quam morbo perirent, et insepulti manerent ». Subdit his Procopius de navata opera ab imp. per Theodorum referendarium, ut afflictatæ civitati subsidio esset.

9. Meminit ejusdem pestis Evagrius[1], pluraque addit a Procopio prætermissa, diversaque narrat, corrigendus in eo, dum ait biennio post captam a Persis Antiochiam eam cœpisse ; cum ex Procopio evidenter appareat tum contigisse, cum Belisarius e bello Persico in Italiam missus est : cujus potius fidem sectandam putamus, quam Evagrii, quem post quinquaginta annos ea scriptis mandasse, idem ipse testatur. Porro ætatem Procopii longe morbum ipsum prætergressum esse oportuit, cum scribat Evagrius annos quinquaginta duos inter homines

[1] Evagr. l. IV. c. 27. — [2] Procop. de bello Pers. l. II.

[1] Evag. l. IV. c. 28.

grassatum esse, neque Orientem solum, sed universum ferme terrarum orbem ab eodem fuisse depastum: nonnullasque urbes omnibus fuisse habitatoribus per eamdem pestilentiam orbatas; atque in illa ipsa loca, quæ antea invasisset, sæpe reversam; plura insuper symptomata in ægrotantibus accidisse, ac plane diversa ab eis quæ idem Procopius tradit, de quibus tu ipsum consulas.

10. Quod vero non amplius quam tribus mensibus civitatem Constantinopolitanam occuparit, miraculo tribuitur. Quod licet neque a Procopio vel Evagrio recenseatur, haud tamen oblivione sepultum penitus relictum est: nam tantum beneficium solemni die festo in honorem Dei Genitricis Mariæ instituto, anniversariaque die in Ecclesia repetendo, remansit posteris perpetua memoria consignatum, cum videlicet idem Hypapanti est nominatus; nempe humilis occursus Simeonis, cum Deipara suum filium Dominum nostrum Jesum Christum in templum intulit: cujus festi diei in Occidente Gelasium papam fundamenta jecisse, cum Lupercalia penitus abstulit, in Notis ad Romanum Martyrologium diximus. Porro de hac festivitate Dei Genitricis, præter publicis tabulis commendatam testificationem, quam Græci in Menologiis habent, alii [1] tum Græci tum Latini auctores meminere. Sed et ex his quæ dicta sunt, corrigas necesse est, quod pestem istam alii decimo imperatoris Justiniani anno, alii nono, vel alii alio contigisse dixere: nullam enim insignioris nominis pestem sub ejus imperio accidisse præter istam de qua dictum est, ipse significat. Cum vero imperator Justinianus accepisset Persas laborare peste, misit adversus eos exercitum, qui ab illis ignominiose fugatur et trucidatur. Rem gestam pluribus Procopius narrat.

11. *Cæsario succedit Auxanius episcopus Arelatensis, ad quem scribit Vigilius.* — Hoc anno defuncto S. Cæsario episcopo Arelatensi, in locum ejus Auxanius substituitur; cujus audita promotione Vigilius papa per legatos ipsius Romam missos ad petendum pallium, has ad eum litteras dedit:

« Dilectissimo fratri Auxanio Vigilius.

« Scripta de ordinatione charitatis vestræ, Joanne filio nostro presbytero, sed et Terentio diacono deferentibus, cum animi spirituali gratulatione suscepimus, Domino gratias referentes, quia hoc in Ecclesia Arelatensi factum est, quod et canonibus et decessorum nostrorum regulis conveniret, quatenus ex sequenti ordine sacerdotii tua fraternitas ad pontificalis proveheretur apicem dignitatis, et divina in te electionis judicium compleretur, sicut scriptum est [2]: Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et iterum Doctor Gentium Apostolus Paulus dicit [3]: Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Superest, ut Deus, qui nos immeritos ineffabili misericordia honorem miserans Pontificalem habere pro sua pietate concedit, donet et præmium: ut illud in nobis compleatur, quòd Christi Dei et Salvatoris nostri verba testantur, dicentis [1]: Euge serve bone et fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Et iterum [2]: Quis, putas, est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus invenerit ita facientem.

12. « Sunt etiam quæ per Dei gratiam super fraternitate vestra ad facienda bona hortentur exempla. Si enim decessoris tui illa, quæ a Sede Apostolica de fundamento petræ Dominicæ doctrinæ bona suscipiens actibus exæquavit, imitari volueris, et a Sedis Apostolicæ in nullo deviaveris constitutis; sicut scriptum est [3]: Coronam sine dubitatione percipies, quam dedit Dominus diligentibus se. De his vero, quæ charitas vestra tam de usu pallii, quam de aliis sibi a nobis petiit debere concedi, libenti hoc animo etiam in præsenti facere sine dilatione potuimus, nisi cum Christianissimi domini filii nostri imperatoris, hoc (sicut ratio postulat) voluissemus perficere notitia, Deo auctore: ut et vobis gratior præstitorum causa reddatur, dum quæ postulastis cum consensu Christianissimi principis conferuntur, et nos honorem fidei ejus servasse cum competenti reverentia judicemur. Dominus te incolumem custodiat, frater carissime. Dat. XV kalend. Novembris. P. C. Basilii V. C. III ».

13. *S. Gregorii cultus in Hispania.* — Ad postremum hic tibi subjicimus Epitaphium nobilis monumenti, quod in citeriori Hispania haud admodum longe ab Hispali, in loco qui vulgo dicitur, Alcala del Rio, positum est in Ecclesia dicta S. Gregorii:

✠ IN HOC TUMULO
JACET FAMULUS DEI
GREGORIUS QUI VI-
XIT ANNOS PL. MIN.
L. — RECESSIT IN PACE
Δ II. NONAS FEBR.
ERA DLXXXII.

Est is præsens annus. Ferunt coli ab accolis atque vicinis populis eum qui in hoc sepulcro conditus habetur Gregorius, eumdemque pluribus coruscare miraculis, multaque inesse tum in ipso sepulcro signa, tum in parietibus antiquæ picturæ, quibus viri sanctitas possit intelligi.

14. Verum quod absque scripti alicujus monumentis, Gregorii istius ob Gothorum et aliorum Barbarorum Hispanias vastantium illata damna obscura prorsus memoria remansit; consultum

[1] Niceph. l. XVII. c. 28. Cedren. in compend. Miscel. an. XV. Just. Sigebert. in Chron. an. DXLII. — [2] Jac. I. — [3] Heb. V.

[1] Matth. XXV. — [2] Matth. XXIV. — [3] Jac. I.

fuisse videtur ut magnus ibidem Gregorius Pontifex Maximus coleretur duodecima mensis Martii, qua ejusdem Pontificis natalis dies celebrari consuevit, secundum illud Domini ad Samaritanam [1] : « Nos adoramus quod scimus ». Eodem quoque modo visus est consuluisse ipse S. Gregorius [2] papa, cum ab Augustino accepisset, coli in Anglia quemdam incognitum Sixtum martyrem : dum ut conservaretur illic memoria Sixti martyris, et populus quem certo sciret esse martyrem Sixtum coleret, misit illuc certas reliquias Sixti martyris : cum tamen ibidem S. Gregorius tradere videatur, satis esse posse ad sanctitatem viri indicandam et cultum eidem impendendum, si corpus incognitum quod creditur sancti, miraculis coruscet.

15. Habet Ambrosius in Chronicis suis ex Resendio ejusdem anni duo hæc Epitaphia exarata eodem ferme modo his verbis [3] :

[1] Joan. IV. — [2] Greg. l. XII. Ep. ad August. Resp. c. 9.— [3] Ambr. Mor. Chro. Hisp. l. XI.

PAULA. CLARISSIMA. FEMINA.
FAMULA. CHRISTI. VIXIT. ANNOS
XXIV. MENSES. DUOS. RECESSIT IN. PACE. XVI. KAL. FEBRUARIAS. ERA DLXXXII.

Itemque aliud ejusdem anni sic scriptum :

DEPOSITIO. PAULI. FAMUL. DEI
VIXIT. ANNOS. L. ET. UNO. REQUIEVIT. IN. PACE. D. IV. IDUS
MARTIAS. ERA. DLXXXII.

Habes quod et ex his discas, nullum penes illos antiquos Christianos nobiliorem fuisse titulum, quam dici famulum Dei.

Anno periodi Græco-Romanæ 6057. — Jesu Christi 544. — Vigilii papæ 8. — Justiniani imp. 18. Totilæ reg. 4.

1. *Postconsulatus.* — Hic annus ista formula notatus : *Post consulatum Basilii U. C. III*, vel juxta modum loquendi Victorianum : *Post consulatum Basilii V. C.* anno IV.

2. *Annus belli Gothici* X. — Ad num. 1 et seq. Est hic annus belli Gothici *decimus*, non vero *nonus ;* ideoque quæ cardinalis doctissimus hoc anno de sacerdotibus Arianis Roma ejectis, ex Procopio narrat, ad annum superiorem pertinent. Procopius enim lib. 3 de Bell. Goth. cap. 9, scribit, *Totilam*, cum accepisset Romanos a Cæsarianis male haberi, per litteras ad senatum scriptas Romanorum animos tentasse, quæ « nocte intempesta in celeberrimis Urbis partibus affixæ in publicam notitiam venerunt. Mox Romani duces suspectos sibi Arianos sacerdotes omnes Urbe exterminarunt ». His Totilas auditis cum majori parte exercitus Romam versus iter instituit. Imperator vero « Belisarium adversus Totilam mittere necesse habuit », inquit Procopius, subdens abiisse hyemem unaque annum IX belli Gothici. Quare eæ litteræ anno superiori a *Totila* scriptæ, et Gothicus exercitus Romam properare jussus. *Belisarius* tamen currentis Christi anni initio in Italiam missus, exeunte scilicet anno IX belli Gothici.

3. *Anno superiori Totilas cum exercitu Romam accessit.* — Anno superiori exercitum Gothicum Romam propius accessisse, certum faciunt versus, quos *Arator* S. R. E. subdiaconus præfixit carmini heroico, quo Acta Apostolorum cecinit :

Mœnibus undisonis bellorum incendia cernens,
Pars ego tunc populi tela paventis eram.

Vide alia carmina a Baronio recitata, qui probat ex Codice Vaticano *Aratoris* librum Romæ susceptum fuisse a Vigilio papa *VIII idus April. tertio anno post consulatum Basilii V. C. Indict.* VII, ideoque presenti, postquam anno superiori adventante exercitu Gothico Romæ trepidatum fuisset, quod etiam illud adverbium *tunc* satis innuit. Sirmondus in Notis ad Ennodium eamdem annotationem ad carmina Aratoris, quam Baronius exhibet, ex Mss. Codicibus auctiorem dedit ; eaque etiam legitur tom. I novæ Bibliothecæ Labbei. Ex ea discimus, *Aratorem* virum fuisse illustrem ex comite privatorum,

et ex comite domesticorum. Hinc cum Trithemius illam annotationem legisset, ait : « Ubi nunc his temporibus tale studium litterarum? Ubi amor scientiæ salutaris? Religiosi nostri et nobiles, clerici quoque et pontifices, non libros, sed census audiunt ; non litteras, sed avaritiam colunt. Jam legit Antimachus plura carmina, et recedentibus singulis, vix unicus Plato invenitur, et remanet. Sed de his importune jam loquimur ». Ita Trithemius in lib. de Script. Ecclesiast. qui usque ad initium sæculi XVI vitam protraxit.

4. *Tertia Chosrois in Romanos expeditio.* — A num. 3 ad 7. Tertia *Chosrois* Persarum regis in Romanorum ditiones irruptio, de qua Baronius hoc anno, pertinet ad annum DXLII, de qua ibidem egimus. *Quarta* vero, de qua ipse anno sequenti, ad præsentem revocanda, ut ibidem ostendemus.

5. *Pestis generalis.* — A num. 7 ad 11. Procopius lib. 2 de Bell. Pers. cap. 22, postquam præcedentibus capitibus de secunda et tertia Cosrhois in Romanos expeditione disseruit, agit de pestilentia illa gravissima, quæ annos quinquaginta et amplius grassata est, aitque : « Sub idem tempus orta est pestilentia, quæ cultum et genus humanum tantum non abolevit omnino, etc. ab Ægyptiis orta, Pelusii incolis : indeque hac Alexandriam, et reliquam Ægyptum pervasit, illac in Palæstinam Ægypto conterminam diffusa, inde totum orbem occupavit, semper progrediens cursu certis temporis spatiis definito, etc. Altero demum anno, adulto vere, Byzantium pervenit : ubi forte eodem ego, quo illa, tempore versatus sum ». Tum cap. 23 : « Menses quatuor exegit pestis Byzantii ; per tres admodum viguit, etc. Ita demum quæ ad pestilentiam attinent, cum Byzantii, tum in reliquo Romano imperio se habuerunt ».

6. *Anno* DXLI *aut insequenti grassari cœpta.* — Cum vero Procopius hæc referat post narrata, quæ in bello Persico annis DXLI et DXLII gesta sunt, in obscuro est, an initium hujus pestilentiæ ad priorem vel posteriorem annum referat. Nec clarius loquitur Evagrius lib. 4, cap. 29, qui ait, eam sævire cœpisse, *biennio post captam a Persis Antiochiam :* hæc enim urbs anno DXL a Persis occupata, et biennium illud tam de anno insequenti, quam de anno DXLII explicari potest. Ait ibidem Evagrius : « Duobus jam et quinquaginta annis, quod nunquam antea accidisse dicitur, grassata est, et universum prope terrarum orbem devastat, etc. » Evagrius autem opus suum absolvit exeunte anno DXCIII, vel potius anno DXCIV, ut hoc ultimo anno exponemus. Quare annorum illorum LII initium ab anno Christi DXLI aut insequenti proficiscitur. Ad hæc Victor Tununensis post consulatum Basilii anno II qua formula annum DXLII ipse designat, inquit : « Horum exordia malorum generalis orbis terrarum mortalitas sequitur, et inguinum percussione major pars populorum necatur ». Contra vero Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXXIV kalendis Septemb. anni Christi DXLI inchoato, inquit : « Hoc anno, mense Octobri, Indict. quinta, mortalitas horrenda Byzantii incubuit. Eodem quoque anno Hypapante, sive occursus Domini mensis Februarii die II celebrari cœpit ». Non dubium tamen, quin Theophanes in anni tempestate hallucinetur ; cum Procopius Byzantii verno tempore sævire cœpisse tradat, seque hujus rei testem oculatum fuisse asserat. Ex quibus tandem omnibus concludo pestem hanc anno DXLI vel sequenti cœpisse. Vide quæ dicam anno DLII, num. 7.

7. *Occasione hujus pestis festum B. Virginis dicitur institutum.* — Non satis etiam certum, an festum *Purificationis beatæ Virginis*, sive occursus Domini, die secunda Februarii anni DXLII celebrari cœperit ; an vero antea a fidelibus neglectum *Justinianus* imp. in pristinum restituerit. Nam, ut ostendit Henschenius ad diem II Februarii Purificationi B. Virginis sacrum, festum istud jam diu in variis Orientis partibus celebrabatur, in Palæstina scilicet, Phœnicia, Syria, Cypro, et in Ecclesia Ægyptiorum Cophtica. *Amphilochius* Iconii in Lycaonia episcopus scripsit orationem *de Occursu D. N. Jesu Christi, deque Deipara, et de Anna et Simeone*, Chrysostomus, Nyssenus, aliique antiqui de eadem solemnitate homilias reliquere. Quare non audiendus Baronius in Not. ad Martyrologium Rom. qui affirmat, nullum vel Latinorum vel Græcorum Patrum, qui ante Justinianum imp. vixere, sermonem de festo die occursus Domini reliquisse scriptum, et *Gelasium* papam, qui annis triginta ante *Justinianum* Romanæ Ecclesiæ præfuit, hujusmodi celebrandæ in Occidentali Ecclesia aperuisse viam. Nam ex mox dictis constat, hoc festum, non Orientales ab Occidentalibus sed hos ab illis accepisse. Verba, quæ ex Sigeberti Chronico Baronius citat, desumpta sunt ex Anastasio, sed desunt in exemplaribus emendatioribus.

8. *S. Cæsarius episc. Arelatensis anno* DXLII *mortuus.* — Ad num. 11 et seq. Sanctus *Cæsarius* episcopus Arelatensis ordinatus fuit anno quingentesimo secundo, ut suo loco ostendimus. Messianus autem presbyter et Stephanus diaconus in libro secundo Vitæ ejus tradunt, eum obiisse, « cum septuagesimum tertium gereret totius vitæ tramitis annum, e quibus quadragesimum in Pontificatu verteret circulus gyrum, ac tertia die post sancti Genesii festum, id est, VI kal. Septemb. ante diem depositionis sancti Augustini, et post diem dedicationis monasterii sui », ideoque anno Christi DXLII. Aiunt enim Messianus et Stephanus : « Erat constitutio ipsius monasterii eo tempore annis plenariis XXX ». Monasterium autem Arelatense sancti Cæsarii dedicatum fuerat anno quingentesimo duodecimo, die XXVI Augusti, quare hæc epocha certissima. Anno DXLIII *Auxanius* sancti Cæsarii successor usum pallii, aliaque multa a Vigilio papa per legatos suos petiit, quæ *Vigilius* concedere noluit, donec imperatorem Justinianum ea de re certiorem fecisset. Epistolæ initium tale est : *Scripta de ordinatione charitatis vestræ*, etc. Finis vero :

Data XV kalend. Novembres, *iterum P. C. Basilii U. C.* ideoque anno DXLIII, dieque XVIII mensis Octobris. Recitat eas litteras Baronius, sed ex corrupto exemplari, in quo habetur: *Datum XV kal. Novemb. P. C. Basilii V. C. III*, ubi III ponitur loco *iter*, id est, *iterum*. Extat Vita sancti *Cæsarii* sæculo I Benedictino, duobus libris descripta. Prioris auctor est sanctus *Cyprianus* episcopus Tolonensis, ut constat ex num. 30, posterioris *Messianus* presbyter, et *Stephanus* diaconus, ut liquet ex fine lib. 1 et lib. 2 initio. Dedicata est ea *Cæsariæ*, non quidem seniori, quæ ipsius Cæsarii soror extitit, eoque superstite decessit; sed *Cæsariæ juniori*, quæ alteri in abbatiam monasterii Arelatensis successit, ut patet ex priori libro, num. 32, et ex Fortunato in lib. 8, cap. 4. In priori libro, num 11, de Cæsario dicitur: « Adjecit etiam atque compulit, ut laicorum popularitas psalmos et hymnos pararet, altaque et modulata voce instar clericorum, alii græce, alii latine prosas, antiphonasque cantarent, ut non haberent spatium in Ecclesia fabulis occupari ». Quibus ex verbis, liquet, linguæ grææ usum ad sextum usque sæculum apud Arelatenses, etiam apud laicos et plebeios, remansisse, ac in sacris fuisse officiis usurpatum. Baronius tomo v Annal., anno DLIII, *Cæsarii* res gestas narraverat, sed acceptis postea Cæsarii Epistolis in antiquo Ecclesiæ Arelatensis Codice descriptis, priorem sententiam in Appendice ad tomum x, et in editione Coloniensi ad eum Christi annum retractavit. Is tamen Arelatensis Codex, quoad annum datæ a *Vigilio* papa ad Auxanium Cæsarii successorem Epistolæ, mendosus erat, ut demonstrant ii, quibus Sirmondus, Bollandus et Usserius usi sunt. Quod hic monendum duxi, ut ejusdem Codicis similis erroris correctio, de qua infra, minus mira lectori accidat.

9. *S. Mauro mors S. Benedicti revelatur.* — Hoc anno Regula sancti *Benedicti* in Gallia recepta, quæ brevi tantam eo in regno obtinuit auctoritatem, ut alias omnes longo post se reliquerit intervallo. Sanctus *Maurus* egressus *Cassino* recta contendit in Galliam cum quatuor sociis, ac *Flodegario* archidiacono, et *Harderado* vicedomino, a Cenomanensi episcopo ad sanctum Benedictum directis. Hanc peregrinationem descripsit *Faustus*, unus ex sancti *Mauri* comitibus, in ejus Vita, ex qua quæ ad rem nostram facere videbuntur, summarie excerpemus: « Igitur », inquit Faustus, « nos quinta Epiphaniorum sabbati iter arripientes, (id est, prima die tantum itineris conficientes, quantum Judæis sabbato licebat. *Sabbato* autem *juxta legem plus quam mille passus incedere non licebat,* inquit Beda in Act. cap. 1, ut observat Mabillonius in Notis ad Vitam sancti Mauri) primam mansionem in possessione nostri monasterii habuimus in villa, quæ Enchelia nuncupabatur, etc. Cœptum iter carpentes, quinquagesimo quinto die Vercellis advenimus (legendum, *quadragesimo quinto die*. Maurus enim quinto Epiphaniorum die, id est, Januarii decimo, itineri se commisit, et die vicesima quarta mensis Martii Autisiodorum pervenit, postquam dies quatuordecim Vercellis moratus fuisset). Quinto decimo demum die, urbem illam relinquentes » (die scilicet decima mensis Martii) etc. Nos itaque, cum jam appropinquante solemnitate Paschali, quotidie profectionem acceleraremus, eo die quo Dominica celebratur Cœna, in pagum devenimus Autisiodorensem (feria quinta in Cœna Domini hoc anno in diem vicesimum quartum ejusdem mensis incidit). Audiens autem beatus Maurus opinionem sancti Romani monachi, etc. quique per revelationem Gallias petens cœnobium in eodem pago, in loco, qui Fons-Rogi nuncupatur, ædificabat (monasterium Montifrogi, gallice, *Font-Rouge*, sex leucis Autissiodoro distabat), petivit duces itineris nostri, ut eo divertentes ibidem sacrosanctum Pascha celebraremus, etc. Die vero Parasceve hora illic sexta pervenientes (die scilicet vicesima quinta Martii) vir Dei sanctus Maurus beato Romano dixit : Crastina die beatissimus pater noster Benedictus terreni deposito corporis onere Cœlibem gaudens et hilaris scandet ad Patriam etc. »

10. *Post mortem S. Benedicti fundatur monasterium Glannafoliense.* — « Noctem illam, quæ duodecimo kalendas Aprilis habebatur (legendum, *septimo kalendas Aprilis*, ut mox ostendam), et qua sacratissimum Vigiliarum Paschæ illucescebat sabbatum, etc. jejuni pervigilem duximus, etc. » (Hic Faustus, uti supra Scripturæ loquendi modum usurpat, et Judæorum more), quem Ecclesia in festis inchoandis secuta est, secuti et aliqui scriptores in Vitis sanctorum describendis (a vespere incipit noctem illam, qua Vigiliarum Paschæ illucescebat sabbatum. Illo, inquam, vespere ingrediuntur Ecclesiam, et totam noctem jejuni traducunt), « diem illam, et sequentem Dominicam, qua specialiter Resurrectionis Dominicæ colitur dies, solemnem et celebrem omni gaudio et lætitia peregimus », diem scilicet vicesimum septimum mensis Martii, in quem hoc anno Pascha cadebat. Narrat postea Faustus, Maurum *Aureliam* venisse, indeque in Andegavensem ditionem evocatum esse, ubi *Florus* vir nobilis, potens ac pius, *Theodeberto* Francorum rege probante, ei monasterium ædificavit, in prædio possessionis suæ, *quod Glannafolium dicitur*, ad Ligerim positum, quod nunc dicitur monasterium sancti Mauri, vulgo *S. Maur-sur-Loire*. Glannafolium *Theodebertus* rex cum multis optimatibus postea venit, et non solum a *Floro* donata confirmavit; sed etiam multa monasterio largitus est. Hoc celeberrimi ordinis in Gallia initium, quod ab hoc anno removeri non potest, sicuti nec obitus sancti Benedicti; cum unum ab altero pendeat.

11. *In Vita S. Mauri aliqua errata corrigenda.* — Nunc emendationum nostrarum amplior ratio reddenda. Nec *Faustus*, nec *Odo*, scribere potuere, *Maurum* die quinquagesimo quinto a suo e monasterio Cassinensi discessu *Vercellas* pervenisse,

ibi dies XIV moratum esse, ac feria quinta in Cœna Domini *Autisiodorum* pervenisse, si divus Benedictus e vivis abiit in Vigilia Paschatis, mense Martio, et Theodeberto regnante. Certum enim est, sanctum *Benedictum* mortuum esse post annum DXLII, et ante annum DXLVII, quo *Theodebertus* vitam cum morte commutavit, et intra quatuor illos annos Pascha in mensem Martium, præterquam currenti, celebratum non esse. Quare certa etiam nostra emendatio; pronumque fuit librariis denario numero omisso, loco XLV scribere LV. Nec tanto temporis spatio opus est, ut iter Cassino Vercellas conficiatur. Præterea decem illi dies addititii desunt itineri, quod Vercellis residuum erat ad urbem Autissiodorensem. Ad hæc *Faustus* primarius Vitæ sancti Mauri auctor scripserat : « Noctem illam, quæ septimo kalendas Aprilis habebatur ». Verum Odo animadvertens, sanctum Benedictum coli XII kalendas Aprilis, eoque etiam die in Martyrologiis memorari, existimavit, locum illum mendosum esse, et loco *VII kalendas Aprilis*, scripsit, *XII kalendas Aprilis*, sensimque error ille propagatus est. Quia suo tempore, uti antea, sanctus Benedictus XII kalend. Aprilis colebatur.

12. *S. Benedictus abbas moritur.* — Mors itaque sancti *Benedicti* abbatis, monachorum in Occidente patris ac legislatoris, contigit hoc anno *VII kalendas Aprilis*, seu die vicesima sexta mensis Martii, quamvis festum ejus die vicesima prima ejusdem mensis in Martyrologiis celebretur, et officio Ecclesiastico cohonestetur. Annum notarunt auctores duo, scriptor nempe anonymus Benedictinus, monachus asceterii sancti Medardi Suessionensis, qui in Chronico sancti Medardi nuncupato (ab anno CDXCVII ad MCCLXIX deducto), ad annum DXLIV scribit *sanctus pater Benedictus obiit*. Extat illud Chronicon tomo II Spicilegii Dacheriani. Idem habet auctor anonymus, sine dubio Benedictinus, in Chronico Fiscanensis in Caletensi pago celeberrimi monasterii, ab anno primo Christi ad annum MCCXX perducto. Extat illud tomo I Biblioth. Labbeanæ, ubi ad annum DXLIV legitur : *Obiit S. Benedictus pater monachorum.* Diem nos edocet *Faustus* in Vita sancti Mauri, cujus verba mox recitavimus, quæ ita manifesta sunt, ut alio modo, quam a nobis factum, explicari non possint.

13. *Mors ejus in annum præcedentem communiter confertur.* — Dies tamen emortualis S. Benedicti aliquorum veterum scriptorum animos adeo torsit, ut *Sigebertus* in Chronico mortem hujus sancti ad annum DIX, *Marianus Scotus* in Chronico ad annum DCIII, et *Abbo* Floriacensis abbas correctis Dionysii Cyclis ad annum DXXXI retulerint; quod tribus illis annis, et non aliis sancti Benedicti temporibus proximis Vigilia Paschatis in XII kalend. April. convenerit (Sed in Mariani Chronico loco, *anno* DCIII, legendum, *anno* DCIV, quo Pascha die XXII Martii habitum). Temporis character, de quo controvertitur, Sigeberto adeo inextricabilis visus est, ut de Fausto scripserit : « Quia ergo ille scripsit quæ viderat, quomodo hoc consequentiæ Historiarum conveniat, qui valet advertat, qui adverterit, exponat ». Ex recentioribus vero, qui magis hanc difficultatem examinarunt, *diem* XII *kal. April.*, seu diem XXI Martii retinendum esse censuere : quod in veteribus quibusque Martyrologiis Bedæ, Wandelberti, Usuardi, Adonis, cæterisque Natalis sancti Benedicti ad eum diem inscribatur : ac autumarunt, *Odonem* Faustum eo in loco depravasse. Faustus enim, inquiunt, in Vita sancti Mauri forsan scripserat, sanctum Benedictum in Vigilia Resurrectionis Dominicæ, hoc est, in sabbato (cum Dominicum diem veteres non raro diem Resurrectionis Dominicæ appellarint), excessisse : quod de Sabbato sancto *Odo* interpretatus est; ideoque sanctus *Benedictus XII kalend. April.*, sabbato ante Dominicam Passionis anno DXLIII mortalitatem explevit : eo enim anno dies XXI Martii incidit in Vigiliam Dominicæ quæ Passionis dicitur. Hæc viri doctissimi.

14. *Ea opinio refellitur.* — Sed Martyrologiorum scriptores viam, quam in diebus sanctorum obitualibus e tenebris eruendis inire debeamus, nobis monstrare non possunt; cum ipsimet ejus inscii fuerint, aliisque quam quibus ad Deum migrarint diebus, sancti plerumque colantur, ut passim in hoc opere demonstravi. Ex Martyrologiis manifeste patet, *Odonem* Vitam sancti Mauri a Fausto scriptam interpolasse ac fœdasse; cum varii Martyrologii ex quibus ansam sumpsit Odo mortem S. Benedicti cum die XXI Martii alligandi eo antiquiores sint, uti *Beda*, cujus nunc genuinum Martyrologium habemus, *Wandelbertus*, qui anno DCCCXLII suum opus composuit, et *Usuardus* in cujus pervetustis codicibus Mss. sancti Benedicti nomen legitur ad diem XXI Martii, et tunc communis opinio ferret, sanctos iis diebus vita functos, qui eorum memoriæ sacri sunt. Quo fundamento innumeris exemplis a nobis everso vulgaris de anno et die mortis S. Benedicti opinio seipsa corruit, et nostra indubitata remanet. Denique *Odo* vir doctus et verax, Dominicam Passionis pro Dominica Resurrectionis, feriam quintam cujusque hebdomadis pro die Cœnæ Dominicæ, et sabbatum quodlibet pro Vigilia Resurrectionis sumere non potuit; crassiores enim hujuscemodi errores, quam ut ei attribui possint.

15. *Alia hoc anno gesta.* — Quarta expeditio *Chosrois* in Romanum imperium, et *Edessæ* urbis obsidio, ut anno sequenti num. 5 legere est. *Justinianus* edictum adversus Tria Capitula promulgat, de quo anno DXLVI, illudque mittit ad Vigilium papam, qui in Siciliam venit, ut ibidem ostendi. Moritur *Ephremius* episcopus Antiochenus ibidem. Moritur etiam *Petrus* episcopus Hierosolymitanus ibidem.

VIGILII ANNUS 6. — CHRISTI 545.

1. *Accedente ad urbem Totila. Belisarius dona offert S. Petro.* — Qui sequitur ordine temporum Christi annus quingentesimus quadragesimus quintus, post Basilii consulatum quartus, idem belli Gothici decimus a Procopio numeratur : cujus initio Belisarius revocatus a bello Persico (quod male pacis velamento compressum adhuc vigebat) in Italiam veniens, Romam se contulit. Hæc pluribus Procopius cum agit de bello Gothico [1], ac etiam in historia de bello Persico [2]. Quo tempore Totilas ad Tiburis obsidionem conversus, eo per proditionem potito cives omnes una cum civitatis præsule internecioni subjecit, summæ crudelitatis edens exemplum. Belisarius vero in Æmilia constitutus; quod non tantum sibi virium esse sciret ut collatis signis cum Gothis decerneret, impedimento esse Totilæ conatus est, ne munitionibus a Romanis detentis potiretur, misitque Romam ex suis qui Urbem pro viribus tutarentur. Hæc summatim ex eodem Procopio de rebus bellicis dicta sunto. Quod autem in Miscella legitur, Belisarium ipsum se Romam contulisse, atque crucem auream sancti Petri Basilicæ obtulisse, id quidem per suos factum oportuit : siquidem eum minime esse Urbem ingressum, ex Procopio res singulas exactissime prosequente colligi potest. Referri poterat ejusmodi oblatio, cum Wandalis devictis Romam Belisarius venit : verum cum sub Vigilio papa id factum tradant, nihil est quod ad ea tempora reduci valeat. Sed ejus verba reddamus, ubi sic ait [3] :

2. « Belisarius victor Romam venit, aureamque crucem centum librarum, pretiosissimis gemmis exornatam, in qua suas victorias descripserat, beato Petro per manus Vigilii papæ obtulit ». Hæc ibi; licet addatur id præstitum, cum iterum Wandalos subjecisset : sed (ut diximus) nequaquam Vigilius tunc Romanæ præerat Ecclesiæ. De eadem cruce aurea apud Anastasium ista leguntur : « Obtulit beato Petro Apostolo per manus Vigilii papæ crucem auream cum gemmis pensantem libras centum, in qua scripsit victorias suas; cerostrata argentea deaurata maxima duo, quæ sunt usque hodie ante corpus beati Petri Apostoli ; sed et multa alia dona et eleemosynas pauperum elargitus est : fecit etiam Belisarius patricius xenodochia in via Lata et in Flaminia, juxta civitatem Ortas monasterium sancti Juvenalis, ubi et possessiones et dona multa largitus est ». Hæc ibi : sed de his quæ ad structuras ædium pertinent, hæc olim cum primo in Italiam venit, ab ipso facta esse, omnes æque, puto, consentient, qui res ipsius a Procopio scriptis mandatas exploratas habent.

3. *Vigilius Auxanium vicarium in Gallia constituens ei dat litteras cum pallio, itemque litteras ad Galliæ episcopos.* — Eodem quoque anno, nempe quarto post consulatum Basilii, Vigilius papa, petente etiam Childeberto rege Francorum, pallium dedit Auxanio episcopo Arelatensi, eidemque cum suas vices delegasset, commonitorias ejusmodi litteras scripsit his verbis :

4. « Dilectissimo fratri Auxanio Vigilius.

« Sicut nos pro tuæ charitatis affectu, et pro gloriosissimi filii nostri regis Childeberti Christiana devotione mandatis, vices nostras libentissima voluntate contulimus : ita fraternitatem tuam convenit Deo placitis operibus tantæ sedis auctoritate digna conversatione uti atque disponere ; ut bonis actibus innotescens, rectum circa charitatem tuam judicium nostræ dilectionis ostendas. Convenit enim nos doctoris Gentium mandata recolere, quibus Timotheum discipulum suum instructionibus sanctis hortatur, dicens [1] : Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate. Et sicut item Apostolorum primus saluberrima admonitione præcipiens [2] : Pascite qui in vobis est gregem Dei, consequenti adhortatione subjungit : Forma facti gregis ex animo. Et cum

[1] Procop. de bello Goth. l. III. — [2] Procop. de bello Pers. l. II. — [3] Miscel. l. XVI.

[1] 1. Tim. IV. — [2] 1. Petr. V.

apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

5. « Si quæ ergo inter fratres et coepiscopos nostros, in locis charitati vestræ præsenti auctoritate commissis, seminante illo auctore ex antiquitate (iniquitate) zizanias, dissensiones emerserint : adhibitis vobiscum sacerdotibus numero competenti, causas canonica et Apostolica æquitate discutite : ea modis omnibus prælato judicio finituri, quæ Deo placitis decessorum nostrorum possint regulis convenire.

« Si qua vero certamina aut de religione fidei (quod Deus auferat) aut de quolibet negotio, quod ibi pro sui magnitudine terminari non possit, evenerint : totius veritatis indagine diligenti ratione discussa, relationis ad nos seriem destinantes, Apostolicæ Sedi terminanda servate ; ut universis a fraternitate vestra competenti ratione dispositis, pax quæ (Salvatoris) voce collata est Ecclesiæ Dei, quæ una est in toto orbe diffusa, stabili firmitate servetur, ne antiqui hostis possit quassatione vexari ; in illius petræ Christi Dei Domini et Salvatoris nostri erectione firmata stabilitate persistens. Quæ cuncta ut fraternitas vestra melius per Dei gratiam possit implere, universis episcopis, quibus te præesse voluimus, auctoritatis nostræ est serie declaratum. Nullus ergo de pontificibus tuæ per has vices ordinationi commissis (sicut et ad eos datâ loquitur nostra præscriptio) in longinquis quibuslibet locis audeat proficisci, nisi solemni more (sicut decessore nostro prædecessori vestro similiter concedente, consueverant) Formatam vestræ charitatis acceperit.

6. « Oportet ergo fraternitatem vestram incessantibus supplicationibus Deo nostro preces effundere, ut dominos filios nostros clementissimos principes Justinianum atque Theodoram sua semper protectione custodiat, qui pro his nobis vestræ charitati mandandis, suggerente gloriosissimo et excellentissimo filio nostro patricio Belisario, pro quo item vos convenit exorare, pia præbuerunt devotione consensum. Hortamur quoque ut sacerdotali opera inter gloriosissimum virum Childebertum regem, sed et antedictum clementissimum principem conceptæ gratiæ documenta paterna adhortatione servetis. Bene enim Domini et Salvatoris nostri, quæ populis prædicamus, mandata ante oculos retinemus, quibus ait [1] : Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Et quia digna credimus ratione compleri, ut agenti vices nostras pallii non desit ornatus : usum tibi ejus (sicut decessori tuo prædecessor noster sanctæ recordationis Symmachus legitur contulisse) beati Petri sancta auctoritate concedimus. Ea vero quæ de præsenti ordinatione nostra directa præceptione signavimus, ad universos episcopos per charitatem tuam volumus pervenire. Dominus te incolumem custodiat, frater carissime. Dat. XI kalend. Jun. quarto P. C. Basilii V. C. » Quo etiam die idem Vigilius ad eumdem Auxanium de cognoscenda causa Prætextati episcopi has litteras dedit :

7. « Dilectissimo fratri Auxanio Vigilius.

« Licet fraternitati vestræ Apostolicæ Sedis vicibus attributis, quas directa auctoritate commisimus, generaliter emergentium causarum sit discutienda licentia : tamen quia filii nostri Joannis presbyteri, sed et Terentii diaconi, qui ad nos a tua charitate directi sunt, de Prætextati excessu est porrecta petitio, necessarium valde credimus specialiter memorati negotii examinationem præsenti vobis auctoritate mandare. Quapropter charitati, qua in Christo jungimur, reddentes fraternæ alloquia visitationis, hortamur, ut adhibitis vobiscum fratribus et coepiscopis nostris numero competente, discussa ratione canonica veritate, et (ea) sapienti ordinatione disponat, quæ decessorum nostrorum conveniant statutis, charitas vestra ratione prospiciens ne aliquem facile ex laicis ad sacratos ordines saltu præcipiti cuiquam sacerdotum liceat aggregare. Dominus te incolumem custodiat, frater carissime. Dat. XI kal. Jun. P. C. Basilii V. C. » Porro de causa Prætextati sæpe ad judicium revocata pluribus agit Gregorius Turonensis. Verum alium a Prætextato Rothomagensi hunc existimo : nam ille non spectat ad tempora Vigilii papæ : quamobrem intelligendum existimo de Prætextato episcopo Aptensis civitatis, quæ est in Gallia Narbonensi, qui subscriptus reperitur Conciliis Epaunensi et Aurelianensi quarto. Sed quas eodem die et anno idem Romanus Pontifex litteras dederit ad episcopos Galliæ subjectos Arelatensi, accipe :

8. « Dilectissimis fratribus universis episcopis provinciarum omnium per Gallias, qui sub regno vel potestate gloriosissimi filii nostri Childeberti regis Francorum constituti sunt, sed et his qui ex antiqua consuetudine ab Arelatensi consecrati sunt, vel consecrantur episcopis, Vigilius.

« Quantum nos divina potentia Apostolorum primi Sedem non pro nostris meritis, sed pro ineffabili suæ misericordiæ pietate habere constituit, tantum nos de universarum Ecclesiarum dispositione et pace et statu curam habere etiam convenit, cum Gentium dicat Apostolus [1] : Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quomodo ergo inter Domini sacerdotes sancta et Deo placita potest manere concordia, nisi ut, si humani generis hostis antiqua nequitia consuetam zizaniam seminare voluerit, is qui absentiam nostram Sedis Apostolicæ vicibus perfruendo spirituali gratia repræsentat, auferat certamen exortum ? Quapropter Auxanio fratri et coepiscopo nostro Arelatensis civitatis antistiti vices nostras charitas vestra nos dedisse cognoscat : ut si aliqua (quod absit) fortassis emerserit contentio, congregatis sibi fratribus et coepiscopis nostris, causas canonica et Apostolica integritate discutiens, Deo placita æquitate diffiniat.

[1] Matth. v.

[1] 2. Cor. xi.

9. Contentiones vero si quæ (quas Dominus auferat) in fidei causa contigerint, aut tale emerserit forte negotium, quod pro magnitudine sui Apostolicæ Sedis magis judicio debeat terminari : ad nostram, discussa veritate, perferat sine dilatione notitiam. Et quia necesse est, ut aptis, Deo propitiante, temporibus Arelatensis episcopus nostris vicibus fungatur : quoties judicaverit expedire pro facienda consolatione communi, episcoporum debeant congregari personæ. Nullus inobediens ejus forte mandatis sit : quod si fuerit, a congregatione suspendatur; nisi aut corporalis infirmitas, aut justitiæ causa cum excusatio venire prohibeat : ita tamen, ut si se, quominus occurrat, rationabili potest exceptione defendere, ad Synodum pro suo presbyteri aut diaconi dirigat loco personam; quatenus quæ a nostro vicario congregatis fratribus diffinitiva sententia fuerint terminata, ad ejus qui absens est per suos perducta notitiam, sincera et inviolabili stabilitate serventur : necesse est enim, quotiens in nomine Domini ejus famuli ad tractanda quæ ipsi sunt placita colliguntur, sancti Spiritus non deesse præsentiam. Ita enim Christi Dei Domini et Salvatoris nostri mandata nos instruunt, quibus ait [1] : Ubi fuerint duo aut tres in nomine meo congregati, ibi ero in medio eorum. Quid ergo se æstimat subiturum, qui Deo odiosa superbia in illa congregatione interesse contemnit, in qua se Dominus noster affuturum pia promissione denuntiat?

10. « Illud pari auctoritate mandamus, ne quisquam episcoporum sine prædicti fratris et coepiscopi nostri Formata ad longinquiora loca audeat proficisci : quippe quia et decessorum nostrorum decessoribus ejus, quibus vices suas libentissime contulerunt, sanctæ sic definiunt jussiones : ut his omnibus obedientia Deo placita custoditis, pax quæ a Christo Deo Domino et Salvatore nostro Apostolis tanquam hæreditario est nomine derelicta, in Ecclesia Dei, quæ una est toto orbe diffusa, firma stabilitate servetur. Dominus vos incolumes custodiat, fratres carissimi. Dat. XI kal. Jun. quarto P. C. Basilii V. C. » Hæc quidem hoc anno, quo, vel sequenti saltem idem Auxanius videtur fuisse defunctus : nam sequenti alius ab eo diversus, nempe Aurelianus reperitur fuisse Arelatensis episcopus, ut suo loco dicturi sumus. Scias vero citatas a nobis et recitatas Epistolas acceptas esse ab Ecclesia Arelatensi, omni fide probatas.

11. *Cosrhoes frustra invadit Edessam urbem quæ divinitus liberatur.* — Hoc item anno decimo nono Justiniani imperatoris quarta a Cosrhoe adversus Romanum imperium expeditio facta est, cum ipso primo egressu obsedit Edessam, sed ita tamen, ut jam non contra homines, sed contra ipsum Deum Christianorum bellum esset, ut Procopius his verbis significat [2] : « Anno insequenti Cosrhoes in Romanorum agrum rursus incurrit, in Mesopotamiam exercitum ducens : quæ quidem irruptio non adversus Justinianum imperatorem aut alium quempiam mortalium facta, sed in ipsum Deum, quem Christiani colunt ». Hæc quidem de Cosrhoe Procopius, quod non exercitum Romanorum adversantem reperit, sed divinam virtutem in Christi imagine ejus profligantem exercitum. Quomodo autem id acciderit, cum apud ipsum Procopium non legatur, quod Evagrius hæc referens testatur se a Procopio accepisse; dicere necesse est intercisum mutilumque locum illum Procopii.

12. At vero jam audiamus quæ ex Procopio se referre Evagrius profitetur; cum ait [1] : « Idem porro Procopius litteris mandavit ea quæ sunt de Edessa et Abagaro a veteribus commemorata, et quemadmodum Christus ad Abagarum scripserit Epistolam : deinde quo pacto Cosrhoes, altera facta incursione, Edessam obsidere constituerit, ratus ea se falsa esse convicturum, quæ de ea civitate omnium fidelium ore ac sermone celebrantur; nempe Edessam nunquam ab hostibus subjugatam fore. Quæ res in Epistola a Christo Deo nostro ad Abagarum scripta non ponitur illa quidem (ut studiosi ex historia Eusebii cognomento Pamphilii, apud quem hæc Epistola ad verbum recitata est, intelligere possunt) sed tamen eum exitum consecuta esse, a fidelibus non decantatur solum, sed etiam creditur, ratusque ejus eventus prædictionem illam veram esse confirmat.

13. « Nam postquam Cosrhoes urbem invadere aggressus est, quanquam multos in eam impetus fecit, et aggerem adeo ingentem struxerat, ut mœnia civitatis facile transgredi posset, aliasque complures machinas apparavit : re tamen infecta, inde discessit. Sed quemadmodum res gesta sit, exponam. Cosrhoes primum militibus suis imperat, uti magnam struem lignorum, qualiacumque essent, ad urbem obsidendam in unum congerant. Quibus dicto fere citius in unum coacervatis, inque orbem ductis, aggerem in medium injicit, eumque versus urbis murum recta dirigit, atque extruit pedetentim ligno et alia materiei congerie imposita. Tum ita tollit in sublime, et ejus altitudine ita mœnia superat, ut tela in eos qui in muro pro urbis defensione capita suo periculo objiciebant, percommode jacere possint. Ubi qui obsessi erant, vident aggerem instar montis urbi appropinquare, et verisimile esse hostes in eam pedibus ingressuros : primo mane e regione aggressus fossam struere moliuntur, inque eam ignem injicere, ad eum plane finem, ut ejus flamma ligna aggeris absumpta, ipsum aggerem solo æquarent. Qua quidem machina confecta, rogoque accenso, neutiquam successit quod intenderant : propterea quod ignis erumpere, aeremque ad se admittere non poterat, quo struem lignorum occuparet.

14. « Ad extremum igitur, cum desperatione debilitati fere succumberent, sanctissimam imaginem

[1] Matth. XVIII. — [2] Procop. de bello Pers. l. II.

[1] Evagr. l. IV. c. 26.

divinitus fabricatam, quam non hominum manus effinxerant, sed Christus Deus Abagaro (quandoquidem eum videre cupiebat) miserat, proferunt: eamque in fossam, quam construxerant, importatam, aqua conspergunt, ex qua non parum in rogum ac struem lignorum immittunt; ac divina potentia fidei illorum qui ista moliebantur, subsidio veniente, quod ab illis ante fieri nequaquam poterat, jam facile confectum fuit. Nam extemplo ligna inferiora concepere flammam, et dicto citius in carbones redacta, ad ligna superiora, igne omnia undique depascente, eum transmisere. Ubi vero qui obsidione premebantur, vident fumum in sublime erumpere, istam machinam ad hostes ludificandos excogitant: parvas inducunt lagenas, easque sulphure et stupa et alia id genus materie ad flammam concipiendam apta farciunt, deinde conjiciunt in aggerem: quæ fumum, igne ipsa jaciendi vi et impetu accenso, ex se emittunt. Qui quidem fumus erumpens ex aggere adeo penitus obscuratus fuit, ut omnes qui machinæ ignari erant, existimarent fumum illum non aliunde quam ab ipsis lagenis effusum esse.

15. « At vero triduo post flammulæ ignis e terra erumpentes visæ sunt: ac tum quidem Persæ, qui in aggere pugnabant, intellexere in quod discrimen devenissent. Verum Cosrhoes quasi divinæ virtuti ac potentiæ reluctaturus, aquæductus qui extra urbem erant, ad rogum derivat, eumque ita restinguere conatur. At rogus aquam, veluti oleum, sulphur, aut aliud quippiam eorum quæ facile incendi solent, excipiens, magis exarsit; usque adeo, uti totum aggerem vastaret, inque cineres prorsus redigeret. Postremo igitur Cosrhoes de spe penitus deturbatus, cum revera intelligeret, se turpem admodum dedecoris notam propterea subiisse, quod in animum induxerat, se Deum quem colimus omnino superaturum, domum cum ignominia revertit ». Hæc Evagrius ex Procopio: sed (ut diximus) in ipso Procopio desiderantur ea quæ de imagine Christi ipse Evagrius narrat: in reliquis autem fusius ea, quæ summatim collegit Evagrius, apud Procopium leguntur, aliaque plura, quibus divina virtus in tuenda civitate enituit. Ad postremum vero addit, hoc ipso anno a Justiniano imperatore redemptas fuisse auro ab eodem rege Persarum quinque annorum pacis inducias, hoc videlicet anno decimo nono Justiniani imperatoris.

16. *Quid de Paschatis die statutum.* — Hoc eodem anno cum græci tum latini historici tradunt de Paschatis tempore ex Justiniani imperatoris edicto in Oriente erratum esse. Ita plane permisit Deus, ut cum sacris se immiscent principes, et quæ sunt sacerdotum sibi usurpant, in errorem labantur. In Miscella hæc ita narrantur: « Anno imperii Justiniani decimo nono facta est inopia frumenti, vini, et olei, ac pluvia magna, et factus est terræ motus magnus Constantinopoli, et everso die sancti Paschæ, cœpit vulgus abstinere a carnibus mense Februario, die quarto: imperator autem præcepit alia hebdomada carnem apponi, et omnes carnium venditores occiderunt et apposuerunt, et nemo emebat aut edebat. Porro Pascha factum est ut imperator jussit, et inventus est populus jejunans hebdomada superflua ». Hæc ibi. Eadem hoc item anno Cedrenus habet.

17. In Occidente etiam de Paschatis die anni hujus exortam controversiam, intelligi potest ex Concilio quarto Aurelianensi his temporibus celebrato, ubi de Victoris cyclo servando statutus est canon ejusdem Concilii primus his verbis: « Placuit igitur, ut sanctum Pascha secundum laterculum Victoris ab omnibus sacerdotibus uno tempore celebretur: quæ festivitas annis singulis ab episcopo Epiphaniorum die in Ecclesiis denuntietur. De qua solemnitate quoties aliquid dubitatur, inquisita vel agnita per metropolitanos a Sede Apostolica sacra constitutio teneatur ». Hæc canon adversus Justiniani imperatoris edictum sibi quod suum non esset arrogantis, inque ejus edictum quo una hebdomada augebatur Quadragesimæ jejunium. Sequentes enim quæ a Patribus statuta esse videntur, ista mox addiderunt: « Hoc etiam decernimus observandum, ut Quadragesima ab omnibus Ecclesiis æqualiter teneatur: neque Quinquagesimam aut Sexagesimam ante Pascha quilibet sacerdos præsumat indicere: sed neque per sabbata absque infirmitate quisquam solvat quadragesimale jejunium, nisi tantum die Dominico prandeat: quod fieri specialiter Patrum statuta sanxerunt. Si quis autem hanc sacram regulam irruperit, tanquam transgressor disciplinæ a sacerdotibus censeatur ». Hæc sanctissimi episcopi Gallicani adversus temeritatem (ut apparet) Justiniani imperatoris pro arbitrio sacra miscentis.

18. Quod autem ad cyclum Victoris pertinet, qui ita a Synodo commendatur, ut tamen ubi aliqua emergeret ambiguitas, esset de his consulenda Apostolica Sedes: auctor illius fuit Victor episcopus Capuanus, qui his ipsis temporibus (ut Beda testatur) vixit doctrina et sanctitate celebris, cujus natalis dies in Ecclesia agitur XVI kalendas Novembris: scripsisseque dicit Beda cyclum suum ad confutandum cyclum Victorini Aquitani, qui scripsit tempore Hilari papæ, ut ex Gennadio liquet: hunc autem ad tempora Justiniani imperatoris referunt, et tunc scripsisse, Beda [1] testatur. Porro non hoc anno, sed post consulatum Basilii novies, ex Victoris seu Victorini cyclo obortam esse controversiam, idem ipse Beda affirmat [2]. Confectus tunc temporis Paschalis cyclus ad evitandos errores, anno post sequentem, Christi quingentesimo quadragesimo septimo: extat sed mutilatus ex parte inter antiquas Inscriptiones in [3] Appendice.

19. *De Concilio Aurelianensi quarto.* — Quod autem ad quartum Aurelianense Concilium pertinet, cujus duos canones recitavimus; hoc ipsum his

[1] Bedæ de sex ætat. sub Justin. — [2] Beda de tempor. ration. c. 49. in fin. — [3] Antiq. Inscrip. in Append. pag. 1161. n. 5.

temporibus celebratum (licet certus non ponatur annus) dubium esse non debet; cum magna ex parte illi ipsi episcopi, qui interfuerunt tertio Aurelianensi Concilio, iidem huic quarto præsentes fuisse atque subscripsisse legantur, et inter alios Gallus episcopus Arvernensis, qui tamen superioribus Conciliis Aurelianensibus nonnisi per legatos præsto fuisse reperitur: unde fit ut in hoc potius Concilio ea accidisse putemus, quæ de ipso atque ejus diacono Gregorius [1] narrat his verbis : « Apud Aurelianensem autem urbem, incriminato ab iniquis Marco episcopo et in exilium truso, magnus episcoporum conventus est congregatus, Childeberto rege jubente. In qua Synodo cognoscentes beati episcopi hoc esse vacuum quod contra eum fuerat mussitatum, eum civitati et cathedræ suæ restituunt ».

20. Sed audi quæ subdat de ejusdem sancti Galli diacono : « Denique tunc in servitio sancti Galli Valentinus diaconus, qui nunc presbyter habetur atque vocalis, abiit. Cumque episcopo alio missas dicente, diaconus ille propter jactantiam potius quam pro Dei timore cantare vellet, a S. Gallo prohibebatur, dicente sibi: Sine, inquit, fili: quando, Domino jubente, nos celebraverimus solemnia, tunc et tu canere debes; nunc ejus clerici concinant, qui consecrat missam. At ille, et tunc se posse, pronuntiat. Cui sacerdos: Fac ut libet: nam quod volueris, non explebis. Ille quoque negligens mandatum pontificis, abiit; et tam deformiter cecinit, ut ab omnibus irrideretur. Adveniens autem alia Dominica, dicente sæpe dicto pontifice Gallo missas, jussit abire: Nunc, inquit, in nomine Domini quod volueris explicabis. Quod cum fecisset, in tantum vox ejus præclara facta est, ut ab omnibus laudaretur ». Hæc Gregorius, qui alias quamplurimas de sanctissimo viro præclaras res gestas et miracula narrat.

21. *Gontharis in Africa tyrannus Areobindum occidit.* — Hoc item anno Justiniani imperatoris decimo nono missus Areobindus maritus filiæ sororis imperatoris in Africam, idem a Gontharide sibi subjecto duce, sub quo adversus Mauros Wandali militabant, jam effecto tyranno, necatur sub fide præstita Reparato episcopo Carthaginensi. Rem gestam Procopius ita narrat [1]: « Deinde Gontharis Reparatum civitatis episcopum Areobindo nuntiatum mittit, ut sub fidem incolumitatis ad palatium venire maturaret (continebat enim se Areobindus una cum conjuge in monasterio intra Carthaginem posito a Salomone duce ædificato, quod cinctum muro arcem reddiderat munitissimam). Quod si contempserit, sese illum expugnaturum, ac illico interfecturum minitatur. Areobindus susceptis ab episcopo mandatis, metuens, se statim venturum dixit, si lavacro filium divino de more prius abluerit, deinde per idem juraverit spem ei certam salutis se daturum. Præsul itaque ei morem gessit. Ille e vestigio redeuntem sequitur vestem indutus servilem, neque duci neque ulli militari viro convenientem ».

22. « Postquam vero prope palatium fuit, sacrum Evangelium a præsule accipiens, in ejus conspectum venit, pronusque aliquandiu jacuit, preces et sacrum Evangelium ac parvum filium tunc sacro baptismate ablutum, per quod præsul juraverat, protendens. Gontharis eum miseratus, ad spem quoque exhortans, surgere jussit: omnia quæ præsul pollicitus fuerat, se præstiturum affirmando. Posteraque die ejus et uxorem et substantiam Carthaginem transferri mandavit. Deinde præsulem missum faciens, Areobindum et Athanasium secum cœnare jussit: ac Areobindum ante omnes in summo accumbere, post cœnam vero in cubili solum dormire coegit. Ubi Ulitheus cum nonnullis aliis ab eo missus ipsum et flentem et multa obtestantem, ac misericordiam, fidemque datam implorantem interfecit, non esse immortalem dicens, in longam ejus puto senectutem cavillando ». Hæc de tyranno Gontharide et nece Areobindi Procopius, qui ad finem ejus commentarii tradit post dies triginta sex eumdem Gontharidem dolo necatum ab Artabane duce, quem convivio exceperat: hisque diffuse narratis, idem Procopius finem imponit historiæ de bello Wandalico in hunc usque annum conscriptæ, quod felicissime inchoatum, ac pæne absolutum, denuo restauratum difficillimumque in dies redditum est crebris defectionibus populorum, emergentibus novis tyrannis, postquam imperator sive ejus ministri sacrilege agentes, in insula Romanum Pontificem mori impie coegerunt.

[1] Greg. Turon. Vit. sanct. Patr. c. 3.

[1] Procop. de bello Wandal. l. 1.

Anno periodi Græco-Romanæ 6038. — Olymp. 331. — Jesu Christi 545. — Vigilii papæ 9. — Justiniani imp. 19. Totilæ reg. 5.

1. *Vicennalia Justiniani.* — Hic annus ista formula notatus : *Post consulatum Basilii V. C.* IV, vel secundum modum loquendi Victoris Tununensis : *Post consulatum Basilii V. C. anno* V. In hunc annum incidunt *vicennalia* Justiniani post Justinum imperantis.

2. *Gesta anno superiori in bello Gothico.* — Ad num. 1 et seq. Est hic annus belli Gothici XI, non vero X, ut perperam in Annal. Ecclesiast. legitur. Quare anno superiori *Belisarius* in Italiam cum paucis admodum copiis missus est, et Totilas *Tibur* oppidum Isaurorum præsidio munitum, proditione cepit. « Occupato etiam a Gothis Tiberi, Romanis nulla amplius potestas fuit, ex Tuscia invehendorum eo fluvio commeatuum », inquit Procopius lib. 3 de Bell. Goth. cap. 10, loquens de Gestis anno X belli Gothici, quæ ideo ad superiorem annum pertinent.

3. *Vigilius PP. ad primatem Arelatensem scribit.* — A num. 3 ad 11. *Auxanius* episcopus Arelatensis, in cujus gratiam *Childebertus* Francorum rex scripserat, accepit a *Vigilio* papa usum pallii, qui et ei vices suas delegavit, ut liquet ex Vigilii ad eum litteris datis *XI kalend. Junias IV. P. C. Basilii V. C.* a Baronio recitatis, quibus et eum *Vigilius* admonet, ut pro imperatore Deum oret, pacemque inter ipsum et *Childebertum* regem conservare studeat. Eodem quoque die *Vigilius* ad episcopos, quos sub potestate primatis Arelatensis esse vellet, litteras dedit, quæ extant apud Baronium. Ex quibus liquet, eum duplicis generis episcopos Arelatensi primati subjicere, eos sc. qui de regno sunt *Childeberti*, et eos, qui ab ipso solent consecrari, sive Childeberto, sive aliis Francorum regibus *Clotario* et *Theodeberto* subdantur. Cum autem primatum Arelatensem adeo exacte describit, palam ostendit ei non obnoxios fuisse cæteros Galliarum episcopos, quorum diœceses erant extra regnum *Childeberti*, et extra provincias, in quas episcopus Arelatensis, metropolita primi ordinis, jus metropolicum exercebat. In illis litteris munus *vicarii* per partes exponit, declaratque, quibus in rebus episcopos ei parere velit.

4. *Causa Prætextati episc. commissa primati Arelatensi.* — *Vigilius* eodem die tertiam Epistolam scripsit ad *Auxanium* de cognoscenda causa *Prætextati* episcopi, qui laicum ante convenientem probationem sacris ordinibus initiarat. Recitat easdem litteras Baronius, incertus quis fuerit ille *Prætextatus*. Verum Cointius hoc anno num. 5 recte asserit, eum fuisse episcopum Cabellicum in provincia Viennensi secunda sive Arelatensi ; cum ejus nomine *Optatus* abbas Concilio Aurelianensi V post quadriennium subscripserit.

5. *Induciæ quinquennales inter Romanos et Persas pactæ.* — A num. 11 ad 16. Quarta *Chosrois* Persarum regis in Romani imperii ditiones irruptio, quam Baronius hoc anno narrat, contigit anno superiori. Postquam enim Procopius lib. 2 de Bell. Persico retulit gesta anno DXLIII Romanos inter et Persas, cap. 26, ait : « Anno insequente Chosroes exercitum in Mesopotamiam ducens, quartum irrupit in Romanum imperium ». Quare quarta ea expeditio ad annum præcedentem revocanda. Tum Chosroes *Edessam* accessit, eamque diuturna obsidione cinxit ; qua durante, colloquia, quæ de pace habita, irrita fuere ; tandemque Chosroes obsidionem solvere coactus. Refert postea Procopius cap. 28, imperatorem iterum ad Chosroen legatos de pace misisse, qui cum eum in ea Assyriæ parte, ubi Seleucia et Ctesiphon condita sunt, reperissent, « Romanos inter ac Persas pactæ sunt quinquennales induciæ, Justiniano Aug. imperii annum agente XIX », inquit Procopius. Quare quæ ad duos annos spectant; Baronius hoc anno narravit. Quod si ab anno XIX Justiniani hoc anno inchoato ad primam Persarum in Romanos expeditionem retrogrediaris, primam et subsequentes recte a nobis consignatas fuisse comperies. Continuator Marcellini tam juxta editionem Onuphrii, quam Sirmondi, has inducias in annum *post C. Basilii* V sequentem scilicet, confert; verum falsi convincitur a *Procopio*, qui loquens de secundis induciis de quibus infra, asserit, has *anno* XXV *imperii Justiniani* compositas esse, et inter finem priorum et initium posteriorum fuisse intervallum XVIII mensium. Quare si secundæ anno DLI, qui Justiniani est XXV, sancitæ sint, priores anno DXLV factas fuisse necesse est.

6. *Dissidium de Paschate.* — Ad num. 16. Popularis seditio, quæ contigit Constantinopoli ob *Quadragesimam* ex Edicto *Justiniani* ultra hebdomadem contra vulgi opinionem protractam, ad annum sequentem spectat, perperamque Baronius in imperatoris decretum invehitur; cum is juxta approbatum Ecclesiæ ritum, de quo scribit divus Am-

brosius in Epistola ad episcopos Æmiliæ, jure merito non permiserit, die prima mensis Aprilis, quæ erat terminus lunæ decimæ quartæ Pascha celebrari, uti populus volebat, sed Dominica prima post diem termini, nempe octava die Aprilis, qua ab omnibus etiam in Occidente Paschale festum eodem anno rite peractum fuit, ut videre est apud Scaligerum in Isagoge lib. 3, pag. 183.

7. *Accurate explicatur.* — Sed non tantum a Baronio; verum etiam ab aliis viris doctissimis in hac difficultate explicanda erratum, ut ostendit Emin. card. Norisius in Dissert. de Synodo quinta cap. 3. Græci *Quadragesimam* incipiunt feria secunda post Dominicam Sexagesimæ; unde hæc Dominica ab eisdem ἀπόκρεως dicitur, quod ultima dies sit carnis privii. Nicetas lib. 3 Alexii, pag. 329, ait : « Facta sunt ista conjugia, cum proxima esset Apocreos », ubi recte Hieronymus Wolfius interpretatur *carnis privium.* At hebdomade sequenti Græci vescuntur lacticiniis, et caseo, cujus licentiæ diem ultimum habent Dominicam Quinquagesimæ, quæ *Tyrophagus* ab ipsis appellatur. Scribit Anna Comnena lib. 2 Alexiados, pag. 51 : « Nox erat Dominicæ diei, quam Tyrophagum nuncupant ». Unde ab esu casei, hebdomas, quæ eamdem præcedit, eodem *Tyrophagi* nomine vocatur. Feria vero secunda post Dominicam Quinquagesimæ rigidius jejunium inchoant, non modo a carnibus; sed etiam a lacticiniis, imo a piscibus quoque abstinentes. Hinc recte Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXXVIII kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoato scribit : « Terra Byzantii tremuit. Paschalis quoque termini perversus est ordo. Habuitque populus carnis privium Februarii die IV : imperator autem carnem alia sequenti hebdomade palam divendi sanxit. Lanienam itaque cuncti exercuere macellarii, mactavere, et venalem exposuere, nullus tamen pretio comparavit, aut comedit carnem. Paschalis igitur solemnitas, prout decreverat imperator, celebrata est : ac simul deprehensum, una amplius, quam debuerat hebdomade, populum jejunasse », ut Theophanem interpretatur Goarus, qui in Græcia commoratus fuerat, quique hanc difficultatem, in qua Petavius in Notis ad Nicephorum, et lib. 4 de doct. Temp. cap. 24, aliique viri doctissimi peccarunt, optime explicat. Eos in errorem induxit locus auctoris Miscellæ a Baronio recitatus : « Cœpit vulgus abstinere a carnibus mense Februario die IV; imperator autem præcepit alia hebdomada carnes apponi ». Ubi enim Theophanes scribit, populum Constantinopolitanum die IV Febr. habuisse τὴν ἀποκρεώσιμον auctor Miscellæ, aliique interpretati sunt, quod ea die *cœpit abstinere a carnibus;* cum tamen vertendum fuisset, *habuisse plebem carnisprivium.* Ea enim erat dies Dominica Apocrei, qua carnes comedebantur, et quidem copiosius ob vicinum in sequenti die Quadragesimalis jejunii initium.

8. *Contigit anno insequenti.* — Hinc colligitur, seditionem a Baronio memoratam factam non esse hoc anno, quod Dominica *Apocrei* contigit die XIX mensis Februarii, cyclo solis XXII, lunæ XIV, littera Dominicali A. Ideoque in annum sequentem protrahendam esse, quo anno cum populus Constantinopolitanus putaret Pascha celebrandum die prima Aprilis, habuit carnisprivium die IV mensis Februarii, quam plebs existimabat, esse Dominicam *Apocrei*, cœpitque jejunare die quinta sequenti. At *Justinianus*, cum diem Paschatis celebrandum esse *VI Idus Aprilis* judicaret, Dominicam *Apocrei* haberi jussit *III Idus Februarii.* Errasse vero populum, non imperatorem, ut credit Baronius, certum est : nam terminus lunæ XIV Martii, anno sequenti incidebat in diem primam Aprilis, cyclo solis XXIII, lunæ XV, littera Dominicali G. Porro Græci quadraginta dies a feria secunda post Dominicam Sexagesimæ usque ad Pascha jejunabant; neque enim sabbatis, nec Dominicis jejunium peragebant, excepto tamen Sabbato sancto, ut patet ex canone LV Trullano.

9. *Concilium Aurelianense IV.* — A num. 17 ad 21. *Concilium Aurelianense IV* celebratum est anno quingentesimo quadragesimo primo. Leontius enim Burdigalensis episcopus ei his verbis subscripsit : « Leontius in Christi nomine episcopus Ecclesiæ Burdigalensis consensi, cum universis comprovincialibus meis, Indictione IV, Basilio V. C. consule ». Quibus ex verbis Sirmondus colligit, hanc Synodum ante autumnum habitam, quod eo Christi anno quarta Indictio cum mense Augusto finem habitura esset : cumque in canone XXVII dicatur, *ante hoc triennium* coactam fuisse aliam Synodum Aurelianensem, ordine nempe III, in qua scilicet diserte dicitur, congregatam esse *Childeberti* regis anno XXVII, apparet, Synodum IV in annum XXX ejusdem regis incidere, ideoque et anno DXI Clodoveo patri successisse. Ex tripartito Franciæ regno, Childeberti nempe, Clotarii, et Theodeberti, convenerunt episcopi XXXVIII, cum presbyteris XI et abbate uno, qui totidem episcoporum nomine interfuere. Conditi sunt in ea canones XXXVIII, quibus præcedentium Synodorum decreta confirmata, et aliquot addita.

10. *Cyclus Victoris Aquitani in Gallia viget.* — Canone primo decernitur, « ut sanctum Pascha secundum Laterculum Victorii ab omnibus sacerdotibus uno tempore celebretur ». Chiffletius in Dissert. *De Annis Dagoberti regis* cap. 5, autumat, ab hoc canone triplicem morem in provincias Gallicanas manasse. Primum, ut anni caput a Paschale duceretur. Secundo, Indictiones in usum vocatæ : ait enim in veteri exemplari Ms. ex quo Victorii cyclum Bucherius protulit, scriptas fuisse Indictiones, quamvis triennio luxatas. Tertio, tempora per Christi annos designari cœpta : annos enim Christi cyclo suo indidit Victorius; sed ab ejus Passione deductos. Subjungit Chiffletius, Bucherium dubitare non debuisse, essentne illæ Indictiones ab ipsius Victorii ingenio, an ab alio quopiam recentiore, ejus canoni adjectæ; cum *Victor Capuanus*, qui

anno DLV Victorii canonem emendavit, apud Bedam lib. de Ratione temporum cap. 49, ipsum redarguat Victorium, quod *novies P. C. Basilii, Indictione* XIII, Pascha sanciverit XV kalendas Maii celebrandum, quod venerabilium Patrum auctoritas VIII kalend. Maii agendum decrevisset. Indictiones ergo, subdit Chiffletius, *Victorius* cum Paschali sua methodo in Gallias invexit, quamvis illæ non statim ubique a notariis publicis ad obsignandas tabulas, aut ab omnibus Historicis seu Chronologis ad rerum gestarum designanda tempora adhibitæ sint; sed paulatim nunc ab his, nunc ab illis in publicos usus invectæ. Ita Chiffletius.

11. *Indictiones in Gallia tardius usurpatæ.* — Verum constat ex dictis longe ante Concilium Aurelianense IV tam Francos, quam Burgundiones annos a Paschate inchoasse, indeque in Concilio Aurelianensi III, anno DXXXVIII celebrato mensem Maium tertium appellatum fuisse, a Martio scilicet. Quoad Indictiones non Victorius, sed Beda et Victor episcopus Capuanus jungunt Indictionem XIII cum ista formula *novies P. C. Basilii*, et tam Beda, quam Victor tradunt, *Victorium* Aquitanum in Paschate Indictionis XIII seu anni Christi DL designando errasse, non vero Indictionem illam cum formula *novies P. C. Basilii* conjunxisse, ut ex eorum verbis laudatis deducitur. Præterea Bucherius asserit, in Ms. canonis Paschalis Victorii annum primum ejus cycli, qui cum anno Dionysiano XXVIII concurrit, notatum fuisse Indictione IV, cum tamen Indictione prima signari debeat; et præterea annum Christi CDLVII Indictionem habuisse X, et manuscriptum illud XIII prætulisse. At si Indictiones in eo Codice singulis annis, vulgares Indictiones superent, non dubium, quin Indictiones, quas adhibuit *Victorius*, ab alio principio deductæ sint, quam Romanæ et Constantinopolitanæ. Utitur enim *Victorius* anno mundano Septuaginta interpretum, et Æram Incarnationis ab anno Dionysiano XXVIII deducit. Sed cum manuscriptum illud non viderim, et Bucherius unicum ex illo Indictionum exemplum in medium afferat, hac de re certum judicium ferre non possum.

12. *Earum in Occidente origo a Gothis repetenda.* — Existimo itaque consuetudinem tempora per *Indictiones* designandi derivatam esse in *Gallias*, ab ea quæ obtinebat in Italia, et in ea Galliarum parte, quæ parebat regi Theodorico. Certum enim *Theodoricum* sua Diplomata Indictionibus signasse, ut demonstrant Epistolæ a Cassiodoro Theodorici nomine scriptæ, formulæque dignitatum sub ejus monarchia concedendarum, quas *Cassiodorus* exaravit. Cæterum, eo in Italia et in parte Galliarum regnante, eas paulatim in usum vocatas, liquet ex Epitaphio relato anno DXXIII, num. 20. Quoad Æram Incarnationis, eam in Italia Dionysius Exiguus anno DXXXII publicavit, nullumque vestigium exstat, ex quo eam hoc vel sequenti sæculo, nisi forsan exeunte, in Galliis a scriptoribus in libris suis adhibitam fuisse colligi possit.

13. *Victor ep. Capuanus anno* DL *cyclum suum condidit.* — Baronius num. 18 existimat, Patres Concilii Aurelianensis IV in laudato canone primo locutos esse de cyclo *Victoris episcopi Capuani*, non vero de cyclo Victoris vel Victorii Aquitani. At *Victor Capuanus* decem post hoc Concilium annos cyclum suum edidit. Cum enim anno Christi DL, id est, annis a Victoris edita lucubratione XCIV, idem plane dubium Pascha incidisset, de quo sanctus *Leo* papa cum Orientalibus tantopere contenderat : et non deessent, qui ejus Prosperique memores, Latinorum Pascha defenderent, servandumque dicerent; *Victor* episcopus *Capuanus* in Victorii Aquitani Paschalem canonem justo opere scribere instituit, ut prodit Beda de ratione Temp. sub finem cap. 49. « Cujus, inquit, principium libri est : cum Paschalis veneranda solemnitas, quanam die potissimum proveniret per anni præsentis Indictionem XIII, a nobis sollicite quæretur, etc. », ubi sermo est de Paschate anni DL. Opus illud Victoris Capuani, quod ad nos non pervenit, legerat Beda. De cyclo Victoris Capuani egregie disserit Bucherius in opere de Doct. Temp. c. 11.

14. *Guntharis in Africa tyranni interitus.* — Ad num. 21 et seq. Procopius lib. 2 de Bell. Wandal. tribus ultimis capitibus agit de *Areobindo*, qui uxorem habebat *Præjectam*, filiam *Vigilantiæ* sororis Justiniani imp. misso præfecto in Africam, et de tyrannide, quam *Gontharis* affectavit, aitque *Gontharidem* occisum esse, *die trigesimo sexto post occupatam tyrannidem*, *anno imperii Justiniani* XIX, hoc Christi anno inchoato. Continuator Marcellini, quem jam observavimus per hæc tempora res suis annis accurate non semper reddere, *anno* V, *P. C. Basilii*, sequenti scilicet, inquit : « De Africa Sergius evocatur, et Areobindus, neple imperatoris accepta, ibi judex dirigitur ». Tum *anno P. C. Basilii* VI scribit, *Guntharidem* occisum, et post aliquantos dies missum in Africa *Joannem*, qui eam regeret. Verum continuator iste *Gontharidis* tyrannidem male consignavit. Victor Tununensis ad annum VI, P. C. Basilii, qui secundum ejus modum loquendi est annus Christi DXLVI, Guntharidis interitum recitat. Denique Anastasius in Vita Vigilii papæ inter alias fabulas habet, *Belisarium* venientem in fines Africæ sub dolo pacis interfecisse *Gundarum* Wandalorum regem, cum tamen *Guntharidus* exercitibus Italicis præesset, quando *Guntharis* interfectus est.

FINIS TOMI NONI.

Barri-Ducis. — Typis Ludovici GUERIN et Sociorum.

